R. PATRIS

TH. SANCHEZ

CORDVBENSIS,

E' SOCIETATE IESV,

DE

S^TO MATRIMONII SACRAMENTO

DISPVTATIONVM.

Tomus Secundus:

In quo etiam continetur liber septimus, qui de Impedimentis Matrimonij agit.

Facultas Patris Prouincialis.

MElchior de Gadea, Prouincialis Societatis IESV, in Prouincia Bætica, potestate ad id mihi facta à R. admodum P. N. Claudio Aquauiua Generali Præposito, facultatem concedo, vt posterior Tomus de Matrimonio à P. Thoma Sanchez nostræ Societatis compositus, & virorum grauium atque sapientium iudicio eiusdem Societatis examinatus & approbatus, typis mandetur. In quorum fidem has litteras manu nostra subscriptas, & nostri officij sigillo munitas dedimus, Cordubæ, die 20. Iunij, anni M. D. C. III.

Melchior de Gadea.

APPROBATIO.

DIsputationum de sancto matrimonij Sacramento Tomum alterum de impedimentis, & illorum dispensationibus, à grauissimo & eruditissimo P. Thoma Sanchez è Societate IESV, *nunc feliciter editum de mandato Regij senatus, sedula, qua potui, euolui diligentia, & summa voluptate perlegi. In quo quidem contenta, præterquam quod fidei Catholicæ consonant, & almæ matris Ecclesiæ sanctionibus & sanctorum Patrum dictis minime repugnant, & bonis moribus non dissonant, eruditissime ab auctore differuntur, & accuratissimè sententiarum vbertate ac pondere, insignique resolutione & eruditione perlustrantur. Tanta insuper dexteritate auctor de thesauro suo noua & vetera proferens, pro eruenda & sustinenda veritate, digladiatur ac dimicat, vt iis qui illius lectioni se dederint, magnam, cùm ad Christianam pietatem, tum ad sacros Pontificum canones & decreta, accessionem futurum iri non dubitem; nihil denique ad huius magni Sacramenti perpetuum & indissolubilem nexum spectans desiderari poterit, quod ad amussim, & consequenter in hoc tractatu non explanetur. Quare opus dignissimum censeo, quod non solùm pro communi scholæ vtilitate in lucem prodeat, typisque quàm citissimè mandetur, verum etiam, quòd omnium oculis ac manibus continuè versetur. Datum Matriti, postridie Idus Martij, anni M. DC. IV.*

Fr. Petrus Episcopus Venecensis
electus de Gaëta

ILLVSTRISS. AC REVERENDISS.

D. D. FERDINANDO NINO DE GVEVARA,

S. R. E. CARDINALI,

ARCHIEPISCOPO HISPALENSI,

A STATV CONSILIARIO CATHOLICÆ MAIESTATIS.

Thomas Sanchez è Societate IESV *S. T. D.*

ABSOLVI, Deo auſpice, iam diu inchoatum de matrimonij Sacramento opus duplici volumine incluſum. Quod vt tibi, Cardinalis Illuſtriſſime, dicarem, non ſolùm mea à me flagitabat voluntas, verùm ampliſſima tua erga minimam Societatem noſtram officia, ſuo quaſi iure poſtulabant. Neque his ſolum adductus rationibus ſum, hunc vt tractatum tui nominis inſignirem patrocinio: verùm vt exiguo quidem (ſi per ſe conſideretur) operi, authoritatem ſplendorémque tantum conciliarem, quantum clariſſimæ tuæ dignitatis, ſplendidiſſimæ ſapientiæ, illuſtriſſimæque ſtirpis, lux in omnium mortalium oculis afferet. Excipe igitur hilari fronte, optimarum omnium diſciplinarum Patrone inclyte, ac Mœcenas alter, munuſculum hoc, exiguum illud ſanè, magna tamen animi propenſione oblatum. Quod quidem ſi voluntatis exæquaret ſtudium, tuæ proculdubio reſponderet amplitudini: verumtamen, Antiſtes ampliſſime, ſuppleat quod muneri deeſt, & tua ingens benignitas erga eos, qui ſe ſuaque ſtudia communi Eccleſiæ emolumento vouerunt: & peculiaris illa humanitas, qua me ſemper tuo obſequio tot tantiſque nominibus obſtrictum proſecutus es. Foue igitur ſtudij laboríſque mei fructus hos qualeſcumque, quos ſpero maioribus in dies incrementis augendos, cùm tu illos benignis oculis, ac propitio vultu, tanquam Hiſpaniarum noſtrarum, atque adeò Eccleſiæ totius Sol clariſſimus intuearis. Vale. Prid. Kal. Iulij Anno M. DC. III.

PROOEMIVM.

SVPERIORIBVS *ſex libris priori volumine contentis diſſeruimus de matrimonij firmitate & de qualitatibus, quas conſenſus deſiderat, vt illud firmum reddat: iam de aliis, quæ ad complementum materiæ huius de matrimonio ſuperſunt tractanda, diſputandum eſt. Verùm timentes, ne ſi ea omnia, quæ de grauiſsima hac materia tractanda reſtant, in vno tantum volumine contineantur, in magnam molem liber excreſceret, viſum eſt, id in duos tomos diuidere: quorum hic ſecundus librum ſeptimum continebit; tertius verò & vltimus alios tres, octauum, nonum, & decimum, quibus clauditur totus de matrimonio tractatus. Seruato igitur ordine prioris voluminis, quod ſex libris clauſum eſt: hoc ſecundum illi connectendo, ſeptimus hic liber principium huic volumini dabit, qui de impedimentis matrimonij, tam de his quæ ſolum impediunt & non dirimunt, quàm de iis quæ etiam matrimonium dirimunt, diſputabit. Liber octauus de diſpenſationibus tam in genere, quàm de iis, quæ matrimonij contractum concernunt agit. Nonus liber agit de debito coniugali, vbi multa ad luxuriam concernentia diſcutiuntur. Decimus liber agit de diuortio. Neque exiſtimet quiſpiam ſecundas nuptias, ac benedictiones nuptiales, bigamiam & pœnas ciuiles ſecundarum nuptiarum, ſilentio prætereunda. De illis enim agitur in hoc ſeptimo libro, vbi de impedimento ligaminis dirimenti diſſeritur. Atque, Deo dante, edam poſtea in lucem œconomiam quandam inter ipſoſmet coniuges, ac inter parentes & filios, vbi de obligatione mutua domeſtica inter coniuges, & de ſocietate ciuili, quoad lucrorum diuiſionem, ac de obligatione parentum erga filios, & contra, atque de ſucceſsione diſſeretur.*

LIBER

LIBER SEPTIMVS

DE IMPEDIMENTIS, VEL SOLVM IMPEDIENTIBVS VEL ETIAM MATRIMONIVM DIRIMENTIBVS.

DIVISIO TOTIVS LIBRI.

PRæmißis aliquibus disputationibus, quæ omnibus impedimentis communes sunt, differemus de impedimentis solùm impedientibus, ac de potestate ac necessitate circa illa dispensandi. Deinde de impedimentis dirimentibus, hoc ordine sermo habendus erit. 1. de impedimento erroris & conditionis. 2. de voto solemni & ordine. 3. de triplici cognatione. 4. de affinitate. 5. de publica honestate. 6. de disparitate cultus. 7. de impedimento criminis. 8. de impedimento ligaminis: & ibi, de secundis nuptiis, earum benedictione, bigamia, cæterisque earum pœnis. Tandem de impotentia seu frigiditate. Hic impedimentum violentia prætereo. Quia iam de illo totus liber IV. disputauit.

DISPVTATIO I.

An integrum sit Pontifici & Episcopis impedimenta matrimonium dirimentia statuere?

SVMMARIVM.

Proponuntur argum. suadentia partem negantem, n. 1.
Pontifex potest impedimenta matrim. dirimentia statuere: & satisfit arg. oppositis, n. 2.
An possit Pontifex infidelibus impedimenta matr. dirimentia statuere? n. 3. & remissiuè, an impedimenta ab ipso statuta comprehendant infideles sibi subditos?
Desideratur iusta causa, & maior ad impedimenta dirimentia, n. 4.
Refertur sent. docens tenere factum, si absque iusta causa impedimenta statuat Pontifex, n 5.
Sententia Authoris, n 6.
An possit Pontifex aliquos priuatos reddere inhabiles ad contrahendum inter se matrimonium, non lata lege generali, n. 7.
An possit certam personam omnino inhabilem reddere, n. 8.
An possit in sua diœcesi matrimonij impedimenta dirimentia statuere, Episcopus n. 9.
An possit ad tempus Episcopus aut parochus matrimonium impedire remissiuè, n 10.

1 ANTEQVAM tractatum de singulis impedimentis, tum solum impedientibus, tum etiam dirimentibus, aggrediamur, quæstiones quasdam generales ac omnibus impedimentis communes, præmittere oportet. Præsens igitur circa potestatem Ecclesiæ, ad impedimenta statuenda dirimentia versatur. Quæ multum negotij nobis facesseret ni latè disputata esset lib. 3. totâ disp. 4. vbi an Ecclesia potuerit irritare matrim. clandestina? Eadem enim ratio vtriusque difficultatis est. Et arg. ibi proposita, hic militant. Totáque difficultas eò pertinet, quod Ecclesia non potuerit mutare materias & formas Sacramentorum. Cum ergo matrim. sit Sacramentum, non poterit Ecclesia eius materiam & formam variare, reddendo eos inhabiles ad verum matrimonium incundum, qui iure naturæ habiles sunt.

2 I. Concl. Fide catholica tenendum est, posse Ecclesiam impedimenta matrim. dirimentia statuere, ac matrim. aduersus eam prohibitionem contractum esse irritum. Quod quidem constat ex multis Pontificum & concil. decretis, quæ eiusmodi impedimenta statuunt, & ex vsu vniuersæ Ecclesiæ. Et demum veritas hæc stabilita est in *Conc.* Trid. *sess. 24. de matrim. can. 3. & 4.* Nec id est mutare essentiam, aut variare materiam & formam sacramenti, sed irritum facere contractum humanum, qui in sacramento matrimonij prærequiritur. Quod latè declaraui, & solui argumenta opposita lib. 3. tota disputat. 4. & ideo non immoror.

Quidam hanc Ecclesiæ potestatem ad infideles etiam extendunt, atque ita asserunt posse Ecclesiam infidelibus impedimenta matrim. dirimentia statuere, & proinde si intenderet inter ipsos irritare matrim. in gradibus consanguinitatis, quos prohibet, verè fore irritum: ac fortè id non intenderet. Sic Guliem. Rubion. 4. *dist.* 40. *q. 2. initio. & concl.* 3. Quo tamen fundamento ducatur, me prorsus latet. Et ideo relecta ea sent. dicendum est Ecclesiam minimè habere eam potestatē aduersus infideles. Quoniam cùm sint extra Ecclesiæ gremium, nulla iurisdictione in eos gaudet: atque ideo constitutionibus Pontificiis minimè attantur, vt fatetur expressè Innoc. 3. *c. Gaudemus, de diuort.* adducto Pauli testimonio 1. Corinth. 5. *Quid enim mihi de iis, qui foris sunt, iudicare?* Præterea, quia ideo disp. 3. dicemus, posse hodie Principes infideles impedimenta matrim. dissoluentia, suis legibus indicere: cùm tamen id Principibus Catholicis, non sit integrum. Quia Ecclesia hanc sibi reseruauit facultatem, Ecclesiæ autem reseruatio ad infideles non protrahitur, vtpote qui Ecclesiast. iurisdictioni minimè subsunt. Id tamen libenter concedo, nimirum, posse Pontificem non tanquam Ecclesiastic. Principem, sed tanquam temporalem, impedimenta dirimentia matrim. infidelibus inhabitantibus oppida suæ temporali iurisdictioni subdita, decernere. Sicut potest Princeps infidelis sibi subditis. Quia veram habet iurisdictionem temporalem supremam Pontifex in eos infideles tanquam dominus temporalis eorum. Dixi infidelibus suæ temporalis iurisdictionis oppida inhabitantibus: nam infidelibus incolis aliorum oppidorum, quæ Principibus fidelibus subduntur, nequit Pontifex ea impedimenta statuere. Quia nulla temporali iurisdictione fungitur in iis oppidis, sed sola spirituali, tanquam supremum Ecclesiæ caput ab hac autem iurisdictione infideles exempti sunt. Quamuis Ledesm. 2. *p.* 4. *q.* 6. 1. *a.* 2. *col.* 3. & Abul. 1. Reg. 8. *quæst.* 178. Clarè sentiant id posse respectu omnium infidelium qui Christianis subduntur. An verò Princeps ille Catholicus, cui infideles illi temporaliter subduntur, id possit efficere? dicam disp. 3. num. 8. vbi etiam dicemus an impedimenta matrimonij à Pontifice statuta, comprehendant infideles sibi temporaliter subiectos. 3

II. Concl. Desideratur iusta causa vt Pontifex ritè & rectè valeat impedimenta matrimonij indicere. De veritate huius conclusionis nemo dubitat. Quoniam Pontificis potestas non est ad dissipandum, sed ad rectam Ecclesiæ administrationem: quæ causam iustam postulat, maximè ad interdicendum matrim. iure naturali & diuino 4

no concessum. Et (vt bene aduertit Ruard. Tapper. *ar.* 10. Louaniensi, *paulo post principiũ*) maior exigitur causa ad dirimendum, quam ad simpliciter prohibendum matrim. & sæpe aderit iusta causa prohibendi, non tamen dirimendi. Quia dirimere grauius est quam simpliciter prohibere.

5 Difficultas tamen est, an si Pontifex absque causa iusta decernat impedimentum aliquod, teneat factum: ita vt sit peccatum cum eo impedimento inire matrim. si solum impediens sit, & sit irritum, si impedimentum dirimens sit? Affirmant aliqui, quamuis admittant Pontificem tunc reum esse culpæ. Ducuntur, quia multa potest peccando efficere Pontifex; cùm tamen factum teneat. 2. quia cùm olim potuerit dirimere matrim. intra 7. consanguinitatis gradum contractum; vt constat ex *c. Ad sedem* 35. *q.* 5. donec gradus restricti sunt, *cap. Non debet, de consang. & affin.* ita hodie poterit in vlterioribus gradibus matrimonium initum dissoluere. Sic docet Host. dicens fortè ita esse *cap. Tua fraternitas, ad fin. de spons. duorum.* Veracruz 1. *p. specul. art.* 46. §. *Dubitatur vtrum.* Vega 2. *tom. sum. c.* 34. *casu* 128. & limitant Veracruz & Vega, nisi ita Pontifex gradus consanguinitatis interdiceret, vt non superessent personæ, quibus integrum esset matrimonio inter se copulati.

6 Cæterum omnino tenendum est, ad valorem prohibitionis desiderari iustam causam. Et proinde ea non existente, dicendum est matrim. contra eam initum, validum esse, & culpa vacare. Quoniam cùm matrim. sit vinculum iure naturali & diuino inuentum: ac omnibus concessum, excepto saltem primo gradu consanguinitatis inter ascendentes, & descendentes non potest Pontifex illud ad libitum interdicere, sed sicut dispensatio in iis quæ iure naturæ obligant, facta absque causa est irrita, ita censendum est de probatione matrimonij absque legitima causa. Nec obstant argumenta opposita. Quia fateor, Pontificem dispensando in iis quæ sunt de iure humano absque causa, peccare, at validam esse dispensationem. Secus autem est, dum interdicit matrimonium in gradibus iure naturę concessis, non existente iusta causa. Et olim dum Ecclesia interdixit matrim. vsque ad 7. consanguinitatis gradum, iustam interdicendi causam habuit: at post, successu temporis experientia docuit expedire gradus restringere, vt dicitur *c. Non debet, de consang. & affin.* & ita ibi restricti sunt. Posset autem Pontifex etiam modò plures gradus prohibere, si iudicaretur adesse nouam causam plures interdicendi. Id autem non posse iustè nec validè citra iustam causam affirmamus. Atque ita docent Hostiens. *summa, tit. de matrim. contract. contra. interdictum Ecclesia, n.* 3. *init.* Henric. *c. fin. n.* 1. *eo. ti. & c. Quanto, n.* 8. *de consuetud.* Alex. de Neuo, *pen. n.* 22. *de despons. impub.* Ledesm. 2. *p.* 4. *q.* 56. *art* 4. §. *pen.* Et quidam vir doctissimus (vt refert Veracruz, *n. prac. alleg.*) Et est commune placitum.

7 Dubitabis tamen, an sicut potest Pontifex legem generalem indicere, qua matrimonium ex causa iusta irritet inter certum genus personarum: ita possit aliquos priuatos ita prohibere ne matrimonium inter se ineant, vt matrimonium, aduersus eam prohibitionem contractum, sit prorsus nullum, quando iusta intercedit causa, vt magnæ disparitatis inter contrahentes, timoris discordiarum grauium? Nauar. *lib.* 4. *consil. in* 1. *edit. tit. de spons. toto cons.* 24. *in* 2. verò *editione, tit. de matrim. contracto contra interd. Eccles. toto cons.* 1. quæstione hac mota nil decidit de potestate Pontificia circa hoc impedimentum dirimens statuendum, sed dicit nullo pacto expedire vt id statuat: fatetur tamen posse interdicere id matrimonium; & iubere parocho ne illi intersit: at matrim. aduersus eam prohibitione n simplicem fore validum: & dicit nunquam auditum esse, vt Pontifex simile impedimentum dirimens statuerit. Et in *ea.* 2. *edit. eod. t. cons.* 2. *n.* 3. dicit etiamsi esset in ea opinione, vt Pontifex id posset, id non expedire. Vnde in neutro loco decidit id posse Pontificem. Et Enriquez *lib.* 12. *de matrim. cap.* 2. *n.* 1. *iunct. commento, litera C.* dicit nunquam Pontificem simile impedimentum dirimens statuisse, nec esse expediens vt id statuat: idque fuisse dubitatum in casu cuiusdam Magnatis, ad instantiam Regis Hispaniæ: atque ita circa potestatem statuendi nil definit. Verum existimo possę Pontificem iusta existenti causa aliquos priuatos reddere inhabiles vt inter se matrimonium ineant. Quia si potest ex iusta causa reddere irritum matrimonium inter omnes personas certi generis, vt inter omnes consanguineos vsque ad IV. gradum: cur non poterit irritare inter duas priuatas personas, vbi tam vrgens fuerit causa vt id postulat? Et ita sentiunt Host. *summa, tit. de matrim. contract. contra interd. Eccles. fine, & c. penult. fine de despons. imp. & ibi* Ioan. Andr. *fi.* Anchar. *n.* 7. Card. Clement. *vn n. vlt. de rerum permut. & ibi* Anchar. *q.* 5. *n.* 9. Felin. *c. Ex parte, n.* 6. *versic. Quartus casus, de constit.* Astensis *sum.* 2. *p. lib.* 8. *tit.* 31. *art. vn. quæst.* 2. Palud. 4. *d.* 24. *quæst.* 1. *art.* 1. *n.* 10. D. Ant. 3. *p. t.* 1. *c.* 16. *in fine princ.* Greg. Lop. *l.* 18. *verbo, Ser. dei fecho, tit.* 2. *p.* 4. *Et Additionator ad* Nauar. *lib.* 4. *cons. tit. de matr. contract. cont. interd. Eccles. in* 2. *edit. cons.* 1. *fine* refert Pontificem nostra hac ætate inhabilitasse quendam virum illustrissimum ad ineundum matrimonium cum certa femina: & iterum quemdam alium, qui vt eluderet sponsalia de futuro, super quibus lis pendebat, tentabat contrahere aliud matrimonium. In vtroque enim euentu grauia scandala non immeritò timebantur.

8 Vrgentior autem difficultas est, num integrum sit Pontifici, iusta subsistenti causa, personam aliquam reddere perpetuò inhabilem ad matrimonium, quæ iure naturali habilis erat? Nam in casu præmisso, illi quia à Pontifice reddebantur incapaces matrimonij inter se ipsos ineundi, non astringebantur ad vitam cœlibem traducendam, poterant enim ad alias transire nuptias. In præsenti autẽ, persona hæc cogeretur ad perpetuam continentiam. Cum tamen ad illam nemo absque proprio consensu astringi possit. *cap. Integritas* 22. *quæst.* 1. nec priuari matrimonio, quod in remedium concupiscentiæ natura ipsa indulsit. Alex. de Neuo *cap. Tuas, num.* 7. *de sponsa duorum,* refert ex Calderino ibi, Vrbanum V. reddidisse inhabiles ad matrimonium ineundum Barnabonem, Vicecomitem, & dominum Mediolanensem, ac liberos eius rebelles Ecclesiæ: & tunc agitata hinc inde quæstione de potestate hac Pontificia, Calderinum sustinuisse id integrum esse Pontifici: quod idem sustinet Alexand. de Neuo *ibi.* Et ita tenendum est. Quamuis enim ius naturæ concedat cuilibet matrimonium, at potest Pontifex in grauissimi delicti pœnam, eo iure quempiam priuare, reddendo ipsum inhabilem: sicut posset capite plectere, aut in seruitutem redigere, priuando libertate à natura concessa. Insuper, si potest Pontifex in pœnam delicti impedire perpetuò matrimonium, ita vt citra culpam lethalem inire minimè valeat: vt de facto impediuit propter incestum, & quædam alia crimina (vt videbimus disp. 6.) Cur vbi grauitas delicti id exegerit, non poterit ita alicui interdicere matrimonium, vt contra prohibitionem initum efficiatur inualidum? Pontificia enim potestas non arctata est ad sola impedimenta matrim. impedientia statuenda: sed ad dirimentia quoque extenditur.

9 Vltima conclusio. Si solùm ius diuinum & naturale attendamus, sicut integrum est Pontifici in vniuersa Ecclesia impedimenta matrimonium dirimentia statuere, ita Episcopo in sua diœcesi. Quia quidquid potest Pontifex in vniuersa Ecclesia potest Episcopus in sua diœcesi, nisi Pontifex sibi reseruet (vt probauimus lib. 1. disp. 61. num. 3. (At id hodie non potest, quoniam hoc sibi Pontifex reseruauit. Atque ita docent *Victoria relect. de matrim.* 1. *p.* 2. *partis, ad fin.* Ledesma 2. *par.* 4. *q.* 56. *a.* 3. *dub.* 1 *concl.* 2. *ad medium.* Et id non posse quemcunque prælatum Pontifice inferiorem docent etiam Antonius *c. Tua fraternitas, n.* 5. *de sponsa duorum. & c. penult. in fin. de spons. impub. & ibi* Abb. *fine,* Alex de Neuo *n.* 21. Couar. 4. *decretalium* 2. *c.* 6. §. 10. *n.* 16. & communiter DD. Palud. 4. *d.* 34. *q.* 1. *art.* 1. *n.* 10. Tabiena *verb. Impedimentum, impedim.* 13. *n. vn* ad

ad fin. Armilla *verb. Matrimonium n.* 54. Sed textum non inferunt, id Pontifici reseruantem, nec eum inueni. Et ideo ex generali Ecclesiæ consuetudine id Pontifici reseruatum credo, sicut de dispensatione quinque votorum reseruatorum communiter tradunt Doctores.

10 Vtrùm autem valeat Episc. aut parochus ad tempus impedire matrimonium: dicam disp. 6. n. 6.

DISPVTATIO II.

An Pontifice interdicenti, suo præcepto aut constitutione matrimonium, eo ipso reddatur irritum, si contra eam prohibitionem ineatur.

SVMMARIVM.

Proponuntur textus, qui difficultatem in hac quæstione ingerunt, n. 1.
Non redditur inualidum matrimonium, quando prohibitio est inferioris, num. 2.
Quando prohibitio est Pontificis, referuntur 6. sententiæ, n. 3. 4. 5. 6. 7. 8.
Sponsalia de futuro contra simplex Pontificis interdictum non valent, & quid contra inferioris prohibitionem, n. 9.
Valet matrimonium aduersus Papæ prohibitionem, absque decreto irritanti. n. 10.
Quid, si sit decretum generale irritans, non facta matrimonij mentione? n. 11.
Quid, si in decreto irritanti fiat specifica matrimonij mentio? n. 12.
Num aliquid intersit, an prohibitio Pontificia sit per modum præcepti, an per modum constitutionis? n. 13.
An matrimonium initum aduersus iustam iudicis prohibitionem, sit ad tempus separandum, & sit interdicendus vsus coniugij? & explicatur c. 1. de matrim. contracto contra interdictum Eccles. n. 14.
An lite pendenti possit contrahi matrim. & si contractum fuerit, sit separandum? & explicatur c. Laudabilem, vt lite pend. n. 15.

1 ANsam dubitandi tribuunt tres textus, qui sibi aduersari videntur. Duo enim videntur statuere, matrim. initum contra Ecclesiæ interdictum esse irritum, nempè *c. Tua fraternitas. de sponsa duorum*. ibi: *Et si contra interdictum Ecclesiæ publicè factum venire præsumpserint, matrimonium tam præsumptuosè contractum poteris irritare.* Vbi sermo erat de iis, qui appellatione pendenti super prioris matrimonij valore, ad aliud transire. Et *c. penultim de despons. impub.* ibi: *Quod si contra interdictum nostrum, in præiudicium ipsius aliquid fuerit attentatum, id irritum esse decernimus, & viribus omnino carere.* Vbi sermo habebatur de quibusdam, quibus Pontifex matr. interdixerat, ob consanguinitatem obiectam ipsis, donec veritas discutiebatur. Ex altera verò parte pugnat *cap. 2. de matr. contract. cont. interd. Eccles. in fin.* vbi expresè dicitur non esse dissoluendum matrim. eo quòd contra Ecclesiæ prohibitionem initum sit ibi: *Licet enim contra interdictum Ecclesia ad secunda vota transire non debuerit, non est tamen conueniens, vt ob id solum, sacramentum coniugij dissoluatur, aliqua tamen pœnitentia eis debet imponi. Quia contra prohibitionem Ecclesia hoc fecerunt.* Et est ibi sermo de iis, quibus ob sponsalia precedentia interdictus erat transitus ad alias nuptias, donec de priorum sponsalium veritate cognosceretur.

2 In hac igitur disp. id fatentur omnes nimirum, vbi prohibitio matrimonij fuerit facta à prælato inferiori, non reddere irritum matrim. aduersus eam factum. Quia Prælatus Pontifice inferior, impedimentum dirimens indicere nequit. Vt disp. præced. n. 9. diximus.

3 Difficultas autem est, si prohibitio sit Pontificia. Qua in re satis confusè loquuntur Auctores. Sex inuenio sententias. I. ait matrim. aduersus Pontificiam prohibitionem initum, non esse inualidum, nisi aliud subsit impedimentum dirimens, Ducitur, quia fortius est matrim. vt pote quod iuris naturalis est, Pontificia prohibitione. Sic *glos. c. penult. in fine de spons. impub.* Et manifestè loquitur *gloss.* quando est interdictum cum decreto irritanti: nam præmiserat cæteros contractus initos aduersus Pontificis decretum irritans, esse inualidos, secus eo decreto irritante minimè adiecto prohibitioni: & immediatè quærit, quid in matrim. aduersus Papæ interdictum celebrato, & respondet tanquam speciale, esse validum propter rationem dictam. Et ita glossam intelligunt Abbas *ibi nu.* 9. Cardin. *n.* 9. & omnes. Eandem glossæ sent. amplectitur Innoc. *ibi, in fine*: quamuis in sponsalibus teneat ea reddi irrita. Eandem tenet Monachus *c. vn. fine de voto, n. 6. & ibi Probus in additionibus, fine.*

II. Sententia sic distinguit. Si causa illius prohibitionis Pontificiæ sit perpetua, vtpote quæ ad nullum tempus restricta est, erit irritum matrimonium, secus si causa sit temporalis, vt ob diei venerationem, vel ob litem pendentem. Prob. prior pars ex *c. Tua fraternitas, de sponsa duorum: & c penult. de despons. impub.* quorum verba retuli n. 1. Probatur etiam posterior pars ex *c. 2. de matr. contract. contra interdictum Eccles. iuncta glossa, verb. Ob id* dicenti ideò interdictum illud Ecclesiæ non dirimere matrimonium subsequens, quòd causa prohibitionis non sit perpetuum impedimentum. Ita docent *glos. c. Tua fraternitas. verb. Poteris, de sponsa duorum, & ibi* Abb. *n.* 4. Alex. de Neu. *n.* 8. *idem* Abbas *c. penult. n. 9. de despons. impub.* Dominicus *cons.* 33. *n.* 11. Decius *c. 2. de testibus, col. 2. versu. Et prædicta, in noua editione, n.* 17. Felinus *c. Ex parte, nu. 6. vers. 4. casus de constit.* Rosella *verb. Impedimentum imped.* 16 *fine*, Angel. *Matrim. 3. impedimento 1. n. vnico* Sylu. *Matrimonium. 7. q. 1. dicto 3 in principio:* quamuis postea aliam distinctionem amplectatur: (vt dicam num. 7.) Armilla *verb. Matrimonium, nu.* 54. Tabiena *verb. Impedimentum, imped.* 13. *n. vnico, paulo post principium.* Couar. 4 *decret. 2 parte, c. 6. in princ num.* 6. Gutier. *de tutelis. 2 p. c. 12. in n.* 9. Greg. Lop. *l.* 18 *verb. Ser desfecho tit. 2. par.* 4. Matienço *lib. 5 recop tit. 1 rubrica gloss. 1. n.* 146. Magdalenus *de n testium in testamento requisito, p. 1. c. 10. n. 102. & p. 3. c. 3 n.* 230. Ludouic. Lop. *1. par. instruct. de matr. c. 46. § Porrò aduertendum.* Viualdus Candelabro *Sacramentorum, 1. p. de matrimonium,* 83. Explicant aliqui ex his Doctoribus hoc procedere, siue prohibitio sit præcepti, siue constitutionis. Sic Couar. Matienço, Lud. Lop. Viuald. *proximè citati* Insuper sententiam hanc videtur intelligere Decius *proximè citatus*, vt quando matrimonium contra legem Pontificiam initum habet causam prohibitionis perpetuam, sit nullum, quamuis prohibitio simplex sit, nec decretum irritans contineat. Quia *n.* 11. dixerat nil interesse, vt actus gestus contra legem sit irritus, an lex simpliciter prohibeat, an etiam vlteriùs procedat, decernens irritum quidquid contra gestum fuerit: atque pro se refert *gloss.* Clem. 1. *verbo, Inhibentes, de iure patron.* quam sequuntur Alex. de Imol. 1. *n. 8. ff. de liber. & posth. &* Iason *l. Non dubium n. 18. C. de legibus*, vbi docet quando lex causam prohibitionis perpetuam habet, non valere actum contra eam gestum, licet lex non habeat decretum irritans. Sed Abbas *c. penult. n. 9. de despons. impub.* clare intelligit distinctionem hanc, quando est decretum irritans, vt tunc si prohibitio Pontificia contineat causam perpetuam, sit nullum matrimonium, secus sit temporalem, tunc enim valet matrim. & decretum irritans debet referri ad causam, vt illius sensus sit, matrim. illud separandum esse ad tempus, quo causa illa perseuerat. Et refert *glossam c. Tua de sponsa duorum*, quæ est dux huius sent. & cæteri DD. citati illam sequuntur: & ita videtur clare ita intelligere glossam. Eodem modo intelligunt hanc sent. Rosella *v. Impedimentum, imped.* 16 *fine*. Tabiena *v. Impedimentum. imped.* 13 *n. vn. paulo post principium.* 4

III. Sent. distinguit inter clausulam generalem irritantem, & specialem, vt prior minimè irritet matrimonium contra prohibitionem initum, secus de posteriori: ita distingunt quidam, quos tacito nomine refert Abb. *c. penult. n. 9. de despons. impub.* 5

IV. Sent. similiter distinguit, num Pontifex constitutione generali interdicat matrimonium, an absque constitutione, per modum præcepti. Et priori casu dicit matrim. dirimi, posteriori autem minimè: nisi subsit causa perpetua: & tunc non irritari propter interdictum, sed propter causam, ac proinde causa non existenti vera, validum esse matrim. Sic Goffred *sum. tit. de matrim contract. contra interd. Eccl. num.* 1. & idem videntur sentire quoad 6

posteriorem hanc partem, *gloss. c. Tua, verb. Poteris, de sponsa duorum.* Host. *ibi ad fin.* Henric. *c. fin. n. 4. de matrim. contract. contr. interd. Eccles.* vbi dicunt interdicto matrim. ob causam perpetuam, separandos esse coniuges, donec de causa cognoscatur, & non probato impedimento permittendos esse simul habere, per *c. fi. de matrim. contract. contra inter Eccles.* atque ita clare censent non esse irritum matrim. propter prohibitionem, sed propter causam.

7 V. Sent. dicit, si Pontifex aliquibus interdicat matrimonium viua voce cum decreto irritanti, non est validum, quamuis aliud impedimentum minimè subsit, vel saltem ad eius intentionem recurrendum esse. Quia si potest Pontifex constitutione quæ lex mortua est, à fortiori viua voce irritare poterit matrim. Et si potest lege generali impedimentum dirimens indicere, cur non poterit personale aut locale? Ita docent Hostien. *sum. tit. De matr. contract. contra interd. Eccles. fine, & c. penult. fin. de despons. impub.* vbi Ioan. Andreæ *fine* refertque Alanum, qui id dubitando asseruit: Antonius *ibi, fine*, Anchar. 7. Card. *n. 9.* Præpos. *fine.* dicens esse communem & *c. Tua fraternitas, n. 3. de sponsa duorum.* Astensis *sum. 2. p. l. 8. tit. 21. art. vnic. q. 2.* Guillelmus Clem. *vnica, de rerum permut. Et ibi* Card. *n. vlt.* Anchar. *q. 5. n. 9.* Imola *n. 13.* Et videntur tenere Palu. 4. *d. 34. q. 1. a. 1. n. 10.* D. Antonin. 3. *p. s. 1. cap. 16. in fine principij*, Syluester, *Matrimonium 7. q. 1. dict. 3.* Ant. Cucus *l. 5. instit. maiorum, ti. 12. n. 14.* vbi dicunt irritum esse matrim. contractum aduersus Pontificiam prohibitionem continentem decretum irritans. Et addunt Hostien. *vtroque loco*, Præpos. *eo c. Tua n. 3.* Astensis *eo. a. vnico, q. 1.* distinctionem communem relatam n. 4. asserentem esse inualidum matrimonium initum contra prohibitionem, quando causa prohibitionis est perpetua, secus quando est temporalis, locum habere in prohibitione prælati inferioris, vel constitutionis Pontificiæ: Secus vbi Pontifex viua voce prohibeat cum decreto irritanti.

8 Vltima sent. ita distinguit. Si interdictum sit à iure, & causa sit perpetua, est irritum matrimonium, secus si temporalis. Si verò sit ab homine & à Pontifice, & causa est perpetua, similiter non valet matrimonium. Si verò temporalis, aut adiicitur decretum irritans, & tunc similiter non valebit, aut non adiicitur, & tunc valebit. Ita Ant. *c. Tua fraternitas, num. 5. de sponsa duorum.* Ecce quam varij sint Doctores, & quam confusè loquantur. Sed meam sententiam, qua claritate potero, sequentibus exprimam conclusionibus.

9 I. Conclusio. Sponsalia inita contra Pontificis interdictum, cum decreto irritanti, quamuis generali, nec sponsalium mentionem facienti sunt inualida. Vt si Pontifex ex causa iusta inhibeat duobus, ne sponsalia de futuro inter se contrahant, decernens irritum si quid contra gestum fuerit. Et ita intelligo Innoc. *c. penult. in fine de despons. impub. &* Alex. de Neuo *ibi n. 21.* constituentes id discrimen inter sponsalia, & matrim. aduersus huiusmodi prohibitionem contracta, vt illa irrita sint, hoc autem minimè, nisi addatur clausula specificam mentionem matrimonij irritationis faciens (vt dicemus nu. 11.) Cùm enim matrimonium sit res adeò ardua, & grauissimum negotium sit illud irritare, specificam clausulam poscit. At sponsalia verò irritanda non desideratur ea clausula specifica, sed satis est generalis, cum ea irritare non sit res tanti momenti. Existimo tamen sponsalia non reddi irrita ex simplici Pontificis prohibitione, ne ineatur, nullo adiecto decreto irritanti. Sicut si Pontifex interdiceret ex causa iusta cuidam ne voto se astringeret, peccaret vouens contra id præceptum, at validum esse votum, quia non adiectum est decretum irritans, & multa fieri prohibentur, quæ tamen facta tenent *c. Ad Apostolicam, de regula.* Sed obiicies promissionem iniquam nullius esse momenti, vt si voto castitatis astrictus, aut alio impedimento solum impedimenti ligatus initet sponsalia de futuro, essent prorsus inualida, quòd promissio iniqua sit. Cum ergo promissio illa matrimonij sit contra Pontificis iustum præceptum, iniqua erit, ac subinde inualida. Dic promissionem iniquam ex parte obiecti esse prorsus inualidam, id est, cum obiectum illius promissionis est iniquum, quale est inire matrimonium laboranti quocumque impedimento etiam solum impedienti. Secus quando obiectum promissionis est licitum, quamuis promissio ex alia circunstantia sit peccatum, vt quia contra prohibitionem. Sicut modica deliberatione vouens religionem peccat venialiter, at votum tenet. Sed quid, si Pontifex interdicat matrimonium absque decreto irritanti, an valeant sponsalia: esto matrim. valeret, iuxta dicenda n. seq. Sic distinguendum censeo, si causa prohibitionis, ac proinde ipsa prohibitio sint perpetua, sponsalia erunt nulla tanquam rei illicitæ promissio: si verò temporalia sint, valebunt vtique. Quod intellige, nisi obligatio sit ad contrahendum matrimonium, eo tempore quo durat prohibitio. Tunc enim esset res promissa illicita, ac subinde sponsalia nulla. Constat ex dictis l. 1. disp. 15. n. 2. vbi probauimus laborantes impedimento perpetuo etiam solum impedienti, ad ineundem matrim. esse incapaces valdè contrahendi sponsalia: secus de impedimento temporali: nisi pro eo tempore quo impedimentum durat, se obligent. Hinc infertur, quid dicendum sit de sponsalibus initis aduersus episcopi, aut parochi præceptum, interdicens matrimonium. Cùm enim his non integrum sit matrim. perpetuò impedire, sed ad tempus ex causa iusta (vt dicemus disp. nu. 6.) sponsalia, durante ea matrimonij prohibitione inita, valida erunt, nisi contrahentes se obligarint ad perficiendum matrimonium durante legitima eius prohibitione.

II. Conclusio. Si prohibitio simplex sit, nimirum, absque decreto irritanti, matrimonium aduersus eam prohibitionem Pontificiam initum, est validum. Constat, 10
quia cum multa prohibeantur, quæ tamen facta tenent. *c. Ad apostolicam. de regul.* ac prohibitio sit nuda ac simplex, non est cur dicamus rem tam arduam, & tanti momenti, ac est matrimonium, tunc irritari. Idque apertè deciditur, *c. 2. de matrim contract. contra interd. Eccles. in fine*, cuius verba num. 1. retulimus. Atque ita docet dicens esse omnium, Alexand. de Neuo *cap penultimo, num. 21. de desponsi. impub.* idem Richard. 4. *d. 32. art. 5. quæst. 2. fin.* Palud. 4. *d. 34. quæst. 1. art. 1. n. 10.* D. Anton. 3. *p. tit. 1. cap. 16. in fine principij*, Sylu. *Matrimonium 7. q. 1 dict. 3.* Turrecr. *c. Non oportet, el. 1. 33. q. 4. num. 2. in solut. ad 2.* Hinc fit minus veram esse sententiam Decij, & sequacium n. 4. ad finem relatam, dum asserunt matrimonium aduersus Pontificiam prohibitionem ex causa perpetua factam, contractum esse inualidum, quamuis decretum irritans minimè contineat. Id enim esse minus verum conuincitur tum ex dictis, tum etiam, quia omnia matrimonij impedimenta solum impedientia, prohibent perpetuò matrim. iniri illud tamen cum eis initum minimè dissoluunt. Et *ca. 1. & c. Ex interis, de eo qui cognouit consang.* decernitur incestuosos nunquam posse ad alias nuptias transire, & tamen certum est validas esse, si contra eam prohibitionem, quæ perpetua est, ad eas transeant.

III. Conclusio. Similiter erit validum, quamuis sit decretum generale irritans, & non referens se specificè ad 11
matrim. Vt si Pontifex interdicens matrimonium, addat si quid contra gestum sit fore irritum & inane. Rationem huius conclusionis subiecimus n. 9. constituentes in hoc discrimen inter sponsalia & matrim. Et in hoc euentu est vera sent. *gloss. &* Innocentij *numero 3. relata*, asserentium matrim. contractum aduersus prohibitionem cum clausula irritanti, non reddi irritum. Et ita docet. Alex. de Neuo *eod. c penult. num. 21. de despons. impub.* Quare tunc clausula irritans debet intelligi, vt contra gestum non valeat in præiudicium alicuius. Et ita intelligitur *illud c. penult.* & ita explicat *ibi gloss. verb. Irritum.*

IV. Conclusio. Si clausula decreti irritantis faciat 12
specificam matrimonij mentionem, id irritans si contra prohibitionem initum sit, distinguendum est, num causa

sa sit temporalis an perpetua, vt priori casu matrim. non reddatur irritum, sed sensus sit, vt matrim. sit nullum, non simpliciter, sed in quantum parat præiudicium alicui liti, ob cuius pendentiam est ad tempus interdictum: posteriori autem, irritum reddatur. Quia cum matrimonij irritatio sit res grauissima, non censenda est inducta ex tali clausula adiecta prohibitioni ob causam temporalem, sed iuxta merita causæ dimetiendum est, an sit irritatio absoluta, an potius quoad peculiarem effectum. Et in hoc casu est vera communis distinctio relata n. 4. inter prohibitionem matrimonij ex causa perpetua & temporali. Atque ita docet Alex. de Neuo *d. c. penult. num. 22.*

13 V. Conclusio. Præmissæ 4. conclusiones veræ sunt, siue Pontificia prohibitio sit per modum constitutionis, siue per modum præcepti. Quoniam nullum inuenio inter hæc discrimen, nisi quoad durationem, constitutio enim perpetuò durat: mandatum verò morte mandantis extinguitur: vt potest videri in Sylu. *verb. Mandatum, q. 3.* Cùm enim vtroque modo possit Pontifex matrim. interdicere ac dirimere, nil interest siue prohibitio per modum præcepti siue per modum constitutionis emanet. Atque ita nullam in hoc differentiam agnoscunt. Ancha. Clem. *vnic. q. 5. n. 9. de rerum permut.* Cou. Matienzo, Lud. Lop. Viuald. *n. 4. relatis.* Quare audiendi minimè sunt DD. quos num. 7. & 8. retuli, inuenientes, quoad rem hanc discrimen inter præceptum & constitutionem Pontificiam.

14 VI. Conclusio. Quamuis causa interdicendi matrim. sit temporalis & matrim. contra prohibitionem initum sit validum: at quando iudicis prohibitio fuit legitima, separandi sunt coniuges ad tempus, in pœnam delicti, ne pœnæ immunitate præceptum iudicis iustum contemnere audeant. Constat ex *c. 1. de matrim. contract. contra interd. Eccl.* ibi: *Mandamus quatenus si est ita, præfatã mulierem, ne mandatum tuũ contemptibile videatur, ad domũ matris redire cõpellas, & imposita sibi de tanto excessu pœnitentia condigna, postquam in domo matris per mẽsem steterit, ad teritum reuerti permittas.* Nec obstat *c. 2. eod. tit.* vbi id matrim. minimè separandum esse decernitur. Nam intelligitur de perpetua separatione. Atque ita docet *gl. c. Tua fraternitas, verb. Poteris, de sponsa duorum.* Et *ibi* Ant. *n. 5.* Host. *ad fin. & sum. tit. de matrim. contract. contra interd. Eccl. §. vlt. n. 3.* Henric. *c. fin. eo. tit. n. 4.* Astens. *sum. 1. p. lib. 8. tit. 31. art vn q. 1.* Ang. *Matrimon. 3. imped. 1. n. vn.* Alber. *in suo diction. lit. I. verb. Impedimentum 16.* Turr. *Non oportet, el 1. 33. q. 4. a. 2. n. 2.* Sylu. *Matrimon. 7. q. 1. dict. 3.* Tab. *verb Impedimentum, imped. 13. n. vn. statim in princ.* Couar. *4. decret. 2. p. c. 6. init. n. 6.* Ant. Cuius *lib. 5. instit. maiorum t. 12. n. 13.* Et ex Theolog. D. Bonau. *4. d. 32. a. 4. q. 1. & ibi* Ricard. *art. 5. q. 2.* Lud. Lop. *1. p. instr. de matr. c. 45. §. Porro aduertendum.* Et quamuis *c. 1. de matr. contract. contra interd. Eccles.* assignetur vnicus mensis, at tempus hoc separationis est arbitrarium, vt benè docent Host. *in sum.* Ant. Henric. Astensis *proximè citati.* Vnde mensis ille ponitur in eo textu, gratia exempli, & non ad arctãdum iudicis facultatem. Soli autem coniugi culpæ participi est interdicendus coniugij vsus, nimirum ne debitum petat, quamuis reddere debeat. Coniux enim illius expers, minimè puniendus est. Quod si vterque reus fuerit, vtrique est eadem pœna iniungenda, & vsus matrimonij omnino prohibendus, eo separationis tempore. Ita Host. *in sum.* Henr. Astens. *ibid.* Quod si periculum incontinentiæ subsit, non separandum est matrimonium, sed alia pœnitentia iniungenda vt in simili de tempore prohibito celebrantibus nuptias, docent Palud. *4. d. 32. q. 1. art. 4. n. 19.* D. Ant. *3. p. t. 1. c. 17. ad fin.* Turrec. *c. Non oportet el 1. fin. 33. q. 4.* Gaëta *repet. c. Ad limina 30. q. 1. §. 4. n. 549. fin.* Sylu. *Matrim. 7. q. 2. dict. 6.* ita intelligentes *id caput, Non oportet,* decernens eas nuptias tunc celebratas, esse in pœnam ad tempus separandas.

15 Hinc infertur, pendente lite super impedimento dirimenti prius matrimonium, atque ita super eius valore, non esse ad aliud transeundum, vt constat ex *cap. Tua fraternitas, de sponsa duorum.* Et quamuis hic textus loquatur pendenti appellatione: at idem dicendum est lite pendenti ante appellationem, vt constat ex *c. Cum in Apostolica, de sponsal.* Quare matrimonium tunc contractum est separandum, dum lis durat, vt habetur *eo. c. Tua.* Sic Abb. *ibi. n. 3.* Alex. de Neuo *n. 5.* qui bene addit etiam nulla lite pendenti, non licere in eo euentu transitum ad aliud matrim. vt constat ex *c. Duo pueri, de sponsal. impub. & c. Porrò, de diuort.* Quòd si opponas *c. Laudabilem, vt lite pendenti,* vbi habetur alterutrum coniugem accusatum non esse iure quod habet in alterum coniugem priuandum, ante probatam accusationem. Dic cum *gl. fin. c.* Tenor, *de sent. & re iudic. & ibi* Abb. *n. 9.* Alex. de Neuo *eo. c. Tua n. 6.* cum textum intelligi, cum nulla lite pendenti, sed approbante Ecclesia, matrim. in eius facie contrahitur. Imò addit bene Ale. de Neuo *eo. n. 6.* hoc intelligendum esse, nempe, vt non interdicendus sit vsus coniugij, quando ante litem motam est contractum matrim. vt intelligatur, nisi contrahatur matrim. stante alio matrimonio. Quia tunc cum possessio stet pro priori interdicetur posterioris vsus dum de prioris valore disceptatur.

DISPVTATIO III.

Vtrùm Princeps sæcularis, siue fidelis, siue infidelis, possit suis subditis impedimenta matrimonij dirimentia statuere?

SVMMARIVM.

Refertur sententia negans posse Principem sæcularem fidelem impedimenta matrimonij statuere, n. 1.

Potest id ex natura rei nisi Ecclesia sibi reseruasset, n. 2.

Ecclesia potest id interdicere Principibus sæcularibus, & sibi reseruare, num. 3.

Hodie nullus princeps sæcularis potest fidelibus impedimenta statuere, num. 4.

Princeps infidelis potest impedimenta etiam dirimentia statuere, n. 5.

Quid de Iudæis? Et an si hodie contrahant in gradibus lege Mosaica vetitis, teneat matrimonium, n. 6.

An fideles subditi infidelibus subdantur eorum legibus irritantibus matrimonia ita vt matrim. sit nullum cum eo impedimento, n. 7.

An Princeps infidelis possit infidelibus sibi subditis matrimonij impedimenta statuere: & statuta à Pontifice hos ligent. n. 8

An volentibus infidelibus subiectis Principibus Christianis inter se matrim. inire aut lite mota de valore matrimonij initi, aut circa diuortium celebrandum, quis iudex sit competens? Et quid, vbi alter est iam ad fidem conuersus? n. 9.

Quid si infidelis contrahat matrim. apud fideles, & absit impedimentum dirimens statutum à suo Principe infideli? Vel si fidelis contrahat apud infideles cum impedimento dirimenti apud solos fideles? num. 10.

Soluuntur argumenta, num. 11.

DE Principe sæculari Catholico loquendo, quidam negant eum posse fidelibus sibi subditis aliquot matrimonij impedimenta statuere. Ducuntur, quia cum matrim. fidelium sit Sacramentum, est res quædam spiritualis & sacra, ac proinde extra limites potestatis sæcularis. 2. quia *c. Tuam, de ordine cognit.* deciditur causas matrimonij ad solius Ecclesiæ forum pertinere. Imò ad solos Episcopos, & non ad inferiores definitur pertinere, *c. Mulierum, quod est* Alex. *2. 45. q. 6. & c. Accedentibus, de excess. prælat.* 2. ex *c. 2. de sponsal.* vbi quidam Francigena fœminam Saxonem duxerat, & causatus non esse suam, quòd aduersus Francorum legem inierit matrim. & proinde fuerit nullum, transiit ad alias nuptias, & decidit textus prius matrimon. non obstanti ea lege fuisse validum. Vltimo, quia *c. Euphemium 2. q. 3. quod est* D. Greg. *l. 4. epistolarum, epist. 50.* Ioan. Episcopo Corinthi, cum D. Greg. asseruisset non effici infames, quos tales lex ciuis reputat, eo quod ad secundas nuptias transierint, subdit his verbis rationem: *Cùm matrimonia hodie regantur iure poli, non iure fori.* Et ideò huius sententiæ sunt *Gl. fin. c. Si quis ingenuus 29. q. 2.* Ant. *c. 4. de sponsal. n. 12. & c. 1. n. 2. de desponsat. impub.* Host. *sum. t. de sec. nuptiis, fine.* Abb. *repet. c. Ecclesia, de cõst. n. 19. & c. 1. de sponsal. n. 9. & ibi* Alex. de Neuo *d. 11. 12. Prap. n. 7.* Felin. *n. 10. & 11. & d. c. Ecclesia, n. 62.* Francus *c. Statutum, de hered. in fine.* Astens. *sum. 2. p. lib. 8 tit. 19. a. 2. q. 5.* Sylu. *Matrim. 8. q. 8 dict. 1.* Tabiena *verb. Impedimentum, imped. 6. n. 1.* Turrecr. *1. 30. q. 3.* 1

q.3.art.6.in solut.ad 1.n.17. Couar.4 *decr.2.p.c.6.§.10.n.16.* Gaëta *repet.c.Ad limina,30.q.1.§.4.n.299. vsque ad 304.* Brun.*de spons.concl.19.n.1.*Peguera *quæst.criminal c.42.n.2.* Et ex Theolog.D.Th.4.*d.42 q.2.art.2.ad* 4.vbi D.Bon.*art.2.q.2.ad fin.*Ricard.*art.2.q 2.in fin.corp.* Palud.*q.1.art.2.concl.7.n.22.& d.26.q.3.a.3.n.13.*Maioris 4.*d.19.q.2.concl.1.in fin.*Sot.4.*d.42.q.2.art.2.ad 2.& ibi* Ouand.*disp.vnic. propos.11.*Cañedo *summa Sacram.de matr.c.6.fine.*

2 Cæterùm absque dubio dicendum est, posse Principem sæcularem ex genere & natura suæ potestatis, matrimonij impedimenta dirimentia fidelibus sibi subditis, ex iusta causa suis legibus indicere, eo pacto quo id Pontifex Summus potest, nisi sibi hanc potestatem reseruasset. Hanc partem probant omnes rationes, quas lib.3.disp.4. n.4.attuli, ad probandum id posse Ecclesiam: & ideò in ea probanda non immorabor. Ratióque potissima est, cùm potestas Regia ad tranquillitatem, & bonum Reipublicæ tuenda, sit potissimum instituta; eius est, id quod ad hunc finem obtinendum desideratur, prouidere. Quale est circa matrimon. ineunda sancire, illa impediendo & irritando. Inde enim maximè pendent tranquillitas & recta Reipublicæ gubernatio. Quare egregiè D.Th.4.*con.Gent. c.78.& 4.d.34.q.vnica, a.1.ad 4.*dixit matrimonium, in quantum contractum ciuilem in officium communitatis institutum, subiacere legis ciuilis ordinationi. Et confirm. si enim potest Princeps sæcularis alios contractus ciuiles ob Reipublicæ bonum irritare, cur non poterit etiam matrimonij contractum, cum id quandoque idem bonum cómune postulet? Nec obstat Principis sæcularis potestati matrimonium esse Sacramentum. Quia eius materia est contractus ciuilis, qua ratione perinde potest illud ex causa iusta irritare, ac si Sacramentum non esset: reddendo personas inhabiles ad contrahendum, & sic illegitimum & inualidum contractum. Si enim nudam Sacramenti rationem attendamus, nec Pontifex circa illud disponere posset, illud dissoluens: eiúsque potestas ex ratione contractus humani, qui est materia huius Sacramenti, consurgit (vt diximus hoc lib. disp.1. n.2.) & ideò hanc sent. sustinent D.Th.4.*d.34.q.vn.a.1.ad 4.gloss.c.Si quis ancillā, verb.Et legibus 19.q.2.*Tapper.*a.*10. Louaniēsis, *col.4. §.In his igitur casibus.Victoria relect.de matrim.1.p.2.qu.12.* Petr.de Soto *lect.4.ad fin.de matr.*Sotus 4.*d.39.q.vn.a.1.in solut.ad 3.in fin & d.40.q.vn.art.5.col.4.verb.Interrogationis* Ledes.2.*p.4.q.61.art.2.col.2.& q.56.a.3.dub.1.concl.1.* Bellarm.*lib.1.de matr.c.32.ad finem.* Angles Flor.1.*p.de matrim.q.13.de imped.consang.a.3.diffic.4.* Enr q. *lib.12.de matrim.c.1.n.4.*Petr.de Ledes.*de matrim.q.50.a.1.dub.1.* Bart. à Ledes.*dub.19.de matrim.conclus.1.fine.*

3 Potest nihilominus Ecclesia Principibus fidelibus huius potestatis vsum interdicere, sibique reseruare, qua id efficiente, irritæ erunt leges Principis sæcularis contra eam reseruationem, matrim. impedientes dirimentésve. Quoniam potestas temporalis est subiecta spirituali, ipsique subordinata in ordine ad finem spiritualem, & supernaturalem: ac proinde poterit potestas spiritualis temporalem moderari, ac coërcere in iis quæ rebus spiritualibus coniuncta sunt, quale est matrim. quod hodie est Sacramentum, poterítque illi limites præscribere, quos transgredi validè nequeat. Et confirm. quia in contractu matrimonij fundatur ratio sacramenti, quæ superioris ordinis est, & finem supernaturalem spectat. Tandem, quia *cap.fin.de raptor.* approbatur matrimon. raptoris cum rapta, quamuis secundùm leges contrarium statutum fuisset, *l.vn.C.de raptu virg.* Atque ita docent *Victoria,* Angles, Petr.de Ledes. Bellarminus *num.præced. allegati.* Sotus 4.*d.4 .q.vnica, art.6. col.4. vers. Interrogationis, & col. seq. vers.Nihilominus,* Ledes.2.*p.4.q 56.art.3. dub.1 conclus.2.* Passímque inueniuntur leges ciuiles, matrim. in aliquibus euentibus interdicentes, per ius Canonicum correctæ. Quamuis Petrus de Soto teneat contrarium, quem num. sequenti reprobabo.

4 Hinc deducitur 1. non esse integrum hodie Principi sæculari fideli disponere aliquid circa matrim. fidelium impedienda aut dissoluenda. Quoniam Pontifex hanc sibi potestatem reseruauit, & meritò quidem. Quippe cum matrimonij contractus hodie limites naturæ excedat, & ad esse supernaturale sacramenti eleuatus sit, dedecet vt tanti sacramenti dispositio ad Principes sæculares pertineat. Atque hanc reseruationem probant textus n.1. relati: & DD. ibi allegati, negantes hanc potestatem Principi sæculari, sunt huius sent. eam enim negant non ex vi eius potestatis, sed ratione huius reseruationis. Atque in propriis terminis docent Victoria, Enriq. Petr.de Ledesma, Barth.à Ledesma *n.2. citati* Ledesma 2.*p.4.q 61.a.2.col.3. vers. Sed contra est.* Nec audiendus est Petr.de Soto *lect.4. de matr.ad fin.* vbi ait leges ciuiles ex pietate & voluntate Principum in hac recessisse Ecclesiæ, vt nullum iam censeatur matrimon. illegitimum, quod Ecclesia tale non iudicat, non tamen propterea legi id auferendum esse, vt illegitimos, aliquos reddere possit ad matrimon. ineundum, vbi clarè admittit hodie id posse Principem sæcularem: nec posse Pontificem eam adimere facultatem, sed propria sponte ac pietate ductos cessisse Principes. Sed contrarium probaui num.præcedenti.

2. Deducitur, Principes infideles posse hodie leges suis subditis indicere, quibus quædam matrimonia ex iusta causa interdicant ac dirimant, vt si ad pacem Reipublicæ videant expedire, ne infideles diuersæ sectæ matrimonio inter se copulentur: aut certam solemnitatem adhiberi, quo matrim. clandestina vitentur. Ratio est aperta, quoniā cum sint veri Principes ex natura suæ potestatis, id est eis integrum (vt n.2. probauimus.) Nec constitutionibus Ecclesiasticis hanc sibi reseruantibus potestatem arctantur, *c.Gaudemus, de diuort.* Cessatque in ipsorum matrimoniis ratio reseruationis, cum Sacramenta minimè sint. Ita Docent D.Th.4.*d.39.q.vn.a 2.ad 3.*Durand.*ibi q.1.in solut. ad 2.n.10.*Astens.*sum.2 p.lib.8.t.21.a.1.q.4.*Abulens.1.*Regum 8.q.175.& 176 fin.* Rosell.*verb. Impedim. imped. 9. n. vlt.*Angel.*Matrimon.3.imped.10.n.1.* D.Ant.3.*p.t.1.c.6. v. Tertium punctum est.* Sylu. *Matrimonium,8.q.10.dict.2.*Tabiena *verb.Impedimentum,imped.8 n vlt.*Tapper *a.* 20. Louaniensis *col.4 §.In his igitur casibus* Sotus licèt sub dub.4. *d.39 q.vn.a.1.in solut.ad 3.in fin.*Nau *.sum.c.22.n.48.& lib. 1.cons.in 1.edit.t.de pactis, cons.4. n.5.in 2.* verò sub aliquo dubio, *l.3.t.de conuers.infidelium, cons.2.n.5.*Ledes.2.*p.4.q. 61.art.2.paulo post princ.*Gaëta *repetit.c.Ad limina 30. q.1. §.4.n.435.*Ant.Cucus *l.5.inst.maior.t.11.n.102.* Verac.1 *p. Spec.a.32.in prob.3.octauæ concl.*Palac.4.*d.39.disp.vn.f.906. col.1.vers.Scito tamen,& d.42.disp.vn fol.916.col.1.vers. Et demum* Ouand.4.*d.39.disp.vn.proposit.7.*Angles Flor.1.*p. de matrim.q.13.de impedim.consang.a.3.diffic.4.*Enriq.*lib.12. de matrim.c.1.n.5.*Petr.de Ledes. *matrim q.50.a.1.dub.1.in corollario quod ex 2.conclus.infert.& q.59.n.2. ante dub.1. §. Ex dictis sequitur,* Lud.Lopez 2.*p.instruct. de matrim.c.52. col.3.notabili 1.*Emman.Sa *sum.verb Matrimonium,* vbi de impedimentis dirimentibus, *n.*18. Vega 2.*tom.sum.c. 34. casu 129.& 139.* Manuel 1.*tom.sum.1.edit.c.230.n.1.*Vnde fit infideles, hos qui cum impedimento dirimenti iuxta eorum leges matrimoniū iniere, cùm ad fidem redierint, iterum debere id matrimonium celebrare, si in eo persistere velint, cùm prius fuerit nullum. Sic Sotus Angles, Emmanuel Sa, Manuel *proxime citati.* Quòd si roges, vnde discernendum sit an id impedimentum sit dirimens apud eos, an potius impediens solum? Sotus *proximè citatus* dicit ex consuetudine apud eos obseruata id deducendum esse: videndúmque an inter eos ita ea lex obseruetur, vt matrimon. aduersus eam initum reputetur nullum. Quòd si de eo vsu non constet, existimo iudicandum esse iuxta regulas traditas disp. t.præced. num.9.& sequentibus.

Excipe tamen Hebræorum Rempublicam, cùm enim hodie non sit libera, nec Principem habeat, nequit matrimonij impedimenta statuere: & statuta lege Mosaica Leuit. 18. expirarūt cum illa lege, per Christi passionem. Sic Sotus, & Manuel *n.præced.allegati,* Nau.*lib.3.cons.in.2. edition.* 6

edition.1. De conuerſ.infidelium conſ.1.n.4. Vega *2.tom.ſum.c.14.caſu* 129. Subdit benè Sotus, ſi Iudæi quando ante poſſionem Chriſti Remp. liberam habebant, impedimentum dirimens ſtatuiſſent, hodie durare. Quia illæ leges ſæcularis Reipublicæ non ſunt abolitæ per Chriſtum, idémque docet Ledeſ.*2.p.4.q.61.a.2.col.2.* Vnde fit minimè audiendum eſſe Enriq.*l.12.de matr.c.1. n. 5.* dicentem nunc apud infideles Iudæos, qui lege Moyſis volunt impiè gubernari, eſſe irritum matrimon. prohibitum Leuit. 18. quòd ſi vterque coniux ad fidem conuertatur, Eccleſiam permittere vt ex diſpenſatione in eo matrim. permaneant. Quia illa lex Moſaica prorſus extincta illos minimè adſtringere poteſt. Nec de ea Eccleſiæ diſpenſatione conſtat. Nec ſimiliter eſt audiendus Palac.4. *d.39. diſp.vn.fol.906. col. 1. verſ. Sciso tamen*, vbi æquiparat Iudeos aliis infidelibus quoad matrimonij impedimenta ſtabilienda, quod ex dictis minus eſſe verum, facilè conuincitur.

8 Id verò monuerim, fideles ſubditos infidelibus Principibus, vtpote qui eorum oppida inhabitant, adſtringi legibus eorum iuſtis irritantibus matr. in omnibus iis caſibus, in quibus ad alias eorum leges tenentur. Quare ſi cum eo dirimenti impedimento contrahant, erit nullum matrim. Quia ratio ſacramenti ſuperaddita matrimonio fidelium, non impedit in Principibus poteſtatem impedimenta dirimentia ſtatuendi, ſed ſola reſeruatio Pontificis (vt diximus n.2.) Quæ ad principes infideles extendi nequit, vt n.5. probauimus.

9 3. Deducit, poſſe ſimiliter Principem ſecularem fidelem infidelibus ſibi ſubditis, impedimenta matrimonium dirimentia ſtatuere. Quia ſi poſſet Princeps infidelis, cur non poterit fidelis? Nec reſeruatio Pontificis, de qua n.4. meminimus, eſt reſpectu infidelium, cùm matrim. horum non ſit ſacramentum, ac proinde non militet in eis ratio reſeruationis. Atque ita tenent Abulen.1.Reg.8.*q.177 fin.* Ledeſ.*2.p.4.q.61.a.2.col.3.* qui manifeſte etiam ſentit impedimenta ab Eccleſia hactenus ſtatuta comprehendere omnes infideles, Principibus Chriſtianis ſubiectos. Quoniam ij ſubiiciuntur Eccleſiæ, quæ dum ea ſtabiliuit, minimè exemit infideles, quod alienum eſt à veritate. Nam Pontifex ea impedimenta non decernit vt dominus temporalis, ſic enim non poſſet in tota Eccleſia, ſed vt caput ſpirituale, & vt ſic nullam habet iuriſdictionem ſuper infideles. Poſſet autem vt dominus temporalis in locis ſuæ iuriſdictionis ſtatuere impedimenta infidelibus ſibi temporaliter ſubditis, vt diximus hoc lib. diſp.1.n.3.

10 4. Deducitur, ſi infideles Principibus Chriſtianis ſubiecti velint matrim. inter ſe inire, & opponatur impedimentum: aut contendant matrimon. ſemel initum eſſe inualidum: aut diuortium petant ratione adulterij aut ſæuitiæ, nullo modo eſſe iudicem Eccleſiaſticum adeundum, ſed ſolùm ſecularem eſſe competentem. Quia is contractus eſt mere temporalis, & iuriſdictionis ſæcularis, nec infideles iuriſdictioni Eccleſiaſticæ ſubſunt. Quod ſi iam alter coniugum ad fidem redierit, actor debet ſequi forum rei, ac proinde ſi infidelis agat ad diuortium, vel ad nullitatem matrimonij, debet conuenire fidelem coram iudice Eccleſiaſtico, qui in cauſa matrimonij eſt iudex fidelium: ſi verò fidelis ſit actor, debet infidelem conuenire coram iudice ſæculari, qui eſt eius iudex. Cùm ſemper actor forum rei ſequatur, *c. Si clericus, & c. Cum ſit generale, de foro comp.* Quòd ſi neuter agat, ſed quidam tertius id matrim. denunciet fuiſſe nullum, exiſtimo ſolum iudicem Eccleſiaſticum eſſe competentem. Quia dignius debet trahere ad ſe minus dignum. *c. Non aſtimemus 13.q.2. & l. Qua religioſis, ff. de rei vendic.* At conſtat dignius eſſe matrim. ex parte fidelis, in quo eſſe quoddam ſpirituale habet.

11 Tandem deducitur, ſi fidelis contrahat matrim. apud infideles, apud quos domicilium habet, cum impedimento aliquo dirimenti ab Eccleſia inducto, matrim. fore nullum. Quia leges Eccleſiaſticæ vbique terrarum fideles adſtringunt. At ſecus erit dicendum, ſi infidelis contrahat extra patriam in loco Principi Chriſtiano ſubdito, aut alij Principi infideli, cum impedimento dirimenti ſtatuto à ſuo ſolo Principe. Quia non aſtringitur legibus ſuæ patriæ extra illam (vt latè probaui lib.1.diſp.18. n.18.) Dixi à ſuo ſolo principe, quia ſi etiam eſſet impedimentum dirimens ſancitum à principe loci in quo contrahit, non valeret. Quia peregrini adſtringuntur legibus communibus ſuæ patriæ, & loco in quo reperiuntur (vt probaui ea diſp.18, n.3.) Si autem eſſet ab Eccleſia inductum illud impedimentum in loco fidelium, vbi infidelis contrahit, & in ſuo oppido à principe infideli, valeret matrim. Quia lex illa Eccleſiaſtica non eſt generalis in illo oppido, ſed ſolos fideles adſtringit.

Ad arg.n.1. propoſita conſtat ex dictis. Nam omnes textus ibi relati probant hodie id non poſſe principē fidelem: quòd Pontifex ſibi reſeruarit, quod n. 4. faſſi ſumus. Et matr. eſſe Sacramentum non obſtat quo minùs id poſſet Princeps, ni Pontifex ſibi reſeruaſſet, vt n.2. probauimus.

DISPVTATIO IV.

An conſuetudo efficax ſit ad reddendos quoſpiam inhabiles ad matrim. inducendo noua impedimenta dirimentia: aut habiles, qui iure canonico inhabiles erant, abolendo aliquot impedimenta dirimentia iuris?

SVMMARIVM.

Proponuntur c.1. & c. Super eo de cognat.ſpirit. & c. Quod ſuper, de conſang. qua in hac re difficultatem ingerunt, n.1.

Conſuetudo nullas vires obtinet ad diſſoluendum matrimonium legitimum, num.2.

Poteſt conſuetudo à Papa approbata, inducere impedimenta dirimentia, ac inducta abolere, n 3.

Cōſuetudo poteſt impedire ad tempus, & efficere vt ad tempus ſeparentur, n.4. Proponuntur dua quaſtiones diſputanda, num.5.

Vtrùm conſuetudo poſſit inducere noua impedimenta matrimonium dirimentia? Referuntur varia ſententia: & varij modi interpretandi textum, c. Super eo, de cognat. ſpirit. n.6.7.8 9. & 10.

Explicatur ſententia Authoris, & c. 1. de ſponſ. & qualis conſuetudo deſideretur ad derogandum iuri Eccleſiaſtico, n.11.

Soluuntur argumenta, num.12.

An conſuetudo poſſit aliquod dirimens impedimentum abolere? Refertur quadam ſententia, num.13.

Proponitur ſent. Authoris. Et explicatur qualis conſuetudo dicatur rationi conſona, vt legi deroget. Et an reprobata à lege conſuetudine, poſſit noua induci aduerſus illam legem, & deſideretur in hoc ſpeciali, euentu ſcientia Principis: excuſenturque poſteri adinti conſuetudine, quamuis illis non conſtet de iuſta cauſa illius inducenda. Et an temporis diuturnitate praſumatur iuſtum initium, n 14.

Soluuntur argumenta, num.15.

NOn modica eſt confuſio, & diuerſitas opinandi apud DD. in hac diſp. cuius rei anſam præbent tres textus: quorum duo manifeſtè decidunt, nulla conſuetudine induci poſſe, vt iure inhabiles ad ineundum matrim. habiles efficiantur. Quod eſt dicere, nullum impedimentum iure canonico dirimente matr. poſſe contraria conſuetudine abrogari. Primus textus eſt, *c. Quod ſuper, in fine, de conſang.* ibi, *Ne autem infra gradus prohibitos matr. contrahatur, debes publicè inhibere, & praſumptores Eccleſiaſtica diſtrictione punire, non obſtante conſuetudine, qua dicenda eſt potius corruptela.* Secundus eſt, *c. Super eo, in priori ſui parte, de cognat. ſpirit.* ibi, *Reſpondemus, quòd ſi tales filij fuerunt per quorum alterum vel vtrumque parentes ad compaternitatem venerunt, eos coniungi nulla ratione ſuſtineas, & coniunctos Pontificali auctoritate non differas ſeparare.* Tertius textus eſt, *c. 1. de cognat. ſpirituali, iuncto eod. c. Super eo, in poſteriori ſui parte.* Nam *eod. c. Super eo*, ſic dicitur: *Si per neutrum eorum ad compaternitatem ventum fuerit, de his te volumus conſuetudinem tua Metropolitana Eccleſia vel aliorum circumpoſitarum inquirere, & diligentius imitari. ita quòd ſi eiuſdem Eccleſia conſuetudo habeat, inter eos non ſuſtinere coniugium fieri, nec factum firmitatis robur habere tu ſimili modo in Eccleſia tibi commiſſa, coniugium huiuſmodi fieri non permittas, & ſi quos taliter coniunctos inueneris, iuxta earundem Eccleſiarum conſuetudinem ipſos ſeparare ab inuicem non omittas. c.* Et 1. *de cognat. ſpirit.* relato eodem caſu, & ſtatuto matrimon. conſiſtere poſſe inter eos duorum compatrum filios 1

filios, quorum neuter causa fuit compaternitas, subditur, *Nisi consuetudo Ecclesiæ, quæ scandalum generet, aliter se habere noscatur.* In quo apparet manifesta repugnantia: si enim consuetudo vim habet inducendi impedimentum dirimens, vt hi duo textus apertè decidunt: cur eadem virtute carebit impedimentum dirimens iure canonico indirectum auferendi? Quod priores textus negant. Cùm in vtroque euentu solum ius Ecclesiasticum videatur consuetudini resistere: quod vel id impedimentum nouum minimè indixit, vel impedimentum auferendum statuit. Quamobrem DD. varios interpretandi modos adinuenere. Et vt clariùs procedam, ea in quibus omnes ij conueniunt, præmittam: deinceps vtramque quæstionem seorsum disputabo, & præmissis aliorum sententiis, meam in medium proferam.

2 Primò igitur conuenit inter DD. consuetudinem quocumque scandalo adiutam, nullas vires sortiri ad dissoluendum matrim. semel legitimè initum: vtpote quod est vinculum iuris naturalis & diuini. Nec ob scandalum à veritate iuris diuini recedendum est, *cap. 2. de operis noui nunciat. regula, Qui scandalizauerit, de regulis iuris.* Constat etiam ex *c. fin. de sponsa duorum*, vbi definitur non standum esse consuetudini, vt spreto priori matrim. rato, persistatur in posteriori consummato. Atque ita docent *Gloss. c. 1. de cognat. spirit. verb. Nisi consuetudo.* Abbas *c. Super eo n. vlt. eod. tit. & ibi* Alex. de Neuo *n.* 10. Præpos. *n.* 4. Brunell. *de sponsalibus concl.* 20. *n.* 8. Angelus *Matrimonium* 3. *impedimento* 17. *n.* 1. Sylu. *Matrimon.* 2. *quæst.* 3.

3 2. Concordes sunt, posse consuetudine à Pontifice approbata, induci impedimenta, matrim. postea contractum dirimentia, atque iure canonico statuta auferri. Quoniam ea consuetudo habet vim constitutionis Pontificiæ. Ita Host. *c. fin. n.* 1. *de sponsa duorum & c.* 1. *de consang. & affin. in fin. & sum. tit. de cogn. spirit. §. Quis sit effectus. n.* 6. Henric. *c.* 1. *n. fin. de sponsal.* Albertc. *in suo diction. lit I. verb. Impedim.* 1, *vers. An aliqua consuetudo.* Aster. *in sum.* 2. *p. lib.* 8. *t.* 18. *art. vn. q.* 4. *ad fin.* Turrecr. *c.* Placuit, *art* 32. *c.* 2. *n.* 13. Tabien. *verb. Impedim.* 1. *in communi, q.* 4. Sylu. *Matrim.* 2. *q.* 3. Gaëta *repetit. c. Ad limina* 30. *q.* 1. *§.* 4. *n.* 80. *&* 196. Ioan. de Friburgo *sum. confess. lib.* 4. *tit.* 3. *q.* 2.

4 3. Fatentur omnes, valere consuetudinem ad tempus impedientem matrim. & separantem ad tempus, non eo quod inualidum sit, sed in pœnam, quòd aduersus prohibitionem initum sit. Quippe prohibitio consuetudinis tantum valet, quantum prohibitio hominis, sed contra hanc valet, & separatur ad tempus: ergo contra prohibitionem consuetudinis similem dictæ hominis prohibitioni. Atque ita docent Ant. *c. Super eo in fin de cognat. spirit. & ibi* Abbas *n.* 6. Alex. de Neuo, *c.* 16. Præp. *n.* 4. *& cap.* 1. *in fine, eo. tit.* Ang. & Sylu. *citati n.* 2. *fine*, Brunell. *de sponsal. concl.* 20. *n.* 9.

5 Duplex autem quæstio controuertitur. Prior est, de efficacia consuetudinis ad noua matrimonij impedimenta dirimentia statuenda. Posterior, de eiusdem potentia ad impedimenta iuris canonici abroganda.

6 Quæstio prior, an consuetudo eas vires habeat, vt possit noua impedimenta matrim. dirimentia statuere, ac eos reddere inhabiles ad matrimonium, qui iure canonico attento habiles erant? Maximè discordes in hac re inuenio DD. Et difficultas versatur circa intelligentiam textus, *c. Super eo de cognat. spirit. in secunda sui parte*, vbi (vt n. 1. vidimus) eas vires consuetudini tribuere videtur. Primus interpretandi modus est, vt consuetudo eam vim minimè habeat, nisi à Pontifice approbata sit. Quare cùm *de c. Super eo*, approbetur consuetudo, inhabiles efficiens ad matrimon. filios duorum compatrum, per quorum neutrum compaternitas est contracta, in eo solo casu eas vires obtinebit consuetudo, nec ad similes casus protrahi debet. Ex quo fit nullius esse roboris consuetudinem, vt 5. consanguinitatis gradu se attinentes non possent valido matrimon. copulari, quia desideratur approbatio Pontificis, quæ in solo casu prædicto reperitur. Deinde, quia DD. contrarij admittunt, non posse consuetudine effici habiles ad matrim. qui iure inhabiles sunt: quo dato, manifestum absurdum consequi videtur non concedendo similiter nequire reddere consuetudinem inhabiles, qui iure habiles sunt: id nimirum, vt fatendum sit consuetudinem nullo adminiculo adiutam, posse vincere duplex ius sibi resistẽs: cùm tamen eadem consuetudo cum externo adminiculo nequeat vnicum ius ex illis superare. Quoniam consuetudo reddens inhabiles qui iure canonico habiles erant, omni adminiculo destituta pugnat aduersus ius naturale, & canonicum, sibi resistentia, quæ id matrimon. permittebant. Quòd si negamus consuetudini, eam nequire efficere habiles ad matrimonium, qui iure canonico inhabiles sunt, consuetudo iure naturali id matrim. permittente associata, nequibit solum ius canonicum sibi obstans vincere, vnde duo manifestè absurda consequuntur. Prius vt plus possit consuetudo contra ius naturæ ac Dei permittens matr. quàm contra statutum Pontificis id prohibens. Cùm tamen verissimum sit consuetudine vinci posse ius humanum, non tamen diuinum & naturale, *c. Licet ex quadam, de testibus.* Posterius est, vt res debilior fortiùs operetur, quàm ipsamet adminiculo alio roborata: contra *c. Inter corporalia, de translat. prælat.* vt igitur hæc absurda caueantur, fatendum necessariò est, consuetudinem Pontificia approbatione destitutam, non posse inhabiles quospiam ad matr. efficere: sicut communiter fatentur DD. non posse habiles reddere. Atque ita sustinent Host. *c. Quod super in fine, de consang. & affin.* iuncto *c Super eo. de cognat. spirit. n.* 5. *paulo post princ. super vers. Non omittas, & summa, tit. de cognat. spirit. §. Quis sit effectus, n.* 6. Rosella dicens communem esse sententiam *verb. Impedimentum, impedim.* 1. *n.* 7. Sylu. *Matrim.* 2. *q.* 3. *in fine.*

II. Interpretandi modus est, vt consuetudo nullas vires obtineat, vt inhabiles aliquos ad matrim. reddat: at si consuetudinem mixtam clericorum & laicorum comitetur scandalum, quod ex contractu aduersus consuetudinis prohibitionem suborieretur: id matr. erit irritum, non ratione consuetudinis, sed quòd canones ipsi cum scandalo coniugia inire minimè tolerent. Ducitur, quia non apparet cur consuetudo possit inhabiles reddere, quibus ius canonicum matr. permittit: cùm tamen non valeat habiles efficere, quibus idemmet ius matrimonio interdicit: & si prius admittatur, posterius sanè admittendum est. Quod est contra textum apertissimum *c. Quod super, in fine, de consang. & affin.* Sic Cou. 4. *decret.* 2. *p. c.* 6. *§* 10. *n.* 18. Lud. Lop. 2. *p. instr. de matr. c.* 46. *col.* 5. *§. Deinde dubitare.* Enriq. *lib.* 12. *de matr. c. n.* 5. *in textu*, iuncto *comment. lit. A.* fuisseque olim ita fuisse, iam tamen hodie cessare. 7

III. Modus est, vt consuetudo gaudeat viribus, inhabiles reddendi ad matrim. quibus iure canonico contrahere permittebatur, si consuetudinem comitetur scandalum, quod ex matrim. inito pullularet. Ducitur, quoniam conceditur consuetudini vt efficere possit quempiam ineptum ad matr. spirituale, nimirum ad beneficium obtinendum, *c. Olim, iuncta gloss. finali de cleric. coniug.* Poterit ergo idem, ad matrimonium carnale. Validè enim ducitur argum. à matrim. spirituali ad carnale, vt probat Euerardus *in suis topicis, loco à matrim spirituali n.* 3. Præterea quod id decidi videatur, *c. Super eo, in fine, de cognat. spirit.* & quamuis ibi solius consuetudinis mentio fiat: at *c.* 1. *eod. tit. in fine*, consuetudini scandalum adiicitur, tãquam requisitum, vt hunc effectum ea operetur. Et quamuis vterque textus loquatur in casu speciali, quo matrimonio iunguntur filij duorum compatrum, quibus nullo iure matrim. prohibetur, at id extendendum est ad omnes alios euentus, in quibus nullum aliud matrimonij impedimentum intercedit, præter consuetudinem scandalo comitatam. Vt si hæc obtinuerit, quinto consanguinitatis gradu coniunctos non posse valido matrimonio vinciri. Quippe eadem militat ratio, nec præfatus casus relatus est, *d. c. Super eo.* ad illius decisionem restringendam, sed gratia exempli, quod minimè regulam arctat, *l.* 1. *§. Quod vulgo, ff. de vi, & vi arm.* Ita sentiunt *Gloss. c. fin. verb. Cognouissent, de sponsa duorum, & c.* 8

cum

Cum olim,in fine de cleric.coniug.& c.Super eo verb. Consuetudo,de cognat.spirit.& cap. Quod super verb.Non obstante.de consang.& affin. Anton.*d c.Super eo in fine,& cap.1.in fine, de cognat.spirit.& cap. Quod dilectio n.10.de consang.& affin.* Abbas *dict.cap.Quod super.n.4 & d.cap.Super eo n.4.& d.cap.1.num.3.* Præpositus *cap. Quod dilectio, de consang.& affin.n.7.& d.cap.Super eo.n.6.* Alexander de Neuo *d c. Quod super.n.7.& 8.& d.cap.Super eo.n.18.& 19.& d.cap.1.n.3.* Angelus *Matrimonium 3. impedimento 17. nu.1.* Rauennas *tractatu de consuetudine.sect.1.in fin.* Vincentius.& Goffred. *relati ab* Abbate, Brunellus *de sponsalibus conclusione 20. nu.8.* Supplementum Gabr.*4.d.42.q.1 art.3.dub.5.* Guillelmus Borrilong.*4. dist.42. q.vnica 2.corollar.1.* Driedo *de libert. Christiana,in mea edit. lib. 1.c 11. ad fi.* (in aliis enim editionibus aliter solet citari.) Nauarr. *summa Latina & Hisp.cap 22.n.73.fine.* sed Latina confusè,& valde succinctè, Hispana vero clarius, addens desiderari, vt sequatur scandalum, non solum ex contractione matrimonij, sed etiam ex perseuerantia in illo. Villalobos *in ærario commun. opin littera C.verb.Consuetudo n.260.* Hanc autem sententiam non ita latè,vt proposui, explicant omnes hi Doctores,nam aliqui non meminere scandali,vt Guillelmus Borrilong.Rauennas,Vincentius,Goffred.Driedo,Villalob At illius cæteri meminere. Præterea extensionem illam ad cætera impedimenta, vt si consuetudo dirimat in 5. consanguinitatis gradu, explicant *Glossa* (quamuis hæc sub dubio,dicens fortè ita esse,) *c.Super eo,verb.Consuetudo,de cognat.spirit.& ibi* Abbas *num.6.* Alex. de Neuo *nu.18 ante fin.* Rauennas.Driedo,Brunellus *proximè citati.* quam cæteri allegati subticuerunt. Rursus discordant hi Doctores, quia aliqui ex illis eam extensionem non generaliter admittunt,sed, in exemplo posito à Glossa, de prohibitione matrimonij in quinto consanguinitatis gradu. Quia in eo concurrit cum consuetudine adminiculum iuris antiqui, quod in eo gradu matrimonium dirimebat. Vnde aiunt non sufficere consuetudinem cum scandalo ad inhabilem reddendum quempiam ad matrimonium, extra casum expressum *dict.cap. Super eo*, inter filios duorum compatrum, per quorum neutrum deuentum est ad compaternitatem, nisi consuetudo illa iuuetur aliquo iure, quod idem matrim. interdicebat. Sic *Gloss. d. c. Super eo, verb.Consuetudo.* Ant *in fin.& c. Quod dilectio.nu.10.de consang & affin.* vbi Præpos *num.7.* Alexand.de Neuo *d.c.Super eo num.18.& 19.* Angelus *Matrimonium 3.impedimento 17. num.1.* Syluest. *Matrimonium 2.q.3.* Alij autem id iuris adminiculum minimè poscunt, sed consuetudine cum scandalo contenti sunt. Ita Abbas *dict. cap. Super eo, num. 6.* quamuis enim id expressè non addit, at ex secunda ratione,qua hanc sententiam confirmat,clarè colligitur eum esse huius sent. Et ita pro ea illum referunt Alex.de Neuo, Angelus,& Syluest *proximè allegati.*

9 IV. Interpretandi modus est, vt consuetudo nequeat aliquos reddere inhabiles ad matrimonium, nisi à Pontifice approbetur. Quia cùm inferior potestate in superiorem careat,*cap.Cum inferior.de maiorit.& obedient.* consuetudo, quæ Pontifice inferior est, nequit circa hoc disponere, quod ius sibi Pontificium reseruauit, (vt diximus disp.præcedenti. num 4.) Secundò idem probat *c.1. de sponsal.* vbi Gallus contendens matrimonium a se initum aduersus Gallicam consuetudinem fore irritum: (sic enim explicat *ibi Glossa verbo, Lege.*) damnatur vt ad vxorem redeat,ea consuetudine minimè obstanti. Ex quo textu colligit Abbas *ibi n.3.* omissionem consuetudinis patriæ non vitiare matrimonium. *Et* Innoc *ibi in fine,* Host. *paulo post princ pium super verbo Superinduxit.* Ioan. Andr. *num.5.* Cardin *n.5* Præposit.*num.7.vers.Circa prima,* colligunt ex eodem textu, nullas esse consuetudinis vires circa matrimonij substantiam. Et reddit *Cardin* rationem, quia consuetudo est iuris positiui, ideo non potest tollere matrim.quod surgit à iure diuino. Non ergo poterit consuetudo aliquos inhabiles efficere ad matrim. Id enim substantiam matrimonij læderet. Sic tenent Calderin.*cap fi.de sponsa duor.* quem ibi refert & sequitur Alex. de Neuo. *n 23.* Palud. *4.d.26.q.3 art.3.concl.2.n.13.*

Vltimus modus est, vt valeat consuetudo impedire 10 matrimonium, non tamen dirimere: sed ad tempus separabitur in pœnam. Sic *Gloss.fin c 1.de cognat.spirit.* Goffred. *summa,eodem tit n.1.* Innoc *cap Super.eo.n.vn.eodem tit.* Alberic. *in suo diction.littera I. verb Impedimentum,1.vers.An aliqua consuetudo.* Archid *cap.Placuit,n.2.d.32.& ibi* Turrecr.*art.2.num.12.* Ioan.Andr.*cap Quod super,in fine,de consanguinit.& affin.& ibi* Anchar.*fine,* Altensis *sum.2.p.l.8.tit. 18 art.vn.q.4.ad fin.* Tabiena *verb. Impedimentum,1.in commun.q.4 nu.5.* Viguerius *l.inst. cap.16.§.7.vers.8.impedim. 6.* Caieta *repet.c.Ad limina 30.q.1.§...n.296.* Ant. Cucus *l.5.instit maior.tit.12.n.35.*

Sed vt meam sententiam explicem, existimo consue- 11 tudinem legitimè præscriptam, ac rationi consonam, qualis petitur *c.fin de consuetud.* ad legem statuendam, & statutam derogandam, vires habere inducendi nouum impedimentum dirimens, ac subinde matrimonium aduersus eam consuetudinem initum, esse nullum: idque solam consuetudinem posse, absque scandalo, & adminiculo alterius iuris, nec ad eam inducendam desiderari scientiam Pontificis,sed eo ignorante, posse talem consuetudinem legitimè præscribi, suumque operari effectum, dummodo sit consuetudo mixta clericorum & laicorum. Singulæ partes probandæ sunt. Et in primis quatenus assero consuetudinem eas vires habere, conuenio cum Doctoribus tertiæ sententiæ relatis num. 8. Idémque docet Petr.Sotus *lect 4.de matrim ad fin.* Alb. Pighius *in suis controu. 15.ad fin.* Abulensis *tractans inter infideles 1. Reg.8.quæst.175. vers. Dicendum quod non.* Et quamuis Doctorum maior pars ex iis quos num. 8.retuli, petat consuetudinem scandalo comitatam, & adminiculo iuris antiqui adiutam, at aliquos annotaui ibi eam conditionem non exigere: sicut nec illius meminere Doctores proximè citati. Quamuis fatear me nullum inuenisse, qui expresse asserat id scandalum non desiderari. Ducor tamen ad id asserendum: quoniam id generale est, vt consuetudo, quamuis nequeat iuri diuino & naturali derogare, possit tamen addere, diminuere, & distinguere: vt tradit. Innoc. *communiter receptus c.fin.statim in princ. de consuetud.* Per illum textum,qui expressè generaliter decidit posse consuetudinem rationi consonam, ac legitimè præscriptam, iuri positiuo derogare, antiquam legem abrogando,atque nouam statuendo:nec petitur ibi,vt consuetudine scandalum comitetur. Cùm ergo possit consuetudo leges alias Ecclesiasticas stabilire, atque ea consuetudo legitimè introducta obligabit, vt circa ieiunium nouum, festum nouum reddendum inhabilem quempiam ad beneficium,*c.Cum olim de cleric.coniug.* cur non poterit nouum matrimonij impedimentum dirimens inducere, eo pacto quo id posset noua lex Ecclesiastica? Dices, id sibi Pontificem reseruasse (prout dixi disp. præced. nu.4.) Fateor id sibi Pontificem reseruasse, ne potestas sæcularis leges circa matrimonium dirimendum indicere posset: ac minimè interdixit, quin id posset consuetudo, quæ vires habet ad legem etiam Ecclesiasticam statuendam.Præterea, quia *Super eo,in 2. sui parte de cognat. spirit.* expresse dicitur dirimendum esse matrim. quod contra receptam consuetudinem initum est, nec ibi vlla fit mentio scandali, nec alterius iuris antiqui adiuuantis. Imò in casu illius textus nulla erat prohibitio, præter consuetudinis interdictionem Quod si dicas,*c.1 de cognat.spirit.* expressum esse vt talis sit consuetudo,quæ scandalum generet. Resp. non censeri restrictionem consuetudinis, contra regulam generaliter traditam *c.fin.de consuetud.* quæ solùm petit eam esse rationi consonam, atque legitimè præscriptam, vt legem nouam sanciat, antiquámve aboleat: sed potius esse declarationem conditionum consuetudinis, quæ petuntur, *dict.cap.fin.* nempe, vt sit rationi consentanea, & legitime præscripta. Si enim eas conditiones habeat, eius violatio suaptè natura scandalum generabit. Atque ita sensus

sensus est, non sit consuetudo contra rationem, nec denuò introducta, sed talis ac tam diuturna, vt eius violatio iure optimo scandaliorturi ansam præbeat. Quare is effectus inducendi nouum impedimentum dirimens, non scandalo, sed consuetudini legitimè introductæ tribuendus est. Sicut nec virtus statuendi nouam legem attribuitur scandalo, quod nascitur ex legitima consuetudine non obseruata, sed ipsi consuetudini iustæ, & debite præscriptæ: cui facultas hæc concessa est *dict. c. fin. de consuetud.* Et confirmatur, quis enim negatet hanc vim legitimæ consuetudini, si per accidens non sequeterur scandalum ex eius transgressione, cum tamen conditiones omnes habeat requisitas *d.c.fin* ad nouam legem stabiliendam? Et è contra, quis eam tribueret consuetudini, cui aliqua ea illis conditionibus deficit, si magnum ex non obseruantia oriretur scandalum? Nemo sanè, sed diceret in priori casu, id per accidens euenire, ea enim violatio sufficientem scandali suapte natura occisionem præbet: in posteriori autem esse scandalum passiuum, & aduersus rationis limites acceptum: quod iura non attenduntur. Ergo is effectus non ex scandalo proficiscitur, sed ex consuetudine legitimè præscripta, quæ ex se absque scandalo violari nequit: ac proinde legitimus sensus est *c.1. de cognat. spirit.* dum dicit: *Nisi consuetudo Ecclesiæ, quæ scandalum generat, aliter se habere noscatur.* Id est, nisi consuetudo iusta, & legitimè præscripta, ex cuius transgressione meritò scandalum oriri possit, aliter se habeat. Deinde probatur minimè ad eam consuetudinem inducendam desiderari Pontificis scientiam: quoniam licèt non desint Doctores graues scientiam Principi exigentes, quo consuetudo vim legis indicendæ aut abrogandæ habeat, at verior sententia habet eam minime desiderari, etiam si sit circa sacramentalia ea consuetudo (vt dicemus hoc lib. 7. disp. 81. n. 20. Quippe cùm Princeps *d. c. fin. de consuetud.* generaliter decreuerit consuetudine posse legem statui, & derogari, iam talis voluntas vt eam facultatem obtineat consuetudo, est tacita scientia, & tolerantia consuetudinis in posterum legitimè inducendæ, vt eas vires sortiatur absque alia speciali ipsius consuetudinis in Principe notitia. Demum probatur desiderari vt sit consuetudo mixta clericorum & laicorum. Quod asserunt Couar. & Lud. Lopez *n.7. alleg.* Nam defectus consuetudinis status solius laicorum, nil potest immutare circa matrimonij substantiam, & leges Ecclesiasticas, deficit enim potestas in consuetudinem inducentibus. Atque ita explicant textum *c. 1. de spons.* Anton. *ibi n.8. & 12* Abbas *n.9.* Alex. de Neuo *n.10.11.21.22.* Felin. *nu.2.* dicunt enim consuetudinis Gallicæ violationem non obstare valori matrimonij, eo quod deficeret potestas in eam inducentibus, matrimonium enim spectat ad Ecclesiæ forum, *cap. Tuam, de ordine cognit.* Atque ita claré intelligunt de consuetudine laicorum.

12 Ad argum. contraria num. 6. proposita, respondetur. Ad 1. constat ex dictis n. præced. non est enim necessaria specialis scientia & approbatio Pontificis, sed sat est illa generalis, qua eam vim tribuit consuetudini, *c. fi. de consuetud.* Ad 2. dico non pugnare aduersus meam sent. Nam num. 14. concedam vtrumque consuetudini. At retenta communi sent. vt consuetudo nequeat inhabiles ad matrim. habiles efficere: nullam vim habet id argumentum, sed fallax est. Quippe consuetudo inhabiles quospiam reddens ad matrimonium non aduersatur iuri diuino naturali, nec canonico: ea enim iura non præcipiunt in eo gradu matrim. contrahi, sed solum permittunt: at consuetudo reddens habiles, iure can. impeditos, aduersatur ipsi iuri can. interdicenti id matrim. Multo autem plus est, ius præcipiens, & irritans abolere, quam vltra iuris permissionem aliquid prohibere. Hoc enim non est propriè ius permittens vincere, & abrogare, sed aliquid nouum statuere, quod ab ipso præceptum minimè erat. Ad argum. num. 7. obiectum, non est opus respondere. Quoniam meam sent. num 14. aperiendam, vt vtrumque possit consuetudo, confirmat. Ad 1. propositum num. 8. non est necesse respondere. Quia non militat contra nostram sententiam num. præced. explicatam, sed illam confirmat. Ad secundum respondi num. præced. vbi sensum illius textus explicui. Ad primum, num. 9. propositum, dic solam consuetudinem tanquam inferiorem id minimè posse: at eam vim habere ex ipsius Pontificis generali permissione, qua *cap. fin. de consuetud.* id generaliter legitimæ consuetudini concessit. Ad secundum constat ex dictis num. præcedenti in fine, vbi probaui eum textum loqui de sola laicorum consuetudine.

Quæstio posterior, An consuetudo legitimè præscripta vim habeat abolendi aliquod impedimentum dirimens, efficiendo habiles ad ineundum inter se matrimonium, qui iure canonico inhabiles sunt? Et quidem ferè omnes DD. pro constanti asseuerant id non posse consuetudinem. Ducuntur, quia *c. Quod super, de consang. & affin. in fine, & c. Super eo, in priori sui parte de cognat. spirit.* quorum verba n. 1. retuli, id videtur clare decidi. Et confir. quia consuetudo tanquam inferior nequit vires habere ad ius abrogandum, nisi ex tacito Principis consensu. Solus enim is potest consuetudinem legitimam inducere qui legem indicere potest, *l. Quibus, ff. de legibus.* Quod solius Principis esse nemo dubitat. At in hoc euentu consuetudo non habet tacitum consensum Principis, imò expressum dissensum. Nam *d. cap. Quod super, in fine*, dicitur non obstante contraria consuetudine sperandos esse coniunctos matrimonio, in gradu prohibito per ius canonicum. Et *d. c. Super eo*, habetur id matrimonium nulla ratione promittendum, vnde Sotus *lib. 1. de iustit. q. 7. art. 2. col. 2. vers. Hoc ergo memoria* ait vbi lex exprimeret nullam consuetudinem contra legem valituram, id decretum consuetudini vires aufette, ne per illam lex vnquam abrogari possit. Quòd si dicas per ea verba posita *dict. cap. Quod super non obstante consuetudine*, non derogari consuetudini futuræ, sed soli præteritæ, iuxta glossam celebrem *clement. Statutum, verb. Consuetudine, de elect.* ac proinde non obstare quo minùs consuetudo postea introducta possit impedimentum dirimens abrogare, abolendo ius Pontificium quod illud statuerat. Non iuuabit hæc euasio. Quia illa doctrina glossæ communiter reprobatur, & communis sententia docet vtramque consuetudinem comprehendi, vt multis citatis docent Tiraquell. *de retractu, in præfatione nu. 18. & 19.* Couar. *3. var c. 31. num. 4.* Burgos de Paz, *leg. 1.* Tauri, *n. 464. & 479.* Zeuallos *in suis quæst. practicis, q. 704. per totam.* Secundum, quia consuetudo vt legi deroget, debet esse rationi consentanea, *cap. fin. de consuetud.* At consuetudo ineundi matrimonium in gradu iure canonico interdicto, non potest esse rationi consona, tum, quia *d. cap Quod super*, appellatur potius corruptela, quàm consuetudo; tum etiam, quia peccatum lethale fouet, quale est id matrimonium inualidum iure, in eóque persistere. Et confirmatur, quia sicut *cap. finali, de consuetud.* appellatur potius corruptela, consuetudo aduersus ius naturale inducta, & ita deciditur ibi, ea non posse ius naturale abrogari: ita *dict. cap. Quod super*, appellatur consuetudo ineundi matrimonij in gradu prohibito, corruptela, & ideo dicit textus eam consuetudinem minimè obstare. Sicut ergo in priori euentu nunquam potest consuetudo præualere: ita nec in posteriori. Tertium, quia valde distant, posse consuetudinem efficere vt personæ inhabiles ad matrimonium, habiles reddantur: & posse habiles reddere inhabiles. Priori enim causa, consuetudo aduersa est moribus bonis, nec rationi conformis esse potest. Cùm interdicti matrimonij in gradibus prohibitis, charitatis dilatandæ gratia, sit instituta, vt extranei vinculo strictiori inter se vuiantur) consanguinei enim iam coniuncti sunt) teste D. August. *lib. 15 de ciuitate Dei cap 16.* & refertur *cap. 1. 35. quæst. 1.* Posteriori autem casu, nullis bonis moribus aduersatur. Atque ideo non mirum est, si prius consuetudine fieri possit, posterius autem minimè, quam rationem differentiæ tradunt Abbas, & Alexand. de Neuo, ac Brunel. *statim allegandi.* Aliam verò tradunt Vincentius & Goffredus,

fœdus, quos statim referam quòd consuetudo possit onerare, non verò honorare cap. Quod in scripturis, 8.q.1. At facere habilem quempiam ad matrimonium, est honos: efficere verò inhabilem, est onus:& ideo hoc conceditur consuetudini, illo denegato. Tandem, quia consuetudo quam iura improbant, dissonat rationi, teste Glossa, cap. finali verb. Rationabilis, de consuetud. & ibi Innocent. in fine. qui ita explicant eum textum petentem, vt consuetudo sit rationabilis. Cum ergo consuetudo, efficiens aliquos habiles ad matrimonium, contra iuris canonici decreta, sit improbata cap. quod super, de consanguin. & affin. in fine. nullius erit efficaciæ ac valoris ad id inducendum. Atque ita sustinent gloss. dicto cap. quod super verb. Non obstanti & ibi Vincentius, Goffredus, Hostiens. ibi, in fine. & summa, tit. de cognat. spirit. § Quis sit effectus, n.6. Antonius cap. super eo in fine, de cognat. spirituali, & dict. cap. quod super, n.3. & cap. quod dilectio. num. 10. de consanguinitate & affinit. Abbas dict. cap. quod super, n.4 & dict. cap. super, eodem n.5. & 6. vbi Alexander de Neuo, nu. 15. & 16. & dict. c. Quod super, n.5 & duplici sequenti, & ibi Anchar. num. 4. Præpos. dict. cap. Quod dilectio, n.7 dict. cap. super, eodem n. 4 Rosella verb. impedimentum, impedimento. 1. n.7. Angelus Matrimonium 3. impedimento 17 n.1. Syluester Matrimonium 1. quæst. 3. Brunellus de sponsal. conclus. 20. n.7. & 8. Diedo de libert. Christiana, in mea editione libr. 1. cap. 11. in fine, Couar. 4 decret. 2. part cap 6. §.10 n.18. Anton. Cucus lib. 5. inst. maiorum, t.12. n.35. Enriqu. l.12 de matrim. c.1. n. 5. in commento, lit. A.

14 His tamen minimè obstantibus, verius mihi est, posse consuetudine derogari legi Ecclesiasticæ statuendi impedimentum dirimens inter aliquos, ac proinde vi consuetudinis illius posse eos habiles effici ad ineundum inter se matrimonium. Ducor, quoniam c. fin. de consuetud. statuitur generaliter, vires habere consuetudinem ad derogandum legi. Cum ergo lex statuens ea impedimenta dirimentia, non sit naturalis & diuina, sed merè humana, erit ab ea generaliter excipienda erit: eo vel maximè, quod is textus solam legem naturalem & diuinam ab ea consuetudinis facultate eximat. Præterea, quia vel id consuetudo nequit, eo quod improbata sit cap. Quod super in fine, de consanguinitate & affinit. vel quod ea consuetudo aduersus ius Pontificium inducta, nequeat rationi consentanea esse, quæ sunt aduersæ sententiæ fundamenta. Sed in primis, nil obstat huic veritati ea improbatio consuetudinis facta dict. cap. Quod super Nam frequens ac verissima sententia habet, quoties lex reprobat consuetudinem vt iniquam, & ipsi etiam futuræ derogat, posse ex noua causa induci consuetudinem aduersus eam legem. Quippe noua causa tollit iniquitatem, quæ inesse videbatur consuetudini, eo tempore quo lex ipsam vt iniquam reprobauit. Quod egregiè probat textus, l. Si hominem 30 ff. mandati, vbi deciditur generalem procuratorem posse reuocare specialiter a dominio prouisa, existenti causa iusta reuocandi. quam Bartholus ibi initio, Abbas c. At si clerici §. De adulteriis n 9. de iudiciis, & ibi Addit. Ad Felinum n.3. exponunt, quando est causa noua, vel antiqua verisimiliter non cognita Et constat ex textu ibi. Nisi iustam causam habuerit. veluti si postea compererit eum falsas rationes confecisse. Ergo similiter quamuis habeat consuetudo vim legem nouam statuendi, & antiquam abrogandi, ab ipso Principe, poterit contra ipsiusmet Principis dispositionem, futuram consuetudinem improbantis, & decidentis ea non obstanti valituram legem, ex noua ratione superuenienti præualere aduersus eam legem. Atque ita posse in eo euentu vim habere consuetudinem ex noua causa ortam, docent. Abbas cap. Cæterum nu 9. de iuramento calumniæ, & cap 1. n.8 de probat. & cap. fin num. 24. de consuetud. Domin. c. 1. ad finem, de constitut. in 6. & ibi Francus num. 19. in fine Decius cap de probat in noua editione, n.62. & ibi Aretinus n. 34. Felinus 11. Barbatius dict cap final nu. 81. & 82. Rochus de Curte de consuetudine, sect. 7 num. 11. Petrus Rauennas de consuetudine, sect. 3. n.11. & 16. vers. Prædicta conclusio. Bald. Nouellus de dote 6. pa 1. p in leg. 21. n.19. Io. Lup. c. Per vestras, de donatio. inter vir. & vxor. notab. 3. in princip. n. 2. & 3. Rosel. verb. Consuetudo n.1. & ibi Angelus n. 9. Syluest. qu.6. Tabiena q.4. nu.5 ad finem, Armil. nu. 4. Ferretus in repetiti ne cap. 2. de probat. nu 26. Couar. 3 variarum c. 13 n.4 Ant. Gom. l. 51. Tauri n. 26. fine. Auiles cap. 8. prætorum glo. Costumbre n. 3. Auendanno respons. 16. n. 3. vers. Quod præ maximè. Dueñas regul 144. limitatione 1. Burgos de Paz l. 1. Tauri, n 480. Gutier lib. 3. pract. q. 31 nu. 12. Ant. Gabr. in mea editione tom 1. communium. lib. 3. fol. 151. vers. Consuetudo ex noua causa. Brunor. in suo compend. litera C. verb. Consuetudo, vers. Consuetudo etiam futura. Zeuallos in suis qu. pract. q. 70. n.6. Non ergo obstabit semel reprobatam esse consuetudinem d. c. Quod super, vt coniuncti gradu per Ecclesiam interdicto, matrimonio copulentur, quo minùs ex noua causa possit legitima consuetudo induci, vt taliter coniuncti matrimonium ineant. Sed dices, vt noua consuetudo ex superuenienti causa consurgens, eas vires habeat contra legem improbantem consuetudinem, desiderari vt sciente Principe introducta sit. Quod voluere Ant. Burgensis repetit. c. At si clerici, n. 57. de iudiciis, & aliqui alij relati per Rochum de Curte de consuetud. sect. 4. n. 19. Rebuf. aliis citatis 1. to. constit. Gallicarum, in proœmio, glos. 5. in n. 146. Sed respondeo id non desiderari, nec inniti aliquo fundamento. Nam c. fin. de consuetud. vbi astruuntur conditiones necessariæ ad eam vim cõsuetudinis, minimè petitur specialis scientia Principis. Vt etiam notaui n. 11. Atque ita docent Rochus eod n. 19. Ang verb. Consuetudo n.9. Sylu q.6. Deinde non obstat alia pars, nimirum, eam consuetudinem non posse esse rationi consentaneam. Id enim apertæ falsitatis conuincitur. Quia quamuis magna sit opinionum diuersitas, quando dicatur consuetudo rationi conformis vt potest videri apud Menoch l. 2. de arbitr. cent. 1. toto casu 81. At si fides habenda sit Gerson. 3. p tract. de vita spirit. animæ lect. 4. corol. 13. Alphabeto 62 lit. P. Supplemento Gabriel 4 d. 41. quæst. 1. art. 3. dub. 6. Nau lib. 3. consil. de censibus, in prior. editione, cons. 7. n 3. in posteriori autem cons. 3. n. 3. nunquam censetur consuetudo rationi dissonans, nisi iuri diuino aut naturali refragetur. At consuetudo in hoc euentu illis iuribus non opponitur, sed soli Pontificio. Quod si his Doctoribus minus credendum sit, saltem negari nequit, tunc rationi congruentem esse consuetudinem quando de eadem re, de qua est consuetudo, iusta esset lex denuo edita priori mutata, si qua esset, vel minimè mutata, si nulla existebat. Quod docent Syluest. verb. Consuetudo qu 1. Sotus lib. 1. de iust. q. 7 art. 2. vers. Quam vero longum. Et ratio est, quia cum consuetudo vim legis debeat habere, eadem honestate eam conuestiri opus est, ac sufficit, quam lex ipsa posceret. At nullus sanæ mentis negare potest, dari posse causam iustam legis nouæ indicendæ, qua gradus aliqui canonibus antiquis interdicti in matrimonio aboleantur, atque interdictio illa ad pauciores gradus restringatur. Humana enim statuta variari, iuxta temporum diuersitatem, quandoque opus est, cap. Non debet, de consanguinit. & affin. Atque ita Trident. sess. de matrim. cap. 3. restrinxit gradus cognationis spiritualis: & c. 3. gradus publicæ honestatis, & c. 14. gradus affinitatis contractæ ex copula fornicaria. Et reddit rationem c. 2. quod experientia docuerit prohibitionum multitudinem saluti animarum noxiam esse; & peccata non leuia inde pullulare. Potuit ergo consuetudo iusta esse, ac rationi valde consonans, si experientia magis id expedire docenti, prædictos gradus aliosve restringeret. Præterea, quia consuetudinem esse contra honestatē rationique aduersari, cõtingit dupliciter. 1. Quasi actus illi quibus inducitur consuetudo, sint contra rectæ rationis dictamen, postquam iam in consuetudinem abierunt. Et si hoc modo dicatur esse contra rationem, petitur principium. Probandum enim erat obseruantiam illam rationi aduersam esse non obstanti consuetudine illa iam

inducta.2. potest intelligi, quia actus illi ante legitimam consuetudinis præscriptionem iniqui fuerunt. Quod fateor: at id non obstat, quominus consuetudo ex actibus illis iniquis consurgens, vbi legitimè præscripta fuerit, honesta sit, ac vim legis nouæ statuendæ & antiquæ derogandæ habeat, vt bene docet Caietan. 1.2.*q.*97.*a.*5. nemine contradicente. Aliàs nunquam consuetudo eam vim obtinere posset: cum semper necessarium sit, actus illos contra legem gestos, initio illicitos esse, donec consuetudo illos excusans iam inoleuerit, præscriptaque sit, priori lege abrogata. Deinde, quia licet non constet inter Doctores, an in dubio præsumatur consuetudinis honestas. Eam enim præsumi asserunt Franc. Aret. *conf.*23.*ad fin.* Rauen. *de consuet. sect.*2.*n.*4. Contradicit tamen Roch. de Curte alios referens, *de consuetud. sect.*7. *nu.*14. dicens nulla ratione probari. Quia obstant *c. fin de consuetud.* ibi, *Nisi fuerit rationabilis*, & *c.* 3. *de eo qui mittitur in possessionem*, ibi. *Si laudabilem esse constiterit*. Et saltem mihi certum est id non præsumi, vbi consuetudo est à lege reprobata: vt in præsenti casu. Quod fatetur *idem met* Francisc. Aret. *c.*2.*n.*27. *de proba.* Concludit tamen Rochus de Curte *eo. n.*14. *cum* Abbate *c. fin n.*5. *ad fin. de consuet.* ex quo consuetudinis honestas non in facto, sed in iure consistit eam probandam minimè esse, sed iudicis partes esse discernere, num honesta sit. At id necessariò dicendum est, posteros consuetudinem à suis maioribus introductam obseruantes, à culpa excusari, nec solicitos esse teneri, ad inuestigandam iustitiam causæ ex qua initium duxit: sed iustè eam præsumere posse, vt bene tradunt Caiet. 1.2. *q.*97. *a.* 3. Supplem. Gabrielis 4.*d.*41.*q.*1.*art.*3.*dub.*6. Valentia 1.2. *disp.*7.*q.*15.*punct.*8.§. *Ex quo patet*. Ergo concedendum est posse consuetudinem excusantem posteros induci, qua impedimentum aliquod iure Pontificio matrim. dirimens aboleatur, licitumque deinceps iam sit, in illo gradu olim interdicto, inire, matrim. Demum, quia (vt bene ait Couar. 4 *decret.*2.*p. c.*6.§.10. *n.*18.) concesso, posse consuetudinem personas alioquin habiles ad matrimonium, inhabiles efficere: quod admittit communis sententia (vt retuli nu.8.) est sanè dicendum eadem ratione ipsam consuetudinem posse, inhabiles iure humano ad nuptias habiles reddere. Nulla enim congrua discriminis ratio reddi potest. Et ratio assignata ab Abbate, *relata nu. præced.* nimirum, non posse hanc consuetudinem esse honestam, & rationi consentaneam, iam satis impugnata est. Nec obstat prohibitionem graduum factam esse gratia charitatis dilatandæ: ac proinde aduersam consuetudinem videri contra charitatem. Quia possunt alia occurrere, quæ ei rationi præponderent, ac iustificent contrariam consuetudinem. Sicut reuera occurrerunt, vt antiquitus graduum prohibitio restringeretur. *c. non debet, de consang. & affin.* & nouissimè *in* Trident. *sess.*24. *de matrim. cap.* 2.3. & 4. Nec ratio etiam Vincentij & Goffredi, nu. præcedenti citata, est alicuius ponderis: nimirum, posse consuetudinem onerare, non tamen honorare. Quia omnino fundamento id destitutum est: nec textus quem allegant, aliquid probat. Et ideo huius sent. est Innoc. *cap.* 1. *in fine, de cognat. spirit.* Et melius Supplementum Gabrielis 4.*d.*41.*q.* 1.3.*dub.*6.

15 Ad opposita arg n.13. proposita, respondetur. Ad 1. & confirm. constat ex dictis n. præced. quamuis enim ibi reprobetur consuetudo, at tacita voluntas Pontificis est vt ea ex noua causa possit induci, vt ibi probaui. Ad replicam fateor contra eam Glossam, intelligi etiam futuram consuetudinem reprobatam: nisi tamen ex noua causa oriatur: vt num. præced. explicui. Ad 2. dic posse ex noua causa iustam esse: & quamuis initio id peccatum foueat, at vbi legitimè præscripta fuerit, excusat à culpa: nec id obstat valori consuetudinis, vt num. præcedenti probaui. Ad confirm. fateor eisdem verbis probari vtramque consuetudinem. Non tamen id arguit eodem prorsus modo vtramque consuetudinem iniquam fore, sed vbi est aduersa iuri naturali diuino, nullo modo potest iusta reddi: secus in præsenti casu, ex noua causa. Ad 3. constat ex dictis num. præced. in fine, vbi vtramque discriminis rationem reprobaui. Ad vltimum dic eam doctrinam esse veram, nisi consuetudo iure improbata, iterum ex noua causa ipsi honestatem tribuente, inolescat, vt num. præced. explicuimus.

DISPVTATIO V.

Vtrùm impedimenta, siue impedientia, siue dirimentia, ita obligent, vt nullus metus excuset: constituántque duplicem malitiam in matrim. cum illis inito: specialique malitia afficiant copulam illicitam, habitam inter sic impeditos, ita vt ea circunstantia sit necessariò fatenda,

SVMMARIVM.

Quale & quotuplex peccatum sit, matrimonium cum impedimento initum? n. 1.
An metus ab ea culpa excuset? Refertur quadam sententia, n. 2.
Quando est impedimentum solum impediens, est probabile, nullam esse culpam contrahere & consummare. Et an deinceps liceat petere debitum? n. 3.
Quid quando est impedimentum dirimens? n 4.
An sit circumstantia necessariò fatenda, copula fornicaria inter affectos impedimento dirimenti ad ineundum inter se matrimonium? Refertur duplex senten 5. & 6.
Traditur regula ad discernendum quando prohibitio matrim. efficiat circumstantiam necessariò fatendam in copula illicita, n. 7.
An copula habita inter impeditos ad inter se contrahendum, propter consanguinitatem, vel affinitatem, habeat specialem circumstantiam incestus? n. 8.
Quid, si sit impedimentum cognationis spiritualis inter eos? n. 9.
Quid, si cognationis legalis? n. 10.
Quid si publica honestatis? n 11.
Quid, si disparitas cultus. Vt si copula sit fidelis cum infideli, n 12.
Quid, si sit fidelis cum hæretico? n. 13
Quid, si adsit impedimentum dirimens, impotentia, n. 14.
An in his omnibus euentibus sit duplex malitia, altera propria speciei illius copulæ: altera verò, quia aderat inter coeuntes impedimentum dirimens? Et an sit incestus, concubitus cum consanguinea, quando obtenta est dispensatio ad matrimonium? n. 15.
Quid, si adsit impedimentum ordinis, voti simplicis, solemnisve, aut ligaminis? Et an tunc vltra sacrilegium, vel adulterium, sit specialis circunstantia propter matrim. prohibitionem, n. 16.
Quid, si intersit impedimentum dirimens raptus? n. 17.
Quid, si impedimentum aliorum criminum dirimentium? n. 18.
Soluuntur argumenta, n 19.

IN hac disput. id tanquam ab omnibus receptissimum, 1
præmittere oportet, nimirum culpam esse lethalem contrahere matrimonium cum aliquo impedimento dirimenti. Quia contrauenitur præcepto iuris naturalis, si de iure naturæ sit impedimentum, vel Ecclesiastici, si sit de iure Ecclesiastico: idque in re maximi momenti. An verò idem dicendum sit, si solum adsit impedimentum impediens? dicemus hoc lib. tota disp. 17. Id tamen non immeritò dubitari potest: an sit duplex malitia mortalis quando adest impedimentum dirimens? Affirmant enim viri grauissimi, & cum magna probabilitate: vt testatur Petr. de Led *de matr. q.*50 *art.*1. *diffic.*3. *post* 2. *concl.* Ducuntur, quia vltra copulam transgressionis iuris naturalis, aut Ecclesiastici, reperitur sacrilegium irritationis sacramenti matrim. At ipse Petr. de Ledesm. ait, non esse improbabile solam vnam malitiam trangressionis præcepti reperiri. Idque meo iudicio probabilius est. Quippe cætera sacramenta habent iure diuino præscriptam materiam & formam certa ac determinata, & solam sacramenti rationem subeunt: ac proinde materia & forma non possunt adhiberi, quin sint ex se materia ac forma sacramenti: quare si sit indebitus vsus, ita vt sacramentum irritetur, est sacrilegium. At matrim. vltra sacramenti rationem est contractus quidem naturalis, nec habet præscriptam materiam & formam determinata, sed consensus contrahentium legitimos, verbis, nutibus, aut litteris, aut per procuratorem expressos: vnde cum Ecclesia, aut iure naturali irritante consensus inter aliquos, ij matrim. copulantur,

non ipsi irritum sacramentum efficiunt, quantum enim ex se est, validè contrahunt. sed ius Ecclesiasticum aut naturale, statuens id impedimentum, illud irritat. Qua ratione cum aliquibus DD. excusauimus a culpa sacrilegij ineuntem matrim. ob metum viri constantis quamuis sciret id esse irritum, l. 4 disp. 16. n. 6. Quod in nullo alio sacramento reperitur. Nec id mirum esse debet, cum ea ratione, quòd matrim. contractus sit, multa alia specialia habet valde aliena ab aliorum sacramentorum natura, vt posse ab Ecclesia irritari. contrahi in absentia per procuratorem: iterari super eamdem met materiam: vt quando per procuratorem in absentia initum est, solet præsentibus contrahentibus confirmari.

2 Grauius autem dubium est. An ita grauis culpa sit, cum impedimento dirimenti matrim. inire, vt nullus metus in virum constantem cadens, cogens ad id matrimonium, à culpa excuset. Id aiunt Caiet. 1. 2. q. 96. a. 4. Sotus *l. 1. de iust. q. 6. a. 4. ad finem corporis, & in 4. dist. 22. q. 1. art. ad finem corporis.* Medina 1. 2. *q. 96. a. 4. col. 9. in sol. ad 2.* Nauar. *sum. c. 27. vers. n. 142 lat. n. 141.* Valent. 1. 2. *disp. 7. q. 5. punct. 6. q. 4. § Vnde caput illud.* Rutilius Benzonius *tr. de iubil. lib. 1. disp. 1. q. 4. ad finem, in solut. ad.* Diuerso autem innituntur fundamento. Nam Caietan. id probare contendit, quod Ecclesiæ præcepta ad eorum obseruantiam obligent cum mortis periculo. Cæteri autem (& meritò) id fundamentum improbant, aliòque diuertuntur. Quippe supposita Ecclesiæ prohibitione id matrim. irritantis, est re vera matrim. irritum, nec metus id efficit validum, vtpote qui minimè impedimentum dirimens aufert: accessus autem ad non suam, est intrinsecè malus, nulloque metu excusari valet. Sed nec hæc ratio difficultatem exhaurit. Quia quando impedimentum dirimens est ex solo Ecclesiastico iure, cum hoc non obliget cum mortis periculo, videtur dicendum, eam legem Ecclesiasticam irritantem matrim. non obligare in eo euentu quo mors inferenda sit alicui, nisi matrim. ineat, & consummet: ac proinde effici matrim. tunc validum, quale esset, nisi ea lex Ecclesiastica irritans extaret. Quare tota obligatio in legem Ecclesiæ refunditur: vnde vel dicendum est eam tunc minimè astringere: vel obligare cum mortis periculo. Quod prædicti DD nolunt concedere.

3 Primò igitur dico, si impedimentum sit solum impediens matrim. etiam iure naturali, quale est votum simplex, vel sponsalia, nec metus incutitur in odium fidei vel religionis (tunc enim quamcumque legem Ecclesiasticam obligare cum mortis periculo, est certissimum) & cadit in virum constantem: inire solum matrimonium, nulla est culpa, si vero animo ineatur: si verò fictè, erit venialis: at illud consummare, est probabilius esse culpam mortalem, licèt metus idem cogat ad consummationem: non caret tamen probabilitate nullam esse culpam. Ducor ad asserendum nullam esse culpam inire verè matrimonium, solùm esse venialem, inire fictè. Quoniam secluso eo impedimento voti, vel sponsalium, vbi tantum obstabat metus, qui matrimonium dirimit: id probauimus lib. 4. disp. 16. num. 2. & 6. vnde si culpa debet adesse, ea consurgere debet ex fide sponsalium, aut voto violatis, inde autem in casu tanti periculi, nullam consurgere culpam vel ex eo constat, quòd neutrum vinculum cum tanto discrimine obliget. Vt constat de omnibus aliis votis & promissionibus, quæ rebus notabilissimè mutatis, minimè iuxta omnium sententiam obligant (vt diximus libr. 1. disp. 62. num. 3.) Nec votum ingrediendi religionem obligat cum notabili vitæ periculo. Probatur autem alia pars, nempe, probabile esse, posse tunc absque peccato consummari, si metus incatur coram parocho & testibus, non tantum ad matrimonij contractum, sed etiam ad consummationem: & consummans, vero affectu maritali, & animo perficiendi matrim. accedat. Quia solus metus irritans matrim. obstat (vt proximè probaui:) at quando metus viri constantis incutitur ad contrahendum & consummandum matrimonium, & adsunt conditiones prædictæ, est probabile verum perfici matrimonium, & proinde consummationem vacare culpa (vt probauimus libr. 4. disput. 18. num. 1 & 17.) Quia tamen ibi numero 15 probauimus multo verius esse non perfici matrimonium obstanti metu, ac subinde culpam esse lethalem id consummare: ideo idem dicendum est in hoc euentu. Sustinendo autem verum perfici matrim. tunc consummando, vbi prædictus metus cessarit, tenebitur sic contrahens abstinere à debiti petitione, quando si sponte contraxisset, ad id teneretur, vt si erat votum castitatis, cum iam causa excusans cessarit. & obliget votum ad sui obseruantiam, in quantum fieri potest absque matrim. præiudicio.

2. Dico, si impedimentum sit dirimens, & solum contrahatur matrimonium, non animo consummandi, propter illum metum, ex natura rei, & cessante alio scandalo, idem censendum esse, nimirum, vacare culpa lethali, quod de matrimonio solo metu inito diximus numero præcedenti, imò & veniali, si desit fictio: vt ibi etiam dixi: & latè probaui in loco ibi allegato. Quia non est maior ratio cessante scandalo, & ex natura rei loquendo de metu, quam de aliis impedimentis. Cùm metus etiam matrimonium dirimat, saltem iure ecclesiastico, & iuxta valde probabilem opinionem, iure naturali & diuino (vt esse valde probabilem diximus lib. 4. disp. 14. num. 1. fine.) Nec obstat, si dicas duo in hoc euentu concurrere impedimenta dirimentia, alterum metus, alterum illius impedimenti dirimentis, verbi gratia, consanguinitatis. Quia tantum obstat valori matrimonij vnum, ac duo impedimenta: & rationes id probantes quando adest solus metus, æquè probant interuenienti alio impedimento. Cum vtroque casu sit legitima causa excusans, ille metus, nec contrahentes irritent matrimonium, sed alio iure irritum sit, (vt latiùs explicui loquens de metu, lib. 4 disp. 16. num. 1. & 6.) At consummationem matrimonij cum eo impedimento dirimenti initi, nullus metus excusare potest à culpa lethali fornicationis. Quod docent authores num. 2. alleg. & est verissimum. Sed in ratione reddenda versatur difficultas: valde enim vrget ratione proposita eo num. 2. nimirum, legem irritantem ad matrimonium, esse ecclesiasticam: vt si sit inter consanguineos vltra primum gradum, ac proinde non videri illud irritare cum quis metu viri constantis cogitur matrimonium consummare, ne cogatur in alterum ex duobus malis incidere, in peccatum mortale, si consummet: vel si non consummet, in vitæ amissionem. Vrget etiam, metum cadentem in virum constantem reddere irritum matrim. iure Ecclesiastico, & iuxta probabilem sententiam, iure naturali: at est probabile firmari matrim. copula illa sic metu extorta, ac proinde eam copulam carere culpa. Similiter ergo aliæ leges statuentes impedimenta dirimentia, non obligabunt in eo discrimine, eritque probabile consummationem matrimonij absque culpa fieri. At nullo modo recedendum est à certissima sententia asserenti non reddi validum id matrimonium, ac subinde eam consummationem esse culpam mortalem fornicationis. Et ratio est, quia licèt regulariter loquendo, lex Ecclesiastica non obliget cum vitæ discrimine: at exceptio communis Doctorum est, quando ea lex valdè expediret ad bonum commune tuendum. Huiusmodi autem sunt leges dirimentes matrimonia in aliquibus casibus, vt vsus Ecclesiæ testatur. Nemo enim auderet dicere validum effici copula matrimonium metu graui initum & consummatum, absque parocho & testibus. Cum tamen lex illud irritans sit merè Ecclesiastica. Quoniam si metus efficeret vt valida essent huiusmodi matrimonia cum impedimento dirimenti inita, & consummata, facilis pateret via, ea impedimenta temnendi, incusso eo metu. Nec obstat simile adductum de metu. Quia probabilitas opinionis asserentis matrim. metu graui initum, & consummatum, esse validum, non eo fundamento innititur, quòd cum eo discrimine non

obliget lex Ecclesiastica: sed quia solus metus cadens in virum constantem irritat matrim. qualis non est cogens matrimonium contrahere, & simul consummare, (vt constat ex dictis l.4.disp.18.n.13.) vbi eam opinionem & eius fundamentum retuli.

5 Rursus non modica difficultas est, an copula habita inter eos qui aliquo impedimento dirimenti laborant, ne matrimonio copulare possint, circunstantiam specialem addat necessariò in confessione detegendam? Pars enim negatiua inde suaderi videtur, quando non concurrit alia specialis prohibitio copulæ, vt in cognatione voto, ordine, & ligamine inuenitur. Quoniam D.Thom. 2.2.*q.*154.1.*corp.* quem omnes sequuntur, ait simplicem fornicationem esse, soluti cum soluta. Quod specialius explicans Toledo *l.*5.*sum.c.*10.*n.*5. ait vocari solutum, qui non habet statum, vt coniugij, ordinis voti. Quod in præsenti casu contingit: atque ita simplex fornicatio videtur, Præterea, quia nulla specialis ratio malitiæ apparet, eo quod sit impedimentum dirimens inter fornicantes. Cum iura solam coniunctionem matrimonij illis interdicant. Et confirmatur, nam dato opposito, dicendum esset, sacerdotem, vel religiosum, vel coniugatum, fornicantes duplicis culpæ specificæ reos esse, altera est aduersus proprium statum, altera, verò contra prohibitionem specialem copulæ ob impedimentum dirimens, religionis, ordinis, vel ligaminis. Et ideo pro hac sententia est Alcoçer *in sua sum.c.*20.*fol.*74.*pag.*1. §. *El ser la muger*, vbi dicit coitum fidelis cum infideli non addere circunstantiam necessariò confitendam; cum tamen laborent impedimento dirimenti.

6 Partem autem affirmantem addi circunstantiam specialem, non leuiter probant quæ sequuntur. Primò, ex eo quod Ecclesia dirimit matrim. contrahendum inter aliquos, subinde censentur speciali prohibitione copulam inter illos intercedere. Quod vel inde constat, nulla enim alia ratione accessus ad consanguineam in secundo & vlterioribus gradibus vsque ad quartum, est incestus, & ita species distincta luxuriæ: nisi quia Ecclesia in iis gradibus matrimon. diremit, vt vsus Ecclesiæ & omnium sententia docet, nulla enim extat specialis prohibitio copulæ inter consanguineos, sed prohibitio matrimonij inter illos facta ab Ecclesia constituit diuersam fornicationis speciem necessario confitendam. Et confirmatur, quia sublata matrimonij prohibitione inter aliquos consanguineos, siue dispensatione speciali Pontificia, siue derogatione legis dirimentis in illo gradu, iam amplius coitus in illo gradu non est incestus, vnde rectè Caiet. *summa verb. Incestus initio*, ait incestum esse, commixtionem veneream inter consanguineos, vel affines, absque dispensatione matrimoniali. Tota ergo specialis malitia huius concubitus consurgit ex prohibitione matrimonij. Et subinde idem videtur dicendum in alia copula illicita inter eos, qui quouis alio dirimenti impedimento laborant ad ineundum inter se matrimonium. Cùm eadem ratio in omnibus impedimentis dirimentibus militet. Confirmatur ampliùs. Quia quoties malitia specifica copulæ illicitæ non pendet nec consequitur ex matrimonij prohibitione, ea sublata manet adhuc malitia illa, vt si cum habente votum simplex aut solemne castitatis, dispensetur ad solum matrimonium, quæcunque copula illicita erit perinde sacrilega contra votum, ac si dispensatio non esset. Cum ergo contrarium reperiamus in consanguinitatis & affinitatis, cognationis spiritualis ac legalis, publicæque honestatis, disparitatis cultus impedimentis dirimentibus, iis enim sublatis per dispensationem, cessat specifica malitia copulæ, manifestè conuincitur eam oriri ex speciali matrimonij prohibitione, & subinde hanc constituere in copula illicita diuersam fornicationis speciem. Tandem, quia cum matrimonium tendat ad vnitatem carnis efficiendam inter coniuges per copulam, interdicto matrimonio, censetur etiam specialiter interdicta copula fornicaria, per quam similiter vnitas carnis efficitur. Quare talis copula, vt pote speciali ratione interdicta, habebit speciem distinctam deformitatem necessariò in confessione detegendam. Pro hoc sententia est Enriqu.*l.*5.*de pœnitentia,c.*6.*n.*5.*in commento lit. M*, vbi dicit esse circumstantiam necessariò confitendam, si vis ad eam accedat, cum qua nequit matrimonio copulari, vt si sit eunuchus, frigidus, vxoricida, vel Christianus cum infideli: & licet non exprimat, num ea circumstantia speciem mutet: at eam numerat inter alias quæ in sexto præcepto diuersam speciem constituunt. Et Nauar. *sum. c.*16.*n.*3.*statim in princ.* loquens de speciali impedimento disparitatis cultus, sentit manifeste constituere diuersam speciem in copula illicita: dicit enim fornicationem simplicem esse inter solutos, non solum à matrimonij vinculo, sed etiam à cognatione, affinitate, ordine, voto, infidelitate: nec esse talem, si alteruter ex coëuntibus esset vinctus aliquo prædictorum vinculorum. Et in eodem casu disparitatis cultus, dicunt etiam esse circumstantiam notabiliter aggrauantem, & necessariò fatendam, quamuis subticeant, an speciem mutet, Lud. Lop. 1.*p.instruct.c* 35 §. *Affine est huic.* & Vega 1.*to. sum.cap.*55 *casu* 26. & Petr. de Ledesma *de matr.* 55.*art.*4. *dub.*1. *in dubio quod mouet circa solut ad* 2.*argum.*§ *Nihilominus tamen.* dicit accessum ad sororem sponsæ de futuro non esse simplicem fornicationem, sed habere rationem incestus imperfecti. Et reddit rationem, quòd eo ipso quòd inter eos prohibetur matrim. & est irritum, interdicitur speciali quadam ratione, copula carnalis inter illos: sicut eadem ratione est specialis circumstantia coire cum consanguinea vel affini.

Cæterum sic distinguendam censeo. Dupliciter interdicit Ecclesia matrim. inter aliquos. Priori modo ob speciale motiuum alicuius virtutis quod spectat, idque inuenitur etiam in copula illicita. Posteriori modo, non ob id motiuum quod reperiatur etiam in copula illicita, sed in delicti admissi pœnam, aliquodque præcauendum damnum. In priori casu censetur quoque prohibita specialiter copula illicita, & ita est specialis malitia in eo, diuersa specie à simplici fornicatione, & necessariò fatenda, quia militat eadem ratio prohibitionis. Secus verò in posteriori. Quod clarius constabit ex corollariis inferendis. 7

Hinc deducitur 1. esse circumstantiam incestus diuersam specie à simplici fornicatione, & necessariò explicandam in confessione, si quis accessum habeat carnalem ad eam cum qua nequit inire matrim. ob impedimentum consanguinitatis, vel affinitatis. Constat ex *cap. Lex illa*, §. *Cum ergo*, 36.*q* 1 vbi dicitur coitum cum consanguinea, vel affini, esse incestum. Et nemo dubitat de hoc. Et ratio est, quia Ecclesia dirimens matrimonium inter consanguineos, obseruantiam debitam inter illos spectauit: & similiter dum diremit inter affines, vt latius videbimus in consanguinitatis & affinitatis impedimentis. Quod motiuum inuenitur etiam in copula inter illos fornicaria. Quare prohibito matrimonio inter illos, censetur subinde prohibita copula, & translata in aliam deformitatis speciem, videlicet, incestus.

2. Infertur, esse similiter circumstantiam luxuriæ diuersam specie ac necessariò fatendam, si quis rem habeat cum cognata spirituali, in eo gradu, in quo hæc cognatio matrimonium dirimit. Quia reuerentia sacramenti, ex quo cognatio hæc originem duxit, & obseruantia debita cognationi huic, quæ assimilatur consanguinitati, quæ sunt spectata ab Ecclesia, quæ hæc matrimonia cum his impedimentis inita irritaret, habent etiam locum in copula fornicaria inter spiritualiter coniunctos. Violatur enim reuerentia debita sacramento, & obseruantia coniunctioni illi. Sic D.Th. 2.2.*q.*154.*art.*10. *ad* 2. & *ibi* Caiet. §.*vlt.* D Antonin.2.*p.* t.5.*c.*2.*statim in princip.* Sylu.*verb. Luxuria,q.*8. Nauar *sum.c* 16.*n.* 3.*paulo post princ.* Emman. Sa *sum.verb. Luxuria,n.*2. Lud. Lop.1.*p.instruct.c.*35.§. *Adde vero*, Manuel 1.*to.sum.edit.c.*209.*n.*1.*concl.* Speciem autem hanc fornicationis, appellant D.Th. D.Antonin. Sylu. 8

sacri

sacrilegium ad modum incestus. Et *Idemmet* D. Anton. 2. p. 1. 5. §. 1. *vers. In cognatione vero*, dicit esse incestum spiritualem, vnde & sacrilegium. Et Nauar. dicit esse reductiuè incestum, & sacrilegium. At Emmanuel Sa, & Manuel appellant incestum. Sed bene Caietanus *loco citato* explicans verba D. Thomæ, ait esse reuera sacrilegium. Quia ob sacramenti reuerentiam ea copula interdicta est: habere autem modum incestus, quippe assimilatur violationi consanguinitatis.

10 3. Infertur, addere malitiam specificam necessariò fatendam, concubitum cum cognatis legalibus, reducique ad incestum. Quia sicut per adoptionem quis efficitur cognatus, ita obligatur legibus cognatorum naturalium nimirum, reuerentia debita parenti adoptanti, cui non solum matrim. sed copula illa aduersatur. Sic Martinus de Magistris, *tract. de temperantia, q. 9. conclus. 7.*

11 4. Infertur, reduci etiam ad incestum, esséque diuersam specie à simplici fornicatione circunstantiam, ac in confessione detegendam, si quispiam accessum habeat cum consanguinea in 1. gradu sponsæ propriæ de futuro, contra publicæ honestatis impedimentum, dirimens in eo gradu matrim. Quippe id est quoddam coniunctionis genus, & affinitatis, ortum ex consanguinitate. Et huius sent. sunt clarè Abbas *c. Duo pueri, n. 7. de spons. imped. & ibi praepos. 4.* Alex. de Neuo, *n. 9.* vbi admittunt esse aliqualem incestum, non tamen propriè. Quia inde non oritur affinitas, & tenet in propriis terminis Petr. de Ledesm. *de matrim. q. 55. a. 4. dub. 1. in dubio quod mouet circa solutionem ad 2. §. Nihilominus tamen.*

12 5. Infertur, habere circunstantiam luxuriæ mutantem speciem, ac necessariò fatendam, accessum fidelis cum infideli, aduersus impedimentum dirimens matrim. ob cultus disparitatem. Quia ratio ob quam Ecclesia id matrimonium diremit, videlicet, quia cedit in religionis dedecus, si fidelis cum infideli copuletur matrimonio, locum habet in copula illicita, & ideo prohibito matrim. censetur specialiter copula illicita prohibita. Adde rationem, quoque esse periculum educationis prolis in infidelitate, & peruersionis coniugis fidelis, quæ pericula in coitu fornicario etiam reperiuntur, vtpote qui vnitatem carnis efficit, & valde amorem conciliat. Tandem pœna peculiaris grauissima huic copulæ legibus statuta, argumentum non leue inducit, vt inde illius specialis grauitas colligitur. Nam *l. regia 9. t. 24. part. 7.* imponitur pœna mortis Iudæo, cum Christiana coëunti. Et *l. fin. t. 25. eadem part.* imponitur Mauro coëunti cum fideli virgine, vel nupta, vt lapidibus obruatur: & ipsi virgini, vel viduæ accessum Mauri patienti, prima vice, amissio dimidiæ bonorum partis, secunda autem vice, amissio vitæ. Et si accessus fuerit Mauri cum Christiana meretrice, prima vice vterque flagellis, secunda autem, vterque capitis pœna punitur. Quod etiam apud Hebræos ita graue facinus reputatum est, vt Phinees zelo Dei motus, interfecerit Iudæum cum alienæ sectæ muliere Madianitide coëuntem, Num. 25. Rursus in Concilio Illiberitano, *c. 50.* dicitur vt abstineat à communione, fidelis cum Iudæis cibum sumens. Si ergo tantum nefas censetur cum illis participare cibum sumendo, quanto grauius censebitur, cum illis carnale commercium habere, ex quo vnitas carnis consurgit? Et pro hac sententia sunt omnes DD. n. 6. allegati. Quod si quæras ad quam speciem accessus hic pertineat? Quamuis neminem id exprimentem inuenerim, existimo ad religionis Christianæ dedecus & iniuriam pertinere, ac proinde sacrilegium esse eam copulam.

13 Imò idem credo de copula fidelis cum hæretica. Quamuis enim matrimonium inter hos validum sit: at prohibetur sub mortali ob dedecus & iniuriam Christianæ religionis, & periculum peruersionis Catholici, & educationis prolis in hæresi: (vt videbimus in impedimento disparitatis cultus.) Quæ rationes militant suo modo in copula illicita cum hæretico, sicut cum infideli: ac proinde censetur specialiter etiam ea copula prohibita, & pertinebit ad sacrilegium.

6. Infertur, coitum cum impedimento dirimenti impotentiæ, vt si frigidus vel eunuchus coëat, habere circunstantiam diuersæ speciei necessariò confitendam, vt bene docet Enriq. *nu. 6. alleg.* Quia ratio prohibitionis matrimonij inter hos, nempe, impotentia generandi, & sic frustratio finis ad quem natura coitum destinauit, militat etiam in copula illicita. Quare hic coitus reducetur ad peccatum contra naturam. 14

Non tamen in prædictis casibus est alia specialis malitia in copula illicita, distincta ab ea quæ consurgit ex matrim. prohibitione. Cum nulla alia peculiaris interdictio copulæ reperiatur, sed tota malitia ex prohibitione matrimonij deducatur. Quare sublata matrimonij prohibitione per dispensationem specialem, vel generalem legem, restringentem gradus cessat malitia copulæ: & similiter si Pontifex dispensaret, vt quispiam fidelis iniret matrimon. cum quadam infideli, vel hæretica, copula cum illa ante matrim. habita, careret circunstantia illa infidelitatis. Vt constat ex adductis n. 6. in priori arg. & duplici ipsius confirmatione, vnde copula tunc in omnibus casibus, in quibus cessat matrimonij prohibitio, erit simplex fornicatio. 15

7. Infertur, variari speciem fornicationis, si quis post votum simplex, aut solemne castitatis aut ordinem sacrum, aut cum sit coniugatus, fornicetur in 3. enim primis casibus erit sacrilegium, in vltimo autem adulterium. Quod ex se manifestum est. At non erit duplex malitia, altera contra votum, aut matrim. fidem: altera verò, quia contra matrimonij impedimentem. Quia quamuis prohibitio copulæ in his impedimentis non pendeat ex matrim. prohibitione, ac proinde concessa habenti votum, vel ordinem dispensatione ad matrim. solum, non eximetur copula à sacrilegio extra matrim. habita, vt constat: at quia idemmet motiuum est vtriusque prohibitionis, nempe, obseruatio voti, fides matrimonij, inde est, vt minimè constituatur diuersa malitia ab adulterio & sacrilegio. 16

8. Infertur, si quispiam accessum habeat cum rapta consentienti, antequam ad locum tutum restituatur, quamuis matrim. validum inter eos consistere nequeat, non esse circunstantiam mutantem speciem, nec notabiliter aggrauantem, atque adeo non esse opus exprimi in confessione. Quia ratio, quæ Trident. *sess. 14. de matrim. c. 6.* induxit ad id matrim. irritandum, fuit plena libertas in statu perpetuo desiderata, quæ minimè in copula militat: & ita ex hoc capite nulla est specialis prohibitio copulæ, constituens diuersam fornicationis speciem. Quod si copula illa, vi extorqueatur, erit distincta luxuriæ species, nempe raptus. At etiam antequam Trident. irritaret matrim. ea inerat malitia tali copulæ, & inest hodie etiam casu quo rapta non extrahatur de domo, in quo euentu non est impedimentum matrimonij. Ex quo fit nullam consurgere malitiam nouam ex talis matrim. prohibitione. 17

Tandem infertur, copulam cum fœmina cum qua nequit validè inire matrim. ratione impedimenti criminis, vt adulterij cum promissione matrimonij, vel contractu de præsenti, vel homicidio coniugis, (de qua re in impedimento criminis sermo habebitur) non habere nouam circunstantiam exprimendam in confessione. Quia in copula illicita deficit ratio prohibitionis matrimonij nimirum, pœna delicti admissi, & ne detur ansa captandi mortem coniugis, ad contrahendum cum adultera. Quod est contra *Enriquez*, cuius sent. n. 6. retuli. 18

Ad argumenta num. 5. proposita respondetur. Ad 1. dic, addendum esse definitioni illi fornicationis simplicis, modo non sit aliquod impedimentum dirimens inter coëuntes, ex quo aliqua specialis malitia deriuetur in copulam illicitam: iuxta dicta numero 7. Ad secundum constat ex dictis num. 7. Ad confirmationem constat ex dictis numero 16. Ad argumenta num. 6. obiecta facilis est solutio ex dictis. Ad primum, & duplicem confirmationem, respondetur per dicta num. 7. & 15. & 16. 19

Ad 2. dic, quamuis ex copula fornicaria consurgat vnitas carnis, sicut ex matrimoniali: at quia non semper militat eadem ratio prohibitionis in matrimonio & in illa copula, iuxta dicta n. 7. inde esse vt ex prohibitione matrimonij non semper deriuetur specialis prohibitio, ac malitia in copulam fornicariam.

DISPVTATIO VI.

Quot sint & quæ impedimenta dirimentia, & solùm impedientia matrim. & an conuenienter assignentur: & qualiter aliquot ex solùm impedientibus intelligantur?

SVMMARIVM.

Proponuntur argumenta suadentia minus conuenienter assignari impedimenta, num. 1.
Expedit impedimenta statuere, n. 2.
Referuntur impedimenta dirimentia, n. 3.
Traditur ratio conuenientiæ ac numeri impedimentorũ dirimentiũ, n. 4.
Quot & quæ sint impedimenta solùm impedientia? n. 5.
Qualiter interdictum Ecclesiæ impediat: & quis sit ille qui interdicere potest ad tempus, matrim. iniri? & quæ sint iusta causa? n. 6.
Sponsalia qualiter aliud matrim. iniri impediant? n. 7.
Qualiter baptizatio, vel leuatio proprij filij, aut alterius coniugis, de fonte, vel tentio in confirmatione, impediat? n. 8.
Quid de presbyteri interfectione? n. 9.
Quid de solemni pœnitentia? n. 10
Quid de sanctimonialis ductione? n. 11.
Quid de proprij filij interfectione? n. 12.
Soluuntur argumenta, n. 13.

1 EGimus in superioribus disputationibus de aliquibus præludiis ad omnia impedimenta matrimonij, iam de ipsis impedimentis differendum est: primò, de impedientibus solùm, deinde de dirimentibus. Et videtur minùs conuenienter assignari impedimenta matrimonij, quippe est vnum ex 7. Ecclesiæ Sacramentis; at reliquis nulla impedimenta assignantur. Secundò, quia cum concupiscentiæ morbus omnibus communis sit, medicina à Deo naturæ instituta, qualis est matrimonium, nemini interdici debet.

2 Cæterùm veritas catholica est, expediens esse, vt præter impedimenta iure ipso naturæ matrimonium dirimentia, alia ab Ecclesia statuantur. Constat, quia Ecclesia multa impedimenta dirimentia statuit, & cum res hæc ad fidem & mores pertineat, impium esset dicere illam errasse. Quare Tridentinum *sess. 24. de matrim. can. 4.* anathemate damnat asserentes Ecclesiam in statuendis impedimentis dirimentibus errasse. Deinde, quia in omni rectè administrata republica, expedit maximè leges indici interdicentes ea quæ rectæ administrationi ac tranquillitati ipsius aduersantur. Quale esset si matrimonia indebitè celebrarentur. Tandem, quia in lege Mosaica ob publicam vtilitatem statuta sunt aliqua impedimenta dirimentia, vt constat ex *Leuit. 18. Deut. 7.* Cùm ergo lex illa cessarit, oportuit Ecclesiam ob eosdem fines similia impedimenta decernere.

3 Ex his autem impedimentis matrimonij, quædam impedientia tantùm appellantur, quòd matrim. licitè contrahi impediant, at contractum cum illis sit firmum & ratum. Alia verò dicuntur dirimentia: non quasi matrim. verum dirimant, sed quia matrim. de facto, non de iure cum illis initum, reddat inualidum. Prioris generis impedimenta non aduersantur essentiæ matrimonij, sed solemnitati, & ornamento alicui accidentario: & ideo illud minimè dirimunt. Posterioris autem generis, sunt contraria ipsi matrimonij essentiæ, & ideo id dirimunt. Impedimenta dirimentia attento iure antiquo sunt 12. quibus addita duo alia iure nouo Tridentini statuta, sunt omnia 14. quæ his versibus continentur.

Error, conditio, votum, cognatio, crimen,
Cultus disparitas, vis, ordo, ligamen, honestas,
Si sit affinis, si forte coire nequibis,
Si parochi & duplicis desit præsentia testis,
Raptáve sit mulier, nec parti reddita tutæ:
Hæc socianda vetant connubia, facta retractant.

Tres priores, versus ab omnibus Doctoribus referuntur: duos sequentes addidi, quibus comprehenderem duplex impedimentum dirimens nouissimè statutum in Trid. *sess. 24. de matrim. cap. 1. & 6.* Prius, quando clam celebratur absque Parochi, & duorum testium præsentia. De quo latè egimus toto l. 3. Posterius, quando vir mulierem rapuit, & nondum in loco tuto & libero constituta est. De quo impedimento agam, dum de impedimento raptus, quod iure antiquo solum impediebat, sermonem fecero.

Numerus autem & congruentia horum impedimentorum optimè colligitur à D. Thom. 4. *d. 34. q. vnica, a. 1. corpore.* Quia matrimonij impedimenta sumi possunt ex parte contractus, aut ex parte contrahentium. Si ex parte contractus, cum liberum consensum desideret, libertati autem opponantur error & violentia; consurgit ex hoc capite duplex impedimentum, nimirum, erroris & violentiæ. Et ad impedimentum violentiæ reducitur raptus impedimentum statutum à Tridentino. Ex parte autem ipsorum contrahentium potest diuersimodè matrim. impediri, aut simpliciter, aut respectu certæ personæ. Si simpliciter, id prouenit ratione impotentiæ, quæ contingere potest tripliciter. 1. quòd nullo modo possit actus coniugalis exerceri: & sic statuitur impedimentum impotentiæ. 2. quòd non liberè possit: & ita ponitur impedimentum conditionis seruilis. 3. quòd non licitè possit, aut ex obligatione ministerij suscepti, & sic ponitur impedimentum ordinis: aut ex obligatione voti emissi, & sic statuitur impedimentum voti. Si autem impeditur matrim. respectu alicuius personæ, potest contingere, vel propter obligationem matrimonij initi cum altera persona: & sic statuitur impedimentum ligaminis: vel quia deficit proportio debita personæ ad personam. Et hoc tripliciter, 1. ob personarum distantiam: & ita statuitur impedimentum disparitatis cultus. 2. ob nimiam coniunctionem, & ita consurgunt tria impedimenta, nimirum, cognationis, affinitatis, publicæ honestatis. Vltimò, ob indebitam coniunctionem præcedentem matrimonium habitam inter ipsos contrahentes. Et sic ponitur impedimentum criminis. Rursus ex his impedimentis, quædam sunt de iure naturali, alia de iure Ecclesiastico. Alia reddunt personam inhabilem absolutè, & proinde respectu cuiuscumque matrimonij. Vt sunt impotentia, ligamen, ordo, votum solemne. Alia verò non absolutè, sed respectu alicuius matrimonij cum certa persona. Hæc sunt cognatio, affinitas, publica honestas, cultus disparitas, crimen. Et tandem alia nec absolutè, nec respectu certæ personæ, sed solùm ratione defectus libertatis, aut solemnitatis necessariò requisitæ, matrimonium irritant. Hæc sunt error, conditio, raptus, defectus Parochi & testium, violentia. De quibus omnibus sigillatim in propriis locis differemus. 4

Sunt præterea quædam alia impedimenta non dirimentia, sed solùm impedientia matrimonium licitè contrahi. Duo autem numerari solent, nimirum, interdictum Ecclesiæ, & tempus feriarum. Alia autem non solent poni seorsum in numerum cum illis. Quòd duo illa sint impedimenta distincta omnino à dirimentibus, cætera verò ad dirimentia reducantur: vt votum simplex ad impedimentum voti solemnis: sponsalia ad impedimentum ligaminis, catechismus ad impedimentum cognationis: crimina ad impedimentum criminis. Sed maioris claritatis gratia, hæc impedimenta sunt duplicis generis. Quædam non consurgunt ex crimine aliquo: & hæc sunt 5. quæ his versibus continentur. 5

Ecclesiæ vetitum, nec non tempus feriatum,
Atque catechismus sponsalia, iungito votum,
Impediunt fieri, permittunt facta teneri.

Primus versus ab omnibus refertur, & similiter vltimus: medium addidi, quo cætera impedimenta ex crimine non

non orta clauderem. Alia verò ex crimine proficiscuntur: & hæc sunt septem, quæ sub his versibus communiter referuntur.

Incestus, raptus sponsata, mors mulieris,
Susceptus propriæ sobolis, mors presbyter alis,
Vel si pœniteat solemniter, aut monialem
Accipiat: prohibent hæc coniugium sociandum.

Annumeratur autem inter crimina, solemnis pœnitentia, non quod crimen sit, sed quia ob crimen imponitur. Prius igitur sigillatim de his impedimentis solum impedientibus disseremus: & deinde de dirimentibus. Et quia impedimenta feriarum, voti, catechismi, incestus, raptus, interfectionis vxoris, habent pleraque disputanda, ad sequentes disputationes remittam. in præsenti verò reliqua proposita explicabo.

6 Interdictum ergo Ecclesiæ impedit matrimonium concontrahendum. Nomine autem huius interdicti potest intelligi prohibitio Ecclesiæ, ne matrimonia clam ineantur, quæ olim non dirimebat matrimonia: at iam hodie, si ita clam celebrentur, vt desint Parochus & duo testes, sunt irrita: si verò solæ desiderentur denunciationes præuiæ, & id quidem absque legitima dispensatione, culpa admitteretur, valebit tamen tale matrimonium (vt latè diximus lib. 3. tota disp. 5.) Secundo modo, & magis ad rem, intelligitur interdictum hominis ob legitimam causam interdicentis ad tempus, matrimonium iniri. Vt ad sedandum scandalum, vel ad discutiendam impedimenti obiecti veritatem. Et hoc interdictum impedict matrimonium licitè contrahi, non tamen dirimet (vt probaui hoc lib. disp. 2. num. 12. Et tota ea disp. explicui, quando si prohibitio sit perpetua, dirimat.) Quisnam autem sit hic homo, qui potest ad tempus interdicere matrimonium contrahi, non constat inter Doctores. Quidam enim id soli iudici Ecclesiastico tribuunt, cuius est de causis matrimonialibus cognoscere, *c. 1. de consang. in fine.* Sic Goffredus *summa tit. de matrim. contracto contra interd. Eccles. n. 1.* Angelus *Matrimonium 3. impedimento 1. num. vnico.* Cæterum tenendum est id posse etiam parochum. Quia aliud est causas matrimoniales pertractare: id enim iudicialem earum indaginem importat, ac proinde solius iudicis Ecclesiastici est. Et hoc est quod deciditur *cap. 1. de consang. in fine.* Aliud autem est, matrimonium impedire ad tempus, & hoc parochis incumbit, vt latè probaui lib. 3. disp. 15. n. 3. Et vltra multos Doctores ibi allegatos, id etiam tenent Palud. 4. *dist. 34. q. 1. a. 1. n. 10. concl. 4.* Astensis *summa 2. p. l. 8. t. 31. art. vnico, q. 2.* D. Anton. *summ. 3. p. tit. 1. c. 16. in princ.* Sylu. *Matrimonium 7. q. 1. dict. 2.* Caiet. *sum. verb. Matrimonium, c. 1. §. Secundum verò caput.* Armilla *Matrimonium, n. 54.* Tabiena *verb. Impedimentum, impedimento 13. n. vn.* Petr. de Soto *lect. 14. de matrim. §. Huic proximum est.* Nauar. *sum. c. 22. n. 68.* Ant. Cucus *l. 5. instit. maior. t. 12. n. 12.* Angles Florib. *1. p. de matrim. q 11. de imped. ordinis, art. 2.* Matienzo *l. 5. recop. t. 1. rubr. gloss. 1. n. 146.* Philiarc. *de officio Sacerdotis, tom. 1. p. 2. lib. 2. c. 4.* Emmanuel Sà, *summa verb. Matrimonium*, vbi de impedimentis non dirimentibus, *n.* 1. Cauendum est autem ab Angles *loco proximè citato*, vbi ait hoc interdictum esse impedimentum dirimens post Trident. *sess. 24. de matrim. c. 1.* Quod minus verum est, quia non obstanti ea prohibitione iudicis, potest seruata solemnitas petita *eod. cap. 1.* vt si parochus & testes non obstanti ea Episcopi prohibitione assistant: vel iis præsentibus, & inuitis, contrahatur. Causas autem iustas huius prohibitionis assignat bene Anton. Cucus *eod. tit. 12. n. 13.* vt si opponatur matrimonio contrahendo impedimentum: vel si prælatus credat fore vt magnæ rixæ oriantur: quas vt componat, interdicit ad tempus matrimonium vel ob festi venerationem.

7 Sponsalia quoque priora impediunt matrim. Qui enim sponsalia cum aliqua contraxit, tenetur sub mortali, nisi iusta dissoluendi causa adsit non transire ad aliud matrimonium (vt dixi lib. 1. d. 17. n. 2.) at si transeat, erit validum, vt dixi lib. 1. tota disp. 48.

Præterea leuatio proprij filij de sacro fonte, quando animo insidiandi matrimonio fit, ad priuandum alterum coniugem debito coniugali, obstat matrim. ineundo, vbi illud dissolutum fuerit: si tamen sic leuans aliud inierit, erit validum. Constat ex *c. de eo, 30. q. 1.* quod est desumptum ex *Conc. Maguntiensi c. 10.* ibi, *De eo qui filium suum baptizauit, & vxor eius eum de fonte suscepit, hac causa vt dissidiũ coniugij fieret: de talibus sic respondendum est. Si coniuges legitimi, vnus aut ambo ex industria fecerint, vt filium suum de fonte susciperent: si præuaricator coniugij superuixerit, sine spe coniugij maneat.* Et fatentur omnes. Atque idem dicendum est, si fiat patrinus filij alter coniux tenens eum in confirmatione, eodem animo insidiandi matrimonio. Quoniam militat prorsus eadem ratio: & similiter per eum actum contrahitur cognatio spiritualis. Sic D. Ant. *3. p. tit. 1. c. 17. §. 4.* Caiet. *sum. verb. Matrim. c. 1. §. Secundum verò caput.* Armilla *ibi n. 59.* Veracruz *1. p. spec. a. 16. concl. 1.* Maiolus *lib. 3. de irreg. c. 25. n. 16 §. Crimina impedientia.* Vgolinus *de matrim. c. 10. n. 4.* Enriq. *l. 12. de matrim. c. 2. n. 1. fine* Matienzo *l. 5. recop. t. 1. rubr. gloss. 1. n. 143.* Lud. Lop *2. p. instruct. de matrim. c. 46. § Præterea & annumerasse.* Graff. *1. p. decis. l. 2. c. 85. fine.* Viuald. *candel. sacram. 1. p. de matrim. n. 104.* Idem dicendum est, si alter coniux eodẽ animo baptizet filium. Quia eadem est ratio, & eadem cognatio oritur. Sic Bellar. *l. 1. de matrim. c. 18 §. Sunt præterea.* Oportet tamen vt hic filius aut sit communis vtriusque coniugis, aut alterius ab eo qui est patrinus, aut baptizat. Quia tunc contrahitur cognatio spiritualis cum altero coniuge, & insidiatio matrimonij, si enim sit filius solius baptizantis coniugis, vel qui est patrinus, cùm nullam tunc cognationem contrahat cum altero coniuge, nec debiti petitio impediatur, cessat insidiatio matrimonij, & quamuis ea tunc insidiandi intentio adesset, frustranea prorsus esset: quare nullum matrimonij impedimentum consurgeret ex eo actu. 8

Interfectio sacerdotis etiam impedit matrim. non tamen dirimit. *c. 2. de pœnit. & remiss.* ibi, *Qui presbyterum occiderit, conuictus vsque ad vltimum vitæ suæ tempus militiæ cingulo careat, & absque spe coniugij maneat.* Et ratio est, quia cum interficiatur sacerdos, cuius est huic sacramento interesse, æquum est vt talis interfector hoc sacramento priuetur. Dubium autem versatur inter Doctores, an quicumque interfector Presbyteri hac pœna plectatur, an potius solus ille qui huius criminis conuictus est in iudicio? Quibusdam asserentibus non desiderari, vt is interfector sit conuictus in foro contentioso. Ita Innoc. *eod. c. 2. vnic. statim in princ.* videtur sentire; dum ait pœnitentiarium debere præcipere ei interfectori vt abstineat à matrimonio: vnde clarè videtur textum intelligere de interfectore conuicto in foro pœnitentiæ. Quam etiam expositionem amplectitur *ibi* Card. *n. vnico notab. 2.* Et Abbas *ibi, n. vnic.* disiunctiuè proponit hunc intellectum, vel vt sit conuictus in foro contentioso: & dicit vtrumque posse sustineri. Et eandem expositionem tanquam probabilem videntur amplecti Rosella *verb. impedimentum, impedimento 8. in princ.* Sylu. *Matrimonium 7. q. 6. dict. 1.* Armilla *Matrim. n. 59. impedimento 9.* Lud. Lop. *2. p. instruct. de matr. c. 46. §. Præterea & annumerasse:* dicunt enim iuxta Abbatem, secundum vnam expositionem esse necessarium, vt interfector sit conuictus in iudicio: vnde videntur alteram expositionem non reiicere. Et videtur tenere Nauar. *sum. c. 22. n. 74.* dicit enim occisorem presbyteri puniri hac pœna, quamuis Abbas exigat eum conuictum esse in iudicio. Et clariùs id videtur sentire Enriq. *lib. 12. de matrim. c. 2. n. 1. in fine*, vbi dicit eum homicidam incurrere hoc impedimentum, præsertim si in iudicio conuictus sit. Et tenent expressè Viualdus *candelabro sacram. 1. p. de matrim. n. 105.* At dicendum est desiderari ad hanc pœnam incurrendam, vt is interfector conuictus sit in iudicio contentioso eius criminis. Quia expressè *eod. c. 2.* petitur vt conuictus sit: at in foro pœnitentiæ nulla est conuictio. Cùm in eo foro testes & accusator externus non intersint, sed ipsemet pœnitens propria sponte culpas fateatur. Et ita sentiunt 9

Hostiens.

Hoſt. *eo.c.2.n.vni.ſuper verb.conuictus*, vbi Ant.*n.6.*Abbas *n.vnic.* iuxta vnam expoſitionem, cui magis accedunt Roſella, Syluest. Armilla, Lud. Lop. *proximè citati*, & tenent eam Sotus 4. *d.17.q.vnic.a.1.colum.pen.verſ.Circa hos autem* Palac.4. *diſt.*34. *diſp.*2 *fine*. Toledo *lib.7.ſum.c.*15 *n.*6.Emman. Sa, *ſumma verb. Matrimonium*, vbi de impedimentis ditimentibus, *n.9*.

10 Solemnis quoque pœnitentia ita matrim. impedit, vt illud minimè dirimat. Conſtat ex *cap.de his,& c.fin.*33.*q.*2. quæ ſunt ex Siricio & Nicolao Pontificibus. Sed intelligitur, quamdiu pœnitentia illa durat. Quia cum id tempus luctui & pœnitentiæ deſtinatum ſit, dedecent tunc nuptiæ.Sic Palud.4. *d.*34.*q.*1.*a.*2. *nu.* 12. *&* 11.*in fin.* Durand.4.*d.*37.*q.*2.*a.*2.*n.*6.Sotus *ibi,q.vn.a.*1.*col.* 4.*verſ. De ſolemniter pœnitẽtibus*.Viguerius *lib.inſt.c.*16. §.7.*verſ.*8.*fin.* Emman,Sa *ſum.verb. Matrimonium*, vbi de impedimentis non dirimentibus, *nu.* 10. Imo iam pœnitentia ſolemnis non eſt in vſu, & proinde ceſſat hoc impedimentum, vt bene Armilla *verb. Matrimonium, n.*59. *imped.* 10. Bart. à Ledeſm.*dub.*59.*de matrim.§.Hu additur.*

11 Deinde ſanctimonialem ducenti ſcienter interdicitur matrimonio contrahendo. Quia delinquens in matrimonium ſponſæ Chriſti,indignus eſt matrimonio: at ſi contrahat,factum tenet. conſtat ex *c.His ergo*,27.*q.*1. quod eſt ex Concilio Triburienſi c.6.

12 Tandem impedimentis impedientibus relatis, n. 5. addunt quidam interfectionem proprij filij: quos tacito nomine refert,nec improbat Aſtenſis *ſum.*2.*p.l.*8.*t.*10.*a.*1. *ad fin.* Ducunturque per *c* 1. *de his qui filios occid* vbi de matre filij interfectrice ſic dicitur: *Mandamus quatenus eam labores inducere,vt ad aliquod monaſterium tranſeat, in quo perpetua pœnitentia ſua peccata deploret: ſi autem repugnante carnis fragilitate,ad hanc induci nolueris licentiam nubendi in Domino tribuas.* Vbi *Gloſſa fin.* ait non dandam illi licentiam nubendi ob id crimen, niſi incontinentiæ timor ſubeſſet. Et Ananias *ibi,n.*4. id ſupponit,dicit enim iudicem in hoc caſu permiſſurum minus malum, vt vitet maius. Et placet hæc ſententia.

13 Ad arg.nu.1. propoſita reſpondetur. Ad 1. dic, alia ſacramenta impediri quoque poſſe, ſi aliquid ad eſſentiam ſacramenti pertinens ſubtrahatur:at plura aſſignati impedimenta matrimonio tribus de cauſis,teſte D.Th.4.*d.*34.*q.vn.a.*1.*ad* 1. I.eſt,quia cætera ſacramenta vni perſonæ conferuntur, at matrim. duplicem deſiderat, & idò pluribus de cauſis impediri poteſt. II. Quòd de cæteris ſacramentis ſit præceptum,vel conſilium: at matrim. indulgetur tanquam bonum imperfectius. III. Quòd ſolum matrimonium ſit contractus,poſſi que minus debitè initum in præiudicium commune facilè vergere. Ad ſecundum dic id procedere,niſi alia concupiſcentiæ remedia ſupereſſent.

DISPVTATIO VII.

An feriarum tempore interdicantur matrimonium, eius conſummatio, benedictiones, ac ſponſæ in ſponſi domum traductio?

SVMMARIVM.

Quæ ſint feriarum tempora attento iure communi & nouo Tridentino: cur,& an conuenienter interdicantur tunc benedictiones nuptiarum. num 1.
An incipiant 1.veſperis diei præcedentis primam Aduentus Dominicam & feriam quartam cinerum? n.2.
An ſit mortale eo tempore nuptias benedicere,n 3.
Quam pœnam incurrat ſacerdos tunc benedicens,n 4.
An ſponſi tunc recipientes benedictiones ſint ſeparandi. an alia plectendi pœna, n.5.
An poſſit Epiſcopus diſpenſare,vt tunc recipiantur. n.6.
An prohibeantur eo tempore ſponſalia de futuro, n.7.
Quid de monitionibus matrimonio præuijs,n.8.
Quot quæſtiones diſputandæ ſint n.9.
An matrimonium inire eo tempore,interdictum ſit? Refertur duplex ſententia.n 10.& 11. Id eſt licitum num.12.
Quid exiſtenti contraria conſuetudine,n.13.
Soluuntur argumenta.n.14.
An traductio ſponſæ in domum ſponſi tempore feriarum ſit interdicta. Refertur ſententia afferens,n.15.
Sola traductio ſolemnis interdicta eſt n 16.
Quid intelligatur nomine traductionis ſolemnis:an conuiuia, & alia lætitiæ ſigna, n. 17.
An id ſit mortale attenta conſuetudine, n.18.
An excuſentur qui benedictiones ſuſcipiunt ante feriarum tempus: at traductionem,conuiuia, & alia lætitiæ ſigna in id tempus differunt, num.19.
Soluuntur argumenta, n.20.
An feriarum tempore vetitum ſit matrim. conſummare,ſiue petendo,ſiue reddendo? Et excuſetur coniux debitum negans? Refertur ſent. affirmans cum quibuſdam temperamentis,n.21.
Refertur alia ſententia. n 22.
Proponitur vera ſententia,n.23.
Satis ſit argumentis, n.24.

CVm quoddam ex impedimentis ſolum impedientibus diſp.præced.n.5. relatis, ſit feriatum tempus,diſcutere oportet quodnam illud ſit & quid eo interdicatur. 1
Totaque hæc diſp. verſatur in explicatione, *c. Capellanus,de feriis.c.Non oportet*,1.*&* 2.*c.Non licet, c Nec vxorẽ* 33.*q.*4.& Trid.*ſeſſ.*24 *de matri.*10. vbi ſolemnitates nuptiarum certis temporibus interdicuntur. Et quidem iure veteri pluribus temporibus interdicebantur: nempe, ab Aduentu ad Epiphaniam, à Septuageſima ad Octauam Paſchatis,à diebus Rogationum ad octauam Pentecoſtes, vt conſtat ex teſtibus nuper allegatis.Erat autem non modica difficultas, an vltimæ dies octauarum Epiphaniæ & Pentecoſtes comprehenderentur: vt videri poteſt apud Sylu *matr m.*7 *tota q.* 2. Ratio autem eius prohibitionis fuit teſte D.Th 4.*d.*31.*q.*1 *n a. c quæſtiunc.*4 *corp* quẽ omnes ſequuntur, quod tribus illis Paſchatum temporibus olim communio eſſet in præcepto, ex *Concilio Agathenſi, can.* 18. Solemnitates autem nuptiarum vehementer animos à ſpiritualibus euocant, ad carnaliaque trahunt:cum in illis conuiuia fieri & multa aliæ lætitiæ vanæ ſigna exhiberi ſoleant.Quapropter iis temporibus vetitæ ſunt vt vel ſic a carnalibus his abſtinentes, ſeſe homines colligerent, communionique paratiores redderentur. Nec tamen ea fuit ſola ratio huiuſmodi prohibitionis (vt bene probat Bellar.*lib.*1 *de matrim.c.*3 §. *Adde quod*) ſed etiã ea eſſe feſta omnium toto anno occurrentium celeberrima: quare placuit Eccleſiæ fideles ab his abſtinere, quo aptius ieiuniis ac orationi vacarent,quæ id tempus maximè decent. At iam Tridentinum eam prohibitionẽ temperans ſolùm interdixit ab Aduentu ad Epiphaniam, & à feria quarta Cinerum vſque ad octauam Paſchatis. Sic enim ait *ſeſſione* 24.*de matrim cap.* 10. *ab aduentu Domini noſtri Ieſu Chriſti vſque in diẽ Epiphaniæ,& a feria quarta Cinerum vſque in oct.Paſchatis incluſiue,antiquas ſolemnẽ nuptiarũ prohibitiones,diligenter omnibus obſeruari ſancta Synodus præcipit:in aliis vero tẽporibus nuptias ſolemniter celebrari permittit.* Quare confutatur error Kemnitij & Caluini hæreticorum noſtri temporis: ille enim damnat hanc prohibitionem,quòd cauſa iam ceſſarit,quamuis a principio iuſta fuerit. Iam enim communio ſolo reſurrectionis tẽpore eſt in præcepto *c.Omnis vtriuſque ſexus,de pœnit.& remiſſ* hic autem impudentius illam ſimpliciter condemnat.Sed prior error ex dictis facile conuincitur; cùm non fuerit communio ſola cauſa eius prohibitionis. Poſterior autem reiicitur etiam ex cauſis iuſtiſſimis aſſignatis, ob quas Eccleſia ducta eſt ad prohibendum Quare Trident. *ſeſſ.*24.*de matrim.can* 11. eum errorem anathemate damnat. Poſſet tamen quiſpiam dubitare, an in ipſa Epiphaniæ die liceat hodie nuptias ſolemniter celebrare? quod Tridentinum in prædicto c.10. ſolum prohibuerit vſque in diem Epiphaniæ, nec addiderit incluſiue, ſicut addidit octauæ Paſchatis. Verum dicendum eſt abſque dubio comprehendi in ea prohibitione ipſam Epiphaniæ diem. Quod bene docet Emm.Sa *ſum verb Matrimonium* vbi de impedimentis non dirimentibus n.1.Clareque probatur, quippe Trid.*eo c.*10. ſtatuens tempora huius prohibitionis,dixit ea eſſe ab Aduentu vſque ad Epiphan. & a feria quarta

quarta cinerum vsque ad octauam Paschatis inclusiuè: quod cum sub vna clausula contineatur, non est cur dicamus particulam, inclusiuè, minimè referri ad vtrumque prohibitionis tempus eadem clausula inclusum: eo vel maximè, quod cum iure antiquo ea dies sub prohibitione contineretur, expressè excludenda esset, vt censeretur ius antiquum correctum quoad eam diem. Cum iuris correctio in dubio tanquam odiosa, vitanda sit, *l. precipimus, in fine, C. de appellat. l.* Sancimus, *C. de testamentis.*

2 Apparentius autem dubium est, num dies immediatè præcedentes primam Aduentus Dominicam, & feriam quartam cinerum, comprehendantur à vesperis, sub prohibitione Trident *sess. 24. de matrim. c.* 10. ac proinde ab eo tempore interdictæ sint nuptiarum solemnitates? Et quidem de feria quarta cinerum nulla prorsus est difficultas, sed prohibitio incipit à media nocte illius feriæ quartæ. Quia totum officium diei præcedentis, etiam Completorium, minimè pertinet ad diem sequentem. De Aduentu autem est difficultas, quia per se officium Aduentus incipit à vesperis Sabbati præcedentis: quamuis per accidens fiat aliquando sola commemoratio propter festum maius occurrens. Atque ita attento iuris rigore, nisi consuetudo declarasset alicubi incipere à media nocte Dominicæ, dicendum esse affirmant Palud 4. *d.* 32. *q.* 1. *art.* 4. *n.* 16. D. Anton. 3. *p. t.* 1. *c.* 17. *ad fin.* Rosella *verb. Impedimentum, impedim.* 17. *n.* 3. Sylu. *Matrimonium* 7. *q.* 2. *d.* 4. Tabiena *verb. Impedimentum, imped.* 14. *n.* 3. *q.* 2. Et quamuis ante Tridentinum scripserint, at ius antiquum, *c. non oportet, el* 2. 33. *q.* 4. eisdem verbis quibus Tridentinum in hac prohibitione vtitur, ibi: *Ab Aduentu Domini.* Et Ant. Cucus *lib.* 5. *instit. maiorum t.* 11. *n.* 7. ait etiam post Tridentinum, consuetudine alicuius Ecclesiæ non seruante oppositum, tempus Aduentus in hac prohibitione incipere à primis vesperis sabbati præcedentis: in feria autem quarta cinerum, à media nocte illius feriæ, & ita credo esse verum. Quamuis Caualcanus *in suis decisionibus* 2 *p. decis.* 11. *de contractibus, quæ in ordine est* 58. *n.* 19. dicat, vbi consuetudo aliud non expostuerit, incipere etiam tempus Aduentus à media noctæ, quæ est initium diei primæ Dominicæ Aduentus, quia tunc re vera incipit Aduentus.

3 Et quidem in his feriarum temporibus benedictiones nuptiarum prohibitas esse, dubitat nemo. Quia consuetudo totius Ecclesiæ id testatur, dum textus allegati n. 1. prohibent eo tempore solemnitates nuptiarum, intelligi solemnes earum benedictiones, quas vulgo velationes vocant. Quare culpa esset lethalis, huic præcepto contrauenire. Nam tanquam de re graui semper intellexit Ecclesia. Idque non obscurè significauit Tridentinum dum *sess.* 24. *de matrim. c.* 10. diligenter seruari præcepit hanc prohibitionem, atque ideo esse culpam lethalem, docent Palud. 4. *d.* 32. *q.* 1. *a.* 4. *n.* 20. D. Anton. 3. *p. t.* 1. *c.* 17. *paulo post princ.* Ioan. de Friburg. *sum. confessorum l.* 4. *tit.* 17. *q.* 1. Sylu. *Matrimonium* 7. *q.* 2. *d.* 1. Caiet. *sum verb. Nuptiarum peccata* *Armilla verb. Nuptia, n. vnic.* Nau. *sum. c.* 22. *n.* 71. Lud. Lop. 2 *p. instruct. de matrim.* 46. *fin.* Petr. de Ledesm. *de matrim. q.* 50. *art. vnic. col. antep.* Manuel *t.* 10. *sum.* 2. *edit. c.* 241. *n.* 4. Vega 2. *tom. sum. c.* 34. *casu* 179. Nec audiendum esse existimo Bart. à Ledes. *de matr. dub.* 60. § *Sed dubitatur*, vbi dicit cessante scandalo & contemptu non esse peccatum mortale. Cui valde fauent Caiet. & Armill. *nuper alleg.* reddunt enim rationem, cur culpa lethalis sit, quòd publicè cùm fiunt benedictiones, non potest non scandalum suboriri, ac contemptus adesse. Verùm non ex scandalo & contemptu, quæ omnibus generalia sunt ad culpam constituendam, sed ex ipsa præcepti natura & grauitate, quam Ecclesiæ consuetudo & verba Tridentini testantur, & culpa hæc lethalis contrahitur, sicut cessante scandalo & contemptu, cætera præcepta Ecclesiastica rei grauis, vt audiendi sacri, ieiunandi, obligant sub mortali.

4 Quare sacerdos aduersus hoc præceptum benedicens nuptias eo tempore vetito, graui pœna plectendus est, arbitraria tamen: cum nulla in iure præscripta sit. Ea autem quæ iure definita non sunt, arbitrio iudicis demandantur, vt latè probat Menoch. *l.* 1. *de arbitr. proœm. n.* 3. *& duplici seq.* Et ita docent Palud. 4. *d.* 32. *q.* 1. *a.* 4. *n.* 19. D. Anton. 3. *p. t.* 1. *c.* 17 *ad fin.* Rosell. *verb. Impedimentum, impedimento* 17. *fin.* Sylu. *Matrimon.* 7. *q.* 2. *d.* 6. Salzedo *super pract.* Bernardi Diaz. *c.* 74. § *pen.* Manuel 1. *tom. sum.* 2. *edit. c.* 241. *n.* 4. Gaëta *repetit. c. Ad limina* 30. *q.* 1. § 4 *n.* 550.

Sponsi verò ipsi id præceptum transgredientes, sunt in delicti pœnam ad tempus separandi, vt expressè habetur *c. non oportet, el* 1. 33. *q.* 4. vbi dicitur, hos separandos esse. Et *gloss. verb. Separentur*, ait ad tempus. Idémque docent Abbas *c.* Capellanus, *n.* 4. *in fin. de feriis.* Palud. & Anton. *n. praced. alleg.* Astensis *sum.* 2. *p. lib.* 8. *t.* 30. *a. vn. q.* 2. Sylu. *Matrimonium* 7. *q.* 2. *d.* 6. Rosella *verb. Impedimentum, impedim.* 17. *init.* Tabiena *verb Impedimentum, imped.* 14. *q.* 1. *n.* 2. *Lex* 18. *t.* 2. *p.* 4. *& ibi* Greg. Lop. *verb. En la manera.* D. Th. 4. *d.* 32. *q. vn. a.* 5. Gaëta *repetit. c. Ad limina* 30. *q.* 1. § 4. *n.* 549. *fin.* Id autem tempus, quo separandi sunt, est, dum feriarum tempus, quo interdictæ sunt nuptiarum solemnitates, durat. Vt benè tradunt Abbas, Rosella, Sylu. Tabiena, Greg. Lopez *ibid.* Est tamen hoc temperandum, nisi esset periculum incontinentiæ in alterutro coniuge, tunc enim à separatione prædicta abstinendum esset, aliáque pœna iniungenda. Sic Palud. D. Anton. Rosell. Sylu. Gaëta *proximè citati.* Turrecr. *d. c. non oportet fine.* Et dixi in alio simili, hoc lib. disp. 2. num. 14. Et in hoc casu verum est, quod docent Salzedo *eod. c.* 74. *fine. &* Manuel *num. praced. relati*, dicentes esse hos sponsos pœna arbitraria puniendos. Secundum hoc temperat Tabiena, nisi iam matrimonium consummatum sit. Tunc enim separandi minimè sunt. Quippe matrimonio semel consummato non amplius peccant coëundo. Verùm id temperamentum admittendum non est. Quia huius separationis ratio non est culpa coitus, ille enim in eo tempore semper vacat culpa (vt probabimus num. 13.) Sed culpa suscipiendi benedictiones contra Ecclesiæ interdictum, cui culpæ ea pœna iure indicta est. Et ideo meritò cæteri Doctores allegati id temperamentum non apponunt. 5

Vtrùm autem possit Episcopus in hac prohibitione dispensare, discordant DD. Affirmant quidam ex causa valde vrgenti posse, cauendo ne populi frequentia adsit, nec aliæ consuetæ solemnitates interueniant. Vt si quispiam puellam pauperem nollet dotare, nisi statim solemnes benedictiones reciperet: sic tenent Sotus 4. *d.* 23. *q. vn. a.* 3. *fin.* Veracruz. 1. *p. spec. a.* 14. *fin.* Barth. à Ledesm. *dub.* 60. *de matr.* § *Sed dubitatur*, Graffis 1 *p. decis. l.* 2. *c.* 85. *n.* 29. & refert Synodum Neapol. *c.* 40. dicentem ordinarium ob humana pericula, facilè & gratis eam licentiam concedere posse. Idem docet Emmanuel Sa *sum. verb. Matrimonium;* vbi de impedimentis non dirimentibus *n.* 11. Et facit valde quod refert Bellameta *c.* Capellanus, *in fine, de feriis,* vbi ait consueuisse Episcopos quandoque dispensare. Alij negant. Quia prohibitio hæc est Clem. 3. *c.* Capellanus, de feriis: *&* Trid. *sess.* 24. *de matrim. c.* 10. At inferior nequit in lege superioris dispensare. Sic Card. *c.* Capellan. *q.* 2. *in fin. de feriis.* Henric. Bothæus, quem refert & sequitur Enriq. *l.* 11. *de matrim. c.* 16. *n.* 2. *in comment. lit. T. & lib.* 12. *c.* 2. *n.* 1. *in comment. lit. E.* vbi oppositam sententiam falsam appellat. Sed sic distinguendum est, iure ordinario nequit, vt clarè probat ratio proximè allata. Quare Nauar. *summa lat. c.* 22. *n.* 70. *in fine*, dixit se nunquam ausum fuisse dicere posse Episcopum dispensare in denuntiationibus matrimonio non præmittendis, donec Trident. *sess.* 24. *de matrim. c.* 6. id ipsis indulsit. Quod præceptum eas præmittendi sit Concilij Lateranensis. At in casu valde vrgenti, vbi non esset recursus ad Pontificem, posset vtique Episcopus. In eo enim euentu potest Episcopus in lege Concilij & Pontificis dispensare (vt latè probaui l. 2. disp. 40.) Et sic intellecta prior sententia est vera. Quamuis fateor DD. illius videri sentire posse iure ordinario. Nam omnes Sotum sequuntur, qui clarè hoc sentit: ea enim ratione vtitur, quod possit Episcopus in sua diœcesi dispensare, non 6

aliter

aliter quàm Pontifex in vniuerso orbe, quoties dispensatio non est sibi in aliquo casu specialiter à Pontifice interdicta: vt contingit in hoc casu. Nam nec Pontifex nec Tridentinum dispensationum hanc sibi reseruant. Sed quamuis fundamentum sit verissimum, at eo ipso quod lex editur à Pontifice vel Concilio, nec conceditur dispensatio, nequit Episcopus dispensare, sed censetur reseruata dispensatio, propter id principium generale, inferior nequit in lege superioris dispensare. De quo consulendus est latè Dueñas *reg.*248.*statim in princ.* Et latè tractabo l. seq. disp. 6. Rarissimè tamen existimo posse eum casum tam præsentaneæ necessitatis contingere, vt possit Episcopus dispensare in hac prohibitione.

7 Similiter constat inter omnes, (vt bene ait Sylu. *Matrimonium* 7.*q.* 2. *d.*5.) non prohiberi eo feriarum tempore sponsalia de futuro, quia nullus est textus ea interdicens.

8 Denuntiationes etiam matrim. præmittendas, constat posse tunc fieri. Quoniam nullus textus eas vetat eo tempore. Et ita affirmant Philiarc. *de offic. facerd. tom.*1.*p.*2.*l.*2. *c.*4. Caualcan. *in suis decision.*2.*p. decis.*12.*de contract. alias in ordine, decis.*58.*n.*17. Bart. à Ledes. *dub.*60.*de matrim.* §. *Animaduertere hic oportet.* Vega 2.*tom. sum.c.*34.*casu* 178.

9 Tria autem vertuntur in dubium. Primum, an ipsum matrimonium, iniri eo tempore prohibeatur? Secundum, de vxoris traductione, conuiuiis, aliisque lætitiæ signis. Tertium, de matrimonij consummatione.

10 Quæstio I. An feriarum tempore licitum sit matrimonium contrahere? Quidam interdictum esse aiunt. Ducuntur, quia debet celebrari in facie Ecclesiæ, & non clam. At in facie Ecclesiæ non permittitur eo tempore, sicut nec benedictiones nuptiales. II. quia *c. nec vxorem*, 33.*q.* 4. quod est Nicolai Pontificis, expressè interdicitur matrimonium, ibi: *Nec vxorem ducere.* Et *c. Non oportet, el* 2. *eadem causa & q. quod est ex Concilio Ilerdensi*, ibi, *Non oportet a septuagesima, & c. nuptias celebrare, quod si factum fuerit, separentur.* Idémque habetur *c. non oportet, el* 1. *& cap. non licet, eadem causa & q.* III. quia *c. Capellanus, de feriis*, prius dicitur consuetudinem Ecclesiæ habere, vt matrim. quocumque tempore contrahatur: & postea feriarum tempore numerato iubetur nuptias tunc suspendi. Huius sent. videtur clarè D. Th. 4. *d.*32.*q. vn. a.* 5. *quæstiunc.*4.*ad* 1. vbi dicit celebrationem matrimonij habere aliquam mundanam lætitiam, & carnalem, quod in aliis sacramentis non reperitur, & ideo illius celebrationem prohiberi, cùm cætera sacramenta tunc sint permissa. Eiusdem videtur Richard. 4. *d.* 32.*a.* 5.*q.* 1. quamuis enim *in corpore*, duplici relata sententia neutram definiat: at *in solutione ad* 1. proposito argumento cæterorum sacramentorum, quæ nullo tempore prohibentur, respondet matrimonium non prohiberi ea ratione qua sacramentum est, sed ratione festiuarum celebritatum, quæ in nuptiis reperiri solent: vbi clarè supponit sacramentum matrimonij tunc interdici ob has celebritates. Et in hanc magis videtur inclinare *Astensis sum.*2.*p. lib.*8.*t.*30.*a. vn. q.*1. Et tenent aliqui Doctores antiqui, teste Ioan. Andr. *c. Capellanus n.*3.*de feriis.* Eandem tenent Hostiens. *sum. tit. de matrim. contract. contra interdict. Eclesi. n.*3.*paulo post princ.* Palud. 4. *d.*32.*q.*1.*a.*4. *n.*18. Et ibi Maioris *q.*2.*fine.* Matienzo *lib.*5 *recop. t.*1.*rubr. gl.*1.*n.*147. Cenedo *in collectaneis iuris collect.*22.*n.* 2. Margarita *confess.* dicens esse mortale eo tempore matrimonium inire, *in sua sum. fol.*150. *pag.*1. Et esse veritum sub veniali, videtur tenere Manuel 1. *tom. sum.* 2. *edit. c.*241. *n.*4. vbi dicit non esse mortale eo tempore contrahere.

11 Alij sentiunt non solùm eo tempore prohiberi matrimonium, sed esse irritum, si tunc contrahatur. Quia est contra interdictum Ecclesiæ. Sic tenent aliqui antiqui, quos tacito nomine refert *gl. c. Vir eum propria*, §. *Hinc etiam, in fin.*33.*q.*4.

12 Cæterum omnino tenendum est, id nullatenus interdictum esse, si absque magna solemnitate & pompa fiat, (de qua solemnitate, num.16. & seqq. sermonem faciam.) Quod primo probat ipsa Ecclesiæ consuetudo, passim enim his temporibus matrim. ineuntur conniuentibus prælatis, nec punientibus parochos qui intersunt. Deinde, quia nullibi id prohibitum reperitur (vt constabit ex dicendis num.14. vbi contrariis argumentis satisfiet.) Imò, *c. Capellanus, de feriis*, affirmatur consuetudine Ecclesiæ id attestante, posse omni tempore matrimonium celebrari. Tertiò, quia non expedit vt pia mater Ecclesia matrimonium tot temporibus prohiberet iniri, daretur enim ansa tunc admittendi plurima carnis peccata, cum non possent homines tunc matrimonio copulari, quod in concupiscentiæ remedium est institutum. Et ideo hanc sententiam sustinent *gloss. c. Vir cum propria*, §. *Hinc etiam, in fin.*33.*q.*4. *& c. Capellanus verb. Quocumque, de feriis.* Et ibi Ant. *n.*9. Bald. *in fine*, Abbas referens *Tancredum, n.*4. *Imola num.*1.*notab.*1. Rainerius *sum. t. de impedim. feriarum, in princ.* Goffr. *sum. t. de matrim. contract. contra interd. Eccl. n.*2. Albericus *in suo dict. lit. I. verb. Impedimentum* 17. *init.* Henric. *c. fin. n.*3. *de frigid. & malefic.* Ioan. de Friburg. *sum. confess. l.*4.*t.*17.*q.*1. *Rebuf. praxi benefic. regul. de dispens. in gradibus prohibitis gl.* 5.*n.*55. Rosell. *verb. Impedimentum, imped.*17. *init.* Angelus *Matrimonium* 3.*impedim.*2.*ad fin.* Sylu. *Matrimonium* 7.*q.*2. *dict.*5. Tabiena *verb. Impedimentum, impedim.*14.*n.*1. *&* 2. Armill. *verb Matrimonium n.*62. *& verb. Nuptiæ n. vn.* Nauar. *sum. c.*22.*n.*71. *Lex* 18. *t.*2. *p.*4. *& ibi* Montalu. *in fin.* Greg. Lop. *ibi verb. Por palabras*, Turrecr. *c. non oportet, el* 1.*a.*1.*n.*1. *& c. nec vxorem n. vn.*33.*q.*4. Græta *repetit. c. Ad limina* 30.*q.*1.§.4.*n.*548. *& seq.* Maiol. *l.*3. *de irregul. c.*25. *n.* 17. §. *Feria.* Ant. Cucus *l.*5. *instit. maiorū t.*12.*n.*8. Caualcan. *in suis decision.*2.*p. decis.*12 *de contract. & in ordine decis.*58. *n.*17. *Spino Spec. test. gloss.*15 *princ. n.*20. Et ex Theologis D. Bonau. 4.*d.*32.*a.*4.*q.*1. D. Anton. 3. *p.*1.*t.*1.*c.*17. *paulo post princip.* Caiet. *sum. verb. Nuptiarum peccata.* Abulens. *c.* 5. *Matth. q.*242.*in solut. ad* 1. Petr. de Soto *lect.*14.*de matrim.* §. *Huic proximum est.* Viguer. *lib. instit. c.*16.§.7.*vers.*8. Verac. 1.*p. spec. a.*14 *concl.*2. F. Alexander *in suo* Enchirid. 2.*p. præcept.*6. vbi *de statu matrim.* §. *Contrahere.* Bellar. *l.*1. *de matr. c.*31.*ad fin.* §. *In altero*, Enriq. *l.*11. *de matrim c.*16. *n.*2. Emman. Sa, *sum. verb. Matrimonium*, vbi de impedimentis non dirimentibus, *n.*2. Philiarc. *de offic. facerd. to.*1. *p.*2. *l.*2. *c.* 4. Petrus de Ledesm. *de matrim. q.*50.*art. vn. colum. penult.* Bart. à Ledesm. *de matrimon. dub.*60. §. *Animaduertere hic oportet.* Graffis 1.*p. decis. l.*2.*c.*85.*n.*28. *&* 2.*p. lib.*2.*c.*13.*n.*15. Vega 2. *tom. sum. c.*34.*casu* 178. *& sequenti.*

Id tamen fatendum est, si alicubi consuetudo viguisset, 13
vt nec matrim. his feriarum temporibus liceret, illi standum esse. Quia consuetudo legitima vim legis obtinet, *c. fin. de consuetud.* Sic D. Ant. Sylu. Anton. Cucus *num. præcedenti allegati.* Ouand. 4 *dist.*32.*disp. vnic. fine.*

Ad arg. n. 10. proposita respondetur. Ad primum dic, 14
posse contrahi in facie Ecclesiæ coram parocho & testibus, absque benedictionibus nuptialibus, & aliis festiuis solemnitatibus, nec id esse vetitum. Ad secundum explicant Abbas, Sylu. illud: *Nec vxorem ducere*, id est, traducere: at textus cæteri non prohibent absolutè nuptias, sed illarum celebrationem, quæ fit per benedictiones, & alias festiuas solemnitates. Ad tertium dic, iis temporibus suspendi nuptias quoad earum celebritatem, non tamen quoad eas absque solemnitate contrahendas.

Quæstio II. An traductio sponsæ in sponsi domum, fe- 15
riarum tempore interdicta sit? Duplicem inuenio sent. I. omnem traductioné etiam absque solemnitate interdictam esse ait. Tum quia textus Nicolai Pontificis, *c. nec vxorem* 33.*q.*4. absolutè prohibet eo tempore vxorem ducere: id est traducere: vt n. præc. explicuimus. Tum etiam, quia ex ipsa traductionis nouitate animus circa carnales ac venereas voluptates magis occupatur. Id tenent expressè Sylu. *Matrimonium* 7.*q.*2.*post* 5. *dictum, dub.*2. Rosella *verb. Impedimentum, impedim.*17.*init.* Veracr. 1.*p. spec. a.*14. *concl.*4. Bart. à Ledesma *de matrimon. dub.*60. *concl.*3. Anton. Cucus *lib.* 5. *instit. maiorum t.*12.*n.*9. Graffis 2 *p. decis. l.*2.*c.*13. *n.*15. Idem videntur tenere alij, qui indistinctè & absolutè docent traductionem prohiberi; Sic *Glossa cap. Vir eum*

propria,

propria §. Hinc etiam, ad fin. 33. *qu.*4. Abbas. *c.* Capellanus, *n.* 4. *ad finem, de feriis, & ibi* Card. *ad fin.* D. Bonau. Rainerius, Albericus, Henric. Caiet. Richard. D. Anton. Io. de Friburg. Petrus de Soto. Viguerius, Maiolus, Emman. San. 12. *alleg.* Armilla *verb. Nuptia n. vnic.* Tabiena *verb. Impedimentum, impedimento* 13. *n.* 1. *Lex* 18. *t* 1. *p.*4. *& ibi* Greg Lop. *verb.* Velar, Turrecr. *c. Non oportet el* 1. 33. *q.* 4 *ar.* 1. *n.* 1. Nauar. *sum.* Hispanæ. *c.* 22. *n.* 71. Manuel 1 *to sum.* 2. *edit. c* 241. *n.*4. Petr. de Led *de matrim. q.* 50. *art. vnic. col. antepenult.*

16 II. Sent. (quam veriorem existimo) ait solam solemnem traductionem sponsæ in sponsi domum prohiberi. Quia nimia mentis euagatio deducens illius temporis sanctitatem minimè reperitur in traductione absque solemnitate, & festiuis vanæ lætitiæ signis. Quod & ipsa consuetudo licitum esse testatur: eo vel maximè quòd matrimonij consummatio, quæ traductioni obstare posset, non est eo tempore interdicta, vt n. 3 probauimus. Atque ita tenent Goff. *sum. t de matrim contra II. c. ntra interd Eccles. n.*2. Hostiens. referens Tancredum. *c.* Capellanus *n.* 2. *in fi. de feriis, & sum t de matrim contra I. contra interd Eccl. n.* 3. *paulo post principium* Astens. *summa* 2. *p lib.* 8. *t* 30 *a vnic. q.* 1. Palud. 4. *d* 32. *q.* 1. *a.* 4 *n.* 17. Angel *Matrimonium* 3. *impedim* 2. *ad finem.* Nau. *sum lat c.* 22 *n.* 71 *hispan. c.* 28 *addit ad eumdem n.* Gaëta repet *c. Ad limina* 30 *q* 1. §. 4 *n* 5. 9. *fin.* Caual. *can in suis decis.* 2. *par. decis.* 12. *de contract. lib. & in ordine* 58. *n.* 17. *& duplici seq.* Graf. 1. *p decis. li.* 2. *c.* 85 *n* 18. Alex. *in suo Enchirid.* 2 *par. p. acept* 6. vbi de starn matr. §. *Si à* Dominic. Philiarc. *de officio sacerdotis to primo p.* 2. *lib.* 2 *c.*4. Bellarminus *lib.* 1. *de matrim. c.* 31 *ad fin* Lud. Lopez 2. *p. instr. de matrim cap.* 36 *fine.* Vega 2. *tom. summæ cap.* 34 *casu* 179.

17 Quòd si quæras, quid intelligatur nomine traductionis solemnis prohibitæ eo tempore: dicam intelligi conuiuio & aliis vanæ lætitiæ signis comitatam traductionē. Atque ita *c nec ux rem* 33. *q.* 4. vbi dicitur non licere tunc vxorem ducere, subditur, *Nec conuiuia facere.* Item, quia hæc vana lætitiæ signa sunt, quæ nimiam mentis euagationem, id tempus dedecentem, secum afferunt: quæ causa est illius prohibitionis. Ac proinde tunc ea conuiuia & vana lætitiæ signa prohibita esse, affirmant Hugo. *c. Non oportet el* 1. 33. *q* 4. *& ibi* Archid. *n. vnic.* Turrecr. *ibi, a.* 2 *fine, in expositlit. & d c. Nec vxorem n vnic.* Suppl. Gab. 4. *d.* 32. *q. vnic a.* 3. *fin.* Rebuff. *praxi benefic. reg. de dispens. in gradib. prob. bitis gl* 5 *n.* 55. Palud. Ang. Gaëta, Caualcan *n.* 17. Bellar. *nu. praced allegati.* Caiet. *sum. verb. Nuptiarum peccata.* Armil. *verb Nuptie, n. vnic.* Nau. *sum. hispan c.* 22. *n.* 71. *& c.* 28 *add t. ad eund. n.* Emman. Sa, *summa, verb. Matrimonium,* vbi de impedimentis non dirimentibus. *n.* 2. Petrus de Ledesma *de matrim. quest.* 50 *art. vnic. colum. antepenult.* Graffis 2. *part. decision. li.* 2. *c.* 13. *n.* 15. Vega 2. *tom summæ, cap.* 34. *casu* 179. Manuel 1. *tom. sum.* 2 *edition. cap* 24 *num.* 4.

18 Si rursus roges, quale peccatum sit hisce diebus vxorem traducere, conuiuia solemnia facere, aliáque sæcularis lætitiæ signa exhibere? Plerique absolutè loquentes de vxoris traductione, dicunt eam esse lethale peccatum. Sic Io. de Friburg. Tabien. Viguer. *n* 15. *allegati.* Nauar. *sum. hispan. c.* 22. *n.* 71. Alij verò dicunt traductionem solemnem esse peccatum lethale. Sic Angelus. Alex Lud Lopez, Vega *n.* 17. *relati.* Nauar. *sum. lat c.* 22. *n.* 71. Vnde conuiuia splendida eo tempore ficti ad nuptiarum solemnitatem, sub mortali prohiberi affirmant Nauar. *sum. hisp c.* 22. *n.* 71. Angelus, Petr. de Led Manuel Vega *n prec allegati.* Nec obscurè id significant Caiet. *sum verb. Nuptiarum peccata,* Armilla *verb. Nuptia, n. vnic.* dicentes nuptias tria importare, nempe, benedictionem coniugum, traductionem sponsæ & solemnitatem conuiuij, ac violantes hoc statutum reos esse culpæ lethalis. Et potest probari, quia benedictiones matrimonij non prohibentur ratione sui: cum sint quid spirituale, ac proinde tempus deuotioni dicatum minimè dedeceant: sed propter conuiuia & alia festiua tunc interuenire solita, quæ mentem à diuinis auocant. Vt clarè colligitur ex D. Th. 4 *d.* 32. *q. vnic a.* 5. *questiunc.* 4. *corp. & ibi* Richard. *a.* 5. *q.* 1. *ad* 1. Et docent expresse Caiet. & Armill. *nuper cit.*

Ergo fortiùs hæc prohibentur: argum. deducto ex *auth. Multo magis c de Episc pi & cleric.* Alij autem non ita rigidè loquuntur, sed traductionem sine solemnitate, culpæ venialis damnant. Sic Patr. à Led. *de matr. dub.* 60. *concl.* 3. immo idem de traductione solemni, modo scandalum cesset, tradit Veract. 1. *p. spec. a.* 14. *concl.* 3. Atque sola conuiuia, & alia lætitiæ signa, absque vxoris traductione, nullam esse copulam affirmat Tab *verb. Impedimentum, impedimento* 14. *q.* 1. *nu.* 2. ratione generalis consuetudinis hæc permittentis. Verùm (vt meam sententiam explicem) solas nuptiarum benedictiones hoc tempore vetitas esse sub mortali existimo. Quia generali consuetudine receptum esse video vt sponsæ eo tempore in sponsi domum traducantur, conuiuiáque fiant, ac alia lætitiæ signa præbeantur conuenientibus prælatis. Quare si hæc moderata sint, nullam culpam agnosco, si aliquantulus sit excessus solam venialem: mortalem autem minimè, nisi vbi nimius esset excessus, ita vt sanctitati prædictorum temporum notabiliter detraheretur: & ansa notabilis iure optimo offensionis ac scandali spectantium animis tribueretur, vnde Palud. 4. *d.* 32. *q.* 1. *ar.* 4. *n.* 17. mitiùs est loquutus, dicens prohiberi nuptiarum celebrationem his temporibus, ob lasciuias & multas insolentias iis valde dissentaneas. Quamuis enim iura rigidius loquantur: vt constat ex *c. Nec vxorem* 33. *q.* 4. vbi vxorem duci, ac conuiuia fieri, absolutè prohibetur: at generalis consuetudo hunc iuris rigorem temperauit & fere ad solam nuptialium benedictionum prohibitionem reduxit.

Hinc infertur temperandum esse, quod tradunt Caiet. 19 Arm. Manuel, Vega *n prec. allegati. &* Petr. de Led. *d matr. qu.* 59. *art. vnic. col. penult.* nimirum, eos non effugere legis transgressionem, qui ante feriarum tempus, nuptiarum benedictiones suscipiunt, & conuiuia, celebritatésque festiuas in id tempus differunt, quasi illis solis prohibitis, hæc permissa sint quod potiùs hæc prohibeantur. Sed temperandum [inquam] est iuxta n. præced. tradita: vbi explicuimus quando nulla, & quando venialis, atque quando culpa mortalis sit, hæc eo feriarum tempore celebrare.

Ad argum. nu. 15 proposita respondetur. Ad 1. dic. ex 20 ratione textus c legi intelligendum eum esse de solemni traductione, vt probaui n. 16. Et esto ita rigidè intelligeretur, at consuetudo iam explicuit solam solemnitatem traductionem comprehendi. Ad 2. constat ex dictis n. 16. non enim tanta mentis euagatio reperitur in traductione non solemni.

Quæstio III. An feriarum tempore interdictum sit ma- 21 trimon. consummare? Quidam id affirmant. Et dicuntur, quia *c. Nec vxorem* 33. *q* 4. interdicitur traductio vxoris eo tempore. Cuius ratio nulla alia esse potest nisi vt vitetur copula carnalis. Secundum, quia *c Non oportet, el* 1. 33. *q.* 4. decernitur separandos esse celebrantes nuptias his diebus: quod nequaquam fieret, si copula non esset tunc prohibita, sed sola solemnitas. Non enim fieret personarum separatio, sed alia pœnitentia imponeretur. Pœna enim non debet culpæ quantitatem excedere. *c. Quæsiuit, de his quæ fiunt à maiori parte capituli, l.* Sancimus *C. de pœnis.* Tertium, quia etiam matrimonio consummato non licet tempore orationis & ieiunij vacare copulæ: ergo à fortiori non licet consummare: quia turpius eiicitur, quàm non admittitur hospes. *Quemadmodum, de iureiur.* Ita *glossa c. Vir cum propria. §. Hinc etiam, fine,* 33. *qu.*4. *& c.* Capellanus *verb. Quocumque, de feriis,* vbi Ant. *n.* 9. Bald. *in fin.* Petr. & Abbas *antiquus,* quos refert, & sequitur *ibi* Ioan. And. *n* 4 Panor. *n.* 4. Card. *ad fin,* Imol. *n.* 1. *notab.* 1. Rainer. *sum. tit de imped. feriarum in princ.* Host. *sum. tit de matrim. contract contr. interdict. Eccl n* 3 *paulo post princ.* Bertachin. *in suo repert lit. M. verb. Matr. vers. Matr. consum* Hent. *c. fi. n* 3. *de frigid. & malefic.* Ioan. de Friburg. *sum confess l.* 4. *t.* 17. *q* 1 Palud 4 *d.* 32. *q.* 1. *a.* 4 *n* 20. D. Ant. 3 *p. t.* 1. *c.* 17. *fi.* Rosella *verb. Impedimentum impedimento* 17. *ad finem,* Angel. *verb. Debitum n.* 1. *& Matrimonium* 3. *impedimento* 2. *ad finem* Sylu. *Matrim.* 7. *q.* 2. *post dictum* 5. *dub.* 3. Tabiena *verb. Impedimentum,* impedi

impedimento 14.*q*.2.*n*.3.*fin*.Caiet.*sum.verb. Matrimonium,c. vlt.§.In publico autem loco*: vbi Armil.*n*.64.*& verb.Nuptia, n.vnic.*Montaluus *l*.18.*in fine*,*t*.2.*p*.4 *& ibi* Greg.Lop.*verb. Per palabras*,Gaëta *repetit.c. Ad limina* 30.*q*.1.§.4.*n*.594.*fi.* Alex. *in suo* Enchiridio 2. *p. precepto* 6. vbi de statu matrimoniali,§.*Si à Dominica* Pedraza *sum.precept*.6.§.18. Batt. à Ledesin.*de matrim.dub* 60 *fi*.Graff.2 *p decis.li.*2.*c*.13.*n*.15. Et tandem Astensis *sum*.2 *p*.*l*.8.*tit*.30.*a.vnic.q*.1. duplicem opinionem refert,neutramque decidit. Discordant autem aliqui ex his DD. quia quidam asserunt tunc esse mortale consummare, sic colligentes ex Paludano dicenti, in casu quodam speciali non esse peccatum mortale, docent D. Ant. Rosel.Angel.*vtroque loco*,Ioan.de Friburgo, Sylu.Tabien. Alexand.*nuper citati*. At alij solam culpam venialem agnoscunt. Quòd non contra præceptum, sed contra illius finem sit.Ita Caiet.Armil.Pedraza,Barth.à Ledesm.*eodem loco allegati*. Et non esse mortale, non decidens an sit veniale docet etiam Veracruz 2 *p speculi a*.14 *conclus*.5.Et non tantùm consummationem petendo, sed etiam reddendo,damnat venialis culpæ, Barth. à Ledesma *ibi*. Quare apertè sentit non teneri alterum coniugem eo tempore reddere ad primò consummandum matrimonium. Si enim teneretur,non peccaret venialiter reddendo,immo mortaliter denegando. Quòd etiam sentiunt Abbas *antiquus* Petrus Ioan. Andr. Gaeta *proximè allegati*, dicunt enim coniugi tunc petenti obstare temporis exceptionem. Temperant tamen quidam ex his Doctoribus, quando eo feriarum tempore consummatur prima vice matrimonium:nam semel iam consummato dicunt non esse mortale, deinceps vacare copulæ.Ita Rosella,Sylu.Angel.Caietanus, D.Antonin. Pedraza *proximè cit*. Tabiena *verb. Impedimentum, imped*.14.*q*.3.*n*.3.*fine*, Greg. Lopez *l*.118.*verb. Por Palabras t*.2. *p*.4. Secundum temperant, nisi vxor sit ritè benedicta.Sic Palud.D.Anton. Rosell.Sylu *ibid*. Tertium limitant,nisi coniuges sint vidui Sic Angelus *Matrimonium* 3. *imped*. 2. *fine*. Sed hanc limitationem reiiciunt Panorm, Cardin.Syl.Alexand.*hoc num allegati*.Rosella *verb.Impedimentum,impediment*.17.*in princip*. Tabiena *ibi,impedimento* 14.*q*.1.*n*.2.Graff.2.*part.decis.l* 2 *c*.13.*n*.15.

22 Alij verò Doctores non ita rigidè sentiunt, sed dicunt hoc feriarum tempore minimè speciali præcepto interdici copulam coniugalem,sed generali præcepto,quo tempore orationis, quale est hoc,prohibita est: vnde dicunt minimè tunc prohiberi reddere: de petitione autem sic distinguunt,si causa vitandæ fornicationis vel prolis,dicunt vacare culpa; si verò causa voluptatis,esse culpam lethalem. Sic Goff *sum tit de matrim.contracto contra interd Eccl.n*.3.

23 Cæterùm aduersùs vtramque sententiam, mihi persuadeo nullam esse prohibitionem consummandi tunc matrimonium, ratione illius temporis, quare etiam primam consummationem vacare prorsus culpa ex hac parte, nisi alia circumstantia mala vestiatur:tunc enim erit culpa iuxta qualitatem circunstantiæ, qualis esset quouis alio tempore, quo eadem mala circumstantia concurreret. Ducor, quippe nulla est prohibitio talis consummationis. Textus enim n. 1. allegati solam benedictionem nuptialem traductionémque sponsæ eo tempore prohibent: nec traductio interdicitur causa vitandæ copulæ. sed propter vana lætitiæ signa illam comitari solita, quæ temporis illius sanctitatem dedecent (vt probaui n.16. & 18.) Deinde, quia si ob temporis reuerentiam prohibita est tunc consummatio, non minus sanctitati illius detrahitur per primam consummationem, quàm per sequentes, & siue sponsa sit benedicta, siue non. Cùm tamen DD. contrarij in hoc duplici casu copulam excusent. Tandem, quia tempore orationi dicato multo verior sententia est, vacare culpa copulam coniugalem, & solum esse consilium tunc abstinere,vt dicemus lib. 10. tota disp. 12. Et ideo hanc sent. sustinent (licèt non ita expressè, at valdè faueant,) D. Th.4 *d*.32.*q.vnic a*.5.*q*.4.*ad* 7.*&* Turrecr. *c. Non oportet,el* 1.33.*q*.4. *a*.1.*n*.1. *ad* 3. vbi admittunt indistinctè esse licitum iis temporibus petere & reddere. Et tenent expressè Petr.de Sot.*lect*.14 *de matr*.§. *Huic proximum est*. Nau *sum. lat.c*.22.*n*.71 *&* Hisp.*c*.28. *addit ad eum n.* quamuis Hisp. *c*.22.*n*.71.solum explicuerit non esse mortale. Ant.Cuc.*li*. 5.*inst maiorum tit*.12.*n*.10. Caual.*in suis decis*.2.*p decis*.12. *de contract in ordine* 58 *n*.17. Bellarm. *li*.1.*de matr c*.31.*ad fin*.§.*In altero*.Vega 2 to *sum.c*.34.*casu* 179.Philiarc.*de offic. sacerd to*.1.*p*.2.*li*.2.*c*. 4.Emman.Sa *sum verb. Matrimonium*, vbi de impedimentis non dirimentibus *n*.2. Lud.Lop.2.*p. instr de matr.c*.46 *fin*.Et clarè sentit Petr.de Ledes.*de matr. q*.58 *a.penult*.dicit enim omnia esse licita eo tempore præter traductionem vxoris, nuptiarum benedictionem, & conuiuij celebritatem. Ex quo clarè infertur,petenti tunc debitum non posse opponi exceptionem temporis, sed ea non obstanti esse sub præcepto reddere.

Ad argumenta n.21. proposita respondetur. Ad 1. dic, 24
non eam esse rationem, sed vt vana & festiua lætitiæ signa vitentur, vt probaui num. præced. Ad 2. dic, eam pœnam non imponi eo quod consummatum sit matrim. eo tempore, id enim non est prohibitum, sed quia nuptiæ sunt benedictæ, & sponsa solemniter traducta: nec eam pœnam excedere culpæ quantitatem: quin potiùs cùm coniuges circa matrim. deliquerint, meritò ipsius matrimonij separatione ad tempus puniuntur. Ad 3. negandum est id prohiberi tempore orationis,vt n præced.diximus.

DISPVTATIO VIII.

An tempore interdicti, & cessationis à diuinis, liceat matrimonium inire,ac nuptias benedicere?

SVMMARIVM.

*Refertur opinio asserens matrimonium non posse contrahi tempore interdicti,num.*1.
Potest licitè contrahi,n 2.
Tempore cessationis à diuinis potest matrimonium, & quacumque alia sacramenta celebrari,qua interdicti tempore sunt permissa,n.3.
Validum matrimonium contractum tempore interdicti,n.4
Contrahentibus specialiter & personaliter interdictis, licitum est inire matrimonium,n.5.
An possint Sacramenta permissa tempore interdicti, ministrari in Ecclesia specialiter interdicta?num.6.
Possunt denunciationes matrimonij tempore interdicti fieri,n.7.
Soluuntur argumenta,n 8.
Refertur sententia docens posse benedictiones nuptiales tempore interdicti conferri,n.9.
Non possunt tunc conferri,n 10.
Possunt hodie ea benedictiones, & catera officia Ecclesiastica celebrari, seruata moderatione c. Alma mater, de sent. excommun. in 6. modo sponsi habeant diploma,n 11.
An id habeat verum in speciali interdicto loci, an tantum in generali? num.12.
An cum illa moderatione liceat extra Ecclesias tempore interdicti benedictiones nuptiales,& alia diuina peragere?num.13.
An possint similiter ea omnia tempore cessationis à diuinis cum illa moderatione celebrari?n.14.
An in festiuitatibus,in quibus iure suspenditur interdictum,liceat publicè & solemniter benedicere nuptias,& catera officia celebrare, n.15.
An si tempore interdicti benedicantur nuptia die Natalis Christi, vel Paschatis,contraueniatur interdicto, & incurratur irregularitas aduersùs contrauenientes lata; vel soli pracepto interdicenti eo tempore benedictiones? Et similiter, an obligatus ex voto, vel regulari constitutione ad carnium abstinentiam, peccet aduersus ius commune prohibens esum illarum feria sexta, si illis vescatur feria sexta, in qua incidit Natale Dominicum? Explicatur c. fin. de obseruat. ieiun & an sublato voto per dispensationem, vel irritationem, vel Prelato dispensante in constitutione,liceat vesci?n 16.
An liceat in pradictis festiuitatibus officia non propria diei peragere, ac nuptias benedicere non celebrata Missa propria diei? num 17
An liceat in eisdem idem efficere, tempore cessationis à diuinis? vel si Ecclesia sit speciali interdicto supposita?n 18.
Num siue vir siue fœmina interdicti sint, liceat illis benedictiones recipere in loco non interdicto?n 19.
Satisfit argumentis. Et enodatur regula Accessorium, de regul. iuris,in 6 *num*. 20.

Dvplex inuoluitur quæstio disputanda in præsenti disputatione. Prior est de matrimonio tempore interdicti celebrando. Posterior de benedictionibus nuptialibus eodem tempore conferendis. Circa priorem quæst. sentiunt 1

sentiunt aliqui nefas esse tempore interdicti matrimonium contrahere, secus de sponsalibus. Ducuntur, quod nulla tempore interdicti Sacramenta ministrari possint præter excepta *c. Alma mater, quod est finale, vers. Nulla, de sent. excom. in 6.* Nam facta generali prohibitione, id omne vetitum censetur, quod expressè concessum minimè reperitur. Clem. 1 *§. Porro, vers. Nam ubi, de verb. signif.* At matr. exceptum non est. Et confirm. quia sicut *eodem cap. final.* excepta sunt Sacramenta pœnitentiæ, respectu etiam non ægrotantium, & iure alio excepta, nimirum, Baptismus, & Confirmatio, & Eucharistia per modum viatici. *c. Non est, de sponsal. & c. Quod in te, de pœnit. & remis.* similiter si matrimonium concessum esset, exciperetur. Secundum, quia rationes ob quas præfata Sacramenta tunc permittuntur, cessant in matrimonio. Cùm ex negatione matrimonij minime subtrahatur Ecclesiis debitus honor, nec hæreses pullulent, quæ sunt rationes assignatæ *d. c. finali:* eo vel maximè, quòd si necessitas ineundi matrimonij occurrat, possit id extra locum non interdictum commode fieri: ac proinde non est cur in loco interdicto concedatur, argumento *c. Si sententia, §. Cæterùm, de sent. excommun. in 6.* Tandem, quia hodie cum matrimonium absque parochi præsentia consistere nequeat: parochus quodammodo est minister. At parochis interdictum est eo tempore quævis Sacramenta ministrare, demptis Pœnitentia, & Eucharistia morientibus, ac Baptismo. Et ideo huius sententiæ est Vgolinus *de censuris*, vbi de interdicto, *tabula 5. cap. 7. §. 3. n. 1. & c. 10. §. 1. n. 1.*

2 Verùm absque dubio dicendum est, posse licitè matrimonium iniri tempore interdicti. Constat ex *c. Cappellanus, de feriis*, vbi habetur eam esse Romanæ Ecclesiæ consuetudinem, vt matr. quocunque tempore contrahatur. Deinde, quod ea sola Sacramenta censeantur tempore interdicti vetita, quæ pure Sacramenta sunt, & omnino spiritualia. At matrim. est contractus quidam naturalis, cui per accidens adiecit Christus Dominus Sacramenti rationem. Pro hac sent. citatur communiter *Glossa c. Alma mater, verb. Sacramentis, de sent. excom. in 6.* at id non dicit expressè, sed validum esse matrim. eo tempore initum: at id innuit, cum sermo ibi habeatur de permissis tempore interdicti. Et tenent expressè Inn. *c. Non est, in fin. de spons. & ibi* Host. *fi.* Io. And. *n. 5.* Ant. *n. 10* Abb. *n. 8.* Card. *n. 4. q. 1.* Præpos. *n. 7.* Alex. de Neuo *n. 21. & seq.* Anch. *fin. & d. cap. Alma mater, n. 10* vbi Franc. *in princ. n. 3.* Card. *de interdict. membr. 6 §. Viso de effectu interdicti* Rosel. *Interdictum 2. n. 7.* Angelus *Interdictum 6 n. 30.* Sylu. *Interdictum 5. q. 7 n. 9. except. 5.* Armil. *verb. Interdictum n. 53.* Tabien. *interdictum 5. q. 13. n. 14.* Nau. *sum. c. 27. lat. n. 179. hispan. n. 178.* Cou. *c. Alma mater, 5. p. §. 2. n. 7 vers. Matrimonij autem Sacramentum.* Caeta. *repet. c. Ad limina, 30. q. 1. §. 4. n. 147.* Borgas. *de irregul. p. 6. de sent. interdicti, n. 50.* Et ex Theolog. Palud. *4. d. 18. q. 8 a. 2. princ. concl. 4. n. 27. & d. 26. q. 2. ar. 2. n. 12.* D. Ant. *3. p. t. 26. c. 4. in princ. col. 5.* Metina *l. 1. sum. c. 11. §. 13.* Enriq. *l. 11. de matr. c. 16 n. 2. comment. lit. S & li. 12. c. 2. n. 1. comment. lit. F. & l. 13. de excom. c. 45 n. 3.* Bart. à Led. *de pœnit.* vbi de interdicto *dub. 7.* Graff. *2. p. decis. lib. 1. c. 1. n. 25.* Lud. Lop. *2. p. instr. de interdict. c. 21. 5. de extr. vnct. & matr.* Manuel *1. to. sum. 2. edit. c. 116. n. 2.* Cañedo *de Sacr. tract. de interdict. c. 8. n. 36.* Viuald. *candel. Sacram. 2. p. de interdict. n. 209.* Petr. de Led. *de matr. q. 50. a. vnic. dub. 3. post 4. concl.* Vega *1. to. sum. c. 103. casu 6.* Emman. Sa *sum. verb. Interdictum n. 17.* Philiar. *de offic. Sacerd. to. 1. p. 1. l. 4. c. 3. §. vlt. n. 7.*

3 Immo tempore cessationis à diuinis licitè initur matrim. Quod constat ex *c. Capellanus, de feriis*, quocunque enim tempore dicit concedi & clarè videntur sentire DD. omnes n. præc. allegati *c. Non est, de spons.* nam licere dicunt tempore interdicti: & casus illius textus non est propriè de interdicto, sed de cessatione à diuinis. Vt ibi aduertit Abb. *n. 8.* & docent expressè Couar. *c. Alma mater, 2. p. §. 4. n. 7. vers. Vtcunque tamen.* Metina dicens claustrum Salmantinum sic definisse, *lib. 1. sum. c. 11. §. 14.* Emm. Sa *sum. verb. Interdictum n. 17.* Vega *1. to. sum. c. 103. casu 6.* Cañedo *sum. Sacram. tract. de interdict. c. 9. paulo post princ.* Manuel *1. to. sum. 2. edit. c. 117. n. 2.* Lud. Lop. *1. p. instr. de interdicto c. 21. ad fi.* Immo omnia Sacramenta tempore interdicti permissa, sunt etiam licita tempore cessationis. Vt bene Nauar. *sum. c. 27. n. 178* Couar. Manuel *ibid.*

Vtcunque tamen sit, fatendum necessariò est ab omnibus, matrimonium tempore interdicti contractum, esse validum: cum *Gloss. c. Alma mater. verb. Sacramentis, de sent. excom. in 6.* vt bene aduertit Cou. *eod. c. Alma mater, 2. p. §. 2. n. 7. vers. Matrimonij autem.* Atque ita fatetur Vgolinus *de censuris* vbi de interdicto, *tabula 5. c. 7. § 3. n. 3* Quiduis sentiat tunc interdici. Atque idem dicendum est de matrimonio inito tempore cessationis à diuinis. Et constat, quia nullus est Canon irritans. Deinde, quia matrimonium illicitè contrahitur tempore excommunicationis, at si contrahatur, est validum, vt disp. seq. dicam. 4

Nec quicquam refert, si contrahentes sint specialiter & personaliter interdicti. Possunt enim licitè matrimonio copulari. Quod sub illo interdicto non comprehendatur matr. nisi expressum sit. Quia matrimonium, tanquam contractus cui per accidens ratio Sacramenti aduenit, & ita specialia impedimenta sortitur, nec interdici solet instar aliorum Sacramentorum. Sic Innoc. Cald. Anchar. *vtroque loco*, Francus, D. Ant. Rosella, Sylu. Taben. Armilla, Nau. Philiarc. Petr. de Ledes. *n. 2. allegati.* Palud. *4. d. 26. q. 2. a. 2. n. 12.* Enriq. *li. 12. de matr. c. 2 n. 1. comment. lit. F. & lib. 13 de excom. c. 45. n. 3.* Toledo *lib. 1. summa c. 10 n. 9.* 5

Verùm autem in Ecclesia specialiter interdicto supposita, possint matrim. & reliqua sacramenta tempore interdicti permissa, celebrari: non constat inter DD. Nam Vgol. *de censuris tabul. 5. de interdict. c. 10. §. 1 n. 2.* dicit in Ecclesia specialiter interdicta posse baptismum, & confirmationem ministrari, quòd necessariò intra Ecclesiam ministranda sint: secus de Eucharistia & pœnitentia, nisi necessitas aliud suadeat. Borgasius verò *de irregul. p. 6. de sent. interdicti n. 27.* distinguit sic: Si Ecclesia sit interdicta specialiter ab homine, nullum Sacramentum excepto baptismo potest in ea conferri: & dicit *n. 28.* matrim. tunc ante fores Ecclesiæ posse ministrari. Si autem sit à iure, dicit *n. 29* baptismum, confessionem, & matrim. ante Ecclesiæ fores ministranda esse. Cæterùm dicendum est omnia Sacramenta tempore interdicti permissa posse, licitè in Ecclesia specialiter interdicta ministrari: etsi honestum sit ea alibi celebrari, si commodè fieri possit. Quia nulla reperitur prohibitio, quòd ea Sacramenta ab omni interdicto exempta sint. Atque ita docent Nau. *sum. c. 27. n. 179.* Couar. *c. Alma mater 2. p. §. 2. n. 7. vers. Hæc verò sacramenta.* Enriq. *lib. 13. de excom. c. 45. n. 3.* Philiarc. *de offic. sacerd. tom. 1. p. 1. lib. 4. c. 3. § vlt.* Et expressè de matrimonio id docent Enriquez & Philiarc *ibi.* Et clare videntur huius sententiæ Caldetin *de interdicto, membr. 2. col. 7. fol. 3. vers. sed nunquid in Ecclesia & Anc. c. Si ciuitas, n. penult. de sentent. excom. in 6.* vbi dicunt licitè ministrari in ea Ecclesia baptismum & confirmationem. Quippe à quouis interdicto ea sacramenta exempta sunt. Cum enim eadem militet ratio in aliis sacramentis tempore interdicti permissis, sunt enim ab interdicti prohibitione libera, videntur in eis idem sentire. 6

Possunt etiam à fortiori tempore interdicti denunciationes matrimonij fieri. Sic Palud. *4. d. 26. q. 2. a. 2 num. 12.* subditque intelligi in concionibus, vel aliter, non tamen in Missa. Quod fortè dicit, quia Missam celebrare tempore interdicti olim non licebat, *c. non est, de sponsal.* At cùm hodie liceat seruata moderatione, *c. Alma mater, de sentent. excom. in 6.* (vt n. 11. dicemus) non est cur negemus posse ibi denunciationes fieri. Quòd si fortè contra interdicti formam celebraretur Sacrum, & in eo fierent denunciationes peccatum esset celebrare, non autem facere denunciationes. Hoc enim cùm non sit officium diuinum, minime opponitur interdicto. 7

Ad argum. n. 1. proposita respondetur. Ad 1. & confirmationem dico non excipi matrim. Quia id supponitur 8

tanquam manifestum, & generali consuetudine Ecclesiæ receptum, vt nunquam intelligatur prohibitum matrimonium: & excipiuntur ea sacramenta, quæ merè spiritualia sunt, & ad actum ordinis pertinent, vt dixi n. 2. Ad 2. constat ex dictis, eæ enim rationes traduntur respectu sacramentorum quæ sunt merè spiritualia: at in matrimonio militat ratio exposita n. 2. Ad vltimum dic, Parochum non habere rationem ministri, sed testis: ipsos autem contrahentes esse ministros.

9 Quæstio I.I. An benedictiones nuptiales possint tempore interdicti conferri? Affirmant aliqui. Quia cùm accessorium sequatur naturam principalis, *regul. Accessorium, 42. de regul. iur. in 6.* concesso principali conceditur accessorium. At benedictiones accessoriæ sunt matrimonio, quod eo tempore concessum est: vt n. 2. Et confirm. quia concessis tempore interdicti baptismo & confirmatione, conceditur confectio chrismatis, quod accessorium est, *c. Quoniam. de sent. exc. min in 6.* vbi *Glossa verb. Dubium*, ait rationem huius esse, quod concesso principali, concedatur accessorium. Et ita hanc partem tuentur Rosel. *Interdictum 1. n. 7.* Angel *Interdictum 6. n. 30.* Gaëta *repet. c. Ad l. m na 30. q 1. §. 4. n 547.* & rem esse dubiam nil definientes, docent Abb *c. Non est, n. 8. de spons. & ibi* Præpos. *n. 7.*

10 Nihilominus dicendum est non posse conferri. Quia benedictio nuptialis est officium diuinum, & ad actum ordinis pertinet: cùm solus sacerdos possit sponsum & sponsam benedicere, idque precibus & officio peculiari ab Ecclesia institutis & in Missarum solemniis. Atque ita tenent Calder. *de interdicto membr. 6. § Viso de effectu interdicti* Host. *c. Non est, fi. de spons.* vbi Io. Andr. *n. 3.* Ant *nu. 10.* Alex. de Neuo *n 22.* Anch *fin. & c. Alma mater, de sent. excom in 6. n. 10.* vbi Franc. *in princ n. 3.* Astens. *sum. 2. p. l. 7. t. 16. a 3. q. 6.* Sylu. *Interdictum 5. q. 7 n. 9. except. 5.* Tab. *Interdictum 5. q. 13 n. 14* Armil. *verb. Interdictum n. 53.* Nau. *sum. c. 27 lat. n. 179* Hisp. *nu. 178.* Vgolin. *de censuris tab. 5. de interdicto c. 7. §. 3. n. 4.* Et ex Theologis Palud. *4. d. 26. q. 6. a. 2. n. 12. & d. 18. q. 8. a. 2. princ. concl. 4. n. 27.* D. Ant. *3 p. t. 26. c. 4 princ. col. 5.* Metina *lib. 1 sum. c. 11. §. 13.* Enriq. *lib. 11. de matrim c. 16 n. 2. comment lit. S. & lib. 13. de excom. c. 44. n. 1 lit. D.* Lud Lop. *2 p. instruct. c. 11. de interdict. sit de extrema vnctione, & matr.* Philiar. *de offic sacerd. tom. 1 p. 1. li. 4 c. 3. § vlt. n. 7.* Viuald. *candel. Sacram 2. p de interdict n. 209.* Manuel *1. tom sum. 2. edit. c. 16. n. 2. fin* Graff. *2. p. decis. lib. 1. c. 1 n 25.* Bart. à Led. *de pœnit. vbi de interdicto, dub. 7.*

11 Hodie autem licitè benedictiones nuptiales conferuntur tempore interdicti, seruata moderatione *c. Alma mater de sent. excomm. in 6.* nimirum, submissa voce, ianuis clausis, excommunicatis ac interdictis exclusis. Quippe is textus cum ea moderatione concessit omnia diuina officia tempore interdicti celebrari posse. Et tenent Sylu. *Interdictum 5. q. 2. d. 3. fin.* Cou. *c. Alma mater. 2. p. §. 2 n. 7. vers. Matrimonij autem.* Enriq. *lib. 13. de excomm. c. 44. n. 1. comment. lit. D. & lib. 12. de matr. c. 2. n 1. in commento lit. F.* Petr. de Ledesm. *de matrim. q. 50 a vnic. dub. 3. post 4 concl.* vnde minus bene hoc reprobat dicens esse falsum, Vgolin. *de censuris. tabula 5. de interdict. c. 7. §. 3 fin.* Sed ipse se explicat, *c. 8. §. 5. n. 3.* dicens non posse conferri tunc. Quia laici debent necessariò interesse, nempe, ipsi coniuges, quibus tamen vetitum est tempore interdicti diuinis interesse. Sed DD. citati hoc non negant. Intelligunt enim, dummodo coniuges priuilegium habeant assistendi diuinis, vt bullam cruciatæ. Atque ita docent Enriquez *vtroque loco, &* Petr. de Ledesm. *proximè citati.*

12 Non tamen permissio hæc in vniuersum accipienda est. Nam in Ecclesia speciali interdicto affecta minime licebit officia diuina peragere, & benedicere nuptias, cum prædicta limitatione, *d. c. Alma mater.* Quod in solo interdicto generali loquitur: vt constat ex principio illius textus, vbi sermo est de locis suppositis interdicto, atque ita de interdicto generali. Quare concessio postea contenta ibi *vers. Adiicimus*, vt possint celebrare diuina, tempore interdicti cum ea moderatione, de eodem interdicto debet intelligi. Quia ad principium legis, vbi aliud non apparet, debent trahi sequentia, *c. 1. ff. de iuris & facti ignorantia, l. 2. C. de imponenda lucratiuarum descriptione, l. 10.* Quare ita docent *gloss. d. c. Alma mater, verb. Ecclesiis.* Et ibi Anchar. *q. 1.* Dominicus *ibi. §. Adiicimus, n. 1.* Francus *eod. §. n. 2.* Calderin. *de interdicto, membr. 2 col. 7 §. 3. vers. Per prædicta soluitur.* Ioan. Andr. *c. Quæsiuit, n. 2. de his qui fiũt a maiori parte capituli.* vbi Ant. *n. 6.* Abbas *fin.* Cardin. *fin.* Imola *n. 11.* Fel. *c. Apostol ca. n. 1. de except.* Fred *consil. 10.* Milis *in suo repert. verb. Interdictum,* D. Ant. *3 p. t. 26. c. 3. vers. Item in Ecclesia, in c. 4. in princ col. 2.* Angel. *Interdictum 6. n. 1. & 16.* Sylu. *Interdictum 5. §. 1.* Nauar. *sum. c. 27. n. 175. fin.* Cou. *d. c. Alma mater, 2. p § 4. n. 1. statim in princ. & § 5. n. 2 fi.* Vgol. *de censuris, tab. 5. de interdict. c. 10. init. n. 5.* Tab. *Interdictum 5. q. 1. n. 2.* Paul. Fusc. *lib. de reg. & visit. Eccl. c. 32. n. 4.* Villad. *tract. de irregul. c. De interdicto. quod incipit, Dictum est etiam quod celebrans tempore interdicti, col 3.* Manuel *1 to. sum 2 edit. c. 116. n. 6.* Philiar *de offic. sacerd. to. 1. p. 1. l 4. c. 3. fin.* Lud. Lop. *2. p. instr. c. 21 de interdict. t. de suspens. interdictorum, statim in princ.* Toledo *l. 1. sum. c. 20. n 2.*

Præterea nec cum dicta moderatione, *c. Alma mater, de sent. excomm. in 6.* licet nuptias benedicere, aut alia officia diuina celebrare, extra Ecclesias & monasteria. Quia ibi *vers. Adiicimus*, sic dicitur, *Adiicimus preterea quod singulis diebus, in Ecclesiis & monasteriis Missæ celebrentur, & alia diuina officia sicut prius.* Cùm ergo limitata sit concessio ad Ecclesias, vel monasteria, non est extendenda ad alia loca, quæ Ecclesiæ non sunt, vt oratoria priuata: maximè cùm hæc concessio sit iuris communis correctoria. Deinde, quia rationes in *d. c. Alma mater*, assignatæ illius concessionis non militant in priuatis oratoriis, non enim ex hoc quod in illis à celebratione abstineatur, excrescit indeuotio populi, pullulant hæreses, Ecclesiis debita obsequia detrahuntur, quas rationes textus in principio assignat. Tandem, quia maior esset permissio extra Ecclesiã cum Ecclesia sit locus diuinis peragendis dedicatus: atque ideo non habet locum eadem ratio, vt fiat extensio. Atque ita censent Calder. *de interdicto, membr. 6.* Franc. *d. c. Alma mater, §. Adiicimus n. 1.* Et *ibi* Cou. *2. p. §. 4. n. 1. vers. 2.* Alij tamen volunt eam concessionem minime restringendam esse ad Ecclesias vel monasteria, sed vbique licere cùm illa moderatione diuina peragere officia. Quia dicitur *in c. Alma mater*, licere officia celebrare cum ea moderatione, sicut prius, nempe, ante interdicti tempus: tunc autem vbique licebat. Præterea, quia non est intentio textus concedentis celebrari in Ecclesiis, excludere alia loca: imò à fortiori includere illa. Quia finis interdicti est, dum diuinorum celebrationem vetat, ne intersint laici: at frequentius in Ecclesia id euenit: illuc enim omnes ad diuina audienda confluunt. Tandem, quia verba posita in lege, gratia frequentioris vsus, illam non restringunt, argumento ex *l. vnic. cum ibi notatis, C. de rapta virginum.* At expressum est in textu, in Ecclesiis vel monasteriis, quòd ibi frequentius diuina celebrentur. Atque ita tenet falsò referens Villadieg. Nau *sum. 27. n. 175.* Vgol. *de censuris, tabula 5. de interdict c. 8. §. 5 n. 2.* At prior sententia mihi valde placet, cùm fortissimis innitatur rationibus. Nec obstant argumenta contraria. Quia primum cessat, eo quòd textus non absolutè concesserit sicut prius diuina celebrari, sed in Ecclesiis vel monasteriis Non obstat 2. argumentum, quia quamuis ratio ob quam interdictum prohibet diuinorum celebrationem, magis militet in locis extra Ecclesiam sitis. at rationes ob quas prædicta concessio facta est, *d. c. Alma mater*, nullo modo militant extra Ecclesiam: atque subinde nec ipsa concessio ibi locum habere debet. Non obstat etiam tertium, quia satis probant rationes contrariæ, non gratia frequentioris vsus, sed ad concessionem restringendam apposita esse. Id tamen fatendum est etiam retenta priori opinione, nimirum, posse in hospitalibus authoritate Episcopi erectis sacra celebrari tempore interdicti, cum prædicta moderatione, quod in iis quæ ad fauorem pertinent, nomine

Ecclesiæ

Ecclesiæ comprehendantur. Idem quoque dicendum est de monasteriis monialium. Quia textus generaliter dicit in monasteriis. Atque ita vtrumque fatetur Cou. *eod.* §.4. *n.*2. Et hoc posterius docet etiam Syl. *Interdictum*.5.*q.*1 *d.*1.

14 Grauius autem dubium est, an tempore cessationis generalis à diuinis liceat nuptias benedicere, & cætera officia diuina celebrare, cum prædicta moderatione, *d. c. Alma mater?* Quidam enim eam concessionem extendunt ad cessationem generalem à diuinis. Quòd hæc æquiparetur interdicto quoad diuinorum celebrationem: & rationes inducentes Pontificem ad prædictam concessionem faciendam, pariter militent in cessatione generali à diuinis, ac interdicto. Et ita docent Archid. *c. Si canonici, statim in princ. de offic. ord. in* 6. Palud. 4. *d.* 18. *q* 8. *a.*3 *principali, n.*38. Ioan. de Friburg. *sum confess. lib* 3. *t* 33. *q.* 221. Villadiego *tract. de irregul. vbi tr. de irregularitate violantis interdictum* §. *Dictum est etiam quod celebrans tempore interdicti col.*3. Nau. *sum. lat c.*27. *n.*188 *fin. hisp. n.*189. At verius est, ad cessationem à diuinis etiam generalem minimè extendi eam concessionem: & subinde non licere prædicta in ea. Quod & ipsum nomen cessationis testatur, vtpote quod omnimodam à diuinis cessationem præ se fert: & ipsa etiam consuetudo id obtinuit. Et *d. c. Si canonici* valde probat, dum §. *Si autem*, decernit eum cuius causa cessatio ponitur, teneri Canonicis restituere distributiones, eo quòd omnino cessantes ab officiis eas minimè acquisierint: quas tamen verè acquirerent, si possent tunc diuina peragere cum moderatione. *d. c. Alma mater*: vt in eo dicitur. Et ideo huius sententiæ sunt Couar. *eo c. Alma mater*, 2. *p* §.4. *n.*7. *&* Gutier. *lib.*1. *q. canonicarum, c.*10. *n.*6. & vterque latiùs hanc quæstionem disputat, satisfaciens oppositis argumentis. Eandem tenent Curiel *tract. de cessat. à diuinis, f.*11. Margallo *de horis canon. f.*17 Lud. Lop. 2 *p. instruct. c.*21. *de interdict. tit. de cessat. à diuinis, vers. His nihilominus non obstantibus.* Manuel 1. *tom sum* 2 *edit c* 117. *n.* 2. Et concludit Couar. esto contraria sententia esset iure verior, hanc amplectendam esse, tanquam consuetudine vniuersali receptam vbique locorum.

15 Deinde de 4. solemnitatibus, in quibus iure suspenditur interdictum, *c. Alma mater, de sent. excomm. n.*6. nimirum, festo Natalis Domini, Pentecostes, Paschatis, & Assumptionis beatæ virginis: quibus addidere Mart. V. & Eugen. IV. festum Eucharistiæ, cum tota octaua: dubitatur an in illis liceat benedictiones nuptiales, sicut cætera officia permittitur publicè & solemniter celebrare? Cui dubitationi ansam præbuit Palud. 4. *d.*26 *q.*2. *a.*2. *num.*12. non alia ratione ductus, quàm quod solum suspendatur interdictum iis diebus quoad Eucharistiam administrandam. Verum absque dubio dicendum est, posse tunc benedici nuptias publicè & solemniter, si alia ex causa non sit interdictum eas benedici, vt prohibitum est tempore Paschatis, & Natalis Domini (vt dixi disp. præc. n. 1.) Quia interdictum illis diebus omnino suspenditur quoad officia diuina celebranda sicut prius, ante interdicti tempus, vt expressè dicitur *eod. cap. fi.* solaque administratio sacramentorum tempore interdicti vetita reseruatur. At benedictio nuptialis non est sacramentum, sed ad officia diuina pertinet: licebit ergo eius publica & solemnis celebratio, instar aliorum officiorum diuinorum. Sicque docent Calderin. *tract. de interdicto, memb* 5. §. *Viso de effectu*, Anch. *d. c. Alma mater col.* 5. *n.*2. *in fin.* Franc. *ibi.* § *Adiicimus, n.*3. *vers. Vltimo nota.* Syluest. *interdictum* 5. *q.* 2. *dict.* 3. *in fi.* Armilla *verb. Interdictum num* 43. Sotus 4 *d.*22. *q.*3 *a.*1. *col.*8. *vers. Hic autem*, Cou *c Alma mater*, 2. *p* § 5. *num* 6. *vers.* 11. Enriq *lib.*11 *de matrim c* 16. *n.*2. *in comment. lit. S. & lib.* 13. *de excomm c.* 44. *n.*1 *in comment. lit. D. & c.*47. *n.*4. Vgolin. *de censuris tab* 5. *de interdict. c.*8. § 10 *n.*2. Viuald *candelab. sacram.* 2 *p. de interdict. n.*254. Lud. Lop. 2 *p. instruct. de interdict. c.*21. *tit de suspensione interdictorum ad fin.*

16 Imo addiderim, si die Natalis Domini aut Paschatis, tempore interdicti sacerdos benedicat nuptias, eum reum esse culpæ lethalis, aduersùs præceptum non benedicendi nuptias eo tempore, non tamen reum esse violati interdicti: ac proinde minimè incurrere irregularitatem statutam aduersùs violatores interdicti. Quia *c. Alma mater, de sent. excom. in* 6. absolutè & generaliter suspendit interdictum in iis festiuitatibus: ac proinde interdicti præceptum, quoad officia diuina celebranda, cessat eo tempore. Quòd si aliud præceptum adsit, non benedicendi tunc nuptias ob temporis reuerentiam, vt verè adest, id solùm celebratis tunc nuptiis violabitur. Sicut in simili dicunt Sylu. *verb. Dominica*, §.2. *& verb. Ieiunium q.*10. vbi Armill. *n.*13. Tabien. *q.*11. *n.*12. Lud Lop. dicens Victoriam idem sensisse, 2 *p. instr. de pœnit. c.*112. *de ieiun f.*716. & apertè colligitur ex eo quod statim referam ex Emman. Sa *verb. Ieiunium, n.*6. eum qui ex voto vel constitutione regulari tenetur sexta feria abstinere à carnibus, absolui à præcepto iuris communis illarum esum prohibenti tunc, quando Natale Domini inciderit in 6. feria: quare si iis vescatur tali feria, minimè delinquere aduersùs prohibitionem iuris communis, sed tantum contra votum vel constitutionem. Quòd *c. fin. de obser. ieiun.* propter festi tanti honorem, generaliter dispensarit quoad esum carnium in illa die, quatenus per ius commune prohibitus erat, relinquens in suo robore obligationem voti vel constitutionis, si quæ aderat. Quam doctrinam probabiliorem credo aduersus Metinam *lib.* 1. *sum. c.*14. §. 10. censentem id *cap. fin.* non dispensare cum his in præcepto iuris communis. Et retenta hac probabiliori doctrina, dicendum est Fr. Dominicanos qui ex regulæ præscripto tenentur semper à carnibus abstinere in refectorio communi, si eas edant feria 6. in qua incidit Natale Dominicum, solum reos esse constitutionis violatæ: & cum ea illos non obliget ad culpam nullius culpæ participes esse. Quod si quispiam voto se obstrinxisset, solum aduersùs votum peccaret. Rursus ex ea infertur, Prælato dispensante in constitutione regulari, vel in voto, immunem esse culpæ edendo tunc carnes, eum qui ex constitutione vel voto tenebatur. Quippe solum hæc obstabant. Atque ita docent Sylu. Tabien. Armilla, Lud. Lop. Emm. Sa *proximè citati.* Et idem dicendum est, si votum irritet quicumque id efficere potest. Et quamuis doctrina prædicta in casu *d. c. fin. de obseru. ieiun.* vera minimè esset, at in nostro casu reputo certissimum esse, sacerdotem benedicentem nuptias tempore interdicti, in die Natalis Dominici aut Paschatis, minimè teneri esse violati interdicti. Quia *d. c. Alma mater*, absolutè & absque distinctione aliqua relaxat interdictum quoad officia diuina. At *c. fin. de obseru ieiunij*, non aufert absolutè obligationem abstinendi à carnibus in feria sexta, in qua incidit Natale Domin. sed eos excipit, qui voto aut constitutione regulari ad prædictam abstinentiam obligantur.

Opponet forsan aliquis, non posse nuptias benedici in prædictis festiuitatibus, in quibus suspenditur interdictum, absque illius contrauentione. Quia Missa in qua nuptiæ benedicuntur, est peculiaris. At in iis festis solùm suspenditur interdictum quoad officia propria illarum dierum. Sed solutio est facilis. Non enim sola officia diuina, & Missæ illarum dierum propria possunt tunc publicè & solemniter celebrari, sed quæuis alia. Quia *c. Alma mater, de sent. excom. in* 6. indistinctè & generaliter de officiis loquitur. Et ita docent Calder. *de interdict. memb.* 6. *verb. Dubitant quidam gl d c. Alma mater, versic. Sicut primi*, Ioan. Andr. *n.*2. *& ibi* Anchar. *col.*4. *n.*1. *vers. Sed quæritur an prædictis.* Dominic. *ibi.* § *Adiicimus n.*3. Franc. *eodem* § *n.*2. Nauar. *sum c.* 27 *n* 185. Cou. *d. c. Alma mater*, 2. *p.* §. 5. *n* 5. Sylu. *Interdictum* 5. *q.*2 *d.*1. D. Ant. 3 *p t.*26 *c.*4 *in princ. col.* 2 Led. 2. *p* 4 *q.* 26. *a.*2. vbi de interdicto, *f.*361. *col.*4. Vgolin. *de censuris, tabula* 5, *de interdict. c.*7. §. 10. *n.*2. *&* § 11. *n.*1. 17

Difficultas autem est, an in prædictis festiuitatibus liceat nuptias benedicere, & alia officia diuina celebrare publicè & solemniter, tempore cessationis à diuinis, sicut licet tempore interdicti? Quod est quærere, an cessatio à diuinis suspendatur tempore harum festiuitatum, sicut suspenditur interdictum? Id enim negat Margallo *de horis* 18

*canonicis f.*17.13.*&* 14. & est probabilissimum, vt testantur Couar.*c. Alma mater,2.p.§.5.n.3.*Gutier.*lib.1.q.canon.c.*10.*n.*11. Verùm probabilius est ea tunc licere, & suspendi cessationem à diuinis. Quòd benigna illa concessio in honorem tantarum festiuitatum, non est cur ad solum interdictum restringatur: eo vel maximè quod hæc suspensio temporalis sit, & ad prædictas festiuitates, restricta, & ideo parum ea concessa derogetur cessationi à diuinis. Atque ideo hanc sent. dicit fortasse veriorem esse Couar *eo n.*3.& tenent Gut. *d.c.*10.*fin.* Lud.Lop. 2.*p.instr. de interdict.c.*21 *de suspensione interdictorum,vers. Hic merito.* Manuel 1.*to.sum* 2.*edit.c.*117.*n.*2. At in Ecclesia speciali interdicto affecta, non licet in prædictis festiuitatibus, nuptiarum aut aliorum diuinorum officiorum celebratio. Quia cessat ratio concessionis, quandoquidem extra illam Ecclesiam diuina tunc obire possunt. Et huius sententiæ videntur *DD.n.*12 *allegati*, qui indistinctè ferè omnes docent concessionem,*c. Alma mater.de sent excomm in* 6. non habere locum in speciali alicuius Ecclesiæ interdicto. Et in propriis terminis docet Vgolinus *de censuris*, *tabula* 5. *de interdict.c.*10.*init n.*5.

19 Tandem dubitatur, vtrum alterutro ex coniugibus solum interdicto,liceat extra locum interdictum benedictiones nuptiales recipere? Qua in re sic distinguendum est. Aut interdictum est locale,aut personale. Rursus,si personale: aut generale quia,nimirum, vniuersitas aliqua est interdicta, vt ciues alicuius vrbis, cuius pars est coniux: aut speciale,quia scilicet, coniux est nominatim interdictus: aut causam culpabilem interdicto ferendo præstitit: in quo euentu censetur specialiter interdictus, *c. Alma mater. de sent excomm.in* 6.*vers. Illis.* Primo ergo dico, si interdictum locale sit,posse coniuges extra eum locum benedici. Quia interdictum locale non ligat extra eum locum quem afficit.*c. Si sententia,de sent excomm in* 6. Nec in hoc est difficultas. 2. Dico, si interdictum sit personale & generale, sic distinguendum esse. Si Solus vir eo personali interdicto affectus sit, aut vterque coniux, non licet benedictiones nuptiales etiam extra locum interdictum recipere, nisi vir domicilium mutet: tunc enim licebit in loco non interdicto. Ratio est, quia cùm vir maneat pars illius ciuitatis personali interdicto suppositæ, dum alio non migrat animo domicilium transferendi, eodem personali interdicto ligatus manet, instar aliorum ciuium, *d. cap. Si sententia*, cum ibi notatis, ac proinde vxor non poterit vna cum viro sic interdicto benedici. Sic Calderin. *de interdicto, memb.*6. §. *Viso de effectu interdicti*, Anchar *d.c Alma mater.n* 11.*& ibi* Franc.*in princ.n.*3. D.Ant. 3.*p.t.*26.*c.*4.*in princ.col.*5.Tabiena *Interdictum* 5 *q.*13 *n* 14. Armilla *verb. Interdictum n.*53. Graffis 2.*p.decis. lib.*1.*c.*1. *n.* 25. Quòd si sola vxor sit illo generali personali interdicto ligata, potest in loco non interdicto benedici vnà cum viro. Quippe cum vir interdicto minimè affectus sit,vxorque sortiatur forum, munera, & honores sui viri, *l. Femina.ff.de senat l.fin C de incolis*, gaudet ea viri non interdicti immunitate,vt benedici possit. Ita Calderin. Tabiena,Armilla *ibi*. Tandem si quiuis ex coniugibus sit speciali interdicto personali astrictus, nullibi fas est illis benedictiones nuptiales recipere, donec coniux ille interdicto ligatus absoluatur.Quia id interdictum speciale personæ ipsam quocumque se transferentem comitatur, instar aliarum censurarum,donec absolutio accedat. Sic Calderin.Tabiena,Armil *ibi*.

20 Ad argum. n.9. propositum, dic illam regulam intelligi, vbi est eadem ratio in accessorio,& principali: nec est aliqua dispositio specialis in accessorio: vt bene Dynus *eadem regul. Accessorium in fine.* At non est eadem ratio in matrim.& benedictionibus nuptiarum: illud enim non spectat ad diuina officia tempore interdicti vetita; secus de his. Deinde in matrim. nulla est dispositio prohibens: secus de benedictionibus, interdicuntur enim generali prohibitione diuinorum officiorum tempore interdicti. Ad confirm. dic esse prorsus disparem rationem. Quia Chrisma est accessorium, tanquam de confirmationis essentia: & de necessaria sub præcepto baptismi decentia: solumque potest die Iouis sancti confici, & quotannis renouari debet. Quare si tunc ratione interdicti non conficeretur,ea Sacramenta ministrari valide,si sit confirmatio, aut decenter, si sit baptismus, non possent. Quæ rationes in benedictionibus nuptialibus locum non habent.

DISPVTATIO IX.

Verùm tempore quo alter aut vterque coniux excommunicatione ligatus est, valdè, aut licitè matrim. contrahi possit?

SVMMARIVM.

Refertur sententia asserens matrimonium initum à ligato excommunicatione maiori esse inualidum,n 1.

*Validum est matrimonium ab excommunicato initum n.*2.

*Peccat lethaliter maiori excommunicatione ligatus, si matrimonium ineat.*3.

*An id sit duplex lethale?*4.

An idem sit cum excommunicatione minori?

*Scienter iniens matrimonium cum excommunicatione maiori ligato, denunciato,vel notorio clerici percussore,peccat mortaliter,*6.

*An sit mortale contrahere cum excommunicato non denunciato, nec notorio clerici percussore? vel cum excommunicato excommunicatione minori Refertur quadam sententia,n.*7.

*Nulla est culpa cum hoc contrahere, nec petere Sacramenta à tali excommunicato,nec excommunicatus peccat tunc,quando præuentus ab alio ministrat aut contrahit matrimonium,*8.

*An sit duplex mortale, inire matrimonium cum excommunicatione maiori denunciato,vel notorio clerici percussore?*9

*An sit mortale,& quotuplex inire cum excommunicato excommunicatione minori?*10.

*An peccet mortaliter, si vterque coniux maiori vel minori excommunicatione ligatus sit,& matrimonium ineat?*11.

*An ligato maiori vel minori excommunicatione interdicta sint sponsalia,siue nuda promissione siue iuramento firmata?*12.

*An ei vetitum sit benedictiones nuptiales recipere?*13.

*An teneatur præmittere matrimonio confessionem, qui excommunicatione aut peccato lethali affectus est?*14.

*An suspensus etiam ab ingressu Ecclesiæ, vel is cui Ecclesiæ ingressus interdictus est peccet si matrimonium ineat,aut benedictiones nuptiales recipiat?*15.

*Soluuntur argum.n.*16.

QVidam ita rigidè loquuntur in hac disputatione, vt 1 censeant matrimonium initum à ligato excommunicatione maiori,esse inualidum,quod is Sacramentorum incapax sit. Ita Martinus *de Magistris relatus à* Caiet.2.2.*q.*154 *art.*7.*paulo post principium,dub.*3.

At procul dubio dicendum est, id matrimonium esse 2 firmum.Quod expressè probat,*c. Significasti,de eo qui duxit in matri.* Vir enim excommunicatus erat, quod priori matrim. duranti, adhæreret vxore relicta meretrici; vxoreque mortua, duxit meretricem, nondum absolutione ab excommunicatione obtenta. Et respondet Pontifex firmum fuisse matrimonium, nisi cum eo adulterio concurrerit matrimonij promissio, aut machinatio in mortem alterius coniugis Non ergo obstat excommunicatio firmitati matrimonij. Deinde,quia licet peccet excommunicatus matrimonium iniens, at nullus est textus illud irritans. Atque ita docent ex iuris peritis,*gloss c.fin.verb. Sacramentis,de sentent.excom.in* 6 *& c Nullus verb. Quod si de consecr d.*4.*& c. Illud verb. Negantur,el* 1 *d.*95.*& d.c. Significasti,in notab. quod infert post casus positionem,& ibi* Io. And. *n* 3.Anton *n.*3.Abb *n.*3.Anchar.*n.*3 Card *n.*2.*&* 4.Alex.de Neuo *n.*1.Præp.*n.*2.Henr.*n.*1.*&* 2.*Idem* Card.*clem.*1 *in pr. n* 6 *q.*13.*de priuileg* Calderin.*de interdicto,memb.*6.§.*Viso de effectu interdicti*, Bald.*l.*1.*n.*11.*C de iuris & facti ignor. & ibi* Iason *n* 17. Alex.*conf.*56.*n.*5.*vol.*4. Philip. *Probus addit ad Monachum,c vnic.n.*9 *de despons.imp in* 6.Franc *c. Decreuit, n.*1 *de heret in* 6 *& c.*1 *n.*7.*vers. Et limita,de except.eod.lib.* Fel.*rubrica de spons.n.*8.*vers.*12.Astensis *sum.*2 *p.l.*7.*tit.*16. *a.*3.*q.*6.Syluest *Excommunicatio* 3.*initio,& vers.*14.Armilla *verb. Excommunic.n.*9.*in fin & verb. Matrimonium nu* 67. Nauar.*c. Consideret,§ Camus,n* 26.*de pœnit d.*5 *& sum lat.c.* 22 *n.*8. Couar.4.*decret.*2 *p c.*6.*init n.*3, Ant.Cuc.*lib.*5.*Instit. maiorum,t.*11.*n* 170.*& t.*12.*n.*33. Gaëta *repet. c. Ad limina* 30.*q.*1.§.4.*n.*12. Matien *li.*5.*recop.t.*1.*rubr.gl.*1 *n* 136.Franc.

Marcus 2.*p.dis.*525.*n.*1.Vgol. *de censuris,tab.*2. *de excom.c.* 7.§.2.*n.*4.vbi alios refert.Et ex Theologis D.Th.4.*d.*39.*q.* *vn.a.*1.*ad* 5.Palud.4.*d.*26.*q.*2.*a.*2.*concl.*1.*n.*6. Maioris 4.*d.* 29.2.*ad fi.*Caiet.2.2.*q.*154.*a.*7.*dub.*3.D. Anton.3.*p tit.*24.*c.* 76.*verf.*14.*& tit.*1.*c.*19.*fin.Idem* Caiet.*sum.verb. Matrimon.* *c.*1.*in fine.*Ledes.2.*p.*4.*q.*13.*a.*1.*col.*9. *arg.*3. *iunct. eius solut.* Viguer.*lib.inst.c.*16.§.7.*verf.*8 *imped.*1.Toledo *lib.*7.*sum.n.* 1.Enriq.*lib.*13.*de excom.c.*10.*n.*1.Petr.de Ledes. *de matr. q.* 59.*a.*1.§ *penult.*Graffis 2.*p.decisionum,l.*1.*c.*1.*n.*25. Bart. de Ledes.*de pœnit.*vbi de interdicto,*dub.*7.Lud.Lop.2.*p.instr.* *de matr.c.*46. §. *Praeterea circa impedimenta impedientia.* Viuald.*candelabro Sacramentorum* 1.*p.de matrim.n.*80.

3 Peccat tamen mortaliter ligatus maiori excommunicatione,si ante absolutionem ab illa,matrim.ineat. Quia excommunicatio hæc,priuat receptione Sacramentorum sub mortali,cùm materia sit grauissima. Atque ita docent D. Ant. *vtroque loco*,Caiet.*vtroque loco*,Sylu.*ambobus locis*,Armilla *vtroque loco*.Viguer.Enriq. Petr.de Ledes.*n.prac.allegati*,Palud.4.*d.*27.*q.*2.*concl.*2.*n.*9.Tabiena *Excommunicatio* 1.*q.*13.*n.*17.Nauar.*sum.lat.& hispan.c.*22.*n.*81.Alex. *in suo* Enchir.6.*pracept.vbi de statu matrim.*§.1.Viuald.*candelabro Sacram.*1.*part.de matrim. n.*109.

4 Vtrum verò sit duplex culpa mortalis,discernendum est ex solutione eius quæstionis : an contrahens matrim. in mortali, duplex lethale peccatum admittat, alterum , qua minister est huius Sacramenti , alterum verò,qua illud recipit,de qua egimus l.2.disp.6.n.3.& 4 & diximus vtramque partem esse probabilem : at tanquam probabiliorem secuti sumus vnicum esse peccatum. Sic ergo in præsenti casu est probabile , duplex esse peccatum mortale. Quia ligatus excommunicatione maiori sub mortali tenetur abstinere administratione & receptione Sacramenti.At probabilius multo est vnicum esse peccatum mortale. Quia is minister peccat lethaliter Sacramentum ministrando,cùm peccato lethali aut excommunicatione maiori affectus sit, qui minister est consecratus ad id munus, (vt dixi de affecto peccato lethali, ea disp.6. n. 4.) Sed si peccato lethali affectus sit , & excommunicatione maiori , duplicem culpam mortalem admittet : alteram quidem , quod peccato mortali infectus recipiat Sacramentum : alteram autem , quod excommunicatione maiori ligatus. Quippe hæc culpa mortalis esset , quamuis sic excommunicatus iam in gratia constitutus esset,vnde ex natura rei semper erit duplex mortale. Quia ille excommunicatus , eo ipso quod sciens & prudens vult sic contrahere , incurrit peccatum mortale,ac proinde contrahit matrimonium cum peccato mortali & excommunicatione. At si solam excommunicationis rationem attendamus, vnica est culpa lethalis receptionis indignæ Sacramenti , non autem administrationis eiusdem.

5 Similiter reus est mortalis culpæ , iniens matrim. cum excommunicatione minori , ante absolutionem ab ea. Quia hæc interdicit Sacramentorum receptione , sub culpa mortali,vt expressè colligitur ex *c.fin.versicul. Peccat autem,de clerico excomm.ministr.*Sic Palud.4.*dist.*26.*q.*2.*a.*2.*n.* 2.*conclus.*3.*n.*10. Caiet.*summa,verb. Matrimonium cap.*1. *in fine.* Armilla *ibid.n.*67.Nauar. *summa latin. & hispan. c.* 22. *n.*81. Et erit similiter duplex mortale,alterum ratione censuræ, alterum verò ratione culpæ mortalis,qua infectus sit excommunicatus, eo quod velit recipere cum illa excommunicatione Sacramentum, id recipit,vt num. præcedenti explicui.

6 Grauior autem difficultas est de eo,qui scienter matrim. init cum ipso excommunicato, an peccet?Et quidem si excommunicatus sit denunciatus , aut notorius clerici percussor,quos solos vitare tenemur iuxta decretum Concilij Constantiensis, non dubium est, quin contrahens cum illo peccet mortaliter. Quoniam participat in Sacramento cum ligato excommunicatione maiori : qui est vnus ex casibus, in quibus participatio hæc est mortalis , secundum omnes. Et ita fatentur Doctores omnes, n. sequenti & 8. pro vtraque sententia allegandi.

At punctus difficultatis est , quando excommunicatus 7 non est denunciatus,nec notorius clerici percussor. Nam Viguer.& Petr.de Ledes.*n.*2.*allegati*,indistinctè & generaliter docent,contrahentem matrimonium cum excommunicato , reum esse culpæ mortalis. Et saltem peccare non explicando culpæ qualitatem , docent etiam D. Thom. 4. *d.*39.*q.vnic.a.*1.*ad* 5.Toledo *lib.*7.*sum.c.*7.*n.*1.Atque ita videntur sentire hanc culpam admitti,siue excommunicatus sit denunciatus, aut notorius clerici percussor , siue non. Cuius sent.est apertè commune Doctorum placitum,quod sentit peccare lethaliter recipientem Sacramenta ab excommunicato non denunciato. Cuius rationem optimè explicat Suar. 3.*p.q.*65. *a.*4. *disp.*18. *sect.*1.*col.*5. *litera B.* Quia quamuis ex ratione & meritis excommunicationis , solùm astringantur fideles vitare excommunicatum denunciatum, aut notorium clerici percussorem , ac proinde ab aliis excommunicatis non interdicatur illis recipere Sacramenta : at ex vi legis charitatis de vitando scandalo,& generalis obligationis non cooperandi ad peccatum alterius,obligantur fideles ad non petendum nec recipiendum Sacramenta à ministro quomodocunque excommunicato. Eo quod ille peccat ministrando : vtpote cui in nullo fauet decretum Concilij Constantiensis , vt dicitur ibi , in fine. Maximus autem fauor esset excommunicati, si posset absque culpa vacare Sacramentorum ministerio : quo ratione excommunicationis,ante id decretum priuatus erat. Si igitur excommunicatus ministrans peccat, eiusdem culpæ particeps erit recipiens ab ipso , vtpote qui cooperatur peccato illius. Nec hæc obligatio , cum naturalis sit, potuit per illam decreti Concilij Constantiensis moderationem auferri , quod per illam nec excommunicatio generalis auferatur , neque prohibitio ipsi excommunicato facta , ne se sacris rebus vel ministeriis ingerat. Similiter ergo videtur dicendum in præsenti casu , cum enim ipse quomodocunque excommunicatus peccet iniens matrimonium , vtpote quem in nullo releuat decretum Concilij Constantiensis , similem culpam admittet contrahens cum ipso , quia cooperatur ad peccatum quod sine ipso expleri non poterat. Et iuxta hanc sententiam , idem necessariò d endum est , si quis contrahat cum ligato excommunicatione minori , quia cooperatur ad peccatum (quod mortale esse diximus num. 5.) ipsius excommunicati.

Cæterum verius existimo nullam esse culpam contra- 8 here scienter cum excommunicatione maiori ligato , nisi denunciatus sit , aut notorius clerici percussor. Quod bene docet Viualdus *candelabro Sacramentorũ* 1.*p.de matr.* *n.*80. Ducor , quoniam non obstanti communi & probabilissima sent. contraria , n. præc. allegata , semper mihi persuasi probabilius esse, petentem Sacramenta à ministro quocunque,etiam non parato, excommunicato , dum non sit denunciatus , nec notorius clerici percussor , absque quauis necessitate, immunem esse culpæ, si nullum aliud obstaculum , dempta excommunicatione , interueniat, nec ipsum excommunicatum præuentum ministrantem peccare , & subinde nec irregularem esse. Quod docent aliqui teste *Victoria summa* , vbi de excommunicatione, *n.* 339.& ipse tanquam probabile relinquit. Idem tenent Sot.4.*d.*22.*q.*1.*a.*4.*col.*3 *verf. At vero.* Ledes. 1.*p* 495.*a.*6. *dubio penult.*Lud.Lopez 2.*part.instructorij*,vbi de Sacramẽtis in genere,*c.*59.*col.*18.*verf. At verò vrgẽtius dubiũ,f.l.*85. Et ratio est, quod Concilium Constantiense in prædicto decreto indulserit omnibus fidelibus , vt in nullo teneantur euitare huiusmodi excommunicatos , etiam in Sacramentorum receptione , ad euitanda multa scandala , & multa pericula , & subueniendum conscientiis timoratis : vt ibi expressè dicitur.At si peccatum esset sic excommunicatos præuenire, petendo ab ipsis sacramenta , vel ipsos alloquendo, eadem scandala , & pericula , scrupulique timoratorum pullularent : nempe , si excommunicatus ille est paratus ministrare, vel si illum induco, vel si necessitatem requisitam habeo, vel si illum præuenio in colloquiis

communibus: eo vel maximè, quòd timorati plus timeant culpam, quàm excommunicationem minorem, à qua fatentur omnes eximi hunc participantem virtute dicti decreti Concilij Constantiensis. Et confirmatur, quia in dicto decreto nulla fit mentio culpæ, aut excommunicationis minoris; sed absolutè decernitur, fideles in nulla re astringi ad vitandos huiusmodi excommunicatos: & tamen inde colligunt omnes non incurri excommunicationem minorem ex hac participatione. Cur ergo non dicemus idem de culpa? Præsertim, quia verba illa prædicti decreti, *Constituimus vt nemo posthac teneatur abstinere:* potiùs obligationem ad culpam sonant, & illam videntur auferre: manente enim culpa, non esset verum dicere neminem teneri ad vitandum; excommunicationem autem minorem solùm auferunt per modum naturalis sequelæ: cessante enim culpa, cessat subinde pœna excommunicationis ita illi annexa, vt absque illa contrahi nequeat. Deinde, quia cum id priuilegium redundet in magnum animarum fauorem, & ad consulendum timoratis conscientiis, atque earum pericul vitanda emanarit, amplhandum potiùs est ad culpam, & excommunicationem minorem, ita vt neutra ex hac participatione incurratur: quàm restringendum ad solam excommunicationem minorem. Quippe lex quantumcunque pœnalis & odiosa sit, est amplianda, quando est in fauorem animarum ad vitanda peccata, (vt probauimus lib.1. disp.39.n.5. & lib.3. disp.1. n. 8.) nedum hæc, quæ pœnalis minimè est. Dices cum contraria sententia, prohibitionem non recipiendi sacramenta ab huiusmodi excommunicato non oriri ex ipsa excommunicatione: hanc enim abstulit Ecclesia in dicto Concilij Constantiensis decreto, dum fidelibus indulsit participationem cum hoc excommunicato; sed oriri ex ipso naturali iure, dictanti non esse cooperandum peccato alterius. At iuris naturalis interdictio non potest Ecclesiastica lege auferri. Quare cum excommunicatus tunc ministrans peccet, peccabit recipiens. Sed profectò probandum esset peccare excommunicatum præuentum à petenti sacramentum, illud ei administrantem. Cum enim prohibitio, ne excommunicatus ministret sacramenta, descendat ex ipso iure Ecclesiastico, potuit vtique ius Ecclesiasticum hanc prohibitionem restringere ad omnes excommunicatos, qui aut denunciati aut notorij clericorum percussores existunt; ad cæteros autem, in eo solo euentu, in quo ipsi sua sponte se ingerunt. Quare minimè peccabunt, quando à petentib. præuenti ipsis administrát. Id autem intendisse facere prædictum Concilij Constantiensis decretum, vel ex eo constat, quòd cùm fidelibus indulsit, vt possent participare cum his excommunicatis, nec teneretur eos vitare in Sacramentorum administratione, indulsit indirectè & ex consequenti ipsis excómunicatis, vt possent tunc licitè ministrare. Non enim stat, me non teneri vitare hunc excommunicatum, & ipsum peccare meum participando. Quare dum dicitur in prædicto decreto, non releuari per illud excommunicatum, debet intelligi, directè, & ex intentione: secus indirectè, & quatenus est necessarium, vt fideles tutè & plenè possint frui priuilegio participandi cum ipso excommunicato. Nec conferet dicere, prædictum decretum concessisse administrationem & receptionem Sacramenti: at contrahere matrimonium cum excommunicato, non est recipere ab ipso Sacramentum, sed participare in administrando & recipiendo simul cum ipso excommunicato sacramentum. Quod illicitum videtur, nec concessum in prædicto decreto. Aliàs liceret mihi inducere prædictum excommunicatum, vt simul mecum interesset sacro, aut ministraret aliis Eucharistiam. Sed respondetur, contrahere matrimonium cum excommunicato, verè esse recipere ab illo Sacramentum, & in receptione cum illo participare: quod in prædicto decreto indulgetur. Quia vterque contrahens verè ministrat, & recipit matrimonij sacramentum. Sed tandem dices saltem peccare mortaliter contrahentem matrimonium cum ipso excommunicato, quando ipse excommunicatus præuenit contrahentem: quo casu manifestum est eum esse reum culpæ mortalis: ac subinde eiusdem culpæ particeps erit, qui cum ipso contrahit, tanquam cooperans peccato. Sed respondeo, nec in hoc casu peccare contrahentem cum eo excommunicato. Quia non ratione excommunicationis; ea enim dum denunciata non est, nec ex notoria clerici percussione orta, minimè astringit fideles vt excommunicatum vitent. Non etiam ratione cooperationis peccato. Quippe vtens malitia alterius parati, vt suæ vtilitati consulat, quando alter bene potest exequi, minimè censetur cooperari. Sicut contraria sententia communis fatetur, recipientem Sacramenta ab excommunicato non denunciato, nec notorio clerici percussore, parato conferre, minimè delinquere, nec cooperari: quando sibi valde vtile est. Atque omnes fatentur recipientem nummos ad vsuram ab vsurario parato, non esse participem culpæ conferentis vsuratij: quando iis indiget. At præuentus ab excommunicato vt secum ineat matrimonium, non inducit ad peccatum indignæ susceptionis excommunicati, qui si vult, potest absolutionem obtinere, sed solum vtitur iure suo, & malitia alterius, vt suæ consulat contrahendi necessitati. At si excommunicatus absolutionem obtinere non posset, tunc nullo modo liceret cum illo tunc contrahere, quia non potest excommunicatus licitè facere.

Hinc infertur duplicem esse culpam lethalem, contrahere matrim. cum excommunicato denunciato, vel notorio clerici percussore, quando ipsum inducit hic contrahens. Alteram, contra prohibitionem Ecclesiæ vitandi prædictum excommunicatum, quæ in re diuina & Sacramentis obligat sub mortali (vt dixi n.6.) alteram verò scandali, eo quòd inducat sic excommunicatum ad peccatum mortale patrandum. Erit autem necessarium vtramque in confessione detegere. Quia explicata participatione in Sacramento, non declaratur inductio: potuit enim illa absque hac esse: nec explicata inductione detegitur participatio, sed voluntas participandi; quæ suo effectu defraudari valuit. Quando autem non inducit, vnicum est peccatum contra prohibitionem Ecclesiæ participandi cum excommunicato. Quia ea seclusa non esset peccatum, nec cooperatio, vt dixi num. præced. in fine. 9

2. Infertur nullam esse culpam contrahere matrimonium cum excommunicatione minori ligato, nondum denunciato. Quia si hic contrahens inducat illum, non peccat inducens, nec inductus contrahens, sicut n. 8. dixi de excommunicatione maiori ligato. A fortiori enim procedet in excommunicatione minori. Præsertim, quia decretum Concilij Constantiensis participationem in sacramentis cum affecto qualibet censura nondum denunciata indulsit: at excommunicatio minor est censura. Quòd si non inducat alter, peccabit ipse ligatus excommunicatione minori, iniens matrimonium (vt n.5. probaui.) At contrahens cum ipso minimè peccabit, (vt de ligato excommunicatione maiori probaui n. 8. fine.) At si affectus excommunicatione minori esset denunciatus (quod nunquam fieri solet) si alter inducit, peccabit hic lethaliter peccato scandali. Quippe inducit ad peccatum lethale. Cùm in hoc euentu, nullo priuilegio gaudeat inducens decreti Concilij Constantiensis. Non tamen erit plus quam vnicum peccatum mortale. Quia censura excommunicationis minoris non priuat fideles participatione cum tali excommunicato. Si verò non inducat, nullam culpam admittet contrahens cum illo. Nam non est culpa cooperationis (vt probaui n.8. fine.) Nec etiam contra præceptum Ecclesiæ participandi cum prædicto excommunicato. Quia id præceptum non est, sed cum solo excommunicatione maiori ligato. 10

Forsan rogabis quid dicendum sit, quando vterque contrahens est excommunicatus? Et quidem tripliciter id contingere potest: aut enim vterque est toleratus, quia neuter est denunciatus, nec notorius clerici percussor; aut vterque non est toleratus, quia ambo sunt denunciati, vel notorij 11

notorij clerici percussores; aut alter est ex his, alter verò non, sed toleratus. In primo casu, quando scil. vterque est toleratus, præueniens alterum vt secum contrahat, semper delinquit lethaliter, siue maiori siue minori excommunicatione teneatur, non quidem contra censuram alterius. Quia cùm ea sit adhuc tolerata, non obligat præuenientem ad vitandum, sed solum peccat contra propriam, quæ ipsi interdicit participare cum quocumque etiam non excommunicato, dum ab ipso non præuenitur, & recipere sacramentum. Quòd si sit excommunicatio minor, prohibet eam solam receptionem sacramenti sub mortali, non verò participationem. Præuentus autem non peccat. Quòd propria censura tolerata non vetet participare in Sacramento recipiendo, præueniente altero: nec id sit cooperari peccato præuenientis, vt latè explicui n.8. Quòd si obiicias diuersum esse, quando non excommunicatus præuenit excommunicatum toleratum, & quando excommunicatus toleratus eundem præuenit. Quippe non excommunicatus habet præueniendi ius, quo caret excommunicatus, vtpote qui præueniendo peccat. Ergo licèt præueniat excommunicatus, non excusatur alter excommunicatus correspondens. Dic non habere illum ius ex parte propriæ censuræ, atque ita contra illam delinquere: habere tamen ex parte censuræ alterius, & proinde illius violatæ reum minimè esse ipsum, nec inductum correspondentem. In secundo casu, quando vterque est non toleratus, tunc inducens peccat peccato inductionis ad scelera per inductum admittenda: & indignæ receptionis Sacramenti, cum peccato lethali, & censura participationis in sacramento cum altero, contra vtriusque id interdicentis censuram. Quæ omnia peccata satis explicantur in confessione hoc verbo: Cum essem excommunicatus non toleratus iniui matrimonium cum excommunicato non tolerato, ipsum inducens. Inductus autem obnoxius est culpæ lethali receptionis sacramenti cum censura, & lethali, participationis in re sacra contra propriam & alienam censuram. Quòd si vterque contrahens sola excommunicatione minori denunciata affectus sit peccat inducens lethaliter, quatenus inducit ad mortale: & quia recipit sacramentum propria censura sibi interdictum, & cum peccato mortali, quo infectus est ratione prauæ voluntatis recipiendi indignè Sacramentum. Quæ omnia peccata inductus quoque patrat dempta inductione. Neuter autem subiacet peccato mutuæ participationis in Sacramento, quia excommunicatio minor hac non priuat. In tertio casu, nempe, quando alter est excommunicatus toleratus, alter verò non toleratus: si toleratus inducat, peccat qua inducit, & participat in re sacra contra propriam & alienam censuram (propria enim licet tolerata ipsum priuat participatione, dum ab altero non præuenitur:) & indignè recipit Sacramentum cum censura & peccato lethali. Eisdémque peccatis inductus tenetur, præter inductionem; & participationem in re sacra contra alienam censuram. Quippe sola propria ipsi interdicit eam participationem: aliena enim cum tolerata sit, solum ipsummet ea ligatum, ab aliorum participatione abstinere obligat. Quòd si non toleratus toleratum inducat, peccat inducens, & indignè recipiens Sacramentum, peccato lethali & censura irretitus: & tandem participans in re sacra contra propriam solam censuram. Quia censuras alterius tolerata non excludit à participatione. At inductus peccat participans in re sacra contra alterius censuram non toleratam, & recipiens sacramentum in lethali. Contra propriam verò censuram nullo modo peccat, quia inducitur, & sua censura tolerata est; quod constat ex dictis num. 8. Tandem si vterque sit in excommunicatione minori, & alter solus denunciatus sit, si hic denunciatus inducat, peccat solo peccato indignæ receptionis sacramenti contra propriam censuram: & quod Sacramentum recipiat in peccato lethali, in quo est ratione illius prauæ voluntatis, non autem admittit peccatum inductionis, quia inductus non peccat, vt probaui num. 9. Quòd si non denunciatus inducat, peccat lethaliter inducens alterum ad lethale, quod alter committit: & recipiens Sacramentum in excommunicatione, & peccato mortali existens: quod ratione inductionis, & prauæ voluntatis recipiendi indignè Sacramentum admisit.

12 De sponsalibus etiam est difficultas, num possit excommunicatus excommunicatione maiori ea contrahere? Nam Palud. *4.d.26.q.2.a.2.concl.2.n.9.* tanquam manifestum supponit non posse absque culpa lethali iureiurando præstito, sponsalia contrahere, quòd id sit immiscere se diuinis: sicut ei non liceat quemcunque alium contractum, iuramento saltem solemni inire. Et tanquam verius amplectitur interdicta illi esse sponsalia ipsa absque iuramento, sola nuda promissione contracta. Cui enim interdicitur matrim. pariter interdicitur omne id per quod peruenitur ad illud, *l. Oratio ff. de sponsalibus.* Præterea, quia sponsalia tanquam initium matrimonij sunt sacramentalia, ac proinde res diuina & spiritualis. Atque ita ea vocat sacramentalia, D.Tho. *4.d.27.q.2.a.1.ad 6.* Et *idem* Palud. *num.* 10. concedit, posse excommunicatione minori ligatum, contrahere sponsalia. Cæterum nullam culpam agnosco in sponsalibus contrahendis ab excommunicatione quacumque ligato, præter solam venialem participationis cum altero in contractu humano: casu quo cæteræ participationes in humanis culpam induceret, & hoc, quamuis sponsalia iuramento firmata sint. Ducor, quoniam minimè interdicitur iuramentum extra iudicium excommunicato. Nec sponsalia aliquid sanctitatis continent, aut aliquid spirituale sonant, sed dicuntur quodammodo sacramentalia: quod initum sacramenti sint (vt dixi lib.1. disp.n.8.) Nec interdicto aliquo interdicitur id, per quod peruenitur ad illud, quando diuersa est in vtroque ratio. Quod hîc contingit: nam matrimonium, eo quod sit Sacramentum, prohibetur excommunicato: at sponsalia nec sunt sacramentum, nec quid spirituale.

13 Benedictionem autem nuptialem non posse conferri ligato excommunicatione maiori, certum est. Atque ita affirmant Henric. *c. Significasti, n.2. de eo qui duxit in matr.* Palud. *4.d.16.q.2.a.2.concl.2.n.9.* Vgol. *de censuris, tabula 2. de excommunic. c.7.§.2.n.4.* Subditque Paludanus esse peccatum mortale eam recipere, sicut audire Missam. Quia vtrumque est sacramentale. Cæterum quamuis certum sit esse peccatum mortale, ea ratione qua interest excommunicatus Missæ, & officio diuino benedictionum: atque in re sacra participat cum aliis assistentibus: at quatenus recipit eas benedictiones; culpam mortalem non video: Quia excommunicatus non exclusus est à sacramentalibus quibuscumque vt à sumptione aquæ benedictæ: nisi dicas benedictiones illas esse preces nomine Ecclesiæ fusas pro sponsis qui benedicuntur. At excommunicatus est exclusus ab iis precibus. Atque ob hanc rationem fateor quoque esse mortale in excommunicatione tali benedici: non autem eo quòd sacramentalia sint. Quod si excommunicatio minor sit, nulla est culpa benedictiones recipere, quia sola Sacramentorum receptione priuat. Et id fatetur *ipsimet* Palud. *ea.q.2.a.2.concl.3.n.16.fine.*

14 Ex dictis infertur, teneri excommunicatum, siue maiori siue minori, præmittere matrimonij contracti absolutionem ab excommunicatione, casu quo esset mortale cum illa contrahere, iuxta dicta. At confessionem sacramentalem non tenetur præmittere, quamuis peccato lethali sit præpeditus, vt bene docent Veracruz *append. ad speculum, dub.13.concl.2.* Man.1. *tomo sum.2. adit c.241.n.1.* Atque ita Trid. *sess.24.de matr.c.1.* solum hortatur ad confessionem & communionem præmittendam. Et nemo hoc negat. Quia solum Eucharistiæ Sacramentum præmitti confessionem mortalium delictorum postulat: cætera autem solam contritionem, vel attritionem bona fide contritionem existimatam, quo dignè recipiantur. Si autem iam matrimonium initum sit, nulla est culpa suscipere benedictiones in mortali. Quia eæ non sunt Sacramentum.

Tandem

15 Tandem suspensus etiam generaliter si solis minoribus ordinibus initiatus sit, nullo modo peccat matrimó iniens, aut benedictiones suscipiens. Quippe suspensio est propria clericorum pœna, qua ab actibus ordinis propriis aut à beneficio suspenduntur. Quare licèt esset suspensus ab Ecclesiæ ingressu, posset in ea benedictiones recipere. Nam non est sibi interdictus ingressus Ecclesiæ vt laico, sed vt clerico. Quare posset in ea audire diuina, & efficere quidquid laico liceret. Sic docet Palud. 4. d. 26. q. 2. a. 2. concl. 4. n. 11. Quòd si non suspensus esset, sed illi interdiceretur ingressus Ecclesiæ, non posset intra Ecclesiam benedictiones recipere. Quia interdictum est censura communis laicis & clericis: posset tamen extra Ecclesiam eas recipere. Quia nullus actus extra Ecclesiam gestus, per id interdictũ prohibetur, vt à cótrario sensu colligitur ex *c. Is cui, de sent. exc. in 6.* Et docet *ibi gl. verb. In ea,* ab vniuersis DD. recepta.

16 Ad arg. n. 1. propositum, dic excommunicatos esse incapaces licitè recipiendi Sacramenta: at recepta valida esse. Argumentis n. 7. obiectis satisfeci, n. 8.

DISPVTATIO X.

An Catechismus matrim. impediat ineundum?

SVMMARIVM.

Quid sit Catechismus, num. 1.
An tenens in Catechismo contrahat cognationem dirimentem, an solum impedientem matrim. n. 2.
Oportet vt tentio sit in toto Catechismo, num. 3.
Opus est ad id respondere ad interrogata circa fidem, n. 4.
An contrahatur hæc cognatio per exorcismum, n. 5.
Ad quot gradus hæc cognatio iure antiquo extendebatur, n. 6.
An oriatur ex Catechismo subsequenti baptismum, n. 7.
An desideratur Catechismum simul esse cum baptismo? Vel vt fiat Catechismus sine baptismo? & quando idem est patrinus vtriusque actus, contrahatur duplex cognatio, n. 8.
An contrahatur cognatio ex Catechismo, licèt postea baptismus non sequatur, n. 9.
Cognatio hæc an sit restricta per Tridentinum, instar cognationis ortæ ex baptismo? Et corrigens aut limitans mensuram, corrigit & limitat rem mensam. Et vitium duplex ex vna radice ortum tollitur vnica lege, n. 10.
An sit sublata cognatio Catechismi per Tridentinum? Refertur quædam sententia, n. 11.
Contraria verior, n. 12.
An teneatur Parochus in libro annotare patrinum in solo Catechismo interuenisse, puero iam domi baptizato? n. 13.
Soluuntur argum. n. 14.

1 PRæmittendum est quid sit Catechismus. Est instructio fidei quæ fit ante ianuam Ecclesiæ super baptizando: diciturque sic à catechizo, id est, instruo. De quo habetur *c. Ante baptismum, de consecr. d. 4.* Ita docent Ang. Syl. & reliqui summarum authores verb. *Catechismus, statim in princ.*

2 Secundo supponendum est, eum qui tenet puerum in catechismo, contrahere cognationem spiritualem imperfectam, impedientem quidem, sed non dirimentem matrim. Habetur expressè *c. 2. de cogn. spirit. in 6. & c. Contracto. de cogn. spir.* Ratio autem huius ea est, iuxta D. Th. 4. *d. 42. q. 1. a. 2. ad 3.* Dur. *ibi, q. 1. a. 2. n. 8.* Ricar. *a. 1. q. 2.* Quod catechismus sit quædam futuri baptismi professio, eiusque initium, & est quædam regeneratio imperfecta per fidem, quam protestatur patrinus pro paruulo: sicut spósalia sunt quoddam matrimonij initium. Quare sicut in his contrahitur quidam gradus propinquitatis imperfectæ, ita in illo quædam cognatio spiritualis imperfecta. Quare audiendus non est Hugo, *qui c. Peruenit. 30. q. 1.* docet dirimere quoque matrimonium, per illum textum. Qui id minimè probat: nec hodie est de hac re controuersia cùm clarè textibus citatis decidatur non esse impedimentum dirimens. Nec similiter fides habenda est Soto *4. d. 42. q. 1. a. 2. col. 4. vers. Vrgent autem,* vbi tanquam rem dubiam asserit catechismum impedire matrim. quia (inquit) Bonif. VIII *c. 2. de cogn. spirit. in 6.* non statuit hoc impedimentũ: sed id collegit ex *c. Contracto, de cogn. spirit.* vbi Clem. III. non id clarè decidit, sed tantum dicit catechismum vix afferre impedimentum matrimonio. Quæ verba potiùs sunt dubitantis, quàm asserentis. Quare cum collectio nó sit clara, nec etiá decisio certa erit. Sed vniuersi DD. tanquam certum statuunt hoc impedimentum. Quippe verba ea *c. Contracto,* quæ non ita clarè decidebant esse impedimentum, explicuit Bon. VIII. *d. c. 2.* vt verè statuerint per catechismi cognationẽ impediri, non tamé dirimi matr. vnde iam de hoc dubitandũ minimè est.

Oportet tamen vt is patrinus in toto catechismo teneat, vt hanc cognationem contrahat, vt benè docet *gl. c. Contracto, de cogn. spirit. in fin.* 3

Nec satis est tenere in catechismo, sed is contrahit hanc cognationem, qui infantis personam gerit, respondens ad fidei interrogata, dum sacerdos rogat, an credat. Quare sicut in baptismo hæc cognatio spiritualis contrahitur per eleuationem pueri de sacro fonte, ita in catechismo per professionem illam fidei nomine infantis factam. Catechismus enim est quædam fidei instructio (vt n. 1. diximus.) Sic docent Veracr. *1. p. spec. a. 22. dub. 4. concl. 2.* Palac. *4. d. 42. disp. vnic. col. 31. fol. 428.* 4

Hinc deducitur recedendum esse à Palud. *4. d. 42. q. 1. a. 1. n. 7.* dicenti ex exorcismo cognationem hanc oriri. Quia *c. Peruenit. 30. q. 1.* sic ait Deusdedit Pontifex, *A primo pabulo sacri salis vsque ad confirmationem per chrisma, nullus Christianus suam commatrem in coniugium suscipere debet.* Sed dicendum est per solum catechismum contrahi. Quia textus n. 2. allegati de solo eo mentionem faciunt. Nec obstat *id c. Peruenit,* quia (vt benè ait Durand *statim allegandus*) ea verba copulatiuè & non disiunctiuè accipienda sunt: ita vt per omnia illa contrahatur cognatio, sed quasi initium sumat in ipso exorcismo. Atque ita tenent D. Th. *4. d. 42. q. 1. a. 2. corp. & ibi* Durand. *q. 1. a. 2. n. 7.* Palac. *ibi, disp. vnic. col. 31. fol. 928.* Ouand. *ibi, disp. vnic. propos. 7.* Veracr. *1 p. spec. a. 22. dub. 3.* Matienzo *lib. 5. recop. tit. 1. rubr. gl. 1. n. 149.* Enriq. *lib. 2. de baptismo c. 15. n. 4. in commento, lit. K. & lib. 12. de matrim. c. 2. num. 1. commento, lit. M.* Bart. à Ledes. *de matrim. dub. 46. § penult. fine.* 5

Extendebatur autem hæc catechismi cognatio, attento iure antiquo, ad easdem personas, ad quas cognatio ex baptismo orta, & ad eosdem gradus. Quamuis enim *c. 2. de cognat. spirit. in 6. & c. Contracto, de cogn. spirit.* vbi hæc cognatio statuitur, nulla graduum aut personarum ad quas extenditur mentio fiat; at quia oritur hæc cognatio, eo quod catechismus sit quoddam baptismi initium, & cognationis spiritualis perfectæ ex illo ortæ, inde est vt per illam metienda sit, ad eosdémque gradus vtraque trahenda veniat. Sic Nau. *sum. c. 22. n. 72.* Maiol. *lib. 3. de irregul. c. 25. n. 14. §. Catechismus.* Idque supponunt vniuersi *DD. num. 10. allegandi,* dicentes restrictam esse per Trident. instar cognationis ex baptismo ortæ. 6

Quidam tamen temperant, vt tunc hæc cognatio ex catechismo oriatur, quando baptismum præcedit: secus si puero iam baptizato fiat. Quod textus *c. 2 de cognat. spirit. in 6.* docens hanc cognationem ex catechismo contrahi, expressè decidere videatur, ibi, *Per catechismum qui præcedit baptismum.* solum catechismũ baptismo præuium hanc cognationem parere. Atque ita hanc cognationem explicantes, de baptismo præcedenti catechismo loquuntur D. Anton. *3. p. t. 1. c. 16 § 3.* Caiet. *summa verb. Matrimonium c. 1. verb. Secundum verò caput,* vbi Armilla *n. 56. impedimento 4.* Sotus *4. d. 37. q. vnica, art. 1. ad fi. corporis.* Angles Flor. *1. p. de matrim. q. 11. de impedimento ordinis, a. 2. in princ.* Deinde, quia catechismus hanc cognationem producit, eo quod sit dispositio ad futurum baptismum, eiúsque initiũ (vt diximus numero secundo.) Quod non inuenitur, quoties ipsum baptismum antecedit. Atque ita tenet Barth. à Ledesma *de matr. dub. 46. §. De catechismo.* At verius est id efficere catechismum, quamuis baptismo præuius sit. Quippe eadem semper militat ratio; nam suapte natura est quoddam initium generationis spiritualis perfectæ, & dispositio ad baptismum: quamuis per accidens ratione occurrentis necessitatis, aliquando baptismo postponatur. Nec obstat textus, in contrarium adductus, quia ea verba frequentioris vsus gratia apposita sunt: communiter enim, 7

ac

ac recto seruato ordine, catechismus procedit. Quare dispositionem non restringunt. Iuxta tradita per scribentes, *l.un.C.de raptu virg.* Atque ita docent Hieronym. Paul. *in prouinc.f.*16. quem refert & sequitur Couar.4.*decret.2.p.c.*6.§.4.*n.*11. Ouand.4 *d.*42.*disp.vni.propos.*7. Petr.de Ledes. *de matrim.q.*56.*a.*2.*dub.*1.*quod monet circa* 2.*arg.* Lud. Lop. 2.*p.instruct.de matrim.c.*51.*col.*3.*init.* §. *Ex quo corollariè sequitur.* Enriq.*l* 12.*de matr.c.*2.*n.*1. Nec quicquam refert testibus Hier.Paulo, & Couar. *ibid.* si longo tempore post baptismum catechismus accedat.

8 Alij censent catechismum non producere hanc cognationem matrim.impedientem: nisi quando baptismo coëxistit. Sic Albertus Magnus 4.*d.*42.*a.*5.*fine.* Alij verò contra tunc id efficere dicunt, quando absque baptismo fit catechismus. Ita Ouand.4.*d.*42. *disp.vnica,propos.*7. Sed ab vtroque recedendum est. Quia nil confert, siue catechismus solus, siue vna cum baptismo concurrat. Quippe *textus n.*2. *allegati* non distinguunt. Id tamen libenter fateor cum Palacios 4.*d.*42.*disp.vnica,col.*31. *&* 32.*f* 928.*& seq.* quoties esset idem patrinus in catechismo & baptismo, vnicam pullulare cognationem. Superflua enim esset alia. At vbi diuersi essent patrini, vterque suam cognationem contraheret.

9 Nec desunt etiam qui dicant forsan desiderari subsequi baptismum, quo hæc cognatio ex catechismo suboriatur: ac proinde quando catechismus absque baptismo est, quia cathechizatus retrocedit, aut antea vita defungitur, eam minimè oriri. Ita Palac.4.*d.*42.*disp.vnica,col.*30.*&* 31. *fol.* 928. *& sequenti.* At non video huius fundamentum. Res enim hæc non pendet ex futuro euentu: sed tempore facti catechismi contrahitur hæc imperfecta cognatio spiritualis, vt probauimus numero secundo, & duplici sequenti: ac proinde siue subsequatur, siue non, baptismus, cognatio ea semel contracta minimè abolebitur. Nec inconueniens est hanc imperfectam cognationem spiritualem in infideli reperiri.

10 Potissima autem difficultas in hac disputatione pertractanda est, an hoc catechismi impedimentum sublatum sit prorsus per Trident. *sess.*24. *de matrim. c.*2. Qua in re constat saltem restrictam esse cognationem ex illo ortam, ad gradum primum, ad quem eo decreto Tridentini contracta est in baptismo orta cognatio. Quamuis enim nulla in eo mentio fiat catechismi, at cùm baptismi cognatio mensura sit eius quæ ex catechismo oritur, & ex illa gradus in hac sumantur (vt diximus n.6.) satis est cognationem baptismi restrictam esse, vt eodem quoque pacto censeatur catechismi cognatio restricta. Quando enim duo sic se habent, vt alterum sit mensura, & alterum res mensa, lex corrigens, vel limitans mensuram, censetur pariter corrigere & limitare rem mensam, si eadem ratio in vtrisque limitet. Vt aliis similibus adductis probant Dominicus *c.* 1. *n.*9 *fallentia* 5.*de tempor.ordin.in* 6.*& ibi* Francus *n.*8.*limit.*9. & reperitur hîc eadem ratio suo modo. Nam licèt non sit identitas in vtraque cognatione, quantum ad rationem dirimendi matrimonium: est tamen quantum ad impediendum: atque hæc sufficit ad dispositionis identitatem. Et confirm. quia hac ratione, *Glossa communiter recepta.c. Non debet, vers. In secundo & tertio ad fi.de consang.& affin.* docet per eum textum sublata esse quædam genera publicæ honestatis, quòd sublata sint similia affinitatis. Quoties enim duplex virium ex vna radice nascitur, vna lege tollitur, *l. vlt.fi.C.de nuptiis, l. Duobus* § *Colenus.ff.de iureiur.* Et ideo huius sent. sunt Nauar.*sum.lat.c.*22.*n.*71.*vers.ad quæstionem autem: Hisp.c.*28.*addit. ad eundem n.* Maiol.*l.*3. *de irreg. c.* 25.*n.*14.§.*Catechismus,* Palac. 4.*d.*42.*disp.vn. col.*29.*f.*917. Vgolin. *de matrim.c.*20.*n.*5. Philiarc.*de offic.sacerd to.*1.*p.*2. *lib.*2.*c.*4. Barth.à Ledes.*de matr.dub io* 46.*fi.in* 2.*edit.* Enriq. *lib.*2.*de baptismo,c.*15.*fi.* Petr.de Ledes. *de matrim.q.*56.*a.*3. §. *In huius expositionem.* Lud.Lop.2.*p.instruct. de matrim. c.* 46.*impedim.*4. Viuald.*candelab.*1.*p.de matrim. n.*91. Manuel 1.*tom.sum.*2.*editione,c.*226.*num.*1.*fine,* Vega 2.*tom.sum.c.*33. *casu* 39.*ad finem.*

Difficultas autem eo pertinet, an id catechismi impedimentum sit omnino sublatum? Duplex est sent.I. ait adhuc manere. Ducitur, quippe intentio legis ex præfatione colligatur, per illamque tollatur incertitudo legis, ac manifestetur eius dispositio, vt multis relatis probat Tiraq. *tract. Cessante causa, limit.*1. *n.*65. Quod si præfationem decreti Trid.*sess.*24.*de matrim.c.*2. attendamus, manifestè solam cognationem dirimentem matrimonium restringere voluit, vt constat ex iis verbis: *Docet experientia propter multitudinem prohibitionum, multoties in casibus prohibitis contrahi matrimonia ignoranter: in quibus vel non sine magno peccato perseueratur, vel ea non sine magno scandalo dirimuntur.* Quæ rationes præfationis nullatenus habent locum in cognatione spirituali solùm impedienti, qualis est catechismi. Cum enim matrim. validum sit, nec id dirimere oportet, nec in eo cum peccato perseueratur. Et confirm. quia in nullo ex capitibus sequentibus restringit Concilium, impedimentum aliquod ex solùm impedientibus, sed tantùm affinitatis, & publicæ honestatis: quæ dirimentia sunt. 2. quia decretum hoc est iuris communis correctorium: ac proinde cùm expressè non auferat hanc cognationem ad illam extendi non debet, sed tanquam casus omissus relinqui debet iuris communis dispositioni *l. Commodissimè, ff. de liberis,& posth.* Ita supponere videntur Nau. Maiol. Viuald. Manuel, Vega, *n.praced. allegati,* dum dicunt eam cognationem per Tridentinum restrictam esse, nec vlterius dicunt esse prorsus ablatam, quasi non esse supponentes. Eiusdem sent. videntur etiam esse alij, qui post Tridentinum scribentes docent esse impedimentum. Sic Ant. Cucus *lib.*5.*Instit.maiorum,t.*12.*n.*17. Lancelot.*instit.iuris canonici,l.*2.*tit.de triplici cognatione.*§.*Per catechismum.vers.Dissoluetur* Angles Flor. 1.*p.de matrim.q.*11.*de impedimento ordinis,a.*2.*in princ.* Matienzo *li.*5.*recop.tit.*1.*rubr gl.*1.*n.*148. Toledo *lib.*7.*summæ, c.*14.*fin.* Lud.Lop.2.*p.instr.de matrim.c.*46. *impedim.*4. *& c.* 51.*col.*3.*initio.* Vega 2.*to.sum.c.*5.*casu* 3. Et tenent in terminis propriis Palac.4.*d.*42.*disp.vnica, col.* 26. *&* 30. *f.* 927. Barth.à Ledes.*de matrim.dub.*46.*in priori editione.* Et est valde probabilis. 11

12 Verior tamen sent. habet id impedimentum catechismi esse omnino sublatum per d. Tridentini decretum. Quod numeratis in eo decreto personis inter quas contrahitur cognatio spiritualis; *per Baptismum vel Confirmationẽ & iure antiquo circa hoc correcto, sic concludatur. Omnibus inter alias personas huius spiritualis cognationis impedimentis omnino sublatis.* Et si dicas intelligi de cognatione spirituali cõtracta per Baptismũ vel Confirmationem: obstat principium illius capitis, vbi dicit Concilium, se velle multitudinem prohibitionũ restringere, vt incommoda vitentur; & statim subiungit: *Volens itaque sancta Synodus huic incõmodo prouidere: & à cognationis spiritualis impedimento incipiens statuit.* Vbi generaliter de cognatione spirituali loquitur: & statim statuit inter quas personas contrahatur: ac in fine concludit inter nullas alias personas contrahi. Verè igitur intendit cognationis spiritualis impedimentum omnino auferre, præter casus ibi expressos, inter quos catechismus non numeratur. Et confirmatur, quia Pius V. motu proprio edito anno 1566. 4. Kalendas Decembris, declarãs prædictum Tridentini decretum, ait non esse recedendum à præcisis illis verbis. Cum ergo Concilium generaliter dicat inter nullas alias personas contrahi eam cognationem, quàm ibi expressas, censendum est cognationem catechismi, cuius ibi mentio minimè fit, omnino sublatam esse. Tandem, quia cognatio hæc catechismi primam originem trahit à Baptismo: ideo enim contrahitur, quòd sit initium quoddam & dispositio ad baptismum (vt n.2. diximus.) Quare sublata cognatione baptismi tollitur, licet catechismi non fiat mentio. Quod etiam, num. 10. probauimus, eo quod cognatio Baptismi sit illius mensura. Cum igitur Tridentinum omnino abstulerit cognationem baptismi, præterquam inter tenentes in ipso Baptismo, censebitur ablata cognatio tenentium in catechismo solo: quæ, si primam originem

attendamus, à Baptiſmo procedit. Et ideo huius ſent. ſunt Veracr.1.*p.ſpec.a.22.fine,& a.55.fin.* Ouand. 4. *d.* 42. *diſp. vnica,propoſ.*8.Emiq.*lib.1.de baptiſmo,c.15.n 4.& c.18.n.1. fi.& l.12.de matrim.c.2.n.1.*Emm. Sa,*ſum.verb. Matrim.vbi de impedimentis non dirimentibus,n.*4.Batt.à Ledeſ.*dub.46.de matr.fine,in poſteriori editione.*Petr,de Ledeſ. *ſum Sacramentorum,c.13.de baptiſmo dub.2. poſt 5.concl. & in ſuo tract. de matr.q.56.a.3.§.In huius expoſitionem,*& eſt modò cómunis.

13 Hinc deducitur expedite vt Parochus deſcribat in libro (quem habere debet ad deſcribendum nomina patrinorum baptiſmi,iuxta Trid.*ſeſſ.24.de matrim.c.2.)* an ſint illi patrini in ſolo catechiſmo: quòd puer ſit iam domi baptizatus. Ita Nauar.Lud.Lop.*n.11.relati.*Petr.de Ledeſ. *vtroque loco relato, n.preced.* Et quamuis hi non explicant an Parochus ad hoc teneatur, ar exiſtimo eum teneri. Quia Tridentinum,patrinorum nomina deſcribi iubet,quo ſciatur qui cognationem ſpiritualem contrahant, ne matrimonia iniquè contrahantur. At latiſſima eſt differentia,num in baptiſmo tenuerint, an in ſolo catechiſmo.Quòd priori caſu ſit impedimentum dirimens: poſteriori autem ad ſummum impediens: & iuxta veriorem ſent. eſt nullum impedimentum, vnde non fideliter id deſcriberet Parochus, niſi annotaret ſolius catechiſmi eos patrinos fuiſſe. Defraudaret enim Concilij intentionem,anſámque præberet diſſoluendi matrimonia validè cum eo ſolo impedimento inita:(cuius ego teſtis ſum oculatus,in caſu Granatæ contingenti:)& tandem iniurius foret ipſimet patrinis.

14 Ad arg.n.11.propoſita reſpondetur ex dictis n.12. Nam in procemio de prohibitionum multitudine, non diſtinguens de dirimentibus,an ſolum impedientibus, loquitur Tridentinum.Deinde in fine claré omnem aliam cognationem excludit, vt n.12. oſtendimus. Nec refert in ſeqq. minimè feciſſe mentionem impedimenti alicuius ſolùm impedientis. Quia fateor nullum aliud tale reſtrinxiſſe:id tamen non concludit hoc non reſtrictum eſſe.

DISPVTATIO XI.

Qualiter votum ſimplex matrimonio ineundo obſtet, nec id dirimat?

SVMMARIVM.

Quot quæſtiones diſputentur, num.1.
Proponuntur argum. ſuadentia matrimonium dirimi per votum ſimplex, num.2.
Referuntur alia probantia aliquando nec impediri, n.3.
Votum ſimplex caſtitatis impedit. & non dirimit matrim. num.4.
Id votum emiſſum in Soc. Ieſu dirimit, num.5.
Nec dirimit votum religionis,non ineundi matrim aſſumendi ordinis ſacri & iuramentum earumdem rerum.ſed tantum impediunt,n 6.
Quid ſi hæc vota ſint conditionalia,vel pro tempore implenda,quod nondum aduenit. vt poſt obitum matris n.7.
An his votis aſtricto liceat matr. inire animo tranſeundi ante conſummationem ad religionem:ſaltem ſi iurauit ſponſalia:vel poſt illa emiſerit vel poſt votum accideret defloratio vel infamatio fœminæ. Et qualiter poſt hæc vota ante vel poſt matr emiſſa de conſenſu communi, vel alterius coniugis, aut abſque illo interdicatur vſus matr. & quis diſpenſet. Remiſſiuè n.8.
An venereis tentationibus vexato,& paſſim ſuccumbenti liceat poſt hæc vota matr.inire? Explicaturque ea regula,Votum non obligat,quando eo emiſſo ſuperuenit aliquid, quod minus bonam & contra conſilium reddit illius materiam.Et an valeat votum caſtitatis emiſſum ab eo, cui matr. eſſet ſub conſilio ob frequentes lapſus carnis,n.9.
An valeat matr.dum vterq. coniux voto caſtitatis aſtrictus erat?n.10.
An peccet ineuns matr. cum habente caſtitatis votum,n.11
Qualiter reſpondere liceat aſtricto caſtitatis voto,roganti an validè poſſit matrimonio copulari: & ſimiliter aliis votis id impedientibus ligato, n 12
Diſſoluuntur argumenta, num 13.
An liceat conſulere minus malum, gratia maioris vitandi? Refertur quædam ſent. num.14.
Authoris ſententia proponitur,n.15.
An liceat etiam ad id minus malum inducere, n.16.
An inducens ad id minus damnum teneatur reſtituere, n.17.
An liceat opem ferre inferenti id minus damnum. n.18.
An liceat aſſerre materiam illius minoris mali perpetrandi ac complicem.cum quo id admittendum eſt,vt conſentiat inducere?n.19.
An oporteat vt is,cui minus malum conſulitur,ſit ad vtrumque determinatus,n.20.
Quid,ſi ad maius malum non ſit omnino determinatus,ſed malo habitu affectus paſſim in illud labatur, n.21.
An oporteat ſic conſulentem exprimere conditionem, Si maius malum perpetraturus eſt,n 22.
An parentibus,iudicibus, & confeſſariis liceat minus malum conſulere, ad vitandum maius: Et an hi vel alii potentes alia via vtrumque, damnum impedire,teneantur reſtituere minus conſulentes,n 23.
An liceat conſulere minus damnum vnius ad vitandum maius alterius num. 24.
An volenti mea bona eripere,liceat ad illa tuenda conſulere, vt alterius rapiat, n 25.
An liceat malum conſulere,vt æquale vitetur, n.26.
An liceat cuiquam minus peccatum, etiam veniale patrare vt grauiſſimum in ſe ipſo vel in alio caueas,n 27
Qualiter à culpa vindicetur factum Loth offerentis filias Sodomitis,vt à peccato nefando eos aduerteret,n.28.
An habenti votum caſtitatis,vel alia matrim obſtantia,liceat ſuadere, vt vxorem ducat,quando paſſim in venerea labitur,n.29.
Satisfit argumentis,n.30.

Diſputatio præſens duplicem petit difficultatem enucleandam. Prior eſt, qualiter votum ſimplex matrimonio ineundo obſtet? Poſterior, qualiter id votum habenti licitè conſulatur,ſi paſſim ſuccumbat tentationibus vt potius matrimonium contrahat. 1

Quæſtio prior. An votum ſimplex caſtitatis impediat matr. idque dirimat; Et quidem id dirimere, videntur ſuadere ſequentia. Quia votum ſimplex non minus obligat apud Deum, quam ſolemne, *c.Rurſus, qui clerici, vel vouẽt.*Hoc autem dirimit, Et confirm.quod vtrumque votum ſit eiuſdem ſpeciei. 2. Quia cùm nemo ad rem illicitam poſſit obligari,quæcumque talis obligatio irrita eſt apud Deum.Cuiuſmodi eſt obligatio per matrimonij contractum inducta poſt ſimplex caſtitatis votum. Tandem, quòd id vinculi fortioris eſt proprium, vt debilius diſſoluat. At votum ſimplex,vtpote obligatio cum Deo contracta,exuperat matr.quippe quod contractus cum homine initus eſt, diſſoluet ergo matrim. 2

Et altera parte, videtur aliquando non impedire matrim.nempe, quando votum caſtitatis cedit in ſpirituale detrimentum vouentis, qui conſultiùs ageret matrim. ineundo: vtpote qui venereis tentationibus exagitatus, paſſim ſuccumbit, atque præ nimia carnis fragilitate continere nequit. Si enim carnis moleſtiæ ac frequens ruina votum antecedant, videtur id votum irritum, quòd eius materia non ſit illi ſatis idonea & iuſta, immo potius contra id conſilium Pauli 1.Cor.7. *Quod ſi non ſe continent,nubant: melius eſt enim nubere quam vri.* Si verò voto iã emiſſo ſubſequantur,obſtat obligationi eius voti, communis illa regula Doctorum, & nominatim Caiet *ſumm. verb.Votum,* nimirũ, quando ei qui vouit conſtat aliquid eſſe melius prætérita voti materia, poſſe propria authoritate à voto recedere, & in illam materiam commutare. Inſuper obſtat,reddi materiam ineptam voti,& ingratam Deo, quoties id ſuperuenit, quòd præcedens efficeret vt non eſſet materia apta voti. At in hoc euentu,cùm melius ſit & conſultius illi matr. non eſt apta voti materia, nec grata Deo caſtitas,ſed contra conſilium; ergo difficultas hæc ſi perueniens, aut votum illud omnino reddet irritum:aut ſaltem licebit illud habenti, commutare propria authoritate in matrimonium,tanquam in melius. 3

Prima tamen conclusio certiſſima ſit. Votum ſimplex caſtitatis impedit matrim. licite iniri,non tamen dirimit initum,habetur *c.Conſuluit,& c.*Rurſus.*qui clerici,vel vouẽt c.vnico.de voto,in 6.& epiſt.*Innoc.I.*ad Victricum c.vit.& c. Quidã d.27.*quod deſumptum eſt ex D.Aug.*lib.de bono viduit.ad Iulian.c.10 & c Si vir,ea.d.*quod eſt ex Theodoreto *in pœnitentiali & c.Nuptiarum 27.q.1.*quod eſt ex D.Aug. *eod.lib.de bono viduit,c.8.& l.11 tit.2.p.4.* Cuius ea eſt ratio, quòd votum ſimplex non corporis traditionem, ſed ſolam promiſſionem importet: atque adeo verum dominium maneat apud vouentem. Ea eſt autem natura promiſſionis, vt impediat licitam tranſlationem dominij rei promiſſæ in alterum, vtpote quæ eſt aduerſus fidem præſtitam:non tamen illam irritam reddat: quippe quæ facta eſt à vero domino.Et quamuis Eccleſia potuerit ſua conſtitutione 4

stitutione irritare matrimonia post simplex castitatis votum contracta: sicut potest alia impedimenta dirimentia statuere: at consultissimè id non fecit, sed valida esse declarauit. Quippe id votum simplex emittentes, non propriè mutant statum, & sæpè absque magna deliberatione & priuatim absque testibus id vouent, nec magis Ecclesiæ se subiiciunt, quàm antea subiecti essent: vnde cogi nequeunt ad votum seruandum per viam iudicij, sed per viam correctionis fraternæ. Atque proinde non expediuit huiusmodi matrimonia irritare.

5 Hinc infertur optimo consilio ductum Gregorium XIII. noua sua constitutione in hoc corrigente ius commune, statuisse anno 1584. quæ incipit, *Ascendente Domino in nauiculam*, in fauorem Societatis Iesu, vt vota simplicia post biennium probationis in illa, iuxta eiusdem morem emissa irritent matrimonium postea initum. Quod rationes num præced. adductæ, ad non irritandum in sæcularibus, omnino cessent, immo contrariæ adsint, quæ iustam & valde expedientem eam irritationem reddent. Ea enim vota magna deliberatione fiunt, nimirum, præmisso biennio ad deliberandum publicè coram domesticis religiosis: efficiuntque vt verè mutetur status sæcularis in regularem, ac vouentes possint cogi ne retrocedant, ac puniri tanquam apostatæ, si à proposito desistant: vtpote qui verè noua obligatione, nouóque statu Ecclesiæ subduntur, vt decidit Gregorius XIII. in ea constitutione.

6 Similiter impediunt matrimonium licitè contrahi, non tamen illud dirimunt, simplicia vota ingrediendi religionem, assumendi ordinis sacri, non ineundi coniugij, & iuramentum de his rebus, vel de castitate seruanda factum. Quia huiusmodi vota vel iuramenta è diametro aduersantur statui matrimonij: ac proinde id impediunt, non tamen dirimunt: quòd solam promissionem absque traditione importent, instar voti castitatis. Atque ita de iuramento castitatis affirmat Sylu. *Matrimonium 7. q. 5. dict. 10.* Idem de voto religionis docent Ant. Cuc. *lib. 5. instit. maiorum t. 12 n. 18.* Toledo *lib. 7. summ c. 14. n. 3.* Grafiis 1. *p. decisionum lib. 2. c. 85. fine.* Enriquez *lib 12. de matri c. 2. n. 1.* Manuel 1 *to. sum 2. editione, c. 224. n. 1.* Et de voto ordinis sacri assumendi docent Enriquez *&* Manuel *ibi.* Et de voto non ineundi matrimonij docet Enriq. *ibi.* Et nemo de hoc dubitat.

7 Nec refert an hæc vota sint conditionalia, necne: an pro tempore quod nondum aduenit: vt si quis castitatem promiserit, ea conditione si aliquid assequutus sit: vel post parentum obitum promiserit ingressum in religionem: quamuis enim non teneatur ad votum, donec conditio impleatur, & dum parentes superstites fuerint: at tenetur interim se talem seruare, vt possit conditione impleta, aut eo tempore accedente obitu parentum, seruare votum. Quare interdictum est sibi interim matrim. quòd ei voto adimplendo impedimentum præstat. Et sic clarè docet Abulens. *c. ap. 30. Num. q. vlt.* vbi dicit astrictum voto conditionali, teneri pendenti conditione ad vitandam status assumptionem, quæ voto repugnet, nec cum illo stare possit.

8 Vtrum autem liceat habenti hæc vota matrim. inire animo firmissimo ante consummationem ingrediendi religionem, saltem si iurarit sponsalia: dixi l. 1. disp 43. n. 6. & seqq. Et quid, si post votum defloraiut aut infamauit feminam? habes ibi, tota disp. 45. Et quid, si votum post sponsalia sit emissum? ibi tota disput. 46. Qualiter etiam interdictus sit vsus matrimonij initi post hæc vota, siue ante ea, siue communi consensu emissa, siue absque illo? latè dicendum est l. 10. vbi de petitione debiti disseremus. Et quis dispenset, dicam l. seq.

9 II. Conclusio. His votis astrictus non potest matrim. absque dispensatione inire, quamuis vehementissimis carnis stimulis vrgeatur, expertusque sit passim se succumbere, nec vires ad resistendum sentiat: siue votum antecesserit difficultatem hanc se continendi, siue subsecutum sit. Hæc conclusio certissima est, constátque ex vsu Ecclesiæ, quæ non existimat hunc eximi à voto ratione prædictæ difficultatis antecedentis, aut subsequentis, sed causam esse dispensationis. Quia (vt optime ait Valentia *2. 2. disp. 6. q. 6. puncto 2. dubio 4 col 10. pag. 144. §. Respondeo ad argumentum, & duplici seq. & puncto 4 dub. 4. col. 8. pag. 1359.*) cum materia votorum castitatis & religionis sit res grauissima, & perquam grata Deo, ac subinde magnum in eorum violatione periculum subsit: non cuiuscunque iudicio quantumuis moraliter certo relinquendum est, an vouenti, omnibus consideratis expedientius sit matrimonium: sed authoritas superioris dispensantis expectanda est, vnde dupliciter potest considerari his votis ligatus. Priori modo, vt quædam singularis persona: posteriori autem, vt pars communitatis Ecclesiæ, & vt bonum vel malum Ecclesiæ est etiam bonum vel malum ipsius. Quamuis ergo illi vt singulari personæ possit esse melior ac salubrior status matrimonij, secus tamen vt est pars communitatis Ecclesiæ. Certissimum est statum continentiæ esse tali, vt parti illius communitatis, atque adeò omnibus pensatis meliorem, ac Deo gratiorem, quamdiu cum eo superior non dispensauerit. Quippe plurima scandala & mala Ecclesiæ pullularent, si cuique permissum esset propria authoritate, ob frequentes carnis lapsus, votis his postpositis ad nuptias transire. Quare vt voti obligatio cesset, ob votorum horum præstantiam, oportere quidem materiam illius minùs bonam reddi vouenti, si omnia pensentur, atque adeò si is qui vouit consideretur vt est pars communitatis Ecclesiæ. Sicut abstinentia à carnibus in Carthusianis eo morbo laborantibus, vt iudicio medicorum salus desperetur, nisi illis vescantur, à culpa vindicatur: quia quamuis Carthusianus vt priuatus quidam, in eo discrimine constitutus, illis vti teneretur, eique expedientius id foret: ab ea tamen obligatione eximitur, quòd omnibus pensatis, atque eo vt membro quodam sanctissimæ religionis, consultius illis sit, atque vt in commune totius vniuersitatis Christianæ exemplum eluceat, conducentius illis abstinere cum propriæ vitæ iactura.

Quidam temperant, vt votum simplex castitatis non dirimat matrim. nisi vterque contrahens eo voto ligatus sit. Cùm tunc enim sit vtrique vsus matrimonij interdictus, non potest inter illos validum matrim. consistere. *Ita glossa, c. Si quis votum, statim in princ. 27. q. 1.* At verissimum est adhuc validum esse matrim. Quia vterque non obstanti eo voto, potest dominium sui corporis validè transferre: & semel eo translato, licèt neuter possit petere, at reddere tenebitur. Atque ita hanc partem sustinent Astensis *sum. 2. p l. 8. t. 16. articulo vnico q. 7.* Rosel. *verb Impedimentum, impedimento 4. n 6.* Angelus *Matrimonium 3. impedimento 5. n. 5.* Syluest. *Matr 7. q. 5 dict. 6.* Tabien. *verb. Impedimentum, impedimento 2. q. 6. n. 7.* Nauar. *summ c. 22. n. 73.* Veracruz *1. p. speculi a. 15. dub. 3.* Marienz. *lib. 5. recop t. 1. rubr glossa 1 n. 152.* 10

Tertia concl. Scienter contrahens cum habente votum castitatis peccat mortaliter. Quippe cooperatur alterius peccato, fitque socius & particeps illius. Præterea, quia cum votum illud sit matrimonij impedimentum, quod inter duos necessariò debet consistere, vtrumque contrahentem afficit. Tenetur enim vterque matrim. ineundo abstinere impedimento impedimenti vel dirimenti in alterutro illorum existenti. Tandem id colligitur à contrario sensu ex D. Aug. *epist. 70. ad* Bonif. *Comitem* & refertur *c. Nos nouimus, 17. q. 2.* & docent *ibi glo. verb. Scient.* Turrec. *ibi. a 2. n. 4. in expositione textus, ad fin.* Astens. *&* Syl. *n prae. allegati* Nauar. *sum. c. 22 n. 73.* Greg. Lop. *l. 11. fi. to 2 p 4.* Veracr. *1 p. spec. a. 15. dub 5.* Marienz. *li. 5. recop t. 1. rub. gl. 1, n. 151.* Alex. *in suo Enchirid. 2. p. precept. 6 vbi de statu matrim. §. 1.* Atque eadem ratione idem dicendum est de contrahente cum habenti votum religionis, aut ordinis sacri assumendi, aut non ineundi matrim. Quia cum similiter impediant matrim. eadem est ratio. Obstat autem fortiter 11

fortiter huic conclusioni, nam inire matrim. cum excommunicato parato, & non denunciato, nulla est culpa, nec cooperatio, quamuis ipse excommunicatus peccet (vt dixi disp. 9. n. 8.) quia excommunicatus non inducitur ab altero, & potest bene contrahere petita prius absolutione. Similiter ergo nulla erit culpa, cum habente votum castitatis parato inire matrim. potest enim prius obtenta voti dispensatione licitè id facere. Respondetur disparem esse rationem. Nam excommunicatio non est impedimentum speciale matrimonij, sed sicut peccatum mortale impedit omnium Sacramentorum receptionem, ratione indignitatis recipientis, ita excommunicatio, quia ita statuit Ecclesia, ob reuerentiam & dignitatem Sacramenti, quod bonam recipientis dispositionem petit. Cum non sit igitur speciale impedimentum matrimonij, nec illi obstet quatenus contractus est, sed ratione Sacramenti, inde est vt id obstaculum non afficiat vtrumque contrahentem. Quare ex ea parte nulla erit culpa in non excommunicato, si cooperaretur ad alterius peccatum: quæ cooperatio non reperitur in contrahente cum eo excommunicato parato. At votum impedimentum speciale est matrimonij, vt est contractus: ac proinde vtrumque contrahentem impedit. Iustus enim matrim. contractus petit in neutro contrahente esse impedimentum impediens aut dirimens. Quare licet cesset cooperatio, cum astrictus voto est paratus & inducit alterum, qui vt suæ vtilitati consulat, matrimonio annuit: at non cessat ratio peccati, eo quòd contrauenitur impedimento impedienti.

12 Tandem dubitari potest, qualiter responderi liceat astrictos castitatis voto (& idem de aliis votis quæ similiter impediunt) roganti an valeat matrimon. contra illud initum. Host. *sum tit. de voto, §. Quot sunt species votorum, n. 5.* satis scrupulosè loquutur, dicitque habenti votum castitatis, & roganti, an possit matrimonium inire, respondendum esse, eum non posse: & vlterius instanti, an contractum valeat: denegandam esse responsionem. Quippe si respondeatur inualidum esse, erit mendacium: si autem validum esse, præbebitur occasio ineundi matrim. cum peccato mortali: atque ita respondens eadem culpa lethali inficietur. Et ipsum sequuntur Alber. *in suo dictionario, lit. I. verb. Imped. 4. §.* Astens. *sum. 2. p. lib. S. tit. 16. art. vnic. q. 9.* Greg. Lop. *l. 2. verb Tam tenudo, ti. 8. p. 1.* Gaetia *repetitione c. Ad limina 30. q. 1. §. 4. n. 351.* Vega *2 tom. sum. c. 129. casu 14.* Et hanc sententiam dicit tutiorem Tabiena *verb. Impedimentum, impedimento 2. q. 5. n. 6. fin.* Et videtur tenere D. Anton. *3 p. t. 1. c. 16. §. 1.* ait enim non esse respondendum secundùm Hostiensem, ne detur ansa voti violandi: atque ita videtur clare eius sententiam amplecti. Alij non ita rigidè loquuntur, at non omnino vindicant à culpa respondentem, sed dicunt saltem eum non delinquere lethaliter. Ita Rosella *verb. Impedimentum, impedimento 4 fine.* Sylu. *Matrimonium 7. q. 5. dict. 9.* Veracr. *1 p. spec. a. c. dub vlt.* Anton. Cuc. *lib. 5. instit. maior. t. 12. n. 24.* Sed 1. dico, esse prudenter eludendum sic interrogantem, vt docet D. Clemens *epist. 3.* respondens Origeni quærenti an fidei arcana sint omnibus reseranda? Et refertur *c. In mandatis. dist. 43. ad fin.* ibi: *Quod si ingesserit se, & prouocauerit nos dicere ea quæ eum minus recte agentem non oporteat audire, prudenter eum debemus eludere. Nam nil omnino respondere, auditorum causa vtile non videtur.* Et ratio est. Quia lex charitatis non solum præscribit ne præbeamus occasionem peccandi proximo, sed etiam vt ab eo euertamus in quantum possumus. Atque ita docent D. Ant, Sylu. & Verac. *proximè allegati.* Secundò dico nullam esse culpam scandali, seu occasionis peccandi datæ, veritatem respondere, dicendo peccari mortaliter, at matrimon. esse validum. Quia cùm veritas propaletur, factúmque debitè grauetur explicando id esse culpam lethalem: non est occasio ruinæ data, sed accepta. Nihil enim proponitur quod suapte natura ad peccatum prouocet: sed alter ex sua malitia abutitur falsa doctrina. Aliàs similiter delinquerent, eandem occasionem delinquendi offerentes DD. qui ita scriptum reliquere, saltem materna lingua, quæ ab omnibus percipi potest. Et ita a peccato prædictam responsionem excusant Abulensis *c. 10. num. 16. in fine.* Ang. *Matrimonium 3. impedimento 5 fine* Matienz. *lib. 1. recop. tit. 1. rubr. l. ss. 1. n. 152.* Et non esse peccatum occasionis datæ, fatetur etiam Manuel *1. tom. summ. in 2. editione, c. 241. n. 3.* Tertio dico posse adesse peccatum neutræ responsionis. Vt si quis videat fragilem interrogare, qui vera doctrina abusurus est ad ineundum id matrimonium cum sacrilegio mortali: potestque commode cauta responsione, cælata veritate absque mendacio interrogantem eludere, peccabit quidem imprudenter & minus cautè se habens propalans veritatem. Et hoc est quod DD. proximè citati asseuerant esse prudenter interrogantem eludendum. Quod tunc quamuis non detur occasio delinquendi, at non amouetur occasio lapsus proximi præ sua fragilitate, quæ commodè amoueri potuit: atque ita offenditur præceptum charitatis proximi, quod vtrumque cauere iubet, ad eius spiritualem ruinam vitandam. Ita Enriquez *lib. 12. de matr. c. 2. n. 3. commen. litera G* Manuel *proximè citatus.* Id etiam significat Ant. Cuc *nuper allegatus* qui dicit attendendam esse interrogantis qualitatem. Tandem dico nunquam hanc culpam excedere limites veniales, nisi in respondente adsit malitia: quippe qui tali tempore & forma respondet, vt alter meritò credat eum velle, vt voto postposito matrimonium contrahat; ac proinde respondendi modus sit quædam tacita inductio. Et hoc videntur sentire Authores allegati, qui dixerunt saltem vacare culpa lethali hanc responsionem. Atque id melius expressit Nauar. *sum. c. 22. n. 73.* dum hanc responsionem dixit esse culpam lethalem (quamuis enim in Latina, solum dixerit esse peccatum, at in Hispana expressit esse mortale) petit enim omnes has circumstantias concurrere: nimirum, vt talis sit interrogans, tale tempus talis locus, & is respondendi modus, vt detur occasio violandi voti. Quæ malitiam in respondente sonat. Ratio autem cur extra hunc euentum non sit culpæ mortali tribuenda responsio ea est: Quod præceptum charitatis quale est hoc, non ita stricto rigore obligat ad tantam circumspectionem habendam, quæ non modicam prudentiam desiderat: nec facile tam prudens inuenietur qui subdito interrogatus possit commode tacita veritate, & fugato mendacio, respondentem eludere. Tacere autem omnino non expedit (vt dixit D. Clemens *dict. cap. In mandatis, dist. 43. relatus.*) Quia interrogatus, tanquam inurbanus iudicabitur: respondentémque offendet: & non leuem suspicionem in eo generabit tacitæ veritatis. Quamobrem satius erit respondere grauissimum & atrox sacrilegij crimen esse violati voti: & ex eiusmodi sacrilego matrimonio infelices admodum exitus, ac Dei supplicia posse iure optimo timeri: atque ita diuertendo in alia sermonem, obliuiscetur directæ responsionis interrogans. Quod si ea prudens diuersio non sufficeret vt interrogans desisteret ab incepta interrogatione, nullam agnosco culpam in respondente veritatem. Et ad tam prudenter se gerendum præcepta charitatis, quæ suauissima esse solent, quis dicit obligare sub mortali? Immo profectò vt culpa sit venialis, oportebit vt valde commodè possit interrogans eludi: offerátque se modus id efficiendi.

Ad arg. n. 2. proposita respondetur. Ad 1. dic vtrumque votum æquè obligare, si solam obligationis speciem attendamus. Quia vtrumque sub mortali & ratione virtutis religionis obligat: ac proinde vtriusque violatio est sacrilega. At si obligationis quantitatem spectemus, longè maior est voti solemnis, vtpote quod veram traditionem importet, quàm voti simplicis, quod sola promissio est. Ad confirm. dic, esto vtrumque votum sit eiusdem speciei, (de qua re non disputamus modo, sed dicemus in impedimento voti solemnis) at posse solemne dirimere matrim. non tamen simplex. Vel quod ita statuerit Ecclesia, vel quia solemne contineat etiam traditionem, 13

non

non tamen simplex. Ad 2. dic, quando est sola permissio fieri posse irritam ex sola circumstantia personæ promittentis: vt si voto castitatis ligatus promittat fœminæ matrimonium. Quia ea militia redundat in obiectum: cùm nefas sit tale matrim. inire. At quando est traditio, qualis reperitur in ipso matrimonij contractu, non irritatur ex ea malitia. Et ratio differentiæ est, quod in priori casu obligetur promittens ad rem, quæ citra culpam impleri nequit: ac proinde est nullius valoris promissio: In posteriori autem, peccatur in ipsa traditione facta per matrimonium: at deinceps in vsu ad quem obligat matrim. qui est reddere debitum, minimè delinquitur: vnde non est cur traditio illa non sit firma. Ad tertium dic, licèt votum simplex sit vinculum fortius & ex parte eius cui fit: at esse debilius ex parte modi obligandi. Nam matrim. obligat vt perpetua traditio transferens corporis dominium: votum verò simplex, vt sola promissio manente dominio apud vouentem. Ad argum. n. 3. obiecta constat ex dictis n. 9. vbi explicuimus eas regulas.

14 Quæstio posterior. Num ei qui venereis tentationibus vexatus passim succumbit, nec mediis adhibitis aliis fore vt illi consulatur, spes est, liceat suadere vt matrimonium ineat, quamuis voto castitatis simplici astrictus sit? Quæstio hæc ex eo pendet, an liceat minus malum consulere illi, qui maius perpetrare animo constituit, & ad id inducere illum? Duplex est sent. Prima ait, illicitum esse id minus malum consulere. Ita videtur clarè sentire Anton. *c. Super eo, ad fi. de vsuris*, dicit enim eum textum valde repugnare sententiæ contrariæ. Et tenent Gabr. 4 *dist.* 15. *q.* 11. *a.* 3. *dub.* 14. Caiet. 2. 2. *q.* 78. *a.* 4. *notabili* 3. *ad fi.* Syluest. *Matrimonium* 7 *q.* 5 *dicto* 9. *Conrad. de contract. q.* 26. *coroll.* 1. *&* 2. *quæ infert ex* 1. *conclusione*, Couar. 3. *decret.* 1 *p. cap.* 4. *in princ. n. vlt. ad fi.* Valentia 2. 2. *disp.* 5. *q.* 11. *punct.* 4. *col.* 4. Emmanuel Sa, *sum verb. Peccatum n.* 8. quamuis subobscurè loquatur, *&* Angles Florib. 2 *p. de restit. q. Quis teneatur ad restitutionem, a.* 1. *dub.* 4. *difficult.* 8. cum hoc temperamento, si vtrumque sit intrinsece malum. Addunt Caiet. Couar. *&* Valentia aliud esse offerre materiam minoris mali, non inducendo ad illud: aliud inducere ad minus malum: illud enim licet, hoc verò minimè. Nam in priori casu voluntas tantùm fertur in vitationem maioris mali, & declarationem minoris: in posteriori autem fertur in executionem etiam minoris mali. Ducitur hæc sent. primò per *c. Super eo, de vsuris.* ibi, *Multo magis prohibendus est quis ne etiam pro redimenda vita captiui, vsurarum crimine inuoluatur.* At maius malum est homicidium quàm vsura. Non ergo minus malum licet ad vitandum maius. 2. Peccat faciens minus malum ad vitandum in se vel in altero maius: ergo & is qui consulit facere minus, quantumuis parato ad maius admittendum. Nam quod ad peccatum attinet, nil interest inter consilium & executionem: si omnibus pensatis, vno & eodem modo se habet obiectum peccati ad consilium & executionem. Quod hic contingit, nam omnibus pensatis alter facit quod hic consulit faciendum. Et confirmatur, quia cum comparatiuum non tollat positiuum, qui consulit minus malum, verè consulit malum quod iniquum est. 3. quòd non liceat petere, quod alius nequit iustè facere: quamobrem à malefico quantumuis parato non licet petere vt maleficium maleficio soluat: quia ille non potest id absque peccato exequi. Cùm ergo is cui consulitur minus malum, peccet id efficiens, peccabit pariter qui consulit, & petit vt faciat. 4. quia quod est materia consilij, cum bonum sit, potest aliquàndo cadere sub præcepto: at minus malum nunquam potest præcipi, ergo nec consuli. 5. quia si licet consulere minus damnum gratia vitandi maioris, eo quod id non sit consulere malum, nec damnum, sed electionem illam minoris mali & damni, quæ bona est, & vtilis illi cui damnum inferendum erat: licebit non tantum respectu eiusdem, cui vtrumque damnum est inferendum, sed etiam quando diuersis ea damna inferri debent. Quia vtrobique non consulitur malum absolutè, sed deuiatio à maiori damno, quæ bona est: & hæc est intentio consulentis: fieri verò illud minus damnum ex prauo operantis effectu prouenit. Cùm ergo ferè omnes negent id consilium licere, quando damnum est diuersarum personarum, negandum quoque erit, quando est eiusdem personæ. Nam ad bonitatem vel malitiam consilij, nil conferre videtur, siue damnum sit eiusdem siue diuersæ personæ. Tandem quia consulens & inducens, verè est causa illius minoris damni. Ergo peccat contra iustitiam, & tenetur restituere.

II. Sententia (quam veriorem existimo, licèt prima sit satis probabilis) ait licitum esse consulere minus malum gratia vitandi maioris, quando is cui consulitur constitutum apud se habebat maius illud malum perpetrare: & alia via à malo proposito reuocari nequit, vt si quis decreuerit occidere Petrum, & nullo modo possum eum auertere ab eo malo animo, possum consulere vt potius eum percutiat, vel ab eo furetur. Et si quis certus sit adulterium perpetrare, nec alio modo retrahi possit, potest illi suaderi vt potius fornicationem simplicem admittat. Probatur ex D. Augustino *lib.* 2. *de adulterinis coniugiis c.* 15. & refertur *c. Si quod verius,* 33. *q.* 2. ibi: *Si enim factur⁹ est quod non licet, iam faciat adulterium, & non faciat homicidium, et viuente vxore sua alteram ducat, & non humanum sanguinem fundat.* Vbi D. August. ei qui decreuerat vxorem necare, quo aliam duceret, consulit vt potius adulterij reus sit aliud viuente vxore matrim. ineundo, quam vxoricidij. Et quamuis *gloss. ibi verb. Adulter*, explicet hunc textum, vt loquatur non consulendo, sed permittendo: ita vt sensus sit, potius esse permittendum minus malum. Et eodem modo explicat *ibi* Turrecrem *n. vnico*, explicat enim, faciat, id est, tolerabilius erat. At verò textus non promissionem, sed consilium continet. Quod clarè sonant ea verba: *Iam faciat adulterium.* Alij autem volunt eum textum minimè fauere huic sententiæ, sed potius contrariæ. Quod ibi D. August. subdat non esse illicitum pro illicito faciendum, concludens si vtrumque nefarium sit alterum pro altero perpetrandum minime esse, sed vtrumque vitandum. Sic Gabriel *&* Emman. Sa *n. prox. allegati*, Pereira *in c.* 19. *Genes. disp.* 1. *n.* 9. At Abbas *c. Super eo, in fin. de vsuris, & ibi* Ananias *n.* 3. Adrianus, Sotus Nauar. Gutier. Aragon. Molina dicens esse rem apertam, statim allegandi, explicant hunc textum, vt verè D. August. consulat id minus malum. Quia quamuis D. August. dicat neutrum crimen esse perpetrandum, neque alterum pro altero eligendum: ac proinde eligentem minus delictum esse culpæ obnoxium: at expressè quando delinquens vtroque abstinere renuit, consulit illi vt minus malum exequatur, 2. ex D. Epiph. *l.* 2. *contra heres.* 1. *t.* 1. *heres.* 61. *pag.* 6. vbi postquam docuit grauissimè delinquere qui contra votum castitatis matrimonio copulatur, consulit ei qui contra votum libidini vacat, vt matrimonium ineat, ibi: *Melius est vnum peccatum habere, & non plura: melius est lapsum palam sibi vxorem sumere, quam quotidie occultis iaculis sauciari.* 3. ex D. Greg *lib* 32 *moral c.* 13. & habetur *c. Nerui di.* 13. ibi: *Si omnino nullus sine peccato euadendi aditus patet, minora semper eligantur.* Vbi inter duo mala culpæ minus semper eligendum docet: clarè enim loquitur de malo culpæ: vt testantur ea verba, *Nullus sine peccato euadendi aditus patet.* Et quamuis casus te ipsa sit impossibilis, non enim potest dari perplexitas: at ex conscientia erronea potest dari. Vt si pastor die Dominica existimet se teneri ad audiendum sacrum: & ex altera parte existimet etiam se teneri non deserere oues, propter damnum domini, & circumuicinarum segetum. Si ergo in hoc casu iuxta D. Gregorium tenetur ita perplexus id quod minus peccatum est eligere: similiter quando ex praua affectione quispiam maius malum perpetrare certus est, licebit mihi consulere vt minus eligat, quamuis ille reus culpæ sit vtrumuis eligendo, vtpote qui potest, & tenetur vtrumque cauere. 4. ex D. Chrysost. *hom.* 17. *ad popul Antiochenum*, vbi dicit assueto iurare per Deum, consulendum esse, ne per illum, sed per caput suum iuret.

Quod quidem est iuramentum, iuxta illud Matth. 5. *Neque per caput tuum iuraueris:* sed multo leuius. 5. quia D. Ambros. D. August. D. Thom. (vt nu. 28. referam) vindicant factum Loth à culpa, offerentis filias stuprandas Sodomitis, quod minus malum consuluerit ad vitandum maius. 6. probatur ratione. Quia consulens, vel petens minus malum fieri, quando aliter à maiori malo non potest reuocare, verè non consulit, nec petit vt minus id malum exequatur, sed solam minoris mali præelectionem. Quod obiectum non est malum, sed bonum. Iuxta regulam illam Topicam Approbatam à D. Greg. *c. Nerui d. 13. Ex duob. malis minus est eligendum.* Et confir. quia proximus per hoc consilium minimè ad peccatum inducitur. Cùm enim ille maius peccatum patrare apud se firmiter statuerit, solum ad id inducitur, atque eo consilium pertinet, vt peccatum minuat, sed à parte culpæ desistat: quòd sanum consilium est: sicut si volenti furari, & occidere, consulerem ne homicidij reus esset. Quod si alter acquiescere nolit, nisi minori malo executioni mandato, suæ culpæ & non consulentis adscribendum est. Atque ideo hanc sententiam tenent Innoc. *c. Super eo in fi. de vsuris.* Hostiens. *ibi ad fin.* Io. Andr. *n. 2. fi.* Abbas *in fi.* Anchar. *fine.* Cardin. *fine.* Adrian. *quodlib. 1. a. 3. ad 8. & quod. 9 a. 3 ad 3 in fi & 4. tractatu de restit. q. 1. §. 2. dubitatur, vers. Ex quo infero.* Angelus *Matrimonium 3. impedim. 5 fine: & vsura 2. n. 1.* Sylu. *Vsura 7 q. 1. fin* Caiet. *sum. verb. Tyrannis. Et 2. 2. q. 95. a 8. ad fin. Et in opusculis, to. 1. tract. 31. septemdecim responsionum respons. 13. in solut. ad 3. dub.* Armil. *verb. Tyrannus n. 2 n ad fin.* Ioan. à Metina *de restit. q. 7. ad 1* Sot. *in c. 3. ad* Roman. *super ea verba. Non sunt facienda mala, & l. 4 de iust. q. 7. a. 3. ad finem corporis, vers. Verumtamen: & l. 6 q. 1. art. 5. col. 4. vers. His non obstantibus.* Nauar. *summ. latin. c. 14. n. 40. vers. 13. & c. 17. n. 263. & c. 24. n. 11. fin.* Hisp. *c. 14 n. 29. & c. 14. n. 14. c. 17 n. 263. c. 28. addit. ad n. 30. c. 14. vers. La 16.* Veract. *1 p. spec. a. 15. dub. vltimi & in id ad* Rom. 3. *Non sunt facienda mala.* Cord. *sum. q. 5 corol.* 8. Bart à Metina *1. 2. q. 96. a. 4. ad fin.* Nieua *sum. t.* 126. Nauar. *l. 3. de restit. c. 4.* vbi *de iuss. & consil. notab. 4. in noua edit. n. 23.* Gut. *4 canon. l. 2. c. 23. n 43. & seqq.* Matienz. *lib. 5. recop. t. 1. rubr. gl. 1 n. 152.* Enriq. *lib. 4. de pœnis c. 27. n 9.* P. Molina *tom. 2. de iust. tract. 2. disp 335. §. Hac tamen concl.* Salon *2. 2. q 62. art. 7. controu. 7. & q. 78. art. 4. controu. 1. col. 4.* Aragon. *2. 2. q. 62. a. 7. col. 15. in solut. ad 2. & q. 78. a. 4. col. 8. Hoc tamen non obstante,* Carbon. *de restit. quæst. 69. concl. 2.* Grattis *1 p decis. l. 2. c. 127. n 11.* Lud. Lop. *1. p. instruct. c 58. col. 1. § Licet inducere*, Manuel *1 to sum. 2. edit. c. 12 n. 9. ver. Lo quarto.* Vega *1. to sum c. 9. casu vnic.* Et dicit probabilem & non malam sententiam, Pereira *c. 19. Gen disp. 1 n. 13.*

16 Immo in hoc euentu non tantùm licet consulere, sed etiam inducere ad minus malum perpetrandum. Quod probant rationes nu. præcedenti allatæ. Consilium enim quædam inductio est: nec inducitur tunc vere ad malum, sed ad electionem illam minoris mali: quæ bona est. Hoc videtur esse contra Aragon. *2. 2. q. 78. a. 4. col. 8. §. Sed dubitabit aliquis,* vt supponit non licere inducere, bene tamen consulere. Sed nobiscum sentiunt Caiet. *sum. verb. Tyrannis Et opusc. to. 1 tra. 31. septemdecim respons. respons. 13. dub. 3.* Sot. *l. 6 de iust. q. 1 art. 5. col. 3. vers. Tertio ad hominem.* Iun. Angel. Sylu. Nauar. Armil. Gutier. Lud. Lop. *n. præc. alleg.*

17 Hinc infertur, inducentem in hoc casu ad minus damnum alicui inferendum, quo maius eiusdem caueat, minimè deberi restituere. Quod clarè constat: quia non tenetur ratione rei acceptæ, nil enim commodi reportauit: nec ratione iustæ acceptionis, quia non delinquit in eo consilio dando, nec inducendo. Item, quia hic valde vtiliter agit negotium domini ita Adrian. *4. tract. de restit. q. 1. §. 2. dubitatur, vers. Ex quo infero.* Ioan. à Metina *de restit. q. 7. ad 1.* Sotus *l. 4. de iust. q. 7. a. 3. ad fin. corporis, vers. Verumtamen,* Nauar. *sum* Hisp. *c. 24 nu. 14.* Aragon. *2. 2. q 62 a. 7. col. 15 in solut. ad 2. Et ibi* Salon *controuers. 7.* Carbon *de restit. q. 69. conclus. 5.* Grattis *1 decis. lib. 2 c. 127. n. 11.*

18 2. Infertur, ferentem opem latroni, ac rem furto ablatam conuehentem, quo minus damnum inferat, nec peccato, nec subinde restitutioni obnoxium esse. Quod non ad furtum, sed ad minus damnum cooperetur, & vtiliter rem domini gerat. Ita Adrian. Ioan. à Metina, Nauar. *n. præc. allegati.*

3. Infertur, parato ad maius malum perpetrandum licere offerre materiam minoris mali, vt parato ad occidendum quempiam quo eius bona furetur, licitum est ei exponere quemadmodum exercendo minus malum, nempe, vsuras, possit bona consequi, ac mortem iniustam illius vitare. Quia id tantum est non vitare vsuræ peccatum & scandalum passiuum, quod ex ea declaratione minoris mali creditur alterum incursum committendo id minus malum. Et quamuis charitatis lex obliget ad hanc quoque peccati occasionem tollendam, id verum habet, nisi necessitas aliud suadeat: vt contingit in præsenti. Necessitas enim maioris damni vitandi cogit. Huius sentent. sunt Caiet. Arboreus, Oleaster, Couar. Valentia, Carbon *num. 28. allegandi:* qui ideo excusant factum Loth à culpa, quod solam minoris mali materiam obtulerit. Idem docent Sotus *l. 6. de iustit. qu. 1. art. 5. col. pen. versic. At verò de* Loth, & Pereira *cap. 19. Gen disp. 1. num. 13.* vbi quamuis factum illud Loth non approbent: at fatentur potuisse illum dicere Sodomitis: Si certum vobis est explere vestram libidinem, ad feminas potius diuertite, quæ in hac ciuitate complures sunt Præterea id licere, probatur ex iis quæ n. seq. dicemus. Id tamen nullo modo licet, nimirum, inducere complicem vt illius culpæ particeps fiat, vt ad euitandum grauissimum adulterium, non licet solutæ fœminæ consulere vt corporis sui copiam adultero faciat. Quia soluta illa verè ad malum inducitur, quod nulla ratione licitè potest facere: nec illa præelectio minoris mali in se, ad vitandum maius alterius, potest boni rationem inducere. vt num. 27. dicemus. Sic Sotus *eod. art. 5. col. 7. vers. Ex his ergo.* 19

Temperat quidam omnia prædicta, nimirum, vt liceat consulere alicui minus malum, & ad id illum inducere, quando ille vtrumque facere decreuerat: secus si de maiori malo perpetrando tantum excogitaret: non enim minus ei consulere liceret. Quippe id esse simpliciter ad malum inducere, ac determinare. Ita Nauarr. *lib. 3. de restitut. cap. 4. vbi de iussione, & cons. notab. 4. in noua editione, num. 23.* Carbon *de restitut. quæst. 69. post 3. concl.* dicens forsan oppositam sent. esse probabilem. At non est admittenda prædicta limitatio, sed licitum est, illi id minus malum proponere ac consulere. Quia id solum est hortari ne maius illud malum perpetret, proposita materia minoris mali, quod num. præced. probauimus licere. Et confirm. quia proponens id minus malum, non determinat illum ad malum, sed retrahit à maiori malo, proposita minori materia, ad quod mala eius voluntas se determinat. Tandem, quia rationes adductæ num. 15. ad probandum licere consulere minus malum ad vitandum maius, æquè procedunt, siue ille ad vtrumque malum determinatus sit, siue ad solum maius. Atque ita cæteri DD. ibi allegati pro ea sententia, indistinctè admittunt hoc consilium esse licitum. 20

Oportet autem vt liceat minus id malum consulere, vt ille sit omnino ad maius malum determinatus, à quo aliter auelli nequit. Nam si certis coniecturis existimet quispiam fore vt alter adulterium patret, quod nondum animo constituit, nefas esset persuadere illi simplicem fornicationem, qua calorem libidinis temperet. Similiter si videat illum ad sodomiam valde propensum, iniquum esset praui habitus executionem præuenire, suadendo accessum ad fœminas. Quia tunc voluntatem minimè malo inhærentem, ad malum consulens determinat. Ita Sotus *lib. 6. de iust. q. 1. a. 5. col. 5. vers. His tamen non obstantibus,* P. Molin. *tom. 2. de instit tract. 2. dist. 335. §. Hac tamen conclusione* Salon *2. 2. q. 78. art. 4. controuersia 1. col. 4. §. Prius est.* Vega *tom. 1. sum. c. 9. casu vnico.* 21

Non est tamen necessarium in consilio minoris mali perpetrandi, exprimere eam conditionem, si maius malum 22

sum facturos es. Quamuis enim non liceat absolutè consulere minus malum: at dum determinato prorsus ad maius consulitur minus, subintelligitur semper talis conditio. Ita Caiet. *opusc tom* 1 *tract* 31 *septendecim responsionum, resp.* 13. *ad* 3. *dubium.* Sotus *l.* 6 *de iust.* 1: *q.* 1. *a.* 5. *col vers. Quod huic ergo* Salon. 2. 2. *q.* 78. *art.* 5. *controuers.* 1. *col.* 7. §. *Ex quibus sequitur.*

23 Vtrùm autem non solum priuato licitum sit consulere alteri minus malum ad vitandum maius, sed etiam id quoque possint parentes, confessarij, & iudices consulere? non constat inter DD. Quidam enim negant: ducti quod teneantur ex officio vitare omne peccatum sui subditi. Ita aliqui quos tacito nomine refert Salon 2. 2. *q.* 62. *art* 7. *controu.* 7. *in solut ad* 2. Quibus iure optimo ipso non conniuet: eo quod quæstio hæc procedit casu quo consulens non potest alterum à maiori malo auertere tentatis aliis mediis, (vt n. 15. diximus:) at tunc consilium horum non minus est vtile illi, cui maius damnum inferendum erat, quam si à priuato quodam proficisceretur: nec ipsi etiam cui consulitur, est minus vtile: si quidem auertitur ne ita grauis criminis reus fiat: cum aliter retrahi nequeat. Eam tamen differentiam agnosco inter eos, qui ex officio & lege iustitiæ tenentur impedire damnum tertij, quales sunt ministri iustitiæ: & alij cui ex officio iniuncto id incumbit: ac cæteros priuatos quos sola charitatis lex ad id astringit. Quod illi si alio modo poterant maius illud damnum vitare, quam minus consulendo, teneantur restituere resarciendo minus id damnum tanquam legis iustitiæ transgressores. Hi autem & si alia via possent vtrumque damnum cauere, non tenebuntur restituere consulendo minus, eo animo vt retrahant à maiori. Quia rem domini agunt impediendo illud maius damnum: quod si delinquant non impediendo minus, id delictum non est contra iustitiam, sed contra solam charitatem, quæ impedire obligat, cum possent. Sed dices hunc non solum non impedire, sed etiam consulere: ac proinde influere ad minus illud damnum: eo vel maximè, si sint diuersi generis damna, & inductus solum maius damnum inferre excogitarit, vt si certus sit Petrum interimere, & quo illum ab eo proposito reuocem, consulo vt potius ab eo centum furetur: cùm possem ab homicidio retrahere alio modo. Sed respondeo consilium ex obiecto adhuc bonum esse cum non consulatur verè illud minus damnum, sed electio illa, (vt nu. 14 probaui:) sed tantum peccatur in modo contra legem charitatis præscribentis vtrumque vitare: vnde negandum est hunc consulentem influere ad minoris damni illationem, sed ad solam illam bonam electionem.

24 Grauior verò difficultas est. Quando maius & minus damnum non sunt eidem personæ, sed diuersis inferenda an liceat consulere minus damnum inferri vni ad vitandum ne maius inferatur alteri: quando vtrumque malum cauere nequit alio modo consulens? *Quidam discipuli* D. Th. Affirmant (vt referunt Salon *&* Nau *statim allegandi.*) Idque non leuiter suadet quintum argumentum num. 14. propositum. Verum id minime licere tenendum est, sed sic consulentem teneri restituere, ratione illius minoris damni suo consilio illati. 1. quia sic consulens est directè causa illius damni tertiæ personæ; id enim inferendum non erat, nisi ipse consuluisset: nec fas est vni prodesse cum alterius detrimento: est enim quod vulgo abiit in prouerbium: *Quitar de vn santo para componer a otro o hurtar para dar limosna.* 2. quia illa tertia persona signata, ius habet ne ipsius damnum consulatur, gratia detrimenti maioris alieni vitandi. Quis enim dubitet iniquum esse, volenti interficere Ioannem, gratia iniuriæ vlciscendæ, consulere vt Petro brachium potius abscindat? Quid enim debet Petrus in hoc Ioanni? Tandem, quia media ad auertendum quempiam à prauo nocendi proposito, debent esse proportionata fini, iuxta iustitiæ limites, qui nulli damnum inferri permittunt, nec vnius commodo consulere, alteri damno dato, vt furari non permittunt ad pauperum eleemosynas; eo vel maximè, quod cum illa tertia persona minimè teneatur id minus detrimentum subire, vt grauius alienum caueatur, meritò conqueri potest de consulente, ac iuste est inuitus. Peccat ergo contra illius ius sic consulens, ac proinde damnum compensare tenebitur. Atque ita docent Sotus *lib.* 4. *de iustit. qu.* 7. *art.* 3. *paulo ante solutionem ad* 1. *vers. Verumtamen.* Aragon. 2. 2. *q.* 62 *a.* 7. *col* 15. *ad* 2. Salon *eodem a.* 7. *controuersia* 7. *& q.* 78. *a.* 4. *controu.* 1. *col* 9. *paulo ante argum. solutionem.* P. Molina *to.* 2. *de iustit. tract.* 2. *disp.* 335. §. *Hac tamen conclusione* Nauar. *lib.* 3. *de restit. c.* 4. vbi de iussione & consilio, *notab.* 4. *in noua edit. n.* 24. Carbon. *de restit. q.* 69. *concl.* 4. Lud. Lop. 1 *p instructor. cap.* 58. *col.* 2. §. *At hanc sententiam,* Graffis 1 *p. decisionum, lib.* 2 *c.* 127 *n.* 11. Manuel 1 *to. summ.* 2. *edit. c.* 12 *n.* 9. *versi.* 4. Vega 1 *to. sum c.* 9 *casu vnico.* Quod verum est quamuis ille non esset determinatus ad maius damnum inferendum: sed dubius esset num maius damnum inferret Paulo, an minus Ioanni: tunc enim peccaret, & restituere teneretur consulens illud minus damnum: quamuis ille determinatus esset ad vnum ex illis duobus damnis inferendum. Quia consulens iniurius esset Ioanni, voluntatem alterius dubiam determinans ad id damnum, quod fortè absque eius consilio non subsequeretur. Ita contra aliquos, quorum nomina subticet, tenet Nauar. *eo. nu.* 24. Qui bene subdit secus esse, si vtrique id damnum inferre decreuisset: tunc enim liceret consulere vt alterum solum inferret quando alia via reuocari nequit. Quia tunc non esset inducere ad malum visum, sed ad minus: cum minus sit, vnum quàm duos lædere. Et neuter inde iure offendi potest: quod ille vtrumque inferre decreuisset: ac subinde ex eo quod alterum siue maius siue minus damnum passurum liberem, alter conqueri nequit. Quod ego intelligo verum, si solam iustitiæ legem attendamus. Posset tamen violari charitas auertendo à minori damno, postposito alterius maiori: si vtrumuis posset ille impedire, non tamen vtrumque. Quippe lex charitatis maius damnum præferri postulat, nisi aliunde aliqua ratio præponderet, quæ antepositionem minoris cohonestet: vt coniunctio maior cum consulente, aut maior paupertas. Sententia tamen dicta est primò temperanda; nisi damnum vnius esset modicum, alterius verò magnum, maxime si hic sit pauper, ille verò diues. Tunc enim licet inducere ad id modicum damnum, quo in altero magnum caueatur. Quippe non iuste inuitus esset nolens in hoc euentu id modicum detrimentum pati. Sic Nauar. *eod. cap.* 3. *num.* 25. Ex quo rursus colligitur secunda limitatio, nimirum, si is in cuius detrimentum consulitur illud minus malum, teneatur illud pati, vt vitetur maius in altero. Vt si quis decreuit regem, vel aliam personam valde reipublicæ necessariam, interficere: ad cuius mortem cauendam tenetur potius plebeius illam pati: licitum est consulere vt potius plebeium illum necet. III. limitatio est, si malefactor nolit certæ & determinatæ personæ nocere, sed in communi, licet consulere minus damnum, videlicet, vt illi damnum inferat cui minus nocebit, vt volenti furari suadere licet, vt potius à diuite quam à diuitiis destituto. Quod clare constat ex testimonio D. August. nu. 15. allegato, vbi occidere volenti adulterium consulit. Præterea, quia in hoc euentu nulli iniuriam irrogat consulens, cum ad nullius damnum determinet voluntatem alterius, sed potius auertat à maiori damno huius. Sic Adrian. *quodlib.* 1. *art.* 3. *ad* 5. Salon. 2. 2. *q.* 62. *art.* 7. *controu.* 7. Immò eadem ratio concludit idem esse dicendum, quando vult ille nocere certæ personæ: tunc enim licèt consulere non liceat, vt alteri determinatæ personæ minus damnum inferat, at licet in generali, minimè nominata persona, vt volenti furari à Petro inope, fas est consulere, vt eo relicto, potius à diuite furetur, nullo nominato. Quia tunc similiter ad nullius damnum voluntas illa determinatur à consulente sed reuocatur ne huic pauperi noceat, cui magis noxium esset futurum, quam diuiti. Et sic cautè P. Molin. *tom.* 2. *de iust. tract.* 2. *disp.* 335. §. *Hac tamen conclusione,* dicens non licere consu-

consulere minus malum alij tertio inferendum, addidit, modò id vergat in detrimentum cuiusdam tertij in particulari: clarè significans, secus esse quando non cederet in detrimentum alicuius nominatim expressi.

25 Hinc deducitur decisio huius quæstionis, an volenti rapere bona mea, liceat suadere vt potius bona alterius rapiat ad bona propria tuenda? Respondet bene Salon 2. 2.q.62.*art.7. controu.7.fine*, id minimè licere. Quod nefas sit alteri qui inuasor non est, damnum inferre, eiusve damnum suadere; vt indemnitati meæ consulam. At licere existimo suadere vt potius alij noceat, nulla nominata persona. vt dicendo, si furari vis, sine me, multi alij sunt à quibus furari possis. Tunc enim nullius damnum consulitur, sed proprium auertitur.

26 Sed an liceat consulere æquale malum, ad vitandum æquale: Carbon. *de restit c.69 in solut.ad* 4. dicit posse concedi esse licitum. Sed qua ratione id possit concedi, minimè video. Cum electio æqualis mali nullam boni rationem induat, quo illa cohonestetur: ac proinde obiectum talis consilij malum sit. Id tamen libenter fatebor hunc consulentem excusari à restitutione, quando esset omnino æquale damnum, eidémque alterutrum absque eo consilio certissimè inferendum. Quia id consilium nil operatum est, sed mutationem materialem damni in prorsus æquale.

27 Quamuis tamen liceat consulere alteri minus malum ad vitandum maius? at nemini licet sibi tali consilio vti. Quippe in altero non potest vtrumque malum vitare: & proinde tuto consulit minus: at in seipso potest, & tenetur vtrumque cauere. Ita Sotus *l.6.de iust.q.1.a 5.col.7.paulo ante vers. Ex hi ergo* Salon 2.2.q 78 *a.4.controu.1.in solut. ad* 3. P. Molina *tom.1.de iust tract.2.disp.335 ad* 2. Carbon. *de restitut.q.69.ad* 2. vnde audiendi non sunt quidam, quos tacito nomine refert *gloss. cap.1.d.14. verb. periculosissime*, asserentes licere cuipiam veniale admittere, vt caueat in altero mortale, quia mortem temporalem subire licet gratia vitandæ pœnæ æternæ alterius: at veniali pœna temporalis correspondet. Sed meritò *glossa ibi* ab illis recedit quam sequuntur Turrecr *ibi a 2. num.4.* Sotus *nuper alleg.vers. Ex his ergo.* Quod comprobat ille textus, qui est D. August. *lib quæst. super Genes.c.42.* Quia quamuis malum pœnæ possit amplecti ad culpam alterius vitandam: at secus est de malo culpæ, quantumuis minimæ: implicat enim culpam esse, & licitè posse eligi.

28 Ex dictis deducitur qualiter factum Loth à culpa vindicari valeat: qui (vt refertur Genes.19.) Sodomitis libidine furentibus abutendi hospitibus, quos domi exceperat, proprias filias stuprandas obtulit, vt vel sic expleta libidine, à peiori Sodomiæ scelere se abstinerent. De qua re latissimè consulendus est Pereira *in c.*19. Gen. *disp* 1. Sed breuiter id factum damnant. D. August. *lib. quæstionum super* Genesim, *c.*42. & refertur *c.*1. *d.*14. dicens perturbationi Loth, & menti tanto malo permotæ, potius quàm sano consilio tribuendum esse. *& lib.contra mendacium c.9 gloss. interlinearis*, Lyra, Tho. Anglic. Abulensis, Hugo. Dionys. Ferus *in eundem locum* Genes.19. & 161 *& ibi* Lipoman. *in catena* Sot. *lib.6. de iust.q.1. art.5. col.pen.vers. At verò de* Loth. Pereira *in c.* 9. Genes *disp.1.in fin.* Salon. 2.2 q.78 *a* 4. *controuersia* 1 *in solution ad* 4 *in fin.* Alij verò (quod magis mihi placet) à culpa excusant id factum. Sic D. Ambr. *lib de* Patriarch *lib.1 de* Abraham, *c.*6. refertur *c. Offerebat*, 32.q.7. D. Chrysost. *hom.*43 *in* Genes. D. Aug. *lib.de mendac.c.*7. D. Th. *q.1.de malo a.5.ad* 14. Adrian. *Quodlib* 1 *a.3.ad* 8. Caiet. & Honcala *in eundem locum* Genes.19. *idemmet* Caiet. 2.2. *q.78.a.4.notab.3.ad fin.* Oleaster *in eundem locum Genes.*19. Arboreus *lib* 10. Theosoph. *c.2.fin.* Couar. 4 *decret.* 1 *p.4 in princ.n.vlt ad fi.* Valentia 2.2. *disp.5.q.21.punct.4 col.4.§. Et hoc ipsum.* P. Molin *t.2.de iust.tract.2.disp.335.fi.* Arag. 2.2 *q.* 62.*a.7.col.15.in solut.ad* 2. Carbon. *de rest q.69 post 3.concl.* At in modo excusandi discrepant. Nam D. Ambros. D. Tho. Aragon Carbon, excusant quòd minus delictum sit secundum naturam coire, quàm contra naturam delinquere. Alij verò quòd Loth non suaserit filiarum stuprum, sed materiam minoris mali obtulerit. Sic Caiet. *eo. art.*4. Arboreus, Oleaster, Couar. Valentia *nuper allegati.* Alij, quod noluerit Loth filias stuprari, nec prostituere, cum id sit eas inducere ad malum. Sed notat filias non præbituras consensum stupro, sed inuitè, ac proinde absque earum culpa fore vt violarentur. Ita Adrian. *proximè allegat.* At is excusandi modus placet, vt Loth minimè obtulerit filias ea mente vt Sodomitæ illis abuterentur, sed quòd ea submissione illius deflexi, ab hospitum Sodomitico abusu temperarent. Vt si quispiam in se vehementer indignanti pugionem offerat, dicens, Me eneca, non animo eo vt is mortem inferar, sed vt ea submissione placatus iram sedet. Sic Caiet. *in eum locum* Genes.19. *& ibi* Honcala. Molina *proximè citatus.* Et meritò Pereira *in id c.* 19. *disput.1.fine.* si à culpa vindicandum sit factum illud, hunc excusandi modum omnibus præferr.

Tandem ex his decidenda est quæstio nu. 14. proposita. Num habenti votum castitatis, aut reliqua matrim. impedientia, & ita carnis illecebris agitato, vt se continere nequear, sed passim succumbat, licitè suaderi possit vt matrim. ineat, vt vel sic minus peccet? Id enim licere probat apertè testimonium *E. Epiphanij n.15. allegatum*, vbi id consulit. Quod matrimonio inito vnicum peccatum admittatur: atque adeo id tanquam minus malum præferendum sit quamplurimis sacrilegiis, quæ passim venereis vacando perpetrantur, iuxta doctrinam quam n. 15. amplexati sumus. Atque ita suadere licitum esse fatentur Angelus *Matrimonium 3.impedimento 5.fi.* Veracr. 1.*p.Speculi,a.15.dub.vlt.* Matienzo *lib.5.recop.t.1 rubr.gloss.1.n.152.* At contrarium docent Astensis *summ.2 p.lib 8.t.10.a.vn. q.10.* Sylueſt *Matrimonium 7.q.5. dict.9.* Et videtur clarè sentire Hostiens. *sum.tit. De voto,§. Quot sunt species, nu.5.* Greg. Lopez *l.2.verb.Tan tenudos t.8.p.1.* vbi aiunt interroganti an post votum castitatis, quo ligatus est, valeat matrimonium, non posse responderi validum esse: nisi interrogans non seruet continentiam. Tunc enim poterit responderi valere vt maius peccatum vitet: subdunt tamen dicendum eidem esse, meo consilio non inibus matrimonium: ac proinde videntur sentire minimè licere consulere illi matrimonium ad maius id peccatum vitandum. Sed dicendum est, moraliter & in plurimum loquendo, nunquam licitum esse tale consilium. Quod vt minus malum possit consuli, desideretur alterum esse omnino ad malum maius determinatum, nec sufficiat prauus habitus ipsum ad lapsuum frequentiam impellens: insuper sit etiam necesse, vt nullo alio modo retrahi possit à maiori malo perpetrando, nisi illo minori malo sibi proposito (vt probauimus n.15.& 21.) Quæ in hoc casu minimè concurrunt. Quippe voto astrictus non omnino animo constituit venereis inhærere, sed præ fragilitate ac prauo habitu impulsus labitur. Deinde potest illi facili negotio consuli, nimirum, petita voti dispensatione, quæ statim concedi solet allegato incontinentiæ periculo. Verùm si eo voto ligatus ita malo inhæret, vt nec dispensationem petere vellet, nec à venereis desistere, sed omnino paratus esset ad illis vacandum, speraretúrque matrimonio inito illi malo consultum fore, amplector priorem opinionem, nempe licere id consilium dare, quo à maiori malo retrahatur. Tunc enim omnia requisita ad cohonestandum minoris mali consilium reperiuntur. 29

Tandem ad argumenta nu. 14. proposita respondetur. Ad 1. dic eum textum solum probare non licere cuipiam vsuras exercere, vt captiui vitam redimat. Quia nemini licet etiam veniale admittere ad maius malum in altero vitandum, vt nu.27. probauimus: at non probat minimè licere id minus suadere malum ad maius vitandum. Ad 2. neganda est consequentia. Quia non se habet minus malum, quod est consilij obiectum, eodem modo ad consilium & executionem. Nam in exequentis potestate situm est, vtrumque malum cauere, ac proinde reus est culpæ, quamuis leuioris, minus malum eligendo: at consulens 30

ſulens nequit ab vtroque malo ipſum retrahere: quocirca licitè minus malum ſuadit, vt vel ſit leuiorem culpam is, cui conſilium præbet, contrahat. Ad confirm. dic, Si fateremur verè ſuadere minus malum, concluderetur vtique ſuaderi poſitiuum, quod eſt malum: at non ſuadetur minus malum: ſed electio illa, quæ bona eſt. (vt n. 15. ex, licuimus.) Ad 3. negandum eſt antecedens, quando illud non petitur abſolutè, ſed poſita determinatione voluntatis ad maius malum: à quo aliter reuocari nequit. Ad 4. fateor non tantum poſſe, ſed reuera eſſe præceptum de minori malo eligendo, (vt n. 15. probauimus) non abſolutè, ſed ex ſuppoſitione determinationis voluntatis ad maius malum: hoc enim non eſt teneri ad minus malum, ſed ad potius retrahendum ſe à maiori: ſicut quando conſulitur maius malum: non eſt re vera conſilium minoris mali, ſed antepoſitionis illius minoris mali, maiori, quod admittere voluntas decreuerat. Ad 5. negandum eſt eſſe ſimile, quia præelectio illa minoris mali, vt bona, ſit debet ſuadere mediis proportionatis, quæ iuſtitiam nullius violent: quale non eſt, dum conſulitur minus damnum alicuius tertij in particulari, vt n. 24. explicui. Ad vltimum dic negandum eſſe antecedens. Quia conſulens non eſt verè cauſa illius minoris damni, ſed bonæ præelectionis quam ſuadet.

DISPVTATIO XII.

Quid ſit raptus: quæve eius pœnæ, attento iure antiquo: & qualiter attento eodem iure, matrimonio ineundo impedimentum ſit?

SVMMARIVM.

Quot quæſtiones diſputentur, n. 1.
Quæ ſint attento iure antiquo, raptorum pœnæ: & an ſint excommunicati: & hæc verba, Anathema ſit, ſint excommunicationis latæ, an ferendæ? 2.
Quot conditiones deſiderentur ad raptum, vt pœnis iuris communis ſubiaceat. 3.
An ſat ſit eſſe contra voluntatem puellæ, aut parentum? 4.
An ſufficiat puellam videre homines ad metũ inferendum paratos? 5.
Num ſit raptus, ſi fœmina ſui iuris conſentiat, quamuis aliis impedientibus vis inferatur? 6.
An ſatis ſit, initio vel poſt fœminam conſentire? 7.
Quid ſi parentes conſentiant, at mulier diſſentiat? 8.
An præſumatur contraria volũtas puellæ conſentientes, ne ſit raptus? 9.
An ſit raptus, quando fœmina importunis precibus abducitur? 10.
Quid, ſi pretio aut dolo abducatur, 11.
Quid, ſi parentibus contradicentibus fœmina conſentiat? & pœna debet commenſurari delicto, 12.
Quid, quando parentes ignorabant? 13.
Quid de tutoribus vel fratribus ſub quorum cuſtodia eſt? 14.
Quid ſi raptum præceſſerat tractatus de matrim. ineundo? & enodatur c. penult. de raptorib. n. 15.
An raptor raptam ducens, vitet raptorum pœnas? 16.
An deſideretur vt cauſa libidinis raptus fiat? 17.
An opus ſit, carnis commixtionem ſubſequi? 18
An raptus attentatus, & generaliter quodcunque crimen ſubiaceat eiuſdem delicti pœnis? 19
An deſideretur traductio de loco ad locum? 20.
Qualis debeat eſſe hæc traductio? 21.
An ſolius fœminæ honeſtæ ſit raptus, cuiuſcunque ſit ſtatus? 22.
Quid ſi meretrix rapiatur? 23.
Poſt n. 23. inuenies alia ſummaria.

1 Diſputatio de impedimento raptus deſiderat neceſſariò præmitti, tanquam valde difficile, quid raptus ſit. Atque vt explicetur decretum Trident. *ſeſſ. 24. de matrim. c. 6.* quod de raptu verba facit, grauiſſimas pœnas decernens, quarum cognitio ad conſcientiæ forum valde conducit, neceſſarium eſt aliqua præmitti de pœnis iure ciuili aut canonico antiquo ſtatutis per raptores incurrendis, quod breuiter percurram, parum enim ad forum conſcientiæ refert. Tres igitur diſput. de raptu inſtituam. Præſens, quid raptus ſit, & quibus pœnis addictus attento iure antiquo, & qualiter eo attento matrim. impediat, diſputabit. Sequens qualiter attento Tridentini decreto, matrim. impediat, & quando eius pœnis obnoxius ſit. Vltima, an ſtuprum ſine raptu contingere poſſit, ita vt peculiarem luxuriæ ſpeciem neceſſariò confitendam conſtituat: vt ſi inuitis parentibus virgo ſui corporis copiam faciat. In præſenti ergo diſp. 5. quæſtiones agitandæ ſunt. I. Quid raptus ſit, quaſve conditiones exigat, vt pœnis iuris antiqui ſubiaceat. II. An eiſdem pœnis ſubdatur femina rapiens virum, aut aliam feminam? III. An rapta nubens raptori, amittat ipſius raptoris bona, quæ ob raptus iniuriam lex ciuilis ſibi deferebat? IV. Quid raptus ſit quod attinet ad forum conſcientiæ, & vt conſtituat ſpeciem luxuriæ neceſſariò in confeſſione exprimendam? V. Qualiter raptus attento iure antiquo impediat ac dirimat matrimonium?

Quæſtio I. Quid raptus ſit, quaſve conditiones exigat, & vt pœnis iuris antiqui ſubiaceat? Præmittendum eſt *l. vn. C. de raptu virg. & l. reg. 3. t. 20. p. 7.* raptoribus mulieris honeſtæ ſtatutam eſſe mortis pœnam, & vt bona raptoris, & opem ei ferentium, ſtatim ad raptæ dominium tranſeant. Inſuper excommunicationis pœna raptor cum ei fauentibus punitur, *c. Si quis virginem 36. q. 2.* quod eſt Gr. 2. in Synod. Rom. ibi: *Si quis virginem vel viduam (niſi deſponſauerit) rapuerit, cum ſibi fauentibus, anathema ſit.* Quam eſſe excommunicationem latam æſtimant Mart. de Magiſtris *tractatu de temperantia, t. de raptu. concl. 6.* & aliqui alij. Et videntur tenere, Petr. Greg. *Syntagmate iuris p. 3. l. 36. c. 8. n. 7.* vbi ait eſſe excommunicationem aduerſus raptores, & allegat *d. c. Si quis virginem.* Quod ſuadent verba illa *anathema ſit:* quæ canonem latæ ſenten. important: vt docent Felin. *c. Rodulphus, n. 31. de reſcrip.* & multos alios referens Tiraq. *l. Si vnquam, verb. Reuertatur ſub entia 60. n. 180. C. de reuoc. donat.* Et in ſimili dicit Abb. *c. 2. in fine de foro compet.* vbi ait hæc verba excommunicatus ſit, eſſe latæ ſententiæ. Cæterùm verius eſt non eſſe latam, ſed ferendam ſententiam. Quod, Anathema ſit, ſententiam ferendam importet, nulla addita particula ad latam trahentis, vt teſtatur Bal. *c. At ſi clerici, n. 10. de iudiciis.* Et clarè *gl. c. 2. de foro compet.* vbi in fine, cùm textus ille dicat, *Sit ſequeſtratus,* explicat *per ſententiam, ſicut 30. d. quaſi per totam:* in qua ferè in omnibus textibus dicitur, ſit anathema: ac proinde clarè ſentit gloſſa ea verba, Anathema ſit, de ſide are ſenten. iam, ac proinde non continere latam excommunicationem. Quod idem non obſcurè ſignificat Turrecrem. *ca. d. 30 c. 1. in fin.* vbi quærens an textus illius diſtinctionis contineat latam ſententiam, in quibus dicitur, Anathema ſit: reſpondet contentos in illis, eſſe ipſo iure excommunicatos, quia ſunt hæretici, vbi clarè ſentit non virtute illorum verborum, ſed quia hæretici ſunt, eos incurrere excommunicationem. Præterea, quia eſto ea verba, Anathema ſit, excommunicatus ſit, importarent latam ſententiam: at id intelligendum venit, niſi profeſatur in materia, in qua ex aliis textibus conſtat non inferri ipſo iure excommunicationem, ſed exigi ſententiam. Ita docent Abb. *c. 2. in fine, de foro compet. & ibi eius Additionat.* Felin. *d. c. Rodolphus, n. 33. & de dicto,* Tiraq. *d. l. Si vnquam, verb. Reuertatur, n. 183.* At conſtat ex eadem cauſa 36. *q. 2. c. 1. & c. De puellis,* raptores non eſſe excõmunicatos, ſed excommunicandos: dicitur enim ibi, *Anathematizentur:* quod verbum cùm ſit futuri temporis, importat excõmunicationem ferendam, vt latiſſimè Tiraquel. *d. l. Si vnquam verb. Reuertatur, n. 39. & ſeq.* Atque ita non eſſe latam excommunicationem, ſed ferendam in raptores, clarè colligitur ex Goffredo *ſum. tit. de raptoribus, n. 8.* Hoſt. *ſum. t. de pœnis rapt. corporis, n. 1. verſ. Canones autem,* Bertachin. *in ſuo repertorio. lit. R verb. Raptor mulieris,* Sylu. *verb. Luxuria, q. 6. dicto 1.* vbi dicunt raptores debere excommunicari: ſentiunt ergo non eſſe ipſo iure excommunicatos. Et in propriis terminis docent Maioris *4. d. 29. q. 2. ad fin.* Caiet. *2. 2. q. 154. a. 7. in ſolut. ad 3. dubium.* Veracr. *appendice ad ſpeculum,* vbi de raptu *f. 83. § Sed tamen fatue.* Petr. de Led. *de matr. q. 50. a. vn. dub. 2.* vnde ea verba *d. c. Si quis virginem, anathema ſit,* explicat Caiet. id eſt, anathema fiat. 2

Hoc præmiſſo, ſit I. Concluſio. Ad raptum pœnis iuris ſubiectum, quadruplex conditio deſideratur. I. eſt vt adſit violentia. II. vt raptus fiat cauſa libidinis. III. vt ſit tra- 3

ductio de loco ad locum. IV. vt mulier rapta sit honestæ vitæ. Quæ omnes constabunt ex corollariis inde à nu.6. infetendis: vbi & DD. referam.

4 II. Conclusio. Ad raptum sufficit violentiam illam vel ipsi fœminæ raptæ, vel parentibus aut tutoribus inferri. Quia probabo num.8.12.& duplici seq.

5 Non tamen desideratur expresè metum inferri, vt raptus sit: sed satis erit quouis modo adsit metus violentiæ: vt si puella inspiciat homines armis munitos, ad eam renitentem cogendam. Et constat ex dictis lib. 4. disp.5. n.5. vbi probauimus metum armorum cadere in virum constantem, licet ea portans minimè illis vsus sit. Et ita tenent Decianus *tract.crim.l.8.c.7.n.6.* Azebedo *l.8.recop. tit.13.l.2.n.45.*

6 Hinc 1. deducitur, non esse audiendos DD. quosdam asserentes esse raptum, quando puella etiam sub nullius potestate constituta, volens abducitur. Hi sunt Abb.*c.pen. n.4.de rapter.& ibi* Auan.*n.4.vers.In gl.2.* & Angel.*lib.vn. n.5.C.de raptu virg.* Paulus *l.penult.n.2.C.de Episc. & cler.* vbi Albetic.*n.7.& d.vn.n.. oppofit.3.* Ant.*d.c.pen.n.8.* Bossius *pract tit.de raptu mulierum, n.16.* Bonifac. *de Vitalinis tr.de malefic.tit.de raptorib.n.2.* Gothoffred.*l.vn.verb.Pœna raptus, C.de raptu virg.* Dicuntur, Abb. Ananias, & Bossius, quod *l.vnic.* expresè dicatur, siue volenti siue nolenti fœmina raptum admitti; semper enim decepta præsumitur. Deinde quod fœmina dominium corporis sui non habeat, vt membra sua raptui exponat *l. Liber homo, ff. ad l. Aquiliam, & c. Significauit, de corp. vitiatis.* Alij verò DD. soli priori rationi innituntur. At meritò ab his DD. recedendum est. Quod rapere importet cum vi & impetu auferre, vt constat ex *l.3.vers. Non solum ff.de incendio, ruina.* ibi: *Aliud autem esse rapi aliud amoue i palam est. Siquidem amoueri aliquid etiam sine vi potest Rapi autem sine vi non potest.* Præterea, quia scienti & volenti non fit iniuria nec dolus, *l. Nemo videtur, ff.de reg.iur.* quare D. Th. (quem omnes Theologi sequuntur, & ferè omnes Iurisperiti) *2.2.q.154. a.7.* pro constanti docet, ad raptum violentiam desiderari. Nec credo Doctores allegatos præter Abb. Anan. & Bossium oppositum sentire: innituntur enim præsumptioni voluntati fœminæ dolis extortæ, sicut & *d. l. vnica*. vnde quando constaret voluntatem spontaneam adfuisse, in neutro foro raptus iudicabitur: nec ratio Abbatis & sequacium aliquid probat. Quamuis enim mulier non sit sui corporis domina, ita vt licitè possit raptui exponere, est tamen ad eum sensum domina, vt possit conniuere absque vllo iustitiæ crimine in altero: atque ita ipsa consentiente cessabit raptus, qui violentiam iustitiæ contrariam postulat. Atque ideo hanc partem tuentur, *gl.c.penult.verb.Consensit.de rapter.* Abul.*c.5.Matt.q.203.* Hippolyt.*l.vn.n.16. C.de raptu virg.* Nauar.*lib.5 cons.de raptor.vtraque editione, consil.1. n.vnic.* Carrerius *practica criminali*, vbi de raptu, *§. Secundo casu principali, n.7.* Decianus *tractatu criminali l.8.c.7.n.19.* Mascardus *de probat.concl.1259.n.19.* Peguera *decis.crim.c.43.n.8.* Ant.Cucus *l.5.inst.maiorum,t.12.n.120.* Veracruz *appendice ad Speculum*, vbi de raptu *f.82. §. Consequenter etiam.* Azebedo *lib.8.recop.tit.13.l.2.n.58.* *Vela de pœnis delictorum.c.29.§. Vno autem casu.* Adde cum Deciano & Azebedo *eisdem locis*, adhuc in eo casu, quo fœmina sui iuris vult, non esse raptum, quamuis eam abducens viris armatis comitatus abiret, nec aliqui impedimento sibi essent. Quia nec fœminæ, nec alicui, sub cuius cura & custodia sit, vis infertur: qualis ad raptum desideratur.

7 2. Infertur, quid dicendum sit, si puella abductioni conniueat, postea verò renitens cognita sit? Vel è contra, abductioni resistat, mox autem abducta copulæ annuat? Et quidam quando fœmina initio voluit abductionem, postea verò copulæ resistit: Guido de Susa *relatus ab* Alber. *l.pen.n.6.C.de Episc.& cler.* & Gandinus *de maleficiis, t.de multis quæstionib.d.pendentibus à statutis, n.21.* Albe *l.vn. n.16.C.de raptu virg.* & placet. Quia cùm raptus abductionem violentam petat, vbi ea deficit, non erit raptus, sed copula vi extorta. Iuxta ea quæ num.20. dicemus. Deinde quod in his spectetur initium, *l. Diuus.14. ff. ad l. Iuliam de sicariis*, ibi, *In maleficiis voluntas spectatur, non exitus.* Nec audiendus est Albetic.*ea.l.penult.n.7.* hoc reprobans. Quia loquitur iuxta suam sentent. nimirum vt si raptus licet fœmina semper velit, quam numero præcedenti impugnaui. Hinc rursus infertur, quando è contra fœmina initio abductioni resistit, ac post modum copulæ annuit esse raptum, quod initium spectandum sit, in quo violentia interfuit. Sic iidem & Carrerius *practica criminali* vbi de raptu, *§. Secundo casu principali, n.10.* Peguera *decisionib. crimin.c.43.n.7.* Guido *singulari 569.n.1.* Credo tamen in hoc euentu, si vere probaretur is consensus fœminæ in sua plena libertate positæ, liberandum fore raptorem à pœna ordinaria raptus, quod is consummatus minime sit: petit enim ad sui consummationem & violentiam copulam: saltem ex parte voluntatis raptoris, qui fecit quod potuit (vt n.18.dicemus.) Sic docent Decianus *tract.crim. l.9.c.7.n.38.& 24.* Azebedo *l.8.recop.tit.13.l.2.n.77.*

3. Infertur, esse vere raptum fœmina dissentienti, quamuis eius parentes consentiant abductioni. Quia parentes 8 non habent dominium corporis puellæ, nec facultatem illud ei vsui exponendi absque iniustitiæ labe, ob iniuriam puellæ irrogatam, sic Host. *sum tit.de pœnis raptorum corporum, n.1.vers.Dicitur ergo raptor.* D.Thom.*2.2.q.154. art.7.* Gerson.*4 p.serm.vlt demin.2.aduent.alphab.22.lit.T.* D.Anton.*2.p.1.5.c.2.in princ.* Rosel.*verb.Luxuria, init.* vbi Syluest.*q.1.vers.Raptus verò.* Turrecr.*c.Raptus 36.q.1.n.3.* Veracr.*append.ad Specul.* vbi de raptu *f.82.§.Consequenter etiam.* Palac.*4.d.34.disp.2.col.12.vers.Est aliud.* Toledo *l.5. sum.c.12.n.7.* Nauar.*sum.c.16.n.3.* Nauarra *l.2.de restit.c.3. p.4.* vbi de lædente in cæteris corporis bonis, *in noua edit. dub.1.n.418.* Valent.*2.2.disp.94.q.3.punct.3.col.7 § Raptus.*

4. Infertur intellectus ad *l. vn.§. Et si quidem, vers. Pœ- 9 nas autem. C. de raptu virg.* quæ decidit raptum admitti, siue mulier velit siue nolit. Intelligenda enim est, vt procedat ex præsumptione quadam, præsumit quippe vim inferri illi importunis ac dolosis suasibus, vt constat ex illis verbis, quæ reddens huius rationem subiungit, ibi: *Quia hoc ipsum velle mulierum ab insidiis nequissimi hominis, qui mediatur rapinam, inducitur. Nisi etenim eam solicitauerit, nisi odiosis artibus circumuenerit, non facit eam velle in tantum dedecus sese prodere.* Et ita docent Salicet. *ea. l.vn. n.29.& 30.* Ruin.*cons.122.n.5.vol.4.* Decian.*tract.crim.l.8. c.7.n.19.* Azebed.*lib.8.recop.t.13.l.4.n.55.* Cantera *in crim. quæst.tangentib punitionem delicti, c.4.n.10.* Nec placet alia expositio, quam tradunt Hippol. *ea.l.vn. n.16.* Decian.*eo. c. 7. n. 7.* dicentes eam l. vnicam considerare violentiam, parentibus non conniuentibus raptui, illatam, atque illorum intuitu appellare raptum, quando puella consentit. Sed non placet, quia textus ille expresè non expendit parentum contradictionem, sed voluntatem fœminæ non omnino liberam. Vt clarè constat ex ratione ibi subiuncta, nuper allegata.

5. Infertur temperandos esse DD. asserentes esse raptum, 10 quando fœmina sui iuris, importunis precibus abducetur. Quasi violenta sit extractio, eo quod importunæ preces vim inferant. Quod suadet *l. vers. Si quis volentem, ff. de libero hom. exhibendo*, vbi solicitationibus detentus, dicitur vi ac dolo retineri. Et *l.1.§. Persuadere, ff. de seruo corrupto*, ibi: *Persuadere autem est plus quàm compelli, & l.1. t.9.p.7.* ibi: *Como en manera de fuerça y son sacar, y falagar.* Et probat etiam *l.vn.§. Et si quidem vers. Pœnas autem, C. de raptu virg.* Et ita docent *Glossa ea l.vn.verb.Ipsum velle, & ibi* Bald. *n.20.* Nauar. *l.5.cons.tit.de raptoribus consil.1. num.vnic.* Carrerius *pract.crim.* vbi de raptu, *§. Secundo casu principali num.4.* Peguera *decisionib.crimin. c.43 num.3.* *Vela de pœnis delictorum c. 29. §. Ex quibus apparet.* Sed temperandi sunt, quando hæ preces importunæ violentiæ æquiparantur. Cùm enim raptus vim desideret, non sufficiunt quæcumque preces importunæ, non etenim omnes eæ vim inferunt: (vt latiùs declarauimus l.4.disp.7. num. 5. & seqq. vbi textibus in contrarium allegatis respondi.)

ſpondi.)Sed quando aliæ circunſtantiæ cum illis concurrunt, vt maximus reuerentiæ timor, ita vt perſona ſic inſtanti non audeat puella contradicere. Atque proinde quãdo ſolæ preces importunæ interueniunt, non eſſe raptum dictis pœnis obnoxium, ſed cuidam extraordinario ſupplicio, docent Hippol. *d.l.vn.n.*14. Decian *tract.crimin.l.*8 *cap.*7.*num.*1.*ad finem.*

11 6. Infertur ad pœnas *l. vn. C. de raptu virg.* raptoribus ſtatutas incurrendas, ſatis eſſe, ſi doloſis perſuaſionibus, aut quibuſcunque fraudibus circumuenta mulier abducatur. Conſtat ex *ea.l.vn.§. Et ſi quidem, verſic. Pœnas autem,* ibi: *Niſi odioſis artibus circumuenerit.* Vbi decidens textus, quare raptor fœminæ volentis pœnis ibi ſtatutis plectendus ſit, rationem reddit, quod conſenſus ille doloſis artibus extortus præſumatur. Ergo quoties conſtat dolum adeſſe, incurrentur hæ pœnæ. Et ita tenent Dynus *regul. Scienti,* 27.*n.*3.& 4.*de reg.iuris,in* 6. Angel. *auth.de leno,* §.*fi. in fin.* Saliœt. *d.l. vn.n.*29. vbi Hippol.*n.*15. Decian. *tract.criminali,l.*8 *c.*7.*n.*8. Berber. *in viatorio iuris, tit de raptor. poſt medium.* Maſcard. *de probat.concl.*1259.*n.*30. Cantera *q.crimin.q. tangentib.punitionem delicti,c.*4.*n.*23. Vnde dum hi DD. dicunt eſſe raptum, ſi fœmina donis ſibi promiſſis extrahatur, intelligendi ſunt, ſi in promiſſione dolus interueniat, vt quia animo defraudandi, montes aureos (vt vulgo fertur) quis promiſit: ſecus ſi pretio conuenit cum ipſa, abſque dolo, ita Decian.*eo.n.*8. Nec placet limitatio Iulij Clar. *lib.*5 *receptarum,* §. *Raptus n.*3. & Azebedo *lib.* 8. *recop.tit.*13. *lib.*2.*n.* 42. vbi hoc temperant, quando verbis fallacibus abducitur mulier, vt contra ſuorum voluntatem, in alio loco retineatur. Sed non placet quod *d. lex vn.* non conſiderauit eo loco diſſenſum ſuorum; (vt n. 9. diximus) quando enim parentes abductioni fœminæ renituntur, nil refert an fœmina decepta ſit, necne: erit etenim raptus, quamuis ipſa conſentiat, vt num. ſequenti dicemus.

12 7. Infertur, eſſe raptum, quando puella ſub parentum cuſtodia conſtituta, ex eorum domo ipſis inuitis abducitur, quamuis ipſa conſentiat: quippe iniuria maxima parentibus irrogatur, quam ipſa remittere nequit, ſponte ſua abductioni conſenſum præbens, *l.*2.*verſ. Vſque adeo, ff. de iniuriis.* Et notat *gloſſ.c.Contingit, el* 1.*de ſent.excomm.verb.Iniurioſa,* in quodam ſimili, nimirum, in clerico cuius conſenſus vt in ipſum manus iniiciantur, non liberat iniicientem à ſententia excommunicationis, vt decidit ille textus: quod poſſit clericus aſſenſum iniuriæ præbere, quatenus ſuæ perſonæ offenſa eſt, non tamen quatenus eſt ſtatus clericalis iniuria. Atque ita docent Hoſt. *ſumma tit. De pœnis raptorum corporum, n.*1.*verſ. Dicitur ergo raptor.* Abb. *c.pen. n* 4.*de rapt.& ibi* Ananias, *n.*4. *verſ. In gl* 4. Idem tenent Hippol. *l.vn.n.*19. *C.de raptu virg.* Roſell. *verb. Luxuria, init.* vbi Syln. *q.*6. *dicto* 2. Barbat. *conſ.vlt.n.*1.*vol.*2. Matheſilanus *notab.* 100. quem refert & ſequitur Bermond. Chauer. *de publicis concubinariis,* vbi de ſtupro, *n.*29. (habetur *t.*11. *tractatuum,p.*1.) Carterius *pract. crim.* vbi de raptu, §. *ſecundo caſu principali, n.*7. Boſſius *pract.crim.tit.de raptu mulieris, n.*16. Iul. Clar. *l.*5. *receptarum,* §. *Raptus, n.*3. Decian. *tract.crim.l.*8.*c.*7.*n.*21. Perez *lib.*8.*ordinamenti,* *c.*15. *rub.f.*278 *ad fin.* Azebedo *l.*8.*recop.t.*13.*l.*2.*n.*41.& 42. Peguera *deciſion.crim.c.*43.*n.*6. Salzedo *pract.* Bernardi Diaz. *cap.*78 *in poſteriori editio,in fin.* Maſcard. *de prob.concl.*1259. *n.*29. Cantera *q.crim.q. tangentib. punitionem delicti, c.*4. *n.*20. Petr. Greg. Syntagmate *iuris,p.*3.*l.*36.*c* 8 *n.*4. Vela *de pœnis delictorum,c.*29. §. *Vnde ſi fœmina.* Zauallo *q.practicis q.*596. *n.* 33. & multi alij fatentur eſſe raptum verum, quamuis de pœnis iuris non agant, quos n. 35. referam. Quamuis autem Peguera *eod. c.*43.*n.*3. & Zauallos *nuper citatus* velint hunc raptorem ſubdi ordinariis pœnis raptus, ac Perez dicat pœna capitali plectendum eſſe: at verius eſt ſolam extraordinariam pœnam infligendam eſſe, quod pœna commenſurari delicto debeat, *c.Non afferamus,* 24.*q.*3. *auth.Vt patrum filij ſuccedant,* §. *Quia verò.* At longe minus delictum eſt tunc, quàm ſi fœmina quoque diſſentiret, cum ſit reſpectu ſolius patris raptus: eo vel maximè, quod in his iniurii voluntas fœminæ, cui directe iniuria violentiæ irrogatur, ſpectanda ſit. Non ergo pœna ordinaria raptus, ſed alia arbitrio iudicis imponenda eſt. Quod docent Decian. Boſſius, *n.*7. Cant. Azeb. *n.*56. *nuper alleg.*

13 Immo erit quoque raptus, quando parentibus ignorantibus virgo conſentiens ſub illorum cura exiſtens abducta eſt. Quamuis enim tunc non interueniat ipſorum contradictio poſitiua, eſt tamen voluntatis ipſorum defectus, qui nolitio appellatur, quod ſatis eſt vt de iniuria ſibi ipſis illata iuſtam querelam concipiant. Sic Abbas, Ananias, Boſſius *n.*16. Peguera *n.*6. quos num. præcedenti retuli. Ac non ſubdetur pœnis ordinariis raptus. Quippe non eſt propriè raptus (vt n.36. probauimus.) Et ita docet Enriq. *l.*12. *matrim.c.*14 *n.*5. & hunc non ſubdi pœnis ſtatutis raptui in Tridentino tenent alij, quos diſp. ſequenti n. 12. referam. Nec tanta pœna infligenda eſt, ac ſi parentes expreſsè abductioni reſiſterent. Tunc enim grauiùs delinqueretur.

14 Idem dicendum eſt, quando puella ſub tutorum poteſtate, aut mariti conſtituta, ex eorum domo abſque ipſorum voluntate conſentiens abduceretur. Habentur enim loco parentum. Ita Carter. Maſc. Perez *vbi n.*11. *eos retuli.* Addit bene Perez idem ſentiendum eſſe, ſi fœmina ſub fratrum cuſtodia eſſet. Cum tamen minus ſit delictum, quando ſub fratrum cuſtodia eſt, minor erit pœna.

15 Sunt tamen hæc limitanda, niſi præceſſiſſet tractatus de matrim. ineundo. Tunc enim ſi puella volens, quantumuis reclamantibus parentibus à ſponſo extrahatur, non ſubdetur raptus hic pœnis iuris ciuilis: quod corrigitur in hoc per ius canonicum, quod in hoc ſeruandum eſt. Conſtat ex *c.pen.de raptor.* ibi: *Cum ibi raptus dicatur admitti, vbi nil ante de nuptiis agitur, iſte raptor dici non debet, cum habuerit mulieris aſſenſum, & priùs eam deſponſauerit, quam cognouerit: licèt parentes reclamarent, à quibus eam dicitur rapuiſſe.* Per quod corrigitur *l.vn. ad medium, princ. C. de raptu virg.* ibi, *Quoties connumeramus eum, qui ſaltem ſponſam ſuam per vim rapere auſus fuerit.* Quam *l.Regia* 3.*t.*20.*p.*7. explicat de raptu ſponſæ de futuro: vt bene aduertit Greg. Lop. *verb. Sa eſpoſa.* At corrigitur per *d. c. pen.* quod raptum puniri non permittit factũ pro ineũdo matrim. quando præceſſere ſponſalia de futuro. Et loqui eum textum etiam quando ſola hæc ſponſalia præceſſere, inde conſtat. Quod dicat: *Vbi nil ante de nuptiis agitur:* quãdo etenim ſponſalia præcedunt, iam verum eſt, aliquid de nuptiis actum eſſe. Atque ita docent Abbas *ibi.n.*1. *notab.*1.& *n.*4. Ananias *n.*4. *verſ. in gl.*2. intelligentes *gloſſam ibi, verb. Admitti,* quæ docet non eſſe raptum, quando puella conſentit, vt intelligatur ſi præceſſit tractatus de matrim. contrahendo. Ita tenẽt Corneus *cõſ.*80.*n.*7.& 8.*vol* 2. Barb. *conſ.vlt.n.*1.*vol.*2. Carrer. *pract.crim.* vbi de raptu, § *Hinc nata occaſione aliqua de raptu diſſeramus, n.*26. Boſſius *pract.t. De raptu mulieris, n.*17. Decian. *tract crim.l.*8.*c.*13.*n.*47. Idem videtur clarè ſentire Viguerius *l. Inſtit.c.*7. §. 4. *verſ.* 5. vbi ait non eſſe raptum, ſi ſponſa maximè de præſenti abducatur. Et fauent aliqui, qui generaliter hoc docẽt, quando tractatus aliquis de matrimonio præceſſit. Hi ſunt, Roſella *verb. Luxuria, n.*1. Syluest. *q.*6. *diſt.*1. Angel. *verb.* Raptor, *n.*3.& *ibi* Tabiena *n.*2.*q* 1. Vela *de pœnis delict.c.*29. §. *Vnde ſi.* Aliqui volunt, vt non ſit locus pœnis raptus, iuxta deciſionem *d. c.penult.* deſiderari tres conditiones, I. vt puella abductioni conſenſerit: II. vt præceſſerint ſponſalia: III. vt matrim. ſubſecutũ ſit. Sed bene Boſſius & Decian. proximè allegati cum aliis quos referunt, ſolas duas priores conditiones neceſſarias eſſe affirmant. Quod *text. d.c.pen.* ſolas eas exegerit, & dum de matrimonio ſubſecuto mentionem fecit, id fuit ad eum finem, vt reuocetur coniux à monaſterio, quod poſt matrimonij conſummationem ingredi nequit. Id tamen cum Corneo *proximè alleg.* aſſerendum eſt, nempe non ſufficere actum eſſe de nuptiis contrahendis, ſi non ſit iam præſtitus conſenſus de matrimonio ineundo, ac is tractatus concluſus. Verba enim illa *d.c.penult. Vbi nil ante de*

nuptiis

nuptiis agitur, sunt cum affectu accipienda. Quòd ex tunc iam habeat aliquale ius raptor in raptam: nullum enim habet, dum sponsalia non sunt communi placito inita.

6 Quinimo quamuis nullus matrimonij ineundi tractatus præcesserit, eo postea subsecuto, est valde rationi consentaneum, praxique receptum, ne ordinariis raptus pœnis raptor plectatur, sed mitioribus arbitrio iudicis. Quod docent Paulus *l. pen. n. 5. C. de Episcopis & cleric.* dicens Mantuæ raptorem quemdam mortis pœnam euasisse, quod raptam duxerit. Bossius *pract. crim. tit. de raptu mulieris*, n. 17. Decian. *tract. crim. l. 8. c. 13. n.* 48. Peguera *quæst. crim. c. 42. fin.* (qui omnino videndus est, latè enim hanc quæstionem discutit.) Et consentit Ant. Gom. *aliis citatis, l.* 80. Tauri, *n. 43. ad fin.* Hispania, propter *l. reg. 12. t. 1. p. 7.* quæ vult, concordia inita inter partes, non imponendam esse pœnam corporalem delicto statutam: quamuis, iure communi attento, secus esse dicat. Quamuis non desint alij, qui hunc raptorem à pœna mortis minimè eximant: inter quos est Gre. Lop. *l. 3. verb.* Casasse, *t. 20. p. 1.* adducens forsan nec esse iustam legem id disponentem: eo quòd ad peccandum inuitaret. Et dubius manet, nihilque definit de pœna mortis, Iul. Clar. *l. 5. recept. §. Raptus. n. 8. fine.* Nec est opus, vt raptor hic pœnam ordinariam euadat, patentibus conniuentibus initum esse matrimonium, vt bene tuetur *ibidem* Decianus contra Paulum & Pegueram proximè allegatos.

17 8. Infertur non esse raptum his pœnis obnoxium, si non causa libidinis explendæ fiat, sed alia quacumque. Quod constat, nam raptus propriè est luxuriæ species, teste D. Th. 2. 2. *q. 154. a. 7.* Et ita D. Isidor. *l. 5.* Etym. *c. 26.* & refertur *c. 1. 36 q. 1.* raptum, dixit esse illicitum coitum à corrumpendo dictum, raptúque potientem, stupro frui. Atque ita docent Decius *cons. 254. n. 8. vol. 2.* Carterius *pract. crim.* vbi de raptu, § *Secundo casu princ. n. 12.* Bossius *pract. crim. t. De raptu mulieris, n. 17.* Iul. Clarus *l. 5. recept. §. Raptus, n. 1.* Decian. *tract. crimin. l. 8. c. 7. n. 38.* Cantera *q. crimin. q. tangētib. punitionē delicti, c. 4. n. 22.* Peguera *decis. crim. c. 42. n. 7.* Azebedo *l. 8. recop. t. 13. l. 2. n. 91.* Vela *de pœnis delict. c. 29.*

18 Dubitabis autem, num desideretur ad raptus pœnas copulam subsecutam esse? Affirmant quidam, quod colligunt ex *l. vn. C. de raptu virg. paulo post principium*, ibi, *Cum virginitas vel castitas corrupta restitui non possit.* Item, quia pœnæ illius legis eò tendunt, vt copula vitetur. Ita Anan. testans ita iudicatū Bononiæ *c. pen. in fine, de raptor.* Cepola *cons. 57. col. 2.* Dec. *cons. 234. n. 8. vol. 2.* Boërius *decis. 316. n. 4.* Ruminal. *cons. 371. n. 19. vol. 5.* Perez *l. 8. ord. t. 15. rub. f. 279. § Quæritur, quis rapuit virginem:* & addit hoc esse verum, siue raptor se à copula abstinuerit, quia noluit, siue quia non potuit. Alij tenent contrarium. Ita Baldus *l. Si quis non dicam rapere, in fin. C. de Episc. & cler.* Paulus *l. pen. n. 5. C. eod. tit.* Bossius *pract. t. de raptu mulieris n. 8.* Greg. Lop. *l. 3. tit. 20. p. 7. verb. Ojaziendo*, per illam l. ibi: *Robando, ò jaziendo.* Et illa ducti tenent idem Zauallos *q. pract. q. 596. n. 28.* Cantera *q. crim. q. tangentib. punitionem delicti, c. 4. n. 20. n. 22.* vbi addit, siue raptor potuerit habere copulam, & noluerit, siue non potuerit, locum esse pœnis raptus. Sed placet distinctio communis DD. vt si raptor à copula se abstinuerit, pœnitentia ductus, & nolens habere, quamuis potuerit, non sit ordinariis raptus pœnis obnoxius, sed extraordinariis: secus si copula subsecuta non fuerit, quòd ad eam peruenire non potuit. Sic docent Hippolyt. latè probans *d. l. vn. n. 253.* Bermond. Clouer *de publicis concubinariis*, vbi de stupro, *n. 32. fin. & seq.* Carterius *pract. crim.* vbi de raptu, *§. Secundo casu principali n. 8. fin.* Iul. Clar. *l. 5. recept. §. Rapt. n. 4.* Couar. *clem. Si furiosus, de homic. 2. p. init. n.* 8. Ant. Gom. *l.* 80. Tauri *n.* 40. Decian. *tra. crim. l. 8. c. 7. n.* 38. Menoch. *de arbit. l. 2. centur. 4. casu* 360. *n.* 31. Mascard. *de prob. concl.* 1159. *n.* 37. Hier. Gab. *cons.* 171. *n. 1. & 6. vol.* 1. Peguera *decis. crim.* 43. *n. 1.* Azebedo *l. 8. recop. tit. 13. l. 2. n.* 89. Vela *de pœnis delictorum, c. 29. § Vnde dicendum est.* Limitant bene Cou. & Decian. nisi rapta sit monialis, raptor quippe pœnam ordinariam subdit, quacūque ex causa copula nō sit subsecuta.

Ex qua resolutione colligitur decisio illius quæstionis, 19
An conatus ad rapiendum eo non subsecuto, quia rapiens non potuit, astrictus sit pœnis ordinariis raptus? De qua latè consulendi sunt Menoch. *de arbit. l. 2. centur 4. cas.* 360. Zauallos *q. pract. tota q.* 540. Sed breuiter teneri sic conantem pœnis raptorum; vt si vadat mulieris domum hominibus armatis comitatus ad eam rapiendam, nec eam inueniat, & ideo cesset raptus; docent *gloss. Instit. de vi bon. rapt. in princ. verb. Comprehendatur.* Hippol. latè probans, *l. vn. n. 244. & seq. C. de rapt. virg. Corsetus in suis notabilib. verbo. Vis* Cantera *n. 20.* vbi citatus est n. præced. Ducuntur, quòd in atrocioribus delictis conatus pro facto reputetur, vt notat Cardin. *clem. Pastoralis, in princ n. 3. notab.* 8. *de sent. & re iud.* colligens ex eo textu. At verius est sola pœna extraordinaria puniendum esse eum conatum. Quod probant Couar. Ant. Gom. *n. praced. allegati.* Menoch. *dict. casu* 360. *n.* 33. & addit bene Couar. id esse verum, licèt conatus ad rapiendam mulierem adhibitus fuerit, ea non rapta, nec è monasterio abducta.

9. Infertur, desiderari ad raptum vt pœnis iuris subiaceat, traductionem de loco ad locum, vnde si absque tradu- 20
ctione cognoscatur violenter fœmina, erit copula vi extorta, non autem raptus, *l. Mariti lenocinium* 29. *in fin ff. ad l.* Iuliam, *de adult.* ibi: *Eum autem qui per vim stuprum intulerit vel mari vel fœminæ.* Constat etiam ex *c. Lex illa*, quod est Gelasij Papæ 36. *q.* 1. ibi: *Raptum dixit commissum esse, vbi puella de cuius nuptiis nil antea actum fuerat, violenter abducta.* Et ita docent Bald. *l. Sed eximendi, paulo post princ. vers. In gloss. quæ incipit. ff. Ne quis eum qui.* Host. *sum. t. De pœnis rapt. corporum, n. 1. vers. Dicitur ergo rapt.* Alber. *l. vn. in fin. C. de raptu virg. Et in suo diction. lit. R. verb. Raptus, & l. 2. de statutis. q. 31. n. 1. & 2 Guido singulari* 1007. *n. 1.* Paulus *l. pen. n. 4. C. de Episc. & cler.* Hippol. *singul* 65. *n.* 2. Bertrand. *cons.* 39. *vol.* 6. *Cuman. cons.* 95. *n. vn.* Bonif. de Vitalinis *tract. de malef. t. De adulterio, incestu, & Sodomia, n.* 11. *Gand. de malef. t. de multis quæst. dependentib. a statutis, n.* 19. Carter. *pra. crim.* vbi de raptu, *§. Secundo casu principali, n. 1.* Nat. *l.* 5. *cons. in vtraque edit. t. De raptor. cons.* 1. *n. vn.* Bossius *pract. t. De raptu mulieris, n.* 3. Iul. Clar. multis citatis, & dicens esse omnium, *l. 5. recept. §. Raptus n.* 1. Ant. Gom. *l.* 80. Taur. *n.* 41. Decian. *tra. crim. l. 8. c. 7. n.* 31. Mascard. *de prob. concl.* 1159. *n. 20. & 23.* Perez *l. 8. ordinum, t. 15. rubr. f.* 279. *§. Quæro quando dicatur raptus*, Azeb. *l. 8. recop. t. 13. l. 2. n.* 82. Peguera *decis. crim. c. 42. n. 7.* Zauallos *q. pra. q. 596. n. 3.* Bermond. Chouer *de publicis concubin.* vbi de stupro, *n.* 19. Vela *de pœnis delict. c. 29. paulo post princ.* Manuel 1. *t. sum. 1. edit. c.* 232. *n. 2.* Vega 2. *2. sum. c. 34. casu* 157. *notab.* 2. Emm. S. *sum. verb. Matrimonium, in prin. n.* 9. Quare credendum minimè est Rebuff. *l. Marcell. 9. verb. Rapere ff. de verb. sig.* & Cantera *q. crim. q. tangent. punitionem delicti, c. 4. n.* 29. dicentibus ad raptum non desiderari traductionē de loco ad locum. Quamuis verò absque ea traductione non sit propriè raptus: at plectetur vi cognoscens pœna capitis, & amissionis bonorum, instar veri raptoris, in hoc regno Castellæ. Quòd id disponat *l. reg. 3. t. 20. p. 7.* ibi: *Jaziendo con alguna dellas por fuerça*, & ita obseruant ibi Greg. Lop. *verb. O jaziendo.* Ant. Gomez *d. l. 80. n. 41.* Zauallos *d. q. 596. n. 6.*

Nec qualiscumque traductio de loco ad locum suffi- 21
cit, sed debet esse ad effectum abducendi, & non gratia commodioris vsus & coitus. Id enim non est verè traducere de loco ad locum. Ita Cuman. Bertrand. Iul. Clar. Decian. *n.* 32. Masc. *n.* 20. Azebedo *n.* 83. Peguera, Zauallos *n.* 3. Vela *§. 5. sit. num. prac.* Vnde non satis erit, si puella de vna camera in aliam extrahatur. Quod non id fit ad effectum abducendi, sed ad commodiorem coitum. Ita Bertrandus, Iulius Clarus, Decianus, Azebedo, Mascardus *n.* 21. Peguera, Zauallos *ibid.* Nec similiter sufficiet, si rapiatur à via publica, & seorsum abducatur. Quia id est gratia commodè coëundi: is etenim actus occultum locum petit. Sic Cuman. Carr. *n. 2. alleg. n. prec.* Tandem, nec satis est, si quis puellam in agro repertam, per aliquot passus abducat, vt eam carnaliter cognoscat, quoniam id ad commodiùs

coëun

coëundum sit. Sic Bertr.Iul.Clar.Masc.*n.21*.Azeb.*n.83.* *& seq.* Imò plus dicit Decianus *d. n.* 32. non sufficere si de via in campum gratia commodioris vsus vehatur. Id tamen monuerim, esse verum raptum, si feminam animo abducendi in alium locum, quispiam è loco rapiat, quamuis eam ad locum destinatum minimè perduxerit, quòd iam sit vera de loco ad locum abductio & animo abducendi facta. Ita docet Bald.*n praeced.allegatus.*

22 10. Infertur, raptum pœnis iuris subditum petere, vt sit mulierū honestarum. Constat ex *l.vnic. statim in principio, C.de raptu virg.* ibi: *Raptores virginū honestarū, vel quarumlibet viduarum.* Vbi *gl.verb.Virginum, &* Hippol.*ibi,n.*210. dicunt particulam illam, Honestarum, determinare etiam sequentia: ita vt in quocunque casu, & in quacumque muliere intelligatur, dummodo sit honesta. Quod etiam clarè expressit *l.regia* 3.*tit.*20.*p.*7. Et constabit amplius ex dicendis num.seq. Si tamen mulier sit honesta, siue virgo, siue nupta, siue vidua, siue soluta sit, erit raptus, vt constant ex *ead.l.vnic. & ex ead.l.regia* 3. Et docent Host.*sum.t.de pœnis raptorum corporum, paulo post prin.* Grillandus *de pœnis omnifariam coitus, q.*10.*n.*1. (habetur *to.*11. *tractatuum p.*1.) Bonif.de Vitalin.*tract.de maleficiis, t.De raptor.n.*2.*& t.De adulterio, incestu, & sodomia, n.*12. Carter.*pract.criminali,* vbi de raptu, § *Hinc nacta occasione, aliqua de raptu differamus, n.*1.*&* 8. Ant.Gomez *l.*80.Tauri,*n* 36. Decianus *tract. criminali, l.*8.*c.*7.*n.*17. Cant.*q.crim.q.tangent. punitionem delicti, c.*4.*n.*20. Azebedo *li.*8.*recop.t.*13.*l.*2.*n.*49.

23 Tandem infertur, meretricis raptorem non incidere in pœnam *l.vn.C.de rapt.virg.& l.reg.*3.*t.*20.*p.*7. Quòd ad eas pœnas incurrendas desideretur honestas in muliere rapta (vt n.præc.probaui) sed is raptor pœna extraordinaria arbitrio iudicis puniendus erit. Constat etiam ex *l.Verum est,* 40 *ff.de furtis,* ibi: *Verum est, si meretricem alienam ancillam rapuerit quis, non esse furtum.* Atque ita docent *gl. Instit. de pub.iudiciis.§.Item l.Iulia, verb.* Viduam. Bart.*d.l.Verum n.*3. Angel.*l.vn.n.*3.*C.de raptu virg.& ibi* Hippol. *n.*210. & ibi omnes, Couar.5.*var.c.*14.*n.*2.*fi.* Menoch.*de arbit.li.*2.*centur.* 3.*casu* 291.*n.*1. Iul.Claros *li.*5.*recop.§.Raptus, n.*5.& omnes Doctores statim allegandi. Quod temperandum est primò, nisi vitæ ante actæ pœnitentia ducta meretrix illa, vitam honestam agere cœpisset: ita vt non sufficiat pœnitentia illa absque honestæ vitæ receptione. Ita Salicet.*d.l.vn.n.*3. *oppos.*1.*& ibi* Hippol.*n.*19.*& seq.* Ananias *c.fi.n.*3.*in fine, de raptor.* Bermondus Chouet *de publicis concubin.* vbi de stupro, *n.*22.*& seq.* Grillandus *de pœnis omnifariam coitus q.*10. *n.*25.*& duplici sequenti (vterque habetur t.*11.*tractatuum, p.*1.) Carter.*practica crimin.* vbi de raptu, §.*Hinc nacta occasione, aliqua de raptu differamus, n.*12. Decianus *tr.crim.l.*8.*c.*7.*n.*9. Ant.Gomez *l.*80.Tauri,*n.*45 Mascard.*de prob.concl.*1259. *n.*14. Azebedo *li.*8.*recop.t.*13.*l.*1.*n.*110. Atque ita intelligendi sunt Bal.*d.l.vn.n.*21.*& ibi* Alberic.*n.*10. Cyn.*n.*3.*q.*1. Paulus *l.pen.n.*2. *C. de episc. & cleric.* Greg.Lop.*l.fin.verb,* Fuerça, *tit.*19.*p.*7. Peguera *decis.crim.c.*43.*n.*15. vbi raptorem meretricis pœnis subdunt quando meretrix renitebatur, præteritæ vitæ pœnitentia ducta volens in posterum ab ea desistere: intelligendi enim sunt, si vna cum pœnitentia illa cœpisset honestam vitam, aliàs sola pœnitentia non sufficeret, iuxta dicta. Secundum temperandum est, nisi meretrix ea iustam haberet renitendi causam, vt si contradiceret ob consanguinitatem, vel affinitatem cum raptore. Ita Alber.Ie.Cynus, Paulus.Greg.Lop.Peguera, *ibid.* Azeb.*d.l.* 2.*n.*111. Sed meliùs Salicet.& Carter.*proximè alleg.* dicunt adhuc non esse locum pœnis raptus, sed incestus. Quia deficit honesta vita in rapta, quæ omnino ad pœnas raptus incurrendas necessaria est, (vt n.præc. probaui.) Tertium temperandum est, nisi meretrix illa esset coniugata. Quia tunc marito irrogaret iniuriam raptor illius meretricis: ac subinde iure optimo raptoris pœnis obnoxius esset. Ita Paulus, Hippol.*n.*30. Carter. Ant.Gom. Decian.*n.*14. Masc. *n.*15. Azebedo *n* 107. *nuper citati.* Quod intellige, nisi maritus esset leno. Tunc enim etiam respectu ipsius cessaret iniuria. Sic Hippol.*n.*31. Carter. Decian. Masc.*n.*19. Azeb.*ibi.* Atque ita intelligendus est Ang.*d.l vn.n* 6. dicens [illegible] ratum, quamuis meretrix nupta sit. An verò hic sit [illegible] trix, seu inhonesta mulier, quæ semel sui corporis co[illegible] fecit, ita vt non sit locus pœnis raptus? consulendi sunt Decian.*eo.c.*7.*n.*12.& Vela *de pœnis delict.c.*26.*corol.*4.

SVMMARIVM.

An eisdem pœnis raptus subdatur mulier rapiens virum, vel aliam feminam? Refertur sent. affirmatiua, n 24.

*Proponitur contraria Authoris sententia, n.*25.

Soluuntur argumenta, n 26.

*Post n.*26 *inuenies alia summaria.*

Quæstio II. An eisdem pœnis raptus subdatur femina rapiens virum, vel aliam feminam? Quidam affirmant eisdem pœnis raptus obnoxiam esse feminam viri raptricem. Ducuntur primùm quòd quamuis *l. vnic. C. de raptu virg.* loquatur de viro rapiente feminam, & similiter *l. reg.* 3 *t.*20.*p.*7.& illi raptui vtraque lex pœnam decernat: at cum militet eadem ratio in femina virum rapiente, ad eum euentum extendenda est. Secundum, quia dum eæ leges de viro raptore loquuntur, verba, gratia frequentioris vsus posita sunt: quòd frequentius id contingat, quàm oppositum. Verba autem gratia frequentioris vsus posita in lege, eam restringere minimè solent, quin ad casum minùs frequentem extendantur (vt latè probaui lib. 6. disp. 19 n.10.) Et multis similibus adductis probat Tiraquel. *de retractu lignag.* §. 20. *gl. vn.n.*4. *& seq.* Tertium, quia textus interdicentes incestuoso debitum petere, ac aliud matrimonium inire, de solo viro loquuntur. At ad vxorem quoque eiusdem criminis ream extendi, dicemus hoc lib.7.disp.15. num.2. Ergo idem dicendum erit de pœnis viri raptoris, extendi nimirum, ad feminam raptricem. Quartum, quia textus statuunt vxoricidium esse matrimonij ineundi impedimentum, & tamen multi, & non pœnitendi authores, extendunt ad viricidium, vt dicemus hoc lib. disp.16.n.5. Quintum, quia *d.l. vnic.* §.*Et si quidem vers. Pœnas autem,* clarè loquitur de masculis & feminis: & ad finem concludit, *Sed & si quis inter hæc ministeria seruilis conditionis fuerit comprehensus; circa sexus discretionem.* Quòd si dicas ibi esse sermonem de opem ferentibus raptori, atque æquè comprehendi feminas ac masculos rapini auxiliantes: nil proderit euasio. Quia si femina opem ferens raptui comprehenditur sub illis pœnis: ergo à fortiori femina ipsa raptrix. Quam consequentiam mirum in modum confirmat *c.*2. *de apostatis,* iuncta communi doctrina. Nam ibi soli acolytho qui ministerium exhibet sacerdoti rebaptizanti, imponitur irregularitas: & cùm nullus alius textus sit ipsi sacerdoti rebaptizanti eam statuens, omnes DD. eum textum ad sacerdotem rebaptizantem extendunt, ac asserunt per eum textum esse irregularem. Cuius extensionis rationem optimè explicat Suarez 3.*p.q.*71. *a.*4.*disp.*31.*sect.*6. quòd ea irregularitas sit propter nefandum ministerium, quod multo magis conuenit rebaptizanti, quàm ministranti: & quòd ea cooperatio non sit in rebus & actionibus distinctis, sed in eadem actione. Quod in præsenti casu prorsus inuenitur. Quippe peius delinquat femina ipsa rapiens, quàm si rapienti opem præstat, ac cooperatio illa & auxilium non sint in actionibus distinctis, sed in eadem. Si ergo femina auxilium raptui præstans incurrit pœnas raptus, vt expressè decernit *d. l.vn.* à fortiori incurret ipsa femina raptrix. Et tandem, quia quando verba possunt adaptari mulieribus, sicut masculis, & materia potest conuenire vtrique sexui, masculinum comprehendit femininum etiam in pœnalibus & odiosis, iuxta doctrinam Bartoli communiter receptam *l. Iura, in fine ff. de legib.* Atque ita Clem.1. *de regular.* statuitur vt religiosi mendicantes ex Pontificis licentia transeuntes ad non mendicantes, vocem & locum in capitulo minimè habeant: & tamen *gl.ibi verb. Quoslibet, in fine,* Cardinalis *ibi, in prin.q.*7.*nu.*15. Imol.*n.*8. communis, affirmant extendi masculinum ad femininum, ac proinde comprehendi quoque moniales transeuntes. Ita igitur dicendum erit in

in præsenti. Et hæc sententia est valde probabilis: & illam sustinent *gl. d. l. vnica, verb. Sponsam, & ibi* Bald. *n.* 23. *idem* Bald. *l. pen. n.* 7. *C. de episc. & cler. & l. Si ita q.* 1. *in fine, ff. de iniusto, rupto, & irrito facto testam, & c. Causam matr. de prob. in fin.* Et fortè esse veram dicunt Host. *sum. t. De pœnis raptorum corporum, n.* 1. *vers. Hec autem delictum, &* Azo. *sum. t. de raptu virg. n.* 3. eandem sustinent Anan. *c. fi. n. de raptor.* Angel. *d. l. vn. in fi.* dicens semel se vidisse Florentiæ meretricem comburi, quòd puerum rapuisset. Hippol. *d. l. vn. n.* 225. *& l. Si quis viduam n.* 6. *ff. de q.* Carrer *pract. crim. vbi de raptu. §. Hinc nacta occasione aliqua de raptu differamus, n.* 27. *&* 29. Barb. *conf.* 64. *n.* 12. *vol.* 1. Petr. de Berma *in addition. ad* Iac. Buttic. *l. Raptores, col. pen. C. de episc. & cler.* Franc. Curtius, *& Collectarius*, quos refert & sequitur Tiraq. *de retractu lignag. §.* 20. *gl. vn. n.* 5. vbi *n.* 5. *& l.* 9. *connub. n.* 112. refert varias feminas virorum raptrices. Lud. Gom. *regula* Cancell. *de infirmis resignantib. q.* 6. *§ Sed his non obstantib.* Ant. Gom. *l.* 80. Tauri *n.* 37. Canrera *q. crim. quæst. tangentibus punitionem delicti, c.* 4. *n.* 20. Azeb. *li.* 8. *recop. t.* 13. *l.* 2. *n.* 95. Vela *tra. de pœnis delict. c.* 29. *§. Tertio ex illa*, Enriq. *l.* 12. *de matr. c.* 14. *n.* 4. Manuel 1. *tom. sum.* 2. *edit. c.* 232. *n.* 4. Vega 2. *tom. summa c.* 34. *casu* 157. *notabili* 5.

25 His tamen non obstantibus, verius est minimè comprehendi feminas virorum raptrices, sed alia pœna extraordinaria puniendas esse. Ducor primùm, quòd solius viri rapientis meminerit *l. vn. C. de rapt. virg.* nec femininum sub masculino claudatur, maximè in odiosis & pœnalib. *l.* 1. *§. Quare, ff. de vent. in pos. mitt. & l. Iuxta. ff. de verb. sign.* Secundum, quòd leges non adaptentur iis quæ rarissimè contingunt, sed ea sola quæ frequenter accidunt, spectent ac comprehendant, *l. Nam ad ea, ff. de legibus.* At rarissimum & vix auditum est, vt femina virum rapiat. 3. quia *d. l. vn. § Et si quidem, vers. Pœnas autem*, vbi pœnas statuit aduersus opem ferentes raptui, volens vtrumque sexum id efficientem comprehendi, id expressit: *& ad fin. vers. Sed & si quis*, iubens hos auxiliantes, si serui sint, concremari, neutrius sexus rationem esse habendam decreuit: quòd opem ferre lenocinando, vtrique sexui & commune & frequens sit. Si igitur quando vtrumque sexum comprehendere voluit, bis expressit: non obscurum iudicium est, noluisse eam comprehendi sexum femineum, dum raptoribus eademmet lex pœnas indicens, solius viri rapientis meminit. 4. quia ob eandem rationem, multi sentiunt viricidium esse impedimentũ matrimonij, quòd iura solius vxoris occisionis meminerint, & illud delictum sit rarum: hoc autem frequens, quod authoribus relatis sequemur hoc lib. disp. 16. n. 6. Quintum, quia cùm maior honestas desideretur in fœmina. *l. si furiosi, C. de nuptiis.* atrocius delictum est raptus feminæ perpetratus à viro, quàm si femina virum rapiat. Multo enim grauior iniuria irrogatur honestati feminæ raptæ, quàm viri rapti. Quippe nec masculus raptus, nec eius parentes, ac consanguinei eam iniuriam & infamiã patiũtur: ac quando femina rapta est. Quamobrem cùm pœna delicto commẽsurari debeat, *c. Non afferamus*, 24. *q.* 1. par non est, pœna raptoris feminarũ inflicta plecti mulierem viri raptricem. Sextum, quia tunc verba, gratia frequentioris vsus posita in lege, extenduntur ad alios casus non ita vsitatos, quando in vtrisque eadem ratio inuenitur, vt latè Tiraq. *de retract. lignag. §.* 20 *gl. vn. n.* 6. at in raptu viri à femina cõmisso non inuenitur eadem ratio, vt proximè probaui. Tandem, quia frequentia maior delicti, & maior inclinatio ad illud admittendum, sunt in causa, vt pro minori delicto grauior pœna imponatur, vt tradunt optime *gloss. c. Admonere. verb. Existimes*, 33. *q.* 2. D. Th. 4. *d.* 37. *q.* 2. *a.* 2. *ad.* 1. *& ibi* D. Bonauent. *a.* 2. *q.* 2. *corp.* Ricar. *ibi, a.* 2. *q.* 2. *ad vlt.* Turrec. *c. Interfectores, a.* 2. *n.* 5. *in solutione ad* 1. 33. *q.* 2. Euerar. *in suis* Topicis, *loco ab effectu, n.* 6. Cum igitur rapi virũ à femina rarissimum sit, ac modica sit in femina pronitas ad id perpetrãdum, non est verisimile, ac rationi consonum, pœnam raptus perpetrati per virũ, extendi ad raptũ per feminam admissum. Et ita huius sent. sunt Cynus *l. vn. n.* 4. *q.* 2. Cod. *de rapt. virg. & ibi* Albericus *n.* 11. Salicet, *n.* 7. Guillel. *relatus à* Bald. *l. pen. n.* 7. *C. de episc. & cler.* Grilland. *de pœnis omnifariam coitus, q.* 10. *n.* 23. Bertachinus *in suo repertor lit. N. verb.* Mulier, *§. Mulier punitur vers.* Mulier *rapiens, & lit. R. verb. Raptor mulieris, vers. Raptus pœna*, Montal. *l.* 3. *fin. t.* 2. *c. p.* 7. *Iodoc. in sua pract. c.* 95. *n.* 17. Iul. Clar. *l.* 5. *recept. §. Raptus, n.* 6. Menoch. *d. arbitr. l.* 2. *centur.* 3. *casu* 291. *fin.* Dec. *tract. crim. l.* 8. *c.* 7. *n.* 27. Gothofr. *author quidam modernus, l. vn. verb. Etiam femina, C. de rapt. virg.* Verace. *append. ad speculum, vbi de rapt. f.* 84. *§ Respondetur quod raptus.* Quod femina feminam rapiat, confulendi sunt Doctores citati, & breuiter existimo, non extendi eas pœnas ad hunc raptum. Quòd hic quoque casus sit rarissimus. Quamuis videam multos tenere oppositum.

Ad arg. n. 24. proposita respondetur. Ad 1. constat ex dictis num. præced. non subesse eandem rationem in vtroque casu. Ad 2. dic, non gratia frequentioris vsus factam fuisse mentionem de feminarum raptu: sed quod alter casus sit rarissimus, & ita leges illum non spectent. Deinde esto id esset verum, non subest eadem ratio: ac proinde verba, gratia frequentioris vsus ibi posita, non extenduntur ad alium casum: iuxta num. præced. dicta. Ad 3. dic, subesse prorsus eandem rationem affinitatis contracto cum altero coniuge in vtroque casu, & vtrumque satis frequentem esse. Ad 4. dixi num. præced. contrariam sententiam esse veriorem. Ad 5. dic, eum locum potius fauere nostræ sententiæ, vt num. præcedenti probaui. Nam ibi imponitur pœna siue masculis siue feminis auxiliantibus viro, qui mulierem rapit. Nec inde infertur feminæ quoque raptrici imponi. Quia raptus subiacens pœnis & auxilium hoc versantur circa eandem actionem: sicut rebaptizatio sacerdotis & ministerium acolythi: ac proinde optime inferretur, auxilians viro vt feminam rapiat, incurrit pœnas: ergo & ipse vir rapiens: iuxta *id c.* 2. *de apostasis.* At auxilium obnoxium illis pœnis non est, si femina virum adiuuet, quo aliam feminam rapiat, ac proinde ex pœna adiuncta auxilianti circa diuersam actionem, non infertur principalem exercentem actionem diuersam, nempe, feminam viri raptricem subdi illis pœnis. Ad vltimum dic, id esse verum, quando subest eadem ratio, vt in exẽplo ibi relato contingit. Ratio enim illius decisionis (vt ex præfatione illius textus constat) est, vt professores cuiusuis ordinis in sua vocatione persistant, ac quietiorem, in ordine ad quem transeunt, vitam agant: quæ æque in monialibus habet locum. at in nostro casu non militat eadem ratio. 26

SVMMARIVM.

An rapta nubens raptori amittat lucrum quod sibi lege defertur? præponitur quadam sent. n. 27.
Contraria authoris, n 28.
Soluuntur argumenta, n 29.
Post n. 29. *inuenies alia summaria.*

Quæstio III. An rapta nubens raptori amittat ipsius raptoris bona, quæ ob raptus iniuriam sibi lex ciuilis deferebat, iure canonico prædictam legem corrigente? Præmittendum est *l. vnic. C. de raptu virg. §. Et si quidem, vers. Sin autem*, bona raptoris, & auxiliantium, statim ad raptæ dominium transferri. At *auth De raptis mulier. §. vnic. vers. Sancimus, & l. regia.* 3. *tit.* 20. *p.* 7. sanciri, ea bona à muliere deperdi, si raptori nubat. Quæritur ergo, an hoc habeat locum attento iure canonico, quod libertati matrimonij valde fauet, ab eo omnem pœnam excludens? Duplex est sent. I. ait eam legem non esse iure canonico correctam: ac proinde id bonorum lucrum non deferri mulieri raptæ, si raptori nubat. Ducitur, quoniam cùm bona illa raptoris sint lucrum quoddam per legem ciuilem delatum mulieri raptæ, eadem lex ciuilis deferens lucrum, apposuit conditionem, nisi rapta raptori nubat, vt constat ex *d. auth De raptis mulier.* quod si dicas eam non esse conditionem, sed pœnam: quod lucrum sit iam delatum per *d. l. vnic.* Saltem negari nequit in regno Castellæ esse cõditionem lucro acquirendo adiectã, attenta *l. reg.* 3. *tit.* 20. *par.* 7. ibi: *E demas deuende ser todos los bienes de la muger, que à si vuiesse robada: fueras ende, si despues deso ella de su gracia casasse cõ el que la robo*, 27

rabo, ó forço, non auiendo otro marido. Ergo nubens raptori amittit id lucrum, tanquam conditionē minime implens, l. Cum ita legatum, in princ. ff. de conditio, & demonstrat. Nec euaditur difficultas, si dicas eam conditionem nuptias impedientem reiici tanquam inhonestam, & libertati matrimonij obstantem. Quòd ea conditio non inducat viduitatem, nec matrimonij ineundi libertatem auferat: sed tantum impediat matrimonium cum raptore, tanquam indigno. At vtroque iure admittitur conditio quæ impedit nuptias non absolute, sed cum certa persona indigna, sub pœna amissionis lucri, quod comparandum erat, abstinendo nuptiis illis. Nil enim iam acquisitum aufertur, sed lucrum comparandum parendo conditioni, vt diximus lib. 1. disp. 34. n. 39. & seq. Secundò quia tantum abest vt ius canonicum legem ciuilem in hoc correxerit, vt potius eam approbarit, vt constat ex c. Cum secundum leges, de hæret. in 6. ibi: Et mulier humanam legem transgrediens, raptorum nuptias eligens, bona omnia quæ per legem sibi obuenerant à raptore, amittat. Et confirmatur, quia supponit esse delictum, si rapta nubat raptori, vt constat ex cōparatione quam ibi facit textus, inter contrahentem incestas & nefarias nuptias, & mulierem contra legis humanæ præscriptum nubentem raptori. Et ideo hanc sent. tenent gloss. in ea. Cum secundùm leges, verb. Certóque casu. Ioa. Andr. ibi, ad fi. vers. In glossa. Cum parentes, & ibi Anchar. ad fin. vers. Quæris gl. Domin. ibi, in principio, n. 6. fi. Ant. c. 1. de sponsal. n. 12. vers. Quandoque statutum. & ibi Felin. n. 15. fallentia 2. vers. Et quia collata. Franc. Aret. c. Ecclesia, de constit. n. 1. col. 4. vers. His tamen non obstantibus. Et tanquam tutiorem sustinent Ananias c. penult. n. 5. paulo post princ. de raptor. & Salicetus l. vn. n. 12. C. de raptu virg. Eandem tenent Ioan. Lupus c. Per vestras, notab. 2. §. 3. n. 13. de donat. inter vir. & vx. Lucas de Peña l. 4. in fide, C. de nauicular. l. 11. Franc. Curtius addit. ad Decium, c. Ecclesia, n. 120 de const. in noua edit. Brun. de sponsal. concl. 19. n. 7. Bonif. de Vitalinis, tra. de maleficiis, t. de raptor. n. 2. in fin. Iul. Clarus l. 5. recept. sent. §. Raptus, n. 8. fin. Gothofr. l. vn. Cod. de raptu vir. verb. Raptam raptori. Et in hanc magis inclinat, licèt cogitandum relinquat, Greg. Lop. l. 3. verb. Casasse in fine, tit. 20. p. 7. & est valde probabilis.

28 II. Sent. (quam veriorem existimo) ait, correctam esse legem ciuilem per ius canonicum, ac proinde id lucrum deferri mulieri raptæ nubenti raptori. Potissimum huius sent. fundamentum est, quia ob id lex ciuilis abstulit id lucrum raptæ nubenti raptori, quòd ea attenta id matrimonium stare non posset, atque adeò in matrimonij iniustè initi pœnam, lucrum denegauit. Cùm ergo ius canonicum legem ciuilem correxerit id matrim. impedientem ac dirimentem, (vt num. 41. & seq. dicemus) corriget quoque pœnam illi iniusto matrim. accessoriam. Et confirmatur, quia l. vnica, C. de raptu virg. §. Et si quidem, vers. Sin autem. prius bona raptoris raptæ detulit: ac deinde interdixit matrimonium. Et postea auth. De raptis mul. §. vn. vers. Sancimus. statutum est, vt ea bona non acquireret rapta, nubens raptori: quasi iniquum, matr. eligens, in delicti pœnam: vnde causa finalis illius amissionis est prohibitio matrimonij. Ea ergo per ius canonicum cessante, cessat quoque pœna amissionis lucri. Et interdictionem matrimonij esse causam priuationis lucri, clarè colligitur ex d. auth. vers. Quia enim, vbi rationē illius constitutionis dicitur esse, quod matrim. inter raptorem & raptam stare prohibitum sit. Insuper solet probari hæc sententia, eo quod lex ciuilis auferat matrimonij libertatem, quod ius canonicum abhorret. Sed hæc ratio non placet. Quia clarè probat contraria sent. non impediri matrimonij libertatem. Hanc sent. sustinent gloss. cap. De puellis in fin. 46. q. 2. Freder. cons. 36 Host. sum. tit. De pœnis raptorū corporum, n. 1. fin. vers. Sed nunquid, Goff. sum. tit. de raptoribus, n. 8. Archid. c. Cum secundùm leges. de hæret. in 6. n. 1. vers. Certo casu: & ibi Zenzelinus, & magis in hanc pendet licet non omnino asserat Franc. ibi, in princ. num. 2. Abb. c. Ecclesia n. 15. de cōstit. & in repet. eiusdem c. n. 19. & c. 1. n. 8. de sponsal. vbi Alex. de Neuo num. 24. Felin. n. 60. Decius in nouiori edit. n. 120. idem Dec. l. Nuptias, n. 12. fi. ff. de reg. iuris. Idem Abb. c. penult. n. 4. fin. de rapt. (licet in hoc vltimo loco trepidet, ac cogitandum relinquat.) Ioan. Lup. c. Per vestras, de don. inter vi. & vx. notab. 3. §. 10. n. 8. Alex. l. Seius & Auger. n. 4. ff. ad l. falcid. Croct. l. Omnes populi, n. 44. vers. 4 facit. ff. de iust. & iure. Cou. 4. decr. 2. p. c. 2. §. 9. nu. Decian. tract. crimin. l. 8. c. 13. n. 49. Peguera decis. criminal. c. 42. n. 2. Vela de pœn. delict. c. 29. & ex Theologis: Abul. c. 5. Matth. q. 205. col. vlt. Enriquez l. 12. de matr. 14. n. 4. in comment. lit. N. Lud. Lopez 2. p. instr. de matr. c. 41. paulo post. prin. Manuel 1. to. sum. 2. edit. c. 231. fi. Veg. 2. to. sum. c. 34. casu 157. fi.

Ad argum. n. 27. proposita resp. Ad primum dic eam non esse propriè conditionem, sed pœnam iniqui matrimonij: vt n. præced. explicui. Nec lex illa 3. t. 20. p. 7. aliquid nouum statuit: sed idem quod auth. de raptis mulier. statutum erat. Nec alia replica facit contra nos: non enim tuemur eam conditionem reiici, quasi impedientem matrimonij libertatem, vt n. præced. dixi. Ad secundum dic cum Decio d. c. Ecclesia, n. 120. alleg. n. præced. non esse approbationē legis ciuilis: quòd ponantur ea verba in facti narratione, atque ita non contineant ius: iuxta glossam. c. 2. verb. Non teneri, de dolo. & contum. in 6. Ad confirm. dic, supponi esse delictum stante valore legis humanæ. Atque ita ait: Mulier legem humanam transgrediens. Et tamen iure canonico correcta, cessat delictum. 29

SVMMARIVM.

In quo consistat specialis malitia raptus in foro conscientiæ? n. 30.
An raptus sit species distincta, necessariò fatenda, quando est violentia sine abductione de loco ad locum? n. 31.
Quid si precibus importunis femina cognoscatur? n. 32.
Quid si dolo, vel ignorans? n. 33.
Quid si femina sui iuris inuita abducatur, & post volens cognoscatur; aut è contra: & sit confitenda vtraque vis concurrens? n. 34.
Quid si sub parentum aut tutorum potestate constituta, volens abducatur ipsis inuitis: aut cognoscatur: vel inuita, ipsis tamen consentientibus? num. 35.
Quid si ipsis ignorantibus? n. 36.
An sit raptus femina cuiuscunque status, etiam meretricis? n. 37.
Quid, quando non causa libidinis educitur, aut non venitur ad copulam? num. 38.
An sit raptus propria sponsæ remissiuè? n. 39.
An sit raptus in foro conscientiæ si mulier virum rapiat? n. 40.
Post n. 40. inuenies omnia summaria quæ desiderantur.

Quæstio IV. Quid raptus sit, quod attinet ad forum conscientiæ, & vt constituat circunstantiam specificam luxuriæ necessariò exprimendā in confessione. Quæstio hæc pendet ex cognitione, in quo consistat specifica malitia raptus. Ea consistit (vt colligitur ex D. Thom. 2. 2. q. 154. a. 7. ad 2. & Caiet. ibi in solut. ad 2. dub. ū) quòd homo affectu luxuriæ impulsus, eò perueniat, vt quo libidinem expleat, vim inferat feminæ, aut iis sub quorum potestate ac cura est. Adde, cùm actus venereus in solo matrim. legitimè exerceatur, quod vt debito ordine seruato ineatur desiderat feminæ, & eorum sub quorum cura est, beneplacitum. l. vn. ad finem. C. de raptu virg. inde esse, specialiter à debito ordine deuiare copulam raptu extortam, quòd aduersetur beneplacito feminæ, aut eorum quorum potestati subditur. Ex quo fit raptum duplicem malitiam specificam habere, alteram castitati aduersam: in quantum coitum extra matrimonium claudit: alteram iustitiæ oppositam, ratione violentiæ quam importat. Vnde est duplex species, sicut adulterium, incestus, & sacrilegium duas species diuersis virtutibus aduersas continent. Quare (vt bene annotarunt Caiet. 2. 2. q. 154. a. 1. circa 2. argum. & Vasquez 1. 2. q. 18. a. 10. disp. 33. num. 10. hæ species non sunt directè contentæ sub genere luxuriæ formaliter contra castitatem: sed in illis omnibus reperitur quædam luxuriæ species infima castitati opposita, illique aliæ species aliis virtutibus oppositæ coniunguntur. Sed obiicies inde deduci, species has per accidens se habere ad luxuriæ speciem. Cuius contrarium docet D. Th. 2. 2. q. 154. a. 1. ad 2. Sed dic sententiam D. Thomæ non esse ita accipiendam, quasi ex duplici illa luxuriæ specie 38

vnica conflectur: sed quia ita comparatur posterior illa iniustitiæ species, priori luxuriæ speciei: vt quo magis posterior illa crescit, eo magis prior augeatur. Cum eo mali libidinis affectus hominem pertrahat, vt illo captus in iustitiam raptus adulteriive prorumpat, aut in sacrilegium, aut in incestum. Atque ita se explicuit D.Th. *in ea solut. ad* 2. & illam explicant Caiet. *ea q.* 154. *ar.* 7. *in sol. ad* 2. *dubium*, & Vasq. *d. a.* 7. *n.* 21. vbi bene aduertit consulto non dixisse, D.Tho. *eo a.* 1. *ad* 2. posteriorem speciem non comparari per accidens cum priori: sed dixisse non omnino per accidens, ob rationem dictam. Quare *idem* D.Tho. *q.* 15. *de malo, a.* 3. *ad* 3. dicit, quòd hæ deformitates iniustitiæ ordinentur ad intemperantiam, totum id genus intemperantiæ pertinere.

31 Hinc 1. deducitur, quamuis ad pœnas raptoribus iure decretas incurrendas, desideretur violenta de loco ad locum obductio (vt n. 20 diximus) at vt in foro conscientiæ raptus sit, circũstantiámque raptus specie diuersam à fornicatione, necessariò confitendam habeat, id non desiderari: sed sufficere quomodocumque vim feminæ inferri ad copulam extorquendam. Ratio est in promptu, quippe vltra fornicationis malitiam aduersam castitati, adest malitia violentiæ illatæ contra iustitiam. Atque ita expresse videntur docere D.Th 2.2. *q.* 154. *a.* 7. & Turrec. *c. Raptus* 36. *q.* 1. *n.* 3. vbi postquam dixere raptum committi siue femina renitens abducatur, siue consentiens inuitis parentibus, concludunt qualitercumque vis absit, rationem raptus constare. Et tenent Syl. *verb. Luxuria, q.* 1. *vers. Raptus verò*, vbi Armill. *n.* 4. *& verb.* Rapina, *n.* 4. Abul. *c.* 5. *Matth. q.* 205. *paulo post princ.* Sotus 4 *d.* 18. *q.* 2. *a.* 4. *col.* 12. *vers. De simplici verò stupro* Nau. *sum. c.* 16. *n.* 3. Nauar *l.* 2. *de restit. c.* 3. *p.* 4 vbi de lædente in cæteris corporis bonis, *in noua edit. dub.* 1. *n.* 418. Toledo *l.* 5 *sum c.* 12. *n.* 7. Vega 2. *to. sum. c.* 105 *casu* 1. *ad fin. &* 1. *to. c.* 55. *casu* 25. §. *La secunda.* Ioann. Hessels *in expositione decalogi, præcepto* 6. *cap.* 9.

32 2. Deducitur idem dicendum esse, si femina importunis precibus ducta, consensum copulæ præbeat quando preces importunæ tales sunt, vt violentiæ æquiparentur: iuxta n. 10 dicta, secus si preces importunæ non sint eiusmodi. Quod raptus violentiam ad sui rationem desideret, vt probaui n. 6. Atque ita quando simplicibus precibus importunis aut pretio ducitur mulier, non esse raptum, tradit Veracr. *append. ad spec.* vbi de raptu, *f.* 81. §. *Verum animaduersione. & f.* 82. § *Consequenter etiam.* Quod etiam tenentur dicere omnes qui in ea sunt sent. vt preces importunæ vim non importent. Quamuis contrarium dicent, sentientes eas vim continere, DD. vtriusque sent. & eorum rationes retuli lib. 4. tota disp. 7. & ibi discussi.

33 3. Deducitur non esse propriè raptum, quando femina absque vi aliqua, fraudibus, vel ignorans cognoscitur, vt si quis fraudibus copulam extorqueat: vel rem habeat cum femina dormienti aut putanti esse virum suum. Quia licèt fraus & ignorantia illa voluntarium auferant, at vim minime inferunt, quæ ad verum raptum necessaria prorsus est. Sicut non est rapina, rem à domino ignoranti aut dolis circumuento auferre. At ea copula continet malitiam specie diuersam à fornicatione, ac necessariò confitendam: eáque reducitur ad raptum. Constat, quia ea copula non soli castitati aduersatur, sed etiam iustitiæ. Negari enim non potest aduersùs iustitiam delinqui, iniuriam irrogando feminæ, ea præter voluntatem carnaliter cognita. Dixi autem reduci ad speciem raptus: quod nolitio illa feminæ assimiletur & accedat violentiæ: cùm vtrobique voluntas desit. Sicut hoc lib. disp. 5. n. 10. & 11. diximus, ac essum ad cognatam legalem, vel ad eam cum qua est publicæ honestatis impedimentum, non esse propriè incestum, qui in sola copula cum consanguineis vel affinibus reperitur, reduci tamen ad eam speciem incestus, quod inde oriatur quædam coniunctio affinitati similis, quæ per copulam violatur. Sed dices furtum præter voluntatem domini admissum, eo nimirum ignorante, aut fraudibus circumuento, nullam specialem malitiam rapinæ sortiri, nec propriè, nec reductiuè, sed esse simplex furtum. Dic diuersam esse rationem: quod tota malitia simplicis furti in eo versetur, vt præter voluntatem domini fiat, eo enim volente, culpa vacat. Quare vbi sola est nolitio absque vera violentia est simplex furtum. At malitia fornicationis inuenitur vbi femina copulæ conniuet: quare ipsa non conniuente, ad alterius speciei malitiam transit copula illa, siue voluntarium auferatur per vim, siue per ignorantiam aut dolum.

4. Deducitur, esse raptum specie diuersum à fornica- 34 tione, siue femina sui iuris inuita abducatur domo, & postmodum copulæ consentiat, siue solum inuita cognoscatur, quamuis volens abducta sit. Quia in vtroque casu inuenitur violentia. Et constat ex iis quæ n. 31. retuli ex D.Th. & Turrec. nimirum, esse raptum, qualitercumque violentia adsit. Et in propriis terminis esse raptum specie diuersum à fornicatione, quando femina violenter educitur, licèt postea copulæ consentiat docent Sotus & Ioan. Hessels, vbi eos n. 31. retuli. Erit tamen explicandum in confessione, si vtraque violentia adsit, tanquam circunstantia notabiliter aggrauans violentiæ iniustitiam.

5. Deducitur, esse raptum explicandum in confessione, 35 tanquam specie diuersum à fornicatione, si femina sub potestate parentum aut tutorum constituta, omnino consentiens ipsis inuitis abducatur domo. Quia quamuis femina etiam virgo iniuriam non inferat patri, consentiens suæ deflorationi, nec ipsam volentem deflorans (vt disp. 14. dicemus,) at extractio feminæ consentientis à domo parentum vel tutorum, sub quorum custodia est, manifestam iniuriam illis extractioni renitentibus infert, atque proinde est noua culpa iustitiæ aduersa. Constat ex dictis num. 12. & 14. omnes enim DD ibi allegati, fatentur illum esse raptum. Et præter illos idem fatentur, loquentes de puella sub parentum potestate constituta D.Tho. Turrec. & Nauar. *allegati n.* 31. D. Anton. 2. *p. t.* 5. *c.* 2. *in princ.* Sylu. Nauar. Ioan. Hessels *eod. n.* 31. *cit. idem* Nau. *l.* 4. *cons. in priori edit. tit. de sponsal. cons.* 32. *n. vnico: in posteriori, l.* 5. *t. de raptor. cons.* 2. *n. vn.* Abul. *c.* 5. Matth. *q.* 203. Veracruz *append. ad speculum*, vbi de raptu, *f.* 82. §. *Consequenter etiam.* Ouand. *l.* 4. *d.* 42. *disp vn. propos.* 12. Palacios 4. *d.* 34. *disp.* 2. *col* 12. *vers. Est aliud* Salzedo *sup. pract.* Bernardi Diaz. *c.* 78. *in post edit. in fine.* Enriq. *l.* 12 *de matrim c.* 14. *n.* 4. Toledo *l.* 5. *sum. c.* 12. *n.* 7. Emman. Sa, *sum. verb. Matrimonium, in princ. n.* 9. Valentia 2.2. *disp* 9. *q* 3 *punct.* 3. *col.* 7. §. *Raptus.* Manuel 1. *to. sum.* 2. *edit. c.* 232. *n.* 1. Vega 1. *tom. sum. c.* 55. *casu* 25 §. *La secunda, &* 2. *to. c* 34. *casu* 157. *notab.* 1. Similiter erit raptus, quando parentibus consentientibus ipsa renititur, vt probaui n. 8. Et quando est violentia respectu parentum, & ipsius feminæ, est necessariò explicandum, vt in simili dixi n. præced. fine.

Quòd si puella volens abducatur ignorantib. parenti- 36 bus, aut tutoribus, non erit propriè raptus, vt bene docet Veracr. *append. ad spec. vbi de raptu f.* 81. §. *Verum animaduersione.* Enriq. *l.* 12. *de matrim. c.* 14. *n* 5. & rationem reddidi n. 31. Erit tamen species distincta luxuriæ, ac necessariò confitenda, vt in simili dixi eod. n. 32. Et constat, quia multi eum appellant raptum, quos retuli n. 15. Et ita esse raptum dicit Abul. *c.* 5. *Matth. q.* 203. sed intellige nõ propriè esse raptum, sed ad eum reduci, vt declaraui d. n. 32.

6. Deducitur esse raptum feminæ cuiuscumque status, 37 etiam meretricis, si violenter cognoscatur aut abducatur. Quia quamuis solius mulieris honestæ, talis dicatur, vt ordinariis pœnis raptus, vt pote quæ grauissimæ sunt, obnoxius sit (vt diximus n. 22.) at in foro conscientiæ est raptus diuersæ speciei à simplici fornicatione, ac necessariò fatendus, qualiscumque sit femina, si violentia verè inferatur. Quia vis illa ad iustitiam pertinet. Atque ita D.Th. 2.2. (quem cæteri sequuntur *q* 154 *a.* 7. explicans luxuriæ species, indistinctè dixit esse raptum, siue femina vidua, virgo, aut corrupta violenter cognoscatur.

7. Deducitur, hunc raptũ qui species luxuriæ est, mini- 38 mè inueniri, quando non causa libidinis, sed alia causa fit.

Iuxta

iuxta ea quæ n.17. diximus. Erit tamen tunc alia species iniustitiæ. Nec ad hanc speciem raptus est opus copulam subsequi, sed satis est vim inferri animo libidinis explendæ. Sicut adulterium erit, coniugatam aggredi animo coeundi: in neutro tamen euentu delictum omnem suam consummationem habebit, copula minimè subsecuta.

39 Verùm autem sit raptus propriæ sponsæ, & quando sit peccatum: dixi l.2.disp.22.n.14.& sequentibus.

40 Vltimò deducitur, ad speciem hanc raptus necessariò constituendam, nil referre, siue vir rapiat feminam, siue femina virum. Cùm enim vterque raptus violentiam iniustè illatam claudat, vterque malitiam specificam diuersam à fornicatione habet. Quamuis maior sit iniuria quando vir feminam rapit, & solus hic raptus pœnis raptorum subiaceat, vt num.25. probaui.

SVMMARIVM.

An attento iure ciuili & canonico antiquiori ac nouiori, raptus dirimat matrim. n.41.

An ius antiquius sit in hoc omnino correctum, ita vt quamuis rapta maneat adhuc sub raptoris potestate, valeat matrim. n.42.

Raptus alienæ sponsæ an impediat raptorem cum quacunque contrahere, n.43.

An ipsa quoque sponsa consentiens raptui, afficiatur eodem impedimento, n.44.

An hoc impedimentum intelligatur de sponsa sola de præsenti, siue ea sit virgo, siue soluta siue sit consummatum matrimon siue non, num 45.

An desideretur traductio de loco ad locum, & copula secuta, n.46.

Quid, si ambo sponsi raptui consentiant, vel sola sponsa, vel solus sponsus? & an aliquid conferat voluntas vel contradictio parentum, n.47 & ibi. quid, si sponsus rapiatur

Quid, si sponso ignorante, aut eius consensu dolo, aut precibus importunis extorto, raptus fiat, n.48.

Quid, si causa matrimonij ineundi raptus ille fiat, n.49.

41 Quæstio vlt. An raptus attento iure antiquo ciuili, & canonico, dirimat, aut saltem impediat matrimonium? Et quidem si ius ciuile attendamus, dirimet vtique matrim. non absolutè sed inter raptorem & raptam. Quod licet non adeo clarè constet ex *l.vn.§. Et si quidem vers. Nec sit facultas, C. de raptu virg*, solùm enim ibi sic dicitur, *Nec sit facultas raptæ raptorem suum maritum exposcere.* Inde enim colligitur interdictum esse id matrim. sed non cassatum. At id clarè constat ex *auth. de raptu mulier §. vn. vers. Quia enim* ibi: *Tale stare matrimonium prohibuimus.* Stare enim idem est, quod semel initum consistere, ac vires habere tanquam validum. Et id constabit ex dicendis disp. seq. n.2. vbi ex multis probabimus esse impedimentum dirimens inter raptorem & raptam, quod Tridentinum illud impedierit, vtens iis verbis: *Nullum posse consistere matrimonium.* Et ita fuisse impedimentum dirimens attento iure ciuili, fatetur Decian. *tract. crimin. l.8.c.6 n.9.* Iure autem canonico antiquo constabat quidem matrim. inter raptorem & raptam interdici, *De puellis, cap. Si autem, & c. Placuit, 36. q.2.* non video autem in eis verbum per quod tale matrimonium denotetur fuisse irritum: quamuis communiter DD. dicant inualidum fuisse. Verum hæc iura corriguntur per ius canonicum nouius, *c. fin. de raptoribus*, quod inter raptorem & raptam matrim. concedit quo standum est: vt vniuersi Doctores fatentur.

42 At difficultas est, an omnino ea iura correcta sint, atque ita attento *d. cap. fin. de raptor.* valeat semper matrim. inter raptorem & raptam. Nam Martin. *de Magistris tract. de temperant. q. de raptu concl. 6. & 8.* dicit id matrim. non valere, nisi prius rapta ad pristinam libertatem redacta, parentibúsque restituta sit: ac raptor est ipso iure excommunicatus: matrimonium autem tempore excommunicationis initum, est inualidum. Sed id fundamentum prorsus corruit, quod vtrumque assumptum falsum sit. Raptorem enim iure antiquo attento, non excommunicatum, sed excommunicandum esse, probauimus num. 2. Matrim. quoque excommunicationis tempore contractum, validum esse probauimus hoc l. disp.9. n.2. Alij autem diuerso fundamento ducti asserunt, non posse constare validum matrimonium inter raptorem & raptam attento *d. c. fin.* nisi puella extra raptoris potestatem constituta, ac in pristina libertate posita, consensum præbeat. Ducuntur, quod *id c. fi. de raptor.* iura antiqua corrigens, id videatur clarè petere, ibi: *Rapta puella legitimè contrahet cum raptore, si prior dissensio transeat postmodum in consensum, & quod ante displicuit, tandem incipiat complacere.* Nam dictio, postmodum, importat longum temporis interuallum, vt ex illo purgatus metus videatur, per *l. 2. vers. Postmodum, C. de custodia reorum*, quem textum ponderauit Bart. *l. 1. § Diuus Seuerus, n.3. & 4. ff. de quæst.* ad probandum confessionem tormentis extortam, non statim ac tortura cessat, esse ratificandam, sed aliquo tempore arbitrio iudicis transacto, ita vt iam tormentorum dolor non præsentaneus videatur. Deinde, quod dictio illa, tandem, videatur importare quandam longissimam examinationem. Ita docent Barbat. *consil. fi. n. 8. & seq. vol. 2. & Bossius practica crimin. t. de raptu mulieris, n. 18.* Cæterùm quamuis hæc fundamenta sint apparentia: mihi certissimum est id non desiderari, sed satis esse, vt matrim. valeat, attento *eo. cap. fi.* si rapta adhuc sub raptoris potestate existens, verè libere consentiat. Et hoc est quod *d. cap. fi.* intendit, dum petit consensum postmodum adesse, id est, si iam dissensio cessarit. Si enim voluisset id matrim. esse nullum, dum rapta est sub raptoris potestate, id vtique expressis verbis declarasset: vt fecit Trident *sess. 14. de matrim. cap. 6.* (de quo decreto, disp. tota seq. est habendus sermo.) Nec credendum est verbis tam ambiguis & obscuris voluisse irritare matrim. Quod est res tanti momenti. Et ideo hanc partem tuentur Abulens. *c. 5. Matth. q. 203. ad 3.* Maioris 4. *d. 29. q. 2. concl. 2.* Couar. *4. decret. 2. p. cap. 3. §. 9. n. 1.* Turrec. *36. q. 2. c. Apud omnipotentem, in fi.* Veracruz *1. p. spec. art. 15. ad fin.* Anton. Cuc. *l. 5. instit. maior. 12 n. 122.* Matienzo *lib. 5. recop. tom. 1. rubr. gloss. 1. n. 142.* Enriquez *l. 12. de matrim. c. 14. n. 4.* Manuel *1. tom. sum 2. edit. c. 232. n. 4.* Vega *2. tom. sum. cap. 34. casu 157. nota 4.* Nec id obscurè significat Decianus *tract. crimin. l. 8. c. 13. n. 48.* dicit enim valere matrimonium attento *d. cap. fi.* modò appareat clarè de libera mulieris voluntate. Quod (inquit) non videtur apparere posse clarè, dum est in potestate raptoris. Sentit ergo valere matrim. si re vera libere consentiat.

Raptus autem alienæ sponsæ impedit hodie matrim, 43
ita vt raptor ille nec cum rapta, nec cum quacunque alia possit inire matrimon. non tamen contractum dirimit. Constat ex *c. statutum, 27. q. 2.* ibi *statutum est à sacro conuentu, vt si quis sponsam alterius rapuerit, sine spe coniugij maneat.* Atque ita omnes DD. solum raptum alienæ sponsæ impedimentum esse matrimonij non obscure significant, dum impedimentum hoc raptus referentes, explicant raptum alienæ sponsæ Et expressè alium raptum minimè impedire docent Palud. *4. d. 34. q. 2. art. 2. n. 13. & Caiet. 2. 2. q. 154. art. 7. ad fi.* Veracruz *1. p. Speculi, art. 15. concl. 2.* Matienzo *lib. 5. recog. tit. 1 rubr. glos. 1. n. 142.* Palac. *4. d. 34. disp. 2. colum. 12. versic. Statutum raptus.* Et quamuis *c. Si autem 36. q. 1.* videatur idem de omni raptu statuere, ibi: *Iterare coniugium non præsumat.* At ne noua inducantur (ait Caiet. *nuper allegatus*) intelligendum est de raptu alienæ sponsæ. Huius autem impedimenti reddit optimè rationem Sot. *4. d. 37. q. vn. art. 1. col. 4. vers. De raptore:* quod qui alienum matrimonium perturbare ausus est, iure proprij contrahendi meritò priuetur: vt in quo deliquit puniatur.

Nec ipsa sponsa rapta, si postmodum assensum raptui 44
præbeat poterit alio matrimonio copulari. Colligitur à contrario sensu ex *eo c. Statutum* ibi: *Et si ipsa eidem crimini consentiens non fuerit, licentia nubendi alij non negetur.* Ita Veracr. *concl. 1.* & Palac. *n. praeced. alleg.*

Sed an hic textus intelligatur de raptore solius sponsæ 45
de præsenti, an etiam de futuro, non explicant clare Doctores.

ctores. *Gl. d. c. Statutum, vers.* Rapuerit, & Hugo *ibi, & Archid. statim. in princ.* Bellamera *num. vnico,* Torrec. *n. vnico,* de raptu vtriusque sponsæ videntur intelligere eum textum. At Paludam. 4 *d.* 34. *quæst.* 1. *art.* 2. *n.* 13. explicans hoc impedimentum relatum n. 43. ex Soto videtur persuadere solùm intelligi de raptu alienæ sponsæ de presenti, & id mihi placet. Durum enim, est in re pœnali & odiosa, nomine sponsæ comprehendi eam, quæ per sola verba de futuro desponsata est. Habebit autem locum hoc impedimentum, siue sponsa illa sit virgo, siue corrupta. quod bene docent Palacios & Veracruz *num. præcedenti allegati.* cùm ius non distinguat. Idem dicendum est, siue matrimonium sit consummatum, siue tantùm ratum, cùm in vtroque casu iniuria irrogetur matrimonio.

46 Desideratur insuper ad hoc impedimentum incurrendum, vt raptus ille fiat, traducta sponsa de loco ad locum: provt, n. 20. & 21. explicui. Quod (vt ibi probaui) raptus sine ea traductione, pœnis iuris minimè subiaceat. Existimo quoque desiderari copulam esse subsecutam. Quod alio modo non sit delictum plenè consummatum, & iniuria plenè matrimonio irrogata. Et quamuis n. 18. ad pœnas iuris ciuilis raptoribus decretas incurrendas, distinxerim, an copula habita non sit ex voluntatis mutatione, an ex impotentia: at, ad impedimentum hoc matrimonij, ea non seruata distinctione existimo copulam omnino desiderari, quia mitiùs procedit ius canonicum: & in materia fauorabili valde, qualis est matrim. impedimenta eius valdè restringenda sunt.

47 Præterea, si raptus sit vtroque sponso consentiente, non existimo locum esse huic impedimento. Quia iniuria perfecta matrimonij punitur: qualis non est, vbi vterque spõsus consentit: nec ille verè est raptus, cùm nulli vis inferatur: quamuis sit verum adulterium, propter bonum fidei matrim. violatum, cui neuter coniux renunciare potest. Similiter non erit locus, si solus vir consentiat, vxore renitente, quod cesset similiter perfecta matrimonij iniuria. Si verò sola femina consentiat, erit locus huic impedimento, quia irrogatur iniuria sponso ac matrimonio: immo ipsa quoque ligabitur eodem impedimento, ne soluto eo matrimonio possit alij nubere, vt diximus n. 44. Contradictio autem parentum, aut consensus ipsorum raptui, ad hoc nil confert. Cùm in hoc impedimento sola matrimonij iniuria spectetur. Si autem rapiat femina alienum sponsum, non efficietur hoc impedimento. quod solus raptus sponsæ alienæ hac pœna puniatur *d. c. Statutum.* Nec pœna ea ad sponsi raptricem extendenda sit iuxta tradita n. 25.

48 Deinde, si ignorante sponso raptus sponsæ consentientis fiat, vel renitentis, aut viro dolis circumuento, non erit locus huic impedimento. Quia raptus hic attenditur respectu violentiæ illatæ viro (vt dixi n. præced.) at non est propriè raptus respectu ipsius, quando solum est ignorans, aut dolis circumuenitur, vt diximus num. 33. & dicemus in simili, disp. seq. n. 11. & seq. Quod si dicas perturbari tunc matrim. Quæ est ratio huius impedimenti (vt dixi n 43.) fateor id. At non quæcumque perturbatio matrimonij præstat hoc impedimentum, qualis esset per adulterium vi extortum absque traductione: sed perturbatio per raptum, non est propriè talis in hoc euentu. Quod si importunis precibus viri consensus extorqueatur: si eæ tales sint, vt violentiæ æquiparentur: erit locus huic pœnæ. Cùm sit propriè raptus: secus non, vt constat ex dictis num. 10. & 32. & ex dicendis disp. seq. num. 10.

49 Tandem, si sponsa aliena, causa ineundi matrimonij cum ipsa, extrahatur, existimo locum esse huic pœnæ. Quia est verè raptus perturbans matrimonium immo magis quàm si solius libidinis explendæ causa: ibique inuenitur causa libidinis, cum ea tam effrenata fuerit, vt raptorem traxerit ad valendum inire matrim. inualidum cum coniugata, ad fruendum eius concubitu, & hac de causa rapiendam illam.

DISPVTATIO XIII.

Quando attento decreto Tridentini, raptus dirimat matrim. obnoxiúsque sit excommunicationi, & pœnis in eo decreto contentis?

SVMMARIVM.

Quando raptor cum fautoribus sit excommunicatione & cæteris pœnis Tridentini ligatus: & an ea excommunicatio sit reseruata, sitque irregularis? & ea pœna sententiam iudicis desiderent: ac eas incurrat Parochus assistens matrimonio inter raptorem & raptam nondum ad pristinam libertatem restitutam, n. 1.
An raptus sit impedimentum dirimens attento eo decreto, n. 2.
An iis pœnis Tridentini locus sit quando raptus non sit causa ineundi matrim. cum rapta? Refertur quadam sent. n. 3.
Proponitur sententia auctoris, n. 4.
An raptus causa solius libidinis factus, qui est luxuriæ species, puniatur in eo decreto, n. 5.
Quid de raptu facto vt rapta cum alio ineat matrim n. 6.
An raptus sine traductione de loco ad locum comprehendatur, n. 7.
An desideretur subsequi copulam, n. 8.
Quid, si femina volens abducta sit, & post renitatur, n. 9. & ibi, quid à contra?
Quid, si rapta non perducta sit ad locum destinatum, n. 10.
Quid, si importunis precibus aut pretio abducta sit, n. 11.
Quid, si dolis, n. 12.
Quid, si inuitis aut ignorantibus parentibus virgo volens rapta sit vel ipsa nolens volentibus parentibus, n. 13.
Quid, si raptus sit meretricis. aut coniugatæ, aut cuiusuis status, vel habentis quodcumque impedimentum dirimens matrim. cum raptore, n. 14. & ibi an desideretur matrim. subsequi ad eas pœnas?
Quid, si rapiatur sponsa propria per verba de futuro, n. 15.
Quid, si femina rapiat virum, n. 16.
An irrita sint sponsalia inter raptorem & raptam, n. 17.
Soluuntur argumenta, n. 18.

PRæmittendum est Trident. *sess.* 24. *de matrim cap.* 6. aliquot pœnas raptoribus statuisse: nimirum, vt matrim. inter raptorem & raptam consistere nequeat, quandiu rapta in potestate raptoris manserit: secus si extra illius sit iam potestatem, an in loco tuto & libero constituta. Deinde, vt raptores, ac consilium, auxilium, aut fauorem præbentes, sint ipso iure excommunicati, perpetuò infames, ac omnium dignitatum incapaces: & si clerici fuerint, de proprio gradu decidant. Tandem, vt raptor teneatur raptam decenter arbitrio iudicis dotare, siue eam duxerit, siue non quæ excommunicatio est latæ sententiæ: ac proinde nullum iudicis actum desiderat. Quod constat, quia dicitur ibi: *sint ipso iure excommunicati.* At particula, ipso iure, denotat sententiam latam, vt testatur multis citatis Tiraq. *l. Si vnquam, verb. Reuertatur, n.* 10. *C. de reuoc. donat.* Et ita esse excommunicationem latam fatetur Veracr. *appendice ad speculum,* vbi de raptu, *f.* 83. *§. Relicta ergo: & f.* 81. *§. Hic considerandum* cui nemo contradicit. Immo esse excõmunicationem Pontifici reseruatam ait Manuel 1. *to. summæ* 2. *edit. c.* 213 *n.* 7. Verùm id omnino negandũ est. Quod Tridentinum in eo decreto minimè reseruet: ac subinde locum habeat regula tradita *cap. Nuper, vers. In secundo casu, de sent. excomm.* nempe, vt reseruata non sit. De matrim. an sit ipso iure irritum, dicemus n. seq. Teneri raptorem ad raptam dotandam, manifestè est pœna iudicis sententiam postulans. Quod clarè constat, eo quod Tridentinum addidit teneri arbitrio iudicis dotare decenter. Atque ita fatentur Veracruz *appendice ad speculum,* vbi de raptu, *ad fi. fol.* 84. & Enriq. *libro* 11 *de matrimon. cap.* 14. *n.* 5. vbi addit arbitrium hoc iudicis fore attenta qualitate raptoris & raptæ. Quia cùm sit pœna iniuriæ illatæ, & illa sit maior aut minor attenta vtriusque personæ conditione, meritò ea spectãda est ad id arbitrium. Dixi hoc esse pœnam, & exigi iudicis sententiam: quatenus imponitur per id decretum, & dos arbitrio iudicis taxanda venit. Nam si ex raptu pullularet raptæ damnum: id in foro conscientiæ nulla iudicis ex spectata sententia, instar aliorum damnorum quæ iniustè inferuntur, resarciendum esse dubitat nemo, & fatetur Enriq. *ibid.* Perpetua quoque infamia sententiam iudicis postulat, vt in simili casu ait Nau. *statim*

tim allegandus. Et idem dicendum est de ea pœna deiiciendi à proprio gradu. Atque ita Enriq. d. cap. 14. n. 4. explicans id decretum, ait de proprio gradu eos deiiciendos esse ac deponendos, manifestè significans non depositos esse, donec ministerium iudicis deponentis accedat. De pœna autem incapacitatis dignitatum posset ambigi quod sit pœna priuatiua: propter illa quæ allegabo l. 10. disp. 50. n. 1. Cæterùm ea regula de pœnis priuatiuis non est certa (vt dicam ibi, n. 2.) Atque ideo meritò inhabilitatem indigere iudicis sententia, ob eius pœnæ maximam acerbitatem, docent Nauar. Extrauagante Greg. XIII. de datu pro iustitia vel gratia. notab. 3 1 n 44. Molin. to. 1. de iust. tract. 2. disp. 96. §. Quod attinet ad pœnam. Quod maximè verum est: quia ea dignitatum incapacitas sequitur infamiam, ac proinde immediatè post infamiam posita est in eo Tridentini decreto infamia autem minimè incurritur ante iudicis sententiam. Ab hac autem infamiæ pœna liberant aliqui raptorem, si raptam ducat. Sic Enriq. d. c. 14. n. 4. Manuel 1. to. sum. 2. edit c. 232. n. 1. Vega 2. tom sum. cap. 34. casu 157. in fine. Et idem dicit Enriq. de dignitatum incapacitate. Ducuntur, quòd id credendum sit ex pia Tridentini mente: durum etenim esse raptam cogere, vt nubat infami. Quod in matrimonij grauamen cederet, contra fauorem, quem ipsi Tridentinum concedere intendit. Præterea, quia Couar. 4. decret. 2. p. cap. 7. §. n 11. dicit l. vnicam, C. de raptu virgin. imponentem raptori pœnas, non ita strictè debere seruari in sponso de futuro propriam sponsam rapienti, sed propter præuiam consensus coniugalis promissionem, temperandum esse rigorem illius legis. Sed omnino tenendum est, minimè ab iis pœnis eximi, si raptam ducat. Quod id apertis verbis ibi decernat Tridentinum: vbi enim dixit posse duci raptam, si ad pristinam libertatem restituta consenserit: & tunc concessit vt eam habeat raptor in vxorem. subdit hæc: Et nihilominus raptor ipse ac omnes illi consilium, auxilium, & fauorem præbentes, sint ipso iure excommunicati, ac perpetuo infames, omniúmque dignitatum incapaces. Vbi ponderanda est dictio. Nihilominus, quæ non minùs, Hispanè. como do esso, significat l fin. ff. de in integrum restit. vt notat Rebuffus alios textus allegans, l. 59. § Eáque nihilominus ff. de verb. signific. Atque ita clarè decidit Tridentinum, non obstante matrim. raptoris cum rapta, eum subdi excommunicationis, infamiæ, & inhabilitatis pœnis. Nam hoc est compellere raptam, vt infami nubat. Nemo enim eam cogit, sed in sua potestate situm est, id matrim. aliudve eligere. Nec id matrimonij fauori aduersatur. Quoniam non ea pœna imponitur ob contractum matrimonij sed ob raptus delictum, solúmque decernitur, non eximi raptorem ab ea pœna, quamuis raptam ducat. Immo maximus est matrimonij fauor: quòd tanti eius Tridentinum libertatem faciat, vt illi contrahentes raptu admisso ad eum effectum matrimonij ineundi, (in quo solo casu loquitur, vt probabo n. 4.) subdat grauissimis pœnis, non obstanti matrim. postmodum liberè subsecuto. Nec doctrina Couar. allata fauet contrariæ sent. nam in eo euentu raptus est multo minus delictum, ac proinde temperanda est pœna: at in nostro iam raptus omnino admissus erat, ac integrè consummatum delictum: ac proinde raptor eas incurrerat pœnas. Futurus autem euentus non eximit à pœnis iam incursis, nisi ex ipso iure colligatur, quod tantum abest, vt ex eo decreto colligatur: quin potiùs expressè contrarium decernat. Insuper Maiolus lib. 5. de regul. c. 42. fin. ait, laicum siue clericum raptorem, & ei auxiliantes esse irregulares. Idque probat per hoc Tridentini decretum, statuens eos esse infames, & à proprio gradu decidere. Sed melius Nauar. lib. 5. consil. in 2. editione, tit. de raptoribus cons. 3. n. 4. dicit, Tridentinum ibi non definiisse raptorem esse irregularem, sed infamem: infamiam autem esse causam irregularitatis. Quare existimo non esse illum irregularem, donec infamiam incurrat, à priorique gradu deiiciatur. Quod cùm sententiam iudicis desideret, non erit irregularis ipse, nec consulentes, ante iudicis sententiam. Tandem, ibid. Maiolus lib. 5. de irregular. cap. 25. n. 17. vers. Rapiens, ait Parochum assistentem matrimonio raptoris eum rapta, nondum ad pristinam libertatem extra raptoris potestatem restituta, incurrere pœnas huius decreti Tridentini: cum fautor raptoris sit: ad pœnas c. fin de clandest. desp. nimirum suspensionem triennij. Sed de hac suspensione nihil in præsenti agendum est latè enim de illa egi lib. 3. tota disp. 48. At pœnis huius decreti eum minimè subdi existimo. Quòd tantùm imponantur aduersus fautores raptus: at Parochus assistens postea matrimonio, non fauet raptui, vt pote qui iam omnino admissus est. At vtique incurreret, si ante raptum promitteret illi eam assistentiam, qua animosior factus est raptor ad raptum exequendum. Tunc enim raptus verè fautor esset.

2 Matrimonium autem contractum inter raptorem & raptā, dum sub raptoris potestate existit, nec separata est, ac in loco tuto & libero constituta, est prorsus irritum, quare raptus pro eo tempore est impedimentum dirimens. Constat ex eo decret. Trid. cap. 6. vbi nullum posse consistere matrim. inter raptorem & raptam pro eo tempore decernit. Quæ verba clarè significant, id matrimonium nullum valorem habere: vt constat ex c. vn de cogn. leg. vbi similiter inter adoptantem & adoptatam non posse consistere matrimonium, duranti adoptione decernitur; & tamen omnes id esse impedimentum dirimens fatentur (vt in impedimẽto cognationis legalis videbimus.) Atque ita hoc esse impedimentum dirimens, ac matrim. tunc initum esse nullum, docent Nau. sum. lit. c. 22. n. 74. & l. 4. consi. in 2 edit. 1. de sponsal. consi. 31. n. vn. in 2. verò, l. 5. de raptorib. cons. 2. n. vn. Verac. 1 p. spec. a 25. fi. & append. ad spec. vbi de raptu, f. 80. fi Ouan. 4. d 42 d. vn propos. 12. Toledo l. 8 sum c. 13 n. 2. Enriq l. 12. de matr. c. 14. n. 4. Gratus cons. 38. vol. 2. Azeb. l. 8 recop. t. 13. l. 2 n. 74 & seq. Emm. Sa sum. verb Matrimon. in princ n. 9. Petr. de Led. de matr. q. 50. art. vn dub. 2. Viuald. candel sacram. 1. p de matrim. n. 103. Pegu. decis. crim. c 42. n 2. Manuel 1. to. sum 2 edit c. 232. n. 3 Vega 2. to sum. c. 5 casu 3. Addit bene Enriquez id esse verum, licèt rapta adhuc sub raptoris potestate constituta rè vera liberè consentiat. Quòd Tridentinum non eam solam libertatem petat ad huius matrimi. valorem sed vt plenè rapta libera sit à raptoris potestate.

3 Potissima autem difficultas est, qualis raptus obnoxius sit prædictis Tridentini pœnis, & vt non valeat matrim. nisi iam rapta extra raptoris potestatem constituta. Aliqui affirmant id de omni raptu, siue causa ineundi matrimonij siue causa solius libidinis explendæ factus sit. Ducuntur primùm, quòd Tridentinum inuocare voluerit pœnas per antiquos canones raptorib. decretas, quæ raptorem causa libidinis comprehendebant. Secundum, quòd textus generalior rubricæ non debeat per illam restringi, vt est glossa notab. authen. de incestis & nefariis nupt. verb Illicitas, collat. 3 vbi licèt rubrica solùm sit de nuptiis incestis & nefariis, quia tamen textus generaliter loquitur de nuptiis illicitis, comprehendit omnes nuptias illicitas, etiamsi non sint incestæ vel nefariæ: & ex multis probat Euerardus in suis Topicis, loco à rubr. n. 11. Cùm ergo hoc decretum loquatur generaliter de raptore, ibi: Decernit sancta Synodus inter raptorem & raptam: & postea in toto illo capite nunquam restringat, necessariò dicendum erit, de omni raptore intelligi, nec restringi debere raptorem, causa solius matrimonij ineundi, quòd sub rubrica de reformatione matrimonij constituatur. Et confir. quia quamuis raptus non fiat causa matrimonij, non dissonat id decretum rubricæ. Satis enim ad reformationem matrimonij spectat, vt inter raptorem, quocumque animo rapuerit, & raptam sub sua potestate manentem, non possit consistere matrim. quòd matrimonij libertati maximè omnes canones consulant: at ea vix potest esse plena, aut saltem talis non præsumitur, donec rapta ad pristinam libertatem redeat. Atque iterum confirmatur, quòd finis Concilij sit libertati matrimonij consulere.

At quacunque intentione rapiatur femina, dum potestati raptoris subest, non minus impeditur plena libertas, cùm metus & vis non plenè cessarint. Tandem, quia Tridentinum ibi punit raptorem & fautores, si clerici fuerint, ea pœna vt à proprio gradu decidant: ac proinde supponit raptorem aliquando fore clericum. Qui tamen non potest rapere causa ineundi matrimonij. Cùm illud contrahere possibile non sit. Huius sent. videtur clarè Veracr. *append. ad specul.* vbi de raptu *f.* 81. §. *Hic considerandum*, vbi dicit intelligi id decretum de omni raptore. Et tenent expressè Emman. Sa, *summa verb. Matrimon. in principio*, *n.* 9. dicens sic declarasse Congregationem Cardinalium, Vela *de pœnis delictorum cap.* 29. §. *Sed ego indistinctè.* Et est satis probabile.

4 Verum mihi probabilius est, in eo decreto solos feminarum raptores causa contrahendi cum eis matrimonium comprehendi. Ducor, quòd ex *principio illius cap.* 6. id colligatur, nam statim incipit verba facere de matrimonio contrahendo inter raptorem & raptam: ac proinde indicium est de illo solo raptu agere, qui causa matrimonij admittitur. Deinde, quòd id decretum sub rubrica, de reformatione matrimonij ponatur: ad quam esto conferat, vt rapta plenam libertatem adepta sit, vt raptori nubat: at imponere raptoribus non causa matrimonij, sed libidinis explendæ, tam acerbas pœnas, est prorsus extra rem, cùm raptor ille nullatenus matrimonium, nec eius libertatem offenderit. Et confirmatur, quia quando causa matrimonij raptus est admissus, delictum fuit contra matrimonij libertatem, & ab initio in eo interfuit coactio: ac proinde vt plenior sit libertas, petit id decretum priùs raptam in pristinam libertatem, ac in locum à raptore separatum restitui? ac raptorem tanquam iniquum libertatis matrimonij violatorem, cui libertati totis viribus Tridentinum ac canones antiqui consulere intendunt, punit pœnis acerbis in eo decreto contentis. Tandem, quòd vbi textus est dubius, rubrica probat qualiter sit intelligendus, vt multis citatis probat Euerard. *in suis Topicis loco à rubro, n.* 6. textus enim in dubio intelligendus est, vt conueniat rubricæ sub qua constituitur. Quòd optimè probat doctrina Alex 1. *n.* 2. *ff. solut. matrim. &* Iasonis *l. De die, in princ n.* 3. *vers. istud membris ff. qui satisdare cogantur*, vbi, *l. Non puto.* 10. *ff. de iure fisci*, generaliter tradentem in dubiis quæstionibus sententiam contra fiscum ferendam esse, temperant, vt intelligenda sit quando fiscus agit ex causa lucratiua, orta ex delicto, vel incapacitate hæredis indigni. Idque probat Iason ex rubricæ, sub qua lex illa constituta est natura. Et Rosell. *verb. Irregularitas*, 1 *statim in princ. Directorium l.* 3. *t.* 8. Ang. *verb. Irregularitas*, *n.* 38. Enriq. *l.* 2. *de baptism. c.* 29. *n.* 1. *fin. & l.* 14. *de irreg. c.* 6. *n.* 1. limitant *c.* 1. *de clerico non ordin. minist.* generaliter decidens, non ordinatum exercentem actum ordinis, esse irregularem, vt intelligatur, quando exercens est clericus: & reddit rationem Enriq. quod collocetur sub rubrica, de clerico non ordinato ministrante. Nec alia potest reddi ratio. Adde hunc textum concilij esse restringendum, quòd corrigat *cap fin. de raptor.* permittens matrimonium inter raptorem & raptam. Et ideo huius sent. sunt Salzedo *in pract.* Bernard. Diaz. *c.* 78 *fin.* Manuel 1. *to. sum.* 2. *edit. c.* 213. *n.* 7. Vega 2 *to. sum c.* 34. *casu* 157. *notab.* 1.

5 Hinc 1. infertur, non puniri in hoc decreto raptum qui est species luxuriæ. Is enim est, quando causa libidinis explendæ fit, (vt diximus disp. præced. n. 38.) nisi fieret simul causa libidinis ac matrimonij ineundi. Tunc enim ea sola ratione, quod causa matrimonij fieret, comprehenderetur sub hoc decreto.

6 2. Infertur, si quis proprio motu, nimirum, non petente, qui matrimonium initurus est, feminam rapiat, non vt secum, sed vt cum alio matrimonium contrahat, eum raptorem non subdi pœnis huius decreti Tridentini, ac valere matrimonium cum illo tertio initum, si femina re vera liberè consentiat, quamuis nondum extra raptoris potestatem sit. Constat, quia prima pœna illius decreti est, vt inter raptorem & raptam non possit consistere matrimonium, quandiu rapta sub raptoris potestate fuerit: ac proinde supponit raptum eò destinatum esse, vt raptor raptam ducat: non ergo locus erit iis pœnis, quando gratia ineundi matrimonij cum alio. Si autem ad instantiam inituri matrimonium rapuit, tunc matrimonium cum illo erit inualidum, nisi prius in loco tuto femina constituatur, & incurret ille qui instauit vt raptus efficeretur, cæteras pœnas, tanquam verus raptor per interpositam personam, ad effectum matrimonij. Is verò qui raptum exercuit tanquam auxilium raptui ferens ad finem ineundi matrim. incurret excommunicationem, & cæteras auxiliantium pœnas, at cum ipso validè potest femina contrahere, priùs quàm in loco tuto reponatur. Quòd auxilium ferentes non plectantur in illo decreto ea pœna, vt mattim. cum ipsis consistere nequeat, donec femina sit ad locum tutum restituta.

3. Infertur, vt raptus comprehendatur in hoc decreto, desiderari traductionem de loco ad locum. Quod potest generaliter probari, quia raptus subiacens pœnis id postulat (vt dixi disp. præc n. 16. & 46.) At specialiter probatur ex ipsomet Triden. *decret. eo c.* 6. ibi, *Quamdiu ipsa in potestate raptoris manserit.* & statim: *Quòd si rapta à raptore separata, & in loco tuto & libero constituta.* Quæ omnia verba expressè significant raptam esse feminam de vno loco in alium, in quo est sub potestate raptoris constituta. Atque ita docent Nauar. *l.* 5. *cons. in vtraque edit. tit. De raptoribus, consil.* 1. *n. vn.* Manuel. 1. *to. sum.* 2. *edit. c.* 232. *n.* 2. Emman. Sa. *summa verb. Matrimonium, in principio, n.* 9. Vega 2. *to. summæ, cap.* 34. *casu* 157. *notabili* 2. 7

4. Infertur, nil referre, siue sequatur copula, siue non sequatur, ad pœnas huius decreti incurrendas. Quod non puniatur raptus causa libidinis, qui copula non secuta minimè rationem delicti perfectam obtinet: sed causa ineundi matrimonij, ad quem copula nil confert. 8

5. Infertur, non esse locum his pœnis, si femina volens abducta sit, quamuis abductione secuta voluntatem mutet prioris facti pœnitentia ducta: secus si principio abductioni renitatur, quamuis post abductionem factam velit. Constat ex dictis disp. præc. n. 7. vbi probauimus initium in his spectandum esse. 9

6. Infertur, esse locum his pœnis, quamuis rapta causa matrimonij non sit perducta ad locum destinatum: sed in ipso itinere raptor resipiscat. Quòd delictum hoc raptus in ipsa abductione consummetur, & tunc perfectè irrogetur matrimonij libertati iniuria: nec consilium spectet vt raptor in aliquo loco iam raptam constituerit, vel eam duxerit, sed tantum vt rapuerit causa matrimonij, illamque sub suam potestatem reposuerit. Adde dicta disput. præced. n. 21. fine, vbi cum Baldo probaui, raptum admitti, quando de loco abducitur femina, quamuis ad locum destinatum non peruenerit. 10

7. Infertur, si solis importunis precibus aut pretio conducta femina extrahatur, non esse locum his pœnis. Quòd non sit verè raptus (vt probaui disp. præc. n. 10. & seq. & n. 32.) Sic Ant. Cuc. *l.* 5. *instit. maiorum t.* 12. *n.* 120. Veracr. *append. ad spec.* vbi de raptu, fol. 82. consequenter etiam. Secus si tales essent eæ preces, vt violentiæ æquipararentur, vt dixi eisdem locis. 11

8. Infertur, si dolis circumuenta virgo extrahatur, non esse locum his pœnis. Quod non sit propriè raptus, cum ibi nulla inueniatur violentia (vt dixi disp. præced. n. 32.) Nec obstat ibi n. 11. traditum esse hoc sufficere, vt locus sit pœnis *l. vnica cap. de raptu virg.* Quia ea lex id explicat. At Tridentini decretum solos raptores comprehendit, & cum sit pœnale & correctorium restringendum est, vt de vero & proprio raptu intelligatur. Quod si instes, dolum etiam opponi libertati matrimonij sicut & violentiam: cum vtrumque voluntarium auferat. Dic non omnem dolum id efficere, sed eum solum qui versatur circa personæ aut conditionis errorem: & quamuis huiusmodi sit dolus, ac proinde auferat libertatem, & valorem 12

matrim. at non infert vim, quæ ad propriam rationem raptus in iis pœnis obnoxij necessaria prorsus est.

13 9. Infertur, nec esse locum his pœnis, si virgo consentiens, ignorantibus tamen parentibus abducatur. Quod non sit propriè raptus (vt probaui disp. præced. n. 36.) Atque ita fatentur Veracruz *append. ad specul.* vbi de raptu, *f.* 81. *§. Verum animaduersione.* Anton. Cucus *l.* 5. *instit. maior. tit.* 12. *n.* 120. Enriquez *l.* 12. *de matrim. c.* 14. *n.* 5. Emman. Sa *summa verb. Matrimonium in princ. n.* 9. At grauior est difficultas, si parentibus inuitis femina volens extrahatur. Tunc enim has pœnas incurri suadet, esse verè raptū (vt diximus disp. præced. n. 12. & 35. (Atque ita incurri affirmant Nau. *l.* 4. *conf. in priori edit. t. De sponsalib. conf.* 32. *n. vn. in poster. l.* 5. *t. de raptoribus, conf.* 2. *n. vnic.* Ouand. 4. *d.* 42 *disp. vn. proposit.* 12. Salzedo *pract.* Bernard. Diaz. *c.* 78. *§. vlt. in hac postrema edit.* Enriquez *l.* 12 *de matrim. c.* 12. *n.* 4. Emman. Sa *summa verb. Matrimonium in princip. n.* 9. Vega 2. *tom. summa c.* 34. *casu* 157. *notab.* 1. Manuel 1. *to. summa* 2. *edit. c.* 232. *n.* 1. Et videtur clarè sentire Toledo *l.* 7. *summa c.* 13. *n.* 2. *fine.* vbi explicans hoc Tridentini decretum, ait esse illi locum, cum femina è domo parentum, vel eorum quorum curæ subest, ipsis inuitis abducitur. Verum in cótraria sum sententia, quod hoc decretum libertati matrimonij fauere intendat: cauetéque ne femina renitens cogatur illud inire. At ad eam libertatem nil confert parentum voluntas, sed sola feminæ, quæ in hoc euentu reperitur abductioni conniuens. Nec iuuat, si dicas voluntatem parentum desiderari ad honestatem matrimonij. Nam Tridentinum in eo decreto, non honestatem, sed solam eius libertatem spectat. Quod vel inde clarè constat, quod ad valorem matrimonij inter eundem raptorem, ac violenter raptam, solùm petat, raptam ad pristinam libertatem restitui, ac in loco tuto reponi. Si autem virgo nolens abducatur parentibus volentibus, erit vtique locus huic pœnæ, quod sola voluntas feminæ, eiusve contradictio, in eo decreto attendatur.

14 10. Infertur, comprehendi in eo decreto raptum cuiuscunque feminæ, siue virginis, siue corruptæ, siue meretricis, & inhonestæ, coniugatæ, & cuiusuis status. Quod bene docuit Veracruz *append. ad spec.* vbi de raptu, *f.* 81. *§. Hic considerandum.* Et ratio est, quod Tridentinum ibi non puniat quemcunque raptum, sed cui causa ineundi matrim. cum violenter rapta sit, ac proinde libertatem matrim. offendit: quæ non minùs impeditur, & offenditur, quando mulier inhonesta rapitur: & ea ratio procedit in raptu fœminæ cuiuscunque status. Dicens non habere locum, quando femina est coniugata, vel est aliud impedimentum dirimens inter eos, siue sit ex parte raptoris, siue ex parte raptæ, id colligens ex iis verbis Trident. in eod. decreto positis. *Quod si rapta à raptore separata, & in loco tuto & libero constituta, illum in virum habere consenserit, eam raptor in vxorem habeat.* Vbi clarè Trid. supponit raptorem & raptam tales esse, inter quos possit verum matr. consistere. Præterea, quia raptus inter hos non potest habere plenam delicti consummationem, cum inire matr. nequeant. Sed nihilominus in hoc euentu est locus illis pœnis, si causa ineundi matrimonij de facto, licet non de iure, femina illa rapiatur. Quia Trident. non petit iniri inter eos matrim. nec id spectat, sed siue ineatur, siue non, suis pœnis illos afficit. Quod constat ex illis verbis quæ post proximè relata adiungit: *Et nihilominus raptor ipse, & omnes illi consilium, auxilium & fauorem præbentes, sint ipso iure excommunicati.* Quasi dicat, non minùs incurrat pœnas raptor raptam ducens, quàm si non ducat. Ac proinde delictum hic punitum ipsa violenta abductione ad ineundum matrim. consummatur. Nec spectat Tridentinum sint habiles nec ne ad illud contrahendum. Si quidem illud contrahi, aut non contrahi, non confert ad pœnas. Nec supponit semper fore illos habiles ad matrimonium: sed quando illud iniri permittit, id est, ex parte impedimenti raptus, quod non impedire, ait, si velit femina loco tuto ac plenæ libertati reddita. Secus, si ex alia parte impedimentum adsit. Id enim Tridentinum minimè aufert. Et hoc est verum, quamuis Manuel 1. *tom. summa* 2. *edit. c.* 232. *n.* 1. videatur oppositum sentire: explicans enim hoc decretum, ait, si quis non rapiat sponsam alienam, sed viduam, vel solutam: statuere Trident. vt raptor incurrat pœnas.

11. Deducitur, non comprehendi hoc decreto raptum propriæ sponsæ de futuro reclamantibus parentibus. Quia iure communi raptus hic à pœnis liberatur, *c. penult. de raptor.* & dixi disp. præced. n. 15. quod Tridentinum minimè corrigit: vt patet ex contextu. Atque ita sentiunt Enriquez *l.* 12. *de matr. c.* 14. *n.* 4. & 5. Emmanuel Sa, *summa verb. Matrimonium in princ. n.* 9. Manuel 1. *to. sum.* 2. *edit. c.* 232. *n.* 4. Addit Enriq. *eo. n.* 5. id esse verum, siue volens siue nolens sponsa abducatur. Sed id minime credo. Quod *textus d. c. penult.* expressis verbis loquatur, quando femina volens abducitur, inuitis tamen parentibus (vt notaui disp. præc. n. 15.) Et tunc etiam libertas matrimonij offendatur. Non enim violenter cogi potest sponsalium fidem seruare. Sed dices, nil concedi sponsæ raptui. Cùm etiam quando quæuis alia femina consentiens abducitur, non sit locus illis pœnis (vt diximus n. 13.) Id vtique fateor in mea opinione. At cum alij (vt ibi retuli) sentiant sufficere ad has pœnas, contradicere parentes: iuxta illorum etiam opinionem, fallet vbi sponsa de futuro rapta est: propter decisionem *d. c. penult.* si raptui consenserit, quantumuis parentes renitantur. 15

12. Deducitur non esse locum his pœnis, & prædicto Tridentini decreto, si femina virum rapiat nolentem vt secum ineat matrimonium. Quod id decretum de solo viro raptore verba faciat. Quod denotant ea verba illius decreti *Quamdiu ipsa in potestate raptoris manserit.* Et statim, *quod si raptor.* Et postea pœnas decernens, ait: *Et nihilominus ipse raptor.* Et proinde id decretum correctorium & pœnale ad feminam viri raptricem extendendum non est) vt latè probaui disp. præced. n. 25.) Et in propriis terminis docet Veracruz *appendic. ad speculum, vbi de raptu, fol.* 84. *§. respondetur quod.* Vnde vt matr. inter raptricem & raptum valeat, non est opus seruari formam prædicti decreti, nimirum, vt vir raptus sit à potestate raptricis liber: sed sufficit vt libere consentiat, sub illius potestate adhuc existens. Provt iure communi antiquo attento, id sufficere, diximus disp. præced. n. 42. At retenta opinione probabili, quam disp. præced. n. 24. retuli, nempe, pœnis decretis in virum feminæ raptorem, subdi feminam viri raptricem: dicendum erit idem in hoc decreto Tridentini. Idque sequuntur Enriquez *l.* 12. *de matr. c.* 14. *n.* 4. Manuel 1. *to. sum.* 2. *edit. c.* 232. *n.* 4. Vega 2. *to. sum. c.* 34. *casu* 157. *notab.* 5. At prior opinio placet. 16

Tandem dubitatur an sicut prædictum Tridentini decretum irritat matrimonium inter raptorem & raptam, quamdiu in eius potestate manserit: ita irritet quoque sponsalia tunc inita? Pars enim negans suaderi videtur: quòd id decretum sit pœnale, eiúsque commune corrigens, ac subinde loquens de solo matrimonio, non videatur ad sponsalia extendendum, *reg. Quæ à iure, de reg. iuris, in* 6. Deinde quia *l. Si quis officium* 38. *ff. de ritu nuptiarum,* interdicitur rectori prouinciæ matrimonium: nec id ad sponsalia extenditur. Et in Trident. *sess.* 24. *de matrim. c.* 1. irritatur matrimonium clandestinum, cùm tamen adhuc valeant sponsalia clandestina, vt dixi lib. 1. disp. 10. num. 2. Sed dicendum est sponsalia quoque non valere. Quod bene docent Nauar. *lib.* 4. *conf. in priori edit. t. de consanguin. conf.* 3. *n.* 6. *& sequentib. in posteriori, lib.* 5. *tit. de raptoribus, conf. vltim. n.* 5. Manuel 1 *tom. sum.* 2. *editione, c.* 232. *n.* 3. Vega 2. *tom. sum. c.* 34. *casu* 157. *notab.* 3. Quia lex etiam correctoria & pœnalis extendi debet, vbi omnino eadem ratio militat (vt ibi ex aliis probat Nauar.) quod hic reperitur. Quia Tridentinum irritauit pro eo tempore matr. consulens plenæ libertati ad id requisitæ: quæ non omnino plena est, dum rapta manet in raptoris potestate. Quæ ratio in sponsalibus militat, ad quæ iura quoque plenam 17

plenam libertatem postulant. Nec obstant in contrarium adducta, quia non militat eadem ratio in sponsalibus & matrim.vt dixi eod.l.1.disp.10.n.2.

18 Ad argumenta num.3. proposita respondetur. Ad primum dic, id non intendere Tridentinum, sed solum pœnas imponere offendentibus libertatem matrimonij per raptum. Ad secundum dic, eam doctrinam intelligendam esse, vbi est aliquod verbum expressum in textu, ex quo colligitur illum esse generaliorem rubrica, vt contingit in illo authentico, ibi enim dicitur: *Si quis illicitas & contrarias naturæ nuptias.* Quare ne particula illa, illicitas, superflua sit, ac vt dictio, &, eo coniungat diuersa, (vt facere solet) oportuit intelligere non solum de incestis contra naturam nuptiis, de quibus est rubrica, sed de omnibus illicitis. At in Tridentini decreto non inuenitur verbum cogens id vltra rubricam extendere. Adde etiam eam glossæ doctrinam non esse certam: ipsa enim ibi refert Doctorem antiquum limitantem eum textum ad solas nuptias in rubrica comprehensas. Ad duplicem confirm. constat ex n.4. dictis. Ad vltimum, dic fautores quos ea pœna comprehendit, posse esse in sacris constitutos: & raptorem in minoribus, atque ita verificare esse clericum. Adde posse esse in sacris, & rapere causa ineundi matrimonij de facto, licèt non de iure: & subesse tūc illis pœnis iuxta dicta n.14.

DISPVTATIO XIV.

An stuprum absque raptu contingere possit, ita vt sit tunc diuersa luxuriæ species necessariò fatenda? vt siue inuitis siue volentibus parentibus virgo sui corporis copiam faciat?

SVMMARIVM.

In quo consistat signaculum virginale, an sit aliqua membranula, n.1.
Quid desideretur vt circumstantia aliqua addat nouam, luxuriæ speciem? num.2.
Refertur duplex sententia, n.3 & 4.
Proponitur sententia Auctoris, n.5.
An circumstantia virginitatis, esto non mutet speciem, tanquam notabiliter aggrauans sit necessariò fatenda? n.6.
In quo consistat ratio & deformitas stupri, & differat à raptu, n.7.
An sit stuprum, & diuersa luxuria species, quando virgo precibus importunis victa defloratur? n.8.
Quid si ignorans, aut dolo circumuenta? n.9.
Quid si volens, ac parentibus inuitis abducitur, & defloratur, an vltra raptum species stupri necessariò fatenda, n 10.
An virginem volentem deflorans teneatur parentibus restituere, n.11.
Quid, si nolentem, an teneatur puellæ & parentibus, n.11.
An in virgine rapta præ timore consentienti sit necessariò fatenda virginitatis circumstantia. n.13.
Defenditur Sotus à credentibus illum sentire, circumstantiam virginitatis esse fatendam in actu externo, secus in interno, & quando in vtroque actu facienda sit? n.14.
An quæ non est virgo confitens fornicandi desiderium, teneatur explicare se non esse virginem, & confessor id rogare, esto sit circumstantia virginitatis necessario fatenda? n.15.
Soluuntur argumenta, n.17.

1 QVæstio hæc grauissima est ac satis difficilis. Et ideo antequam opiniones referam, duplex fundamentum præmittendum est. Prius est, quid sit signaculum virgineum. Qua in re Vesalius *l.5. de corp. humani fabric. p.4. fol.* 654. ait carneam esse membranam, quæ Hymen & Eugium appellata, virginibus est peculiaris, ac virili coitu lacerata aboletur. Quod idem secutus est Fragoso *in sua chirurg. vniuer l.1. de anatom. c.18. De la madre paulo ante fi. cum* Falopio, quem ibi refert. Sed *idemmet* Fragoso *eod. li. tract.2. de las declarationes que han de hazer los cirujanos, titul. Para conocer la virginidad, statim in princ. f.309. p.2.* ait cum Realdo *li.11. de anatom. c.16.* vnicam inter mille feminas eam membranam habere, atque ita claustrum seu signaculum virgineum non esse partem aliquam carnis, seu membranam: sed quandam quasi complicationem partium ipsius orificij vasis feminei, quæ per viri accessum dilatantur, & sic aperitur, & patesit vas. Et hoc est verissimum, id attestantibus peritissimis Medicis consultis.

2 Posterius fundamentum est, vt circumstantia aliqua addat nouam luxuriæ rationem supra simplicem fornicationem? necessarium est, vt nouam malitiam specialemque vitij deformitatem afferat: teste D.Thom. *2.2.q.154.a.6.corp.* Quod bifariam euenire potest. 1. addendo aliquam nouam speciem extra luxuriam, oppositam alij virtuti quam castitati, ita vt aduersus castitatem & aliam virtutem delinquatur, vt incestus opponitur castitati & pietati, sacrilegium castitati & religioni, adulterium & raptus castitati & iustitiæ (vt explicui hoc l.disp.12. n.30.) Secundò, non addendo nouam speciem vltra luxuriam, oppositam alij diuersæ virtuti à castitate & temperantia, sed quod priuet conditionibus requisitis ab ipsa natura generica omnibus animalibus conuenienti in ipso concubitu. Quod efficiunt peccata luxuriæ contra naturam, priuant enim concubitum conditione illa à natura petita, nimirum, vt fit inter personas diuersi sexus intra vas naturale aptum ad prolis generationem, ad quam natura ipsa concubitum destinauit. In deflotatione igitur virginis consentientis, ac proinde non interuenienti raptu, non potest reperiri circumstantia noua specifica aduersus castitatem seu temperantiam, præter simplicem fornicationem. Cum ille concubitus sit modo naturali intra vas fœminæ, & generationi aptus: ac proinde minimè priuat concubitum conditione speciali requisita in illo, vltra genericam quæ in omni luxuriæ peccato inuenitur, quæ est esse extra legitimum matrim. Quare si nouam circumstantiam speciei diuersam à simplici fornicatione, in eo concubitu demus: necessariò ea petenda est ex distincta virtute, cui præter castitatem concubitus is opponatur. Et manifestum est eam nullam aliam esse posse præter iustitiam. Consistit ergo punctus difficultatis, qualiter virgine consentiente, & proinde non incurrenti raptu, inueniatur ratio iniustitiæ in eo concubitu: ac proinde noua species distincta à simplici fornicatione.

Triplex igitur est sent. I. ait, virginis consentientis de- 3
flotationem, esse distinctam luxuriæ speciem, quæ stuprum appellatur, necessarioque eam virginitatis circumstantiam esse explicandam in confessione. Quare hæc sent. admittit speciem stupri absque raptu inueniri. Ducitur, quod ibi reperiatur iniustitia, non contra personam virginis, nam scienti & volenti non fit iniuria: sed contra finem naturæ, ad quem concessit virgineum claustrum, cui non potest femina tanquam non domina, sed custos illius signaculi, renunciare. Prob. ergo primo hæc sent. Natura concessit claustrum virgineum fœminæ ad duplicem finem. Alter est, vt habilior seruaretur matr. ineundo. Alter verò, vt ipsam contineret ab actibus venereis. Nil enim ita feminam ab his retrahit, quam timor iacturæ faciendæ virginei claustri, qua facta, effrenatæ libidini vacat. Consensus igitur virginis, & parentum, non eximet ab iniustitia naturæ illata coitum cum illa. Sicut permittens abscindi sibi manum, non reddit culpæ immunem abscindentem. Quod licet persona conniueat renitatur natura quæ vsum manuum ad alium finem concessit. Et confirm. quia consensus in iis quorum non sumus pro libito domini, non tollit iniuriam, vt constat in exemplo abscissionis manus nuper proposito. At virgo non est domina claustri virginei, ita vt pro suæ voluntatis libito possit illo vti. Et iterum confirm. quia consensus coniugum vt alteruter fornicetur, non eximit concubitum illum ab adulterij specie distincta à simplici fornicatione, eo quod dominium non habent coniuges in corpus ad illum vsum, sed ad solum coniugalem. 2. Principaliter probatur, quod concubitus cum virgine opponatur speciali virginitatis virtuti. Virginitas quippe specialis virtus est, teste D. Thoma *2.2.q.152.art.3.corp.* & per illum concubitum amittitur. Nequit autem vitium speciali virtuti opponi, quin ipsum habeat specialem deformitatem: vt pote quod priuat speciali illa bonitate cui opponitur. 3. Quod raptus & stuprum, tanquam diuersæ luxuriæ species, ab omnibus constituantur. Debet ergo assignari species luxuriæ, quæ stuprum fit absque raptu: quæ esse nequit nisi quando virgo deflorationi

rationi consentit. Ea enim non consentiente, erit raptus. 4. quod sigillum virgineum sit ob bonum prolis; cui virgo consentiens nequit renuntiare. Idque inde ostenditur, cùm enim fœminæ sint ad libidinem procliuiores, atque ad resistendum infirmiores, ideo natura interius maiorem verecundiam illis indidit: & exteriùs virgineum claustrum, quibus vt freno quodam arcerentur à vago sui corporis vsu: qui in non modicum prolis detrimentum cedit, & eo deperdito, constituuntur in via meretricandi, contra prolis bonum, & cum eius manifesta iniuria. Et confirm. quod in ordine bonum prolis per matrim. habendæ, concessit natura hoc claustrum feminis quasi in dotem: vt vel sic marito esset maior propriæ sobolis certitudo, magisque vxoris amore flagraret, habens suæ fidelitatis id testimonium, ex eoque certior factus se primo ad eam accessisse. Quo amore mutuo, quodam strictissimo vinculo vniuntur coniuges, vt maiori amore erga sobolem afficiantur, maiorique cura, illius educationi intendant. Ergo & si sponte sua virgo eius claustri iacturam faciat, erit specialis circunstantia iniustitiæ, ob prolis iniuriam, cuius bona educatio impeditur. Huius sent. videtur expressè D.Th. 2.2.*q.*154.*a.*7.*in fin corp.* vbi ait stuprum sine raptu inueniri, quando quis absque violentia virginem deflorat, & 4.*d.*41.*q.vn. a.*4.*quæstion.*2.*corp.* vbi ait stuprum esse violationem virginis, & addere specificam deformitatem supra luxuriæ genus: & manifestè agit etiam quando virgo consentit, quia condistinguit hanc speciem contra raptum, in quo violentia inuenitur. Idem apertè sentiunt alij, qui explicantes luxuriæ speciem quæ stuprum est, & condistincta contra raptum, qui violentiam importat, dicunt indistinctè stuprum esse virginis illicitam deflorationem. Hi sunt Magist. 4. *d.* 41. *c. vlt.* Et *ibi* D. Bonau. *in exposit. lit. n.*6. Vincent. *speculo doctrinali, tom.* 2 *l.*10.*c.*46. Gerson 2.*part. in regul. moralib. c. de Luxuria, alphabeto* 24.*lit. T.* Rosel. *verb. Luxuria, initio.* Bernard. Diaz *pract. in noua edit. c.*83. *initio.* Guillel. Borrilong. 4.*d.* 35. *q.vn. a.* 1. *vers. Quarta species.* Cantera *qq. criminalib. quæst. tangentib. punitionem delicti, c.*4. *n.*10. Nider *summa, precep.*6.*c.*2. *paulo post princ. versic. Secunda species.* Alex. *in suo Enchiridio,* 2.*p. precept.*6. *in* 2. *specie luxuriæ.* Emmanuel Sa *summ. v. Luxuria n.*3. Vela *tractatu de pœnis delictorum, c.*35. *statim in prin.* Idem expressius sentiunt alij, dicentes indistinctè fornicationem cum virgine mutare speciem, & esse eam circunstantiam necessariò fatenda. Ita Caiet. *summa verb. Stuprum.* Victoria *sum. Sacramen.* vbi de confessione, *n.*176. Metina *c. de pœnitentia, q. de circunstantiis mutantib. speciem, paulo post prin.* Nauar. *sum. lat. & hisp. c.*16.*n.*3. & *lat. c.*6.*n.*8. & *hisp. c.*28. *additis priori ad n.*7.*c.*6. Gutier. *q. canon. li.*1.*c.*31.*n.*29. Angles floribus, 1.*p.q.*3. *de confessione, a.* 4. *difficult.*7. Enriquez *li.*5. *de pœnit. c.*6.*n.*3. *lit. T.* & *c.*8.*n.*2. Ledesma 2.*p.*4.*q.*8.*a.*4.*dub.*3.*fine,* Valentia 2.2.*disp.*9.*q.*3. *punct.*3.§. *Stuprum accipiendo.* Toledo *li.*3.*sum. c.*18, *num.*2. Graf. 1. *part. decisi. l.*1.*c.*10.*n.*32. Philiarc. *de officio sacerdotis, to.*1.*p.*2.*l.*4 *c.*16. *paulo post princ.* Viuald. *candelabro Sacram.* 1.*p. de confessione, n.*36. Carb. *de rest q.*62. *ad fi.* Lud. Lop. 1. *part. instr. c.*29.§ *Ad hæc circa circumstantiam.* Manuel 1. *to. sum.*2. *edit. c.*108. *concl.*1.*n.*1. Hier. Llamas *in methodo curationis* 3.*p. c.*8.§.17. *statim in prin.* Cañedo *summa Sacram. de pœnis c.*5.*n* 4.40. & fere expresse Margarita *confessorum, q. moralib f.*178 *pag* 2.§. *Vtrum vir.* Atque in propriis terminis, esse peculiarem stupri speciem, quamuis virgo consentiat, docent Gratian. *c. Lex illa.* §. *Cum ergo, vers. Stuprum.* 36.*q.*1. Alensis 2.*p.q.*167. *membro* 1. & 3. Abul. *c.*5. Matth. *q.*201. *corp.* Caiet. 2.2.*q.*154.*a.*6. *in solut. ad* 1. *dub.* Viguer. *li. institutionum, c.*7.§.4. *vers.*4. Bermond. Chouer. *de publicis concub.* vbi de stupro, *n.*2. (habetur tom. 11. tractatuum p. 1.) Cordub. *in suo quæstionario li.*1.*q.*13. *col.*5 §. *Respondeo negando antecedens,* & § *seq.* Bart. à Led. *de pœnitentia, dub.* 10. *ad fi. in* 1. & 3. *conclusione.* Peguera *decision. crim. c.*42.*nu.* 6. Io. Hessels *in expositione decalogi, circa* 6. *præceptum, c.*8. Veg. 1. *to. sum. c.*55 *casu* 25. & fere expresse id dicunt Alcoçer *summa c.*20.§. *La circunstantia fol.*73. Metin. *lib.*1. *summ. c.*9. *fol.*12. Petrus de Ledesm. *in summa sacramentorum,* vbi de pœnitentia, *c.*19. *dubio* 5. quamuis enim non explicent, si virgo consentiat, at impugnat contrariam Soti sententiam, qui in virgine consentiente dicit non esse circumstantiam (vt numero quinto referemus.) Immo clare Medina sentit etiam virgine consentiente: num *eodem l.*1.*c.*14. §.18. *in fine* obligat ad restitutionem defloratorem virginis consentientis, eo quod ipsa minime dominium sui corporis habeat. Et explicant Caiet. *hoc posteriori loco,* Abulensis *in solutione ad* 1. Valentia *nuper citati,* quamuis sub nullius potestate virgo sit constituta. Et Caiet. addit, licèt parentes & virgo illis subdita consensu præbeant. Et hæc sent. est communis, & valde probabilis.

II. Sententia non ita generaliter loquitur, sed dicit stuprum, quod est species distincta luxuriæ, tunc esse, 4
quando virgo sub parentum potestate constituta defloratur. Ducitur, quod tunc vltra incontinentiam castitati oppositam reperiatur species iniustitiæ contra patrem. Quod inde ostenditur, quia honos ac facultates parentum læduntur: iis enim in ignominiam cedit, cogentúrque vel dotem augere, si eam in matrimonium collocent, vel eam innuptam alere. Nec potest cedere suo iure virgo, dum parentum potestati subest. Cum sui iuris minimè sit: prout contingit in pupillo. Atque ita non satis erit eius consensus. 2. Quia cum naturali ordine prius sit filiam alere, & custodire illam vsque ad nuptias, quam viro tradere; eiusdem patris, cuius est, filiam alere, & marito tradere, erit quoque custodire illam vsque ad nuptias habilem matrimonio, atque ita claustrum virgineum habilitans ad illas custodire. Stuprator ergo, qui hoc aufert, est iniurius patri. 3. Quod minor iniuria parentibus irrogetur, si filia illis inconsultis nubat: quàm si corpus deflorandum tradat. At in priori casu est culpa lethalis contra pietatem parentibus debitam (vt lib. 4. tota disput. 23. ostendimus.) Ergo erit noua culpa mortalis in posteriori casu, vltra fornicationis speciem. Tandem, quia ob id parentibus restituendum esse, quamuis virgo consentiat non pœnitendi Doctores tradunt, quos nu. 11. referam, quod in eo euentu iniustitia aduersus parentes admissa sit. Ideo hanc sententiam tenent D.Th. 2.2. *q.*154.*a.*6. *in principio, & in fine corpor.* & *a.*1. *corp.* D. Ant. 2.*p.t.*5. *cap.*2, *in prin.* & *cap.* 6. *in prin.* Angelus *verb. Stuprum, in prin.* Syluest. *verb Luxuria, q.*1. *vers. Stuprum.* Tabiena. *verb. Stuprum, n. vn. in prin.* & *in fine,* & *verb. Luxuriosus, q.*5. *num.*6. Armilla *verb. Luxuria, n.*4. & *verb. Stuprum, num. vn.* Graffis 1.*p. decis. lib.*2.*c.*79. *num.*1. Et videtur expresse tenere Pedraza *sum. in* 6. *precept.* §.2. & hæc quoque sent. est valde probabilis.

III. Sententia [cui tanquam probabiliori adhæreo] 5
ait non dari speciem stupri sine raptu, atque ita violationem virginis sponte consentientis, quamuis sit sub cura paterna, non differre à simplici fornicatione: tuncque solum adesse speciem stupri, quando adest iniustitia, eo quod virgo inuita violetur, siue sit sub cura parentum, siue non. Fundamentum huius sent. est, quod in violatione virginis consentientis non possit constitui noua luxuriæ species, eo quod is concubitus priuetur conditionibus à natura vniuersali in concubitu petitis: iuxta id quod num. 2. diximus: sed solum, quod in eo reperiatur aliqua species iniustitiæ (quod enim intendit 1. argumentum num. 3. propositum, nimirum opponi speciali virtuti virginitatis, ostendemus non esse verum, num. 16. in eius solutione.) Hanc autem iniustitiam non reperiri ex parte fœminæ, nec naturæ, nec damni prolis, nec parentum, respectu quorum contrariæ sententiæ intendunt inueniri, probat hæc sent. ex sequentibus. 1. ex parte fœminæ, & naturæ ordinantis claustrum, vt aptior fiat matrim. & caueat venerea, probatur non adesse iniustitiam. Quia femina est domina illius vsus membri, sicut dominium habet vsus aliorum membrorum. Et quia talis vsus non est sine corruptione, non delinquit contra iustitiam, si amittat virginitatem extra matrimon.

Nec

Nec natura ipsa prout est communis omnibus animalibus inde offenditur, ordinauit enim membrum fœminæ ad illum vsum: ac proinde si adsit voluntas personæ, nullum est inuoluntarium in apertione illius membri. Secus autem est in abscissione manus facta volente persona, dissentit enim voluntas ipsius naturæ, quæ nullo modo manum ad eum vsum concessit. Dices concessisse naturam membrum femineum ad eum vsum in legitimo matrim. Fateor id, vt ritè & rectè sit vsus illius membri, & ita est peccatum intemperantiæ, propter indebitum vsum: at hoc non arguit inueniri aliam nouam speciem, præter simplicem fornicationem, in qua eadem debiti ordinis peruersio reperitur. Et confirm. quia abscissio membri fit contra iustitiam, eo quod puella non est domina suorum membrorum, & ita consensus illius vt abscindantur, non aufert rationem iniustitiæ. At est domina vsus sui corporis, & integritatis, nec tenetur illam vsque ad matrimonium seruare, quod ipsa possit innupta perpetuò manere. Qua enim ratione asseri potest corruptam esse iam dominam sui corporis, vt sine iniustitia illo abutatur extra matrimonium, solum peccando contra castitatem: at virginem non esse similiter dominam prædicti vsus, vt liberè consentiat absque iniustitia in sui deflorationem. An quia virginei sigilli ruptio est ordinata vt debitè fiat in matrimonio? Hoc non probat aliam malitiam, quam in simplici fornicatione: vt nuper ostendi, 2. Quia vel consideratur claustrum, secundum suam entitatem, & vt pertinet ad substantialem corporis mulieris integritatem, & sic est paruæ entitatis, in qua ratione paruitatis materiæ non potest dari culpa mortalis, permittendo ruptionem? vt si femina permittat tantillum carnis ex qualibet alia corporis parte sibi abscindi: eo vel maximè quod (vt numero primo dixi) integritas illa non est pars aliqua corporis, quæ abscindi debeat. Vel vt est dos quædam naturalis ad matrimonium: & tunc ipsa est sui iuris quoad hoc, & sicut potest non nubere, ita potest cedere eo iure quod habet ad illam dotem quasi naturalem. 3. Quia concubitus cum virgine extra matrimonium, quando illa consentit, nullam aliam repugnantiam videtur habere cum recta ratione, præter eam quam habet idem concubitus cum soluta. Concubitus enim cum coniuge, eiusdem rationis est, siue illa sit virgo, siue soluta. Quare sola videatur ea inordinatio adesse, quæ est in simplici fornicatione. 4. Probatur non adesse iniustitiam ex parte damni prolis. Nam simplicem fornicationem bonæ prolis educationi aduersari, facit illam esse iniquam, & iuri naturæ repugnantem aduersus castitatem: non autem facit eam esse contra iustitiam. Proles enim nondum existens, ius aliquod minimè habere potest, quod violetur, vnde iniustitia consurgat: præsertim quia illi melius est sic esse, quàm nunquam esse, quod eo concubitu non habito accideret. Ergo id damnum prolis bene educandæ, ortum ex amissione claustri virginei, non efficiet concubitum cum virgine esse contra iustitiam. 5. Quia non est deordinatus accessus per matrim. accessus feminæ prius defloratæ. Alias non liceret illi nec viduis nubere. Ergo non tenetur seruare claustrum ratione prolis concipiendæ ex matrim. Atque ita permittere violationem non erit iniustum ratione damni prolis. Et confirmatur, quia si id damnum prolis spectaretur, non liceret virgini defloratæ matrim. Nil enim in damnum prolis futuræ vergens permittitur: ob idque simplex fornicatio in nullo euentu est licita, quod in damnum prolis sit. 6. Virgo ratione prolis habendæ non tenetur nubere. Ergo nec seruare claustrum, vt illam ex matrimonio habeat. Sed dices, non teneri virginem nubere, at teneri non se reddere inhabilem matrimonio. Contra, reddere se inhabilem non constituit iniustitiam: aliàs non liceret votum solemne. 7. Quia nullus diceret abscindentem sibi virilia, peccare speciali malitia propter inhabilitatem ad matrimonium & damnum prolis: cum tamen natura concessetit illa ad generationem. Nec si virgo absque aliqua libidine, ex negligentia etiam casta, propter aliquem motum magno impetu factum, pateretur claustri ruptionem, aut ex leui necessitate, gratia salutis tuendæ, esset culpæ mortali obnoxia. Cum tamen inde consurgat idem damnum in ordine ad se & ad prolem, ac si ex viri congressu. Quod per se loquendo non magis constare possit viro futuro, an amiserit ex viri congressu, an ex accidenti. Non ergo ratione huius damni concedenda est iniustitia in virginis consentientis defloratione. 8. Probatur nullam esse iniustitiam in ordine ad parentes, quod puella sit domina vsus sui corporis ad illum actum, si non vt licitè fiat extra matrim. quia est contra temperantiam: at non erit contra ius alicuius: nec manere minus aptam matrimonio consentienti ipsa lædit ius alicuius, Cum possit sua sponte innupta perpetuo manere, & ad hoc ius habet, parentibus inuitis. Et confirmatur, quia si femina absque viri congressu patiatur claustri ruptionem modis nuper in septima ratione explicatis, nullus asseret eam specialis iniustitiæ ream aduersus ius paternum: ob eam rationem, quod minus apta reddatur matrimonio. 9. Quia nulla ratione videtur probari patrem habere maius dominium filiæ virginis, quàm solutæ. Cum ergo non sit speciale peccatum, cognoscere solutam sub patria potestate existentem ac consentientem, id asserendum non esse, cognoscere virginem eidem potestati subditam violentem stuprari. Tandem, quia verior sententia habet violatorem virginis consentientis, nil teneri restituere parentibus, quibus virgo subest (vt num. 11) dicemus.) Nulla ergo iniustitia inde consurgit contra ius paternum. Et ideo hanc sent. tenet Sotus *4. dist. 18. quæst. 2. a. col. 13. vers. De simplici verò stupro:* & quamuis non prorsus affirmet, sed dicat se non clarè videre nouam fornicationis speciem, & fortè id esse verum, licet sit sub cura parentum: at tandem concludit esse hoc probabile; & dicit non esse rogandam circunstantiam virginitatis, quando puella fatetur carnis desiderium: & quando fatetur copulam, ait esse bonum & consilium. Quæ stare non possunt, nisi sentiendo non mutare speciem, eam circunstantiam. Eandem tenent Nauarra *lib. 2. de restitutione, c. 3. part. 4. de lædente in cæteris corporis bonis, dubio 1. in noua edit. n. 419.* Vasquez *1. 2. q. 74. a. 8. disp. 112. num. 1. & 3.* quamuis Nauarra & Vasquez non explicent, si virgo sit sub cura parentum. At manifestè in eo casu loquuntur, approbant enim sent. Soti, qui in eo casu loquitur. Et *idem* Nauarra *ibi num. 417.* explicat esse sent. Soti, quamuis virgo sit sub patris potestate: & eam statim approbat, n. 419. Eiusdem sent. videtur apertè Bañes *2. 2. qu. 62. a. 2. dub. 7. in 1. conclusionis confirm.* vbi dicit virginem esse dominam vsus illius claustri, ac proinde non esse contra iustitiam, si deflorationi suæ consentiat. Et huius sententiæ sunt alij doctissimi Neoterici. Et loquens quando etiam est sub parentum cura, dicit esse probabilem Suarez *de confess. disp. 22. sect. 4. in 2. circunstantia quid, n. 6.*

Hinc 1. infertur, vbi nulla vis infertur virgini, non esse necessariò exprimendam in confessione circumstantiam virginitatis, si quis solo actu desiderij deliquerit, siue etiam copulam habuerit. Quia tunc ea non mutat speciem è simplici fornicatione diuersam: nec notabiliter aggrauat. Et quamuis expresè Doctores allegati numero præcedenti non asserant minimè esse notabiliter aggrauantem: at ex dictis eorum facilè colligitur. Nam Sotus dicit in actu externo esse consilium si eam explicet: & in interno non esse premendam feminam, vt explicaret. Et Nauarra *eod. num. 419.* dicit expresè non esse circumstantiam necessariò fatendam, quod minimè assereret, si esset notabiliter aggrauans. Cum Sotus eius sit sententiæ, vt circunstantiæ notabiliter aggrauantes sint necessariò in confessione aperiendæ. Et Vasquez dixit eam copulam cum virgine consentienti non differre à simplici fornicatione. Et Suarez *num. præcedenti relatus* dicit esse probabile, non esse eam circumstantiam necessariò fatendam. 6

Secundò

7 2. Infertur, in quo consistat ratio stupri, & à raptu distet. Consistit quippe in iniustitia admissa auferendo violenter à virgine claustrum virgineum. Differtque à raptu, quod raptus solam violentiam importet, non habita ratione status fœminæ, is enim nil confert ad rationem raptus, quippe quæ æquè inuenitur, siue femina sit virgo, siue soluta, siue coniugata: at stuprum fit solum quando femina est virgo. Vnde qui vi cognoscit virginem, duplicem luxuriæ malitiam specie diuersam committit, alteram stupri, alteram raptus: & vtraque est necessario confitenda. Quamobrem habent se raptus & stuprum, tanquam superius & inferius, semper enim in stupro inuenitur raptus, nec potest ratio stupri consistere absque raptu: at non in omni raptu inuenitur stuprum, sed in solo virginis.

8 3. Infertur, corruptionem virginis precibus importunis ductæ tunc esse stuprū quando preces illæ violentiæ æquiualent. Tunc enim solum est raptus, vt dixi disp. 12. n. 32.

9 4. Deducitur, esse stuprum necessariò fatendum, si virgo dolis circumuenta aut ignorans cognoscatur. Quia licet non sit propriè raptus, reducitur tamen ad illum, & est iniustitia vt dixi disp. 12. n. 33.

10 5. Deducitur, non esse stuprum, sed simplicem fornicationem, vbi nulla vis infertur feminæ virgini, sed solis parentibus aut tutoribus è quorum renitentium domo virgo volens abducitur. Quia quamuis ibi sit raptus respectu parentum, & necessario explicandus in confessione (vt probauimus disp. 12. n. 35.) at virginitati nulla infertur iniuria, cum ipsa virgo in eius violationem consentiat: ac proinde stuprum minime est quod violentam virginitatis ablationem petit. Quare tenebitur raptor fateri vim illatam parentibus, aut tutoribus, rapiendo puellam sub eorum potestate constitutam, & copulam, at circunstantiam virginitatis non tenebitur explicare. Præterea, quia non maior incumbit parentibus filiæ virginis, cura quam solutæ, (vt dicebamus n. 5.) vt ex hoc capite augeatur iniuriæ violentiæ paternæ, atque addatur noua species stupri.

11 6. Deducitur, quid dicendum sit in ea quæst. an deflorans virginem volentem, esto excusetur à restitutione facienda ipsi virgini, prout verè excusatur teneatur parentibus aliquid restituere? Id enim multi fatentur. Cùm enim parentes damnum in bonis fortunæ patiantur, indigent enim maiori dote, vt eam in matrimonium collocent, id resarciendum est damnum, supplendo in augmentum dotis necessarium ratione deflorationis. Potest insuper probari argumento 2. quod nu. 4. retuli ad probandam 2. sent. Et ita huius sent. videntur D. Th. 2. 2. q. 154. a. 6. *corp. & ibi* Caiet. *immediatè ante solutionem ad primum dubium: &* Abul. *c. 5.* Matt. *q. 201. corp.* vbi dicunt stupratorem virginis inferre iniuriam patri & puellæ. Videtur etiam Sylua *nuptialis l. 3. n. 24.* vbi ait, eum condemnandum esse vt restituat patri, cui onus dotandi incumbit. Et tenent expresse Guillelmus, quem refert & sequitur D. Ant. 2. *p. t. 5. c. 6. §. 1.* Bern. Ei z *sua practica canon. in noua edit. c. 83. nu. 6. & ibi* Salzedo *in additionib. verb. Non debeat:* addens, Licet sit sub curatorum potestate, teneri curatorib. Cordub. *l. 1. quæstionary q. 13. sol. 4. §. Vbi & isti, & seq.* additque idem de curatorib. Et idem addens Gut. *l. 1. q. canon. c. 37. n. 24.* Valent. 2. 2. *disp. 9. q. 3. punct. 3. §. An autem & quando.* Lud. Lop. *1. p. instr. c. 77. §. Sed hæc quæstio. & c. 76. §. Sed miror, & c. 107. §. At vero vice versa.* Manuel *1. to. summæ 2. edit. cap. 208. concl. 1. n. 1.* Citatur etiam pro hac sent. Nau. *sum. c. 16. latinè, n. 18. bis, & n. 19.* At expressè loquitur, quando deflorauit quispiam fraudibus, aut precibus importunis, quæ violentiæ æquiparantur. Et *n. 16.* absolutè dixerat, defloratorem virginis sponte volentis ad nil teneri: & ita potius fauet contrariæ sententiæ. Solet etiam citari Angles *floribus, 2. p. q. de restitut. honoris, & bonorum temporalium, a. vnic. dub. 7. difficultate 2. concl. 4.* At manifestè loquitur de corrumpente importunis precibus, quas violentiæ æquiparat: de quibus in tota difficultate sermonem facit. Et hæc sententia est probabilis. At probabilius est nil teneri parentibus aut tutoribus restituere. Quod iis non irrogetur iniuria, cum ipsa sit suæ virginitatis domina, & in ipsarum iacturam pati volens possit, renitente patre. Item, quia si ipsa consentiens defloratori haberet pecunias proprias, quibus patri satisfacere posset, non teneretur vtique: cum tamen sit causa principalis, & efficacior iniuriæ, & damnorum. Minus igitur tenebitur deflorator, qui est causa minus principalis. Tandem, quia ipsa virgo potest inuito patre nubere cui voluerit, ita vt nec ipsa nec vir teneantur aliquid parentibus ratione iniuriæ restituere. Et ideo hanc partem tuentur Sotus *lib. 4. de iust. quæst. 7. a. 1. in solut. ad 2. vers. An verò vice versa.* Veracruz *3. p. Speculi, a. 19. fine.* Nauar. *l. 2. de restit. c. 3. p. 4. de lædente in cæteris corporis bonis, in noua edit. dub. 2. n. 42, vers. Mihi aliter videtur.* Bañes *2. 2. q. 62. a. 2. dub. 7. concl. 2.* Salon *eodem a. 2. controuersia 5. concl. 1.* Graffis *1. par. decisionum, lib. 2. c. 79. n. 13. vers. Sed dubium est.* Suarez *n. 5. relatus.* Hieron. Llamas *p. 3. methodi curationis, c. 8. §. 18. in fine.* Addunt Bañes & Salon teneri restituere patri honorem ablatum. Quibus minimè crede. Quod nec id vsus habeat. Et quia femina volens potuit in damnum pati, non obstante ignominia inde parentibus & consanguineis subsecuta. Sicut potest quilibet absque iniustitia aliud scelus admittere, quamuis inde toti cognationi dedecus sequatur. Non enim tenetur lege iustitiæ se ab eo crimine abstinere, quo honori consanguineorum consulat.

Aliqui tamen ex Doctoribus posterioris sent. numer. præcedenti relatis, quamuis fateantur defloratorem virginis consentientis nil teneri patri restituere: at vbi violenter deflorauit, non soli virgini, sed etiam patri restituendum esse docent quod vtrique iniuria irrogata sit. 12 Sic Nauarr. Angles, Bañes, *concl. 2.* Salon *concl. 2.* Hieronymus Llamas *numero præcedenti allegati.* Petr. de Ledesm. *de matrim. q. 45. art. 4. dubio 1. in solutione ad confirmationem tertij.* Philiarc. *de officio sacerdotis, tom. 1 part. 2. lib. 4. c. 17. ad fi.* Carbon *de restit. q. 16. concl. 9.* At existimo nil aliud esse restituendum, quam supplementum dotis necessarium virgini ad nubendum, eo quod deflorata sit: quo non indigeret, si virgo esset: quod etiam restituendum erat, quamuis virgo esset sui iuris. Quia eo supplemento dotis satisfit etiam patri. Quippe eo restituto recuperat damnum maioris dotis dandæ filiæ defloratæ. Quod si ex iniusta domus inuasione per raptorem facta, aliud damnum in bonis fortunæ sensisset pater, nullus dubitat illud quoque resarciendum esse.

7. Deducitur, quid dicendum sit in hoc, an sit circunstantia virginitatis necessario fatenda in ipsa virgine quæ rapta est, & præ timore consensit suæ deflorationi? Et eam fatendam esse suadet, quod si esset coniugata, vel peccaret cum coniugato, timore eodem compulsa, teneretur fateri circumstantiam illam status. Quippe est verum adulterium: atque ita lib. 11. disput. 5. num. 16. dicemus esse sufficientem diuortij causam, quod habere minimè posset, si adulterium non esset. Ergo similiter virgo timore consentiens, teneretur circunstantiam virginitatis fateri. Sicut enim illud est adulterium, ita hoc est stuprum, diuersa luxuriæ species (vt diximus num. 5. & 7.) Deinde, quod cooperetur stupro vel raptui alterius. Verum dicendum est, feminam timore illo consentientem deflorationi, minimè teneri circunstantiam virginitatis fateri, vel raptus, quod solius simplicis fornicationis rea sit. Nam stupri ratio consistit in violenta ablatione virginitatis (vt num. 7. probaui iuncto num. 5.) At virgo nullam virginitatem violenter aufert: sed patitur violenter sibi auferri. Nec ratione concursus seu cooperationis potest ea femina peccare stupri peccato. Quia vbi timor cogit, non tribuitur culpæ concursus, nec censetur cooperatio, nisi vbi res est intrinsecè mala, nec pendet à voluntate concurrentis, rectè fieri, vel saltem absque circunstantia illa superaddita. Et ideo femina illa virgo timore compulsa, est rea fornicationis, & si esset coniugata, vel cum coniugato, adulterij. Quia 13

nec malitia fornicationis nec circunstantiæ adulterij pendet ex feminæ voluntate, ita vt illa concurrente tollatur: at cum malitia circunstantiæ raptus & stupri pendeat ex feminæ voluntate, si enim ipsa consentiret, non esset raptus nec stuprum: inde est, vt in ipsa non inueniatur malitia huius circunstantiæ, sed solius fornicationis: at in stuprante vtraque inueniatur, quod non habeat voluntatem spontaneam virginis, sed metu extortam. Sicut cogens me mortis metu incusso, vt manum sibi abscindendam tradam, peccat abscindens: at ego offerens minime delinquo. Quia non spontaneè concurro ad alterius peccatum, ac possum libere manus abscissionem velle, & intendere, ad vitam tuendam. Et tandem id manifeste probatur. Quia non magis peccat, sed multo minus, coacta metu consentiens deflorationi, quàm sponte sua: metus enim licet non semper rationem culpæ auferat, at semper extenuat: eo quod minus voluntaria sit: at hæc non esset rea stupri, sed solius simplicis fornicationis. Ergo nec illa.

14 8. Deducitur, iniustè imponi Sot. 4. *d.* 18. *q.* 2. *a.* 4. *col.* 13. *vers. De simplici verò stupro*, vt sentiat circunstantiam virginitatis fatendam necessario esse in actu externo copulæ, non vero in interno desiderij. Ita illi imponunt Nauar. *sum. latin. c.* 6. *n.* 8. Gutier. *q. canon. l.* 1. *c.* 31. *n.* 28. Medina *lib.* 1. *sum. c.* 10. *f.* 22. Petr. de Ledesm. *sum. Sacrament.* vbi de pœnit. *c.* 19. *§. La vltima duda. f.* 624. Lud. Lop. 1. *part. instr. c.* 29. *§. Ad hæc circunstantiam.* Manuel 1. *to. sum.* 2. *edit. c.* 208. *concl.* 1. *n.* 1. ipsumque reprobant, quod actus interior & exterior ad eandem bonitatis vel malitiæ speciem pertineant, vt bene docet D. Thom. 1. 2. *q.* 72. *a.* 7. At falso sibi imponi, optimè aduertit Vasquez 1. 2. *q.* 74. *n.* 8. *disp.* 112. *n.* 1. Nam Sotus *ibi* tam in actu interiori, quam in exteriori sentit non esse circunstantiam necessariam: at eam differentiam optime constituit inter vtrumque actum: vt dum femina solum desiderium copulæ fatetur, non sit consilium interrogare eam, an sit virgo. Cum enim circunstantia virginitatis in femina fatente numquam sit necessariò fatenda, iuxta opinionem quam ibi nobiscum sequitur, vel saltem id sit probabile, non est interroganda femina de virginitate. Si enim virgo minimè sit, maximo pudore suffundetur id explicando: ingentique periculo exponetur mentiendi, dicendo se esse virginem. At cum fatetur copulam externam, licet non sit necessarium virginitatis circumstantiam interrogare: sanum tamen consilium erit id efficere, tanquam tutius, ob opinionum diuersitatem, quod cessent prædicta pericula, feminam enim fatentem copulam minime pudebit se non esse virginem patefacere.

15 Vltimo deducitur, minus consequenter ad suam sententiam loqui quosdam DD. sentiunt enim circumstantiam virginitatis tanquam mutantem speciem, esse necessariò fatendam: & simul dicunt non teneri confessarium, feminam quam ex habitu virginem esse præsumit, interrogare num virgo sit quando solum actum desiderij internum fatetur. Ducuntur, quod huiusmodi feminæ sint communiter virgines, & si confitens talis minime sit, parum referat. Quoniam confessarius intelligeret grauius esse peccatum, nempe, stupri quam re vera erat. Nec pœnitens tenetur culpam suam extenuare, circumstantiásque minuentes fateri. Sic Enriquez *lib.* 5. *de pœnitent. c.* 4. *n.* 2. *fi. & c.* 8. *n.* 2. Alcoçer *sum. c.* 10 *§. La circunstantia, f.* 73. Angles floribus, 1. *p. q.* 3. *de confessione, a.* 4. *diffic.* 7. Et dicunt id esse probabile, quamuis oppositum sit certius & tutius, Medina, Lud. Lopez, Manuel *n. præced. allegati.* Idémque ait esse probabile Petr. de Ledesma *sum. Sacram.* vbi de pœnitentia, *c.* 19. *§. A esta duda, f.* 625. vnde dicit, si femina sit virgo, teneri eam id explicare, quod sit circumstantia speciem mutans aggrauando: si verò virgo non sit, non teneri declarare se non esse virginem, nec confessarium id interrogare, quod sit circumstantia diminuens. Cæterum hoc non consonat eorum sententiæ: nam tenendo circumstantiam virginitatis mutare speciem, est necessario dicendum teneri feminam, actum internum vel externum fatentem, explicare se non esse virginem, si non sit, sicut esse virginem, si talis sit: & confessarium id interrogare. Quia licet verum sit non teneri pœnitentem communiter se excusare, circumstantiásque minuentes exprimere: at tenetur id efficere iuxta omnium sententiam, quando talis circumstantia tollit rationem peccati mortalis aut nouæ speciei peccati mortalis. Quia enim diceret legitime fateri eum, qui scit confessarium existimare illum esse coniugatum, cum iam sit viduus, vel tempore quo erat solutus dum admisit fornicationem: atque ita decipitur confessarius existimans ita grauius esse peccatum, vt speciem mutet? Alias profecto dicendum esset validam esse confessionem, si mentiretur femina asserens se virginem, aut coniugatam esse, fatens desiderium luxuriæ. Quia mendacium circa ea quæ non sunt de confessionis substantia, eam non irritat. Cùm igitur illa circumstantia, nimirum feminam confitentem actum carnis non esse virginem, & similiter si solum desiderium fateatur, ita peccatum diminuat, vt tollat nouam speciem peccati noui mortalis, nimirum stupri, tenebitur pœnitens eam declarare, & confessarius de illa certior fieri. Nec obstat confessarium posse probabiliter ex habitu eam esse virginem præsumere. Quod teneatur confessarius certo posse peccata pœnitentis, & ipse pœnitens certo declarare, prout bono modo potest, vt si pœnitens certus sit se septies peierasse, non satisfaciet dicens, paulo plus vel minus: sed tenetur illam certitudinem metaphysicam, quam habet, explicare. At in hoc euentu re vera confessarius manet dubius, & præsumit nouam peccati speciem, potestque de ea certus fieri: nec pœnitentis verecundia excusat à circumstantiis necessariò fatendis. Atque ita merito Barth. à Ledesm. *de pœnitentia, dub.* 10. *ad fi. in* 3. *conclusione &* Vega 1. *tom. sum. c.* 55. *casu* 25. recedunt ab ea doctrina, dicúntque sustinendo eam sententiam, vt circumstantia virginitatis mutet semper speciem, esse necessariò rogandum, quamuis monialis solum actum internum fateatur, an sit virgo. Id tamen concederem, si femina sit in bona fide constituta, maximúmque periculum mentiendi videret confessarius imminere, si de statu interrogaret, posset vtique non interrogare, vt bene dixit Manuel *proximè citatus*: non ob rationem quam ipse affert, nimirum, sequens opinionem prædictam, quam ipse probabilem existimat; sed in quacumque opinione id est verum. Nam quando pœnitens est in bona fide, & ex manifestatione veritatis, subest periculum, vt in peccato maneat, nec resipiscat, debet confessarius prudenter tacere (vt probaui lib. 2. tota disp. 38.) Ab his tamen omnibus angustiis liberamur, amplectendo nostram opinionem, cum enim in femina, siue consentiens siue renitens sit, non sit circumstantia stupri necessariò fatenda (vt diximus n. 6. & 13.) nunquam tenebitur confessarius eam, siue actum internum siue externum fatentem, de hac circumstantia interrogare? nec ad ipsa interrogata tenebitur respondere.

Ad arg. primæ sent. n. 3. proposita resp. Ad 1. dic, naturam concessisse claustrum ad eos duos fines, ita tamen vt esset sub domino & potestate feminæ, aliter eo vti, non quidem licite, sed absque iniustitia: vt concessit oculos ad videndum, & cæteras corporis partes ad destinatos vsus, ita vt homo maneret dominus talis vsus, quamuis peccet, si iis abutatur. Nec est simile de abscissione manus: ea enim est contra vsum, cuius natura concessit dominium: vt explicui n. 5. Ad priorem confirmationem, negandum est, feminam non esse dominam claustri virginei, ita vt possit ad libitum vti absque iniustitia. Ad posteriorem, dispar longe est ratio, quod in matrimonio is contractus ineatur ex ipsiusmet matrimonij natura, vt vterque coniux sit dominus corporis alterius ad solum proprium vsum, & non amplius. Vnde etiamsi coniux velit alteri corpus suum præbere, eius dominio caret, & delinquit contra iustitiam, abutens re aliena: nec alter 16

coniux

coniux poteſt abſque iniuſtitia adulterij, conſenſum illi abuſui præſtare, quod ad ſolum actum matrimonij, eius corpus dominium habeat. Nec confert etiam conſenſus vtriuſque coniugis, eſſet quippe contra bonum fidei & prolis, quæ matrimonio ſuapte natura inſunt, atque illis coniuges renuntiare nequeunt. Contra bonum fidei, quia violatur fides ſibi inuicem præſtita in matrimonij contractu. Contra bonum prolis, quia ſi eſt femina quæ eſt adulterij rea, erit proles incerti patris. Vnde ſemper eſt ſpecialis deformitas contra matrim. finem. Ad 1. dic, nil probare contra noſtram ſententiam, in fauorem illius ſententiæ. Nam ferè vniuerſi DD. fatentur primum concubitum viri, primámve eius pollutionem, carere circumſtantia neceſſariò fatenda: cùm tamen opponatur ſimiliter virtuti virginitatis, quæ nunc amittitur. Quamobrem vt reſpondeamus, præmittendum eſt cum D.Thom. 2.2.*q.*152.*art.*3. caſtitatem & virginitatem ſe habere inter ſe, inſtar magnificentiæ ac liberalitatis. Quare ſicut liberalitas & magnificentia ſunt ſpeciales virtutes inter ſe diſtantes: quod illa circa moderatos ſumptus, hæc autem circa magnos verſetur. Ita caſtitas, quæ aſſimilatur liberalitati, & virginitas magnificentiæ, ſunt diuerſæ virtutes: differuntque, quod caſtitas ſit voluntas abſtinendi ſe ab omni actu illicito venereo: virginitas autem ab illicito & licito, qualis eſt coniugalis. Hoc præmiſſo, dic materiale virtutis virginitatis eſſe integritatem carnis, & per accidens ſe habere ad virtutem virginitatis. Nam non deſinit femina eſſe virgo, ſi caſu, aut cauſa medendi morbo, aperiatur clauſtrum aliquo inſtrumento. Formale autem conſiſtit in abſtinentia omnis carnalis delectationis, etiam coniugalis. Vndè per quamcunque pollutionem, & concubitum amittunt vir & femina virtutem virginitatis, & per primum concubitum deperdit femina integritatem corporis: at neutra iactura arguit ſpecialem deformitatem, & ſpeciale vitium. Non prima, quia ea non opponitur ſpecialiter virginitati, vt ſpecialis virtus eſt, diſtincta à caſtitate, ſed eodem prorſus modo opponitur caſtitati: vnde non conſtituit ſpeciale peccatum: ſpeciale enim edicitur, quod ſpecialiter opponitur formalitati alicuius virtutis. Non etiam ſecunda, quoad illa non opponatur formalitati virginitatis, ſed materiali, quod in ea reperitur. Quare virginitas, vt ſpecialis virtus diſtincta à caſtitate eſt, non habet vitium oppoſitum, ſicut nec magnificentia, vt diſtinguatur à liberalitate. Vt ergo breuiter ſatisfiat argumento, diſtinguenda eſt maior: opponitur virginitati, quoad eius formale, & vt diſtincta virtus eſt, à caſtitate, negatur: opponitur autem quoad materiale: & vt coincidit cum caſtitate, conceditur. At hoc non ſufficit ad ſpecialem deformitatem, vt explicui. Ad 3. conſtat ex dictis num. 7. vbi diſcrimen explicui. Ad 4. conſtat ex dictis num. 5. & ſimiliter ad confirm. vbi probauimus, non teneri virginem ad ſeruandum clauſtrum illæſum ex lege iuſtitiæ, ob bonum prolis: atque id non conſtituere ſpecialem malitiam diſtinctam à ſimplici fornicatione. Ad argum. 2. ſent. propoſita n. 4. reſp. Ad 1. dic. ſtupratorem non directè & verè contra iuſtitiam lædere honorem, & parentum facultates, ſed intercedenti voluntate filiæ, quæ tanquam ſui corporis & nuptiarum domina, ius habet, vt abſque iniuſtitia id damnum indirectè inferat vtendo iure ſuo: à quo non tenetur ſe abſtinere ex iuſtitiæ præcepto, vt id damnum caueat: vt n. 5. probauimus. Ad 2. dic id ius competere patri dependenti à voluntate feminæ, quæ tanquam domina poteſt libere abſque iniuſtitia vti ſuo corpore. Ad 3. dic, matrim. eſſe ſtatum perpetuum: & magni momenti in eo non errare, & ita maior eſt impietas aduerſus reuerentiam patri debitam eo inconſulto eum ſtatum eligere. Ad vltimum, conſtat ex dictis eodem n. 11. vbi oppoſitam ſententiam probaui.

DISPVTATIO XV.

An inceſtus cum conſanguineis, vel affinibus, matrimonio ineundo impedimentum præſtet?

SVMMARIVM.

Inceſtus cum conſanguineis vxoris impedit, ſed non dirimit matrimonium n.1.

Quid, ſi vxor peccet cum conſanguineis viri, & an poſsit petere debitum, n.2.

An ipſis conſanguineis coniugis, cum quibus inceſtus admiſſus eſt, interdicatur matrim. n.3.

Vſque ad quem gradum extendatur hic inceſtus cum conſanguinei coniugis, impediens matrimonium, n.4.

Quid, ſi ſit copula cum conſanguineis ſponſi vel ſponſæ de futuro, & vſque ad quotum gradum? Et enodatur c. Duo pueri de deſponſ. impub. n.5.

Quid, ſi cum conſanguineis ſponſæ de præſenti, nondum matrim. conſummato: & vſque ad quotum gradum: & an ea copula, impediat debiti petitionem, n.6.

Quid, ſi cum affine orta affinitate ex ſola fornicatione, n.7.

Quid, ſi cum cognata legali vel ſpirituali, n 8.

An deſideretur ſcienter inceſtum admiſſum eſſe, & excuſet ignorantia culpabilis, iuris, vel facti n 9.

Quid, ſi femina renitens aut timore compulſa cognoſcatur, n.10.

Quid, ſi copula cum affini non ſit conſummata n 11.

Quid, ſi copula cum conſanguineis coniugis ſit poſt eius obitum, & an deſideretur vt ſimul concurrant adulterium & inceſtus, n 12.

Quid, ſi inceſtus ſit occultus. n.13.

An ſit neceſſaria ſententia iudicis ad hoc impedimentum, n. 14.

An inceſtus cum conſanguineis propriis impediat matrim. Refertur ſententia aſſerens impedire: & nil referre, ſiue ante, ſiue poſt matrimonium admittatur, n.15.

Proponitur contraria Auctoris ſententia, n.16.

Soluuntur argum. & enodantur c. Si quis viduam 32.q.7 & c. De inceſtis 35 q.3 & c. Si duo 25.q.6 & c. fin. 35.q.8. n.17.

IN hac diſputatione conſtat inter omnes, inceſtum admiſſum à viro cum conſanguineis ſuæ vxoris impedire, non tamen dirimere matrimonium, vt conſtat ex *cap.* 1. *&* 2. *Tranſmiſſa, de eo qui cognouit conſang.* vbi tali inceſtuoſo interdicitur matrimonium. Cùm tamen nil addatur, quod ipſum contra prohibitionem initum irritare denotet, non erit irritum, iuxta regulam traditam hoc libr. 7. diſp. 2. n. 10. Vndè non ſunt audiendi quidam, quos tacito nomine refert, nec improbat *gloſſ. c. Si quis cum duabus, verb. Pœnitentiam* 33.*q.*2. aſſerentes id matrimonium eſſe irritum. Sed vniuerſi DD. contradicunt, referentes hoc impedimentum inter ſolum impedientia: quod nullus reperiatur textus, qui id eſſe dirimens decernat. Ratio autem huius impedimenti optimè aſſignatur à Caiet. 2.2. *q.*154.*a.*9 *col.* 2. §. *Ad ſecundam obiectionem*: quod talis inceſtus habeat ex propria ratione impedire exactionem debiti à coniuge, eo quod inde coniuges efficiantur affines: & quia inceſtuoſus non veritus eſt coniugem ſibi facere affinem, ac plenum coniugij vſum impedire, ideo punitur in ipſo matrimonio contra quod deliquit: & interdicit ſibi aliud matrimonium cum quacunque alia perſona contrahere. Atque ita D. Thom. 4. *d.*34.*q. vn. art.* 5. *in ſolutione ad argum. & ibi* Richard. *a.* 4. *n.* 2. *ad* 1. Turrer. *c. Quadam cum fratre* 32.*q.*7.*n.*2.*ad* 3. dicunt inceſtum præſtare hoc impedimentum matrim. ineundo, non tam ratione culpæ, quàm ratione affinitatis contractæ. 1

Quamuis autem apparenter poſſet aliquis exiſtimare, non idem impedimentum incurri, ſi è contra vxor inceſtum committat cum conſanguineis viri, quod omnes textus toto *tit. de eo qui cognouit conſang. vxor.* vbi id impedimentum ſtatuitur, de ſolo viro cognoſcente vxoris conſanguineam loquantur. Et in ſimili, hoc lib. diſp. 12. num. 25. probauimus textus imponentes pœnas raptori feminæ, non extendi ad viri raptricem. Ad idem prorſus impedimentum incurri, abſque dubio dicendum eſt. Eadem enim prorſus eſt ratio: cum ratio hujus impedimenti ſit iniuria matrimonij propter affinitatem contractam: quæ omnino æquè in vtroque inceſtu reperitur. Adde etiam vtrumque eſſe frequentiſſimum. Et ideo non eſt ſimile exemplum adductum de raptu. Quia raptus feminæ frequens eſt: raptus autem viri rariſſimus, & vix auditus 2

F

ditus: atque ideo leges quæ communiter accidentia respiciunt, prætermisso tanquam raro, raptu viri, raptui soli fœminæ pœnas statuere. Tandem, quia c. Si quis viduã 32. q. 7. & c. Si qui cum matr 35 q. 1. dum hoc impedimentum statuunt, loquuntur expressè etiam de fœmina. Et ita tenent Palud. 4. d. 34. q. 1. art. 2. n. 12. & ibi Supplementum Gab. q. vn. a. 1 D. Antonin. 3 p. t. 1. c. 16. §. 4. Syluest. Matrim. 7. q. fin. dict. 3. Armilla verb. Matrim. n. 57. Petr. de Soto lect. 14. de matrim. §. Huic impedimento interdicti, Sarmiento lib. 7. select. c. 10 statim in princ. Veracruz 1. p. Specul. a. 23. cõclus. 2. Gaeta c. Ad limina 30. q. 1. § 4. n. 295. Gutier. lib. 1. q. canon. c. 23. n. 5. & 21. Corduba in suo quæst. lib. 1. q. 12. paulo post princ. Matienzo lib 5. recop. t. 1. rubr. gloss. 1. n. 137 Celaia 4. d. 34 concl. 1. Toledo lib. 7. sum c. 15. num. 2. Lancelot. instit. iuris canon lib. 2. t. de triplici cognatio. § Si quis autem, Lud. Lop. 2. part. instruct. de matrim. c. 46. § Circa. 5. impedimentum. Imò quamuis nullus sit textus qui loquatur de vxore incestuosa cum viri consanguineis, dum interdicit debiti petitionem, sed omnes loquantur de viro incestuoso: idem prorsus dicendum est de vxore incestuosa nequit enim petere debitum à viro. Et constat ex rationibus proximè adductis. Et præterea, quia sunt correlatiua, & militat eadem ratio in vtroque: in quo casu eandem quoque dispositionem locum habere probat latè Euerardus in suis Topicis, loco à correlatiuis. Et ita docent Palud. Supplementum Gabriel. D. Anton. Syluest. Sarmiento, Gutier. Matienzo n. 103. Cord. Gaëta super ci... Victoria sum. vbi de matr. n. 288. Sotus 4. d. 37. q. vn. art. 2. concl 2. Palacios 4. d. 34. disp 2. col. 9 vers. Quod si obieceris.

3 Nec tantum ipsis coniugibus incestus huiusmodi reis, interdicitur aliud matrimonium, sed etiam illis consanguineis coniugis, cum quibus alter coniux incestum admisit. Constat ex c. 1. de eo qui cog. consang. ibi: Si quis cum filiastra sua scienter fornicatus fuerit, nec filiastra, nec ille vllo vnquam tempore, alij se poterunt matrim. copulare. Et notant ibi Ioan. Andr. n. 3. Hostiens. ad fin. super verb. Sicut filiastra, Ant. n. 4. Anchar. fin. Palud. 4. d. 34. q. 1. a. 2. concl. 1. n. 12. idem definiuit c. Si quis cum nouerca 32. q. 7. quod desumptum est ex Conc. Triburiensi, ibi: Si quis cum nouerca sua dormierit, neuter ad cõiugium potest peruenire. Et ratio est, quod iniquè concurrerint ad iniuriam irrogandum matrimonio, contracta affinitate inter coniuges, ex qua impeditur vsus matrimonij.

4 Hoc autem impedimentum extendebatur attento iure communi vsque ad 4. gradum: ita vt coniux incestum admittens cum consanguineis alterius coniugis intra 4. gradum, incurreret hoc impedimentum (vt circa prohibitionem petendi debitum, quæ pari passu currunt, dicam l. 10. disp. 27. n. 12. & ibi rationem reddam huius extensionis, quamuis textus de primo gradu loquantur.) Atque ita docent Astēnsis 2. p. sum. lib. 8. t. 20. a. 1. initio, Gutier. lib. 1. q. canon. c. 23. n. 5. Et sic intelligendus est Toledo lib. 7. sum. c. 15. n. 2. vbi dicit extendi vsque ad 4. gradum: cum tamen post Tridentinum scripserit. At hodie cum Tridentinum sess 24. de matrim c. 4. restrinxerit affinitatẽ ex fornicatione ortam ad secundum gradum: at proinde ex copula cum consanguineis coniugis citra secundum gradum, non oriatur hæc affinitas cum altero coniuge, quam esse causam huius impedimenti, probauimus n. 1. inde est vt hoc impedimentum sit quoque restrictum, & hodie non oriatur, nisi ex incestu cum consanguineis coniugis intra secundum gradum. Et ita docent Ouandus 4. d. 41. disp vn. proposit. 7. Emmanuel Sa sum. verb. Matrimonium, vbi de impedimentis tantùm impedientibus n. 7. Viuald. candel. Sacram 1 p. vbi de matr. n. 269. Et in simili. nimirum, tantum incestum in prædicto 2. gradu impedire petitionem debiti. attento eodem Tridentini decreto, dicemus, & latiùs probabimus relata contraria opinione, lib. 10. disp. eadem 27. n. 14

5 Dubitabis autem, an impedimentum hoc oriatur ex copula cum consanguineis sponsi vel sponsæ de futuro, contra publicæ honestatis impedimentum? Quidam esse impedimentum negant. Quod non sit propriè incestus, qui solus hac pœna punitur. Ita Angelus verb. Incestus n. 5. relata gloss c. Quidam 27 q. 2. quæ id minimè dicit. Idem tenet Veracr. 1. p Specul. art. 23. in quodam dub. quod mouet. post secundam conclusionem. Cæterùm dicendum est, ex ea copula oriri impedimentum contrahendi matrimonium. Quod probat text. c. 2. de eo qui cognou. consang. ibi: Si matrem sponsæ suæ cognouit, si sponsa nunquam carnaliter adhæsit poterit ex dispensatione cum alia matr. contrahere. Quem textum intellige de sponsa per verba de futuro, vel ex eo constat, si enim esset de præsenti, non posset cum alia contrahere, ex dispensatione Episcopi, (de ea enim dispensatione intelligitur, quia conceditur dispensatio, & non reseruat sibi Pontifex: vt bene docent ibi Abb. n. 3. Alex. de Neuo n. 3.) At quia solum erat sponsa de futuro, & sponsalia iam soluta fuerant ob affinitatem contractam cum sponsa, ortam ex copula cum eius matre, datur facultas cum alia contrahendi ex dispensatione tamen Episcopi. Et ita intelligunt illum textum de sponsalibus de futuro gl. ibi, vrb. Matrem sponsæ, Innoc. n. vn. Host. statim in princ. Ioan. Andr. n. 4 Ant. n 5. Abbas in casus positione, & n. 2. & 4. Alex de Neuo, n. 2. & 7. Atque id etiam probat c. Duo pueri, de despons. impub. quod statim referam, & ponderabo. Et huius sententiæ sunt gloss eo. c. 2. verb. Ex dispensatione. Ioan. And. n. 4. Ant. n. 2. & 5. Præpos. n. 4. D. Bonau. 4. d. 34. a. 3. q. 2. in fi. corp. Richard. ibi a. 4 q. 2. in fi. corp. Palud. q. 1. a. 2. n. 13. Suppl. Gabr. q. vn. a. 1. Sylu. verb, Luxuria q. 4. in fin. Turrec. c. Quædam cum fratre 31. q. 7. n. 2. Gaeta repetitione c. Ad limina 30. q. 1. §. 3. n. 408. Matienzo lib. 5. recop. tit. 1. rubrica, glossa 1. n. 138. Cordub. in suo quæst. lib. 1. q. 11. paulo post princ. Palac. 4. dist. 34. disp. 2. col. 11. vers Cæterum fortè. Et DD. statim allegandi hoc impedimentum fatentur: & solum inter illos controuertitur, an sit perpetuum. Et rationem huius impedimenti bene assignant gl. c. Duo pueri, verb. Habitur, de despons. impub. & ibi Anton. fi. Cardin. fin. inductum enim est violatam publicam honestatem ortam ex sponsalibus, accedendo ad sponsæ consanguineam. Non leuis autem controuersia est, an hoc impedimentum sit perpetuum? Dubitandi ansam præbet, c. Duo pueri, de despons. impub. ibi: Neutri viuente altero dabitur licentia contrahendi. Quidam affirmant esse perpetuum: & explicant hunc textum, vt intelligatur maximè viuenti altero. Ita Petr. & Abbas antiquus ibi, quos sequitur Card. ibi, in fin. At verius est, impedimentum esse temporale, nimirum, dum viuit complex delicti, cum quo incestus ille contra publicam honestatem admissus est: nec enim complex viuenti sponso, nec sponsus viuenti complice, poterunt matrimonium quodcumque inire: altero autem vita functo cessat impedimentum: ac liberum esset superstiti ad nuptias transire. Id enim probare videtur is textus, dum solum altero superstite negauit matrimonium. Et ita docent Abbas eo c. Duo pueri, n. 7. Alexand. de Neuo, n. 9. Præpos. n. 4 statim. in princip. Couar. 4. decret. p. 2. cap. 6. in princip. n. 4. Anton. Cucus lib. 4. instit. maiorum, t. 12. n. 28. Lud. Lop. 2. instruct. vbi de matrim. c. 46. impedimento 5. fine. Sed cur tantum altero viuenti hoc impedimentum inductum est, Abbas eod. num. 9. dicit rationem esse, quia vulgus existimabat matrimonium esse initum: & ideo ne sponsus videatur secundum matrimonium inire, id sibi interdicitur, dum alter superstes est. Sed iure optimo Alexander. de Neuo ibi, num. 9. reprehendit hanc rationem, nam ea stante spectanda esset mors sponsæ, vt cessaret scandalum secundi matrimonij initi: at ea non est spectanda, sed mors complicis in delicto incestus. Vndè optimè dicit, rationem legitimam illius decisionis esse, ne delictum maneat impunitum. Et quia non est tantum delictum, nec propriè incestus, ac copula habita cum affine: ideo mitius punitur, inducto solum impedimento temporali. Hodie autem hoc impedimentum non excedit 2. gradum, quamuis olim ad 4. protraheretur. Quare hodie sponsus de futuro rem habens cum consanguinea sponsi in 2. gradu, nullum incurrit impedimentum. Quia

statu

statutum est ob publicam honestatem violatam. At publi-blica honestas non excedit hodie 1. gradum: attento decreto Trid. *sess. 24. de matrim. c. 3.* Et ita tenet Veracruz 1 *p. speculi, art. 23. in quodam dubio, quod monet post 2 con lus.*

8 Ex ratione autem proximè tradita forsan inferet aliquis, copulam habitam cū consanguineis sponsæ de præsenti ante matrim. consummatum, non præstare impedimentum perpetuum, sed temporale matrimonio alij contrahendo: nimirum, dum complex viuit. Quod ea copula non sit propriè incestus. Hic enim propriè est cum consanguineis vel affinibus *c. 1. 3. q. 1.* At ante carnis copulam non est propriè affinitas contracta cum consanguineis sponsæ: sed intercedit impedimentum publicæ honestatis, vt in eo impedimento dicemus. Verùm contrarium dicendum est, nimirum, impedimentum esse perpetuum, sicut si esset copula cum consanguineis coniugis cognitæ. Quod prob. ex *c. 1. & c.* Transmissæ, *de eo qui cogn. consang.* vbi pariter interdicitur matr. in perpetuum, & petitio debiti, incestuoso cum consanguineis coniugis. At quoad petitionem debiti, necessariò intelligi debet de accessu ad consanguineam vxoris, etiam matrim. non consummato, quod id impedimentum nascatur ex affinitate contracta cum vxore in matrim. iam initi iniuriam. Quod æquè fit ante & post matrimonium consummatum. Et ita accedenti ad consanguineam sponsæ de præsenti, ante matrim. consummationem, interdici petitionem debiti, affirmant tanquam rem claram, Palud. 4. *d.* 27. *q. 1. a. 3. n.* 27. D. Anton. 3. *p. t. 1. c. 11. col. 3. vers.* Nota *etiam* Angelus *Matrimonium 3. impedimento* 15. *n.* 2. Sylu. *Matrimonium* 8. *q.* 15. *dict.* 7. *& verb. Luxuria q. 4. dict.* 5. Sot. 4. *d.* 37. *q. vn. a.* 2. Cou. 4. *decret. 2. p. c. 7 §* 1. *n.* 6. Gaëta *repet. c. Ad limina* 30 *q. 1. §* 4. 8 Gutierez *lib. 1. q. can. c. 23. num.* 15. Celaia 4. *d.* 34. *q.* 3. *concl.* 2. Petr. de Led. *de matrim. q* 55 *a* 6. *dub.* 4. *quod monet circa tertium statum affinitatis*, Barth. à Led. *de matrim. dub.* 41. *post 2. concl* §. *Scire tamen hic oportet*, Lud. Lop. 1. *p instruct. c. 296. §. vlt.* Viual. *candel. Sacram.* 1. *p.* vbi de matrim. *n.* 207. Similiter ergo idem dicendum est quoad impedimentum perpetuum matrimonij inducendum. Fortiter etiam probat hoc *c. Discretionem, eodem t.* vbi casus est, de fœmina violenter cognita ex voluntate sponsi de præsenti, ante matrimonium consummatum, à consanguineo ipsius sponsi: & ibi dicitur affinitatem illam contractam cum sponsa de præsenti absque eius culpa, ei officere non non debere: secus ergo esset, vbi volens cognita esset. Tandem, quia ratio huius impedimenti perpetui est affinitas iniquè contracta cum vxore, in matrimonij iniuriam, eius vsum impediens (vt dicimus n. 1.) Quæ ratio similiter procedit, quando copula est ante matrimonij consummationem, vnde non est simile de sponsalibus. Quia licet in vtroque casu non sit propriè incestus: at in sponsalibus non læditur matrim. iam initum. Quare Sylu. *verb. Luxuria q. 4. dict.* 5. absolutè dixit copulam cum sponsæ de præsenti nondum cognitæ consanguineis, impedire debiti petitionem, & aliud matr. eo soluto iniri. Impedimentum autem hoc est vsque ad secundum consanguinitatis gradum, vt de copula cum consanguineis coniugis diximus n. 4.

7 Imò incestus cum affini, nullo subsistenti matrim. præstat impedimentum perpetuum matr. contrahendo. Probatur ex *c. Si quis cum matre* 34. *q.* 2. ibi: *Si quis cum matre & filia fornicatus fuerit, ignorante matre de filia, & filia de matre, ille nunquam accipiat vxorem: illæ verò si voluerint accipiant maritos. Si autem hoc scierint, ipsa fœmina absq; maritis perpetuo maneant.* Et ex *c. Si quis cum duab.* 13. *q.* 1. quod est Nicolai Pontificis, ibi: *Si quis cū duabus sororibus fuerit fornicatus, si dignam egerit pœnitentiam, & castitatis non voluer. continentiam sustinere, licet ei legitimam in coniugio vxorem accipere,* Nec valet solutio Ouandi, quem statim referam, qui ita exponit hos textus, si altera earū erat vxor. Quia vterque textus dicit, si cum vtraque fornicatus fuerit: cū vxore autem nequit esse fornicatio. Et ita etiā apertè probat, *c. Si quis viduā* 32 *q* 7. quod est ex Conc. Mogunt. ibi: *Si cum duabus sororibus, aut si qua cum duobus fratribus, &c. eos disiungi, & vlterius nunquā in cōiugio copulari præcipimus.* Atque sic docent Nau. *sum.* Lat. *c.* 22. *n.* 74 Ant. Cucus *l.* 5. *instit. maior. t.* 12 *num.* 27. *fin* Cord. *sum. d.* 55. Tol. *lib.* 5. *sum. c.* 12. *n.* 4. Petr. de Led. *de matr. q.* 58. *a.* 4 *dub.* 1. 6. *Tertio sequitur*, Vega 2. *t. sum. c.* 5. *casu* 4. & idem videntur tenere alij indistinctè dicentes, incestum cum affini producere hoc impedimentum. Hi sunt Palud. 4. *d. lib.* 4. *q.* 1. *a* 2. *n.* 13. *concl.* 2. Abul. *c.* 5. *Matth. q.* 200. Rebuff. *praxi benef. reg. de dispens. in gradibus prohibitis, gl.* 5. *n.* 26. Gaëta *repet. c. Ad limina* 30. *q.* 1. §. 4. *n.* 295 Verum contradicit Ouand. 4. *d* 41. *dist. vn. propos.* 10. cui consonat Caiet. 2. 2. *q.* 154. *a.* 9. *col.* 2. §. *ad* 2. *obiect* vbi ait solum incestum cum consanguineis coniugis impedire. Ratio etiam huius impedim. n. 1. posita probat solum hunc incestum cum consanguineis coniugis præstare hoc impedimentum. Nec *c. Si quis viduam,* probat intentum. Explicabitur enim n. 17. & ad *c. Si quis cum duabus,* resp. eodem modo quo eodem n. 17. respondebimus ad *c. Si duo* 53. *q.* 6. idem enim tenor est vtriusque textus. Solus *text. c. Si quis cum matre,* me vrget, sed loquitur in casu valde speciali & enormi, nimirum, incestus cum matre & filia: & ita *gl. ibi verb. Hoc scierint*, videtur sentire esse casum specialem. Et ita sentio non omnem incestum cum affinibus, orta affinitate ex fornicatione, impedire: sed quando est cum matre & filia: & tunc ipsæ quoque incurrent idem impedimentum, si consciæ fuerunt incestus: vt expressè dicitur *eo c. Si quis cum matre.*

Id autem impedimentum minimè oritur ex incestu cum cognata legali vel spirituali. Quod nec is propriè incestus sit: nec inueniatur textus illud statuens. Et ita docent Palud. & Gaëta *n praeced. alleg.* Supplem. Gabr. 4. *d* 34. *q. vn. a.* 1. Nauar. *l* 4. *cons. in* 2. *edit. t. De cognat. spirit. cons.* 8. *n.* 8 Palacios 4. *d* 34. *disp* 2. *col* 11. *vers. Caeterum fortè.* 8

Doctrina hucusque tradita de incestu cum consanguineis coniugis impediente matr. solet aliquibus modis limitari à DD. Primò, vt intelligatur quando scienter admissus est incestus. Id enim expressis verbis petit *c. 1, de eo qui cognouit consang.* Cùm enim ignorantia à culpa incestus excuset, excusabit quoque ab eius pœna. Et ita vniuersi DD. fatentur Vtrum autē excuset ignorantia culpabilis & solius facti, an etiam iuris: dicam l. 10. d. 32. à n. 44. Eadem enim est ratio in vtroque casu, nimirum, vt ob eum incestum interdicatur aliud matr. & petitio debiti à coniuge. Nam vtrumque simul interdicit *d c.* 1. & ad vtrumque petit scienter incestum commissum esse. 9

2. Temperatur, nisi fœmina à consanguineo mariti violenter cognita sit. Cum enim nullius culpæ rea sit, omnem euadit pœnam: vt expressè habetur *c. Discretionem, de eo qui cognouit consang.* & nemo de hoc dubitat. Is verò mariti consanguineus, qui violenter cognouit, tanquam veri incestus reus, & affinitatis contractæ inter virum & vxorem, incurret impedimentum ad contrahendum matrim. iuxta dicta n. 3. Quid autem, si non omnino inuita, sed timore compulsa consentit incestui: dicetur lib. 10. disp. 31. n. 4. circa impedimentum petendi debitum ex ea copula ortum. Idem enim de vtroque impedimento dicendum esse probauimus n. praeced. & n. 6 Nam vtrumque impedimentum simul in iure statuitur, vt constat ex *c. 1. & c.* Transmissæ, *de eo qui cognouit consang.* 10

3. Temperatur, si incestuosa copula sit consummata, ex qua oritur affinitas. Cùm enim ratio huius impedimenti sit affinitas iniquè contracta (vt diximus num. 1.) si copula non sit consummata intra vas legitimum fœminæ, emittente viro semen, non producet eam affinitatem, & proinde nec impedim. Adde cum hoc sit pœnale & subinde restringendum. petere delictum consummatum esse. Et ita docent. Lancelot. *instit. iuris can. lib. 2. t. De triplici cognat. §. Si quis autem. vers.* Commiscuit, Viuald. *candel. Sacram.* 1 *p. de matrim. n.* 97. Barth. à Led. *de matrim. dub.* 50. 11

Quartò limitatur, si incestus commissus sit cum consanguineis coniugis adhuc viuentis: non enim præstabit id impedimentum, si mortuo iam coniuge perpetretur. 12

Ita docent Sotus 4.d.27.q. vn.a.1.paulo post primam concl. Corduba in suo quæst.l.1.q.12.a.1.col.2.vers.Notetur etiam. Enriq.lib.12.de matrim.c.2.n.1. Viuald.candel. Sacram.1.p. vbi de matrim.n.67. Emm.Sa sum.verb.Matrimonium,vbi de impedimentis tantum impedientibus,n.7.Vega dicens esse omnium.2.tom.sum.c.5.casu 2. Fundamentum huius limitationis me latet. Ideo omnino dicendum est, nil referre, siue viuo siue mortuo coniuge is incestus admittatur, vtroque etenim casu hoc impedimentum incurretur. Est enim textus expressus id decidens,quando vxore defunctis incestus admissus est,c.Transmissæ. de eo qui cognou.consang. idque apertissimè sentiunt Palud 4.disp.34.q.1.a.2.n.15. concl. 2. & ibi Supplementum Gabrielis q.vn.art 1.Gaëta repet.c. Ad aliena 30.quæst.1.§.4.n.295. vbi dicunt ad hoc impedimentum incurrendum nil referre, an adulterium reperiatur cum incestu, necne. Et in propriis terminis docent Sarmiento, dicens rem esse manifestam,l.7.select. cap.10.statim in princ.Ouandus 41.dist.4.disp.vn.propos.8. Petrus de Ledesm. dicens rem esse certissimam,de matrim. q.58 art.4.dub.1.

13 5. Limitatur, si incestus occultus non sit:Si enim occultus sit, inde non consurget impedimentum aliquod. Sic videtur sentire Abbas c.Litteris.n.2.vers.Et ex hoc.de præsump. vbi ait hanc esse pœnam delicti incestus, qualitercumque de eo constet.Et tenet Angelus verb.Incestus,n.4. & referunt, nec improbant, & sic videntur eam tenere, Sylu.verb.Luxuria,q.4.dict.2.Sotus 4 d.37. q vn.art.1.col. 3.vers.Circa hos. Et tenent Emm. Sa sum. verb. Matrimon. vbi de impedimentis tantum impedientibus, num.7.Lud. Lop.1.p instr.c.296 §. Nunc superest ad textum. Cæterum ab hac limitatione recedam in simili, circa petitionem debiti, lib.10.disp.17.n.2. & nunc circa hoc impedimentum recedo.Quod nullo iure probari video.Præterea,quia cum incestus sit eius naturæ, vt semper occultè committatur, ratò esset locus huic impedimento Et ita sustinent gl.c.Qui dormierit,verb.Neutrã 32.q.7.Castro lib.2.de lege pœn.c.5.§.Rursus quinto argum. Gutier.q.canõ.l.1.c.23.n.8.

14 Tandem temperatur, vt tunc incestus impediat, quando præcesserit iudicis sententia circa illud. Id enim videtur placere Palacios 4. d.34. disp.2.fin.circa hoc, & circa cætera crimina quæ impediunt.Et Simancas lib.instit.Cathol c.9.n.202.ait loquens de incestu;incertum esse an in hanc pœnam incidatur ante iudicis sententiam. Cæterum quæstione hac hinc inde disputata, dicam non desiderari sententiam,vt incestuosus hic priuetur iure petendi debitum, l.10. disp.30 n.1. Et ob easdem rationes sentio, nec ad incurrendum hoc impedimentum desiderari. Sicut non desideratur ad incurrenda impedimenta ditimentia criminis. Et ita sentiunt Castro n. præc. allegatus, Petr.de Ledesin. de matrim.q.58.art.4 fine.

15 Potissima autem difficultas in hac disputatione tractanda est, An incestus cum propriis consanguineis impedimentum hoc matrim. contrahendo præstet? Id enim multi affirmant. Ducuntur 1.pet c. Si quis viduam 32.q.7. quod est ex Conc.Moguntinensi,ibi:Si quis viduam vxorem duxerit, & postea cum filiastra sua fornicatus fuerit, seu duabus sororibus,&c eos disiungi,& vlterius nunquam in coniugio copulari præcipimus.Et c.de incestis 35.q.3.quod est ex Conc. Agatensi,c.61. ibi:Incestuosos nullo coniugij nomine deputãdos hos censemus esse,si quis frater germanam vxorem acceperit:si quis consobrinæ suæ se sociauerit.Et c.Si duo 35.q.6.in fi. quod est ex Concilio Vrbani Papæ, vbi dicitur consanguineos committentes incestum aliam matr.contrahere non prohibendos esse,si iuuenes sint. vbi gl.verb.Non prohibeãtur,ait ratione iuuentutis,vel ipso iure,si ignoranter coniuncti sint, & c fi.35.q.8. quod est ex Concilio Aurelia.vbi est sermo de incestuosis manentibus in incestu,& concluditur in fine capitis sic: Et si alter eorum morte præuentus fuerit: alter quandiu viuit, sine spe coniugij maneto. 2. quod stylus curiæ seruat,dum dispensat cum consanguineis incestus inter se reis,vt ineant matrim.addere clausulam,vt altero eorum defuncto,superstes non contrahat aliud matrimoniũ. Ergo censet eum incestum esse impedimentum 3. quod incestus cum affinibus nullo subsistenti matrimonio,sit impedimentum(vt nũm.7.diximus.Cur ergo id negandum erit de incestu cum consanguineis, qui peior est?. 3
Et ex neutro producitur affinitas cum coniuge. Et hæc sententia est valde probabilis. Quam sustinent gl. fi. de c. de incestis,Alex.de Neuo c.2.n.7.de eo qui cogno.consf.Palud. 4.d.34. q.1. a.2.n.13 concl.2. Astensis sum.2 p.l.8.t.10.a.1. initio, Angelus verb. Incestus,n.5.fi.Rebuffus praxi benefic. reg.de dispensatione in gradibus prohibitis, gl.5.n.26. Sot.4. d 37.q.vn.a.1.paulo post 1.concl. Nauar sum.Hispan.c.12.n. 75.& meliùs Latina c.12.n.74.vers. Contrariũ verò:& l.4. consf.in 2.edit.tit.de sponsalib.2.concl.17.n.2. in 1.verò tit.d. eo qui cognouit consang.consf.1. n.2. lex 13.tit.2.part 4.& ibi Greg.Lop.verb.Con su parienta, in fin.dicit fortè standum esse hac opinione:quòd ea lex,& Doctores iuris canonici sic ipsum explicent,quamuis id expressè non dicat ius canonicum,Castro lib.1.de lege pœnali, c.7 triplici col. ante fi. §.Ex hoc tertio documento,paulo post princ.Sarmiento lib.1. select.c.9.n.3.& clare loquitur de incestu cum consanguinea sua:vt constat ex n.1. vbi proponit casum.Et l.7.c.10. ad fin. quæstione hac latiùs disputata, eam indecisam relinquit,dicens se desiderare Sedis Apostolicæ declarationem, Ant.Cucus lib.5.instit.maiorum,tit.12.n.17.Cordub. lib.1.quæstionarij,q.12.a.1.opin.3. Caëta repetit.c. Ad limina 30.q.1,§.4.n.295. Petr. de Led.de matr.q.58.a.4.dub.2. Philiarcus de officio sacerdotis, tom.1.p.2.l.2.c.4.Manuel.1. 1 sum.2.edit.c.219. concl 3.n.3.Vega 2.t.sum.c.5. casu 3.& in hanc inclinat Supplementum Gabriel.4. dist. 34. q vni a.1.quamuis vtramque referet, & neutram definiat. Fauet Abbas cap.1.n.2.de eo qui cognouit consang. vbi ait esse pœnam committentis crimen incestus.priuari facultate contrahendi matrimonium:& statim addit, incestum propriè committi cum consanguineis vxoris,vel propriis. Fauent etiam Host.eo.c.1.ad fin.Abulensis c.5.Matth.q.200.Vgolinus de Sacramentis.vbi de matr.c.20.n.1.vbi generaliter & indistinctè incestuosis interdici matr.asserant.Aditque Sotus proximè citatus nil referre, ante an post matrimonium is incestus commissus sit.

Verùm probabilius reputo, cuiusmodi incestum minimè impedire matrimonium,quod hoc sit pœna,& perinde restringendum. Textus autem qui id impedimentum statuunt,non loquuntur expressè de incestu cum consanguineis propriis(vt fatentur Gre.Lop.& Castro,auctores contrariæ sent.) Deinde, quod licet hic incestus sit in se grauior, at non ita ostendit matr. cum ex illo non pullulet affinitas,nec impedimentum matrimonij vsus. Et ideo hanc sent. expressè tuentur D.Thom. 4. d.34. q.vn.a.5.in solut.ad arg.Et ibi,Richard.a.4 q.21.ad 1.Turrec.c. Quædam cum fratre 32. q.7.n.2.in sol ad 3. vbi proposito argumento,incestum cum consanguineis propriis esse peiorem, & non producere hoc impedimentum: respondet,incestum non tam esse impedimentum ratione culpæ,quàm ratione affinitatis ab ipso ortæ, quæ ex solo incestu cum consanguineis coniugis oritur.Et in corp.articuli explicantes hoc impedimentum, dixerunt esse incestum cum coniugis cõsanguineis. Eandem tenent D. Ant.3.p tom.1.cap.16.§ 4. Rosell.verb. Impedimentum,imped.8.n.18.& 19.Sylu.Matrim.7. q.6. dict.5, Caiet. sum.verb.Matrimonium.c.1.§.Secundũ verò cap. & expressiùs ac melius 22.q.154.a.9.col.2. § ad 2. obiectionem.Armilla verb. Matrimonium n.57.Cou. 4 decret.2. p.c. 6.in princ. n.4.Alex. Corret. de sponsalibus, lib.5.c.22. (habetur t.9.tractatuum.) Veracrux 1.p speculi, a.23.statim in princ.concl.1.Celaia 4.d.34.q.3.ad finem,& ibi Palacios disp.2.vers Verum vt ad nos redeamus.Ouand. 4.dist.41.disp.vn.propos.11.Matienzo lib.5.recop.tit.1.rub. gloss.1.n.1.38.Enriq.lib.12.de matr.cap.2.n.4. initio, Taledo lib.5.summæ c.12.n.4. Barth à Led. de matr.dub.50. Viualdus candelabro Sacram. 1.p. vbi de matr. n.95.Lud.Lop.1. p.instr.c. 296. §. Pro resolutione, & 1.p.vbi de matrimon. cap.46. impedimento 5. Et dicit probabilem Petrus de Ledesma num. præced. allegat. Et fauent D. Bonau. 4.d.34.a. 16
3.q.2.

3.*q.*2.Rainerius 2 *p.ſum.t.de matrim.c.*16.Pet.de Soto *lect.* 14.*de matrim.§.Huic impedimento.* Maiolus *li.*3.*de irreg.c.* 25.*n.*16.*§.Crimina impedientia.* Angles flotib.1.*p.de matr. q.*11.*de impedimento ordinis,a.*2.*in princ.*Lancel.*inſtituta iuris canonici l.*2.*t.de triplici cogn. §. Si quis autem, verſ.Si quis autem,*Graff.1.*p.deciſ.li.*2.*c.*80.*n.*10.*& c.*85.*n.*27. Emm.Sa *ſum. verb. Matrimonium, vbi de impedimentis tantum impedientibus, nu.*7. nam explicantes hoc impedimentum, dicunt eſſe inceſtum cum conſanguineis coniugis.

17 Ad argum.n.15.propoſita reſp. Ad 1.dic cum Caſtro *n. preced.allegato,c.Si quis viduam,*non de omni coniugio loqui ſed de ſolo coniugio inceſtuoſo inter ipſos conſanguineos contracto, & iubetur id matrimonium ita ſeparari, vt amplius ad talem copulam inceſtuoſam non veniant. Ad *c.De inceſtis,*dic cum Caiet.2.2.*q.*154.*a.*9.*col.*2. *§.ad* 2.*obiect.* ſola coniugia inceſtuoſa ibi reprobari,nimirum cum conſanguineis vel affinibus:diciturque,non poſſe hos veniam impetrare,niſi ab his coniugiis ſeparentur: atque ita in fine ſubiicit textus hæc verba:*Sanè quibus coniunctio illicita interdicitur,habebunt ineundi melioris coniugij libertatem.*Ad *c.Si duo* dic cum Caiet.*ibid.& Palac.*4.*d.*34. *diſp.*2.*col.*6.*verſ.At ſcio,*id non eſſe definire:vt ſi ij iuuenes non ſint, interdicatur illis matrimonium : ſed ſolùm cauſam aſſignare,cur illi volentes ad nuptias tranſire, prohibendi minimè ſint. Quare non ob id aliis adimitur ea facultas. At *c.finale.*dic ibi iniungi ſolemnem pœnitentiam pro tempore totius vitæ inceſtuoſo, qui præcedentibus monitionibus,de quibus fit ibi mentio,non reſipuerit: & cùm ſolemnis pœnitentia dum durat, ſit matrimonij impedimentum(vt diximus diſp.6.num.10.)ideo interdicitur matr. Quare *gl.ibi verb Maneat,*dicit quid iuris ſit in hoc caſu dictum eſſe *c.Hoc ipſum.§.de pœnitentibus* 33.*q.*2. vbi *verb.de pœnitentibus,* diſputat, quando ſolemnis pœnitentia matrim.impediat,quare nil facit contra nos. Quia non erit impedimentum ratione inceſtus, ſed ratione ſolemnis pœnitentiæ, vbi illa impoſita fuerit, quæ iam minimè eſt in vſu(vt diximus ea diſp.6.n.10.Ad 2.dic cum Palacios *proximè cit.*ſtylum curiæ non probare hoc eſſe impedimentum : Pontifex enim concedens eam diſpenſationem,id grauamen illis imponit,vt homines ab inceſtu cohibeantur.Quamobrem ij quibus impoſitum fuerit,tenebuntur eo impedimento,virtute eius ſolius præcepti Pontificij. Ad 3. dic, non omnem inceſtum cum affinibus id impedimentum præſtare, ſed eum ſolum, qui eſt cum matre & filia,ob enormitatem criminis.Et quia eſt textus expreſſus id diſponens qualis non inuenitur in inceſtu cum conſanguineis,quod conſtat ex dictis.n.7.

DISPVTATIO XVI.

Vtrùm vxoricidium ac viricidium matrim.contrahi impediant?

SVMMARIVM.

*Vxoricidium impedit,ſed non dirimit matrimonium,n.*1.
*Id habet verum, licet vxorem deprehenſam in adulterio vir propria auctoritate occidat,n.*2.
*Reprobantur Doctores oppoſitum aſſerentes,n.*3.
*An idem dicendum ſit, quando auctoritate iudicis adulteram necat,n.*4.
An è contra viricidium ſit impedimentum?Refertur quædam ſent.n 5.
*Proponitur contraria ſententia auctoris,n.*6.
*Soluuntur argumenta,n.*7.

1 DIſp. præſens non eſt de vxoris aut viri interfectione, animo ad aliud matrim. tranſeundi facta. Hæc enim diſp.ad impedimentum criminis, quod matrim. dirimit, pertinet. Diſputatio ergo præſens eſt, quando alia cauſa ſubeſt,vt iræ,odij,vindictæ,adulterij. Et quidem,vxoricidium tunc eſſe impedimentum, ne vir aliam ducere poſſit,non tamen dirimere matrim.poſtea initum, conſtat inter omnes. Idque probat textus *c.Interfectores* 33.*q.*2.*quod eſt ex* Nicol.Pontif.*deſumptum,ibi:Quibus pœnitentib. coniugium denegatur.*Et ex *c.Admonere* 33.*q.*2.*quod eſt* Stephani I. *Pontificis*, vbi apprehendens Aſtulphum, quòd vxorem occidiſſet,ſic ait:*Vxorem nunquam ducere audeas.* Et *c. quicunque.ead.q.& cauſa,quod eſt* Pij *Pontificis,*ibi:*Quicumque propriam vxorem abſque lege,vel ſine cauſa,& certa probatione interfecerit, aliamque duxerit vxorem, publicam agat pœnitentiam.*

Quod verum eſt,quamuis maritus vxorem in adulterio deprehenſam enecet propria auctoritate. Quamuis enim leges id impunè permittant : at ius canonicum ſpectans culpam mortalem in ea occiſione repertam, eam minimè permittit. Quod denotant ea verba *c.Quicumque* relata n. præc.*abſque certa probatione.* Et ita docent D.Th.4.*d.*37.*q.* 2.*a.*2.*corp.Et ibi* D.Bonau.*a.*2.*q.*5.Durand.*q.*2.*a.*2.*n.*6. Ricard.*a.*2.*q.*2.Palud.*q.*2.*a.*2.*n.*9.Supp.Gabr.*q vn.a.*2.*fi.*Rainer.2. *p.ſum.t.de matr.c.*14.Turrec.*c.interfectores* 33.*q* 2.*a.* 2.*n.*5. D.Ant.3.*p.t.*1.*c.*16.*§.*4 Sot.4.*d.*37.*q.vn.a.*4.*concl,*2. Petr.de Soto *lect.*14.*de matr.§.Huic impedimento,* Palac.4. *d.*37.*diſp.vn.col.*8.*verſ.In aliis verò,*Enriq.*li.*12.*de matr.c.*2. *n.*1.*ad fin.& c.*14.*n.*2.*initio,*Bart.à Led.*dub.*58.*de matr.concl.*2.Viuald.*candel.Sacram.*1.*p.de matr.n.*101. Manuel 1.*to. ſum.*2.*edit.c.*229.*n.*4. Vega 2.*to.ſum.c.*34. *caſu* 74 *ſtatim in principio.* 2

Hinc deducitur,minimè audiendos eſſe quoſdam,aſſerentes tunc non eſſe impedimentum,quod impunè permittatur,quãuis non abſque culpa.Hi ſunt Palud.ſibi contrarius 4.*d.*34.*q.*1.*a.*2.*n.*13. Gaeta *repet.c.Al limina* 30.*q.*1.*§.* 4.*n.*295. Em. Sa *ſum.verb. Matr.vbi de imped.non dirimentib.n.*6. Sed dic permitti impunè quoad pœnas ciuiles : at ne impediat matrim.non reperitur textus id permittens. 3

Quando autem adulteram ſibi traditam iudicis auctoritate vir enecat, minime hoc impedimentum incurrit, quod ſit inductum in pœnam criminis vxoricidij : at tunc prorſus culpa vacat.Idque probant ea verba textus *c.Quicunque* 33.*q.*2.ibi:*Abſque lege,abſque certa probatione.*Et clarè ſignificauit *l.reg.*14.*t.*2.*p.*4.vbi peccati grauitatem aſſeruit eſſe cauſam huius imp dimenti.Atque ita tenent Sot. *concl.*1. Veg.Pet.Soto,Pal *c.*Enriq.*vtroque loco,* Bart.à Led. *concl.*1. Viual. Man.*n.*2.*allegati.* Verac.*p.ſpec a.*24.*concl.*2. Matienz.*li.*5.*recop t.*1.*rub gl.*1.*n.*139.Idque à fortiori docet DD.n.præc.allegati.Quare non eſt credendum Ouando 4. *d.*37.*diſp.vn fin.*vbi ait tunc eſſe impedimentum,quod ius canonicum indiſt ...è loquatur,nec tradat adulteram viro necandam, ſed ius ciuile id efficiat. At non eſt ei credendum,quia ius canonicum verè punit culpam vxoricidij:in eo autem euentu culpa abeſt. Nec oportet vt ius canonic. tradat adulteram viro, ſed ſatis eſt, id iure ciuili diſponi, non contradicente (vt verè non contradicit) canonico. 4

Dubitatur autem, an idem impedimentum ad matrimonium ineundum, incurrat vxor virum interficiens?Affirmant (& valde probabiliter) multi, quod ſint correlatiua vir ac vxor:ac militet eadem ratio. In quo caſu diſpoſitum in vno,cenſere in alio diſpoſitum,probat ex multis Euerardus *in ſuis topicis loco à correlatiuis.* Immo maior eſt ratio.Grauius quippe delictum eſt,ſi vxor virum interficiat, cui tanquam capiti debet reuerentiam & ſubiectionē. Et confir.quia rationes propoſitæ à Steph.*c. Admonere* 33.*q.*2. Vbi hoc impedimentum vxoricidij ſtatutum eſt procedunt etiam in viricidio, ibi:*Occidiſti vxorem tuam partem corporis tui,legitime matr. tibi ſociatam,filios tuos,orphanes feciſti.*2.hoc probant omnes rationes,quas diſp.12. n.25. attuli,ad probandum leges punientes virum feminæ raptorem, extendi etiam ad feminam viri raptricem. Et DD. illius ſent. idem dicerent in hac quæſt. Et ideo hanc partem amplectitur Palud.4.*d.*37.*q.*2.*a.*2. *n.*10. *&* Suppl. Gabr.4.*d.*34.*q.vn a.*1.*imped.*3. D.Antonin.3 *p.t.*1.*c.*16.*§.* 4.Sot.4.*d.*37.*q.vn.a.*1.*verſ.ſimplex item.* Nauſ*ſum.c.*22.*n.* 74. Ant.Cuc.*l.*5.*inſtit.maiorum,t.*12.*n.*25. Viguer.*l inſtit.c.* 16.*§.*7.*verſ.*8.*ad fin.*Palac.4.*d.*34.*diſp.*2.*ad fin.in* 3.*imped. verſ.Sunt qui putant.* Enriq.*l.*12.*de matr.c.*2.*n.*1.*ad fi.* Lud. Lop.1.*p.inſtruct.*vbi de marr. *c.*46 *§ Circa* 6.*imp.* Philiar.c. *de offi.ſacerd. to.*1.*p.*2.*lib.*2.*c.*4. Viuald.*cand.Sacra.*1.*p.* vbi de matr.*n.*102.Vgolinus *de Sacra.*vbi de matr.*c.*20.*n.*3. 5

6 At verius puto non eſſe impedimentum, quod textus iuris canonici hoc impedimentum ſtatuentes de ſolo vxoricidio

ricidio loquantur: nec sit eadem ratio de viricidio: quia viricidium est rarissimum,& vxores non sunt pronæ ad id, imo sunt timidæ:at vxoricidium est frequens,virique sunt audaciores & procliuiores ad id delictum perpetrandum, Quamobrem ad virorum audaciam & inclinationem cohibendam, ius canonicum pœnam hanc statuit viro interficienti vxorem, non autem è contra vxori virum necanti. Quam rationem extensius attuli & ponderaui disp. 12.n.25.vbi hac ratione & aliis ductus,sequens non pœnitendos DD. defendi pœnas viri raptoris feminæ, non extendi ad viri raptricem. Et ideò omnia ferè ibi allata conducunt ad hoc probandum. Et ita huius sent. sunt Sylu. *Matrimonium 7.q.6. dicto 1.* Armil'a *verb. Matrimonium,n.* 58.Led.*2.p.4.q.62.a.2.paulo post princ.* Verac.*1.p.spec.ar.24.concl.3.* Matienz.*lib.5.recop.t.1.rub glossa 1.n.140.& seq.* Toledo *l.7.sum.c.15.n.3.* Et hanc videtur sequi Emm.Sa *sum. verb. Matrimonium,vbi de impedimentis non dirimentibus, n.* 6.quamuis enim vtraque opinione relata,non explicet vtra sibi arrideat;..t refert hanc in posteriori loco:atque ita illam sequi videtur.Fauet enim doctrina D.Th.*4.d 37.q.2.a.2.ad 2.ibi.* D.Bonau *a.2.q.2.corp.* Ricard.*art.2.q.2. ad vlt.* Turrecr.*c.Interfectores,a.2.n.5.ad c.33.q.2.* vbi opponentes matricidium esse grauius scelus vxoricidio,& tamen minimè impedire matrim. respondent rationem esse, quòd vir matrem teneretur, pronior que sit ad vxoris occisionem: ad eiusque inclinationis repressionem est matrim. interdictum, quod in matricidio non fuit necessarium. Quæ ratio pariter militat in præsenti casu.

7 Ad arg.n.4. proposita resp.Ad 1.constat ex dictis n.præced.vbi diuersam esse rationem probaui. Ad confirm. dic non eam esse totam rationem,sed vna cum grauitate criminis,facilitatem in viris ad id exequendum.Quæ tamen deficit in præsenti casu. Ad 2. constat ex dictis ea disp. 12. n. 16. vbi illis rationibus satisfeci.

DISPVTATIO XI.

Qualis culpa sit affectum aliquo impedimento impedienti, matrimonium inire: & quis dispenset: quove iure hæc impedimenta inducta sint:& an impediant petitionem debiti, matrim. cum aliquo eorum inito.

SVMMARIVM.

Qualis culpa sit contra interdictum, Ecclesiæ matrimonio copulari?n. 1.
Quid contra priora sponsalia, aut votum? Remissiuè. n. 2.
An iure attento, & seclusa consuetudine, sit mortale contrahere cum impedimento Catechismi,& criminum quæ solum impediunt?n 3.
An attenta consuetudine culpa sit? Refertur duplex sent.n.4. & 5.
Si consuetudo legitimè præscripta sit nulla est culpa.n.6.
Non est opus eam consuetudinem scitam esse à prælatis,n.7.
Ea consuetudo viget hodie. Et an doctori asserenti esse consuetudinem sit credendum, n 8.
Hodie nulla est culpa cum impedimento quocumque impedienti, matri. inire præter votum, sponsalia,& interdictum Ecclesiæ n 9.
Esto dispensatio esset necessaria,cuius sit dispensare? Refertur triplex sent n.10.11.12.
Quo iure inducta sint hæc impedim. & quis dispenset in voti & sponsalium impedimento.n.13.
Impedimenti interdicti Ecclesiæ,ne matrim. ineatur, cui competat dispensatio? n. 14.
An ea sit inueni necessaria circa impedimentum incestus? n. 15. & ibi quis dispenset in his impedimentis.
An contrahenti cum aliquo impedimento horum, præter votum,interdicatur petitio debiti? Remissiuè, n. 16.

1 VT vltimam manum tractatui de impedimentis solum impedientibus imponamus, sola superest disp. præsens omnia illa complectens. Quæ duo petit. Prius est, qualis culpa sit, affectum aliquo eorum inire matrimonium Posterius, quis in illis dispensare valeat. Et circa priorem difficultatem, quando est impedimentum interdicti Ecclesiæ: qui nimirum alicui interdicitur ad tempus aliquod inire matrim. iuxta tradita hoc l. disp.6.n.6. *Emm. Sa sum verb. Matrim.vbi de impedimentis non dirimentibus, n.1.* refert aliquos DD.sentire esse culpam mortalē contra illud contrahere: alios verò solam venialem, & nil decidit: Videtur tamen huic posteriori sententiæ adhærere: cum illam referat in posteriori loco. Sed hanc sent.à nemine scriptam inueni. Et ideo esse culpam mort. fatentur Palud.*4.d.34.q.1.a.1.concl.4.n.10. & d.26.q.2.art.2.concl.5.n.12.* addens idem esse de sponsalibus, si sit eadem ratio prohibendi.D.Antonin.*3.p.t.1.cap.26.in princ.* Caiet.*sum. verb. Matr.c.1.§.& scito peccatum esse.* Angel. *Matr.3.impedim.1.n.vn.* Syluest. *Matr.7.q.1.dict.3.* Armil.*verb. Matr. n.54.& 60.* Tabien.*verb. Impedimentum impedim.13.nu vn. statim in princ.* Sot.*4 d.37. q.vn ar.1 col.fin.concl.2.* Petr.de Soto *lect.15.de matrim.§.Huic proximum est.* Nau.*sum. Lat. & Hisp.c.22.n.68.* Ant.Cuc.*l.5.instit.maiorum t.12. n.13.* Margarita *confess.150.p.1.* Matienz.*li.5.recop.to.1.rub.glos. 1.n.146.* Toledo *l.7.sum.c.4.n.2.& c.18.n.4.* Lud.Lop.*2.p. instruct.de matr.cap.46.§.Præterea & annumerasse.* Viuald. Candel. *Sacram.1.p de matrim.n.109.* Bart.à Led.*de matr. dub.59.fine.* Petr.de Led.*de matrim.q.50.a.vn.concl.4.* Quod probatur ex *c. fin.de matrim. contractis contra interd.Eccles.* vbi præcipit excommunicari hunc. Deinde, quia res est grauis. Vnde miror,qualiter Veracr.*1.p.Spec.a.27.concl.2.* numeret inter impedimenta quæ vsu abrogata sunt, nec consuetum est,illorum dispensationem petere interdictum Ecclesiæ:& ita ait eam consuetudinem excusare à mortali. Minor(inquam)quòd nullibi possit esse ea consuetudo: quorsum enim iudex interdiceret ad tempus matrim.dum de impedimenti veritate discutitur,si id præceptum nullas obtineret vires? aut quæ consuetudo posset inducere, vt nondum ea discussione facta præceptum Superioris iustissimum parui fieret?At existimo horum DD. sent.aliquantulum temperandum esse, non enim semper erit culpa mortalis,contra id interdictum contrahere, sed attendenda est causa prohibitionis,& iuxta eam res hæc metienda erit. Quis enim diceret esse mortale, quando solum ob honorem diei festi prohibitio? aut si causa alicuius impedimenti obiecti, & contrahentibus constat falso impositum esse? Vnde cautè Petr.de Ledes.non dixit semper esse peccatum mortale, contrahere contra interdictum Ecclesiæ, sed aliquando.

De prioribus sponsalibus,an sub mort. aliud inire ma- 2
trim.impediant:dixi l.hoc disp.6.n.7. Et de voto,disp.12. n.8.remissiuè.

De aliis verò impedimentis impedientibus, quæ retu- 3
li disp.6.n.5. Si ea in desuetudinem minimè abierint, sed seruetur rigor iuris illa statuentium, non constat an obligent ad mortale.Quia Petr.de Ledes.*de matrim.q 50.a.vn. fine*, dicit non esse mortale cum his impedimentis matr. inire, sed veniale, quod non tanti momenti existimentur ab Ecclesia, quod testatur transgressores non puniri à prælatis.Et Toledo *l.7.sum.c.18.n.4.& c.15.fin.* licèt inclinet in eam partem,vt sit mortale,at aliquantulum dubitat, nec affirmare audet. At verius existimo,culpam esse mortalem, Quia contrauenitur iuri in re graui. Atque ita docent Palud.*4.d. 34.q.1.a.2.n.14.* D.Anton. *3.p.t.1.cap.16.§.4 fin.* Rosella *verb Impedimentum,imped.8. in fine principij,* Syluest.*Matri.7.q.6.dict.2.* Sotus *4.d.37.q.vn.ar.1.col.vlt. vers.Tandem ad pacandu.* Petr.de Soto *lect.14.de matrim.§. penul.in fin.* Nau.*sum.* Hisp.*c.22.n.74.* Caeta *repet.c.Ad limina 30.q.1.§ 4.n.295.* Viguer.*li.instit. c.16.§.vers.8.initio* Vgolinus *de Sacram.* vbi de matrim.*c.20.ad fin.* Matienzo *li.5.recop.ti.1 rubr.gloss 1.n.137.* Enriq.*li.12.de matrim c.2. n.1.* Bart.à Ledes.*de matrim. dub. 59.§:penult.* Idque clarè colligitur ex Caiet.*sum.verb. Matrim.c.1.§. Et scito peccatum esse:& ibi* Armilla *n.60.* vbi solum excusant à mortali, quando consuetudo viguit,ne petatur dispensatio. Et loquentes de impedimento incestus, idem tenent Ledesma *2.par.4.q.60.art.4.paulo post princ.§ Ideo est dubium.* Cordub.*sum.q.53.§.Tsepa.* Gutier.*li.1.quæst.canon.c.13.n.5.* Toledo *li.4.sum. c.12.n.3.* Manuel *1.to sum.2.edit.c.229 nu.1.* Vega *2.to.sum.l.5 casu 4.fine.*

Difficultas autem est, quid hodie sentiendum sit circa 4
hæc impedimenta, attenta consuetudine? Quidam enim censent non valere consuetudinem contrariam ad excusandum

sandum à culpa lethali, nisi constet Episcopum id diu scienter dissimulasse. Fundamentum suæ sententiæ nullum afferunt. Sed fortè illud erit, consuetudinem non habere vires ad legem abrogandam, nisi scita sit à principe. Ita *Palud. D. Anton. Rosella, Sylvest. n. praeced. alleg. Nauar. sum. Hisp. c. 22. num. 57.* & videtur tenere *Gutierrez lib. 1. q. can. c. 23. n. 14.* ait enim non esse necessariam dispensationem, vbi est consuetudo non petendi dispensationem scientibus prælatis.

5 Alij docent eam consuetudinem excusare à mortali, vbi obtinuit ne petatur dispensatio super his impedimentis, quòd Ecclesia id patiens censeatur dispensare. Vnde non videtur hæc sent. excusare a veniali. Nec affirmat, sit consuetudo, nec ne. Ita *Caiet. Armilla, Petr. de Soto n. 3. alleg. Sotus 4. d. 37. q. vn. a. 1. col. 3. vers. Circa hos ante. Bart. à Ledesm. dub. 59. de matr. § Annot. re hic oportet. Lud. Lop. 1. p. instruct. de matrim. c. 46. circa 5. impedimentum.*

6 I. Tamen Conclusio sit. Si consuetudo viguit, vt cum his impedimentis, nulla petita dispensatione, matrimonium ineatur, prorsus vacat culpa illud inire. Constat, quòd cõsuetudo vires habeat ad abrogandam legem Ecclesiasticam, *c. fin. de consuetud.* quæ sola hæc impedimenta inducit (vt dicemus num. 13.) & ea consuetudo ab omni culpa excusat, cum legem abroget, quæ culpæ inducendæ, ob eius transgressionem, causa erat. Imò & posse consuetudine impedimenta dirimentia aboleri, probauimus hoc lib. disp. 4. n. 13. Et ita docent *Maiolus lib. 3. de irregular. c. 25. n. 16. §. Crimina impedientia matr. Corduba in suo quæstionar. l. 1. q. 12. a. 2. dicto 3. Manuel. 1. tom. sum. 2. edit. c. 229. num. 3.* Eiusdemque sententiæ sunt alij DD. qui quamuis culpæ non meminerint, asserunt tamen stante consuetudine non petendi dispensationem, eam non esse necessariam. Si enim sentirent esse culpam saltem venialem, peterent vtique dispensationem, quo ea culpa caueretur. Hi sunt *Sarmiento lib. 7. Select. cap. 10. fin. Palacios 4. d. 34. disp. 2. col. 11. vers. Caterum forte. Ouandus 4. d. 41. q. vn. propos. 12. Cordub. sum. q. 53. §. Y sepa. Graffis 1 p. decisionum, l. 2. c. 80. n. 13.* Et quamuis de solo incestu sermonem habeant, at à fortiori de reliquis idem dicerent: inter omnia enim crimina solùm impedientia primas obtinet ac maius impedimentum est incestus (vt bene docet *Enriq. lib. 12. de matrim. c. 2. n. 2.*) & *Nauar. sum. lat. c. 22. n. 7.* id de incestu docet: & de aliis *num. 85.*

7 II. Conclusio. Non desideratur scientia prælatorum, vt ea consuetudo vires obtinuerit aduersus hæc impedimenta, & hodie liberet à culpa contrahentem cum illis absque dispensatione. Constat ex dictis hoc lib. disp. 4. num. 14. vbi probauimus nunquam eam scientiam desiderari, quamuis sit circa sacramentalia: ac textus dicat, non obstanti quacumque consuetudine. Nedum vbi ea verba non adiiciuntur: vt contingit ex textibus inducentibus hæc impedimenta.

8 III. Conclusio. Iam diu ea consuetudo inualuit, vt affectus aliquo ex his impedimentis minimè petita dispensatione ineat matrim. Quod inde constat, quippe Doctores antiqui, & neoterici, & sanè insignes, qui in diuersis orbis partibus scripserunt, ac versati sunt, eam consuetudinem legitimè præscriptam esse testantur, consciis ac conniuentibus prælatis (quamuis hoc non desideretur, vt dixi num. præced.) & præsertim *Nauarrus*, qui varias regiones longè inter se distitas peragrauit, ac centesimum vitæ suæ annum compleuit, semper studiis intensissimè vacans, ac vndique circa conscientiæ quæstiones consultus. & Romæ tandem diu moratus est, quò ex vniuersis orbis partibus dissoluendæ quæstiones hæ deferuntur, & tamen affirmat *sum. Latina c. 22. n. 75.* loquens de incestu, & *n. 85.* loquens de aliis impedimentis, se in tanta ætate nec vidisse, nec audisse peti dispensationem: & ita eam consuetudinem præscripsisse ne dispensatio necessaria sit, Deinde, quòd Doctori excellenti testanti consuetudinem credi debere, non pœnitendi Auctores affirment, ac bonis rationibus ducti, vt *Bartolus repet. l. De quibus, n. 21. q. 4. ff. de legib. Iason l. Filius à patre, in princ. n. 27. ff. de liberis, & posth. Ant. Gom. lib. 41. Tauri, n. 4.* & multi alij quos refert *Mascardus de probat. concl. 426. n. 1. & dup. i. seq.* Et quamuis id valde dubium sit ac meritò impugnetur a *Iasone* sibi contrario *d. l. De quib. n. 89. Bero. c. Potuit. n. 80. de locato*, quando consuetudo est contra ius, & *Nauar. c. Placuit, de pœnit. d. 6. a n. 186.* & a multis aliis quos refert *Mascard. ead. concl. 426. n. 4. & seq.* quòd quæ facta sunt, vt consuetudo, plerumque etiam prudentissimos fallant. *l. 2. ff. de iuris & facti ignor.* Idque etiam probant aliæ rationes quas ibi *Mascardus* affert. At vbi communiter Doctores id testantur, & nemo contrarium asseuerat, est vtique habenda fides, vt multis citatis probat *ibi Mascar. num. n. 17. & seq.* Quod hic contingit: nam multi huius consuetudinis testes sunt, quos statim referam: & neminem inueni contradicentem: nec vidi Doctorem referentem alios, qui eam consuetudinem esse negent. Præterea, quia *Sotus 4. d. 37. q. vn. a. 2. col. penult. fine, vers. Et reuera: & Lud. Lop. 1. p. instruct. c. 299. §. Nunc superest ad textus* aiunt cùm ferè omnes textus, hæc impedimenta inducentes, sint ex Conciliis prouincialibus desumpti, quæ authoritatem condendi legem vniuersalem minimè habent, nil mirum esse, si iam nunc temporis non tanta eorum habeatur ratio: & fortè olim in vsu fuisse quoad pœnitentiæ forum, vt confessarij illas pœnitentias iniungerent: cumque morem diuturna iam consuetudine abolitum esse. Et ita eam esse consuetudinem testatur *Veruccius & Rodensis*, quos refert & sequitur *Angelus Matrimonium 3. impedimento 9. initio. Raynerius*, quem refert & sequitur *Astensis 2 p. sum. l. 8. t. 20. a. 1. fin. Monald. in sum.* vbi de matr. *tit. Quæ crimina matr. impediant, vers. Item quamuis prædicta. Ioan. de Friburgo in sum. confessorum, l. 4. t. 9. q. 1. Alber. in suo dictionario, lit. I. verb. Impedimentum 8 paulo post princ. Turrecr. c. nullus 31. q. 1. n. 3. Nicolaus de Orbellis 4. d. 35 q. 1 fi. Nic. de Osmo in supplem. sum. Pisana, verb. Impedimentum 8. n. 1. Nau. summa lat. c. 22. n. 75. & 85. & l. 4. cons. in 1. edit. t. de consang. cons. 2. fin. & in 2. t. de cognat. spirit. cons. 8. n. 8. Ant. Cucus l. 5. instit. maiorum, t. 12. n. 30. Guetar. repet. c. Ad limina 30. q. 1. §. 4. d. 408. Veracr. 1. p. spec. a. 27. concl. 2. Corduba l. 1. quæstionar. q. 12. a. 2. dict. 3. Angles florib. 1. p.* vbi de matr. *q. 11. de impedim. ordinis, a. 2. in princ.* dicens fortè non esse in vsu. *Lud. Lopez 1. p. instruct. c. 196 §. Nunc sup. rest, notab. 2. & 2. p.* vbi de matr. *c. 46. circa 5. impedimentum Enriq. l. 12. de matr. c. 2. n. 1. in commento, lit. R.* (licèt *n. 2.* non absolute dicat esse consuetudinem, sed apud quasdam regiones.) *Et Sarmient. l. 7. selectarum, c. 10. fine, ac Emmanuel Sa sum. ver. Matrimonium, vbi de impedimentis non dirimentibus, fine*, referunt aliquos testari hanc consuetudinem, nec improbant: vnde videntur idem sequi.

Ex his deducitur, nullius culpæ reos esse, qui affecti aliquo ex his impedimentis matrimonium absque dispensatione ineunt. Constat ex dictis, nam si non peccant stante consuetudine (vt n. 6. probaui) & est talis consuetudo (vt dixi n. præced.) non igitur peccant. Atque ita sentiunt viri doctissimi neoterici; & omnes DD. n. præced. allegati sunt clare huius sententiæ, cùm eam consuetudinem referentes non improbent. Immò hoc est verum quamuis amplectamur sententiam rigidam n. 4. relatam. Quippe hæc consuetudo scientibus prælatis est inducta: tanti enim temporis vsum ignorare non potuerunt. Vnde propter hanc consuetudinem iam hodie sola impedimenta voti, sponsalium priorum, ac interdicti Ecclesiæ vim habent. 9

Circa posteriorem difficultatem, nimirum stantibus impedimentis his in suo robore, quis dispenset in illis? Non est multum in ea immorandum, si quidem iam non obligare propter consuetudinem firmauimus. Et breuiter triplex est dicendi modus. Primus est, vt in incestu (de hoc enim solo impedimento loquitur) vero, nempe, admisso cum consanguineis vxoris post consummatum matrimonium, solus Pontifex dispenset, vt incestuosus ineat matrimonium: nisi ratione iuuentutis, quo casu dis- 10

pensare poterit Episcopus, per *c. Si duo, in fin.* 35 *q.* 6. Secus si incestus non sit vere & propriè talis, vt cum consanguineis sponsæ nondum cognitæ. Quod *c. 2. de eo qui cogno. consang.* concedat in hoc euentu posse ex dispensatione matrimonium iniri: & cum non reseruetur, censetur Episcopo commissa, iuxta regulam communiter à DD. traditam, *c. At si clerici* §. *De adulteriis, de iudiciis.* Sic Abb. *c.* 1. *n.* 4. *de eo qui cogn. consang. & ibi* Præpos. *in fin.* Alex. de Neuo *c.* 2 *eo t n.* 7. Angelus *verb.* Incestus, *n.* 5. Syluest. *verb. Luxuria. q.* 4. *dict.* 5. Rebuff. *praxi benefic. regul. de dispensat. in gradibus prohibitis gl.* 5. *n.* 26. *& idem* Alex. de Neuo, Angelus, & Rebuff. *ibi.* docent, quando incestus est commissus cum propriis sanguineis, nempe, non posse Episcopum dispensare, quod verè propriè incestus sit.

11 II. Dicendi modus est, si incestuosi sint iuuenes, eos non indigere dispensatione ad contrahendum. Quia *c. interfectores* 33. *q.* 2. statuens interfectorem vxoris non posse aliud matrimonium inire, excipit iuuenes. Ita *gl.* 33. *q.* 2. *c. In adolescentia, verb.* Regulam, Veracrux 1. *p. speculi, a.* 23. *in dub. quod de hac re mouet, conc.* 2. Gutier. *l.* 1. *q. can. c.* 23. *n.* 13. Corduba *l.* 1. *quæstion q.* 1. 2. *d* 2. *a.* 1 Manuel. *1. to. sum.* 2. *edit.* 2 29. *n.* 2. Et iuuenes appellant Gutier. & Cordub. qui sexagenarij non sunt.

12 III. Dicendi modus est, iuuenes quoque indigere dispensatione, at faciliùs eum eis dispensandum esse ob incontinentiæ periculum. Et sic intelligetur *c. Interfectores* 33. *q* 2. dum excipit adolescentes, & *c fin.* 33. *q.* 2. ibi, Nubat *si se continere non potest, &c. c. In adolescentia, eadem causa & q. iuncta gl. verb. In adolescentia, & c. Ex litteris de eo qui cogn. consan. iunct. gl. fin.* Ita Palud. 4. *d.* 34. *q.* 1. *a.* 1. *n.* 14. & consentiunt DD. n. 10. allegati, qui solum ratione iuuentutis concedunt posse Episcopum dispensare. Et fauet *gloss. c.* 1. *de eo qui cogn. consang. fine*, vbi dicit ratione iuuentutis faciliùs dispensari.

13 Sed 2. dico, omnia hæc impedimenta non dirimentia esse iure Ecclesiastico inducta, præter sponsalia priora, & votum, quæ iure naturali & diuino obligant fidem seruare: illa homini, hoc Deo: & proinde iure eodem impediunt matrimonium: vtpote quod præstitæ fidei aduersatur. Sic Caiet. *summa, verb. Matrimonium, c.* 1. §. *Secundum verò caput, Veracruz* 1. *p. speculi, a.* 27. *paulo post princ.* Nec potest Episcopus in sponsalium impedimēto dispensare, vt bene docent Caiet. *eo. c.* 1. § *Et scito peccatum esse.* Armilla *verb. Matrimonium, n.* 60. Sotus 4. *d.* 37. *q. vn. a.* 1. *col. vlt. concl.* 2. Veracruz *proximè alleg.* Enriq. *l.* 12. *de matr. c.* 2. *n.* 2. Lud. Lop. 2. *p. instruct. de matr. c.* 46. *circa* 5. *impedimentum.* Quod idem probaui latius re hac disputata alios allegans l. 1. disp. 61. n. 4. & ibi n. 2. probaui posse Pontificē dispensare. In voti autem impedimento quia dispensare possit pertinet ad librum sequentem, vbi latius est de dispensationibus sermo habendus.

2. Dico, in impedimento interdicti Ecclesiæ, posse 14
Episcopum dispensare: quando ipse vel inferior matrim. interdixit, secus, si superior. Quia inferior nequit legem superioris tollere, nec moderari, *cap. Inferior* 21. *d. clem. Ne Romani, de elect.* at propriam aut inferioris potest, sic Angelus *Matrimonium* 3. *impedim.* 18. *n.* 3.

Vltimo dico, verius esse posse Episcopum dispensare 15
in omnibus impedimentis aliis solum impedientibus. Quia licèt nullum ius id exprimat, nisi de incestu impropriè. *c.* 2. *de eo qui cogn. consang.* at cōsuetudo interpretatur ex similitudine rationis extendi ad alia quoque impedimenta. Et ita docent Palud. Rosella, D. Ant. Syluest. *n.* 4. *allegati*, Angelus *Matrim.* 3. *imp.* 18. *n.* 3. Sotus 4 *d.* 37. *q. vn. a.* 1. *col.* 3. *vers. Circa hoc autem*, Nau. *sum. lat. c.* 22. *n.* 85. Bart. à Ledesma *de matr. dub.* 59. §. *Annotare hic oportet.* Gaëta *repet. Ad limina* 30. *q.* 1. §. 4. *n.* 295. Toledo *l.* 7. *sum. c.* 15. *fin. & c.* 18. *n.* 5. Caiet. *sum. verb. matr. c.* 1. §. *Et scito peccatum esse, & ibi* Armilla *n.* 60. Veracruz *n.* 13. *relatus*, Enriq. *l.* 12. *de matrim. c.* 2. *n.* . . Petr. de Ledesm. *de matrim. q.* 50 *a. vn. fin.* Lud. Lop. 2. *p. instruct.* vbi de matr. *c.* 46. *circa* 5. *impedim.* Emm. Sa *sum. verb. matr. vbi de impedimentis non dirimentib. fin.* Viual. *candel. Sacram.* 1. *p.* vbi de matr. *n.* 110. Vgolinus *de Sacram.* vbi de matr. *c.* 20. *ad fin.* Philiarch. *de offic. sacerd. tom.* 1. *q.* 2. *l.* 2. *c.* 4. *ad fin.* Et loquentes de incestu idem docent. Nau. *sum Lat. c.* 22. *n.* 75. Sarmiento *l.* 7. *selectarum, c.* 10. *ad finem.* Quand. 4. *d.* 41. *q. vn. propos.* 12. Guttier. *l.* 1. *q. can. c.* 23. *n.* 10. *& duplici seq.* Corduba *sum. q.* 53. §. *Tertio sepa.* Enriq. *l.* 12. *de matr. c.* 2. *n.* 1. Petr. de Ledesm. *de matr q.* 58. *art.* 4. *dub.* 2. *paulo ante solutionem ad argumenta.* Imò fortè satis esse licentiam proprij parochi docēt, Veruecius Rodensis, Astēsis, Monaldus, Nicolaus, Turrecr. Gaëta, Albericus, quos retuli n. 8. quod non approbo, quia fundamento caret: parochi enim non est dispensare. Cum iuuenibus autem credo facilius dispensandum, at reuera egere dispensatione: nisi iam consuetudine abolita essent prædicta impedimenta, vt bene docent Auctores n. 12. allegati.

Vtrùm vero affectus impedimentis impedientibus, 16
esto ea valerent, si matrim. ineat, possit petere debitum? dicam l. 10. disp. 27. n. 5.

DE IMPEDIMENTIS DIRIMENTIBVS.

De impedimento erroris personæ, & conditionis seruilis.

DISPVTATIO XVIII.

An error personæ, qualitatis, aut fortunæ dirimat matr. & quo iure: & quando error qualitatis in personæ errorem redeundet?

SVMMARIVM.

Quid distet inter ignorantiam & errorem: & an vtrumque dirimat matrim. n. 1.
Error personæ desiderat præuiam illius cognitionem, n. 2.
Error est quadruplex, n. 3.
Quid sint error, seu dolus, antecedens, concomitans, dans causam contractui, aut in ipsum incidens? n. 4.
Error personæ dirimit matrimonium? n. 5.
Quid si sit concomitans, nec dans causam contractui, n. 6.
Quid si error sit crassissimus? n. 7.
Error qualitatis non dirimit matrimonium, n. 8.
An Ecclesia possit statuere vt is error dirimat? n. 9.
Quotuplex, quæstio disputatur, n. 10.
An error personæ iure naturæ dirimat matrimonium. Refertur sententia negans, n. 11.
Contraria authoris, n. 12.
Iniens matrimonium non tenetur dirigere consensum in præsentem, sed in personam, quam putat esse, n. 13.
Non valet matrimonium inter infideles cum errore personæ, n. 14.
Ecclesia statuere nequit constare matrimonium cum hoc errore, n. 15.
Soluuntur argumenta, n. 16.
An error qualitatis, seu dolus antecedens, & dans causam matr. ineundo, id vitiet? Proponitur quædam sententia, n. 17.
Opinio Auctoris, n. 18.
Quid, si tantus esset dolus, vt consensum auferret? n. 19.
An contrahens cum corrupta, quam virginem putat, teneatur consummare matrimonium? n 20.
Quid, si error qualitatis contingat apposita qualitate per modum conditionis, siue actu, siue habitu? n. 21.
An Parochus assistens tali matr cognita deceptione circa qualitatem, incurrat triennij suspensionem? n 22.
Quid, si error qualitatis redundet in personæ errorem? n. 23.
Soluuntur argumenta, n. 24.

Quando

Quando error qualitatis redundet in personæ errorem. Refertur duplex regula, n. 25.
Quoties qualitas non determinat indiuiduam personam, est error qualitatis, vt sum filius regis, n. 26.
Si designat indiuiduam, vt sum filius talis regis, est personæ, n. 27.
Quid, si nulla notitia illius personæ præcesserit, n. 28.
Quid, si fœminæ scienti quempiam multos habere filios, & neminem cognoscenti, supponatur secundo genitus, tanquam primogenitus, num 29.
Quid, si primogenitus iam obierit, num 30.
Quid si Rex plures habeat filios, & quis se illius filium simulet: vel si vnicum, id fœminam lateat, n. 31.
An distat, num ea verba, Sum filius regis, sumantur substantiue, an adiectiue, n. 32.
Quid, si animus errantis esset consentire in præsentem, n. 33.
Quid si persona fingens qualitatem illam, esset antea contrahenti nota, n. 34.
Quid, si dum de matrimonio ineundo conuenitur, velit contrahens sponsæ futuræ pulchritudinem inspicere & alia supponatur, n. 35.
Quid, si quis dicat se esse vnicum regis Franciæ filium, cum ille habeat plures n. 36.
An error nominis solius matrimonium vitiet, n. 37.
Summatim explicatur quando error qualitatis in persona errorem redundet, n. 38.

1 HActenus de impedimentis solum impedientibus matrimonium, verba fecimus. Iam impedimenta dirimentia aggredimur: quorum numerus & sufficientia explicata sunt disp. 6. n. 3. & seq. Initium autem sumimus ab impedimento erroris personæ & qualitatis, de quo in præsenti; & in sequentibus de conditionis seruilis errore sermo erit. Et præmittenda sunt aliqua. 1. præmittendum est ex D. Thom. 4. *d.* 30. *q.* 1. *a.* 1. *ad* 2. & Soto *ibi, q.* 1. *a.* 1. *initio corp.* ignorantiam differre ab errore, quod illa ex sua ratione nullam præuiam cognitionem desideret, sed sola scientiæ negatione contenta sit: hic autem iudicium positiuum intellectus peruersum postulet; & ideo dicitur ignorantia prauæ dispositionis: vbi autem non adest error, ignorantia puræ negationis. Errare enim est, vnum pro alio putare: teste D. Aug. *in Enchiridio, c.* 21. & refertur *c. In quibus* 22. *q.* 2. vt si me prorsus lateat quantum hinc distet Roma, non dicar errare, vtpote qui nullum distantiæ conceptum formaui: si verò existimarem centum leucas distare, cum quadringentas distet, errarem vtique, falsum iudicium habens, vnde (inquiunt D. Th. & Sotus *ibid.*) licèt ignorantia instar erroris impediat consensum, efficiátque ne actus sit voluntarius: nil enim volitum quin præcognitum: teste *Philosopho* 3. *de anima, commento* 39. ignorantia autem cognitionem prorsus tollit, si error veram: vnde quoad dirimendum matrimonium, non differt an dicatur ignorantiam an errorem impedire: quia tamen nunquam contingit ignorantia quæ voluntarium consensum auferat, nisi cum errore coniuncta sit: quod actus voluntatis præsupponat cognitionem rei in quam fertur, quæ si vera sit, iam actus est voluntarius: si autem falsa, ac proinde reddit actum inuoluntarium, iam admiscetur error: ideo potius dicitur error impedire matrim. quàm ignorantia. Quippe ille est causa proxima defectus voluntatis: & hæc in quantum admixtum habet errorem.

2 Hinc infertur, nunquam posse contingere errorem personæ absque aliquanta illius personæ notitia, ex visu, aut saltem auditu, & fama. Nam in penitus ignotum, nec consensum, nec affectum dirigere possumus, argumento ex *l. Cum ab eo, vers. Mensam, ff. de contrah. empt.* & *l. In lege* 77. *ff. eodem*, vbi vendito fundo lapidicinas penitùs ignoratas in eo existentes, minimè vendi deciditur: quòd nemo venditioni rei ignoræ conniuere censeatur. *Et l. Tres fratres* 36. *ff. de pactis.* Et ita docent D. Th. & Sotus *n. præced. alleg.* D. Bonau. 4. *d.* 30. *a. vn. q.* 1. *ad vlt.* Host. *sum. t. de matrim.* §. *Qualiter impediatur, n.* 26. Hugo. & Laurentius, quos refert & sequitur Archid. 29. *q.* 1. *in sum. n.* 7. & *ibi* Bellam. *n.* 3. Turrecr. *a.* 4. *n.* 5. Alex. de Neuo *c.* 2. *n.* 6. *de coniug seru.* & *ibi Præpos. n.* 4. *q.* 2. *vers. Dicit,* Henric. *ibi n.* 5. Monald. *sum.* vbi de matr. *de errore personæ. paulo post princ.* Astensis *sum.* 2. *p. l.* 8 *tit.* 14. *a.* 1. *q.* 2. Ioan. de Friburg. *in sum. confess. l.* 4. *t.* 3. *q.* 4. Vitalis de Cambanis *in tract. clausularum, clausula. Non errore ductus, §. Ostenso de errore iudicij, videndũ est de errore qui in matr. committitur, n.* 2. (habetur tom. 18. tractatuum) Rosell. *verb. Impedimentum, imped.* 2. *in principio.* Ang. *Matrimonium* 3 *impedim.* 4. *n.* 3 *Supplem. sum. Pisana verb. Impedimentum imped m.* 2. *n. vlt.* Sylu. *Matrimonium* 8. *q.* 1. *dict.* 5. Tab. *verb. Impedimentum, imped.* 1. *q.* 3. *n.* 4. *Lex* 10. *t.* 2. *q.* 4. & *ibi* Greg. Lop. *verb.* Filio Brunel. *de sponsal. concl.* 32. *n.* 2. Alex. Carrer. *l.* 4. *de sponsal. c.* 12. Nau. *sum. c.* 22. *n.* 32. Gaëta *repet. c. Ad limina* 30. *q.* 1. §. 4. *n.* 326. Ledes. 2. *p.* 4. *q.* 53. *a.* 1. *dub.* 4. Ant. Cuc. *l.* 5. *instit. maiorum t.* 12. *n.* 46. Enriquez *l.* 11. *de matr. c.* 10. *n.* 2. *comment. lit. l.*

3. Præmittendum est cum *Magistro* 4. *d.* 30. *c.* 1. quem omnes sequuntur, quadruplicem esse errorem, primum, personæ, cùm vna persona pro alia supponitur. II. conditionis seruilis, cùm contrahens liber existimat se contrahere cum libera, & est ancilla. III. qualitatis, cùm credit se contrahere cum pulchra, nobili, virgine, & est deformis, plebeia, corrupta. Vltimum, fortunæ, cùm putatur diues, & est pauper. Qui error potest dici qualitatis. Cùm tunc in qualitate diuitiarum sola erretur.

4. Rursus, quicumque ex his erroribus est duplex, (sicut ait D. Th. 1. 2. *q.* 6. *a.* 8. de ipsa ignorantia) quidam est antecedens actum, nimirum, qui causam præbet actui faciendo, ita vt eo non existente actus nequaquam fieret: atque ita efficit vt actus sit inuoluntarius. Cùm nil volitum, quin præcognitum. Alter verò est concomitans actum: qui scilicet, non inducit ad volendum, sed ita concomitatur actum, vt eo non existente actus fieret. Quare (vt ait D. Th. *ibi.* prior error inducit ad volendum, causáque est actus. Vt si quispiam per errorem, existimans fœminam esse Regis filiam, illam ducat, minimè ducturus veritate cognita, erit error antecedens. Posterior verò non inducit ad volendum, sed accidit simul esse aliquid factum & ignoratum. Vt si ille cognita veritate esset adhuc ducturus. Et hic error (ait *ibi* D. Th. cum Philosopho) non efficit inuoluntarium: quòd non sit causa alicuius repugnantis voluntatis, immo amplectendi ab ipsamet voluntate, eo errore deficienti: quare per accidens se habet ad actum: at efficit non voluntarium. Quia non potest esse actu volitum, quod ignoratum est. Priorem errorem, quando cum alicuius dolo contingit, appellant Iurisperiti, *l. Et eleganter ff. de dolo*, dolum dantem causam contractui, quod si is non adesset, contractus non iniretur: posteriorem autem, vocant incidentem in contractum. Quia eo detecto, adhuc contractus celebraretur, atque ideo non est causa.

5. In hac ergo disp. certum est apud omnes, errorem personæ antecedentem, id est, qui causa est vt matrim. ineatur, aliàs non ineundum, dirimere ipsum. Quòd is error auferat voluntarium. Atque latius probabitur n. 12.

6. Quando autem error personæ est concomitans, quia contrahens cum Maria existimans esse Catharinam, ea voluntate affectus erat, vt cognitam Mariam æque libenter aut libentiùs duceret. Aliqui possent existimare, validum esse matrimonium. Quod is error non efficiat inuoluntarium (vt n. 4. diximus. Et ita censerent, quia affirmant errorem conditionis concomitantem; non annullare matrimonium. Quos & eorum rationes retulimus lib. 1. disp. 65. vbi ea opinione reiecta, contrarium tenuimus & probauimus. Et ideo propter rationes ibi adductas, censeo huiusmodi errore irritari prorsus matrimonium. Quippe vt legitimum sit, necessarius est consensus, & voluntas positiua. Error autem concomitans, quamuis non efficiat actum esse inuoluntarium, efficit tamen non esse voluntarium, (vt probauimus n. 4.) Atque ita hanc sententiam tenent Ledesma 2. *p.* 4. *q.* 53. *a.* 1. *col.* 2. § *Sed difficultas est*, Veracruz 1. *part. Speculi, art.* 28. *ad fin.* §. *Circa hoc impedimentum*, Barth. à Ledesma *de matrimon. dub.* 30. *conclus.* 2. Petrus de Ledesma *de matrim. q.* 51. *art.* 2. *dub.* 2. *conclus. vnic. in fin.* 1. *rationis.* Imò quamuis tempore initi contractus matrimonij hunc actum eliceret, ducerem, si nossem hanc esse Mariam, non valeret matrimonium. Vt in ignorantia concomitanti conditionis seruilis tradunt Sotus 4. *d.* 35. *q. vnic. art.* 2. *colum.* 3. *vers. Quid*

autem

autem Barth. à Ledesm. *de matr. dub.* 31. *col.* 1. Lud. Lop. 2. *p. instructorij de matrim. c.* 47. *vbi de impedimento conditionis, col.* 5. dicentes desiderari hunc actum, Duco te, quamuis sis alia persona. Matrimonium enim consensum de præsenti postulat: qualis nunime clauditur in eo consensu conditionali, Ducerem, si scirem.

7 Temperaret hæc forsan aliquis, vbi error seu dolus esset iustus, & qui prudentes falleret, secus si esset fatuus, seu erassissimus. Posset duci, quòd quando est error conditionis seruilis, sic temperant DD. non pœnitendi (vt disp. seq. n. 19. videbimus.) Et in professione religionis temperant multi, dicentes dolo fatuo aff. ctam valere, secus dolo qui prudentissimum quemque falleret: quos & eorum rationes referam, l. 10. disp. 9. n. 19. & 22. Cæterum quantumuis fatuus & crassus sit error, credo eum satis esse ad dirimendum matrimonium, quando circa personam contingit. quod re vera is auferat consensum directum in hanc personam, qui omnino ad matrimonij valorem desideratur. Atque ita eam distinctionem circa professionem reprobabo, soluens argumenta, & DD. illius explicans, l. 10. disp. 9. n. 20. & duplici seq. & circa errorem conditionis reprobabo disp. seq. n. 20.

8 2. Certum est etiam apud omnes, errore qualitatis & fortunæ, minimè variari matrim. quod is circa circumstantiam matrimonij non contingat, sed circa accidentia. Et id num. 18. latiùs est probandum.

9 Posset tamen Pontifex causa iusta ductus statuere, vt is error matrim. dirimat: sicut potest alia impedimenta dirimentia indicere. Et ita docent *gl.* 29. *q.* 1. *in sum. verb. Quod autem*, Palud. 4. *d.* 36. *q.* 1. *a.* 1. *n.* 8. Supplem. Gabriel. 4. *d.* 30. *q.* 1. *a.* 2. *conc.* 5. Astens. *sum.* 2. *p. l.* 8. *t.* 15. *a.* 1. *q. fin.* Monaldus *sum.* vbi de matrim. *t. de impedimento conditionis fin* D. *Ant.* 3. *p. t.* 1. *c.* 3 *fine*, Gaeta *repet. c. Ad limina* 30 *q.* 1. §. 4. *n.* 321. Veracr. 1. *p. spec. art.* 19. *concl.* 2.

10 Triplex autem quæst. disputanda est. I. an error personæ dirimat iure naturæ matrim. II. an error qualitatis, siue dolus antecedens, qui dat causam matrim. ineundo, ipsum vitiet. III. an error qualitatis aliquando refundatur in errorem personæ, ita vt matrim. dirimat.

11 Quæstio I. An error personæ dirimat iure naturæ matrim. *gloss.* 29. *q.* 1. *in summa verb. Quod autem*, affirmat solo iure Ecclesiast. ac proinde integrum esse Pontifici statuere, vt is error non dirimat, Probatúrque 1. quod cætera sacramenta non sint irrita ex personæ errore, vt si quis baptizet, confirmet, vngat, absoluat, sacris ordinibus initiet Petrum, existimans esse Ioannem, valent hæc sacramenta. Differentia ergo hæc inter matrimonium, & cætera sacramenta, vt illud solum sit irritum ex personæ errore, habetur ex solo iure Ecclesiastico. 2. quia *Genes.* 27. dum Isaac benedixit filio suo Iacob, existimans esse Esau, errauit in persona, & tamen fuit valida benedictio, vt constat ex litteræ contextu, ibi: *Benedixitque ei, & erit benedictus.* Tertiò, quia error personæ cæteros contractus minimè vitiat, siue sit error circa personam cum qua contrahitur: vt si vendam rem Petro existimans illum esse Paulum: vel circa rem venditam, vt si venditor emptorem decipiat, dicens esse sericum Granatense, cum tamen sit Giennense: si vtrumque sit æquè bonum ac vtile.

12 Cæterùm omnino dicendum est, iure naturæ dirimere. Quippe error libertatem & consensum aufert, *l. Si per errorem, ff. de iurisd. omn. iud.* & errantis nullus est consensus nec voluntas, *l. Cum testamentum, & l. Non idcirco, C. de iuris & facti ignor.* At matrim. absque consensu est iure naturæ irritum. 2. quod si error circa substantialia, nempe, circa corpora tradita: quod ad matrimonij essentiam pertinet. Tertiò, id ostendit discrimen inter matrim. & reliqua sacramenta. Illud enim indiuiduas personarum contrahentium conditiones respicit: & iuxta illas determinatur consensus. Cùm hæ conditiones per se & suaptè naturæ conferant ad indiuiduam vitæ consuetudinem inter coniuges retinendam: in quo consistit matrimonij essentia, iuxta definitionem matrimonij traditam, l. 2. disp. 1. In cæteris autem sacramentis non spectantur conditiones indiuiduæ recipientium, vtpote quæ nil conferunt ad sacramenti finem, ac proinde per accidens se habent ad intentionem ministri vt applicantis tale sacramentum. Ergo error in persona, cui cætera ministrantur sacramenta, ipsorum valorem non tollit, quasi error circa accidentalia: secus autem in matrim. in quo is error circa substantialia versatur. Tandem id probatur ex differentia inter matrim. & cæteros contractus. Quòd iustitia commutatiua, ad quam cæteri contractus pertinent, qui onerosi sunt, vt emptionis & venditionis, solam æqualitatem inter rem & pretium, & rei venalis vsum, ac commoditatem respiciat, atque ita abs re illorum sit, erretur nec ne in persona vendente, vel cui venditur, vel in quantitate rei venditæ, dummodo æqualitas pretij, idem vsus & commoditas seruentur. Quare talis error eos contractus minimè vitiat. Matrimonij autem contractus per se primo respicit indiuiduas personas mutuam corporum traditionem præstantes: vtpote quæ ad eius substantiam valdè conferunt: vt proximè probaui. Vnde fit, vt in eo error personæ sit circa substantialia, ac subinde ipsum iure naturæ dirimat. Et ideo huius sent. sunt Host. *sum. t. De matrimony, n.* 26. Alex. de Neuo, *c.* 2. *n.* 9. *de coniug. seruor. & ibi* Calder. & Zochus, quos refert & sequitur Præpos. *ibi n.* 4. *q.* 1. Henric. *ibi n.* 4. *&* 5. Palud. 4. *d.* 36. *q.* 1 *a.* 1. *n.* 8. *& d.* 30. *q.* 1. *a.* 1. *n.* 5. vbi Supplem. Gabr. *q.* 1. *a.* 2 *concl.* 2. Astensis *sum.* 2. *p. l.* 8. *t.* 15. *a.* 1. *q. fine*, Monaldus *sum.* vbi de matrim. *t. De impedimento conditionis fin.* Ioan. de Friburgo *sum. confess. lib.* 4 *q.* 4. *t.* 3. 4. *q.* D. Ant. *p.* 3. *t.* 1. *c.* 2. §. 1. Rosell. *verb. Impedimentum, imped.* 2. *in princ.* vbi Tab. *impedim* 1. *q.* 2. *n.* 3. Sylu. *Matrimonium* 6 *q.* 1. *vers. Error persona*, Brunel. *de spons. concl.* 32. *n.* 2. Vitalis de Cambanis *tract. clausularum, clausula, Non erro e ductus*, §. *O, lenso de errore iudicij, videndum est de errore, & c. n.* 2. & 4. (habetur to. 18. tract.) Victoria *sum.* vbi de matr. *n.* 270. Sot. 4. *dist.* 30. *q.* 1. *a.* 1. *concl.* 1. *fin.* Led. 2. *p.* 4. *q.* 53. *a.* 1. *paulo post princ.* Veraer. 1. *p. spec. a.* 20. *paulo post princ. concl.* 2. Gaëta *repet. c. Ad limina* 30. *q.* 1. §. 4. *n.* 321. 322. 328. Ouandus 4 *d.* 30. *disp. vn. propos.* 3. *in fine*, Enriq. *l b.* 11 *de matr. c.* 10. *n.* 3. *& lib.* 12. *c.* 4. *n.* 1. Petr. de Led. *de matr. q.* 51 *a.* 2. *dub.* 2 *concl. vn.* Viuald. *candel. Sacram.* 1. *fin. de matrim. num.* 127. Barth. à Ledes. *de matrim. dub.* 30. *concl.* 1. Lud. Lop. 2. *p. instruct. de matrim c.* 47. *vbi de impedimento conditionis, col.* 8. *vers. Postremo autem.*

Hinc infertur discrimen inter matrim. & reliqua Sacramenta, quoad intentionem legitimè à ministro habendam. 13
In reliquis enim Sacramentis tenetur minister non coarctare intentionem ad personam quam coram se astare putat, sed ministrare præsenti, quicumque ille sit: at in matrimonio contrahentes qui ministri sunt, ad id minimè adstringuntur, sed limitatam intentionem contrahendi cum illa quam esse existimant, possunt habere. Cuius differentiæ ratio est ea, quam n. præc. in 2. ratione assignauimus. Et ita docet Petr. de Led. *de matrim. q.* 51 *art.* 2. *dub.* 2. *in solut. ad* 1. *&* 2. *arg.*

2. Infertur, non valere inter infideles matrim. initum 14
cum errore personæ. Constat, quod non valeat inter ipsos matrim. cum impedimento iuris naturalis, *c. Gaudemus, de diuort.* quale est hoc. Ita Veracr. 1. *p. spec. art.* 19. *paulo post princ. ante* 1. *conclus.*

Tertiò infertur, non posse Ecclesiam statuere, ne error 15
personæ dirimat matrim. Quia nequit efficere, vt absque consensu matrim. consistat, quem error personæ tollit. Sic contra glossam n. 11. allegatam docent Calder. Zochus, Alex. de Neuo, Præpos. Henric. Astensis, Ioan. de Frib. Palud. Supplem. Gabr. Monald. D. Ant. Veracr. Gaëta, Ouand. vbi eos n. 12. retuli.

Ad arg. n. 11. proposita resp. Ad 1. & 3. constat ex di- 16
ctis n. 12. vbi constituimus differentiam inter matrim. & reliqua sacramenta, atque alios contractus. Ad 2. dic cum Abul. *in id c.* 27. Genesis, *q.* 7. *& ibi* Honcala, & communi sententia, mentem Isaac finxisse dirigere benedictionem ad filium præsentem, vtercumque ex illis esset. Vel dic cum

D. Ang.

D. Aug. *lib. 6. de Ciuit. cap. 37. in fin.* D. Theodoret. *q. 79 in* Genes. Andrea Masio *in illa verba* Iosuę 9. *Et non percusserunt eos*, illam benedictionem fuisse initio inualidam ad personæ errorem, at sortitam valorem ex confirmatione illius postea secuta, quod diuina inspiratione intellexerit Isaac, eam fuisse diuinam voluntatem.

17 Quæstio II. An error qualitatis, seu dolus antecedens, nempe, qui ineundo matrim. causam præbet, alias non ineundo, illud dirimat? Affirmant quidam in foro conscientiæ ad matrim. irritum esse: secus in foro externo. Ducuntur 1. quod contractus bonæ fidei ex dolo ipsis causam præbente initi, sint ipso iure nulli, *l. Eleganter, in princip. ff. de dolo.* & id quidem defectu libertatis consensus. Nil autem est, quod ita consensum postulet, ac matrim. *c. Cum locum, de sponsal.* Secundum, quia error cuiusuis circumstantiæ tollit voluntarium, teste Arist. 3. Ethicorum *c. 3.* Tertium, quia cum voluntas sequatur apprehensionem intellectus, tanquam ducem, eo ipso quod intellectus apprehendit hanc fœminam, vt virginem vel nobilem, voluntas non consentit in illam, nisi sub tali qualitate cognitam, existenti igitur illius qualitatis errore, cessabit consensus, ac proinde matrimonium irritum erit. Tandem quia si quis ficta paupertate eleemosynas extorqueat, non acquiret dominium defectu consensus in conferente. Ergo nec dominium corporis sibi traditi per matrimon. quando ficta aliqua qualitate extorquetur, & cognita veritate tradendum non erat. Et confirm. quia votum tali errore emissum non esset validum. Ita sentiunt Præpositus *c. vlt. in fine, de coniug. leprosorum*, Metina *de restitut. qu. 33. paulo post princ. vers. Quibus præmissis.* Et dubius manet cogitandum relinquens Euerardus *in suis topicis, loco à matrim. spirituali ad carnale, num. 2.*

18 Cæterum verissima sententia habet id matrim. minimè irritari. Quod is error seu dolus non efficiat matrim. inuoluntarium, sicut nec professionem religiosis: quamuis secus esset in voto simplici, & sponsalibus, ac aliis contractibus. Quod late probabo disparitatis rationem reddens l. 11. disp. 9. n. 20. Secundum, quia *c. Cum in Apostolica, de sponsal.* deciditur matrimonium non irritari ex mendacio & subreptione ad ipsum inducentibus, vt exponunt ibi Ant. *num. 3.* Abbas *num. 2.* Præpos. *nu. 2.* Alex. de Neuo *n. 3.* Tertium, quia licet omnis error sit causa inuoluntarij: at non omnis efficit inuoluntarium simpliciter, sed is solus, qui est circa qualitatem per se, & ex natura rei requisitam ad ipsius contractus essentiam: at dum qualitas se habet per accidens, solum inuoluntarium secundum quid consurgit. Et ratio huius est. Quippe cum nihil sit volitum, quin præcognitum, quando error est in apprehensione rei non necessariæ, ad essentiam contractus, ipsiúsque finem, sed in accidenti quodam, efficit vt contractus sit quoad essentiam voluntarius, ac proinde talis simpliciter inuoluntarius autem secundum quid, & quantum ad accidens illud, in quo versatur error. Et confirm. quia contractus stricti iuris initi ex dolo dante illis causam, valent: quod causa in qua erratur, sit extra ipsorum naturam (vt probaui lib. 4. disp. 8. n. 10. in solutione ad 5.) Cum igitur error qualitatis contingat circa accidentia matrimonio, non illud [illegible]abit. Tandem, quia nulla ratione fulcitur differentia [illegible] hoc, fori contentiosi & conscientiæ. Cum iudicium hoc, quo illud matrimonium decernitur validū, non innitatur præsumptioni, sed veritate consensus cōgnita, idem decerneret forum externum. In quo euentu vtrumque forum idem iudicat, (vt probaui lib. 1. disp. 5. n. 20.) Et ideo sententiam hanc amplectuntur *glossa l. A D. Pio 58. verb. Actionem ff. de ritu nupt.* quam singularem reputat Bald. *l. 1. n. 5. fin. C. Plus valere. Et gl. c. fin. in fin. 20. q. 3. & c. Cum dilectus, verb. Ad fatuitatem, de his quæ vi. Et ibi* Abbas *n. 13.* Inol. *n. 8. fin. Idem* Abbas *c. Cum dilecti, n. 7. de empt. & vendit. Et ibi Additionator lit. D.* Baldus *l. Cum Archimedoram, n. 10. c. Vt in possessione legatorum. Et rubr. de iudiciis, lectur. 1. n. 7.* Iason *Instit. de action. §. Actionum, n. 38.* Curtius *iunior l. Interpositas, num. 4. C. de transact. & repetitione eiusdem l. n. 7. vers. Fallit primo.* Ioan. Lup. *c. per vestras, de donat. inter vir. & vxor. notab. 3. in princ. n. 2. vers. Et per ista*, Angelus *Matrimonium 3. Impedimento 4. n. 1.* Syluest. *Matrimonium 8. q. 1. fine*, Marcus Mantuanus *singulari 316.* Crotus *repet. c. In ciuitate. n. 20. de vsuris*, Rebuffus *praxi beneficior.* vbi de causis resignationem irritantibus, & 1. *de dolo, num. 8. & 9.* Remigius *tractatu de immunit. Eccles. fallentia 26. n. 4. vers. Item ad prædicta.* Gom. Arias *lib. 62. Tauri, num. 15. & 16.* Loazes *in tractatu matrimonij Regum Angliæ dub. 8. n. 37.* Sot. *4. d. 35. q. vn. a. 2. col. 4. vers. Ad hæc,* Couar. *4. decret. 2. p. c. 3. §. 7. n. 3. & l. 1. var. c. 5. n. 1.* Perez *lib. ordinamenti, t. 1. l. 1. f. 15. §. Dubitatur vtrum matr. dolo contractum*, Flamin. *de resign. benef. 13. q. 3. num. 11.* Valentia *2. 2. disp. 5. q. 20. punct. 4. §. Secundo probatur concl.* Molina dicens se mirari, Ioan. à Metina, *n præced. allegatum*, sensisse contrarium, *t. 2. de iust. tract. 2. disp. 352. paulo ante 2. concl. §. Illud est obseruandum, & disp. 259. §. Illud postremo*, Barth. à Ledesma *de matrim. dub. 30. concl. 1.* Lud. Lop. *2. p. instruct. de matr. c. 47. vbi de impedimento conditionis, col. 9. vers. Quibus adde, l. 1. de contract. lib. c. 43. in prob. 3. concl. & in sol. ad 3.* Petrus de Ledesma *de matrim. q. 51. a. 1. dub. 3. paulo ante 2. concl.* Anton. Cucus *lib. 5. instit. maiorum, tit. 11. n. 211.*

19. Temperant hoc quidam, nisi tantus esset dolus, vt consensum auferret: tunc enim irritaret matrim. Ita Abbas *c. Cum dilectus, n. 13. de his quæ vi.* Curt. *repet. l. Interpositas, n. 7. vers. Fallit primo, C. de transact. Additionator ad* Abb. Angel. Syluest. Perez, *n. præced. alleg.* Sed fateor me non capere limitationem hanc, & ideo existimo eam non esse necessariam. Quod cùm dolus iste circa solum qualitatem manente illæsa matrimonij substantia, sit semper circa quoddam matrimonij accidens, nunquam potest tantus esse, vt consensum auferat, sed quantuscumque sit, auferet consensum circa illud accidens manente legitimo consensu circa matrimonij substantiam, (vt num. præced. dicebam,) quoad eius valorem sufficit. 19

20. Alij aiunt hunc errorem, licet non irritet matrimonium, aliquando tamen efficere, vt coniux illud minimè consummare teneatur. Vt si quispiam ducat fœminam, credens eam esse virginem; cognito ante consummationem defectu integritatis, non est cogendus consummare, quia fiet bigamus. Ita Viualdus *candelabro Sacram. 1. part. de matrim. n. 118.* refert pro se Hugonem *c. Raptor 27. q. 2. &* Syluestrum *Matrimonium 8. q. 1. dict. 3.* sed vterque de sola sponsa de futuro loquitur: & de eadem loquuntur Supplem. *sum. Pisana, verbo Impedimentum, impedim. 2. n. 1.* Sotus *4. d. 30. q. 1. a. 1. col. 4. vers. Error fortunæ*, Lud. Lopez *2. p. instruct. de matrim. c. 47. col. 3. notab. 1.* Petrus de Ledesm. *de matrim. q. 51. a. 2. dub. 3. post 2. conclusionem. §. Aduertendum est etiam*; & optimè dicunt, sufficiens enim is error est, vt sponsalia dissoluat. At semel matrimonio inito, non erit sufficiens diuortij etiam quoad torum causa: sed compelletur vir consummare, nisi ad religionem transeat. Causæ enim diuortij solæ sunt, adulterium corporale aut spirituale, aut sæuitia alterius coniugis, & hæc non est causa perpetui diuortij, vt toto lib. 10. vbi de diuortio erit sermo, ostendemus. 20

21. Id tamen fatebor, nimirum, si qualitas, in qua erratur, apponatur per modum conditionis in ipso contractu, quando, scilicet, matrimonium initur, siue verbis exprimatur, siue mente contrahentis retenta sit, irritari matrimonium, vt si contrahens eam actu intentionem haberet, duco hanc, si diues aut nobilis sit: tunc enim deficiente ea qualitate, deficit conditio: & subinde consensus sub illa præstitus; atque ita matrimonium erit nullum. Conditio enim honesta est. Ita D. Bonauent. *4. d. 30. in expositione literæ, n 4.* Palud. *ibi, q. 1. a. 2. n. 9. concl. 2.* D. Anton. *3. p. t. 1. c. 2. fin.* Sotus, & Lud. Lop. Petrus de Ledesma *n. præced. allegati*, Barth. à Ledesm. *de matr. dub. 30. concl. 3.* & omnes. Desideratur tamen vt ea intentio apponendi talem conditionem, sit actualis aut virtualis: nimirum, vt contrahens habeat tunc illam actu vel virtute, quia antea habuit, nec per contrarium actum reuocata est. Hæc enim 21

inten

intentio, sicut sufficit ad constituendum matrim. si affirmatiua sit, ita ad dissoluendum, quando est negatiua. Non verò sufficit intentio habitualis. Quale validum esset matrim. licet in hac habituali dispositione esset, vt abstinere matrim. illo, si nosset feminam esse corruptam aut ignobilem (vt n. 18.) probauimus.) Sicut enim ea intentio habitualis, quando est affirmatiua, non satis est ad verum matrim. vbi adesset error personæ aut conditionis, qui dirimentes sunt (vt n. 6. dixi:) ita non satis est ad illud irritandum, quando est negatiua, existenti errore solius qualitatis, qui matrim. minimè viriat.

22 Quamuis autem error hic qualitatis dans causam matrimon. ineundo id minimè dirimat: at Parochus assistens ei matrimonio, conscius doli, ac voluntatis contrahentis, qui veritate cognita non contraheret, incurreret triennij suspensionem, *c. fi. de clandest. despons.* quod dolose assistat interdicto in matr. Ita Maiol. *li. 3. de irreg. c. 25. nu.* 14. vbi de impedimento erroris. Sed illi fidem non habeo, quia *c. illud fi. §. vlt.* dum imponit triennij suspensionem Parocho assistenti matrim. interdicto, non loquitur de quocunque matrim. in quo aliqua culpa interuenit, sed de solo interdicto à iure vel à iudice (vt probaui l. 3. disput. 48. n. 5.) At in hoc casu nulla iuris aut iudicis prohibitio adest.

23 Demùm, si error qualitatis in errorem personæ redundet, fatentur omnes cum D. Thom. *4. d. 30. q. 1. a. 2. ad 5.* dirimi eo matrim. quod tunc sit verus personæ error. Quando autem id contingat, dicemus n. 25. & seq.

24 Ad argumenta, nu. 17. proposita. Ad 1. dic non esse irritos defectu consensus, sed alia ratione, vt probaui lib. 4. disp. 8. nu. 10. in solut. ad 5. & esto ea ratione essent irriti, at in matrim. non censeretur deficere consensus (vt probabo tradens differentiæ rationem, l. 20. disp. 5. n. 20) Ad 2. dic, eum errorem efficere inuoluntarium secundum quid vt probaui n. 18. Ad 3. distinguendum est antecedens, non consentit in illam nisi sub tali qualitate cognitam, si loquamur de consensu omnibus modis voluntario, admittendum est: vt enim is actus sit omnino voluntarius, desideratur ne etiam in circunstantia sit error. Si verò loquamur de voluntario simpliciter, cui admixtum est inuoluntarium secundum quid, negandum est ferri consensum in personam sub qualitate cognitam, vt error in qualitate sola tollat voluntarium simpliciter, vt nu. 18. explicui. Ad vltimum dic (quidquid sit de veritate illius antecedentis, non enim minima est difficultas) longè disparem esse rationem, quod is error in eleemosyna sit circa illius substantiam. Nam misericordia, cuius actus est largitio eleemosynæ, respicit per se & suapte natura paupertatem illius, cui erogatur. At error solius qualitatis in matrimonio respicit quoddam accidens, nec circa substantiam versatur. Ad confirm. dic esse discrimen inter votum simplex, & sponsalia ex vna parte, & professionem ac matri. ex altera, quam tradam l. 11. disp. 9. n. 20.

25 Quæstio vltima. Quando error qualitatis redundet in errorem personæ, ita vt tunc verè circa personam erretur, ac proinde matrim. sit nullum? Quæstio est maximi momenti, ac difficillima. Quidam eam regulam tradunt. Si consensus, contrahentis feratur in personam sibi præsentem, directè & formaliter, error in nobilitate, vel alia ipsius qualitate, non redundat in errorem personæ irritantem matrimonium: si verò feratur directè, & formaliter in personam, cui illa qualitas inest, vt in filium regis, at materialiter & indirectè in personam præsentem, quatenus existimatur filius regis: error erit personæ matrim. irritans. Hanc tradunt D. Th. *4. d. 30. q. 1. a. 2. ad 5.* Alberic. *in suo dictionar. lit. I. verb. Impedimentum 2. fine.* Abulensis *c. 27. Gen. q. 7. fi.* Syluester *Matrimonium 7. q. 1. d. 4.* Rosella. *verb. Impedimentum, imped. 2. in prin. & ibi Supplementum sum. Pisana. impedimento 2. n. vlt.* Tabiena *ibi Impedimento 1. q. 3. n. 4.* Sot. *4. d. 30. q. 1. a. 1. paulo ante sol. ad argumenta. verb. Respondetur*, Led. *2. p. 4. q. 5 1. a. 1. ad fi.* Viguerius *li. inst. c. 16. §. 7. vers. 9. impedimento 1.* Petr. de Led. *de matr. q. 51. art. 2. dub. 3. post 2. concl. vers. Ad cuius expositionem*, Philiar. *de officio sacerdotis, to. 1. p. 2. l. 2. impedimento 1.* Lud. Lopez *2. p. instructorij, de matr. c.* 47. vbi de impedim. erroris, *ad fi.* Barth. à Led. *de matrim. dub. 30. post 3. concl.* Manuel *1. to. sum. 2. edit. c. 223. concl. 2. n. 2.* Alij tradunt aliam regulam, quæ ferè in idem recidit. Si erretur circa subiectum qualitatis, vt nobilitatis, est error personæ, secus si erratur circa ipsam qualitatem. Ita Ricard. *4. d. 30 a. 1. q. 2. ad 2.* Rainer. *2. p sum. s. de matr. c. 15.* D. Anton. *3. p. t. 1. c. 1. ad fi.* Alex. Carrer. *de sponsal. l. 4. c. 13.* Vtraque regula verissima est, non tamen exhaurit difficultatem: quæ eò pertinet, vt declaretur quando intentio errantis circa qualitatem censeatur directè ferri in qualitatem, atque ita sit solius qualitatis error: quando autem in personam, ac subinde sit personæ error, matrim. dirimens. Desideratur igitur specialior regula, quæ difficultatem hanc enodet. Quod, Deo duce, vt assequi potuero, ex DD. colligens duplici regula explicabo.

Prior regula sit. Quoties qualitas in qua erratur, non determinat indiuiduam personam, non est error personæ, sed solius qualitatis, vt si quis se filium aut primogenitum regis fingat, minimè explicans cuius regis filius sit, femina illi nubens, eo errore ducta, in sola qualitate errat, & ideo valet matrimonium. Ratio est aperta, quòd persona sit intellectualis naturæ indiuidua substantia: teste Boëtio, quem refert ac sequitur D. Th. *1. p. q. 29. a. 1. corpore, & ad 1.* Error ergo personæ debet esse circa quid indiuiduum. Deinde, quod cum cogitatio & apprehensio intellectus errantis non sit circa peculiarem personam, consensus non sequitur errorem illum, vt feratur in personam sic in genere apprehensam, sed est in personam illam indiuiduam præsentem apprehensam cum eo qualitatis errore, Consensus enim coniugalis, instar aliorum contractuum, speciales ac indiuiduos contrahentes amat. Atque ita docet D. Bon. Host. Astens. Ioan. de Friburgo, Rosella, Sylu. Suppl. sum. Pisanæ, Tabiena, Vitalis de Cabanis, Turrecremata, Gaëta, Nau. Ant. Cucus *n 2.* retuli, *Lex regia 10. t. 2. p. 4. & ibi* Greg. Lop. *verb. Filio*, Angel. *Matr. 3. impedimento 4. n. 3.* Matienz *li. 5. recop. t. 1 rub gl 1. n. 116.* Palac. *4. d. 30. disp. vn. col. 15. vers. Hu tamen interim missis*, Toledo *li. 7. summa, c. 3. n. 2. d. 3.* Lud. Lop. *2 p. instruct. de matr. c.* 47. vbi de impedimento erroris *in fine*, Viuald. *candel. sacram. 1 part. de matrim. n. 117.* 26

Posterior regula. Si qualitas illa, in qua erratur, designat indiuiduam personam, tunc error circa qualitatem refunditur in personæ errorem, ac matrimonium dirimit, vt si ille mentiatur dicens se esse filium talis regis, vt Franciæ. Quia cùm apprehensio intellectus consensum voluntatis quasi manu ducat, in id tendit consensus, quod apprehensio illa ducens proponit voluntati. Cùm igitur tunc temporis persona indiuidua apprehensa ab intellectu, media illa qualitate qua indicatur, voluntati proponatur, consensus directè & formaliter in personam illam apprehensam tendit, ac proinde error circa illam, est error circa personam. Et confirm. nil enim refert siue nomine proprio quis exprimatur, siue aliquo signo, quo persona determinata notetur, vt constat ex *c. Licet ex quadam, de test. & attest. vers. Testes, & l. Si in rem aliquis 6 ff. de rei vendic.* Et ita docent D. Bon. Host. Astens. Ioan. de Frib. Rosella, Sylu. Suppl. sum. Pisanæ, Tab. Vital. de Canban. Turrec. Greg. Lop. Nauar. Gaëta, Matienz. Palac. Ant. Cucus, Toledo Viuald. *n. 116.* quos n. præced. allegaui. 27

Hæc tamen posterior regula est primò temperanda, vt intelligatur, si errans notitiam prius habuerit ex fama, visu, vel auditu, personæ illius indiuiduæ circa quam errat, putans se cum illa contrahere. Verbi gratia, si habeat notitiam regis Franciæ, vel ipsius filij, quam alter contrahens se simulat. Ducuntur, quod (vt n. 2. probauimus) nequeat circa personam prorsus ignotam errari. Ita D. Bonau. Host. Astens. Ioan. de Friburg. Rosella, Sylu. Suppl. sum. Pisanæ, Tabiena, Vitalis de Camb. Arch. Bellamera, Henric. Monald. Turrecr. Gaëta, Nauarrus, Ant. Cucus. Greg. 28

Greg Lop. quos n. 2. retuli. Immo non posse errari in hac persona, nisi expressè cognoscatur ab erranti, docens Ledesm. 2. p. 4. q. 53. a. 1. dub. 4. Enriq. *lib. 11. de matrim. c. 10. n. 2. in comment. lit.* 1. At hæc moderatio minimè placet, & iure optimo illam non adhibent Palacios, Toledo, Viuald. *n. princ. alleg.* sed absolutè & indistinctè tradunt regulam. Et expressè eam præuiam notitiã minimè desiderari docet *gloss. 29. q. 1. in sum. verb. Quod autem.* Quippe satis est ea notitia personæ cum qua initur matrim, quæ concipitur eo tempore, quo de matr. contrahendo conuenitur, vt circa illam possit errori: & parum videtur ad id referre, an antea, an potius tunc habita sit notitia: si quidem in vtroque euentu habetur iam ante matrim. Intellectus enim apprehendit eo modo, quo sensus repræsentant obiectum, & proinde si tempore quo præstatur consensus, repræsentat sensus vt talis regis filium, ita apprehendit intellectus, ac voluntatem ducit vt in personam illam indiuiduam filij talis regis consentiat. Deinde in omnibus aliis actibus, vt conceptum erroneum formem, satis est notitia falsa concepta eo tempore quo actus fit: vt si quis volens inire contractum, cuius honestatis nullam apprehensionem habuerat, decipiatur ab aliquo dicenti cum esse licitũ, cùm tamen sit vsurarius: errat quidẽ in eo cõtractu ob falsam notitiam tũc conceptam, quamuis antea nullam habuerit, sed prorsus ignorauit, sit licitus, nec ne.

29 Hinc infertur, non esse credendum Hugoni 29. *q. 1. in princ.* Astensi 2. *p. sum. l. 7 t. 14 a. 1. q. 4* Ioan de Friburgo *in sum. confessorum, l. 4 t. 3. q. 6.* Monaldo *sum.* vbi de matrim. t. *De errore personæ, paulo ante finem.* vbi dicunnt non esse errorem personæ, sed qualitatis, si fœmina scienti, quempiam multos habere filios, quorum nullus est sibi notus, aliquis eorum mentiatur dicens se esse illius primogenitum, quia non datur error personæ absque præuia illius cognitione. Sed illis non est habenda fides, quod ad errandum satis sit ea notitia tunc habita, verè enim fœmina errore ducta illis nubit existimans esse personam illius filij primogeniti, quam apprehendit, & in maritum eligit. Sic *gloss. 2. 5. q. 2. in sum. verb. Quod autem.* Calderin *c. 2. de coniug. seru.* Angelus *matrim. 3. imped. 4. n. 3.* Supplem *sum.* Pisanæ, *verb. Impedim. imped. 2. n. 2.* vbi Tabiena *Impedim. 1. q. 3. n. 4.* Gr. Lop. *l. 10. verb. E veniesse, t. 2. p. 4.* Matienzol. 5. *recop. tit. 1 rubrica. gloss. 1 n. 154.* & ita est tenendum.

30 Nec refert, si primogenitus ille, qui conuentum erat fœminam nupturam, sit post conuentionem vita functus, ac secundo genitus, qui tunc primogenitus est, supponatur fœminæ ignoranti: erit enim error personæ, quia consensus fertur in priorem, cum quo pactum initum fuerat, qui qualitate illa primogenituræ tempore pacti indicabatur. Nec minus est error personæ, quamuis persona circa quam erratur, iam obierit, vt benè tradunt *gloss. 29. q. 1 in summ. verb. Putatur.* Astensis 2. *p. sum. lib. 8. tit. 14. art 1. q. 3.* Ioan. de Friburgo *summa confessorum, lib. 4: tit. 3. q. 5.* Monald. *summ.* vbi de matrimon. *tit. De errore personæ, paulo ante finem.* Syluest. *Matr. 7. q. 1. dict. 7.* Rosella *verb. Impedimentum, imped. 2. n. 1.* Atque in nostris propriis terminis docent Sotus 4. *d. 30. q. 1. a. 1. paulo ante solut. ad argum vers.* Respondetur, Ledesma 2. *p. 4. q. 53. art. 1. dub. 4.* Ludouic. Lop. 2. *p instruct. de matrim. cap. 47.* vbi de impedimentis erroris, *ad finem.* Barth. à Ledesma *de matrim. dub. 30 post 3. conclus.* Manuel. 1. *tom. sum. 2. edit. c. 223. concl. 2. num. 2.* Vega 2. *tom sum. cap. 34. casu* 116.

31 2. Temperatur regula, quando ea qualitas, in qua est error, ita designat indiuiduam ac præscriptam personam, vt media illa apprehensione consensus voluntatis determinetur ad certam & singularem personam. Si enim adhuc vaga & confusa maneret apprehensio, est error qualitatis, vt si quispiam se simulet filium regis Franciæ, qui vel multos habet filios, vel si vnicum habeat, latet contrahentem, num vnum an plures habeat, est qualitatis error: secus si diceret se esse primogenitum, aut secundò genitum, vel vnicum regis filium; tunc enim esset error personæ. Quòd in priori casu, cũ certa ac indiuidua persona non denotetur, sed qualitas illa in multis reperiri possit, perinde est, ac si persona indiuidua minimè indicaretur, cùm illa nota non sit circũ locutio expressa æquiualens indiuiduæ personæ. Atque ita locum habet prior regula, tradens esse tunc qualitatis errorem. In posteriori autem, describitur omnino certa & indiuidua persona, atque proinde procedit posterior regula, docens esse personæ errorem. Sed displicet, quia cũ determinetur pater, nõ est singulare omnino vagũ: iuxta ea quæ dicam n. 35. fine, & sic est error personæ, si non filia illius supponatur.

3. Temperatur, vt intelligatur regula, quando ex verba, Sum filius talis regis, vsupantur substantiuè: nimirum, vt eum sensum efficiant, Sum ille qui est filius talis regis. Tunc enim si talis non sit, errabitur in persona: secus si sumantur adiectiuè, vt is sit sensus, Sum generatus à rege, erit quippe error qualitatis. Sic Archid. Bellamera, Henr. Monal. 3. Alleg Brunel *de spons. concl. 32. n. 2.* Sed hæc limitatio displicet. Tum, quod metaphysica valde sit, & vix rei mortali deseruire possit, nunquã enim quantumuis te hac discussa constare poterit, vtro in sensu verba illa prolata atque accepta sint. Tum etiam, quia adiectiuè quoque sumpta, certã & indiuiduam personam inducant, & eundẽ prorsus sensum habẽt, ac substãtiuè prolata, vt Sũ primò generatus à rege, aut primus regis filius. Erit igitur in vtroq; casu error personæ per illam qualitatem designatæ. 32

4. Temperatur, nisi contrahens quacumque errore affectus consentiret verè in personam sibi præsentem quæcumq; illa sit. Quia tunc nullo errore ducitur ad consentiendum, cùm mens eius sit contrahere cum persona corã adstanti quæcumque illa sit. Ita Nau. *sum. c. 22 n. 32.* Petr. de Led. *de matrim. q. 5 t. a 2. dub. 3 notab. vlt. ante solut. argum.* 33

Vltimò temperatur, nisi persona cum qua matrimon. ini · ir, & qualitate illa erronea designatur, esset ante illius qualitatis notitiam cognita alteri contrahenti, tunc enim quacumque qualitate indiuidua designetur, est error solius qualitatis, & valet matrim. vt si Maria optimè norit Petrum cui nubit, falsò tamen existimet esse primogenitum regis Hispani, in sola qualitate errat, & matrim. tenebit. Ratio est, quia cùm persona ante illius qualitatis notitiam sit altera contrahenti nota, qualitas recens cognita non trahit illam ad personæ notitiam, sed ad solius qualitatis nouum conceptum, ac proinde error circa solã qualitatem accidet, manenti vera personæ notitia, in quã consensus coniugalis fertur. Fauent. Ricar. Rainerius, D. Ant. Alex. Carrer. *n. 25 alleg.* asserunt enim tunc esse errorem qualitatis, seu circa subiecti nobilitatem, quando consensus est in personam contrahenti notam quòd eam nobilem credat. Et fere expressè tenet Veracruz 1. *p. specul. a. 28. fin.* vbi ait esse qualitatis errorem, si Maria nubat Ioanni, quem optimè nouit, existimans eum esse primogenitum talis Comitis, cùm non sit. Consultò dixi, quando contrahens personam optimè nouit, quia non sufficeret ex fama vel auditu notitia habita: non enim sic cognitus cognoscit verè dicitur, ac proinde qualitas adiuncta, certam, & indiuiduam personam denotans, in veram personæ cognitionem duceret, atq; error circa illam esset circa personam. Atque ita Veracruz eiusdem prorsus verbis vtitur. Prudens quoque dixi, si ante qualitatis notitiã sit cognita contrahenti. Si enim à principio cognitionis esset error in qualitate certam & indiuiduam personam designanti, isque error adhuc permaneret, esset error in persona matrim. irritans, quod re vera consensus directò & formaliter tendat in præsentem, quatenus est illa persona quam ab initio intellectus apprehendit. Notitia enim illa circa personam erronea, dirigens consensum, eadem prorsus tempore contracti matrimonij perseuerat. 34

Ex dictis deducitur primo, quid dicendum sit in ea conscientiæ quæstione, quam suo tempore discussam fuisse in casu tunc contingenti, refert Tabiena *verb. Imp. imped. 1. p 4. n 5.* Quidam enim duas filias habens, iuueni pulchritudine minoris capto, eam sibi in matr. collocari postulanti denegauit, offerens primogenitã, iuuenis petiit 35

eam ostendi cuidam amico, à quo de illius pulchritudine certior fieri volebat: pater dolose filiam minorem ostendit amico, quòd primogenita deformis esset: iuuenis ergo bene instructus de feminæ pulchritudine, eóque errore ductus contraxit cum primogenita, existimans esse eam quæ amico exhibita fuerat: dubitatum fuit nũ solus qualitatis error esset, ac proinde valeret matr. *Tabiena ibi:* dicit se fuisse in ea sententia, vt qualitatis error esset, quòd non posset consensus dirigi in secundò genitam, ea quippe denegata fuerat illi: & sola primogenita concessa: quare verè dixerit consensum in primogenitam sibi oblatam: & solum fuit error circa eius pulchritudinem. Et optimè in hoc sensit Tabiena. At si secundò genita minimè esset sibi denegata, ait casum esse dubium, & videri errorem personæ. Sed sic distinguẽdum existimo: aut enim oblata est alicui ad matr. cum ea ineundum, filia, verbi gratia, Petri speciali aliqua nota designata, vt nomine proprio, vel primogenita, aut secundò genita: & tunc quamuis volenti pulchritudinem per se aut per tertiam personam inspicere ostendatur femina pulchrior, & ipse eo errore circũuentus ducat feminam prius sibi oblatam, non est error personæ, sed solius qualitatis. Quòd apprehensio prioris feminæ sibi oblatæ permaneat, ac ducat consensum in illũ, quare non errat in persona quã ipse existimat, sed in illius pulchritudine. Si tamen nulla nota singulari filia illa designata esset, sed genericè quædam Petri filia oblata esset, & ostensa esset alia, esset vtiq; error personæ. Quia apprehensio alterius contrahentis non erat ad singularem personam determinata: determinatur autem per inspectionẽ propriam, vel tertiæ personæ, ad mulierẽ ostensam, quare si alia supponatur, erit error personæ. Si alia (inquã) eiusdẽ Petri filia: secus si alterius filia ostẽdatur, tunc enim ea pulchritudine feminæ ostensæ deceptus, ducẽns filiam Petri, nõ errabit in persona, sed in qualitate pulchritudinis. Quia licet inter filias eiusdẽ Petri non esset apprehensio determinata, atque ita determinatur ad filiã ostensam: verũ respectu aliarũ, quæ eiusdẽ Petri filiæ non sunt, determinata erat, atq; ita per inspectionẽ nequaquam distrahitur ad eã quæ Petri filia nõ sit volendũ in coniugẽ, sed in eadẽ volũtate ducẽdæ filiæ Petri persistit. Ipsam ergo ducens non errat in persona, sed in personæ pulchritudine.

36 Secundò deducitur, non esse errorem personæ, si quis mentiatur dicens se esse vnigenitum regis talis, vt Franciæ, si reuera eius filius sit, at habeat alios filios. Quia cum non erretur in filiatione, non erratur in persona, sed in sola illa qualitate, seu potiùs negatione aliorum filiorum. Secus vbi quis dicit se esse primogenitum regis talis, cum sit secundò genitus. Quia ea nota indicat præscriptũ filiũ.

37 Tertiò deducitur, non viriari matr. ex solo nominis errore, si de corpore constet. Id apertè probat *l. In venditionib. 9. ff. de contra. empt.* ibi. *Plane si in nomine dissentiamus, verum de corpore constet: nulla dubitatio est quin valeat emptio & venditio. Nil enim facit error nominis, cum de corpore constat.* Et ita docent Ant. *c. Tua. n. 14. de sponsal. Maior. is 4. d. 30. q. 1. notab. vlt. ante 1. concl.* Ledesma *2. p. 4. § 3. art. 1. dub. q. 4.* Caiet. *repetit. c. Ad limina. 30. q. 1. §. 4. n. 324.* Lancelot. *institut. iuris canon. l. 2. t. de nuptiis, ad finem.*

38 Tandem in summam redigendo quæ à n. 26. dicta sunt ad explicandum, quando error circa qualitatem redundet in errorem personæ matr. dirimentem: dico breuiter tunc id accidere, quando erratur circa qualitatem quæ certam personam designat, quæ contrahenti priùs nota nõ erat absq; illa qualitate: nec constat mentem contrahentis fuisse in personam sibi præsentem quæcunque illa sit, consentire.

DISPVTATIO XIX.

An error conditionis seruilis dirimat matrimonium: & quo iure?

SVMMARIVM.

Quotuplex sit seruus, & quid sit adscriptitius, vel originarius? n. 1.

Matrimonium liberi cum ancilla, vel liber cum seruo, ignorata conditione seruili, est nullum, 2.

Quid si pro tempore determinato concedatur libertas, an eo tempore matrimonium contractum cum ignorantia seruitutis, valeat? Et an libertas possit ad tempus concedi? 3.

Quid de ignorantia status liberi, nempe, eius cui concessa est libertas post certum tempus comparanda? 4.

Quid, si error conditionis sit concomitans: quia liber conscius seruitutis ancillam duceret. Et an ita sit nullum matrimonium, vt si liber velit in illo persistere, non sit cogendus seruus. Et an ratificetur per copulam habitam à libero ignaro manumissionis postea factæ: vel per copulam post seruitutem cognitam? Et an lite pendenti circa coniugis seruitutem, possit aut teneatur liber reddere debitum? n. 5.

Quid, si decennium transactum sit post matrimonium liberi cum ancilla & eo tempore ancilla se tanquam liberam gesserit 6.

An desideretur authoritas Ecclesiæ separantis matrimonium cum seruitutis errore? 7.

An coniugi libero incumbat probatio ignoratæ seruitutis? 8.

An error seruitutis adscriptitiæ vel originariæ dirimat matrim. n. 9.

Quid de errore libertinæ conditionis. 10.

Quotuplex quæstio disputatur, 11.

Proponuntur rationes suadentes seruitutem iure naturali impedire matrimonium, quamuis cognita sit, 12.

Potest esse matrimonium inter seruos, vel cum liberis, cognita seruitute, & soluuntur rationes contrariæ, n. 13.

An liber scienter ducens ancillam peccet: vel seruus ducens liberam conditionis ignaram? Et an liber ducens ancillam sit irregularis? 14.

An error conditionis seruilis dirimat iure naturæ matrimonium? Refertur quædam sententia, 15.

Contraria Authoris, 16.

Valet matrimonium inter infideles cum errore conditionis seruilis, 17

Satisfit argumentis, n. 18.

An si ignorantia conditionis seruilis sit leuissima, & valde crassa irritetur matrimonium? Refertur quædam sententia, 19,

Contraria Authoris, 20.

Soluuntur argumenta, n. 21.

An error conditionis paris aut dignioris dirimat matrimonium? Refertur duplex sententia, 22.

Sententia Authoris, 23.

Satisfit argumentis, n. 24.

CVm quadruplex sit error: & disp. præcedenti dictum sit de errore personæ qualitatis, & fortunæ: iam de errore conditionis seruilis, in præsenti agendum superest. Et præmittendum est, seruos esse in triplici differẽtia. Quidã sunt verè serui, qui ita sunt dominĩ, vt eos vendere possit. Alij sunt adscriptitij, nimirum qui glebæ seu prædio colendo sunt perpetuò addicti, inde nunquam recessuri, dominisque prædiorum annuos redditus omnes, præter sumptus & victum, reddituri, vt bene docet Abb. *c. 2. de Iudæis, n. vnic. notab. 1.* Originarij autẽ [vt notat idem Abbas *ibi*] sunt orti ex his adscriptitiis. Sunt tamen omnes hi adscriptitij & originarij verè liberi, quamuis ad certas operas teneantur, vt bene docet *glos. in c. 2. Verb. Sint liberi, & ibi* Abb. *n. vn. vers. Itẽ nota.* Quod clarè is textus significat, dum interdicit Iudæis mãcipia Christiana possidere concedit autem seruos adscriptitios vel originarios. Aduerte autem cũ Valasco *de iure emphyt. q. 37. n. 9. & seq.* eos qui se obligant perpetuò ad seruitia personalia, non appellari adscriptitios: sunt enim adscriptitij partes fundi, & computantur intra immobilia, vt habetur *l. Iubemus nulli, § 3. in prin. C. de sacros. Eccl. iunct. gloss. ibi verb. Mancipiis.* at alij non, sed sola personali obligatione tenentur. 1

In hac ergo disp. quædam sunt conclusiones omnino certæ, aut ferè certæ, quæ præmittendæ sunt, vt inde ad difficiliora disputanda gradum faciamus. I. Conclus. apud omnes certissima est. Error conditionis seruilis, quando liber contrahit cum ancilla, vel libera cum seruo reddit irritum matr. Conclusio hæc est definita *c. 2. & 3. & fin. de coniug. seru. & c. Si quis ingenuus 29. q. 2.* quod est ex Conc. apud Vermeriam, *c. 6.* & concordãt Aut. *Ad hoc, c. de Latina libert. & l. 11. t. 2. p. 4. & l. 1. t. 5. ead. p.* Rationem autem cur hoc impedimentum dirimens inductũ sit, tradunt D. Th. *4. d. 36. q. vn. a. 1. corpore, & ad 1. & ibi* Bon. *a. 1. q. 2.* Durand. *q. 1. n. 6* Ricar. *a. 1. q. 1.* & omnes, quòd is error valdè bonis matrimonij aduersetur: bono sacramenti, & indiuiduæ cohabitationi: cum seruus debeat in domo domini habitare, ab eoque possit mitti in partes remotas, ibi vendendus: bono fidei, quia non potest ad libitum reddere debitum, sed cũ ea vacauerit, satisfeceritque obsequiis in quibus à domino occupatur, bono prolis, quia nequibit 2

eam

eam alere: cum omnia domino acquirat, nec erit in parentis potestate vt religiosè educetur.

3 Immo quamuis seruitus ignorata non sit perpetua, sed pro certo tempore concedatur seruo libertas, vt biennij spatio, vt eo transacto in pristinam redigatur seruitutem dirimet matrimon. eo medio libertatis tempore contractum. quod vera manet ille seruilis conditionis, & quidquid interim agit, agit vt seruus: atque ita non potest ad ordines promoueri, nec domicilium mutare, nec potest liberè tradere potestatem sui corporis. Sic Supplem. Gabr. 4. *d.* 36. *q.* 1. *a.* 3. *dub.* 2. Sotus 4. *d.* 35. *q. vn. a. col.* 4. *vers. Ad hæc* Ledes. 2. *p.* 4. *q.* 54. *a.* 1. *ad fin.* Manuel. 1. *t. sum.* 2. *edit. c.* 223. *n.* 3. Vega 2. *to. sum. c.* 34. *casu* 67. §. *Nota quæcumque.* Et posset aliquis existimare idem sentire Angel. *Matrimonium* 3. *imped.* 4. *n.* 6. *&* Syluest. *Matrimonium* 8. *q.* 2. *dict.* 3. dicunt enim liberi matrimonium cum ancilla, cui data est libertas in tempus, minimè valere, ignorata per liberum ea conditione seruili, quia eo medio tempore seruus est per *l. Statu liberum, ff. de statu lib.* at id neuter sentit. Quia loquuntur de seruo statu libero, de quo lex illa loquitur, qui est ille cui in tempus concessa est libertas, *l.* 1. *ff. eod. tit.* vbi *glossa* in casus positione explicat, id est, cui libertas concessa est ex certo die: & ideò *d. l. Statu liberum*, dixit medio eo tempore illum seruum esse itaque non loquuntur Ang. & Syluest. de seruo cui pro tempore determinato concessa est libertas, vt post illud ad pristinam redeat seruitutem: sed de seruo statu libero, cui nimirum, concessa est libertas perpetua, non ex tunc, sed ex certo die comparanda, vt abhinc vno an. De quo casu agam n. seq. Sed verè opinati sunt prædicti DD. si libertas pro tempore determinato concedi validè posset. Quoniam re vera simpliciter esset ille seruus, cùm eo tempore concessæ libertatis transacto, ad seruitutem reduci debeat. Verùm fundamentum corruit quod libertas concedi nequeat pro tempore determinato, sed semel pro quocunque tempore concessa, fit perpetua, vt expresè habetur *l. Libertas* 31. (alias est 32.) iunct. *l. Ideò* 32. (alias est immediatè sequens.) *ff. de manumissis test.* ibi: *Libertas ad tempus dari non potest, ideoque si ita scriptũ fuerit: Stichus vsque annos decem liber esto: temporis adiectio superuacua est.* Et *glossa* ea *l. Libertas verb. Non potest*, ait valere concessionem libertatis adiecto tempore. Et *d. l. Ideò verb. superuacua est*, ait illam temporis adiectionem superuacuã esse, libertate suum effectũ sortiente. Et huius ratio est, quia libertas semel data reuocari non potest *l. Et si sine dolo. § Quod Papinianus ff. de minoribus*, vbi minor beneficium restitutionis impetrans hæreditatis à se repudiatæ, aduersus seruum in ea substitutum, auferet quidem hæreditatem: at manebit seruus liber in perpetuum: quamuis libertatem non directè assecutus sit, sed accessoriè, eo quod hæres substitutus. Cuius nulla alia est ratio, nisi quia libertas semel concessa reuocari nequit. Vnde oritur vt attento iure communi dies libertatis non cedat, nisi ab adita hæreditate: id est seruus cui libertas legatur, eam minimè consequitur, donec hæres adeat hæreditatem. *l. vn. § libertatibus, C. de caducis tollendis.* Quod aliter est in aliis legatis, vt habetur *ead. l. vn.* §. *in nouissimo.* Eiusque ratio est, quod nemine adeunte hæreditatem corruant attento iure communi omnia relicta in testamento, l. Nemo. 9. *C. de testamentaria tutela.* Quia igitur libertas semel acquisita reuocari non potest, quod secus in aliis legatis euenis; ideo iure optimo statutum est, vt sola libertas legata non acquiratur ante aditam hæreditatem. Inde etiam fit, vt alienatio aliarum rerum facta in creditorum fraudem, quamuis mero iure valeat, donec reuocetur. *l.* 1. *ff. quæ in fraud. credit* ibi *reuocando ea*, ac libertas in creditorum fraudem concessa, sit nullius momenti, vt *Instit. quibus ex causis, in princ.* ibi: *nihil agit.* Vbi additio marginalis ait ipso iure esse nullam: alias enim esset irreuocabilis. Et idem docent Ioan. de Platea & Aretin. quos refert & sequitur Tiraq. *l. Si vnquam, verb. reuertatur, n.* 265. *C. de reuoc. donat.* Verba enim, Nihil agit, inducunt actum ipso iure nullum esse, *l. Is qui hæres*, 13. *ff. de acquir. hæred.* iunct. *l. Is potest.* 18. *eod. tit. & l. Obligari* 9. §. *Tutores, ff. de author. tutor.* Ex dictis igitur sequitur contra Sotum, & alios allegatos, valere matrim. liberi cum ancilla, cui pro certo tempore donata est libertas. Quia ancilla illa est iam omnino, & perpetuo libera, vt constat ex prædictis.

Grauius autem dubium est, an valeat matrim. liberi cum ancilla statu libera, nimirum, cui ex tempore aliquo vt ab hinc biennio concessa est libertas, ignorante libero eam conditionem seruilem. *Ang. Matrim.* 3. *imped.* 4. *n.* 6. *&* Sylu. *Matrimonium* 8. *q.* 2. *dict.* 3. indistinctè aiunt non valere matrim. quod eo medio tempore sit verè ancilla, vt expresè habetur *l. Statu liberum. ff. de statu li.* Ac proinde matrim. fit inter liberum & ancillam, ignorata seruitute. Verùm quamuis neminem inuenerim hoc temperantẽ, consultis tamen viris doctissimis, illis visa fuit mea sententia valde probabilis nimirum, vt temperetur hoc, nisi modicum tempus deficiat, vt statu libera plenam acquirat libertatem: tunc enim id matrimon. valebit. Cessant enim rationes quas n. 2. retuli, quibus Ecclesia ducta irritauit matrim. inter liberum & ancillam: quando iam intra breue tempus est acquirenda libertas. Nullius enim momenti est præiudicium, quòd obligari perfectè & liberè nequeat ad reddendum debitum, & cohabitandum, quin occupari à domino possit: cum breui duraturum sit imdedimentum, neque potest iam ea serua per venditionem separari atque ita non erit contra bonum Sacramenti, nec prolis: & si attendas dedecus quod est contrahere cum reuera ancilla, idem profectò sequitur ex matrimon. cum liberta: parum enim refert paulo ante fuisse seruam, & tunc esse liberam. aut tunc esse seruam, & citò futuram liberam. Et tamen matrimonium cum liberta valet (vt dicemus n. 10.) ignorata conditione. Nec mirum est, si valeat matrimonium durante seruitute. Quia disp. seq n. 14. dicemus, cum communissima sententia, valere matrimonium, quando dominus collocat in matrimonium ancillam cum libero ignoranti seruitutem. Quòd statim ac initium fuerit matrimonium, consequatur per illud ancilla illa libertatem. Cùm tamen verè tempore consensus coniugalis fuerit ancilla. Quòd si quæras quantum temporis designandum sit, vt si eo transacto, seruitute iam finita, libertas comparanda sit, valeat matrimonium, cum illius seruitutis ignorantia initum? Existimarem dum modo breuius spatio sex mensium sit. Ducor quoniam lib. 5. disp. 23. n. 13. probaui esse modicum tempus, minus 6. mẽsibus, vt incolatus & parochia acquirantur. Et disp. 18. n. 6. eod. 3. lib. probaui quod modico tempore durat reputari pro nihilo: & n. 9. id modicum tempus esse minus sex mensibus. Nec in hoc tempore potest sequi id prolis damnum, vt seruituti subiiciatur, quòd ancilla ducta in vxorem nondum verè sit libera. Quia legitimus & perfectus partus v11. mense nascitur, *l. Septimo mense* 11. *ff. de statu homin.* Et optimè probat Menoch. *lib.* 2. *de arbit. centur.* 1. *casu* 89. *n.* 35. illos 7. menses esse lunares, atque ita continere 6. menses, & dies 5. & refert Alciatum. 4

5 Vtrùm autem iniens matrimonium ignoranter cum ancilla, & postea rem habens cum eademmet manumissa ignarus manumissionis, censeatur ratificare matrimonium? dixi lib. 2. disp. 36. num. 3. ratione 7. non esse matrimonium, contra aliquos quos ibi num. 2. argum. 5. retuli. Et quid, si cognita seruitute saltem ex auditu, accedat affectu vxorio? dixi ibidem n. 1. & 6. & quid post Trident. dixi eod. l. 2. disp. 37. n. 5. Et an lite pendenti circa seruitutem coniugis, possit aut teneatur alter coniux reddere debitum? dixi eodem lib. 2. tota disp. 43. Et quid si error conditionis sit concomitans, quia nimirum, contrahens seruitute cognita, adhuc contraheret, an sit irritum matrim. dixi l. 1. tota disp. 65. Et an ita sit nullum matrim. cum errore conditionis, vt in vtriusque facultate sit recedere, an potius solius liberi, atque ita illo volente teneatur ancilla consentire? dixi lib. 4. toto disp. 15.

6 Temperant aliqui conclus. propositam, ne valeat matrim. liberi cum ancilla cum errore conditionis seruilis: nisi

nisi transierit decennium, ex quo illa ancilla est in libertatis possessione. Probant ex *c penul. de coniug. seru.* vbi non auditur femina allegans viri seruitutem, qui probauit decennio se tanquam liberum gessisse, nulla sibi circa statum controuersia mota. Eo enim decennio libertas præscribitur: immò quinquennio, vt ait *gloss. ibi, verb. D. cennio, per l. 1. & l Si pater, C. ne de statu defunctorum.* Ita Palud. 4. d. 36. q. 1. a. 2. n. 15. At ipsemet meritò quamuis subobscurè, ait hoc pertinere ad forum externum, vt præsumatur matrim. At in foro conscientiæ non consurgere matrim. nisi post præscriptam libertatem nouus adfuerit consensus, cognita prioris matrim. irritatione, vt quando ancilla illa esset iam manumissa: dixi lib. 2. disp. 36. n. 3. rat. 7. & clariùs id docet Palacios 4. *d. 36. disp. vnic. col. 5. vers. Porro quidquid, & vers. seq* Id tamen est verissimum, si ante matr. initum ancilla illa iam legitimè præscripsisset libertatem, concurrentibus ad eam præscriptionem requisitis, matr. esse legitimum. Quòd esset liberi cum libera. Nec obstat prior seruitus ignorata, vt dicemus n. 10.

7 Dubitabis forsan. an coniux seruitutis ignarus, possit propria authoritate recedere, quando seruitutem alterius coniugis detexerit? Et breuiter dicendum est licere quoad totum. Quia hoc occultè & absque scandalo fit Ita Richard. 4 d 36 a. 3. q. 2. Asten. *sum. 2 p l. 8. t 15. a. 1. q. 8.* Angelus *Matrimonium 3. imped. 4. n. 14.* Silu. *Matrim. 8. q 2. dicto* 10. Nauar *sum. c. 22. n. 33.* Sotus 4. d. 35. q. vn. a. 2. col. 4. *vers. Vtrum verò.* Lud. Lopez *2. p. instruct. de mat. c. 47. vbi de imped. condit col. 8. vers. Porro solet &c.* Barth à Ledes. *d. 11. de matr. immediatè ante 2. conclus* Secundò dico, si matr. sit occultum (vt si iam testibus nec libro Parochi probari possit: obiere enim Parochus & testes ac liber amissus est:) potest etiã liber propria authoritate recedere quoad habitationem. Quòd sit certus matrim fuisse nullum, & cesset separationis scandalum. Ita Ricard. Astensis, Angel. Syluest. Sotus, Nau. Lud. Lop Barth. à Ledesm. *ibid.* Armilla *verb. matrimonium, n. 7. fin.* Enriquez *l. 11. de matrim. c. 10. n. 5.* Quando autem matrim. non est occultum dicunt Sotus, Barth à Ledes. Lud. Lop. desiderari iudicium Ecclesiæ si coniux desertus reclamauerit. At Ricard. Ang. Syluest. Armilla, Enriquez dicunt absolutè non posse tunc propria authoritate recedere, quamuis seruitus sit notoria. Idem ait Nauar. quamuis non explicet, si seruitus sit notoria: at manifestè in eo casu loquitur. Id enim probat ex *c.* Porro. *de diuort.* quod de casu notorio agit. Probat Enriquez, quia licèt notoria sit seruitus: at ignotum est an liber habuerit conditionis seruilis ignorantiam, necessariò requisitam vt matrim. sit irritum: quam liber probare tenetur. Sed in hac re multum immorandum nobis esset, ad excutiendum quando existenti causa notoria liceat, propria authoritate diuertere ita vt non audiatur coniux resti utionem petens, & circa concilianda *c.* Porro *& c. Significasti, de diuort.* quæ videntur secum è diametro pugnare. At de hac relatè agemus l. 10. disp. 11 à n. 1. Eadem enim est ratio de hac dimissione & de diuortio propria authoritate faciendo ratione adulterij de quo est i la disput. 12. instituenda, vt bene ait Sotus *proximè citatus.* Et ideò Breuiter dico cessante scandalo id licitum esse. Quod etiam fatetur Enriquez: & nos dicemus ea disp. 12. n. 32 & 33. etiã quando causa demissionis vt adulterium, vel seruitus sunt occulta. At quando id non cessat, quia coniux liber non abit in partes longinquas, sed manet in loco vbi publicum est matrim. tunc vera est sententia allegata, asserens non licere propria authoritate recedere, non quod coniugi libero incumbat probatio ignorantiæ seruitutis (contrarium enim n. seq. dicemus:) sed quia hoc est impedimentum dirimens omnino matrim & quando est tale impedimentum, non potest coniux propria authoritate recedere quamuis notorium sit, quin concedatur alteri restitutio: quamuis secus sit vbi fit diuortium ratione adulterij notorij, vt probauimus disp. 12. n 37. & seq.

8 Rursus rogabis, petenti coniuge libero dissolui matrimon. ratione seruitutis à se ignoratæ, cui incumbat probatio illius ignorantiæ? Enriq. *lib. 11. de matr. c. 10. n. 5.* ait allegãti ignorantiam seruitutis incumbere eam probare. Idq; colligi videtur ex *c. finali de coniug. seru.* ibi: Mandamus *quatenus si constiterit quod miles ignor anter contraxit cum ancilla.* Verum dicendum est, coniugi seruilis conditionis incumbere onus probandi scientiam suæ conditionis in altero: & ignorantiam liberi præsumi, dum contrarium minimè probatur. Quod in alieno facto non præsumatur scientia, sed ignorantia, *Reg. Præsumitur ignorantia de regul. iur in 6. & l.* Verius *ff. de probat.* Atque ita docent Host. *eo c. fin. n. 3. super verb. Constiterit, & ibi* Ioan. And. *n. 5.* Ant. *n. 6.* Abbas *n. 6.* Card *statim in princ. oppositione* 1. Alexand. de Neuo *n. 5.* Præpos *num. 4.* Quod bene temperant Abbas, Alexan. de Neuo *præpositus ibid.* nisi tempore contracti matrimonij conditio coniugis seruilis esset communiter in eo loco nota, quòd præsumatur scientia eorum quæ communiter innotescunt. *c. 1. de postulat prælat. c. Quod dictis, d. 16.*

II. Conclusio. Quando seruitus non est vera, sed ascriptitia vel originaria, eius error non dirimit matrim. Hæc 9
conclusio videtur contra *gloss. 29. q. 2. in sum verb Secunda,* vbi relata opinione Hugonis dicentis valere matrim. liberæ cum ascriptitio, ait leges, contradicere. Atque ita videtur sentire legibus contrarium decidentibus standum esse. Ius enim ciuile non permittebat matrim. liberæ cum ascriptitio alieno, *authent. Ad hoc. C. de lat. libertate*, quæ desumpta est ex *auth. de nuptiis, §. Ascriptitio:* vbi additur non esse matrim. Sed hi textus procedunt etiam cognita ea seruitutis conditione. Sed non valere id matrim. vbi est error ascriptitiæ vel originariæ conditionis docet Palud. 4. *d. 36. q. 1 a. 2. n. 13.* Idque probat, quia licet sit irus ascriptitia & originaria non sit tanta ac ea quæ iure ciuili inducta est, non enim potest ei seruituti subiectus vendi, at est talis, vt sit contra matrimonij bona, vt contra bonum prolis educandæ: quæ non erit patrimonij paterni hæres, sed fiscus totum aut partem occupabit: nec erit habilis ad ordines, vel monasticam vitam, & contra mutuam habitationem. Quia is seruus est glebæ ascriptus. *Et supplem* Gabr. 4. *d. 36. q. 1. a. 2. statim in princ.* anceps manet & *a. 3. dub. 2.* dicit opus esse Ecclesiæ declaratione. Sed his non obstantibus, nostra conclusio est ferè certa. Quòd Ecclesia non irritarit matrim. ex cuiuscumque conditionis errore, sed solius seruilis, vt constat ex textibus n. 2, allegatis. At serui ascriptitij vel originarij sunt verè liberi. Vt n. 1. probaui: non ergo impedimentum hoc erroris conditionis seruilis, erit ad hanc impropriam seruitutem extendendum: quamuis in ea aliqui seruitutis effectus reperiantur: & ea sit aliquantulum contra prolis bonum: id enim solum ad coniugij valorem spectandum est, vt liberè possit exigi & reddi debitum, quod hi efficere possunt: nec habenda est ratio, vt proles habilis sit ad ordines, aut monasticam vitam recipiendam. Et ideò hãc sent. tenent ex iuris peritis, Hostien. *sum. tit. de coniug seruorum, n. 9.* Alberic. *in suo dictionario, lit. l. verb. Impedimentum. 3.* Ioan. Andr. *c. 2. n. 5. de cõiug seruorum, & ibi* Anton. *n. 4.* Abbas *n. 5.* Anchar. *n. 2.* Card. *n. 2. q. 3.* Præpositus *n. 6. q. 5.* Alexand. de Neuo. *n. 7.* Henricus *n. 3.* Astensis *2. p. sum lib. 8. tit. 15. a. 1. q. 2.* Ioan. de Friburgo *in summ. confessorum, lib. 4. tit. 4 q. 2.* Vitalis de Cambanis *de clausulis, clausula non errore ductus §. Ostenso de errore iudicij, videndum est de errore qui in matr. committitur, n. 5.* Rosel *verb Impedimentum impedimento 4. n. 1.* Angelus *Matrimonium 3. imped. 4. n. 11.* Syl. *Matrimon. 8. q. 2. dict. 7* Supplement. sum Pisanæ, *verb. Imped. imped. 3. n. 3.* vbi Tabiena *impedimento 1. fin.* Anton. Cucus *lib. 5 instit. maior. tit. 12. n. 55.* Gaëta *repetit. c Ad limina, 30. q. 1. § 4 n. 332.* Brunellus *de sponsalibus, conclus. 31. n. 3. casu 3* Lancelotus *institut. iuris canon. lib. 2. tit. quæ matrim. impedire possunt paulo post princ.* Et ex Theologis, Durandus *4. d. 30 q 1. n. 8. & ibi* Maioris, *q. 1. coroll. 1.* Palacios *ibi. col. 4. & col. 11 fine, & sequenti.*

Hinc deducitur, valere etiam matrimon. cum liberta, 10
id est, cum ea quæ ancilla fuit, iam tamen libertate donata

nata est. Quod si verè libera: ac proinde eius conditionis error, cum non sit seruitutis præsentis, non obstat matrimonij firmitati. Ita Astensis, Ioan. de Friburgo, Rosella, Sylu. Supplementum Pisanæ, Gaëta, Palacios *n. præced. allegati.* Sot. 4. *d.* 35. *q. vn. a.* 2. *col.* 4. *vers. Ad hæc* Cou. 4. *decret.* 2. *p. c.* 3. §. 7. *n.* 1. *vers. primum*, Enriq. *lib.* 11. *de matrim. c.* 10. *n.* 3. *comment. lit.* N. Viualdus *candelabro Sacram.* 1 *p. de matrim. n.* 123. Lud. Lop 2. *p. instruct. de matrim. c.* 47. vbi de impedimento cõditionis *col.* 8. Vega 2. *p. sum. c.* 34. *casu* 49.

11 Triplex autem quæst. in præsenti disputanda est. I. quo iure seruitutis error dirimat matrimon. II. an dirimat, quamuis seruitutis ignorantia sit leuissima? III. quod, si sit paris aut dignioris conditionis error?

12 Quæstio I. An error conditionis seruilis dirimat iure naturali matrim. Hæc quæstio in duplici sensu discuti potest. Prior est, an seruitus suapte natura præstet impedimentum matrim. ineundo: sicut naturalis impotentia ad copulam coniugalem. ac proinde quamuis cognita sit, dirimat matrim. Posterior an error seruitutis dirimat iure naturali matrim. Et in priori sensu videtur seruitus impedimentum iuris naturalis ad matrimonium. Quia est contra substantiam matrim. nempè corporis traditionem, quam seruus liberè præstare nequit, vt docet D. Thom. 4. *d.* 30. *q.* 1. *a.* 2. *corpore*, atque ita *d.* 36 *q. vn. art.* 1. *corpore*, cõparat seruitutem naturali impotentiæ, sicut enim hæc impedit omnino matrimonij vsum, ita illa liberum. Et confirm. quia si in contractu matrim. ea conditio apponeretur, vt non teneretur coniux habitare cum coniuge, illive debitum reddere, nisi quando dominus voluerit, matrim. esse nullum, ob conditionem matrimon. substantiæ aduersam, *cap. fin. de condit. appos.* at ea conditio tacitè inest in serui matrim.

13 Verùm certissima est res, seruitutem non præstare naturale impedimentum matrimonio ineundo: atque ita validum esse matrim. seruorum inter se, & matrim. liberi cum ancilla, vel liberæ cum seruo, non ignorata seruitutis conditione. Et ita definitur, *c.* 1. *de coniug. seru. & c. Si quis liber.* quod est Zachariæ Pontificis, 29. *q.* 2. *& c. Si quis ingenuus*, quod est ex Conc. apud Vermeriam, eadem *causa & q.* Concordat. *l. regia.* 11. *t.* 2. *p.* 4. *& l.* 1. *tit.* 5. *eadẽ part.* Quia seruitus cognita non aduersatur substantiæ matrimonij, (vt de ignorantia etiam probauimus n. 16) Vndè dum D. Thom. *n. præced. alleg.* ait seruitutis errorem aduersari substantiæ matrimonij, & comparat naturali impotentiæ, non intendit omnimodam similitudinem inter ea impedimenta statuere. Sed vult aliquo modo aduersari substantiæ matrimonij, & vsui libero illius: sicut naturalis impotentia tollit simpliciter vsum, indéque congruentem rationem desumit, vt iure optimo Ecclesia irritarit matrim. cum conditionis errore initum. Nec est simile, si apponeretur ea conditio in contractu matrimonij, vt non teneretur coniux habitare, aut debitum reddere, nisi cum alter tertius voluerit: in quo casu esset irritum matrim. quia seruus contrahens matrim. nec tacitè, nec expresse, eam conditionem apponit, vt non teneatur habitare, nec reddere, nisi domino volente: sed tantum ex natura status seruilis supponitur non teneri seruum reddere debitum, quando ex iusta causa impeditur à domino. Quod nullatenus est contra matrimonij essentiam. Hæc enim minimè adstringit ad semper & vbique debitum reddendum, sed quoties legitimum impedimentum non obstiterit. Cum ergo dominus nequeat seruo impedire iustum & rationi consonum matrim. vsum, manifestè apparet latam esse differentiam in eo, qui conditionem apponit non reddendi nisi altero volente: & in eo qui etiam explicitè apponeret conditionem non reddendi, quando ratione status legitimum obstaret impedimentum. Et per hoc soluuntur obiecta, n. præced. Hinc fit, iure canon. quod in hac re præualet, corrigi *l. Cum ancillis, C. de incestis nuptiis*, decidentem non posse constare matrim. inter liberum & seruam. Sed ius canonicum id permittens detecta seruitutis conditione, est præferendum in causa hac matrimonij, *c. penult. & finali, de secundis nuptiis.* & ita tenet glossa *d. c. Si quis liber, in fin.* Ioan. Andr. *cap.* 1. *n.* 3. *de coniug. seru. & ibi* Host. *super verb. Inter seruos.* Anchar. *n.* 2. Cardin. *n.* 3. Abbas *c. p.* 2. *n.* 3. *eo tit.* Præpos. *c. Licet, eod. tit. paulo post principium* Angelus *Matrim.* 3. *impedimento* 4. *n.* 15. Syluest. *Matrim.* 8. *q.* 2. *dict.* 2. Sotus 4. *d.* 35. *vn. art.* 1. *col.* 3. *vers. Contra hanc.* & omnes.

Peccabit tamen (si credendum est Soto 4. *d.* 35. *q. vn. a.* 1. *col.* 3. *vers. Contra hanc.*) liber absque vrgenti causa, vel valde commoda ancillam ducens, at non mortaliter, nisi graues circumstantiæ aut scandalum accedant. Verùm ex se non video vllam culpæ rationem. Id enim nullo iure prohibetur. Et ita nullam esse culpam bene docet Angelus *Matrimonium* 3. *impedimento* 4 *fine.* Est tamen irregularis ancillam ducens, per *c. Si quis viduam, & 2. d.* 34. quod desumptum est ex *canonib.* Apost. *c.* 18 ibi: *Si quis viduam aut eiectam acceperit, aut meretricem, aut ancillam, non potest esse presbyter aut diaconus aut ex eorum num. qui ministerio sacro deseruiunt.* Et ratio est, quod vilis & infamis persona reputetur ancillam ducens. Et ita esse irregularem, testantur *gloss. ibi verb. Ancillam, & c.* 1. *verb. Legem* 29. *q.* 2. Laurent. & Hugo *d. c. Si quis viduã, & ibi* Archid. *fi. & ibi* Dominic. *fi. &* Turrec. *n.* . . Speculator *t. De dispensat.* §. *Iuxta* *nu.* 14. *vers. Item qui contraxit.* Astensis *sum.* 2. *p. l.* 8. *tit.* 15. *a.* 2. *q.* 2. D. Ant. 3. *p. tit.* 28 *c.* 3. *vers.* 7. Sylu. *verb. Irregularitas* 13, *q.* 16. Nau. *sum. c.* 27 *n.* 193. Maiol. *lib.* 3. *de irreg. c.* 1. *n.* 3. Manuel. 1 *to. sum.* 2. *edit. c.* 158. *n.* 3 quamuis Enriq. *lib.* 14. *de irregul. c.* 5. *n.* 4 *fin.* dicat hunc esse infamem: *& in commento, lit. I.* dicit id non esse expressum in iure: & ita videatur oppositum significare. Et id verum est, quamuis ancilla virgo sit, alias nil decideret is textus, ducens enim etiam liberam non virginem, est irregularis ob bigamiam contractam. Deinde quia textus indistinctè loquitur de ancilla. Et ita sentiunt Archid. Domin. Turrecrem. D. Ant. Maiolus, Syluest. Nau. Manuel. *ibi.* Non tamen consentiunt inter se Doctores hi, quando liber duceret propriam ancillam virginem. Nam *gloss. eo c. Si quis viduam, verb. Ancillam*, quamuis fateatur effici tunc liberam ancillam, ait esse eum irregularem. Quod adhuc reputetur vilis. At Archid. Turrec. ibi id negant, nisi propria ancilla corrupta sit. Quia cùm per id matrimonium libera efficiatur, cessat causa prohibitionis. Et *Dominicus ibi* vtramque expositionem sub disiunctione sequitur, & ita vtramque censet esse probabilem. At dicendum est non esse irregularem, ob rationem dictam, quando per id matrimonium ancilla redit in libertatem. Quod consultò dico, quia iure communi verius est non per id effici liberam, [vt dicam disput. seq.] at iure Hispaniæ efficitur: & ita in illa locum habebit hunc non esse irregularẽ, & in illis regnis vbi libera fit. Et dico similiter non esse irregularem, qui init matrimonium cum ancilla, existimans eam esse liberam: quia non reputatur vilis, ignorantia excusante. Et præterea, quod matrim. sit inualidum, ac careat effectu. Et similiter quoties matrim. illud cum ancilla cognita, esset nullum. Quia non sortitur suum effectum id matrimonium. Nec est verbum aliquod in *d. c. Si quis viduam*, ex quo colligatur considerari in eo factum ipsum, & animum facientis, vt proinde cogamur dicere, incurri eam irregularitatem non secuto matrim. valido iuxta regulam quam tradidimus lib. 3. disp. 2. n. 2. ad discernendũ quando pœnæ actui impositæ incurrantur, licet actus sit nullus. At non requiritur matrimonij consummatio, vt ducens ancillam sit irregularis. Quia id desiderari nullo iure probatur. Et quia in familia illa ex ipso matrimonio contracto pullulat. Hactenus de libero scienter cum ancilla contrahente diximus. Si verò loquamur de eo qui cùm seruilis conditionis sit, decipit liberum, & init matrimon. cum eo conditionis ignaro, citra dubium peccat lethaliter. Tum, quod reddat matrim. irritum. Tum etiam, quod in re grauissima decipiens notabilem irroget iniuriam. Sic Angelus *Matrimonium* 3. *impedimento* 4. *fin.* Nau. summ. Hispana, *c.* 21. *n.* 33. Enriq. *lib.* 11 *de matrim.* *c.* 10.

cap.10.n.3. Petrus de Ledesma *de matrim. q.52.art.2. diffic. 1.ante 1.conclusionem.*

15 Potissima verò difficultas est in posteriori sensu, nimirum esto seruitus cogita nullo iure obstet matrim.ineundo: an error seruitutis ita obstet, vt iure naturali reddat irritum matrim. initum cum libero sic erranti? Affirmant (& satis probabiliter) aliqui. Idque solet probari rationibus, n.12. adductis. Sed illæ probant etiam seruitutem cognitam impedire iure naturali. Et ideo illas disputans in priori sensu proposui ibi, & solui n.13. Sed probatur 1. Quod D.Thom.4 *d.30.q.1.art.1.corpore*, errorem hunc comparet errori personæ, dicens vtrumque auferre consensum. Et confirmatur ratione qua id probat D. Thom. Nam cum duo includat matrimonij substantia, nempe, personas, & mutuam corporum traditionem: eius substantiæ aduersatur error circa personas, & circa conditionem seruilem, quæ liberam corporis traditionem aufert. 2. quia, si quis equum vendat, cuius vsus ex alterius voluntate pendet, id tacendo, irrita est iure naturæ venditio. Cum eo intrinsecè tendat venditio, vt dominium cum libera vsus rei venditæ potestate transeat in emptorem. At vsus corporis serui pendet magna ex parte ex domini voluntate. Ergo matrim. per quod seruus liberæ tradit dominium sui corporis, tacito impedimento illo liberi vsus, est iure naturæ irritum. 3. quòd conditionis error valde aduersetur bonis matrimonij (vt n.2. probauimus) & si dicas eodem argumento probari, seruitutem à contrahente libero notam impedire, quippe similiter lædantur bona matrimonij. Dico longè disparem esse rationem, quando is error accidit. Talis enim error aufert voluntarium consensum. Cum enim iniens matrim. id principaliter velit, & intendat propter primarios matrimonij fines, qui magna ex parte deficiunt: quando liber contrahit cum serua, cõditionis ignarus, sequitur vt non habeat verum consensum in illud matrim. Quod secus est, quando conditionis est conscius, tunc enim cedit iure suo, & adest plenus cõsensus. 4. quòd naturæ is defectus adscriberetur, vt in valde necessariis deficiens esset, nisi matrim. cum hoc errore initum, esset nullum ipso naturæ iure. Cum enim grauissima iniuria irrogaretur cõiugi decepto, nec reparari possit existẽti valido matrimonio: natura deficiens fuisset non consulens huic errori. Tandem, quia Alexand.3.*c.2. de coniugio seru.* rogatus an matrimonium serui cum libera conditionis ignata sit validum: respondet minimè valere, non cõstituens nouam legem irritantem, sed supponens esse inualidum. At nullibi inuenitur textus illud irritans: supponit ergo ipso naturæ iure irritum fuisse. Quòd si respondeas cum Petro de Ledesma *de matrim. q.52.a.1.dub.1.ad vlt.* irritatum fuisse per Zachariam Pontificem, qui antiquior fuit illo, vt constat ex *c.Si quis liber.* 29.q.2. Non satisfacit solutio. quòd ibi Zacharias nil circa hoc decidat, sed solùm decernat valere matrim. inter liberum & ancillam cognita seruili conditione: contra *l. cum ancillis C.de incestis nuptiis*, quæ contrarium statuebat, imò potiùs tanquam certum relinquit, ac supponit secus esse, vbi adest conditionis error. Huius sent. videtur *gloss. c.finali, verb. conditionis, de coniug.seru. & ibi* Hostiens.*n.1.* Goffredus *summ.eo.t.num.5.* Magister.4.*d.30 c.1.paulo post princ. & ibi* Scotus *q. 1.* Maytonis *ibi, q.1.* Celaia *ibi q.1. concl.1.* Petr.de Soto *lect.3.de matr.§.Iam ex hoc quæ sequuntur,in fin.* Cou.4.*decret.2.p.c.3.§.7.n.1 statim in princ.* Ant. Cucus *lib.5.institutionum maiorum, tit. 2.n.*48. qui omnes inde probant hoc matrimonium esse nullum, quod is error omnem auferat consensum. Quare cùm matrimonium absque consensu sit iure naturæ irritum, sentiunt apertè eo iure hoc matrim. irritari. Et tenent expresse Syluest.*matrimonium.6.q.1.vers. Error personæ & conditionis: & matrimoniũ 8.q.2.dict.1.* Almain.4.*d.36.q.vn.fin.* Palacios 4.*d.30.q.vn.col.5.vers.* Rursus *quia* Angles Floribus *1.p.de matrim.q.10.de errore conditionis,art.1.dub.1.concl.1.*

16 Cæterùm probabilius est solo iure Ecclesiast. irritari quamuis id valde iuri naturali consonum sit: prout rationes n. præcedenti allatæ probant. Ducor 1. quoniam seruitus non impedit absolutè & simpliciter vsum matrimonij liberum, sed tantum certis temporibus, nimirum quando iustè & rationi consentaneæ occupat dominus seruũ. Ad hoc non aduersatur substantiæ matrimonij quæ contenta est absoluta potestatis corporis traditione, & obligatione ad reddendum debitum, quando legitimum impedimentum non obtinuerit. Et confirm. quia si id impedimentum traditionis potestatis plenè corporis, quod in seruitute reperitur, obstaret essentiæ matrimonij: cum idem inueniatur in seruitute cognita, hæc quoque dirimeret iure naturæ matrim. quod est contra Ecclesiæ decretum (vt probaui n.13.) Nec obstat euasio, si dicas conscium seruitutis, & adhuc volentem inire matrim. cedere iure suo. Quia cum requisita ad matrimonij valorem non possint ex contrahentium voluntate immutari, sed semper stabilia sint, non prodest in hoc, cedere iure suo. Sicut quia naturalis impotentia ad copulam, est iuris naturalis impedimentum ad matrimonium, non prodest eam cognitam fuisse ab altero contrahente, vt matrimonium subsistat. Rursus confirmatur, quod lepra vel morbus diuturnus plus impediant liberum matrimonij vsum, quàm seruitus. Cum tamen illa non dirimant matrim. Tandem, quia quamuis intercedente eo errore, inueniatur in matrim. aliquid inuoluntarij, in quantum si quis conditionem seruitutis præsciret, non contraheret: at contractus est simpliciter voluntarius: cum simpliciter in hanc personam consentiat. Erit igitur verus contractus attento solo naturæ iure. Simile quippe inuoluntarium reperitur, quando error adest qualitatis dans causam contractui: nec tamen vitiatur matrim. (vt probauimus disput. præced. n.18. Et ideo huius sententiæ sunt, ex iurisperitis, *gloss.29.p.1. in summa,verb. Quod autem, & ibi* Archid, *n. 3 super verb Non admittit,* Bellamera *ibi n.2.* Alex.de Neuo *c.2.in 6.de coniug.seru* vbi Præpos.*n.4.q.1.in fin.& n.5 q.3.* Henric.*ibi n.5.* Ioan.de Friburgo *sum confessorum.li.4.tit.4. q.1.* Monald.*sum.* vbi de matrim *t.De impedimento conditionis, fine* Angelus *Matrim. 3. imped.n4.* Tabiena *verb. Impedimentum,imped.1.q.6.n.7.* Vitalis de Cambanis *de clausulis, clausula non errore ductus, §. Ostenso de errore iudicij. videndum,&c.n.5.* Astensis *summa.2.p.lib.8.t.15.a.1.q.1.ad fi.* Gaëta *repetit.c Ad limina 30.q.1§.4.n.322.& 327.* Et ex Theologis D. Th. 4.*d 36.q.vnic.a.1.ad 3.& ibi* D. Bonau. *a.1.q.2.* Durandus *q.1.in solut. Ad 2.* Maioris 4.*d.30.q.1.in probat.1.conclusionis,& ad fin.totius quæst.* Palud.4.*d.30.q.1. a.2.n.6.& d.36.q.1.art.1.n.8. Supplementum* Gabrielis 4.*d. 30.q.1.a.2.concl.3.& d.36.q 1.a.2.init.* Victoria *sum.* vbi de matrim. *n.270.* D. Ant.3.*p.t.1.c.3.fin.* Sotus 4.*d.35.q.vn.a. 2. post 1.concl.vers. Dubium autem est.* Ledesma 2.*p.4.q 35. a.1.paulo post principium, & q.54.a.1.paulo post princ.* Veracruz *1.p.Spec a.29.paulo post princ.concl.1.& 2.* Ouandus 4. *d.30. q.1. proposit.3 fine.* Enriq.*l.11. de matr.c.10.n.3.* Petr. de Ledesma *de matr. q.52.a.1.dub.1.concl.1.* Lud.Lop 2.*instruct. de matrim. c. 47.* vbi de impedimento conditionis, *col.T. vers. Postremo autem.* Bartol. à Ledesma *de matrim. dub.31.col.3.§. Et annotato.* Vega 2.*t.sum.cap.34.casu 117.* Viualdus *candelabro Sacramentorum 1.p.de matrim.n.127.*

Hinc deducitur, attenta hac posteriori sententia quam amplexi sumus, valere matrim. inter fideles initum cum errore conditionis: nisi aliqua speciali eorum lege irritetur. Quod legibus Ecclesiasticis irritantibus minimè adstringantur. Sic Veracruz *concl.2.* Barth. à Ledesm. Enriq.*n.3.commet. littera.* N. Vega *n.preced.allegati.* At satis probabile est non valere: sicut est valde probabilis sententia dicens iure naturæ, cui subiiciuntur etiam infideles, id matrimonium esse irritum: vt num.15. diximus. 17

Ad argumenta n.15. proposita resp. Ad 1. dic, similitudinem non esse in omnibus, sed in hoc, vt sicut error personæ tollit omnino consensum: ita error conditionis tollat circa conditionem, illam seruitutis: & licet hoc sit inuoluntarium tantùm secundùm quid: at ius Ecclesiasticum irritauit, vbi non admittitur voluntariè coniugium 18

cum

cum seruo vel ancilla: quòd minimè contingit, quando conditionis semilis error adest. Ad confirmationem dic aduersari aliquo modo, quòd omnino plenam & perfectissimam corporis traditionem non patiatur: at patiur absolutam, & rationi status consonam. Quod ad veram matrimonij rationem satis est, attento iure naturali, vt n. 16. probaui. Ad 2. negandа est consequentia. Quia (vt disp. præc. n. 18. probauimus) est lata differentia inter matrim. & cæteros contractus bonæ fidei, qui irritantur ex dolo circa qualitatem dante causam contractui: vt in hoc euentu accidit. Quod secus se habet in matrimonio. Ad 3. fateor aliquo modo aduersari bonis matrimonij, non tamen adeò vt substantiam destruat. Quòd si ita aduersaretur, non sufficeret scientia seruitutis, nec cessio proprij iuris. Nec is error aufert voluntarium simpliciter, sed tantum secundum quid. Quæ omnia probaui n. 16. Ad 4. dic, non imputandum esse vitio naturæ, si non irritatit hoc matrimonium, nec prouiderit huic iniuriæ resarciendæ, quæ consistente matrimonio reparari nequit. Nec enim omnes iniuriæ debent reparari in eodem bonorum genere: (vt respondens simili argumento probanti matrim. metu extortum esse iure naturæ nullum ostendi lib. 4. disp. 14. n. 4. in solutione ad 5.) Et natura matrimonij indissolubilis exposcit, ne huiusmodi iniuriis satisfiat, matrimonio dissoluto. Postea autem Ecclesia experientia competiens damna multa inde subsequi, irritauit. Ad vltimum, dic verum esse illos textus non habere formam statuti, nec constare vbi talis irritatio scripta sit: at constare ex vsu & traditione Ecclesiæ: & forsan olim scriptam fuisse, ac periisse scripturam. Sicut d. disp. 14. n. 4. in solut. ad 1. probaui, respondens simili argumento probanti matrim. metu extortum esse iure naturæ irritum. Quare non placet solutio Petri de Led. quam n. 15. ad hoc argumentum retuli. Ibi enim satis confutata est.

19 Quæstio II. An matrim. liberi cum ancilla valeat si ignorantia conditionis seruilis sit, crassissima, ac leuissima. Affirmant quidam, quod Ecclesia ideo irritauerit hoc matrim. vt resarciatur grauissima iniuria irrogata coniugi ignoranti. Quæ cessat, ac leuissima est, vbi ignorantia est adeò crassa. 2. quòd metus leuis non irritet matrimonium: ac proinde idem videatur dicendum de ignorantia leui. Sicut enim iura nihili faciunt vani hominis timorem, *leg. metum, 6. ff. de eo quod metus causa.* ita & imprudentis fatuam ignorantiam. 3. quòd ignorantia ideo crassa æquiparetur scientiæ, adeò vt in materia pœnali & odiosa, quando ius punit delictum scienter admissum, hæc ignorantia tam crassa à pœna minimè eximat (vt dicemus lib. 10. disp. 32. n. 39. Et ideo hanc partem sustinet Sot. *4. d. 35. q. vn. a. 2. post 2. concl. vers. De his conclusionib.* Barth. à Ledesma *dub. 31. de matrim. concl. 1. in prima eius limit.* Ludou. Lop. *2. p. instructory, de matr. cap.* 47. vbi de impedimento conditionis *col. 2. vers. Circa prædictam*, Manuel *1. tom. summæ, 2. editione, c.* 223. *n.* 3. Vegæ *2. tom. summa, c.* 34. *casu 67. ad finem.*

20 Quamuis tamen hæc sententia sit valdè probabilis, oppositam credo probabiliorem. Quòd vt matrimonium liberi cum ancilla, vel liberæ cum seruo valeat, desideretur libera electio, & omnino voluntaria talis conditionis seruilis, vt sic liberè cedat contrahens iure suo, quæ cessio est quædam condonatio iuris proprij. At hæc irritatur ex errore quantumuis fatuo. Vt si velim dare Petro, & errore leuissimo ductus dem Ioanni, non tenet donatio: quia deficit donandi voluntas. Et confirmatur, quia sicut iure naturæ exigitur consensus in personam, ad matrimonij valorem: & irritatur quocumque errore crassissimo personæ existenti, vtpote qui consensum directum, & formalem in illam personam aufert (vt probauimus disp. præcedenti, n. 7.) Ita iure Ecclesiastico petitur voluntarius omnino, & consensus directus in circumstantiam illam conditionis seruilis, vt sic conscius coniux damni ex eo matrimonio sibi subsequuturi, cedat liberè iure suo, & sponte illud amet. Similiter igitur irritabitur ex quocumque conditionis seruilis quantumuis crasso & temerario errore. Is enim verè tollit directum & formalem consensum ac animum iure proprio cedendi. Tandem quia licet ad culpam, & pœnam illi correspondentem, hæc ignorantia æquiparetur scientiæ: quia actus est indirectè, & interpretatiuè volitus, propter obligationem aduertendi. Præceptum enim obligans ad aliquid subinde adstringit ad diligentiam adhibendam ad aduertendum, ne violetur. At cùm nullum præceptum sit contrahendi cum persona liberæ conditionis, non est quòd culpæ adscribatur contrahenti ea inaduertentia: ac subinde censeatur indirectè volita. Et confirmatur, quòd ius canonicum irritans matrimonium id, absque scientia conditionis seruilis initum, non tam attendat modum irrogandi iniuriam ex parte personæ seruilis conditionis decipientis tacendo conditionem: quam dolum in re ipsa contingentem, & damna ex eo subsecuta, quæ liberum pati noluit, nisi sciens ac prudens iure suo cesserit. Alias valeret matrimonium, quando nullus dolus nullaque culpa adesset in seruo: vtpote qui vel existimabat alterum eiusdem conditionis esse, aut si diuersæ, conscium suæ seruitutis. At quando est ignorantia hæc fatua & crassissima, idem dolus re ipsa contingit, & eadem damna pullulant, nec ignorantis animus fuit iuri suo renuntiare. Et pro hac sententia sunt Abbas, Alex. de Neuo, Præpos. qui (vt n. 8. in fine retuli) quando ignorantia est rei communiter notæ, non dicunt valere matrimonium, sed potius supponunt non valere, & solùm imponunt pro foro externo onus ignorantiam probandi, illam alleganti: quòd tunc ea minimè præsumatur.

Ad arg. n. 19. proposita resp. Ad 1. constat ex dictis n. 21
præcedenti: vbi eandem iniuriam re ipsa irrogari, licèt non ex parte modi, probaui. Ad 2. dic, disparem esse rationem. Metus enim non aufert consensum, sed minuit libertatem, quare solus is metus spectatur, qui id nomen meretur: qualis solus est, qui in virum constantem cadit. At error quicumque sit, tollit consensum circa rem, in qua erratur. Ad 3. constat ex differentia tradita num. præced.

Quæstio vltima. An quicumque error conditionis ser- 22
uilis irritet matrim. quamuis sit æqualis aut dignioris conditionis: an potius quando est deterioris? Exempli causa, liber contrahit cum libera, credens illam esse ancillam, errat circa conditionem: at dignior est conditio alterius ea quam ipse putabat. Similiter si seruus contrahat cum libera, putans eam seruam, inuenit nobiliorem conditionem: & si contrahat cum serua credens eam liberam, errat in conditione, sed inuenit æqualem suæ. *Gloss. 29. q. 2. in sum. verb. Secunda*, duas refert opiniones. Altera est, vt error in conditione siue deteriori, siue digniori, semper dirimat matrimonium, vt si liber vel suus contrahat cum libera, credens eam esse ancillam, erit nullum matrimonium. Altera est, vt si interueniat error in dispari conditione, sit nullum matrimonium, vt si seruus velit contrahere cum ancilla, & contrahat cum libera: vel si liber cum ancilla velit, & sit libera. Quòd in vtroque casu sit dispar conditio. Secus si erretur in pari conditione, vt si seruus velit contrahere cum libera, & sit ancilla. Quòd æqua sit vtrinsque contrahentis conditio. Et hanc sequitur *glossa ibi.* Et probat. Si enim quispiam contrahit cum aliquo quamuis ditiori, putans se cum alio contrahere, non est matrim. Eandem sent. sequitur *gloss. c. Si quis ancillam, in fine, ead. causa, & quæst.* & format 2. arg. pro ea. Quod *l. 3. C. de incestis nuptiis* irritet matrim. cum ancilla: ius autem canonicum tantum excipiat, quando scienter ea ducitur in vxorem. Ergo remanet ius incorrectum, quando ignoranter: ac proinde quando seruus errore conditionis ducit ancillam, putans eam esse liberam, erit irritum matrim. Insuper sunt aliqua quæ suadent esse nullum, quando est error circa parem conditionem, vt si seruus existimet se ducere liberam, cùm tamen sit ancilla. Sit ergo 3. argumentum. Ius Ecclesiasticum irritat matrimonium, in quo est verus conditionis seruilis error, qualis inuenitur in hoc casu. Ergo erit nullum. Et confirmatur, [illegible] con-

 [illegible] sensus

sensus serui non feratur in illam, vt ancillam, sed vt liberam. Tandem, quia posset esse seruus tam atrogans, vt nulla ratione ducere vellet ancillam: quinimò prudenter faceret, ne filij essent serui, & vt liberiùs posset vsui matrimonij vacare: & si à domino venderetur, posset ipsum vxor sequi. Et ita Viualdus *candelabro Sacramentorum*, 1.*p*. vbi de matrim. *num*. 122. dicit forsan se eius sententiæ futurum, vt matrimonium serui cum ancilla, quam liberam credebat, sit nullum, nisi singularitatis vitio notaretur: & ideo non audere à contraria sententia, quæ communis est, recedere.

23 Nihilominus ac certissimum est tenendum, non omnem conditionis errorem efficere vt matrim. sit nullum: sed quando talis est error, vt fiat deterior errantis conditio: secus si erretur in pari aut digniori conditione. Quare solum erit inualidum matrim. quando liber contrahens erat in seruili alterius conditione, quem liberum quoque credebat. Si autem credebat alterum seruum, & sit licet, siue sit ipse seruus, siue liber, valebit matrim. quod erret inueniens digniorem conditionem, quam ipse putabat. Similiter valebit, si seruus contrahat cum ancilla credens eam liberam, quòd serui conditio non efficiatur deterior, sed æqualem suæ conditionem reperiat, (quando autem in exemplo dicimus valere matrim. si seruus contrahat cum libera, existimans eam esse ancillam, intellige ex parte sui erroris, vbi fœmina libera non erraret in conditione serui, sciens eum esse seruum, si enim crederet eum liberum, ex hac parte esset nullum matrim. (Ratio legitima huius sententiæ est, quòd hoc impedimentum sit solo Ecclesiast. iure inductum (vt n. 16. probauimus. (Ius autem Ecclesiast. solum irritat matrim. inter eos, quorum alter est liber, alter verò seruus, ac liber inscius est seruitutis, vt constat ex textibus, quos n. 2. allegaui, in quibus impedimentum statuitur. Deinde, quia ratio, quæ induxit Ecclesiam ad hoc impedimentum statuendũ, ea est, vt resarciat iniuriam irreparabilem illatã libero ignoranti conditionẽ alterius seruilem, & ob grauẽ contractus inæqualitatẽ; at vbi conditio alterius, in qua erratur, est dignior opinione, aut par conditioni errantis, cessat ea iniuriæ grauitas, & inæqualitas contractus: nil igitur valori matrimonij obstabit is error. Atque ita huius sententiæ sunt, ex Iurisperitis, Goffr. *sum. tit. de coniugio seruor. n.* 6. *&* 7. Host. *summa, eod. t. n.* 9. *& c. fin. n.* 2. *eod. tit.* Inn. *c.* 2. *n. vn. eod. t.* vbi Ioan. And. *n.* 3. *& d. c. fin. n.* 2. Ant. *eod. c.* 2. *n.* 4. *& d. c. fin. n.* 5. Abbas *eo. c.* 2. *n.* 5. *& ibi* Anch. *n.* 2. Cardin. *n.* 2. *q.* 1. *&* 2. Alex. de Neuo, *n.* 7. *Prapos. n.* 6. 7. 8. *q.* 4 6. 7. Henric. *n.* 3. Hugo 29. *q.* 2. *in sum.* Alber. *in suo dictionario, lit. I. verb. Impedimentum* 3. *fin.* Monald. *sum* vbi de matr. *tit. de impedim. conditionis*, *vers Item nota.* Astensis *sum.* 2. *p. l.* 8. *tit.* 15. *a.* 1. *q* 1. Rainer. 2. *p. sum. tit. de matr. c.* 16. Ioan. de Frib. *summa confessorum, l.* 4. *tit.* 4. *q.* 1. Vitalis de Cambanis *de clausulis, clausula, non errore ductus*, §. *Ostenso de errore iudicij, videndum est de errore qui matrimonio committitur, n.* 5. Rosella *verb. Impedimentum impedim. n.* 3. *in princ.* Angel. *matrim.* 3. *imped.* 4. *n.* 4. Syln. *Matr.* 8. *q.* 2. *dict.* 2. *Supplement. summa Pisana verb. Impedimentum, imped.* 3. *n.* 2. vbi Tabiena *Impedim.* 1. *n.* 1. Armill. *verb. Matrim. n.* 5. Brunel. *de sponsal. concl.* 32. *n.* 3. *casu* 1. *&* 2. *Lex* 3. *tit.* 5. *p.* 4. *& ibi* Greg. Lop. *verb. Como el mismo, & ibi* Montaluus *in fin. & l.* 4. *ad finem, eo. tit.* Turrecr. 29. *q.* 2. *in sum. n.* 4. Nau. *sum. c.* 22. *n.* 33. Alex. Carrer. *l.* 4. *de sponsalib. c.* 12. Ant. Cuc. *l.* 5. *inst. maiorum. t.* 12. *n.* 52. Gutt. *repetitione c. Ad limina* 30. *q.* 1. §. 4. *n.* 331. Matienz. *l.* 5. *recop. tit.* 1. *rubr. gl.* 1. *n.* 156. Lancelot. *instit. iuris can. l.* 2. *t. Quæ matrimonium impedire possunt, paulo post principium.* Et ex Theologis D. Bon. 4. *d.* 30. *a.* 1. *q.* 2. *& ibi* Durand. *q.* 1. *n.* 7. Scot. *ibi q.* 1. Ricard. *a.* 1. *q.* 1. Marronis *q* 1. *idem* Scot. 4. *d.* 36. *q.* 1. *in fine corporis*, vbi Palud. *q.* 1. *a.* 1. *n.* 9. *concl.* 3 Suppl. Gabr. *q.* 1. *a.* 2. *corol.* 5. *&* 6. *& d.* 30. *q.* 1. *a.* 2. *post* 3. *concl.* vbi Maioris, *q.* 1. *corol.* 4. D. Ant. 3. *p tit.* 1. *c.* 3. *statim in princ.* Sot. 4. *d.* 35 *q. vn. a.* 2. *post* 2. *conclus.* Petr. de Soto *lect.* 3 *de matr.* §. *Iam ex hoc quæ sequuntur.* Gulliel. Borrillong. 4. *d.* 36. *q. vn. a.* 2 *paulo ante co[...]* Palac. 4. *d.* 30. *disp. vn. col.* 8. *dub.* 2. *&* 3. vbi Ouand. *q. vn. propos.* 3. Toled. *l. sum. c.* 5. *n.* 4. *propos.* 2. Philiar. *de officio sacerd. to* 1. *p.* 2. *l.* 2. *c.* 5. *imped.* 2. Petr. à Ledes. *de matr. q* 52. *a.* 1. *dub.* 1. *post solut. ad vltim.* Lud. Lop. 2. *p. instr. de matr. c.* 47. vbi de impedim. conditionis, *col.* 2. *vers. Accedit ad hoc.* Barr. à Led. *dub.* 31. *de matr. in* 3. *limit.* 1. *concl. col.* 2. Viuald. *candel. Sacr.* 1. *p.* vbi de matr. *n.* 120. *&* 122. Et valere matrimonium serui cum ancilla, quam liberam credebat, tenent D. Th. 4. *d.* 36. *q. vn. a.* 1 *ad* 1. *& ibi* Nic. de Orbellis, *q. vn.* Bassolis *ibi*, *q. vn. a.* 3. Nicol. de Nisa 4. *sentent. tract.* 6. *p.* 3. *de matrim. q.* 6. *concl.* 7. Victoria *sum* vbi de matr. *n.* 170. Ledes. 2. *p.* 4. *q.* 53. *art.* 1. § *Sed difficultas est, vers.* 3 *est aduertendum.* Veracr. 1 *p. spec. a.* 29. *dub.* 1. *quod proponit post* 2. *concl.* Entiq. *l.* 11. *de matrim. c.* 10. *n.* 4. Et idem dicit Veracr. quando liber duxit liberam, quam putabat seruam. Et Ledes. *q.* 54. *a.* 2. *paulo post principium*, dicit idem, quando ancilla nubit libero, credens eum esse seruum.

Ad arg. n. 22. proposita resp. Ad 1. dic, esse verum vbi 24
esset error circa personam, secus si eadem persona existenti erraretur circa qualitatem, vt quia contrahens credebat esse pauperem, & est diues: vel cum sit seruus, credebat alterum esse liberum, & est seruus: vel seruum, & est liber. Ad 2. dic, ius canonicum permitteret quodcumque matrimonium cum ancilla, modò eam ducens sit liber, & non ignoret eius conditionem. Ad 3. dic non irritare, quoties est error conditionis seruilis, sed quando redditur deterior conditio errantis, vt num. præced. explicui. Ad confirmationem, & ad 4. dic eum errorem tantum esse errorem qualitatis, manente eadem persona, ac proinde minimè obesse valori matrimonij.

DISPVTATIO XX.

Quando ancilla vel seruus libertatem consequantur ex matrimonio permissu domini inito, & an tunc id sit validum, ignaro altero conditionis?

SVMMARIVM.

An serui liberi fiunt, eos domino collocante in matrimonium, cum liberis ignaris seruitutis, & quid si præcipit alij vt collocet, n. 1.
An desideretur ad id dolus in domino, num. 2. *& ibi an sit opus sententia.*
Quid si vterque seruus sit, vel alter liber conscius seruitutis, & explicatur, l. 5. *tit* 22 *p* 4. *n* 3.
Quod si dominus non collocet, sed sciens matr. ancilla cum libero conditionis ignaro, taceat, Refertur sententia, n 4.
Contraria Authoris, n. 5.
An exigatur tunc dolus in domino. Et ex studio facere, quid sit, n 6. *& ibi, an desideretur sententia iudicis?*
An hæc procedant in seruo adscriptitio, n. 7.
Soluuntur argumenta, n 8.
An ancilla libera fiat, domino conficienti dotalia instrumenta, n. 9.
An domino ducenti ancillam, fiat libera: attento iure communi? Refertur quædam sententia, n. 10.
Contraria Authoris, n. 11.
Quid iure regni Hispaniæ: & an filij antea nati libertate donentur? n. 12.
An valeat matr. quando alter ignorat seruitutem: at obtinetur libertas ex matrimonio ipso? Refertur sententia, n. 13.
Contraria Authoris, n. 14.

PRæsens disp. duo petit: alterum, quando seruus liberta- 1
tem ex matrim. permissu domini inito assequatur: alterum, an tunc sit validum matrimonium? Circa prius, sit I. conclusio. Si dominus personam conditionis seruilis collocet in matrim. cum persona libera, ignara seruitutis, nec eam detegat: eo ipso persona illa seruituti subiecta, siue masculus sit siue fœmina, libertatem consequitur. Habetur expressè *auth. Ad hoc, C. de Latina libertate*, ibi: *Qui suam ancillam credenti tradidit in matr. tanquam liberam, siue concesserit dotale instrumentum, siue non aut sciens eam ducit tacuit ex studio: dominium eius amittit, eàque ad ingenuitatem rapitur. Idem dicitur de seruo.* Quæ desumpta est ex *auth. de nuptiis, col. lat.* 4. § *Si verò decretum, vers. Hoc autem decernimus*, vbi *gl. verb. Credens*, explicat, quando liber credit eam non esse ancillam. Et idem dicendum est, si dominus dicat clerico, vel alij, vt coniungat seruum cum ignoranti

tanti seruitutem libera, tacita seruitute, quod perinde sit, ac si ipse dominus coniungeret. Ita Veracr. 1. *p. spec. art.* 30. *fine*. & ratio est, quod dominus in matrim. serui consentiens cum libera persona: tacens seruitutem, eo ipso censeatur libertatem dare, sine qua matrim. consistere nequit consentiens enim in aliquid, consentit subinde in id absque quo illud perfici nequit. Quæ decisionis ratio apertè colligitur ex *d. auth. de nuptiis*, §. *Si vero decretum. vers. Hoc autem decernimus*, vbi agens quando dominus tradit ancillam libero ignoranti in matr. sic ait. *Non erit iustum, tale non constare matr. sed tacitam libertatem sequi, siue virum, siue mulierem: cum tale aliquid à domino fit.* Quare non existimo hoc esse in pœnam fraudis, sed fauore matr. vt valeat. Nec credo desiderari iudicis sententiam, vt is seruus liber fiat. Quod constat ex illis verbis *d. auth. Dominium eius amittit, eáque ad ingenuitatem rapitur*. Quæ verba ipso facto libertatem comparari, satis clarè indicant. Deinde, quia ibi decernitur validum esse matrimonium: & vt id valeat, conceditur ea libertas. At valere minimè posset nisi seruus eo ipso per matrim. consequatur libertatem, quippe esset matrim. liberæ cum seruo, ignorata seruitute. Quare non sunt audiendi Veracr. 1. *p. spec. a.* 30. §. *Sed est dubium circa hoc: & Batth. à Ledes. dub.* 31 *de matrim. concl.* 6. dicentes hoc statutum esse in pœnam fraudis. Nec Ledes. 2. *p.* 4. *q.* 54. *a.* 1. *fine*, asserens id esse in pœnam negligentiæ domini non exprimentis alteri seruitutem.

2 Hinc infertur, minimè desiderari dolum in eo domino tradenti nuptui ancillam libero, tacita seruitute, quod apertè constat ex *auth. de nuptiis*, §. *Si verò decretum, vers. Hoc autem decernimus, collat.* 4. vbi textus ille agens de eo casu, in quo dominus collocat ancillam in matrimonium, non addidit ex studio: & statim *vers. Si verò*, agens quando dominus non tradidit, sed sciens contractum tacuit, addit, *Ex studio*, & statim paulo inferiùs, *Siue consentit siue malignatus est dominus*, vbi *glossa verb. Consentit.* ait: *expressè*, & *verb. Malignatus*, ait: *Scilicet tacendo.* Ergo apertè textus id discrimen constituit inter expressam voluntatem domini, qua seruum in id matrimonium collocat, & inter permissionem tacendo: vt in priori euentu dolus non desideretur: secus in posteriori, vt amplius n. 6. explicabimus.

3 II. Conclusio. Quando vterque contrahens est seruus, vel si alter liber, est conscius seruitutis, quamuis dominus consentiat, tradátque mancipium in matrimonium, non consequitur seruus libertatem. quod textus, n. 1. allegati, eam libertatem, donantes mancipio, expressè loquantur quando liber fuit seruitutis inscius. Deinde, quod fauor valoris matrimonij, eam libertatem necessariò petentis, cesset in hoc euentu. Cùm valeat matrim. absque mancipij libertate: nullus enim in libero adfuit error. At huic textus illi fauori innituntur (vt n. 1. probauimus.) Et ita docent Cou. 4. *decret.* 2. *p. c* 3. §. 7. *n.* 1. *vers. Secundo.* Ant. Cucus *l.* 5. *instit. maiorum t.* 12. *n.* 48. Valasc. *de iure emphyteut. q.* 37. *n.* 5. Veracruz 1. *p. spec. a.* 20. *Sed est dubium circa hoc.* Palac. 4. *d.* 30. *disp. vn. col.* 12. *vers. Argumentum autem.* Enriq. *l.* 11. *de matr. c.* 10. *n.* 4. *vers.* 4. P. Molina *to.* 1. *de iust. tract.* 2. *disp.* 39. §. *Septimus est.* Viuald. *candel. Sacram.* 1. *p. de matrim. n.* 124. Batth. à Ledes. *de matr. dub.* 31. *concl.* 6. Lud. Lop. 2. *p. instruct. de matr. c.* 47. vbi de imped. conditionis *col.* 5. Vega 2. *to. sum. c.* 34. *casu* 67. §. *Nota que aunque.* Vnde *l. reg.* 4. *tit.* 22. *p.* 4. ibi: *Casando siervo alguno con muger libre, sabiendolo su señor, è non lo contradiziendo, fazese el sieruo libre por ende. Esso mismo dezimos que seria si casasse la sierua con hombre libre:* debet intelligi quando coniux liber fuit seruitutis ignarus, vt explicat *l.* 1. *t.* 5. *ead. p.* 4. Et eundem intellectũ adiuuat *l.* 5. *t.* 1. *l.* 4. *fori regij*, ibi: *Quien quier que sus sieruos casaren diziendo que son libres, no los pueda mas tornar à seruidumbre, mas queden libres.* Et ita explicant Cou. & Valascus: & addit Couar. se vidisse ita semel in regio prætorio Granatensi per sententiam definitum. Vnde non est audiendus Abb. *c. Illud, n.* 11. *de præsumpt.* dicens seruum fortè consequi libertatem, quando domino sciente init. matr. Idque probat, quod seruus sciente domino ad ordines promotus efficiatur liber, *c. Si seruus sciente, d.* 54. *quod est* D. Leonis Papæ. Sed textus nõ est ad rem: id enim expressè definitum in sacri ordinis honorem, non est cur ad matrimoniũ trahatur, in quo nullo pacto eadem ratio inuenitur.

Difficultas autem est, quando dominus non collocat ancillam in matr. cum libero seruitutis ignaro, sed conscius matrimonij tacet seruitutem? Quidam enim aiunt eam ex hoc non donari libertate quod tacens, non censeatur consentire in iis, quæ in ipsius præiudicium redundant, vt tradunt omnes DD. *reg. Is qui tacet*, 44. *de reg. iuris, in* 6. *cum glossa ibi verb. Is qui tacet* & Dyno *ibi n.* 4. Secundò, quod taciturnitas minimè potentis, impedire non operetur consensum. At dominus nequit impedire matrim. serui. quod lex concedens libertatem seruo in hoc euentu innitatur præsumptioni voluntatis domini, concedendæ libertatis: ac proinde non obligat, vbi dominus eum animum minimè habuerit. Huius sententiæ sunt Palud. 4. *d.* 36. *q.* 2. *a.* 1. *concl.* 2. *n.* 8. *in fin. & ibi* Suppl. Gabr. *q.* 1. *a.* 3. *concl.* 1. *fine*, vbi hanc ancillam non effici liberam iure canonico: & licet videatur manumitti iure ciuili, id non tenere in hoc casu, asserunt. Et licet neuter explicet, an liber ignoret seruitutem: at manifestè in hoc euentu ambo loquuntur: in hoc enim solo disponit ius ciuile. Et expressè tanquam probabilius sustinent Veracr. 1. *p. spec. art.* 30. §. *Dubitatur adhuc.* Lud. Lop. 2. *p. instruct. de matrim. c.* 47. *vbi de impedim. conditionis, col.* 5. 4

III. Tamen conclusio sit. Satis est vt seruus vel ancilla consequantur libertatem, vt domino tacente conditionem seruilem consciõque matrimonij, illud ineant cum persona libera seruitutis ignara. Ita enim expressè definitur *auth. Ad hoc, C. de Latina li. & auth. de nuptiis colla.* 4. §. *Si verò decretum, vers. Hoc autem decernimus, & l. reg.* 1. *t.* 5. *p.* 4. & ratio huius decisionis est, quod dominus tunc non aperiens conditionem seruilem sui mancipij, est in culpa, & dolo graui iniuriæ contrahenti libero illatæ. Quare dignus est, vt in pœnam illius fraudis, & fauore matrimonij, vt illud sit validum, mancipium libertatem consequatur. Quare textus hoc statuentes non fundantur in præsumptione voluntatis domini, sed in vera voluntate puniendi taciturnitatem domini dissimulantis in eo euentu manifestare seruitutem. Et ideo hanc conclusionem docet *gloss. c. Si quis ingenuus, verb. Faciat el t.* 29. *q.* 2. Goffr. *sum. tit. de coniug. seru. n.* 1. Host. *sum. eo. tit. n.* 3. Astensis *sum.* 2. *p. l.* 8. *tit.* 15. *a.* 2. *q.* 3. Rosel. *verb. Impedimentum, imped.* 3. *n.* 1. Syl. *Matrim.* 8. *q.* 2. *dict.* 5. Sot. 4. *d.* 35. *q. vn. a.* 2. *col.* 3 *vers. Ex his colligitur.* Cou. 4. *decr.* 2. *p. c.* 3. §. 7. *n.* 1. *vers. Secundò*, Ant. Cuc. *l.* 5. *inst. maiorum, t.* 12. *n.* 48. Led. 2. *p.* 4. *q.* 54. *a.* 4. *paulò post principium*, Palac. 4. *d.* 30. *disp. vn. col.* 12. *vers. Est hæsitatio.* Valasc. *de iure emphyteut. quæst.* 37. *n.* 4. P. Molina *to.* 1. *de iust. tract.* 2. *disp.* 39. §. *Septimus est.* Enriq. *l.* 11. *de matrim. c.* 10. *n.* 4. *vers.* 5. Batth. à Led. *dub.* 31. *de matrim. concl.* 6. Viuald. *candel. Sacram.* 1. *p. matr. n.* 124. 5

Monuerim tamen desiderari dolum in domino sic tacente, vt mancipium consequatur libertatem. Quia *auth. Ad hoc, C. de Latina libert.* expressè petitur, vt dominus ex studio taceat. Et *idem auth. de nuptiis, coll.* 4. §. *Si verò decretum, vers. Hoc autem decernimus:* vbi *gloss. verb. Ex studio &* Bald. *de auth. Ad hoc, initio*, explicans, id est, dolo malo. Verbum enim studiosè, vel ex studio aliquid facere, importat in delictis, dolosè & fraudulenter, efficere, vt docent *gloss. fin. auth. Vt exactione dotis instante.* §. *fi. Cald. c. Præterea, de testib. cogendis n.* 3. *fin. & l.* 1. §. *Huius studij, n.* 4. *q.* 1 *ff. de iust. & iure*, Felin. *d. c. Præterea n.* 3. *vers. In textu, & c. Veniens n.* 5. *initio, de sinon.* Ias. *d.* §. *Huius studij, n.* 2. alios allegans Decius *c. Peruenit, el* 2. *notab.* 4. *in noua edit. n.* 11. & 13. *de appellat.* uParis. *addit.* ad Bart. *l. vnic. n.* 5. *C. de thesauris li.* 10. Idémque probatur, nam *d. auth. de nuptiis*, §. *Si verò decretũ. vers. Si verò.* sic dicitur, *Siue consensit siue malignatus est dominus.* Vbi *glo. verb. Malignatus*, ait, *Scilicet tacendo.* Vnde ignorantia quantumcunque crassa facti vel iuris excusabit. quòd vbi dolus exigitur, nulla ignorantia iuris vel facti sufficit (vt latè probabo lib. 10. disp. 32. n. 36.) Bald. *d. cap. Præterea.* 6

Præterea n.3.fine Felin.*ibi.n* 3.*verſ.In textu.* Iaſon *.proxime citatus.* Ex quo infero, non plecti dominum hac pœna amittendi ſerui, ſi non aduertens, vel ex ſimplicitate, quamtumcunque culpa lata interuenerit, taceat, quia deficit dolus. Rogabis tamen, an deſideretur ſent. iudicis, vt dominus dolosè tacens priuetur ſerui dominio? Eam enim deſiderari fortiter probat id eſſe pœnam fraudis. Verum non deſiderari eſt mihi certum, quòd *idem auth De nuptiis.§ Si vero decretum*, ſic dicat. *Priuamus dominum ita maligne cogitantem: & ille quidem cadat dominio. ad ingenuitatem vero ſeruilis perſona rapiatur.* Quæ verba latæ ſententiæ ſunt. Deinde quia ibidem dicitur eſſe validum matr. cum ea perſona ſeruilis conditionis initum à libero ignorante, quando dominus ſciuit, & tacuit. Quod ſuſtentari minimè poſſet niſi ipſo facto compararetur libertas, donec iudicis ſententia accederet.

7 Quidam extendunt dicta in 1. & 3. concluſ. vt procedant in ſeruo adſcriptitio: atque ita cenſent eum libertatem conſequi, ſi eum tradat dominus in matrm. libero eius ſeruitutis ignaro: vel ſciens vt liberum ducere vxorem ignaram, ſubticuerit ſeruitutem, quod libertas conceſſa à vera ſeruitute in hoc euentu, meritò extendenda ſit ad hanc ſeruitutem impropriam. Ita Valaſc.*de iure emphiteut. q.*37.*n.*4. Sed meritò contrarium docent *gloſſ.auth. De nuptiis §. Si verò decretum verb.* Mulierem. & Salicetus *auth. Ad hoc,n.vnic C. de Latina libert.* quod non militet ex hac libertate inde conſurgente, idem fauor matrimonij. Nam eadem adſcriptia ſeruitute manente, eius error non obſtat valori matrimonij, vt probaui diſp.præc.n.9. deinde, quod non tanti momenti ſit hæc fraus, ac quando eſt vera ſeruitus, ac ſubinde lex pœnalis non eſt ad aliam extendenda.

8 Ad arg.n.4. propoſita reſpondetur. Ad 1. dic, non concedi libertatem ex tacito conſenſu domini, ſed à lege in fraudis pœnam: nec eam inniti præſumptioni voluntatis domini, vt n.5. prob. Per hoc ſoluuntur 2. & 3. argumẽtum.

9 IV. Concluſio. Si dominus in matrim. tradat ancillam libero ſeruitutis conſcio, dotis inſtrumentum ancillæ cõficiens, eo ipſo ancilla efficitur libera. Conſtat ex *l. vn §. Sed & ſi quis homini.C.de lat.libert.* ibi: *Sed & ſi quis homini libero ſuam ancillam in matr. collocauerit, & dotem pro ea cõſcripſerit, (quod ſolitum eſt in liberis perſonis ſolum procedere) ancilla non latina, ſed ciuis efficiatur Romana.* Et quamuis textus non explicet an liber noſſe ſeruitutem fœminæ: at manifeſtum eſt ita intelligi: vt conſtat ex *auth.ad hoc*, quæ ibi ſtatim inſeritur, vbi quando alter ignorat ſeruitutem, decernitur ancillam conſequi libertatem ſiue dominus eã in matrim. collocans, dotalia confecerit inſtrumenta, ſiue non. Atque ita vt ſpeciale aliquid contineat *illa l. vn.§.Sed & ſi quis homini*, neceſſariò intelligi debet, quando etiam ſcienti dominus tradit conficiens dotalia inſtrumenta, idque amplius confirm. quod deciſio illius §. eo innitatur, quod dotem conſtituere pro fœmina, in ſolis liberis perſonis procedat, vt in eo expreſsè dicitur. Atque ita intelligunt *gloſſ.ibi* in caſus poſitione, & P.Molina *tom.1.de iuſt. tract.* 2 *diſp.*39 *§.Septimus eſt.* Idem ait Abb.*c.illud, n.*11.*de præſumpt.* ſi dominus conſtituat dotem aut donationẽ propter nuptias, ancillæ vel ſeruo, & refert *d.l.vn.§. Sed & ſi quis homini.* Sed ibi de ſola dote eſt ſermo, & de ſola ancilla: & quando lex voluit ſeruum quoque amplecti, id explicuit, vt conſtat ex *auth. Ad hoc nuper citata*, vnde non credo in hoc Abbati. Nec etiam fidem habeo. Enriq.*l.*11.*de matrim.c.*10. *n.*4. *verſ.*5. dicenti ancillam cenſeri manumiſſam, ſi ſeruus præſente domino, & non contradicente, dotalia inſtrumenta ancillæ conficiat. Nam textus ſolum id decernit, quando ipſe dominus conficit: vnde non eſt cur extendatur ad permiſſionem vt alius conficiat. Nec tandem credo Valaſco *de iure emphyteut.q.*37.*n* 4. addenti ſeruum quoque adſcriptitium hanc conſequi libertatem, ex confectione dotalium inſtrumentorum facta per dominum. Quod cum non ſit propriè ſeruitus, ſed ij ſerui verè liberi ſint, & ad certas ſolas operas teneantur, (vt dixi diſp.præced.n.1.) non eſt cur diſpoſitum in vera ſeruitute, ob actum qui ſolis liberis propriùs eſt, extendatur ad ſeruitutem ſecundùm quid, & in qua eſt vera libertas: ac proinde illa confectio dotalium inſtrumentorum non repugnat ſtatui. Atque ita n.7. ſimilem eiuſdem Valaſci extenſionem reieci.

Sed quid, ſi dominus ancillam ducat in vxorem, nunquid ea conſequetur libertatem? *gloſ.c.Si quis viduam,el* 2. 34.*de verb.* Ancilla, aſſerit. Et eam ſequuntur Arch. *ibi, fin.* Dominic.*fine.* Turrec.*n.vn.* Sylu.*verb.* Seruitus,*q.*4.*fin.* Probat *gloſſ.per auth.Ad hoc,C.de lat.lib.* quæ quidem nec verbum dicit ad hoc conferens, ſed ſolum quando dominus tradit ancillam libero ignoranti ſeruitutem: & ex *l.liberta,* 8.*C.de operis libert.* quæ nil etiam dicit, ſed ſolum libertam ductam in vxorem non eſſe cogendam operas præſtare. Idem tenent *gl.auth. Vt liberti de cætero aureo, §. Si quis autem, verb.legitimam.* Aſtenſ.*ſum.*2.*p.lib.*8.*tit.*15.*art.*2.*q.*2. 10

Verum cum nullus detur textus eam libertatem decernens, iure optimo ab hac opinione recedendum eſt, dicendũque iure communi attento eam ancillam minimè effici liberam. Et ita ſentiũt Cou. 4.*decret.*2.*p.c.*5.*§.*7.*n.*1.*verſ. Tertio.* Palac.4.*d.*30,*diſp.vn.col.*13. P.Molina *to.*1.*de iuſt. tr.* 2.*diſp.*35.*§.Sextus eſt.* Enriq.*l.*11.*de matr.c.*10.*n.*4. *comment. lit Z.* Emman. Sa, *ſum.verb.Matrimon.* vbi de impedimentis dirimentibus, *n.*1.*verſ.Si dominus.* Viuald. *candel. Sacr.* 1. *p. de matr.n.*125.

Attento autem iure regni Hiſpaniæ ancilla ducta à domino, fit eo ipſo libera. Sic enim expreſsè diſponitur *l.*1.*t.* 13.*p.*4.*fi.* ibi: *Tan gan fuerça ha el matrimonio, que luego que el padre e la madre ſon caſados ſe fazen por ende los fijos legitimos. Eſſo miſmo ſeria ſi alguno huuieſſe fiis de ſu ſierua, e deſpues d eſſo ſe caſſaſſe con ella. Ca tan gran fuerça ha el matrim. que luego que es fecho, es la madre por ende libre, edos fijos legitimos.* Et ita Greg.Lop.*ibi in fine,* ait ex ſolo matrimonio competere matri libertatem. Et fatentur omnes DD. n. 1. præced.alleg. Quare deciperetur exiſtimans deſiderari ad id, filium conceptum eſſe ex ea ancilla ſic ducta, quod in eo euentu videatur loqui ea lex. Nam duplicẽ vim tribuit ibi matrimonio, alteram legitimandi prolem antea conceptam, & ad hoc deſideratur proles. Alteram verò redigendi ancillam in libertatẽ: & ad hoc, nil confert habitã eſſe prolem ex ea, nec ne. De filiis verò antea conceptis ab eo domino ex illa ancilla, qui patris ſerui erant, nil diſponitur expreſsè in ea lege, circa eorum libertatem: at ſatis clarè id indicat, dum eos legitimos fieri, & per conſequens hæredes decernit. quod ſeruituti repugnat. Item, quia ſufficit vt dominus manumittat matrem, vt filij quoque, quos ex ea habuit, cenſeantur manumiſſi, vt bene docent *Cou. cum Fulgoſio per eum citato, &* Molina *n.praced.alleg.* Quod optimè probatur ex *auth. Vt liberti de cætero aureo §.Si quis autem,* ibi: *Neque enim quilibet eum putaturus erit voluiſſe filiorum quidem matrem legitimam eſſe, & hoc tam magnum donaſſe opus libidinis, proprios autẽ filios ex ſuo natos ſemine, adhuc relinquere ſeruituros.* Meritò autem dubitabis, an ſi filij ex ea ancilla nati ſint ſpurij, quod habiti ſint tempore, quo ipſa vel dominus erant coniugati: efficiantur liberi domino ducente legitimè ancillam, ſoluto iam priori matrimonio? Quia *is §.Si quis autem,* ait per matrimoniũ, & libertatem conceſſam matri, cõſequi filios libertatem, & ius ſuitatis. quod competere nequit filiis ſpuriis, eo quod non reddantur per matrimonium legitimi. Et lex partitæ tantum decidit filios effici legitimos. quod de ſolis naturalibus intelligi poteſt. Sed credo etiam ſpurios effici liberos. Et ita Cou. cum Fulgoſio, & Molinar.*proximè cit,* indiſtinctè aiũt manumiſſa matre, cenſeri quoque filios manumiſſos. At per id matrimonium cenſetur mater manumiſſa. Præterea ratio nuper adducta ex *illa § Si quis autẽ,* militat in his filiis: nimirum, non eſſe credendum voluiſſe patrem fieri matrem legitimã, id eſt, ingenuam, *teſte gloſſa ibi ver.legitimam,* & filios proprios vtriuſque ſeruos manere. 11

Tandẽ de poſteriori difficultate agendum eſt. An quando ancilla vel ſeruus ineunt matrim. cum perſona libera, ignara ſeruitutis, domino tradente in matrim. vel ſciente,

&

& tacente seruitutem: in quibus euentibus cum sequuntur libertatem ex ipsomet matr. iuxta dicta n. 1. 5. & 6. sit validum id matrim. Nam *lex regia 2. in fin tit. 5 p. 4.* ait eos libertatem consequi, at matrimon. esse nullum. Et videtur clarè approbare Gr. Lop. *ibi verb. Porque,* dum ait concordare *c. 2. & c. fin. de coniug. seru.* idem docet Gou. *4. decret. p. c. 3. §. 7. n. 1. vers. Secundo in fi.* Et ratio ipsa id ita suadet. Quod cum ex ipso matr. inito consequatur libertas, prius sit matr. initi libertate: ac proinde verò initũ sit inter personam liberam, & seruituti subiectam, cum conditionis seruilis errore: in quo casu est irritum matrimonium *c. 2. de coniug. seru.*

14 Verùm in *auth. de nuptiis, §. Si vero decretum, vers. Hoc autem decernimus, & vers. Si verò,* dicitur & eos seruos consequi libertatem, & matr. consistere. Et ita tenendum est. Nec obstat *lex regia in praeced. alleg.* Solùm enim arguit conditores illius fuisse in ea opinione, non tamen habet vim legis quoad decisionem nullitatis matrimonij, bene tamen quoad libertatem dandam seruo illi. Quod prius sit fori Ecclesiastici: posterius autem, secularis. Nec etiam obstat ratio contraria. Quia cum statim eodem momento, quo perficitur matr. maneat coniux seruilis conditionis effectus liber seruitus illa est nullius cõsiderationis, nec obest matrimonij fini, nec affert incommoda, ob quæ ius Ecclesiasticũ irritauit matrimonium cum errore conditionis initum, vt in fortioribus terminis probaui disp. præced. n. 4. Et ideo hanc partem sustinent *gl. c. Si quis ingenuus, verb. Faciat, el. 1. 29. q. 2.* Goffr. *c. fi. de coniug. seru. & ibi* Ioan. And. *fin.* Abb. *fin,* Anchar. *ad fin.* Card. *ad fin.* Alex. de Neuo, fin. Ant. *n. 10.* Præpos. *fin.* Rich. *4. d. 36. a. 2. q. 2. fin.* Altensis *sum. 2. p. l. 8. tit. 15. a. 2. q. 3. fi.* Angelus *Matr. 3. imped. 4. n. 7.* Syl. *Matr. 8. q. 2. d. 5.* Tabiena *verb. Impedim. imped. 1. q. 12. n. 13.* Sot. *4. d. 35. q. vn. a. 2. col. 3. vers. Ex his collig.* Ledes. *2. p. 4 q. 54. a. 1. in fin. & a. 4. paulo post princ. §. Sed est dubium, in fine: & §. Sed rursus est dubium.* Ver. *c. 1. p. spec. a. 34. §. Sed est dubium circa hoc: & in fin.* Palac. *4. d. 30. disp. vn. col. 12. vers. Argumentum autem.* Angles Flor. *lib. 1. p.* vbi de matr. *q. 10. de errore cond. a. 1. dub. 1. concl. 3.* Ant. Cucus *l. 5. institutionum maiorum t. 1. 12. n. 48.* Enriq. *l. 11. de matr. c. 10. n. 4. vers. 4. & 5.* Barth. a Led. *de matr. dub. 31. concl. 6.* Petr. de Led. *de matr. q. 52. a. 1. dub. vlt.* Lud. Lop. *2. p. instruct. de matr. c. 47.* vbi de imped. condition. *col. 5.* Emm. Sa *sum. verb. Matr.* vbi de imped. dirimentibus, *n. 1. vers. Si liber.* Vega *2. tom. sum. c. 34. casu 67. & seq.* Manuel *1. tom. sum. 2. edit. c. 223. n. 4. concl. 4.* Cannedo *summa Sacram.* vbi de matrim. *c. 4. n. 28.*

DISPVTATIO XXI.

An seruis integrum sit matrimonium inuitis dominis inire: ac nefas sit illos impedire: ac vtri tunc potius satisfacere teneantur, domino an coniugi?

SVMMARIVM.

Quotuplex quæstio disputatur, num. 1.
Proponuntur suadentia non posse seruos inuitis dominis contrahere, n. 2.
Possunt serui inuitis dominis matrimonium inire, n. 3.
An valeat consuetudo, vt ducens ancillam fiat seruus, & excuset ignorantia? n. 4.
An peccent domini minitantes damnum inferendum, aut beneficij subtractionem seruis contra eorum voluntatem contrahentibus? n. 5.
An peccent domini ob id punientes seruos? n. 6.
An teneantur domini consensum præbere? n. 7.
An dum cogitat seruus de matrimonio ineundo, possit dominus illum aliò mittere? Proponuntur suadentia id nefas esse. n. 8.
Explicatur sententia Authoris: & satisfit rationibus contrariis, n. 9.
Soluuntur argumenta. Et enodatur c. fin. 29 quæst. 2. n. 10.
Seruus per contractum matrimonij non eximitur a domini obsequiis, quoties non obstant debito coniugali, n. 11.
Quid, quando non simul stant, vtri potius satisfaciendum sit? Referuntur tres sententiæ, n. 12. 13. 14. Proponitur sententia Authoris, n. 15.
Qualiter dominus conniuens matrimonio serui, possit illũ occupare? n. 16.
An dominus teneatur concedere locum seruo ad debiti exactionem, quando contra eius voluntatem contraxit? n. 17.
Soluuntur argumenta, n. 18.

1 Duplex est quæstio tractanda. Prior, de licentia seruorum ad ineundum matrimonium inuitis dominis. Posterior, vtri potius tunc satisfacere teneatur seruus?

Quæstio prior. An seruis integrum sit, contra domini voluntatem matrim. contrahere? Id enim minimè licere, suadetur 1. ex *Concilio* Cabilon. *2. c. 30.* & refertur *c. fin. 29. q. 2.* vbi postquam decretum est coniugia seruorum soluenda non esse: sic subditur: *Et hoc in illis obseruandum est, vbi legalis coniunctio fuit, & per voluntatem dominorum.* Vbi *gl. verb. Legalis,* explicat, id est, legitima. Ergò à contrario sensu, vbi contra domini voluntatem sunt dirimenda. 2. ex *can.* 40. D. Basilij, ibi: *Quæ præter domini sententiam se viro tradidit fornicata est. Quæ autem postea libero matrimonio vsa est, nupsit. Quare illud quidem fornicatio; hoc verò matrimonium. Eorum enim qui sunt in alterius potestate, pacta conuenta firmi nihil habent.* 3. ex constitut. Apostol. ibi enim (vt refert D. Clem. *lib. 8. constit. Apost. c. 34.*) sic habetur: *Fidelis vir, aut fœmina serui copulati, vel separentur aut eiiciantur.* 4. quod, si est ancilla contrahens, inferat magnum damnum proli quæ in seruitute nascitur. 4. quod nequeat seruus ad ordines aut religionẽ transire absq; domini licentia. Cũ tamẽ huius status causa potior sit, illo enim diuinis obsequiis mancipatur. Tandem, quia cum seruus peculium domini sit, nec potestatem sui corporis habeat; non potest eam in vxorem transferre, eo vel maximè, quod id in graue domini præiudicium vergat.

3 At certa res est, posse seruos inuitis dominis licitè matrimonio copulari. Et ita est sententia D. Thom. *4. dist. 36. q. vn. art. 2. corp.* quem vniuersi sequuntur. Et constat *ex c. 1. de coniug. seru.* ibi: *Nec inter seruos debent matrimonia vllatenus prohiberi: & si contradicentibus dominis & inuitis contracta fuerint, nulla ratione sunt propter hoc dissoluenda.* Ratio autem D. Tho. & communis, ea est. Quod ius dominorum non se extendat, vt seruis matrimon. eiúsve vsum prohibeant. Cùm ius naturale & diuinum id concesserit ad naturæ humanæ propagationem, & in remedium contra concupiscentiam. Quod ius nec sublatum est, nec auferri potuit iure gentium, quod seruitutem induxit. Sicut enim appetitus naturæ fertur naturali quodam motu ad indiuidui conseruationẽ, exercendo actus ad id necessarios vt comestionẽ, somnum, &c. ita ad speciei conseruationem per generationis actum. Quare sicut seruus non subditur domino quoad actus priores, nec ab ipso impediri potest: ita nec quoad posteriorem. Sed hanc rationem impugnat Scot. *4. dist. 36 q. 1.* quod libertas iure naturæ competẽs potuerit iure gentium impediri, ex iusta causa. Deinde; quia non omnis qui tenetur cõseruare indiuiduum, tenetur speciem multiplicare: ac proinde non procedit id simile; nisi in solo casu, quo serui tenentur ad matrim. ratione conseruandæ speciei. Qui casus nunquam accidet, cum iam natura valde propagata sit. Sed dic diuersam esse rationem. Nam libertas homini concessa est propter particulare ipsius personæ bonum, ac proinde sicut propria sponte potuit se illa priuare ipsemet homo, ita ex iusta causa potuit ius gentium idem efficere. At matrimonium concessum est ob bonum publicum, in remedium concupiscentiæ, vt vitarentur fornicationes, & alia carnis flagitia: item ob bonum naturæ, ad eius propagationem. Quare nulli iuri positiuo id datum est, vt possit omnino matrim. alicui interdicere, nisi ipsemet perfectioris status auidus, continentiæ voto se Deo adstringat. Quamobrem sim. Ile allatum à D. Thom. & communi, licet non teneat in omnibus, at tenet in hoc, vt sicut homo non subditur domino quoad actus ad indiuidui conseruationem requisitos, ita nec quoad actus ad conseruationem speciei necessarios, vtrique enim actus inter naturales computantur. Et confirmatur, quia seruus non subditur domino, nisi quoad ciuiliá obsequia. Matrimonium autem ad naturæ officium spectat. 2. quia ius hominis ad matrim. contractum, est potius ius ipsius naturæ humanæ, ad suam propagationem & conseruationem, quàm ius priuatum cuiuslibet indiuidui. At seruus amittit quidem iura priuata, quæ per seruitutem ad dominium transferuntur: non tamen

men ius ipsius naturæ. Tandem, quia si aliqua ratione prohibitum esset seruis matrim. absque domini consensu & esset aliqua culpa, non diceret *textus dict. c. 1.* nullatenus inter mancipia esse prohibenda matrimonia.

4 Valet tamen consuetudo, vt libera nubens seruo ancilla fiat. Sicut enim ius ex causa iusta potuit nouum seruitutis modum inuenire, ita & consuetudo. Et tunc fœmina alienigena, in eo loco contrahens ligaretur ea consuetudine, cum viri domicilium sequatur. At si ignoraret consuetudinem, aut illum esse seruum, excusaretur. Quia sicut statura ciuium non ligant ignorantes, vt habetur *c. 1. de constit. in 6.* ita nec consuetudines: sic Palud. 4. *dist. 36. quæst. 1. art. 3. conclus. 5. num. 21. & ibi* Supplementum Gabr. *quæst. 1. art. 3. dub. 6.* D. Anton. *3. p. tit. 1. c. 3. §. in fine.*

5 Ex his deducitur nefas esse domino, matrim. serui impedire. Quare iure optimo serui ab Ecclesia defenduntur, ac proteguntur aduersus dominum prohibétem. Cùm enim serui sint in hoc sui iuris, nec domino subdantur, iniustè dominus interdiceret eis suo iure vti, quod omnes DD. fatentur: & licèt non explicent num hæc culpa sit mortalis: at rei grauitas facilè & apertè docet non posse esse solam venialem. Quare nec poterit dominus minitari seruo aliquod supplicium seu damnum inferendum, si matrimonium ineat. Cum ob id punire illum nequeat, vt dicemus numero sequenti. Potest tamen subtractionem beneficij, quod in ipsum sua sponte confert dominus, minari, vt deinceps fore, vt non ita splendidè ipsum induat, ac delicatè tractet, ac in vilioribus occupet quia cum hæc beneficia sua sponte conferat, potest pro libito auferre: vnde non poterit seruus meritò conqueri. Sicut nec pater potest matrimonij contractum filio impedire, mala minando, potest tamen quæ iure permissa sibi sunt minari: vt exhæredationem casu, quo ius sibi permittit: subtractionem tertiæ partis & quintæ bonorum, vt leges Hispaniæ permittunt, & in ea parte substantiæ paternæ cæteros fratres præferendos esse (vt diximus lib. 4. disp. 22. n. 5.) Et hoc quando nondum sponsalia iniit, vt ibi dixi.

6 2. Deducitur, nec posse tuta conscientia seruum à domino puniri, quod matrimonium inuito domino inierit, quia vsus est iure suo, ac in nihilo deliquit. Ita Barth. à Ledes. *de matrim. dub. 31. concl. 4.* Petr. de Ledes. *de matrim. q. 52. a. 2. in corollario, quod infert ex 2. conclus.* quod si roges, an ea culpa esset lethalis? Existimo id ex supplicij qualitate diiudicandum esse. Si enim id esset graue, culpa lethalis admitteretur, qualis non esset, si delicto supplicium responderet.

7 Non tenetur tamen dominus consentire in serui matrimonium, sed potest tutò reniti, nullum obstaculum afferendo, quia consulit sibi, ne id damnum subeat, quod ex consensu sibi redundare plerique DD. affirmant, vt videbimus, n. 12. & duplici seq. & disp. sex prioribus numeris. Ita docent Palac. 4. *d. 30. disp. vn. colum. 8. dub. 4.* Enriq. *lib. 11. de matrim. c. 10. n. 4. vers. Sexto.* Emmanuel Sa, *summa verb. Matrimonium*, vbi de impedimentis dirimentibus, *n. 1 vers. Cum seruo.*

8 Sed dubitabis, an domino certiori facto mancipium de matrimonio ineundo tractare, fas sit illud alio vendendum mittere, quod se incolumen seruet, damnique immunem, quod ex serui matrimonio in ipsum dominum redundat? Et nefas esse suadet, inde ius serui ad matrimonium impedire. Deinde, quod iudex Ecclesiasticus à mancipio aditus coget statim dominum, ne aliò amandet, dum de matrimonio tractatur, donec causa hæc absoluatur. Præterea: fauent huic parti quæ attuli lib. 3. disp. 18. n. 29. ad probandum irritum esse matrimonium initum absque parocho & testibus, in loco vbi non viget Tridentinum, quando contrahentes data opera eò tendunt, vt ea forma non seruata, matrimonio iungantur. quod nemini fraus & dolus patrocinari debeant.

9 Existimo tamen sic in hac quæstione distinguendum. Si iam matrimonium cœptum sit, quia seruus fidem suam allegauerat alicui, de matrimonio cum ea contrahendo, nefas erit domino eo medio vti. quia per illa sponsalia, quæ quoddam matrimonij initium sunt, iam est cœptum & velut in fieri matrim. Deinde, quod seruus inuito domino potuerit fidem suam adstringere, ac proinde legitimum ius compararit fœmina, vt seruus promissis stet etiam renitente domino. Nequit ergo dominus ius hoc alteri acquisitum, & à sua voluntate independens impedire. Quod si dicas, posse matrim. iam inito seruum in partibus remotis venundari: cur igitur id post sola sponsalia minimè licebit? Resp. suppositum à me non admitti, quamuis à multis concedatur, vt dicemus disp. seq. At esto id esset verum, adhuc diuersa est ratio. Quia matrimonio iam inito, illud non impeditur ea venditione, quod si impediatur vsus, sentiunt Authores admittentes eam licere, ius domini ad vendendum antiquius esse iure vsus matrimonij, non tamen ipsius contractus, atque adeo illi præualere. At verò quando sola sponsalia sunt inita, impeditur ius antiquius, & potentius ad matrimonium ineundum inuito domino. Si autem sponsalia nondum sunt inita, poterit vtique dominus sic venundare. Quia vsque tunc nulli tertio ius est acquisitum, ac proinde non est ius suum vendendi seruum, domino interdicendum. Deinde, quod id non sit directè impedire matrimonium, sed vti iure suo vendendi seruum, quo dominus suæ incolumitati consulat. Præterea, quia iure suo vtens non potest dici fraudem committere, vt pluribus adductis exornaui, contraria soluens l. 3. d. 18. n. 29. c. 1. Item, quia quamuis pater nequeat filij matrimonium impedire, minis & terroribus grauibus, at potest quando id eum dedecet matrimonium, bono modo iure suo vtens, illi obstare, vt probaui lib. 4. disp. 22. n. 5. & seq. Cur ergo non poterit dominus vt se indemnem seruet, bono modo impedire, seruum distrahendo? Et ex his constat solutio eorum, quæ num. præcedenti obieci. Et id præceptum iudicis est propter præsumptionem violentiæ illatæ à domino, ne serui contrahant.

Ad arg. n. 1. proposita respondetur. Ad 1. dic cum *glo. in eo c. fi. verb. Voluntatem*, supplendum esse maximè: atque ita sensus est, nunquam ea matrimonia dissoluenda esse, præsertim autem quando domini consensere. Ad 2. respondet Turrian. *in l. 8. constitutionum. Apostolicarum* Diui Clement. *c. 34.* non significare D. Basilium, dirimendum esse huiusmodi coniugium, sed non legitimè nupsisse ancillam, quæ absque domini permissu se in matrimonium tradidit, sed potius intemperanter ac libidinosè: vt fornicatio potius videatur, quam matrimonium. quod (ait) ad exaggerandum crimen, dum est, non autem vt coniugium fiat irritum. Sed fateor me hanc solutionem non posse capere. Et ita *Balsamon in additione ad eum canonem*, sentit D. Basil. in ea fuisse sententia, vt matrimonium ancillæ absque domini consensu sit irritum. quod apertè ea verba ostendunt: *Eorum enim, qui alterius potestati subditi sunt pacta conuenta nil firmi habent.* Præterea, quia nulla culpa commissa est in eo ancillæ, non petito domini consensu, matrimonio. Quamobrem non inuenio commodam solutionem, sed verè Diuus Basilius in ea fuit sententia. Res enim hæc non erat ita clarè eo tempore decisa. Ad tertium respondet *idem* Turrianus *in eundem locum*, non intelligi de dissoluendo matrimonij vinculo, sed de corporum separatione: atque ita ne Euangelium blasphemè vituperaretur, quasi docens seruos fraudare dominum, eúmque incommodo afficere, cum ministerium conuictu coniugali impeditur: constituerunt Apostoli, vt serui absque domini consensu ineuntes matrimonium, separarentur corpore, aut eiicerentur ab Ecclesia. Et placet solutio. Tunc enim id expediebat, ad vitandum scandalum neophytorum in fide, quod tamen iam cessauit. Ad quartum dic, melius fore proli sic esse, quam non esse. Ad quintum dic, longè disparem esse rationem. quia per ordines, & religionem, totum tempus traditur Deo: (vt bene ait D. Thom. *4. dist. 36. quæst. vnica, art. 2. ad 5.*) at secus per matrimonium. Præterea obligatur homo per religionis

religionis professionem, & ordinem, ad opera naturalibus superaddita, & in quibus dominus habet potestatem: qua caret in naturalibus, ad quæ se obligat per matrim. Ad vltimum dic, non in omnibus esse sub domini potestate, sed in ciuilibus obsequiis.

11 Quæstio posterior. Vtri potiùs teneatur seruus coniugatus satisfacere, domino an vxori? Difficultas hæc procedit, vbi ita alterum alteri obstat, vt simul stare nequeat. Alioquin enim certum est, seruum per contractum matr. minimè eximi ab obsequiis consuetis domino præstandis, vt constat ex *c. 1. de coniug. seru.* ibi: *Debita tamen & consueta seruitia non minus debent propriis dominis exhiberi.* vbi Host. *n. 9. super verb. Consueta*, Io. And. *n. 4.* Ant. *n. 7.* Anchar. *n. 5.* Alexan. de Neuo *n. 22.* explicant, maximè consueta, quia etiam non consueta obsequia serui debent domino. Quippe quicquid seruus est, domini est, *Item nobilis, Instit. Per quas personas nobis acquiratur.* Vel secundo, quia si alicubi viguisset consuetudo, vt serui coniugati ad certa quædã obsequia adstringerẽtur, Ecclesia eã tueri deberet.

12 Tota autem difficultas eò pertinet, quando non simul stant obsequium domini, ac reddere vxori debitum, vt si eodem tempore coniux debitum petat, & dominus aliquod seruitium, quod tunc debito reddendo impedimentum præstet. quia in re variæ sunt sent. I. dominum præferendum affirmat. Nititur *c. 1. de coniug. seru.* vbi traditur seruum teneri ad consueta domino obsequia præstenda, non minus quàm si coniugatus non esset. Cùm ergo non sit minor obligatio erga dominum, ac in ipso præponderet priùs sibi obligatum esse seruum, & eo affectum onere ad nuptias transiisse. Res enim cum suo onere transit ad possessorem, *c. Ex litteris, de pignor.* ius domini præualet. Et confir. *ex regula, Qui prior est tempore, potior est in iure, de reg. iuris, in 6.* Nec obligatio superueniẽs cum prioris detrimento induci potuit. Et ideò sic tenent Goffredus *sum. tit. De coniug. seru. n. 2.* Innoc. *c. 1. n. vn. de coniug. seru. & ibi* Host. *n. 10. super verb. Exhiberi, Lex reg. 2. t. 5. p. 4.* Temperant omnes hi, nisi periculum fornicationis immineret vxori, non reddito statim sibi debito. Præponderaret enim hæc ratio, vt postponeretur in eo euentu dominus, nisi (vt ait Host. *n. 11.*) mortis expositus esset dominus periculo, superueniente inimico.

13 II. Sent. docet ad ferendum iudicium, vtri potiùs satisfaciendum sit, speciales circumstantias occurrentes attendendas esse, nimirum periculum incontinentiæ, aut damnum petenti coniugi ex dilatione imminens, & detrimentum domino redundans ex mora præstandi obsequij, si prius seruus coniugi reddat: & illius causam anteponendam esse, qui maiori necessitate vrgetur, cuique mora grauius damnum inferet, quod secundùm naturalem æquitatem vrgentioris necessitatis habenda sit ratio: nec seruus teneatur domino, aut coniugi, nisi quando iustè & secundùm rationis limites exigunt. Quos prætergrederetur volens sibi satisfieri, postposita alterius grauiori indigentia. At ex natura rei, & vbi cætera essent paria, attẽdendum esse, an matrimonium ex domini consensu, an potiùs ipso inscio, contradicentève initum sit, vt in priori casu cóiux petens sit præferendus. Quia dominus matr. concedens cessit iure suo, ac subinde omnia quæ ipsum petit, concessisse visus est. Concesso enim principali, concessum quoque videtur accessorum, *c. Prudentiam de officio deleg.* In posteriori autem dominus anteponendus sit, quod eius ius seruum anterius sit, vt n. præced. probauimus. Ita sentiunt D. Ch. *4. d. 36 q. vn. a. 2. ad 3.* vbi D. Bonauent. *a. 1. ad vlt.* Durand. *q. 2. n. 4.* Supplementum Gabriel. *q. 1. art. 3. dub. 3. corol. 1. & 2.* Ant. *c. ... n. 10. de coniug. seru.* vbi Abbas *n. 6.* Alexand. de Neuo *n. 10.* Maioris *4. d. 30. q. 1. ad finem, verf. Ad secundam partem dubij.* Ioan. de Friburgo *in summa confessorum l. 4. tit. 4. q. 10.* Astensis *sum. 2. lib. 8. t. 15. a. 2. q. 5.* Supplem. *sum.* Pisanæ, *verb. Seruus 3. n. 2.* Tabiena *verb. Impedimentum, impedim. 1 q 7. n. 8.* Armill. *verb. Matrimonium n. 6.* Turrecr. *c. 2. n. vn. 29. q. 2 in solutione ad I.* Montaluus *l. 2. statim in princ. tit. 5. p. 4. & ibi* Greg. Lop. *verb. De su senner,* iuncto *verb* Enemiga. Sot. *4. d. 35. q. vn. a. 1. ad 2.* Ledes. *2. p. 4. q. 54. a. 4. col. 2. §. Circa materiam tertij,* Palacios *4. d. 30. d. disp. vn. col. 10. dub. 6.* Petr. de Led. *de matr. q. 52. a. 2. ad fin.* Emm. Sa *sum. verb. Matrimonium,* vbi de impedimentis dirimentibus *n. 1. verf. Dominus consentiens* Bart. à Led. *de matr. dub. 31. concl. 4.* Lud. Lop. *2. p. instruct. de matr. c. 47.* vbi de impedimento conditionis, *tribus columnis ante fin. §. Circa prædictam.* Insuper eandem distinctionem admittunt, nimirum, vbi sciente domino matr. est contractum, præferendum esse dominum, secus quando ignorante, vel contradicente, Ioan. Andr. *c. 1. n. 9. de coniug. seru.* vbi Anchar. *n. 7.* Præpos. *n. 6. verf. In glossa vltima.* Richard. *4. d. 36. art. 4. q. 2. & ibi* Palud. *q. 2. a. 2. n. 14. concl. 4.* D. Anton. *3. p. t. 1. c. 3. §. 2. notab. 1.* Rosella *verb. Seruus 3. n. 1.* Angelus *Matrim. 3. impedim. 4. n. 15.* Syluest. *verb. Seruitus, q. 7.* Nau. *sum. c. 22. n. 34.* Arboreus *l. 11.* Theolophiæ, *c. 16 dub. 2.* Veractuz *1. p. spec. a. 30. concl. 2. iuncta concl. 4.* Limitant Ioan. Andr. Anchar. Præpos. Rosella, Arboreus, nisi periculũ incontinentiæ sit in coniuge, tunc enim ille anteponendus est. Addunt Sotus, Emm. Sa, Barth. à Led. Lud. Lop. in dubio an cætera sint paria, & vtrius necessitas præponderet, fauendum esse matrimonio, præsertim incontinentiæ periculo imminenti, quod ius naturale matrimonij iuri gentium seruitutis præferatur.

III. Sent. ait, etiam contradicente domino inito matrimonio, potius morem gerendum esse coniugi petenti, nisi dominus graui necessitate obsequi statim sibi præstandi opprimeretur, vt si ab hostibus necãdus inuaderetur. Ducitur, quod mora reddendi debiti coniugalis modica sit: ac proinde æquum sit, ac rationi consonum, vt dominus eam patiatur, quo matrimon. oneribus satisfiat. Huius sententiæ videntur *gl. c. 1. verb. Seruitia, de coniug. seru. & ibi* Card. *n. 5. q penult.* Henric. *ibi n. 1.* Monaldus *summa,* vbi de matrim. *t. De impedimento conditionis paulo post principium:* dicunt enim absque aliqua distinctione prius satisfaciendum esse coniugi. Et tenent in propriis terminis Host. *summ. tit. de coniug. seru. n. 4. init.* Cclaia *4. dist. 36. q. 1. dub. 2. ex iis, quæ monet post 2. argumenti solutionem.* 14

Cæterùm, quamuis videam communiter DD. distinguere inter matr. m. initum à seruo, domino volente, & initum domino ignorante, aut contradicente: nulla tamen ratione mihi persuadere possum, aliquid discriminis inter matrimonium vtroquis modo contractum interesse. Quia si res hæc attentè perspiciatur, fundamentum, cui discrimen innititur, valde dubium est: nimirum ius domini in seruum antiquius esse iure vxoris in ipsum seruum acquisito per matrimonium. Imò dicendum est antiquius esse ius vxoris, ac proinde, id cæteris paribus, anteponendum, quod sic explico. Dupliciter ius hoc vxoris considerari potest, vno modo quoad possessionem actu apprehensam in corpus coniugis ratione matrimonij initi, & hoc modo loquendo, non dubium est, quin ius domini anterius sit, coniux enim seruituti addictus erat, cùm sui corporis potestatem tradidit per matrimonium. Altero modo quoad suam primæuam originem, ex qua principium traxit, viresque assumpsit: & hoc modo ius coniugis in seruum antecedit iuri domini, quod proficiscatur ac robur accipiat ex iure naturali primæuo, quod habent serui ad potestatem sui corporis tradendam per matrimonium quod quidem præfertur iuri gentium, ac priùs illo est, quo aliqui in seruitutem redacti sunt, vt ex mente D. Thomæ, & communi diximus num. 3. quod ius per contractum coniugalem transfert seruus in coniugem: eo enim ipso, quod seruus ius naturæ habeat antecedens omnem seruitutem, transferendi potestatum sui corporis per matrimonium in coniugem, coniux ille, in quem transfertur, acquirit ius illud primæuam serui. Sicut si à tempore antiquo domus esset tradita Petro, & successoribus, eum hoc onere, vt possit ex voluntate Pauli, eiúsque successorum, quandocumque seruitus imponi in fauorem tertij: cùm post longa tempora successor quispiam Petri seruitutem imponeret in Ioannis 15

fauorem, Ioannes ille ius posterius haberet iure Petri, & successorum, si apprehensionem possessionis iuris seruitutis attendas: prius autem, si originem eius, ex qua vim accepit, consideramus. Nam innititur conditione & pacto, sub quibus antiquitus tradita est domus Petro, quæ cum suo onere transiit in perpetuum in successores, *c. Ex literis, de pignor.* Atque ita Ioannes hic, cui de nouo ius illud seruitutis concessum est, potest inuito domus domino ea seruitute vti: eo quod habeat ius antiquius in sua primæua origine. Ita ergo (ni fallor) contingit in matrimon. Quando enim ius gentium seruos aliquos efficit, cum eo onere potestatem illorum dominis tradidit, vt seruaretur illæsum ius naturæ seruorum, ad id grauamen imponendum domino, eiúsque seruitio, vt possent serui ipsis renitentibus dominis potestatem sui corporis per contractum coniugalem in coniugem transferre. Hac igitur potestate in coniugem translata, ius illud in coniugem transmissum, posterius quidem est iure domini quoad possessionis apprehensionem: priùs autem quoad originem & fundamentum. Nam fundatur in iure, quod habebat seruus ad illam translationem efficiendam, consurgenti ex conditione, qua iure gentium effectus est seruus, traditúsque domino. Poterit ergo coniux eo iure vti inuito domino, iúsque domini, vbi cætera sunt paria, postponendum erit. Deinde, cùm quia seruus omnino sui iuris sit, instar liberorum, ad matrim. contractum celebrandum, neque in hoc pendeat à domini voluntate: nil refert, an dominus consentiat, an dissentiat. Dices nil referre ad matrim. ineundum: valde tamen ad liberum matrimonij vsum conducere. Sed id non obstat, quia cum ex matrim. consequatur ius ad ipsius vsum, & inane sit matrimon. absque eo iure, eo ipso, quod liberum est matrim. liber quoque esse debet rationi consonus vsus ipsius. Ex his ergo mihi persuadeo, attendendas esse circumstantias ad discernendum in euentibus specialibus, vtri potiùs teneatur seruus satisfacere domino an coniugi: atque illi potiùs obsequendum esse, cuius necessitas magis vrget: vti dicebat 2. sent. num 13. relata: at vbi cætera sunt paria neutrius necessitate præponderanti, potiores esse coniugis partes, vt sibi reddatur debitum postulanti, siue conniuenti siue inuito domino matr. initum sit: vt ait tertia sent. n. præced. relata. Quod ius coniugis potius & vetustius sit, vt proximè probaui.

16 Hoc tamen prudenti moderatione, & non metaphysico & exacto rigore accipiendum est, sed morali modo. Ius etenim coniugis, siue volenti domino matrim. sit contractum, siue eo inuito, non aufert ius seruitutis, ac debita obsequio domino præstanda: atque ita non erit in potestate alterius coniugis situm, ea passim, aut plus iusto impedire, crebra debiti petitione. Sicut enim viro liberum est, vxore deserta, aliquamdiu abesse pro negotiis expediendis: nec ius vxoris est obstaculo huic absentiæ: ita etiam domino licebit coniugem seruitute sibi subiectum in necessariis occupare, & cum aliquo proficiscitur, secum deferre, vt ministret: & aliò mittere causa alicuius negotij expediendi. Ius enim vxorium hæc ex mariti voluntate facienda, minimè impediret: ac proinde nec debet impedire facienda ex domini voluntate, cui vir iure seruitutis subditur. Non enim minùs iuris habet dominus in seruum, ne ratione matrimonij etiam suo consensu initi impediatur à quotidianis obsequiis, quam habet seruus ipse. Cùm totum quod seruus absque matrimonij læsione potest, subiiciatur domino & tantùm extra illius potestatem sit id, ex quo iuri matrimonij præiudicaretur. Præterea, quia lex matrimonij solùm obligat ad rationi consonam debiti solutionem: quæ iustis occupationibus minimè obstat. Sed obiicies, inde sequi, si vxor sit ancilla, non licere domino, modo exposito eam occupare: vt secum ducendo, relicto viro, quando aliquo tendit ad aliqua peragenda. Quia vxori id non permittitur propria sponte efficere, absque matrimonij præiudicio. Sed negandum est id sequi: atque admittimus id licere domino. Quia non esse licitam vxori profectionem licitam viro, non consurgit ex matrimonij lege: coniuges enim in ea sunt pares, atque ita vtrique liceret, aut neutri. Sed consurgit ex ratione capitis, quæ est in viro, atque ideo vxor illi subest in gubernatione domestica. Quare cum hoc non sit contra matr. legem, sed solum contra capitis rationem, ac domesticam gubernationem, quæ potiori iure competit domino respectu ancillæ, & ea lege vir eam duxerit, vt sub domini potestate ac domestica gubernatione foret, inde est vt idem liceat domino respectu ancillæ.

17 Hactenus de redditione debiti dicta, sunt quoque accipienda de ipsa exactione, siue enim seruus voluntate domini, siue absque illa inierit matrim. potius & antiquius habet ius ad honestam & moderatam debiti exactionem, quàm dominus iure seruitutis ad obsequia, quæ huic moderatæ exactioni impedimento essent. Quod æquè probat, ratio n. 15. adducta. Cùm enim vetustius sit ius serui ad matr. ineundum, præferendum quoque est quoad honestum matrimonij vsum: ne ius illud vanum & inane sit. At ad matrimonij vsum & reddere & petere spectat.

18 Ad argum. n. 11. proposita constat ex dictis n. 15. Is enim textus solum probat per matr. non effici seruum sui iuris, sed adhuc teneri ad consueta domino obsequia præstanda. Et n. 15. probaui ius coniugis esse anterius.

DISPVTATIO XXII.

Vtrùm integrum sit domino seruum coniugatum in partes longinquas vendendum mittere?

SVMMARIVM.

Referuntur variæ sententiæ à n. 1. vsque ad 6.
Si vxor libera sit, & possit commodè virum sequi, potest seruus vbicumque à domino venundari, n. 7.
Quid, si vxor ancilla sit, vir autem liber, n. 8.
Quid, si vterque coniux seruituti subdatur, aut si alter solus est liber, non potest commodè seruum sequi: & consensu domini est initum matrimonium, n. 9.
Quid, si in eo euentu seruus malè moratus esset, aut discolus, aut grauissima necessitate ipsum vendendi vrgeretur dominus, n. 10.
Quid, si ignorante aut contradicente domino initum est matrimonium, an sit licitum, seruum coniugatum in partes remotas distrahere n. 11.
An id peccatum sit contra iustitiam, n. 12.
An vt liceat hæc venditio, satis sit non inuenire iustum pretium in loco matrimonij, 13.
An dominus iniustè vendens in loco remoto seruum coniugatum, teneatur resarcire iniuriam, & qualiter, n. 14.
Vtrùm liceat hæc venditio, quando seruus tractat de matrimonio contrahendo. Remissiuè. n. 15.
Quid, si vterque coniux seruus sit diuersorum dominorum, diuersaque loca inhabitantium, n. 16.
Satisfit argumentis, n. 17.

1 VAriæ sunt in hac disput. Doctorum sententiæ. I. ait seruum siue voluntate domini contrahentem posse vbique locorum venundari: quamuis inde vsus matrimonij impediatur. Ducitur, quia integrum erat domino ante matrimonij contractum, seruum vbique locorum venundare: cui iuri non potuit seruus matrimonio inito præiudicare, nec à domini potestate amplius subtrahi: secus si conniuente domino contraxerit. Quia conniuens dominus matrimonio, cessit iure suo taliter vendendi, vt vsui matrimonij impedimentum præstetur. Deinde, quia cum absque domini consensu collocatur seruus in matr. transit cum suo onere, nimirum, iuris anterioris domini ad illum vbique vendendum. Huius sententiæ sunt, Card. *cap. 1. de coniug. seru. fine*, Scotus 4. *d.* 36. *q.* 1. *§. Dico ergo: & ad finem cap. Alma in ibi, quæst. vn. a.* 3. Supplem. Gabriel, *quæst.* 1. *art.* 3. *dub.* 3. *concl.* 3. *& coroll.* 1. subdens esse probabile non posse ita vendi. Nicolaus de Orbellis ibi *q. vn.* Guillelm. Borillong. *q. vn art.* 2. *in* 1. *probat. secunda concl. & ad fin. probationum.* Celaia *q.* 1. *in solut replica contra* 1. *argum.* Ledes. 2. *p.* 4. *q.* 54. *a.* 4. *colum.* 2. *§. Circa materiam tertij argumenti. statim in princ.* Palacios 4. *d.* 30. *disp. vn. colum* 9. *dubio* 5. Angles Floribus 1. *p.* vbi de matrim. *q.* 10. *de errore conditionis a.* 2. *concl.* 1. *&* 3.

II. Sen.

2 II. Sententia absque distinctione ait, cogendum esse dominum ne seruum taliter vendat, vt reddat matrimonij onera grauiora, non suppetente coniugi alteri facultate coniugio vtendi. Quia interest reipublicæ, ne quis re sua abutatur. § *penult Instit. De his qui sunt sui vel alien. iur.* Atque idem probat *l. Possessionum* 11. *C. communia vtriusque iudicij*, ibi: *Quis ferat liberos à parentibus, à fratribus sorores, à viris coniuges segregari.* Sic D.Th. 4. *d.* 36. *q. vn. a.* 2. *ad* 4. *& ibi* Palud. *q.* 2. *a.* 1. *concl.* 3. *n.* 9. *gl c.* 1. *de coniug. seru. verb. Seruitia, & ibi Innoc. n. vn.* Host. *sum. eo tit. n* 5. Monald *sum.* vbi de matr. *tit. de imped. conditionis paulo post princ. lex* 1. *t.* 5. *p.* 4. Montal. *l.* 2 *verb. Apremiar t.* 5. *p* 4. Turrec. *c. fi. n.* 2. 29. *q.* 2. Vigerius *l. institutionum c.* 16. §. 7. *vers.* 9 *imped.* 2. Lud. Lop. *l.* 1. *de contract. c.* 5. *fin.* Addunt D.Th. & Turrecr. præcipuè cùm non desit facultas seruum vbicunque vendēdi iusto pretio. Et Lud. Lop. expressè limitat hanc sent. quādo potest seruus in eodem loco iusto pretio venundari.

3 III. Sent. consentit cum præcedenti, quando consentienti domino est initum matrimonium: at quando ignorante, aut inuito, dicit non debere dominum in parte remota vendere absque necessitate vt si inueniat iustū pretium in eodem loco: at dicit non esse culpam lethalem sic vendere absq; necessitate. Ita sentiunt Enriq *l.* 11. *de matr. c.* 10. *n.* 4. *vers.* 6. *in Ilo commento, lit.* G. Toledo *l.* 7. *sum. c.* 3. *n.* 3. *propos.* 1. *in fi.* Idem videtur tenere Nau. *sum c.* 22. *n.* 34. ait enim, esse honestum ne seruus in parte remota vendatur: at non teneri dominum ad id sub mortali: saltem quando in vicinis partibus commode vendere non posset vbi tanquam certum relinquit in hoc casu non esse mortale: & propendet vt etiam extra illum. Idem videntur sentire D. Anton. 3. *p. t.* 1. *cap.* 3. *in fin. principij*, Henric. *c.* 1. *ad fin. de coniug seru.* Rosell. *verb Seruus* 3. *fin.* Suppl *sum. Pisana, verb. Seruus* 3. *n. penult.* dicunt enim non debere vendi in partibus remotis, si iustus emptor in loco matr. reperiatur. Et videtur tenere Emmanuel Sa *sum. verb. Matrimonium vbi de impedimentis dirimentibus n.* 1. *vers. Dominus consentiens*, vbi ait posse tunc vendere in partibus remotis, si compellatur ad id causa aliqua.

4 IV. Sent. ait, quando dominus matrimonio consensit, esse illicitam venditionem in partibus remotis, at si ignorante, considerandum esse, an absque suo præiudicio possit in eodem loco vendere, & tunc ad id obligari. Ita D. Bonau. 4. *d.* 36 *in expos. lit. n.* 6. vbi Richard. *a.* 4. *q.* 2. Ouand. *ibi, disp vn. fine*, Angelus *Matrim.* 3. *imped.* 4. *n.* 15. Syluest. *verb. Seruitus q.* 7. Petr. de Ledesm. *de matr. q.* 52. *a.* 2. *dub.* 1. *quod mouet post solutionem ad* 5. & explicat esse culpā mortalem, oppositum facere. Id autem præiudicium non adesse explicat Angelus *ibi*, quando æquè vtiliter posset dominus seruum vendere, vbi non impediretur vsus coniugalis. Addunt etiam Syluest. & Ang. idem esse dicendum, quando serui sunt diuersorum dominorum. Et quidem id peccatum vendendi in parte remota, vbi potest dominus in eodem loco vendere, esse contra iustitiam, sentit manifestè D. Bonau. *ibi*, ait enim, manifestam iniuriam irrogari coniugi, & Ricard. ait enim carere dominum iure taliter vendendi seruum, & Syluest. quia dicit, seruum ita venditum lædi iniustè. Et tenet in propriis terminis Petr. de Ledes. *ibid.* Imò & dicit esse probabile, non posse quoque ita vendere, quamuis necessitas adsit, quamuis sit etiam oppositum probabile. Licet Ouandus *proximè citatus* dicat solum esse contra charitatem.

5 V. Sent. ait absolutè, & nulla distinctione facta, quando vterque coniux seruituti subditur, siue eidem, siue diuersis dominus, nequaquam permittendam esse, aut alterius aut vtriusq; venditionem in partibus ita distantibus, vt nequeat matrim. vsui vacare: quod si vxor libera sit, posse seruum vbique vendi. Quippe tunc non læditur matrim. Quia vxor libera tenetur virum sequi, & sibi imputet, scienter se mancipio nupsisse. (Si enim ignoranter, nō erit matr.) Ita Host. *c.* 1. *fi. de coniug. seru. & ibi* Ioan. Andr. *fin.* Abb. *fi.* Anchar *fin.* Alex. de Neuo *n.* 11. Præpos *n.* 6 *fin.* Tabiena *verb. Impedimentum, impedimento* 1. *q.* 8. *num.* 9.

Vltima sent. ait, quando consensu domini est contractum matrim. nefas esse domino, in longinquam regionem seruum vendendum mittere. quando verò absque licentia, adhuc prohibendam esse talem venditionem, præcipuè cùm non desit facultas seruum in propria patria vendendi, nisi dominus bona fide compulsus id faceret, vt si profectus dominus aliquo seruum duceret, & illuc egestate pressus eum venderet. Et tunc si maritus commode posset transferre vxorem, teneri illam obedire: secus si non posset commode: at nullam esse iniuram, quod sciens nupserit seruo. Ita docent Sotus 4. *d.* 35. *q. vn. a.* 1. *in solut. ad* 2. Barth. à Ledes. *de matrim. dub.* 31. *conc.* 4. Lud. Lop. 2 *p. instruct.* vbi de matrimon. *c.* 47. *col. antep.* Addunt Sotus, & Lud. Lop. forsan aduersari iustitiæ venditionem in partibus remotis extra dictæ necessitatis casum.

Ex his omnibus apparet, quam confusè & absque distinctione loquantur DD. in re tam graui, & passim occurrenti, vt vix liquido constare possit, quid hac re sentiendum sit. Et ideo qua potuero claritate & distinctione, paucis meam sent. exponam. 6

I. Conclusio Si vxor libera sit, siue à tempore matrimonij, siue ex post facto libertatem consequuta, & cōmode possit sequi virū, potest seruus vbicunq; à domino venundari, quamuis consentiente domino matrim. initum sit. Ducor, quoniam non posse liberè vendi, consurgit ex matrim. vinculo, in quod vel dominus consensit, vel eo inuito ius habuit seruus, ne eius vsus impediatur. At quando vxor est libera, minimè impeditur, quod teneatur virum sequi ex propria voluntate, nedum ex causa necessaria venditionis factæ à domino, domicilium mutantem. Quod si cum possit commode sequi, & subinde ad id teneatur, nolit, sibi ascribetur culpa, & non domino, qui minimè impedit matrimonij vsum. Et confirm. quia vir ipse si manumitteretur à domino, posset vbicunque domicilium constituere, absque vxoris potentis eum sequi iniuria. Cur igitur non dominus eodem iure vtetur? Cùm tantum teneatur minimè obstare vsui matrimonij, & minori obligatione, quàm vir. Præterea, quia si erat libera tempore matrimonij, & scienter seruo nupsit, sibi imputare debet: animaduertendum enim ei erat, posse seruum alio vendendum mitti: nec hoc ius ex consensu domini in matrim. amittitur. Cùm is consensus solùm eum astringat ad non impediendum matrimonij vsum. Quod si tunc erat ancilla, obseruare debebat, posse aliquando se manumitti, & ita cogi venditum seruum comitari. Tandem quia nullum onus imponitur vxori, cum ipsa ex natura rei teneatur virum comitari. 7

II. Conclusio. Idem sentio quando vxor esset ancilla, potest enim vbiq; vendi, viro existenti libero, siue tempore matrimon. talis fuerit, siue post manumissus, si commodè possit ancillam venditam alibi sequi: quamuis consentiente domino eam duxerit, quod adhuc non impediatur matrimonij vsus, cùm liber possit, & subinde teneatur, sequi vxorem ex causa necessaria proficiscentem (vt probaui l. 1. disp. 41. num. 14.) qualis est hic. Nec dominus in ancillæ matrim. consentiens obligauit se ad eam minimè in partes remotas distrahendam, casu quo vir posset eam commodè sequi: ac proinde non impediretur vsus matrimonij. Quod si dicas grauari virum, cum ex natura rei non teneretur vxorem sequi, sed è cōtra. Dic ei se periculo exposuisse ancillam ducendo. Euentum enim futurum libertatis suæ, si erat seruus, considerare debebat, manente vxore ancilla; atque ita cogendum sequi vxorem ex causa necessaria alio migrantem nimirum, quia venditur à domino. 8

III. Conclusio. Quando vterque coniux seruituti subiectus est, vel si alter liber sit, non potest commodè alterum sequi, ac proinde ab ea obligatione immunis est: si consensu domini matrim. initum sit, tenetur dominus lege iustitiæ non ita distrahere seruum, quin matrimonio vti possit. Quia quamuis dicamus ius superesse domino vbicumque seruum vendendi, non obstanti matrimonio: at illo cessit, dum matrimonio conniuit. Concedens enim 9

principale, concedit subinde accessorium, *c. Prudentiam, de offi. io deleg.* Hanc conclusionem admittunt omnes sententiæ relatæ numeris præced.

11 Hanc tamen temperarem, nisi seruus malè moratus esset ac iniquè animo ac vita constitutus, ita vt nequeat à domino absque periculo proprio aut rerum suarum sustineri: nec in proprio oppido, aut partibus vicinis inueniretur emptor: posset enim tunc in partibus remotis distrahi, quod bene docuit Palacios 4. *d.* 30. *disp vn. dub.* 5. *col.* 10. *vers. Iudicarim.* Et ratio est. Quia consensus domini & ius serui non extendenda sunt ad eum casum, in quo delicta serui, & necessitas domini sibi consulendi cogunt ad venditionem extra locum, in quo manet alter coniux Potius enim id culpæ serui tribui debet, quam domino. Et confir. quia sicut iudex posset in delicti pœnam, seruum in triremes conijcere, non obstanti matrim. iure: ita domino integrum erit, quamuis non ea punitione iudiciaria, domestica tamen ac dominis permissa vti: qualis est seruum alio vendendum mittere. Quia sicut iudicibus prior punitio permissa est, ita dominis posterior. Quare neutri is matrim. obstaculo esse debet, concurrente prædicta necessitate in domino. Quod addo, quia ea seclusa non liceret domino: vnde non est in omnibus simile de iudice. Idem existimo, quoties grauissima necessitas vrgeret dominum ad vendendum seruum, & nullo modo posset inuenire emptorem in eodem oppido, nisi facta valde notabili pretij iactura. Quia consensus domini, & ius serui ad hunc extraordinarium euentum & inopinatum non extenduntur. Sicut enim posset seruus ipse si sui iuris esset, relicta vxore ancilla alio migrare quando aliter graui suæ necessitati consulere nequiret: ita dominus qui minus tenetur vxori, quam vir ipse, eodem iure vti poterit, vbi simili propria necessitate vrgetur. Credo tamen euentus hos rarissimè accidere posse.

12 IV. Conclusio. Quamuis in casu præcedentis conclusionis, sit initum matrim. ignorante aut contradicente domino, tenetur dominus sub culpa mortali seruum non distrahere in partes remotas, vbi non est facultas vtendi matrimonio: & non compellitur vrgenti necessitate, eo quod pretium iustum inuenire potest in eodem loco. Hanc conclus. tenent DD. relati n. 4. pro 4. sent. & relati n. 2 pro 2. sent. & relati n. 6. pro 6. sent. & n. 5. pro 5. sent. Et quamuis pauci explicent id peccatum esse mortale: at manifestè id omnes sentiunt, qui illicitum hoc esse opinantur: & nescio qualiter potuerunt dicere aliqui Auctores relati n. 2. esse illicitum, & non mortale. Cùm res grauissima sit, illicitè impedire in perpetuum matrimonij vsum, ac proinde longè excedat culpæ venialis materiam. Et clarius id sentiunt opinantes hoc peccatum esse contra iustitiam: quos n. 4 retuli. Et ita certam existimo hanc concl vt contrariam nec probabilem reputem. Quod saltem lex charitatis constringat dominum, ne simili venditione vtatur, in grauissimum salutis spiritualis vtriusque coniugis detrimentum, absque propria necessitate præponderanti.

13 V. Conclusio. Multo probabilius est, & mihi ferè certum, id peccatum esse contra iustitiam. Atque ita tenent *DD. n. 4. allegati: &* Sotus ac Lud. Lop. *n. 6. relati* dicunt forte ita esse. Et expressè id etiam sentire videtur Veracruz 1. *p. spec. art.* 30. *concl.* 3. vbi ait non habere ius ad hanc venditionem dominum, contra cuius consensum seruus copulatus est matrimonio: sicut nec habuit ius ad impediendum matrim. Et ratio est aperta. Quoniam eo ipso quod serui habent ius inuitis dominis matr. contrahendi, habent subinde illo vtendi: alia frustraneum esset ius illud. Ergo sicut dominus iniuriam irrogat, ac iniustitiæ reus est, si seruorum matr. impediat: ita si eius vsum. Et confir. quia (vt probaui disp. præc. n. 15.) ius coniugum potius ac vetustius est iure domini. Non ergo integrum erit domino absque iniustitia, vti vendendi iure, nisi manente illæso iure priori serui coniugati.

14 VI. Conclusio. Vt venditio hæc à labe iniustitiæ eximatur, non satis est minimè inuenire in eo oppido emptorem iustum serui pretium offerentem: sed desideratur adesse necessitatem, quæ iuri serui præponderet, & damno ex ea venditione sequuto: nimirum, quia magna necessitas vrget dominum, vt seruum distrahat, & notabilis est diminutio pretij. Quia si claritatis legem attendas magni momenti est periculum spirituale incontinentiæ vtriusque coniugis, cui non quamcunque necessitatem, & pretij diminutionem præferri, est rationi consentaneũ. Quod si ius iustitiæ serui ad vsum matrimonij potius & anterius (quod adesse probauimus disp. præced. n. 15) spectes, manifestiùs reliqueretur desiderari rationem illi præponderantẽ, vt iniustitia cesset. Et ita intelligo DD n. 4 relatos, qui dicunt non licere absq; iniustitia hanc venditionẽ, vbi sine graui præiudicio domini posset fieri in eodem loco

Ex dictis infertur, in euentibus in quibus diximus venditionem hanc serui extra locum matrimonij esse aduersùs iustitiam, teneri dominum lege iustitiæ eam iniuriam cõiugibus resarcire, aut emendo coniugem derelictum, vt transferat in locum vbi alter coniux est aut seruum venditum iterum emendo, vt in priorem matrimonij vsum restituatur: nec remissio alterutrius sufficeret, nisi vterque iure suo cederet, vtriusque enim est iniuria. Constat, quia lex iustitiæ obligat iniuriam ita reparari, vt res ad pristinum statum reducatur, quem ipsa iustitiæ lex exigebat. 15

Vtrùm autem possit dominus seruum, de matrimonio ineundo tractantem, alio distrahere? dixi disp. præced. n. 8. & seq. 16

Vltima Conclusio. Si vterque coniux seruus sit diuersũ domini, & diuersa loca inhabitantis, ita vt mutuo conuenire nequeant, obsequiis dominorum satisfaciendo, tunc vt vitetur fornicationis periculum, cogendus est alter dominus per Ecclesiam, vendere alteri volenti emere. Sicut quando seruo communi multorum dominorum, quidam ex illis concedit libertatem, coguntur alij partes suas vendere, vt seruus ille liber fiat, *l. 1. C. de commun. seruo manumiss.* Nam fauorabilius est matrimonium, quàm libertas. Quod si neuter dominus emere velit, cogendus erit alter vendere cuicumque extraneo in parte illa, in qua alter seruus est: & si nullus inueniatur emptor, emat Ecclesia argumento ex *c. Fraternitatem, d.* 54. Ita docent *gl. c. fi. verb Habeant* 29. *q.* 2. Goffred. *sum t. De coniugio seru. n.* 3. Astens. 1. *p sum. l.* 8. *t.* 15. *a.* 2. *q* 5. & 6. Hent. *c.* 1. *fi. de coniug. seru.* Roseda *verb Seruus* 3. *n.* 2. Supplem. Pesanæ *sum. verb. Seruus* 3. *n.* 3. Hugo, quem refert & sequitur Turrecr. *c. fin. n.* 3. 29. *q.* 2. Et id decidit *lex reg.* 2. *to.* 5. *p.* 4. quæ subdit dari electionẽ iudici vt quẽ maluerit ex dominis, cogat alteri vendere, ibi: *Deue apremiar a alguno dellos, qual tun ere por mas guisado* Imò sicut cogit Ecclesia alterum dominũ vt vẽdet, ita potest cogere aliquẽ, vt emgat in loco vbi alter seruus est, vt bene docent Hugo & Turrec *proximè citati.* 17

Ad argum. n. 1. proposita, concedendum est dominium ante matrimonij contractum potuisse seruum vbicumque venundare: negandum tamen est, non potuisse seruum huic iuri per matrimon. præiudicare. Quia cum ius serui ad matr ineundum sit potius & anterius iure domini, potuit quidem iniens matr. præiudicare domino, obligans ipsum ne taliter distrahat, vt inane reddatur illud ius serui, impedito vsu matrimonij. Hinc etiam manet solutum 2. arg. Supponit enim ius domini ad vbiquè vendendum, seruũ esse prius iure cõiugis. Quod nõ omnino veritati innititur, vt latè explicuimus, & probauimus d. præc. n. 15. 18

DISPVTATIO XXIII.

An seruitus matrimonio superueniente possit, alterutro coniuge se in mancipium venundante.

SVMMARIVM.

Refertur quædam sententia, n. 1.
Potest vir se vendere absque debiti coniugalis præiudicio, n. 2.
An sit mortale, si absque iusta causa se vendat, n. 3.

An

An si id in matrimonij fraudem efficiat, sit contra iustitiam, n. 4.
An prabeat iustam diuortij causam, vel si vir captiuus ducatur, n. 5.
An possit tunc vir vendi à domino, & vxor teneatur sequi, n 6
Num vxor consentiens venditioni, redigatur in seruitutem, ac sibi praiudicet, n. 7.
An in regno Hispania integrum sit viro se venundare, teneaturque vxor venditionem retractans, pretium reddere, n. 8.
An vxor possit se vendere, n 9.
An ea venditio sit contra iustitiam, n. 10.
Satisfit argumentis, n. 11.

1 ET quidem videtur non integrum esse viro se venundare, ex *c. penult.* 29 *q* 2. quod est ex Concilio Tribur. vbi de marito, qui ingenuam duxerat: & filiis procreatis, occasione diuortij celebrandi seruituti se subiecit, quæritur quid iuris? Et sic dicitur: *Iudicatum est vxorem minimè debere dimitti.* Vbi *Turrec. a.* 3. *n.* 4. ait nihil ad rem esse, filios procreatos esse: quia idem esset iis non existentibus. 2. ex *l. reg. fi. t.* 5. *p.* 4. vbi: *Si por auentura el marido se tornasse sierno à sabiē das, por auer razon de se partir de su muger, non deue valer, ni se departira el casamiento antes lo puede la muger demandar, e sacarle aun de la seruidūbre, si quiere. E esto es porque ha derecho en el, e porq nace ende muy gran deshonra à ella, e à sus fijos, si los ouiere.* 3. quia præiudicatur debito coniugali, ea venditione factā. Et votū in eius præiudiciū emissum non valet, nedum venditio. Tandē, quia vxor inuito viro se vendere nequit. Cùm igitur in causa matr. ad paria iudicentur, id quoq. non erit integrum viro. Et adeo hanc partem sustinent *gl. c penult. verb. Diuortij, n.* 29 *q.* 2. Angles Floribus 1. *p.* vbi de matr. *q.* 10. *de errore conditionis, a.* 3. *concl.* 1. Palacios 4. *dist.* 30. *disp. vn. col.* 14. *vers. Quod si etiam.* licèt postea se explicet, dicens id euenire, quando venditio in debiti coniugalis præiudium vergeret.

2 Verum dicendum est, vt integrum esse viro se venundare, renitente vxore. Quia vir subditur vxori in iis solis, quę ad debiti redditionem pertinerēt, atque in cæteris est sui iuris. At venditio hæc non vergit in præiudicium debiti coniugalis, esto vir in eius fraudem se venundaret: tenetur enim vxori ad omnia quæ lex matr. petit à quibus retrahi nequit domini præcepto. Et ita docent D. Th. 3. *d.* 36. *q. vn. a.* 3. *corp.* & *ad* 1. & *ibi* D. Bon. *in exposit. lit. n.* 5. Richard. *a.* 5. *q.* 1. *corp.* Palud. *q.* 1. *a.* 5. *concl.* 2. *n.* 18. Supplem. Gabr. *q.* 1. *a.* 3. *dub.* 4. *concl.* 2. Durand. *q.* 1. *n.* 4 Hugo *c. penult.* 29. *q.* 2. & *ibi* Archid. *n. vn.* Bellamera *ibi n. vn. Turrecr ibi a.* 1. *n.* 1. & 2. *in solut. ad* 1. Præpos. *c* 1. *n. vlt. de coniug seru.* Henric. *c. fi. n. vn. eod. tit.* Ioan. de Fributgo *sum. confess. lib.* 4. *tit.* 4. *q.* 13. Astensis *summ.* 2. *p l* 8. *t.* 15. *art.* 3. *q.* 1. Angelus *matr.* 3. *imped.* 4. *fi.* Supplem. *summe* Pisanæ *verb. Seruus* 2. *n. vlt.* Syluest. *Matri.* 8. *q.* 2. *fin.* Armil. *verb. Matri. n.* 6. Tabiena *verb. Impedimentum, imped.* 1. *q.* 9. *n.* 10. D. Antonin. 3. *p. t.* 1. *c.* 3 §. 1. Sot. 4. *d.* 35. *q. vn. a.* 3. *concl. vn.* Celaia 4. *d.* 36. *q.* 1. *dub.* 1. *in fin. ex. iis qua ponit post* 2. *arg. solut.* Enriq. *lib.* 11. *de matr. c.* 10. *n.* 5. Petr. de Led. *de matr q.* 52. *art.* 3. *concl. vn.* Viuald. *candel Sacram.* 1. *p. de matrim. n.* 121.

3 Non tamen vacabit culpa lethali ea venditio absque iusta causa facta, quod in dedecus graue vxoris & familiæ, ac iniuriam redundet, nulla iusta causa præponderanti. Sic Petr. de Led. *de matr. q.* 52. *art.* 3. *in solut. ad vlt.*

4 Sed rogabis, num id peccatum sit contra iustitiam? Quod affirmat Petr. de Led. *n. praeced. alleg.* At verius est non esse contra iustititiam, licèt vir faciat in fraudem, quod iure suo vtatur, nec in vxoris detrimentum cedat quoad debitum coniugale, vt docuit D. Tho. 4. *d* 36. *q. vn. art.* 3. *ad* 1. At in cæteris vir non est vxori subiectus. Ita docet Sotus 4 *d.* 35. *q. vn. art.* 3. *ad* 1.

5 Præbebit autem iustam diuortij petendi causam, si vir in vxoris fraudem se venundet. Sic Enriq. *l.* 11. *de matrim. c.* 10. *n.* 5. Petr. de Led. *de matrim. q.* 52. *art.* 3. *in coroll.* quod infert ex conclusione vnica. Et dicit Enriq. id colligi ex *c.* Porro, *de diuor.* quod nihil ad rem facit. Et ideo ab hac sent. recedo. Quia solum præbent iustam diuortij causam adulterium corporale vel spirituale, aut timor damni notabilis ob sæuitiam aut morbum contagiosum alterius coniugis: aut si ad peccatum trahere nitatur, vt dicemus toto lib. 10. vbi de diuortio est habendus sermo. At nil horum in hoc euentu reperitur. Imò vir vtitur iure suo absque detrimento debiti vxorij, vt dixi n. præced. Id tamen placet, quod affirmat Petr. de Ledesm. *ibid.* nimirum, altero coniuge in captiuitatem ducto, non teneri derelictum sequi: sed niti viribus vt quàm primum potuerit, ipsum redimat. Quia cum tanto detrimento non tenetur illum sequi.

Imò credo, integrum esse domino, virum, qui se venundedit, aliò vendendum mittere, si vxor possit commode eum sequi. Quia per venditionem transtulit maritus in dominum ius omne, quod ipse habebat libertatis suæ, & tantum id reseruatum est, quod matrimonium lædere poterat. At vir sine matrimonij læsione poterat domicilium mutare, vxore petente eum commode sequi. Eodem igitur iure vtetur dominus. 6

Nec vxor venditioni mariti consentiens redigitur ob id in seruitutem: sed solum præiudicat sibi quoad debitum coniugale, cui præfertur obsequium domini eodem tempore petitum, nisi fornicationis periculum tunc immineat vxori, vt bene ait Astensis *statim allegandus.* Et ideo vxorem non fieri tunc ancillam, docent *gl. c. penult. verb. Secundum sacularem,* 29. *q.* 2. & *ibi* Turrect. *a.* 3. *n.* 4. Palud. 4. *d.* 36. *q.* 1. *art.* 3. *concl.* 4. *n.* 20. *Et ibi* Suppl. Gabr. *a.* 3. *dub.* 4. *ad finem.* Astens. *sum.* 2. *p. l.* 8. *t.* 15 *a.* 3 *q.* 2. Henric. & D. Ant. *n.* 2. *alleg.* Sotus 4. *d.* 35. *q. vn. a.* 3. *ad* 1. 7

Quamuis autem dicta circa viri venditionem, sint vera attento iure communi: at in hoc Hispaniæ regno est seruanda *l. reg. fi t.* 5. *p.* 4. cuius verba retuli n. 1. in 2. argumento, quæ expresse decidit eam venditionem minimè valere, & posse ab vxore rescindi Et quamuis loquatur in euentu, in quo vir se data opera vendit in fraudem matrimonij. At Greg. Lop. *ibi, verb. A sabiendas,* dicit supplendū esse, maximè: idem enim ait dicendum, licet non fiat venditio ea intentione. Cùm eadem ratio præiudicij vxoris, dedecori ipsius, & filiorum habeat locum in hoc casu. Et *verb Sacarle,* ait idem Greg. Lop. posse venditionem retractari, iuxta illius legis decisionem, quamuis ea non impediat vsum coniugij Quia ratio dicta dedecoris, quam assignat illa lex, procedit in hoc casu. Et subdit vxorem retractantem hanc venditionem non teneri soluere pretium: vt alias decisum est in patrono, *l.* 2. *ff. si liber esse dic.* quia retractat ob suum præiudicium: nec vir potuit se subiicere seruituti: & quia lex illa indistinctè loquitur. 8

Si verò de vxore sermo fiat, manifestū est minimè posse se ipsam seruituti mancipare ac vendere, absque viri consensu. Quia vltra obligationem reddendi debiti coniugalis, in qua coniuges sunt pares, subditur viro tanquam capiti, in reliquis, quæ ad regimen domus & familiæ attinent. Cùm autem hæc subiectio non inueniatur in viro, inde est, vt non sit idem in viro, sed possit vxore renitenti se vendere, attento iure communi, vt n. 2. probauimus. Atque ita docent D. Th. 4. *d.* 36. *q. vn. a.* 3. *ad* 3. & *ibi* Durand. *q.* 1. *n.* 4. Richard. *a.* 5. *q.* 1 *ad* 2. Palud. *q* 1. *a.* 3. *conclus.* 1. *n.* 17. Supplem. Gabr. *q.* 1. *a.* 3. *dub.* 4. *concl.* 1. *Turrecr. c. penult.* 29. *q.* 2. *a.* 2. *n.* 3. Præpos. Henric, Ioan. de Friburgo, D. Anton. Supplementum *sum* Pisanæ, Tabiena, Armil. Celaia, Enr. *n.* 2. *allegati,* Astensis *sum.* 2. *p. l.* 8. *t.* 15. *a.* 3. *q.* 3. Sot. 4. *d.* 35. *q. vn. a.* 3. *ad* 2. Greg. Lop. *l. fin verb. Sacer. t.* 5. *p.* 4. Palacios 4. *d.* 30. *disp vn. col.* 14. *vers. Quod si etiam.* Petr. de Led. *de matr. q.* 52. *a.* 3. *in* 1. *argum* Quare audiendi non sunt Hugo 26 *q.* 2. *c. penult.* Archid *ibi n. vn.* Bellamera *ibi num. vn.* dicentes posse vxorem se inuito viro venundare. 9

Talis autem venditio vxoris absque consensu viri facta, esset contra iustitiam, quòd bene docet Petr. de Led. *de matrim q.* 52. *a.* 3. *ad* 2. quod sit contra rationem capitis, quæ ex natura matrimonij oritur in viro.

Ad argum. n. 1. proposita resp. Ad 1. dic. eum textum solum probare, ob talem venditionem non præiudicari vxori: vt sit dimittenda, siue negandum debitum. Ad 2. constat ex dictis n. 8. Ad 3. constat ex dictis, num. 2. Ad 4. constat ex dictis num. 9. 10

DISPVTATIO XXIV.

Vtrius parentis conditionem filij sequantur, quoad seruitutem & honores?

SVMMARIVM.

1 PRima Conclusio sit. Quoad honores & nobilitatem filius sequitur conditionem patris, habetur expresse l. Cum legitime, ff. de statu hominum l. reg. 3. t. 21. p. 2. l. 1. t. 11. p. 7. Cuius rationē reddit D. Tho. 4. d. 36 q. vn. a. vn. 4. a. corpor. quod partus esse recipiat à patre, tanquam à causa efficienti ac nobiliori principio suæ substantię: atq; ita quę pertinent ad esse, vt honos & dignitas, sequuntur patrem; vnde qui ex patre fidalgo est, & matre plebeia, est fidalgus, vt d. l 3. t. 21 p. 2. licèt reuera nobilis non sit: vt ibi habetur. Verè enim nobilis est, qui ex vtroque parente nobili descendit, vt bene Otal. de nob. 2 p. c. 2. n. 4. & seq. quod etiam ad filium naturalem extenditur, gaudet enim patris nobilitate. Quamuis enim iure communi inspecto aliud sit: vt bene Tiraquell. de nob. c. 25. n. 10 At de consuetudine contrarium seruatur, vt docet idem Tiraquell. ibi Et est l. reg. 1. t. 11. p. 7. id decidens: vbi id obseruat Greg. Lop. verb. Amiga, Cou. 4. decret. 2 p. c. 8. §. 4. n. 3. Tello l. 11. Tauri. n. 4. Villalpan. l. 22. c. 1. p. 7. §. 22. n. 4. Auēdanno in diction. verb. Hijonatural. Padilla l. Naturalis, n. 10. ff. de præscriptis verb. Perez l. 1. t. 1. l. 4. ordin. Nec obstat regia l. 3. t. 15 p. 4. quæ contrariū decidere videtur: intelligenda enim nō est quoad nobilitatem, quā consequitur filius naturalis ex patre nobili genitus, sed quoad alios honores, vt explicat ibi Gr. Lop. verb. Honras, Auendanno, & Perez proximè alleg.

2 Et hanc conclusionem adeò veram quidam existimant, vt sibi persuadeant nec statuto nec consuetudine induci posse, vt filius quoad nobilitatem sequatur matris conditionem. Ita Bart. l. Exempl. n. 2. C. de decurion. l. 10. & ibi Angelus. Guill. Benedict. c. Raynutius, in princ. n. 15. de testam. Ioan. Lop. rubr. de donat. inter vir. & uxor. §. 32. n. 4. alij multi. quos refert Tiraq. de nobil. c. 18. n. 22. Id tamen non paucos contradicentes habet. Nam contrarium sustinent. idem Bart. l. 1. n. 82. vers. Tertio ex prædictis infertur, C. de dignit. l. 12. Decius c. Nouit, de iudiciis col. 3 in noua edi. n. 39. ver. Et ad prædicta, Cassaneus in catal. gloriæ mundi 8 p. consider. 8. Otalora multos referens, de nobil. 2. p. c. 2. n. 7. Burgos de Paz aliis relatis in proœmio leg. Tauri, n. 116. quia cum nobilitas sit de iure positiuo, potest per statutum aut cōsuetudinem induci. Alij verò sic vtramq; sent. conciliant, vt prior intelligatur, quando statutum, aut consuetudo est inferioris: posterior vero, quando est principis, vel populi non recognoscentis superiorē. Ita Decius l. Fœminæ, n. 68. & seq ff. de reg. iuris, Tiraq d. c. 18. n. 24. At si loquamur de statuto, placet hæc concordia Statutum enim populi recognoscentis superiorem nequit legem abrogare, nisi à principe confirmetur: si verò loquamur de consuetudine, displicet, quod hæc legitime præscripta etiam ignorante Principe vincat legem, vt dixi disp. 4. n. 14.

Non immeritò autem dubitabis, an filius naturalis habitus ex ancilla & viro nobili, paternam nobilitatem consequatur? Et videtur eum non esse nobilem. 1. quia est seruus ratione seruitutis maternæ. At serui, quod attinet ad ius ciuile pro nihilo reputantur. reg. Quod attinet ff. de reg. iuris & ideo nec habere statum, nec viuere dicuntur, sed quasi mortui habentur, vt docent Iason alios allegans l Si tibi homo, §. Cum seruus, n. 2. ff. de leg. 1. Greg. Lop. cum Baldo p. 4. t. 5. in princ verb. De su persona. Et ideo incapaces sunt honorū & dignitatū, l. Barbarius. ff. de offic. præt c. 1. de seruis non ordinandis. Nobilitas autem est dignitas, Bart. l. 1. n. 40. C. de dignit. l. 12. Secundo, quia si manumittatur, adhuc manet libertinus: Instit. de libertinis, in princ. Quia status semper nota quadam & obscuritate inficitur, vtpote qui memoriam pristinæ seruitutis refricat. Et confirm. quia nō omnes ingenui sunt nobiles: cum tamen libertinis præstantiores sint. 3. quia cum ab ipsâ conceptione & natalibus trahenda sit nobilitas à sanguine, & tunc temporis is illius incapax sit ratione status seruilis, nil conferet libertas postea acquisita. Transit enim tempus, in quo erat nobilitas ex sanguine trahenda. Sicut capacitas succedendi tempore, quo successio defertur, adesse debet, nec tunc incapaci proderit capacitas postea superueniens. 3

Cæterum quamuis compertum sit hunc non esse nobilem, dum seruituti est subiectus: vt probant rationes n. præced. in 1. argum. allatæ: at pium & satis probabile est, nobilitatem comparare, cum postea manumittitur. Ducor, quod nobilitas sit quoddam ius sanguinis incommutabile, l. Ius agnationis, ff. de pactis: & cum Baldo & aliis tradit Tiraq. de nobil. c. 16. n. 5. vnde & sanguini dicitur inhærere: & comparatur cum eo quod prouenit à natura, l. 3. ff. de interdict. & releg. ibi: Quæ verò non à patre, sed à genere à ciuitate, à rerum natura tribuuntur ea manere eis incolumia. At vt habet reg. Iura sanguinis, ff. de reg. iuri, Iura sanguinis nullo iure ciuili dirimi possunt: vbi pondero non dicere, impediri, sed dirimi. Potuit ergo ius ciuile, quod seruos pro nihilo reputādos statuit, impedire nobilitatē, eo statu seruili durante, quæ iure sanguinis cōparanda erat, non tamē ita diremit, quin sublato iuris ciuilis impedimento acquisita iā libertate, velut reuiuiscat nobilitas illa, quæ sanguini inhærebat, & erat velo seruitutis non omnino extincta, sed quasi tecta. Data enim libertate, id quod naturaliter inerat, detegitur, vt in simili dicit gloss. Instit. De libertinis, in princ. verb. Datio. Et licet neminem inuenerim quæstionē hanc decidentē, satis fauet illi in quodā simili Paleotus de nothis, & spur. c. 62. n. 2. vbi contra alios tuetur legitimatum spurium à principe, effici eo ipso nobilē, absq; alio nobilitatis priuilegio: aufertur enim per eam legitimationē impedimentū illud obscuritatis spurietatis, iure ciuili inductū, ac subinde redit ad eam dignitatem, quæ ex sanguine trahenda erat, nisi id impedimētum obstitisset. Nec obstant in contrarium adducta. Non 1. quia fatemur quod intendit. Non 2. cum confirmatione. Quia licet olim notabilis differentia esset inter libertinos & ingenuos, vt Instit. de libertinis, & Inst. de ingenuis: at nouo iure ea differētia est sublata, & ciues Romani & liberi simul efficiuntur, 4

tur *auth. Vt liberti de cætero, in princ. c. 1.* Nec obstat tertiũ. Quia cum nobilitas sanguini inhæreat, potest quidem eo obstaculo impediri ad tempus, & regi, non tamen ita extingui & dirimi, quin eo impedimento sublato reuiuiscat.

II. Conclusio. Quoad seruitutem, filij sequuntur conditionem matris, atque ita si mater ancilla sit, filij sunt serui eius cuius est mater; & si mater sit libera, filij quoque liberi sunt, cuiuscumque conditionis sit pater. Habetur expressè *c. fin de seru. non ordin. l. partum 7. C. de rei vendicat. Et §. pen. Instit. de iure person. & § Sed & si quis, Instit. de ingenuis.* Et idem continebat lex Vetus: vt constat ex *c. 2. Exodi*, ibi: *Si dominus dederit ancillam suam alicui in vxorem, & pepererit filios & filias, mulier & liberi eius erunt domini sui.* Sed quæres, cum libertas sit fauorabilissima, cur non sequitur vtriusque parentis libertatem? Sicut vt proles sit legitima, sufficit bona alterius parentis fides, *c. Ex tenore, qui filij sint legitimi.* Deinde, cum res debeat dominium trahere à principaliori, & ipsum sequi, *l. Quæritur ff. de statu hominum*, & semen viri sit principalius in generatione, videtur potius attendendam esse patris conditionem. Diuersæ rationes huius conclusionis assignari solent, aliquas ex potioribus referam. I. est D.Th. & communis, *4. d. 39. q. vn. a. 4. corp.* quod proles corpus recipiat à matre, tanquam administrante materiam ex qua id formatur, seruitus autem ad corpus pertineat. II. ratio est Bald *l. fin. paulo post princ. C. de seruis fugit. & Salicet. d. l. Partũ in fine*, fauor partus cui potest libertas matris triplici tempore prodesse, nimirum, conceptionis, partus & medio, quod non posset pater, sed solo conceptionis tempore, quo est causa efficiens. III. ratio est Angeli *instit. de ingenuis. §. Sed & si quis, n. 1. in fine*, quia quoad libertatem inspexerunt leges, quod certius est. At constare nequit de filio, à quo patre sit progenitus, cum tamen certo constet cuius matris fœtus sit. Ratio autem huius est, quia si sequatur patris nobilitatem, nullum damnum sequitur domino serui, quamuis pater incertus sit: at si sequatur patris incerti libertatem, posset in hoc præiudicium fieri domino. Tandem, quia cum mater pariendo, sit exposita mortis periculo, quod periculum pater minimè subit, inde fit vt dominus matris, qui hoc damnum sentit, debeat etiam commodum fœtus adipisci. Qui enim, sentit damnum, sentire debet & commodum. Adde etiam partum potius fructum matris esse, quam patris. Sicut arbores non dicuntur fructus seminis terræ mandati, sed ipsius terræ. Insuper mater grauida, & filios educans, minus apta est obsequiis heri, quod in patre seruo non inuenitur. Maiorémque operam nutriendis & procerandis filiis impedit mater.

6 Et adeò vera est conclusio, vt quamuis quispiam ex ancilla filium habeat, quæ sua est, similiter is proprius filius erit suus seruus. Sic notat Padilla *l. Naturalis, n. 5. ff. de præscriptis verbis.* Et constat ex *l. 1. C. Si mancipium ita fuerit alienatum*, ibi: *Si ea lege Crestes filium suum & naturalem Crestem venundedit*; vbi *gl. verb. Filium*, ait, id est, qui erat filius. Et idemmet prob. ex *l. fin. C. communia de manumissionibus*, vbi decernitur, si domini ancillæ retentæ in concubinam vsque ad domini mortem coniugatus non sit, & aliter non disponat in suo testamento, eam consequi libertatem, & liberos, quos ex ea dominus genuit, ita vt mors domini sit libertatis ipsorum initium vbi Salicet. *n. vn.* ait idem esse, si ab intestato decedat, quod verificetur in suo elogio nihil dixisse, cum elogium nõ fecerit. Constat ergo filium ex propria ancilla genitum esse sui patris seruum.

7 Præterea est vera conclus. quamuis filij non ex legitimo matrim. procreentur: sequuntur enim quoad libertatem, & seruitutem, conditionem matris. Habetur expresse *l. Et seruorum 5. vers. Ingenui sunt. ff. de statu hominum*: vt dicitur, nil referre, an ex iustis nuptiis, an vulgo cõceptus sit filius. Vulgo autem conceptus dicitur, qui est spurius, vt expressè *l. Vulgo 23. ff. de statu hominũ*, vbi *gl. verb. Non licet*, explicat, vt si pater sit Monachus, vel ex incestu proles cõcepta sit.

8 Imo quando ex matrim. concipitur proles, sunt qui dicant partum non sequi conditionem matris, sed patris, per *l. Cum legitimæ ff. de statu homin.* ibi: *Cum legitimæ nuptiæ factæ sunt, patrem liberi sequuntur, vulgo quæsitus matrem.* Et *c. fin. 32. q. 4.* quod est D. Isid. *l. 9. Etym. c. 5.* de filiis conceptis ex legitimo matrim. sic dicitur: *Semper qui nascitur, deteriorem partem sumit*, & in fin. *Ij verò, qui non sunt de legitimo matrim. matrem potius, quam patrem sequuntur.* Et sic tenet Guillel. Naso, quem referunt & sequuntur Ant. *c. 1. n. 9. & c. Licet n. 4. de coniug. seru. Præpos. eo. c. Licèt n. 1. super gl. in verb. Dissoluendi.* Verum contraria sent. est verissima, nimirum, filios ex legitimo matrim. procreatos sequi conditionem matris, quoad libertatem & seruitutem, quod textus n. 5. allegati, decidentes id, loquantur indistinctè de filiis: idque colligitur ex *c. fin. de seruis non ordinand.* Nec obstant textus in contrarium adducti, quia *l. Cum legitimæ*, bene explicatur à *gl. ibi. verb. Sequantur*, vt filij ex matrim. habiti sequantur patrem quoad familiam & originem. Et *dict. c. fin. 32. q. 4.* explicatur à *gl. ibi verb. Deteriorem partem*, & communiter, vt tales filij sequantur deteriorem partem, id est debiliorem, qualis est fœmina. Quæ expositio apertè colligitur ex eo textu, quia prius in eo dicitur filios ex libero & ancilla habitos esse conditionis seruilis: & statim adiungitur: *Semper enim qui nascitur, deteriorem partem sumit.* Nec obstat impugnatio Soti, vbi statim eam referam: eo quod is textus in fine concludat illegitimos filios sequi matrem: intelligitur enim (vt ait *ibi gl. in fin.*) sequi matrem, quoad originem. Et ideo vltra glossas citatas, tenent etiam hanc sent. *gl. c. fi. in fin. de seruis non ordin. & ibi* Host. *n. 1.* Ant. *n. 2.* Abb. *n. vn. gl. c. 1. verb. Dissoluenda, de coniug. seru. & ibi* Host. *n. 7. super verb. Dissoluenda*, Abb. *n. 5.* Alex. de Neuo, *n. 8.* Card. *n. 4.* Præpos. *n. 6. vers. Nota secundo*, Rosell. *verb. Seruus 1. n. 1.* Sotus *4. d. 35. q. vn. art. 4. concl. 1.*

Valet tamen consuetudo, si alicubi legitimè præscripta sit, vt filius non matris, sed patris, aut vtriusque parentis, seruitutem sequatur: ita vt si vel solus pater seruus sit, proles seruituti subdatur, vel ad id desiderari vtrumque parentem esse mancipium. Cum enim res hæc sit ex iure humano, potest præualere consuetudo, *c. fin. de consuetud.* Idémque colligitur ex *cap. Licet, de coniug. seru.* vbi textus supponit secundum leges prouinciæ cuiusdam, fœtum quoad seruitutem consequi conditionem patris, nec improbat. Atque ita docent Ioan. And. *c. 1. n. 7. de coniug. seru. & c. fin. in fi. de seruis non ordin.* Ant. *eo. c. fin. n. 2. & fin. & d. c. Licèt, n. 3.* vbi Abb. *n. 2.* Anchar. *n. 2.* Alex. de Neuo *n. 2.* Card. *d. c. fi. n. vn. oppos. 2.* Palud. *4. d. 36. q. 2. a. 2. n. 11.* Maioris *4. d. 30. q. 1. in probat. primæ concl.* D. Ant. *3. p. t. 1. c. 3. in princ.* Angel. *Matrim. 3. imped. 4. n. 12.* Sylu. *matrim. 8. q. 2. d. 8.* Padilla *l. Naturalis, n. 2. ff. de præsc. verb.* Lancelot. *Instit. iur. can. t. de nuptiis in l. 2. § Si quis tamen. verb. Leges* Molin. *to. 1. de iust. tr. 2. disp. 33. ad fi.* Vnde non est audiendus Host. qui *d. c. Licet*, ait, eam consuetudinem tanquam abusum reiiciendam esse, atque ea non obstanti filios sequi matris conditionem. 9

III. Conclusio. Sufficit tempore conceptionis, aut natiuitatis, aut medio tempore, matrem liberam fuisse, vt partus libertate gaudeat, vt si ancilla prægnans sit manumissa, deindéque ante partum in seruitutem redacta, proles nata libera erit, ob libertatem matris medio illo tempore comparatam. Habetur expressè *Inst. de ingenuis §. Sed & si quis, & l. Et seruorum 5. vers. Ingenui sunt. ff. de statu hom.* Et redditur vtrobique ratio, quod non debeat calamitas matris proli in vtero existenti nocere, vnde sufficit vt per minimum temporis momentum, à conceptione vsque ad partũ, mater libera fuerit, vt soboles libera sit, vt bene expendũt *gl. c. fi. verb. Deteriorẽ partẽ 32. q. 4.* Host. *c. fi. n. 1. de seruis nõ ord. & ibi* Io. And. *n. 7.* Ant. *n. 2.* Abb. *n. vn.* Card. *n. vn. opp. 1.* Astens. *sum. 2. p. l. 8. t. 15. a. 4. q. 1.* Sot. *4. d. 35. q. vn. a. 4. col. 2. immediatè ante vers. Addit vero.* Mol. *n. prac. alleg.* additque (& bene) id in fauorem libertatis constitutum esse, natura rei postulanti, potius solius partus tempus spectandum. 10

Intellige conclus. quando ex vi natalium, & status matris, est futura soboles libera, aut seruituti subdita. Tunc enim satis est libertas matris minimo temporis momento, 11

quo fœtus fuit in vtero, vt liber sit. Secus autem quando non iure sequelæ status materni, futurum est vt fœtus sit seruus, quod explicabunt corollaria triplici num. seq. inferenda. Ita docent Iac. Buttrigar. *l. fin. C. de seruis fugit. & ibi* Alber. *in fin.* Salicet *ibi n. vn. opposit. 5.*

12 Hinc 1. deducitur intellectus ad *l. fin. C. de seruis fugit.* vbi deciditur seruos publicis operibus deputatos, qui se priuatarum ancillarum consortiis adiunxerint, redigi in seruitutem, cum vxoribus & liberis eorum. Et ita filij ex libera nati, sunt serui, sequentes quoad hoc conditionem patris. Et quidem *gl. ibi verb. Restituatur,* ait id esse speciale in odium domini ancillæ. Vel etiam sequi tunc matris conditionem: nam & mater sequens virum fit ancilla. Et hunc posteriorem intellectum tradit etiam Bald. *ibi, statim in princ.* sed meritò Iac. Buttrig. & Salicet *n. praeced. alleg.* reprobant hanc posteriorem solutionem, quia partus sequitur conditionem, quam mater habebat tempore, quo in eius vtero fuit, quamuis postmodum mater fiat ancilla: at filij de quibus est sermo *dict. l. fin.* iam erant nati, vnde non potest dici eos sequi conditionem matris, quæ postea in seruitutem redacta est. Quare legitima solutio est, quam iidem tradunt ibi, & Alberic. *ea. l. fin. in fine,* huiusmodi filios non effici seruos ex vi natalium, & status materni, in quo casu debebant matris liberæ conditionem sequi: sed ob delictum paternum, atque ita patris conditionem similiter serui effecti imitari.

13 2. Deducitur intellectus ad textum in *l. 2. C. de libertis, & eorum liberis, vers. Filiis,* in qua partus sequitur conditionem patris quoad seruitutem: nempe, cùm pater reuocatur in seruitutem propter ingratitudinem: nam & filij hoc patre nati post commissam ingratitudinem, reducuntur in seruitutem, etiam si libera ex matre orti fuerint. Hoc enim non consurgit ex vi status materni, sed in pœnam insignis delicti paternæ ingratitudinis, vt benè expendunt Horosc. *l. Et seruorum, §. 1. n. 2. ff. de statu hominum,* Padilla *l. Naturalis n. 3 ff. de praescript. verbis.*

14 3. Deducitur, cum mater prægnans iure belli capta est, fœtum quoque fieri mancipium, non obstante libertate matris tempore conceptionis. Quia non ex vi natalium efficitur seruus, sed quod vna cum matre bello iusto captus sit, eóque beneficio affectus, ne vna cum matre interimeretur.

15 Dubitabis autem, an matre effecta serua, eo quòd ob necessitatem à patre vendita sit: vt permittitur *l. 2. C. de patribus, qui filios distrax. & l. 8. t. 17. p. 4.* filius post seruitutem conceptus, fit seruus? Dico esse seruum. Quia ex matre verè ancilla, ratione legitimæ venditionis effecta, conceptus est. Atque ita docent *gl. ead. l. 2. verb. Vendiderit: & ibi Salicet. n. 6.* Atque idem eadem ratione ductus existimo, si mater se vendat ad participandum pretium: vt permittitur *l. Et seruorum 5 ff. de statu hominum,* seruatis conditionibus peritis ad eius venditionis iustitiam, quas refert *ibi gl. verb. Venire*: nam filius post venditionem illam in vtero conceptus, erit seruus: vtpote qui ex matre verè ancilla concipiatur.

16 Grauius autem dubium est, si tempore, quo mater se vendidit, vel à patre venundata est, prægnans esset, an fœtus sit liber? Videtur enim eum minimè libertate donandum, quod non iure status materni redigatur in seruitutem, sed quia simul tanquam pars viscerum, ac mulieris portio, qualis reputatur, dum in vtero est, *l. 1 §. 1 ff. de ventre inspiciendo,* venditus sit cum matre. Ex quo fit vt vendita ancilla prægnanti, nulla fœtus mentione facta, censeatur cum matre venditus, quasi reputatus vna & eadem res, vt ex multis probat Ant. Gom. *t. 2. var. c. 2. n. 14.* Et dicendum est in neutro casu fœtum esse seruum, sed liberum, quia tempore conceptionis mater fuit libera. Nec potuit vendi à matre. Cùm enim filium non habeat in potestate, non potest ipsum vendere, vt docent *gl. l. 2. verb. Vendiderit, C. de patrib. qui filios distrax. Et ibi* Bald. *n. 3.* Salicet. *n. 2.* ac multis exornans Pinel. *C. de bonis matern. rubr. p. 2. à n. 10.* Et est decisum in Hispania, *l. regia 8. tit. 17. p. 4.* Nec etiam auus potest nepotem vendere: sed id priuilegium soli patri concessum est, vt docent Bald. *ea. leg. 2. n. 3.* Salicetus *n. 3.* Montal. *l. 7. ad fin. t. 17. p. 4.* Nec obstat fœtum in vtero constitutum, esse matris portionem: ac vnum cum ea reputari, quia in fauorabilibus ipsi partui reputatur iam natus, *l. Qui in vtero. ff. de statu hominum, l. Intelligendus, ff. de verb. sign.* Nec obstat etiam, simul vendi cum matre. Id enim intelligitur quando mater erat ancilla, atque ita partus eius conditionem sequens potuit cum illa venundari.

IV. Conclusio. Si communis ancilla duorum aut plurium dominorum, ab aliquo illorum manumittatur, (vt solet contingere in serua constante matrim. acquisita, & sic communi vtriusque coniugis, vbi lucra inter eos communicantur,) & post eam manumissionem, antequam soluatur pretium alteri domino partis, quam habebat in ancilla, pariat, proles erit seruituti subdita. Quia ancilla minimè consequitur libertatem, donec id pretium soluatur, vt expressè colligitur ex *l. 1. C. de communi seruo manumiss. in princ. vers. His itaque,* & tenet *ibi gl. verb. Necessitatem, & ibi* Salicet *n. 1. vers. Sed gl. hoc dubitat.* Et clarius colligitur ex *l. 2. ad fin. C. eo. tit.* ibi: *Fiat itaque liber ex parte quidem testatoris.* Vbi *gl. verb. Fiat,* dicit futurum tempus significari, atque ita comparandam libertatem præstito prius pretio. Et clarius id deducitur ex *l. 2. t. 22. p. 4.* ibi: *E dende en adelante sera libre.* Vbi Greg. Lop. *verb. E dende,* dicit antea non comparari libertatem. Et ratio est, quia cum seruitus sit indiuidua, non potest quispiam pro parte liber esse, & pro parte seruus, vt probat *gl. ead. l. 2. verb. Ex parte, ex leg. Duobus ff. de libera cau. & l. Cum filius ff. de leg. 2. & l. Iudicare, ff. de except. rei. iudic.* Sed dices, cur ergo non efficitur tota libera, sed manet in totum serua? Respondeo, quia antea erat in totum serua, & cum manumissio vnius domini non sufficiat ad integram libertatem, nec sit diuidua manebit integrè ancilla. Rursus inde inferes, vanam esse illam manumissionem. Sed dico magni momenti esse, idque operari, vt serua offerente partem pretij, quam in ipsa possident, aliis dominis, cogentur recipere fauore libertatis, contra *reg. l. Neque emere, C. de iure deliberandi, & l. Inuitum, C. de contrah. empt.* Et manebit omnino libera. quod habetur expressè *l. 1. in princ. vers. His itaque, C. de communi seruo manumiss. & l. reg. 2. t. 22. p. 4.* Et id verum habet, quamuis serua vel seruus sint plurimorum dominorum, & vnus solus manumit: at, cogentur enim cæteri pretium recipere suarū partium, vt expressè habetur *ea l. 2. in princ. vers. Et si plures,* unde in hoc est speciale fauore libertatis, vt non stetur iudicio maioris partis, contra *l. Et suum. & l. Maiorem ff. de pactis.* Et notat *gl. ea. l. 1. in princ. verb. Vno, & ibi* Salicet. *n. 1.* Imo id procedit, quantumcumque partem alij habeant, & manumittens minimam, vt colligitur expressè ex *d. l. 1. in princ. ibi, quantacunque,* & docet *ibi* Bald. *num. 2.* inde colligens casum, in quo minimum trahit ad se maximum. Idem est verum, licet aliquis ex dominis sit minor, quod textus loquatur indistinctè. Et est casus specialis, quia non ipse minor, sed socius manumittit. Quare non obstat *l. 1. ff. de manumissis vindicta,* interdicens minori absque decreto manumittere. Et ita docent *gl. l. 1. C. de communi seruo manum. in princ. verb. Imputent. & ibi* Salicet. *in fin princ.* Alberic. *n. 2. vers. Item quarit gloss.* Et reddit rationem quia venditio fit hic auctoritate legis, vbi non est opus decreto, etiam in rebus minoris, *l. 2. & 3. ff. de rebus eorum.* Idem docent Bald. *ibi. n. 1. fin.* Gr. Lop. *l. 2. t. 22. p. 4. verb. Vendere.* Et idem disponitur *ead. l. regia 2.* quamuis quidam tertius velit offerre pretium aliis dominis: cogentur enim recipere. quod bene intelligit Gre. Lop. *ibi verb. Otro alguno.* quando ille tertius ad id emit eam partem, vt ancilla illa consequatur libertatem. Quia hæc est mens *illius leg. & leg. C. de communi seruo manum.* vnde est desumpta. Ex his ergo omnibus fit, prolem habitam ex ancilla à quodam ex dominis manumissa, antequam soluatur aliis pretium suarum partium, nasci seruilis conditionis, tanquam ex verè ancilla habitam. quòd si tamen ante partum breui momento soluatur pretium, erit soboles libera. Quia iam 17

iam illo momento ante natiuitatem mater erat libera.

18 V. Conclusio. Si ancilla sit statu libera, (dicitur autem talis, quæ statutam & destinatam habet libertatem, in tempus, vel in conditionem, *l. 1. ff. de statu liberis:* vt post annū, aut si hoc euenerit, esto libera.) & ante illius temporis aut conditionis aduentum pariat, fœtus est seruus. Habetur expresse, *l. statu libera 16 ff. de statu liberis, & l. Cùm libertatem 3. C. de fideicommiss. libert.* Et ratio est, quia ipsa interim ancilla est, vt expresse habetur *l. Statu liberum 9. ff. de statu liberis.* Obseruandum tamen maxime est, ne quis fallatur, num libertas relicta sit sub conditione, an sub modo. Quia si sub modo, comparatur statim libertas: si sub conditione autem, minime, donec impleatur conditio. Quia conditio suspendit, & non impleta vitiat actum. Quod secus est in modo, vt dixi l. 3. disp. 33. n. 2. vbi etiam explicui, quando sit modus, & quando sit conditio; vt Lego libertatem ancillæ, dummodo ministret 10. annis, vel soluat 10. aureos, est modus. Quia adiicitur actui perfecto: secus, Iubeo, vt ancilla sit libera, si seruierit 10. annis, vel cùm seruierit, vel si dederit, aut cum dederit 10. aureos: adiicitur enim actui imperfecto, & sic est conditio suspendens libertatem. Vt constat ex differentia ibi tradita. Idque etiam constat ex *l. Thais 41. in princ. ff. de fideicōmissis liber.* vbi dicitur legatam libertatem sub hac forma, cùm hæredi meo seruieris annos 10. post id tempus comparari.

19 Hinc deducitur, si quis leget ancillæ libertatem sub hac conditione, Si tres pepererit filios: & tertio partu duos aut tres fœtus edat, quando tres, duos vltimò editos esse liberos: & quando duos, vltimum esse liberum. Quòd vbi primum tertius in lucem editus est, impleta fuit conditio, matérque libera mansit, eo vsque ancilla erat: quare fœtus editus post tertium est liber tanquam, ex libera ortus; nati autem antea sunt serui, quod mater ancilla esset. Habetur expresse *l. Arethusa 15. & l. seq. ff. de statu hominū.*

20 Secundò deducitur, tradita libertate ancillæ pro tempore certo & præfinito, vt pro 4. annis, fœtum eo tempore, & quocumque alio post illud, editum, esse liberum. Quia libertas illa est perpetua, vt dixi disp. 19. n. 5.

21 Tandem dubitatur, an domino promittente se manumissurum certo tempore seruam, promissione ipsi ancillæ facta, & non impleta tempore præfixo, fœtus post id tempus conceptus sit liber, aut saltem teneatur dominus eum manumittere. Ratio dubitandi est, quòd inter dominum & seruum nulla oriatur obligatio, *l. Interpositas 13. in fin. C. de transact.* ibi: *Neque enim dubij iuris est dominos cum seruis suis paciscentes, ex placitis teneri, atque obligari non posse.* Vbi Baldus *n. 5.* inde colligit, dominum minimè teneri fidem seruo datam præstare, quia inter illos nulla cadit obligatio. Deinde, quia *reg. In personam. ff. de regulis iuris,* sic habet: *In personam seruilem nulla cadit obligatio.* Et *l. Regia 6. t. 11. p. 5.* ibi: *Otro si, dezimos, que el senor à su sieruo, ni el à su senor, non pueden fazer prometimiento el vno à el otro, de manera que se puedan apremiar por aquella promission. E maguer la fiziessen, no valdria la promission.* Quod si dicas cum gl. & multis aliis relatis à Padilla *ea. l. Interpositas, n. 34.* excipi, nisi inter dominum & seruum de libertate conuentio fiat. Hanc exceptionem reprobat *ibi n. 35.* cum multis aliis. Atque ita *gloss. cum testamentum 8. verb. Non potuerunt, el 1. C. de iuris & facti ignor.* ait, pactum inter dominū & seruum de libertate danda in futurum non valere. Quod Bart. *ibi n. n. 5. &* Ale. *d. l. Interpositas, fine,* intelligunt, nisi libertas esset naturaliter debita seruo. Cùm ergo hoc casu nullo modo sit debita, non valebit promissio. Tandem, quia *l. Nec seruus 24. ff. de pecul.* sic dicitur: *Nec seruus quicquam debere potest, nec seruo potest debiri.*

Sed dicendum est, promissionem inter dominum & 22
seruum minimè valere quoad obligationem ciuilem, secus quoad naturalem. Et ita caute dixit *l. reg. n. praeced. allegata, De manera que se puedan apremiar.* Et expresse habetur, *l. Si id, quod dominus 64. ff. de cond. indebiti,* ibi: *Si id, quod dominus seruo debuit, manumisso soluerit, quamuis existimans ei aliqua teneri actione, repetere non poterit. Quia naturale debitum agnouit.* Vbi *gl. verb. In conditione* ait, obligationem fuisse seruo in seruitute quæsitam. Et Bart. *ibi* summat eam *l. Sic dominus obligatur seruo naturaliter.* Et *n. 2.* ait obligationem naturalem cadere in seruum actiuè & passiuè. Et Bald. *c. Cum contingat, n. 30. concl. 2. de iureiur.* explicat, *l. Interpositas, in fin. C. de transact.* quæ decidit obligationem non acquiri seruo de ciuili, secus de naturali. Et eodem modo explicat *Decius reg. In personam, n. 1. ff. de reg. iuris,* eam regulam, idem decidentem. Et Ioan. de Molin. *in different. inter forum conscientia & externum, differ. 18.* ait promissum seruo à domino, deberi in foro conscientiæ. Constat etiam ex *l. Non solum 50 § Si ignorante ff. de peculio,* ibi: *An debitor vel seruus domino, vel domino seruus intelligatur, ex causa ciuili computandum est.* Vbi textus supponit posse esse debitum domini ad seruum: & *gl. verb. Ex causa ciuili,* sic explicat, id est, quæ causa obligaret ciuiliter vnum liberum alteri libero, eadem seruum domino, & è contra obligat; licet non teneatur dominus seruo ciuiliter, vel è contra. Et *l. Nec seruus 42. ff. de peculio,* quæ definit nec seruum debere, nec illi deberi posse, explicat *gl. verb. Debere, de ciuili debito.* Et constat hic intellectus. Quia seruus naturaliter obligatur: vt est textus expressus, *l. Naturaliter, ff. de cond. indebiti, & l. reg. 5. t. 12. p. 5.* Sentit etiam expresse Innoc. *c. Quia plerique, de immun. Eccl. n. 1.* vbi ait restituendum debitum, siue iure naturali, ac ciuili sit debitum, siue solo naturali, quale est quod debetur seruo, & Ant. *ibi n. 5.* vbi ait seruo posse quempiā naturaliter obligari, cum consensum habeat: atque ita si seruus aliquid acquirat, quamuis id domino acquiratur, possitque dominus sibi vsurpare; at pacto inito cum eo, vt iis nummis se redimat, id nefas esse propter obligationem naturalem seruo quæsitam, vt constat ex *l. Is qui 4. ff. de manumiss. statim in pr.* vbi dicitur promittentem seruo libertatem, si suis se nummis redimat, teneri. Et Abb. *ibi n. 11.* expresse dicit dominum promittentem aliquid seruo, non obligari ciuiliter, benè tamen naturaliter, & in foro animæ: & ita explicat *d. l. Interpositas.* Tandem idem docent Molina *t. 2. de iust. tract. 2. disp. 38. §. Primus est, &* Lud. Lop. *l. 2. de contract. c. 40. paulo post pr. §. An autem,* vbi constituunt inter casus, in quibus seruo possidere propria fas est, tunc si dominus cum seruo pactum ineat, vt singulis diebus, aut hebdomadibus, mensibus, vel annis, certam summam ei persoluat, reliqua sibi ipsi retenta; vnde benè infert Molina, teneri tunc dominum stare contractu, nec posse vsurpare quæ sibi seruus eo modo comparauit. Ex his ergo constat deberi naturaliter, & in foro conscientiæ, libertatem ancillæ à domino promissam: at quia tantùm est promissio, antequam manumittat, non erit libera serua: ac proinde nec filij eo tempore nati: tenebitur tamen ratione damni emergentis ex fidei violatione, donare libertate illos filios. In hoc enim damnum illarum est matri & proli.

DE IMPEDIMENTO VOTI SOLEMNIS ET ORDINIS.

DISPVTATIO XXV.

Quæ sit differentia essentialis inter votum simplex & solemne professionis: & in quo solemnitas illa consistat?

SVMMARIVM.

Exigitur quoque vt in religione approbata, nec sat est modus viuendi approbatus. Et an essentia religionis habeatur ex illa Pontificia approbatione, n. 10.

Duplex est traditio, n. 11.

Essentia professionis consistit in traditione, & acceptatione, estque professio contractus vltro citroque obligatorius, n. 12.

Acceptatio voti simplicis fit immediatè à Deo, secus de solemni, n. 13.

Explicatur ac probatur qualiter traditio sit de voti solemnis essentia: & circumstantia adiecta ab Ecclesia sint conditiones, sine quibus non, num. 14.

Qualiter qui in Societate Iesu simplicia biennij vota emiserunt, sint veri & ex natura rei religiosi: & in illis reperiatur traditio, n. 15.

Essentia voti solemnis est de iure naturali, & diuino, at solemnitas, quoad circumstantias, est de iure Ecclesiastico. Et explicatur c. Vnicum. de voto, in 6. n. 16.

In votis simplicibus, demptis Societatis Iesu, non est traditio, licet fiant in manu alicuius, n. 17.

Non tanti vinculi est votum simplex, quanti solemne religionis, n. 18.

Votum simplex & solemne religionis differunt specie, n. 19.

Explicatur qualiter in voto solemni sit promissio & traditio, n. 20.

An promissio solius castitatis in religione approbata sit solemnis, dirimens matrimonium subsequens, n. 21.

An promissio facta in religione approbata, trium votorum, non obligando se illi religioni, sed religioni in genere, habeat vim voti solemnis dirimentis matr. Et enodatur cap. constitutionem, de regul. in 6. n. 22.

An vota fœminarum, & fratrum D. Francisci, & D. Dominici, non in communi viuentium, & Eremitarum sint solemnia, & matrimonium dirimant, n. 23.

Soluuntur argum. & enodatur cap. Rursus, qui clerici, vel vouentes, num. 24.

1 DIsputationes de voti solemnis & ordinis impedimentis connectimus, quòd valde sibi inuicem affines sint, & altera ex alterius intelligentia pendeat, & nunc ordinem seruabimus. 1. de natura voti solemnis religionis, & qualiter matrimon. dirimat, disputabimus. 2. de natura voti solemnis ordinis, & quo pacto per illud dissoluatur matrim. subsequens. 3. de ordinibus minoribus, qualiter cum matrim. pugnent, & culpa sit ad illos promoueri, animo transeundi posteà ad matrim. 4. qualiter liceat coniugatis ad religionem, ordines, episcopatum, cardinalatum, pontificatúmue transire. Demùm de damnis, quæ ex matrimonio pullulant clericis minorum ordinum, aut sacrorum, nempe, de amissione beneficiorum, pensionum, priuilegiorum clericalium, excommunicatione, irregularitate. Initium igitur sumendo ab impedimento voti solemnis emissi in professione religionis, disput. præsens est de differentia essentiali inter illud & simplex: inde enim pendet resolutio disp. sequentis, quæ de iure, qua matrimonium dirimat, instituenda est. In hac re tres inuenio opiniones. I. Sent. ait essentiam voti solemnis consistere in benedictione spirituali, seu consecratione, per quam professus redditur inhabilis ad opera carnis & seculi, atque adeò ad matrim. contrahendum. Huius sent. videtur D. Th. 2.2. *q. 88. a. 7. corpore, & a. 11. corp.* Sed hæc sent. communiter ab omnibus reiicitur. Quòd in aliquibus religionibus promissio solemnis professionis absque ea benedictione fiat, vt in Soc. Iesu, & in religione D. Dominici, & in aliis. Deinde, quia professio tacita est vera, ac legitimis votis solemnibus tacitè emissis constat: cùm tamen nulla benedictio adhibeatur. Nec D. Thom. eius est sententiæ: sed solùm vult eam benedictionem esse cæremoniam quandam accidentalem.

2 II. Sent. ait votum solemne & simplex eiusdem materiæ minimè differre per se & essentialiter, ex ipsius voti natura & ratione, nec iure diuino, sed solum accidentaliter, & extrinsecè, ex sola Ecclesiæ constitutione decernentis per votum solemne dirimi matrimon. subsequens, non autem per votum simplex. Ducitur primò, ex *c. vn. de voto, in 6.* ibi, *Voti solemnitas ex sola Ecclesiæ constitutione est inuenta.* Nec potest dici id intelligi de solemnitate accidentali, quòd Pontifex rogatus, quod votum debeat dici solemne ad dirimendum matrimoniũ, ex eo quòd solemnitas voti sit ex sola Ecclesiæ constitutione, deducit duplex solùm reperiri votum solemne eum effectum producens. Quasi dicat, quia ex solius Ecclesiæ institutione pendet voti solemnis natura, & Ecclesia solùm admittat vt solemne, votum emissum in professione, & ordine, ideo tantùm est duplex votum solẽne. Quæ ratio omnino corrueret, si textus intelligeretur de solemnitate accidentali. Non enim ex accidentibus res ea d. finienda erat. Et confirm. quia sublato Ecclesiæ statuto, nullum votum esset solemne, & ideo fœminæ, quas Beatas vocant, licèt voueant, & se tradant superiori, in cuius manibus vouent, non emittunt votum solemne, q. ôd Ecclesia ea vota, tanquam solemnia non approbet: & si Ecclesia statueret, vt quodcumque votum coram tribus testibus, vel alia ceremonia emissum, fieret solemne, esset vtique. Tota igitur hæc res ad Ecclesiæ institutum referenda est, nec ex ipsa rei natura pendet. 2. quia *c. Rursus, qui clerici, vel vou.* ait Cælestinus Pontifex, votum simplex non minùs obligare apud Deum, quàm solemne vbi non intendit, vtriusque vinculum esse omnino æquale, sed esse eiusdem ordinis, in quantum vtramque traditionem importat. 3. quia ante tempora Cælestini III. *cap. Rursus, qui cleric. vel vou.* & Alexand. III. *Insinuante*, &c. *Meminimus, eod. tit* non est in Ecclesia audita mentio voti simplicis & solemnis. Quare D. August. *Psalm. 75.* cùm nonnullas votorum species distinxerit, non meminit voti simplicis & solemnis: nec Hugo de S. Victore *serm. 53. de inst. monast. & l. 2. de Sacram. p. 12.* vbi solùm diuisit votum in occultum & publicum. Quòd si Theodorus Archiepiscopus Cantuariensis, qui vixit an. 690. meminit voti simplicis, vt refertur *c. Si vir. 27. d.* videtur id additum ab aliquo iuris Pontificij Doctore, cùm id non habeatur *c. Si quis votum 27. q. 1.* vbi idem caput refertur. Vnde signum est, meram Ecclesiæ institutionem id discrimen instituisse. Et confirmatur quia antiquitùs non erat hæc professionis forma, & fuit inuenta ab Ecclesia, ab eàque robur accipit 4. quia posset Ecclesiæ auctoritate constitui, vt vota, quæ nunc in religionibus approbatis vt solemnia emittuntur, desinerent esse solemnia, nec matrim. postea contractum dirimerent. Et tamen in eis reperitur eadem traditio. Et si dicas, id prouenire, quia Ecclesia non recipit; iam habetur intentum, nimirum, vota solemnia non in sola traditione consistere, sed in ea, quam vt solemnem Ecclesia recipit: ac proinde totam voti solemnis celebritatem sola niti Ecclesiæ auctoritate. 5. quia si quis emittat tria vota substantialia in religione, quam falsò existimat approbatam, aut approbata in manibus superioris non legitimi, animum reuera habuit se tradendi, & verè se tradit: at non sunt vota solemnia, nec soluerent matrimonium subsequens: vt colligitur ex *c. vnde voto, in 6. fine*: & notat Abbas ab omnibus receptus. *c. Rursus, ad finem, qui clerici, vel vou.* eo quòd Ecclesiæ auctoritas approbantis & admittentis desideretur. Et confirmatur quia cùm homo sit dominus propriæ libertatis, nil obstat, quominus se possit Deo in mancipium per vota tradere: sicut se potest cuilibet homini vendere: ac proinde eam traditionem non esse solemnem, ac sufficientem ad matrimonium dirimendum, non prouenit ex ipsa rei natura, sed ex Ecclesiæ constitutione, prohibentis valorem talis traditionis non acceptatæ ab ipsamet Ecclesia. 6. quia cùm Deus sit vbique præsens, & votum simplex sit res sibi grata, censetur illud acceptare, tanquam rem sibi traditam & oblatam. *Regula, Qui tacet, de regulis iuris, in 6.* ac proinde transit in pactum, vt traditur *rubr. C. De pactis*, sicut in professione accepiat superior. Non ergo differentia inter hæc vota consistit, quòd in solo solemni sit traditio. Et confirmatur, quia non est cur Deus per se ipsum immediatè non acceptet, quando soli Deo promitto: aliàs non esset peccatum fractio voti simplicis. Et si dicas, acceptare quantum ad obligationem, & religionis virtute, non tamen quantum ad translationem dominij rei promissæ in ipsum Deum. Quærenda est ratio, cur Deus vnum & non aliud vsurpet. 7. quia nulla alia differentia reperiri videtur inter votum simplex per modum præsentis emissum, vt, Voueo castitatem, & per modum futuri, vt Voueo me ingressurum religionem; nisi quòd in hoc nulla sit

tra-

rei traditio, sed promissio tradendi in futurum: in illo autem sit quædam de præsenti traditio, & exhibitio sui corporis ad abstinendum ab omni actu carnali, etiam alias licito. Nulla enim alia differentia apparet. Atque ideo distincta obligatio in his votis reperitur. Quippe fornicans post votum religionis, in quo in virtute castitas includitur, non peccat aduersus votum: secus autem est in fornicante post castitatis votum: cuius alia ratio nequit reddi, nisi vouentem religionis ingressum se solùm promisisse, at vouentem castitatem sententiam tradidisse. Non ergo id interest inter votum solemne & simplex, quòd in illo solo sit traditio. 8. quia ex nullo textu constat Ecclesiam impedire, quin possit homo suum corpus immediatè Deo per votum tradere ad perpetuam continentiam seruandam: sed tantùm definitur *cap. vnico, de voto in 6.* eam traditionem non esse solemnem, quæ matrimonium postea contractum dirimat. Et confirmatur, quia si Ecclesia eam traditionem irritaret, non maneret voto castitatis astrictus, qui eam voueret animo se tradendi Deo: sicut vendens se sine solemnitate iuris impedientis traditionem, nullam contrahit obligationem. Cuius oppositum constat ex *c. Quidam, & c. Placet, de conuers. coniug.* vbi coniux professus absque alterius coniugis licentia non ligatur professione solemni. bene tamen ea valet, vt votum castitatis simplex. 9. quia Greg. XIII. in bulla concessa Societati Iesu anno 1584. incipienti, *Ascendente Domino*, decidit vota, quæ post biennium emittuntur à religiosis Societatis Iesu, esse simplicia, & tamen in eis esse veram traditionem, & acceptationem Ecclesiæ, ibi: *Statuimus atque decernimus tria vota huiusmodi, etsi simplicia, ex huius sedis institutione, ac nostra etiam declaratione, & confirmatione, esse verè substantialia religionis vota, ac in dicta Societate, tanquam in religione approbata per sedem eandem, admissos fuisse, & esse, ac per nos admitti.* Ac proinde ibidem decernit discedentem post ea vota, subdi pœnis apostasiæ & excommunicationis. 10. quia cùm de voti natura sit, promissionem factam Deo esse: vt ex eius definitione constat: non videtur esse traditio in voto solemni, tanquam de eius essentia: aliàs non esset essentialiter promissio, vt subinde nec votum. Cùm promissio & traditio sint rationes contrariæ, & tradito toto homine per votum solemne, nil supersit, quod in posterum promittatur. Et confirmatur, quia votum emissum in ordine sacro castitatis seruandæ, est proinde solemne, ac emissum in religionis professione: ac æquantur *c. vnico, de voto, in 6.* & tamen non reperitur ibi traditio alia specialis, quam in voto castitatis simplici (vt probabo disput. 27. num. 17.) Vndecimo, quia traditio habet rationem generis & materiæ in voto solemni: at circumstantiæ ab Ecclesia institutæ rationem differentiæ & formæ: per illas enim completur in esse solemni: sed res non à genere & materia, sed à differentia & forma habet esse tale: vt homo non ab animali & materia, sed à rationali & forma habet esse hominis. Non ergo differentia specifica & essentialis collocanda est inter votum simplex & solemne, in traditione, sed in illo statuto Ecclesiæ. Tandem, quia iusiurandum solemne à simplici non differt, nisi in hoc, quòd in illo formula solemnis iure præscripta reperiatur, quo hoc caret: & eodem modo secernuntur testamentum solemne, & non solemne: atque ideo in iis ea solemnis formula ac celebritas non est ex iure naturali & diuino, sed ex iure scripto. Sic igitur votum ex eo tantùm solemne dicetur, quod in eo cæremonia & formula iure præscripta adhibeatur, nec ea solemnitas ex alio iure erit, quàm Ecclesiastico. Et ideo hanc sententiam tuentur Sotus 4. *d.* 38. *p. vnic. & ibi* Paludan. *q.* 4. *art.* 4. *concl.* 11. *n.* 49. Caiet. 2. 1. *q.* 88. *art* 7. *dub.* 1. Abulens. *cap.* 30. *Num q* 109. *col* 4. *vers Respondendum est vt supra*, Michaël Metina *de sacrorum hominum continentia, l.* 4 *controuersia* 7. *c.* 22. *& multis seqq.* Guillelmus Borrillong. 4. *d.* 38. *q. vn. a.* 2. *concl.* 1. *& ibi* Palacios *disp.* 2. *concl.* 2. 3. *&* 4. Onandus *ibi. q. vnic. propos.* 16. Azor *lib.* 12. *instit. moralium c.* 6. *q.* 1. & eiusdem sententiæ videntur omnes, quos disputatione sequent. num. 2. referam, quia asserunt solo iure Ecclesiastico dirimi matrimonium per religionis professionem. Et hanc sententiam dicit probabilem *Valentia* 2. 2. *disp.* 6. *quæst.* 6. *punct.* 5. *col.* 3. §. *Sed quod attinet.*

Hinc infert hæc sententia, totam voti solemnis ratio- 3
nem esse iuris canonici constitutione inductam: & proinde in eo solo sitam esse, quod ius canonicum instituit. Et probat ex *c. vnic. de voto, in* 6. sic docet Azor. *dict. c.* 6. *in quæst.* 2.

2. Infert omnia quæ in voto solemni intrinsecè clau- 4
duntur, in quantum est actus voluntatis transferentis dominium rei promissæ in Deum, esse prorsus æqualia in voto simplici, quod in præsens confertur, quale est votum simplex paupertatis, castitatis, & obedientiæ: atque adeò traditionem non esse magis in vno, quam in alio. Quod probant aliquot ex argumentis n. 2. adductis. Et ita docent Sotus 4. *d.* 38. *q. vnic. & ibi* Onand. *q. vnic. propos.* 16. Metina *l.* 4. *de sacr. hominum continentia, controuersia* 7. *c.* 22. *ad finem*, Azor. *d. c.* 6. *q.* 7.

3. Infert, votum simplex, quo res præsens vouetur, ex 5
natura sua, & per se, tanti esse vinculi, quanti solemne, sed Ecclesiæ solius constitutione minorem vim habere. Quia æqualis est in vtroque traditio facta Deo, & ab ipso acceptata: differunt autem, quòd Ecclesia per solum votum solemne dirimi matrim. subsequens statuerit. Secus quando votum est promissio rei futuræ: minoris enim tunc est per se vinculi, voto solemni, in quo est vera traditio. Sic Azor. *d. c.* 6. *q.* 7.

Demum infert, votum simplex rei præsentis, & solem- 6
ne eiusdem rei, non differre specie, sed sola extrinseca & accidentali differentia. Quoniam extrinseca Ecclesiæ sola constitutione secernuntur. Ecclesia autem rei naturam non mutat, sed vim & robur adiungit. Sic Caiet. 2. 2. *q.* 88. *art.* 7. *in fine*, Metina *de sacrorum hominum contin. lib.* 4. *controu.* 8. *c.* 38. §. *Hinc iam solemne, &* §. *seq.* Azor. *d. c.* 6. *q.* 8. Quod idem tenet Petrus de Ledesma (quamuis non sit illius secundæ sententiæ) *de matr. q.* 53. *art.* 2. *dubio vnico, in solutione ad* 4. & videtur tenere *Valentia* 2. 2. *disp.* 6. *q.* 6. *punct.* 5. *fin.*

III. Sententia ait, votum solemne religionis consistere 7
essentialiter traditione actuali dominij sui ipsius in manus Dei, & manus eorum qui vicem Dei tenent: ac in eo distare à voto simplici. Quam sententiam ex parte docuisse videntur D. Thom. 4. *d.* 38. *quæst.* 2. *art.* 2. *quæstiunc.* 3. *corp. & ad* 1. *& art.* 3. *quæstiunc.* 2. *corp. & quæstione* 3. *corp. & ad* 3. D. Bonau. *eadem d. art.* 2. *quæst.* 1. Durandus *ibi, q.* 1 *n.* 7. *& in solut. ad* 1. *quæst.* 2. *n.* 8. Richard. *ibi, art.* 7. *q.* 2. *corpor.* *Mayronis q. vnic. particul.* 4. Capreolus 4. *d.* 33 *q vnic. art.* 1. *concl.* 2. *& a.* 3. *in sol. ad* 1. *Scoti contra* 2. *concl.* Deza 4. *d.* 33. *q. vn. a.* 3. *notab.* 4. Carthus. 4. *d.* 3. *p. q.* 2. Fortun. Garcias *c.* 1. *de pactis, n.* 13. *vers. Quid igitur dicendum*, Turrecr. *c. Presbyteris, n.* 1. *&* 2. *d.* 27. *& c.* 1. 27. *q.* 1. *a.* 1. *num.* 4. *corp. & in solut. ad* 3. *& a.* 3. *n.* 7 *in solut. ad* 1. Tabiena *verb. Dispensatio, q.* 7. *n.* 8. *in solut. ad* 1. *& verb. Impedimentum, impedimento* 2. *n.* 5. Sotus *l.* 7. *de iust. quæst.* 1. *a.* 5. *col.* 6. *vers. Igitur si opinio, & vers. Sed ais, &* 4. *d.* 38. *q.* 2. *a.* 1. *col.* 2. *vers. Ex omnibus: & art.* 2. *in probatione prima conclus. & in solutione ad* 1. Petrus de Soto *lect.* 5. *de matrim. ad fin.* Couar. 4. *decret.* 2. *p. c.* 7. §. 4. *n.* 7. Ledesm. 2. *p.* 4. *q.* 55. *a.* 1. *statim in princip.* Alex. Carrer. *lib.* 3. *de sponsalib. c.* 6. *ad fin.* Celaia 4. *d.* 57. *q.* 4. *& d.* 38. *q. post* 7. *argumentum*, §. *Vlterius est notand.* Viguerius *lib. instit. c.* 16. §. 7. *vers.* 9. *impedimento* 3. Stunica de Voto *q.* 6. *n.* 99. Matienzo *l.* 5. *recop. tit.* 1. *rubr. gl.* 1. *n.* 7. Vega *in summ. casuum, c.* 49. *statim in princip.* Enriquez *lib.* 12. *de matrim. c.* 5. *num.* 3. *&* 4. iuncto *comment. lit. B.* Barbosa *rubrica ff. soluto matrim.* 2. *p. à num.* 95. *vsque ad* 100. Aragon 2. 2. *q.* 88. *art.* 7. Vgolin. *de sacram.* vbi de matrim. *cap.* 19. *num.* 4. Valentia 2. 2 *disp.* 6. *quæst.* 6. *punct* 5. *col.* 3. §. *Sed quod attinet, &* 4. *p. disp.* 10. *de matr. q.* 5. *punct.* 3. *in impedimento voti*, Vitaldus *candel. sacram.* 1. *p.* vbi de matrim. *n.* 129. Petrus de Ledesm. *de matr. q.* 53. *art.* 2. *dub. vnic. concl. vn. post* 6. *probationem: &*

in

in solutione ad 5. & 6. Barth. de Ledes. *de matrim. dub.* 31. *concl. vn. & dub.* 33. *statim in princ.* Lud. Lop. 2. *p. instruct. de matrim. c.* 48. *col.* 5. §. *Circa prædictam doctrinam, & in solut. ad* 1. Graff. 2. *p. decisionum l.* 2. *c.* 12. *n.* 40. Vega 2. *tom summæ c.* 57. *casu* 21. Et hanc quoque differentiam inter votum simplex, & solemne, agnouere quidam alij antiquiores, quamuis iure solo humano dirimi matrimonium subsequens per professionem asserant: hi sunt Ioannes Andr. *c. vn. de voto, in* 6. *n.* 1. & *ibi* Archid. *n.* 1. Anchar. *n.* 1. *notab.* 3. *Domin. n.* 10. *idem* Archid. *c fi. n.* 3. *d.* 27. Cardin. *clem. vn. de consang. n.* 19. *q.* 14. Altisiod. *l.* 3. *sue sum tract.* 2. *c.* 2 *q.* 3. *qua incipit. De simplici voto, vers. Quod votum solemne*, Brunellus *de sponsalibus, concl.* 31. *n.* 2. Quamuis autem hæc sententia multis Authorum testimonijs corroborata sit, adeo tamen vrgent, & auctoritas Pontificum, & rationes pro secunda sententia allatæ, vt ab ea minimè recedendum putem, sed ea omnino tenenda est tanquam probabilior, & decretis Pontificum congruentior.

8 Sed vt videantur fundamenta huius tertiæ sententiæ, & corollaria, quæ ex illis inferunt eius defensores, vt vel sic faciliùs & meliùs impugnetur, oportet aliqua præmittere. 1. iuxta hanc sent. præmittendum est, castitatem, paupertatem, & obedientiam esse annexa essentialiter statui religioso, ita vt sine illis consistere nequeat. Quia religiosi status est, ad perfectionem anhelare, eique adipiscendæ neruis omnibus incumbere: ad eam autem adipiscendam desideratur animi auulsio ab iis omnibus, quæ non modico obstaculo sunt, ne religiosus expeditè in Deum feratur: qualia sunt, venereorum vsus, tum ex vehementi delectatione, qua animum ad terrena rapiunt: tum etiam, ex cura familiæ filiisque prouidendi, quæ variis curis solicitudinibúsque animum obruit: cupiditas bonorum temporalium, ac propria voluntas. Quæ tria votis castitatis, paupertatis, & obedientiæ coërcentur. Præterea, quia per professionem, nuntium prorsus remittit seculo religiosus, moritúrque mundo, & ad vitam spiritualem se transfert omninoq; mancipans se Dei obsequio. quod nequit simul stare cum matrim. in quo incumbit necessitas prouidendi vxori & familiæ. Quare Apost. 1. Cor. 7. ait: *Qui cum vxore est, solicitus est quæ sunt mundi, quomodo placeat vxori, & diuisus est.* Vnde nomen Monachi ab vnitate sumitur, per oppositum ad diuisionem prædictam. Quod clarè docetur *c.* 16. *q.* 1. ibi: *Placuit omnibus residentibus in sancta Nicena Synodo, vt Monachorum conuersatio & vita, secundum etymologiam nominis, ab omnibus discrepet. Monachus enim Græcè, Latinè singularis dicitur.* Et melius *c. Placuit, el.* 2. *ea. q. quod est ex Eugenio Pontifice*, vbi Monachis omnino interdicitur negotiis etiam spiritualibus extra claustrum vacare. Et redditur ratio, ibi: *Quia mundo mortuus est, Deo autem viuit.* Atque ita natura huius status petit, vt nullo sibi reseruato domino transferatur quispiam in Dei potestatem, cuius obsequio omnino per eum statum se dedicat.

9 2. Præmittendum est, desiderari quoque ad religiosum statum essentialiter, vt hæc tria voto aliquo firmentur, quod docet D. Th. 2. 2. *q.* 186. *a.* 3. quem vniuersi sequuntur. Et ratio est, quod status petat immobilitatem, & obligationem operis ad illum statum pertinentis, solemnitate aliqua firmatam, (vt probat D. Th. 2. 2. *q.* 183. *a.* 1.) vt constat in statu coniugatorum & Episcoporum. Sicut enim inter homines, vt quispiam serui aut liberi statum adipiscatur, & desideratur obligatio aliqua, aut absolutio: non enim seruus quispiam efficitur, aut liber, quod seruiat, aut seruire desinat, quia & liberi aliquando seruiunt, & serui fugitiui seruire desinunt. Sic in spiritualibus ad statum desideratur immobilitas & obligatio aliqua.

10 3. Præmittendum est, requiri, vt tria prædicta vota constituant verum religiosum, ea emitti in religione approbata pro tali à Sede Apostolica, nec satis esse, vt modus viuendi approbatus sit, nisi tanquam vera religio approbetur, quod bene docent *gl. clem. Cum ex eo, verb. Tertio, de sent. excomm.* Abb. *rub. de reg. n.* 1. Angelus, *verb.* Religiosus *n.* 1. Syluest. Religio 1. *q.* 1. Armilla *verb.* Religio *n.* 4. Nau. *antiqua editione, c. Non dicatis* 12. *q.* 1. *n.* 13. 14. *in noua verò comment.* 1. *de regularib. quod est super c. Cui portio* 12. *q.* 1. *n.* 18. *corol.* 23. Hæc autem Pontificis approbatio non est institutio religionis, nec de eius essentia, sed exigitur vt conditio, sine qua non, quatenus integrum est Pontifici impedire, ne hæc vel illa tanquam vera religio habeatur: & exigere conditiones in professione petitas, quo vota sint solemnia, quod ex eo constat: quia essentia religionum in Euangelio fundamentum habet: atque adeo ex hac parte non indigent religiones Pontificis approbatione. Quare SS. Antonius, Basilius, Augustinus, Benedictus, qui fuerunt auctores religionum, nullam Pontificiam approbationem requisiêre: nullibi enim legitur eam esse quæsitam. Quia nòdum erat eius Ecclesiasticum id præcipiens. Postea verò prohibita est nouæ religionis institutio absque Pontificis approbatione, *cap. fin. de relig. domib. & c. vnic eo t. in* 6. Et ita docet Bellar. *l.* 2. *de Monachis, c.* 4.

4. Præmittunt defensores aliqui huius tertiæ sent. duplicem esse traditionem, quandam perfectissimam & solemnem, quæ tradentem semetipsum priuat dotali corporis dominio, & ex consequenti per se & ex ipsa rei natura inhabilem reddit ad transferendum dominium sui in alium. 11
Alteram autem esse non perfectissimam, neque solemnem, quæ nimirum reddit personam subiectam, ac mancipatam illi, cui traditur: at non priuat tradentē omnino dominio, nec incapacem efficit ex vi illius traditionis, quin valide, peccando tamen, transmittat sui dominium in alium. Et huiusmodi (inquiunt) est traditio, qua religiosi Soc. Iesu finito probationis biennio tradunt se Soc. per tria vota simplicia. Sunt enim capaces dominij acquirendi, ac per se & ex natura rei contrahendi validè matrim. nisi obstaret noua Greg. XIII. constitutio, quæ illud irritauit. Iuxta hanc tertiam sent. votum simplex & solemne specie differunt secundùm diuersitatem traditionum supra explicatam.

5. Supponendum est, id quod dicitur essentiam voti solemnis consistere in traditione, non ita accipiendum esse, 12
vt constituatur hæc traditio in ipso solo vouentis actu, quasi ille actus sit ex sola sui ratione, intrinsecè & essentialiter, actualis donatio, siue translatio dominij sui ipsius: ad differentiam actus, quo emittitur votum simplex. Quia si solum actum attendamus, quo quis vouet solemniter, nil reperiemus essentialiter in illo, quod non reperiatur in actu voti simplici rei præsentis, vt quo vouetur castitas. Sicut enim vouens solemniter, obstringit Deo totam suam personam, & totam suam operandi facultatem, ad castitatem seruandam: ita etiam vouens simpliciter. Sed consistit essentia voti solemnis in traditione facta per ipsum vouentem, & à Deo acceptata. Itaque ad plenam voti solemnis rationem requiritur essentialiter traditio ex parte vouentis, & acceptatio ex parte Dei. Constat, quia matrimonium carnale non perficitur sola traditione alterius coniugis, sed essentialiter postulat acceptationem alterius, cum sit contractus mutuus. Ergo similiter matrimonium perfectum spirituale, quod professione religionis initur, vtrumque essentialiter desiderat. Et confirm. quoniam professio non est contractus gratuitus, instar voti simplicis, sed est contractus onerosus, vltro citróque obligatorius, quo professus fidem suam astringit Deo, & obligatur religioni, & religio ipsa Dei nomine obligatur religioso, ad retinendum eum, & alendum, & tractandum secundùm religionis institutum, vt bene docent Nau. *lib.* 3. *consil. de regularib. in priori editione, cons.* 5. *n.* 1. *in posteriori, cons.* 26. *num.* 1. Azor. *l.* 12. *instit. moral. c.* 4. *q.* 5. *fin.* Deinde, quia nec traditio nec donatio perfecta esse valent, aut transferre dominium à donante in donatarium, sola donantis traditione, sed donatarij quoque acceptatio desideratur, vt latè probaui l. 1. disp. 6. num. 2. & seq. Sic explicant hanc sententiam Sotus *l.* 7. *de iust. q.* 2. *a.* 5. *col.* 6. *vers. Igitur si opinio, & vers. Sed ait*, Toledo *lib* 4. *sum. c.* 18. *n.* 1. Valentia 2. 2. *disp.* 6. *q.* 9. *punct.* 5. *col.* 4. & *seq.* Aragon 2. 2. *q.* 88. *art.* 7. & nemo negat.

Hæc

13 Hæc autem acceptatio, per quam transfertur dominium in voto solemni, non fit immediate à Deo, sed ex Dei commissione, per ministros ab Ecclesia ad id deputatos: atque ita cum votum simplex soli Deo fiat, non inuenitur in eo perfecta ratio traditionis per quam se dominio sui abdicet vouens, hanc autem acceptationem non fieri immediate à Deo, quamuis vbique præsens sit, sic explicant Ripa *rubr. ff. de verb oblig. n. 21. & ibi* Iacobus Niger *num. 78. ad fin.* Barbosa *rubr. ff. solut. matrim. 2 p. n 93.* quod cōsensus & acceptatio sit ex diuersi animi motibus, duorum idem sensus, *l. 1 ff. de pactis*: in Deum autem nullum accidens, nullúsque animi motus cadere potest. Sed hic explicandi modus minimè placet. Quia complacentia, gaudium de bono opere, acceptatio, displicentia de peccatis in Deum cadunt, absque ipsius mutatione & accidenti. Quare legitima ratio est, cur ad votum simplex acceptandum solus Deus concurrat, non tamen ad solemne. Quoniam est valdè dissimilis ratio in acceptanda promissione, & acceptanda traditione: nam acceptatio promissionis eo solùm ex ipsa rei natura pertinet, vt promittens maneat astrictus ad standum promissis, retenta potestate & cura gubernandi rem promissam, eiúsque dominio penes ipsummet vouentem. At acceptatio traditionis perfectæ cum acquisitione possessionis & dominij, ordinatur ex natura rei ad vsum rei traditæ & acquisitæ, eiusque gubernationem, frustra enim est dominium sine vsu. Et hinc est Deum nunquam se solo admittere traditionem totalem alicuius rei sibi factam, nec vsurpare dominium peculiare illius, vltra id, quod illi competit tanquā causæ vniuersali, nisi mediis prælatis. Non enim vult vti immediate, & tanquam causa particularis, re aliqua, & eam gubernare. Quod explicatur exemplo: nam ideo non admittitur peculiare agri dominium, per donationem Deo factam, nullo eius nomine acceptanti. Quia Deus de lege ordinaria nequit vti nec frui agro illo, vt causa particularis, nisi medio aliquo homine. Adde, quia esto Deus acceptaret cæteras donationes sibi facta, at noluit in hac grauissima se ipso immediatè acceptare, non interuenienti authoritate, Ecclesiæ leges præscribentis, vt ea foret legitima, quòd sit status perpetuus, ac valdè difficilis, ac propterea magnam deliberationem petat. Atque ita *c. vn. de voto in 6.* definitum est hanc acceptationem nō esse legitimam, nisi in religione per sedē Apostolicam approbata. Tandem, quia cùm perfectè dare & acceptare, constituant humanum contractum; oportet adesse acceptantem, humano more, sicut adest donans, vt perfectus & irreuocabilis contractus humanus ineatur. At Deus præsens est omnibus rebus tanquam causa vniuersalis, non tamen tanquam causa particularis more humano acceptans. Et hinc est, vt promissio simplex facta Deo non transeat perfectè in pactum, vt transit facta homini. Hanc enim violare iuxta receptiorem sententiam est iniustitia: secus in voto contingit, cuius violatio soli religioni aduersatur. Oportet igitur ad perfectam acceptationem, adesse personam visibilem, quæ vices Dei gerat, & quasi ipsius procurator sit habens ab ipso potestatem acceptandi, ipsius nomine & vice. Cùm autem pontifex sit, qui vices Dei in terra gerit, eius erit potestatem inferioribus concedere ad acceptandum nomine Dei, & leges præscribere, quibus seruatis, & non alias acceptatio legitima sit, ac dominij translatio in Deum sequatur: vt disponere circa ætatem tradentis se, tempus nouitiatus, ceremonias in professione seruandas. Ratio autem cur non cuilibet committatur hæc potestas acceptandi, ea est, quòd cùm tradere hominem voluntatem suam, seque in perpetuum Dei mancipium alienare sublata sibi penitus facultate de proprio corpore disponendi, sit res ardua, maximique momenti, fieri non debet sine magno iudicio & examine: & ideo non cuilibet committenda est, nec quocumque modo, nec in quacumque ætate, sed religione approbata acceptante superiore illius, transactoq; nouitiatus anno cōcurrētibusq; cęteris per leges Ecclesiæ petitis.

His ergo præmissis, sent. tertia, n. 7. proposita, quam 14 relicimus, ait essentiam voti solemnis consistere in traditione ipsius vouentis, & acceptatione Dei per ministros ab Ecclesia ad id destinatos & quamuis necesse sit adhiberi quoque circunstantias ab Ecclesia præscriptas: at diuerso modo concurrunt, quia natura & essentia voti solemnis consistit in traditione illa acceptata, per quam dominium vouentis perfectè transfertur in Deum, ita vt iam sit dominus eius, non solùm sicut causa vniuersalis, quare cæterarum rerum dominium habet, sed comparet speciale dominium huius personæ, quod ipsa antea habebat in se, tanquam peculiaris persona, & domina suorum operum, ac proinde reddatur incapax per se, & ex natura rei, transferendi dominium in alium. Circunstantiæ autem per Ecclesiam præceptæ, vt legitima ac valida sit acceptatio, sunt conditiones sine quibus essentia voti solemnis non consisteret. Sicut essentia matrimonij consistit in traditione corporis vnius coniugis per alterum acceptata: conditiones autem, quas Ecclesia postulat, vt valida sit ea traditio: vt fieri coram Parocho, & testibus, in tali ætate, ne contrahentes sint consanguinitate aut affinitate coniuncti, & cæteræ, sunt conditiones sine quibus non consisteret matrimonium. Quare sicut sponsalia differunt à matrimonio, ita votum simplex, verbi gratia, castitatis à solemni eiusdem. Sicut enim sponsalia consistunt in sola promissione, retento dominio, ac facultate validè disponendi, ac proinde valet matrimonium initum spretis illis sponsalibus, quamuis peccetur: at matrimonium consistit in perfecta traditione, & acceptatione, per quam plenè transfertur dominium; & tollitur libertas validè de propria persona disponendi: Ita votum simplex consistit in promissione, retento dominio penes vouentem, & facultate validè disponendi contra votum: at solemne in perfecta traditione, & dominij, ac facultatis liberè validè disponendi; translatione. Et hanc sentent. sustinent Doctores num. 7. allegati. Et specialiter in explicant eam Valentia *2. 2. disp. 6. q. 6. punct. 5 col. 4. & seq.* Aragon. *2. 2. n. 88. a 7.* Enriq. *l. 12 de matrim. c. 5. n. 3. & 4.* iunct *comment lit. R.* Et probatur hæc sent. 1. quia contraria sent. relata n. 2. dedecet excellentiam professionis religionis; quæ tanta est, vt teste D. Thom. *2. 2. q. 189. a. 3. ad 3.* per illam omnia peccata quoad pœnam deleantur. Quod idem asserunt D. Bern. *in lib. de dispensat. & praecept. &* D. Anselm. *lib. de similitud. ad fin.* Quare D. Hieron. *Epist. 25. ad Paulam*, sentit statum religionis esse quasi secundum baptismum. Quæ creditu difficilia sunt, constituta professionis natura in extrinseco Ecclesiæ statuto, & non potiùs in perfecta traditione, & omnimoda sui ipsius dominij in Deum translatione. 2. quia hæc sententia consonat testimoniis sanctorum passim appellantium professionem religionis, mortem spiritualem quod n. 8 probauimus Non autem esset perfecta mors, nisi consisteret in renūciatione omnimoda dominij propriæ voluntatis corporis, & rerum omnium. 3. quia sicut homo se vendens potest se dominio abdicare, & in emptorem transferre: ita possibilis est in Ecclesia status, in quo non solùm promittatur aliquid faciendum, vel omittendum, ob Dei honorem, sed etiam totum dominium personæ transferatur in Deum, constituendo se ipsius mancipium, ita, ita vt iam Deus sit Dominus eius tanquam causa particularis, quod genus colendi Deum est multo perfectius mera promissione. Ergo reperitur in statu religioso, quo nullus alius perfectior reperiri potest, quoad officium perficiendi se ipsum, secluso officio perficiēdi alios. Tandem, quia Gregor. XIII. in bulla quæ incipit, *Ascendente Domino*, appellat vota biennij Soc. Iesu simplicia, & tamen addit statutum, quo sic vouentes reddit inhabiles ad matrim. non ergo votum solēne differt à simplici, solo statuto annexo per Ecclesiam voto solēni, quo sic vouens redditur matrimonij incapax. Ex his ergo constat votum solemne in perfecta traditione consistere, quæ perfectio attenditur in tribus. 1. in obiecto, quia circa perfectissima

obiecta est votum solemne, nempe, circa castitatem, paupertatem, & obedientiam. 2. in perpetuitate & independentia ab omni euentu. 3. in perpetua incapacitate ex natura rei cuiuscumque dominij & facultatis transferendi in alium. Et hæc vltima perfectio nulli voto simplici est communicabilis.

15 Quòd si ex hac sent. inferat quispiam non esse veros religiosos, qui in Soc. Iesu vota simplicia post nouitiatus biennium emisere, quod olim sensit Nau. *c. Non dicatur, n.* 15. 12. *q.* 1. Et videntur sentire DD. asserentes vota solemnia esse de religionis essentia. Hi sunt Caiet. 2. 2. *q.* 188. *a.* 1. *circ. sol. ad* 4. Angl. *verb. Religiosus init.* Sylu. *Religio,* 1. *in princ.* Armilla *verb. Religio. n.* 1. *& ibi* Tabiena *initio,* Sotus *l.* 7. *de iust. q.* 5. *a.* 1. *concl.* 8. Et prob. quia in iis votis non est traditio perfectissima, priuans dominio sic vouentes, ac illud in Deum transferens, vt dixi n. 11. sed solo Ecclesiæ statuto redduntur inhabiles ad matrimoniũ Sed Doctores huius sent. defendunt eos verè, propriè, & simpliciter esse religiosos. Quod definiuit Greg. XIII. in bulla incipienti, *Ascendente Domino.* Qua visa recantauit palinodiam idem Nau. *in nouiori edit. comment.* 1. *de regul. n.* 19. *corollario* 26. Et constat, quia de essentia status religiosi non sunt vota solemnia, sed esse certam vitæ conditionẽ, qua viuitur in paupertate, castitate, & obedientia voto firmatis, cum quadam immobilitate, & externa cæremonia, per quam res pateat Ecclesiæ, sub viuendi instituto, approbata tanquam verè religioso per sedem Apostolicam: quod reperitur in illis votis. 2. quia per ea vota fit traditio quæ verè reddit personam subiectam, ac mancipatam arbitrio & potestati superioris: ita vt minimè in posterum integrum ei sit, absque apostasiæ labe ab eo instituto recedere: & vota illa acceptantur à superiore nomine Dei, ex facultate sedis Apostolicæ. Nec obstat posse hos à Soc. dimitti, & sic dimissos manere liberos à votis, quòd ad status immobilitatem, sufficiat ipsos ius non habere recedendi propria authoritate, vt constat in triplici statuum genere, qui apud omnes verè & propriè status dicuntur, nimirum, Episcopi, religiosi professi, & serui: qui omnes in vero & perfecto statu immobili constituti sunt: quòd propria sponte ab eo resilire nequeant, quamuis authoritate aliena auocari possint: nempe Episcopus & professus ex summi Pontificis licentia, interueniente iusta causa, vel in delicti pœnam: & seruus ex Domini voluntate. Nec obstat etiam doctrina authorum relata asserentium naturam religionis petere, vt vota sint solemnia. Quia respondetur cum Valentia 4. *p. disp.* 10. *q.* 5. *de matrim. punct.* 3. vbi de impedim. voti, & Enriq. *l.* 12. *de matrim. c.* 5. *n.* 3. *iuncto comment. lit.* N *& n.* . . . id quidem desiderari ad summam & perfectissimam status religiosi dignitatem, quo statu sunt Professi Soc. Iesu: secus tamen ad veram, propriam, & perfectam religiosi status rationem, in qua sunt alij è Soc solis votis simplicibus astricti. Sicut omnes ordines sacri sunt verè & propriè sacramenta, licèt non attingant perfectionem essentialem ordinis sacerdotalis. Ita etiam sedes Apost. diuersos religionis gradus à Christo institutos approbauit, nimirum, perfectissimum cum votis solemnibus, & non eam perfectionem attingentem, attamen verum, proprium, & perfectum, cum votis simplicibus, in quibus etiam est traditio. Adde, antiquos DD. propterea dixisse, ad naturam religionis requiri solemnitatem, vt significarent traditionem necessariam, quæ iure antiquo non erat sine votorum solemnitate, at verò post confirmationem religionis Soc. Iesu sine votorum solemnitate est vera personæ traditio, per quam Deo mancipatur, ac proinde acquirit verum statum religionis. Quare bene concludit Enriquez *eo n.* 3. *in comment. lit. N.* hunc statum religionis cum prædictis votis simplicibus esse ex diuina Christi institutione. Sed tamen dices non fieri posse in iis votis traditionem reperiri: cùm n. præc. dixerimus cum communi DD. sententia in voto simplici solam promissionem reperiri, & in hoc differre à solemni, in quo est traditio. Quia respondeo cum Valentia *proximè cit.* id esse verum de voto simplici abstractè & præcisè considerato, secundùm generalem rationem voti simplicis, omnibus votis simplicibus cómunem: at vota simplicia Soc. Iesu continent etiam traditionem quandam, vt n. 11. explicuimus, non præcisè vt simplicia sunt, sed vt talia simplicia. Ex quibus omnibus constat eos Soc. Iesu votis prædictis simplicibus ligatos religiosos, non esse tales ex Apostolico priuilegio, sed verè, & ex rei natura ac Christi institutione. Qui iuxta dicta verus religionis status iis votis simplicibus est contentus.

Hinc 1. authores huius sent. inferunt aduersùs 1. corollarium secundæ sent. n. 3. relatum, essentiam voti solemnis esse de iure naturali & diuino: circumstantias autem, quæ accidentales sunt, & conditiones sine quibus non acceptatur ab Ecclesia votum solemne, esse de iure Ecclesiastico. Sicut essentia matrimonij est perfectè & integrè, ex iure naturali & diuino: quamuis conditiones ab Ecclesia petitæ, sine quibus consistere nequit, sint de iure Ecclesiast. Et hinc soluuntur pleraque ex argumentis secundæ sent. solùm enim probant non consistere essentiam voti solemnis in nuda traditione, sed desiderari quoque acceptationem Ecclesiæ. Quod nos n. 12. fassi sumus: & insuper probant esse necessarias circunstantias ab Ecclesia petitas: quod verum est, non tanquam partem essentiæ, sed tanquam conditiones sine quibus Deus non acceptat traditionem, nec Ecclesia eius nomine. Id tamen non concludit essentiam voti solemnis non consistere in traditione, & haberi ex iure naturali diuino, sed esse ex mera Ecclesiæ institutione. Quia idem prorsus reperitur in matrim. [vt partim hic, partim num. 12. probaui] cùm tamen eius perfectam essentiam iure naturali diuinoq; consistere nemo in dubium vertat. Eodem modo venit intellgendum *c. vn. de voto in* 6. dum decernit solemnitatem voti esse ex solo iure Ecclesiastico inuentam: non enim loquitur de solemnitate essentiali, sed accidentali, & quæ est conditio sine qua non acceptat Deus votum. Et sic optima est ratio in eo textu reddita, nimirum, cum solemnitas voti sit ex solo iure Ecclesiastico: id est, cùm nullum votum possit esse solemne, & habere effectum dirimendi matrimon. subsequens, nisi solum quod Ecclesia vt tale acceptat, seruatis circũstantiis per ipsam postulatis, & sola vt talia acceptet vota in professione religionis & ordine sacro emissa, inde est, vt nullum aliud sit sufficiens ad irritandum matrim. subsequens. Sicut idem posset dici de matrimonio, nimirum, cùm nullum sit legitimum nisi acceptatum ab altero coniuge, seruatis circumstantiis ab Ecclesia ad eius valorem præscriptis, nullum aliud matrimonium dirimet post illud contractum. Et ita hoc corollarium videtur clarè docere D. Th. 4. *d.* 38. *q.* 1. *a.* 2. *quæst.* 3. *corp.* vbi ait votum solemnizari per traditionem factam in manu Prælati regularis recipientis, seruatis aliis circumstantiis, quæ secundum iura determinantur. Et docent expresse Deça 4. *d.* 38. *q. vn. a.* 3. *notab.* 4. Victoria *relect. de potestate* Papæ, *n.* 1. *in sol. ad* 1. Sotus *l.* 7. *de iust. q.* 2. *a.* 5. *col.* 6. *vers. Sed aus. & col.* 8 *vers. Discernite, &* 4. *d.* 38. *q.* 2. *a.* 1. *col.* 4. *vers. Quod ergo. & a.* 2. *in sol. ad* 1. Pet. de Soto *lect.* 5. *de matr.* § *Iam de voto.* Cou. 4. *decret.* 2. *p. c.* 7. § 4. *n.* 8. Matien. *l.* 5. *recop. t.* 1. *rub. gl.* 1. *n.* 70. Aragon. 2. 2. *q.* 88. *a.* 7. Valentia 2. 2. *disp.* 6. *q.* 6. *punct.* 5. *col.* 4. *& seq.* Enriq. *l.* 12. *de matr. c.* 5. *n* 6. Petr. de Ledesm. *de matr. q.* 53. *a.* 2. *dub. vn. in sol. ad* 1. Barth. de Ledes. *dub.* 33. *de matrim. paulo post* 1. *concl.* Lud. Lopez 2. *p. instruct. de matrim. c.* 48 *in solut ad* 1. & ita intelligendi sunt Gerson. 3. *p.* vbi de consil. euangel. *alphab.* 67. *l. t.* T. & Led. 2. *p.* 4. *pag.* 69. *a.* 7. *ad finem,* vbi ait vterq; solemnitatẽ voti esse de iure positiuo.

16

2. Inferunt contra 2. coroll. oppositæ sent. n. 4. propositum, in voto simplici, quo res offertur de præsenti Deo, nón inueniri traditionem, sed nudam promissionem, (demptis votis Soc. Iesu, de quibus n. 15. diximus.) Distat autem inter ipsa & vota de futuro, vt votum ingrediendi religionem. Quod in illis promittatur res ab eo momento implenda, vt dum promittitur castitas, ac proinde ex tunc castitatis violatio est sacrilega contra votum: in his autem 17

pro

promittitur res in posterum offerenda nimirum, status in quo est promittenda castitas, ac proinde fornicatio non est contra id votum, donec actu castitas Deo promittatur. Et ratio est, quia vera traditio, per quam transfertur dominium, consistere nequit absque aliquo acceptante: vt probaui n.12. At Deus non acceptat se ipso, ita vt trãsferatur in ipsum dominium, nisi medio homine, vt probaui n.13. idque amplius confirmatur, quia fractio talis voti soli religioni aduersatur. Sed dices, fac id castitatis votum emitti in manu alicuius acceptantis, vt prælati extra religionem approbatam. Sed respondeo adhuc esse meram promissionem. Quia promissio illa non fit homini in eius commodum, sed Deo in eius honorem. At prælatus ille non habet potestatem acceptandi à Deo. Et hoc corollarium docent Authores tertiæ sententiæ n.7. citati.

18 3. Deducunt contra tertium corollarium oppositæ sententiæ relatum n.5. non tanti vinculi esse ex natura ipsa rei, votum simplex, quanti solemne. Sicut nec in cæteris contractibus sunt eiusdem vinculi, simplex promissio & traditio. Simplex enim promissio non priuat dominio promittentem, nec efficit vt inualida sit donatio alteri facta: quòd secus se habet in traditione. Quod est conforme tertiæ sententiæ n.7. propositæ, illúdque amplius probabimus disp. seq.

19 4. Deducunt contra 4. corollarium n.6. citatum, differre specie votum simplex & solemne, quod promissio & traditio, actus sint specie diuersi, ac suapte natura longè diuersos effectus producant, sicut sponsalia & matr. Sic docent Sotus *l.7. de iust. q.2. a.5. in solut. ad* 1. Aragon. 2.2. *q.88. a.7. ad fin.* Manuel. 1. *tom. sum. 2. edit. c.53. n.5.* & colligitur ex D. Thom. 4. *d.38 q.1. a.2. quæstiunc. 2. corp.* vbi ait distingui hæc vota, sicut sensitiuum & vegetatiuum.

20 5. Explicant, qualiter in voto solemni inueniatur ratio generica voti, nempe, promissio, & specifica, per quam constituitur in propria specie solemnis, nimirum traditio. Quod explicuit Petr. de Ledesm. *de matrim. q.53. a.2. dub. vn. in solut. ad* 6. dicens esse traditionem respectu corporis & voluntatis, ac potentiæ possidendi, quæ actu sunt in homine & sunt radices quædam operationum sequentium, ac ipsas virtute continent: promissionem verò respectu operationum sequentium. Quia traditio propriè, & in regiore nequit esse, nisi eorum quæ actu sunt. At potest etiam dici traditio respectu operationum, quatenus virtute traduntur, traditis earum principiis & radicibus. Quare meritò appellatur professio, traditio totius hominis, si quidem actu per illam traduntur Deo radices omnium operationum, & in virtute operationes ab illis procedentes. Nec hæ rationes sibi inuicem aduersantur, cùm sit respectu diuersorum, promittuntur enim operationes, & traduntur radices.

21 6. Deducitur decisio eius quæstionis valdè controuersæ inter DD. an votum castitatis in religione approbata in manu prælati illius emissum non promissis paupertate & obedientia, sit solemne, ac per consequens per illud dirimatur matr. subsequens? Affirmant plerique ex Iurisperitis, quod in aliquibus religionibus emittatur professio, sola obedientia secundùm regulam promissa. Item, quia *c. fin. qui cleric. vel vou.* decernitur validam esse professionem, ac per eam dissolui matrim. in qua adiectum est pactum, vt profitens maneat in propria domo, ac propria substantia retenta. Ita sentiunt *gloss. c. Ex parte tua, verb. Propositum, de conu. coniug. & ibi* Innoc. *n.2. n. super verb. Cõsummandum.* Ant. *c.* Rursus *n.8. qui cler. vel vou. & ibi* Præpos. *n.13. vers. Item modus solemniz. indi voti est quando quis promittit paupertatem, & ibi* Alex. de Neuo. *n.21* Ant. Cuc. *l.5. instit. maiorum, t.12. n.23.* Addunt Innoc. & Alex. de Neuo non sufficere id votum ad dirimendum matrim. ratum præcedens, nisi tria religionis substantialia vota præmittantur. At dicendum est, id votum non esse solemne, non per illud dirimi matrim. subsequens. Quia *c. vn. de voto in* 6. petitur ad id professionem emitti in religione approbata, atque ita vt sit talis, quæ verè constituat religiosum,

Qualis nõ est hæc, vt bene docent Ang. *verb. Professio, n.* 1. *& ibi* Tabiena *q.1. n.2.* Armilla *n.1.* Sylu. *Religio 3. q.18.* & constat, quia religionis essentia petit tria substantialia vota emitti, vt probaui n.8. & 9. Et ideò hanc partem tuetur Abbas, *d. c.* Rursus, *in fin.* Nec obstant argumenta contraria; quia in eo voto obedientiæ secundùm regulam clauduntur vota paupertatis & castitatis, quæ in ea regula continentur. Nec obstat similiter *c. fi. qui cler. vou.* quia quamuis in eius intelligentia multùm elaborent Iurisperiti: at communis interpretandi modus est, in ea professione adfuisse votum obedientiæ, erat enim ea fœmina profitens habitatura in propria domo sub Abbatis obedientia: votum quoque paupertatis, quia reseruatio propriæ substantiæ erat quoad solum vsum de licentia Abbatis.

7. Deducitur resolutio alterius quæst. nempe, an promissio trium votorum facta in religione approbata, & acceptata per superiorem illius, non obligando se illi religioni, sed religioni in genere, habeat vim voti solemnis dirimentis matrim. subsequens, an solius simplicis? Et quidem communis Doctorum sententia affirmat. Ducitur per *c. Constitutionum, de reg. in* 8. vbi deciditur professionem factam tacitè ante finitum nouitiatus annum, per delationem habitus professorum triduo, obligare profitentem, non illi religioni speciali, cuius habitus est susceptus, sed religioni cuicumque. Atque ita sentiunt Goffred. *sum. t. de regu. n.11. &* Host *sum. eo. t. n.8. vers. Sed quis si ingressus, & t. Qui cler. vel vou fin.* Io. Andr. *c.* Consul *n.7. de regul. & d. c. Const. n.2. & ibi* Anchar. *n.2. notab.* 4. Franc. *n.4.* *Domin. ibi §. In aliis, n.9.* Ant. *c.* Rursus *n.8. qui cler. vel vou.* Abb. *c. Cum virũ, in fin. de regul.* Palud. *4. d.32. q.3. a.5. n.33.* 34. Rosell. *verb.* Nouitius, *n.19.* Guillel. de Monte Laudun. *repetit. in clem. vnic. n.8. de consang.* Gaent. *repet. c. Ad limina* 30. *q.1. §.4. n.343. q.127.* At dicendum est non habere vim voti solemnis dirimentis matrim. sed vim voti simplicis obligantis religioni in genere (intellige ante Trid. & sic intelligitur *id cap. Constitut.* post Trident. *sess.24. de regul. c.* 15. Nullam vim etiam voti simplicis habet professio expresse facta, nedum tacitè, ante annum nouitiatus expletum: vt ibi expressè decernitur.) Et ratio huius sententiæ est, quòd professio sit contractus mutuus, quo religiosus monasterio & hoc illi obligatur, (vt probauimus n.12.) cùm nulla igitur religio ei obligetur ea professio nullius religionis approbatæ potuit esse: quod ad valorem voti solemnis dirimentis matrim. petitur *c. vnic. de voto in* 6. Et ideò hanc sent. amplectuntur Calderin. *cons. 16. de regul.* Angel. *verb. Profess. n.1. & 2. & verb.* Nouitius, *n.14.* vb Armil. *n.9.* Sylu. *Religio 3. q.5. &* 18. Tabiena *verb.* Nouitius, *q.6. n.7.* Nau. *comment. 2. de regul. n.5. corol. 4. & comment. 3. n.44.* Ant. Cucus *lib.5. instit. maiorum, tom.12. n.23.* Azor. *lib.12. institut. moralium, cap.4. q.5. fin.* 22

Vltimò infertur, quid dicendum sit de votis Beatarum, & aliquorum fratrum D. Dominici, & tertij ordinis D. Francisci, Eremitarum, Equitum ordinum militarium: an sint solemnia, ac proinde sufficientia ad dirimendum matrimonium? De qua re egi lib.3. disp.18. num.4.5. 7.8. Consolantur ibi dicta. 23

Sed vt dixi n.7. in fine, nullatenus hæc sentent. placet, quia minùs bene constat cum testimoniis Pontificum, & minùs bene defendit constitutionem Gregor. XIII. n.1. allegatam, & quod iuxta illam dicitur n.8. circa fin. pugnare videtur directè cum ea constitutione definiente illos, qui retento dominio vota post biennium simplicia emitrunt, esse propriè & verè religiosos; non secus atque ipso professos, quod verum non esset, si natura status religiosi id peteret, vt nullum reseruaretur dominium: præterea quod n.11. asserit, prædicta sent. 3. esse duplicem traditionem, alteram perfectissimam, alteram autem minus perfectam: pugnare etiam videtur cum dicta constitutione Greg. XIII. quia hæc traditionum diuersitas, manifestam traditionem diuersitatem specificam denotat, quia per earum alteram professus priuatur ex natura rei quodam corporis dominio, quo non priuatur non professus: 24

quòd si huiusmodi traditione essentialiter differant, palàm fit essentiam status religiosi, quæ per traditionem completur essentialiter imperfectiorem esse, & diuersam in iis Societ. Iesu religiosis, qui sola vota simplicia emittunt: quos tamen dicta constitutio Gregor. XIII. definit verè & propriè esse religiosos non secus atque professos cuiusque religionis: tandem quia malè prædicta explicat sententia, n. 16. *decretum* Bonif. *c. vn. de voto in 6.* asserentis solemnitatem voti esse de solo iure Ecclesiastico inuentam, esse intelligendum de sola solemnitate accidentali, & non de essentiali, quod responsum apertè aduersatur definitioni Gr. XIII. in dicta conditione, qui dum refert errorem eorum qui malè interpretati fuerant priorē ipsius constitutionem, & dixerant eos, qui non sunt professi per vota solemnia non esse verè religiosos, ait eos id dixisse non considerantes voti solemnitatem sola Ecclesiæ constitutione inuentam esse: at illi Theologi, contra quos Pontifex loquebatur, satis considerauerant solemnitatem voti accidentalem esse ab Ecclesia inuentam, atque id ad decretum Bonifacij respondebant, quod decretum illi sibi in suis scriptis obiecerant, atque horum responsum Gregor. XIII. vidit in eisdem scriptis: ergo constitutio Gr. XIII. de solemnitate etiam essentiali intelligenda est, atque eodem Greg. XIII. interprete decretum Bonifacij de illa eadem essentiali solemnitate intelligi debet, & ex iis patet solutio ad argum. contraria proposita n. 15. pro 3. sent. quam reprobauimus, cum ex his, & dictis num. 2. constet eius fundamenta non esse solida. Sextum tamen, septimum, & vltimum corollarium adducta n. 21. 22. & 23. vt sunt verissima, ita iuxta omnem sent. amplectenda sunt.

DISPVTATIO XXVI.

Quo iure votum solemne in professione religionis emissum, matrimonij contractum postea initum dirimat?

SVMMARIVM.

Matrimonium subsequens est irritum, post religionis professionem, n. 1.
Refertur sententia asserens id esse ex iure Ecclesiastico, num. 2.
Refertur alia sententia, n. 3.
Proponitur sententia Authoris, n. 4.
Soluuntur argumenta, n. 5.

1 IN hoc disp illud certissima fide tenendum, præmittendum est, nimirum, matr. subsequens solemnem religionis professionem esse irritum. Sic enim definitur in Conc. Tol. I. *c. 16.* & Tolet. IV. *can. 51.* Tol. VIII. *can. 6.* Chalcedonensi, *can. 16.* Foroiul. *can. 2.* Turon. II *can. 16.* Triburiensi, *can. 23. & à Siricio Pontifice Ep. 1. c. 6.* Innoc. I. *Ep. 2. c. 12. & 13.* Gelas. I *Ep. 1. c. 22. & 23.* Gr. I. *l. 1. Ep. 40.* Alex. III. & refertur *c. Meminimus, qui cler. vel vou.* Innoc. III. & refertur *c. fin. eod. tit.* Bonif. VIII. & refertur *c. vn. de voto, in 6.* & nouissimè veritas hæc definita est in Trid. *sess. 24 de matr. can. 9.* & eandem veritatē docuere SS. Patres, D. Cipr. *l. 1. Ep. 1. ad Pompon.* D. Basil. *l. de virginitate, paulo vltra medium.* D. Amb. *l. ad virginem lapsam. c. 5.* D. Chr. *Ep 6.* ad Th. D. Hier. *l. 1. in Iouinian.* Idque latissimè aduersùs hæreticos nostræ tempestatis, eorum rationibus cōfutatis, defendit Bell. *in suis controuersiis. l. 2.* de Monachis, *c. 22.* & conuenientissimum quidē est, quod religiosi statu imperfectiori relicto, ad perfectionem transeant, magna deliberatione præmissa, & annua probatione, ac publicè populo spectāte se Deo per vota consecrarint: æquum igitur fuit, vt saltem Ecclesia prouideret eos non posse validè matrim. postea inire, ne daretur ansa descendendi ad statum imperfectiorem, & ex priori fide violata scandala pullularent.

2 Difficultas autem non modica est, quo iure id matrimonium sit irritum? Quidam enim existimant solo iure Ecclesiast. id statutum esse. Ducuntur 1. quod nulla sit ratio cogens affirmare id iure naturæ inductum esse. Quia traditio rei vel personæ ex iustitia descendens, est alterius rationis ab ea, quæ ex religione existit, neque hæ duæ traditiones suaptè natura repugnant: nec vna alteram expellit, vt manifestè constat. Coniugatus enim potest de licentia alterius coniugis validè profiteri: & sine licentia, altero adulterante: vt infrà latè declarabimus: & tamen non dissoluitur prior traditio, cùm vinculum matrimonij perseueret. Ergo ex eo quòd religionis professio consistat in traditione, non sumitur efficax ratio ad concludendum traditionē postea factam per contractum matrimonij esse irritam. Et confirm. nam seruitus & matrim. simul consistunt, cùm tamen seruus sit priùs domino traditus, & sub eius possessione. Traditiones igitur diuersæ rationis simul stant. 2. quia manente eadem prorsus voti solemnitate, potest Ecclesia statuere, ne dirimat matrimonium subsequens. Cùm enim solus quidam voti solēnis effectus impediatur, nil prorsus essentiæ & solemnitatis, qua nunc gaudet, amittet. 3. quia antiquitus professio non dirimebat matrim. subsequens, vt constat, quia D. Cyprian. *Epistola 11. ad Pomponium*, rogatus de virginibus, quæ post castitatis votum nupserant, quid faciendum esset, non eas separari præcepit, sed publicam agere pœnitentiam. Et D. August. *lib. 9. de bono viduitatis, c. 9. 10. & 11.* probat falsam esse sent. dicentium non esse vera coniugia virginum post castitatis votum nubentium. Et in Concilio Ancyrano, *c. 19.* & refertur *c. Quotquot, 27. q. 1. & Elibertino, canon. 13.* & refertur *c. Virgine, 27. q. 1.* Chalcedonensi, *canone 15.* & refertur *c. Si qua virgo, 27. q. 1.* virginibus sacris, quæ post votum continentiæ nubunt, pœna indicitur, nec tamen à nuptiis separari iubentur. Signum igitur est, eo tempore nondum legem Ecclesiast. editam esse, irritantem ea matrim. atque ita attento iure naturali & diuino valida fuisse. Quartò, quia votum solemne non irritat matrimonium subsequens, qua ratione votum est, aliàs omne votum irritaret: sed qua ratione est solemne. Cum igitur solemnitas sit ex iure Ecclesiastico, *c. vnico, de voto, in 6.* solo iure Ecclesiastico irritabit. Quintò, quia nec sola traditio, nec sola extrinseca cæremonia ab Ecclesia statuta, & eius acceptatio, constituunt votum solemne, sed sunt duæ causæ partiales, & traditio habet rationem generis & materiæ, cætera autem differentiæ & formæ: sed res non à genere & materia, sed à differentia, & forma, sortitur proprietates, vt homo esse risibilem. Ergo votum non dicetur solemne à traditione, sed ab acceptatione & cæremonia Ecclesiæ, & ab illa sortietur proprietatem dirimendi matr. 6 quia in votis simplicibus biennij Soc. Iesu est vera traditio & acceptatio: vt nuper definiuit Greg XIII. in Bulla, quæ incipit, *Ascendente Domino:* & tamen ea vota non irritant matrim, subsequens iure naturæ, sed virtute illius constitionis Gr. XIII. irritantis. Non igitur quòd votum solemne consistat in traditione arguit irritari per illud matrim. Tandem hanc sent. probant omnia argum. illata disp. præced. n. 2. ad probandum, votum solemne secerni à simplici, sola Ecclesiæ irritantis matr. postea initum constitutione. Et ideo hanc sent. tuentur, *gloss. c. 1. verb. Sub testim. ad fin. 26. q. 1. & c.* Rursus *quia cler. vel vou verb. Apud Deū*, vbi Ioan. Andr. *n.* 8. Host. *n.* 2. Ant. *n.* 7. Abbas. *n.* 6. Card. *n.* 3. *q.* 2. Anchar. *n.* 3. Henric, *n.* 3 *& 7.* Alex. de Neuo, *n.* 10. *& 11. & c. Meminimus. n. 3. eod. tit. Idē* Host. *in sum. t. Qui clerici, vel vouēt § Quis vouens, n. 4. versic. Tu dicas,* Goffr. *sum. eo. tit. n. 8. gloss. c. vn. in casus positione, notab. 1. de voto, in 6. & ibi* Io. Andr. *n.* 1. Arch *n.* 2. *Domin. n.* 10. Anch. *n. 2. notab.* 3. Franc. *n. 1. notab.* 2 *idem* Arch. *d c. fi. n. 1. & 1. 27. d. & c. 1. n. 4. & 6. 27. q. 1.* Card. *clem. vn. n. 19. q. 24. de consang.* Asteus. *sum. 2. p. l. 8. t. 59. a. vn. q. 1.* Ros. *verb. imp. imped 4. n. 2.* Angelus *Matr. 3. imped. 5 init.* Brunel. *de sponsalibus, concl. 31. n. 1. & 2.* Gaëta *repet. c. Ad limina. 30. q. 1. §. 4. q. 194. n. 464. & 465.* Et ex Theologis, Scotus *4. d. 38. q. vn. ad fi.* vbi Rich. *4. 7. q. 2. in solut. ad 3. in fin.* Pal. *ibi. q. 4. a. 4. ad fi. n. 54. & concl. 11. n. 49.* Suppl. Gabr. *q. vn. art. 3. §. Circa nunc dicta. occurrunt dub post d. 3. concl.* 4. Alb. Pighius *in suis contr. cōtr. 15. ad fi.* Gandauo *quol. 5. q. 38.* Heruens *quodl. 11. q. 25.* Gerson. *1. p. de reg. moral. tract. de matr. alphab. 25. lit. 1.* Altis. *l. 3. sum. tra. 28. c. 2. q. 3. quæ incipit, De simpl. voto vers.*

Propter

Propter hoc dicimus. Abul.*c.*30.*Num.q.*59.*in solut.ad* 4.Caiet.2.2.*q.*88.*a.*7.*dub.*1.§.*Quantum verò ad secundum.* Aluar. Pelagius *de planctu Eccl.l.*1.*a.*46.Guilliel.de Rubion. 4.*d.*38.*q.*1.*a.*1.*& ibi* Guillier. Borillong.*q.vn.a.*2.*c.concl.*1.*in fin.*Nicol.de Orbellis *ibi,q.*1.§ 13.Palacios *ibi,disp.*2 *concl.* 3.Onand. *ibi, q.vn.propos.*16. Nicol.de Nisa *super* 4.*sent.p.*6.*tra.*3.*de matr.q.*7.*concl.*2.Veracruz 1.*p.speculi a.*31 *concl. vn.* Metina *de sacror. hominum contin.l.*4.*controu.*7.*c.*22.*& multis seqq.*præcipuè *c.* 31.*paulo post princ.* Stunica *de voto, q.*5.*n.*116.Angles de Floribus,1.*p.*vbi de matrim.*q* 11. *de imped.ordinis,a.*3.*diffic.*1.Mozzius *de matr.tit.Qui matrim. contrahere possunt,n.*12.Vgolin.*de sacram.*vbi de matr.*c.*19: *n.*5 Hier.Plat.*l.*2.*de bono stat.relig.c.*11.*fi.*Azor.*l.*12.*instit. moral.c.* 6. *q.*3. & dicit esse probabilem, neutram partem definiens,Bellarm.*in suis controuers.l.*2. *de Monachis, c.*34. *col. antepenult.in solut. ad* 2.Et *idem* Azor.eo *c.*6.*q.*4. dicit similiter solo iure Ecclesiastico reddi professum per votum paupertatis solemne, inhabilem ad acquirendum rei alicuius dominium, & ad transferendum illud in alium.

3 Alij verò censent id non ex iure naturali, sed ex diuino positiuo consurgere. Ita Alnin. *in suo tract. de potest. Eccles.c.*15. Ducitur ea ratione, quòd nil referat, votum, solemne prius ne matrimon. sit, an posterius: cùm igitur votum solemne posterius matrimon. consummato, illud non dirimat iure naturæ, & ex vi sua, non dirimet quoque quando votum solemne est prius matrimonio, sed id habebit ex iure diuino positiuo.

4 III. Sent.ait, votum solemne professionis religionis ex vi sua ac iure naturali diuino vim habere matrim. postea initum irritandi,secluso quocunque iure Ecclesiast.Ducitur 1.ex decreto Syricij Pont. *Epist.*1.*c.*6.& refertur *c. Si quis sacro.*§. *Velata,* 27.*q.*1. vbi ait contrahentes post votum solemne separandos esse verbo Domini, & authoritate canonica. Non ergo solo iure Ecclesiastico,sed diuino quoque id matr. est irritum. Et confirm.quia Trident. *sess.*24.*de matr. can.*9. sic ait-*Si quis dixerit clericos in sacris ordinibus constitutos, vel regulares castitatem solemniter professos, posse matrimonium contrahere contractúmque validum esse,non obstante lege Ecclesiastica & voto, anathema sit.* Vbi videtur lex Ecclesiastica referri ad sacros ordines, votum verò ad professionem, quasi ex natura huius voti sit, vt matrim. postea contractum dirimat. 2. quia iure naturæ res vni tradita, inualidè traditur, alij. Nemo mo enim transferre potest in alium quod iam non habet: iuxta regulam traditam *c.Quod autem,de iure patron.*at per votum solemne religiosi transfertur dominium personæ in Deum, ita vt iam non habeat religiosus dominium sui corporis ad vsus matrimonij,vt probaui disp.præced.n.7. & 14.ergò iure naturæ est irrita translatio dominij in cōiugem per matrim. Et confirm. quia hac ratione est iure naturæ irritum matrim.initum à coniugato,viuente priori coniuge:quòd corpus priori coniugi traditum non possit validè alij tradi. Et confirm. amplius,quia quamuis irritatio matrimonij subsequentis pendeat ex Ecclesia quasi acceptante votum solemne, at id non obstat, quo minus vbi acceptauit,dicendum sit,non ex iure Ecclesiastico,sed ex ipsa rei natura dissolui matrim. postea subsequens, vt institutio præbendæ Ecclesiasticæ ex authoritate Ecclesiæ ortum habeat,at illa institutione supposita,est contra ius naturale diuinum,illam vendere. Similiter contractus matrimonij pendet ex alterius coniugis acceptatione, at ea præ missa, dissoluit vi sua & iure naturæ alium matrimonij contractum subsequentem. Et ratio est:quia authoritas Ecclesiæ non concurrit, quasi statuentis dirimi matr. post initum, sed quasi acceptantis: vt in matrim.consensus alterius coniugis. Sed respondebis traditionem per contractum matrimon. non pugnare cum traditione per professionem, vt clarè probat primum argum. oppositæ sententiæ relarum n. 2. At quando duo vincula non ita repugnant, quin simul stare possint, vnum suaptè natura non expellit alterum. At solutio hæc non exhaurit difficultatem. Quia vinculum matrimonij in fieri, id est, quo ad sui initium, ita aduersatur professioni religionis præcedenti, vt nullatenus simul consistere possint. secus in facto esse, id est, postquam semel est legitimè initum matr: tunc enim potest stare cum professione valida. Ratio discriminis ea est, quia non potest validè inire matrim. absque plena translatione potestatis corporum, & iure ac potestate vtendi illo, & obligatione mutuò cohabitandi (vt probaui l.5.d.10.n.2) quare translatio, & ius aduersantur è diametro professioni, vtpote quæ plenè transfert dominium corporis professi in Deum, cum obligatione perpetua abstinendi à quibusuis venereis, & vsu coniugali: atque ita suaptè natura obstat professio matrimonio validè ineundo. At postquam semel legitimè contractum est matrimonium, cum plena hac translatione potestatis & iuris potest matrimonij essentia permanere, amisso iure vsus corporis & cohabitationis (vt dixi eadem disp.10.n.vlt.in solutione ad vltimum.) Et constat, quando alter adulteratur: vel alter ex coniugis licentia profitetur. Et proindè cùm tunc cessent quæ directè pugnabant cum professione, potest validè professio emitti. Ex his ergo constat, has traditiones non omnino secum ita pugnare in facto esse; id est, quando professio est posterior matrimonio iam inito, quin simul aliquando consistere possint: at pugnare quidem prorsus in fieri, quando professio præcedit matrimonium ineundum, & hoc suaptè natura, ex vi traditionis prius factæ Deo per professionem. Concluditur igitur suaptè natura, secluso quocumque iure Ecclesiast. professionem præcedentem impedire valorem matrimonij subsequentis. Et ideo hanc partem tuentur D.Th.4.*d* 38. *q.*1.*a.*3.*quæst.*3.*corp.& ibi* D.Bonau.*n.*2.*q.*1. Dur.*q.*1.*in fine corporis.* Maior *ibi q.*14.*concl.*1.*in fin.*Capreolus 4.*d.*33.*q.vn. a.*1.*concl.*1.Sotus *l.*7.*de iustit.q* 2.*a.*5.*col.*7.*vers.Sed interrogas, &* 4.*d.*38.*q.*2.*a.*2.*col.*4 *vers.Et vt claritatis gratia,*Petr. de Soto *lect.*5.*de matr.ad fin.* Caiet. *t.*1. *opusc. tract.*27. *de dispens.matr.in occidentali Eccl q.vn.*§. *Videtur autem mihi.* Vict *relect.de potestate*Papæ,*n.*2.*in sol.ad* 1.Led.2.*p.*4 *q.*55. *a.*2.*fin.*Viguerius *lib.instit.c.*16.§.7.*vers.*9.*imped.*3.Stunica *de voto q.*4.*n.*25. Enriq.*l.*12.*de matr.c.*5.*n.*2.*fin. & n.*3.*init. & n.*1.*fi.*Valentia 2.2.*disp.*6. *q.*6.*punct.*5.*col.*3.§.*Est igitur; & col.*4.§.*Altero igitur modo: &* § *penult. & in* 4.*p.tract.de matr.d.*10.*q.*5.*p.*3. *in imped.voti.* Aragon.2.2.*q.*88.*a.*7.*col. antepenult.*§. *Mihi ex his duabus,*Petr.de Led.*de matr.q.*53. *a.*2.*dub.vn.concl.vn.*Barth.de Led. *dub.*33. *de matrim.concl.* 2.Lud. Lop.2.*p.instruct.de matrim. c.*48.*in solut.ad* 1.& dicunt esse probabile Varecruz 1.*p. speculi, a.*31.*fin.&* Bellarm.*n.*2.*allegatus.*Et idem tenent ex Iurisperitis, Turrecr. *c.Presbyteris n.*1.*d.*27.*& c.*1.*a.*2.*n.*4.*& a.*3.*n.*6.27.*q.*1.Tab. *verb. Dispens.q.*7.*n.*8.*in sol.ad* 1.*& verb.Imped.impedimento* 2.*n.*5. Cou.4. *decret* 2.*p.c.*7 §.4 *n.*7.Alex.Carterius *l.*3.*de sponsalibus c.*6.*fi.*Matienzo *lib.*5.*re. op.tit.*1. *rubrica gloss.*1. *n.*70. Barbosa *rubrica, ff.solut matrim.*2.*p.n.*98. Vega 2.*tom. summ.c.* 57. *casu* 11. Ex his sententiis prima omnino amplectenda est, dicendúmque solo iure Ecclesiastico dirimi matr. vt supra disp.25.iuxta decreta Pontificum tanquam firmiorem & probabiliorem sententiam defendimus.

5 Ad argum. autem contraria, n. 4. proposita facilis est solutio ex dictis disp.præced. & ex dictis n.2. & latissimè videri possunt argumentorum responsa in Michaële Medina *allegato num.*2.

DISPVTATIO XXVII.

An ordini sacro sit iure diuino annexa continëtia,& obligatio ad illam sit ex voto annexo, an ex sola Ecclesiæ lege: & in quo essentialiter voti illius solemnitas consistat?

SVMMARIVM.

*Quotuplex quæstio disputanda sit. n.*1.
*Continentia est annexa ordini sacro, & conuenientissimè, n.*2.
Hæc obligat abstinere à nuptiis, & ab omni actu venereo, num. 3.

Refertur sententia asserens, esse annexa iure diuino, n. 4.
Ex solo Ecclesiæ statuto est annexa, n 5.
Nec iuris diuini est nec Apostolici, ne ad sacros ordines eligantur, nisi ij, qui nullo fuerint antea matrimonio iuncti, n.6.
Nec ordini Episcopali est annexa iure diuino continentia, n. 7.
Soluuntur argumenta, n.8.
Post numerum 8. inuenies alia summaria.

1 NOn petit disputatio præsens, quo iure ordo sacer matrim. subsequens dirimat: id enim disp. sequenti discutiendum est, vbi n.8. ostendam posse stare, vt continentia sit annexa iure diuino ordini sacro, & tamen solo iure Ecclesiastico matrim. subsequens dirimat; petit ergo disputatio hæc, qualiter obligatio ad castitatem seruandam sit ordini sacro annexa. Triplex igitur quæstio disputanda est. I. quo iure continentia sit ordinibus sacris annexa? II. an ea obligatio sit ex mera Ecclesiæ constitutione præcipientis promotis ad ordines sacros continentiam, an potius ex voto implicitè emisso in eorum susceptione? III. in quo consistat essentialiter solemnitas illius voti?

2 Quæstio I. An iure diuino, potiúsne solo Ecclesiastico sit annexa continentia ordinibus sacris? Quæstio hæc non eo pertinet, vt discutiatur, num existentes in sacris teneãtur iure diuino & naturali ad continentiam, supposito voto, quod in eorum susceptione emittunt. Qui enim fatentur id votum (quos n.10. referam) subinde concedent eam obligationem esse ex iure diuino naturali, ex quo vim obligandi votum sortitur. Qui verò id votum non admittunt (quos n. 9. citabo) negabunt eam obligationem ex iure naturali. Sed difficultatis punctus in eo situs est, an continentia annexa ordinibus sacris, siue ex voto, siue ex Ecclesiæ constitutione proficiscatur, sit iure diuino annexa, an potius ex sola Ecclesiæ constitutione, statuentis eos teneri ad continentiam, aut ad votum continentiæ emittendum in ordinis sacri susceptione: ita vt cessante Ecclesiæ constitutione, nulla ratione tenerentur promoti ad ordines sacros continentiam seruare, nec id votum emittere? Et quidem continentiam esse annexam ordini sacro, ita vt illum sponte suscipiens teneatur in posterum continere, idque conuenientissimum esse, fides catholica est. Id enim est definitum *cap. Rursus, qui cler. vel vou. c. 1. de cler. coniug. clem. vnica, de consanguin. c. Si quis eorum, quod est ex VI. Synod. c.6. & c. Erubescant,* quod est ex D. Gregorio *ad dominum Patriarcham,* 32. d. & multis aliis textibus, quos n. seq. referam: & nouissimè *in Trident. sess. 24. can. 9.* De cuius legis antiquitate & conuenientia longus esset tractatus instituendus, nisi præter multos Doctores antiquiores, nouissimè quæstio hæc esset disputa ab aliquibus, qui de hac re sunt omnino consulendi, vbi etiam argumentis hæreticorum eam legem cœlibatus impugnantium satisfaciunt. Hi sunt Michaël de Metina *de sacrorum hominum continentia toto li. 2. & 3.* Bellarminus *in suis controuersiis, li. 1. de clericis, cap. 19. & seq.* Valentia *in suis controuersiis lib. vnic. de cœlibatu, à cap. 3. vsque ad finem. Et 4. part. tract. de Sacrament. ordinis, disp. 9. q. 5. toto punct. 5.*

3 Hæc autem continentia clericorum non tantum obligat continere à nuptiis, sed etiam ab omni actu venereo, perinde ac votum castitatis. Quia cum mancipentur functioni rerum sacrarum, omnis mundicies eos condecet. Et constat, quia textus absolutè de castitate loquuntur, vt cõstat ex *c. 1. d. 28.* ibi: *Nisi qui se castè victurũ promiserit.* Et *c. Diaconi, eadẽ d.* ibi: *Professi cõtinentiã.* Et *c. 1. 31.* ibi: *Nisi quis se victurũ castè promiserit.* Et *c. Placuit, ead. d.* ibi: *Continentes esse in omnib.* Et *c. De iis, d. 28.* quod est ex Conc. Tol. II. vbi de promotis ad ordines sacros sic dicitur: *Cauendum tamen est iis, ne quando suæ sponsionis immemores, aut ad terrenas nuptias, aut ad furtiuos concubitus vltra concurrant. Quòd si fortè fecerint, vt sacrilegij rei ab Ecclesia habeãtur extranei.* Et *c. 1. 27. d.* quod est Martini Põtificis, ibi: *Si dixerit nõ posse in castitate permanere, hic nõ ordinetur.* At *Concil. Carthaginensi II. c. 2.* & refertur *c. Cùm in præterito d. 84.* ibi: Gradus *isti tres conscriptione quadam castitati per consecrationes annexi sunt. Episcopos, (inquã) Presbyteros, & Diaconos, ita placuit, vt condecet sacro-sanctos Antistites & Dei sacerdotes, necnon & Leuitas, vel qui Sacramentis diuinis inseruiunt, continentes esse in omnibus.* Idem etiam constat, quia constituti in sacris fornicantes, sunt sacrilegij rei (vt dicemus hac disp. n. 19) Et si coniugatus quispiam ad ordines sacros inuita vxore promoueretur, nõ posset debitum petere (vt dicemus hoc lib. disp. 38. n. 21.) vtrumque autem falsum esset, si castitas, ad quam tenentur, sola esset respectu abstinentiæ à nuptiis ineundis. Quippe voto non ducendi vxorem adstrictus, non peccat contra votum fornicans, nec si ducat, tenetur debiti petitione abstinere. Et ideò ita docent Celaia *4. d. 37. q. 3* Gutierez *l. 2. q. can. c. 7. n. 2.* Valentia *in suis controuersiis, lib. vnico de cœlibatu, c. 2. & in sua 4. p. tract. de sacram. ordinis, d. 9. q. 5. p. 5. §. 1. statim in princip.* Et idem tenentur dicere omnes asserentes fornicationem clerici in sacris constituti esse sacrilegium: & coniugatum promotum ad sacros ordines non posse debitum petere; quos referam locis proximè citatis.

His præmissis, duplex est sententia circa quæstionem propositam. Prima substinet iure diuino annexam esse cõtinentiam ordini sacro. Ducitur, quia ab Apostolorum tempore Ecclesia Latina & Græca hactenus seruauit, ne ad sacros ordines promoti matrimonium ineant. At iuris diuini videtur esse, quod tamdiu in Ecclesia viguit. 2. ex illo *Lucæ 21.* vbi Christus suis discipulis dixit: *Attendite ne grauentur corda vestra crapula, & ebrietate, & curis huius seculi.* Quod D. Leo *serm. 8. de ieiunio decimi mensis,* dicit in primis pertinere ad Ecclesiæ ministros. Et 2. Timoth. 2. ait D. Paulus, *Nemo militans Deo, implicat se negotiis secularibus.* Et *ad Titum, c. 1.* suadet Tito Episcopo, vt secularibus curis depositis Deo inseruiat, & ad hoc ait apparuisse Saluatorem nostrum. 3. quia *Deuter. 33.* dicitur Leuitas nesciisse filios suos quod falsum esset, si intelligeretur de Leuitis ministris veteris legis: sed intelligitur spiritualiter & propheticè de ministris noui testamenti. 4. quia Syricius Pontif. *in Ep. ad Hymerium Tarraconensem Epis.* præcipiens cœlibatum clericis, eam legem confirmat, quòd Christus voluerit in Ecclesia sua castitatem radiare. 5. quia sacerdotes apud Ethnicos solo naturæ lumine ductos pudicitiam habebant commendatissimam, vt ex variis testimoniis cõstat, quæ latè congerit Tiraq. *l. 15. connubii à n. 118.* Signum igitur est obligationem hanc ex ipso iure naturali diuino consurgere. Et ideo continentiam esse iure diuino ordini sacro annexã affirmant *Maioris 4. d 24. tota q. 2.* Waldensis *de sacramentis, c. 128. n. 5. & c. 129. statim in princip. & de sacramentalibus, c. 66. n. 6.* Franciscus Torrensis *l. 2. de dogmaticis characteribus, f. 85. col. 1. & f. 88. col. 2.* Celaia *4. d 37. q. 1. fi.* Et dicit probabilem Azor. *l. 13. instit. moral. c. 12. q. 1. §. Quamquam autem.* Et idem tenent cum quadam moderatione Clictouæus *lib. de cont. sacerdot. c. 4.* & Metrin. *l. 2. de sacror homin. cõtin. c. 7. fine, & multis seq.* vbi dicunt castitatem esse annexam iure diuino ordini sacro, quoad hoc vt sacris initiatus vxorem non ducat, aut matr. inito post ordinem sacrum non vtatur: secus quoad vsum matrimonij ante ordinem sacrum contracti. 4

II. Sententia (cui tanquam veriori adhæreo) ait solo iure Ecclesiastico annexam esse continentiam ordinibus sacris: quamuis enim ordo suaptè natura quandam afferat congruentiam, decentiámque castitatis matrimonio repugnantem, non tamen ex se parit virtutem præcepti, vt eo ipso quod Christum sacramentum ordinis instituerit, sit sacro ordine initiatis matrimonium iure diuino interdictum. Prob. quia licèt sit aliqualis traditio in ordine sacro, non tamen est totalis, sed ad cultum Dei, & diuinum officium: cui traditioni non repugnat matrim. iure diuino, cùm tale præceptum nullibi reperiatur (vt constabit n. 8. ex argumentorum solutionibus) nec iure naturali. Cùm sit alioquin licitus matrimonij vsus, & permissus Græcis, quando matrim. est ante ordines initum, *cap. Cum olim, de clericis coniug.* & D. Greg. *l. 1. epist. 42.* Subdiaconis Siciliæ concessit posse vti matrimonio ante ordines contracto. Et confirmatur, quod si iure naturæ ordo sacer pugnaret 5

gnaret

gnaret cum matrim. essentque incompatibilia, dirimeret vtique ordo sacer matrim. ratum praecedens: instar professionis solemnis. Cuius contrarium definitum est in *Extravag. Antiquae*, Ioa. 22. *de voto*. Secundo, quia in Trid. *sess.* 24. *canon.* 9. videtur apertè lex haec de clericorum coelibatu vocari Ecclesiastica, vt ponderaui disp. praeced. n. 4. in confirm. primae rationis. Et *Calixtus I c. Presbyteris d.* 27. appellat eam Ecclesiasticam, ibi: *Contracta quoque matrim. ab huiusmodi personis disiungi, iuxta sacrorum canonum definitiones, indicamus.* Et ideo hanc sent. tradunt D. Thom. 2. 2. q. 88. a. 11. *in fine corporis*, Caiet. *in opusc. t.* 1. *tr.* 27. *de dispensatione matrimonij in occidentali Ecclesia, q. vn. §. Videtur autem mihi.* Gandauo *quod l.* 5. *q.* 48. Abulensis *c.* 30. *Num. q.* 169. *col.* 4. Deza 4. *d.* 33. *q. vn. a.* 3. *notab.* 3. D. Ant. 2. *p. tit.* 20. *c.* 2. *§.* 9. *vers.* Papa *autem*, & 3. *p. tit.* 1. *c.* 8. *concl.* 2. Viguer *lib. inst. c.* 16. *§.* 7. *vers.* 9. *imped.* 4. Claudius Spenaeus *l.* 1. *de continentia sac. c.* 3. Pal. 4 *d.* 48. *q.* 4. *a.* 4. *n.* 48. Sotus *l.* 7. *de inst. q.* 4. *a.* 2. *col.* 4. *vers. De tertia propositione & col.* 8. *vers. Per hac ergo, & q.* 5 *art.* 3. *in solut. ad* 2. & 4. *d.* 38 *q.* 1. *a.* 1. *col.* 3. *vers. Dubium tamen est, quo iure.* Ouand. 4. *d.* 25. *q. vn. propos.* 9. Palacios 4. *d.* 17. *d.* 2. *col.* 2. *vers. Obiicies forsan & col.* 25. *vers. At dices, & d.* 37. *disp. vn. concl.* 4. & *d.* 25. *disp.* 2. *concl.* 6. Barth. de Ledesm. *de matr. dub.* 25. *col.* 2. Enriq *l.* 10. *de sacram. ord. c.* 14. *n.* 7. Petr. de Ledesm. *de matrim. q.* 53. *art.* 3. *dub.* 1. *conclus.* 3. Bellarm. *in suis controuers. l.* 1. *de clericis, toto c.* 18. Valentia 4. *p. tract. de sacram. ord. disp.* 9. *q.* 5. *punct.* 5. *§.* 1. & *in suis controuersiis, lib. vn de coelibatu, c.* 2. Azor *lib.* 13. *instit. moralium, c.* 12. *q.* 1. Aragon. 2. 2. *q.* 88. *a.* 11. *paulo ante sol. ad argumenta, notab.* 3. & *col.* 3. *§. Hoc tamen non obstante.* Lud. Lopez 2. *p. instruct. de matr. c.* 48. *in solut. ad* 1. Viuald. *candelabro aur.* 1. *p.* vbi de matr. *n.* 142. 144. Vega 2. *t. sum. c.* 57. *casu* 6. Llamas *methodo curationis animarum* 3. *p. c.* 4. *§.* 41. Et ex Iurisperitis, Innoc. c. Placet, *n. vn. de conuers. coniug. & ibi* Ioan. Andr. *num.* 4. Host. *ibi, ad fi.* Ant. *n.* 9. Abbas *n* 7. Anchar. *ad fin.* Card. *n.* 3. *q.* 3. Henricus *n.* 3. Art. *cons.* 59. *n.* 7. *fin.* Brunel. *de sponsal. concl.* 30. *num.* 3. Syluest. *Votum* 3. *q.* 5. Tabiena *verb. Dispens. q.* 7. *n.* 8. *in solutione ad* 1. Couar. 4. *decret.* 2. *p. c.* 6. *§.* 3. *n.* 2. Rota *in nouissimis, dec.* 561. *n.* 11. & 12. Anton. Cucus *lib.* 5. *institutionum maiorum, tit.* 12. *num.* 219. Stuuica *de voto, q.* 6. *n.* 116. Barbosa *rubrica ff. soluto matrim.* 2. *p. n.* 89.

6 Nec iuris diuini est, nec Apostolici, ne ad sacros ordines eligantur, nisi illi, qui nullo fuerint antea matrimonio coniuncti. Quia D. Paul. 1. Timoth. 3. & *ad Titum.* 1. scribit oportere Episcopum esse vxoris vnius virum. Et ex multis aliis probat Azor *lib.* 13. *inst. moralium, cap.* 12. *q.* 7. Nec obstat D. Clemens *Epistola* 2. vbi ait ad dominica ministeria tales eligendos esse, qui ante ordines assumptos, vxorem non nouerint. Nam est intelligendus, id est, qui vxoribus suis non commiscentur, atque ita vsum coniugij negat sacerdotibus.

7 De statu autem Episcopali posset esse maior difficultas, an iure diuino sit illa annexa castitas? quod perfectior sit religioso, vt tradunt *DD.* 2. 2. *q.* 184. *art.* 7. cui tamen iure diuino & essentialiter annexam esse castitatem diximus disp. 25. n. 8. Deinde, quòd Episcopi propositi sint populo, vt virtutum exemplar: atque ita *Matth.* 5. appellantur *Sal terrae, & lux mundi.* Id autem eum statu coniugali repugnare videtur. At dicendum est, solo iure Ecclesiastico illi annecti ratione ordinis sacri. Quare [vt dicemus disp. seq. num. 13.] si Episcopus esset tantùm electus, & confirmatus, & nondum in sacris constitutus, non tenetur ratione status ad castitatem. Ducor, quoniam status coniugalis non habet repugnantiam cum ministeriis Episcopalibus, sed tantùm ex quadam decentia & honestate oportet Episcopum à coniugio abstinere; quod secluso iure Ecclesiastico non transit in praeceptum. Deinde, quia D. Paulus (vt num. praeced. retuli,) dixit oportere Episcopum vnius vxoris esse virum. Et elegit in Episcopum Dionysium Areopagitam Atheniensem, vt in eius vita refertur: quem tamen coniugatum fuisse constat ex *c.* 17. *Actuum Apostolorum*, & Turonica Synodus 2. *can.* 13. & 14. vxorem Episcopi appellat Episcopam.

Nec obstat statum Episcopi esse perfectiorem religioso: & Episcopos esse exemplar. Quia status religiosus licet sit imperfectior in ordine ad alios perficiendos: at in ordine ad propriam perfectionem assequendam est perfectior, & claudit mortem perfectam spiritualem. Quare sicut non obstante ea maiori perfectione Episcopatus, nullo iure est ei annexa paupertas, quae tamen est de essentia status religiosi: (vt probaui disp. 25. n. 8.) ita nec castitas, nisi ex iure Ecclesiastico, ratione ordinis sacri, qui necessariò praemittitur consecrationi Episcopali. Et ita docent Palacios 4. *d.* 16. *disp.* 3. *col.* 14. *post* 1. *concl. vers. Vnde non sat erit.* Petr. à Ledesm. *de matrim. q.* 53. *a.* 3. *col. antepenult.*

Ad argumenta n. 4. proposita resp. Ad 1. dic, ex ea antiquitate non colligi praeceptum esse iuris diuini, sed esse Ecclesiasticum ab Apostolis originem trahens. Ad 2. dic, iis in locis non interdici omnino curas seculares, sed nimias, quae auertant à spiritualis salutis cura necessariò, quam coniugium minimè impedit, alias esset illicitum. Adde, nec ea omnia verba ad solos Ecclesiae ministros referri, sed ad omnes etiam fideles, vt latè & eruditè probat Valentia *in suis controuersiis, libro vnico de coelibatu, c.* 1. Ad 3. dic, esto admittamus vaticinium esse de continentia ministrorum nouae legis, non concludit id fore praeceptum diuinum, sed vaticinium verificari, siue lege diuina siue Ecclesiastica praecipiatur illis continentia. Ad 4. respondeo non inde colligi esse diuinum praeceptum, sed conforme voluntati Christi, qui voluit castitatem in Ecclesia enitere, eo modo, quoad bonum ipsius status pertineret. Ad vltimum dic, inde argui esse conforme rationi naturali, vt ei statui annectatur castitas: tanquam res illi decentissima, non tamen concluditur esse omnino necessariam. 8

SVMMARIVM.

An obligatio clericorum ad continentiam sit ex voto? Refertur quadam sent. n. 9.
Haec obligatio est ex voto, num. 10.
Quid, si promotus ad ordines sacros ignoret votum continentiae illis annexum, n. 11.
Quid, si noluerit tunc vouere, & an peccet mortaliter? num. 12.
Quid, si ordo sacer fuit irritus, vel quia fuit collatus à non vero Episcopo, vel defuit aliquid substantiale, n. 13.
An sit dicendum, initiatos sacris teneri duplici obligatione ad castitatem, nempe ex voto & Ecclesiae constitutione? n. 14.
Soluuntur argumenta, n. 15.
Post num. 15. *inuenies summaria caetera quae desiderantur.*

Quaestio II. An obligatio, qua tenentur clerici sacrorum ordinum ad continentiam seruandam, sit ex mera constitutione Ecclesiae praecipientis continentiam illis, vel ex voto, quod Ecclesia annexuit ordini sacro? Constituto iam ex sola Ecclesiae constitutione teneri huiusmodi clericos ad continentiam, superest discutere, an ea obligatio sit ex Ecclesiae praecepto directè praecipiente illis castitatem, vt praecipit audire Missam diebus festiatis: vel immediatè sit ex voto castitatis in ordine sacro tacitè emisso, mediatè autem ex Ecclesiae constitutione, quae id votum ordini sacro annexuit, quod iure diuino annexum non erat. Et procedit quaestio ex se, & seclusa ignorantia talis voti, aut contraria voluntate: de quibus euentibus dicitur n. 11. & 12. Nec existimet quispiam, parum referre ad rem moralem, vnum aut alterum dicere. Nam multum refert, si enim est merum praeceptum Ecclesiasticum, valida erit dispensatio Pontificia ad contrahendum matrimonium absque causa concessa. Secus si sit obligatio ex voto. Praeterea, licèt validum sit in vtroque casu matrim. virtute illius dispensationis absque causa concessae initum, quod solo iure Ecclesiastico id votum dirimat contractum matrimonij sequentem: vt dicemus disp. sequenti, num. 11. At si sola constitutio Ecclesiae obliget ad castitatem, cùm sit omnino valida dispensatio, poterit post initum matrimonium peti debitum: secus si obligatio sit ex voto. Quia cùm inualida fuerit voti dispensatio, obligabit votum, in quantum patitur status matrimonij, nimirum ad non petendum debitum, quod latiùs libro sequenti dicemus disputat. de dispensatione in voto solemni 9

lemni ordinis sacri. Dicitur ergo quidam in præsenti disputatione, eam obligationem non esse ex voto, sed ex Ecclesiæ statuto: atque ita votum istud annexũ ordini sacro, quoad rem ipsam attinet, aliud non esse, quam illam obligationem iure Ecclesiastico inductam ad non ducendam vxorem post sacros ordines susceptos, & ad perpetuam continentiam deinceps seruandam: eámque obligationem appellari votum continentiæ (ait Valentia *statim allegandus*) implicitum: quod imposita sit iis, qui sacris initiantur, ob maiorem Dei cultum, qui finis in votis respici solet, & appellari solemne: quia instar voti solemnis dirimit subsequentem matrimonij contractum. Ducitur hæc sententia. Quia cùm votum sit lex priuata, quam quisque sua sponte sibimet imponit, non videtur qua ratione in Ecclesiæ facultate situm sit, voto aliquem obligare, quamuis lege sua possit illi continentiam indicere. Deinde, quia ad sacros ordines promotus tenetur æquè continere, quamuis ignoret inuincibiliter votum illis annecti: aut expresse nolit vouere. At tunc constat non obligari ex voto, quod est lex priuata, propria sponte suscepta. Et ideo huius sent. sunt Sotus 4. *d.* 37. *q. vn. §. Dico igitur*, Mathesilanus, quem referunt & sequuntur, dicentes esse communem sententiam, Cardin. *clem. Ad nostram, vers.* 7. *n.* 3. *de haret. & ibi* Imol. *n. vlt.* Innoc. *c. Placet, n. vn. vers. Ex hoc apparet de conuers. coniug.* Archid. *Cum in præterito, super verb. Annexis n.* 2. *d* 84. *& ibi* Laurentius & Hugo *per ipsum allegati, & ibi* Turrec. *ad fin. idem* Turrec. *c. Placuit, art.* 1. *n.* 6. *in solutione ad* 5. *d.* 32. Ioan. de Lignano *c.* 2. *de cleric. coniug.* Præpos. *rubr. qui clerici, vel vou. num.* 3 *& n. fin.* Henric. *cap. Rursus. in fin. qui cleric. vel vou*, Bellarm. *cap. De illo, num.* 4. *d.* 32. Palud. 4. *d.* 37. *q.* 1. *ar.* 2. *n.* 14. *& d.* 38. *q.* 2. *art.* 2 *v. ic. num.* 12. Gandano *quodlib.* 5. *q.* 38. Decius *cap. At si clerici in princ. in noua editio. n.* 215. *vers.* 2. *Limitari potest, de iud.* Bonifacius *clem. vnic. n. fin. de consang.* Palcones *de nothis & spuriis, c.* 16. *n.* 15. Stunic. *de voto, q.* 4. Gutier. *q. can. lib.* 2. *c.* 7. *num.* 45. Valentia 4. *p. tract. de sacram ordinis, disp.* 9. *q.* 5. *punct.* 5. *§.* 1. *paulo post princ. & in suis controuersiis, lib vnico de cœlibatu c.* 2. *paulo post princ.* Balthasar Mogollon. *tract. De his, qua vi, cap.* 7. *§.* 2. *n.* 26. & est probabile.

10 Cæterùm multo probabilius est, eam obligationem non consurgere immediatè ex constitutione Ecclesiæ, sed ex voto castitatis, quod Ecclesia suo præcepto annexuit ordinibus sacris: cogitque eos, qui ordinem sacrum assumunt, vt votum castitatis emittunt, non expressè, sed facto ipso & tacitè, quamuis enim non voce voueant, at facto & opere profitentur castitatem per sacrorum ordinum susceptionem: sicut per delationem habitus professorum, & exercitium actuum illis solis competentium in religione approbata inducitur tacita solemnis professio, *c. Vidua, de regul.* Et quidem probatur primò id subesse potestati Ecclesiæ, & vetè sic votum ligare. Quia quamuis Ecclesia neminem possit absolutè cogere ad continentiam, quòd sit res meri consilij, *c. Integritas* 32. *q.* 2. At in ordine sacro, quem confert, potest apponere conditiones, & leges iustas illi statui conuenientes, qualis est, vt ad illum promotus, castitatem voueat. Sicut quilibet in rei suæ traditione potest legem apponere, *l. In traditionibus, ff. de pactis.* Et supposita hac lege, eo ipso quod quis vult sacris initiari, vult ex consequenti vouere, sicut vult obligari ad recitandum officium canonicum, quod similiter est onus ordini annexum. Quare id votum non est absque propria voluntate, vt qui officium prætoris obit, aut ad Episcopatum prouehitur, contrahit eo ipso obligationes statui & officio annexas. Deinde probatur reuera Ecclesiam decreuisse, vt promouendi ad ordinem sacrum id votum emittant. Nam D Greg. *l.* 1. *epist.* 42. *in fin.* & refertur *c.* 1. *d.* 28. sic ait, *Nullum facere Diaconum præsumant Episcopi, nisi qui se victurum castè promiserit.* Vb *gl. verb. Promiserit*, dicit, expressè vel tacitè. Et *c. Diaconi, eadem d. quod est ex* Synodo Ancyrana. *c.* 10. sic dicitur: *Quicunque sanè tacuerunt, & susceperunt manus impositionem, professi conti ētiam.* Cùm ergo Episcopi non sint transgressores huius præcepti, sed id obseruent, suscipientes, intelliguntur ipso facto vouere castitatem, licèt non verbo. Idem probatur ex *c. Cum olim, de cler. coniug.* ibi: *Nos igitur attendentes quod Orientalis Ecclesia votum continentiæ non admisit.* Ergo supponit in Ecclesia Occidentali, quæ est Latina, id votũ continentiæ esse ordinibus annexum. Præterea id appellatur votum *c. vnico de voto. in* 6. *& Extrauag. antiqua*, Ioann. 22. *de voto.* Et in Conc. Toletano II. & refertur *c. de his, d.* 28. Et ideo hanc partem sustinent D. Th. 4. *d* 37. *q.* 1. *corp. & ibi* Ricard. *a.* 1. *q.* 1. *corp.* Capreolus 4. *d.* 33. *vnica, a. fi. & ibi* Deza *q. vn. a.* 4. *ad fin.* Caiet. reprobans contrariam sententiã, *in opusc. t.* 1. *tract.* 27. *de dispensatione matrim in Occidentali Ecclesia, q. vnica. §. Quoad secundam.* Abulensis *c.* 5. Matth. *q.* 200. *paulo post princ.* Waldensis *de sacramentalibus, c.* 66. *n.* 2. D. Ant 3. *p. t.* 1 *c.* 8. *concl.* 2. Clictouæus *de vita & moribus sacerdotum, c.* 21. *paulo post princ.* Arboræus *lib.* 5. Theosophiæ *c.* 7. *paulo post princ. vers. Rursus obiiciet.* Sotus *l.* 7. *de iust. q.* 4. *a.* 2. *col.* 4. *vers. De tertia proposit. & q.* 5. *a.* 3. *ad* 2. *&* 4. *d.* 38. *q.* 1. *a.* 1. *col.* 4 *vers. Et tamen animaduertendum, & a.* 2. *col.* 3. *vers. Quare profectò.* Petr. de Soto *lect.* 5. *de matr. §. Cæterum rationem.* Castro *lib.* 13. *aduersus hæreses, verb, Sacerdotum, hæresi* 4. Viguerius *lib.* 1. *instit. c.* 16. *§.* 7. *vers.* 9. *impe d.* 4. *paulo post princ.* Michaël Medina latè impugnans contrariã sent. *lib.* 5. *de sacrorum hominũ continentia c.* 2. *& seq.* Ouand. 4 *d.* 25. *q. vn. propos.* 9. Palacios 4 *d.* 37. *q. vn. concl.* 3. *in fin.* Toledo *l.* 4. *sum. c.* 17. *n.* 21. *& lib.* 7. *c.* 8. *n.* 3. Bellarm. *in suis controuersiis, l.* 1. *de matr. c.* 21. *paulo post princ. § Impedim.* Et *l.* 1. *de clericis c.* 18. *paulo post princ. § At beatus.* Philiarchus *de officio sacerdotis, tom.* 1. *p.* 2. *l.* 1. *c.* 9. *statim in princ.* Aragon 2. 2. *q.* 88. *a.* 11. *col.* 2. *§ His constitutis & col.* 4. *fi.* Enriq. *l.* 10. *de sacram. ordinis, c.* 14. *n.* 7. *fin. & lib.* 12. *de matrim. c.* 5. *n.* 9. Emmanuel Sa *in sum. verb. Ordo, n.* 28. Bannes 2. 2. *q.* 12. *a.* 1. *p.* 672. *§. Secunda concl.* Azor impugnans contrariam sent. *l.* 13. *instit. moral. c.* 12. *q.* 6. *& c.* 14 *q.* 10. Vega 2. *t. sum c.* 57. *casu* 7. *&* 11. Petr. de Led. *de sacram.* vbi de sacram. ord. *c.* 6. *diffic.* 1. *dict.* 3. *& de matrim. q.* 53. *art.* 3. *dub.* 1. *in corroll. quod infert ex* 3. *concl.* Bath à Ledesm. *de sacram. Ordinis. dub.* 14 *col. penult vers* 7. Lud. Lop. 2. *p. instr. de matr. c.* 49. *col.* 5. *vers. Ad verbum.* Manuel. 2. *t. sum. editione, c* 96. *n.* 4. *concl.* 4. Et ex Iurisperitis. *gloss. c. Coniugatus, verb. Continentiam, de conuers. coniug. & Extrauag. antiq.* Ioan 22. *de voto, in fin. & c. vn. de voto, in* 6. *in casus positione, notab.* 3. *& verb. Sacri. & ibi* Dominicus. *n.* 5. *& ibi* Franc. *n.* 1. *notab.* 4. *gl. c. Cum olim, verb.* Votum, *de cler. coniug. & ibi* Host. *n.* 1. *fin.* Ant. *n.* 8. Abbas *n.* 4. Card. *in ff.* Imol. *n.* 7. Cald. *t qui clerici, vel vou. cons. vnic. ad fin. Idem* Host. *sum.* 1. *de ætate, & qualit. n.* 5. *vers. Sed nunquid conditional ter.* Speculator *tit. De statu monach. §. vltim. n.* 42. *idem* Abbas *c. Ioan. n.* 1. *notab.* 1. *de cler. coniug. idem* Card. *c. vn. n q.* 1. *de cler. per saltum promoto. Idem* Dominicus, *c.* 1. *n va. vers.* Nota *quod. & c.* Diaconi. *fi.* 28. *d. & cap. Quoniam, n.* 3. *d.* 31. *& c. Placuit, n.* 1. *& c. Nemo, paulo post princ. d.* 32. *idem Imola c. Vt clericorum, n.* 1. *de vita & honest. cler.* Barbatius *cons.* 60. *n.* 5. *vol.* 1. Monald. *sum.* vbi de voto. *§. Qualiter possit votum redimi.* Astensis *sum.* 2. *p l.* 8. *t.* 22. *a.* 1. *q.* 3. *Lex regia* 39. *t.* 6. *p.* 1. Turr. *c.* 1. *n.* 1. *d.* 28. Rosella *verb. Imped. imped.* 11. *n. vlt.* Supplemen. *sum.* Pisanæ, *verb. Ordo* 1. *n. pen.* Sylu. *Matrimonium* 8. *q.* 12. *d.* 2. Nau. *sum. c.* 22. *n.* 52. Alex. Carter. *lib.* 3. *de sponsalibus, c.* 3. Greg. Lop. *l.* 31. *verb. Natal. virtud. t* 6. *p.* 1. Anton. Cur. *l.* 5. *instit maiorum, t.* 12. *n.* 219. Gutier. *lib.* 2. *q. can. c.* 7. *n.* 2. Stunica *de voto q.* 7. *n.* 119. Barbosa *rubrica ff. solut. matrim.* 2. *p. n.* 100. *&* 101. Spino *speculo testament. gl.* 12. *principali, n.* 2. *vers. Votum autem solēne.*

Quid autem dicendum sit, si initiatus satis ignorarit votum ordini annexum, non constat inter Doctores. Id autem absque controuersia est, ita initiatum teneri omnino continere, nec posse validè matrim. iniri quòd potuerit Ecclesia iustissimam de cœlibatu clericorum legem indicere, atque ea ligare quoscumque in posterum promouẽdos, siue scierint, siue ignorarint prædictã legem. Sicut quantumuis ignorent, tenentur officium recitare, & alias statutas leges obseruare. Eo vel maximè, quòd lex semel legitimè promulgata omnes ligat, quantumuis ignorãtes: 11

quamuis

quamuis hi à culpa transgressionis legis excusentur, vt tradunt DD. in materia de legibus. Eam autem esse Ecclesiæ mentem in lege cœlibatus constat ex vsu Ecclesiæ. Et ita docent Ioan. Andr. c. Ioan. *n.* 17. *q.* 2. *& ibi* Anton *n.* 1. §. Anch. *n.* 8 *q.* 2. Card. *n.* 6. *q.* 1. Imol. *n.* 15 *de cleric. coniug. gl. c. Presbyter. verb. Ignorantia, d.* 28. & consentiunt omnes DD. statim allegandi: in sola enim ratione obligandi discrepant. Hoc autem intelligendum est, quando quispiam nouit se ad sacrum ordinẽ promoueri, at continentiæ votum annexum ignorauit. Si enim penitus ignorauit se ordinem sacrum recipere, non cogetur in foro conscientiæ continentiam seruare, quòd non susceperit sacrum ordinem voluntariè: eo quòd fuerit ordinatus ignorans prorsus, quid in eo fieret, vt disp. 30. dicemus idem de infante ordinato, propter eandem rationem. At in foro externo cogetur vtique. Quia ea ignorantia non præsumetur probabilis. Ita docet Azor *lib.* 13. *instit. moralium*, *c.* 14. *q.* 10. Discrepant verò DD. num scienter ordinatus ignorans prorsus votum annexum ordini, teneatur continere ex voto, an ex sola Ecclesiæ constitutione. Et quidem ex hac sola teneri, affirmant Vincentius & Goffred. *c. Cum olim, de clericis coniug.* quos refert, dicens eorum opinionem esse verissimam, Abbas *ibi n.* 4. Monaldus & Rosella *n. prac. allegati.* Idem Syluester quando ignorantia fuit inuincibilis, secus si talis, vt non excusarit, *Matrimonium* 8 *q.* 12. *dicto* 2. *&* Nauar. *sum.* Hispan. *c.* 25. *n.* 108. ait teneri tunc [saltem ex Ecclesiæ constitutione.] Quod inde probatur, quia votum est lex priuata, quam quispiam sponte sua sibi imponit. At ignorans prorsus votum caret voluntate vouendi, ac per consequens imponendi sibi eam legem. Aliis autem placet tenere tunc etiam ex voto. Quia eo ipso, quòd sciens & volens est sacris ordinibus initiatus, licèt ignorarit votum annecti, emisit tacitè votum. Qui enim vnum sciẽs & prudens efficit & vult, facit & vult subinde ei annexa. Vt scienter suscipiens prætoris munus, voluntariè quoque suscipit onera officio annexa, licèt ea ignorarit: eo vel maximè, quòd ascendens ad ordinem sacrum semper nouit se alium statum eligere, & ascribi militiæ clericorum, & accedit intentione saltem virtuali faciendi quod vult Ecclesia, atque ita consequenter vouendi, vt Ecclesia præscribit, licet ipse ignoret, quid Ecclesia velit ac præcipiat. Et hoc mihi valdè placet. Et ita sustinent ex voto teneri Cardinalis *d. c. Cùm olim, in fine.* Et *ibi* Imola *n.* 7. Azor *lib.* 13. *institutionum moralium, c.* 14. *q.* 10.

12 Similis difficultas est de promoto ad sacros ordines, qui in promotione habuit expressam intentionem minimè se ad continentiam obligandi. Hunc enim adhuc ad eam obligari, saltem ex Ecclesiæ constitutione, quæ omnes sponte promotos, velint nolint, obligat, nemo est, qui dubitet: nec in dubium id vertere possit. Atque hunc peccare mortaliter, si habuit intentionem non promittendi verè & ex animo continentiam, rectè docuit Palacios 4. *d.* 37. *disp. vnic. concl.* 3. *fine*, quòd in re grauissima contrauenniat statuto Ecclesiæ. In dubium autem vertitur, an tunc teneatur ex voto. Id enim aliqui affirmant, quod id votum annexum sit ex Ecclesiæ constitutione ordini independenter ab ordinati voluntate. Sicut & onus recitandi officium Canonicum. Ita affirmant Ricardus 4. *d.* 37. *a.* 1. *q.* 1. *corp.* Palud. 4. *d.* 38. *q.* 2. *a. vn. n.* 12. Nauar. *sum. c.* 22. *n.* 25. Palacios 4. *d.* 37. *disp. vn. concl.* 3. *fine.* Alij dicunt idem, quia licet protestetur se nolle continere, at accedens postea ad ordines, videtur ab ea voluntate per protestationem declarata recedere. Sic Domin. *cap.* Diaconi, *ad fin. d.* 28. Idem significat Toledo *l.* 7. *Sum. c.* 8. *n.* 3. reddit enim hanc rationem: quia illa nolitio est sola quædam nolleitas, at absolute vult, quando vult ordinem. Aliam rationẽ tradit Turrecr. *c.* 1. *n.* 1. *d.* 28. quia habens intentionem non vouendi, adeò violenter præsumitur vouisse, vt nulla probatio admittatur in contrarium. Sed hæc ad forum contentiosum pertinent, in quo præsumitur recessus ab ea contrariæ voluntatis protestatione: nec admittitur oppositi animi probatio. Ideo mihi placet, vbi verè adfuit animus non obligandi se ad continentiam, ex sola Ecclesiæ constitutione teneri sic promotum ad continentiam seruandam, & abstinendum à matrim. Quod ad cætera præcepta, & onera ordinibus annexa, possit Ecclesia sponte ordinatos, velint, nolint, astringere; secus de voto: id enim eius naturæ prorsus repugnat: vtpote quæ est, esse legem priuatam, quã quispiam sibimet voluntariè imponit. Et ideo hanc partem tuentur Palud. 4. *d.* 37. *q.* 1. *art.* 2. *n.* 14. Supplem. Gabrielis 4. *d.* 38. *q. vn. a.* 2. *ad fi. vers. Hinc colligi potest, & d.* 37. *q. vn. a.* 2. *post* 2. *concl.* D. Ant. 3. *p. t.* 1. *c.* 8. *post* 2. *concl.* Syl. *Matrimonium* 8. *q.* 12. *dict.* 2. Durandus 4. *d.* 37. *q.* 1. *fin. corp.* Arboreus *l.* 5. Theosoph. *c.* 7. *paulo post prin. vers. Rursus obiicies.* Basso-lis 4. *d.* 47. *q. vn. a.* 1. Nicol. de Nissa *super* 4. *sent. tr.* 6. *p.* 2. *de matr. q.* 7. *paulo post prin.* Ant. Cuc. *l.* 5. *instit. maior. c.* 12. *nu.* 220. Palac. 4. *d.* 37. *disp. vn. col.* 2. *vers. Quod verò sint.* Angl. Florib. 1. *p.* vbi de matr. *qu.* 11. *de imped. ordinis, a.* 1. *diffic.* 4.

De promoto verò inualidè ad sacros ordines, qui verè promoueri voluit, at ordo fuit irritus deficiente aliquo substantialiter requisito: aut quia ordinans se finxit Episcopum, an validè possit inire matrim. dubitauit Damascenus *in q. sua* 2. *tit. qui clerici vel von.* Quòd sponsalia etiam nulla ex alio defectu, quam consensus, pariant publicæ honestatis impedimentum, *c. vn. de sponsal. n.* 6. at in eam partem inclinauit, vt matrim. valeat. Quæ verissima est, vt statim probabo: & ita docent *gl. vn. verb. Approbatis de voto, in* 6. *& ibi* Archid. *n.* 3. Ioan. Andr. *ad fi.* Domin. *n.* 14. Palud. 4. *d.* 38. *q.* 2. *a. vn. n.* 10. *&* 11. *& ibi* Suppl. Gabr. *q. vn. a.* 2. *vers. Secunda diuisio voti.* Abul. *c.* 30. *Num. q* 61. *fin.* Brunel. *de sponsalib. concl.* 31. *n.* 7. Barbosa *rubr ff. solut. matr.* 2. *p.* *n.* 100. Discordant autem prædicti DD. an hic saltem voto simplici teneatur ad castitatem, ac proinde peccet matrimoniũm iniens. Quod affirmant Ioan. Andreas. Dominicus, ac Brunel. *ibid.* Ducuntur, quia profitens in religione, quam falsò existimabat approbatam, vel alias inualidè, tenetur ob suam profitendi intentionem voto simplici castitatis, *c. Quidam, & c. Placet, de conuers. coniug.* similiter ergo inualidè ordinatus tenebitur ob intentionem validum ordinem suscipiendi, simplici castitatis voto. Et confirm. quia procedit in hoc casu ratio decisionis illorum textuũ, nimirum, vt actus, qui non valet eo modo, quo fit, valeat modo, quo valere potest: iuxta textum *cap. vnico, §. Porro, de despons. impub. in* 6. Cæterùm verius est, hunc ad nil prorsus obligari. Quod docent Palud. Supplementum Gabriel. Barbosa *eisdem locis.* Qui benè tradit disparitatis rationem inter inualidè profitentem, & inualidè ordinatum. Quia cum castitas sit essentialiter annexa statui religioso (vt probaui disp. 25. n. 8.) non verò ordini sacro (vt dixi hac disp. n. 5.) sed ex statuto Ecclesiæ, tanquam accessoria statui, & tacitè in eius susceptione promissa: hinc est, vt profitens in religione emittat per se, & principaliter, votum castitatis: quãuis ergo non valeat vt solemne propter aliquem acceptionis defectum, valebit eo modo, quo valere potest, nempe, vt simplex. At suscipiens ordinem sacrum non emittit per se, & principaliter, votum castitatis, sed accessoriè, & in consequentiã status, ob Ecclesiæ constitutionem. Quando igitur principale non valuit, id, quod venit in consequentiã, nullum effectum producere potest, *l.* 3. *§. finali, ff. de serui. rustic. præd. l. Cũ principalis, ff. de regul. iuris.* 13

Ex dictis forsan quispiam inferet, ordinatum sacris ordinibus sponte, ac conscium voti castitatis annexi, duplici obligatione adstringi ad castitatem, altera ex voto, altera verò ex Ecclesiæ constitutione. Si enim ea duplex obligatio non concurreret, vbi cessaret obligatio voti, nempe, in volenti non vouere, nulla obligatio superesset, quod est contra omnes, & contra dicta n. 11. & 12. Rursus inde inferet, constitutum in sacris fornicantem, duplici malitia vltra simplicem fornicationem infici, & ea quidem specie diuersa, vt iudex extrahẽs iniustè reum ab Ecclesia, adstrictus voto non extrahendi, admittat duplex sacrilegium, alterum, contra Ecclesiæ præceptum iubentis, ob loci sacri reuerentiam, ne extrahat: alterum autem, contra votum id interdicens, ob fidem traditam præstandam Deo. 14

Simili

Similiter ergo peccabit ſic promotus contra voti fidem,ac contra Eccleſiæ præceptum continentiam indicens ob reuerentiam ordinis. Sed id omnino negandum eſt. Idque communis omnium conceptio atteſtatur. Nullus enim aſſerit eam duplicem malitiam:imo(vt n.30. videbimus ſacerdos fornicans,ſi profeſſus ſit,ſat fatebitur dicens ſe eſſe profeſſum,tacito ſacerdotio. Quod verum habere non poſſet,ſi in ſacerdote eſſet alia malitia,vltra contra votum, quod eſt in profeſſo. Quare dicendum eſt,præceptum Eccleſiæ non eſſe immediatè de continentia à ſacerdotibus obſeruanda, ſed de voto caſtitatis emittendo, quod vbi emiſſum fuerit, obligabit, ac ab illo conſurget ea continentiæ lex:ac dicetur mediatè procedere ex Eccleſiæ conſtitutione, non quaſi Eccleſia nouum continentiæ præceptum ſtatuat[vt contingit in exemplo iudicis allato,] ſed quia Eccleſia præcepit id votum emitti (vt dixi n.10.)Et optimè docet Metina *lib.5.de ſacrorum hominum continentia,c.3.*Quare hoc ſignificantes dixerunt,Vincent.Goffredus, Abb.Roſel Sylu.*n.11.allegati*, conſcium voti annexi dum ad ordines ſacros promouetur,teneri ex voto ad caſtitatem: ignarum autem ignorantia probabili,ex Eccleſiæ præcepto. Et ſimiliter Arboreus*n.12.relatus* dixit non habentem contrariam voluntatem teneri ex voto:habentem autem ex Eccleſiæ lege.Quaſi Eccleſia directè voluerit ſolùm ad votum emittendum aſtringere, & eo aſtrictum noluerit ampliùs ligare:quia tamen in facultate ordinati ſitum erat fingere votum, nec Eccleſia poteſt aliquem voto obligare contra eius voluntatem: ne in foro conſcientiæ ordinatus ille, qui noluit vouere, ab obligatione ſpeciali continentiæ annexa ordini liber maneret,inſtar fictè profeſſi,illum ſua ſpeciali lege Eccleſia aſtrinxit: nec diuerſus finis allegatus voti,& prædictæ conſtitutionis,duplicem arguit malitiam,vt n.30.declarabimus.

15 Ad argumenta n.9.propoſita conſtat ex dictis,n.10.11. & 12. vbi explicuimus qualiter Eccleſia poſſit cogere ad id votum emittendum, illudque ſit voluntarium. Et an nolens vel ignorans voto ligetur.

SVMMARIVM.

An votum ſolemne ordinis conſiſtat in vera traditione, & ſit per ſe & ex natura ſua ſolemne Refertur opinio,n.16.

Proponitur ſententia Authoris,n.17.& ibi enodatur c.vnicum,de voto,in 6.

Solemne ordinis differt ſpecie à ſolemni profeſſionis, non autem à voto ſimplici,nec ex natura rei,18.

Initiatus ordine ſacro fornicans,eſt reus ſacrilegij,ac tenetur eam circumſtantiam fateri,19.

Reiicitur ſent.aſſerens monachum,aut clericum ordinis ſacri fornicantes,non eſſe reos voti violati,20.

Refutantur dicentes concubitum ſacris initiati eſſe ſimplicem fornicationem,21.

An qui ſimul ſacerdos & profeſſus eſt ſi fornicetur, ſatisfaciat confitens,ſe ſacerdotem aut profeſſum eſſe? Refertur triplex ſententia,nu. 22.23.24.

Vota aut iuramenta multiplicata non conſtituunt nouam malitiam neceſſariò fatendam in fractione,25.

Secus ſi ſit iuramentum & votum de eadem re,26.

Profeſſus fornicans non ſatisfacit.ſi ſe votum emiſiſſe dicat,27.

Nec ſi ſit ſimul ſacerdos,& dicat ſe eſſe ſacerdotem,28

Nec ſi dicat ſe feciſſe votum ſolemne,ſed debet ſe profeſſum dicere,29.

Satisfacit dicens ſe eſſe ſacerdotio tacito profeſſum,30.

Sacerdos non profeſſus fornicans,ſatisfacit dicens ſe eſſe ordinis ſacri,31.

Imò ſat eſt dicere ſe contra votum deliquiſſe,32.

Nec Epiſcopus,aut prælatus religionis fornicans, tenetur ſecluſo ſcandalo circumſtantiam dignitatis fateri,33.

Si religioſus Soc. Ieſu nondum ſolemniter profeſſus fornicetur,ſatis fatetur dicendo ſe peccaſſe contra votum caſtitatis:nec peccata religioſi votis non aduerſa continent circumſtantiam neceſſariò fatendam,34.

Qui fecit expreſſè votum caſtitatis, & eſt ſacerdos, & emiſit vota ſimplicia biennij in Societate Ieſu,ſatisfacit explicans ſe votum caſtitatis violaſſe,35.

Quid,ſi profeſſus,vel ſacerdos, vel habens votum caſtitatis,promiſerit ſe non habiturum mollitiem?36.

Si profeſſus, aut ſacris initiatus, aut aliò voto caſtitatis ligatus, iuret ſe ſeruaturum caſtitatem, tenetur hanc circumſtantiam iuramenti fateri,37.

Probabile eſt profeſſum ſacerdotem fornicantem ſatisfacere dicendo ſe emiſiſſe votum caſtitatis,38.

Soluuntur argumenta,n.39.

Quæſtio vltima.An votum ſolemne ordinis ſacri conſiſtat in vera & perfecta traditione, per quam eo ordine initiatus ſe dominio ſui corporis abdicat, & illud transfert in Deum, inſtar voti ſolemnis profeſſorum,ſitque per ſe & ex natura ſua ſolemne?Fortiter enim id ita eſſe ſuadet textus *cap.vnico,de voto,in 6.*vbi Eccleſia illud votum vt ſolemne admittit, & æquiparat illud voto ſolemni profeſſionis. Idémque habetur in *Extrau. Antiquæ* Ioannis 22.*de voto.* Quod ſi dicas, expreſsè non appellari ſolemne ſimpliciter,ſed quoad effectum dirimendi matrim. Cùm eodem prorſus modo loquatur vterque textus de voto ſolemni profeſſionis,idem de eo dicendum erit: atque ita concludetur, aut in neutro aut in vtroque voto eſſe veram traditionem. Et confirm. quia non eſt ratio cogens, cur negemus eam traditionem in ordine, quam concedimus in profeſſione religionis, licet non quoad omnia, ad quæ ſe tradit religioſus, quia promotus ad ordines non vouet paupertatem, at quo ad caſtitatem ſeruandam, quam vterque ſolemniter vouet. Cùm vterque ſtatus ſit fixus & immobilis omnino: ita vt contra geſta ſint prorſus irrita. 2. quia ordinatus ſe dedicat diuino obſequio ad caſtitatem ſeruandam, & mutat ſtatum: at Epiſc. nomine Eccleſiæ acceptat. Et ſi dicas nullam eſſe formam traditionis nec acceptationis. Obſtat, quia idem contingit in profeſſione tacita:votum autem hoc ſolemne eſt tacitum. 3. quia Gregorius XIII. in bulla quæ incipit, *Aſcendente Domino*, appellat vota, quæ religioſi Soc. Ieſu emittunt finito nouitiatus biennio,ſimplicia.Cùm tamen per illa ſtatuat dirimi ſubſequens matrim. Non igitur ſufficeret per votum ſacro ordini annexum dirimi ſequens matrim. vt appellari deberet ſolemne, ſi in eo traditio non eſſet. Et confirm. quia cùm de voti ſolemnis eſſentia ſit perfecta traditio, vt diximus diſp.25.nu.7.) ſi in hoc voto traditio perfecta non reperiatur, neutiquam erit ſolemne. Quod eſt contra *d.c.vnicum*:& contra *d.extrauag. Antiqua.* Et ita in eo voto eſſe traditionem, per quam transfertur dominium corporis in Deum, affirmat Ioan.Andr.*c.vn.de voto.in 6.n.1.& ibi* Archid.*n.1.*Anchar. *n.2.notab.3.*Domin.*n.10.* Card.Clem.*vnic.nu.19.qu.24.de conſang.* Metina *l.5.de ſac.hominum continentia,c.8.* aſſeritque tam verè ſolemne eſſe ac tam veram traditionem continere,ac profeſſionem, & tantùm differre quòd ſit traditio ad pauciora. Et D. Th. 4.*diſt.38.q.1.art.2. quæſtiunc.2. corp.& ibi* Ricar.*a.7.q.2.corp.* Brunel.*de ſponſal.concl.31.n.2.*Celaia 4.*d.37.q.4.*Beja *in ſua ſum.caſu 49.ſtatim in princ.* Matienz.*l.5. Recop.t.1.rubr.gl.1.n.157.* Barboſ.*rubr.ff.ſolut. matr.2.p.n.90.fi.& n.98.99.* Giaff.*2.p.deciſ.l.2.c.12.n.40.* æquè ponunt traditionem in ordine ſacro, ac in profeſſione. Faciunt etiam docentes votum ſolemne profeſſionis & ordinis eſſe eiuſdem ſpeciei quos n.18.referam. 16

Alij DD.quos diſp.25. nu.7.retulimus,dicentes eſſentiam voti ſolemnis conſiſtere in ea traditione, per quam dominium corporum transfertur iure naturæ, dicerent id votum non eſſe ſimpliciter per ſe ſolemne,quia non reperitur in eo perfecta traditio, qua transferatur dominium corporis in Deum,ſed eſſe per ſe votum ſimplex caſtitatis,dici autem per accidens & extrinſecè ſolẽne,quòd habeat effectum potiſſimùm ex eccleſiaſtica conſtitutione annexum voto ſolemni,qui eſt ſubſequens matrimonium dirimere. Nec hic loquendi modus alienus eſt à vero loquendi modo, quo vniuerſi Theologi loquuntur. Nam omnes illi eam vim ſacramentis, ſaltem pœnitentiæ & baptiſmi tribuunt, vt ex attrito efficiant contritum: cùm tamen ſubſtantia doloris, & obiectum, eadem perſeuerent, & dolor ille, qui antè ſuſceptum ſacramentum erat propter pœnas inferni, non tranſit in dolorem propter Deum, ac proinde per ſe & eſſentialiter dolor ille prior eſt attritionis per ſuſceptionem ſacramenti: appellatur verò per accidens & extrinſecè dolor contritionis, quod virtute ſacramenti habeat eundem effectum, qui competit contritioni abſque actuali ſacramenti receptione, cum ſolo propoſito recipiendi, qui eſt reſtituere peccatorem 17

torem ad gratiam. Sic ergo votum illud annexum ordini sacro est per se & essentialiter simplex: at dicitur solemne extrinsecè & per accidens, quia habet eundem effectum voti solemnis. Et ideo cautee. *vn. de voto, in 6.* non appellatur solemne absolute & simpliciter, sed quoad effectum dirimendi matrimonium: & quoad hoc æquiparatur voto professionis: & sicut non obstante ea æquiparatione, est differentia in modo dirimendi, quòd votum solemne (inquiunt) dirimat ex natura sua & iure naturali (vt probauimus disp. præc. n. 4.) at votum ordinis sola constitutione Ecclesiæ (vt dicemus disp. seq. nu. 11.) ita est differentia in modo, quo vtrumque est solemne. Sed dices, eam differentiam non colligi ex eo textu. Id fatebuntur DD. huius sent. sicut neque colligitur discrimen modo irritandi, at colligitur ex ratione & authorum doctrina. Et Caiet. est expresse huius sent. *t. 1. opusc. tr. 27. de dispensatione matrimonij in Occidentali Ecclesia, q. vn. §. Videtur autem mihi:* vbi ait, id votum non esse solemne per se, sicut votum professorum, sed per accidens solemne. Quia per accidens coniungitur sacro ordini: nec ordinatus exhibet seipsum ad castitatem, sed ad ordinum ministerium. Vbi expresse vocat solemne per accidens, & dicit in voto castitatis non esse traditionem. Et fere expresse idem tenet Sotus *l. 7. de iust. q. 5. a. 3. ad 2. vers. Sed inferes,* vbi ait, votum hoc non esse ex iure diuino solemne, sed ex iure positiuo, hoc est, solo statuto Ecclesiæ reddens personas inhabiles ad matrimonium. Vbi clare totam huius voti solemnitatem in eo sitam esse dicit, quòd ex Ecclesiæ statuto dirimat matrimonium subsequens. Et *eo l. 7. q. 2. a. 5. col. 6. paulò ante vers. Igitur si opinio,* ait, si votum solemne professionis solo iure humano dirimeret subsequentem matrimonij contractum ablato eo statuto, id votum manere per se simplex. Cùm igitur ipse sentiat, votum solemne ordinis solo iure humano dirimere, censet aperte id votum nullam aliam rationem voti solemnis habere præter illam extrinsecam, & per accidens sibi coniunctam solo Ecclesiæ statuto dirimendi matrimon. Idem non obscure sentiunt Doctores, qui traditionem voti solemnis in eo constituunt, quod per ordinem constituatur clericus sub Episcopi potestate ad cultum Dei, & ad diuina officia, ac ideo sit aliqualis traditio, cui non repugnat matrim. sed per accidens coniungitur castitas. Sic explicant Deça *4. dist. 33. q. vn. a. 3. notab. 4.* Valent. *in suis controuers. lib. vno de cœlibatu c. 2.* Petr. de Ledesm. *de matri. q. 53. a. 3. dub. 1. concl. 1. in eius prob. & in solutione ad 1.* vnde *in solutione ad 2.* concludit quamuis *c. vnico de voto, in 6.* æquiparetur votum professionis & ordinis sacri, at reuera esse maximam diuersitatem inter vtrunque votum, quæ colligitur ex ipsa rei natura. Et *ipsemet* Valent. *eo c. 2. paulo post prin. & in sua 4. par. tr. de Sacramento ordinis, disp. 9. q. 5. puncto 5. §. 1. paulò post prin.* dicit votum hoc appellari solemne, quòd instar voti solemnis dirimat matrimonium ex Ecclesiæ statuto. Et idem Sot. *li. 7. de iust. q. 2. art. 5. col. 6. vers. Igitur si opinio: &* Aragon. *2. 2. q. 88. a. 11. col. 11. §. Secundo est aduertendum,* explicant eam traditionem reperiri in ordine, quæ est ad diuinum cultum. Atque ita concludit Aragon. *notab. 5.* esse latissimum discrimen inter traditionem, quæ est in ordinis sacri susceptione, & in professione. Constat ergo ex his omnibus DD. non esse veram traditionem, per quam transferatur dominium corporis in Deum, ad castitatem seruandam vt in religionis professione: sed aliqualem tantùm, & non ad castitatem, sed ad ministeria diuini cultus: ac per accidens adiungi votum illud castitatis. Erit igitur id votum, simplex ex natura sua, & per se: at extrinsece, ac per accidens solemne, quod voti solemnis effectum habeat. Deinde, quia vniuersi fere Doctores, vno vel altero excepto, asserunt votum solemne ordinis dirimere ex solo statuto Ecclesiæ matrimonium subsequens, (vt disput. sequenti videbimus) estque sententia receptissima. Cùm tamen plerique ex illis dicant id competere iure naturali voto professionis, quod sit traditio, per quam transfertur dominium corporis in Deum (vt dixi disp. præced. n. 4.) Sentiunt ergo eam traditionem non reperiri in voto solemni castitatis ordini annexo: aliàs profectò eodem iure naturali dirimet matrimon. Quamuis enim id votum ex solo Ecclesiæ statuto annecteretur ordini, at semel annexum, si esset per se solemne, cum vera traditione, instar voti professorum, dirimeret vtique iure naturali subsequens matrim. Sicut non obstante annexione solius iuris Ecclesiast. obligat instar voti simplicis, iure naturæ & diuino, ac impedit eodem iure matrim. initi. Adde D. Th. 2. 2. q. 88. *art.* 11. & multos alios absque controuersia fateri, posse Pontificem dispensare in voto solemni ordinis sacri, cùm tamen posse in voto solemni professionis negent. Cuius differentiæ alia ratio esse nequit, nisi quòd in voto ordinis sacri non reperiatur perfecta traditio, secus in voto professi. Tandem ratio huius differentiæ ea est, petita ex rerum natura: vbi enim ius humanum non disponit, ad ipsas rerum naturas est confugiendum. Cum igitur ex nullo textu constet differentia inter ambo vota; imò æquiparentur, *c. vn. de voto in 6.* ex ipsa vtriusque status natura, differentia hæc petenda est. Status ordinis sacri non habet suapte natura castitatem adiunctam, sed ex solo Ecclesiæ statuto (vt n. 5. probauimus) nec promotus ad sacros ordines, suapte natura renunciat nuptiis, nec moritur sæculo, quasi ad aliam se transferens vitam, & ita non est cur dicamus illum alienationem sui facere: sed tantùm ob ministerij sacri decentiam adiungit Ecclesia votum castitatis, statuens vt per illud instar voti solemnis, dirimeretur matrimonium subsequens. Quæ omnia secus se habent in statu religionis, qui continet suapte natura castitatem, & est perfecta mors spiritualis, vt dixi disp. 25. n. 8. Cæterùm retenta nostra sent. qua asserimus, non differre votum simplex & solemne per solam traditionem, (cùm ea quoque reperiatur in aliquibus votis simplicibus, vt supra dictum) sed ex solo statuto Ecclesiæ, dicendum votum ordini sacro annexum per se & simpliciter esse solemne instar voti professorum, atque ita Bonifac. VIII. *eo c. vnico,* vtrumque votum æquiparat, dicitque esse solemne.

Hinc 1. deducitur bene dixisse Cordubam *sum. q. 3.* Lud. Lopez *1. p. instruct. c. 19. vers. Præterea huic affinis est.* Votum solemne ordinis & professionis non differre specie in genere moris, neque est audiendus Manuel *1. to. sum. 2. d. c. 35. num. 5.* dicens vtrumque votum differre specie à voto simplici. Sed dicendum est, neque hæc duo vota differre inter se specie, neque etiam à voto simplici, sed per solam Ecclesiæ constitutionem decernentis, hæc duo vota dirimere matrimonium, non autem votum simplex. 18

2. Deducitur pro materia confessionis, quid in ea quæstione dicendum sit. An professus in sacris constitutus fornicans, teneatur vtriusque voti circumstantiam fateri? Et in primis, tanquam res certa, supponendum est, non tantùm professum, sed etiam solo ordine sacro initiatum, fornicantem, esse reum sacrilegij: ac proinde teneri fateri illam circumstantiam voti annexi ordini sacro: tanquam quæ speciem mutet. Constat, quia vltra fornicationem virtuti temperantiæ aduersam, delinquit in religionem, violans castitatis votum. Quod si sentiat quispiam, obligationem castitatis annexam ordini sacro, non esse ex voto, sed ex mera Ecclesiæ constitutione: vt sentiunt Authores num. 9. relati: adhuc tenetur dicere sacrilegam esse eam fornicationem. Quia cùm Ecclesia castitatem præceperit clericis, ob reuerentiam ministeriorum sacrorum quibus vacant: id præceptum ad religionem pertinet: ac subinde eius violatio sacrilega est. Quòd si quis velit dicere, id præceptum esse tantùm de abstinendo à matrim. reprobatum est n. 3. Idem etiam constat ex Concil. Tolet. 2. quod refertur *c. De his, d. 28.* vbi expresse clericos fornicantes, tanquam sacrilegij reos, ab Ecclesia reiiciendos esse decernitur. Et ita sentiunt Abulensis *c. 5.* Matth. *quæst. 204. columna 1. vers. De primo patet.* Clictouæus *de vita & moribus sacerdotum c. 21. paulo post principium.* Nauar. *summa c. 25. n. 108.* Celaia *4. distinct. 37. q. 3.* Sotus *lib. 7. de iust. quæst.* 19

*qu.4.art.2.col.4.versic.De tertia propositione.*Gutier.*quaestio. canon.lib.2.cap 7.n.3.*Aragon 2.2. *quaest.*88. *art.*11. *columna* 2.§.*His constitutis.*Toledo *lib.4.sum.cap.*17.*n.*11.Azor. *lib.*13.*institutionum moralium c.*12. *qu.*6. *ad finem.* Et omnes Doctores n.22.& 23.allegandi hoc supponunt,& solùm disputant,an qui simul sacerdos, & professus est, fornicans teneatur sacri ordinis & professionis circumstantiam fateri,an solam alteram. Idem docet Stunica *de voto, b.4.num.*28.

20 Quare reiicienda prorsus est ea sententia, quam amplectuntur Gerson *regulis moralibus,tractatu de matrimonio, alphabeto* 25.*litera I* Supplementum Gabrielis,4.*dist.*14.*q. vnica,art.3.post dubium 3.versic. Hinc oritur dubium:& dist.* 38.*quaest.*1.*art.*3.§.*Circa nunc dicta,post 3.dubium,conclusione* 5.Tabiena *Votum* 1.*num.*3.*notabili* 2.asserentes fornicationem sacerdotis aut monachi non addere circunstantiam specie diuersam à simplici fornicatione, ac necessariò fatendam, quod votum non cadat propriè supra materiam alio praecepto debitam, sed sit tunc quasi noua confirmatio & ratificatio obligationis praecepti illius, ac proinde nouam non addat, sicut contingit in eo, qui vota de eadem materia repetit? quorum transgressionem vni malitiae obnoxiam esse dicemus, nu.25. Sed hanc sententiam erroneam & longè à veritate alienam, & communi sentiendo modo appellat Castro *lib.*1.*de lege poenali,cap.*10.*col.*5. Quia cùm altera obligatio sit ex lege naturali diuina, pertinens ad temperantiae virtutem altera autem sit ex voto, pertinens ad religionis virtutem, qua strictiori vinculo se obstrinxit vouens,ad castitatem,quam iure naturali seruare tenebatur, & ad non ducendam vxorem, dicendum est, necessariò duas esse obligationes specie diuersas, ac proinde in transgressione duplicem reperiri malitiam.

21 Similiter non est admittenda sententia aliorum,dicentium concubitum clerici sacris initiati, esse simplicem fornicationem. Ducuntur per *c.Quia circa,de bigamis,*vbi loquens textus de presbyteris concubinariis sic ait: *Cum eis tanquam simplici fornicatione notatis & c.Presbyter,dist.* 28.ibi:*Presbyter si fornicatus fuerit,vel adulterium commiserit.*Sic docent Card.*clem. Ad nostrum,vers.7.n.3.de heret & ibi* Imola *n.vlt.Idem* Imola *c.Vt cleric.n.*8.*vers.Adue te tamen,de vita & honest.cler.* Felin. *c.At si clerici,in prin.n.*14. *vers.Verum autem, & ibi* Dec. *in noua edit.n.*229. *vers.Non obstant,de iudiciis.* Betmond.*de publicis concubin.*§ *Et alios non publicos concubin.n.*12. Paulus Grillan. *de poenis omnifariam coitus,q.*2 *li.n.*2. Iul.Clar.*lib.4.recept* § *Fornicatio n.* 18.& §.*Incestus,n.*1.*versic.Sed nunquid committitur.*Bossius *pract de coitu damnato.n.*10.& 16. Valasqu. de Auendaño *l.*9.Taur.*in gl.*10.*n.*10. Gut.*q.canon li.*2.*c.*7.*n.*44. At sententia haec confunditur ex dictis n.19. Et ad textus, quibus innititur, respondet bene Azor *lib.* 13. *institutionum moralium c.*12. *q.*6.*ad finem.* id solùm velle eos textus, ne clerici fornicatio sit appellanda adulterium,stuprum,incestúsve.Quod nomen non pauci Iurisperiti illi tribuunt.

22 Potissima autem difficultas est, an sacerdos, qui simul professus est, fornicans, teneatur vtramque circumstantiam fateri. An potiùs satisfaciat alteram explicans, aut se voto castitatis ligatum esse? Quidam aiunt minimè teneri vtramque circumstantiam fateri, sed satisfacere dicendo se sacro ordine initiatum esse, explicando, quòd vota ordinis sacri & professionis non distinguantur specie, nec alterum notabilem deformitatem addat. Sic sentiunt Corduba *sum.q.*8. Ouand.4.*d.*26.*q.vnic.post 9 proposit coroll.*2. Lud.Lopez 1.*p.instr.*[illegible]*c.*29.*col.*9.§. *Praeterea huic affinis est.*Manuel 1.*tom.summae* 2.*editione.c.*53.*n.*5. Citatur ab his Nauar.pro sua opinione,*sum.* Hispan.*c.*28.*in addit.ad num.*11.*c.*6.sed ibi satis aequiuocè loquitur. Nam quaerens, an religiosus sacerdos fornicans teneatur fateri se esse religiosum, an sufficiat fateri se esse sacerdotem, ait: *Respondeo quod non,*vbi aequivocè loquitur, vix enim dignosces, an ea responsio negans correspondeat priori parti q. & sic erit huius sent. an posteriori,& sic erit contrariae. Et *sum.* Lat.*c.*6. *n.*13 .*in fine*, neutrum etiam explicuit, sed tantum dicit religiosum fornicantem teneri explicare se religiosum esse.

Alij censent sacerdotem professum fornicantem non 23
satisfacere dicendo se sacerdotem esse, quod votum solemne religionis mutet speciem, aut notabiliter aggrauet: & dicunt contrarium non esse probabile:& similiter dicunt teneri explicare circunstantiam sacerdotij, nec satisfacere dicendo se professum esse, & ordine sacro initiatum: at si sacerdos non sit, satis fateri, explicando se professum esse, & ordine sacro insignitum, nec teneri explicare,diaconus ne an subdiaconus sit. Quia quamuis ordo sacer ratione voti non addat nouam deformitatem, supra professionis votum:eam tamen addit, & notabiliter quidem aggrauantem, ratione consecrationis ad ministeria diuina: atque inter ipsos ordines sacros, eam addit sacerdotium.Quoniam ad longè altius ministerium dedicat. Dicunt etiam, si Episcopus sit, teneri explicare episcopatum ratione altioris consecrationis. Ita Petr.de Ledesma *de sacram.*vbi de sacram.poenitentiae,*c.*19.*circa circumstantiam personae.dub.*1.*&* 2.*à fol.*619.

Tandem aliis placet, etiam professum satisfacere di- 24
cendo se emisisse votum castitatis.Ita opinantur quidam, teste Henriq.*lib.*5.*de poenit.c.*5.*n.*6.*in commento litera G.*& ipse tantum vocat oppositam sententiam probabiliorem. Quare clarè existimat hanc esse probabilem.

Sed vt meam sent. explicem, praemitto eum, qui se- 25
mel factum à se votum repetit millies, nullam in se obligationem distinctam suscipere, sed veterem tantùm renouare ac confirmare: quare si votum id violet, vnius solùm culpae reus erit: nec in confessione tenebitur voti saepius repetiti mentionem facere. Quia omnia ea vota eodem prorsus modo ad vnam religionis speciem pertinent. Sicut qui multa conficit instrumenta eiusdem obligationis, cum eisdem hypothecis, non plus astringitur, quàm vnico confecto instrumento. Et ita docent Medina 1.2.*q.*72.*a.*6.*col.*2.*vers.Sed dices.& l.*1.*sum c.*2.*paulo antè* §. 1.*f.*23.Ouand.4.*d.*25.*q.vn.post 9.proposit.corol.*2.Enriq.*l.*5. *de poenit.c.*5. *n.*6. Azor *l.*11.*instit. moralium c.*14. *q.*1.*ad fi.* Manuel 8.*t.sum.*2.*edit.c.*23.*n.*4 *concl.*2.*fi.&* 2.*t c.*94. *n.*9. Vega 2.*t.sum.c.*129.*casu* 8. Et eadem ratione est idem dicendum de iuramentis multiplicatis circa eandem rem,vt bene docet *ibi* Enriquez.

Erit tamen diuersa malitia necessariò in confessione 26
detegenda, si votum & iuramentum de eadem re facta violentur. Quòd diuersa ratione pertineant ad religionis virtutem, nimirum, votum ob fidem datam Deo seruandam:iuramentum autem,ne Deus adducatur in testem falsò.Et ita docet Enriquez *n.praeced.alleg.*Et clarè videtur tenere Azor *lib.*11. *instit.mor.c.*10. *q.*2.§. *Aliis tamen non videtur,*vbi ait vincula voti & iurisiurandi super eadem re esse diuersa.

I. Conclusio sit. Professus fornicans satisfacit,si se vo- 27
tum emisisse dicat, quia id solemne votum à simplici non differt specie, neque alterius rationis vinculum est, sed solùm accidentaliter,vt dixi disp.25.num 7. & ita docent DD.quos in hac disp.n.24.retuli. Quamuis Medina *lib.*1. *sum.c.*14 §.18.*f.*119.*p.*2.Enriq.*l.*5 *de poenit.c.*5 *n.*5. *in comment.lit.G.*Petrus de Ledesm.*n.*23.*alleg.*Aragon.2.2.*q.*88. *ar.*7.*ad fi.*Manuel 1.*t sum.*1.*edit c.*35.*n.*5.dicant,hanc non satisfacere, sed debere explicare professionem, quod quidem est valdè probabile etiam tenenta nostra sent. Quia licèt id votum non differat essentialiter, & specie à voto simplici, addit tamen circumstantiam status religiosi notabilissimè aggrauantem.

II. Conclusio. Si sit Sacerdos & professus,satisfacit di- 28
cens se sacerdotem esse. Haec est contra DD.n.23.allegatos,& tenent quos n.24. allegaui,quia haec vota non sunt distinctae speciei, quamuis probabile est non satisfacere, quia videtur multo grauior Monachi fornicatio, vt ait Paleot. *de nothis & spur.c.*16.*n.*15. Pro hac quoque concl. est Pal.4.*dist.*38.*q.*4.*a.*1.*post* 5.*concl.n.*14.vbi ait professum in

in sacris constitutum fornicantem, esse duplicis voti reũ. Cuius doctrinam non omnino approbo, vt dicam n. 30.

29 Hinc infertur professum satis fateri, si se votum solemne emisisse dicat. Quod constat à fortiori ex dicti duplici num. præced.

30 III. Conclusio. Sacerdos professus fornicans satis fatetur, se professum, tacito sacerdotio, dicens. Quia cum castitas non sit ex natura rei annexa consecrationi sacerdoti, sed ex voti ratione annexi: (vt probauimus n. 1.) sola malitia necessaria confitenda consurgit ex voti transgressione. Tota autem malitia voti ordinis sacri violati inclusa est in voto solemni professionis violato. Nec obstat, si dicas duplicem obligationem esse in sacro ordine insignitis, ad castitatem: alteram ex voto, alteram ex Ecclesiæ præcepto. Id enim n. 14. reprobaui. Nec similiter obstat, si quispiam obiiciat, Ecclesiam annexuisse votum castitatis ordini sacro, ob ministerij sacri reuerentiam. At votum obligat propter fidem Deo præstandam: atque ita videntur diuersi fines virtutis religionis, ac proinde constituunt diuersam specie malitiam. Sicut ob id diuersa est malitia, ac duplex, vbi votum & iuramentum de eadem re violantur, vt n. 26. diximus. Hoc inquam non obstat. Quia quamuis Ecclesia præcipiens: vt initiati emittant votum continentiæ, eum finem habuerit: at votum continentiæ emissum tantùm obligat ex vi fidelitatis Deo debitæ. Itaque si hi non vouerent in ordinis sacri assumptione, delinquerent contra præceptum Ecclesiæ iubentis, vt voueant ob reuerentiam ordinis sacri: at id votum emittentes satisfacere huic præcepto, & fini Ecclesiæ, & sola superest obligatio voti ad castitatem, vt stetur promissio facto, in Dei cultum. Hæc est aduersus Petrum de Ledesm. *alleg. n.* 23. Et videtur contra Paludan. cuius verba retuli n. 28. Sed eam docent Metina *l.* 1. *sum c.* 14. §. 18. *fol.* 119. *p.* 2. Ouand. & Manuel. *alleg. n.* 22. Et clarè tenent reliqui eodem n. 22. allegati: dicunt enim satis esse sacerdotem professum dicere, se esse sacerdotem: quia vota ordinis & professionis non variant speciem moralem: à fortiori ergo dicent satis esse, professionem explicare.

31 IV. Conclusio. Sacerdos non professus fornicans non tenetur sacerdotij circunstantiam fateri: sed satisfacit se sacri ordinis esse dicen. Hæc est contra Petrum de Ledes. *cit. num.* 23. Et ratio est, quod sacerdotium nullam aliam obligationem ad castitatem afferat, quàm eam, quæ consurgit ex voto emisso in Subdiaconatu, (vt n. præc. diximus.) Nec reperitur vbi Ecclesia nouam obligationem iniunxerit. Quare seclusa ea Ecclesiæ constitutione, concubitus sacerdotis esset simplex fornicatio. Non ergo diuersa malitia inuenitur, quam contra votum, quod in cæteris ordinibus sacris reperitur. Præterea, quia licèt ea circumstantia aliquantum culpam augeat, sicut auget fornicantem esse sanctiorem aut doctiorem, aut maximis Dei beneficiis affectum: hæc tamen non ita notabiliter aggrauant, vt sit necessarium ea explicare. Et ita tradunt Palacios 4. *dist.* 16. *disp.* 3. *col.* 13. *post* 1. *concl. vers. Vnde non sat. erit.* Enriquez *l.* 5. *de pœnit. c.* 5. *n.* 6. *comment. lit. G.* Lud. Lopez 1. *p. instruct. c.* 29. *col.* 9 §. *Præterea huic affinis est.*

32 Imò satis puto dicere, se voto castitatis ligatum esse, quod tota malitia specifica superaddita consurgat ex voti fractione (vt n. 36. probauimus:) & quamuis votum ordinibus sacris annexum sit solemne, non differt tamen à simplici per se & essentialiter: sed ex sola Ecclesiæ constitutione & accidentaliter, quia Ecclesia constituit per id votum dissolui matrim. vt probauimus n. 17. & 18. Quare nullam aliam malitiam specificam reperio, quam in voti simplicis fractione: nec auget ea circumstantia notabiliter (vt n. præced. declarauimus.) Nec Ecclesiam irritasse matrimon. postea initum, constituit nouam circumstantiam necessariò fatendam (vt probaui disp. 5. n. 16.) Hoc est contra Manuelem *allegatum n.* 22. & contra Petrum de Ledes. *n.* 23. *relatum*, dicentes non sufficere explicare votum castitatis. Sed ita docent Stunica *de voto q.* 4. *n.* 28. Enriquez *l.* 5. *de pœnit. c* 5. *n.* 6. *commento, lit. G. in fine.*

Adde idem esse dicendum, licet fornicans sit Episcopus, non enim tenetur Episcopatus circumstantiam fateri. Quod (vt probaui n. 7.) nullam aliam obligationem ad castitatem habeat, quam ratione voti annexi ordini sacro: vnde eiusdem rationis est fornicatio Episcopi, ac fornicatio cuiuscumque in ordine sacro constituti. Hoc est contra Petr. de Ledes. *allegatum n.* 23. Et ideo hanc sententiam dicit forte esse veram Palacios, *n.* 31. *allegatus.* Et tenet Enriquez *n. praeced. relatus* Addit bene Palacios *ibidem*, nec Prælatum religionis fornicantem teneri prælationis circumstantiam fateri, sed solum se professum esse, ob eandem rationem. Ex quo infero fornicationem Episcopi nondum consecrati, sed tantùm electi & confirmati, nec sacro ordine initiati, non excedere malitiam simplicis fornicationis, nec continere circumstantiam necessariò fatendam. Quod nulli obligationi speciali ad castitatem aduersetur. Rursus infero, illi Episcopo consecrato satis esse fateri se contra votum castitatis deliquisse, vt num. præced. diximus de sacerdote. Et docet Enriquez *ibi allegatus.* Et id aperte probat ratio adducta. Sunt tamen hæc accipienda, nisi fornicatio illa ab Episcopo, aut à religionis prælato admissa, ita publica esset, vt scandalum pareret: tunc enim aduersus specialem officij obligationem delinquerent, qua tenentur subditos non solo verbo, sed exemplo pascere: atque adeò specialis malitia ex status, ac officij circumstantia contraheretur, eaque necessariò fatenda.

V. Conclusio. Si fornicetur religiosus Societatis Iesu, solis votis biennij aut coadiutoris temporalis, aut spiritualis, simplicibus ligatus, non tenetur se religiosum esse explicare: sed satis est, vt votum castitatis explicet. Constat ex dictis n. 27. ibi de professo id diximus. Præterea, quia si dicas statum religiosi, in quo illi per ea vota verè & propriè constituuntur, esse longè perfectiorem statu sacerdotis in seculo (vt docet D. Thom. 2. 2. *q.* 184. *art.* 8.) atque ita ratione status augeri malitiam. Id vtique fatebor, at id argumentum non est adeo notabile, vt circumstantiam necessariò fatendam constituat. Quoniam peccata religiosi non variant speciem, nisi voto aduersentur, vt docet Gaiet. 1 2. *q.* 7. *a.* 1. *paulo post princ.* Nauar. *Consideret, in princ. n.* 50. *de pœnit. dist.* 5. *& sum. c.* 6. Hispanè *n.* 11. *Latinè n.* 13. qui in vtroque loco addit, nec eam status circunstantiam esse necessariò fatendam. Et ita hanc conclusionem docet Enriquez *l.* 5. *de pœnit. c.* 5. *n.* 6. *in comment. lit. G.* Probabile tamen est teneri circumstantiam religionis explicare, tanquam notabiliter aggrauantem, vt n. 27. dixi de professo fornicante. 34

Ex dictis deducitur, qui expressè fecit castitatis votum, ac præterea initiatus est sacro ordine, & emisit simplicia vota in Societate Iesu, per quæ redditur verus religiosus, si fornicetur, satis eum fateri, si dicat se contra votum castitatis peccasse. Quia omnia ea vota non essentialiter differunt à voto simplici. Nec votorum multiplicatio efficit, vt ea sit necessariò in confessione detegenda (vt probaui num. 25.) Et ita docet Enriquez *num. præcedenti allegati.* 35

2. Deducitur, professum, qui se non habitnum mollitiem vouit, & transgressus est, satis fateri se professum indicando, tacito eo voto. Quia voto castitatis emisso in professione ad idem tenebatur, nec multiplicatio votorum nouam affert malitiam. Sic Llamas *in methodo curationis animarum, p.* 3. *c.* 4. §. 39. Et idem dicẽdum est de clerico in sacris constituto vel religioso Soc Iesu nõdum professo aut iam professo, & de quocumque alio qui votum castitatis fecit, imò & his omnibus satis erit dicere, se contra votum castitatis, aut contra votum non polluendi se, deliquisse. Quia in iis sola malitia fractionis voti reperitur, quod enim alterum sit solemne, alterum verò simplex, est sola differentia accidentalis. Et licèt votum castitatis plura contineat, quàm abstinentiam à peccato mollitiei: at dum violatur sola mollitie habita, non amplius violatur, quam si esset votum solius abstinentiæ à mollitie. 36

Si tamen vltra mollitiem admitteret aliud peccatum in ea, castitati aduersum, vt delectationi morosæ in fœminæ cogitatione, aut concupiscentiæ ipsius, aut tactuum cum tertia persona, non sat esse explicare votum abstinendi à pollutione, sed aut simul esset votum castitatis explicandum, aut solùm id castitatis votum: quia in peccato adiuncto non explicaretur circumstantia violationis voti.

37 VI. Conclusio. Si initiatus sacris, aut professus, aut qui aliàs votum castitatis emisit, iureiurando se astringat ad castitatem, non satis fatebitur fornicationem, declarans professionem, ordinem, votum, aut solum iuramentum explicans, sed cum aliis vinculis tenetur iuramentum fateri, quod sint diuersæ rationis vincula necessariò in confessione detegenda, vt probaui num. 26.

38 Ex dictis n. 27. & 28. constat satis probabile esse sacerdotem professum satis fateri, si se sacerdotem aut voto ligatum dicat.

39 Ad argum. proposita n. 17. constat ex dictis.

DISPVTATIO XXVIII.

Vtrùm sacer ordo dirimat matr. subsequens: & quo iure?

SVMMARIVM.

Proponuntur textus probantes matrim. contractum post sacrum ordinem non esse irritum, n. 1.
Est irritum, num. 2.
Nunquam licuit in Ecclesia initiatis sacro ordine matr. inire, n. 3.
Græcus sacris initiatus non potest mortua vxore aliam ducere, n. 4.
Quid distet inter Eccles. Latinam & Græcam, quoad matr. ante ord. sacros initum? n. 5.
An peccent Græci in sacris constituti, vtentes matr. antea inito? n. 6.
Soluuntur argumenta. Et explicantur c. Diaconi, d. 28. c. Quoniam, & c. Aliter d. 31. & an canones VI. Synod. quos vocant Trullanos, sint authentici? n. 7.
Quo iure sacer ordo matrim. postea contractum dirimat? Explicatur quid distet inter hanc quæstionem, & illam, an sit annexa ordini castitas iure diuino? n. 8.
Refertur duplex sententia, n. 9. & 10.
Proponitur sententia Authoris, n. 11.
An ordo sacer iure natur. impediat matr. subsequens, licet id non dirimat? n. 12.
Episcopus, quo iure dirimat matr. subsequens: & quid, si is Episcopus nondum sit consecratus, nec ordinis sacri? n. 13.
Soluuntur argumenta, n. 14.

1 DVplicem petit quæstionem disp. præsens. Alteram, an ordo sacer dirimat matrimonium postea initum: alteram, quo iure. Et circa priorem quæst. videtur pars negans vera, 1. ex *can. 6. Apostol.* ibi: *Episcopus aut presbyter vxorem propriam nequaquam obtentu religionis obiiciat.* 2. ex Conc. Gangr. *can. 4.* ibi: *Quicumque decernit à presbytero, qui vxorem habuit, quod non oporteat eo ministrante de oblatione percipere, anathema sit.* 3. quia Stephanus Pontifex, & refertur *c. Aliter, d. 31.* ait in Orient. Ecclesia clericos matr. copulari. Nec eum morem reprehendit. 4. quia D. Aug. *l. 15. de ciu. c. 16.* & refertur *c. vn. 35. q. 1. ad fi. vers. Illud autem,* sic ait: *Ecclesia post Apostolica instituta, quadã consilia perfectionis ad id: tempore de continentia ministrorum.* 5. ex *Diac. 28. d.* quod est ex *Synodo Ancyrana, c. 10.* ibi: *Diaconi quicumque cum ordinantur si in ipsa ordinatione protestati sunt, dicentes, velle se habere vxores, nec posse continere, hi si postea ad nupt. venerunt maneant in ministerio: propterea quod eis Episcopus licentiam dederit.* Et confir. quia si dicas hanc Synodũ esse prouincialem: est postea approbata à Leone VI. & refertur *c. De libellis d. 20.* ac proinde habet authoritatem Pontificiam. Tandem quia in *VI. Synodo, can. 13.* & refertur *c. Quoniam. d. 31.* sic habetur: *Nos antiquum canonem Apostolicæ perfectionis seruantes, hominum, qui sunt in sacris, coniugia deinceps ex hoc temporis momento, firma & stabilia esse volumus.* Quos canones Adrianus Pontifex postea recipit, vt habetur *c. Sextam. d. 16.* ibi: *Sextam Synodum sanctam recipio cum omnib. canonibus suis.* Et amplius in eo canone reprobatur mos Ecclesiæ Romanæ interdicentis matrim. clericis constitutis in sacris. Constat ergo ex his omnibus non esse irritum matrimon. contractum post ordinem sacrum.

2 Cæterum veritas Catholica est, per ordinem sacrum dirimi matrimonium postea initum. Id enim definitum est *c. 1. & 2. Qui cler. vel vouentes.* Et *c. vnic. de voto, in 6. & c. Vt lex. 27. q. 1.* quod est Innoc. *c. 2.* Idem definierunt Nicolaus Pontifex, & Alex. 2. quorum decreta referuntur *c. Nullus Missam, & c. Præter hoc, dist. 32. & IV. Synodus c. 6.* & refertur *c. Si quis eorum, d. 32.* & multa alia decreta referuntur *eodem d.* Idem definiuit Ioan. 22. *in sua Extrau. Antiqua de voto,* & nouissimè Trid. *sess. 24. de matr. can. 9.* De cuius decreti conuenientia remissiuè diximus disp. præced num. 2.

3 Dubitabis autem, an vnquam permissum sit sacris ordinibus initiatis matr. inire? Caiet. *in opusc. 1. tract. 27. de dispensatione matrimonij in Ecclesia Occidentali. q. vn. paulo post princ.* dicit olim Græcis Diaconis licuisse matrimonium inire probat ex *c. Aliter, & c. Diaconi, allegatis n. 1.* Et idem docet Sotus *4. d. 38. q. 1. a. 1. col. penul. versic. Colligito, & l. 7. de iust. q. 6. a. 2. conclus. 2.* quando in ipsa promotione protestati essent se continere nolle. Sed verius est nunquam licuisse in Ecclesia, siue Latina siue Græca, sacro ordine præditis matr. inire. Nam *Si quis eorum d. 32. & VI. Synodo generali,* dicitur de Ecclesia Græca, sic: *Si quis eorum, qui ad clerum accedunt, voluerit nuptiali iure mulieri copulari hoc ante ordinationem Subdiaconatus faciat.* Et de Ecclesia Latina hoc certum est, ex *c. Sunt quidem. & c. Presbyteris. 27. q. 1. & c. Decernimus, d. 28. & c. Lectores, d. 32.* Id etiam constat, quia ab initio nascentis Ecclesiæ id prohibitum fuit, vt constat ex *can. 27. Apostolorum,* ibi: *Qui ad clerum prouecti sunt, præcipimus vt si voluerint, vxores accipiant, sed lectores & cantores tantummodo.* Et inter alios nouissimè id probat Azor *l. 13. inst. moral. c. 12. q. 3.* Et semper apud Græcos fuit irritum matrim. contractum post ordinem sacrum, vt bene probat Azor *eod. c. 12. q. 5.*

4 Vnde deducitur Græcum sacris ordinibus post coniugium initiatum, non posse validè, vxore mortua, ad alias nuptias transire, quod irritum sit etiam apud illos matrimonium initum post sacros ordines. Sic Azor. *lib. 13. instit. moral. c. 14. q. 7.*

5 Ea verò est differentia inter Græcos & Latinos in sacris ordinibus constitutos, quod illis licuit post coniugium ad sacros ordines ascendere, & vti matrim. antea contracto, quod Latinis est interdictum. Quæ differentia constat ex *c. Cum olim, de cler. coniug. & cap. De Syracusanæ, 28. d.* Et Græcis quidem concedebatur vsus matrimonij ante ordinem initi, præter id tempus, quo altaris ministerio deseruire vel consuetudine vel lege debent, vt latè probat Azor. *l. 13. instit. moral. c. 13. q. 1.*

6 Dubitabis autem, an sacerdotes Græci, vtentes matrimonio ante ordines inito peccent? Posset enim aliquis id sibi persuadere, existimans id permitti Græcis ob eorum duritiem, tanquam minus malum: instar permissionis lupanarium. Et ita sentiunt quidam, quos tacito nomine refert. Azor *statim allegandus.* Et probant ex *decret. Nic. 1. ad consul. Bulgaro. c. 70.* & habetur *c. fin. d. 28.* vbi consultus à Bulgaris, num presbyteri habentes vxores sustentandi essent, respondet sic: *Licet ipsi valdè sint reprehensibiles, vos tamen Deum conuenit imitari, qui solem suũ oriri facit super bonos & malos.* At Bulgari semper retinuerunt & nunc retinẽt Græcorũ morem. At dicendum est eos minimè peccare quod clarè colligitur ex *c. Aliter, d. 31.* vbi Stephanus Pontifex Græcorum morem refert, nec reprehendit. Et similiter Innoc. II. *c. Cum olim, de cler. coniug.* Imò Clem. III. *c. Quæsitum, de pœnis, & remiss.* clarè supponit eum vsum esse licitum, ibi: *Quæsitum est vtrum sacerdotib. Græcis, quibus legitimo matrim. licet vti.* Et Conc. Lateranens. *sub* Innoc. III. *cap. Vt clericorum, de vita & honestate cleric. in fine,* id clarè dicit, ibi: *Qui autem secundum religionis suæ morem non abdicarunt copulam coniugalem, si lapsi fuerint, grauiùs puniantur, cum legitimo matrimonio vti possint.* Vbi *gloss. finalis.* ait id dici propter Græcos, qui in sacris constituti vtuntur matrimonio antea contracto. Et ratio est, quia cum lex de Sacerdotum cœlibatu sit Ecclesiastica (vt diximus disputat. præced. num. 5.) nec sit apud Græcos

recepta,

recepta, nisi modo prædicto, illos non obligabit: eo vel maximè, quod sciente Pontifice id effectum sit. Et ideò hanc partem tuentur *gloss. c. De libellis fi. d. 20.* Abb. *c. Cum olim, num. 2. & 3. de cler. coniug. & ibi* Imol. *n. 4.* Anton. *n. 4.* Ioan. Andr. *n. 1. fine.* Card. *n. 1.* D. Ant. *3. p. t. 1. c. 8 post 2. conclus.* Rosell. *verb. Impedimentum, imped. 11. n. penult.* Sylvest. *Matrimonium 8. q. 12. fine,* Sotus *4. d. 38. q. 1. a. 2. in fine corporis.* Azor. *lib. 13. institut. moralium, c. 12. q. 1.* Lud. Lop. *2. p. instructorij de matrim. c. 49. colum. 1. vers. Ad verbum.* Quare textus contrarius forte intelligitur de ducentibus vxores post ordinem sacrum.

7 Ad arg. n. 1. respondent. Ad 1. dic, canonem illum intelligi de vxore ante ordines habita non abiicienda quoad curam victus largiendi, non enim quoad hoc est abiicienda, secus quoad carnale commercium, vt dicitur *cap. Omnino d. 31.* quod est ex D. Leone Pontifice. Ad secundum dic, sensum Concilij hunc esse, qui ita damnat nuptias, vt credat eum, qui vxorem habuit, non posse ob id ad ordines ascendere, anathema sit. Ad tertium dic cum *gloss. ibi, verb. Copulant, &* Cou. *4 decret. 2. p. c. 6 § 3. n. 1.* intelligi, copulari, id est, matrimonio contracto vti. Et ita solùm dicit, Græcos vti matrimonio ante ordines contracto. Nam copulari pro coniugij vsu aliquando accipitur, vt constat ex *c. Agathosa 27 q. 2 in fin.* ibi: *Postquam copulatione coniugij viri atque mulieris vnum corpus efficitur,* id est, consummatione & vsu. Et *c. Nosse 30. q. 1.* ibi: *Nosse desideras, vtrum mulier, quæ viri filium de sacro fonte leuauerit, possit cum eodem viro copulari.* Vbi *gl. verb. Copulari,* explicat, id est, carnaliter commisceri. Et constat, quia iam erant matrimonio iuncti. Et eandem solutionem tribuunt Azor. *l. 3. institut. moral. c. 12. q. 3. &* Bellarmin. *in suis controuers. l. 1. de cler. cap. 21.* Ad 4. dic, id non esse ex D. Augustino, sed ex Gratiano, & posse intelligi. Ecclesiam imposuisse clericis continentiam sub præcepto, quæ antea erat sub consilio. Et ad quintum, & confirmationem dic cum Maiori *4. d. 24. q. 1. in solut. ad 2. &* Azor *d. c. 12. q. 2. &* 4. ibi sermonem esse de more Ecclesiæ Græcæ, & de vxoribus ante Diaconatum ductis, & ideo dici, *Si cum ordinantur, dixerint velle se vxores habere,* id est, retinere: antea ductas velle se matrimonio vti: & cum postea dicit: *Si postea ad nuptias venerint,* id est, si nuptiis antea contractis vti voluerint. Vel dic cum Arch. Dominico, Turrecr. *eo. c.* Diaconi, *&* Azor. *proximè citato,* intelligi, si ad nuptias venerint, id est, si contraxerint, non de iure, sed de facto, tunc separentur ab illis vxoribus, quas duxerunt, eo quod matrim. non valeat: & separati ab vxoribus permaneant in ministerio, nec à clero reiiciantur, quod Episcopus licentiam dederit. Ad vltimum dic, Canones illos VI. Synodi, quos Trullanos appellant, eo quod apud Tullum palatium regum editi sint, non esse authenticos, nec Ecclesiasticam habere authoritatem: nec editos esse à Concilio, sed post illud dissolutum à quibusdam Episcopis, nullúmque Romanum Pontificem eos approbasse, sed apertè improbasse Sergium Pontificem illius temporis, vt scribunt Beda *lib. de sex ætatibus in Iustiniano, &* Paulus Diac. *lib. 8. deb. Rom. c. 9.* VI. enim Synodus nullos canones edidit, vt constat ex VII. Sinodo *act. 4. & 5.* Et ideò hos canones non esse authenticos, nec VI. Synodi docent Anast. Theophan. & Vmbert. vt eos refert Simancas de Catholicis *instit. tit. 40. n. 38.* idem docent *quædam additio ad decretum correctum iussu* Greg. XIII. *c. Habeo librum d. 16.* Can. *l. 5. de locis* Theol. *c. fi. ad 6.* Sot. *4. d. 38. q. 1. a. 3. col. 4. vers. Quocirca. & l. 7. de iust. q. 6. a. 2 col. 11. vers. Hac ergo.* Torrens. *l. vno de canonibus* VI. Synodi, Bellarm. *in suis controu. lib. 1. de Concil. c. 7. & l. 2. de Pontifice. c. 18. & l. 1 de clericis c. 21. col. 3. vers. Ad 3.* Valent. *4. p. disp. 9. q. 5. punct. 5 § 2. vers. Respond. canones illos: & disp. 10. q. 3. punct. 3. in impedimento disparitatis cultus. § Cum infideli autem* Bañes *2. 2. q. 1. a. 10. dub. 5. f. 159. &* Surius *3. to. concil. in* VI. Synodo, ante hos canones ponit præfationem ad lectorem, ipsum admonens, quosdam ex his canonibus esse ab hæreticis corruptos, & falso tribui VI. Synodo. Et ad *c.* VI. Synodum *d. 16.* quod probat eos canones receptos esse ab Adriano Pontifice, respondet *additio quædam in nouo decret.* Gregoriano, *in eod. c. Sextam, posita,* Gratianum non referre propriè verba Adriani, sed Adrianum referre ea verba ex Epistola à Tarasio ad se missa.

Quæstio posterior. Quo iure sacer ordo matrimon. subsequens dirimat? Quæstio hæc procedit, siue teneamus continentiam annexam esse sacro ordini iure Ecclesiastico, siue diuino, siue ex voto, siue ex sola Ecclesiæ constitutione. Quodcumque enim horum teneamus, potest esse locus opinionibus statim referendis. Quoniam lex illa diuina vel votum posset ita clericis castitatem præcipere, vt matrimonium postea initum minimè dirimeret: sicut voto simplici castitatis adstrictus tenetur lege diuina naturali nuptiis abstinere, si tamen contrahat, validæ sunt. Quare & si dicamus lege diuina, annexam esse continentiam, vel ex voto lege Ecclesiastica adiuncto, potest esse difficultas, an sola Ecclesiastica lege sit irritum matrimonium post sacrum ordinem contractum, an lege diuina, an potius ex vi illius voti adiuncti. 8

Triplex igitur est sent. Prima ait, iure diuino per ordinem sacrum dirimi matrim. subsequens. Potest probari, quia *c. vn. de voto, in 6.* æquiparantur votum solemne ordinis sacri & professionis. Hoc autem dirimit iure diuino (vt diximus disp. 26. nu. 4.) Et confirmat, quia in ordine sacro est traditio, sicut in professione (vt docent Authores cit. disp. præced. n. 16.) Cùm igitur votum professionis dirimat iure naturæ, eo quod in illo reperitur traditio: eodem iure dirimet ordo. Tandem, quia ordini est iure diuino annexa castitas conueniens muniis sacerdotalibus: quibus coniugales curæ aduersantur. Huius sententiæ sunt Maioris *4. d. 24. tota q. 2.* Celaia *4. d. 37. q. 1. fin.* Barbosa *rubrica, ff solut. matr. 2 p. n. 98.* Et dicunt esse probabilem, Bassol. *4. d. 37. q. vnic. art. 1. &* Nocol. de Nisa *super 4. sententiarum, tract. 6. p. 3. de matr. q. 7 paulo post principium.* 9

II. Sententia docet, ordinem sacrum, vt ordo sacer est, non habere ex natura sua & iure naturali diuino dirimere contractum matrimonij subsequentem, quod non habeat eo iure annexam sibi continentiam: at ratione voti solemnis annexi id efficere iure naturali & diuino. Ducitur, quia licet per accidens, & ex statuto solo Ecclesiæ annexum sit id votum solemne ordini sacro: at supposita annexione, habebit iure naturæ dirimere matrim. qui est voti solemnis effectus. Sicut album per accidens coniungitur corpori, & ideo corpus, vt sic, disgregat per accidens visum: at corpus vt album est, id habet essentialiter. Et confirm. quia si per accidens ex statuto Ecclesiæ annecteretur votum simplex ordini, impediretur iure naturæ matrimonium subsequens, non ex vi ordinis, sed ex vi voti. Cum ergo sit annexum votum solemne, quamuis ex iure Ecclesiastico, dirimetur matrimonium subsequens, non solo iure Ecclesiastico, sed diuino naturali, ratione voti solemnis adiuncti. Perinde enim est voti solemnis effectus, dirimere iure naturæ matrim. ac simplicis impedire. Ita tenent aliqui, vt refert Bassolis *n. præced. allegat.* Et videntur tenere Ricard. *4. d. 37. a. 1. q. 1. corp.* Raynerius *2. p. sum. t. de matrim. cap. 13.* Petrus de Soto *lectione 5. de matr. § Rationem huius.* Valentia *4. part disp. 10. q. 5. punct. 3.* vbi de impedimento ordinis: dicunt enim reddi matrimonium subsequens nullum propter votum solemne adiunctum, & propter statutum Ecclesiæ. 10

III. Sententia, (cui adhæreo tanquam communiori, & multo veriori) ait solo Ecclesiæ statuto dirimi matrimonium subsequens per ordinem sacrum. Ecclesia enim inhabiles reddidit initiatos sacris ad matrimonium, sicut consanguineos in secundo & vlterioribus gradibus vsque ad 4. Sententia hæc probatur eisdem prorsus rationibus, quibus disput. præcedenti, num. 5. probauimus solo iure Ecclesiastico annexam esse continentia ordini sacro: eædem enim hanc sententiam probant. Item probatur, quia hoc votum non est per se & ex natura sua solemne, sed per accidens: (vt probauimus disput. præced. num. 17.) non ergo dirimet matrimonium iure naturali 1

diuino, instar voti solemnis per se, quale est professionis votum. Et ideo hanc sentent. tenent vniuersi DD. quos disput 26. num. 2. retuli, asserentes votum professionis ex solo iure Ecclesiastico dirimere contractum matrimonij sequentem. Et præter illos tenent hanc sententiam D. Th. *4. d. 37. q. 1. a. 1. corp.* Scot. *ibi, q. vn. § Dico igitur* D. Bonau. *a. 1. c. 1. corp.* Albert. Magnus *ibi, a. 1.* Durand. *q. 1. n. 4.* Pal. *q. 1. a. 1. n. 8. & a. 3. n. 19.* Supp. Gabr. *q. 1. a. 2. concl* 2. Guilliel. de Rubion *ibi, q. 1. a. 2.* Bassolis *q. vn. a. 1.* Mayron *q. vn.* Albert. Pighius *in suis contr. controu. 15. ad fi.* Nicol. de Orbellis *4. d. 37. q vn.* Clictouæus *de vita & morib. sacerd. c. 21. paulo post principium.* Nicol. de Nisa *alleg. n. 9.* Caiet. *in opusc. to. 1. tr. 27. de dispens. matr. in Occident. Ecclesia, q. vn. ad fi. § Quoad tertium.* Cathar. *lib. 6. in Caiet. ea quæst. An possit* Pontif. *dispensare in voto solemni ordinis sacri. Idem* Caiet. *2. 2. qu. 88. a. 7. dub. 1. § Quantum vero ad 2. & 3. opinionem.* Gers. *1. p reg. moralib. tr. de matr. alphab. 25. litt. I.* Capreol. *4. d. 33. q. vn. a. 4. ad fin. in sol. ad argumentum* Scoti *contra 3. concl.* Victoria *sum.* vbi de matr. *n. 291.* Sot. *l. 7. de instit. q. 5. a. 3. ad 2. & 4. d. 38. q. 1. a. 1. col. 3. vers. Dubium tamen est, & q. 2. a. 2. col. 4. vers. Et vt claritatis causa.* Metina *l. 4. de sacrorum hominum contin. controuersia 7. c. 31. paulo post princ.* Led. *2. p. 4. r. 55. a. 3. statim in princ.* Palac. *4. d. 25. disp. 2. concl. 6. & d. 37. disp. vn concl. 4.* Angl. Florib. *1. p.* vbi de matr. *q. 11. de imped. ordinis, a. 1. diffic. 4.* Valent. *in suis controu. lib. vn. de cœlibatu, c. 2.* Bellarm. *in suis controuers. lib. 1. de clericis, toto c. 18.* Enriq. *lib. 11. de matr. c. 5. n. 9. Idem* Valent. *2. 2. disp. 6. q. 6. puncto 5. col. 2. § Hæc sententia.* Petr. de Led. *de matr. q. 53. a. 3. dub. 1. concl. 1.* Barth. à Ledesm. *de matrim. dub. 34. concl. 2.* Gaudauo *quolib. 5. q 38.* Manuel *1. to. sum. 2. edit. c. 224. n. 2.* Vega *2. tom. sum. c. 44. casu* 48. Lud. Lop. *2. p. instruct. de matrim. c. 48. in solut. ad 1.* Et ex iurisperitis, Innoc. *c. Placet, n. vn. de conuers. coniug.* Hostiens. *c. Rursus, n. 2. qui cler. vel vou. & ibi* Ioan. And. *n. 8.* Ant. *n. 7.* Abbas *n. 6.* Anchar. *n. 3.* Alex. de Neuo *n. 10. & 11.* Henric. *n. 5.* Card. *clem. vn. n. 19. de consang.* Bellamera *c. de illo, d. 32. n. 4.* Turrecr. *c. Placuit, a. 1. n. 5. d. 32* Tabiena *verb. Dispensatio, q. 7. n. 8. in solutione ad 1.* Astensis *sum. 2. p. lib. 8. t. 22. a. 1. q. 3.* Cou. *4. decret. 2. p. c. 6. § 3. n. 2.* Siunica *de voto q. 4. n. 26.* Et exprimunt nec ratione voti annexi, id competere iure naturali ordini sacro, Scotus, Caietan. *eo tract. 27. q. vnica, § Quoad tertium.* Bassolis, Guillelmus, Rubion, Supplem. Gabrielis, Angles pro hac sententia allegati. Redditque rationem Caietanus, quia id votum est solemne per accidens. Et cæteri DD. allegati, sunt clarè huius opinionis, vt nec ratione voti id competat ordini: valde enim diminuti essent, si expresse & ex professo tractantes de iure, quo ordo sacer dirimit matrimon. assererent id habere iure humano, intelligentes id quoque habere iure diuino, ratione voti annexi.

12 Fatendum tamen est, iure diuino naturali impediri matr. subsequens, ratione illius voti castitatis annexi: iuxta sententiam quam tenuimus disp. præc. n. 10. At sentientes nullum esse votum, (quos ibi n. 9. retulimus) hoc negabunt. Id tamen votum non dirimit, quia est solemne per accidens, vt probaui disp. præcedenti, n. 17.

13 Nec Episcopus quoque dirimit iure naturali aut diuino, sed solo Ecclesiastico, matrim. subsequens ratione voti annexi ordini sacro, quod eo iure dirimit. Quia nulla alia ratione habet castitatem annexam, (vt probauimus disp. præced. n. 7.) & ita sentit Petr. de Ledesm. *de matr. q. 53. a. 3. in dub. quod mouet circa solutionem ad tertium, concl. 1. & 3.* Quare *post. 3. conclus. § Sed vt hæc conclusio,* optimè infert, Episcopo confirmato, nondum tamen ad sacrum ordinem promoto, & per consequens nec consecrato, nullo iure interdici resilite, & ad nuptias transire.

14 Ad argum. nu. 9. proposita resp. Ad primum dic æquiparari quoad matrimonij dissolutionem, non autem quoad ius, quod id competit. Ad confirmat. constat ex dictis disp. præced. num. 17. vbi probauimus non esse traditionem quoad castitatem seruandam. Ad 2. constat ex dictis disput. præced. num. 5. vbi solo iure Ecclesiastico annecti probaui. Ad argumentum & confirm. secundæ sententiæ proposita n. 10. dic euidenter concludere, si id votum esset verè & per se solemne, instar voti professionis. At est tantum per accidens solemne: atque adeo nec id votum habet ex se dirimere.

DISPVTATIO XXIX.

An ordo sacer, per vim vel metum assumptus, obliget ad castitatem, ac proinde dirimat matrimonium postea initum?

SVMMARIVM.

Quando est vis præcisa ad nil obligat, nec impedit matr. n. 1.
Coniugatus metu ordinatus an possit vti coniugio? n. 2.
An metu ordinatus nolens vti ordine, gaudeat priuilegio clericali? n. 3.
An non coniugatus recipiens ordinem sacrum ob metum viri constantis, teneatur continere? Refertur quadam sent. n. 4.
Sententia Authoris, n. 5.
Potest hic matr. contrahere absque dispensatione, num. 6.
Nec tenetur hic ad recitandum officium diuinum, n. 7.
Quid, si metus non fuit cadens in virum constantem? n. 8.
Quid, si postea ratificet verbo vel facto, vtens in ordine accepto? n 9.
Quid, si iusto prælati præcepto compulsus est ad ordines? n. 10.
Soluuntur argumenta. Et explicatur regula, Accessorium, de reg. iuris in 6. num. 11.

COnstat inter omnes, ordinem vi præcisa assumptum ad nil prorsus obligare. Quia cùm desideretur voluntas non valet ordo, nec character recipitur, vt constat ex *c. Maiores, de baptismo.* Quare tota difficultas est quando est solius metus, in quo casu adest voluntas, & valet ordo, imprimitque characterem, vt constat ex *eod. c.* Maiores, & fatentur omnes vtriusque sententiæ DD. 1

2. Constat inter omnes, eum qui post matrim. metu viri constantis recipit ordinem sacrum, non teneri continere quoad vsum illius matrimonij, sed posse illo liberè vti, ac si ordinem non accepisset, quod rationi consentaneum minimè fit, eum iure vtendi matrimonio inito priuari, qui non sua sponte, sed metu graui compulsus ad ordines ascendit. Et ita fatentur omnes DD. contrariæ sententiæ referendi num. 4. Et id est verum, quamuis matrimonium consummatum non sit, vt fatetur Abbas *c. Maiores, § vlt. n. 7. de baptismo.* Imò habet verum, quamuis vxor continere vellet, vt bene docent Goffred. *sum. tit. de ætat. & qualit. ordinand. n. 11.* Hostiens. *sum. eo tit. nu. 5. vers. Sed nunquid conditionaliter.* Nec audiendus est *Author sum.* Armillæ, *verb. Ordo nu. 14.* dicens hunc teneri continere, si vxor velit. 2

3. Qui metu ordinatus est, dato illum non teneri ad ordinem & ad castitatem, constat non frui priuilegiis clericalibus, si continere nolit. Æquum enim non est, vt qui opus sentire recusat, sentiat commodum. Contra *regul. Qui sentit, de regul. iuris in 6.* Ita docent *gloss. c. Vbi, d. 74. verb. Honorem,* Host. *c. Maiores, § vlt. n. 38. super verb. Conditionaliter, de baptis. & ibi* Card. *n. 1. q. 1.* Azor. *l. 13. instit. moralium, c. 14. q. 8.* At vtetur iis priuilegiis, dum non transit ad actum contrarium, vt in simili habetur *c. Quisquis, d. 84.* & tradunt Goffr. & Hostiens. *n. præc. fine allegati.* Vnde si ante ordines susceptos esset coniugatus, & vxor vellet continere, ipse autem nolit, non gaudebit priuilegiis clericalibus. Quod cum sibi liberum sit vti matrimonio, aut ab vsu se abstinere eligat vti: quod castitati annexæ ordini aduersatur. At si ipsa nolit, ipse autem eligat, in quantum sibi per matrimonij leges permittitur, continere, nimirum, non petendo debitum, & obliget se ad castitatem, ac clericorum more viuat, gaudebit priuilegiis clericalibus: iuxta *c. Multorum, 27. q. 1.* Ita docet Goffredus & Hostiens. *n. præced fine allegati.* D. Ant. *3. p. tit. 14. c. 16. fine.* Rosella *Ordo 3. nu. 7.* Supplementum *sum. Pisana, verb. Ordinatus, 1. num. 7.* Albericus *in suo dictionario, lit. O. verb. Ordinatus, 1. vers. Vtrum coactè ordinatus,* Sylu. *Ordo 4. q. 1. dict. 2.* Tabien. *Ordo 2. fin.* Quod intellige cum Alberico Supplementum *sum.* Pisanæ, Syluestro *ibid.* nimirum, hunc debere frui priuilegiis clericalibus, si non sit bigamus, & tunc non omnibus, sed solis iis, quibus fruuntur cæteri clerici 3

& tunc non omnibus, sed solis iis, quibus fruuntur exteri clerici coniugati cum vnica & virgine: iuxta *c. vn. de clericis coniugatis in 6.* De quibus nos agemus infra, in hoc eodem impedimento voti & ordinis.

4 Difficultas autem est, an ordo metu assumptus ita obliget ad continentiam, vt initiatus non sit matrimonio iunctus, teneatur prorsus continere, nec validè possit matrim. inire: si vero sit coniugatus, non possit eo matrim. soluto ad aliud migrare, sed teneatur omnino continere, dempto illius matrimonij præcedentis vsu? Quidam (& valde probabiliter) affirmant obligare eum ordinem ad continentiam, & matrim. postea initum esse irritum. Ducitur hæc sententia. Quod sic ordinatus characterem ordinis recipiat, cui annexa est castitas. Cum igitur accessorium sequatur naturam principalis, *regul. Accessorium 42. de regul. iur. in 6.* ac principale valeat, valebit quoque accessoria ad castitatem obligatio. Et confirmat. quia cum Ecclesia adiunxerit votum continentiæ ordini sacro, de prædicto voto debet iudicari, iuxta terminos ordinis, cui fuit adiectum, *l. Greg. ff. de legat. 1. l. Peculium, ff. de legat. 2.* Et pulchrè tradunt Bart. *l. Si conuenerit, la 2. §. Si nuda, n. 1. ff. de pign. act.* Bald. *Etiam, n. 4. C. de iure deliun,* docentes adiectum alicui rei diiudicandum esse secundum illius rei terminos. Sicut ergo de natura ordinis est, vt ad characteris illius impressionẽ sufficiat voluntas coacta metu, etiam voluntas debet sufficere ad votum continentiæ, quod ab ordine pendet: alioquin plus requireretur in accessorio, quam in principali. Secundo metu baptizatus compellitur seruare fidem ac reliquas Ecclesiæ leges, eo quod characterem recipiat. *c. de Iudæis, d. 45.* quod ex Conc. Tolet. 5. *c. 56.* At vt fides & lex Christiana comitantur characterẽ baptismi, ita castitas ordinis characterem. Tandem, quia cum voluntas metu exorta, voluntas sit. *c. Merito 15. q. 1.* is qui metu initiatus est, voluntariè id fecit: æquum igitur est, vt ad castitatem teneatur. Et confirm. ex Conc. Tolet. 8. ibi: *Quicunque (etiam inuiti) ad Ecclesiasticarum officia dignitatum assumantur, deserere quam semel receperunt gratiam donumque nequaquam audeant. Si verò ad coniugia moresque seculi redire attentauerint, omni Ecclesiast. dignitate priuentur, & apostatæ habeantur,* & Ideò hanc sent. tuentur Goffred. & Hostiens. vbi eos n. 2. fine retuli, Ioan. Andr. *c. Maiores, in fine, de bapt.* vbi Ant. *§ vlt. n. 7.* Abb. *eodem §. num. 7.* Card. *clem. fin. in fine, de ætat. & qual.* Alb. *in suo dictionar. lit. O. verb. Ordinatus. 1. versic. Vtrum coactè ordinatus.* Raymund. *in summ. t. de ætat. & qual. ord. Lex reg. 32. c. 6. par. 1. & ibi* Montalu. *in fin.* Sylu. *Ordo. 4. q. 1. dict. 2.* Suppl. *sum.* Pisanæ *verb. Ordinatus 1. n. 6.* Tabiena *Ordo 2. fi.* Armilla *verb. ordo n. 14.* Roia *in nouiss. p. 1. decis. 560. n. 7. & seqq.* Gaeta *repetit. c. Ad limina, 30. q. 1. §. 3. q. 19. n. 96.* Et ex Theologis, Palud. *4. d. 38. q. 3. a. 4. concl. 6. n. 28.* D. Ant. *3. p. tit. 14. c. 16. in fin.* Sotus *lib. 7. de iust. q. 2. a. 5. in sol. ad argumentum vltimum.*

5 Cæterùm probabilius censeo, sic initiatum nullo iure cogi continentiam seruare, quando metus fuit in virum constantem cadens. 1. quia castitas perfecta & integra est res voti, non præcepti, *c. Integritas, 32. q. 1.* nec continentia debetur, nisi voluntariè assumpta, *c. Ante triennium, d. 31. & c. Præsens, 20. q. 3.* Secundo, quod ordo sacer non obliget ex natura rei ad castitatẽm, sed ratione voti ex Ecclesiæ constitutione adiuncti (vt probauimus disp. 27. n. 2. & 10.) votum autem expressum, nedum tacitum, quale ordini inest, irritum est, si ob metum viri constantis emittatur. *c. Perlatum, & c. Cum dilectus, de his quæ vi.* Et confirm. quia licet constitutio Ecclesiæ astringat ad castitatem initiatũ sacro ordine, quando sponte illum suscipiens noluit vouere, vel à voto ratione ignorantiæ excusaretur. Ad id procedit, quod sponte sua ordines susceperit, ac priuilegiis clericalibus frui elegerit. Quippe rationi consentaneum est, vt onera quoque annexa subeat: vt qui sentit commodum, sentiat & onus, *regula, Qui sentit, 55. de regul. iur. in 6.* Quæ ratio in coactè suscipiente ordines deficit, cùm non sponte ad ordines ascenderit, nec subinde affectum habuerit priuilegiis clericalibus fruendi. Secundo, quia constitutio Ecclesiæ non obligat clericos directè ad castitatem, sed ad castitatis votum emittendum. Quare qui votum illud castitatis in susceptione ordinis sacri tacitè emittit, ex solo voto ad eam tenetur: (vt probaui disput. 27. num. 14.) & solum obligat constitutio Ecclesiæ, quando hic initiatus votum non emisit (vt ibidem probaui.) At hic cùm in susceptione ordinis non habuerit voluntatem contrarium, verè votum annexum ordini tacitè emisit, instat aliorum clericorum. Cum ergo ex voto non manserit obligatus, irritante illud eadem Ecclesia ratione metus, nulla ratione manebit obligatus. Tertiò, quia ius id seruant in metu gestis, vt ea quæ facilè reparari, & ad pristinum statum restitui ope iudicis nequeunt, omnino casset: ne destituatur remedio iniuriosum metum passus. Atque ob eam rationem matrimonium metu initum irritauit: quod semel contractum dissolui à iudice nequeat, at cùm cæteri contractus irritari facile possint à iudice, eos metu initos non irritauit, sed à iudice rescindendos reliquit (vt probaui l. 4. disp. 8. n. 4.) Cùm ergo obligatio ad castitatem ordini sacro annexa, vbi semel contracta fuerit, ope iudicis dissolui nequeat, æquuum est vt Ecclesia eam obligationem irritarit. Tandem, quia si coniugatus nullo modo tenetur ad castitatem respectu illius matrim.) vt num. 2. diximus omnes fateri:) cur non coniugatus ad castitatem est compellendus? Si enim hic compellendus esset, pariter coniugatus obligandus esset ad ex parte sua continendum, non petendo debitum. Cùm susceptio ordinis fuerit in vtroque voluntaria ea coacta voluntate: & vbi esset libera voluntas, teneretur coniugatus ad ordines promotus non petere. Et ideo hanc sententiam amplectuntur *glossa c. Vbi, verb. Honorem, d. 74. & ibi* Hugo, & Archid. *in fin. & Domin. ibi. fin. gloss. c.* Maiores *§. vlt. verb. Conditionaliter, in fine, de baptismo, & ibi* Host. *n. 38 verb. Conditionaliter, & ibi* Hier. *n. 7. fi.* Calderinus *c. Qui cler. vel vou. consil. vn. fi.* Imola *c. Ioann. n. 21. de cler. coniu. & c. Sacris, n. 7. de his quæ vi.* Card. *d. c. Maiores, §. vlt. n. 1. q. 1.* Astens. *sum. 2. p. l. 6. t. 2. a. 4. q. 2. fin.* Ioan. de Friburgo *sum. confess. tit. de ætat. & qualit. ordinand. q. 50. & 51.* Petr. Rauennas *in compendio iuris canonici, tit. de baptismo.* Rosel. *Ordo 3. n. 6.* Angelus *Ordo 3. n. fi.* Rota *in nouissimis, p. 1. decis. 561. n. 1 fin. & in seqq.* & *in fin.* concludit stylum curiæ hanc sententiam approbare, Præpos. *d. 74. in summ. n. 2. &* Turrec. *ibi, in summa, a. 2. ad fin.* Nau. *lib. 1. cons. tit. de his quæ vi, in priori edit. consil. 2. n. 4. & seqq. & cons. 3. n. 2. & cons. 4. n. 1. in posteriori edit. consil. 4. n. 4. & seqq. & consil. 2. n. 1. & 3. & cons. 5. n. 2. & summa latin. c. 12. n. 51. ad finem, & n. 52.* Greg. Lop. *l. 32. verb. Que le tomara, tit. 6. p. 1.* Barth. Mogoliõ *tractatu de his quæ vi c. 8. §. 2. n. 13.* & refert *num. 5.* tribus sententiis se obtinuisse in iudicio hunc non teneri continere. Et hoc forte est, quod voluerunt dicere, Rebuff. *in concordatis, rubr. de regia ad prælaturas nominatio facienda §... verb. Sponte. &* Barbatius *cons. 60. n. 5. & 6. vol. 1.* vbi docent ordinem metu assumptum esse ipso iure nullum, sicut & professionem, fortè enim intelligunt quoad obligationem ad continendum, aliàs falsa prorsus esset eorum sententia. Et ex Theologis, videtur clarè idem tenere Ricard. *4. d. 25. a. 4. q. 2. ad 3.* vbi ait continentiam non esse annexam ordini sacro, nisi quoad eos, qui voluntariè illum suscipiunt. Et tenent Maioris *4. c. 24. q. 2. in solut. ad 5.* Sotus *4. d. 25. q. 1. a. 2. ad 3. versic. Hinc autem emergit* Enr. *l. 10. de sacram. ordin. c. 14. n. 3. & lib. 12. de matrim. c. 5. n. 9. in comment. lit. Q.* Azor *lib. 13. inst. mor. c. 14. q. 8.* Viuald. *cand. sacram. 1. p.* vbi de sacram. ordinis, *n. 26.* Petr. de Ledesm. *de sacrm.* vbi de sacramento ordin. *c. 6. diffic. 3. dict. 2.* Manuel. *1. t. sum. 2. edit. c. 224. num. 5. & 2. tom. c. 96. n. 4 concl. 4.* Emm. Sa *sum. verb. Ordo n. 24.* Barth. de Ledesm. *de Sacram. ord. dub. 14. col. 4. §. Annotare hic oportet.* Vega *2. tom. sum. c. 57. casu 6.*

Hinc infertur, posse hunc licitè matrim. contrahere. 6
Quia sola obligatio ad castitatem ordinis annexa posset obstaculo esse: at non tenetur continere. Et ita credo esse de mente omnium DD. quos num. præcedenti retuli.

Quamuis Petr. de Ledes. *ibi relatus* dicat hoc non inferri ex illa sententia. Et in propriis terminis ita docent, Imola *c.* Ioan *n.21. de cleric. coniug.* Nauarrus *sum. latin. c. 22. n. 52. & l. 1. cons. tit. de his quæ vi in priori edit. cons. 4. n. 3. in posteriori* autem, *cons. 2. n. 3.* Turrecr. Greg. Lopez. Azor. Balih. Mogolon. Vegan. *praeced. allegati.* Enriq. *lib. 10. de sacram. ordin. c. 14. n. 3.* Manuel. *1. tom. summ. 2. edition. c. 124. n. 5.*

7 2 Deducitur, nec hunc nolentem vti ordine, teneri ad officium canonicum recitandum. Quod id sit onus adiunctum ordini sponte assumpto, sicut & onus continentiæ seruandæ: & ita docent Nauar. *sum. Latina, c. 22. n. 51. ad finem.* Viuald. & Emmanuel Sa *allegati n. 5. ad finem.*

8 Imò nec tenetur hic continere, quamuis metus non sit cadens in virum constantem, modo sit talis, vt præ timore illo initiatus esset, eóque secluso nullatenus initiandus. Ita Nau. *lib. 1. consil. 1. De his quæ vi, in priori edit. cons. 4. n. 4. in posteriori. consil. 5. n. 4.* & potest probari, nam multi sentiunt matrimonium si mili metu initum, esse in foro conscientiæ nullum. Quos retuli lib 4. disp. 17. n. 2. & dixi ibi n 4. id esse probabile: & ita censeo esse probabile. At probabilius est oppositum, (vt ibi retuli multos id tenentes n. 3. & dixi probabilius. n. 4.) & ibi probaui. Atque ita docent cæteri Authores relati hac disp. n. 5.

9 Id tamen monuerim, si metu quantumuis graui initiatus, postea ratificet verbo aut facto, semel vtens ordine accepto, idque sine coactione aliqua in posterum non esse sibi integrum resilire; sed teneri continere, instat aliorum clericorũ, qui sponte ad ordines assumpti sunt. Quod per illam liberam ratificationem elegerit in ordine permanere, ac proinde ad eius onera ex tunc obligabitur. Sicut etiam professio tacita inducitur faciendo propria professis, *cap. Vidua. de regul.* Et sic docent Hostiens. *c.* Maiores, *§ vlt. n. 38 super verb. Conditionaliter, de baptis. & ibi* Ant. *n. 8.* Ioan. Andr. *in fine.* Henricus *n. 7. fin.* Quod intellige, si sciens & prudens exerceat, secus si per errorem, quo se ad ordinis obseruantiam astrictum existimet: tunc enim non censetur ratificare. Quod numquam sit ratificatio actus nulli, dum ignoratur actum fuisse nullum, (vt probaui lib. 1. disp. 16. num. 7.) Et ita docent Nau. *l. 1. consil. 1. de his, quæ vi, in priori editione, consil. 2. num. 8. & 9. in posteriori, consil. 4. n. 8. & 9.* Manuel. *1. tom. sum. 2. edit. c. 224. n. 5.* Vega *2. tom. sum. c. 57. casu 6.*

10 Tandem prædicta de iniusta compulsione accipienda sunt. Si enim vrgente necessitate compellat prælatus iusto præcepto ad ordines assumendos, sic compulsus tenetur ad continentiam, & ad cœtera ordinis onera. Cùm nullam iniuriam passus sit. Quod bene docet Enriquez *lib 10. de sacramento ordinis c. 14. n. 3. commento littera T.*

11 Ad argumenta n. 1. proposita resp. Ad 1. & confirm. dic, accessorium sequi naturam principalis, & connexa diiudicari iuxta terminos eorum quibus connectuntur, quando sunt essentialiter connexa, & secundum necessariam consequentiam, ac proinde indiuidua: secus quando solo iure humano coniuncta sunt, vt annectitur castitas ordini. Quare per metum, qui humana rescindit & non diuina, licet non impediatur essentia sacramenti ordinis, quod diuinum est, impediatur tamen coniunctio continentiæ, quæ est humana. Vel 2. dic eam regulam intelligi, vbi in accessorio non reperitur dispositio specialis, vt bene explicat Dynus *in eadem regul. Accessorium, n. 2.* At reperitur dispositio specialis annullans votum metu emissum, *c. Perlatum, & c. Cum dilectus, de his quæ vi.* Ex voto autem accessorio ordini debebat consurgere obligatio ad continentiam, vt n. 5. probauimus. Vel tertiò dic, intelligi, quando in principali, & accessorio, ac connexis reperitur eadem ratio, vt bene docent Abbas *c. Debitore, n. 2. de iureiur. & ibi* Imola *num. 5.* Felinus *num. 3.* Rota *in 1. tom. in nouissimis decision. 561. n. 13.* Et constat ex *eo c. Debitores,* vbi valet iuramentum accessorium promissioni soluendi vsuras: cùm tamen principalis promissio sit irrita. Quod ratio diuinæ reuerentiæ, quæ seruare iuramentum compellit, minimè in simplici promissione reperiatur. At non ea eadem ratio in characteris ordinis impressione, & in voto continentiæ annexo. Nam ad illam sat est in adulto quæcumque voluntas; imo & sola voluntas Ecclesiæ in infante. Hoc autem liberam voluntatem desiderat. Ad 2. dic disparem esse rationem, quia baptismus non est tam propriè votum, quàm religionis professio, quæ ab Ecclesia irritari nequit, & qualicunque in adulto voluntate contenta est: & in infanti sola Ecclesiæ voluntate: & ideo ex mera natura Sacramenti nascitur obligatio religionis. Quod in voto ordini annexo non inuenitur. Quare professio religionis est iure diuino annexa baptismo, at continentia soli Ecclesiastico annectitur ordini. Ad vltimum fateor fuisse voluntarium votum: at petit, amplius vt valeat, spontaneam ac liberam voluntatem. Ad confirmationem dic, illud concilium intelligendum de iis, qui postea liberè ratificarunt ordinem. Iuxta tradita numero nono, vel sequutum fuisse priorem opinionem valdè probabilem. Nec ei fidem habere cogimur: quod sit prouinciale.

DISPVTATIO XXX.

An sacer ordo ante rationis vsum, aut post eum, ante pubertatem tamen assumptus, obliget ad continentiam, ac irritet matrimonium subsequens?

SVMMARIVM.

Circa infantem, refertur duplex sententia, n. 1. & 2.
Proponitur sententia Authoris, 3.
An possit matrim. inire, possitque Ecclesia illum ad matrimonium inhabilem reddere? 4.
Quando possit resilire, & an resiliens maneat suspensus, nec gaudeat priuilegiis clericalibus? 5.
An ordinatus post vsum rationis, ante pubertatem tamen, teneatur continere? Refertur duplex sent. n 6. & 7.
Sententia Authoris, 8.
An possit hic matrimonium contrahere? 9.
Quota ætate possit resilire? 10.
An sit necessario interrogandus an velit in ordine permanere, vt censeatur ratificare? 11
An teneatur recitare officiũ, licet ante tempus legitimum ratificet? 12.
An si post pubertatem ratificet, vel vtatur ordine, possit resilire, & quid desideretur, vt ratificet? 13.
An possit bis vti ordine suscepto? 14.

1 DVplex petitur difficultas: altera, de ordine sacro suscepto ante rationis vsum: altera verò, de suscepto postea, ante pubertatem tamen. Circa priorem difficultatem quidam censet ordinatum ante rationis vsum teneri continere, quod verum characterem suscipiat. Sicut de metu ordinato asserunt multi ducti eadem ratione, quos retuli disp præced. n. 4. & ita docent Palud. *4. d. 37. q. 1. a. 1. num. 14.* Supplem. Gabriel. *4. d. 25. q. 1. art. 2. concl. 8.* D. Anton. *3 p. tit. 1. c. 3. in fine secundæ conclusionis:* subditque matrimonium postea contractum non valere. Ledesma *2. part. 4. q. 55. a. 4. paulo post principium.* Gaeta *repetitione c. Ad limina. 30. q. 1. §. 4. q. 194. n. 465.* Et clarè sentit hanc sententiam esse probabilem. Ricard. *l. 4. dist. 25. art. 4. q. 2. ad 3.* vtramque enim retulit sententiam, & neutram definiuit. Et vtramque partem ponit vt probabilem Celaia *4. d. 25. q. 3 §. Contra opinionem arguitur.*

2 Aliis placet hunc non teneri continere: at non certum illis est an possit matrimonium inire. Sic Angles dicens esse probabile, esse inhabilem ad matrimonium, Floribus *1. p.* vbi de sacram. ord. *vn. a. 4. diffic. 1.* Petrus de Ledes. *de Sacramentis.* vbi de Sacram. ord. *c. 6. diffic. 1. col. 6. post 3. dictum §. Aesta duda.* Et reddit rationem, quia licèt non ligetur voto, potuit statuto Ecclesiæ inhabilis reddi ad matrimonium.

3 Verum omnino dicendum est, hunc nulla ratione astringi ad continentiam. Constat ex dictis disp. præced. n. 5. vbi latè probauimus, metu graui ordinatum non teneri continere: quod licèt voluntas adfuerit, non fuit libera: nedum ante vsum rationis initiatum, in quo nulla prorsus fuit voluntas. Et argumenta contraria soluta sunt

dispu

disput. præc.num.vlt. Et ideo hanc partem sustinent omnes quos nu. 8. referam, dicentes etiam ordinatum post vsum rationis, ante pubertatem tamen non teneri continere. Et vltra eos, docent *gloss. c. Pueri, verb. Ad sacros, el* 1. *q.* 1. Host. *sum. de temp. ordinatio.* §. *Sed & præter reg. n.* 11. *vers. Plus notat.* Paul. *clem. vn. de consang. & ibi* Card. *n.* 1. *oppos.* 7. Sylu. *Matr.* 8. *q.* 11. *dict.* 2. Nau. *l.* 1. *consil. t. de his quæ vi, in priori edit. cons.* 2. *n.* 4. *in posteriori cons.* 4. *n.* 4. Rota *in nouiss. p.* 1. *decis.* 561. *n.* 6. Ant. Cuc. *l.* 3. *instit. maiorum t.* 12. *n.* 221. Gaëta *repetit. c. Ad limina*, 30. *q.* 1. §. 3. *q.* 12. *n.* 55. Mogollon *tractatu de his, quæ vi, c.* 8. §. 2. *n.* 23. Et ex Theologis Maior. 4. *d.* 24. *q.* 2. *arg.* 5. Pal. 4. *d.* 25. *q.* 3. *a.* 1. *n.* 10. Richar. 4. *d.* 37. *a.* 1. *q.* 1. *corp.* Almain. 4. *d.* 25. *q. vn. & ibi* Sot. *q.* 1. *a.* 2. *circa solut. ad* 2. *post* 3. *concl. vers. Quod si roges, & l.* 7. *de inst. q.* 2. *a.* 5. *ad vlt.* Palac. 4. *d.* 25. *disp.* 1. *col.* 10. *vers. Porro occines aliquis.* Enriq. *l.* 10. *de sacr. ordin. c.* 14. *n.* 3. *& l.* 12. *de matr. c.* 5. *n.* 9. *in commento. lit. Q.* Azor *lib.* 13. *institutionum moral. c.* 24. *q.* 9. Manuel 2. *to. sum.* 2. *edit. c.* 96. *n.* 4. *concl.* 4. Vival. *candel. sacram.* 1. *p.* vbi de sacram. ordinis, *n.* 25. Barth. à Ledesm. *de sacram. ordin. dub.* 14. *col.* 2. Vega 2. *to. sum. cap.* 57. *casu* 7.

4 Hinc infertur contra Authores num. 2. allegatos, posse hunc liberè, si ordine vti nolit, ad matrimonium transire. Quia sola castitas ordini annexa poterat impedire, at nulla ratione tenetur ad castitatem. Constat etiam ex dictis disp. præc. n. 6. vbi multis Doctoribus allegatis probauimus idem de ordinato per metum. Idem etiam constabit in hac disp. *n.* 9. vbi referam Authores hoc asserentes de ordinato post vsum rationis, ante pubertatem tamen. Et ita docent, Paulus, Card. Sotus *vtroque loco*, Enriq. *vtroque loco*, Gaëta, Azor, Manuel, Viualdus, Mogollon, *n. præc. allegati.* Nec verum est, quod dixit Petrus de Ledesm. *n.* 2. *relatus*, nimirum, posse Ecclesiam reddere inhabiles ad matrimonium, initiatos ordine sacro ante rationis vsum. Quia potuit Ecclesia id imponere ordinatis propria voluntate: & nulla alia ratione eos ad ordines admittere. Quia cùm voluntariè promoueantur ad ordinum dignitatem, voluntariè subinde ad castitatem obligantur: ad quam nullum inuitum potest Ecclesia cogere. Quamobrem (vt disp. seq. nu. 4. probauimus) potest Ecclesia statuere, ne in posterum quispiam minoribus ordinibus initietur, nisi promissa castitate: at iam initiatis id onus imponere nequit, ne inuiti cogantur ad continentiam. Cùm ergo infans absque omni prorsus voluntate sit ordine sacro insignitus, caret Ecclesia potestate ipsum inuitum ad continentiam compellendi, reddens ipsum matrimonij incapacem.

5 2. Infertur, infanti sic ordinato, dum fuerit sui compos, dandam esse optionem, velit ne in ordine permanere, an resilire. Quod si velit permanere, iam voto castitatis manebit ligatus: si autem resilire eligat, manebit suspensus vsu ordinis. Sic Sotus, Enriquez, Azor, Manuel Vega *num. præced. allegati.* Dicat autem eam optionem dandam cùm peruenerit ad vsum rationis. At de hoc dicemus n. 10. An verò fruatur priuilegio clericali? dic idem quod dixi de metu ordinato nolenti in ordine permanere. disp. præced. num. 3.

6 Circa posteriorem autem difficultatem, est grauius dubium de ordinato post rationis vsum, ante pubertatem tamen, num continere teneatur? Qua in re triplex est sent. Prima ait eum teneri continere, quia libera voluntate ad ordinem sacrum est promotus. Quare non est cur à voto annexo excusetur. Ita docent *gloss. c. Pueri, verb. Ad sacros, el* 1. *q.* 1. *& c. vn. verb. Discretionis, de clerico per saltum promoto.* vbi Ant. *n.* 4. *fin.* Card. *n.* 2. *q.* 1. *in fin.* Bonif. *clem. fin. n.* 26. *&* 27. *de ætat. & qual.* Alexan. Carter. *l.* 2. *de sponsal. c.* 3. Sotus *l.* 7. *de iustit. q.* 2. *art.* 5. *ad vltimum:* explicatque quando, dum initiatus est, attigerat x. aut xi. annum, & forsan vii. Vega 2. *to. sum. c.* 57. *casu* 7.

7 II. Sententia distinguit, si impubes ille sit doli capax, cogetur continere: secus verò non. Quia in matrimonio carnali, malitia supplet ætatem, *c. De illis, de despons. impub.* cur ergo non in hoc spirituali matrim. Ita docet Imola *c. Ioannes n.* 22. *de cler. coniug.*

III. Sententia (quam probabiliorem credo) ait non teneri continere, nisi adeptus pubertatem ratificet. Ducitur, quoniam votum solemne expressum in religione approbata, ante pubertatem emissum, nisi post pubertatem ratificetur, non obligat *c.* 1. *& c. illud*, 20. *q.* 1. *& cap. Ad nostram, de regul.* Ergo nec votum solemne tacitum emissum in sacri ordinis susceptione. Dices hoc votum solemne non tantæ esse efficaciæ, cùm non sit per se & ex natura rei solemne. Id fateor, at verè constituit in statu iure Ecclesiastico incompatibili cum matrimonio; & quamuis Pontifex possit dispensare, at summa cum difficultate dispensabit, & propter causam valde publicam: quare non est credendum velle Ecclesiam voto tanti momenti alligari puerum impuberem. Quamuis enim votis simplicibus ligari possit, at facillimo negotio illi ætati consulitur; cùm possint omnia illa impuberum vota à parentibus vel tutoribus, absque causa aliqua irritari. Et ideò hanc sent. sustinent Calder. *c. Qui clerici, vel vou. cons. vn. ad fi.* Innoc. *c. vel non est compos, n.* 1. *de temp. ordin. Et ibi* Host. *super verb. Vsque ad ætatem, n.* 7. Ioan. And. *c. vn. n.* 5. *de clerico per saltum promoto.* vbi Abbas *n.* 3. Anch. *n.* 8. Henricus *n.* 12. *& duobus seqq.* Hugo *c. Subdiaconus.* 77. *de* Archid. *c. Pueri, n. vn. q.* 1. Imol. *clem. fi. n.* 9. *de ætat & qual.* Reb. *praxi benef. reg. de clericis ad sacros ord maiè prometis, gl.* 2. *n.* 10. Bern. Diaz *in sua practica canonica, in noua edit c.* 26. *nu.* 4. Maiolus *l.* 1. *de irreg. c.* 30. *n.* 6. Gaëta *rep. c. Ad limina* 30. *q.* 1. §. 3. *q.* 12. *n.* 55. Imo hodie cum votum expressum solemne professionis non valeat vsque ad xvi. annum completum: iuxta Trid. *sess.* 25. *de regul. c.* 15. idem dicendum erit iuxta hanc sententiam de initiato ordinibus sacris ante xvi. annum, nempe, eum non teneri continere. Quia ratio tradita ab hac sententia prorsus militat in hoc casu. 8

Hinc infertur, integrum esse huic, matrimonium inire, si nolit in ordine perseuerare. Quia ad nullam continentiæ legem obligatur. Ita Innoc. Host. Io. Andr. Anch. Henricus, Rebuffus, Bernardus Diaz, *n. præced. allegati.* 9

Sed rogabis, quamdiu possit resilire? Respondeo, si amplectatur sententia asserens ordinatum post vsum rationis teneri continere, non autem antea ordinatum: est subinde dicendum futuram esse contradictionem post rationis vsum, ita vt si tunc ratificet, amplius resilire nequeat. Et ita docent Authores num. 5. allegati. At retenta nostra sententia, non posse eo voto ordini annexo quempiam obligari ante pubertatem, subinde dicendum est posse quandocumque ante pubertatem resilire, vel statim ac pubertatem adeptus est: ita vt si necesse sit ratificet, pubertatem adeptus. Et ita docent Innoc. Host. Ioan. And. Anch. Henric. *n.* 8. *allegati.* Gaeta *repetitione c. Ad limina* 30. *q.* 1. §. 3 *q.* 12. *n.* 61. & posse adueniente pubertate resilire docent etiam Abbas & Maiolus *n.* 8. *citati.* Et vtrumque etiam tradit Bernardus Diaz *practica canon. in noua edit. c.* 26. *nu.* 4. Imo hoc tempus contradicendi durat hodie vsque ad xvi. annum: & statim eo expleto. Quia ad professionis valorem hic annus successit, nouo iure Tridentini, pubertati, quæ olim ad professionem desiderabatur, vt notaui nu. 8. in fin. Sed rursus quæres, quamdiu post illud tempus resilire licebit, nempe, post pubertatem: (& hodie post xvi. annum.) Aliqui censent, illud statim, accipiendum esse metaphysicè. Quia *c. Ad nostram, de reg.* concedens triduum post pubertatem, loquitur in diuerso casu. Ita Card. *c. vnico, n.* 2. *q.* 1. *in fi. de clerico per saltum promoto.* Aliis verò placet dari triduum post pubertatem. Quia *c. Ad nostram, de regular.* conceditur triduum post pubertatem professis ante illam, vt nisi resipuerint intra id spatium, sed habitum professorum detulerint, non possint deinceps retrocedere. Ita Hostiens. Ioan. Andr. Anch. Bernardus Diaz, Maiolus: Gaëta *eisdem locis.* Cui sententiæ fauet, dici statim fieri, quod post triduum fit. Qua ratione di&ti diximus l. 1. disp. 51. n. 14. impuberi, cui pubertatem adepto licitum est à sponsalibus resilire, concedi triduum post illam, & resilientem eo temporis spatio dici statim resilire. Sed diuersa profectò est ratio in sponsalibus. Quia sponsalia ante 10

puberiatem contracta, erant omnino valida, nec aliquam ratificationem desiderabant, sed tantum in fauorem teneræ ætatis & immutari consilij ius concessit posse resilire statim post pubertatem. Atque ita si tunc non resiliat pubes, manent omnino firma & irreuocabilia. At professionis & ordinis sacri vota non erant antea valida, & indigebant ratificatione post legitimam ætatem, vt ex tunc valida esse inciperent. Quare si reuera is postea non ratificaret, non astringeretur: & vbi ratificat, manet ligatus. Illud autem triduum deseruit præsumptioni fori externi, nam si intra illud post legitimam ætatem non reclamauerit, præsumetur ratificare, & ampliùs non audietur.

11 Nec ad hanc ratificationem efficiendam post legitimam ætatem, desideratur illum rogari, eligat ne in ordine permanere, an eo deserto ad nuptias transire. Quia nullus est textus id probans. Et quamuis id petant aliqui DD. *c.1. de reg. in ratificanda profes.* diuersa tamen est ratio. Quia in ea nil validè gestum est: in hoc autem euentu ordo sacer validè susceptus est. Ita Innoc. *c. Vel non est compos n.1. de tempor. ordinat.* Quamuis hæc ratio differentiæ displiceat Hostiensi, Ioan. And. & Anchar. vbi eos n.8. retuli.

12 Hinc deducitur hunc non teneri ad recitandum officium canon. donec post legitimam ætatem ratificet ordinem. Sicut de metu ordinato diximus disput. præc. nu.7. Quia sola characteris impressio, quæ ab Ecclesia irritari non potuit, valet vsque ad eam ratificationem. Et sicut hic non tenetur ad principale onus annexum ordini, quod est continentia: ita nec ad onera minùs principalia.

13 Quod si post legitimam ætatem verbo vel facto ratificet, nimirum vtendo ordine sacro, iam non erit integrum sibi resilire, vt diximus etiam disp. præced. num.9. de ordinato per metum. Et intellige (vt ibi dixi) quando non per ignorantiam, qua se ad ordinem astringi credebat, eo vsus est.

14 Tandem hic ante legitimam ætatem initiatus ordine sacro, non poterit eo vti, donec ætatem iure ad ordines petitam nactus sit. Quamuis velit in ordine permanere. Est enim illius exequutione interim suspensus, *c. Vel non est compos, de tempor. ordin. & c. Ex ratione, de ætate, & qual.* vbi iam adeptus fuerit ætatem iure ad ordines præscriptam, si bona fide initiatus est, ita vt culpæ expers fuerit, poterit absque alia dispensatione vti ordine, quod iam impedimentum cessarit: & ratione ignorantiæ & bonæ fidei excusatus fuerit à suspensione lata *in Extrauag.* Pij II. aduersus eos, qui ante legitimam ætatem facto ordine insigniuntur: secus si culpæ particeps fuerit.

DISPVTATIO XXXI.

Vtrùm prima tonsura, & quatuor ordines minores impediant matrimonium, ita vt culpa sit ab eis resilire ac matrimonium contrahere: aut saltem eos ordines recipere absque intentione ad superiores ascendendi?

SVMMARIVM.

Quot quæstiones disputandæ sint, n.1.
An ordines minores impediant matrimonium? Refertur quadā sent. n.2.
Proponitur vera sententia. n.3.
An possit Ecclesia statuere vt initiati minoribus, aut in posterum initiandi sint ad matrim. inhabiles, perdantque priuilegium clericale, si continere nolint? Et explicatur c. De his, d.28 n 4.
An teneatur voto initiatus ordinibus minoribus, existimans votum castitatis illis annexum dirimens subsequens matr n.5.
Soluuntur argumenta. Et enodatur qualiter dictio taxatiua non excludat casus similes, n.6.
An sit aliqualis culpa initiatos prima tonsura, aut minoribus ordinibus, deserto ordine matr. inire? Refertur duplex sententia nu.7. & 8.
Licitum est ex causa iusta, quamuis ducant viduam, & explicatur c. Seriatim, dist.32 n.9.
Non est mortale absque causa recedere, etiam ducendo viduam: & dimittendo beneficium, 10.
Id est veniale, 11.
Quando cum vnica & virgine, etiam absque causa, nulla est culpa, 12.
Licet non solo facto, sed etiam verbo renunciare, ordinesque deserere minores, 13.
Soluuntur argumenta, n.14.
An peccet mortaliter recipiens primam tonsuram aut ordines minores absque animo vlterius progrediendi? Refertur quadam sententia, 15.
Proponitur sententia Authoris, 16.
Quid, si recipiat solo animo declinandæ iurisdictionis secularis? 17.
Refutantur asserentes peccare Episcopos, qui ad ordines minores promouent eos, qui vlterius progredi non intendunt, 18.
An possit Episcopus petere iuramentum à pueris vel parentibus, antequam primam tonsuram conferat, num vlterius ascendendi animum habeant, 19.
Satisfit argumentis, n.20.

TRiplex est quæstio, breuiter discutienda. Prima qualiter ordines minores impediant aut dirimant matrim. subsequens? Secunda. Qualis culpa sit ad matrimonium transire? Tertia, Qualis culpa sit ad illos promoueri absque animo vlterius ascendendi? 1

Quæstio I. An ordines minores impediant subsequens matrimonium? Quidam credunt tempore Apostolorum fuisse acolythum incapacem matrimonij, ducuntur ex *can.27. Apostolorum*, ibi: *Qui ad clerum prouecti sunt præcipimus, vt si voluerint, vxorem accipiant, sed lectores & cantores tantummodo.* Et in *nonnulla constitutione Iustiniani collat.4. sub tit. De nuptiis, §. Sed & si quis*, dicitur ne clericus vltra cantorem & lectorem nuptias contrahat. Et sic Theodorus Balsamon *in ea verba Can. 26. Apostolici*, ait ante ordines permissum esse omnibus matrimonio copulari, post ordines autem solis cantoribus & lectoribus. 2

Cæterum veritas est, ordines minores nullum prorsus impedimentum matrimonio præstare. Quia nullus est textus id interdicens, vt constabit num. 6. ex solutione contrariorum. Imo id expresse conceditur *c. Si quis eorum d.32.* quod est 6. Synodo, *cap.6. cap. Si qui vero, eadem d.* quod est ex D. Gregor. Pontifice, *& c.1. de cleric. coniug.* Et ratio est, quia ordo suapte natura non repugnat matrimonio, sed voti solius annexi causa: (vt probauimus disp. 27. num.5. & 10.) At Ecclesia solis ordinibus maioribus, qui sacri dicuntur, id castitatis votum annexuit, vt constat ex textibus eodem n.10. allegatis. 3

Imo nec Ecclesiæ integrum est, iis qui hactenus ad ordines minores prouecti sunt, continentiæ legem indicere: caret enim potestate. Quoniam absque ea obligatione continentiæ sunt promoti. At continentia præcipi nequit, sed tantum suaderi, *c. Integritas 32.q.1.* Deinde, quia esset obligare ad vitam longè arctiorem, contra notata *c. Gesta, dist.74.* Id tandem probat *c. De his, d.28.* quod ex Concil. Tolet.2. desumptum est, ibi: *Quibus autem voluntas propria interrogationis tempore desiderium nubendi persuaserit, concessam ab Apostolo licentiam auferre non possumus.* Atque ita docent Turrecr. *ibi nu.7.* Sylu. *Matrimonium 8. qu.12. ad fi.* Azor *l.13. institutionum moralium c.13. q.4.* Posset tamen Ecclesia constituere ne in posterum ad primam tonsuram aut ordines minores promoueantur, nisi qui se voto castitatis solemni astrinxerint, sicut præcepit de ordinibus sacris. Quia non tam Ecclesiæ matrimonij ineundi potestatem auferret, quam ipsi suo facto ea se ipsos priuarent, eligentes sua sponte statum, cui id votum annexum est. Quare textus prædictus accipiendus est de iam ad ordines absque ea continentiæ lege promotis. Ita Baldus *l. Rescripta, n.8. C. de precibus Imperat. offerendis.* Turrecr. *& Azor eisdem locis.* Qui bene addit posse Ecclesiam hactenus initiatis præcipere castitatem, aut vt omni clericorum priuilegio careant. Sicut *c. vn. de cler. coniug. in 6.* statuit clericos ducentes vxorem bis, aut viduā, destitui omni priuilegio. 4

Quando autem recipiens ordines minores credebat illis annexum esse votum continentiæ solemne, perinde ac sacris: quidam censent illos recipientem eo errore, teneri voto continentiæ simplici: ac proinde teneri non inire matr. at si ineat, esse validum. Quia cùm in animo habuerit facto ipso vouere castitatem, ligabitur vtique voto: at non solemni, quamuis id intenderit. Quod in nullius potestate situm sit, votum solemnizare, nisi in religionis professione, aut vera ordinis sacri susceptione, *c. vn. de voto in 6.* Ita sentiunt Io. Andr. *c. Ioannes, de cler. coniug. n.17. & ibi* Ant. *n.13.* Anch. *n.8. q.2.* Card. *n.7. q.1.* Imo- 5

la

la n. 14. Gaëta *repet. c. Ad limina, 30. q. 1. §. 4. q. 193. n. 463.* Cæterùm quamuis videam viros grauissimos huius sent. illis fidem minimè habeo: sed credo hunc nullo voto adstringi. Ducor propter doctrinam traditam disput. 17. n. 13. vbi probaui profitentem in religione, quam putabat approbatam, cùm non esset, teneri voto simplici: at recipientem inualidè ordinem sacrum nullo voto teneri: secùm tamen hic quoque facto ipso intenderit vouere solemniter. Quia promotus ad ordinem sacrum, non facit per se & principaliter votum castitatis, sed in consequentiam ordinis sacri, cui Ecclesia illud annexuit: ac per consequés, vbi principale, nimirum, ordo non tenuit, cùm nulla sit voti annexio, nulla consurget obligatio. Sic ergo in casu præsenti, initiatus illis ordinibus minoribus non intendebat per se & principaliter votum castitatis emittere, sed quatenus existimabat annexum esse ordinibus minoribus, & in eorum consequentiam; cùm igitur nulla sit annexio, nulla consequentia, nullo voto ligatus manebit.

6 Ad argumentum n. 2. propositum dic, cum Bellar. *in suis controuersiis, l. 1. de clericis c. 19. col. 5. §. Probatur tertio, &* Azor. *lib. 13. instit. moralium c. 13. q. 4. fine,* dictionem illam taxatiuam non excludere duos alios ordines minores, sed includere. Quia in illis est eadem prorsus ratio: atque ex taxatiuæ dictionis natura, vt ita excludat extranea, & dissimilia, vt includat omnes casu similes eandem rationem habentes, vt latè multis allegatis probat Euerardus *in suis topicis iuris, loco à natura dictionis taxatiua, num. 4.* Atque ita Nouellam constitutionem in eodem argumento illatam, explicuit Iulianus *antecessor in ead. nouel. 11. n. 27.* clericos vltra lectores dici Diaconos & Subdiaconos.

7 Quæstio II. An sit aliqua culpa, initiatos prima tonsura, aut minoribus ordinibus, ab eo ordine retrocedere maximè bis ducendo vxorem, aut non virginem, sed viduam, aut aliàs corruptam? Caietanus 2. 2. *q. 12. art. 1. dub. 1.* censent esse culpam mortalem, si absque iusta causa retrocedant, ducentes non virginem, aut binas nuptias contrahentes: ac proinde reddentes se inhabiles propter bigamiæ irregularitatem ad exequendo horum ordinum ministeria. Ducitur, quod sit perfecta ab ordine apostasia. Nec id fieri valeat absque sacramentalium contemptu sicut nec recedere ab ordine sacro absque sacramenti contemptu. cùm neuter ordo iterari possit. Sed in ipsius gratiam probatur secundo ex *c. Seriatim, d. 32.* quod est ex D. Leone Pontifice. ibi: *Hostiarios, Lectores, Exorcistas, Acolythos, si extra votum & habitum monachi inueniantur, & continentiam profiteri noluerint, vxorẽ ducere virginem cũ benedictione sacerdotali permittantur, non autem viduam, aut repudiatã. Quia propter hoc deinceps ad Subdiaconon prouehi nõ poterũt.*

8 Alij autem absolutè nulla distinctione permissa docent nullam esse culpam, initiatum minoribus ordinibus retrocedere, transeundo ad matrimonium. Ducuntur, quod vtatur iure suo, nec recedat à statu perfecto, sed à statu, qui initium est & via ad perfectum or finis statum: sicut nouitiatus ad professionem: nec faciat contra votum, aut aliquod iuris præceptum. Ita docent Couar. 4. *decret. 2. part. c. 6. §. 3. nu. 3. fine,* Toledo *lib. 4. summa cap. 18. num. 4.* Azor *lib. 13. institutionum moral. cap. 14. q. 14.* addens non peccare, quamuis ducat viduam. Et facit clarè Sylu. *verb. Apostasia. q. 3. n. 7.* vbi ait, clericum primæ tonsuræ ex parte desertionis illius nullo modo peccare, sed ex sola deserendi intentione: atque ita solùm peccare, quando bona intentio desideratur.

9 Prima autem conclusio sit. Quando ex iusta causa retrocedit clericus hic, etiamsi viduam ducat, nulla est culpa. Hanc probat apertè ratio allata numero præcedenti. Etsi posset videri aliqua inconstantia venialis, ab ea excusat causa illa iusta. Sicut nouitius tempore probationis retrocedens ex iusta causa, excusatur quidem etiam à culpa veniali inconstantiæ. Præterea quia *c. Seriatim, d. 32.* cuius verba retulimus numero septimo, non absolutè interdicit matrimonio huius cum vidua, sed si velit mortua vxore ad clericatum redire, maioresque ordines ascendere. Quòd clarè constat ex ratione, quam subiungit. Et ita interpretantur eum textum Archid. *ibi num. 1.* Turrecr. *ibi art. 2. num. 2.* D Bonau. *4. dist. 37. initio in expositione litteræ.* Quare hi Doctores sunt claræ huius sententiæ: & eam tenet Caietan. *summa verb. Apostasia,* Azor. *num. præcedenti allegatus.* Aragon 2. 2. *quæst. 12. art. 1. dubio 1.* Manuel 2. *to. summa, 2. editione cap. 7. num. 1.* Et faciunt Doctores numero præcedenti allegati, qui indistinctè excusant à culpa. Et Petr. de Ledesm. *de sacram.* vbi de sacram. ordinis *cap. 7. post 3. conclusionem, §. De la primera corona, circa medium, col. 20. f. 842.* vbi indistinctè ait nullam esse culpam retrocedere ab his ordinibus ex iusta causa. Quod idem ait Tabiena *verb. Apostasia. quæst. 10. n. 13.*

II. Conclusio. Non est culpa mortalis eiusmodi retrocessio absque iusta causa facta, ducendo viduam, aut bis matrim. ineundo. Quia status, qui his ordinibus continetur, non videtur tanti momenti, quandoquidem licet absque mortali culpa nunquam illius ministeria obire. Præterea, quia his clericis non interdicitur iudicis munus, ac sententiam in causa sanguinis ferre, quo efficiuntur irregulares. Demum hoc apertè probat ratio num. 8. allata. Et ideo ita tenet Caiet. *sibi contrarius, in summ. verb. Apostasia.* Valentia 2. 2. *disput. 1. q. 12. punct. 1. col. 3.* Bañes 2. 2. *q. 12. art. 1. pag. 673. §. Si tamen tertia conclus.* Et clarè est huius sententiæ Angel. *verb. Apostasia, n. 2.* vbi ait non esse mortale deserere primam tonsuram, licèt ex sola libidine status laici deseratur. Nec ex eo efficietur ea culpa mortalis, quod sic recedens à statu clericali amittat beneficium, quod possidebat, quia ea amissio nulli est perniciosa, & poterat ille propria sponte illud dimittere. Sic Caiet. *ibi.* Aragon, Manuel *n. praced. alleg.* Toledo *n. 8. relatus.* 10

III. Conclusio. Venialis culpa est, sine causa iusta recedere à prima tonsura, vel minoribus ordinibus, reddendo se incapacem ad illorum ordinum munia obeunda, propter bigamiæ irregularitatem, vt ducendo non virginem, aut bis contrahendo nuptias. Sicut nouitius absque causa retrocedens à religione, obnoxius est culpæ veniali, quod sit inconstans in bono cœpto, quam inconstantiam nulla causa excusat, quæ in ea retrocessione inueniatur. Sic Caiet. Bañes, *n. præcedenti allegati.* Et clarè Tabiena *verb. Apostasia, q. 10. n. 13.* dicit non esse culpam absque iusta causa retrocedere, quamuis qualitatem culpæ subticeat. Et videtur etiam sentire Syluest. *verb. Apostasia, q. 3. num. 7.* vbi ait desertionem hanc non esse culpam ex se, sed ex sola deserendi intentione: atque ita ait peccare deserentem sine bona intentione. Idem etiam videtur sentire Valentia, *num. præcedenti allegat.* solùm enim dicit non esse mortale absque causa iusta retrocedere. Idem etiam videtur tenere Angelus *verb. Apostasia, n. 2.* vbi solum à culpa mortali excusat retrocessionem hanc, quando ex sola affectione status laici fit. 11

IV. Conclusio. Nullam credo esse culpam, quando absque causa fit retrocessio, ducendo vnicam & virginem. Quia non est omnimoda & perfecta retrocessio, pecquam retrocedens constituatur in statu, in quo est incapax exequendi munia illorum ordinum: imo potest illa exequi, atque frui priuilegio duplici clericali: iuxta *c. vn. de cler. coniug. in 6.* Sic docet Bañes *n. 10. alleg.* & faciunt Doctores, num. 8. alleg. absolutè docentes retrocessionem hanc vacare culpa. Quamuis Angel. Syluest. Tabiena *n. præced. relati* absolutè loquantur de retrocessione absque causa, dum illam damnare videntur. 12

Nec audiendi sunt Abb. *c. Tua, in fine, de apostatis, &* Angelus *verb. Apostasia. num. 3.* vbi retrocessionem hanc facto ipso gestam minimè damnant: secus si verbo fiat: per *c. Si diligenti, de foro compet.* Quod nil ad rem facit: solùm enim decidit non posse clericos priuilegio fori cedere: quia in totius status clericalis fauorem est concessum. Item, quia mitum est, fas esse cuipiam facto ipso clericatum deserere, ac laicorum more vitam traducere: nefas autem, dicere se velle renuntiare. Et ideo merito ab eis discedit Sylu. *verb. Apostasia, q. 3. n. 7.* 13

Ad

14 Ad argumenta n. 7. proposita respondetur. Ad 1. dic, non esse apostasiam ab ordine, qui constituit in statu perfecto, sed in dispositione & via ad illum, cum facultate retrocedendi: & potest vtique esse, & quotidie fit absque ordinis contemptu. Ad textum constat ex dictis, nu. 9. vbi illum explicui. Ad argumentum, num. 8. propositum, quatenus probat nunquam esse culpam venialem, eam retrocessionem absque causa factam, dic eam rationem probare non esse culpam ex se, at ex parte desertionis horum ordinum: ac potest inueniri culpa venialis leuitatis & inconstantiæ in bono incepto: vt num. 11. explicui: & dixit bene Syluest. *ibi allegatus*.

15 Quæstio vltima. Qualiter peccet recipiens primam tonsuram, aut ordines minores, sine animo vlterius ascendendi? Bañes 2.2. q. 12. a. 1. *pag*. 674. §. *Sit vltima conclusio*: & multi ex discipulis D. Thom. censent esse culpã mortalem. Et quamuis Bañes *ibi* videatur non ita absolutè tradere eam sententiam, ait enim esse culpam mortalem, suscipere minores ordines cum animo retrocedendi ab illis, ea sola intentione vt interim gaudeat suscipiens priuilegiis clericalibus: at *col. seq. §. Sed est argumentum*, clarè sentit esse mortale recipere animo solo retrocedendi. Ducitur, quoniam nouitius tenetur bona fide religionem ingredi, vt experiatur an sibi conueniens sit: & delinqueret lethaliter, ingrediens animo retrocedendi. Quia Ecclesiastica iura concedunt initiatis ordinibus minoribus facultatem retrocedendi, non tamen vt possint animo retrocedendi suscipere. Sicut etiam contingit in nouitio.

16 I. tamen Conclusio sit. Qui initiatur prima tonsura, aut ordinibus minoribus, non tenetur animum ad sacros ordines ascendendi habere: quare absque ea intentione potest illis insigniri. Prob. quia nullo iure talis intentio petitur in initiando: nec Trid. *sess*. 23. *de refor c*. 4. vbi conditiones initiandi his ordinibus explicuit, huius meminit. Deinde, quod Episcopus dispensare possit cum illegitimo ad ordines minores, *c*. 1. *de filiis presbyt in* 6. qui tamen ad ordines sacros ascendere nequit, propter irregularitatem. Sic docent Nauar. *sum. Lat. c*. 25. *n*. 108. & Hisp. *c*. 28. *add*. 2. *ad n*. 108. *c*. 25. Aragon. 2.2. *q*. 12. *a*. 1. *dub*. 1. Petr. de Ledes. *de sacram*. vbi de sacramento ordinis, *c*. 7. *post*. 3. *concl*. §. *De la primera corona*, *col*. 20. *f*. 842. Manuel 2. *tom. sum*. 2. *edit. c*. 17. *n*. 2. *concl*. 2. Veg. 2. *to. sum. c*. 57. *casu* 11. Quare si haberet animum retrocedendi determinatum, iudicanda esset ea voluntas sicut & ipsa retrocessio: & sicut retrocessio nunquam est culpa mortalis: (vt probaui n. 10.) sed aliquando venialis, & aliquando nulla, iuxta tradita n. 9. 11. & 12. Ita etiam ipsa voluntas culpa efficietur, aut illa vacabit. Non enim voluntas aliquid faciendi peior est ipso facto, imò ab ipso malitiam aut bonitatem accipit. Nec obstat solutio, quam tradit Bañes, nimirum, id verum esse: vbi eædem circumstantiæ concurrunt in voluntate & in facto, vt contingit in nouitio, qui non peccat resiliens, at reus esset culpæ mort. eo animo ingrediens. Sed hoc non obstat: quia teneretur probare malitiam specialem inueniri in volitione hac, quæ in ipso facto non reperiatur. Cuius contrarium probauimus: cùm nullo iure talis intentio permanendi in ordinum ministerio, & ad vlteriores ascendendi petatur. Nec est simile de nouitio, vt n. 20. probabimus, ostensa differentiæ ratione. Si autem suscipiens ordines minores anceps sit an vlterius progredietur, an potiùs resiliet, nullo modo peccat. Sicut nec religionem eo animo dubio ingrediens. Annus enim nouitiatus iure præscriptus, ad id conceditur, vt nouitius experiatur, firmétque permanendi voluntatem, aut resiliat.

17 II. Conclusio. Si ordines minores aut primam tonsuram accipiens, solum intendat declinare iurisdictionem fori secularis, nonnulla culpa est, quod deficiat recta intentio ordines suscipiendi. Imò eam esse mortalem existimant Petrus de Ledesma, Aragon, Manuel *citati nu præcedenti*, Bannes *relatus n*. 15. Ducuntur, quod hic decipiat Ecclesiam in re graui. Et Episcopus illius intentionis conscius non posset eum absque peccato mortali ad ordines admittere. Contraueniret enim iusto Tridentini præcepto, *sess*. 23. *c*. 4. *de reform*. Quare Victoria *sum. de sacr. ordinis n*. 240. dicit Episcopum irritantem prima tonsura eum, quem nouit recta intentione inseruiendi choro carere, peccare plus quam venialiter. At non video culpam mortalem. Quia nec finis est mortalis, nec debiti finis peruersio culpam mortalem inducit: maximè in his ordinibus, quos non esse sacramenta, nec gratiam conferre, est probabilissimum. Nec Tridentin. aliquam ipsis initiandis in hac re obligationem imponit. Quare mitius loquutus est. Nauar. *c. quando Latinè c*. 7. *n*. 15. vbi tunc agnoscit peccatum mortale in suscipiente ordines minores, quando intentio mortalis est, nimirum, vt ordines sint sibi quasi occasio, & ansa liberè iniurias vlciscendi, aliosque offendendi, sibique iudicij secularis timore subeundi.

Hic deducitur contra Barth. à Ledesm. *de sacram. ordin. dub*. 5. *concl*. 2. non peccare Episcopum conferentem ordines minores, aut primam tonsuram ei, qui non habet intentionem vlterius ascendendi. Quia nullo iure id sibi interdicitur, nec Trid. *sess*. 23. *cap*. 4. *de reform*. & *c. nullus, de temp. ord. in* 6. quibus ipse innititur, id probant. Nam Trid. eam intentionem in promouendo non petit, & *c. Nullus*, solùm deciditur minores ordines non esse conferendos coniugatis, nisi ad ordines sacros aut religionem ascendere velint, casu quo eum ascensum iura permittunt. Vnde potius inde sumitur, argumento deducto à contrario sensu, eam intentionem in solutis minimè desiderari. Præterea, quia *c* 1. *de filiis presb. in* 6. conceditur Episcopo, vt ex dispensatione promoueat illegitimum ad ordines minores: quem tamen constat, nec posse ad superiores ascendere. 18

Verùm laude digni sunt Episcopi, qui primam tonsuram conferre nolunt pueris, nisi ipsi si adulti sint, aliàs eorum parentes, iurent, bona intentione ascendendi postea ad ordines sacros, se velle ordines minores, aut primam tonsuram. Quia sic adest bona intentio in ordines suscipienti: & non aufertur retrocedendi libertas. Ita Nau. *c. Quando Latinè, c*. 7. *n*. 17. & *c Si quando, de rescript. except*. 13. *nu*. 7. 19

Ad argum. n. 15. propositum resp. disparem esse rationem. Quia nouitius decipit in re graui religionem, à qua alimenta accipit, & cuius secreta & institutum ipsi panduntur, nec posset admittit, nisi cum animo, quantum in se est, perseuerandi. Quæ in initiato minoribus ordinibus non procedunt. 20

DISPVTATIO XXXII.

An sola coniugis licentia sufficiat ad professionem alterius coniugis post matrimonium consummatum, an potiùs vtriusque professio desideretur, aut salem votum continentiæ manentis in seculo?

SVMMARIVM.

Quid exigatur, vt matrim. consummato alter coniux ad religionem transeat? Refertur quadam sententia, n. 1.

Proponitur vera sententia num. 2.

An sit necessaria licentia Episcopi? & explicatur cap. Si vir & vxor 27. q. 2. n. 3.

An desideretur coniugis inuenis professio; an potius sat sit inclusio in monasterium ne vagetur: vt alter possit legitimè profiteri? n. 4. & ibi, an sufficiat professio Equitum D. Ioannis.

Verum sat sit votum temporale castitatis coniugis senis in seculo? n. 5.

An id votum castitatis coniugis manentis in seculo, efficiatur solemne, eo ipso quod alter profitetur, ita vt post profitentis obitum nequeat validè manens in seculo matr. inire? Refertur duplex sent. n. 6. & 7.

Proponitur sententia authoris, & declaratur an si nondum matr. sit consummatum, statim ac alter profitetur, possit manens in seculo cum voto castitatis, valido matrim. copulari? n. 8.

An sufficiat senem suspectum de incontinentia, votum castitatis emittere, vt alter profiteatur? Et quid hac in re distet inter iuuenem & senem? num. 9.

An sufficiat votum coniugis iuuenis in seculo, vbi ita honesta vita est, vt nulla incontinentiæ suspicio adsit? n. 10.

An satis sit idem votum vxoris senis non suspecta de incontinentia, sed de aliis prauis moribus: & an tunc sit reuocandus vir professus vt ipsam cohibeat? n. 11.

An

An coniug. senex manens in saeculo cum continentiae voto, viuens turpiter, aut incontinenter, post alterius professionem, cogendus sit religionem ingredi? n. 12.

An coniux egressus ante professionem sit reddendus coniugi, de cuius licentia, voto castitatis emisso, ingressus fuerat: & id votum adhuc obliget manentem in saeculo, n. 13.

An volente coniugi ratam habere professionem coniugis sine sua licentia factam, opus sit ipsum quoque, si iuuenis sit, profiteri? an sat sit vt voueat castitatem: & quid, si hic viuat incontinenter? n. 14.

Qua aetate dicatur coniux senex, vt sufficiat votum castitatis ad alterius professionem? Refertur quadam sent. n. 15.

Proponitur sent. Authoris: & explicatur qua aetate reddantur steriles senes, siue masculi siue feminae. n. 16.

An eadem aetas reddat senes, masculos & feminas, quò ratione aetatis a ieiunio excusentur, & quae sit ea aetas? n. 17.

1 HActenus disputatum est, qualiter professio & ordo matrimonium praecedentia, illud dissoluant. Iam agendum est, qualiter matrimonio consummato superuenire possint. Nec sermo est habendus, quando matrimonium nondum consummatum est: aut quando alter in adulterium est lapsus: quod de priori quaestione egerim lib. 2. disp. 18. & sequentibus. De posteriori autem acturus sim lib. 10. disput. 10. & sequentibus. Quamobrem tantùm in praesenti discutiendum est, quando post matrimonium consummatum, altero coniuge non adulterante, liceat alteri ad religionem, ordines, Episcopatum, Cardinalatúmve transire. Et primò quidem de transitu ad religionem sermo erit, deinceps de transitu ad alia. Petit ergo disputatio praesens, quid exigatur vt licitè & secundum iuris canonici definitionem possit alter coniux de alterius licentia ad religionem transire? Qua in re Angelus *verb. Matrimonium, 4. n. 8.* dicit posse coniugem de licentia alterius ad religionem transire, quamuis manens in saeculo non voueat continentiam: ac proinde solam coniugis licentiam videtur petere. Quo fundamento duci possit, me prorsus latet: cùm id sit contra apertam iuris canonici definitionem (vt num. seq. ostendemus) Quare suspicor mentem eius solùm esse, id sufficere, vt valeat professio, quod verissimum esse disp. seq. dicemus.

2 Certissimum igitur est, vt sit licitus ingressus alterius coniugis post matrimonium consummatum religionem, minimè sufficere licentiam alterius manentis in saeculo, sed si manens in saeculo sit senex, & absque incontinentiae suspicione, desiderari vt votum castitatis emittat: si autem iuuenis, id non sufficere, sed opus esse vt pariter religionem ingrediatur. Habetur expressè de ingressu viri in religionem, *c. Cum sis, de conu. coniug.* ibi: *Prohibemus ne virum vel vxorē (nisi vterque ad religionē migrauerit) transire permittas. Verū si ita vxor senex est & sterilis, quod sine suspicione possit esse in saeculo, dissimulare poteris vt ea in saeculo remanente & castitatem promittēte, ad religionem transeat vir eiusdem.* Et idem definitur *c. Vxoratus, eod. tit.* Atque de Alterutrius coniugis ingressu deciditur idem *c. Ad Apostolicam. eo. t.* ibi: *Non est alter coniugum recipiendus ad obseruantiam regularem, nisi reliquus perpetuam continentiam repromittat, sed & vitā debet mutare: nisi fortè sit eius aetatis, vt sine suspicione incontinentiae valeat in saeculo remanere.* Et iuxta horū textuum distinctionem debet intelligi *c. 1. eod. t.* vbi virum de monasterio reuocandum decernitur, nisi vxor ad religionem transierit, aut continentiam in saeculo vouerit, non enim alterutrum horum semper sufficit, sed cùm manens in saeculo est iuuenis, necessarius est vtriusque ingressus: si verò senex, satis est, vt in saeculo voueat continentiam. Prout alij textus expressere. Atque ita vniuersi Doctores in hoc conueniunt. Vel textus hic non agit de requisitis ad licitam professionem: sed vt professus non sit officio iudicis reuocandus, aut ad coniugis petitionem: ad quod satis est votum continentiae manentis in saeculo, quantumcumque iuuenis, vt dicemus disp. seq. nu. 9.

3 Dubitabis autem, vtrùm sit necessaria licentia Episcopi? Eam esse necessariam videtur suaderi ex *c. Si vir & vxor, 27. q. 2.* ibi: *Si vir & vxor diuertere pro sola religiosa inter se consenserint vita, nullatenus sine Episc. conscientia fiat.* Quod est desumptū ex Synodo Eugenij Pontificis, & *c. 1. de conuers. coniug.* ponderatur ignorante Episcopo praestitam esse licentiam. Atque ita clarè supponitur eam fuisse necessariam. Et ita videtur sentire *gl. eod. c. 1. verb. Reuocari.* dicit enim si coniux senex sit, sat esse votum eius in saeculo, interueniente Episcopi authoritate. Et eam exigi docent Host. *c. Cum sis, n. 3. super verb. Permittas, de conuers. coniug. & c. Vxoratus, n. vnico. super verb. Publicè, eo. tit. & ibi* Io. And. *n. 1. super verb. Conspectu Eccl.* Anch. *ibi. n. 4. notab. 4.* Ant. *n. 4.* Card. *in fi.* Et expressè esse de substantia valoris professionis, videtur tenere Guillielmus Barrilong. *4. d. 52. qu. 1. a. 2. post 1. concl. casu 1.* vbi agens de coniugis professione, ait vt sit hoc validum, requiri licentiam vxoris authoritate Episcopi concessam, & Maiol. *li. 1. de irreg. c. 4. n. 5.* vbi ait ad coniugum conuersiones validandas decretū Episcopi requiri: *n. 7.* ait deficiente Episcopi decreto nudum coniugis consensum non sufficere. Verum vt res haec clarè explicetur, potest ea Episcopi licentia esse ad tria requisita. I. est, ad valorem professionis. II. vt rectè fiat, quasi sub praecepto sit ea petenda. III. ne coniux quamuis legitimè professus possit reuocari ad coniugem manentem in saeculo: sicut reuocari potest, quando coniux manens in saeculo non vouit continentiam, at concessit licentiam: vt dicitur *cap. 1. de conuers. coniug.* & disp. sequenti declarabimus, quamuis tunc professio fuerit valida. Quantum ad primum, censeo eam Episcopi licentiam non esse necessariam ad professionis valorem. Quia *d. c. Si vir & vxor.* vbi ea licentia petitur, non irritatur professio aliter facta. Idque apertè colligitur ex *cap. 1. de conuers. coniug. in fin.* à contrario sensu, vbi dicitur virum qui ignorante Episcopo de licentia vxoris professus est, reuocandum non esse, si vxor vouerit castitatem. Sentit ergo textus ex defectu licentiae Episcopi nil offici professioni. Et ita sentiunt *gl. d. c. Si vir, verb. Conscientia, & ibi* Arch. *n. 1.* Bellamera, *n. vn.* Turrec. *n. vn.* Feder. *cons. 37. ad fi.* Io. And. *c. 1. n. 1. de conuers. coniug. & ibi* Ant. *n. 5.* Abb. *n. 3.* Card. *q. 2, idem* Abb. *c. Vxoratus, n. 7. & c. Ex parte l 1. n. 2. e. t.* Aret. *cons. 59. n. 9. vers. Pro his facis.* Et ex Theolog Scot. *4. d. 32. q vn. & ibi* Maio. *q. 2. concl. 6.* Suppl. Gabr. *ibi, q. 1. a. 2. concl. 9.* Sot. *4. d. 27. q. 1. a. 4. col. 15. paulo ante vers. Id autem.* Quare dum *l. reg. 2. t. 10. p. 4.* ait hoc authoritate Episcopi faciendum esse: non intelligit eam esse requisitam ad professionis firmitatem, vt bene intelligit *ibi* Greg. Lop. *verb. Del Obispo.* Quoad secundum videntur ea verba *d. c. Si vir, Nullatenus sine Episcopi conscientia fiat,* inducere praeceptum. At dicendum est non esse praeceptum, sed de honestate desiderari licentiam Episcopi, vt docent *ibi* Archid. *num. 1. super verb. Fiat, & ibi* Bellamera, *nu. 1. & ibi* Laurent. *per ipsos citatus.* Io. Andr. *c. 1. n. 1. & ibi* Card. *q. 2. de conuers. coniug.* Federic. *proximè alleg.* Tum quia non est certum, *id c. Si vir,* loqui in hoc casu. Et ita *glossa ibi, verb. Conscientia*, ait posse intelligi, quando coniugati volunt monasterium construere, ad quod transeat. Id enim sine Episcopi facultate aedificari nequit, *c. Nemo, de consecr. d. 1.* Tum etiam, quia consuetudine receptum est, vt ea licentia non petatur, vt testantur Io. And. & Card. *proximè alleg.* Quoad tertium, existimo nil ad rem facere defectum licentiae Episcopi aut ea interuenisse, quoad reuocationem. Et ita si coniux est professus licentia alterius non intrantis religionem, nec vouentis continentiā, poterit reuocari, quamuis ex Episcopi licentia id effectum sit: si verò alterum fecit, non poterit reuocari, quamuis Episcopi licentia defuerit. Quod clarè sentit Host. *c. 1. de conuers. coniug. statim in princ. super verb. Ignorante,* vbi eum textum ponderantem, ingressum factū fuisse Episcopo ignorante, explicat, id est, maximè Episcopo ignorante, quasi dicat idem esse si sciente: atque ita scientiam eius vel ignorantiam nil conferre. Et meliùs Anton. *ibi n. 5.* vbi ait, si nondum facta esset professio, posse Episcopum reuocare donec cognoscat, an legitimus fuerit ingressus. Sētit ergo facta professione nō esse reuocationi locum: quod Episcopi authoritas in ingressu desiderata sit. Et de hac reuocatione professi, eo quòd manens in saeculo non fecerit votum, vt latè disput. seq. habendus sermo.

4 Rursus inquires, an hic transitus ad religionem coniugis iuuenis, quo alter licitè profiteatur, debeat esse ad professionem emittendam? an potiùs vt ibi inclusus à vagationibus arceatur, ac proinde consultum sit incontinentiæ periculo. Palac. 4. d. 27. *disp. 2. col. 33. vers. Quocirca, fol.* 589. censent non desiderari huius professionem, sed satis esse dictam inclusionem. Quod potest probari ex *c. Vxoratus, vers. Si autem talis, de conuers. coniug.* ibi: *si autem fuerit talis, qua suspicione non careat, voto continentiæ celebrato à secularium hominum conuersatione remoueatur.* Cæterùm dicendum est, necessarium esse, vt coniux ille iuuenis profiteatur quod apertè probant ea verba *d. c. Vxoratus*, quæ immediatè sequuntur. *Et in loco religioso, vbi Deo seruiat, perpetuo commoretur.* Nam si ingrediatur solum vt arceatur à vagationibus, monasterium esset sibi carcer: non autem intraret, vt Deo seruiat. Et meliùs id probatur ex *c. Cum sis, de conu. coniug.* ibi: *Nisi vterque ad religionem migrauerit.* Et *c. 1. eo. tit.* ibi: *Nisi vxor ad religionem transierit.* Non enim transit ad religionem, qui non profitetur. Et ex *c. Agath.* 27. *q. 2.* ibi: *Postquam copulatione coniugij viri atque mulieris, vnum corpus efficitur, non potest ex parte conuerti, & ex parte manere in seculo*, quod idem traditur *c. Ad Apostolicã, de cõuers. coniug.* At non dicitur conuerti, sed in seculo manere, si non profiteatur. Et ideo ita sentiunt Abb. *eo. c. Vxoratus, n. 3. & c. Accedens, n. 2. de conuers. coniug.* Et ad *id c.* vbi vir professus est, & mulier transit ad religionem habitu non assumpto, nec animo profitendi, respondet Abbas *eo. n. 2.* narrari ibi factum, & non statui ius. Idem Brunell. *de sponsalibus, concl. 40. n. 16.* Sylu. *verb. Diuortium, q. 13. dict. 2.* Sot. 4. *d. 27. q. 1. a. 4. col. ante penult. vers. Potest. & vnus*, Pal. sibi contrarius 4. *d. 32. dist. 2. col. 10. fol. 718. in vers. At vrgentior est.* Petr. de Ledes. *de matri. q. 64. a. 4. dub. 1. concl. vlt.* Barth. à Ledesm. *de sacram. ordinis dub. 14. col. vlt.* Corduba *summa sacramentorum, tract. de matr. c. 7. n. 54. in comment.* Vega 2. *to. sum. c. 34. casu.* 103. Nec sat est, si profiteatur vir assumpto habitu equitum D. Ioannis. Quia etsi ea sit professio solemnis, at ij manent in seculo cum periculo incontinentiæ. Cuius contrarium petitur *d. c. Vxoratus.*

5 Nec sufficit votum temporale coniugis senis in seculo manentis, nimirum dum coniux professus superstes fuerit. Constat ex *c. 1. de conu. coniug.* ibi: *Nisi vxor ad religionem transierit, aut perpetuò castitatem seruare promiserit.* Et *c. Ad Apost. eo. t.* ibi: *Nisi reliquus perpetuam continentiã repromittat.* Atque ita docent Host. *c. Vxoratus, n. vn. super verb. Continentiam, de conuers. coniug. & ibi* Io. And. *n. 1. idem* Io. And. *d. c. Ad Apostolicã n. 1. & ibi* Ant. *2. Idẽ* Ant. *d. c. 1. n. 2.* Monald *sum.* vbi de voto *tit. De voto coniug. vers. Similiter vxor.*

6 Grauior autem est difficultas, an id votum castitatis coniugis manentis in seculo efficiatur solemne, eo ipso quod alter profitetur: ac subinde irritum reddat matrim. contractum contra id castitatis votum à manenti in seculo post obitum professi. Id enim affirmant quidam, quod cum vir & vxor sibi inuicem actiones communicent, *cap. Martin. de cogn. spir. c. Si quis vnus 30. q. 4.* solemnitas coniugis professi redundet in votum simplex coniugis secularis reddens illud pariter solemne. Ita docent Goffred. *sum. t. de conu. coniug. n. 2. & n. vlt.* Host. *sum. eo. t. n. 3. & c. 1. in fin. & c. Ad Apostolicam, n. 1. de conu. coniug.* Abb. *c. Constitutus, n. 3. eo. t.* Anch. *c. vn. n. 3. notab. 4. de voto in 6. & ibi* Domin. *n. 14. fi.* Palud 4. *d. 38. q. 3. a. 5. concl. 1. n. 29.* Suppl. Gabriel. 4. *d. 32. q. 1. a. 2. immediatè ante 9. concl.* Astensis *sum. 2. p. l. 8. t. 11. a. 2. q. 9.* Turrecr. *c. Seriat. d. 32. a. 4. n. 7.* Quamuis ex his Suppl. Gabrielis & Turrecr. dicant votum solemnizari, at nullam huius rei rationem explicant. Et per id votum manentis in seculo dirimi matrim. subsequens, affirmat Henric. *c. Vxoratus, n. 12. de conuers. coniug.* at non reddit rationem. Limitat Goffr. *n. vlt.* Host. *triplici loco allegato*: Astensis, Henr. Suppl. Gab. si mulier conscia erat præiudicij sibi sequuti ex professione viri cui consentit votum castitatis emittens: alias enim solo voto simplici astricta manebit: ac proinde valebit matr. subsequens. At limitationem hanc negat Turrec. Limitat etiam Astensis, quando id votum in seculo emissum est in manu Episcopi, vel de eius licentia Eiusdem sententiæ videtur D. Bonau. 4. *d. 37. in exp. sit. lit.* vbi dicit, si vir de licentia vxoris data in conspectu personæ per quam secundum formam Ecclesiæ possit fieri diuortium profiteatur, vxorem obligari ad perpetuam continentiam cum viro: nec posse nubere post mortem: nec iuris ignorantia excusari. Quia est eadem caro cum ipso.

Alij admittunt per id votum manentis in seculo dirimi matrimonium subsequens: atque id votum solemne fieri: discrepant tamen in ratione; id enim dicunt consurgere, non ex actionum communicatione: sed ex statuto Ecclesiæ, quæ id decreuit quando vir de licentia coniugis vouentis in seculo, ad ordines transit. De qua re dicemus disputatione 40. Ita sentire videntur Io. Andr. *c. Cum sis in fine, de conuers. coniugator. & ibi* Anchar *fine*, referunt enim vtramque sententiam, & hanc in vltimo loco. 7

At existimo nulla ratione id votum effici solemne. Quia voti viri solemnitas nequit in vxoris votum redundare: exigitur enim vouentis intentio, quæ non adest, nisi ad votum continentiæ simplex emittendum: & esto ea intentio adesset, non potest fieri votum solemne, nisi in professione religionis approbatæ: aut in ordinis sacri susceptione, *c. vn. de voto in 6.* Et textus n. 6. allegati probantes communicari actiones, inter coniuges ob carnis vnitatem loquuntur in actionibus, ad quas non tam requiritur interuentus animi, quam corporis actus, vt in compaternitate. Et quidquid sit de ordine sacro à viro de licentia vxoris assumpto: at in professione nullus extat textus decernens viro de licentia vxoris profitenti, reddi solemne votum simplex vxoris in seculo factum, quoad matr. subsequentis dissolutionem. Et cum sit res valdè odiosa, & in matrim. præiudicium, non venit extendenda. Atque ideo hanc sententiam tenentur, *gl. c. Seriatim verb. Post mortem, d. 32.* Cardin. *c. Cum sis, in fine, de conuers. coniug. & clem. 1. n. 18. q. 22. de consang.* Monal. vbi de voto, *ti. de voto coniugatorum, vers. Item quid si licentiam.* Et addunt hi duo (& optimè) matr. post obitum viri professi initum ab vxore esse validum, quamuis peccet contra votum simplex. Cauendum tamen est à Palud. 4. *d. 27. q. 3. a. 2. concl. 2. n. 11. & ibi* Supplemento Gabr. *q. 2. a. 2. dub. 8. casu 2.* vbi dicunt, si vir profiteatur ante consummatum matrim. vxore vouenti in sæculo castitatem, esse vxorem inhabilem matrimonio dum viuit coniux professus, non ratione voti simplicis: sed quia tunc per professionem coniugis non dirimitur matrimonium ratum. Quod reprobaui lib. 2. disp. 20. n. 4. 8

Sed quid si coniux senex in seculo manens suspectus sit de incontinentia: an tunc sufficiat eius votum in seculo: an potiùs desideretur vt ad religionem trãseat? Videtur enim votũ sufficere. Quia aliàs iura perperam ponderarent ætatem, *c. Cum sis, & c. Ad Apostolicã, de conu. coniug.* Si quidem potius periculũ incontinentiæ attendendũ esset. Præterea quia cum leges respiciant quæ cõmuniter accidũt *l. Nam. ea ff. de leg.* nil ad legẽ immutandã conferre videtur, si vnus aut alter coniux in ætate senili suspectus de incõtinentia sit: sed in eo seruandũ erit ius decidens sufficere votũ senis in seculo manentis. Cũ in ætate cesset cõmuniter ea suspicio. Existimo tamen dicendum, non sat esse tunc id votum, quod iura non absolutè ponderent ætatem, sed simul vt coniux de incontinentia suspectus non sit. *c. Cũ sis,* ibi: *Verũ si ita vxor senex est & sterilis quod sine suspicione possit esse in seculo. De conu. coniug. & c. Vxor. e. t.* ibi: *Si autẽ talis fuerit qua suspicione non careat, & c. Ad Apost. e. t.* ibi: *Nisi forte sit eius ætatis, vt sine suspicione incontinentiæ valeat in seculo remanere, & c. Significauit, e. t.* ibi: *Si est ita, & est talis ætatis, de qua suspicio haberi non possit.* Præterea, quia iura id decreuere, ne coniux religionẽ profiteatur, maneãti altero cum incontinentiæ periculo: atque ita huic periculo consulere voluerunt. Ergo in quacunque ætate id periculum sit, non satis erit votum manentis in seculo. Nec obstant in contrarium adducta. Quia iura non solum ætatem ponderant, sed etiam vt non præsumatur incontinentiæ periculum. Quare existenti senectute non præsumetur tale periculum, 9

culum, & dabitur licentia profitendi alteri coniugi, manente sene in seculo, cum solo voto. Verùm vbi de eo periculo constaret, cessabit præsumptio: & proinde ea licentia denegabitur. Nec obstat etiam secundum. Quia lex hæc edita est ad consulendũ bono priuato coniugis relicti in seculo: vt eius incontinentia caueatur. In quo euentu satis est cessare finem in particulari: vt contingit in lege correctionis fraternæ, quæ ad fratris emendam tendit: ita ea cessante in hoc particulari, cessat in illo. Et ita supponunt DD.n.11.allegandi, qui tanquam rem claram supponunt quando vxor senex est suspecta de incontinentia, non concedi viro ingressum in religionem: & solùm dubitant, quando de aliis moribus præuiis est suspecta: & adhuc tunc licere negant. Et ferè expresè tenet Card.*c. Cum sis,n.1.oppositione 2.de conu.coniug.* vbi ait ad viri professionem peti in eo textu duo copulatiuè, nempe, vt vxor sit senex & sterilis, ita vt sine suspicione incontinentiæ possit esse in seculo. Et Host.*ibi n.4.super verbo Sterilis*, sic ait: Quasi dicat, si processit in diebus suis, ita quod sit annosa, honesta, & maturata. Et Ant.*c.Vxoratus,n.1.eod.tit.* vbi sic inquit: Nisi remanens in seculo trãsierit dies suos, ita quod non sit suspicio incontinentiæ, suspicione autem subsistente non potest vir ingredi religionem, nisi mulier ingrediatur. Quod eisdẽ verbis tradit Victoria *sum. vbi de matr.n.253.* & ferè expresè docent *gl. c.Coniugatus,verb. Continentiam,de conuers.coniug.* Goffr.*sum.eo. t.6.* Ant.*c.1. n.7. de cler. coniug.* Sotus *4.d.27.q.1.art.4 col.antepen.vers. Potest & vnus & ibi* Palacios *disp.2. col.14.f.584.vers Sed quid si facta*. Quand *4.dist.27.* vbi petunt, vt coniux manens in seculo sit senex, & sine incontinentiæ suspicione: quasi alterum minimè sufficiat, & clariùs Syl.*verb. Diuortiũ,quæst.13.dict.2* vbi petit non esse timorem de incontinentia, quod coniux sit grandæuus, & vitæ honestæ. Idem Abb. *c.Ad Apostolicam,n.1.de conuers.coniug.* Couar.*3.decret.p.c.6.§.3.n.3.* Ant.Cuc.*l.3.instit.maiorum t.12. nu 223.* vbi disiunctiuè dicunt non sufficere votum, si coniux manens in seculo sit iuuenis, aut de incontinentia suspectus.

10 Nec etiam sufficiet votum prædictum, vbi coniux manens in seculo est iuuenis: quamuis ita honestæ vitæ sit, vt nullus incontinentiæ timor subsit, quod constat ex textibus n.præc.relatis, qui ætatem ponderant, & nullum ratione illius subesse periculũ. Et ratio est aperta, quoniam iuuentus variis semper incontinentiæ casibus valdè subiecta est, atque ab incœptis facilè desistit: cum variis ac vrgentissimis carnis illecebris passim agitetur. Et in propriis terminis loquentes de femina iuuene, non suspecta de incontinentia ratione honestæ vitæ, non sufficere eius votum in seculo ad professionem viri tradunt Io. Andr. *c.Coniugatus,in fine.& ibi* Anchar. *in fine, de conuers.coniug. & ibi* Antonius *in fine,& ibi* Abbas *n.4.* & quamuis feminæ speciali inconstantiæ nota inurantur, vt eruditissimè tradit Tiraq.*l.9 connub.n.119. & seq* At viri maioribus periculis expositi sunt: eo quod liberius vagentur. Et ita experientia ipsa docet, multo frequentius esse, viros iuuenes in incontinentiam labi, quàm feminas.

11 Nec similiter prædictum votum satis erit, quando vxor senex manens in seculo non est suspecta de incontinentia: est tamen de aliis peruersis moribus, vt si timor subsit fore, vt viri cura destituta fiat incantatrix, venefica, vsuraria, vel quid simile. Quia eadem ratio videtur in aliis malis moribus, sicut in suspicione incontinentiæ. Quia cum non expediat vxoris saluti virum tunc profiteri, id permittendum non est. At si contra fiat, tenet omnino ingressus. Quia principaliter hic consideratur incontinentiæ periculum: eo quod illa aduersetur bono fidei, quod est vnum ex tribus matrimonij bonis. Ita docent Ioan.Andr.*c.Ad Apostolicam,n.3.de conuers.coniug.* Anton. *n.3.* Abbas *n.4.* Anchar *fine.* Card.*fin.* Lancelot.*instit.iuris canon.lib.2 tit. De diuort §. His ex.optis,verb.Incontinentia.*

12 Quod si coniux senex relictus in seculo cum continentiæ voto, id non seruet post viri professionem, sed incontinenter viuat, cogetur ingredi monasterium, vt colligitur à contrario sensu, ex *c. Significauit, de conuer.coniug.* ibi: *Si est talis ætatis, de qua suspicio haberi non potest, ipsam votum continentiæ obseruantem intrare monasterium compelli non permittatis.* Sic Host.*c.Placet,n.2.& ibi* Card.*n.2.q.2* Ioan Andr.*n.2.* Ant.*n.7.de coniug.* Abb.*c.Ad Apostolicam,fin.eo t.* Anchar.*d.c.Placet,n.4.q.1.in fin.* Qui explicat cogendum quoque esse profiteri: cæteri solum dicunt cogendum ingredi, & de professione subticent: sicut & *textus d.c.Significauit*, eodem modo locutus est. Sed durum mihi videtur cogendum esse profiteri. Quòd nõ videam textum expresse id decidentem. Præterea, quia coniux hic non nouit religionem: & durum est ipsum obligare ad rem tam arduã; vt meliùs seruet castitatem, & ab incontinentia arceatur. Deinde, quia (vt disp.seq.videbimus) magna est dissensio, an vxor iuuenis, ac proinde ratione ætatis suspecta, vouẽs in seculo continentiam, sit cogenda profiteri, an tantùm in monasterium detrudenda, vt periculum cesset. Et quamuis in eo casu verior sententia distinguat, an mulier sit iuris conscia, necne: at in hoc euentu non potest habere locum ea distinctio. Nam iura iubent *c.Cum sis,c.Ad Apostolicam, de conuers.coniug.* vt vxor iuuenis transeat ad religionem, quo vir legitimè profiteatur: ac proinde vxor talis iuris conscia, & dans licentiam viro profitendi, voto castitatis à se emisso, censetur ad religionem se astringere. At quando vxor est senex, & non suspecta, contentum est ius solo voto continentiæ in seculo. Quare ipsa voto suo ad id nec expresè nec tacitè se obligauit. Non ergo cogenda est profiteri, sed arcenda in monasterio ab incontinentia, quod si non incontinenter viuat, sed aliis vitiis vacet, dubitat Abbas *d c.Ad Apostolicam, in fine*, & in eam partem inclinat, vt compelli debeat ad abstinentiam à vitiis, non autem ad monasterij ingressum. Quia principaliter non delinquit in fidem matr. quæ in his casibus specialiter spectatur. Et hoc mihi placet.

Sed si coniux ingressus religionem de alterius licentia, exeat nouitiatus tempore, est cogendus redire ad coniugẽ manentem in seculo, quod effectus licentiæ non sit secutus: ea enim licentia fuit ad ingressum cum effectu. Ita Host.*sum t.de conu. coniug.n.3.vers.Illud quidem,l.reg.21.fi. t.7.p.1. & ibi* Gr.Lop. *verb.Salirse*, qui ita intelligit illam legem non distinguentem, an tempore professionis an post professionem egressus sit. Host.tamen loquitur eo casu quo manens in seculo votum castitatis non emiserit. Sed melius Gr.Lop.dicit idem, quamuis vouisset. Quia votũ illud censetur factũ ob causam professionis alterius coniugis: & sub conditione tacita, si alter profiteatur. Quare dicit professione non secuta cessare votum, defectu causæ & conditionis, quod ego intelligo, nisi coniux habuisset animũ vouendi independenter ab alterius professione. Tunc enim etiam altero non professo ligaretur suo voto. Et altero coniuge sibi restituto non posset petere, vtpote qui voto simplici castitatis obligatus est: an teneretur reddere. Quia coniux ingrediens licentiã vouendi concessit dependenter à sua professione, quod si dedisset licentiam independenter & absolutè, dicemus lib.10.disp.36.n.5. & seq. 13

Prædicta autem, quæ diximus desiderari, vt coniux legitimè profiteatur, intelligenda sunt ante factã professionem. Si enim alter coniux absque alterius licentia professionem faciat, ac manens in seculo ratificare velit, non indiget religionis ingressu, quamuis iuuenis sit, sed satis est in seculo castitatem voueat. Sed dicunt fortè esse verum, Host.*c.Placet,n.1.super ver.Educta,de conu.coniug.* Io.And. *n.2.* Ant.*n.7.* Anch.*n.4.q.1.* Et tenet *ibi* Abb.*n.6.& Ant.cõs. 59.n.9.vers.Pro his facit optimè.* Et quãuis auctores dicant, manentẽ in seculo debere castè viuere, & nõ explicent debere emittere votũ castitatis: at reuera id intendunt; & ita declararunt Ant. & Aretin. *ibid.* quod si hoc facere nolit non prodesit ratificatio, sed cogetur recipere. Quia non permittit ius, alterũ esse in religione, & alterũ absque voto in seculo. Sic Host.Ant.Andr.Abb.Anchar. Et idem dicit Nau.*l.3.cons.t.de conu.coniug.priori edit.cons.3.n.3.posteriori cons.6. n.3.* quando manens in seculo viuit incontinenter, 14

diuino, instar voti solemnis per se, quale est professionis votum. Et ideo hanc sentent. tenent vniuersi DD. quos disput 26. num. 2. retuli, asserentes votum professionis ex solo iure Ecclesiastico dirimere contractum matrimonij sequentem. Et præter illos tenent hanc sententiam D.Th. *4.d.37.q.1.a.1.corp.* Scot. *ibi, q.vn.§ Dico igitur* D.Bonau. *a.1.c.1.corp.* Albert. Magnus *ibi, a.1.* Durand. *q.1.n.4.* Pal. *q.1.a.1.n.8.& a.3.n.19.* Supp. Gabr. *q.1.a.2.concl 2.* Guilliel. de Rubion *ibi, q.1.a.2.* Bassolis *q.vn.a.1.* Mayron *q.vn.* Albert. Pighius *in suis contr. controu.15. ad fi.* Nicol. de Orbellis *4.d.37.q vn.* Clictouæus *de vita & morib. sacerd.c.21.paulo post principium.* Nicol. de Nisa *alleg.n.9.* Caiet. *in opusc.to.1.tr.27.de dispens. matr. in Occident. Ecclesia, q.vn. ad fi.§. Quo ad tertium.* Cathar. *lib.6.in Caiet. ea quæst. An possit* Pontif. *dispensare in voto solemni ordinis sacri. Idem* Caiet. *2.2.qu.88.a.7.dub.1.§. Quantum vero ad 2.& 3.opinionem.* Gers. *1.p reg. moralib. tr. de matr. alphab.25.litt.I.* Capreol. *4.d.33.q.vn.a.4.ad fin. in sol. ad argumentum* Scoti *contra 3.concl.* Victoria *sum.* vbi de matr. *n.291.* Sot. *l.7.de iustit.q.5.a.3.ad 2.& 4.d.38.q.1.a.1.col.3.vers. Dubium tamen est, & q.2.a.2.col.4.vers. Et vt claritatis causa.* Medina *l.4.de sacrorum hominum contin. controuersia 7.c.31.paulo post princ.* Led. *2.p.4.r.55.a.3.statim in princ.* Palac. *4.d.25.disp.2.concl.6.& d.37.disp.vn concl.4.* Angl. Florib. *1.p.* vbi de matr. *q.11.de imped. ordinis, a.1.diffic.4.* Valent. *in suis contro u.lib.vn.de cœlibatu, c.2.* Bellarm. *in suis controuers. lib.1.de clericis, toto c.18.* Enriq. *lib.11.de matr.c.5.n.9. Idem* Valent. *2.2.disp.6.q.6.puncto 5.col.2.§. Hæc sententia.* Petr. de Led. *de matr.q.53.a.3.dub.1.concl.1.* Barth. à Ledesm. *de matrim. dub.34. concl.2.* Gaudauo *quolib.5.q 38.* Manuel *1.to.sum.2.edit.c.224.n.2.* Vega *2.tom.sum.c.44.casu 48.* Lud. Lop. *2.p.instruct. de matrim.c.48.in solut. ad 1.* Et ex iurisperitis, Innoc. *c. Placet, n.vn. de conuers. coniug.* Hostiens. *c. Rursus, n.2. qui cler. vel vou. & ibi* Ioan. And. *n.8.* Ant. *n.7.* Abbas *n.6.* Anchar. *n.3.* Alex. de Neuo *n.10.& 11.* Henric. *n.5.* Card. *clem. vn. n.19. de consang.* Bellamera *c. de illo, d.32.n.4.* Turrecr. *c. Placuit, a.1.n.5.d.32.* Tabiena *verb. Dispensatio, q.7.n.8, in solutione ad 1.* Astensis *sum.2.p.lib.8.t.22.a.1.q.3.* Cou. *4.decret.2.p.c.6.§.3.n.2.* Siunica *de voto q.4.n.26.* Et exprimunt nec ratione voti annexi, id competere iure naturali ordini sacro, Scotus, Caietan. *eo tract.27.q.vnica, §. Quoad tertium.* Bassolis, Guillelmus, Rubion, Supplem. Gabrielis, Angles pro hac sententia allegati. Redditque rationem Caietanus, quia id votum est solemne per accidens. Et cæteri DD. allegati, sunt clarè huius opinionis, vt nec ratione voti id competat ordini: valde enim diminuti essent, si expressè & ex professo tractantes de iure, quo ordo sacer dirimit matrimon. asfererent id habere iure humano, intelligentes id quoque habere iure diuino, ratione voti annexi.

12 Fatendum tamen est, iure diuino naturali impediri matr. subsequens, ratione illius voti castitatis annexi: iuxta sententiam quam tenuimus disp. præc. n.10. At sentientes nullum esse votum, (quos ibi n.9. retulimus) hoc negabunt. Id tamen votum non dirimit, quia est solemne per accidens, vt probaui disp. præcedenti, n.17.

13 Nec Episcopus quoque dirimit iure naturali aut diuino, sed solo Ecclesiastico, matrim. subsequens ratione voti annexi ordini sacro, quod eo iure dirimit. Quia nulla alia ratione habet castitatem annexam, (vt probauimus disp. præced. n.7.) & ita sentit Petr. de Ledesm. *de matr. q.53.a.3. in dub. quod monet circa solutionem ad tertium, concl. 1.& 3.* Quare *post. 3. conclus. §. Sed vt hæc conclusio,* optimè infert, Episcopo confirmato, nondum tamen ad sacrum ordinem promoto, & per consequens nec consecrato, nullo iure interdici resilire, & ad nuptias transire.

14 Ad argum. nu.9. proposita resp. Ad primum dic æquiparari quoad matrimonij dissolutionem, non autem quoad ius, quod id competit. Ad confirmat. constat ex dictis disp. præced. num.17. vbi probauimus non esse traditionem quoad castitatem seruandam. Ad 2. constat ex dictis disput. præced. num.5. vbi solo iure Ecclesiastico annecti probaui. Ad argumentum & confirm. secundæ sententiæ proposita n.10. dic euidenter concludere, si id votum esset verè & per se solemne, instar voti professionis. At est tantum per accidens solemne: atque adeo nec id votum habet ex se dirimere.

DISPVTATIO XXIX.

An ordo sacer, per vim vel metum assumptus, obliget ad castitatem, ac proinde dirimat matrimonium postea initum?

SVMMARIVM.

Quando est vis præcisa ad nil obligat, nec impedit matr. n.1.
Coniugatus metu ordinatus an possit vti coniugio? n.2.
An metu ordinatus nolens vti ordine, gaudeat priuilegio clericali? n.3.
An non coniugatus recipiens ordinem sacrum ob metum viri constantis, teneatur continere? Refertur quædam sent. n.4.
Sententia Authoris, n.5.
Potest hic matr. contrahere absque dispensatione, num.6.
Nec tenetur hic ad recitandum officium diuinum, n.7.
Quid, si metus non fuit cadens in virum constantem? n.8.
Quid, si postea ratificet verbo vel facto, vtens in ordine accepto? n 9.
Quid, si iusto prælati præcepto compulsus est ad ordines? n.10.
Soluuntur argumenta. Et explicatur regula, Accessorium, de reg. iuris in 6. num.11.

CONstat inter omnes, ordinem vi præcisa assumptum ad nil prorsus obligare. Quia cùm desideretur voluntas non valet ordo, nec character recipitur, vt constat ex *c. Maiores, de baptismo.* Quare tota difficultas est quando est solius metus, in quo casu adest voluntas, & valet ordo, imprimitque characterem, vt constat ex *eod. c.* Maiores, & fatentur omnes vtriusque sententiæ DD. 1

2. Constat inter omnes, eum qui post matrim. metu viri constantis recipit ordinem sacrum, non teneri continere quoad vsum illius matrimonij, sed posse illo liberè vti, ac si ordinem non accepisset, quod rationi consentaneum minimè sit, eum iure vtendi matrimonio inito priuari, qui non sua sponte, sed metu graui compulsus ad ordines ascendit. Et ita fatentur omnes DD. contrariæ sententiæ referendi num.4. Et id est verum, quamuis matrimonium consummatum non sit, vt fatetur Abbas *c. Maiores, §. vlt. n.7. de baptismo.* Imò habet verum, quamuis vxor continere vellet, vt bene docent Goffred. *sum. tit. de ætat. & qualit. ordinand. n.11.* Hostiens. *sum. eo tit. nu 5. vers. Sed nunquid conditionaliter.* Nec audiendus est *Author sum.* Armillæ, *verb. Ordo nu.14.* dicens hunc teneri continere, si vxor velit. 2

3. Qui metu ordinatus est, dato illum non teneri ad ordinem & ad castitatem, constat non frui priuilegiis clericalibus, si continere nolit. Æquum enim non est, vt qui opus sentire recusat, sentiat commodum. Contra *regul. Qui sentit, de regul. iuris in 6.* Ita docent *gloss. c. Vbi, d.74. verb. Honorem,* Host. *c. Maiores, §. vlt. n.38. super verb. Conditionaliter, de baptis. & ibi* Card. *n.1.q.1.* Azor. *l.13. instit. moralium, c.14.q.8.* At vtetur iis priuilegiis, dum non transit ad actum contrarium, vt in simili habetur *c. Quisquis, d.84.* & tradunt Goffr. *& Hostiens. n. præc. fine allegati.* Vnde si ante ordines susceptos esset coniugatus, & vxor vellet continere, ipse autem nolit, non gaudebit priuilegiis clericalibus. Quod cum sibi liberum sit vti matrimonio, aut ab vsu se abstinere eligat vti: quod castitati annexæ ordini aduersatur. At si ipsa nolit, ipse autem eligat, in quantum sibi per matrimonij leges permittitur, continere, nimirum, non petendo debitum, & obliget se ad castitatem, ac clericorum more viuat, gaudebit priuilegiis clericalibus: iuxta *c. Multorum, 27.q.1.* Ita docent Goffredus *& Hostiens. n. præced. fine allegati.* D. Ant. *3 p. tit.14.c.16. fine.* Rosella *Ordo 3. nu.7.* Supplementum *sum. Pisanæ, verb. Ordinatus, 1. num.7.* Albericus *in suo dictionario, lit O. verb. Ordinatus, 1. vers. Vtrum coactè ordinatus,* Sylu. *Ordo 4. q.1. dict.2.* Tabien. *Ordo 2. fin.* Quod intellige cum Alberico Supplementum *sum.* Pisanæ, Syluestro *ibid.* nimirum, hunc debere frui priuilegiis clericalibus, si non sit bigamus, & tunc non omnibus, sed solis iis, quibus fruuntur cæteri 3

& tunc non omnibus, sed solis iis, quibus fruuntur cæteri clerici coniugati cum vnica & virgine: iuxta *c. vn. de clericis coniugatis in 6.* De quibus nos agemus infra, in hoc eodem impedimento voti & ordinis.

4 Difficultas autem est, an ordo metu assumptus ita obliget ad continentiam, vt initiatus non sit matrimonio iunctus, teneatur prorsus continere, nec validè possit matrim. inire: si vero sit coniugatus, non possit eo matrim. soluto ad aliud migrare, sed teneatur omnino continere, dempto illius matrimonij præcedentis vsu? Quidam (& valde probabiliter) affirmant obligare eum ordinem ad continentiam, & matrim. postea initum esse irritum. Ducitur hæc sententia. Quod sic ordinatus characterem ordinis recipiat, cui annexa est castitas. Cum igitur accessorium sequatur naturam principalis, *regul. Accessorium 42. de regul. iur. in 6.* ac principale valeat, valebit quoque accessoria ad castitatem obligatio. Et confirmat. quia cum Ecclesia adiunxerit votum continentiæ ordini sacro, de prædicto voto debet iudicari, iuxta terminos ordinis, cui fuit adiectum, *l. Greg. ff. de legat. 1. l. Peculium, ff. de legat. 2.* Et pulchrè tradunt Bart. *l. Si conuenerit, la 2. §. Si nuda, n. 2. ff. de pign. act.* Bald. *Etiam, n. 4. C. de iure do: ium,* docentes adiectum alicui rei diiudicandum esse secundum illius rei terminos. Sicut ergo de natura ordinis est, vt ad characteris illius impressioné sufficiat voluntas coacta metu, etiam voluntas debet sufficere ad votum continentiæ, quod ab ordine pendet: alioquin plus requireretur in accessorio, quam in principali. Secundo metu baptizatus compellitur seruare fidem ac reliquas Ecclesiæ leges, eo quod characterem recipiat. *c. de Iudæis, d. 45.* quod ex Conc. Tolet. 5. *c. 56.* At vt fides & lex Christiana comitantur characteré baptismi, ita castitas ordinis characterem. Tandem, quia cum voluntas metu exorta, voluntas sit. *c. Merito 15. q. 1.* is qui metu initiatus est, voluntariè id fecit: æquum igitur est, vt ad castitatem teneatur. Et confirm. ex Conc. Tolet. 8. ibi: *Quicunque (etiam inuiti) ad Ecclesiasticarum officia dignitatum assumantur, deserere quam semel receperunt gratiam donumque nequaquam audeant. Si verò ad coniugia moresque sæculi redire attentauerint, omni Ecclesiast. dignitate priuentur, & apostatæ habeantur,* & Ideò hanc sent. tuentur Goffred. & Hostiens. vbi eos n. 2. fine retuli, Ioan. Andr. *c. Maiores, in fine, de bapt.* vbi Ant. *§ vlt. n. 7.* Abb. *eodem §. num. 7.* Card. *clem. fin. in fine, de ætat. & qual.* Alb. *in suo dictionar. lit. O. verb. Ordinatus. 1. versic. Vtrum coactè ordinatus.* Raymund. *in summ. t. de ætat. & qual. ord.* Lex *reg. 32. t. 6. par. 1. & ibi* Montalu. *in fin.* Sylu. *Ordo 4. q. 1. dict. 2.* Suppl. *sum.* Pisanæ *verb. Ordinatus 1. n. 6.* Tabiena *Ordo 2. fi.* Armilla *verb. ordo n. 14.* Roia *in nouiss. p. 1. decis. 560. n. 7. & seqq.* Gaeta *repetit. c. Ad limina, 30. q. 1. §. 3. q. 19. n. 96.* Et ex Theologis, Palud. *4. d. 38. q. 3. a. 4. concl. 6. n. 28.* D. Ant. *3. p. tit. 14. c. 16. in fin.* Sotus *lib. 7. de iust. q. 2. a. 5. in sol. ad argumentum vltimum.*

5 Cæterùm probabilius censeo, sic initiatum nullo iure cogi continentiam seruare, quando metus fuit in virum constantem cadens. 1. quia castitas perfecta & integra est res voti, non præcepti, *c. Integritas, 32. q. 1.* nec continentia debetur, nisi voluntariè assumpta, *c. Ante triennium, d. 31. & c. Præsens, 20. q. 3.* Secundo, quod ordo sacer non obliget ex natura rei ad castitatem, sed ratione voti ex Ecclesiæ constitutione adiuncti (vt probauimus disp. 27. n. 2. & 10.) votum autem expressum, nedum tacitum, quale ordini inest, irritum est, si ob metum viri constantis emittatur. *c. Perlatum, & c. Cum dilectus, de his quæ vi.* Et confirm. quia licet constitutio Ecclesiæ astringat ad castitatem initiatú sacro ordine, quando sponte illum suscipiens noluit vouere, vel à voto ratione ignorantiæ excusaretur. Ad id procedit, quod sponte sua ordines susceperit, ac priuilegiis clericalibus frui elegerit. Quippe rationi consentaneum est, vt onera quoque annexa subeat: vt qui sentit commodum, sentiat & onus, *regula, Qui sentit, 55. de regul. iur. in 6.* Quæ ratio in coactè suscipiente ordines deficit, cùm non sponte ad ordines ascenderit, nec subinde affectum habuerit priuilegiis clericalibus fruendi. Secundo, quia constitutio Ecclesiæ non obligat clericos directè ad castitatem, sed ad castitatis votum emittendum. Quare qui votum illud castitatis in susceptione ordinis sacri tacitè emittit, ex solo voto ad eam tenetur: (vt probaui disput. 27. num. 14.) & solum obligat constitutio Ecclesiæ, quando hic initiatus votum non emisit (vt ibidem probaui.) At hic cùm in susceptione ordinis non habuerit voluntatem contrarium, verè votum annexum ordini tacitè emisit, instar aliorum clericorum. Cum ergo ex voto non manserit obligatus, irritante illud eadem Ecclesia ratione metus, nulla ratione manebit obligatus. Tertiò, quia ius id seruant in metu gestis, vt ea quæ facilè reparari, & ad pristinum statum restitui ope iudicis nequeunt, omnino casset: ne destituatur remedio iniuriosum metum passus. Atque ob eam rationem matrimonium metui initum irritauit: quod semel contractum dissolui à iudice nequeat, at cùm cæteri contractus irritari facile possint à iudice, eos metu initos non irritauit, sed à iudice rescindendos reliquit (vt probaui l. 4. disp. 8. n. 4.) Cùm ergo obligatio ad castitatem ordini sacro annexa, vbi semel contracta fuerit, ope iudicis dissolui nequeat, æquuum est vt Ecclesia eam obligationem irritarit. Tandem, quia si coniugatus nullo modo tenetur ad castitatem respectu illius matrim.) vt num. 2. diximus omnes fateri:) cur non coniugatus ad castitatem est compellendus? Si enim hic compellendus esset, pariter coniugatus obligandus esset ad ex parte sua continendum, non petendo debitum. Cùm susceptio ordinis fuerit in vtroque voluntaria ea coacta voluntate: & vbi esset libera voluntas, teneretur coniugatus ad ordines promotus non petere. Et ideo hanc sententiam amplectuntur *glossa c. Vbi, verb. Honorem, d. 74. & ibi* Hugo, & Archid. *in fin. & Domin. ibi fin. gloss. 1.* Maiores *§. vlt. verb. Conditionaliter, in fine, de baptismo, & ibi* Host. *n. 38 verb. Conditionaliter, & ibi* Hier. *n. 7. fi.* Calderinus *t. Qui cler. vel vou: consil. vn. fi.* Imola *c. Ioann. n. 21. de cler. coniu. & c. Sacris, n. 7. de his quæ vi.* Card. *d. c. Maiores, §. vlt. n. 1. q. 1.* Astens. *sum. 2 p. l. 6. t. 2. a. 4. q. 2. fin.* Ioan. de Friburgo *sum. confess. tit. de ætat. & qualit. ordinand. q. 50. & 51.* Petr. Rauennas *in compendio iuris canonici, tit. de baptismo.* Rosel. *Ordo 3. n. 6.* Angelus *Ordo 3. n. fi.* Rota *in nouissimis, p. 1. decis. 561. n. 1 fin. & in seqq. & in fin.* concludit stylum curiæ hanc sententiam approbare, Præpos. *d. 74. in summ. n. 2. &* Turrec. *ibi, in summa, a. 2. ad fin.* Nau. *lib. 1. cons. tit. de his quæ vi, in priori edit. consil. 2. n. 4. & seqq. & cons. 3. n. 2. & cons. 4. n. 1. in posteriori edit. consil. 4. n. 4. & seqq. & consil. 2. n. 1. & 3. & cons. 5. n. 2. & summa latin. c. 12. n. 51 ad finem, & n. 52.* Greg. Lop. *l. 52. verb. Que le tomara, tit. 6. p. 1.* Barth. Mogolliõ *tractatu de his quæ vi c. 8. §. 1. n. 13.* & refert *num. 5.* tribus sententiis se obtinuisse in iudicio hunc non teneri continere. Et hoc forte est, quod voluerunt dicere, Rebuff. *in concordatis, rubr. de regia ad prælaturas nominatio facienda §... verb. Sponte. &* Barbatius *cons. 60. n. 5. & 6. vol. 1.* vbi docent ordinem metu assumptum esse ipso iure nullum, sicut & professionem, fortè enim intelligunt quoad obligationem ad continendum, aliàs falsa prorsus esset eorum sententia. Et ex Theologis, videtur clare idem tenere Ricard. *4. d. 25. a. 4. q. 2. ad 3.* vbi ait continentiam non esse annexam ordini sacro, nisi quoad eos, qui voluntariè illum suscipiunt. Et tenent Maioris *4. c. 24. q. 2. in solut. ad 5.* Sotus *4. d. 25. q. 1. a. 2. ad 3. versic. Hinc autem emergit* Enr. *l. 10. de sacram. ordin. c. 14. n. 3. & lib. 12. de matrim. c. 5. n. 9. in comment. lit. Q.* Azor *lib. 13. instit. mor. c. 14. q. 8.* Viuald. *cand. sacram. 1. p.* vbi de sacram. ordinis, *n. 26.* Petr. de Ledesm. *de sacrm.* vbi de sacramento ordin. *c. 6. diffic. 3. dict. 2.* Manuel. *1. t. sum. 2. edit. c. 224. num. 5. & 2. tom. c. 96. n. 4 concl. 4.* Emm. Sa *sum. verb. Ordo n. 24.* Barth. de Ledesm. *de Sacram. ord. dub. 14. col. 4. §. Annotare hic oportet.* Vega *2. tom. sum. c. 57. casu 6.*

Hine infertur, posse hunc licitè matrim. contrahere. 6
Quia sola obligatio ad castitatem ordinis annexa posset obstaculo esse: at non tenetur continere. Et ita credo esse de mente omnium DD. quos num. præcedenti retuli. Quam

Quamuis Petr. de Ledesm. *ibi relatus* dicat hoc non inferri ex illa sententia. Et in propriis terminis ita docent, Imola c. Ioan *n. 21. de cleric. coniug.* Nauarrus *sum. latin. c. 22. n. 52. & l. 1. consil. tit. de his quæ vi in priori edit. consil. 4. n. 3. in posteriori* autem, *consil. 2. n. 3.* Turrecr. Greg. Lopez. Azor. Balih. Mogolon. Vegan. *praeced. allegati.* Enriq. *lib. 10. de sacram. ordin. c. 14. n. 3.* Manuel. *1. tom. summ. 2. edition. c. 224. n. 5.*

7 2 Deducitur, nec hunc nolentem vti ordine, teneri ad officium canonicum recitandum. Quod id sit onus adiunctum ordini sponte assumpto, sicut & onus continentiæ seruandæ: & ita docent Nauar. *sum. Latina, c. 22. n. 51. ad finem.* Viuald. & Emmanuel Sa *allegati n. 5. ad finem.*

8 Imò nec tenetur hic continere, quamuis metus non sit cadens in virum constantem, modo sit talis, vt præ timore illo initiatus esset, eóque secluso nullatenus initiandus. Ita Nau. *lib. 1. consil. t. De his quæ vi, in priori edit. consil. 4. n. 4. in posteriori. consil. 5. n. 4.* & potest probari, nam multi sentiunt matrimonium si mili metu initum, esse in foro conscientiæ nullum. Quos retuli lib. 4. disp. 17. n. 2. & dixi ibi n. 4. id esse probabile: & ita censeo esse probabile. At probabilius est oppositum, (vt ibi retuli multos id tenentes n. 3. & dixi probabilius n. 4.) & ibi probaui. Atque ita docent cæteri Authores relati hac disp. n. 5.

9 Id tamen monuerim, si metu quantumuis graui initiatus, postea ratificet verbo aut facto, semel vtens ordine accepto, idque sine coactione aliqua in posterum non esse sibi integrum resilire: sed teneri continere, instar aliorum clericorũ, qui sponte ad ordines assumpti sunt. Quod per illam liberam ratificationem elegerit in ordine permanere, ac proinde ad eius onera ex tunc obligabitur. Sicut etiam professio tacita inducitur faciendo propria professis, *cap. Vidua, de regul.* Et sic docent Hostiens. c. Maiores, § *vlt. n. 38 super verb. Conditionaliter, de baptis. & ibi* Ant. *n. 8.* Ioan. Andr. *in fine.* Henricus *n. 7. fin.* Quod intellige, si sciens & prudens exerceat, secus si per errorem, quo se ad ordinis obseruantiam astrictum existimet: tunc enim non censetur ratificare. Quod numquam fit ratificatio actus nulli, dum ignoratur actum fuisse nullum, (vt probaui lib. 1. disp. 16. num. 7.) Et ita docent Nau. *l. 1. consil. t. de his, quæ vi, in priori editione, consil. 2. num. 8. & 9. in posteriori, consil. 4. n. 8. & 9.* Manuel. *1. tom. sum. 2. edit. c. 224. n. 5.* Vega *2. tom. sum. c. 57. casu 6.*

10 Tandem prædicta de iniusta compulsione accipienda sunt. Si enim vrgente necessitate compellat prælatus iusto præcepto ad ordines assumendos, sic compulsus tenetur ad continentiam, & ad cœtera ordinis onera. Cùm nullam iniuriam passus sit. Quod bene docet Enriquez *lib. 10. de sacramento ordinis c. 14. n. 3. commento littera Y.*

11 Ad argumenta n. 1. proposita resp. Ad 1. & confirm. dic, accessorium sequi naturam principalis, & connexa diiudicari iuxta terminos eorum quibus connectuntur, quando sunt essentialiter connexa, & secundum necessariam consequentiam, ac proinde indiuidua: secus quando solo iure humano coniuncta sunt, vt annectitur castitas ordini. Quare per metum, qui humana rescindit & non diuina, licet non impediatur essentia sacramenti ordinis, quod diuinum est, impediatur tamen coniunctio continentiæ, quæ est humana. Vel 2. dic eam regulam intelligi, vbi in accessorio non reperitur dispositio specialis, vt bene explicat Dynus *in eadem regul. Accessorium, n. 2.* At reperitur dispositio specialis annullans votum metu emissum, *c. Perlatum, & c. Cum dilectus, de his quæ vi.* Ex voto autem accessorio ordini debebat consurgere obligatio ad continentiam, vt n. 5. probauimus. Vel tertiò dic, intelligi, quando in principali, & accessorio, ac connexis reperitur eadem ratio, vt bene docent Abbas *c. Debitore, n. 2. de iureiur. & ibi* Imola *num. 5.* Felinus *num. 3.* Rota *in 1. tom. in nouissimis decision. 561. n. 13.* Et constat ex *eo c. Debitores,* vbi valet iuramentum accessorium promissioni soluendi vsuras: cùm tamen principalis promissio sit irrita. Quod ratio diuinæ reuerentiæ, quæ seruare iuramentum compellit, minimè in simplici promissione repetiatur. At non ea eadem ratio in characteris ordinis impressione, & in voto continentiæ annexo. Nam ad illam sat est in adulto quæcumque voluntas, imo & sola voluntas Ecclesiæ in infante. Hoc autem liberam voluntatem desiderat. Ad 2. dic disparem esse rationem, quia baptismus non est tam propriè votum, quàm religionis professio, quæ ab Ecclesia irritari nequit, & qualicunque in adulto voluntate contenta est: & in infanti sola Ecclesiæ voluntate: & ideo ex mera natura Sacramenti nascitur obligatio religionis. Quod in voto ordini annexo non inuenitur. Quare professio religionis est iure diuino annexa baptismo, at continentia soli Ecclesiastico annectitur ordini. Ad vltimum fateor fuisse voluntarium votum: at petit, amplius vt valeat, spontaneam ac liberam voluntatem. Ad confirmationem dic, illud concilium intelligendum de iis, qui postea liberè ratificarunt ordinem. Iuxta tradita numero nono, vel sequutum fuisse priorem opinionem valdè probabilem. Nec ei fidem habere cogimur: quod sit prouinciale.

DISPVTATIO XXX.

An sacer ordo ante rationis vsum, aut post eum, ante pubertatem tamen assumptus, obliget ad continentiam, ac irritet matrimonium subsequens?

SVMMARIVM.

Circa infantem, refertur duplex sententia, n. 1. & 2.
Proponitur sententia Authoris, 3.
An possit matrim. inire, possitque Ecclesia illum ad matrimonium inhabilem reddere? 4
Quando possit resilire, & an resiliens maneat suspensus, nec gaudeat priuilegiis clericalibus? 5.
An ordinatus post vsum rationis, ante pubertatem tamen, teneatur continere? Refertur duplex sent. n. 6. & 7.
Sententia Authoris, 8.
An possit hic matrimonium contrahere? 9.
Quota ætate possit resilire? 10.
An sit necessariò interrogandus an velit in ordine permanere, vt censeatur ratificare? 11
An teneatur recitare officiũ, licet ante tempus legitimum ratificet? 12.
An si post pubertatem ratificet, vel vtatur ordine, possit resilire, & quid desideretur, vt ratificet? 13.
An possit bis vti ordine suscepto? 14.

Dvplex petitur difficultas: altera, de ordine sacro suscepto ante rationis vsum: altera verò, de suscepto postea, ante pubertatem tamen. Circa priorem difficultatem quidam censet ordinatum ante rationis vsum teneri continere, quod verum characterem suscipiat. Sicut de metu ordinato asserunt multi ducti eadem ratione, quos retuli disp præced. n. 4. & ita docent Palud. *4. d. 37. q. 1. a. 1. num. 14.* Supplem. Gabriel. *4. d. 25. q. 1. art. 2. concl. 8.* D. Anton. *3 p. tit. 1. c. 3. in fine secunda conclusionis:* subditque matrimonium postea contractum non valere. Ledesma *2. part. 4. q. 55. a. 4. paulo post principium.* Gaëta *repetitione 6. Ad limina. 30. q. 1. §. 4. q. 194. n. 465.* Et clarè sentit hanc sententiam esse probabilem. Ricard. *l. 4. dist. 25. art. 4. q. 2. ad 3.* vtramque enim retulit sententiam, & neutram definiuit. Et vtramque partem ponit vt probabilem Celaia *4. d. 25. q. 3 §. Contra opinionem arguitur.* 1

Aliis placet hunc non teneri continere: at non certum illis est an possit matrimonium inire. Sic Angles dicens esse probabile, esse inhabilem ad matrimonium, Floribus *1. p.* vbi de sacram. ord. *vn. a. 4. diffic. 1.* Petrus de Ledes. *de Sacramentis.* vbi de Sacram. ord. *c. 6. diffic. 1. col. 6. post 3. dictum §.* Aesta duda. Et reddit rationem, quia licèt non ligetur voto, potuit statuto Ecclesiæ inhabilis reddi ad matrimonium. 2

Verum omnino dicendum est, hunc nulla ratione astringi ad continentiam. Constat ex dictis disp. præced. n. 5. vbi latè probauimus, metu graui ordinatum non teneri continere: quod licèt voluntas adfuerit, non fuit libera: nedum ante vsum rationis initiatum, in quo nulla prorsus fuit voluntas. Et argumenta contraria soluta sunt dispu 3

disput. præc. num. vlt. Et ideo hanc partem sustinent omnes quos nu. 8. referam, dicentes etiam ordinatum post vsum rationis, ante pubertatem tamen non teneri continere. Et vltra eos, docent *gloss. c. Pueri, verb. Ad sacros, el* 1. *q.* 1. Host. *summ. de temp. ordinatio.* §. *Sed & præter reg. n.* 11. *vers. Plus notat.* Paul. *clem. vn. de consang. & ibi* Card. *n.* 1 *opposit.* 7. Sylu. *Matr.* 8. *q.* 12. *dict.* 2. Nau. *l.* 1. *consil. t. de his quæ vi, in priori edit. cons.* 2. *n.* 4. *in posteriori cons.* 4. *n.* 4. Rota *in nouiss. p.* 1. *decis.* 561. *n.* 6 Ant. Cuc. *l.* 5. *instit. maiorum t.* 12. *n.* 121. Gaëta *repetit. c. Ad limina,* 30. *q.* 1. §. 3. *q.* 12. *n.* 55. Mogollon *tractatu de his, quæ vi, c.* 8. §. 2. *n.* 23. Et ex Theologis Maior. 4. *d.* 24. *q.* 2. *arg.* 5. Pal. 4. *d.* 25. *q.* 3. *a.* 1. *n.* 10. Richar. 4. *d.* 37. *a.* 1. *q.* 2. *corp.* Almain. 4. *d.* 25. *q. vn. & ibi* Sot. *q.* 1. *a.* 2. *circa solut. ad* 2. *post* 3. *concl. vers. Quod si roges, & l.* 7. *de iust. q.* 2. *a.* 5. *ad vlt.* Palac. 4. *d.* 25. *disp.* 1. *col.* 10. *vers. Porro occinet aliquis.* Entiq. *l.* 10. *de sacr. ordin. c.* 14. *n.* 3. *& l.* 12. *de matr. c.* 5. *n.* 9. *in commento. lit. Q.* Azot *lib.* 13. *institutionum moral. c.* 24. *q.* 9. Manuel 2. *to. sum.* 2. *edit. c.* 96. *n.* 4. *concl.* 4. Viual. *candel. sacram.* 1 *p. vbi de sacram. ordinis, n.* 25. Batth. à Ledesm. *de sacram. ordin. dub.* 14. *col.* 2. Vega 2. *to. sum. cap.* 57. *casu* 7.

4 Hinc infertur contra Authores num. 2. allegatos, posse hunc liberè, si ordine vti nolit, ad matrimonium transire. Quia sola castitas ordini annexa poterat impedire, at nulla ratione tenetur ad castitatem. Constat etiam ex dictis disp. præc. n. 6. vbi multis Doctoribus allegatis probauimus idem de ordinato per metum. Idem etiam constabit in hac disp. n. 9. vbi referam Authores hoc asserentes de ordinato post vsum rationis, ante pubertatem tamen. Et ita docent, Paulus, Card. Sotus *vtroque loco.* Entiq. *vtroque loco,* Gaëta, Azor. Manuel, Viualdus, Mogollon, *n. præc. allegati.* Nec verum est, quod dixit Petrus de Ledesm. *n.* 1. *relatus,* nimirum, posse Ecclesiam reddere inhabiles ad matrimonium, initiatos ordine sacro ante rationis vsum. Quia potuit Ecclesia id imponere ordinatis propria voluntate: & nulla alia ratione eos ad ordines admittere. Quia cùm voluntariè promoueantur ad ordinum dignitatem, voluntariè subinde ad castitatem obligantur: ad quam nullum inuitum potest Ecclesia cogere. Quamobrem (vt disp. seq. nu. 4. probauimus) potest Ecclesia statuere, ne in posterum quispiam minoribus ordinibus initietur, nisi promissa castitate: at iam initiatis id onus imponere nequit, ne inuiti cogantur ad continentiam. Cùm ergo infans absque omni prorsus voluntate sit ordine sacro insignitus, caret Ecclesia potestate ipsum inuitum ad continentiam compellendi, reddens ipsum matrimonij incapacem.

5 2. Infertur, infanti sic ordinato, dum fuerit sui compos, dandam esse optionem, velit ne in ordine permanere, an resilire. Quod si velit permanere, iam voto castitatis manebit ligatus: si autem resilire eligat, manebit suspensus vsu ordinis. Sic Sotus, Enriquez, Azor, Manuel Vega *num. præced. allegati.* Dicat autem eam optionem dandam cùm peruenerit ad vsum rationis. At de hoc dicemus n. 10. An verò fruatur priuilegio clericali? dic idem quod dixi de metu ordinato nolenti in ordine permanere. disp. præced. num. 3.

6 Circa posteriorem autem difficultatem, est grauius dubium de ordinato post rationis vsum, ante pubertatem tamen, num continere teneatur? Qua in re triplex est sent. Prima ait eum teneri continere, quia libera voluntate ad ordinem sacrum est promotus. Quare non est cur à voto annexo excusetur. Ita docent *gloss. c. Pueri, verb. Ad sacros, el* 1. 1. *q.* 1. *& c. vn. verb. Discretionis, de clerico per saltum promoto.* vbi Ant. *n.* 4. *fin.* Card. *n.* 2. *q.* 1. *in fin.* Bonif. *clem fin. n.* 26. *&* 27. *de ætat. & qual.* Alexan. Carter. *l.* 2. *de sponsal. c.* 3. Sotus *l.* 7. *de iust. q.* 2. *art.* 5. *ad vltimum:* explicatque quando, dum initiatus est, attigerat x. aut x11. annum, & forsan v111. Vega 2 *to. sum. c.* 57. *casu* 7.

7 II. Sententia distinguit, si impubes ille sit doli capax, cogetur continere; secus verò non. Quia in matrimonio carnali, malitia supplet ætatem, *c. De illis, de desponsat. impub.* cur ergo non in hoc spirituali matrim. Ita docet Imola *c. Ioannes n.* 22. *de cler. coniug.*

III. Sententia (quam probabiliorem credo) ait non 8 teneri continere, nisi adeptus pubertatem ratificet. Ducitur, quoniam votum solemne expressum in religione approbata, ante pubertatem emissum, nisi post pubertatem ratificetur, non obligat *c.* 1. *& c. illud,* 20. *q.* 1. *& cap. Ad nostram, de regul.* Ergo nec votum solemne tacitum emissum in sacri ordinis susceptione. Dices hoc votum solemne non tantæ esse efficaciæ, cùm non sit per se & ex natura rei solemne. Id fateor, at verè constituit in statu iure Ecclesiastico incompatibili cum matrimonio; & quamuis Pontifex possit dispensare, at summa cum difficultate dispensabit, & propter causam valde publicam: quare non est credendum velle Ecclesiam voto tanti momenti alligari puerum impuberem. Quamuis enim votis simplicibus ligari possit, at facillimo negotio illi ætati consulitur; cùm possint omnia illa impuberum vota à parentibus vel tutoribus, absque causa aliqua irritari. Et ideò hanc sent. sustinent Calder. *c. Qui clerici, vel vou. conf. vn. ad fi.* Innoc. *c vel non est compos, n.* 1. *de temp. ordin. Et ibi* Host. *super verb. Vsque ad ætatem, n.* 7. Ioan. And. *c. vn. n.* 5. *de clerico per saltum promoto.* vbi Abbas *n.* 3. Anch. *n.* 8. Henricus *n.* 12. *& duobus seqq.* Hugo *c. Subdiaconus.* 77. *de* Archid. *c. Pueri, n. vn. q.* 1. Imol. *clem. fi. n.* 9. *de ætat. & qual.* Reb. *praxi benef. reg. de clericis ad sacros ord malè promotis, gl.* 1. *n.* 10. Bern. Diaz *in sua practica canonica, in noua edit c.* 26. *nu.* 4. Maiolus *l.* 1. *de irreg c.* 30. *n.* 6. Gaëta *rep. c. Ad limina* 30. *q.* 1. § 3. *q.* 12. *n.* 55. Imo hodie cum votum expressum solemne professionis non valeat vsque ad xv1. annum completum: iuxta Trid. *sess.* 25. *de regul. c.* 15. idem dicendum erit iuxta hanc sententiam de initiato ordinibus sacris ante xv1. annum, nempe, eum non teneri continere. Quia ratio tradita ab hac sententia prorsus militat in hoc casu.

Hinc infertur, integrum esse huic, matrimonium inire, si nolit in ordine perseuerare. Quia ad nullam continentiæ legem obligatur. Ita Innoc. Host. Io. Andr. Anch. Henricus, Rebuffus, Bernardus Diaz, *n. præced. allegati.* 9

Sed rogabis, quamdiu possit resilire? Respondeo, si amplectatur sententia asserens ordinatum post vsum rationis teneri continere, non autem antea ordinatum: est subinde dicendum futuram esse contradictionem post rationis vsum, ita vt si tunc ratificet, amplius resilire nequeat. Et ita docent Authores num. 5. allegati. At tertia nostra sententia, non posse eo voto ordini annexo quempiam obligari ante pubertatem, subinde dicendum est posse quandocumque ante pubertatem resilire, vel statim ac pubertatem adeptus est: ita vt si necesse sit ratificet, pubertatem adeptus. Et ita docent Innoc. Host. Ioan. And. Anch. Henric. *n.* 8. *allegati.* Gaëta *repetitione c. Ad limina* 30. *q.* 1. §. 3 *q.* 12. *n.* 61. & posse adueniente pubertate resilire docent etiam Abbas & Maiolus *n.* 8. *citati.* Et vtrumque etiam tradit Bernardus Diaz *practica canon. in noua edit. c.* 26. *nu.* 4. Imo hoc tempus contradicendi durat hodie vsque ad xv1. annum: & statim eo expleto. Quia ad professionis valorem hic annus successit, nouo iure Tridentini, pubertati, quæ olim ad professionem desiderabatur, vt notaui nu. 8. in fin. Sed rursus quæres, quamdiu post illud tempus resilire licebit, nempe, post pubertatem: (& hodie post xv1 annum.) Aliqui censent, illud statim, accipiendum esse metaphysicè. Quia *c. Ad nostram. de reg.* concedens triduum post pubertatem, loquitur in diuerso casu. Ita Card. *c. vnico, n.* 2. *q.* 1. *in fi. de clerico per saltum promoto.* Aliis verò placet dari triduum post pubertatem. Quia *c. Ad nostram, de regular.* conceditur triduum post pubertatem professis ante illam, vt nisi resipuerint intra id spatium, sed habitum professorum detulerint, non possint deinceps retrocedere. Ita Hostiens. Ioan. Andr. Anch. Bernardus Diaz, Maiolus: Gaëta *eisdem locis.* Cui sententiæ fauet, dici statim fieri, quod post triduum fit. Qua ratione dicti diximus l. 1. disp. 51. n. 14. impuberi, cui pubertatem adepto licitum est à sponsalibus resilire, concedi triduum post illam, & resilientem eo temporis spatio dici statim resilire. Sed diuersa profectò est ratio in sponsalibus. Quia sponsalia ante

pubertatem contracta, erant omnino valida, nec aliquam ratificationem desiderabant, sed tantum in fauorem teneræ ætatis & immaturi consilij ius concessit posse resilire statim post pubertatem. Atque ita si tunc non resiliat pubes, manent omnino firma & irreuocabilia. At professionis & ordinis sacri vota non erant antea valida, & indigebant ratificatione post legitimam ætatem, vt ex tunc valida esse inciperent. Quare si reuera is postea non ratificaret, non astringetur: & vbi ratificat, manet ligatus. Illud autem triduum deseruit præsumptioni fori externi, nam si intra illud post legitimam ætatem non reclamauerit, præsumetur ratificare, & ampliùs non audietur.

11 Nec ad hanc ratificationem efficiendam post legitimam ætatem, desideratur illum rogari, eligat ne in ordine permanere, an eo deserto ad nuptias transire. Quia nullus est textus id probans. Et quamuis id petant aliqui DD. *c. 1. de reg. in ratificanda profes.* diuersa tamen est ratio. Quia in ea nil validè gestum est: in hoc autem euentu ordo sacer validè susceptus est. Ita Innoc. *c. Vel non est compos n. 1. de tempor. ordinat.* Quamuis hæc ratio differentiæ displiceat Hostiensi, Ioan. And. & Anchar. vbi eos n. 8. retuli.

12 Hinc deducitur hunc non teneri ad recitandum officium canon. donec post legitimam ætatem ratificet ordinem. Sicut de metu ordinato diximus disput. præc. nu. 7. Quia sola characteris impressio, quæ ab Ecclesia irritari non potuit, valet vsque ad eam ratificationem. Et sicut hic non tenetur ad principale onus annexum ordini, quod est continentia: ita nec ad onera minùs principalia.

13 Quod si post legitimam ætatem verbo vel facto ratificet, nimirum vtendo ordine sacro, iam non erit integrum sibi resilire, vt diximus etiam disp. præced. num. 9. de ordinato per metum. Et intellige (vt ibi dixi) quando non per ignorantiam, qua se ad ordinem astringi credebat, eo vsus est.

14 Tandem hic ante legitimam ætatem initiatus ordine sacro, non poterit eo vti, donec ætatem iure ad ordines petitam nactus sit. Quamuis velit in ordine permanere. Est enim illius executione interim suspensus, *c. Vel non est compos, de tempor. ordin. & c. Ex ratione, de ætate, & qual.* vbi iam adeptus fuerit ætatem iure ad ordines præscriptam, si bona fide initiatus est, ita vt culpæ expers fuerit, poterit absque alia dispensatione vti ordine, quod iam impedimentum cessauit: & ratione ignorantiæ & bonæ fidei excusatus fuerit à suspensione lata *in Extrauag.* Pij II. aduersus eos, qui ante legitimam ætatem sacro ordine insigniuntur: secus si culpæ particeps fuerit.

DISPVTATIO XXXI.

Vtrùm prima tonsura, & quatuor ordines minores impediant matrimonium, ita vt culpa sit ab eis resilire ac matrimonium contrahere: aut saltem eos ordines recipere absque intentione ad superiores ascendendi?

SVMMARIVM.

Quot quæstiones disputandæ sint, n. 1.

An ordines minores impediant matrimonium? Refertur quædã sent. n. 2.

Proponitur vera sententia, n. 3.

An possit Ecclesia statuere vt initiati minoribus, aut in posterum initiandi sint ad matrim. inhabiles, perdantque priuilegium clericale, si continere nolint? Et explicatur c. De his, d. 28 n 4.

An teneatur voto initiatus ordinibus minoribus, existimans votum castitatis illis annexum dirimens subsequens matr n. 5.

Soluuntur argumenta. Et enodatur qualiter dictio taxatiua non excludat casus similes, n. 6.

An sit aliqualis culpa initiatos prima tonsura, aut minoribus ordinibus, deserto ordine matr. inire? Refertur duplex sententia nu. 7. & 8.

Licitum est ex causa iusta, quamuis ducant viduam, & explicatur c. Seriatum, dist. 32. n. 9.

Non est mortale absque causa recedere, etiam ducendo viduam: & dimittendo beneficium, 10.

Id est veniale, 11.

Quando cum vnica & virgine, etiam absque causa, nulla est culpa, 12.

Licet non solo facto, sed etiam verbo renunciare, ordinesque deserere minores, 13.

Soluuntur argumenta, n. 14.

An peccet mortaliter recipiens primam tonsuram aut ordines minores absque animo vlterius progrediendi? Refertur quædam sententia, 15.

Proponitur sententia Authoris, 16.

Quid, si recipiat solo animo declinandæ iurisdictionis secularis? 17.

Refutantur asserentes peccare Episcopos, qui ad ordines minores promouent eos, qui vlterius progredi non intendunt, 18.

An possit Episcopus petere iuramentum a pueris vel parentibus, antequam primam tonsuram conferat, num vlterius ascendendi animum habeant, 19.

Satisfit argumentis, n. 20.

TRiplex est quæstio, breuiter discutienda. Prima qualiter ordines minores impediant aut dirimant matrim. subsequens? Secunda. Qualis culpa sit ad matrimonium transire? Tertia, Qualis culpa sit ad illos promoueri absque animo vlterius ascendendi? 1

Quæstio I. An ordines minores impediant subsequens matrimonium? Quidam credunt tempore Apostolorum fuisse acolythum incapacem matrimonij, ducuntur ex *can. 27. Apostolorum,* ibi: *Qui ad clerum prouecti sunt præcipimus, vt si voluerint, vxorem accipiant, sed lectores & cantores tantummodo.* Et in *nouella constitutione Iustiniani collat. 4. sub tit. De nuptiis, §. Sed & si quis,* dicitur ne clericus vltra cantorem & lectorem nuptias contrahat. Et sic Theodorus Balsamon *in ea verba Can. 26. Apostolici,* ait ante ordines permissum esse omnibus matrimonio copulari, post ordines autem solis cantoribus & lectoribus. 2

Cæterum veritas est, ordines minores nullum prorsus impedimentum matrimonio præstare. Quia nullus est textus id interdicens, vt constabit num. 6. ex solutione contrariorum. Imo id expressè conceditur *c. Si quis eorum d. 32.* quod est 6. Synodo, *cap. 6. cap. Si qui vero, eadem d.* quod est ex D. Gregor. Pontifice, *& c. 1. de cleric. coniug.* Et ratio est, quia ordo suapte natura non repugnat matrimonio, sed voti solius annexi causa: (vt probauimus disp. 27. num. 5. & 10.) At Ecclesia solis ordinibus maioribus, qui sacri dicuntur, id castitatis votum annexuit, vt constat ex textibus eodem n. 10. allegatis. 3

Imo nec Ecclesiæ integrum est, iis qui hactenus ad ordines minores prouecti sunt, continentiæ legem indicere: caret enim potestate. Quoniam absque ea obligatione continentiæ sunt promoti. At continentia præcipi nequit, sed tantum suaderi, *c. Integritas 32. q. 1.* Deinde, quia esset obligare ad vitam longè arctiorem, contra notata *c. Gesta, dist. 74.* Id tandem probat *c. De his, d. 28.* quod ex Concil. Tolet. 2. desumptum est, ibi: *Quibus autem voluntas propria interrogationis tempore desiderium nubendi persuaserit, concessam ab Apostolo licentiam auferre non possumus.* Atque ita docent Turrect. *ibi nu. 7.* Sylu. *Matrimonium 8. qu. 12. ad fi.* Azor *l. 13. institutionum moralium c. 13. q. 4.* Posset tamen Ecclesia constituere ne in posterum ad primam tonsuram aut ordines minores promoueantur, nisi qui se voto castitatis solemni astrinxerint, sicut præcepit de ordinibus sacris. Quia non tam Ecclesiæ matrimonij ineundi potestatem auferret, quam ipsi suo facto ea se ipsos priuarent, eligentes sua sponte statum, cui id votum annexum est. Quare textus prædictus accipiendus est de iam ad ordines absque ea continentiæ lege promotis. Ita Baldus *l. Rescripta, n. 8. C. de precibus Imperat. offerendis.* Turrect. & Azor *eisdem locis.* Qui bene addit posse Ecclesiam hactenus initiatis præcipere castitatem, aut vt omni clericorum priuilegio careant. Sicut *c. vn. de cler. coniug. in 6.* statuit clericos ducentes vxorem bis, aut viduã, destitui omni priuilegio. 4

Quando autem recipiens ordines minores credebat illis annexum esse votum continentiæ solemne, perinde ac sacris: quidam censent illos recipientem eo errore, teneri voto continentiæ simplici: ac proinde teneri non inire matr. at si ineat, esse validum. Quia cùm in animo habuerit facto ipso vouere castitatem, ligabitur vtique voto: at non solemni, quamuis id intenderit. Quod in nullius potestate situm sit, votum solemnizare, nisi in religionis professione, aut vera ordinis sacri susceptione, *c. vn. de voto in 6.* Ita sentiunt Io. Andr. *c.* Ioannes, *de cler. coniug. n. 17. & ibi* Ant. *n. 13.* Anch. *n. 8. q. 2.* Card. *n. 7. q. 1.* Imo- 5

14 Ad argumenta n. 7. proposita respondetur. Ad 1. dic, non esse apostasiam ab ordine, qui constituit in statu perfecto, sed in dispositione & via ad illum, cum facultate retrocedendi: & potest vtique esse, & quotidie fit absque ordinis contemptu. Ad textum constat ex dictis, nu. 9. vbi illum explicui. Ad argumentum, num. 8. propositum, quatenus probat nunquam esse culpam venialem, eam retrocessionem absque causa factam, dic eam rationem probare non esse culpam ex se, at ex parte desertionis horum ordinum: ac potest inueniri culpa venialis leuitatis & inconstantiæ in bono incepto: vt num. 11. explicui: & dixit bene Syluest. *ibi allegatus.*

15 Quæstio vltima. Qualiter peccet recipiens primam tonsuram, aut ordines minores, sine animo vlterius ascendendi? Bañes 2.2.*q.*12.*a.*1 *pag.*674.§. *Sit vltima conclusio:* & multi ex discipulis D. Thom. censent esse culpã mortalem. Et quamuis Bañes *ibi* videatur non ita absolutè tradere eam sententiam, ait enim esse culpam mortalem, suscipere minores ordines cum animo retrocedendi ab illis, ea sola intentione vt interim gaudeat suscipiens priuilegiis clericalibus: at *col. seq.* §. *Sed est argumentum*, clarè sentit esse mortale recipere animo solo retrocedendi. Ducitur, quoniam nouitius tenetur bona fide religionem ingredi, vt experiatur an sibi conueniens sit: & delinqueret lethaliter, ingrediens animo retrocedendi. Quia Ecclesiastica iura concedunt initiatis ordinibus minoribus facultatem retrocedendi, non tamen vt possint animo retrocedendi suscipere. Sicut etiam contingit in nouitio.

16 I. tamen Conclusio sit. Qui initiatur prima tonsura, aut ordinibus minoribus, non tenetur animum ad sacros ordines ascendendi habere: quare absque ea intentione potest illis insigniri. Prob. quia nullo iure talis intentio petitur in initiando: nec Trid. *sess.*13. *de refor. c.*4. vbi conditiones initiandi his ordinibus explicuit, huius meminit. Deinde, quod Episcopus dispensare possit cum illegitimo ad ordines minores, *c.*1. *de filiis presbyt in* 6. qui tamen ad ordines sacros ascendere nequit, propter irregularitatem. Sic docent Nauar. *sum. Lat. c.*25.*n.*108. *&* Hisp. *c.*28. *add.*2. *ad n.*108. *c.*25. Aragon. 2.2.*q.*12.*a.*1. *dub.*1. Petr. de Ledes. *de sacram.* vbi de sacramento ordinis, *c.*7. *post.*3. *concl.*§. *De la primera corona, col.*20. *f.*842. Manuel 2. *tom. sum.*2. *edit. c.*17.*n.*2. *concl.*2. Veg. 2. *to sum. c.*57. *casu* 11. Quare si haberet animum retrocedendi determinatum, iudicanda esset ea voluntas sicut & ipsa retrocessio: & sicut retrocessio nunquam est culpa mortalis: (vt probaui n. 10.) sed aliquando venialis, & aliquando nulla, iuxta tradita n. 9. 11. & 12. Ita etiam ipsa voluntas culpa efficietur, aut illa vacabit. Non enim voluntas aliquid faciendi peior est ipso facto, imò ab ipso malitiam aut bonitatem accipit. Nec obstat solutio, quam tradit Bañes, nimirum, id verum esse: vbi eædem circumstantiæ concurrunt in voluntate & in facto, vt contingit in nouitio, qui non peccat resiliens, at reus esset culpæ mort. eo animo ingrediens. Sed hoc non obstat: quia teneretur probare malitiam specialem inueniri in volitione hac, quæ in ipso facto non reperiatur. Cuius contrarium probauimus: cùm nullo iure talis intentio permanendi in ordinum ministerio, & ad vlteriores ascendendi petatur. Nec est simile de nouitio, vt n. 20. probabimus, ostensa differentiæ ratione. Si autem suscipiens ordines minores anceps sit an vlterius progredietur, an potiùs resiliet, nullo modo peccat. Sicut nec religionem eo animo dubio ingrediens. Annus enim nouitiatus iure præscriptus, ad id conceditur, vt nouitius experiatur, firmétque permanendi voluntatem, aut resiliat.

17 II. Conclusio. Si ordines minores aut primam tonsuram accipiens, solum intendat declinare iurisdictionem fori secularis, nonnulla culpa est, quod deficiat recta intentio ordines suscipiendi. Imò eam esse mortalem existimant Petrus de Ledesma, Aragon, Manuel *citati nu praecedenti*, Bannes *relatus n.*15. Ducuntur, quod hic decipiat Ecclesiam in re graui. Et Episcopus illius intentionis conscius non posset eum absque peccato mortali ad ordines admittere. Contraueniret enim iusto Tridentini præcepto, *sess.*23. *c.*4. *de reform.* Quare Victoria *sum. de sacr. ordinis n.*140. dicit Episcopum irritantem prima tonsura eum, quem nouit recta intentione inseruiendi choro carere, peccare plus quam venialiter. At non video culpam mortalem. Quia nec finis est, mortalis, nec debiti finis peruersio culpam mortalem inducit: maximè in his ordinibus, quos non esse sacramenta, nec gratiam conferre, est probabilissimum. Nec Tridentin. aliquam ipsis initiandis in hac re obligationem imponit. Quare mitius loquutus est. Nauar. *c. quando Latinè c.*7.*n.*15. vbi tunc agnoscit peccatum mortale in suscipiente ordines minores, quando intentio mortalis est, nimirum, vt ordines sint sibi quasi occasio, & ansa liberè iniurias vlciscendi, aliosque offendendi, absque iudicij secularis timore subeundi.

Hic deducitur contra Barth. à Ledesm. *de sacram. ordin. dub.*5. *concl.*2. non peccare Episcopum conferentem ordines minores, aut primam tonsuram ei, qui non habet intentionem vlterius ascendendi. Quia nullo iure id sibi interdicitur, nec Trid. *sess.*23. *cap.*4. *de reform. & c. nullus, de temp. ord. in* 6. quibus ipse innititur, id probant. Nam Trid. eam intentionem in promouendo non petit, & *c. Nullus*, solùm decidit minores ordines non esse conferendos coniugatis, nisi ad ordines sacros aut religionem ascendere velint, casu quo eum ascensum iura permittunt. Vnde potius inde sumitur, argumento deducto à contrario sensu, eam intentionem in solutis minimè desiderari. Præterea, quia *c* 1. *de filiis presb. in* 6. conceditur Episcopo, vt ex dispensatione promoueat illegitimum ad ordines minores: quem tamen constat, nec posse ad superiores ascendere. 18

Verùm laude digni sunt Episcopi, qui primam tonsuram conferre nolunt pueris, nisi ipsi si adulti sint, aliàs eorum parentes, iurent, bona intentione ascendendi postea ad ordines sacros, se velle ordines minores, aut primam tonsuram. Quia sic adest bona intentio in ordines suscipienti: & non aufertur retrocedendi libertas. Ita Nau. *c. Quando Latinè, c.*7.*n.*17. *& c Si quando, de rescript. except.*13.*nu.*7. 19

Ad argum. n. 15. propositum resp. disparem esse rationem. Quia nouitius decipit in re graui religionem, à qua alimenta accipit, & cuius secreta & institutum ipsi panduntur, nec posset admitti, nisi cum animo, quantum in se est, perseuerandi. Quæ in initiato minoribus ordinibus non procedunt. 20

DISPVTATIO XXXII.

An sola coniugis licentia sufficiat ad professionem alterius coniugis post matrimonium consummatum, an potiùs vtriusque professio desideretur, aut salem votum continentiæ manentis in seculo?

SVMMARIVM.

*Quid exigatur, vt matrim. consummato alter coniux ad religionem transeat? Refertur quadam sententia, n.*1.

*Proponitur vera sententia num.*2.

An sit necessaria licentia Episcopi? & explicatur cap. Si vir *&* vxor 27.*q.*2.*n.*3.

*An desideretur coniugis iuuenis professio; an potius sat sit inclusio in monasterium ne vagetur: vt alter possit legitimè profiteri? n.*4. *& ibi, an sufficiat professio Equitum D. Ioannis.*

*Vtrum sat sit votum temporale castitatis coniugis senis in seculo? n.*5.

An id votum castitatis coniugis manentis in seculo, efficiatur solemne, eo ipso quod alter profitetur, ita vt post profitentis obitum nequeat valide manens in seculo matr. inire? Refertur duplex sent. n 6. *&* 7.

*Proponitur sententia authoris, & declaratur an si nondum matr. sit consummatum, statim ac alter profitetur, possit manens in seculo cum voto castitatis, valido matrim. copulari? n.*8.

*An sufficiat senem suspectum de incontinentia, votum castitatis emittere, vt alter profiteatur? Et quid hac in re distet inter iuuenem & senem? num.*9.

An sufficiat votum coniugis iuuenis in seculo, vbi ita honesta vita est, vt nulla incontinentiæ suspicio adsit? n 10.

An satis sit idem votum vxoris senis non suspectæ de incontinentia, sed de aliis praui moribus: & an tunc sit reuocandus vir professus vt ipsam cohibeat? n 11.

An

An coniug. senex manens in saeculo cum continentia voto, viuens turpiter, aut incontinenter, post alterius professionem, cogendus sit religionem ingredi? n. 12.

An coniux egressus ante professionem sit reddendus coniugi, de cuius licentia, voto castitatis emisso, ingressus fuerat: & id votum adhuc obliget manentem in saeculo, n. 13.

An volente coniugi ratam habere professionem coniugis sine sua licentia factam, opus sit ipsum quoque, si iuuenis sit, profiteri? an sat sit vt voueat castitatem: & quid, si hic viuat incontinenter? n. 14.

Qua aetate dicatur coniux senex, vt sufficiat votum castitatis ad alterius professionem? Refertur quaedam sent. n. 15.

Proponitur sent. Authoris: & explicatur qua aetate reddantur steriles senes, siue masculi siue foeminae n. 16.

An eadem aetas reddat senes, masculos & foeminas, quo ratione aetatis a ieiunio excusentur, & quae sit ea aetas? n. 17.

1 HActenus disputatum est, qualiter professio & ordo matrimonium praecedentia, illud dissoluant. Iam agendum est, qualiter matrimonio consummato superuenire possint. Nec sermo est habendus, quando matrimonium nondum consummatum est: aut quando alter in adulterium est lapsus: quod de priori quaestione egerim lib. 2. disp. 18. & sequentibus. De posteriori autem acturus sim lib. 10. disput. 10. & sequentibus. Quamobrem tantùm in praesenti discutiendum est, quando post matrimonium consummatum, altero coniuge non adulterante, liceat alteri ad religionem, ordines, Episcopatum, Cardinalatúmve transire. Et primò quidem de transitu ad religionem sermo erit, deinceps de transitu ad alia. Petit ergo disputatio praesens, quid exigatur vt licitè & secundum iuris canonici definitionem possit alter coniux de alterius licentia ad religionem transire? Qua in re Angelus *verb. Matrimonium*, 4. *n.* 8. dicit posse coniugem de licentia alterius ad religionem transire, quamuis manens in saeculo non voueat continentiam: ac proinde solam coniugis licentiam videtur petere. Quo fundamento duci possit, me prorsus latet: cùm id sit contra apertam iuris canonici definitionem (vt num. seq. ostendemus) Quare suspicor mentem eius solùm esse, id sufficere, vt valeat professio, quod verissimum esse disp. seq. dicemus.

2 Certissimum igitur est, vt sit licitus ingressus alterius coniugis post matrimonium consummatum religionem, minimè sufficere licentiam alterius manentis in saeculo, sed si manens in saeculo sit senex, & absque incontinentiae suspicione, desiderari vt votum castitatis emittat: si autem iuuenis, id non sufficere, sed opus esse vt pariter religionem ingrediatur. Habetur expresse de ingressu viri in religionem, *c. Cum sit, de conu. coniug.* ibi: *Prohibemus ne virum vel vxorē (nisi vterque ad religionē migrauerit) transire permittas Verū si ita vxor, senex est & sterilis, quod sine suspicione possit esse in saeculo, dissimulare poteris vt ea in saeculo remanente & castitatem promittē̄te, ad religionem transeat vir eiusdem.* Et idem definitur *c. Vxoratus, eod. tit.* Atque de Alterutrius coniugis ingressu deciditur idem *c. Ad Apostolicam. eo. t.* ibi: *Non est alter coniugum recipiendus ad obseruantiam regularem, nisi reliquus perpetuam continentiam repromittat, sed & vitā debet mutare: nisi fortè sit eius aetatis vt sine suspicione incontinentiae valeat in saeculo remanere.* Et iuxta horū textuum distinctionem debet intelligi *c. 1. eod. t.* vbi virum de monasterio reuocandum decernitur, nisi vxor ad religionem transierit, aut continentiam in saeculo vouerit, non enim alterutrum horum semper sufficit, sed cùm manens in saeculo est iuuenis, necessarius est vtriusque ingressus: si verò senex, satis est, vt in saeculo voueat continentiam. Prout alij textus expressere. Atque ita vniuersi Doctores in hoc conueniunt. Vel textus hic non agit de requisitis ad licitam professionem: sed vt professus non sit officio iudicis reuocandus, aut ad coniugis petitionem: ad quod satis est votum continentiae manentis in saeculo, quantumcumque iuuenis, vt dicemus disp. seq. nu. 9.

3 Dubitabis autem, vtrùm sit necessaria licentia Episcopi? Eam esse necessariam videtur suaderi ex *c. Si vir & vxor, 27. q. 2.* ibi: *Si vir & vxor diuertere pro sola religiosa inter se consenserint vita, nullatenus sine Episc. conscientia fiat.* Quod est desumptū ex Synodo Eugenij Pontificis, & *c. 1. de conuers. coniug.* ponderatur ignorante Episcopo praestitam esse licentiam. Atque ita clarè supponitur eam fuisse necessariam. Et ita videtur sentire *gl. eod. c. 1. verb. Reuocari.* dicit enim si coniux senex sit, sat esse votum eius in saeculo, interuenienti Episcopi authoritate. Et eam exigi docent Host. *c. Cum sis, n. 3. super verb. Permittas, de conuers. coniug.* & *c. Vxoratus n. vnico. super verb. Publicè, eo. ti.* & *ibi* Io. And. *n. 1. super verb. Conspectu Eccl.* Anch. *ibi. n. 4. notab. 4.* Ant. *n.* 4. Card. *in fi.* Et expressè esse de substantia valoris professionis, videtur tenere Guillielmus Barrilong. *4. d. 5 1. qu. 1. a. 2. post 1. concl. casu* 1. vbi agens de coniugis professione, ait vt sit hoc validum, requiri licentiam vxoris authoritate Episcopi concessam, & Maiol. *li. 1. de irreg. c. 4. n. 5.* vbi ait ad coniugum conuersiones validandas decretū Episcopi requiri: *n.* 7. ait deficiente Episcopi decreto nudum coniugis consensum non sufficere. Verum vt res haec clarè explicetur, potest ea Episcopi licentia esse ad tria requisita. I. est, ad valorem professionis. II. vt rectè fiat, quasi sub praecepto sit ea petenda. III. ne coniux quamuis legitimè professus possit reuocari ad coniugem manentem in saeculo: sicut reuocari potest, quando coniux manens in saeculo non vouit continentiam, at concessit licentiam: vt dicitur *cap. 1. de conuers. coniug.* & disp. sequenti declarabimus, quamuis tunc professio fuerit valida. Quantum ad primum, censeo eam Episcopi licentiam non esse necessariam ad professionis valorem. Quia *d. c. Si vir & vxor.* vbi ea licentia petitur, non irritatur professio aliter facta. Idque apertè colligitur ex *cap. 1. de conuers. coniug. in fin.* à contrario sensu, vbi dicitur virum qui ignorante Episcopo de licentia vxoris professus est, reuocandum non esse, si vxor vouerit castitatem. Sentit ergo textus ex defectu licentiae Episcopi nil offici professioni. Et ita sentiunt *gl. d. c. Si vir, verb. Conscientia,* & *ibi* Arch. *n. 1.* Bellamera, *n. vn.* Turrec. *n. vn.* Fedet. *conf. 37. ad fi.* Io. And. *c. 1. n. 1. de conuers. coniug.* & *ibi* Ant. *n. 5.* Abb. *n. 3.* Card. *q. 2, idem* Abb. *c. Vxoratus, n. 7.* & *c. Ex parte l 1. n. 2. e. c.* Aret. *conf. 59. n. 9. vers. Pro his facit.* Et ex Theolog Scot. *4. d. 32. q. vn.* & *ibi* Maio. *q. 2. concl. 6.* Suppl. Gabr. *ibi, q. 1. a. 2. concl. 9.* Sot. *4. d. 27. q. 1. a. 4. col. 15. paulo ante vers. Id autem.* Quare dum *l. reg. 2. t. 10. p.* 4. ait hoc authoritate Episcopi faciendum esse: non intelligit eam esse requisitam ad professionis firmitatem, vt bene intelligit *ibi* Greg. Lop. *verb. Del Obispo.* Quoad secundum videntur ea verba *d. c. Si vir, Nullatenus sine Episcopi conscientia fiat,* inducere praeceptum. At dicendum est non esse praeceptum, sed de honestate desiderari licentiam Episcopi, vt docent *ibi* Archid. *num. 1. super verb. Fiat,* & *ibi* Bellamera, *nu. 1.* & *ibi* Laurent. *per ipsos citatus.* Io. Andr. *c. 1. n. 1.* & *ibi* Card. *q. 2. de conuers. coniug.* Federic. *proximè alleg.* Tum quia non est certum, *id c. Si vir,* loqui in hoc casu. Et ita *glossa ibi, verb. Conscientia*, ait posse intelligi, quando coniugati volunt monasterium construere, ad quod transeat. Id enim sine Episcopi facultate aedificari nequit, *c. Nemo, de consecr. d. 1.* Tum etiam, quia consuetudine receptum est, vt ea licentia non petatur, vt testantur Io. And. & Card. *proximè alleg.* Quoad tertium, existimo nil ad rem facere defectum licentiae Episcopi, aut ea interuenisse, quoad reuocationem Et ita si coniux est professus licentia alterius non intrantis religionem, nec vouentis continentiā, poterit reuocari, quamuis ex Episcopi licentia id effectum sit: si verò alterum fecit, non poterit reuocari, quamuis Episcopi licentia defuerit. Quod clarè sentit Host. *c. 1. de conuers. coniug. statim in princ. super verb. Ignorante*, vbi eum textum ponderantem, ingressum factū fuisse Episcopo ignorante, explicat, id est, maximè Episcopo ignorante, quasi dicat idem esse si sciente: atque ita scientiam eius vel ignorantiam nil conferre. Et meliùs Anton. *ibi n. 5.* vbi ait, si nondum facta esset professio, posse Episcopum reuocare donec cognoscat, an legitimus fuerit ingressus. Sētit ergo facta professione nō esse reuocationi locum: quod Episcopi authoritas in ingressu desiderata sit. Et de hac reuocatione professi, eo quòd manens in saeculo non fecerit votum, vt late disput. seq. habendus sermo.

Rursus

4 Rursus inquires, an hic transitus ad religionem coniugis iuuenis, quo alter licitè profiteatur, debeat esse ad professionem emittendam? an potiùs vt ibi inclusus à vagationibus arceatur, ac proinde consultum sit incontinentiæ periculo. Palac. 4. d. 27. *disp. 1. col. 33. vers. Quocirca, fol.* 589. censent non desiderari huius professionem, sed satis esse dictam inclusionem. Quod potest probari ex *c. Vxoratus, vers. Si autem talis, de conuers. coniug.* ibi: *si autem fuerit talis, quæ suspicione non careat, voto continentiæ celebrato à secularium hominum conuersatione remoueatur.* Cæterùm dicendum est, necessarium esse, vt coniux ille iuuenis profiteatur quod apertè probant ea verba *d. c. Vxoratus,* quæ immediatè sequuntur. *Et in loco religioso, vbi Deo seruiat, perpetuo commoretur.* Nam si ingrediatur solum vt arceatur à vagationibus, monasterium esset sibi carcer: non autem intraret, vt Deo seruiat. Et meliùs id probatur ex *c. Cum sis, de conu. coniug.* ibi: *Nisi vterque ad religionem migrauerit.* Et *c. 1. eo. tit.* ibi: *Nisi vxor ad religionem transierit.* Non enim transit ad religionem, qui non profitetur. Et ex *c. Agath.* 27. q. 2. ibi: *Postquam copulatione coniugij, viri atque mulieris, vnum corpus efficitur, non potest ex parte conuerti, & ex parte manere in seculo,* quod idem traditur *c. Ad Apostolicã, de cõuers. coniug.* At non dicitur conuerti, sed in seculo manere, si non profiteatur. Et ideo ita sentiunt Abb. *eo. c. Vxoratus, n. 3. & c. Accedens, n. 2. de conuers. coniug.* Et ad *id. c.* vbi vir professus est, & mulier transit ad religionem habitu non assumpto, nec animo profitendi, respondet Abbas *eo. n. 2.* narrari ibi factum, & non statui ius. Idem Brunell. *de sponsalibus, concl. 40. n. 16.* Sylu. *verb. Diuortium, q. 13. dict. 2.* Sot. 4. *d. 27. q. 1. a. 4. col. ante penult. vers. Potest. & vnus.* Pal. sibi contrarius 4. *d. 32. dist. 2. col. 10. fol. 718. in vers. At vrgentior est.* Petr. de Ledes. *de matri. q. 64. a. 4. dub. 1. concl. vlt.* Barth. à Ledesm. *de sacram. ordinis dub. 14. col. vlt.* Córdo *summa sacramentorum, tract. de matr. c. 7. n. 5. in comment.* Vega 2. *to. sum. c. 34. casu.* 103. Nec sat est, si profiteatur vir assumpto habitu equitum D. Ioannis. Quia etsi ea sit professio solemnis, at ij manent in seculo cum periculo incontinentiæ. Cuius contrarium petitur *d. c. Vxoratus.*

5 Nec sufficit votum temporale coniugis senis in seculo manentis, nimirum dum coniux professus superstes fuerit. Constat ex *c. 1. de conu. coniug.* ibi. *Nisi vxor ad religionem transierit, aut perpetuò castitatem seruare promiserit.* Et *c. Ad Apost. eo. t.* ibi: *Nisi reliquus perpetuam continentiã repromittat.* Atque ita docent Host. *c. Vxoratus, n. vlt. super verb. Continentiam, de conuers. coniug & ibi* Io. And. *n. 1. idem* Io. And. *d. c. Ad Apostolicã n. 1. & ibi* Ant. 2. *Idẽ* Ant. *d. c. 1. n. 2.* Monald *sum.* vbi de voto *tit. De voto coniug. vers. Similiter vxor.*

6 Grauior autem est difficultas, an id votum castitatis coniugis manentis in seculo efficiatur solemne, eo ipso quod alter profitetur: ac subinde irritum reddat matrim. contractum contra id castitatis votum à manenti in seculo post obitum professi. Id enim affirmant quidam, quod cum vir & vxor sibi inuicem actiones communicent, *cap. Martin. de cogn. spir. c. Si quis vnus* 30. q. 4. solemnitas coniugis professi redundet in votum simplex coniugis secularis reddens illud pariter solemne. Ita docent Goffred. *sum. t. de conu. coniug. n. 2. & n. vlt.* Host. *sum eo. t. n. 3. & c. 1. in fin. & c. Ad Apostolicam, n. 1. de conu. coniug.* Abb. *c. Constitutus, n. 3. eo. t.* Anch. *c. vn. n. 3. notab. 4. de voto in 6. & ibi* Domin. *n. 14. fi.* Palud. *4. d. 38. q. 3. a. 5. concl. 1. n. 29.* Suppl. Gabriel. 4. *d. 32. q. 1. a. 2. immediatè ante 9. concl.* Astensis *sum. 2. p. l. 8. t. 11. a. 2. q. 9.* Turrecr. *c. Seriat. d. 32. a. 4. n. 7.* Quamuis ex his Suppl. Gabrielis & Turrecr. dicant votum solemnizari, at nullam huius rei rationem explicant. Et per id votum manentis in seculo dirimi matrim. subsequens, affirmat Henric. *c. Vxoratus, n. 12. de conuers. coniug.* at non reddit rationem. Limitat Goffr. *n. vlt.* Host. *triplici loco allegato*: Astensis, Henr. Suppl. Gab. si mulier conscia erat præiudicij sibi sequuti ex professione viri cui consentit votum castitatis emittens: alias enim solo voto simplici astricta manebit: ac proinde valebit matr. subsequens. At limitationem hanc negat Turrec. Limitat etiam Astensis, quando id votum in seculo emissum est in manu Episcopi, vel de eius licentia. Eiusdem sententiæ videtur D. Bonau. 4. *d. 37. in exp. sit. lit.* vbi dicit, si vir de licentia vxoris data in conspectu personæ per quam secundum formam Ecclesiæ possit fieri diuortium profiteatur, vxorem obligari ad perpetuam continentiam cum viro: nec posse nubere post mortem: nec iuris ignorantia excusari. Quia est eadem ratio cum ipso.

Alij admittunt per id votum manentis in seculo dirimi matrimonium subsequens: atque id votum solemne fieri: discrepant tamen in ratione: id enim dicunt consurgere, non ex actionum communicatione: sed ex statuto Ecclesiæ, quæ id decreuit quando vir de licentia coniugis vouentis in seculo, ad ordines transiit. De qua re dicemus disputatione 40. Ita sentire videntur Io. Andr. *c. Cum sis in fine, de conuers. coniug. tot. & ibi* Anchar. *fine,* referunt enim vtramque sententiam, & hanc in vltimo loco. 7

8 At existimo nulla ratione id votum effici solemne. Quia voti viri solemnitas nequit in vxoris votum redundare: exigitur enim vouentis intentio, quæ non adest, nisi ad votum continentiæ simplex emittendum: & esto ea intentio adesset, non potest fieri votum solemne, nisi in professione religionis approbatæ: aut in ordinis sacri susceptione, *c. vn. de voto in 6.* Et textus n. 6. allegati probantes communicari actiones, inter coniuges ob carnis vnitatem loquuntur in actionibus, ad quas non tam requiritur interuentus animi, quam corporis actus, vt in compaternitate. Et quidquid sit de ordine sacro à viro de licentia vxoris assumpto: at in professione nullus extat textus decernens viro de licentia vxoris profitenti, reddi solemne votum simplex vxoris in seculo factum, quoad matr. subsequentis dissolutionem. Et cum sit res validè odiosa, & in matrim. præiudicium, non venit extendenda. Atque ideo hanc sententiam tuentur, *gl. c. Seriatim verb. Post mortem, d. 32.* Cardin. *c. Cum sis, in fine, de conuers. coniug. & clem. 1. n. 18. q. 22. de consang.* Monal. vbi de voto, *ti. de voto coniugatorum, vers. Item quid si licentiam.* Et addunt hi duo (& optimè) matr. post obitum viri professi initum ab vxore esse validum, quamuis peccet contra votum simplex. Cauendum tamen est à Palud. 4. *d. 27. q. 3. a. 2. concl. 2. n. 11. & ibi* Supplemento Gabr. *q. 2. a. 2. dub. 8. casu 2.* vbi dicunt, si vir profiteatur ante consummatum matrim. vxore vouenti in seculo castitatem, esse vxorem inhabilem matrimonio dum viuit coniux professus, non ratione voti simplicis: sed quia tunc per professionem coniugis non dirimitur matrimonium ratum. Quod reprobaui lib. 2. disp. 20. n. 4.

9 Sed quid si coniux senex in seculo manens suspectus sit de incontinentia: an tunc sufficiat eius votum in seculo: an potiùs desideretur vt ad religionem trãseat? Videtur enim votũ sufficere. Quia aliàs iura perperam ponderarent ætatem, *c. Cum sis, & c. Ad Apostolicã, de conu. coniug.* Si quidem potius periculũ incontinentiæ attendendũ esset. Præterea quia cum leges respiciant quæ cõmuniter accidũt *l. Nam. eo ff. de leg.* nil ad legẽ immutandã conferre videtur, si vnus aut alter coniux in ætate senili suspectus de incõtinentia sit: sed in eo seruandũ erit ius decidens sufficere votũ senis in seculo manentis. Cũ in ætate cesset cõmuniter ea suspicio. Existimo tamen dicendum, non sat esse tunc id votum, quod iura non absolutè ponderent ætatem, sed simul vt coniux de incontinentia suspectus non sit. *c. Cũ sis,* ibi: *Verũ si ita vxor senex est & sterilis quod sine suspicione possit esse in seculo. De conu. coniug. & c. Vxor. e. t.* ibi: *Si autẽ talis fuerit quæ suspicione non careat, & c. Ad Apost. e. t.* ibi: *Nisi forte sit eius ætatis, vt sine suspicione incontinentiæ valeat in seculo remanere, & c. Significauit, e. t.* ibi: *Si est ita. & est talis ætatis, de qua suspicio haberi non possit.* Præterea, quia iura id decreuere, ne coniux religionẽ profiteatur, manẽti altero cum incontinentiæ periculo: atque ita huic periculo consulere voluerunt. Ergo in quacunque ætate id periculum sit, non satis erit votum manentis in seculo. Nec obstant in contrarium adducta. Quia iura non solum ætatem ponderant, sed etiam vt non præsumatur incontinentiæ periculum. Quare existenti senectute non præsumetur tale periculum,

culum, & dabitur licentia profitendi alteri coniugi, manente sene in seculo, cum solo voto. Verùm vbi de eo periculo constaret, cessabit præsumptio: & proinde ea licentia denegabitur. Nec obstat etiam secundum. Quia lex hæc edita est ad consulendū bono priuato coniugis relicti in seculo: vt eius incontinentia caueatur. In quo euentu satis est cessare finem in particulari: vt contingit in lege correctionis fraternæ, quæ ad fratris emendam tendit: ita ea cessante in hoc particulari, cessat in illo. Et ita supponunt DD. n. 11. allegandi, qui tanquam rem claram supponunt quando vxor senex est suspecta de incontinentia, non concedi viro ingressum in religionem: & solum dubitant, quando de aliis moribus prauis est suspecta: & adhuc tunc licere negant. Et ferè expressè tenet Card. *c. Cum sis, n. 1. oppositione 2. de conu. coniug.* vbi ait ad viri professionem peti in eo textu duo copulatiuè, nempe, vt vxor sit senex & sterilis, ita vt sine suspicione incontinentiæ possit esse in seculo. Et Host. *ibi n. 4 super verbo Sterilis*, sic ait: Quasi dicat, si processit in diebus suis, ita quod sit annosa, honesta, & maturata. Et Ant. *c. Vxoratus, n. 1. eod. tit.* vbi sic inquit: Nisi remanens in seculo trāsierit dies suos, ita quod non sit suspicio incontinentiæ, suspicione autem subsistente non potest vir ingredi religionem, nisi mulier ingrediatur. Quod eisdē verbis tradit Victoria *sum. vbi de matr. n. 253.* & ferè expressè docent *gl. c. Coniugatus, verb. Continentiam, de conuers. coniug.* Goffr. *sum. eo. t. 6.* Ant. *c. 2. n. 7. de cler. coniug.* Sotus 4. *d. 27. q. 1. art. 4 col antepen. vers. Potest & vnus & ibi* Palacios *disp. 2. col. 24. f. 584. vers. Sed quid si facta.* Quand 4. *dist. 27. fi* vbi petunt, vt coniux manens in seculo sit senex, & sine incontinentiæ suspicione: quasi alterum minimè sufficiat, & clariùs Syl. *verb. Diuortiū, quæst. 13. dict. 2.* vbi petit non esse timorem de incontinentia, quod coniux sit grandæuus, & vitæ honestæ. Idem Abb. *c. Ad Apostolicam, n. 1. de conuers. coniug.* Couar. 3. *decret. p. c. 6. §. 3. n. 3.* Ant. Cuc. *l. 5 instit. maiorum t. 12. nu 223.* vbi disiunctiuè dicunt non sufficere votum, si coniux manens in seculo sit iuuenis, aut de incontinentia suspectus.

10 Nec etiam sufficiet votum prædictum, vbi coniux manens in seculo est iuuenis: quamuis ita honestæ vitæ sit, vt nullus incontinentiæ timor subsit: quod constat ex textibus n. præc. relatis, qui ætatem ponderant, & nullum ratione illius subesse periculū. Et ratio est aperta, quoniam iuuentus variis semper incontinentiæ casibus valdè subiecta est, atque ab incœptis facilè desistit: cum variis ac vrgentissimis carnis illecebris passim agitetur. Et in propriis terminis loquentes de femina iuuene, non suspecta de incontinentia ratione honestæ vitæ, non sufficere eius votum in seculo ad professionem viri tradunt Io. Andr. *c. Coniugatus, in fine, & ibi* Anchar. *in fine, de conuers. coniug. & ibi* Antonius *in fine, & ibi* Abbas *n. 4.* & quamuis feminæ speciali inconstantiæ nota inurantur, vt eruditissimè tradit Tiraq. *l. 9 connub. n. 129. & seq* At viri maioribus periculis expositi sunt: eo quod liberius vagentur. Et ita experientia ipsa docet, multo frequentius esse, viros iuuenes in incontinentiam labi, quàm feminas.

11 Nec similiter prædictum votum satis erit, quando vxor senex manens in seculo non est suspecta de incontinentia: est tamen de aliis peruersis moribus, vt si timor subsit fore, vt viri cura destituta, fiat incantatrix, venefica, vsuraria, vel quid simile. Quia eadem ratio videtur in aliis malis moribus, sicut in suspicione incontinentiæ. Quia cum non expediat vxoris saluti virum tunc profiteri, id permittendum non est. At si contra fiat, tenet omnino ingressus. Quia principaliter hic consideratur incontinentiæ periculum: eo quod illa aduersetur bono fidei, quod est vnum ex tribus matrimonij bonis. Ita docent Ioan. Andr. *c. Ad Apostolicam, n. 3 de conuers coniug.* Anton. *n. 3.* Abbas *n. 4.* Anchar *fine.* Card. *fin.* Lancelot. *instit. iuris canon. lib. 2. tit. De diuort §. Hu exceptu, verb. Incontinentia.*

12 Quod si coniux senex relictus in seculo cum continentiæ voto, id non seruet post viri professionem, sed incontinenter viuat, cogetur ingredi monasterium, vt colligitur à contrario sensu, ex *c. Significauit, de conuer. coniug.* ibi: *Si est talis ætatis, de qua suspicio haberi non potest, ipsum votum continentiæ obseruantem intrare monasterium compelli non permittatis.* Sic Host. *c. Placet, n. 2. & ibi* Card. *n. 2. q. 2* Ioan. Andr. *n. 2.* Ant. *n. 7. de coniug.* Abb. *c. Ad Apostolicam, fin. eo t.* Anchar. *d. c. Placet n. 4. q. 1 in fin.* Qui explicat cogendum quoque esse profiteri: cæteri solum dicunt cogendum ingredi, & de professione subticent: sicut & *textus d. c. Significauit*, eodem modo locutus est. Sed durum mihi videtur cogendum esse profiteri, Quòd nō videam textum expressè id decidentem. Præterea, quia coniux hic non nouit religionem: & durum est ipsum obligare ad rem tam arduā; vt meliùs seruet castitatem, & ab incontinentia arceatur. Deinde, quia (vt disp. seq. videbimus) magna est dissensio, an vxor iuuenis, ac proinde ratione ætatis suspecta, vouēs in seculo continentiam, sit cogenda profiteri, an tantùm in monasterium detrudenda, vt periculum cesset. Et quamdiu in eo casu verior sententia distinguat, an mulier sit iuris conscia, necne: at in hoc euentu non potest habere locum ea distinctio. Nam iura iubent *c. Cum sis, c. Ad Apostolicam, de conuers. coniug.* vt vxor iuuenis transeat ad religionem, quo vir legitimè profiteatur: ac proinde vxor talis iuris conscia, & dans licentiam viro profitendi, voto castitatis à se emisso, censetur ad religionem se astringere. At quando vxor est senex, & non suspecta, contentum est ius solo voto continentiæ in seculo. Quare ipsa voto suo ad id nec expressè nec tacitè se obligauit. Non ergo cogenda est profiteri, sed arcenda in monasterio ab incontinentia, quod si non incontinenter viuat, sed aliis vitiis vacet, dubitat Abbas *d. c. Ad Apostolicam, in fine,* & in eam partem inclinat, vt compelli debeat ad abstinentiam à vitiis, non autem ad monasterij ingressum. Quia principaliter non delinquit in fidem matr. quæ in his casibus specialiter spectatur. Et hoc mihi placet.

Sed si coniux ingressus religionem de alterius licentia, exeat nouitiatus tempore, est cogendus redire ad coniugē manentem in seculo, quod effectus licentiæ non sit secutus: ea enim licentia fuit ad ingressum cum effectu. Ita Host. *sum t. de conu. coniug. n. 3. vers. Illud quidem, l. reg. 21. fi. t. 7. p. 1. & ibi* Gr. Lop. *verb. Salirse*, qui ita intelligit illam legem non distinguentem, an tempore professionis an post professionem egressus sit. Host. tamen loquitur eo casu quo manens in seculo votum castitatis non emiserit. Sed melius Gr. Lop. dicit idem, quamuis vouisset. Quia votū illud censetur factū ob causam professionis alterius coniugis: & sub conditione tacita, si alter profiteatur. Quare dicit professione non secuta cessare votum, defectu causæ & conditionis, quod ego intelligo, nisi coniux habuisset animū vouendi independenter ab alterius professione. Tunc enim etiam altero non professo ligaretur suo voto. Et altero coniuge sibi restituto non posset petere, vtpote qui voto simplici castitatis obligatus est: an teneretur reddere; Quia coniux ingrediens licentiā vouendi concessit dependenter à sua professione, quod si dedisset licentiam independenter & absolutè, dicemus lib. 10. disp. 36. n. 5. & seq. 13

Prædicta autem, quæ diximus desiderari, vt coniux legitimè profiteatur, intelligenda sunt ante factā professionem. Si enim alter coniux absque alterius licentia professionem faciat, ac manens in seculo ratificare velit, non indiget religionis ingressu, quamuis iuuenis sit, sed satis est in seculo castitatem voueat. Sed dicunt fortè esse verum, Host. *c. Placet, n. 1. super ver. Educta, de conu. coniug.* Io. And. *n. 2.* Ant. *n. 7.* Anch. *n. 4. q. 1.* Et tenet *ibi* Abb. *n. 6. &* Ant. *cōs. 59. n. 9. vers. Pro his facit optimè.* Et quāuis auctores dicant, manentē in seculo debere castè viuere, & nō explicent debere emittere votū castitatis: at reuera id intendunt; & ita declararunt Ant. & Aretin. *ibid.* quod si hoc facere nolit non proderit ratificatio, sed cogetur repere. Quia non permittit ius, alterū esse in religione, & alterū absque voto in seculo. Sic Host. Ant. Andr. Abb. Anchar. Et idem dicit Nau. *l. 3 cons. t. de conu. coniug. priori edit. cons. 3. n. 3. posteriori cons. 6. n. 3.* quando manens in seculo viuit incontinenter. 14

15 Potissima tandem difficultas discutienda superest, an sit præscripta senectutis ætas, quam adeptus coniux non egeat religionis ingressu, sed possit in seculo manere, castitatis voto astrictus, vt alter coniux legitimè ad religionem transeat? Neminem ex antiquioribus hoc discutientem reperi: sed primus, qui de hac re locutus est, & sanè breuissimè, fuit Sotus, qui *4.d.27.q.1.a.4.col.12.§. Praterea contra eandem 1. concl. & col. 15. vers. Potest & vnus: & ad fin. art. vers. Quod hic de separatione: & d.38.q.1.a.2.concl.2. fi. & concl. 3 fin.* quibus in locis, dixit feminam dicit senem ad hunc effectum, quando est sexagenaria. Et *d. art. 4. vers. Potest & vnus*, dicit idem de viro. Et Sotum secuti loquentes de viro & femina, Cordub. *in sum. q. 178: vers. Empero si el matr.* Ouand. 4.d.27.q.vn.fin. Angles Florib. 1.p. vbi de matr. *q. 1. de essentialib. ipsius d. 27. a. 3. in dub. quod mouet post 3. difficult.* & loquentes de femina dicunt idem, Azor. *lib. 12. instit. moral. c. 1. q. 6. §. Si quaras, & lib. 13. c. 14. qu. 41. statim in princ.* Barth. à Led. *dub. 14. de sacram. ordin. col. vlt. & dub. 64. de matr. concl. 2. fi.* & ad aliud intentum, simile tamen, nempe, quando quispiam dicatur iuuenis, vt ratione periculi incontinentiæ valeat cum ipso in incestu dispensari, dicunt Cordub. *lib. 1. sui quaestion. q. 12. a. 1. col. 5. §. Secundum dictum*: & Gutier. *q. can. lib. 1. c. 23. n. 13.* tunc euenire, quando nondum est sexagenarius, & allegant communiter annotata *c. de conuers. coniug.* vnde eam doctrinam clarè amplectuntur in hoc casu. Sed neminem inueni *eo. c. 1.* annotantem: cùm multis euolutis libris diligentissimè quæsierim. Nullus ex his Doctoribus quæstionem hanc discuti, nec rationem aut textum, quibus innitatur, affert sed potest probari, quia communiter DD. existimant sexagenarios senes esse, vt ratione ætatis possint à ieiunio excusari: vt n. 17. videbimus, & Pius V. ac Pontif. successores negantes in diplomate cruciato facultatem lacticinia edendi, clericis: & religiosis in Quadragesima, exceperunt sexagenarios: quasi hos senes reputantes.

16 Sed verè hæc non probant hanc partem. Quia Pontifices in eo casu speciali ætatem præscripserunt: & variis in casibus diuersimodè est iure præscripta, vt potest videri in Menochio *l. 2. de arbitrar. centur. 1. toto casu 59.* vbi n. 5. multis allegatis concludit in casibus, in quibus nulla extat clara iuris constitutio, relinqui iudicis arbitrio, qua ætate senex qui censeatur. Cùm ergo in hoc ita eueniat, non videtur ea ætas sexagenaria præscribenda, sed id prudentis arbitrio committendum. Præterea, quia non videtur rationi consonare, eandem ætatẽ ad senectutem præscribi in feminis & in viris, vbi ius non ita clarè disposuit, quod feminæ (vt auctores sunt Arist. *l. 7. de histor. animal. c. 3. fin.* Plin *l. 7. natural. hist. c. 4.* Tiraq. *l. 6. connub. n. 38. & l. 1. n. 57*) ocyus quam mas & accrescant, & ætate floreant, ac senectute macerentur. Quia vita in calore sita est, teste Aristot. *problem. sect. 3. problem. 22. & sect. 14. problem. 10.* Cuius ratio, est, nam anima tandiu corpus informat, quãdiu in eo vitæ munia obire potest: præcipuus verò vitaliũ functionum administer est calor: at feminæ frigidiores viris sunt: vt ex multis probat Tiraquel. *l. 9. connub. n 142. & seq.* Si ergo feminæ breuioris vitæ sunt, & citiùs senescũt, non eadem senectutis ætas ascribenda est illis, sed minor quàm viris. Præterea, quia textus dum senectutem petũt, subiungunt ita vt sine incontinentiæ suspicione possit in seculo remaneri: (vt n. 9. probaui:) vnde senectutis mensura sumenda est ex ætate, in qua communiter incontinentiæ periculum non versatur. At hoc non æquè reperitur in feminis, ac in viris, calor enim qui libidinem fouet, eiúsque est causa, vt latissimè probat Tiraquel. *l. 9. connub n. 150. & seq.*) minor est in feminis: & ideo minùs eas esse luxuriæ deditas, latè probat Tiraqu. *ead. l. 9. n. 142. & seq.* & senectute ocyus feminis appropinquante, citiùs tepescit ac remittitur calor. Cùm igitur breuiori ætate & senectus adueniat, & periculum incontinentiæ cesset in feminis, quàm in viris: immeritò prudens diiudicabit eandem ætatem vtrique sexui assignandam ad senectutem. Tandem, quia textus *c. Cum sis, de conuers. coniug.* clariùs explicuit qualis senectus desideretur, ibi, *Verum si ita vxor senex, est & sterilis, quod sine suspicione possit esse in seculo.* Vbi *gl. verb. Sterilis, & ant. fi.* Host. *n. 4. super verb. Sterilis*, intelligũt steriles non ratione naturæ, sed ratione ætatis. Feminæ enim natura steriles præ ceteris libidinosæ sunt teste Tiraq. *id ex aliis comprob. l. 9. connub. n. 121.* Quia cùm non satis expurgentur, plurimo illas abundare spermate est necesse. Quare textus nos docet ad diiudicandam senectutem, attendendam esse ætatem, qua coniux sterilis efficitur: tunc enim libidinis ardor mitescit, & munus periculi incontinentiæ subest. At minori ætate femina redditur sterilis, quam vir, teste Arist. *l. 7. de hist. animal. c. 5.* vbi ait multas feminas anno quinquagesimo peperisse, at vltra id tempus nullam, & *l. 5. c. 14.* vbi ait maribus vltimum gignendi terminum esse annum septuagesimum: feminis verò quinquagesimum: verùm id rarò, sed magna ex parte feminis esse XLV. maribus verò LXVI. Et *l. 7. Polit. c. 16.* ait vt plurimum finem generandi esse viris LXX. annum, mulieribus L. Et Plinius *l. 7. natur. histor. c. 14.* docet feminas post L. annum non generare, quod adeò verum est, vt mirabile & rarum appellarit textus *l. Si maior. 12. C. de legit. hered.* si femina quinquagenaria concipiat, quod idem tradunt *gl. l. Si paterfamilias, 15. §. vlt. verb. Sexaginta, ff de adopt.* Botton. *l. 2. de morbis muliebrib. c. 8.* Tiraq. *l. 6. connub. n. 22.* Mascard. *de prob. concl. 1152. n. 7. & 8.* Menoch. *de arbitr. l. 2. centur. 1. casu 89. n. 56. & seq. & de prasumpt. l. 5. prasumpt. 24. n. 4. & seq.* & demum sexagesimum annum esse iam communiter viris terminum generandi, attento naturali generandi statu, quod si contrarium contingat, accidenti potiùs quam naturæ tribuendum esse colligitur ex textu *d. l. Si paterfamilias. §. vlt.* ibi: *Nisi fortè minor sexaginta annis sit is, qui arrogat, qui magis liberorum procreationi studere debeat.* Et docent ibi *gl. verb. Sexaginta.* Menoch. *d. casu 89. n. 59. & lib. 6. de prasumpt. prasumpt. 47 n. 29.* Masc. *d. concl. 1152. n. 6.* & colligitur ex Arist. *l. 7. de hist. anim. c. 6. init.* vbi ait mares plurimos ad LX annum generare, quem si excesserint, ad LXX. vsque procedere. Ex his ergo existimo virum sexagenarium esse diiudicandum ad hunc effectum senem, vt docent *Authores nu. pracedent. allegat.* quod vel ea ætate, vel paulo post accidat hodie communiter sterilitas: & sit iam proximus interitus, ac calor iuuenilis ferè extinctus: & communis animi conceptio habeat sexagenarios senes dici. At feminas quinquagenarias credo esse senes ad eundem effectum. Quia attento breuiori vitæ cursu ipsarum, ac celeriori senectutis aduentu, tam senex est mulier quinquagenaria, quam vir sexagenarius, quod communis existimatio testatur: & libidinis ardor ita tepescit in illa, ac in hoc, & iam in ea ætate est sterilis, & communiter verè senex tunc appellatur, & suspicione incontinentiæ libera creditur.

Hinc deducitur pro tractatu de ieiunio, quæ senili ætate feminæ à ieiunij præcepto Eximantur. De qua re nul- 17
lus, quem viderim, agit peculiariter, sed indiscriminatim de senibus, nec distinguendo, feminæ ne an mares sint. Et varij sunt DD. in hac re. Quidam enim ætatẽ septuagenariam assignant, in qua communiter senes excusantur à ieiunio. Quia ea ætate excusantur senes ab oneribus personalibus *l. vlt. C. qui atatem, l. 10.* At ieiunium est onus non leue. Sic Gabr. *4. d. 16 q 3. a. 1. notab. 4.* Rosel. *verb. Ieiuniũ, n. 15.* Vbi Syl. *q. 6. dict. 2.* Tabien. *ibi q. 17. n. 18.* Toled. *l. 6 sum. c. 4. n. 3.* Lud. Lop. *2. p. instruct. tract. de sacram. pœnit.* vbi de ieiunio, *c. 11. paulo post princ.* Cõmunis autem sent. docet eam autem esse sexagenariam. Quia cùm dies annorum nostrorum sint. 70. anni, vt habetur *Psalm* 89. qui sexagenarius est, prope interitum est: si quidẽ teste Apost. *ad* Hebr 8. quod antiquatur & senescit, prope interitum est. Et ita docent Caiet. *2. 2. q. 147. a. circa solut. ad 1. col. 2. §. quoad primum de senibus, & sum. verb. Ieiunium c. Ieiunium, quibus personis excusabiliter sit obligatorium.* Armil *verb. Ieiunium. n. 3.* Nau. *sum. c. 21.* Hisp. *n. 15.* Lat. *n. 16.* Metin. *l. 1. sum. c. 14. § f. 100.* Pedraz *su. prec. 3. §. 13.* Angel. Florib. *1. p.* vbi de ieiun. *q. 6 d. ffi. 6 f. 401.* Valent. *2. 2. disp. 9. q. 2. pũct. 5. col. 2.*

col.1 §.*Impotentia ad ieiun.* Emman. Sa *sum.verb. Ieiunium n.9.* Philiarc.*de offic.sacerd.to.1.p.1.l.3.c.25.§.Causa ob quas caus.2.* Graffis *1.p.decis.l.2.c.37.n.43.* Manuel *1.to.sum.2.edit.c.14.n.1* Et dicit probabilem Azor *l.7.inst.moral.c.28.q.4.* Alij nullam prorsus ætatem præscribunt, sed attendendam complexionem corporis & robur affirmant, quod quidam sexagenarij aut septuagenarij fortiores sint ac robustiores aliis quinquagenariis. Quare censent arbitrio prudentis id committendum, qui attentis viribus obligationem ieiunandi aut exemptionem ab eis diiudicabit. Ita docent D. Anton.2.*p.t.6.c.2.§.6 vers.7.* Senes Medina *c. De ieiunio, q.de his, qui ad ieiunia tenentur, col.2. vers. Deinde senib.* Led.*2.p.4.q.17.a.3.col.3.§.Preterea de pueris.* Palacios *4.d.15.disp.8. col.20.paulo ante 5.concl. vers.Porro quis est.* Manuel *in expos.bulla §.6.dub.2.* Vega *1.to sum.c.14.dub.15.* Quod idem docent etiam omnes Authores allegati, præter Angles & Emm.Sa dicunt enim non ita præscribi annum LX.aut LXX. vt generaliter tradendum sit senes ea ætate excusari à ieiunio: sed vires attendendas esse dicunt, ac iuxta eas diiudicandum. At communiter hanc virium defectum dicunt priores DD. accidere anno septuagesimo, posteriores verò anno sexagesimo & ita censent hac ætate communiter senes excusari. Quare Caiet. & Pedraza *proximè alleg.* dixerunt in ætate sexagenaria constitutos semper excusari. nisi euidenter constet ex complexione robustiori posse absque detrimento ieiunare. Quia ex quo de ætate constat, & de robore est ambiguum, non est amplius expectãdum. At Angles omnes sexagenarios excusat, quamuis aliquis ex illis viribus ad sustinendũ ieiuniũ polleret, quod idem docet claré Emm.Sa: ait enim excusare à ieiunio ætatem minorẽ anno vigesimo primo, vel maiorẽ sexagesimo: vnde æquiparat has duas ætates, at minor vigesimo primo semper excusat. Quæ sent. etiam placet quibusdam viris doctissimis. Mihi quoque valdè arridet, quòd senes nequeant simul totum alimentum naturæ sufficiens sumere: id enim ob caloris defectum, qui senectutem comitatur, concoquere non possint: quare pauciori cibo, quàm iuuenes indigent, sed frequentiùs sumpto. Et licèt quidam sexagenarij in ea ætate robusti videantur; negari nequit naturã iam prolabi, ac celeriter ad interitum tendere. Atque adeò eorum natura adminiculo cibi frequentius sumpti indiget vt non tã præsenti statui, quàm futuro consulatur: nec cibo suis temporibus vsitato natura destituta, citiùs corruat, viresque omnino deficiant. Nec enim ieiunium soluere licet, attenta sola præsenti necessitate: sed etiã quando in posterum lapsus probabiliter timetur. Adde sanitatem senum non esse firmam & constantẽ, sed fallacem & incertam, mediámque inter morbum & perfectam sanitatem, vt pulchre testatur Galen.*l.5.de sanit.tuenda pag.* & statim subiungit hæc verba: *Scire licet senilis corporis statum, quoniam ex leui momento in morbum decidit: simili ratione iis, qui ex morbo conualescunt, in victu esse curandũ.* Et *l.6.p.2.* hæc ait. *Senũ sanitas querimoniis non vacat: quamuis enim omnes habeat actiones, nullam validã habet. Atque adeò illa pars artis, quæ de senum ductu instituitur, huc tantũ consilia dirigit, vt sanitatem eorum quatenus fieri potest tueatur.* Si ergo sanitas eorum non est constans, sed fallax, & apparens, victúque indigent instar valetudinariorum, non cogendi sunt vt totum cibum naturæ necessarium vnico esu accipiant, & cætera diei parte abstineant, quod ieiunij essentia petit: sed frequentiùs est eis concedendus cibus, vt conualescentibus, vt natura adiuuetur, cibúsque concoqui valeat. Et confirmatur, quia ob eam rationem conualescentes ex morbo à præcepto ieiunij excusantur, donec ad pristinã sanitatem restituantur. Tandem, quia Pius V. & Pont. successores denegantes, clericis & religiosis indultum Bullæ cruciatæ vescendi lacticiniis in quadragesima, exceperunt sexagenarios, quasi in ea ætate rationi consonet, vt imbecillitati naturæ consulatur: similiter ergo ea ætas reputanda erit sufficiens, vt eam adepti, tanquam imbecilles, & non firmæ valetudinis, à ieiunij onere eximantur. Sed superest iam enucleanda difficultas de feminis, an similiter ætas sexagenaria sit illis præscribenda, vt à ieiunio eximantur: an potiùs quinquagenaria? Nam à legata n.præced. quinquagenariam præscribendam esse probant. Quæ enim in viris est sexagenaria, ea in feminis est quinquagenaria, attento breuiori illarum vitæ curriculo. Deinde, quia ea ætate femina æquè appropinquat morti, ac viri LX. annum nacti: atque similiter viribus destituitur, indigetque cibo frequentiori, vt calor senilis paulatim illum coquere possit: ne simul toto necessario cibo sumpto, senilis ille calor ac tenuis suffocetur: eo vel maximè, quòd calor in feminis sit minor, quàm in viris (vt nu.præced. probauimus:) ac proinde is diminutus ratione eius ætatis, minùs capax sit totius cibi necessarij simul sumpti concoquẽdi, quàm calor viri sexagenarij. Quæ potissima, imò tota ratio est excusandi masculos & sexagenarios. In contrariũ est, quod nullus asserat (& quidem meritò) feminas ante XXI. annũ teneri ieiunare, cùm tamen ratio naturals augmenti, quæ vires eam ætatem non adeptos excusat, cesset in feminis: vtpote quæ sicut citiùs senescunt, ita etiam citiùs adolescunt, ac incrementum perfectum recipiunt, vt ex Arist. retuli n.præced. Sed potest responderi, iam consuetudine ita interpretandi receptum esse, vt lex Ecclesiastica neutrum sexum obliget vsque ad XXI. annum. Quæ consuetudo non reperitur explicans senectutis terminũ: ac proinde cõceditur locus, vt fas sit rationibus ex vtriusque sexus diuersa natura petitis inniti, ad sibi persuadendum diuersum senectutis terminum præfigendum esse. Præterea, quia Pontifices indulgẽtes esum lacticiniorum virtute Bullæ, religiosis vtriusque sexus sexagenariis, nullum ætatis discrimen cõstituerunt. Sed facilis est solutio, in eo enim indulto fatendum est eandem ætatem in vtroque sexu desiderari: eo quod Pontifex certam ætatem præscripserit: at vbi non præscripsit, sed ex sola imbecillitatis ratione, quæ ex ætate proficiscitur, iudicium sumendum est, sicut diuersitas ætatum diuersum iudicium efficit, ita diuersitas sexuum. quæ causa est senectutis ocyus aduenientis. Deinde, quia si spectemus maiorũ phlegmatum copiã, quæ in feminis reperitur, in quæ calor natiuus agit, vicémque cibi supplent, atque vitam ipsam quietam, ac modicæ corporis exercitatione vacantem, manifestè comperiemus feminas etiã quinquagenarias minimè indigere frequenti cibo. quali viri senes indigent, sed paucis naturã earum contentã esse alimentis, quod & experiẽtia ipsa testatur: feminæ enim suapte natura ad ieiunia procliuiores sunt, & multo faciliùs viris ieiuniũ ferunt. Quare cum in quinquagenariis feminis cesset ratio indigẽtiæ frequentis cibi, quæ inuenitur in viris sexagenariis, non excusandæ sunt illæ à ieiuniis instar horũ: sed eadem ætas in vtrisque desiderabitur: atque maior senectus reperta in viro sexagenario, quã in muliere eiusdem ætatis cõpensabitur & adæquabitur minori indigentia cibi existenti in muliere, ratione abundantiæ phlegmatum, & defectus exercitationis corporis. Sed nec hæc ratio concludit, nec difficultatem exhaurit. Et ea enim pariter concludetur, senes in nulla ætate à ieiuniis excusari. Quia senes facilimè ieiuniũ ferunt (vt docet Hipp. *in suis aphoris. aphor.13.*) paucioríque cibo indigent: eo quod frigidiores sunt. At eos excusamus, quia (vt dicũt Galen. & Brasauol. *il ũ aphoris.* Hippocrat.) tale patiũtur, quale lucernis penè extinctis accidit, quæ continuã exigunt olei suffectionem, multam autem & subditã simul nequeunt sustinere: sic (inquiunt) senibus exhibere oportet cibum necessarium ac paucum, & hanc ipsam cibi paucitatẽ in multas partiri portiones: nec vlla illis longa inedia est iniungenda. Idé ergo dicam de feminis quinquagenariis, fateor enim ob phlegmata, & vitã quietã, facilius quam viros ferre ieiunium, ac pauciori alimento egere: at illã cibi paucitatem, præ senectute æquali cum viris sexagenariis, ac maiori frigiditate, non possunt simul sustinere. sed indigent vt in multas diuidatur portiones, nec poterunt vnico esu cibum necessarium vitæ tuendæ in posterum sumere: ac proinde à ieiunio

quod in vnica comestione consistit, excusabuntur. Hæc me ancipitem reddunt, & viris doctis à me consultis placuit minorem ætatem feminis assignandam, quàm viris: at dubitarunt de quantitate ætatis. Sed profectò quæ n. præced. attuli ex virtute ad generandum, quæ cessat in femina anno quinquagesimo & in maribus ad minùs vsque ad sexagesimum protenditur, & ex communi existimatione, probatur æquè dici senem feminam quinquagenariam, ac virum sexagenarium. Et ideo aliis viris doctis hæc pars arrisit. Et re mecum considerata, & rationibus perpensis, existimo nil à ratione deuium, nec mediocriter alienum à probabilitate dicturum, qui feminas quinquagenarias à ieiunio excusauerit, sicut viri sexagenarij excusantur. At dum aliud non apparuerit clariùs conuincens, tanquam probabiliorem eligo opinionem, quæ sustinet indiscriminatim de ætate viri & feminæ, ad excusandum à ieiuniis, loquendum esse. Et deseruient prædicta, ne damnemus amplectentem opinionem, quæ feminas quinquagenarias excusat, verumtamen licèt prædicta ostendant eam opinionem esse probabilem speculatiuè loquendo, at in praxi censeo non esse tutam.

DISPVTATIO XXXIII.

An professio coniugis de licentia spontanea alterius emissa absque aliis iure requisitis valida sit: nec professus reuocari possit, sed manens in seculo cogendus sit profiteri, aut vouere castitatem?

SVMMARIVM.

Quot quæstiones disputandæ sunt, num. 1.
Quando coniux etiam iuuenis manens in seculo vouit castitatem, valida est professio alterius de licentia ipsius facta, n. 2.
Quid: quando nullum emisit votum? Refertur quædam sententia, n. 3.
Valida est huiusmodi professio, n. 4.
An hic professus ad vxorem reuocatus, teneatur vxore mortua ad religionem redire, nec validè possit matr. iungi. n. 5.
An teneatur reddere, ac possit debitum petere? n. 6. & ibi remissiuè an vxor teneatur ei reddere.
Satisfit argumentis, n. 7.
An coniux professus de licentia alterius iuuenis manentis in seculo cum voto castitatis, possit reuocari è monasterio? Refertur quadā sent. n. 8.
Non potest tunc reuocari, n. 9.
Quid si votum castitatis, cōiugis manentis in seculo sit temporale, n. 10.
Quid si nullum votum emisit? Referuntur tres sententiæ, n. 11. 12. 13.
Proponitur sententia auctoris, n. 14.
An quoties potest reuocari, possit hic propria auctoritate exire, n. 15.
An sit locus huic reuocationi, eo quod Episcopi auctoritas non interuenerit, n. 16.
An hæc reuocatio fiat iure actionis competentis coniuge manenti in seculo, an solo iudicis officio interueniente? Refertur opinio, n. 17.
Proponitur Auctoris sententia, n. 18.
An si res est integra possit ipse coniux, qui licentiam concessit, reuocare, n. 19.
An quando Episcopus licentiam concessit, possit fieri reuocatio? n. 20.
An possit Episcop. compellere religiosos exemptos impedientes reuocationem hanc ex eorum monasterio, n. 21.
An possit in hoc & in aliis casibus, in quibus iurisdictionem habet exemptos, ipsos censuris compellere. Refertur quædam sententia, n. 22.
Auctoris sententia traditur, n. 23.
Coniux manens in seculo, cum nullum votum fecit, aut illud fecit, & est senex, nec suspectus, an sit cogendus ingredi religionem, si de eius spontanea licentia alter professus sit, n. 24.
Quid si coniux sit iuuenis aut suspectus de incontinentia. Refertur duplex sent. n. 25. & 26.
Sententia Auctoris, n. 27.
Soluuntur argumenta, n. 28.

1 SVperiori disp. egimus de requisitis, vt professio cōiugis de alterius licentia facta sit licita. In præsenti discutiendū est, quæ ex illis desiderentur, vt valida sit: & quæ exigantur, nec concedatur repetitio, & cogatur professus egredi. Et quia potest dari licentia sponte, dolo, aut metu, aut nulla interuenire licentia, aut sola dissimulatio absque alia licentia expressa. Disputatio hæc aget de professione facta ex licentia spontanea coniugis, in qua defecerunt alia iure requisita, nimirum, quia coniux iuuenis non pariter ingressus est religionem, aut non emisit votum, siue iuuenis siue senex esset: atque ita procedit quando in licentia ipsa nil vitij interuenit. Et in seqq. disputabitur, quando deficit prorsus licentia, aut ea fuit vitiosa, quia metu aut dolo extorta: aut non fuit expressa, sed sola dissimulatio. Quadruplex ergo quæstio sub præsenti disputatione clauditur, in enucleanda. I. de valore professionis coniugis factæ ex spontanea alterius licentia, absque aliis iure requisitis. II. de facultate reuocandi illum, qui sine his conditionibus est professus. III. an hæc facultas reuocandi competat iure actionis coniugi? IV. quando non conceditur reuocatio, an compellendus sit coniux manens in seculo profiteri religionem.

Quæstio I. An valida sit coniugis professio de licentia spontanea alterius emissa manentis in seculo cum voto castitatis vel absque illo? Quæstio hæc in duplici euentu discuti potest. Prior est, vbi coniux licentiam concedens mansit in seculo cum voto castitatis. Posterior, quando absque illo. Et quidem in priori euentu, quamuis qui manens in seculo votum castitatis emisit, sit iuuenis & suspectus de incontinentia, certum est validam esse professionem alterius, cui sponte sua licentiam concessit, quod non sit de substantia professionis coniugis, professio alterius, sed tantum desideretur, quando hic est iuuenis, vt professio alterius licitè fiat. Nec peruersio ordinis, quādo non est de substantia, vitiat actum, vt *l. 1. & ibi per* Bald. *C. de appellat. & per* Bart. *l. Prolatā, C. de sent. per* Abb. Imol. *& DD. c. Exhibita, de iudiciis.* Deinde quia textus, *c. Ad Apostolicā, c. Cum sis, c. Vxoratus, de conuers. coniug.* petentes vt cōiux iuuenis simul profiteatur, explicāt quid iure fieri debeat, vt legitimè fiat professio, non tamen irritant contra factam. Cū constet multa prohiberi fieri, quæ tamē contra facta tenent, *cap. Ad Apostolicam, de reg.* Et ideo ita docent Frederic. *cons. 47. ad fin.* Host. *sum. t. de conuers. coniug. n. 8.* Innoc. *c. 1. n. vn. verb. Seruare, to. 1. &* Cald. Abb. *ibi n.* 8 dicēs esse omnium, Anchar. *ibi n. 3.* Card. *ibi in fi. & c. Ex parte, el 1. ad fi. co. 1.* Heut. *c.* Vxoratus, *n. 9. co. 1.* Aretinus *cōs. 59. n. 8. vers. Si ergo.* Pal. *4. d. 27. q. 3. a. 2. n. 19.* Maioris *4. d. 32. q. 2. §. Pro illa rubr.* Rosell. *verb. Imped. imped. 11 ant.* Sylu. *Matr. 8. q. 12. dict. 4.* Tabiena *Matr. 1. q. 3. n. 4.* Sot *4. d. 27. q. 1. a. 4. col. penult. vers. Casus autem.* Nau. *l. 3. consil. 1. de conuers. coniug. in priori edit. cons. 5. n. 3. in poster. cons. 14. n. 3.* Greg. Lop. *l. 12. verb. Vale el casamiento. t. 7. p. 1.* Enriq. *l. 11. de matr. c. 8. n. 9.* & omnes DD. n. 4 referendi, qui dicunt valere professionem, quando coniux manens in seculo nullum votum emisit, nedum quando vouit. Et quamuis Anchar. *c. 1. c. 2. notab. 1. de conuers. coniug.* dicat, vt transitus ad religionem sit iure validus, non satis esse votum alterius manentis in seculo, sed oportere, vt simul ingrediatur, non est contrarius: intelligit enim, vt sit validus, id est firmus, ita vt reuocationi nō sit locus, vt ibi ferè se explicat. Nec audiendus est Angles Floribus 1 *p.* vbi de matr. *q. t. de essentialibus illius, d. 17. a. 3. in dub. quod mouet post 3. diffic.* vbi docet professionem alterius esse nullam, altero iuuene non profitēte, & statim *diffic. 6.* sibi cōtradicit, ait enim, nuptias contractas ab hoc coniuge reuocato post alterius obitum esse nullas. Quod verū esse nequit, nisi professio prior esset valida, ob quam matrimonium subsequens irritaretur.

In posteriori casu, nimirum, quando coniux manens in seculo nullum votum emisit: est grauior difficultas. Quidā censent professionem esse nullam. Prob. ex *cap.* Vxoratus, *de conuers. coniug.* ibi: Vxoratus *sine licentia vxoris inter vos nullatenus recipiatur, quæ integræ opinionis existat.* Nam dictio Nullatenus inducit actum ipso iure nullum, vt ex multis probaui lib. præc. disp. 32. n. 7. Ita docent Innoc. *c. Quidā statim in princ. & n. 3. & 4. de conuers. coniug.* Victoria *summa,* vbi de matr *n. 153.* Emm. Sa *summa, verb. Religio n. 53.* Addit Innocentius id votum in professione ea factum habere vim solius voti simplicis, ac proinde per illud non dirimi matr. subsequens, Sicut dicitur *eod. c. Quidam,* de professione absque alterius cōiugis licentia facta. 3

Cæterùm verissima sent. probat, eam professionem esse validam. Quam probant eædem rationes n. 2. adductæ. Insuper constat ex *c. Ex parte, el 1. de conuers. coniug.* vbi consultus Pontifex de quodam, qui graui morbo laborans 4

botans vxore ſponte conſentiente, in religione profeſſus eſt: ac poſtea ſanitatem adeptus, vxorem retinuit, & ea defuncta aliam duxit, ſicut ait: *Quia verò prædictus D. licet vxore ſua remanente in ſeculo, de iure ad religionem nequierit proficiſci: ea tamen ſublata de medio, votum ſine ſalutis ſuæ periculo non potuit violare: mandamus vt prædictum D. compellas, vt muliere demiſſa, ad ſuum monaſterium reuertatur, ſub regulari habitu de cætero Domino ſeruiturus.* Ergo valuit profeſſio, vbi ſola vxori licentia adfuit, alias valeret ſecundum matr. Tandem id probatur ex *c. Agathoſa* 27. *qu.* 1. quod ex D.Greg. *l.* 9. *ep.* 44. ibi: *Experientiæ tuæ præcipimus, vt diligenti inquiſitione diſcutiat, ne fortè cum eius voluntate conuerſus ſit, vel ipſa ſe mutare promiſerit, & ſi hoc repererit, illum in monaſterio remanere prouideat.* Vbi pondero, Pontificem locutum fuiſſe diſiunctiuè nimirum, ſi vxor conſenſum præſtitit, aut pariter conuerſa eſt In quocumque igitur illorum euentuum valida eſt profeſſio. Et ideo hanc ſent. tuentur ex Iuriſperitis *gl. c. Vxoratus, verb. Nullatenus, de conu. coniug. & c. Ex parte, el* 1. *eod. t. in fin.* Goffr. *ſum. t. de conu. coniug. n.* 5. Hoſt. *ſum. eo. t. n.* 2. *fin. & d. c. Ex parte, paulo poſt princ. ſuper verb. Vxorem* Cald. *c.* 1. *de conuerſ. coniug. & ibi* Abb. *n.* 8 *idem* Abb. *d. c. Ex parte, n.* 2. 3. *&* 6. *& d. c. Vxoratus, n.* 5. vbi Ant. *n.* 5. Aretin. *conſ.* 59. *n. verſ. Tertiò probatur.* Aſtenſ. 2 *p. ſum. l.* 8 *t.* 11. *a.* 2. *q.* 11. Roſel. *verb. Impedimentum, imped.* 11. *init.* Syl. *Matr.* 8. *q.* 12. *dict.* 4. Et ex Theologis Durand. 4. *d.* 32. *q.* 2. *n.* 6. *& ibi* Maioris, *q.* 2. *§. Pro illa rubrica.* Ricard. 4. *d.* 27. *a.* 2. *q.* 4. *corp.* Adrian. *quodlib.* 1. *a.* 3. *ad* 7. Palac. 4. *diſt.* 27. *diſp.* 2. *col. antepen fol.* 591. *& col.* 34. *verſ. Haſitas ſecundo. f.* 589. Enriq. *l.* 11. *de matr. c.* 15. *n.* 9. Azor. *l.* 11. *inſtit. moral. c.* 1. *q.* 6. *§. Si quæras.* Eiuſdem ſent. videntur eſſe alij Theologi & Iuriſperiti, qui indiſtinctè docent, valere profeſſionem coniuge manente in ſeculo, nec explicant an votum emiſerit, necne. Sic ex Iuriſperitis docent Alberic. *in ſuo dictionar. lit. V. verb. Votum,* 4. Archid. *c.* 2. *n.* 2. *Et ibi* Bellam. *n.* 3. 33. *q.* 5. Card. *c.* 1. *n. vn. q.* 4. *de conuerſ. coniug.* Henric. *c. Placet. fin. eod. t.* Brunel. *de ſponſalib. concl* 30. *n.* 9. Io. de Friburg. *ſum. conf. ſſ. l.* 1. *t.* 8. *q.* 50. Angel. *Matr q.* 4. *n.* 10. Sylu. *verb. Diuortium q.* 17. *dict.* 3. *& ibi* Armil. *n.* 12. Et ex Theolog. D. Bonau 4. *d.* 27. *in expoſit. lit. n.* 4. Palud. *&* Sotus *n.* 2. *alleg.* Lud. Lop. 2. *p. inſtruct de matr. c.* 54. *col. antepen.* Vega 2. *to ſum. c.* 35. *caſu* 104. Cañedo *ſum. ſacram. tract. de matrim. c.* 7. *n.* 54.

5 Hinc deducitur profeſſum hunc à monaſterio reuocatũ, eo quod deſiderata ſint aliqua iure requiſita, ac coniugi reſtitutum, teneri, eo coniuge defuncto, ad monaſteriũ redire, quod verè profeſſus ſit, ac ſolùm coactus redire ad coniugem manentem in ſeculo, ad conſulendum periculo incontinentiæ eius, quod morte ceſſat. Et ita habetur expreſsè *c. Ex parte, el* 1. *de conu. coniug.* cuius verba n. præc. retuli. Et docent *gl. c. Agathoſa, verb. Debeas,* 27 *q* 2. Hoſt. *ſum, t. de conuerſ coniug. n.* 8. Abb. *c* 1. *n.* 8. *eo. t.* Carder. Ant. Alberic. Archid. Bellam. Brunel. Aretin. Io. de Friburgo. Ang. *n. præc. allegati.* Domin. *c. Seriatim, n* 5. *d.* 32. *& ibi* Turrecr. *a.* 3. *n* 4 *caſu* 8. Card. *c. Ex parte, el* 1. *paulo poſt prin. & c. Quidam, n.* 2. *q.* 5. *de conuerſ. coniug.* Sylu. *verb. Diuortium, q.* 17. *dict.* 3. *& ibi* Armil. *n.* 12. Greg. Lop. *l.* 12. *verb. Vale el caſamiento, t.* 7. *p.* 1. Et ex Theolog. D. Bonau. Palud. Sotus, Azor, Lud. Lop. Cañedo, *quos n. præc. retuli,* Angles Florib. 1. *p.* vbi de matr. *q.* 1. *de eſſentialibus matrim. d.* 27. *a.* 3. *diffic.* 5. Quare ſi profeſſus ille aliud matr. tunc ineat erit irritum ratione voti ſolemnis in illa profeſſione valida emiſſi. Sic *gl.* Alber. Hoſt. Henric. Greg. Lop. Palud Sot. Azor, Angles *diffic.* 6. *eiſdem locis.* Abb *c. Ex parte, el* 1. *n.* 2. *de conuerſ. coniug.* Enriq *l.* 11. *de matr. c* 15. *n* 9. Et clarè probatur ex *eo. c Ex parte,* vbi iubetur profeſſus hic, vxore poſtea ducta dimiſſa, ad monaſterium à quo ad priorem vxorem reuocatus fuerat redire. At ſi matr poſterius eſſet validũ, id conſeruandum eſſe. Quare non audiendus eſt Palacios, *qui* 4. *d.* 32. *diſp.* 2. *col.* 13. *&* 14. dicit eam profeſſionẽ reuocatione ceſſari: ac proinde matrim poſtea initum eſſe validum. Et ipſum ſequitur Vega 2. *t. ſum. c.* 34. *caſu* 104. *§. Lotertero.* Sed contrarium eſſe verum ex dictis conuincitur.

Secundò deducitur, profeſſum hunc reuocatum ad coniugem manentem in ſeculo teneri illi debitum reddere. Quia aliàs fruſtra eſſet reuocatio, nec ea conſuleretur incontinentiæ manentis in ſeculo, imò grauiori periculo exponeretur. Et ratio eſt, quoniam etſi coniux licentiam profitendi concedens videatur iure ſuo renunciare, ac proinde alterum non teneri reddere cenſendum ſit: at quia renunciatio non fuit ſufficiens & perfecta, defectu modi ab Eccleſia præſcripti, ſuſpenditur voti executio ad hunc effectum vt reddere teneatur. Ita docent Sotus 4 *d.* 32. *q. vnic.* Paludan. 4. *d.* 27. *q.* 3. *art.* 2. *n.* 19. *& d.* 32. *art.* 2. *n.* 17. Abbas *c. Vxoratus, n.* 8. *de conuerſ. coniug* Turrecr *c. Seriatim, d.* 32. *art.* 3. *n. caſu* 8. Supplem. Gabriel 4. *d.* 32. *q.* 1. *a.* 2. *in coro l.* quod infert ex 9. *concl.* Palacios 4. *diſt.* 27. *diſp.* 2. *col. antepenult. fol.* 591. Addit Scot. (& bene) teneri hunc non petere debitum. Quia cùm ſit verè profeſſus, aſtringitur voto caſtitatis: ac proinde tenetur ex parte ſua continere. Imo & Turrecremata ait neutrum poſſe exigere. Quia coniux dans licentiam ceſſit iure ſuo. Sed cùm nullum emiſerit votum, ratione cuius interdictum ſibi ſit debiti petitione, exiſtimo eum poſſe. Quia renunciatio illa non fuit ſolida ac perfecta. An verò alter coniux teneatur ei reddere? dicam diſp. 38. n. 22. 6

Ad textum contrarium, n. 3. adductum reſpondeo dictionem, Nullatenus, non ſemper reddere actum nullum (vt docent aliqui, quos retuli lib. 6. diſput. 32. n. 7.) Idque maximè eſt verum, vbi induceretur iuris alterius correctio, declarantis actum illum eſſe validum, vt contingit hic, vt probant textus n. 4 adducti. 7

Quæſtio II. An ille validè profeſſus abſque iure petitis coniuge manente in ſeculo, poſſit reuocari, vt coniugi reſtituatur, ex cuius licentia profeſſus eſt: ac ipſi integrum ſit propria auctoritate exire: Difficultas hæc verſatur in expoſitione textus *c.* 1. *de conuerſ coniug* vbi ſermo eſt de viro, qui vxore conſentienti profeſſus eſt, & ſic dicitur: *Dicimus quod niſi vxor ad religionem tranſierit, aut perpetuo caſtitatem ſeruare promiſerit, vir poteſt & debet de monaſterio reuocari.* Et quidem hæc quæſt. ſicut & præcedens in duplici caſu poteſt agitari. Prior eſt, vbi coniux manens in ſeculo, voto ſe caſtitatis aſtrinxit. Poſterior, vbi id non fecit. Et in priori caſu, quando coniux manens in ſeculo vouit, cùm eſſet iuuenis, aut de incontinentia ſuſpectus, poſſe profeſſum reuocari, iuxta deciſionem *dict. c.* 1. admittunt aliqui. Quia manens in ſeculo nõ præſtitit, quod iure præſcriptum eſt ad alterius profeſſionem: erat enim pariter profeſſurus ratione iuuentutis, ſecus ſi eſſet ſenex, nec de incontinentia ſuſpectus, *cap. Cum ſis, c. Vxoratus, c. Ad Apoſtolicam. de conuerſ. coniug.* Et confirm. quia *c.* 1. *eod. to.* non corrigit prædictos textus ſub eadem rubrica contentos, imò iuxta illos debet intelligi: oportet enim iura iuribus concordare, *l. vn. C. de inoffic. dotibus.* Atque ita dum *cap.* 1. negat reuocationem profeſſi, niſi vxor vouerit caſtitatem, aut religionem profeſſa ſit, intelligi debet, vt in ſene ſufficiat prædictum votum. Quando ergo coniux iuuenis ſolum votum in ſeculo emiſit, erit locus reuocationi. Et ideo hanc ſententiam ſatis poſſe amplecti, ait *gl. cap. Significauit, in fine, de conuerſ. coniug.* Et eam ſuſtinent cum hac limitatione, ſi mulier eſſet iuris ignara, nec de præiudicio ſuo certior reddita, Hoſt. *eo. c. Significauit, n.* 2. *in fin. & ibi* Ioan. Andr. *n vlt.* & abſque limitatione *idem* Hoſt. *ſum. t. de conuerſ. coniug. n.* 8. Greg. Lop. *l.* 12. *verb Vale el caſamiento t.* 7. *p* 1. Et Enriq. *l.* 11. *de matrim. c.* 8. *n.* 9. ait poſſe Epiſcopum ex diſpenſatione extrahere maritum ſic profeſſum, ob periculum incontinentiæ vxoris. Et reddit rationem *in comment. lit. R. R.* quia vrgente periculo incontinentiæ Epiſcopus diſpenſat in voto caſtitatis præcipuè cum coniugato. Sed hoc non credo. Quia hoc eſt votum ſolemne, ac per id acquiſiuit ius religio. 8

9 At verior ſent. habet, non eſſe locum prædictæ reuocationi, quod coniux manens in ſeculo ceſſerit iure ſuo licentiam ſpontaneam alteri profitendi concedens, voto caſtitatis à ſe emiſſo. Quod licèt iura non approbent, vt

licitus sit ingressus, quando manens in seculo est iuuenis, imò fieri interdicant, *c. Cum sis, c. Vxoratus, c. Ad Apostolic. de conuers. coniug.* at approbare *c. 1. eo. t.* ad hunc effectum, ne concedatur reuocatio professi. Siquidem disiunctiuè petit, vt alter simul profiteretur, aut votum castitatis emitteret. Quare hi textus sibi ipsis minimè aduersantur. Et ideo huius sent. sunt Innoc *c. 1. n. vn. super verb. Reuocari, de conuers. coniug. & ibi* Carder. & Abb. *n.* 8 *idem* Abb *c. Significauit, n. 3. & c. Vxoratus, n. 5. eo. t.* Anch. *d. c. 1. n. 3.* Card. *c. Ex parte, el 1. ad fin. de conuers. coniug.* Aretin. *consil. 59 n. 8. vers. Si ergo,* Maioris 4. *d. 32. q. 2. §. Pro illa rubrica, paulo ante vers. Ecce quomodo.* Rosell. *verb. Impedimentum, imped. 11. init.* Sylu. *Matr. 8. q. 12. dict. 4.* Tabien. *Matri. 1. q. 3. n. 4.* & hoc supponit Archid. *c. Agathosa, n. 3. & ibi* Bellamet. *n. 2. 27. q. 2. &* Domin. *c. Seriatim, n. 5. d. 32.* vbi sustinent hūc coniugem manentem in seculo cogēdum esse quo seruet votum, ingredi religionem. Idémque tanquam notum supponunt *DD. allegandi, n. 25. & duobus seqq.* & solū in dubiū vertunt an hic coniux sit in monasteriū tantùm detrudēdus, an etiam cogendus profiteri. Et hæc sent. est vera, quamuis vxor esset iuris ignara. Cùm enim non cogatur ad aliud, quàm ad proprij voti obseruantiam, & ne reuocetur professus, cui consensum præstitit, non est curandum, an iuris conscia an potiùs ignara sit. Ita Abb. *duplici priori loco alleg.* Cald. Card. Syl. Maior. Rosel. Tabien. *ibid.*

10 Imò quamuis votum castitatis emissum à coniuge manenti in seculo sit temporale, non esse locum reuocationi professi ait Hugo *c. Qui vxorem, 33. q. 5.* Sed meliùs Rodensis, quem referunt & sequuntur Alber. *in suo dictionario, lit. V. verb. Votum 4.* Vincent. *2. to. in spec. doctr. l. 9. c. 87.* Astens. *2. p. sum. lib. 8. t. 11. a. 2. q. 12.* Ioan. de Friburgo *sum. confess. l. 1. t. 8. q. 40.* sic distinguit, si vxor conscia iuris erat, non reuocabitur vir, sed ipsa cogetur. si senex sit, votum perpetuum emittere: & si iuuenis, ingredi monasterium. Sicut iura petunt ad eum ingressum viri: ad id enim se visa est obligasse, eam licentiam conscia iuris concedendo: iuxta ea, quæ dicemus n. 14. & 27. si verò ignara, reuocabitur vir professus. Quia *c. 1 de conuers. coniug.* concedens professi reuocationem, eam concedit quoties coniux manens in seculo non vouet perpetuo castitatem.

11 In posteriori casu, nempe, quando coniux manens in seculo nullum emisit votum, est quadruplex sententia. I. Negat professum reuocandum fore; sed ait manentem in seculo compellendum castè viuere, quòd professio tenuerit: & explicat *cap. 1. de conuers. coniug.* concedens reuocationem, quando coniux concedens licentiam non vouit, vt intelligatur de licentia metu aut dolo extorta. Ita docent quidam antiqui, vt refert *gl. fin. d. c. 1.* idem tenet Duran. *4. d. 32. q. 2. n. 6.*

12 II. Sent. admittit reuocationem, siue vxor esset conscia iuris, siue ignara. Quia textus *c. 1. de conu. cōiug.* indistinctè concedit reuocationē, vbi manens in seculo nō vouit castitatē. Ita sentiūt *gl eo. c. 1. ad fi. & ibi* Innoc. *n. vn. vers. Seruare, & vers. Hoc autem.* Card *ibi, fine.* Henric. *c. Vxoratus, n. 8. & 10 de conuers. coniug.* Palac. *4. d. 27. disp. 2. col. 63. f. 590.* & idē colligitur ex aliis, qui indistinctè docēt professum hunc reuocandū, quando cōiux in seculo manēs non vouit. Hi sunt. Io. And. *c. Ex parte, el 1. n. vlt. vers. In quarto casu & ibi* Anch *in fi. de conu. coniug.* Archid. *c. Agathosa, n. 3. & ibi* Bellam. *n. 2. 27. q 2.* Adrian. *quodli. 1. 3. in solut. ad 7.*

13 III. Sent. absolutè dicit vxorem simpliciter consentientem, si suspecta sit, cogi ad religionis ingressum: ac proinde reuocationem negat. Sic Hugo, quem refert & sequitur Goffr. *sum. t. de conuers. coniug. n. 9.* Host. *sum. e. t. n. 10.*

14 IV. Sententia (cui tanquam probabiliori adhæreo) ait cum distinctione hac. Si vxor manens in seculo erat conscia iuris disponentis virum non posse profiteri, nisi ipsa licentiam concedens voueat castitatem, si senex sit: & si iuuenis, ingrediatur religionem non potest vir professus reuocari: secus si ipsa huius iuris inscia erat: quare *c. 1 de conu. coniug.* disponens posse reuocari professum, quando manens in seculo non emisit votū, quando ea iuris ignorantia accidit, venit intelligendum. Ratio huius sententiæ est, quia manēs in seculo eius iuris conscius, & sponte concedens licentiā profitendi suo coniugi, videtur tacitè vouere, & ad id distringere, quod ad illius ingressus valorem irreuocabilē desiderari notat. Volens enim aliquid videtur velle omne id, per quod peruenitur ad illud, *c. Prudentiā, de offic. deleg. l. Ad rem notabilē, l. Ad legatū ff. de procur.* Præterea, quia non videtur velle actum frustraneū efficere. Deinde quia *c. Qui vxorē, 33 q. 5.* quod est ex Cōcilio Rhemensi, satis fauet huic sent. ibi: *Qui vxorem suam valere permiserit, aliam non accipiat, sed similiter conuertatur.* Vbi non dicitur maritum vouisse, sed consensum vxoris professioni præstitisse, & tamen quia vir præsumitur cōscius iuris, cogitur similiter profiteri. Et ideo hanc sententiam tenent *gl. eo. c. Qui vxorem, in fin. & c. Agathosa, verb. Vel ipsa, in fi. 27. q. 2. & c. Seriatim, verb. Post mortem, d. 32. & c. Ex parte el 1. verb. Consentiente, de conuers. coniug.* Abb. *2. c. 1. n. 4. & 8. & d. c. Ex parte, n. 4. & c. Veniens, n. 3. e. t.* Richar. *27. a. 2. q. 4. corp.* Vincent. *2. t. in speculo doctrinal. l. 9. c. 92.* Rosell. *verb. Impedimentum, imped. 11. init.* Angel. *Matr. 4. n. 9.* Sylu. *Matr. 8. q. 12. dict. 4.* Tabien. *Matr. 1 q. 3 n. 4.* Sot. *d. 27. q. 1. a. 4. col. penult.* Greg Lop. *l. 11. verb. Esto, t. 7. p. 1. & l. 2. verb. De guardar, t. 10. p. 4.* Enriq. *l. 11. de matr. c. 8. nu. 9.* Meritò autē omnes hi loquuntur de vxore iuris ignara: si enim esset vir, siue esset iuris cōscius, siue ignarus, eo ipso quod vxori licentiam profitendi concederet, censeretur vouere, ac proinde cessaret reuocatio, quòd in ipso locum habeat *reg. Ignorantia, de reg. iuris, in 6.* quæ habet ignorantiam facti, non iuris excusare. Ita limitant Abb. *e. c. 1. nu. 9.* Greg. Lop. *l. 2. verb. De guardar t. 10. p. 4.* Sed hæc differentia intelligitur in foro externo, in quo non præsumitur, nec excusat iuris ignorantia, vt dicam l. 9. disp 32. nu. 10.

Sed dubitabis, an casu, quo potest hic coniux reuocari, possit propria auctoritate exire: Id affirmāt Innoc. *c. Quidam, n. 3. de conuers. coniug. &* Magister Abbatis *antiqui* (vt referunt Io. And. *c. 1 n. 3. & ibi* Ant. *n. 7.* Anchar. *in fin.* nec reprobant, sed tantùm vocant oppositum tutius, nimirum, vt reuocatio fiat auctoritate iudicis) Idem tenet Turrecr. *c. Seriatim, a. 3. n. 5. d. 32.* Quia si potest reuocari, cur non poterit coactionem præuenire? Deinde, quia quamuis professio teneat, at alienando se à coniuge peccauit præstititque adulterij ansam. Ergo potest propria auctoritate egredi, ne in peccato persistat, & vt cesset causa adulterij. Imò addunt Innoc. & Turrecr posse eum professum petere, vt coniux manens in seculo sibi reddatur. At dicendum est minimè posse propria auctoritate egredi. Quia verè professus est, & tenetur ad obedientiam. Et quamuis initio peccarit ingrediens religionem non seruatis iure præscriptis in coniuge manenti in seculo: at persistens in religione non peccat: quia iam non est sui iuris: & licèt possit reuocari, id non est iure actionis, competentis alteri cōiugi, sed ex mero iudicis officio (vt dicemus n. 18.) Et esto esset iure actionis, at dū coniux manēs in seculo eo iure non vtitur reuocationem petens, nullum ius egrediendi habet professus ille. Et ita docent *gl. c. Vxoratus, verb. Nullatenus, de conu. coniug. & ibi* Anch. *fin.* Card. *c. 1. nu. vnic. q. 2. & 4. eod tit.* Vega *2. to. summ c. 34. casu 104.* 15

An autem eo quod licentia Episcopi non interuenerit detur reuocatio? dixi disp. præced. n. 3. 16

Quæstio III. An casu quo professus hic reuocari potest, id fiat iure actionis competentis coniugi in seculo relicto: an potius ex solo iudicis officio? Quibusdam placet id fieri iure actionis: atque ita concedunt coniugi in seculo relicto, qui sponte licentiam illam profitendi dedit, ius repetendi professum. Quia cum ea coniugis licentia fuerit minus legitima, nō videtur ipsi ius reuocandi ademptum. Atque ita sentiunt Abb. *antiquus, c. 1. de conuers. coniug.* Innoc. *c. Quidam, n. 3. eo. tit.* Domin. *c. Seriatim, n. 5. d. 32.* Richard *4. d. 32. a. 1. q. 2. fi corporis, & ad 2. fi.* Palud. *ibi, q. 2. a. 2. n. 17. & d. 27. q. 3. a. 2. n. 15.* Astens *sum. 2. p. li. 8. t. 10. a. 2. q. 7. fin.* Supplem. Gabrielis *4. d. 32. q. 1. a. 2. in corollario, quod infert ex 9. concl.* Guilliel. Borrillong. *4. d. 32. q. vn. a. 2. post 1. concl.* 17

concl.casu 1.Palacios 4.*d*.27.*disp*.2.*col*.36.*vers.Scito tamen.* Maiol.*l.*1.*de irreg.c*.4.*n*.5. Angles Florib.1.*p*. vbi de matr. *q*.1.*de essentialib.ipsius*,*d*.27.*a*.3.*diffic*.4. Ant.Go.*in expositione bullæ cruciatæ,clauf.*10.*n*.70. Dicunt autem Pal. *ead.d.* 32.*q*.2.*a*.2.*n*.17. Ricard.Astens. Supplem.Gabrielis *eisdem locis*, peccare coniugem manentem in seculo reuocando.

18 At multo verius est non posse reuocari iure actionis, ad coniugis alterius petitionem, sed ex solo iudicis officio, cuius est consulere periculo incontinentiæ coniugis in seculo relicti, dum id imminere viderit, reuocando professum, & eum illi restituendo. Et ita intelligitur *c*.1. *de conuers.coniug.*eam reuocationem concedens. Quia cum professioni consensum præstiterit, cessit iure suo, quod in eum habebat: ac proinde amplius actionem non habet. Et ita opinantur *gl.c.Vxoratus.verb.Nullatenus,de conuers.coniug.* vbi Ioan.And.*fin.*Anton.*n*.5. Abbas,*n*.6.Anch.*fin.* Card.*q*.1.*Idem* Io. And.*c.Ex parte,el* 1.*n*.4.*eo.t.* & *ibi* Ant. *n*.8. Anchar.*n*.2.*vers. In* 4.*casu*. Card. *paulo ante fin. Idem* Ant.*c*.1.*n*.4.*eod.t.*& *ibi* Carder. Abbas,*n*.8. Card.*in fine*,& *opposit*.2.*Idem* Abb. *c.Significauit,n*.3.*eo.tit.* Aretin. *consil.* 59.*n*.8.*vers.Tertio probatur.* Astensis *sum*.2.*p.l*.8.*t*.11.*a*.2. *q*.11. Brunel. *de sponsal.concl*.30.*n*.9. *Lex regia* 11.*t*.7.*p*.1. & *ibi* Gr.Lop. *verb.de su.officio.* Rosel.*verb.Impedimentum, impedim*.11. *initio.* Angelus *Matrimonium* 4.*n*.9. Syluest. *Matrimonium* 8.*q*.12.*d*.4.Tabiena *Matrimonium* 1.*q*.3.*n*.4. Azor.*l*.12.*institutionum moralium,c*.1.*q*.6.§.*Si quæras.*

19 Id tamen certum est, si res est integra, quia coniux, cui data est licentia, nondum est professus, potest licentia à coniuge concedente reuocari: nec factum tenebit gestum ab altero post eam reuocationem, quod legitima licentia caruerit. Ita docent Palud.4.*d*.32.*q*.2.*a*.2.*n*.17.& *d*.27.*q*.3.*a*.2.*n*.15. Supplement. Gabr.4.*d*.32.*q*.1.*a*.2.*concl.* 8.*fin*.& *d*.27.*q*.2. *art*.3.*dub*.9. Palacios 4.*d*.27. *disp*.2. *fine:* qui addit nullum esse tempus præscriptum, ad hanc reuocationem, sed quandocumque fieri posse, dummodo res sit integra. Et explicat Palacios, quando manens in seculo non emisit votum: indecisum autem reliquit, quando votum emisit. At existimo non posse reuocare, si licentia legitima fuit, vt quia manens in seculo erat senex. Iam enim perfectè cessit iure suo: nec res est integra: cum ipse voto astrictus sit pacto mutuo inito: quippe alter consensit emissioni voti, vt sibi integrum esset profiteri. Si verò non fuit legitima, quia erat iuuenis, peccabit quidem contra votum reuocando: at factum tenebit, reuocatioque valida erit. Quia non erat perfecta renunciatio proprij iuris, vt diximus n.6.

20 Verum autem cesset prædicta reuocatio officio iudicis facienda, quando Episc. concessit licentiam professioni faciendæ: at fuit minus legitima? iuxta dicta disp. præc. n.3.

21 Potest verò Episcopus contra religiosos exemptos procedere, quando iniustè detinent coniugem hunc professum: impediúntque ne eius officio reuocetur, quod benè docet Salzedo *in additionibus ad pract.* Bernardi Diaz *c*.3. *lit.A.§.Punire,in fine*: & ita praxi receptum se vidisse. Et ratio est, quod in hoc euentu non agatur de religionis priuilegiis, seu ipsa concernentibus, aut de statu regularium: sed de matrimonij instauratione, coniugisque reuocatione, qui minus legitimè professus fuit quod ordinarij proprium est, *c*.1.*de conu.coniug.* Deinde, quia ordinario competit omnimoda iurisdictio contra extraneos & exemptos impedientes suam iurisdictionem, vt tenent Innoc. *c. Dilectus,in fine,de pœnis.*Stephanus Aufrerius *tractatu de potestate seculari super Ecclesiasticas personas*, *n*.23. Rojas *de hæreticis*,1.*part.n*.155.& *seq.* ait, se, cum esset Vicarius generalis, pluries in praxi id obtinuisse contra canonicos regulares, & quosdam monachos D. Bernardi exemptos. Quia concessa iurisdictione, censentur ea concessa, sine quibus exerceri nequit, *l*.2 *ff.de iurisdict.omn.iudicum.*

22 At in dubium vertitur, vtrum possit Episcopus censuris prædictos exemptos compellere impedientes reuocationem coniugis è suo monasterio: & in omnibus aliis euentibus, in quibus iurisdictionem habet erga ipsos. Id enim affirmat Salzedo,*n.precedenti allegat.* Quia potestas excommunicandi eius est, qui iurisdictionem in foro externo ad cogendum habet, vt tradunt *Doctores in tractatu de excommunicatione*, qualem habet Episcopus in his casibus. Deinde quia alias inanis & frustranea esset iurisdictio Episcopi ad compellendos exemptos, si armis, quibus Ecclesia solita est compellere, destitutus esset, nimirum, potestate censuras ferendi, vt in simili dicit, *gloss.c. Super quæstionum,verb.Executorem,& c. Ex litteris,verb. Si subdelegatus, & c.fin.verb.Commissum,de offic. iudic.delegat.* vbi docet habentem nudum ministerium posse excommunicare impedientes suam commissionem, ne aliàs inutilis sit commissio. Præterea, quia cui iurisdictio data est, ea quoque concessa esse videntur, sine quibus ea explicari non potest, *l*.2.*ff. de iurisdictione omn.iudic. cap.Pastoralis, cap.Præterea,de officio deleg.*

23 Sed existimo non posse Episcopum prædictos exemptos excommunicare, suspendere, vel interdicere, si priuilegium speciale habeat, ne possint excommunicari, suspendi, vel interdici. Quale habent mendicantes, vt constat *ex eorum compendio,verb.Exemptio,n*.9.23.& 24.& Soc.Iesu, vt constat ex bulla Pauli III. ipsi concessa an.1549.& hoc nisi expressè cócedatur Episcopis, vt in iis casibus possint censuris latis contra exemptos procedere, vt euenit in decreto Trid.*sess*.25.*de regul.c*.16. vbi conceditur Episcopis, vt per censuras cogant exemptos restituere bona nouitiis resipiscentibus, & *c*.5. vt clausuram monialibus imponant, & inobedientes aut contradicentes compellant censuris. Et *sess.* 22. *decreto de vitandis & obseruandis in celebratione Missæ*, vt procedant per censuras contra exemptos celebrantes in oratorio priuato, aut horis non debitis: & quascumque superstitiones ablegent. Et ita docent Gambara *de officio legati,l*.8.*c.vlt n* 77.*habetur tom*.13.*tractatuum,p*.2. Enriq.*l*.7.*de indulgentiis,c*.25.*n*.7.*ad fin.*Manuel 1.*tom sum.* 2.*edit.c*.74.*n*.4.*casu* 1.Ducor ex *c*.1.*de priuileg.in* 6.*vers.In eos autem*, vbi cum decretum fuisset habere Episcopum iurisdictionem in exemptos delinquentes, aut contrahentes extra locum exemptum, subdit textus hæc verba: *In eos autem,quibus ne interdici,suspendi, vel excommunicari à quoquam valeant,à Sede Apostolica est indultum, (sicut sunt religiosi quamplures) in quorũ priuilegiis continetur, ne quisquam Episcopus vel Archiepiscopus monasteriorũ suorum monachos pro vlla causa, vllóve loco, interdicere suspendere, vel excõmunicare præsumat: iidem ordinarij iurisdictionem suam quantum ad ista, vbicumque illi fuerint, penitus exercere non possint.* Et quidam solus casus ibi excipitur: vbi *gl.verb.Quantum ad ista.*Host.*col*.5.*super eod.verb.* Io.And. *n*.7.*vers.In gl.interdictum.* Arch.*n*.2.*vers.Ista.*Anch.*n*.4.*notab*.7.Dominicus *ibi* § *vlt.n*.7.& *ibi* Franc.*eo* §.*vlt.n*.2. dicunt posse Episcopum hos religiosos deponere, & in arctius monasterium detrudere, aliisve pœnis punire, non tamen posse in eos censuras ferre, quod quantum ad hoc sit ligata potestas. Quod si censuras ferat, eas nullius valoris fore, dicunt Host.*ibi super verb.Præsumat.*Anch.*ibi n*.4.*notab*.8.Domin. *ibi*.§.*vlt.n*.6.*vers.Quid si ordinarius*,& *ibi* Franc.*eo*.§.*vlt.n*.1. & soli summus Pontifex & Legatus à latere excipiuntur, qui poterunt censuris hos exemptos cogere, vt testatur ibi Host.*super.verb.Episcopus.*Arch.2.*vers.Episcopus.*Domin. *n*.5.*vers.Quæro an dicatur.*Secundò, ex doctrina multorum asserentium exemptos ab ordinario citatos teneri comparere, vbi exemptio non esset notoria, & si non cõpareant, valere excommunicationem aduersus eos inflictam: nec vim suam amissuram, quamuis postmodum priuilegium allegent, iuxta *c.Suborta,de sent.& re iudic. fine*: excipiunt tamen nisi exempti priuilegium habeant, ne possint excommunicari, cum clausula irritati. Hi sunt, Io.And.*regul. Scienti,de regulis iuris,in* 6.*n*.7.*ad fin.vers.Non obstat decretalis,quia cunctis,*& *ibi* Franc.*n*.4. *Idem* Io.And. *c*.1.*de concess.preb.in* 6.*n*.8. & *ibi* Anch. *n*.6.*vers. Venio ad* 3.*partem.* Dominic.*ibi*.§.*Ex part.n*.4.Franc.*eod*.§.*n*.2.Socinus *c.Mulier.n*.34.*de sent.excom.*Ricard.4.*d*.18.*a*.5.*q*.5. Rosel.*verb. Exemptus,init.* Sylu.*vers.Exemptio,q*.8. & *ibi* Armilla,*n*.2.

 Stat

Stat igitur habere Episcopum iurisdictionem in exemptos, & tamen non posse illos censuris ligare. Adde quoties Tridentinum voluit Episcopus iurisdictionem procedendi per censuras contra exemptos concedere, id explicuisse: vt constat ex decretis allegatis. In aliis autem decretis, vt *sess. 25. de regular. c. 13.* subiecit exemptos Episcopis, quoad compellendos eos vt publicis processionibus intersint, & quoad componendas controuersias de praecedentia locorum exortas, & *c.* 14. quoad punitionem religiosi publicè delinquentis in certo casu, & *c.* 17. quoad explorandam voluntatem puellae profitentis: & tamen non adiecit, vt posset Episcopus censuris compellere. Ergo signum est, eam iurisdictionem noluisse dare. Nec obstant in contrarium adducta n. praeced. Quia habens iurisdictionem in foro externo spiritualem, potest excommunicare: & concessa ea iurisdictione, conceduntur subinde ea, sine quibus explicari nequit, nisi per speciale priuilegium ligata sit potestas quoad aliquam specialem poenam: vt contingit in casu praesenti. Nec est frustranea cogendi potestas, quia potest aliis poenis vti, vt explicuimus. Ex his ergo colligitur, exemptis hoc priuilegio fruentibus impedientibus monachi coniugati reuocationem, non esse integrum Episcopo censuris eos cogere, sed aliis poenis, quod nullus textus id concesserit in hoc casu.

24 Quaestio vltima. An coniux manens in seculo, qui licentiam alteri concessit, profitendi, casu quo non datur reuocatio, iuxta dicta, cogendus sit religionem profiteri, aut votum castitatis emittere? Et quidem si nullum votum emisit, & erat iuris ignarus, ea ignorantia, quae excuset: iam n. 14. diximus hunc nequaquam ad aliquid cogendum esse, sed professum reuocandum. Si autem votum castitatis emisit in seculo, & est senex, nec suspectus de incontinentia, ad nil est cogendus: sed potest in seculo manere, & legitima est professio, vt diximus disp. praec. nu. 2.

25 Procedit ergo quaestio, quoties coniux manens in seculo est iuuenis, aut suspectus de incontinentia, & votum emisit: aut erat conscius iuris, quo casu vouere censetur, nec datur reuocatio, iuxta tradita n. 9. & 14. Cùm ergo his casibus non concedatur reuocatio, merito dubitatur qualiter consulendum sit periculo incontinentiae coniugis in seculo relicti? Quidam censent hunc non cogendum profiteri, sed in monasterium recludendum, ne incontinentiae periculum incurrat. Quia vltra proprium votum nemo profiteri est cogendus, *c. Integritas*, 32. *q.* 2. ita sentiunt Innoc. *c. 1. n. vnic. verb. Seruare, de conuer. coniug. & c. Significauit, n. vn. paulò post princ. eod. t. & ibi* Ant. *n.* 4. Card. *n. vn. opposit.* 4. & manet dubius *ibi* Anch. *in fin.* & cogitandum relinquit vtra pars sit verior. Et tenent Archid. *cap. Qui vxorem, n. 2. 33. q. 5. & ibi* Bellamera *n.* 3. Nauar. *l. 3. consil. tit. de conuers. coniug. in priori edit. consil. 5. n. 4. in posteriori, consil.* 14 *num.* 4. & dicit probabile Palacios 4. *d. 27. disp. 2. col. 31. vers. Porro in c. f.* 588. addens reclusionem duraturam, quousque sit senex, & de incontinentia minimè suspectus, & limitat Nauar. nisi votum emiserit religionis, tunc enim ait teneri ad religionem, & cogendum profiteri.

26 Alij cogendum profiteri asseuerant. Probatur ex *c. Significauit, de conuers. coniug.* à contrario sensu, vbi de vxore concedenti viro profitendi licentiam sic dicitur: *Mandamus quatenus si est ita, & est talis aetatis, de qua suspicio haberi non possit; ipsam votum continentiae obseruantem, intrare monasterium compelli non permittas.* Ergo debet compelli, quando est iuuenis aut suspecta. Nec iuuabit dicere, compelli ingredi monasterium, sed non profiteri. Quia cum iis, quae religionem professae sunt, non bene conuenit, quae professa non est: & ideo ius commixtionem hanc interdicit, *c. Vt clerici, c. Vidua, de regul.* 2. quia cum coniux ille manens in seculo non deliquerit, non est par eum includendum fore quasi in carcere, *c. de lapsis, 16. q. 6.* Tandem quia licèt aliquis non cogatur inuitus profiteri: id tamen accidit, quando non est aliquid, quod sibi imputetur. Et ideo ita sentiunt Goffred. *sum. t. de conuers. coniug. n.* 9. Host. *sum. eod. t. n.* 10. *& c. 2. n. 4. eod. t.* Henr. *c. Vxoratus, n. 9. eo. tit.*

Sed ea distinctio valde mihi placet in hac quaest. Aut enim coniux votum religionis emisit, & tunc cogenda est religionem profiteri, aut vouit solam continentiam dando marito licentiam profitendi: & tunc distinguendum est, si erat iuris perentis professionem ipsius, vt vir legitime profiteretur, ignara, non cogetur profiteri, sed includetur in monasterium, quo à vagationibus arceatur, & cesset continentiae periculum, vt ait I. sent. relata num. 25. si vero eius iuris conscia erat, cogetur profiteri, vt ait sententia num. praeced. relata. Probatur, quando erat iuris ignara, non esse compellendam profiteri: quia est res dura rem tam arduam iniungere ei, quae nec expressè nec tacitè eam promisit: nec mirum, si compellatur vt sit intra monasterium inclusa, quia venit accessoriè ad obseruantiam castitatis, quam promisit: nec compellitur ingredi, vt stet ibi quasi in carcere, sed vt honestam vitam ducat. Probatur verò quando erat iuris conscia eam compellendam profiteri, ex *c. Qui vxorem, 33. q. 5.* ibi, *Qui vxorem suam velare permiserit, aliam non accipiat, sed similiter conuertatur.* Deinde, quia sciens id desiderari ad legitimum viri ingressum, assensum illi praebens videtur se ad illud obligare (vt probaui n. 14.) & ideo hanc sent. sustinent Cald. *c. 1. de conuers. coniug. & ibi* Abb. *n. 8. & c. Significauit, in fin. eod. t.* Brunellus *de sponsal. l. concl. 30. n.* 10. Maioris 4. *d. 32. q. 2. §. Pro illa rubrica.* Rosell. *verb. Impedimentum, impedimento* 11. *in princ.* Syluest. *Matri. 8. q. 12. dicto* 4. Tabien. *Matrim. 1. q. 2. n.* 4. Azor. *l. 12. instit. moral. c. 1. q. 6. §. Si quaeras.* Temperant Abb. *eod. c. 1. n.* 8. Rosel. *& Sylu. proximè cit.* vt haec distinctio habeat locum in iis, quos iuris ignorantia excusat: vt sunt mulier, minor, miles: secus quando non excusat, tunc enim coniux iuris ignarus cogitur etiam profiteri. Et mulierem excusari in hoc casu, ignorantia iuris, affirmant etiam Host. *d. c. Significauit, in fin. &* Ioan. And. *ibi in fine:* quamuis excusari negat Card. *c. Ex parte, el 1. ad fin. de conuers. coniug.* Sed (vt dixi n. 14.) distinctio haec ignorantiae iuris deseruit foro externo. Nam in foro conscientiae aequè excusat ac facti ignorantia.

Ad arg. n. 25. propositum constat ex dictis n. praeced. 28
ingressus enim ille & professio veniunt accessoriè ad rem promissam, & licentiam praestitam non ignorato iure. Ad arg. proposita n. 29. dic, ad 1. respondeo intelligi de ingressu ad profitendum, vbi ignorantia iuris non excusat, vel de inclusione sola vt seruetur castitas, quando ea excusat. Nec est absurdum, causa iusta concurrenti non professam esse ratione custodiae inter professas. Ad 2. constat ex dictis n. praeced. non enim includitur quasi in carcerem, sed ad custodiam. Ad vltimum dic non adesse causam compellendi ad professionem, nisi quando aderat iuris scientia, vt n. praecedenti diximus.

DISPVTATIO XXXIV.

Vtrùm professio coniugis post consummatum matrimonium facta ignorante altero, aut sciente, contradicente tamen, valida sit? an potius professus reuocandus sit, & sic reuocatus ad quid obligetur?

SVMMARIVM.

Professio illa non habet vim voti solemnis, num. 1.
Votum castitatis in ea emissum habet vim voti simplicis: & obligat coniugem ne exigat at tenetur reddere, n 2.
Quid, si ex fine immediato profitendi in religione, castitatem tunc voueret, & dependenter ab ea: & quid in dubio? n. 3.
An liceat huic professo reuocato petere debitum, non tamen exigere? n. 4. *& remissiuè an alter coniux teneatur ei reddere?*
Num ei liceat saltem valide ad aliud matrim. eo soluto transire? n 5.
An liceat coniugi alteri professum absque sua licentia reuocare, quamuis vterque communi consensu castitatem vouisset, n 6.
Non licet è religione illū rapere: & enodatur c. Cū causa, de raptor. n. 7.
An professio absque coniugis licentia facta vim habeat voti simplicis religionis? Refertur duplex sententia, n 8. *&* 9
Nullatenus obligat ad religionem: & traditur differentia inter id votum, & votum castitatis in ea professione factum, n 10.

An

An coniuge reuocante mortuo, ad religionem redire teneatur? Refertur quadam sententia, n. 11.
Non tenetur redire, n. 12.
An semel reuocatus teneatur regredi, si coniugem reuocantem pœniteat reuocationis, n. 13.
An coniux hic possit propria auctoritate redire, altero non repetente? Proponitur quadam sent. n. 14.
Potest propria auctoritate exire, n. 15.
An volente coniuge spoliato consentire professioni illi, possit professus retrocedere, ac coniugem spoliatum repetere, n. 16.
Quando coniux sic professus permanere vult: quid relictus in seculo, volens consentire, teneatur facere, n. 17.
An hoc dum viuit non consentiente, possit statim eo defuncto, coniux professus resilire: & an desideretur in eo notitia nullitatis prioris professionis: & noua acceptatio in superiore, & nouus nouitiatus, n. 18.
Quid quando ignarus mortis perseuerauit, & factus illius certior vult statim exire? n. 19.
Si conscius mortis perstiterit in religione, an censeatur habere ratam priorem professionem, n. 20.
Quid, si coniux spoliatus viuens nec consensit, nec dissensit, sed dissimulauit? Remissiuè, n. 21.
Quid si spoliatus dum viueret, consenserit, n. 22.
An coniux, sine cuius licentia alter professus est possit eo inuito profiteri, n. 23.
An si vterque coniux mutua licentia minimè obtenta profiteatur, siue conscius siue ignarus professionis alterius, valeat professio, vterque alium reuocare possit, n. 24.

1 DIsputationis huius difficultas versatur in intelligentia textuum, *c. Quidam, & c. Placet de conuers. coniug.* Nam eo *c. Quidam*, de viro professo vxore contradicenti, ac ad eius instantiam reuocato, sic dicitur: *Respondemus quod votum non tenuit, vnde ratione voti ad monasterium non tenetur redire: vlterius verò nō poterit vxorem accipere: promisit enim se non exigere debitū, quod in eius potestate erat: & ideo quoad hoc, votum tenuit.* Et *c. Placet, de muliere, quæ virum defunctū credens professa est, ac postea à viro reuocata*, sic dicitur. *Respondemus quod licèt votum eius vsquequaque non tenuerit, eatenus tamen fuit obligatoriū, quatenus se poterat obligare: promisit enim intrando monasterium se non exacturā carnis debitum, quod erat in potestate ipsius. Redire verò ad seculum non erat in eius potestate, sed in potestate mariti: & ideo quantum ad ipsam tenuit votū. Consultius itaque dicemus, & ei congruētius ad salutem, vt ad monasterium redeat. Si verò ad hoc induci non poterit, ipsam inuitam credimus non cogendam.* Quia in re id absque controuersia est, professionem illam minimè habere vim voti solēnis professionis. Id enim vterque textus ferè expressè ait, dum eum cōiugem non teneri ratione voti in monasterio permanere, nec altero defuncto ad illud redire decidit. Et ratio est, quod coniux dominiū sui corporis minimè habeat, quod illud in religionis dominium transferre valeat. Sicut eadem ratione, qua quis non est post professionem sui corporis dominus, nequit validè illud tradere vxori per matrim. vt diximus disp. 26. nu. 4.

2 2. Constat votum illud castitatis in ea professione emissū habere vim voti saltem simplicis, & obligare cōiugem in quantum se obligare potuit: nimirum, vt in eo matr. abstineat se à debiti exactione, & eo per mortem soluto, ab alio matr. ineundo: & ab aliis quæ castitati promissæ aduersantur: at tenetur ad coniugē reuocatus reddere illi debitum. Quod vterque textus n. præc. allegatus decidit, ac eam rationem reddit. Quod votum illud coniugem astrinxerit, quatenus se obligare potuit: at potuit se ad hæc obligare: cum ea non cedant in præsentis matr. præiudicium. Quod si roges, cur votū hoc emissum in professione irrita obliget, vt votum simplex castitatis, cum tamē votum factū in ordine sacro valore carenti non obliget? dixi disp. 27. n. 13.

3 Sunt tamen hæc intelligenda, nisi coniux ille emitteret votum castitatis in ea professione dependenter ab illa, & ex fine immediato permanendi in religione. Tunc enim in virtute talis intentionis ad nil voluit obligari cassata professione illa. Quare vt professionem irritam faciens maneat voto simplici ligatus, desideratur intentio obligandi se independenter à professionis valore. Atque eam intentionem præsumit ius, vbi de contraria non constat, vt patet ex *c. Quidam, & c. Placet, de conuers. coniug.* Sicut dum impuberes matrimonio inepti illud ineunt, præsumit ius *c. vn. de desponsat. impub. in 6.* voluisse se astringere quatenus potuerunt: ac proinde illud valere vt sponsalia præsumit, quæ in eorum potestate erat contrahere, & in dubio intentionis credo standum esse hac iuris præsumptione, vt dixi lib. 1. disp. 21. n. 3. Conferunt ad hoc quæ dixi disp. 32. n. 13. ex doctrina Gregorij Lopez nimirum coniugem vouentem in seculo castitatem, vt alter possit religionem profiteri, hoc non profitente liberum manere à voto. Quod tacitam videatur habere conditionem, si professio alterius, quæ finis eius voti fuit, subsequatur.

Hinc deducitur casu quo id votum castitatis obliget 4 iuxta n. præc. tradita, non esse fidem habendam aliquibus asserentibus, *c. Quidam, & c. Placet, de conuers. coniug.* non negari coniugi inualidè professo, & ad alterum reuocato, facultatem petendi humiliter debitum, sed solam exigendi cogendo, quod vterque textus verbo, exigere, vtatur: quod coactionem importat. Hi sunt Nauar. *sum. c. p. 12. num. 60.* Enriq. *lib. 12. de matr. c. 2. n. 9. & l. 11. c. 15. n. 9.* Quare concludit hic vtroque loco immunem esse culpæ coniugem hunc petendo debitum, secus exigendo. Sicut coniux adulter potest ab innocente debitum petere: non verò exigere: Sed sent. hæc displicet: quod valde dispar ratio sit: adulter enim priuatur iure exigendi, in fauorē innocentis, quod potest innocens cedere reddendo; ac proinde integrum est adultero supplicare, vt cedat, petendo humilitèr corpus, non tanquam debitum: secus cogendo per exactionem. At coniux hic professus priuatur facultate exigendi, non in fauorem relicti in seculo, cui hic renuntiare possit: sed propter votum castitatis, quod obligauit in quantum potuit, vt vterque textus ponderat. At ligato castitatis voto, non tantum exigere, sed petere debitum interdicitur. Quia petens immiscet se voluntariè actui carnis, nec astrictus lege matrimonij, quæ solam redditionem iubet. Ac proinde absque dubio nec textus nec DD. negantes huic facultatem exigendi, vim faciunt in coacta petitione, cùm voto castitatis valido inuitantur. Et aliqui vtuntur verbo, petitionis, dicentes non licere huic petere. Ita Albericus *in suo diction. lit. V. verb. Votum 4.* Henr. *c. Vxoratus, n. 8. de conuers. coniug.* Palud. *4. d. 27. q. 3. a. 2. n. 15.* Astens. *2. p. sum. l. 8. t. 11. a. 2. q. 16.* Io. de Friburgo *in sum. confessorum, l. 1. t. 8. 49. & 50.* Vincent. *in speculo doctrinal. to. 2. l. 9. c. 91.* Supplement. Gabr. *4. d. 32. q. 1. a. 2. concl. 8.* Sot. *4. d. 27. q. 1. a. 4. col. penult. vers. Casus autem.* Celaia *4. d. 32. q. 2. paulo post princ.* Azor. *l. 12. instit. moral. c. 1. q. 6. paulo post princ.* Petr. de Led. *matr. q. 64. a. 4. dub. 1. concl. 1.* Veg. *2. to. sum. c. 34. casu 104.* An verò alter coniux teneatur huic reddere? dicam disp. 38. n. 22.

2. Infertur, non audiendos esse qui dicunt matrimon. 5 contractum ab hoc coniuge inualidè professo; & reuocato, post alterius coniugis obitum, fore inualidum. Quia licèt votum id castitatis solemne non fuerit, at quia fuit votum in certa religione approbata, habetur pro solemni; estque sufficiens ad irritandum subsequens matr. Ita *gl. c. Quidam, verb. Non exigere, in priori responso, de conu. coniug. & ibi* Host. *n. 1. in 1. respōso, & ibi* Ant. *n. 8.* Alij verò in alio extremo sunt, dicentes integrum esse huic soluto eo matrim. ad aliud transire. Sic Antonius Gomez *in expositione bullæ cruciatæ, clausula 10. n. 69.* Et inclinat in hanc partem Angles Floribus *1. p.* vbi de matr. *q. 1. de essentialibus ipsius, d. 27. a. 3. diffic. 8.* & reddit rationem, eo quod votum fuerit nullum. At dicendum est, reum esse hunc culpæ lethalis transeundo ad aliud matrimonium, tanquam violatorem voti simplicis castitatis: matrim. verò ratum esse. Quia id votum non fuit solemne, sed simplex. Et ita docent *gl. c.* Agathosa, *verb. Debeas, 27. q. 2.* Goffredus *sum. tit. de conuers. coniug. n. 3.* Host. *summa eodem t. n. 8. & c. Placet eo. tit. n. 4.* Innoc. *d. c. Quidam, n. 1. statim in princ.* Vincentius & Philipp. *ibi.* Abb. *ibi, n. 4.* Card. *n. 2. 11. in fin.* Anchar. *n. 4. q. 1. & num. 5. q. 2. ad fin.* Alberic. *in suo diction. lit. V. verb. Votum, 4.* Archid. *c. 2. n. 2. & ibi* Bellarm. *n. 3. 33. q. 5.* Henric. *d. c. Placet n. 8. & c. Vxoratus, n. 8. eod. tit.* Brunel. *de sponsal. concl. 30. n. 10.* Astens. *sum. 2. p. lib. 8. t. 11. a. 2. q. 16.* Ioan. de Friburgo *in summ. confess. lib. 1. tit. 8. q. 50. Lex regia 12. t. 7. part. 1.* &

& ibi Greg. Lopez *verb Vale.* Rosella *verb. Impedimentum, impedimento* 11.*ad fin.princ. & verb. Votum* 2. *n.*10. Angel. *Matrimonium* 4.*n.*15. Sylu.*Votum* 4.*q.*2.*dict.*4. *Matrim.*8. *q.*12.*dict.*5.*& verb.Diuortium,q.*16 *casu* 3.Nauar.*sum c.*12. *nu.*60. *& l.*3. *cons.tit.de conuers.coniug.in priori edit.cons.*4. *n.*4.*in posteriori.cons.*5.*n.*4. Barbosa *rubr. ff. solut.matri.* 2.*p. n.*101. Lancelotus *instit.iuris canonici,lib.*2.*tit.de diuortiis. §. Quæsitum tamen est, verb.Non poterit.* Et ex Theologis Vincentius 2.*tom.in speculo doctrin.l.*9.*c.*91.Durand.4.*d.*32. *q.*2.*n.*7. Palud.*ibi,q.*2.*art.*3.*n.*22. *& d.*38.*q.*4.*art.*2.*n.*29 *& d.*37.*q.*3.*art.*2.*n.*19. Palacios 4.*d.*32. *disp.*2.*col.*9.*vers. Verum si contraxerit*, Enriquez *l.*12.*de matrim.c.*5.*n.*10. Azor. *l.*12.*instit.moral.c.*1.*q.*3.*§. Si quæras.* Lud.Lop.2 *p.instruct.* vbi de matrim.*cap.*54.*col.antepenult.* Vega 2.*tom.sum.c.*34. *casu* 104. Cañedo *summa Sacram.* vbi de matrim.*c.*7.*n.*54. Quod idem clarè docet Manuel 1. *to.sum.*2.*edit.cap.*239. *n.*4. ait enim votum hoc obligare tanquam simplex castitatis. Et hunc peccare, quamuis subticeat, valeat matrimonium, necne, docent etiam D. Bonau.4.*d.*27. *in expositione litt.n.*4.Ricardus *ibi,art.*2.*q.*4.Sotus *ibi,q.*1.*art.*4.*col. penult.vers.Casus autem.* Monaldus *sum.*vbi de voto,*tit. De votis coniugatorum*, *vers. Item si alter coniugum.* Celaia 4. *d.*32.*q.*2.*paulo post princ.* Temperat Innoc.*eo c. Quidam,in fine*, prædictam sent.quatenus ait valere matrimon. postea initum, vt intelligatur, nisi coniux ille professus in ipso ingressu vouisset continentiam. Quamuis enim solus ingressus absque licentia non sufficiat ad reddendum id votum solemne: at sufficit, quando simul in ingressu fuit emissum votum. At caret fundamento hæc limitatio. Quia votum solemne esse nequit, nisi in ordinis sacri susceptione, aut approbatæ religionis professione, *c.vn de voto,in* 6. Hæc autem non fuit vera professio. Et ideo non video, qua ratione possit id votum solemne effici, ac efficax ad subsequens matrimonium dirimendum.

6 3. Infertur, integrum esse coniugi, absque cuius licentia professio facta fuit, sic professum reuocare, quod vniuersi fatentur, & expresse habetur *cap. Quidam, & cap. Placet, de conuers.coniug.* Quippe nequit inuitus iure suo expoliari, Idque placet, etsi communi consensu ambo vouissent castitatem. Quia tunc etiam non licet sine licentia transire, vt probabo lib.10.disp.37.num.14.

7 Non tamen licet rapere de religione, sed auctoritate iudicis extrahere. Quamuis enim viro fas sit, de vico ad domũ vxorem reducere, quod in eam ius correctionis habeat: at non posset eam priuato quasi possidenti vi eripere: nedum monasterio. Nec obstat *c.Cum causa,de raptor.* ibi enim narratur raptus, at non approbatur. Atque ita docent Palud.4.*d.*27.*q.*3.*a.*2.*n.*15.Syl.*verb. Diuortium,q.*14.*ad fin.*

8 Potissima autem difficultas in hac disp. est, An votum illud religionis emissum in ea professione irrita vim aliquam obligandi sortiatur, saltem voti simplicis religionis? Quidam enim videntur affirmare vim obligandi habere instar voti simplicis ingressus religionis: sicut votum illud solemne castitatis non obligat vt solemne, sed tanquam simplex. Et potest probari, quia quamuis ea professio non potuerit vim voti solemnis religionis habere, defectu dominij in coniuge ad alienandum se in monasterium: at potuit valere vt votum simplex, quod solam promissionem ingressus tempore habili importat. Atque ita succedit *regul.tradita c.vn.de despons.impub.in* 6. si non valet actus vt ago, valeat eo modo, quo valere potest. Qua ratione id votum castitatis, quod voti solemnis vim habere non potuit, obligat omni modo possibili, nimirum vt votum simplex. Non enim ratio aliqua discriminis inter hæc vota apparet. Quod si dicas, votum castitatis esse diuiduum, non autem religionis. Obstat votum religionis esse quoque diuiduum quoad tempus obligationis: atque ita non astringet pro eo tempore quo coniux dissentiens superstes fuerit, obligabit tamen eo vita functo ad religionem. Sicut votum castitatis admittit eandem temporis diuisionem. Cum non obliget viuo altero coniuge ad integram continentiam, ad quam post eius obitum astringit, vt probauimus n. 5. Et ideo huius sent.sunt Calderinus *cap.*1. *de conuers.coniug. & ibi* Abbas *num.*7.*& c.Consuluit,in fin.eo.t.* Astensis 2.*p.sum.l.*8.*t.*11.*a.*2.*q.*9.*fin.* Brunell. *de sponsal.concl.*30.*n.*9.Sylu.*verb.Diuortium.q.*16. *casu* 3.Palacius 4.*d.*27.*disp.*2.*col.pen. & fin.* vbi aiunt professionem hanc semper renuisse, quatenus obligat ipsum profitentem ad manendum perpetuo in religione, secus quoad præiudicium coniugis alterius, cui integrum est reuocare. Et dicit probabile Henricus *c.Placet,n* 5.*de conuers.coniug.* Eiusdem sententiæ est Anton.*eo c. Placet,n.*5. vbi ait, hanc professionem non astringere in foro externo secus in foro conscientiæ. Et videtur tenere Emman. Sa *summa,verb.Religio,n.*33. vbi indistinctè ait, professionem illam habere vim voti simplicis. Et eiusdem sententiæ videntur Doctores, quos n.11.14.& 18. referam, asserentes hunc professum non posse propria auctoritate egredi; & reuocatum à coniuge teneri eo mortuo redire: & non reuocatum in vita minimè posse post mortem resilire. Hæc enim omnia eo innituntur, quòd hæc professio saltem vim habuerit obligandi ad religionem, instar voti simplicis religionis.

Alij videntur sentire, id votum religionis vim obtinuisse obligandi, & reuocatione facta per coniugem, absque cuius licentia factum est, vim illius amitti, quasi reuocatio illa sit irritatio voti. Huius sententiæ videntur Abb. *c. Quidam,n.*4.*de conuers.coniug. Et ibi* Card.*n.*2.*opposit.*4. Rosella *verb.Impedimentum,imped.*11.*ad fin princ.* Syluest. *Matrim.*8.*q.*12.*d.*5.vbi aiunt per reuocationem coniugis solutam esse obligationem, si qua erat ex parte professi cum monasterio contracta. Idem videtur sentire Angel. *Matrimonium* 4.*n.*14.vbi ait, hunc reuocatum non teneri ad religionem redire, quod obligatio semel extincta non reuiuiscat. Et eiusdem sent.sunt alij quos l.9.*disp.*39.n.36. referam, dicẽtes eam reuocationẽ fuisse voti irritationem. 9

Cæterum existimo, id votum religionis omnino fuisse irritum. Ducor, quod id fortè expressis verbis decidatur, *c.Quidam,de conuers.coniug.* ibi: *Votum non tenuit, vnde ratione voti non tenetur ad religionem redire.* Et confir. quia is textus constituit discrimen inter votum castitatis, & permanendi in religione: quod illud partim obliget, nimirum, quatenus vouens in sui præiudicium obligare se potuit: partim autem minimè obliget, nempe quatenus vergit in præiudicium coniugis spoliati: hoc autem non teneat. At si partim teneret, partim autem non, nullum esset discrimen. 2. quia nescio qualiter asseri possit, eam professionem valuisse tanquam votum simplex religionis, ac reuocatione coniugis vim illam obligandi cassatam esse: vt volunt auctores num.præced.allegati. Quia eadem ratione dicendum esset votum id castitatis irritatum fuisse, eo vel maximè, quod *c.Placet, de conuers.coniug.* vxor fuit, quæ absque viri licentia professa est, & ab ipso reuocata, quem probabile satis est, posse omnia vxoris vota irritare: & ipse simpliciter reuocauit: vnde non est, cur dicatur votum religionis omnino irritatum, non autem votum castitatis: præcipuè quia votum religionis, quoad obligationem illud implendi post mariti reuocantis obitum, non videtur in mariti præiudicium: at votum castitatis manens quoad obligationem non petendi debitum, cedit in viri detrimentum. Quippe cogetur semper petere debitum, & solicitus esse de tacita vxoris voluntate coniectanda ac exploranda, vt ipsi vitans eius incontinentiæ periculum reddat. Et ipsa stimulis conscientiæ vrgebitur, dubitans, an tacitè petat, necne, ac proinde votum violet. Si ergo votum illud castitatis nullo modo irritatum est, cur id de voto religionis asserendũ erit? 3. quia *d.c.Quidam*, vxor fuit, quæ virum professum reuocauit. Quam tamen valdè dubium est, an possit aliquod viri votum irritare: & certum est minimè posse, quando in suum præiudicium non redundat. Quale est votum illud religionis viri, quatenus obligaret ad redeundum in religionẽ mortua vxore. 4. quia textus *d. cap. Quidam*, expressè ait, votum religionis non tenuisse, loquens de præterito: & ideo subiungit, virum 10

non

non teneri ad religionem redire. At si irritatio, sola votum eneruasset, dicendum esset votum tenuisse, at reuocatione cassatum? nec defectus obligationis redeundi ad monasterium adscribendus esset nullitati voti, sed ipsius irritationi. 5. Quia matrim. initum à coniugato, viuenti eius coniuge, nullam prorsus vim obligandi habet, quod cum sui dominio careat, id nequeat validè in alium transferre. Ergo nec professio coniugati, quantum ad obligationem ad religionem. Quia in vtroque casu est alienatio sui contra domini voluntatem. Sed respondet Abb. *c. Consuluit, n. 2. de conu. coniug.* disparem esse rationem. Quia ingrediens religionem, semper videtur ingressus causa diuini obsequij, ac in melius vitæ commutandæ. At secundas nuptias prioribus non dissolutis celebrans, prauo affectus est animo: nec intendit matrimonium perficere, sed potius fraudare. Sed hæc solutio non exhaurit difficultatem. Quia si eo matrim. durante consensus alterius coniugis est inhabilis absque licentia socij ad professionem emittendam, recta eius intentio nil prorsus conferr. Sicut non conferret, vt ex secundo illo matrim. vis aliqua obligandi consurgeret. Vt si bona fide illud iniret, sufficienti attestatione fide dignorum deceptus circa mortem prioris coniugis. Quod si petas rationem discriminis inter votum castitatis & religionis in ea professione facta, ob quam illud partim obliget, hoc autem sit prorsus obligandi vi destitutum, eam censeo esse. Quippe votum castitatis non emittitur per modum vnius, & cuiusdam rei indiuiduæ: sed continet obligationem diuiduam, id est, quæ commodam diuisionem patitur: cum suapte natura obliget ad abstinendum illicito concubitu & coniugali, & matrimon. ineundo, qui actus commodè secerni possunt. Vnde iure optimo interpretatur Ecclesia, diuidendam esse hanc obligationem, vt tempore, quo tota hæc obligatio non potuit consurgere ex voto ob matrimonij impedimentum: ea saltem oriatur, cui lex matrimonij prius initi non aduersatur. Nec est verum, obligationem hanc diuidi quoad tempus: sed statim obligat ad omnes actus, quos vinculum fortius coniugij patitur. Sicut si quis emisso castitatis voto vxorem ducat, quamuis constante matrimonio teneatur reddere, non est dicendum obligationem diuisam esse quoad tempus, sed semper astrinxit ad omnes actus: impeditur autem ad tempus ratione vinculi fortioris. At verò obligatio permanendi perpetuo in religione sub obedientiæ iugo, in qua consistit votum religionis in professione factum, dicit obligationem quandam indiuiduam ad vnicum actum permanendi ex tunc in perpetuum in religione: atque adeo si tunc temporis obligatio induci non potuit, est omnino irrita. Neque enim quoad tempora diuidenda est. Quia obligare se religioni de præsenti, non claudit temporum distinctionem: sed ex tunc est perpetua obligatio per modum vnius. Velut qui cum sit coniugatus, init aliud matrim. obligat se de præsenti, & per modum vnius ad vitã perpetuam coniugalem, & quia pro tunc est inhabilis, nullam vim habet contractus ille, nec matrimonij nec sponsalium, quod ad vtrumque sit inhabilis. Secus quando impuberes contrahunt matrim. cum enim sint sponsalium capaces, valet vt sponsalia. Sic igitur cum coniugatus sit pro tunc inhabilis ad tradendum se religioni, siue voto simplici, siue solemni: vtrumque enim obligat ipsum ad separationem perpetuam à coniuge, inde est professionem illam nec valere vt votum solemne, nec vt simplex. Et hinc constat solutio fundamenti contrarij n. 8. propositi. Huius sent. videntur *gl. c. Agathosa, verb. Debeas 27. q. 2.* Sot. 4. *d. 27. q. 1. a. 4. col. pen. vers. Casus autem.* Lancel. *instit. iuris canonici, l. 2. de diuortiis. §. Quæsitũ tamen est, verb. Teneri*, vbi absolutè dicunt id votũ non tenuisse respectu ingressus religionis. Et ferè expresse tenent Innoc. *eo. c. Quidam, statim in princ. & ibi* Io. And. *n. 3.* vbi explicantes eum textũ, in quantũ dicunt votum religionis non tenuisse, dicunt non tenuisse quoad hoc, quod si in monasterio, cum non esset persona idonea ad intrandum: at valuisse quoad non exigendum debitum. Et clarius Anton. *eod. c. Quidam, n. 8.* vbi ait professionem illam non obligare quoad paupertatem & obedientiam, sed solum quoad partem castitatis. Ex *n. 6.* expresè ait, id votum valere vt castitatis, non vt religionis. Et videntur etiam tenere D. Bonau. 4. *d. 27. in exposit. lit. n. 4. &* Manuel 1. *to. sum. 2. edit. c. 239. n. 4.* vbi dicunt, id votum non obligare ad religionem. Et fauent DD. asserentes posse hunc propria authoritate egredi: ac non teneri post coniugis obitum redire ad religionem: quos referam n. 12. & 13.

Hinc deducitur solutio illius quæstionis, an coniux absque licentia alterius professus teneatur ab ipso reuocatus redire post eius obitum ad religionem? *Gloss. c. Quidam, verb. Non tenetur, de conuers. coniug.* affirmat eum ad id teneri, ac peccare non redeundo: & eum textum expresè dicentem non teneri redire explicat, id est, non esse cogendum ab Ecclesia: atque ita *c. Placet, eod. tit.* loquens in eodem casu dixit inducendum esse redire, non tamen cogendum. Et glossam sequuntur Host. *eod. c. Quidam, paulò post princ. super verb. Non tenetur.* Ant. *c. Placet, n. 5. eo. t.* Albericus *in suo diction. littera V. verb. Votum 4.* Hugo, *c. Agathosa. 27. q. 2. & ibi* Archid. *ad fin. & ibi* Bellamera *in fin.* Monald. *in summa,* vbi de voto, *t. De voto coniug. verb. Item si alter coniugum.* Astens. *sum. 2. p. lib. 8. t. 11. a. 2. q. 9. fin. & q. 16.* Io. de Friburg. *in sum. confess. lib. 11. t. 8. q. 50.* Sylu. *verb. Diuortium, q. 16. casu 3. Lex reg. 12. t. 7. p. 1.* Et ex Theolog. ita docent Palud. 4. *d. 27. q. 3. a. 2. n. 16.* Vicent. 2. *tomo in speculo doctrinali, lib. 9. c. 91.* Et hanc culpam esse lethalem tradunt Alberic. Archid. Bellamera, Syluest. Vincent. *ibid.* & dicit esse probabile Henric. *c. Placet, n. 5. de conuers. coniug.* Imo hunc posse cogi redire ad religionem, non ad petitionem monasterij, cui se subiicere non potuit, sed ex Episcopi officio, cuius est cogere à peccato resilire, testantur Hugo, Archid. Bellamera, Albericus, Vincent. Astensis *ead. n. 9. in fine.* Et ita interpretantur *d. c. Placet*, dum ait hunc non esse cogendum, vt intelligatur ad monasterij instantiam, secus ex iudicis officio, quod etiam censet esse probabile Henricus *ibidem.* Ducuntur, quod votum religionis non sit omnino irritum, sed vim obligandi habuerit, quantum est ex se, quæ impedita fuit vinculo coniugalis ac proinde obstaculo cessante tenetur coniux id votum seruare, ad religionem redeundo. 11

Sed dicendum est hunc culpæ immunem esse, quamuis ad religionem non redeat. Ducor, quod id expresè videatur decidi *c. Quidam, de conuers. coniug.* vbi asseritur hunc post coniugis obitum non teneri ad religionem regredi. Culpa ergo vacat non rediens. Quia vbi obligatio non est, transgressio nullam culpam inducit. Deinde, quia *c. Placet, eo. t.* solùm dicitur consultius & congruentius ad huius salutem fore, vt ad monasterium redeat. At si id præceptum esset, non consultius & congruentius ad salutem vocaretur, sed necessarium. Quid enim absurdius posset dici, quam congruentius esse ad salutem, non fornicari, votum obseruare, ac reliqua præcepta? Tandem, quia votum illud religionis fuit prorsus irritum (vt n. 10. probauimus.) Et ideo hunc coniugem non redeuntem minimè peccare docent Ant. *d. c. Quidam, n. 6. & ibi* Abb. *n. 4.* Cardinalis *n. 2. oppos. 4.* Brunellus *de sponsalibus, concl. 30. n. 101* Rosell. *verb. Impedimentum, impedim. 11. ad fin. princip.* Sylu. *Matrimonium 8. q. 12. dict. 5.* Lancelot. *instituta iuris canonici, lib. 2. t. De diuortiis. §. Quæsitum tamen est, verb. Teneri.* Et ferè expresè hoc sentiunt alij dicentes hunc non teneri ad religionem regredi (consulto dico ferè expresè: quia posset quisquam cauillari hos authores nil amplius expressisse quam textum *d. c. Quidam*, dicendum etiam non teneri: atque ita explicandos esse, idest, non cogendum: vt contrarij explicant textum.) Hi sunt Supplementum Gabriel. 4. *d. 32. q. 1. art. 2. concl. 8. & ibi* Celaia *q. 1. paulo post princ.* Angelus *Matrimonium 4. n. 14.* Syluest. *Votum 4. q. 12. dict. 4.* Palacios 4. *d. 32. disp. 2. col. 9. vers. Est autem, fol. 718.* Angles Florib. 1. *p. de matrim. q. 1. de essentialib. illius d. 27. art. 3. diffic. 7.* Beja *in sua summ. casu 49. §. Facit pro hac opinione.* Cannedo *sum. sacram.* vbi de matrim. *c. 7. n. 54.* 12

2. Dedu

13 2. Deducitur non esse audiendos Palud. *4. d. 27. q. 3. a. 2. n. 16.* & Sylu. *verb. Diuortium, q. 16. casu* 2. asserentes hunc coniugem sine licentia professum, & ab altero reuocatum, teneri ad religionem redire, si coniugem reuocantem pœniteat postmodum reuocationis. Quorum sententia ex dictis n. præced. reprobatur. Si enim post mortem, quando omnino cessauit obstaculum, non tenetur redire: eo quod votum non ligarit, cur post solam reuocantis pœnitentiam astringendus ad reditum est? Atque ita tenentur dicere omnes DD. ibi relati.

14 3. Deducitur, an coniux ille sine licentia professus possit propria auctoritate religionem deserere, altero non repetente? Quod licere negat *gl. c. Placet verb. In eius potestate, de conuers. coniug.* per illum textum, ibi: *Redire verò ad seculum in eius potestate non erat, sed in potestate mariti.* Vbi clarè deciditur vxori absque viri licentia professæ non esse integrum ad seculum regredi: sed soli marito ius reuocandi concedi. Idem docent Ant. *ibi n.* 11. Abbas *n.* 3. Palud. *4. d. 27. q. 3. a. 2.* Suppl. Gab. *4. d. 32. q. 1. a. 2. concl. 9.* Sylu. *verb. Diuortium, q. 14 statim in princ.* Nauar. *l. 3. cons. 1 de conuers. coning. in priori edit. cons. 3. n. 3. & 4. in posteriori, cons. 6. n. 3. & 4.* Enriq. *l. 12. de matrim. c. 5. n. 10.* Emm. Sa *sum. verb. Religio, n. 33.* Manuel *1. to. sum. 2. edit c. 239. n. 3.* Vega *2. to. sum. c. 34. casu* 104. Et loquuntur casu quo vxor bona fide professa est: quod vir se mortuum finxerit. Nauar. Manuel, Vega, & adhuc negant licere propria auctoritate egredi.

15 Contrarium tamen mihi persuadeo, quod nullius valoris fuerit votum illud religionis, vt probaui num. 10. Deinde, quia aliqui, quos retuli disp. præced. n. 10. aiunt de licentia alterius coniugis professum, non seruatis iure petitis ad licitam professionem, quamuis verè professus sit, posse propria auctoritate exire, ne in peccato persistat præbens alteri incontinentiæ ansam, quod licèt in eo euentu reprobarim ob professionis valorem, & spontaneam alterius licentiam, cuius ratione nullam passus est iniuriam: at in hoc casu militat fortiter ea ratio. Coniux enim absque alterius licentia post consummatum matrim. profitens, est reus iniustitiæ lethalis, instar rei alienæ raptoris: quod si bona fide professus sit, existimans alterum obiisse, aut absque eius consensu id sibi licere, excusatur à culpa per ignorantiam: at veritatis certior factus, habebit se in posterum instar rei alienæ bona fide possessoris, iam rem alienam esse cognoscentis. At vterque tenetur statim restituere, nec opus est vt verus dominus repetat: nisi liquido constet retentionem esse ex illius consensu. Ergo vt iniuriam illatam resarciat coniugi spoliato, poterit hic propria auctoritate exire: imò & tenebitur, si commodè possit. Quare optimè Sotus *4. d. 27. q 1. a. 4. col. penult. vers. Casus autem*, dixit teneri hunc egredi, ac se coniugi restituere, quantumuis bona fide professus sit. Præterea, quia hoc videtur colligi ex *c. Accedens, de conuers. coniug.* vbi Pontifex narrat virum de licẽtia vxoris metu extorta professum, exiisse, nec illi ascribit exitum culpæ. Et melius ex *cap.* 2. quod est ex Alex. II. *33. q. 5.* vbi idem factum non reprehenditur, sed clarè videtur approbari, ibi: *Non enim violentia, sed ex pari voluntate & consensu hoc fieri debet.* Vnde *gloss. fin. ibi* mota hac quæstione, dicit videri ex eo textu elici, fas esse coniugi absque licẽtia professo, resilire propria auctoritate. Item colligitur ex *c. Vna sola. 33. q. 5.* quod est ex D. Aug. *in Epist. 45.* ibi: *Nam & vouenda talia non sunt à coniugatis, nisi ex consensu & voluntate communi: & si præposterè factum fuerit, magis est corrigenda temeritas, quam persoluenda promissio.* Vbi *gl. verb. Corrigenda*, ait inde sumi argumentum, ad comprobandum posse coniugem, qui absque licentia professus est, propria auctoritate exire. Tandem, quia præsumi nequit cõsensus coniugis spoliati, ex sola non repetitione. Tum, quia sola eius voluntas non satis est ad licitum ingressum: & ad perseuerandum: sed saltem desideratur votum castitatis in permanente in seculo: (vt dixi disp. 32. n. 14.) & in dubio non credendum est alterum se velle voto ligare: ac potest etiam præsumi non reuocare gratia vitandæ litis, aut ignorantia iuris sibi competentis, aut timore, quod si constaret posse eum commodè reclamare, & tamen dissimulat: dicendum est disp. seq. Nec obstat textus, n. præc. allegat. in contrarium: nam manifesta mens eius textus est, non esse in potestate vxoris in religione manere, atque ita redire ad seculum non esse in eius potestate, accipiendũ est, id est, deserto marito profiteri, nec redire ad pristinam coniugalem vitam, quod ex religione textus colligitur, intendit enim probare votũ religionis non tenuisse: at castitatis partim tenuisse, quod in eius potestate sit abstinere à debiti exactione: quod ad votum castitatis pertinere constat. At manere in religione, quod attinet ad religionis votum, non suberat eius potestati, sed mariti: aliàs ratio illa friuola esset. Et ideo huius sent. sunt duæ glossæ proximè allegatæ. Innoc. *c. Quidam n. 3. de conuers. coning.* Abbas *c. Accedens, n. 3. eo. t.* Arch. *c. 2. fi. & ibi* Bellamera *fin. 33. q. 5.* Henricus *c. Vxor. n. 8. eo. tit.*

16 4. Deducitur decisio eius difficultatis, an coniuge, sine cuius licentia professio facta est, consensum præstante illi professioni, reddatur ea valida, nec integrum sit professo illi resilire; *Gl. c. Mulier, el 1. verb. Coniugiũ 33. q. 5.* ait huic professo non licere exitum. Ducitur ex *c. de eo, qui duxit in matr.* vbi deciditur virum, qui viua vxore contraxit cum alia rei inscia, non audiendum esse, si post vxoris mortem, diuortium à posteriori petat, nisi hæc velit: nec ex proprio dolo commodum reportet. Eam sequuntur Turrec. *ibi, n. 1.* Henr. *c. Vxoratus, n. 8. de conuers. coning.* Enriq. *l. 11. de matrim. c. 6. in commento fin.* Nauar. Manuel, Vega, quos nu. 4. retuli, aduertens eos loqui, etiam casu, quo professio sit facta bona fide. Sed probabilius est, eum posse in foro conscientiæ exire, non obstanti consensu manentis in seculo, & posse hunc ab illo repeti, quod affirmat Innoc. & Turrecr. in casu fortiori, (vt retuli disp. præc. n. 15.) nimirum, quando de licentia coniugis manentis in seculo, nullo voto ligati alter professus est. Quos quamuis ibi reprobarim, eo quod in eo euentu professio sit valida: at cùm in hoc fuerit irrita, habebit locum ea opinio. Ducor, quod ea professio semel irrita nequit tractu temporis conualescere, absque noua ratificatione: nec obligauit vt simplex religionis votum (vt n. 10. probaui. Nec potest dici eã professionem non fuisse omnino cassam, sed ex futuro euentu pendentẽ. Quia professio non potest esse in pendenti, nec Ecclesia potest supplere consensum, vt valida efficiatur professio, teste Nau. *lib. 3. cons. in tit. de reg. in 1. edit. cons. 32. n. 5. in cons. 31. n. 5.* nec potest emitti sub conditione de futuro: in quo distant matrimonium carnale & spirituale, teste Euerardo *loco & matr. carnali ad spiri. n. 10. in quarta differentia, ex iis quas ibi inter vtrumque matrimon. constituit.* Quare vel tunc debet professio habere suum omnimodum valorem & efficaciam, aut valore carere, quando fuit emissa. Cùm igitur tunc nullam obligandi vim sortita sit, non potest conualescere accedenti nouo coniugis relicti in seculo consensu: nisi professus ipse denuo ratificet. Dixi autem in foro conscientiæ non teneri. Quia si ille decessisset religionem tacens coniugium, & accedenti consensu alterius coniugis nollet ratificare priorem professionem, posset religio eum cogere in foro externo. Et hoc probat *cap. 1. de eo, qui duxit in matrim* quod glossa pro contraria opinione retulit. An in foro conscientiæ sicut religio cognita veritate non tenetur eum retinere, vtpote qui verè professus non est: ita potest ipse cessante scandalo, exire, vt contractus vtraque ex parte æqualis sit, vt latè probaui contra alios lib. 4. disp. 15. n. 5. Hoc etiam amplius constabit ex dicendis n. 21.

17 Quòd si professus ille velit ratificare professionem: an coniux manens in seculo consensum præstans teneatur quoque ingredi: an potiùs satis sit solùm castitatis votum dixi disput. 32. n. 14.

18 5. Deducitur, quid in ea quæst. iudicandum sit, an coniux sine alterius licentia professus, nec ab eo in vita reuocatus, possit eo defuncto egredi? Et vt clarè procedamus, potest quæstio hæc in quintuplici casu discuti. Primus est, quando coniux spoliatus nunquam expressè aut tacitè

con

consensit. Quia aut semper restitit, aut semper ignorauit, aut si sciuit, nec reclamauit, non potuit commodè reclamare: & ipse professus statim ac coniux alter mortuus est, voluit exire. Secundus, quando ignarus mortis perseuerauit, atque statim ac illius conscius fuit, reclamauit. Tertius, quando cõscius mortis perstitit in religione, ac postmodum resilire vult. Quartus, vbi coniux spoliatus professionis conscius, potensque reclamare commodè, non reuocauit, nec consensit, sed tacuit ac dissimulauit. Quintus, quando spoliatus expressè consensit, nec professus exiuit, & post mortem spoliati vult egredi. Et in primo casu plerique affirmant eum professum egredi non posse. Ita affirmant Calderin. *c. 1. de conuers. coniug. & ibi* Abb. *n. 7. & c. Consuluit. in fin. & c. Placet, n. 3. eo. tit.* Cardin. *c. Ex parte, al. 1. n. vn. opposit. vnica, vers. Sed pro intellectu, eod. tit.* Maioris *4. d. 32. q. 2. §. Pro illa rubrica, & ibi* Supplement. Gabriel. *q. 1. ar. 2. concl. 8.* Brunel. *de sponsalib. concl. 30. n. 9.* Rosel. *verb. Impedimentum, imped. 11. paulo post prin.* Angel. *Matr. 4. n. 13* Sylu. *Matr. 8. q. 12. dicto 4. & 5. & verb. Diuortium. q. n. 14. & q. 16. fine.* Azor. *lib. 12. instit. moral. c. 1. q. 6. § Si quaeras.* Atque ea mouẽtur ratione, quia ex quo professus ille reuocatus non est altero superstite: eo vita functo efficitur incontinenti omnino valida prior professio: eo quòd ablatum sit obstaculum eius firmitati aduersum. Quare non innituntur hi Auctores ratificatione prioris professionis facta post alterius coniugis obitum: sed quòd prior illa professio fuerit ex parte professi valida, impeditus tamen erat firmus & omnino efficax illius valor ob coniugij impedimentum, quare cessante eo obstaculo per alterius mortem consequitur omnimodam firmitatem. Insuper prob. ex *cap. Consuluit. de conuers. coniug.* vbi consultus Pontifex de coniuge, qui professus est, mansitque in religione vsque ad vxoris mortem, an possit exire, & vxorem ducere, ductámque retinere? sic ait: *Respondemus, quod praedictus vir, nec habitũ potest abiicere, quem assumpsit, neque aliquam sibi matr. copulare: quod si contraxerit matrim. decernimus dirimendum.* Quòd si respondeas cum *glossa ibi, verb. Transiens, & verb. Dirimendum*, intelligi textum, quando de licentia vxoris, quae senex erat, vel promisit vitam mutare, professio est facta, vel ipse post mortem vxoris ratam habuit. Abbas *d. c. Consuluit. n. 1. in fine* reprehendit hunc intellectum, dicens fundamento carere ad coniectandum interfuisse eum vxoris consensum: & vanam fuisse in eo euentu consultationem, tanquam omni dubitandi ratione carentem. Verùm glossa citata in ea est opinione, vt sit necessaria noua ratificatio ad valorem illius professionis, quando absque licentia emissa est. Et Angelus *Matrimonium 4. n. 16.* ait valere matrim. contractum ab eo professo, qui statim morte cognita egressus est, licèt peccet ob votum simplex castitatis: & ita sensit professionem illam minimè restaurari, nec vires assumere ex alterius coniugis morte, nisi noua ratificatio professi accedat. Quod ego mihi omnino persuadeo, quòd illa professio fuerit prorsus irrita, in ratione etiam voti simplicis religionis (vt n. 10. defendi) Quare cùm prior cõsensus fuerit omnino irritus, tanquã in personam illegitimã & inhabilẽ cadẽs, opus est eum iterari. (vt probaui l. 2. disp. 35. n. 2.) Non igitur satis est mors cõiugis absque noua ratificatione. Quare credo hunc posse scandalo cessante propria auctoritate fugere (vt in simili dixi n. 15.) vtpote qui nec verè professus est, nec aliquo religionis voto astrictus. An verò ea noua ratificatio desideret scientiam nullitatis prioris professionis, nouámque superioris acceptationem, ac nouitiatum iteratum? id disput. 37. discutiemus. Non obstat *c. Consuluit.* pro contraria parte allegatum. Quia disp. seq. eius intellectus enodandus est.

19 In 2. casu, nimirum, quando coniux ignarus mortis alterius, nunquam suae professioni consensum praestantis, perstitit in religione, ac statim illius certior factus est, vult exire: quidam ea distinctione vtuntur: Si coniux ille bona fide professus sit, ignorans impedimentum suae professionis, ratificatur ex sola alterius morte, siue à se scita siue ignorata: secus si mala fide, tunc enim ignorata morte non ratificatur, sed censeretur in priori consensu irrito persistere. Ita docet Inno. *c. Quidam, n. 2. de conu. coniug. iuncto c. 1. n. vnico. vers. Vel dic, de eo, qui duxit in matr.* vbi ita distinguit, in matrimonio priùs irrito; & ad eã distinctionem se remittit *eo. c. Quidam.* Et ipsum sequitur Host. *eo. c. Quidam, n. 3.* & ratificari indistinctè eam professionẽ, siue coniux sciuerit mortem, siue ignorarit, tenet Abb. *c. Consuluit, in fine, de conuers. coniug.* Et idem sustinebant Auctores, n. praec. allegati, qui vt ea professio conualescat, solam impedimenti coniugij cessationem petunt. At eam professionem minimè conualescere ignorante coniuge mortem alterius, tenet Innoc. sibi contrarius, *c. Consuluit, in fine, de conuers. coniug.* (sibi enim esse contrarium aiunt Io. And. Ant. Card. Henric. quos statim referam. Quamuis id mihi non facile persuadeam, quòd remittat se ad dicta per ipsum, *c. 1. de eo qui duxit in matr.* ad quem locum etiam se remisit, *d. c. Quidam*, in eo autem vsus est praefata distinctione, quare in ea residere videtur.) Sed hanc partem sustinent Ioan. Andr. *d. c. Consuluit. fine, & d. c. Quinam n. 2.* vbi Ant. *n. 4.* Anchar. *ad fi.* Card. *n. 2. q. 3. Idem* Anchar. *d. c. Consuluit. fine: & ibi* Card. *fine.* Ant. *fine.* Henric. *c. Placet, n. 4. de conuers. coniug.* Itáque verissima est. Quod prior professio fuerit prorsus irrita, ac proinde nouo consensu indigeat (vt n. praec. declaraui.) At si coniux hic quamuis ignarus mortis alterius sciens priorem professionem fuisse nullam, vellet denuò ratificare eo modo, quo posset: & cõcurrerent superioris acceptatio, iteratúsque nouitiatus, (casu quo ad conualescendam professionem ea desiderentur: iuxta dicenda disp. 37. vbi hoc discutietur, sit necessarium necne) valebit vtique professio prior. Sicut probaui lib. 2. disp. 35. n. 2. validum esse matrim. inter eos initum, qui impedimentum dirimens subesse putabant, cùm tamen re ipsa illud non subesset, vel iam cessasset: si re vera intendebant facere quidquid in se erat.

In 3. casu, nempe, quando coniux professus sciens mortem alterius, qui nunquam consensit, perstitit in religione: supponunt conualescere professionem, Io. Andr. Ant. Anchar. Cardin. Henric. *n. praecedenti allegati*: nam relata opinione Innoc. sentientis ratificari professionem, siue scita, siue ignorata morte contradicunt illi, quando mors ignorata est. Et tenent Innoc. etiamsi tunc per momentum steterit in religione. *c. Quidam, n. 2. de conuers. coniug. & ibi* Host. *n. 3.* & placet mihi, si seruẽtur caetera requisita, vt ea professio conualescere possit. De quibus erit sermo disp. 37. & ille faciat propria professis sufficientia ad inducendã professionem tacitã, animo verò profitendi de nouo. 20

In 4. casu nimirum, quando coniux spoliatus conscius professionis sine sua licentia factae, potensque commodè reuocare, non reuocauit, sed dissimulauit ac tacuit, quid sentiendum sit, dicam disp. seq.

In vltimo casu, nempe, quando spoliatus dum viueret, consensit expressè vt professus persisteret in religione. Angel. *Matrim. 4. n. 16.* ait non posse post mortem exire. Quia persistens in religione, cum illo consensu alterius coniugis, videtur ratam habere priorem professionem. Et constat ex allegatis, n. 20. Idque verissimum est: si (vt ibi dixi) concurrant caetera requisita ad illius professionis consummationem. 21

6. Deducitur, num coniux in seculo relictus, altero absque eius licentia professo, possit quoque inuito professo religionem ingredi? Qua in re quidam sic distinguunt. Si coniux sit iam e monasterio eductus, alterique reconciliatus, non poterit spoliatus inuito altero ingredi. Cùm iam res non sit integra, ac matrim. sit instauratum, & semota diuisione ad pristinam vnitatem restitutum. Si verò id effectum non sit, poterit vtique Ducuntur ad hanc posteriorem partem affirmandam, quia cõiux ille professus nequit debitum petere. Sed haec ratio similiter probat cõtra ipsos id licere post reconciliationem: tunc enim non potest etiam petere debitum ob votum castitatis simplex (vt diximus n. 4.) Secundo adducũt *c. Agathosa. 27. q. 2.* Quod 22

nil facit ad rem hanc: sed solùm ibi decernitur virum sine vxoris licentia professum esse illi restituendum. Huius sent. sunt *glossa c. Quidam, verb. Non exigere, de conu. coniug.* & *ibi* Hostien. *n.2.* & *ibi* Io. And. *in fin.* dicit æquitati consonam esse sententiam hanc. Eandem tenent *idem* Host. *summa tit. de conu. coniug. n.8. vers. Quid si ipsum.* Goffredus *sum. eo. t. n.6.* Archid. *c. Mulier el 1. fin.* & *ibi* Bellam. *q.33. q.5.* Alberic. *in suo dictionario, verb. Votum 4. ad finem.* Henr. *cap. Vxoratus, n.13. de conuers. coniug.* Vincentius *2. to. in speculo doctrinali, l.9. c.92.* Monaldus *sum.* vbi de voto, *ti. de voto coniugatorum, vers. Item quid si vterque* Io. de Friburgo *in sum. confes. li.1. tit.8. q.54. Lex regia 12. tit.7. par.1. fine:* & *ibi* Greg. Lop. *verb. Biuissen.* Imò addunt Host. *in sum. eo. n.8.* Io. de Friburg. & *prædicta lex regia*, etiam licere coniugi relicto in seculo ingredi inuito professo sibi restituto, si post restitutionem non est carnalis copula subsequuta. Quod Greg. Lop. *ibidem* dicit non carere scrupulo. Limitat etiam Albericus, vt ante restitutionem liceat coniugi relicto ingredi contra voluntatem alterius quando in illius ingressu vouit continentiam, secus non. At dicendum est numquam posse professo inuito alterum ingredi, & ingressum posse reuocari. Quia professio non tenuit, nec delictum professi præstat ius alteri diuertendi, quando delictum non est ex iis ob quæ licitum est diuortium. Et ideo hanc partem tuentur Innocent. *dict. c. Quidam, n.2.* & *ibi* Anton. *in fine.* Card. *ibi n.2. q.2. in fine.* Anchar. *5. q.2.* Astens. *sum. 2. p. lib.8. tit.11. a.2. q.13.* Addit Ancharanus (& bene) professionem factam à relicto in seculo, quæ sine alterius professi licentia, sed ipso repugnante facta est, non valere, quia ipso inuito profiteri nequit.

24 Tandem ex his deciditur, an si vterque coniux mutua licentia non obtenta profiteatur, siue conscius siue ignarus professionis alterius, valeat professio. Et quidem vtriusque professionem valere in vtroque euentu, & neutri reuocationem alterius permitti, affirmant Innoc. *cap. Quidam, n.2. fine, de conuers. coniug.* & *ibi* Io. Andr. *n.2 fine.* Anton. *n.5.* Anchar. *ad fi.* Alber. *in suo dictionario, lit. V. verb. Votum 4. ad fin.* Henric. *c. Vxoratus, n.13. de conuers. coniug.* Brunell. *de sponsal. concl. 30. n.15.* Astens. *sum. 2. p. l.8. t.11. a.2. quest.14.* & *15.* Io. de Friburgo *summa confessorum lib.1. t.8. q.56.* & *57.* Quia neuter potest conqueri se ab alio spoliatum, sed semetipsum proprio facto spoliauit: & vtriusque professio altero profitente rata facta est. At placet distinctio Cardin. *d. c. Quidam, n.2. q.4.* & Guillielmi *per* Henricum *relati*, nimirum, vt valeat professio, quando vterque fuit conscius. Qui facto ipso sibi mutuo licentiam concedunt: secus quando fuit ignarus: tunc enim poterit vteruis exire, & alterum repetere, & neutrius professio valida erit. Quia neuter licentiam alterius habuit: & professio prioris professi valere non potuit, quia consensus alterius defecit, nec potuit rata fieri absque noua ratificatione; nec etiam posterior professio valida esse potuit. Cùm enim prioris professio non valuerit, nequit posterior absque eius consensu profiteri (vt num. præcedenti diximus. Nec obstat quemlibet coniugem seipsum spoliasse, quo minùs restitutionem petere possit. Quia coniux se spolians potest eam petere, si rediens non admittatur, ex tunc enim censetur spoliatus, vt dicemus lib. 10. disp. 12. n. 16.

DISPVTATIO XXXV.

Vtrùm quando licentia extorta fuit per coniugem professum metu aut dolo: aut nulla interfuit, sed sola coniugis manentis in seculo dissimulatio, valida sit professio: nec ius competat alteri reuocandi?

SVMMARIVM.

Quando licentia fuit metu extorta, an possit coniux in seculo manens reuocare professum, n.1.
An hic reuocatus possit petere & reddere, n.2.
An ea licentia & professio valida fuerint, obligaritque professio saltem vt votum simplex religionis, num.3.
An teneatur hic reuocatus redire post coniugis mortē ad religionem, n.4.
An peccet exiens propria auctoritate n.5.
An valide contrahat matrimonium, & peccet, n.6.
An si non fuit reuocatus dum viueret, coniux possit post exire, n.7.
An dicenda sint omnia de coniuge sic professo, ac si absque licentia professus fuisset, n.8.
Quando licentia fuit dolo extorta, an liceat coniugi decepto reuocare professum, n.9.
An ea licentia & professio valida sint, n.10.
An sic professo, nec reuocato, liceat post coniugis mortem ex re, n.11.
An idem omnino dicendum sit in hoc euentu, ac quando nulla adfuit licentia n.12.
Quando coniux in seculo relictus nec consensit, nec dissensit, sed dissimulauit, & tacuit, cùm sciret ingressum: an possit reuocare, n.13.
An ea professio fuerit valida, n.14.
Si non reuocetur, an possit post coniugis obitum egredi? n.15.
An perinde censendum sit quoad omnia, sicut quando absque licentia professus est? n.16.

TRiplicem disp. præsens casum enucleandum inuoluit. Primus est de licentia metu extorta. Secundus de dolo. Tertius quando interfuit sola dissimulatio. Et quidem in primo casu, certum est quando metus fuit cadens in virum constantem, coniugi concedenti licentiam integrum esse professum repetere: secus quando metus leuis fuit constat ex *cap. Accedens, de conuers. coniug.* vbi proponitur casus, de vxore, quæ metu graui coacta ingressa est religionem, habitu non assumpto, nec voto emisso, vt ibi moraretur: & vir professus est religionem, posteàque eam deserens, repetitus est ab vxore, & iubetur vt illi restituatur. Quare non ex solo iudicis officio ea reuocatio fit; sed ad coniugis petitionem, cui licentia illa metu per profitentem extorta nil detrimenti affert: ac proinde ius integrum atque illæsum reuocandi manet. Et ita docent Hostiens. *eod. c. Accedens, in fine,* Ioan. Andr. *in fin.* Ant *fi.* Abb. *fi.* Card. *n. vn. in 2. opposit.* Calder. *cap. 1. de conuers. coniug.* & *ibi* Abbas *n.7.* Henricus *c. Vxoratus, n.8.* & *c. Placet, n.2. eo. tit.* Albericus *in suo dictionario, lit. V. verb. Votum 4. ad fin.* Astensis *summa 2. p. lib.8. t.11. art.2. q.9.* Ioann. de Friburg. *summa confess. lib.1. tit.8. q.52.* Rosella, *verb. Impedimentum imped. 11. initio* Angel. *Matr. 4. n.12.* Sylu. *verb. Diuortium. q.14.* & *Matr. 8. q.12. d.4.* Turrecr. *c. Seriatim, d.32. a.3. nu. 4. casu 6.* Brunellus *de sponsal. conclus. 30. n.9.* Greg. Lop *l.1. verb. Gelo otorgase, tit.10. p.4.* Et ex Theolog. Vincent. *2. to. in speculo doctrinali, lib.9. cap.92.* Durandus *4. d.32. q.2. n.6. fine:* & *ibi* Maioris *q.2. §. Pro illa rubrica,* & *ibi,* Suppl. Gabrielis *qu.1. art.2. concl.8.* Azor *lib.12. institut. moral. c.1. q.6.* Petrus de Ledes. *de matr q.64. art.1. dub.1. concl. vlt.* Lud. Lop. *1. p. instructory,* vbi de matr. *c.54. col. penult.* Quare etsi Ioann. Andr. *dict. cap. Accedens, in fine,* & *ibi* Hostiensis *n. vnico, super verb Habitu religionis.* Ant. *ad finem,* Anchar. *fine,* dicant præcipuè ponderari in *eod. cap. Accedens,* vxorem iuuenem nullum votum emisisse: vt sic professio viri non valuerit, ac vxori concedatur repetitio, Abbas tamen *ibi, in fine,* & Cardin. *nu. vnico, in 2. opposit.* meliùs docent non ponderari vxorem non vouisse, sed licentiam fuisse metu extortam. 1

Hic autem coniux reuocatus non potest petere debitum, tenentur tamen reddere, vt docent *gl. c. 2. 33. q.5. ver. Cum festinatione.* Host *cap. Accedens, de conuers. coniug. n. vn. super verb Exhibeat.* Sicut disp. præced. n 4. diximus idem de professo absque coniugis licentia, quia votum castitatis obligauit illum in quantum potuit, quod intellige cum limitatione ibi n.4. posita. 2

Professio autem religionis nulla fuit. Quod coniugatus inhabilis sit ad transferendum dominium sui in monasterium per professionem absque licentia, qua alter coniux cedat iure suo: qualis non est per metum extorta. Aliàs non daretur coniugi concedenti licentiam ius repetendi. vt pote qui iuri suo renunciarit (vt dixi disp. 31. n.18.) Idémque probatur ex *c. 2. 33. q.5.* quod est Alex. 2. vbi vir, qui metu licentiam vxoris extorserat ad profitendum, post professionem exiit, & quæsiuit à Pontifice, quid faciendum? Et quamuis Pontifex non directè respondeat interrogationi, at per consequentiam ostendit 3

talem

talem professionem fuisse nullam: dum ait professionem coniugati minimè faciendam absque communi consensu spontaneo, vt notat *ibi glossa* in casus positione. Et ita dicunt non tenere ingressum, Io. Andr. *c. Ex parte, el 1. n. 4. vers. In 4. casu, de conuers. coniug.* & *ibi* Anch. *n. 2. vers. In 4. casu.* Cardin. *n. vnico, oppositione vnica. vers. Sed pro intellectu.* & Dominic. *c. Seriatim, n. 5. d. 32.* aiunt hunc non posse dici professum, sicut, quando absque licentia professus est. Et Henric. *c. Placet, n. 2. de conuers. coniug.* dicit idem omnino de hoc iudicandum esse, sicut de eo, qui absque licentia ingressus est. Quod idem clarè docent *gloss. c. Veniens, verb. Captiosè, de conuers. coniug.* Host. *c. Accedens, paulo post principium eo. tit.* Petr. de Led. *de matr. q. 64. a. 4. dub. 1. concl. vlt.* vbi dicunt licentiam illam metu extortam fuisse ipso iure nullam. Atque ideo credo eam professionem nec habuisse vim voti simplicis religionis, vt dixi disp. præc. n. 10. de professione, quæ absque omni licentia facta fuit.

4 Hinc deciditur, an hic coniux teneatur ad religionem redire post mortem coniugis reuocantis? Et non esse cogendum redire, docent *gl. c. 2. 33. q. 5. verb. Cum festinatione.* Host. *c. Accedens, n. vnic. super verb. Exhibeat, de conu. coniug.* Henric. *c. Placet, n. 2. eo. t.* Dominic. *c. Seriatim, n. 5. d. 32.* Et credo nec in foro conscientiæ teneri, vt disp. præc. n. 12. dixi contra alios de professo absque licentia, & postea reuocato. Cùm in neutro casu voto religionis teneatur.

5 2. Hinc deciditur, an peccet exiens propria auctoritate à religione? Peccare affirmant Ioan. Andr. *c. Accedens, n. 1. super verb. Reliquisset, de conuers. coniug.* & *ibi* Host. *nu. vnico, super verb. Reliquisset.* & Cardin. *ibi, in fine.* Quòd obligare seipsum potuerit. Sed sicut disp. præc. 15. hanc sent. reprobaui in eo, qui absque licentia professus est, ita & displicet, vbi licentia fuit metu extorta. Quia in vtroque euentu idem dicendum est, vt dixi, n. 5.

6 3. Deciditur, an professus hic peccet ineundo postea matrimon. idque sit validum? Dicendum enim est eum peccare contra votum simplex castitatis, at matrim. esse validum. Sicut disp. præc. n. 5. diximus idem de professo absque alterius coniugis licentia. Nam Host. Henric. *nu. 4. allegati* dicunt in hoc euentu dicendum esse idem quod statuitur *c. Quidam, & cap. Placet, de conuers. coniug.* de eo coniuge, qui sine licentia professus est.

7 4. Deciditur, an si professus hic non reuocetur altero coniuge viuente, valeat post eius obitum exire? Quidam exire posse negant: eo quod cessante obstaculo valoris professionis, per alterius coniugis mortem effecta sit valida. Ita Cald. *c. 1. de conuers. coniug.* & *ibi* Abb. *n. 7.* Io. And. *c. Ex parte, el 1. n. 4. vers. In 4. casu, eod. tit.* & Anch. *2. vers. In 4. casu.* Card. *n. vnic. opposit. vnic. ver. Sed pro intellectu.* At dicendum est in hoc casu, quod diximus disput. præced. n. 18. & seqq. in eodem casu. Quia idem iudicium est.

8 Tandem omnia dicta tota disp. præc. de coniuge absque licentia professo, dicenda sunt de professo cum licentia metu extorta. Quia idem est iudicium de vtroque, vt benè censuit Henric. *c. Placet, n. 2. de conuers. coniug.* & constat est dictis nu. 3. Et quia cùm illa licentia non valuerit (vt diximus eo. n. 3.) perinde est, ac si non interuenisset, non enim impedimentum præstat, quod de iure non sortitur effectum, *regula, Non præstat, de regulis iuris, in 6.*

9 In 2. casu, nimirum, quando licentia fuit dolo graui extorta, similiter poterit coniux manens in seculo reuocare professum, quòd licentiam non præstiterit spontaneè, ac proinde iure suo non cesserit, nil enim magis contrarium consensui, quàm error, *l. Si per errorem. ff. de iurisd. omn. iudic.* Idque probatur ex *c. Veniens, de conuers. coniug.* vbi mulieri concederetur reuocatio viri, qui dolo licentiam extorserat, nisi fuisset fornicata, vt constat ex finalibus illius textus verbis, ibi: *Super reuocatione ipsius non est aliqualiter audienda: cùm ipsius intentio exceptione possit commissæ fornicationis elidi. Maximè cum antequam fuerit fornicata, ipsum non duxerit repetendum.* Et ita docent Io. And. *c. Ex parte, el 1. eo. tit. n. 4. vers. In 4. casu,* & *ibi* Anchar. *n. 2. vers. In casu,* Cardin. *n. vnic. opposit. vnic. vers. Sed pro intellectu.* Ant. *n. 8.* Calder. *c. 1. eo. tit.* & *ibi* Abb. *n. 7.* Archid. *cap. Agathosa n. 3.* & *ibi* Bellamera *n. 2. 27. q. 2.* Henric. *c. Vxoratus, n. 8.* & *10. eo. t.* Brunell. *de sponsalibus, concl. 30. n. 9.* Rosel. Angel. Syluest. Vincent. Maioris, Supplem. Gabr. Greg. Lop. Azor. Petr. de Led. Lud. Lop. vbi eos retuli n. 1. Tabiena *Matr. 1. q. 3. n. 4.* Quare non sunt audiendi *gloss. eo. c. Veniens verb. Captiosè,* & *ibi* Host. *n. 5. super verb. Captiosè:* Ant. *n. 6.* vbi dicunt ideo mulierem in casu eius textus audiendam fore, nisi adulterium admisisset, quòd non emiserit votum continentiæ, nec promiserit religionem ingredi. Quos benè reprobat Abbas *eo. c. Veniens, n. 4.* dicens ideo audientiam non foro ipsi denegandam, si continuisset: quòd sponte non consenserit, sed dolo.

Sed dubitabis, an ea professio valida fuerit? Quia *gloss. c. Veniens, verb. Captiosè de conuers. coniug.* & *ibi* Abbas, *n. 1. notab. 2.* Anch. *n. 2. notabil. 3.* Card. *paulo post. princ. opposit. 1.* sustinent licentiam fuisse validam, quòd dolus in his spiritualibus non noceat. Sed illam non habeo, atque ita existimo professionem illam fuisse irritam, quod fatentur Innoc. *d. c. Veniens, statim in princ. super verb. Tonsuratus,* & *ibi* Host. *n. 1. super eodem verb.* Ioan. Andr. *n. 2.* Card. *statim in principio.* Quia licentia dolo extorta fuit ipso iure nulla, vt bene docent Palacios *4. d. 32. disp. 2. col. 10. vers. At vrgentior fol. 718.* Petrus de Led. *de matrim. q. 64. art. 4. dub. 1. concl. vlt.* Quamuis enim dolus, qui non contingit circa professionis substantiam, non vitiat ipsam: at id est verum quando dolus est, respectu professi. Is enim non tollit voluntarium, sicut nec in matrim. carnali (vt probabo lib. 10. disp. 9. n. 21.) at secus est de licentia concessa dolo per alterum coniugem. Cùm enim talis debeat esse, per quam ille cedat iure suo, idque condonat: & dolus voluntarium auferat circa donationem, quæ à spontanea & libera voluntate oriri debet, inde est vt nulla sit. Quamobrem credo nec vim voti simplicis religionis eam professionem habere, sed solius castitatis, quoad abstinendum à debiti petitione, & ab alio matrimonio, quamuis si iniretur, validum esset, vt disp. præcedenti, quando nulla licentia interfuit. 10

Quòd si coniux cum ea licentia dolo extorta, non reuocetur in vita alterius, non poterit eo defuncto exire. Quia sublato per mortem obstaculo, firma efficitur ea professio. Ita docent Calder. Ioan. Andr. Abbas, Anchar. Caldin. Supplement. Gabrielis, Rosella, Syluest. *allegati, n. 9.* Sed id non credo, nisi noua ratificatio cum cæteris requisitis adsit, vt n. 7. dixi, quando professionis licentia est per metum extorta. 11

Demùm ea omnia dicenda sunt in hoc euentu, quæ à nu. 1. vsque ad 9. dixi, quando licentia fuit metu extorta. Quia vtroque casu est nulla. 12

In 3. casu, nempe, quando coniux in seculo relictus nec consensum nec dissensum præstitit, sed sciens alterius ingressum, tacuit, & dissimulauit: concordant DD. integrum esse manenti in seculo professum reuocare, quòd licentia desideretur, vt coniux eo iure priuetur. Sola autem dissimulatio non est licentia. Ita Calderin. Io. Andr. Abb. Cardin. Anchar. Henric. Brunell. Supplement. Gabrielis, Maioris, Angel. Sylu. Tabien. Greg. Lop. Azor *allegati nu. 9.* Dominic. *c. Seriatim, n. 5. dict. 35.* Quamuis Anton. *c. Ex parte, el 1. n. 1. de conuers. coniug.* sentiat non ad petitionem coniugis, sed ex iudicis officio reuocationem faciendam. Et Palud. *4. d. 27. q. 3. a. 2. n. 15.* ait quando coniux dissimulans non erat de incontinentia suspectus, sed erat talis, qui posset licentiam concedere, ipsi denegandam fore restitutionem. Sed verè DD. allegati de actione coniugis dissimulantis loquuntur: aiunt enim ipsi concedi ius reuocandi, sicut quando eo inuito est professus. Nec admittenda est distinctio Monaldi *summa*, vbi de voto, *tit. de voto coniug. vers. Item si vxor sciuit:* & Enriq. *lib. 11. de matrim. c. 8. n. 9.* vbi aiunt si coniux dissimulans norit ius, eam taciturnitatem reputari consensum: secus si ius ignorarit. At melius Cald. *c. 1. de conuers. coniug.* & *ibi* Abb. *n. 8.* & *9.* Syluest *Matr. 8. q. 12. dict. 4.* & alij, quos retuli disp. 33. n. 14. 13

n.14.eam distinctionem scientiæ, & ignorantiæ iuris admittunt in coniuge expressam licentiam concedente: & statim de solo dissimulante absolutè docent ei concedi repetitionem, perinde ac quando ipso inscio licentia concessa est.

14 Doctores autem hi non explicant, an professio fuerit valida, necne: at videntur non valere supponere, dum omnes illi, & quos n. sequenti referam, aiunt coniuge, non reuocante in vita, ratam effici professionem, quasi in vita non valuerit. Et expressè id sentit Syluest. *verb. Diuortium q.16 casu 3.* vbi ait si coniux viuens reuocet, & reuocatus eo defuncto aliud ineat matri. id valiturum, at esse peccatum contra votum castitatis. Idem tenet Angelus *Matrimonium 4.n.16.* & Palacios *numero sequenti allegandus.* Et clarè videtur tenere Vincentius *2.tom.in specul. doctrinal.lib.9.cap.92.* vbi ait taciturnitatem non reputari consensum, sed desiderari licentiam expressam. Et ideo existimo eam professionem nec vim simplicis voti religionis habere, sed solius castitatis. Sicut dixi disp. præcedenti, quando licentia non interuenit.

15 Vtrùm si toto vitæ spatio coniux in seculo relictus dissimulauit, cùm posset reclamare, rata efficietur professio, quòd per illam dissimulationem & silentium vsque ad mortem videatur consensisse. Idque apertè videtur probare *c. Consuluit. de conuers. coniug.* vbi habetur virum professum non posse vxore defuncta ad seculum redire, nec aliud contrahere matri. idque contractum fore irritum. Et ita docent *Auctores n.13. allegati.* Ioan. And. relatis Petro, & Abbate *antiquo, eo.c. Consuluit, n.2. & in fine & ibi* Anton. *fine.* Anch *fine, & c. Quidam, eod. tit. ad finem.* Cardin. *d.cap. Consuluit, in fin.* Henric. *cap. Placet. n.4 eod. tit.* Rosel. *verb. Impedimentum, imped.11. init.* Nau. *lib.3. cons. titul. de conu. coniug. in priori edit. cons.4.n.4. in posteriori, cons. 5.n.4.* Palacios *4.d.27. disp.2. col.34. vers. Hæsitas secundo, fol.589.* Enriquez *lib.12. de matr.c.5.n.10.* Lud. Lop. *2.p. instruct. de matr.c.54. col. antepenult.* Sed existimo professionem ratam non effici sola morte coniugis, nisi noua ratificatio cum cæteris requisitis accedat, vt dixi n.7. & n.11. quando adfuit licentia dolo aut metu extorta. Quod si semel fuit irrita professio, non video, qualiter solo consensu illo tacito coniugis possit valida fieri: cùm nec etiam consensum expressum sufficere probarim dispur. præc. n. 16. & ita hanc partem clarè sensit *gloss. eo. c. Consuluit, verb. Transiens, & verb. Dirimendum,* cùm eum textum, quo contrarij innituntur, explicat, quando adfuit consensus, vel postea ratificata est professio. Et tenet expressè Angelus *Matrimonium 4.n.16.*

16 Tandem omnia dicta disp. præcedenti, de coniuge professo absque licentia, dicenda sunt de hoc. Quia ea dissimulatio non valet pro licentia, vt probaui.

DISPVTATIO XXXVI.

Vtrùm coniux, qui professus est absque coniugis licentia, aut cum ea dolo aut metu extorta, possit resilire, coniuge altero postea adulteranti.

SVMMARIVM.

An coniux hic fornicans post alterius professionem, possit sic professum reuocare, n.1.

An liceat huic professo, altero non repetente, exire, an potius ius habeat monasterium, aut monasterio nolenti, inde ex officio compellando. Refertur quadam sent. n.2.

Proponitur sententia Auctoris, n.3.

An coniux absque vxoris licentia ad ordines sacros promotus, sit ipsi postea fornicanti restituendus, n.4.

Soluuntur argumenta, n.5.

1 Tanquam certum præmittendum est, cóiugem absque licentia, vel cum minùs legitima alterius professum, nimirum, per dolum aut metum extorta, non posse reuocari à coniuge postmodum fornicanti: si ipse professus innocens sit. Quia per adulterium perdidit omne ius, quod in coniugem habebat. Ita habetur expressè *c. Veniens, de conu. coning.* quando licentia metu fuit extorta: atque redditur ratio, his verbis: *Cùm ipsius intentio exceptione possit commisse fornicationis elidi.* Atque ita docent vniuersi DD. quos n. seq. referam. Et Sot. *4.d.27 q.1.a.4. ad finem, in vers. Casus autem.* Barr. à Led. *dub.64. de matr. post 3. concl.5. Annotare oportet secundo.* Dubitabis autem, an coniux relictus in seculo, cuius adulterium occultum est professo, possit in foro conscientiæ ea reuocatione vti? Decisio pendet ex ea quæstione, quam lib.1. disp.68. discussi, an sponsus fornicans possit innocentem illius fornificationis ignarum cogere stare sponsalibus: & coniux adulter exigere debitum ab innocente ignaro? Et retenta parte affirmanti, quam ibi amplexi sumus, dicendum est posse vti hac reuocatione. Quia non teneretur iure suo se priuare, donec alter conscius illum iure suo spoliet. Et quid, si professo opponenti fornicationem coniugi reuocare volenti se hic falsis testibus tueatur? dicam in simili, lib.10. disp.19.n. 33. Dixi, si professus innocens sit. Quia si fornicatus sit in seculo, vel post ingressum etiã professione facta, nec conpensatis iam delictis id adulterium accidit, poterit fieri dicta reuocatio. Quoniam cum professio illa irrita fuerit, (vt tota disp. præcedenti probauimus) nec iure suo spoliarit coniugem in seculo relictum, censetur res integra: ac proinde illa delicta mutua compensatione abolebuntur iuxta dicenda lib.11. disp... per totam. Et quamuis adulterium professi occultum sit, non poterit opponere alteri coniugi repetenti adulterium, vt ea disp.6.n.9. probabo.

Difficultas autem est, an coniugi professo absque legitima licentia, & innocenti, liceat resilire, quando iam constat alterum in adulterium lapsum esse? Id enim licere videtur, quia quamuis contra adulterium repetentem possit excipere: at sicut nemo compellitur agere *l.1. C. vt ne inuitus agere:* ita nec cogitur excipere; poteritque eo beneficio in fauorem suum inducto cedere, *c. Ad Apostolicam de regul. Glos. c. Veniens, verbo Sponte, de conu. coniug.* ait professo non excipienti, posse monasterium eo inuito excipere, ac illum religiosum defendere: ac consequenter ipsi non integrum esse à monasterio exire. Ducitur, quia omne ius reale & personale monachi transit in monasterium. Et quia professio illa etsi omnino non tenuerit, obligauit tamen ipsum vouentem in ipsiusmet præiudicium. Quare cum manens in seculo, per adulterium amiserit ius repetendi, & ita suum præiudicium cessarit; statim monasterium compatat plenum ius in professum: atque ideo exceptio competens illi, fuit acquisita monasterio. Et confir. quia iam res ad eum statũ peruenit, à quo poterat efficax habere principium. Qua ratione vritur textus, *c. Placuit, de conuers. coniug.* ad probandum coniugem, qui sine alterius licentia professus est, teneri eo mortuo omnino continere. Glossam sequuntur Io. And. *eo. c. Veniens, n.5.* Ant. *nu.7.* Abb. *n.5.* Innoc. *n. vnic. super verb. Continuit.* Host. *n.6.* Card. *n. vn. q.2.* Anchar. *n.5.* Astens. *summa 2. lib.8. tit.11 ar 2. qu. 7.* Brunell. *de sponsal. conc.30. declaratione 8.n.12. ver. Quartus casus.* Quòd si monasterium nec vir excipere velit, allegantes contra vxorem adulterium per ipsam admissum, vt à viri professi repetitione excludatur: aiunt Io. Andr. Anton. Anch. Card. Brunel. *n.13. proximè allegati,* integrum esse iudici ex officio excipere. Sed statim *glos. eo c Veniens, & eod. verb. Sponte, vers. Sed quid si exiret. &* Astens. *a.2.q.8.* Io. de Friburg *sum. confes. l.1. tit.8.q.49.* aiunt virum è monasterio exeuntem, & nolentem excipere, posse vxori condonare adulterij iniuriam, ac illam admittere, non obstante monasterij contradictione: qui votum ex toto non tenuit; quam glossam arguunt contradictionis, Ant. *ibi. n. 6.* Abb. *n.6.* Card. *q.3.* & vt ab hac contradictione illam defendant, exponunt eam Ant. & Card. vt intelligatur, si coniux exire velit ante professionem. Sed hæc defensio meritò impugnatur ibi ab Abbat. *n.6.* nam quæstio esset inutilis & friuola. Cùm in quouis euentu manifestum sit licere exitum ante professionem: vnde non est cur glossa ponderaret, vt is exitus liceat, vxorem fuisse deceptam & votum viri ex toto non tenuisse. Nam tempore nouitiatus non est votum, & semper exitus licet.

His

4 His tamen non obstantibus, existimo meritò glossam recantantem palinodiam & sequaces censuisse, licere exitum illi professo, non obstante sui monasterij contradictione, ac posse condonata adulterij iniuria vxorem sibi reconciliare: nisi (vt bene aiunt *glossa*. Astensis, Io. de Friburgo, *n. praeced. ad finem allegati* ante professionem fuisset vxor fornicata: tunc enim valuit professio, tanquam in nullius praeiudicium facta: intelligit cum Astens. *q. 6. &* Io. de Friburg. si ipse vixit castè ante legitimam professionem: alias compensarentur delicta. Ratio huius sent. est, quod professio illa absque vxoris licentia facta, aut cum illa dolo aut metu extorta, fuerit nulla: nec vim aliquam obligandi quoad votum religionis habuerit: vnde donec concurrentibus requisitis, ea ratificetur, liber manet coniux à iugo religionis, vt possit liberè exire, vt haec latè probauimus duplici disp. praec. Idque amplius probatur ex *eo. cap. Veniens*, vbi de viro cum licentia metu extorta professo, cuius vxor postea fornicata est, sic dicitur: *Mandamus quatenus si ita est, praedictum Laurentium in monasterio, quod intrauit, perseuerare liberè permittatis.* vbi pondero dici, Permittatis, & liberè: non ergo cogendus est permanere, & paulò inferius habito sermone de coniuge manenti in seculo fornicante, solùm denegatur ipsi actio ad repetendum alterum: propter fornicationem ab ipsa admissam. Id tamen prioribus Auctoribus, quos n. praec. retuli, concedendum erit, nimirum, posse sententia lata cogere hunc professum stare sua professione, in poenam deceptionis, vt diximus disp. 34. n. 16. at ante sententiam non tenebitur ad eam poenam.

5 Si autem coniux innocens ad ordines sacros absque vxoris licentia promoueatur, & postmodum ipsa fornicetur, non est illi restituendus. Quia cùm ius amiserit vxor ob adulterium, non est illi viro concedendus tecum fus ad vxorem: eo quod ordo valuerit. Sic Archid. *cap. Si cuius 34. d. n. vn. vers. In glossa, ibi, Iniuriam faciat.* Dominicus *ibi, fi.* Greg. Lopez *l. 8. verb. Esso misino. tit. 2. p. 4.* Hugo de Celso *in repertor legum regni, verb.* Clerigos. § 10.

6 Ad arg. n. 2. proposita constat ex dictis, n. 3. Cùm enim professio non valuerit, nullum ius monachi illius transiit in monasterium. Nec obstat confirmatio ibi adducta ex *c. Placet.* Quia ille textus ponderat votum castitatis valuisse, in quantum potuit coniugem astringere: & quia soluto matr. cessat obligatio debiti redd ndi: iam ex tunc incipit perfectè obligare. At votum religionis à principio fuit irritum, vt probaui disp. 34 n. 10.

DISPVTATIO XXXVII.

Vtrùm coniux absque coniugis licentia professus, ac eius mortis conscius persistens in professione, ignarus illius nullitatis, aut nolens ratificare: esto non vetus professus sit, possit transacto quinquennio reclamare, aut occultè religionem deserere?

SVMMARIVM.

Quot conditiones petantur in Trid. sess 25. de regul c. 19 vt liceat contra professionem tacitam aut expressam reclamare n 1.

An quo die numeretur quinquennium in professione tacita & expressa: & an dies illa termini computetur in termino & an Tridentinum sustulerit professiones tacitas, n. 2.

An professo dimittenti habitum ex iusta causa liceat intra quinquennium reclamare, n. 3.

Quid si iniustè dimisit, ac post modum resumpsit? n 4.

Quot quaestiones disputandae sint, n. 5.

An Tridentinum d. c. 19. statuens quinquennium ad reclamandum, fundetur in praesumptione, nec in conscientia procedat? Proponuntur suadentia procedere in foro conscientiae, n. 6.

Quotuplex sit praesumptio, n 7.

Quando dicatur iuris, & de iure? n. 8.

Decretum Tridentini fundetur in praesumptione ratificationis professionis, nec habet locum in conscientia, vbi ratificata non est, n. 9.

An ante quinquennium praesumatur ratificatio professionis & cur actuum professorum exercitio praesumatur professio tacita, vbi nulla expressa cessit, sicut hac praecedente? n. 10.

An liceat huic quocumque tempore, dum priorem professionem non ratam habuit fugere, n. 11.

An professus hic dubitans num intra quinquennium habuerit animum ratificandi, teneatur stare professione illa praesumpta, n 12

An superior possit transacto quinquennio sciens hunc non ratificasse professionem, occultè illum dimittere? & an possit iudex occultè dimittere, quem innocentem nouit, probatum reum, n. 13.

An sit credendum in foro conscientiae huic dicenti se fictè professum, aut eo quinquennio non ratificasse, n. 14.

An saltem ex officio iudicis possit hic transacto eo quinquennio audiri in foro externo, n. 15.

Haec praesumptio Tridentini est iuris, & de iure, n. 16.

Soluuntur argumenta, n. 17. & ibi, an salarium triennio contra famulos praescriptum debeatur in conscientia.

Post n. 17 inuenies alia summaria.

1 Disputatio haec petit intelligentiam decreti Tridentini *sess. 25. de regul. c. 19.* ibi: *Quicumque regularis praetendat se per vim & metum ingressum religionem, aut etiam dicat ante aetatem debitam professum fuisse, aut quid simile velitque habitum dimittere quacumque de causa: aut etiam cum habitu discedere sine licentia superiorũ, non audiatur, nisi intra quinquenniũ tantùm à die professionis: tunc non aliter, nisi causas, quas praetenderit, deduxerit coram superiore suo & Ordinario. Quòd si antea habitũ sponte dimiserit nullatenus ad allegandũ quãcunque causam admittatur, sed ad monasteriũ redire cogatur, & tanquã apostata puniatur: interim verò nullo priuilegio suae religionis iuuetur.* Quod decretum vtilissimum est, & passim necessariũ pro irritis professionibus: & ideo libet aliquantulũ circa illius intelligentiã immorari: & praemissis quibusdã certioribus circa hoc decretũ, aliquas quaestiones discutiam necessariò praemittendas ad decisionem praesentis disputationis, quae vltimo loco agitabitur. Tres ergo conditiones petuntur in eo decreto, vt monacho reclamare contra professionem liceat. I. ne ante reclamationem habitum deponat. II. vt causas, quas praetendit, coram superiore & ordinario deducat. III. vt id fit intra quinquennium à die professionis numerandum. Et subiungitur in eo dimittentem sponte habitum, nullatenus admittendum esse ad quamcumque causam allegandam, sed ad religionem redire compulsum, apostatae poenis subiici. Et id decretum procedit in professione quacumque, siue expressa siue tacita. Quia Tridentinum in vniuersum de professione loquitur. Ita docent Nauar. *comment. 4. de regularib. n. 73.* Azor. *lib. 12. institut. moralium, cap. 4. q. vlt.*

2 Dies autem haec à qua numerandum est quinquenniũ, incipit in professione expressa, à die ipsa professionis, in tacita verò, à die qua professio tacita inducitur attento iure antiquo: nempe, à die, in qua monachus est tacitè professus per annuam delationem habitus nouitiis & professis communis, & solùm occultè distinctè: iuxta *clem. final. de regularibus.* Nec enim ea professio tacita est correcta per Tridentinum: testibus Nauarro *lib. 3. cons. tit. de regul. in 1. edit. cons. 35. n. 5. in 2.* verò *cons. 28. n. 5.* Azor *li. 12. instit. moral. c. 4. q. 6 fine, &* Manuel *2. to. sum. 2. edit. c. 8. n. 1.*) & ita incipere illam diem testantur Nauar. *commentar. 4. de regul. n. 76.* Azor. *eodem c. 4 q 10.* Et similiter à die qua transacto nouitiatus anno inducitur professio tacita per delationem habitus professorum, & exercitiũ actuũ, qui ipsis proprij sunt: iuxta *c. Vidua de regul.* Sic Nauarr. *de comment. 4. de regular. n. 76.* Est enim generaliter verum professionem tacitam non tolli per Tridentinum, dummodo transacto nouitiatus anno inducatur, vt bene docent Palac *4 dist. 38. disp. 1. col. 32 vers. Porro autem.* Sotbus *in compendio priuileg. mendicantiũ, verb. Nouitius, post 3. nobile. §. Primò aliquid operetur.* An verò dies illa professioni computetur in termino quinquennij? consulto omitto: quia vix in praxi accidet huius difficultatis necessitas. Quòd rarissimum sit eo temporis puncto quinquennium illud expleri, vt ex illa die, qua professio emissa est, pendeat, an quinquennium exactè impletum sit, necne. Et ideo pro difficultate illa enucleanda, ex qua decisio pendet, nimirum, an dies termini computetur in termino, sunt consulendi Tiraquel. *de retractu lignag. §. 1. gloss. 11. à num. 16. & gloss. 2. nu. 19.* Duẽñas *regul. 196. & sequentibus.*

Bernard. Diaz *regul.* 190. Gratian. *regul.* 135. Matienzo *lib.* 5 *recop. tit.* 11. *l.* 7. *gloss.* 6.

3 Quatenus verò ait Tridentinum *eod. c.* 19. dimittentem habitum nullatenus etiam intra quinquennium audiendum esse, ad allegandas nullitatis professionis causas: limitandum est, nisi professus is iustam dimittendi habitus causam haberet. Vt si non posset obtinere licentiam eundi ad reclamandum, nec ire nisi habitu disposito: aut non permittitur causas nullitatis proponere coram Ordinario: & ob id habitu dimisso fugit, vt reclamet. Quippe Tridentinum temerariam habitus dimissionem punire intendit: at non temere dimittit, qui vt allegando causa nullitatis sic remedio iure concesso vti possit, id efficit. Sic Nauar. *commentario* 4. *de regularibus*, *n. vlt.* Azor. *lib.* 12. *institut. moral. cap.* 4. *q. vltima.*

4 Secundò intelligitur ex bono & æquo & dum non resumit habitum. Quare illo resumpto audiri poterit. Videtur enim inhumanum denegare perpetuò audientiam habenti iustam reclamandi causam, eo quòd temere habitum dimiserit. Præterea, quia mens Tridentini videtur esse, spolio religionis consulere: ob quod iura denegant prorsus audientiam spolianti, donec ad pristinam possessionem spoliatum restituat, vt constat ex *cap.* 1. *de restit. spoli.* ibi: *Quanquam ante omnem contentionem possessio ei deberat violenter ablata restitui.* & *c.* 2. & *multis aliis, eod. tit.* Restitura ergo religione ad suã possessionẽ, per resũptionem habitus, ac reditum religiosi, concedenda erit audientia. Et ita sentit Nauar. *comment.* 4. *de regularib. n. vlt.*

5 His præmissis, in hac valde necessaria disp. 8. quæstiones agitandæ sunt. I. an hoc decretum fundetur in præsumptione, nec in foro conscientiæ locum habeat? II. an procedat à die professionis contra ignorantem? III. an transacto quinquennio possit religiosus ille remedio restitutionis audiri? IV. an Tridentini decretum intelligatur de personis inhabilibus perpetuò vel ad tempus, durante inhabilitate toto eo quinquennio? V. an inualidè professus teneatur transacto quinquennio ratificare professionem quod si nolit, possit suffragia ferre, alimenta capere, ad ordines promoueri? VI. an ad validam professionis ratificationem sit repetendus nouitiatus? VII an desideretur noua religiosi ratificatio, nouáque superioris acceptatio, sciente vtroque prioris professionis nullitatem: ac repetitis ceremoniis in professione solitis adhiberi? Vltima, quid dicendum sit de ratificatione professionis factæ à coniuge, absque alterius licentia, & qualiter transacto quinquennio denegetur facultas reclamandi?

6 Quæstio I. An decretum Tridentini, *sess.* 25. *de regul. cap.* 19. denegans audientiam professis, qui transacto quinquennio reclamare volunt, allegantes nullam fuisse professionem, fundetur in præsumptione ratificationis inductæ per illud quinquennium, prioris professionis irritæ: an potius inducat veram in foro conscientiæ dispositionem: ita vt inualidè professo, qui verè non ratificauit eo quinquennio professionem, non sit integrum eo transacto, in foro conscientiæ à professione resilire? Et videtur inducta vera dispositio pro vtroque foro. Quòd Tridentinum id quinquennium præfixerit, quo præscribatur ius à professione resiliendi. At præscriptio in vtroque foro locum habet, & reddens possessorẽ tutum, priuat eum, aduersus quem præscribitur, dominio illius rei, iuréque illam via compensationis vsurpandi: & hoc propter reipublicæ pacem, vt lites exterminentur, & ne diu dominia sint in incerto in multis aliis citatis docent Cou. *regula possessor.* 3. *p.* §. 2. *n.* 3. Molina *to.* 2. *de iust. tract.* 2. *disp.* 61. Ergo eo transacto acquirit religio ius & dominium in professum illum, ac proinde nequibit quasi se surripiens effugere. Quòd si dicas diuersum esse in professione, quia rerum dominio potest lex bono communi consulens subditos orbare: at consensum ad valorem professionis requisitum supplere, nulli humanæ potestati subiacet, (vt diximus disp. 34. n. 16.) Hoc non exhaurit difficultatem. Quamuis enim Tridentinum non potuit efficere vt transacto quinquennio vetus ille professus sit absque sua voluntate ratificanti: at posset eum obligare vt perpetuò maneat in religione animumque profitendi habeat, propter commune religionis bonum. Sicut coniugem, ex cuius licentia alter professus est, cogit Ecclesia profiteri, quando in seculo nequit propter incontinentiæ periculum communicari iuxta probabilem opinionem, quam retulimus disp. 33. n. 26. Et confirm. quia finis Tridentini fuit paci religionis prospicere, eamque spectauit, ne religiosus status, quem tranquillitas maximè fouet, passim religiosorum litibus detrimentum pateretur, ac religiosi ipsi, futuræ exemptioni à professione fidentes, minus religiosam, non sine modica religionis iactura ac aliorum scandalo, vitam traducerent. Secundò, quia nec verbum est in eo decreto, quo præsumptio significetur. Cum tamen moris sit vbi præsumptio inducitur, verbum eam denotans opponere, vt constat ex *c. Is qui fidem*, & *c. Ad id, de sponsal.* Et confir. quia vterque textus, quò eam præsumptionem iuris & de iure statuat, exprese decidit nullam probationem in contrarium admittendam. Cuius rei nulla sit mentio in prædicto Tridentini decreto. Quare qui hanc partem tueretur, nil absurdum diceret, aut probabilitate destitutum.

Cæterùm quia quæstio hæc basis ac fundamentum est 7
intelligentiæ decreti Tridentini, & ex eius decisione pendet ferè omnium quæstionum dissolutio, oportet supponere quotuplex sit præsumptio, & quando dicatur iuris, & de iure. Triplex est præsumptio, quædam hominis, quæ est coniectatio in animo iudicis, vel cuiuscunque hominis est variis coniecturis concepta. Alia est iuris quæ est probabilis coniectura ex certo signo proueniens iure præscripto, quæ contrario non probato, pro veritate habetur, ac onus probandi in aduersarium transfert. Alia est iuris & de iure, quam lex tanquam firmũ ius inducit, ita vt aduersus illam nulla admittatur probatio, vt hæc cõstant ex Menoc. *de praesũpt. l.* 1. *q.* 3. *à n.* 16. & *q.* 4. *à n.* 3. & *q.* 5. *à n.* 15.

Secundò supponendũ est, quãdo dicatur iuris & de iure 8
præsumptio: ad id enim non desideratur iure exprimi ne admittatur probatio in contrarium: sed satis est, vt sua præsumptione innitatur, vt ex ea certum quid statuat, vt apertè colligitur ex *auth. Sed iam necesse. C. de donat. ante nuptias iunct. gl. authent. de aequalitate dotis, collat.* 7. §. *Aliud quoque, verb. Priuilegium*, vnde *authent. Sed iam necesse*, desumpta est, ibi enim definitur, viro grauato ære alieno, argumentum dotis in rebus immobilibus, priuilegio dotis frui, secus in rebus mobilibus & fundatur textus in præsumptione fraudis faciendæ, si in rebus mobilibus incrementum eo quoque priuilegio gauderet. Quia argumentum in immobilibus constare potest, secus in mobilibus. Ecce qualiter textus nullam probationem in contrarium excludit & fundatur in præsumptione fraudis, quæ fieri poterat: & tamen eo quòd super præsumptione aliquid certo faciendum statuat, nimirum, augmentum in rebus mobilibus dotis, eius priuilegio non gaudere: ait *gl. eo. verb. Priuilegium*, non admitti probationem illius augmenti, sed esse præsumptionem iuris de iure. Atque ita hanc regulam tradit *gl. c. Fraternitatem, verb. Dicitur d.* 54. vbi eum textum decidentem quosdam seruos vendendos non esse, sed ad libertatem perducendos, reddita ratione, his verbis: *Quia non ad vendendum, sed ad seruiendum sibi dicitur comparasse*: explicat, id est præsumitur, & ait esse præsumptionem iuris & de iure, cùm non tantùm textus præsumat, sed etiam statuat. Idem docent *gl. c. Ferrum, d.* 54. *in fin.* & *l. Sine possidetis.* 16. *verb. Facti ad fin.* & *ibi* Bart. *n.* 12. *Salicet n.* 16. *init. C. de probationib.* Bald. *c. Quoniam frequenter, in princ. n.* 7. *vers. Item vbicumque, vt lite non contest.* Abbas *c. Quanto, nu.* 2. *de praesumpt* & *ibi* Felin. *n.* 3. *idem* Bald. *l. Antiqua.* 23. *n.* 4. *C. ad S.C.* Velleian. & *ibi Salicet. n.* 1. Socinus *cum Angelo per ipsum allegato, reg.* 314. *n. fin.* Alciat. *de praesumpt. in praeludio.* 2. *p. n.* 3. Couar. 4. *decret.* 1. *p. c.* 4. §. 1. *n.* 2. Mascard. *de prob. concl.* 1218. *n.* 4. Menoch. *de praesumpt. lib.* 1. *q.* 3. *n.* 22.

His

His præmissis, I. Conclusio sit. Id Tridentini decretum præsumptione ratificationis professionis factæ per illud quinquennium innititur: ac proinde si inualidè professus non ratificauit professionem, nunquam quocumque tempore transacto est verus in foro conscientiæ religiosus, sed in solo foro externo præsumptus. Ducor, quod in eo decreto nullum verbum inueniam forum conscientiæ respiciens, sed solum denegans audientiam in foro externo, vt constat ex illis verbis: *Nam audiatur nisi intra quinquennium*, & paulò inferiùs, *Nullatenus ad allegandum quamcunque causam admittatur*. Et confirmatur, quia *c. 1. de regul.* decernitur puberem vi profitentem non posse postmodum anno transacto resilire, ibi: *In clericatu permaneat*: quod omnes scribentes ibi explicant, id est, in monachatu. Quæ verba longè strictiora sunt, quàm Tridentini, apertè enim videntur inducere obligationem permanendi; at in Tridentino solam actionem denegatam sonant: & tamen *eo c. 1.* sola inducitur præsumptio ratificationis ex mora annua, vt docent *gl. fin. ibi.* Innoc. *ibi. in fine.* Host. *fin.* Abbas *in casus positione.* Ant. *n. 9.* Card. *n. q. 9. vers. Oppono ad hoc.* Et confirm. ampliùs, nam *c. Vidua, de regular. de vidua nouitia se sponte actibus professarum inserente*, deciditur sic: *Velit, nolit, sanctimonia habitum vlterius debet habere.* Et tamen nullus dubitat textum inniti præsumptione animi tacitè profitendi per illos actus. Ergo à fortiori id sentiendum est in hoc Tridentini decreto. 2. Quia cùm res durissima sit cogere liberum hominem, nec verè obligatum religioni: & id quidem sæpe absque sua culpa: (cùm textus loquatur de eo qui per metum aut ante ætatem legitimam professus est: & quamuis per ignorantiam non reclamat: vt dicemus n. 19.) obligare (inquam) vt transacto quinquennio maneat perpetuò in religione, omnis prorsus audientia ac defensione denegata, contra leges vetantes perpetuam liberi hominis obligationem ad manendū alicubi, vel ad subeundū onus nimis libertatis aduersum: & contra rationem naturalem, cui illæ leges innituntur, *l. Titio. §. Titio centum. ff. de condit. & demonstr. l. 1. §. Quæ oneranda, & l. 2. fine ff. quarum rerum actio*: & annotata per Bart. *d. §. Titio centum*: & obligare etiam ad perpetuam castitatem illum, qui verè obligatus non erat, contra *c. Integritas 32. q. 1.* id nulla alia ratione æquitati consonum esse posset: nisi eo quòd Tridentinum ex illo silētio per quinquennium, ratificationem prioris possessionis præsumat. Sicut *c. Ad id. de sponsal.* præsumitur ex diutina cohabitatione coniugum, purgatus metus quo matrim. inualidè initum erat: illudque ratificatum, & *c. Is qui fidem, de sponsal.* præsumebatur matr. ex copula habita post sponsalia, nulla in contrarium probatione admissa: & ideo coniuges illi in vtroque euentu cogebantur in foro externo stare matrimonio. Quamobrem sicut illi textus præsumptione innitentes non obligant in foro conscientiæ; in quo sola veritas inspicitur, vbi ea non fuit intentio sponte cohabitantis, aut copulam post sponsalia habentis ita Trident. decretum præsumptione prædicta innixum, minimè obligabit in foro conscientiæ, quando mens professi non fuit professionem ratificare, tacendo illo quinquennio. Et ideo hunc non esse verum religiosum docet Nauar. *lib. 3. cons. n. 2. edit. tit. de regular. cons. 13. n. 5. & cons. 89. n. 6. & 7.* ferè expressè *comment. 4. de regul. n. penult.* nam agens de hoc decreto, & proponens ea, quæ decidit, ait id non ligare in foro conscientiæ, licèt non expressè meminerit ibi quinquennij: ideo non dico expressè eum dicere: verùm existimo expressam eius mentem fuisse. Idem tenet expressè Enriq. *l. 11. de matr. c. 6. in comment. fin. & c. 8. n. 9. in comment. lit. S.* & ferè expressè tenet Emman. Sa *sum. verb. Religio. nu. 71.* vbi ait credentem se non esse professum posse etiam dimisso habitu in foro conscientiæ fugere, non obstante Tridentino.

10 Sed dices, cur expectandum sit quinquennium ad huius professionis ratificationem præsumendam? Videtur enim id expectandum non esse, quoniam *c. Ad id, de sponsalibus*, præsumitur per cohabitationem anni & dimidij purgatus metus, quo matrim. est contractum, & illius ratificatio. Et tamen communis fere omnium sententia habet, id tempus expectandum non esse, sed quoddam arbitrio prudentis sufficiens, vt censeatur habita opportunitas fugiendi atque reclamandi, vt probaui l. 4. disp. 8. nu. 6. Sed dicendum est, ante quinquennium id non præsumi. Quia *d. c. Ad id*, non præfigitur tempus anni & dimidij ad eam præsumptionem, sed tantùm narratur factum, vt ponderaui d. disp. 18. n. 6. Quare iure optimo DD. id tempus arbitrio prudentis definiendum committunt, eo quòd lege præscriptum non sit. At in nostro casu expresse definiuit Trident. quinquennium: ergo illo standum est. Quod optime in simili docuit Abbas *c. 1. n. 4. fin. de regul.* Cùm enim is textus præsumat ratificari professionem metu factam, per annuā taciturnitatē gestato professorum habitu, refert Abb. quosdam sentire oportere citiùs reclamare opportunitate habita, ne censeatur professio ratificata: & eos reprobat dicens, si id esset verū, frustra in eo textu præscribi annum. Cùm ergo in nostro textu præscribatur quinquenniū, id necessariò expectandū erit, vt censeatur per non reclamationem ratificata professio. Sed adhuc instabis, cùm *c. Vidua, de regul.* professio tacita inducatur per delationem habitus professorū, & actuum, qui ipsis proprij sunt, exercitium, nulla temporis mora expectata: cur expectandū sit quinquenniū, iuxta hoc Tridentini decretū, & non potius dicemus censeri factam tacitā professionem, statim ac ille professus desert habitū, & exercet actus professorum? Dic cùm ibi nulla præcesserit expressa professio, facilius præsumi tacitam ex facto ipso. At cum hîc præcesserit expressa, non præsumitur facile noua voluntas ratificandi, vt ex tunc incipiat valere: (quod necessariū esse dicemus n. 49.) sed perseuerantia in priori professione irrita. Atque ita Nauar. *l. 3. cons. tit. de regul. in 1. edit. cons. 35. n. 6. & 7. in 2. cons. 18. n. 6. & 7.* ait eum, qui nullam professionem fecerat, censeri tacite per eos actus profiteri: secus de eo, qui expresse professus fuerat. Et *ead. 2. edit. eod. t. cons. 89. n. 4.* ait gestationem habitus communis nouitiis, & professis per annum, non inducere professionem tacitam, nisi gestatio illa fiat ante professionem expressam. Quia ratio ob quam ex ea gestatione præsumitur tacita professio est, quia non potest sumi alia præsumptio, nisi voluntatis profitendi finito nouitiatus anno: at ea voluntas non præsumitur in gestāte post expressam professionem. Quia potiùs sumitur præsumptio, vt gestet tanquam professus, & non tanquam professurus. Sed adhuc vrgebis, quia ex copula spontanea statim præsumitur ratificatio matrim. metu initi: vt probaui l. 4. disp. 18. n. 4. Cùm tamen ibi præcesserit expressum matrim. Sed dic eam præsumptionem ex copula induci: quòd cùm nulla alia ratione à culpa lethali eximi valeat, nisi confirmato matrim. per illam: vt vitetur præsumptio peccati mortalis, præsumitur matrimonium confirmatum. Quare id non statim præsumitur ex cohabitatione spontanea, eo quòd potest esse sine culpa. Cùm igitur eo quinquennio possint actus professorum licite exerceri ob priorem professionem expressam, quamuis irritam aut saltem id possit ignorari, aut ex aliquibus causis valeat excusari, non censetur statim ratificata professio ex illis. Constabit etiam ex dicendis n. 29. ad 2. confirm. 1. argum.

Hinc deducitur licere huic professo, transacto quocunque tempore, dum priorem professionem non ratificauit, 11 cessante scandalo, omissa reclamatione, nec deductis causis coram ordinario & superiore, fugam arripere, nec teneri redire ad monasterium, nec esse apostatam. Sicut id potest efficere ficte professus, vt probaui multis relatis, l. 2. disp. 39. n. 11. & l. 4. d. 15. n. 5. Quia in vtroque casu cùm vera professio non sit in foro conscientiæ, nullo vinculo astrictus est religioni. Et ita docent Nauar. *comment. 4. de regul. n. penult. & l. 3. cons. tit. de regular. in 2. edit. cons. 89. n. 6. & 7.* addens (& bene) posse tuta conscientia vxorem ducere. Enriquez & Emmanuel Sa, *relati n. 9 in fine.* Secundò infertur, in dubio an animus fuerit ratificandi professionem, teneri professum transacto quinquennio stare

re illa professione. Quia in dubio recurrendum est ad coniecturas, quibus illud dilucidari valeat. At quæ, obsecro, fortiores coniecturæ consensus reperiri poterunt, iis quas Tridentinum Spiritu sancto ductum induxit ad præsumendum consensum? Præterea, quia cùm non constet de contraria voluntate, præsumptione iuris eiúsque dispositione standum est in vtroque foro, vt lib.5.disp.3. nu.15. aliquibus relatis probaui, de adiiciente conditionem impossibilem, & dubitante an ioco an potius seriò adiecerit, l.1.disp.18.n.6.probaui, accedentem ad sponsam de futuro ante Trident. dubiumque an affectu coniugali an solo fornicario accesserit, teneri in foro conscientiæ stare præsumptione iuris præsumentis animum coniugalem & matrimonium. Tandem quòd in hoc dubio stet possessio pro religione: pro qua existit præsumptio iuris, ac habens ius retinendi religiosum. Quia ratione lib.2.disp.41.n.32.probauimus dubitantem de valore professionis teneri illam, eo vel maximè, quòd in dubio pro religione iudicandum sit, vt bene tradit Nauar.*lib.3.de const.tit.de regul.in 2.edit. cons.13. n.10.per l.Sunt personæ.ff.de relig. & sump. funer.* ibi:*Summa est ratio, quæ pro religione facit.*

13 Sed an prælatus regularis possit, veritate sibi constante non ratificatæ professionis, occultè hunc professum transacto iam quinquennio dimittere? Pars enim negans vera apparet, quòd superioris sit partes religionis agere quæ ius habet in eum religiosum. Præterea, quia Trident. in eo decreto expressè iubet superiori, ne professum hunc audiat, ibi: *Non audiatur.* Præceptum enim id non dirigitur ad ipsum professum, deberet enim dicere, non alleget causas: allegare enim partis litigantis est, audire autem iudicis. At existimo posse, quamuis in foro externo procederet, siue ex officio siue ad partis querelam, contra hunc professum resilire volentem. Ducor, quòd superiori constet ius religionis in eum non esse verum, sed in falsa præsumptione fundatum. Ergo secretò eiiciens illum absque scandalo, nulli irrogat iniuriam. Sicut iudicem conscium innocentiæ eius, qui secũdum allegata & probata est reus, posse illi occultè copiam fugiendi facere, docent bene Alens.3.*par.quæst.*34.*membr.*1.*art.*4.*ad* 1. Sotus 5 *l.de iust. q.4.a.2.concl.*2. Cordub.*in sua quæstion.l.*1.*q.*37.*vers.Ex hac opinione.* Et confirm.quia mota lite aduersus coniugem ex præsumpto matr. reputatum, quis dubitet licere conscio veritatis iudici, clam & secluso scandalo dimittere coniugem præscriptum vt fugiat. Nec obstat decretum Tridentini, solum enim præcepit superiori, nec audiat in foro externo: sicut etiam iudex ille tenetur in foro externo iuxta allegata & probata, sententiam ferre. Consultò autem dixi, si constet veritas prælato: alias enim iniurius esset religioni, spolians eam in dubio possessione sua.

14 Nec fides habenda est professo dicenti se fictè professum esse. Quia non est maior ratio, cur potiùs tunc credendum sit, quàm antea, dum se promittere simulauit. Ita Caiet.2.2.*q.*88.*a.*1.*paulò ante fi.*Sot.*l.*7.*de iust.q.*1.*a.*2.*col.* 7.*vers.Arguitur autem.* Nau.*sum.c.*12.*n.*27. Turrian.*l.*2.*de votis monasticis,f.*32.*p.*1. Palac. 4.*dist.*48.*disp.*1.*col.*31 *conc.* 3. Angles Florib.2.*p.*vbi de voto,*q.vnic.a.*1.*diffic.* Valent. 2.2.*disp.*6.*qu.*6. *punct.*1.*col.*6.§. *Ad probationem autem primam.* Aragon.2.2. *q.*88.*a.*1. *col.*16.*f.*968.§. *Hoc posito sit prima conclusio.* Quod est verum licèt ille professus id iuret, vt bene docent Caiet. Nau. Angl.*ibid.* Atque similiter in nostro casu dicendum est: non enim est credendum ille professo dicenti se non ratificasse eo quinquennio professionem. Stat enim contra ipsum præsumptio iuris. Et id quidem pro foro externo in vtroque casu est verissimum: & regulariter loquendo idem est sentiendum, ne liceat superiori hunc in foro conscientiæ dimittere. At si reuera attentis circumstantiis, prudentissimus quisque morali certitudine coniiceret illum veritatem asserere, dicendo se fictè professum, aut non ratificasse professionem, posset vtique superior illi credere, ac dicto remedio vti, eiiciendo illum clam, & cessante omnino scandalo. Quia in iis rebus metaphysica certitudo est impossibilis.

At in foro externo, nullatenus licet superiori reclamationem in foro externo illius professi transacto quinquennio audire. Id enim interdicit Tridentinum superiori, vt n.13.probaui. Nec id poterit ex officio. Quia iudex officium suum parti carenti actione non impertitur, ob priuatam eius vtilitatem, sed solum quando publica vertitur vtilitas, vt constat ex *l.vnic.C.vt quæ desunt,* ibi: *Non dubitandum est iudicem, si quid à litigatoribus, vel ab iis qui negotiis assistunt, minus fuerit dictum, id supplere, & proferre quod sciat legibus & iuri publico conuenire.* Et dicemus l.11.disp. 9.n.30. An non spectat ad bonum publicum, audire hunc professum: imò spectat ad publicam vtilitatem religionis, eiusque pacem, aditum his reclamationibus præcludere.

II. Conclusio. Hæc præsumptio qua Tridentinum præsumit transacto eo quinquennio, ratificari professionem irritam, est iuris & de iure. Constat, quia Tridentinum fundatum in hac præsumptione, statuit denegandam esse audientiam professo reclamanti, ac cogendum stare professione. At tunc est præsumptio iuris & de iure, vt n.8. probauimus. Deinde, quia apertè excludit omnem probationem in contrarium: dum audientiam aduersus illam præsumptionem denegat. Quomodo enim allegare poterit, nisi audiatur? 15

Ad argu. n.6.proposita resp. Ad 1.dic id procedere, vbi præscriptio non fundatur in præsumptione, & vbi non est sola actionis præscriptio: nam vbi hæc sola est, non tribuit ius in foro conscientiæ constante veritate, vt contingit in matrim. præsumpto ex copula, & contingit etiam in stipendio famulis debito. Quod iuxta *l.9.t.*15.*lib.*4.*nouæ recop.regiæ* præscribitur triennio, ita vt ex transacto non supersit famulis actio ad petendum. At quia est præscriptio solius actionis; numquam in foro conscientiæ amittit ius famulus, vt multis citatis docet Gutier. *l. Nemo potest n.* 477.*ff.de legat.*1. Ad confirm.dic satis prospici bono religionis & occurri litibus, clauso aditu ad reclamandum. Ad 2.& confirm.constat ex dictis n.7.8.9.& præced. 16

SVMMARIVM.

*An quinquennium præscriptum in Tridentino ad reclamandum contra professionem, proced.et a die scientia. Proponuntur id probantia, n.*18.
*Proponitur sententia Auctoris. Et tempus statutum non in odium & pœnam alicuius, currit etiam ignoranti, & impedito impedimento iuris non currit præscriptio, secus vbi est facti, n.*19.
*Respondetur ad argumenta contraria, n.*20.
*Post n.*20.*inuenies alia summaria.*

Quæstio II. An quinquennium destinatum in Trid.*sess.* 25.*de regul.c.*19.ad reclamandum, contra professionem irritam, incipiat ab ipsa professionis die, atque adeò sit continuum: an potiùs à die scientiæ nullitatis professionis, & ita sit vtile: Et videtur à die scientiæ. Quia impedito agere non currit præscriptio. *l.*1. *in fin. C.de annali exceptione,* ibi: *Quis enim incusare eos poterit, si hoc non fecerint, quod & si maluerint, minimè adimplere lege obuiante valebant?* At nullum est maius impedimentum quàm ignorantiæ. Ignorans enim experiendi potestatem non habet. *l. Annus, ff. de calam.* Et confirmatur, quippe aliàs ignorans priuaretur iure suo sine culpa & sine causa. Cùm negligentia aut culpa ignoranti imputari nequeat, *l. Argentum.ff.commodati.* Secundò, quia quadriennium ad petendam in integrum restitutionem non currit ignoranti, sed est vtile ab initio, licet petita non fuerit restitutio centum annis durante ignorantia, vt multis citatis probant Couar. *regul. Possessor.*3.*p.*§.2.*n.*3. Matienzo *lib.*5.*recop.t.*11.*l.*8.*gloss.*12.*n.*9. Zeuallos *in suis quæst.practicis q.*48.*num.*4. Ergo quamuis actio reclamandi contra professionem præscribatur quinquinnio, id tempus non curret aduersus ignorantem. 17

At tenendum est id tempus esse continuum, atque adeò à die ipsa professionis currere, non obstanti ignorantia, aut alio impedimento facti. Ducor, quia & si tempus præfixum in negligentium odium non currat ignoranti vel impedimento: at secus est, quando non in odium negligentis, sed in alterius fauorem præscribitur, vt optimè docent *glos. c. Statutum, verb. numerandum, de praben-dis,* 18

dis,in 6.& ibi Archid.*n.2.vers.Vacauerint.* Ioan. Monachus *n.2.* Dominic. *n.9.super verb. Numerandum.* Francus *n.3. notabil.2.* Abbas *c.Quia diuersitatem,n.3.de concess.preb.& repetit.c.Cum esses,de testam.in fine.* Rosella *in sua sum.verb. Beneficium 1. initio.* Syluester *verbo Beneficium 2.q.6.nu.7.* Tiraquel. *de retract.lignag.§.35.gl.4. v.26.* Barbatius *c.3. n.33.de testam.& ibi* Couar.*n.4.* Gutier.*li.2.pract.q.91.n.4. & lib.3.q.22.fi.* At quinquennium hoc non videtur statutum in odium negligentiæ professi, sed propter commune tranquillitatis religionis bonum. Atque ita nec verbum habetur in Trid. vbi mentio fiat negligentiæ professi. Sicut *c. Quia diuersitatem,de concess.preb.* dicens textus tempus suspensionis non esse computandum in semestri ibi præscripto, reddit rationem: quod ea constitutio contra solos negligentes edita fuerit, & *c.1. de in integ.restit.in 6.* volens textus punire negligentiam non petentis restitutionem quadriennio, eam explicuit, ibi: *Et negligenter omiserit.* Quare Abb. *c.1.in fin.de praescript.* dicens id tempus non currere ignoranti, ponderat prædicta verba. 2. Quia præscriptionis non est potissima ratio, punire negligentiam eius contra quem præscribitur. Quia & vsucapio & præscriptio aduersus ignorantem, atque in re propria procuranda diligentissimum, procedunt, ac vires obtinent, *l.fin.C.de long.tempor. praescrip. regia l.18.t.29.p.3.* sed vt lites è republica exterminentur: vt hæc omnia docet Couar.*regul.Possessor.3.p.§.2. n.3.* & meliùs Balbus *de praescript.4.p.q.28.n.1.& seqq.* vbi probat præscriptionem ipso iure procedere contra ignorantem, siue ignorantia iuris siue facti, siue in rebus corporalibus, siue in actionibus personalibus; eamque reddit rationem, quod ignorantia minimè impediat præscriptionis cursum, sed iustam concedendæ restitutionis causam præbeat. Et confirm. quia licèt præscriptio & tempus non currant contra habentem impedimentum iuris denegantis ius ad agendum: vt est textus expressus *l.1.n.fin.C. De annali except.* at secus est, vbi solius facti impedimentum adest, tunc enim hæc currunt, cum beneficio tamen restitutionis, vt tradunt Bart.*l.Senatus consulto, n.2. ff.de offic.prasid.& l.1.§.Si quis autem.n.1 ff.de itin actuque priu.& l.In rebus, n.3.C.de iure dotium,& l.fin.§. Donec.n.2.C.de iure delib. & ibi* Iacobinus de S.Georgio,*n.3.* Baldus *l.1.n.22.C.qui admitti,& ibi* Dec. *in 1.lectur.n.27.& in 2.n.67.& seq.* Abb. *c. Ex transmissa, n.13.de praescript.& ibi* Felin.*n.8.* Parisius,*n.14.* Paulus *l.2. §.Si quis in iudicio,n.4.ff.si quis caut.* Iason. *§.Rursus.nu.24. Instit.de action.* Francus *c.Statutum,n.4.de preb.in 6.* Boërius *decis.40.n.3.* Nau.*l.1.cons.in vtraque edit.tit. De his quae vi, cons.6.n.2.* Pinel.*auth. Nisi tricennale,n.42.C.de bonis mater.* & aliis citatis Matienzo *lib.5.recop.tit.1.lib.8.gloss.n.2.* vbi bene explicat impedimentum iuris esse quando ius denegat alicui posse in iudicio comparere ad agendum: vt denegatur filiofamilias in aduentitiis, & minori 25. annis, & mulieri in rebus dotalibus, *l.fin.C.in quib.causis in integ. restit.non sit necessa.& l.1.cum auth.Nisi tricennale C.de bonis mater.l.1.§. Ne autem.C.de annali except.& l. Quacunque,in fine.C.de bonis qua liberis.& l.In rebus,§.Omnis.C.de iure dotium,& l regia 8.tit.29 p.3.* vbi Gr. Lop. *verb.E non elsijo,* id limitat præterquam in casibus, in quibus istis ius agendi conceditur: tunc enim curret præscriptio contra illos, eo quod cesset impedimentum iuris. Cùm ergo ignorantia sit impedimentum facti: & contra professionem irritam iure concedatur cuicumque reclamandi actio, curret tempus illud quinquennij contra quemcumque ignorantem & impeditum. 3. Quia non obuiaretur litibus, nec tranquillitas religionis obtineretur, quod fuit intentum illius decreti Tridentini, si locus esset allegationi ignorantiæ, contra illius quinquennij lapsum. Tandem, quia Tridentinum dixit in eo decreto: *Nisi intra quinquennium tantum à die professionis numerandum.* Vbi ponderanda est dictio, Tantum, quæ exclusiua est, & affirmat id, quod ponit, negans omnes alios casus præter expressos, *l.Ob aes. C. de prædiis minorum, & l. Contractus, ff.de regul. iuris.c.Cum Eccles.Sutrina, de causa poss.ff.* Deinde ponderandum est, particulam, Tantum, non fuisse necessariam, sed ea non addita, & solum dicendo, à die professionis numerandum, clarè explicabat Tridentinum diem, à qua quinquennium illud numerandum erat. Quare particula, Tantum, est quasi repetitio, & maior declaratio eiusdem diei. At repetitio dictionis in eadem dispositione significat id esse cum mysterio factum, iuxta *gl.clem.1.verb.Diaecesanis,de iure patron.* quam memorabilem vocat Nau.*l.5. cons.in 1.edit.tit. De sententia excomm.cons.56. n.3.* & aliis citatis tradit Decius *cons.64.n.5. immediatè ante vers.Praedictis tamen, vel.1.* Ergo quinquennium illud continuum est à die ipsa professionis, proceditque contra ignorantem & impeditum. Et ita in propriis terminis docens hoc tempus currere contra impeditum quocumque impedimento facti, licèt is possit audiri per viam restitutionis (de quo dicemus à num.21.) affirmat Nauar. *lib.1.cons.in vtraque edit.tit. De his quae vi. cons.6.n.2. & comment.4. de regul.n.71.vers.Tertio.*

Ad arg.n.18.proposita respondetur. Ad 1.dic, eum textum clarè loqui de iuris impedimento, vt declaraui, num. præced. Ad confirm.dic, id accidere ignoranti sine culpa, sed non sine causa. Expedit enim bono communi, vt lites exterminentur. Ad 2.dic, expresè in textu illud quadriennium statuenti, peti negligentiam ad illius temporis cursum, vt num.præced.declaraui. 20

SVMMARIVM.

An transacto quinquennio possit hic professus audiri remedio restitutionis in integrum? Refertur sententia negans,n.21.& ibi,faciliùs tollitur remedium extraordinarium priuilegio indultũ,quam iuris cõmunis.
Minor non restituitur,nisi vbi est lasus:nec restituitur contra professionem,aut in matrimonio, aut in spiritualibus,,sed in illis reputatur maior,n.21 iuncto n.22.
Potest audiri remedio restitutionis in integrum,transacto eo quinquennio,siue minor,siue maior. Et explicatur qualiter remedium hoc per nulla verba generalia censeatur exclusum, non facta specifica illius mentione?num.22.
An hac restitutio concedatur maioribus,vel minoribus scientibus intra quinquenniũ nullitatem professionis,& potentibus reclamare,n.23.
Quid,si intra id quinquennium tacitè ratificata est professio,n.24.
Quid,si ignorantia fuit iuris aut facti crassa & supina.n.25.
An concedatur hac restitutio quantocumque tempore durauerit ignorantia, & impedimentum reclamandi: & concedatur aliud quadriennium ad hanc restitutionem,n.26.
An hac ignorantia probetur iuramento ipsius professi,n.27.
An in foro conscientia possit maior petere hanc restitutionem, si intra quinquennium habuit scientiam,& cessauit impedimentum possitque iurare propriam ignorantiam,si non habuit animũ ratificandi, n.28.
Satisfit argumentis,n.29.
Post num.30 inuenies alia summaria.

Quæstio III. An transacto eo quinquennio, possit ignorans vel impeditus, exclusus à remedio ordinario, audiri remedio extraordinario beneficij restitutionis in integrum? Pars enim negans suaderi videtur. Primò, quia præsumptio Tridentini est iuris & de iure (vt nu.16. diximus,) quæ nullam contrariam probationem admittit. Quod adeò verum est, vt ex sola huiusmodi præsumptione possit quispiam condemnari, denegata sibi appellatione: quod habeatur tanquam conuictus & confessus, vt optimè cum Baldo & aliis per ipsum relatis docet Mascar.*de probat.concl.1228.n.7. & conclus.seq. n.5.6.7.* Non igitur concedetur restitutio in integrum, iam enim admitteretur probatio ignorantiæ & impedimenti, contra quæ est præsumptio iuris & de iure: aliàs non posset præsumi ratificatio professionis. Et confirmatur ex *c.Ad id,de sponsal.* vbi inducitur præsumptio iuris, & de iure ratificationis matrimonij metu initi, ex diutina cohabitatione: & subditur ibi: *Nec de cætero recipiendi sunt testes si quos memorata mulier, ad probandum quod non consenserit in eundem, nominauerit producendos, cum mora tanti temporis huiusmodi probationem excludat.* Et adhuc confirmatur, quia si minor ante Tridentinum contractis sponsalibus accederet ad sponsam, non restitueretur aduersus illam matrimonij præsumptionem, quæ iuris & de iure est, *c.Is qui fidem.de sponsal.* Et amplius confirmatur ex *l.Praeses.ff. de minoribus*, vbi habetur tantum tribui minori ex restitutio 21

tutionis beneficio, quantum sit maior esset, ex appellatione. At appellatio in hoc euentu non conceditur. Ergo nec restitutio. Secundò, quia Tridentinum denegat audientiā, ac proinde ingressum litis. Ignorantia autem & impedimentum non possunt in iudicium deduci, nisi ea allegans audiatur lite intentata, vnde *gl. c. 1. d. 23. verb. Audientia*, cùm ibi denegetur audientia, ait videri non posse peti restitutionem, ex quo denegatur audientia. Et *ibi* Præp. *in fi.* inde infert, denegata per ius vel statutum alicui audientia, eum non posse agere etiam in iudiciis fauorabilibus: quale est possessionis recuperandæ. Et confirmatur, quia Baldus *l. 2. in fin. C. Si pendente appellatione*, ait stante statuto ne bannitus audiatur, eum audiendum non esse, si petat restitutionem in integrum. Tertiò, quia cum *l. 3. tit. 10. l. 4. noua recop. regia*, decidatur contumaces transacto anno audiendos non esse circa pœnas pecuniarias, quibus damnati sunt defendunt *Auendaño resp. 15. n. 7. correct. 7.* & Villalobos *in antinomia iuris, lit. A. verb. Absens, n. 7.* minori non competere restitutionem. Quartò, quia concessa restitutione post quinquennium, idem aditus litibus ac religionis perturbationi pateret, quæ Tridentinum audientiam denegans vitare voluit: atque proinde quod vna via denegatur, altera concederetur: contra *regul. Cum quid vna via* 84. *de regul. iur. in 6.* Quintò, quia restitutio læsionem supponit, *l. Nam & postea. §. Minor. ff. de iureiur. l. Minorib. C. de in integ. rest.* & optimè probat Sfort. Oddus aliis citatis, *tract. de in integr. restit. p. 1. q. 4. toto art. 1.* At profitens nullo modo læditur, cum in melius conditionem ac statum mutarit. *l. Deo nobis, C. de Episcop. & Cler.* qua ratione ducti ferè omnes Auctores citandi docent minorem restituendū non esse circa religionis professionem. Sic *gl. c. Cum dilectus, fin. de his, quæ vi. & c. Ex parte, verb. Quamuis, de restit. spoliat. & c. Illud, verb. Videtur, in fi. 20. q. 1. & c. 1. verb. in minorib. 27. q. 1. & l. Ait prætor. 7. verb. Quid aliud, ff. de minor.* Cynus *auth. Ingressi, n. 7. C. de sacrosanct. Eccl. & ibi* Bartol. *in repet. n. 18.* & Rosel. *ab* Aret. *n. 1.* Bald. *rub. de iudiciis, in 1. lect. n. 7.* Archid. *c. final. in fin. 20. q. 3. & ibi* Bellam. *n. 3. Speculator tit. de rest. integrum, §. Qualiter, n. 6. vers. Sed nunquid minor.* Alberic. *l. Ex causa, n. 10. ff. de minor.* Io. Andr. *c. Cum vtrum, n. 6. de regul. & ibi* Host. *paulò post princ.* Ant. *nu. 11.* Anch. *fin.* Card. *n. 3. q. 2.* Abb. *d. c. Ex parte, n. 16. & d. c. Cum dilectus, in fin.* Fel. *d. c. Ex parte, n. 10. & c. In præsentia, n. 10. de probat.* vbi Decius *in noua edit. n. 36.* Socin. *iun. cons. 41. n. 13. vol. 3.* Euerard. *in suis topicis, loco à matr. spirit. n. 2.* Cou. *1. var. c. 5. n. 1. fin.* Greg. Lopez *l. 5. verb. Profijado, t. 19. p. 6.* Maurit. *tract. de restit. in integr. c. 246. n. vn.* Sfortias Oddus *eod. tract. 2 p. q. 6. a. 4. n. 23.* Caldas *l. Si curatorem, verb. Contractum, n. 28. C. de in integ. restit.* Flamin. *de resign. benef. l. 3. q. 7. n. 17.* Non ergo poterit minor, nedum maior, petere restitutionem contra lapsum quinquennij, quo præsumitur valida effecta prior professio irrita. Et confirmatur, quia minor quoad professionem religionis, & cætera spiritualia censetur maior, *c. Si annum, de iudic. in 6.* & ideo ob hanc rationem tradunt non restitui, *gloss. c. Illud verb. Videtur, in fin. 20. q. 1. & c. Ex parte, verb. Quamuis, de restit. spol. & l. Ait prætor, verb. Quid aliud, ff. de minor.* Bart. *repet. authent. Ingressi, n. 18. C. de sacros. Eccl.* Et confirm. ampliùs, quia ideo in causa matrimoniali non restituitur minor contra probationes omissas post processus publicationem, quod ageretur de matrim. irritando, contra quod, sicut nec contra professionem, competit illi restitutio, vt cum Lapo *alleg. 52.* docet Terrerus *cons. 139 per totum.* Sextò, quia faciliùs tollitur remedium iure speciali competens, quale est restitutionis in integrum, quàm inductum de iure communi: vt est via ordinaria audiri, vt constat ex *l. Eius militis, §. 1. ff. de milit. test.* & docet Tiraq. *de retract. lignag. §. 35. gl. 4. n. 42.* & latè Lud. Gom. *reg. de non tollendo iure quæsito, q. 6. §. Istis tamen non obstantibus.* Et ratio est, quia quæ iure speciali inducuntur, sunt magis odiosa, quàm quæ sunt de iure communi, *l. Ius singulare, & l. Quod verò contra, ff. de legibus*: & illa fragiliora sunt, hæc autem altiores agunt radices. Vnde *gl. c. Super gratia, verb. Principalis, de officio deleg.* ait faciliùs tolli viam extraordinariam, quam ordinariam iuris communis. Tandem, quia in pari causa melior est conditio possidentis in materia restitutionis in integrum, inter duos minores, *l. Si minor. 35. ff. de minor.* at religio iure minoris fungitur, *c. 1. de in integr. restit.* & est in possessione. Ergo contra illam non datur in integrum restitutio. Et ita hanc partem nullo prorsus fundamento adducto, tenet Zauallos *in suis quæst. pract. q. 500. in fin.* vbi ait minorem non restitui aduersus huius quinquennij lapsum: & ita praxi recipi, & ita defendit Flamin. *de resign. benef. lib. 13. q. 5. num. 46.* dicens sic declarasse Cardinales.

His tamen non obstantibus, verius est competere restitutionem in integrum aduersus quinquennij lapsum, ratione iustæ ignorantiæ, aut impedimenti ad reclamandum, & hoc non solùm minori, ratione fragilis ætatis, sed etiam maiori, ex clausula generali, si qua mihi iusta causa, de qua *l. 1. fin ff. Ex quib. causis maiores.* Prob. 1. quia licèt contra præsumptionem iuris & de iure nulla admittatur probatio in iudicio ordinario: at datur restitutio in integrum, & probatio in eo iudicio extraordinario, vt docent Alex. *l. Si inter stipulantem, §. 1. n. 3. ff. de verb. oblig. & l. Si infanti, n. 9. C. de iure delib.* Ruin. *cons. 68. n. 20. vol. 1.* Soc. *iun. cons. 104. n. 18. vol. 3.* Alciat. *de præsumpt. in præludiis, 2. p. n. 18.* Mascar. *de probat. in princ. q. 10. n. 67.* Menoch. *de præsumpt. l. 1. q. 60. n. 1. & 2.* idque constat ex *l. Si mater, in princ. ff. de except. rei iud.* vbi aduersus sententiam, quæ transiit in rem iudicatā, succurritur ex causa, vbi *gl. verb. Sed ex causa*, ait per restitutionem in integrum. Et id admittunt omnes, vt restatur Sfortias Oddus *de rest. in integr. p. 2. q. 72. toto a. 1.* Imò *toto a. 4.* probat aduersus tres sentētias conformes cōcedi idem restitutionis beneficium: quod aliis citatis dicemus l. 10. disp. 9. n. 7. Cùm tamen cōstet pro tali sententia esse præsumptionē iuris & de iure, adeo vt nō admittatur probatio in contrariū, *l. Sub specie, C. de sent. & re iud.* & ne quispiam existimet restitutionē hanc cōtra eam præsumptionē solis minoribus competere: cā quoque cōcedi ex clausula generali, ob quam maiores restituuntur, affirmant Alex. *vtroque loco*, Ruin. Soc. Alciat. Menoch. *proximè alleg.* Quamobrem licèt contra præsumptionem iuris, & de iure non admittatur probatio, admittitur tamen quando quis probare intēdit iustam causam ad effectum, vt restituatur in integrū ex clausula generali, vt bene tradūt Ruin. *eo. n. 20.* Alex. *l. Inter stipulantē. §. 1. n. 3. ff. de verb. oblig.* Et quamuis Tridentinum induxerit præsumptionem iuris, & de iure ratificationis professionis per lapsum quinquennij, nō obstabit quin ex causa iustæ ignorantiæ, aut impedimēti, aut fragilis ætatis, concedatur restitutio maioribus & minoribus. 2. Quia dicēte *l. Regia, 3. t. 10. l. 4. recop.* contumaces nō esse transacto anno audiēdos circa pœnas pecuniarias, defendūt Olanus *in cōcord. iuris, lit. A, n. 12. & 147 ibi* Io. Garç. *de nobilit. gl. 6. §. 1. n. 24.* Gutier. *l. 3. q. pract. q. 34. n. 7.* Azebedo *l. 3. t. 10. l. 4. recop. 6. & seq.* minores contumaces restituendos esse. Nec contrarij DD. n. præc. allegati, innituntur verbis legis denegātis audientiā, sed quòd dolus ille præsumptus & delictū minoris in faciendo cōsistat, aduersus quæ non restituitur. Non ergo obstat decretum Tridentini denegare audientiā post quinquēnij lapsum, quominus restitutio concedatur. 3. Quia Pontifici intruso denegatur audientia, *c. 1. d. 12.* ibi: *Nec aliqua super hoc ei audiētia reseruetur.* Et tamē *gl. ibi verb. Audientia*, opponens videri ex iis verbis denegatam restitutionem: non in ea sententia residet, sed dicit omnem spoliatum restituendum, nisi in casibus iure exceptis, & Archid. *ibi, ad fin. vers. In gl. His habet, &* Bellam. *n. 14. in eo. vers. &* Præpos. *n. 33.* dicunt audiendum non esse, quia non est superior, coram quo petatur restitutio, secus in alio, qui superiorem haberet. Ergo verbum Tridentini. Non audiatur, minimè tollit restitutionis beneficium. Et confirmatur, quia *c. Coram, de in integr. restit.* denegatur audiētia Ecclesiæ post terminū peremptorium, cùm tamen expresse concedatur restitutio in integrum, ibi: *Per restitutionis beneficiū id vobis duximus indulgendū.* Vbi *gl. verb. Dominus*, Ant. *in fin.* Abbas *n. 3. notab. vlt.* Card. *n. 1. oppos. 8.*

Imol.

Imol.6.*verſ.in gl.fin.*notant limitationem ad *reg. Cum quid vna via,de regul.iuris,in* 6. vt intelligatur de iure communi, ita vt quod vna via illo iure prohibetur, non debeat alia via eodem iure concedi, ſecus de iure ſpeciali per beneficium reſtitutionis. 4. Quia Trident.*eod c.*19. diuerſimodè loquitur de petente audientiam poſt quinquénium & de eo, qui intra quinquenniū dimiſſo habitu reclamat. In priori enim caſu, ſolum dicit, *non audiatur*. In poſteriori autem, vrgentioribus verbis vtitur, ibi: *Quod ſi antea habitum ſponte dimiſeris, nullatenus ad allegandam quamcumque cauſam admittatur*. Ergo ſignum eſt in priori caſu noluiſſe profeſſum illum omni remedio deſtitui, ſed ſolo ordinario, permiſſo tamen illi extraordinario reſtitutionis: in poſteriori autem, vtrumque remedium denegari. Quia illi ſupereſt medium vt ſibi conſulat, nimirum, habitum reſumere: tunc enim debet audiri: (vt num. 4. probauimus.) 5. Quia cùm generale ſit aduerſus præſcriptionem decem vel viginti annorum dari etiam maioribus reſtitutionem in integrum, ex cauſa iuſtæ ac probabilis ignorantiæ, id extendunt multi, quos refert Tiraq. *de retract.lignag.§.*35. *gl.4.n.*37.*&* Zaual.*in ſuis q.pract.q.*48. *n.*1. *&* 2. quos ſequuntur Beccius *conſ.*12.*n.*63.*& ſeq.vol.*1. Sfortias Odd.*de reſtit.in integr.*1.*p.q.*15.*a.*5.*n.*43.& latius 2.*p.q.*90.*a.*6.*per totum*, Matienz.*l.*5.*recop.tit.*11.*l.*8.*gl.*12.*n.*5.*& ſeq.*ad præſcriptionem quadragenariam, non obſtantibus verbis vrgentiſſimis *l.fin.C.de fundis patrim.l.*11. vbi textus de habente eam præſcriptionem ſic ait: *Nullam penitus actionem, vel moleſtiā, aut quamlibet inquietudinem formidare*: & paulò inferiùs, *ita vt in omnibus, ad excludendā omnē quolibet modo ex publico mouendā quaſtionem, nuda ex quocumque titulo, vel etiā ſine tit.XL. annorū iugis poſſeſſionis exceptio poſſit ſufficere*, & *l.Omnes* 4.*C.de praſcr.triginta vel quadrag ann.*ibi: *Sit liber, & praſentis ſaluberrima legis pleniſſima munitione ſecurus.* Ergo à fortiori, cùm in Tridentino ſit ſimplex verbum, *non audiatur*, non excludetur hoc reſtitutionis beneficiū. 6. Quia ex verbis quantumuis generalibus non excluditur remedium hoc extraordinarium reſtitutionis, vt conſtat ex *textu l. Poſtquam liti.*4.*de pactis*, ibi: *Cauſam finitā inſtaurari poſſe nulla ratio permittit.* Vbi *gl.verb. Nulla*, ait communi iure, ſecus ſpeciali: vnde colligunt multi DD. graues, nunquam cenſeri excluſum remedium reſtitutionis in integrum, denegata quacumque actione, nec per verba vniuerſalia negantia quodcumque remedium, ſiue ſint legis ſiue ſtatuti, niſi fiat ſpecialis mentio reſtitutionis in integrum. Quod aliis citatis docent Molin.*l.*3. *de primog. c.*13.*n.*65. Perez *l.*1.*t.*8.*l.*3.*Ordinum.* Sfortias Oddus *in ſuo tract. de reſtit.in integr.*1.*p.q.*15.*art.*6. *n.*44.*&* 45. Beccius *conſ.*12.*n.*69.*& ſeq.vol.*1. Pelaez *de maioratu.*1.*p.q.*1.*n.*25. *& ſeq.* Matienzo *l.*5.*recop.tit.*11.*l.*8.*gl.*12.*n.*6.*&* 7. Caldas *l. Si curatorem verb. Implorare in integrum reſtit.n.*45. *C. De in integr.reſtit.* Gutier.*l.*2.*pract q.*88.*n.*3.& melius *l.*3.*q.*32. *n.*15.*& q.*34.*n.*9. Azebedo *l.*4.*recop.t.*17.*l.*4.*n.*3. Imo Sfortias Oddus *eo.a.*6.*n.*44. *vſque ad* 48.*aliis relatis*, & dicens eſſe commune placitum, ait non tolli hoc remedium, licèt prohibitum ſit appellari, reclamari, recurri, ſupplicari, vel alio modo contraueniri, & ſic multis enumeratis iuris remediis, illiſque ſpecialiter prohibitis, additum quoque ſit generaliter omne aliud iuris remedium interdici. Et ratio eſt, quod beneficium hoc reſtitutionis in integrum, ſpeciale ſit à iure communi conceſſum, & valde fauorabile: ac proinde verbis generalibus legis non cenſetur excluſum: vnde ait mentem ſtatuentis eſſe, per clauſulam illam generalem tollere omnia remedia competentia iure communi: & verba illa de omni alio remedio, intelligi de ſimili ſpecificatis. Et *n.*50.*vſque ad* 53. concludit, cum aliis non cenſeri ablatum hoc remedium, etſi additum ſit, neque quopiam alio prætextu poſſe contraueniri: & quamuis excluſum ſit generaliter omne auxilium: & inter remedia ſpecialiter prohibita, interdiceretur aliquod iure ſpeciali competens, addita clauſula generali prohibenti omnia alia remedia. Quia non in eo ſola ratione fundatur hoc, diſpoſitionem generalem non extendi ad ſpecialiter conceſſa: ſed etiam in alia, quòd reſtitutio in integrum ob maximum ſui fauorem non credatur interdicta niſi ſpecialiter de ea mentio fiat. Et tandem *n.* 54. dubitat, quando omnia alia iuris remedia eſſent expreſſa, & ſolum hoc ſupereſſet, & addita eſſet clauſula generalis: Quia propter frequentiam & cognitionem huius remedij, quod omnibus ſtatuentibus innoteſcit, poteſt præſumi non ſpecialiter enumeratum: quia noluerit legiſlator illud tollere. Igitur per illa generalia Tridentini verba, Non audiatur, non videtur ablata reſtitutio. Et confirmatur, quia Beccius *conſ.*12.*à nu.*70.*vſque ad* 72.*vol.*1. defendit per verba generalia, ne moleſtari vel perturbari quis valeat, directè vel indirectè, non cenſeri negatum reſtitutionis beneficium: nec per ſtatutum tollens exceptionem iuris, vel facti, beneficium appellationis, ſupplicationis, querelæ, nullitatis iuris, ſeu petendæ reductionis ad boni viri arbitrium, vel alicuius alterius modi, per quem pronunciatum poſſit infringi. 7. Quia quamuis nec minor reſtituatur aduerſus matrimonium, aut profeſſionem: at verò id non prouenit eo, quòd minor non dicatur deceptus. Quare eam rationem non approbat Mauritius *de reſtit.in integr.c.*246.*n.vnic.* Sed legitima ratio eſt, quam tradidit Bald.*rubr.de iudiciis in* 1.*lect.n.*7. dicens ideò non dari reſtitutionem in ſpiritualibus: quia ita adhærent oſſibus, vt auelli nequeant: habent enim diuinam virtutem. Quam eandem ſequuti ſunt Mauritius *tract.de reſt.in integr.c.*245.*n.vn.* Euerard.*in ſuis topicis, loco à matr.ſpiritual.n.*2. Couar.*lib.*1.*var.c.*5.*n.*8.*verſ.* Rurſus, Sfortias Oddus *de reſt.in integr.*2.*p.q.*60.*a.*1.*n.*7. vnde infert Couar. non ob id excludi minorem, quin reſtitui in integrum debeat, quoties in matrimonio & aliis ſpiritualibus læſus fuerit circa ea, quæ vel accidentia ſunt, vel reparari per in integrum reſtitutionem poſſunt. Quod quidem manifeſtum eſt militare in matr. & profeſſione, de quorum valore dubitatur. Et confirmatur, quia Alex.*conſ.* 80.*per totum lib.*7.*&* Barth. Bonauent. *in quodam conſ.matrimon.poſito inter conſilia* Zabarellæ, *concluſ.*6. *circa princ.* Mauritus *de reſtit.in integr.c.*327.*num.vnic.* Sfortias Oddus *eodem tract.*2.*p.q.*60.*art.*3.*nu.*20. *& duplici ſeq. & art.*7.*n.* 93. defendunt in ſpiritualibus reſtitui minorem, quando ſumus in iudicialibus. Quia tunc non verè reſtituitur quoad ſpiritualia, vt matrimonium & profeſſionem verè contracta: nec intenditur veram eorum obligationem diſſolui, ſed eam obligationem contractam non eſſe. Quod egregiè explicuit Abbas *c.Ex parte n.*12.*de reſtitut. ſpoliat.* vbi relata ſentent. gloſſæ, dicentis minorem in ſpiritualibus non reſtitui, dicit id eſſe verum, quando matrimonium à principio tenuit. Quia quos Deus coniunxit, homo non ſeparet, & *num.* 16. ait fortiùs in ſpiritualibus ſubueniendum eſſe captis & deceptis. Et ampliùs confirmatur, quia non modica læſio eſt, inuitum quempiam cogi ad perfectiſſimum religionis ſtatum, qui ſummam libertatem & affectum ad illum deſiderat: & quamuis iſte voluntariè profeſſus ſit, at hodie non tenetur, & eſt liber, cogitùtque eo, quòd tranſactum ſit quinquennium ad reclamandum conceſſum: & id coactionis damnum poteſt reparari per beneficium reſtitutionis. Cur igitur id denegandum eſt? Quare hanc ſententiam nullum afferens fundamentum tenet. Nauar.*commen.*4.*de regul. n.*71. *verſ.Tertio, & libr.*1. *conſil.in vtraque edit.tit.de his, que vi, conſ.*6.*n.*2. vbi ait habenti impedimentum ad reclamandū currere quinquennium illud, at ipſi concedi beneficium reſtitutionis. *Idem lib.*3.*conſ.in* 2.*edit.tit.de regul.conſ.*13.*n.* 3.*& eodem comment* 4.*de reg.n.*76. *verſ.*2. *infertur.* licet in hoc poſteriori loco non id omnino reſoluat, diſiunctiuè enim loquitur dicens, ſi metus vel impotentia reclamandi pluſquam quinquennio durauerit, poſſe profeſſum eo tranſacto, vel ipſo iure, vel reſtitutionis beneficio audiri. Et videtur clarè tenere Azor. *lib.*13. *inſtit. moral. c.*4.*q. vlt. ad fi.* vbi ait durante metu vel impotentia reclamandi pluſquam quinquennio, poſſe profeſſum audiri & in integrum reſtitui. Et loquens de minori concedit hanc reſti-

stitutionem Humada *l.4.t.7.p.1.gl.2.n.2.* & refert Minchacam, qui tamen ad rem minime facit.

23 Hoc autem restitutionis beneficium diuersimodè concedendum est maioribus ac minoribus. Nam restitutio maioribus competens intelligitur, cùm ante perfectam præscriptionem is, contra quem præscribitur, nullam habuit scientiam huius præscriptionis & læsionis ex ea imminentis, ita vt non potuerit præscriptionem ipsam impedire. Nam existente huius præscriptionis & læsionis scientia eo tempore, quo iure ordinario agere potuit, non concedetur illis restitutio. Quia illis datur restitutio ex clausula generali. Si qua mihi iusta causa videtur: ac proinde desideratur iusta causa, & vt nulla negligentia vel culpa imputari possit illis. Quod cessat, quando tempore ordinario cessauit ignorantia & reclamandi impedimentum. Idque constat ex *l. Ab hostibus, §. Sed quod simpliciter, & l. seq. ff. ex quibus causis maiores*, & docent aliis citatis, Couar. *reg. Possess. 3.p.§.3.n.3.vers. Primum illud.* Matienz. *l.5.recop.t.11.l.8.gl.12.n.8.* Barbosa *l. Quia tale.t 4.n.61.ff. sol.matrim.* Quod bene intelligit Matienzo *eo.n.8.* si ante perfectam præscriptionem cessauit ignorantia per aliquod tempus, intra quod agendi potestas commoda fuit: si enim modicum restabat tempus ad præscriptionis complementum, non ipsis imputabitur non reclamasse. Quantitatem autem huius temporis arbitrio prudentis moderandam esse dicit, idem clarè significauit Couar. *eod. n.3. vers. Primum illud*, dicens non esse locum restitutioni ex ea causa, si ignorantia cesserit eo tempore, quo commodè maior reclamare potuit. Minoribus autem conceditur restitutio contra præscriptionem, & lapsum temporis, ex *cap. Minoris ætatis*, quamuis ipsis scientibus & negligentibus præscriptio finita sit. Quòd hæc restitutio solam læsionem ob ætatis facilitatem contingentem respiciat, nec aliam ignorantiæ aut impedimenti causam desideret, vt bene docent *alis relatis* Couar. *eo. n.3.vers.2. aduertendum:* & Barbosa *eo. n. 16.* Quare existimo idem dicendum esse circa restitutionem transacti huius quinquennij ad reclamandum contra professionem. Quippe non video alicubi definitũ negari restitutionem ratione minoris ætatis competentem contra hoc quinquennium: ea autem data concedi debet iuxta terminos iuris communis eam minoribus largientis, nimirum, & si adfuerit scientia & negligentia. Nec oberit, si dicas minorem conscium nullitatis professionis, ac sublato impedimento non reclamantem, sed propria sponte se professorum actibus ingerentem, & eorum habitum gestantem, censeri ratificare professionem, in foro externo. At contra professionem validam, cum irreuocabilis fiat, nulla potest concedi restitutio, vt n.21. diximus, & præsumi ratificationem vel ex eo constat, quod iure communi per eos actus præsumeretur professio tacita, *c. Vidua, de regul.* Soláque ignorantia & impedimentum eam præsumptionem auferebant: iis ergo cessantibus, præsumptio illa stabit. Sed dic quando à principio fuit nulla professio expresè facta, non præsumi ratificationem iure nouo Conc. Trid. *sess. 25. de regul. c. 19.* donec quinquennium à die professionis labatur: (vt n.10. diximus) cùm intra illud ius reclamandi concedatur, ac proinde scientia intra illud non oberit minori, quin statim eo transacto reclamare possit, non iure ordinario, sed extraordinario beneficij restitutionis in integrum. At maioribus, & si non obstet scientia illa, vt præsumantur intra quinquennium ratificare: oberit tamen ne transacto quinquennio possint beneficio aliquo restitutionis iuuari.

24 Hoc tamen intelligendum est, nisi siue maiores, siue minores intra illud quinquennium ratificauerint legitimè professionem, cessante metu, vel alio impedimento, quod eam irritabat, consentiendo interiùs, & exercendo actus professorum, animo extunc ratam habendi priorem professionem, quam irritam fuisse norunt. Id enim absque nouo nouitiatu nouáque superioris acceptatione sufficit ad eam ratificationem, vt tanquam probabilius amplectemur hac eadem disp. n.47.60. & 64. At cum probabile satis, (vt ibi dicemus) exigi nouam acceptationem superioris scientis professionem fuisse nullam: nec transactum sit quinquennium, quo Trid. præsumens ratificationem professionis, & volens professum non audiri deinceps, illam acceptat nomine religionis, potest hanc probabilem opinionem sequens reclamare.

Ignorantia autem, vt eius causa concedatur restitutio maioribus, debet esse probabilis & iusta; secus si sit crassa vel supina, vt multis citatis tradit Matienzo *lib. 5. recop.t.11.l.8.gl.n.10.* Vnde ignorantia iuris eis non proderit. Quia non excusat, nec reputatur probabilis *regul. Ignorantia 13. de regul. iuris, in 6.* quæ saltem in foro externo procedit, ad quod spectat audientia hæc professi reclamantis. Et ita Nauar. *l.3.cons.t.de regul. in 2. edit. cons.20.n.2.* ait ignorantiam iuris inducentis tacitam professionem, non excusare in foro externo. At quando professus est minor, rusticus, vel mulier est professa, vel miles, in quibus error iuris toleratur, & ad constituendum in bona fide est sufficiens, nec impedit præscriptionem, (vt bene probat Molina *lib.2. de primog.c.6. num.69.*) habebit locum hæc restitutio, quamuis ex iuris ignorantia procedat. 25

Hoc autem restitutionis beneficium competit etiam centum annis transactis, durante eo tempore ignorantia vel impedimento, vt de ignorantia docent multis citatis Couar. *regul. Possessor.3.p.§.num.3.in princ.* Matienz. *lib. 5. recop.t.11.l.8.gl.12.n.9.* Zauallos *in suis q.pract. qq.48.n.4.* & de impedimento videtur eadem ratio. Atque ita de illo docent Nau. *comment.4.de reg.n.71.vers. Tertio.* Azor. *l.12. institut.moral.c.4. q.vlt.* Et iure communi conceditur quadriennium à die scientiæ, ad hanc restitutionem in integrum obtinendam, *cap.1.de integr. institut. in 6. & l. fin. C. de tempor. in integ. restit. l.57. ad fin. t.13.p.5.* & cum aliis multis docent Couar. Matienzo, Zauallos *proximè citati.* At in hoc euentu existimo id tempus non concedi. Quia existente scientia, & sublato impedimento, exercitisque actibus professorum, & eorum habitu gestato, præsumitur professio tacita, nec statim reclamando censetur ratificare, & hoc transacto iam quinquennio. Et cum hoc statim non sit iure definitum, definiendum est attento iure communi arbitrio prudentis, vt probant Nauar. *comment. 4. de regul.n.71.vers. Ad quæ respondeo.* Azor. *d.q.vlt.proximè allegata*, & in simili, nempe, quando matrim. metu contractum ratificandum est per diutinam cohabitationem, iuxta *c. Ad id, de sponsal.* dixi cum multis, l.4.disp.19.n.6. Nec Tridentinum *sess. 25. de regul. c. 19.* in hoc casu loquitur. Quia agimus de restitutione contra lapsum quinquennij ad reclamandum, ibi præscripti. 26

Verùm probanda sunt ignorantia & impedimentum, ob quæ petitur à maioribus restitutio contra illius quinquennij lapsum. Et quamuis ignorantia, & cætera, quæ in animo consistunt probentur solo allegantis iuramento, id tamen est verum, quando aliqua iuris præsumptio contraria non extat, qua scientia præsumatur, tunc enim non sufficeret iuramentum nisi aliis adminiculis & coniecturis iuuaretur, vt docent multi, quos retuli l.3.disp.15. n.12. & vltra illos, Menochium *de arbitrariis, l.2.centur.2. cas.186.n.7. & de recup. possess. remed.16.n.56.* Sfortias Oddus *de rest. in integrum, p.1.q.38.a.7.n.60.* At huic allegante ignorantiam aduersatur præsumptio iuris & de iure, per illud quinquennium inducta, qua scientia præsumitur. 27

Sed dubitabis, an in foro conscientiæ maior, qui re vera sciuit professionem fuisse nullam, & labi quinquennium, intra quod solum conceditur reclamatio, at nullo modo ratam habuit professionem, possit reclamare & deducere causam ad forum externum, petens restitutionem in integrum, ratione iustæ ignorantiæ, possitque petito à se ignorantiæ iuramento, id in eiurando affirmare? Existimo esse valde probabile id posse. Quia reuera in foro conscientiæ non est professus, & potest fugere. Quòd si denegetur audientia, est ob ratificationis præsumptionem. Et iuramentum illud, quo se ignorasse testatur, sic accipiendum est, quia ignorauit, id est, non habuit 28

habuit scientiam qua ratam haberet professionem, sicuti Trident. præsumit. Sicut in aliis similibus terminis id licere probaui l.1.disp.10.n.27.& 28.& disp.1.à n.2. Sicut etiam innocens à iudice rogatus an transierit per locum, vbi homo occisus iacet, vt inde iudicium sumatur homicidium illud à se perpetratum esse potest iurare se non illac transiisse. Quia iudex procedit ex falsa præsumptione, & rogat de transitu tanquam de homicidij indicio, quo pacto ille reuera non transiit, licet alias transierit, vt bene docet Sotus *lib. de tegen. secret. memb. 2. q. 7. vers. Alterum dubium.* Sic ergo in præsenti rogat iudex de scientia, vt inde præsumatur ratificata professio. At ille non habuit scientiam ratificantem professionem. Sicut etiam qui ante Trident. post sponsalia accessit animo fornicario ad sponsam, potest à iudice de copula rogatus, eam iureiurando negare. Quia iudex rogat, vt ex ea matrim. præsumat; at ille non habuit copulam, qua efficeret, vt sponsalia in matrim. transirent.

29 Ad arg. n. 21. proposita resp. Ad 1. constat ex dictis nu. 12. in ratione. Et deinde patet ad 1. confirm. nam vt ibi secus in extraordinario restitutionis in integrum. Ad 2. confir. dic cum Masc. *de prob. in princ. q. 10. n. 68. & 69.* adeò vehementem esse præsumptionem iuris & de iure, quoad vitandam peccati mortalis præsumptionem, ne ille fornicari censeatur, præsumitur copula facta animo vxorio, & ratificandi matrimonium: quæ alia ratione à culpa excusari nequit: vt ea præsumptio nullo pacto elidi possit: & quamuis præsumptio iuris & de iure professionis tacitæ, quæ inducitur per exercitium actuum solis professis competentium, eneruetur præcedenti protestatione contraria: at præsumptio matrimonij per eam copulam non euacuabitur per eam protestationem, sed per copulam subsequutam præsumitur ad recessum. Quod & nos probauimus lib. 2. disp. 45. n. 17. & multis seqq. & ideò nil mirum, si aduersus talem præsumptionem minor non restituatur. Adde, cum in ea præsumptione non sit aliquod tépus, per cuius lapsum ea præsumptione inducatur, si esset restituendus minor, restitueretur vtique directè contra ipsum matrimonium, aduersus quod non conceditur illi restitutio: vt diximus n. 21. At in professione restituitur contra lapsum quinquennij, ex quo inducitur ea præsumptio. Ad aliam confirm. dic cum Menoch. *de retin. possess. remedio 3. n. 856.* sensum illius textus esse, casu quo conceditur restitutio, tantum concedi per illam, quantum per appellationem: quia vtroque casu gesta in contrarium rescinduntur: non tamen sensum esse quoties denegatur appellatio, censeri denegatum restitutionis beneficium. Ad 2. constat ex dictis n. 22. vbi probauimus, denegata audientia non negari restitutionem, nec Glossam residere in ea sent. Et denegatur ingressus litis in via ordinaria, secus extraordinaria restitutionis. Ad confirm. dic dubium esse, quid senserit *ibi* Bald. Nam Sfortias Odd. *de restit. in integr. p. 1. q. 15. a. 4. n. 41. in solut. ad 2.* sentit contrarium, nimirum, ei bannito concedẽdam restitutionem, & dicit idẽ sentire Baldum *in eo loco*, & male allegari pro contraria parte. Ad 3. constat ex dictis n. 22. in 2. ratione. Ad 4. dic, id argumentum, nil concludere. Probat enim rem absurdissimam, nempe, aduersus nullam præscriptionem dari etiam minoribus restitutionem. Cum finis cuiuscumque præscriptionis sit litibus occurrere. Quare dicendum est occurrisse litibus via ordinaria intentandis: at noluisse viam præcludere beneficio valde fauorabili restitutionis in integrum, ne professus ille omni remedio destitutus, in desperationem incideret. Et satis præcluditur via litibus. Quia remediũ ordinarium possunt omnes intentare, & possent quocumque tempore: at clauso illi aditu per quinquennij præscriptionẽ non omnes possunt restitutione iuuari, nec quocumque tempore transacto vt constat ex dictis n. 32. & triplici seq. Et est necessarium probare ignorantiam, aut impedimentum in maioribus vt restituantur, vt dixi n. 27. quæ non facilè probantur Ad *Regul. Cum quid vna via*, iam respondimus num. 22. in confirm. ad 3. rationem. Ad 5. constat ex dictis n. 22. in 7. ratione, & duplici eius confirm. Ad confirm. dic, eam non esse legitimam rationem. Quia minor in his rebus reputatur maior ad eum effectum, vt possit absque curatore agere, & possit validè absque illo matrimonium inire, ac profiteri: non tamen ad eum effectum, ne læsus circa hæc quando reuocari possunt, reclamare possit beneficium restitutionis petens, vt bene docent Couar. 1. *variar, c. 5. n. 8.* Menoch. *de retinenda poss. remed. 3. nu. 856. & sequenti*, Flaminius *lib. 3. de resign. benef. q. 7. num. 2.* Et clarè Sfortias Oddus *de restit. integr. p. 1. q. 15. toto a. 9.* Ad aliam confirm. dic, eam doctrinam non esse veram. Vt probaui num. 22. in 7. ratione, & eius confirm. Ad 6. dic cum Sfortia Oddo *de in integr. restit. 1. p. q. 15. a. 2. n. 33* id deficere in hoc beneficio restitutionis, propter maximum eiũs fauorem: ob quem non intelligitur sublatum, nisi specialiter exprimatur. Ad vltimum dic cum Sfortia Oddo *eodem tract. 1. p. q. 18. art. 5. n. 35.* id non esse verum, quando minor restitutionem petens tractat de damno vitando, & is, contra quem petitur, de non acquirendo lucro, quod hic contingit. Professus enim tractat de damno vitando, ne, scilicet, cogatur manere in religione, ad quam non tenetur. At religio tractat de eo monacho acquirendo.

SVMMARIVM.

An decretum Tridentini sess 25. de regul. c 19 intelligatur de habentibus perpetuum impedimentum inhabilitans ad profitendum. vel etiam temporale, quod toto illo quinquennio durat: Referuntur quæ perpetuo inhabilitant, & quæ ad tempus, tam attento iure antiquo, quam Tridentino, & motibus propriis Sixti V. & Gregorij XIV. & qualiter religionis statuto possit aliquis inhabilis effici ad illam, num. 30.

Dictio, Qualibet, quid importet, & an claudat inhabiles, n. 31. in fine num. 32.

Proponuntur suadentia id decretum procedere in his impedimentis, num. 31.

Non comprehenduntur, qui perpetuò inhabiles sunt, siue iure communi, siue ex Sixti V. constitutionibus, siue ex religionis statutis à Pontifice approbatis, n. 32.

Inhabiles in perpetuum sunt via ordinaria audiendi, quocumque tempore reclament. Et explicatur, qualiter contra præsumptionem iuris & de iure admittatur probatio indirecta, n. 34.

Non intelligitur etiam de habentibus impedimentum temporale, siue ex iure antiquo, siue ex Tridentino, siue ex motibus propriis Sixti V. dum id impedimentum durat. Et an sit quinquennium numerandum à die qua cessat impedimentum inhabilitans, n. 34.

Soluuntur argumenta, n. 35.

Post num. 35. inuenies alia summaria.

Quæstio VI. An decretum Tridentini *sess. 25. de reg. c. 19.* denegans audientiam professis post quinquennium, intelligatur de laborantibus impedimento perpetuo ad profitendum, atque ita inhabilibus: & etiam de impedimentis temporalibus adhuc permanentibus, quæ dum durant, reddunt quempiam inhabilem ad profitendum? 30

Præmittendum est, quædam esse impedimenta perpetuò reddentia inhabilem quempiam ad profitendum: vt diuersitatem sexuum, vir enim est incapax profitendi in monasterio monialium, & mulier in monasterio virorum, *c. Diffinimus 18. q. 2.* Et quidam criminosi sunt perpetuò inhabiles ad profitendum, iuxta motum proprium Sixti V. incipientem, *Cum de omnibus Ecclesiast. omnibus* editum an. 1586. vi. Kalendas Decemb. nimirum, qui furta, latrocinia, rapinas, homicidia, aliáve facinora perpetrarunt similia, aut grauiora: & ita rei aut suspecti sunt, vt propterea ob illa damnati sint, aut ne damnentur, formident: vel reddendis rationibus ita obnoxij sunt, vt ex huiusmodi causa, lis, vel molestia eius iam illata sit, vel timendum sit, ne inferatur: vel ingenti ære alieno supra vires suarum facultatum grauati sunt. Quod quantum ad criminosos ipsemet Sixtus V. in alio motu proprio declarauit, tunc id locum habere, quando actis publicis constiterit ipsum iudicem, & curiam secularem, ante susceptionem habitus, de ipso crimine aduersus eos accusationem suscepisse, vel inquisitionem instituisse. Sunt tandem alij perpetuò inhabiles effecti per statuta religionis à Pontifice cõfirmata.

firmata. Nec enim potest etiam capitulum generale religionis validum statutum professionem irritans edere, nisi Pontificia confirmatio accedat. Sicut nullus potest dempto Pontifice matrim. carnale irritare. Quod bene docent Nau. *lib.3.cons.tit.de regul.in 1.edit.cons.5.n.8. & seq. & cons.25.nu.2.& in 2.cons.26.n.8. & seqq.& cons.48.n.2.* Manuel *2.tom.sum.c.5.n.1.& c.6.n.3.* Sorbus *compend.privileg.mendicantium, verb. Nouitius post notabil.7.§. Quinto principaliter,* Vega *2.to.sum.c.5.casu 50.* At posset religio admittere ad professionem præmissa protestatione non esse animum admittendi, si professus patiatur vitium contrarium statuto, & tunc professio non valeret, non obstatutum, sed quia deficit animus recipientium. Sic Nau. *lib.3.cons.t de regularib.in 1.edit.cons.5.n.11.in 2.cons.26.nu.2.* Manuel *2.to.su c.5.n.2.* Alia autem sunt impedimenta, quæ inhabilitant, sed non perpetuò: moueri enim possunt aut cursu temporis, vt defectus ætatis, aut cessatione causæ extrinsecæ, vt metus, cessat enim cessante metum inferente, aut facto hominis supplente quod ad professionis valorem desiderabatur, vt contingit in impedimentis, quæ Sixtus V. in suo motu proprio induxit contra illegitime natos, qui nec ex incestu nec ex sacrilegio concepti sunt, quos habiles efficit præmissa quadam informatione, secus autem inhabiles. Huius etiam generis sunt nati ex incestu & sacrilegio. Quippe quamuis Sixtus V. eos perpetuò inhabiles ad profitendum reddiderit: at moderatus est Gregorius XIV. eum motum proprium, efficiens eos habiles præmissa informatione, de qua in suo motu proprio. Et idem Sixtus V. de omnibus masculis, qui sedecim annos nati sunt, statuit, non aliter in religionem admitti posse, quam præmissa certa informatione & approbatione. Et in alio motu proprio, quem in huius declarationem poste: edidit, declarauit, professionem maiorum sedecim annis esse nullius momenti, si non præmissa informatione emissa sit, quamuis ante editum illum motum proprium priorem susceperint habitum, si post illius promulgationem professi sint, etiam cum illius ignorantia. Nec Greg. XIV. in hac parte aliquid immutauit, vt bene docet Manuel *2.to summa c.3.n.1.fin.* At si minor 16. annis habitum recipiat, solum desideratur vt filius legitimus sit, & quamuis nulla informatio præmittatur, erit valida professio. Quia de minoribus ea ætate legitimis nil statuit in suis motibus propriis. Difficultas ergo in eo versatur, an qui perpetuò inhabiles ad profitendum sunt, aut etiam solum ad tempus, at id impedimentum, quod professionem irritabat, manet transacto quinquennio; comprehendantur in eo Tridentini decreto, ita vt eo transacto reclamantes contra professionem audiendi minimè sint.

31 Et videtur de his omnibus id decretum intelligendum. Quia cum Tridentin. numerarit *eo c.19.* duo impedimenta temporalia, nempe metum & ætatis defectum, addideritque, *Aut quid simile*, quæ verba ad sola impedimenta similiter temporalia referebantur, statim addidit: *Vel quacumque ex causa.* Quæ verba si ad solas similes causas referrentur, superfluerent vtique. Cum tamen receptissimum sit, in literis Apostolicis nec vnam syllabam debere esse superfluam. Vt probaui l. 3. disp. 26. num. 6. Secundò, quia dictio, Quicumque, propter eius generalitatem trahit etiam ad casus improprios, vt multis citatis tradit Tiraq. *de retract. lignag §.1.glo.7.n.20.& sequentib.* & idem docet Azebedo *lib.4.recop.t.17.l.4.n.6.* Tertiò, quia dictio, Quilibet, siue, Quicumque, eius est naturæ, vt etsi dictio, Alius implicet similes causas & qualitates: at iuncta cum dictione vniuersali, Quilibet, Quicumque, complectitur etiam dissimiles qualitates, vt notant *Gloss.* Clem. 1. *verb. Quamuis, de sent & re iudic. Et ibi* Imol. *n.8.* Lud Gom. *regul. de triennali q.2.§. Tandem istis non obstantibus,* Mandos. *reg.12.* Cancellariæ *q.6.n.8.* & aliis relatis, Cou. *qu.pract. c.25.n.3.* Azebed. *li.4 recop.t.17.lib.4.n.7.* Et confirmatur, quia vbicumque tractatur de fauore publico, verba generalia non restinguntur ad personas habiles: sed generaliter intelliguntur etiam de inhabilibus, fauore publico id efficienti, vt per *l.3 § Verum, vers. Hi quoque, in fi. ff. ad SC. Silanianum.* docet Iason aliis relatis, *l. si filiusfamilias n.4.& seq ff. Si certum petatur.*

I. Conclusio sit. Id Tridentini decretum non comprehendit inhabiles perpetuò ad profitendum. Ducor, quia 32
verba generalia comprehensa sub illis verbis, *Ex quacunque causa,* ad personas habiles restringenda sunt, *l. Vt gradatim, 11. vers. Et si lege. ff. de muner. & honor.* Ad quod comprobandum multa congerit Iason *l.2.§.prætor n.3.ff. qui satisdare.* Et *n.4.* reddit rationem, ne iuris correctio inducatur, vel absonus intellectus. Ad idémque probandum multa affert Lud. Gom. *reg. de triennali q.2. paulo post princ. & regul. de annali possessore q.3.§. Non obst. it dictio, &* Reb. *in tractatu de pacificis possess. num.172.* inde includens eam regulam loquentem per signum vniuersale, Quicumque, restringi ad personas habiles. 2. Quia euidens absurdum sequeretur ex proposito, nimirum, mulierem in virorum monasterio professam sexu mentito, non posse post quinquennium eiici. 3. Quod oppositum cederet in graue religionis detrimentum. Cogeretur enim effectos inhabiles per sua statuta à Pontifice cófirmata retinere: eò quod quinquennium transactum sit à professione irrita, doloque facta. Atque ita decretum fauore religionis editum in ipsius detrimentũ redundaret: contra *l. Quod fauore, 6. C. de legibus. & reg. Quod in gratiam. de reg. iuris in 6.* Et inhabilis ille ex suo delicto commodum reportaret, contra *c. Tuę, de cleric non resid.* cum multis similibus, quæ affert Tiraquel. *de retractu lignag. §.1. gl.9.n.68.* Et ita hanc conclusionem videtur expressè tenere Nauar. *lib.3 consil.t. de regul. in 1.edit.cons.5.n.12.& cons.25. & vlt. in 2. cons.26. n.12. & cons.48. num.2. & fin.* vbi indistinctè ait, professum contra statutum validum inhabilitans posse eiici, tenerique ipsum egredi, nisi Pontificiam dispensationem impetret: nec restringi ad quinquennium, vt possit expelli.

Hinc deducitur, hos inhabiles quocumque tempore 33
transacto, reclamantes contra professionem, audiendos esse via ordinaria. Tum quia Tridentinum claudens aditum ad reclamandum post quinquennium, non loquitur de his inhabilibus. Tum etiam, quia quamuis contra præsumptionem iuris & de iure non admittatur probatio directa: quæ ad eneruandam ipsam præsumptionem tendat: admittitur tamen indirecta, qua probatur, qualitates ad eam præsumptionem requisitas minimè reperiri. Sicut contra præsumptionem iuris & de iure matrimonij initi per copulam sponsalia subsequentem, admittitur probatio concludens non interuenisse copulam aut sponsalia, aut prius ea dissoluta fuisse. Quod optimè docent *Gloss.* Clem. 1. *verb. Fecisse, de probat.* Abb. *c. Is qui fidem, n.5. de spons. & ibi* Præp. *n.8.* & reliqui scribentes ibi, Fel. *c. Quanto, n.4. de præsumpt.* Soc. *in regul.314.n.6.* Euerar. *loco à verisimili. n.20.* Cou. *4. decret.1.p.c.4.§.1.n.7.* & multi alij, quos referunt & sequuntur Mascard. *de probat. in princ. q.10.n.65.* Menoch. *de præsumpt. lib.1.q.65 n.1.& seq.* Et ratio est, quia cum lex constituat certas qualitates ad hanc præsumptionem inducendam, necessarium est admitti probationes concludentes aliquam ex qualitatibus petitis deficere. Sic ergo cum qualitas requisita, vt ea præsumptio Tridētini locum habeat, sit, ne professus sit inhabilis, admittetur vtique probatio eam inhabilitatem concludens.

II. Conclusio. Nec id Tridentini decretum intelligitur 34
de laborantibus impedimento temporali, quo irritauit professionem, at toto illo quinquennio permansit. Vnde illegitimè nati quicumque, & legitimi maiores sedecim annis, qui nó præmissa informatione petita in motu proprio Sixti V. cuius n.30. meminimus, recepti sunt ad religionis habitum, ac professi sunt, & ij, qui metu adducti, & ante ætatem legitimam professionem emiserunt, si id impedimentum etiam post quinquennium durat: quia verbi gratia, adhuc non est facta informatio, aut durat idé metus, aut non est impleta ætas ad professionem requisita, possunt quocumque tempore transacto reclamare, &

audiri

audiri debent remedio ordinario. Et ratio est aperta, quia Tridentini decretum fundatur in præsumptione ratificationis professionis irritæ, quæ per illud quinquennium inducitur; [vt probauimus n. 9.] at durante eo impedimento, quod irritabat professionem expressam, non potest professio tacita effici valida. Eadem enim est ratio & par virtus taciti & expressi: nec tacitum plus operari potest, quam expressum, vt tradunt omnes scribentes, *l. Cum quid. ff. Si certum petatur, & l. 3 ff. de leg. 1.* Et ratio est, quia professio tacita in tantum vim habet in quantum inde vera præsumitur: at expressa non est præsumpta, sed vera. Et vt docet Nauar. *l. 3. consil. tit. de regul. in 1. editione. consil. 5. num. 15. & in 2. consil. 26. num. 15.* cum cæteris paribus difficilius colligatur consensus tacitus, quam expressus; facilius colligitur actum non valere ex defectu consensus taciti, quam expressi. Quia quicquid habet propositum in proposito, habet oppositum in opposito, *cap. Sciendum 8. q. 1. & l. Si contra tabulas, ff. de vulg. & pupil.* Et ne ambigendi ansa relinqueretur. Sixtus V. in dicto motu proprio id expressit de impedimentis per ipsum inductis, dicens professionem, siue expressam siue tacitam, cum illis factam fore nullam. Atque ita, licèt sit præsumptio iuris, & de iure ratificari matr. metu initum per spontaneam cohabitationem diutinam, *c. Ad id. de spons.* defendit Menochius alios referens *de præsumpt. l. 1. q. 95. n. 3.* admitti probationem indirectam contra eam, qua probaretur perseuerare metum eo toto cohabitationis tempore. At dubitabis, an si impedimentum duret toto quinquennio, vel eius parte, sit numerandum quinquennium à die cessationis impedimenti? Neminem disputantem inueni, sed arbitror dicendum, si toto quinquennio duret, non esse concedendum aliud quinquennium post ablatum impedimentum, quod irritabat professionem, sed tempus arbitrio boni viri sufficiens, vt possit professus reclamare, & non reclamans censeatur professionem ratificare. Sicut num. 26. diximus id attendendum ad facultatem reclamandi, quando impotentia reclamandi durauit toto illo quinquennij spatio. At si intra quinquennium cessauit impedimentum, at manet tempus arbitrio boni viri sufficiens intra illud, ad reclamandum, non aliud temporis spatium indulgendum est, sed locum habet quinquennium in Tridentino statutum. Sicut n. 23. & 26. diximus procedere illud quinquennium quando intra illud cessauit ignorantia, aut alia reclamandi impotentia, dummodo maneat tempus arbitrio boni viri sufficiens ad reclamandum. Et constat, quia Trident. *eod. c. 19.* statuens quinquennium, expressit professionem metu & ante ætatem factam. At nec metus poterat statim cessare: & ad implendam ætatem poterat moraliter loquendo annus integer aut dimidia anni pars deesse. Hæc deseruiant professionibus huc vsque emissis, cum impedimentis illis Sixti V. vel non seruata forma ab ipso præscripta. Nam Clemens VIII. die 2. Aprilis anno 1602. reuocauit eos motus proprios, in quantum eas professiones in posterum irritant, ad iusque commune reduxit, relictis in suo robore pœnis ibi contentis in superiores, quia in forma non seruata, aut illis impedimentis effectos non admittunt.

36 Ad argumenta n. 31. proposita resp. Ad primum dic non esse superfluam illam particulam, licet non extendatur ad impedimenta perpetua. Quia posita est maioris declarationis gratia, vt clarius perciperetur mentem Concilij fuisse, loqui de quocumque impedimento ad tempus professionem irritanti. Ad cætera constat ex dictis n. 32. Ea enim intelligenda sunt, nisi ex ea generalitate induceretur correctio iuris, & resultaret absonus intellectus, quod hic euenit. Corrigerentur enim omnia iura efficientia quosdam inhabiles in perpetuum ad profitendum, & statuentia impedimentum ad tempus, quod professionem irritat. Et resultaret absonus intellectus, vt n. 32. probaui.

SVMMARIVM.

An qui inualidè professus, & transacto iam quinquennio est destitutus omni remedio ad reclamandum, possit fugere, nec teneatur regulam & vota seruare, num. 36.
An si copia fugiendi non sit absque scandalo, teneatur ratam habere professionem? proponuntur suadentia ad id teneri, n. 37.
Quando bona fide inualidè professus est non tenetur ratã habere, n. 38.
Quid, quando mala fide, vt quia fictè professus est? n. 39.
An teneatur superiorẽ certiorem facere nullitatis suæ professionis, n. 40.
An teneatur oblata occasione fugiendi arripere fugam, si nolit ratificare, num. 41.
An interim possit alimenta monasterij suscipere, & suffragia tanquam professus in electionibus ferre, & prælaturam admittere, vti absolutione & dispensatione, iuxta religionis priuilegia, num. 42.
An possit titulo illius professionis, habens animum non ratificandi illam, ad ordines promoueri, n. 43.
Soluuntur argumenta, n. 44.
Post num. 44 inuenies alia summaria.

Quæstio V. Vtrum religiosus professus, qui transacto quinquennio verè non ratificauit professionem, & ei denegatur audientia, & beneficium restitutionis, quia fortè nequit probare ignorantiam, aut iustum reclamandi impedimentum, aut fortè illis non laborauit, & ita caret remedio, in foro externo teneatur regulam & vota seruare, & eam professionem ratificare: quòd si ad id non teneatur, possit interim alimenta monasterij recipere, suffragia instar professi ferre, & ad ordines sacros titulo illius professionis promoueri? Et quidem hunc tanquam non verè professum posse quocumque tempore effugere cessante scandalo, diximus n. 11. Quare non tenetur ex vi votorum seruare regulam aut vota, quod nullo voto astrictus sit; sed solum tenebitur, ratione scandali vitandi, ea in publico seruare: quoties ex non obseruantia scandalum aliis suboriretur. Et sic de fictè professo asserunt, Caiet. *2. 2. q. 88. a. 1. paulo ante fin.* Sot. *l. 7. de iust. q. 1. a. 2. col. 6. vers. Ad verò,* Angles Florib. *2. p.* vbi de voto, *q. vn. a. 1. diffic. 4.* Valent. *2. 2. disp. 6. q. 6. punct. 1. col. 6. §. Ad probationem autem 1.* Azor. *l. 12. instit. moral. c. 5. q. 1.* Arag. *2. 2. q. 88 a. 1. col. 16. f. 968. §. Hoc posito sit prima conclusio,* Manuel *2. tom. sum. c. 93. concl. 5. n. 5.* Et ratio est, quia cum communiter reputetur verus religiosus, & pro ea parte sit legitima præsumptio, scandali ansam merito præberet, pessimúmque vitæ specimen, ea in publico non obseruans. Ex quo fit in rebus occultis, in quibus scandalum omnino cessatet, nec ad regulam nec ad votorum obseruantiam astringi. 37

Potissima autem difficultas est, num hic, & non ex vi professionis irritæ saltem ad ea damna vitanda quæ ex perseuerantia in religione, existimato eo verè professo, pullulant, teneatur ratam habere priorem promissionem? Et eum teneri potest ex sequentibus persuaderi. 1. Quia hic instar professorum suffragia feret, monasterij bonis alotur, ad ordines titulo professionis promouebitur, dispensatio & absolutio virtute priuilegiorum religionis ipsi concedentur, & absoluetur à confessario, qui fortè solam prælati religionis licentiam ad audiendas confessiones habet, ac proinde non valebit absolutio: & iuxta religionis leges iudicabitur. Cum tamen horum omnium sit incapax, vtpote qui nec verus professus est, nec quasi nouitius in via ad profitendum sit constitutus. 2. quia durissimum est, ac mille absurdis patens, admittere hunc posse toto vitæ curriculo sic permanere, & moraliter ferè impossibile sibi est ab illis cauere: vt ergo illa euitet, obligandus est ad priorem professionem ratificandam. Et huius sententiæ videtur Nauar. *comment. 4. de regularib. num. 74. §. Aduertendum quarto,* vbi ait cum fictè professis, prudenter se habiturum confessarium, & consultis viris doctoribus, quibusdam iniuncturum, vt professionem ratificent, aliis verò resiliant: supponit ergo quosdam teneri ratificare. Et id clare videntur docere quando non potest is professus commodè fugere, Angelus & Manuel *n. præced. allegati:* aiunt enim teneri hunc, si in eadem religione permaneat, ratificare professionem, ne male suffragia ferat, cum vere non sit professus. 38

Sed vt meam sententiam explicem, quoties professus culpa vacauit, vt quando per metum vel ante ætatem legitimam bona fide professionem emisit: vel non præ- 39

missa informatione necessaria, iuxta motum proprium Sixti V. cuius meminimus n.30. (non enim ipsi, sed religioni facere incumbit) arbitror non eum teneri ad ratificandam professionem quo ea damna caueat, sed posse sic manere expectando commodum fugiendi occasionem. Probatur, quia cum in culpa non fuerit, vt professio esset nulla & reuera liber sit, non est compellendus ad coacte tantum onus subeundum, quod spontaneum consensum propter magnam suam perfectionem maximè desiderat. Deinde, quia etsi aliquod damnum inferat suffragia præstando, & alimenta monasterij recipiendo, cui non est vtilis: (si enim suis obsequiis, religionis necessitatibus satisfaceret alimentorum valori, manifestum est nullam religioni irrogari iniuriam) at id damnum non est tanti momenti, vt quo illud resarciat, teneatur inuitus ad rem tam arduam, qualis est professio: sed alimentis satisfacere tenebitur, inseruiens religioni, si illi vtilis esse potest: sin minus, tenebitur habere animum restituendi, cum soluendo fuerit. Non enim est medium proportionatum cogi ad professionem emittendam, vt ei damnum satisfiat. Sicut DD. melius sentientes affirmant, eum qui vi professum religioni vtilissimum extraxit, nec damnum soluendo est, non teneri eam religionem ingredi, nec se in illius obsequia mancipare, quasi hæc non sint media proportionata: sed satis illi esse dicunt habere restituendi animum, cum res familiaris sibi suppetat. Et quantum ad suffragia ferenda, satis est, vt ab illis abstineat, in quantum sine scandalo & sua graui nota potuerit: & quando non commodè potuerit abstinere, ne notetur, aut scandalo sit, ferat suffragia, & si nullo modo se à prælatura religionis illi data excusare potuerit, admittat. Quæ omnia gesta ratione publicæ professionis, aut publici officij prælati, valida erunt. Cum sit titulus præsumptus, error communis, & vitium sit occultum. Iuxta *l.* Barbarius *ff. de offic. prætor.* quam latissimè exposuimus lib. 3. tota disp. 22. Et confirmatur, quia ob hanc rationem, qui voto castitatis astrictus matrimonium init, quamuis iam culpa sua nequeat votum obseruare, nisi ingrediendo religionem, non obligatur ingredi, iuxta saniorem sent. eò quòd res valdè ardua sit. Præterea, quia occultus excommunicatus, aut irregularis, nullo modo subterfugere valens, quin celebret, aut beneficium Parochiale admittat, absque sui criminis occulti proditione, potest iuxta veriorem sententiam Doctorum in tractatu de excommunicatione, & irregularitate, celebrare, ac beneficium acceptare, vt eam infamiam vitet, animo vel impetrandæ dispensationis, vel ea non impetrata, dimittendi, quando commodè potuerit. Similiter ergo hic præsumptus professus omni medio destitutus ad veritatem probandam, & vt possit fugere, poterit eos actus professis destinatos exercere, quando absque graui nota desistere non potuerit: & vti alimentis monasterij, animo satisfaciendi, & admittere prælaturam, quando commodè absque scandalo nequit euitare. Dices huic professo esse remedium, quo suæ consulat famæ, & ritè ac rectè prædicta exequatur, nimirum, ratificare professionem. Non ergo prædicta licent, sicut nec liceret excommunicato aut irregulari, quia absolui posset. Sed facilis est solutio, quia id medium est valde arduum, & ad id non tenetur. Tandem, quia licet aliqua culpa huic professo ascribi posset, quòd intra quinquennium non reclamarit, aut professionem ratam habuerit, si fortè nouit postea aditum claudendum: at non est tanti momenti hæc culpa, vt tam graui pœna sit mulctanda, ac est cogi ad verè profitendum: maximè cum professio fuerit ab initio irrita absque eius culpa. Ita à fortiori tenet Enriquez, cuius sent. n. seq. referam.

39 Quando autem culpa professi fuit professio irrita, eò quòd fictè professionem emiserit, longè vrgentius ratio videtur suadere eum teneri verè profiteri. Quòd professio mutuus contractus sit, ac proinde sicut religio habuit verum animum suscipiendi hunc professum: ita ipse quoque tenebatur secundum omnes vero animo se obligandi affectus esse. Quare æquum non est vt ipsi succurratur, eo modo quo illi succurritur, absque cuius culpa professio fuit irrita: eo vel maximè, quod in cæteris contractibus, vno implente, tenetur alter contrahens implere, quamuis fictè contraxerit. At probabilius est contra auctores n. 57. in fine allegatos, hunc non teneri vere profiteri, sed posse manere quantocumque tempore in religione, expectando fugiendi absque scandalo opportunitatem. Quod bene docet Enriq. *l.* 11. *de matr. c.* 11. *n.* 11. *lit. V.* Et ratio est, quia religiosus status est tanti momenti, & tam arduus, & ideo omnino desiderat spontaneum consensum, vt perfectioni acquirendæ deseruiat, qui eius scopus est: vnde nulla ratione, ac ob nullam culpam, quis ad illum est inuitus adstringendus. Id insuper confirmari potest rationibus, quibus li. 1. disp. 10. n. 16. probauimus ficte contrahentem matrimon. non teneri vere contrahere: non sequuto alio dãno notabili, quod præponderet. Et ibi n. 26. satisfecimus rationi contrariæ ex aliis contractibus petitæ. Ea damna quæ ex hac professione irrita subsequuntur, non præponderant coactioni ad professionem, vt n. præc. explicuimus.

Nec moraliter loquendo tenebitur hic ficte professus, 40 aut quocumque modo sit ea irrita, admonere superiorem se non esse verum professum, quando audiri in foro externo nequit. Quòd frustranea sit admonitio. Cùm vix inueniatur prælatus, qui occulte & sine scandalo possit ac velit copiam fugiendi illi concedere, propter detrimentum, quod ipsi prælato redundabit, non adhibenti debitam diligentiam in quærendo eo religioso fugienti, ac reuocando ad religionem. Adde vix posse euenire casum, in quo prælatus ei possit fidem habere, vt illum tuta conscientia dimittere posit, iuxta n. 14. dicta. At si probabilissima spes esset, fore vt admonitio prodesset ei effectui; & aliunde non suppeteret remedium, teneretur vtique.

Ex his deducitur 1. teneri hunc inualide professum 41 aut professionem ratificare, aut oblata commoda fugiendi occasione in partes remotas secedere, vbi sine scandalo viuere posit: & teneri eam occasionem summa ope niti. Quia sola necessitas ipsum excusat, quæ cessat eo non fugiente, cum commode posit, nec sollicito ad opportunitatem quærendam.

Secundò deducitur, quamuis qui vere professus non est, 42 nec ratificare vult professionem, peccet alimenta monasterij recipiens: vt bene docet Nau. *l.* 3 *cons.* 1. *de regul. cons.* 5. *n.* 13. *in priori edit.* at *in posterior. cons.* 26. *n.* 13. *& comm.* 4. *de regul. n.* 74. *§. Aduertendum quarto*, vbi bene addit teneri etiam ad restituenda alimenta, nisi adæquentur obsequiis, quæ religioni exhibet: atque similiter peccet suffragia ferens, aliósque professorum actus exercens, vt docent. Nau. *vtroque loco proxim. allegato.* Angl. Florib. 2. *p.* vbi de voto *q. vn. a.* 1. *diffi.* 4. Manuel 2. *to sum. c.* 92. *concl.* 5. *n.* 5. & dicunt hi duo esse peccatum mort. suffragia hunc ferre: non peccare tamen, dum alimenta suscipit animó restituendi valorem illorum, quæ detracta mercede, suis obsequiis debita, supersunt, cum restituendo fuerit: & suffragia ferendo, admittendóque prælaturam religionis, dum non potest vitare absque scandalo & nota: animo fugiendi habita opportunitate. Quæ constant ex dictis, n. 38. vbi ea probaui. Non tamen poterit petere à prælato religionis irritationem, aut dispensationem vototũ, aut priuilegiis religionis frui. Quia nec est religiosus, nec ille est suus prælatus. Nec similiter poterit absolui à reseruatis Episc. aut Pontif. nisi eo modo quo posset absolui quicunque sæcularis à religioso illius religionis, cui fatetur: nec ille solam prælati religionis licentiam habeat ad audiendas confessiones, potest illi fateri, sed occulte fateatur religioso aut sæculari sacerdoti approbato ab Episc. Et potest vitare scandalum petita licentia à superiore religionis ad fatendum alij: vel fingendo se fateri illi confessario per ipsum solum exposito, & declarando ei sub confessionis sigillo se non posse ab illo absolui, eò quòd verus religiosus non sit.

Tertiò deducitur, quamuis hic peccet lethaliter, si non ratificata professione, sacris initietur: vt bene docet

Nauar.

Nauar.*comment.4.de regul.n.72.§. Non obstat regula,& l.1. cons.t.de his quæ vi,in 1.edit. cons.vltim fine,in 2.cons.6.fine.* tum quia sine patrimonio, titulo professionis irritæ initiatur: tum etiam, quia literis dimissoriis legitimi prælati caret: at non peccare, nec censuram aliquam ipsum incurrere si non posset absque magna nota sacrorum ordinum susceptionem vitare. Vt si tempore professionis transacto quo solent alij professi ad ordines ascendere, iuberet prælatus vt ipsos susciperet: & tentatis omnibus mediis non posset grauem sui infamiam vitare, eos non recipiendo. Quia licet prælatum religionis sub confessionis sigillo monuerit se non esse verum professum, illi fidem non habet, instatque vt ordines assumat: vel non vitatur nota & infamia apud reliquos religiosos: nec potest tunc commodè fugam arripere. Cum enim cæteri religiosi,& externi, ipsum tempore ordinibus suscipiendis præscripto, iuxta suæ religionis morem, non initiari videant,& singularem esse in hac, suspicabuntur aliquod graue ipsius nefas. Quod si ab Episcopo proprio velit petere litteras dimissorias, quæ per se vel interpositam personam, detecta ea veritate: nullus Episcopus eas concedere poterit absque patrimonio, aut legitima professione: hic autem vtroque destitutus est. Præterea, meritissimè concipiet de eo religioso sinistram opinionem & nullus Episcopus tam mentis inops erit, qui rem adeò arduam & difficilem, tótque conscientiæ angustiis implicitam, ne manifestè iniquam dicam in se suscipere velit; in his ergo angustiis constitutus poterit absque metu culpæ & censuræ ordines recipere. Ducor, quòd cum lex interdicens ordines sacros suscipi absque patrimonio, & literis dimissoriis, mere humana sit, præponderat illi lex diuina naturalis de cauendo scandalo, ac propriæ famæ consulendo. Sicut n.38. dicebamus, posse irregularem & excommunicatum occultos celebrare, vt suæ famæ consulant, quando absque illius iactura non possunt abstinere se à sacro faciendo. Et quamuis huic vnicum supersit remedium, quo & notam propriam, & indignam ordinum susceptionem caueat, nimirum, professionem ratificare: at cum iugum religionis tam onerosum sit iis qui non sua sponte illud sibi imponunt, non est astringendus ad rem tam grauem, & suæ libertati contrariam, quo id illegitimæ susceptionis ordinum incommodum vitet, sed ratione vitandæ infamiæ prædictæ excusabitur ab ea culpa.

44 Ad argum.n.37. proposita constat ex dictis n.42.& 43. vbi diximus excusari illum ab ea culpa susceptionis alimentorum & ordinum,& suffragij præstandi, quando ea non potest absque nota vitare, nec tunc fugere potest.

SVMMARIVM.

Quando nouitiatus habitus ab inualidè professo fuit validus, non est opus eius iteratione, vt rata habeatur prior illa professio, n.45.
Quid quando fuit irritus? Refertur quædam sententia, n.46.
Proponitur sententia Auctoris, n.47.
Quid si publica esset inhabilitas illius professi, & professionis nullitas, num.48.
Si professio fuit nulla ratione defectus ætatis, non est repetendus nouitiatus. Et qua ætate sit implendus nouitiatus, vt sit validus, nu.49.
Nec est iterandus, quando professio fuit irrita, eo quod facta sit non impleto nouitiatus anno, n.50.
Quid si ratione metus nulla sit professio, n.51.
Quid si sit nulla ratione inhabilitatis perpetuæ professio, n.52.
An qui tacito morbo profitetur, quo detecto nullatenus admitteretur, [illegible] & sit validè professus, & possit expelli, n.53.
An si professio sit nulla, eo quod maior sedecim annis professus sit non præmissa informatione præscripta à Sixto V. sit post factam informationem repetendus nouitiatus? an potius ille non irritatus sit à Sixto V. num.54.
Quid si illegitimi admissi sint non præmissa informatione, an nouitiatus sit irritus & iterandus, num.55.
Quid si professio fuerit nulla ratione defectus consensus ipsius profitentis, & admissi ad nouitiatum, qui fictus fuit: & an admissio ad nouitiatum requirat consensum nouitij & religionis, num.56.
Traditur norma iterandi nouitiatus absque nota casu quo necessariò iterandus esset n.57.
Soluuntur argumenta, num.58.
Post num.58 inuenies alia summaria.

45 Quæstio VI. An volens hic religiosus professionem à se inualidè factam ratam habere, indigeat integro nouitiatus anno iterato? Et cum professio possit multis ex causis irrita esse nimirum ex defectu ætatis, aut non præmissi integri nouitiatus anni, aut ratione metus, aut inhabilitatis perpetuæ, aut temporalis ad professionem, ob omissam informationem præmittendam, iuxta motus proprios Sixti V. & Gregor. XIV. quorum meminimus n.30. Et tandem defectu consensus professi ficti. Id tanquam certum est præmittendum, quoties nouitiatus fuit validus, nulla ipsius iteratione opus est ad professionem irritam ratam habendam. Quippe Trid.*sess.25.c.15.de regular.* solum decernit ad professionis valorem esse præmittendum integrum nouitiatus annum. Quod verificatur, quoties nouitiatus annus professioni præmissus fuit validus. Idque constabit ex DD. allegandis n.47. & seqq.

Maior autem difficultas est, quando nouitiatus fuit irritus, qua in re duplex est sent. Prior sustinet nouitiatum iterandum esse. Ducitur, quia quod nullum in se est, nullum iuris effectum operari potest. & cum semel irritus fuerit, & ad præteritum non sit potentia, non potest postmodum effici, vt præcedens nouitiatus valuerit ad eum effectum, vt verè dicatur præmissus professioni denuò faciendæ, quod ad ipsius valorem petit Trident.*sess.25.de regul.cap.15.* Secundò, quia etsi in hoc euentu cesset finis Tridentini, eò quòd hic expertus sit religionis austeritates integro anno,& assumpto nouitiatus habitu: at cessat in casu particulari. Quod non satis esse, vt obligatio legis cesset, communis & verior habet sententia. Et ita hæc sententia est valde probabilis, eamque sustinet Nauar.*li.3.cons.1.de regul.in 1.edit cons.5.n.17.& 19.in 2.cons.26.n.17.& 19.* Manuel *2.to sum.cap.5.n.2.* Et colligitur ex Palac.*4.dist.27. disp.2.col.vlt.immediate ante vers. Arg. Autem,* vbi ait, si dicamus professionē coniugati absque coniugis licentia factam fuisse nullam, dicendum subinde esse oportere ad eius ratificationem nouitiatum iterari. 46

Posterior sententia (cui tanquam probabiliori adhæreo) ait eum nouitiatum iterandum non esse. Ducor, quoniam matrimonium semel contractum coram parocho & testibus, irritum tamen ob impedimentum occultum, non est necessario in parochi & testium præsentia iterandum: & id non propter Pij V. declarationem, sed ex ipsa Concil. Trid *sess.14.c.1.de matrim.* petentis ad eius valorem præsentiam parochi,& testium, intentione. Quia ex ratione eius decreti id nunquam extensum fuit ad huiusmodi matrimonium. Ratio enim eius decreti fuit, vt matrimonium constaret Ecclesiæ, vitarenturque peccata ex clandestinis nuptiis pullulantia, quæ in his matrimoniis, quæ iam semel Ecclesiæ constiterunt, & reputabantur valida, nunquam locum habuit: ac proinde nec decretum de illis loquutum est, (vt hæc omnia probaui li. 2. disp.37. n.5. & 7.) Sed idem prorsus contingit in hoc euentu. Nam dum Trident.*sess 25. de regul.c.15.* decreuit annum nouitiatus præmittendum professioni validè, eo spectauit, vt faueret & monasterio & ipsi monacho; illi quidem vt mores religiosi experiretur, huic autem, vt austeritatum religionis experientiam sumeret, vt expressè dicitur *cap. Ad Apostolicam, de regular.* Quæ ratio in hoc euentu nunquam locum habuit, nam verè professus ille post habitum susceptum expertus est plene religionis austeritates, instar aliorum nouitiorum,& religio illius mores. Cum ergo ratio finalis illius decreti à sui initio hunc casum minimè comprehenderit, vtpote in quo reperitur omnino finis iudicandi anni nouitiatus, nec casus hic ab initio in eo decreto est comprehensus. Præterea, quia si ius antiquum consulamus, ratificatio huius professionis nullatenus indigebat nouo nouitiatu, vt constat ex *c. Cum verum, c.Significatum.de regul.& c.1.eod.tit. in 6.* At iura iuribus constare oportet, & quanto minus fieri poterit, eorum correctio est inducenda, *cap.Cum expediat, de elect.in 6.& l.vn.C.de inof.dotibus.* Præterea, quia Sorb.*in compend.priuilegiorum mendicantium, verb. Nouitius post 2.notabile, §.Sed an requiratur integer annus,* defēdit religiosum 47

giosum professum transeuntem ad aliam regionem non indigere iterato nouitiatu, eò quòd asperitates religionis expertus sit:& ita explicat decretum Trident.c.15.petentis nouitiatum intelligi de secularibus ad religionem transeuntibus, eiúsque statum minimè expertis. Quod valde confert ad hoc, à fortiori enim censeret in hoc casu non esse iterandum nouitiatum, in quo religiosus ille iam expertus est austeritates religionis, in qua professionem ratificat. Eius tamen doctrinam minimè approbo, sed censeo religiosum professum transeuntem ad aliam religionem indigere nouo nouitiatus anno in illa, vt professio valeat quod bene tradunt Nauar. *lib.3.consi.t.de regul.in 1.edit.cons.53.n.5.& cons.49. n.4.in 2.cons.61.n.4.& cons.62.n.5.& cons.77.n.4.* Emm.Sa *sum.verb.Religio,n.55.* Manuel 2.*tom sum.c.6.concl.10.n.10.* Et ratio est,quia debet experiri austeritates religionis,quam profitetur:& ea religio mores ipsius, quòd fieri possit, ac passim contingat, cuidam instituto aptissimum, alteri ineptum valdè esse. Pro nostra etiam sententia est Azor *lib.12. instit.moral.c.1.q.6.§. Si quaras*, vbi professionem coniugis absque alterius licentia factam, dicit statim ac alter moritur, ratificari.Sentit ergo non esse opus iterari nouitiatum:cum tamen coniugatus absque coniugis licentia sit prorsus inhabilis ad ingressum:& scripsit post Tridentinum.

48 Et credo non esse iterandum nouitiatum, quamuis publica esset nullitas professionis & nouitiatus, ob professi inhabilitatem. Quia licèt in matrim. quod iam publicè est irritum, sint necessariò iteranda verba coram parocho & testibus:at in ratificatione huius professionis non est eadem ratio. Quia finis Tridentini, petentis ad matrimonij valorem præsentiam parochi & testium,non seruatur quoties publice constat,prius matrim. coram illis celebratum fuisse nullum: non enim tunc constat Ecclesiæ matrimonium reputatum validum. At finis Tridentini petentis præmitti professioni annum nouitiatus, nimirū experiri austeritates religionis,ac ipsius religiosi mores,æque seruatur, siue prior professio & nouitiatus irrita fuerint ob impedimentū occultū,siue ob publicum.

49 Ex dictis deducitur primò professione existenti irrita defectu ætatis,vt quia ante 16.annum completum emissa est,contra decretum irritans Trident.*sess.25.de reg.c.15.* non esse necessarium ad eius ratificationem annum nouitiatus iterari. Ratio est,quia attento iure communi, (vt videtur supponi in *Clem.Eos,de regular.* iuncta *Gloss.verb. Ætate.*) desiderabatur pubertas completa, nec malitia supplebat ætatem,scilicet,in fœmina XII.annis,in maribus XIV. vt legitimè inciperet annus nouitiatus, ita vt quamuis ante ætatem admitti quispiam posset ad religionem,at verus nouitius non incipiebat esse,donec eam expleret,vt bene docent D.Ant.3 *p.t.16.c.3.§.2.* Rosel.*verb. Nouitius n.9.* vbi Angel.*n.1.* Tabien.*n.2.q.1.* Arm.*n.1.* Sylu. *Religio 2.q.12.& Religio 5.q.1.* Ant.Cucus *lib.3.instit.maiorum t.1.n.66.& seqq* Et ratio est,quod annus ille nouitiatus iure concessus sit ad austeritatum religionis difficultates experiendas, inter quas supremum locum obtinet castitatis obseruantia, cuius difficultatem impuberes minimè sentiunt. Nec id correctum est per Trid.*sess.25.de reg. c.15.* Solam enim professionem ante decimum sextum expletum factam irritat:quare non interdixit incipi:& compleri nouitiatum ante eam ætatem sedecim annorum. Vt bene tradunt Nauar. *lib.3 cons.t.de regul.in 1.edit.cons.30. n.1.in 2.cons.20.n.1.* Enriquez *li.13.de excommun.c.40.n.2. in fin.* Azor *lib.3 institut.moral.c.4.q.9.* Emmanuel.Sa *sum. verb.Religio,n.21.* Sorb. *in compend.priuileg.mendicantium, verb. Nouitius, notabil.* à quo tamen cauendum est, in quantum ait hoc esse correctum per motum proprium Sixti V. cuius num.30. meminimus, vbi statuit, nullum 16.annis minorem ad religionem admittendum esse. Sed deceptus est, quia Sixtus V.id minimè statuit, sed maiores 16.annis admittendos minimè esse,non præmissa morum & vitæ ipsorum informatione. Ex quibus omnibus constat valere omnino nouitiatum post pubertatem inceptum, & impletum ante decimum sextum annum. Cum igitur nouitiatus ille professioni præmissus fuerit omnino validus, nulla indiget iteratione. Et huius sent. est apertè Nauar. *lib.3. cons.t.de regular. in 1.edit. cons.46. num.2.in 2.cons.27.num.2.* vbi ad ratificandam professionem ante legitimam ætatem factam,solum petit vt completa ætate professus ille priorem professionem ratificet, non mutata prioris religionis voluntate acceptandi. Quamuis idem Nauar. *num.51. allegandus* videatur clarè oppositum.

Secundò deducitur, non esse iterandum nouitiatum, quòd non fuerit præmissus anno integro professioni:sed sufficit professionem illam ratificari completo tempore, quod deerat illi anno. Quia nullum vitium in nouitiatu interfuit, nec quicquam refert illum expletum esse professorum habitu assumpto.Et ita videtur expressè supponere Palacios *4.d.38. disput.1.colum.33.fol.824.pag.1.in fine.* quamuis Nauar.*num.seq.allegandus* videatur clarè oppositum sentire. 50

Tertiò infertur, existente professione nulla ratione metus, non esse opus iteratione anni nouitiatus. Quia verè religio admissioni huius nouitij consensit, & ipse nouitius voluntatē habuit ingrediendi ad experiendum, licèt coactam: nec ius canonicum irritauit huiusmodi nouitiatum, sed solam professionem. Nec est eadem ratio de ingressu in nouitiatum ac professione. Quippe hæc semel valida dissolui non poterat, nec iniuria illata resarciri: quod secus se habet in nouitiatu. Præterea, quia annus ille est ad experiendas austeritates religionis, quas non minus, sed magis experitur, qui metu ingressus est. Et hoc credo verum,quamuis Nauar. *lib.3. de cons.t.de regul.in 2 edit.cons.89.n.5.* videatur clarè oppositum sentire, ait enim eum, qui professionem emisit inualidam ob ætatis aut anni integri nouitiatus defectum,aut quia metu professus est, non censeri tacitè profiteri, nisi postquam sciuit professionem esse nullam, persistat integro continuo anno in religione, animo ratificandi illam. 51

Quartò infertur cum professio valore caret ratione inhabilitatis perpetuæ profitentis, si impetrata dispensatione habilis effectus velit priorem professionem irritam ratificare, necessarium esse repeti integrum nouitiatus annum,iuxta priorem sent. n.46. relatam: quam ibi valde probabilem dixi. Quia cùm ille fuerit inhabilis, defuit consensus in recipientibus, & licèt illi reuera conscij impedimenti consentirent receptioni in nouitiatum, defuit potestas validè consentiendi: defuit etiam validus nouitij consensus, vtpotè qui incapax erat. Ad validum autem nouitiatum desideratur consensus nouitij & religionis, sicut & ad validam professionem, vt bene docet Nauar.*lib.3.cons.t.de regularibus in 1.edit.cons.5. n.17.in 2. cons.26.num.17.* At iuxta sent.quam num.47.amplexi sumus,non est necessaria nouitiatus iteratio; propter rationes ibi propositas. 52

Quintò infertur, quando non extat statutum à Pontifice confirmatum efficiens inhabilem professum tegentem morbum, vel aliud vitium notabile, licet admissus non esset eo cognito, nec professionem nec nouitiatum iteranda esse, sed fuisse valida. Vt si quis morbo gallico laborans eo tacito reciperetur in religionem, nullatenus eo cognito admittendus, non existenti statuto prædicto inhabilem eum reddenti,valeret professio, nec hic teneretur egrediendi licentiam petere, sed solum de culpa admissa dolere, quem Nauar. statim allegandus mortalem esse putat. Posset tamen Religio ipsum in pœnam culpæ sic admissæ expellere. Ita docent Nauar.*lib.3 cons. t.de regular.in 1.edit.cons.25.n.2.& 3 in 1.cons.48.n.2.& 3.* Manuel 2.*tom.sum.c.6.nu.3.* Sorbus *in compendio priuileg. mendicantium,verb. Nouitius,post 7.notabile.§. Quinto principaliter,* Vega 2.*to.sum c.50.casu 4.* Et posse hunc expelli docet etiam Emmanuel Sa *sum.verb.Religio,num.34.* 53

Sextò infertur, quid dicendum sit, quando professio fuit nulla defectu non præmissæ informationis à Sixto V. quando 54

quando maior sedecim annis profitetur & in nouitiatum ingreditur, petitæ? Pendet enim quæstio ex cognitione, an ex eo defectu reddatur non sola professio, sed etiam admissio ad nouitiatum irrita. Placuit enim quibusdam iunioribus, vtrumque irritari. Et ita retenta hac sententia, dicendum esset iuxta probabilem opinionem num. 46. relatam, iterandum esse nouitiatum, tanquam irritum. Secus iuxta nostram sententiam, n. 47. positam. Ducuntur autem ad sentiendum, irritari quoque nouitiatum, quòd Sixtus V. in priori motu proprio, §. *Cæterum quoniam*, hos non aliter recipi posse, nisi præmissa informatione statuerit. Quæ negatio, adiuncta verbo posset, reddit actum omnino nullum, vt probaui lib. 7. disp. 38. n. 20. Et paulò infrà idem Sixtus V. sic ait: *Si qui eorum contra nostram constitutionem admittentur, tam susceptio habitus quàm professio nullius valoris existat.* Et ita tenet Sorb. *in compendio priuileg. mendicantium, verb. Nouitius, notabili* 4. Sed verius est non irritari nouitiatum, sed solam professionem. Quia ea verba motus proprij, vt non possint prædicti recipi, nisi præmissa informatione, intelligantur de vera receptione, quæ per professionem fit. Id enim est potissimum receptionis significatum: & præterea, cum verba pœnalia sint, ac iuris antiqui correctoria, sunt vtique restringenda. Eo vel maximè, quod *in eod. §. Cæterum quoniam*, paulò inferius, agens de informatione præmittenda receptioni maiorum sedecim annis, sic ait: *Plena & indubitata fide facta, tam superioris Generalis vel Prouincialis, quam Diffinitorum cõsensu approbati, & ad habitum regularem admissi fuerint.* At habitus regularis verè est habitus professorum, per quem verus religiosus quispiam efficitur. Et verba, quæ inferius subiungit proximè relata, quę clarè irritant professionem & nouitiatum, apertè intelliguntur de proximo membro in eo motu proprio relato, nempe de criminosis, ære alieno grauatis, aut reddendis rationibus obnoxiis, quos proximè ad religionem perpetuò inhabiles reddiderat: ac proinde nouitiatum & professionem decidit esse nulla. Quòd si dicas, clausulam in fine positam ad omnia præcedentia referri. At præcesserat eos inhabiles non admittendos esse: nec sedecim annis maiores absque informatione. Dic clausulam in fine positam tunc ad omnia præcedentia referri, quando in omnibus illis eadem subest ratio, (vt probaui lib. 6. disp. 22. nu. 19.) quod apertè hic deficit. Quia illi criminosi, & ære alieno, ac reddendis rationibus grauati, erant effecti in eo motu proprio inhabiles perpetuò tam ad nouitiatum, quàm ad professionem: & ideo vtrumque cassum fuisse Pontifex declarat: at maiores sedecim annis nullo eo vitio laborantes, sunt ad vtrumque habiles: vnde non est, cur nouitiatus irritetur, si postea informatione facta non reperiantur inhabiles. Quare valere eum nouitiatum sustinet Manuel *tom. 2. sum. c. 4. n. 7.* concludens, si aliud vellet is motus proprius, non esse eum receptum quoad hoc: sed solum vt dicta informatio professionem antecedat. Ex his ergo consequens est, vt ad ratificandam professionem eorum, qui post 16. annos habitum nouitiorum receperunt, & nondum præmissa informatione sunt professi non desideratur iteratio nouitiatus, quia prior fuit legitimus. Sed satis erit, vt facta informatione professio rata habeatur.

55 Imò quando illegitimi, non ex sacrilegio aut incestuoso concubitu nati, recepti sunt non præmissa dicta informatione, existimo nouitiatum fuisse validum. Atque ita Manuel *num. præced. allegatus* loquitur indistinctè. Quare præmissa postea informatione, quam petunt Sixtus V. & Gregorius XIV. in suis motibus propriis, non erit necessaria iteratio nouitiatus. Ducor, quia Sixtus V. in suo motu proprio, §. *Quoad reliquos vero*, solum irritat professionem eorum, ibi: *Si quis autem eorum alias, quam vt præfertur, recipitur, professio similiter nulla sit.* Et licèt statim iubeat habitu priuandos, ac expellendos: id tamen intelligi debet, nisi velint præmissa informatione denuo profiteri, inuentis qualitatibus per eos motus proprios petitis. Si autem ex incestu vel sacrilegio geniti sint tunc existimo nouitiatum fuisse irritum. Quia Sixtus V. in eo motu proprio, § *Ne igitur contingat*, expressè dicit susceptionem habitus & professionem horum irrita esse. Et Gregor. XIV. non omnino correxit hunc motum proprium, sed tantùm decreuit, vt præmissa quadam informatione capaces essent. Ergo ea non præmissa, iudicandum quoque est, habitus nouitiorum susceptionem irritam esse, iuxta prioris motus proprij decisionem. Quare sustinendo priorem sententiam relatam n. 46. repetendus est nouitiatus, vt possit professio ratificari: at retenta nostra relata n. 47. id opus non est.

56 Vltimò infertur, quod quando professio fuit nulla defectu veri consensus profitentis, vt fictè professus sit, eum non indigere nouitiatus iteratione, vt si ratificet professionem: & hoc iuxta vtramque opinionem. Quia cum ingressus sit vero probandi animo, nullum in nouitiatu vitium reperitur. Quòd si ficto animo ingrederetur, solum vt religionem illuderet: tunc nouitiatus non valeret: quia duorum consensu indiget, vt diximus n. 52. Quare iuxta primam sententiam, iterandus esset ad ratificandam professionem. Secus iuxta nostram sententiam.

57 Tandem si quis vellet priorem opinionem amplectens iterare nouitiatum, vt vel sic tutior esset ratificationis professionis valor, esset facilè remedium, ne cum infamiæ nota repeteretur, sub sigillo confessionis vitio superiori detecto, petere vt ipsum denuo admittat ad nouitiatum peragendum inter cæteros professos, habitu eorum gestato. Quod si non sufficiat consensus prælati ad nouitij admissionem, sed desideretur simul Conuentus consensus, potest petere prælatus Conuentus suffragia, tacito professi nomine, & explicata prioris professionis nullitate. Vel potest, vt id necessarium non sit, ac conscientia pacetur, impetrari secretò Pontificia dispensatio nouitiatum supplens.

58 Ad argum. n. 46. proposita resp. Ad 1. dic, Sicut matrim. contractum coram parocho & testibus, irritum propter aliquod impedimentum occultum, non dicimus esse omnino nullum, est enim validum quoad præsumptionem Ecclesiæ ignorantis impedimentum, & sic non iudicatur de illo ac si omnino factus non fuisset, quoad iterandam solemnitatem parochi & testium, sed solum quoad iterandum contrahentium consensum: ita eum nouitiatum non esse omnino irritum, sed quoad hoc, vt ille coram Deo non fuerit nouitius verus priuilegiisque nouitiorum gaudens: at fuisse validum quoad eum effectum, vt verè expertus sit religionis austeritates, & religio experta sit eius mores, qui est finis anni nouitiatus, & proinde is iterandus non sit ad ratificandam professionem. Ad 2. constat ex dictis n. 47. vbi non defendimus nouitiatum iterandum minimè esse, eò quòd cesset in hoc casu finis decreti Trid. sed quia finis illius decreti numquam hunc casum comprehendit, ac subinde nec decretum ipsum. Quam differentiam in exemplo matrim. ibi adducti latius explicuimus, & probauimus lib. 2. disp. 35. n. 3.

SVMMARIVM.

Vt ratificetur professio irrita, opus est, vt professus nouerit professionem fuisse irritam, & velit ex tunc valere, n. 59.

Quando profitens erat habilis, ac professio fuit irrita, defectus consensus profitentis fictè, an exigatur noua superioris acceptatio, vt professio illa rata habeatur, n. 60.

Quid, quando professio fuit nulla ratione metus, n. 61.

Quid, quando professus erat inhabilis siue perpetuo, siue temporaliter? Referuntur duæ sententiæ, n. 62. & 63.

Proponitur sententia Authoris, n. 64.

Traditur medium vt absque nota habeatur noua acceptatio, n. 65.

An sint ceremoniæ solitæ adhiberi in professione repetenda, n. 66.

An possit hic professus retinere locum, & reliqua priuilegia sua antiquitati correspondentia? Refertur quædam sent. n. 67.

Proponitur Authoris sententia, n. 68.

Post n. 68. inuenies omnia summaria, quæ desiderantur.

59 Quæstio VII. An ad ratificandam professionem irritam desideretur nouus consensus ipsius professi, nouá-

que acceptatio superioris religionis, præcedente in vtroque scientia nullitatis prioris professionis: ac sint repetendæ ceremoniæ: ratificatáque professione possit ille professus retinere locum, ac cætera priuilegia antiquitati prioris professionis irritæ correspondentia? Et vt à notioribus incipiamus, manifestum est, ad veram prioris professionis irritæ ratificationem, & vt ea conualescat desiderari, vt professus sciens fuisse nullam, ad eámque minimè obligari, eam ratam habeat, volens vt ex tunc efficax ac firma sit. Quare quantocumque tempore exerceat actus quoscumque professorum, ac professionem ratificet ignarus illius nullitatis, ea non vires resumet, nec is veros professus efficietur. Quod latè probaui, similibus quibusdam adductis, lib. 1. disp. 16. n. 7. & lib. 2. disp. 36. n. 3. & similiter ob eandem rationem dixi aliquibus DD. allegatis hoc 7. lib. disp. 6. n. 9. non censeri ratum haberi ordinem metu assumptum, per ipsius exercitium, dum exercentem latebat se ad ordinis obseruantiam non astrictum esse. Et ita colligitur ex Caiet. 2. 2. *q. 189. art. 5. paulo post princ.* Et docent Nauar. *sum. c. 12. n. 71. & comment. 4 de regul. nu. 74. §. aduertendum quarto, & lib. 1. consil. in prima edit. tit. De his quæ vi cons. 5. n. 8. & lib. 3. tit. de regular. cons. 5. nu. 15. & 18. & cons. 39. n. 4. & cons. 35. fine, & cons. 37. n. 2. & cons. 44. n. 4. & cons. 96. n. 1. & in 2. edit. lib. 1. tit. De his quæ vi, cons. 4. n. 8. & lib. 3. tit. de regul. cons. 18. fine, & cons. 23. n. 2. & cons. 27. n. 4. & cons. 26. n. 15. & 18. & cons. 29. n. 1. & cons. 28. fine, & cons. 34. n. 4. & cons. 89. nu. 3. & 5.* Azor. *lib. 12. instit. moralium, c. 4. q. 7.* Sorbus *in compendio priuilegiorum mendicantium, verb. Nouitius, notabil. 4.* Graffis 1. *p. decis. lib. 3. c. 5.* Manuel 2. *tom. sum. c. 5. num. 2. & c. 8. conclus. 4. n. 5.*

60 Tota autem difficultas est, an desideretur quoque noua monasterij acceptatio? Et cum possit profitens esse habilis, & ex alio defectu, vt consensus aut ratione metus, professio sit irrita: aut quia inhabilis est. Quando profitens erat habilis, at professio fuit irrita defectu veri consensus, eò quòd fictè professus sit: an sit necessaria ad eius ratificationem noua quoque acceptatio superioris conscij nullitatis prioris professionis: pendet decisio ex simili quæstione, in matrim. carnali: nempe an contracto matrim. inter personas habiles, quarum altera fictè consensit, vt id matrim. conualescat, sit quoque necessarius nouus consensus alterius coniugis, qui legitimè consenserat. De qua quæst. latè egi lib. 2. disp. 32. Et cum sit probabile requiri nouum consensum alterius coniugis: (vt ibi num. 8. probaui,) similiter dicendum est, esse probabile desiderari nouam monasterij acceptationem, cognita prioris professionis nullitate. At cum ibi nu. 9. tanquam probabilius sequuti simus, non exigi nouum consensum alterius coniugis, cuius consensus fuerat legitimus: ita in præsenti verius est, quando professus erat habilis ad profitendum, vtpote qui nullo vitio dirimenti laborabat, & anno professionis expleto, legitimámque ætatem adeptus, fecit professionem, at irrita fuit professio ex defectu consensus ficti ipsius, non desiderari nouam religionis acceptationem, sed satis esse, vt ipse professus verè consentiat, licet interne, & quocumque tempore transacto dummodo superior, qui professionem acceptauit, non reuocarit consensum. Quod latius probaui d. disput. 32. num. 9. & 14. argumento deducto ex matrimon. carnali in quo multos DD. id asserentes allegaui. Et id expressè tenet in professione Emmanuel Sa *in sum. verb Religio n. 23.* vbi ait, professionem eam ratam effici consensu professi superuenienti. Et id supponunt Angles Floribus 2. *p.* vbi de voto, *q. vnica a. 1. diffic. 4. &* Manuel 2. *tom. summæ c. 92. conclus. 5. n. 5.* vbi inquiunt teneri hunc secretò profiteri si nequeat absque scandalo fugam arripere. Et à fortiori id docent DD. num. seq. citandi.

61 Idem censendum est de eo, qui metu cadenti in virum constantem professus est, cum alias esset habilis. Cum enim nullum vitium in consensu acceptantis interfuerit, sed ex parte sua firmus & validus extiterit, satis est, vt ea professio irrita conualescat, accedere liberi professi consensum, quo sciens nullitatem prioris velit eam ratam habere, quod etiam probaui lib. 2. disp. 32. n. 14. Et probatur ex *c. Ad id, de sponsal.* vbi deciditur matrimonium ob metum irritum, valorem resumere per spontaneam passi cohabitationem, nec fit mentio noui consensus alterius coniugis, qui sponte sua illum præstiterat. Et tenent expressè in professione Nauar. *lib. 3. tit. de regular. in priori edit. cons. 24. n. 1. in posteriori, cons. 50. n. 1.* At probabile quoque est contrarium, nempe desiderari nouum consensum superioris, vt dixi n. præced.

Grauior autem difficultas est, quando neuter consensus fuit legitimus, ratione inhabilitatis profitentis ad profitendum, siue inhabilitas sit temporalis siue perpetua, vt quando expleto nouitiatus anno, vel ante sedecim annos completos, emissa fuit. In quibus euentibus omnino cassatur professio in Trident. *sess. 25. de regular. c. 15.* & est illegitimus tam consensus profitentis, quam monasterij acceptantis: sicut quando matrimonium est clandestinum, consensus vtriusque coniugis in matrimonium est omnino irritus ratione inhabilitatis temporalis ad sic contrahendum inductæ per Trident. *sess. 24. de matrim. c. 1.* Similiter quando professio facta est à quibuscumque filiis illegitimis, vel à legitimis maioribus sedecim annis, iuxta motus proprios Sixti V. & Gregorij XIV. quorum meminimus disp. hac n. 30. Consistit ergo difficultas in hoc, an postquam cessauit impedimentum, vt quia iam expleta est ætas, aut integer annus nouitiatus completus est, vel informatio facta est: vel si fuit impedimentum perpetuò inhabilitans, id cessauit per Pontificiam dispensationem, vt ea professio irrita conualescat, satis sit nouus consensus professi, vel desideretur quoque noua religionis acceptatio scientis nullitatem prioris? Et loquendo de impedimentis, quæ ad tempus reddunt inhabilem quempiam ad profitendum, qualia sunt defectus ætatis, & integri anni probationis, Nauar. *lib. 3. cons. tit. De regul. in 1. edit. cons. 35. n. 3. & cons. 46. n. 2. in 2. cons. 27. n. 2. & cons. 28. num. 3. &* Graff. 1. *p. decis. lib. 3. c. 5. nu. 24.* asserunt sufficere vt conualescat professio, ratificationem ipsius professi absque noua superioris receptione. Idque probat Nauar. eò quòd professio ob metum irrita sola ratificatione ipsius professi vires resumat. Et faciunt pro eadem sententia Manuel 2. *tom. sum. cap. 8. conclus. 4. n. 5. &* Sorbus *in compendio priuileg. mendicantium, verb. Nouitius, notab. 4.* vbi aiunt professionem irritam instaurari, si professus nullitatis professionis conscius eam ratam habeat. Idemque asserunt omnes hi DD. quando informatio in illegitimorum receptione, aut legitimorum maiorum sedecim annis, non præmissa est. Cum id quoque impedimentum sit ad tempus inhabilitans, nempe, donec informatio præmittatur. At de impedimentis perpetuò inhabilitantibus censerent oppositum *ipsemet* Nau. Palacios, & Manuel, quos n. 46. retuli, dum in eo casu petunt iterari nouitiatum, nedum id dicerent de noua ad professionem admissione.

At in contraria sententia est Azor *lib. 12. institut. moralium, c. 4. q. 7.* vbi agens de eo, qui ante annum nouitiatus expletum professus est, ait desiderari vt ea professio firma reddatur, superiorem conscium nullitatis prioris professionis ipsam denuo admittere: atque subinde idem diceret de omnibus aliis impedimentis, siue perpetuo, siue ad tempus inhabilitantibus. Et verè est ratio vrgentissima pro hac sententia. Quia eadem est ratio de matrim. carnali & de spirituali quoad hoc: vtrumque enim contractus est mutuus desiderans traditionem vnius, & acceptationem alterius. At vt matrim. irritum ob contrahentium inhabilitatem conualescat, necessarius est nouus vtriusque consensus scientis prius matrim. fuisse nullum, vt latissime probaui lib. 2. tota disp. 35. & seq. Ergo idem est in ea professione. Et confirmatur quia ideo id contingit in matrim. (vt ibi probauimus) quòd neuter consensus ex se validus fuerit, vtpote qui in personam inhabilem ferebatur, & manente ignorantia nullitatis prioris matrim. nouus

nouus consensus non præstabatur ad id denuo celebrandum, sed solum ad validum existimatum ratum habendum, ac proinde vterque consensus, qui à principio desiderabatur, est reuocandus cognita nullitate, vt vel sic animus sit denuo ineundi matrim. At hæc ratio omnino militat in professione, vt quæ liberum profitentis, & recipientis, consensum desiderat: & prior fuit vtriusque omnino irritus, & tanquam præstitus circa personam inhabilem: & si duranti eadem ignorantia ratificetur à superiori professio, ea ratificatio non est noua acceptatio, qualis desiderabatur vt denuo inciperet efficax esse, sed est confirmatio præcedentis, quæ nulla erat. Requiritur ergo nouus vtriusque consensus cognito prioris professionis vitio. Et amplius confirmatur, quia non minus desideratur ad valorem professionis traditio profitentis, quam acceptatio superioris, vtrumque enim est de eius essentia. Imò potior pars essentiæ est acceptatio, quæ est forma traditionem perficiens. Si ergo secundum omnes [vt n. 59. diximus] vt ea professio irrita reuiuiscat, exigitur noua traditio profitentis conscij nullitatis prioris professionis, cur non idem censendum erit de noua superioris acceptatione? Et ita hanc sent. amplexus sum l. 2. d. 35. n. 4. vbi dixi idem dicendum esse, quod de matrimonio. De quo dixi eo l. disp. 36. n. 4. multo probabilius esse desiderari nouum vtriusque consensum cognita matrimonij prioris nullitate. At dixi n. 8. non esse adeo improbabile oppositum, quin quando graue damnum timeretur, posset amplecti sententia asserens non opus esse intimari alteri coniugi, prius matrimon. esse nullum.

64 At quamuis præcedens sent. rationi conformior, tutior, ac probabilior sit: existimo esse probabile, & tutum in praxi, quòd Nau. *& alij citati n. 61.* existimarunt, nimirum, non esse opus noua acceptatione ipsius religionis, sed satis esse, si professus ille sublato iam impedimento, & conscius nullitatis professionis, ratificet. Nec discrimen inuenio, siue impedimentum ad tempus siue in perpetuum inhabilitet. Eadem enim est ratio, nam tam inhabilis est eo tempore, quo professus impedimento temporali inhabilitatur, quam est perpetuo, dum impedimentum est perpetuum. Ducor, quia quamuis negari non possit, desiderari nouam acceptationem cum scientia nullitatis priori professionis. At ea habetur à Pontifice *c. Significatum, de regular. & c. 1. eod. t. in 6.* dum ibi decernunt Pontifices, professionem irritam defectu legitimæ ætatis conualescere per ipsius professi ratificationem, vel delationem annuam habitus professorum. Atque proinde Pontifices, vt paci ac tranquillitati religionis, & ipsorum religiosorum consulerent, tanquam supremi religionum generales acceptarunt professionem illam, per solam ipsius professi ratificationem. Et confirmatur, quia Trident. *sess. 25. de regul. c. 19.* tractans de professione irrita defectu ætatis, vel quacumque alia ex causa, præsumpsit eam ratificari per taciturnitatem quinquennij, exercendo actus professorum, & gestando eorum habitum: ac proinde clausit reclamandi aditum: (vt diximus num. 9. & 16.) & hoc absque religionis nono cousensu, & scientia nullitatis prioris professionis. Ergo supponit Ecclesiam nomine religionis acceptare. At per hoc cessant obiectiones in contrarium adductæ nu. præced. Est enim diuersa ratio de matrimonio, [vt bene dixit Petrus de Ledesma *de matrim. q. 45. art. 3. in solutione ad vltimum,* nam Ecclesia non potest acceptare matrimonium nomine alterius coniugis. Non potest etiam supplere consensum & traditionem ipsius professi, vt professio reddatur valida, vt probauimus hoc lib. 7. disput. 34. num. 16.] At potest professionem nomine religionis acceptare, quod sit supremus generalis omnium religionum. Sed obiicies, sicut induxit professionem tacitam, per quam ratificaretur prior professio irrita: ita & consensum tacitum, per quem prius matrim. metu initum conualescit, nimirum ex diutina habitatione præsumptum, *c. Ad id. de sponsal.* & ita nulla videtur discriminis ratio inter matrimonium & professionem. Sed dic id fecisse Ecclesiam in matrim. personarum habilium, quod nullum erat ex vitio extrinseco existenti in altero coniuge solo, ad cuius ratificationem non erat necessarius nouus vtriusque coniugis consensus, sed solius metum passi: vt etiam contingit, quando alter fictè consensit. At quando coniux erat inhabilis, est necessario vtriusque consensus innouandus (vt differentiam hanc explicui lib. 2. disp. 32. n. 9. & disp. 36. num. 2.) Quare cum Pontifex nequeat supplere alterutrius coniugis consensum, non potest inducere nouum tacitè aut expressè ratificandi modum, sine scientia vtriusque coniugis, & tacita aut expressa voluntate amborum ratificandi. Sicut potest in professione supplere religionis consensum, ac nomine ipsius etiam retinentis; nedum ignorantis, acceptare: statuendo (vt statuit in textibus allegatis) professionem irritam conualescere per solius professi ratificationem.

Quod si quispiam professus, vt tutius suæ conscientiæ, prouideat, velit adesse nouam acceptationem, facile vti potest eo medio, quod n. 57. proposuimus, ad iterandum nouitiatum. Et ne fortè superior, nolens eum professum, consensum reuocet; prius ipse ratificet: quod iuxta opinionem probabilem n. præced. relatam satis est: vel non proponatur superiori religiosus, sed tacito nomine proponatur casus per interpositam personam. 65

Id tamen fatendum est, vtrauis sententia amplexa, cæremonias solemnes ex regulæ præscripto, aut consuetudine adhiberi solitas in professione, non esse repetendas. Cum non sint de ipsius substantia, & semel iam adhibitæ sint; eo vel maximè, quòd non possent absque nota iterari. Et in simili de matrim. quod fuit irritum, & occulta dispensatione habita ratificatum, non esse repetendas nuptiarum benedictiones, in matrim. priori irrito adhibitas, probaui lib. 2. disp. 37. n. 13. & in propriis terminis huius professionis docet Azor. *lib. 12. institut. moral. cap. 4. q. 7. fine,* & clarè videtur sentire Nauar. *lib. 3. cons. t. de regul. in 1. edit. cons. 46. n. 2. in 2. cons. 27. num. 2.* dicens non oportere, vt hic denuò publicè profiteatur. 66

Tandem merito dubitabit quispiam, an hic professus possit tuta conscientia retinere locum, ac cætera priuilegia, antiquitati prioris professionis irritæ debita? Ratio dubitandi est, quòd ex tempore ratificationis incipiat esse verus professus, vt ex se constat, & docet Nau. *l. 3. cons. t. de regul. in 1. edit. cons. 46. n. vlt. in 2. cons. 27. num. vlt.* vbi etiam tetigit hanc difficultatem, sed breuissimè, & de sola sede antiquitati debita egit, dixitque posse ea gaudere, quando bona fide putarat se professum, & superuenienti mala fide ratificauit argumento multorum, quæ de effectibus bonæ fidei, & de euitatione scandali, & de rei modicitate adduci possent. 67

Sed breuiter dico, siue bona fide, siue mala in ea irrita professione perstiterit, si de factis tempore præterito loquamur, quo solum professus existimatus erat, nil teneri eum reparare. Quippe omnia illa valida fuerunt (vt probaui n. 58.) Si autem de in posterum faciendi sermo sit, si ratione antiquitatis existimatæ professionis aliquid sibi competat, quod in præiudicium alicuius momenti religionis aut religiosorum cedat, tunc existimo eum teneri secretè pro foro conscientiæ dispensationem impetrare, vt id retineat: interim tamen dum procurat, vel si commodè procurare nequeat, non tenetur cum nota ab iis abstinere, sed solum quando absque nota posset, vt constat ex dictis n. 58. si vero competentia ratione dictæ antiquitatis sint modici momenti, vt priorem locum occupare, prius ferre suffragium, & alia huiusmodi, non credo eum compellendum esse ad procurandam dispensationem. Quia rei modicitas id persuadet. 68

SVMMARIVM.

Coniugatus professus sine valida coniugis licentia non comprehenditur sub decreto Trident. sess. 25. de regul. c. 19. sed potest quandocumque durante coniugio reclamare, n. 69.

An cessante coniugio vt ratificet, desideretur scientia nullitatis professionis;

sionis, iteratus nouitiatus, & noua superioris acceptatio? Et an repetenda sint caremonia, & possit obtinere locum & priuilegia antiqua professionis irrita debita: & dicenda sint omnia de hoc, qua dicuntur de non legitimo professo, dum non ratificauit, vel postquam ratificauit, n.70.

Si impedimentum coniugij duret toto quinquennio, vel partim, quando liceat reclamare? num.71.

69 Quæstio vltima. Quando coniux sine valida licentia coniugis professus, possit reclamare contra professionem, an quinquennium præscriptum in Trident. *sess.25. c.19. de regular.* procedat in hoc euentu? Et quid exigatur vt professio huius valere incipiat? Prima conclusio sit, coniugatus huic durante coniugio non comprehenditur sub decreto Trident. *sess.25. de regul. cap.19.* præscribenti quinquennium ad reclamandum contra professionem, sed eo durante locus erit reclamationi. Quia est inhabilis ad profitendum validè absque valida alterius coniugis licentia, vt constat ex dictis tota disp.34.& 35. At inhabiles non comprehenduntur sub eo decreto, vt probauimus hac disput.n.34.

70 II. Conclusio. Cessante impedimento coniugij, eò quòd coniux relictus in seculo consensum præbet, aut fornicatur, altero existenti innocente, aut vita functus est, vt ea professio quæ irrita erat conualescat, necessaria est ratificatio ipsius professi cognita prioris professionis nullitate: iuxta dicta n.59 non tamen desideratur nouitatis iteratio, iuxta probabiliorem opinionem, quam amplexi sumus n.47. quamuis oppositum sit probabile, vt n.46. diximus, nec desideratur noua acceptatio religionis scientis priorem professionem fuisse irritam, iuxta probabilem sent. propositam n.64. secus iuxta probabiliorem relaram n.63. Et hæc quidem procedunt retenta nostra sentent. quam disput.34.n.16.& 18. vsque ad 22.& disp.35. n.7.11.& 15. defendimus, nimirum professionem factam à coniuge absque spontanea licentia, vel metu & dolo alterius coniugis, adeò irritam esse, vt non conualescat alterius consensu, aut morte, nisi ipsemet coniux professus tunc eam ratam habeat. Et de repetendis cæremoniis in ratificatione huius professionis, & de retinendis loco ac priuilegiis debitis antiquitati prioris professionis, dicenda prorsus sunt, quæ diximus n.66. & duplici seq. Et denique de obligatione ratificandi postea professionem, ac de fugiendi potestate, & de cæteris, quæ ratione professionis ei poterant competere, sunt eadem asserenda, quæ de inualidè professo diximus n.36.& seqq.

71 Tandem si impedimentum illud duret quinquennio post professionem, vel parte quinquennij, quando liceat huic reclamare. Dicenda sunt quæ diximus n.34. fine, de habente impedimentum irritans professionem.

DISPVTATIO XXXVIII.

An vir possit absque vxoris licentia ad ordines promoueri: & sic promotus ad quid astringendus sit?

SVMMARIVM.

Quot quæstiones disputanda sint, num.1.

Coniugatus nec ante nec post matrim. consummatum, potest ad ordines sacros ascendere, absque spontanea coniugis licentia. Et remissiuè, quid quando vxor fornicatur? n.2.

Quid, si maritus nondum consummato matr. habeat animum transeundi ad religionem, an possit sacris initiari? n.3.

An id liceat ex Pontificis licentia, n.4.

An possit sine licentia vxoris ad primam tonsuram, & ordines minores ascendere? Refertur quadam sententia, n.5.

Proponitur sententia Authoris, n.6.

Quid, si matrim. nondum sit consummatum? n.7.

An sit exigendum votum continentia ab hoc coniugato volente ad primam tonsuram, & ordines minores promoueri? n.8.

Non potest ad ordines minores ascendere, nisi velit ad sacros, n.9.

Soluuntur argumenta, n.10.

Quando vir sine vxoris licentia promotus est ad sacros ordines, potest ab ipsa reuocari, n.11.

Quid, si ad summum Pontificatum prouectus sit, n.12.

Quid, si licentia metu aut dolo extorta sit, n.13.

Quid si vxor nec consensit, nec dissensit, sed dissimulauit? Refertur quadam sent. n.14.

Proponitur sententia Authoris, n.15.

An vxore non repetente, possit vir promotus ad eam redire, n.16.

An vir promotus ad ordines matr. nondum consummato, absque vxoris licentia, teneatur ingredi religionem? Refertur quadam sent. nu.17.

Proponitur sententia Authoris, n.18.

Quid, si promotus sit animo ingrediendi, n.19.

An si nolit ingredi sit vxori restituendus, & ad quid teneatur, quamuis summus Pontifex sit? Et remissiuè, quid, si postea vxor adulterium admittat, n.20.

An quis matrimonio consummato initiatus ordine sacro, absque licentia vxoris possit petere, & teneatur reddere, apud Gracos & Latinos, num.21.

An vxor teneatur huic reddere, vel professo absque eius licentia, vel cum illa, postea tamen ad ipsam reuocato, n.22.

An valeat matr. initum post vxoris obitum, ab eo qui absque eius licentia ordines sacros assumpsit? Refertur quadam opinio? n.23.

Proponitur Authoris sententia, n.24.

CVm disputatum hactenus sit de facultate coniugatorum transeundi ad religionem, & de conditionibus ad id iure petitis. Iam de facultate ascendendi ad ordines, Episcopatum & Cardinalatum, tractandum est, quod quatuor disput. absoluetur. Præsens tractabit de facultate promouendi viri ad ordines absque vxoris licentia, vel cum ea metu vel dolo extorta, vel sola vxoris dissimulatione: & de obligatione sic promoti. Sequens de petitis vt vir cum licentia vxoris initietur, & de reuocatione viri cum ea licentia promoti, non seruatis aliis iure requisitis. Mox alia subsequens de obligatione vxoris in sæculo relictæ ad seruandam castitatem, & de eius habilitate ad validum matrimonium ineundum, defuncto viro ad ordines promoto. Vltima, de requisitis vt vir ad Episcopatum Cardinalatumve ascendat. Præsens ergo disputatio continet tres quæstiones. I. est, an viro liceat ad ordines transire, absque vxoris licentia expressa & spontanea? II. de reuocatione viri sic promoti. III. de obligatione ipsius viri reuocati. 1

Quæstio I. An vir possit ad ordines transire absque vxoris licentia expressa & spontanea? Hac in re certissimum est coniugatum nec ante nec post consummatum matr. posse ad ordines sacros ascendere absque spontanea vxoris licentia. Id enim est expressè definitum de matr. indistinctè, *cap. Coniugatus, de conuers. coniug.* & explicando etiam ante matr. consummatum *Extrauag. Antiqua.* Ioan. 22. *de voto.* Et ratio est, quia per ordinis sacri susceptionem non dirimitur matrimon. ratum, vt definitur in ea *Extrauag.* Atque subinde præiudicium fieret mulieri, absque eius licentia ordine assumpto, ac mutato statu. Hoc autem intellige vxore non adulterante. Nam ea adulterante virum innocentem posse ad ordines transire ipsa inuita defendemus contra alios lib.10.disp.11.n.16. 2

Nec liceret viro ante matrimonium consummatum absque vxoris licentia ad ordines transire, quamuis animum haberet transeundi statim ad religionem: sed id esse lethale peccatum constat ex *Extrauag. Antiqua.* Io.22. *de voto*, ibi: *Districtius inhibentes, vt quisquam durante matrimonio, nondum etiam consummato, aliquem de sacris ordinibus præsumat suscipere, nisi prout sacris canonibus nouerit conuenire.* Vbi *gloss. verb. Nouerit*, ait, nempe, petita licentia vxoris cum voto castitatis. Cùm ergo iura non sint contenta solo animo viri ingrediendi religionem, vt ad ordines promoueatur, sed petant aliquas conditiones; (vt disput. sequenti videbimus) qui solo eo animo promoueretur, contraueniret illi extrauaganti verbis rigidissimis vtenti, grauémque statuenti pœnam, ac in re magni momenti: ac proinde non euaderet culpam mortalem. Adde facillimo negotio mutari animum, ac consummari matrimon. & tunc nullum superesse remedium: cederétque in grauem ordinis sacri iniuriam. Et ita sustinent Petr. de Ledesma *de matrim. q.53. art.4. dub.1. quod mouet circa primum statum coniugati*, Manuel 1. *tom. sum in 2. edit. cap.224. num.3.* Vega 2. *tom. sum. cap.34. casu 48.* 3

Imò nec ex Pontificis summi licentia poterit coniugatus ante matrimon. etiam consummatum ad ordines promoueri, absque vxoris licentia quia nequit Pontifex iuri vxoris derogare. Ita docent Palud. 4. *d.27. q.3. a.3.* 4

n.22.

*n.*21. Sed illi fidem non habeo. Tum, quia posset Pontifex dispensare in eo matrimonio rato vt dirimeretur. Tum etiam, quia sola continentia ordini sacro annexa obstaculo est promotioni coniugati ad ordines. At cum illa solo iure Ecclesiastico annexa sit ordini (vt defendimus hoc lib. 7. disput. 27. n. 5.) posset Pontifex in ea dispensare. Quare posset coniugatus ex Pontificia dispensatione, etiam post matrim. consummatum ad ordines sacros promoueri absque vxoris consensu, sola enim constitutio Ecclesiastica id vetat.

5 Sed specialis difficultas est, an possit vir ad primam tonsuram & ordines minores promoueri absque vxoris licentia? Nam *c.*1 *.de cler. coniug.* solum interdicitur, ne coniugatus ad ordines sacros promoueatur. Et *cap. Coniug. de conu. coniug. & extrau. Antiqua,* Ioan. 22. *de voto,* vbi similiter prohibetur promotio viri ad ordines, sermo est de ordinibus sacris. Nullatenus ergo interdicitur ipsi promotio ad ordines minores. Quod enim de vno negatur, de alio concessum intelligitur, *c. Qualis, d.*25. Adde etiam ordinibus minoribus non esse annexam continentiam. Quæ sola promotione viri ad ordines sacros obstat. Et ita posse hunc ad ordines minores promoueri ex iusta causa, docent Innoc. *eo c. Coniugatus, statim in princ. & ibi* Host. *n.*1. Henric. *n...* dicens textum contrarium, n. seqq. allegandum intelligi, nisi ex iusta causa Episcopus dispensaret: & ita credo alios DD. citatos intelligere, id licere dispensante Episcopo. Quorsum enim iustam causam peterent, vbi nulla dispensatio in præcepto aliquo desideraretur? Vnde dicunt Innoc. *&* Host. *ibi,* non esse petendum votum continentiæ ab hoc coniugato ad ordines minores ascendenti. Et hoc est probabile.

6 Sed tenendum est tanquam multo probabilius, nec ad primam tonsuram promoueri posse absque vxoris licētia, seruatis aliis, quæ iura postulant in vxore ad promotionem viri ad ordines: de quibus disp. seq. sermo erit. Probatur ex *c. fi. de temp. ord. in* 6. ibi: *Nullus Episcopus, vel quiuis alius clericalem præsumat conferre tonsuram coniugato, nisi volenti religionem intrare, aut ad sacros ordines promoueri, prout est sacris canonibus definitum.* Vbi *gl. verb. Definitum,* ait, dic vt notatur *c. Coniug. de conuers. coniug.* vbi petitur licentia vxoris cum voto castitatis ipsius manentis in seculo, vnde ait Abb. *statim allegandus,* textus contrarios n. præc. allegatos, qui de solis ordinibus sacris mentionem fecere, intellexisse ordines sacros ample, ita vt minores & primam tonsuram sub se ambiant. Sed melior solutio est, illos textus solam promotionem ad sacros ordines interdixisse: at *d. c. fin. de tempor. ordin. in* 6. prohibuisse quoque promotionem ad ordines minores, & primam tonsuram. Nec argumentum à contrario sensu ex illis textibus deductum, alicuius est momenti: cum ad argumentum nihil probet, quando inde alterius iuris correctio resultat, vt latè probat Euerardus *in suis top. loco a contrario sensu.* Et huius sent. sunt *gl. d. c. fin. verb. Definitum, ibi* Dominic. *n.*6. *idem gl. d. c. Coniugatus, verb. Ad sacros, & ibi* Io. And. *n.*3. Ant. *n.* 1. Abbas *n.*2. Card. *q.*1. Anch. *n.*2. *Idem* Io. Andr. *c.*3. *nu.*1. *de cler. coniug. & ibi* Ant. *num.*5. Abb. *num.*3. Anchar. *nu.*3. Card. *q.*1. Imol. *n.*1. Brunel. *de sponsal. concl.* 30. *n.*16. Ant. Cuc. *lib.*4. *inst. maior. t.*12. *n.*197. Azor. *lib.*13. *inst. moral c.*13. *q.*7. Maiol. *lib.*1. *de irreg. c.* 34. *n.*1. Lancelot. *instit iuris canon. lib.* 1. *tit. de diuor.* §. *His exceptis, verb. Ad sacros.*

7 Intellige etiam si nondum consummatum sit matrim. Quia quoad promotionem ad ordines, nil refert an solum ratum, an etiam matrim. consummatum sit. Ita docent Ioan. Andr. *Coniugatus num.*1 *de conuers. coniug. & ibi* Card. *q.*3. Henric. *n.*6.

8 Vnde ab hoc coniugato volenti ad primam tonsuram ascendere, vltra requisita ex parte vxoris, de quibus disp. sequenti agam, exigendum est votum continentiæ. Quamuis enim à non coniugato promoto ad minores id votum non petatur, secus est de coniugato. Quòd ille possit à clericatu resilire ac vxorem ducere: & ideo non debet beneficio iuris priuari, petito ab eo continentiæ voto: hic autem non potest ad primam tonsuram promoueri, nisi velit quoque ad sacros ordines ascendere, vt constat ex *c. fin. de tempor. ordin. in* 6. & ideo ne contingat eum ante sacrorum ordinum susceptionem redire ad vxorem, alligandus est continentiæ voto. Sic *gloss. cap. Episcopus. verb. Sequestrato d.*77. Ioan. Andr. *c. Coniugatus, num.*4. *de conuers. coniug. & ibi* Ant. *n.*3. Abb. *n.*5. Card. *q.*2. Anchar. *n.*2.

Nec potest etiam coniugatus hic ad primam tonsuram promoueri, nisi velit quoque ad ordines sacros ascendere, vt constat ex *c. fi. de tempor. ordin. in* 6. & docent Ioan. Andr. *d. c. Coniugatis, n.*3. *& ibi* Ant. *n.*3. Abb. *n.*2. Anchar. *n.*2. Card. *quæst.*1. 9

Ad arg. n. 5. proposita constat ex dictis n. 6. vbi ad eos textus respondi, & quamuis ordinibus minoribus non sit annexa continentia, & ideo ex hac parte non repugnet eos assumi post coniugium: at repugnat propter specialem iuris prohibitionem. 10

Quæstio II. An vir absque spontanea vxoris licentia ad ordines promotus possit ab ea reuocari? Supponendum est vxorem posse quadrupliciter se habere. Primò, concedendo licentiam spontaneam & expressam, & de hoc est sermo adhibendus duplici disp. seq. Secundò nullam concedendo licentiam, quia aut viri promotionis ignara fuit, vel illius conscia contradixit. Tertio, concedendo licentiam, metu tamen vel dolo extortam. Quartò sciendo promotionem viri, & nec contradicendo, nec consentiendo, sed tacendo & dissimulando. Et de his tribus modis est disputatio præsens. Et quidem quādo vxor contradixit vel ignara fuit, ac proinde nulla habita est licentia, nemo dubitat integrum esse vxori illum ad consortium coniugale reuocare. Quod illi non potuerit vir præiudicare. Idque expresse definitur *Extrauag. Antiqua* Ioan. 22. *de voto,* quando matrim. nondum est consummatum, nedum quando iam consummatum est: nisi ante consummationem placeat viro ad religionem transire. 11

Imò si vir absque licentia vxoris ad summum eueheretur Pontificatum, potest ab ipsa reuocari, vt ei teneatur debitū reddere. Cum enim hoc sit ius iustitiæ prius, non potuit lædi per Pontificatum, quantumuis bona fide assumptum, eò quod vxor mortua crederetur. Ita docent *glossa cap. Si quis pecunia verb. Non Apostolicus d.*79. *& ibi* Arch. *ad fi. & ibi* Turrec. *cit.* Hugone, *a.*3. *n.*12. Io. Andr. *c. Constitutus, in fi. de conu. coniug. & ibi* Ant. *fin.* Abb. *fi.* Anch. *fin. a.* Abb. *Vxoratus in fi. eod. t. & c. Licet de vitanda n.*4. *de elect.* Henric. *c Coniug. n.*3. *de conu. coniug.* Monald. *sum.* vbi de voto *t. de voto coniug. vers. Itē si vir suscepit ordine,* Astens. *sum.*2. *p. t.*8. *c.*22. *q.*1. D. Ant. 3. *p. t.*1. *c.*8. *fin.* Sylu. *Matrimonium* 8. *q.*12. *d.*3. Suppl. *summæ* Fisanæ *verb. Impedimentum, imped.*11. *n.*1. Maiol. *l.*1. *de irreg. c.*34. *n.*3. Quamuis Doctor quidem, quem refert tacito nomine Bellamera *d. c. Si quis pecunia in fine,* senserit minimè restituendum esse vxori, nec teneri ei reddere debitum, quòd ob maius commune bonum vxor priuanda sit absque culpa iure suo: & ipse cogitandum relinquit. Sed tenendum est quod dixi. 12

Idem dicendum est, quando licentia vxoris metu viri constantis aut dolo graui extorta, vir ad ordines promotus est. Quippe vt vxor iure suo repetendi priuetur, licentia spontanea desideratur, vt de licentia vxoris, sic extorta ad professionem viri, probauimus hoc 7. lib. disp. 35. num. 1. & 9. non auferri vxori ius reuocandi, & ita docent Syluest. *verb. Diuortium quæst.*17. *dict.*4. vbi Armilla *n.*13. Ant. Cuc. *lib.*4. *instit. maior. t.*12. *num.*194. Azor. *lib.*13. *instit. moral. c.*14 *q.*12. 13

Maior autem difficultas est, quando spontanea vxoris dissimulatio interfuit, quæ conscia promotionis viri ac potens commodè reclamare, nec consensum nec dissensum præstitit, sed dissimulando tacuit. Qua in re quidam asserunt non esse integrum vxori reuocare, sed censeri vouere continentiam. Ita *gloss. cap. Quia sunt, verb. Fuisse, d.*28. *& ibi* Archid. *n. fin.* Domin. *ad finem,* Turrec. *n.*4. Host. *sum. tit. de voto,* §. *Virum, & per quem n.*18. *vers. Igitur si coniugatus,* Astens. *sum.*2. *p. lib.*8. *t.*22. *art.*2. *quæst.* Monald. *sum.* 14

vbi

vbi de voto, *tit. De voto coniugatorum, verſ. Item licet alicui.* Henric. *c. Vxoratus n.*12. *de conuerſ. coniug.* Aretinus *conſ.* 59. *n.*8. Palud. 4. *d.* 37. *q.* 1. *art.* 1. *n.* 9. *Regula leg.* 49. *t.* 6. *p.* 1. *& ibi* Greg. Lop. *verb. Tenudas*, D. Ant. 3. *p. t.* 2. *c.* 8. *fin.* Suppl. *ſum.* Piſano *verb. Impedimentum, impedimento* 11. *num.* 2. Temperant Henric. Monald. & D. Ant. *ibid.* quando vxor fuit conſcia iuris ſtatuentis quid ipſa efficere debeat viro promoto ad ordines eum eius conſenſu. Tunc enim tacens, cum commodè reclamando eſſet, videtur conſenſum præſtare, & ad ea efficienda ſe aſtringere, quæ ius facienda præcipit. Et hæc ſent. eſt probabilis.

15 Sed verius eſt, nullum ex ea diſſimulatione vxori præiudicium generari, ſed ius ſuum viri repetenti illæſum manere. Quia ad rem tam arduam iura non contenta ſunt vxoris diſſimulatione, quæ varias interpretationes patitur, nec ſignum apertum licentiæ eſt, vt expreſsè definitum eſt *c. Conſuluit. de conu. coniug.* quando vir profitetur vxore diſſimulāti, & diximus hoc 7. l. diſp. 35. n. 13. Et ita propriis terminis docent Sylu. Arm. Ant. Cug. Azor. *cit. n.* 13.

16 Sed dubitabis, an vxore non repetente poſſit vir ad ſacros ordines abſque eius licentia promotus, ad ipſam redire? Doctores negantes poſſe profeſſum abſque vxoris licentia, ad ipſam non repetentem redire, quos retuli hoc l. 7. diſp. 34. n. 14 à fortiori id negabunt in hoc caſu. Et quamuis ea diſp. 34. n. 15. defenderim poſſe eum profeſſum redire ad vxorem non repetentem: at contrarium exiſtimo de viro ſic ad ordines ſacros promoto. Quia ea profeſſio non fuit valida: at ordo ſuum omnem valorem habuit: & Eccleſia ordini caſtitatem, in quantum potuit, annexuit: ac proinde cenſetur omnem facultatem redeundi ſua ſponte ademiſſe initiato, ſaluo tamen iure vxoris ad reuocandum. Et ita ſolum tenebitur dolum, & vim illatam mouere, ſignificando vxori animi ſui promptitudinem ad coniugale conſortium ipſa volente. Quòd ſi vxor repetere nolit, non erit ei integrum ad eam redire.

17 Quæſtio vltima, ad quid aſtringendus ſit vir abſque licentia expreſſa ac ſpontanea vxoris ad ordines promotus, & ab ipſa reuocatus? In duplici caſu poteſt quæſtio hæc agitari. Prior eſt, quando promotio ad ordines ſacros facta eſt nondum conſummato matrim. Poſterior, quando conſummato matrim. Et in priori caſu, quibuſdam (& ſatis probabile eſt) placuit eum teneri ingredi religionem: vt vel ſic poſſit votum ordini ſacro annexum implere. Quod probant rationes omnes, quas l. 9. diſp. 34. n. 2. referam, ad probandum teneri eum, qui poſt votum caſtitatis vxorem ducit, religionem ingredi, eo quod non poteſt aliter caſtitatem promiſſam plenè obſeruare. Et DD. illic citati multò fortius ſuſtinebunt hanc ſententiam: cùm multò ſtrictius obliget votum caſtitatis ordini ſacro annexum: eo vel maximè, quod ordo ſuſceptus ſit, & per conſequens votum caſtitatis illi annexum, emiſſum ſit poſt iam initum matr. Et ita in terminis docent Hoſt. *ſum. t. de conuerſ. coniug. n.* 9. *verſ. Solutio*, Archid. *c. Deſponſatam n.* 4. 27. *q.* 2. *& ibi* Bellamera *n.* 4. Aſtenſ. 2. *p. ſum. lib.* 8. *t.* 11. *art.* 2. *q.* 5. D. Anton. 3. *p. t.* 1. *c.* 8. *fin.* Azor *lib.* 3. *inſtit. moral. cap.* 14. *q.* 2. Petr. de Ledeſm. *de matr. q.* 53. *art.* 4. *dub.* 2. *quod monet circa primum ſtatum coniugati, concluſ. vn.* Et videntur tenere Man. 1. *tom. ſum.* 2. *edit. c.* 224. *n.* 3. & Vega 2. *to ſum. c.* 34. *caſu* 48. & dico videri tenere: quia videntur loqui de coniugato, qui ante matrim. conſummationem initiatus eſt, animo ingrediendi religionem.

18 Sed probabilius eſt non teneri ingredi religionem. Id enim fortiter probat textus *in Extrauag. Antiquæ* Ioannis 22. *de voto*, ibi: *Ad ingreſſum huiuſmodi ſic ordinatum, ſi matrimonium conſummatum non fuerit, per diœceſanum inſtāter moueri præcipimus.* Sentit ergo textus id non eſſe præceptum, ſed conſilium. Id etiam probant rationes, quibus li. 9. diſp. 34. n. 3. & 4. probabo emitentem votum caſtitatis, ſiue ante matr. ſiue eo inito, nondum tamen conſummato, minime teneri religionem ingredi, vt votum ſeruet, & DD. ibi pro ea ſent. allegati tenebunt etiam hanc (eadem enim eſt vtriuſque quæſt. ratio: vt teſtantur Azor & Pet. de Ledeſm. *num. præced. allegati.*) Et ita in propriis terminis tenet expreſsè *gloſſ. d. extr. Antiqua*, vbi *verb. Præcipimus*, ait Epiſcopum teneri admonere vt ingrediatur: ita enim præcipitur ibi in eo textu: & verbo Renuerit, ait ſupponere expreſsè eum textum poſſe ſic initiatum renuere. Idem tenet Lud. Lop. 1. *p. inſtruct. cap.* 50. §. *Ecce iſte:* & dicit probabile Petr. de Ledeſm. *num. præc. alleg.* Et videtur tenere Enriquez *lib.* 12. *de matrim. c.* 5. *nu.* 10. vbi dicit hunc hortandum eſſe ad religionis ingreſſum.

Non tenebitur religionem ingredi, quamuis animo ingrediendi religionem initiatus ſit, dummodo id non vouerit, vt de vouente caſtitatem, ac poſtmodum matrim. ineunti animo tranſeundi ad religionem, probabo libr. 10. diſp. 34. num. 4. eum minimè teneri ad ingreſſum. 19

Id tamen certum eſt, hunc initiatum ordine ſacro ante matr. conſummationem, monitúmque vt religionem ingrediatur, ac renuentem, reſtituendum eſſe vxori petenti, cogendúmque conſummare. Id enim expreſsè definitur *d. extrauag. Antiqua*, non enim potuit in vxoris præiudicium ordine ſacro inſigniri. Imò id eſſet verum, quamuis maritus ante matr. conſummatum in ſummum Pontificem euectus eſſet, nolens enim ad religionem tranſire, teneretur matrim. conſummare. Ita Archid. *c. vn. n.* 4. *de voto, in* 6. *& c. Deſponſatam n.* 4. 27. *q.* 2. *& ibi* Bellameta *n* 4. Sed id non credo. Poſſit enim Pontifex effectus diſpenſare in eo matrim. rato, ac ſatis vrgens cauſa tunc concurrebat: atque ita ſolutus eſſet ab obligatione vxoris. At ſi diſpenſare nolit, teneretur ad vxorem repetentem redire, ac matrim. conſummare. Idque conſtat ex dictis num. 12. Vir autem hic reſtitutus vxori tenetur conſummare non petendo, ſed debitum reddendo: & ad reliqua omnia ad quæ ſtatim dicam eum obligari, quando matrim. conſummato initiatus eſt. Quippe eadem prorſus eſt ratio. An verò vxori poſtea fornicanti ſit maritus hic reſtituendus, dixi hoc lib. 7. diſp. 36. n. 4. 20

In poſteriori autem caſu, nimirum, quando matrimonio iam conſummato eſt vir ordine ſacro initiatus, ac ab vxore reuocatus, dicendum eſt eum teneri reddere. Quia non potuit per ordinem ſuperuenientem præiudicare iuri exigendi acquiſito ab vxore. At non poteſt petere. Quia obligatur voto caſtitatis annexo ordini aſſumpto, ad abſtinendum in quantum lex matrimonij permittit. Et ita docent D. Th. 4. *d.* 37. *q.* 1. *a.* 2. *ad* 1. *& ibi* Palud. *q.* 1. *a.* 1. *n.* 9. Suppl. Gabr. *ibi q. vn. a.* 2. *concl.* 5. Henr. de Gandauo *quodlibet.* 5. *q.* 38. D. Ant. 3. *p. t.* 1. *c.* 8. *fin.* Sotus 4. *d.* 38. *q.* 1. *a.* 2. *concluſ.* 4. Viguer. *l. inſt. c.* 16. §. 7. *v.* 9. *imped.* 4. Palac. 4. *d.* 37. *qu. vn. conc.* 3. *& d.* 27. *diſp.* 2. *col.* 24. *verſ. Sed quid ſi facta, f.* 584. Enriq. *l.* 11. *de matr. c.* 15. *n.* 9. *& lib.* 12. *c.* 5. *in* 10. Azor. *lib.* 13. *inſtit. moral. c.* 14. *q.* 1. Valentia 4. *p. diſp.* 10. *q.* 5. *punct.* 3. Petr. de Ledeſm. *de matrim. q.* 53. *a.* 4. *ad fi. concl.* 2. Barth. à Ledeſ. *de matr. dub.* 64 *concl.* 2. *verſ. Nec ſic ordinatus*, Emman. Sa *ſum. verb. Matrimonium*, vbi de impedimentis dirimentibus, *de impedimento ordinis, n.* 10. Manuel 1. *tom. ſum.* 2. *edit. c.* 224. *n.* 4. Lud. Lop. 1. *p. inſtr.* vbi de matr. *c.* 49. *col.* 6. §. *Accedit ad hæc*, Vega 2. *to. ſum. c.* 34. *caſu* 48. *fin.* Et ex iuriſperitis, *gl. extrauag Antiqua*, Ioan. 22. *de voto in fin.* Monald. *ſu.* vbi de voto, *t. De voto coniugatorum, verſ. Item ſi vir ſuſcepit ordinem*, Aſtenſ. *ſum.* 2. *p. l.* 8. *t.* 22. *a.* 1. *quæſtiunc.* 1. *l. reg.* 40. *fi. t.* 6. *p.* 1. *& ibi* Monald. *gl. vn.* Angel. *Matrim.* 4. *n. c.* 1. Suppl. *ſum.* Piſanæ, *verb. Impediment. imped.* 11. *n.* 2. Sylu. *Matrimonium* 8. *q.* 12. *dict.* 3. Nauar. *ſum. c.* 22. *n.* 52. Couar. 4. *decr.* 2. *p. c.* 6. §. 3. *n.* 2. G[illegible] *repet. c. Ad limin.* 30. *q.* 1. §. 4. *q.* 195. *n.* 467. Maiol. *lib.* 1. *de irreg. c.* 4. *n.* 9. *& c.* 34. *nu.* 4. Ant. Cuc. *lib.* 4. *inſtit. maior. t.* 12. *n.* 196. *& lib.* 5. *t.* 12. *n.* 222. Idem dicendum eſt, ſi Græcus coniugatus ſacris initietur abſque vxoris licentia. Quia nec ipſis Græcis id permiſſum eſt. Quare poterit ab vxore reuocari, & ſic reuocatus non poterit debitum petere: at reddere tenebitur. Sic D. Th. 4. *d.* 37. *q.* 2. *art.* 2. *ad* 3. Azor. *lib.* 13. *inſtit. moral. c.* 14 *q.* 6. 21

Sed rogabis, an vxor viro promoto ad ordines abſque eius ſpontanea licentia, & ſibi reſtituto, petenti debitum, teneatur reddere? Aliqui ex diſcipulis D. Th. (vt refert Petr. 22

Petr. de Led. *statim allegandus* (censent non ita certum esse, vxorem non teneri reddere debitum huic petenti, quod ius iustitiæ nequaquam amiserit, sed sola religione voti impediatur. Et iure solum concesserint optionem vxori, velit, ne seruare votum continentiæ à se emittendum: an potius libere vti coniugio, viro sibi restituto. Quare vxore hanc partem eligente, ius iustitiæ ad exigendum debitum manet in viro integrum, quamuis peccet contra voti religionem. Et hanc partem censeo probabilem. At verius est non teneri. Quoniam vir non solum castitatis votum emisit, sed valide mutauit statum, ac proinde visus est omnino & plene iure suo exigendi cedere. Et ideo ita docent D. Th. *4. d. 37. q. 1. ar. 2. ad* 1. Astensis, Suppl. Pisanæ, Syl. Gaeta, Manuel, Vega, *n. praced. allegati*. Enriqu. *l. 11. de matrim. c. 5. n.* 10. Petr. de Ledesma *de matr. q* 53. *ar. 4. fin.* & videtur clare tenere Azor *l. 13. inst. mor. c. 14. q. 1.* dicit enim virum recipiendo ordines sacros cessisse iure suo exigendi debiti. Idem credo de viro iuuene vxore restituto officio iudicis, eo quod licet de eius licentia fuit professus, non tamen ipsa votum castitatis emisit: iuxta dicta hoc lib. 7. disp. 33. n. 18. Quia (vt ibi dixi n. 4.) valuit professio: ac proinde valide mutato statu cessit professus ille iure exigendi: & iura solum vxori, cui ob periculum incontinentiæ iubent eum restitui officio iudicis, reddunt ius exigendi, cui renuntiaret concedens licentiam professionis emittendæ. At quando inualida fuit professio, quia non interuenit spontanea coniugis licentia, credo teneri vxorem ei reddere, ad se reuocato. Quia mutatio status fuit irrita: & proinde iuris cessio non valuit. Quod consentaneum est iis, quæ diximus hoc 7 lib. disp 34. n. 15. & 16. vbi diximus posse hunc propria authoritate exire, ac coniugem in seculo relictum repetere.

23 Tandem dubitatur, an si vir sacris initiatus absque vxoris licentia, ab ipsa reuocetur ad consortium coniugale, valide transire possit ad alias nuptias ea defuncta? Goffr. *c. Quidam, de conuers. coniug.* affirmat. Quia matrim. contractum à professo, post vxoris obitum, absque cuius licentia professus est, & ab ipsa reuocatus fuit, est validum: quamuis contrahendo peccarit.

24 Cæterum omnino dicendum est id matrimonium esse irritum. Est enim diuersa ratio de ordine, & de illa professione. Quia professio fuit irrita, & ideo virtute dirimendi matrimonij caruit. At cum ordo sacer omnino valuerit, atque eius charactéri annexum sit ab Ecclesia votum castitatis, per quod subsequens matr. dirimitur, non potuit validum esse id matr. contractum post ordinem sacrum verè susceptum. Et ita docent Innoc. *c. Placet c. vn. de conu. coniug. & ibi* Host. *n. pen.* Io. And. *n. 4.* Ant. *n. 9.* Abb. *n. 7.* Anchar. *ad fin.* Card. *n. 3. q. 3.* Henric. *n. 3. idem* Anchar. *c. Quidam, in fine, eodem tit.* Franc. *c. vnic. n. 3. de voto, in 6.* Astensis *2. p. sum. l. 8. tit. 11. a. 2. p. 9.* Brunel *de sponsal. concl.* 30. *n. 3.* Angelus *Matrimonium 4. n. 14.* Suppl. *sum. Pisana, verb. Impedimentum, imped. 11. n. 2.* Gaeta *repet. c. Ad limina* 30. *q. 1. §. 4. q. 195. n. 467.* Ant. Cuc. *l. 4. institutionum maiorum. t. 12. n. 196.* Barb. *rubr. ff. solut. matrim. 2. p. n. 89. & 101.* Enriq. *l. 11. de matrim. c. 15. n. 9. fine.* Lancelotus *instit. iuris canon. l. 2. tit. De diuortiis. §. His exceptis, verb. Ad sacros.* Anton. Gom. *in exposit. bullæ Cruciatæ. clausula 10. n. 69.*

DISPVTATIO XXXIX.

An sola vxoris licentia possit vir ad ordines promoueri: quidve ampliùs desideretur: & ea sola licentia promotus possit ab ipsa vxore reuocari.

SVMMARIVM.

Quæ quæstiones disputantur, n. 1.
Quid desideretur vt vir licitè ad ordines promoueatur? Referuntur quatuor sententiæ, n. 2. 3. 4. 5.
Probatur sententia Authoris, n. 6.
An desideretur licentia Episcopi? n. 7.
An possit vir licitè sacris initiatus habitare cum vxore? & explicatur c. [illegible], d. 81. n. 8.
Satisfit argumentis, n. 9.
An vir sola vxoris licentia promotus, absque aliis iure requisitis possit ab ipsa reuocari? Refertur duplex sententia n. 10. & 11.
Proponitur sententia Authoris, & ad quid cogenda sit hæc vxor, quæ licentiam dedit, & ad quid teneatur hic promotus ad ordines reuocatus, n. 12.
Soluuntur argumenta, n. 13.

1 Disputatio præsens duplicem quæstionem agitandam postulat. Prior est, de requisitis vt vir licite ad ordines promoueatur ex vxoris beneplacito. Posterior, de reuocandi facultate, deficientibus iure petitis in licentia ab vxore præstita.

2 Quæstio prior. Quid desideretur vt vir, habita vxoris licentia, licitè ad ordines promoueatur? Decisio pendet ex intelligentia *c. Coniugatus, de conu. coniug.* ibi: *Nullus coniugatorum est ad sacros ordines promouendus nisi ab vxore continentiam profitente fuerit absolutus.* Quintuplex est sententia. I. ait nunquam desiderari ingressum vxoris in religionem, siue senex siue iunior sit: sed satis esse in vtroque euentu, vt castitatem in seculo voueat, idque necessarium esse, nec solam vxoris licentiam absque prædicto voto sufficere. Ducitur quia videtur expressa decisio textus *d. c. Coniugatus*: vbi nulla mentio facta est ingressus vxoris iuuenis in religionem, sed solius castitatis voti. Cùm tamen quando necessarius est prædictus ingressus, vt ad viri professioné, iura id expressetint, *c. Cum sis, c. Ad Apostolicam, c. Vxoratus, de conu. coniug.* Et cõfirmatur, quia est diuersa ratio inter hos casus. Quia dum in seculo vir ad ordines promouetur, tenetur necessaria alimenta vxori subministrare, *c. Omnino, dist.* 35. Quare aufertur vxori occasio vagandi & incontinentiæ ob alimentorum penuriã. Insuper potest vxorem incontinentem corrigere ac punire, quæ omnia cessant viro profitente, cum bonorum & liberi arbitrij proprietate careat. 2. Quia coniugati possunt in seculo manere cõmuni voto continentiæ ab ipsis emisso, in quo euentu carent facultate petendi & reddendi. Cur ergo non poterunt in seculo vitã traducere, vxore ligata voto castitatis, viro autem ad ordines sacros promoto, atque iis communi placito effectis? Et hæc sententia est valde probabilis: ac eam sustinent *glos. c. Episcopus, verb. Sequestrato 77. d. & c. Quia sunt, verb. Nec religiosam, 28. d. & extra. Antiquæ,* Ioan. *22. de voto, verb. Nouerit, & d. c. Coniugatus, verb Continentiam,* disiunctiuè loquitur relata hac opinione, & vltima hic referenda: & hanc primam refert in vltimo loco. Eodem modo loquitur *gl. c. 1. verb. Castitatem, de clericis coniug* eandem sequuntur Host. *sum. tit. De conuers. coniug. n. 5.* Henric. *d. c. Coniugatus, n. 5. &* 8. Monald. *sum.* vbi de voto, *t. de voto coniugatorum, vers. Item licet aliqui.* Brunell. *de sponsalibus, concl. 30. n. 6.* Supplem. *sum. Pisana, verb. Impedimentum, imped. 11. nu. 2.* Turrect. *c. Episcopus, n. vn. d. 77.* Gaeta *repet. c. Ad limina. 30. q. 1 §. 4. q. 195. n. 467.* Maiolus *l. 1. de irregular. c. 34. n. 3. vers. In aliis autem.* Francus Marcus *decisione 734 n. 2. par. 2.* Et videtur tenere Emmanuel Sa *in sua sum. verb. Diuortium nu. 4.* vbi ait virum posse ad ordines promoueri, vxore promittente in seculo castitaté. At id non faciendum, nisi illa senex sit.

3 II. Sent. ait nullum votum desiderari in vxore, sed satis esse, si norit virum suum ad ordines ascendere. Pro hac sent. posset citari *gloss. c. Quia sunt, in fine, d. 28.* sed reuera tantum vult *glos ibi,* vt bene explicat Archid. *ibi, n. 4.* vt id sufficiat, non quo vir licite promoueatur, sed vt ex ordine sic à viro recepto præiudicium generetur vxori. Sed hanc sententiam expresse tenet Angelus *Matrimonium 4. n. 8.* Qua autem ratione ducatur, me prorsus latet.

4 III. Sententia ait, semper satis esse votum continentiæ vxoris manentis in seculo, nec illud semper exigi, sed solum, quando vxor est iuuenis & suspecta de incontinentia, quare si senex sit, vel alias extra incontinentiæ suspicionem, non esse opus eo voto. Ita Nau. *l. 3. cons. in posteriori edit. tit. De conu. coniug. consil. 13. n. 5. & 6.* Idque probat, quia sicut se habet introitus vxoris in religionem ad introitum mariti profiteri volentis, ita votum continentiæ vxoris ad ordines viri. Quia sicut in priori casu sufficit

sufficit ille introitus, ita in posteriori hoc votum. At quando vxor est senex, non obligatur ingredi religionem, vt vir profiteatur. Ergo nec tunc tenetur continentiam vouere, vt vir ad ordines promoueatur.

5 IV. Sent. sic distinguit, si vxor sit iuuenis & suspecta de incontinentia, opus est vt religionem ingrediatur, quo possit licitè vir ad ordines promoueri: secus si iuuenis sit, sed non suspecta, tunc enim satis est votum castitatis in seculo: quamuis ad professionem viri semper necessaria sit professio vxoris iuuenis. Quia in vxore iuuene id expresse petitur ad viri professionem, c. Vxoratus, c. Cum sis, c. Ad Apostolicam, de conuer. coniug. At ad viri ordines id non petitur d. c. Coniugatus, eo. tit. sed solius voti continentiæ vxoris mentionem facit textus. Ita sentiunt Io. And. eo. c. Coniugatus, in fine, & ibi Anch fine. Card. qu. 4. idem Card. c. Ex parte, el 1. n. vn. opposit. vn. vers. Sed pro intellectu, de conuers. coniug.

6 Vltima sent. (quam cæteris probabiliorem existimo) sic distinguit. Si vxor est senex non suspecta de incontinentia, sufficit votum continentiæ ipsius in seculo, secus si iuuenis, tunc enim desideratur ingressus ipsius in religionem. Sicut distinguunt textus c. Vxoratus, c. Cum sis, c. Ad Apostolicam de conu. coniug. vt vir ingrediatur religionem. Quare sent. hæc idem prorsus petit in vxore, siue vt vir profiteatur, siue vt ad ordines ascẽdat. Prob. ex c. Episc. d. 77. quod est desumptum ex Conc. Agathensi, c. 16. & 17. ibi: Sanè si coniugati iuuenes consenserint ordinari, etiam vxorum voluntas ita requirenda est, vt sequestrato mansionis cubiculo, religione promissa, posteaquam pariter conuersi fuerint, ordinentur. Nec valet expositio glossæ ibi verb. Religione, & Turr. ibi n. vn. qui exponunt nomine religionis promissæ intelligi castitatem. Quia videtur ea expositio ad libitum. Præterea, quia si vxor iuuenis professi compellitur ingredi religionem: à fortiori vxor promouendi ad ordines. Quippe facilius potest clericus secularis vxorem inuisere & conseruato pristino amore ea familiariter vtetur: vnde potentissimo periculo incontinentiæ exponentur: & tantum aberit vt moraliter loquendo ipse vir clericus factus vxorem inuisens eius incontinentiam corrigat, vt potior occasio incontinẽtiæ sit ipsemet eius curam gerens. Præterea, quia vxor iuuenis quamtumuis casta, est incontinentiæ periculo exposita manens in seculo: eo quòd mulieres inconstantes & facilè volubiles sint, c. Forus, ad fin. de ver. sign. Non ergo credendum est, ius canonicum voluisse vt ea manenti in seculo vir ad ordines promoueretur. Et ideo huius sent. sunt, ex Iurisperitis, gl. c. Si se, verb. separentur. d. 18. & in duplici alio loco (vt n. 2. retuli) posuit distinctiue hanc opinionem, & primam eo. n. 2. relatam. Inn. c. Coniugatus, in fine, de conu. coniug. & ibi Host. fine, Ant. fin. Abb. n. 4. idem Host. c. 2. n. 1. de cleric. coniug. & ibi Ant n. 7. idem Abb. c. 1. n. 6. de conu. coniug. Domin. c. Si se, d. 28. in fi. Præp. c. Quia sunt, d. 28. Astens. 1. p. sum. l. 8. c. 11. ar. 2. q. 5. Turrec. c. Si mulier, a. 2. n. 2. d. 28. Ros. verb. Impediment. impe. 11. initio. Syl verb Diuortium, q. 17. dict. 2. & Matr. 8. q. 12. d. 4. Armil. verb. Diuortium, nu. 11. Tab. Matr. 1. q. 3. n. 4. Nau. sum. c. 22. n. 52. Lex regia 38 fi. tit. 6. p. 1. Gr Lop. ibi. verb. Muy vieja: & l. 2. verb. En orden, t. 10 p. 4. Cou. 4. decr. 2. p. c. 6. §. 3. n. 3. Ant. Cuc. l. 5. inst maiorum, t. 12. n. 223. & ex Theolog. videtur expresse sentire D. Th. 4 d. 37. q. 1. ar. 2. ad 2. vbi ait vxorem de cuius licentia vir ordinem sacrum suscipit, teneri perpetuam continentiam vouere: non tamen teneri religionem ingredi, si sibi non timeat de incontinentiæ periculo. Eiusque verba transcribit Viguer. l. insp. c. 16 § 7. vers. 9. imped. 4 & ita videntur eiusdem sent. & eam expressè sustinent Albert. Magn. 4. d. 37. ar. 4. Palud. 4. d. 32. q. 2. a. 2. n. 19. & ibi Maioris, q. 2. §. Pro illa rub. Sot. 4. d 27 q. 1. ar. 2. col. 12. vers. Præterea contra eand. 1. conc. & ad fi. a. vers. Quod hic de separatione, & d. 38. q. 1 a. 2. concl. 2. Angl. Florib. 1. p. vbi de matr. q. 1. de essentialibus, d. 27. a. 3. diffi. 9. Palacios 4. d. 27. disp. 2. col. 24. paulo ante vers. Sed quis satisfacta. Ouand. 4. d. 27. q. vn. fi. Enr. l. 12. de matr. c. 5. n. 10. Cord. sum. q. 178. (cum quadam tamen limitatione, quam statim impugnabo.) Valentia 4. q. disp. 10. q. 5. punct. 3. vbi de impedim. voti, in fi. Azor lib. 13. instit. mor. c. 14. q. 11. & c. 13. q. 7. Pet. de Ledes. de matrim. q. 53. ar. 4. in dub. quod mouet circa 2. statum coniugati. concl. 2. & q. 64. a. 4. dub. 1. concl. 7. Barth. à Ledes. de sacram. ord. du. 14. col. vlt. Lud. Lop. 2. p. instruct. de Matr. c. 49. col. 6. vers. Adde etiam. Temperat Cordub. sum. d. q. 178. vt intelligatur hæc sent. quando vir post consummatum matr. est ad ordines promouendus: si enim nondum consummatum sit, dicit in omni euentu desiderari transitum vxoris ad religionem. At profecto fundamento destituta est hæc limitatio, nec rationem differentiæ inuenio, & ideo tenenda est in vtroque casu sententia tradita.

Insuper est necessaria licentia Episcopi: ita vt ea non interueniente maneat illæsum matr. & poterit vir reuocari. Ita docet Maio. l. 1. de irregul. c. 4. n. 9. Duciturque per c. Si vir & vxor. 27. q. 2. Sed eam minimè desiderari, probaui hoc 7. l. disp. 32. n. 3. & ibi explicui id c. Si vir & vxor. 7

Sed dubitabis, an vir sacris initiatus ex legitima vxoris licentia, manentis in seculo cum voto castitatis possit simul habitare cum vxore? Id enim concedit Symmachus Pontif. & refertur c. Volumus, d. 81. ibi: Volumus vt sacerdotes prohiberi debeant, nec cum mulierib. conuersentur, excepta duntaxat matre, vel sorore, vel vxore. At contrarium decidi videtur c. Episc. d. 77. ibi: Sequestrato mansionis cubiculo Turrec. eo c. Volumus, n. vn. refert aliquos velle decisionem eius textus referre ad antiqua tempora, quibus sacris initiati vtebantur licite matri. inito. Sed iure optimo eos reprehendit: eo quod verba mox subiuncta eo. c. Volumus, aperte aduersentur huic expositioni dum subiungitur, vxorem castè regendam esse. Quare ea distinctione vtendum est, si illi coniuges suspecti sint, nullatenus sunt permittendi simul habitare: secus si suspecti minimè sint, tunc enim satis est cubiculum sequestrare. Quippe Apostoli secum adducebant vxores, vt eis ministrarent, c. Omnino d. 11. Ita docent gl. d. c. Episcopus, verb. Sequestrato: & d. c. Volumus, in fin. vbi Hugo: & ibi Arch. n. vn. Domin. n. vn. Turrec. n. vn. Abb. c. Coniugatus, n. 5. de conuers. coniug. Franc. Marc. decis. 734. n. 6. p. 2. Addunt [& bene] Hugo, Arch. Dom. & Turr. etiam si suspicione careant, non esse eos permittendos in eodem lecto, aut in eadem camera esse, sed solum in eadem domo. Imò existimo moraliter loquendo nec in eadem domo habitare permittendos esse, quamuis ex se id sit licitum. Quia moraliter loquendo non vacabit magno incontinentiæ periculo: aut saltem non leuem ansam iniquæ suspicionis & scandali præbebit. 8

Ad argu. n. 1 proposita constat ex dictis n. 6. vbi adduximus c. Episcopus d. 77. prohibens promotionem viri ad ordines, nisi vxor iuuenis profiteatur: ibique probauimus textus distinguentes ad professionem viri inter vxorem iuuenem & senem, è fortiori habere locum, vt vir manens in seculo ad ordines promoueatur. Quare iuxta hanc distinctionem est accipiendum c. Coniugatus, de conuers. coniug. dum solius voti castitatis vxoris meminit ad viri promotionem: intelligitur enim, quando vxor est senex, nec de incontinentia suspecta. Et hinc constat solutio primi argum. & confirmationis. Ad 2. dic longe diuersam esse rationem. Quia vbi vterque voto simplici castitatis, communi consensu emisso, periclitaretur de incontinentia esset facile dispensationis remedium: & ideo id permittitur: at vbi iam vir in sacris esset constitutus nullo pacto expediret dispensare vt ad vxorem rediret. Et si argumentum vim aliquam haberet, probaret pariter integrum esse viro ad religionem transire, de licentia vxoris iuuenis promittentis in seculo continentiam. Ad argum. n. 4. propositum resp. negando eam similitudinem. 9

Quæstio posterior. An vir ad ordines promotus sola spontanea vxoris licentia, absque aliis iure requisitis, possit ab ea, aut saltem ex iudicis officio ad consortium coniugale reuocari? Et posse hunc professum reuocari, tenent Sot. 4. d. 27. q. 1. a. 3. col. 12. paulo ante vers. Et per hæc soluitur: & Bart. à Led. de sacr. ordinis, dub. 14. col. vlt. & nullam 10

reddunt

reddant rationem. At ea potest reddi. Quippe cum iure præscripta ad legitimam viri promotionem seruata non sint, licentia ab vxore promotioni præstita non obstabit iuri ipsius ad reuocandum. Et confirmatur ex c.1.de conu. coniug. vbi reuocatur ex licentia vxoris professus, quod illa non vouisset castitatem, prout iure præscribitur.

11 Alij verò dicunt, vxorem consentientem censeri se ad castitatem obligare: ac proinde tenentur dicere non superesse illi ius reuocandi. Cum ius non habet ad cohabitationem, vel vt sibi reddatur debitum: eo quod communi consensu se ad castitatem astrinxerint, ac vir statum mutarit. Quamuis ex Doctoribus, quos referam, soli Cardin. & Palud. explicent non habere vxorem ius reuocandi. At omnes, quos referam, dicunt censeri vxorem obligatam ad continentiam, careréque vsu coniugij, ad quod consequitur carere quoque iure reuocandi. Ita docent ex Theolog. D.Th.4.d.36.q.1.a.2.ad.2.& ibi Ricard. a.2.q.2.corp. Palu.q.1.a.1.n.9.& d.32.q.2.a.2.n.19. D.Ant. 3.p.t.1.c.8.fi. Viguerius lib.inst.c.16.§.7.vers.9 imped.4. Veracr.1.p.spec.a.37.concl.5. Azor.l.13.instit.moral.c.14.qu.1. Manuel 1.to.sum.2.edit.c.224.n.3.& ex Iurisperitis, Card. c.Coniugatus, in fi.de conuers.coniug. & ibi Hent.n.5. Domin. c.Quia sunt, d.28.ad fin.& ibi Turrec.n.4.idem Turrec.c.Si mulier.a.1.n.1.d.28. Astens.sum.2.p.l.8.tit.22.a.2.q.1. Syl. Matrimonium 8.q.12.dict.3. Maior.l.1.de irregul.c.34.nu.4.

12 Sed mihi placet hæc distinctio, si vxor consensum præstitit, non ignara iuris statuentis quid ipsa efficere debeat, vt vir legitimè promoueatur ad ordines, nullatenus reuocabitur vir eius solo consensu promotus ad ordines: secus si id ius ignorauit. Ita docent gloss.c.Seriatim, verb. Post mortem, d.32. Hent.c.Vxoratus, n.12.de conuers.coniug. Angel.Matrim.4.n.9. Et ratio est, quod quando ius ignorauit, non censeatur votum continentiæ emittere, nec ad illam, se obligare ac proinde ius concedit reuocationem, quando vxor incontinentiæ periculum patitur, vt constat ex c.1.de conuers.coniug. vbi statuitur virum de vxoris licentia professum, ad ipsam reuocandum: eo quod nullo illa castitatis voto se ligarit. At quando vxor dicti iuris conscia fuit, eo ipso quod licentiam concessit, censetur vouere castitatem. Sicut in omnino simili, nempe, in viro professo de licentia vxoris in seculo absque voto castitatis manentis, probauimus hoc 7.l.disp.33. n.14. iuxta saniorem sent. posse virum reuocari, quando vxor concedens licentiã, ius ignorauit, secus quando sciuit, & in hoc posteriori euentu censeri illam vouere castitatem. Hæc autem reuocatio viri ad vxorem, quæ iuris ignara licentiã concessit, non fit iure actionis cõpetentis vxori: eo quod actione priuetur per licentiam, quam sponte concessit: sed ex officio iudicis: qui ne vxoris continentia periclitetur potest virum non seruata forma iure præscripta ad ordines promotum reuocare ad vxorem. Sicut iuxta veriorem sent. idem diximus de professo ex simili vxoris licentia hoc 7.l.disp.33.n.18. Quod docet in propriis terminis Angelus Matrim 4.n.9. Quare sicut ea disp.33.nu. 24.& 27. diximus vxorem, quæ iuris conscia dedit viro licentiam profitendi, cogendam esse ad profitendum, si iuuenis erat, aut suspecta de incontinentia, si autem senex, & non suspecta, cogendam esse vouere castitatem. Ita in hoc euentu dicendum est, retenta sent. quam n.6. amplexi sumus, dicente hoc desiderari ad legitimam viri promotionem ad ordines: & ita docet Azor. lib.13.instit.moral.c. 14.q.11. Cum tamen sit valde probabile (vt n.2. diximus) sufficere ad ordines viri, vt vxor, qualiscumque sit, voueat continentiam: erit similiter valdè probabile, ad hoc solum cogendam eam fore. Tandem hic ad ordines promotus de licentia vxoris, & ad ipsam reuocatus ex officio iudicis tenebitur reddere, non tamen poterit petere. Sicut disp.33.n.6. id diximus de simili professo. At vxor non tenebitur ei reddere, vt probaui disp. præced.n.22.

13 Ad arg.& confir.n.10. proposita constat ex dictis nu. præc. Probant enim quando vxor iuris ignara fuit reuocandũ virũ ex iudicis officio.& sic intelligitur ille textus.

DISPVTATIO XL.

An vxor, cuius licentia vel dissimulatione vir ad ordines sacros promotus est, ita teneatur ad castitatem, vt viro defuncto nequeat validum matrimonium inire?

SVMMARIVM.

An vxor, quæ voto emisso dedit licentiam viro ad ordines, possit eo mortuo validè matrimonio copulari? Refertur quædam opinio, num. 1.
Refertur sententia Authoris, tam inter Latinos quam inter Græcos, n. 2.
Impugnata ratione ab aliquibus tradita, ponitur vera huius ratio, n. 3.
An id procedat quando vxor licentiam non concessit? num. 4.
Quid si dissimulauit, vel fuit metu aut dolo extorta licentia? num. 5.
Quid, si vxor non voueat castitatem, sed solum licentiam concedat? n. 6.
Quid, si vxor ius ignorabat? n. 7.

IN hac disp. quibusdam placuit, vxorem quæ voto castitatis emisso licentiam concessit viro ordinis sacri assumendi, non reddi inhabilem matrim. ineundo post viri obitum: sed solum eam peccare contra votum. Et ratio est, quia cum id votum simplex sit, impedit quidem, sed non dirimit matrim. subsequens. Ita censent aliqui antiquiores, teste gloss.c.Si se, ad fin.de 28.& textus oppositum probantes explicant, quando mulier professa est. Idem sequutus est Sot.l.7.de iust.q.5.a.3.in solut.ad 2.in fin. ea sola ductus ratione, quod non sit, cur id votũ efficiatur solemne: non tamen meminit textuum oppositum decidentium. 1

Verum dicendum est, id matr. fore irritum. Id enim probat textus, c.Quia sunt, d.28. quod est D.Gr. Põtif.l.2.epist. 59. vbi est casus, vxor cõscia promotionis viri ad ordines, mortuo viro iã facto Diacono, ad alias nuptias transit, & ait D.Gr. ibi: Si in coniugio diaconi mulierem, de qua agitur, fuisse cõstiterit, ij qui malè sociati sũt, disiungãtur. Vbi gl. verb. Fuisse, ait, supple, & ipsum ordinatũ vxore sciẽte, & c.Si se, d.28. quod est ex Cõc. Aurelian. ibi: Si se cuiquã mulier duplici coniugio presbyteri vel diaconi relicta, cõiunxerit, separẽtur. Colligitur etiam ex c. Si qua vidua, d.28. quod est ex Conc. Martini Pontif. & ex c.Seriatim, in fi.d.32. quod est desumptũ ex Leone Pontif. contra Epist. Nicetæ Abbatis. Et vltra omnes DD.n.seq. allegãdos, qui hoc tanquã certũ supponentes, disputant de eius ratione, tenent Host.c.Ad Apost.n.1.de conu.coniug. Io.And.c.Cum sis, ad fi.eo.t.& ibi Ant.fi. Franc.c.vn.n.3.de voto, in 6. Turr.c.Seriatim, a.4.n.7. d.32.& dicit esse rem certã. Azor l.13.inst.mor.c.14.q.11. Et idẽ est apud Græcos quia licet illi non promittant cõtinentiã respectu præsentis matr. at promittunt respectu futuri. Sic gl.c.Quoniam verb.Continentes, d.28. Gaët repet. c.Ad limina, 30.q.1.§.4.n.469. contra Arch. eo.c.Quoniam, in fine, dicentem non habere locum apud Græcos quod ipsi ad ordines promoti minimè voueant continentiam. 2

Discrepant autem DD. in huius ratione reddenda. Quidam enim id euenire dicunt, quod vir & vxor actiones communicent. c.Martinus, de cognat.spirit. Atque subinde ex solẽni voto tacitè emisso à viro in sacri ordinis susceptione, redundat per actionum communicationem, vt vxoris votum simplex efficiatur solemne. Ita docent glossa asserens id posse dici, c.Seriatim, verb. Post mortem, d.32. Host.c.1.in fin.de conuers.coniug.& sum.eo.t.n.2. vbi Goffr. in su.n.fin. Abb.c.Constitutus, n.6.eo.t. Arch.c.Quia sunt, n.3. d.28.& ibi Domin.in fin. Astens.2.p.sum.l.8.t.11.a.2.q.9.& t.22.a.2.fi.l.reg.40.t.6.p.1.& ibi Gr.Lop.verb. Que ha en si la orden, Gaëta repet.c.Ad limina, 30.q.1.§.4.n.469. & ex Theologis D.Bonau.4 d.37.in exposit.lit limitans quando licentia concessa est in conspectu personæ publicæ. Palud.4.d.38.q.2, art.5.n.31.conclus.1. D.Anton.3.p.tit.1.c.8. fin. Sed hanc rationem reprobaui hoc 7.lib. disp.32.n.8. Et ideo legitima ratio cur hoc matrim. irritum sit, non est votum simplex vxoris effici solemne per actionum communicationem. Sed quia Ecclesiastica constitutio ob reuerentiam ordinis assumpti à viro, & licentia vxoris vouentis castitatem, reddidit eam ad subsequens matrim. inhabilem. Sic ait posse dici gloss.cap.Seriatim, verb. Post mortem, d.32.& tenent glo.c.Si se, in fin.d.28. Host.sum.t.de voto, §.Vtrum & per quem, n.18.vers. Igitur si coniugatus. Et hanc quoque rationem reddidit l.reg.40. proximè alleg. Et 3

 in

in hanc partem declinare videntur Monald. *sum.* vbi de voto *tit.de voto coniugatorum,vers. Item si clericus est Occidentalis*, Azor.*l.13.instit.moral.14.q.11.* relata enim vtraque sententia,hanc referunt in vltimo loco.

4 Aliqui hoc extendunt, vt sit irritum quoque matrimonium vxoris post obitum viri contractum,quando vir ea reluctanti est sacris initiatus. Sic tacito nomine refert aliquos sentire Azor *lib.13.institut.moralium,cap.14.quæst.11.* Quod rationi valde dissonum est. Ratio enim minimè patitur, vt ex viri delicto, contra eius voluntatem promoti, id detrimentum vxori innocenti subsequatur. Quare meritò D Th.*4.dist.37.q.1.a.2.ad 4.*dixit non videri ad aliquid vxorem obligandam, absque euius consensu vir promotus est. Et *gl.c. Quia sunt,d.24.verb.Fuisse*,intelligit eum textum irritantem matrimonium vxoris, quando eius consensu saltem tacito vir initiatus est.

5 Alij id extendunt ad vxorem, quæ nec expressè consensit,nec dissensit, sed conscia promotionis viri ad ordines dissimulauit, eo quod tunc censeatur vouere continentiam. Ita docent *gl. c. Quia sunt, v. Fuisse, dist.28.& ibi* Arch.*n.fi.& ibi* Domin.*ad fin.* Host *sum.t.de voto.§. Vtrum & per quem,n.18.vers.Igitur si coniugatus*, Henric *cap.Coniugatus,n.5.de conuer.coniug.* Astens.*2.p.su.l.8.t.22.a.22.q.2.* Supplem.*sum.Pisana,verb. Impedimentum,imped.11.n.2.* Turrec.*c.Si mulier,a.1.n.1.in sol.ad 1.& in fi.totius ar.d.28. lex reg.40.tit.6 p 1.* Idémque cum hac limitatione,quando vxor sciuit ius,tenent Henr.*c.Vxoratus,n.12.de conuer.coniug.* D.Ant.*3.p.t.1.c.80.fi.* Gaeta *repet.c.Ad limina,30.q.1.§.4.q.195.n.469.* Sed hoc non credo,existimoque vxorem dissimulantē id non pati detrimentum. Sicut nec pateretur concedens licentiam dolo vel metu extortam. Sola enim dissimulatio in re tā ardua non reputatur consensus:nec iuri vxoris præiudicat,vt probaui disp.38. nu.15.

6 Id tamen concedo his DD. quando mulier consensum præstitit promotioni viri,quamuis nullum emitteret votum castitatis. Redderetur enim inhabilis ad aliud matrimonium. Quia *textus c. Quia sunt d.28.* id matrimonium irritans non meminit voti: nec hæc irritatio ex voto prouenit, sed ex Ecclesiæ constitutione (vt n.3. probauimus.) Et ita docet *glos.d.c. Quia sunt,in fin.* Et à fortiori DD. allegati num. præcedenti.

7 Tandem omnia prædicta temperant quidam Doctores volentes vt tunc matrimonio ineundo reddatur inhabilis vxor promotioni consentiens, quando fuit conscia iuris reddentis eam inhabilem,& adhuc consensum præstitit,siue eum vòto,siue absque voto. Non enim rationi cōsonat vxorē huius sibi detrimenti subsequuti ex illius licentiæ concessione,illud perpeti. Et ita docent Host.*c.1. de conu.coniug.in fine:& in sum.eo.tit.n.3.& ibi* Goffr.*in sua sum.in fi.* Astens.*2.p.sum.l.8.t.11.a.1.q.9.& t.22.a.1.fi.* Gaeta *repet.c.Ad limina.30.q.1.§.4.n.469.* & est opinio pia,ac probabilis. At verius est,id procedere quamuis vxor iuris ignara esset. Quia textus indistinctè loquuntur. præterea, quia non video rationem, eur ad hoc impedimentum dirimens desideretur scientia iuris,cum id nō proueniat ex voluntate vxoris, eiúsque voto, sed ex iure Ecclesiastico (vt n.3.diximus.) Et in cæteris impedimentis dirimētibus ea scientia non desideratur. Ita D.Bonau.*4.d.37.in exposit. lit.* Turrec.*c.Seriatim,a.4.n.7.dist.32.* & in hanc partem inclinat,licet dubius. Greg.Lop.*l.40.verb.Non vale.t.6.p.1.*

DISPVTATIO XLI.

Quid exigatur, vt integrum sit marito ad Episcopi aut Cardinalis dignitatem iure promoueri?

SVMMARIVM.

Quid exigatur,vt vir fiat Episcopus? Refertur quadam opinio,n.1.
Proponitur sententia Authoris,n.2.
An si vxore vouente in seculo castitatem, cum vetula sit, vir profiteatur, & iam professus,sit in Episcopum promouendus,desideretur vxorem profiteri? n.3.
Quid exigatur,vt vir fiat Cardinalis? n.4.

1 QVidam censent idem sufficere, ac necessarium esse, vt maritus ad Episcopi dignitatem promoueatur: quod sufficit,& necessarium est,vt vir transeat ad religionem,nimirum,si vxor sit senex,vt ea voueat castitatem in seculo:si autem iuueni,vt transeat ad religionem. Ita censent *gl.c.Sanè,in fin.de con.coniug.* Sotus *4.d.27.q.1.a.4.ad fin.in vers.Quod hic de separatione.* Angl.Florib.*1.p.* vbi de matr.*q.1. de essentialibus ipsius d.27.ar.3.diffic.9. & ad d.c. Sanè*,petens ad id ingressum vxoris in religionem respōdet *gl.final.ibi*,intelligi de vxore iuuene, & est probabile.

Sed multo verius est, semper esse necessariam professionem vxoris in religione, vt possit vir ad Episcopatum promoueri. Id enim videtur decidi *c. Sanè,de conu.coniug.* ibi:*Prohibemus ne vxoratum præsumatis in Episcopum ordinare,nisi vxor prius professa continentiam,sacrum sibi velamē imponat,& religiosam vestem vel vitam assumat.* Et ratio est, propter ordinis Episcopalis excellentiam,& vt auferatur occasio, vt Episcopus visitetur à feminis. Et ideo hanc sententiam sustinent,ex iurisperitis,*gl c.Si se,verb.Separētur,d.28.& c.Quæ sunt,verb.Nec religiosam d.28.* Inn.*c.Cum sis in fine,& c.Coniugatus,n.vn.de conu.coniug.* Host.*sum eo.t.n.5.& c.Ad Apostolicam,n.1.& c.Sanè,in fin.de conu.coniug.* Ioan.And. *d.c.Coniugatus in fine.& d.c.Sanè,n.3.& ibi* Ant.*n.3.* Abb.*n.2.* Card.*n.2.q.1.* Anch.*ad fin.idem* Abb *c.1.n.9.eo.tit.idem* Card.*c.Ex parte,el 1.n.vn.opp.vn.vers.Sed pro intellectu,eod.t.* Henr.*d.c.Coniugatus,n.4.* Domin.*c.Si se, n.vn.d.28.* Monald.*sum.*vbi de voto,*tit. De voto coniugatorum,vers.Item licet aliqui dixerint.* Rosel.*verb.Impediment. imped.11.init.* Angel.*Matrim.4.n.8*,Suppl.*su.Pisana,verb. Impedimentum,imped.11.ad fin.* Sylu.*Matrim.8 q.12.dict. 4.& verb.Diuortium,q.17.dict.2.* Armil.*ibi,n.11.* Tab.*Matrimon.2.q.3.n.4.* Turrecr.*c.Si mulier,ar.2.n.2.d.28.* Cou.*4. decret.2.p.c.6.§.3.n.3.* Brunel.*de sponsalib.concl.30.n.7.fin.* Greg.Lop.*l.2.v.En ord.t.10.p.4.* Gaeta *repetit,c.Ad limina 30.q.1.§.4.q.195.n.468.* Ant.Cuc.*l.5 inst.maior.t.12.n.223. & l.4.tit.12.n.193.* Fr.Marc.*decis.734.n.6.p.2.* Maiol.*l.1. de irreg.n.34.n.2.* Et ex Theolog.Maioris *4.dist.32.q.1.§. Pro illa rub.* Palae.*4.d.27. disp.2.col.24.vers.Sed quid si facta.f.584.* Azor.*lib.3.instit.moral.c.13.q.7.* Petr. de Led.*de matri.q.64.a.4.dub.5.concl.6.* Lud.Lop.*2.p.instruct.* vbi de matr *c.49.col.6.vers.Adde etiam.* Et est cōmune placitum. 2

Hinc infertur,viro effecto religioso, vxore vetula manente in sæculo eum castitatis voto, si vir ad Episcopatum prouehendus esset, necessarium fore vt vxor illa religionem ingrediatur. Constat ex dictis n.præc.& docet Anchar.*c.Sanè,ad finem,de conuers.coniug.* 3

Tandem dubitatur, quid desideretur,vt possit maritus ad Cardinalis dignitatem promoueri? Ioan. Andr.*c.Sanè, in fine,de conu. coniug.* indecisum reliquit,vt Pontifex statueret: additque honestum fore vt idem seruetur, quod n.2.diximus exigi,vt vir Episcopus creetur: nimirum,vt qualiscumque sit vxor, religionem ingrediatur. Quod Cardinales in suis titulis habeant benedictionem quasi Episcopalem,vt notatur *c. His quæ,de maior.& obed.* & illum omnino sequuntur Ant.*eo.c.Sanè,in fi.* Abb.*n.3.* Card. *in fine.* Anchar.*fin.* Sed Maiol.*l.1 de irreg.c.34.n.2.* quæstionem hanc decidit, asserens semper desiderari ingressum vxoris in religionem. Sed existimo non amplius desiderari,quam ad ordines à viro assumendos, quod non inueniam textum aliquid speciale in hoc casu decidentem: nec rationem,quæ ad aliud sentiendum eogat. 4

DISPVTATIO XLII.

Vtrùm per contractum matrimonij validum amittat clericus in minoribus constitutus beneficia?

SVMMARIVM.

Per sponsalia non amittit clericus beneficia,nec illis est priuandus,n.1.
Quando beneficia non vacant ipso iure potest beneficiarius lite pendente,antequam priuetur,ipsa resignare,non obstante quod alius ea impetrarit,si clericus iis priuetur. Et non obstante ea impetratione, si Episcopus posset dispensare, vt ille obtineret beneficium, non impediretur ea dispensandi facultas,n.2.
An beneficia vacent per matrimonium, non expectata iudicis sententia? Refertur quadam opinio,n.3.

Proponitur

Proponitur sententia authoris, n. 4.
Vac ant beneficia, quamuis matrimonium non sit consummatum, 5.
Nec recuperat ea sponsus sponsa profitente, 6.
Amittuntur etiam ius ad rem, accessus & regressus ad beneficia, 7.
Quid, si illegitimus, aut alias inhabilis impetraret dispensationem ad beneficium, vel quisquam ad plura, an mox iniens matrimonium perdat valorem dispensationis, ita vt ipsi facto viduo non prosit? Refertur quadam opinio, 8.
Sententia Authoris traditur, & qualiter dispensatio non conferat ius ad rem, 9.
Clericus valido matrimonio copulatus peccat mortaliter, si retineat beneficium, 10.
Possunt eius beneficia, tanquam vacantia, statim impetrari, & alteri conferri, 11.
Si retineat beneficium, tenetur fructus restituere, 12.
Nec potest illud resignare in fauorem alterius, 13.
Coniugatus est incapax beneficij, & laicus, quamuis statum initiandus, 14.
An hic recipiens beneficium, aut alij inhabiles iuuentur regula de triennali possessore? 15.
Quid, si coniugatus voueat castitatem, an tunc sit beneficij capax? nu. 16. & ibi, an sit capax, quando vxore adulteranti ad ordines promouetur.
An possit Episcopus dispensare, vt coniugatus obtineat beneficium? Refertur quadam sententia, 17.
Proponitur sententia Authoris. Et explicatur c. Ioannes, de clericis coniugatis, 18.
Soluuntur argumenta. Et enodantur c. Si quis verò, d. 32. & c. Quia tua. 12. q. 1. n. 19.

1 HActenus egimus qualiter ordo impedimentum præstet matrimonio, illique superuenire possit. Iam disputandum occurrit de damnis, quæ clericus ad matrimonium transiens incurrit. Inter quæ principem locum obtinet beneficiorum amissio. Et præsens disputatio tractat qualiter amittantur, quando matrim. est validum: subsequens autem, quando est irritum. In præsenti ergo disp. constat apud omnes beneficia nequaquã amitti per sponsalia de futuro. Quia sicut per adeptionem posterioris beneficij incompatibilis prius minime vacat, dum plenè non est posterioris obtenta possessio, *c. Commissa, de elect. in 6.* ita per sponsalia, quæ statum plenè incompatibilem non inducunt, sed solum via sunt ad illud comparandum, non vacant beneficia. Atque ita docent Io. And *c. 1. n. 1. & c.* Ioannes, *n. 23 de cler. coniug.* Ant. *eo. c. 1. n. 6. & eo. c.* Ioann. *n. 19.* Abb. *eo. c. 1. n. 5.* Anch. *eo c. 1 ad fin. & eo c.* Ioan. *n. 14.* Card. *eo. c. 1. n. 2 q. 2. & d. c.* Ioann. *n. 8. q. 11.* Imol. *eo. c. 1. n. 4. & eo. c.* Ioann. *n. 24. &* Clem. Gratiæ, *n. 24. de rescrip.* Henr. *c. de diuersis, n. 10. de cler. coniug.* Franc. *vn. in princ. num. 3. de cler. coniug. in 6. & ibi* Domin. *in prin. n. 5.* Anch. *n. 1 notab. 1.* Philip. Prob. *ibi, addit ad* Monachum *n. 10.* Gygas *de pensionib. q. 54. n. 7.* Staphilæus *de lit gratiæ, vbi de variis modis vacationis 5. vacationis modo, n. 5.* Bern. Diaz *pract. canon. in noua edit. c. 80. n. 6. & ibi* Salzedo *in addit. v. Beneficia,* Reb. *de pacif. posses. n. 187. & praxi beneficiorum, reg. de publ. resignat gl. 18. n. 40.* Bened. Capra *repet.* Clem. Gratiæ, *de rescript. nu. 45.* Rosel. *v.* Cleric. *4. nu. 22.* Syl. *Beneficium 3. q. 22.* Armil. *verb. Beneficium n. 20.* Tabien. *Beneficium 2. q. 12. nu. 14.* Bermond. *de publicis concubinariis, §. Qui verò solutus est, si continere nolit, n. 2.* Aufrerius *decis.* Tholosana 240. *n. 3.* Nau. *su. c. 25.* Hisp *n. 119* Lat. *n. 120.* Cou. *4. decr. 2. p. c. 6. §. 3. n. 4.* Menchaca *de successionum creat. l. 3. §. 12. n. 47.* Iul. Clar. *l. 5. recop. §. fin. in pract. crim. q. 73. n. 3.* Ant. Gab. *to. 1. commun. in mea edit. l. 2. f. 67. verb. Beneficiatus.* Perez *l. 5. ordina. t. 1. l. 1. f. 4. §. Tamen sponsalia.* Masc. *de prob. conc. 182. n. 1. & vlt.* Et ex Theolog. Azor. *l. 13. instit. moral. c. 13. q. 6. & 8.* Emman. Sa *sum. verb. beneficium, n. 24.* Manuel *1. to. su. 2. edit. c. 30. fin.* Veg. *1. to. sum. c. 36. casu 20. §. Alo sexto.* Lud. Lop. *1. p. instruct. c. 256. col. 5. §. Interim isthinc pullulat.* Et *2. p. c. 49. de matr. paulo ante tit. de impedimento consanguinitatis.* Additque secundum omnes priuandum esse hunc clericum beneficiis. Sed neminem inuenire potui id dicentem: nec est verum. Quia nec est textus id probans: nec ratio id suadens. Cum hic minimè delinquat, & nondum statum incompatibilem assumpserit.

2 Difficultas autem est, quando clericus validum matrimonium init, an eo ipso beneficia amittat, an potius sententia iudicis priuans desideretur? Magni enim effectus est, vtrum horum dicamus. Si enim ipso iure vacent beneficia, nullatenus poterit contrahens matri. ea renuntiare. Ea quippe est regula, vt priuatus ipso iure beneficio, non possit in fauorem alicuius resignare. Quod nullum ius in id beneficium ipsi supersit. Et ita multis citatis, & asserens esse omnium, docet Flamin. *l. 5. de resign. benef. q. 1. n. 21. & duplici seq.* At si non ipso iure vacent, donec priuetur, poterit ante priuationis sententiam, adhuc lite pendenti ea in alterius fauorem renuntiare. Nam priuandus per sententiam beneficio, vt qui eo adepto homicidium admisit, aut aliam irregularitatem contraxit, potest lite adhuc pendenti ante sententiam resignare in fauorem tertij. Quia donec priuetur, est suum beneficium illud. vt cum *Gloss. cap. 2. verb. Finita, vt lite pendenti,* tradunt *multis aliis allegatis,* Rebuff. *de pacif. possessor. n. 261.* Cou. Clem. *Si furiosus, de homicid. 2. p. §. 3. n. 7.* Flamin. *de resign. benef. l. 3. q. 16. n. 8.* Enriq. *l. 13. de excommun. c. 56. n. 4.* Zauallos *in suis qu. pract. q. 147. n. 7.* Et ita hanc differentiam in his terminis clerici beneficiarij ineuntis matrimonium docent Bernard. Diaz *pract. can. in noua edit. c. 80. n. 5.* Zauall. *ea. q. 147. n. 6.* Et videndus est omnino Flamin. *d. q. 16. per totam,* vbi latissimè de hac resignandi facultate tractat. Imò si posset Episcopus dispensare, vt ille delinquens retineret id beneficium, id vtique posset, non obstante quod alias à Pontifice id beneficium impetrarit, post delinquentis priuationem sibi conferendum: sicut & ipse delinquens posset non obstanti ea impetratione resignare in fauorem tertij. Quia impetrans non obtinuit simpliciter illud beneficium, sed sub ea conditione, si homicida, aut alius delinquens illo priuaretur. Quam priuationem impediuit dispensatio Episcopi, aut ipsius delinquentis resignatio. Ita docet *aliis citatis,* Couar. *eodem num. 7.*

Hoc ergo supposito, quidam aiunt per contractum 3
matrimonij validum non vacare ipso iure beneficia, sed expectandam esse iudicis sententiam. Sic videtur sentire *gloss. c. Coniugatus, verb. Ad sacros, de conuers. coniug.* vbi dicit clericos in minoribus constitutos ineuntes matrimonium debere beneficiis priuari. Et tenent expresse Alex. Carrer. *l. 3. de sponsalib. c. 3.* Manuel *1. to. su. 2. edit. c. 224. n. 1.* Et potest probari, quia communis sententia habet non vacare beneficium ante sententiam, quamuis canon statuat ipso iure amitti: addatque, absque alia declaratione. Vt potest videri apud Couar. *4. decret. 2. p. c. 6. §. 8. nu. 10.* Secundò ex *c. 1 de cleric. coniug.* ibi: *Si qui clericorum infra subdiaconatum acceperint vxores, ipsos ad relinquenda beneficia Ecclesiastica, & retinendas vxores, distinctione Ecclesiastica compellatis.* Et *c. Quod à te eod. tit.* ibi: *Beneficiis sunt priuandi.* Quibus textibus videtur apertè decidi, hunc clericum non esse per matrimonium beneficiis ipso iure priuatum, sed priuandum. 3. Quia inhabilitas medio tempore superueniens non nocet, si habilitas in principio adfuit. *l. Sed si in conditione §. Solemus, ff. de hered. instit.* Sicut obtinens beneficium ante irregularitatem, non id deperdit, illa superuenienti, & reddenti inhabilem ad tunc obtinendum. Cum ergo clericus ille fuerit habilis tempore, quo obtinuit beneficium, non ipsum lædendum dicemus ratione coniugij, quod inhabilem efficit ad tunc obtinendum. Tandem, quia *c. Si qui verò d. 32.* quod reperitur *c. Quia tua, 12. q. 1.* & est D. Greg. dicitur clericos in minoribus constitutos, qui continere nequeunt, in matrimonium collocandos esse, & stipendia sua accepturos.

Nihilominus certissimum est, per contractum matrimonij validũ vacare statim ipso iure beneficia illius clerici in minoribus ordinibus constituti contrahentis. Ratio autem potissima ea est, quod hoc minimè statutum sit in pœnam delicti, vt sic sententia iudicis desideretur: nullũ enim delictum est, hos matrim. inire: sed id consurgit, eo quod se vinculo incompatibili cum beneficio sponte sua innodet, ac proinde eo ipso per spontaneam dimissionem illud videtur repudiare. Contrario enim facto, iure proprio ceditur. *l. 1. C. de furtis l. Quod in herede 9. §. Eligere, ff. de tribut. actione.* E contrario renuntiatur beneficio, & 4

& tanquam derelictum habetur, c. Ex transmissa, de renunciat. & c. cum renunciatur 32. q. 1. Præterea quia ex tacita conditione censetur clericus obtinere bèneficium, ne statum incompatibilem eo retento assumat. Quare eo assumpto deperditur statim beneficium, tanquam conditione deficienti. Et ideò ita sustinent glos. c. vn. verb. Clericalis, de clericis coniugatis, in 6. & ibi Io. Andr. n. 3. Anch. in 5. q. 2. & n. 1. notab. 1. Prob. addit. ad Monachum, ibi, nu. 10. Domin. ibi, in princ. n. 3. Franc. ibi, in princ. n. 3. idem gl. c. 1. verb. Relinquenda, de cleric. coniug. & ibi Io. Andr. n. 6. Ant. n. 7. Abb. n. 4 & 5. Anch. n. 2. notab. 2. Card. n. 2. oppos. 1. & q. 2. Imol. n. 4. Idem Ioan. Andr. c. Ioannes. eo. t. n. 23. & ibi Ant. n. 19. Anch. n. 14. Card. n. 8. q. 11. Imol. n. 14. idem Ant c. Coniugatus. n. 2. de conn. coniug. Speculat. t. de clericis coniugatis. §. vn. fine. Goffred. sum. eo t. n. 1. Host sum. eod. tit. n. 1. Henr. c. Quod à te, n. 8. & c. Diuersis, n. 2. eod. tit. Arch. c. Placuit, in fine, d. 32. & ibi Domin. in fin. Imola Clem. Gratiæ, n. 25. de rescript. Parisius cons. 40. n. 3. vol. 4. Aim. de antiquit. p. 4. §. Videamus, n. 14. Io. Lup rub. de don. inter vir. & vxo. §. 55. n. 7. Decisio Tholosana 240. & ibi Aufretius n. 2. Bened. Capra Clem. Gratiæ. n. 45. de rescript. Tiraq. de retract. lignag. §. 26. gl. 2. n. 9. Reb. de pacifi. posses. n. 187. & praxi benef reg. de public. resign. gl. 18. n. 18. Rosel. Sylu. Armil. Tabien. n. 1. alleg. Idem Sylu. Cle. 2. n. 2. vers. Peccat verò in istis. Ang. Cler. 5. n. 1. Bern. Diaz pract. can. in noua edit. c. 80. n. 5. & ibi Salzedo addit. verb. Beneficia. Bermond. de public. concubin. §. Qui verò solutus est, n. 2. Gygas de pension. q. 54. n. 5. & 6. fine. Lud. Go. regula de annuli posses. q. 21 paulo post prin. Staphyl. de lit. gratia, vbi de variis vacationis modis, in 5 modo, n. 2. Rauen. in compendio iuris can. tit. de cler. coniug. Nau. sum. c. 25. Lat. n. 120. Hisp. t 10. & c. Quando, de consec. d. 1. Lat. c. 21. n. 53. & l. 1. cons. t. de renunt. in 1. edit. cons. 3. n. 1. in 2. cons. 8. n. 1. Mont. l. 41. gl. vn. tit. 6. p. 1. & ibi Gr. Lop. verb. El beneficio, Cou. 4. decr. 2. p. c. 6. §. 3. n. 4. Iul. Clar. l. 5. recept. §. fi. in pract. crim. q. 73. n. 5. Minchaca de succes. creat. l. 3. § 22. n. 45. Ant. Cuc. lib. instit. maior. tit. 12. n. 215. Perez l. 5. ordin. t. 1. l. 1. f. 4. §. Hinc infertur. Mascard. de prob. concl. 182. n. 1. & 2. Maiol. l. 1. de irregul. c. 34. n. 5. Spino spec. testam. gl. 16. n. 93. Matienzo l. 5. recop. t. 8. l. 7 gl. 12. n. 2. & t. 1. rubr. gloss. 1. n. 158. fine. Gut. l. 2. q. pract. q. 104. n. 3. Ant. Gabr. to. 1. commun. in mea edit. l. 2. f. 67. verb. Beneficiatus. & l. 3. f. 180. verb. Cleric. beneficiatus, Euerar cons. 111. circa prin. Flam. de resig. benef. l. 3. q. 2. n. 28. & l. 4. q. 2. n. 101. & l. 1. q. 1. n. 13. & l. 3. q. 10. n. 2. Zauallos in suis q. pract. q. 147. n. 1. Humad. in addit. ad Gr. Lop. l. 41. t. 6. p. 1. n. 2. Et ex Theologis, D. Ant. 3. p. t. 1. c. 8. concl. 1. Toledo l. 4. sum. c. 18. n. 4. Ent. l. 7. de indulgentiis, c. 36. n. 1. comm. lit. G. Azor. l. 5. inst. moral. c. 8. q. 3. & l. 13. c. 13. q. 6. & 8. Manuel 1. t. su. 2. edit. c. 30. n. vlt. Lud. Lop. 2. p. instruct. vbi de mat. c. 49. col. 6. vers. Sed & tunc. & 1. p. c. 256. col. 4. §. Insuper & circa fructus. Viuald candel. Sacr. 1. p. vbi de matr. n. 227. Veg. 2. to. sum. c. 36. casu 2. §. Alo quarto, Et explicant Ant. Cuc. & Azor. vtroque loco allegato nulla opus esse iudicis sententia. Et melius id docent, quos n. 10. referam, asserentes hunc peccare, si beneficium retineat.

5 Hoc autem est verum, licet matrim. nondum consummatum sit. Statim enim ac matrim. per verba de præsenti initur, vacant beneficia. Quamuis enim textus c. 1. de cler. coniug. decidens clericos per matrim. perdere beneficia, loquatur expresſè de clericis ducentibus vxores, & vxor maxime in materia odiosa intelligatur iam consummato matrimonio : at in hoc euentu comprehenditur etiam sponsa de præsenti nondum cognita Militat enim eadem ratio : quippe verè est assumptus status incompatibilis cum beneficio. Atque ita docent Io. Andr. eo. c. 1. n. 1. Host. ibi, n. 2. Ant. n. 7. Abb. n. 5. Anch. ad fi. Card. n. 2. q. 2. Imol. n. 4. Archid. c. Placuit in fin. d. 32. & ibi Domin. in fin. Henr. c. Quod à te, n. 5. de cleric. coniug Speculat. Io. Lud. Dom. Franc. Anc. Phil. Probus Bernard. Diaz, Salzedo, Staphylæus n. 3. Gygas n. 5. Cou. Aufrerius, Angel. Ant. Cuc. n. 226. Enriq. Viuald. Vega, vbi n. prec. alleg. sunt. Sylu. verb. Cleric. 2. n. 2. vers. Peccat verò in istis, Matienz. l. 5. recop. rubr. t. 1. gl. 1. n. 158. fine Azor. l. 13. instit. moralium, c. 13. q. 8. Lud. Lop. 1. p. instruct. c. 256. col. 4. §. Insuper & circa fructus. Nauar. sum. c. 25. Hispanè n. 119. Latinè n. 120.

Nec clericus hic recuperat beneficium nondum alteri 6
collatum, quamuis sponsa nondum cognita decedat, aut ad religionem transeat. Quod cum ipsum semel vacarit, non potest ad id absque noua collatione redire. Ius enim semel extinctum non reuiuiscit ampliùs, licet causa extinguens cessarit, c. Quam periculosum. 7. q 1. & c. Quæris, de consecr. d. 4. & melius clem. Gratia, de rescript. vbi habetur censeri tacitè renunciatum gratiæ, vt de beneficio curato alicui prouideatur, per adeptionem pacificam alterius beneficij incompatibilis, quamuis velit hoc beneficium resignare. Vbi Gloss. verb. Resignaueris, infert inde gratiam peremptam non reuiuiscere, licet res in pristinum statum redeat. Ita docent Gl. ea. clem. Gratia, verb. Resignaueris. Et ibi Card. n. 10. q. 17. Paul ibi. Imol. ibi, n. 25. Bonif. ibi in fine. Io. And. c. 1. n. 2. de cler. coniug. & ibi Abb. n. 6. Ant. num. 7. Anch. fine, Card. fine. Imol. n. 4. Henric. c. Quod à te, n. 5. eod. t. Archid. cap. Placuit, in fin. & ibi Domin. in fine, d. 32. Idem Domin. c. 1. in princ. n. 3. de cler. coniug. in 6. & ibi Franc. n. 3. Anch. n. 5. q. 2. Bern. Diaz, Specul. Gygas n. 8. Aufrerius n. 3. Angel. Syl. Nau. Cou. n. 6. Salzedo, Mascard. n. 4. Azor. Lud. Lop. Viuald. Vega n. prac. allegati. Iul. Clar. l. 5. receptarum in pract. criminali. § finali, q. 75. n. 5. Maiol. l. 1. de irregul. c. 34. n. 5. Manuel 1. t. sum. 2. edit. c. 30. n. vlt.

Amittuntur insuper per matrim. validum, accessus, 7
regressus, ac quælibet alia iura ad beneficium Ecclesiasticum ipsi contrahenti competentia. Vacant enim statim ipso iure, instar beneficiorum. Vt si quispiam impetrauit rescriptum ad præbendam vacaturam, & antequam vacaret, iniit matrim. ac defuncta vxore vacauit, non potest eam petere. Quia cùm matrim. sit status incompatibilis cum beneficio, per ipsius contractum non sola beneficia, sed omnia iura ad illa tanquam derelicta habentur. Idque probatur ex Clem. Gratiæ, de rescript. vbi habetur tacitè renunciari gratiæ de beneficio curato alicui conferendo, si is ante collationem adipiscatur pacificè beneficium incompatibile: quamuis illud postea resignarit. Vbi Anch. num. 6. reddit rationem, nam si per acquisitionem secundi beneficij incompatibilis, vacat beneficium prius, à fortiori vacabit ius ad illud. Multò enim fortius est ius in re, quàm ius ad rem, & faciliùs hoc deperditur, c. Quemadmodum, de iurei. l Seruus, cum ibi notatis. C. de pactis. Et probat bene Nau. c. Si quando, exceptione 6. n. 1. de rescript. Sic gl. c. vn. verb. Clericalis, de cler. coniug. n. 6. & ibi Ioan. Andr. n. 3. vers. In gl. Huic ergo Anch. n. 5. q. 2. Dom. in prin. n. 6. Philip. Probus ibi, in addit. ad Monachum, n. 16. Ant. c. 1. n. 7. de clericis coniug. Henr. c. Quod à te. n. 5. eod. tit. Tiraq. de retractu lignag §. 26. glos. 2. n. 9. Cou. 4. decret. 2. p. c. 6. §. 3. nu. 5. Iul. Clar. l. 5. recept. in pract. crimin. §. fin. q. 73. n. 5. Flamin. de resignat. benef. l. 1. q. 1. n. 14. Salzedo addit. ad Bernard. Diaz in pract. c. 80. §. Admittit etiam Zauallos in suis q. pract. 147. n. 1. Humada addit. ad l. 41. t. 6. p. 1. glos. 2. n. 2. Azor. l. 13 institut. moral. c. 13. q. 8. Lud. Lop. 2. p. instructorij. vbi de matr. c. 49. colum. 7. Et neminem discrepantem inueni.

Sed quid, si illegitimus aut aliàs inhabilis impetraret 8
dispensationem ad obtinendum beneficium, aut quilibet alius ad plura beneficia, eáque impetratá, transiret ad nuptias, an illa dispensatio cassa fiat, ita vt dissoluto matr. ei minimè prosit? Philip. Probus addit ad Monachum, c. 1. de cleric. coniug. in 6. à n. 6. latissimè defendit extingui dispensationem hanc. Quia per matrim. extinguitur omne ius ad beneficium, eo quòd sit status incompatibilis cum beneficio. Extinguitur ergo similiter dispensatio ad obtinendum beneficium. Secundo quia priuilegium ratione officij concessum extinguitur cum officio, iuxta doctrinam Bart. l Maximarum C. de exequut. muner l. 10. Tertio, quia concessio facta intelligitur rebus in eodem statu durantibus, vt tradit Monach. c. Statutum, el 2. n. 9. de haret. in 6. Quartò, quia mutatione personæ mutatur priuilegium, l. Per procuratorem, 89. aliàs incipit, Paulus, ff. de acquirenda hæredit. ibi, Castrensia esse mutatione persona desierunt.

Sed

9 Sed existimo eam dispensationem minimè extingui, atque ita soluto matrimonio posse virtute illius obtineri beneficium, aut plura illa beneficia. Ducor, quòd per dispensationem nullum ius acquiratur, nec in re, nec ad rem, sed tantum amoueatur impedimentum, quod incapacem & inhabilem quempiam reddebat, & manet subinde capax & habilis, vt optimè docet Monachus *c. de filiis presbyt. in 6. n.* 12. Et fatetur Philip. Probus *addit. ad* Monachum, *c. vn. de cleric. coniug. in 6. n.* 30. At matrimon. non aduersatur omnino capacitati & habilitati prius obtentæ ratione alicuius impedimenti ad beneficium, sicut nec aduersatur capacitati naturali, quam habet ad illud, qui nullo impedimento canonico laborat. Alias nullus coniugatus esset capax beneficij, vxore mortua. Atque ita est apertum discrimen inter ius ad rem, vel in re, & habilitatem ad beneficia. Prioribus enim iuribus aduersatur matrimonij status, estque incompatibilis, ac proinde eo assumpto tacitè illis renunciatur. Secus autem de habilitate. Præterea, quia per dispensationem semel ablatum est impedimentum, & ille habilis effectus est: ac dispensatio suum omnimodum sortita est effectum, qui non est ius aliquod ad beneficium præbere, sed solum auferre impedimentum, quod habilitati naturali obstabat. Qualiter ergo potest per matrimonium impedimentum id semel omnino extinctum reuiuiscere? Nec obstant argumenta contraria. Non primum, iam enim ostensum est discrimen. Non alia tria. Quia dispensatio illa suum omnino effectum consequuta est, nimirum, auferre impedimentum: atque ideò ex nullo futuro euentu pendet.

10 Ex dictis deducitur primò, clericum contrahentem matrimonium, nullatenus posse retinere priora beneficia, sed teneri statim ea admittere, quòd eo ipso vacent. Ita Nauar. *sum. c.* 25. Hisp. *n.* 119. Lat. *n.* 120. Angel. *verb. Apostasia. n.* 2. *& verb.* Cleric. 5. *n.* 1. Syl. *verb. Apostasia, q.* 3. *n.* 8. *fine, & verb.* Cleric. 2. *n.* 2. *vers. Peccat verò in istis*, Maiol. *l.* 1. *de irregul. c.* 34. *n.* 5. Toledo *l.* 4. *sum. c.* 18. *n.* 4. Man. 1. *to. su.* 2. *edit. c.* 30. *n. vlt.* Lud. Lop. 1. *p. instr. c.* 256. *col.* 4. *§. Insuper & circa fructus.* Quare peccaret mortaliter retinendo. Esset enim iniustus retentor rei nō suæ & in re grauissima. Et ita tradunt Angel. & Sylu. *duobus locis allegatis.* Nau. Toledo *ibid.*

11 2. Deducitur, posse statim eius beneficia tanquam vacantia ita impetrari, ac alteri conferri. Quia inito matrimonio, non iure, sed solo facto possidet. Sic Anchar. *c. Quod à te, n.* 4. *de cleric. coniug.* Azor *lib.* 5. *instit. moral. c.* 8. *q.* 3.

12 3. Infertur, teneri hunc, si beneficium retineat, ad restituendos omnes fructus à se post matrimonium initum perceptos. Quia iniustè occupat beneficium, quod non est suum. Ita Azor *n. praeced. alleg.* Vega 1. *tom. sum. c.* 36. *casu* 20. §. *Alo quarto.*

13 4. Deducitur, non posse hunc, matrimonio iam contracto, resignare beneficium in fauorem tertij. Constat ex dictis n. 2. Et docent Bernard. Diaz *&* Zauallos *ibi allegati*, Flamin. *l.* 3. *de resign. benef. q.* 1. *n.* 28.

14 5. Deducitur, coniugatum esse incapacem obtinendi beneficij. Quod omnes nemine discrepante admittunt: & solum dissentiunt circa facultatem dispensandi in hoc. (vt vidimus n. 17. & 18.) Et ratio est manifesta, quia laicus est beneficij incapax, *c. cum adeo, de rescript.* quod adeò est verum, vt quamuis ad plurimos iuris effectus proximè accingendus habeatur pro accincto: ad beneficium obtinendum, non sufficit quempiam habitum clericalem gestantem, animum habere statim obtento beneficio assumendi ordinem clericalem, sed hic ordo debet necessariò præcedere, vt contra *glos. c.* 2. *de instit. in fine*, docent Abbas *c. Ex literis, n.*.. *de transact.* Felin. *c. Cum adeo, n.* 4. *de rescript.* dicens omnes ibi id tenere, & multa ad id probandum congerens, Lambertinus *de iure patron. l.* 2. *p.* 1. *q.* 7. *a.* 29. *n.* 9. *&* 10. Mandosius *regula* 24. Cancellaria *q.* 4. *n.* 12. & multis aliis citatis 12. Zauallos *in suis q. pract. q.* 523. *n.* 2. At coniugatus reputatur in omnibus laicus, præter sola priuilegia canonis, & fori, & hoc seruatis quibusdam conditionibus (vt latè dicemus disp. 46.) Est ergo beneficij incapax. Insuper id constat ex *c.* 1. *d. cler. coniug.* ibi, *Prouideat attentius, ne deinceps clericus coniugatus ad beneficia Ecclesiastica, aut sacros ordines, vel administrationes Ecclesiasticas admittatur.* Tandem quia cum coniugatus beneficia antea habita amittat, à fortiori erit incapax ad noua acquirenda. Multa enim impediunt, quæ non eiiciunt, *c. Quemadmodum, de iureiur.* Quare si beneficium conferretur clerico coniugato, collatio esset nulla, tanquam incapaci facta. Vt bene docent Ant. *c. de diuersis, n.* 7. *de clericis coniugatis, & ibi* Anch. *n.* 6. Imola *n.* 6.

Imò quamuis aliqui inhabiles, vt excommunicatus & irregularis obtinentes beneficium, iuuentur *regula De triennali*, atque ita non possint molestari, postquam triennio pacificè possederunt beneficium, vt contra Rebuff. *de pacifi. possess. n.* 126. *& multis subsequentib.* docent Paris. *cons.* 96. *n.* 2. *vol.* 4. Philip. Probus *additione ad Cosmam in pragmatica sanctio. t. De pacificis possess. super verb. Molestari, gl.* 3. Lud. Gom. *reg. de triennali, q.* 26. *§. Quibus non obstantib. & q.* 27. Nau. *c. Si quando, exceptione* 10. *n.* 9. *de rescript.* At coniugatus obtinens beneficium non iuuatur ea regula, sicut nec laicus. Est enim quoad hoc omnino vt laicus (vt nu. praeced. diximus.) Et ita tenet Rebuff. *de pacifi. possessorib. n.* 187. *fine.* Lud. Gom. *regula De triennali, q.* 26. *§. Sed breuiter.* Et ratio differentiæ est, quod excommunicatus & irregularis non sint omnino incapaces beneficij: quamuis enim illud eo tempore obtinere nequeant, antea obtento non priuantur, sed retinere illud possunt. At laicus & clericus coniugatus nullatenus possunt beneficium aut acquirere, aut acquisitum ante matrimonium retinere. 15

Temperanda tamen est hæc incapacitas clerici coniugati ad obtinendum beneficium, iuxta decisionem *c. de cleric. coniug.* ibi: *Ne deinceps clericus coniugatus ad Ecclesiastica beneficia, vel sacros ordines, aut administrationes Ecclesiasticas admittatur, nisi fortè castitatem voueret perpetuam, & qui vnicam & virginem habuisset vxorem.* Qui textus non modicam habet difficultatem. Nam intellectus, vt prima facie sonat, euidens contineret absurdum, maneret enim in coniugio cum voto castitatis, vtpote quod non præiudicat vxori, sed solum vouentē iure petendi debiti priuat, & beneficium Ecclesiasticum possideret. Quare inuestigāda est intelligentia textus. *Glos. ibi, verb. Castitatem*, intelligit quando ambo coniuges communi consensu vouerent castitatem, si esset vxor senex, & ipse quoque: aut si iuuenes transirent ad religionem: & addit posse dici vt ipsamet dicit, *c. Coniugatus, de conuer. coniug. verb. Continentiam*, vbi in fine concludit, satis esse votum continentiæ vtriusque in seculo. Et hanc posteriorem expositionē sequitur Innoc. *ibi*, nempe, *eo. c.* 2. *n. vn.* Sed priorem sequitur Host. *ibi, n.* 1. explicans, vxore consentiente, & habitum mutante, si suspecta sit. Et clarius Ant. *ibi, num.* 7. dicens eum textum intelligendum esse, iuxta decisionem *c. Cum sis, & c. Coniugatus, de conuers. coniug.* Vt si vxor senex sit, satis sit votum castitatis: si autē iuuenis, exigatur ipsius professio. Abb. *eod. c.* 2. *n.* 3. satis diminutè loquutus est, solum enim dixit, vxore mortua vel consentiente. Et non potest intelligi textus, vxore mortua. Quorsum enim nunc exigendum esset votum castitatis à viro vt beneficij capax esset, cum iam omni impedimento careat, nec à non coniugatis id votum petatur: Card. *eo. c.* 2. *p.* 1. *&* Anch. *n.* 4. explicant, si vxor profiteatur continentiam. Reb. *praxi beneficiorum, reg. De publicandis resignat. gl.* 18. *n.* 45. explicat, si vterque vouerit castitatem perpetuam, & ingressus fuerit religionem. Ego existimo mentem horum Doctorum esse, vt textus intelligatur, nisi vt legitimè ad ordines promotus fuerit. Tunc enim est beneficij capax: cùm matrimon. sit solutum, quoad vsum & cohabitationem. Quare iuxta varietatem sententiarum diuersa petentium, quoad hoc, est diuersimode iudicandum. Qui enim solum petunt votum castitatis vxoris qualiscunque ætatis, vt vir legitimè ad sacros ordines ascendat: solum id petunt, vt obtineat beneficium, postquam promotus fuerit ad ordines sacros. Et ita procedit opinio posterior Glossæ, & 16

sequacium. Qui verò distinguunt, an vxor sit iuuenis an senex,& priori casu petunt ipsius professionem, posteriori autem solum castitatis votum, id quoque in hoc euentu dicent. Et ita procedit prior expositio Glossæ, & sequentium ipsam. Et ita intelligendus erit textus *d.c.Iuxta hanc distinctionem.* Quare cum hanc distinctionem amplexus sim hoc lib. disput.39. nu.6. dicendum est, tunc coniugatum capacem esse beneficij, quando legitima vxoris licentia obtenta ad sacros ordines promouetur, ipsa sene promittente continentiam, aut iuuene profitente religionem, vel est in via ad ipsos, quia præcedenti hoc in vxore, minoribus voto castitatis emisso initiatur animo ad sacros ascendendi: (non enim potest aliter etiam prima tonsura initiari, vt dixi disp.38. n.8.& 9. Quare censerem, similiter esse capacem beneficij coniugatum, qui ob vxoris adulterium legitimè ad ordines promouetur. Quia iam cessat omnino vsus coniugij, & non est recursus ad vxorem, non aliter quàm si ipsa vouente castitatem, aut profitente, promotus esset. Vt dicemus lib.10. disput.11.n.16.

17 Tandem est difficultas, quis possit dispensare cum coniugato hoc, non præstitis quæ n.præced. diximus, vt possit obtinere beneficium. Quidam enim distinguunt inter beneficium simplex & curatum, vt hoc sola Pontificis dispensatione obtinere possit clericus, illud autem Episcopo dispensante. Prob. ex *c.Ioannes, de cler.coniugatis*, vbi dicitur non cogendum fore coniugatum ad deferenda habitum & tonsuram, dummodo nullum percipiat beneficium Ecclesiast. Supponit ergo posse id ex Episcopi dispensatione obtinere. Deinde, quia dispensat in beneficio simplici cum homicida & cum irregulari *c.*Henric.*de cleric.pugnant.in duello c.Ad audientiam,de homicid.* Et cum deposito *c.Salonita,d.6* 3.qui sunt casus grauiores. Et ideò huius sententiæ sunt *Speculator tit.de dispensat.§.Nunc de Episcoporum,n.4.vers.25.* Hostiens.*sum.tit.de cler.coniug.n.1.vers. Vtrum autem.Idem* Host. *c.2.n.1.de cler. coniug.* vbi Io.Andr.*n.1.*Anch.*n.2.*Card.*statim in princ.oppos.*1.Imola *num.2.Idem* Host.*c.Cum decorem,n.2.& c. Diuersis n.8.eo.t.* Ant.*eo.c.Diuers.n.7.& d.c.*Io.*n.6.* Anch.*eo.c.Diuers.n.7.& ibi* Henr.*referens* Goffredum & Philip.*n.3.& ibi* Imol.*nu.5.& c.1.eo.t.n.4.* Limitant tamen Imol.Host.Ant.Anchar. Henric. in aliquibus ex locis proximè citatis, nisi beneficium illud simplex sit dignitas. Tunc enim solius Pontificis erit dispensare.

18 Sed multò verius est, solum Pontificem posse dispensare, vt coniugatus qualecunque benficium obtineat. Ducor ex *c. Diuersis, de cler.coniugatis*, vbi iubetur Episcopo, vt clericos coniugatos beneficiis post coniugium adeptis priuet,& statim additur sic: *Nisi fortè talibus scienter contuleris Ecclesiastica beneficia, quibus eos non per te, sed per superiorem decernimus spoliandos.* Ergo non satis est dispensatio Episcopi. Alias non essent illi spoliandi beneficiis ab Episcopo collatis. Deinde, quod clericus coniugatus censeatur in omnibus merè laicus, præterquam in priuilegio canonis & fori, (vt disp.45.probauimus.) Laicus autē est incapax beneficij Ecclesiastici,& contra canones est ei illud conferre, *c.Cum adeo, de rescrip.* At Episcopus nō dispensat contra canones, nisi sibi expresè concedatur. Vt communiter notatur *c. At si clerici.§ De adulteris, de iudic.* Cum ergo hoc non sibi expresè concedatur, nō poterit dispensare. Et confirmatur, quia expresè Episcopis interdicitur conferre beneficia coniugatis, *c.2.& c. Diuersis, de clericis coniugatis.* Non ergo ipsorum est, in hoc dispensare. Præterea quia clerico coniugato non permittitur administratio Ecclesiast. *c.2.de cler.coniug.* Non ergo erit capax ex Episcopi dispensatione beneficij. Hoc enim quantumuis simplex sit, datur ratione administrationis vel officij Ecclesiast. *c.Proposuit, de filiis presbyt. c.Conquerente, de cler. non resid.* Tandem quia rationes propositæ n.præced. quibus contraria sententia innititur, parum vrgent. Nam *c.* Ioann.*de cler.coniug.* supponit clericum coniugatum posse aliquando habere beneficium. At cum non declaret modum, intelligi debet ex legitima Pontificis dispensatione. Nec vrget etiam 2.ratio. Quia (vt bene ait Abb.*statim allegand.*) in materia dispēsationis, quæ est exorbitans, non valet argumen. à casibus permissis ad non permissos, etiamsi permissi maiores sint. Et ideò hanc partem tenentur Ægidius & Florianus, quos refert, dicens esse tutiorem Imola *c.*Ioann.*n.9.de cler.coniug.* Et videtur eam clarè supponere *gloss.ibi, verb. Beneficium*, vbi illum textum, supponentem posse coniugatum habere beneficium, explicat ex Pontificis dispensatione. Eandem videtur tenere *ibi* Io. And. *n.12.* refert enim vtramque sent. & hanc in vltimo loco. Eandem tenet Abb.*eo.c.* Ioan.*n.7. Selua beneficiorum 1.p.q.n.17.& 18.Benedict.*Capra *reg.97.n.33.*Angel.*v.Beneficium,n.15.*vbi Armil.*n.10.*Syl.*verb.Beneficium, 3.q.4. n.8.*Tabien.*beneficium 2.q.22.n.14.*Archid.*c.Placuit;n.3.d. 52.*Card.*d.c.*Ioan.*n.5.opposit.2.* Bermond.*de publicis concubin.§.qui verò solutus est, si continere nolit,n.1.* Alex.Carrer. *l.4.de sponsal.c.3.*Flamin.*de resign.benef.l.4.q.2.n.28.*

Ad argum.n.5.proposita respondetur. Ad 1.die id procedere, vbi priuatio beneficij incurritur in delicti pœnam. Quod hic non contingit, vt num.4.explicui. Ad 2.die, eos textus non decernere compellendos esse clericos coniugatos ad beneficia dimittenda, quasi ea non vacatint ipso iure, sed quia ipso iure vacabant, spoliandi sunt possessione, quam iniustè retinebant. Ad 3.die id intelligi, quando quis à beneficio excluderetur ob inhabilitatem: at hic excluditur ob tacitam renunciationem. Ad vltimum dic, eos textus esse hodie correctos: vt docent *Gloss. c.1.verb. Relinquenda.de cler.coniug.Et ibi* Innoc.*n.vn.* Hostiens.*n.1.* Abb. *n.2.* Vel dic illud factum fuisse ex misericordia, vt dicunt iidem DD. vel (vt dicunt Innoc.& Host.) fuit dispensatio. Vel tandem (vt ait Abb.*ibidem*) potest intelligi, vt habeant prædicti clerici coniugati aliquid ab Ecclesia in stipendium, si pauperes sint, non tamen in titulum. Quod & hodie seruari posse affirmat. 19

DISPVTATIO XLIII.

An per contractum matrimonij irritum amittat clericus ipso facto beneficia Ecclesiastica?

SVMMARIVM.

Refertur duplex sententia, n.1.& 2.
Proponitur sententia authoris, n.3.
Quid quando matrim est irritum, quod contrahens sit in sacris? n.4.
Quid, si contrahens sit in minoribus, & matrimonium non valeat ob consanguinitatem, aut aliud impedimentum dirimens? n.5.
Quid si sit nullum ex defectu ætatis requisitæ? n.6.
Quid, vbi est nullum ex defectu consensus: quia alter vel vterque contrahens fictè consensit aut ob viri constantis metum: vel alter mentis compos non fuit? n.7.
Quid, quando est nullum, quia clandestinum? n.8.
An quoties matrimonium est nullum, possit clericus resignare beneficium in fauorem alterius? n.9.
Soluuntur argumenta, n.19.

Disputatio hæc grauissima est, ac variis in euentibus, ob quos matr. potest esse irritum, diuersimodè loquuntur Authores. Qua breuitate autem & claritate potuero, ab illa me expediam. Generaliter autem loquendo, est triplex sent. I. non admitti eam regulam, vt in omni euentu, in quo matr. est irritum, benficia non vacent ipso iure, sed necessaria sit sententia iudicis priuantis: sed in quibusdam casibus, in quibus est irritum, dicit vacare ipso iure: in quibusdam autem negat. Et circa hos casus valde varij sunt DD. huius sent. Quæ varietas constabit ex corollariis inferendis, n.4. & seq. vbi & Authores vniuscuiusque casus referam. Ducitur autem hæc sent. 1. ex *c.Nuper, de bigamis*, vbi clericus in sacris constitutus, qui ante ordinem assumptū fuerat coniugatus, ac mortua vxore transiit ad ordines, reputatur bigamus, & vt talis punitur, si ordine sacro iam assumpto transeat de facto ad aliud matrim. Et redditur ibi ratio, quod quantum in ipso fuit, secundam duxerit vxorem. Et melius *c. Eum qui, de præb.in 6.* decernitur textus *c. Relatum, de cler.non resid.& c.Cum singula, de præb.in 6.* decidentes per secundi beneficij adeptionem, si curatum sit, vacare primum curatum ipso iure,

iure procedere, quamuis irrita sit adeptio secundi, ac redditur ratio his verbis: *Non enim decet vt stultus melioris, quam peritus conditionis existat, vel quod inuasor eo, qui iuste ingreditur priuilegio gaudeat potiori.* At in nostro casu militat prorsus ratio vtriusque textus. Si enim iustè iniens matr. amittit eo ipso beneficia, à fortiori illud amittet inuasor, qui iniustè & irritè illud iniuit: cum quantum in se est, statum incompatibilem assumere voluerit. Aliàs potiori priuilegio gauderet inuasor, constat *d. c. Eum qui* 2. quia ratio vacationis beneficij prioris curati per posterioris adeptionem ea est, quod adipiscens beneficium incompatibile censeatur primum tanquam derelictum habere. Sicut duo contraria, quia simul stare nequeunt, se expellunt. Quæ est etiam ratio vacationis beneficiorum per validum matrim. Est enim tacita renunciatio per statum incompatibilem cum beneficiis assumptum. Sicut ergo satis est in priori casu ad vacationem, vt clericus, quantum in se est, acceptet beneficium incompatibile, quamuis irrita sit collatio. Ita sufficiet in posteriori, vt quantum in se est, clericus elegerit statum matrimonij incompatibilem. Quamuis ex aliqua causa id irritum fuerit. 3. quia *c. Quanto. de translat. Episc.* habetur Episcopum transferentem se ad aliam Ecclesiam, carere habita & ambita. Ita ergo in præsenti in odium huius qui de facto matrimonium contraxit, consurgit effectus vacationis beneficiorum contra eum, ac si matrimonium valuisset. Tandem, quia sponsalia irrita, præterquam ex defectu consensus, attento iure antiquo producebant iuris effectum, nimirum impedimentum publicæ honestatis matrimonium dirimens, *c. vn. de spons. in 6.* Non ergo mirum esse debet, si matrimonium irritum inducat vacationem ipso facto benef. Et hæc sentent. est valde probabilis.

2 II. Sent. ita distinguit. Si matrimonium irritum contrahens sit illius nullitatis conscius, beneficia non amittit donec condemnetur; secus si ignarus sit. Ducitur, quia ratio huius amissionis est tacita renunciatio collecta ex contrahentis voluntate, eo quod statum cum beneficio incompatibilem assumat. Quod quantum in se est, efficit putans matrimonium irritum quod init, esse validum: secus de sciente irritum esse, non enim statum incompatibilem assumere vult, sed deludere alterum contrahentem. Ita docent Imol. Clem. Gratiæ, *n.* 25. *de rescript. & ibi* Benedictus Capra *in quadam repet. n.* 35. Philipp. Prob. *addit. ad* Monachum, *c. vn. nu.* 15. *&* 10. *de cleric. coniug. in 6.* Decius *consil.* 166. *n.* 1. *vol.* 1. & est etiam valde probabilis.

3 III. Sent. (cui tanquam probabiliori adhæreo) generaliter asserit, quomodocumque & ex quacumque causa matrimonium sit irritum, non amitti beneficia ipso iure, sed in delicti pœnam, sententia iudicis accedente, contrahentem priuandum esse. Ducor 1. quia aut hic amittit beneficium in pœnam delicti, & tunc exigitur sententia: aut ex tacita renunciatione, non habita ratione status incompatibilis assumpti, & hoc etiam non, quia tacita renunciatio non potest maioris esse virtutis, quam expressa (vt probaui disp. 37. nu. 15.) At renuntiatio expressa non inducit beneficij vacationem, nisi fiat in manibus Episcopi vel superioris, *c. Nisi cum pridem, c. Admonent. c. Quod in dubiis, de renunciat.* Vel tandem ex tacita renuntiatione, cum assumptione status incompatibilis. Et hoc etiam non habet locum. Quia verè non assumitur status incompatibilis: nec voluntas assumendi quantum in se est, & proinde dimittendi beneficium sufficit: sicut nec renuntiatio expressa non facta in manibus superioris legitimi sufficeret. 2. quia non præstat impedimentum, quod de iure non sortitur effectum, *reg. Non præstat, de reg. iur. in 6.* & quod nullum est, nullum potest producere effectum, *l.* 4. *§. Condemnatas, ff. de sent. & re ind.* nec est considerabile, vt bene tradunt Flam. *de resign. benef. l.* 11. *q.* 6. *n.* 118. *&* Parisius *per ipsum alleg. cons.* 109. *n.* 1. *vol.* 3. & nulla non facta pacificantur, *c. Proueniens. de filiis presb.* Et notant Doctores, *c. in præsentia. de probat. &* Flamin. *de confidentia beneficiorum, q.* 46. *n.* 40. Cùm ergo id matrimonium irritum sit, non inducet iuris effectum, nec ad id erit in consideratione. Si quidem nullus textus inuenitur disponens in hoc euentu, solum attentationem facti sufficere. Nec id in aliis euentibus dispositum esse sufficit. Hæc enim pœnalia non sunt extendenda, maximè cùm in contrarium extent omnia iuris principia, clamantia quod irritum est, nullum producere effectum, alias posset argui iniustum, occisorem feræ, putantis esse hominem sibi inimicum, esse irregularem. Quia iustus occisor veri hominis est irregularis: & non debet esse peioris conditionis, quàm iniustus, qui quantum in se est, & ex parte suæ voluntatis interfecit, & apud Deum est reus veri homicidij. Tandem quia multi Doctores (vt n. seq. videbimus) asserunt initiatum sacris contrahentem matrimonium, quod reuera est irritum, & valde sacrilegum, non amittere beneficia donec condemnetur. Et non potest congrua discriminis ratio assignari, cur ob id impedimentum existenti irrito matrimonio non amittantur beneficia: ac vacent quando est irritum ob impedimentum consanguinitatis, & ob cætera dirimentia. Quia in omnibus illis verè non est assumptus status incompatibilis, sed sola voluntate cum ipso facto irrito: & procedit eadem ratio: nimirum ex parte sua illum assumpsisse statum incompatibilem: & si non perdat ipso facto beneficia, erit vtique iniustus potioris conditionis quàm iustus, qui legitimum matrimonium iniit. Et confirmatur, quia impubes volens verè contrahere matrim. illudque contrahens, at irritum, quod malitia non suppleat ætatem, minimè amittit beneficia (vt ex omnium ferè sententia dicemus:) cùm tamen facto ipso quantum ex parte suæ voluntatis est, verè contraxerit matrim. nec illud caruit omnino effectu: induxit enim sponsalium obligationem, *c. vn. de desponsf. impub. in 6.* Ergo à fortiori matrimonium prorsus irritum, nullámque vim obligandi habens non inducit beneficiorum vacationem. Et ideò huius sententiæ sunt Ioan. de Lignano, *c.* 1. *de sponsal. in 6.* Cardin. ipsum referens *clem. Gratiæ n.* 10. *q.* 17. *de rescript.* Decius *cons.* 166. *in fin. vol.* 1. nam licet prius distinxerit (vt retuli n. præced.) at tandem omissa ea distinctione, hanc partem amplectitur tanquam veriorem.

Hinc 1. deducitur quid dicendum sit quando matrim. 4 est irritum, eo quod contrahens sit in sacris constitutus. Quidam [& satis probabiliter] asseuerant, ipso iure absque alia sententia perdi beneficia. Ducuntur argumentis n. 1. propositis. Ita docent Abb. *n.* 7. *c.* 1. *de cler. coniug. & ibi* Card. *n.* 2. *q.* 1. *& c. Ioan. eo. t. n. q.* 11. Anchar. *eo. c.* 1. *n.* 2. *not.* 2. *& c. vn. eo. t. in 6. n.* 5. *q.* 2. Roman. *cons.* 383. *n.* 6. Staphil. *de literis gratiæ*, vbi de variis vacationis modis, *quinto vacationis modo, n.* 8. Aimon *de antiquit.* 4. *p. §. Videamus. n.* 14. Aufrerius *decis.* Capellæ Tholosanæ 240. *n.* 4. *&* 5. Monal. *l.* 41. *gl. vn. t.* 6. *p.* 1. Sylu. Cleric. 2. *n.* 2. *vers. peccat verò in istis.* Cou. 4. *decr.* 2. *p. c.* 6. *§.* 3. *n.* 4. *fi.* Ant. Cuc. 5. *institutionum maiorum, t.* 12. *n.* 215. Azor. *l.* 13. *inst. moral. c.* 13. *q.* 6. Zauallos *in suis q. pract. q.* 148. *n.* 5. & dubius cogitandum relinquit Gygas *de pensionib. q.* 54. *n.* 6. *&* 11. & idem tenet cum hac limitatione, si copula fuit subsequuta. Humado *l.* 41. *gl.* 2. *n.* 3. *t.* 6. *p.* 1. At contrarium est probabilius, nimirum, non vacare beneficia ipso iure, sed desiderari sent. quod probatur rationibus num. præced. adductis. Præterea ex *c.* 1. *de cler. coniug.* vbi de clericis minorum ordinum ducentibus vxores, deciditur vxores retinendas, beneficia autem dimittenda: & statim fit sermo de constitutis in sacris transeuntibus ad matrimonium, & solum dicitur vxores dimittendas, & ita tenent Io. And. *c. Ioan. n.* 23. *de cler. coniug. & ibi* Ant. *n.* 19. *fin.* Anch. *n.* 14. Imola *n.* 24. *Idem* Ant. *c.* 1. *in fin. eo. t. & ibi* Imola *fin.* Henric. *c. Diuersis, n.* 11. *eo. tit.* Francus *c. vn. in princ. n.* 4. *eod. tit. n.* 6. Rosella Clericus 4. *n.* 22. Sylu. *Beneficium*, 3. *q.* 22. Tabiena *Beneficium* 1. *q.* 12. *n.* 14. Armill. *verb. Beneficium, n.* 20. Bermond. *de publicis concubinariis, §. Qui vero solutus est, si continere nolit, n.* 2. Nau. *sum.* 24. *hisp. n.* 119. *lat. n.* 120. Greg. Lopez *l.* 41. *verb. El benef. t.* 6 *p.* 1. & manifestè videtur idem sentire *ea lex.* Ant. Gabat. *addit. ad cons.* 166. Decij *vol.* 1 *lit. A.* Iul. Clarus *l.* 5.

recept.

recept.§.fin.in pract.crim.quaest.73.num.5. Mascard.*de prob. concl.*182.*n.*6.& ex Theolog.Enriquez *t.*7.*de indulg.c.*36. *n.*1.*in com lit.G* Manuel *tom.sum.*2.*edit. c.* 30.*n.vlt.* Emm. Sa *sum.verb.Beneficium.nu.*24. Lud. Lopez 1.*part.instruct. c.*256.*col.*5.*§.At si de constituto,& 2.p.* vbi de matri. *c.*49. *col.*8. *immediate ante tit.de imped.consanguin.* Vega 1. *tom. sum.c.*36.*casu* 20.*in fine.*

5 Secundò deducitur, quid dicendum quando contrahit matrimonium irritum ob consanguinitatem, vel aliud impedimentum dirimens, is qui solis minoribus ordinibus est initiatus. Communis ferè omnium sent. asserit, nulla expectata iudicis sententia vacare ipso facto beneficia, quod cùm ille sit habilis ad contrahendum, videatur velle efficaciter mutare vitam, ac subinde beneficia dimittere. Ita docet Brixiensis,quem referunt ac sequuntur Ioan.And. *c.*1.*n.*2.*& c.Ioan. n.*23 *de cleric.coniug.* Ant. *eod.c.Ioan.n.*19. Abb.*c.*1.*n.*7. Cardin.*ibi,in fin.& d.c.Ioan. n.*8.*q.*11. Anch.*ibi n.*14.*& d.c.*1.*n.*2. Imola *d.c.Ioan.nu.*24. Henr *c.c.Diuersis n.*11.*& c.Quod à te,n.*5.*eo.t.*Franc.*c.vn. in princ.n.*4.*de cler.coniug.in* 5.*& ibi* Anch.*n.*5.*q.*2.Roman. *cons.*483.*n.*6.Iason.*l.Vbi pactum,n.*25.*C.de transact.*Rebuf. *praxi benefic,reg.de publicandis resignat.gl.*18.*n.*44. Aufrer. *decisione Capella Tholosana* 240.*n.*5.Rosella *verb.* Cleric.4. *n.*22.Angelus Cleric.5.*n.*1.Sylu.*verb.* Cleric. 2.*n.*2.*v. Peccat vero in istis:& verb.Beneficium* 3.*q.*22. Tab.*verb.Beneficium* 2.*q.*12.*n.*14.Armil.*verb.Beneficium,n.*20.*idem* Rebuf. *de pacif.possess.n.*187. Gygas *de pensionib. q.*54.*n.*11. Bern. Diaz *in addit.ad* Io.Lup. *rubrica de donat.inter vir.& vxor. §.*55.*addition.*2.*vers.Adde,hoc proced.*Nau.*sum.c.*25. Hisp. *n.*119.Lat.*n.*120.Staph.*de litteris gratia,*vbi de vacationis modis,*in quinto vacationis modo,n.*9. Couar.4.*decr.*2.*p.c.*6. *§.*3.*n.*4.Tiraq.*de retractu lignag.§.*26.*gl.*2.*n.*9.Greg.Lop.*li.* 41.*verb. El beneficio tit.*6. *part.*1. Minchaca *de successionum creat.l.*3.*§.*22.*n.*47. Ant. Cuc.*l.*5.*instit.maior.t.*12.*nu.*226. Perez *l.*5 *ord.t.*1.*l.*1.*f.*5.*vers.Quaero cleric.quidam.*Ant.Gab. *to.*1.*commun.in mea edit.l.*3.*f.*108.*verb.* Cleric.*beneficiatus,* Flam.*c.resig.benef.l.*1.*q.*1.*n.*12.Salzedo *addit.ad pract.*Bernardin.Diaz *c.*80.*verb.Sit nullam.* Zauallos *in suis q pract. q.*147.*n.*5. Et ex Theologis, Azor *l.*13.*inst.moral.c.*14.*q.*6. *&* 8. Lud.Lop. 1.*part.instruct.c.*256.*col.*5.*§. Interim isthinc pullulat,& 2.p.instruct.c.*49.*de matr.col.*7.Manuel 1.*to.sum.* 2.*edit.c.*30.*n.vlt.* Veg.1.*to.sum.c.*36 *casu* 20.*§.Aio quinto.*Et dicunt Cou.Greg.Lop.Salzedo, Zauallos hoc procedere, siue scienter, siue ignoranter id matrim. initum sit. Temperant autem Nauar. Azor.*q.*8. Lud.Lop.*in vtroque loco,* Manuel, si in clerico verus contrahendi animus adfuerit. Aliis verò placet haec distinctio,si clericus nouerat impedimentum,non vacant beneficia ipso facto,secus si ignorabat. Quae distinctio est conformis sententiae,n.2. supra allegatae, vbi eius fundamentum proposui. Ita docent Bernard.Diaz. *pract.sua canon.in noua edit.c.*80.*n.*5. Bern. *de publicis concubin.§.Qui vero solutus,n.*2. Iul.Clar. *l.*5.*receptar.§.fin.in pract.crim.q.*73.*n.*5. Humada *addit.ad l.*41. *gl.*2.*n.*2.*t.*6.*p.*1.Temperant autem Bermond.Iul.Clar.Humada, vt non vacent beneficia, quando scienter est contractum matrimonium, nisi copula subsequuta sit. Quae omnia quamuis satis probabiliter dicta sint: at retenta nostra sententia, quam n.3. proposuimus, dicendum est beneficia non vacare,siue scienter, siue ignoranter id matrimonium contractum sit. Idque probatur rationibus,& authoritate Doctorum,vt ibi allegaui.

6 Tertiò deducitur, quid dicendum sit, quando matrim. est irritum defectu aetatis, quod vterque contrahens aut alter sit impubes,nec malitia suppleat aetatem.Staphilaeus *de litteris gratia,*vbi de variis vacationis modis,*quinto modo,*n.9.ait posse non absurdè dici vacare beneficia, vteruis ex contrahentibus sit impubes. Quia clericus fecit quod potuit, & quantum in se est, habuit Ecclesiam pro derelicta. At communis ac verissima sententia est, quando sponsus est impubes, minimè vacare beneficia, quod matrimonium id habeat vim sponsalium, *c.*1. *de desponsa. impub.in* 6. At per sponsalia non vacant (vt probaui disp. praec.n.1.) Atque ita docent Ioan.Andr. *c.Ioannes,n.*23.*de cler.coniug.& ibi* Ant.*n.*19. Card.*n.*8.*q.*111.Anchar.*n.*14. Imol.*n.*24.Abb.*c.*1.*n.*7.*eo.t.* Henric.*c.Diuersis,n.*10.*eo.tit.* Philippus Probus *ad lit.ad Monachum c.vn.n.*10.*eod.t.in* 6. Staphilaeus *d.modo quinto vacationis.n.*6.Gygas *de pension, q.*54.*n.*9. & à fortiori id tenentes quando sponsa sola est impubes, (quos statim referam) tenentur hoc asserere. Maior autem difficultas est, quando clericus erat pubes, aut foemina,cum qua contraxit,impubes. Nam Philippus Probus *proximè allegatus* asserit vacare.Quippe non stetit per ipsum clericum. Aliis haec distinctio placet, vt non vacent beneficia, si pubes nouerat foeminam impuberem esse;secus si id ignorabat:sic tradunt Minchaca *l.*3.*de successionum creat.§.*22.*n.*47.*fi.*Salzedo *addit.ad* Bernard.Diaz *in pract.c.*80.*in fine.*At dicendum est minimè vacare. Quia militat eadem ratio, solam enim sponsalium vim habet id matr.iuxta decisionem *d.c.vn.de despons.impub.in* 6. Sic Ioan.Andr.Ant.Abb.Anchar.Card.Imola,Henric. Staph. *nu.*6.Gygas *proximè citati,*Bernard.Diaz *pract.in noua edit. c.*80.*n.*6.Couar.4.*decr.*2.*p.c.*6.*§.*3.*n.*4. Iul.Clar.*l.*5.*recept. §.fin.pract.crim.q.*73.*n.*5.Azor *lib.*13.*instit.moral.c.*13.*q.*8. Lud.Lopez 2.*p.instruct.de matrim.c.*49.*col.*7.

Quartò deducitur, quid sentiendum sit matrimonio 7
existenti irrito defectu consensus, quod tripliciter euenire potest. 1. quia alter contrahens non est mentis compos. 2. quia metu viri constantis consensit. 3. quia fictè consensum praestitit.Et generaliter quando matrimonium fuit irritum defectu consensus, quidam sic distinguunt. Si defectus consensus fuit in vtroque contrahente, aut in solo clerico,non vacant beneficia.At si fuit in sola foemina apta ad matrim.vacant,secus si ea inepta erat. Quia quando fuit consensus in clerico, & foemina fictè consentiens apta erat ad matrimonium, illud non fuit irritum ex parte voluntatis clerici. Sic Imola *clem.Gratia,n.*25.*de rescriptis,& ibi* Benedict.Capra *in quadam repet.n.*45. Philip.Probus *addit.ad Monachum,c.vn.n.*16.*de cler.coniug.*6. Alij ita distinguunt,si defectus consensus fuit in ipso clerico,non vacant:secus si fuit in foemina, quae metu côpulsa est,aut non erat sanae mentis.Sic Bernardus Diaz *pract. canon.in noua edit.*2.*c.*80.*n.*5.Alij quando defuit consensus in clerico, dicunt eum non amittere beneficia: nec amplius explicant quid sentiant, quando defuit consensus in foemina. Sic Nau.*sum.c.*25. Hisp.*n.*119. Lat.*n.*120. Azor *l.*13.*inst.moral.c.*13.*q.*8.Manuel 1.*to.sum.*2.*edit.c.*30.*n.vlt.* Lud.Lop.2 *p.instruct.*vbi de matrim.*c.*49.*col.*1.Sed dicendum est, ex parte vtriusuis deficiente legitimo consensu ad valorem matrimonij requisito non vacare beneficia, quod maximè verum est in nostra sent. Et potest probari rationibus pro ea adductis n. 3. & insuper quando deficit consensus legitimus, quia vteruis contrahens non fuit sanae mentis, aut metu viri constantis coactus est, non vacare beneficia,docent Ioan.And.*c.Ioan.num.*23.*de cler.coniug.& ibi* Ant.*n.*19.Anchar.*n.*14.Imola *n.*24. Abb. *c.*1.*n.*7.*eod.t.*Henr.*c.Diuersis,n.*10.*&* 11.*eo.t.*Gygas *de pensionib.q.*54.*n.*9.*&* 10.Staphil.*de literis gratia,*vbi de variis vacationis modis,*quinto vacationis modo,n.*7.*& num.fin.* & quando defectus consensus prouenit ex amentia alterius contrahentis,concordat Card.*d.c.Ioan. n.*8. *q.*11. & constat, quia non amitteret beneficium, si contraheret cum dormienti foemina aut mortua, licet discrepet, vbi consensus non fuit legitimus ratione metus,dicit enim amitti beneficium,at subueniri actione quod metus causa.

Quintò deducitur non vacare beneficia, quando ma- 8
trimonium est irritum: eo quod est clandestinum,nempe non celebratum coram parocho & testibus. Quod probatur ex rationibus & Doctoribus n. 3. allegatis, & docent Manuel 1.*to.sum.*2.*edit.c.*30.*n.vlt.* Veg.1.*to.sum.c.*36. *casu* 20.*§.Aio quarto.*

Tandem deciditur, posse clericum resignare benefi- 9
cium in fauorem cuiuscumque post matrimonium à se contractum, quod ex quauis causa est irritum antequam eo priuetur per iudicis sententiam: retenta nostra senten-
tia

tia, iuxta quam non vacat ipso facto. At qui sustinent vacare, dicturi sunt eum non posse resignare in fauorem tertij. Quod constat ex doctrina tradita disp. praeced. n. 2.

10 Ad arg. n. 1. proposita constat ex dictis n. 3. in 2. & vltima ratione.

DISPVTATIO XLIV.

An per contractum matrimonij amittantur pensiones instar beneficiorum?

SVMMARIVM.

Refertur quadam opinio, n. 1
Non vacant, quando dantur laico pro ministerio temporali? n. 2.
Idem, quando Pontifex concedit laico pensionem pro re in defensionem Ecclesiae vtiliter gerenda aut gesta n. 3.
Idem, si clerico concedatur pro ministerio temporali? n. 4.
Quando datur pensio titulo clericali, qualiter vacet? n. 5.
Quid, si ex positionis assignatione colligatur mens Papae vt non vacet, num. 7.
Quid, si pensio assignetur a Pontifice alicui ea lege, vt possit eam retinere, si transeat ad ordinem militarem, & professione legitimè in eo emissa ineat matr. & ille profiteatur non transacto anno nouitiatus an vacet illa pēsio, & an Trid. sess. 25. c. 15. de regul. petens praemitti ante annum nouitiatus professioni validae, procedat in his ordinibus militaribus n. 8. An clericus coniugatus sit capax pensionis, insteque assignetur ei a Pontifice absque famulatu praestito Ecclesiae? nu. 9.

1 IN hac difficultate sentiunt aliqui non vacare pensiones per matrimonij contractum: quando non sunt assignatae in beneficium Ecclesiasticum, sed pro officio vel seruitio temporali. Sic citato Laurentio tradunt Card. *clem.* 1. §. *ead q.* 6. *n.* 5. *de supplenda negligentia prelat.* Et ibi Imol. *n.* 26. *verb. Quaero quot sunt species.* Caccialup. *tr. de pension. q.* 15. Lud. Gom. *reg. de annali possess. q.* 21. *paulo post princ.*

2 I. Tamen conclusio sit. Quando pensio datur laico pro ministerio merè temporali, vt pro pulsandis campanis, organis: non vacant per matrimonium pensiones sic constitutae. Quia sicut status laici non est cum ipsis incompatibilis, ita nec status coniugati: aequè enim non repugnat cum beneficio vterque status. Ita tenent *DD. n. praeced. alleg.* Gigas *de pensionib. q.* 54. *n.* 1.

3 Hinc fit, Pontifice concedente laico pensionem pro re in defensionem Ecclesiae vtiliter gesta, aut gerenda, eam non vacare per matr. quod concessa fuerit pro ministerio temporali. Ita Couar. 4. *decr.* 2. *p. c.* 6. §. 3. *n.* 6. Greg. Lop. *l.* 41. *verb. El beneficio, t.* 6. *p.* 1. Salzedo *addit. ad pract.* Bernard. Diaz *c.* 80. §. *Admittit etiam.* Azor. *l.* 13. *inst. moral. c.* 13. *q.* Lud. Lop. 2. *p. instruct. vbi de matrim. c.* 49. *col.* 7.

4 Idemque dicendum est, vbi pensio constituta esset clerico in minoribus ordinibus aut in sacris constituto, pro ministerio merè tēporali: vt quia est aduocatus Ecclesiae, sacrista, pulsat organa. Quia ea pensio datur tanquam laico, & pro re merè temporali, & ideo eadē est ratio ac si conferretur laico, vt non vacet per matrim. iure contractum, vt si clericus sit in sacris. Ita Gygas *de pensionib. q.* 54. *n.* 5. & 6.

5 II. Conclusio. Pensio alicui collata titulo clericali, vt loco beneficij, quod vel cuius ius ad rem resignauit, vacat eodem prorsus modo per matr. quo duplici disp. praeced. diximus per illud vacare beneficia: & ita eaedem prorsus sunt opiniones circa illarum pensionum vacationem, vbi matr. est irritum: quae sunt circa beneficiorum vacationem. Ratio est manifesta, quia cum dentur titulo clericali huiusmodi pensiones per assumptionem status coniugalis incompatibilis cum beneficio, censetur illis renunciari, sicut & beneficiis. Praeterea, quia beneficiorum loco subrogantur, at quod loco alicuius subrogatur, eius naturam sapit, *l. Si cum* §. *Qui iniuriarū ff. si quis caut.* & ita docent Gygas *de pensionib. q.* 54. *n.* 4. & *seq.* Io. Baptist. *eo. tract. q.* 30. Puteus *decis.* 469. *l.* 4. Ioan. Paul. *decis.* 188. *lib.* 2. Bermond. *de publicis concubin.* §. *Qui vero solutus est si continere nolit. n.* 5. Cou. Iul. Clar. Gr. Lop. Salzedo, Lud. Lop. vbi eos n. seqq. referam. Azor. *n.* 3. *alleg.* Flam. *referens diuersas Rotae decisiones l.* 1. *de resign. benef. q.* 1. *n.* 15. & *li.* 6. *q.* 2. *n.* 115. Zauallos *in q. pract. q.* 147. *n.* 3. Emman. Sa *sum. verb. Pensio, n.* 4. Nauarr. *cap. Quando, de consecr. d.* 1. *cap.* 21. *n.* 5.

Imò stylus curiae, qui facit ius, *c. Quam graui, de crimine falsi,* habet eiusmodi pensiones per matr. vacare, etiam in nullo spirituali onere adiecto, sint constitutae. Ita Couar. Greg. Lop. Salzedo, Lud. Lop. *n.* 3. *allegati,* Iul. Clar. *l.* 5. *recept.* §. *fin. in pract. crimin. q.* 73. *n.* 5.

Sunt tamen praedicta limitanda, nisi ex tenore literarum assignationis pensionis appareat mentem Pontificis esse, pensionem illam durare toto vitae pensionarij tempore, etiam si vt laicus in posterum haberet. Tunc enim ex ea tacita Pontificis voluntate non vacaret per matrimonij contractum. Sic Gygas *de pensionib. q.* 54. *n.* 4. *fin.* Io. Baptist. Caccialup. *eod. tr. q.* 30. Cou. Greg. Lop. Salzedo, Lud. Lop. *n.* 3 *allegati.*

Sed dubitabis, quid si Pontifex reseruet pensionem alicui ea lege, vt possit eam retinere, si ad ordinem militarem transiens, ac legitimè in eo professione emissa ineat matrim. iuxta eius ordinis institutum: & hic ante annum nouitiatus transactum professione facta, postea vxorem ducat, an possit pensionem retinere? Quaestio haec pendet ex cognitione eius, an decretum Tridentini *sess.* 25. *c.* 15. *de reg.* statuentis nullam professionem validam esse non praemisso integro [illegible]iatus anno, locum habeat in his ordinibus militaribus, qui vitam in communi non transigunt, nec perfectam castitatem voueant, sed coniugalem? Si enim in illis locum habeat, amittet hic pensionem per matrimonij contractum, vtpote qui ante professionem legitimè emissam matrim. iniit contra concessionis formam. Si verò non habeat locum, non amittetur pensio: eo quod professio valuerit, ac proinde forma seruata sit. Flaminius *de resign. benef. l.* 3. *q.* 2. *à n.* 111. *vsque ad* 129. ait occurrente hoc casu dubitatum fuisse de hac re, & resolutum fuisse, ac ita ipse quoque resoluit, non habere locum praedictum decretum in ordinibus militaribus. Tum, quia milites illorum non sunt in propriissimo rigore loquendo religiosi: & quando illos comprehendere voluit Trident. fecit expressam de illis mentionem, vt *sess.* 23. *de reform. c.* 18. tum etiam, quia *eadem sess.* 25. *de regular. c.* 16. loquitur continuatiuè ad *c.* 15 *praeced.* vt constat ex dictione, Quoque, posita statim in principio, ibi: *Nulla quoque renuntiatio.* At *id cap.* 16. agens de bonorum renuntiatione, manifestè loquitur de religiosis paupertatem veram vouentibus quales non sunt hi. Ergo & *c.* 15. *praeced.* loquens de aetate, & nouitiatu requisitis ad professionis valorem, non loquitur de his. Et ita ipse censet, & dicit maiorem partem Cardinalium congregationis Concilij Trid. id sensisse: licet postea contrarium decreuerit congregatio in militibus D. Ioannis, ex nouo ipsorum statuto huic decreto adhaerenti. Quare apertè vult secluso eo statuto nec eos comprehendi. Et ita probat ratio ab eo adducta, ex continuatione *c.* 16. loquens de religiosis solis veram paupertatem promittentibus. Et haec sent. mihi placeret quamuis Nau. *l.* 1. *cons. t. de his quae vi, in priori edit. cons.* 5. *n.* 4. & *seq. in posteriori cons.* 9. *à n.* 4. & Manuel 2. *to. sum. c.* 8. *n.* 2. *concl.* 1. velut id decretum habere locum in omnibus ordinibus militaribus, quod vniuersaliter loquatur de religionibus. Sed iam contrarium probauimus.

Ex dictis infertur, coniugatum clericum incapacem esse verae pensionis, quae titulo clericali conferri solet. Si enim antea habitam verè perdit ob statum incompatibilem: à fortiori erit incapax nouae acquirendae. Praeterea, quia incapax beneficij, est etiam incapax pensionis, saltem de stylo Curiae, vt bene docet Nauar. *lib.* 1. *consil. t. de temp. ord. in priori editione, consil.* 23. *n.* 2. *in posteriori, consil.* 1. *n.* 2. At coniugatus est incapax beneficij (vt probaui disp. 42. n. 14.) Dixi autem esse incapacem, nisi ex Pontificis summi dispensatione. Pontifex autem potest iuste illam concedere coniugato, non solum ob ministeria, quae coniugatus Ecclesiae praestitit, sed ratione paupertatis, aut alia iusta causa concurrenti. Quia non est Pontificis potestas in conferendis pensionib. alligata, vt ex sola causa famulatus Ecclesiae illas concedat. Quare prorsus culpa vacant

cant penſiones coniugati accipientes à Pontifice, abſque tali famulatu. Sic docent Victoria *relectione 1. de ſimonia, n.50.*Nauar.*ſumm.* Latin.*c.25.n.*119.Hiſp.*c.38.addit.ad n.125.c.25. & miſcellaneo 45. de oratione,in noua edit.num.4.* Gutierrez *quæſt.canon.lib.2.c.5.n.26.*Manuel 2.*to.ſum.c.21. n.penultim.*Ludou.Lopez 1.*part.inſtruct.c.256.col.3.§.Porro dubitari.*Vega 2.*to.ſum.c.65.caſu 3.* Quamuis Sot.*l.10. de iuſt.q.5.a.6.col.4.verſ. De penſion.autem,* id non approbet, dicens non carere abſurditate, ſi penſiones ob aliam cauſam, quàm ob Eccleſiæ famulatum, concedantur.

DISPVTATIO XLV.

An non tantum peccet retinens beneficium vel penſionem poſt initum matrimonium: ſed etiam ea recipiens aut retinens animo non permanendi in ſtatu clericali, ſed tranſeundi ad matrimonium?

SVMMARIVM.

Recipiens beneficium parochiale animo recipiendi ſacerdotium intra annum,nec poſtea recipiens ſua culpa non tenetur reſtituere fructus perceptos eo tempore,quo voluntas durauit,n.1.

Tenetur reſtituere fructus, ſi a principio non intendebat, nec poſtea promotus eſt,& ipſe non reſtituente, tenetur qui conſcius eius iniqui animi ei contulit beneficium,n 3.

Non eſt expectanda ſententia ad hanc reſtitutionem,& an in foro externo poſſit hic cogi reſtituere?n.3.

Peccat mortaliter parochiale acquirens aut retinens abſque animo aſſumendi ſacerdotij intra annum, & tenetur aut mutare voluntatem,aut illud dimittere:at valuit collatio,n 4.

An taliter teneatur fructus reſtituere, vt illorum dominium non acquirat:& quid diſtet ſiue acquirat,ſiue non?n.5.

Proponuntur caſus in quibus verſatur difficultas,n.6.

An recipiens curatum animo per annum fruendi fructibus,ac poſtea eo relicto tranſeundi ad nuptias: at mutata voluntate promotus eſt, teneatur fructus reſtituere?n.7.

Quid ſi mutata voluntate promotus eſt ad ſubdiaconatum,Epiſcopo diſpenſante ratione ſtudij ne ad ſacerdotium promoueatur intra ſeptennium:& initiatur ſacerdotio intra id ſeptennium?n.8.

Quid,ſi mutet voluntatem,& tandem non initietur tempore præſcripto, an excuſetur à fructuum reſtitutione, quos perceperit tempore rectæ intentionis?n 9.

Quid,ſi animo dubio aut conditionali acceperit curatum?n 10.

An ſi intendens promoueri accepit,at mutata voluntate non eſt promotus,teneatur reſtituere fructus mutata voluntate receptos?n.11.

Quid,ſi acceptet non animo permanendi in illo, ſed donec pinguius obtineat,aut id cum alio permutet, aut renuntiet penſione reſeruata? num.12.

An teneatur reſtituere fructus beneficij ſimplicis,cui ordo ſacer annexus eſt, illud recipiens abſque animo ordinis aſſumendi, ſed fruendi ad tempus fructibus,& eo relicto ducendi vxorem?n.13.

Lethale eſt recipere aut retinere beneficium ſimplex,cui ordo ſacer annexus eſt, animo ordinis illius non aſſumendi: & quid, quando eſt conditionalis,aut dubius animus?n.14.

Quando dicatur ordo ſacer annexus, & an ſit mortale recipere capellanias, quibus onus miſſarum iniunctum eſt animo non aſſumendi ſacerdotij?num.15.

An ſit mortale recipere beneficium ſimplex,cui ordo ſacer non annectitur animo non perſeuerandi in clericatu,ſed vxoris ducendæ? Refertur,quædam ſententia,n.16.

Non eſt culpa recipere huiuſmodi beneficium animo ordinis ſacri non aſſumendi,at perſeuerandi in clericatu,n.17.

An huiuſmodi beneficiarius teneatur habere animum aſſumendi ordinis ſacri inſtante neceſſitate aut vtilitate Eccleſiæ, aut Epiſcopo cogente?num.18.

Sola culpa venialis eſt,recipere beneficium ſimplex, cui ordo ſacer non annectitur, animo fruendi ad tempus fructibus, & poſtea eo relicto ducendæ vxoris?n.19.

Similis culpa eſt recipere eo animo penſionem, quia titulo clericali confertur,num.20.

1 DIſputatio hæc pendet ex intelligentia textus *c. Commiſſa,verb. Cæterum, de elect. in 6.* vbi decernitur obtinentem beneficium parochiale abſque animo aſſumendi intra annum ſacerdotij, prout diſpoſitum eſt *cap. Licet canon. eod. tit. & lib.* teneri fructus reſtituere, ibi: *Cæterum ſi promoueri ad ſacerdotium non intendens, parochialem receperis Eccleſiam, vt fructus ex ea per annum percipias, ipſam poſt modum dimiſſurus, (niſi voluntate mutata promotus fueris) teneberis ad reſtitutionem fructuum eorundem: cum eos receperis fraudulenter.* Poteſt ergo quæſtio hæc tractari tam de beneficio curato, quàm ſimplici, de quibus ſeorſum diſſeram. Priùs ergo agendo de beneficio curato, id tanquam certum præmittendum eſt, hunc recipientem beneficium curatum animo aſſumendi ſacerdotij intra annum, non teneri fructus perceptos eo tempore quo ſanam habuit intentionem, reſtituere: quamuis poſtea mutata voluntate minimè promoueatur intra annum ad ſacerdotium, quod *d.c.Commiſſa,* ſolus accipiens curatum, nec promoueri intendens, obligetur ad fructus illius reſtituendos: At hic reuera intendebat promoueri. Atque ita docent *ibi gloſ.verb.non intendens.* Et *ibi* Dominic. *§. Cæterum,nu. vn.notabil.2.*D.Ant.*3.p.t.15.c.1.§.tertio ad finem.*Syl.*verb. Beneficium 3.q.2.*Armil.*verb.Beneficium,n.86.*Tabien.*verb. Beneficium 3.quæſt.21.nu.25.* Sotus *li.10.de iuſtit.q.5.ar.6. col.2.concl.1.*Lud.Lopez *1.p.inſtruct.c.255.col.4.propoſ.2.* Manuel *1.tom.ſumm.2.edit.c.30.concl.6.*Vega *1.tom.ſumm. c.36.caſu 23.*

Similiter eſt certum, eum qui recipit curatum, non 2 intendens promoueri intra annum ad ſacerdotium, nec promotus eſt, teneri fructus perceptos eo tempore iniquæ voluntatis reſtituere. Eſt enim expreſſa deciſio textus *d. c.commiſſa verſ.Cæterum.* Et fatentur omnes. Imò & textus iubet, & qui ſciens prauam illam intentionem contulit illi beneficium, teneatur Eccleſiam ſeruare indemnem, reſtituendo illi fructus. Quod intelligitur in ſubſidium, nimirum non reſtituente principali, tunc enim ipſe tanquam cooperator ad iniuſtitiam tenetur fructus reſtituere: à quo illo reſtituente ipſe excuſabitur. Satis enim conſultum eſt damno Eccleſiæ. Atque ita docent *Gloſ. eod.c. Commiſſa,in fine.Et ibi* Dominicus. *§.Illum,n.2.* Angel.Clericus *7.num.5.*Deducendumque ex ea reſtitutione eſt ſalarium, quod præſtitum eſt vicario, qui eo tempore curato beneficio inſeruiuit. Id enim in neceſſarium Eccleſiæ miniſterium eſt impenſum. Ita docent Gabriel *4.diſt.15.q.8. a.3.dub.1.*Angles Florib.*2.p.*vbi de reſtitutione, *qu.vn. de clericis reſtitutioni obnoxiis,a.1.dub.6.*Gutier.*qu.canon.l.2.c. 5.num.23.*

Hæc autem reſtitutio obligat in foro conſcientiæ, & 3 ita non deſideratur iudicis ſententia. Quamuis enim rationem aliquam pœnæ ſubeat, & res odioſa ſit, at potius eſt damni illati Eccleſiæ compenſatio, cuius fructus fraudulenter acquiruntur, non habita intentione aſſumendi ordinis neceſſarij ad miniſterium illius beneficij: quod ſub ea tacita conditione confertur, vt fructus minimè abſque ea intentione ita acquirantur, quin neceſſario reſtituendi ſint. Ita docent, *Gloſſ.eod.c.Commiſſa,in fi. Et ibi* Franc.*§.Porro.n.2.*Dom.*ibi §.Illum,n.2.*Rebuf.*praxi beneſ. t.de non promotis intra annum,n.15.*Sot.*l.10.de iuſt.q 5.a.6. col 3.v.Percontaris.* Nauar.*c.Quando,de conſecr.d.1.c.21.n. 47.& 49.*Angl.Florib.*p.2.*vbi de reſtitut.*q.vn.de cler.reſtitutioni obnoxiis,a.1.dub.5.* Gutier.*q.canon.l.2.c.3.n.20.fine.* Lud.Lop.*1.p. inſtruct.c.256.col.2.§. Nihilominus reſpondetur.* At Rebuf.dicens ita cenſuiſſe Senatum, & Gut.*nu.21.* negant actionem Eccleſiæ ad eos fructus repetendos: nec in foro externo coactionem ad id admittunt, ſed in confeſſario relinquendum aſſerunt, vt obliget ad eam in foro conſcientiæ reſtitutionem. Nec quo ducantur fundamento explicant. Nec illud video, & ideò melius dicunt *Gloſſa,* Franc.*&* Domin.*proximè allegati,* deciſionem illius textus in vtroque foro locum habere, ac proinde probata fraude dari actionem ad eos fructus repetendos. Si enim iniuſtè ac fraudulenter (vt ait textus) acquiſiti ſunt: cur fraudulenter acquirens non erit in foro externo reſtituere compellendus?

Hinc infertur peccare mortaliter recipientem benefi- 4 cium curatum, neque intendentem promoueri ad ſacerdotium intra annum. Tum, quia contrauenit præcepto iuſtiſſimo Concilij Lugdunenſis, *c. Licet can. de elect. in 6.* Tum etiam, quia recipit fructus contra iuſtitiam. Cum eos teneatur reſtituere. Sic docent Angelus *verſ.* Cleric.*7. nu.5.* Sotus *lib.10.de iuſt.q.5.a.6.col.3.verſ ſed eſt præterea,* Nauar.*ſumm.c.25.latinè,num.118.verſ.10.* Hiſpanè,*n.124.*

Toledo

Toledo *lib.5. sum.c.5.n.5.* Graffis *1.p.dec.lib.2.c.97.n.54.* Quare tenetur hic aut mutare voluntatem, aut dimittere id beneficium cum fructibus, alias peccabit mortaliter, vtpote qui in pristina voluntate iniqua perseuerat. Sic Sot. *ibid.* & Nauar. *c. Quando, de cons.d.1.c.21.n.51.* Addit tamen benè Sotus, licet non intenderit promoueri, sed propositum habuerit ducendi vxorem, illum acquisiuisse verum beneficij titulum, & ideo si mutata voluntate voluerit intra annum presbyter fieri, posse absque noua prouisione retinere beneficium. Quia *cap. Licèt canon. de elect. in 6.* tantum priuat hunc beneficio, quando intra annum non promouetur: & *c. Commissa, vers. Cæterum, eo. tit. & lib.* solum priuat fructibus recipientem absque legitima intentione: at non irritat titulum. Et idem docet Nau. *d.c. Quando n.48.*

5 Imo hunc sine legitima assumendi sacerdotij intentione recipientem beneficium curatum, non acquirere dominium fructuum durante ea intentione perceptorum, affirmant Franc. *c. Commissa, §. Porro, n.2. de elect. in 6.* Syl. *Beneficium 3. qu.2.* D. Ant. *3.p.t.5.c.1.§.3. ad fi.* Sotus *l.10. de iust. q.5. a.6. col.3. vers. Sed est præterea, & vers. Percontaris*: dicunt enim hunc non efficere fructus suos. Sed merito ab eis discedit Nau. *c. Quando, de consecr. d.1. cap.21. num.48.* Quia cum habeat verum illius beneficij titulum, nec textus *d.c. Commissa, §. Cæterum*, eum priuet dominio fructuum, sed tantum obliget ipsum ad restituendos eos: non est cur deneganda sit illi acquisitio dominij illorum fructuum, cum fructibus beneficij acquirantur habenti legitimum eius titulum. Nec est quæstio de nomine, sed multum refert vtrum horum dicatur. Si enim hic parochus sit dominus fructuum, & donet aliquos in propria specie, non effectus ob id impotens ad restituendum, non tenebitur donatarius ille restituere, parocho non restituente, vtpote qui rem à vero domino accepit. Quod secus esset, si non esset dominus.

6 Difficultas autem in quatuor casibus consistit. I. est, quando recipiens curatum, non intendebat promoueri, & tandem mutata voluntate intra annum promotus est, an teneatur restituere fructus perceptos eo tempore quo caruit intentione? II. quando animus recipiendi sacerdotij fuit dubius aut conditionalis. III. quando initio verus animus adfuit, at postea mutata voluntate non est promotus. Vltimus, quando animus adfuit implendi omnia ad quæ tenetur, at non permanendi in eo beneficio, sed donec pinguius assequatur, aut illud renuntiet pensione reseruata, aut permutet.

7 In primo igitur, Sotus *lib.10. de iust. qu.5. art.6. col.3. paulo ante vers. Percontaris*, affirmat teneri hunc fructus restituere perceptos eo tempore, quo intentione caruit. Quare parenthesim illam textus, *c. Commissa, vers. Cæterum, de elect. in 6.* ibi, (*nisi voluntate mutata promotus fueris*,) ait non referri ad fructus antea perceptos, quasi illos acquirat parochus ob voluntatis mutationem: sed ad fructus percipiendos ex tunc, illos enim acquirit. Idem videtur sentire Toledo *lib.6. sum.c.5.n.5.* vbi dicit suscipientem beneficium curatum animo non recipiendi ordines, teneri restituere fructus perceptos toto tempore antecedenti mutationem voluntatis. Sed absque dubio tenendum est, nullos fructus teneri eum restituere. Primò, quia expressè text. *d.c. Commissa, §. Cæterum*, non obligat hunc absolutè ad fructus restituendos, sed sub conditione, nisi voluntate mutata promotus eo anno fuerit. At hic deficit conditio, cum iam promotus sit. Nec valet expositio Soti, ad libitum enim explicat eum textum de fructibus in posterum percipiendis: eo vel maximè, quod textus apertè loquatur de fructibus iam perceptis, vt constat ex ratione quam subdit, ibi: *Cum eos receperis fraudulenter.* Præterea, quia ratio decisionis eius textus est, Fraus Ecclesiæ facta recipiendo fructus beneficij integro anno, ac postea amittendo illud defectu sacerdotij assumpti: prout expressè in ipsomet textu dicitur. Quæ ratio non habet locum in hoc euentu. Cum fraus intentata non sortita sit suum effectum, nec damnum Ecclesiæ excogitatum sit subsequutum: illo intra eum annum assumente, prout tenebatur, sacerdotium. Et ita clarè huius sententiæ sunt Glossa *eo. c. Commissa, v. Mutata, & v. Promouendum*: & ibi Archid. *in fi.* Dominicus *ibi. §. Illum, n.2. super glossa, v. Promouendum*, vbi dicunt promotione sequuta purgari fraudem. Et tenent impugnato Soto, Nauar. *c. Quando, de consecrat. d.1. c.21. n.46. & 50.* Lud. Lop. *1. part. instructorij c.255. ad fi.*

Imo si Episcopus, postquam parochus ille mutauit, 8
voluntatem dispensaret cum eo, ne ratione studij promoueretur ad sacerdotium per septennium, iuxta *c. Cum ex eo, de elect. in 6.* prout potest dummodo intra illum annum subdiaconus fiat, adhuc non admitteret fructus tempore præterito iniquæ voluntatis perceptos: etiamsi in fine anni Episcopus dispenset, quando iam non poterat ad sacerdotium promoueri, (potest enim tunc Episcopus dispensare, modo intra eum annum fiat subdiaconus: cum non sit priuatus, donec labatur annus, teste Rebuffo *praxi benef. t. de non promotis intra annum, n.43. & 44.* vbi & alios refert.) Ratio est, quia textus *d.c. Commissa, vers. Cæterum*, eximens à restituendi obligatione fructus temporis prauæ illius voluntatis, dummodo parochus ille mutata voluntate promotus sit, nil aliud intendit, quam vt parochus ille suæ obligationi satisfaciat, recipiens ordines intra tempus iure præscriptum. At tempus iure præscriptum est, vt intra annum sacerdos fiat, vel si Episcopus dispenset ratione studij per aliud septennium, vt intra illum annum ad subdiaconatum, & intra illud aliud septennium ad sacerdotium ascendat. Non igitur fructus amittet tempore prauæ voluntatis perceptos, si illorum octo annorum spatium, Episcopo sic dispensante, sacerdos fiat, & intra annum subdiaconus.

Hinc infertur recipientem beneficium parochiale animo non ascendendi tempore iure præscripto ad sacerdo- 9
tium, & postea mutata voluntate id intendentem, si tantem tempore præscripto non correspondit suæ obligationi ascendens ad sacerdotium, non posse retinere fructus aliquos illius beneficij. Quia verè recepit beneficium non intendens promoueri: in quo casu textus *d.c. Commissa, vers. Cæterum*, obligat eum ad fructus restituendos: & solum casum excipit, in quo voluntate mutata promotus est. Ergo quamuis mutet voluntatem; si reuera ea mutatio non habuit effectum, tenebitur integros fructus restituere.

In secundo casu, quando quis recipit beneficium cura- 10
tum hæsitans an promoueatur, aut intentione conditionali, nimirum, ascendendi ad ordines tempore sibi iure præfixo, nisi interim felicius quid sibi contingat, vt mors fratris primogeniti, & si ipse futurus hæres, vel quid simile, Sot. *l.16. de iust. q.5. a.6. col.2. vers. & nota*, in vtroque casu obligat ad fructus restituendos, perinde ac si verè reciperet beneficium non intendens promoueri. Et ipsum sequitur Gutierrez *l.2. q. canon. c.5. n.22.* Ducuntur quod textus *d.c. Commissa, §. Cæterum*, absolutam recipiendi sacerdotij intentionem postulet, vt parochus tuta conscientia fructus comparet: cum enim absolutè percipiat fructus, absoluta quoque debet esse intentio. Aliàs verificatur ratio textus, nimirum, fraudulenter tunc fructus percipere. At verius est, recipientem ea intentione conditionali non teneri fructus restituere. Ducor, quia textus *d.c. Commissa, §. Cæterum*, loquitur de illo, qui à principio cum accipit Ecclesiam, habet animum non assumendi sacerdotij, sed fructibus fruendi, (vt expressè docet Anchar. *dict. cap. Commissa num.3. notab.6.*) Atque ita loquitur de volenti fraudulenter lucrari fructus anni dati ad assumendum sacerdotium. quod in hoc non verificatur, nec enim beneficium animo doloso suscepit, nec caruit intentione assumendi sacerdotij, sed illam firmam habuit, nisi felicius illo tempore quicquam contigerit. Et confirmatur, quia negatio illa præcedens illud participium, intendens, *d. §. Cæterum*, negat quicquid post se inuenit & eius

oppositum ponit, cum ea sit negotiationis natura. Quare intelligitur de nullam habenti intentionem. At intentio, conditionalis est intentio: sicut dispositio conditionalis est vera dispositio, quamuis non tanti effectus ac simplex, *§ Omnis, instit. de v. oblig. & c. Si prote, de rescript. in 6. &* ideo hanc sent. sustinent Nau *sum. Latin. c. 25. n. 118. ad fi. & c. Quando, de consecr. dist. 1. c. 21. n. 45. ver. 34.* & Miscellan. 45. *de oratione, in noua editione, n. 5. ver. Sexto*, Graffis 1. *p. dec. lib. 2. c. 97. n. 55.* Manuel 1. *tom. sum. 2. edit. 1. 30. n. 6. concl. 6.* Lud. Lop. 1. *part. instruct. c. 255. col. 7. §. Post hac superest* Vega 1. *to. sum. c. 36. casu 23.* Vnde nec peccat accipiens curatum ea intentione conditionali. Quod benè docet Nau. *eisdem locis*, & colligitur ex reliquis allegatis contra Sotum. Quia textus intentionem petit, & hic reuera illam habet. Quando autem animus esset verè dubius, crederem eum peccare mortaliter, & teneri fructus restituere. Quippe hæsitans non habet veram intentionem. Et ita cum Soto, & Gutier. sentiunt Manuel, Lud. Lop. Vega *ibid.* Nec credo Nauarrum sentire oppositum, confundit enim animum dubium cum conditionali: & rationes, quas affert, de solo conditionali probant, ac proinde de illo solo intelligitur sua sententia.

11 In tertio casu, nimirum, quando recepit curatum intendens promoueri, & postea mutata voluntate non promotus est, an teneatur fructus perceptos à tempore quo mutauit voluntatem, restituere? Quidam asserunt eum teneri, vnde dum text. *cap. Commissa, vers. Cæterum, de elect. in 6.* solum obligat ad hanc restitutionem, recipientem curatum absque intentione sacerdotij assumendi: dicunt intelligi textum de fructibus perceptis ante voluntatis mutationem, secus de perceptis postea. Quod militet eadem ratio, ac quando à principio non habuit intentionem: iam enim ex tunc verificatur hunc intentionem non habere. Insuper militat ratio reddita in textu, ex tunc enim fraudulenter recipit fructus: & Ecclesia patitur id damnum, vt hic retineat residuo tempore illius anni fructus beneficij, & eo transacto vacet, eo quod ad sacerdotium promotus non sit. Ita docet Gloss. *d. c. Commissa v. Non intendens*, & ibi Domin. *§. Cæterum, n. vn. super eam gloss.* Sotus *lib. 10. de iust. q. 5. art. 6. col. 1. concl. 1.* Nau. *sum. Hisp. c. 25. n. 124.* Ang. Floribus 2. *p.* vbi de restitut. *q. vn. de clericis restitutioni obnoxiis, a. 1. dub. 6.* Gutierrez *lib. 2. qu. can. c. 5. n. 2.* Toledo *lib. 4 sum. c. 18. n. 4. Graffis 1. part. dec. lib. 2. c. 97. n. 254.* At verius est non teneri eos fructus restituere. Quia textus solum obligat recipientem beneficium nec intendentem promoueri: at hic intendens promoueri illud recepit. Nec eadem ratio militat in vtroque casu. quod longè grauioris culpæ reus sit, qui ab initio fraudulenter accipit Ecclesiam carens animo sacerdotij assumendi, quam bona intentione recipiens, & postea ea mutata retinens. Et ita docet Nauar. *c. Quando, de consec. d. 1. c. 21. n. 50. & sum. Lat. c. 25. n. 118. vers. Decimo*, & in effectu hanc partem sustinent Lud. Lop. 1. *part. instruct. cap. 255. col. 3.* Manuel 1. *to. sum. 2. edit. c. 30. n. 6. concl. 6.* Vega 1. *tom. sum. c. 36. casu 23.* quamuis enim hi temperent, si eo tempore sufficientem Vicarium præposuerit, qui parochi munia obeat: non est disputatio præsens, nisi an sit restituendi obligatio ob solam voluntatis assumendi sacerdotij mutationem. Et fauent D. Ant. *3. p. t. 15. c. 1. §. 3. ad fi.* Sylu. *v. Beneficium 3. q. 2.* vbi dicunt habentem à principio intentionem non teneri fructus restituere, licet tantum temporis ex eo anno transierit, vt iam nequeat ad sacerdotium promoueri.

12 In vltimo casu, quando quis recipit beneficium, animo non retinendi illud in perpetuum, sed donec pinguius habeat. Quidam id damnant, nec qualitatem culpæ explicant, sed dicunt eum peccare: nec explicant de quali beneficio loquantur, sed indistinctè de beneficio agunt. Adduntque non teneri hunc dimittere beneficium, sed mutare propositum. Ducuntur, quia sicut contrahens matr. carnale tenetur habere animum permanendi perpetuo cum vxore: ita assumens beneficium tenetur id animo habere: vtpote qui matr. spirituale cum Ecclesia init. Ita docent Host. *c. Relatum, n. 2. de cler. non resid.* & ibi Ant. *n. 8.* Abbas *in fi.* Ang. *Clericus 7. n. 6.* Sylu. *v. Beneficium 3. fi.* Gabr. *4. d. 15. q. 8. a. 3. dub. 1.* Qui addit teneri hunc dimittere beneficium, aut propositum mutare. Cæterum nullam culpam video si is firmum habeat animum inseruiendi illi beneficio, qualecumque sit, dum illud tenuerit: & implendi omnia ad quæ beneficium obligat: quamuis propositum habeat solum retinendi illud, donec pinguius obtineat. Non enim est textus iubens vt recipiens habeat animum perpetuo id beneficium retinendi. Nec similitudo ex matr. carnali deducta id suadet, cum longè diuersa ratio sit: matr. enim carnale est vinculum perpetuum, secus de hoc spirituali. Et ita docent Nau. *sum. c. 25. Lat. n. 118. v. 10. Hispanè n. 124 fi.* Manuel & Vega, *num. prac. alleg.* Vnde benè Nauar. *lib. 3. cons. in 1. edit. 1. de prabendis, cons. 24. n. 2.* ait non peccare recipientem beneficium parochiale firmo animo inseruiendi illi tempore, quo id habuerit, donec illi renuntiet reseruata pensione ex Pontificis licentia, vel permutet cum alio, etsi proponat vnico solo die tenere illud, dummodo eo die impleat quod tenetur.

Hactenus de beneficio curato habitus est sermo, iam de 13 beneficio simplici agendum est, qualiter peccet, ac teneatur restituere fructus, illud accipiens fraudulenter, animo nimirum fruendi ad tempus illius fructibus, & non ascendendi ad ordines sacros, sed relinquendi statum clericalem, ac transeundi ad matr. Et à fructibus incipiendo, quibusdam placet teneri hunc ad fructus restituendos. Quia quamuis *c. Commissa, vers. Cæterum, de elect. in 6.* præcipiens hanc restitutionem, loquatur de beneficio parochiali, at ratio in textu tradita, nempe fraudulenter recipi fructus, non habita ea intentione recipiendi ordines, procedit quoq; in beneficio simplici. Huius sent. sunt Rebuff. *praxi benef. tit. de non promotis intra annum, n. 83.* Gabr. *4. d. 15. q. 8. a. 3. dub. 1.* Adrian. *4. materia de restitut. qu. de Ecclesiasticis sumentibus redditus beneficij vltra decentem necessitatem, §. Pro responsione ad quæsitũ, vers. Ex qua concl. in paruis voluminibus est f. 128. p. 1.* Sed dicendum est eum non teneri restituere fructus. Quia id solum constitutum est *d. c. Commissa, vers. Cæterum*, de habentibus beneficia parochialia: quare cum multo leuius delictum sit recipere simplicia absque intentione assumendi ordinis sacri eis annexi, non est cur decretum illud pœnale & odiosum sit extendendum ad beneficia simplicia. Et ita tradunt Sot. *lib. 10. de iust. q. 5. a. 6. col. 3. vers. De aliis autem*, Nauar. *sum. Lat. c. 25. n. 118. Hisp. n. 124. & c. 28. addit. ad n. 125. c. 25. & c. Quando, de consecr. d. 1. c. 21. n. 51.* Angles Floribus 2. *p.* vbi de restitutione, *qu. vn. de clericis restitutionis obnoxiis, art. 1. dub. 4.* Gut. *q. can. li. 2. c. 5. n. 24.* Toledo *li. 3. sum. c. 18. n. 4. & lib. 5 cap. 5. n.* Emm. Sa *sum. v. Beneficium, n. 48.* Lud. Lop. *1. p. instruct. c. 256. §. Porrò alia q. Graffis 1. p. dec. l. 2. c. 97. n. 55.* Manuel 1. *to. sum. 2. edit. c. 30. n. 4. conc. 3.* Vega 1. *tom. sum. c. 36. casu 10. §. Alo secundo.*

Grauior autem est difficultas de culpa, qualis sit bene- 14 ficium simplex accipere animo non perseuerandi in statu clericali, aut non ascendendi ad ordines sacros? Et quidem quando est annexus ordo sacer illi beneficio simplici est culpa mortalis id accipere, aut retinere animo non recipiendi ordinem annexum illi beneficio. Quia iure naturali, diuino, & humano, accipiens officium, debet curare esse habilis ad illud, *l. Idem iuris. ff. ad l. Aquiliam, c. Non est putanda, 1. qu. 1.* & ita tenent Sot. *l. 10. de iust. qu. 5. a. 6. col. 4. paulo ante vers. De pensionibus autem.* Gut. *l. 2. q. can. c. 5. n. 25. Toledo l. 5. sum. c. 5. n. 5. & l. 4. c. 18. n. 4.* vbi addit eum absoluendum non esse, donec aut animum mutet, aut beneficium dimittat. Lud. Lop. 1. *part. instruct. c. 256. colum. 3. §. Ioan. & alia minutiora.* Et videtur sentire Nau. *c. Quando, de consecr. d. 1. c. 21. n. 51.* vbi dicit esse peccatum, quamuis non explicet an sit veniale, an potius mortale. quamuis idemmet Nauarr. *summa Latin. cap. 25. num. 118. ad finem*, dicat habentem simplex beneficium absque animo

animo recipiendi ordinis sacri, & incedendi in habitu clericali, delinquere mortaliter, non ratione intentionis non assumendi ordinem, sed defectu habitus clericalis. Sed fortè potest intelligi de beneficio simplici non habente ordinem sacrum annexum, de quo agemus n. 16. & seq. Idem colligitur ex Emm. Sa *sum. verb. Beneficium n.* 39. vbi ait habentem beneficium, cui est ordo sacer annexus, teneri intra annum ordinem ad illud requisitum recipere. Similis esset culpa, si animus esset dubius, vt de beneficio curato probaui, n. 10. secus si animus esset conditionalis: tunc enim non peccaret, vt eod n. 10. dixi de recipiente curatum. Et quamuis Gutier. id neget in beneficio curato, admittit tamen in simplici, *lib. 2. quæst. can.* 5. *nu.* 27.

15 Sed peres, quando dicatur annexus ordo sacer beneficio simplici? Id quidem benè & breuiter explicuit Sotus *lib. 10. de iust. q. 5. a. 6. col. 4. vers. De aliis*, dicens cui est annexum clericale obsequium. Idem Nauar. *c. Quando c.* 21. *num.* 51. vbi reddens rationem, cur teneatur habere animum accipiendi ordinem sacrum recipiens beneficium, cui ille est annexus, ait, quia accipiens munus aliquod, debet curare esse habilis ad illud obeundum. Sentit ergo id beneficium habere ordinem sacrum annexum, quod obligat ad obsequium aliquod clericale, quod absque ordine illo sacro exerceri nequit. Præterea, quia petente fundatore capellaniæ, vt capellanus tot faciat sacra, est omnium sententia, exigi ordinem sacerdotalem ad illam: ac solum maximè controuertitur inter DD. an is ordo actu exigatur in capellano eligendo: an potius sufficiat vt postea initietur, vt potest initietur, vt potest videri in Lambertino *de iure patron. lib. 1. p. 1. q. 7. toto art.* 29. Gutt. *toto cons.* 1. *Spino specul. testam. gl. 4. princip. n.* 68. Zauallos *in q. pract. q.* 693. Concludo ergo id beneficium dici habere ordinem sacrum annexum, quod obligat ad onus aliquod petens ordinem sacrum: quod autem non obligat ad ministerium requirens ordinem sacrum, non habere illum annexum. Ex quo rursus fit, accipientem capellaniam, aut retinentem absque animo saltem conditionali ascendendi ad sacerdotium, quando ea habet Missarum onus annexum per capellanum implendum, peccare lethaliter, iuxta dicta n. præc. Nam ea habet ordinem sacerdotij annexum, sine quo id onus Missarum iniunctum impleri nequit. Id verò temperarem, quando capellania esset magni momenti, vt si excederent redditus centum nummos aureos: alias reputarem eam tenuem ad hunc effectum, vt esset culpa lethalis illam accipere absque animo sacerdotij assumendi, implendo tamen fideliter ea, ad quæ capellania obligat: nisi institutor verba rigida apponeret, quibus suam mentem esse explicaret, non posse per substitutum illi deseruiri. Et ducor, quoniam capellania tenuis non obligat eo rigore, quin consuetudo habeat, vt illi per alium deseruiatur.

16 Quando vero non est annexus ordo sacer beneficio, non ita clarè loquuntur DD. qualis culpa sit illud recipere animo non ascendendi ad ordinem sacrum, nec per seuerandi in clericatu, sed ducendi vxorem. Sotus *lib. 10. de iust. qu. 5. art. 9. col. 4. paulo ante vers. De pensionibus autem*, dicens esse mortale recipere beneficium, cui est annexus ordo sacer absque intentione ordinis illius assumendi, subdit, si nullus ordo sacer sit annexus, saltem necessariam esse intentionem clericorum more viuendi, absurdum enim dicit esse retinere eum animo ad matri. conuolandi, aut seculariter viuendi: imo ait non vacare culpa possidentem præstimonia cum eiusmodi seculari animo & habitu. Vbi videtur censere non esse mortale, beneficia simplicia nullum sacrum, ordinem annexum habentia recipere animo non assumendi ordinem: at esse mortale, ea recipere eum intentione non permanendi in statu clericali, sed transeundi ad nuptias. Quia in priori membro de culpa lethali egit, & ita mentem Soti esse vt sic culpa lethalis, intellexit Nau. *c. Quando, de consf. d. 1. c. 21. n.* 52. Sotum sequitur Gutier. cum eadem confusione loquens, *lib. 2. quæst. canon. c. 5. n.* 25. & videntur sentire Toledo *li.* 3. *summæ, c. 18. n. 4. & lib. 5. c. 4. n.* 5. quibus in locis indistinctè ait reum esse culpæ mortalis, accipientem aut retinentem beneficium simplex animo vxoris ducendæ. Et in terminis propriis Nauar. *miscell.* 44. *de oratione, in noua edit. n.* 2. dicit esse peccatum mortale recipere beneficium simplex, animo mutandi postea statum clericalem in coniugalem. Et quamuis hic non explicat, si id beneficium non habeat ordinem sacrum annexum: at dicit sententiam, quam ipsemet habuerat, *c. Quando, c. 21. n.* 52. vbi expressè dixit non esse mortale recipere beneficium non habens sacrum ordinem annexum, cum proposito postea eo relicto transmigrandi ad matrimonium, intelligendam esse, quando intentio mutandi statum non est absoluta, sed sub conditione, si aliquid felicius obtigerit. Vnde clarè tenet in hoc casu esse culpam lethalem. Et *idem* Nauar. *miscellaneo 45. n. 5. & lib. 3. consil tit. de prabend. in 1. edit. cons. 16. nu. vn.* Flaminius *de resignat. benef. leg. 4. q. vlt. n.* 42. Guttierr. *lib. 2. quæst. canon. c. 5 n.* 26. dicunt peccare, non explicantes qualitatem culpæ, recipientem beneficium, eum intentione postea statum clericalem deserendi. Et loquuntur indistinctè de beneficio. Et fundamentum huius sententiæ est, beneficia instituta esse ad sustentandum clericum in statu clericali, quare ordo peruertitur, & debitus finis, quando ea suscipiuntur animo fructus ad tempus capiendi, ad sustentandum postea secularem statum ac coniugalem.

I. Tamen conclusio sit. Quando beneficium simplex nullum ordinem sacrum annexum habet, vacat prorsus culpa, illud recipere cum intentione nullius sacri ordinis recipiendi: at in statu clericali perseuerandi, ac satisfaciendi oneribus ad quæ beneficium obligat. Cum enim nullum ius obliget hunc ad suscipiendos ordines sacros, nec beneficium eos petat, nullius præcepti reus est carens eo animo: at subinde nec venialiter peccat. Et ita, videntur sentire Sotus & Guttierrez *n. praced. allegati* & tenent Nauar. *summa Latina c. 25. num* 18. Ludouicus Lopez 1. *part. instruct. c. 256. col. 3. § Iam & alia minutiora*, Manuel 1. *to. sum. 2. edit. c. 30. n. 6. concl. 6. n. 4. concl.* 3. Vega 1. *to. summa, c. 36. casu* 23. 17

Hinc deducitur possessorem beneficij, cui non est ordo sacer annexus, non teneri habere absolutam voluntatem recipiendi sacros ordines extante vtilitate vel necessitate Ecclesiæ: sed satis ei est habere voluntatem absolutam subeundi omnia onera beneficio annexa tempore, quo id possederit: & disiunctiuam assumendi ordines sacros cum Episcopus cogente necessitate vel vtilitate Ecclesiæ iusserit, aut dimittendi beneficij. Ita Nauar. *lib. cons. in vtraque editione, de prabend. cons. 1. fin. & miscell. n. 44. de orat. in noua edit. in fine.* 18

II. Conclusio. Probabilius credo non peccare mortaliter recipientem aut retinentem beneficium simplex cui sacer ordo annexus non est, animo illud ad tempus retinendi, & eius fructibus fruendi: postéaque eo deserto ad secularem vitam aut coniugalem transeundi: dummodo eo animo accipiat & retineat, vt velit ei sufficienter inseruire, donec illud mutato statu relinquat. Quod nullo iure probetur teneri hunc habere animum sub culpa mortali perseuerandi in statu clericali: imo iura liberum ei concedunt transitum ad nuptias, modo beneficium relinquat, *c. Ioannes, c. Diuersis, de cler. coniug.* Ita docent Nauar. *c. Quando, cap. 21. n.* 52. Id tamen concederem Doctoribus. n. 16. allegatis, nempe, esse culpam venialem. Quia negari non potest esse aliqualem debiti ordinis peruersionem vt probat ratio num. 16. in fine adducta, non tamen ea est tanti momenti, vt culpam lethalem constituat. 19

Vltima Conclusio. Similis culpa venialis est, acceptare pensionem titulo clericali collatam, animo ea ad tempus fruendi, & postea transeundi ad statum coniugalem. Quia aliqualis debiti ordinis est peruersio: cum ea similiter constituatur ad sustentandũ clericum in statu clericali, vt constat ex bullis concessionum pensionis: quibus appellat Pontifex clericũ eum, cui illam concedit, & subdit: 20

Vt commodius te sustentare possit. Et ita intelligo Nauarrum *miscellaneo 45. in noua edit. de oratione, n. 6. vers. 6.* dicentem hunc peccare. Qui bene addit, *num. 6. vers. 7.* non teneri hunc fructus restituere. Quod constat ex dictis n. 13. vbi idem probauimus de fructibus beneficij simplicis eo animo recepti.

DISPVTATIO XLVI.

An clericus in minoribus constitutus per matrimonij contractum amittat priuilegia clericalia?

SVMMARIVM.

Quot conditiones desiderentur, vt clericus coniugatus retineat priuilegia, num 1.
Nullo priuilegio gaudet, nisi vnicam & virginem ducens, tonsuramque ac vestes clericales deferens ministret Ecclesiæ, n. 2.
Quando non incurrit bigamiam ex duplici matrimonio, aut ex eo inito cum corrupta: aut non veram bigamiam quia duxit virginem, & eam post adulterium cognoscit, non perdit priuilegium canonis & fori, n 3.
Effectus bigamus gaudet priuilegio fori quoad delictum antea commissum: & quoad hoc spectatur delicti tempus, n. 4.
An sit opus omnes vestes internas & externas esse clericales? n 5.
Quæ dicendæ sint vestes clericales? n 6.
Cuius iudicis sit hæc cognitio, & an clericus habeat conditiones requisitas? & in quo carcere debeat esse pendenti hac lite, n. 7.
An amittantur hæc priuilegia per vnicam habitus dimissionem? n 8.
Quid, si clericus non deferat tonsuram, quod capillis careat? n. 9.
An debeant tempore delicti & capturæ, vestes clericales deferri, ac tonsura? & quid si post delictum dimittantur? n. 10.
Explicatur c. Ioannes, de cleric. coniug. n. 11.
Clericus coniugatus, extra duo priuilegia, reputatur in aliis laicus, & est incapax omnium, quæ clericatum poscunt, n. 12.
An perdat priuilegia per sponsalia, & per matrimonium ratum? n. 13.
At potest esse accessor. Et qualiter intelligatur, si cum Episcopus Vicarium nominet? n. 14.
Nec potest interesse diuinis, n. 15.
Nec est exemptus à gabellis, muneribus, & obsequiis, n. 16.
Quot quæstiones disputandæ sint, n. 17.
An desideretur aliqua monitio vel sententia iudicis, vt clericus coniugatus amittat priuilegia? Proponuntur suadentia desiderari, n 18.
Nec desideratur monitio, nec sententia aliqua, n 19.
Soluuntur argum. Et explicatur motus proprius Pij V. contra Sodomitas, an desideretur sententia, vt illi amittant priuilegia clericalia. Et Trident. sess. 7. c. 10 de reform. an absque sententia perdat priuilegia qui initiatur cum litteris dimissoriis capituli sede vacanti, non potentis eas concedere? n. 20.
An clericus coniugatus seruans omnia requisita, gaudeat in ciuilibus priuilegio fori? Refertur quædam sententia, n. 21.
Proponitur sententia Authoris, n 22.
An possit in carcerem detrudi per iudicem secularem pro causa merè ciuili, n. 23.
Soluuntur argumenta, n. 24.
An si vacet negotiationi, & arma portet, fruatur priuilegiis? Refertur quædam sent n 25.
Proponitur Authoris sententia, n. 26.
An semel dimittens habitum & tonsuram, gaudeat priuilegiis, illa resumens? Refertur duplex sent n 27. & 28.
Proponitur sententia Authoris, n 29.
An gaudeat omnibus priuilegiis defuncta vxore? n. 30.
Soluuntur argumenta, n. 31.

1 Disputatio hæc versatur circa intelligentiam textus *cap. vn. de cler. coniug. in 6.* vbi statuitur duplici solo priuilegio posse gaudere clericum in minoribus constitutum, ineuntem matrimonium, nimirum *can. Si quis suadente 17. q. 4.* vt violentas manus in ipsum iniiciens incurrat excommunicationem: & fori, nempe, vt non pertineat ad forum iudicis secularis, in causis criminalibus, siue criminaliter siue ciuiliter agatur: prout clericis concessum est *c. 2. de foro compet.* Et petitur ibi duplex conditio, vt his priuilegiis gaudeat. Altera, vt vnicam & virginem duxerit. Altera verò, vt tonsuram & vestes clericales deferat. Quod si vtramque conditionem non seruet, decernitur ibi eum nullo priuilegio gaudere. Idque decretum confirmatum est in Trident. *sess. 23. c. 6. de reform.* & additur tertia conditio, vt iis priuilegiis gaudeat clericus coniugatus, nempe, vt alicui Ecclesiæ deputatus ab Episcopo inseruiat.

Hinc deducitur 1. clericum bis coniugatum, aut cum corrupta, aut si cum vnica & virgine, non defert tonsuram & vestes clericales, aut non ministrat Ecclesiæ ex Episcopi deputatione, minime gaudere priuilegio aliquo clericali, vt expresse deciditur in textibus n. præced. allegatis. Quia omnes hæ conditiones in eis petuntur. 2

3 Intellige tamen hoc verum esse, quando ex duplici matrimon. vel cum corrupta contrahitur vera bigamia. (Quod quando eueniat dicemus in impedimento ligaminis, tractantes de bigamia.) Si enim non contrahatur bigamia, vt quia clericus ille duxit à se solo corruptam, aut si ab alio, non consummauit matrimonium, vel si duplex iniit matrimonium, alterum non consummatum est. Nam ratione bigamiæ priuat textus *cap. 1. de cler. coniug. in 6.* clericum, qui non cum vnica & virgine contraxit, omnibus priuilegiis clericalibus. Quare tale matrimon. id non operabitur, vbi ex eo non contrahitur bigamia. Imo si clericus post initum matrimonium cum vnica & virgine efficiatur interpretatiuè bigamus cognoscens vxorem adulterij quantumuis notorij ream, non ob id obseruans cætera requisita, perdet priuilegium canonis & fori. Quia conditiones petitæ *d. c. vn.* vt iis priuilegiis gaudeat, inueniuntur in eo, vtpote qui vnicam & virginem duxit. Et ita sentiunt Aufrerius, dicens ita decisum esse Tholosæ, & esse ex mente omnium, *decisione Tholosana 64. n vn. & decis. 235. n. 2. & 3.* Iul. Clarus *lib. 5. receptarum, §. fin. in pract. crim. q. 36. n. 10.* Ant. Cucus *lib. 3. instit. maior. t. 9. n. 18.* Farinacius *pract. crim. t. de inquisit. q. 8. nu. 8.*

4 Insuper vt clericus coniugatus amittat priuilegium fori propter bigamiam, desideratur vt tempore delicti commissi illam contraxerit, si enim antea, habens omnia requisita vt fori priuilegio gaudeat, delictum perpetret, fruetur fori priuilegio quoad id delictum, quamuis postea effectus sit bigamus, iniens aliud matrimonium priori vxore defuncta. Quia ad gaudendum foro, spectatur semper tempus delicti admissi, vt argumento *l. 1 ff. de pœnis* tradunt Baldus *l. Affinitatis, in fine, C. communia de succ ess.* Alex. *cons. 8. ad fin. lib. 1. & cons. 149. nu. 9. lib. 6.* & multi alij, quos refert & sequitur Barbosa *statim allegandus.* Et ita docent in nostris terminis, Iulius Clarus *ead. q. 36. n. 11.* Cucus *eod. tit. 9. n. 19. allegati n. præc.* Barbosa *l. Titia 15. n. 33. ff. solut. matrim.*

Non tamen satis est clerico coniugato, vna aut altera veste clericali indui, sed omnes vestes extrinsecus apparentes debent clericales & honestæ esse, vt priuilegio aliquo gaudeat. Quia *cap. vn. de cler coniugat. in 6.* ibi: *Vestes deferant clericales*, non petitur vestis in singulari, sed in plurali vestes petuntur. Idem constat ex *cap. Si iudex, de sent. excommun. in 6.* vbi etiam in plurali petitur clericum vestes clericales deferre, vt donec de contrario constet, clericus præsumatur. Et redditur ratio ibi, his verbis: *Iustum est enim vt ipse talis, quem gestat, ex habitu præsumatur.* Et ideo ita docent *gloss. d. cap. vn. in casu positione, vers. Nota, ibi, vestes. Et ibi* Ioannes Andreas *n.* Anchar. *nu. 4. notabil. 2.* Dominicus *ibi, in princip. n. 5.* Francus *in princ. num. 1.* Aufrerius *decision. Tholosana 153. nu. 1. & 2.* Couar. *quest. practicis, n. 31. nu. 7. vers. 2.* Farinac. *pract. crim. tit. de inquisitione, q. 8. n. 65.* Azor. *lib. 13. institut. moralium, c. vlt. quest. fin.* Vnde si vestis non clericalis lateat, quod exterior ita longa sit, vt illam contegat, gaudebit priuilegio clericali. Et constat ex *clem. 2. de vita & honest. cler.* vbi ponderatur publica vestis indecentia, ibi: *In publico portare* Et ita docent *glossa,* Ioan. Andr. Domin. Anchar. Franc. *proximè allegati.* 5

Sed quæres, quænam sint vestes clericales? Fatentur omnes id certis limitibus præscribi non posse. Quia *c. penul. de vit. & honest. cler. & clem. 2. eo. tit.* certis quibusdam vestibus tanquam indecentibus interdicitur clericis, non tamen præscribitur quibus vti debeant. Quare id communi vsui relinquendum est, vt illæ clericales vestes censeantur, quæ communi clericorum vsui in ea prouincia receptæ sunt, & ex quarum aspectu à quocumque clerici 6

clerici iudicentur. Ita *gloss. d. cap penult. verb. Deauratis*, ibi communiter approbata, *& clem. 1. verb. Secularis, in fin. de elect. & cap. si quis virorum verb. Veste* 30. d. Philipp. Prob. *addit. ad Monachum, c. vn. de cler. coniug. in 6. nu. 4.* Roland. *cons. 4. n. 27. lib. 1.* Couar. multos alios referens, *quaest. pract. c. 31. n. 7. vers. 4.* Iul. Clarus *lib. 5. recep. §. fin. in pract. crim. q. 36. n. 13. & 14.* Ant. Cucus *lib. 3. inst. maiorum, tit. 9. n. 71. & 74.* Burgos de Paz *cons. 22. n. 5.* Farina. *pract. tit. de inquisitione quaest. 8. n. 69.* Azor. *lib. 13. instit. moral. c. vlt. q. fi.* Quod quidem non ita accipiendum est, vt satis sit eos clericos coniugatos iis vestibus vti, quibus laici vxorati iuxta regionis consuetudinem vtuntur. Sed illis indui debent, quibus ex regionis vsu honestè clerici coniugati vtuntur. Nam cum ius canonicum vestium qualitatem minimè praescripserit, earum definitio consuetudini relinquitur: nec cogendi sunt iis vestibus vti, quibus clerici non coniugati ministerio Ecclesiae vacantes vtuntur, vt constat ex *c. Ioannes, de cler. coniug.* ibi: *Cum de consuetudine terra tua clerici coniugati non cogantur inuiti portare tonsuram.* Ita cum aliis docet Couar. *eod. n. 7. vers. 4.*

7 Cuius autem iudicis sit cognitio, num vestes sint clericales, & an conditiones requisitae concurrant in clerico coniugato, vt gaudere debeat priuilegio fori: & an lite hac pendenti custodiendus sit in carcere seculari, an potius in Ecclesiastico: praeter Authores antiquos, quos ipsi referunt, consulendi sunt Couar. *quaest. pract. c. 33. n. 1. & seqq.* Iulius Clarus *lib. 5. receptarum, § fin. quaest. 36. n. 21.* Burgos de Paz *cons. 22. n. 3.* Ant. Cucus *lib. 3. institut. maior. t. 9. n. 76.* Mascard. *de prob. conclus. 689. n. 9.* Farinac. *in sua pract. to. de inquisit. q. 8. n. 34. & seqq.* Salzedo *pract. c. 62. n. 14. & 19.* Barbosa *l. Titia 35. n. 34. ff. solut. matrim.*

8 Non amittit tamen clericus coniugatus priuilegia, per vnam aut alteram habitus dimissionem, dummodo continuo habitum deferat, quod non videatur habitum deserere, qui statim est resumpturus *l. 3. ff. de diuort.* Ita Auferius *decis. 104.* Cappel. Tholos. *nu. vn.* Ant. Cuc. *lib. 3. instit. maior. t. 6. n. 69.* Farinac. *pract. t. de inquis. q. 8. n. 68.*

9 Nec similiter amittit, si tonsuram non deferat, quod caput rasum sit prae morbo Neapolitano aut caluicie. Quia nemo ad impossibile obligatur. Ita Iul. Clarus *lib. 5. recep. §. fin. q. 36. n. 17.* Farinac. *in pract. t. de inquisit. q. 8. nu. 67.*

10 At debet clericus coniugatus tonsuram, & vestes clericales deferre tempore commissi delicti, vt quoad illud gaudeat fori priuilegio: nec satis erit postea assumere. Sic Couar. *q. pract. c. 31. n. 8. vers. 5.* Ant. Gom. *to. 3. var. c. 10. n. 5.* Iul. Clar. *li. 5. receptarum § fin. q. 36. n. 15.* Auendaño *de exeq. mand. c. 22. n. 12.* Farin. *pract. t. de inquisit. q. 8. n. 66.* Barbosa alios referens, *l. Titia 35. n. 33. ff. solut. matr.* Azor. *lib. 13. instit. moral. c vlt. q. fin. Et in noua recop. huius regni, l. 1. t. 4. l. 2.* refertur Pium IV. in quadam bulla declarasse ad vitandas fraudes, desiderari vt sex mensibus praecedentibus delictum, deferat habitum clericalem & tonsuram. Addit Barbosa *eod. n. 13.* desiderari quoque delationem habitus tempore capturae. At id non credo. Quia quamuis post delictum deferat habitum & tonsuram, gaudebit vtique fori priuilegio quoad id delictum, vt cum Alexandro, dicens esse ex mente omnium, docet Couar. *proximè citatus.* Idemque docent Iul. Clar. *& Farin. proximè allegati,* & constat ex dictis, n. 4. vbi probauimus ad gaudendum fori priuilegio non attendi nisi tempus commissi delicti: non ergo refert tempore capturae relictas esse vestes clericales, modò tempore delicti delata sint.

11 Secundò deducitur intellectus ad *c. Ioannes, de cler. coniug.* ibi: *Quoniam igitur ipse etiam tonsuratus non potest priuilegio clericali gaudere.* Ex quo textu constat, clericū coniugatum non posse gaudere priuilegiis clericalibus. Sed debet intelligi iuxta *c. vn. de cler. coniug. in 6.* de reliquis priuilegiis praeter priuilegia canonis & fori, vt bene docet *gloss. eo. c vn. verb. Declaramus, &* Abbas *d. c. Ioannes, n. 3.*

12 Tertiò deducitur, clericum coniugatum seruantem omnes conditiones requisitas vt gaudeat priuilegiis canonis & fori, & reliquis omnibus praeter haec duo, reputari mere laicum, ac proinde esse incapacem eorum omnium quae clericalem tonsuram desiderant. Constat ex *c. vn. de cler. coniug. in 6.* ibi: *In caeteris autem eos gaudere nolumus priuilegio clericali.* Et ita docent *gloss. eod. c. vn. in casus posit. notabil. antepenult. Et ibi* Ioan. Andr. *num. 2.* Dominic. *§ fin. num. 3.* Francus *eod. §. n. 3.* Ant. *c. Ioannes, n. 16. de cler. coniug. & ibi* Imola *n. 18.* Decius *cap. 2. q. 8. in noua edit. nu. 154. de iudic.* Lambert. *de iurepatron. l. 2. p. 1. q. 7. art. 3. n. 4.* Couar. alios referens *quaest. pract. c. 31. n. 9. init.* Flaminius *de resignat. benef. lib. 4. q. 2. n. 100.*

Vt autem ea priuilegia perdat praeter illa duo, satis est, 13 matrim. nondum consummatum. Quia tunc verè assumptus est status contrarius clericatui. Quare non sufficit contractus sponsalium de futuro. Quia non est ille verè clericus coniugatus, quem textus *d cap. vn.* priuat caeteris priuilegiis clericalibus. Sic Anchar. *eo. c. vn. notab. 1. n.*

Hinc rursus infertur non posse huiusmodi clericum 14 coniugatum esse Vicarium Episcopi in spiritualibus, quod iurisdictio spiritualis & Ecclesiast. non cadat in laicum, *c. 2. de iud.* At hic extra ea duo priuilegia reputatur omnino laicus. Ita *gl.* Io. And. Domin. Franc. *relati n. 12.* Io. And. *c. Ioannes, n. 20. q. 5. de cler. coniug. & ibi* Ant. *n. 16.* Card. *n. 6. q. 4.* Anchar. *n. 11. q. 5.* Imol. *n. 18.* Abb. *c. 2. eo. tit. n. 2.* Henric. *c. Diuersis n. 7 eod. t. idem* Abb. *c. 2. n. 12. de iud. & ibi* Felinus *n. 6. vers. Fallit primo, & ibi* Decius *q. 5. in noua edit. n. 123.* Lambertin. *de iurepatr. l. 2. p. 1. q. 7. a. 3. n. 3.* Angel. *verb. Beneficium, n. 15. & ibi* Armilla *n. 19.* Sylu. *verb. Beneficium 3. q. 4. n. 8.* Tabiena *verb. Beneficium 2. q. 12. n. 14.* Anton. Cuc. *lib. 2. instit. maiorum, t. 8. n. 48.* Maiol. *de irregul. lib. 1. c. 34. n. 8.* Sbrozzius alios referens *de officio Vicarij q. 31. n. 5.* Nec etiam potest esse delegatus ad causam spiritualem, nec sententia eius tenebit, quod feratur à non competenti iudice, *c. clericum nullus, 11. q. 1.* Ita Ioan. Andr. *d. c. Ioan. n. 10.* Anton. Anch. Card. Imola, Hent. Decius, *n. 154. proxime alleg.* Potest tamen si Episcop. habeat iurisdictionem temporalem, esse Vicarius in ea iurisdictione temporali. Quia cum ea secularis iurisdictio potest laico competere. Ita Decius *c. 2. de iudiciis, q. 5. in noua edit. n. 125.* Zacharias *additionib. ad* Abb. *c. 2 lit. B. de cler. coniug.* & multis citatis Sbrozzius *d. q. 31. n. 11.* Insuper potest esse assessor Episcopi. Nam & laicus potest id munus obire. Ita Host. *c. 2. ad fin. de iudiciis, & ibi* Ant. *n. 6. fin.* Abb. *num. 13.* Alex. de Neuo *n. 32.* Decius *n. 131.* Ripa *n. 17.* Bald. *n. 10 fi.* Felin. *n. 6.* Archid. *c. Plures, super gloss. Per arbitrium, 16. q. 1.* Domin. *c. Statutum, §. Assessorem, n. 5. in princ. de rescript. in 6.* Ant. Cuc. *n. 49.* Maiol. Sbrozz. *n. 12.* alios allegans, proximè citati. Quare si Episcopus laicum aut clericum coniugatum constitueret suum Vicarium in spiritualibus, ne dispositio vana esset, deberent verba impropriè sumi pro assessore. Sic Bald. Felin. Maiol. Sbrozz. *n. 10. proximè allegati.* Ratio autem cur assessoris officium possit laico competere, ea est. Quia officium assessoris est consulere, *lib. 1. ff. de offic. assessor.* At tale consilium potest etiam in Ecclesiasticis laicus conferre, vt tradit Innoc. *c. 2. de iudic. in fin.*

Nec similiter poterit interesse diuinis tempore inter- 15 dicti talis clericus coniugatus, quod solis duobus dictis priuilegiis fruatur, & ita docent Nauar. *summa c. 27. num. 174.* Toled. *lib. 1. sum. c. 20. n. 3.* Aragon. *2. 2. q. 12. a. 1. dub. 1.* Manuel *1. tom. summ. 2. edit. cap. 116 concl. 4.* Qui benè id temperat cum Nauar. *d. num. 174.* nisi alicubi consuetudo legitime praescripta contrarium obtinuisset.

Nec similiter ob eandem rationem habet priuilegium 16 immunitatis quoad gabellas, munera secularia, indictiones, & quaecumque alia obsequia. Haec enim omnia onera subire tenetur instar meri laici. Sic *gl. c. vn. verb In caeteris, &* ibi omnes, *de cler. coniug. in 6.* & multi alij, quos refert & sequitur Couar. *q. pract. c. 31. n. 9.* Azor. *lib. 13. instit. moral. c vlt. q. fin.* & extat *lex regia* de hoc, *l. 1. recop. t. 4. l. 2.* Quatuor tamē potissimum quaestiones disputandae sunt. I. An desideretur monitio aliqua, an sententia, vt clericus coniugatus amittat priuilegia? II. An gaudeat in causis ciuilibus priuilegio fori? III. An perdat priuilegia canonis &

& fori, quod negotiationibus vacet? Vltima, quid si habitum & tonsuram deferat, & iterum assumat?

17 Quæstio I. An vt clericus coniugatus seruans conditiones requisitas, amittat cætera priuilegia clericalia, præter duo canonis & fori: aut eas conditiones non seruans amittat hæc duo, desideretur monitio aliqua, aut sententia iudicis? Et desiderari persuadetur ex sequentibus. Primò, quia Trid. *sess. 7. de reform. c. 10.* statuit ne gaudeat priuilegiis clericalibus initiatus minoribus ordinibus, cum litteris dimissoriis Capituli sede vacante quando eas concedere nequit. Et tamen Nauar. *lib. 1. cons. t. de tempor. ordin. in priori edit. cons. 19. in poster. cons. 28. per totum,* defendit desiderari sententiam iudicis. Quod Tridentinum vtatur verbo. Non gaudeat, quod est futuri temporis. Quo simili verbo vtitur Trident. *sess. 23. c. 6 de reform.* dicens clericum minorum ordinum non gaudere priuilegio fori, nisi vestes clericales deferat, aut beneficium habeat. Et statim loquens de clericis coniugatis, confirmat decretum *c. vn. de cler. coniug in 6.* priuans coniugatos omnibus priuilegiis, nisi conditiones ibi petitas obseruent, & si obseruent, omnibus aliis, præter canonis & fori, indulta. Ergo similiter priuatio hæc sententia iudicis indigebit. Et confirmatur, quia cum *clem. 1. de vita & hon. cleric.* decidatur clericos, a certis officiis non desistentes post monitionem perdere eo ipso priuilegium clericale, tuentur Imola *ibi, in fi. &* Io. And. *c. Ioan. q. 4. de cler. coniug.* desiderari sententiam iudicis declarantis crimen. Ergo à fortiori in nostro casu, in quo Tridentinum tantum dicit, Non gaudeat: & *d. c. vn.* dicit, Nolumus gaudere. Secundò, quia motus proprius Pij V. contra clericos exercentes sodomiam editus sic ait: *Præsentis canonis auctoritate priuamus omni priuilegio clericali.* Et tamen contra Nauarrum *sum. Lat. c. 27. n. 249.* dicentem non exigi sententiam iudicis, tuentur eam necessariam esse, Enriq. *lib. 14. de irregul. c. 5. n. 1. in comment. lit. F.* Graf. 1. *p. decision. lib. 2. c. 90. n. 5. & seq.* Manuel 1. *to. sum. 2. edit. c. 210. n. 2.* Vega 2. *tom. sum. cap. 102. casu 2. ad fin.* Tandem quia Sot. *lib. 1. de iust. q. 6. art. 6. con. l. 2.* defendit legem priuantem eo ipso priuilegiis, non obligare ante sententiam Et confirm. quia trina monitio desideratur, vt clericus in minoribus constitutus non deferens tonsuram amittat priuilegium clericale, *c. Si vero aliquis c. In audientia, c. Contingat de sent. excommun.*

18 At verissima sent. est nullam exigi monitionem, aut iudicis declarationē, sed eo ipso amitti priuilegia per contractum matrimonij, & si non seruentur conditiones requisitæ, amitti priuilegium canonis & fori. Ratio huius est, quòd priuatio hæc non imponatur vt delicti pœna, sed ob defectum conditionis requisitæ ad gaudendū priuilegio clericali. Quod & praxis ipsa demonstrat: & ex eo constat, quòd nullius culpæ reus sit clericus in minoribus constitutus non deferens vestes clericales: duas vxores ducens, aut viduam vnicam. Deficiente ergo conditione cassabunt eo ipso priuilegia. Deinde, quia contrario statu assumpto amittuntur hæc priuilegia, sicut & beneficia Sicut ergo hæc perduntur per contractum matr. absque alia sententia: vt diximus disp. 42. n. 4. ita & illa. Atque ideo huius sententiæ sunt Abbas *c. Ioannes, n. 4. de clericis coniug.* Angel. *Excommunicatio, 5. n. 22.* Ant. Cuc. *lib. 3. instit. maior. tit. 9. n. 67.* Bossius *pract. t. de foro competenti, n. 128.* Iul. Clarus *lib. 5. recept. pract. crim. §. fin. q. 36. n. 19.*

19 Ad argum. n. 18. proposita resp. fatendo ad incurrendam eam priuationem priuilegij clericalis inductam in Trid *sess. 7. c. 10. de reform.* & in motu proprio Pij V. & in *clem. 1. de vita & honest. cler.* desiderari sententiam iudicis declarantis crimen, vt docent DD. ibi allegati. At id consurgit ex eo, quòd illa priuatio inducta sit in pœnam delicti, quod secus contingit in nostro casu (vt n. præced. explicui.) Et eodem modo intelligenda est doctrina Soti, quando priuatio est in delicti pœnam. Et per hæc patet ad omnia argumenta, præterquam ad vltimam confirm. Ad quam respondeo cum Abbate, *c. Io. n. 4. de cler. coniug.* in illis textibus esse sermonem de clerico non coniugato, qui attento illo iure non amittebat priuilegium per habitus dimissionem, donec ter moneretur. Secus attento nouo decreto Trident. *sess. 23. c. 6. de reform.*

Quæstio II. An clericus coniugatus seruans omnia requisita, gaudeat in causis ciuilibus priuilegio fori, an in solis causis criminalibus? Duplex est sententia. Prima affirmat tam in criminalibus, quæ descendunt ex delicto, quàm in ciuilibus, quæ ex contractu vel quasi contractu originem ducunt, gaudere hunc priuilegio fori. Probatur ex *c. vn. de cler. coniug. in 6.* nam postquā textus ille decreuit non posse huiusmodi clericos trahi ad iudicium secularem, siue criminaliter, siue ciuiliter, subdit hæc: *Nec ab ipsis secularibus iudicibus eos debere personaliter, vel etiam pecunialiter, (ne per vnam viam concedatur eisdem iudicibus, quod per aliā denegatur) vllatenus condēnari.* Ne ergo verba hæc frustranea sint, & vt aliquid operentur, debent intelligi de causis merè ciuilibus. Nā in criminalibus eos gaudere priuilegio fori, satis expresserat textus. Secūdò, quia *Conc Parisiense relatum c. 1. de foro comp.* interdicens iudicibus secularibus quemcumque clericum condemnare, loquitur indistinctè de causis, siue criminalibus, siue ciuilibus: & procedit etiam in clerico coniugato: (vt testatur *ibi* Io. And. *n. 2.*) nec corrigitur per *c. vn. de cler. coniug. in 6.* imò per id declaratur, vt constat ex contextu illius c. vn. ibi: *Et cum iuxta Parisiense Concilium nullus cleric. distingui aut condemnari debeat à iudice seculari, præsenti declaramus edicto.* Cū ergo hæc cōstitutio non restringat, sed declaret illam, debet recipere omnes interpretationes, quas constitutio declarata recipiebat, vt est textus cum *glossa clem. Statutū. verb. Consuetudine, de elect. & c. Is qui verb. Vel electi, eo. t. in 6.* & hoc procedit, licet noua lex declarans loquatur strictius. Et cōstat ex textu, in *auth. de filiis ante dotalia instrumenta natis, coll. 5. ad fin.* ibi: *Cum omnibus manifestum sit oportere ea quæ adiecta sunt per interpretationem illis valere, in quibus interpretatis legibus sit locus.* Vbi *gl. fin.* notandū mirabile verbum. Et Bartolo multisque aliis relatis, docent Aretin. *cons. 59 st.* Beroi. *c. Nulli, n. 87. de rebus Eccl. non alien & c. In præsentia, n. 190. & 384. de prob.* Burgos de Paz *l. 1.* Taurin. 288. Matienz *lib. 5. recop. t. 4. l. 2. gl. 9. n. 10.* Tertiò, quia verbum illud, *Pro commissis ab eis excessibus,* positum *d. c. vn.* quod generale est, comprehendit etiam illum, qui contrahendo promisit, ac promissa non implet, propter quod conuenitur. Is enim verè excessum admittit. Tandem, quia alias potior esset conditio clerici coniugati delinquentis, & furto acquirentis pecuniam, quàm innocentis, qui mutuò accepit contra *c. Eum, qui de præb. in 6.* Ille etenim non potest coram iudice seculari conueniri: secus de hoc. Et ideo sent. hanc (quæ verè probabilis est) sustinent Lapus *alleg. 118. ad fi.* Franc. *c. vn. § Et cum n. 4. de cler. coniug. in 6.* Angel. *instit. de nuptiis, §. illud, nu. 5.* 21

II. Sent. (cui tanquam multo probabiliori & communissimæ adhæreo) docet huiusmodi clericos coniugatos in solis causis criminalibus gaudere priuilegio fori: siue criminaliter, vt dū petitur vindicta, siue ciuiliter agatur, vt cum petitur restitutio damni illati: at in causis merè ciuilibus descendentibus ex contractu, vel quasi contractu, eos non eximi à iurisdictione iudicis secularis, sed coram eo conueniendos esse. Quod probatur ex *c. vn. de cler. coniug. in 6.* vbi expressè habetur huiusmodi clericos trahi non posse ad iudicium seculare pro delictis ab eis admissis, siue criminaliter, siue ciuiliter agatur: & subditur in cæteris nullo eos gaudere priuilegio. Ergo in causis merè ciuilibus non iuuantur aliquo fori priuilegio. Atque ita docent Io. And. *eod. c. vn. n. 2.* Arch. *in fin.* Anch. *n 4. notab. 4.* Domin. *ibi, § Et cum iuxta, n. 7. in princip.* Abb. *c. Ioan. n. 3. de cleric. coniug. & c. 2. n. 7. de compet.* vbi Imola *n. 3.* Aretin. *ibi n. 1. notab. 1.* Decius *c. At si clerici, in princ. in noua edit. n. 151. vers. non tamen videtur recedendum, de iudiciis: Idem* Imola *c. Ex parte, n. 3. de clericis coniugatis, & ibi* Card. *in q. 3.* Montaluus *l. 25. paulo post princ. t. 9. p. 1.* Bellug. *in speculo princ. rubr. 11. §. Videanus, n. 1. & 6. & ibi* Camill. Borrel. *in addit. lit. A.* Rosell. *verb.* Cleric. 2. *n. 6.* Sylu. *verb.* 22

Clericus

Cleric.1.q.6.Tabien.verb.Cleric.5.n.pen.& verb.Excom.5.casu 1.n.27.Bened.Capra concl.97.n.85.Cou.q.pract.c.31.n.7.vers Prima igitur.Auil.in c.Pratorum pramio,gl.1.n.29.Talada de visitat.carceris,c.5.n.17. Gonzales in variis q.c.12.n.29. Mozzius de contract.1.de matr.§. Qui possint contrahere matr.n.21.Anast.Germon.de sacror.immun.l.3.c.15.n.68.Gut.de iur.1.p.c.17.n.11.& 12. Farin.in sua pract.t.de inquis.q.8.n.7. Bobadilla in sua polit.l.2.c.18.n.110. Arag.2.2.q.12.a.1.dub.1. Azor.l.13.inst.moral. c.vlt. q.fin. & est approbata hæc sent.per legem regiam 2.t.4. l.1.noua recop.

23 Sed retenta hac posteriori sententia, non modicum controuertitur inter Doctores illius, an licet possit iudex secularis de causa merè ciuili huiusmodi clerici coniugati cognoscere atque illam decidere, an tamen possit eum capere, ac pro executione causæ merè ciuilis in carcerem detrudere? Quidam enim id negant posse, quia quamuis in ciuilibus non gaudeat priuilegio fori: ac proinde in iis sit iudex competens secularis: at gaudet priuilegio can.si quis suadente 17.q.4.interdicentis sub excommunicatione lata manus in eum iniici: ac proinde eam incurreret iudex secularis manus in eum iniiciens, per districtionem personalem. Et ita sentiunt Anchar.cap.vn.n.4. notab.4.de cleric.coniug in 6.& ibi Domin. §.vlt.n.8. Francus ibi §. Et cum,n.2. Lapus alleg.41.n.vn.& alleg.118.paulo post princ. Card.c.Ex parte.q.3.de cler.coniug.& ibi Imol. n.3.referens ibi Florianum,Ripa l.1.respons.c.13.Rosell.verb.Cleric.2.n.7.Sylu.verb.Cleric.1.q.6.Tabiena,verb.Clericus 5.n.pen. Auiles c. Pratorum pramio, gloss.1. n.29. Farinacius in sua pract.t.de inquis.q.8.n.7.Zauallos quast.pract.q.593.n.vnic. Sed profectò miror tot tantosque viros tam leui fundamento duci ad hanc partem tuendam. Nam textus d.c Si quis suadente, excommunicat iniicientem manus violentas in clericum gaudentem eius canonis priuilegio. At iudex secularis detrudens in carcerem huiusmodi clericum coniugatum, ad executionem contractus aut sententiæ in causa ciuili latæ, non vtique manus violentas iniicit in eum, sed potius iustas, vtpote qui in ea causa est competens iudex,at clericus ille nullo fori priuilegio in ea iuuatur. Et ideò hanc partem tuentur Montal.Couar.Gutier.num.praced.alleg. Et dicunt hi duo passim apud Hispanos absque vlla controuersia praxi admitti. Et meritò eam admitti existimo:est enim verissima.

24 Ad argumenta num.21.proposita respondetur. Ad primum dic ea verba non esse superflua, sed priuilegium magis declarare: quia prius in eo textu erat habitus sermo de tractatione coram iudice seculari: & de condemnatione per eum facienda nil expressum erat: de qua in eis verbis agitur: & declaratur insuper nec criminaliter nec ciuiliter posse clericum coniugatum à iudice seculari in causa criminali condemnari: & parenthesis illa textus, (Ne per vnam viam concedatur eisdem iudicibus, quod per aliam denegatur) intelligitur iuxta Ioan. And. ibi n.2. sic, ne per viam condemnationis pecuniariæ concedatur iudici seculari punire clerici delicta, quod per viam condemnationis corporalis denegatur. Ad secundum dic id cap. vnic. non esse præcisam constitutionem declarantem Concilium Parisiense,vt sic iuxta illud sit omnino intelligendum: sed reuera inductum esse ad restrigenda priuilegia clerici coniugati, & ad declarandas conditiones ab ipso obseruandas,vt aliquo illorum gaudeat. Atque proinde sensus eorum verborum is est. Quamuis Concilium Parisiense indistinctè statuerit nullum clericum subdi foro iudicis secularis:at quoad clericum coniugatum declaramus id solum accipiendum esse in posterum in causis criminalibus. Ad tertium dic,excessum non appellari propriè,sicut nec delictum,qui admittitur in causa merè ciuili non adimplendo contractum: quamuis negari nequeat id esse peccatum: sed excessus & delictum appellantur in causa criminali, quæ ex se ad publicam vindictam tendit. Ad vltimum dic non esse absurdum, in hoc melioris esse conditionis delinquentem, quòd sic in iure statuatur: quia multo indecentius esset in causa criminali, quæ ad vindictam de reo sumendam pertinet, clericum subdi iudicio seculari, quàm in causa merè ciuili, quæ ad solius damni reparationem dirigitur.

Quæstio III. An clericus coniugatus seruans omnes conditiones requisitas,amittat priuilegium canonis & fori,si negotiationibus vacet? Plerique Doctores sentiunt hunc non gaudere priuilegio aliquo clericali. Quia immiscere se negotiis secularibus cum tonsura, quam necessario gestare debet, vt gaudeat aliquo priuilegio, tendit in opprobrium cleri, c. Ioan. de cleric. coniug. At non decens est quempiam vti beneficio legis, si in illam delinquat, c. Quia frustra,de vsuris. Et ideò hoc sustinent (quod probabile est) Ioan.Andr.c.vn.n.3.de cler.coniug in 6.& ibi Archid.n.1.vers.Retinent Dominic.§ fin.n.6. Ant.c.Ioan.in fi. de cler.coniug.& ita intelligit glossam ibi,verb.Non potest in fine. Sed re vera glossa non loquitur nisi de priuilegio, ne vexetur clericus gabellis. Idem Imola ibi,n.6.fatens tamen non carere hanc partem dubitatione Bossius practica, tit. de foro compet.n.128.Iulius Clarus lib.5.recept.§.fin.q.36.n.12. Farinacius in practica,tit.de inquisit. qu.8.n.93. Azebedo lib.1.recop tit.4.l.2.fin. & fauet glossa c. Si quis vero, verb.inuigilent,d.32. vbi ait clericum coniugatum debere à negotiationibus abstinere: iuxta eum textum interdicentem clericis vacare illicitis. Et Innocentius d.c.Ioannes, in fine, ait excepto priuilegio canonis, nullo gaudere huiusmodi clericum. Addit tamen Bossius proximè allegatus, desiderari ad hanc priuilegiorum amissionem, vt prius clericus ille moneatur,vt desistat à negotiatione. Id enim petitur c.final.de vita & honest.cleric. sed Archid. nuper allegatus, nullam monitionem exigi docet. Quod id c.finale, trinam postulans monitionem, loquatur de clericis non coniugatis: qui difficilius priuilegiis priuantur. 25

At multò verius est, non ob id priuari priuilegiis clericalibus. Quia his clericis coniugatis licita est negotiatio honesta victus causa, licet aliis clericis sit interdicta, argumento deducto ex cap. Ioann. de cler. coniug. nec huic indecens est tonsuram deferendo huic negotiationi honestæ vacare. Et ideo huius sententiæ sunt Monal.lib.15.tit.9.p.1.paulo post principium, Francus c.vnic §. Et cum,n.5.de cleric.coniug.in 6. Anchar.ibi,n.2.notabil.2. Angelus verb.Clericus 9.n.3.Sylu.verb.Cleric. 3.q.3. Tabien.verb.Cler.3.q.1.n.2.Couar.q.pract c.31.n.8.verb.Sexto,Azor.lib.13.instit.moralium,c.vlt.quast.final. Addunt tamen Anchar. & Montaluus, fortè non debere defendi ab Ecclesia hos clericos coniugatos,si post trinam monitionem non desistant à negotiatione. Sed melius Angel.Syluest. & Tabiena docent, non posse cogi desistere per priuationem priuilegiorum clericalium, quibus gaudent. Quia nullibi id cauetur de clericis coniug. & rei licitæ operam dant. Addit Azor.ead.q.fi.gaudere priuilegiis, si arma deferant. Sed id non credo: nec auctores, quos ipse refert, id dicunt. Quia non incedit in habitu clericali portans publice arma. At omnes vestes apparentes debent necessariò esse clericales,vt probaui n.5. 26

Quæstio vltima. An clericus coniugatus cum vnica & virgine, vestes clericales & tonsuram deponens, ita amittat priuilegia clericalia, vt ea nequaquam recuperet, resumptis vestibus & tonsura? Triplicem inuenio sententiam. Prima docet eum nequaquam recuperare priuilegia. Quia cum semel vitam laici elegerit, resipiscere nequit. Quod enim semel placuit, amplius displicere non potest, regula, Quod semel,de regulis iuris in 6. & maximè in his præiudicialibus,cap.1.de postulat.pralat.in 6.ibi: Redeundi ad aliam postquam vnam elegerit, sibi licentia penitus interdicta,& c.Vt quis duas,de elect.in 6.in fi. Secundo,quia cum facto proprio priuilegium clericale amiserit, ad illud solo proprio facto se habilem reddere nequit, lib.1.§. Fuit quasitum ff.ad Senatusconsult. Trebel.ibi: Quia rem in suam auctor esse non possit,& c.Per nostras,de iure patro. Sic tenuere communiter Doctores Paduæ, vt referunt Ioan. Andreas c.Ioannes,q.4.n.19.& ibi Anchar.n.10.q.4.de cleric.coniug. & ipsi manent dubij, dicúntque esse necessarium Ponti- 27

ficis declarationem. Eandem sententiam tenent *Afflictis l.constit.rubr.3.n.22.* Auendaño *de exequend.mandat.regum, lib.1.c.22.n.15.*

28 Secunda sent.distinguit sic, si clericus ille sit monitus, & sententia lata priuetur priuilegiis, ita ea amittit, vt nunquam recuperare possit: & similiter si monitus sit cum commutatione amittendi priuilegia: secus si monitus non sit:aut monitus absque prædicta comminatione, nec sententia priuans præcessit,ita Ant.*d.c.Ioan.n.15.*

29 Tertia sent.(cui adhæreo) ait recuperari priuilegia ab huiusmodi clerico resumente vestes clericales & habitum. Quod non omnino huiusmodi clericum deponentem vestes iura clericali priuilegio denudent, sicut bigamum, sed solo priuilegiorum exercitio, quod apertè indicant ea verba *cap. vnic.de cler. coniug. in 6. in fin.* ibi: *Eos gaudere nolumus priuilegio clericali.* Quæ verba solum exercitium respiciunt, ergo recuperant seruando conditiones requisitas ad gaudendum. Et confirm.quia quando ob aliquam causam priuatur aliquis priuilegio clericali; intelligitur quoad possessionem, non quoad proprietatem, vt tradit Alex.de Neuo *cons.61.à n.6.* Secundò probatur ex *c.Cler. el 2.de vita & honest.cler.* vbi de clerico, qui dimissa tonsura vxorem duxit, dicitur vt iterum tondeatur. Quem textum dicit *ibi* Abb.*n.4.* fortiter probare ex tonsuræ dimissione non perdi priuilegium absque spe recuperandi. Quorsum enim tonderi deberet,nisi vt iterum priuilegio gaudeat?Tertiò,quia humanitas iustæ pœnitentiæ auferri non debet,*c.Si quis libellos,2.q.6.*Quartò,quia non est absurdum ad id quempiam proprio facto restitui, quod proprio facto amiserat,*cap Quia sæpè,de elect.in 6.*omnis enim res per quascumque causas nascitur, per easdem dissoluitur,*c.1.de reg.iuris.* Quintò,facit doctrina Innocent.*c.fi.de vita & honest.cler.in fin.& ibi* Hostiens.*n.9.* Anchar.*nu.5.* dicentium clericos negotiatores amittere priuilegium clericale: ad id tamen redire dimissa negotiatione. Sextò probatur ex *clem. de vita & honest. cler.* vbi de clericis qui ter moniti non desistunt à carnificis officio, sic dicitur: *Qui si taliter moniti ab his non destiterint,aut ipsa exercendo resumpserint quandocumque,coniugati omnino, non coniugati vero in rebus,& si omnino incedant vt laici,in personis priuilegium clericale, quamdiu præmissis institerint, eo ipso amittant.* Vbi licet varia sit interpretatio Auctorum, an verbum, omnino, denotet priuationis perpetuitatem, an solam priuationem omnium priuilegiorum, quibus gaudet clericus coniugatus, reuera non denotat perpetuitatem, sed particula quamdiu,refertur ad omnia. Nam est vnica oratio, & clausula omnia contenta in eadem oratione determinat *l.in repetendis,ff.de leg.3.* Non ergo per contrarium actum amittitur perpetuum priuilegium,sed dum ab illo non desistitur. Tandem,quia priuilegium hoc in nullius damnum vergit:cum in sola immunitate personæ,& fori quoad causas criminales consistat. Et ideo hæc sententia fuit decisa Bononiæ:vt testatur Ioan.Andr.*c Ioan. q.4.n.19.de cler.coniug.*& quamuis ibi ipse dubius maneat, tenet hanc sent. *Idemmet c.vn.n.2. & in fin. de cler.coniug. in 6.& ibi* Archid.*n.1.vers.Retinent. & ibi* Io. Monachus, *num.2.*Probus *in addit.ad ipsum,n.4.& ibi* Anchar.*n.6.q.3.* Dominic.*ibi,§ Et iuxta ad fin.* Abbas *c.Clericus,el 2.nu.4. & c.fin.de vita & honest.cler.* Florian.quem refert & sequitur Imol.*d.c.*Ioan.*n.17.*Francus *d.c.vn.§ Et cum,n.6.*Alex. *cons.149.num.7.vol.4.& cons.8.n.4.vol.1.*Ant.*3.p.t.24.c.1. in princ. col. 1. vers. de percutiente clericum coniug.* Angel. *Excommunicatio 5.n.23.* Sylu. *Excommunicatio 6 §.4. vers. Si autem talis,* Tabiena *Excommunicatio 5.casu 1.num.27. Additio ad decisionem* Tholosanam,104 *n.2.* Couar.*quest. pract.c.31,n.8.vers.5.in fin.*Iul.Clar.*l.3.recept.§.fi.q.39.nu. 15.*Ant.Cuc.*l.3.instit.maior.t.9.n.67.* Barbosa *l.Titia 35.n. 33.ff.soluto matrim.*

30 Hinc deducitur, clericum coniugatum, qui vnicam vxorem & eam virginem acceperit, consequi ea mortua omnia priuilegia, quæ clerici non coniugati primæ tonsuræ iure habent, si redeat ad propria clericorum ministeria. Quia ea extincta non erant,sed suspensa,vt n.præced.probaui. Et ita docent Abb.*c.Clericus,el 2.n.4.de vita & honest.cler.*Ioan.And.& Archid.*n.preced.alleg.* Domin. *c.vn.§.fin.5.&* Francus *eod.§.n.4.de cler.coniug.in 6. Addit. ad decision.*Tholosanam,Couar.Iul.Clar.*n.18.*Ant.Cucus, Barbosa *n.preced.relati,*Azor.*l.23.institut.moral.c.vlt.q.fin.*

Ad argum. n.27.proposita,dic illa procedere, vbi priuilegia omnino extincta essent. At in hoc euentu sunt solum suspensa, dum non resumuntur habitus & tonsura, vt probaui num. 9.

DISPVTATIO XLVII.

An vxor clerici coniugati gaudentis priuilegio canonis & fori,gaudeat eisdem priuilegiis?

SVMMARIVM.

Non gaudet priuilegio canonis,quo fruitur vir,num.1.
An vxor clerici in minoribus constituti fruatur priuilegio fori, vt maritus?Refertur quadam sent.num.2.
Proponitur Authoris sententia,num.3.
Esto gauderet priuilegio fori id esset duntaxat viro viuo. Et explicatur quando priuilegium competens alicui tanquam principali, & inde ad alios deriuatum,extinguatur extincto principali,num.4.
An vxor clerici in sacris constituti,qui ad ordines de eius licentia promotus est, gaudeat omnibus priuilegiis clericalibus viri? Refertur duplex sent.n.5.& 6.
Proponitur Authoris sent. num.7.
Satisfit argumentis,num.8.

Constat apud omnes vxorem minimè gaudere priuilegio *canon.Si quis suadente 17.q.4.*ac proinde manus violentas in ipsam iniicientem non incurrere in excommunicationem.Quod hoc priuilegium sit personale ipsius clerici concessum in ordinis clericalis reuerentiam.Atque ita tanquam certum fatentur Imola *c.2.n.3. de foro compet. & ibi* Alex. de Neuo *n.21.* Felin. dicens esse omnium,*d.3.* Tiraquel.*post leges connubial.gl.2.n.61.*Auiles *c.Pratorum, in proœmio,gloss.1.num.28.* Perez *lib.1. ord.t.5.lib.1.fol.58. §.Contrarium tamen.* 1

De priuilegio autem fori est difficultas. Et potest in duplici casu quæstio hæc disputari.Prior est,de vxore clerici in minoribus constituti gaudentis priuilegio fori Posterior, de vxore clerici, qui ipsa consentiente transiit ad ordines sacros. Et in priori casu, quidam existimant ipsam gaudere priuilegio fori. Ducuntur, quod familia gaudeat priuilegio domini.*c.fin.de offic.* Archid.ibi:*Hominum ac familia sua causis duntaxat exceptis.* Vxor autem censetur de viri familia, *l.fin.ff.ad municip.l.Mulieres,C.de dign.l.12.* Secundò,quia generaliter tradit vxorem sortiri debere forum ex persona viri, *l. Cum quædam puella, ff. de iurisd.omn.iud.* Tertiò,quia,*l.2.C.de Episc.& cler.* priuilegium immunitatis, quoad publicas exactiones ipsis concessum clericis, extenditur ad eorum vxores. Tandem, quia in dispositione quauis stricta, concessa viro censetur quoque vxori concedi: iuxta doctrinam *gloss.in c. Admonere,verb.Partem 33.q.2.*vbi ait excipientem sibi alimenta,excipere quoque vxori,eo quod sint vna caro. Et ideo huius sententiæ(quæ verè est probabilis) sunt *gl. c.Clericum,el 1.verb.Cleric.11.q.1.& c.Eos qui verb.Eos d.42.*Specular.*1.de clericis coniug.§.vn.n.5.vers.Et nota,*Io.Monach. *c.vnic.n.1.de cler.coniug.in 6. & ibi* Domin. *§.fin num.7.fin.* Abb.*c.2.n.7.de foro compet.& ibi* Imola *num.3.* Felin.*nu.3.* Aretin.*n.10.* Bellega *in speculo principum,tit.de propos.grauaminum, §. Videndum,colum.2.* Tiraquel. *post leges connubiales,glos.2.n.54.* Angel.*verb.Excommunicatio 7.casu 5.n. 8.* Sylu.*verb. Excommunicat.9.casu 5.num.21.fin.* Tabien. *Excommun.5.casu 18.q.7.n.8.* Auila *in c. Pratorum pramio. gloss.1.n.28.* Ant.Cucus *lib.3.institut.maiorum,t.9.num.20.* Perez *lib.1.ord.t.3.lib.1.fol.57.§.Vxor etiam clerici.* 2

At verius est minimè gaudere. Ducor,quod hoc priuilegium fori, sicut & canonis, sit personale, vtpote quod conceditur ratione dignitatis ordinis, sicut & religiosis ratione religionis: cum ergo ordo sit in solo viro,& omnino 3

nino diuisus à coniunctione coniugali, nec vxor capax sit participationis alicuius ordinis, non sequeretur id viri priuilegium ratione solius ordinis concessum. Secundo, quia teste Innoc. *cap.1. n.1. de maior. & obed.* priuilegium fori concessum est clericis: quod omnino animam & corpus in Dei obsequium transtulerint. Quod in vxore non reperitur. Tandem, quia contraria fundamenta non probant. Et ex dicendis num. 8. constabit, vbi eis satisfiet. Et ideo hanc sent. tuentur Ioan. Andr. *addit. ad Speculatorem, tit. de cler. coniug. §. vn. super n. 5. verb. Vxores, & c. vn. n. 3. in princip. de cler. coniugat. in 6. & ibi* Ioan. de Lignano Franc. *ibi. §. fin. in fin.* Ant. *cap. 2. num. 6. de foro compet. & ibi* Alexand. de Neuo *num. 11.*

4 Id tamen fatendum est, quamuis teneamus priorem sententiam, nimirum, vxorem solum gaudere eo fori priuilegio, dum vir eius superstes est, quod fatentur gloss. loquēs de filiis *l. 2. verb. Filij, C. de Episc. & cler. & ibi* Bald. loquens de vxore *num 5.* Alex. de Neuo *cap. 2. n. 22. de foro compet.* Et probat Bald. tradens hanc regulam, quotiescumque ratio, ob quam conceditur pluribus priuilegium, non inest cuilibet ipsorum, sed vni soli tanquam principali, & inde ad alios deriuatur, morte principali extinguitur priuilegium. Cum ergo ratio huius priuilegij fori competentis clerico, nempe ordo, in ipso solo reperiatur, morte ipsius clerici cessabit id priuilegium in vxore. Quare audiendus non est Perez *n. 2. alleg.* dicens eo priuilegio gaudere vxorem, etiam dum viduitatis vita durat, quod in priori matrimon. censeatur esse. Quod quidem verum est quoad alios effectus, non tamen quoad hunc: vt probat ratio adducta.

5 In posteriori autem casu, quando vir de licentia vxoris ad sacros ordines transiit; quidam dicunt vxorem gaudere omnibus priuilegiis clericalibus, sicut & virum. Quia videtur iam vxor effecta persona Ecclesiastica. Sic Abb. *c. 2. n. 9. de foro compet. Et ibi* Sebast. de Sapia eius additionator, *verb. Priuilegio fori,* Franc. *num. 3. relatus.*

6 Alij id admittunt apud Græcos, secus apud Latinos, quod apud illos licita sit cohabitatio viri sacris initiati cum vxore: his autem minimè. Ita docent Imola, Felinus, Aretinus allegat. *num. 2.*

7 Sic dicendum est, eam nullo priuilegio gaudere, vt probant rationes num. 3. adductæ. Nec efficitur persona Ecclesiastica, licet voto simplici castitatis ligetur in seculo: vt constat in aliis fœminis ita vouentibus. Et ita tenet Alex. de Neuo *c. 2. n. 22. de foro compet.*

8 Ad omnia argumenta n. 2. proposita, præter 3. resp. ea procedere in aliis quibus datur communicatio inter virum & vxorem: secus vbi priuilegium conceditur ratione dignitatis, ordinis, cuius vxor est incapax. Ad tertium, dic esse speciale in eo casu, quod in eo ita disposuerit legislator.

DISPVTATIO XLVIII.

An constitui in ordine sacro, religiosi, consanguinei, affines, & quocumque alio impedimento laborantes, incurrant excommunicationem ineundo matrimonium?

SVMMARIVM.

Explicatur quae personæ ineuntes matrimonium ligentur excommunicatione lata in clem. vnica, de consang. nec ea est reseruata, n. 1.
Moniales nubentes, & qui ipsas ducunt, incurrunt, secus de fœmina nubenti professo, aut in sacris constituto. Et quid, si consanguineo, aut affini nubat? num. 2.
An incurrant mandantes, consulentes, opem præstantes, & quid exigatur, vt incurrant excommunicationem latam, c. Nuper. & c. Si concubinæ, de sent. excomm. in participantem in criminoso? n. 3.
An incurrat Sacerdos assistens nuptiis interdictis, eas celebrando? n. 4.
Triplex exigitur conditio, vt incurratur hæc excommunicatio? n. 5.
Non exigitur matrimonium esse consummatum, n. 6.
Nec satis sunt sponsalia, copula affectu coniugali subsequuta, n. 7.
Nec sat est matrimonium clam absque parocho, & testibus initum, n. 8.
Quid, si ita impeditus, fictè ineat matrimonium, n. 9.
Quid, si ipse consenserit, altero interius, aut exterius dissentiente: aut internum consensum nec verbis nec signis exprimendo? n. 10.
Quid, si impubes contrahat, aut pubes cum impubere? n. 11.
Quid, si matrimonium metu celebretur? n. 12.
Quid, si consensus præstetur sub conditione? Remissiuè, n. 13.
An incurratur ob matrimonium initum cum aliis impedimentis aut cum affinitate imperfecta orta ex matrim. rato? n. 14.
Quid, si contrahatur in gradu consanguinitatis diuina lege interdicto, num. 15.
Quid, si intercedat iusta dispensatio, n. 16.
Quid, si religiosus Societatis Iesu post simplicia biennij vota matrimonium ineat? n. 17.
Quid, si contrahens falsò existimet subesse ea impedimenta? n. 18.
Quæ ignorantia excuset contrahentem cum consanguineo vel affini, professo, vel sacris initiato: & quid, si alter sciat ignorante altero? num. 19.
Quid, si ignorans contrahat, at postea conscius perseueret? n. 20.
Quid, si ipsi constituti in sacris aut professi ignorent, n. 21.

QVæstio hæc eò pertinet, vt explicetur *clem. vn. de consanguin.* vbi in quosdam ineuntes matrimonium fertur excommunicatio his verbis: *Eos, qui scienter in gradibus consanguinitatis vel affinitatis constitutione canonica interdictis, aut cum monialibus contrahere matrimonialiter non verentur: nec non religiosos, & moniales, & clericos in sacris ordinibus constitutos matrimonia contrahentes, refrenare metu pœnæ ab huiusmodi eorum temeritatis audacia cupientes: ipsos excommunicationis sententia ipso facto decernimus subiacere.* Ex quo textu constat tria personarum genera excommunicari. Primò excommunicantur ineuntes matrimonium incestuosum in gradu consanguinitatis, vel affinitatis constitutione canonica interdicto: vel sacrilegum cum moniali. Secundò religiosi aut moniales contrahentes matrim. sacrilegum. Tertiò clerici in sacris ordinibus constituti matrim. sacrilegè contrahentes. Nec ea excommunicatio alicui reseruatur. 1

Quare moniales professæ incurrunt hanc excommunicationem, cuicunque nubant: & similiter illas accipientes in vxores. Quod non ita euenit in fœmina nubente professo, aut in sacris constituto: soli enim hi incurrunt eam. Quia *clem. vn. de consanguin.* diuersimodè loquitur in iis casibus: moniales enim & cum eis contrahentes excommunicat: loquens autem de matrimonio inito à professo, vel sacris initiato, solos hos excommunicat, nulla de mulieribus ab eis ductis facta mentione. Atque ita animaduertunt Card. *ea clem. vn. num. 1. oppos. 4. in priori solut.* Anchar. *ibi quæst. fin.* Bonifacius n. 8. D. Ant. *n. 3. p. 1. 24. c. 34.* Caiet. *sum. verb. Excommunicatio c. 47.* Naua. *summa Hispan. cap. 22. num. 52.* Petrus de Ledesma *de matrim. q. 55. art. 9. dub. 1. paulo ante solut. ad argum.* Ex alio capite posset dubitari, an illam incurrat fœmina hæc professo aut clerico nubens: nempe, quod participet in crimine criminoso ob quod alter in excommunicationem incidit. Sed nec ex hac parte incurrere docent bene Card. & Anchar. *proximè allegati.* Et constabit ex dicendis num. sequenti. Fœmina vero nubens consanguineo aut affini, & hi eam ducentes, ligantur excommunicatione *d. clem. vnic.* Quia indifferenter excommunicat contrahentes in gradu consaguinitatis aut affinitatis prohibito. Et ita fatentur omnes. 2

De consulentibus autem huiusmodi matrimonium initi, & id mandantibus, atque opem ad id ferentibus, aiunt aliqui eos excommunicatione ligari, quod pari pœna digna sint, vtpote qui eiusdem criminis participes fiunt. Ita docent Rosella *Excommun. 9. casu 43. fine,* Syln. *Excommunicatio 1. casu 41. dub. 8. num. 79.* Sed merito ab eis recedunt, dicentes neminem horum incurrere, Caietan. *summa, verb. Excommunicatio c. 47. & ibi Armilla casu 45. n. vn. Tabiena verb. Excommunicatio casu 49. num. vltim.* Nau. *summa, cap. 27. Hispanè n. 142. Latinè n. 141.* Petr. de Ledesm. *de matrim. quæst. 55. art. 9. dub. 1. post dubium. quod mouet circa solutionem ad 9. argumentum principale.* Et ratio est, quia *d. clem. vn.* solos ineuntes matrimonium excommunicat. At communior & verissima sententia habet, tunc non comprehendi mandantes, consilium, auxilium vel fauorem præstantes. Vnde optimè ait Petrus de Ledesma *ibidem*, non incurrere hanc excommunicatio- 3

nem

nem procurationem, per quem initur matrimonium; nec parentes, qui nomine filiorum consensum in matrimonium explicant. Quia hi non sunt verè contrahentes matrimonium; sed verorum contrahentium instrumenta. Dices hos omnes saltem ligari excommunicatione lata *cap. Nuper, vers. In secunda verò quæst. & cap. Si concubinæ, de sent. excommunicationis.* vbi excommunicantur omnes participantes, consilium, auxilium, vel fauorem præstando in crimine, ob quod contrahit alter excommunicationem, quod hic contingit, nam participant in eo matrimonio, ob quod illud iniens subditur excommunicationi latæ. Verum nec hanc incurrunt. Quia multo verior sententia habet, desiderari, vt is, cum quo in crimine participatur, iam incurrerit excommunicationem: & sit nominatim excommunicatus, vt expressè petitur *d. cap. Nuper*, iuxta quod intelligendum est *dict. cap. Si concubinæ*, quod huius conditionis non meminit. Immo eum ibi petatur scienter participare cum excommunicato, & scientia excommunicationis post Concilium Constantiense sit eius denuntiatio, iure optimo defendunt Nauar. *sum.* Latina & Hispana, *cap. 27. n. 112. &* Hisp. *c. 28. addit. ad num. 31. c. 27.* Enriqu. *lib. 13. de excommun. c. 9. n. 1. & 2.* Emman. Sa *summa, verb. Excommunicatio, in princ. num. 24.* desiderari, vt excommunicatus, cum quo in crimine participatur, sit prius denuntiatus. Et bene dicit Enriqu. *eod. n. 2.* non sat esse, si notorius clerici percussor sit. Quia quamuis id sufficiat vt vitandus sit: non tamen verè est nominatim excommunicatus, donec proprio nomine talis denuntietur. Quæ conditio petitur *d. c. Nuper*, vt participans cum illo in crimine incurrat excommunicationem ibi latam. Cum igitur hi participantes in eo matrimonio participent antequam iniens contraxerit excommunicationem: (ea enim per ipsum contractum est incurrenda) & esto incurrisset, non est denuntiatus, non ligabuntur excommunicatione lata in participantes in crimine criminoso.

4 De parocho etiam, qui auctoritatem ei matrimonio præstat sua præsentia, coniungendo ineuntes illud, nimirum, dicendo consueta verba: Vis hunc in maritum, vis hanc in vxorem, dicunt Caietan. Armill. Nauarr. *num. 141.* Petrus de Ledes. *n. præced. allegati*, Emmanuel Sa *sum. verb. Excommunicatio*, vbi de excommun. nulli reseruatis, *n. 10. in d. clem. vn.* excommunicari huiusmodi parochum. Fundamentum eorum me latet: nisi id sit, quod Caietan. *ibi* referens textum huius clementinæ, referat quoque hæc verba: *Et inter eos scienter eadem celebrantes matrimonia.* Quæ verba non reperi in eo textu, quamuis diuersos codices illius euoluerim. Et Rosella *ac* Syluest. *n. præced. allegati* eum incurrere negant ex sola auctoritate præstita, nisi auxilium, aut consilium ei matrimonio ineundo præstiterit, (censent enim, vt ibi retuli, omnes auxiliantes innodari ea excommunicatione.) Et Tabiena *vbi n. præcedenti allegati*, etiam in hoc casu sentit eum non incurrere, quod verissimum esse credo. Quia in *ea clem.* soli ineuntes matrimonium excommunicantur. Et si velis dicere (prout sentit Maiolus *li. 3. de irreg. c. 25. n. 15. vbi agit de voto solemni*) hunc incurrere excommunicationem, *cap. Nuper, de sent. excommun.* quod participet in crimine criminoso: satis oppositum constat ex dictis n. præced.

5 Triplex ergo conditio petitur *d. clem. vn.* vt illius excommunicatio incurratur. Prima est, vt contrahatur matrimonium. Secunda, cum impedimento consanguinitatis, vel affinitatis in gradibus lege canonica interdictis, vel religionis, aut ordinis sacri. Tertia, vt scienter id matrimonium ineatur.

6 Ex prima conditione infertur primò, incurri eam censuram, licet matrimonium non sit consummatum. Quia *d. clem. vn.* non putauit copulam incestuosam, sed solum matrimonij contractum, cuius essentia perfecta est ante consummationem per copulam. Et ideo ita sentiunt *Gloss. d. clem. vn. verb. Contrahere, & ibi* Imola *num. 9.* Angelus *verb. Excommunicatio 7. casu 41. num.* Syluest. *verb. Excommunicatio 9. casu 41. nu. 76. dub. 1.* Tabiena *verb. Excommunicatio 5. casu 49. q. 1. n. 2.* Petrus de Ledesma *de matrim. 55. art. 9. dub. 1. paulo ante solut. ad argum.*

Secundò deducitur, non esse locum illi excommunicationi per solum sponsalium de futuro contractum. Quia licet interdicto matrimonio censeantur quoque sponsalia interdicta: aut pœna imposita contrahentibus matrimonium (qualis est hæc) non extenditur ad sola sponsalia & contrahentes, (vt probaui lib. 1. disp. 15. n. 1. & 2.) Et ita docent *Glo. de clem. vn. verb. Contrahere. Et ibi* Card. referens Stephanum & Paulum, *n. 15. q. 19.* Anchar. *nu. 7.* Bonif. *n. 56.* Imol. *n. 10.* D. Antonin. *3 p. t. 24 c. 34.* Caiet. *su. verb. Excommunicatio c. 47. & ibi* Armilla *casu 45.* Angelus *Excommunicatio 7. casu 41. n.* Syluest. *Excommunicatio 9. casu 41. n. 78. dub. 6.* Tabiena *Excommunicatio 5. casu 49. q. 1. n. 2.* Nauar. *sum. c. 27.* Hisp. *n. 142.* Lat. *n. 141.* Graff. *1. p. decisionum lib. 4. c. 24. n. 14.* Petr. de Led. *de matri. q. 55. a. 9. dub. 1. paulo ante solut. ad argument.* Et quamuis ferè omnes hi DD. hoc temperent, nisi post sponsalia sequatur copula affectu coniugali: at id erat verum attento iure antiquo, *c. Is, qui fidem, de sponsal.* quando sponsalia per eam copulam transibant in matrim. At cum hodie iam non transeant attento Tridentino *sess. 24. de matrim. c. 1.* non incurritur hæc excommunicatio per sponsalia quantumcumque sequatur copula affectu coniugali. Quia semper manent intra solos sponsalium limites. Sic Nauar. *sum. Lat. c. 27. n. 141.* Graffis *eo. c. 24. nu. 14.* Petr. de Led. *eo. a. 9. dub. 1. in dub. quod mouet circa solutionem ad 7. argumentum.* 7

Tertiò deducitur, nec satis esse ad hanc excommunicationem incurrendam inire matrimonium clandestinum, nimirum absque parocho duplicique teste. Quod is contractus non habeat hodie formam veri matrimonij: nec contrahentes faciant quicquid in se est, vt illud ineant. Quod colligitur ex dictis num. præcedenti, ideo enim non sufficiunt hodie sponsalia cum copula coniugali, quia iam defectu præsentiæ parochi & testium non constituunt legitimum consensum ad matrimonium, quæ ratio prorsus militat in matrimonio clandestino. Et ita sentit Petrus de Ledesma *de matrim. q. 65. art. 9. dub. 1. in dubio quod mouet circa solutionem ad 4.* Et clarè sentit Enriquez *lib. 11. de matrim. cap. 5. n. 9.* ait enim initiatum in sacris contrahentem matrimonium coram parocho & testibus, esse excommunicatum.

Quartò deducitur, nec esse locum huic excommunicationi quando quis fictè consensit. Quia *d. clem. vn.* punit affectum, ac contrahendi voluntatem cum illis impedimentis, quamuis ea praua voluntas effectum suum sortiri nequeat iure dirimenti matrimonium. Huius sententiæ apertè sunt *Glossa d. clem. vn. verb. Matrimonialiter, & ibi* Imola *n. 8.* D. Anton. *3. p. tit. 24. cap. 34.* Sylu. *Excommunicatio 9. casu 41. n. 78. dub. 5.* Tabien. *verb. Excommunicatio casu 49. q. 3. num. 4.* aiunt enim contrahentem metu viri constantis matrimonium hoc interdictum, non ligari hac censura, eo quod deficiat liber consensus: ac proinde consensum petunt vt sit locus huic excommunicationi. Et in propriis terminis docent Adrian. *4. q. 3. de matrim. dub. 10. ad finem,* Couar. *4. decret. 2. p. c. 3. §. 2. n. 8. & §. 7. n. 2. ad finem,* Petrus de Led. *de matrim. q. 55. a. 9. dub. 1. in dub. quod mouet circa solutionem ad 2. conclusione 2.* Et bene addit oppositum esse probabile, nimirum, incurri in hoc casu excommunicationem. Partem enim hanc tuebuntur, qui censent, existente impedimento dirimenti non posse dari consensum in matrimonium, ac proinde illud non posse valere, quamuis contrahentes falso existimassent subesse impedimentum. Quos Doctores retuli lib. 2. disp. 33. n. 1. Consequenter enim dicent non exigi consensum ad matrimon. inter consanguineos, vel voto solemni aut ordine impedienti, vt incurratur hæc excommunicatio. Et Eandem defendent asserentes subdi excommunicationi negantem ore tenus fidem. 8

Maior autem difficultas est, an contrahens cum consensu legitimo matrimonium hoc interdictum, incurrat hanc excommunicationem, si constet defecisse consen- 9

sum

sum in altero contrahente? Petr. de Led. *de matr. q.55.a.9. dub.1. in dubio quod mouet circa solut. ad 3. principale*, dicit non esse omnino improbabile hunc consentientem non incurrere: at esse ferè certum eum incurrere. Quia punitur affectus & iniqua voluntas ineundi matrimonij interdicti, quæ in hoc non deficit, sed quidquid in se fuit, præstitit, vt iniret matrimonium. Et *in solut. ad 2.* fatetur incurrere etiam hunc consentientem, quamuis alter contrahens non respondeat, nec suum consensum explicet. Quamuis autem hæc sint valde probabiliter dicta: at mihi persuadeo non incurrere, si alter non consentiat etiam interius. Ducor, quod contrahens cum consanguinea impubere, vel furiosa furoris tempore non incurrit, quamuis effecerit quod in se est, & ex suæ parte voluntatis non sit defectus consensus, (vt dicemus *num. sequenti.*) Item quia *d. clem. vn.* punit matrimonium initum contra illam prohibitionem, at non dicitur matrim. donec accedat vtriusque contrahentis consensus, sed solum est quoddam matrimonij initium. Quare dicendum est puniri prauam voluntatem contrahendi, quando adest consensus ex se sufficiens vt illud sit matrimonium, nisi aliunde obstaret impedimentum, quod non euenit altero dissentiente.

11 Quintò deducitur, impuberem contrahentem matrimonium hoc interdictum non subiici huic excommunicationi. Quia is consensus non est efficax matrim. sed sola sponsalia constituit interpretatione iuris, *c. vn. de despons. impub. in 6.* Ita docent Card. *clem. vn de consanguin. n. 14. q. 18.* & ibi Anchar. *n. 8. q. 3.* Imola *n. 8.* Nec incurrit pubes contrahens cum impubere. Quia similiter consensus ille sola sponsalia efficit, iuxta *d. c. vn.* Et ita tenent *Angelus Excommunicatio 7. casu 41. n. 2.* Sylu. *Excommunicatio 9. casu 41. n. 78. dub. 7.* Tabiena *Excommunicatio 5. casu 49. q. 1. n. 2.* Petr. de Ledes. *de matrim. q. 55. a 9. dub. 1. paulo ante solutionem ad argumenta.* Et quamuis *ipsemet sibi, in dub. quod mouet circa solutionem ad 3. princ. in solutione ad vltimum*, hoc temperet, nisi vellet efficere totum, quod in se est ad contrahendum matrimonium. At adhuc in eo euentu verius est non incurrere, iuxta in præcedenti dicta, quia consensus alterius impuberis est inefficax, similiter non incurret contrahens cum furiosa. Vt benè dicit Angelus *ibid. n. 3.* Et quamuis Sylu. limitet & similiter Petr. de Led. *paulo ante solutionem ad argumenta*, nisi furiosa habeat lucida interualla: at Angelus nihil aliud intellexit. Manifestum enim est incurri excommunicationem hanc ex matrimonio inito cum furiosa tempore lucidi interualli. Tunc enim nullus est defectus in vtriusque consensu.

12 Sextò deducitur, nec incurrit hanc excommunicationem, si matrimonium illud metu viri constantis ineatur. Tum, quia est consensus inefficax defectu libertatis. Tum etiam, quia Ecclesia non tam graui censura punit tanto metu compulsum. Sic tradunt Glossa *d. clem. vn. verb. Matrimonialiter*, Card. *ibi n. 14. q. 27.* Anchar. *n. 8. q. 3.* Imola *n. 8.* Bonifacius *n. 23.* D. Ant. *3 p. t. 24. c. 38.* Syl. *verb. Excommunicatio 9. casu 41. n. 78. dub. 5.* Tabiena *ver. Excommunicatio 5. casu 49. q. 3. n. 4.* Nauar. *sum. c. 27. Hisp. n. 142. Lat. n. 141.* Emm. Sa *sum. verb. Excommunicatio*, vbi de excommun. nulli reseruatis, *n. 10.* Petr. de Ledes. *de matrim. q. 55. a. 9. dub. 1. in dubio, quod mouet circa solut. ad 5. principale.* Imò existimo, nec eum, qui liberè contraxit cum talem metum patienti incurrere, propter dicta *n. 10.* Claudicat enim matrim. ex parte consensus alterius contrahentis, qui defectu libertatis est inefficax ad illud ineundum.

13 Septimò deducitur, quid dicendum sit, quando consensus esset conditionalis; vt contraho tecum, si non es consanguinea: vel si licet cum consanguinea: vel si Pontifex dispensarit: vel cum quacumque conditione impossibili aut turpi quæ iure reiicitur. De quibus omnibus dixi *lib. 5. disp. 1. n. 14.* & *disp. 3. n. 21.* & *disp. 4. n. 10.* & *disp. 5. n. 18.*

14 Octauò ex secunda conditione *num. 5.* relata infertur non incurri hanc excommunicationem, quod matrimonium ineatur cum infideli, cognata legali vel spirituali, vel cum impedimento publicæ honestatis, vel quocumque alio dirimenti, & extra tria illa, nimirum consanguinitatis, affinitatis, voti solemnitatis emissi in religione aut ordine sacro. Quia *d. clem. vn.* solum de his mentionem fecit, & cum sit pœnalis, non est extendenda. Ita docent glossa *d. clem. vn. verb. Eos.* Et ibi Cardin. *n. 4. q. 1.* Anchar. *statim in princip.* Imola *n. 4.* Bonifac. *n. 10.* D. Antonin. *3. p. to. 24. cap. 34.* Caiet. *in summa verb. Excommunicatio cap. 47.* Rosella. *verb. Excommunicatio 1. casu 43. in 2.* Syluest. *Excommunicatio 9 casu 41. n. 77. dub. 1.* Nauar. *sum. Lat. & Hisp. c. 27. n. 141. & Lat. c. 22. n. 45.* Tabiena, *verb. Excommunicatio 5. casu 49. q. 1. n. 2.* Graffis *1. p. decisionum, l. 4. c. 24. n. 14* Pettus de Ledes. *de matr. q. 55. a. 9. dub. 1. paulo ante solut. ad argumenta.* Qui *dub. quod mouet circa solut. ad 6. principale*, tractat de matrim. inito cum impedimento publicæ honestatis, quod oritur ex matrim. rato. Vt si quis ineat cum Maria, & ea ante consummationem matrimonij defuncta, ducat eius sororem. Et ait probabile esse eum incurrere hanc excommunicationem. At probabilius esse eum non incurrere. Quod mihi certum est. Quia impedimentum ex eo matrimon. consurgens non est affinitatis, quæ ex sola carnis commixtione oritur, sed publicæ honestatis. Vt suo loco agentes de his impedimentis videbimus.

15 Nonò posset aliquis deducere, non incurri hanc excommunicationem, si quis contrahat matrimonium cum consanguinea in gradu lege diuina & naturali interdicto, vt cum matre vel sorore. quod *d. clem. vn.* expresse dicat in gradu lege canonica vetito. Sed dicendum est incurri. Tum, quia constitutio pœnalis comprehendit casum omnino similem in quo fortior ratio militat. Tum etiam, quia lex canonica prohibens matrim. inter consanguineos vsque ad 4. gradum *c. non debet de consang.* comprehendit etiam primum gradum lege naturali vetitum, vtpote qui intra 4. clauditur. Atque ita verè est ille canonica lege interdictus. Sic Gloss. *d. clem. vn verb. Canonica*, Card. *n. 1. oppos. 3.* & ibi Paulus. D. Ant. *3. p. t. 24. cap. 34.*

16 Decimò infertur non incurri, quando legitima dispensatione initum est matrim. inter consanguineos, vel affines Quod esset culpa, & temeritas, quam *d. clem. vn.* punit. Et ita docet Gloss. *ibi verb. Eos*, nemine contradicente. Quia est euidens.

17 Vndecimò posset aliquis ex eadem conditione inferre, religiosos Soc. Iesu, qui professionem solemnem non emisere, sed simplicia biennij vota, non ligati hac excommunicatione ineundo matrimonium. quia *d. clem. vn.* excommunicat religiosos. Et *ibi* Gloss. *verb. Religiosos*, ab omnibus recepta explicat tacitè vel expressè professos. At dicendum est eos ligari, vt benè docet Valentia *4. p. disp. 10. de matri. q. 5. punct. 3. vbi de impedimento voti, §. Porro qui huiusmodi* Quia *d. clem. vn.* vetos religiosos excommunicat. At hi sunt veri religiosi, nec sunt iam nouitij, vt constat ex bulla Greg. XIV. Vnde Gloss. & cæteri DD. explicarunt, quando sunt tacitè vel expressè professi. quia communiter soli hi sunt religiosi veri. Non tamen excluditur, quin si aliqui sint verè & propriè religiosi per vota simplicia comprehendantur sub dicta pœna.

18 Duodecimò infertur non ligari hac excommunicatione, qui putans falsò subesse impedimentum consanguinitatis, affinitatis, aut voti solemnis, iniret matrim. quia re vera non contraxit cum tali impedimento: nec *d. clem. vn.* punit prauam voluntatem opere non subsequuto: vt non ligaretur excommunicatione, putans falsò Petrum, quem percutit, esse clericum. Sicut annotant communiter DD. *c. Si vero, el 2. de sent. excommun. cum* Gloss. *ibi verb. Ignorauit* Et ita docent Gloss. *d. clem. vn. verb. Scienter.* Card. *n. 3. q. 4.* Anchar *n. 6. q. 1.* Imola *n. 5.* D. Ant. [illegible] *t. 24. c. 34.* Rosella *verb. Excommunicatio 1. casu 43* [illegible] Sylu. *verb. Excomm. 9. casu 41. n. 77. dub. 3.* Tabien. [illegible] *b. Excommunicatio 5. casu 4. q. 2. n. 3.* Graffi *1. p. d*[illegible]*sionum, l. 4. c. 24. n. 14.*

Petr.

Petr. de Led. *de matr. q. 55. art. 9. dub. 1. paulo ante solutionem ad arg.* Nauar. *sum. cap. 22. n. 43.*

19 Vltimò infertur ex tertia conditione requisita, relata *num. 5.* minimè incurri hanc excommunicationem, vbi ignoranter initum est matrimonium cum prædictis impedimentis quia *dict. clem. vn.* petit expressis verbis scienter contrahi matrim. cum consanguinitatis vel affinitatis impedimento, vel cum moniali. Quare contrahentem in his casibus excusaret ignorantia, quod omnes fatentur. At de qualitate ignorantiæ excusantis non est leuis controuersia Plerique enim sentiunt excusare ignorantiam probabilem facti, & non affectatam, vt si contrahens ignoraret consanguinitatem, aut affinitatem, aut fœminam esse monialem: secus si esset ignorantia iuris, vt quia sciebat gradum, at ignorabat in eo interdici matrimonium, quod ignorantia facti & non iuris excuset: *reg. Ignorantia, de reg. iuris in 6.* Sic Gloss. *d. clem. vn. verb. Scienter* & ibi Paulus, Card. *ibi n. 2. q. 2.* Anchar. *n. 1. notab. 2.* D. Ant. *3. p. t. 24. c. 34.* Caiet. *sum. verb. Excommunicatio, casu* 47. Armilla *ibi casu* 45. Rosella *Excommunicatio 1. casu 43. nu. 2.* Sylu. *Excommunicatio 9. casu 41. n. 76. dub. 1.* Tabiena *verb. Excommunicatio 5. casu 48. q. 2. n. 3.* Graffis *1. p. decis. l. 4. c. 24. n. 1.* Cæterum multò verius est, excusare quamcumque ignorantiam etiam crassam iuris vel facti, dummodo non sit affectata. Quod docent Imola *d. clem. vn. n. 4. super* Gloss. *Scienter*, & ibi Bonifac. *n. 15. & 19.* Nau. *sum. Lat. c. 27. n. 141.* Emm. Sa *in sum: verb. Excommunicatio*, vbi de excom. nulli reseruatis *n. 10.* Petr. de Ledes. *de matrim. q. 55. a. 9. dub. 2. in dub. quod monet circa solut. ad* 8. Et ratio est, quia *d. clem. vn.* petit scienter iniri id matrim. At quotiescumque scientia petitur ad incurrendam aliquam pœnam, exigitur dolus: ac proinde excusat quæuis ignorantia, modo non sit affectata, vel ingens temeritas, (vt latè probabo *lib. 10. disput. 32. n. 36. 39. & 40.*) & non obscurè probant verba textus *eiusdem clem. vn.* quæ ponderabo *num. 21.* Quod si alter ex consanguineis, aut affinibus, aut monialis sciuit, alter vero contrahens ignorauit: incurret excommunicationem sciens, excusato ignoranti ab ea. quia in illo reperiuntur omnes conditiones petitæ *d. clem. vn.* ad incurrendum. Atque ita docent Gloss. *d. clem. vn. verb. Et moniales, & verb. Scienter*, & ibi Card. *n. 1. oppos. 4. & n. 2. q. 2.* Paulus *ibi.* Imola *ibi n. 4.* Bonif. *n. 19.* D. Anton. Rosella *n. 3.* Sylu. Tabiena, Graffis, Petr. de Ledesma. *d. dub. circa solut. ad* 8. *in solut. ad 3. proximè alleg.*

20 Sed quid, si ignorans contraxit, & postmodum conscius perseuerauit in cohabitatione & copula? Quidam dicunt eum non contrahere, quod *d. clem. vn.* non puniat cohabitationem, sed contractum. Sic Gloss. *ibi verb. Scienter*, Card. *n. 3. q. 3.* Rosella *Excommun. 1 casu 43. n. 4.* Angelus *Excommun. 7. casu 41. n. 1.* Nauar. *sum. c. 27. Hisp. n. 142. Lat. n. 141.* Graffis *1. p. decis. l. 4. c. 24. n. 14.* Alij verò distinguunt, si copula illa sit affectu coniugali, dicunt incurrere excommunicationem, quod ea sit sufficiens consensus ad matrim. constituendum, nisi obstaret impedimentum dirimens. Secus si affectu fornicario. Sic Paul. *ea. clem. vn.* & ibi Anchar. *n. 5.* Imola *n. fin.* Bonifac. *n. 47. & seqq.* D. Ant. *3. p. t. 24. c. 34.* Caiet. *sum. verb. Excommunicatio c. 47.* & ibi Armill. *casu 45.* Syl. *Excomm. 9. casu 41. n. 77. dub. 2.* Tabien. *verb. Excomm. 5. casu 39. q. 2. n. 3.* Sed Petr. de Ledesm. *de matrim. quæst. 45. a. 9. dub. quod monet circa solut. ad. 9.* benè expedit controuersiam hanc: & dicit Tridentin. veram fuisse hanc solutionem. quia tunc copula habita consensu, atque affectu coniugali perficiebat matrimon. secus post Tridentinum, quandoquidem id iam cessauit. Quare est vera sent. Glossæ & sequacium.

21 Tandem obseruandum est, textum *d. clem vn.* quando excommunicauit ipsos religiosos, moniales & clericos contrahentes matrimonium, non repetiisse particulam, scienter, quam apposuerat, dum excommunicauit consanguineos, aut affines incuntes matrimonium, aut cum monialibus. Quia licet posset ignorare quispiam, an contrahat cum moniali consanguinea, vel affini, at proprium statum ignorare nequit. Verum si adesset probabilis ignorantia in hoc euentu excusaretur ab excommunicatione is contrahens. Ita Gl. *ad clem. vn. verb. Contrahens*, Card. *n. 1. opp. 7.* Imol. *n. 14.* D. Ant. *3. p. t. 24. c. 34.* Sylu. *Excom. 9. casu 41. n. 80. dub. vlt.* Tab. *Excom. 5. casu 49. q. 2. n. 3.* Nau. *sum. Lat. c. 7. n. 141.* Petr. de Led. *de matr. q. 55. art. 9. dub. 1. in dub. quod monet circa sol. ad* 8. Imo existimo excusare etiam in hoc casu ignorantiam, quantumuis crassam iuris vel facti, dummodo non sit affectata, quod non obscurè probant ea verba textus *d. clem. vn.* dum fulminans excommunicationem in hoc casu & præcedenti, sic ait: *Refrænare metu pœnæ ab huiusmodi eorum temeritatis audacia cupientes, ipsos excommun. sententiæ ipso facto decernimus subiacere.* At dum fulminatur excommunicatio in temere audentes, desideratur scientia, & excusat quæuis ignorantia non affectata, & dummodo non sit ingens temeritas, vt probabo *lib. 10. disp. 32. n. 37.*

DISPVTATIO XLIX.

An coniugatus ordines absque vxoris licentia recipiens sit irregularis, & similiter clericus in sacris constitutus matrimon. iniens?

SVMMARIVM.

An Clericus in sacris constitutus matr. iniens sit irregularis? Remissiuè, n. 1.

Coniugatus absque vxoris licentia recipiens ordinem sacrum, an sit irregularis, ac beneficij & officij Ecclesiastici incapax, etiam post solutum matrim. 2.

An desideretur dolus excusetque quauis ignorantia iuris vel facti? 3.

Quid si matrimonium precedens fuerit nullum? 4.

Quid si promoueatur de licentia vxoris manentis in sæculo absque voto? Refertur quædam sent. 5.

Proponitur sententia Authoris, 6.

Quid si vxor solum dissimularit, aut metu consenserit? 7.

An viro ingressu licitè religionem, etiam Soc. Iesu, tollatur hæc irregularitas, & inhabilitas, saltem Episcopo dispensante, 8.

Vir promotus ad ordines maiores absque licentia vxoris, an incurrat hanc pœnam, 9.

An incurrat pœnam motus proprij Sixti V. contra malè promotos, & qualiter sit ille reuocatus per Greg. XIV. 10.

An si ante reuocationem promotus fuisset, & ita incurrisset irregularitatem Pontifici reseruatam, in ea inflictam, maneat post reuocationem reseruatam? Referuntur suadentia partem affirmantem? 11.

Non manet reseruata, 12.

DVo petit disputatio præsens, alterum est, an clericus 1 in sacris constitutus ad nuptias transiens, efficiatur irregularis? Et de hoc disputandum est in impedimento ligaminis inter agendum de bigamia. Alterum vero de pœna coniugati transeuntis ad ordines absque vxoris licentia. De qua re est disputatio præsens.

2 Et quidem si coniugatus nondum etiam consummato matrimonio ad ordinem sacrum absque vxoris licentia transeat, nequit constante matrimonio, aut eo soluto in suscepto ordine ministrare, aut ad superiorem prouehi: nec potest ad officium aliquod aut beneficium promoueri. Est expressa definitio Ioannis XXII. *in extrau. sua, Antiqua, de voto*, vbi Gl. *verb. Nec matrimonio*, ait hoc procedere, siue soluatur matr. morte, siue ingressu alterutrius coniugis in religionem ante consummationem, quia indistinctè loquitur textus. Et *verb. Officium, iuncto verb. Nec ad aliquod*, ait non posse promoueri hunc ad quantumuis modicum beneficium aut officium Ecclesiæ, etiam minoribus ordinibus deputatum. Propter generalitatem qua vtitur d. Extrauagans, quare hic ita promotus ad ordinem sacrum efficitur irregularis. Hanc etenim pœnam vocant irregularitatem Sotus *4. dist. 27. q. 1. art. 4. col. 11. immediate ante vers. Et per hec*, & *dist. 38. q. 1. art. 2. concl. 3.* Cou. *4. decr. 2. p. c. 6. §. 3. n. 2.* Anton. Cuc. *lib. 5. instit. maiorum, tit. 12. n. 222.* Veraer. *1. p. Spec. art. 37. concl 4.* Maiolus *li. 1. de irreg. c. 4. n. 10.* Azor. *lib. 13. instit moral. c. 13. q. 3.* Petr. de Led. *de matr. q. 53. art. 4. paulo post prin. §. Circa istum statum.* Lud. Lopez *2. p. instruct. de matrim. cap. 49. col. 6. vers. Accedit ad hoc.*

Existimo

3 Existimo autem ad incurrendam hanc irregularitatem desiderari dolum, atque ita quamcumque ignorantiam crassam iuris vel facti, dummodo non sit affectata, nec ita crassa, vt sit ingens temeritas, excusare coniugatum sic promotum ab hac pœna. Ducor, quod d. Extrauagans vtatur verbo, *Non præsumat*, & statim, *Quod si secus à quoquam forsitan attentatum fuerit.* Atque ita solum præsumentem ascendere ad sacrum ordinem punit. Pœna autem præsumenti imposita dolum requirit, & excusat ab ea quæuis ignorantia, quæ nec affectata, nec ingens temeritas sit, vt probabo lib. 10. disp. 32. n. 38.

4 Quid autem, si matrim. sit irritum, an is coniugatus ad ordines sacros promotus incurrat hanc irregularitatem? *Gloss. d. Extr. Antiqua, de voto, verb. Nec matrimonio*, distinguit sic: si vir conscius erat nullitatis matrimonij, vxore ignara, incurrit. Quia non debet esse potior conditio huius vxorem percipientis, quàm eius, qui legitimo matrimonio inito ad ordines migrat, contra *c. Eum qui, de preb. in 6.* Nec ex sua perfidia commodum reportare debet *cap. de eo qui duxit in matrim.* Idem dicendum est, si virum latebat matrimonij nullitas. At si vterque coniux nullitatem notat, forte non incurreret. Quia cùm mulier decepta non sit, & vterque conscius fuerit nullitatis, nullum præstare debet impedimentum is matrimonij contractus. Cæterùm existimo non incurri hanc irregularitatem, quotiescumque fuerit matrimonium irritum, siue vterque scierit, siue ignorarit, siue solus vir norit matrimonium fuisse irritum. Quia extrauagans illa non punit deceptionem vxori factam contrahendo cum illa cum impedimenti scientia: nec etiam solum affectum irrogandæ ordini sacro iniuriæ, eo illegitimè contra canonicas sanctiones assumpto ob impedimentum matrimonij; sed iniuriam reuera cum eo impedimento irrogatam. Qualis non est, vbi impedimentum non extat, eo quod matr. non erat verum. Quare succedet *reg. iuris, Non præstat, de reg. iuris, in 6.* non præstat impedimentum, quod de iure non sortitur effectum. Et confirmatur, quia nullus diceret promotum ad ordines sacros incurrere hanc irregularitatem, si falsò putabat se matrimonio ligatum, quòd procuratorem destinarat ad contrahendum, qui se iam contraxisse mentitus est: vel cùm iam defuncta esset vxor, ipso ignorante. At idem quoties matrimonium est irritum. Quia cùm verè non sit ille coniugatus, non verificatur coniugatum ascendisse ad ord. sacros quod delictum irregularitatis pœna plectit Extrauagans illa. Præterea, quia non incurreret, si verè ordinem sacrum non recepisset, quod ministrans ordinis se Episcopum fingeret: aut aliquid de substantia ordinis desideratum sit. Ergo nec incurreret, vbi matrimonium est nullum. Quia vt locus sit huic pœnæ, æquè necessarium est, vt ascendens ad ordines sit coniugatus, & vt verè ascendat. Adde existimantem falsò se excommunicatum, aut suspensum esse minimè incurrere irregularitatem latam contra celebrantes cum iis censuris, si celebret cum ea falsa existimatione: nec putantem se hominem perimere, cùm feram perimat fore irregularem: nec credentem se clericum percutere, cùm percussus sit laicus, esse excommunicatum. Quorum omnium ratio est, pœnas has non ferri contra iniquam voluntatem destitutam veritate actus externi. Idem igitur censendum erit in nostro casu, cùm praua voluntas iniquæ assumptionis ordinis caruerit veritate actus externi puniri illa irregularitate. Nec obstant argum. Glossæ. Quia respectu ordinis assumpti plus delinquit facto ipso externo, qui reuera co[illegible]tus erat. Nec hic ex sua iniquitate commodum repor[illegible] sed quia veritas externi facti subiecti irregularitati defuit.

5 Quæstio verò grauior est, quando de licentia vxoris vir ad ordines sacros ascendit, non seruatis tamen conditionibus iure peritis, vt ascensus legitimus esset: quòd vxor in seculo absque castitatis voto permanserit? Videtur enim eum subdi huic irregularitati. Quia *d. Extrauagans Antique, de voto*, interdicens coniugato ad ordines promoueri sub irregularitatis pœna, subdit, *Nisi prout sacris canonibus nouerit conuenire.* At sacri canones id non permittunt vxore manenti in sæculo absque castitatis voto, vt satis diximus hoc 7. lib. disp. 39. n. 6. Et ita huius sententiæ expressè videtur. *Gloss. ea Extrau. verb. Noueris*, vbi explicans prædicta verba ait: *Puta de licentia coniugis vel religionum ingredientis, vel votum castitatis emittentis in sæculo.* Idem tenent Sot. 4. *d. 27. q. 1. a. 4. col. 12. immediatè ante vers. Et per hæc*, Barth. à Ledes. *de sacramento ordinis, dub. 14. col. vlt.* Maiolus *l. 1. de irregul. c. 34. n. 1. vers. Sacros, verò*: at subdit posse coniugatum in hoc euentu vxore mortua ordines exercere absque aliqua dispensatione. Et vtrumque repetit *lib. 1. c. 4. n. 11.*

Sed verius est, eum non incurrere hanc irregularitatem: sed verè suscipere ordinis executionem, si obtenta vxoris licentia, etiam nullum votum emittentis in sæculo, ad ordines sacros ascendat. Quod *d. Extrauag. Antiqua*, apertè loquatur, quando vir absque vxoris licentia promouetur: vt ex fine eius constat, vbi decernitur sponsum illum nolentem ad religionem conuolare, esse compellendum cum sponsa illum petenti habitare, ac consummare matrimonium, quod non habet locum, quando sponsa consenserat. Caret enim actione ad repetendum, (vt dixi hoc 7. lib. disp. 39. n. 12.) Deinde quia, cum in hoc euentu possit vir castitatem seruare, quam exigit Ecclesiæ constitutio, meritò poteris in sacris ordinibus ministrare. Cessat enim prohibitionis ratio. Sic docet Aret. *cons. 59. n. 7. fine & seqq.* Et ea verba prædictæ Extrauagantis, *Nisi prout sacris canonibus nouerit conuenire*: explicat, vt intelligatur quoad substantialia per sacros canones requisita, vt legitima sit ordinis receptio, ita vt vxori non supersit ius repetendi, licèt aliqua fuerint omissa, quæ potius de ordine iustitiæ, quam de substantia desiderantur. Eiusdem sent. videntur esse alij, qui indistinctè aiunt nō incurrere hanc pœnam coniugatum de vxoris licentia ad ordines sacros promotū, nec distinguunt, an ipsa emiserit votum, necne. Hi sunt D. Thom. 4. *d. 37. q. 1. a. 2. corp.* Ricard. *ibi. a. 2. q. 2. cor.* Pal. *q. 1. a. 1. n. 8.* Addit. *ad Abbatem, c. Coniugatus, lit. A. verb. Coniugatus. de conuers. coniug.* Astens. 2. *p. sum. l. 8. t. 22. a. 2. q. 1* Sylu. *Matr. 8. q. 12. dicto 3.* Vigner. *lib. Inst. c. 16. §. 7. vers. 9. imped. 4.* Veracr. 2. *p. Spec. a. 47. concl. 9.* Gaëta *repet. c. Ad limina 30. q. 1. §. 4. q. 195. n. 477.* Gut. *l. 1. q. can. c. 25. n. 17. fin.* Barb. *rubr. ff solut. matr. 2. p. n. 90.*

An incurreret, si licentia dolo, vel metu viri constantis extorta esset: vel si vxor non concessisset licentiam, sed sciens dissimulasset. Quia cùm in his euentibus competat ipsi vxori ius repetendi, (vt probaui hoc lib. disp. 38. n. 13. & 15.) non cessat ratio prohibitionis. Ita Ant. Cuc. *l. 4. Instit. maior. t. 12. n. 194.* At cùm sit probabile vxori dissimulanti non competere ius repetendi: (vt dixi ea disp. 38. n. 14.) similem probabilitatem habebit virum tunc non incurrere hanc irregularitatem, quòd cesset ratio prohibitionis, iuxta num. præced. tradita.

Et quamuis aliqui Doctores significent aboleri hanc irregularitatem, si vir legitimè transeat ad religionem, vt ante matrim. consummatum, vel eo per mortem vxoris soluto: aut ea concedenti licentiam cum conditionibus iuri peritis. Sic clarè videtur sentire Enriq. *lib. 11. de matrim. c. 15. n. 9. fine.* ait enim hunc manere suspensum ab ordinis officio, nisi ad religionem transeat, aut cum eo dispensetur. Idem significant Petr. de Ledes. *de matrim. q. 55. a. 4. col. penult. vers. Cæterum tamen est*, & Vega 2. *t. sum. c. 24. casu 48.* vbi dicunt hunc mortua vxore non posse actus ordinis exercere, nisi in religione profiteatur. At dicendum est eam irregularitatem non aboleri, sed id indulgeri ingressui religionis, vt nunc possit Episcopus cum sic promoto dispensare, & eum ad omnia efficere habilem. Quod expressè habetur *d. Extrauag. Antique, de voto.* vbi *gloss. verb. Diœcesanus.* ait hanc dispensationem competere Episcopo diœcesis: in qua is coniugatus est religionem ingressus: quamuis religio illa exempta sit. Quia conditor illius Extrauagantis id concedens Episcopo,

benè notat aliquas religiones esse exemptas. Et desiderari Episcopi dispensationem, si ingrediatur religionem, docet etiam Sot. 3 *d.58.q.1.a 2.concl.3*. Et quamuis extrauagans hoc concedens Episcopo, loquatur de coniugato tacitè, vel expressè profitente. Ad idem credo posse Episcopum, si coniugatus ille vota biennij simplicia emittat in Soc. Iesu. quod mens Pontificis in ea extrauaganti solum sit, ne dispensetur cum eo tempore nouitiatus, in quo potest libere egredi, nec verus est religiosus: explicuit autem, si sit professus: quia suo tempore nullus erat religiosus, & extra nouitij statum nisi professus. Cum igitur ea vota constituant quempiam verum religiosum, & claudant liberam redeundi ad sæculum facultatem: idem dicendum est de emittenti ea vota.

9 Quòd si coniugatus absque debita licentia ad solos ordines minores promoueatur, quamuis peccet: (vt dixi disp. 58.n.6.) at nullam irregularitatem aut censuram incurrit. Quia iure antiquo nulla erat pœna statuta coniugato absque vxoris licentia ascendentis ad ordines, præter statutum *d. extrauag. Antiquæ, de voto*, vt benè docent *Simancas l. Institut. Catholicarum, t.40.n.14.* Salzedo *addit. ad pract.* Bernard. Diaz. *cap.6.§. Sed qua pœna punietur.* Nec audiendus est Aretin. *cons.59.n.8.* dicens hunc esse suspendendum attento iure antiquiori: & refert *Speculatorem tit. de rescript. præsentatione, §. Ratione formæ, n.35. vers. Item si mulier.* Quia nec *Speculator* id dicit, nec est textus id probans. Atque proinde, vt alij relati DD. testantur, sola est pœna irregularitatis lata in *d. extrauag. Antiquæ*, at illa de solo coniugato ascendenti ad ordines sacros agit. Non ergo constitutio illa pœnalis est extendenda ad solis ordinibus minoribus initiatum.

10 Sed dices hunc incurrere suspensionem, quam tulit Sixtus V. in suo motu proprio ann. 1588. quia die Ianuarij, in omnes illicitè ad quosuis ordines promotos, cuius absolutionem sibi reseruauit. Sed dico id verum esse, si ante eius motus proprij reuocationem sit initiatus. Nam Clem. VIII. an. 1595. die vlt. Februar. reuocauit eam constitutionem, quoad malè promotos & promouentes, præterquam si simonia in promotione admittatur, & eam ad terminos iuris reduxit his verbis: *Hac nostra perpetuo valitura constitutione supradictas literas ad terminos sacrorum canonum, ac constitutionis felicis memoriæ Papæ II. prædecessoris nostri, quæ incipit, Cum ex sacrorum, sub datis Romæ apud S. Petrũ 5. Kal. Decem. an. Incarnationis Domini 1461. Pontificatus sui an. 4. cuius tenorem præsentibus pro expresso haberi volumus: & ad dispositionem decretorum sacri Concilij Trid. restringimus & reducimus. Nec nõ censuras & pœnas, in eisdẽ Sixti litteris contra quoscumque, præterquam contra simoniacè ordinantes & ordinatos, inflictas, quas volumus in suo robore permanere, (aliis etiam pœnis & censuris. per eosdem canones, & constitutionem Pij II. Conciliumque Tridentinum iniunctis, saluis & firmis remanentibus,) moderamur & abolemus.*

Sed meritò dubitabis, an si initiatus est minoribus ordinibus, ante eius motus proprij Sixti V. reuocationem, ac proinde ligatus est suspensione in eo lata, ac Pontifici reseruata, cum expressa derogatione bullæ Cruciatæ, ac facultatis concessæ Episcopis in Tridentino *sess.24.c.6. de reform.* dispensandi in omnibus casibus descendentibus ex delicto occulto: possit ab ea censura & peccato ibi reseruatis absolui ab eo, qui alias poterat, ea reseruatione non existenti: & videtur non posse. Quia iam peccatum & censura reseruata Pontifici incursa erant: nec Clementis VIII. constitutio ad iam incursa extenditur. Nam dum reuocauit motum proprium Sixti V. non explicuit se reuocare quoad præterita. Nec constitutio noua ad præterita extenditur, sed sola futura respicit, nisi in ea aliud exprimatur, vt deciditur *c.2. de constit.* Et confirmatur, quia mos est Pontificum volentium per suas constitutiones reuocatorias auferri pœnas incursas, id exprimere, vt *Clem. vnica de imm. Eccl.* ibi: *Et quidquid ex eis secutum est, vel ob eas penitus reuocamus.* Et extrau. 1. *inter comm. §. Nos itaq; de schismaticis.* ibi: *Ita quod nec etiam pro præterito tempore possint super eis aliqua persona impeti quæ incurrissent eas.* Et *extrauag.* 1. Ioan. XXII. *de torneam. in fin.* Et nouissimè Greg. XIV. reuocans pœnas à Sixto V. statutas contra procurantes aborsum, id etiam explicuit, ibi: *Ad terminos iuris communis, ac sacrorum canonum & Concil. Trident. dispositionem tam quoad præterita, quàm quoad futura perpetuo reducimus.* 11

Cæterum dicendum est penitus cessasse reseruationem. 12 Quia reseruatio non se habet ad modum pœnæ ipso iure incursæ, sed tantum est negatio facultatis confessori, aut cuicumque inferiori absoluendi reum illum, ac proinde est velut pœna tunc infligenda remittendo illum, vt obtineat absolutionem à superiori. Si ergo eo tempore reuocata sit constitutio reseruans, cessabit reseruatio. Sicut si quis emitteret votum castitatis, quod nunc est Pontifici reseruatum, posset ab Episcopo dispensationem obtinere, eo ipso quod Pontifex eius voti reseruationem auferret. Et confirmatur, quia delinquens ante constitutionis reuocationem, non punitur legis postea reuocatæ pœna, si non imposita sit ipso iure, vt docent *Domin. c. fin. n.9. de elect. in 6.* Felin. *c. fin. n.14. de constit.* Nec obstant in contrarium adducta. Quia id non est constitutionem extendi ad præterita. Cum ea pœna potius sit in posterum imponenda. Nec obstat Pontifices id aliquando explicuisse, quòd id maioris claritatis gratia fecerint.

DE IMPEDIMENTO COGNATIONIS CARNALIS.

DISPVTATIO L.

Quid sint consanguinitatis linea, & gradus & stipes: & qualiter consanguinitatis gradus computentur?

SVMMARIVM.

Explicatur consanguinitatis definitio, num. 1.
Quid sint gradus, linea, & quotuplex hæc sit, n. 2.
Quid sit stipes, num. 3.
Traditur triplex regula ad computandos gradus consanguinitatis, attento iure can. n. 4. 5 6.
Proponitur regula computandi attento iure ciuili, n. 7.
Quibus in rebus diuersa hæ computationes seruandæ sint? n. 8.

1 Acturi de consanguinitatis impedimento, priùs in præsenti disp. discutiemus eius definitionem ac graduum computationem. Deinde in sequentibus agemus de consanguinitatis gradibus. qui iure naturali matrimonium dirimunt. Demum de illis, qui iure Ecclesiastico. De dispensatione autem in illis est latè habendus sermo in toto libro seq. Et incipiendo ab ipsa nominis etymologia: consanguinitas dicitur quasi sanguinis vnitas: consanguinei enim ab eodem sanguine originem trahunt: & menstruum mulieris ex quo generatio fit, immediate ex sanguine afficitur. Est autem consanguinitas vinculum personarũ ab eodem stipite descendentium, carnali propagatione contractum. Ita definitur à D. Th. 4. *d.40.q. vnic. a.1.* & communiter à Theologis & Iurisperitis: quamuis à nonnullis impugnetur. At eorum impugnationibus satisfiet ex eius definitionis declaratione. Dicitur ergo vinculum, quòd consanguinei maiori a[illegible] & necessitudine inter se cõiungantur: & sic consanguinitas est formaliter ipsa cõiunctio in communicatione eiusdem sanguinis fundata. Neminem enim latet speciali quodam vinculo colligari sanguine coniunctos. Quod non obscurè significauit Cic. *l.1. de Officiis*, dicens sanguinis coniunctione & beneuolentia deuinciri charitate homines. At omne vinculũ inter homines est vinculum amicitiæ fundatum in aliqua communica

nicatione: ex Arist. 8. *Ethic.* c. 12. Quare cùm vinculũ consanguinitatis fundetur in naturali eiusdem sanguinis cõmunicatione, qui eo inter se connectuntur, dicuntur cõsanguinei. Traditur autem hæc definitio per vinculum nõ quod sit formaliter vinculum: sed vinculum secundùm diuersas acceptiones, aut est causa, aut effectus consanguinitatis. Si enim vsurpetur vinculum pro iure ipsos amicitiæ, nunc consanguinitas est causa vinculi: si vero pro sanguine ipso, tunc vinculum est causa cõsanguinitatis. Et ita conciliantur Ric. 4. *d.* 40. *a.* 1. *q.* 1. & Sotus *ibi.* *q.* 2. *a* 1. Ille enim existimat consanguinitatem esse vinculi causam: hic autem è contra, esse illius effectum. Dicitur autem vinculum personarum. Quia bruta ab eodẽ stipite procedentia non dicuntur consanguinitate coniuncta, (vt benè docet D.Th. 4. *d.* 40. *q.* 1. *a.* 1. *ad.* 5.) eo quòd non coniunguntur ad amicitiæ vnitatem propter propagationem multorum ex vno parente proximo. Dicitur ab eodem stipite, nec additum est propinquo. Quare aduersus eam definitionẽ insurgunt Palud. 4. *d.* 40. *q.* 1. *a.* 1. & Cou. 4. *decret.* 2. *p.* *c.* 6. §. 6. *n.* 1. & 3, eam redarguentes, quod diminuta sit, ea particula non expressa. Ex ea enim vniuersos homines consanguineos esse colligitur, vtpote qui ab eodem Adamo descendunt. Sed bene D.Thom. 4. *d.* 40. *q.* *vn.* *a.* 1. *ad* 1. rem hanc explicat: nec fuit opus eam particulã explicare. Quia eo ipso quod mentio fit in definitione de stupite, intelligitur de ita propinquo, vt virtus eius in descendentibus perseueret. Quamuis enim virtus primi parentis Adami perseueret in omnibus descendentibus secundum similitudinem specificam: at non perseuerat secundùm similitudinem indiuiduam, iuxta quam auus, & parentes assimilant sibi prolem, quæ eorum imaginem, complexionisque ac morum effigiem, refert. Nam virtus paterna non secundùm totam suam perfectionem descendit in filium, sed imperfectius, & eo dibilior ac imperfectior est, quo in plures generationes deriuatur, ac tandem in tot protendi potest, vt omnino debilitetur: & sic consanguinitatis ratio deficiat. Vt auctor est D. Isidorus *l.* 12. *Etimol.* *c.* 6. & refertur *c. Consanguinitatis* 35. *q.* 4. Redarguit similiter eandem definitionem Couar. *eodem* *n.* 1, & 3. quia deficit, vel quorum vnus ab alio descendit: qua parte non addita sequeretur. Adamum & Cain eius filium non esse consanguineos: quod à nullo communi stipite originem trahant. Cæterùm quamuis ad rationem consanguinitatis satis sit, vnum ab altero descendere, licet à nullo communi stipite procreentur: ac ob eam rationem vera consanguinitas saluetur inter Adamum & Cain: non fuit tamen opus eam partem in definitione addere: quod res illa singularis sit: in omnibus enim aliis præter primos parentes, & eius filios, reperitur eos à cõmuni stipite procedere, vt pater & filius procedunt ab auo, auus & nepos à proauo. Dicitur tandem in definitione, carnali propagatione contractum vt sic inter Angelos excludatur consanguinitas: quamuis enim ab eodẽ Deo immediate processerint, at non per carnalem propagationem. Similiter etiam Eua minimè fuit Adamo consanguinea, ex cuius esse formata est. Quia non fuit per carnalem propagationem. At verè, ac proprie est consanguinitas inter Christũ Dominum, & Virginem beatissimam eius matrem. Quia administrauit conceptioni Christi totum illud materiæ, quod veræ matres naturales administrant. Qua ratione docet. D.Th. 3 *p.* *q.* 33. *a.* 4 *corp.* generationẽ Christi ex parte materię per matrẽ ministratæ fuisse omnino naturalem.

2 Distinguitur autẽ consanguinitas per lineas, & gradus. Dicitur verò linea ordinata collectio personarum ab vno stipite descendentium diuersos continens gradus: seu potiùs ipsæmet personæ consanguineæ collectiue sumptæ, vt aceruus lapidum dicuntur ipsimet lapides in vnum coacti, Ducitur que similitudo à linea Mathematica, in qua plura ordinatim continentur puncta. Gradus est habitudo, seu mensura distantium personarũ, qua cognoscitur quota consanguinitatis distantia aliqui consanguinei coniungantur. Et sunt gradus ad similitudinem graduum scalæ per quos à proximo in proximum tendimus sursum ascensuri, aut deorsum descensuri, *l. Iurisconf. vers. Gradus, ff. de gradibus.* Rursus linea consanguinitatis est triplex, quædam ascendentiũ, in qua continentur personæ, à quibus origo deducitur, vt pater, auus, proauus, atauus: alia descendentium, quæ claudit personas originem ab eo stipite trahentes, vt filios, nepotes, pronepotes, trinepotes: & hæc duplex linea est re ipsa eadem. Nam eodem gradu ascenditur & descenditur in scala, distinguitur autem ratione. Quia quatenus per illam ascenditur ad stipites, dicitur ascendentium: quatenus autem descenditur ad sobolem à stipite procedentem, dicitur descendentium. Et hæc appellatur linea recta, quod contineat directos gradus, per quos ad progenitores ascenditur, & ad progenitos descenditur: & ad neutrum latus deflectitur. Tandem est alia linea collateralis, seu transuersa, in qua continentur personæ, quæ ex latere, & ex transuerso iunctæ sunt, à quibus nos non ducimus originẽ, nec ipsæ à nobis; & tamen ab eodem stipite & sanguine descẽdimus, vt fratres, & eorum filij, patruus, amita. Hæc autem transuersa linea est duplex, quædam æqualis, nimirum in qua continetur gradus cõsanguineorũ æquè à stipite distantium, vt sunt duo fratres, aut duorum fratrum filij. Alia verò inæqualis, nempe quando consanguinei transuersi, seu collaterales, distant inæqualiter à cummuni stipite, in quo vniuntur, vt contingit in patruo, & amita respectu consobrini, distat enim consobrinus ab illis in secundo gradu dispari, quòd patruus, & amita distent à communi stipite, nempe ab auo consobrini, in quo proximè vniuntur, in solo primo gradu: vtpote qui eius filij sunt. At consobrinus distat ab auo in secundo gradu tanquam eius nepos. Tandem diuidi solet linea in maternam, cuius scilicet est caput mater, & in paternam, cuius caput est pater. Sed distinctio hæc minimè deseruit matrimonio.

Stipes est persona illa, à qua omnes personæ, de quarum coniunctione tractatur, descendunt, & originem ducunt. Quamuis enim iuxta D. Isidor. *relatum cap.* Series 35. *q.* 5. truncus, seu stipes huius arboris cõsanguinitatis non sit primus parens à quo alij descendunt, sed prima eius generatio, nempe, fi ij ipsius: at iam diu Ecclesia recepit primum parentem, à quo procedunt omnes, de quorum consanguinitate tractatur, esse truncum, seu stipitem, vt constat, ex *c. Ad sedem*, quod est Alexan. II. & ex *c. Parentelæ*, quod est Zachariæ Pontif 35. *quæst.* 5. 3

Triplex autem solet assignari regula ad computandos consanguinitatis gradus. Et traditur à D.Th. 4. *d.* 40. *q.* 1. *a* 2. quem vniuersi Theologi sequuntur: & à *gloss. tit. de consanguin. & affin. in fin.* & 35. *q.* 5 *in exposit. arboris consang.* Quas glossas vniuersi iuris vtriusque interpretes recipiunt. Prima traditur pro linea recta, duæ aliæ pro transuersa. Prima regula est, quãdo persona, cuius gradus quæritur, est in linea recta ascendentium, vel descendentium, cum alia; si inter ipsam, & alteram personam nulla persona mediet, sunt illæ in primo consanguinitatis gradu lineæ rectæ, vt sunt parentes, & filij. Si verò inter ipsas aliqua persona, aut multiplex mediet, tunc numeratis omnibus personis, mediis, & extremis, dematur de numero illo vna persona, & quot personæ restant, tot sunt gradus. Verbi gratia, nepos distat ab auo in secundo gradu lineæ rectæ. Quia sunt duæ personæ extremæ, nimirum, nepos, & auus, & vna media inter ipsas, nempe pater nepotis, & ita dempta vna manent duæ & sic duo gradus. Et proauus distat à pronepore, vulgò, *Bisabuelo del bisnieto*, in tertio gradu. Quia sunt duæ personæ extremæ, nempe abauus, & pronepos: & duæ mediant, nimirum, pater, & auus pronepotis; sublata ergo vna ex his quatuor, manent tres, & subinde distant in tribus gradibus. Ratio autem huius regulæ est, quia pater secundum se non cõstituit gradum, sed in ordine ad illum, qui ab ipso descendit: ergo pater cum filio ab ipso descendenti constituit primum gradum, & præterea ipse filius cum altero filio, qui ab ipsómet procedit, constituit alterum gradum. Iam igitur inter has 4

tres personas, videlicet auum, patrem, & nepotem, dantur duo tantùm gradus. Et consequenter tot sunt in hac linea computandi gradus, quot sunt personæ inuicem procedentes, vna dempta. Vnde dum D. Isidor relatus *c. primo gradu 35. q. 5.* ait in primo gradu superioris lineæ contineri patrem & matrem: & in primo inferioris filios, non sentit solos parentes constituere vnum gradum, & filios alium, ac proinde distare inter se in secundo gradu, quod est contra priorem regulæ traditæ partem, & contra veritatem ipsam. Sed mens eius est, parentes constituere extremum superius primi gradus, filios autem extremum inferius eiusdem gradus. Hic enim ex duobus extremis constare debet. Et ita intelligit Sotus 4. *d. 40. q. vnic. art. 2. col. 2. vers. Gradus vero.* Et satis probatur ex *l. 1. §. 1 ff. de gradibus, & §. Primo gradu, Institut. eodem tit.*

5 Secunda regula sit pro linea transuersa æquali. Quando personæ, quarum gradus quæruntur, sunt in linea trāsuersa æquali, eodem gradu distant inter se, quo distant à communi vtriusque stipite proximo. Vt duo fratres distāt inter se in primo gradu, quia in eo distant à proximo stipite, in quo coniunguntur, qui est parens. Filij duorum fratrum sunt consanguinei in secundo gradu, quia in eodem coniunguntur in communi vtriusque stipite proximo, qui est auus. Ratio autem est, quia cum tota, & adæquata coniunctionis horum ratio sit vnio cum stipite, iure optimo computantur gradus penes distantiam ab illo: nec magis aut minus possunt inter se distare quàm à stipite. Et ita regula hæc traditur *cap. ad sedem*, quod est Alex. II. & c. *Parentelæ*, quod est Zachariæ Pontif. 35. *q. 5.* quod si obiicias, filium coniunctiorem esse parentibus, quàm fratri. Ergo ineptè in eodem gradu computantur. Dic coniunctiorem esse parentibus intensiua perfectione propinquitatis: perfectior enim est propinquitas filij ad parentes, cùm sit effectûs ad causam, quàm fratris ad fratrem: cùm sit propinquitas effectuum ab eadem causa promanantium. Non autem est propinquior parentibus extensiuè. Hæc enim propinquitas extensiua solùm attenditur penes distantiam ab eodem stipite: at non magis distant fratres inter se, quàm à parentibus.

6 Tertia regula pro linea transuersa inæquali est. Quoties personæ in linea transuersa consanguineæ distant inæqualiter à communi stipite, eo gradu distant inter se, quo remotior distat à stipite. Vt patruus & filius ex fratre distant inæqualiter ab auo, in quo vniuntur; ille enim distat in primo gradu, est enim eius filius: hic verò distat in secundo, vtpote qui est eius nepos: distabunt igitur inter se in secundo cōsanguinitatis gradu. Hæc traditur expressè *c. fin. de consang.* Et ratio est cur non attendatur gradus penes distantiam propinquioris, sed remotioris à stipite. Quia cū adæquata ratio propinquitatis aut distantiæ collateralium inter se, sumatur per ordinem ad proximum stipitem, in quo vniuntur, implicat coniunctiores esse inter se, quàm cum stipite. At si propinquioris habenda esset ratio ad hanc consanguinitatis computationem, collateralis distans in 2. aut 3. gradu à stipite, esset cuniunctior cum collaterali distante in primo gradu, quàm cum ipso stipite. Cum illo enim esset in 1. gradu, cum hoc autem in 2. vel 3. Adde etiam, sic computatione facta penes distantiam propinquioris, fore vt minimè possent grudus commodè distingui. Nam quando alter esset in 1. gradu cum stipite, alter verò in 4. essent coniuncti inter se in 1. gradu, atque ita æquè ac fratres. Quare graduum confusio non immodica inde consurgeret.

7 Obseruandum tamen est in hac graduum computatione in linea recta, concordare ius canon. cum ciuili: ac proinde 1. regulam iuris vtriusque computationi deseruire: at dissidere in computatione graduum in linea transuersa: ius enim canonicum eos computat modo tradito in duabus posterioribus regulis: at ius ciuile longè aliter cōputat. Non enim nemerat gradū, in quo altera persona distat à stipite, vt facit ius can. sed numerat gradus omnes vtriusque personæ: & tot constituit gradus distātiæ inter illas, quot habent distantiæ à stipite, numeratis vtriusque personæ gradibus. Verbi gratia. Duo fratres distant à cōmuni parente in 1. gradu, numerat ius ciuile gradum, quo vterque distat à parente, tanquam duplicem, alterum in vno fratre, & alterum in altero: & ita iure ciuili distāt inter se in 2. gradu. Similiter filij duorum fratrum distant in 4. gradu: quia quilibet distat à stipite in 2. gradu. Patruus & consobrinus distant in 3. gradu. Quia ille distat à stipite in 1. hic autem in 2. ac subinde triplex constituitur gradus. Quare breuiter pro computatione graduum in linea transuersa, attento iure ciuili hæc sit regula: si linea est æqualis, quoto gradu quis distat à communi stipite, toto duplicato distat inter se: si verò linea sit inæqualis, quot sunt personæ, computatis extremis & mediis, stipite dempto, tot sunt gradus, vt duo fratres iure canonico distant inter se in linea æquali in 1. gradu, iure ciuili distant in duplici gradu. Patruus & filius ex fratre distant in 3. gradu: qui sunt duæ personæ extremæ, & vna mediat inter communem stipitem, nempe auum, videlicet pater illius consobrini. Ita colligitur ex *authent. de hæred. ab intest. venient. collat. 9.* & h betur *c. Ad sedem, 35. q. 5.* vbi ea diuersitatis huius ratio traditur, quòd leges numerant gradus, vt hæreditas ab vna persona ad alteram deferatur: & ideò in singulis personis singulos perficiunt gradus. At ius canonicum computat gradus propter matrimonia: & quia hæc non possunt nisi inter duas personas consistere, idcirco duas personas in vno gradu constituit.

Id demum obseruandùm est computationem graduum 8
iuris canonici seruandam esse quoad matrimonia. Quia circa hæc ius ciuile disponere nequit. At quoad successiones seruandam esse iuris ciuilis computationem: cuius est de his disponere. Sic Palud. 4. *d. 40. q. 1. n. 3. concl. 3. n. 20.* D. Anton 3 *p. 1. c. 14. § 2. concl. 3.* Alex. de Neuo *c. fin. n. 5. de consang. Lez, 3. t. 6. p. 4.* Ang verb. *Matrimon. 3. imp. 6. init.* Armilla *verb. Matrimonium, v. 22.* Tabiena *verb. Impedimentum, Imped. 3. n. 2. q. 1. fin.* Caiet. *l. 2. de sponsal. c. 3. ad fin.* Et multos alios referens Cou. 4. *decret. 2. p. c. 6. §. 6. n. 8.* Lud. Lop. *2 p. instruct.* vbi de matrim. *cap. 9.* vbi de impedimento consanguinit. *notabili, 4* Addunique Couar. alios referens. & Lud. Lap sic seruandum esse tam in foro sæculari, quam in Ecclesiast. At in aliis contractibus, actibusque cæteris similibus, dicunt quamlibet computationem in proprio foro seruandam esse, nimirum, ciuilem in foro sæculari, canonicam autem in foro Ecclesiastico.

DISPVTATIO LI.

Vtrùm in recta ascendentium & descendentium linea sit iure naturali irritum matrim. in quocumque gradu in infinitum: an potius vsque ad præscriptum gradum, & quotum consanguinitatis?

SVMMARIVM.

Cui vsui deseruiat nosse qui gradus sint iure naturali prohibiti, n. 1.
Quot quæstiones disputandæ sint, n. 2.
Non est idem matrimonium esse prohibitum in aliquo gradu attente iure natura, & esse irritum, n. 3.
Quæ dicuntur præcepta naturalia, quotuplicia sint? n. 4.
Vnde colligendum sit ita iure natura prohiberi matrim. vt sit irritum, num. 3.
Proponuntur argumenta probantia non esse irritum iure natura matr. inter parentes & filios, n. 6.
Est irritum iure natura inter parentes & filios, n. 7.
Idem esset perseuerante natura integra, Adamo non peccante, n. 8.
Non est ita intrinsecè malum, quin Deus dispensare possit. n. 9.
Quid, si esset necessarium ad speciei conseruationem, vt si soli pater & filia, aut filius & mater superessent, n. 10.
Soluuntur argumenta, num. 11.
Post num. 12 inuenire alia summaria.

DIsputatio de gradibus consanguinitatis & affinitat. iure naturæ impedientibus ac dirimentibus matrimonium, non exigui momenti est: valdè enim ad duo confert. Alterum est, vt dignoscantur gradus, in quibus Pontifex dispensar potest. Nam recepta sententia est, vt lib.

lib. seq. latiùs videbimus, (illi non esse permissam dispensationem in gradibus lege naturali diuina interdictis: concessam autem, vbi sola lex canonica obstat. Alterum verò, vt innotescant, quando infideles ad fidem reducti, à matrimonio tempore infidelitatis inito seperandi sint. Si enim coniuncti sint in gradibus iure naturali irritanti veritis separandi sunt: secus si sola lege can. vt definitur *c. Gaudemus, de diuortiis*. Quippe illi non subsunt legi canonicæ, bene autem naturali.

2 Potest igitur disputari quæstio hæc in gradibus consanguinitatis & affinitatis: insuper in vtrisque in linea recta, & in transuersa. Et quidem in præsenti solùm est sermo de gradibus consanguinitatis: nam de affinitatis gradibus agendum est in ipso affinitatis impedimento. Præsens ergo disp. instituitur de consanguinitatis gradibus in linea recta: subsequens autem de linea transuersa aget. In hac autem disputatione triplex quæst. agitanda est. Prima, an in primo gradu lineæ rectæ sit irritum iure naturæ matrim. vt inter parentes & filios? II. an prohibitio in ea linea protendatur in infinitum? III. esto non protendatur in infinitum, vsque ad quotum gradum?

3 Quæstio I. An in 1. gradu lineæ rectæ ascendentium, & descendentium, & nimirum inter parentes & filios, sit ita iure naturæ interdictum matrimonium, vt sit irritum. Tria præmittenda sunt, vt clarius procedamus. Primò præmittendum est, non eo ipso quod matrimonium iure naturæ interdicatur in aliquo gradu, consequi eodem iure ipsum irritum fore. Quod constat, quia matrimonium contra priorem sponsalium fidem, aut aduersus simplex castitatis votum initum, aduersatur iuri naturali dictanti fidem Deo per votum, & homini per sponsalia datam, præstandam esse, cùm tamen constet in neutro euentu matrim. fore irritum. Atque ita animaduertunt. Victoria *relectione de matr. 2. p. partis secunda, n. 1. & 2* Sot. 4. d. 40. q. 1. a. 3. *col. 5. vers. At vero fortasse*. Ledesm. 2. p. 4. q. 56. a. 4. col. 3 § *Et pro decisione*. Veracruz. 2. p *Speculi, a. 25. pag penultima, § Contra istorum*. Valentia. 4. p. *disp*. 10. *q. 5. puncto* 3. vbi de impedimento consanguinitatis, § *Secundo conuenit*. Petrus de Ledesm. *de matrim. q. 54 art 3. diffic. vltim notabili*. 3. Ludou. Lopez 2. *p. instruct. de matrim. c.* 49. vbi de impedimento consanguinitatis, *f.* 1138. *col. 2. fin. Vega 2. tom. sum. c.* 34. *casu* 163. Barth. à Ledesma *de matrim. dub.* 37. *col. antepenult.*

4 Secundò præmittendum est, ea dici naturalia præcepta, quæ solo naturali lumine, sine aliquo discursu, aut saltem facillimo dignoscuntur, & apud omnes nationes bene institutas sunt eadem, habéntque eandem rectitudinem. Et hæc quidem aut prohibent rem ita intrinsece malam; vt nulla ratione in nulloque euentu cohonestari possit; quale est mentiri aut fornicari. Vel rem semper malam, & apud omnes, talem tamen, vt ratione extremæ indigentiæ excusari possit: vt est furtum.

5 Tertiò præmittendum est, ex quibus deduci possit prohibitio matrimonij, eiusque irritatio iure naturæ. Prohibitio quippe debet colligi ex eo quod rationi naturali apud omnes rationes ipso lumini naturali dictante repugnet. At ea ratio non sufficiens erit ad eius irritationem deducendam, (vt n. 3. probaui.) Quare irritatio petenda est ex ipsa natura, & intrinseco matrimon. fine qui est sobolis procreatio, & remedium concupiscentiæ. Si enim naturæ ipsi, & fini opponatur, irritum erit: quod si natura & finis matrimonij illæsa maneant, & ex aliqua sola extrinseca circumstantia ius naturale violetur, ex tali matrimon. contracto, erit quidem iure naturali interdictum, validum tamen. Vt contingit in matrimon. contra votum simplex castitatis, aut priora sponsalia celebrato. Et ita colligitur claré ex Victoria *relect. de matrim. 2. p. partis 2. n. 5*. Soto 4. *d.* 41. *q.* 1. *art. 3. col. 4. vers. Quod ergo nostra*. Ledesm. 2. *p. 4. q. 56. a. 4. fol. 486. col. 4. §. Præterea lex Euangelica*. Barth. à Ledesm. *de matrim. dub. 42. in probat. conclus. secunda*, vbi eo probant matrimonium in linea transuersa affinitatis non esse irritum iure naturæ, quod non aduersetur primario, nec secundario matrimonij fini. Et D. Tho. 4. *d.* 40. *q. vnica, ar. 3. corp.* volens probare fore iure naturæ irritum matr. initum inter parentes & filios, & ipsa matrim. natura & fine id probaui: eisdemque rationibus vsi sunt cæteri Theologi. Et ratio est manifesta, quia sola aduersantia rei naturæ, & ipsius intrinseco fini, substantiam ipsius destruunt: ac proinde illa sola irritabunt. Ex his igitur inuestiganda erit irritatio matrim. attento solo naturæ iure.

Difficultas ergo præsentis quæstionis eò pertinet, vt discutiamus num matrimonium in primo gradu lineæ rectæ, nempe inter parentes & filios, aduersetur substantiæ aut fini intrinseco matrimonij, vt vel inde colligamus, an ita sit iure naturæ prohibitum, vt eodem iure irritetur. 6
Et videtur non esse irritum? quod quidem deducetur, si probauerimus id matr. nec naturæ ipsius nec fini aduersari, nec apud omnes nationes solo lumine naturali existimatum esse prohibitum. Primò ergo prob. non aduersari naturæ matrimonij. Quia possunt parentes & filij mutuam sibi corporum potestatem tradere, tanquam illorum veri domini, ad indiuiduam vitam transigendam in quo consistit substantia matrimon. Nec fini primario aduersatur. Potest enim inde subsequi generatio prolis & tantum abest, vt rectæ eius educationi obsit, vt potius mirum in modum ei deseruiat. Nihil enim ita conducit bonæ prolis educationi, ac mutuus amor, mutuáque coniugum habitatio. Quæ maximè seruantur inter parentes & filios inter se coniugatos. Nec etiam secundario fini repugnat; immo ad extinguendum libidinis ardorem conducit. Quia ex conuictu maris & fœminæ quotum cumque excitari solet sæpius ardor concupiscentiæ, & maximè inter parentes & filios, ob incautam, & nimiam familiaritatem. Qui vtique extinguetur matrimon. inter ipsos inito. Et confirmatur, quia eo magis satisfit effrænato libidinis ardori, quo inter coniuges ardentior est amor, atque huius argumentum minuit appetitum extranei coitus, cùm igitur parentes & filij multo arctiori amore connectantur, quàm extranei matrimon. copulati: illud coniugium plus deseruiet feruori concupiscentiæ extinguendo. Secundò quia non repugnat huic coniunctioni coniugali æqualitas inde consurgens inter filios cum parentibus, quibus per omnia eos subditos esse oportet: nec superioris capitis quæ consurget in filio, cui mater nupserit. Nam æqualitas inter parentes & filios quoad aliquid, non repugnat omnimodæ subiectioni ratione filiationis debitæ. Vt si parentes & filij contractum societatis in re familiari inirent, æquale essent in eo contractu, non diminuta filiali subiectione. Nec illi similiter aduersatur, filiũ aliqua ratione superiorem esse. Vt si filius crearetur iudex aut Episcopus. Tandem, quia non apud omnes rationes, lumine naturali ductas nefas existimatum est parentes cum liberis matrimonio copulare. Nam apud Persas hæc connubia admittebantur, vt referunt Strabo *lib.* 15. *ad finem* Athenæus *lib. 5. c.* 14. *Q.* Curtius *l.* 7. Tert. *in Apologetico, cap.* 9. D. Aug. *l.* 3. *q. in* Leuit. *c.* 61. D. Hieron. *l.* 2. *in* Iouinianum. D. Chrysost. *in 2. p. homiliarum in D. Matth. hom. 2. & in serm. Pentecostes, ad fin*. D. Clem. *lib. 9. recognit*. Et idem de Assyriis & de Parthis testatur *Lucan. lib.* 4. Et de Medis & Æthiopibus, Indis & Scotis testatur D. Hieron. *lib. 2. in* Iouinian. Et de Hybernis *Strabo lib.* 4. Et de Naura regione testatur *idem* Curtius *li.* 8. Et de Nomadum natione refert D. Chrys. 2. Pauli ad Corinth. *hom.* 8. Constat ergo ex his, matrimonium inter parentes & filios non esse iure naturæ irritum.

Verum apud omnes DD. compertum est, matrimonium in 1. gradu consanguinitatis lineæ rectæ, nempe inter parentes & filios, esse iure ipso naturæ irritum. Prob. primo, quia omnes gentes bene instructæ, solo naturæ lumine edoctæ, nuptias inter hos nefandas existimarunt: & Persæ ea connubia permittentes, notantur tanquam barbari, vt à Tertulliano *in Apologetico c.* 9 à D. Aug. *l. 3. q. in Leuiticum, q.* 61. D. Chrysostom. *hom. de Pentecoste, in fine* 7

Theodoret.*libro de legibus*.Vnde *Catullus in Gellium* impia & nefanda ea coniugia vocat,sic dicens.

Nascatur magus ex Gelli matrisque nefando
Coniugio,& dicat Persicum aruspicium.
Nam magus ex matre & nato gignatur oportet,
Si vera est Persarum impia religio.

Et *Ouidius lib.7.Metamorphoseos* ferina vocat hæc connubia,sic dicens:

Dextera Syllene est,in qua cum matre Menophron
Concubiturus erat sæuarum onere ferarum.

Et Arist. *l.2*.Politic. *c.2.* inde reprehendit vxorum communionem; quia sequeretur filios parentibus iungendos. Et D.Ambros.*epist.66,ad Paternum* dicit,connubiũ patris cum filia pugnare cum lege naturæ in singulorum cordibus scripta.Secundò,quia etiam bruta instinctu quodam naturali ducta,concubitum cum parentibus refugiunt, vt testantur Aristot. *l.9.de hist.animal.c.47.&* Plin.*l*.8.*natur. historiæ.c.42*.vbi Camelos & equos non posse adigi vt cum matribus admisceantur, duo mirabilia exempla referentes narrant. Tertiò, quia etiam Gentes abhorrent matr. fratrum cum sororibus, (vt diputatione sequenti probabo) nedum parentum cum filiis. Quartò, quia ea coniunctio aduersatur quodammodo substantiæ ipsius matrim.cùm enim hoc sit quidam contractus, & coniugalis amicitia,desiderat duo extrema distincta, quorum vnum non sit alterius pars.Iuxta id Genes.2.*Et erunt duo in carne vna.* At filij sunt quædam parentum pars. Non ergo possunt matrimonio iungi. Et confirm. quia cum sint vna caro per coniunctionem naturalem, non sunt naturaliter habiles vt ex eis denuò fiat vna caro: ad quod tendit coniugium.Vnde Adamus Genes.2.afflatus Spiritu sancto antequam pronuntiaret coniuges effici vnam carnem, exclusit parentes à liberorum coniugiis, significans id dictante ipso naturæ iure alios à parentibus debere esse liberorum coniuges,ibi: *Propter hoc relinquet homo patrem & matrem,& adhærebit vxori suæ.* 5. quia aduersatur primario matr.fini non simpliciter,ex concubitu enim parentum cum filiis potest subsequi proles atque apud eos educari: sed vt conuenienter fiat, natura enim matrim.vt conuenienter ineatur ad generationem prolis, petit vxorem esse viro subditam, ac eius sociam, eique parem in actu coniugali.At repugnat naturæ filium æqualem ac socium parentibus fieri in quodam actu naturali: quamuis in contractu ciuili societatis id non dedeceat: vbi æqualitas est parui momenti, ac facile dissolui potest contractus ille.Insuper repugnat ei coniunctioni coniugali reuerentia parentibus præcepto naturali à filiis debita.Huic enim reuerentiæ maximè aduersatur coniugalis actus, qui sine turpitudine quadam & irreuerentia exerceri nequit, vt testantur D.August.*l.15.de ciu. Dei,c.16*.Tandem quia repugnat fini secundario matr. qui est concupiscentiam reprimere, quod parentes & filij in eadem domo habitent, & assiduè noctu & interdiu simul versentur: quamobrem si natura inter eos non irritasset matr. maximus incestibus aditus pateret.Quippe facilius cum eis peccata hæc perpetrantur, cum quibus ius est matrim. ineundi. Insuper iuncti amore naturali sanguinis & coniugij,vacarent effrenatæ libidini.Et ideo hanc sent. cum *D.Th.4.d.*40. *q.vn.a.4 corp.*vniuersi Theologi,& iuris vtriusque professores, nemine discrepante tenent, & quamuis nec D. Thom. nec plerique ex antiquioribus explicent id matrim.iure naturæ esse irritum,sed tantum dicant esse contra ius naturæ:at verè rationes,quibus ad id probandum vtuntur,ostendunt eorum mentem esse, iure naturæ irritari. Idque nominatim explicant dicentes nulla humana potestate dispensari posse vt id matr. validè ineatur, Caiet.2.2.*p.115.art.9.circa fol.ad.3*.Loazes *de matr. Regis Angliæ, dub.2.in sol.ad 2.fundamentum partis negatiuæ, n.3*. Ruardus Tapp.*a.20*.Louaniens.*pag.6.immediate ante §.Ex quibus manifestum est*. Sot.*4.d.49.q.1.art.3.concl.2*.Ledesm. *2.p.4.q.56.art.4.col.3.in prima propos.*Veracruz *2.p.speculi, art.22.conclus.1*.Viguer.*l.Instit.cap.16.§.7. vers.9. impedimento* 5.Palacios *4.d.40. disp.vn col.18.vers. Porrò autem* *Angl.Florib .1.p.de matr.q.13. d.3.diffic.1*.Barth.à Ledesm. *de matr.dub.37.concl.2*.Enriquez *lib.12.de matrim.c.9.n.3*. Valentia.*4.p.disp.10.q.5.pun.3*. vbi de cognationis impedimento.§. *Quartò conuenit.* Ludou. Lop.*2.part.instruct. de matrim.c.49*.vbi de consanguinitate,*fol.1139.col.1*.Petrus de Led. *de matrim. q.54.a.3.diffic.1.concl.1*. Viualdus *candelabro sacram.1.part.* vbi de matr. *num.189*. benè addens id verum esse,quamuis filius sit illegitimus. Id enim suadent rationes allatæ.

Quòd non tantum in statu naturæ corruptæ verum habet, imò si natura integra permaneret Adamo non peccante, idem dicendum esset. Et ita Adamus ante lapsum protulit verba,quibus significauit parentes à coniugio liberorum excludi. Quia quamuis in eo statu non essent inordinati concupiscentiæ motus, filij tamen parentibus eandem reuerentiam, quam modò, deberent: cui matrimonium inter eos repugnat,& ita docent Sotus *4.d 40.q. vnica, a.3.col. 10.vers. Quod si sciscitueris.* Enriquez Barth.à Ledesma,Lud.Lopez,*n.præced. allegati.* 8

Non tamen est ita intrinsecè malum ac mendacium: atque ideo posset Deus optimus maximus dispensare, vt id matrim.iniretur. Quia nullus gradus tollit omnino finem matr.licet aliquo modo impediat. Ex eo enim coniugio nasci possunt liberi, & educari & ita, innuit Caiet. 2.2.*q 154.art 9 circa sol.ad 3.ad fin.* & tenent Sotus *d.*40. *q.vn.art.3.col.11.vers.Igitur quidquid.* Ledesma, Lud Lop. *n.7.allegati* Bellarm *l.1.de matr.c.28.col.3.notab.3*.Barth.à Ledes. *de matr. dub 37.col.7.vers. Ex his iam aperte* Petrus de Ledesma *de matr.q.54.art.3.diffic conclus.2*. 9

Dissident autem Doctores,an ita malum sit, vt in nullo euentu citra specialem Dei dispensationem liceat. Quidam enim affirmant: ac proinde aiunt non licere in casu extremæ indigentiæ, vt si soli filius & mater, aut pater & filia in mundo superessent. Quod matrimon. illud cadat super indebita materia, & naturaliter ad illud inhabili. Ita Caiet. Lud. Lopez, Petr. de Ledes. *concl. 3*.Loazes *n.9.allegati n.7*.& Sotus *l.2.de iust.q.3.a.8.ad 4.* idem visus est sentire: tantum enim dixit non prorsus carere probabilitate contrarium. At verius est tunc licere. Primò,quia sic D. Chrys. *hom.44*.in Genesim,& D.Ambros.*l.2.de Abraham c.6*.excusant filias Loth à culpa,dum cum patre concubuere:existimabant enim nullum virum superesse, qui generationi deseruire posset. Genes. 19. Deinde, quia malum ordinis inferioris cohonestari potest propter superioris ordinis bonum: vt damnum vitæ propter bonum rationis, cum ergo malum priuatum irreuerentiæ paternæ consurgens ex tali matrim. sit inferioris ordinis respectu boni communis, ad quod spectat conseruatio speciei, poterit cohonestari, vt huic consulatur.Atque ita docent *Mart.de Magistris tract.de intemperant.q.de incestu*.Sotus *4.d.40.q.vn.ar.3.col.11.vers.Igitur quidquid.* Verac.*1.p.speculi,a.43.immediate ante 2.concl.*Palacios *4.d.40.disp.vni.col.24.fol.926*. Angles Enriquez,Viualdus,*n.190. citati n.7*.Valentia *4.p.disp.16.q.5.punct.3* vbi de cognatione. §. *Quin etiam* Barth.à Ledesma *citatus n.9*.Vega *2.tom.sum.c.34.casu 125*. Cañedo *summa sacram.* vbi de matrimon. *cap.6*.vbi de consanguinit. *num.43. in commento.* 10

Ad arg.n.6.proposita resp.Ad 2.dic, id matrimonium non aduersari simpliciter & omnino substantiæ matrimonij,& eius fini, at aduersari debito eius ordini & conuenientiæ: vt ostendimus n.7. in 4.& 5. rationibus. Ad aliam partem primi argumenti, & eius confirm. dic, quamuis ex ea parte aliquo pacto deseruiat id matrimonium temperando concupiscentiæ ardori: ex alia parte magis inflammari, vt probavi n.7. in vltima ratione. Ad de experientia teste ex mutua parentum & filiorum habitatione non inflammari veneris ardorem inter illos: eo quod natura ipsa id dictanti sit tam nefanda inter illos coniunctio, quod longè aliter eueniret, natura illorum connubia permittente.Ad 2.quoad priorem partem constat 11

constat ex dictis num. 7. in 5. ratione. Quoad posteriorem partem dic, iudicem aut Episcopum fungi publica auctoritate, ratione cuius præcellit omnes alias priuatas personas. At maritus in matrimonio priuata auctoritate est superior. Repugnat ergo vt idem homo sit priuata auctoritate superior & inferior. Adde Episcopum, & iudicem secularem superiores esse in gubernatione spirituali, & ciuili ac politica: quam superioritas paterna, & mariti non respicit; sed tantum est quoad gubernationem domesticam. At repugnat matrem respectu eiusdem filij, ac eiusdem gubernationis domesticæ, superiorem esse, ac inferiorem. Ad vltimum constat ex dictis num. 7. in prima ratione, vt probaui eas gentes barbaras reputatas fuisse.

SVMMARIVM.

Refertur sententia asserens matr. in recta linea ascendentium & descendentium prohiberi in quocumque gradu in infinitum, n. 12.
Proponitur contraria Authoris sententia, n. 13.
Soluuntur argumenta, n. 14.
Post n. 14. inuenies summaria quæ desiderantur.

12 Quæstio I I. An prohibitio & irritatio matrimonij inter ascendentes & descendentes iure naturæ inducta protrahatur ad quemcumque gradum in infinitum? Affirmant quidam (licet non omnes explicent quo iure id sit: at nominatim explicabo, dicentes id esse iure naturæ inductum.) Ducuntur, quod natura respuat matrim. inter parentes & liberos ratione reuerentiæ illis ab his debitæ. At maior subiectio & reuerentia debetur ascendentibus remotioribus: & eo maior, quo ascendens remotior est. Et quamuis hominum ingratitudine, seu potius ascendentium remotiorum morte, amicitia inter ascendentes & descendentes remotiores euanescat, non tamen ob id tollitur naturale reuerentiæ & subiectionis debitum. Repugnat igitur naturæ æqualitas socialis matrimonij inter hos. 2. Quia licet in gradibus remotioribus minor sit propinquitas sanguinis ac proinde minor indecentia coniugij appareat, quam inter parentes & liberos, at est maior inæqualitas ætatis & consequenter maior indecentia ratione illius: & subinde defectus ille propinquitatis compensatur inæqualit hac. Tertiò, quia omnes ascendẽtes habent rationem principij iure naturali, ac subinde rationem superioris, & ideo Christus Seruator noster appallatur Matth. 1. filius Abrahæ & Dauid, à quibus remotissimè descendit. Ergo iure naturali impeditur æqualitas per matrimonium constituenda. Vltimò, quia iure ciuili statutum est, prohibitionem hanc nullis finibus contineri: sed in infinitum protrahi *Inst. de nuptiis §. Ergo non omnes, l. Nuptiæ* 53. *l. Et nihil*, 54. *ff. de ritu nupt.* vbi & ad ascendentes illegitimos extenditur, & *l. regia 4. fin. t. 6. p. 4.* Nec ex leges iure canonico corriguntur. Quippe *cap. Non debet, de consang. & affin.* vbi consanguinitas ad 4. restringitur gradum, intelligendũ est de consanguinitate in linea transuersa: in qua ex vlteriori prohibitione nõ modica damna pullulabant. Quæ fuit restrictionis illius ratio: non autem de consanguinitate in linea recta: ex cuius infinita prohibitione inducta per ius ciuile, nullum consurgit damnum, cùm prodigium sit naturæ id matrim. appeti. Nec per verba generalia credendum est abrogatum esse ius ciuile continens prohibitionem iuris naturalis, aut saltem illi valde consonam. At vbi ius ciuile non corrigitur per canonicum, est seruandum etiam quoad matrim. (vt probaui lib. 1. disp. 6. n. 24.) Quare patroni huius sententiæ ex ea inferunt, Adamum hodie resurgentẽ nullam vxorem ducere posse: vtpote qui communis vniuersi generis humani parens est, & ideo hanc sententiam sustinent ex iurisperitis *Gloss. 35. q. 5. in expositione arboris consanguinitatis, vers. Quæro an inter ascendentes, gl. l. Nuptiæ, verb. Ad infinitum ff. de ritu nupt. & Inst. de nupt. § Ergo non omnes. verb. in infinitum, & ibi* Angelus *n. 2.* Host. *sum. t. de consanguin. n. 9.* iuncto *n. 17. q 6.* Abbas *c. Non debet, n. 8. de consang. & ibi Card. paulo post princ. Prepos. n. 10.* Henricus *n. 1.* Alex. de Neuo *ibi §. Prohibitio n. 7. & 8.* Anch. *c. fin n. 1. eodem t.* *Imola c. Litteras, n. 11. de restit. spoliat.* Alber. *in suo dictionario littera I. verb. Impedimentum 5.* Asteus. *2. p. sum. l. 8. t. 17. art. vn. q. 2. & t 25. a. vn. fi.* Ioan. de Friburgo *in sum. confessorum l. 4. t. 6. q. 7.* Lambert. *de iurepatronatus, l. 2. p. 2. q. 9. a. 18. n. 10. Suppl. summa* Pisanæ, *verb. Impedimentum, impedim. 5. n. vlt. & ibi* Tabiena *impedimento 3. q. 3. n. 4.* Sylu. *verb. Matrim. 7. q. 6. dist. 5.* Armilla *verb. Matr. n. 25.* Montaluus *l. 4 paulo post princ. t. 6. p. 4. & ibi* Gr. Lop *verb Numca.* Brunell. *de sponsal. concl. 23. n. 4.* Cou. *4. decret. 2 p. c. 6. §. 10. n. 4.* Ant. Cucus *l. 5 inst. maior. t. 12. n. 72. & t. 13. d. 3. & 6.* Gaeta *repet. c. Ad limina. 30. q. 1. §. 4. q. 132. n. 358.* Matienzo *l. 5. recept. t. 1. rubr. gl. 1. n. 176.* Lancel. *inst. iuris canonici l. 2. t. de triplici cognatione*, vbi de consanguin. *§. Constitutum igitur, verb. Quartum* Humada *p. 1. t. 1. lib. 2. gl. 2. n. 24.* Soaccius *de spons. 2. p. super Instit. de nuptiis, §. Ergo non omnes, n. 9.* Et ex Theologis Scot. *4. d. 40. q. 1. a. 2. & ibi* Durand. *q. vn. n. 9. & 10.* Ricard. *a. vn. q. 4.* Palud. *q. 1. a. 3. concl. 1. n. 15.* Mauronis *q. 1. diffic. 1.* Maioris *q. 2. arg. 2. proposit. 3.* Suppl. G br. *q. vn. a. 2. concl. 1.* Bassolis *q. vn. a. 2.* Gulliel. Rubion *q. 1. a. 2. concl. 2.* D. Ant. *3. t. 1. c 14 §. 2.* Abulensis *l. 1. Reg. c. 8. q 151. 152. 155.* Victoria *sum.* vbi de matr. *n. 295.* Petr. de Soto *lect. 10. de matrim propos. 1.* Francis. Somnius *l. 1. demonstrat. tract. 7. de matrim. c. vlt.* Philipp. Archint. *in edicto fidei, p. 2. cap. 14.* Ambr. Cathar. *lib. 6. contra* Caiet *c. de matrim.* Viguerius *l. inst. c. 16. §. 7. vers. 9. impedimento 5.* Toledo *l. 7. sum. c. 5. in fine.* Bellar. *l. 1. de matr. c. 28. paulo post princip.* Vasquez *1. 2 q. 74. a. 8. disp. 112. n. 7.* Petr. de Ledes. *de matrim. q. 54. a. 3. diffic. 2. concl. vn.* Philiarc. *de offic. sacerd. to. 1. p. 2. l. 2. c. 12. §. Consanguinitatis & affinitatis.* Vivaldus *candelabro sacr. 1. p.* vbi de matr. *n. 191.* Cañedo *summa sacr. tract. de matrim. c. 6.* vbi de consang. *n. 43.* & dicit esse probabilissimum (& verè ita est) Barth. de Ledesm. *de matrim. dub. 37. conclus. 4.* Atque hanc prohibitionem esse de iure naturæ explicant Scot. Durand. Ricard. Suppl. Gabr. Palud. D. Anton Abulens. Petrus de Soto, Armilla, Couar. Viguer. Humada, Vasq. Petr. de Ledes. Cañedo. Et eodem iure irritare matrim. declarant Abul. *ea q. 175.* Viguer. Petr. de Ledesm.

Cæterum probabilius est, ad aliquem gradum eam prohibitionem terminari. Ratio potissima est, quia cùm consanguinitatis ratio sit participatio eiusdem sanguinis cõmunicata à virtute generante stipitis, & hæc eo debilior reddatur, quo in plures generationes protenditur (vt explicui disp. præced. n. 1. (nequit in infinitum extendi, sed tandem extinguetur ac deficier. Ergo impossibile est in quocumque linea consanguinitatem in infinitum protrahi: ac subinde dicendum necessariò erit impedimentum hoc consanguinitatis in recta linea certis finibus, attento iure naturæ contineri. Quod si ius humanum spectemus, ius canonicum, *c. Non debet, de consang. & affin.* omnes consanguinitatis gradus matrimonio obstantes intra quartum gradum conclusit: nec distinxit, an linea esset recta ascendentium, an potius collateralium transuersa. Nec refert ius ciuile statuisse impedimentum hoc in recta linea in infinitum. Quia solius iuris canonici est inter fideles matrimonij impedimenta decernere: nec quidquam confert prohibitio iuris ciuilis, nisi expressè iure canonico approbetur (vt probauimus hoc 7. l. disp. 3.) At hæc prohibitio non est iure canonico approbata, quin potius reprobata *d. cap. Non debet.* Insuper probatur rationibus, quas num. 19. referam ad probandum in solo primo gradu id matrimonium iure naturæ irritari. Et ita docent vniuersi Doctores, quos num. 15. & seq. vsque ad 20. referam: omnes enim illi fatentur prohibitionem hanc certis finibus contineri, ac solùm discrepant circa gradus: vt statim videbimus. 13

Ad argum. proposita num. 12. respondetur. Ad 1. & 3. constabit ex dicendis, num. 19 & 23. Ad secundum dic, ætatis disparitatem non efficere vt matrim. sit iure naturæ irritum, vt constat. Ad vlt. constat ex dictis num. præcedenti. 14

SVMMARIVM.

Dato matrimonij in linea recta non protendi in infinitum prohibitionẽ, ad quotum gradum protendatur: Referũtur variæ sent. 15.16.17.18

Proponitur sententia Authoris, n. 19.

Aliquam indecentiam habet iure naturali hoc matrimonium inter ascendentes, & descendentes, non tamen est irritum vltra primum gradum iure naturæ, n. 20.

Infideles coniuncti matrimonio cum ascendentibus in primo gradu separandi sunt conuersi ad fidem, secus in vlterioribus gradibus, n. 21.

Iure Ecclesiastico solum prohibetur hoc matr. inter fideles vsque ad 4. gradum, num. 21.

Satisfit argumentis, n. 23.

15 Quæstio vltima. Dato prohibitionem matrimonij in linea recta ascendentium, & descendentium, certis finibus contineri, ad quotum gradum protrahatur iure naturali attento? Qua in re varias inuenio sententias. Prima ait durare hoc impedimentum, quandiu durat amicitia, & communicatio proprietatum indiuidualium inter ascendentes, & descendentes: nec constare quamdiu hæc durent. Ita Ledesm. 2. *p.* 4. *q.* 56. *a.* 3. *f* 482. *col.* 4 *concl.* 1. & concordat Veracruz in eo, quod non est designare certum limitem, sed tantum dicit non protendi in infinitum, sed vsque ad certum gradum. 2. *Speculi, a.* 22. *concl.* 1.

16 II. Sententia docet non excedere prohibitionem hanc vigesimum gradum: at non præfinit certum gradum. Sic Couar. 4. *decret.* 2. *p. c.* 6. §. 6. *fine.* Alij verò dicunt protendi vsque ad 7. gradum, ita tamen vt vltra 4. sit integrum Pontifici dispensare. Ita Lud. Lop. 2. *p. instruct. de matrim. cap.* 46. vbi de consang *fol.* 1140.

17 III. Sent. principalis docet vsque ad 4. gradum protendi, Iuxta *cap. non debet, de consang. & affin.* quod gradus consanguinitatis in quibus interdicitur matrim. ad 4 restrinxit, Ita Goffredus *sum. tit. de consangin. n.* 7. Monaldus *sum.* vbi de matrim. vbi de impedimento consanguin. Rosella *vers. Impedimentum, imped.* 5. *num.* 6. Angel. *Matrimonium* 3. *impedimento* 6. *in additione ad n.* 1. & Palacios 4. *d.* 40. *disput. vn. col.* 22. *f.* 915 ait esse probabile, at non certum, irritari iure naturæ huiusmodi nuptias vsque ad quartum gradum, & Enriquez *lib.* 12 *de matrim. c.* 9. *n.* 3. ait in 2. gradu esse irritum matrimon. iure naturæ: & probabile videri etiam in quarto gradu, at non vlterius, & *c.* 1. *n.* 2. ait forsan ius naturæ irritari in 2 & 3. gradu.

18 IV. Sentent. docet protrahi prohibitionem iuris naturalis in hac recta linea vsque ad 2. gradum, & vsque ad illum esse irritum eodem iure matrimonium: vt inter parentes & filios, auos, & nepotes: nec vlterius progredi, ratio autem est, quod nepotes reuerentiam quandam exhibere debeant auis sicut parentibus: in vlterioribus autem gradibus non est tanta propinquitas. Sic docent Sot. 3. *d.* 40. *q.* 1. *art.* 3. *col. antepen. vers. Vtraque verò opinio: & d.* 41. *q.* 1. *art.* 3. *col. pen. vers.* Faciamus. Angles Floribus 1. *part.* vbi de matrim. *q.* 13 *a.* 3. *dub.* 2. Valentia 4. *part. disp.* 10. *q.* 5. *p.* 3. vbi de impedimento cognat. *vers. Verum in hac re.*

19 Vltima sent. (cui tanquam probabiliori adhæreo) sustinet in solo 1. gradu ascendentium & descendẽtium esse ita interdictum matrim. iure naturæ, vt irritum sit eo iure attento, vt inter solos parentes & liberos. Ducitur, quia auus, & cæteri ascendentes non sunt principium nepotum per se, sed per accidens, ad rationem enim filij, vt filius est, solum desideratur vt à parentibus originem trahat: ac per accidens est, vt suus pater alium patrem habuerit: filij enim Adami parentes auo, ita veri filij fuerunt, ac illum habentes. Ac proinde reuerentia debita auis à nepotibus, non est debita necessariò, & per se, sed per accidens, vtpote quæ in sola ratione principij, & causæ per accidens fundatur. Non ergo ea reuerentia, & superioritas per accidens, ita impedimentum de iure naturæ præstabit matrimonio inter eos, vt illud eodem iure irritet. Et confirmatur, quia auus respectu nepotis non habet rationem genitoris, sed solam rationem causæ quasi applicantis genitorem, at causa applicans aliam causam suo effectui, non est per se, sed per accidens causa illius effectus. Quare loquendo de reuerentia naturali, non est verum maiorem exhiberi auo. Quia reuerentia neturalis respectu aui est per accidens: at respectu patris est per se. At est verum de reuerentia politica: auum enim vt primum dominum, & primum in gubernando principium reueremur. Et ideo huius sententiæ videtur expressè D. Thom. 2. 2. *q.* 154. *a.* 9 *in solut. ad* 3. vbi ait in commixtione personarum coniunctarum aliquid esse, quod est secundum se indecens, & repugnans naturali rationi, sicut quod commixtio fiat inter parentes, & filios, quorum est per se, & immediata cognatio; alias vero personas, quæ non coniunguntur per se ipsas, sed per ordinem ad parentes, non habere ita ex se ipsis indecentiam: sed variari circa hoc decentiam vel indecentiam, secundum consuetudinem: & legem humanam, & 4. *d.* 40. *q. vn. a.* 3. *corp.* quæstionem mouens de gradibus consanguinitatis iure naturæ vetitis: solum in responsione meminit primi gradus in linea recta: & tenent expressè Caiet. *eo. a.* 9. *circa solutionem ad* 3. & *c.* 18. *in Leuiticum ad finem.* Palud. 4. *d.* 38. *q.* 4. *art.* 4. *ad fin. n.* 54. Albert. Pighius *contr.* 15 *ad fin.* Armilla *verb. Dispensare, n* 9. & 10. Vict. *relect. de matr.* 2. *p.* 2. *part. n.* 6. *dict.* 2. dicens fortasse ita esse. Loazes *de matr.* Regis Angliæ *dub.* 1. *in sol. ad* 1. *fundamentum partis negantis à n.* 1. *vsque ad* 19. Tapper. *a.* 10. Louaniensi, *pag.* 6. *immediate ante §. Ex quibus manifestum est* Ledesm. 2. *p.* 4. *q.* 56. *a.* 4. *col.* 3. *proposit.* 1. & 2. Veracr. 1. *part.* Speculi, *a.* 43. *concl.* 1. & clarius *concl. vlt.* & 2. *p. a.* 25. *triplici pag. ante fin.* §. *Ex omnibus istis Roffensis de matrim.* Regis Angliæ, *fol.* 3. *Ancona in summ Eccl q.* 53. *a.* 5. & 6. Barth. à Ledesm. *de matrim. dub.* 37 *concl.* 4. Emman. Sa *sum. verb Matrimon.* vbi de impedim. diriment. *n.* 4. *vers. Cum parent.* Vega 2. *tom. sum. c.* 34. *casu* 164. & melius, *casu* 127. *ad finem. Llamas in methodo curationis* 3. *p. c.* 8. §. 19. *statim in principio.* Et docet esse probabilem, Petr. de Ledesm. *de matrim. q.* 54. *art.* 3. *diffic.* 2. *conclus. vnica.*

Dixi autem in aliis gradibus vltra primum non prohiberi matr. iure naturali irritanti: nam negandum non est, esse aliquo modo contra ius naturæ, quando non est aliqua causa iusta, quod indecentiam quandam naturalem præ se ferat, nisi aliqua iusta causa cohonestetur. Et ita docent Vict. & Led. *n. praeced. alleg.* Et latius explicabo disput. seq. n. 7. 20

Ex his deducitur 1. infideles matrimonio coniunctos cum quocumque ascendente, demptis patre & matre, dummodo non contra leges suas, aut consuetudines matrim. irritantes illud inierint, non esse conuersos ad fidem separandos. Quia in lege naturæ, qua sola astringuntur, & iuxta leges suas id matrimonium est validum: nec conuersi ad fidem separandi sunt à matrimonio non inito contra ius naturæ irritans: iuxta *cap Gaudemus, de diuort.* si speciali aliqua lege eorum non irritetur, & ita docent Veracr. 1 *p. Speculi, a.* 43. *fine* & 2. *p. part.* 25. *col. antepen* §. *Ex omnib. istis* Barth. à Ledesm. *de matr. dub.* 37. *post* 4. *concl.* §. *Ex dictis.* Vega 2. *tom. summ. c.* 34 *casu* 127. *ad finem.* 21

Secundò deducitur, posse fideles contrahere matrimonium in linea recta ascendentium & descendentium vltra 4. gradum. Quia iure naturæ solus primus interdicitur, & iure Ecclesiastico prohibitio non excedit 4. gradum, *cap. Non debet. de consang.* 22

Ad argum. n. 18. propositum constat ex dictis n. 19. vbi diximus auis non exhiberi reuerentiam tanquam principiis & causis per se. 23

DISPVTATIO LII.

An omnes gradus consanguinitatis in linea transuersa prohibiti Leuitici 18. impediant ac dirimant iure naturali matrim. ac proinde nunc obligent: & esto non omnes illi, an saltem in aliquo gradu lineæ transuersæ sit iure naturali interdictum ac irritum matrimonium?

SVMMARIVM.

Explicatur qui gradus fuerint prohibiti, Leuitici 18 n. 1.

Nullum est praeceptum iuris diuini positiui in lege noua, demptis praeceptis

ptis fidei & sacramentorum: nec est aliquid diuinum positiuum negatiuum, sed omnia alia iuris diuini sunt etiam naturalis, num. 2.
Quot sunt quæstiones disputandæ, num. 3.
Certum est gradus Leuitici 18. veteres non obligare nunc, quatenus sunt in ea lege statuti, n. 4.
Refertur sententia asserens omnes illos esse de lege naturali, & ita nunc obligare, n. 5
Non omnes illi sunt de iure naturali, nec obligant modò, n. 6.
Explicantur qualiter in illis gradibus reperiatur aliqua indecentia naturalis, & prohibitio iure naturæ, n. 7.
Soluuntur argumenta, & explicantur cap de infidelibus, de consang. & c. Litteras, de restit spoliat. & cap fin. de diuort & c. Quidam lex 35. q 2. & c. Pitacium, 30 q. 3 n. 8.
An aliquis gradus consanguinitatis in linea transuersa impediat ac dirimat iure naturali matr Refertur sent. affirmans in linea inæquali impedire in infinitum, n 9.
Refertur alia sent. asserens in nullo gradu, n. 10.
Proponitur sententia Authoris, n. 11.
Infideles coniuncti cum consanguineis collateralibus, quando sint conuersi ad fidem separandi, n. 12.
Ex gradibus diuina lege prohibitis qui obligent in lege noua, n. 13.
Satisfit argumentis, num. 14.

1 AD clariorem huius disputationis decisionem, duo præmittere oportet. Primò præmittendum est, qui gradus Leuit. 18. interdicti sint. Continentur enim ibi quidam gradus consanguinitatis & alij affinitatis. Consanguinitatis duplex gradus in linea recta, nempe parentum cum filiis, auorum cum neptibus, & auiarum cum nepotibus. In linea etiam transuersa 1. gradu, vt fratrum cum sororibus, siue ex vno, siue ex vtroque parente. Et partim secundus in linea inæquali, vt ex nepotis cum amita, aut matertera, id est, *de sobrino contia, hermana de padre ò madre.* Non tamen vetitum erat coniugium cum patruo vel auunculo, id est, *contio hermano de padre ò madre*, vt benè aduertunt Sot. 4. d. 40. *q. 1. art. 3. col. 5. vers. At verò fortasse* Victor. *relectione de matr. 2. p. secunda part. n 5.* Led. *2. p. 4. q. 56. a. 3. ad fin.* Ver. *2. p* 2. Speculi, *art. 25. in ratione 6. 1. concl.* Bellar. *l. 1. de matrim. cap. 24. col. antepen. § Et quidem*, Enriq. *l. 12. de matrim. c. 9. n. 5.* Affinitatis similiter erant prohibiti alij gradus, vt primæ lineæ rectæ ascendentium: vt soceri cum nuru, vitrici cum priuigna: & è contrà priuigni cum nouerca: socrus cum genero: & quidam secundus, vt vitrici cum filia priuignæ. In transuersa autem linea erat prohibitum coniugium in quodam duplici gradu, vt cum vxore fratris, & cum sorore vxoris, vxore viuente, & cum vxore patrui.

2 Secundò præmittendum, in noua Euangelica lege nullum esse præceptum iuris diuini positiui, demptis fidei & sacramentorum præceptis: alia autem præcepta diuina esse simul iuris naturalis: in quo distat à veteri lege, quæ multa alia præcipiebat. Quod est commune Theologorum axioma, & tradunt D. Thom. *quodlib. 4. a. 13. & 1. 2. q. 108. a. 1. in fin corp. & art. 2. in fin. corp.* Sot. *4. d. 40. q. 1. a. 4 col. 2. vers. Quemadmodum.* Cou. *4. decr. 2. p. cap. 6. § 10. n. 1.* Valentia *4. p. disp. 10 q. 5 punct. 3. vbi de imped. cognationis. § Primo conuenit.* Lud. Lop. *2. p. instruct. de matrim. c. 49.* vbi de consang. impedimento, *fol. 1142.* Vnde nullum est præceptum diuinum positiuum hodie purè negatiuum, vt benè Victoria *relect. de matrimon. 2. part. secunda part. num. 3.*

3 His præmissis, duplex est agitanda quæstio. Prior, an omnes dicti gradus *Leuit. 18.* interdicti sint de iure naturali, ac proinde nunc in lege Euangelica obligent? Posterior, esto non omnes illi sint legis naturæ, an saltem iure naturæ vetitum sit matrim. in aliquo consanguinitatis gradu lineæ transuersæ.

4 Conuenit inter omnes circa priorem quæstionem, gradus illos non obligare in lege Euangelica, ex eo quod in lege veteri interdicti sint: imò esset hæreticum asserere ideo interdictos esse nunc eos gradus, quod in Leuit. prohibiti sint, vt benè docent *Victoria n. 2. allegatus, &* Sot. *4. d. 40. q. vn. a. 3. col. 4. vers. Igitur Doctores.* quia de fide est legem veterem cessasse. Nec potest etiam dici ex mero iure diuino nunc obligare. Tum, quia nullus est locus in nouo testamento, in quo ea prohibitio contineatur. Tum etiam, quia nullum est hodie ius merè diuinum præter fidei & Sacramentorum præcepta (vt n. 2. probaui.) Quare Doctores contendentes eam prohibitionem nunc vigere, necessariò tenentur dicere non fuisse meri iuris diuini peculiariter Hebræis traditi: sed pertinuisse ad prohibitionem moralem iuris naturalis diuini: vt fuere præcepta Decalogi illis tradita.

Quidam igitur in ea sunt sent. vt omnes gradus Leuitici 18. expressi obligent in lege noua, ac proinde in illis 5
fuerit prohibitum iure ipso naturæ matrim. Quare iuxta hanc sent. erit prohibitus iure naturæ primus gradus consanguin. in linea transuersa æquali, vt inter fratres, & sorores: & secundus in eadem linea transuersa inæquali, vt inter nepotem & amitam, vel materteram. Ducuntur, quia, Deus ipse Leuit. 18. tradens ea præcepta, videtur manifestè declarare prohibitionem illorum graduum non pertinuisse ad præcepta iudicialia aut ceremonialia illius peculiaris legis, quæ morte Christi peritura erant, sed ad præcepta moralia iuris naturalis, quæ ad omnes homines, ac ad vniuersa tempora pertinent. Quia postquã tradidit ea præcepta, subdit: *Ne polluamini in omnibus his, quibus contaminatæ sunt vniuersæ gentes, & quibus polluta est terra cuius ego scelera visitabo.* Et paulò inferius: *Non faciatis ex omnibus abominationibus istis, omnes enim execrationes istas fecerunt accolæ terræ, qui fuerunt ante vos, & polluerunt eam.* Ergo manifestè declarat prohibitionẽ illam fuisse iuris naturalis: aliàs gentes soli iuri naturali subiectæ, minimè sceleris & abominationis arguerentur, quod in gradibus ibi prohibitis contraxerint. 2. quia ratio quam tradit Deus in his præceptis ad rationem moralem pertinet. Nã eam causam assignat, ne reueletur turpitudo personarũ in his gradibus attinentium. Quæ quidem ratio moralis est pertinens ad prohibitionis matrim. decentiam, vt docet D. Th. *4. d. 40. q. 1. a. 3. corp.* Et confirmatur, quia in singulis præceptis de gradibus illis reperitur turpitudo: quasi id iure naturali turpe sit. Tertiò, quia illa præcepta non sunt cæremonialia, vt constat, nec etiam iudicialia, cum hæc sint quæ reddant vnicuique quod suum est, ac paces conciliant: ad quæ illa non videntur pertinere. Sunt igitur moralia, ac proinde obligabunt in lege Euangelica. Et confirmatur, quia D. August. *l. 3. q in Leu. q. 53. alias 65.* videtur prohibitionem illam graduum Leuiticam ad Decalogum reducere tanquam in eo præconceptam. Quartò, ex *c. de infidelibus, de consang.* vbi Innocent. III. definit infideles secundùm veteris legis instituta matrimonio coniunctos separandos non esse post conuersionem ad fidem. Ergo à contrario sensu sentit separandos esse, si contra illius legis præscripta coniuncta sint. Et idem Innoc. III. *c. Literas, de restit. spoliat. vers. Sanè circa*, expressè ait in gradibus consanguinitatis diuina lege prohibitis Papam dispensare non posse: vbi *glossa verb. Diuina lege*, explicat de gradibus interdictis *Leuit. 18.* & paulo inferius, *vers. Nos autẽ, & vers. Propterea.* dicit idem Pontifex, quãdo opponitur à coniuge spoliante alterum impedimentum cõsanguinitatis, præsertim diuina lege statutum, & probationes offeruntur incontinenti, esse denegandam restitutionem. Supponit igitur gradus illos diuinæ legis obligare modò, & non vt illius legis sunt: cum iam cessarit: nec etiam vt sunt legis humanæ: quia sic ineptè diceret. Præsertim diuina lege. Obligabunt ergo tanquam de iure naturali diuino. Et idem Innoc. III. *fin. c. de diuort.* approbat matrimonia infidelium, qui contraxerunt cum vxoribus fratrum defunctorum, si tamen decesserunt sine prole, vt semen defuncti iuxta legem Moysis suscitaretur. Ergo censet gradibus illis veteris legis infideles arctari: alioquin non indigerent matrim. illa noua approbatione, sed valida essent, siue cum liberis, siue absque liberis frater obiisset. Et Zacharias Pontif. scribens Theodoro Episcopo, & habetur *c. Pitacium 30. q. 3.* textum Leuit. 18. affert ad probandum non licere cognatam spiritualem ducere. Quia si Dominus prohibuit ibi matr. cum consanguinea carnali

carnali, à fortiori interdictum erit cum cognata spirituali. At si ea prohibitio vim non haberet modo ineptũ esset argumentum. Tandem, quia D. Gregor. ad *Augustinum Anglorum Episcopum, in respons. ad 6. quæsitum*, & refertur *cap. Quadam lex 35. q. 3.* reprehendens legem Romanam permittentem fratres & sorores & filios duorum fratrum matrimonio copulari, sic ait: *Experimento didicimus ex tali coniugio sobolem non posse succrescere: & sacra lex prohibet, cognationis turpitudinem reuelare.* Sentit ergo vim habere legis veteris prohibitionem. Et *c. penult. de præsumpt.* dicitur non esse credendum quempiam literarum scientia præditum cum propria consobrina incestum commisisse, & redditur hæc ratio: *Cum etiam secundum sententias Ethnicorum naturale fœdus nihil permittat fœdi criminis suspicari.* Et *c. penultimo, de cohabitatione cler. & mulier.* interdicitur clericis cohabitatio cum fœminis, & additur exceptio, ibi: *Nisi de talibus personis existant, cum quibus naturale fœdus nihil permittit fœdi criminis suspicari.* Quare Conc. Toletanum IV. *c.* 41. permittit clericis cohabitare cum matre, sorore, amita. Ergo ius naturale abhorret copulam cum amita, vel consobrina, ac proinde matr. in his gradibus erit iure naturali interdictum. Quamobrem gradus illos *Leuitici* 18. interdictos obligare etiam modo tanquam lege naturæ vetitos docent expressè ex Theologis D. Thom. 4 *d. 30. q. vn. a. 3. ad 3. & ibi* D. Bonau. *a. 2. q. 4. corp.* Richard. 4. *d. 40. art. vn. q. 5.* vbi docent infideles coniunctos in gradibus illis *Leuitici* 18. prohibitis, conuersos ad fidem separãdos esse: secus de gradibus sola lege Ecclesiastica interdictis & tenent idem Ricard. *ea d. 40. a. vn. q. 2.* & *ibi* Durand. *q. vn. n. 9.* Maioris *q. 3. post 2. concl.* Palud. 4. *d. 41. q. 1. art. 5 concl. 5. n. 27. & d. 40. q. vn. art. 3. n. 16. & 23.* D. Ant. 3 *p. t. 1. c. 11. §. 1. statim in principio, & c. 14. §. 2. concl. 2. & post 3. conclus.* Waldensis *de sacrament. c. 134. num. 1.* Altisiodorensis *l. 4. sua sum. tract. 9. q. 6. in solut. ad 2.* Petr. de Soto *lect. 10. de matr. propos. 2.* Viguerius *l. Instit. c. 16. §. 7. vers. 9. impedimento 6.* & ex iurisperitis, Gloss. *c. Gaudemus. vers. In secundo, de diuort. & c. Litteras, verb. Diuina legẽ, de restit. spol. 11. ai.* Abb. *d. c. Gaudemus, n. 11. & d. c. Litteras, n. 6. & 12.* Anch. *d. c. Gaudemus, opposit. 2. n. 18. & c. Per venerabilem, n. 22. qui filij sint legit, & ibi* Alex. de Neuo, *n. 24. & d. c. Gaudemus, n. 12. & 13.* Imola *d. c. Litteras, n. 9.* Bermond. *de publicis concubin. § Statuimus, n. 13.* Astens. *sum. 2. p. l. 8. t. 17. art. 1. quæst. 1. & 5. & tit. 25. art. 1. quæst. 12.* Gozadin. *cons. 51. n. 28. vers. Decimo.* Paris. *cons. 68. n. 369. & multis seq volum. 4.* Turrecr. *c. Quanam lex n. 2. & c. Coniunctiones. n. 3. & 4. 35. q. 3.* Rosella, *verb. Impedimentum, imped. 5. n. 5.* Angelus *verb. Matrimonium 3. imped. 18. n. 2.* Syluu. *verb. Papa q. 17.* Tabiena *verb. Dispensatio q. 4. n. 5. verb. Impedimentum, imped. 3. q. 3. n. 4.*

6 Cæterum verissima sent. habet, non omnes illos gradus consanguinitatis, vel affinitatis *Leu.* 18. prohibitos, esse de iure naturali irritanti matr. in illis initum, atque adeo non obligare omnes illos in lege Euang. Prob. primò, quia vt benè docet Caiet. 2. 2. *q. 154. a. 9. circa solut. ad* 3. præcepta illa *Leuit.* 18. certos gradus in matrimoniis prohibentia, erant secundum quid moralia, in quantum decentiam aliquam naturalem præ se ferebat abstinere ab illis matrimoniis (vt n. seq. explicabimus) at reuera erant simpliciter iudicialia. Quippe ad iustitiam, & Reipublicæ stabiliendam pacem tendebant. Si enim matrim. consanguineorum interdicebatur, necessariò inter extraneos ineundum erat: per quorum coniunctionem pax dilatatur. Secundò, quia *Leuit.* 18. interdicitur matrim. nepotis cum amita, vel matertera: cum tamen non vetetur neptis cum paterno vel auunculo coniunctio (vt diximus n. 1.) & tamen sunt in eodem 2. gradu lineæ transuersæ inæqualis, ergo signum est eam prohibitionem non esse iuris naturæ, sed pertinere ad ceremoniam peculiarem illius gentis Hebrææ. Et confirm. quia prohibetur coniugium cum vxore fratris defuncti, & non cum sorore vxoris defunctæ: & tamen est idem prorsus affinitatis gradus. At si omnia ea præcepta de gradibus essent iuris naturalis, astringerent vtique in vniuersum ad vitanda matrim. intra eundem gradum inita. 3. quia n. 11. ostendemus non esse prohibitum iure naturæ matrimonium in 2. consanguinitatis gradu. Cum tamen eo *c.* 18. *Leuit.* interdicatur quidam 2. gradus in linea transuersa: vt inter nepotem, & amitam, vel materteram. 4. quia agentes de impedimento affinitatis ostendemus aliquos eius gradus in Leuit. contentos, imò omnes non esse de iure naturæ. Quintò, quia in Trid. *sess. 24. de matr. can. 3.* hæreticum esse definitur asserere non posse Pontificem dispensare in aliquot gradibus ex prohibitis *in Leuitic.* Ergo censet Trident. non omnes illos gradus esse iure naturæ interdictos: aliàs non esset hæreticum negare in Pontifice facultatem dispensandi. Quare hanc partem tuentur Scot. 4. *d. 40. q. 1. a. 2.* Caiet. *c. 18. Leuit. ad fin. & 2. 2. q. 154. art. 9. circa solut. ad 3.* Alb. Pighius *contr. 15. ad fin.* Ricard. Tap. *a. 20. Louan. p. 6. immediatè ante §. Ex quibus manifestum est.* Abul. 1. *Reg. c. 8. q. 149.* Armil. *verb. Dispensare, n. 9.* Loazes *de matr Regis Angliæ, dub. 2. in solut. ad 2. fundamentum partis negantis, n. 14. 15. 17. 18.* Victoria, *relectione de matr. p. 2. 2. p. n. 5.* Sotus 4. *d. 40. q. 1. toto a. 3. & d. 41. q. 1. toto a. 3.* Castro *l. 1. de leg. pœnali cap. 12. pag. 5.* Nauar. *l. 4. cons. in 2. edit. t. de spons. cons. 14. n. 8.* Cou. 4. *decret. 2. p. c. 6. §. 10. n. 2.* Supplem. Gabr. 4. *d. 42. q. 1. a. 3. dub. 3.* Ledesm. 2. *p. 4. q. 56. a. 4. fol. 486. col. 4. §. Præterea lex.* Veract. 2. *p. spec. a. 25 concl. 1.* Nic. de Orbell. 4. *d. 40. q. vn. & ibi* Celaia *q. vn. fin.* Palac. *ibi, disp. col. 2.* Angles Florib. 1. *p.* vbi de matrim. *q. 13. a. 3. diffic. 2. col. 2.* Bell. *l. 1. de matr. c. 27. in princ.* & latè probat Magdal. *de num. testium 3. p. c. 3. n. 234.* Enriq. *l. 18. de matr. c. 1. n. 2. & c. 9. n. 5.* Valentia 4. *p. disp. 10. q. 5. puncto 3.* vbi de imped. cognationis, §. *In aliis autem gradibus:* additque omnes orthodoxos iam in hoc conuenire, & nullo modo esse tolerandum contrarium errorem, quem olim Catholici auctores, n. præced. allegati sensere Philiarc. *de offic. sacerd. tom. 1. p. 2. l. 2. c. 15. §. Sed posset dici.* Lud. Lop. 2. *p. instr. de matr. c. 49.* vbi de impedimento consanguinitatis, *f.* 1142. Petr. de Ledes. *de matr. q. 54. a. 3. diffic. vlt.* Bart. à Ledes. *de matr. dub. 37. concl. 1.* Vega 2. *tom sum. c. 34. casu* 126.

Id tamen valdè obseruandum est, matrimonia in illis 7
gradibus *Leuit.* 18. vetitis inita, licèt non sint aduersa iuri naturali primæuo, & irritanti: aduersari tamen iuri naturali secundario, quatenus nudè ac secundum se considerata, & pro libito priuatorum inita sine peculiaribus circumstantiis cohonestantibus, indecentiam quandam naturalem continet, quod natura dictet reuerentiam quandam consanguineis in illis gradibus coniunctis deberi, cum qua pugnat copula coniugalis. Quale Gentiles peccabant indifferenter, & absque delectu & causa contrahentes ea matrim. Et hanc partem probant textus, & rationes adductæ n. 5. & ita intelligendi sunt sancti Patres, dicentes hæc matrim. esse iure naturali interdicta. Sicut D. Ambr. *ep. 66. ad Paternum*, dicit illicitum esse iure naturæ, vt patruus ducat neptem. Cum tamen is gradus non sit prohibitus in Leuit. (vt diximus n. 1.) Quare optimè Caiet. *c. in Leu. ad fin.* ait neque hæc matr. esse suapte natura mala, quæ nulla ratione licita sunt, neque indifferentia quæ passim liceant: sed media inter hæc penitus mala, & indifferentia, vtpote quæ nude sumptam culpam continent, secus vbi aliqua iusta ratione cohonestantur. Et ita animaduertunt Caiet. *ib. & 3. t. opusc. tract. 14. ad Clementem VII. de coniugio cum relicta fratris, c. 5* Loazes *de matr. Regis Angl. dub. 2. in sol. ad fund. partis negantis n. 37.* Tap. *n. præc. alleg.* Victor. *relect. de matr. p. 2 secundæ partis, n 6. d. 2. iunct. n. 8.* Sotus 4. *d. 40 q. 1. a. 3. col. 6. vers. Restat ergo, & d. 41. q. 1. a. 3 post. 2. concl. vers. Quod ergo.* Led. 2 *p. 4. q 56. a. 4. fol. 488. col. 1.* Veract. 2. *p. Speculi, a. 27 in solut. ad obiect. contra 1 conclus.* Bell. 1. *de matr. c. 27. col. 12. §. Respondeo omnia illa præcepta & col. 2. §. Iam igitur* Valentia 4. *disp. 10. q. 5 p. 3.* vbi de imped. cogn. *§. Tertiò conuenit. & §. Ad fundamentum autem. & in solut ad* Bart. à Led. *de matr. dub. 37. post 4. concl.* Petr. de Ledes *de matr. q. 54. a. 3. diffic. 4. concl. 2. & q. 55. a. 6. circa primũ statum affinitatis, diffic. 2. in explicatione 1. conclusionis,*

Qui

Qui optimè addit vtroque loco cum aliquibus Theologis, quos tacito nomine refert, non fore culpam lethalem seclusó iure humano inire matrimonium in iis gradibus lineæ transuersæ, qui iure naturæ irritanti vetiti non sunt (quos n. 11. explicauimus) etiam si nulla sit causa cohonestans. Et ratio esse potest, quia (vt benè dicunt Veracruz & Bellarminus *d. c. 27. col. 2. §. Hæc igitur tertio modo, proximè allegati*) vt hæc, quæ aliquam indecentiam naturalem nude sumpta continent, cadant propriè sub præcepto, oportet vt aliqua lege humana sanciantur. Atque ideo ea seclusa, contrauenire absque omni prorsus causa non excedet culpam venialem aliqualis indecentiæ.

8 Ad arg. n. 5. proposita resp. Ad. 1. & 2. confir. constat ex dictis n. præc. probant enim matrimonia in illis gradibus esse iure naturæ aliquo modo prohibita, nimirum, nudè sumpta & absque causa aliqua cohonestanti. Sed fortissimè vrget aduersus hanc solutionem, ibi appellati abominationes & scelera gentium, matrm. in iis gradibus inita, quod culpam lethalem grauissimam sonat. Cùm tamen n. præc. dixerim esse solam culpam venialem seclusa lege humana, cui Gentiles minimè subduntur, & Leuit. 20. post enumeratios gradus, dicitur: *Custodite leges meas atque iudicia, ne & vos euomat terra.* At tanta pœna merita culpæ venialis superat. Dic cum Bellarm. *l. 1. de matr. c. 27.* multa alia Gentium peccata enumerasse Dominum in illis locis, vt idololatriã, adulteria, sodomias, bestialitates, nec dicit Scriptura singula peccata esse abominationes, & scelera, ac tanta pœna digna, sed hæc & alia flagitia sunt referenda. Ad 3. constat ex dictis n. 6. statim in princ. Ad confirm. dic cum eodem Bellarm. *d. cap. 27. in solut. ad 6.* mentem D. Augustini fuisse probare præcepta illa Leuitici non debere accipi de vxore fratris, patris, aut patrui viuentium, sed mortuorum. Quia alioquin superuacanea essent: cum omnia ista adulteria sint, & iam in Decalogo prohibita. Ad 4. dic. argumentum illud deductum à contrario sensu. ex *c. de infidelibus*, nil prorsus valere. Quia Pontifex non decidit matrimonia infidelium, iuxta veteris legis statutũ inita, esse valida: quasi limitans, dummodo iuxta illud statutum ineantur, vt sic liceat formare argum. à contrario sensu: sed rogatus est expressè an matrim. iuxta illius legis permissos gradus celebrata infidelitatis tempore, sint valida. Et respondet directè quæstioni, valida esse, quod infidelitatis tempore validè possit contrahi matrimoniũ, dummodo non sit in gradu lege naturali irritanti prohibito. Ad *c. Litteras* dic Papam dispensare non posse in illis gradibus intelligi, id est, non debere, nec expedire, & constat sic accipiendum: quia statim additur ibi, non consueuisse Pontificem in illis dispensare, quod additum superfluum esset, si verè non posset. Et dixit, in gradibus præsertim diuina lege prohibitis, quod quamuis ea lex diuina cessarit, at in reuerentiam diuinæ legis, quæ aliquando de illis fuit, maior eorum ratio habita est in aliquibus sacris canonibus, vt benè aduertit Nau. *lib. 4. cons. in 2. ed. t. de sponsal. cons. 15. n. 8.* Ad *c. fin. de diuort.* respondetur cum Abulens. *1. Reg. c. 8. q. 165 fin.* ibi haberi sermonẽ de matrimoniis tempore infidelitatis initis quæ irrita erant cum vxoribus fratrũ defunctorum cum liberis, & permittebãtur, quando sine liberis decessérant, ad suscitandum semen fratris mortui, non ratione legis antiquæ Mosaicæ, quæ iam cessarat, sed ratione consuetudinis, quæ inter illos aliter irritabat ea matr. Dispensat ergo Pontifex, vt conuersi ad fidem maneant in illis matrimoniis, maximè si ad suscitandum semen defuncti fratris contracta essent etiam dispensat, licèt non ad eum finẽ essent inita: in quo euentu erant nulla iuxta eorum consuetudinem, vnde ea verba textus: *Si tamen fratribus decedentibus sine prole*, non accipiuntur cõditionaliter: sed accipitur, si, pro maximè. Vel secundò respondet Cou. *4. decret 2. p. c. 6. §. 10. n. 3.* ea matr. fuisse contracta post conuersionem ad fidem, ac proinde fuisse irrita: at ea non dissolui à Pontifice, sed dispensare propter fragilitatem illorum, qui nouiter Christi fidem professi fuerant. Ad *c. Pitacium*, dic non afferri testimoniũ illud veteris legis quasi nunc obliget: sed in argumentũ, si Deus prohibebat matrim. cum cognata carnali, eo quòd id decedebat, æquum est vt ob indecentiam prohibeatur ab Ecclesia matrim. cum cognata spirituali. Ad vltimum dic, omnes eos textus probare esse aliquam turpitudinem iuri naturæ aduersam in iis matrimoniis absque causa cohonestanti initis, non tamen tantam, vt sint nulla iure naturæ, vt num. præcedenti est satis explicatum.

Quæstio posterior, an, esto omnes gradus in linea 9
transuersa consanguinitatis prohiberi Leuit. 18. non sint de iure naturali: sit saltem aliquis gradus in ea linea, qui ita iure naturæ interdicat matr. vt illud irritet? Qua in re triplex est sent. I. ait, in linea inæquali paterna transuersa prohiberi iure naturæ matr. in infinitum. Ducitur, quia fratres patris, aui, proaui, abaui, & sic in infinitum, sunt loco parentum, quibus paterna reuerentia exhibetur, quæ repugnat societati maritali. Vnde quia propter hanc rationem nuptiæ in linea ascendentium & descendentium in infinitum prohibentur, inde etiam est, vt inter quemcumque inferiorem & superiorẽ, cui vt patri honos defertur, sit similis in infinitum prohibitio. Ita tenet Palud. *4. dist. 40. q. vn. a. 3. n. 22.* Sed quamuis id daremus esse verum inter ascendentes & descendentes: caret prorsus fundamento, inter dictos collaterales adesse eandem prohibitionem in infinitum, quòd longè diuersa sit reuerentia ascendentibus debita, tanquam superioribus, & primis principiis, à reuerentia his collateralibus exhibenda. Quare dicta sent. tanquam singularis, ac fundamento destituta contrariaque Ecclesiasticæ consuetudini possim in his gradibus dispensandi, est omnino reiicienda.

II. Sent. censet in illo gradu lineæ transuersæ consan- 10
guinitatis, esse ita iure naturæ matr. interdictum, vt eodem iure attento irritum sit: ac proinde attento solo naturæ iure validum esse matrim. inter fratres & sorores. Ducitur 1. quia Abraham vir sanctissimus duxit Saram, de qua tamen ipse *Genes. 20.* ait: *Verè soror mea est, filia patris mei, & non filia matris meæ.* Et ita fuisse veram sororem testantur D. Hier. *q. heb. in Genes.* Clemens Alex. *l. 2. Strom.* Caiet. *in verba Genes. proximè citata, & ibi* Lipom. *& in ea verba Gen. 12. Dic ergo obsecro quòd soror mea sis.* Et latiùs probat Sot. *l. 2. de iust. q. 3. a 8. ad 4.* Secundò quia *2. Regum 13.* cùm Thamar filia Dauid à fratre suo Amon opprimeretur, sic dixit: *Noli frater mi, noli opprimere me, noli facere stultitiam hanc, quin potiùs loquere ad regem, & nõ negabit me tibi.* Non ergo inusitatũ erat, ac nefas existimatum cõnubium inter fratres & sorores. 3. quia inter Assyrios olim lege lata licuit matr. inter fratrem & sororem, teste Luciano *l. de sacrificiis*: & Romanis leg. peculiari id licuit, vt testatur D. Greg. *resp. 6. ad Aug. Anglia Episc.* & refertur *cap. Quædam lex, 35. q. 3.* & plura alia exempla refert Tiraq. *l. 7. connubiali, n. 32. & seq* Ergo lumen naturale non dictat id matr. pro hibitũ esse. 4. quia mundi initio fratres ducebãt sorores suas: nec constar de diuina dispensatione. Imò adeò dedecet statim ipso mundi exordio ius naturæ infringi, vt potiùs credendum sit, si id esset contra ius naturæ, fore vt Deus plures masculos & fœminas crearet, ne cogerentur fratres iure naturæ violato matr. cum sororibus inire. 5. quia cum frater, & soror non sint directè vna caro, vt sunt pater & filius: nec inter ipsos repugnet æqualitas, nec sit mutua reuerentia debita, cùm neuter superior sit: non videtur matr. inter eos aduersari substantiæ coniugij: ac proinde non erit iure naturæ irritũ. Et hæc sent. est valdè probabilis. Quare immeritò Sot. *4. d. 40. q. vnic. a. 4. col. 8. v. Verumtamen*, eam appellat erroneam: & ducitur ex textu *c. Gaudeamus de diuort.* qui id non probat (vt n. sequenti explicabo.) Quare sent. hanc clarè videtur tenere D. Th. *1. 2. q. 154. n. 9 in sol. ad 3.* vbi ait in cõmixtione personarũ coniunctarũ aliquid esse quod est secundùm se indecens & repugnans naturali rationi, sicut commixtionẽ fieri inter parentes & filios, quorũ est per se, & immediata cognatio: alias verò personas quæ non coniunguntur per se ipsas, sed per ordinem ad parentes non habere ita ex se

ipsis

ipsis indecentiam, sed variari circa hoc decentiam vel indecentiam secundum consuetudinem, & legem humanam, & 4.*d*,40. *q*.1. *a*.3. mota quæst. de gradibus consanguinitatis lege naturali prohibitis, solum de responsione meminit parentum & filiorum. Et D. Bonau. 4.*d*.40.*a vn*. *q*.2. statuens quando impediatur matr. iure naturali, solùm vinculum stipitis ad prolem posuit. Et expressè tenet Alex. Alensis 2.*p*.*q*.169.*membro* 2.*&* 3.*p*. *q*.27. *membro* 4.*a*.3.§.2.Scot.4.*d* 40.*q*.*vn*.*a*.2.*& ibi*.Suppl. Gabrielis *q*.*vn*.*a*.3. *dub*.2.*&* 3.Bassolis *ibi*.*q*.1.*a*.1.*fin*.*& ibi* Nicolaus de Orbell. *q*.*vn*.Rayner.2.*p*.*sum*.*t*.*de matr*.*c*.18. Mayron.4.*d*.41.*q*.*vn*. *diff*...Caiet.*in c*.18. *Leuit*.*ad fi*.*&* 2.2.*q*.154.*a*.9.*circa solut*. *ad* 3.Thomas de Argentina 4.*d*.42.*n*.4.*conclus*.Anchona *in sum*.*Eccles*.*q*.53.*a*.5.*&* 6. Abul.1.*Reg*. *c*.8.*q*.176.*& p*.149. 151. 152. Lipomanus *in catena in Genesim*. 20.*in ea verb*. *Verè soror mea est*.Palud.4 *d*.38 *q*.4.*a*.4.*ad fin*.*n*.54.Ruard. Tapp. *a*.10. *Louaniensi*,*pag*.6. *immed*.*ante* §.*Ex quibus manifestum est*.Rubion *Leu*.18.*q*.1.Albertus Pigius *controuersia* 15.*ad fin*.Loazes *de matr*.*Regis Angliæ*, *dug*.2.*in solut*.*ad* 2. *fundam*. *partis negantis*,*à n*.1. *vsque ad* 19. Victoria dicens forsan ita esse *relect*.*de matr*. 2.*p*. *partis* 2.*n*.6. *dict*.2. Nau. *l*.4.*cons*.*in* 2.*edit*.3.*de sponsalib*.*cons*.14.*n*.8.*fin*. Armil. *verb*. *Dispensare*,*n*.9.10.Veracr.2.*p*.*speculi*,*a*.22.*concl*.2.*& a*. 25. *concl*.2.*& a*.23.*col*.*antepen*. §.*Ex omnibus istis*,*& a*.17.*concl*. 1.*& in solut*.*obiectionis contra illã*,*&* 1.*p*.*a*.43.*concl*.*vlt*.Palatios 4.*d*.40.*disp*.1. *col*.24. *fol*.926. *vers*.*Veruntamen quia frater*.Ioan Hessels *in expositione Decal*.*precept*.6. *c*.10.*fin*. Ant. Cue. dicens fortè hanc esse veriorem *l*.5. *Inst*.*maiorũ*, *t*.13.*n*.1.Batth.*à* Ledesma *de matr*. *dub*.38.*concl*.2. Manuel 1.*to*.*sum*.2.*edit*.*c*.225.*n*.2.Philiateus *de offic*.*Sacerd*.*to*.1.*p*.2. *l*.2.*c*.14.§ *Sed posset dici*.Vega 2. *tom*.*sum*. *c*.4 *casu* 127.*ad fin*.*& casu* 129.*ad fin*. *& casu* 465. & dicunt esse probabilem Ledesm.2.*p*.4.*q*.56.*a*. 3. *dub*.4.*concl*.1.Enriq. *lib*.12. *de matr*.*c*.9.*n*.4.Viuald.*candel*.*sacram*.1.*p*.vbi de matr. *n*.192. & videtur sentire esse probabilem Couar.4. *decret*.2.*p*.6. §.10.*n*.5. solùm enim vocat oppositam probabiliorem.

11 III.Sent.(cui tanquam probabiliori adhæreo) affirmat in solo 1.gradu lineæ transuersæ, vt inter fratres & sorores, esse interdictum ac irritum iure naturæ matrimoniũ. Probatur prior pars, nempe, in 1. gradu esse irritum. Quia Innoc. III. *c*. *Gaudemus de diuort*. decernit infideles conuersos ad fidem non separandos esse à matrim. tempore infidelitatis inito: in 2.& aliis vlterioribus consanguinitatis gradibus: quod legibus Ecclesiæ non arctentur. Ergo à contrario sensu quando sunt coniuncti in 1. gradu, censet Pontifex separandos esse: quod is gradus iure naturali matr. irritet. Hunc textum ita fortem ad hanc partem probandam existimauit Sotus, (vt ex eo retuli n. præc.) vt eo ductus damnarit contrariam sent. tanquam erroneam. Sed (vt ibi dixi) est valdè probabilis. Et hic textus parum probat hanc sent. quia Innoc. III. in eo solum declarauit id, quod certum erat, relinquens 1. gradum, qui sub iudice est, num iure naturæ matr. dirimat. Sicut ex eo quòd Trid. *sess*.14. *de matrim*. *can*.7. definit circumstantias mutantes speciem esse necessariò confitendas, non sumitur efficax argumentum ad probandum eas, quæ non mutant, sed intra eandem speciem notabiliter aggrauant, non esse necessariò in confessione explicandas. 2. quia Arist. 2. *polit*. *c*.2. solo naturali lumine ductus, turpissimam censet coniunctionem parentum cum filiis, & fratrum cum sororibus, & D. Aug. *l*.15.*de ciu*.*Dei*, *c*.16. & *l*.22.*contra Faust*.*c*.35. censet matrimonio inter fratres & sorores solo mundi exordio licuisse necessitate generis humani propagandi compellente, & Tertul. *in Apol*.*c*.9. & Theod. *l*.*de legib*. consuetudinem quarumdam barbararum nationum, coniugia hæc permittentem, tanquam peruersam, & legi naturali aduersantem impugnant. 3. quia Abrahamus *Genes*. 20. propterea suasit Saræ, vt dissimulans se vxorem ipsius esse, dicit se esse sororem: quasi compertum genti illi barbaræ supponens, eam, quæ soror esset, non posse fratris vxorem esse. Quapropter vbi primum Abimelech cognouit Saram vxorem esse Abrahæ, sine dubitatione intellexit non esse veram sororem, & ideo conquestus est, quòd ipsum decepisset, dicens sororem ipsius esse. 4. quia id matrim. inter fratres, & sorores aduersatur fini secundario ipsius: cum enim conuiuãt simulque ab incunabulis nutriantur, si inter eos iure naturæ matrimonia non essent irrita, maxima præberetur ansa inflammandæ concupiscentiæ, & passim incestus committerentur inter eos, vt vel sic matrimonio iungerentur. Cùm notissimum sit facilius quemquam ab earum fœminarum concubitu abstinere, cum quibus non est spes futuri matrimonij possibilis. Et confirmatur, quia his matrimoniis iure naturæ permissis, tantum aberit vt ea ardori concupiscentiæ reprimendo deseruiant, (qui finis est secundarius matrimonij) vt potius ille ardentius flagraret. Quippe cum amor naturalis tam arctæ consanguinitatis coëat cum coniugali, arderet vtique concupiscentia, & effrenatè vsui coniugali vacaretur. At recta ratio dictat, vt inter eas solas personas natura matrim. permittat, inter quas possit esse moderatus matrimonij vsus 5. quia inter fratres & sorores est quidam naturalis pudor, & quædam naturalis reuerentia, cui valdè aduersatur actus coniugalis turpitudinem alterius detegens. 6. quia omnes gentes benè instructæ ab huiusmodi matrimoniis abstinent: & quæ illa permittebant, tanquam incultæ & barbaræ notantur à viris probis, vt in 2. ratione probaui. 7. quia nunquam Ecclesia in hoc gradu dispensauit: cum aliquando petitum fuerit à Pontifice. Nam teste Paulo Æmil. *in Lud*.11. Comes Armeniacus Pontificia dispensatione ementita sororem duxit: eo quòd veram nunquam impetrare potuisset. 8. probatur 2. pars, nimirum, dempto primo gradu consanguinitatis lineæ transuersæ, in vlterioribus gradibus non esse iure naturæ irritum matrim. Quia *d*.*c*.*Gaudeamus* decidit in aliis gradibus vltra primum infideles matrimonio coniunctos non esse separandos, dum ad fidem conuertuntur. At separandi essent, si id matrimonium esset contra ius naturæ: cùm illi infideles subdantur. 9. quia Trid. *sess*. 14. *de matrim*.*c*.5.*in fin*. decidit. vt cum magnis principibus ob publicam causam dispensetur in 2. gradu consanguinitatis: ac passim videmus Pontificias in illo dispensationes in linea æquali, & inæquali, vt inter patruum, vel auunculum cum nepte: & inter amitam, & materteram cum nepote. 10. quia in sanctissima familia Thare patris Abrahæ, Nachor duxit Melcham filiam Aram fratris sui, *Genes*.11. & Abraham duxit Saram filiam sui fratris Aram, (vt n. 14. dicemus.) Tandẽ, quia consanguinei in vlterioribus gradibus non simul habitant, nec tanta est familiaritas, ac reuerentia inter illos: ac subinde matrimonium inter illos contractum non adeo fini matrimonij aduersatur, vt iure naturæ irritum sit. Sed quia iure ipso naturæ aliquam continet indecentiam, & aliqualem incestibus viam aperit, irritatur ab Ecclesia vsque ad quartum gradum, (vt disputat. sequenti dicemus.) Et ideo huius sententiæ sunt communiter Doctores; & quamuis non omnes explicent esse iure naturæ irritum matrimonium inter fratres & sorores: sed multi dicant esse eo iure interdictum subticentes sit quoque irritum, necne: at verò rationes quibus id probant, ostendunt clarè eos sentire esse irritum. Doctores ergo qui dicunt esse iure naturæ irritũ, sunt. Sotus 4 *d*.40.*q*.*vn*.*art*.4 *col*.3.*conclus*.1.*& d*.42.*quæst*.*vn*.*art*.3.*col*. *penultima*,*vers*. *Faciamus*. Castro *lib*.3. *de iusta hæreticorum punitione*, *cap*.7. *col*.11. Ledesma 2. *part*.4. *quæst*.56.*art*.4. *col*.3 *proposit*.1.Angles Floribus 1.*p*.vbi de matr.*q*.13.*a*.3. *diffic*.2.Tholedo *l*.7.*summa*.7.*n*.2.Valentia 4.*p*.*disp*.10.*q*.5. *punct*. 3. vbi de impedimento cognationis, §. *Sed tamen contraria sententia*,Petrus de Ledesm. *de matr*.*quæst*.54.*a*.3. *diffic*.3.*conclus*.1. & Enriquez *l*.12.*de matrim*.*cap*.9. *n*. 4. *& cap*.1.*n*.2. Viualdus *candelabro sacram*. 1.*p*. vbi de matrim.*n*.192.Ludouicus Lopez 2.*p*.*instruct*.*de matr* *c*.39.vbi de consanguinitate *f*.1142.Humada l.2.*gl*.2. n.24. *t*.1.*p*.1. Doctores autem asserentes prohiberi iure naturæ, nec explicantes an eodem iure sit irritum, sunt *glossa cap*. *Pitacium*

tuitum, verb. Sororis 30. q. 3. Abulensis *c.* 10. *Leuit. q.* 9. 5. *& c.* 11. *Genesis, q.* 22. Petr. de Soto *lect.* 10. *de matr. propos.* 2. Sonnius *lib.* 1. *demonst. tract.* 7. *de matr. c. vlt.* Philippus Archinthus *edicto de fide p.* 2. *c.* 14. Couar. 4. *decret.* 2. *p. c.* 6. §. 10. *n.* 5. Bellarm. *lib.* 1. *de matr. c.* 28. *statim in principio, & col.* 3. §. *Quartum est*, explicat id verum esse, siue sint fratres ex vtroque, siue ex altero solo parente. Pereira *t.* 2. *in Genesim, lib.* 16. *disp.* 14. *n.* 221. Catharinus *lib.* 6. *in Caietanum, ad finem illius quæstionis, An possit Pontifex dispensare cum professo.* Emmanuel Sa *summ. ver. Matr.* vbi de impedimentis dirimentib. *n.* 4. *verf. Cum parentibus.* Vasquez 1. 2. *q.* 74. *a.* 8. *disp.* 112. *n.* 7. *Llamas methodo curationis,* 3. *p. c.* 9. §. 19. *statim in princ.* Cañedo *sum. de matr. c.* 6. vbi de consanguinitate, *n.* 43. & dicit hoc esse probabile *Victoria summ.* vbi de matrim. *n.* 194. & tandem hanc sustinent omnes Doctores relati n. 5. asserentes gradus prohibitos Leuit. 18. esse de iure naturæ: nam inter illos numeratur quidam gradus 1. consanguinitatis in linea transuersa. At discrepant in alia pa te huius sententiæ, quatenus ait cæteros gradus in ea linea non interdici iure naturæ. Nam 2. gradus in linea inæquali transuersa (vt explicui nu. 1. continebatur in illis gradibus Leuitici, ac subinde dicunt iure naturæ illum vetari.

12 Hinc deducitur. 1. infideles matrimonio couiunctos in primo gradu consanguinitatis lineæ transuersæ, vt sunt fratres, separandos esse, dum ad fidem conuertuntur. Quia id matrimonium iure naturæ est irritum. Et ita tenentur dicere DD. n. præced. allegati. Et docent Sotus 4. *d.* 40. *q. vn a.* 4. *in solut. ad* 1. *argum.* Caiet. *& d.* 4. 1. *q. vn a.* 3. *col. penul. verf. Faciamus*, Castro & Toledo *n. præ ed. allegati* cum tamen sit valde probabilis sent. num. 10 allegata, dicens hoc matrim. sola lege Ecclesiastica irritari, cui illi tempore infidelitatis non subiacebant: habet subinde eandem probabilitatem, separandos non esse, nisi speciali lege aut consuetudine eorum t le matrimonium irritetur. Et ita tenentur dicere Authores illius sententiæ eo. n 10. relati. Et expresse docent Veracruz 2. *p speculi, a.* 22. *concl.* 2. *& a.* 25. *pag. antepenult* §. *Ex omnibus istis.* Vega 2. *t sum. c.* 34. *casu* 127. *ad fin.* Et sanum consiliū existimo vbi ægrè ferrent separationem, amplectendam esse hanc partem, & sic in pristino matrim. relinquendos: vt vel sic suauius ac facilius ad fidem inuitentur. In reliquis verò gradibus lineæ transuersæ coniuncti, nullatenus separandi sunt, vt decidit ur *c. Gaudemus, de diuor.* Quippe omnes illi sola lege Ecclesiastica irritant matrimonia, (vt n. præcedenti probaui) à qua infideles sunt exempti.

13 Secundo deducitur, ex dictis in hac disp. & præced. ex gradibus consanguinitatis prohibitis Leuit. 18 solos esse de lege naturæ irritanti matrim. & obligare nunc seclusa lege Ecclesiastica, primum in linea recta, nempe, inter parentes, & filios: & 2. in linea transuersa, nimirum, inter fratres & sorores. De gradibus autem affinitatis ibi interdictis, dicemus in impedimento affinitatis, nullum esse de iure naturæ.

14 Ad argumenta n. 10. proposita resp. Ad 1. dic, Saram non fuisse veram Abrahæ sororem, sed vocasse illam Abrahamum filiam patris sui Thare, qui erat neptis eiusdem Thare, ex eius filio Aram fratre Abrahæ, vt asserunt D. August. *li.* 16. *de ciuit. Dei, c.* 12. *&* 19. *& quæst. in Genesim. q.* 26. & refert *c. Quæritur,* 22. *q.* 2. *Iosephus lib.* 1. *antiquit. c.* 14. *&* 15. D. Th. 2. 2. *q.* 110. *a.* 3. *ad* 3. *Glos. ordinaria & Lyra in ea verba* Genes. 20. *Verè soror mea est, & ibi* Abulēsis: *& c.* 12. *q.* 22. & Leuitici 18. *q.* 5. Sotus sibi cōtrarius 4. *d.* 40. *q. vn. a.* 4 *col.* 8. *verf. At verò.* Et late probant Pereira *to.* 2. *in Genesim. l.* 16. *disp.* 14. *à n.* 214. Bellar. *lib.* 1. *de matr. c.* 28. *in solut. ad* 2. Ad 2. dic non posse firmū argumentū duci ex opinione vnius puellæ existimantis vel id matrimonium licitum esse, vel minùs malū quàm vi stuprati. Ad 3. dicas eas gētes tanquam barbaras notari, vt n. 11. probaui. Ad 4. dic tunc temporis non fuisse opus dispensatione diuina, cum enim non essent alij, quàm fratres, qui generationi vacare possent, præponderabat præceptum conseruationis naturæ vt etiam inter parentes & filios, probaui disp. præc. n. 10. Ad vltimū dic, id argum. probare non ita stricte prohibere iure naturæ matr. inter fratres & sorores, ac inter parentes & liberos. Quod verissimum est; at inter vtrumque gradum verè interdicitur iure naturæ.

DISPVTATIO LIII.

Ad quotum consanguinitatis gradum extendatur prohibitio matrimonij attento iure Ecclesiastico?

SVMMARIVM.

Explicatur quoto consanguinitatis gradu olim Ecclesia interdixerit matrimonium, & nunc interdicat, n 1

Proponuntur errores hæreticorum, & impugnationes huius prohibitionis, n. 1. *Ostenditur eius conuenientia, n.* 3.

Si contrahentes distent à communi stipite inæqualiter, dummodo alter eorum distet vltra quartum gradum, possunt inire matrimonium 4.

Quid si alter eorum distet à stipite in primo gradu, alter vero vltra quartum? Et explicatur cap fin de consang. n. 5.

Satisfit obiectionibus hæreticorum, n. 1.

Egimus de prohibitione matrimonij iure naturali inducta in aliquibus consanguinitatis gradibus: iam de prohibitione iuris Ecclesiastici est sermo habendus. Et olim quidem Ecclesia coniugium interdixerat vsque ad septimum consanguinitatis gradū, vt constat ex *c. Ad sedem* 35. *q* 5. quod est desumptum ex *Epist.* Alexand. II. ad *omnes Episc* &c. ex *Nullū* 35. *q.* 3. quod est Iulij Pont. *& c.* 1. *de cons.* quod est Nicolai II. *& c. Nulli.* quod est ex Concilio Lugdu. & *c.* 1. quod est D. Greg. *in Conc. Meldensi* 35. *q.* 3. & ex D. Greg. *l.* 13. *epist. ep.* 32. *ad Felicem, & ex Conc. Tole.* 2. *c.* 5. Postmodum autem sub Innoc. III. in Conc. Lateranensi restricti sunt gradus consanguinitatis vsque ad quartū, & habetur *c. Non debet, de consang.* Quæ restrictio intelligenda est non solùm in linea collateraliū, seu trāsuersa, sed etiam in recta ascendentium & descendentium linea: ita vt quicūque consaguinei vltra quartū gradum possint matrimonio iungi, (vt probaui disp 51. n. 22. (At intra quartum gradum lineæ rectæ vel transuersæ est matrimonium ipso iure nullum, vt constat ex *d. c. Non debet* Hæretici autem nostræ tempestatis variè insurgunt aduersus hanc Ecclesiasticam prohibitionem. Vuiclef enim eam vocat humanam inuentionem, affirmans posse consistere matrim. inter quosuis consanguineos, dempto primo gradu lineæ. Lutherus & Bucerus solos gradus Leuit. 18. vetitos admittunt, atque alios ab Ecclesia additos omnino despiciunt. Alij, vt Philippus Melanchthon & Kemnitius, admittunt gradus ad Ecclesia prohibitos, ac posse alios ab ea prohiberi, dummodo culpa vacet, in illis gradibus interdictis matrim. inire. Quos & alios hæreticos refert, & latè impugnat Bellarmin. *lib.* 1. *de matrim. c.* 25. *& seq.* Insurgunt ergo hæretici aduersus hanc prohibitionem 1. quod Christus (cuius vices gerit Rom. Pontifex) venerit ad verbum Dei annunciandum, non autem ad condendas leges politicas, quales sunt matrimonia interdicentes. 2. quia cum Deus meliùs norit inter quas personas expediat coniugium iniri; ac solum secundum gradum in linea consanguinitatis dispari, & primum interdixit *Leuit.* 18. ineptè Ecclesia diuinum institutum corrigens, alios addidit gradus vsque ad quartum. 3. quod noua sit ea prohibitio, ac olim incognita in Ecclesia. Nam *Concil. Epanense c.* 30. *Turonense* 2. *can.* 12. *Papiense* 1. *c.* 4. solum 2. gradum prohibebant. Atque ita *D. Greg. respons.* 6. *ad August. Anglicum. Episc.* & referunt *c Quadam lex,* 35. *q.* 3. docet matrimonia inter consanguineos vltra secundum gradum permissa esse. Tandem, quia ridicula & puerili ratione inductum est *Conc. Lateran. relatum, Non debet, de consan.* ad restringendos gradus vsque ad quartum, nimirum, quia corpus humanum ex quatuor humoribus compositum est. 1

Nihil omnibus conuenientissima est prohibitio consanguinitatis in gradibus ab Ecclesia interdictis. 1. propter reuerentiam quam cognati sibimet ipsis exhibere debent, ob 2

ob originem ab eodem stipite tractam, & sanguinis communionem. Cui reuerentiæ valde detrahit actus coniugalis, habetque turpitudinem quandam ipsi contrariam. Quamobrem ipsimet coniuges pudore quodam suffunduntur, & verecundia quadam inter ipsos concepta, actu illo vtuntur. Quæ ratio affertur à D.Thom.2.2.*qu.* 154. *art.9.corp.*& desumpta est ex D. Aug. *l.* 15. *de ciuit. Dei, cap.* 16. Secundò, quia decet matrimonia iniri eo pacto, vt deseruiant bono publico politico. Cùm enim homo sit suapte natura animal politicum, ex Aristot.1. *polit.c.*2. debet eo matrimonio copulari, quod ad publicum ciuitatis bonum conducat. Hoc autem petit consanguineos & affines non iungi matrim. Quòd hi fœdere consanguinitatis & affinitatis satis deuincti sint: & eo inito impeditur amicitiæ vincula protendi, quam esse maximum ciuitatis bonum asserit Aristot.2. *polit.c.*2.*ad fin.* Et hanc rationem affert *idem* D. Aug.*eod.c.*16.& Ambr. *Epist.* 66. *ad Paternum.* Tertiò, quia cum consanguinei & affines aut in eadem domo commorentur aut passim se inuisant, domosque inuicem frequentent, si non interdiceretur matrim. inter illos, magnus incestibus aditus pateret: a quibus valide arcet non posse matrimonium inter eos consistere. Tandem ob moderatum coniugij vsum: si enim naturalis amor ex consanguinitate aut affinitate ortus coniugali adderetur, inflammata libidine effrenate coniuges copulæ vacarent. Iure autem optimo prohibitionem hanc restrinxit denuò Ecclesia ad quartum gradum, quòd vsque ad illum duret consanguinitatis amicitia, & vlteriùs tepescente iam charitate, vix sit qui se alterius consanguineum agnoscat.

4 Hinc infertur, duos consanguineos inæqualiter distantes à stipite, si alter distet vltra quartum gradum, alter verò intra illum, posse matrimonio copulari. Habetur expressè *c final. de consang.* Et ratio est, quia (vt probaui disp.50.n.6.) tunc attenditur gradus consanguinitatis penes distantiam remotioris à stipite, ita vt quoto gradu remotior distat à stipite, eodem consanguinei illi distent inter se. Cùm ergo remotior à stipite distet vltra quartum gradum, ambo erunt consanguinei inter se vltra quartum gradum: ac proinde nulla erit prohibitio matrimonij inter illos, iuxta *c. Debet, de consang. & affin.*

5 Hanc tamen decisionem *c.fin. de consanguin* temperant quidam, nisi alter eorum distet à stipite in primo gradu, tunc enim non valebit matrim. inter ipsum & alium distantem ab eodem stipite in quinto aut alio vlteriori gradu. Verbi gratia, abnepos, vulgò *el quarto nieto*, distat à quarto auo 5.consanguinitatis gradu, non poterit autem matr.inire cum filia illius quarti aui, quæ ab eo auo distat in 1.gradu. Quia perinde est ac contrahere cum ipso stipite. Cum filia stipitis sit cum ipso vna caro: vnde in infinitum est hæc prohibitio, sicut cum ipsis ascendentibus, & descendentibus. Sic docet Faber *Inst.de nuptiis, in §. Inter eas.in n.vn.*& eandem sent.tenet Host.*sum.t.de consang. §. Vsque ad quotum gradum, n.*11. *vers. Sed nunquid in quinto. & c. Quod dilectio, n.*1.*& c Tua, n.*2.*de consang.* Ioan.de Friburg.*in sũ.confess.lib* 4.*tit* 6.*q.*7.& Henr. *c.Non debet, n.*5. *de consang.* licet dicat contrarium esse in rigore verius, ac dicit hoc esse tutius, & amplectendum, atque occurrenti casu consulendum fore Pontificem. Cæterum iure optimo ab hac limitatione illius textus indistinctè loquentis recedunt communiter DD. asserentes posse inter illos consistere matr. vtpote qui vltra quartum consanguinitatis gradum sunt inter se coniuncti. Atque ita reprobata contraria sent. docent Ioan. And.*c.fi. n.*2. *de consang. & super arbore consang.in fin.* Anton.*eo c.fin.n.*4.*& c.Tua, eod.t. in fi. Ancha.ibi n.*2.*& d.c.fi.in fine.* Card.*d.c.Tua, n.*3. *Prepos. d.c.fin.in fine.* Astens.2.*p.sum.l.*8.*t.*17.*a.vn.q.*4. Rosell *verb. Impedim.imped.*5.*fin.& ibi Supplem.sum.* Pisanæ, *impedim.*5. *n.vlt.* Angel.*verb. Matr.*3.*imped.*6.*n.fi.* Sylu. *Matr.* 8. *q.*6. *dict.vlt.* Brunel.*de sponsa.concl.*25 *fin* Couar.4.*decret.*2.*p. c.* 6.§.6.*fin.* Caeta *c. Ad limina* 30.*q.*1.§.4.*q.*132.7.358. Enriq.*l.*11.*de matr.c.*9.*n.*2.*fin.* Toledo *l.*7.*sum.cap.*5.*n.*4. Petr. de Led.*de matr.q.*54.*a.*1.*col.pen.§. Et aduertendum.* Soaccius *de spons.*2.*p.super Instit.de nuptiis, §. Ergo non omnes, n.*11. Et est communissima sententia.

Ad argum.n.2.proposita resp. Ad 1. dic, leges de matrim.esse etiam spirituales: cum matrim.sit Sacramentum: atque Christus leges aliquas de illo tulit, auferens polygamiam ac repudium. Ad 2.dic Ecclesiam minimè corrigere diuinum statutum. Sed Deus commisit Ecclesiæ facultatem prolatandi, ac restringendi gradus, vt viderit pro temporum diuersitate expedire. Et Hebræis quidem expediuit, ne plures consanguinitatis gradus Deus prohiberet. Quod rari essent illi: ac valde proni ad repudium, à quo arcerentur ducentes consanguineas. Quæ rationes cessant modò, & ideo expediens fuit plures ab Ecclesia gradus interdici. Ad 3.dic eam prohibitionem esse valde antiquam. Nam (vt n.1.retuli) prohibitionem vsque ad 7. gradum statuerunt Alex.II. qui sedit anno 1060.& diuus Greg.qui 400. annis illum antecessit, & *lib.*12.*Epist.* 31. *ad Felic.* scribit se cum solis Anglis dispensasse vt vltra 2. gradum matr.inirent, ob recentem eorum conuersionem ad fidem, & Iulius I. qui plus 200. annis præcessit D. Greg. Ad vltimum dic, eam non esse præcipuam rationem illius restrictionis graduum, sed quandam conuenientem esse, nec ineptam, aut ridiculam, sed planè physicam (vt bene docet D.Th.4.*d.*40.*q.vn. a.*4.) Quia cum homo ex 4.elementis constet, colligitur probabiliter vltra quartum gradum deficere vim eiusdem sanguinis à 1. stipite tracti. In permixtione enim sanguinis à patre accepti cum alio extraneo, quæ fit in generatione, vis ignea, quæ subtilissima est, 1.confunditur & perit, 2.vis aeria, 3.vis aquea, 4. terrestris, quare vltra 3.generationem tota illa vis sanguinis omnino extincta videtur. 7

DE IMPEDIMENTO COGNATIONIS SPIRITVALIS.

DISPVTATIO LIV.

Quid sit cognatio spiritualis: ex quibus sacramentis, & inter quas personas consurgat: & quo iure matrimonium dirimat?

SVMMARIVM.

*Explicatur definitio cognationis spiritualis, n.*1.
Hæc cognatio est solo iure Ecclesiastico inducta, & habet fundamentum in iure diuino, 2.
Impedit & dirimit matrimonium subsequens iure solo Ecclesiastico, 3.
An impediat vsum, quando superuenit matrimonio extremi, sine, 4.
An dirimat sponsalia præcedentia, 5.
Ex aliis sacramentis, præter Baptismum & confirmationem, non oritur cognatio, 6.
Quid ex Catechismo? Remissiue, 7.
Non extinguitur morte persona qua mediante contracta est, 8.
Inter quas personas iure antiquo contrahebatur, 9.
Quid ex iure nouo Tridentini? 10.
An hodie transfundatur hæc cognatio in coniugem baptizantis vel patrini? 11.
An contrahatur inter masculum & feminam simul effectos patrinos, ita vt nequeant matrimonium inter se inire? 12.
*Vir & vxor simul alieni pueri patrini nõ priuantur debiti exactione, n.*13
An Tridentinum auferens vel restringens cognationem loquatur etiam de ante illud decretum contracta: n. 14.
An si plures patrini designati, ante Tridentinum tangendo puerum cognationem contraxerant, sit illa nunc sublata? 15.
An contrahatur cognatio spiritualis cum parentibus naturalibus, illegitimis tamen ipsius baptizati vel confirmati: & cum adoptiuis? 16.
*An possint duo ad inuicem esse patrini filij alterius, & sic duplici ex parte cognatione spirituali dimicientur? n.*17.

CVm actum sit de cognatione carnali, iam de spirituali disserendum est. In quo tractatu hunc ordinem seruabo. Priùs in hac disputatione agã, ex quibus Sacramẽtis, & inter quas personas oriatur. Deinde in sequentĩ, an 1

an ex Sacramento Pænitentiæ. Mox de qualitate actus requisiti ex parte patrinorum, & eorum intentione, & an debeat esse actus personalis ad contrahendam hanc cognationem. Mox de qualitatibus in patrinis requisitis, vt contrahant. Tandem de qualitate ipsius Baptismi, an debeat esse solemnis, & validus. Cognatio ergo spiritualis sic communiter à Doctoribus definitur. Est propinquitas quædam personarum ex statuto Ecclesiæ consurgens propter collationem Baptismi, vel Confirmationis, vel susceptionem recipienti hæc sacramenta. Quæ ex corollariis sequentibus manifesta relinquetur.

2 Hinc deducitur 1. cognationem hanc spiritualem ex Baptismo & Confirmatione ortam, non esse ex iure diuino naturali, aut ex diuino positiuo, sed ex solo Ecclesiastico. Quod affirmat D.Tho. ab omnibus receptus *4.d. 42.q.1.a.1.corp.* Et non esse ex iure naturali constat. Quod hæc sacramenta nullum in iure naturali fundamentum habeant, sed ex sola Christi institutione inceperint. Quare cognatio ex ipsis consurgens nequit esse de iure naturæ. Nec etiam est de iure diuino positiuo. Quia nullus in sacra pagina locus inuenitur, vbi de illa mentio fiat. Restat ergo vt ex solo iure Ecclesiast. ortum habeat. Statuta autem est, *c. De eo,& c. Si quis filiastrum* & multis aliis in locis *30.q.1.c. Veniens*, & in multis aliis textibus, *de cognat. spirit.& c.1.eod.t.in 6.* Ratio autem, cur Ecclesia instituerit ex his duobus sacramentis oriri cognationem spiritualem per eorum administrationem, vel in eis susceptionem, optimè redditur à D.Th. *4.d.42.q.1.a.1.corp. iunct.a.2.ad 1.* Quia sicut per carnalem generationem homo accipit esse naturale: ita per hæc sacramenta recipit esse spirituale, per modum cuiusdam spiritualis regenerationis ac natiuitatis. Sicut enim in puero est duplex natiuitas naturalis, prior in vtero quando in illo adhuc debilis formatur. Posterior, quando iam roboratus ad sustinenda aliqua vitæ aduersa, ex vtero in lucem editur. Sic est in homine duplex natiuitas spiritualis, altera in Baptismo, per quam regeneratur tener, & quasi intra Eccl. vterum fouēdus: altera verò in cōfirmatione, per quam fortis effectus in lucem prodit, vt periculis exponatur. Et in his Sacramentis ministrans est quasi pater generans, & susceptor siue patrinus est quasi mater, quæ nomine Ecclesiæ in suo gremio baptizatum & confirmatum suscipit. Sicut ergo per generationem carnalem contrahitur cognatio naturalis, ita per generationē hanc spiritualem in his Sacramentis factam instituit Ecclesia cognationem quandā spiritualem contrahi. Itē vt mentibus hominū altius hæc natiuitas imprimeretur. Cùm videretur cognationem ex ea oriri, instar cognationis naturalis ex naturali natiuitate promanantis. Quamuis autem hæc cognatio sit ex solo iure Ecclesiastico inducta, negandum non est ei fundamentū aliquod in iure diuino positiuo. Nā *1.Pet.2.* appellatur regeneratio per Christum facta per hæc sacraméta.

3 Secundò infertur iure optimo Ecclesiam instituisse, vt cognatio spiritualis ex duplici hoc Sacramento orta impediat ac dirimat subsequens matrimonium. Quod expressè decisum est *cap.1.de cognat. spirit. in 6. &c. Veniens*, & multis aliis textibus, *de cognat. spirit.* & supponitur in Trident. *sess.24.de matr.c.2.* Rationes autem huius statuti sunt ferè eædem, quas disp. præced. n.3. attulimus ad probandum expediisse in quibusdam consanguinitatis gradibus interdici ac irritari matrim. Quia recipiens ab alio esse spirituale, debet illi quandam reuerentiam. Atque ideo baptizantibus tanta olim exhibebatur reuerentia: vt ob eam causā zelus esset ac contentio inter Christianos, à quo quispiam baptizatus esset, vt testatur D.Paul. 1.Corinth. 3. Secundo, quia inde contrahitur quoddam amicitiæ ac familiaritatis vinculum. Quare oportuit inter hos cognatos interdicere matr. vt cum extraneis inito dilataretur in plures amicitia. 3. Quia sicut ex generatione carnali, per quam quis esse naturale accapit, consanguinitas orta dirimit matrim. ita expediens fuit, vt spiritualis cognatio profecta ex spirituali generatione in eius reuerentiam impediret ac dirimeret coniugium inter eas personas eo vinculo coniuncta. Quare male Conradus Lagus *in method. iuris. tit. de nuptiis*, dixit prohibitionē matrimon. in cognatione spirituali sine causa factam esse: eamque valere authoritate Ecclesiæ, quantum possit. Hæc autem cognatio solo iure Ecclesiastico obstat matrimon. incundo. Cum enim ex solo illo iure instituta sit (vt num. præc. probaui,) fieri nequit, vt iure naturali aut diuino positiuo is effectus sibi competat. Et ita testatur D. Th. *4.d.42.q.1.art.1.corp.* Et est ab vniuersis receptum; teste Couar. *4.decret.2.p.cap.6.§.4.num.1.*

Quando autem cognatio spiritualis superuenitur matrimonio, vt quia alter coniux fuit patrinus alterius in Confirm. aut leuauit de sacro fonte filium alterius, aut communem, certum est matrim. præcedens dissolui non posse. An verò, qui in culpa fuit, priuetur facultate exigendi debiti? dicam lib.10.disp.26 & seq. 4

At si sola sponsalia de futuro contracta sint dissoluentur per cognationem spiritualem supernenientem inter illos, sicut & per affinitatem. Quia cùm non sint vinculum indissolubile, soluentur superuenienti obstaculo dirimenti subsequens matrimon. Atque ita docent Host. *c. Veniens, in fine, de cogn. spirit. Et ibi* Io. Andr. *in fine*, Anton. *in fin.* Anchar. *n.2.* Card. *in fin.* Alex. de Neuo *c.2.n.5.eod.tit.* Rosella *verb. Impedimentum imped.6.n.17.* 5

Tertiò infertur, ex aliis sacramentis præter Baptismum & Confirmationem, minime oriri cognationem spiritualem, quæ matrim. aut dirimat, aut impediat. Sic deciditur expressè *c.fin.in fi. de cognat. spirit. in 6.* Cuius ratio est iuxta D.Th. *4.d.42.q.1 ar.2.ad 8.* quia licet reliqua sacramenta conferant esse spirituale gratiæ, at non id efficiunt per modum spiritualis regenerationis, sed per modum alimentationis, vt Eucharistia, aut sanationis seu reconciliationis, vt Pœnitentia. 6

Vtrùm verò ex Catechismo contrahatur aliqua cognatio spiritualis: atque ea restricta aut sublata per Tridentinum? diximus hoc 7.lib. tota disp.10. 7

Quartò infertur, hoc impedimentum cognationis spiritualis esse perpetuum, ac proinde non extingui morte personæ, qua mediante contracta est, vt in affinitate & reliquis impedimentis contingit. Iura enim absolutè hoc impedimentum statuunt, nec inuenitur textus id limitans, dum ea persona superstes est. Deinde, quia speciale est in cognatione legali transuersæ lineæ, vt sit impedimentum temporale, quòd iura id statuentia ita explicent Atque ita docent Supplem. Gabr. *4 d.42. quæst.1.a.3.concl 5. Gellego de cognat. spirit cap.15.n.6.* 8

Quod si quæras, inter quas personas cognatio hæc spiritualis contrahatur? Diuersimode respondendum est attento iure antiquo & attento nouo Tridentini. Quia iure antiquo triplex erat cognationis spiritualis species, nimirum, paternitas, compaternitas, & fraternitas. Paternitas inter baptizantem & baptizatum, & inter confirmantem & confirmatum: & similiter inter patrinum baptizati vel confirmati, & baptizatum, vel confirmatum. Compaternitas inter parentes baptizati vel confirmati, & baptizantem vel confirmantem, & patrinos baptismi vel confirmationis. Atque ita parentes baptizati vel confirmati, erant compatres baptizantis, vel confirmantis, & patrinorum. Et duplex hæc cognatio transfundebatur a viro in vxorem. *c.* Martin. *de cogn. spirit.* ita vt eo ipso quod vir baptizaret aut confirmaret, (potest enim coniugatus fieri Episcopus, seruatis quibusdam conditionibus: vt late dixi disp.41.) vel esset patrinus, vxor contrahebat eandem cognationis spiritualis speciē cum eisdem personis: eo quod sit vna caro cum viro. Et magna erat controuersia, an etiā transfunderetur in mulierem fornicarē cognitam. Tandem fraternitas erat inter filios carnales baptizantis vel confirmantis, vel patrinorum, & ipsum confirmatum, vel baptizatum. Itaque baptizatus, vel confirmatus erat confrater filiorum baptizantis, vel confirmantis, & filiorum ipsius patrini, & matrinæ. Hæc habentur *c. De eo. 30 q.1.* 9

q.1.c.Veniens & c.Martinus de cognat spirit.& c.eod 1.in 6.

10 Verùm cognitio hæc spiritualis partim oblata est, & partim restricta per Trideutin. *sess.21 de matr.cap.2.* Ablata enim omnino est fraternitas: & sic baptizatus, vel confirmatus nullam spiritualem cognationem contrahit cum filiis baptizantis, vel confirmantis, vel patrinorum. Restricta autem est paternitas, ne transfundatur ad vxorem, nec similiter compaternitas: (vt nu. seq. declarabimus) Et similiter restricta est compaternitas, vt non contrahatur inter baptizantem, vel confirmantem, & patrinos. Quare hodie duplex sola est huius cognationis spiritualis species nempe, paternitas, & compaternitas. Paternitas contrahitur inter baptizantem cum baptizato, & inter patrinos cum ipsomet baptizato. Et similiter inter confirmantem cum confirmato, & inter patrinos confirmationis cum ipsomet confirmato. Compaternitas autem contrahitur inter baptizantem cum patre & matre baptizati, & inter hos parentes carnales baptizati cum patrinis baptismi, & similiter inter hos parentes confirmati cum confirmante, & cum patrinis confirmationis. Quod constat ex verbis expressis dicti decreti Tridentini. Et notant vniuersi Doctores.

11 Et quamuis post dictum Tridentini decretum dubitatum ab aliquibus fuerit: an cognatio spiritualis a viro contracta, eo quod aliquem baptizarit, aut tenuerit in baptismo vel confirmatione, transfundatur ad vxorem, & è contra, eo quod sint vna caro, vt iure antiquo dispositum erat, *c. Martinus de cognat. spirit.* At Pius V. in quodam proprio motu incipienti, Cùm illius vicem, edito anno 1566. declarauit non transfundi. Quòd Tridentinum expresse in eo decreto decidit, cognationem non contrahi ab aliis personis, præter ibi numeratas, inter quas non continetur vxor patrini vel baptizantis. Et ita notant Nauar. *sum. Latin.c 22.n. 39.* Suarez *3.p.q.67.a.8. col.3. § Secundò explicat.* Matienzo *lib.5. recop. tit. 1. rubr. gloss.1.168.* Petr.de Led.*de matr.q.56.a.3.f.490.§. Conclus. sit.* Veracruz *appendice ad Specul.* vbi de cognat.spirit.*f.75.* Palacios *4 d.42.disp.vnic.col.26.vers.* Rursus vxores, *f.927.* Ouandus *ibi,q.vn propos.4.* Toledo *l.7.sũ.c.4.n.5.* Enriq.*12. de matr.c.11.n.2.* Lud.Lop.*2.p. instruct.* vbi de matr. *c.15. col.6.* Manuel *1.to.sum 2.edit.c. 226.n. 1.fine.* Barth.à Led. *de matr.dub.46.post 2. concl. notabili 3.*

12 Hinc infertur nec cogitationem hanc contrahi inter ipsosmet patrinos. Quare si vir & femina sint simul patrini, possunt inter se matrimonio iungi. Quia omnes fatentur iure antiquo id impedimentum non oriri inter eos. Nec Trident. voluit cognationem hanc protendere, sed coarctare. Quare dum Trid. *sess 24.de matri.c.2.* sic ait: *Ad summũ vnus & vna baptizatum de baptismo suscipiant, inter quos ac baptizatum ipsum cognatio contrahatur*: non est sensus illius particulæ, *Inter quos*, vt inter illos patrinos inter se hæc cognatio oriatur, sed inter illos & alias personas ibi numeratas, nimirum, baptizatum & ipsius parentes. Et ita docent Nauar. & Suarez *n. praced. allegati.* Gallego *de cogn.spirit.c.9.n.8.* Palac. *4.d 42.disp.vn.col.34. vers Vir autem & vxor.fol.631.* Lud.Lop.*2.p.instructorij, c. 51.de matr.col.2.& ibi de baptismo,cap.62. Secundo recolendum est.* Manuel *1.to summ. 2. edit.c.226.n.1.notabili 1.* Vega *1 tom summ.c.33.casu 40.*

13 Quare si vir & vxor simul alienum puerum de sacro fonte leuent, nullatenus priuantur iure exigendi debiti. Quippe nullam contrahunt inter se cognationem. Sic Palacios, Suarez, Manuel, Vega, *n.praced. relati.*

14 Explicuit etiam Pius V. in quodam motu proprio, decretum Tridentini allegatum non solùm accipiendum esse de cognatione spirituali in posterum contrahenda, sed etiam de contracta ante illud decretum, vt similiter restricta censeatur. Quare qui ante prædictum decretum cognationem spiritualem inter se contraxerant in casibus sublatis per illud, poterant modo absque dispensatione aliqua matrimonio iungi. Verbi gratia, filij baptizantis vel patrinorum contraxerunt confraternitatem cũ baptizata femina ante decretum Tridentini, vt num.9. diximus tunc non poterant matrimonio iungi, at possunt illimet nunc inire coniugium. Quia Tridentin. auferens cognationem spiritualem confraternitatis non solum abstulit in posterum contrahendam, sed etiam antea contractam. Et ita obseruant Gallego *de cognat. spirit.c.7.n.27.* Veracr. *appendice ad Speculum, vbi de cognat. spirit.in fine, fol.65.* Enriq *l.12.de matr.c.11.n.5.* Petr. de Led.*de matr.q.56.a.3. col.3.§. Circa istud decretum*, Manuel *1.to.sum.2.edit.cap. 226.n.1.notab.3.* Barth. à Led. *dub.46. de matr.col.9.* licet sub aliquali dubio: quia motum proprium non vidit.

An verò si plures tetigerant baptizatum ante prædictum Tridentini decretum, ac proinde cognationem spiritualem contraxerant, maneant ab illa liberi post id decretum? dicam disput.57.n.finali. 15

Dum autem dicitur in prædicto Tridentini decreto, 16 parentes baptizati vel confirmati contrahere cognationem spiritualem cum baptizante vel confirmante, & cum patrinis, intelligendum est de patre & matre carnalibus, siue ligitimis, siue illegitimis Quia ante Tridentinum eam contrahebant, vt docent *gloss.c.1.verb.Et matrem, de cognat.spirit.6 & ibi* Francus *nu.4.* At Trident. cognationem hanc cum parẽtibus contractam nullatenus restrinxit, vt constat ex contextu. Et ita sentiunt Nauar.*& alij*, quos disput.62.num.11. referam, qui post Tridentinum scripsere, & tamen docent eum, qui filium suæ concubinæ baptizat, non posse eam ducere, ratioe cognationis spiritualis inter eos ex illo baptismo consurgentis. Quare parentes legales, nimirum, adoptiui ipsius baptizati vel confirmati, nullam prorsus cognationem contrahunt cum ea sacramenta conferentibus, aut cum patrinis. Quia nec antiquitus eam contrahebant: & textus loquens de parentibus est intelligendus de naturalibus, vt pote qui soli veri parentes sunt. Ita Gallego *de cognat spirit.cap.7. num.12.*

Tandem possunt duo ad inuicem esse patrini, alter alterius filij, & rursus hic filij eius, qui suum filium de fonte leuauit. Cùm nullus sit textus id interdicens. Sic Abbas *c.Super eo n.2.de cognat.spirit.& ibi* Alexand.de Neuo *n.2.* Præpos.*n.1.nota.1.* Angel. *Matr.3.imped.7.n.18* Emm.Sa. *sum.verb.Matrim* vbi de impedim. dirim.*n.5.vers. Potest. quis.* Quare tunc duplex inter parentes compaternitas orietur, ratione vtriusque filij, vt tradunt Abbas, Alexand. de Næuo, Præpos.*ibidem* 17

DISPVTATIO LV.

Vtrùm per Sacramentum Pœnitentiæ contrahatur aliquod cognationis vinculum, ratione cuius sit specialis luxuriæ circunstantia necessariò fatenda, accedere ad confessionis filiam?

SVMMARIVM.

Quando confessio, vt medium sumitur, quia femina solicitatur in confessione, est sacrilegium fatendum, n.1.
Quid, quando longo tempore transacto? Refertur duplex sent.n.2 & 3.
Proponitur sententia Auctoris, n.4.
Satisfit argumentis, n 5.

IN disputatione hac, absque controuersia est, immane esse sacrilegium, ac mutans luxuriæ speciem, quando confessionis sacramentum acciperetur vt medium ad hoc peccatum perperrandum. Vt si Sacerdos in ipsa confessione solicitaret pœnitentem. Est enim grauis iniuria irrogata sacramento, ac proinde habet specialem sacrilegij malitiam. Quare iure optimo de hoc crimine cognoscunt hodie Fidei Inquisitores. 1

At difficultas est, quando non accipitur confessio vt medium, sed vt multo transacto tempore Sacerdos rem habet cum femina, cuius aliquando confessionem excepit: an hęc circunstantia sit necessariò fatenda. Quia in re duplex est sent. I. negat. Quoniam ex pœnitentiæ sacramento nulla cognatio contrahitur, vt constat ex *cap.fin.in fin.de cognat. spirit.* 2

spirit.in 6. vbi postquam decisum est cognationem hanc oriri ex baptismo & confirmatione, sic dicitur: *Ex datione verò aliorum sacramentorum cognatio spiritalis nequaquã oritur quæ matrimonium impediat vel dissoluat.* Ergo non est cur accedere ad filiam confessionis sit circumstantia necessario fatenda. Et confirm. quia non reperitur in toto iure canonico decisum, cognationem aliquam aut vinculum aliquod speciale ex confessione oriri, vnde consurgat specialis hæc luxuriæ circumstantia. 2. quia seclusa cognatione spirituali, quæ iure Ecclesiast. oritur ex baptismo vel confirmatione, non esset specialis circumstantia fornicari baptizantem, vel confirmantem, vel susceptorem, cùm à se baptizata, confirmata, vel suscepta in his sacramentis. Cùm ergo talis cognatio non nascatur ex confessione, similiter non erit specialis circumstantia. 3. quia hoc peccatum non est incestus, vt constat: non enim est accessus ad cognatam: nec sacrilegium. Quia iniuria non infertur sacramento. Cum illud non sumatur vt medium ad hoc peccatum: atque sacramentum iam transierit. Nec potest dici esse circumstantiam notabiliter aggrauantem, quamuis speciem non mutet. Quia sublata dicta cognatione, non est cur notabiliter aggrauet. 4. quia si Sacerdos incitet ad alia peccata simul perpetranda illum, cuius confessionem aliquando audiuit, vt ad simul vindicandam iniuriam, furandum, nemo dicet consurgere circumstantiam necessario fatendam, ex eo quod eius confessionem audierit. Tandem, quia Bernard. Diaz. *in pract. can. in noua edit. c. 82. n. 3.* ait hoc peccatum esse multo leuius incestu cum cognata spirituali. Non ergo continet circumstantiam necessario fatendam. Et ita tenet Emm. Sa *sum. verb. Confessio, n. 26.* Et Petr. de Led. *de matr. q. 56. a. 2. dub. vlt. col. antepenult. & sum. de sacram.* vbi de Sacram. Pœnitentiæ, *cap. 19 fol. 631. §. Digolo secundo,* asserit vtramque sententiam esse valde probabilem, & à viris doctissimis sustineri, ac ipse neutram definit.

3 II. Sent. sustinet eam circumstantiam esse necessariò confessione detegendam. Ducitur ex *c. Omnis 30. q. 1.* quod est ex Symmacho Papa, vbi hæc ait *Omnes quos in pœnitẽtia accepimus, ita filij nostri sunt, vt in baptismate suscepti.* Ex quibus verbis colligit idem Pontifex ibi, Sacerdotem non debere fornicari cum muliere sibi confitenti: & sic concludit: *Quapropter hoc scelus si quis perpetrauerit, non solum dignitatis honorem amittat, verum etiam vsque ad exitũ vitæ suæ iugi pœnitentiæ se subdat.* Et *Cœlestinus Põtif.* relatus *c. Si quis Sacerdos 30. q. 1.* sic ait: *Si quis sacerdos cũ filia spirituali fornicatus fuerit, sciat se graue adulteriũ cõmisisse.* Et *c. fin. 30. q. 1.* idem Pontifex sic inquit: *Non debet Episcopus aut presbiter commisceri cũ mulieribus, quæ ei sua fuerint peccata confessa. Si fortè (quod absit) hoc contigerit, sic pœniteat quomodo de filia spirituali, Episcopus quindecim annos, presbyter duodecim, & deponatur.* Quare per *d. c. Omnes,* asserunt *Domin. c. fin. n. 3 in fin. de cognat. spirit. in 6. Et ibi* Francus *in fine,* Palud. 4. *d.* 42 *q. 1. a. 1. concl. 2. n. 7. ibi* Suppl. Gabr. *q. 1. a. 2 concl.* 1. oriri ex sacramento pœnitentiæ cognationem spiritualem, non tamen ad effectum impediendi matrim. Quare caute *eo c. fin.* non dicitur simpliciter non oriri cognationem, sed cum addito, nimirum, ad effectum impediendi matr. Atque D. Thom. 4. *d.* 41. *q. 1. a. 2. ad* 8. & Turr. 30. *q. 1. in sum a. 2. n. 4.* dicunt contrahi quoddam fœdus simile cognationi spirituali: & inductam esse prohibitionem peccandi cum filia spirituali confessionis, vt tollatur peccandi occasio, quæ consurgeret ex nimia familiaritate, quæ est inter Confessarium & pœnitentem, in manifestandis peccatis, & aperiendo corde. Si ergo est specialis prohibitio in iure humano in textibus allegatis inducta, ob specialem sacramenti reuerẽtiam, in quo contrahitur quædam familiaritas, & cor aperitur Confessori, ipsique est debita quædam reuerentia, & subiectio: peccatum fornicationis, admissum contra hanc specialem prohibitionem in sacramenti reuerentiam statutam, habebit iure Ecclesiast. specificam sacrilegij malitiam necessariò fatendam. Sicut quòd Ecclesia specialiter interdixerit vinctum de loco sacro extrahi, aut ibi peccata carnis committi: habent specialem hæc sacrilegij circumstantiam necessario fatendam. Insuper erit quodammodo incestus ratione illius cognationis contractæ. Et confirm. quia ob hanc rationem D. Th. Palud. Turrecr. Supplement. Gabr. *ibid.* Viguer. *lib. instit. c. 16. §. 7. vers. 9. impedim. 8. fin.* Gallego *de cogn. spirituali, c. 10. n. 13.* dicunt esse tam graue nefas accedere ad filiam confessionis, sicut ad filiam baptismi. At hic accessus habet secundùm omnes circumstantiam specificam fatendam. Et addit Gallego esse incestum cum sacrilegio. Et Alexand. de Neuo, *c. fin. in fine, de cognat. spir.* ait maius peccatum esse hunc accessum adulterio. Et Sotus 4. *d.* 42. *q. 1. a. 2. col. 3. vers. Quod si canonem,* quamuis dicat peccatum hoc non esse incestum, ait tamen esse graue sacrilegium. Præterea, quia Nauar. *lib. 5. consil. de hæreticis, n. 1. edit. consil. 1. n. 6. in 2. consil. 2. n. 6.* vocat scelus hoc incestum: & concordat cum eo *Simancas in suis instit. t. 40. n. 15.* dicens hunc sacerdotem deponendum esse, ac grauiter plectendum, non tamen per Inquisitores, sed per Ordinarium. Tandem, quia esto negetur eam circumstantiam mutare speciem, at negari nequit notabiliter aggrauare. Cum sit contra reuerentiam sacramento debitam: tollitur enim reuerentia, quam filij spirituales debent adhibere confessori, & est contra securitatem, quæ debet esse in illo arcano iudicio, ac inde arceantur homines à confessione. Quare omnes Doctores allegati sunt expresse huius sententiæ. Et in proprijs terminis docent esse circumstantiam necessario fatendam, Tabiena *verb. Circumstantia fine. & ibi* Armilla *n. 12.* Viuald. *Candelabro sacrament.* 1 *p.* vbi de confessione, *n.* 50. Lud. Lop. 1. *p. instructorij. c. 35. col. 4. §. Secundo respondendo.* Bart. a Led. *de sacramento pœnitentiæ.* vbi de confessione, *dub. 10. col. penult.* addens esse speciale peccatum, quod ad incestum vel sacrilegium reducitur: & quamuis ea circumstantia non mutaret speciem esse illam necessario fatendam. Et Manuel 1. *tom. sum. 2. edit. c. 100. num. 1. &* Vega 1. *tom. sum. c. 55. casu 19.* aiunt circumstantiam hanc notabiliter aggrauare, & proinde necessariò detegendam esse in confessione: iuxta sententiam docentem circumstantias notabiliter aggrauantes esse necessario fatendas. Et Enriq. *lib. 12. de matrim. c. 11. n. 2.* ait circumstantiam hanc multum grauare. Et denique multi viri doctissimi neoterici huius sunt sententiæ.

Fateor mihi omnino placere hanc posteriorem sententiam. Et ita censeo, circumstantiam hanc esse necessario fatendam, non solum tanquam notabiliter aggrauantem, sed quia mutat speciem, & est speciale sacrilegium ratione specialis prohibitionis Ecclesiæ, & quodammodo incestus ratione vinculi similis cognationi ex eo sacramento contracti, vt in præcedenti probaui, & sentiunt ferè citati: vt eos referens annotaui. 4

Ad argum. num. 2. proposita respondetur. Ad 1. & confirmationem constat ex dictis numer. 3. vbi textus attuli ex quibus probatur, aliquam cognationem spiritualem contrahi, non tamen obstantem matrimonio. Et esto ea non contraheretur, sufficeret (vt ibi probaui) specialiter hoc prohiberi in reuerentiam sacramenti. Ad 2. constat similiter ex dictis. Nam etiam ex pœnitentia oritur quædam cognatio. Et esto non oriretur, est discrimen, quod cum filia baptismi vel confirmationis non sit specialiter prohibita copula, nisi in quantum ex eis sacramentis iure statutum est cognationem oriri, at in nostro casu est specialiter interdicta ob sacramenti reuerentiam. Ad 3. constat ex dictis. Ad 4. dic esse latam differentiam quia alia peccata non opponuntur reuerentiæ debitæ sacramento ac confessori, nec speciali prohibitione interdicuntur. Ad vltimum dic, esto ea doctrina admittatur, non inde probari circumstantiam hanc non esse confitendam sed non esse tantæ malitiæ, ac coitum cum cognata spirituali. 5

DISPVTATIO LVI.

Quis actus in patrinis desideretur, vt cognationem hanc spiritualem in Baptismo & Confirmatione contrahant.

SVMMARIVM.

Non sufficit ad hanc cognationem responsio patrinorum, nisi confirmatum aut baptizatum teneant, dum hac sacramenta suscipiuntur, aut hunc de sacro fonte leuent, n. 1.

Nec satis est puerum ante baptismum in sacro fonte tenere, 2.

Desideratur tenere in ipso baptismo, aut immediatè de manibus baptizantis suscipere, 3.

An satis sit quicumque tactus, dum baptizatur puer, vel de sacro fonte leuatur? 4.

An sufficiat assistere tunc tanquam susceptorem absque tactu, 5.

An necesse sit puerum immediatè tangere? 6.

An desideretur responsio patrinorum ad cognationem hanc contrahendam? Refertur triplex sententia, n. 7. 8. 9.

Proponitur sententia Auctoris, 10. Soluuntur argumenta, n. 11.

1 Constat igitur inter DD. quos num. 7. & triplici sequenti referam, desiderari vt patrini cognationem hanc spiritualem contrahant, vt baptizatum aut confirmatum teneant, dum hæc sacramenta conferuntur, nempe dum aqua infunditur puero in baptismo, vel in confirmatione, dum ab Episcopo chrismate vngitur, in quibus horum sacramentorum substantia consistit: aut statim ac puer in sacro fonte baptizatur, ipsum de sacro fonte leuent. Nam teste D. Ant. 3. *p. t.* 1. *cap.* 15. §. 3. in aliquibus locis Baptismus celebratur per aquæ infusionem, sustentantibus patrinis puerum, in aliis autem tenet puerum baptizans, & statim tradit patrinis. Conueniunt igitur DD. non satis esse ad hanc cognationem, vt patrini respondeant in catechismo pro baptizando: sed desiderari tentionem dum baptizatur, vel statim de sacro fonte susceptionem. Quia textus hanc cognationem statuentes vtuntur his verbis, Suscipit, accipit, tenet, leuat, tangit, vt constat *ex primis* 5. *capitibus, & c. Omnes* 30. *q.* 1. *& c.* 1. 2. 3. *& c. Post susceptum* 30. *q.* 3. *& ex c. Si quis vnus* 30. *q.* 4. Et ex c. 1. ibi: *De sacro fonte susceperis.* Et *cap.* Martinus, ibi: *Filium de sacro fonte suscepit.* Et ex *c. Veniens, de cogn. spirit.* Et ex *c.* 1. ibi: *Quicum suscepit.* Et ex *c. fi.* ibi: *Ad suscipiendum de baptismo, de cogn. spirit. in* 6. Et ex Trident. *sess.* 24. *de matr. c.* 2. ibi: *Baptizatum de baptismo suscipiant.* Et paulo inferiùs, *Quod si alij, vltra designatos, baptizatum tetigerint.*

2 Hinc deducitur, non satis esse catechumenum tenere super fontem ante baptismum. Quia hæc cognatio non contrahitur nisi ex ipso baptismi sacramento, quod nondum est. Ita docent Sot. 4. *d.* 4. *q. vn. a.* 5. *col. penult.* Barth. à Led. *de baptismo, dub.* 11. *ad fin.*

3 Nec quicumque leuantes de sacro fonte cognationem hanc contrahunt, sed qui primum suscipiunt puerum de baptizantis manibus, vbi primùm baptizatus est. Quare accipientes de manibus susceptoris non contrahunt. Quia hi non dicuntur leuare de sacro fonte, sed ex manibus leuantis suscipere. Atque ita docent D. Ant. 3. *p. t.* 1. *c.* 15. §. 3. Gaëta *repetit. c. Ad limina* 30. *q.* 1. §. 4. *q* 146. *n.* 386. *&* 387. Sotus 4. *d.* 42. *q.* 1. *a.* 2. *col.* 5. Viguer. *lib. instit. c.* 16. §. 7. *vers.* 9. *impedimento* 8. Barth. à Led. *de matr. dub.* 46. *co.* 2. Lud. Lop. 2. *p. instruct.* vbi de matr. *c.* 51. *col.* 4. Entiq. *l.* 11. *de matr. c.* 11. *n.* 3. Vega 1. *to. sum. c.* 33. *casu* 41. *fine.* Petr. de Led. *de matr. quæst.* 56. *art.* 3. *col. antepen.* vbi refert decretum congregationis Cardinalium, qui censuerunt existente consuetudine in Episcopatu Abulensi, vt commater non tangat infantem, donec compater leuarit de sacro fonte, & commatri tradat, commatrem non fieri cognatam spiritualem infantis, eo quod non leuarit ipsum immediatè.

4 Nec similiter satis est quicunque tactus momentaneus digito vel manu; sed exigitur patrinos sic infantem tangere, vt verè teneant, vel leuent ex sacro fonte. Hoc enim solum est verè esse susceptorem. Ita Sotus, Gaëta, Lud. Lopez, *n. præced. allegati.*

5 Displicet verò quod aliqui sentiunt, nimirum, dum adultus baptizatur, vel confirmatur, non opus esse contactu, sed sufficere assistentiam patrini quasi in suam curam suscipientis. Ducuntur, quod tentio illa cæremonia sit, atque adultus per se stare possit. Ita docent Sot. & Lud. Lop. *n.* 2. *allegati.* Emm. Sa *sum. verb. Matr.* vbi de impedimentis dirimentibus *n.* 5. *vers. Sufficit.* Sed displicet, quod contactus sit ceremonia necessaria ad contrahendam hanc cognationem, vt clare significant textus n. 1. allegati. Et docent omnes DD. quos n. 6. & tribus seq. referam. Et Manuel 1. *to. sum.* 2. *edit. c.* 226. *n.* 1. refert Cardinales declarasse esse necessarium contactum. Et *Card. c. Veniens, n.* 2. *de cognat. spirit. & ibi Prapos. n.* 2. *q.* 2. docent non satis esse assistere patrinos, ac leuationi de sacro fonte conniuere, nisi ipsimet leuent. Et Veracruz 1. *p. Speculi. a.* 56. *concl.* 7. Enriquez *lib.* 11. *de matri. c.* 11. *n.* 3. dicunt non contrahi cognationem à patrinis designatis & assistentibus, nisi puerum tangant. Præterea quia nil refert, baptizatus aut confirmatus infans sit, qui in propriis pedibus subsistere nequit, an adultus, qui per se stare valeat. Nam cæremonia susceptionis ac sustentationis patrini, inducta non est ab Ecclesia ad supplendam corporis imbecillitatem, sed ad significandam infantiam & imbecillitatem spiritualem, quasi in fide enim imbecillis confirmandus indiget aliquo se sustentante, vt docet D. Th. 3. *p. q.* 72. *a.* 10. *corp.* vnde *in solut. ad* 1. dicit nil referre, si confirmandus sit corpore adultus, quia nondum est spiritualiter adultus. Si ergo hæc cæremonia non seruetur à patrinis tenendo baptizatum vel confirmatum, vel illum de sacro fonte suscipiendo, non obibunt patrinorum munus modo ab Ecclesia instituto: ac proinde nec veri suceptores erunt, nec spiritualem cognationem ex eo munere consurgentem contrahent.

Non tamen desideratur, vt patrini immediatè puerum 6
tangant: sed satis est, quamuis vestibus contectus sit. Quia illud est verè tangere ac tenere. Ita docent Supplementũ Gabr. 4. *d.* 42. *q.* 1. *a.* 1. *col.* 2. *vers. dicitur ex datione.* Ang. *verb. Matr. c. imped.* 7. *n.* 13. Sylu. *Matr.* 8. *q.* 7. *dict.* 13. Rosell. *verb. Impedimentum, imped.* 6. *n.* 23. *Et ibi* Tab. *imped.* 5. *n. vlt.* Armilla *verb. Matri. n.* 12. Viguer. *lib. instit. c.* 16. §. 7. *vers.* 9. *imped.* 8. Veract. 1. *p. Speculi*, 56. *in corollario, quod infert ex* 7. *conclus.* Immo eadem ratione idem dicendum est, si puerum patrini teneant in quodam linteo. Ita Archid. *c. fi.* 30. *q.* 4. *n.* 3. *& ibi* Bellamera *n.* 2. *Idem* Arch. *c. final. in fi. de cogn. spirit. in* 6. *& ibi* Ioan. Andr. *n. vn.* Anchar. *n.* 1. Domin. *n.* 5. Franc. *n.* 2. Turrect. *c quod autem, n.* 30. *q.* 4. D. Ant. 3. *p. tit.* 1. *c.* 15. §. 3. Card. *c Veniens, n.* 2. *de cogn. spirit. & ibi* Alexan. de Neuo *n.* 7. *Præpositus n.* 4. *q.* 4. Rosell. & Sylu. *proxime allegat.* Sot. 4. *d.* 42. *q.* 1. *a.* 2. *col.* 5. *& ibi* Guill. Bortillong. *q. vn. a.* 3. *initio.* Barth. à Led. *de matr. dub.* 46. *col.* 4. §. *Annotare oportet.* Emman. Sa *sum. verb. Matrimonium*, vbi de imped. dirimentib. *n.* 5. *verb. Sufficit.* Et eadem ratione sufficeret puerum in disco tenere. Quod bene docent Sotus, Barth. à Led. Emm. Sa *ibid.* Viuald. *candelabr. sacram.* 1. *p.* vbi de matri. *n.* 159. Vega 1. *tom. sum. c.* 33. *casu* 44. Lud. Lop. 2. 2. *instruct.* vbi de matr. *c.* 51. *col.* 4.

Difficultas autem eo pertinet, an sola illa susceptio 7
baptizati in ipso baptismo, aut leuatio de sacro fonte sufficiat ad contrahendam hanc cognat spiritualem: an potiùs simul necessaria sit patrinorum pro puero responsio, dum Catechismus fit? Qua in re quatuor sunt sentent. Prima docet ita necessariam esse eam responsionem verbis expressam, vt non sufficiat signis. Ducitur ex *c. Prima igitur, de cõsecr. d.* 4. quod est ex D. August. iũct. *gl. verb. Cantione*, & ex *c. Vos ante omnia, de consec. d.* 4. quod est ex D. Aug. Ex quibus constat, patrinos fideiubere pro paruulis. Vt autem sint fideiussores, verba sunt necessaria. *l.* 1. *ff. de verb. obl. l. Blanditus, C. de fideius.* Secundo quia patrini tenentur respõdere, ac fidẽ profiteri pro paruulo, *d. c. Vos ante omnia. & c. Paruuli. el* 1. *de cõsecr. d.* 4. quod est ex D. Isidoro. Ergo ea respõsione ore expressa deficienti, non erunt veri patrini, nec subinde contrahent hanc cognationẽ. Et hãc sententiam forte esse verã docent *Host. sum. t. de matri.* §.

Qualiter

Qualiter contrahatur n.11.v.Sed contra. Archid.*d.c. Paruuli, n.vn.& ibi* Bellamera *statim in princ.* Et tenent Francus *c. 1.in princ n.2.de cognat.spirit.in 6.*Brunellus *de sponsalibus, concl.20. n.19.* Lancelotus Galiaul *l.1. in princ.ff.de verb. oblig.*Vnde inferunt Hostiens. Archid. Francus. Brunellus, mutum incapacem esse huius cognationis spiritualis, quæ ex baptismo oritur, ac obeundi muneris patrini in illo.

II. Sent. fatetur, eam responsionem esse necessariam: at dicit non exigi verbis expressam, sed satis esse signis responderi. Ita docent Domin. *cap.1. in princ.12. de cognat. spirit.in 6.* Alexand. de Neuo *c.Contracto,in fine,& ibi* Præpos.*in fine,de cogn.spir.*Gaëta *repet.c.Ad limina,30.q.1.§.4. q.147. n.388,389.*

8 III. Sent. distinguit, dicens, si baptizatus sit adultus, ac pro se respondeat, non esse patrinorum responsionem necessariam: secus vbi est infans. Ita Henric. *c.Veniens,n.5. de cognat.spirit.* Alciat.*l.1.in fine principij. ff. de verb.oblig.* Montaluus *l 4. fine tit.7.p.4.*

9 IV. At verissima sent. docet, per solam susceptionem contrahi, & nullatenus ad id responsionem patrinorum desiderari. Prob. ex *c.1.de cognat.spirit.in 6.*vbi ter sola susceptio ponderatur, ac dicitur contrahi cognationem spiritualem. Atque omnia iura num.1.relata, mentionem facientia de hac cognatione spirituali, solius susceptionis meminere. 2. quia responsio patrinorum pro baptizato ad Catechismum spectat in quo hæc cognatio minimè contrahitur: at in Baptismo, vbi contrahitur, nulla est interrogatio nec responsio. Tandem, quia *c.1.de cogn.spirit.in 6. & in Triden.sess.24.de matr.c.2.* parificantur cognationes ortæ ex Baptismo & Confirmatione. At in hac contrahenda nulla patrinorum verba sunt de essentia. Ergo nec in illa. Et ideo hanc sent. sustinent ex Iurisperitis Archid, *c.1.n.4.vers.Et eadem cognat.spirit.in 6. Et ibi* Ioan. Andr. *n.2.* Anchar.*n.3.idem.* Anchar *c. Matrinus,n.4.de cogn spir.* Dominicus *cons.130.n.vn.* Albericus *in suo dictionario,lit.I. verb. Impedimentum 6. vers. An filij duorum compatrum* Astensis *2.p.summ.l.8.t.18.art.vn.fine.* Ioan.de Friburgo *in sum.confessorū,l.4.t.7 q.22.* Monaldus *summa*, vbi de matr. *tractatu de cognat.spirit.de fraternitate.* Rosella *verb.Impediment.imped.6.n.21.Et ibi* Supplem. sum. Pisanæ *imped.6. n.12.* Tabien. *ibi, Imped.5. n.vlt.* Angel. *verb. Matr. 3. ibi imped.7. n.12.* Syluest *verb. Matr.8.q.7.dicto 13.* Armilla *verb. Matrim.n 12.* Nauat.*sum. Hispane, c.22.n.38.* Couar. *4.decret.2.c.6.§ 4.n.7.* Ant. Cucus *lib.5 institut.maior.t.14. n.12.* Matienzo *lib.5.recop.t.1. rubr.gl.1.n.168.* Gallego *de cognat.spirit.c.12.n.2.& 5.* Et ex Theologis, Palud.*4.d.42. q.1.a.1.concl.1.n.6.& 10.Et ibi* Nicolaus de Orbell.*q.1.§.3.* D.Ant.*3.p.t.1.c.15.§ 3.*Sotus *4.d.4.q.vn.art.5 col.penult.& d.42.q.1.a.2.col.5.*Ledesm.*2.p.4.q.58.a.2. ad fin.* Veracruz *1.p.Speculi,art.56.concl.8.* Enriquez *l.12 de matr.c.11.n.3.* Barth. à Ledesma *de Baptismo,dub.11.ad finem: & de matr. dub.46.col.3.notab.3.* Lud. Lop. *2.p.instructorij,de matr.c.51. col.4.* Petr. de Ledesma *summa sacrament.* vbi de Baptismo, *cap.vlt.concl.4.* Vega *1.to.sum.c.33.casu 42.* Viuald. *candel. sacram.1.p.* vbi de matrim. *n.162.*

10 Ad arg. n.7. proposita resp. in illis textibus sermonem esse de patrino Catechismi, in quo fiunt interrogationes, & nomine infantis respondet patrinus. At in Baptismo, in quo spiritualis cognatio dirimens matrimonium contrahitur, nulla est interrogatio nec responsio.

DISPVTATIO LVII.

An cùm plures duobus baptizatum vel confirmatum tangunt, vel illum de sacro fonte leuant, vniuersi illi cognationem hanc spiritualem contrahant?

SVMMARIVM.

An attento iure antiquo culpa esset & qualis, plures vno adhiberi patrinos in Baptismo vel Confirmatione? n.1.
An integrum erat Episcopo in hoc dispensare? n.2.
An eodem iure attento omnes tangentes contraherent cognationem? n. 3.
Attento Tridentino possunt soli duo diuersi sexus, non tamen eiusdem sexus adhiberi patrini in Baptismo, n.4.
An possint vir & vxor simul esse patrini? n.5.
An sit mortale plures duobus patrinos, aut duos eiusdem sexus esse? n.6.
An possit post Tridentinum Episcopus in hoc dispensare? n.7.
An post Tridentinum omnes tangentes baptizatum cognationem contrahant? n.8.
An idem omnino circa numerum patrinorum, & cognationem contrahendam, censeatur dispositum in Tridentino circa Confirmationem? n 9.
Quæ difficultates superiantur circa hanc cognationem post Trid. n.10.
An quando nulli patrini designantur, omnes suscipientes contrahant cognationem? Refertur quaedam sent n.1.
Proponitur sentent. Auctoris? n.2.
An vbi plures duobus designantur, vel duo eiusdem sexus, & admittuntur a parocho, contrahant cognationem? Refertur quaedam sententia? num.13.
Proponitur sent. Auctoris? n.14.
Quid, si non omnes illi admittantur à parocho, sed duo diuersi sexus, at omnes tangunt? n.15.
Quid, quando parentes designarunt patrinos, at parochus non præmisit diligentiam inquirendi, qui sint designati, & suscipere soli designati, vel alij plures? n.16
Quid, quando parentes duos designarunt, parochus autem plures admisit, & omnes suscepere, vel soli à parocho admissi vltra parentum voluntatem? n.17.
Quid, quando neutrum ex designatis, aut vnum solum admisit parochus, & ambo suscepere? n.18.
Quid, quando parentes neminē designarunt, at parochus designauit? n.19.
Quid, quando patrini legitimè designati non tetigere, at quidam alius non designatus tetigit? n 20.
Quid, si ante Tridentinum plures patrini designati tetigerant, ac proinde contraxerant cognationem: an ea cognatio cessarit post Tridentinum, ac proinde possint illi matrimonio iungi? n.21.

IN hac disp. præmittam, quæ iure antiquo statuta sunt: 1
& inde gradum faciam ad nouo Tridentini iure præscripta. Præmittendum igitur est, iure antiquo præscriptum esse, ne plures patrini in Baptismo vel Confirmatione adhibeantur: sed vnus solus, siue vir, siue femina, vt constat ex *c.Non plures*, quod est Leonis Pontif. *de consec. d.4.& c fin.de cogn.spir.in 6.* Quare vbi id præceptum non erat consuetudine abolitum, nonnulla culpa erat illud transgredi, duos aut plures adhibendo patrinos. Quippe violabatur præceptum iustum, eaque ratione inductum, ne cognatio spiritualis matr. dirimens inter tot personas oriretur. Deinde, quia cum munus susceptoris sit baptizatum instruere *c.Vos ante omnia,de consecrat.d.4.* oportuit vnum solum susceptorem adhiberi, ne multis instructoribus existentibus, altero in alterum reiiciente hoc onus instruendi, penitus negligeretur. Vulgare enim prouerbium dictitat, vbi est multitudo, ibi esse confusionem. Præterea, quia cognatio spiritualis naturalem imitatur, in qua est vnus pater. Atque ideo culpam esse, vbi cōsuetudo non excusabat, asserunt Additio *ad gloss.cap.fin.verb. Contrahitur,de cogn.spirit.in 6.& ibi* Ioan. Andr. *ad fin.* Domin.*ad fin.* Anchar *n.1.* Francus *n.2.* Arch. *statim. in princ. & cap. fin. 30.q.4.statim in princ. & ibi* Bellamera *statim in princ.* Sotus *4.d.42. q.1.a.2.col.5.* Rosella *verb.Impedimentum,imped.6.n.4.* Syluest. *verb Matr.8. q.7.dicto 11.* Hanc autem culpam solum venialem esse eo quod non tanti momenti sit prohibitio hæc non immeritò testamur Additio *ad gl.* Ioan. Andr. Domin. Anchar. Rosella, Sotus *proximè allegati.* Immo id multis in locis consuetudine non seruari affirmant ferè omnes Doctores allegati.

Vtrum autem posset Episc. dispensare, vt plures adhi- 2
berentur patrini, non constabat inter Auctores. Quidam enim asserebant. Eo quod non reperiatur specialiter prohibita dispensatio. Sic Francus & Syluest. *n.præced.relati.* Angel. *verb.Matr.3, imped.7. n.19.* Tabien. *verb.Impediment.imped.5. n.3. q.2. concl.6.* D.Anton. *3. p.t.1.c.15.§.3.* Ledesma *2.p.4.q.58. art. 2. col. penult. vers. Ad quod dico.* Gaëta *repet.c.ad limina.30.q.1.§4 q.140.n.378.* Præpositus relato Zocho, *cap.Veniens,in fine,de cogn.spirit.* vbi de ratione consuetudinis tuetur. Alij verò. negant, quod iure interdictum sit, nec reperiatur concessa Episcopis dispensatio. Ita Alexand. de Neuo *c. Contracto n.16.de cogn.spirit.* Vtra harum opinionum placeat, dicam n. 7.

2. Præmittendum est, attento iure antiquo, quotquot 3

baptizatum vel confirmatum tangebant, dum hæc sacramenta ministrabantur, quamuis præcepti huius transgressores essent, contraxisse cognationem spiritualem hanc impedientem ac dirimentem subsequens matrim. vt expressè deciditur *c. finali de cognat. spirit. in 6.*

4 Nouissimè autem Tridentini decreto *sess. 24. de matr. c. 2.* vtrumque correctum est. Nam 1. ibi permittitur, vt possint ad summũ esse duo patrini, vir scilicet & mulier, ibi. *S. Synodus statuit, vt vnus tantũ, siue vir, siue mulier iuxta sacrorũ canonum statuta, vel ad summum vnus, & vna baptizatum de Baptismo suscipiant.* Vbi obseruandũ est, minimè permissum esse, vt duo viri duæve feminæ munus patrini obeant: sed si duo adhibeantur, diuersi sexus esse debent. Et ita adnimaduertunt Anton. Cucus, dicens ita declarasse Cardinales *l. 5. inst. maior. t. 2. n. 9. & t. 14. n. 25.* Toledo *l. 2. sum. c. 23. n.* Suarez *3. p. q. 67. a. 8. col. 2. § Sed quæres.* Gallego *de cogn. spirit. c. 7. n. 9.* Et ratio est cõgruentissima: vt generatio spiritualis carnalem imitetur, in qua nec duo patres, nec duæ matres reperiũtur, sed vnus pater & vna mater.

5 Sed quæres, an patrini hi possint esse simul maritus & vxor alienæ sobolis? Eos enim peccare venialiter affirmat Suarez *3. p. q. 67. a. 8. col. 3. § Secundò explicat.* Quia licet Vrbanus II. *c. fin. 30. q. 4.* dicat nullibi reperiri id prohibitum, at ipse decernit, vt id efficere minimè præsumãt propter maiorem decentiã. Cum tamen materia sit leuis, eius transgressio est venialis. Quod si vsu contrarium receptum esset, facile à culpa veniali posse excusari asserit. Et id esse interdictum docet etiam Galleg. *de cogn. spirit. c. 9. n. 7.* Verum nullã esse culpam existimo. Tum, quia consuetudine id obseruari videmus, tum etiam, quia attento iure antiquo posse vtrumque coniugem simul eo munere fungi, licet non ita decens sit, affirmant D. Th. *4. d. 42. q. 1. a. 3. q. 2. ad 4.* Et tamen vidit textum Vrbani citatum, illum enim affert Magist. *in lit. Maioris ead. 42. q. vnic. ad fin.* Astens. *2. p. sum. l. 8. t. 18. a. vn. q. 5.* Angel. *verb. Matr. 3. imped. 7. n. 9.* Sylu. *verb. Matr. 8. q. 7. d. 10.* Rosella *verb. impedimentum, imped. 6. n. 8. & ibi* Tabiena *imped. 5. n. 3. q. 2. concl. 7.* Et post Trident. id licere affirmant Nauar. *sum. Lat neuiori, c. 22. n. 39.* Viuald. *candel. sacram. 1. p.* vbi de matr. *nu. 153.* Et ibi de baptismo *n. 69.* Emman. Sa *sum. verb. Matr.* vbi de impediment. dirimentibus *n. 5. vers. Potest quis.* Ludouicus Lop. *2. p. instr.* vbi de baptismo, *c. 62. § Secundo recolendum est.*

6 Insuper potest dubitari, an transgressio huius præcepti adhibendo plures patrinos, sit mortalis? Nam Manuel *1. to. sum. 2. edit. c. 226. n. 1.* Vega *1. to. sum. c. 33. casu* affirmant parochum plures patrinos admittentem reum esse culpæ lethalis. Atque idem subinde dicerent, si duos viros aut duas feminas admitteret. Cum idem præceptum transgrederetur. At id non credo. Quod eodem rigore prohibitũ fuerit antiquo iure plures adhibere patrinos: immo Tridentinum nouam prohibitionem non addiderit, sed solũ antiqua sacrorum canonum instituta seruari præceperit: permittens tamen duos diuersi sexus adhiberi patrinos, vt constat ex illis verbis: *Iuxta sacrorum canonum instituta.* At eam prohibitionem non esse tanti momenti, vt obliget ad culpam mortalem, diximus n. 1. Ergo nec modo sub lethali obligabit: eò vel maximè quod præcipua huius prohibitionis ratio fuerit, ne cognatio spiritualis multiplicetur: & sit valde probabile omnes alios, vltra duos tangentes, eam non contrahere, vt dicemus n. 14. ex aliquorum sententia. Atque ita post Tridentinum non esse mortale, docet Ludouicus Lopez *2. p. instructorij,* vbi de matrim. *c. 41. columna 4.*

7 Existimo autem non posse Episcopum dispensare, vt plures duobus patrini adhibeantur, vel vt ij sint duo viri aut duæ feminæ contra Tridentini præscriptum. Quia DD. affirmantes olim potuisse Episcopum, quos n. 2. retuli, si attento iure loquebantur, minus bene sentiebant. Quia verissima sent. habet in præcepto Pontificis aut Concilij generali non posse Episcopum dispensare, nisi ea facultas sibi expressè concedatur: aut semel aut iterum quando necessitas vrget, nec patet ad Pontificem aditus, (vt lib. seq. dicemus.) At in hoc casu nulla potest vrgere vtilitas, nedum necessitas: & nullibi facultas dispensandi in eo inuenitur Episcopis concessa. Si autem consuetudine innitebantur (vt n. 2. ex Præposito retuli,) bene sentiebant: at iam Tridentinum prohibitionem illam innouans, aboleuit veterem consuetudinem. Et ita videmus id decretum vsu seruari. Atque ita sentit Gallego *de cognat. spirit. c. 7. n. 9.*

2. Quoad contrahendam cognationem spiritualem, 8
correctum est idem ius antiquum contentum *c. fin. de cogn. spirit. in 6.* per *Trident. sess. 24. de matr. c. 2.* ibi: *Parochus antequam ad Baptismum conferendum accedat, diligenter ab iis, ad quos spectabit, sciscitetur, quem vel quos elegerint, vt baptizatum de sacro fonte suscipiant: & eos vel eum tantum ad illum suscipiendum admittat. Quod si alij vltra designatos baptizatum tetigerint, cognationem spiritualem nullo pacto contrahant.* Quare tento hoc decreto illæ solæ personæ baptizatum suscipientes contrahent hanc cognationem, quæ sunt ad hoc munus specialiter designatæ per eos, ad quos eas eligere spectat, & per parochum ad idem munus fuerint admissæ: vt expressè habetur in eo decreto.

Sed dubitabis, an omnia stantia in eo decreto Trident. 9
c. 2. solum habeant locum in patrino Baptismi: ac proinde in patrino Confirmationis maneat ius antiquum in suo robore: ac ideo vnus solus possit in ea adhiberi patrinus: & quotquot confirmatum tetigerint, contrahant cognationem: prout iure antiquo decisum erat *c. fin. de cogn. spir. in 6.* Et ita esse, id videtur persuadere. Quod cum hoc decretum correctorium iuris antiqui sit, debet restringi, nec ampliari potest vltra terminos in quibus loquitur. At de solo Baptismi patrino loquitur. Et confirmatur, quia in *d. c. 2. fine,* habetur sermo de Confirmatione, & solùm sic dicitur: *Ea quoque cognatio, quæ ex Confirmatione cõtrahitur, confirmantem, & confirmatum illiusque patrẽ & matrem, ac tenentem non egrediatur.* At quando textus idem prorsus quod de Baptismo statuerat, vult in Confirmatione seruari id quod explicat, vt constat ex *c. fin. de cognat. spir. in 6.* ibi: *De Confirmatione insuper quantum ad hoc, idem iudicium est habendum.* Et *c. 1. in fine eod. tit. in 6.* dicitur idem. Profectò negari non potest, rem hanc non esse claram, sed difficultatem habere. At existimo idem omnino voluisse Trident. quoad omnia statuere in patrino Confirmationis, nempe posse adhiberi duos patrinos diuersi sexus: ac nullum alium tangentem, præter patrinos designatos, hanc cognationem contrahere. Ducor quòd clara mens Tridentini fuerit eodem modo vtramque cognationem restringere; vt constat ex proœmio, vbi declarat velle se impedimentum cognationis restringere. Constat etiam ex fine, vbi cognationem ortam ex Confirmatione ad easdem prorsus personas restringit, ad quas restrinxerat cognationem ortam ex Baptismo. Vnde aperta eius mens eodem prorsus modo vtramque cognationem coarctare colligitur. Quod vtique minimè fieret, si omnes confirmatum tangentes contraherent. Cùm non omnes tangentes baptizatum, sed solum designati contrahant. Et ita huius sent. videtur apertè Nauar. *sum. Latina, c. 22. n. 40. notab. 3.* vbi ait eodem modo esse restrictam cognationem ortam ex Baptismo & ex Confirmatione. Et subdit *totum caput finale, de cognat. spirit in 6.* restringi per Tridentinum. Cùm ergo decisio *d. cap. fin.* sit, vt omnes tangentes in Baptismo, vel Confirmatione cognationem contrahant: in vtroque Sacramento est id restrictum per Tridentinum ad solos patrinos designatos. Nam aliàs non esset verum totum id *cap. fin.* restrictum esse. Eiusdem sent. est apertè Suarez *3. p. q. 72. art. 10. ad fin.* vbi postquam dixit vnum solum debere esse susceptorem in Confirmatione, & si plures adhibeantur, omnes contrahere: subdidit hoc, & alia, quæ pertinent ad hanc cognationem, limitanda esse iuxta tradita in Trid. *d. c. 2. & q. 97. art. 8. fine,* vbi postquam retulerat omnia statuta circa Baptismi patrinos & cognationem, *d. cap. 2.* concludit eadem in Confirmatione dicenda esse

esse. Et Toledo *l.2.sum.c.24.n.11.* dicit in Confirmatione posse adhiberi vnum vel duos patrinos, sicut in Baptismo. Atque ita sentit decretum Tridentini de vtroque sacramento æquè intelligi: alias vnum solum patrinum adesse liceret in Confirmatione, prout iure communi statutum erat, vt diximus num.1.

10 Septem autem specialiter difficultates breuiter enodandæ insurgunt circa id Trid. *decr sess.24.de matrim.c.2.* Prima, an si nulli patrini designentur, omnes tangentes contrahant hanc cognationem? II. quid si plures duobus designentur, aut duo viri, duæve feminæ? III. quid, quando parentes designarunt patrinos, at parochus non inquisiuit quinam designati essent: & accesserunt ad suscipiendum designati, & quidam alij? IV. quando parentes designarunt duos patrinos, at parochus plures admisit, & omnes tetigere, vel à parentibus designati non tetigere, sed soli à parocho admissi? V. quid quando neutrum ex designatis vel vnum solum admisit parochus, & tamen ambo suscepere? VI. quid, quando parentes neminiem designarunt, at parochus duos aut plures designauit? VII. quid quando patrini legitimè designati non tetigere, at quidam alios non designatus tetigit?

11 Circa 1. difficultatem, quando nulli designantur, quidam censent omnes tangentes baptizatum contrahere hanc cognationem. Ducuntur, quod à iure antiquo recedendum minimè sit, nisi quoad excepta in nouo, *l. Præcipimus. C. de appellat.* Casus enim omissus remanet in iuris antiqui dispositione *l. Commodissimè. ff. de liber. & posth.* At Tridentinum nil disponit in casu, in quo nulli patrini designati sunt, sed solum exprimit casum, in quo aliquibus designatis, alij tangunt. Ergo vbi nulli designati fuere, standum est iuris antiqui dispositione, *cap. fin. de cognat. spirit. in 6.* vbi decidebatur, omnes tangentes contrahere. Et ita sustinent Nauar. *sum. Lat c.22.n.39.* Enriqu. *l.12. de matr c.11.num.3* Emman. Sa *sum. verb. Matrim.* vbi de impediment. dirimentib. *n.5. vers. Cognatio spiritualis,* Philiarch. *de officio* Sacerd. *tom.1. par.2. l.2. c.11.* Graffis *part.1. decisionum l.2. c.85. n.4.* Viualdi *candelabr. sacram.1.p.* vbi de Baptismo, *n.50.* Petrus de Ledesma, dicens ita tenuisse viros doctissimos etiam ex iis, qui Concil. Trident. interfuerunt, *de matrim. q.56. §. Est aliud dubium annexum.* Lud. Lop. *2 p instr.* vbi de matr. *cap.51 col.3.* Et vbi de Bapt. *c.26. §. Ex prædictis sequitur.* Hanc etiam partem probant, quæ n.20. afferam.

12 Quamuis autem existimem prædictam sententiam esse valde probabilem: at probabilius credo neminem tunc contrahere hanc cognationem. Quod Tridentinum, ne cognationis huius impedimentum multiplicarentur, & vt certi essent illud contrahentes: tanquam conditionem vt veri essent patrini, suscipientes baptizatum, petit eos designati ab iis, quibus incumbit. Ergo deficiente designationis conditione, non sunt veri patrini: ac subinde nec huius cognationis participes. Et confirmatur, quia alias non vitaretur cognationis multiplicatio, & susceptorum incertitudo, quæ Tridentinum vitare voluit: atque proinde illius decreti mens frustraretur. 2. quia Tridentin. *eo c.2. fine,* sic concludit. *Omnibus inter alias personas huius spiritualis cognationis impedimentis omnino sublatis.* Cum ergo personæ ibi contentæ huius cognationis participes nominentur patrini designati ad id munus obeundum: omnes personæ, quæ designatæ non sunt, minimè erunt capaces illius. Et confirm. quia mens Tridentini fuit, vt ex *proœmio eius c.2.* constat, omnino coarctare ius antiquum de hac cognatione contrahenda loquens, vt tantum extendatur ad personas in eo decreto contentas: & ita concludit omnino auferri inter alias, præter ibi numeratas. At patrini non absolutè ibi numerantur, sed cum ea qualitate, vt designati sint. Nemine ergo designato, à nullo contrahetur ea cognatio. 3. quia decretum irritans semper inducit nouam actus formam, vt ex aliis probat Felin. *c. Cum dilectus, n.6. in 5. signo, de rescr. Et eo. n 6. amplias. 1. regula* probat cum aliis, non solum si fiat aliquid contra formam substantialem, sed etiam si fiat præter esse irritum. Cum ergo decretum Tridentini irritet cognationem inter patrinos non designatos, petet designationem, tanquam formam, qua non seruata corruet cognatio. Tandem quia dispositio Tridentini, restringens hoc impedimentum ad pauciores personas, non tanquam odiosa est restringenda, & concipienda, sed tanquam fauorabilis, & proinde extendenda. Quamuis enim corrigat ius commune, at reducit matrim. ad suam pristinam naturam, iuxta quam validum erat inter omnes eas personas: & coarctat eius impedimentum dirimens. Edictum enim de matrim. non contrahendo est odiosum, *c. Licet ex quadam, de testibus, c. Cum apud, de sponsalibus.* Insuper tendit ad vitanda scandala ac peccata ex prohibitionum multitudine pullulantia: vt ex *eius cap.2. præfat.* constat. Atque ideo Pius V. in quodam proprio motu declarauit, eam Tridentini restrictionem non de sola cognatione in posterum contrahenda accipiendam esse, sed etiam de contracta ante illud decretum. Contra *reg. sextam art.2. de constitut.* quæ habet constitutionem sola futura respicere. Nil mirum ergo si censeamus illud decretum extendendum esse; vt iuxta illud cognatio hæc non contrahatur, vbi patrini designati non sunt. Et ex his constat ad contrariæ sent. argum. Clarè enim Tridentinum non omisit hunc casum, sed petit tanquam conditionem & formam patrinorum designationem. Et ideo huius sent. sunt Gallego *de cogn. spiritu. c.2. n.9. & seq.* Suar. *3. p. q.67. a 8. in fine.* (At immeritò appellat contrariam sententiam falsam, cùm sit valde probabilis.) Manuel *1. tom. summæ 2. edit. c.226. n.1. notab 3.* Vega *1. tom. summæ, c.33 casu 40. fine.*

Circa 2. difficultatem, quando plures duobus patrini designantur: aut duo viri, duæve feminæ contra præscriptum Trident. *sess.24. de matrim. c.2.* Aliqui censent omnes illos, si à parocho admittantur, contrahere hanc cognationem. Quia Tridentinum prohibens plurium admissionem, aut duorum eiusdem sexus, non irritat factum aduersus id decretum. Sicut *c. fin. de cogn. spirit. in 6. & c. Non plures, de consecrat. d.4.* similiter prohibebatur plurium admissio, & tamen *eo c. fin.* decisum erat non irritari contrarium factum: sed omnes cognationem hanc contrahere. Et confirm. quippe Tridentin. *eo c.2.* id statuens, eosdem sacros canones confirmauit, addens posse vnum & vnam in patrinos assumi, ibi: *Vt vnus tantum siue vir siue mulier, iuxta sacrorum canonum instituta.* Ergo eodem modo intelligendum est, quo illi. At illi non irritabant plurium admissionem, sed solum interdicebant. 2. quia in omnibus designatis & admissis à parocho inueniuntur omnes conditiones petitæ in Tridentino ad hanc cognationem. Cum re vera designati sint ab iis, quibus incumbit, admissique à parocho. Ergo licet cum peccato admittantur, contrahent. 3. quia communis Doctorum sent. *l. Non dubium. C. de legib. cum Bart. l. Prætor ait, n.3. ff. de noui operis nunciat.* tradit actum gestum contra legem esse firmum, vbi lex non adiicit decretum irritans, pœnamque erga transgressores indicit. Quod in hoc Tridentini decreto reperitur: iubet enim parocho, ne plures quam duos admittat, nec addit decretum irritans. ac iubet eum plures admittentem puniri arbitrio ordinarij. Tandem quia post prohibitionem admissionis plurium, quàm duorum patrinorum diuersi sexus, vbi Concilium adiicit clausulam irritantem, solum comprehendit tangentes non designatos: quòd si vellet irritare factum, quando plures duobus designarentur, facilè id posset exprimere, dum dicit, *Quod si alij vltra designatos*, addens vltra duos designatos. Cum ergo id non expresserit, signum est noluisse irritare. Et ita docent Nau. *sum. Lat. c.22. n.39. & l.4. consil. de cogn. spirit. in 1. edit cons. vlt. n.2. in 2. verò, cons.7. n.2.* Emman. Sa *sum. verb. Matrimonium,* vbi de impediment. dirimentib. *n.5. vers. Cognatio spiritualis,* Manuel. *1. tom. sum. 2. edit. c.226. n.1. notab.4.* Vega *tom. sum. c.33. casu 39.* 13

Sed Suarez *3 p. q.67. a.8. col.2. §. Sed quæres,* duo dicit. 1. est, si non simul omnes suscipiant illum puerum, ille solus 14

contra

comtraheret hanc cognationem, qui primo baptizatum susceperit, vel ad summum duo, si fuerint vir & femina. Nam re vera illi tantum sunt susceptores: & quando iam accedit tertius, ministerium illud iam exhibitum est, juxta Tridentini formam. Quamobrem reliqui iam non sunt capaces illius ministerij: ac proinde non contrahent cognationem. Quod idem docent Palacios 4.*d.41.disp.vn. col.26.vers. Et quidem fol.* 927. & valdè mihi placet: nec credo esse contra sent.num.præced.relatam.2. dicit Suar. *ibid.* si illi plures designati simul suscipiant, probabile esse, nullum eorum contrahere. Quia nullus eorum munus illud obit eo modo, quo ab Ecclesia statutum est, ac proinde nullus est verus ac legitimus susceptor. Tridentinum enim hoc restrinxit ad illum, qui fuerit vel totalis susceptor, vel ita partialis, vt solum habeat alium socium diuersi sexus. Et in hanc partem magis inclinat: quamuis dicat aliis probabile videri posse omnes contrahere: & ideo quia res est dubia, abstinendum esse à matrim. At hoc non ita mihi placet, sed multo verius esse reputo, omnes illos contrahere eam cognationem. Quod sustinent DD. num.præced.relati: & ibi latè probaui. Et sustinet *Palacios proximè allegat.* Nec obstat id minus obiri ab illis eo modo, quo Tridentinum præcepit. Quia non statuit eum modum tamquam formam & conditionem requisitam ad contrahendam cognationem, vt probaui num.præced.

15 Quòd si plures illi susceptores non admissi fuerint à parocho, aut si sint eiusdem sexus, sed vnum & vnam admittat, alios repellens, iuxta præceptum Tridentini: illi soli contrahent, quos parochus non repulerit. Et ita DD. n.13.alleg. cautè dixerunt plures illos à parentibus designatos contrahere, si admissi sint à parocho. Et ratio est. Quia eo ipso quòd parochus Tridentini præceptum exequens, expellit alios, præter duos diuersi sexus censentur illi expulsi, perinde ac si designati non essent. Cùm parocho incumbat indagare, qui patrini designati sint & ita eos admittere, vt seruentur numerus patrinorum & diuersitas sexuum, præcepta in Tridentino.

16 Circa tertiam difficultatem, quando parentes designarunt siue duos, siue plures patrinos, at parochus non præmisit diligentiam præscriptam in Tridentino, inquirendo qui designati essent, vt legitimos admitteret, alios expellens: credo omnes à parentibus designatos contrahere, retenta sentent. quam num.14. tenuimus. Quia in illis reperitur conditio necessaria in patrinis, cùm verè designati sint ab iis quibus incumbit designare: nec expulsi sunt à parocho, qui numerum debitum excedebant vt sic censeatur designatio ablata. Nec vt admittantur à parocho ponitur in Tridentino *d.c.*2. tamquam forma & conditio necessaria, vt illi contrahant: sed præceptum illud inquirendi qui sint designati, imponitur parocho, vt norit qui designati sint, eorúmque nomina in libro scribat. Quod vel inde constat. Quia in clausula irritanti solum dicitur sic: *Quod si alij vltra designatos baptizatum tetigerint.* Nec dicitur vltra designatos, & à parocho admissos. Sed si plures designati à parentibus tangerent, illi non contraherent; nam designati non sunt.

17 Circa 4. difficultatem quando parentes duos designarunt, ac parochus plures admisit: & omnes infantem simul suscepere, existimo solos à parentibus designatos contrahere. Quòd munus parochi non sit alios patrinos designare quando parentes, vel ij, quibus incumbit, designarunt: sed solum indagare quinam designati sint. Quare iis, qui vltra designatos à parentibus iniquè à parocho admittuntur, deficit assignationis conditio necessaria ad hanc cognationem. Sed si designati à parentibus non tetigere infantem, sed soli quos parochus nominauit: idem dicendum est, quod dicam num. 20.

18 Circa 5. difficultatem, quando neutrum ex designatis, aut vnum solum parochus admisit & ambo suscepere, credo vtrumque contrahere, quando parochus non habuit legitimam expellendi causam. Qualis esset, si ambo essent eiusdem sexus, & vnum solum admitteret: aut essent religiosi, aut hæretici, quibus esse patrinos interdictum est, quia verè & legitimi designati sunt: & admissio parochi non est de essentia (vt probaui n.16.) At si parochus vtrumque aut alterum legitimè expulisset, ac contra eius voluntatem se ingereret, puto eum non contracturum, per ea, quæ num.15. fin. dixi.

Circa 6. difficultatem quando parentes, aut ij, quibus incumbit neminem designarunt, at parochus duos aut plures designauit, credo hos contrahere. Quia cum parocho incumbat cauere, vt Baptismus legitimè iuxta cæremonias ab Ecclesia institutas ministretur, quarum vna est adhibere patrinum; eo ipso quod nullus est designatus, ipsi incumbit designare patrinos: ac proinde in designatis per ipsum verificatur conditio assignationis petita à Tridentino. Atque ita videmus vsu receptum in Confirmatione, dum enim Episcopus multos pueros confirmat, non solent parentes designare patrinos: sed Episcopi designant aliquem, qui id munus erga omnes confirmandos obeat. 19

Circa vltimam difficultatem, quando nullus ex designatis in patrinos puerum suscepit, sed quidam non designatus, posset alicui videri hunc contrahere, quia cùm nullus ex designatis id munus exequutus sit, puerum suscipiendo perinde est, ac si nullus fuisset designatus. In quo euentu valde probabilis opinio num.11. relata affirmat omnes tangentes contrahere. 2. quia dum Tridentinum statuit neminem præter designatos contrahere cognationem, verè intelligitur quando designatio suum effectum sortita est. Noluit enim Baptismum solemnem carere patrino, quando designatio inefficax fuit. Et confirmatur ex illis verbis: *Quod si alij vltra designatos tetigerint.* Vbi clarè Tridentinum loquitur, quando designati tetigerunt. Præpositio enim, Vltra, ex vi suæ significationis denotat personas, quibus ipsa præponitur, exercere etiam actum per verbum denotatum. Quòd clarè tenet Enriquez *lib.*12. *de matrim. cap.*11 *num.*3. vbi ait, vnum solum tenentem infantem, quamuis non sit à parentibus designatus, sed ipsis inuitis id munus obeat, effici verum patrinum, ac contrahere hanc cognationem. At quamuis hoc valde probabile sit, probabilius tamen existimo, illum non effici verum patrinum, nec contrahere cognationem. Quòd ei deficiat qualitas assignationis, quam num.12. diximus esse necessariam. Et licet verba illius decreti Tridentini videatur supponere designatos tetigisses ponderata significatione illius particulæ, Vltra, at re vera id non supponunt, sed petunt designationem, tamquam conditionem necessariam: & sensus illius præpositionis, Vltra, est, id est præter, vt sit sensus, nulli tangentes contrahunt, nisi à parentibus assignentur. 20

Tandem dubitabis, an plures patrini designati, qui ante Tridentinum contraxerant cognationem, eò quòd puerum susceperant in Baptismo vel confirmatione, modo maneant eadem cognatione deuincti? Petr. de Ledesm. *de matrim. quæst.*56 *art....*§. *Mihi videtur quod in isto casu*, affirmat in illis manere eandem cognationem. Quia quamuis Pius V. (vt diximus disp.54. num.14.) restrictam esse declararit per Tridentinum, etiam cognationem ante illud contractam, vt in posterum abolita sit in illis personis, quæ non numerantur in *Tridentino sess.*24. *de matrim.cap.*2. vt illam contrahant. At personæ patrinorum, quales verè fuerunt omnes illæ tangentes plures designatis, ibi numerantur. Sed verius est, adhuc non perseuerare in illis dictam cognationem, sed per Tridentinum abolitam, atque adeo posse illos absque dispensatione matrimonio copulari. Quia Tridentinum non numerat quoscumque tangentes, vt nunc contrahant, sed cum ea qualitate vt ab iis, quibus incumbit, designati sint. Atque ita sentiunt Bartholomæus *de matrimon. dub.* 46. *pagina* 1497. Manuel 1. *tomo summa* 2. *editionis, cap.*226. *num.*1. *notab.*3. 21

DISPV

DISPVTATIO LVIII.

An ad contrahendam cognationem spiritualem exigatur aliqua intentio in patrinis vltra externam baptizati vel confirmati susceptionem?

SVMMARIVM.

Quotuplex possit esse patrinorum intentio, n.1.
An desideretur aliqua intentio? Refertur duplex sententia, n.2. & 3.
Authoris sententia explicatur, n.4.
Qui solùm materialiter tenet puerum, non tanquam patrinus, non contrahit cognationem, n.5.
Quid, quando errore ductus patrinus leuat filium cuiusdam, putans se alterius filium leuare, an contrahat cognationem? Refertur quadam opinio, num 6.
Proponitur sententia Authoris, n.7.
An credatur iuramento patrini testantis defectum intentionis, n.8
Satisfit argumentis, n.9.

1 DVplex potest in patrinis desiderari intentio. Altera contrahendæ paternitatis spiritualis. Altera autem suscipiendi infantem, exercendo cæremoniam ab Ecclesia institutam: hoc est, efficiendi quod ex Ecclesiæ instituto efficiunt patrini. Dubium ergo est, vtra harum intentionum desideretur?

2 Aliqui censent, vltra susceptionem, exigi intentionem contrahendæ paternitatis spiritualis. Probant ex *l.2.& l. In omnibus negot.56.ff.de action.& oblig.* ex quibus constat ex consensu oriri obligationem, & absque illo nullam contrahi. 2. quia volens vouere, non tamen obligari, non astringitur iuxta veriorem sententiam, voti obligatione. Ergo similiter volens suscipere puerum in baptismo, nolens tamen astringi vinculo paternitatis, non astringetur. 3. quia expressis verbis & quocumque actu exercito absque vero animo ineundi matrimonij, illud minimè initur, *cap. Tua nos, de sponsal.* 4. quia procurator tenens nomine alterius in baptismo, non contrahit cognationem spiritualem, defectu intentionis: iuxta veriorem sententiam, quam disput. sequenti amplectemur: cùm tamen verè tenere intendat. Non ergo hæc intentio sufficit, deficiente intentione paternitatis contrahendæ. Ita tenent Dominic. *conf.* 130. *n.vn.& conf.* 110. *n.* 5. *&* 6. Phili. *Probus addit. ad* Monachum *cap. vnic. de despons. impub. in* 6. *& ibi* Francus *in princ. n* 2. dicit fortè hoc esse verum.

3 Alij verò nullam in patrinis intentionem postulant, sed dicunt in illis oriri hanc cognationem, si infantem suscipiant, velint, nolint. Quia Ecclesia intendit super illos eam susceptorum obligationem inducere, ac per consequens vinculum cognationis inde consurgens: ne baptizati aut confirmati maneant ea cura destituti. 2. Quia affinitas ex copula carnali, absque alia intentione, imo quamuis copula sit prorsus violenta, necessario oritur; & similiter cognatio carnalis ex eiusdem sanguinis participatione. Ergo idem dicendum est de cognatione spirituali, quæ naturalem imitatur. Tandem, quia quæ sunt ex Ecclesiæ instituto, non pendent ex subditorum intentione. Et ideo hanc sent. sustinent Galleg. *de cogn spirit. c.* 14. *n.* 7. Lud. Lop. *p.* 1. *instruct.* vbi de matr. *c.* 51. *col.* 6.

4 At dicendum est, non desiderari vt susceptor intendat cognationem aliquam paternitatis aut compaternitatis contrahere: sed exigi, & satis esse, vt intendat efficere quod patrini efficiunt, nimirum, exercere actum illum suscipiendi ab Ecclesia institutum. Prob. desiderari aliquam intentionem argumentis primæ sententiæ adductis num. 2. quæ hanc partem probant. Deinde, quia baptizans absque animo vero faciendi quod per illum intendit Ecclesia, nec verè baptizat, nec cognationem spiritualem contrahit. Ergo qui infantem suscipit materialiter tamen, & non animo obeundi munus susceptoris ab Ecclesia statutum; non fit verus susceptor, nec subinde huius cognationis particeps. Probatur autem satis esse intentionem efficiendi quod patrini efficiunt. Quòd intendens baptizare, velit, nolit, contrahit cognationem. Quia hæc cognatio non à propria voluntate descendit, sed est accessoria actui verbi baptismi. Similiter ergo volens verè munus patrini obire, seu efficere quod patrini efficiunt, contrahet accessoriè cognationem. Quia æquè ex collatione baptismi & ex susceptione in eo oritur. Et confirmatur, quia volens principale, consequenter vult, accessorium, quod ex eo sequitur. *l. Si is qui ff. commodati.* Et ideo huius sent. sunt Monald *sum.* vbi de matrim. *tract. de imp. cognat. spirit. de fratern.* Astens. 2. *p. sum. l.* 8 *tit.* 18. *art. vn. fine.* Ioan. de Friburg. *in sum. confess. lib.* 4. *tit.* 7. *q.* 22. Suppl. Gabr. 4. *d.* 42. *q.* 1. *a.* 2. *immediate ante* 5. *conclus.* Rosella *verb. Impedimentum, imped.* 6. *n.* 22. *& ibi* Suppl. *sum.* Pisanæ, *imped.* 6. *n.* 12. Tabiena *ibi, impedim.* 6. *n. vlt.* Angel. *verb. Matr.* 3. *impedim.* 7. *n.* 16. Sylu. *verb. Matr.* 8. *q.* 7. *dict.* 13. Armilla *verb. Matr. n.* 12. Gaëta *repet. c. Ad limina.* 30. *q.* 1. *§.* 4. *q.* 147. *n.* 388. Veracruz 1. *p. speculi. a.* 56. *conclus.* 8. Barth. à Led. *de matr. dub.* 46. *col.* 3. *notab.* 3. *post* 1. *conclus.* Lud. Lop. 2. *p construct.* vbi de baptismo, *c.* 62. *ad fin.* Veg. 1. *tom. sum c* 33. *casu* 42. *&* 43. & eiusmodi sententiæ videntur Palud. 4. *d.* 42. *q.* 1. *art.* 1. *n.* 10. vbi ait contrahere cognationem, intendentem facere quod faciunt alij patrini Et Nauar. *sum. Hisp. c.* 22. *n.* 38. vbi ait contrahi compaternitatem à tenente in baptismo vel confirmatione, licet teneat animo, vt non efficiatur compater, & Suarez 3. *p. q.* 67. *a.* 8. *dub. vlt. &* Emmanuel Sa *sum. verb. Matrimonium,* vbi de impedimentis dirimentibus, *n.* 5. *v. Sufficit*, vbi dicunt non sufficere actionem externam, sed requiri intentionem aliquam faciendi quod alij patrini efficiunt, seu exercendi actum illum ab Ecclesia institutum.

Hic deducitur 1. non contrahi hanc cognationem 5
ab eo, qui materialiter tantùm teneret puerum, non tanquam patrinus tenet, neque id intendens, sed solùm gratia maioris commoditatis, ne puer humi sit: vel vt verum patrinum, qui fortè senex est debilis, sustentaret: vel vt morem parentibus gereret, fingens se velle tanquam patrinum tenere. Quod constat ex dictis numero præcedenti.

2. Deducitur decisio illius quæst. An qui per errorem 6
leuat filium Petri, existimans se Pauli filium leuare, contrahat hanc cognationem? Et quidem manifestum est eam minimè contrahi cum filio Pauli, nec cum eius parentibus. Quia reuera ille non leuauit filium Pauli: ac proinde non est vnde inter illos oriatur hæc cognatio. Difficultas autem eò tendit, an contrahatur cum filio Petri, quem reuera leuat is de sacro fonte, ac cum eius parentibus? Qua in re quidam id affirmant. Quia sæpe attenditur id quod externè agitur. *l. Si is qui ff commod. ad fin.* Et colligitur ex *c.* 1. 30. *q.* 1. *& ex c.* 2. *de cognat. spirit.* in quibus supponitur vxorem per ignorantiam leuantem filium mariti, contrahere cum marito cognationem. Secundò, quia nemo sanæ mentis nagabit baptizantem per errorem filium Petri quem Pauli credebat, contrahere cognationem cum baptizato, ac eius parentibus. Ergo idem dicendum est de leuante. Et hoc satis probabile. Et ita docent Ioan. Andr. *reg. Potest qui per alium, paulo ante solut. ad arg. de reg. iuris. Card. c. Veniens, n.* 2. *de cog. spirit.* Frācus *cap.* 1. *in princ. n.* 2. *de cogn. spir. in* 6. Gallego *de cog. spir. c.* 14. *num.* 10. Lud. Lop. 2. *p. instr.* vbi de baptismo, *c.* 62. *fin.* additque nisi pro foro externo protestatus esset se nolle esse compatrem illius, nisi sit filius Pauli, vt putat esse: & pro foro conscientiæ, nisi hanc exceptionem in mente formaret.

Cæterum verius existimo eam cognationem non con- 7
trahi. Ducor ex *c.* 2. *de cogn. spir.* vbi deciditur coniugem, quæ per ignorantiam leuauit filium mariti, non arceri à debiti petitione: ex quo tex. Abb. *ibi n* 4. *&* Alex. de Neuo *num.* 6. colligunt requiri scientiam & animum ad contrahendam cognationem. Quæ prorsus in hoc euentu desiderantur: secundo, quia reuera hic non intendebat exercere actionem illam veri patrini erga hunc, quem leuauit. Ergo deficit intentio, quam num. præced. necessariam esse dixit. Nec est simile de baptizante. Quia ministri sacramentorum tenentur animum habere ministrandi sacramentum præsenti, quicunque ille sit: ac proinde quamuis

erretur

erretur in perſona, cùm verus ſit baptiſmus, vera cognatio orietur. At patrinus non tenetur habere eam intentionem, & verè eligetur ad perſonam determinatam: vt contingit in matr. quod ratione erroris perſonæ vitiatur. Neque obſtat *l. Si is qui*, quam pro ſe allegat contraria ſent. Quia illis ſatisfiet dip. ſeq. num. fin. Nec alij duo textus. Quippe non ſupponunt contractam eſſe cognationem ſpiritualem: quin potiùs ex illis colligunt Abb.& Alex.de Neuo (vt proximè retuli) animum & ſcientiam neceſſaria eſſe. Et ideo huius ſent. eſt Abb. *c.2. de cogn. ſpir. n.4.* vbi dicens deſiderari ſcientiam & animum, ſubdit inde inferri tenentem filium Petri, cum crederet eſſe alterius filium, non effici patrem ſpiritualem baptizati, ſaltem vt dirimatur matrim. poſtea contractum: & licet addat ſatis de hoc poſſe dubitari: concludit tamen ſentiendum eſſe, vt in ſimili dicit *c. Veniens, eo. tit. n.4.* vbi docet deficienti conſenſu non contrahi hanc cognationem: & ideo procuratorem, qui nomine alterius tenet infantem, illam non contraheret. Quare manifeſtè ibi tenet hanc opinionem. Idem tenet Alex. de Neuo *eo. c.2. num.6.* vbi dicens requiri ſcientiam & animum, infert errantem in perſona non contrahere cognationem. Et quamuis ibi hoc non definiat, ſed definit *c. Veniens num. 10. eod. tit.* ad quod ſe remittit, dicens leuantem filium Martini, cùm crederet eſſe Petri, cum neutro contrahere cognationem. Idem docet Franc. Marcus *deciſ. 736. num.2.* Idem docent ſaltem ad dirimendum matrim. poſt initum, *Brunel. de ſponſal. concl. 20. n.20.* Supplem. Gabr. 4 *d.42. quæſt.1. art.2. immediatè ante 5. concl.* Lancelot. *inſt iuris canon. lib.2. tit. de triplici cognat.* vbi de ſpirituali, §. *Diximus autem, verb. Ignorantia.* Hoc autem temperarem, niſi ita caſu eſſet, quiſpiam patrinus eſſet illius pueri, vt nullo modo eligeretur perſona: ſed nil referret eſſétne puer filius huius, vel illius. Tunc enim intentio patrini manifeſtè fertur in puerum illum præſentem: ac proinde illius intendit eſſe patrinus.

8 Rogabis tandem, an ſit credendum iuramento patrini teſtantis ſe non habuiſſe animum tenendi, inſtar veri patrini, vt vel ſic iudicetur eum non contraxiſſe cognationem? Id enim affirmat *Dominic. conſ. 110. in fine.* Nullum affert fundamentum: ſed fortè illud eſt quòd res hæc pendeat ex animo, & ſit interna. At hoc minimè eſt verum, vt latè probaui in ſimili, l.3. diſp.15. num.9.

9 Ad argum. num.2. propoſita reſp. Ad 1. dic, eas leges habere verum, quando nil voluntariè efficitur. At patrinus hic, licet nolit contrahere paternitatem, vult tamen tenere inſtar patrini, cui actioni eſt acceſſoria paternitas: & ideo tenetur conſequenter eam velle. Ad. 2. dic, aliud eſſe de impedimento, quod canon inducit citra conſenſum illud incurrentis, quale eſt hoc: aliud verò de vinculo quo necti omnino debet ex propria voluntate: quale eſt votum & matrimonium. Minor enim voluntas requiritur in priori caſu, vt in ſimili docet Nauarr. *ſumm. Latin. c.16. num.34. verſ. Interrogatus autem.* Ad 3. conſtat ex ſolutione præcedenti. Ad vltimum dic, procuratorem non tenere nomine proprio, & ideo nec principale, nec acceſſorium velle. Ad argum. n.3. adducta reſp. Ad 1. dic, Eccleſiam tunc velle id onus imponere ſuſcipienti, quando verus ſuſceptor eſt, nimirum intendens id efficere, quod Eccleſia inſtituit à veris patrinis efficiendum: ſecus quando materialiter tantùm ſuſcipit, vt n.5. explicuimus. Ad 2. dic, affinitatem & conſanguinitatem per naturalem ſequelam conſequi, ac omnino independenter à propria voluntate: & ita oriri ex copula tempore ſomni aut amentiæ habita (vt in impedimento affinitatis dicemus.) Sic enim Eccleſia inſtituit id impedimentum affinitatis. Quod ſecus in cognatione ſpirituali euenit: ſi enim quiſpiam furioſus aut dormiens puerum de baptiſmo ſuſciperet, nemo diceret eum cognationem contrahere. Ad vltimum dic, illud eſſe verum, quando Eccleſia independenter à ſubditorum voluntate aliquid ſtatuit, vt dixi in affinitate.

DISPVTATIO LIX.

An ſuſceptio requiſita in patrinis ita perſonalis ſit, vt per procuratorem exerceri non poſſit, nec per ipſum contrahi cognatio? & an ſaltem ipſe procurator alieno nomine tenens eam contrahat.

SVMMARIVM.

Quot queſtiones diſputantur, num.1.
An cognatio ſpiritualis poſſit contrahi per procuratorem. Refertur duplex ſententia, n.2. & 3.
Proponitur ſententia Authoris, n.4.
An ſaltem poſſit contrahi per nuncium? n 5.
An ſi conſuetudo habeat vt hoc munus exerceatur per procuratorem, contrahatur cognatio a conſtituente procuratorem? n 6.
An poſſit vniuerſitas, per Syndicum conſtitutum ad leuandum infantem, contrahere hanc cognationem? n.7.
An ſi procurator iſte reuocatus eſſet, nec de reuocatione factus certior leuaret infantem, contraheretur cognatio ab ipſo conſtituente: n.8.
Satisfit argumentis, n.9.
An dato Dominum non contrahere cognationem, ſaltem ipſe procurator illam contrahat? Refertur duplex ſententia, n.10 & 11.
Declaratur ſententia Authoris, n.12.
Soluuntur argumenta, n.13.

DVplex inuoluitur quæſtio in hac diſputatione. Prior 1 eſt, de conſtituente procuratorem ad leuandum infantem, an contrahat cognationem ſpiritualem. Poſterior de ipſomet procuratore, an ſaltem ille tanquam verus ſuſceptor illam contrahat?

Quæſtio prior. An ſuſceptio infantis requiſita in pa- 2 trinis ſit ita perſonalis actio, vt nequeat per procuratorem exerceri: ac proinde conſtituens illum vt nomine ſuo ſuſcipiat infantem, non contrahat cognationem? In qua triplex eſt ſententia. Prima ſuſtinet nō eſſe ita actum perſonalem, quin poſſit per procuratorem exerceri, & contrahi cognationem ſpiritualem ab ipſo conſtituente. Ducitur primò, quia poteſt quis per alium ſatisfacere, quod poteſt per ſe ipſum, *regula, Poteſt quis, de regulis iuris, in 6.* 2. quia procurator ad omnia negotia conſtitui poteſt, *l.1. ff. de procurat.* & nullibi inuenitur in hoc euentu prohibitum. 3. quia cum matr. ipſum quod ſacramentum eſt, ac ſubinde maximè perſonale, poſſit per procuratorem iniri, *c. fin. de procur. in 6.* à fortiori poterit cognatio, quæ effectus ipſius eſt. Quartò quia iuramentum eſt actus perſonalis, *c. Quoties 1. q.7. c. Ego enim, de iureiur.* & tamen præſtatur per procuratorem, *c. Tibi Domino. d.63. & c. Procurator, de elect. in 6. & c. fin. de iure calum.* Ergo quamuis ſuſceptio infantis ſit actus perſonalis ipſius patrini, non obſtat quo minùs poſſit per procuratorem exerceri. 5. quia eſt conſuetudo ſcita ac tolerata à Prælatis, vt magnates deſtinent procuratores, qui nomine ſuo infantem de ſacro fonte leuent, vt teſtatur *Bald. ſtatim allegandus.* 6. quia actus hic nemini præiudicat, nec eſt electa perſonæ induſtria in leuatione e ſacro fonte, ſed bene in obligatione inſtruendi leuati: à qua minimè eximitur leuans per procuratorem. 7. quia iure communi antiquo contrahebatur cognatio ſpiritualis per actionem alterius. Quando enim puerum leuabat de ſacro fonte, ex illa viri actione transfundebatur cognatio ſpiritualis in eius vxorem *c. Martin. de cogn. ſpirit.* Poteſt igitur per procuratoris actionem oriri cognatio in illum conſtituentem. Tandem quia patrinus per baptizati ſuſceptionem nil aliud videtur efficere, quàm ſe fideiuſſorem ipſius pro perſeuerantia in fide conſtituere: ac ſe obligare ad illum erudiendum, *c. Vos ante omnia, de conſecr. n.4.* Hæc autem obligatio, ſicut & quæcunque alia, poteſt per procuratorem contrahi. Et ideò hanc ſent. (quæ valde probabilis eſt) ſuſtinent ex Iuriſperitis, Bald. *l. vn. §. Ne autem n.16. C. de caduc. tollen. & l. Poſt mortem. §. Neque adoptare, ſtatim in princ ff. de adopt.* Abbas *c. Veniens, n.2. de cogn. ſpirit. & ibi Card. n.2.* Alex. de Neuo *n.7.* Præpoſ. *n 2. q.1.* Alciat. *l. Gallus. § Forſi. n. 21. & ſeq. ff. de lib. & poſth.* Fel. *c. Licet ex quadam n.1. col.3. v. Et ratio prædict. eſt, de teſt.* Euerard. *in ſuis top. loc. à matrim. carnal.* ad

tate, quando actus vniuersitati competere nequit resoluitur in singulos illius vniuersitatis, vt res non pereat, *c. Si sententia, de sent. excom. in 6.* & Brunel. *de despons. conclus.* 20. n. 26. anceps cogitandum relinquit. At alij dicunt, ante initum matr. censendum esse eos contrahere: secus post. Ita Angel. *verb. Matr. 3. imped. 7. num. 14.* Aufrerius *decis. Tholosana 157. n. 2.* At verius est nec singulos contrahere. Quoniam aliud est vniuersitas, aliud singuli vniuersitatis, *c. Quia manumittitur 12. q. 2. & l. In tantum, §. Vniuersitatis, ff. de rerum diuis.* Sic tenent Fredericus *cons. 15.* Franc. Aretinus *l. Gallus, §. Forsitan, n. 48.* & *ibi* Imola *n. 57. ff. de liber. & posth.* idem Imola, *c. Accedens. in fin. de praebend.* Anchar. *c. Veniens, n. 7. de cognat. spirit.* & *ibi* Alex. de Neuo, *n. 12.* idem Anchar. *c. 1. n. 5. de cognat. spirit. in 6.* & *ibi* Francus *in fine princ.* Rosella *verb. Impedimentum, imped. 6. n. 20.* Sylu. *verb. Matrim. 8. q. 7. dict. 16.* Nec obstat textus, quem pro se adducit Abbas. Quia respondet benè Alex. de Neuo proximè allegat. eum textum loqui in delictis, ne delictum maneat impunitum, & sententia careat effectu.

8 Quamuis etiam verum esset, posse per procuratorem cognationem spiritualem contrahi, si tempore quo infantem procurator susciperet, quamuis non factus de reuocatione certior, verè reuocatus esset, non contraheret illum constituens cognationem. Quòd sicut in matrim. contrahendo nil efficit procurator, quantumuis reuocationis ignarus, si verè reuocatus sit: ita in hac cognatione contrahenda. Quia in his actibus requiritur consensus domini verus perseuerans, & non fictus. Ita Bald. *c. Audita, n. 3. vers. Quaero nunquid, de restit. spoliat.* Felin. *c. Ex parte Decani, num. 10. ampliat. 2. de rescript.*

9 Ad argumenta n. 2. proposita resp. Ad 1. dic, & similiter ad 2. illud intelligi in iis negotiis, quae solo consensu perficiuntur, secus in iis in quibus actio personalis desideratur. Ad 3. dic matrimonium esse contractum, qui solo consensu perficitur: atque ita nil mirum si possit per procuratorem iniri. Ad 4. dic id esse speciale, & à iure statutum propter frequentiam & necessitatem iuramenti ad litium expeditionem: & hoc in aliquibus casibus iure expressis, secus in casibus non expressis. Ad 5. constat ex dictis n. 6. Ad 6. dic non posse contrahi hanc cognationem per procuratorem, non inde prouenire, quod electa sit personae industria: aut actus hic alicui praeiudicet: sed quia ius canonicum hanc cognationem statuens, petit actionem personalem patrini, vt illam contrahat. Ad 7. dic, id specialiter statutum esse in iure canonico, propter vnitatem carnis inter coniuges. At in procuratorem id statutum minimè est: & datur vnitas carnis inter procuratorem & dominum. Ad 8. dic non esse id per se primò esse patrinum: sed per se primò esse, constituere se patrem spiritualem, ad quod desideratur realis ille contractus: vt seruetur analogia ad patrem carnalem. Vnde sicut ad paternitatem carnalem sequitur obligatio erudiendi filium quoad esse naturale, ita ad paternitatem spiritualem sequitur obligatio ad spiritualem eruditionem.

10 Quaestio posterior. An saltem ipse procurator, qui nomine alieno suscipit infantem, contrahat hanc cognationem spiritualem? Quidam affirmant. Quia hic procurator vera actione reali & personali baptizatum suscipit. Secundò, ex *l. Si is qui. 13. §. si libero ff. commodati*, ibi: *Plerumque enim accidit vt extra id, quod agitur, tacita obligatio nascatur.* Ergo licèt procurator non intendat nomine proprio tenere, vt sic contrahat hanc cognationem, illam vtique contrahet. Tertiò, quia non est absonum ex actu gesto à procuratore nomine alieno, ipsum procuratorem obligari, *l. Procurator qui pro euictione 67. ff. de procur.* vbi tanquam procurator de euictione promittit, tenetur etiam finito officio. Tandem, quia si Episcopus committat cuicumque, vt nomine ipsius Episcopi baptizet puerum, ipse, alieno baptizans contrahit hanc cognationem. Ergo idem dicendum est, si committat alicui vt nomine suo teneat, procurator hic nomine alieno tenens contrahet cognationem, & hoc est satis probabile. Et ita sustinent Ioan. Andr. *reg. Potest quis per alium 68. paulo ante solut. ad argum. reg. iuris in 6.* Franc. Aretin. *l. Gallus, §. forsitan, n. 47. ff. de liber. & posth.* & *ibi* Imola *n. 47.* & hoc appellat tutius idem Imola *c. Accedens, n. 22. de praebend.* & tenent etiam Sot. *4. d. 42. q. 1. a. 2. ad fin. vers. Consueuit autem,* Gallego *de cognat. spirit. c. 14. n. 3.* Toledo *l. 7. sum. c. 4. n. 6.* Petr. de Ledesma *de matrim. q. 56. a. 3. pag. penult.* Lud. Lopez *2. p. instruct.* vbi *de matrim. c. 51. col. 4.* Manuel *1. sum. in 2. editione c. 226. n. 9.* Viualdus *candelabro sacrament.* vbi *de matr. 1. p. 160.* Addunt Ioan. Andr. & Gallego *ibidem* hoc esse verum, licet procurator nullam contrahendae cognationis intentionem habeat. Sed Toledo proximè allegatus tunc tantum censet hoc esse verum, quando procurator animum huius contrahendae cognationis habet.

Alij volunt dicendum esse, ante initum matrimonium 11
procuratoris cum ea, quam suscepit de baptismi fonte, contrahi cognationem à procuratore, vt sic contractus ille matrimonij impediatur: secus post illud semel iam initum: tunc enim sentiendum est minimè contrahi, ne matrimonium illud dirimatur. Sic Angelus *Matrimon. 3. impedim. 7. n. 15.* Aufrerius *decis. Tholosana 157. in fin.*

Caeterùm multo probabilius existimo, hunc procura- 12
torem minimè contrahere cognationem spiritualem, quod ad illam contrahendam animus desideretur obeundi muneris patrini (vt probaui disp. praec. n. 4.) At procurator eo animo destituitur, cùm non intendat nomine proprio tenere, nec esse verus patrinus: sed id munus nomine ipsum constituentis exercet, volens illum constituere patrinum. 2. Quia exercens actum ex quo inducitur obligatio, non manet obligatus, si verè constet illum non animo se obligandi exercuisse, vt notat *gloss. fi. clem. Eos, de regular.* quod hic contingit. Et ideò hanc partem tuentur Abb. *c. Veniēs, n. 4. de cognat. spirit.* & *ibi* Anc. *in fi.* Card. *n. 3.* Alex. de Neuo, *n. 9. & 10.* Praepos. *n. 3. q. 3.* idem Anchar. *c. 1. n. 5. de cognat. spir. in 6.* & *ibi* Dom. *in princ. n. 9.* Franc. *ibi, in princ. n. 6. q. 2.* Alex. *l. Gallus, §. forsitan, n. 6. ff. de lib. & posth.* & *ibi* Paulus *n. 3.* Syl. *verb. Matrimo. 8 q. 7. dict. 15.* Rosella *verb. Impedimentum, imped. 6. n. 19.* Tabien. *ibi, imped. 5. n. vlt.* Armilla *verb. Matr. n. 12.* Cou. *4. decret. 2. p. c. 6. §. 4. n. 7. fi.* Ledes. *2. p. 4. q. 58 a. 2. ad fin.* Caiet. *repetitione c. Ad limina 30. q. 1. §. 4. q. 149. n. 395.* Ant. Cucus *lib. 5. Instit. maiorum, t. 14. n. 14* Enriq. *lib. 12. de matrim. c. 11. fin.* Emm. Sa *sum. verb. Matrim.* vbi *de impedimentis dirimentibus, n. 5. vers. Cum quis per procuratorem.* Lud. Lop. *2. p. instruct.* vbi de baptismo, *c. 61. ad finem.* Et congregatio Cardinalium hanc partem decreuit, teste Nauar. *in fin. totius l. 5. consil. in 2. edit.* Hanc sententiam temperat Lud. Lop. proximè alleg. nisi procurator ille intenderet nomine proprio tenere, ac esse patrinus: tunc enim contraheret. At existimo nec in hoc euentu illum contrahere. Quia cum non sit designatus ab iis quibus incumbit, vt nomine proprio teneat, ac efficiatur patrinus desideratur in eo conditio assignationis: quam necessariam esse probauimus *disp. 57. l. 11.*

Ad argum. n. 10. proposita resp. Ad 1. dic non sufficere 13
contractum illum naturalem, nisi designatus sit vt suo nomine infantem suscipiat. Ad 2. dic cum Alex. & Dominico, *n. praecedenti* allegatis, *in casu illius l. S. is qui. §. Libero,* eum qui commodauit, voluisse commodare, & commodatarium sibi obligare, licet crederet se commodare seruo qui tamen liber erat: ac proinde non fuit defectus voluntatis ex parte commodantis. At in procuratore deficit animus tenendi nomine proprio, Ad 3. dic cum Alex. *ibid.* intelligi eam *l. Procurator,* quando alieno nomine facienti acquiritur aliquid: ibi enim obligatio directa acquirebatur procuratori: secus vbi nil venit quaerendum, vt notant Bartol. & omnes *d. l. Procurator.* At in nostro casu nil venit quaerendum procuratori, nec animum habet sibi quaerendi, Ad vltimum dic esse discrimen. Quia baptizans etiam vt delegatus, verè baptizat: per collationem autem veri baptismi contrahitur haec cognatio. At nomine alterius suscipiens exercet nudam Ecclesiae caeremoniam: quae vt pariat cognationem, exigit vt nomine proprio fiat.

DISPV

tate, quando actus vniuersitati competere nequit resoluitur in singulos illius vniuersitatis, vt res non pereat, *c. Si sententia, de sent. excom. in 6.* & Brunel. *de despons. conclus.* 20. *n.* 26. anceps cogitandum relinquit. At alij dicunt, ante initum matr. censendum esse eos contrahere: secus post. Ita Angel. *verb. Matr.* 3. *imped.* 7. *num.* 14. Aufrerius *decis. Tholosana* 157. *n.* 2. At verius est nec singulos contrahere. Quoniam aliud est vniuersitas, aliud singuli vniuersitatis, *c. Quia manumittitur* 12. *q.* 2. *& l. In tantum, §. Vniuersitatis, ff. de rerum diuis.* Sic tenent Fredericus *cons.* 15. Franc. Aretinus *l. Gallus, §. Forsitan, n.* 48. & *ibi* Imola *n.* 57. *ff. de liber. & posth.* idem Imola, *c. Accedens. in fin. de prebend.* Anchar. *c. Veniens, n.* 7. *de cognat. spirit.* & *ibi* Alex. de Neuo, *n.* 12. idem Anchar. *c.* 1. *n.* 5. *de cognat. spirit. in* 6. & *ibi* Francus *in fine princ.* Rosella *verb. Impedimentum, imped.* 6. *n.* 20. Sylu. *verb. Matrim.* 8. *q.* 7. *dict.* 16. Nec obstat textus, quem pro se adducit Abbas. Quia respondet benè Alex. de Neuo proximè allegat. eum textum loqui in delictis, ne delictum maneat impunitum, & sententia careat effectu.

8 Quamuis etiam verum esset, posse per procuratorem cognationem spiritualem contrahi, si tempore quo infantem procurator susciperet, quamuis non factus de reuocatione certior, verè reuocatus esset, non contraheret illum constituens cognationem. Quòd sicut in matrim. contrahendo nil efficit procurator, quantumuis reuocationis ignarus, si verè reuocatus sit: ita in hac cognatione contrahenda. Quia in his actibus requiritur consensus domini verus perseuerans, & non fictus. Ita Bald. *c. Audita, n.* 3. *vers. Quæro nunquid, de restit. spoliat.* Felin. *c. Ex parte Decani, num.* 10. *ampliat.* 2. *de rescript.*

9 Ad argumenta n. 2. proposita resp. Ad 1. dic, & similiter ad 2. illud intelligi in iis negotiis, quæ solo consensu perficiuntur, secus in iis in quibus actio personalis desideratur. Ad 3. dic matrimonium esse contractum, qui solo consensu perficitur: atque ita nil mirum si possit per procuratorem iniri. Ad 4. dic id esse speciale, & à iure statutum propter frequentiam & necessitatem iuramenti ad litium expeditionem: & hoc in aliquibus casibus iure expressis, secus in casibus non expressis. Ad 5. constat ex dictis n. 6. Ad 6. dic non posse contrahi hanc cognationem per procuratorem, non inde prouenire, quod electa sit personæ industria: aut actus hic alicui præiudicet: sed quia ius canonicum hanc cognationem statuens, petit actionem personalem patrini, vt illam contrahat. Ad 7. dic, id specialiter statutum esse in iure canonico, propter vnitatem carnis inter coniuges. At in procuratorem id statutum minimè est: & datur vnitas carnis inter procuratorem & dominum. Ad 8. dic non esse id per se primò esse patrinum: sed per se primò esse, constituere se patrem spiritualem, ad quod desideratur realis ille contractus: vt seruetur analogia ad patrem carnalem. Vnde sicut ad paternitatem carnalem sequitur obligatio erudiendi filium quoad esse naturale, ita ad paternitatem spiritualem sequitur obligatio ad spiritualem eruditionem.

10 Quæstio posterior. An saltem ipse procurator, qui nomine alieno suscipit infantem, contrahat hanc cognationem spiritualem? Quidam affirmant. Quia hic procurator vera actione reali & personali baptizatum suscipit. Secundò, ex *l. Si is qui.* 13. *§. si libero ff. commodati,* ibi: *Plerumque enim accidit vt extra id, quod agitur, tacita obligatio nascatur.* Ergo licèt procurator non intendat nomine proprio tenere, vt sic contrahat hanc cognationem, illam vtique contrahet. Tertiò, quia non est absonum ex actu gesto à procuratore nomine alieno, ipsum procuratorem obligari, *l. Procurator qui pro euictione* 67. *ff. de procur.* vbi tanquam procurator de euictione promittit, tenetur etiam finito officio. Tandem, quia si Episcopus committat cuicumque, vt nomine ipsius Episcopi baptizet puerum, ipse, alieno baptizans contrahit hanc cognationem. Ergo idem dicendum est, si committat alicui vt nomine suo teneat, procurator hic nomine alieno tenens contrahet cognationem, & hoc est satis probabile. Et ita sustinent Ioan. Andr. *reg. Potest quis per alium* 68. *paulo ante solut. ad argum. reg. iuris in* 6. Franc. Aretin. *l. Gallus, §. forsitan, n.* 47. *ff. de liber. & posth.* & *ibi* Imola *n.* 47. & hoc appellat tutius idem Imola *c. Accedens, n.* 22. *de prebend.* & tenent etiam Sot. 4. *d.* 42. *q.* 1. *a.* 2. *ad fin. vers. Consueuit autem,* Gallego *de cognat. spirit. c.* 14. *n.* 3. Toledo *l.* 7. *sum. c.* 4. *n.* 6. Petr. de Ledesma *de matrim. q.* 56. *a.* 3. *pag. penult.* Lud. Lopez 2. *p. instruct.* vbi *de matrim. c.* 51. *col.* 4. Manuel 1. *summ. in* 2. *editione c.* 226. *n.* 9. Viualdus *candelabro sacrament.* vbi *de matr.* 1. *p.* 160. Addunt Ioan. Andr. & Gallego *ibidem* hoc esse verum, licet procurator nullam contrahendæ cognationis intentionem habeat. Sed Toledo proximè allegatus tunc tantum censet hoc esse verum, quando procurator animum huius contrahendæ cognationis habet.

Alij volunt dicendum esse, ante initum matrimonium 11 procuratoris cum ea, quam suscepit de baptismi fonte, contrahi cognationem à procuratore, vt sic contractus ille matrimonij impediatur: secus post illud semel iam initum: tunc enim sentiendum est minimè contrahi, ne matrimonium illud dirimatur. Sic Angelus *Matrimon.* 3. *impedim.* 7. *n.* 15. Aufrerius *decis. Tholosana* 157. *in fin.*

Cæterùm multo probabilius existimo, hunc procura- 12 torem minimè contrahere cognationem spiritualem, quod ad illam contrahendam animus desideretur obeundi muneris patrini (vt probaui disp. præc. n. 4.) At procurator eo animo destituitur, cùm non intendat nomine proprio tenere, nec esse verus patrinus: sed id munus nomine ipsum constituentis exercet, volens illum constituere patrinum. 2. Quia exercens actum ex quo inducitur obligatio, non manet obligatus, si verè constet illum non animo se obligandi exercuisse, vt notat *gloss fi. clem. Eos, de regular.* quod hic contingit. Et ideò hanc partem tuentur Abb. *c. Veniēs, n.* 4. *de cognat. spirit.* & *ibi* Anc. *in fi.* Card. *n.* 3. Alex. de Neuo, *n.* 9. *&* 10. Præpos. *n.* 3. *q.* 3. idem Anchar. *c.* 1. *n.* 5. *de cognat. spir. in* 6. & *ibi* Dom. *in princ. n.* 9. Franc. *ibi, in princ. n.* 6. *q.* 2. Alex. *l. Gallus, §. forsitan, n.* 6 *ff. de lib. & posth.* & *ibi* Paulus *n.* 3. Syl. *verb. Matrimo.* 8 *q.* 7. *dict.* 15. Rosella *verb. Impedimentum, impēd.* 6. *n.* 19. Tabien. *ibi, imped.* 5. *n. vlt.* Armilla *verb. Matr. n.* 12. Cou. 4. *decret.* 2. *p. c.* 6. *§.* 4. *n.* 7. *fi.* Ledes. 2. *p.* 4. *q.* 58 *a.* 2. *ad fin.* Caiet. *repetitione c. Ad limina* 30. *q.* 1. *§.* 4. *q.* 149. *n.* 395. Ant. Cucus *lib.* 5. *Instit. maiorum, t.* 14. *n.* 14 Enriq. *lib.* 12. *de matrim. c.* 11. *fin.* Emm. Sa *sum. verb. Matrim.* vbi *de impedimentis dirimentibus, n.* 5. *vers. Cum quis per procuratorem.* Lud. Lop. 2. *p. instruct.* vbi de baptismo, *c.* 61. *ad finem.* Et congregatio Cardinalium hanc partem decreuit, teste Nauar. *in fin. totius l.* 5. *consil. in* 2. *edit.* Hanc sentētiam temperat Lud. Lop. proximè alleg. nisi procurator ille intenderet nomine proprio tenere, ac esse patrinus: tunc enim contraheret. At existimo nec in hoc euentu illum contrahere. Quia cum non sit designatus ab iis quibus incumbit, vt nomine proprio teneat, ac efficiatur patrinus desideratur in eo conditio assignationis: quam necessariam esse probauimus *disp.* 57. *l.* 12.

Ad argum. n. 10. proposita resp. Ad 1. dic non sufficere 13 contractum illum naturalem, nisi designatus sit vt suo nomine infantem suscipiat. Ad 2. dic cum Alex. & Dominico, *n. præcedenti* allegatis, *in casu illius l. S. is qui. §. Libero,* eum qui commodauit, voluisse commodare, & commodatarium sibi obligare, licet crederet se commodare seruo qui tamen liber erat: ac proinde non fuit defectus voluntatis ex parte commodantis. At in procuratore deficit animus tenendi nomine proprio, Ad 3. dic cum Alex. *ibid.* intelligi eam *l. Procurator,* quando alieno nomine facienti acquiritur aliquid: ibi enim obligatio directa acquirebatur procuratori: secus vbi nil venit quærendum, vt notant Bartol. & omnes *d. l. Procurator.* At in nostro casu nil venit quærendum procuratori, nec animum habet sibi quærendi. Ad vltimum dic esse discrimen. Quia baptizans etiam vt delegatus, verè baptizat: per collationem autem veri baptismi contrahitur hæc cognatio. At nomine alterius suscipiens exercet nudam Ecclesiæ cæremoniam: quæ vt pariat cognationem, exigit vt nomine proprio fiat.

DISPV

DISPVTATIO LX.

An infidelis vel hæreticus sit capax huius spiritualis cognationis actiuæ vel passiuæ: vel si non confirmatus sit confirmationis aut baptismi patrinus?

SVMMARIVM.

Explicatur titulus quæstionis, & proponuntur quæstiones disputandæ n.1.
Hæreticus baptizans, vel confirmans, vel in his sacramentis suscipiens, verè contrahit cognationem spiritualem n.2.
An infidelis baptizans, vel suscipiens in baptismo, aut confirmatione, contrahat cognationem? Refertur quadruplex sententia, n.3 4 5.6.
Proponitur sententia Authoris, n.7.
Non contrahit infidelis, siue baptizet siue sit patrinus, n.8.
Idem dicendum est de catechumeno hæc faciente, n.9.
Nec si hic infidelis baptizatum comitetur in pueri susceptione, aut alter suscipiat, altero baptizante, contrahet cognationem infidelis: at infidelis illam contrahet? n.10.
Nec infidelis baptizatus postea, contrahet cognationem ex actu tempore infidelitatis exercito: & poterit ducere personam à se baptizatam, vel susceptam, vel eius matrem, n.11.
Satisfit argumentis, n.12.
An infidelis sit capax cognationis passiuæ, ita vt fidelis baptizans, vel suscipiens eius filium, contrahat cognationem cum ipso infideli? Refertur quædam sententia, n.13.
Infidelis est incapax eius cognationis passiuæ, n.14.
Quamuis postea infidelis baptizetur, nõ conualescit ea cognatio, n.15.
Potest fidelis baptizans, aut suscipiens filium infidelis, iungi matrimonio cum infideli redeunti ad fidem, non autem cum persona à se baptizata vel suscepta, n.16.
Soluuntur argumenta n.17.
Si fidelis non confirmatus sit patrinus in baptismo, contrahit cognationem n.18.
Quid si sit patrinus in confirmatione? Refertur quædam sententia, n.19.
Verius est eum non contrahere cognationem n.20.
Religiosi patrini baptismi, vel confirmationis, peccant: at verò contrahunt cognationem spiritualem, n.21. & ibi quid de Episcopo non confirmato confirmante?

1 Bifariam poterat infidelis esse capax cognationis spiritualis. 1. actiuè, nimirum, ita vt baptizans, vel suscipiés filium fidelis verè contrahat cognationem cum persona à se baptizata, vel suscepta, ac cum eius parentibus. 2. passiuè, nempe, ita vt si fidelis baptizet filium infidelis, ipsúmve suscipiat, ipse infidelis non contrahat cognationem cum fideli, benè tamen è contra fidelis cum infideli. Triplex ergo est quæst. disputanda. I. an infidelis sit capax cognationis actiuæ. II. an sit capax cognationis passiuæ. III. quid de fideli non confirmato.

2 Quæstio I. An infidelis baptizans, suscipiensve in baptismo, aut confirmatione, filium fidelis, contrahat cognationem spiritualem cum persona baptizata vel suscepta, ac eius parentibus? Et quidem hæreticum baptizantem, vel illam personam in baptismo aut confirmatione suscipientem, contrahere hanc cognationem, fatentur omnes statim allegandi pro omnibus sent. Quia charactere baptismi insignitus est, ac proinde ex hac parte est capax cognationis spiritualis, ac legibus Ecclesiæ subiicitur. Et quamvis peccet patrini munere fungens, at nullibi expers efficitur huius muneris obeundi, ac proinde verus patrinus est.

3 Circa infidelem autem hæc munera obeuntem versatur difficultas. Quintuplex est sent. I. ait infidelem baptizantem filium fidelis contrahere cognationem cum baptizato, ac eius parentibus; secus suscipientem. Ducitur 1. quia infidelis validè baptizat, non autem validè susceptoris munus exequitur. Quippe eum non posse esse susceptorẽ decernitur *c. In baptismate, de consecr. d.4.* 2. quia puer baptizatus ab infideli, recipit verè ab illo esse spirituale. Ergo manet verè filius spiritualis illius, & subinde vera cognatio contrahetur. 3. quia per catechismũ vera cognatio spiritualis contrahitur, *c.2. de cogn. spir. in 6.* Ergo nondum baptizatus est capax cognationis spiritualis. 4. quia ex factis infidelitatis tempore, bene oritur impedimentum post conuersionem, vt infidelis non valeat post baptismũ ducere eam, quæ infidelitatis tempore sibi facta est consanguinea. Et confirm. ex *c.1. de conuers. infidel.* ex quo constat infidelem occidentem virum Christianæ, machinante hac in viri mortem, non posse conuersum ad fidem cum ipsa valide inire matr. Huius sent. sunt Gl. *c. In baptismate* *verb. Suscipere, de consecr. d.4* Ang. *verb. Baptismus 8. n.1. & verb. Matr. 3. imped. 7. n.10.* Sot. *4. d.4. q. vn. a.5. col. antepen.* Ledesm. *1. p.4. q.8 a.7. dub. vnico, concl.5.* Enriq. *l.12. de matr. c.3. n.4. vers. Tertio, iuncto comment. lit. T & c.11. n.2.* Vnde vtrobiq; infert conuersum ad fidẽ posse contrahere cum matre fideli filij, quem de fonte leuauit: secus cum matre fideli filij à se baptizati, vel cum filia baptizata à se.

4 II. Sent. docet, infidelem baptizantem filium fidelis non contrahere cognationem, secus si teneat in baptismo vel confirmatione; quod baptizans non exerceat eum actum nomine proprio, sed vice Spir. sancti, at tenens non exerceat nomine alterius, sed proprio. Ita Guillelmus quem refert ac sequitur Rosella, *verb. Imped. imped. 9. n.16.*

5 III. Sent. sustinet, infidelem suscipientem in baptismo, vel baptizantem filium infidelis, contrahere cognationem cum infideli, atque ita si ambo conuertantur, non posse eos matrimonio iungi. Sic Archid. *c.1. n.1. de cognat. spirit. in 6. & c.1. n.3. 30 quæst. 1.*

6 IV. Sent. docet, omnino non baptizatum minimè contrahere, secus si sit catechumenus: tunc enim contrahet cognationem etiam tenendo in baptismo vel confirmatione. Quia catechumenus est iam baptizatus baptismo flaminis, quasi in vtero natus, licèt nondum editus. Ita Palud. *4. d.42. q.1. a.1. conclus.3. n.8. ad medium.* Gaëta *repet. cap. Ad limina 30. q.1. §.4. q.151. n.398.*

7 V. Sent. tanquam verissima tenenda docet, infidelem incapacem esse huius spiritualis cognationis contrahẽdæ. quia sicut non habens vitam carnalem non potest esse cognatus carnaliter, ita non habens vitam spiritualem nequit esse spiritualiter cognatus. Et confirm. quia sicut ad carnalem cognationẽ inter aliquos desideratur processio vtriusque ab eodem stipite secundum carnalem propagationẽ, ita ad spiritualem exigitur processio vtriusq; ab eodẽ stipite, nempe Christo, secundùm spiritualem regenerationem mediante visibili sacramento baptismi. 2. quia infidelis est incapax iurispatronatus, quod quasi spirituale est, *c. Quicumque 16. q.7.* nedum cognationis verè spiritualis. 3. quia cùm cognatio hæc sit ex mero Ecclesiæ instituto, nequit ab infidelibus contrahi, vtpote qui Ecclesiæ legibus minimè subduntur. Et ideo sic tenent ex Theol. D.Th. *4. d.42. q.1. a.3. quæstiun. 1. ad 3.* Durand *ibi q.1. n.9. fin.* Richard. *a.1. q.5. stat. in princ.* Suppl. Gabr. *q.1. a.3. dub.2.* D. Ant. *3. p. t.1. c.15. §.3. col.3.* Sot. *4. d.42. q.1. a.3. col.3.* & *ibi* Ouand. *q. vn. propos.6.* Petr. de Soto *lect.11. de matr. §. Est autem huius cognationis.* Veracruz *1. p. Speculi, a.56. concl.6.* Palacios *4. d.7. disp.3. quadruplici col. ante fin. vers. Ego vero.* Angles Floribus *1. q. vbi de matr. q. fi. a.1. concl.1.* Valentia *4. p. disp. 4. q.2. punct.3. §. pen. & disp.10. q.5. punct.3.* vbi *de imped. cogn. paulo post prin. §. Iã tamen per Conciliũ.* Emm. Sa, *sum. verb. Matrim.* vbi *de imped. dirimen. n.5. vers. Cum non baptizato.* Petr. de Ledesm. *de matr. q.56. a.2. paulo post prin. & a.3. col. pen. & sum. sacram.* vbi *de baptismo, c. vlt. concl.6.* Lud. Lop. *2. p. instruct.* vbi *de baptismo, c.62. ad fin.* vbi *de matr. c.51. col.6.* Barth. à Ledesm. *de matr. dub.46. post 1. cõcl. notab.4.* Manuel *1. to. sum. 2. edit. c.226. n.10. concl.4.* Viuald. *candel. sacr. 1. p.* vbi *de matr. n.157.* Vega *1. to. sum. c.33. casu 45.* Canendo *sum. sacr.* vbi *de matr. c.6.* vbi *de cognat. spirit. n.48.* Et ex Iurisperitis, Io. And. *reg. Ex eo non debet, de reg. iur. paulo ante solut. ad argum.* Et *c.1. statim in princ. de cogn. spirit. in 6.* & *ibi* Anch. *n.1.* Domin. *ibi, in prin. n.4.* Francus *ibi, in prin. n.4.* Alberic. *in suo dictio. lit. I. verb. Impedimentũ 6. ad fin.* Bellamera *c.1. n.2. 30. q.1.* Præp. *rubr. de cogn. spir. p.1. n.1.* Alex. de Neuo *c. Contracto, n.12. eod. tit.* Hen. *c. Veniẽs. n.1. eo. t.* Assensis *2. p. sum l.8. t.18. art. vn. q.6.* Brunel. *de spõsal. conc.20. n.18.* Syl. *v. Matr. 8. q.7. dicto 12.* Turrec. *c. Ita diligere, n.3. 30. q.3.* Tabien. *v. Impedimentum, imped.5. n.2. q.1. & n.3. q.2. concl.11.* Armill *v. Matr. n.11.* Nau. *sum. Lat. c.22. n.36. & num.4. vers. Tertium. & l.3. cons. in 1. edit. 1. de bapt. cons.3. n.1. in 2. l.4. t. de cogn. spir. cons.1. n.1.* Greg. Lop. *l.6. v. Estos. 4. p.1.* Alex. Carr. *l.2. de desp. c.8.* Matien. *l.5. rec. t.1. rub. gl.1. n.169.* Gallego *de cogn. spir. c.8. n.4.*

8 Hinc deducitur, infidelem siue baptizet, siue susceptor in

in Baptiſmo aut Confirmatione ſit, minimè contrahere hanc cognationem. Quia ſi illius incapax eſt, (vt n.præced. probaui) in neutro euentu poterit illam contrahere. Sic contra 1.ſent.relatam n.3.docent omnes DD.relati n. præced.cum dicant infidelem eſſe huius cognationis incapacem. Sed ſpecialiter in neutro euentu eam contrahere explicat D.Th.Durand.Ricard.Supplem.Gabr.Ioan.And. *d.reg.Ex eo nō debet,paulo ante ſolut.ad argum.* Alber.Alex. de Neuo,Præpoſ.Turrecre.Brunel.D. Ant.Sotus, Petr. de Soto,Nau.*duplici cōſilio cit.*Veracr.Angles,Lud.Lop.*vtroque loco.*Ouand.Gallego,Vega,Viuald.Canendo, Batth.à Ledeſ.Matienzo *n.præced.*allegati.Petrus de Ledeſ.*de matrim.q.56.art.1.paulo poſt.princ.& art.3.colūna penultima.*

9 Secundò infertur, catechumenum eſſe quoque incapacem huius cognationis, quòd non procedat ab eodem ſtipite,videlicet Chriſto,per ſpiritualem regenerationem, mediante viſibili ſacramento baptiſmi: ſicut nec ſacramentorum eſt capax. Ita contra 4.ſent.*n.6.*relatam,docent Sotus,Ouandus,Angles,Canendo allegati *num.7.* Petr.de Ledeſma *vtroque loco relato præced.* Lud. Lop. *2. part. inſtruct.*vbi *de matrim.cap.51.col.6.*

10 Tertiò deducitur, ſi Chriſtianus vna cum infideli ſuſcipiat puerum, vel alter ſuſcipiat altero baptizante, non contrahi cognationem cum infideli: vtpote qui illius expers eſt: benè tamen cum Chriſtiano. Quia vtile non vitiatur per inutile,quando commodè ſeparari poſſunt,*reg. Vtile,de reg.iuris,in 6.*Ita docent Ioan. Andr.*reg.Ex eo non debet,in fine, de reg.iuris.*

11 Quartò deducitur, infidelem baptizantem, vel ſuſcipientem,non cōtracturum cognationem ex eo actu tempore infidelitatis geſto, quamuis poſtea baptizetur. Quia quod a principio nullum fuit, conualeſcere nequit. Hoc videtur contra Toledo *l.1.ſum.c.23.in fin.*vbi hæc ait: Cùm non baptizatus eſt ſuſceptor,non contrahitur hæc cognatio,licet contrahatur quando baptizatur.Sed noſtrum corollarium ſuſtinent Alex.de Neuo,*c.Contracto,n.13.de cognat.ſpirit.*Sot.Barth.à Ledeſm.*n.7.alleg.*Gallego *de cogn. ſpir.c.8.n.24.* Petr. de Ledeſ.*n.8.relatus.*Lud.Lop.*n.9 cit.* Ex quo rurſus infertur, poſſe infidelem illum poſtea baptizatum copulari matrimonio cum perſona à ſe baptizata, vel ſuſcepta,& cum eius matre,quod cum neutra contraxerit cognationem ſpiritualem,tanquam illius incapax, & dicemus de matre idem,in ſimili caſu,*num.16.*

12 Ad argum.n.3.propoſita reſp. Ad 1.dic. non ſatis eſſe baptiſmum ab infideli collatum eſſe validum, vt ex eo oriatur cognatio ſpiritualis, ſed deſiderari perſonam baptizantem eſſe capacem illius contrahendæ: qualis non eſt infidelis. Ad 2.dic, non ſatis eſſe recipere eſſe ab alio, vt recipiens ſit eius filius. Exigitur enim vt recipiat eſſe, à principio viuenti ſimili in natura. At baptizatus recipit eſſe ſpirituale ab infideli, non tanquam à principio ſimili ſibi in natura regenerationis per baptiſmum, quamuis ſit ille catechumenus,habeátque fidem, & ſit in gratia conſtitutus. Ad 3. dic eam cognationem eſſe valde imperfectam, & ſecundùm quid, ac diſpoſitionem quandam ad cognationem perfectam, quæ ex baptiſmo conſurgit: ac proinde nil mirum, ſi ex catechiſmo, qui ad baptiſmum diſpoſitio eſt, Eccleſia ſic ſtatuente, contrahatur. At cognationis perfectæ ſpiritualis quicumque non baptizatus eſt incapax. Ad quartum dic conſanguinitatem eſſe quid naturale,& ideo eam contrahi ab infidelibus. At cum cognatio ſpiritualis ſit ex ſolo iure Eccleſiaſtico, cui infideles non ſubſunt, non poteſt ab infidelibus contrahi. Ad confirmationem dic, in eo textu imponi pœnam Chriſtianæ illi in odium eius delicti, ne vnquam poſſit illi infideli conuerſo ad fidem nubere: & ſubinde nec infidelis conuerſus poterit eam ducere: quamuis ipſum infidelem non poterit ligare Eccleſia. Sed quia matrim.poſtulat vtrumque coniugem habilem eo ipſo quod alter ſubiectus Eccleſiæ redditur ab ipſa inhabilis, nequit inter ipſos matrimonium conſiſtere. At cognatio ſpiritualis, vtpote res ex Eccleſiæ iure inuenta, non poteſt contrahi ab infidelibus: nec etiam poteſt in ſolo fideli, vt numero 4.dicemus.

Quæſtio II. An infidelis ſit capax cognationis paſſiuæ: ita vt ſi fidelis baptizet, vel teneat in baptiſmo filium infidelis,contrahat fidelis ex parte ſua cognationem cum parentibus infidelibus illius pueri, quamuis parentes infideles eam non contrahāt: ſed terminent illam cognationem actiuam à fideli contractam? Quidam affirmant fidelem ex parte ſua contrahere cognationem cum parentibus illis infidelibus, quamuis illi non contrahant: & proinde infideles eſſe capaces cognationis ſpiritualis paſſiuæ:vnde inferunt, non poſſe conſiſtere matrim.inter parentes illos poſtea baptizatos cum fideli qui eorum filium baptizarat aut ſuſceperat. Ducuntur, quia quamuis infidelis ex parte ſua expers ſit cognationis ſpiritualis:at fidelis capax eſt illius,ac legi Eccleſiaſticæ ſubditur ſtatuenti,vt quicumque baptizans vel ſuſceptor illam contrahat. Ergo ex parte ſua contraher, tanquam verè baptizans verúſque ſuſceptor.Et confirmatur,quia ſtat impedimentum ex parte alterius, qui eſt fidelis, ſolùm incurri,vt conſtat ex *c. 1. de conuerſ.infid.*& dixi n.præced. in ſolut.ad vlt.Ita ſuſtinent gloſſ.*c.1.verb.Ex laua ro.30.q.1.*& *ibi* Archid.*n. 3.* idem Archid. *c. 1. n. 1. de cogn.ſpirit.in 6.*Præpoſ.*rubr.de cogn. ſpirit.q.2.n.2.& q.3.c.3.*Alberic.*in ſuo dict.lit. I. verb. Impedimentum 6.ad fin.*D.Ant.*3 p.tit.1 c.15.§.3.col 3.*Roſella,*verb.Impediment.impedim.6.n.26.& ibi* Supplem.ſum. Piſanæ,*imped.6.n.penult.* Angelus *verb. Matrimonium 3. imped. 7. n. 10.*Sylu.*verb.Matrimo. 8. q.7.dict 41.* Greg. Lopez *p.4.tit.7.in rubrica,*Nicolaus de Orbellis *4.d.41.q.1.§.5.*Gaeta *repetit.c.Ad limina,30.q.1.§.4.q.151. n. 398.* Veracruz *1.p ſpeculi,a.56.concl.6.*Matienzo *lib.5.recop tit. 1.rubr.gloſſ.1.n.169.*Enriquez,*l.12.de matrim.c.11.n.3.fin.* Viuald.*candelabro ſacram.1.*vbi *de matrim.num.163.* 13

At dicendum eſt, infidelem eſſe incapacem cognationis illius ſpiritualis paſſiuæ,ac proinde nec fidelem baptizantem, aut ſuſcipientem filium infidelium, contrahere cognationem aliquam cum parentibus infidelibus. Ratio eſt aperta.Quia cùm cognatio ſpiritualis ſit quædam relatio,non poteſt ab altero contrahi,quin ab vtroque contrahatur. Quippe relatio duo extrema neceſſariò petit. Cum igitur infidelis incapax ſit cuiuſcumque cognationis ſpiritualis, nequibit fidelis cum infideli eam contrahere. Et confirmatur, quia nec matrim. nec cognatio carnalis nec legalis poteſt conſiſtere niſi inter duo extrema habilia.Et ideo hanc partē defendunt Durand.*4.d.42.q.1.n.9. ſi.* Alex.de Neuo,*c.Contracto,n.13.de cognat.ſpirit. Henric. c.Veniēs, n.1.eo.tit.*Bellamc.*c.1.n.203.q.1.*Sot.*4.d.42.q.1. a.3.col.penult.verſ.Poſtrema ex his* Palacio *ibi.diſp.1.col.27. verſ.Non me latet,fol.927.*Gallego *de cogn.ſpirit.c.8.n.21.* Batth.à Ledeſ.*de matr.dub.46.poſt.2.concl.notab.1.*Petr. de Ledeſ.*de matr.q.56.a.3.fine* Manuel *1.to.ſum.2.edit.c.226. num.vlt.*Vega *1.tom.ſum.cap.33.caſu vltimo,in fine.* 14

Hinc deducitur,nec eam cognationem ſpiritualem conualeſcere, ac oriri cum parentibus illis infidelibus, licet poſtea ibi baptizentur, vt dixi n. 11. in caſu ſimili. Quia quod à principio irritum fuit conualeſcere nequit,*reg Non firmatur,de reg.iuris,in 6.& reg. Quod ab initio, ff. de reg. iur.*Sic Alex.de Neuo,Batth.à Ledeſma, *n. præced.* relati. Gallego *de cognat.ſpirit.c.7.n.14.* 15

Rurſus ex hoc ſubinfertur, poſſe conſiſtere matrimonium inter fidelem ſic baptizantem, vel ſuſcipientem, & parentes illos infideles, ſi poſtea baptizentur, quod nulla inter illos cognatio ſpiritualis ſuborta ſit. Ita Durand. & Alex.de Neuo,*n.14.relati*Gallego *de cognat.ſpirit.c 8.n.15.* At non poterit fidelis ipſe matrimonium inire cum perſona à ſe baptizata vel ſuſcepta. Quia cum illa nil obſtitit, quo minus verè contraheret cognationem ſpiritualem. Quamuis contrarium dixerim in caſu relato,*c.11.*Quia in illo caſu baptizans vel ſuſcipiens erat infidelis, & ita cognationis incapax:at in hoc eſt fidelis. 16

Ad argum.*n.13.*propoſitum dic, non ſufficere fidelem eſſe capacem contrahendæ cognationis, niſi aliud extremum 17

actum, cum quo cōtrahenda est, sit capax, vt probaui *n.*14. Ad confir. dic, vt aliqua persona sit impedita ne contrahat, satis esse dari impedimentum in illa: quamuis in alia ex parte sua non sit, vt homo solutus nullo laborat impedimento ad matrimonium, at nequit monialem ducere, propter impedimentum ipsius monialis. Cognatio autē cùm sit relatio, inueniri nequit nisi inter duo extrema habilia.

18 QVÆSTIO vltima. An non confirmatus suscipiens in confirmationem puerum, contrahat cum illo, eiúsque parentibus cognationem spiritualem? Si enim suscipiat in baptismo, manifestum est ipsum contrahere, quod nullibi ea susceptio interdicatur non confirmato.

19 Specialis autem difficultas est, si confirmatione suscipiat? Qua in re est duplex sent. I. (& satis probabilis,) affirmat eum cōtrahere. Quia habet esse spirituale, & est membrum Ecclesiæ per baptismum 2. Quia licet religiosis interdicatur suscipere in baptismo vel confirmatione, *c. Placuit commune* 16. q. 1. *& c. Non licet, de consf. d.* 4. At si teneant, fiunt veri compatres. Tandem, quia Episcopus non confirmationis sacramento insignitus, verè contrahit cognationem, si puerum confirmet. Ergo similiter si in confirmatione illum teneat alio Episcopo confirmante. Nulla enim diuersitatis ratio apparet. Et ideo hanc sent. tuentur Palud. 4. *d.* 42. *q.* 1. *a.* 1. *concl.* 3. *n.* 8. Rosella *verb. Impedimentum. imped.* 6. *fin. verb. Matrimonium* 8. *q.* 7. *dict.* 12. Tabiena *verb. Confirmat. sacramentum, q.* 7. *num.* 8. *& verb. Impedimentum. imped* 5. *n.* 2. *q.* 1. Sotus 4. *q.* 42. *q* 1. *art.* 3. *col.* 3. *vers. Ex quo fit.* Nauar. *l.* 3. *consf. in priori edit. t. de baptismo, consf.* 3. *fin. in poster. l.* 4. *tit. de cogn. spirit. consf.* 1. *fine.* Gallego *de cognat. spirit. c.* 9. *n* 1. *finali.* Emmanuel Sa *sum verb. Matrimoniū*, vbi *de impedim. dirimentibus, n.* 5. *vers. Non confir.* Manuel 1. *tom. sum.* 2. *edit. c.* 226. *n.* 10. *concl.* 4. Lud. Lopez 2. *p. instruct.* vbi de matrim *c.* 51. *col.* 6. *vers. Ex quo fit.*

20 II. Sent. (cui tanquam probabiliori accedo) ait eum non contrahere cognationem spiritualem. Quia quamuis habeat vitam spiritualem ratione baptismi, at non habet conditiones petitas ab Ecclesia, vt verus susceptor sit, vt cōstat ex *c. In baptism. de consf. d.* 4. ibi: *In baptismate, vel in chrismate non potest alium suscipere in filiolum ipse, qui non est baptizatus vel confirmatus.* Quod verbum, potest, præposita negatione tollit potentiam, & reddit actum nullum (vt probaui *l.* 6. *disp.* 48. *n.* 10.) Qua ratione ductus Valentia 4 *p. disp.* 4. *q.* 2. *punct.* 3. *§. penult.* ait infidelem non modo illicite, sed inualide etiam suscipere. Quia is textus decidit infidelem non posse esse susceptorem in baptismo: quod idem decidit textus de fideli non confirmato, dicens eum non posse esse susceptorem in confirmatione. Et ratio huius decisionis fuit, quia sicut in naturalibus, vt quispiam generare valeat, exigitur vltra vitam, debitum eiusdem vitæ robur: ita ad susceptionem in confirmatione, quæ habet rationem regenerationis, in quantum robur ad conseruandam vitam spiritualem baptismi confert, oportuit vt patrinus robur vitæ per confirmationem obtinuerit, vtpote qui repræsentat, tenens puerum, eius imbecillitatem in fide, ac indigentiam vt ab alio fortiori sustentetur. Et ideo huius sent sunt Gloss. *d. c. In baptismate, verb. Suscipere,* Angel. *verb. Confirmationis sacram. num.* 11. *verb. Matr.* 3. *imped.* 7. *n.* 10 *fi.* Victoria *sum.* vbi *de confirm. n. vlt.* Palacios 4. *d.* 7. *disp.* 3. *quadruplici col. ante fi. vers. Ego vero.* Sotr. 3. *p. q.* 72. *a.* 10. *fi.* Enriq *lib.* 12. *de matr. c.* 11. *n.* 2. & *l.* 3. *de sacram. confirm. c.* 3. *n.* 3. Toledo *l.* 2. *sum. c.* 24. *n.* 11. Bart. à Ledes. *in sacram.* vbi *de confirm. dub.* 8. Viuald. *candel sacram.* 1. *p.* vbi *de baptismo, n.* 69. Vega 1. *to. sum. c.* 64. *casu* 11.

21 Religiosi verò quāuis peccent, si in baptismo aut confirmatione susceptores sint, vt probant textus *n.* 19. in 2. argumento allegati. Quia tamen nullum est verbum in eis irritans factum, veri susceptores erunt, & subinde contrahent spiritualem cognationem. Ita docent Angel. *verb. Baptismus,* 8. *init* Syluest. *verb. Baptismus,* 5. *q fi.* Tabien. *verb. Baptismus,* 4. *fi.* Ledes. 1 *p. q.* 8. *a.* 7. *dub. vnic. concl.* 2. Gaëta *repet. cap. Ad limina* 30. *q.* 1. *§.* 4. *q.* 152. *n.* 399. Petr. de Ledes. *in sacram.* vbi de baptismo, *cap. fi. concl.* 6. Gallego *de cognat. spirit. c.* 9. *fin.* Viuald. *candel. sacram.* 1. *p.* vbi de baptismo *n.* 69. Similiter Episcopus non insignitus sacramento confirmationis, quamuis suscipiens in confirmatione non contrahat cognationem, at contrahet confirmans. Quia verum Sacramentum confert, iuxta omnes: at non est verus susceptor, vt *n. praeced.* probaui. Et ex dictis constat ad argumenta *n.* 19. proposita.

DISPVTATIO LXI.

Vtrùm in quacunque ætate possit quispiam legitimus esse patrinus, ac cognationem contrahat?

SVMMARIVM.

Refertur duplex sent circa ætatem in patrino necessariam, n. 1 *&* 2.
Non exigitur vt patrinus ætate excedat baptizatum, n. 3.
Desideratur & sufficit vsus rationis necessarius ad culpam mortalem in patrino vt legitimus sit & cognationem contrahat, n. 4.
Si in maiori septennio acceleretur vsus rationis, potest esse patrinus, & contrahet cognationem, n. 5.
Satisfit argumentis, n. 6.

IN hac disp. quidam petunt, quo possit quispiam baptizanti patrinus esse, vt illum excedat octodecim annis. 1
Ducuntur, quod id in adoptione legali statutum sit, §. *Minorum, Instit. de adopt.* vt vel sic certissimum sit posse ipsius patrem carnalem esse. Et confirm. quia patrini sunt parentes spirituales ipsius baptizati. Et ita sustinent Abbas *cap. Debitum. n.* 3. *de baptismo* Lud. Lopez 2. *p. instruct.* vbi *de baptismo, cap* 72. *§. At nota.*

Aliis placet, excessum quatuordecim annis exigi. Quia 2
in ea ætate est quispiam pubes, & potest esse pater. ita Anchar. *cap. Debitum, num.* 7. *de baptism.*

Verum dicendum est, non desiderari vt patrinus ætate 3
excedat baptizatum: nec certam ætatem præscribi in patrino, vt id munus obire possit. Probatur ratione optima D. Th. 4. *d.* 42. *q.* 2. *a.* 1. *ad.* 5. vbi constituit differentiam inter paternitatem legalem adoptionis, & spiritualem sacramentorum Baptismi & Confirmationis. Quod hæc sit quædam regeneratio in Christo, in quo non differt masculus à fœmina, seruus à libero, iuuenis à sene, & ideò indifferenter potest quilibet effici pater spiritualis alterius. Illa autem tendat ad hæreditatis successionem, & quandam subiectionem adoptati adoptanti. Dedecet autem antiquiorem iuueni subdi in cura rei familiaris. Et ideo leges petunt adoptantem seniorem esse adoptato. 2. quia in nullo textu reperitur ætas præscripta in patrinis. 3. quia similiter baptizans vel confirmans efficitur pater spiritualis baptizati vel confirmati. Et tamen nullus petit illum maiorem natu esse. Et ideò huius sent. est apertè D. Th. loco proximè alleg. dum indistinctè ait posse quemlibet effici patrem spiritualem alterius, nulla maioris aut minoris ætatis ratione habita. Et in propriis terminis docet Nau. *l.* 4. *consf. t. de cogn. spirit. in* 1. *edit. consf.* 3. *n. vn. in* 2. *consf.* 4. *n. vn.* Enriq. *l.* 11. *de matrim. c.* 11. *n.* 2. *in comm. lit.* Z. Manuel 1. *tom. sum. in* 2. *edit. c.* 226. *n.* 1. *col.* 4. Vega 1. *tom. sum. c.* 53. *casu* 39.

Hinc deducitur puerum cuiuscumque ætatis, dummodo rationis vsum necessarium ad culpam lethalem contrahendam habeat, posse esse legitimum susceptorem in Baptismo vel Confirmatione, ac suscipiendo contrahere veram cognationem spiritualem: secus si rationis vsu careat. Constat prior pars ex dictis n. præc. vbi certam ætatem iure præscriptam non esse ad id munus obeundum probauimus. Deinde, quia tunc reperiri potest legitima intentio faciendi quod alij patrini efficiunt, vna cum actione tenendi in susceptione illorum sacramentorum. Ergo vera cognatio spiritualis orietur. Constat etiam posterior pars. Quia non fruens rationis vsu nequit exercere illam susceptionem cum legitima intentione, sed tantum materialiter, instar bruti. At intentionem efficiendi quod alij patrini faciunt, desiderari probaui disp. 58. n. 4. & ideò hāc sent. tenent Nauar. *l.* 4. *consf. tit de cognat. spirit. in priori edit. consf.* 1. *in fin in posteri. consf.* 2. *fine. & consf.* 3. *n. vn.* Gaëta *repetit. c. Ad limina* 30. *quæst.* 136. *num.* 371. *&* 372. Enriq. *l.* 12. *de matr. c.* 11. *n.* 2. Manuel & Vega *num. præc. alleg.* 4

5 Imò si in minori septennio acceleretur vsus rationis sufficiens ad mortale peccatum, esset ille suscептor legitimus, ac veram spiritualem cognationem contraheret. Ita Enriq. *num. præcedenti* alleg. Et constat ex ibi dictis.

6 Ad argum. & confirm. n. 1. proposita, constat ex ratione D. Thomæ quam n. 3. retuli. Deinde congruentia illa ac similitudo arguit id decens esse, non tamen esse præceptum, cùm iure statutum non reperiatur.

DISPVTATIO LXI.

An si baptismus vel confirmatio irrita sint, aut baptismus in necessitate priuatim ministretur oriatur cognatio spiritualis, tam ex parte ministri, quàm ex parte patrini?

SVMMARIVM.

Quando puer domi baptizatur, & postea in Ecclesia adhibentur solemnitates catechismi, an contrahatur aliqua cognatio in illis solemnitatibus? num. 1.

An teneatur parochus in libro scribere patrinum fuisse solius catechismi, puero iam domi baptizato? Remissiuè, num. 2.

Quæ quæstiones disputandæ sint, num. 3.

An ex iteratione solemni baptismi validi priuatim collati oriatur cognatio? Refertur quædam sententia, num. 4.

Nullatenus contrahitur ex ea iteratione, nec quoties baptismus & confirmatio irrita sunt, num. 5.

Quid, si aliqua ratione dubij prioris baptismi rebaptizetur? num. 6.

Quid si nondum integrè natus baptizetur, & postea rebaptizetur? n. 7.

Soluuntur argumenta, num. 8.

An baptizans in necessitate nec solemniter, siue laicus, siue fœmina, contrahat cognationem? Refertur quædam opinio, num. 9.

Explicatur sententia Authoris, num. 10.

An pater baptizans in necessitate filium cum concubina possit illam ducere? n. 11.

Soluuntur argumenta, num. 12.

An tenens in baptismo non solemni contrahat cognationem? Refertur quædam sententia num. 13.

Verius est, tenentem non contrahere, num. 14.

Quid, si eo baptismo priuato velit susceptor munus patrini obire? n. 15

Soluuntur argumenta, num. 16.

1 IN hac disp. tanquam certum præmittendum est quando baptismus domi confertur, & postea in Ecclesia adhibentur solemnitates baptismo minimè iterato, non contrahi cognationem spiritualem in iis catechismi solemnitatibus, quæ matrimonium subsequens dirimat; sed solùm quæ illud contrahendum impediat, cum ibi solus catechismus ministretur. Et ita conueniunt omnes Doctores allegandi. Et latè tractaui hoc l. disp. 10. & ibi n. 12. defendi hoc impedimentum esse prorsus ablatum per Tridentinum.

2 An verò parochus in libro, in quo nomina patrinorum scribit, teneatur aduertere hunc susceptorem non fuisse patrinum nisi solius catechismi; dixi eadem disp. 10. n. 1. 3

3 Triplex autem quæstio disputanda est. I. An quando baptismus domi verè collatus iteratur solemniter in Ecclesia ex hac iteratione oriatur cognatio. II. An baptizans priuatim in extrema necessitate contrahat cognationem. III. An illam contrahat tenens puerum in eo baptismo priuato.

4 Quæstio I. An ex iteratione solemni baptismi priuatim valide collati, oriatur cognatio aliqua spiritualis? Aliqui censent ex hac iteratione oriri cognationem spiritualem perfectam, dirimentem subsequens matrim. Ducuntur, quia licet posterior baptismus sit irritus, sufficit ad impedimentum dirimens inducendum, actum effici de facto, etsi non de iure, sed irritus sit, Vt constat ex *c. vn. de sponsal. in 6.* vbi deciditur ex sponsalibus irritis oriri impedimentum publicæ honestatis dirimens matrimonium. Ita tenent Domin. *conf. 33. n. 5. & 6.* Philip. Probus *addit. ad Monachum, c. 1. de cognat. spirit. in 6. n. 2. & 3.* & teste Mandosio *de signat. gratiæ, t. Dispensationes. matrimoniales, §. Magna fuit.* in Concilio Romæ magna fuit suborta quæstio circa hanc rem, & aliqui affirmabant hanc partem, inter quos erat Felinus, qui tunc erat Rotæ auditor.

5 Cæterum absque dubio tenendum est, ex solemni illa baptismi iteratione nullam prorsus cognationem oriri siue in rebaptizante, siue in patrinis, quod conclusum esse in Concilio Rotæ testatur Mandosius, *n. praced.* alleg. Quia iura decernunt ex baptismo oriri cognationem, eo quod sit regeneratio quædam spiritualis. At hic posterior baptismus, nec est verè baptismus, nec vera spiritualis regeneratio. Vnde succedit *regula iuris. Non præstat. de reg. iur. in 9.* non præstat impedimentum quod de iure non sortitur effectū. Præterea quia nullus est textus decidēs ex baptismo penitus inani oriri hoc impedimentū. Et inducere matrim. impedimenta, est valde odiosum. Et ideò hâc 18 parte tenent Rosella *verb. Impedimentū, imped. 9. n. 11.* Angel. *verb. Matr. 3. imp. 7. fi.* Sylu. *verb. Matr. 8. q. 7. dicto 17.* Tabien. *verb. Imped. imped. 5. ad fin.* Armilla *verb. Matr. n. 13. & 14.* Sot. *4. d. 42 q. 1. a. 2. col. penult. vers. Atque adeo,* Nauar. *l. 3. consil. tit. de baptismo, in 1. edit. cons. 1. n. 1. in 2. cons. 2. n. 1.* Ledesm. *2. p. 4. q. 58. a. ad fin.* Barth. à Ledesm. *de matr. dub. 46. col. 2.* Philiarc. *de offic. sacerd. to. 1. p. 2. l. 2. c. 11.* Emm. Sa *sum. verb. Matrim.* vbi *de impedimentis dirimentibus, n. 5. vers. Etiam in baptismo.* Viuald. *candel. Sacram.* vbi *de matr. n. 164.* Petr. de Ledesm. *de matrim. q. 56. a. 2. paulo post princ.* Et generaliter quoties baptismus vel confirmatio sunt irrita, dicendum est, ex iis nullam oriri cognationem. Quod probant rationes adductæ: & docent Ledes. *1. p. 4 q. 13. art. 10. notab. 3.* Gallego *de cognat. spirit. c. 10. n. 8.*

Hinc deducitur ex baptismo iterato sub conditione, 6 eo quod de prioris baptismi veritate dubitabatur, postquam constiterit priorem fuisse validum, non oriri cognationem. At dum id non constat, præsumet Ecclesia cognationem. Ita Sotus & Barth. à Ledesm. *n. praced.* alleg. Quod intelligo quando est merum dubium. Nam si sint variæ opiniones probabiles, dicam num. sequenti.

Secundò deducitur, oriri cognationem spiritualem, dum 7 quis nondum integrè natus baptizatur, quando baptismus est validus: nec oriri postea ex baptismo sub conditione iterato in Ecclesia propter dubium valoris prioris baptismi. Sic Nau. *l. 3. consil. de baptismo, in 1. edit. cons. 1. n. 1. in 2. cons. 2. n. 1.* Et dicit id esse verum, licèt in quacumque corporis parte fiat baptismus. Quia censet quamcumque partem aqua intingi sufficere ad baptismi veritatem. Sed benè dixit Alex. de Neuo, *c. penult. in fine, de cogn. spirit.* hoc pendere ex ea quæst. an baptismus in quacumque corporis parte collatus sit validus. Vnde existimo non ita absolutè loquendum, vt loquutus est Nauar. Sed si in ea parte conferatur baptismus, vbi est ita certum, eum esse validum; vt non sit sub conditione iterandus contrahetur ex eo cognatio, non autem ex iteratione: si autem dubium sit inter viros doctos an in ea parte collatus sit validus, eadem dubitatio insurget vtrùm ex baptismo cognatio spiritualis consurgat: & si sint duæ opiniones probabiles, quarum altera neget prioris baptismi valorem: altera autem affirmet, poterit tuta conscientia quispiam vtram harum eligere: & tenēdo baptismum non fuisse validum, dicet consequenter probabile esse ex eo non oriri cognationem, sed ex iteratione. Contrarium verò dicet, si eam opinionem amplectatur, quæ sustinet priorem fuisse validum. Et cum vtraque opinio sit probabilis, poterit vtrauis illarum tuta conscientia amplecti.

Ad argum. n. 4. propositum, dic in eo casu esse textum 8 expressum, nec eum casum cùm valde specialis sit, posse extendi ad alios. Aliter posset inde probari ex omni actu irrito sequi impedimenta omnia iure statuta, ac proinde diceremus irregularem esse, qui putans se hominem interficere, verè feram necaret.

Quæstio II. An laicus in necessitate baptizans contra- 9 hat cognationem spiritualem? Quidam asserunt eam contrahi non posse nisi ex baptismo solemniter à sacerdote ministrato. Probant ex *c. vlt. de cogn. spirit.* ibi: *Pro eo quod ipsũ pater mulieris eiusdem, qui sacerdos extitit, baptizauit.* Vbi ponderatur baptizantem fuisse sacerdotē, vt cognatio spiritualis cōtraheretur. 2. quia *c. Ad limina 30. q. 1.* declaratur parentes, qui proprios filios in necessitate baptizant, non arceri à petitione debiti. Quia iniustum sit propter

actum

actum præcepti, pœnam ſubiri. Quæ ratio æquè militat in laico, qui neceſſitatis tempore baptizat puerum: ſi enim ob id orietur inter ipſum & pueri parentes cognatio ſpiritualis, priuaretur propter actum præcepti libertate ineundi matr. cum illis: ac proinde pœnam incurreret. Negari enim non poteſt, priuari hac libertate eſſe quoddam pœnæ ac grauaminis genus, & ideò hanc partem ſuſtinent quidam, quos tacito nomine refert Palud. *4.d.42.q.1.a.1.concl.4.n.9.* & Monald. cit. Raynero *in ſua ſum.* vbi de matr. vbi de cogn. ſpir. *§. de paternitate*, at laico in articulo neceſſitatis baptizanti puerum, eſſe ſanum conſilium, vt matrem eius minimè dicat: aut puellam à ſe tunc baptizatam, at ſi duxerit, conſulendum eſſe Pontif. vt decernat an id matr. validè initum ſit. Quia fortè aliud eſt de baptiſmo in neceſſitate collato, & aliud de bapt. ſolemni.

10 Ad dicendum prorſus eſt baptizantem etiam laicum in extremo neceſſitatis articulo contrahere cognationem perfectam ſpiritualem ſubſequens matr. dirimentem cum baptizato eiúſque parentibus. Quia omnia iura clamant ex vero baptiſmo oriri cognationem ſpiritualem: & ſolum excipitur *c. Ad limina qu.1.* quando coniugis filium alter coniux in neceſſitate baptizat, & hoc quoad vſum matr. iam contracti, ne, ſcil. per illum actum præiudicetur debiti petitioni. Quæ ratio non æque procedit in matr. contrahendo. Quia priuari coniugem iure debiti exigendi, eſt in pœnam delicti admiſſi baptizando filium coniugis alterius (vt probabo *l. 10. diſp. 30. n. 1. & 2.*) At iniquum eſt pœnam incurri propter obſeruantiam præcepti. Contrahi autem cognationem, quæ ſubſequens matr. dirimat, ac reddat inceſtuoſum concubitum cum perſona baptizata, vel eius Parentibus, nullatenus habet rationem pœnæ vel grauaminis, ſed pertinet ad quoddam amicitiæ generis & coniunctionis, quam ſtatuit Eccleſia inter has perſonas, ob quam vetuit matr. inter illas. Et confirm. quia parochus tenetur Baptiſmum ſolemniter miniſtrare, & tamen nullus negabit eum contrahere hanc cognationem. Tandem, quia quando impedimentum aliquod non ſtatuitur ab Eccleſia in delicti pœnam, ſed ob alias rationes incurritur propter actum præcepti. Vt iudex obligatus ad ſuſpendendum delinquentem, irregularis efficitur illum ſuſpendendo. Et ideò hanc partem tuentur ex Iuriſperitis, Hoſt. *ſum. t.1. de cogn ſpirit. §. Et an aliquis, num. 8.* Ab. *b.c. fi. n. vlt. de cogn. ſpir.* & *ibi* Henric. *in fi.* Præpoſ. *cap. pen. n. 3. co. t.* Arc. *c. Omnes, n. 2. 30. q. 1.* & *ibi* Bellam. *n. 2.* Albert. *in ſuo dictionar. l. ver. Imped. imped 6.* Io. de Friburg. *in ſum Confeſſ. l. 4. t. 7. q. 14. & 15.* Aſtenſ. *ſum. 2. p. l. 7. t. 18. a. vn q. 7.* Brunel. *de ſponſ. concl. 20. n. 20.* Roſel. *v. Impedim. imped. 6. n. 12.* & *ibi* Suppl. ſum. Piſanæ, *imped. 6. n. 9.* Ang. *verb. matr. 3. imped. 7. n. 16.* Syl. *verb. matr. 8. q. 7.* Cou. *4. decret. 2. p c. 6. §. 4 n. 4* Ant. Cuc. *l. 5. Inſt. maior. t. 14. n. 7.* Greg. Lop. *l. 1. verb. Clerigo. t. 7 p. 4.* Matienzo *l. 5. recopil. t. 1. rub gl. 1. n. 170.* Gaëta *repet. c. Ad limina 30. q. 1. §. 4. q. 144. n. 384.* Nau. *ſum. Lat. c. 16 n. 34. fi. & c. 22. n. 40. fi. & l. 4. conſ. in 1. edit. t. de ſponſ. conſ. 53. n. 2. in 2. t. de cogn. ſpirit. conſ. 5. n. 2.* Gallego *de cogn. ſpirit. c. 11. n. 5.* Ex ex Theologis Palud. *4. d. 42. q. 1. a. 1. concl. 1. n. 6. & concl. 4. n. 9.* Suppl. Gab. *ibi q. 1. a. 2. concl. 4. & a 3. dub. 3.* D. Ant. *3. p. t. 1. c. 15. §. 3.* Sotus *4. d. 4. q. vn. a 5. ad fi. & d. 42. q. 1. a. 1. col. penult. v. Profecto rationes.* Barth. à Led. *de matr. dub. 44. ad fi.* Palacios *4. d. 42. diſp. vn. col. 34. v. Dubitas forſan. f. 931.* Enr. *l. 11. de matr. c. 11. n. 1.* Emm. Sa, *ſum. verb. matr. vbi de imped. dirimentibus n. 5. verſ. Etiam in Baptiſm.* Phil. *de offic. Sacerd. t. 1. p. 2. l. 2. c. 11* Lud. Lop. *1. p. inſtruct. c. 85. col. 2. verſ. Cæterum & 2. p. vbi de matr. c. 51. col. 3.* Petr. de Led. *de matr. q. 56. a. 1. dub. 2.* Manuel *1. to. ſum. 2. edit. c. 229. num. 2. con. 2. & n. 11. concl. 7.* Vega *1. to. 10. ſum. c. 33. caſu vlt.* Viuald. *candel. Sacr. 1. p.* vbi *de Baptiſmo n. 42.* & vbi *de matr. n. 155. & 158.* Llamas *in methodo curat. 3. p. cap. 8. §. 19. fin.* Quare idem dicendum eſt de fœmina baptizante in extrema neceſſitate. Contrahit enim cognationem ſpiritualem: vt probant rationes adductæ. Et ita docent Abbas, Brunel. Gaeta *eiſdem locis.*

11 Hinc deducitur patrem, qui in neceſſitate filiũ ſuæ concubinæ baptizat, non poſſe eam ducere. Quoniã obſtat cognatio ſpiritualis, quam ex eo Baptiſmo in neceſſitate collato oriri, ad dirimendũ ſubſequens matr. probauimus *n. præced.* Et ita docẽt Nau. *triplici loco*, Palacios, Philiarch. Lud. Lop. *duplici loco*, Petr. de Led. Vega, Llamas allegati *n. præced.* Manuel *1. t. ſum. 2. edit. c. 226. n. 11. concl. 5.* Viuald. *cand ſacr. 1. p.* vbi *de Baptiſmo n. 42.* & vbi *de matr. n. 155.*

Ad arg *n. 9.* propoſita reſp. Ad 1. dic. narrati in eo textu factum, nec vim effici ad contrahendam cognationem ſpiritualem in ſacerdotio miniſtri baptizantis. Ad 2. conſtat ex dictis *n. 10.* vbi probauimus non habere rationem grauaminis & pœnæ: ac diſcrimen inter vtrumque caſum conſtituimus.

12 Quæſtio vltima. An tenens puerum in Baptiſmo non ſolemniter miniſtrato contrahat cognationem ſpiritualẽ. Quibuſdam placet (quorum opinionem cenſeo probabilem) ſic tenentem eam contrahere. Quòd is verus ſuſceptor ſit, nec iura ſtatuentia ſuſceptorẽ in Baptiſmo contrahere, diſtinguunt inter Baptiſmum priuatum & ſolemnem; quia tunc baptizans contrahit. Cùm tamen iura eodem pacto & tenore loquantur de baptizante & de ſuſceptore, vt conſtat ex *c. 1. de cogn. ſpirit. in 6.* & ex Trid. *ſeſſ. 24. de matr. c. 2.* Ita tenent Ang. *v. matr. 3. imped. 7. n. 21.* Viuald. *candel. Sacr. 1. p.* vbi *de matr. n. 154.* Lud. Lop. *2. p inſtr.* vbi *de matr. c. 51, col. 3. § Ex quo corollariè ſeq* quamuis paulo inferius relato Soto in oppoſitum trepidet. Et videtur tenere Barth. à Led. *de matr. dub 44. ad fi.* quamuis enim in ſua opinione de ſolo baptizante in extrema neceſſitate loquatur: at eam rationem aſsignat, quod canones indiſtinctè loquantur de baptizante & de ſuſceptore, ac proinde clarè ſentit idem de vtroq. Eiuſdem ſent. videtur Nau. Philiarc. Em. Sa *citati n. 10.* qui abſolutè docent. in Baptiſmo priuatim collato contrahi cognationem.

13 At probabilius eſt, eam non contrahi à ſuſceptore. Quia cum adhibere ſuſceptorem ſit cæremonia ab Eccleſia inſtituta pro Baptiſmo ſolemni, vbi hic non eſt, non dicitur propriè & verè ſuſceptor, qui tenet: imo valde contingens eſt, vt puer tunc ab aliquo teneatur: in vlnis enim matris, aut in incunabulis poſitus ſolet baptizari: quòd ſi ab aliquo teneatur eſt per accidens maioris commoditatis gratia. Quare (vt benè ait Suarez ſtatim allegand.) nil peccaretur omiſſo patrino in eo Baptiſmo 2. Conſtat ex communi modo loquendi, vulgíque opinione: à quibus arg. petitum efficax eſt: (vt latè probat Euerad. *in ſuis topicis, loco ab opinione vulgi n. 1.*) nam tenentes infantem in prædicto caſu, nec compátres, nec patrini appellantur, nec tales ſolent exiſtimari: ſed illi ſoli qui in Baptiſmo ſolemni id munus obeunt. Et ideo in hanc ſent. inclinat Sot. *4. d. 42. q. 1. a. 1. col. pen. verſ. Profecto ratione.* Et eam tenent Gallego *de cogn. ſpirit. c. 11. n. 5.* Suar. *3. p. q. 67. a. 8. dub. vlt.* Man. *1. t. ſum. 2. edit. c. 226. n. 2. concl. 2.* Vega *1. to. ſum. c. 33. caſu vlt. ad fin.*

14 Addit Suarez *n. præced.* allegatus, quamuis in Baptiſmo priuato cæremonia ſuſceptoris neceſſaria non ſit, at ſi verè & propriè adhibeatur, & tenens velit munus ſuſceptoris obire, eſſe probabile eum contrahere. Quia ille eſt tunc verè ſuſceptor. Sed ego verius exiſtimo, etiam tunc minimè contrahere, quòd non ſit in poteſtate tenentis ſitum, hanc cognationem contrahere, niſi petita ab Eccleſia ſeruentur: at munus ſuſceptoris non obitur propriè, niſi quando Baptiſmus eſt ſolemnis (vt docent Sotus, Galleg. Manuel, Vega, & ipſemet Suarez, *n. præced.* alleg.) nec obſtat baptizantem in ea neceſsitate contrahere. Quia baptizans confert verum ſacramentum: at qui ſic tenet, vel ſuſcipit, non dicitur propriè tenere vel ſuſcipere, eo modo, quo ab Eccleſia ſtatutum eſt. Suſceptio enim eſt cæremonia ab Eccleſia inſtituta ad Baptiſmum ſolemnem: ac proinde ſolemnitate deficienti, deficit quoque vera ſuſceptoris ratio.

15 Ad 1. arg. *n. 13.* propoſitum conſtat eſt dictis, *n. 14. 16.* Ad 2. conſtat ex dictis *n.* præcedenti.

DE IMPEDIMENTO cognationis legalis.

DISPVTATIO LXIII.

Quid & quotuplex sit adoptio : & quando cognatio legalis ex illa consurgens obstet matr. illudque dirimat?

SVMMARIVM.

Enodatur definitio adoptionis, n. 1.
Quotuplex sit adoptio, & quid distet inter perfectam & imperfectam, num. 2.
Quis possit adoptare? n. 3. & ibi quis possit adoptari?
Quot modis soluatur adoptio, n. 4.
Explicatur definitio cognationis legalis, n. 5.
Quot sint quæstiones disputandæ? n. 7.
An ex adoptione imperfecta oriatur cognatio legalis, quæ matrimonium impediat aut dirimat? Refertur quædam sent. n. 8.
Non oritur impedimentum dirimens, n. 9.
Neque impediens, n. 10.
Satisfit argumentis, n. 11.
Post n. 11. inuenies alia summaria.

1 DIsputationi de impedimento cognationis legalis breuiter præmittere oportet, quid & quotuplex sit adoptio, & quis adoptare possit. Est enim cognatio legalis effectus adoptionis, ex eaque oritur, sicut affinitas ex copula. Definitur ergo adoptio communiter à Iurisperitis sic: Est actus legitimus, per quem fit filius aut nepos, qui non est penè naturam imitans. Sed à D. Th. 4. *d.* 42. *q.* 2. *a.* 1. & communiter à Theologis sic definitur: Est extraneæ personæ in filium vel nepotem, vel deinceps, legitima assumptio. Vtraque autem definitio in idem coincidit. Dicitur extraneæ personæ, id est, eius quæ non est in adoptantis potestate, siue sit consanguinea, siue non. Dicitur, filium vel nepotem, vel deinceps, sub quibus comprehenduntur fœmina, vt filia neptis. Quia non potest quispiam adoptari in fratrem vel parentem, *l. Nec apud, C. de hered. inst.* Dicitur legitima, id est, secundum legum formam. Cùm enim ab ipsis instituta sit, vt valeat & effectum cognationis producat, debet in ea seruari forma legibus præscripta, (vt *n.* 18. dicemus.) Dicitur assumptio, id est, electio, cùm enim tanta homini propensio insita sit ad suam successionem in posterum propagandam, fuit iure introductum, vt naturalibus liberis orbati possint suæ successioni consulere adoptantes alios in liberos. Ars enim naturam imitatur, ac illius defectum supplet. Vnde adoptio est quædam legalis seu artificialis generatio.

2 Est autem duplex adoptio. Quædam est perfecta, per quam adoptatus transit in adoptantis potestatem, & illi succedit: & hæc dicitur arrogatio. Altera est imperfecta, per quam adoptatus non transit in adoptantis potestatē: & hæc dicitur simplex adoptio. Hæc distinctio ab omnibus traditur: & habetur §. *Adoptio, Inst. de adopt. & l.* 7. *tit.* 7. *p.* 4. Differunt autem quintupliciter. I. quia per simplicem adoptionem adoptatus non transit in adoptantis potestatem, nec est eius hæres necessarius ex testamento, benè tamen ab intestato. At per arrogationem transit in potestatem arrogantis, instar filij naturalis: & est eius hæres necessarius ab intestato: ex testamento autem in quarta bonorum parte, *Inst. de adopt. §. Sed hodie.* 2. Differunt, quia adoptari potest, qui non est sui iuris, vt filius sub patris potestate constitutus, at arrogari nequit: nisi qui sui iuris est, nempe emancipatus & liber homo. Quia cum per arrogationem tradatur quispiam in arrogantis potestatem, oportet eum esse sui iuris, vt tradere se valeat, *l.* 4. §. *vlt. ff. de adopt.* 3. Differunt, quia adoptio fit cuiuslibet iudicis competentis auctoritate, dum tamen apud eum plena sit actio, id est, merum & mixtum imperium. Arrogatio verò fit sola principis authoritate, *l.* 1. *C. de adopt. & Inst. eod. t. in pr. & l. reg.* 7. *t.* 7. *p.* 4. Quartò, quia arrogator tenetur satisdare de restituendis bonis arrogati illis personis, ad quas essent peruentura, si arrogatus in suo statu mansisset *l. Nec ei, §. fi. ff. de adopt.* Vltimò, quia in adoptione non requiritur verbum vtriusque expressum: at in arrogatione exigitur verbum vtriusque. Desideratur enim vt Rex interroget arrogantem, Vis habere hunc in filium, nepotem, vel pronepotem? Et arrogans respondeat: Volo. rursus, vt interroget arrogatum: Vis habere hunc in patrem auum, vel proauum? & ipse respondeat: Volo. & deinde Princeps exprimat sibi placere. Vnde infans adoptari potest, non verò arrogari. Habetur hæc differentia *l. in adopt.* 2. *ff. de adopt. l. reg.* 7. *t.* 7. *p.* 4.

Multæ conditiones desiderantur, vt alicui integrum sit alium adoptare. 1. vt adoptans sit sui iuris, & maior 25. annis. Ratio est, quia si non sit sui iuris, & maior 25. annis, bona sua administrare nequit. 2. est vt sit vir. Nam fœminæ adoptare nequeunt, nisi ex priuilegiò Principis. Cum nec filios carnales habeant in potestate. 3. vt possit generare, vel si non possit, id non sit ex defectu naturali, sed ex casu accidentario. Quare frigidi adoptare non possunt, eo quod sunt naturaliter impotentes, *l.* 2. *ff. de adopt.* Et ratio est, quia adoptio instituta est ad supplendum liberorum defectum: & ideo illis solis conceditur quia naturaliter generare possunt. At gladio castrati adoptare possunt. Quia sunt impotentes ex accidenti. 4. vt ita ex edat ætate adoptatum, vt possit esse eius pater naturalis, imo 18. annis debet eum excedere. Arrogare verò nequit, qui 40. annos non nactus est. Hæc omnia habentur Inst. de adopt. Et tradit latè Sylu. *verb. Adoptio, qu.* 5. Hinc fit, Sacerdotem posse adoptare. Quia naturaliter non est impotens ad generationem. Sic Host. *c. vn. n.* 4. *de cognat. legal.* & *ibi* Abb. *n.* 4. Rosella *v. Impedimentum, imped.* 7. *n.* 2. Syl. *verb. Adopt. q.* 5. & *ibi* Armilla *n.* 9. Tabien. *verb. Impedimentum, imped.* 6 *q.* 1. *n.* 2. *fi.* Potest autem adoptari quilibet, siue masculus siue fœmina, dummodo sit præsens. Quippe absens nec adoptare, nec adoptari, potest etiam per procuratorem, *l. Neque, & l. Post mortem, §. Neque ff. de adopt.* Ang. *v. Adopt. n.* 4. Sylu. *ibi q.* 2. *&* 6. *& omnes.* 3

Sex autem modis soluitur adoptio: nempe naturali morte adoptantis: morte eius ciuili: ob nuptias incestuosas: ob dignitatem vt Episcopalem: per sententiam, per emancipationem quod latius tradunt Palud. 4. *d.* 42. *qu.* 1. *art.* 2. Armilla *verb. Adoptio n.* 10. 4

His præmissis de adoptione, cognatio legalis sic communiter definitur: Est propinquitas ex adoptione proueniens. Dicitur propinquitas, vt ostendatur conuenientia quam habet cum conuenientia carnali. Dicitur ex adoptione proueniens, vt eius causa significetur, ac differentia à cognatione carnali. 5

Est verò triplex cognationis legalis species. I. est linea recta inter adoptantem & adoptatum, ac adoptati descendentes. Hæc habetur *Institut. de nuptiis, §. Ergo non omnes, l. Quinetiam, ff. de ritu nuptiar. & l. reg.* 7. *t.* 7. *p.* 4. Secunda est lateralis, seu in linea transuersa inter adoptatum, & filios carnales adoptantis. Habetur *Instit. de nupt. §. Inter eas, & l. Per adoptionem.* 17. *ff. de ritu nupt. & d. l. reg.* 7. *& in iure can. c. vn. de cognat. leg. & c. per adoptionem*, quod est ex Paschali Pont. 30. *q.* 3. Tertia est per modum cuiusdam legalis affinitatis, ad similitudinem affinitatis naturalis, quæ est inter adoptantem & vxorem adoptati. Et è contra inter adoptatum & vxorem adoptantis. Habetur *l. Adoptiuus,* 14 *ff. de ritu nupt. & l. reg.* 8. *t.* 7. *p.* 4. Et traditur hæc distinct. à D. Thom. 4. *d.* 42. *qu.* 2. *a.* 3. *corp.* quem omnes sequuntur. 6

Triplex igitur in hac disp. est agitanda quæst. I. An ex adoptione imperfecta oriatur hæc cognatio legalis obstans matr. II. an omnes tres cognationis legalis species impediant ac dirimant matr. III. an triplex illa legalis cognationis species perpetuo obstet matr. contrahendo: & ad quas personas, & vsq; ad quorum gradum extendatur. 7

Quæstio I. An ex adoptione imperfecta oriatur hæc cognatio legalis, matr. impediens ac dirimens: an potius ex sola perfecta, quæ arrogatio dicitur? Duplex est sent. Prior & satis probabilis affirmat, etiam ex adoptione imperfecta

perfecta oriri cognationem legalem subsequens matr. dirimentem. Ducitur, quia omnes textus, quos n.6. retuli, in quibus hæc cognatio legalis statuitur, de adoptione indistincte loquuntur. 2. Quia licet sic imperfecte adoptatus non transeat in adoptantis potestatem: acquiruntur tamen ei quædam iura ex adoptione, quæ per emancipationem dissoluuntur, l. penult. §. de adopt. Et ideo hanc sent. sustinent ex Iurisperitis, gloss. c. vn. ad fin. de cogn. leg. & ibi Hostiens. fin. Abbas n.5. Anchar. n. 8. Damasus, Laurentius, Tancred. Philipp. Vincentius, quos refert & sequitur Alex. de Neuo eo. cap. vnic. num. 11. Præposit. ibi. n. 7. Henric. ad fin. Speculat. t. de cognat. legali. 8. vn. num. 1. Goffredus sum. eod. t. ad fin. Alberic. in suo diction. lit. I. verb. Impedimentum 7. Astens. 2 p. sum. l. 8. t. 19. a. 2. q. 8. Ioan. de Friburgo sum. confessorum l. 4. tit. 8. q. 10 Monald. sum tr. de matr. vbi de imped. cognationis legalis. Angelus verb. Matrim. impediment. 8. n. 4. Rosella verb. Impedimentum, imped. 7. n. 4. & ibi Tabiena impedim. 6. q. 1. n. 2. Lex. 7. t. 7. p. 4. & ibi Greg. Lopez verb. Qua Prosijaron. Couar. 4. decret. 2. p. c. 6. §. 5 num. 2. Ant. Cucus l. 5. instit. maior. t. 14. n. 48. Gaëta repet. c. Ad limina, 30. q. 1. §. 4. q. 155 num. 404. Vgolinus de sacram. vbi de matrimon. c. 19. num. 3. Et ex Theologis, Scot. 4. d 42. q. paulo post princ. & ibi Ricard. a. 2. q. 2. ad 2. Palud. q. 1. a. 2. concl. 7. num. 25. Bassolis q. vn. a. 4. Nicol. de Orbellis q. 2. D. Ant. 3. p. t. 1. c. 13. Nicol. de Nisa super 4. sent. 6. p. 3. de matrimon. q. 8. notabili 5. Petr. de Soto lect. 21. de matrimon. §. De cognatione legali. Angles Floribus 1. part. vbi de matrimon. q. fin. a. 2. concl. 2. Toledo l. 7. sum c. 4. num. 4. Lud. Lop. 2. part. instruct. vbi de matrim. c. 51. ad finem.

9 Posterior sent. (cui tanquam probabiliori adhæreo) asserit cognationem hanc legalem, quæ matrim. dirimit, ex sola adoptione perfecta, quæ arrogatio est, ortum habere. Ducor, qui (vt dicemus n. 16.) cognatio hæc introducta est à iure positiuo, ad impediendam fornicationem, quæ facilè esse potest inter personas in eadem domo commorantes. Sed per adoptionem imperfectam non traducitur adoptatus in domum nec in adoptantis potestatem. Ergo ea non obstat matrim. 2. quia cum matrim. sit res valde fauorabilis, iura illud prohibentia potius debent restringi, vel saltem coarctari ad propriam & perfectam verbotum significationem: at simplex adoptio cùm sit imperfecta, non dicitur absolutè talis, immò iuxta D. Tho. 4. d. a. 1. ad 1. est potius dicenda, dispositio quædam ad perfectam adoptionem. 3. Quia opposita sentent. quamuis communissima innititur leuissimis fundamentis: vt ex eorum solutione constabit n. 11. Et ita hanc sent. posse teneri, ait gloss. 30. q. 1. in sum. ad fin. Et illam tuentur Innoc. c. vn. n. vn. de cognat. legali. Syluest. verb. Matrim. 8. q. 8. dist. 4. Sotus 4. d. 42. q. 2. art. 2. ad fin. corp. licèt sub aliquali dubio, dicit enim fortasse sic esse Ledesma 2. p. 4. q. 59. a. 3. fin. Enriquez l. 12. de matrim. c. 12. n. 3. Petrus de Ledesma de matr. q. 57. art. 2. concl. 2. Eiusdem sent. videtur Viguerius l. instit. c. 16. §. 7. vers. 9. impedim. 9. vbi tractans, quando contrahatur cognatio legalis, ait eam contrahi inter patrem perfecta adoptione adoptantem, & filium adoptatum. Nec longè sunt ab hac sent. Anton. cap. vn. n. 5. de cognat. legali, & Supplem. sum. Pisanæ, verb. Impedimentum, imped. 7. n. 3. nam vtraque sent. relata neutram definiunt: & addit Supplem. non esse sent. præcipitandam.

10 Asserunt tamen aliqui ex hisce DD. oriri ex ea adoptione imperfecta impedimentum impediens, non tamen dirimens sequentem matrim. contractum. Quia adoptio illa imperfecta est via & dispositio ad perfectam, sicut Catechismus ad Baptismum. Sicut ergo per Baptismi Catechismum contrahitur quædam cognatio spiritualis imperfecta quæ solum impedit matrim. c. Per Catechismum, de cogn. spir. in 6. ita per adoptionem imperfectam contrahetur cognatio legalis imperfecta, quæ solum impediet subsequens matrimonium. Ita docent, Enriquez & Petr. de Ledesma ibi. At hoc displicet: & ideo existimo nullum subesse impedimentum: sed posse licitè contrahi matrimon. vbi sola est imperfecta adoptio, vt docent Innoc. & Syluest. num. praced. allegati Quia in catechismo est expressus textus id decidens, non autem in adoptione imperfecta, nec potest ex rationis similitudine induci impedimentum matrim. Aliàs dicendum esse, ex solo exorcismo oriri, eo quod sit ad Baptismum dispositio.

Ad argum. n. 8. proposita resp. Ad 1. dic, quamuis textus non distinguat, at rationes num. 9. adductæ cogunt ea distinctione vti. Ad 2. dic, ea iura, quæ per adoptionem imperfectam acquiruntur, non esse causam adoptionis matrim. & ita nil conferre. 11

SVMMARIVM.

Prima cognationis legalis species in linea recta dirimit matrimonium num. 12.
Quid de affinitate legali? num. 13.
Quid de cognatione legali linea transuersa? Referuntur quadam sententia. num. 14
Proponitur sent. Authoris. num. 15.
Traduntur rationes prohibitionis matr. ob cognationem legalem n. 16.
Explicatur qualiter hoc impedimentum vim habeat, cum legibus inducatur? num 17.
An sit necesse seruari formam legalem in adoptione, vt cognatio oriatur? num. 18.
An cognatio legalis superueniens matrim impediat debitum petitu n. 19.
An superueniens sponsalibus ea dirimat. num 20.
Hoc impedimentum est solo iure humano inductum, num. 21.
Infideles cum eo contrahentes an post Baptismum sint separandi n. 22.
Soluuntur argument a. num. 23.
Post num 25. inuenies summaria, quæ desiderantur.

¶ Quæstio II. An omnes tres legalis cognationis species impediant ac dirimant matr. Et quidem de 1. specie ascendentium in linea recta nullus dubitat, quin subsequens matrim dirimat, nempe inter arrogantem, & personas arrogatas, ob textus quos num. 6. allegaui. Et in hoc conueniunt omnes Doctores. 12

De 3. specie nimirum de affinitate legali, nonnihil est dubitationis. Quidam enim, quos tacito nomine refert Host. c. vn. n. 3. de cogn. legali, affirmarunt, eam non obstare matr. contrahendo. Quod ius canon. à quo solo possunt matrim. impedimenta promanere, eius cognationis non meminerit. Sed iure optimo hanc sent. reprobant. Host. ibi, Ioan. Andr. eo c. vn. n. 5. Anton. n. 6. Anchar. n. 5. Alex. de Neuo n. 9. Et cæteri omnes DD. quotquot potui videre, tanquam rem exploratam statuunt, eam cognationem dirimere. Et ad fundamentum contrarium dicam, n. 17. 13

Potissima verò difficultas est de tertia specie cognationis legalis, nimirum, in linea transuersa, an ea dirimat matrim. Quidam enim negant eam dirimere, sed solùm impedire concedunt, quod frustra esset separatio inter eos fratres, naturalem, scilicet, filium patris adoptantis, & filium adoptiuum. Cum statim possint matrim. copulari, soluta adoptione per emancipationem, vel alio modo, (vt dicemus n. 24.) Secundò, quia c. Ita diligere 30. q. 3. quod est ex Nicol. Pontif. dicitur leges ciuiles non permittere inter huiusmodi cognatos matrim. quasi aliud sit secundũ canones. Argumento eo c. Nonne, de præsumpt. Ita docet Speculat. tit. de cogn. legali. §. vn. num. 2. Et videtur eiusdem sent. ibi Ioan. Andr. in addit. Idem tenent Præpos. c. vn. in fin. de cogn. legali. Gaëta repet. c. Ad limina 30. quæst. 1. §. 4. quæst. 156. n. 405. 14

At dicendum est per huiusmodi cognationem dirimi subsequens matrim. Quia c. vn de cogn. legali dicitur nuptias consistere non posse inter filium legitimum & sororem adoptiuam: at verbum, non posse consistere, sonat esse dissoluendas, vel non posse permanere. Adde, verbum. Potest, proposita negatione tollere potentiam, & reddere actum nullum (vt probaui l. 6. disput. 38. n. 20.) Et ideo huius sent. sunt ex Iurisperitis, gloss. 30. quæst. 3. in sum. verb. Quod autẽ, & c. vn. de cogn. legali, in fine. Inn. ibi, n. vn. Ant. n. 6. Abb. n. 6 Anchar. n. 7. Card. n. 2. vers. Quaro an hoc impedimentũ. Alex. de Neuo n. 12. Henr. n. 6. Goffred. sum. tit. de cogn. leg. in fin. Host. sum. eod. t n. 12. Alberic. in suo dictio. lit. 15

lit I verb. Impedimentum 7. Io. de Friburgo in sum. confess. l. 4. t. 8. q. Monald. sum. tract. de matr. vbi de cognat. legali. Astens. 2. p. sum. l. 8. t. 19. a. 2. q. 11. Rosella verb. Impedimentum, imped. 7. n. 7. & ibi Suppl. sum. Pisanæ imped. 7. num. 4. Tab. ibi, imp. 6. n. 1. Angelus Matrimonium 3. imped. 8. n. 2. Sylu. verb. Matrimonium 8. q. 8. dict. 1. & 7. Armilla verb. Matr. 16. Lex 8. t. 7. p. 4. & ibi Greg Lop. verb. Mas desfaze. Nau. sum. c. 22. n. 44. Couar. 3. decret. 2. p. c. 6. §. 5. n. 2. & 3. Ant Cucus l. 5. inst. maiorum, t. 14. n. 18. Alex. Carrer. l. 2. de sponsal. c. 10. fine. Lancelot. instit. iuris can. li. 2. t. De triplici cognat. vbi de legali. §. Legalis cognat. vers. Donec. Zauallos in suis qq. practicis, tota q. 728. & q. 250. fi. Et ex Theologis, Durand. 4. d. 42. q. 2. n. 7. & ibi Palud. q. vn. a. 2. conc. 6. in fin. n. 24. & cōc. 7. n. 29. Bass. q. vn a. 4. Nicol. de Orbellis ibi, q. 2. Sot. ibi q. 2. a. 2, col. 5. vers. Vnica hic. Suppl. Gabr. q. 1. a. 1. cōcl. 6. Caiet. sum. verb. Matrim. c. 1. imped. 4. Petr. de Soto lect. 11. de matr. §. de cognat. legali. Ledes. 2. p. 4. q. 59. a. 3. ad fi. Viguer. l. inst. c. 16. § 7. vers. 9. imped 9. Veracruz 1. p. Speculi, a. 6. cōcl. 3 fi. Angles Floribus 1. p. vbi de matr. q. fin. art. 2. cōcl. 2. D Ant. 3. p. tit. 1. c. 13. Valentia 4. p. disp. 10. q. 5. punct. 3. vbi de impedim. cogn col. 2. Toledo l. 7. sum. c. 4. n. 7. & 8. Enriquez l. 12. de matr. c. 12. n. 3. ad finem. Emman. Sa. sum verb. matrim. vbi de impedim. dirimentibus n. 6. vers. Cognatio legalis. Petr. de Ledes. de matr q. 57. a. 2. dub. 1. Barth. à Ledesma de matr. dub. 47. concl. Manuel 1. to sum 2 edit. c. 227. n. 2. Philiarc. de offic. Sacerd. t. 1. p. 2. l. 2. c. 11 fine. Lud. Lop. 2. p. instruct. vbi de matr. c. 51. ad fin. Vega 1. tom. sum. c. 10. casu 1. Vinald. candel sacram. 1. p. vbi de matr. n. 175. 178. Canendo sum. sacram. vbi de matrim. c. 6. vbi de cognat. legali, n. 50.

16 Conuenientissimè autem statutum est, vt cognatio legalis dirimat subsequens matr. Quia ex ea oritur quædam coniunctio similis naturali: ex qua oritur quædam reuerētia debita inter sic cognatos, & amicitia. Vt ergo ea reuerentia seruetur, & dilatetur amplius amicitia matrim. cum extraneis inito, cautum est, vt inter sic cognatos nequeat matr. consistere. Adde cum D. Th. 4. d. 42. q. 2. a. 2. corp. id quoque effectum esse, quia sic cognati debent habitare in eadem domo: oriretur autem maximum fornicandi periculum, matrimonio non interdicto inter eos. Quæ sunt rationes ob quas disp. 43. n. 3. diximus irritari iure Ecclesiastico matr. inter consanguinitate coniunctos.

17 Sed meritò dubitabis, qualiter hoc impedimentum vim habeat; cum solis legibus ciuilibus indictum sit, quas carere potestate statuendi impedimenta matr. inter fideles, diximus disp. 3. n. 4. Dic id impedimentum vim habere: eo quod leges id impedimentum statuentes sint iure canonico approbatæ, vt constat ex c. Ita diligere 30. q. 3. quod est ex Nicolao Pontif. ad cōsulta Bulgarorum ibi: Quandoquidem nec inter eos, qui natura, & eos, qui adoptione filij sunt, venerāda Romæ leges matrim. contrahi permittunt. Vbi approbatur prima species cognationis legalis in linea ascendentium, & c. vn. de cogn legali, & c. Per adopt. 30. q. 5. quod est ex Paschali Pontif. approbatur impedimentum cognationis legalis in secunda specie, nempe in linea trāsuersa. Quamvis autem tertia species affinitatis legalis non reperiatur expressè approbata in iure canonico, at cum rubrica iuris canonici sit generalis, nimirum de cognat. legali: & sit eadem ratio de hac specie, dicendum est censeri subinde approbatam illam, sicut & reliquas. Adde cōsuetudine Ecclesiastica omnes tres illas species receptas esse, Pontificibus id scientibus. Et ideò ex hoc id impedimentum vim habere, quod ab Ecclesiastico iure approbatum sit, tradunt, D. Th. 4. d. 42. q. 2. art. 2. corp. & ad 4. & ibi D. Bonau. a. 2. q. 3. Palud. q. 1. a. 2. concl. 7. n. 25. Abb. rub. de cogn. legali n. vn. Alex. de Neuo, c. vn. n. 10. eo. t. Astens. 2. p. sum. l. 8. t. 19. a. 2. q. 5. Brunel. de spōs. cōcl. 27. n. 1. Turrec. c. Ita diligere, a 6. n. 17. 30. q. 3. Sylu. verb. Matrim. 8. q. 8. dicto 1. 1. Tabiena verb. Imped. 6. n. 1. Suppl. Gabr. 4. d. 42. q. 1. a. 2. concl. 6 Sotus ibi, q. 2. a. 1. col. 2. vers. de adopt. & a. 2 fin. Orland. ibi. q. vn prope. sin. fine Greg. Lop. l. 7. verb. Porque, tit. 7. p. 4. Gallego de cogn. spir. c. 3. n. 56. Lancelot. inst. iuris canon. l. 2. tit. De triplici cognat. vbi de legali, §. Legalis cognatio, verb. Proueniens.

Quod verò cognatio hæc obstans matrimonio oriatur 18
ex adoptione, oportet in adoptione facienda seruari formam legibus præscriptam, quam num. 2. declarauimus: ea enim non seruata, sed priuatim coram vicinis aut aliis honestis personis, non interueniente magistratu, corrueret actus: ac proinde nullum matrimonio impedimentum produceret. Quia cùm forma det esse rei, cap. Tua, de spōsal. c. Quia propter, de elect. deficienti forma deficit actus. Sic Host. c. vn. n. 1. de cogn. legal. & ibi Ioā. Andr. n. 1. Abb. n. 3. Anchar. n. 3. Alex. de Neuo n. 6. Card. fin. Præpos. n. 2. Ioan. de Friburgo in sum. confess. l. 4. t. 8. q. 4. Supplem. Gab. 4. d. 42. q. 1. art. 2. concl. 6. Rosella verb. Impedimentum, imped. 7. n. 1. Ang. verb. Adoptio, n. 3. & ibi Syl. q. 8. Armill. n. 9. Greg. Lop. l. 7. verb. Su carta, tit. 7 pag. 4.

Quando hæc cognatio legalis superuenit matrimonio 19
iam contracto, posset aliquis existimare eam impedire debiti petitionem, respectu coniugis, qui eam cōtraxit. Quia omne impedimentum, quod præcedens matrim. illud simpliciter dirimeret, si subsequatur, dirimit illud secundum quid, nimirum, impediens eius vsum, quoad debiti exactionem. Iuxta doctrinam Syluestri, verb. Matr. 8. q. 7. dict. 2. Verùm eam doctrinam non approbo, nisi textus expressus inueniatur, qui eam debiti petitionem in eo casu interdicat. Quare cum in cognatione legali is non reperiatur, existimo eam non impedire debiti petitionem, quod aliis placere dicens, sustinet Petrus, de Ledesma de matr. quæst. 57. art. 2. ad finem.

At sponsalia præcedentia dirimeret cognatio legalis 20
superueniens, quòd cum sola sint futuri matrimonij promissio, superuenienti impedimento, quod illud dirimeret, si contraheretur dissoluuntur protsus, vtpote quæ nequeunt validè suum effectum consequi. Ita docent Ioan. Andr. cap. Veniens, in fine, de cognat. spirit. Host. ibi, fin. Ant. fine, Anchar. n. 2. Card. fine. Alex. de Neuo c. 2. num. 5. eodem tit. Rosella verb. Impedimentum, imped. 6. n. 16.

Ex dictis infertur hoc impedimentum esse solo iure 21
humano interdictum. Cum constet nec iure naturæ adoptionem esse inuectam, nec ex ea cognationem matrim. obstantem consurgere. Et ita vniuersi fatentur.

Quamobrem si apud infideles hæc adoptio fieret, & ea 22
non obstanti initetur matr. inter adoptantem, & filiam adoptatam, valeret vtique: nisi speciali eorum lege id matrim. irritaretur, quod illi Ecclesiæ legibus minimè subdantur, à cuius approbatione vim obligandi hoc impedimentum habere diximus, num. 17. Atque ita docent dicentes post conuersionem ad fidem non esse ab eo matrim. separandos, Veracruz 1. part Speculi, art. 60. fin. Barth. à Ledesma dub. 47. de matr. concl. 1. Vega 1. tom. sum. cap. 10. casu 1.

Ad arg. n. 14. proposita resp. Ad primum dic, non esse 23
frustra id impedimentum, quia perpetuò dirimit ante emancipationem: & quamvis hac facta possit denuò matr. iniri, at antea initum est perpetuo irritum, nisi postea ratificetur. Ad 2. dic, non dicere textum, Secundum leges, quasi contrarium sit secundum canones: sed ad denotandum impedimentum hoc fuisse legibus ciuilibus inductum, quas ibi approbat vocans eas venerandas.

SVMMARIVM.

Quamdiu duret cognationis legalis impedimentum in triplici illius specie? n. 24.

Vt cesset in linea transuersa, debet seruari debita solemnitas in dissoluenda adoptione, n. 25.

Nulla est cognatio inter adoptantem & adoptiui parentes, n. 26.

Potest filius adoptiuus ducere filiam legitimam carnalem adoptantis, aut mortuo patre, aut si is superstes sit, si ipsa vel ipse emancipentur: aut alio modo cesset adoptio aut patria potestas, n. 27.

An inter fratres adoptiuos possit consistere matr. n. 28.

Quid de filiis duorum fratrum adoptiuorum? n. 29.

An filius adoptiuus possit ducere filiam carnalem illegitimam adoptantis: vel filia adoptiua nubere filio illegitimo adoptantis? numer. 30.

Ad

Ad quorum gradum extendatur matrim. prohibitio inter adoptantem & adoptati descendentes? Refertur triplex sent. n.31.32.33.
Proponitur sententia Authoris, n.34.
Nulla est cognatio inter patrem adoptantem, & filiam filia adoptata, & possunt matrim. iungi? n 35.
Potest adoptans contrahere matrim. cum liberis illegitimis adoptati, num. 36.

24 Quæstio vltima, An triplex cognationis legalis species perpetuo obstet matr. contrahendo. & ad quas personas, & ad quorum gradum extendatur? Hac in re constat primam speciem rectæ lineæ, & tertiam affinitatis legalis impedire ac dirimere perpetuo matrim. id est, id impedimentum non cessare soluta quandocumque adoptione. Atque subinde non poterit etiam adoptione soluta, adoptatus cum adoptante, eiusve vxore, neque adoptans, cum adoptatis, vel vxore adoptati matr. inire. De prima specie sic deciditur expresse *l. Quin etiam 55. ff. de ritu nupt. & Instit. de nupt. §. Ergo non omnis; & lib. reg. 7. t. 7 p. 4.* Et de tertia specie deciditur *l. Adoptiuus, 14. ff. de ritu nupt. & l. reg. 8. t. 7. p. 8.* Constat etiam, secundam speciem cognationis legalis nimirum, in linea transuersa inter filios carnales adoptantis, & filios eiusdem adoptiuos; non impedire in perpetuum, sed quamdiu durat adoptio, & filij siue legitimi siue adoptiui sunt in patris potestate. Vnde vt filius carnalis possit ducere sororem adoptiuam, vel filia carnalis fratrem adoptiuum, est facile medium, nempe vt vteruis eorum emancipetur. Sic expresse *c. vnic. de cognat. leg. & c. per adoptionem*, quod est ex Paschali Pontif. 30. q. 3. *& l. Per adoptionem 17. ff. de ritu nupt. & Instit. de nupt. §. Inter eas, & l. reg 7. p. 4.* Et ratio diuersitatis harum prohibitionum in perpetuum vel ad tempus, ea est. Quia prima & tertia prohibitio est propter reuerentiam, quam debet exhibere adoptatus cum sua vxore adoptanti, & vxori eius: & cum hæc sit perpetua, similiter est perpetua prohibitio vtraque illa. Secunda verò est ob interpretatiuam filiationem ex adoptione prouenientem: & ideo ea durante durat, & cessante cessat.

25 At debet seruari solemnitas legibus præscripta in dissoluenda adoptione per emancipationem, vt cesset impediment. matr. ineundi inter filium adoptiuum cum filia carnali adoptantis, vel inter filiam adoptiuam cum filio carnali. Sicut enim adoptio sine auctoritate magistratus contrahi nequit, (vt *n. 2.* diximus) ita nec dissolui. Quia omnis res per quascumque causas nascitur, per easdem dissoluitur, *c. Omnis res, de reg. iuris.* Vnde non seruata forma in dissolutione, durat impedimentum. Sic Host. *vn. ad fin. de cognat. leg.* Ioan. Andr. *ibi fin.* Alex. de Neuo, *n. 8.* Præpos. *n. 8.*

26 Ex his deducitur 1. inter adoptantem & filij adoptiui parentes nullam contrahi cognationem, ac proinde posse inter illos consistere matrim. quia nullo iure cauetur eam contrahi. Ita docent D. Th. *4. d. 42. qu. 1. art. 3. ad 1.* & *ibi* Suppl. Gabr. *q. 1. a. 1. in fi.* & *ibi* Guillel. Bortilong. *qu. vn. art. 1. ad fi.* D. Ant. *3. p. t. 1. c. 13.* Rosella *verb. Imped. imped. 7. fi.* Suppl. sum. Pisanæ *ibi imped. 7. fin.* Tabiena *ibi, imped. 6. q. 1. n. 2.* Angel. *verb. matr. 3. imped. 8. n. 1.* Sylu. *matr. 8. q. 8. dict. 2.* Armilla, *verb. matr. n. 17.* Alberic. *in suo diction. lit. I. verb. Imped. 7.* Nauar. *sum. c. 22. n. 45.* Gaëta *repet. c. Ad limina 30 q. 1. §. 4. qu. 158. n. 507* Greg. Lop. *l. 7. verb. Nuncia, t. 7. p. 4.* Io. de Friburgo *in sum. confess. l. 4. t. 8. q. 13.* Nicol. de Orbellis *4. d. 42. q. 2.* Toledo *l. 7. sum. c. 4 fi.* Philiarc. *de officio Sacerdotis, t. 1. p. 2. l. 2. c. 11 in fi.* Barth. à Led. *de matr. dub. 47. in notabili post 2. conclus.*

27 Secundò deducitur, integrum esse filiis legitimis contrahere cum adoptiuis matrim. post parentis adoptantis obitum. Quia iam tunc cessarunt adoptio & patria potestas. Similiter quoque id erit licitum, si aut filij legitimi aut adoptiui sint iam emancipati, quamuis pater adhuc superstes sit. Quia cognitio transuersa inter hos consistens, soluitur his, vt probaui *n. 24.*

28 Tertiò deducitur, quid sentiendum sit de ipsis fratribus adoptiuis inter se, id est, adoptatis ab eodem parente. Aliqui censent inter illos non posse consistere matr. quod in eadem domo commorari debeant cum parente; & ita est idem fornicationis periculum: cuius vitationem fuisse causam huius prohibitionis, diximus *num. 16.* inter fratres adoptiuos & carnales. Deinde, quia *c. vn. de cogn. leg.* sic dicitur. *Si qua per adoptionem mihi soror esse cœperit, quamdiu durat adoptio, nuptiæ inter me & ipsam consistere non possunt.* At soror adoptiua est soror fratris adoptiui. Huius sent. sunt Angel. *Instit. de nupt. §. Inter eas, fi.* Astens. *2. p. sum. l. 6. t. 19. a. 2. q. 10.* Angel. *v. matr. 3. imped. 8. fi.* Petr. de Led. *de matrim. q. 57. a. 3. in fi.* Barth. à Led. *de matr. dub. 47. fi.* Et temperant Astensis, & vterque Angel. quando adoptio est perfecta, nempe, arrogatio. Sed in hoc casu intelligunt etiam alij: quia adoptatio imperfecta non parit cognationem legalem, quæ matr. dirimat, (vt *ex eod.* Petr. de Led. & aliis diximus *n. 9.*) At dicendum est, nullam inter illos oriri cognationem: atque ita posse matr. illos inter se copulari. Quia nullo iure est cognatio inter hos statuta. Et *c. vnic. de cogn. legali*, quod pro contraria parte citatur, loquitur de vera filia patris adoptantis, quæ incipit esse soror adoptiua, filij adoptiui sui legitimi patris. Nec hæc impedimenta ex sola rationis similitudine inducenda sunt. Adde inter filios spirituales eiusdem patris spiritualis, qui magis coniuncti sunt inter se, quam legales posse consistere matr. Ergo à fortiori inter legales. Et ideo hanc partem sustinent Gloss. *c. vn. ver. Quamdiu, de cog. leg. & ibi* Ant. *n. 5.* Henric. *n. 4.* Palud. *4. d. 42. qu. 1. a. 2. n. 25.* D. Ant. *3. p. t. 1. c. 13.* Ioan. de Friburgo *in sum. confess. l. 4. t. 8. q. 11.* Monald. *sum. tr. de matr.* vbi *de cognat. legali.* Rosella *v. Imped. imped. 7. n. 6.* & *ibi* Suppl. sum. Pisanæ, *imped. 7. n. pen.* Sylu. *v. matr. 8. q. 8. dict. 6.* Tab. *v. Imped. imped. 6. fin.* Armilla *v. matr. n. 19. lex reg. 7. fin. & ibi* Greg. Lop. *fi. t. 7. p. 4.* Petr. de Soto *lect. de matr. §. de cogn. legali.* Alberic. *in suo dict. lit. I. v. Imped. 7.* Guillelm. Bortilong. *4. d. 42. q. 1. a. 2. ad fi.* Nicol. de Nisa *super 4. sent. tr. 6. p. 3. de matr. q. 8. notab. 5.* Couar. *4. decr. 2. p. c. 6. §. 5. fi.* Gaëta *repet. c. Ad limina 30. q. 1. §. 4. q. 154. n. 403. & qu. 157. n. 406.* Ant. Cucus *l. 5. Inst. maiorum t. 14. n. 28.* Enriq. *l. 12. de matr. c. 12. n. 3. fi.* Toledo *l. 7. sum. c. 4. fi.* Emm. Sa *sum. v. matr.* vbi *de imped. dirimentibus, n. 6. v. Duo adoptati:* Manuel *1. tom. sum. 2. edit. c. 227.* Lancelot. *inst. iuris can. lib. 2. tit. De triplici cogn.* vbi *de legali, §. legalis cogn. v. Donec.* Vgolin. *de Sacram.* vbi *de matr. c. 19. n. 3.* Vega *1. to. sum. c. 10. casu 1.* Viuald. *candel. sacr. 1. p.* vbi *de matr. n. 180.* Et specialiter Rosella & Syluester reprobans limitationem Angeli.

Quartò deducitur, à fortiori posse inire matrim. filios duorum fratrum adoptiuorum, quòd nullo cognationis nexu inter se vinciantur. Sic Alex. de Neuo *c. vnic. n. 16. de cogn. leg.* & *ibi* Præpos. *n. 5. & 8.* Sylu. *matr. 8. qu. 8. d. 2.* Tab. *v. Imped. imped. 6. n. vlt.* Et merito hi duo reprobant Ang. *v. matr. 3. imped. 8. n. 1.* hoc limitantem, quando sunt filij duorum fratrum adoptatorum simpliciter, secus si sint filij perfectè adoptatorum, id est, arrogatorum. Quia hæc limitatio nullo iure probatur. 29

Vltimò deducitur, quid dicendum sit, quando filia carnalis est illegitima adoptantis, an possit adoptato nubere: aut filius illegitimus carnalis ducere adoptatam? Quidam negant inter hos posse consistere matr. quia sicut filius illegitimus nequit contrahere cum consanguineis patris, ita nec cum filiis eius adoptiuis. Item quia *c. Ita diligere, 30. qu. 3.* ait inter filium naturalem, & adoptatum non posse esse matr. Ita docent Abbas *c. vn. in fin. de cog. leg.* Card. *ibi n. 2. vers. Quare quid si filius, & ibi* Præpos. *n. 8.* Ang. *v. matr. 3. imped. 8. n. 4. fi.* Greg. Lop. *l. 7. verb. Los filios t. 7. p. 4.* Et dicit probabile Petr. de Led. citandus pro contraria sententia. At multo probabilius est, inter hos nullam esse cognationem, & ita posse eos matr. copulari, quia cũ cognatio orta inter filios legitimos, & adoptiuos, cesset soluta patria potestate, (vt *n. 24.* ostendimus) à fortiori non contrahetur, vbi carnalis filius est talis, vt non transeat in patriam potestatem. Quales sunt illegitimi, *Instit. de nuptiis, §. vlt.* Nec obstant in contrarium ad- 30

ductã

ducta. Non primum: quia illegitimus est coniunctus vinculo naturalis consanguinitatis cum patre, & sic cum eius consanguineis. At cum adoptiuis nullum est vinculum naturale, sed solum ciuile: & cum hoc solum duret inter fratres illos, qui in patriam potestatem minimè transeunt. Nec etiam obstat secundum: quia nomine filij naturalis intelligit textus carnalem, vt distinguitur contra filium spiritualem. Et quamuis filius illegitimus sit verè carnalis, at ratio adducta cogit nos, vt intelligamus eum textum de filio carnali legitimo. Atque ita sentiunt Gloss. 30. q. 3. *in sum. v. Quod autem. Et c. vn v. Quamdiu, de cogn. legal.* & *ibi* Innoc. *in fi.* Host. *in fi.* Ant *n. 5.* Anchar. *n.*. Alex. de Neuo *n. 13.* Henricus *n. 4. & 5.* Idem Host. *sum. eod. titul. in fi.* Albericus, Nicolaus de Nisa, D. Ant. vbi citati sunt, *n. 28.* Ang. *Instit. de nuptiis, §. Inter eas, n. 2. in fin.* Ricard. 4 *d. 42. art. 2. q. 2. ad 3.* Et *ibi* Nicolaus de Orbellis *q. 2.* Guilliel. Borrillong. *ibi q. vn. a. 2. ad fi.* Monald. *sum. tr. de matr.* vbi *de cognat. legali*, Io. de Friburgo *sum. confessorum, lib. 4. tit. 8. qu. 9.* Rosella *v. Imped. imped. 7. n. 8. & ibi* Suppl. summæ Pisanæ, *imped. 7. n. 2.* & *ibi* Tab. *imped. 6. qu. 1. n. 2.* Sylu. *v. matr. 8 qu. 8. dict. vlt.* Armilla *v. matr. n. 18.* Astens. *sum. 2, p. l. 8. t. 1. 19. a. 2. fin.* Nauar. *sum. c. 22. n. 45.* Couar. 4. *decret. 2. part. c. 6. §. 5. ad fi.* Ant. Cucus *l. 5. instit. maiorum. c. 14. fi.* Gaëta *repetit. c. Ad limina* 30. *q. 1. §. 4. qu.* 154. *n. 405.* Enriq. *lib. 12. de matr. c. 22. n. 3. fi.* Toledo *l. 7. sum. c. 4. n. 6.* Manuel 1. *to. sum. 2. edit. c* 227. *n. 2. & 3.* Barth. à Led. *de matr. dub. 47. ad fi.* Petr. de Led. *de matr. q. 57. a. 3. dub. 1.* Matienzo *lib. 5. recop. tit. 1. rubr. gloss. 1. n. 172.* Lud. Lop. 2. *p. instruct.* & vbi *de matr. cap. 51. fi.* Viuald. *candel. Sacr. 2. p.* vbi *de matr. n. 178.* Vega. 1. *to. sum. c. 10. casu 1.*

31 Potissima autem difficultas est, ad quorum gradum extendatur cognatio legalis impediens ac dirimens matrimonium inter adoptantem, & adoptatum eiusque descendentes? Quidam enim protrahi in infinitum hanc cognationem asseuerant: atque ita adoptantem nec cum adoptato, nec cum aliquo eius descendente, posse vsque in infinitum matrimonio iungi. Ducuntur per textum *Instit. de nupt. §. Ergo non omnes, v. Et hæc adeo*, vbi postquam textus decidit in linea consanguinitatis ascendentium & descendentium, prohiberi matr. in infinitum, hæc addit: *Et hæc adeo vera sunt, vt quamuis per adoptionem, parentum liberorumve loco sibi esse cœperint, non poßint inter se matr. iungi.* Et ita Ang. *eo §. Ergo non omnes, n. 1.* sic summat *illum §. matr.* non potest contrahi inter ascendentes & descendentes vsque in infinitum, etiam si per adoptionem sit contracta parentela. Quare cum hoc impedimentum cognationis legalis sit iure ciuili inductum, & id ius ciuile sit approbatum indistinctè quoad hoc impedimentum, iure canonico, *c. ita diligere* 30. *qu.* 3. dicendum est hoc impedimentum extendi ad omnes descendentes in quocumque gradu vsque in infinitum. Huius sent. videtur apertè D. Th. 4. *d. 42. q. 2. a. 3. corp.* & *ibi* Palud. *q. 1. a. 2. concl. 9. v. 14.* D. Ant. 3. *p. tit. 1. c. 13.* Syluest. *v. matr. 8. qu. 9. dict. 2.* Tabiena, *v. Imped. imped. 6. qu. 1. n. 2.* Veracruz 1. *p. Spec. art. 60. concl. 1.* Barth. à Led. *dub. 48. de matr. concl. 2.* Vgolin. *de Sacram.* vbi *de matr. cap. 19. num. 3.* Scaccius 2. *p. de spons. super instituta de nuptiis, §. Ergo non omnes, n. 12.* vbi aiunt cognationem legalem, quæ est quasi descendentium, contrahi inter patrem adoptantem, & filium adoptatum, & filium filij adoptiui, & nepotem, & sic deinceps.

32 Alij verò asseuerant solùm dirimi matrimonium inter adoptantem & adoptatum, ac adoptati descendentes vsque ad quartum gradum. Sic Faber. *instit. de nuptiis. §. inter eas. verb. itaque num. vnic.* Sotus 4. *dist. 42. quæst. 2. a. 2. concl. 2.* Nauar. *sum. cap. 22. num. 45.* Ouand. 4. *dist. 42. qu. vnic. propos. 11.* Toledo *l. 7. sum. cap. 4. num. 7.* Emmanuel Sa *sum. verb. matrim.* vbi *de impedim. dirimentibus num. 6. vers. Cognat. legalis.* Valentia 4 *p. disp. 10. quæst. 5. punct. 3.* vbi *de impedim. cognationis, col. 2.* Philiarch. *de offic. Sacerd. tom. 1. p. 2. lib. 2. cap. 21. ad fin.* Petr. de Ledesm. *de matrim. quæst. 57. art. 3. paulo post princ.* Huius autem rationem reddit Faber. Quia cùm sit restricta consanguinitas ad 4. gradum, vt in iis gradibus solis obstet matrimonio, per *Non debet, de consang.* à fortiori vsque ad eundem gradum videtur restricta cognatio legalis. Sed hæc ratio non concludit. Tum, quia in linea recta ascendentium & descendentium non modica est difficultas, vtrùm restricta sit consanguinitas vsque ad 4. gradum (vt latè vidimus *d. sp. 51. num. 12. & sequentibus.*) Tum etiam, quia *cap. Non debet*, in ea restrictione solus meminit consanguinitatis & affinitatis. Non ergo extendenda est restrictio ad cognationem legalem: eo vel maximè quòd diuersissima militet ratio. Cum enim lex respiciat ea quæ communiter accidunt, *l. Nam ad ea, ff. de legibus*, atque impedimenta consanguinitatis & affinitatis sint frequentissima, oportuit ea restringi. At impedimentum cognationis legalis est rarissimum, & ideo nulla est ratio restringendi hoc impedimentum, nec vt lex illa restringens extendatur ad hoc. Et confirm. quia in restrictione graduum consanguinitatis & affinitatis occursum est periculis, quæ ex impedimentorum multiplicitate oriri experientia ipsa docuit, constat ex *proœmiis d. c. Non debet*, & Trid. *sess.* 24 *de matrim. c. 2.* At ex impedimento cognationis legalis vtpote quoad rarissimum est, non potuit docere experientia, periculum aliquod suboriri. Non ergo ea restrictio ad hoc impedimentum extenditur. Et ideo hæc sententia non admodum mihi placet.

Hinc deducitur non admittendam esse sentent. quam 33
tradit Enriquez *lib.* 2. *de matr. c. 12. num. 3.* vbi ait quamuis cognatio legalis, in recta linea descendentium extendatur iure ciuili vsque ad 4. gradum: at iure nouissimo Tridentini *sess. 24. de matrim. cap. 4.* restrictam esse vsque ad 4. gradum. Duciturque, quia ibi restringitur affinitas ex fornicatione orta ad 2. gradum. At in cognatione legali militat eadem ratio: cum vtrumque impedimentum sit merè humanum: & sit quoddam propinquitatis genus, ac cognatio legalis sit debilior. Sed hoc nullatenus placet propter rationes *n.* præced. adductas. Et quia nullam video similitudinem, aut rationis paritatem, vt restricta illa affinitate censeatur quoque restricta cognatio legalis. Et ita non esse restrictam docent Maiol. *lib. 4. de irregul. c. 25. n. 14. §. Cognatio legalis*, Lud. Lop. 2. *p. instruct.* vbi *de matr. cap. fin.* Præterea omnes Doctores *n.* præced. allegati, præter Fabrum & Sotum, scripsere post Tridentinum, & dixerunt extendi ad quartum gradum eam cognationem.

Quare veriorem esse censeo sententiam, quam tradit 34
Greg. Lop. *l. 7. v. Nuncia, & lib. 8 fin. tit. 7. p. 4.* vbi §. *Ergo non omnes, Instit. de nuptiis*, in quantum decidit cognationem legalem inter adoptantem & adoptati descendentes protrahi in infinitum, intelligit de ascendentibus adoptantibus, & descendentibus adoptatis, & non de aliis. Itaque in hac linea dicit solùm prohiberi matr. inter ascendentem adoptantem & descendentem adoptatum. Quare non poterit adoptans contrahere matr. cum filiis suis adoptiuis, neque cum filiis aut nepotibus eius filij adoptiui, aliisve eius descendentibus, qui in eius filij, dum fuit adoptatus, potestate constituti erant: at poterit vterque contrahere cum filiis vel quibuscumque descendentibus filij adoptiui, qui extra eius potestatem erant tempore adoptionis. Et ratio est, quia adoptata aliqua persona, censentur adoptati filij & descendentes omnes solùm, qui in adoptati potestate erant tempore adoptionis, vt expressè decidit *l. Si paterfamilias 15. in prin. ff. de adopt.* Cùm ergo illi descendentes in quouis gradu, qui tunc erant sub adoptati potestate, sint etiam verè adoptati, iure optimo cum illis interdicitur matrim. Si autem erant extra adoptati potestatem, cùm non censeantur adoptati, nulla ratione prohibetur matrim. adoptantis cum illis vtpote inter quos nulla cognatio legalis intercedit. Et huius sententiæ est ferè expressè D. Th. 4. *dist. 42. quæst. 2. art. 3. ad 4.* vbi reddens rationem cur cognatione, quæ fortior est, non transeunti ad nepotes, nimirum spiri-

tuali

rituali, transeat legalis: at ideo id contingere, quia per cognationem legalem transit filius adoptiuus in potestatem patris adoptantis, & ideo quicquid est in potestate illius filij adoptiui, transire debet in adoptantis potestatem: & sic adoptato filio, adoptantur quoque nepotes sub filij adoptiui potestate tunc constituti. Eiusdem sententiæ sunt expressè D. Ant. 3. *p. tit.* 1. *c.* 13. *paulo post pr.* & Sylu. *verb. Matri.* 7. *q.* 8. *dict.* vbi dicentes cognationem legalem descendentium protrahi ad filios, nepotes, & alios descendentes, non dixere hoc absolutè sed addidere, ad descendentes adoptatos. Et rationem reddit Sylu. quod adoptato filio, censeantur pariter adoptati omnes descendentes, qui in eius potestate tunc sunt. Et constabit ampliùs ex corollario *num. seq.* inferendo, & ex Doctoribus illius. Nam eius veritas in hac doctrina fundatur.

35 Hinc deducitur, nullam cognationem contrahi, & sic posse consistere matrim. inter patrem adoptantem, & filiam filiæ adoptiuæ. Quia cum mulier neminem habeat in sua potestate. *§. Fœminæ, Instit. de adopt.* filia mulieris adoptatæ transire nequit in potestatem patris adoptantis matrem, & sic non censetur adoptata. Ita docent Astensis *sum.* 1 *p. lib.* 8. *t.* 19. *a.* 2. *q.* 9 Angelus *verb. Matr.* 3. *imped.* 8. *n.* 5 Rosella *verb. Impedimentum, imped.* 7. *n.* 5. Sylu. *verb. Matr.* 8. *q.* 8. *d.* 5.

36 Tandem infertur, posse adoptantem inire matr. cum quibuscumq; filiis illegitimis adoptati, quod hi non possint esse in adoptati potestate, *§. vlt. Institut. de nuptiis.*

DE IMPEDIMENTO affinitatis.

DISPVTATIO LXIV.

Quid sit affinitas, & qualiter in ea gradus computentur: & quid ad eam contrahendam desideretur?

SVMMARIVM.

Affinitas vnde dicatur, & quid sit, n. 1.
Affinitas durat post mortem, n. 2.
Non habet gradus, sed computatur iuxta gradus consanguinitatis, n. 3.
Quis sit in affinitate stipes, & quotuplex eius linea, n. 4.
Vir & vxor non sunt affines, sed principium affinitatis: nec ex affinitate oritur alia affinitas, n. 5.
Quot sint quæstiones disputandæ, n. 6.
An oriatur affinitas ex apertione claustri fœminei absque intus seminatione. Referuntur quædam sententia, n. 7.
Non oritur affinitas, n. 8.
An in dubio præsumatur semen effusum intra vas tali copula habita: nec ne datur coniugibus oppositum asserentibus? Et explicatur c. Extraordinaria, 35 *q.* 5. *n.* 9.
Non contrahitur licet fœmina seminet viro non seminante, n. 10.
An ex congressu Spadonum contrahatur affinitas? n. 11.
Non contrahitur ex pollutione extra vas & tactibus, n. 12.
Nec ex copula Sodomitica, n. 13.
An copula sodomitica propter criminis enormitatem impediat matrimonium cum consanguineis illius, cum quo habita est? n. 14.
Satis est copula extra vas habita, si virile semen quacumque arte etiam dæmonis ministerio, intra vas mittatur? n. 15
An oriatur affinitas ex copula siue licita siue illicita? n. 16.
Quid si copula sit cum fœmina renitente, dormienti, insana vel ignorante, vel mortua? n. 17.
Quid si copula sit occulta? n. 18.
Soluuntur argumenta. Et explicatur c. Iuuenis, de sponsal. & c. Fraternitatis, de eo qui cogn. consang. *n.* 19.
Post n. 16. inuenies alia summaria.

1 IN hoc affinitatis impedimento eum ordinem seruabimus. Primò disputabimus quid sit affinitas, & de eius gradibus, & qualiter contrahatur. De qua re est præsens disputatio. Deinde in sequenti disputatione, an affinitas sit quid naturale, ita vt infidelitatis tempore contrahatur. Mox an in aliquo gradu dirimat matr. iure naturali. Tandem quoto gradu, & inter quas personas iure Ecclesiastico matrim dissoluat. Et consulto prætermitto quæst. qualiter impediat debiti petitionem, quando matrimon. iam contracto superuenit. Quia de illa agam *lib.* 9. *disp.* 27. & *seq.* Dicitur ergo affinitas (si ad nominis significationem respicias) quasi finium propinquitas: vnde affines teste Cicer. *inuect.* 4. *in Catilinam,* dicuntur aliqui, quia vnus trahitur ad fines alterius. Sicut enim agri dicuntur affines, quia finis vnius est proximus fini alterius: ita affines, sunt consanguinei alterutrius coniugis alteri coniugi: quod duæ cognationes inter se diuersæ copulentur per nuptias, & altera ad alterius fines accedat, vt ait Iurisconf. *l. Non facile, ff. de gradibus affinitatis.* Ratio autem ea est, cum enim vir & vxor efficiantur per copulam vna caro, sanguis vnius dicitur alterius sanguinem tangere: ac proinde consanguinei vnius trahuntur ad quandam alterius cognationem, quæ affinitas nuncupatur. Vnde D. Greg. relatus *c. Fraternitatis* 35. *qu.* 10. sic ait: *Si vna caro fuerit, quomodo poterit aliquis eorum propinquus vni pertinere, nisi pertineat alteri?* Definitur autem affinitas sic à Theologis, & Iuris vtriusque prof. floribus, cum D. Th. 4. *d.* 4. *q.* *a.* 1. *q.* 3. *arg.* 2. Et Gloss. 35. *q. in arbore affinitatis.* Est propinquitas personarum ex carnali copula prouveniens, omni carens parentela. Dicitur propinquitas, quia in hoc conuenit cum cognatione carnali. Ex carnali copula prouveniens, in quo ab illa distinguitur: & dicitur generaliter, ex copula, quia oritur ex copula licita, vel illicita, (vt dicemus *n.* 16.) Omni carens parentela, intelligitur per se, & ex parte affinitatis, cui per accidens est, vt aliquando affinitas & consanguinitas in eodem reperiantur, vt benè docet D. Thom. *ad qu.* 3. *ad* 2.

2 Durat autem affinitas post mortem eius, qui affinitatis contrahendæ causa fuit, sicut & consanguinitas. Quare mortuo alterutro coniuge, vel alterutro ex fornicantibus, non dissoluitur affinitas producta ex copula, vt est expressa decisio Gregorij Pontificis, & refert *c. Fraternitatis,* 35. *q.* 10. Cuius rationem reddit D. Thom. 5 *d.* 41. *q. vn. a.* 1. *qu.* 2. *corp.* quia quoties relatio consurgit ex præterita actione, nec illius continuationem desiderat, non perit destructa causa, sed tantum destructo altero extremorum, inter quæ versatur, vt contingit in consanguinitate. At affinitas ortum habet ex carnali commixtione, nec exigit eius copulæ perseuerantiam: atque proinde non perit destructa persona, quæ copulam habuit, & per eam causa fuit eius affinitatis producendæ.

3 Nec propriè affinitas gradus habet, sed mensurantur gradus inter affines, iuxta gradus consanguinitatis. Omnes enim consanguinei vxoris Petri, vel mulieris ab eo illicitè cognitæ, sunt Petro affines in eo gradu in quo sunt consanguinei talis mulieris: è contra consanguinei Petri sunt mulieri affines in eo gradu, in quo sunt consanguinei Petri. Vnde succedit regula, quam refert Gloss. *c. Non debet, verb. In secundo, de consang. Persona addita personæ carnis copulam mutat genus, & non gradum.* Vt Petrus & Paulus fratres sunt consanguinei in 1. gradu, additur persona per carnis copulam, quæ Petro commiscetur, illa persona mutat genus attinentiæ cum Paulo, nam Petrus est consanguineus Paulo, illa autem persona est affinis: at non mutat gradum: quia in eodem 1. gradu affinitatis coniungitur Paulo, quo consanguinitatis coniuncti sunt Petrus & Paulus. Quia enim affinitas ex consanguinitate oriatur distinctio graduum illius, mensuratur per distinctionem graduum huius. Atque id colligitur ex *c. Porro* 33. *q.* 5.

4 Quare stipes in affinitate dicitur duplex illa persona, quæ per carnis copulam commiscetur. Cum vtraque sit origo & radix huius affinitatis. Vnde linea affinitatis est duplex, sicut & consanguinitatis quædam est recta ascendentium & descendentium. Ascendentes sunt, socer, socrus, vitricus nouerca: descendẽtes verò, gener, nurus, priuignus, priuigna. Alia verò est linea transuersa collateralium. Hi sunt, qui alterutri coniugi sunt consanguinei in linea transuersa, nam alteri sunt affines in eodem gradu lineæ transuersæ: & si consanguinei sunt in linea transuersa

transuersa æquali, vel inæquali, similiter erunt affines.

5 Hinc fit, virum & vxorem non esse inter se affines, sed principium affinitatis. Quod est manifestum: ac multis citatis docet Couar. 4. *decret. 2. p. c. 6. §. 7. n. 7.* Nec ex affinitate oritur alia affinitas, vt latius dicemus *disp. 67. n. 2.*

6 His præmissis, triplex quæstio in præsenti disp. est agitanda. I. an affinitas necessario petat emissionem seminis intra vas? II. an petat vtriusque coniugis semen? III. an ex matrim. rato oriatur affinitas?

7 Quæstio I. An ad contrahendam affinitatem desideretur copula perfecta, in qua virile semen intra vas femineum recipiatur: an potius sufficiat penetratio vasis feminei non intra emisso? Michael Metina *in l. 5. de sacr hominum continen. c. 76.* in ea est singulari sententia, vt sufficiat penetratio vasis feminei absque seminis immissione, vt affinitas contrahatur. Ducitur que eo solo fundamento, quòd iura clament ex copula oriri affinitatem: ac proinde in affinitatis definitione *n. 1.* posita, solius copulæ mentio fit. Secundò, vrgentius probari potest ex *cap. Iuuenis, de sponsal.* vbi dicitur iuuenem, qui puellam nondum septennem duxit, & forsan tentauit consummare, nec potuit, non posse permanere in matrim. postmodum cum consobrina eius contracto, vbi gloss. *fin.* opponit *c. Extraordinaria, 35. q. 3.* vbi deciditur ex pollutione extraordinaria non oriri affinitatem: & respondet ibi habitam esse pollutionem extra vas non animo coniugali: at in casu *d. c. Iuuenis*, tentatam esse copulam intra vas, ac animo maritali. Insuper ex *c. Fraternitati, de eo qui cum consanguin.* ibi: *Diuortij sententiam approbamus, quam in eum canonice promulgasti, qui illam sibi postea copulare præsumpsit, cuius antea sororem adhuc septennem contractis sponsalibus, extraordinaria libidine noscitur polluisse.* Constat ergo ex his, non desiderari ad affinitatem semen virile intra vas feminæ effundi. Tertiò per effusionem seminis extra vas, est probabile concedi diuortium; & per vasis penetrationem absq; semine consummari matrim. ergo eandem probabilitatem habebit, inde affinitatem oriri.

8 At circa dubium est tenendum, ex sola vasis feminei penetratione, non emisso intra virili semine, minime oriri affinitatem. Quia tota ratio ob quam ex copula oritur affinitas, est, quod per eam vir & femina vna caro efficiantur, ac proinde consanguinei vnius, fiunt affines alterius (vt probauimus *n. 1.* ex *c. Fratres, 35. qu. 10.*) At non efficiuntur vna caro, nisi per copulam perfectam ac sufficientem ad prolis generationem, qualis est sola illa, in qua virile semen intra vas femineum recipitur, (vt latè probaui *l. 2. disp. 21. n. 5.*) Secundo, idem constat ex *c. Lex diuina 27. q. 2.* vbi benedictus Pontifex sic ait: *Sed neque osculum parit propinquitatem quod nullam facit sanguinis commixtionem.* Et ex *c. Extraordinaria 35. qu. 3.* vbi Vrbanus II. ait pollutionem non impedire matr. cum consanguineis mulieris pollutæ, nisi in naturalibus admissa sit. Ergo ad affinitatem desideratur pollutio intra vas. Tertiò, quia si absque vasis penetratione, ac corporum commixtione, reciperetur semen virile intra vas femineum, produceretur affinitas, (vt ex omnium mente dicemus *n. 15.*) Atque proinde tota ratio affinitatis producendæ est seminis intra vas receptio, nec ad rem pertinet vasis penetratio. Quartò, quia ad affinitatem ea copula desideratur: ex qua apta nata est sequi generatio: ob id enim ex copula Sodomitica intra vas præposterum recepto semine, nulla affinitas consurgit, (vt *n. 13.* dicemus) quod ea copula non satis sit ad generationem. At ad hanc nullatenus sufficit vasis legitimi penetratio absque semine. Neque ergo sufficiet, vt inde affinitas oriatur. Et ideo huius sententiæ sunt ex Theologis D. Th. *4. d. 41. qu. vn. art. 1. q. 3. corp. & qu. 4. ad 1.* Et *ibi* D. Bonau. *art. vn. q. 1.* Durand. *q. 1. n. 7.* Ricardus *a. 1. corp.* Palud. *q. 1. a. 3. concl. 1. n. 18.* Supplem. Gabrielis *q. vn. art. 1. col. 2. vers. Ex illo sequitur.* D Anton. *3. p. t. 1. c. 15. in pr. paulò ante notabile secundum.* Guillel. Parisiensis *lib. de Sacram. tit. de matr. c. 30.* Abulensis *c. 5. Mat. q. 222.* Petr. de Soto *lect. 10. de matr. col. pen. vers. Tertium est,* Sot. *4. d. 41. qu. vn a. 3. vers. Ex quo fit,* & *ibi* Nicol. de Orbel. *q. 1.* Guill. Borrilong *q. vn. a. 1.* Ouandus *q. 1. proposit. 1.* Led. *2. p. q. 57. a. 3. ad fin.* Veracruz *3. par. Speculi. a. 47. fi.* Viguerius *lib. Institut. c. 16. §. 7. vers. 9. impedim. 6.* Valentia *4. disp. 10. qu. 5. punct.* vbi *de affinitate, initio*, Enriquez *lib. 12. de matr. c. 16. n. 1.* Toledo *l. 7. sum. c. 11. n. 3.* Barth. à Led. *de matr. dub. 40. concl. 2.* Manuel. *to. sum. 2. edit. c. 228. n. 1.* Petr. de Led. *de matr q. 55 art. 3. dub. 2. concl, 1. & 2.* Em. Sa *sum. verb. Matr.* vbi *de impediment. dirimentibus n. 13. vers. Affinitas contrahitur.* Philiarc. *de offic. Sacerd. t. 1. p. 2. lib. 2. c. 12. vers. Affinitas est propinquitas.* Viu. *candelabro Sacram. 1. p.* vbi *de matr. n. 198.* Lud. Lop. *2. p. instruct.* vbi *de matr. c. 50 f. 1147.* Vega. *2. t. sum. c. 34. casu 171. concl. 4. & 6.* Graffis *1. p. dec. l. 2. c. 80. n. 7. & 8.* Et ex Iurisperitis, Gl. *c. Extraordinaria. in fi. 35. qu. 3. & ibi* Archid. *n. 3.* Bellamera *n. 2.* Idem Archid. *c. de despons. imp. in 6. n. 2. & c. vn. 3. de sponsal. in 6. & ibi* Dominicus *in pr. n. 9.* Iun. *c. Fraternitati, n. vn. de eo, qui cogn. consang.* Et *ibi* Alex. de Neuo. *n. 10.* Henr. *n. 8.* Albericus *in suo d. Ctionar. lit. A. verb. affinitas*, Card. *clem. vn. q. 14. n. 11. de consang.* Io. de Friburgo *in sum. confess. l. 4. t. 15. q. 5.* Monaldus *sum. tract. de matr.* vbi *de imped. affinitatis,* Astensis *2. p. sum. lib. 8. t. 25. a vn. q. 5.* Rosella *verb. Impedimentum, imped. 14. n. 9.* & *ibi* supplem. *sum. Pisanæ. imped. 14. n. antepen.* Angel. *verb. Matr. 3. impedimento 15. n. 5.* Sylu. *verb Matr. 9. q. 15. dicto 2.* Tabiena *verb. Impediment. impedim. 4. q. 2. n. 3.* Armilla *verb. matr. n. 29.* Nauar. *sum. c. 22. Latin. n. 42* Hispanen. *41. & l. 4. cons. in t. de consanguinitate in 1. edit. cons. 85. concl. 4. n. 5.* Ant. Cucus *l. 5. instit. maiorum t. 12. num. 243.* Gaeta *repetit. c. Ad limina, 30. q. 1. §. 4. q. 212. n. 501.* Moccius *de contractibus t. de sponsal. §. de naturalibus sponsalium n. 3.* Cenedo *in suis collectaneis ad ius canonicum collect. 19. n. 1.* Franc. Marcus *dec. 467. n. 7. p. 2.* Azebedo *l. 8. Recop. t. 20 l. 7. n. 17.* Scaccius *de spons. l. 1. p. super instit. de nuptiis, §. Affinitatis n. 1.*

Non tamen haberetur fides nisi in solo conscientiæ foro copulam habentibus, ac seminis effusionem negantibus. Quia ex ea copula satis præsumitur seminis effusio. Sic Archid. *c. vn. n. 3. de despons. impub. in 6. & c. Extraordinaria, n. 3. 35. q. 3.* & *ibi* Bellamera *n. 3.* Alex de Neuo *c. Frat. n. 8. de eo qui cognouit consang.* & *ibi* Henric. *n. 9. & n. 11.* Pal. Monald. Rosella, Sylu. & D. Anton *n. preced.* allegati Astens. *2. p. sum. lib. 8. t. 25. a. vn. qu. 8.* Supplementum Gabr. *4. d. 41. q. vn. a. 1 paulo post pr.* Greg Lop. *l. 5. verb. Carnalmente t. 6. part. 4.* Nec obstat *c. Extraordinaria 35. q. 3.* Vbi Vrbanus II. ait credi sacramentis dicentium pollutionem fuisse extra vas. Nam Glossa *verb. Sacramentis* explicat, polluentis & pollutæ, & ait mirum esse contra tam violentam præsumptionem admitti probationem: & fortè id obtinere, cum virgo est femina, idque vult per corporis aspectum probare? iuramentumque adhiberi ad maiorem cautelam. 9

Hinc 1. deducitur, non contrahi affinitatem ex copula: in qua sola femina seminat. Quia ea non satis est ad prolis generationem. Et ita sentiunt omnes DD. *num. 8.* alleg. cum petant copulam sufficientem ad generationem. Et in propriis terminis docent Astensis *qu 7.* Sylu. Suppl. Gabr. Toledo, Barthol. à Led. Lud. Lop. Petr. à Led. Manuel *8. relati.* 10

Secundò deducitur, ex congressu Spadonum consummantium intra legitimum vas minimè oriri affinitatem, quod non verum semen emittant, ex quo generatio subsequi possit. Et ita benè docet Led. *2. p. qu. 57. a. 3. ad fin. vers. At hoc dico.* Quamuis relato Hugone dicat oppositum esse tutius Io. de Friburgo *in sum. confess. l. 4. t. 16. q. 13.* 11

Tertiò infertur, ex quacunque extra vas legitimum pollutione, & à fortiori ex quibuscumque tactibus, nullam produci affinitatem. Quod fatentur omnes citati *n. 8.* & de pollutione extra vas, extat textus expressus Vrbani II. *c. Extraordinaria 35. q. 3.* 12

Quartò infertur, ex copula Sodomitica non oriri affinitatem. Quia ex ea non potest sequi generatio. Et ita 13

tenentur

tenentur sacri Doctores omnes, *num.*8. allegati. Et in propriis terminis docent D. Bonau. Durand. Ricardus, Petrus de Soto, Abulensis, Nauar. Guillelmus Botillong. *n.*8. relati, Archid. *c.vn.n.*3. *de sponsal. in* 6. *prapos. in arbore affinitatis, num.*14 Caiet. *sum. verb. matr. c.*1. *impedimento* 11. Supplementum Gabr. 4. *d.*41. *qu. vn. a.*1. *col.*2. *vers. Ex illo sequitur, & ibi* Sotus *qu. vn. art.*2. *col.*3. *vers. Quapropter,* Angel. *verb. matr.*3. *impedimento* 5. *n.*5. Sylu. *verb. matr.*8. *q.*15. *dict.*1. Armilla *verb. matr. n.*26. Tabiena *verb. Impedimentum, impedimento* 4. *qu.*2. *n.*3. Angles Floribus 1. *de matr. q.*14. *art.*1. *initio. propositione* 3. Toledo *lib.*7. *summa c.*11. *n* 3. Azebedo *lib.*8. *recop. t.*20. *l.*7. *n.*20. Petr. de Led. *de matr. q.*55. *art.*3. *diffic.*1. *concl.*3. Barth. à Led. *de matr. dub.*40. *concl.*1.

14 Sed aliqui censent, quamuis non ratione affinitatis contractæ cum consanguineis eius, cum quo copula Sodomitica est habita, impediatur matrimonium: nulla enim orta est, impediri, tamen propter criminis enormitatem. Ita dicit fortè esse Gloss. *c. Extraordinaria. verb. Sepius* 35. *q.*3. Et quidam id docent absque illa nota dubitationis, vt restatur *ibi* Archid. *n.*1. & Bellamera *n.*1. nec ipsi reprobant. Idem tenent Lambertinus *de iure patron. lib.*2. *p.*1. *qu.*9. *a.*18. *n.*9. Et probant ex eo *c. Extraordinaria,* à contrario sensu. Quia ibi dicitur pollutionem non nisi in naturalibus admissam impedire matrimonium. Ergo impediet si est in vase contra naturã, quale est præposterum, ne possit contrahi matrimonium ab alterutro Sodomita cum consanguineis alterius. At omnino tenendum est, nullum prorsus oriri impedimentum. Quia enormitas criminis nil prorsus conducit ad impedimentum matrimonij statuendum, nisi ea pœna in iure expressa sit. At hæc pœna nullibi exprimitur: imò *dict. c. Extraordinaria* videtur expresè decisum contrarium. Cùm ibi expresè decidatur in eo solo euentu pollutionem impedimento esse matrimonio contrahendo cum consanguineis alterius, quando in vasa naturali recipitur semen. Secus ergo est, quando in vase præpostero, & contra naturam. Quare bene Petr. de Ledesma *de matrim. qu.*55. *art.*3. *dub.*1. *in corol. quod infert ex* 2. *concl.* dicit si duo viri nefando congressu se polluerint, posse alterutrum ducere alterius filiam.

15 Quintò infertur, sat esse ad affinitatem contrahendam, copulam extra vas, si virile semen quacumque arte, vel matrice fœminea illud attrahente, in vas fœmineum subintret. Quia id ad prolis generationem sufficit. Sic Card. *clem. vn. n.*12. *q.*15. *de consang.* Henricus *c. Fraternitati, n.*6. *de eo, qui cogn. consang.* Palud. 4. *dist.*41. *qu.*2. *a.*3. *concl.*2. *n.*19. Et *ibi* Supplementum Gabr. *q. vn. a. col.*2. *ver. Ex illo sequitur,* D. Antonin. 3. *p.*1. *t. c.*11. *in pr. paulo ante notabile secundum.* Rosella *verb. Impedimentum, impedimento* 14. *n.*8. & *ibi* Tabiena *impedimento* 4. *q.*2. *n.*3. Ang. *verb. matr.*3. *impedimento* 15. *n.*5. Sylu. *verb. matrim.*8. *qu.*15. *dub.*2. Armilla *verb. matr. n.*26. Astensis 2. *p. sum. lib.*8. *t.*25. *a. vn. q.*6. Greg. Lopez *lib.*5. *verb. Carnalmente, t.*6. *p.*4. Ledesma 2. *p.*4. *q.*57. *a.*3. *ad fin.* Veracruz 1. *p. Spec. a.*47. *ad fin.* Gaëta *repet. cap. Ad limina* 30. *q.*1. §. 4. *q.*212. *n.*502. Petr. de Led *de matr. q.*55. *art.*3. *dub.*2. *in sol. ad* 4. Manuel 1. *tom. sum.*2. *edit. c.*228. *n.*1. Barth. à Led. *dub.*40. *de matr. concl.*6. Viualdus *candelabro Sacram.*1. *part.* vbi *de matr. n.*198. Lud. Lop. 2. *p. instruct.* vbi *de matr. c.*50. *fol.*1147. Vega 2. *tom. sum. c.*34. *casu* 171. *concl.*3. Et id est, etiam verum, quamuis ministerio dæmonis semen virile intra vas fœminæ immittatur, cum id ad generationem sufficiat. Ita docent Paludanus, Supplementum Gabrielis, D. Antoninus, Rosella, Angelus, Syluester, Tabiena, Gaëta, Petrus de Led. *ibidem.*

16 Sextò infertur, non audiendos esse quosdam Doctores, asserentes ex copula illicita naturali non oriri affinitatem, sed solum ex copula coniugali. Sic Tancredus & Vincent. quos refert Archid. *c. vlt. n.*5. *de sponsal. in* 6. Ducuntur quia *c. Tuæ, paulo post pr. & c. Discretionem vers. Nos igitur, de eo, qui cognou. consanguin.* appellatur publica honestas impedimentum, quod ex copula illicita consurgit. Præterea, quia *l. Non facilè* 4. *vers. Secundum, & vers. Affines ff. de gradibus,* expresè dicitur ex solis iustis nuptiis produci affinitatem. Vnde Corasius *l.*1. *miscellan. c.*3. sustinuit idem. Sed meritò Archidiac. prædictos Doctores reprehendit, *Dict. c. vn. n.*7. Quia eodem *c. Discretionem, paulo inferius, vers. Et si, & eodem c. Tuæ, in fin.* appellatur hoc impedimentum affinitas. Et Glossa *eodem c. Discretionem, verb. Publicum, & eodem c. Tuæ, verb. Honestatem,* Explicat eos textus, dum hoc impedimentum appellant publicam honestatem: vt nomine illius intelligant affinitatem: vt ipsimet textus se statim explicant. Nec obstat *dict. l. Non facilè,* quia respondet *ibi* Gloss. *verb. Per nuptias,* non oriri affinitatem quoad delationem hæreditatis vel tutelæ, secus quoad matrimonij prohibitionem. Et ratio differentiæ est, quia leges ciuiles in fauorabilibus, qualia sunt delatio hæreditatis & tutelæ, noluerunt fauere illicitæ copulæ: at verò ius canonicum ob reuerentiam ineundi matrimonij respexit coniunctionem præcedentem, quamuis illicitam. Tandem constat ex Tridentino *sess.*24. *de matr. c.*4. oriri ex fornicatione affinitatem. Et ita vniuersi alij Doctores admittunt.

Septimò infertur, oriri affinitatem ex copula habita cum fœmina prorsus inuita, ignoranti, dormiente, ebria, insana. Quia ea copula satis est ad generationem. Item, quia quando fœmina est prorsus inuita, id decernitur *c. Discretionem, de eo qui, cognou. consanguin.* cum ergo voluntas fœminæ ad affinitatem contrahendam non desideretur, nil refert ipsam ignorare, aut dormientem, ebriam, insanámve esse. Et ita docent Hostiensis *sum.*2. *tit. de sponsalibus,* §. *Et qualiter dissoluantur, n.*10. *vers. Hanc doctrinam.* Card. *d. c. Discretionem n.*2. & ibi Præpositus *n.*3. *notab.*6. Couar. 4. *decret.*2. *p. c.*6. §. 6. *n.*2. Ant. Cucus *l.*5. *instit. maiorum tit.*12. *n.*241. Gaëta *repet. c. Ad limina* 30. *qu.*1. §. 4. *qu.*212. *n.*502. Matienzo *lib.*5. *recop. tit.*1. *rubr.* Gloss. 1. *n.*173. Azebedo *lib.*8. *recop. tit.*20. *lib.*7. *n.*13. Viuald. *candel. Sacrament.*1. *p.* vbi *de matr. n.*220. & 201. Scacius *de sponsal.*1. *p super Instit. de nuptiis,* §. *Affinitatis, n.*1. 17

Ex copula verò habita cum muliere mortua, non oritur affinitas, quod perinde sit ac cum ligno, nec ea copula satis sit ad generationem.

Tandem infertur, ex copula quantumuis occulta oriri affinitatem: cum iura non distinguant, an copula sit occulta, necne. Ita Lambertin. *de iure patron. lib.*2. *p.*1. *q.*9. *art.*18. *n.*11. Nauar. *lib.*4. *cons. tit. de consang. in* 1. *edit. cons.* 9. *n.*1. & 2. *n.*2. *cons.*1. *n.*1. & 2. Azebedo *lib.*8. *recop. t.*20. *lib.*7. *n.*19. 18

Ad argum. *n.*6. proposita resp. Ad 1. dic iura docentia ex copula oriri affinitatem, intelligi de copula perfecta & consummata, qualis non est, vbi viri seminatio desideratur. Et constat hic intellectus ex ratione huius productionis affinitatis, quam *n.* attulimus. Ad 2. dic varios esse Doctores in expositione illorum textuum, *c. Iuuenis, & c. Fraternitati:* at facilè respondetur cum Soto 4. *dist.*41. *qu. vn. a.*2. *col.*3. *vers. Ex quo fit, & vers. Quod si obijcias,* impedimentum dirimens non esse inductum in illis textibus propter nixum ad copulam, quasi ex illo oriatur affinitas: sed propter publicam honestatem ex sponsalibus de futuro, quæ ibi præcesserant, ortam. Et ita *dict. c. Iuuenis,* dicitur propter honestatem Ecclesiæ id impedimentum esse. Ad tertium dic, quidquid sit de veritate antecedentis, disparitatem esse, quod per solam claustri penetrationem infertur iniuria fœminæ, & damnum, si liceat transitus ad religionem, & ideo ius censet consummari matrimonium ad eum effectum, ne viro liceat ad religionem transire: insuper est violatio fidei coniugalis, talis accessus ad non suam, & ideo sufficit ad diuortium, iuxta illam sententiam. At verò affinitas petit virum & fœminam copulari, vt inde possit subsequi generatio. Quod in ea copula imperfecta non reperitur. 19

SVMMARIVM.

An desideretur vtrumque coniugem semen emittere, atque ita semina commiscere, vt oriatur affinitas? Referuntur quædam sent. n.20.
Proponitur sententia Authoris, n.21.
Soluuntur argumenta, & explicatur c. Lex diuinæ 27.q.2. n.21.
Post n.22. inuenies cætera summaria, quæ desiderantur.

20 Quæstio II. An ad affinitatem contrahendam requiratur vtrumque coniugem semen emittere, & sic seminum cõmixtionem? fieri quidam id requiri affirmant. Et probatur ex c. *Lex diuina* 27.*qu*.2. vbi Benedictus Pontifex sic ait: *Sed neque osculum parit propinquitatem, quod nullam facit sanguinis commistionem.* Secundò, quia copula, in qua solus vir seminat, non est sufficiens ad generationem. Cum iuxta communem Medicorum sententiam, vtrumq; semen ad generationem desideretur. Et ita tenere videtur D.Th.4.*d*.41.*vn.art*.1.*qu*.1.*corp*. vbi ait ex carnali copula, in qua est commistio seminum, oriri affinitatem. Et clarius id videntur docere *idem* D. Th.*a*.1.*qu*.4 *ad* 2. D. Bonau. 4.*d*.41.*a.vn.q*.1. & *ibi* Durand.*qu.1.n*.7. Viguer.*l.instit.c*.16. §.7.*vers*.9.*impedim*.6. vbi asserunt ex nullo concubitu affinitatem oriri, nisi seminum commistio sequatur. Et videtur tenere Præpos.*c.Fraternitati, ad fi. de eo qui cognouit cons*. quamuis enim obscurè loquatur, at clare dicit semen fœminæ esse necessarium ad generationem, & viro seminante, præsumi quoque fœminam seminasse, & ideo contractam esse affinitatem. Et expressè tenent Innoc.*c.Fraternitati, n.vn.de eo qui cognou.cons*. Archid.*c.vn.n*.3.& 4. *de sponsal.in* 6.& *c.Extraordinaria n*.3.35.*qu*.3.& *ibi* Bellamera *n*.Card.*clem.vn.n*.10.*q*.13.*in fi.de cons*. Astensis 2. *p.sum.l*.8.*tit*.25.*vn.q*.8 Lambertinus *de iure patr.l*.2.*p*.1. *q.P.a*.18.*n*.9. Nicol.de Orbellis 4.*d*.41.*q*.1. Gaëta *repetit.c. Ad limina* 30.*q*.1.§.4.*q*.216.*n*.516.*fi*. Cenedo *in collectans iuris, collect.* *meo* 19.*n*.1. Franc.Marc.*dec*.467.*n*.8 *p*.2. Lud. Lop.2.*p.instructorij*. vbi *de matr.c*.50.*fol*.1147.*col*.2. *Graffis* 1.*p.dec.l*.2.*c*.80.*n*. Et videtur tenere Viualdus *candel. Sacram*.1.*p*. vbi *de matr.n*.149. vbi definiens affinitatem dicit esse propinquitatem personarum ex seminum mistione ortam. Et hanc partem defendi esse probabilem, *l.2.disp*. 21.*nu*.11. Et rationem reddidi, & auctores alios pro ea ponderaui. Quod sit probabile (vt ibi ostendi) semen fœmineum esse necessarium generationi. Et nunc quoque hanc sentent. existimo esse probabilem.

21 At multo probabilius est & communius, nullatenus desiderari semen fœminæ, sed sufficere ad affinitatem, si vir intra claustra pudoris fœminei seminet. Quia iuxta veriorem sententiam (vt probaui *l.2.disp*.21.*n*.10.) ea est copula & perfecta & sufficiens ad generationem: & subinde ad affinitatem, iuxta tradita in hac disp.*n*.8. Et ita tenent citato Federico (non enim potui locum inuenire) Io. And. *c.Fraternitati, n*.2.*de eo, qui cogn cons*. Host.*ibi ad fi*. Abbas *in fi*. Anchar.*n.vn.paulo post pr*. Alex.de Neuo *n*.10. Et videtur tenere Card. *ibi fin*. quamuis satis subobscure. Et hanc sent. vocat tutiorem Henricus *ibi, in fi*. Et eam etiam defendunt Palud.4.*d*.41.*q*.1.*a*.3.*concl*.2.*n*.19 & *ibi* Suppl. Gabr.*q.vn.a*.1.*col*.1.*vers.Ex illo sequitur*, Io.de Friburgo, *in sum.confess.l*.4.*tit*.15.*q*.5. Monaldus *sum.tr. de matr*. vbi *de imped.affinit*. D.Ant.3.*p.tit*.1.*c*.11.*in pr.notabili* 1.*ad fi*. Rosella *verb.impedim.imped*.14.*n*.8. & *ibi* Supplem.sum. Pisanæ, *imped*.14.*n.antep*. Angel. *verb.matr*.3.*imped*.15.*n. vlt*. Sylu.*verb.matr*.8.*q*.15.*dicto* 2. Tab.*verb.Imped.imped*. 4.*q*.2.*n*.3. Armilla *verb.matr.n*.26. Led.2.*p*.4.*qu*.57.*art*.3. *ad fi*. Veracruz 1.*p.Specul.a*.47.*ad fi*. Ant. Cucus *l*.5.*instit. maior.t*.12.*n*.243. Lancelot.*instit.iuris conon.l*.2.*tit.de triplici cognat*. vbi *de affinit*.§.*Si quis autem verb Commiscuit*, Petr.de Led.*de matr.q*.55.*a*.3.*dub*.2.*in fol.ad* 4. Manuel 1. *t.sum*.2.*edit.c*.228.*n*.1. Barth.à Led.*de matr.dub*.40.*concl*. 5. Vega 2.*t.sum.c*.34.*casu* 171.*concl*.5.& Sylu. nititur hanc sent. esse omniũ, volens explicare, vt DD. dicentes exigi semen fœminæ, intelligant vel aliquid loco seminis, nempe sanguinem menstruum paratum à natura ad generationẽ prolis. Et pro eadem sent. est, Sot.4.*d*.27.*q*.1.*a*.4.*col*.2.*ver. Hoc autem perplexum*. vbi ait non exigi semen fœminæ, vt dicatur matr. consummatum. Idem enim requiritur vt matrimon. sit consummatum, & vt producatur affinitas.

Ad argumenta *n*.20. proposita resp. Ad *cap. Lex diuina*, 22 dic Pontificem tantum intendere statuere non oriri affinitatem absque immissione virilis seminis intra vas: & ideo ait per osculum non produci. Ad 2. dic verius esse non desiderari semen fœminæ ad generationem, vt dixi *num*. præcedenti.

SVMMARIVM.

Non est quæstio de nomine, disputare an ex matrimonio rato oriatur affinitas, an potius publica honestas n.23.
Refertur sententia asserens oriri ex isto affinitatem, n.24.
Proponitur Authoris sententia n.25.
Vnde colligitur publicam honestatem oriri ex matr. rato? Remissiuè, num.26.
Satisfit argumentis, n.27.

Quæstio vltima. An ex matr. rato oriatur affinitas, an 23 potius sola publica honestas? Quidam censent quæst. hanc esse de nomine, quod vtrumque impedimentum dirimat matr. & ad quartum vsque gradum protendatur. Et ideo ad rem moralem nil videtur conferre vtrouis nomine impedimentum hoc appelletur. Ita Sylu.*verb matr*.8.*qu*.14. *dicto* 2. Sotus 4.*dist*.41.*q.vn a*.2.*ad fi*. Led.2.*p* 4.*q*.57.*art*. 3.*col*.2.*vers. Ideo dico*, Veracruz *in append. ad Speculum dubio penult.concl*.4. At melius Enriq.*l*.12.*de matr.c*.10. *n*.1.*comment. lit.H*. dicit esse quæst. de valde conferenti re. Quia impedimentum publicæ honestatis restrictum est per Trident. *sess*.24.*de matr.c*.3. ad primum gradum: non autem affinitatis ex matr. consurgentis. Sed hæc ratio non efficit quæst. esse de re. Quamuis enim dicemus oriri publicam honestatem, dicendum est extendi id impedimentum ad quartum vsque gradum. Quia sola publica honestas ex sponsalibus orta, est restricta per Trident. (vt dicemus *disp*.70. *n*.15.) Deseruit ergo hæc quæstio, ne sit de nomine, excommunicationi latæ *clem.vn.de cons*. vbi excommunicantur contrahentes cum affinibus, & tamen eam non incurrere, qui contrahunt cum consanguineis prioris sponsæ de præsenti non cognitæ, eo quod ex matr. rato non oriatur affinitas, vt diximus *disp*.48.*n*.14.

Quidam ergo sentiunt ex matr. rato oriri affinitatem. 24 Ducuntur, quod per matrimonij contractum de præsenti adstringuntur coniuges multo arctiori vinculo, quam per contractum sponsalium de futuro. Ergo vir cum consanguineis vxoris, & è contra, multo perfectiori vinculo & maiori propinquitate coniunguntur. Cùm ergo ex sponsalibus oriatur publica honestas, nec sit aliqua propinquitas media inter affinitatem & publicam honestatem, dicendum est ex matrim. rato oriri affinitatem. Secundò, quia per vinculum coniugale cum potestate ad copulam, vir & vxor vniuntur in ratione vnius principij ad generationem: oritur ergo inter ipsos affinitas. Et ita sentiunt D. Th.4.*d*.41.*qu.vn.art*.1.*qu*.4.*ad* 2. & *ibi* Maioris *q*.1.*ad fi*. Raynerius 2.*p sum.tit.de matr.c*.25. Alex.de Neuo *c.Sponsam, n*.6.*de sponsal*. Sotus 4.*d*.41.*vn.a*.2.*ad fi*. Petr. de Soto *lect*.10.*de matr.col.pen.verb. Tertium est*, Led.2. *p*.4.*qu*.57.*a*.3.*col*.2.*vers. Ideo dico*. Veracruz *in appendice ad Speculum, dub.penult.concl*.4. Viguer.*l.instit.cap*.17.§.7. *vers*.9.*impedimento* 6. Bellarm.*lib*.1.*de matr.c*.24.*fi*. Philiarcus *de officio sacerd.tom*.1.*p*.2.*c*.12. Enriquez *lib*.12.*de matr.c*.10.*n*.1. Lud.Lop. 2.*p.instruct*. vbi *de matr.c*.50.*col*.3. Alij dicunt oriri affinitatem, non propriè, sed initiatiuè & largè. Sic Sotus 4.*d*.11.*qu.vn. paulo post pr*. Ricardus *ibi, art*.1.*qu*.2. Astensis 2.*p. sum.lib*.8.*tom*.25.*art.vn.qu*.9. Sylu.*verb.matr*.8.*q*.14.*dicto* 2. Petr. de Led.*de matr.q*.55. *art*.1.*diffic*.2.

Cæterùm quamuis possit dici oriri affinitatem impro- 25 priè & largè, seu quoddam affinitatis initium: quòd potestas corporum tradita per matrimonium est initium actus coniugalis, vnde affinitas oritur: at verè & in rigore non est, inde oriri affinitatem. Et ita censeo impedimentum, quod oritur ex matrimonio rato, esse verè & propriè publicæ honestatis, & non affinitatis. Quia (vt *numero* 8. probauimus) affinitas oritur ex eo quod vir

vir, & vxor efficiuntur vna caro per copulam perfectam & consummatam. Quod non reperitur in matrim. rato. Item, quia hoc impedimentum sic appellatur c. finali 35. q. 3. & ideo non oriri affinitatem, sed impedimentum publicæ honestatis, docent Gloss. c. Siquis desponsauerit, in fi. 27. q. 2. Abbas c. Iuuenis n. 4. & c. Sponsam n. 2. de sponsal. Cardin. eo c. Iuuenis in fi. Præpos. eo c. Sponsam n. 2. Angel. verb. Matr. 3. impedimento 14. n. 1. Palud. 4. d. 41. q. 1. a. 3. concl. 1. n. 18. & qu. 2. art. 1. n. 8. Leazez de matr. Regis Angliæ dub. 1. n. 130. & 104. Armilla verb. matr. n. 46. Brunellus de sponsal. concl. 10. n. 6. & concl. 26. n. 2. Rosella verb. impedim. impedimento 13. n. 1. Tabien. ibi, imped. 11. n. vnic. Archid. c. vn. n. 3. de sponsal. in 6. & c. Cum igitur 35. q. 1. n. 3. & ibi Bellam. n. 2. Lex regia 5. t. 6. p. 4. Nau. l. 4. cons. in 1. edit. t. de sponsal. cons. 33. n. & t. de consang. cons. 8. n. 5. in 2. t. de sponsalibus, cons. 11. n. 2. & t. de consang. cons. 4. n. 5. Couar. 4. decret. 2. p. c. 6. §. 2. n. & §. 7. n. 3. Ant. Cucus l. 5. instit. maior. t. 13. n. 32. Alex. Carrerius l. 2. de spons. c. 13. Monaldus sum. tract. de matr. vbi de impedimento affinitatis. Io. de Friburgo sum confess. l. 4. t. 14. qu. 3. Suppl. Gabr. 4. dist. 41. qu. vn. a. 1. col. 3. notabile 2. Bassolis ibi. qu. vn. art. 4. Nicolaus de Orbelis ibi p. 1. Azebedo l. 8. recop. tit. 20. l. 7. n. 15. & 16. Matienzo l. 4. recop. t. 1. rubr. gl. 1. n. 162. 173. Ouandus 4. d. 41. q. vn. fin. Canendo in collectan. iuris, collect. 19. n. 1. Angl. Floribus 1. p. vbi de matr. qu. 14. a. 3. concl. 1. Toledo l. 7. sum. c. 10. n. 1. Manuel 1. t. sum. 2. eo. c. 228. n. 1. & c. 234. fin. Barth. à Led. dub. 39. de matr. concl. vnic. Viuald. candel. Sacram. 1. p. vbi de matr. n. 197.

26 Quod si quæras, ex quo textu habeatur hoc impedimentum publicæ honestatis ex matr. rato ortum? dicam disput. 70. n. 1.

27 Ad argum. proposita n. 24. facilè resp. Quippe probant arctius vinculum publicæ honestatis oriri ex matrim. rato, quam ex sponsalibus, & initium quoddam affinitatis, non tamen verè affinitatem.

DISPVTATIO LXV.

An affinitatis vinculum ortum ex copula coniugali aut illicita, sit naturale, atque ita infidelitatis tempore contrahatur, vt obstet matrimonio ineundo cum consanguineis coniugis, aut concubinæ, post conuersionem ad fidem?

SVMMARIVM.

Aliud est esse vinculum naturale, & aliud iure naturæ dirimere matrimon. n. 1.

Infideles ad fidem conuersi nequeunt validè ducere proprias consanguineas intra quartum gradum, n. 2.

An affinitas ex matrim. orta sit vinculum naturale, & ita infidelis conuersus ad fidem nequeat ducere consanguineam prioris vxoris? Refertur quædam sententia, n. 3.

Affinitas ex matr. orta, est vinculum naturale, & oritur tempore infidelitatis, n. 4.

Infidelis nequit post baptismum validè ducere consanguineam intra quartum gradum vxoris habitæ tempore infidelitatis, n. 5.

Idem dicendum est, quamuis matr. non esset consummatum, n. 6.

An ex sponsalibus tempore infidelitatis initis, oriatur aliquod vinculum naturale dirimens matr. post baptismum cum cognatis sponsæ intra primum gradum? n. 7.

An affinitas ex copula fornicaria orta, sit vinculum naturale, & ita oriatur tempore infidelitatis? Refertur quædam sententia, n. 8.

Proponitur sententia Authoris, n. 9.

An infidelis conuersus ad fidem possit ducere validè consanguineam intra secundum gradum fœminæ cum qua tempore infidelitatis est fornicatus? refertur quædam sentent. n. 10.

Potest ducere, n. 11.

An si fidelis rem habeat cum infideli vel fideli at mulier sororem infidelem habens, nullam contrahat fidelis ille cum sorore infideli affinitatem, & possit illam post baptismum ducere, & quid si infidelis habeat sororem fidelem? n. 12.

Quid, si fidelis cognoscat infidelem, quæ post baptismum concepit ex alio filiam, an possit fidelis ille eam filiam ducere, n. 13.

Soluuntur argumenta: & explicatur c. Nec eam 35. q. 3. n. 14.

1 PRæmittendum est, aliud esse quærere, an affinitas sit vinculum naturale, & aliud, an iure naturali dirimat matrimonium. Non enim ex primo sequitur secundum. Consanguinitas quippe in secundo & vlterioribus gradibus est quid naturale, ac tempore infidelitatis oritur, cum tamen non dirimat iure naturali matrim. Vnde quærere an affinitas sit quid naturale, nil aliud est, quam quærere an stando in iure naturæ oriatur affinitas aliqua ex copula coniugali, aut fornicaria, & ita inter infideles consurgat, sicut consanguinitas: an potius sit merum Ecclesiæ inuentum, sicut cognatio spiritualis.

Et quidem consanguinitatem esse quid naturale, & seclusa omni lege Ecclesiastica inueniri etiam apud infideles, dubitat nemo. Quia natura ipsa dictat ex communicatione eiusdem sanguinis oriri quandam coniunctionem & amicitiam naturalem. Quare infideles nequeunt validò matrimonio coniungi post baptismum cum consanguineis intra quartum gradum, quamuis tempore infidelitatis possint vltra primum gradum. Quia cum consanguinitas tempore infidelitatis oriatur, vtpote quæ quid naturale est, illi post baptismum manent consanguinei, cum iam subiiciantur legi Ecclesiæ irritanti matrimonium intra quartum consanguinitatis gradum, non possunt validum matrimonium, intra eum gradum inire. At poterant tempore infidelitatis secluso primo gradu. Quia consanguinitas non dirimit matrimonium in vlterioribus gradibus, nisi solo iure Ecclesiastico, cui infideles non subsunt. Atque ita docent Nauar. lib. 4. cons. in 1. edit. tit. de sponsal. cons. 7. n. 7. & 8. in 2. tit. de consanguinit. cons. 12. n. 7. & 8. Enriquez lib. 12. tit. de matr. c. 3. n. 5. 2

De affinitate autem ex copula coniugali vel fornicaria est difficultas. Et incipiendo ab orta ex copula coniugali. Enriquez l. 12. de matr. c. 3. n. 4. ait infidelem, qui cum vxore consummauit matrimonium tempore infidelitatis, posse post baptismum eius sororem ducere. Redditque eam rationem, quia affinitas ex copula coniugali quamuis habeat fundamentum in re, at non irritat matrimon. cum sorore, & aliis consanguineis coniugis iure naturæ, sed solo Ecclesiastico: infidelis autem non erat subditus legi Ecclesiasticæ quando libero contractu factus fuit affinis. 3

At proculdubio dicendum est, affinitatem ex copula coniugali ortam non esse Ecclesiæ inuentum: sed quid naturale, instar consanguinitatis. Ducor, quia ob id consanguinitas est quid naturale, quia naturalis cuiusdam amicitiæ & coniunctionis fundamentum est, quod idem inuenitur in affinitate orta ex copula coniugali; teste enim Arist. 8. Ethic. cap. 12. duplex est naturalis amicitiæ causa, altera quæ per carnis propagationem descendit, altera vero quæ per carnis vnitatem & coniunctionem ad eandem generationem: qualis in copula coniugali reperitur. Et confirmatur, quia coniuges esse vnam carnem, est de iure naturæ: & ita Adamus solo naturæ instinctu ductus dixit Gen. 2. Et erunt duo in carne vna, & si re vera essent vna caro, necessariò consanguinei vnius essent consanguinei alterius, cum tamen sint quodammodo vna caro, quodammodo etiam iure naturæ consanguinei vnius pertinent ad alterum, nimirum per affinitatem. Deinde, quia experientia ipsa docet, apud quantumuis barbaras nationes conciliari naturalem quandam amicitiam ex matrimonio inter consanguineos coniugum, ac ipsos coniuges: ob idque sunt nomina imposita ad significandam hanc affinitatis coniunctionem, vt socer, socrus, priuignus, nurus, gener, nouerca. Est ergo vinculum affinitatis quid naturale. Atque ita docent D. Thom. 4. d. 41. quæst. vn. art. 1. quæst. 1. corp. Durand. ibi, quæst. 1. num. 7. Palud. quæst. 1. art. 1. num. 10. concl. 2. Sotus quæst. vn. art. 1. colum. 2. in probat. 2. prima concl. D. Antonin. 3. p. t. 1. cap. 11. in fine princ. Victoria in sum. vbi de matrim. num. 296. Ledesm. 2. p. 4. qu. 57. a. 1. paulo post princ. Veracruz 1. part. Speculi, ar. 47. concl. 1. Ouand. 4. d. 41. quæst. vn. propos. vlt. Petr. de Led. de matr. q. 55. art. 1. in solut. ad 2. Vega 2. tom. sum. c. 34. casu 171. 4

Hinc deducitur contra Enriquez n. 3. allegatum, infidelem, qui cum vxore consummauit matrimonium tempore infidelitatis, non posse post baptismum, validum inire matrimon. cum consanguinea illius vsque ad 4. gradum. 5

Constat ex *c.fin.de diuort.* vbi deciditur infideles conuersos ad fidem non posse ducere vxores, quibuscum illorum fratres tempore infidelitatis matrim. contraxere. Secundò, quia cum talis affinitas sit vinculum quoddam naturale, (vt num. præced. probauimus) oritur tempore infidelitatis cum consanguineis vxoris. Naturalia. n. sunt eadem apud omnes siue fideles, siue infideles: nec per baptismum tolluntur. Cùm ergo post baptismum maneant illi affines, & subdantur legibus Ecclesiæ irritantis matrim intra quartum affinitatis gradum, non poterunt tunc valide contrahere. Quamuis validum esset matrim. si tempore infidelitatis contraxissent. Quia affinitas illa non dirimit iure naturali matrim. sed solo Ecclesiastico, à quo illi exempti sunt. Et confirmatur, quia ob eandem rationem probauimus n. 1. non posse infideles consanguineos intra quartum gradum valido matrimonio iungi post baptismum. Nec obstat argum Enriquez *n.3.* relatum. Quippe quamuis infideles non subsint legibus Ecclesiæ quando contraxerunt affinitatem, & si tunc posset inter eos consistere matrimonium: at subsunt tempore, quo illud inire volunt, & tunc irritat Ecclesia inter affines. Et ita docet Veracruz *1.p.Specul.art.50.conc.1.& 2.* Et à fortiori id docent, quos referam n. 10. docentes idem de copula fornicaria. Hoc autem intelligo, quando matrim. prius infidelium fuit validum, vt n. seq. dicam.

6 Idem dicendum prorsus est, quamuis tempore infidelitatis sit initum matrimonium, non tamen consummatum. Quia etiam ex matrimonio rato oriri quoddam amicitiæ naturale vinculum, docent Led. *1.p.q.57.art.3. col.2.verf. Ideo dico. Veracruz append.ad Speculum, dub. pen.concl.1.* Petr. de Led. *de matr.55.a.1.difficul.2.in 2. ratione 2.conclus.* Et id probant rationes adductæ n.4. Quia per id matr. tradunt sibi coniuges mutuam potestatem ad prolis generationem. Si ergo est vinculum propinquitatis naturale, durabit post baptismum, quo tempore iam infideles subsunt legibus Ecclesiæ irritantibus matr. cum consanguineis intra 4. gradum sponsæ de præsenti, etiam nondum cognitæ, vt dicemus *disp.70. n.19.* Hoc autem intelligo, quando matrimonium illud tempore infidelitatis initum fuit validum. Si enim fuisset irritum, eo quod contra ius naturale, vt quia alter eorum erat legitimè cum altero coniuge copulatus, vel in gradu lege naturæ irritanti contractum est: vel contra leges eorum irritantes, existimo nullum inde vinculum naturale oriri, quamuis matrim. sit consummatum, sed solo iure Ecclesiastico, cui illi non subduntur. Quia non verè tradunt sibi potestatem corporum ad generationem, per illud matrim. irritum? & copula illa fuit fornicaria, ex qua nullum vinculum naturale oriri dicemus *n.9. & 11.* Deinde, quia ratio naturalis dictat id, quod nil est, nullum posse producere effectum. Vnde successit *reg. iuris. Nec præstat, de regulis iuris, in 6.* quæ rationi naturali innitens decidit non præstare impedimentum, quod de iure non sortitur effectum. Vnde (vt dicemus disp.68.n.5.) D. Thom. non viso textu contrarium decidenti, sed sola ratione naturali ductus, dixit ex sponsalibus irritis nullum oriri impedimentum. Si ergo ex matrim. irrito tempore infidelitatis nullum est ortum vinculum naturale, quando postea baptizatur infidelis, nullo impedimento adstringitur, quin possit iungi matrim. cum quacumque consanguinea prioris vxoris pirnitæ (vt n.11. dicemus in simili de affinitate ex copula fornicaria.)

7 Ex sponsalibus autem tempore infidelitatis initis nullum vinculum naturale oritur cum consanguineis alterius sponsi de futuro. Quia nulla ratio ex adductis nu.4. id suadet. Vnde post baptismum potest infidelis ille ducere consanguineam in primo gradu illius prioris sponsæ. Quia impedimentum dirimens, quod solo iure Ecclesiastico inductum est, non potuit oriri tempore infidelitatis, nec orta est aliqua tunc naturalis coniunctio, quæ maneat post baptismum. & tunc impediat matrim. (Et ita etiam dicemus *n.11.* in quodam simili.) Sic docet Enriquez *lib. 12.de matr.c.3.n.4.* & Veracruz *1.p.Speculi, n.51.in coroll. quod infert ex 2.concl.* quamuis titubet, & dicat esse probabile non valere id matr. Ita dicit in fine illius articuli. Et ducitur, quia factus Christianus tenetur legibus Ecclesiæ. Sed id non credo esse probabile: & eius argumento satisfiet *n.11.* in quodam casu omnino simili.

Hactenus de affinitate orta ex copula coniugali est habitus sermo. Iam de copula fornicaria est disserendum. 8
Qua in re aliquibus videtur affinitatem ex copula fornicaria ortam esse vinculum naturale, atque subinde tempori infidelitatis oriri. Idque probatur, nam tota ratio ob quam ex copula coniugali oritur affinitas iure naturali (vt diximus *n.4.*) est, quia vir & vxor per copulam efficiuntur vna caro ad prolis generationem, ac proinde iure naturali consanguinei vnius efficiuntur affines alterius. At hoc idem secluso quocumque iure Ecclesiastico inuenitur in copula fornicaria. Vnde D. Paul. *1. Corinth.9.* ante omnes ius Ecclesiasticum dixit: *Qui adhæret meretrici, vnum corpus efficitur cum ea.* Secundò quia D. Greg *epist. ad Felic.* quæ habetur *lib.12.epist.31.* & refertur *c. Nec eam 35.q.3.* expressè ait incestuosum esse coitum, & abominabilem Deo & cunctis hominibus, si quis ducat aliquam, quæ vxor fuit proprij consanguinei, vel ab eo illicite est cognita. Sentit ergo esse contra ius naturæ, alias non esset coitus ille incestus & abominabilis cunctis hominibus. Et in fine videtur concludere esse naturæ ordine eum incestum prohibitum. Et ideo huius sentent. sunt expressè Ioan. Andr. *c.1.n.3.de conuers. infidel.* Et *ibi* Anton. *n.2.opposit.vnic.* Card. *ibi, in pr.num.1.opposit.1.* vbi dicunt per baptismum tolli peccatum adulterij, at non affinitatem ex eo ortam, quæ matrim. impedit. Et videtur sentire esse probabiliorem, aut saltem probabilem, Veracrux, qui (vt n. sequenti referam) solum vocat probabilem contrariam sentent.

Cæterum dicendum est, affinitatem ortam ex copula fornicaria non esse naturalem, & ideo seclusa omni lege Ecclesiastica, nullum vinculum naturalis amicitiæ oriri inter consanguineos viri & fœminam ab eo fornicariè cognitam, nec è contra. Ducor, quia experientia teste, potius inter eos oriuntur odia & inimicitiæ. Et confirm. à signo, cum enim sint nomina imposita affinibus per copulam coniugalem: nulla sunt imposita affinibus ex copula fornicaria, ad significandam amicitiam aliquam inter eos. Secundò, quia filius non inclinatur naturaliter ad exhibendam reuerentiam aliquam fœminæ cognitæ à suo patre. Ergo nullum naturale vinculum inde oritur. Tandem, quia ex illicito coitu non oriebatur affinitas iure antiquo Romano, sed ex solis nuptiis, vt constat ex *l. Non facilè, §. Affines, & §. Sciendum, ff. de gradibus affinitatis.* Et ideo ita sustinent Nau. *l.4.consi.in 1.edit.tit. de sponsalibus consi.7.n.3. & duplici seq. in 2.t. de consang. consi.12.n.34. & 5.* Victoria *sum.* vbi de matr. *num.296.* Ledes. *2.p.q.57.a.3. paulo post pr.* Enriquez *lib.12.de matr.c.1.n.2.* Et dicit esse probabile Veracruz *1.p. Speculi, a.47.in probat.2 concl.* 9

Sed rogabis, an si quis tempore infidelitatis aliquam fornicariè cognouit, possit post baptismum ducere consanguineam eius intra gradum prohibitum? id negant Veracruz *1.p.Speculi, a.50.concl.3.& 4.* Vega *2.to.sum.c.34. casu 129.* Et probant, quia licet hæc affinitas non sit naturalis, at ille post baptismum subditur legibus Ecclesiæ irritantibus matrim. in eo affinitatis gradu. Et confirm. quia sicut potest infidelis inire matrimonium cum consanguinea in secundo & vlterioribus gradibus, at post baptismum nequit impediente lege Ecclesiastica, qui iam subiacet. Ita potest tempore infidelitatis validè contrahere cum facta sibi affini per fornicationem: at factus fidelis nequibit. Tandem, quia crimen tempore infidelitatis admissum, nempe, machinatio in mortem viri vxoris fidelis, ipsa insidiante, non impedit matrimonium eo infidelitatis tempore, at impedit post baptismum, vt habetur *cap.1. de conuers. infidel.* Ergo idem dicendum est de impedimento affinitatis. 10

At

11 At verius est, posse id matr. consistere. Quia cum ea affinitas non sit vinculum naturale, & subinde non contrahatur tempore infidelitatis, nil est quod post baptismum impediat matr. inter illum infidelem & consanguineam mulieris ante baptismum fornicariè cognitæ. Nisi dicas affinitatem, quæ infidelitatis tempore orta non est, suboriri post baptismum, quod dici non posse probaui *disp. 50.n.15.* Secundò, quia non enti nequit inesse qualitas aliqua, *l. Si seruum, §.1.ff.de act.empt.* Ergo ei, quæ non est affinitas, non potest inesse qualitas aliqua matrim. impediens. Tandem, quia non obstant argum contraria n. præcedenti posita. Non primum, quia nulla est affinitas post baptismum, quæ tunc impediat, vt probaui. Nec obstat etiam confirmatio. Quia consanguinitas est quid naturale, & proinde orta est tempore infidelitatis: & cum maneat post baptismum, impediet tunc. At affinitas ex fornicatione non est tunc orta. Nec obstat etiam secundum argumentum. Quia Ecclesia in eo casu non impediuit directè infidelem, sed mulierem fidelem, in quam iurisdictionem habebat, nec illi infideli post baptismum nubat, quod idem poterat statuere in nostro casu, at id non statuit. Et ideo hanc sentent. sustinent. Nauar. *lib.4.consil. in 1. edit.tit.de sponsalibus, cons.7.n.6.& 7.in 2.tit. de consang. cons.12.n.6.& 7.* Enriquez *lib.12.de matrim.c.1.num.2. & cap.3.num.4.*

12 Similiter si fidelis rem habeat cum fideli vel infideli fœmina, & illa habeat sororem infidelem, non contraxit affinitatem cum illa sorore infideli, ac proinde eam effectam Christianam potest ducere: si rem prima facie consideremus. Quia illa affinitas cum sit relatio, non potest absque duobus extremis consistere, at infidelis illa non potuit eam contrahere: cum non subdatur legi Ecclesiasticæ, à qua sola vim habet ea affinitas. Non ergo orta est in eo fideli fornicante, quod si tunc non est orta, videtur eam oriri non posse, cum soror altera baptizatur. Quia hæc relatio oriri nequit sine copula carnali noua, quæ est illius fundamentum. Nec enim potest intelligi poni de nouo aliquam relationem, sine ratione fundandi in aliquo extremorum. Et confirmatur, quia ob hanc rationem *disp.60.n.14.& 15.* dixi fidelem baptizantem filium fœminæ infidelis, nullam contrahere cognationem spiritualem cum matre, quæ tunc est incapax: & matre baptizata eam non conualescere: ac proinde posse eum baptizantem ducere post baptismum illam baptizati matrem. Hæ igitur rationes valde vergere videntur ad hanc partem tuendam. At tenendum est contrarium, attenta consuetudine Ecclesiæ, quæ habet fidelem fornicantem cum fœmina fideli, contrahere affinitatem cum sorore, quæ post multum temporis spatium nascitur ex parentibus illius fœminæ: quæ non potest contrahi statim ac soror illa in lucem editur, sed cum baptizatur: & si diu non baptizetur, non orietur ante baptismum. Quia soror illa non subiacet legibus Ecclesiæ, donec baptizetur. Item quia obstat quod *num seq.* statuemus, nescio enim qualiter stare possit, nisi hoc dicamus. Et ideo existimo quando alter ex fornicationibus est fidelis, eum contrahere per illam copulam affinitatis, cum consanguineis alterius fidelibus, statim: cum infidelibus autem quandocumque baptizati fuerint, & ideo inter fidelem illum cum eis non posse consistere matrim. Quia fidelis ille tempore copulæ subiacebat legi Ecclesiæ statuenti ex ea copula oriri affinitatem cum consanguineis alterius quandocumque nati fuerint & baptizati: vt ipsius Ecclesiæ consuetudo legem illam explicat, vt probat exemplum adductum. Quod nec lex Ecclesiastica nec consuetudo habent in contrahenda cognatione spirituali, quando tempore baptismi collati alterum extremum incapax erat. Et cum hæc affinitas sit ex mero Ecclesiæ statuto, non est mensuranda instar aliarum relationum, quæ ex rei natura coassurgunt, sed vt Ecclesia statuit. Et per hoc cessant rationes contrariæ. At infidelis, cum qua fidelis est fornicatus, nec tunc nec post baptismum contrahet affinitatem cum consanguineis fidelis: quia tempore, quo erat contrahendo, non subiacebat legibus Ecclesiæ: nullibi statutum extat, vt post baptismum conualescat. Absque dubio autem fidelis habens rem cum infideli habente sororem fidelem, contraheret affinitatem cum sorore fideli. Quia tunc vtrumque extremum subiacet legibus Ecclesiæ.

Hinc infertur, fidelem cognoscentem carnaliter infidelem, si illa infidelis postea facta fidelis concipiat ex alio filiam, & baptizetur, contrahere affinitatem cum illa filia: & idem, si adhuc mater permanens in infidelitate pareret illam filiam, & postea filia baptizaretur. Quia satis est ad affinitatem contrahendam, alterum ex fornicantibus, qui illam contracturus est, fidelem esse & consanguineum alterius cum quo contrahenda est, vel tunc esse fidelem, vel post effici, vt n. præced probaui. 13

Ad arg. *n.8.* proposita resp. Ad 1. dic, diuersam esse rationem in copula coniugali ac fornicaria. Quia per illam ita vir & fœmina coniunguntur, & fiunt vna caro, vt inde naturaliter oriatur amicitia, quod secus contingit in hac: potius enim odia & rixæ pullulant. Præterea, licet illa ratio probet, iure naturæ optimo Ecclesiam statuisse hanc affinitatem: at non probat esse eam de iure naturali. Non enim omnia quæ iure naturali innituntur, sunt de iure naturali: sed quæ sunt per se nota, vel ex per se notis inferuntur. Quippe omnis lex iusta ratione naturali innititur: nec tamen omnis ius naturale continent. Ad 2. dic, D.Greg. non significare ibi, eum coitum esse ordine naturæ incestum, sed tunc esse incestum, quando prius est habitus coitus ordine naturæ, id est, intra vas naturale cum consanguinea illius, cum qua admittitur modo fornicario, vt bene explicat gloss. *eodem c. Nec eam verb. Naturæ.* Quam sequitur Nauar. *n.4.in duplici cons. ipsim, quod n.9. allegaui.* Et dum dicit esse incestum apud omnes homines, non dixit id absolutè, sed bonos homines: & apertè loquitur de Christianis, cum dicat, Christianos non posse id matrimonium inire: quia apud bonos homines esset incestus. 14

DISPVTATIO LXVI.

An aliquis gradus affinitatis in linea recta vel transuersa, sit ita iure naturæ interdictus, vt attento eodem iure matrim. irritet.

SVMMARIVM.

Proponitur vtilitas quæstionis, & qualiter cognoscatur matrim. iure naturæ irritari Remissiuè, n.1.
Indecentia quædam est in huiusmodi coniugiis, n.2.
Quando affinitas est ex fornicatione, in nullo gradu irritat iure naturæ matrim. n.3.
Quot sunt quæstiones disputandæ, n.4.
An affinitas dirimat matrimon. iure naturæ in aliquo gradu lineæ rectæ. Refertur duplex sentent. n.5.& 6.
Proponitur sentent. Authoris, n.7.
An infideles coniuncti in primo affinitatis gradu linea recta sint separandi post baptismum? n.8.
Soluuntur argumenta, n.9.
An in linea affinitatis transuersa detur aliquis irritans iure naturali matr. Refertur quædam opinio, n.10.
Proponitur Authoris sententia, n.11.
Satisfit argumentis, n.12.

Hic præmittendum esset, cui vsu quæstio hæc deseruiat: & qualiter dignosci possit, an matrim. iure naturæ interdicatur, vt eodem iure sit irritum. Sed hæc proposita sunt hoc *lib. disput.51.n.1.& 5.* 1

Nec dubitabimus, an sit indecentia quædam naturalis matr. inita cum affinibus in aliquibus gradibus, nisi causa aliqua præponderans iustas eas nuptias efficiat: id enim fassi sumus hoc *lib. disp.52.num.7.* Sed difficultas eò pertinet, an ita iure naturali in aliquo affinitatis gradu nuptiæ interdicantur, vt eodem iure sint irritæ. 2

Et quidem quando affinitas oritur ex fornicatione, tanquam certum tenendum est, eam in nullo cuiuscumque lineæ gradu dirimere iure naturali matrimonium. Quia ea affinitas ex solo iure Ecclesiastico consurgit (vt probaui *disp. præced. n.9.*) Si ergo stando in iure naturæ ea affinitas non erat, quomodo poterat: eo iure attento, obstare 3

turæ ea affinitas non erat, quomodo poterat: eo iure attento, obstare matrimonio? Et ita dicit esse certum Petrus de Ledesma *de matr. q. 55. art. 6. circa 1. statū affinitatis, diffic. 2. concl. 3.* Quare audiendus non est Celaia 4. *d. 40. quæst. vnic. post. 4. arg. dub. 1.* vbi ait, interdictum esse iure naturæ matrim. inter filiam & eum, qui cum eius matre fornicatus est. Nec etiam fides habenda est D. Anton. *3. p. t. 1. c. 11. §. 1. statim in princ.* vbi ait esse iure diuino vetitum matrimon. in primo gradu lineæ rectæ affinitatis ex fornicatione ortæ.

4 Difficultas autem est de affinitate consurgenti ex matrim. Quare duplex est discutienda quæstio. Prior de gradibus lineæ rectæ. Posterior de gradibus transuersæ.

5 5. Quæstio prior. An affinitas ex matrim consurgens dirimat, iure naturæ matr. in aliquo gradu lineæ rectæ inter ascendentes & descendentes? Triplex est sententia. Prima docet, in ea linea prohiberi iure naturæ matrim. in quocumque gradu in infinit. Ducitur iisdem rationibus, quibus id probatum est de consanguineis in hac linea *disp. 41. n. 11.* Quia eadem reuerentia debetur affinibus ac consanguineis: & eodem modo ab vtrisque abstinendum est. Vt n. seq. probabitur. Et hanc sent. sustinent Ioan. Andr. *in arbore affinit. & ibi* Præpos. *n. 10. & 26.* Henricus *c. Non debet, n. 2. de consang.* Palud. 4. *d. 41. q. 1. art. 5. concl. 1. num. 26.* Astens. 2. *part. sum. lib. 8. tit. 24. art. vn. fin.* Supplem. Gabr. 4. *d. 41. q. vn. art. 2. concl. 2.* Lambertinus *de iure patro. lib. 2. p. 1. q 9. art. 18. n. 10.* Montalnus *lib. 4. paulo post princ. tit. 6. part. 4.* Grego. Lop. *lib. 5. in fine, tit. 6. p 4.* Syluest. *verb. Matr. 8. quæst. 15. dicto 6.* Petr. de Soto *lect. 10. de matr. vers. Secundum cum hac affinitas*, Ant. Cucus *lib. 5. instit. maior. tit. 12. n. 239.* Gaëta *repetit. cap. Ad limina 30. q. 1. §. 4. q. 213. n. 504. & n. 511.* Philiarch. *de offic. Sacerd. to. 1. part. 2. lib. 2. cap. 12. vers. Consanguinitatis*, Soaccius 1. *p. de sponsal. super Instit. de nuptijs, §. Affinitatis.*

6 Secunda sent. tenet in primo gradu affinitatis lineæ rectæ prohibitum ac irritum esse matrimonium iure naturæ. Vt inter priuignum & nouercam, vel priuignam & vitricum, socerum & nurum, socrum, & generum. Ducitur primò, quia eodem modo abstinendum est ab affinibus, sicut à consanguineis, *c. 1. de consanguin. & c. Æqualiter, & cap. De propinquis 35. q. 3.* At in 1. grandu consanguinitatis lineæ rectæ fatentur omnes iure naturæ irritari matrim. Et confirmatur, quia teste Philosopho 8. *Ethic. c. 12*, Sicut per propagationem carnis naturale quoddam amicitiæ vinculum contrahitur: ita per coniunctionem coniugalem ad propagationem carnis ordinatam. Sicut ergo illud irritat matrim. in primo gradu lineæ rectæ, ita & hoc. Secundò, quia filius eandem ferè reuerentiam debet nouercæ aut vitrico, quam parentibus: siquidem pater & nouerca, vitricus & mater, sunt facti per matrim. vna caro: & nurus socero debet eandem ferè reuerentiam quā debet ipse vir, qui est filius eius cum quo nurus facta est vna caro: & idem dicendum est de genero respectu socrus. Et confirmatur, quia hic gradus proximè accedit ad 1. consanguinitatis gradum in linea recta. In cuius signum *Leuit. 18.* simul proponitur: *Turpitudinem matris tuæ & vxoris patris tui non discooperies.* Et redditur vtriusque eadem ratio. *Turpitudo enim patris tui est.* Atque proponitur ibi gradus hic ante primum gradum consanguinitatis lineæ transuersæ. Quem verior sentent. habet iure naturæ irritare matrimonium, (vt diximus *disput. 52. n. 11.* Tertio, quia D. Paulus 1. *Corinth. 5.* sic ait: *Omnino auditur inter vos fornicatio, & talis fornicatio, qualis nec inter gentes, ita vt vxorem patris sui aliquis habeat.* Si ergo gentiles legi Mosaicæ minimè subiecti, sed solo naturæ lumine ducti, existimabant nefas esse vxorem patris sui ducere: id vtique iure naturæ interdictum erit. Quartò, quia Gen. 49. Iacob morti vicinus spiritu prophetico malè dixit Ruben primogenito suo, quod paternū thorum maculasset dormiens cum patris vxore, cum tamen aliis liberis grauioribus sceleribus infectis minimè maledixerit. Signum ergo apertum est, eum concubitum habere specialem deformitatem iure naturæ aduersus reuerentiam patri debitam. Nondum enim lex scripta illum specialiter prohibens lata erat. Et confirmatur, quia *Amos 2.* Inter alia nefanda refertur hoc, vt pater & filius cum eadem puella concubuerint, vt nomen Dei blasphemaretur. Quia exaggeratione minimè vtitur sacra Scriptura, nisi in sceleribus, quæ talia apud Gentiles reputantur, ac inde scandalizantur, ac ansam assumunt irridendi legem Dei. Tandem, quia nunquam hactenus auditum in Ecclesia est, vt Pontifex dispensarit in hoc affinitatis gradu. Ergo signum est, interdictum esse illum iure naturæ. Et hæc sententia est valdè probabilis. Cui mirum in modum fauet D. August. *lib. 22. cōtra Faust. c. 61.* relatus *cap. Si vir & vxor 35. q. 3.* vbi sic ait: *Si vir & vxor non duo, sed vna caro sunt, non aliter est nurus deputanda, quam filia* Et ideo huius sentēt. sunt D. Tho. *in illud 1. Corinth. 5. Omnino auditur inter vos fornicatio, lect. 1.* Palud. 4. *d. 41. q. 1. a. 5. concl. 2. n. 27.* D. Ant. 3. *p. t. 1. c. 11. §. 1. statim in princ.* Sylu. *verb. Matr. 8. q. 14. d. 6. & verb. Papa q. 17.* Francisc. Somnius *l. 1. demonstrat. tract. 7. de matr. c. finali*, Victoria *relect. de matr. 2. p. partis 2. n. 5. fi.* Catharinus *in Caiet. l. 5. de matr. f. 493.* Sotus 4. *d. 41. q. vn ar. 3. colum. antepen.* Nauar. *l. 4. consil. in 2. edit. t. d. sponsal. d. cons. 14. n. 8. ad fin.* Couar. 4 *decr. 2. p. c. 6. §. 10. n. 6.* Led. 2. *p 4. q. 56. art. 4. f. 487. colum. 4. paulo ante 6. dubium*, Virdesius *in opusc. de matr. Regis Angl. in probat. 6.* Hypothesis, Angles Florib. 1. *p.* vbi *de matr. q. 14. a. 1. diffic. 2.* Bellarm. *l. 1. de matr. c. 28 paulo post princ. toto notab. 2.* Valentia 4. *p. disp. 10. q. 5. pūct. 3.* vbi *de imped. cogn. vers. Tertio cōtrouersia est*, Vasquez 1. 2. *q. 74. art. 8. disp. 112. n. 7.* Barth. à Ledes. *de matr. dub. 42. concl. 1.* Lud. Lop. 2. *p. instruct.* vbi *de matr. cap. 50. fol. 1148. vers. Igitur pro decisione.* Viuald. *candel. Sacram. 1. p.* vbi *de matr. n. 204.* Humada 1. *part. tit. 1. lib. 2. gloss. 2. fine*, Canendo *sum. Sacram. tract. de matr. cap. 6.* vbi *de affin. n. 47. in comment.* Et dicunt esse probabilem, idem Ledes. 2. *p. 4. quæst. 56. art. 3. dub. 3. concl. 2. & quæst. 57. art. 3. ad fin.* Et Petrus de Ledesma *de matr. q. 55. art. 6. circa 1. statum affinitatis. diffic. 2. conclus. 1. & 2.* vbi addit esse quoque probabile de affinitate imperfecta, quæ ex matrimo. rato oritur. Et quamuis non omnes hi Doctores explicent id matrimon. fore irritum iure naturæ, sed dicant esse eo iure interdictum, subticentes sit irritum, nec ne: at id (ni fallor) voluit dicere. Et videntur clarè sentire D. Th. Victoria, Ledesma, Couar *ibid.* nam æquiparant prohibitionem matrimonij cum parentibus & cum vitrico ac nouerca. Et Sotus *d. a. 3. col. vltim. vers. At verò gradum*, dicit forte esse irritum iure naturæ matrim. in hoc 1. gradu. Et expressè id docent Angles, Valentia, Barth. à Led. Lud. Lop. Humada, Viualdus *eisdem locis.* In aliis autem gradibus non interdici iure naturæ matr. affirmant Sotus, Valentia, Vasquez, Barth. à Ledesma *ibidem.*

Tertia sent. (cui tanquam probabiliori accedo) ait, affinitatem ex matrimonio ortam in nullo gradu lineæ rectæ ita prohibere iure naturæ matrimon. vt illud irritum reddat: ac proinde secluso iure Ecclesiastico, in quocumque gradu esse validum. Probatur primò, quia non apud omnes gentes id matri. censetur interdictum. Nam Val. Maximus *lib. 5. c. 7.* & Plutarchus in *vita Demetry* referūt Seleucum tradidisse filio suo Antiocho in matrim. Stratonicem propriam vxorem: ac id factum laudat ipse Val. Maximus. Et 3. *Reg. 2.* Adonias filius Dauid petiit Abisag. Sunamitidem in vxorem: & illa erat vxor Dauid, vt constat ex *Reg. c. vlt.* Signum ergo est, id matrim. non esse iure naturæ interdictum. Secundò, quia matrim. in nullo gradu affinitatis lineæ rectæ initum opponitur primariò aut secundariò ipsius matrimonij fini, cum possit ordinari ad sobolis propagationem, & remedium concupiscentiæ, & mutuum coniugum obsequium in rebus domesticis. Nec violatur in eo matrim debitus coniunctionis ordo, licet ineatur in primo gradu lineæ rectæ, vt inter priuignum & nouercam, vel vitricum & priuignam, qualis violatio contingit in matrimon. inter parentes & filios. Non enim datur aliqua relatio naturalis superioritatis inter sic affines 7

fines, quæ debito coniuctionis ordini opponatur: ac datũ inter parentes & filios. Quia relatio naturalis superioritatis, ex qua oritur naturalis reuerentia debita superiori, solum fundatur inter eas personas, quæ dant & accipiunt esse naturale per naturalem generationem. Quales sunt parentes, non autem affines in primo gradu lineæ rectæ. Tandem, quia (vt dicemus *n. 11.*) certum est, attento iure naturæ, validum esse matr. in primo gradu lineæ transuersæ, vt cum vxore fratris: cum tamen facta sit vna caro cum fratre per matrim. & inter fratrem & sororem sit iure naturæ irritum matrimonium. Ergo nouercam. & vitricum effectos esse per matrimonium vnam carnem cum parentibus non efficit, vt sicut cum his est iure naturæ irritum matrimonium, ita sit cum illis. Et ideo huius sententia videtur expresse D. Th. 2. 2. *q.* 154. *a.* 9. *in solut. ad* 3. vbi inter solos parentes & filios clarè dicere videtur prohiberi iure naturæ matrimon. Et tenent Alex. Alens. 2. *p. q.* 169. *membr.* 2. *&* 3. *q.* 27. *mẽbr.* 4. *a.* 3. §. 2. *&* *q.* 35. *membr* 6. Caiet. 2. 2. *q.* 154. *a.* 9. *circa solut. ad* 3. Abulens. 1. *Reg.* 8. *q.* 176. 149. 151. 152. Albertus Pighius *controu.* 13. *ad fin.* Suplem. Gabr. 4. *d.* 41. *q. vn. a.* 3. *dubio* 3. Anchona *in sum. Eccles. q.* 53. *a.* 5. *&* 6. Lopez *de matrim. Regis Angliæ, dub.* 2. *in fine solut. ad* 2. *fundamentum partis negantis, num.* 1. *ad* 19. *&* 20. Tapper *art.* 20. Louan. *pag.* 6. *immediate ante vers. Ex quibus manifestum est.* Armilla *verb. Dispensare, n.* 9. *&* 10. Led. 2. *p.* 4. *q.* 56. *a.* 3. *dub.* 3. *concl.* 1. Veracruz 2. *p. Speculi, art.* 25. *concl.* 3. & melius *pag. pen. vers. Ex omnibus istis,* Ouandus 4. *d.* 41. *q. vn. propos. vlt.* Enriq. *lib.* 12. *de matr. c.* 1. *n.* 2. *& c.* 9. *n.* 5. Petrus de Led. *de matr. q.* 55. *art.* 6. *circa* *statutum affinitatis a. fic.* 2. *concl.* 1 *&* 2 Emman. Sa *summa, verb. Matr.* vbi *de impedim. dirimentibus, n.* 4. *vers. Cum parentibus,* Vega 2. *tom. sum. c.* 34. *casu* 126. *ad fin.* Llamas *methodo curat.* 3. *p. cap.* 8. §. 19. *initio.* Et dicunt esse probabilem Sotus, Barth. à Led. Lud. Lop. *n. præced. allegati.*

8 Hinc deducitur, quamuis retenta secunda sententia dicendum sit, infideles coniunctos in primo affinitatis gradu lineæ rectæ separandos esse, cum baptizantur: vtpote qui coniuncti sunt in gradu iure naturæ irritanti: & ita dicit esse forte verum Sotus 4. *d.* 41. *q. vnic. art.* 3. *col. vlt. vers. At verò* at retenta nostra sent. eos separandos non esse: nisi legibus eorum id matrim. irritetur. Quia id matrimon. non est iure naturæ irritum, sed solo Ecclesiastico, cùm ipsi non subsunt, *c. Gaudemus, de diuort.* Sic docent Veracruz 2. *part. Speculi., art.* 15. *col. antepen. vers. Ex bus istis,* Enriq. *lib.* 12. *de matr. cap.* 9. *n.* 5.

9 Ad arg. n. 6. proposita Resp. Ad 1. dic, dum ea iura dicunt æqualiter esse abstinendum ab affinibus, ac propriis consanguineis, intelligi non de æqualitate absoluta, attento solo naturæ iure: sed de æqualitate impediendi matrim. attente lege Ecclesiastica, quæ cum vtrisque irritat. Ad confirm. resp. inde solum probari, ex matrim. affinitatem ortam esse quoddam naturale amicitiæ vinculum. quod *disp. præced. n.* 4. fassi sumus: at (vt ibi *nn.* 1. probaui) non inde sequitur affinitatem iure naturali dirimere matrim. Ad secundum constat ex dictis, n. 7. in secunda & vltima probatione nostræ sent. Ad confirm. dic, simul poni eos gradus ob maximam, quam inter se habent similitudinem: non tamen quia in iis eodem modo sit interdictum matrim. Ad aliam partem eiusdem confirmationis dic, reddi eamdem rationem, non quasi prorsus eadem sit, quia est similis: & ob id proponi ante primum gradum lineæ transuersæ consanguinitatis: quamuis in hoc prohibeatur matrim. arctiori iure, nempe, naturali. Ad tertium dic, loqui D. Paulum de vxore patris adhuc viuentis (vt testantur Caiet. & Sedulius, & multi alij *in eum locum*) Aliàs non dixisset D. Paulus, eiusmodi peccatum non esse auditum inter Gentes. Quia (vt *n.* 7. probauimus) volente patre adhuc viuo Antiochus vxorem eius duxit: & Persæ mortuo patre, vxorem eius ducebant. Vnde vt testantur præfati Authores, loquitur D. Paulus de vxore patris adhuc superstitis & renitentis. Ad quartum & confirmationem dic, peccatum Ruben fuisse grauissimum propter grauissimam adulterij iniuriam illatam patri: ob quam rationem id peccatum fuit contra ius naturæ: quamuis eo attento, non esset incestus. Et eodem modo accipiendus est locus *Amos* 2. in confirmatione adductus. Ad vltimum dic, id arg. probare contrariam sentent. esse valde probabilem: & habere indecentiam magnam eiusmodi matrim. attento iure naturæ, nisi causa aliqua iusta præponderet, (vt *n.* 2. diximus.) Et ob id Pontifices nolunt in eo gradu dispensare. Non tamen inde conuincitur, ita esse iure naturæ vetitum, vt sit irritum tale matrim.

Quæstio posterior. An aliquis gradus affinitatis ex matrim. ortæ ita impediat in linea transuersa, iure naturæ attento, matrim. vt eodem iure illud irritet: Quidam aiunt in primo gradu affinitatis lineæ transuersæ esse iure naturæ interdictum matrim. vt si quis ducat vxorem fratris: vel si fœmina nubat viro suæ sororis. Ita sentiunt Authores, existimantes omnes gradus *Leuitici* 18. prohibitos obligare nunc, eo quod lege quoque naturali interdicti sint: (quos retuli *disp.* 52. *n.* 3. Et ibi eorum rationes attuli: hic enim gradus erat quidem ex ibi vetitis.) Et præter rationes ibi adductas prob. 1. quia inter fratrem & sororem est iure naturæ irritum matrim. At vxor fratris reputatur ac soror, vtpote quæ matrim. effecta est vna caro cum fratre. Secundò, quia D. Ioan. Baptista, (vt constat ex *c.* 14. Math. *& c.* 26. *Marci*) grauiter increpauit Herodem quod vxorem fratris sui duxisset. Et D. August. *de fide & operib. c.* 19. dicit ambiguum esse, an Philippus frater Herodis tunc viueret. Et esse mortuum tenet D. Chrysost. *hom.* 41. *in Matt.* At Herodes, qui Gentilis erat, non adstringebatur lege Moysis, sed sola naturali. Tertiò, quia, *c. Gaudemus, de diuort.* decernitur infideles coniunctos in secundo gradu separandos non esse. Vbi tanquam notum relinquitur, secus esse in primo gradu. At proinde in hoc gradu erit irritum iure naturæ matrim. Aliàs infideles separandi non essent. 10

Sed dicendum est, nullum gradum affinitatis in linea transuersa adeo esse prohibitum iure naturæ, vt eo attento irritet matrim. quamuis aliquam præ se ferat naturalem indecentiam, nisi causa aliqua iusta cohonestetur, (vt dixi n. 2.) Prob. 1. quia Innoc. *III. c. fin. de diuort.* dispensauit cum infidelibus recens conuersis propter infirmitatem eorum vt vtantur matrimoniis initis cum relictis fratrum. Et Alexander VI. dispensauit in eodem gradu cum Rege Lusitaniæ. Et Iulius II. cum Henrico VIII. & Catharina Regibus Angliæ. Et postea Clemens VII. consultis totius orbis illustribus vniuersitatibus, & maturissimo consilio habito decreuit auctoritate Pontificia fuisse legitimam dispensationem. Quod decretum refert ad verbum Castro *lib.* 1. *de lege pœnali* c. 12. & multi viri doctissimi varios edidere tractatus in huius veritatis confirmationem. Secundò, quia Iacob vir sanctissimus duxit Liam & Rachelem sorores, *Genes.* 29. Et Iudas *Genes.* 38. dedit eidem mulieri duos fratres in viros. Et *Deuteron.* 27. iubebat lex vetus vt frater duceret vxorem fratris sine liberis defuncti. Tertiò probatur omnibus rationibus adductis n. 7. ad probandum, in nullo gradu affinitatis lineæ rectæ irritari iure naturæ matrimon. Nam à fortiori probant in linea transuersa. Quartò quia arctius est vinculum inter consanguineos in secundo gradu lineæ transuersæ, quam inter affines in primo gradu eiusdem lineæ: illi enim ab intrinseco per eiusdem sanguinis participationem coniuncti sunt: hi verò quasi ab extrinseco. At inter illos non est irritum iure naturæ matr. sed solo Ecclesiastico, vt constat ex *cap. Gaudemus, de diuort.* Tandem, quia rationes cogentes ad dicendũm iure naturali irritari matrim. in primo gradu consanguinitatis in linea transuersa, quas retuli disput. 52. n. 2. non procedunt inter affines in eodem gradu lineæ transuersæ. Quia hi non simul habitare coguntur, tanquam ab eisdem parentibus educandi, imò cum vxoribus domicilium paternum mutant: nec tam arctè necessitudine coniunguntur, ac fratres & sorores. Et ideo hanc certissimam sent. tuentur omnes DD. n. 7. relati, & 11

ti, & multi alij viri doctissimi, qui varios tractatus edidere in fauorem matrimonij Regis Angliæ Henrici VIII. cum Catharina qui ob id irritum esse contendebat, nec potuisse Pontificem dispensare, quod ea prius nupsisset fratri ipsius Henrici, ac matrim. cum duobus fratribus sit iure naturæ irritum. Et Caiet. *tom. 3. opusc. tract. 13. de coniugio cum relicta fratris, ad Regem Angliæ, & tractat. 14. de eo coniugio ad Clem. VII.* Victoria *relect. de matr. 2. p. partis 2. n. 6. &* 8. Couar. 4. *decret. 2. p. c. 6. §. 10. n.* 7. 8. 9. 10. Ledesma 2. *p.* 4. *q.* 56. *a.* 4. *f.* 488. *col.* 1. Bellarm. *l. 1. de matr. c.* 28. *statim in princ. & col. 2. notab.* 2. Valentia 4. *p. disp.* 10. *q.* 5. *punct.* 3. vbi *de imped. cognationis, vers. in aliis autē gradibus,* Sotus 4. *d.* 41. *q. vn. a.* 3. *concl.* 2. Barthol. à Ledesm. *de matr. dub.* 42. *concl.* 2. Petr. de Ledesm. *de matr. q.* 55. *art.* 6. *circa* 1. *statū affinitatis, diff.* 3. Lud. Lop. 2. *p. instruct.* vbi *de matr. c.* 50. *fol.* 1148. Manuel 1. *tom. sum.* 2. *edit. c.* 228. *num.* 3.

12 Ad arg. n. 10. proposita dic. Ad primum, eos non esse verè & propriè vnam carnem, & ita non concludi, tam arcto vinculo prohiberi matrim. inter illos, ac inter fratres. Ad 2. dic, Herodem viuente fratre Philippo, vxorem eius contra omne ius duxisse, vt testantur D. Thom. *in illum locum* Matth. & Beda *in eum locum Marc.* 6. & Ioseph. *lib.* 18. *Antiq. c.* 6. & multi alij. Vel secundò dic, Herodem tanquam filium cuiusdam Iudæi adstrictum fuisse lege Moysis, quæ tunc nondum spirarat vsque ad mortem Christi, idque matrim. vetabat: quod eius frater liberos reliquisset. Ad vltimum dic, esse ibi sermonem de gradibus consanguinitatis.

DISPVTATIO LXVII.

Ad quotum affinitatis gradum extendatur prohibitio matrim. iure Ecclesiastico, vt affinitas ex copula illicita sit?

SVMMARIVM.

Enodatur quotuplex affinitas olim fuerit, & quot eius gradus vetiti, num. 1.
Hodie vnicum est affinitatis genus. Nec ex affinitate oritur affinitas inter consanguineos affinium. Et enodatur, qui horum possint inter se matrimonio copulari, n. 2.
Ad quotum gradum extendebatur olim prohibitio matrimonij inter affines ex copula licita vel illicita, n 3.
Per Tridentinum restricta est affinitas ex fornicatione ad 2. *gradum, vltra quem nec impedit etiam sponsalia, licet ante Tridentinum ea affinitas contracta esset, n.* 4.
Affinitas ex matrimonio non est restricta, n 5.
An sola affinitas ex simplici fornicatione restricta sit? n 6.
An sit incestus accessus ad consanguineam eius, cum qua quis fornicatus est, vltra secundum gradum? Refertur sententia, n. 7.
Proponitur sententia Authoris, n 8.
An dispensatione facta cum consanguineis duobus, vt matrimonio copulentur, copula inter illos sit incestus? n 9.
Quando superuenit affinitas matrimonio, an impediat debitum peti & si matrimonium est ratum teneatur incestuosus religionem ingredi? Remissiuè Et an dirimat priora sponsalia, n. 10.

1 Antiquitus triplex erat affinitatis genus matrimonij contractum subsequentem irritans. Primum erat inter personam copula licita vel illicita cognitam, ac eius consanguineos: è contra inter eam personam cognitam, & consanguineos cognoscentis, vt constat ex toto *tit. de eo qui cognou. consang.* Secundum erat inter verum affinem & maritum, seu vxorem sui affinis. Verbi gratia, Petrus est affinis Mariæ vxoris fratris sui, si mortuo fratre Maria nubat alicui, cum hoc viro habet Petrus affinitatem secundi generis. Tertium erat cum marito vel vxore illius coniuncti secundo affinitatis genere, vt in exemplo posito si vir ille posterior Mariæ ducat factus viduus aliam, hæc est coniuncta Petro tertio affinitatis genere. Habentur hæc duo genera *c. Porrò,* & *c. De propinquis* 35. *q.* 5. & ita ex affinitate oriebatur affinitas.

2 Cæterum hodie solum primum affinitatis genus vim habet, nempe, inter habentem carnalem copulam, siue licitam siue illicitam, & consanguineos mulieris cognitæ, & è contra inter mulierem cognitam, & cognoscentis consanguineos. Nec ex affinitate oritur iam affinitas. Sic enim statutum est in Concilio generali Lateranensi; & habetur *c. Non debet, de consang. & affin.* Quare hodie consanguinei vxoris efficiuntur affines mariti, & è contra at inter consanguineos mariti, & consanguineos vxoris nulla prorsus est affinitas, nec inter affines oritur aliud vinculum cum quacumque alia persona. Vnde filia vxoris ex alio matrimonio habita aut ex fornicatione cum altero, potest nubere filio aut fratri viri. Et duæ sorores possunt nubere duobus fratribus. Habetur expressè *c. Quod super his, de consang. & affin.* Item potest quis in vxorem accipere relictam à propriæ vxoris fratre. Item diuersis temporibus potest quis plures fœminas vxores sibi accipere, quæ cum pluribus fratribus matrim. contraxerant. Vt Ioanna & Maria nupsere duobus fratribus, potest Petrus Ioannam viduam effectam ducere, & ea mortua Mariam. Similiter Petrus duxit vxorem Pauli, & Paulus quandam non coniunctam Petro, nec sibi, sed extraneam, possunt soluto vtroque matrim. illud inter se inire Petrus, & illa vxor Pauli, quod nulla hodie ex ea affinitate coniunctio pullulet. Sic aliis citatis docet Couar. 4. *decret.* 2. *part. cap.* 6. *§.* 7. *num.* 6.

Rursus iure antiquo interdictum erat ac irritum matrimonium cum alterutrius coniugis consanguineis, sicut cum propriis, vsque ad septimum gradum, & ita vsque ad illum extendebatur affinitas, vt constat ex *cap. Nullum,* & *cap Æqualiter,* quæ sunt ex Iulio Pontifice 35. *q.* 3. At restricta est per *cap. Non debet, de consanguin. & affin.* ad 4. gradum. Et quamuis nec in antiquiori iure dum extendebatur ad septimum gradum, nec in nouiori restringente ad quartum, mentio fiat de affinitate ex copula illicita, sed de orta ex coniugali, nec ius inuenerim explicans in illa gradum. At cum iure canonico constet, ex copula illicita oriri affinitatem, sicut ex licita, *cap. Discretionem, de eo, qui cognou. consanguineam,* iure optimo vniuersi Doctores, consuetudine sic explicante, metiuntur gradum affinitatis ex copula illicita, iuxta gradum ortæ ex illicita: & vtramque ad eumdem gradum extendunt, attento iure antiquo. Et ita supponit fuisse Tridentin. *sess.* 24. *de matrimon. cap.* 4. dum affinitatem ortam ex fornicatione restringit ad secundum gradum. Rationes autem huius prohibitionis sunt eædem, quas *disputatione* 53. *num.* 3. attuli de prohibitione graduum eorumdem consanguinitatis. 3

Nouissimo autem Trident. decreto *sess.* 24. *de matr. c.* 4. restricta est affinitas ex fornicatione consurgens ad secundum gradum, his verbis: *Sancta Synodus impedimentum, quod propter affinitatem ex fornicatione cōtractam inducitur, & matrimonium postea factū dirimit, ad eos tātum, qui in primo & secundo gradu coniūguntur, restringit: in vlterioribus vero gradibus statuit, huiusmodi affinitatem matrimonium postea contractum non dirimere.* Et quamuis dubitatum fuerit à quibusdam viris peritis, an affinitas ex fornicatione impediret subsequens matrimonium, quamuis illud non dirimeret instar voti simplicis & aliorum impedimentorum tantum impedientium. Ansámque non modicam dubitandi præbebat prædictum Tridentini decretum. Quod non videatur omnino eam affinitatem restringere, sed limitare, quatenus matrimonium dirimebat, & à iure veteri statuenti eam impedire & dirimere, recedendum non sit, nisi quatenus ius nouum corrigit, *l. Præcipimus, C. de appellat.* Qua ratione conuictus Nauar. *summa Latina antiqua, cap.* 22. *num.* 43. tenuit hanc partem, Sed postea viso motu proprio Pij V. in quo declarauit oppositum, mutauit sententiam *in noua editione,* cum motum proprium edidit anno 1566. & incipit: *Ad Romanum Pontificem.* Verba autem declarationis sunt hæc: *Declaramus & auctoritate Apostolica decernimus nullum hodie impedimentum remanere, quo minus in vlterioribus gradibus huiusmodi liberè & licitè matrimonium contrahi possit.* Quod decretum merito vtitur verbo, Declarauimus, 4

quasi

quasi non sit nouum ius, sed declaratio decreti Tridentini, quasi te vera ipsum voluerit auferre prorsus prædictum impedimentum, licet verbis limitatis videatur vti, ibi: *Matrimonium postea contractum non dirimere*. Et ratio est, quia omne impedimentum dirimens ex eo solum habet impedire, quod dirimat (cum impedimentum dirimens sit eminenter impediens:) & proinde cum tollitur impedimentum quatenus est dirimens, tollitur etiam quatenus impedit. Quare nec affinitas ex fornicatione dirimit, aut impedit sponsalia subsequentia, aut præcedentia, vltra secundum gradum. Quia etiam sola ratione, qua impedit matrim. impedit sponsalia: si ergo illud non impedit vltra secundum gradum, nec etiam impediet hæc. Et ita docent referentes sic declarasse Cardinales. Petrus de Ledesma *de matrim. q. 55. art. 3. dub. vlt.* Manuel 1. *tomo summæ 2. edit. c. 228. n. 4.* Vega 2. *tom. sum. c. 34. casu 53.* Nec affinitas contracta ex fornicatione ante Tridentinum vsque ad quartum gradum, durat postea, sed similiter restricta est vsque ad secundum, vt declarauit Pius V. in quodam proprio motu Vt referunt Veracruz *appendice ad Speculum*, vbi de impedimento affinitatis, *in fine*. Petr. de Ledesm. *dub. 6.* & Manuel *proximè allegati.*

5 Hinc deducitur affinitatem ex matrimonio ortam non esse restrictam per Tridentinum, sed hodie dirimere matrimonium vsque ad quartum gradum: sicut statutum erat *c. Non debet, de consang. & affin.* Quia Trident. *sess. 14. de matr. c. 4.* restringens affinitatem expressit ex fornicatione contractam. Et cum sit fortius vinculum affinitatis ortæ ex copula coniugali, non sequitur, vt illa restricta censeatur hæc quoque coarctata. Adde Tridentinum voluisse restringere affinitatem ex fornicatione, quod hæc sæpissimè occultè contrahatur, & ex hac non oriatur vinculum aliquod amicitiæ inter affines. Quæ rationes cessant in affinitate orta ex copula coniugali. Et ita tanquam rem certissimam, docent Nauar. *sum. lat. c. 22. n. 43.* Veracruz *appendice ad Speculum*, vbi *de impedimento affinitatis f. 77.* Ouandus *4. d. 41. quæst. vn. proposit. 6. in fine*, Maiolus *l. 3. de irreg. c. 25. n. 13. §. Affinitas*, Laral, *Si quis à liberis, in principio, n. 90. ff. de liber agnosc.* Angles Floribus *1. p. vbi de matr. q. 14 art. 1. diffic. 1.* Palacios *4. d. 41. disp. vnic. column. 33. vers. Affinitas f. 930.* Petez *l. 8. ordinam. tit. 15. l. 1. colum. 3 f. 315.* Azebedo *lib. 8. recop. t. 20. l. 7. n. 9.* Ceruantes *l. Tauri n. 33* Merina *l. 1. sum. c. 4. §. 18.* Toledo *l. 7. summæ c. 11. n. 4.* Valentia *4. p. disp. 10. q. 5. puncto 3.* vbi *de impedimento affinitatis*, Barth. à Ledesm. *de matr. dub. 41. concl. 1.* Enriquez *l. 12. de matr. c. 10. n. 1. in comment. lit. H.* Emm. Sa *sum. verb. Matrim.* vbi *de impedimentis dirimentibus, n. 13.* Graffis *1. p. decis. lib. 12. c. 80 n. 4.* Petrus de Ledesma *de matr. q. 55. a. 6. paulo post princ.* Philiarc. *de officio Sacerdotis t. 1. p. 2. l. 2. c. 12. vers. Consanguinitatis*, Manuel 1. *t. sum. 2. edit. c. 228. n. 4.* Vega *2. tom. sum. c. 34. casu 53.* Viuald. *candel. Sacram. 1. p.* vbi *de matrim. n. 205.* Llamas *3. p. methodi curat. c. 8. § 19. & omnes.*

6 Sed an nomine fornicationis intelligat Tridentinum, dum affinitatem ex ea ortam restrinxit ad secundum gradum, omnem illicitum concubitum, an solam fornicationem simplicem condistinctam contra adulterium, stuprum & cæteras luxuriæ species, non videtur constare ex ipso Tridentini contextu. Quia *sess. 24. de matrim. cap. 4.* restringens eam affinitatem, solam ex fornicatione ortam expressit. At fornicatio propriè loquendo est nomen speciale simplicis fornicationis, quæ habetur inter solutos, & distinguitur contra alias luxuriæ species. Vt docet Gelasius Pontifex relatus *c. 2. 36. quæstione 1.* Et verba in decretis sunt propriè accipienda, maximè si correctoria sint, quale est hoc. Et ita Veracruz *in appendice ad Speculum*, vbi de impedimento affinitatis, dicit, non satis sibi constare, quid sit definiendum. Verum absque dubio mens Tridentini fuit, fornicationem accipere generice, prout omnem illicitum concubitum complectitur. Quod in sacris literis valde frequens est, vt Tobiæ 4. *Attende tibi, fili mi, ab omni fornicatione.* Et ad Ephes. 5. *ad Coloss.* 3. *Actuum* 15 quia in omni copula illicita procedit ratio mouens Tridentinum ad prædictam restrictionem, nempe, ex ea non oriri amicitiæ vinculum, & communiter ignotam: ac proinde multa damna pullulare ex eo impedimento, nisi restringatur. Quare hanc partem tuentur licet titubans, Veracruz *ibidem*. Eandem tenet Ouandus *4. d. 41. q. vn. proposit. 6. in fine.* Pro eadem sententia sunt Nauarrus, Lara, *n. 91.* Angles, Petez, Palacios, Azebedo, Toledo, Valentia, Barthol. a Ledesma, Petrus à Ledesma, Graffis, Philiarchus, Viualdus *num praced.* allegati. Salzedo *ad lit. ad* Bernardum Diaz *practicæ canon. c. 84. ad finem*, Gutierrez *lib. 1. quæst. canon. c. 23. n. 3.* Lud. Lopez *2. part. instructorij*, vbi de matrim. *c. 50. fol. 1159.* vbi indistinctè dicunt, affinitatem ex copula illicita ortam, esse restrictam per Tridentinum.

Vlterius dubitabis, an hodie sit incestus, an potius simplex fornicatio, accessus ad consanguineam intra tertium gradum eius, cum qua prius idemmet fornicatus fuerat? Videtur enim incestus. Quia Tridentinum *sess. 24. de matrim. cap. 4.* non prorsus abstulit affinitatem ex fornicatione consurgentem, sed in quantum matrimonio ineundo obstabat. Vt ex eius contextu constat: nec voluit fauere fornicationibus. At limitata causa limitatum producit effectum, *l. Ange. cum Geminiano, C. de transact.* maximè cum id decretum sit correctorium. Remanet ergo affinitas in eo tertio gradu ex priori fornicatione producta, ad eum effectum, vt accessus personæ sic affinis sit incestus. Præterea, quia etsi expediat matrimonij impedimenta restringi: at non licet ampliari licentiam admittendi delicta. Quæ vtique ampliaretur, si iam vltra secundum gradum illius affinitatis non esset incestus punibilis. Et ideo hanc partem censet probabilem, Petrus de Ledesma *de matr. quæst. 55. art. 3. dub. 5. & ipsemet in summa sacrament.* vbi de sacramento pœnitentiæ, *c. 19 fol. 630. vers. Hæc sic de aduertir*, tantum appellat valde probabilem contrariam sententiam, quasi hanc quoque probabilem reputet. Et Azebedo *lib. 2. recopil. tit. 20. l. 7. num. 42. fine.* quæstione hac vtrimque disputata, anceps manet, ac cogitandum relinquit. 7

At mihi certum videtur, eum non esse incestum. Ducor, quia nullibi reperitur specialis prohibitio accessus ad affines, sed tantum est incestus, ac specialiter prohibitus, eo quod inter illos interdicitur matrimonium, ob reuerentiam affinibus debitam: quæ etiam ratio inuenitur copula illicita: & ideo tota prohibitio copulæ promanat à matrimonij prohibitione, estque illi accessoria (vt probaui *disp. 5. num 7. & 8.*) Ergo cessante matrimonij prohibitione, cessat tanquam accessoria prohibitio copulæ specifica, ac proinde accessus ille non erit incestus, sed simplex fornicatio. Secundò, quia iure communi impediebatur matrimonium vsque ad septimum consanguinitatis & affinitatis gradum (vt dixi *n. 3.*) & postea restricta est consanguinitas & affinitas ad 4. gradum, *c. Non debet, de consang. & affin.* & vniuersi fatentur iam accessum vltra 4. gradum ad consanguineos vel affines non esse incestum. Cùm tamen textus *d. c. Non debet*, nil dicat de incestu, sed tantum non prohiberi deinceps matr. vltra 4. gradum, ibi: *Prohibitio quoque copulæ coniugalis quartum consanguinitatis & affinitatis gradum de cætero non excedat.* Ergo vt accessus ad affines ex copula fornicaria non sit incestus vltra 2. gradum, satis est vt vltra eum sit iam sublata ea affinitas ad effectum impediendi matr. Tandem hoc constat ex doctrina Caietani & aliorũ, quos n. seq. referam. Nec obstant argumenta contrariæ sent. relata n. præced. Quia ex dictis patet solutio, cum enim pẽdeat eum accessum esse incestũ ex prohibitione matr. eo ipso quod hæc cessat, cessat quoque incestus ratio: vnde non dicenda est illa limitata causa respectu effectus impediendi matrim. ita vt excludat tolli simul rationem incestus Quia hic effectus pẽdet in fieri & cõseruari ex priori, nec obstat, si quispiã ob suam malitiam inde peccandi liberius ansam sumat. Quia id non intendit Ecclesia. Et ideo hãc sent. sustinẽt Metina, Salzedo, Lamas, *num. 6.* 8

n 6. allegati, Gutier. *lib. 1. qq. can. c. 23. n. 3.* Alcozer *sum. c. 20. verf. El penitente.* Ceruantes *l. 9. Tauri, n.* 33. *&* 38. Emm. Sa *sum verb. Luxuria, n. 2.* Manuel 1. *tom. sum. 2. edit. c. 209. n. 2. concl. 2.* & hanc dicit multo probabiliorem Pet. de Ledesm. *de matrim. q. 55. art. 3. dub.* 5. & manifestè est huius sententiæ Veracruz *append. ad Speculum*, vbi de impedim. affinit. *ad fin. fol.* 80. vbi ait alios gradus affinitatis ex fornicatione, vltra 2. ita semotos esse per Tridentinum, ac si nunquam fuissent.

9 Ex his deducitur, quid dicendum sit, si postquam duo consanguinei aut affines obtinuere dispensationem ad ineundum matr. fornicentur, an is accessus sit incestuosus. Et quidem si ordinarius, cui Pontifex (vti fieri solet) commisit, vt si preces veritate nitantur, dispenset, nondum dispensarit: manifesta res est, illum esse incestum. quia nondum est ablata inter illos prohibitio matrimonij per dispensationem. Quare si tunc illud contraherent, esset vtique irritum. Difficultas autem est, postquam ordinarius dispensauit. Quoniā Maioris 4. *d. 40. q. 2. argum. 4. propos.* 8. & Gallego *de cognat. spirit. c. 14. n. 17. verf. Tertio*, sentiūt diuersum esse quando lege communi, & quando priuilegio specialis dispensationis, tollitur impedimentum affinitatis vel consanguinitatis: & sic quamuis in priori casu cesset ratio incestus, non tamen cessare in posteriori, quia lex communis omnino tollit consanguinitatem vel affinitatem in eo gradu. At Pontifex solum dispensat ad effectum contrahendi matrimonij. Cæterùm mihi multo probabilius est (ne dicam certum) nullum esse incestum. Tum propter doctrinam quam tradunt Caiet. *sum. verb. Incestus, init. & ibi* Armilla *init.* Vega 2. *tom. sum. c. 5. casu* 1. *init.* vbi dicunt incestum esse, quando inter consanguineos vel affines fit commixtio absque dispensatione matrimoniali. quæ cum hic adsit, manifestè non erit incestus. Tum etiam, quia num. præced. probaui iure communi tantum tolli alios consanguinitatis & affinitatis gradus, ad effectum non impediendi matrimonium: & non posse esse incestum ablata matrimonij prohibitione. Quæ æquè tollitur quoad hos per specialem dispensationem: sicut quoad omnes per legem generalem.

Tandem quando affinitas superuenit matrimonio, qualiter impediat eius vsum: & si matrim. non sit consummatum, an teneatur incestuosus ingredi religionem, dicam *lib. 9. disp. 27. & seqq.* Id tamen est apud omnes indubitatum affinitatem sponsalibus de futuro superuenientem illa dissoluere. quia matrim. perfici nequit, propter impedimentum affinitatis dirimens. 10

DE IMPEDIMENTO publicæ honestatis.

DISPVTATIO LXVIII.

Quid sit impedimentum publicæ honestatis? & an oriatur ex quibuscumque sponsalibus certis & absolutis, quamuis irritis: & ad quorum vsque gradum extendatur?

SVMMARIVM.

Quid sit publica honestas & quo iure matrim. dirimat? num. 1.
An inter fideles oriatur hoc impedimentum, ita vt sit irritum matrim. quando ducunt consanguineam eius, cum qua sponsalia iniere, vel saltem ex sponsalibus tempore infidelitatis initis oriatur vinculum naturale, quod impediat post baptismum iniri matrim. cum talis sponsa consanguineis? n. 2.
An ex sponsalibus oriatur impedimentum cum sponsa affinibus? n. 3.
An oriatur cum consanguineis illegitimis alterutrius sponsi? n. 4.
Qualiter tanto iure antiquo oriebatur hoc impedimentum ex sponsalibus irritis? n. 5.
Quid si Monachus sacerdos aut quocumque impedimento dirimenti laborans, contraheret sponsalia cum aliqua: an impedirent consanguineos ne valide possent illam ducere? n. 6.
Quid si hæc sponsalia irrita sint contracta per scientes aut ignorantes id impedimentum? n. 7.
Attento iure communi durabat impedimentum vsque ad quartum gradum, n. 8.
An vsque ad illum duraret, quando sponsalia erant irrita? n. 9.
Attento Tridentino non oritur ex sponsalibus irritis, & quando sunt valida, non excedit primum gradum linea recta vel trāsuersa. n. 10.
An restricta sit publica honestas orta vltra primum gradum ante Tridentinum? n. 11.
An quando quis est frigidus vel maleficiatus, & in tenella ætate antequam defectus potentia, per experientiam explorari valeat, contrahit sponsalia, illa sint valida & pariant impedimentum? n. 12.
An ex sponsalibus irritis defectu solius consensus interni, oriatur hoc impedimentum? Refertur quadam sent. n. 13.
Proponitur sent. Authoris num. 14.
Quid si sint irrita ex alio defectu qui probari nequit? n. 15.
Quid si talia sponsalia ex defectu interno irrita sint clādestina? n. 16.
Quid si impedimentum illud occultum, postea falsis testibus probetur, vel illa sponsalia clandestina falsis testibus probentur? n. 17.
Quid si parentes vel alij ineant sponsalia pro infantibus vel maioribus præsentibus vel absentibus? n. 18.
Quid si non cōstet de ratificatione filiorum, an sit ipsis credēdum? n. 19.
Hoc impedimentum est perpetuum, nec morte alterius extinguitur, n. 20.
An cesset dissolutis communi consensu sponsalibus? n. 21.
An oriatur ex conatu ad copulam? 22.
An hoc impedimentum dissoluat præcedentia sponsalia? n. 23.
An si sponsalibus cum quadam initis, contrahat sponsus matrimonium cū eius sorore, possit priorē ducere, aut saltem ex eo matrim. irrito oriatur impedimentum ad matrim. cum consanguineis huius posterioris spō[n]sæ: & quid si priorem statum cognouisset, non data fide de matrim. n. 24.
An si quidam iniit sponsalia cum aliqua, & postea eius frater eam ducat, liceat priori eam ducere, n. 23.

IN hoc impedimento is ordo obseruandus est. Primò quidem in præsenti disput. disseretur de impedimento publicæ honestatis orto ex sponsalibus certis & absolutis, siue validis, siue irritis. Deinde in sequenti de orto ex sponsalibus conditionalibus. Demum de orto ex matrim. rato. Publicæ honestatis iustitiæ impedimentum sic definitur à D. Th. 4. *d. 41. q. vn. art.* 1. *q.* 4. *corp.* quem omnes sequuntur, est propinquitas ex sponsalibus proueniens, robur trahens ab Ecclesiæ institutione, propter honestatem eius. Dicitur, propinquitas, vt denotetur conuenientia, quam habet cum affinitate. Dicitur, ex sponsalibus proueniens, quia in hoc distinguitur ab affinitate, quæ ex copula oritur. Dicitur robur trahens ab Ecclesiæ institutione, vt denotetur hoc impedimentum solo iure Ecclesiastico inductum esse. Quod vniuersi fatentur. Et habetur hoc impedimentum *c. Litteras, de desponf. impub. c. Iuuenis, c. Veniens, c. Ad audientiam, c. Sponsam, de sponf.* & melius *c. de sponf. in* 6. Dicitur, propter eius honestatem, vt denotetur causa, ob quam Ecclesia hoc impedimentum statuit. hanc enim rationem huius impedimenti reddidit textus *d. c. Iuuenis.* Quia nimirum æquum & consonum honestati Ecclesiæ est, vt propter inchoationem matrimonij, quæ in sponsalibus reperitur, consanguineis alterutrius sponsi interdicatur matrim. cum altero. Cuius honestatis meminit Iurisconsult. *l. Si qua, §. 1. & l. Semper, ff. de ritu nupt. & §. Vxor, Inst. de nupt.* Et ratio est, quia per sponsalia coniunguntur sponsi, non tamen perfectè, sicut per matrim. sed imperfectè tanquam per quoddam matrim. initum. Conuenientissimum ergo fuit, vt sic per matrim. affinitas contraheretur subsequentes nuptias dirimens: ita ex sponsalibus aliud vinculum coniunctionis orietur, minus tamen perfectum affinitate, quod similiter subsequens matrim. dissolueret. 1

Hinc deducitur, infideles validè tempore infidelitatis inire matrim. cum consanguineis prioris sponsæ. Quod non subdantur legibus Ecclesiæ, à qua est hoc impedimentum: nisi legibus eorum id matrim. irritetur, quod omnes fatentur. An vero ex sponsalibus oriatur vinculum aliquod naturale, quod post baptismum impediat matrim. cum consanguineis alterutrius sponsi? dixi *disp. 65. num. 7.*

Quidam

3 Quidam volunt oriri hoc impedimentum non tantùm cum consanguineis alterius sponsi, sed etiam cum illius affinibus. Sic Ioan. Monach. *c. vnico paulo post prin. de sponsal. in 6.* Sed hoc prorsus fundamento caret. Quia textus, *n. 1.* relati hoc impedimentum statuentes, cum solis cõsanguineis interdicunt nuptias. Deinde, quia coniuges non arcentur à matrim. cum affinibus alterius coniugis, (vt diximus *disput. praeced. n. 4.*) nedum sponsi de futuro, & ita reprobato Monacho docent Ioan. Andr. *c. vnic. num. 4. de sponsal. in 6.* & *ibi* Franc. *n. 4. notab. 7.* Domin. *ibi §. Quare, n. 3.* Brunel. *de sponsal. concl. 10. n. 2.* Gaëta *repetit. c. Ad limina 30. quaest. 1. §. 4. quaest. 205. n. 490.*

4 Videtur autem non oriri cum consanguineis illegitimis alterius sponsi: sed cum solis ex legitimo matr. natis, quod hoc impedimentum ex solo humano iure sit: ad hoc attento illegitimi non sunt filij nuncupandi, & sunt legib. odiosi, *auth. Ex complexu, C. de incestis nupt.* At certissimũ est contrarium. Quia in contrahendis matrimoniis ius naturale & pudor inspicienda sunt, *l. Adoptiuus, §. Seruilis, ff. de ritu nupt.* At cum hi sunt veri naturales consanguinei, eadem honestas naturalis versatur in abstinendo à matr. cum consanguineis sponsi legitimis ac illegitimis: quamvis hi quoad aliquos iuris ciuilis effectus non reputentur ac filij. Deinde quia consanguinitas, ac affinitas, & cognatio spiritualis aequè contrahuntur cum consanguineis illegitimis ac legitimis. Cur ergo non idem dicendum erit de publica honestate? Et ita docent Anch. *c. Sponsam, n. 3. sponsal.* Couar. *4. decret. 1. p. c. 6. §. 2. n. 1.*

5 Consurgebátque hoc impedimentum, attento iure antiquo, ex quibuscumque sponsalibus certis, id est, cum determinata persona initis & absolutis, id est, absque conditione suspendenti, quae nondum impleta est, contractis, quamvis ea irrita essent ex quacumque causa, dummodo non essent irrita ex defectu consensus, vt si contracta essent ab infante vel furioso, qui consensus incapaces non sunt, minimè orietur hoc impedimentum. At si ratione impotentiae ordinis, aut voti, aut alius impedimenti dirimentis essent irrita, orietur vtique. Est expressa decisio textus in *c. vnic. de sponsal. in 6.* Causáque huius decisionis fuit, vt fraudibus obuiaretur, atque propelleretur iniquitas eorum, qui contra iuris impedimenta contrahere sponsalia nituntur: arcebuntur enim scientes inde publicam honestatem oriri, quae subsequens matrim. dirimit. Quare D. Th. *4. d. 41. q. vn. art. 1. quaestiun. 4. ad 3.* dum dixit ex sponsalibus irritis non oriri hoc impedimentum, excusandus est, eo quòd textum non vidit decidentem contrarium: atque sola ratione naturali ductus verum dixit: haec enim dictat ex nihilo nihil produci. Nec dicendum est quod ait Sylu. *Matrim. 8. quaest. 14.* nempe, tempore D. Thomae decisionem hanc Pontificiam nondum emanasse. Quia (vt benè aduertit Sotus *4. d. 41. q. vn. art. 2. col. 5.*) Alex. III. multo antiquior D. Thoma idem statuerat *c. Ad audientiam, de sponsal.*

6 Hinc deducitur, attento iure antiquo, si consanguineus, affinis, frigidus, sacris initiatus, religiosus, aut alio impedimento dirimenti laborans, sponsalia cum aliqua ineat, quamvis ea prorsus irrita sint, illa tamen non carere aliquo effectu: eum enim habebunt, nempe impedire proprios consanguineos vsque ad 4. gradum, ne possint validè eam foeminam ducere: propter impedimentum illud publicae honestatis ex illis sponsalibus irritis consurgens. Sic expressè decitur *c. vnico, de spons. in 6.* Vnde non est audiendus Calderin. *cap. Ad audientiam, de spons.* vbi negat sponsalia à Monacho inita hoc impedimentum producere. Quia sunt irrita defectu consensus, eo quòd hic nec velle nec nolle habeat, *c. Si religios. de elect. in 6.* At audiẽdus non est, quia habet consensum naturalem, *l. 1. ff. de pactis*, qui satis est, ne illa sponsalia dicantur irrita defectu consensus. Dum enim textus *d. c. vn.* decidit ex sponsalibus nullis defectu consensus non oriri hoc impedimentum, intellexit, defectu consensus naturalis, qualis est in furioso & infante. Et ita expressè is textus decidit ex sponsalibus irritis ratione religionis produci hoc impedimentum, vbi nescio quid nomine religionis intelligi valeat, nisi votum solemne professionis. Et ita docent *gloss. eo. c. vn verb. Dissoluendũ*, & *ibi* Francus *n. 3.* Dominic. *ibi, in princ. n. 2. super gloss. verb. Dissoluẽdum, Innoc.* (quamvis cũ aliqua dubitatione, dicit enim fortè ita esse,) *Ad audientiam, in fi. de spõs.* Host. *ibi, paulo post princ.* & *ibi* Praep. *n. 6.* Alex. de Neuo *n. 6.* Astens. *2. p. sum. l. 8. t. 24. ar. vnic. q. 3.* Monald. *sum. tract. de matr.* vbi *de imped. affinit.* Rosel. *verb. Imped. imped. 13. n. 3.* Angel. *verb. Matr. 3. imped. 14. n. 11.* Suppl. Gabr. *4. l. 41. q. vn. a. 2. post 3. concl. vers. Dicitur dũmodo*, & *ibi* Sot. *q. vn. a. 2. col. pen. vers. Vbi tamen.* Nau. *sum. Hisp. c. 22. n. 58.* Couar. *4. decret. 2. p. c. 6. §. 2. n. 4.* Ant. Cuc. *l. 5. instit. maiorũ, tit. 10. n. 43.* Gaëta *repet. c. Ad limina 30. q. 1. §. 4. q. 203. nu. 486.* Lud. Lop. *2. p. instruct.* vbi *de matr. c. 40. f. 1148.*

Sed praedictam decisionem textus *c. vnica, de spons. in 6.* in quantum continet ex sponsalibus irritis quacumq; ratione, praeterquam defectu consensus, oriri hoc impedimentum, temperant quidam, vt intelligatur, quando sponsalia contrahuntur ab ignorantibus impedimentum: secus si illud nossent. Quia quando scienter contraherent, ille consensus contra ius habitus, pro non consensu habetur: argumento ex *l. Nõ dubium, C. de legib.* Ita Anchar. *c. Ad audientiam, n. vlt. de spons.* & *d. c. vn. n. 3.* Durand. *4. d. 41. q. 2. n. 5.* Veracruz *1. p. Specul. a. 52. conc. 3.* Sed iure optimo alij ab hac limitatione recedunt, dicúntq; idem esse dicendũ, siue scirent, siue ignorarent impedimentum. Tum quia textus indistinctè loquitur. Tum etiam, quia fortior adest consensus, quando norunt impedimentum, quam dum illud ignorant. Cùm nil ita consensum excludat, ac error, *l. Si per errorem, ff. de iurisdict. omn. iud.* Ita Francus *d. c. vn. n. 3. notab. 4.* Palud. *4. d. 41. q. 2. a. 2. n. 12.* Hinc etiam conuincitur non esse veram limitationem, quam tradit Vega *2. to. sum. c. 34. casu 13.* nempe, vt textus intelligatur, quando contrahens sciebat impedimentum, secus quando id ignorabat. Quia sicut affinitas non pendet ex scientia, sed ex copula, scienter siue ignoranter habita nascitur: ita de hoc impedimento asserendum est. Et absque fundamento limitatur textus loquens indistinctè.

Durabat etiam impedimentum publicae honestatis ex sponsalibus consurgens attento iure antiquo vsque ad 4. gradum, vnde contrahens sponsalia de futuro non poterat cum consanguineis alterius sponsi vsq; ad 4. gradum matrim. validè inire. Quia etsi textus *n. 1.* relati hoc impedimentum statuentes, gradum non explicent, sed indistinctè loquantur de consanguineis: at cùm consanguinitas ad quartum gradum extendatur, intelligendi sunt de consanguineis intra quartum gradum. Et ita tenent ex Theologis D. Th. *4. d. 41. q. vn. a. 1. quaestiun. 4. corp.* D. Ant. *3. p. tit. 1. c. 10. not. 1.* Caiet. *sum. verb. Matr. c. 1. imped. 10.* Victor. *sum.* vbi *de matr. n. 297.* Sotus *3. d. 41. q. vn. a. 3. concl. 1. & a. 2. col. pen.* Petr. de Soto *lect. 10. de matr. §. pen.* Ledes. *2. p. 4. q. 57. a. 4. init.* Veracruz *append. ad Specul.* vbi *de publica honest. fol. 76.* Enriq. *l. 12. de matr. c. 10. n. 2.* Toled. *l. 7. sum. c. 10. n. 2.* Valentia *4. p. disp. 10. q. 5. punct. 3.* vbi *de impedim. publica honest.* Philiarc. *de offic. sacerd. tom. 1. p. 2. c. 10. initio.* Manuel *1. tom. sum. 2. edit. c. 234. fin.* Barth. à Ledesm. *dub. 43. de matr. col. 2.* Viuald. *candel. sacra. 1. p.* vbi *de matr. n. 234. concl. 2.* Et ex Iurisperitis, gloss. *c. vn. de sponsal. n. 6. v. Consanguinitatis*, & *ibi* Archid. *n. 1.* Io. And. *n. 4.* Anchar. *n. 3.* Francus *n. 3.* Dominic. *ibi, §. Quare, n. 3.* Goffred. *sum. t. de eo qui cogn. consang. in fin.* Alberic. *in suo dict. lit. I. v. imped. 1. 3.* Hostiens. *c. Sponsam. n. vn. de sponsal. ibi.* Io. Andr. *fin.* Ant. *n. 21.* Abbas *n. 9.* Alex. de Neuo *n. 1.* Praepos. *n. 3.* Abbas *c. Iuuenis, n. 4. de sponsal.* Henr. *c. Non debet. fin. de consang.* Lex reg. *12. tit. 1. p. 4.* Rosella, *v. Imped. 13. n. 1.* Angel. *verb. Matr. 3. imped. 14. n. 1.* Syl. *verb. Matr. 8. q. 14. dict. 4.* Armil. *v. Matr. n. 36.* Tabien. *v. Imped. imped. 11. n. vn.* Nau. *sum. Lat. c. 22. n. 57.* & *l. 4. cons. t. de spons. in 1. edit. cons. 33. n. 3. in 2. cons. 11. n. 3.* Ant. Cuc. *l. 5. instit. maiorum, t. 10. n. 42.* Gaeta *repetit. c. Ad limina 30. q. 1. §. 4. q. 204. n. 489.*

Hoc autem intelligit Francisc. Vercellin. relatus ab Ant. 9

c. Ad audientiam, n. 10. *de sponsal.* quando sponsalia sunt valida: quando enim sunt irrita, dicit solùm extendi impedimentum ex illis consurgens ad primum vsque gradum. Quia *c. Ad audientiam, de spons.* decidens ex sponsalibus irritis oriri hoc impedimentum, loquitur vbi quispiam duxit sororem eius, cum qua priùs sponsalia irrita contraxerat. Et *c. vnic. de spons. in* 6. quod postea editum est, & absolutè loquitur de consanguineis, accipiendum est iuxta prius decretum *d. c. Ad audientiam*, quando sunt in 1. gradu consanguinei. Sed meritò hanc sententiam reprobant, dicentes impedimentum ex sponsalibus irritis descendens extendi quoque ad 4. vsque gradum, Ioan. Andr. *eo. c. Ad audientiam fin.* Anton. *n.* 10. Abb. *n.* 3. Anchar. *n.* 1. Alex. de Neuo *n.* 8. Præpos. *statim. in princ.* Henric. *n.* 3. Armilla, & Ant. Cuc. *n. præced.* allegati. Gaëta *repet. c. Ad limina* 30. *q.* 1. §. 4. *q.* 203. *n.* 483. Quia cum *c. vnico, de sponsal. in* 6. æquiparentur prorsus sponsalia valida & irrita, quoad hoc impedimentum inducẽdum: ad eundem gradum protendi debent. Nec obstat *d. c. Ad audientiam*, quia ibi nil decidit Pontifex de gradu; in quo sponsalia irrita producunt hoc impedimentum, sed ad casum specialem, in quo ducta erat soror prioris sponsæ, de quo consultus fuit, respondet. Quare non potest inde efficax argumentum sumi, vt *d. c. vnic.* in solo 1. gradu intelligatur.

10 Hodie autem hoc correctum est per Trident. *sess.* 24. *de matr. c.* 3. quantum ad duo. Alterum est, quoad sponsalia quacumque ratione irrita, ex quibus deciditur nullum prorsus oriri impedimentum. Alterum verò, quoad gradũ, ad quem extenditur hoc impedimentum, quando sponsalia valida sunt. Deciditur enim ad 1. solum consanguinitatis gradum extendi. Vnde cùm indistinctè loquatur Trident. intelligi debet, vt id impedimentum non excedat 1. gradum consanguinitatis siue in linea transuersa, siue in recta. Quare iniens sponsalia non potest validum matr. inire cum patre, matre, fratribus, sororibus, vel filiis sponsi alterius, vel sponsæ: at potest cum aliis consanguinei siue ascendentibus, siue descendentibus, siue collateralibus. Quod omnes alij sint coniuncti sponsis vltra primum consanguinitatis gradum, quem impedimentum hoc non excedit. Sic Petrus de Ledes. *de matr. q.* 55. *art.* 4. *dub.* 1. Manuel 1. *tom. summa* 2. *edit. c.* 234. *n.* 4. Vega 2. *tom. sum. c.* 34 *casu* 16.

11 Nec hæc restrictio inducta per Trident. intelligenda est de solo impedimento publicæ honestatis post id decretũ incurrendo ex sponsalibus: quamvis Nauar. *sum. Lat. c.* 22. *n.* 58. *fin.* id clarè significet. Sed similiter restricta censetur publica honestas orta ex sponsalibus ante Trident. initis. Vnde qui ante Tridentinum contraxerat sponsalia irrita cum aliqua persona, & subinde non poterat copulari matrimonio cum eius consanguineis, potest modò perinde ac si sponsalia illa non contraxisset: & si fuerint sponsalia valida, ac ideo tunc impeditum erat matrim. vsque ad 4. gradum, iam nunc tantùm impeditur vsque ad primum. Quia in restrictione impedimenti affinitatis, & cognationis spiritualis, eodem prorsus tenore loquitur Trident. *sess.* 24. *de matr. c.* 2. *&* c 4. quo *c.* 3. restringens hoc impedimentum publicæ honestatis: at Pius V. rogatus de duobus illis impedimentis, in duplici motu proprio declarauit intelligi non tantùm in futurum, sed etiam in præteritum. Ergo eodem modo intelligendum est de hoc impedimento. Et ita docent Veracruz *append. ad Specul.* vbi *de imped. affinit. in fin. fol.* 80. Enriquez *l.* 12. *de matr. cap.* 10. *num.* 2.

12 Id tamen monuerim, quando impedimentum dirimens matrimonium est tale, vt in ea ætate, in qua contrahuntur sponsalia, explorari per experientiam nequeat ea non reddere irrita, sed esse vera & legitima, ac proinde producere impedimentum publicæ honestatis, vt si puer in tenella ætate reuera frigidus aut maleficiatus sponsalia contrahat. Ratio est, quia impedimentum illud adhuc non erat in actu impediendi: cum in ea ætate puer frigidus & non frigidus quantum ad generationis actum sit æquè impotens. Ita docent D. Th. 4. *d.* 31. *q. vn. a.* 1. *quæstiunc.* 4. *ad* 3. & *ibi.* Sotus, *q. vn. a.* 1. *col. penult. vers. Aliud verò.* Sylu. *verb. Matrimonium* 8. *q* 14. *dicto* 1. Lud. Lopez 2. *part. instruct.* vbi *de matr. c.* 50. *fol.* 1148. *col.* 1.

Difficultas autem potissima est, an quando sponsalia sunt valida de iure, eo quod nullum iuris impedimentum intercedat, at solum sunt irrita defectu consensus interni, consurgat ex illis hoc impedimentum? Quidam censent non consurgere. Quia attenta sola ratione naturali ex sponsalibus irritis, id impedimentum non oritur; (vt diximus *n.* 5.) sed ideo tantum oriebatur, quia id decisum erat *c. vn. de sponsal. in* 6. sed id quoad hoc est omnino correctum per Trident. *sess.* 24. *de matr. c.* 3. vbi decernitur sponsalia quacumque ratione valida non sint, minimè inducere hoc impedimentum. Et confirmatur, quia ea particula, quacumque, est vniuersalis, & ita vniuersas rationes, ob quas possunt esse irrita, complectitur. Quarum quædã & potissima est defectus consensus. Secundò, quia hoc impedimentum oritur ex vnione ac propinquitate quam efficiunt sponsalia, vtpote quæ sunt quoddam matrimonij initium: at vbi ficta sunt, nec eius propinquitatis sunt causa, nec matrimonij initium. Huius sent. videtur Nauar. *sum. Lat. c.* 22. *n.* 57. nam cum in Hispana *eod. c. n.* 58. dixisset ex sponsalibus irritis defectu consensus interni oriri hoc impedimentum, *in Lat. nu.* 57. dixit post Tridentinum ex nullis sponsalibus irritis oriri. Et expresse tenent Veracruz *in append. ad Specul.* vbi *de imped. publicæ honest. f.* 76. Petr. de Ledesm. dicens esse certum *de matrim. q.* 55. *a.* 4. *in dub.* 1. *quod mouet circa solut. ad* 3. 13

Cæterum nulla ratione persuadere mihi possum, quin verè hoc impedimentum ex talibus sponsalibus oriatur. Quia huiusmodi impedimentum est institutum ob publicam honestatem, & ad vitandum scandalum. At quando sponsalia in exterioribus sunt omnino valida, & solus cõsensus internus ad eorum valorem desideratur, tantum scandalum esset, & tanta inhonestas, ac si vero animo contracta fuissent. Cum defectus ille interni consensus vniuersos lateat. Ergo ex ratione, quia Ecclesia inducta est ad hoc impedimentum statuendum, expressa in ipsomet iure *cap. Iuuenis, de spons.* manifestè constat mentem eius fuisse, vt defectus consensus, ob quem sunt irrita, sit externus, ne inducant hoc impedimentum. Secundò, quia Tridentinum non omninò corrigit textum *c. vn. de sponsal. in* 6. quoad hoc, sed tantum quoad sponsalia habentia consensum, alia ratione irrita. Hæc enim iuxta illud *cap. vnicum* inducebant hoc impedimentum, at iuxta Tridentinum non inducunt. At quod sponsalia irrita defectu consensus illæsũ manet *d. c. vnic.* Quia nec iuxta illud, nec iuxta Trident. inducunt hoc impedimentum. At non obstante ea decisione multi & non pœnitendi Doctores dicunt id cap. vnicũ intelligi, quando defectus consensus est externus, qualis est in furioso, infante, & loco apparenti ac manifesto præbente consensum: vt sunt Glossa *eo cap. vnic. verb. Consensus.* Archid. *ibi n.* 9. Ioan. Andr. *num.* 5. Francus *n.* 8. *ad finem.* Dominic. *ibi, in princ. n.* 12. Vincentius *c. Ad audientiam, de spons.* & *ibi* Henric. *n.* 3. Durandus 4. *d.* 41. *q.* 2. *n.* 5. & *ibi* Palud. *q.* 2. *art.* 3. *concl.* 2. *n.* 15. & *d.* 27. *q.* 2. *a.* 5. *concl.* 3. *n.* 31. D. Ant. 3. *p. tit. c.* 10. *notab.* 1. *Supp.* Gabr. 4. *d.* 42. *q. vn. a. vn. col.* 4. *vers. Cum autem dicitur, &* *a.* 2. *concl.* 3. *&* 4. *d.* 27. *q.* 3. *a.* 3. *d.* 2. Brunel. *de spons. concl.* 10. *n.* 4. Rosella *verb. Impedim. imped.* 14. *n.* 3. Angel. *verb. Matr.* 3. *imped.* 14. *n.* 9. Syluest. *verb. Matr.* 8. *q.* 14. *dict.* 6. Tabiena *v. Impediment. imped.* 11. *n. vn.* Nauar. *sum. Hisp. c.* 22. *n.* 58. Cou. 4. *decret.* 2. *p. c.* 6. §. 2. *n.* 3. Ant. Cuc. *l.* 5. *institut. maior. tit.* 10. *n.* 45. Veracruz 1. *p. Spec. a.* 52. *ad fi.* Gaëta *repet. c. Ad limina* 30. *q.* 1. §. 4. *q.* 206. *nu.* 493. Ergo idem prorsus post Trident. dicendum est. Quod in propriis terminis docent Enriq. *lib.* 12. *de matrim. c.* 10. *n.* 2. Bart. de Ledesma *de matrim. dub.* 43. *col.* 4. *vers. Annotata hic.* Manuel 1. *to. sum.* 2. *edit. c.* 234. *concl.* 3. *num.* 3. Vega 2. *tom. sum. c.* 34. *casu* 13. Nec obstant argumenta contraria, n. præced. adducta. Quia constat ex dictis non omnino corrigi *d. c. vn.* & Trident. intelligi quacum 14

cumque ratione externa & apparenti sint irrita. Nec opus est, vt veram coniunctionem & vnionem producant, sed satis est, vt sit apparens, & in foro externo præsumpta.

15 Hinc infero idem dicendum esse, quoties sponsalia essent nulla ex defectu alio quocumque occulto: vt ex voto castitatis, vel religionis, vel non nubendi interno. Quia eadem est prorsus ratio. Et ita Palud. D. Antonin. Suppl. Gabrielis *n. praeced.* allegati, dixere omnia sponsalia, quæ Ecclesia iudicat vera, & talia esse præsumit, inducere verum impedimentum publicæ honestatis, & hoc in vtroque foro.

16 Sunt tamen temperanda dicta duplici n. præced. nisi sponsalia illa irrita ob defectum consensus interni, vel alterius impedimenti omnino occulti ratione, sint adeò clandestina, vt probari nequeant. Tunc enim cum ratio dicta publicæ honestatis ac scandali desit, ac ex altera parte ea non sint valida, id impedimentum non orietur. Ita tradunt Palud. 4. 27. q. 2. art. 5. concl. 3. num. 31. Nau. *vtraque sum. c. 22 n. 58.* Ant. Cuc. *l. 3. inst. maiorum tit. 10. n. 52.* Gaëta *repet. c. Ad limina* 30. q. 1. §. 4. q. 203. n. 483.

17 Rogabis autem quid dicendum sit, si impedimentum illud omnino occultum, ob quod irrita erant sponsalia publicè contracta, postea falsis testibus probetur, vt votum illud castitatis, quod verè interiùs sponsus ille emiserat vel è contrà quando impedimentum erat omnino occultum, & similiter sponsalia erant clandestina, & ita non oriebatur impedimentum, & postea falsis testibus probata sunt sponsalia, an oriatur impedimentum? Existimo loquendo consequenter ad dicta, sentiendum esse ortam fuisse publicam honestatem, dum impedimentum illud erat occultum, & sponsalia publica: non tamen omnino firmiter, & irreuocabiliter, sed dependenter ab illius impedimenti improbabilitate, & ignorantia externa, vnde quoties siue veris siue falsis testibus id impedimentum probatum fuerit, & iam constiterit, cessabit publica honestas orta. quippe illa sponsalia verè erant irrita coram Deo, & proinde non erant ex se sufficientia ad inducendam publicam honestatem: inducebant autem illam ex eo solum, quòd erant præsumpta in foro Ecclesiæ, & subinde inhonestum esset consanguineam illius sponsæ ducere. Cessante ergo improbabilitate & præsumptione, cessabit impedimentum publicæ honestatis. Quia iam verificatur sponsalia esse nulla ex defectu apparenti, quamvis falsè probato. At matrimonium antè initum cum consanguineis illius sponsæ vsque ad gradum prohibitum, erit nullum, indigebitque vt conualescat, nouo consensu. Quia ante hanc probationem verè impedimentum erat in vtroque foro. Similiter è contra dicendum est, quando impedimentum erat omnino occultum, & sponsalia similiter omnino clandestina, quamvis verè tunc non oriretur impedimentum, non tamen irreuocabiliter id erat, sed erat quasi suspensum, & in pendenti, pro eo solo tempore quo sponsalia clandestina fuerint. Quia tunc ratione clandestinitatis id euenit: quare ea cessante, probatisque sponsalibus, orietur vtique. Si tamen matrimonium ante hanc probationem initum esset, quamvis validum sit in foro conscientiæ, quia sponsalia illa tempore, quo initum est, tanquam verè irrita & clandestina non producebant impedimentum: & semel validum nequit cessari: in foro tamen externo, in quo non obstat veritas, cassabitur.

18 Quando verò parentes vel alij contrahunt sponsalia pro pueris præsentibus & tacentibus, licèt sint infantes, vel ipsis absentibus, an oriatur ex iis sponsalibus impedimentum publicæ honestatis nec ne, pendet ex ea quæstione, quando ea sint vera sponsalia. Si enim sint verè sponsalia, oritur, secus si non sint vera. Et cum circa hoc sint diuersæ sententiæ, diuersimodè iuxta illas loquendum est. De qua re latè egimus *lib. 1. tota disput. 23.* Id tamen solum addiderim, quando parentes pro filiis præsentibus & tacentibus, ac doli capacibus sponsalia ineunt, oriri id impedimentum, licet ipsi pueri interiùs dissentiant. Quia quamvis non sint in foro conscientiæ vera, sunt tamen talia in foro Ecclesiæ, & habent omnia externa requisita ad spónsalium veritatem, solúsque internus consensus desideratur. Illud enim silentium reputat Ecclesia sufficiens interni consensus iudicium (vt probaui *lib. 5. disput. 23. n. 3.*) At quando sponsalia in exterioribus sunt legitima, oritur hoc impedimentum: iuxta proximè dicta n. 4.

19 Insuper quando filij erant absentes, vel si præsentes, erant minores septēnio, & nondum doli capaces, quamvis eorum ratificatio postea facta desideretur, si de hac non constet, debent cautè interrogari filij, & si affirmarint, est eis habenda fides, maximè si matrimonium appetebant cum consanguinea prioris illius sponsæ. Quia contra se testificatur. Sic Manuel. 1. *tom. sum. 2. edit. c. 234. n. 4.* Barth. à Ledes. *de matr. dub 43. in notabili post. 4. conclus.* Vega 2. *tom. sum c. 34. casu. 16.* Et benè addit Barth. à Ledesma, similiter eis negantibus habendam esse fidem: nisi aliunde oppositum duobus testibus probetur. Et ratio est, quia scientia illa non præsumitur, & ratificatio, vtpote quæ in facto consistit. Prior tamen pars intelligenda est, nisi iam matrimonium esset initum cum consanguinea prioris illius sponsæ. Tunc enim cùm ratificatio priorum sponsalium impedientium valorem huius matrimonij non præsumatur, possessio erit in fauorem valoris matrimonij, ad quod dissoluendum non statur sola coniugum confessione, vt ex *c. Super eo, de eo qui cogn. consang.* colligunt Doctores, quos refert & sequitur Masc hat. *de probat. conclus.* 1030. n. 7.

20 Præterea hoc impedimentum est perpetuum, ita vt nec morte alterius sponsi extinguatur Et hoc est quod *c. Sponsam, de sponsal. & c. Si quis vxorem, & c. Si quis desponsauerit, el. 2. 27. q. 2.* decidunt, dicentia nullum ex consanguineis alterius sponsi posse sponsam ducere: non enim potest esse sensus, vt extendatur ad omnes consanguinitatis gradus: sed sensus est, nullum ex consanguineis intra gradum prohibitum posse in perpetuum id matrimonium inire. Idémque colligitur ex *cap. Fraternitatis 35. q. 10.* Et ita docent Gloss. *c. vn. de spons. in 7. verb. Publicè*, & *ibi* Ioan. Andr. *n. 5.* Francus *n. 6.* Dominic. *in fine principij.* Abbas *c. Sponsam, n. 2. de spons.* & *ibi* Alex. de Neuo *n. 7.* Præpos. *fin.* Sotus 4. *d. 41. q. vn. art. 2. col. 4. vers. Secunda concl. in fin.* Gaëta *repet. c. Ad limina* 30 *q. 1. §. 4. q. 203. n. 485.* Toledo *l. 7. sum. c. 10. n. 2.* Manuel 1. *tom. sum 2. edit. c. 234. n. 1.*

21 Quare nescio quo fundamento ductus Emm. Sa *summ. verb. Matrimonium*, vbi de impedimentis dirimentibus, *n. 12.* ait contrahi hoc impedimentum, ex sponsalibus de futuro, nisi soluta fuerint communi vtriusque sponsi consensu. Quia ita impedimentum hoc non esset perpetuum, contra probata *n. praeced.* Deinde quia nulla maior sponsalium dissolutio accidere potest, quam morte alterius sponsi, at tunc durat impedimentum.

22 Sed dubitabis, an non ex solis sponsalibus, sed etiam ex conatu ad copulam cum aliqua fœmina hoc impedimentum pullulet? Archid. *c. vnic. n. 10. fin. de sponsal. n 6.* ait ex solo conatu ad copulam absque præuia matrimonij fide oriri impedimentum publicæ honestatis. At meritò id improbat Ioan. Andr. *ibi n. 3.* Anchar. *ad fin.* Dominicus *in princ. n. 12.* Alex. de Neuo *c. Iuuenis, n. 20. de spons.* Quia nullo fundamento id innititur. Nec enim ex copula ipsa oritur hoc impedimentum, sed affinitas: nedum ex nixu ad copulam. At in hoc casu fatentur (& benè) oriri: quando infantes sponsalia irrita defectu ætatis inierunt, & post conscij priorum sponsalium, quando iam legitimam ætatem ad ea ratificanda assecuti sunt, nisi fuerunt ad copulam. Tunc enim oritur; non ratione nixus ad copulam, sed quia est tacita ratificatio priorum irritorum sponsalium, *c. vn. de spons. impub. in. 6.* & perinde est, ac si tunc sponsalia contraherentur. Et ideo tunc oritur ex illis publica honestas.

23 Demum obseruandum est, peculiare esse in hoc impedimento publicæ honestatis, vt per posteriora sponsalia inita cum quacumque persona consanguinea prioris

ris sponsi, aut sponsæ, non oriatur impedimentum publicæ honestatis dirimens priora sponsalia. Quamvis affinitas, cognatio legalis, aut spiritualis superuenientia dirimant priorem sponsalium contractum. Sic enim deciditur expressè *c. vnico de spons. in 6.* ibi: *Ex sponsalibus puris & certis, dummodo non sint nulla ex defectu consensus, oritur efficax ad impedimentum & dirimendum sequentia sponsalia, vel matrimonia, non autem ad præcedentia dissoluendum, impedimentum iustitiæ publicæ honestatis.* Vbi Glossa, *verb. Derogatur*, rationem reddit, quia posteriora sponsalia prorsus irrita sunt ratione publicæ honestatis iustitiæ ex priorib. inductæ: ac proinde ex posterioribus non potest honestas prioribus derogans consurgere. Quod hodie apertum, etiã est, attento decreto Trident. *sess. 24. de matr. c. 3.* decidentis ex sponsalibus irritis minimè oriri hoc impedimentum. Existimo autem attento iure antiquo textus in *d. c. vn.* ex iis posterioribus sponsalibus consurgere impedimentum publicæ honestatis, licèt non ad dissoluenda priora sponsalia, benè tamen ad dirimenda sponsalia, vel matrimonia cum alia consanguinea intra primum gradum sponsi vel sponsæ posterioris. Quia ex sponsalibus irritis alia ratione quàm defectu consensus, oriebatur hoc impedimentum (vt diximus *n. 5.*) At in his sponsalibus non erat defectus consensus. Hodie autem attento decreto Trid. nr. nullum prorsus impedimentum oritur ex talibus sponsalibus, vtpote quæ irrita sunt, iuxta dicta *num. 10.*

24 Hinc infertur, quid dicendum sit, si post sponsalia de futuro cum certa persona, contrahat sponsus matrimonium de præsenti cum eius sorore, & nondum consummarit, an teneatur priori fidem sponsalium præstare, ineundo cum illa matrimonium? Videtur enim cum neutra valere matrimonium. Non cum posteriori, quò eius valori obstet impedimentum publicæ honestatis ex prioribus sponsalibus validis cum sorore initis. Non cum priori: quia licet posterius matrimonium sit irritum: cùm tamen non sit irritum ex defectu consensus, sed propter solum publicæ honestatis impedimentum, orietur ex illo hoc impedimentum publicæ honestatis (Ex matrimonio enim irrito, etiam post Tridentinum oritur: vt dicemus *disp. 70. n. 5.*) Cæterùm absq; dubio tenendum est, obligari illum ad seruandum priori fidem, ineundo cum illa matrimoniũ. Quòd matrimonium illud posterius irritum non inducat impedimentum publicæ honestatis derogans prioribus sponsalibus (vt *n. præced.* probauimus:) Quare cum priori validum erit matrimon. vt benè docent Maioris *4. d. st. 41. q. 1. ad fin.* Angelus *verb. Matrim. 3. imped. 13. nu. 10.* Nau. *sum c. 22. n. 57.* Gaëta, *repetit. cap. Ad limina 30. q. 1. §. 4. q. 207. n. 495.* Palacios *4. dist 41. disp. 1. col. 30. vers. de impedim. autem fol. 929.* Lud. Lop. *2. p. instruct.* vbi *de matrim. c. 50 fol. 1147.* Quòd si matrim. cum posteriori consummasset, cum neutra posset validè illud inire. Non cum priori, ob impedimentum affinitatis consurgens ex copula cum sorore habita. Non cum posteriori, propter impedimentum publicæ honestatis ex sponsalibus validè contractis cum eius sorore, quod manifestum est. Et docent Gloss. *c. vnico, verb. Idem fecit, de sponsal in 6.* Maioris, Nau. Palacios, Lud. Lop. proximè allegati. Si autem hic priori non dedisset fidem de matr. contrahendo, sed cum illa rem habuisset, & postea eius sororem duxisset, neutram posset vxorem habere. Non priorem: obstat enim impedimentum publicæ honestatis, quòd ex matr. irrito illud oriatur (vt dicemus *disp. 70. n. 5.*) cùm nulla præcedant sponsalia cum priori, in quo euentu non oriretur. Non cum posteriori, propter affinitatem ortam ex copula præcedenti cum sorore. Tandem existimo quando priori sorori data est fides, & postea cum posteriori initum est matrimonium absque consummatione, indici impedimentum ad contrahendum validè matrimon. cum quacumque intra quartum gradum consanguinea huius posterioris, dempta illa cui fides data. Quia ex matrimon. irrito perseuerat nunc impedim. ntum vsque ad 4. gradum (vt dicemus *disput. 70. num. 5.*) & solùm textus disponit non oriri impedimentum ad præcedentia sponsalia dissoluenda, vt aduerti *n. præced.*

Hinc rursus deducitur solutio cuiusdam quæst. conscientiæ, de qua consultus sum. Quidam sponsalia contraxit cum fœmina, quam postea eius frater duxit, nec matrim. consummauit: rogatus sum an prior ille frater posset eam fœminam deducere? Et respondi id licere. Quia matrim. posterioris fratris cum ea fœmina irritũ fuit propter impedimentum publicæ honestatis ex prioribus sponsalibus cum fratre ortum: neque hoc matr. irritum potuit inducere impedimentum publicæ honestatis, quod præcedentibus sponsalibus cum fratre præiudicaret. Si autem hoc matr. consummasset, cum neutra posset contrahere, vt *n. præced.* aduerti. 25

DISPVTATIO LXIX.

An ex sponsalibus incertis vel conditionalibus oriatur impedimentum publicæ honestatis.

SVMMARIVM.

Ex sponsalibus incertis oritur impedimentum, n. 1.
Quid ex conditionibus, ante conditionis euentum? & an tunc valeat matr. cum sorore sponsæ & quid post conditionis euentum? n. 2.
Quid, si sub conditione detur fides fœminæ, & non expectato euentu contrahantur sponsalia absoluta cum eius sorore? n. 3.
Quid, si conditio sit de præterito vel de præsenti, an oriatur statim impedimentum? n. 4.
Quid, si conditio sit necessaria? n. 5.
Quid, si sit impossibilis, aut taliter turpis, vt habeatur pro non adiecta? num. 6
Quid, si defuit consensus internus in his euentibus? n. 7.
Quid, si conditio tacitè insit? n. 8.
Quid si apponatur hæc conditio, si Deo & Ecclesiæ placuerit? n. 9.
Quid si apponatur hæc conditio, nisi fornicationem admiseris? n. 10.

PRima Conclusio sit. Ex sponsalibus incertis nullum impedimentum oritur, vt si quis det fidem de ducenda quadam ex filiabus Titij, nulla signata ex illis. Habetur expressè *c. vn. de sponsal. in 6.* & maximè est vera ex Trid. *sess. 24. de matr. c. 3.* vbi deciditur ex sponsalibus irritis non oriri hoc impedimentum. Hæc enim sunt irrita, vt probaui *lib. 1. disp. 26. num. 1.* & tota ea disp. egi de his sponsalibus. 1

Secunda Conclusio. Ex sponsalibus conditionalibus nulla oritur publica honestas ante conditionis euentum. Quare valebit matrim. initum cum sorore eius sponsæ, conditione nondum extante. Hæc similiter habetur expressè *eod. c. 1. in fine.* Et redditur ibi ratio. Quia cum conditio suspendat consensum vsque ad eius aduentum, antequam impleatur, sponsalia non sunt valida ex defectu cõsensus, ac proinde non orietur impedimentum publicæ honestatis. Quare à contrario sensu, oritur post euentum conditionis: iam enim tunc sunt sponsalia pura, & habentia perfectum consensum. Nec hoc est correctum per Triden. *sess. 24. de matr. c. 3.* imò corroboratum. Quia nondum extante conditione sunt ea irrita: extante verò remanent prorsus firma & absoluta. Et ita post Tridentinum docent Enriquez *l. 12. de matr. c. 10. n. 2.* Barth. à Ledes. *de matr. dub. 43. conclus. 2.* Petr. de Ledes. *de matr. q. 55. art. 4. fol. 426. vers. Nihilominus conclusio sit.* Manuel *1. tom. summæ edit. c. 234. conclus. 3. n. 3. in fine.* 2

Sed rogabis, quid dici debeat si contractis sponsalibus sub conditione cum Maria, ineantur sponsalia absoluta cum eius sorore? Gloss. *c. 1. verb. Præsenti, de sponsal. in 6.* & Tabiena *verb. Impedimentum, imped. 11. n. vn.* dicunt ex posterioribus sponsalibus oriri impedimentum publicæ honestatis: ac proinde non posse iam priorem sororem duci. Et optimè duxerunt attento iure textus *eo. c. vn.* Quia ex sponsalibus irritis alia ratione, quam defectu consensus, oriebatur id impedimentum. At in his sponsalibus posterioribus non desiderabatur consensus. Quòd si opponas *eo. c. vn.* decreti, per posteriora sponsalia non derogari prioribus: dici benè glossa ibid *verb. Præsenti*, non derogari prioribus, quæ sunt vera sponsalia: at conditionalia pendente conditione non sunt vera sponsalia: eo quod 3

quod deficiat conſenſus. At hodie poſt Trid. *ſeſſ.24. de matr.c.3.* exiſtimo ex poſterioribus ſponſalibus id impedimentum non induci. Quia ſunt irrita, vtpote quæ ſunt contra priorem promiſſionem. Nam(vt dixi lib.5.diſp.6. fin.) tenebatur, qui ſub conditione fidem dedit, expectare eius euentum: ac contra iuſtitiam eo non expectato reſilit. Et cum pendente conditione non poſſet licitè aliud matr. inire, promiſſio de eo ineundo non fuit valida, tanquam promiſſio de peccato admittendo. Atque ſubinde impedimentum non pariet.

4 Intelligitur autem concluſio præcedens, quando eſt conditio de futuro: ſi enim ſit conditio de præſenti aut præterito, orietur ſtatim impedimentum publicæ honeſtatis, ſi conditiones verè extent. Ita colligitur expreſsè ex *c.vn.de ſponſ.in 6.* ibi: *Ante conditionem extantem.* Quia quando conditio eſt de præſenti, aut præterito, & eſt vera, iam extat, conſenſum ſuſpendit: ac proinde ſunt vera & abſoluta ſponſalia. Et ita docent Io.Andr. *eo.c.1.in fi.* Anch.*n.4.* Franc.*ad fi.* Dom.*ibi §.Ille,n.3.* Alex.de Neuo *c. Ad audientiam, n.14.de ſpon.* Sylu. *verb.Matr.8.q.18.dict.7.* Tab.*verb.Imped.imp.11.n.1.* Cou.*4.decr.2.p.c.6.§.2.n.vlt.* Ant.Cuc. *l.5.inſtit.maior.tit.10.n.50.* Gaëta *repet.c.Ad limina 30.q.1.§.4.q.203. n.486.* & clarè ſentiunt idem Sotus *4.d.41.q.vn.art.2.col.pen.* & Nau.*ſum.Hiſp.c.22.n.58.* Barth.à Led.*dub.45. de matr.col.6.* dum petunt talem eſſe conditionem vt contractum ſuſpendat, ne ante eius euentum oriatur impedimentum. At conditio de præſenti vel præterito non ſuſpendit.

5 Secundò intelligitur, quando conditio de futuro eſt contingens. Si enim ſit neceſſaria, cùm iam eius euentus ſit certus, non ſuſpendit, & ita oritur ſtatim impedimentum publicæ honeſtatis, vt, Si ſol cras oritur, ducam te. Ita docent Sylu.Tab.Cou.Ant.Cuc.*n.præc.alleg.*

6 Tertiò intelligitur, ſi conditio de futuro ſit poſſibilis & honeſta. Si enim ſit impoſſibilis aut turpis taliter vt non ſit contra matrimonij ſubſtantiam, orietur ſtatim hoc impedimentum, quia cùm ea conditio habeatur pro non adiecta, manent ſponſalia omnino abſoluta, iuxta ea quæ latè tradidimus *lib.5.diſp.3.* & multis ſeqq. Atque ita docent, Gloſſ.*c.vn.verb.Conditionem,de ſpo.in 6.* & *ibi* Ioan.Andr. *fi.* Franc.*ad fi.* Brunel. *de ſpo.concl.10.n.3.* Supplem. Gabr. *4.d.41.q.1.a.2. poſt 3.concl verſ.dicitur prius.* Aſtenſ.*2.p. ſum.l.8.t.24.art.vn.q.6.* Roſella,*ver.Imp.imp.13.n.4.* Ang. *verb. Matrim.3.imped.14. n.7.* Sylu. Sotus, Barth. à Led. *n.4.alleg.* Vetacr.*1.p.Speculi,c.54. concl.2.*

7 Nec refert, ſi adiiciantur tales conditiones impoſſibiles aut turpes, & ioco & abſque conſenſu interno abſoluto: niſi locus ille patens ſit, aut defectus conſenſus. Quippe(vt dixi *diſp.præced.n.14.*& duplici ſequenti) quoties ſponſalia reputantur legitima in foro externo, ſi ſolus conſenſus internus ad eorum valorem deſideretur, oritur impedimentum publicæ honeſtatis.

8 Quartò intelligitur, niſi conditio expreſſa tacitè inſit, vt, Si vixero, ducam te, vel ſi tu conſenſeris, quod talis conditio expreſſa nil prorſus operetur nec ſuſpendat: ſed ſponſalia ita abſoluta maneant, ac ſi ea adiecta non fuiſſet(vt latè probaui *lib.5.d.ſp.1.n.6.*)& docent omnes. Intellige tamen(vt ibidem probaui, *n.7.*) quando apponitur eo modo, quo tacitè ineſt: ſecus ſi alio modo.

9 Hinc deducitur ſolutio illius quæſt. an ex ſponſalibus initis ſub hac conditione, Si Deo & Eccleſiæ placuerit, oriatur ante euentum conditionis impedimentum publicæ honeſtatis? Pendet enim ex intellectu, an ea conditio non tacitè inſit, ac reddat ſponſalia conditionalia: an potius tacitè inſit, ac ſint ſponſalia abſoluta. De qua re latè egi *lib.5.diſp.1.n.8.& ſeqq.*

10 Tandem deducitur, quid dicendum ſit de hac conditione: Ducam te, niſi fornicationem admiſeris. Videtur enim ex his ſponſalibus ſtatim oriri impedimentum publicæ honeſtatis, quia ea conditio tacitè ineſt: intelligitur enim ſponſalium contractus rebus in eodem ſtatu permanentibus(vt probaui *lib.1.diſp.6.n.2.*) At exiſtimo ſponſalia verè eſſe conditionalia, atque proinde non producere impedimentum publicæ honeſtatis, ante aduentum conditionis, quia non adiicitur ea conditio ſponſalibus, eo modo, quo tacitè ineſt. Nam ineſt tacitè ad eum ſolum effectum vt alterutro ſponſo fornicante liceat alteri innocenti à ſponſalibus reſilire, non tamen manent eo ipſo diſſoluta: at cùm exprimitur conditio, eſt ad obligandam ſponſam, cui adiicitur ad vitam honeſtam, qua fornicante nil effectum manet.

DISPVTATIO LXX.

An ex matrim.rato, abſoluto, aut conditionali, valido ſeu irrito, oriatur publica honeſtas: & ad quotum vſque gradum?

SVMMARIVM.

Ex matr.rato non oritur affinitas, ſed publica honeſtas, n.1.
An ſit ex ſolo iure humano, & dirimat iure natura in aliquo gradu lineæ recta, vel tranſuerſa matrim.2.
An infideles validè contrahant cum ſorore vel matre prioris ſponſa de præſenti nondum cognita,3.
An conuerſi ad fidem non poſſint ducere conſanguineam eius, cum qua ante baptiſmum inierant matrimonium ratum, oriente inde vinculo aliquo naturali,4.
An ex matr.rato irrito oriatur poſt Tridentinum impedimentum,5.
Quid, ſiue contrahentes ſcirent, ſiue ignorarent impedimentũ irritans,6.
Quid ſi Monachus, frigidus, ſacris initiatus, vel quocumque impedimento laborans contrahat irritum matr. an poſſint eius conſanguinei illam ducere,7.
Quid ſi matr. ſit inter impuberes, vel alter ſit impubes,8.
Quod ſi matr. ſit metu initum.9.
Quid ſi ſit irritum ratione erroris perſonæ,10.
Quid ſi ſit irritum defectu conſenſus interni,11.
Quid ſi cum incerta perſona,12.
Quid ſi clandeſtinum,13.
Quid ſi matrimon. ſit contractum per parentes vel alios nomine filiorum,14.
An inter infideles ex matr.rato oriatur hoc impedimentum, ſiue id conſummatum ſit,15.
An impedimentum ex matrimonio rato, etiam irrito, duret vſque ad quartum gradum poſt Tridentinum,16.
Non contrahitur hoc impedimentum cum affinibus ſponſa,17.
Eſt perpetuum, nec morte alterius diſſoluitur,18.
An impedimentum ex matrimonio rato irrito diſſoluat priora ſponſalia ita vt matr.contracto cum ſorore prioris ſponſæ de futuro, vel ſi frater ſponſi ſponſam illam ducat, nequeat cum illa prior ſponſus matr. iungi,19.
An oriatur hoc impedimentum ex matr.conditionali? Refertur ſententia aſſerens oriri ante euentum conditionis,20.
Proponitur ſententia Authoris,21.
Quid poſt euentum conditionis,22.

IN hac diſp.vſque ad *n.20.* erit ſermo de matr. abſoluto: 1
deinde à *n.20.* de conditionali. Et quidem ex matr.rato quantumuis abſoluto non oriri affinitatem, ſed publicam honeſtatem, dixi *diſp.64.n.24.*& duplici ſeq. Et remiſi huc vnde hoc impedimentum colligatur. Vix enim reperitur textus diſponens ex matr. rato oriri impedimentum publicæ honeſtatis. Nam *c.Si quis vxor.* quod eſt deſumptum ex D.Gr. & *c.Si quis deſponſauerit,el 2.* quod eſt ex Iulio Pontif.*27. q.2.* vbi deciditur nullum de conſanguinitate ſponſi poſſe ſponſam illius in vxorem accipere. Gl.*eo.c.ſi quis vxorem, ſtatim in pr.* dicit textum poſſe intelligi in ſponſa de præſenti, & in ſponſa de futuro. Et ita ex eo textu nil certum concludi poteſt. & *c.fin.35.q.3.* aſſerens eandem coniugem non poſſe nubere duobus conſobrinis propter publicam honeſtatem: potiùs intelligitur de matr. conſummato. Non enim antea appellatur quiſpiam coniux, ſed ſponſus. Nec obſtat id impedimentum appellari publicam honeſtatem, cum reuera ex matr. conſummato non oriatur niſi affinitas: quia aliquando affinitas appellatur publica honeſtas, vt conſtat ex *c.Tua,* iuncta Gloſſa, *verb.Honeſtatem,* & *c.Diſcretionem,* iunct. Gl.*ver.Publicã, de eo,qui cogn.conſang.* quare dicendum eſt colligi deducto argumento à fortiori. Si enim ex ſponſalibus conſurgit publica honeſtas impediens matrim. cum conſanguineis ſponſæ illius de futuro, à fortiori conſurget ex matrim. rato,

rato, quod fortius vinculum est, maiorem coniunctionem importat. Et ita docent Io. Andr. *c. Sponsam, init. de spons.* & *ibi* Abb. *n.* 1. Præpos. *n.* 2. idem Abb. *c. Non debet n.* 13. *de consang.* Sot. 4. *d.* 41. *q.* 1. *a.* 2. *col. pen. vers. Sequitur tandem.* Nau. *l.* 4. *cons. t. de spons. in* 1. *edit. cons.* 33. *n.* 3. *in* 2. *cons.* 11. *n.* 2. Veracr. *append. ad Spec. dub. pen. conclus.* 1.

2 Hinc deducitur, hoc impedimentum esse solo iure Ecclesiastico inductum, nec in aliquo gradu lineæ transuersæ vel rectæ dirimere iure naturæ matr. Tum, quia in affinitate vera orta ex matrim. consummato id defendimus *disp.* 66. *n.* 7. & quamuis in eo euentu sit probabile in 1. gradu lineæ rectæ dirimi iure naturæ matr. at in hoc non inuenio tantam probabilitatem, quia verè ante matr. consummatum non oritur affinitas, nec tantum vinculum, & solùm colligitur impedimentum à fortiori, ex prohibitione iure Ecclesiastico facta in sponsalibus. Tum etiam, quia nulla ratio oppositum suadet.

3 Secundò infertur, validè infideles ducere sororem vel matrem prioris sponsæ de præsenti ante consummationē defunctæ: nisi speciales leges sint apud illos ea matrimonia cassantes, quia ipsi non subduntur legibus Ecclesiæ, à qua hoc impedimentum robur habet. Et quia in affinitate orta ex matr. consummato, idem diximus *disp.* 66. *n.* 8.

4 Vtrùm verò oriatur aliquod vinculum naturale ex matrimonio rato, ita vt infideles conuersi ad fidem nequeant valide ducere consanguineam sponsæ de præsenti habitæ infidelitatis tempore, & nondum cognitæ; dixi *disp.* 65. *n.* 6.

5 Tertiò infertur, ex matrim. rato irrito quacumque ex causa, modo non sit ex defectu consensus, oriri hoc impedimentum, quia quamuis non reperiatur textus expressus id decidens: at id definitum erat, *c. vn. de spons. in* 6. & quamuis per Trid. *sess.* 24. *de matr. c.* 3. id correctum esse non tantum in sponsalibus, sed etiam in matr. rato, testentur Nau. *sum. Lat. c.* 22. *n.* 58. *coroll.* 2. Cou. 4. *decr.* 2. *part. in noua edit. c.* 6. §. 9. *n.* 2. Lud. Lop. 2. *p. instr.* vbi *de matr. c.* 50. *fol.* 1147 quia cùm sit correctum in sponsalibus irritis, & hoc impedimentum non inueniatur expressè decisum oriri ex matrim. rato nullo, sed id deducatur per quandam consequentiam, eo quòd id decisum sit in sponsalibus irritis: eo ipso quòd Tridentinum id correxit in sponsalibus nullis, videtur quoque in matrimonio rato irrito id correctum. Accessorium enim sequitur naturam principalis, *reg. Accessorium, de reg. iur. in* 6. Verùm certissimum est, id minimè correctum esse, sed adhuc stare, & ideo oriri ex matrimonio rato irrito quacumque ex causa, præterquam defectu consensus, hoc impedimentum. Sic enim peculiariter declarauit Pius V. in motu proprio, qui incipit, Ad Romanum spectat, edito anno 1568. vbi Pontifex præmittit multos dubitasse, an decretum Trid. *sess.* 24. *de matr. c.* 3. quo cauetur impedimentum publicæ honestatis vbi sponsalia valida non fuerint, prorsus tolli, vbi verò valida fuerint, non excedere primum gradum: intelligatur de sponsalibus de futuro, vel etiam de matr. de præsenti non consummato, & sic ait: *Authoritate Apostolica tenore præsentium declaramus, & definimus decretum Concilij huiusmodi omnino intelligendum esse, & procedere in sponsalibus de futuro dumtaxat, non autem in matr. sic (vt præfertur) contracto, sed in eo durare adhuc impedimentum in omnibus illis casibus & gradibus, quibus de iure veteri ante prædictum decretum Concilij introductum erat.* Et ita aduertunt Nau. *sum. Lat. c.* 22. *n.* 57. Entiq. *l.* 12. *de matr. c.* 10. *n.* 2. Valentia 4. *p. disp.* 10. *q.* 5. *punct.* 3. vbi *de imped. publicæ honestatis.* Nec placet temperamentum, quod adhibet Emm. Sa *sum. verb. Matr.* vbi de impedimentis diriment. *n.* 12. vbi ait, si id matrimonium irritum sit occultum, aut manifestum sit fuisse irritum, non oriri impedimentum. Sed eius fundamentum me latet: cùm *c. vn. de sponsal. in* 6. decidens ex sponsalibus nullis oriri hoc impedimentum, sola sponsalia excepecit, quibus deest consensus, & simul deciderit ex sponsalibus irritis ratione religionis, consanguinitatis, affinitatis, frigiditatis consurgere hoc impedimentum. Quæ impedimenta manifestè reddunt matrim. nullum. Vide etiam quæ *n.* 11. dicemus, vbi priorem partem limitationis eius examinabimus.

6 Vnde hoc est verum, siue contrahentes scirent, siue ignotarent impedimentum, ob quod id matr. est irritum. Sicut dixi in sponsalibus reprobata contraria opinione *disp.* 68. *n.* 7.

7 Quare si Monachus, aut consanguineus, aut affinis, aut frigidus, aut quodcumque aliud impedimentum dirimens habens, ineat matr. quamuis id sit irritum, non carebit aliquo iuris effectu, quippe eum habebit, nimirum, impedit ne consanguinei vsque ad quartum gradum validè ducant eam fœminam, ob impedimentum publicæ honestatis ex eo matr. irrito consurgens (vt in sponsal. dixi *disp.* 68. *n.* 6.) Quamuis enim ius commune in illis sit correctum, at in matrimonio manet illæsum.

8 Si tamen matr. sit inter impuberes, vel aliter ex contrahentibus sit impubes, malitia non supplente ætatem, & sit ob aliud impedimentum id matr. irritum, non orietur ex eo impedimentum publicæ honestatis, quia iuris interpretatione is contractus resoluitur in sponsalia de futuro, *c. vn. de spon. impub. in* 6. At ex sponsalibus irritis non oritur hodie impedimentum (vt dixi *disp.* 68. *n.* 10.) Ita Nau. & Valentia, *n.* 5. allegati. Si verò id matrim. ex solo ætatis defectu esset irritum, orireretur ex illo impedimentum publicæ honestatis vsque ad solum 1. gradum, vt ex sponsalibus validis oriri attento decreto Tridentini diximus eadem *disp.* 68. *n.* 10. Cùm id matrimonium vim habeat legitimorum sponsalium.

9 Ex his deducitur, non oriri hoc impedimentum, quoties matr. est irritum ratione metus cadentis in virum constantem, quia est nullum defectu liberi consensus. Ita gloss. *clem vn. ver. Matrimonialiter, de consang.* & *ibi* Imol. *n.* 8. Sotus 4. *d.* 41. *quæst. vn. art.* 2. *col. pen.* Petrus de Soto *lect.* 10. *de matr. ad fin.*

10 Secundò deducitur, nec oriri vbi matr. non valet ratione erroris personæ, quod sit nullum defectu consensus. Ita Sotus *n. præc. alleg.*

11 Consurget tamen hoc impedimentum, si matr. sit irritum ratione solius interni consensus defectus, vt in sponsalibus probaui *disp.* 68. *n.* 14. Et quamuis ibi *n.* 16. id temperarim, nisi sponsalia sint clandestina: & in matrimonio eandem limitationem admittam. Palud. Nau. Gaëta ibi allegati. Et post Trident. Nau. *sum. Lat. c.* 22. *n.* 58. & Emm. Sa, *quem hac, disp. n.* 5. *fi.* allegaui. At si sit omnino cland. id est, sine parocho & testibus contractum, dicam *n.* 13. nunquam oriri hoc impedimentum. Si verò coram illis celebretur, iam non est occultum, & ita orietur publica honestas.

12 Tertiò deducitur, non oriri hoc impedimentum, vbi matr. est cum incerta persona, vt duco vnam ex filiabus Titij, quòd desit consensus legitimus ad matr. petitus, qui debet esse inter personas determinatas. Et ita in sponsalibus incertis non oriri ex eis impedimentum, deciditur *cap. vn. de spons. in* 6.

13 Quartò deducitur, nec oriri quando matr. est clandestinum, cui, nempe, deficit præsentia parochi & duplicis testis, quia id matr. claudicat ex parte formæ, non enim habet formam & figuram matrimonij, quæ post Tridentinum est consensus præstitus coram parocho & testibus. Et ideo *lib.* 1. *disp.* 20. *n.* 3. conclusimus, nec id matr. vim sponsalium habere. Et Doctores huius sententiæ retuli hac disp. num. 11. Si tamen amplectatur sententia probabilis, asserens matr. clandestinum valere hodie vt sponsalia, modò aliud impedimentum non interueniat (quam retuli 1. *disp.* 10. *n.* 2.) dicendum subinde esset oriri inde impedimentum vsque ad solum primum gradum, tanquam ex sponsalibus validis.

14 Si autem matrim. initum sit per parentes vel alios, nomine filiorum præsentium & tacentium, vel absentium, dicendum est idem quod dixi *disp.* 68. *n.* 18. circa sponsalia sic inita. Quippe vtriusque quæstionis decisio pendet ex

ex valore talium sponsalium aut matrimonij. De qua re egi in loco ad quem ibi me remisi. Quamuis enim ex matrimonio irrito oriatur hoc impedimentum: at non oritur vbi non valet defectu consensus (vt num. 5. diximus,) & in hoc euentu, si non valeat, est defectus consensus: quia aut filij non ratificarunt matrimonium ipsis absentibus contractum: aut si præsentes erant, eorum taciturnitas non fuit sufficiens interni consensus signum. Consensus autem ad matrimon. desideratur signo aliquo externo manifestatus, quòd si parentibus contrahentibus pro filiis tacentibus ac præsentibus, ipsi interius dissentirent: quamuis matrimonium esset irritum defectu consensus, suboriretur hoc impedimentum iuxta tradita, *num.* 11. Quia taciturnitas illa fuit sufficiens consensus iudicium: ac proinde matrim. illud in exterioribus habuit omnia requisita ad eius valorem, vt in simili diximus de sponsalibus, *disp.*68.*n.*18.

15 Vtrùm verò inter infideles, ex matrim. etiam consummato inualido oriatur aliquod vinculum naturale impediens post baptismum iniri coniugium cum consanguineis illius coniugis, dixi *disp.*65.*num.*5.*&* 6.

16 Nec hoc impedimentum est restrictum per Trid. *sess.*24. *de matrim. c.* 3. ad primum gradum, quamuis oriatur ex matrim. irrito, sed durat vsque ad quartum gradum, sicut olim. Sic enim declarauit Pius V. in motu proprio, cuius verba *num.*5. retuli: vbi decidit durare in omnibus gradibus, in quibus antea dirimebat matrim. At ante Trident. impedimentum publicæ honestatis ortum ex sponsalibus etiam irritis: durabat vsque ad quartum gradum (vt probaui *disput.*68.*num.*9.) nedum ex matrim. Et ita aduertunt Veracruz *appendice ad speculum*, vbi *de imped. affinitatis, in fi.* Valentia 4.*p.disp.*10.*q.*5.*punct.*3. vbi *de impedim. publica honest.* Barth. à Ledes. *dub.*43.*de matr.f.*1480. Emman. Sa *sum verb. matrim.* vbi *de impedim. diriment.n.*12. Manuel 1.*tom. sum.*2.*edit.c.*234.*num.fin.* Quare non viderunt motum proprium aliqui Doctores, qui dixere impedimentum publicæ honestatis consurgens ex matrimon. rato, restrictum esse per Trident. *d.cap.*3. ad primum gradum, instar consurgentis ex sponsalibus. Hi sunt Quand.4.*d* 41.*q.vn. fin.* Toledo *l.*7.*sum.c.*10.*fin.* Lud. Lop. 2.*p. instruct.* vbi *de matrim. cap.*50.*fol.*1147.

17 Non tamen contrahitur hoc impedimentum cum affinibus sponsæ de præsenti, sed cum solis consanguineis, quod textus hos solos explicent. Sicut dixi de sponsalibus *disp.*68.*num.* 3.

18 Estque hoc impedimentum perpetuum nec morte alterutrius sponsi de præsenti extinguitur, vt de sponsalibus probam *disp.*68.*num.*20.

19 Vtrùm autem matrim. contractum cum consanguinea prioris sponsæ de futuro, dissoluat priora illa sponsalia, ita vt nequeat iam sponsus ille priorem eam sponsam de futuro accipere in vxorem: & idem si frater sponsi priorem illam sponsam ducit: dixi *disp.*68.*n.*23.*& duplici seq.*

Hactenus egimus de matr. rato absoluto. Iam de conditionali habendus est sermo. Et quidem si loquamur de illo, quando est initum sub conditione verè suspendenti, vtpote de futuro, honesta, ac contigenti, (nam quando est turpis aut impossibilis, aut de præterito vel præsenti, & est vera: vel quando est necessaria, aut certè inest, diximus, *disp. praced.n.*4.5.6.7.*&* 8. contractum non suspendi, sed esse absolutum, & oriri statim impedimentum publicæ honestatis) vt accipio te in vxorem, si pater tuus voluerit: Petr. de Ledes. *de matr.q.*55.*a.*4.*dub.penult.* censet diuersimodè loquendum esse iuxta diuersas sent. Nam retenta sent. Iurisperitorum dicentium id matrim. statim impleta conditione effici validum absque nouo consensu, dicendum est oriri ex eo impedimentum publicæ honestatis: tanquam ex sponsalibus validis absolutis, quamuis conditio impleta minimè sit. Quia tale matrim. cùm sit perfectior contractus sponsalibus, includit eminenter ante conditionis euentum vim sponsalium absolutorum. At secus dicendum est, retenta sent. sustinenti non effici matrim. impleta conditione, nisi nouus accedat consensus. Quia cùm iuxta eam sent. is contractus solam sponsalium conditionalium vim habeat, nullum ex eo ante conditionis euentum orietur impedimentum. 20

Sed verius multo est, iuxta vtramque sent. oriri ex tali matrim. ante conditionis euentum impedimentum aliquod. Quia nulla ratione habet vim contractus alicuius absoluti, sed solum sponsalium sub conditione initorum, aut matrimonij conditionalis, & proinde ante conditionis euentum nullus adest perfectus consensus. Non ergo orietur impedimentum. Quippe ob hanc rationem decidit, *cap. vnic. de spons. in* 6. non oriri impedimentum ex sponsalibus conditionalibus, ante euentum conditionis. Et ita tenet Enriq. *lib.*12.*de matr.c.*10.*n.*2. 21

Post euentum autem conditionis, si teneamus non perfici matrim. absque nouo consensu, sed eum contractum tunc habere vim sponsalium absolutorum (vt sustinet valdè probabilis sent. quam retuli *lib.* 5. *disput.*8.*num.*3.) dicendum est, ante nouum consensum perficientem matrimonium, oriri impedimentum publicæ honestatis, sicut ex sponsalibus absolutis, nimirum, vsque ad primum gradum. Et ita tenet Petrus de Ledesma, *num.*20.*relatus.* At tenendo statim euenienti conditione perfici absque nouo consensu matrimonium absolutum (quod tenuimus eadem *disput.* 8.*num.*5.) dicendum omnino est, oriri impedimentum vsque ad quartum, sicut ex matrimonio. Et ita ait idem de Ledesma dicendum esse retenta hac sententia. 22

DE IMPEDIMENTO disparis cultus.

DISPVTATIO LXXI.

An inter dispares cultu, vt inter fidelem & infidelem, & iam catechumenum, sit irritum matrimonium: & quo iure?

SVMMARIVM.

*Matrimonium inter fidelem & infidelem est irritum, n.*1.
Idem inter fidelem & catechumenum num. 2.
*Idem si infidelis fictè baptizatus contrahat cum Christiana, n.*3.
*Idem si hæreticus contrahat cum infideli, n.*4 *& ibi remissiuè de sponsalibus matrim. sub conditione si conuertatur infidelis.*
Matrimon. fidelis cum infideli est iure diuino & naturali vetitum, n 5.
*An sit eodem iure irritum? Refertur quædam sent. n.*6.
Proponitur sententia Authoris n 7.
Irritatio hæc non habetur ex lege aliqua Ecclesiastica, sed ex vsu Ecclesiæ, num. 8.
An inter Iudæos recens conuersos valeat matrimonium, fidelis cum infideli? num. 9.
*An Pontifex dispensare possit vt fidelis cum infideli contrahat, & ea dispensatio absque causa valeat? n.*10.
*Satisfit argumentis, n.*11.

Circa impedimenti huius difficultates enucleandas eum ordinem seruabimus. Primò quidem de matr. inter dispares cultu, aut fide, sermo erit in hac & seqq. disput. Deinde de contracto inter ipsos infideles quoad eius valorem, & dissolutionem per transitum alterius ad fidem. Tandem de facultate tunc concessa fideli transeundi ad aliud matrim. religionem, aut ordines, & similiter de facultate concessa ipsi infideli. In præsenti ergo disp. id tanquam certissimum supponendum est matrim. inter dispares cultu, nempe inter fidelem & infidelem esse irritum, quod vniuersi Theologi, ac iuris vtriusque professores absque controuersia fatentur. Et constabit ex dicendis *num.*7.*&* 8.

2 Imò & inter personam baptizatam, & catechumenam est irritum matrim. quod catechumena baptismo, qui sacramentorum ianua est, careat, quamuis fidem teneat, & in gratia constituto esse possit. Et hoc est quod ait text. *c. Caue*, 28 *q.* 1. *Si Christiana sit, nõ est satis, nisi ambo initiati sitis sacramento baptismatis*. vbi gloss. *verb. Si Christiana*, explicat, id est, catechizata. Et ita docent ex Theologis D. Thom. 4. *d.* 39. *q. vn. a.* 1. *ad.* 5. Albert. Magnus *ead.* 39. *a.* 4. D. Bon. *ibi in exposit. lit. n.* 1. Ricard. *a.* 1. *q.* 1. *in fi. corp.* Palud. *q.* 1. *a.* 1. *n.* 7. Supplem. Gabr. *q.* 1 *a.* 1. *fi.* D. Ant. 3. *p. t.* 1. *cap.* 6. *statim in princ.* Sotus 4. *d.* 39. *q. vn. a.* 2. *col.* 6 *vers. Hinc fit, & ibi* Palacios *disp. vn. col.* 5. *vers. Et si alter.* Ouãd. *ibi, disp. vn propos.* 8. Viguerius *l. inst. c.* 16. §. 7. *vers.* 9. *imp.* 10. Verac. 1. *p. Spec. a.* 32. *dub.* 1. *post.* 7. *cõclus. vers. Sed tamen.* Enr. *l.* 11. *de mat. c.* 13. *n.* 3. Toled. *l.* 7. *sum. c.* 7. *n.* 1. Philiatc *de officio sacerd. t.* 1. *p.* 2. *l.* 2. *c. fi.* Valentia 4. *p. disp.* 10. *q.* 5. *pũct.* 2. vbi *de imped. disparis cultus.* Petr. de Led. *de matr. q.* 59. *a.* 1. *fi.* Lud. Lop. 2. *p. instr.* vbi *de matr. c.* 53. *notab.* 2. Barth. à Ledes. *de matr. dub.* 54. *post.* 3. *conclus.* Vega 2. *t. sum. c.* 34. *casu* 68. & 138 Viuald. *candel sacr.* 1. vbi *de matrim. n.* 217. Hieron. Llamas 3. *p. methodi curat. animar. c.* 8. §. 12. *fi.* Et ex Iurisp. Gloss. *c. Caue, verb. Alienam*, 18. *q.* 1. Alberic. *in suo dictionar. lit. I. verb. infidelis, vers. Quid de fidelibus.* Rayner. 2. *p. sum. tit. de matr. c.* 21. Ioan. de Friburgo *in sum. confess. l.* 4. *t.* 10. *q.* 16. Astens. 2. *p. sum. l.* 8 *t.* 21. *art.* 1. Rosella, *verb. Impedimentum, imp.* 9. *n.* 1. Supplem. sum. Pisanæ *ibi, impedim.* 9. *n. penult.* & *ibi* Tabien. *imped.* 8. *n.* 1. Angel. *verb. Matr.* 3. *imped.* 10. *init.* Sylu. *verb. Matr.* 8. *q.* 10. *dict.* 3. Turrecr. *c. Si quis gentilis, art.* 1. *n.* 2. *in solut. ad* 3. *& c. Caue, n.* 1. 28. *q.* 1. Nau. *sum. c.* 22. *n.* 49. *& l.* 4. *cons.* 1. *edit. tit. de clandest. de spons. cons. vlt. n.* 16. Ant. Cucus *l.* 5. *instit. maior. t.* 12. *n.* 92. Gaëta *repetitione cap. Ad limina* 39. *q.* 1. §. 4. *q.* 169. *n.* 423. Vgolin. *de sacram.* vbi *de matrim. cap.* 10. *n.* 6. Nec obstat decretum Concil. Chalcedon. *c.* 14. vbi permittitur contractus fidelis cum infideli spondente se fidem recepturum: intelligitur enim de sponsalibus de futuro sub ea conditione cum infideli initis, Si ad fidem conuertatur. Quæ valida esse dicemus *n.* 4. & ita explicat Sotus proximè allegatus.

3 Hinc deducitur, non esse audiendos Archid. *c. Non oportet n.* 4. 28. *q.* 1. *& ibi* Bellameram *n.* 3. asserentes valere matrim. Catholici cum fide baptizata. Cùm enim ea sit re vera infidelis, vtpote quæ coram Deo verum baptismum non susceperit, nequit valide fideli nubere.

4 Rursus deducitur, nec valere matrim. si hæreticus aut apostata cum infideli contrahat. Quòd illi tanquam verè baptizati subdantur legibus Ecclesiæ matrim. hoc irritantibus. Quod bene docet Enriq. *l.* 12. *de matr.* 1. *c.* 3. *n.* 4. *fin.* An verò valeant sponsalia inter fidelem, & infidelem, sub ea conditione, Si hic conuertatur, & impleta conditione fiant omnino legitima, dixi *l.* 5. *n.* 22. *& seqq.*

5 Secundò supponendum est matrim. fidelis cum infideli vetitum esse iure diuino naturali, ac proinde secluso quouis iure Ecclesiastico nullatenus licere, nisi in aliquo speciali euentu ita vrgens causa occurreret, vt recta ratio id matrim. tunc ineundum dictaret. Quod fatentur Sotus 4. *d.* 39. *q. vn. a.* 2. *col.* 4. *vers. Apparet ergo.* Petrus de Ledes. *de matr. q.* 59. *a.* 1. *dub.* 3. Barth. à Ledes. *dub.* 54. *de matr. post* 2. *concl.* Vega 2. *t. sum. c.* 34. *casu* 136. Et id supponit Bellarm. *l.* 1. *de Matrim. c.* 23. *concl.* 1. Et probatur ex *cap.* 7. *Deuter.* Vbi Deus interdixit matrimonium Hebræorum cum Gétibus. Atque id præceptum fuisse partim morale, manifestè ostendit ratio ibidem eius præcepti subiuncta: *Quia seducet filium tuum, ne sequatur me, & vt magis seruiat diis alienis.* Quæ eadem ratio eiusdem præcepti redditur 3. *Reg. cap.* 11. ibi: *Certissimè auertent corda vestra, vt sequamini deos alienos.* Secundò id constat ex eo loco D. Pauli 2. *Corinth.* 6. *Nolite iugum ducere cum infidelibus Quæ enim participatio iustitiæ cum iniquitate, aut quæ societas luci ad tenebras: aut quæ pars fideli cum infideli.* Quem locum D. Hier. *l.* 1. *in Iouinianum, & epist. ad Geruntiam*, intelligit de coniugio fidelis cum infideli. Quòd si de omni commercio cum infidelibus vitando, cum Theophylacto, & communiter expositoribus eum locum intelligamus, à fortiori contractus matrim. interdictus censebitur, in quo est summa coniunctio & familiaritas. Et 1. *Corinth.* 7. *mulier si dormierit vir eius, liberata est: cui autem vult, nubat, tantum in Domino.* Quod D. Ambrosius, Theophylactus, D. Anselmus. D. Thom. Sedulius Caietan. *in eum locum*, intelligunt de matrim. cum fideli ineundo. Et similiter intelligunt D. Hieron. *lib.* 1. *aduersus Iouinian.* & Tertulian. *lib.* 2. *ad vxorem.* Et quamuis D. Aug. dubius sit circa hoc, at hunc sensum admittit, *lib.* 1. *de adult. coniug. c.* 25. Tertiò, quia huiusmodi matrimonium fini ipsius aliquo modo aduersatur. Cùm enim finis matrimonij non sola prolis generatio sit, sed etiam legitima eius educatio, prolésque apud vtrumque parentem educari debeat, vbi parentes religione dispares sunt, nequibit proles bene educari: vteruis enim parens ad suam religionem pertrahere conabitur. Et confirm. quia aduersatur quoque alteri matrimonij fini rectè comparando, qui est mutua coniugum habitatio. Ea quippe inter religione dispares vix quieta & tranquilla esse poterit, sed innumeris discordiis plena. Quartò, quia ius diuinum naturale dictat, peccandi periculum totis viribus cauendum esse. At præsentaneum valde periculum imminet peruersionis coniugis fidelis, ac in lapsus ipsius infidelitatem, ob mutuum amorem, & arctissimam necessitudinem, qua coniuges deuinciuntur, si alter sit infidelis. Quod lapsus Salomonis viri mira sanctitate ac sapientia præditi testatur: ob coniugium enim cum fœminis idolatris ad earum idola colenda tractus est. Nedum id timendum erit cæteris fidelibus, qui nec ea sanctitate, nec ea sapientia pollent. Deinde proles etiam in magnum lapsus in infidelitatem discrimen adducitur, si in ritu Gentilitio ab infideli educetur. Tandem impedientur vniuersa religionis Christianæ officia, quæ fidelis coniux præstare tenetur, infidelis enim ea ægerrimè feret.

Tota verò difficultas est, an ita id matrimonium iure diuino interdictum sit, vt eodem iure sit etiam irritum? 6
Quidam id affirmant. Ducuntur testimoniis sacræ paginæ *n. præced.* adductis. Secundò quia aliàs Ecclesia non posset irritare matrim. cum infidelibus, vtpote quæ in eos potestate caret. Tertiò, quia nec reperitur locus, vbi id irritet. Textus enim, qui de ea irritatione loquuntur, vel sunt ex sanctis, vel ex Conciliis prouincialibus desumpti: nec clarè dicunt esse irritum: vt *n.* 8. dicemus. Quartò, quia cùm Christus instituerit, in noua lege matrim. esse sacramentum, & tale nequeat esse fideli contrahente cum infideli, eo quod hic sit sacramenti incapax, videtur eo ipso id matr. irritum reddidisse. Quintò, quia rationes adductæ *n. præced.* videntur suadere id matrim. iure naturæ irritum esse: vtpote qui fini ipsius repugnat. Tandem quia matri. obligat ad cohabitandum ad reddendum debitum, ad quod attingere nequit matrim. fidelis cum infideli. Sed ille nec tenetur habitare, nec reddere debitum, vt ex testimonio D. Pauli 1. *Cor.* 7. colligunt D D. & dicemus *disp.* 73. ergo id matrimonium iure ipso naturali est irritum. Et ideo iure diuino esse irritum tenet Catharinus *lib.* 5. *contra Caiet. cap. de matrim.* Viguer. *l. instit. cap.* 16. §. 7. *vers.* 9. *imped.* 10. & dicit esse probabile Petrus de Ledes. allegandus *num. seq.* Et est clarè huius sent. Paulus de Grilland. *de pœnis omnifariam coitus, q.* 12. *num.* 4. vbi ait Pontificem non posse in hoc dispensare. Et citatur pro hac sent. Arboreus *lib.* 11. Theosoph. *c.* 16. at id non dicit.

Cæterùm multo verius est, non esse id matrimonium irritum aliquo iure naturali diuino, aut diuino positiuo, sed solo iure Ecclesiastico. Et non esse diuinum naturale inde probatur, quia coniunctio fidelis cum infideli non aduersatur omnino fini matrimonij, potest enim inde procreari soboles, ac in cultu Christiano educari, quamuis rectæ & facili eius finis consecutioni obstet. Secundò, quia in lege naturæ aliquot eiusmodi matrimonia inita sunt. Quale fuit Iacob cum filiabus Laban ethnici, *Genes.* 29. Ioseph cum Ægyptia Putipharis filia, *Genes.* 41. Mosis cum filia Ietro Æthiopissa, item tale fuit 7

matri

matrimonium in lege scripta Esther cum Assuero, *Esther 2.* Salomonis cum filia Pharaonis, *Regum 3. cap. 3.* Et in lege gratiæ ea matrimonia frequentissima fuisse suo tempore testes sunt D. Hieronym. *l. 1. in Iouinianum*, D. August. *lib. de fide & operibus c. 19.* nec irritabantur, quamquam ea non vacare culpa existimaretur. Et sancta Monicha pagano nupsit, teste D. August. *l. 9. Confess. cap. 9.* Tertiò quia matrimon. personæ fidelis cum hæretica ferè eadem incommoda contra matrimonij finem affert, ac fidelis cum infideli. Aduersatur enim bonæ prolis educationi mutuæ coniugum tranquillitati; creatque non immodicum coniugis Catholici peruertendi discrimen. Et tamen nullus dicit, hoc matrimonium esse iure naturali irritum. Deinde non esse iure diuino positiuo inde ostenditur, quòd in lege noua nullum ius diuinum positiuum sit, præterquam fidei & sacramentorum, (vt ostendimus disp. 52. num. 2.) Cùm ergo præceptum hoc non pertineat ad fidem, aut sacramenta suscipienda, sed ad contractum naturalem à Christo eleuatum ad sacramenti rationem ritè celebrandum, si diuinum naturale non est (vt probauimus) nec diuinum positiuum erit. Et confirmatur, quia Christus in matr. nil immutauit, quod ad ius naturæ pertineret, sed tantum id, quod contractus quidam naturalis erat, eleuauit ad esse sacramenti, vt habet commune Theologorum axioma. Secundò quia testimonia ex vtroque testamento relata *n. 5.* solùm probant, id matrim. iure diuino interdictum esse: nec in illis de eius irritatione mentio fit. Cùm tamen stet matrim. iure diuino naturali vel positiuo interdici, nec esse irritum eodem iure, (vt probaui *disp. 56. n. 3.*) nec inuenitur testimonium aliquod irritans, nisi *Esdræ 1. c. 9. & 10.* vbi Esdra interpretante legem Domini in Deuter. latam, separati sunt Hebræi è coniugibus infidelibus, quas duxerant. Sed id præceptum quatenus irritans prædicta matrimonia iudiciale fuisse, ac subinde morte Christi expirasse, vel ex eo manifestum est, quod cum solis infidelibus incolis terræ Chanaan cõiugia interdicta sint. Quare cum 1. *Esdræ c. 9.* numerantur Ægyptij inter eos infideles, sermo est de Ægyptiis eiusdem terræ Chanaan incolis, vt annotauit Caietanus. Tandem esse irritum iure Ecclesiastico colligitur à sufficienti diuisione. Si enim est irritum ex mente omnium, & non iure naturali, aut diuino positiuo, (vt probauimus,) restat, iure Ecclesiastico. Vbi autem sit hoc ius, *n. seq.* dicemus. Et ideo huius sent. sunt ex Theologis Sotus 4. *d. 39. q. 1. a. 2.* & *ibi* D. Bonau. *a. 1. q. 1.* Durand. *q. 1. n. 8.* Ricard. *a. 1. q. 1.* Mayronis *q. vn.* Thomas de Argentina *q. 1. a. 1.* Palud. *q. vn. a. 1. n. 7.* Maioris *q. vn. col. 2. vers. Fortè dicis.* *Supplem. Gabrielis q. vn. a. 1. statim in princ. & a. 2. init.* Sot. *q. 1. a. 2. col. 3. vers. His tamen nihil obstantib.* & *col. 4. concl. 2.* Guillel. Rubion. *q. 1. a. 2. concl. 3.* Nic. de Orbellis *q. 1.* Bassolis *q. 1. art. 3. in fi. corp.* Guillel. Bortilong. *q. 1. a. 2. immediatè ante 3. conclusionem.* Echius *homil. 71. de sacram.* Victoria, *sum.* vbi *de matr. n.* 284. Petr. de Soto *lect. 9. de matr. in imped. disparis cultus.* Nicol. de Nisa *super 4. sent. tract. 6. p. 3. de matr. q. 6. cõcl. 3.* Ledes. *2. p. 4. q. 61. a. 2. ad fi.* Veracruz *1. p. Speculi, a. 32. dub. 1. concl. 3.* Angles Floribus *2. p.* vbi *de matr. q. 12. a. 1. in princ.* Palacios *4. d. 39. disp. 1. col. 6. vers. Vnde quod, & col. 15. ver. Sufficit igitur fo. 911.* Ouand. *ibi. disp. 1. propos.* 8. Bellarm. *l. 1. de matr. c. 23. concl. 2. & 3.* Enriq. *l. 12. de matr. c. 13. n. 2. & 3.* Valentia *4. p. disp. 10. q. 5. punct. 3.* vbi *de disparitate cultus.* Manuel *1. t. sum. 2. edit. c. 230. n. 2.* Petr. de Ledes. *de matr. q. 59. a. 1. dub. 2. in 2. concl.* Barthol. à Ledesm. *dub. 54. de matr. concl. 2. & 3.* Graffis *1. p. decis. l. 2. c. 85. n. 11.* Viuald. *candel. sacram. 1. p.* vbi *de matr. n. 218.* Vega *2. t. sum. c. 34. casu 136.* Et ex Iurisperitis, Calderin. *c. fi. de condit. appos.* Alex. de Neuo *ibi n. 11.* Rosella *verb. Papa n. 6.* Sylu. *verb. Matr. 8. q. 10. dict. 3.* Armil. *verb. Matrim n. 36.* Tabiena *verb. Impedimentum, imped 8. n. 1.* Cou. *4. decret. 2. p. c. 6. §. 11. n. 1.* Ant. Cucus *lib. 5. inst. maiorum t. 12. n. 94.* Matienzo *l. 5. recop. t. 1. rub. gl. 1. n. 159.* Mozzius *de contractibus.* vbi *de matr. tit. qui possunt matr. contrahere, n. 27.* Alex. Carret. *l. 5. de sponsal. c. 20.* Vgolin. *de sacr.* vbi *de matrim. c. 19. n. 6.* & est communissima sententia.

Quòd si obiicias, nullum esse ius Ecclesiasticum irritans matrim. fidelis cum infideli. Quippe omnes canones, qui ad hoc allegantur, vel sunt ex sanctis, vel ex Conciliis prouincialibus desumpti: vel loquuntur de speciali coniugio inter Christianam & Iudæum: nec expresè dicunt matrim. fore irritum, sed tantùm illud prohibent, vt constat ex *c. Caue, c. Non oportet, c. Si quis Iudaica, c. Iudæi 28. q. 1.* Adde aliquos ex iis canonibus eodem tenore interdicere matr. fidelis cum hæretica, vt *d. c. Caue, & c. Non oportet*, & Concil. Chalced. *gener. c. 4.* Quod tamen non esse irritum dicemus *disp. seq. n. 2.* Fatendum quidem est nullũ esse textu, quo hæc irritatio inducatur, & ita eam non haberi ex lege aliqua Ecclesiastica scripta: sed ex receptissimo Ecclesiæ vsu vim legis obtinentre, & ex Apostolorum traditione. Et ita docent Sotus *4. d. 39. q. 1. art. 2. col. 5. ver. Hæc autem.* Petr. de Soto, Led. & Valentia, *n. præced.* alleg. Veracruz *1. p. Specul. art. 32. dub. 1. concl. 4.* Bellar. *lib. 1. de matr. c. 23. proposit. 2. & 3.* Enriq. *l. 12. de matrim. c. 13. n. 3 fi.* Petr. de Ledesma *de matrim. q. 59. art. 1. dub. 1. conclus. vnic.* Lop. Lopez *2. p. instruct.* vbi *de matrim. c. 53. notab. 2.* 8

Hinc refert Veracruz *1. p. Speculi, art. 32. dub. 1. conclus.* 9
7. videri probabile, inter Indos noui orbis recens ad fidem conuersos valere matrim. fidelis cum infideli, quod cesset ratio consuetudinis, nempe, timor peruersionis infidelis. Verùm meritò statim addit id non esse dicendum. Tum, quia lex generalis Ecclesiæ ex antiquissimo eius vsu deducta non obligat, eo quod in quodam speciali casu eius ratio deficiat. Tum etiam, quia non sola ea est ratio, sed plures alias *num. 5.* retulimus.

Secundò deducitur, posse ex Pontificia dispensatione 10
matr. iniri inter fidelem & infidelem. Cùm Pontifex dispensare possit in omni iure Ecclesiastico, quo attento est matrimonium hoc irritum, (vt *n. 7.* probauimus.) Et ita docent Calderinus, Alex. de Neuo, Syluester, Thomas de Argentina, Mozzius, Vgolinus, Graffis, *eod. n. 7.* allegati. Tabiena *verb. Impediment. impedim. 8. n. 1. fi.* Armilla *verb. Matr. n. 35.* Sotus *4. d. 39. q. 1. art. 2. in fi. corporis.* Manuel *1. t. sum. 2. edit. c. 230. n. 2.* Petrus de Ledesma *de matr. q. 59. art. 1. dub. 2. in corollario, quod infert ex 3. conclus.* Barth. de Led. *de matr. dub. 54. post. 3. conclus.* Viualdus *candel. sacram. 1 p.* vel de matrim. *n. 220.* Imò quamuis absque vrgentissima causa eam dispensationem concedi nefas sit, at valebit matrimonium virtute illius initum, vt benè tradunt Sotus, & Barth. à Ledesma *ibid.* Quia solo iure Ecclesiastico irritum est, in quo dispensatio, sine legitima causa concessa non frustratur suo valore. Quòd si obiicias, id matrimon. esse iure diuino naturali interdictum (vt *num. 5.* diximus) Respondeo, quando Pontifex ex iustissima causa dispensaret, fore omnino validam dispensationem, vt matrimon. valeat, & vt omni prorsus culpa vacet, si autem iusta causa desideraretur, ea dispensatio minimè excusaret contrahentes à peccato lethali contra ius diuinum, at efficeret validum matrim. vtpote quod solo iure Ecclesiast. irritetur. Sicut Pontifice dispensante absque legitima causa, vt Sacerdos vxorem duceret, valeret matrim. quod solo iure Ecclesiastico erat irritum, at peccaret mortaliter Sacerdos contra votum, quod iure diuino matrimonium impedit.

Ad argum. n. 6. proposita resp. Ad 1. dic, ea testimonia 11
probare, id matrimonium esse iure diuino vetitum: quod *n. 5.* concessimus: non autem esse eodem iure irritum. Ad 2. dic, satis esse, Ecclesiam potestatem habere in personam fidelem, vt possit eius matrim. cum infideli irritare. Cùm enim matrim. postulet duos contrahentes habiles, eo ipso quòd Ecclesia reddit inhabilem fidelem, vt cum infideli contrahat, corruit omnino matrimonium, quod claudicare nequit. Ad 3. constat ex dictis *num. 8.* Ad 4. dic esse irritum in ratione sacramenti, quod nequit iure diuino consistere, nisi inter duos fideles. At erit validum attento solo iure diuino, vt quidam contractus naturalis eo pacto, quod inter ipsos infideles valet. Ad 5. dic eas rationes probare iure naturæ esse illicitum, tanquam aduersunt

sectæ

rectæ consecutioni finis ipsius matrimonij: non tamen eo iure esse irritum. Quia non omnino aduersatur fini, vt *n.7.* ostendimus. Ad vltimum dic, ex eo matr. oriri obligationem cohabitandi, & reddendi debitum ex vtraque parte. Nam si infidelis postea conuerti velit, absque alio nouo contractu adest ea obligatio. Si verò infidelis repuat conuerti, durante ea voluntate, suspensa erit ab extrinseco ea obligatio: sicut si post matrimonium coniux adulteretur.

DISPVTATIO LXXII.

An matrimonium personæ fidelis cum hæretica, vel apostata à fide, validum sit?

SVMMARIVM.

Refertur sententia negans validum esse, n.1.
Proponitur contraria Authoris sententia, n.2.
An valeant sponsalia inter personam Catholicam & hæreticum vel Apostatam n.3.
Qualis culpa in hoc matrimonio inueniatur n.4.
An id matrim. culpa vacet in Germania & aliis locis, in quibus fideles hæreticis permisti sunt, n.5.
An licita sint pacta in iis matrimoniis inita, vt educentur quidam ex liberis in fide, alij hæresi adhæreant, n.6.
Satisfit argumentis, n.7.

1 QVidam existimant, matr. personæ fidelis cum hæretica vel apostata esse irritum. Ducuntur, quia id expresse habetur *can. 72. sextæ Synodi gener.* ibi: *nō licere orthodoxū cum hæretica cōiungi, nec orthodoxā cum hæretico: sed & si quid eiusmodi factū apparuerit, irritas nuptias existimari, & nefarium coniugium dissolui.* Nec potest dici, hæreticum pro infideli vsurpari. Quia valde impropria esset locutio: & quia *in princ. illius canonis* sermo habetur de hæretici cum Catholica matrimonio: in fine autem de coniugio fidelis cum infideli. Secundò, quia *c. non oportet 28 q.1.* quod est ex Concil. Agathensi c.67. interdicitur matrimonium Catholici cum hæretica. Et *c. Caue, 28.q.1.* æquè interdicitur eo matr. fidelis cum infideli, & ob easdem rationes, nimirum, ne fides Catholici ex consortio infidelis aut hæretici periclitetur: & ne proles in eo errore educetur. Si ergo hoc est irritum: ergo & illud. Tandē, quia ob dictas rationes aliqui DD. censent (& probabiliter) vt *disp præced. n.6.* retuli, matr. fidelis cum infideli esse iure diuino irritum. Eandem ergo probabilitatem habebit, esse irritum Catholici cum hæretica eodem iure diuino. Cùm eædem rationes in vtroq; casu militent. Et ideo hāc sententiam amplectuntur Gloss. *c. finali, verb. Contra substantiam, de condit. appos. Hostiensis c.2. n.1. de coniug. seru.* & *ibi* Anchar. *n.1. Lex reg.15. tit.1. p.4.* Carrerius *de hæreticis n.157.* (habetur *tom.11. tract. p.2.*) *Simancas de Cathol. instit. tit. 40. n.46.* Rojas *singulari 228. n. vnico.*

2 At proculdubio tenendum est, id matrim. quamvis illicitum, esse validum. Probatur primò, quia *c. Decreuit, de hæret. in 6.* videtur supponi id matr. valere, dum ibi decernitur vxores, quæ scienter hæreticis nupsere, priuandas esse dote in pœnam delicti, & tamen non iubentur separari. Secundò, quia cùm in aliquibus textibus num. præcedenti relatis id matr. vetetur, nullibi tamen declaratur fore irritum: nec vsus Ecclesiæ obtinuit, id non valere: sicut in matr. fidelis cum infideli vsum obtinuisse diximus *disput. preced. n.8.* Immo valere obtinuit vsus, siquidem ferè omnes antiqui & neoterici (vt mox referemus) validum esse testantur: cùm contrarium, nemine dubitante, astruant de matr. fidelis cum infideli. Nec *can. sexta Synodi* relatus *nu. præced.* id matr. irritans, auctoritate aliqua Concilij pollet, vt de canonibus illius VI. Syn. probamus hoc *lib. disp.28. n.7.* Tandem, quia cùm matr. sit Sacramentum, quoad Sacramenti necessitatem solùm petit paritatem Baptismi suscepti ab aliquo contrahente, quamvis in fidei professione disparitas sit. Et ideo huius sent. sunt ex Theologis D.Th. *4. d.39. q. vn. art.1. ad 5.* Albert. Magnus *ea d.39. a.4.* D. Bon. *ibi. a.1. q.1.* Durand *q.1. ad 2.* Ricard. *a.1. q.1. ad 2. & in exposit. lit.* Pal. *q. vn. a.1. num.7.* Suppl. Gabr. *q. vn. a.1. fine.* Thomas de Argentina *q.1. art.1.* Carthusian. *q. vn.* Gaiet. *sum. verb. Matrimonium, impedim.6.* D. Ant. *3. p. tit.1. c.6. notabil. 2.* Petrus de Soto *lect. 9. de matr. in impedimento disparis cultus*, Sotus *4. d.39. q. vn art.2. ad vlt.* Nicolaus de Orbellis *ibi q. vn.* Palacios *ibi disp. vn. col.6. vers. Vnde quod.* Ouand *ibi disp. vn. prop.11.* Idem Palac. *4. d.30. disp. vn. col.16. f.636.* Celaia *eadem d.30. q.1 fin.* Led. *2. p.4. q.61. a.2. fine,* Viguer. *lib. instit. c.16. §.7. vers.6. imped.10.* Veracr. *1. p. Speculi, a.32. dub.1 concl.6.* Angles Florib. *1. p.* vbi *de matr. q.12. a.1. dub.1. concl.2.* Bellarm. *l.1. de matr. c.23. statim in princ.* Petr. de Led. *de matr. q.59. a.2. dub.4.* Barth. à Led. *de matr. dub.54. concl.4* Enriq. *l.12. de matr. c.13. n.4.* Toledo *l.7. sum. c.7. n.1.* Valentia *4. p. disp.10. q.5. punct.3.* vbi *de impedimento disparis cultus*, Azor. *l.8. inst. mor. c.11. q.5.* Philiarc. *de offic. Sacerd. to.1. p.2. l.2. c.5. fin.* Lud. Lop. *2. p. instr.* vbi *de mat. c.53. col.5.* Man. *1. to. sum. 2. edit. c.230. n.2.* Viuald. *candel. sacr. 1 p.* vbi *de matr. n.219.* Graffis *1. p. dec. l.2. c.85. n.14.* Hier. Llamas *meth. curat. 3. p. c.6. §.12. fin.* Vega *2. to. sum. c.34 casu 140.* Cañedo *summa sacr.* vbi *de matr. c.6. paulò post princ.* Et ex iurisperitis, Gloss. *c. Non oportet, ver. Hæreticis 28. q.1.* & *ibi* Arch. *n.4.* Bellamer. *n.3.* Specul. *tit. de diuort. §. vn. n.1.* Io. Andr. *c. fin. n.8. de condit. appos.* & *ibi* Ant. *n.7.* Abbas *n.5.* Car. *n.3.* Præp. *n.7.* Alex. de Neuo *n.12.* Henr. *n.2. fine, & n 3.* Idem Io. And. *c. Decreuit, n. vn. de hær. in 6.* & *ibi* Anch. *n. vn.* Aneh. *ad fin.* Dominic. *n.2.* Franc. *n.1.* Idem Henr. *c. Quanto, fine de diuort.* Alberic. *in suo dict. lit. I. verb. Infidelis, vers Quid de fidelib.* Rayner. *2. p. sum. t de mat. c.21.* Io. de Friburg. *in sum. conf. l.4. t.10. q.14.* Astens. *2. p. sum. l 8. t.21 art.1. q 1* Monaldus *sum.* vbi *de matr. t. de dispari cultu, in fi.* Brunell. *de spons. concl. 52. n.4.* Rosella *v. Imp. imped.9. n.1.* & *ibi* Supplementum Pisanæ, *imped.9. n. penult.* Tabiena *ibi, impedim.8. n.1.* Angel. *verb. Matr.3. imp.10. n.8.* Sylu. *ver. Matr.8. q 10. dicto 3.* Armil. *verb. Matr. n.36.* Turrec. *c. Si quis Gentilis, a.1. n.2. in sol. ad 3. & c. Caue, n.1. 28. q.1.* Segura *de bonis lucratis constante matr. n.96.* & *ibi* Perez *in addit.* Nau. *sum. c.22. n.49.* & *l.4. cons. 1. edit. t. de clandest. desp. cons. vlt. n.16.* & *t. de sponsal. cons.38. n.6.* & *l 5. cons. tit. de heret. cons.1. n.6. in 2. ed. l.4. t. de spons. cons.5. n.6.* & *l.4. t. de hæretic. cons.2. n.6.* & *in vtraque edit. li.1. t. de const. cons.26. n.63.* Con. *4. decr.2. p.c.6. §.11. n.4.* Gr. Lop. *l.15. verb. Nin con hereja, t.2. p.4.* Gaëta *repet. c. Ad limina 30. q.1. §.4. q.169. n.423.* Ant. Cuc. *l.5. inst.3. maior. t.12. n.90.* Matienz. *lib.5. rec. tit.1. rubr. glos.1. n.161.* Alex. Carrer. *lib. de spons. c.20.* Mozzius *de contract.* vbi *de matr. tit. qui possunt matrimonium contrahere n.27.* Vgolin. *de sacr.* vbi *de matr. c.19. n.6.* Penna *super Directorium inquisit. 2. p. super verb. Decreuit, n.2. fol.210.* Petrus Bollo *œconomica can.2. classe c.4. §. Disparitas cultus.*

Sponsalia verò inita inter personam Catholicam & hæreticam, vel apostatam, sunt irrita. Quia promissio illa est de re turpi, & omnino illicita, ac proinde nullam sponsalium obligationem inducere potest. Et ita docet Nau. *lib.4. cons. tit. sponsal.1. edit. cons.38. n.6. in 2.* 4

Fatentur autem omnes, matr. Catholicæ personæ cum hæretica, vel apostata, esse peccatum: immo multi explicant essē mortale, & id quidem verissimum. Quia contrauenitur iustissimo Ecclesiæ præcepto interdicentis ea matrimonia, propter periculum fidei imminens coniugi Catholico ac proli, vt constat ex Conc. gener. Chalcedonensi, *can.13.* & Concilio Eliber. *c.16.* & Laodiceno *c.10. & 31.* & Carthag. *3. c.12.* & Agathensi *c.67.* quod refertur *c. Non oportet, 28. q.1.* Quæ dempto primo, quamuis prouincialia sint, at sunt approbata à Pontificibus, vt refert Simancas *de instit. Cath. t.40. n.21.* Et ita esse culpam lethalem huiusmodi matrimonium inire, docent Sot. *4. d.39. q. vn. a.2. ad vlt.* Nau. *summa Hispana c.22. n.49.* Veracr. *1. q. Speculi, art.32 concl.6.* Palac. *4. d.39. q. vn. col.6. vers. Vnde quod,* Petr. de Led. *de matr. q.59. a.1. ad fi.* Valentia, Philiarc. Cannedo, allegati *n.2.* Emm. Sa *sum. verb. Matr.* vbi de impedimentis dirimentibus *n.8. in fine,* vbi hoc temperat, nisi esset spes certa conuersionis. Sed non placet, durat enim præceptum, quamdiu non redit ad fidem: & facillimo negotio posset inito matr. non conuerti. 5

Hinc

5 Hinc tamen excipi debent loca, in quib. hæretici non denunciati, nec notorij clericorum percussores, cum Catholicis permisti conuiuunt, vt in Germania, Gallia, Polonia, in iis enim ex consuetudine recepta & tolerata, licent coniugia Catholicæ personæ cum hæretica, dúmodo Catholica libere permittatur, & absq; peruersionis periculo in fide permanere. quia ea coniugia ineuntur instar aliorũ contractuum ciuilium ob amicitiæ leges, & ad communẽ pacem, & Reipublicæ tranquillitatem tuendã. Et ita colligens ex Nauarro *l. 1. cons. tit. de consti. in vtraque edit. cons. 1. n. 59. & 60.* docet Azor *l. 8. instit. moral. c. 11. q. 5.*

6 Pacta verò, quæ in coniugiis quandoque ineuntur, vt quidam ex liberis nascituris fidei, alij autem hæresi adhæreant, sunt prorsus impia & irrita, Quòd sint contra ius Ecclesiasticum, præscribens vt soboles sequatur conditionem patris fidelis, (vt dicemus *disp. seq. n. vlt.*) Pugnat enim cum iure diuino, quo attento, incumbit parentibus cura educandi liberos in fide, iisque motibus, vt remedia saluti spirituali necessaria adipiscantur. Et ita docent Nauar. eo *cons. 1. n. 63.* Azor. eo *cap. 11.*

7 Ad argumenta *n. 1.* proposita resp. Ad 1. constat ex dictis *n. 2.* vbi diximus, eos canones auctoritate Concilij destitutos esse. Ad 2. dic, in iis canonibus prohiberi ea coniugia personæ hæreticæ cum Catholica, at minimè reddi irrita. Nec militant eædem rationes, quæ in coniugio fidelis cum infideli. Quia inter hos nequit matrim. esse sacramentum: & sunt inter se magis dispares, ac infideles sunt obstinatiores. Et per hoc patet ad 3.

DISPVTATIO LXXIII.

An matrimonio inter fideles inito, liceat coniugi iam ad fidem conuerso cum infideli habitare, possitve ab illo diuertere?

SVMMARIVM.

Quot quæstiones sunt disputandæ n. 1.
An apud infideles sit verum matr. & efficiatur sacramentum vtroque conuerso ad fidem, & an sit sacramentum ex parte fidelis, si cum dispensatione ducat infidelem? n. 2.
Valet matr. sola lege canonica interdictum, secus si lege naturali, aut speciali ipsorum infidelium lege irritum sit, n. 3.
An infidelis, repudiata vxore, aliam ducens possit post conuersionem cum posteriori manere? Et enodatur c. Si quis Gentilis 28. q. 1. n. 4.
Quid si infidelibus pluribus matr. coniunctus conuertatur? n. 5.
Matrimonium infidelium dissoluitur sola alterius conuersione, n. 6.
An tempore primitiuæ Ecclesiæ posset fidelis diuertere à fidelis cohabitatione, essétque consilium cohabitare? n. 7.
An si post conuersionem haberet rem fidelis cum infideli, amitteret ius diuertendi, & cohabitans reddere teneretur? n. 8.
Infidelis recedens, aut nolens legitimè cohabitare, peccat in matrimonium n. 9.
An quando infidelis est obstinatus nec est spes eius conuersionis, teneatur fidelis recedere ab eius habitatione? n. 10.
An post tempus primitiuæ Ecclesiæ, & præsenti, liceat coniugi ad fidem conuerso habitare cum infideli? Referetur quadam sententia, n. 11.
Non est licitum habitare n. 12.
Quid si spes subsit conuersionis infidelis? n. 13.
An tunc teneatur fidelis habitare cum infideli? n. 14.
Quid, si infideli conuerso ad fidem magnum detrimentum sequatur, vt vitæ periculum, nisi habitet cum infideli, n. 15.
Quando alter solùm ex parentibus est fidelis, quem debeat sequi proles, num. 16.

1 QVæstio hæc supponit inter infideles verum esse matrimonium: & de cohabitandi necessitate, quando alter ad fidem conuertitur, tractat. Et potest disputari pro tempore primitiuæ Ecclesiæ, & pro tempore posteriori. Et ideo triplex est quæstio disputanda. I. an & quando sit validum matr. infidelium? II. an tempore primitiuæ Ecclesiæ liceret alteri conuerso ad fidem habitare cum infideli? III. an id liceat tempore præsenti?

2 Quæstio I. An matr. infidelium sit verum? Cui breuiter satisfit, asserendo, apud infideles esse verum & legitimum matrim. non tamen ita perfectum, sicut inter fideles, quod quidem certissimum est. Et prior pars constat *1. Cor. 7.* vbi D. Paulus consulit ad fidem conuerso, ne ab infideli coniuge discedat. Quod amplius *n. 7.* ostendemus. At id nefas esset, nisi tempore infidelitatis verum iniretur matr. Idque etiam definitur *c. De infidelibus. de consanguin. c. Quanto. & c. Gaudemus, de diuort.* Et ratio est, quia matrim. est non tantum sacramentum, sed etiam contractus naturalis: quamvis igitur inter ipsos non possit consistere matr. quatenus est sacramentum, vtpote qui tanquã non baptizati sunt sacramenti incapaces, potest tamen, quatenus est contractus naturalis, instar aliorum contractuum. Posterior etiam pars est certa contra Lutherum, dicentem sacramenta infidelium ita esse perfecta, ac fidelium. Aduersus quem consulendus est Castro *aduersus hæres. verb. Nuptiæ, hæres. 3.* Et inde constat, quia matrim. fidelium est sacramentum, gratiámque confert, & si sit consummatum, nunquam dissolui potest quo ad vinculum: & ratum potest dissolui per solam religionis professionem, vel iuxta veriorem opinionem, etiam per Pontificis dispensationem. At matrim. infidelium nec est sacramentum, nec gratiam confert, & quantumvis consummatum sit, potest dissolui per conuersionem alterius coniugis ad fidem, (vt *disputatione sequenti* latiùs dicemus.) Et ideo *c. Quanto, de diuort.* dicitur matrim. infidelium non esse ratum: quia nimirum dissolui potest per conuersionem alterius ad fidem, vt benè explicat *ibi* Glossa *verb. Ratum.* Vtrum autem matrim. infidelium efficiatur sacramentum, vbi primum, ad fidem conuertuntur, absque alio nouo consensu: & si fidelis cum infideli contrahat, Pontifice dispensante, sit ex parte fidelis sacramentum? Dixi *l. 2. disput. 8. & 9.*

3 Tunc autem est validum infidelium matrim. quando non adest in ipsorum matrim. impedimentum iure naturali dirimens, quamvis iure canonico dirimat, vt expressè decernitur *c. Gaudemus, de diuort.* eo quòd ipsi constitutionibus canonicis minimè arctentur. Erit tamen irritum, si contra leges ipsorum irritantes ineatur, vt diximus disput. 3. n. 5. & seqq. vbi etiam de aliis ad hoc spectantibus egimus.

4 Hinc infertur, quid dicendum sit de matrim. infidelium, qui repudiata legitima vxore aliam duxere. Si enim conuertantur ad fidem, cogendi sunt à matrimonio posteriori tanquam irrito recedere, & ad prius redire, (vt probabo *l. 11. disp. 1. n. 11.*) Et si possit dissolui matr. illud prius, eo quòd verus ille coniux infidelis pertinax sit in infidelitate, altero conuerso, iuxta dicenda disp. seq. liberum esset infideli conuerso matrim. illud posterius inire de nouo, si is coniux conuertatur quoque, vt expressè deciditur *c. Gaudemus, in fine de diuort.* Et ita intelligitur *cap. Si quis Gentilis* 28. q. 1. quod est ex Eutychiano Pontifice, ibi *Si quis Gentilis vxorem dimiserit ante Baptismum, post Baptismum in potestate eius erit eam habere vel non habere.* Intelligatur enim sic, Si demissa est per repudium, & nolit ad fidem conuerti, potest conuersus cum illa habitare, si possit absque periculo, vel non habitare, iuxta dicenda *n. 7.* Et in aliquo casu nouum inire matrim. dissoluto illo priori, iuxta dicenda *disput. seq.* Et ita explicat *Glossa ibi, verb. post Baptismum.*

5 Secundò infertur, si infidelibus conuersis plures sint vxores, eos separãdos esse ab aliis, dempta prima, quæ sola est legitima vxor, vt expressè deciditur *c. Gaudemus de diuort.* quod plures habere vxores aduersatur iuri naturæ. Quòd si legitima vxor monita noluerit conuerti, ita vt liceat conuerso prius illud matrim. dirimere, iuxta dicenda disputatione sequenti, posset conuersus quamcumque aliã, quæ conuertitur, ducere, sicut posset quamvis aliam personam fidelem. Et ita docet D. Th. ab omnibus receptus *4. d. 39. q. vnic. art. 3. ad 4.* Et *ibi* Sotus, *q. vn. art. 3. ad 5.* animaduertit, cum nulla alia ex prioribus, illis vxoribus, dempta prima, conuersus ad fidem, teneri infidelem illum cõuersum inire matrim. cum nulla alia fuerit legitima vxor. Et addit idem dicendum esse de Iudæis. Quia etsi olim vxorum multitudo esset illis permissa, iam id lege Euangelica abolitum est.

9 Quæstio II. An tempore primitiuæ Ecclesiæ integrum

gtum esset coniugi ad fidem conuerso diuertere à renuente conuerti, essetque consilium cohabitare? I. Conclusio sit. Non eo ipso quòd alter ex coniugibus infidelibus ad fidem conuertitur, altero manente in fidelitate, dissoluitur coniugium. Conclusio est de fide. Probatur ex 1. *Corinth.* 7. vbi D. Paulus consulit coniugi fideli, ne ab infideli diuertat, si infidelis habitationem admittat. Et rationem reddit Innoc. III. *c. Gaudemus, de diuort.* ibi: *Cum per sacram. Baptismi non soluantur coniugia, sed crimina dimittantur.* De qua re latissimè disputat D. August. *contra Pollentium* contrarium asserentem, *l. 1. de adult. in coniug. c.* 18. *& seq.* & refertur *c. Sic enim* 28. *q.* 1. Et ratio est, quia matr. iure naturæ consistit inter infideles, at professio fidei nec naturam nec eius iura tollit.

7 II. Conclusio. Coniux ad fidem conuersus nunquam obligatus fuit ad cohabitandum cum infideli, sed integrũ fuit ei semper ab eo diuertere, quamvis infidelis vellet cohabitare absque Dei contumelia, & sine pertractione fidelis ad peccatum: sed tempore primitiuæ Ecclesiæ fuit consilium traditum à D. Paulo, 1. *ad Corinth.* 7. ne in hoc euẽtu diuerteret fidelis, ibi: *Nam cæteris ego dico, non Dominus, Si quis frater vxorem habet infidelem, & hæc consentit habitare cum illo, non dimittat illã: & si qua mulier virũ habet infidelem, & hic consentit habitare cum illa, non dimittat illum.* Contrarium huius conclusionis, dicentes fuisse præceptum impositum non à Domino, sed ab Apostolo pro tempore illo, quo crebræ erant infidelium conuersiones, sustinent D. Ambr. *in eum locum:* & *ibi* Theodoret. Occumen. Gagneius, Isidor. Clarius, Emm. Sa. Idem Abulens. 1. *Reg.* 8. *q.* 132. *&* 133. *fine.* Veracruz 2. *p. Spec. a.* 32. *concl.* 1. Cæterum conclusio nostra vel ex eo colligitur, quòd D. Paulus ait, *dico ego, non Dominus.* Si enim id Dominus non præcipit, non necessariò fieri debet ex ipsa coniugij lege, quæ diuina est, nec credendum est, D. Paulum onus tam graue imponere voluisse infideli, qui ad fidem conuertitur, cum Christus id onus non imposuerit, noluit enim Christus, vt fidelis obstrictus esset ad conuiuendum infideli in consuetudine vitæ tam arcta & familiari, ac est cõiugalis. Huius autẽ rei duplicẽ rationẽ reddit D. Th. 4. *d.* 39. *q. vn. a.* 3. *&* 4. Prior est, quòd adulterium & infidelitas pari passu currant, quia vtrumq; cõtra bonum prolis est. Sicut ergo vir innocens potest cum adultera habitare, quãdo in adulterio obstinata non est, sed spes emendæ superest, ad id tamẽ non tenetur. Ita ad fidem conuersus potest habitare cũ infideli, cuius conuersio speratur, ad id verò non obligatur. Posterior est, quia per Baptismum, qui est generatio quædam spiritualis, moritur quispiam priori vitæ, ac proinde liber manet à seruitute in illa contracta, quamvis in aliquo casu possit ea vti. Sicut professus, quòd vitæ priori mortuus sit, non tenetur ad vota simplicia, in sæculo emissa, quamvis possit, si velit, ea implere. Nec obstat seruum infidelem non eximi à seruitute per conuersionem ad fidẽ. Quia hæc seruitus fidei Christianæ non repugnat, imò eius humilitati conuenit: at esse alligatum coniugem fidelem infideli dedecet Christianam religionem. Et quamvis Durandus 4. *d.* 39. *q.* 2. *n.* 8. vtramque rationem confutet. At immerito, quia neutram vt concludentem, sed vt congruentem permissionis huius, ac priuilegij Christi in fauorem fidei explicati à D. Paulo in verbis allegatis, attulit D. Th. Quare locum illum Paulinum ita intelligunt, docẽtes non fuisse præceptum cohabitandi, sed tantùm consilium, & ita nostram conclusionem sustinent D. Aug. *in epistol. contra Pollentium,* & refertur *c. Iam nũc, & c. Sic enim,* 28. *q.* 1. & ferè omnes expositores in eundem locum Pauli, vt D. Hier. Gloss. interlin. & Gloss. ordin. quæ desumpta est ex D. Aug. *lib.* 1. *de serm. Domini in monte*, D. Anselm. D. Th. Nicol. de Lyra, Petr. Lombardus, Sedulius, Hugo Carthusianus, Beda, Treius, Arboreus, Catharinus. Et ferè omnes DD. Scholastici, vt D. Th. 4. *d.* 39. *q. vnica. a.* 3. & 4. & *ibi* D. Bon. *a.* 2. *q.* 1. Durand. *q.* 2. *n.* 8. Ricard. *art.* 2. *q.* 1. Palud *q. vn. a.* 2. *a.* 10. Supplement. Gabr. *q. vn. a.* 2. *concl.* 6. Altisiodorensis *l.* 4. *sum. tr.* 9. *c.* 6. *q.* 1. Ruard. Tapper. *a.* 18. Louaniensis, §. *Quod matrimonium inter infideles,* Abul. 1. *Reg.* 8 *q.* 47. Arboreus *li.* 6. Theosoph. *c.* 10. *paulo post princip.* D. Ant. 3. *p. t.* 1 *c.* 6. *notabili* 3. Sotus 4. *d.* 49. *q. vn. a* 3 *concl.* 4. *&* 4. Ledesm. 2. *p.* 4. *q* 61. *a.* 3. *fin.* Viguer. *l. inst. c.* 16. §. 7. *vers.* 9. *imped.* 10. Angl. Floribus 1. *p.* vbi *de matrim. q.* 12. *art.* 2. *in princ. concl.* 1. Ouandus 4. *d.* 39. *disp. vn propos.* 10. Enriq. *l.* 11. *de matr. c.* 15. *n.* 12. Valentia 4. *p. disp.* 10. *q.* 1. *punct.* 7. *col.* 2. *& in controuersiis, lib. vn. de indissolubilit. matr. c.* 2. Petrus de Ledesma *de matr. q.* 59. *art.* 4. *dub.* 1. *& dub.* 2. *in* 1 *supposito.* Barth. à Ledesma, *de matr. dub.* 55. *concl.* 4. Lud. Lop. 2. *p. instr.* vbi *de matr. c.* 53. *notab.* 4. Graffis 1. *p. decis. l.* 2. *c.* 85. *n.* 12. Viuald. *candel. sacram.* 1. *p.* vbi *de matr. c.* 221. *fin.* Canedo *sum. Sacram.* vbi *de matr. c.* 7. *n.* 66. Vega 2. *to. sum. c.* 44. *casu* 143. Et ex Iurisperitis, Card. *c. Gaudemus nu.* 1. *de diuort.* & *ibi* Alex. de Neuo *in princ. n.* 4. *Præpos. cap. Quãto, n.* 5. *eod. tit.* & *ibi* Henricus *n.* 2. Ioan. de Friburgo *in sum. confess. l.* 4. *tit.* 10. *q.* 2. Astens. 2. *p. suus. l.* 8. *tit.* 21. *a.* 2. *q.* 5. Monald. *sũma,* vbi *de matr. tit. de dispari, cultu, paulo post princ.* Rosella *verb. Imped. imped.* 9. *n.* 3. & ibi Supplem. sum. Pisanæ *imped.* 9. *n.* 3. Tabiena *ibi imped.* 8. *q.* 2. *n.* 3. Angelus *verb. Matr.* 3. *imped.* 10. *n.* 3. Syluest. *verb. Matr.* 8. *q.* 10. *dict.* 5. Turrecr. *c. Si quis Gentilis* 28. *q.* 1. *a.* 2. *n.* 3. Nauar. *sum. c.* 22. *n.* 49. Couar. 4. *decret.* 2. *p. c.* 6. §. 11. *n.* 2. *& c.* 7. § 4. *n.* 5. Gaëta *repetit. c. Ad limina* 40. *q.* 1. §. 4. *q.* 171. *n.* 425. Matienzo *l.* 5. *recop. tit.* 1. *rubr. gloss.* 1. *n.* 160.

Adde nec teneri fidelem habitare cum infideli, quamvis conuersus ad fidem copulam habuerit cum eo coniuge infideli: etsi secus sit in adulterio carnali. Quod culpa adulterij possit à coniuge condonari, in cuius fauore conceditur diuortium: & per copulam censetur condonata. At culpa infidelitatis nequit à conuerso ad fidem remitti, nec id diuortium datur in fauorem ipsius; sed in fauorem fidei, quam dedecet vt coniux fidelis astrictus sit coniugi infideli tam arctæ vitæ consuetudine, ac est coniugalis. Ita Sotus 4. *d.* 39. *q. vn art.* 3. *ad* 2. *vers. Arguitur autem.* Vnde non est audiẽdus Abul. 1. *Reg.* 8 *q.* 127. vbi ait fidelem habitantẽ cũ coniuge infideli, teneri ei debitũ reddere. Quia non est cur priuetur infidelis hoc iure petendi. At dicendum est eum non teneri. Quoniam cum eo priuilegio gaudeat in fauorẽ fidei, vt solutus sit à vinculo seruituris coniugalis quoad thorum, & cohabitationẽ, nec ob copulam eo priuetur, nunquam constringitur reddere debitum: sicut nec cohabitare, dum alter in sua infidelitate persistit. 8

Hinc deducitur, infidelem qui non conuertitur vna cũ altero coniuge ad fidem reducto, peccare in Deum, & in legem matr. vt ait D. Ambr. 1 *Corinth.* 7. *relatus c. fin.* 28. *q.* 2. Quia Ius ipsum diuinum suscipiendi Baptismum, quod omnes obligat, astringit in hoc euentu infidelem illum peculiari ratione matr. Cùm enim lex matr. obliget illum vt sequatur coniugem conuersum, & ne præbeat illi iustã diuortij ansam, obligat subinde vt fidem suscipiat, quoad necessarium est. Quare illam respuens peccat aduersus generalem Dei legem obligantem omnes ad fidem suscipiendam: & aduersus specialem matr. legem, quæ ad id astringit, quo diuortij causa vitetur, vt benè explicat Sotus 4 *d.* 39. *q. vn. art.* 3. *ad fin. corp.* & melius *art.* 4. *col.* 8. *vers. Contra hoc tamen.* 9

Quando autem infidelis ita obstinatus est, vt eius conuersionis nulla spes probabilis subsit, an teneretur fidelis recedere, quamvis vellet infidelis pacificè & sine creatoris contumelia habitare, non inuenio Doctores concordes. Nam Monald. *sum* vbi *de matr. tit. De dispari cultu,* Durãd. 4. *d.* 39. *q.* 2. *n.* 10. & *ibi* Sotus *q. vn. a.* 3. *concl.* 2. Veracruz 2. *p. spec. a.* 28. *p.* 7. *casu* 2. *&* 3. Barr. à Ledes. *de matr. dub.* 55. *concl.* 2. Viuald. *candel. sacram.* 1 *p.* vbi *de matr. n.* 221. *concl.* 2. explicantes quãdo teneatur fidelis recedere, dicũt quãdo infidelis habitare renuit absque creatoris contumelia: vnde clarè sentiunt illo valente absque ea contumelia habitare, nõ esse præceptũ fideli recedendi. At D. Th. 4. *d.* 39. *q. vn. a.* 3. Turrec. *c. Si quis Gentilis* 28. *q.* 1. *a.* 2. *n.* 3. Ledesm. 1. *p.* 4. *q.* 61. *art.* 3. *ad fin.* Viguer. *l. inst. c.* 16. §. 7. *vers.* 9. *imped.* 10. Enriq. *l.* 11. *de matrim. c.* 15. *n.* 12. expressè dicunt solùm licere 10

cere fideli habitare, quando infidelis non est ita obstinatus, quin aliqua conuersionis eius spes supersit. Sicut (inquiunt) tenetur maritus ab adultera nolente corrigi recedere, ne patronus eius turpitudinis videatur. Atque ita similiter sentiunt teneri fidelem recedere ab infideli ita pertinaci, vt eius conuersio desperetur, ne videatur fidelis eius infidelitati fauere. Præterea, quia ex tali cohabitatione nullus fructus speratur: & ex alia parte semper moraliter loquendo imminet aliquod periculum coniugi fideli ex infidelis obstinati consortio. Tenebitur ergo cedere. Et hoc existimo verius.

11 Quæstio III. An post tempus primitiuæ Ecclesiæ & præsenti liceat fideli cum infideli nolente conuerti habitare? Difficultatem in hac re ingerit decretum Concilij Toletani IV. *c.62.relatum.c. Iudæi,* 28.*q.*1. vbi decernitur vt vxores Iudæorum ab ipsis separentur, nisi ab Episcopo admoniti fidē suscipere Iudæi voluerint, Glossa *ibi, verb.Iudæi,* diuersas tradit expositiones. Prima est, cū textum loqui quando mulier sola conuertitur: vnde diuersum est quando vir solus conuerteretur. Quia cùm mulieres infirmiores sint, ac magis subditæ viris; multo magis præsentaneum peruersionis periculum ipsis imminet ex viri infidelitate quam e contra. Secunda expositio est, vt intelligatur, quando Iudæus habitare nequit absque Creatoris contumelia, vel si vniuersaliter intelligatur, esse correctum per *c. Quanto de diuort.* quod multo post tempore in lucem editum est. Tertia est, vt intelligatur: quando tempore contracti matrimonii vterque coniux fidelis erat: & mox vir a fide apostata effectus transiit ad Iudæorum sectam. Et quarta expositio posset esse, non esse ibi sermonem de vniuersis infidelibus, sed de solis Iudæis, qui obstinatiores sunt in sua perfidia: & ideo canon ille non videtur extendendus ad reliquos infideles, in quibus non militat eadem separationis ratio. Quare Glossa manifestè est eius sententiæ, vt hodie liberum sit infidelem relinquere, aut cum illo habitare, quando infidelis absque Dei contumelia, & attractione ad peccatum eligit habitationem. Quod etiam expresse tenet sequens secundam expositionem. Monaldus *summa, vbi de matrim. tit. De dispari cultu, vers. Item sicut notauit.* Et addit non esse discrimen inter infideles quoscumque & Iudæos, si velint cum conuerso ad fidem coniuge habitare absque Creatoris contumelia. Idem sequitur Abulensis 1.*Reg* 8.*quæst.* 18. sequens secundam expositionem. Idem tenet Veracruz 2.*p.Speculi art* 42.*concl.*3.*& in fine totius artic.* amplectitur vltimam expositionem traditam. Et idem videtur sequi Nauar. *sum. c.*22. *n.*49. vbi nulla eius decreti mentione facta ait melius esse, ne fidelis recedat ab infidelis consortio.

12 Cæterum verius est tria sæcula distinguenda esse. Primum est ab Apostolorum tempore, & sexcentis postea annis quo spatio frequens erat conuersio & Iudæorum, & quorumuis aliorum infidelium: atque ideo eo tempore permittebatur, iuxta consilium D. Pauli. *Cor.*7. habitatio coniugi ad fidem conuersi cum infideli, propter spem eius conuersionis, quando habitare volebat absque Dei contumelia, nec pertrahens fidelem ad peccatum. Et eo sæculo floruit D. August. relatus *c. Si enim* 27. *q.*2. & ita tenuit hanc partem. Secundum sæculum subsecutum est, quo rarissime Hebræi ad fidem reducebantur, etántque peruicaciores in sua perfidia: quo tempore edita est Synodi Toletanæ constitutio, *n.præced.* relata qua decretum est, ne vxores fideles habitare permitterentur cum Iudæis fidem admittere renuentibus. At de cæteris infidelibus nihil ibi statutum est quòd non ita obstinati in sua perfidia essent, vt meritò eorum conuersio desperanda esset. Tertium tandem sæculum successit, quo Ecclesiæ consuetudine receptum est, ac præceptum inductum, ne coniux ad fidem conuersus permittatur cum infideli cuiuscumque sectæ habitare. Quod successu temporis experientia docuit, non modicum peruersionis periculum imminere coniugi alteri fideli ex infideli ex infidelis consortio.

Nec hic Ecclesiasticus mos aduersatur consilio D. Pauli. Quia præcepta humana, nedum consilia, possunt necessitate id suadente variari successu temporum, vt habetur *c. Non debet, de consang. & affinit.* Quare hodie non licet alterutri coniugi fidem profitenti permanere in consortio coniugis infidelis, sed tenetur ab eo nolente ad fidem conuerti diuertere, quantumuis possit absque Creatoris contumelia habitare. Et ratio diuersitatis huius est, quod initio nascentis Ecclesiæ tam efficax gratia, & affectus ad fidem in tyronibus tunc erat, vt formidanda minime esset eorum peruersio, quia potiùs probabilissimè speranda infidelis coniugis conuersio ex fidelis consortio. Quæ refrigescente postea charitate ac feruore mutata sunt. Adde in principio magnam fore tranquilli status Reipublicæ perturbationem, si quando tanta erat infidelium copia, non liceret coniugi ad fidem reducto habitatio cum infideli: valdéque a suscipienda fide deterrerentur infideles præcepto imposito dimittendi coniugis infidelis. Et ideo hanc sententiam sustinent D.Th.4.*d.*39.*q.vn.a.*3.*ad* 2.D. Bonau.*ibi,in expositione litteræ.n.*2.Durand.*q.*2. *n.*11.Ricardus *art.* 2.*q.*1.Maioris *q vn.col.*2.*vers.Forte dicis.* Supplementum Gabr.*q.vn.art.*2.*conclus.*5. Nicolaus de Lyra *in illud.* 1.*Cor.*7. *Si quis frater vxorem habet infidelem, n.*8. & *ibi* Dionysius Carthusianus, Ledes.2.*p.*4.*q.*61.*a.*3.*paulo post princ.*Sotus 4.*d.*39.*q.vn.a.*3. *circa solut. a.*3. *& ibi* Palacios *disp.vnic.col.penult. vers. Admonendus,* Ouandus *ibi.disp.vnic.prop.fit.*10.Enriq. *lib.*11.*de matrim.*15.*n.*12. Manuel 1.*tom.sum.*2.*edit.c.*230.*n.vlt.*Petr.de Ledesm. *de matr.q.*59.*a.*3.*fi.& a.*4.*dub.*2.*in* 3.*præsupposito.* Lud.Lop. 2.*p.instruct.*vbi *de matr.c.*53.*post* 3.*notabile.* Barth.à Led. *de matr.dub.*55.*post* 3.*concl.*Vega 2.*to.sum.c.*34.*casu* 143. Cannedo *summa sacr.*vbi *de matr.c.*7.*n.*66.Et ex Iurisperitis,Henricus *c. Quanto n.*2.*de diuortiis,*10.de Friburg.in *summa confessor.l.*4.*tit.*10.*q.*2.Astensis 2.*part.sum. l.*8.*tit.* 21.*a.*2.*q.*1 Turrect.*c.Si quis Gentilis* 28.*q* 4.*a.*2.*n.*3. *in solut.ad* 2.Syluest *verb.Matrimon.*8.*q.*10.*dicto* 5.*fin.*

Sed quid si spes subesset conuersionis infidelis coniugis ex fidelis consortio, an liceret tunc fideli cohabitare. 13 Sotus 4.*d.*39.*q.vn.art.*3.*in solut.ad* 3. *vers. Quòd si coniuges.* Et Barth.à Led *dub.*55.*de matr.ad fin.*Lup.Lop.& Verac. *n.praced.*allegati id licere: & addit Sotus, quacumque spe affulgente conuersionis infidelis. Sed Palacios 4. *d.* 39. *disp.vnic.col penult. vers. Arbitror autem,* & Petr.de Led. *de matr. q.* 59. *a.*3.*fine,* sentiunt id licere, quando breui conuertendum infidelem speraretur, quòd tunc cesset ratio legis cohabitationem interdicentis. Sed quamuis hoc in casu rarissimo posset amplecti: at casus est ita rarus, vt verius existimem absolutè quòd priores DD.asserunt. Eo quod tunc ratio legis cesset in casu quodam particulari. At lex non respicit quæ rarò accidunt, *l. Non ad ea.ff. de legibus.* Posset tamen ex Episcopi dispensatione ea cohabitatio admitti in iis infidelium insulis, vbi crebrior est ea conuersio: atque ita posset Episcopus amplius temporis spatium concedere, vt infidelis conuersio expectaretur, quando nullum subuersionis periculum subesset: & spes probabilis esset fore vt infidelis conuerteretur. Sic Sotus *eadem solut.ad* 8. *vers. In insulis verò.* Barth à Led. Lud. Lop. Vega proximè allegati. Ouand. 4.*d.*39. *disp.vn. proposit.*10. Angles Florib.1.*p.*vbi *de matr.q.*12.*a.*2.*dub.*1. *concl.*1.Cannedo *sum.,aeram.*vbi *de matr.c.*7.*n.*66.

Hinc deducitur non approbandum esse, quod docent 14 Veracr. 2.*part.Speculi.a* 32.*concl.*4.Angles Florib.1. *part.* vbi *de matr.q.*12.*a.*2 *in pr.concl.*2.Petr.de Ledesm.*de matrim.q.*59.*a.*3.*notab.*3.nimirum, teneri conuersum præcepto correctionis fraternæ non recedere ab infideli, quando est certa spes eius conuersionis. Et ita subdit Veracruz apud Indos noui Orbis videri hoc esse in præcepto, Quod bona de eorum conuersione concipiatur spes. Sed quamuis hoc sit probabile, at verius existimo contrarium, & confert quod diximus *n.præc.* Si enim in hoc euentu non licet habitare fidelem: a fortiori ad id non tenebitur. Et omnes Doctores *n.*7. allegati, valdè fauent

huic parti, dum dicunt fuisse tantum consilium tempore Apostolorum habitare fidelem cum infideli, quando spes aliqua conuersionis infidelis adesset. Nam ea spe deficiente præceptum erat fidelem recedere, vt ex D. Th. & aliis probaui *n.* 10. Nec obstat præceptum correctionis fraternæ obligans ad consulendũ saluti spirituali proximi. Quia cùm Christus priuilegium concesserit in fauorem fidei, vt coniux fidelis recedere possit ab infideli (vt dixi *n.*7.) non est ab eo priuilegio is casus ratus excipiendus. Nec præceptum correctionis fraternæ cum tanto coniugis fidelis detrimento obligat, vt cogatur cum coniuge diuersæ religionis habitare, cedetéque priuilegio suæ libertatis in fauorem veræ religionis assumptæ sibi concesso.

15 Id tamen fatendum est, præceptum hoc diuertendi à coniuge infideli nolente conuerti, non obligati cum vitæ discrimine, sicut nec alia præcepta humana cum eo obligant. Quare si infidelis apud suos conuerteretur ad fidem, & ne proderetur cum vitæ periculo, commaneret cum cõiuge infideli, seruato iure diuino peruersionis discrimen cauendum dictanti, vacaret culpa. Atque ita docent Sotus *4.d.39.q.vn.a.3.in solut.ad 3.fin.* Pett. de Led. *de matr.q.59.a.3.fine,& a.4.dub.2.præsupposito* 3. Lud. Lop. 2 *part. instruct.de matr.c.53.post 3.notabile,vers. Deinde postremò.* Graffis 1.*part. decis.l.2. c.*85. *n.*13. Quamuis minus bene contradicant Angles Florib.1.*p.*vbi *de matr.q.*12.*a.*2.*dub.*1.*concl.*2.& Vega 2.*tom.sum.c.*34.*casu* 147. dicentes teneri statim ad Ecclesiam Catholicam migrare.

16 Tandem rogabis, quando alteruter parens solus fidelis est, vtrum eorum sequi debeat proles? Breuiter sic distinguendum est, si proles sit doli capax, non est cogenda ad fidem, sed suæ libertati relinquenda. Nullus enim sui compos ad fidem cogendus est, vt definitur in Concil. Tolet. IV.*c.*56.& refertur *c.de Iud.*45.*d.*& docet D. August. *contra litteras Petiliani. l.2.c.*83. relatus *c. Ad fidẽ* 23.*q.*5. Si autem non sit doli capax, eius, conditionem sequi debet, qui ad fidem conuertitur, vt si pater conuertatur, decernitur in fidei fauorem *c.fin.in fine, de conuers. infid.* & siue pater, siue mater conuertatur, decernitur in Conc. Tolet. IV.*c.*62.& refertur *c.Iudæi* 28.*q.*1. & ratio est, quia eo ipso quod alteruter coniux est fidelis, ius habet Ecclesia compellendi ipsum vt prolem doli minimè capacem baptizet, vt decernitur eodem decreto Toletano *relato d. c. Iudæi*, vbi Gloss. *verb. Iudæi*, ait ideo id esse: quod parẽs cõuersus sit iam de Ecclesiæ foro, ac proinde filij eius, *c. Cum multa* 15.*q.vlt.* Et ita tenet D.Th. *4.d.39.q.vn.a.4 ad* 4. ab vniuersis Theologis receptus. Et vniuersis Iurisperitis *c.fi. de conuers.infid.* vt Host. *ibi.in fin.*Io. And.*n.*7. Ant.*num.*9. Abb.*n.*8. Cardin.*q.5.fi.* Anchar *in fin.* Henricus *n.*4. In dubio autem an vsu rationis proles gaudeat, in fauorem fidei inclinandum est, vt benè docent Sotus *4.d.39.q.vn a.3.in solut.ad 2.vers. Dubitatio tandem.* Emm. Sa *summa verb. Matrim.* vbi *de impedimentis dirimentibus, n.8.vers. Conuersum.* Quamobrem licet iure attento filius minor triennio apud matrem educandus sit, maior autem apud patrem, *l. Neque, C.de patria potest.* At id fallit, quando alter parens infidelis est: tunc enim infans, etsi triennio minor, est apud patrem fidelem educandus. & quamuis sit maior, apud matrem fidelem, quòd ratio ætatis & patriæ potestatis cedant fauori fidei. Sic docent Gloss. *c. fin. in fine, de conuers.infid.* & *ibi* Henricus *n.*4. Abulens. 1. *Reg.*8. *q.*89. Quamuis Lancelotus *Instit.iuris can. lib.2. tit. De diuortiis, §. Item si alter, verb. Assignabitur*, minus benè dicat puerum minorem triennio semper apud matrem educandum: maiorem verò apud parentem fidelem.

DISPVTATIO LXXIV.

An coniugi ad fidem conuerso integrum sit prius matrim. dissoluere, ac ad aliud transire, vbi alter conuerti renuit, aut saltem habitare non vult absque Dei contumelia, aut pertractione ad peccatum?

SVMMARIVM.

*Quando vterque coniux ad fidem conuertitur, neutri licet prius matr. dissoluere, num.*1.

Quotuplex difficultas pertractanda sit, 2.

An infideli nolente habitare sine Dei contumelia, aut sine pertractione ad peccatum, liceat conuerso id matrimon. dissoluere, & ad aliud transire? Refertur quædam sententia, 3.

Potest, & tunc prius matr. dissoluitur ex Christi priuilegio, 4.

Quid, si infidelis inhabitare nolit ob fidelis adulterium, 5.

Quid sit nolle habitare sine Dei contumelia, & absque pertractione ad peccatum, 6.

Satisfit argumentis, 7.

An quando infidelis conuerti renuit, at vult habitare sine Dei contumelia, & pertractione ad peccatum possit fidelis dissoluere prius matrim. & aliud inire? Refertur quædam sententia, 8.

Proponitur sententia Authoris, 9.

Tunc dissoluitur matr. ex Christi priuilegio, nec id mutatum est, 10.

An desideretur iudicis sententia, vt id matr. dissolui possit, 11

An prærequiratur infidelem moneri, an velit conuerti, aut legitimè habitare, 12.

Quid, si aliunde moraliter constet obstinatio infidelis, 13.

Quid, si infidelis adeò distet, vt commodè requiri nequeat, 14.

An sufficiat facto constare voluntatem infidelis, vt quia ille transit ad nuptias, 15.

Quid si dubium sit infidelis voluntate, vel quidam nuncius illam testetur, 16.

An desideretur iudicem præfigere terminum intra quem infidelis conuertatur, 17.

An infideli inducias petenti ad conuersionem, sint annuendæ, 18.

An sit opus adhibere testes obstinationis infidelis, 19.

Soluuntur argumenta, 20.

Aliud est quærere an possit dissolui matrimonium altero infideli renuente conuerti, aut legitimè habitare, de quo est præsens disput. Aliud autem, an ipso facto dissoluatur tunc matrimonij vinculum: de quo subsequens instituetur. Et quidem quando vterque infidelis ad fidem conuertitur, omnibus est compertum minimè dissolui posse prius matrimonium, sed omnino firmum manere, quia nil est cur dissoluatur. 1

Duplex autem difficultas pertractanda est. Prior, an quando infidelis aut omnino renuit cohabitare: aut non vult sine contumelia Saluatoris, aut sine pertractione fidelis ad peccatum mort. integrum sit fideli id matr. dissoluere, ad aliúdque transire. Posterior, an id liceat, quando infidelis conuerti renuit, at vult habitare sine contumelia Christi, & sine pertractione fidelis ad peccatum? 2

Circa priorem difficultatem, Caiet. *in eum locum* 1.*Cor.*7. *Non enim seruituti subiectus est frater*, nòn solùm se mirari dicit, sed etiam stupere, quòd excipiente Christo solã fornicationis causam, vt liceat innocenti coniugi recessus, non admittant DD. in eo euentu coniugij vinculum dissolui: & tamen D. Paulo id non ita clarè asserente, colligant ex eo testimonio posse matr. dirimi altero infideli coniuge nolente habitare cum conuerso ad fidem: aut nõ sine contumelia creatoris, aut sine pertractione ad peccatum mort. habitare volenti. At statim quasi se corrigens subdit admittendum esse eum sensum testimonij D. Pauli, eo quod antiquo Ecclesiæ vsu receptus sit, & is textus eum sensum patiatur. Et audacius locutus est Arbor. *lib.6. Theosop c.*10.*fin.* vbi tanquam opinionem relinquit, an possit tunc dissolui matrimonium, & dicit liberum esse cuicumque vtram eligere velit opinionem. Et probatur tunc non posse dissolui. Primò ex illo Matth. 16. vbi Christus, dixit. *Quos Deus coniunxit, homo non separet*, vbi indistinctè id de quocumque matrim. valido asseruit quale est infidelium. Secundò, quia D. Paulus *Rom.*7. sola coniugis alterius morte posse dissolui matr. consummatum censuit. Nec 1.*Cor.*7. dixit nolente habitare legitimè infideli dissolui matrimonium: sed fas esse fideli discedere, nec subiectum esse seruituti. Quod satis verificatur concesso tunc diuortio, absque vinculi dissolutione. Sicut verificatur testimonium Christi dicentis *Matth.*19. posse coniugem dimitti fornicationis causa. Tandem quia Concil. Meldens. *c.*1. relatum *c.*1.28.*q.*2. videtur contrarium decidere, *Si quis habuerit vxorem virginem ante baptismum, viuente illa, post baptismum alteram habere non potest. Crimina enim in baptismo soluuntur, non coniugia.* 3

Cæterum

Cæterum conclusio certissima est, de qua absque errore manifesto in fide dubitari minimè potest. Matrim. infidelium quantumuis consummatum potest dissolui, si alter coniux ad fidem conuertatur, alter autem in infidelitate pertinax, aut omnino cohabitationem respuat, aut habitare nolit absque creatoris contumelia, vel absque eo quod coniugem fidelem ad peccatum lethale pertrahat: & tunc integrum est conuerso ad alias nuptias migrare. Probatur ex testimonio D. Paul. 1. Cor. 7. *Quod si infidelis discedit, discedat, non enim seruituti subiectus est frater aut soror in huiusmodi.* Quem locum ita intelligit D. Ambr. *in eum locum*, relatus *c. fin.* 28. *q.* 2. (quamquam falsò is textus tribuatur D. Greg. non enim apud ipsum reperitur) & ita etiam intelligunt ferè omnes expositores. Et quod plus est ita intelligit id testimonium Innoc. III. *c. Quanto, de diuort.* vbi & hanc conclusionem definit, his verbi: *Si alter infidelium coniugum ad fidem Catholicam conuertatur altero vel nullo modo, vel non sine blasphemia diuini nominis, vel vt eũ pertrahat ad peccatũ mortale, ei cohabitare volenti: qui relinquitur, ad secunda, si voluerit, vota transibit. Et in hoc casu intelligimus, quod ait Apostolus, si infidelis discedit, discedat: frater enim vel soror non est seruituti subiectus in huiusmodi: & canonem in quo dicitur, contumelia creatoris soluit ius matr. circa eum, qui relinquitur.* Idémque definit idemmet Pontifex *c. Gaudemus, vers. Qui autem, de diuort.* Et constat is intellectus. Quippe si infideli discedente, aut nolente legitimè habitare infidelis ita alligatus esset eo matr. vt non posset ad aliud transire, seruituti subiectus esset propter infidelis malitiam, contra Paulinum testimonium. Vnde posse dissolui matr. in his euentibus, non est ex iure aliquo Pontificio: matr. enim consummatum non potest iure Pontif. dissolui, quamuis in infidelitate initum sit, saltem lege generali. Sed dissoluitur ex priuilegio Christi, id in fidei fauorem concedentis: quod priuilegium D. Paul. explicuit 1. *Cor.* 7. in verbis allegatis, ita intellectis ab Ecclesia. Et ita haberi hoc ex Christi priuilegio docent Abulens. 1. Reg. 8. *q.* 32. D. Bonau. 4. *d.* 39. *art.* 2. *q.* 2. *& ibi* Sotus *q. vnic. art.* 4. *col.* 3. & melius *col.* 5. *vers. Ad primum igitur.* Et *ibi* Onãd. *disp. vn. ad fi.* Veracr. 2. *p. Speculi, art.* 28. *concl.* 2. *& col. antepen.* Angles Floribus 1. *p.* vbi *de matrim. quæst.* 10. *art.* 2. *dub.* 4. *diffic.* 1. Enriq *lib.* 11. *de matr. c.* 8. *n.* 4. *& lib.* 12. *c.* 13. *n.* 5. Gallego *de cognat. spirit. c.* 3. *n.* 71. Petr. de Ledes. *de matr. q.* 59. *a.* 5. *concl.* 4. Barth. à Ledes. *dub.* 56. *de matr. post* 2. *concl.* Lud. Lop. 2. *p. instruct.* vbi *de matr. c.* 53. *col.* 4. Cañedo *de Sacram.* vbi *de matrim. cap.* 7. *n.* 67. *in commento.* Quamuis alij asserant iure Pontif. tunc dissolui, Ecclesia sic interpretante ius diuinum de matrimonij indissolubilitate. Sic Abbas *c. Quanto n.* 5. *de diuort. & ibi* Alex. de Neuo *n.* 9. Præpos. *in fi.* Palud. 4. *d.* 49. *q. vn. a.* 2. *n.* 12. Huius autem priuilegij ac dispensationis Christi in matrimonij indissolubilitate (vt tradunt vniuersi DD. & fusius Abul. 1. Reg. 8. *q.* 32 *fin. & q.* 100. *&* 108. 101. 104.) ratio fuit, ob necessitatem, qua adstringitur fidelis ad vitandam cohabitationem coniugis infidelis in his euentibus. Et ideo in fauorem fidei instituit Christus integrum esse tunc fideli matrimonij vinculum dissoluere. Quia cùm Christus noluerit quempiam obligare absque propria voluntate, & culpa, ad vitam cœlibem ducendam; nec fideli in iis euentibus liceat cum infideli habitare, & consequenter, nec habitare possit: (id enim possumus, quod honeste possumus) æquum fuit vt daretur coniugi fideli facultas alterius matrimon. ineundi. Grauissimum enim onus esset, nec suauitati iugi Christi consentaneum, imperfectos, ac in fide tyrunculos obligare ad actus heroicos castitatis: de quibus Christus Matth. 19. dixit: *Non omnes capiunt verbum istud.* Et confirmatur, quia maximè deterrerentur infideles à conuersione, si fide suscepta tenerentur à coniuge infideli, renuente debito modo cohabitare, recedere, nec ad fidem conuerso liceret periculo suæ incontinentiæ consulere, aliud matrim. ineundo. Cùm ergo maius sit bonum fidei, quam coniugij, consentaneum rationi fuit, vt Christus, fidei ac coniugiorum auctor, fauorem fidei præferens statueret, posse in his euentibus dissolui matrim. Tandem, quia (vt optimè ait Abul. 1. Reg. 8. *q.* 108.) quamuis *Apost.* 1. *Cor.* 7. solùm casum explicuerit, quo infidelis discedit, ibi: *Quòd si infidelis discedit, discedat: non enim seruituti subiectus est frater:* vt liceat fideli recedere atque à prioris matr. vinculi seruitute se eximere: nec expresserit quando infidelis non recedit, sed habitare eligit cum creatoris contumeliâ, aut pertrahens ad mortale, meritò tamen ac iure optimo Pontifices & vniuersi DD. ex iis verbis Pauli colligunt idem dicendum esse, quando infidelis non omnino recedit, sed modo prædicto habitare vult. Quippe tunc verè dicitur infidelis discedere: quia etsi non recedat corpore, cogit tamen fidelem recedere. Nam fidelis tenetur tunc recedere ab infidelis consortio, (vt probaui *disp. præc. num.* 10.) atque ita præbens causam necessitatiæ fugæ, ipsum fugit: ac consequenter infidelis dicitur recedere à fidele, quem fugat. Si quando aliquis recto tramite aliquò tendit, qui tramitem illum sequi renuit, obliquum eligens, verè dicitur recedere ab alio, cum illac tendere deberet. Hinc est quod dixere Innoc. III. *cap. Quanto de diuort. &* D. Ambr. 1. *Cor.* 7. relatus *c. fi.* 28. *q.* 2. contumeliam creatoris soluere ius matrimonij circa eum, qui relinquitur: vbi fidelem dicunt relinqui ab infideli nolente habitare sine Dei contumelia, vel sine pertractione ad peccatum. Quia eo modo admittit, quo non licet fideli eius consortio vti, vnde Host. *eo. c. Quanto, n.* 1. *super verb. Qui relinquitur, & ibi* Ioan. Andr. *n.* 3. Abb. *n.* 6. Anchar. *n.* 10. Alex. de Neuo *n.* 7. Præposit. *n.* 2. *vers. Item nota*, explicantes eum textum aiunt infidelem dici relinquentem, & fidelem relictum: eo quòd cùm ambo fidem amplecti teneantur, infidelis eam respuit, fideli illam amplectente.

Temperat autem hoc (& benè) Abul. 1. Reg. 8. *q.* 55. nisi 5
infidelis instè ac iure suo vtens renuat habitare cum fideli: vt si infidelis sit innocens, fidelis, autem adulterij reus, aut tempore infidelitatis, aut post fidem receptam, nec adulterij illius iniuria ab innocente remissa sit: tunc enim si ratione adulterij diuertat infidelis, non poterit fidelis prius matrimon. dissoluere. quia priuilegium hoc Christi dissoluendi prius matrim. concessum est consulendo imbecillitati tyrunculi in fide, ne absque culpa sua cœlibem vitam traducere cogatur, & timore continentiæ seruandæ deterreatur à fide suscipienda. At in hoc casu non cogitur ad continentiam propter fidem susceptam, sed ob culpam adulterij, qua infectus est, & cuius ratione infidelis iustè diuertit. Non igitur cur infidelis possit dissoluere matr. ratione fugæ infidelis. Et confirmatur, quia tunc infidelis recedens non delinquit in matrim. legem, imò ipsa concedente diuertit, cùm ergo nulla fideli iniuria irrogetur, non concedetur ipsi prius matrimon. dirimere. Si tamen postea infidelis in adulterium incidat, vel adulterij iniuriam fideli condonet, ex tunc locum habebit doctrina *n. præc.* tradita. Quia iam infidelis discedendi iure caret.

Sed rogabis, quid sit infidelem nolle habitare sine 6
contumelia creatoris, vel sine pertractione ad peccatum mortale? Et vt clarè procedamus, priùs dicemus quid sit nolle absque contumelia Dei habitare. Deinde quid nolle absque pertractione ad peccatum mortale. Et quidem id certum est, nolle habitare sine creatoris contumelia, non esse velle infidelem in suo deorum cultu, aut in alio ritu suo infideli persistere. Nam quoties conuerti renuit, manifestum est, eum in sua lege velle permanere, & fore vt is legis suæ præcepta & ritus infideles obseruet. Et ita non esset cur Innoc. III. *c. Quanto, & c. Gaudemus, de diuort.* & omnes Doctores distinguant, an infidelis renuens conuerti, velit habitare sine creatoris contumelia, nec ne. Et ita docent Ledes. 2. *p.* 4. *q.* 61. *art.* 4 *fi.* Veractuz 2. *p. Speculi, a.* 30. *concl.* 1. Petr. de Ledesma *de matr. q.* 59. *art.* 5. *dub. vnico, post* 2. *conclus.* Barth. à Ledes. *de matr. dub.* 56. *statim in princ. fundament.* 2. Difficultas autem est, an desideretur quo infidelis dicatur nolle habitare absque contumelia creatoris, vt id peccatum infideli-

taris aliquo modo redundet in coniugem fidelem, eo quòd infidelis eum peruertere nitatur trahendo ad infidelitatem? Id enim desiderati, sentire videtur expressè D.Th.4 *d.*39.*q.vn.a.*5.*corpore.* vbi hæc ait: *Si autem infidelis nolit cohabitare sine cõtumelia creatoris, in verba blasphemia prorũpens, & nomen Christi audire nolens, nec si ad infidelitatem pertrahere nitatur, vir fidelis potest alteri per matr.copulari.* Ecce qualiter expressè petit vltra verba blasphemiæ, & nolle audire nomen Christi, vt infidelis nitatur fidelem peruertere. Et eodem modo loquuntur Durand.4.*d.*39.*q.*2.*n.*10. Nau *sum.c.*22.*n.*49. Palacios 4.*d.*39. *disp.vn.col.*13 *f.*910. Valentia 4.*p.disp.*10.*q.*1.*punct.*7.*vers. Prima igitur.* Enriq.*l.*11.*de matr.c.*8.*n.*4.& expressè tenet Ledes.2.*p.*4.*q.*61.*a.*4.*fi.* Veracruz 2.*p.* Spec.*a.*30.*cõcl.*1. Toledo *l.*7.*sum.c.*7.*n.*3. Vnde ait Veracr.*eo.a.*30.*concl.*2. velle habitare cum contumelia creatoris, nil aliud esse, quàm efficere infidelem coram fideli quæcumque ad infidelitatis ritum pertinentia, vel aliud quodcumque in fidei contumeliam, per quod periclitetur fides infidelis coniugis ad fidem conuersi. Ex altera autem parte videtur id non esse necessarium. Quòd textus *c. Quanto, & c. Gaudemus, de diuort.* apertè distinguant inter nolle habitare sine contumelia creatoris, & inter nolle sine pertractione ad peccatum mortale, ibi: *Altero vel nullo modo, vel non sine blasphemia diuini nominis, vel vt eum pertrahat ad mortale peccatum, ei cohabitare volente.* Vbi non petunt textus tractionem ad diuini nominis contumeliam, sed tractionem ad aliud peccatum mortale. Et ita expressè significat Scot. 4.39 *q.vn.a.*2. vbi explicat nolle infidelem sine contumelia creatoris habitare, quia blasphemias in Deum iactitat, vel solicitat conuersum ad infidelitatem. Et eodem modo explicant D. Bonau.4.*d.*39.*a.*2 *q.*1.& *ibi* Ricard. *a.*2.*q.*2. Supplem. Gabr. *q. vn. a.*2.*concl.*6. Sotus *q.vn.art.*3.*in fine corp.* Petr. de Ledes.*de matr.q.*59.*a.*5.*dub.vn.concl.*2. Bart. à Ledesma *de matr. dub.* 56. *statim in princ.fundam.*2. Sed existimo vtrosque Doctores verè non discordare. Quia quoties infidelis coram fideli conuitia iactitat in Christum & fidem, fidelis non debet id sustinere, & ita cogitat recedere (vt bene docet Abulens.1.Reg.8.*q.*111.) aliàs reputabitur patronus eius turpitudinis, ac conniuens illis conuitiis: eo vel maximè, quòd tanquam recens conuersus sit non modicum de fide suspectus. Et si vir retinens adulteram censetur adulterij patronus: cùm sit res tam viris odiosa, ac in eorum maximum dedecus cedens: quanto fortius coniux fidei tyrunculus, qui imbiberat toto vitæ suæ curriculo infidelitatem, & illa fidei conuitia, reputabitur illorum fautor, si passim illa audiens non recedat? Addéque non modicum obiici periculum peruersionis coniugi illi fideli tenerrimo in fide, ex crebro illorum conuitiorum in Christum auditu. Et ita semper verificatur ea conuitia coram fideli iactitata ab infideli coniuge, redundare in ipsummet fidelem, nisi recedat. Et satis est verbis vel factis inducere. Pertractio autem ad peccatum mortale non dicitur quando infidelis suggerit fideli, vt leuiter suadet aliquod peccatum mortale. Quia textus *c. Quanto, & c. Gaudemus, de diuort.* expressè dicunt quando infidelis pertrahit fidelem ad peccatum mort. At tractio motionem quamdam violentam importat, & præposito illa, per, petit consummationem. Quare desideratur vt talis sit persuasio, vt quasi vim aliquam inferat. Et ita docent Abulens.1.Reg.8.*q.*108. Veracruz 2.*p Specul.a.*31.*cõcl.*2.& 3. Pet.de Ledes.*de matr.q.*59.*a.*5.*dub. vn concl.*2. Quamuis Barth. à Ledesm.*de matr.dub.*56.*statim in princ.fundam.*3. dicat non exigi motionem violentam, quali homo dicitur cogi ad peccatum, sed satis esse suggestionem aut suasionem. Idque probat ex D. Aug.*lib. de fide & operib.c.*16.*relato c.Vxor legitima* 28.*q.*1. quem sequitur Beda *in illud* 1.*Cor.*7.*quòd si infidelis discedit,* vbi vterque dicit tunc licere viro fideli recessum, quando vxor dicit, fore vt cum illo non commaneat, nisi de latrocinio diuitias congreget, aut aliud peccatum admittat. Cæterum hoc testimonium nil contra prædicta probat: intelligendum enim est, quando iis verbis aliquid pertractionis ad peccatum inest, iuxta *d.c.Quanto, & c. Gaudemus.* Quare concludunt benè Abulens. *d. c.*8.*q.*111.& Veracruz *eo.a.* 31.*ad finem.* pertractionem hanc esse, quoties fidelis attenta propria fragilitate periculo lapsus exponitur, siue monitione leui, siue quodammodo violenta & importuna, aut suggestione infidelis. Vnde dicunt periculum hoc non æqua lance in omnibus librandum esse. Fœmina enim facilius labetur, & inter ipsas fœminas, seu viros, quidam aliis proniores ad ruinam in peccatum sunt. Facilè autem periculum hoc coniectabimus, cùm infidelis recens conuersus facillimus sit ad ruinam, vtpote qui neque in fide, neque in bonis motibus radices egerit, sed pessimos imbiberit, illisque assuefactus sit. Et ratio est manifesta. Quia hoc institutum est, vt fidelis imbecillitati consulatur. Ergo ea suasio, verbis vel factis inducta, spectanda est, quæ, attenta fidelis fragilitate, periculũ ruinæ ei offert. Adde tunc teneri fidelem recedere, ne amans periculum pereat in illo: & consequenter tunc dicetur infidelis nolle habitare.

Ad argum. *n.*3. proposita resp. Ad 1. constat ex dictis *n.* 7
4. vbi probauimus id matrim. non dissolui humana, sed diuina auctoritate. Ad 2. constat ex ibidem dictis, vbi ostendimus eam esse Pauli mentem in eo loco 1.*Cor.*7.& dum *Rom.*7. censet matrim. consummatum sola morte dissolui, intelligendus de matrimon. fidelium consummato, quod perfectè repræsentat vnionem Verbi cum humana natura indissolubilem, & est sacramentum, quæ in matrimon. infidelium consummato desiderantur, & ideo non omnimoda indissolubitate gaudet. Ad 3. dic cum Soto 4. *d.* 39. *q. vnic. art.* 4. *col.* 5. *vers.Propter canonem,* eum textum intelligendum esse iuxta interpretationem Pontificiam, *cap. Quanto, & c.Gaudemus, de diuort.* nempe, quando infidelis aut omnino recedit, aut habitare vult cum creatoris contumelia, aut pertrahendo ad peccatum. Nec mysterium aliquod claudit, quòd ibi sermo fiat de virgine infideli ducta, idem enim esset de corrupta: sed fortè de sola virgine quæsitum est, vt benè ait Gloss. *eod.cap.*1. *verb.Virginem.*

Posterior difficultas est. Vtrùm quando infidelis con- 8
uerti renuit, vult tamen habitare sine contumelia creatoris, sine pertractione ad peccatum, liceat alteri ad fidem conuerso matr. illud dissoluere, ad aliúdque transire? Duplex est sent. Prima ait non posse dissolui, nec aliud inire: quamuis tunc non teneatur fidelis habitare cum infideli. Ducitur, quia hoc matrimon. dissoluitur ex solo Christi priuilegio Ecclesiæ manifestato per D.Paulum 1. *Cor.* 7. (vt *n.* 4. diximus) Sed D.Paulus loquitur quando aut infidelis omnino recedit, aut non vult habitare sine creatoris contumelia, aut pertractione ad peccatum, vt illum explicat Innoc. III. *c. Quanto, & c. Gaudemus, de diuort.* ergo extra hos casus nequit dissolui. Et confirmatur, quia *eo c.Gaudemus,* expressè dicit Innoc. III. non dissolui posse matrim. nisi in illis 2. casibus. Et amplius confirm. quia post D.Pauli tempora nullam aliam huius dissolutionis reuelationem factam esse Ecclesiæ constat. Cùm tamen Ecclesia nequeat dissoluere absque Christi priuilegio, nec aliter de illo certior fieri, quam vel ex sacris litteris, vel ex reuelatione. Secundò, quia si priuilegium Christi, per D. Paulum manifestatum fuit, vt in solis illis duobus euentibus matrimon. hoc posset dissolui, sicut nec tunc poterat extra illos dirimi, ita nec modò poterit. Priuilegij enim illius mutationem factam esse minimè constat. Tertiò, quia omnes opinionis huius Authores post tempora illa scripsere, quibus interdicta erat habitatio fidelis coniugis cum infideli nolente conuerti, quamuis pacificè & sine Christi contumelia habitare vellet (vt constat ex dictis *disputat. praced. num.* 12. vbi omnes illos hoc fateri retuli.) Et tamen censuere extra duplicem casum prædictum non posse dirimi matrimonium. Ergo temerarium videtur asserere posse dissolui quoties infidelis conuerti respuit. Quartò, quia esto res hæc esset dubia, fauendum est in dubio valori matri

matrimonij, eiúsque indissolubilitati: vtpote quod in eius possessione est, attento iure naturali diuino. Tandem quia in his euentibus concessit Christus dissolutionem matrimonij in fauorem Dei, eo quòd tunc cum illa pugnaret. Quod minime euenit, quando permittitur fideli pacificè fidem seruare, atque infidelis absque illius iniuria cohabitationem amat. Et ideo huius sentent. sunt ex Theologis D.Th 4.*d*.36.*q.vn.a*.5.*corp.& ibi* D.Bonau.*a*.2.*q* 1.Ricard.*a*.2.*q*.1.Durand.*q*.2.*n*.12.Palud.*q vn.a*.2.*n*.12.Suppl. Gabr.*q.vn.a*.2.*concl*.6. D.Ant.3.*p.t*.1.*c*.6.*notab*.3. Abul. 1.*Reg* 8.*q*.30.32.47.92.101.Arbor.*li*.11. *Theosoph.cap*.16. *vers.Quartarationis diuisio*.Et in ea verba D.Pauli 1.*Cor*. 7.*Filij vestri immundi essent*.Claud.*in eundem locum*, explicans ea verba, *Nam cæteris ego dico*. Phot. & Gagnæus *in eundem locum*, super illa verba, *Quòd si infidelis discedit*. Ruard.Tapp.*a*.18.Louan.§. *Quod matrim. inter infideles*. Led.2.*p*.4.*q*.61.*a*.4.*col*.2.Ouand.4.*d*.39.*q.vn.propos*.2. & *ibi* Celaia *q. vn. col*.2. Toled.*l*.7.*sum.c*.7.*n*.3. Valent.4 *p. disp*.10.*q*.1.*punct*.7.*col*.2.*& in suis controu. l.vn.de indissolubilit.matr.c*.1.Philiarc.*de offic.sacerd.t*.1 *p*.2.*l*.2.*c*.5.*fin*. Petr.de Led.*de matr.q*.59.*a*.4.*dub*.2 *concl.vn*. Cuñedo *de sacram*.vbi *de matr.c*.7.*n*.67. & hi duo nominatim reprobant secundam sent. statim proponendam: atque Petr.de Led. ita mordicus hanc tuetur, vt dicat eam esse certissimã. Et ex Iurisperitis eandẽ tuentur Grat.*c.fin*.28 *q*.2.Goffred. *sum tit.de diuort.n*.9.Host.*c.Gaudemus, n*.13. *de diuort.& ibi* Ant.*n*.3.Præpos.*c.Quanto n*.5.*eo.tit*.Henric.*d.c.Gaudemus, n*.2.*&* 3.Raynerius 2.*p.summæ, tit.de matr.c*.21.Io.de Friburgo *in sum.confess.lib* 4.*tit*.10.*q*.1. Rosella *verb. Impediment.imped*.9. *n*.7.& *ibi* Suppl. Pisanæ *imped* 9.*n*.7. Tabien *imped*.8.*q*.2.*n*.3.Angel.*verb.Matrim*.3 *imped*.10. *n*.2.Syluest. *verb. Matrimon*.8. *q*.10. *dict*.6. Armilla *verb. Matrimon.n* 38.Nau.*sum.c*.22.*num*.49. Turrecr. *c.Simili modo n.vn*.28.*q*.1.Gaëta *repetit.c.Ad limina* 30.*q*.1.§.4.*q*. 175.*n*.429.Matienzo *l*.5 *recop.tit*.1 *rub.Glossa* 1.*n*.160.

9 Secunda sentent. (quam veriorem existimo, quamuis præcedens sit validè probabilis) ait, quamuis tempore primitiuæ Ecclesiæ, quòd licebat fideli habitare cum infideli volenti habitationem absque creatoris contumelia, & sine pertractione ad peccatum, non posset dissolui matrim. volenti infideli ita habitare, & si conuerti ad fidem renueret, at postquam iam non licet talis habitatio, nisi infidelis conuerti eligat ad fidem, posse dirimi vinculum prioris matrimon. & ad aliud transiri, quoties infidelis conuerti respuit, quantumuis pacificè habitare velit sine Dei contumelia, nec pertrahens fidelem ad peccatum. Ducor, quia iuxta Pauli testimonium 1.*Cor*.7. tunc fidelis non est subiectus seruituti prioris matrim. sed liber est ad aliud ineundum, quoties infidelis discedit, ac relinquit fidelem, tunc autem dicitur fidelis relictus ac desertus ab infideli recedente, quoties vel infidelis omnino recedit, vel eam cohabitationem eligit, quæ fideli illicita est (vt ex textibus & Auctoribus probaui *num*.4.) Cùm ergo hodie illicitum sit fideli habitare cum coniuge infideli in infidelitate pertinaci, etsi velit sine Dei contumelia & pertractione ad peccatum habitare (vt probaui *disp. præc. n*.12.) infidelis nolens peruerti, dicetur reuera recedere, & fidelem relinquere: & consequenter integrum erit fideli id matrim. dissoluere, & ad aliud transire. Et confirm. quia priuilegium dissoluendi matrim. in hoc euentu expressum est in prædicto testimonio D. Pauli 1. *Corinth*.7. quippe (vt aduertimus *num*.4. ex Abulensi) Paulus solum explicuit casum, quo infidelis renuit cohabitare, & ex eo sequuntur alij duo casus, nimirum, quando non vult habitare sine Dei contumelia, vel pertractione ad peccatum, quia tunc verè dicitur infidelis recedere eam solam cohabitationem amans, quæ fideli interdicta est. At in præsenti casu eadem prorsus ratio hodie militat: cùm infidelis nolens conuerti, & habitare volens etiam sine Dei contumelia, & pertractione ad peccatum, eligat habitationem fideli vetitam. Ergo is casus comprehensus erit hodie in eo priuilegio Christi explicato à D. Paulo.

Secundò, quia in hoc casu non integrum esset fideli ad alias nuptias transire, subiectus esset seruituti prioris matrim. absque sua culpa, & propter solius infidelis culpam non posset illo vti. Cuius contrarium tradidit Apostolus in loco allegato, docens non esse fidelem subiectum seruituti in huiusmodi. Tertiò, quia ratio huius priuilegij concedendi fuit, ne fidelis coactus præcepti necessitate recedere ab infideli, nolenti legitimè habitare, compelleretur absque sua culpa vitam cœlibem traducere, & ne timore continentiæ seruandæ retraherentur infideles à fide suscipienda. Quæ ratio omnino militat in præsenti euentu, cùm hodie quoties infideli renuit conuerti, necessarium sit fideli diuertere: & si nequeat ad alias nuptias migrare, compellatur absque sua culpa in cœlibatu permanere. Ergo in hoc casu habet locum priuilegium à Christo concessum dissoluendi prioris matrimon. & alterius ineundi. Et ideo huius sent. sunt Victoria *in suis prælect*. Salmanticæ habitis (vt eũ refert Petr.de Led.*n.præc alleg*.) Turre.*c.Iudæi a*.3.*n*.28.*q* 1.Sot.4.*d*.39.*q.vn a*.4.*col*.3.*vers.Est tamen hic*. Verarc.2.*p.Spec.a*.29.*ad fi*.Palac.4. *d*.39. *disp. vn.col. pen.vers.Admonendus*.Enriq.*l*.11.*de matr.c*.8.*n*.4.*fin. & in comment.lit.S. fin*.Emm.Sa *sum.verb.Matr*. vbi *de imped. dirimentibus n*.8. *vers.Conuersus ad fidem*. Barth.a Ledes. *de matr.dub*.56.*post* 2.*concl*. Lud.Lop.2 *p.instruct. vbi de matr.c*.53. *col*.4. *vers. Circa illum art*. Man.1. *tom.sum*.2. *edit.c*.230 *fin*.Vega 1.*tom.sum.c*.34. *casu* 143.

Hinc deducitur, non esse dicendum, priuilegium Christi nunc mutatum esse, sed à principio concessum fuisse pro omnibus illis euentibus, in quibus esset illicita coniugi fideli habitatio cum infideli in infidelitate permanenti. Quia tunc infidelis recedere dicitur, (vt num. præced. probauimus) & D.Paulus 1.*Cor*.7. declarauit id priuilegium concedi fideli, quoties infidelis recedit. At cùm esse interdictam habitationem pendeat à præcepto humano eam prohibenti, variatur successu temporum. Tempore enim primitiuæ Ecclesiæ, in quo frequens erat infidelium conuersio, neque erant ita obstinati, licita erat cohabitatio, quando infideli conuerti respuens volebat habitare sine Dei contumelia, & sine pertractione fidelis ad peccatum. Et ideo tunc in illis solis euentibus, quibus nolebat infidelis sic habitare, locum habebat priuilegium hoc dissoluendi matrim. Postea verò cùm interdicta sit habitatio, etiam si velit infidelis sic habitare, manens tamen in sua infidelitate dissolui vtique poterit ex eodem Christi priuilegio per D.Paulum explicato id matr. quoties infidelis conuerti renuerit, quantumuis velit habitare sine Dei contumelia. Quæ diuersitas non contingit ex ipsius priuilegij mutatione, sed ex mutatione præcepti. Sicut olim matr. clandest. validum erat, nunc tamen est irritum, non per aliquam materiæ vel formæ Sacramenti mutationem: sed per mutationem consensuum legitimorum. Semper enim fuit materia consensus legitimus: at qui olim clam præstitus erat legitimus, redditus est ab Ecclesia illegitimus. Sic ergo priuilegium Christi immutatum perseuerat, quod ab initio fuit vt fidelis posset dissoluere matrimonium, quando infidelis non vult modo licito habitare cum fideli: solùm antè facta est mutatio per Ecclesiæ præceptum, circa hunc modum licitum. Nam qui olim licitus erat, est hodie illicitus. Vt explicuimus. 10

Secundò deducitur, nullam iudicis sententiam desiderari, vt infideli renuente conuerti (seu iuxta aliam opinionem habitare sine Dei contumelia, vel pertractione ad peccatum) possit fidelis matrimonium dissoluere, ad aliúdque transire, quod constat ex *c.Quanto, de diuort. & c.final*.27.*q*.2. vbi habetur contumelia Creatoris soluere ius matrimonij circa eum, qui relinquitur: & huic liberum esse ad alias nuptias migrare. Non ergo desideratur sententia aliqua iudicis. 2. Quia facultas hæc matrimonium dissoluendi ex solo Christi priuilegio habetur (vt *num*. 4. ostendimus) sicut ex eodem priuilegio matrimonium ratum dissoluitur per professionem. Sicut ergo in hoc casu dissolutio matrimonij non indiget iudicis sen- 11

ſententia,ita nec in illo.Tandem quia D.Paul.1.Cor.7.vbi hoc priuilegium manifeſtauit, nullam iudicis ſententiam petiit; ſed abſolutam à ſeruitute matrimonij libertatem dixit competere fideli in illis euentibus. Et ita tuentur Gloſſ c.Si infidelis,verb.Libertatem 28.q.1. & c. fin. verb. Soluit 8 q.2.& c.Quanto,verb.Qui relinquitur.de diuort. & ibi Innoc.n. vnic.paulo poſt pr.Hoſt n.3.Ant.n.9. Abb. n 7.Quod idem videtur clarè tenere Præpoſ.ibi n.5.ſolùm enim petit declarationem Eccleſiæ, vt ipſi conſtet. Idem tenent Goffred.ſum tit.de conuerſ.infid n.1.Abul.1.Reg.8. q.119 & 121.Nau.l.4.conſ.tit.de conuerſ.infidel in 1.edit. conſ.2.n.5.in 2.conſ.1 n.5.Sot. dicens fortè ita eſſe 4 d.39. q vnic.a.4 col.6.verſ Nihilominus.& ibi Ouand.q.vn.propoſit.1.Verac.2.p.Speculi,a.33.concl.3. Vnde non eſt audiendus Turrecr.c.Iudæi 28.q.1.a.3.n.3.& 4.vbi ait deſiderari iudicis ſententiam,nec poſſe fidelem ea non præmiſſa ad alias nuptias tranſire. Benè tamen verum eſt, quod docent Hugone citato Alb.in ſuo dictionar.lit.I.v.Infidel. verſ.An in dictis tribus caſibus.Monald.in ſum tr.de matr. vbi de diſpari cultu,verſ.Item patet ex his. Io.de Friburg. ſum. confeſſ.l.4. tit.10.q.9.nempe,deſiderari ſententiam Eccleſiæ,quando caſus eſt occultus,matrimonium autem publicum:non vt diſſolutio hæc matrimonij.& aliud initum firma ſint, ſed vt ritè & rectè id fiat, ob ſcandalum vitandum. Sicut quando adulterium eſt occultum, & ita ex diuortio orietur ſcandalum exigetur ſententia Eccleſiæ,vt diuortium licitè fiat; abſque ea tamen validum eſſet, & ritè etiam fieret, ſi ſcandalo occurreretur.

12 Tertiò deducitur neceſſariam eſſe monitionem infidelis,aut interrogationem,an velit conuerti,(ſeu iuxta aliam opinionem,an velit habitare ſine Dei contumelia, nec ad peccatum pertrahens) vt poſſit fidelis matrimonium diſſoluere,& ad aliud tranſire.Conſtat, quia id effici nequit, niſi infideli renuente conuerti, aut iuxta aliam ſententiam renuente legitimam cohabitationem, vt ergo validè id fieri poſſit, neceſſarium eſt conſtare de voluntate infidelis renuentis conuerſionem,aut legitimam cohabitationem;ac proinde vt hæc voluntas conſtet, neceſſe eſt ipſum moneri, ſeu interrogari. Et confirm. quia qui ſtatuit aliquid videtur ſtatuere illa ſine quibus id commodè fieri nequit, l.penult.ff.de vſufr.& l.Quicumque, §.Si ei quem ff.de conſtu.actio. At non poteſt commodè ſciri voluntas coniugis non conuerſi ad fidem, niſi interrogetur, ſeu moneatur.Ergo ſtatuens matrim.non poſſe diſſolui ſine prædicta voluntate infidelis renuentis conuerſionem, vel legitimam habitationem, ſtatuit conſequenter monitionem deſiderari,vt hæc voluntas cognoſcatur. Tandem probatur ex Conc.Tolet.IV.c.62.relato c.Iudæi 28.q.1.ibi: Quod ſi admoniti fuerint,& noluerint,ſeparentur.Et ita tenent ex Theolog.D.Th.4. d.39.q. vn.a.5.ad 4. & ibi Ricard.a.2.q.1.Suppl. Gabr.q.vn.a.2.con.5. Abul.1. Reg.8.q. 30.32.47.92.105.Sot.3.d 39 q vn.a.4.col.3. verſ.Eſt tamen,& col.8.verſ.Sed alia,Palac.ibi,diſp.vn.col.pen.Ouād. q.vn.propoſ.10.Verac.1 p.Spec.a.29.pag penult.Toled.l.7. ſum.c.7.n.2.Enriq.l.11.de matr. c 8.n.5.in comment.lit.S. Manuel 1.tom.ſum.2.edit.c.240.fine. Emm.Sa ſum. verb. Matr.vbi de impedim.n.8 verſ.Conuerſ.Conuerſus ad fidē.Petr.de Led de matr.q 59 a.4.in fin.in ſol.ad 4. Barth. de Led.dub.69.de matr.ſtatim in pr.fundam.2. Lud.Lop. 2.p.inſtruct.vbi de matr.c.53.col antepen. verſ. At q.hæc. Vega 1.to.ſum.c.14.caſu 15.& to.2.c.34.caſu 141.144. Et ex Iuriſperitis Archid.c.Iudæi 28.q.1.n 2. & ibi Bellameta paulo poſt pr.Turrec.ibi a 3.n.3. Rayner.2.p.ſum. de matr. n.21.Aſtenſ.2.p ſum l.8 tit.21.a.2.q 1.Roſel. v.Impedim. imped.9 n 11.& ibi Supp.Piſanæ imped.9.n 8. Angel.verb. Matr.3.imped.10.n.6.Syl.verb.Matr.8.q.10.dicto 5. Armilla v.Matr.n 38 Nau.l.3. conſ t.de conuerſ. infidelium, in 1 edit conſ.1.n.4.Ant.Cuc.l.5.inſtit. maior.t.12. num.103. Gaëta repet.c.A llimina 30.q.1.§.176.n.430.

13 Hoc tamen moderandum eſt, niſi aliunde moraliter conſtet obſtinatio infidelis:tunc enim monitio non deſideratur, quòd ea monitio ſolùm petatur; vt de infidelis pertinacia conſtet.Non ergo ea opus eſt, quoties aliundè habetur certitudo moralis.Id etiam conſtat ex motu proprio Pij V. pro Indis nouæ Hiſpaniæ conceſſo,vbi Pontifici propoſitum fuit, multos ad fidem conuerſos iniſſe matrim. relicto coniuge infideli, qui an adhuc ſuperſtes ſit,eos latet, nec eum inuenire poſſent. Et definit Pontifex, eos in matrim. poſt conuerſionem inito perſiſtere debere. Cuius rationem reddit Vaſquez 1.2. q.19. art.6. diſp.66.c.5.n.26. quia iure præſumebatur fore vt coniuges illi, qui ab Indis recens conuerſis inueniri non poterant,nollent conuerti, aut habitare legitimè: & ideo ait iudicaſſe Pontificem poſſe diſſolui prius matrim ac proinde integrum eſſe conuerſis ad fidem cum poſterioribus coniugibus vitam ducere. Non ergo neceſſaria eſt monitio,vbi moraliter eſt certa obſtinatio. Et ideo huius ſentent.videtur expreſsè Nauar.li 3.conſ.tit.de conuerſ.infidel. in 1.edit.conſ.2.n.4.in 2.conſ.1.n.4.vbi ait neceſſariam eſſe monitionem, vel aliam probationem ſufficientem, per quam innoteſcat obſtinatio infidelis. Et Enriquez lib.11. de matrim c.8.n.5 in comment.lit. S. vbi ait,quando infidelis eſt abſens & diſtans, ſatis eſſe aliam probationem eius obſtinationis.Vbi apertè vterque ſentit, ſatis eſſe certitudinem moralem obſtinationis qualitercumque habitam. Et idem tanquam probabile ſequitur Veracr.2.part. Speculi,a.29.ad finem. Idem tenent Petr.de Ledeſ.de matrim. q.59.art.4.in fine, in ſolut.ad 4.

Ex quo infertur,quoties infidelis adeò diſtat, vt commodè requiri nequeat,non eſſe opus hac monitione.Quia vt res modò ſe habent,eſt moraliter certum fore vt nolit conuerti,& relinquere ſuos,vt legitimè cohabitet.Atque requiſitio eſt moraliter impoſſibilis. Et conſtat etiam ex motu proprio num.præcedenti allegato.Et tenet Petr. de Ledeſm.ibi all g. Et tanquam probabile ſequitur Veracr. ibi etiam relatus. Et ita ſentit Enriq ibid. allegat. dum in hoc caſu ait ſatis eſſe aliam probationem.Quare audiendi non ſunt Barth.a Ledeſ.de matr.dub 56.concl.6 & Vega 2.t.ſum.c.34.caſu 149.dicentes, quantumuis diſtet infidelis,& ſit impoſſibilis monitio,eam eſſe neceſſariam.Sicut vt coniux poſſit ad alias nuptias tranſire,eſt opus certitudinem haberi de prioris coniugis obitu,& dum ea nō habetur, quantumcumque impoſſibile ſit diligentias ad eam habendam præmitti,non eſt licitus tranſitus. Quia in vtroque caſu idem eſt effectus, nempe, diſſolutio prioris matrimonij.Sed non ſunt audiendi, quia valdè diuerſa eſt ratio:non enim mors prioris coniugis præſumitur,& ideo neceſſaria eius certitudo præmittenda eſt.At vt res modo ſe habent,iure præſumitur, ac moraliter certa eſt infidelis adeò diſtantis obſtinatio. 14

Sufficiet quoque facto ipſo conſtare voluntatem infidelis,vt non ſit neceſſaria monitio:Quia voluntas ita factis ſicut verbis declaratur, l Paulus, ff.rem ratam haberi. Et copioſè ſcribit Menoch.de recup.poſſeſſ.remed.15.n.124. Quare infidelis tranſeat ad aliud matrim.quamuis eo Inito non diſſoluatur prius(vt dicemus diſp.ſeq n.7.)at non erit neceſſaria monitio infidelis. Quia non poteſt clarius eius voluntas explicari,quia renuit fidelis conſortium. Et ita videtur ſentire Abul.1.Reg.8.q.105.vbi dicit,adhuc in eo euentu vtilem eſſe monitionem, quare videtur ſentire non eſſe neceſſariam.Et ita tenet Veracr.2.p.Spec.a.29.ſtatim in pr. At ſi vxor infidelis repudiata erat, & ideo alij viro nupſerat, vt prior poſtea ad fidem conuerſus monitionem præmittere tenetur. Quia matrim.illud ex neceſſaria repudij cauſa prius initum non explicat voluntatem infidelis renuentis legitimam cohabitationem. Sic docet Abulenſ.ibid. Et idem credo, quando vxor illa repudiata nuberet alteri poſt viri prioris conuerſionem. Quia cùm tunc exiſtiment infideles ſolutum eſſe prius matrim. illa ex cauſa neceſſaria repudij,& videns ſe à viro expelli,alias amat nuptias:quare non explicat liberam voluntatem recedendi à prioris viri conſortio. 15

Si verò coniux ad fidem conuerſus eſſet dubius de infidelis obſtinatione, non poſſet ad aliud matrimonium tranſire 16

transire absque prævia monitione, quia certior redderetur, quia tunc minime constat de infidelis voluntate. At sufficiet nuncius certus ac fide dignus, qui per verba verisimilia deponat de coniugis infidelis obstinatione. Sic Barth. à Led. *de matr. dub. 56. concl. 8.* Vega *2. tom. sum. c. 34. casu 151.* Quippe iuxta multorum opinionem, (vt dixi *lib. 2. disp. 46.*) id sufficit, vt constet de prioris viri morte, liceátque ad aliud matr. transire. Et quamuis hoc satis dubium sit, quando de probanda coniugis morte agitur, (vt ibi dixi) at in præsenti casu valdè placet, quia adiuuat vehemens præsumptio obstinationis quorumcumque infidelium.

17 Sed rogabis, an desideretur Ecclesiæ auctoritate præfigi infideli terminum, vt conuertatur, quo possit prius matrim. dissolui? Id enim affirmant Host. *c. Gaudemus, n. 13. super verb. Compelletur. de diuort.* Io. Andr. *ibi n. 15.* Ant. 2. 10. Anchar. *n. 26.* Archid. *c. fi. 28. q. 2. n. 2.* & *ibi* Bell. *n. 2.* Hent. *c. Quanto n. 3. de diuort.* Sed verius est contrarium quamuis id fieri vtilissimum sit: vnde satis erit, qualitercumque constet de infidelis voluntate, quia cum hoc matrim. solo iure diuino dissoluatur, non est aliquod iudicis ministerium necessarium. Et ita docent Abb. *c. Gaudemus, n. 15.* & *ibi* Præpos. §. *Qui autem n. 14.* Abulens. *1. Reg. 8. 121.* Ang. *verb. Matr. 3. imped. 10 n. 3.* Veracr. *2. p. Specul. art. 33. concl. 3.* Atque ita significant idem Host. *c. Quanto, n. 3.* & *ibi* Ant. *n. 9. de diuort.* tantum enim dicunt tutum esse, vt iudex eum terminum præfigat.

18 Non sunt tamen negandæ induciæ ad conuersionem infideli, si citra fraudem eas petat, quia tunc non declarat contradictionem, sed tempus deliberandi postulat. Sic docet Palac. *4. d. 39. disp. vn. col. pen.* At si procrastinauerit, non est immorandum diutius, sed licebit fideli aliis nuptiis copulari. Vt benè docent Sot. *4. d. 39. q. vn. a. 3. in sol. ad 3. vers. Quòd si roges,* Barth. à Led. *dub. 55. de matr. ad fi.* Lud. Lop. *2. p. instr.* vbi de matr. *c. 53. col. 4. post 3. notab.*

19 Tandem monuerim, sanum consilium esse, quamuis non necessarium, testes adhiberi, dum infidelis monetur, ac renuit conuerti, ac legitimè habitare, vt hoc testentur, si fortè lis postea intentetur de valore matr. postea à fideli initi. Ita monent Glossa *c. Quanto, verb. Qui relinquitur, de diuort.* & *ibi* Host. Ant. *n. 9.* Henr. *n. 2.* Goffred *sum. tit. de diuort. n. 10. & tit. de conu. infid. n. 2.* Præpos. *c. Gaudemus, §. Qui autem n. 4. de diuort.* Abulens. *1. Reg. 8. quæst. 105.* Veracruz *2. p. Spec. arg. 29. pag. penult.*

20 Ad arg. *n. 8.* proposita constat ex dictis. Ad 1. resp. D. Paulum neutrum illum casum exposuisse, sed solum quando infidelis recedit. At quia infidelis eam solam habitationem amans, quæ fideli interdicta est, qualis est, cum contumelia Creatoris, vel pertractione fidelis ad peccatum mortale, dicitur re vera recedere, ideo Pontifex iure optimo ex eo testimonio duplicem illum casum intelligit, pro eo tempore: quo in illis solis duobus casibus interdicebatur habitatio fidelis cum infideli. At cùm iam hodie sit interdicta quoties infidelis conuerti renuit, satis est iam, vt possit dissolui id matrim. nolle infidelem conuerti, qualemcumque habitationem amet, quæ latiùs *n. 9.* explicuimus. Et per hæc constat solutio prioris confirmationis. Ad posteriorem confirm. & 2. argum. constat ex dictis *n. 10.* vbi id effectum esse ex priuilegio per Paulum explicato ostendimus, & absque eius mutatione, sed ob solam præcepti Ecclesiastici variationem. Ad 3. fateor, eam Doctorum auctoritatem concludere oppositam sent. esse valde probabilem, quod nos *num. 9.* fassi sumus. At non est mirum, oppositum pauciorum: nec tantæ auctoritatis, esse probabiliorem. Quia quotidie nouæ rationes ponderantur, quæ oppositam partem communi sententiæ probabiliorem esse suadent. Ad 4. dic, in dubio fauendum esse valori matrimonij, nisi causa alia magis fauorabilis oppositum suadeat. At hic concurrit ex altera parte fauor fidei, qui summus est ob quem Christus huius matrimon. dissolutionem concessit. Ad vltimum dic, non esse rationem dissolutionis, quod ea habitatio cum fide pugnet: sed quia tunc infidelis dicitur recedere volens habitationem fideli interdictam (vt *n. 4. & 9.* ostendimus.) Et esto ea esset ratio, satis cum fide pugnat, ac illam dedecet, habitare fidelem cum infideli in tam arcta vitæ consuetudine, ac est coniugalis in hac tempestate, in qua infideles sunt adeò obstinati, vt merito ex tali consortio eorum salus desperetur.

DISPVTATIO LXXV.

An in prædictis casibus, quibus licet fideli matr. dissoluere, & ad aliud transire, dissoluatur statim matr. an potiùs tunc, quando fidelis ad alias nuptias transit?

SVMMARIVM.

Non statim ac infidelis conuertitur ad fidem dissoluitur matr. n. 1.

An dissoluatur statim ac infidelis renuit legitimè habitare cum fideli? Refertur duplex sent. 2. & 3.

Non dissoluitur donec fidelis ad alias nuptias transeat. Et infidelem ante eum transitum conuersum tenetur fidelis recipere, 4.

Non dissoluitur quamuis Ecclesiæ sententia intercesserit, donec fidelis ad aliud matr. migret. 5.

Infidelis nequit valide matr. iungi donec fidelis aliud ineat, 6.

Non dissoluitur id matr. per transitum infidelis ad aliud, 7.

Si infidelis ad alter conuertatur ad fidem nondum fideli alio matr. deuincto, non tenetur fidelis eum admittere, at nequit ad alias nuptias fidelis migrare, 8.

Si ante nouas fidelis nuptias conuertatur coniux infidelis, non est opus nouo inter ipsos matr. contractu, 9.

Si post nuptias fidelis, eòque iam viduo effecto, conuertatur coniux infidelis, non tenetur fidelis illum admittere, nec potest nisi nouum cum eo matr. ineat, 10.

An si infidelis post fidelis conuersionem actus infidelitatis exercuerit teneatur fidelis eum admittere, si conuertatur ante matrim. nouum ab ipso fideli initum? 11.

Satisfit argumentis, 12.

CErtissimum est, (vt probauimus *disp. 73. n. 6.*) non statim ac alter coniux ad fidem conuertitur, altero in infidelitate remanente, dissolui prius matr. Difficultas autem eò pertinet, an in casibus in quibus *disp. praeced.* diximus integrum esse coniugi ad fidem conuerso transire ad aliud matr. quia, nimirum iuxta nostram sentent. alter renuit ad fidem conuerti; vel iuxta alteram non vult cohabitare absque contumelia Creatoris: aut sine pertractione ad peccatum, dissoluatur eo ipso matr. an potius tunc, quando fidelis transit ad alias nuptias. 1

Triplex est sent. Prima ait, statim dissolui non expectato transitu fidelis ad aliud matr. Ducitur ex *c. fin. 28. q. 2.* quod est desumptum ex D. Ambr. 1. *Cor. 7.* ibi: *Contumelia Creatoris soluit ius matr. circa eum qui relinquitur,* 2. quia id videntur docere versiculi, qui communiter circumferuntur & recitantur à Gl. *c. Quanto, verb. Contumelia de diuort.* 2

Spernas spernentem, vel blasphemare volentem.
Nam sunt absque mora sic vincula rupta priora.

Tertiò, quia posterius matr. initi priori permanente non potest. Ergo prius matr. dissoluitur, antequam secundum ineatur. Et ideo huius sent. sunt ex Iurisperitis. Ioan. Doctor antiquus relatus à Gloss. *c. Gaudemus, verb. Compelletur, de diuort. gloss. c. Si infidelis, ver. Libertatem 28. q. 1. & c. fi. verb. Ius 28 q. 2. & c. Quanto, verb. Qui relinquitur, de diuort.* & *ibi* Innoc. *n. vn. paulo post princ.* Host. *n. 3.* Abb, *n. 7.* Præpos. *n. 5.* Idem Abb. *d. c. Gaudemus, n. 15.* vbi Præp. *§. Qui autem, n. 4.* Goffr. *sum. tit. de diuort. n. 7. & de conuers. infid. n. 2.* Altens. *2. p. sum. lib. 8. tit. 21. a. 2. q. 5.* Angel. *verb. Matr. 3. impe. 10 n. 3.* Ant. Cuc. *lib. 5. inst. maior t. 12 n. 100,* Et ex Theologis Ricard. *4. d. 39. a. 2. q. 2.* Antisiodor. *l. 4. sum. tr. 9. c. 6. q. 2. statim in princ.* Abul. *1. Reg. 8. q. 30.* Man. *t. dom. sum. 1. edit. c. 230. fi.* Et dicunt esse probabilem, Bart, à Led. & Vega *n. 4.* all. gandi. 3

Secunda sent. concordat cum præced. quoad hoc, vt, dissoluatur prius matrimon. ante posterius à fideli initum sed differt in hoc, quod præcedens ait dissolui statim ac infidelis monitus renuit legitimè habitare: hæc autem 4

ait non statim dissolui, sed quando auctoritate Ecclesiæ concesso termino infideli non vult legitimè cohabitare fideli: tunc enim elapso termino dissoluitur eo ipso matrim. & licèt solutum sit matr. si conuertatur infidelis ante transitum fidelis ad alias nuptias, restituitur infidelis iure postliminij ad prius matrim. & compelletur fidelis ipsum recipere, & iterum contrahere cum illo, si verò pendente compulsione ineat fidelis aliud matrim. dicit hæc sent. id fore validum, eò quòd prius sit omnino solutum. Ita sustinent Host. *c. Gaudemus, n.13. super verb. Compelletur, de diuort.* Io. Andr. *n.15.* Ant. *n.20.* Anchar. *n.16.* Archid. *c. fin. n.2. 28. q.2.* & *ibi* Bellamera *n.2.* Henric. *c. Quanto, de diuort. n.3.* Sed *disp. præc. n.17.* probauimus, non esse necessarium assignari terminum à iudice.

4 Tertia sent. (cui adhæreo) sustinet non dissolui prius matr. donec fidelis ad alias nuptias transeat, itaut generatio vnius sit corruptio alterius, quare si fidelis nunquam mutet statum, perseuerabit prius matrimonij vinculum, & quotiescumque infidelis conuersus fuerit ad fidem tenebitur fidelis illum tanquam verum coniugem admittere. Prob. ex *c. Gaudemus, ad fi. de diuort.* ibi: *Quod si conuersum ad fidem, & illa conuersa sequatur, antequam propter causas prædictas legitimam ille ducat vxorem, eam recipere compelletur.* Si ergo compellitur recipere, non erit solutum prius matr. Nam si solutum erat, non potest compelli ad recipiendum eum, qui verus coniux non est. Huius arg. vim perpendentes DD. contrarij varias excogitarunt solutiones. Prima est, quam tradunt DD. *n. præc.* allegati, restitui vinculum prioris matrim. quasi iure postliminij, vt *c. Cum per bellicam 34. q.2.* Secunda solutio est, Goffredi allegati *n.2.* compelli tunc fidelem ad recipiendum infidelem denuo conuersum, non virtute prioris matrimon. quod omnino solutum est, sed virtute noui matrim. quod compellitur mirè fauore religionis Christianæ assumptæ. Sed prior solutio inde confutatur, quia non est restitutio, vbi nullum ius competit ei, cui restitutio facienda est. At semel dissoluto matrimonio nullum ius competit infideli denuo conuerso ad quod restituatur. Præterea, quia ius postliminij tunc habet locum, quando quispiam existimabatur ius amisisse, quod verè non amiserat, ac idcirco, si aliquæ res eius ad aliud peruenerant, ei redduntur. Atque ideo *cap. Cum per bellicam 34. q.2.* restituitur vxor secundo nupta priori viro, quem defunctum falsò putabat, eo quod verè inter illos supererat matrimonium. At in nostro casu nullum superest ius coniugi infideli supposita vera prioris matrimon. dissolutione. Non ergo habet locum ius postliminij. Posterior etiam solutio inde redarguitur, quòd nullus ad matrimonium cùm persona determinata compelli possit, nisi vel ex propria promissione, *c. Ex litteris, el 2. de spons.* vel ex delicto, vt quia virginem deflorauit inuitam, *c.1. de adult.* atque ita DD. *eo. c.1.* dicunt illum casum esse specialem: vt Innoc. *ibi n.2.* Host. *n.2.* Io. Andr. *fine,* Ant. *n.6.* Anch. *n.4.* Card. *n.1. opposit. 3.* Ananias *n.4.* Immò nec tunc præcisè compellitur, sed casu quo deflorans non vult dotem defloratæ constituere, vt constat ex *c.2. de adult.* & docet Host. Ioan. Andr. Anch. Card. Anan. Anton. *eisdem locis.* Cum ergo in hoc euentu nullum sit fidelis delictum, nullàque promissio supersit dissoluto omnino priori matrimonio: non est cur compellatur. Nec rationi consonat ex consequentia prioris matr. in fidei fauorem compulsionem hanc statui, cùm etenim prius matr. omnino defierit, & iam nihil sit, nullum ius, & consequentia ipsius superesse possunt. Sicut quia morte dissoluitur matrim. aut si sit ratum, professione religionis, si mortuus resurgeret, vel cum Monacho prius sponsato dispensaretur in voto solemni, nullum ius prioris matrimonij iam dissoluti superesset, sed liberum esset huic, priori vxore viuente, ad alias nuptias transire. Et confirm. quia licet fauor fidei multus sit, non tamen est tantus, vt cogat coniugem amittere ad consortium coniugale alterum, qui ante conuersionem ad fidem adulterium admisit, *c. Gaudemus, in fin. de diuort.* Ergo multo minus sufficiet, vt cogat recipere eum, qui coniux legitimus non est. Minus quippe est retinere verum coniugem, quàm nouo matr. copulari. Secundò, principaliter probatur nostra sententia, quia *c. Quanto, de diuor.* declarauit Innoc. III. *c. final. 28. q.2.* decidens contumeliam Creatoris soluere ius matrimonij circa eum, qui relinquitur: vt intelligatur, tunc fas esse fideli ad alias nuptias transire. Sentit ergo Pontifex, tunc non esse ipso facto dissolutum prius matr. sed ius esse fideli ad illud dissoluendum, alio matrimonio inito. Tertiò, quia, *c. Gaudemus, de diuort. in fin.* dum dicitur teneri fidelem ad infidelem postea conuersum admittendum, si nondum ad secundas nuptias fidelis transiuerat, temperatur, nisi infideli fuerit fornicatus. Ergo prius matrimon. non dissolutum erat. Sola enim fornicatio tempore legitimi matr. admissa obiici potest ad diuortium, vtpote quæ sola matrimonio iniuriam irrogat. Tandem, quia si solutum esset prius matrim. fidelis & infidelis illi coëuntes rei essent fornicationis: & si infidelis statim aliud initet matrimon. antequam fidelis ad aliud transiret, esset validum, quæ nullus admittet. Nec valet, si dicat solutum esse prius matr. ex parte solius fidelis, qui relinquitur. Quia matrimonij vinculum claudicare nequit, & ita ex parte vtriusque vel neutrius solutum esse debet. Et ideo huius sent. sunt ex Theologis D.Th. *4. d 39. q. vn. a.5. ad 2.* D.Bon. *ibi, a.2. q.2 fin.* Durand. *q.2. n.14.* Palud *q. vn. a. 2. n.12.* Maioris *q. vn. co. 2. vers. Ad aliud.* Suppl. Gabr. *q. vn. a.2. fine.* D. Ant. *3. p. t. 1. c.6. ad fin.* Abulens. *1. Reg. 8. q.36. 47. & q. 115. vsque ad 118.* Ruardus Tapper *n.18.* Louan. *§. Quod matr. inter fideles.* Sotus *4. d.39. q. vn. a.4. col.6. vers. Nihilominus.* Palacios *ibi, disp. vn. col. 18. vers. Mihi verò.* Celaia *ibi q. vn. col. pen.* Ledesm. *2. p.4. q.61. a.5. in sol. ad arg.* Viguerius *lib Instit c.16. §.7. vers.9 imped.10.* Veracruz *1. p. Speculi, a 33 concl.1.* Angles Florib. *1. p.* vbi *de matr. q.12. a. 2. dub.5.* Enriq. *l.11. de matr. c.8. n.4.* Valentia *4. p. disp. 10. q.1 punct.7. col. 2. & in suis controu. l. vn. de indissolubil. matr. c.2* Emm. Sa *sum. verb. Matrim.* vbi *de imped. diriment. n.8. vers. Conuersus ad fidem.* Petr. de Led. *de matr. q.59. a.5. dub. vn. concl.5.* Bart. à Ledesm. *dub.56. de matr concl.3* Lud Lop. *2. p instr.* vbi *de matr. c.53. col.4. vers. Huiusmodi autem matr.* Vega *1. to. sum. c.13. casu 15. & 2. tom. c.34. casu 145.* Viuald. *cand. Sacram. 1. p.* vbi *de matr. n.221.* Cannedo *sum. sacram.* vbi *de matr. c.7. n.66.* Et ex Iurisperitis gloss. *c. Gaudemus verb. Compelletur, de diuort.* magis inclinat in hanc sent. Et eam tenent Hostiens. *sum. t. de diuort. n.12. vers. Non solum.* Alex. de Neuo *d. c. Gaudemus, §. Qui autem n.9.* Ioan. de Friburg. *sum. conf. l.4. t.10. q.8.* Syluest. *verb. Matr. 8. q.10. dict.6.* Armilla *verb. Matr. n.38.* Tabiena *verb. Imped. imp.8. q.2. n.3.* Turrecrem. *c. Simili modo, n. vnan solut. ad 2. 28. q.1.* Nau. *sum. c.22. n.49 & lt.3. conf. tit. de conuersione infid. in 1. edit. conf. 1. n.6. & 9. & conf.2 n.5. in 2. conf. 1. n.5. & conf.3. n.6. & 9.* Con. *3. decr. 1. p. c.7. §.4. n.5.* Lancelot. *instit. iuris can. l. 2. tit. de diuort. §. Quod si conuersum, verbo Compelletur.*

Hinc infertur, quamuis Ecclesiæ sententia intercesserit declarans liberum esse fidelem ad aliud matr. transire, adhuc per illam sentent. minimè dirimi prius matrimon. donec fidelis ad alias nuptias transeat, quòd sententia illa Ecclesiæ non dirimat, sed solum declaret ius dirimendi competens fideli. Sic Sotus *4. d.39. q. vn. art.4. col.6. vers. Nihilominus.* 5

Secundò infertur, si ante matrim. à fideli contractum transeat infidelis ad alias nuptias, eas fore irritas, & ita si postmodum ad fidem conuertatur, esse ab illis eum separandum, & reddendum coniugi prius conuerso. Quia priuilegium hoc dissoluendi matrim. prius per alias nuptias sequentes, non concessum est à Christo infideli, sed fideli in fauorem fidei, vt expressè habetur *cap. Quanto, de diuort. & c final. 28. q.2.* Et quamuis matrimon. claudicare nequeat quoad vinculum, sed eo dissoluto ex parte vnius coniugis, dissoluatur quoque ex parte alterius, at claudicare potest quoad effectum & obligationem, vt altero coniuge solo adultero claudicat matrimonium quoad obli- 6

obligationem cohabitandi. Cùm soli innocenti diuertere liceat. Et ita tenent Ricard.4. *d.*39.*a.*2. *q.*3.*in sol.ad* 2. Altisiodor.*l.*4.*sum.tr.*9.*c.*6.*q.*1.*fin.* Nau.*l.*3.*cons.tit.de conuers.infid.in* 1.*edit.cons.*1.*n.*10.*in sol.ad* 2.*n.*2. *cons.*3.*eo.n.*10.Sot.4.*d.*39.*q.vn.a.*4.*col.*7. *paulo ante vers. Ad verb.*& *ibi* Ouand.*q.vn.propos.*4. Abul. 1.*Reg.*8.*q.*36. Entiq.*lib.*11. *de matr.c.*8.*n.*5. Veracr. 2.*p.Spec.a.*34. Petr. de Led.*de matr.q.*59.*art.*5 .*in corollario illato ex* 5.*conclus.*

7 Tertiò infertur, non dissolui matr.per alias nuptias ab infideli initas, quia cum ex irritæ sint, (vt n.præced.probauimus) nihil possunt operari. Præterea, quia priuilegium hoc dissoluendi soli fideli concessum est (vt ibidem probaui.) Atque ita docent Abul.1.*Reg.*8.*q.*105. Veracr.2.*p. Spec. a.* 33. *concl.*4. Vega 2.*tom.sum.c.*34 *casu* 148. Vndè minus benè Palac.4.*d.*39.*disp.vn.ad fin.vers. Admonendus,* ait dissolui matrim.quando vel fidelis vel infidelis transit ad aliud matrim.

8 Quartò infertur, si infidelis fornicetur, & post conuertatur ad fidem, ante 2.matrim.à fideli initum, quamuis fidelis possit eum expellere ob id adulterium: vt dicitur expressè *cap.Gaudemus, de diuort.in fine,* non tamen posse fidelem ad aliud matrimonium transire, quia cessauit infidelis pertinacia, quæ facultatem illius matrimonij dissoluendi præbebat. Sic Abulēs.1.*Reg.*8.*q.*55.*&* 127. Barth. à Ledesm.*de matrim. dub.*56. *concl.*4. Vega 1.*tom. sum. cap.*13. *casu* 15.

9 Quintò infertur, si ante matr. à fideli coniuge initum, alter conuertatur, minimè opus esse nouo consensu ad matrim.præcedens instaurandum, quia nondum dissolutum est, & ita docet Syluest. *verb.Matrimonium* 8.*q.*10. *dicto* 6. *fine.*

10 Sextò infertur, non esse habendam fidem Innoc.*Quanto, in vn.vers.per hanc, de diuort.* vbi docet fidelem, qui legitimè ad aliud matr.transit, eo quod infidelis monitus legitimam habitationem renuit teneri soluto eo matr.per mortem alterius coniugis admittere in consortium coniugale priorem coniugem infidelem, si tunc ad fidem reducatur, quem sequuntur Host. *c.Gaudemus, n.*13. *super verb. Ille, de diuort.* & *ibi* Ioan. Andr.*n.*15. Quòd soluto posteriori matr. cessaret iam impedimentum obstans admissioni prioris coniugis ad fidem conuersi. Sed iure optimo hanc sent.impugnat Abulens. 1.*Reg.*8.*q.*117. quia cùm prius matrim.solutum omnino sit posteriori contracto, non est cur post huius dissolutionem sit cogendus fidelis stare priori. Deinde, quia *c.Gaudemus, in fi.de diuort.* solùm dicitur compellendum fidelem ad receptionem infidelis iam conuersi, quando ille nondum, transiit, ad secundas nuptias: eo quòd tunc perseueret prioris matrimonij vinculum. Cùm ergo in hoc casu iam transierit ad secundas nuptias, ac per illas legitimè cessarit prius matr. minimè compellendus est. Adde nec posse illum admittere, nisi nouo matrimonio inito. Cùm priùs omnino extinctum sit.

11 Vltimò infertur, nec credendum esse Ricardo 4.*d.*39.*a.*2.*q.*1. Suppl. Gabr. *ibi, q.vn.a.*2.*conc.*5. Astensis 2.*p.sum.l.*8. *tit.*21.*a.*2.*q.*1. vbi dicunt fidelem coniugem non posse expellere infidelem postea conuersum ante transitum fidelis ad alias nuptias, ratione infidelitatis præcedentis, quia in ea ambo coniuges æquè extiterunt: nisi post prioris conuersionem posterius conuersus actus aliquos infidelitatis exercuerit. Tunc enim ab eo diuortium facere poterit, non tamen aliud inire matr. Ducunturque similitudine fornicationis carnalis, ob quam neuter coniux qui innocens non est, potest diuortium celebrare, at si post alterius emendam relabatur alter in adulterium, potest emendatus diuertere. Sed aduersus hos est apertè textus, *cap.Gaudemus in fine, de diuort.* decidens teneri fidelem ad admittendum infidelem, qui præteritæ pertinaciæ pœnitentia ductus reducitur ad fidem ante transitum ipsius fidelis ad alias nuptias. At si is fidelis actus infidelitatis exercuit post alterius conuersionem, quia nolle conuerti, nec habitare sine creatoris contumelia, sunt actus infidelitatis: & moraliter etiam est certum, fore vt medio illo tempore infidelis pertinax versetur in deorum cultu, & aliis suæ sectæ cæremoniis; eò vel maximè, quod textus minimè præscribat tempus quo infidelis post prioris conuersionem ad fidem redire debeat, vt necessariò à fideli admittendus est; sed generaliter admittendum esse decernat, quoties conuertitur ante transitum fidelis ad secundas nuptias. Et ad fundamentum contrarium respondet optimè Abulens. 1. *Reg.c.*8.*q.*66. vbi opponit contra prædictam decisionem *d. c.Gaudemus,* non teneri fidelem ad infidelis postea conuersi admissionem: quòd hic in fornicatione spirituali infidelitatis maneat. Et respondet non esse simile de fornicatione spirituali & carnali: nam ratione huius diuortium perpetuum conceditur: at ratione illius solùm temporale, quamdiu illa durat, quod latius probabo *lib.*10.*disp.*15.

Ad arg.*n.*2.proposita resp. Ad 1. constat ex dictis *n.*4. 12
vbi adduximus textum explicantem, contumeliam Saluatoris soluere ius matr.id est, concedere ius fideli ad illud dissoluendum alio matr.inito. Ad 2. dic verum esse quod in illis versiculis continetur, quippe intelligitur statim esse rupta vincula priora, non quod statim desinat esse prius matr.sed quia statim incipit fidelis habere ius dissoluendi prius matr. & alterum ineundi quasi nullum præcessisse, & ita dicitur ex tunc rumpi vinculum illius, quasi ex tunc non maneat firmum & indissolubile. Ad 3. dic, satis esse prius natura dissolui prius matr. in genere causæ materialis, in quantum ea dissolutio est dispositio requisita ad valorem posterioris matr. at posterius natura in genere causæ efficientis quatenus illa dissolutio est posterioris matr.effectus. Sicut contingit in generatione vnius expulsionéque formæ contrariæ.

DISPVTATIO LXXVI.

Vtrùm quoties licet fideli transire ad alias nuptias propter infidelis obstinationem, liceat similiter eidem fideli transire ad religionem vel Ordines, aut simplex castitatis votum emittere: atque per hæc dissoluatur prius matrim. ac per nuptias?

SVMMARIVM.

*Licet fideli transire ad religionem vel ordines, aut votum castitatis emittere, si infidelis renuat conuerti, etsi habitare velit absque Dei contumelia, n.*1.
An id possit existente probabili spe conuersionis infidelis, 2.
An desideretur monitio, 3.
An si infidelis renuens conuerti, postea reducatur ad fidē ante mutationem status fidelis, liceat huic transire ad ordines vel religionem, 4.
Quid si sententia Ecclesiæ separatio facta fuisset, 5.
An fidelis iam professus, vel sacris ordinibus insignitus, vel voto castitatis ligatus, sit reddendus infideli postea ad fidem conuerso, 6.
Quid si fidelis tunc nondum professionem emiserit, sed nouitius sit, 7.
An id matrimonium consummatum dissoluatur per hanc professionem?
Refertur quadam sent. 8.
Proponitur sententia Authoris, 9.
An dissoluatur per professionem à fideli factam eo quod infidelis conuerti renuat, volens tamen habitare sine Dei contumelia, 10.
An dissoluatur per susceptionem sacrorum ordinum, 11.
Quid, per simplex castitatis votum à fideli emissum, 12.
Satisfit argumentis, 13.

Hac in re certum videtur licere fideli transire ad religionem, vel ordines aut votum simplex castitatis emittere, quoties infidelis monitus conuerti renuit, licèt habitare velit absque creatoris contumelia, & sine pertractione ad peccatum. Quia siue teneamus posse tunc dissolui matrim. quando infidelis renuit conuerti volens prædicto modo habitare, siue contrarium: vtraque tamen sententia fatetur licitum esse tunc diuortium, (vt diximus *disput.*37.*num.*7.) Sicut ergo coniugi, legitimè diuortium facienti ob adulterium, integrum est hæc efficere, quamuis matrimonij vinculum perse- 1
uerer:

ueret: ita celebrando diuortio in hoc casu id licebit: quamuis sustineatur non dirimi matrimonij vinculum. Et ita docent D.Th.4.d.39.q.vn.a.5.ad 4. Alberic. in suo dict. lit. I. verb. Infidelis, vers. At conuersus ad fidem. Astens. 2.p. sum. li.8.t.21.a.2.q.11. Rayner. 2.p. sum. t. de matr. c.21. Rosell. verb. Impedim. imp.9.n.11.& ibi Suppl. Pisana imped.9. n.8. Angel. verb. Matr. 3. imped. 10.n.6. Syluest. verb. Matrim. 8.q.10. dicto 8 Sotus 4.d.39.q.vn.art.4. ad fin. corp. Gaëta repetit. c. Ad limina 30.q.1.§.4.q.76. n.430. Ant. Cuc. lib 5. inst. maior. t.12.n.103. Et idem supponit Petr. de Led. de matr. q. 59.a.5. dub. vn. concl.6. quamuis sit eius sent. vt nequeat dissolui matr. quando infidelis tenuens conuerti, vult habitare sine Dei contumelia, & pertractione ad peccatum, quod idem concedunt alij patroni illius sent. (vt testatur Enr. l.11. de mat. c.8.n.4. in comment. lit. S.) Quæ autem sit differentia quoad hoc inter DD. vtriusque opinionis, dicemus n.10.

2 Secundò supponendum est, esse consilium existente probabili spe conuersionis infidelis, vt coniux ad fidem conuersus non transeat ad religionem vel ordines, aut votum castitatis emittat. Ne per hoc impediatur infidelis coniugis conuersio destituti spe recuperandi coniugis. Et hoc colligitur ex D.Th. Alberico, Astensi, Rayncreo, Rosella, Supplem. Pisanæ, Angelo, Syluest. Armilla, Soto, Gaëta, Ant. Cuc. n. praecd. relatis: dicunt enim non debere fidelem hæc efficere, quamdiu talis spes subest. Quòd si ea spe non extincta, fidelis votum emitteret castitatis, tenetur id seruare, vt benè docet Syluest. & Ant. Cuc. ibidem. Quia cùm legitimè possit diuortium celebrare fidelis altero tenuente conuerti, legitimè etiam tali voto se alligat.

3 Ante monitionem autem infidelis non potest fidelis ad religionem aut ordines transire: sicut de transitu ad aliud matrim. probaui disp.74.n.12.& seq. Monitio enim in casibus, quibus ibi diximus prærequiri ad matrimon. desi leratur etiam ad transitum ad religionem, vel ad ordines, vel etiam vt fidelis emittat votum castitatis obligans ad non reddendum, quod optimè docet Soto 4.dist. 39.q.vn.a.4. ad fin. corp in dubio 3. & subdit id non solùm esse eo quod infidelis coniux tunc difficilius conuertetur, verùm etiam quia ante cognitam infidelis voluntatem, qua baptismum renuat, non est fidelis absolutus ab obligatione reddendi debiti, ac cohabitandi: atque ita nequit celebrare diuortium, quod idem apertè docent D.Thom. & omnes Doctores num.1. allegati, vbi dicentes licere hunc transitum fideli, subdunt? si monitus infidelis renuat conuerti. Quare non est audiendus Abulensis 1. Reg.8.q.39. in solutione ad 4. vbi discrimen constituit inter transitum ad religionem, & aliud matrimonium, vt illi liceat nulla infidelis monitione præmissa: secus de hoc. At ipsemet eod c.8.q.63. melius sensit in vtroque casu esse necessariò præmittendam monitionem, cùm nulla discriminis ratio appareat.

4 Imò si initio renuat infidelis conuerti & legitimè habitare, postea autem nondum statu fidelis mutato conuertatur, non poterit iam fidelis ad ordines, religionem, aut votum castitatis obligans ad non reddendum, transire: sicut nec aliud matrimonium. Quòd tunc ita alligatus sit fidelis priori matrimon. vt teneatur priorem coniugem ad consortium coniugale admittere, vt dixi disput. praeced. num.4.

5 Hoc temperant quidam, nisi sententia Ecclesiæ separatio matrim. facta esset, eo quod infidelis noluerit conuerti: tunc enim asserunt conuerso postea infideli, integrum adhuc esse fideli ad religionem migrare. Idque probant ex cap fi. de conuers. coniug. Sic Glossa cap. Gaudemus, verb. Compelletur, insi de diuort. Ant. c. Quando, n.11. eod. t. Host. summ. eodem tit. 12. vers. Non solum in fine. Et facit Goffred. sum. tit. de diuort. n.7. vbi sub disiunctione sequitur hanc partem, vel contrariam. Sed meritò Abul. 1. Reg. 8.q.64. hoc reprobat quia c. fin. de conuers. coniug. loquitur de fideli in hæresim lapso, & ob id ab Ecclesia damnato: tunc enim conceditur alteri religionis ingressus, eo quod per sententiam absoluitur fidelis ab habitationis obligatione. At non est idem de infidelibus qui minùs relinquunt, & magis eis conuersis ad fidem fauetur: nec sententia Ecclesiæ punit eos, absoluendo fidem ab obligatione cohabitandi, sed tantùm declarat huic liberum esse diuertere, ad aliúmque transire statum, nisi re integra alter conuertatur. Deinde quia non minus læditur coniux infidelis conuersus ad fidem per transitum fidelis ad religionem, quàm per matrimonium sequens; at hoc non potest inire, sed compellitur priori stare, c. Gaudemus in fine, de diuort. Ergo nec poterit profiteri.

Quòd si infidelis conuertatur, postquam iam fidelis professus est, vel sacris initiatus, non est sibi fidelis restituendus, sed imputet sibi tardam conuersionem. Quia legitimè is status est assumptus. Et ita docent, Diuus Thomas, & omnes Doctores allegati num.2. nec aliquis discrepat. Sed solum discordant Authores circa matrimonij dissolutionem, (vt statim videbimus.) Et licèt prædicti Doctores non loquantur de voto castitatis emisso à fideli: at idem dicendum est. Sicut si tempore diuortij ob adulterium emisisset coniux innocens votum castitatis absolutæ. Quia tempore habili emissum est. 6

Imò si infidelis conuertatur fideli ingresso iam in religionem, nondum tamen professo, existimant aliqui non cogendum fidelem redire ad coniugem conuersum. Quia licet non solutum sit matr. at ius cohabitationis amissum est, eo quod infidelis monitus renuerit conuerti, nec res est integra, est enim fidelis in statu qui vsui matr. repugnat: & ingressus est tempore habili. Sicut fornicante coniuge non dissoluitur matr. & tamen innocens ingressus religionem non potest nouitiatus tempore extrahi. Sic Abulens. 1. Reg.8.q.66.& 74. Sed contrarium dicendum est cum aliis, quos tacito nomine refert ibi Abulens. q.66. quod res sit integra, non enim est fidelis tempore conuersionis infidelis in statu repugnanti, sed in probatione, & via ad aliun statum. Nec est simile de adulterio carnali, quod diuortij perpetui causa est: & ita sicut innocens existens in sæculo nunquam est compellendus recipere adulterium, ita nec si sit nouitius. At infidelitas non est causa diuortij perpetui, (vt dixi disp. praeced. n.11. fine,) sed dum ea durat: quare ea cessante tempore quo coniux fidelis nondum mutauit, instaurandum est prius matrimonium. 7

Difficultas autem est, an eo casu quo dissoluitur matrimon. consummatum fidelis ob eius obstinationem, per transitum fidelis ad aliud matrimonium, dissoluatur quoque profitente fideli in religione approbata? Abulensis 1. Reg.8.q 68.& 74. id negat. Et posset probari, quia nullibi habetur id dirimi professione fidelis. Imò Innocent. III. c. Gaudemus, in fi. de diuort. absolutè decidit compellendum fidelem admittere infidelem conuersum antequam ille aliam legitimam ducat vxorem. Secundò, quia priuilegium Christi concessum fideli ad dissoluendum prius matr. posteriori inito, fuit, ne fidelis cogatur vitam cœlibem ducere (vt diximus disp.74.n.4.) Cùm ergo huic necessitati manendi in cœlibatu solum occurratur transeundo ad aliud matr. per eum solum transitum dissoluentur priores nuptiæ. 8

Cæterum omnino tenendum est, dissolui prius matr. consummatum per professionem illam, sicut dissolueretur per subsequens coniugium. Quia licet nec in iure, nec in diuinis litteris hoc decisum reperiatur, at commune Theologorum placitum hoc à simili deducit. Si enim ea vis concessa est professioni religionis à Christo, vt dissoluat vinculum prioris matr. rati inter fideles initi; nedum dissoluet matrim. tempore infidelitatis consummatum quod ratum non est, cap. Quanto, de diuort. Et confirmatur, quia magis indissolubile est matr. ratum fidelium, quam consummatum infidelium. Illud enim vltra contractum naturalem habet esse verum sacramentum, 9

tum, nec per subsequentes nuptias dirimi potest. Hoc autem non est sacramentum, ac potest dissolui per subsequẽs matrimon. Tandem, quia matr. tantum posterius dissoluit prius consummatum, tempore infidelitatis initum, & ita illud est fortius, ac vincit hoc, cùm ergo illud vincatur à professione religionis, & per eam dissoluatur, à fortiori hoc dissoluetur. Quippe si vinco vincentem te, à fortiori vincam te, *l. de accessionibus, ff. de diuers. de temporal. praescrips.* Et ideo hanc partem tuentur D. Bonau 4. *d.* 39. *a.* 2. *q.* 2. Ricard. *ibi, a.* 2. *q.* 3. Maior. *q. vn. col.* 2. *vers. Ad aliud* Sotus *q. vn. a.* 4. *ad fi. corp. dub.* 3. Palacios *disp. vn. col.* 19. *fol.* 913 *vers. Caeterum.* Celaia *q. vn. col. penult.* Angles Florib. 1. *p.* vbi *de matr. q.* 12. *art.* 2. *dub.* 7. *concl.* 1. Entiq. *l.* 11. *de matr. c.* 8. *n.* 5. Emm. Sa *sum. verb. Matr.* vbi *de imped. dirimentib. n.* 8. *vers. Conuersus ad fidem.* Petr. de Led. *de matr. q.* 59. *a.* 5. *dub. vn. concl.* 6. Lud. Lop. 2 *p. instruct.* vbi *de matr. c.* 53. *col. antepen. vers. Sed grauius.* Vega 2. *sum c.* 44. *casu* 145 Cannedo *sum. Sacram.* vbi *de matr. c.* 7. *n.* 67.

10 Et tamen est differentia iuxta diuersas sent. Quòd DD. asserentes non licere fideli ad aliud matr. transire, priusq; dissoluere, quando infidelis tenuens conuerti, vult habitare sine creatoris contumelia, & sine pertractione ad peccatum, fatentur posse tunc fidelem ad religionem transire (vt diximus *num.* 1.) at censent non dirimi prioris matr. vinculum. Sicut coniux innocens potest ab adultero diuertere, ac religionem ingredi, nec per id vinculum matr. dirimitur. Et ita tenent Petr. de Led. *n.* 1. *alleg.* Et aduertit Entiq. *ibi quoque relatus*, ita sentire DD. huius sententiae. At sustinentes dissolui posse matr. quando infidelis renuit conuerti, quamuis praedicto modo habitare velit, est dicendum per professionem aequè dissolui, sicut per nuptias subsequentes, vt probant rationes *n. praeced.* adductae.

11 Similiter sustinent aliqui DD. dissolui quoque matr. vinculum per transitum coniugis fidelis ad ordines sacros, quemadmodum per alias nuptias, aut religionis professionem, cùm sit status priori coniugio repugnans. Ita sentiunt, D. Bonau. 4. *d* 39. *a.* 2. *q.* 2. *& ibi* Ouand. *disp. vn. ad fin.* Et exprese id videtur sentire Maioris *ibi q. vnic. col.* 2. *vers. Ad aliud*, ait enim dissolui quando fidelis cum alia contrahit vel profitetur, vel ad frugem melioris vitae transit. Sotus 4. *d.* 39. *q. vn. a.* 4. *ad fin. corp. dub.* 3. ait se valde perplexum esse in hac quaestione. At dicendum est non dirimi. quia nulla est ratio id probans, nec is status dirimit matrim. ratum fidelium. Et ita tenent Sotus quamuis articulum anceps proximè allegatus, Angles Florib. 1. *p.* vbi *de matrim. q* 12. *a.* 2. *dub.* 7. *concl.* 2. Enriq. Emm. Sa, Cannedo *casu* 9. Petr. de Led. *de matr. q.* 59. *a.* 5. *dub. vn. col. penult. concl.* 7. Lud. Lop. 2. *p. instruct.* vbi *de matr. c.* 53. *col. antepen vers. Sed grauius.* Vega 2. *to. sum. c.* 34 *casu* 144. Et eandem sent. sunt clare Palacios & Celaia, *n.* 9. *relati*, dicunt enim non dissolui matrim nisi fideli transeunte ad religionem, vel aliud matrimon.

12 Hinc deducitur à fortiori non dissolui matrimonium, si fidelis emittat simplex castitatis votum. quamuis contrarium significet Maioris in verbis, quae ex ipso retuli *num. praeced.*

13 Ad argum. *n.* 8. proposita resp. Ad 1. constat ex dictis *n.* 9. quamuis enim de hoc non sit textus: at deducitur ex rationi: vt ibi probaui. Ad 2. admisso antecedenti negaanda est consequentia, quia eo ipso quod ita liber est fidelis ad dissoluendum prius matr. vt possit ad aliud transire, & sic dirimere prius, à fortiori potest id efficere transeundo ad professionem, vt *num.* 9. probauimus.

DISPVTATIO LXXVII.

An quoties dissoluitur matr. per transitum fidelis ad aliud coniugium, vel professionem, liceat infideli ad alias nuptias transire, siue conuertatur siue infidelis permaneat?

SVMMARIVM.

An quando fidelis ad aliud matrimonium, professionem, vel ordines transit, aut vouit castitatem, infidelis validè matr. ineat, n. 1.
An quando fidelis ad ordinem sacrum transiit aut vouit castitatem, possit infidelis postea conuersus ingredi religionem, 2.
An peccet infidelis transiens ad alias nuptias, vbi dissolutum est prius matrimonium professione, aut nouis nuptiis coniugis fidelis? Referuntur tres senten. 3. 4. 5.
Proponitur sententia Authoris, 6.
Soluuntur argumenta, 7.

Certissimum apud vniuersos est, dissoluto matrimon. per transitum fidelis ad alias nuptias, vel professionem, validè infidelem ad aliud matrim. transire. Quia cum matrim. vinculum claudicare nequeat, eo ipso quòd dissoluitur ex parte fidelis, dissolutum manet ex parte vtriusque, ac proinde nil est quod valori matrimon. tunc per fidelem initi obstet. Quando autem matrimonium nondum dissolutum est, quia fidelis non transiit ad alias nuptias vel religionem, iam diximus *disp.* 57. *num.* 6. irritum fore matrimon. infidelis. Similiter iuxta sententiam asserentem non dissolui matrimon. per professionem, vel alias nuptias fidelis, quando infidelis renuens conuerti, vult habitare absque Dei contumelia, & pertractione ad peccatum, dicendum est non posse tunc infidelem validè alio matrimonio deuinciri. Quia iuxta eam sent. nequit in eo euentu fidelis dissoluere prius matrimonium: atque ita ea retenta sententia eius nuptiae fuerunt irritae: (vt dixi *disp.* 74. *num.* 8) & quamuis profiteri valeat, at eius professio non dissoluit tunc vinculum prioris matr. consummati (vt dixi *disp. praeced. num.* 10.) At retenta nostra sentent. asserenti posse dissolui per matrimon. quoties infidelis conuerti renuit qualitercumque habitare velit, per aliud matrim. fidelis (vt dixi *disp.* 74. *num.* 9.) & per fidelis professionem; vt dixi *disp. praeced. num.* 10.) dicendum est validè tunc infidelem transire ad alias nuptias. Si autem fidelis ad solos ordines sacros transierit, non poterit infidelis validè aliud contrahere matrimonium. Quia prius non dissoluitur, vt dixi *disput. praeced. num.* 11. 1

Poterit tamen infidelis postea conuersus, quando fidelis ad ordines sacros transiit, ingredi religionem. Quòd in nihilo priori matrimon. nondum dissoluto praeiudicet. Vt contingit quando celebrato diuortio ratione adulterij, vir innocens est sacris initiatus, (vt dicemus *lib.* 11. *disput.* 10. *à n.* 6.) vbi etiam dicemus quando innocens castitatis votum emisit. Idem enim in hac quaest. dicendum est. Dùm vtrobique sit solum diuortium celebratum manente illaeso matrimonij vinculo. 2

Difficultas autem in eo versatur, an peccet infidelis transiens ad alias nuptias, vbi prius matrimon. nouis nuptiis aut professione fidelis dissolutum est: Diuersae sunt sententiae. Prima indistinctè ait peccare infidelem contrahendo aliud matrimon. Ducitur, quia in poenam delicti infidelitatis interdicitur illi coniugium: quamuis non ex vi prioris matrimonij, quod iam penitus est dissolutum. Et si quaeras, quo pacto Ecclesia, carens iurisdictione erga infideles, potuerit illis hanc poenam infligere: Respondent Sotus, Barth. à Ledes. Vega statim referendi, ac Lud. Lop. *n. seq.* allegandus, prohibitionem hanc non ab Ecclesia promanare, sed ab ipso iure naturali diuino, quod coniugem infidelem ex matrimonij lege obligabat vt fidelem sequeretur. Secundò, quia infidelis ille nolens conuerti, non solum in ius diuinum omnes ad baptismum obligans delinquit, sed etiam contra matrim. legem, (vt probauimus *disp.* 73. *n.* 9.) Ergo contra eandem matrim. legem peccat, si ad aliud transeat. Tertiò, quia matrim. prius tantum dissoluitur quoad coniugem fidelem, quia relinquitur, vt deciditur *c. Quanto. de diuort. & c. fin.* 28. *q.* 2. Non ergo infideli integrum erit ad alias migrare nuptias. Et ita docent ex Theologis D. Thomas 4. *d.* 39. *q. vn. art.* 5. *ad* 5. Altisiodorens. *lib.* 4. *sum. tract.* 9. *c. q.* 1. *vers. Ad vltimum dicimus.* Sot. 4. *d.* 39. *q. vn. a.* 4. *col.* 8. *vers. Contra hoc tamen.* Angles Florib. 1. *p.* vbi *de matrim. q.* 12. *a.* 2. *dub.* 6. Barth. à Ledes. *dubio* 56. *de matr. post.* 4. *concl.* Vega 1. *tom. sum. c.* 13. *casu* 15. & 2. *to. c.* 14. *casu* 146. *fin.* Et ex Iurisperitis, 3

tis, Gloss. c. *Quanto verb. Qui relinquitur, de diuort. & ibi* Innoc. *n. vnic. ad medium.* Host. *n.* 2. Ant. *n.* 9. Præpos. *n.* 5. Goffred *sum. de diuort. n.* 9. Et explicant esse peccatum lethale Sotus, Angles, Barth. à Ledesm. Vega. Et D. Thom. expresse videtur sentire hoc verum esse, siue infidelis matrimon. illud ineat, ante conuersionem, siue post: ait enim post conuersionem dispensatiuè concedi posse infideli, vt ad alias nuptias transeat.

4 II. Sent. ita distinguit. Si infidelis ante conuersionem aliud ineat matrimonium, peccat: secus si post conuersionem. Quia in pœnam peccati dimissioni coniugis fidelis, est ei interdictum aliud coniugium. Et cum ratione baptismi absoluatur à culpa, extinguitur quoque pœna illi correspondens. Sic sentiunt D. Bonauent. 4. *d.* 49. *a.* 2. *q.* 2. Astens. 2. *p. sum. lib.* 8. *tit.* 21. *a.* 2. *q.* 12. Ioan. de Friburgo *sum. confess. lib.* 4. *tit.* 10. *q.* 8. Turrecr. *c. Simili modo*, 28. *q.* 1. *n. vnic. in solut. ad* 3. Lud. Lop. 2. *p. instruct.* vbi *de matr. c.* 53. *col. antepen.* Et Ricard. 4. *d.* 39. *a* 2. *q.* 3. problematicè sustinet hanc & 4. sent. *num.* 6. referendam: quare hanc censent esse probabilem.

5 III. Sent. sustinet infidelem pertinacem in infidelitate, si sit Principibus Christianis subiectus, peccare ineundo aliud matr. secus si illis subiectus non sit. Probat quia infideli non subiecto Principibus Christianis, nulla lege seculari id matr. interdicitur, & Ecclesia eum ligare nequit: at subiecto Principibus Christianis interdicitur lege seculari, quæ quamuis nullibi scripta reperiatur, habetur tamen ex vsu vim legis obtinente: & hunc vsum probat ex tot Doctoribus id matrim. prohiberi affirmantibus. Sic Petr. de Ledesm. *de matrim. q.* 59. *a.* 4. *dub. vn. concl.* 3. Sed hæc sent. displicet. Quia Doctores hanc prohibitionem afferentes, de quibuscumque infidelibus sermonem faciunt, nec vsu eam prohibitionem inductam esse dicunt, sed iure naturali, ex ipsa matrimonij lege, vt dixi *num.* 3.

6 IV. Sent. (cui prorsus adhæreo) ait licere infideli, dissoluto semel fidelis matrimon. ad aliud transire. Ducor, quod nullo iure interdicatur infideli hic transitus. Non enim humano Ecclesiastico, cùm Ecclesia careat iurisdictione in infideles: ius verò seculare nullibi reperitur. Nec ius diuinum naturale id infidelibus prohibet. Quia etsi peccarit violans ius diuinum naturale legis prioris matrimonij, quia adstringebatur sequi priorem coniugem ad fidem conuersum: at priori illo matrim. iam penitus dissoluto nulla lex diuina naturalis prioris matrim. quod iam nihil est, superest, qua hic infidelis arceatur ab alio matrimon. Nec aliud ius diuinum id vetans reperitur: nec id adducitur à patronis contrariæ sent. Et confirm. quia mortuo coniuge ad fidem conuerso, nullus negaret integrum esse infideli, ad aliud matrimon. migrare non obstante peccato quod in legem prioris matrimon. admisit. Similiter ergo id licebit postquam fidelis ad alias nuptias aut professionem transiit. Quia æquè in his casibus dissoluitur matrimon. prius ac coniugis morte. Tandem, quia non maior prohibitio concedenda est respectu infidelis, quàm respectu fidelis eiusdem criminis rei contra matrimon. legem: cùm grauius sit infidelis delictum. At fidelis peccans in legem matrim. nolens absque iusta causa coniugem sequi, sed ab eo prorsus recedens, dissoluto eo matrimon. per mortem aut professionem alterius coniugis, potest ad aliud matrim. transire. Cur ergo id negandum est infideli in similem matrim. legem peccanti? Et ita sustinent Gloss. *c. fin. verb. Et in matrim.* 28. *q.* 2. Durandus 4. *d.* 39. *q.* 2. *n.* 25. & *ibi* Mayron. *q.* 1. Guillelmus Bortrög. *ibi q. vnic. art.* 3 *diffcil.* 2. Abulens. 1. *Reg.* 8. *q.* 127 Led. 2. *p.* 4. *q.* 61. *a.* 5. *ad fin.* Veracruz 2. *p. Speculi, a.* 34. *concl.* 2. Viguerius *l. instit. c.* 16. §. 7. *vers.* 9. *imped.* 10. Ouand. 4. *d.* 39. *disp. vnic. propos.* 2. & *ibi* Celaia *q. vn. in fine.* Enr. *lib.* 11. *de matr. c.* 8. *n.* 5. *fine.* Et hoc explicant esse verum, quamuis infidelis minimè ad fidem conuertatur, Durandus, Abulensis, Celaia, Enriquez. Et est verissimum, vt rationes adductæ probant.

Ad arg. *n.* 3. proposita resp. Ad 1. constat ex dictis *num. praeced.* vbi probauimus nulli talem pœnam infligi. Ad 2. dic cum Gloss. *eodem c. fin. verb. Et in matr.* illum peccare in matrim. prioris fractione, at non contrahendo secundum, (vt *num. praeced. explicui.*) Ad 3. dic dissolui quoad vtrumque, quando verè dirimitur illud matrim. eo quod claudicare nequeat quoad vinculum Quare dum illi textus aiunt dissolui quoad fidelem, qui relinquitur, intelligunt ius dissoluendi per aliud matrim. aut professionem, soli fideli competere: (vt explicuimus *disp.* 75. *n.* 6. & 7.) at semel per fidelem dissoluto, quilibet liber est ad aliud ineundum. 7

DE IMPEDIMENTO CRIMINIS.

DISPVTATIO LXXVIII.

Vtrum crimen machinationis mortis alterius coniugis dirimat matrimonium?

SVMMARIVM.

An adulterium solùm dirimat, ac quotuplex sit crimen dirimens? Et enodantur c. 1. de eo qui duxit: & c. 1 c. Illud 31 q. 1. n. 1.

Machinatio mortis coniugis cum adulterio dirimit matrimonium, siue alter coniux eam machinetur siue adulter, siue adultera, licèt non interueniat promissio matrimonij. 2.

Quid si alter sit infidelis, & ad eius conuersionem procurandam, intentatum est id matr. media coniugis occisione, 3

Quid si infidelis vxorem suam enecet, vt cum adultera contrahat. 4.

An satis sit mandatum vel consilium coniugis interficiendi, 5.

Quid de ratihabitione occisionis coniugis suo nomine factæ, 6.

An desideretur mortem coniugis subsequi, nec sufficiat conatus, 7.

An incurratur hoc impedimentum siue vir vxorem enecet, siue è contrà. 8.

An desideretur adulterium cum mortis machinatione, n. 9. & ibi an desideretur, vt copula & semina sit consummatum.

Quid si adulterium subsequatur machinationem, at præcedat mortem, 10

Quid, si absque adulterio adsit occisio coniugis fide data de matr. 11.

An adulterium debeat esse vtrique contrahenti notum, 12.

An desideretur occisionem coniugis fieri fine ineundi matr. 13.

Quid, si solus alter ex machinantibus mortem id intendat, 14.

Quid, si coniugatus dicat adulteræ, nisi coniugatus essem, te ducerem, & postea vxorem occidat, non animo ducendi adulteram, 15.

Quid si vir & adultera vxorem necent, vt liberius libidini vacent, 16.

Quid, si coniux mortem coniugis machinetur animo contrahendi cum adulterante, nec mors subsequatur, & adulterans casu illi occidat non communi consilio, nec animo matrim. ineundi, 17.

Quid, si animo ducendi fœminam incertam, vel vnam ex pluribus, coniux interficiatur. 18

An probata coniugis interfectione cum adulterio præsumatur in foro externo animo matrim. effectam fuisse, & in illo reputetur impedimentum, 19.

Quid si matrim. non sit verum, aut non sit consummatum. 20.

An hoc impedimentum reddat personas inhabiles solùm ad inter se contrahendum, an potius ad quoduis aliud matr. 21.

An hoc impedimentum, sit solo iure Ecclesiastico inductum. 22.

Proponuntur summatim omnes conditiones contenta in hac disp. quæ necessaria sunt ad hoc impedimentum, 23.

DVo sunt crimina, quæ matrimon. subsequens dirimunt, ad quæ reducuntur tria quæ D. Thom. 4. *d.* 35. *in fin. in exposit. lit.* & communiter DD. referunt. Prius est, adulterium cum machinatione mortis alterius coniugis. Posterius verò, adulterium cum fide data de contrahendo post coniugis mortem: vel cum contractu matrim. de præsenti cum adultera. Quare adulterium solum non obstat matrimonio contrahendo: vt expressè dicitur *cap. Significasti, de eo, qui duxit,* & *c. Si quis viuente* 31. *q.* 1. Vnde *c.* 1. desumptum ex Leone Pontif & *c. Illud verò* desumptum ex Conc. apud Altihæum, *c.* 6. 31. *q.* in quibus statuitur nulli licere ducere in vxorem eam, quam prius per adulterium polluit, intelliguntur, quando cum adulterio concurrit duplex crimen prædictum: aliàs enim licitum est matrimonium cum illa: vt probant textus prædicti, 1

&

& docet D.August.*lib.1.de nuptiis c.*10.relatus *c.2.31.q.1.* Nec obstat huic veritati, *c.1. De eo qui duxit*, ibi: *Licet autem in canonibus habeatur, vt nullus copulet matrimonio quã prius polluerat adulterio, & illam maximè, cui fidem dederat vxore sua viuente.* Ergo idem est, quamuis fides minimè data sit. Sed dicendum est, dictionem illam, maximè, accipi pro tantùm; & ita explicant *ibi* Abb.*n.3.* Al.de Neuo *n.6.* Præp.*n.2.* Alium intellectum tradit *ibi* Anch.qui mihi non placet, atque illum reprobat Al.de Neuo *eo.n.6.* Ratio autem huius dupli is impedimenti est, vt caueatur spe contrahendi matr. machinatio mortis alterius coniugis. Quæ iustissima ratio est: nil enim atrocius in coniugio reperiri potest, quàm insidias parari, vel dari ansam parandi vitæ alterius coniugis. Cùm vterque coniux arctissimo ac summo amicitiæ vinculo deuinciri debeat. Hinc patet stultitia impugnationis Lutheri & Philippi Melanchthonis, Ecclesiam carpentium, quòd hæc duo impedimenta induxerit, nulla iusta ratione ducta; quin potiùs contra exemplum sanctissimi Dauidis, qui Bersabee Vriæ vxorem duxit, cùm eius virum interfici iusserit. Cæterum ineptissima est impugnatio. Quia iustissima ratione ductam esse Ecclesiam probauimus. Nec Dauidis exemplum obstat: non enim tunc erat hoc impedimentum ab Ecclesia statutum. In præsenti ergo disput. sermo erit de impedimento prioris criminis, & in seq. de impedimento posterioris.

2 Prius ergo crimen, quod impedit ac dirimit matr. subsequens, est, quando cum adultero interuenit machinatio mortis alterius coniugis, quod constat ex *c.Super hoc, de eo qui duxit in matr.* ibi: *Si adultera est aliquid in mortem vxoris machinata, siue fidem dedit, siue non, quod ea defuncta hanc esset ducturus, secundum canones ab eius consortio prohibetur.* Et idem habetur *c.1. & c.Significasti, eod.tit. & c.1. de conu.infid. & c.Si quis viuente* 31.q.1. quod est desumpt. ex Conc.Triburiensi. Vnde siue adulter, siue adultera, siue vir ipse vxoris mortem machinetur, nequit inter coniugem superstitem & adulterantem consistere matr. vt expressè habetur *c. 1. & c.Super hoc, de eo qui duxit in matr.* Nec desideratur etiam ad hoc impedimentum incurrendum, vt adsit promissio futuri matr. vt expresè etiam deciditur *d.c.Super hoc.* Et fatentur vniuersi.

3 Nec excusat quo minùs in hoc impedimentum incidatur, si alter ex machinantibus alterius coniugis mortem, infidelis existat, ac fidelis eum intentarit, vt coniugis morte sequuta, alliciat infidelem spe ineundi cum ipso coniugij, vt ad fidem reducatur, vt deciditur *c.1.de conuers.infid.* vbi ea ratio redditur, quod tale damnum eo lucro Ecclesia compensare nolit. Atque ita docent D.Ant.3.*p.to.1. c.5.in 1.crimine dirimenti*, Syluest.*verb. Matrim.*8.*q.9. d.1.*Nau.*sum.c.22.n.47.*Ant.Cuc.*l.5. Instit.maior.tom.12. n.87* Toledo *l.7.sum.c.6.n.2.*Philiarc. *de offic. Sac.to.1.p.2. l.2.c.5.impedim.4.* Multum autem negotij facessit Doctoribus *c.1.de conuers. infid.* in explicando qualiter potuerit Ecclesia infidelibus hoc impedimentum indicere, in pœnam delicti tempore infidelitatis admissi: & qualiter ea pœna non extinguatur per baptismum, qui omnino præterita delicta abolet. Et quidem dupliciter satisfaciunt huic difficultati. Primò dicunt id impedimentum commune esse infideli & fideli mortem coniugis machinantibus, quare etsi cesset per baptismum, ex parte infidelis, manet ex parte fidelis. Secundò dicunt deleri per baptismum peccata, ac ipsorum pœnas, non tamen impedimenta. Sic Host.*eo.c.1.n.2.* Io.Andr. *n.3.* Ant.*n.2.* Anch.*n.7.* Card.*in pr.n.vn.oppos.*1. Verùm neutra solutio difficultatem exhaurit: non enim explicat qualiter Ecclesia pœnam hanc infidelibus à sua iurisdictione exemptis statuere potuerit: & supponit illis statutam esse: & solùm declarat qualiter per baptismum extincta non sit. Et ideò respondeo, infideli eam pœnam indictam non esse, nec indici potuisse ab Ecclesia, sed soli fideli, vt perpetuo nequeat cum illo infideli quantumcumque ad fidem conuerso matrim. contrahere. Sicut hodie ex Ecclesiæ præscripto irritum est matrimonium fidelis cum infideli, non ob impedimentum infidelis, sed quòd fidelis eo impedimento Ecclesiastico afficiatur. Et ita declarat Enriq.*l.12.de matr.c.13.n.2.*

Hinc deducitur minimè audiendum esse Palac.4.*d.39.* 4
disp.vn.col.24.fol.791.vers.Obserua tamen, vbi ait infidelem, qui vxorem interfecit animo ducendi alteram, esse inhabilem post baptismum ad eam ducendam, *per cap.1. de conuers.infid.* Sed id non credo, nec ille textus id comprobat, quia ibi est sermo de infideli, qui ex fidelis consilio coniugem interemerit: quare cùm fidelis reus fuerit illius mortis, iure optimo punitur ab Ecclesia, ne illud matrim. inire valeat, cuius ineundi causa homicidium suo consilio perpetratum est. At in nostro casu nullus est fidelis quem pœna Ecclesiastica comprehendere possit. Quoniam adultera illa fidelis non est homicidio obnoxia, nec pœna hæc ob adulterium absque illa imposita est vt *n.1.*probauimus.

Satis autem est, quod impedimentum hoc dirimens 5
contrahatur, consilio aut mandato ad coniugis mortem cooperari, constat ex *c.1.de conu.inf.* vbi vxor fidelis non interficit virum, sed infidelis vxoris machinatione & insidiis illum occidit: & tamen statuitur ibi id esse impedimentum dirimens. Et *c.1. & c.Significasti, de eo qui duxit in matr.* solum ponderatur coniugis mortis machinatio, quæ non petit propriis manibus mortem inferri, sed qualicumque cooperatione. Et ita docent ex Iurisperitis Alberic.*in suo dict.lit. A.verb. Adulter, vers. Nasci de adulterio, & lit.I.verb.Imped.*8. *vers.Crimina verò.* Io.de Friburg. *sum.confess.l.4. t.9.q.2.* Astensis *2.p.sum.l.8.t.20. art.2.in princ.* Monald. *sum.* vbi *de matr. tit. de imped. crim. col.3.* Rosella *verb.Impedim.imp* 8.*n.6.& ibi* Suppl. Pisanæ *imp.* 8.*n.4.*Tab.*imped.7.n.2.q.1.*Angelus *verb. Matrim.3.imped.9.n.6.* Sylu.*verb. Matrimonium* 8 *q.9.d.3.* Turrect.*c. Si quis viuente* 31.*q.1.n.5.*Nau *sum.c.22.n.46.*Gaëta *repet. c.Ad limina 30.q.1.§.4 q.163.n.415.* Matienzo *lib.5 rec. t.1.rubrica, Gloss.1.n.178.*Mozzius *de contract.tit. Qui matrim. possunt contrahere, n.25.* Vgol. *de Sacram.* vbi *de matr. c.19.n.9.*& ex Theologis. D.Ant.*3.p.tit.1.c.5.in 1.crimine* Veracruz *1.p.Speculi, a. 33.concl.2.* Palacios *4.d.35.disp. vn.col.24.vers. At forsan, fol.791.*Emm.Sa *sum.verb.Matrim.* vbi *de impedim.diriment.n.7.*Viuald.*candel.Sacr.1.p.* vbi *de matr.n.212.concl.2.* Vega *2.to.sum.c.34.casu 74.notab.4.* vide dicenda *n.7.*

Sed dubitabis, an sufficiat ratihabitio occisionis coniu- 6
gis factæ, vnà cum adulterio. Pars enim affirmãs inde suaderi videtur, quod ratihabitio retrotrahatur, & mandato comparetur etiam in delictis, & etiam quoad excommunicationis sententiam incurrendam, *c.Cùm quis, de sent.ex. in 6.* Verùm dicendum est, minimè sufficere eam ratihabitionem, quia ratihabitio ex sola fictione iuris trahitur retro, & mandato æquiparatur, at vt fictio locum habeat, exigitur duo extrema esse habilia ad illum actum exercendum. Vt quidam nomine infantis hominem occidit, infans maior factus ratam occisionem habet, nequit ratihabitio illa retrotrahi, quia infans nequibat tunc mandare. Similiter concesso termino ad aliquid agendum, amicus nomine alterius fecit, transacto termino non proderit ratihabitio alterius, quia post terminum non poterat verè efficere: ac proinde nec fictè, *l.Bonorum ff.rem ratam hab.* Ad rem ergo, petunt textus ad hoc impedimentum, machinationem ad coniugi necem inferendam: & cùm ea illa interuenire machinatio nequeat, ratihabitio illa non potest retrotrahi. Et ita hanc partem sustinent ex Iurisperitis, Gl.*c.Si quis viuente, verb.Occidisse* 31.*q.1. & c.1.in fin.de conuers.inf.* & *ibi* Host.*n.fi.* Io.And.*fin.* Anton.*fin.* Abbas *fin.* Anchar.*fin.* Card.*fin.* idem Ant.*c.Super hoc, n.2.de eo qui duxit in matr.* Et *ibi* Præpos.*n.2.* Al.de Neuo *in fi.* Domin. *c.Cùm quis, in fi.de sent.exc.in 6.* Alberic. Io.de Friburg. Astens. Monald. Rosell. Supplem. Pisanæ, Ang.*n.7.* Sylu. Tabiena, Nauar, Gaëta. Matienzo, Mozzius, Vgolin.*n.prac.alleg.* Arm.*verb. Ratihabitio, n.5.* Maiol.*l.5 de irreg.c.48. in princ.n.5.* Et ex Theol. Scot.*4.d.35.q vn.col.pen.* & *ibi* Guill.Borrillong, *q.vn.a.2.post 3.concl.dub.3.* Veracr.*1.p.Spec.a.33.conc.33.*

Enriq. *l. 12. de matr. c. 14. n. 2. in comm lit.* Q. D. Ant. Palac. Emm. Sa Vega *n. praecitati*. Atque hoc verum est, quamuis nomine ratum habentis occisio facta fuerit. Id enim ratio adducta probat. Et ita docent Io. And. Ant. Abb. Anchar. Card. Praepos. Alex. de Neuo, Syluest. Nauar. Vgolin. Vega *ijsdem locis*.

7 Desiderantur autem aliquot conditiones, vt hoc impedimentum locum habeat. I. est, vt machinatio illa effectum sortiatur: si enim coniux mortem coniugis machinetur, nec ea subsequatur, locus non erit huic impedimento, sed poterunt adulter & coniux superstes altero defuncto matrimonium inire. Quia *c. Si quis viuente 36. q. 1.* vbi hoc impedimentum statuitur, manifestè petitur actus consummatus, ibi, *Occidisse notetur*. Et quamuis alij textus vt *c. Super hoc, & c. Significasti, de eo qui duxit*, de sola machinatione mortis coniugis mentionem faciant, At verba cum effectu sunt accipienda, *c. Relatum, de cler. non resid.* Et ita docent vniuersi Theologi cum D. Thom. *4. d. 35. q. vn. in fin. expos. lit. Magistri*, & vniuersi Iurisperiti cum Gl. *fi. c. 1. de conu. infi. & c. Super hoc, verb. Machinata, & c. fin. in fin. de eo qui duxit*, & Host. *eo c. Super hoc n. vn. paulo post princ.* & *ibi* Io. Andr. *n. 6.* Anton. *n. 2.* Abb. *n. 4.* Alex. de Neuo *n. 4.* Praepos. *n. 1.* Sylu. *verb. Matr. 8. q. 9. dict. 1.* & omnes alij: & neminem reperi de hoc dubitantem. Quamuis Glo. *d. c. Super hoc, verb. Machinata*, referat quosdam dixisse sufficere conatum. Vnde tradita *n. 5.* nempe sufficere mandatum, vel consilium de coniuge occidendo, intelligenda sunt, quando id mandatum vel consilium cooperata sunt aliquid ad mortem: si enim nullius effectus ad illam fuerunt, eo quòd interficiens erat iam omninò ad eam inferendam determinatus, nec consilio animosior factus est: vel fuit consilium aut mandatum ita reuocatum, vt nullum prorsus effectum habuerit, ita vt excuset à restitutione & irregularitate mandantem vel consulentem, iuxta ea quae Doctores in tractatibus de restitutione, & irregularitate tradunt de mandante, vel consulente, non erit locus huic impedimento. Cùm petat effectum mortis subsequi ex actione coniugis vel adulterij.

8 II. Conditio est, vt occisio sit vxoris: si enim vxor virum interficiat ad contrahendum cum adultero, nullum incurritur impedimentum, quin possit inter eos matr. consistere. Quippe textus hoc impedimentum decernentes loquuntur de vxoris interfectione: vt *c. 1. c. Super hoc, & c. Signific. de eo, qui dux.* nec eam decisionem posse extendi ad viri occisionem, eo quòd non tam sit frequens, defendimus *disp. 16. n. 6.* dicentes vxoricidium esse impedimentum impediens matr. non tamen viricidium. Et ita in propriis terminis docent Victoria *sum.* vbi *de matr. nu. 292.* Ledes. *2. p. 4. q. 62. a. 2. post 3. propos.* Cannedo *sum. Sacram.* vbi *de matr. c. 5. ad fi. in comm. n. 38.* Et dicit esse probabile Enr. *l. 12. de matr. c. 14. n. 2. in comment. l. V.* Sed nullatenus haec conditio placet: sed mihi certum est, incurri hoc impedimentum dirimens, siue vir interficiat vxorem, siue vxor virum, ad contrahendum cum adulteranti. Quamuis non idem censuerim de interfectione viri facta ab vxore, alia causa quàm contrahendi matr. tunc enim non est impedimentum impediens: quamuis tale sit vxoricidium, (vt defendimus *disp. 16. n. 6.*) quod in hoc euentu textus solum loquantur de vxoricidio, non autem de viricidio. At in illo loquuntur etiam de viricidio, vt ex *c. si quis viuente 31. q. 1.* constat: vbi est casus, quidam cum coniugata adulterium admisit, & postea vir illius coniugatae obiit, & decidiitur posse adulterum vxorem illam ducere, & additur haec limitatio: *Nisi fortè adulter aut mulier virum, qui mortuus fuerat, occidisse notetur.* Et *c. 1. de conu. inf.* vbi idem impedimentum dirimens statuitur, sermo est de vxore, quae medio infidelis cuiusdam ministerio virum interfecit. Nil ergo refert ad hoc impedimentum dirimens incurrendum, siue vir vxorem, siue vxor virum perimat gratia migrandi ad alterum matr. Et ita docent ex Theologis Palud. *4. d. 34. q. 1. art. 3. n. 17. & dist. 37. q. 2. a. 2. n. 8.* Suppl. Gabr. *4. d. 35. q. vn. a. 2. ad fin.* vbi Maioris *q. 2. col. 2. casu 2.* Sotus *4. d. 37. q. vn. a. 4. col. 3.* Verac. *1. p. Spec a. 33. concl. 6.* Palac. *4. d. 35. disp. vn. co. 22 vers. At verò si alia f. 790.* Pedraza *sum. prac. 6. vers. 14.* Bellarm. *l. 1. de matr. c. 22. cas. 6.* Enriq. *l. 12. de matr. c. 14. n. 2.* Emm. Sa *sum. vers. Matr.* vbi *de imped. dir. n. 7.* Viuald. *cand. sacr. 1. q.* vbi *de matr. n. 212. concl. 3.* Batth. à Ledes. *dub. 58. de matr. concl. 3.* Lud. Lop. *2. p. instr.* vbi *de mat. c. 54. co. 3.* Vega *2. to sum. c. 34. cas. 74. notab. 3.* Man. *1. t. sum. 2. edit. 229. n. 5.* Graffis *1. p. dec. l. 2. c. 85. n. 6.* Et ex Iurisperitis Gloss. *fin. c. fin. de eo qui duxit.* Goffred. *sum. cod. t. n. 1.* Abbas *c. 1. n. 3. eod. t.* Al. de Neuo *c. Significasti, n. 5. eod. t.* Io. de Friburg. *in sum. conf. l. 4. t. 9. q. 2.* Astens. *2. p. sum. l. 8. t. 20. art. 2. statim in pr.* Monaldus *sum.* vbi *de matr.* vbi *de imped. crim. col. 1.* Rebuff. *praxi benef. reg. de dispens. in gradibus prohibitis, gl. 5. n. 17.* Suppl. Pisanae, *verb. Impedim. imp. 8. n. 2.* & *ibi* Rosella *impedim. 8. n. 1.* Tabiena *imped. 7. n. 1. q. 2.* Syluest. *ver. Matr. 7. q. 6. dict. 1. & Matrim. 8. q. 9. dict. 1.* Arm. *ver. Matrim. n. 58.* *Lex reg. n.... tit. 2. p. 4.* & *ibi* Montalu. *fin.* Ant. Cuc. *l. 5. Inst. maiorum, t. 12. n. 76.* Matienzo, *l. 5. recop. t. 1. rubr. gl. 1. n. 179.* Maiol. *l. 3. de irreg. c. 25. n. 17. vers. Idem quoque erit.* Gaëta *repet. c. Ad limina 30. q. 1. §. 4. q. 160. n. 411.* Vgolin. *de Sacram.* vbi *de matr. c. 19. num. 9.* Idem fere expressè sentiunt alij Theologi & Iurisperiti, qui indistinctè tradunt hoc impedimentum incurri, quoties alter coniux alterius coniugis mortem machinatur. Hi sunt Caiet. *sum verb. Matr. c. 1. imped. 5.* Petr. de Soto *lect. 9. de matr. in imped. crim. casu 2.* Nau. *sum. c. 12. n. 46.* Toledo *l. 7. sum. c. 6. n. 2.* Ouand. *4. d. 35. q. vn. ad fin. in casu 3. & 4.* Valentia *4. p. disp. 10. q. 5. punct. 3.* vbi *de imped. crim.* Philiarc. *de offic. sacerd. tit. 1. p. 2. c. 5. impedim. 4.* Petr. de Ledesm. *de matr. q. 60. a. 2. circa 4. conclus. casu 1.*

III. Conditio est, vt cum mortis machinatione interueniat adulterium, quando solus alter coniux alterius coniugis mortem machinatur: secus quando coniux, & alter cum quo matr. ineundum est, machinantur alterius coniugis mortem. Haec conditio non admittitur ab omnibus. Quibusdam enim placet in neutro casu adulterium desiderari, sed satis esse coniugem interfici animo contrahendi matr. cum alio. Quod & si canones hoc impedimentum statuentes loquantur ferè semper de adulteris, at nullibi adulterium postulant, & *c. 2. de conuers. infid.* nullam de adulterio mentionem facit. Deinde, quia cum ratio huius imped. sit, nec ob matr. spem detur ansa coniugis interficiendi, rationi consonat, ex sola coniugis interfectione absque adulterio, impedimentum hoc consurgere. Ita docent Innoc. *c. super hoc, n. vn. in fi. de eo qui duxit.* Host. relato Hugone *sum. eo. tit. n. 3. & c. super hoc, n. vn. ad med. & c. fi. n. 2. & 3. eo. t. & c. 1. n 4. & 5 de conu. inf.* Ant. *d. c. super hoc, n. 2. & d. c. fi. n. 4. in fin.* & *ibi* Henr. *n. 7.* Alber. *in suo dict. lit. I. verb Impd. 8. vers. Crimina vero.* Astensis *2. p. sum. l. 8. tit. 20. a. 2. in pr.* D. Anton. *3 p. t. 1. c. 5. in primo crimine.* Supplem. Pisanae, *verb. Impedimentum impe. 8. n. 2.* Veracruz *1 p. Speculi, a 33. con. 4. & 6. fin.* Philiarc. *de offic. Sacerd. t. 1. p. 2. l. 2. c. 5. imped. 4.* alij verò in alio sunt extremo, petunt enim semper adulterium, vt huic impedimento locus sit. Sic Monald. *summa tractatu de matr.* vbi *de imped. criminis, col. 3.* Ioan. de Friburgo *in sum. confl. 4. tit. 9. q. 2* & dicit esse probabile Bassolis *4. d. 34. q. vn. a. 2. vers. Ex praedictis patet.* At media via eligenda est, vt si vterque copulari matrimonio volens, cooperatus sit ad mortem alteri coniugi inferendam, vt cum superstite contrahat, minimè desideretur adulterium; secus si alter absque alterius consilio coniugem enecet. Constat prior pars ex *c. 1. de conuers. infid.* vbi quadam Sarraceni suggestione vxorum fidelium viros earum peremere, nec de adulterio cum illis admisso mentio aliqua fit: & tamen iis Sarracenis postmodum baptizatis interdicitur matrimonium cum illis mulieribus, & ab eo inito iubentur separari. Et quamuis textus loquatur de vxore fideli virum medio Sarraceno vita priuanti, at (vt egregiè animaduertit ibi Abb. *num. 4.*) non constituitur vis in eo quòd interficiens Sarracenis sit, sed idem est, quamuis ille 9

Chri

Christianus esset:sed dubitatum potius fuit de infidelibus, propter lucrum conversionis gratia illius matrimonij ineundi subsequutum. Posterior etiam pars constat, quia vbi solius alterius machinatio interuenit, textus de adultero admixto loquuntur, vt constat ex *c. 1. c. Super hoc, c. Significasti, de eo qui duxit, & c. Si quis viuente 31. q. 1.* Et cũ sit res pœnalis, ac matr. cassans, extendi minimè debet, sed valdè restringi. Et ideo huius sent. sunt, ex Theolog. Palud. *4. d. 34. q. 1. a. 3. n. 17.* Maioris *4. d. 34. q. 2. col. 2. casu 2.* & ibi Suppl. Gabr. *q. vn. a. 2. ad finem.* Caiet. *summa verb. Matrim. c. 1. imped. 5.* Bassolis *4. d. 34. q. vnica, a. 2. vers. Tertio dico,* Nicolaus de Orbellis *4. d. 35. q. vnic. ad fin.* Nicolaus de Nisa *super 4 sent. tr. 6. p. 3. de matr. q. 6. concl. 4.* Sot. *4. d. 37. q. vn. a. 4. col. penult.* Petr. de Soto *lect. 9. de matr.* vbi de impedim. criminis, *casu 2.* Palacios *4. d. 35. disp. vnic. col. 33. vers. Respondebis, fol. 790.* Ouandus *ibi, disp. vnic. ad fin. in casu 4.* Angles Florib. *1. p.* vbi *de matr. q. 9. a. 3. in pr. concl. 2.* Pedraza *sum. præcepto 6. vers. 14.* Bellar. *l. 1. de matr. c. 22. col. 2. vers. Crimen autem homicidij.* Petr. de Ledes. *de matr. q. 60. a. 2. col. vlt in fin. secundi casus.* Toledo *l. 7. sum. c. 6. n. 3.* Enriq. *l. 12. de matr. c. 14. n. 2.* Emm. Sa *sum. verb. Matr.* vbi de impedim. dirimentibus *n. 7.* Valent. *4. p. disp. 10. q. 5. punct. 3.* vbi de impedimento criminis. Philiarc. *de officio Sacerdotis, t. 1. p. 2. l. 2. c. 5. impedim. 4.* Barth. à Led. *de matr. dub. 58. concl. 3.* Lud. Lop. *2. p. instruct.* vbi *de matr. c. 54. col. 3.* Graffis *1. p. decisionum, lib. 2. c. 85. n. 7.* Vega *2. to. sum. c. 34. casu 74. notab. 1.* Viualdus *candel. Sacr. 1. p.* vbi *de matr. n. 212. concl. 3.* Caunedo *summa* vbi *de matr. c. 5. ad finem* Et ex Iurisperitis. Goffred. *summa tit. de eo qui duxit. n. 2.* Io. Andr. *c. 1. n. 2. de conuers. infidel. & c. Super hoc, in fin. de eo qui duxit.* Ant. *d. c. 1 n. 2.* & ibi Abb. *n. 8. Idem* Abb. *c. 1. n. 1. & c. Super hoc, in fi. de eo qui duxit.* Anchar. *c. 1. n. 7. de conuers. infidel.* Cardin. *c. 1. in fin. & c. Super hoc, in fine, de eo qui duxit.* Alex. de Neuo *c. 1. n. 9 & c. Significasti n. 5. & c. Super hoc, n. 4. de eo qui duxit.* Præpos. *c. Super hoc n. 2. & c. fin n. 2. eo. t.* Angel. *verb. Matr. 3. imped. 9. n. 5.* Sylu. *verb. Matr. 8. q. 9. d. 1.* Rosella *verb. Impedim. imped. 8. n. 1.* & ibi Tabien. *Impedimento 7. q. 1. n. 2.* Armilla *verb. Matr. n. 30. & 31.* Brunel. *de sponsal. concl. 34 n. 6.* Nau. *sum. c. 22. n 46.* Montalu. *l. fin in fin. tit. 2. p. 4.* & ibi Greg. Lop. *verb. Qualquier.* Gracia *repetit. c. Ad limina 30. q. 1. §. 4. q. 162. n. 414.* Ant. Cucus *lib. 5. instit. maior. t. 12. n. 76. & 77.* Matienzo *lib. 5. recop. t. 1. rubr. gl. 1. n. 179.* Vgolinus *de Sacr.* vbi *de matr. c. 19. n. 9.* Lancelot. *Instit. iuris can. lib. 2. tit. de diuort. §. Cum ea autem, verb. Machinati.* Huius etiam sent. aperte videntur quidam alij Theologi, qui tunc suboriri hoc impedimentum censent, quando quispiam vxorem propriam interficit, vt adulteram ducat: vel si quis rem habeat cum coniugatis, & vt illius matrimonio fruatur, virum eius interimit. Ecce qualiter machinationem vnius semper coniungunt cum adulterio. Hi sunt D. Th. *4 d. 35. q. vn. in fine, in expositi. lit. Magistri; & d. 37. q. 2. corp.* & ibi D. Bonau. *a 2. q. 2.* Durand. *q. 2. n. 6.* Ricard. *a. 2. q. 2.* *Victoria sum.* vbi *de matr. n. 291.* Ledes. *2. p. 4. q. 62. a. 2. in 3. proposit.* An autem exigatur adulterium copula consummatum, dicam disput. seq. *n. 2.* fine.

10 At satis est adulterium alterius subsequens machinationem, dum tamen ante mortem coniugis contingat adulterium. Vt si vir venenum propinet vxori, vt fœminam quam iam ducat vxore interfecta, eum qui non dum adulteratus est; at eum ea adulteratur, nondum vxore defuncta. Quia verificatur intercedere adulterium cum interfectione coniugis: secus si defuncta vxore, copula accidisset, quòd ea non sit adulterium & sic deficeret adulterium. Sic Monaldus *summa. tract. de matr.* vbi de imped. criminis, *col. 2.* & dicam in simili, in disp. sequenti.

11 Temperant aliqui tertiam conditionem propositam, nimirum, requiri adulterium, nisi interueniat fidei datio de futuro matr. ineundo: tunc enim sufficit ad hoc impedimentum incurrendum machinatio alterius in mortem coniugis, ea subsequuta, quamuis adulterium desit. Ita D. Bonau. *4. d. 37. a. 2. q. 2.* Cardin. *c. 1. in fi. de eo, qui duxit.* Præpos. *in rubr. illius t. n. vn.* Guillelm. Bottillong *4. d. 35. q. vn. a. 2. concl. 3.* Cæterum displicet hæc limitatio: & ita reliqui DD. *n. 9.* allegati petunt adulterium absolutè, & absque hac limitatione: & id etiam exigunt textus, quos ibi retuli: nec est textus aliquis, qui sola fidei datione, cum machinatione alterius contentus sit, ad hoc impedimentum contrahendum.

IV. Conditio est, vt adulterium illud quod altero solo coniugis mortem machinanti requiritur, sit vtrique matr. contracturo notum. Quare si vir coniugatus cum fœmina coniugij ignara adulteretur, & vt illam ducat, vxorem propriam occidat, nullum erit impedimentum dirimens inter illos. Quia adulterium illud fuit à fœmina ignoratum. Et ita tenet Emm. Sa *sum. verb. Matrimonium,* vbi de impedim. dirimen *n. 7.* Et dicam in simili, in disp. sequenti, vbi scientiam vtriusque desiderari probabo, & explicabo qualis debet esse ignorantia. Imò idem existimo, quamuis fœmina illa, ignorans alterius coniugium, esset coniugata: adulterium enim eum illa, solo adultero machinante mortem propriæ vxoris, non cassaret matrim. cum adultera illa soluto vtriusque coniugio. Quia adulterium respectu coniugis interfecti est, quòd vna cum mortis ipsius machinatione dirimit matrimon. at respectu coniugis interfecti nullum adulterium admisit fœmina illa, vtpote coniugij illius ignara. Et ita textus *n. 9.* allegati, de adulterio respectu coniugis perempti loquuntur. 12

V. Conditio est, vt illa coniugis interfectio vestiatur fine ineundi alterius matr. quando enim alius finis adest, non est impedimentum dirimens, (an verò sit impediens, diximus tota disp. 16.) Hæc conditio displicet aliquibus, eo quòd in iure minimè reperiatur. Atque ita illam desiderari negant Caiet. *sum. verb. Matr. c. 1. impedim. 5.* Scot. *4. d. 35. q. vn. col. antepenult.* Petr. de Soto *lect. 9. de matr. in imped. criminis, casu 2.* Armilla *verb. Matr. n. 30.* Angles Floribus *1. p.* vbi *de matr. q. 9. a. 3. dubio 1. concl. 1.* Onand. *4. d. 35. disp. vn fin.* Pedraza *sum. præcepto 6. vers. 14.* Et ex Iurisperitis Alex. de Neuo *c. Significasti, n. 5. & c. Super hoc n. 5. de eo qui duxit. Prepos. eo c. Super hoc, in fi.* At eam admittendam esse verius est. Tum, quia etsi non reperiatur expressa in textu, colligitur tamen ex eius verbis *c. Si quis viuente, 31. q. 1.* ibi. *Occidisse notetur.* Verbum enim *notetur,* denotat malitiosam procurationem mortis coniugis, ac nota infamiáque dignam, qualis est, quando eò dirigitur, vt matrimonium cum adulteranti ineatur. Tum etiã, quia ex fine huius impedimenti colligitur. Ratio enim & finis inductionis huius impedimenti fuit, ne coniux coniugem vita orbaret, vt eo matr. soluto ad aliud migraret, cum ea persona, quam deamat. Quæ ratio nunquam habet locũ, quoties coniugis interfectio non eò tendit, vt aliud matr. cum ea persona ineatur. Atque proinde iura inducentia hoc impedimentum, minimè ad hunc casum extenduntur. Atque ideo hanc partem sustinent ex Theologis D. Th. *4. dist. 37. q. 2. a. 2. corp.* & ibi D. Bonau. *a. q 2.* Durand. *q. 2. n. 6.* Ricard. *a. 2. q. 2. & d. 35. a 5. q. 3.* Palud. *4. dist. 34. q. 1. a. 3. n. 17. & d. 37 q. 2. a. 2. n. 8.* Maioris *4 d. 35. q. 2. col. 2. casu 2.* Suppl. Gabr. *ibi q. vn. a. 1. ad fi.* Nicol. de Orbel. *q. vn. ad fin.* Bassolis *4. dist. 34 q. vn. a. 2. vers. Tertio dico.* Nicol. de Nisa *super 4. sent. tr. 6. p. 3. de matr. q. 6. concl. 4.* D. Ant. *3. p. t. 1. c. 5. in 1. crimine.* Sot. *4. d. 37. q. vn. a. 4. col. antepen.* Led. *2. p. 4. q. 62. a. 2. proposit. 3.* Palacios *4. d. 35. disp. vn. col. 22. vers. At verè si alia, fol. 790.* Guillelm. Bottillong. *ibi q. vn. a. 2. post 3. concl. dub. 1. & 2.* Viguerius *l. Instit. c. 16 §. 7. vers. 9. in fine.* Veracruz *1. p. Speculi, a. 33. concl. 1.* Bellar. *l. 1. de matr. c. 22. in fin.* Toledo *l. 7 sum. c. 6 n. 2.* Enriq. *lib 12. de matr. c. 14. n. 2.* Valentia *4. p. disp. 10. q. 5. punct. 3.* vbi de impedim. criminis. Emm. Sa *sum. verb. Matr.* vbi de impedim. dirimentibus *n. 9.* Petr. de Led. *de matr. q. 60. a. 2. col. penult.* Viuald. *candel. Sacram. 1. p.* vbi *de matr. n. 212. conc. 2.* Philiarchus *de officio Sacerd. l. 1. p. 2. c. 5. imped. 4.* Barth. à Led. *dub. 58. de matr. concl. 3.* Lud. Lop. *2 p. instruct.* vbi *de matr. c. 54. col. 3.* Beia *in sum. casuũ 5.* Vega *2. t. sum. c 34. casu 74. notab. 2.* Manuel *1. to. sum. 2. edit. c. 229 n. 5.* Et ex Iurisperitis, 13

tis, Glos. *c. Super hoc verb. Machinata, de eo qui duxit, & c. Si quis viuente, verb Occidisse* 31.q.1. Calderin. *c. Super hoc de eo qui duxit*, & ibi Host. *n. vnic. ad medium, & sum. eod. t. ad fi. vers. Quid ergo* Henricus *c. fi. n.6. eod. t.* Albericus *in suo diction. lit. A. verb. Adulter, verb. Nasci, de adulterio, & lit. Io. verb. Impedimentum* 8. *vers. Crimina vero.* Astensis 2. *p. sum. l.8. tit.10. a.2 statim in princ.* Monaldus *sum. tractatu de matr.* vbi de impedim. criminis, *col.* 2. Rainerius 2. *p. sum. tit. de matr. c.*14. Io. de Friburgo *sum. confess. l.4. t.9. q.* 2. Suppl. Pisanæ, *verb. Impedim. imped.* 8. *n.*3. & ibi Rosell. *imped.* 8. *n.*5. Tabiena *imped.* 7. *n.*2. *q.*1. Angel. *verb. Matr.* 3. *imped.* 9. *n.*6. Sylu. *verb. Matr.* 8. *q.*9. *dicto* 2. Brunel. *de sponsalib. concl.*34. *n.*5. Turrecrem. *c. Si quis viuente, n.*4. 31. *q.*1. & *c. Interfectores, a.*2. *n.*5. 33. *q.*2. Nau. *sum. c.*22. *n.*46. *Et lib.*4. *cons. in vtraque edit. De eo qui duxit, toto cons.*1. *Lex regia fi. t.*2. *p.*4. Ant. Cuc. *l.*5. *instit. maior. tit.*12. *n.*76. Matienzo *lib.*5. *recop. tit.*1. *rubr. gloss.* 1. *n.*178. Gaëta *repetit. c. Ad limina* 30. *q.*1. §.4. *q.*160. & *q.*162. *n.*411. & 414. Vgolin. *de Sacram.* vbi *de matr. n.*91. *n.*9.

14 Satis tamen est, si alter ex morte coniugis machinantibus intendat matrim. inire. Quia tunc concurrit mortis machinatio, & cum effectu ac animo contrahendi, & nullibi decernitur vtriusque intentionem desiderari. Idque constabit amplius ex dicendis *n.*18. Doctores enim, quos ibi referam, tenentur hoc dicere.

15 Hinc deducitur, non esse impedimentum dirimens, si coniugatus dicat adulteræ; Nisi matrimonio ligatus essem te ducerem: & post occidat vxorem, non ductus fine matrimonij cum adultera contrahendi. Quia ea verba non continent futuri matrimonij promissionem: nec machinatio illa absque fine matrimonij impedimentum dirimens præstat. Sic Calderinus *c. Super hoc, de eo qui duxit. & ibi* Iacobus de Zochis, quos refert Alex. de Neuo *ibi n.*3. Idē tenet Syluest. *verb. Matrim.* 8. *q.* 9. *fine.* Quamuis *Praepos. d. Super hoc fi.* & ibi Alex. de Neuo *n.*5. sentiant esse impedimentum dirimens: eo quod credunt ad hoc impedimentum non esse necessariam prædictam intentionem. Et hoc dicit Angelus *verb. Matrimonium* 3. *impedim.* 9. *fi* tenendum esse ante initum matri. secus eo inito: quia oppositam sententiam, nimirum, non esse impedimentum dirimens, ait esse iure veriorem. Cui absque scrupulo aliquo ante & post contractum matrimonium adhærendum censeo, ob prædictam rationem.

16 Secundò deducitur, nec esse impedimento huic locum si coniux, & cum ipso adulterans, interficiant communi consilio alterum coniugem, non vt matr. inter se copulētur, sed vt liberius libidine vacent, vel ne ob adulterium ab ipso coniuge interfecto occidantur, vel ob alium finem. Quia illi machinationi deest finis matrimonij ineundi, quem desiderari *n.*11. probauimus. Et ita docent Emm. Sa *sum. verb. Matr.* vbi de impedimentis dirimentibus, *n.*7. Manuel 1. *to. sū.* 2. *ed. c.*229. *n.*5. Vega 2. *t. sū. c.*34. *casu* 120.

17 Tertiò deducitur, quid dicendum sit, si vir mortem vxoris machinetur, animo ducendi adulteram, nec mors sequatur, at postmodum adultera vxorem illam casu enecet, nec communi consilio, nec animo nubendi coniugi superstiti, sed alio fine ductæ? Ant. *c.*1. *n.*2. *de conuers.* censet hoc esse impedimentum dirimens: At id non approbo. Quippe machinatio viri in vxoris mortē, quæ fine ineundi matr. vestiebatur, caruit effectu, in quo euentu nullum præstat impedimentum, (vt diximus *n.*7.) Et occisio illius vxoris facta ab adultera, quæ impedire futurum matrimonium debebat, caruit fine matrimonij contrahendi cum coniuge superstite.

17 Quartò deducitur, quid sentiendum sit, quando vir vxorem perimit, animo ducendi feminam incertam, aut vnam ex pluribus? Veracruz 1. *p. Speculi. a.*33. *concl.*7. & 8. Matienzo *lib.*6. *recop. tit.*1. *rubrica.* gloss. 1. *n.*180. & Vega 2. *to sum. c.*34 *casu* 74. *notab. vlt.* dicunt non esse impedimentum dirimens, quando animus fuit ducendi non certam & determinatam feminam, sed incertam, secus si animus esset ducendi hanc vel alteram, aut vnam ex pluribus: dummodo omnes illæ sint expressè intentæ: tunc enim esset impedimentum dirimens cum quauis earum. Et bene quidem sentiunt, intelligendo eos cum hac limitatione, nempe, quando cum omnibus illis expresse intentis præcessit adulterium. Quod alias, cùm solus vir machinatus sit in mortem vxoris, non erit impedimentum iuxta dicta *n.*9. Quare si interfecit vxorem, animo ducendi feminam indeterminatā, poterit postea ducere quamcumque, etiam eam cum qua vxore superstite adulteratus est. Quia intentio matrimonij determinati ad hoc impedimentum incurrendum petita defuit: similiter poterit adulteram illam ducere, quando animum habuit aliquam aliam determinatam, vel vnam ex pluribus determinatis ducendi, præter adulteram: imo & tunc poterit quamuis ex illis ducere. Quoniam cum omnibus aliis non fuit adulterium requisitum ad hoc impedimentum: & cum adultera non fuit animus contrahendi, qui simul cum adulterio desideratur. At si in mente sua expresserit adulteram, siue solam, siue inter alias, respectu solius adulteræ erit impedimentum dirimens. Quia respectu illius reperitur adulterium cum animo contrahendi matrimonij cum illa.

Monuerim tamen circa intentionem requisitam ineundi matrimonij ad hoc impedimentum, præsumi eam in foro externo, quando quispiam coniugem perimit, & cum cum alio coniuge, cum quo adulterium præcesserat, inire matrim. vult: vel coniux superstes, qui coniugem peremit, vult cum adulterante matrimonio copulari. Et ita reputari in foro externo impedimentum dirimens: quamuis tale non sit in foro conscientiæ, quando ea intentio verè non adfuit. Ita Sotus 4. *dist.*37. *q. vn. a.*4. *col. antepenult.* Beia *in sua sum. casu* 5. Manuel 1. *to. sum.* 2. *ed. c.*229. *n.*5. Vega 2. *t. sum. c.*34. *casu* 74. *not.* 2. quare, nisi ex magnis coniecturis probaretur opposita intentio, non est concessurus iudex Ecclesiasticus, qui fori externi præsumptione stare debet, dum oppositum non probatur, licentiam talis matrimonij ineundi. 19

Vltima conditio necessaria ad hoc impedimentum incurrendum est, vt matr. prius sit verum, si enim sit irritum, quamuis bona fide existimatum legitimum, interfectio illius coniugis, cum adulterio cum alio coniuge, non erit impedimentum dirimens. Quia textus *n.* 9. allegati, impedimentum hoc statuentes, petunt coniugis occisionem & adulterium, quæ ambo verè deficiunt, vbi veritas matrimonij desideratur. Et ita tenent Henricus *c. fi. n.*1. *de eo qui duxit.* Ant. Cucus *l.*5. *instit. maior. t.*12. *n.*84. Veracruz 1. *p. Spec. a.*33. *concl.*6. *fi.* Palacios 4. *dist.*55. *disp. vn. col.* 24. *vers. Obseruandum secundo, f.*791. Satis tamen esset, si matr. foret verum, quamuis non consummatum. Vt bene docent Ant. Cucus *n.*85. & Palacios *ibid.* Et quamuis celebratum esset diuortium. Vt bene tradit Ant. Cucus *n.*86. quia in vtroque adsunt vera interfectio coniugis & adulterium. quæ omnia in simili casu latiùs probauimus *disput. sequenti.* 20

Demùm duo obseruanda sunt, prius est, deceptum esse Palacios 4. *di.*35. *disp. vn. col.* 22. *vers. At vero,* vbi ait impedimentum hoc reddere simpliciter quempiam inhabilem ad quodcunque aliud matr. Id enim longè à veritate abest, qui enim coniugem perimit, vt cùm adulteranti matr. ineat, respectu solius adulterantis fit inhabilis: quare ad quodcunque aliud matr. validè migrare potest, (dixi validè, quia quando sit impedimentum impediens non est præsentis disputare, & satis discussi tota *disp.*16.) quia textus hoc impedimentum dirimens decernentes, solùm irritant matr. inter machinantes mortem & adulteros, vt constat ex *c.*1. *c. Super hoc, & c. Significasti, de eo qui duxit, & c.* 1. *de conuers. infid. & c. Si quis viuēte* 31. *q.*1. Et ita docent D. Th. 4. *d.*37. *q.*2. *a.*2. *corp. Et ibi* D. Bonau. *a.*2. *q.*2. Durand. *q.*2. *n.*6. Ricard. *a.* 2. *q.*2. Maioris 4 *d.*35. *q.*2. *paulo post pr.* Rainer. 2. *p. sum t. de matr.* 14. Syluest. *verb. matr.* 8. *q.*9. *dict.* 2. Petr. de Soto, *lect.*9. *de matr.* vbi de impedim. criminis, *casu* 2. Turrecr. *c. Interfectores, art.*2. *n.*5. 33. *q.*2. 21

Anton.

Ant. Cuc. *lib. 5. inſtitut. maior. tit. 12. n. 78.* Viguer. *l. Inſtit. c. 16. §. 7. verſ. 9. in fine.* Vgolinus *de Sacram.* vbi *de matr. c. 19. n. 9.* Enriq. *lib. 12. de matr. c. 14. n. 2.*

22 Poſterius obſeruandum eſt, hoc impedimentum eſſe ſolo iure Eccleſiaſtico inductum. Quare non incurrent illud infideles, niſi ſpeciali ipſorum lege ſtatutum ſit. De qua re nemo dubitat. Non enim naturæ repugnat eiuſmodi matrimonium.

23 Tandem vt ſummatim complectamur conditiones, quas ad hoc impedimentum dirimens deſiderari, tota hac diſputatione diffusè diximus, eæ ſunt 5. Prima eſt, vt adſit machinatio mortis alterutrius coniugis, ſiue ab alterutro coniuge, ſiue ab adultero facta, effectu ſubſequuto; nimirum, vt reuera ſequatur coniugis illius interfectio machinata. Sufficit autem mandatum vel conſilium: non tamen ratihabitio eius interfectionis, etiam nomine alterius cõiugis effectæ. II. vt machinatio fine veſtiatur incundi matrimon. inter coniugem ſuperſtitem & adulterum, vel ſimul mortis machinatorem. III. vt adſit adulterium, quando ſolus alter ex contrahentibus, mortem coniugis machinatus eſt: vel ſi adulterium deſit, vterque illius machinationis reus ſit. IV. vt adulterium requiſitum ſit vtrique contrahenti notum. Vltima, vt matrim. prius fuerit verum, quamuis non conſummatum fuerit, diuortiúmve celebratum ſit. Nec impedimentum hoc reddit machinantem inhabilem ſimpliciter ad quodcumque aliud matrim. ſed tantum reſpectu adulterantis, vel eius, qui ſimul in coniugis mortem machinatus eſt, ad ineundum inter ſe matrimon.

DISPVTATIO LXXIX.

An adulterium interuenientibus promiſſione futuri matr. aut ipſius contractu de præſenti cum adultera, dirimat ſubſequentes cum illa nuptias?

SVMMARIVM.

Adulterium cum promiſſione matrimonij, vel contractu ipſius de præſenti eſt impedimentum dirimens, num. 1

Non ſufficit fides data, aut matr. ſine adulterio, nec ſufficit conatus, nec copula non conſummata, nec fides matr. ineundi viuente altero coniuge, 2.

Satis eſt, ſiue adulterium præcedat, ſiue ſubſequatur fidei dationem, aut contractum matrimonij, 3

An ſatis ſit, ſi fides detur adulteræ de matrimonio ineundo cum perſona, quam quidam tertius deſignabit? 4.

Fides data, aut contractus matr. ac adulterium concurrere debent durante coniugio nec ſatis eſt, ſi alterutrum præcedat, aut illud ſubſequatur, 5.

An ſatis ſit, vt in diuerſis coniugiis intercedant? 6.

Quid, ſi fides data remiſſa ſit ante adulterium, aut poſt illud remittatur? 7.

Quid ſi matrimon. illud ſit clandeſtinum? 8.

Quid ſi promiſſio ſit interna, nullo ſigno externo expreſſa? 9.

Quid ſi promiſſio ficta ſit, & errenua? 10.

Quid, ſi promiſſio ſit conditionalis? 11.

Quid, ſi ſit impoſſibilis aut turpis conditio? 12.

Quid, ſi contra ſubſtantiam matrimonij? 13.

Quid, ſi de præſenti, aut præterito, vt ſi es virgo, vel vir tuus obiit? 14.

Quid, ſi adulter promittat coniugatæ, de cuius viri obitu dubitatur ob ſeptem annorum abſentiam, ſi oſtenderis id licere, ducam te? 15.

Quid, ſi ita promitteret, Si non eſſem coniugatus, ducerem te? 16.

Quid ſi ita, Si voluero, ducam te, vel niſi aliud arbitratus fuero, vel mihi viſum fuerit? 17

Quid, de promiſſione his verbis concepta, Non ducam aliam niſi te, vel præter te, vel aliis verbis æquiuocis? 18

An deſideretur promiſſio mutua matrimonij? Refertur quædã ſententia, & explicatur qualiter diſtent inter ſe pollicitatio & promiſſio? 19.

Refertur contraria ſententia 20

Explicatur quando cenſeatur promiſſio facta per modũ contractus oneroſi ac reſpectiui, & per modum gratuita & liberalis promiſſionis? 21.

Exigitur promiſſionem illam acceptari ab eo cui fit, 22.

Quid ſi altero promittente, adultera ſic reſpondeat, Incolumem ſeruet Deus virum meum, vel eligat quod diuino eius obſequio expedientius fuerit, 23

Satis eſt promiſſio alterius ſufficienter acceptata, 24.

An ad incurrendum impedimentum hoc ſufficiat altero promittente, alterius taciturnitas, eaque ſit acceptatio, ſiue promiſſio fiat per modum, promiſſionis liberalis, ſiue per modum contractus oneroſi, & reſpectiui, 25.

An ſi fiat per modum contractus oneroſi, ſat ſit expreſſa alterius acceptatio, eaque ſit virtute promiſſio? 26.

Soluuntur argumenta, 27.

An ſufficiat ſimplex ac nuda promiſſio? Refertur quædam ſententia, num, 28.

Proponitur ſententia Authoris & explicatur, an fidei interpoſitio ſit iuramentum, 29

An neceſſarium ſit, matrimonium prius eſſe validum, conſummatum, nec diſſolutum quoad habitationem? 30.

An exigatur vtrumque adulterum eſſe alterius coniugium & quid ſi vterque ſit coniugatus, at vtrumque alterius coniugium lateat 31.

An requiratur poſt ſcientiam prioris coniugij matrimon. de facto iniri, & copulam haberi: an potius ſufficiat matrim. ante ſcientiam initum, habita poſt ſcientiam copula? 32.

Quid ſi tempore copulæ iam illi à matrimonio reſilierant? 33.

Quid, ſi fides præceſſit ſcientiam, at copula eam ſequuta eſt? 34.

Quid ſi copula fuit ante ſcientiam, fides autem aut contractus matrimonij poſt ſcientiam? 35

Quid, ſi dubitetur, an quando fides data eſt, vel adulterium admiſſum, ſuperſtes erat alter coniux, vel an fides vel adulterium interuenerint? 36.

Quando cenſebitur ſcientiam adeſſe coniugij in altero? 37.

An excuſet quæuis ignorantia, an ſola probabilis? 38

An quando initum eſt matrim. à perſona coniugata cum ſoluta ignorante coniugij, vel vtraque ignorante, liceat vtrinis, ſoluto per mortem priori coniugio à poſteriori reſilire, 39.

An ſit peccatum promittere futurum matrimonium, poſt præſentis diſſolutionem, ac ea promiſſio valeat, 40.

An hoc impedimentum reddat perſonam ſimpliciter illegitimam ad quodcumque matrimon. 41.

An ſolum ſit de iure humano, nec contrahatur inter infideles, 42.

Quid, ſi alter ſit infidelis, alter vero fidelis, vel alterum, vt contractus matrim. aut fides illius præcedat baptiſmum: alterum verò, vt adulterium, illum ſequatur, 43.

Rediguntur in ſummam conditiones ad hoc impedimentum petitæ, 44.

Egimus *diſp.* ſuperiori de impedimento criminis adulterij cum machinatione mortis coniugis. Iam in præſenti, de 2. & 3. crimine diſſerendum eſt: nimirum, quando quiſpiam fide data de matrimonio contrahendo, adulterium admittit, vel de facto cum eadem adultera matrim. init, priori coniuge ſuperſtite. In vtroque enim euentu matrim. inter illos dirimit, vt conſtat ex *c. Relatum, 31. q. 1.* quod eſt deſumptum ex Conc. Triburienſi, & ex *c. 1. & c. Veniens, de eo qui duxit*, & melius ex *c. fin. eod. tit.* ibi: *Si quis vxore viuente fide data promiſit aliam ſe ducturum, vel cum ipſa de facto contraxit, ſi nec ante nec poſt, legitima eius ſuperſtite cognouit eandem, non eſt matrim. quod cum ea contraxit poſt vxoris obitum, dirimendum. Cæterum tolerari non debet. ſi prius vel poſtea, dum vixerit vxor ipſius, illam adulterio polluiſſet.* Ratio autem huius impedimenti ſecundùm omnes eſt, ne propter futuri matrimonij ſpem detur anſa captandæ mortis coniugum. 1

Deſiderantur autem aliquæ conditiones ad hoc impedimentum incurrendum. I. eſt, vt adulterium concurrat cum futuri matrimonij promiſſione, aut cum matrimonio de facto inito, ſuperſtite altero coniuge. Quare nec ſufficit matrimon. nec fides data, ſine adulterio, nec adulterium ſine alterutro illorum, vt conſtat ex *c. 1. c. Veniens, & c. fin. de eo qui duxit*, vbi hæc duo ſimul petuntur & docent vniuerſi. Nec exiſtimo ſufficere, ſi adulteri ſibi fidem dent de matrimonio inter eos ineundo ante alterius coniugis obitum; ſed oportet vt de facto ante coniugis obitum matrimonio copulentur, vel de eo poſt ipſius obitum contrahendo dent ſibi fidem, Quòd prædicti textus ſolum matrimonium de præſenti viuente altero coniuge ponderent: & licèt dum explicant futuri matrimon. promiſſionem, non clarè dicant eam eſſe de matrimonio ineundo poſt vxoris obitum, at id explicuit *cap. Relatum, 31. q. 1.* ibi: *Inſuper mœcha viuente viro ſuo iuramentum dediſſe, vt poſt mariti legitimi mortem, ſi ſuperuixiſſet, duceret vxorem.* Et paſſim DD. ita eam promiſſionem explicant & ita intelligunt *c. fin. de eo qui duxit*, vbi dicitur graue peccatum perpetrari in hac promiſſione, DD. quos *n. 40.* referam. Nec ita hac promiſſione datur anſa captandæ mortis alterius coniugis: quæ eſt ratio huius impedimenti, Cùm non expectetur mors alterius coniugis ad matrim. perficiendum: nec eo vſque promiſſio differatur. Nec ſatis eſt conatus ad copulam ipſa minimè ſequuta cum 2

ea, cui futuri matrim. fides data est, vel cum qua de facto initum est, quòd textus prædicti adulterinam copulam exposcant, quæ delictum consummatum importat: & maximè in his pœnalibus, & impedimentis matrim. dirimentibus, quæ valdè restringenda sunt. Et ita docent Gloss. *c. fin. verb. Cognouit, de eo qui duxit, & ibi* Io. Andr. *n. 4.* Ant. *n. 4.* Abbas *fine.* Cardin. Anchar. *n. 4.* Alex. de Neuo telato Vincentio, *n. 9. Præposit. statim in pr. & n. 4. fin. Speculator tit. De eo qui duxit, §. vn. n. 6.* Brunel. *de sponsal. concl. 34. n. 4.* Lancelot. *instit. iuris canon. l. 2. tit. de diuort. §. Sed & si fidē, verb. Copula.* Quamuis minus benè Host. *eod. c. fi. n. 1.* in eā partem inclinet, vt conatus sufficiat: dubiúmque maneat. Imò eisdem rationibus ductus censeo non sufficere vasis fœminei penetrationem, virili semine non intromisso, quod id non sit adulterium consummatum, sed inceptum, & conatus ad perficiendum. Vnde sufficeret quacumque arte semen intra vas absque illius penetratione reciperetur. Cùm id satis sit ad copulæ consummationem: nec fœminæ semen exigatur, vt diximus *disp. 64.* per totam.

3 Sufficit verò, siue fidei dationem, siue matrim. de facto initum præcedat, siue sequatur adulterium à coniuge illo admissum. In vtroque enim casu incurritur impedimentum hoc dirimens, habetur expressè *c. fin. de eo qui duxit.* Et docent vniuersi. Quippe in vtroque casu præbetur ansa captandæ mortis coniugis.

4 Nec refert siue adulter fidem dederit adulteræ de contrahendo matr. cum ipsa, siue cum persona, quam tertius quidam ab adultera signatus destinauerit: quando fraudulenter ea fides petitur, vt tertius ille adulteram designet. Quia perinde est, ac si fides adulteræ ipsi daretur. Nec fraus alicui patrocinari debet, *c. aduersus, de immun. Eccles.* Quod si ea fraus non interuenerit, sed fides illa petita est bona fide, eo quod credebatur fore, vt tertius ille conueniens adultero matr. consuleret, non est locus huic impedimento: sed poterunt illi defuncto coniuge matrimonio copulari. Non enim adfuit promissio futuri matrimonij cum illa. Et ita docent Ricard. *4. d. 35. a. 5. q. 5. Maioris ibi q. 2. in argum. 1. contra 1. impedimentum.* Astens. *2. p. sum. l. 8. tit. 20. a. 2. in pr.* D. Ant. *3. p. 1. c. 5. in 2. crimine dirimenti, vers. Item si qua,* Angelus *verb. Matrimon. 3. imped. 9. n. 4.* Syluest. *verb. Matrim. 8. q. 9. dict. 6.* Rosella *verb. Impedimentum, imped. 8. n. 3. & ibi* Tabiena *imped. 7. n. vlt.* Sot. *4. d. 37. q. vn. a. 4. ad finem corporis.* Lud. Lop. *2. p. instructorij* vbi *de matr. c. 54. col. 4. vers. Aduertendum est,* Vega *2. tom. sum. c. 34. casu 77.* Atq; id verum est, licèt bona fide adulter promitteret, vt benè docent Sot. & Lud. Lop. Imò satis est, siue fidem dans siue acceptans existimet fore vt tertius ille consulat matr. inter illos adulteros. Quia ex parte vnius datur fides, vel acceptatur, de illo speciali matrimonio cum adultera, quod consulendum credit: & ita fraus ex parte illius interuenit. Et quamuis alter sit in bona fide constitutus: at ex parte sua ei periculo se exposuit, vt tertius ille id matr. consuleret. Et sic docet Angel. & Syluest. proximè alleg. Vnde non est audiendus Veracruz *1. p. Spec. a. 34 post 9. concl. dub. 2.* vbi contra omnes Authores allegatos sustinet non esse impedimentum, quando prædicta fraude concepta datur illa fides. Quia vere non promittitur cum adultera matrim. Sed ex dictis diluitur hæc ratio. Atque eius opinionem sustinere tenentur Doctores, quos *n. 19.* referam, censentes desiderari mutuam promissionem matrimonij ad hoc impedimentum incurrendum. Nam in hoc casu solam dantis fidem promissionem intercedere constat. Sed *n. 24.* probabo eam mutuam fidem non esse necessariam.

5 II. Conditio est, vt adulterium, & fides matr. siue contractus de præsenti concurrant durante priori matr. quare si copula, aut fides, siue matrim. de præsenti de facto initū, præcedant illud matrimonium, aut eo dissoluto per coniugis mortem eueniant, non contrahetur hoc impedimentum, vt si fides data est viuente coniuge, at copula post eius obitum est habita, aut è contra copula eo superstite, fides autem eo mortuo. Quia textus *c. fin. de eo qui duxit.* expressè petit vtrumque superstite coniuge contingere. Et ita docent Speculat. *eo. tit. de eo qui duxit, §. vn. n. 4.* Ant. *eod. c. fin. n. fin.* Anchar. *n. 2.* Henric. *n. 3.* Tabiena, *verb. Impedimentum, imped. 7. q. 2. n. 3.* Sot. *4. d. 37. q. vn. a. 4. col. pen.* Matienzo *l. 5. recop. tit. 1. rubr. gloss. 1. n. 188.* Lud. Lop. *2. p. instruct.* vbi *de matr. c. 54. col. 4. in tertio crimine.*

Non constat autem inter DD. an necessarium sit, vt fides data, & adulterium durante eodem coniugio intercedant: an potius sufficiat, in diuersis nuptiis. Quidam enim credunt sufficere in diuersis nuptiis: vnde censent impedimentum hoc dirimens incurri, si coniugatus fidem matrimon. ineundi post vxoris obitum Mariæ dederit, non existente inter illos adulterio: & mortua vxore aliud matrimon. coniugatus ille inierit, quo durante alterum cum ipsamet Maria admisit, nō renouata fide matrimonij. Quia verificatur adulterium & promissionem superstite coniuge euenite: quod solum petitur, *c. fin. de eo qui duxit.* Atque ita docent *ibi* Io. Andr. *n. 3.* Ant. *n. 5.* Anchar. *n. 3* Henric. *n. 8.* Et hanc sententiam tenendam esse ante factum, secus post factum, docet Angelus, *verb. Matrimonium 3 imped. 9. n. 2.* & est probabile. At multo verius est, exigi vt durante eodem coniugio intercedant: atque ita in prædicto casu nullum oriri impedimentum, quod per posterius matrim. recedatur à fide data: ac proinde solum adsit adulterium. Deinde, quia ideò hoc impedimentum inductum est, quod ex ea promissione concipiatur spes futuri matr. ac ex ea spe machinationi mortis mariti, aut vxoris, ansa præbeatur. At ea spes extinguitur inito posteriori matrimonio. Et ita docent Calder. *d. c. fin. & ibi* Abbas *num. 5.* Alex. de Neuo, *n. 9. fin.* Io. de Lignano, quem refert ac sequitur Syluest. *verb. Matrimonium 8. q. 9. dict. 5.* Rosella *verb. Impedimentum, impedim. 8. n. 4. & ibi* Tabiena, *imped. 7. n. fin.* Brunel. *l. de sponsal. concl. 34. n. 4.* Sotus *4. d. 37. q. vn. a. 4. col. pen. vers. dubium autem.* Ant. Cucus *lib. 5. instit. maior. tit. 12. n. 80.* Lud. Lop. *2. p. instruct.* vbi *de matrim. c. 54. col. 4. vers. Aduertendum est etiam,* Vega *2. to. summ. c. 34. casu 76.* Non explicant verò hi Authores, quid è contra dicendum sit: quando durante priori coniugio, adulterium cum illa Maria admissum est, absque matrimonij fide: & durante posteriori, data est fides absque adulterio. Nec ratio extinctionis prioris fidei datæ per posterius matrim. cui innituntur, militat in hoc casu, cùm fides in posteriori matrim. data sit, nec possit dici prius adulterium admissum extingui, verùm existimo nec in hoc euentu locum esse huic impedimento. Quia textus rectè inspecti eodem coniuge viuente petunt adulterium & promissionem: vt eidem matrimonio iniuria irrogetur, præstita ansa coniugis eiusdem interficiendi. Et ita *c. fin. de eo qui duxit,* dicitur, *Dum vixerit vxor ipsius & c. 1. eod. tit. Et illam maximè, cui fidem dederat vxore sua viuente.* Vbi de eodem coniugio, cui per adulterium & fidem datam iniuria infertur, manifestè videtur esse sermo. 6

Hinc deducitur, si ante adulterium admissum fides data eodem matrim. durante soluta iam sit per vtriusque contrahentis mutuam remissionem, vel vterque pœnitentia ductus à matrim. de facto contracto, durante priori coniugio resiluit, nondum secuta copula, & postea casu subsecuta est, priori contractu non iterato, nōn esse impedimentum. Quia prior ille contractus fidei datæ, aut matrimonij, omnino extinctus erat: & sic non concurrunt adulterium & fides, seu contractus de præsenti, quod prorsus necessarium est ad hoc impedimentum. Et sic tenentur dicere DD. posterioris sent. *n. præced.* relatæ, innituntur enim ad dicendum in eo casu non esse impedimentum, eo quòd iam prior fides extincta erat. At si fides data remissa sit post adulterium, vel post illud resiliatur à matrimonio illo de facto inito, nil conferet ad euadendum hoc impedimentum. Quia iam illi id incurrerant, nec propria authoritate se eximere poterunt. 7

Dubitabis autem, quid dicendum sit, quando est clandestinum matrim. illud de facto initum, & concurrit cum illo adulterium? Videtur enim non esse impedimentum. 8

Quod

Quòd huiusmodi matrim. sit prorsus irritum, ac vi etiam sponsalium destitutum (vt probaui *lib. 1. disp. 20. n. 3.*) At contrarium tenendum est. Non enim ponderatur valor matrimonij aut sponsalium, quo impedimentum hoc consurgat: imò matr. illud semper est irritum impedienti altero coniugio tunc durante: nec promissio illa valet, vt dicemus *n. 40.*

9 III. Conditio est, vt promissio illa sit aliquo signo externo expressa: promissio enim interna matrimonij cum adulterio non præstat hoc impedimentum, quòd ea tanquam alteri ignota non præbeat ansam machinandi mortem coniugi. Ita Veract. 1 *p. Spec. art. 34. post. 6. concl. dub. 2. in fin.*

10 Hinc deducitur, quid dicendum sit, quando promissio matrimonij est ficta & oretenus. Existimant quidam non oriri ex ea hoc impedimentum, quod ea non sufficiat ad sponsalia contrahenda. Sic Enriq. *lib. 12. de matr. c. 14. n. 3. fin.* Emman. Sa *sum. verb. Matrim.* vbi *de imped. dirimentibus, num. 7.* & fauet Manuel 1. *to. sum. 2 edit. c. 229. n. 7.* vbi tunc in solo foro externo videtur censere incurri hoc impedimentum, propter consensus præsumptionē. Idque amplius probari potest à simili. Nam fictè rebaptizans, atque fictè proferens hæresim, excusantur ab irregularitate contra rebaptizantes, & ab excommunicatione contra hæreticos impositis. Cuius rationem benè reddit Suarez 3. *p. q. 71. art. 4. sect. 6. col. 7. dub. 4.* quòd pœnæ Ecclesiasticæ, delictis absolutè & simpliciter impositæ, intelligantur de delictis perfectis & consummatis in propria specie. Cùm ergo impedimentum hoc matrimonij sit pœna Ecclesiastica adulterij cum promissione matrimonij, accipiendum est de perfecta & consummata promissione in sua specie, qualis non est ficta & ore tenus. Cæterùm ex ea hoc impedimentum oriri credo. Quia textus inducentes hoc impedimentum innituntur ea ratione, ne spe futuri matrimonij sumatur ansa captandæ coniugis. Quæ æquè militat vbi promissio est ficta, cùm alteri contrahenti ea fictio prorsus ignota sit. Et ob similem rationem disp. 68. n. 14. diximus ex sponsalibus irritis ob solum interni consensus defectum oriri hoc impedimentum. Nec obstat simile in contrarium adductum, cum eius ratione, quia id habet verum, nisi ex illius pœnæ fine conijciatur opposita Ecclesiæ intentio, vt contingit in casu rebaptizationis: finis enim illius pœnæ est in odium hæreticorum rebaptizantium. At fictè rebaptizans neque id animo hæretico efficit, nec propriè conuenit cum hæreticis in ea actione, vt à sua intentione procedit. Et simile contingit in ficto hæresis prolatore, cùm nec reuera neget fidem, nec verè hæreticus sit. At in nostro casu, ex fine Ecclesiæ inducentis hoc impedimentum colligitur eius mentem esse comprehendere hanc fictam promissionem. Et ideo hanc partem sustinent Io. Andr. *c. Significasti, n. 1. fi. de eo qui duxit.* & *ibi* Ant. *n. 8.* Anch. *n. 2.* Al. de Neuo *n. 9.* Verac. 1. *p. Spec. a. 34. concl. 9.* Matienzo *lib. 5. recop. t. 1. rubrica, glo. 1. n. 186.* Barth. à Led. *de matr. dub. 58. concl. 5.* Vega 2. *to. summ. c. 34. casu 124.* Grassis 1. *part. decis. li. 1. c. 85. n. 8.* At tunc existimarem veram priorem opinionem, quando ex modo promissionis colligeret adulter, cui fit, fictè & ioco eam fierj. Tunc enim ea non præstaret ansam sperandi futuri matrimonij: ac subinde nec machinandi mortem coniugij: nec similis promissio tanquam ficta & iocosa acceptatur, quod ad hoc impedimentum desiderari dicam n. 22.

11 IV. Conditio requisita posset alicui videri, vt promissio illa sit absoluta: si enim conditionalis sit, videtur nullum ex ea consurgere impedimentum vtpote quæ non parit obligationem aliquam ante conditionis euentum. Et confirm. quia ideo sponsalia sub conditione non producunt impedimentū publicæ honestatis, ante conditionis euentum, quia non habent perfectum consensum, *cap. vn. de sponsal. in 6.* Secundò, quia si conditio non impleatur, perinde prorsus est, ac si nil actum fuisset, & actus pro non facto habetur. *l. Cedere diem, ff. de ver. sig. l. Pecuniam, ff. Si certum petatur, l. Qui heredi, §. vlt. ff. de cond. & dem.* At dicendum est sufficere eam promissionem, vt ex ea pullulet hoc impedimentum, quia licet promissio conditionalis non obliget ad implendam rem promissam, antequam conditio extet, habet tamen effectum ad hoc, vt verè dicatur data fides, obligationem innuit non resiliendi ab ea, donec conditio defecerit: & concipitur ex ea spes futuri matr. & proinde datur ansa machinationis mortis coniugis, quæ est ratio inducendi huius impedimenti. Deinde, quia non requiritur valor promissionis ad hoc impedimentum (vt n. 8. probaui.) Et ita sustinent Nau. *l. 4. cons. in vtraque edit. t. de eo qui duxit, cons. 2. n. 1.* Man. 1. *to. sum. 2. edit. c. 229. n. 5. fin.* Vega 2. *to. sum. c. 34. casu 70. fin.* In hoc tamen euentu censerem nullum ex ea oriri impedimentum, nimirum, quando deficeret conditio ante habitum adulterium. Tunc enim deficiente conditione dissoluta esset prorsus promissio, & quasi nunquam extitisset: quare adulterium superueniens destitutum esset promissione, ac proinde non pateret hoc impedimentum. Secus si habito iam adulterio deficeret conditio. quia iam impedimentum pullularet ex vera promissione cum adulterio (Sicut in simili diximus *n. 7.*) Si enim posita illa promissione conditionali, & adulterio, penderet hoc impedimentum ex conditionis futura impletione, manifestissimum absurdum sequeretur, nimirum matrimonij absolutè initi valorem pendere ex futuro euentu. Nam si antequam conditio deficiat, vel impleatur, decederet coniux adulteræ, & nuberet adultero, qui sub conditione fidem sibi dederat, dicendum esset id matr. absolutè contractum pendere ex futuro euentu conditionis, & ea postea non impleta fuisse validum, impleta autem irritum. Nec obstant in contrarium adducta. Non primum, quia constat ex dictis aliquam consurgere obligationem, antequam conditio extet. Nec obstat confirmatio. quia in eo speciali casu sic iure dispositum est. At in nostro nil decisum reperitur: & in eo militat ratio huius impedimenti. Tandem non obstat secundum arg. quia deficiente conditione dissoluitur prorsus promissio, & pro non facta habetur, quoad effectus nondum productos ex ea, secus quoad iam productos, vt proximè explicui.

Hinc à fortiori infertur, oriri hoc impedimentum ex promissione facta sub conditione impossibili aut turpi, quæ non est contra matrimonij substantiam. Et ita de conditione impossibili docet Nau. *lib. 4. cons. in vtraque edit. t. De eo qui duxit, cons. 2. n. 2.* & constat, quia talis promissio reputatur absoluta: cùm eæ conditiones reiiciantur. Hoc tamen temperarem de conditione impossibili, nisi ex modo promittendi appareret eam ioco appositam, id est animo non se obligandi, sed irridendi (vt proximè in simili de promissione ficta probaui *n. 10*) De conditione autem turpi similiter limitarem, nisi ex modo promittendi deprehenderetur eam seriò appositam esse, & animo nullatenus ad matrimonium se obligandi, nisi ea impleta. Tunc enim non habetur pro non apposita in foro conscientiæ, & ita in hoc foro iudicandum esset idem, quod de conditionibus contingentibus & honestis diximus *n. prae.* Nempe oriri impedimentum, nisi ante habitum adulterium deficeret conditio. At in foro externo, in vtraque conditione semper iudicabitur impedimentum, non admissa probatione contraria modi conditionis appositæ. quia est præsumptio iuris & de iure, contra quam nulla contraria probatio admittitur, eas conditiones pro non appositis haberi, ac consensum esse absolutum. Iuxta *c. fi. de condit. appos.* 12

Imò existimo impedimentum hoc consurgere ex promissione conditionali, quamuis conditio sit contra matrimonij substantiam, quia quamuis talis conditio vitiet ac irritet matrim. & promissionem: vt constat ex *c. fin. de condit. appos.* at impedimentum hoc non pendet ex promissionis valore (vt *n. 8.* probaui.) Quare nisi talis esset conditio, vt alter adulter eam reiiceret, nec promissionem acceptaret, aut ex modo promittendi appareret, ioco 13

& fictè fidem sub ea conditione dari, censerem ex tali promissione oriri hoc impedimentum: sicut quando est conditio honesta & contingens dixi *n.* 11.

14 Intelligo tamen ex promissione conditionali oriri hoc impedimentum, quando est verè conditionalis, eo quòd conditio sit de futuro, & sic suspendit consensum. Secus si conditio sit de præsenti vel præterito, vt si quispiam copulam habeat cum fœmina, spondens ei matr. si vxor spõdentis vel vir fœminæ iam obierit, vel si eam virginem inuenerit. In priori enim casu nunquam est impedimentum, si enim iam coniux obierat, & sic vterque erat solutus, iam promissio est facta post coniugis obitum, & subinde non præstat impedimentum. Si verò nondũ obierat nil promissum est, cum promissionis tempore defecerit conditio. Nec datur ansa captandæ mortis coniugis, eo quòd eo postea defuncto vi careat promissio. In posteriori autem casu, si reuera conditio illa extat, quia reuera illa erat virgo, oritur impedimentum, quia interfuere promissio & adulterium. Si verò conditio tunc non extabat, nil promissum est, sed vana prorsus fuit promissio, & sic conditione iam non extante adfuit adulterium promissione destitutu.n (vt in simili dixi *n.* 11.) Quòd si obiicias, conditiones has esse impossibiles, & ita pro non adiectis haberi. Si enim fœmina illa iam defloratą sit, vel vir superstit, impossibile est illam esse virginem, aut virum obiisse. Dic huiusmodi conditiones, quæ ex natura sua contingentes sunt, & solum per accidens ex suppositione alicuius facti sunt impossibiles, non reiici, nec haberi pro non adiectis, vt probaui *lib.* 5. *disp.* 4 *n.* 16. *&* 17.

Ex dictis infertur 1. quid dicendum sit de promissione hac conditionali, quando vir abfuit per septem annos, & datur fides matrimonij adulteræ, sub ea conditione, si probauerit licitum esse propter talem absentiam ad alias nuptias transire. Videtur enim non esse impedimentum, quia illa conditio est reuera de præterito: cum perinde sit, ac dicere, si licitum est ob talem absentiam absque alia morte coniugis certitudine ad alias nuptias migrare: & cum constet conditionem deficere, non enim id est licitum, euanescet promissio, & solum adulterium manebit. Nauar. Manuel, & Vega *n.* 11. allegati, dicunt esse impedimentum. Et probant rationibus à me adductis *n.* 11. ad probandum ex promissione conditionali oriri hoc impedimentum. Sed eæ rationes non verè probant hoc impedimentum: quod hæc conditio non sortiatur naturam veræ conditionis de futuro suspendentis contractum. Et ideò Nauar. *eo. cons. n.* 11. *à me allegato, in num.* 2. meliùs hoc probauit, quòd hæc conditio, sit de iure impossibilis, non enim id potest esse licitum, & non solæ conditiones natura impossibiles, sed etiam iure tales habentur pro non adiectis, iuxta decisionem *c. fin. de cond. appos.* & consensus manet absolutus (vt probaui *lib.* 5. *disp.* 4. *n.* 7.). quare idem prorsus dicendum est, quod diximus *n.* 12. de promissione facta sub conditione impossibili.

15 Secundò infertur, non esse locum huic impedimento, si coniugatus sic dicat adulteræ. Si non essem coniugatus te ducerem (vt ex aliquibus DD. retuli *disp. præc. n.* 15.) Quod ea verba promissionem minimè importent: non enim datur fides aliqua de matr. in posterum contrahendo, sed tantum significatur voluntas imperfecta (quam Theologi velleitatem appellant) matrimonij contrahendi, nisi obstaret præsens. Atque ita quamuis tunc temporis vxor decessisset, nulla ex vi dictorum verborum obligatio consurgeret.

16 Tertiò deducitur, ex promissione sub hac conditione, si voluero te ducam, nullum consurgere impedimentum. Quippe nulla prorsus est promissio, vtpote quæ ad propriam futuram voluntatem refertur. Secus esset, si aliud non visum mihi fuerit, vel nisi aliud iudicauero, vel arbitratus fuero, vel iustũ fuerit, quia verba hæc non ad liberam voluntatẽ referuntur, sed ad boni viri arbitrium rationi consentaneum, (vt latè tradit Bart. ab omnibus receptus *super extrauaganti, Ad reprimenda, verb. Videbitur,* *n.* 3. *& seq.* Et ita si noua mutatio non superueniat, obligat, & est promissio verè conditionalis: & proinde de illa censendum est, ac de promissione conditionali diximus *n.* 11. nisi ex modo promittendi appareat, & ex aliis circunstantiis, verba hæc ad liberam voluntatem relata esse.

Quartò infertur, ex promissione concepta sub his verbis, Non ducam aliam nisi, vel præter te, vel aliis æquiuocis, an consurgat impedimentum, pendere ex cognitione, an ea constituant matr. quando sunt de præsenti, vel sponsalia, quando sunt de futuro: si enim hoc habeant, pullulat hoc impedimentum: secus si neutrum claudant. Quia nec est matrim. nec eius promissio ex vi talium verborum. Quando autem id eueniat, dixi latè *lib.* 1. *tota disp.* 18. *& sequenti.* 17

Quinta conditio ad hoc impedimentum incurrendum requisita est iuxta aliquos, vt promissio illa matrimonij sit mutua: si enim alter solus adulter promittat, altero non repromittente, censent non oriri hoc impedimentum. Sic tenent Enriquez *lib.* 12. *de matr. c.* 14. *n.* 3. Vgolinus *de Sacram.* vbi *de matr. c.* 19. *n.* 8. & addit Enriquez non satis esse eam promissionem iureiurando firmatam, & ab altero acceptatam, nisi alter repromittat, appellátque oppositam sent. falsam. Et huic sent. fauet gloss. *c. Significasti, in casus positione, de eo qui duxit:* sed potiùs Abbas *ibi. n.* 1. cuius arbitror esse illam casus positionem, casum enim illius textus, in quo impedimentum hoc statuitur, sic in summam redigit, si vxore viuenti, adulter sibi ad inuicem fidem dederunt de matrimonio contrahendo. Similiter fauet Bellarm. *lib.* 1. *de matr. c.* 21. *in casu* 2. vbi explicans hoc impedimentum, ait quando mutua fides data est. Fauent etiam Bassolis 4. *d.* 34. *q. vn. art.* 2. *vers. Tertium solum,* & Nicol. de Nisa *super* 4 *sent. tr.* 6. *p.* 3. *de matr. q.* 6. *concl.* 3. vbi dicunt adulterium cum mutua promissione, quæ fidei æquipollet, dirimere matr. Et tandem fauet Syluest. *verb. Matr.* 8. *q.* 6. *dict.* 4. vbi dicens sufficere ad hoc impedimentum promissionem simplicem sine iuramento; subdit hanc promissionem esse desponsationem de futuro. Ducitur autem Enriquez eo solo fundamento, quòd promissio non mutua, quamuis acceptata, non sufficiat ad sponsalia constituenda. Sed hoc parum probat: tenebatur enim probare textus inducentes hoc impedimentum petere cum adulterio promissionem sufficientem ad constituenda sponsalia. Et sic est petitio principij. Sed vt fortiùs probetur, præmittenda est differentia inter promissionem & pollicitationem. Pollicitatio est solius offerentis promissio, vt si fiat absenti absque epistola, vel nuncio, vel præsenti, hoc nec acceptante, nec recusante, *l. Pactum, in princ ff. de pollicit.* quare in pollicitatione non adest consensus duorum, nec est pactum, sed quædam pacti pars: petit enim hoc duorum consensum, *l. Sciendum §. Pactum. ff. de adil. edicto.* Promissio autem si non sumatur impropriè & genericè, vt est genus ad pollicitationem, simplicem promissionem & stipulationem, sed propriè & specificè, est pactum quoddam desiderans mutuum consensum promittentis, & eius cui fit promissio. Et si fiat per modum liberalis cuiusdam & gratuitæ promissionis, satis est ne sit pollicitatio, sed pactum, ac simplex promissio, vt fiat præsenti & tacenti. Iuxta *l. Tale pactum, in princ. verb. Te. ff. de pact.* quòd nil oneris contineat, sed tota sit fauorabilis, ac proinde taciturnitas illa sufficiat pro consensu & acceptatione (vt latè probaui *lib.* 1. *disp.* 6. *n.* 11.) At si fieret per modum contractus titulo oneroso, præsens & tacens non censeretur consentire. Iuxta notata *reg. Is qui tacet, de reg. iur. in* 6. *&* *l. Quæ dotiũ, ff. soluto matr.* quare tunc non erit promissio, sed pollicitatio: eo quòd sit solius offerentis promissio. Quæ omnia optimè & latè alios referens tradit Ias. *rubr. de verb. obl. n.* 6 *&* 7. Qua ratione *lib.* 1. *disp* 6 *n.* 26. probaui promissionem matrimonij gratuitam, & liberalem, non exigere expressam acceptationem, sed sola eius, cui fit, taciturnitate contentam esse. Hoc ergo supposito probatur hæc sent. ex *c. fi. de eo qui duxit,* ibi. *Si quis fide data promisit,* & ex *c. Veniens, eo. tit.* ibi,

Dum

Dummodo non præstiterit fidem adultera. Quæ verba non solam pollicitationem important, sed pactum duorum (vt proximè probaui) 2. quia impedimentum hoc est in pœnam vtriusque contracturi matrim. vtrumque enim afficit impediens valorem matrimonij cum altero: ac subinde rationi consonat, vt vterque, quo eam pœnam incurrat, reus sit delicti illius promissionis, ex qua simul cum adulterio consurgit impedimentum hoc, ne ob vnius delictum alter puniatur. At cessat delictum in eo, qui audita promissione minimè repromittit.

20 Cæterum pro contraria sent. vt non desideretur mutua promissio, fortiter vrget textus *c.Significasti, de eo qui duxit,* ibi: *Nisi alter eorum in mortem vxoris defunctæ fue rit machinatus, vel ea viuente fidem illi dederit de matr. contrahendo.* Particula enim alter, de vnius promissione verificatur. 2. quia *ibid. & c.1. c. Veniens, eod. tit.* æquipatantur ad hoc impedimentum inducendũ, machinatio mortis coniugis, & futuri matr. promissio. At illa sufficit ex parte alterutrius, quando adest adulterium (vt dixi disp. præced. *n.9.*) Ergo idem censendum est de promissione. Tertiò, quia ratio inducendi huius impedimenti, nempe, ne spe futuri matrim. coniux interficiatur, locum habet altero solo promittenti. Quartò, quia textus *c.1.c.Significasti, c. Veniens, c.fin de eo, qui duxit, & c. Relatum, 31.q.1.* hoc impedimentum statuentes, solius fidei datæ cum adulterio meminere: & nullibi inuenitur desiderati repromissionem alterius. Et ideo huic opinioni satis fauet Rebuffus *praxi benefic. reg. de dispens. in gradibus prohibit.* Gloss. *5.n.30.* vbi explicat hoc impedimentum, si alter fidem dederit de matr. cum altero contrahendo. Et fauent etiam Palud. *4.d.34.q.1.a.3.n.17.in casu 2.* & Almain. *4. d.35.q. vnic.* aiunt enim incurri impedimentum hoc, si adulter promittat adultero, vel è contra, & tenent in propriis terminis, Sotus *4.d.37.q.vnic.art.4. col.antepen. vers. Secundus casus*, Angles Florib. *1.p.* vbi *de matr. q.9. a.3. dub.2.* Lud Lop *2 part.instruct.c.54 col 4.in secundo crimine*, vbi *de matrim.* Et tenent etiam expressè DD. quos *n.4.* retuli: nam in eo casu non dicta est mutua fides (vt notaui ibi in fine) & tamen aiunt incurri hoc impedimentum.

21 Sed vt quid sentio explicem, meminisse oportet eorum, quæ diximus *l.1. disp.5.n.15.* quando censeatur promissio matrimonij facta per modum contractus onerosi, ac repromissionem expectantis: & quando per modum gratuitæ, & liberalis promissionis, vbi diximus quando de matrim. contrahendo inter aliquos tractabitur, censeri promissionem per modum contractus onerosi fieri: quando verò de hoc non erat sermo, sed ob aliquod beneficium acceptum quasi gratum se exhibens quis promisit, censeri per modum liberalis promissionis, & in dubio reputari per modum contractus, iuxta sponsalium naturam, quod post ibi scripta reperi mirabiliter dictum in Fortunio Garcia *c.1. de pactis, n.15. vers. Ego æqualiter*, vbi ait promittentem matrimonium tacenti, non obligari. Quoniam promittens vult pacisci, at dum alius non respondet, deficit actus ex parte alterius: & sic concludit nihil agi. At in præsenti euentu, credo in dubio non censeri promissionem respectiuam, & per modum contractus repromissionem sperantis. Quia cum alter adulter vel vterque matrimonio tunc ligatus sit, non agitur tunc de pacto futuri matr. ineundi, sed ad significandam amoris adulteri magnitudinem, vel in præmium adulterij admissi, seu sub spe admittendi, ea promissio liberaliter fit. Sicut inter turpiter se amantes, alia dona conferri solent.

23 Hoc præmisso I. conclusio sit. Non satis est ad hoc impedimentum, promissio alterutrius, ni ab altero acceptata sit. Hanc manifestè probat prior ratio quam *n.19.* ad finem proposui pro sent. ibi relata. Neque enim esset promissio, nec fidei datio, quæ textus expostulant, sed mera pollicitatio, deficienti alterius acceptatione. Secundò, quia verba cum effectu accipienda sunt, *c.Relatum. de cler. non resid.* Ergo verba illa textus *c.fin. de eo qui duxit. Si fide præstita promisit adulteræ*, cum effectu sunt accipienda. At effectu carent, & inania sunt, quando alter non acceptat. Tandem quia æquipatantur *c.1.c.Veniens, c.Significasti, de eo qui duxit*, machinatio mortis coniugis, & matrimonij promissio, ad effectum inducendi huius impedimenti, accedente adulterio. At illa effectu carens non producit hoc impedimentum (vt probaui *disp. præced num.7.*) Hanc tenentur tueri Doctores petentes mutuam promissionem, quos *num.10.* retuli. Et in propriis terminis, Emm. Sa *in sum. verb. Matr.* vbi de impedimentis dirimentibus, *num.7.*

Hinc deducitur duplicis quæst. conscientiæ decisio, de qua his diebus consultus sum. Quædam adultera adultero spondenti futuras nuptias sic respondit, Faxit Deus, vt vir meus incolumis persteт. Altera verò eidem sponsioni hoc responsum præbuit: Dirigat Deus quod diuino eius obsequio expedientius fuerit. Et in neutro euentu incurri impedimentum hoc respondi. Quòd ea responsionis verba non acceptationem, sed repulsam fidei datæ indicent. 23

II. Conclusio. Quando adest promissio alterius adulteri accepta ab altero, incurritur hoc impedimentum, nec desideratur alterius repromissio. Hæc est contra sent. *n.9.* relatam, & tenent eam DD. contrariæ sent. relatæ *n.20.* & probatur rationibus ibi adductis. 24

III. Conclusio. Nunquam sufficit taciturnitas eius, cui promittitur. Quia ea promissio, etiam liberaliter facta est nociua acceptanti. Cùm per eam incurrat delictum (vt dicam *n.40.*) & impedimentum dirimens. Quare licet in aliis euentibus, in quibus id damnum non sequitur, taciturnitas sit sufficiens acceptatio promissionis liberaliter factæ, (vt *n.19.* dixi) secus in hoc propter rationem dictam. Sed obiicies, adulteram ignorare hoc damnum, ac proinde censeri acceptare tacendo. Dic hanc ignorantiam vtpote quæ iuris est non præsumi, *reg. Ignorantia, de reg. iuris, in 6.* ac proinde cum illa taciturnitas sit ex sola iuris præsumptione consensus, non reputabitur in hoc casu nisi aliud consensus signum sit. 25

Vltima conclusio. Satis est expressa acceptatio, quamuis promissio illa fiat per modum contractus onerosi & respectiui. Quia licet posset quis existimare eam non sufficere, quòd non sit acceptatio, sed potius repulsa talis promissionis, vbi acceptans non repromittit: non enim acceptat eo modo, & cum promittendi conditione sub qua fit, (vt probaui *l.1. disp. 5. n.5.*) ac proinde est ac si nil promissum foret (vt ibi *n.14.* dixi) At verius, est illam acceptationem esse repromissionem, & ita sufficientem acceptationem. Et quod dixi *d.disp.5.n.5.* expressam acceptationem non censeri repromissionem, intelligendum est quando promissio est liberalis. At quando fit per modum contractus, acceptatio est repromissio: & in hoc casu verum habet sententia, quam ead. *d.disp.n.4.* retuli, dicens acceptationem esse repromissionem. Quia cuiuscunque contractus acceptatio est virtute contrahere, vt si quis promittat equum certo pretio dato tradendum, acceptans promissionem censetur pretium repromittere. Alias irrisoria esset acceptatio, ac rem seriam in nugas transferre, acceptare illum equum gratis tradendum. Item quia actus dubius eam interpretationem recipere debet vt valeat, *l. Quoties, ff. de rebus dubiis*: & tradit latè *Menochius de præsumpt. præsumpt.29.n.45.* & responsio, ne extra rem sit, debet esse iuxta subiectam materiam. Tandem, quia si quis dicat, Accipio te in meam, & fœmina respondeat, placet, est matrimonium. Ergo si verba sint de futura, erunt sponsalia. Nec valeat dicere, posse hanc promissionem acceptari, vt liberalem, & obligantem solum promissionem. Quia id non contingit quando promissio est per modum contractus, sed talis actus esset irrisorius. 26

Ad argum. *n.19.* proposita resp. Ad 1. dic, id concludere non satis esse ad hoc impedimentum pollicitationem, sed exigi promissionem acceptatam ab altero, quæ vera promissio est, quamuis non adsit repromissio. Ad 2. dic culpam reperiri in altero, eo quod similem promissionem iniquam acceptat. Vel 2. dic non desiderari culpam in vtroque 27

vtroque, ſed ſatis eſſe in altero: non enim innocens incurrit directè illud impedimentum, ſed indirectè, eo quòd reus illud contrahat, nec poſſit matrimon. conſiſtere niſi inter duos. Sicut machinationem alterius cum adulterio ſufficere ad impedimentum dirimens inducendum, diximus *diſp. præced. n 9.*

28 VI. Conditio iuxta aliquos Authores ad hoc impedimentum acquiſita eſt, vt promiſſio illa non ſit nuda & ſimplex, ſed fide vallata. Ita cenſent quidam DD. Antiqui, quos tacito nomine refert Ricard. 4 *d.35.a 3.q.4* & relata contraria ſent. in vltimo loco, neutram definit. Et ita tenent Nicolaus de Orbellis 4.*d.35.q.vn.* § Tabiena, *verb. Impedim. impedimento 7.q.3.n.4.* Gaëta *repet. c. Ad limina, 30.q.1.§.4.q.161. n.413.* & dicit eſſe probabile, ac tutò amplecti poſſe ad non dirimendum iam initum matrim. Veracruz 1.*p. Spec. a.34. poſt 9. concluſionem, dub.1.* Et fauet huic ſententiæ Caiet. *ſum. verb. Matrim. c.1. impedim 5. verſ. Tertius caſus eſt.* vbi ſic proponit hoc impedimentũ, cùm eſt adulterium mixtum promiſſioni fide vallatæ. Fauent etiam Baſſolis 4.*d.34 q.vn.a.2. verſ.2. dico*, iuncto *verſ. Tertium*, Nicolaus de Niſa *ſuper 4. ſent. tr.6.p.3. q 6. concl.3.* Quoniam aſſerunt ambo fidei dationem, vel promiſſionem, quæ eſt iuramento firmata, quæ pro eodem reputantur, producere hoc impedimentum. Et id perſuaderi videtur ex *c.1. de eo, qui duxit*, ibi: *Cui fidem dederat, & c. Significaſti*, ibi: *Sibi fidem dederit. & c. fin. eod. tit.* ibi: *Si quis vxore viuente fide data promiſit.* Vbi manifeſtè omnes textus fidei dationem petunt: & *id c. fin.* non contentũ eſt ſola promiſſione, ſed addidit, *Fide data promiſit.* Quod verbum ſuperfluum eſſet, ſola promiſſione ſimplici ſufficiẽti. Cùm tamen verba decreti Pontificij aliquid debeant operari, ita vt nec vna ſyllaba debeat eſſe ſuperflua (vt probaui *lib.3. diſp.27. n.6.*) Imò videtur deſiderari iuramentum. Quia Concilium antiquiſſimum Tributienſe, vnde deſumptum eſt *c. Relatum 31.q.1.* vbi hoc impedimentũ decernitur, iuramentum oppoſuit, ibi: *Viuente viro ſuo iuramentum dediſſe.* Vbi Gloſſ. *verb. Viuente*, ait, *Et ita viuẽte viro fidem dedit.* Vnde pro eodem vſurpare videtur, fidem dare & iurare. Et quod id Concilium Tributienſe dixit iuramentum præſtitum eſſe, videntur explicuiſſe Alex. III. Innoc. III. Greg. IX *c.1. & c. Significaſti fin. de eo qui duxit*, vtentes hoc verbo, fidem dedit. Præterea, quia *c. Ad aures, de his quæ vi*, iuramentum & fides pro eodem vſurpantur, ibi, *Niſi fortè iuramento vel fide interpoſita ſit confirmata.* vbi Innoc. *ad finem.* Hoſtienſ. *n.2. ſuper verb. Iuramento, & verb. Fide interpoſita*, Io. And. *n.3.* Ant. *n.4.* Imol. *n.4.* Archid. *c.1. de ſeruit. in 6. n.1. verb. Iurandum. & verb. Fides interp.* & ibi Dominic. *in pr. n.6.* fidem interpoſitam aſſerunt eſſe iuramentum, & eam ſolam differentiam conſtituunt, quod iuramentũ ibi appelletur, quãdo re ſacra tacta præſtatur, fides verò interpoſita, quando per Deum vel fidem propriam abſque ſacræ rei contractu iuratur. Et Abbas *d. c. Ad aures, n.3.* ait fidei præſtationem eſſe quandam iuramenti ſpeciem. Et Card. *ibi q. fin.* & Tabien *verb. Iurare, q. 31.n.32.* volunt etiam eſſe iuramentum: & id ſolùm diſcrimen conſtituunt, quòd cùm exprimitur verbum, iuro, appelletur *eo c. Ad aures*, iuramentum: ſi autem eo non expreſſo promittatur per fidem propriam, ſit fidei interpoſitio: nulla autem particula adiecta verbo, promitto, ſit ſimplex promiſſio. Et Gloſſ. *c. Conſtitutus, verb. Fide, de tranſact.* explicat eum textum dicentem *fide præſtita.* Id eſt iuramento. Et Gloſſ. *fin. c.2. de fideiuſſ.* cùm dicat ille textus, *Si religionem fidei & iuramenti ſui illos violaſſe conſtiterit*: ait idem eſſe venire contra fidem promiſſam, & contra iuramentum. Et Io. And. *c.1. de ſepult. in 6. n.1.* & ibi Domin. *in pr. n.7.* Francus ibi *in pr. n.4.* aſſerunt nullam eſſe differentiam, ſiue quis dicat, Iuro per ſancta Dei Euangelia, vel promitto ſub fide mea. Et tandem id eſſe iuramentum tenent aliis citatis, Alciatus *l. ſi quis maior, n.51. C. de trãſact.* & ibi Paliſſa *n.35.* Auendanno *de exequend. mand. 2. p. c.17. n.6.* Azored. *l.5. recop. t.10. l.3 fi.* Ex quibus omnibus concludi videtur promiſſionem futuri matrimonij abſque iuramento factam, vel ſaltem eſto dicamus non eſſe iuramentum, abſque fidei interpoſitione, nullum eſſe impedimentum futurum nuptiarum. Quare D. Ant. 3 *p.1.1.c.5. in crimine ſecundo dirimenti* manet anceps, an nuda promiſſio, nec fide, nec iuramento firmata, impedimentum hoc pariat, & ait Pontificem eſſe conſulendum.

In contrarium tamen facit doctrina Abbatis *c.1. n.1. de ſponſa duorum*, & ibi Alexand. de Neuo *n.2.* vbi docent pactionem quantumcunque ſimpliciter initam poſſe appellari fidem, atque ita venientem contra promiſſionem poſſe dici venire contra fidem præſtitam: & ita vſurpari, *l.1. ff. de conſtit pecun. & l.1. ff. de pactis.* Secundò, quia verius eſt, fidei propriæ interpoſitionem non eſſe iuramentum, vt docent aliis citatis, Caiet. 2.2.*q.89.a.6.* Sylueſt. *verb. Iuramentum 1.q.6.* Armilla, *verb. Iurare, n.32.* Sot. *l.8 de iuſt. q.1.a.1. & de cauendo iuramento, c.4.* Nau. *ſum. c.12. num.2.* Cou. *c. Quamuis pactum, 1.p.§.2.n...* Bolognetus *l. Si quis maior, n.6. C. de tranſact.* Pinell. *lib.2.p.3.c.1.n.13. C. de reſcind. vendit.* Gut. *auth. Sacram. puberum, n.145. C. ſi aduerſus venditionem.* Tertiò, quia qualitercumque promittatur matr. militat eadem ratio, qua Eccleſia ducta hoc impedimentum induxit, nimirum, periculum interficiendi coniugis ſpe ineundi matr. Quartò, quia ſimplex promiſſio ſatis eſt ad ſponſalia conſtituenda. Quintò, quia ſecundum cõmunem loquendi vſum dicitur dare fidem, qui ſpondet vel promittit: & ita ſponſalia quibuſcumque verbis contrahentes, dicuntur verè dediſſe fidem matr. Nec obſtant in contrarium adducta. Quòd Pontifices non innitantur fidei datione, ſed quia inter adulteros ſolent verba multiplicari, fidéſque interponi, ac iuſiurandum, ideo ſic propoſuerunt hoc impedimentum. Quare etſi ex rigore verborum textuum videatur non ſufficiens ſimplex, & nuda promiſſio, ad hoc impedimentum inducendum: at attenta illorum ratione videtur ſufficiens: eò vel maximè, quòd ſic explicuerit conſuetudo, & communis ferè omnium DD. ſent. Quamobrem ab hac non exiſtimo recedendum, & ex Theologis, huic ſententiæ videtur adhærere Ricard. 4.*d.35.a.3.q.4.* cùm hanc in poſteriori loco referat. Et tenent Palud. 4.*d.34.q.1.a.2.n.17.* & ibi Suppl. Gabr. *q vn. a.2. concl. 12.* Maioris 4.*d.35.q.2. col.3. in argumento contra 2. imped.* Sot. 4. *d.37. q.vn.a.4. col. pen.* Veracruz 1.*p. Specul. a.34. poſt 9. concl. dub.1* Pedraza *ſum. prac.6. verſ.14.* Enriq. *l.12. de matr. c.14.n.3.* Philiarc. *de offic. Sacerd. to.1.p. 2.l.2.c.5. impedim. 4.* Lud. Lop. 2.*p. inſtruct.* vbi *de matrim. c.54. col.4. verſ. Aduertendum eſt.* Vega *2.to. ſum. c.34 caſ. 61.* & ex Iuriſperitis, Io. de Friburgo *ſumma confeſſorum, l. 4.t.9.q.2.* Aſtenſis 2.*p. ſum. l.8.t.20.a.2. in pr* Angel. *verb. Matr. 3. impedimento n.1.* & ibi Patauinus *in addit.* Sylu. *verb. Matr. 8.q.9.d.4.* Supplem. Piſanæ *verb. Impedimentum imped 8.n.2.* Matienzo *lib.5. recop. tit.1. rubr.* Gloſſ. 1. *n.187.* & non exigi iuramentum docent etiam *Specul. t. de eo qui duxit, §. vn. n.4.* Io. And. *c. Significaſti, eod tit. n.2.* & ibi Ant. *n.7.* Alex. de Neuo *n.9.* Henric. *c. fin. n.5. eod. tit.* Alberic. *in ſuo dictionar. lit. A verſ. Adulterium verſ. Naſci de adulterio.* D. Ant. 3.*p.1.c.5. in 2. crimine dirimenti.* Roſella *verb. Imped. imped. 8.n.2.* Graffis 1.*p. deciſ. lib.2.c.85. n.8.* Neque exiſtimo neceſſarium eſſe vti verbo, promitto, ſed ſatis eſſe nudis verbis promittere, vt Ducam te, quod benè docent Veracruz, Pedraza, Vega proximè relati. Quia hæc verba ſatis eſſe ad ſponſalia conſtituenda probaui *lib.1. diſput.10.n.12.* Atque proinde eadem militat ratio. 29

VII. Conditio eſt, vt matr. prius contractum ſit vali- 30
dum: ſi enim eſſet re vera irritum adulterium illud exiſtimatum cum futuri matr. promiſſione nullum præſtaret impedimentum, vt expreſsè deciditur *c.2. de eo qui duxit*, vbi decernitur matrimonium metu contractum, nec poſtea tacitè vel expreſsè ratificatum, eo quod irritum ſit, non obſtare valori matrimonij alterius initi cum adultera. Præterea, quia vbi matrimonium prius non eſt verum, minimè verificatur adeſſe verum adulterium & promiſſionem durante vero matrim. nec datur anſa veri coniugis necandi. Et ita docent ex Theologis D. Th. 4. *d.35. quæſt.*

vn.

vn.in fin.& expos.lit.& ibi Maioris q.2.col.3. in arg.contra 2.imp. Suppl.Gabr.ibi,q.vn.a.2.post 12.concl.vers. Dictum etiam fuit.Petr.de Soto lect.9.de matr. vbi de imped.crim. Veract.1.p. Speculi,art.34. concl.9. Palac.4. d.35.disp.vn. col.24.vers.Obseruandum secundo.fol.791. Graffis 1.p.dec. l.2.c.85.n.7.Emm.Sa,sum.verb.Matr.vbi de imped.dirim. num.7.Viuald.candel.Sacram.1.p.vbi de matr.n.213. Et ex Iurisperitis, Host.sum.t. de eo qui duxit,n.2. vers. Si verò neuter, & c.fi.n.4.eo.tit. Io.Andr. ibi n.6.& c.2.eo.tit.n.4. Ant.eo.c.fin n.8. & ibi Præpos.n.6. Anchar.eo.c.2.n.3. & ibi Alex.de Neuo n.4. Henric.eo.c.fi.n.1.Alberic.in suo dictiön.l.t.I.verb.Imped.8.vers.Quid si initio, Ioa.de Friburgo in sum confessorum lib.4.t.9.q.3.Astens.in sum.2.p.lib.8. t.20.a. 2.in princ. Brunel.de sponsalib.concl.34. n.1.& 4. Angelus verb.Matr.3. imped.9.a.fin. Sylu.verb. Matr.8. q.9.dict.4 Tab. verb.Impedim.imp.7.n.2.q.3. Nau.sum.c. 22.Hisp.n.47.Lat.n.46.Anton.Cucus lib.5.inst.maior.t.12. n.84.Marienzo lib.5.recop.t.1.rubr.gloss.1. n.183. Non tamen est necessarium, vt prius matr.sit copula consummatum. Idque constat ex c.1. de eo qui duxit, vbi expressè deciditur sufficere matrimonium ratum, modò non sit irritum. Et tradunt ibi omnes scribentes,& Suppl.Gabriel. Angelus,Syluest Tab.Nauar.Palac.proximè relati.Quamuis aliqui antiquiores, quos tacito nomine refert Innoc. cap finali, in fine, de eo qui duxit, asserant non satis esse matrimon. ratum. Quos iure optimo probat ibi Innoc. per c.2.Sufficit etiam, quamuis illud matrimonium sit per diuortium dissolutum quoad habitationem, vt est textus expressus c. Ex litterarum, de eo qui duxit. Et docent ibi omnes. Et Angelus,Syluest.Tab. Graffis,Nauar. ibi nuper eos allegaui.

31 VIII. Conditio est,vt vterque adulterans norit alterius coniugium, altero enim illud ignorante,non est locus huic impedimento. Quod non fit adulterium formaliter ex parte vtriusq; habetur expressè c.1.de eo qui duxit,& c.Veniens eo.tit. Et docent vniuersi Theologi cum D.Th.4.d.35 q. vn.in fi.in expos.lit.Et omnes Iurisperiti cum glossa,c.Super hoc,verb.Copulauit,& c.Veniens,in fi.& c.Significasti,verb. Fidem,de eo qui duxit.Nec sufficeret,si vterque esset coniugatus, & nosset proprium coniugium,si neuter alterius coniugium nouit. Quod clarè colligitur ex c.1. de eo qui duxit,ibi:Insciam quod ille aliam haberet vxorem, vbi sola matrimonij alterius adulteri ponderatur ignorantia. Et idem solum ponderatur,c.Veniens,eo.tit.Quia impedimentum hoc institutum est propter iniuriam irrogatam ab vtroque adultero eidem matr.committendo aduersus illud adulterium, data futurarum nuptiarum:at in hoc euentu ignorans non infert iniuriam eidem matrimonio, sed soli proprio. Et ita expressè sentiunt Maioris 4.d.35.q.2.col.2. casu 1.& ibi Suppl.Gabr.q.vn.art.2.concl.12.Palac.ibi,disp. vn.col.24.vers. Obseruandum tertio.fol.761. Angel.verb. Matr.3.imp.9.n.1. Sylu.verb.Matr.8 q.9.dict 4. dicentes necessarium esse,vt vterque adulter norit reliquam habere coniugem: & altero ignorante posse inter eos consistere matr. post coniugis obitum.

32 Difficultas tamen ea esse potest, an desideretur post scientiam coniugij alterius matrim. de facto initi, & copulam haberi:an potius sufficiat, si ante scientiam ineatur matrim.& habita scientia,adsit copula? Et quidem dicendum est,id sufficere ad hoc impedimentum incurrendum. Quod in eodem matr.perseuerando, & eo post scientiam prioris coniugij vtendo,censeatur quasi contractum matr. post scientiam, & ansa præbeatur machinandi in mortem coniugis.Et ita Docent ex Iurisperitis Goffr.sum.tit.de eo qui duxit,n.1.Host.sum.eo.t.n.1.vers.Sed quid si ab init.Et c.eo.eod.tit.paulo post pri.& n.4.& ibi Io. And.n.2.Ant.n.8. Abb.n.3.Alex.de Neuo,n.7.& 10.Præpos.c. Veniens,n.3. eo.tit Hent.c.fi.n.3.eo.tit. Alberic.Io.de Friburgo, Angel. Syln.Tab.alleg.n.30. Suppl.Pisanæ,verb.Impedim imp.8. n.5.Et ibi Rosella imped.8.n.1. Armilla verb. Matr.n.33. Brunel. de sponf.concl.34.n.3. Montalu.l.fin. ad fi.t.2.p.& ibi Gr.Lop.fin.Nau.sum. Lat.c.22.n.46. & l.4.cons.2.edit. t.de eo qui duxit,cons.3.n.1. Ant.Cucus l.5.inst.maior.t.12. n.80.Gaëta repet.c. Ad limina 30.q.1.§.4.q.164.n...Lancel. Instit. iuris can.lib.2. tit.de diuort. §.Fornicationis quoque, verb.Prohibetur.Et ex Theologis Maioris & Suppl.Gabr. n.prac.alleg. D. Ant.3.p.1.c.5.in tertio crimine dirimenti. Caiet.sum. verb.Matr.c.1.imp.5. casu 4.Veract.1.p.Spec. a.34.concl.4 Pedraza sum.precept.6.vers.14 fin.Barthol.à Led.dub.58 de matr.conclus.7. Manuel.1.to.sum.3. edit.c. 229.n.6.Philiarc.lib.2.de offic. Sac.to.1.p.2.c.5.impe.4. fin. Vega 2.to.sum.c.34.casu 71.

Hoc tamen intelligo,nisi iam habita scientia resilierant 33
illi ab eo matr.de facto inito, & post casu adulterium admisere,quod probatur ex dictis n.7.

Quando autem fides futuri matt.præcessit coniugij sci- 34
entiam,at habita scientia subsecuta est copula,videtur non esse impedimentum,quia æquiparantur promissio,& adulterium c. fi. de eo qui duxit. Sicut ergo hoc ante coniugij scientiam non præstat impedimentum:ita nec illa, & ita videntur sentire,Sot.4.d.37.q.vn.a 4.col.pen.& Lud.Lop. 2.p.inst.vbi de mat.c.56.co.4.in tertio crimine,dicunt enim tunc esse locum huic impedimento,quando vir postquam nouit fœminam esse coniugatam, illam fide data cognouit:atque ita videntur petere vtrumque post coniugij scientiam. Cæterum dicendum est, sufficere fidem dari ante coniugij notitiam, dummodo ea habita sequatur adulterium, nondum priori fide dissoluta, quia non est maior ratio de matr.quam de fide data: imò quoad hoc impedimentum inducendum æquiparantur omnino, c.fin. de eo qui duxit.Sicut igitur sufficit matr.ante scientiam,ita & fides. Præterea,quia copula postea habita nondum fide dissoluta,illi innititur: & non minus ansa captandæ mortis coniugis præbetur,quam si vtrumque post scientiam contingeret.Nec est simile de adulterio scientiam præcedenti: quod id ex parte ignorantis verum adulterium minimè sit. Et ita sentiunt Abbas, Angelus, Rosella Veract.n. 32. allegati.Hent.c.fi.n.5.de eo qui duxit.

Imò Henric.n.præced.relatus, vult hoc impedimentum 35
incurri,quando copula præcessit coniugij scientiam, hanc subsequenti matr. vel eius fide data, quod in vtroque casu eadem ratio militet, & altero post scientiam admisso videatur alterum scientiam præcedens approbari. At non est illi credendum, quia textus & DD. petunt adulterium ex parte vtriusque, vt constat ex c.1.Super hoc,c. fin.de eo qui duxit,& ideo vbi alter ignorat coniugium,dicunt non incurri hoc impedimentum, quia ex parte illius non est adulterium, quod semper contingit, quando copula scientiam præcedit.

Quando autem dubitatur, an dum adulterium admis- 36
sum est,vel fides data, superstes esset alter coniux, incurretur hoc impedimentum, si verè tunc viuebat. Quod præsumatur eo viuente hæc contigisse, dum contrarium non constat, vt benè ait Nauar.lib.4. cons.2. edit.tit.de spons.cons.17.n.3.Mors enim non præsumitur,nisi id tempus transactum sit, ad quod vita humana moraliter, non extenditur,vt centum annorum. Si verò dubitaretur an fide data esset,vel adulterium commissum,in dubio non esset locus huic impedimento, quia cùm ea sint quid facti, non præsumuntur: & voluntas possessione suæ libertatis ad validè ineundum matrimonium in dubio priuanda non est.

Et tunc dicitur haberi scientiam prioris coniugij,quan- 37
do adest certitudo,aut probabilis opinio. Non enim cuilibet leui insinuationi fides habenda est,c.inquisitioni,sent. exc. & ita docent Alex.de Neuo,c. Veniens,n.8. de eo qui duxit.Maioris 4.d.35.q...col.2.casu 1.Ang. verb.Matr.3. imped.9.n.1.Syluest.ver. Matr.9.q.9 dict.4. Soto 4.d.37. q.vn.art.4.col.pen.vers.Quod dicemus,Bart.à Led.de matr. dub.58.concl.7.Lud.Lop.2.p.instr. vbi de matr.c.54.col.4. in tertio crimine.

Dubitatur autem, an excuset ab hoc impedimento 38
incurrendo quæuis ignorantia coniugij alterius, an potius sola probabilis? Et quidem communiter DD.tradunt

eam

eam ignorantiam debere esse probabilem & iustam. Nec enim iustum est, ignorantiam minimè vacantem culpa excusare: sicut à nullius præcepti transgressione excusat. Ita sentiunt Host. *sum. t. de eo qui duxit, n. 2. vers. Sed quomodo, & c. 1. n. 3. de eo qui duxit*, & *ibi* Io. Andr. *n. 5*. Alberic. *in suo d. Et. lit. I. verb. Imped. imp. 8. vers. Qualiter intelligatur.* D. Ant. *3. p. t. 1. c. 5. fin.* Sylu. *verb. Matr. 8. q. 9. dict. 9.* Suppl. Pisanæ, *ver. Imped. imp. 8. n. 8.* & *ibi* Rosell. *Imped. 8. n. 13.* Tab. *ibi, Impedim. 7. n. vlt.* Petr. de Soto *lect. 9. de matr.* vbi *de impedimento criminis.* Nau. *sum. c. 22.* Lar. *n. 46.* Hisp. *n. 47.* Caëta *repet. c. Ad limina 30. q. 1. §. 4. q. 167. n. 419.* Palac. *4. d. 45. disp. vn. col. 24. vers. Obseruandum tertio. fol. 791.* Valentia *4. p. disp. 10. q. 5. punct. 3.* vbi *de imped. matrim.* Philiarc. *de offic. Sacerd. to. 1. p. 2. lib. 2. cap. 5. imp. 4.* Verùm quamuis hæc communis sent. sit, & satis probabilis, at veriorem puto contrariam, nimirum excusare ignorantiam crassam & supinam. Tum, quia ignorantia hæc est facti, quæ excusare solet, iuxta *reg. Ignorantia, de reg. iur. in 6.* Tum etiam, quia adulterium est necessarium, quod tamen absque dolo non committi fatentur omnes, *per l. penult. ff. ad l. Iul. de adult.* At vbi dolus exigitur, non satis est lata culpa. Iuxta Glossam receptam, *l. Magna negligentia. 226. verb. Dolus ff. de verb. signif.* Et ita hanc partem relato Calderino tuetur Alex. de Neuo, *c. 1. n. 3. & 4. & c. Ex litterarum in fi. de eo qui duxit.* Et dicit esse probabilem, Veracr. *1. p. Speculi, a. 36. conc. 7. fine.*

39 Id tamen monuerim, quando contractum est matrim. à persona coniugata, cum soluta illius matrimonij ignara quamuis matr. irritum sit, mortuo coniuge esse in optio. ne personæ deceptæ cogere alteram, vt secum denuo matrim. ineat, vt expresse habetur *c. 1. de eo qui duxit*, vbique ea redditur ratio, ne deceptor lucrum ex suo dolo reportet, & docent ibi vniuersi. Quando autem vterque contrahens ignorabat, in optione vtriusuis erit, alterum cogere, quòd iam vterque ex parte sua consensum præbuerit. Et ita docent Innoc. *eo. c. 1. fi.* & *ibi* Præpos. *fin.* Vtrum autem coactio hæc desideret iudicis sententiam vt obliget? diximus *lib. 4. tota disp. 15.*

40 Tria demum obseruanda sunt. Primum est grauem culpam admitti promittendo matr. post obitum coniugis ineundum. Quia datur ansa captandæ mortis coniugis, & ita expresse hos dantes similem fidem peccare grauiter, deciditur *c. fi. de eo qui duxit*: & subiungitur, illis pœnitentiam iniungendam esse, & tradunt ibi omnes scribentes. Quare simili culpa inuoluetur acceptam eiusmodi promissionem, vtpote qui culpæ alterius consensum præbet. Imò eam prohibitionem irritam esse tradunt Abbas *eo. c. fin. n. 2.* & *ibi* Alex. de Neuo *n. 4.* Anchar. *c. Super hoc, n. 2. eod. tit.* Lancelot. *Inst. iuris can. li. 2. tit. de diuort. §. Cùm autem, verb. Dederint.* Ducuntúrque quòd ob eandem rationem non valeat promissio vacaturi beneficij *c. 2. de concess. preb.* ergo nec promissio matrimonij carnalis. Et quidem hoc constat, quando ex ea promissione consurgit impedimentum dirimens. Est enim inter personas inhabiles. At eo non consurgente posset esse difficultas, cùm referatur promissio ad tempus habile. Sed puto non recedendum à prædicta sent. quòd ius similibus pactis resistat, vt caueatur ansa captandæ mortis, vt constat ex testibus adductis, & ex *l. fina. ff. de pact.*

41 Secundum obseruandum est, hoc impedimentum non reddere adulteros sibi fidem dantes, vel matrimonium de facto ineuntes, simpliciter inhabiles ad quoduis aliud matrimonium, sed solùm, vt inter se illud contrahant, vt expresse habetur *c. Ex litterarum, in fi. de eo qui duxit*, & docent *ibi* Alex. de Neuo *n. 5.* D. Bonau. *4. d. 37. art. 2. q. 2.* Maioris *4. d. 35. q. 2. paulo post princ.* Vgolin. *de sacram.* vbi *de matr. c. 19. n. 8.*

42 Postremum obseruandum est, hoc impedimentum esse solo iure Ecclesiastico inductum: atque ita non habere locum inter fideles: nisi speciali lege sit apud ipsos indictum. Quod nemo negat: cùm constet nullum esse illius fundamentum attento solo naturæ iure.

Maior autem difficultas est, quando alteruter fidelis erat: aut quando alterum, vt adulterium, vel fides, seu contractus matrimonij de facto constante altero, præcessit baptismum: alterum autem illum subsequutum est? Et quidem quando alter fidelis erat, vt si infidelis legitimè coniugatus adulteretur cum fideli, vel hic coniugatus sit, & neutrum lateat alterius coniugium, adsitque aut fides matrim. futuri, aut contractus de præsenti, non videtur dubium quin sit impedimentum dirimens, ne fidelis ille baptismo suscepto possit cum fideli matrimon. inire. Quia quamuis infidelis nequiuerit impedimento hoc ligari ab Ecclesia: ligatur tamen fidelis, cum concurrant omnes conditiones petitæ, & cùm matrimon. non possit consistere nisi inter duos, & consequenter & indirectè ligabitur infidelis. Sicut *c. 1. de conuers. infid* decernitur non posse consistere matrimonium inter infidelem iam baptizatum & fidelem, quando existens ille infidelis, & hic fidelis, communi consilio coniugem interficeret. Et ita docent Veracr. *1. p. Specul. a. 34. post 9. conclusionem, dub. 3.* Vega *2. tom. summa, c. 34. casu 123.* Quando autem inter ipsos infideles alterum ante baptismum contingit, vt promissio matrimonij, vel contractus, alterum verò post, vt adulterium, Veracruz *d. art. 34. post 9. conclus. dub 4.* Vega *d. casu 123.* & Barth. à Led. *dub. 58. de matr. fin.* fatentur esse impedimentum. Quia sicut satis est promissio matrimonij scientiam coniugij præcedens, modo adulterium post superueniat: ita sat erit promissio ante baptismum, subsequente illum adulterio. In vtroque enim euentu videntur coniungi virtute priorum verborum. Et confirmat, quia à principio promissio illa non impediebat, impediuit autem addito adulterio cum matrimonij notitia. Ergo simili modo fides ante baptismum data, quæ tunc matrimonio non obstat, poterit obstare superuenienti adulterio post baptismum. Secundò, quia machinatio mortis coniugis tempore infidelitatis habita, nocet infideli, ne fidelis factus possit inire matrimonium cum vxore coniugis interfecti, *c. 1. de conu. infid.* Addit tamen Veracr. *ibi* cum Abulens. *1. Reg. 8. q. 38.* quos sequitur Enriquez *lib. 12. de matr. c. 14. n. 3.* sicut exigitur scientia adulterij ad hoc impedimentum, ita quoque desiderari eius existimationem, vt si duxit infidelis repudiatam ab alio, & legitimo viro, qui repudiarat, superstite, post conuersionem eam cognoscat, existimans solui matr. repudio, prout infidelitatis tempore credebat, non erit impedimentum: quòd desit adulterij existimatio. Cæterum existimo contra prædictos DD. nullum creari impedimentum, quando alterutrum horum ante vtriusque contrahentis baptismum contingit. Quia cùm neutrum seorsum puniatur ab Ecclesia hac pœna, sed vtrumque coniunctum: oportet vtrumque contingere tempore habili, nempe, subiectionis delinquentium legibus Ecclesiæ. Sicut Ecclesia excommunicante percutientem hominem, & ab eodem bona surripientem, ita vt ambo delicta deberent coniungi: illam non contraheret percutiens ante baptismum, & post illum bona rapiens. Item quia dans fidem ante matrim. & post illud adulterans non renouata fide, minimè ligatur hoc impedimento, quod illa tempore inhabili contigerit. At non minus est tempus inhabile, tempus infidelitatis, quando delinquens nullatenus est sub Ecclesiæ potestate. Et per hæc soluitur prius argum. cum sua confirm. Quia in hoc euentu vtrumque contingit tempore habili. Nec obstat posterius, quoniam in casu illius textus, alter erat fidelis, vt proximè dixi.

Tandem in summam redigendo quæ latè tota hac disput. circa hoc impedimentum diximus: ad illud incurrendum desiderantur aliquæ conditiones. Prima est adulterium cum seminis intra vas effusione. Secunda, vt cum adulterio concurrat promissio etiam simplex, vt ducam te, futuri matrimon. aut contractus matrimonij de præsenti, siue adulterium præcedat, siue subsequatur illa dummodo non sit remissa fides matrimonij, aut matrim. illud de facto initum iam dissolutum, quando adulterium 43

superueniat

superuenit. Satis autem est, fidem dari adulteræ de ineundo matrimon. cum persona, quam quidem tertius designauerit, si id fraudulenter eff. ctum sit, vt tertius ille adulteram designet. Sufficit etiam quamuis matrim. illud clandestinum sit. At debent esse fides aut matri. & adulterium eodem coniugio durante. III. conditio, vt adulterium perpetratum sit, sciente vtroque adultero alterius matrim. nec sufficit, licèt vterque adulter coniugatus sit, & norit proprium coniugium: & excusat ignorantia etiam non probabilis, sed crassa & supina. Sufficit verò si fides detur, aut matrimon. ineatur ante scientiam alterius coniugij, si habita scientia accedat copula: non sufficit copulam ante scientiam haberi, & post scientiam dari fidem, aut matrimon. de facto iniri. IV. conditio, vt promissio matrim. sit externa, quamuis ficta sit, fictione non apparente exterius: & quamuis promissio sit conditionalis, nisi conditio sit de præterito aut præsenti, & nec conditio extiterit, neque tunc extet. V. conditio, vt promissio ab altero acceptata sit, quamuis non repromittat. Taciturnitas autem eius, cui promissio fit, absque alio acceptationis signo, nunquam sufficit ad hoc impedimentum incurrendum. Vltima conditio, vt prius matrimon. validum fuerit, quamuis non sit consummatum, & dissolutum sit quoad thorum per diuortium.

DE IMPEDIMENTO LIGAMINIS, SECVNDIS NVPTIIS, Benedictione earum, Bigamia, ac aliis pœnis ex secundis nuptiis consurgentibus.

DISPVTATIO LXXX.

An secundæ nuptiæ primis non dissolutis, sed consistentibus, sint iure naturæ interdictæ atque irritæ?

SVMMARIVM.

Pluralitas vxorum simul est interdicta in lege noua iure diuino n. 1.
Confutatur hæresis contendentium pluralitatem vxorum, 2.
Confutatur sententia quadam Caietani, 3.
Pluralitas virorum simul est contra prima iuris naturæ principia, 4.
An pluralitas vxorum simul sit quoque contra ius naturale, an potius contra peculiarem legis Euangelicæ prohibitionem? Refertur duplex sententia. n 5. & 6.
Iuris naturæ præcepta duplicia sunt, n. 7.
Explicatur, qualiter pluralitas vxorum sit contra ius naturæ, 8.
Pontifex nequit in vxorum pluralitate dispensare, 9.
An consuetudine possit reddi licita vxorum pluralitas? 10.
Potest Deus in illa dispensare, n. 11.
Qualiter antiqui patres excusabantur plures ducentes vxores? Et an id liceret vniuerso populo Israëlitico? 12.
An ea dispensatio extenderetur ad populum Gentilium, ita vt in eo non peccaretur plures ducendo vxores? 13.
An in lege Euangelica cessarit omnino illa dispensatio, ita vt non solis Christianis, sed etiam infidelibus sit illicita vxorum pluralitas, & reddit irritum matrimonium. 14
An vlla dispensatione licitum fieri possit, vt vna vxor pluribus viris nubat? 15.
Satisfit argum. Et explicantur, c. Obijciuntur 34. q. 4. & c. Quod proposuisti 32. q. 7. n. 16.

1 PEr impedimentum ligaminis significatur vinculum prioris matrim. quo durante posterius est irritum. Et in hoc impedimento eum ordinem seruabimus. 1. quidem de pluralitate nuptiarum, primis consistentibus aut dissolutis, sermo erit. Deinde secundarum nuptiarum benedictione. D.mum de bigamia ac pœnis ciuilibus, quibus secundæ nuptiæ afficiuntur. Præsens ergo disput. petit, an posteriores nuptiæ prioribus consistentibus interdictæ sint iure naturæ, atque ita pluralitate coniugum in nullo euentu liceat: Et ea quidem veritas tanquam Catholica præmittenda est, nunc in lege Euangelica prohibitum esse iure diuino plures simul habere vxores. Quod definit Trident. *sess. 24. de matrim. can* 2. his verbis: *Si quis dixerit, licere Christianis plures simul habere vxores, & hoc nulla lege diuina esse prohibitum, anathema sit.* Eandem veritatem olim definiuit Innoc. III. *c. Gaudemus, de diuort.* Et esse prohibitum, ita vt posterius matrimon. priori subsistente sit irritum, decidunt Syric. Papa *in epist.* 1. & Innoc. I *epist.* 9. & Alex. III *c. Licet, de sponsa duorum.* Innoc. III. *c. fin eo. tit.* & Nicol. Papa, & refertur *c. An non* 24. *q.* 3. Et probat Innoc. III. hanc veritatem, *d. c. Gaudemus*, ex testimonio Christi *Matth.* 19. *Quicumque dimiserit vxorem suam, nisi ob fornicationem & aliam duxerit, mœchatur.* Vbi Seruator noster volens restituere matr. ad eam rectitudinem & decorem, quæ in prima sui institutione habuit a Deo, sustulit omnino polygamiam, quasi primææuæ matr. institutioni aduersam. Cùm enim interdicat, dimissa vxore propter fornicationem, ad alias nuptias transire, à fortiori is transitus, vxore retenta, interdictus censendus est. Quod ideò mœchari dicatur, posteriorem ducens priori dimissa, quia ob adulterium non desinit prior esse vera vxor. Cùm ergo vxor retenta potiori iure gaudeat vxorio, retinet enim ius ad thorum & cohabitationem, quo dimissa ob adulterium caret, multo magis, ea retenta, illicitum erit aliam ducere. Præterea, quia Christus *Matth.* 19. reuocat matrim. ad primæuam suam institutionem, dicens: *Qui fecit hominem, ab initio masculum & fœminam creauit eos, & dixit: propter hoc relinquet homo patrem & matrem, & adhærebit vxori suæ, & erunt duo in carne vna, itaque iam non sunt duo, sed vna caro.* At matr. in prima sui institutione pluralitatem vxorum simul penitus exclusit. Illa enim verba *Gen.* 2. *Masculum & fœminam fecit eos, & adhærebit vxori suæ, & erunt duo in carne vna*, apertè significauit Christus *Matth.* 19. quando, relatis iis verbis, conclusit. *Itaque iam non sunt duo, sed vna caro.* Quæ verba indicant matrimonij initio instituti effectum esse, coniuges ita vniri, vt vna caro efficiantur. At ex vnius viri cum pluribus vxoribus matrim. non vna caro, sed multiplex consurget, nec tam vnio, quam diuisio pullularet. Et ideo D. Hier. D. Anselm. Beda, Theophylact. *in eum locum, c.* 19. *Matth.* D. Chrysost. *hom.* 63. *in Matth.* idem D Hieron. *l.* 1. *in* Iouin. D. Ambros. *in l. de viduis.* D. Aug. *l.* 1. *de nuptiis & concupisc. c* 9. docent vxorum pluralitatem primææuæ matrimonij institutioni aduersari. Quod idem multis testimoniis probat latè Arboreus *lib.* 1. *Theosop. c.* . Item quia D. Paulus vbicumque de matrim. loquitur, semper de vxore in numero singulari meminit, vt vt 1. *Corinth.* 7. *Vnusquisque suam vxorem habeat*, & alibi sæpe. Tandem, quia si matrim. consideretur quatenus est legis Euangelicæ Sacramentum, iure diuino cum vnica fœmina, dum ea superstes est, ineundum est, vt saluetur essentialis significatio huius sacramenti, nimirum matrimonij Christi cum Ecclesia, quæ est vnica, ob vnam fidem & vnum baptisma, quamuis in ea multi fideles existant.

Hinc confutatur aperta hæresis Lutheri & Anabaptistarum, impiè defendentium pluralitatem vxorum, quam & spurcissimus Mahumetus in nefanda sua lege suis sectatoribus concessit. 2

Secundo deducitur non sine errore posse defendi sententiam Caietani, qui 1. *Timoth.* 3. *paulo post principium*, *explicans ea verba: Oportet Episcopum esse vnius vxoris virum.* Ait tunc temporis multum habuisse plures vxores: eo quod nullibi id reperiatur interdictum. Et *Marci* 10. *paulo post principium*, *explicans ea verba: Quicumque dimiserit vxorem*, ait legem de vxoris vnitate nullibi in canonicis libris esse scriptam. Et *cap.* 19. *Matth.* satis indicat, nec explicitè nec implicitè extare talem legem in sacra Scriptura: atque adeo nullam diuinam prohibitionem de vxorum pluralitate esse. Ducitur, quod locus *Matt.* 19. ex quo *n.* 1. diximus hanc 3

hanc prohibitionem deduci referatur *Marci* 10. sic: *Quicumque dimiserit vxorem suam, & aliam duxerit, adulteriũ committit super eam.* Vbi non absolutè dicitur hunc esse adulterum, sed esse talem erga vxorem iniustè dimissam, atque ipsa renitente migrantem ad secundas nuptias. Non ergo ex eo loco concluditur, vxorum pluralitatem in omni euentu esse iure diuino illicitam. Sed hoc argumentum Caiet minimè obstat. Tum quia Innoc. III. *c. Gaudemus, de diuort.* & ante eum Innoc. I. *in epist. 3. ad Exuperium c. 6.* ex eo loco *Matth.* 19. hanc vxorum pluralitatem à Christo Seruatore nostro vetitam esse probant. Tum etiam, quia D. August. *l. 1. de adulter. coniug. c. 11.* & Beda *in c. 10. Marci* ita exponunt ea verba: *Mœchatur super eam*, non quod auferat adulterium, sed quod duplicem iniustitiã implicent, alteram iniusti repudij vxoris; alteram verò adulterij, alio inito matrimonio, priori vxore superstite.

4 Potissima autem huius disp. difficultas eo pertinet, num prohibitio hæc sit peculiaris legis Euangelicæ, ita vt ante illam nulla extiterit lex naturalis aut diuina positiua interdicens coniugum pluralitatem? Et quidem vniuersi fatentur pluralitatẽ virorum respectu vnius vxoris interdictam iure naturali prorsus esse: atque id matrim. cum aliis præter primum virum eodem iure irritari, quod aduersetur primario matrim. fini: incerta enim erit proles, impedietúrque generatio ex plurium virorum commistione: aut enim nunquam aut rarius subsequetur, vt in meretricibus experientia testatur. Insuper aduersatur etiam fini secundario. Nam domestica societas & communicatio operarum, quæ ad vitam tuendam desiderantur, minimè obtinebuntur, vbi multa capita vnius corporis sunt, nempè, multi viri in eadem familia. Quare licèt multi serui sint commodè vnius domini, at nullus seruus potest commodè multis dominis subijci, ac illis inseruire, vt testatur Christus *Matth.* 6. nec id matr. tuendæ paci deseruiet, sed innumeras excitabit rixas, quas vnica vxor tanquam subdita sedare nequibit. Quibus rationibus D. Aug. *lib. 3. de doctor. Christ. c. 12. & l. de bono coniug. c. 17.* veritatem hanc comprobat: atq; SS. Patrũ veteris Testamenti exemplo, cum quibus sæpè in Sacris litteris dispensatum legitur: vt plures vxores ducerent: cùm tamen nullibi habeatur permissio, vt vnica vxor pluribus viris nubat. Idémque probat D. Th. 4. *d. 33. q. 1. a. 1. ad* 7. quem vniuersi sequũtur.

5 At num idem dicendum sit de pluralitate vxorum respectu vnius viri, non conuenit inter omnes. Quidam enim eàm nec iure naturali nec diuino antiquo positiuo prohibitam esse censent. Ducuntur 1. quod vxorum pluralitas non aduersetur primario matrim. fini, sed illum optimè assequatur. Cùm vnus vir multis fœcundandis mulieribus, earúmque liberis educandis sufficiens sit. Qui primarius est matrimonij finis. Et confirmatur, quia secundario matrimonij fini, nimirum, tranquillæ coniugum cohabitationi, non obstat per se hæc vxorum pluralitas, sed ipsarum malitia ac proteruia. Quippe vnica vxor contentiosa iurgia excitat, tranquillitatémque domus perturbat: quam tamen plures pacificæ conseruant. At quæ per accidens ac ex malitia eueniunt, attendenda minimè sunt, nec sub artem cadunt. Et confirm. 2. quia secundarius finis cedit primario id petenti. Quando ergo generatio prolis ac eius multiplicatio, qui finis primarius est, petit vxorum pluralitatem, quod prima sterilis sit, ea non repugnabit iure naturæ, quamuis secundarius finis non ita perfectè compatetur. Et 3. confirm. quod vniuersæ operæ, ad domesticam gubernationem spectantes, melius per virum, quam per mulierem præstari possint. Quod docuit D. Aug. explicans ea verba Genes. 2. *Faciamus ei adiutorium.* Atque idem tradit D. Th. 1. *p. q. 92. a. 1. corp.* docens fœminam formatam esse non in adiutorium alicuius operis, cum ad quodlibet opus conuenientius iuuari possit vir per alium virum, sed in adiutorium generationis. Secundò principaliter prob. hæc sent. Quia D. Aug. *l vn. de bono coniug. c. fin. in pr.* expressè docet, antiquis Patribus illicitam non fuisse vxorum pluralitatem. Cùm nec contra naturam id efficerent: eo quod non causa libidinis, sed prolis multiplicandæ ducebantur: neque contra legem, nec contra morem. Quia eo tempore prohibita nõ erat. Et confirm. quia idem D. Aug. *lib. 22. contra Faustum c. 47. & 48.* & refertur *c. Obijciuntur, 32. q. 4.* excusat Iacob, qui quatuor vxores duxit, ratione consuetudinis, ibi: *Quãdo mos erat, crimen non erat.* Vbi Gloss. *verb. Crimen*, inde infert consuetudinem aliquando à culpa excusare. Et Iosephus *lib. 17. de antiq. c. 1.* asseuerat Iudæis more maiorũ licuisse simul plures vxores habere. At consuetudo non potest præualere aduersus ius diuinum aut naturale, sed aduersus solum ius humanum, *c. fin. de cõsuet.* Atque D. Th. 4. 33. q. 1. a. 1. ad 1. fatetur consuetudinem posse ab hac vxorum pluralitate excusare. Tertiò, quia *idem* D. August. *lib. 1. de nuptiis c. 9. & l de bono viduit. c. 7. ex* Conc. Coloniensi *tract. de matrim. c. incipienti, Cæterum nec natura*, clarè probat virorum pluralitatem naturæ matrimonij aduersari, non autem vxorum multitudinem. Quod vir caput sit, ac principem in familia locum obtineat, fœmina autem sit subdita. At ea principij & dominantis natura est, vt singularitatem amet, secus autem est de subiecti natura. Vt in corpore animato multi pedes sunt, at vnum semper caput. Et gubernationi domesticæ plures Dominos vni seruo præesse valdè obstat, non tamen plures seruos vni Domino subiici. Quartò, quia D. Hier. *epist. ad Oceanũ* manifestè sentire videtur, antiquitus nulla lege interdictã esse polygamiam. Quod idem tradit D. Aug. *l. 3. de doct. Christ. c. 12. & l. 16. de ciuit. Dei c. 38.* Quintò, quia Greg. III. *epist. 4. ad Bonifaciũ*, & refertur *c. Quod proposuisti 32. q. 7.* vxorem secundam ducere concessit cuidam ob primæ ægritudinem. Quam dispensationem concedere nequisset, si hoc iuri naturæ aduersaretur. Sextò, quia creditu difficillimum est plurimas Gentes lumine ac ratione naturali destitutas esse, apud quas vxorum pluralitas permittebatur. Quas vltra Tiraquell. *lib. 7. connub. n. 16.* & Alexandrum ab Alexand. *lib. 1. dierum genialium, c. 24.* latè refert Menochius *de arbitrar. lib. 2. centur. 5. casu 420. à n. 71.* Imò Valentianus senior (vt refert Socrates *lib. 4. sua hist. c. 31.*) legem tulit, vt cuilibet plures vxores ducere liceret. Et Iulius Cæsar, teste Suet. *in eius vita, c. 52.* hanc etiam promulgari legem iussit. Et confirm. quia viri sanctissimi in veteri lege plures simul vxores habuere. Vt Abrahamus Saram & Agar, *Genes. 6.* Iacob Liam, & Rachel Balaam & Zelphã, *Gen. 19. & 30.* Helcana Annam & Phenennam 1. *Reg.* 1. Moyses Mariam & Æthiopissam *Num.* 12. nec de dispensatione diuina constat. Septimò, quia si licet vxori in totum iure suo cedere, consensum præstans vt vir profiteatur; cur non licebit attento solo naturæ iure, sibi in parte præiudicare, consentiens vt aliæ simul vxores potestatem corporis viri sui habeant, legitimo cum eis matr. inito? Et ideo huius sent. sunt *Dur. 4. d. 33. q. 1. n. 9. &* 10. *Gerson. 2. p. in regulis moralibus*, vbi *de matrim. alphabeto 25. lit. I.* Caietanus *c. 16. in Genes. paulo post princ.* Abulensis 1. *Reg. 8. q. 25. & c. 19. Matth. q. 30. in solutione ad 2. & q. 33. cur. & ad* 1. Metina *l. 4. de sacrorum hominum continentia, controu. 1. toto c. 9.* Veracruz 2. *p. Speculi art. 15. conclus. 1. &* 2. Palacios 4. *d. 33. disp. 1. col. 16. fol. 732.* Atque id non esse contra ius naturæ, benè tamen contra diuinum positiuum vetus, vt affirmant, quamuis subobscurè, Scotus 4 *d. 33. q. 2. a. 2 & ibi Supplem.* Gabr. *q. 1. art. 2. fine.*

Alij sunt in alio extremo, opinantes polygamiam adeo iure naturæ interdictam esse, vt pugnet cum coniugij veritate, ita vt nullo modo possit verum coniugium initi cum secunda vxore. Prob. quia matrimonium consistere nequit absque mutua corporum traditione, at omnino repugnat rem vni traditam alteri tradi. Et confirm. quia 1. *Cor.* 7. sic dicitur: *Mulier sui corporis potestatẽ non habet, sed vir similiter & vir sui corporis potestatem non habet, sed mulier.* Vbi vir & mulier æquiparantur quoad mutuã corporum potestatem tradendam. Sicut ergo naturæ matrimonij prorsus repugnat, mulierẽ non ita in solidum tradere sui corporis potestatem vni viro, vt eo superstite ea possit 6

possit alteri viro tradi: vt *n.4*.probauimus,(ita similiter repugnabit, ne omnino & in solidum tradat vir eam sui corporis potestatem vxori, vt integrum illi sit alij simul vxori eam tradere. Secundò, quia si mulier non tradat in solidum sui corporis potestatem viro, non erit legitimum matrimonium. At cum contractus hic sit reciprocus, & vtrimque æqualis, non censetur eam tradere mulier, nisi vir similiter tradat. Tertiò, quia per matrim. se obligat vir ad reddendum debitum vxori, quotiescumque illa petierit: quod vtriq; se præstare nequiret, si salua matrim. substantia posset se cum pluribus vxoribus copulare. Si enim simul ea peterent, eis satisfacere minime posset. Quartò, quia contra primum iuris naturæ principium est, vt vir erga vxorem id faciat, quod erga se ab vxore fieri meritò ac iure optimo recusat. Cum ergo merito renuat vxorem alij viro nubere, contra prima naturæ principia erit, vt ipse possit vxorem aliam simul habere. Tandem quoniam id quod in prima sui institutione matrim. sortitum est, illud natura dictante, videtur ita esse de iure naturæ, vt absque illo coniugij essentia consistere nequeat. At in prima matrimonij institutione tantum licebit vxoris vnitas (vt *n.1*.probaui.) Et ideo hanc sententiam tuetur Aureolus relatus à Capreolo 4.*d.33.q.1.art.2*. Et videtur tenere Victoria *relectione de matr. priori parte, part. prima, n.3*. vbi ait essentiam matrimonij petere obligationem mutuam certi viri & certæ fœminæ, quamuis non declaret quid per hæc intelligat. Eandem videtur tenere Menoch. *de arbitrar. lib.2. centur.5 casu 420. à n.46*. rationes enim, quibus vtitur ad probandum pluralitatem vxorum aduersari iuri naturæ, clarè hanc partem probant. Eiusdem videtur Petr. de Led. *de matr. q.65.a.1. concl.2. & duplici seq.* vbi probat ita pluralitatem vxorum esse contra ius naturæ, vt sit etiam contra primarium matrimonij finem.

7 Cæterum, vt quid tenendum sit explicem permittendum est duplicia esse præcepta ad ius naturæ pertinentia. Quædam vniuersalia, quæ sunt velut prima principia iuris naturæ, quæ certissimam ac inuiolabilem rectitudinis regulam continent: ac proinde in ea nulla cadet dispensatio, vt sunt præcepta Decalogi. Alia verò sunt quæ ex primis principiis tanquam conclusiones deriuantur, quæ quidem licèt rectitudinis regulam contineant, non tamen ita inuiolabilem, quin ab ipso naturæ Auctore propter aliquas circumstantias mutari valeant.

8 Hoc præmisso, media sent. inter duas extremas, *n.5.& 6*. relatas, amplectenda est, & dicendum polygamiam vnius viri cum pluribus vxoribus non esse omnino contra ius naturæ: atque adeò non esse contra prima ac vniuersalia eius principia: sed aliquo modo aduersari iuri naturæ, quatenus est contra conclusiones ab ipsis primis principiis deriuatas; eo quòd non repugnet matrim. naturæ, nec primario eius fini: sed non satis cum matrim. congruat, si omnes illius fines spectemus: atque proinde matrim. illud cum alia vxore initum priori superstite, esse attento ipso naturæ iure nullum. Priorem partem probat argum. 1.*n.5*. relatum. Præterea quia aliàs Deus non posset dispensare circa vxorum pluralitatem. Cuius contrarium *n.11*. ostendemus. Posterior verò pars inde suadetur, quòd vxorum pluralitas aduersetur secundario matrimonij fini, nimirum, tranquillæ ac pacificæ cohabitationi coniugum, ac gubernationi domesticæ: qui finis est secundarius, (vt testatur Philosophus 8.*Eth.c.9*.) Vxor enim non subditur viro vt famula, sed vt socia & collateralis, ac in domestica gubernatione principatum tenens, (vt fusius probant D. Chrysost. *homil.20. in epist. ad Ephes.* D.Th.1.*p.q.92. art.3*.) At omnis principatus, quo pax seruetur, suaptè natura singularitatem amat, (vt docet D. Aug. *lib. de bono coniug. c.17*.) Et ideo non est simile de subiectione, qua plures serui vni Domino subduntur. Et confirmatur, quia pax nequit esse in familia in eo euentu. Tum quia facillimo negotio inuidiæ & rixæ inter vxores illas pullulabunt, & id maximè, si vna præ aliis à viro diligatur. Tum etiam, quia participatio plurium in eodem officio lites non modicas affert. Vnde vulgare prouerbium emanauit: *Quien es tu enemigo? sino el que es de tu officio?* Cuius rei singulare testimonium est, inter sanctas etiam fœminas, eidem viro coniugatas, huiusmodi rixas subortas esse. Sicut de Sara & Agar, Lia & Rachele, sacræ litteræ commemorant, *Gen.16. & 30*. Et de Anna & Phenenna 1.*Reg.1*. Cuius etiam rei testimonium non mediocre est responsum Socratis, qui (vt tradit Aulus Gellius *lib.1. noct. Attic. c.17*.) admiranti Alcibiadi, quòd duas ferret domi vxores, respondit: *Hæ me domi docent tolerantiam, qua in publico vtendum est*. Atque Euripides, qui pariter duas vxores habuit, dicebat in Andromache, teste eodem Aulo Gellio *lib.15. noct. Atticarum c.20*.

Numquam duplicia connubia collauda vero mortalium,
Neque binas matres habentes liberos,
Rixas quidem domorum, tristésque offensas.

Neque id per accidens, sed ex natura rei oritur, attento fœminarum natiuo ingenio, & amore, quo vxor virum prosequitur. Non enim fert amor consortium in re amata. Imò è contra rarò, & ex fœminarum bonitate accideret has rixas non oriri, cum multitudo vxorum eas efferat. Ars autem sicut & lex ea, quæ rarò accidunt, minimè spectat, sed quæ frequenter & in plurimum, *l. Nam ad ea, ff. de legibus*. Et confirmatur amplius, quia quædam opera sunt in domestica gubernatione propria vxoris; & alia propria viri, teste Arist. 3.*Oecon*. Vnd. D.Th. 1.*p.q.92.a.1. corp.* ait fœminam formatam esse in adiutoriũ viri, quoad domesticam gubernationem. Quod latiùs ibi explicat Caiet. Secundò, quia vxorum pluralitas aduersatur alij fini secundario matrimonij, nempe quatenus est in remedium concupiscentiæ. Non enim vir poterit satisfacere concupiscentiæ vxorum plurium. Et contingit illas simul debitum petere, & cum vir nequeat illis correspondere, periclitabitur continentia illius, cui debitum negatur. Tertiò, quia Innoc. III. *c. Gaudemus, de diuort.* ait nulli vnquam licuisse absque diuina dispensatione plures simul habere vxores. Atque D. Chrysostomus *homil.56. in c.30 Genesis* docet consuetudinem habendi plures vxores fuisse iniquam citra diuinam dispensationem. At si sola lege humana prohibita, aut nulla consuetudo præualeret, nec diuina dispensatione opus esset. Et confirmatur, quia si sola lege Euangelica positiua esset interdicta hæc vxorum pluralitas, minimè ligaret infideles: ac proinde illis licita nunc esset. Cum ante susceptum baptisma, peculiaribus populi Christiani legibus minimè adstringantur. Cuius tamen contrarium decidit Innoc. III. *d. c. Gaudemus*, dicens infideles pluribus vxoribus coniunctos, cum sola prima debere post baptisma remanere. Si enim ea matrimonia essent legitima, non dissoluerentur per baptismum, vt constat ex *eod. c. Gaudemus, & c. Quanto de diuort.* Tandem, quia nec lege ciuili apud Ethnicos vnquam permissa fuit vxorum pluralitas, tanquam rationi naturali aduersa, (vt latè probat Menoch. *de arbitr. lib.2. centur.5. casu 420. num.89. & seqq.*) Imò reiecta fuit lex, quæ iussu Caij Cæsaris scripta est, eam permittens, teste Sueton. in Iulij Cæs. vita *c.52*. Et ideo hanc sententiam sustinent D. Thom. 4.*d.33.q.1.a.1. corp. & ad 1.6. & 9.a.2. corp.* Ricardus *ibi a.1.q.1*. Palud. *q.1.a.1.n.9*. Capreol. *q.1.a.1. conc.1*. Durand. *q.1.a.3. notabili 1*. Sotus *q.1. toto a.1*. D. Anton. 3.*p. to.14.c.10.§.1*. Dried. *l.1. de libert. Christ. c. fin. paulo post pr.* Catharinus *lib.5. contra Caiet. c. de matr.* Ferrara 3.*contra Gentes c.124*. Couar. 4.*decret.2.p.c.7.§.3.n.1.& 2*. Ledes. 2.*p.4.q.67.a.1*. Viguer. *lib. instit. c.16.§.7. vers.12*. Corduba *in sua quæst. lib.4.q.3.dub.2*. Angles Floribus 1.*p. de matr. q.7.a.1. in pr. ex 1. vsque ad 4. concl.* Bellarm. *lib.1. de matr. c.11. proposit.2*. Valentia 4.*p. disp.10.q.1. punct.3. col.3. vers. Quintò*, Pereira *in c.16. Genes. disp.1.n.22*. Enriq. *lib.12. de matr. c.6.n.1*. Celaia 4.*d.33.q.1*. Lud. Lopez 2.*p. instruct.* vbi *de matr. c.56*. Barth. à Ledesm. *dub.72. de matr. quatuor. primis concl.* Maioris 4.*d.32.q.1*.

Hinc deducitur nullatenus posse Pontificem in hac 9
vxorum pluralitate dispensare. Quòd tum lege naturali tum

tum etiam lege Christi ob veram Sacramenti significationem interdicta sit. (Sicut probaui *n.1.*) Constat ex *c. Gaudemus, de diuort.* vbi eam nunquam licuisse citra diuinam dispensationem decidit ur. Atq; ita docent D. T. 4. *d.* 33. *q.1. a 2. corp.* & *ibi* Durand. *q.1. a.* 11. Ricard. *a.1. q.2.* Pal id. *q.1 a. n.17.* Suppl. Gabr. *q.1. a.2. concl.6. &* 8. Maiori *q.1. in arg. contra 3 concl.* Capreolus *q.1. a.3. in solut. ad* 1 Aureoli, D. 22, *q.1. a.3. notab.1.* Abul. *c.19. Matt. q.36.* Drie o *l.1. de liber. Christ. c.1. vlt. fi 1.* D. Anton. 3. *p. t.14. c.* 10. §. 2. Sot. 4. *d.33. q.1. a 2. col.10. concl.4.* Ledes. 2. *p.4 q.67. a.2. col. antepenul.* Cou. 4. 4. *decret. 2. p. c.7. §.3. n.1.* Ferrar. 3. *contra Gentes c* 124. Bellar. *l.1. de matr. c.11. propos.1.* Angl. Florib. 1 *p.* vbi *de matr. q.7. a.1. diffic.5.* Enriq. *l.12. de matr. c.6. n.3.* Petr. de Led. *de matr. q.65. a.2. dub.1. conc 5. & dub. 4. concl.1.* Barth. à Ledes. *dub.72. de matr. concl.5.* Palacios 4. *d.33 disp.1. col.17.* Nec audiendi sunt aliqui quos tacito nomine refert Dur. *proximè allegatus*, dicentes posse Pōtificem dispensare: atq; id saltem non esse contra rationem.

10 Secundò deducitur, nulla consuetudine effici posse licitam hanc vxorum pluralitatem. Quod consuetudo præualere nequeat aduersus ius naturale, & diuinum positiuum, sed solum contra humanum, *c. fi. de consuet.* Sic tradunt D. Aur. & Driedo *n. prac. allegati*, Sot. 4. *d.33. q.1. a.2. col.8. vers. Et per hoc diluitur.* Cou. 4 *decr. 2. p. c.7. §.3. n.3.*

11 Tertiò deducitur, posse Deum dispensare in hac vxorum pluralitate. Quia nulla inuenitur repugnantia: nec est contra prima iuris naturæ principia. Idque amplius constabit ex dicendis *num. seqq.*

12 Quartò deducitur, veteres patres legis antiquæ pluribus vxoribus coniunctos, culpæ immunes fuisse, eo quod Deus cum illis dispensarit. Quod asserit Innoc. III. *c. Gaudemus, de diuort.* Atque multis relatis, & explosa eorū sententia, qui dicunt nunquam licuisse vxorum pluralitatem, sed permissam fuisse tanquam minus malam, probat latè Bellarm. *lib.1. de matr. toto cap.11.* Hæc autem dispensatio non concessa est externa aliqua scriptura aut loquutione, sed inspiratione interna facta Patriarchis, quæ deriuata est vi exempli, & consuetudinis ad reliquos ex populo Israëlitico, ac proinde omnibus illis pluralitas vxorum licebat. Quod tanquam notum supponitur *Deuteron.*21 ibi, *Si habuerit homo duas vxores.* Et ita docēt D. Th. 4. *d.33. q.1. a.2. corp.* & *ibi* D. Bonauent. *a.1. q.3.* Ricard. *a.1 q 2.* Suppl. Gabrielis *q.1. art.3. dub.1.* Capreol. *q.1. art 3. in solut. ad* 4. Durand. Sotus *q.1 art.2. col.7. vers. Sed dubitatur*, Ledesm. 2. *p.* 4. *q.67. art.2.* Bellarm. *d. c.11. proposit.3. &* 4. Valentia 4. *part. disp.10. q.1. punct.3. colum.3.*

13 Et quidem satis probabile est, eam dispensationem extensam esse ad populum gentilium, atque ita eis antiquitus fuisse licitam vxorum pluralitatem. Idque docere videtur D. Aug. *lib.22. contra Faustum c.47* Et dicunt esse probabile, Bellarm. *l.1. de matr. c.11. propos.6.* Ledes. 2. *p.4 q.67. a.2.* Valentia 4. *p. disp.10. q.1. punct.3. col.4.* At probabilius est, non esse extensam. Quod in eo ratio dispensationis non militaret, nempe fidelis populi multiplicatio. Quare nisi ignorantia excusarentur, peccati rei erant Gentiles polygamia vtentes. Atque ita docent Sotus 4. *d.33. q.1. art.2. col.7. vers. Longè tamen*, Angles Floribus 1. *p. de matr q 7. art.1. diffic.3.* Enriq. *l.12. de matrim. c.6. n.2. & lib.11 c.2. n.3.* Barth. à Ledesm. *de matrim. dub.72. concl.6.*

14 Cæterum iam in lege Euangelica eiusmodi dispensatio cassata est à Christo Seruatore nostro, quando *Matth.*19. reduxit matr. ad primæuum statum, in quo vnica vxor licebat; (vt *n.1.* probauimus) Quare nullis fidelibus nec infidelibus licita est hodie polygamia, & dum infideles baptisma susceperint, cogendi sunt ad primam vxorem legitimam redire, separandique sunt ab aliis matrimoniis ea superstite initis, tanquam ab omnino irritis. Quod expressè decidit Innoc. III. *c. Gaudemus, de diuort.* Quia lege naturali, qua omnes etiam infideles astringuntur, id matr. erat irritum: & ex sola Dei dispensatione valebat; (vt constat ex dictis *num.8. & 12.*) cassata ergo dispensatione per Christum, iam matr. illud manebit in terminis iuris naturæ irritum. Itaque dico esse irritum respectu infidelium, propter legem positiuam Christi: ea enim non obligat infideles ante susceptum baptisma: sed propter ius diuinum naturale id irritās, ad quod sublata dispēsatione per Christum, reductum est matrimonium. Et ita nunc minimè licere infidelibus polygamiam, & secundas nuptias esse irritas, docent Sotus 4. *d.33 q.1. a.2. col.9. conc.3.* Bellarm. *lib.1. de matr. c.11. ad fin.* Valent. 4. *p. disp.10. q.1. puncto 3. col.4.* Enriq. *lib.11. de matr. c.2. n.5. in comment. litera M. & lib.12. c.6. n.2.* Ledes. 2. *p 4. q.67. art.2. col. antepenult.* Veracruz 2. *p. Speculi, a.18. conc.2.* Petr. de Ledes. *de matr. q.65. a.2. dub 3. conc.5.* Quare tolerandum non est quod dicit Abulens. *c.19. Matthæi q.35. paulo post pr.* vbi ait posse sustineri, infideles nunc non peccare accipiendo plures vxores. Et ad *c. Gaudemus, de diuort.* respondet, cogi infideles dimittere posteriorem vxorem, quando ad fidem veniunt, non quod peccarint accipiendo, sed retinendo: cum iam legi Christi subiecti sunt. Verum hæc euasio ex eo confunditur, quòd baptismus non soluat coniugia, vt habetur *eo c. Gaudemus, & c. Quanto, de diuort.* Atque minus tolerari debet Veracruz 2. *p. Speculi, a.17. conc.5.* dicens esse valdè probabile, infideles non delinquere plures nunc ducendo vxores. Quòd sola lege positiua Christi ipsos non obligari ante baptismum intendicatur. Quod est contra expressam Innoc. III. decisionem *d. c. Gaudemus.* Quare meritò Enriquez id erroneum appellat; & Petr. de Ledes. temerarium, ac errori proximum.

Vltimò deducitur, quid in ea quæstione sentiendum sit. 15
An Deus possit dispensare, vt vna vxor pluribus viris nubat? Communiter enim tradunt DD. in id non cadere dispensationem. Et Bellarm. *lib.1. de matr. c.11. post. 2. propos.* expressit nec Deum posse dispensare: eo quod sit contra prima principia iuris naturæ. Verùm nullam video repugnantiam, nec hoc ita intrinsecè malum esse, quin Deus possit dispensare. Quod docent *Maioris 4 d.33. q.1. in 1. arg. contra 1. concl.* Et latius probans Petr. de Ledesma *de matr. q.65. art.2. dub.2. conclus.2.*

Ad argum. *n.5.* proposita resp. Ad 1. argum. dic illud 16
probare, non esse vxorum pluralitatem contra prima iuris naturæ principia, quod *n.8.* fassi sumus. Ad 1. confirmationem constat ex dictis *n.8.* vbi probaui oriri per se. Ad 2. confirm. dic, tunc non semper cedere finem secundarium, sed solum dispensante eo, cuius est in illo præcepto dispensare, qui in præsenti est solus Deus. Ad 3. confirmationem constat etiam ex dictis *n.8.* vbi probauimus quædam opera domestica fœminis peculiaria esse, & in adiutorium viri ad ea præstanda formatam esse mulierem. Et D. August. ac D. Th. loquuntur de fœmina & viro absolutè; (vt explicat Caietan. *eod. art.1. fin.*) nam omnia opera domestica possunt ita benè ac melius per alium virum exerceri. At comparando vxorem ad virum, ad quædam aptior est vxor, imò dedecent virum: & melius præstantur per vxorem propter arctum amicitiæ cum marito vinculum, quam per alium virum. Ad 2. principale & cōfirmationem dic, ea testimonia intelligi, supposita diuina dispensatione: quæ consuetudinem illam licitam reddebat, & efficiebat non esse contra legem. Et ita D. Aug. ibi non dixit, *quia mos erat, peccatum non erat. Sed quando mos erat:* quasi mos non sit causa, sed diuina dispensatio morem excusans. Et quamuis mox subdat: *nunc quia mos non est crimen est:* intelligitur iuxta præmissa. Quia non est mos diuina dispensatione approbatus. Ad 3. dic mentem D. August. solum esse, non ita iuri naturæ aduersari pluralitatem vxorum, ac pluralitatem virorum. Et ad similitudinem adductam de seruis constat ex dictis *num.8.* Ad 4. dic sicut dixi ad 2. Ad 5. dic cum Glossa *eo c. Propossuisti, verb. Nubat*, Soto 4. *d.33. q.1 art.2. in fine corp.* Menoch. *de arbitr. lib.2. cent.5 casu 420. n.95.* Bellarm. *lib.1. de matr. c.11. fin. & lib.4. de Pontif. c.12. colum.1* priorem non fuisse legitimam vxorem ob impedimentum perpetuum: idque solum declarasse Pontificem. Quòd si obiicias, non videri iudicare prius matrimon. nullum; cum dicat non debere virum

virum à priori vxore debitum subsidium auferre, dic cum Gloss. *eo. verb. Nubat*, intelligi de dote restituenda: aut si de alio subsidio accipiatur, esse consiliũ. Ad 6. dic, id non esse mirum, sicut aberrarunt colendo deos falsos. Ad confirmationem constat ex dictis *n.* 12. Ad vltimum dic, posse quempiam iuri suo renuntiare, quando nulla alia ratio prohibitionis adest: præter alterius præiudicium: vt contingit in negatione debiti. Secus vbi aliunde oritur prohibitio; vt contingit hic. Plures enim habere vxores est illicitum, non ob iniuriam vxori illatam, sed quia est contra rectæ rationis dictamen, ad finem secundarium matrimonij. Ad 1. argum. ex propositis *n.* 6. dic, posse virum tradere sui corporis potestatem vxori, salua matrimonij essentia, non omnino in solidum, ita vt simpliciter vni soli mulieri tradatur, ita vt non possit alteri tradi ad similes generationis actus: sed sufficere ad matrimonij veritatem, tradere quantum satis est ad liberorum procreationem. Ad confirm. dic, virum non habere potestatem sui corporis, in quantum eam tradit vxori. Vel loquitur, vt contingit de facto in matrimonio post legem Euangelicam, in quo est mutua ac æqualis traditio vtrique in solidum. Non tamen ex natura rei similiter vtrumque repugnat. Ad 2. dic, de facto rem iam sic se habere. At sic non se haberet Deo dispensante in vxorum pluralitate. Sed necessariò, vt verum consisteret matrim. deberet mulier totam sui corporis potestatem tradere viro: nec ité vellet similiter virum ei in solidum potestatem tradere, sed quatenus sobolis procreatio petit. Ad 3. dic cum D. Th. 4. *dist.* 33. *q.* 1. *a.* 1. *ad* 6. Si attendamus finem matrimonij primarium, id non petere, vt vir reddat debitum vxori, quotiescumque illa petierit, sed quantum sufficit ad concipiendum: ad id postulat, quoad finem ipsius secundarium, qui est concupiscentiæ mederi, cauendo fornicationis periculum. Et ideo ducens plures, non se obligat ad impossibile, attento primario matrimonij fine. Ad 4. dic, esse contra prima iuris naturæ principia, vt quis erga alterum sufficiat quod erga se fieri non vult seruata proportione. Non enim si prælatus vult ne subditus ei resistat, sed obediat, debet similiter velle non resistere subdito, & ei obedire. At non est eadem proportio, vt constat ex dictis *n.* 1. & 8. Ad vltimum dic, cum natura humana omni defectu vacans instituta sit, non solum esse ei indita illa, sine quibus primarius matrimonij finis obtineri nequit, sed etiam sine quibus secundarius difficilè obtinetur.

DISPVTATIO LXXXI.

An secundæ & vlteriores nuptiæ, prioribus morte alterius coniugis dissolutis, licitæ sint.

SVMMARIVM.

Refertur quædam hæresis, num. 1.

Secundæ & vlteriores nuptiæ prioribus dissolutis licitæ sunt, ac verum Sacramentum, 2.

Qualis certitudo mortis prioris coniugis desideretur ad transitum ad alias nuptias? Et an liceat illis contractis ante petitam certitudinem mortis, petere & reddere? Remissiuè, 3.

Soluuntur argumenta. Et explicantur c. Quomodo, c. De his, c. Hac ratione 31. *q.* 1. *n.* 4.

1 QVidam hæretici secundas & vlteriores nuptias etiam prioribus morte alterius coniugis dissolutis damnarunt. Ita Montanus, & Cataphrygæ, teste D. Aug. *l. de hæresibus, c.* 26. & Cathari teste *eod. c.* 38. Atque in eodem errore fuit Tertull. *l. de monogam.* teste *eod.* D. Aug. *ibi c.* 86. Eandem hæresim tuentur Nouatiani, vt constat ex Conc. Niceno *can.* 8. Et probant 1. ex Ambr. 1. *Cor.* 7. vbi secundas nuptias affirmat minimè esse bonas. At *Auctor operis imperf.* (quod à quibusdam D. Chrysost. tribuitur) *hom.* 32. *in Matth.* & refertur *c. Hac ratione* 31. *q.* 1. eas fornicationem appellat. Et D. Hieron. *l.* 1. *contra Iouinian.* & refertur *c. Quomodo* 31. *q.* 1. eas expressè damnat. Et *l.* 2. *contra eundem* multa in secundas nuptias congessit. 2. quia in Conc. Neocæsariensi, *c.* 3. *&* 7. & refertur. *De his* 31. *q.* 1. *& in* Conc. Laodic. *can.* 1. ineuntibus secundum matrimonium imponitur pœnitentia. 3. quia Ecclesia statuit transeuntes ad secundas nuptias esse bigamos, eósq; ab ordinibus suscipiendis expellit, vt constat ex *toto t. de bigamis*, ac in aliquo euentu denegat secundis nuptiis benedictionem, *c.* 1. *& c. Vir, de secund. nupt.* quod iniquum foret, si licitæ essent 4. quia eæ non perfectè significant coniunctionem Christi cum Ecclesia. Et ideo defectu Sacramenti inducunt bigamiam, *c. Debitum, de bigamis.* Non ergo sunt Sacramentum. Tandē, quia multæ leges editæ sunt diuersas statuētes pœnas transeuntibus ad secundas nuptias in odiũ illarum: nēpe *l. Fœmina, l. Generaliter, l. Si quis prioris, § In illo, l. Hac edictali, in pr. auth. Ex testamento, C. de secund. nupt.* & multæ aliæ. Et quam apud ipsos etiam Ethnicos fidei lumine destitutos odiosæ fuerint ac abominabiles, constat ex multis per Tiraq. adductis, *l. Boues. § Hoc sermone, in pr. n.* 143 *& multis seq. ff. de verb sig.* Sunt ergo illicitæ.

At veritas Catholica est, 2. 3. 4. & vlteriores nuptias, 2
prioribus dissolutis, licitas esse, ac verum Sacramentum. Prior pars, nimirum, esse licitas, constat ex *cap.* 7. *ad Rom. Quæ sub viro est mulier, alligata est legi, si autem mortuus fuerit vir eius, soluta est à lege viri, vt non sit adultera, si fuerit cum alio viro.* Et 1. *Corinth.* 7. *Si dormierit vir eius, liberata est, cui vult nubat.* Quē locum expendens D. Aug. *lib. de bono viduali c.* 12. animaduertit non dixisse D. Paulum, si dormierit primus vir, aut 2. aut 3. sed indefinitè. Et 1. *Ad Timoth.* 5. loquens D. Paulus de viduis voto castitatis minimè adstrictis, ait: *Volo iuniores nubere.* Et Conc. Nicenum *c.* 8. petit à Nouatianis redeuntibus ad Ecclesiam vt fateantur se communicaturos cum his, qui ad secundas nuptias transiere. Et *Conc. Florentinum* in Armenorum instructione, secundas & quasvis alias vlteriores nuptias approbat. Et *c.* 1. *& c. Vir, de secũd. nupt.* has licitas esse supponitur, & tantum illis denegatur benedictio, quando saltem alteri coniugi in priori matr. impertita est, ne repetita in vilipendium erat. Et vniuersalis Ecclesiæ consuetudo eas approbat. Atque ex sanctis Patribus D. Aug. *l.* 2 *contra aduers. legis c.* 11. *Et* 1. *Corinth.* 3. relatus *c. penult. & c. fin.* 31. *q.* 1. *Et lib.* 16. *de ciuit. c.* 34. D. Hieron. *in apolog. contra Iouinian.* & refertur *c. Aperiant.* 31. *q.* 1. *Et epist.* 11. *ad Ageruchiam c.* 3. D. Chrysost. *homil.* 20 *in epist. ad Ephesios.* Et probatur hac ratione, quia cum primæ nuptiæ morte penitus dissolutæ sint, nullum possunt aliis legitimè ineundis impedimentum præstare: id etiam constat ex primæuo matrimonij fine, nimirum, sobolis procreatione: fieri enim potest, vt prius matr. ea careat. Et ex alio matrimonij fine, qui est ardorem concupiscentiæ temperare: feruentior enim esse solet in viduis, ob copulæ consuetudinem. Tandem prob. posterior pars, nempe, illas esse Sacramentum. Quòd inueniantur in eis omnia ad Sacramētum requisita, sicut in primis, nimirum personæ legitimæ, quæ sunt debita materia remota: expressiones consensuũ, quæ sunt materia propinqua & forma. Item, quia matr. legitimum in noua lege est Sacramentum, vt definit Trident. *sess.* 24. *de matrim. can.* 1. At secundæ & vlteriores nuptiæ, primis dissolutis initæ, sunt legitimum matrim. nouæ legis. Ergo erunt Sacramentum.

Qualis autem certitudo mortis prioris coniugis desi- 3
deretur, vt liceat transitus ad alias nuptias, dixi *lib.* 2. *tota* 4. *disp.* 2. Et an in dubio matrim. posteriori inito liceat petere & reddere, dixi ibi, à *disp.* 41. *vsque ad* 45.

Ad argum. *n.* 1. proposita resp. Ad 1. & 2. dic in omni- 4
bus illis testimoniis non damnari secundas nuptias, quod illicitæ sint, nec per se reprobari, sed per accidens ob nimiam concupiscentiam & intemperantiam, ex quibus illarum repetitio proficiscitur: atque ob illam intemperantiam imponitur pœnitentia. Ad 3. dic eam irregularitatem incidi, non eo quòd secundæ nuptiæ improbentur, aut à vera Sacramenti ratione deficiant: sed quia non ita perfectè coniunctionem Christi cum Ecclesia repræsentant: denegatur etiam benedictio ob rationem *num.* 2. traditam. Ad 4. dic, non esse de essentia Sacramenti, vt

perfectè significent vnitatē vnici sponsi cum vnica sponsa, qualis reperitur in coniunctione Christi cum Ecclesia: sed vt coniunctionem illam significent. At accidentaria est vnitatis illius significatio. Ad vltimum fateor eas legibus ciuilibus odiosas fuisse: at omnes eæ pœnæ in odium secundarum nuptiarum inflictæ sunt iure can. correctæ, tanquam contra bonos mores, & debitam matrimonij libertatem, vt latius *disp.*87. dicemus.

DISPVTATIO LXXXII.

An secundis nuptiis benedictio imperti[e]nda sit: & quam pœnam incurrat Sacerdos benedicens?

SVMMARIVM.

Explicatur antiquitas benedictionum nuptialium, & earum conuenientia, num 1.

Benedictiones hæ à quo conferendæ sint: & quam pœnam incurrat sacerdos absque proprij parochi licentia in eas impertiens 2.

An suspensio hæc incurratur, quando sacerdos non benedicit alieno parochiano sed dat licentiam benedicendi. Et qualis ignorantia excuset ab illa. Et an per hanc suspensionem Tridentini sublata excommunicatio contra regulares solemnizantes matr 3.

An sufficiat parochus vtriusuis contrahentis 4.

Quis dicatur proprius parochus, vel ordinarius ad has benedictiones conferendas & an priuilegium bullæ concedat aliquid circa hoc: & an licentia debeat esse specialis: & qualis parochus eam concedere valeat? R missiuè 5.

An sit peccatum omittere benedictiones, & an sint dandæ infidelibus coniugatis ad fidem conuersis? 6.

Quale damnum sequatur coniugi differendo benedictiones? Et an filius à Patria potestate eximatur etiam quod ad ius factis receptis? Et an si post natus aut conceptus ante susceptas à patre benedictiones & ita si ipse nondum emancipato nascatur sit sub aui potestate? 7.

Quale peccatum sit matr ante benedictiones consummare? 8.

Quibus temporibus eas dari interdicatur: & an tempore interdicti & cessationis à diuinis? 9.

Quot sint quæstiones disputandæ, 10.

An attento iure liceat secundis nuptiis benedictionem impertiri? Referuntur variæ sententiæ, 11. 12 13 14

Proponitur sententia Authoris, & explicatur an mulieri corruptæ sint benedictiones dandæ 15.

Explicatur quæ sit ratio, cur secundis nuptiis denegatur benedictio 16.

An correxerit Tridentinum textus has benedictiones interdicentes, 17.

An vt valeat consuetudo circa has benedictiones, & cætera sacramentalia desideretur scientia Pontificis. Refertur duplex sent. 18. 19.

Explicatur Authoris sententia, 20.

Quid habeat consuetudo circa secundarum nuptiarum benedictionem? Referuntur varia placita, 21. 22.

Proponitur sententia Authoris, 23.

An stante consuetudine benedicendi secundis nuptiis, ea obliget? 24

An quando primæ nuptiæ sunt irritæ, sit secundis benedicendum? Refertur quædam sententia, 25.

Proponitur sententia Authoris, 26.

An sacerdos benedicens secundis nuptiis in casu vetito sit suspensus, 27.

An ea suspensio reseruetur Pontifici, 28.

An ea suspensio sit necessario ferenda, tanquam eius delicti pœna ordinaria? Refertur sententia, 29.

Contraria Authoris sententia, 30.

1 PRæmittendum est benedictiones nuptiales, & ritus in ipsis consuetos conuenientissime ab Ecclesia adhiberi. Et de his benedictionibus extant testimonia, Innoc. I. *epist.* 1. *c.* 6. Syricij Papæ, *epist.* 1. *c.* 4. D. Ambros. *epist.* 70. *ad Vigil.* & *lib.* 1. *de Abraham c. vlt.* Tertull. *li.* 2. *ad vxorem*, D. Isidori *lib.* 2. *offic. c.* 19. *Conc. Constant. contra VViclef.* Et tandem Trident. *sess.* 24 *de matr. can.* 1. damnat anathemate eas improbantes. Quæ quidem institutæ sunt, tum propter sacramenti dignitatem: tum etiam, quod matrim. ordinetur ad actus valde appetitui carnis consonos, ac proinde ad eos rite peragendos maxime decuit benedictione Ecclesiæ præmitti.

2 Secundò præmitto, benedictiones has à proprio contrahentium parocho impendendas esse, & à nullo alio, nisi de licentia ordinarij, vel parochi, non obstante quacumque consuetudine etiam immemorabili, vel priuilegio. Quòd si alienus parochus, vel quicumque alius sacerdos, siue sæcularis, siue regularis, etiamsi id sibi ex consuetudine immemorabili, vel priuilegio licere contendat, alterius parochiæ sponsis sine parochi proprij vel ordinarij licentia, benedictiones impertiri ausus fuerit, manet ipso iure tamdiu suspensus, quamdiu ab ordinario eius parochi, à quo benedictio suscipienda erat, absoluatur. Sic deciditur in Trident. *sess.* 24. *de matr. c.* 1.

Verum autem suspensio hæc incurratur, quando parochus ipse non benedicit alieno parochiano, sed dat licentiam benedicendi: & qualis ignorantia excuset ab illa, & an per hanc suspensionem à Tridentino impositam, sublata sit excommunicatio lata in Clem. I. *de priu.* contra regulares absque parochi licentia solemnizantes matrim. latè diximus *lib.* 3. *tota disp.* 48. & 49. 3

Quibusdam verò placet, non integrum esse vtriusuis contrahentis parocho benedictiones has impertiri, sed id esse parochi mulieris. Sic Zauallos *in suo pract. q.* 604. *n.* 148. & refert Paulum Fuscum *de visit. li.* 2. *c.* 3. *n.* 31. & Caualcanum 2. *p. dec.* 12. *à n.* 21. dicentes sic decisum esse à Congregatione Cardinalium. Sed existimo sufficere parochum vtriusuis contrahentis, quia eodem tenore & in eadem clausula petitur in Trid. *sess.* 24. *de matr. c.* 1. vt proprius parochus intersit matrimonio, & vt benedictiones conferat. Sed ad aliud sufficit parochus vtriusuis contrahentis, (vt probaui *lib* 3. *disp.* 19. *n.* 4.) Ergo & ad hoc. Et ita docet Cenedo *collect. ad decret.* 81. *n.* 8. 4

Quòd si quæras, quis dicatur proprius parochus, vel ordinarius: & an priuilegium bullæ concedat aliquid circa hoc, & an licentia debeat esse specialis & expressa, & qualis parochus eam concedere valeat: dixi latè *lib.* 3. *disp* 19. & *seq. vsque ad* 38. *in matrim.* Et eadem est ratio in his benedictionibus. 5

Est autem præceptum recipiendi benedictiones has nuptiales, vt colligitur ex *c. Nostrates* 30. *q.* 5. quod est ex Nicol. Pontifice ad consulta Bulgarorum *c.* 30. & *c.* 1. 30. *q.* 5. quod est ex Euaristo Papa *epist.* 1. *ad Episc. Africa*, & *c. Sponsus* 30. *q.* 5. quod est ex Conc. Carthag. IV. *c.* 13. idque attestatur Ecclesiæ consuetudo. Compelluntur enim sponsi in omnibus diœcesibus ad eas recipiendas, quod fieri nequiret, si solum esset consilium. Idque fatentur omnes DD. statim allegandi *cum glossa fin. d. c. Nostrates*. Et quidem esse peccatum mortale, si ex contemptu omittantur, nullus dubitare potest. Est enim expressa definitio Conc. Constantiens. contra VViclef. Hunc verò contemptum explicat Barth à Ledesm. *de mat. dub* 61 *post* 2. *conclus. notab* 1. non tantum quando adest formalis contemptus, sed etiam quando ita se habet quispiam, ac si non esset præceptum. Sed hoc non est verum. Nullam enim contemptus rationem video, vbi quis benedictiones omitteret, eo quod non est præceptum obligans sub mortali ad illas recipiendas: vel existimans eas vtilissimas esse, minimè reciperet, quasi præcepta non essent. Sicut nec esset contemptus, simili modo omittere sacrum: quare melius dicunt alij hunc contemptum tunc reperiri, quando quispiam perinde eas nihili faceret, ac si essent res vanæ. Ita Sotus 5. *d.* 28 *q.* 1. *a* 2. *col.* 6. *vers. Postremo.* Graffis 1. *p. dec. lib.* 1. *c.* 82. *n.* 1. Et ita Nauar. *sum. Lat. c.* 22. *n.* 85. tunc existimat mortalem esse omissionem hanc ex contemptu, quando talis esset omissio cuiuslibet consilij ex contemptu. Et circa sacramentum Confirmationis omissum ex contemptu, docent idem Victoria *sum. vbi de confir. n.* 48. Sotus 4. *d.* 7. *q. vn a.* 8 *in fine*, Enriq. *lib.* 3. *de confirm c.* 1. *n.* 6. Suarez 3. *p. q.* 72 *art.* 11. *disp.* 72. 38. *sect.* 1. *col. vlt.* vbi dicunt contemptum esse, quando pro nihilo duceretur id sacramentum aut effectus eius. Similiter reputo esse contemptum mortalem, quando quispiam benedictiones has omitteret, quasi vile & puerile existimans, se eis subiicere, vt de confirmatione loquentes tradunt Enriq. & Suarez proximè *allegati*. Non constat autem inter Doctores, an omissio harum benedictionum citra contemptum, vt ex mera negligentia, sit mortalis. Quidam enim eam existimant esse mortalem. Et prob. ex *epist. Syricij Pōtif. ad Pomerium c.* 4. vbi cuiusdam sacrilegij instar esse ait, si huiusmodi benedictiones vlla transgressione violentur. Item

Item quia ſi de illis ſuſcipiendis eſt præceptum, materia vtique grauis eſt, & ideo per ſe loquendo earum obligatio aut debet eſſe ſub mortali, aut omnino nulla: neque eſt dare medium. Quamuis ex accidenti poſſet eſſe venialis, ſi cenſeatur irrationabilis quædam prodigalitas ſpiritualis. Et ita eſſe mortalem cenſet VValdenſ. *tom. de Sacram. c.133.n.3.* Et idem à fortiori cenſent Authores, quos retuli *lib. 3. diſp. 12. n. 1.* & 2. aſſerentes eſſe culpam lethalem, conſummare matrim. his benedictionibus nondum receptis, nedum illas prorſus omittere. Quamuis autem hæc opinio ſatis probabilis: at probabilius eſt, ſolam venialem culpam hac omiſſione inueniri. Cùm enim non ſint Sacramentum, ſed ſacramentale quoddam, nec tanti momenti, quanti ſacramentalia, quæ Baptiſmo præmittuntur, non video cur earum omiſſio deficiente contemptu cenſenda ſit mortalis. Quod ſatis innuit Sot. *4. diſt. 24. q. 1. art. 2. col. 6. verſ. Poſtrema* & expreſsè docent Veracruz *1. p. ſpec. a. 12. concl. 2.* Matienzo *lib. 5. recop. t. 1. rubr.* Gloſſa *1. n. 134.* Emm. Sa *ſum. verb. Matrimonium, in princ. n. 6.* Barth. à Ledeſma *de matrim. dub. 61. concl. 2.* Vtrum autem infideles coniugati ad fidem conuerſi teneantur benedictiones has ſuſcipere, dixi lib. 2. *diſput. 9. num. 2.*

7 Patiuntur verò in hoc regno Hiſpaniæ non modicum detrimentum filij familias coniugati, ſi benedictiones nuptiales non recipiant aut differant. Nam per contractum matrimonij nondum receptis benedictionibus nuptialibus, non eximuntur à patria poteſtate, nec ceſſant in eis illius effectus, & retentio vſusfructus patris in eorum bonis aduentitiis, vt conſtat ex *l. 47.* Tauri, *hodie l. 8. t. 1. lib. 5. recop. Reg.* & notant vniuerſi ſcribentes ibi. Quia attento iure communi, per contractum matrimonij non eximebatur filius à patria poteſtate. Atque ita lex illa in hoc ius commune corrigens, ſtrictè intelligenda eſt. Cùm ergo ad hanc exemptionem, copulatiuè petat matrimonium, & ſuſceptionem benedictionum Eccleſiæ, ibi *Caſado y velado* non ſufficiet ſolum matrim. At illis receptis manet filius omnino ſui iuris. Et quamuis quidam eam legem intelligant, vt maneat omnino ſui iuris in iis, quæ ipſi filio fauorabilia ſunt, & vtilis eſt ei talis exemptio. Secus in odioſis, vbi talis exemptio eſſet ei damnoſa & grauis: in his enim manet intra patriam poteſtatem. Sicut in exemptione ratione dignitatis à patria poteſtate diſtinguunt omnes. Quia non eſt maior ratio de vna quam de alia. Et vtraque in filiorum fauorem inducta eſt: atque proinde non debet eſſe eis damnoſa & grauis. Ita opinantur Suarez. Florit. 1 t. *lib. 9. n. 23. verſ. Conſidera vltra*, Mieres *de maioratu, in 1. edit. 4. p. q. 1. limitat. 1. n. 5.* Barahona *additionib. ad* Ioan. Lup. *ſtatim allegand.* Boſchius & Pyrrhus, quos refert Baëſa *de non melior. filiab. c. 16. n. 35.* ipſe tamen dubius manet. At multò verius eſt, in omnibus eximi à patria poteſtate. Id enim expreſsè cum hac generalitate decidit illa lex: quod in exemptione ratione dignitatis non ita deciſum reperitur. Et ita docent Ioan. Lupus *rubr. de donat. inter vir. & vxor. §. 43. n. 2.* Caſtil. *l. 47.* Taur. *n. vn. verb. Por emancipado, & ibi* Ant. *Gomez n. 3.* Gutier *in rep. de heredum qualitate, §. vni. n. 21.* Matienzo *lib. 5. recop. t. 1. lib. 8. gloſſ. 3. n. 1.* Azebedo *ead. l. 8. n. 50. Gratian. reg. 198. n. 2.* Et idem innuit Gomez Arias *l. 47.* Tauri, *n. 77.* Quod ſi naſcatur proles ex filio coniugato ante ſuſceptas Eccleſiæ benedictiones, naſceretur ſub aui poteſtate, vt benè docent Anto. Gomez *ea. l. 47. in fine*, Matienz. *dict. gloſſ. 3. n. 1.* Imò idem erit, ſi filius concipiatur ante emancipationem patris per matrim. cum Eccleſiæ benedictionibus, licèt naſcatur illis iam ſuſceptis, & ſic patre emancipato: is enim filius naſcetur ſub aui poteſtate, & ſub illa manebit ſemper, donec ipſe emancipetur, quamuis poſtea pater recipiat benedictiones Eccleſiæ, & ſic emancipetur. Quia per illas benedictiones cautum eſt *dict. l. 47.* Tauri, filium eximi à patria poteſtate, non autem nepotem conceptum ex filio nondum emancipato, & ſic ſemel ſub aui poteſtate natum. Sicut natus ex ancilla, & ſic ſemel ſeruus effectus, talis manebit, libertate poſtea matri donata. Et conſtant hæc ex *§. Illud autem, Inſt. Quibus modis ius patriæ poteſtatis ſoluatur*, ibi: *Illud autem ſcire oportet, quod ſi nurus tua ex filio tuo conceperit, & filiū poſtea emancipaueris, adoptionē dederis, nihilominus quod ex ea naſcitur, in poteſtate tua naſcitur.* Vbi *Angelus ſtatim in princ. notabili* 1. & *n. 1.* inde infert, quamuis fauore libertatis, vt proles libera naſcatur, inſpiciatur tempus conceptionis ſeu natiuitatis, ſiue atque alterutro matrem eſſe liberam, vt proles libera ſit: at vt cognoſcamus in cuius poteſtate naſcatur filius, ſolum conceptionis tempus ſpectari. Quòd ſi quæras, quale peccatum ſit conſummare matrimonium ante ſuſceptas Eccleſiæ benedictiones; dixi latè lib. 3. tota diſput. 12.

Similiter quibus temporibus interdicatur ſuſceptio harum benedictionum: & quid tunc prohibeatur: & an liceat eas ſuſcipere tempore interdicti & ceſſationis à diuinis, dixi hoc lib. 7. tota diſput. 7. & 8. 8

Quatuor autem quæſt. diſcutiendæ ſunt in præſenti *diſp.* 9
I. quid iure Eccleſiaſtico ſancitum ſit circa ſecundarum nuptiarum benedictiones. II. quid vſu ſeruetur, & an Summi Pontificis approbatio deſideretur, vt is vim habeat: III. quid, quando priores nuptiæ in quibus benedictio collata eſt, reciprocitur irritæ? IV. quam pœnam incurrat Sacerdos ſecundis nuptiis benedictionem impertiens?

Quæſtio I. An iure Eccleſiaſtico attento, liceat ſecundis nuptiis benedictionem impertiri? Varias in hac reperio opiniones. I. ait ſecundis nuptiis, quæ tales ſunt ex parte vtriuſque coniugis, aut ex parte ſolius fœminæ non eſſe benedictionem impendendam, ſecus ſi ſint ſecundæ ex parte ſolius viri: ac proinde licitam eſſe benedictionem, quando virgo nubit viduo. Ratio huius ſententiæ ea eſt, quòd ideo interdicatur ſecundarum nuptiarum benedictio, quia deficiunt à plena Sacramenti ſignificatione, cum in eis non ſit vnica ſponſa vnius ſponſi, vt contingit in matrimonio Chriſti cum Eccleſia. At dum ſecundæ nuptiæ ex parte ſolius viri ſunt, licèt non reperiatur plena Sacramenti ſignificatio, non tamen omnino ab ea deficiunt: ſed aliqualis ſignificatio Sacramenti in eis inuenitur. Quia etſi Chriſtus vnicam ſponſam habeat, ſunt tamen in Eccleſia vna plures animæ deſponſatæ: at anima nequit eſſe alterius ſponſa, quam Chriſti. Hanc ſententiam tuentur D. Thom. *4. diſt. 42. q. 3. a. 2. ad 1.* D. Bonauent. *ibi, art. 3. q. 2. ad finem*, Turrecrem. *c. fin. art. 1. n. 2. & 3. 31 q. 1.* Syluest. *verb. Nuptiæ, q. 2.* Alber *in ſuo dictionario lit. N. verb. Nuptiæ*, Viguerius *l. Inſtit. c. 16. §. 7. verſ. 13.* Petr. de Ledeſm. *de matr. q. 63. art. 2. ad fin.* Et huius etiam ſententiæ videtur Nauar. *ſumm. Hiſp. c. 25. n. 157.* vbi abſolutè dixit peccare Sacerdotem, qui ſecundis nuptiis, quando tales ſunt ex parte fœminæ, benedictionem impertitur. Et Menochius *de arbitrar. lib. 2. centur. 5. caſu 417. fine*, relata hac ſententia, anceps manet, atque de eius veritate deliberandum relinquit. Et quidem Syluest. *verb. Nuptiæ q. 2.* Explicat hanc ſententiam eſſe veram attento iure; & ſecluſa quacumque conſuetudine. Et *quæſt. vltim.* licèt neuter coniux in priori matrimon. benedictiones ſuſceperit. Et eodem modo illam intelligit Tabiena *loco num. 3. allegando.* Et vere ratio huius ſententiæ id probat. Non enim innititur benedictioni ſemel ab alterutro aut ab vtroque coniuge acceptæ, ſed bigamiæ, & defectu ſignificationis plenæ Sacramenti, qui ſemper inuenitur in ſecundis nuptiis ex parte vtriuſque, aut ex parte ſolius fœminæ, etiam ſi nunquam benedictiones receptæ ſint. Et poteſt id probari ex *c. Vir, de ſecund. nupt.* quod interdicens ſecundarum nuptiarum benedictionem, expreſsè ponderat bigamiam, id eſt, defectum ſignificationis Sacramenti, ibi: *Vir autem vel mulier ad bigamiam tranſiens nōn debet à presbytero benedici.* Et quamuis ſtatim textus ſubiungat rationem, nec iteretur benedictio: at prior ratio præſtantior videtur.

Secunda ſententia ſuſtinet, iura interdicentia ſecundarum nuptiarum benedictionem, intelligi durantibus primis, quare illis diſſolutis morte alterius coniugis, vel ob aliquod impedimentum, licitam eſſe benedictionem. Ducitur, quia cum benedictio hæc Sacramentum 11

minimè sit, nil obstat quin iterari possit. Hanc sustinet *lex Regia* 2.*t.*12.*p.*4.*& ibi* Greg.Lopez.*verb.Non debent.*

13 III. Sent. sustinet, attento iure nullis secundis nuptiis benedictionem conferendam esse, siue sint secundæ ex parte vtriusque coniugis, siue ex parte alterutrius, quod *c. Vir, de secund nups.* interdicens hanc benedictionem innititur bigamiæ, nec distinguat ex parte cuius sint 2.nuptiæ. Sic Tabiena *verb. Impedim. imped.* 14.*q.penult.& statim. quæst. vlt.* intelligit eum textum, licèt in primis nuptiis neuter benedictionem accepisset. Eandem videntur tenere Manuel 1.*tom.sum.*2.*edit.cap.*241.*fine, &* Vega 2.*tom. sum.c.*34.*casu* 179.*fin.* vbi absolutè aiunt interdici secundatum nuptiarum benedictionem, quamuis ex parte vnius tantum coniugis secundæ sint.

14 IV Sent. ait, solum interdici benedictionem, quando sunt secundæ nuptiæ ex parte mulieris, cui semel benedictio impertita fuit. Quia tota ea benedictio videtur respicere mulierem, quare ab ea semel suscepta non debet iterari. Sic Durand.4.*dist.*42.*q.*3.*in fine corp.*

15 Cæterum verior sent. habet sic distinguendum esse: Si vterque vel alter coniux in primis nuptiis benedictionem acceperit, non est 2.nuptiis benedictio impertienda, secus autem si neuter coniux in 1.nuptiis benedictionẽ acceperit. Prob. ex *c.Vir, de secũd.nupt.* vbi *Vir autẽ vel mulier ad bigamiã transiens non debet à presbitero benedici Quia cum alia vice benedicti sunt, eorum benedictio iterari non debet.* Vbi textus non ponderauit, siue nuptiæ sint secundæ ex parte viri, siue ex parte fœminæ, siue ex parte vtriusque, sed solam benedictionem in prioribus nuptiis acceptam, ne ea iteretur. Et loquitur disiunctiuè, *Vir vel mulier.* (Sic enim habetur in Decretalibus Gregorianis emendatioribus.) Ergo vbi alteruter illam accepit in priori coniugio, prohibetur tantùmodo eius iteratio. Nec obstat textũ dicere in plutali, *Quia cũ alia vice benedicti sint,* & sic videtur petere vtriusque in primis nuptiis benedictionẽ. Cùm enim præmisisset, *Vir vel mulier,* vsus est numero plurali, vt vel sic cõprehendat vtrumque coniugẽ, quasi dicat, siue vir, siue mulier benedicti sint. Nec obstat etiã textũ dicere, *Vir vel mulier ad bigamiã trãsiens,* nõ enim bigamiæ innititur, vt ratio statim in textu subiũcta demõstrat. Sed sensus est, *Ad bigamiã trãsiens,* id est, ad 2.nuptias, vt optimè explicãt Host.*sum.t.de sec.nupt.n.*3.*vers.Sed cõtra.in fin.&* Henr.*d.c.Vir.n.*7.& ita quod *eo.c.Vir,* dicitur *Ad bigamiã trãsiens,* explicatur *c.*1.*eo.tit.* quãdo secundũ initũ est matr. Quod amplius constabit ex vera ratione decisionis huius textus, quã *n.*sequenti tademus. Et ideo hãc sent. sustinẽt Host.*sum.t.de sec.nupt.n.*3.*vers.In aliquibus, & d.c.Vir, n.* 2.*verb.Benedicti, & ibi* Io.And.*n.*2.Ant.*n.*6.*&* 8. Cardin. *n.vn q.vn.* Abb.*n.*3.Anch.*n.*1.*& in fi.*Præpos.*n.*1.*super* 2. Gloss.*& n.*2.Alex.de Neuo *n* 7.*&* 8.Henric.*n.* 2.*&* 7.Rosella *verb. Nuptiæ n.* 1.*&* 2.*& ibi* Supplem. *Pisana in fin.* Angel. *ibi n.* 2. Armill.*verb.Matr.n.*71.Bernard Diaz *in sua pract. can.in* 2. *edit. c.*47.*n.*1.Nau.*sum.Lat.c.*22.*n.*73. Couar.4 *decret.*2.*p.c.*7.§ 11.*n.*2*.fi.*Perez.*l.*5.*ordinam.t.*1.*l.*5. *col.*4.Et ex Theologis, Palud.4.*d.*42.*q.*3.*a.*1.*concl.*2.*n.*6.*& ibi* Supplem. Gabr.*q.*2.*a.*1.*cõcl.*3.Vetact.1.*p.Spec.a.*13.*paulo post princ.*Enriq.*l.*11.*de matr.c.*16.*n.*2.*Valẽtia* 4.*p.disp.*10. *q.*6.*punct.*1.*ad fi.vers.*Deinde etiam. Emm.Sa *sum.verb.Benedictio, n.*2.Philiarc.*de offic.Sacerd.t.*1.*p.*2.*lib.*4.*c.*19. *vers.* 5.*fin.Graffis* 1.*q.decis.l.*2.*c.*82.*n.*2.Et hoc habet verum, licèt mulier sit corrupta. Quia solæ secundæ nuptiæ ponderantur, *d.c.Vir.* Sic Alex.de Neuo *ibi n.*8.& Præpos.*n.*2.

16 Sed non constat inter hos DD. quæ sit ratio huius prohibitionis. Quibusdam placet eam esse rationem, vt continentia suadeatur, relictis secundis nuptiis. Ita Goffred. *sum.t.de secund.nupt.n.*2.Sed merito ab ea discedit Host.*c.* 1.*n.*1.*eod t.*Quòd secundæ nuptiæ iure ipso Pontificio non improbentur. Gl. *c.Vir.v.iterari, de secund.nupt.* ait rationem esse ne Sacramenta iterentur. Quam omnes improbant. Tum, quia ea benedictio non est Sacramentum: tum etiam, quia sola Sacramenta imprimentia characterem n tanquam possunt iterari. Aliam rationem retuli ex D. Thom. & quibusdam aliis *num.* 11.sed ab ea recessi *num. præcedenti.* Alij causam esse asseuerant, quod benedictio semel accepta permaneat, ac coniux, cui impetita est, illam communicet coniugi socio illa carenti. Sicut aqua benedicta addita non benedictæ reddit totam per communicationem benedictam, *cap. Quod in dubijs, de consecr. Eccl.* Et probatur ex *d.c. Vir,* ibi: *Quia cum alia vice benedicti sint,* vbi ambo benedicti appellantur, cum tamen ille textus intelligatur, quando alter benedictionem recepit, (vt *n præced.* probauimus.) Sic Ant.*eo.c.Vir, in fine,* Host.*fin.* Io. And.*n.*2.Anchar.*n.*2.Idem.Hostien.*sum.t. De secundis nuptiis, n.*3.*vers.In aliquib.* Menochius *de arbitrar.l.*2.*cent.*5. *casu* 417. *n.* Sed iure optimo hanc rationem improbant Abbas *eo. c. Vir, num.*3.*&* Alex.de Neuo *ibi n.*4.Syluest. *verb Nuptiæ, quæst.*2.*fin.* Quia licèt vir communicet vxori actiones spirituales, iuxta *cap. Martinus, de cognat. spirit.* non tamen commnicat passiones, vt tradunt ibi DD. Item, quia tunc habet id verum, quando res commistæ fiunt vna numero res, vt contingit in commixtione aquæ. Quod secus euenit in viro & vxore, qui per matrimonij consummationem efficiuntur vna caro, non verè, sed per metaphoram, ac similitudinem. Quare vera ratio est, ne iteretur benedictio in persona semel benedicta, cum in illa benedictio maneat, & neuter coniux absque altero benedici valeat. Dedecere enim videtur, vt solemnes rerum aut personarum benedictiones, quales sunt consecratio Ecclesiæ, altarium, Virginum nuptiarum, in eadem persona iterentur. Nec tentur, ne vilipendantur. Atque ita eam rationem reddidit dixit in numero plurali, *Quia cum alia vice benedicti sint,* quasi benedictio vnius alteri communicetur. Sed ad comprehendendum, siue vir siue mulier benedictionem receperint. (vt *n.præc.* explicui.) Et ideo hanc rationem tradunt Abbas & Alexand. de Neuo proximè allegati, Durãd.4.*d.*42.*q.*3.*in fine corp.* Rosella *verb. Nuptiæ, num.*1.Bernard.Diaz, Nauar.& Valentia *num. præced.* allegati, Montaluus *lib.*1.*fin.c.*12.*p.*4.Bellarm.*lib.*1.*de matrim c.*9.*col.*2.*vers. Ad id quod obiicitur.*

Nec textus interdicentes secundarum nuptiarum benedictionem, quando in primis alterutri coniugi impertita est, corriguntur per Trident.*sess.*24.*de matrim.c.*1.vbi simpliciter constituitur nuptiis esse benedicendum: intelligitur enim de primis, aut si de secundis, in casu non prohibitio per ius can. Sic Menochius *de arbitrar.lib.*2.*centur.* 5.*casu* 417.*n.*3.Zauallos *in suis quæst.pract.q.*60.4.*n.*134. 17

Quæstio II. Quid liceat attenta consuetudine, circa secundarum nuptiarum benedictionem? Et primo quidem de huius consuetudinis valore differendum est. Deinde, quid de facto consuetudo obtineat. Aliqui censent desiderari scientiam huius consuetudinis in Pontifice Summo, & tacitam permissionem, quæ ex eius taciturnitate & patientia præsumitur. Ducuntur, quia licèt ea scientia non desideretur, vt in reliquis consuetudo vim habeat derogandi legi: id tamen fallit in sacramentalibus, qualis est nuptiarum benedictio, in quibus consuetudo legitima Pontifice eius ignaro induci nequit. Quod probatur ex Clem.*fin.de ætate, & qual.* vbi Clem.V. decernens ætatem Ordinibus suscipiendis necessariam, sic ait: *Generalem Ecclesiæ obseruantiam, volentes antiquis iuribus in hac parte præferri: Decernimus.* Vbi est nouum ius, & non declaratio antiqui, vt notat *ibi* Gloss.*verb.Decernimus.* Et dicit *In hac parte.* Ergo excepto eo casu non valet consuetudo quantumuis generalis: & in illo valet quod sic statuerit ibi Põtifex, Ita tradunt Glossa *c.Vir, in fine, de secund nup. & ibi* Anton. *n.* 7.Abbas *in fine.*Præpos.*n.*3.*&* 5.Alex.de Neuo *n.*8.*& c. Accedentes, n.*13.*de præscript. & c.Super eo, n.*19. *de cognat. spirit.* Ricard. 4. *dist.*42.*art.*3.*q.*2.*corp.* Rosella, *verb.Nuptiæ n.*2.Sylu.*verb.Consuetudo q.*7. Lancelotus *instit.iuris can.lib.*2.*tit.de diuortiis, in fine.* Et addit Alex de Neuo *eo.c.Super eo, n.*19.hoc esse verum, quamuis ea consuetudo sit generalis quamuis *Imola d.* Clem.*fin.n.*1.*notabili* 1.sustineat hanc sent. quando consuetudo est particularis alicuius Ecclesiæ, secus si sit generalis. 18

Aliis

19 Aliis verò placet non sufficere Pontificis scientiam cum taciturnitate, sed desiderari illius approbationem ex certa scientia. Sic volunt Host. *sum. t. de sec. nupt. n. 3. vers. In aliquibus, & c. vir, n. 2. eod.* vbi Henr. *n. 2. & c. 1. de sponsa. in fi.*

20 Sed verius est, nec in sacramentalibus desiderari scientiam Pontificis, sed posse eo ignorante legitimè induci, quæ legem aboleat, atque ab eius transgressionis culpa excuset, quia textus *c. fi. de consuet.* decidit generaliter consuetudinem rationi consentaneam vim obtinere cuiuscumque legis destruendæ: nec petit scientiam Pontificis: nec maior discriminis ratio inuenitur circa sacramentalia. Et ita Bochus de Cutte, *c. fin. de consuet. sect. 4. n. 27.* ait se dubitare de prædicta limitatione, & in partem contrariam valdè inclinat. Et expresè nostram sent. tuentur Palud. *4. d. 42. q. 3. art. 1. concl. 5. n. 7.* & *ibi* Supplem Gabr. *q. 2. a. 2. concl. 3 fin.* Cou. *4. decr. 2. p. c. 6. §. 10. n. 19.* Gaëta *repet. c. Ad limina 30. q. 1. § 4 n. 550.* Lud. Lop. *2. p. instr.* vbi *de matr. cap. 46. col. 6. vers. Deinde dubitare.* Et fauet Tablen. *verb. Impedimentum, imp. 14. fin.* vbi ait seruandam esse circa has benedictiones consuetudinem, & maximè quando scitur à Pontifice, & non prohibetur. Fauet etiam Angelus *verb. Nuptia n. 2.* Armill. *verb. Matr. n. 71.* Nau. *sum. Lat. c. 22. n. 83.* Enriq. *l. 11. de matr. c. 16 n 2. & c. 2. n. 3. in comment. lit. G.* Emm. Sa *sum. verb. Benedict. n. 2.* Manuel *1. tom. sum. 2. ed. c. 241. fin.* Vega *2. tom sum. c. 34. casu 179. fin.* vbi absolute docent seruandam esse consuetudinem circa has benedictiones, non limitantes, si à Pontifice nota sit. Et ad Clem *fin. de ætat. & qual.* cui innititur opposita sent. *n. 18.* relata, potest responderi, cum Pontifex possit eam consuetudinem abrogare, ante antiquum ius ad suam pristinam vim restituere, voluisse non abrogare, sed vt ea seruaretur: & hoc est quod ait, *Volumus:* quasi dicat, nolumus abrogare, sed volumus vt seruetur, & quod ait, *in hac parte* est quasi dicat, non esse consuetudinem circa alia, ac proinde circa alia non derogari legi, vt benè explicat *ibi* Bonifac. *n. 10.* quod autem ait, *decernimus*, nil aliud est quam confirmatio consuetudinis, quæ licet vim antea haberet, poterat denuo à Pontifice aboleri.

21 Hoc ergo præmisso, dubitatur quid obtinuerit consuetudo circa secundarum nuptiarum benedictionem; Qua in re quidam dicunt consuetudine quasi vbique seruari, vt secundis nuptiis, quæ tales sunt ex parte vtriusque coniugis, aut solius mulieris, benedictio minimè conferatur: secus si solum sint secundæ ex parte viri. Ita Tabien. *verb. Impediment. imp. 14. n. 5. q. pen.* & statim *q. vlt. ad fi.* ait hoc ita seruari quamuis in priori matrimonio benedictio suscepta esset à viro illo. Alij hoc idem dicunt consuetudine seruari, non explicant tamen an præcesserit benedictio in primis, nécne. Sic Gl *c. vir, in fin.* & *ibi* Henricus *n. 5 de secund. nupt.* Ricard. *4. d. 42. art. 3. q. 2. corp.* Astens. *2. p. sum. lib. 8. t. 32. art. vn. q. 6.* Armill. *ver. Matr. n. 71.* Petr. de Led. *de matr. q. 63 art. 2. ad fin.*

22 Alij verò dicunt praxi præceptum esse, ne secundis nuptiis benedictio impertiatur, si vterque coniux aut fœmina sola benedictionem in priori coniugio recepisset: secus si fœmina sola minimè suscepisset. Quam sententiam concordare omnino credo cum præcedenti: sic enim existimo DD. ibi allegatos intelligere. Nam quando priores nuptiæ omnino benedictione destitutæ fuerant, non erat curandum de consuetudine benedicendi secundis nuptiis. Cum ipsummet ius in eo euentu benedictionem permittat, (vt probaui *n. 15.*) Ita tenet Rosella *verb. Nuptia, n. 7.* Cou. *4. decr. 2. p. c. 8. §. 11. n. 2.* Salzedo *addit. ad pract.* Bernard. Diaz *c. 74. super verb. Iterari.*

23 Tandem alij censent, consuetudine seruari, vt semper conferatur benedictio secundis nuptiis, qualitercumque sint secundæ, vbi alteruter coniux benedictionem minimè suscepit, siue sit vir, siue fœmina: ac proinde attenta consuetudine hodierna, solam secundarum nuptiarum benedictionem interdici, quando vterque coniux illam susceperat in alio coniugio. Cuius consuetudinis ea est ratio, quòd in alio euentu, non censeatur propriè ea benedictio iterari, cù per se solum impendatur ratione coniugis nunquã benedicti, & per accidens ratione socij, ne ille benedictione destitutus maneat, & cum illi absq; socio, quem matr. necessariò desiderat, conferri nequeat, datur etiam socio, quæ consuetudo approbata est in *Extrau. Cõcertationi*, Io. XXII. nondum typis excusa, quam refert Perez, *l. 5. ord. c. 1. l. 5. col. 4.* ibi: *Concertationi antiquæ finem imponere cupientes, præsenti declaramus edicto, quod licet vir, vel mulier ad secũdas nuptias trãsiens benedici nõ debeat, cũ aliàs sit benedictus: contrahens tamẽ secum benedici debebit. Quia si forsitan alter eorũ vel ambo ad secund. nuptias transeuntes, in primis benedicti nõ fuerunt, danda erit benedictio in secundis.* Sic aiunt vbique seruari Enr. *l. 11 de matr. c. 2. n. 3. in comm. lit. G. & c. 16. n. 2.* Barth. à Led. *de matr. dub. 63. fi.* Atque Verácr. *de matr. 1. p. Spec. a. 13.* ad finem dicit seruari in aliquibus locis, vt in India & in diœcesi Hispalensi. Et Perez *proximè alleg.* asserit etiam in aliquibus locis ita seruari. Et hoc seruandum esse censeo, quod hæc extrauagans ius constituat: at in dubio ius seruari lum est, dum nõ constat de contrario præcepto consuetudine inducto.

Ea autem consuetudo vt secundis nuptiis benedictio impendatur, vbi alter solus coniux in primis benedictionem accepit, quamuis excuset à transgressione iuris communis, *c. Vir, de secund nup.* interdicentis eam benedictionem: at non inducit præceptum, sed possunt tunc benedictiones omitti, iuxta iuris communis præscriptum, quia non eo rigore inducta est, vt obligationem pariat. Sic Enriq *lib. 11. de matr. c. 2. n. 3. in comm. lit. G. & c. 16. n. 2.* 24

Quæstio III. An quando priores nuptiæ, in quibus vterque coniux benedictiones accepit, repetiuntur irritæ, sint in posterioribus repetendæ? Videtur pars affirmans vera. Cum enim priores irritæ fuerint, perinde est, ac si benedictiones illis impensæ non essent, Tab. *verb Imped. imped. 24. q. fin.* sic distinguit, si ex parte solius viri sint secundæ nuptiæ, quia vir qui benedictiones in matr. irrito receperat, virginem ducit, sunt iterandæ benedictiones. Secus si sint secundæ ex parte mulieris, quæ in priori coniugio irrito benedictiones recepit, quòd quantum est ex parte ipsius, secundò contradixerit, atque ita non seruatur perfecta sacramenti significatio. 25

At dicendum est, non esse repetendas: sicut non iterarentur, quando fuissent priores nuptiæ validæ, in quibus ambos volentes contrahere repetitur benedictiones accepisse: siue sint iidem, qui inter se inualidè contraxerant, & sublato iam impedimento velint restaurare prius illud matrimonium, siue vterque aliud matrimonium irritum iniisset receptis benedictionibus, & nunc inter illos aliud matrimonium celebretur, (quamuis enim Doctores, quos referam, non ita distinctè hoc explicent, sed generaliter & indistinctè asserant obstare benedictionem in primis nuptiis irritis collatam, eius repetitioni in secundis. At ratio, cui innituntur, in vtroque casu idem probat: idem quoque ipsi elatè sentiunt, cum indistinctè loquantur.) Ratio autem est, quòd benedictio non propriè respiciat nuptias, sed personas: nec semel recepta admittatur. Nec obstat, si dicas deficienti principali deficere quoque accessorium, *l. Cum principalis ff. de reg. iur.* At benedictiones sunt accessoriæ matrimonio. Sed dic tunc eam regulam esse veram, quando veritas accessorij pendet ex principali, quod hic non contingit: nam benedictio non propriè impenditur nuptiis, sed personis, vt constat ex *c. Vir, de secund. nupt.* vbi interdicitur benedictio secundarum nuptiarum, vbi semel ab altero coniuge recepta est, ne repetatur benedictio. At si nuptiis propriè benedictio impertiretur, non diceretur repetita in secundis, quæ prorsus diuersæ sunt. Cum ergo benedictio propriè respiciat personas, & non nuptias, licèt nuptiæ irritæ fuerint, benedictio suum valorem, & effectum sortita est. Nec obstat etiam intentionem prioris benedictionis defecisse. Quia etsi intentio nuptiarum deficiat, non tamen intentio benedictionis, quia eam impertiens, & recipiens, intentionem habuerunt: & benedictio valida fuit. Quare hanc 26

partem

partem defendunt Host.*sum.t.de secund.nupt.n.3 vers.Sed contra*,Hent.*c.Vir,n.5.eod.t.*Palu.4.d.42.q.3.*art.* 1.*concl.*2. *n.*6. & *ibi* Supplem.Gabr.*q.*2. *art.* 2.*concl.*3. Rosell.*verb. nuptia n.* 3.& *ibi* Sylu.*q.*5.

27 Quæstio vltima. Quam pœnam incurrat sacerdos benedictionem secundis nuptiis impertiens in casu non permisso? De hac re Alex.III *c.*1.*de secund.nupt.*sic statuit:*Capellanum, quem benedictionem cum secunda constiterit celebrasse ab officio beneficióque suspensum, cum literarum testimonio,ad Sedem. Apost.nullatenus destinare postponas.* Quæ suspensio non est lata,sed à iudice ferenda,quia non habetur in illo textu eum Sacerdotem esse ipso iure suspensum, sed præcipitur Episcopo vt ipsum suspensum remittat absoluendum ad Pontificem,quasi dicat,Ipsum suspende,& vbi suspenderis,à solo Pontifice potest absolui. Atque ita docet Ant.*eo.c.*1.*n.*4.Abb.*n.*5.Al.de Neu.*n.*5.Præp. *n.*1.*statim in princ.*Hent.*fi.*Palu.4. *d.*42.*q.*3.*a.* 1.*n.*8.*concl.* 4.Rof.*verb. Nuptia n.*5.& *ibi* Ang.*fi.*Sylu.*q.* .Bern.Diaz *pract.can.edit.noua c.*74.*n.*2.& *ibi*, Salzedo *in addit.verb. Secundum communem*, Nau.*sum.Hisp.c.*25.*n.*137. Cou.4. *decr.*2.*p.c.*8 §.11.*n.*2.Veracr.1.*p.Spec.a.*13.*fi.*Iul.Clar.*lib.*5 *recept.in pract.crim.*§ *fi.q.*74.*n.*2. Perez *l.*5.*ord t.*1.*l.*5.*col.* 5.*vers.Intelligas* Enriq.*l.*11.*de mat.c.*16.*n.*2.Man.1.*to.sum.* 2.*edit.c.*541.*fi.*Petr.de Led.*de matr.q.*63.*a.* 2. *ad fi.*Barth. à Led.*de matr.dub.*63.*concl.*2. Vnde non sunt audiendi Io. Andr.*d.c.*1.*n.*1.*verb. Suspensum*, & Durand.4. *d.*42.*q.*3.*in fi.corp.*explicantes eam suspensionem ipso iure incurri.

28 Reseruatio quoque talis suspensionis ad Sedem Apost. iam sublata est, per *Extrau. Concertationi*, Ioan. XXII. nondum typis excusam,cuius meminimus *n.*23.Ita docent Cou. Perez,Veracr. Salzedo, *verb.Ad Sedem Apost.*Petr. de Led.Barth.a Led *n.praced.*relati.

29 Sed controuertitur inter DD an ea pœna suspensionis inflicta clerico benedictionem impendenti secundis nuptiis in casu non permisso, sit pœna ordinaria eius criminis ita vt iudex Ecclesiasticus teneatur eam imponere clerico eius criminis reo? Quibusdam placet eam pœnam imponi benedictioni secundarum nuptiarum iure interdictæ: atque adeò esse pœnam ordinariam eius criminis, quòd textus *c.*1. *de secund.nupt.* eam pœnam indicens loquatur clarè de clerico secundis nuptiis benedicenti: nec verbum in eo textu reperiatur indicans sermonem in illo esse de clerico benedicenti secundis nuptiis, quando primæ non sunt dissolutæ(vt volunt contrariæ sententiæ patroni.)Ita tenent Palud.Sylu. Barth.à Led. Petr.de Led.*n.* 27.*allegati*,& videtur tenere Cou.4.*decr.*2.*p.c.*8.§.11.*n.*2. hanc enim sent.refert in vltimo loco.

30 Cæterum frequentior ac verior Doctorum sent.est eam suspensionem non esse pœnam ordinariam huius delicti, sed iure non esse statutam pœnam sacerdoti benedictionem impertienti secundis nuptiis legitimè initis, nec *c.*1. eam suspensionem indicens, intelligi in hoc casu: quare pœnam arbitrariam imponendam esse, attentis circunstantiis,quæ grauius aut leuius reddunt delictum.Ducitur, quòd pœna commensurari debeat grauitati delicti, at non est adeo graue delictum, benedictio secundi matr.legitimè contracti, vt tanta pœna dignum sit, quanta est suspensio ab officio & beneficio Sedi Apost. reseruata. Non ergo credendum est,*c* 1 *de secund.nupt.* eam pœnam imponens intelligi in hoc casu.Et ita docent Abb.*ibi n.*5. Ægidius & Bonaguida, quos refert ac sequitur Alex. de Neuo *ibi n.*5.& 6.Præp.*n.*1.*not* 3.& 4.Rosel.*verb.Nuptia, n.*5.Tab. *verb.Imped.imp.*14.*q pen.* Bern.Diaz *pra in noua edit.c.*74 *n.*2.& *ibi* Salzedo *in add.verb.In hoc delinquens*, Nau.*sum.Hisp.c.*25.*n.*137. Conr.*in templo omnium iudicū*, *l.*2.*c.*12.*n.*21. Men. *de arbitr.l.* 2. *cent.*5.*cas.*417.*n.*8.Perez *l.*5.*ord.t.*1.*l.*5.*col.*5.*vers. Intelligas.* Zan.*in suu pra.q.*604. *n.*135.Man.1.*to.sum.*2.*edit.c.* 241.*fi* Graff. 1.*p.dec.l.* 2.*c.*82. *n.*1.Vega 2.*to.sum.c.*34.*cas.*179 *fi.*Vnde poterit iudex huiusmodi clericum suspendere,sicut potest alia pœna arbitraria punire.Cum ius non imponat præcisè suspensioné. Sic Nau.*eo.n.*137.quare textū *d.c.*1,imponentē suspensionem,intelligunt *ibi* Io.And.*n.*1.*verb.Suspensum*, Ant.*n.*3. Præpos.*n.*1.*notab.*3.& 4. Al.de Neuo *n.*6. Ang.*verb.Nuptia,in fi.*Bern.Diaz,& Men.*n.*9.proximè alleg. *Lex reg.*2. *t.*1 2.*p.*4.& *ibi* Gr.Lop.*verb.Entiendese*, quando impenditur benedictio secundis nuptiis,nondum dissoluto priori matr. sed initis priori coniuge superstite. Alij autem respondent,esto intelligeretur de benedictione secundi matr.legitimè contracti, Pontificem eam pœnam statuisse in facto illo speciali: nec constitutum ibi ius esse, vt ea sit pœna ordinaria huius delicti.Sic Abb.*eod.c.*1.*n.*15. Alex. de Neuo *ibi n.*6.referens Iacobum de Zochis.

DISPVTATIO LXXVIII.

Quid, ac quotuplex sit bigamia:& qualiter ex vera bigamia irregularitas oriatur?

SVMMARIVM.

*Bigamia irregularitas cur inducta sit,& cur dicatur ex defectu sacramenti oriri? n.*1.

Quotuplex sit species bigamia 2.

*Non incurritur bigamia per multiplicem concubinatum,deficienti matrimonio de iure vel de facto inito.*3.

*Nunquam bigamia incurritur absque copula,*4.

Reprobatur quadam sententia contraria 5.

An desideretur in copula illa seminis effusio intra vas,atque semen fœmina? 6.

An sit bigamus,ducens eam qua ab alio corrupta est, non tamen recepto semine: vel qua integra manens semen virile receperit, aut extraordinariè sodomiticève cognita est? 7.

*An matrimonium ante baptismum initum conferat ad bigamia irregularitatem,itavt ea non deleatur per baptismum? Refertur quadam sententia,*8.

Proponitur sententia Authoris 9.

Quid,si bigamia illa contracta sit ratione delicti? 10.

*Satisfit argumentis,*11.

Bigamiæ irregularitas appellatur irregularitas quædam ex sacramenti defectu orta, seu ex defectu significationis sacramenti. Cum enim ad ordines promoti creentur sacramentorum ministri,decuit promouendos nullum circa sacramenti significationem defectum pati. Bigamus autem defectum in matrimonij sacramento patitur: eo quòd matr.ideo rationem sacramenti induit,quòd significet coniunctionem Christi cum Ecclesia, quæ coniunctio est vnius cum vna. At bigamia hoc tollit; bigamus enim cum pluribus matr. init. quæ ratio traditur à Cælestino III. *c. Debitum, de bigamis*. Solet etiam alia ratio tradi, quòd duplici matr.copulari signum nimiæ incontinentiæ sit,quæ valdè Ecclesiæ ministros dedecet. 1

Triplex autem solet communiter species bigamiæ assignari à Doctoribus,cum Speculatore, *t.de dispens.§.Iuxta,n.*6.quamuis Gl *c.*2.*verb. In bigamis, de bigamis*, duas solas prioris bigamiæ species conferat, nempe,veræ & interpretatiuæ, & ideo Montagna *tractatu de bigamia,q.*4. *n.*2.duas solas has species contendit esse, & similitudinariam non dici bigamiam, quamuis irregularitatem inducat. Sed communis ferè omnium sent. cum Speculatore tres species assignat.Prima est bigamiæ veræ quæ est,quoties quis duplex legitimum matr. init. vtrumque consummans.Dicitúrque hæc vera bigamia: quia in hoc duplici matrimonio verè deficit repræsentatio vnius matrimonij Christi cum vnica Ecclesia. Habetur autem hæc species *c.Debitum,de bigamis,c.pracip. d.*34. quod est ex D. Gregorio in Epistolis,*epist.*23.*lib.*2.& *c.fin.ead.d.*quod est ex Gelasio Papa.& *c.fi.d.*51. quod est ex Concil. Tolet.IV. *c.*18. Secunda est bigamiæ interpretatiuæ, quæ est, cum duplex matr.initur & consummatur vtrumque,non tamen vtrumq; validum est,sed solum alterum, aut neutrum:Vel cum quis ducit non virginem:vel si virginem duxit; eam post adulterium cognouit.De qua specie est latè *disp seq.* disserendum.Tertia est bigamiæ similitudinariæ, nempe, cum in sacris constitutus aut professus matr.init, ac consummat, etiam cum vnica & virgine. De qua specie habendus est sermo *disp.*85.& tandem de dispensatione circa singula has species disseretur *disp.*86.At in præsenti de sola bigamia vera discutiendum est. 2

Ex

3 Et his deducitur, nunquam bigamiæ irregularitatem contrahi absque matrim. de iure vel de facto inito, id est, valido vel irrito. Quare nullo modo contrahitur ob plurium cuiuscumque status concubinatum, vt expresè de presbytero plures concubinas habenti decernitur, *cap. penult. de bigamis*, & docent omnes. Et ratio est, quia cum desit matrim. cum illis, & affectus ad matr. contrahendo illud irritum, coniunctio illa concubinaria nil habet cum coniunctione Christi cum Ecclesia, nec instituta est ad illam significandam, atque ideo ab eius significatione minimè deficit. Qui defectus ratio est irregularitatis bigamiæ.

4 Id autem tanquam fundamentum in quauis bigamiæ specie statuendum est. Nullam bigamiæ speciem contrahi nec ratione illius irregularitatem, quæcumque matr. ineantur, & cum fœmina cuiusuis status, nisi carnalis commixtio in illis matr. intercedat, vt expresè definitur *c. Debitum, de bigamis*, de contrahente duo matrimonia, vel cum vidua. Si enim non sit in vtroque coniugio copula, non est bigamia. Et similiter decernitur ibi, contrahentem cum vidua à priori viro non cognita, minimè esse irregularem, quamuis cum illa consummet: nec similiter, si contrahat cum vidua à priori viro cognita, vel qualitercumque corrupta, si cum illa copulam non habeat. Idémque decernitur de ducente viduam *c. fin. d.* 34. quod est ex Gelasio Papa. Et ratio redditur *d. c. Debitum* quod matrim. copula non consummatum, minimè sufficiat ad signandum matr. Christi cum Ecclesia per incarnationis mysterium contractum: nec vir ille dicatur carnem suam in plures diuisisse; ac proinde eiusmodi matrim. qualitercumque contractum aptum non est ad tollendam perfectam sacramentalem matrimonij significationem. Idem constat ex *c. fin. de bigamis*, vbi sermo habetur de Subdiacono ineunti matrimon. atque ita vt bigamus, & irregularis ponderatur affectus intentionis cum opere subsequuto: vbi Gl. *finalis* explicat, cum opere, scilicet, carnali. Atque ita in singulis bigamiæ modis tradunt passim DD. Et specialiter cum hac generalitate docent D. Thom. 4. *d.* 17. *q.* 3. *a.* 1. *q.* 1. *ad* 3. *& ibi* Palud. *q.* 4 *art.* 2. *n.* 10. *&* 11. Villadiego *tractatu de irreg. c.* 13 *ad fin.* Syluest. *verb Bigamia, statim in princ. & ibi* Armill. *n.* 2 *fin.* Tabien. *q.* 3. *fin.* Petr. de Soto *lect.* 18. *de matr. pag.* 4. *vers. Hæc igitur*, Couar. *clem. Si furiosus. de homi.* 1. *p.* §. 2. *n.* 2. *vers. Primum.* Palacios 4 *d.* 17. *disp.* 4. *col.* 5. Toledo *lib.* 1. *sum. c.* 26. *n.* 5. *Henriq.* & *p.* 1. *t.* 5. *l. super* Gloss. 34 *fi* Viuald. *candel. sacr.* 2. *p.* vbi irregularibus bigamiæ, *n.* 21. Petr. de Ledesm. *de matr. quæst.* 66. *art.* 3. *conclus.* 5.

5 Quamobrem non est audiendus Magister 4. *d.* 17. dicens per matr. ratum contrahi bigamiam. Quem omnes reprobant per textum expressum *c. Debitum, de bigamis.* Nec similiter audiendi sunt Rosella *verb. Bigamia, n.* 2. *Montaigna tractatu de irregul. q.* 4. *n.* 1. *&* 4. *q.* 6. *n.* 7. vbi aiunt professum ineuntem matr. nec illud consummantem, effici irregularem. Quia *c. Quotquot* 17. *q.* 1. sola voti transgressio consideratur, quæ in matr. non consummato etiam reperitur. Quod idem supponit Antonius *c.* 1. *Qui clerici. vel vouent. n* 8. vbi dicit tunc posse Episcopum dispensare in ea bigamia similitudinaria. Atque idem docent Barth. à Ledesma *de matr. dub.* 73. *concl.* 2. & Vega 1. *tom. sum. c.* 38. *casu* 4. agentes de irregularitate bigamiæ contracta ex delicto, ob duplex matrimon. quorum saltem alterum est irritum, vel contra solemne castitatis votum: licèt dicant non esse tunc propriè bigamiam. Sed dicendum est prorsus, nullam tunc contrahi irregularitatem. Quia etsi *d. c. Quotquot*, non fiat mentio copulæ, at in aliis textibus *n. præced. allegatis*, petitur copula ad bigamiam contrahendam. Et in clerico voti solemnis transgressore per initum matr. ponderatur copula. *c. fin. de bigam.* (vt probaui *num. præced.*) At professus hic instar clerici irregularis est, ob bigamiæ similitudinem (vt probabo *disp.* 85.) quare copula necessaria est vt irregularitatem incurrat, sicut in bigamia vera & interpretatiua. Et ita docent Ant. *c. Nuper, n.* 7. *de bigam. & ibi* Abb. *n.* 3. Tabiena *verb. Bigam. q.* 3. *fin* Palacios 4. *d.* 17. *disp.* 4. *col.* 6. Eiusdem sent. videntur clarè esse alij DD. qui explicantes casum bigamiæ similitudinariæ, quam ordine sacro aut professione ligatus, matr. iniens incurrit, aiunt si matr. ineat, & consummet. Hi sunt Ricar. 4. *d.* 27. *a.* 4. *q.* 1. *corp & ibi* Palud. *q.* 4. *a.* 2. *n.* 12. Astens. 2. *p. sum. li.* 6. *t.* 7. *a. vn. q.* 2. Nau. *sum. c.* 17. *n.* 195. Ant. Cuc. *lib.* 4. *instit. maior. t.* 12 *n.* 60. 167. Toledo *li.* 1. *suæ c.* 26. *n.* 7. Valent. 4. *p. disp.* 7. *q.* 19. *pun.* 3. *in prima specie irregularitatis*. Emm. Sà *sum. verb. Irregul. in irregularitate ex bigamia, n.* 4. Philiar. *de off. sac. to.* 1. *p.* 1. *lib.* 4. *c.* 7. Viuald. *cand. sacr.* 2. *p.* vbi *de irregularitate bigamia, n.* 12. Petr. de Led. *de matr. q.* 66. *art.* 3. *col. antep.* Lud. Lop. 2. *p. instr.* vbi *de irreg. c.* 22. *in prima specie irregularitatis*. Graffis 1. *p. dec. l.* 4. *c.* 27. *n.* 38.

Maior autem difficultas est, an requiratur in copula illa seminis virilis emissio intra vas fœmineum? Quidam enim id negant, asserentes satis esse ad bigamiæ irregularitatem, vasis fœminei absque semine immisso penetrationem. Ducuntur, quod per eam copulam præsumat Ecclesia seminis immissionem, ac proinde matrimon. perfectè consummatum esse. Atque ideo vult contrahi irregularitatem hanc per talem copulam: quia deficit à perfecta sacramenti significatione quoad externa. Hoc colligitur ex doctrina Palud. *n. seq allegandi*, & docent Tabiena *verb. Bigamia, q.* 3. *fin.* & *ibi* Armilla *n.* 2. Palac. 4. *d.* 27. *disp.* 4. *col.* 5. Viuald. *candel. sacram.* 2. *p.* vbi *de irregular. bigamia, n.* 22. Enriq. *l.* 11. *de matr. c.* 15. *n.* 3. addens hunc in vtroque foro esse bigamum. Pro qua sent. fortissimè viget quod *disp.* 68. *n.* 15. tradidimus ex communi sent. nimirum, ex sponsalibus, quibus deest internus consensus, & proinde in solo foro externo, & quoad Ecclesiæ præsumptionem valida sunt, oriri impedimentum publicæ honestatis in vtroque foro, quia id inductum est ob publicam indecentiam, quæ in eo casu reperitur, perinde ac si sponsalia essent valida. Cùm iuxta hominum, quos cordis interna latent, sint valida, quæ ratio militat in hoc euentu. Et ita hæc pars est valdè probabilis. At probabilius existimo non oriri bigamiam nec irregularitatem in foro conscientiæ ex eiusmodi copula, sed in solo foro externo, ob præsumptionem perfectæ copulæ. Quare si hæc res occulta esset, ac posset ille absque scandalo ad ordines promoueri: ea copula non obstaret, nec dispensatione indigeret, vtpote qui verè bigamus non est. Ducor, quia *c. Debitum, de bigamis*, expresè petitur coniugium commixtione corporum consummatum, sufficiens ad repræsentandam coniunctionem Christi cum Ecclesia per incarnationis mysterium. At non est consummatum sola vasis penetratione (vt probaui *lib.* 2. *disp.* 21. *n.* 5.) nec id matrimonium repræsentat vnionem Christi cum Ecclesia per incarnationem, sed solùm quando copula consummatur, (vt probaui *eod. lib. disp.* 13. *num.* 1.) non ergo inducit bigamiam deficiente seminis effusione. Præterea, quia hic non diuidit carnem suam in plures, quemadmodum si copula non interuenisset. Non enim fit vna caro cum vxore sic cognita: cum matrim. minimè consummarit, vt habetur *c. Lex.* 27. *q.* 2. *&* *c.* 2. *de conuers. coniug.* Præterea, quia *disp. sequenti, n.* 12. similiter dicemus, ex vnico matr. cum corrupta, quando illud reuera non est matr. sed præsumptum in foro Ecclesiæ, non oriri veram bigamiam. Pariter ergo non orietur quando matrim. consummatio est solum præsumpta, & non vera. Hoc etiã magis constabit ex dicendis *n. seq.* Nec obstat ratio contraria, quia sponsalia id impedimentum pariunt, eo quod publicæ honestati aduersetur iniri matr. cum consanguinea prioris sponsæ de futuro, quæ inhonestas reperitur quoties in exterioribus sunt vera sponsalia: & solùm ob defectum consensus interni irrita sunt. At bigamia inducit irregularitatem ob defectum significationis matrimonij Christi cum Ecclesia: qui non reperitur, quoties matrim. non est omnino copula consummatum. Et ita hanc partem sustinet Borgasius *de irreg ul. p.* 5. *tit. de bigam. n.* 21 *&* 22. Vega *to. sum. c.* 38. *casu* 4. qui benè addit minimè desiderari fœminam quoque semen emittere, quamuis ij qui probabiliter dicunt non consummari matrim. fœmina non seminante.

nante, (quos retuli *lib.2.disp.21.n.11*) dicerent similiter tunc non indici bigamiam.

7 Hinc deducitur contrahentem ac consummantem matrim.cum ea, quæ non membro naturali viri non seminis effusione corrupta est, sed aut instrumento aliquo, aut membro virili, non intermisso semine, minimè effici bigamum aut irregularem. Quod verè carnem suam in plures non diuiserit: in priori enim copula fœmina illa non effecta fuit vna caro cum viro, deficienti seminis immissione. Et ita docet Bell. *c.2. q.4.n.9 fine de bigamis*. Quamuis Palud.*4.d.27.q.art.2.n.10.& Supplem.*Gabr.*ibi q.3. art. 1. vers. Bigamia interpretatiua*. sentiant satis esse eam fœminam corruptam esse absque seminis effusione. Imò Llamas *methodo curationis 1.p.c.12.§.3*. satis esse ait, si vir tentasset illam corrumpere. Quia illa solum materialiter est virgo Sed hoc nil ad rem facit, non enim ad bigamiam consideratur viginitas formalis, sed diuisio carnis in plures. Quippe violenter rupta cum seminis immissione, est formaliter virgo, & tamen illam ducentem reddit bigamum (vt probabo *disp. seq. n. 8.*) & similiter voluntariè polluta absque virili congressu, est solum materialiter virgo, illam ducens non est irregulagis. Et è contra dicendum est, quamuis fœmina verè virgo sit quoad corporeum integritatem, si tamen virile semen ex concubitu quacumque arte receperit, id sufficiet ad bigamiam. Quia ea copula matr. consummatur, & efficitur fœmina vna caro cum eo, cum quo concubuit (vt probaui *lib.2.dispu. 21.n.2.*) Ita Viualdus *candelabro sacram.2.part.*vbi de irregular.bigamiæ, *num.*24.) Non tamen erit bigamus aut irregularis, si prior vxor aut fœmina, quam ducit, sit sola copula extra vas cognita, aut sodomiticè, vt benè docet *ibi* Viualdus *num.23.& 25*.& constat ex ratione tradita.

8 Tandem dubitatur, an matrim.duplex contractum ante baptisma, vel vnum ante, & aliud postea: vel vnicum cum corrupta ante baptismum, vel cognouisse vxorem adulteram, & tandem omne illud matrimon. quod post baptismum contractum afficeret contrahentem bigamum & irregularem, efficiat similiter si ante baptisma ineatur? Qua in re magna orta est quæstio inter D. Augustin. & D.Hieron.Nam *hic epist.83. Ad Oceanum*, & refertur *cap. 1.d. 26. & in epistolam* D. Pauli 1.Timoth.3.& refertur *cap. 1. 28. q. 3.& in epist.ad Titum cap. 1.*sensit ea matrimonia ante baptismum inita non imputari ad hanc irregularitatem contrahendam. Idem sustinent Gloss. *ord.* & Lyra 1.*Timoth.*, 3.Maioris *4.d.27.quæst.6.dub.vlt.*Almain. *4.d.25.q.1.*Ductus est autem Hieron. quod ea iam baptizato non imputentur quasi nouus homo per baptismum effectus sit. Sicut nec stupra & adulteria ante baptismum patrata ei imputantur. Secundò potest probari ex *cap. 1. 33.d.*quod est ex *can.17. Apostolorum*, ibi: *Si quis post acceptum baptisma secundis nuptiis fuerit copulatus, non potest fieri Episcopus, non presbiter, non diaconus*. Secus ergo à contrario sensu, quando ante baptisma. Tertia quia cum hæc irregularitas sit iure Pontificio inducta, non potest afficere indeles. Et confirm.quia priuatio supponit habitum, vt est commune axioma dialecticum, & ex *cap.de infidelibus, de consang.*colligit *ibi* Abbas *num.5*.Cùm ergo infidelis sit capax ordinis, erit quoque incapax irregularitatis, quæ priuationem habilitatis ad ordines suscipiendos importat. Tandem, quia cum bigamia non sit impedimentum naturale ad ordines, sed solo iure Ecclesiastico inductum, sicut affinitas ex fornicatione consurgens non est quid naturale, non potuit contrahi ante baptismum. Et sic non obstabit post baptisma ordinum susceptioni. Sicut nec hæc affinitas contrahitur ante baptismum, nec impedimentum aliquod præstat matrimonio post illum, vt dixi *disput.65.num.11.*

9 In contrariam tamen sententiam iuit D.Aug.*in epistola ad Titum, & de bono cõiug.c.*18. & refertur *c. Acutius 26. & c.fin.q.28.q.3.*& D.Ambros.*lib.1.de offic.c.vlt.* & refertur *cap.penult.d.26.*quos vniuersi Theologi demptis paucis, *n.praced.* allegatis, sequuntur cum D.Th.*4.d.27.q.3. art. 2. corpore.* & omnes DD.iuris Pontificij *c.Gaudemus, de diuort.*cum Gloss.*cap.1.verb.Post baptismum d.26.& c. 2.verb.Dispensare, de bigamis* Et iam est hoc definitum ab Innocentio *epist.22.c.2.& epist.2.c.5.*& refertur *c.Deinde d.26.& c.Si quis viduam el.1.34.d.*ibi: *Si quis viduam licet laicus duxerit vxorem, siue ante baptismum siue post baptismum, non admittatur ad clerum. Quia eodem vitio videtur exclusus. In baptismo enim crimina admittuntur, non accepta vxoris consortium relaxatur.* Quare iam certum est, omne illud matrimonium, quod propter significationis defectum reddit bigamum & irregularem: si post baptismum ineatur, impedire quoque ante baptismum initum, ne infidelis ille possit post baptisma susceptum promoueri ad ordines. Et ratio est manifesta, quod Ecclesia non induxerit impedimentum hoc ad ordines suscipiendos, in alicuius delicti pœnam, vt ea per baptismum vna cum delicto remittatur: sed quia id matr.non est aptum ad significandam coniunctionem Christi cum Ecclesia. Qui defectus æquè inuenitur in matrimonio ante baptismum, ac post illũ inito. Sicut ante baptismum corrupta non consecratur post illum instar virginum. Et confirm.quia si Ecclesia statuisset solos eos posse ad ordines ascendere, qui nunquã fuerunt cõiugati; nullus diceret posse infidelẽ, qui eo tẽpore infidelitatis matri.iniit, post baptisma susceptũ, & mortua iam vxore, ad ordines ascendere. Quia verificatur hunc fuisse coniugatum. Deinde, quod quamuis hoc esse impedimentum ad ordines, sit iure Ecclesiast. inductum; at non esse matrimonium aptum ad significandam coniunctionem vnius Christi cum vnico Ecclesia intacta, vtpote quod ea qualitate, in qua assimilari debeat, omnino caret, est quid naturale: atque ita tempore infidelitatis adest, licèt non quatenus est impedimentum ordinis suscipiendi. Post baptismum ergo obstabit ordinibus suscipiendis. Quia tunc lex Ecclesiastica obligat, quæ interdicit eum ad ordines promoueri, qui matrim. inepto ad eam significationem est quandocumque iunctus. Sicut consanguinitas in secundo & vlterioribus gradibus est quid naturale in se, at in quantum obstat matrimonio, est merè quid Ecclesiasticum. Vnde ante baptismum non erit impedimentum, at post baptismum erit vtique, quia illud naturale manet: & iam lex Ecclesiastica id impedimentum inducens obligat, vt dixi *disp.65.num.1.& 2.*

Temperat autem hoc Enriq. *lib.17.de irregul.c.17.n.2.* vt intelligatur de bigamia, quæ ob significationis defectum contrahitur: illa enim quæ ratione delicti, ac in eius pœnam, tolletur per baptismum, sicut & delictum ipsum. 10
Sed nullam inuenio bigamiam, quæ ex mero delicto contrahatur, in qua possit hoc verificari. Nam similitudinariam quæ incurritur ob matrim. initum aduersus votum solemne ordinis sacri aut professionis, fateor esse ex mero delicto: aut huic non posse locum esse tempore infidelitatis constat. Interpretatiuam verò contractam ob duplex matrim. irritum, aut saltem alterum irritum, communis sententia habet, non esse ex mero delicto (vt videbimus *disp.seq.n.6.*) At retenta opinione probabili, (quam ibi referemus) quæ docet eam esse ex delicto, est quoque probabile eam non incurri per illud duplex matrim.ante infidelitatem contractum.

Ad argum.*n.*8.proposita resp.Ad 1. constat ex dictis *n.* 9. quæ enim peccata sunt, illorum pœnæ remittuntur per baptismum: non autem inducta defectu significationis. 11
Ad 2.dic cum Gloss.*ibi verb.Post acceptum*, intelligi, maximè si post baptismum. Vel argumentum à contrario sensu vim non habere, quando contrarium est iure decisum, vt ex multis testatur *Euerardus loco à contrario sensu.*quod contingit in hoc casu. Ad 3.cum sua confirm. & ad vltimum, constat ex dictis *num.9.* Nam ante baptismum nec contrahitur irregularitas nec bigamia, quatenus est impedimentum Ecclesiasticum ad ordines, sed quatenus est quid naturale.

DISPVTATIO LXXXIV.

Qualiter contrahatur irregularitas ex bigamia interpretatiua.

SVMMARIVM.

Quare dicatur bigamia interpretatiua, num. 1.
Quadrupliciter contrahitur, 2.
An contrahens duo matrimonia irrita, vel quorum alterum solum est irritum, sit bigamus & irregularis, 3.
An sit irregularis, qui prima legitima superstite, & nondum vxore cognita, ad alias nuptias transit, illasque consummauit, si postea coactus ab Ecclesia ad priorem vxorem redeat, ac illam cognoscat, 4.
Quid si quispiam prioris matrimonij nullitate cognita aliud ineat 5.
Quid si quispiam priori matrimonio dissoluto ad aliud irritum defectu impedimenti à se ignorati transeat: & an hac irregularitas duplici ex matrimon. irrito, aut altero irrito nascens sit irregularitas ex delicto, 6.
An sit bigamus, & irregularis, vnicum iniens matr. cum vidua, vel corrupta: & an desideretur corruptio cum seminis immissione, 7.
Quid si contrahens putaret vxorem esse virginem, vel esset vi corrupta vel è contra putaret corruptam, cùm esset virgo, 8
Traditur vera ratio cur corruptam ducens virginem non sit irregularis. Secus si corruptio sit ex parte fœmina. & improbatur sententia sustinens hic non oriri bigamiam, 9.
An hac irregularitas contrahatur ex matrimonio vnico cum vidua vel corrupta, irrito tamen ob aliquod impedimentum. Refertur sententia affirmans, 10.
Contraria Authoris, 11.
Quid, si in foro externo præsumatur illud matr. valere, 12.
An ducens fœminam à se solo defloratam, sit bigamus & irregularis. Refertur quædam sententia, 13.
Quid si ducens virginem cognoscat illam post adulterium etiam occultum siue scienter, siue ignoranter, quamuis vt cognita sit, 15.
Quid, si coactus ab Ecclesia reddat debitum adulteræ. Refertur quædam sententia, 16.
Proponitur sententia Authoris, 17.
Satisfit argumentis, 18.

1 Bigamia interpretatiua ob id dicitur, quòd à vera bigamia partim deficiat, partim verò illi assimiletur. Deficit a vera, quòd ea contrahatur carnis vera diuisione facta per duo consummata ac legitima matrimonia. At in interpretatiua non verè diuiditur caro in plures; sed ex quadam iuris interpretatione: aut propter affectum contrahentis, qui duo contraxit ac consummauit coniugia, quamuis non validè vtrumque, aut saltem alterum: ac proinde ex parte suæ voluntatis & affectus carnem suam in plures diuisit: aut propterea quòd cùm per matrimon. consummatum efficiatur vna caro cum vxore; ducens viduam à priori viro cognitam, vel quamcumque corruptam, atque cum ea consummans, vel ducens virginem, & post adulterium illam cognoscens, censeatur ex iuris interpretatione carnem suam in plures diuisisse: sicut vxor cum qua efficitur vna caro, in plures diuisit, nempè, in ipsum virum cognoscentem, & in eum, à quo alias cognita fuit. Quare deficit id matrim. à significatione matrimonij Christi cum Ecclesia: quod est vnius cum vna intacta.

2 Hinc deducitur, 4. modis posse bigamiam hanc interpretatiuam incurri. I. est, quando quispiam duo init & consummat matrimonia, alterum de iure, id est, validum, alterum de facto, id est, irritum, siue priori coniuge viuente, siue defuncta. II. est, quando duo init matrimonia de facto, id est, ambo irrita. III. quando ducit viduam à priori viro cognitam, vel per fornicationem corruptam & cum ea consummat matrimon. Vltimus, quando virginem à se ductam, atque postmodum adulterij ream, carnaliter cognoscit. De quibus modis est seorsum agendum in hac disputatione.

3 Primus ergo modus & secundus sunt, quando quis duo init matrimonia irrita, vel saltem alterum irritum & alterum validum. Neuter modus inuenitur iure expressus, sed vtrumque colligunt DD. ex ratione tradita, *c. Nuper. in fin. de bigam.* vbi sermo habetur de clerico, qui ante sacrum ordinem matrim. contraxit, atque in eo iam constitutus aliud init, atque deciditur eum tanquam bigamum reputandum, non propter sacramenti defectum, cum saltem posterius matrim. irritum sit, sed ob intentionis affectum ad duo matrimonia, cum opere carnali subsecuto. Verè enim affectus est ad duo matrimon. ineunda, & ex parte sua vtrumque contraxit, licèt obstante ordine sacro posterius sit irritum. Cùm ergo similis affectus cum opere subsecuto reperiatur in his duobus bigamiæ modis idem in vtroque dicendum est: atque ita hic contrahens erit in iuris interpretatione bigamus & irregularis. Atque ideo priorem modum nempè, quando vtrumque matrim. est irritum, docét ex Theolog. Ricard. *4. d. 17. a. 4. q. 3. ad 1.* & *ibi* Palud. *q. 4. a. 2. n. 10.* Suppl. Gabr. *q. 3. a. 1. ad fin.* Sot. *q. 3. a. 1. col. 4.* D. Anton. *3. p. t. 28. c. 3.* Petr. de Soto *lect. 18. de matr. pag. 4. vers.* Hæc igitur. Led. *2. p. 4. q. 26. a. 2.* vbi de irregularitate, *col. 3.* Palacios *4. d. 27. disp. 4. col. 1.* Angles Floribus *1. p.* vbi *de matr. q. 1. a. vlt. in pr. concl. 3.* Toledo *l. 1. sum. c. 16. n. 4.* Bellarm. *l. 1. de clericis c. 24. col. pen. in 2. specie.* Valentia *4. p. disp. 7. q. 19. punct. 3. in 1. specie irregularitatis.* Emm. Sa *in sum. verb. Irregularitas,* vbi *de irregul. bigamia n. 1.* Petr. de Led. *de matr. q. 66. a. 3. col. antepen.* Manuel *1. tom. sum. 2. edit. c. 158. n. paulo ante 1. concl.* Lud. Lop. *1. p. instruct.* vbi de irregul. *c. 22. in 1. specie irregular.* Barth. à Led. *de matr. dub. 73. concl. 2.* Vega *1. to. sum. c. 38. casu 2.* Flamas *methodo curat. 1. p. c. 12. §. 3.* Et ex Iurisperit. Innoc. *c. Nuper, de bigam. in fin.* & *ibi* Host. *n. 4. & hic idem in sum. eod. t. n. 3. casu 4.* Goffred. *sum. eod. t. n. 1.* Astens. *2. p. sum. l. 6. t. 7. a. vn. q. 2.* Angel. *verb. Bigamia, n. 7.* Supl. Pisan. ibi, *n. 1.* Sylu. *statim in pr.* Tabien. *q. 1.* Armill. *n. 1.* Montaigna *de bigamia, q. 4. n. 2. & q. 6. n. 2. Lex Regia 35. t. 5. p. 1.* Aufferius *in decis.* Capellæ Tolosanæ, *235. n. 5.* Nau *sum. c. 27. n. 195.* Turrecr. *c. Vnius vxoris, n. 7. d. 26.* Maiolus *l. 1. de irregular. c. 33. n. 3.* Humada *p. 1. t. 5. l. 5. supra glossa 33. n. 2.* Vnde non est fides habenda Enriq. *l. 12. de matr. c. 6. n. 9.* vbi hanc esse bigamiæ speciem negat, quòd nec sacramento vero defuerit significatio: cùm nullum verum matrimonium interfuerit: nec in iure casus sit expressus. Sed dic satis esse ad huiusmodi bigamiam, vt affectu duo inita sint de facto matrimonia: & quantum est ex parte contrahentis, significatio sacramenti deficiat. Cùm irregularitas in hoc euentu non incurratur ob sacramenti veri defectum, sed propter affectum cum opere subsecuto: vt dicitur *c. Nuper, de bigamis.* Posteriorem autem modũ, nimirũ quãdo alterum matr. est validum, alterum autem irritum, siue simul, siue successiuè inita sint, docent ex Theolog. D. Th. *4. d. 27. q. 3. a. 1. quæst. 1. corp.* & ibi Durandus *q. 4. n. 7.* Maioris *q. 6. paulo post pr.* Viguer. *lib. institut. c. 16. §. 7. vers. 14.* Ricardus, Paludan. Suppl. Gabr. D. Anton. Sotus, Palacios *col. 5.* Angles *d. a. vlt. in pr.* Bellarm. Valentia, Enriq. Toledo, Petr. de Led. Lud. Lopez. Philiarcus, Manuel, Flamas, Vega proximè allegati, Celaia *4. d. 27. q. 4. statim in princ.* Viualdus *candelabro sa ram. 2. p.* vbi de irregular. bigamiæ, *n. 3.* Et ex Iurisperitis Gloss. *c. 2. de bigam. verb. In bigamis.* Speculat. *t. de dispensat. §. Iuxta n. 6. vers. Et scias.* Goffredus *sum. t. de bigamis, n. 1.* & ibi Host. *n. 3. casu 4.* Archidiac. *c. vn. de bigam. in 6.* & ibi Io. Andr. *n. 1.* Anch. *n. 5.* Dominic. *n. 5.* idem Io. Andr. *c. Nuper, n. 3. de bigam.* & ibi Anton. *n. 8.* Abbas *n. 4* Card. *ad fin.* Anchar. *n. 1. notab. 3.* Bellam. *q. 2. n. 5.* Alberic. *in suo diction. lit. B. verb. Bigam.* Rebuff. *de pacific. possessor. n. 194.* Villadiego *de irreg. c. 13. n. 2.* Rosella *verb. bigamia, n. 1.* Astens. Angel. Suppl. Pisanæ, Sylu. Armill. Tabien. Aufferius, Montaigna, *lex Reg 31.* Nau. Turrecr. Maiolus proximè allegati. Cou. *clem. Si furiosus, de homic. 1. p. §. ... n. 2.* Borgas. *de irreg. p. 5. t. de bigamis, n. 23.* Ant. Cuc. *lib. 4. instit. maiorum t. 12. n. 160.* Quamuis aliqui ex his Doctoribus appellent bigamiam in hoc duplici casu similitudinariam, vt Ang. Sylu. Maioris, Suppl. Gabr. Pet. de Led. At cõmuniter appellant interpretatiua.

Hinc deducitur, irregularem esse qui vera vxore nondum cognita, eáque superstite ad aliud de facto matrim. transit, illud consummans, si postea coactus ab Ecclesia redire ad legitimam vxorem, eam carnaliter cognoscat. Quòd ex tunc verificatur hunc duo inijsse ac consummasse matrimonia, alterum de iure, & alterum de facto. 4

Ita

Ita D.Th.4.*d.27.q.3.a.1.quæstiunc.2.ad* 3.Astens.*2.p.sum. lib.6.tit.7.art.vn.quæstiunc.2.*

5 Temperat autem Enriq.*lib.12.de matr.c.6.n.9. in comment.lit.X.* vt sit irregularis qui duplex matr.init, nisi vbi semel matr. irritum contraxit, cognita eius nullitate ad aliud transeat. Ducitur, quòd iterans baptismum, quando prior fuit irritus, non fit irregularis. Sed hoc non credo, nec video qualiter cohærere possit cum posteriori casu, n. 3. proposito. Cùm hic reuera quantum est ex parte sui affectus duo matrimonia ineat. Neque est simile de baptismo. Quia irregularitas non est inflicta propter iterationem baptismi irriti, imò præceptum est illius iterandi. At bigamia incurritur ob solum affectum duo matrim. ineundi, cum opere subsecuto, vt *n.3.* probauimus.

6 Alij autem temperant, irregularitatem esse dicentes, qui priori legitimo matrimon. dissoluto, contrahit aliud de facto, id est, irritum, quando conscius impedimenti irritantis, posterius iniuit. Quare ignorans impedimentum, & putans se validè contrahere, minimè incurreret hanc bigamiæ irregularitatem. Ducuntur, quòd hic ad secundas nuptias transeundo minimè deliquerit, & ex parte altera fuerit irritum matrimon. posterius, ac proinde nocere non debet, non enim præstat impedimentum, quod iure non sortitur effectum, *reg. Non præstat, de reg. iuris, in 6* Quòd si dicas bigamiæ irregularitatem non indigere culpa vt incurratur. Respondent id verum esse in alijs bigamiæ modis, qui ob sacramenti defectum instituti sunt, secus in hac bigamiæ specie, quæ non ob significationis defectum, sed ob delictum incurritur, vt constat ex *c. Nuper, de bigamis,* ex quo hanc irregularitatem deduci probauimus, *n. 3.* vbi delictum ponderari videtur ad hanc incurrendam, principio textus, *vers. Vnde illum, & vers. Sicut in canone,* vbi Innoc. III. author illius canonis duo argumenta de criminosis affert, vt inde deducat iure optimo irregularitate affici ineuntem de facto posterius matrimonium. Alterum est, iure ciuili notari infamia duas simul vxores ducentem, *l. Eum qui, C. de adulter.* Alterum verò, iure canonico *c. Presbyterum, d.28.* Presbyterum qui non legalibus nuptiis detinetur puniri. Ergo vere textus intelligitur quàdo in posteriori matrimonio culpa adfuit. Et confirmatur, quia Host. *eo c. Nuper, n. 5. verb. In ipsis* reddit rationem decisionis illius textus punientis affectum. Quia in maleficiis voluntas spectatur, non exitus, *l. Diuus, ff. ad l. Corneliam, de sicarijs.* Hanc sent. sustinent Archid. *c. vn. de bigam. in 6. n.1. & c. Cognoscamus, n.1. d.34.* dicit fortè ita esse. & Bellamera *c. Nuper, q.2. n.5. de bigamis* Idem sustinet dicens fortè ita esse, Astens. 2. *part. sum. lib.6. tit.7. art. vn. quæstiunc.* 2. Et iuxta hanc opinionem idem dicendum est de irregularitate contrahentis duo matrimonia irrita. Si enim ignoret vtrumque esse irritum, illam non incurret, quia deficit delictum, & ex altera parte fuit vtrumque matrim. nullum, & ideo nullo pacto præstabit impedimentum aliquod ad ordines. Constat etiam, quoniam hic casus similiter deducitur ex *d.c. Nuper,* sicut & quando alterum matrim. fuit irritum, & alterum validum, (vt *num.2.* probatum reliqui.) Ergo eodem modo vterque casus intelligendus est, quando adfuit delictum. Item potest probari hæc limitatio. Quia *eo c. Nuper,* expresè dicitur, in eo casu non incurri bigamiam, & irregularitatem ob defectum sacramenti, quando saltem alterum matrimon. est irritum: nulla enim ibi deest sacramenti significatio, cùm matrim. irritum non sit aptum ad significandam coniunctionem Christi cum Ecclesia, sicut nec concubinatus, & ideo ab illa nequit deficere: validum verò, cùm sit vnicum, non deficit: sed dicitur ibi incurri hanc irregularitatem, propter affectum duplicis matrim. ineundi. Cùm ergo non incurratur defectu significationis, incurretur ob solum delictum. Non enim datur alius modus incurrendi, nisi ob delictum, vel ob significationis defectum. Item quia irregularitas similitudinaria, quia contrahit clericus in sacris constitutus ducens vxorem, oritur ex delicto, (vt probabo *disput. seq. num.* 10.) eo quòd matrimonium duplex verè non concurrat, nec vera diuisio carnis in plures per copulam matrimonialem, quod bigamia producens irregularitatem defectu significationis postulat. Sed est duplex similitudinarium matrimon. (vt *disput. seq. num.* 3. explicabimus.) At re vera non est duplex matrimon. in nostro casu, nec diuiditur caro in plures per matrimon. aliquod verum. Non ergo oritur inde irregularitas ex significatione, sed ex solo delicto. Si autem alterum norit esse irritum, quamuis crederet alterum esse validum: vel vtrumque norit esse irritum, incurret hanc irregularitatem. Quia in vtroque casu inuenitur affectus ad duplex matrimon. cum opere subsecuto. Nec desideratur delictum in vtroque, vt constat: quando enim contrahitur alterum irritum scienter & alterum validum, siue hoc, siue illud præcedat, incurritur hæc irregularitas (vt diximus *n.* 3. & fatentur etiam DD. huius limitationis. Et tamen in solo altero matrimonio delinquitur. Aliis verò limitatio dicta displicet, & censent irregularitatem hanc contrahi, siue posterius matrim. de facto iniens sciat, siue ignoret id esse irritum. Quia textus *d. cap. Nuper,* non ponderat affectum delinquendi, sed affectum duplicis matrimonij ineundi, eo subsecuto de facto, & consummato, cùm ad bigamiam delictum minimè desideretur. Neque obstat textum *d. c. Nuper,* argumentis ex duplici delicto petitis vsum fuisse ad demonstrandam huius bigamiæ iustitiam. Ea enim non inducit ad probandum illam ex delicto contrahi, sed ad ostendendum non esse nouum in iure, affectum effectu carentem puniri. Et ideo hanc sententiam sustinent Ioan. Andr. *c. vn. n.1. super Gloss.* 3. *de bigam. in 6. & ibi* Anchar. *n.5.* Domin. *n.5. vers. In ea Gloss. ibi* Franc. *ibi num.* 4. Idem Ioan. Andr. *d.c. Nuper, n.3. & ibi* Anton. *n.8.* Cardin. *ad fi.* Abbas *n.* 4. Anchar. *n.1. notab.3.* Henric. *n.13.* Angel. *verb. Bigamia, n.9. & ibi* Sylu. *q.7.* *Montaigna de bigam. q.* 6. *n.* 4. Et quamuis vtraque opinio sit satis probabilis, & hæc sit communior; prima tamen magis mihi placet. Quia fortioribus innititur fundamentis.

Tertius modus bigamiæ interpretatiuæ est, quando 7
quis vnicum matr. cum vidua contractum, dummodo sit à priori viro cognita, aut cum corrupta per coïtum illicitum consummat. Hic modus habetur *c.1. & c. Debitum, de bigamis, & c. vn. de cler. coniu. in 6. c. Curandum, d.* 34. quod est ex Hilario Papa in Synodo Romana *c.2. & c. Præcipimus, eadem d.* quod est ex D.Greg. *in epist. lib.2. epist.25. & cap. fin. eadem d.* quod est ex Gelas. Papa, *& c. Si quis viduam, el 1. eadem d.* quod est ex Innoc. Papa, *epist.2. c.5. & c. Si quis viduam, el 2. eadem d.* quod est ex *can.18. Apost. & cap. Si quis viduam, 50. d.* quod est ex Concilio Martini Papæ, *c.26. & c. final. d.51.* quod est ex Concilio Tolet. IV. *c.18. & c. Qualis 30. q.5.* quod est ex Leone Papa, *& c. Nemo,* quod est ex Synodo Meldensi, *d.31. & c. Matr. d.* 33. quod est ex D.Greg. Papa. Huius autem irregularitatis ratio est tradita *n.1.* Qualis autem debeat esse hæc corruptio, dixi *disp. præc. n.7.*

Vtrùm autem excuset ab hac irregularitate, contra- 8
hentem existimasse eam, quam duxit esse virginem, cùm tamen sit corrupta: vel eam omnino violenter cognitam esse, dicam hac eadem *disput. num.* 15. Non contrahetur tamen hæc irregularitas, si quispiam virginem ducat, existimans eam esse corruptam, quia censuræ nunquam incurruntur ob solam intentionem, deficienti facto. Vt excommunicatus non est, credens se percutere clericum, cùm laicum percutiat: nec est irregularis enecans feram, putans esse hominem. Et *l. Eum qui §. Iniuriam, ff. de iniur.* habetur verberantem Seium, cùm crederet Titium teneri actione iniuriarum, non illi, quem intendit, sed quem verberauit. Et ita docent Borgasius *de irregul. p.5. tit. De bigam. n.12.* Anton. Cucus *lib.4. institut. maiorum, t.12. n.* 176. Sed fortiter videtur contra hoc esse ratio tradita *cap. Nuper, in fine, de bigam.* vbi ponderatur affectus duplicis matrimonij ineundi ad hanc irregularitatem, quamuis caruerit effectu. Quia aut vtrumque

aut

aut saltem alterum est irritum, (vt dixi *n.3.*) Sed respondeo, ibi cum affectu concurrisse factum; nam re vera duplex ille contraxit de facto matr. quamuis aliunde irritum fuerit. At in nostro casu non interuenit factum cum effectu. Credebat enim ille se corruptam ducere, at de facto ipso non duxit, sed virginem.

9 Rogabis tamen, cur matrimonium vnicum corrupti cum virgine non reddat hunc irregularem: cùm tamen id efficiat, quando fœmina est corrupta? Nam potior vrget ratio in priori euentu. Quòd verè vir ille carnem suam diuiserit in plures, nimirum, in vxorem, cum qua consummat, & in fœminam prius fornicariè cognitam. Quod non contingit in posteriori casu: sed ficte & interpretatiuè dicitur carnem suam in plures diuisisse, (vt *num.* 1. explicui.) Adde in vtroque casu deficere significationem matrimonij Christi cum Ecclesia, in quo vterque intactus est. Difficilis est assignatu ratio: & ideo defatigantur Authores in ea quærenda. Et Glossa communiter recepta à iuris Pont. Professoribus, *c. Debitum, ver. Cognitam, de bigam.* varias rationes assignat, quas tamen elegantissimè confutans D.Th. 4. *d.27.q.3. a.1. quæstiunc.3.* hanc veram rationem tradit, communitérque à Theologis recipitur, & à nonnullis Iurisperitis. Quippe consensus matrim. in iunctis non cadit supra seipsum, sed fertur in alterum coniugem: atque ita ipsemet contrahens est quasi terminus, à quo; is autem cum quo contrahit, est quasi terminus, ad quem refertur alterius coniugis consensus. At nullus actus sortitur speciem à termino, à quo; sed à termino, ad quem. Vitium ergo corruptionis ipsius viri, qui est terminus, à quo respectu sui matrim. non debet ipsi nocere, vt irregularis efficiatur, sed vitium corruptionis in termino, ad quem. Atque subinde si ipsa fœmina irregularitatis capax esset, efficeretur vtique irregularis propter viri corruptionem sicut vir talis efficitur ducens corruptam. Sed aduersus hanc rationem fortissimè insurgit Bellarm. *lib.1. de Cler. cap.24. ad fin.* nam duo consummans matrimonia legitima cum duplici vxore virgine, est verè bigamus & irregularis. Cùm tamen in termino, ad quem, non sit vitium, sed in ipsomet viro ad duplices nuptias transeunti. Et ideo concludit, hunc ducentem corruptam non esse irregularem irregularitate bigamiæ, sed quod ita statuerit Ecclesia ob dignitatem ordinum. Cùm nulla differentiæ ratio possit assignari. Item, quia *cap. si quis viduam, d.* 1.34.*d.* vbi prohibetur, Sacerdotem fieri, qui duxit fornicariam: similiter prohibetur, ducentem ancillam, aut comœdiarum actricem. Vbi nullum locum habet bigamia, sed sola infamia. Sed à communi omnium sentent. recedendum non est. Omnes enim alij, & Theologi, & Iurisperiti, quos *n.3.* retuli, hanc irregularitatem inter bigamiæ interpretatiuæ modos numerant. Et ratio assignata à D. Thoma differentiæ, petita ex similitudine actuum naturalium, qui speciem à termino, ad quem, sortiuntur, est optima congruentia: quamuis non omnino conuincat: vt in cæteris rebus moralibus euenit. Nec obstat prior ratio Bellarmini, quia consummans duplex matr. non efficitur irregularis propter vitium matr. initi, sed ob ipsius multiplicitatem: ac proinde non spectatur, an vitium sit à termino, à quo, vel ad quem, ex quo actus speciem sumit. At quando est vnicum matr. cum corrupta, consurgit irregularitas ex ipsius matr. vitio: ac proinde iure optimo petitur, vt id vitium consurgat ex termino, ad quem. Neque obstat etiam posterior eius ratio. Quod in eodem textu plures irregularitates sanciri ex diuersis causis nihil obstet.

10 Triplex autem difficultas breuiter discutienda insurgit circa hunc bigamiæ interpretatiuæ modum. I. est, vtrùm hanc irregularitatem incurrat ducens vxorem viduam, vel fornicariè cognitam, inualidè tamen propter aliquod impedimentum? Et sermo est de eo, qui nec professus, nec in sacris constitutus est. (De hoc enim est habendus sermo *disp. seq.*) Plerique affirmant hunc irregularem esse, ducti per *cap. fin. de bigam.* vbi redditur ratio, cur in sacris constitutus contrahens vnicum matr. irritum ob ordinis impedimentum sit bigamus & irregularis: eo quòd habuerit affectum contrahendi cum opere subsecuto. Quæ ratio militat in præsenti euentu: hic enim habuit affectum contrahendi cum corrupta, & de facto quamuis irritum est ex parte sua cum illa contraxit. Hanc partem sustinent Ricard. 4. *d.27.a.4.q.3. corp. & ad* 1. & *ibi* Palud. *q.4. art.4.n.28. & d.38.q.3.a.5. concl.2. & n.34.* Goffr. *sum. tit. De bigam n.20.* & *ibi* Host. *n.3. casu* 4. Albericus *in suo dict. lit. B. verb. Bigam. in fin.* Astensis *sum.2.p. lib.6. tit.7 art. vn. quæstiunc.2.* Montaigna *de bigam. q 6.n.2. vers.4.* Con. *clem. si furiosus de homic.1.p.§.2.n.2. vers.2. & 3.* dicens esse communem sententiam, decisio quædam Rotæ à Nauar. *n. seq.* allegando citata.

At verius est non incurri irregularitatem in hoc casu 11 quod nullo iure id caueatur: & ita succedit regula, Non præstat, *de reg. iur. in 6.* vbi traditur generaliter, minimè præstare imped. quod de iure non sortitur effectum. Item quia quamuis ratio reddita *c. Nuper, de bigamis, & c. fin. eod. tit.* videatur hunc casum amplecti, (vt probauit contraria sent. *n. præced.* relata,) at minimè amplectitur, quod ibi sit sermo de clerico in sacris constituto, qui vel ante ordines aliud matr. iniit, vel post ordines ducit viduam: & illa ratio, quòd habuerit affectum contrahendi opere subsecuto, non est integra ratio, sed in ea suppleri debet, cum iam aliud matr. contraxisset, siue verum ante ordinem, siue similitudinarium per votum solemne ordini sacro annexum. Vnde nil refert ad eam irregularitatem, siue viduam, siue virginem duxerit, (vt dicemus *disp. seq. n.5.*) Et ideo huius sent. sunt Nauar. dicens sic nuper in sacra pœnitentiaria decisum fuisse, *in sum. Lat. c.27 n.195. & lib.1. cons. in vtraque edit. tit. De bigamis. toto consil.1.* Valentia 4.*p. disp.7.q.19. punct.3. in 1 specie irregularitatis.* Enriq. *lib.12. de matr. c.6.n.9. fin. & in comment. lit. T.* Farinac. *in sua pract. tit. De inquisit. q 8.n.8 in fin.* Manuel 1.*to. sum.2. edit c.158.n.5. concl.4.* Philiarc. *de offic. Sacer.1.p.1. l.4.c.6.* Lud. Lo. 2.*p. instr.* vbi *de irreg. c.22. in 1. specie irreg.* Et videtur censere esse probabilem Emm. Sa *summ. verb. Irregularitas*, vbi *de Irreg. ex bigamia, n.2.* vbi relata vtraque sententia neutram definit.

II. Difficultas est, an si illud vnicum matr. cum vidua, 13 vel corrupta sit validum iuxta Ecclesiæ præsumptionem, quamuis in foro conscientiæ non sit tale, incurratur hæc irregularitas? Vt si consensus fuit fictus, vel ante Trident. adfuit copula animo fornicario habita post sponsalia. Affirmant aliqui, propter rationes adductas *disp. præc. n.6.* Sic docent Palud. 4.*d.27.q.4.a.3.n.20.a.4.n.29.* Supplem. Gabr. *ibi q.3.a 3. dub.2.* Tabiena *verb. Bigamia. q.5. fine.* Et in vtroque foro verum esse affirmant Palud. & Suppl. Gabr. *ibi.* Sed probabilius est non incurri, quia cum id matr. sit irritum, dicendum est quod diximus *n. præc.* Quare si id vitium corruptionis fœminæ occultum esset, aut id matr. itavt sine scandalo posset ille ad ordines promoueri non indigeret dispensatione (vt in simili dixi *disp præc. n.6.* vbi contrariæ rationi satisfeci.) Ita tradunt Enriq. *l.12. de matr. c.6.n.9. in comment. lit. T.* Viuald. *cand. sacram. 2.p.* vbi *de irreg. bigam. n.8.*

III. Difficultas est, an ducens fœminã à se solo deflora- 14 tam efficiatur irregularis? Duplex est sent. Prior affirmat. ducitur ex *c. Qualis 30.q 6.* quod est ex Leone Papa. vbi de sponsa habenda, ne quispiam bigamus efficiatur, sic dicitur: *Qualis debeat vxor esse, quæ habenda est secundùm legem, virgo, casta & desponsata in virginitate.* Et *c. vn. de cler. coniug. in 6.* ibi: *Qui cum vnicis & virginibus contraxerunt*, vbi clarè petitur virginitas vxoris tempore initi matr. quæ tunc in hac defuit. 2. quia per id matr. non possunt significari nuptiæ inter Christum & Ecclesiam: cùm reuera adsit corruptio tempore consensus & consummationis matr. nec potest dici matr. hoc retrotrahi, ac fingi initum tempore, quo deflorata est vxor: ac proinde fictione iuris ductam esse virginem. quia id statutum est *c. Tanta, qui filij sint legitim.* fauore legitimationis prolis ante matr.

conceptæ: quem defectū ius supplere potuit. At defectum significationis in hoc matr. inuentum supplere nequit. 3. quia eadem res nequit contraria operari. At matr. efficit, vt ducens corruptam sit bigamus. Ergo nequit efficere vt ducens corruptam à se, non sit bigamus. Et ideo hanc partem sustinent Gloss. *c. Maritum, verb. Concubinam, d. 33. & c. Nemo, in fin. d. 32.* Host. *sum. tit. de bigam. post arborem bigam. q. 6. & c. 2. n. 2. verb.* Virginem, *de cler. coniug.* vbi Io. And. *ad fi.* Imol. *n fi.* Anchar. *n vlt. & c. vn. n. 5. q. 1. eod. tit. in 6.* & ibi Archid. *stat. in pr.* Astens. *sum. 2. p. l. 6. t. 7. a. vn. q. 2.*

14 Posterior sent. (cui adhæreo) ait hunc non esse bigamū nec irregularem. Prob. quia irregularitas ducentis corruptam ideo contrahitur, quod cum fœmina cum qua vir efficitur vna caro, diuiserit carnem suam in plures, censeatur etiam virum diuisisse ex iuris interpretatione (vt diximus *n. 1.*) quod hic nullatenus reperitur. Vxor enim nō diuisit carnē suā in plures: cùm ab vno solo cognita fuerit. Præterea, quia matrimonium illud retrotrahitur purgans præcedens vitium, *c. Tanta, qui filij sint legit.* atque ita perinde est, ac si à principio, quando ipsam virginem defloraüit, duxisset. Et argum. contraria non obstant. Non 1. quia ij textus petunt virginitatem in vxore tempore initi matrimonij, ad hunc sensum, vt ea non sit ab alio corrupta. Adde retrotrahi matrim. Non 2. quia falsò supponit ibi reperiri defectum significationis. Non 3. quia matrim. non est per se causa bigamiæ, sed id matrimonium, ex quo consurgit defectus significationis: & eo casu quo bigamiam inducit, non potest operari contrarium. Et ideo hanc sent. tuentur, ex Theologis D. Th 4. *d. 27. q. 3. a. 1. quæst. 3. ad 2.* Ricard. *ibi a. 4. q. 1. corp.* Palud. *q. 4. a. 2. n. 10.* Maioris *q. 6. col. 2. vers. Et ex illo.* Suppl. Gabr. *q. 3. a. 2. ad fin.* Sot. *q. 3. a. 1. col. penult. in fine quarta concl.* Palacios *disput. 4. col. 2* Celaia *q. 4. ad fin.* D. Ant. *3. p. t. 28. c. 3.* Petr. de Soto *lect. 18. de matr. pag. 4. vers. Hac igitur, in fine.* Led. *2. p. 4. q. 26. a. 2.* vbi de irregular. *col. 2. fol. 263.* Toledo *lib. 1. sum. c. 26. n. 5.* Petr. de Led. *de matr. q. 66. a. 3. col. 7. post 6. concl. vers. Sed circa hoc.* Enriq. *lib. 12. de matr. c. 6. n. 10.* Valentia *4. p. disp. 7. q. 19 punct. 3. in 1. specie irregular. col. 1.* Emm. Sa *sū verb. Irregularitas*, vbi de bigamia, *n. 2.* Philiarc. *de offic. sacerd. to. 1. p. 1. l. 4. c. 7.* Lud. Lop. *2. instruct.* vbi de irregular. *c. 22. in 1. specie irregularitatis.* Barth. à Led. *de matr. dub. 73 fi.* Manuel. *1. to. sum. 1. edit. c. 158. n. 3. concl. 2. fi.* Viuald. *candel. sacram. 2. p.* vbi de irregul. bigamiæ, *n. 4.* Vega *1. to. sum. c. 38. casu vlt.* Flamas *methodo curat. 1. p. c. 12. §...* Et ex Iurisperitis Gloss. *c. Debitum, in fi. de bigam. & c. Qualis, verb. Desponsata, 30. q. 5. & c. vn. verb. Contraxerunt, de cleric. coniug. in 6. & c. 2. de cleric. coniug. in fi.* vbi Ant. *ad fin.* Abbas *n. 4.* idem Ant. *c. Tanta, n. 16. qui filij sint legit. & d. c. Debitum, n. 10.* Io. Andr. *d. c. Tanta, n. 3. in fi.* idem Abbas *d. c. Debitū, n. penult.* Card. *d. c. 2. q. 3.* Franc. *vn. in pr. n. 2.* & ibi Domin. *in pr. n. 6. de cler. coniug. in 6.* idem Domin. *c. Nemo, in fi. d. 32.* & ibi Archid. *n. vn.* Turrecr. ibi, *a. 2. n. 2.* & dicit esse celebriorem Goffred. *sum. t. De bigam. n. 5.* Eam etiam tenent Alber. *in suo diction. lit. B. verb. Bigam.* Monald. *sum.* vbi de irregul. propter bigamiam, *col. 2. vers.* Item si aliquis. Io. de Friburgo *in sum. conf. l. 3. t. 3. q. 5.* Alb. Trotius *lib. 2. de vero & perfecto cler. a. 11. n. 3.* Rosell. *verb. Biga. n. 3.* & ibi Suppl. Pisan. *n. 2.* Angel. *n. 5.* Sylu. *in pr.* Armill. *n. 6.* Tab. *q. 3.* Montaig. *de bigam. q. 6. n. 4. & 5.* Villad. *de irreg. c. 13. n. 21. ex Reg. 35. t. 5. p. 1.* & ibi Greg. Lop. *verb. El mismo.* Nau. *sum. c. 17. n. 195.* Cou. Clem. *si furiosus, de hom. 1. p. §. 2. n. 2. fi.* Ant. Gom. *3. var. c. 10. n. 4.* Borg. *de irreg. p. 5 tit. De bigā. n. 47.* Ant. Cuc. *l. 4 inst. maior. t. 12. n. 177.* Maiol. *1. de irreg. c. 33. n. 5.* Farin. *in sua pract. t. De inquisitione, q. 8. n. 8.* Lancelot. *inst. iuris canon. l. 1 tit. Qui promoueri non possunt, §. Itē repellendi sunt, verb. In plures.* Zau. *in suis pr. q. 556. n. vn.*

15 Vltimus bigamiæ interpretatiuæ modus est, quam incurrit ducens virginem, si postquam adulterata est, illam carnaliter cognoscat. Hic casus habetur expresè, *Si cuius d. 34.* quod est ex Conc. Neocæsariensi, *c. 8.* cuius rationem reddidi *n. 1.* Hunc casum quidam intelligunt, quando vir sciens & prudens adulteram cognoscit, secus si ignarus adulterij. Ducuntur, quia licèt officij lege coactus hominem enecans sit irregularis, vt iudex, at secus est de omnino ignorante. 2. quia cùm homo non quatenus sensualis est, sed quatenus rationalis incurrat irregularitatem: necesse est, vt actiones illæ, ob quas irregularitatem contrahit, sint rationales, id est, ex iudicio rationis profectæ, ac proinde voluntariæ, quod aufert ignorantia. Et confirm. quia significatio hominis, vt homo est, procedit ex ratione & arbitrio quæ desunt, existente ignorantia. Sic docere videntur Gloss. *c. 2. de bigam. verb. In bigamis.* Rebuff. *de pacific. possess. n. 194. Lex. reg. t. 5. p. 1.* vbi proponentes hunc casum, dicunt, quando scienter cognoscit vxorem adulteram maritus, incurri hanc irregularitatem. Et Greg. Lop. *lib. 35. verb. Qua ver.* dicit hanc sent. esse æquiorem. Et tenent expresè Emm. Sa *sum. verb. Irregularitas*, vbi de bigamia, *n. 3.* & Petr. de Led. *de matr. q. 66. a. 3. col. penult.* Et in quodam simili, nempe, quando quis ducit corruptam, putans eam virginem, docent hunc excusari ab irregularitate, Petr. de Led. ibi, Emm. Sa *n. 3* & fortasse ita esse tradit Ant. Cuc. *l. 4. instit. maiorum, t. 12. n. 175.* nisi cognita eius corruptione, eam postea cognoscat. Alij verò sentiunt, cognoscentem ignoranter vxorem adulteram repelli ab ordinibus suscipiendis, non verò à receptorum executione. Sic *Prepos. d. cap. Si cuius.* Bernard. Diaz *practica can. in noua edit. c. 16. fi.* Ant. Cuc. *lib. 4. instit. maior. t. 12. n. 164.* Sed tenendum est, contrahi hanc irregularitatem, ex quacumque adulterij ignorantia cognoscatur vxor. Quod hic non agatur de vitio promouendi ad ordines, ad quod desideratur scientia: sed de significationis defectu, quem potest pati ignorans. Et lex promotionis factum requirit, non voluntatem, *c. vlt. 15. q. 1.* Nec obstant argum. contraria Non. 1. quia longè alia ratio est de irregularitate ex occisione iusta consurgente, & de hac, Quòd illa oriatur ex defectu perfectæ lenitatis, qui nullatenus inuenitur in ignaro occisionis. Hæc autem ex defectu significationis sacramenti, qui æquè inuenitur, siue scientia, siue ignorantia adsit. Non obstat etiam 2. cum sua confirm. quia satis est copula illa sit voluntaria, & ex arbitrio procedat, ac proinde sit actu humanus: quamuis ignoretur corruptio, vel adulterium vxoris. Et ideo ista sustinent ex Theologis Ricard. *4. d. 27. a. 4. q. 1. corp.* & ibi Maioris, *q. 6. paulo post pr. coroll. & 1. argum. contra 1. concl.* Suppl. Gabr. *q. 3. art. 1. ver. Secundo contrahitur.* Palud. *q. 4. a. 2. n. 11. & d. 35. q. 1. a. 4. n. 27.* Abulens. *c. 19.* Matth. *q. 72. ad 4.* Sotus *4. d. 27. q. 3. a. 1. col. pen. concl. 4.* Petr. de Soto *lect. 18. de matr. pag. 4. vers.* Hæc igitur Led. *2. p. 4. q. 26. a. 2.* vbi de irregul. *col. 2. fol. 363.* Castro *l. 2. de lege pœn. c. 14. corol. 2.* quod infert ex *1. concl.* Angel. Florib. *t. p.* vbi *de matr. q. 1 art vlt in pr.* Toledo *lib. 1. sum. casu 26. n. 6.* Philiarc. *de offic. sacerd. t. 1. p. 1. l. 4. c. 7.* Enriq. *l. 12. de matr. c. 6. n. 10.* Manuel. *1. to. sum. 2. edit. c. 158. concl. 3. n. 4.* Viuald. *candel. sacram. 2. p.* vbi de irregul. bigamiæ *n. 5* Lud. Lop. *1. p. instruct. c. 83. col. antepen. verb. Ingressurus, & 2. p.* vbi de irregul. *c. 22. in prima specie.* Palacios *4. d. 27. disp. 4. col. 4.* Batt. à Leds. *de matr. dub. 73. col. 2.* Et ex Iurisperitis Goffred. *sum. t. De bigamis, n. 8.* & ibi Host. *n. 3.* Io. Andr. *c. 2. n. 7. eod. tit.* Ant. *n. fi.* Card. *q. 1.* Abb. *n. 8.* Bellar. *q. 7. n. 6.* Henric. *c. 1. eod. to. n 16.* Idem Abb. *c. Si vir, n. 2. de adult.* & ibi Ananias *n. 2.* idem Card. Clem. *ex eo, n. 4. opposit. 1. de sent. excom.* Alberic. *in suo diction. lit. B. ver. Bigam.* Felin. *c. Ius generale, d. 1. col. 6. ver. Maritus adulteræ* Guillelm. Bened. *c.* Raynut. *de testam. ver.* Cuidam Petro, *n. 92.* Astens. *sum. 2. p. lib. 6. t. 7. art. vn. quæst. 2.* Turrec. *c. Si cuius, a... n. 2. & 3. d. 34.* Montaigna *de bigamia, q. 6. n. 6.* Suppl. Pisanæ *verb. Bigamia, n. 1.* Angelus *n. 2.* Sylu. *in pr.* Armilla *n. 2.* Decisio Capellæ Thol. *220. fi.* & ibi Aufrerius *n. 1. 2. 3. dec. 235. n. 4. & dec. 256. n. 1.* Albert. Trocius *l. 2. de vero & perfecto clerico, c. 11. n. 2.* Tabien. *ver. Bigamia q. 3.* Villadiego *de irreg. c. 13. n. 1.* Nau. *sum. c. 16. n. 27. & c. 27. n. 195.* Couar. Clem. *Si furiosus, de homic. 1. p. §. 2. n. 3. vers. 4.* Greg. Lop. *lib. 35. verb. Qua ver. t. 5. p. 1.* Iul. Clar. *l. 5. recept. §. fuin pract. crimin. q. 36. n. 10.* Maiolus *lib. 1. de irreg. c. 33. n. 6.* Borgasius *de irregular. p. 5. tit. de bigamis, n. 49.*

Matienzo

Matienzo l.5.recop.t.2.rubr.gloss.1.n.102.Gutier.q.can.l.1.c.25.n.15.Bursat.cons.218.n.5.Cenedo collect.ad Decret.166.n.ult. Salz.d.super pract.Bernard.Diaz c.16.ver.Sine ignoranter.Et in alto, quod omnino est simile, docent id, masserentes ducentem corruptam, quam credebat esse virginem, fieri bigamum & irregularem, ex The D.Th.4.d.27.q.3.art.1.q.3.ad 3.& ibi Palud.q.4.art.2.n.10.Suppl.Gabr.q.3.a.1.ver.Bigam interpretat.Ricard.D.Ant.Maioris, Palacios, Barth a Led.proximè allegati.Sotus 4.d.27.q.3.a.1.col 3.vers.Quintus ergo,& col.5.in 4 conc.Led.2.p.4 q.26.a.2. vbi de irreg. col. 3.f. 363.Angles Floribus 1.p.vbi de mat.q.1.a.vlt.in princ.Et ex Iurisperitis Gloss.c.Nemo,ver.Virgo d. 32.Host sum.t.de bigam post arborem bigamia,q.7.& ibi Goffred.n.6.Gloss.c.vn.ver.Virginib.de cleric.coniug.in 6.& ibi Archid.statim in princ.Anch.n.1. Domin.in princ.n.6.Franc.in princ.n.2.Io.And.c.2.n.7.de bigam.& ibi Card.q.1 .Abb.n.8.Bellam.q.5.n.10.fi.Turrec.c.Nemo.n.1.n.1.Alberic.Astens.Paul.Borgasius nuper relati. Rosel.ver.Bigam.n.4. & ibi Suppl.Pisan.n.3. Angel.n 4.Syl.in princ.& q.3.R buff.de pacificis possessorib.n.164.Montaig.de big.q.6.n.5. Aufrerius decis.Tholos.155.n.4.& 156.n.2. Couar.clem Si furiosus,1.p.§.2.n.2.vers.3.Maiol.l.1.de irreg.c.33.n.4 Humada p.1.t.5.lib.5.lib.5.super gloss.33.n.2. Limitat autem Bernard.Diaz in sua pract.in nona edit.c.16.ad fi. vt si irregularis vir cognoscens adulteram, si possit probare adulterium.Quia,c.Si cuius d.34.vbi hæc statuitur irregularitas, petitur, vt vxoris adulteriū sit euidenter probatum. Sed dicendum est cum Castro l.2.de lege pœn.c.14.coroll.2. quod infert ex 1.concl.hāc facti euidentiam ad hoc solum ibi peti, vt si vir tentaret sacros ordines recipere, iustè posset repelli in foro externo, non autem vt vir ipse sit irregularis. Vnde optime Nauar.sum.c.16.n.27. ait quoad forum conscientiæ nil referre, possit vir probare adulterium, nec ne. Tandem idem dicendum est, quamuis fœmina sit vt præcisa cognita, illa enim ducens aut iam ductam virginem cognoscens post adulterium violentum, efficitur irregularis & bigamus, quia vis illa præcisa excusat fœminam a culpa: at non efficit matrim. illud esse aptum ad significandam coniunctionem Christi cum Ecclesia. Atque ita docent Gloss.c.Neuo, verb.Virgo,d.32.& ibi Turrec.a.1.n.1 .Montaig.de bigam.q.6.n.5.Enriq.l.11.de matr.c.6.n.10.Maiol.l.1.de irregul.c.35.n.6.Palac.4.d.27.disp.4.col.4.Viuald.candel.sacram.2.p.vbi de irregul.bigam.n.7.

16 Tandem dubitatur, an maritus cognoscens vxorem adulteram, Ecclesia præcipiente, vel eo quod lis pendeat, vel quia nequit adulterium probare, incurrat hanc irregularitatem? quidam negant. Quia iniustè puniretur ob actum, ad quem tenetur, contra c.Nabuchodonosor,23.q.4. Secundò, quia aliàs eodem actu mereretur vir & demereretur: ac dignus esset præmio ac pœna: contra cap.Sciendum,8.q.1.& eadem res contrarios haberet effectus, contra l.Qui hominem,§.vlt.ff.solut.matrim. Tandem, quia vir tunc non sibi præiudicat, quin possit accusare vxorem de adulterio, eo quod potius dicatur cognosci, quam cognoscere vxorem. Ergo nec sibi præiudicabit ad irregularitatem incurrendum. Et ita sustinent Innoc. c. Inquisitioni,n.1.de sent.excomm.& ibi Ioan.Andr.n.3. Anton.n. 12. Anchar.n.3.& ita affirmat posse dici Gloss.fin.c.Si cuius,d.34.& dicit esse probabile Palacios 4.d.27.disput.4.col.4.

17 Cæterum dicendum est, hunc incurrere irregularitatem. Idque probatur iisdem rationibus, quibus n. 15. probauimus eum incurrere, quando ignarus adulterij cognoscit vxorē: & ideo hanc partē tenent ex Theo.D.Th.4.d.27.q.3.art.1.quæst.3.ad 4.& ibi Palud.q.4.a.2.n.11.Supp.Gabr.q.3.art.1.vers.Secundò contrahitur.Durand.4.d.35.q.1.art.2.n.7.Abul.c.19 Matth.q.72.ad 4.Castro l.2.de lege pœn.c.4.duplici pag.ante fi.Sot 4.d.27.q.3.a.1.col.penult.concl.5.Veracruz 3. Speculi,a.5.concl.4.D.Ant.3 p.t.28.c.3.Enriq.l.11.de matr.c.6.n.6.Pet.de Led.de matr.d.66.a.3.col.pen.Lud.Lop.1.p instruct.c.83.ad antepen.vers. Ingressurus, & 2.p. vbi de irreg.c.22.in 1.specie irregularitatis. Manuel t.tom.summ.2.edit.c.158.num.4.concl. 3. Viuald.candel.sacram.2.p. vbi de irreg.bigam.n.6. Et ex Iurisperitis Gl.c.Si cuius,in fi.34.d.ait ita probabiliter dici posse,& tenent Host.c.Inquisitione statim in pr.de sent.excom. Card. ibi n.vn.vers.Quia si reddit ad præceptum.Henr.c.1.n.18.de bigam.& c.Significasti,n.10.de diuort.& c.fi.num.5.de adult. Idem Host.sum.t.de bigam. post arborem bigam q.9. & ibi Goff.n.9.Alb.in dict.lit.B.v.Bigam.& lit.M.v.matr.8.ver.Quid si aliquis.Dom.d.c.Si cuius,q.pen. & ibi Turrec.a.1.n.5. Montagn. de bigam.qu.6.n.6. Aufrerius dec. Capellæ Tholos.155.n.4.& 156.n.1. Bernard.Diaz in practicam,in nona edit.c.16.fi.& ibi Salzedo in addit fi. Alber. Trotius de vero & perfecto cleric.c.11.n.1.Rosell.v.Bigam.n.6.& ibi Suppl.Pisanæ.n.5.Angel.n.2.Sylu.statim in pr.Armill.n.2.Tab q.3.Nau.sum.c.16.n.27. Cou.clem. Si furiosus,de homicid.1 p.§.1.n...ver.4.Gaeta repet.c.Ad limina 30.q.1.§.4.n.256.Iul.Clar.li.5.recept.§ fi.in pract crim.q.36.n.10.Maiol.lib.1.de irreg.c.33.n.7.Borgasius de irregul.p.5.t. de bigam.n.46.Ant.Cucc.l.4.inst.maiorum,tit.11.n.165. Gutier.q.canon.l.1.c.25.n.15.Flamin.de resign.benef.l.5.q.3.n.88.Cenedo in collectan. ad decret.166.n.vlt. Atque hæc sent. receptissima est apud omnes ferè Doctores.

Ad argum.n.16. proposita resp. Ad 1.dic, bigamiam hanc non inducere rationem punitionis & pœnæ, & ita nil mirum esse, si contrahatur absque delicto, imò ob actum meritorium & obligatorium. Sicut iudex tenetur pœnam mortis reo inferre, atque illam inferens incurrit irregularitatem, non ex delicto, sed ex significationis defectu consurgentem. Ad 2. dic, illo actu non mereri & demereri, respectu eiusdem. Quia meretur augmentum gratiæ & gloriæ: demeretur autem respectu irregularitatis, nec hoc est propriè demereri: cùm hæc irregularitas non sit pœna. Atque proinde hi affectus non sunt contrarij. Ad vltimum dic, longè diuersam esse rationem. Quia ius accusandi amittitur per copulam post adulterium habitam, eo quod cum illa sit actus amicitiæ, præsumitur ac censetur condonatio iniuriæ: quod habere nequit, vbi culpa non est spontanea, sed præcepto iudicis coacta. At irregularitas incurritur, eo quod deficiantur à coniunctionis Christi cum Ecclesia significatione. Ad quod nil refert copulam coactam esse. 18

DISPVTATIO LXXXV.

Qualiter incurratur irregularitas ex bigamia similitudinaria, eo quòd in sacris constitutus aut professus vxorem ducat?

SVMMARIVM.

Ducens viduam in sacris constitutus est bigamus & irregularis, 1.
Quid si virginem ducat. Referuntur verba sent. 2.3.4.
Proponitur sent. Authoris, 5.
An desideretur copula, & qualis, ad hanc irregularitatem, 6.
An professus matrimonium sit irregularis, Refertur opinio. 7.
Exponitur sent. Authoris, 8
An exigatur copula, & qualis, 9.
An hæc irregularitas oriatur ex delicto, 10.
An qui votum simplex castitatis emisit efficiatur irregularis, matr. contrahens, 11.
An laicus monialem professam ducens sit irregularis, 12.

Qvæstionem hanc difficilem reddit diuersus loquendi modus Doctorum. Et quia non omnes loquuntur de clerico in sacris constituto, & de professo, & aliqui diuersimodè de illis sentiunt, ideò priùs sermonem habebo de clerico in sacris constituto, deinceps de professo. Et quidem non cadit in dubium, quin clericus in sacris constitutus viduam cognitam à priori viro vxorem ducens, ac cum illa consummans, efficiatur irregularis. Id enim expresse deciditur c.fi. de bigamis, vbi dicitur hunc non esse propriè bigamum, quod vnicam tantum mat. idque irritum inierit, & sic non defecerit à significatione sacramenti matrim. sed ob affectum intentionis ineundi matr. cum opere carnali subsecuto esse, irregularem instar bigami. Huius autem irregularitatis rationem reddam num.5. 1

2 Dubium autem est, de clerico in sacris constituto virginem ducente, an sit irregularis? Varios inuenio modos hanc irregularitatem explicandi. Quidam aiunt tunc sacris initiatum effici irregularem, quando ante ordinem contraxit vnum matr. & post ordinem aliud, vtrumque consummans: secus si vnicum cum virgine ineat, ac consumet matr. Quia textus hanc irregularitatem inducentes, loquuntur de constituto in sacris, qui duplex matr. iniit; licèt alterum ante ordinem sacrum, & alterum postea: vt *c. Nuper, de bigam.* vel quando post ordinem ducit vnicam, viduam tamen: vt *c. fi. de bigam.* Et cùm sint pœnalia hæc, non sunt extendenda ad constitutum in sacris, vnicam, & eam virginem ducentem: eo vel maximè, quòd longè dispar ratio sit in his euentibus. Nam in primo & secundo eæ nuptiæ efficerent bigamum & irregularem laicum eas ineuntem. Atque proinde verificatur in eis ratio reddita in illis textibus nimirum, concurrere in eis effectum intentionis cum opere subsecuto ad nuptias de se bigamiam inducentes. At in vltimo casu, id matr. nullam bigamiam laico inferret: ac proinde non inuenitur in clerico illud contrahenti affectus ad matr. eo vitio laborans. Ita docent Ant. *cap. Nuper, n. 7. de bigam.* & ibi Abb. *n. 3.* Palac. *4. d. 27. disp. 4. col. 7.* Enriquez *l. 14. de irregul. cap. 4. statim in pr. in comm. & l. 12. de matr. c. 6. n. 10. in comm. lit. I.* & fauet valde Toledo *lib. 7. sum. c. 8. fi.* vbi ait nullo textu probari hanc irregularitatem clerici ineuntis matr. & ita esse incertam; fauent etiam alij, qui explicantes hanc irregularitatem, dicunt eam incurrere existentem in sacris, qui cum vidua vel secunda vxore contrahit, nec amplius explicant. Sic Domin. *c. vnic. n. 6.* & ibi Franc. *n. 5. de bigam. in 6.* Petr. de Soto *lect. 18. de matr. pag. 4. vers. Hac igitur.* Ant. Cucus *l. 4. instit. maiorum, t. 12. n. 160. 161.* & similiter fauent Goffr. *sum. t. de bigam. n. 1.* & Villadiego *de irreg. c. 13. n. 2.* explicant enim hunc esse irregularem, qui ante ordinem quoddam matrim. post ordinem verò aliud contraxerit.

3 Alij aiunt, clericum in sacris contrahendo matr. esse suspensum, non ea suspensione, quæ irregularitatem inducat celebrando, sed esse suspensum instar cuiuslibet notorij criminosi: ac proinde si matr. non sit notorium, sed occultum, minimè indigere dispensatione. Ita Host. *cap. Sanè Sacerdotes, n. 2. verb. Ex indigentia, de clericis coniug.* & ibi Abb. *n. 2.* Imola *n. 2.*

4 Alij distinguunt sic: Professus vel in sacris constitutus, propter duo est irregularis, primò ob similitudinem ad verè bigamum, & hoc modo solum est talis quando corruptam ducit: quia si ordo non adesset, adhuc esset bigamus. Alio modo ratione præsumptionis de incontinentia & ad maiorem sacri ordinis reuerentiam, & sic est irregularis, quamuis ducat vnicam & virginem. Ita Sylu. *verb. Bigamia, in pr.* & ita conciliat diuersas de hoc opiniones.

5 At verius est, incurri hanc bigamiæ irregularitatem similitudinariæ, quamuis in sacris constitutus cum vnica & virgine contrahat. Probatur ex *c. 1. Qui clerici, vel vou.* vbi de Diacono, qui vxorem accepit, dicitur posse Episcopum cum ipso post peractam pœnitentiam dispensare, vt Diaconi officium exequatur. Et *c. 2. eod. tit.* de Subdiacono, qui matr. iniit, deciditur, vt si ad religionem transeat, concedat ei Episc. ascensum ad ordines superiores: quòd si transire nolit, minimè permittat eum in Subdiaconatu ministrare, nec ad alios ordines promoueri, sed solum in minoribus ministrare. Ratio autem huius similitudinariæ bigamiæ ea est. Quia hic post matr. similitudinarium initum cum Christo per votum solemne castitatis ordini annexum, de facto ad alias nuptias transiuit, eas consummans copula. Atque proinde verificatur in ipso ratio tradita in *c. Nuper, & c. fi. de bigam.* nimirum, dari quandam similitudinem bigamiæ in hoc euentu propter affectum ad duplex matr. cum opere subsecuto. Quòd si nolis hanc irregularitatem appellare bigamiæ similitudinariæ, sed propter ordinis reuerentiam, & in pœnam incontinentiæ inductam, & sic velis conciliare Doctorum varias sententias, vt conciliat Syluest. *num. præced. alleg.* non contradicam. Quia textus adducti probant hunc esse irregularem, at non probant hunc esse bigamum. Nec ad rem moralem confert, siue vnum siue alterum dicamus, modo fateamur hunc esse irregularem. Nam licèt dicamus esse bigamiæ similitudinariæ irregularitatem, tenebimus *num. 10.* non ob defectum significationis; sed ob delictum contrahi. At probabilius est, dici hanc irregularitatem bigamiæ similitudinariæ, ob rationem similitudinis dictam; & ita ferè omnes DD. allegandi numerant hanc inter modos bigamiæ similitudinariæ: quamuis alij ex citandis dicant eum esse irregularem, & non explicant modum. Et ideo hanc sent. sustinent Glossa *fi. c. Sanè Sacerdotes, de cleric. coniug.* Abbas *c. 1. n. fi. qui clerici, vel vou.* & ibi Alex. de Neuo *in fi.* Astens. *sum. 2. p. 6. t. 7. art. vnic. qu. 2.* Monald. *sum. summ. tractatu de irregul.* vbi de irregular. *propter bigamiam, col. 1. vers. Item si aliquis.* Turrecr. *c. Rector, dist. 34. art. 2. n. 10. concl. 4.* Rosella *v. Bigamia, n. 1. & 2.* & ibi Armilla *n. 7.* Tabiena *q. 3.* Nauar *sum. c. 27. n. 195.* Couar. *clem. Si furiosus 1. p. §. 2. n. 2 vers. 3.* Mol. *l. 1, de irreg. c. 33. n. 7.* Flamin. *de resignat. benef. l. 5. qu 3. n. 190.* Hurtada *p. 1. t. 3. l. 5. super Glossa 34. n. 1.* Et ex Theolog. Ricard. *4. dist. 27. a. 4. q. 1. corp.* & ibi Palud. *q. 4. art. 2. n. 12. & a. 6. n. 35.* Suppl. Gabr. *q. 3. a. 1. ad fi.* Led. *2. p. 4. q. 26. a. 2.* vbi de irregularitate, *col. 3. fol. 363.* Toledo *l. 1. sum. c. 16. n 7.* Valentia *4. p. disp. 7. q. 19. punct. 3. in 1. specie irregularitatis.* Manuel *1. to. sum. 2. edit. c. 158. n. 1. paulò ante 1. concl.* Emm. Sa *sum. v. Irregularitas,* vbi de bigamia *n. 4.* Philiarc. *de offic. Sacerd. to. 1 p. 1. l. 4. c. 7.* Viuald. *candel. Sacram. 1. p.* vbi de irregular. bigamiæ, *n. 12.* Lud. Lop. *2. p. instruct.* vbi de irregular. *c. 22. in 1. specie.* Graffis *1. p. dec. l. 4. c. 17. n. 38.* Quod idem supponunt alij *disp. seq. num. 10.* referendi, docentes posse Episcopum dispensare cum hoc clerico, quando virginem duxit. Eiusdem sent. videntur alij, qui indistinctè docent clericum sacris initiatum, ineundo matr. effici irregularem. Hi sunt ex Iurisperitis Abbas *c. 1. n. 3. qui cleric. vel vouen.* & ibi Alex. de Neuo *n. 4.* Host. *sum. tit. de bigam. n. 3.* Ang. *v. Bigamia, n. 7.* Aufrerius *decis.* Tolosana *135. n. 5* Rebuff. *de pacificis possess. n. 194.* Sylu. *v. Irregular. q. 16. & v. mat. 8. qu. 12. dict. 2.* Couar. *4. decret. 2. p. c. 6. §. 3. n. 1.* Burgasius *de irreg. p. 5. tit. de bigam. n. 47.* Ant. Cuc. *lib. 5. instit. maiorum, t. 12. n. 114.* Matienzo *li. 5. recopil. t. 1. rubr.* Glossa *1. n. 157.* Zauallos *in sua q pract. qu 558. n. vnico.* Et ex Theolog. Durand. *4. d. 27. qu. 4. n. 7.* & ibi Maioris *q. 9. statim in pr.* Palud. *4. d. 37. q. 1. art. 1. n. 8.* & ibi Suppl. Gabr. *qu. vn a. 1. concl.* D. Ant. *3. p. t. 1. c. 8. post 2. concl.* Sotus *4. d. 27. q 3. a. 1. col. 3. vers. Septimus deinum, & col. vlt. concl. 6.* Celaia *ibi q. 4 statim in pr.* Veracruz *1. p. Speculi. a. 37. concl. 3.* Angles Floribus *1. p.* vbi *de matr. q. 1. art. vlt. in pr.* Azor. *lib. 13. Inst. moralium c. 13. q. 6.* Petr. de Led. *de matr. qu. 66. art. 3. col. antepen. & q. 64. art. 4. concl. 1. & q. 53. art 3. paulo post pr. vers. Circa istum art.* Bart. à Led. *dub. 75. de matr. col. 2.* Lud. Lop. *2. p. instruct.* vbi *de matr. c. 49. col. 6. vers. Circa eandem.* Viuald. *candel. Sacram. 1. p.* vbi *de matr. n. 240.* Vega *1. tom. sum. c. 34. casu 5. Llamas methodo curat. 1. p. c. 12. §. 3.*

An vero requiratur copula, & qualis ad incurrendam hanc irregularitatem; dixi hoc *lib. 7. disp. 83. n. 4.* & duplici sequenti. 6

Hactenus egimus de clerico in sacris constituto matr. contrahenti. Iam de professo ad nuptias transeunti agendum est. Quidam negant hunc irregularitatem incurrere, quod ea irregularitas in iure non reperiatur. Nam *capit. Quotquot 27. qu. 2.* cui oppositum asserentes innituntur, loquitur de solis fœminis, quæ virginitate promissam præuaricatæ sunt, interdicens eas inter virgines aut diaconissas consecrari. Sic Enriquez *lib. 12. de matr. c. 6. n. 10.* & Palacios *4. dist. 27. disp. 4. col. 7.* Idem sequitur quando cum virgine contraxit, secus quando cum corrupta. 7

Sed dicendum est idem prorsus quod *num. 5.* diximus de constituto in sacris matrimon. contrahente. Quia eadem similitudo bigamiæ reperitur in hoc: cùm post matrim. 8

similitudi

ſimilitudinariam per profeſſionem cum Chriſto initum, affectet aliud matr. contrahere. Et hoc colligunt ex *capit. Quotquot* 27 *q.* 2. quod eſt ex Synodo Ancyrana *capit.* 18. communiter DD. ita illum textum intelligentes, ibi, *Quotquot virginitatem polliciti am prævaricata ſunt profeſſione contempta, inter bigamos, id eſt, qui ad ſecundas nuptias tranſierunt, haberi debebunt.* Vbi licèt ſermo ſit de fœminis, id a fortiori in viris procedit. Atque ita eſſe irregularem hunc ex bigamia ſimilitudinaria, quamuis vnicam & virginem ducat, tradunt ex Theologis Ricard. Palud. *vtroque loco.* Suppl. Gabr. Led. Valentia, Emm. Sa, Lud. Lop. Manuel, Philiarc. *alleg. n.* 5. Toledo *li.* 1. *ſum. c.* 26. *n.* 7. Et ex Iuriſperitis Montagna *tr. de bigamia, q.* 4. *n.* 4. *& q.* 6. *n.* 7 Turrecr. Roſella, Armilla, Tab. Nauar. Maiol. Flamin. Aſtenſ. *relati n.* 5. Couar. *clem. Si furioſ. de homicid.* 1. *p.* §. 2. *n.* 1. *verſ.* 3. Et idem ſupponunt, quos referam *diſp. ſeq. n.* 22. aſſerentes poſſ. Epiſcopum cum hoc diſpenſare, quando cum virgine contraxit. Et eiuſdem ſent. videntur alij, qui indiſtinctè tradunt profeſſum ad nuptias tranſeuntem effici irregularem. Sic docent ex Theologis Palud. 4. *diſt.* 37. *q.* 1. *a.* 2. *n.* 12. Durand. Maioris, Sotus, Celaia, Angles, Petr. de Led. Bart. à Led. Vega, Llamas, *n.* 5. *alleg.* Viualdus *candel. Sacram.* vbi de irregul. bigamiæ, *in* 2. *p. n.* 13. Et ex Iuriſperitis Specul. *tit. de diſpenſ.* §. *Iuxta, n.* 6. *verſ. Et ſcias.* Monald. *ſum. tract. de irregul.* vbi de irregul. propter bigamiam, *col.* 2. *verſ. Item, qui poſt votum.* Alber. Angel. Borgaſius *n.* 5. *citati.* Naua. *n.* 1. *conſ. tit. de bigam. in vtraque edit. conſ.* 1. *n.* 6. Humada *p.* 1. *t.* 5. *l.* 5. *ſuper* Gloſſa 33. *n.* 2. Eiuſdem ſent. ſunt alij aſſerentes idem dicendum eſſe de hoc profeſſo, quod de clerico in ſacris conſtituto matr. ineunte. Hi ſunt Goff. *eod. ſum. tit. de bigam. n.* 1 Innoc. *c. Nuper, in fi. eod. tit.* & ibi Hoſt. *n.* 4. Io. Andr. *n.* 4. Card. *in fi.* B. Ilameta *q.* . *n.* 3. Petr. de Soto *lect.* 18. *de matr. pag.* 4. *verſ. Hac*
9 *igitur.*

An verò exigatur copula carnalis, & qualis: dixi hoc
10 *lib.* 7. *diſp.* 83. *n.* 4. & duplici ſequenti.

Hæc autem irregularitas clerici in ſacris conſtituti, aut profeſſi matr. ineuntis non oritur ex ſignificationis defectu, ſed ex delicto. Conſtat ex *c. Nuper, & c. fi. de bigam.* quæ latè ponderaui *diſp. præced. n.* 6. aliis rationibus adductis ad hoc probandum. Et ita hanc eſſe ex delicto tenent Ant. *c. fi. n.* 9 *de bigam.* & ibi Abbas *n.* 6. Enriquez *lib.* 12. *de matr. c.* 6. *n.* 11 Manuel 1. *tom. ſum.* 2. *edit. c.* 158. *n. penult.*
11 Vega 1. *tom. ſum.* 38. *caſu* 1 *fi.*

Aliqui extendunt hanc irregularitatem ad eum, qui poſt ſimplex caſtitatis votum ad nuptias tranſit. Sic Paul. Borgaſius *de irregul. p.* 5. *t. de bigam. n.* 29. Maiolus *l.* 1. *de irregul. c.* 33. *n.* 7. Lud. Lopez 1. *p. inſtruct.* vbi de irregul. *c.* 22. *in* 1. *ſpecie irregul.* Sed hoc non cre lo, cùm non reperiatur in iure. Nec ſit eadem ratio, quæ de profeſſo matr. contrahente: in quo etiam aliqui negant (vt *n.* 7. retuli) ne-
12 dum in votum ſimplex habenti.

Quare audiendi non ſunt alij, qui dicunt eandem irregularitatem contrahere, qui ducit vxorem voto caſtitatis adſtrictam, quamuis ipſe ſolutus ſit. Hi ſunt Maiolus *eod. c.* 33. *n.* 8. Viuald. *candel. Sacram.* 2. *p* vbi de irregul. bigam. *n.* 14. Sed meritò ab his diſcedit Enriq. *l.* 12. *de matr. c.* 6. *n.* 10. quòd nullo iure probetur.

DISPVTATIO LXXXVI.

An bigamiæ irregularitas extinguatur per baptiſmum, religionis profeſſionem, vel diſpenſationem, & quis in ea diſpenſare poſſit?

SVMMARIVM.

An irregularitas bigamia tollatur per baptiſmum? Remiſſiuè, 1.
An tollatur per ingreſſum religionis, & alia irregularitates. Referuntur dua ſent. 2 *&* 3
Proponitur ſent. Authoris, 4.
An Pontifex poſſit diſpenſare in irregularitate bigamia vera: & quo iure ſit inducta. Referuntur quadam ſent. 5.
Declaratur opinio Authoris, 6.
Refutantur diſtinguentes in hoc, inter potentiam ordinariam & abſolutam Pontificis, 7.
An poſſit Epiſcopus diſpenſare in irregularitate bigamia vera vel interpretatiua. Referuntur varia ſent. 8. 9. 10.
Proponitur ſent. Authoris, 11.
Quid, ſi ea bigamia ſit occulta, 12.
Quid, ſi bigamus tranſeat ad religionem, an poſſit Epiſcopus in illa diſpenſare, 13.
Quid, quando neceſſitas miniſtrorum vrget, vt apud Indos, 14.
Satis ſit argumentis 15.
An in bigamia ſimilitudinaria clerici ineuntis matr. poſſit Epiſcopus diſpenſare. Referuntur varia opiniones, 16. 17. 18. 19.
Proponitur ſent. Authoris, 20.
An poſſit Epiſcopus diſpenſare, vt clericus in ſacris conſtitutus viduam ducens obtineat beneficium, 21.
An integrum ſit Epiſcopo diſpenſare in irregularitate bigamia ſimilitudinaria profeſſi matr. ineuntis, 22.
An poſſit Epiſcopus diſpenſare in hac bigamia ſimilitudinaria occulta, 23.
An ad impetrandam in bigamia diſpenſationem, ſit opus explicare ternas vel quaternas nuptias interueniſſe, an ſufficiat binas vel bigamiam ſimpliciter explicare. Et quid ſi concurrant ſimul bigamia ſimilitudinaria & interpretatiua, 24.

QVando per baptiſmum deleatur irregularitas biga- 1
miæ, ſatis dixi *diſp.* 83. *n* 8. *& ſeqq.* quare in præſenti ſolum diſcutiendum eſt, quando tollatur per religionis profeſſionem aut diſpenſationem.

Et quidem loquendo de profeſſione religionis: Ant. 2
c. fi. n. 9. *de bigam.* & ibi Abbas, *n.* 2. ſentire videntur, bigamiæ irregularitatem contractam ante religionis profeſſionem deleri hac emiſſa, ſecus ſi poſtea contracta ſit. Adduntque non deleri ſimilitudinariam clerici in ſacris conſtituti ineuntis matr. eo quod irregularitas hæc ex delicto oriatur.

Alij è contra aiunt, per profeſſionem deleri omnem 3
irregularitatem ortam ex proprio delicto: ſecus de ea, quæ ex ſignificationis defectu conſurgit. Gloſſa *fi. c.* 2. *de Apoſtatis.*

Cæterum dicendum eſt nullam deleri irregularitatem, 4
præterquam in caſibus in iure expreſſis nimirum, quando oritur ex defectu natalium, id eſt, eo quòd quiſpiam illegitimus ſit. Conſtat, quia *c.* 1. *de filiis Presbyt.* tanquam quid ſpeciale decernitur, tolli hanc irregularitatem defectus natalium, & quidem non omnino, ſed quoad ordines recipiendos: manente dignitatum incapacitate. Ergo ſecus eſt in aliis irregularitatibus, quas tolli non eſt in iure expreſſum. Fatentur tamen DD. huius ſent. profeſſionem religionis cauſam facilioris diſpenſationis præbere. Huius ſent. ſunt Abbas *c.* 2. *fi. de Apoſtatis*, & ibi Ananias *fi.* Soc. *c. Ad audientiam, col. vlt. de homicid.* Sylu. *v. Irregularitas, q. fi.* & ibi Armilla *n.* 88. Ang. *v. Irregularitas vlt. n. vn.* Villadiego *de irregul. c.* 16. *n. vn. verſ. Vlterius quæro.* Cou. *clem. Si furioſus, de homicid.* 1. *p.* §. 2. *n.* 6. Enriq. *lib.* 14. *de irregul. c.* 17. *n.* 2. Atque non deleri hanc irregularitatem bigamiæ affirmant etiam Sotus 4. *d.* 25. *q.* 1. *art.* 3. *col.* 2. & Flamin. *de reſign. benef. lib.* 5. *q.* 3. *n.* 194. Subdit Sotus *ibi* vſu obtentum eſſe, vt omnis irregularitas quoad ordinum ſuſceptionem aboleatur profeſſione religionis: dempta ea, quæ ex bigamia aut homicidio voluntario proficiſcitur. Sed iure optimo ab eius ſent. recedit Enriquez *l.* 14. *de irregul. c.* 8. *n.* 10. quod non conſtat de eo vſu.

Circa diſpenſationem autem, quidam negant Pontifici 5
Summo integrum eſſe, in hac bigamiæ veræ irregularitate diſpenſare, quod vitium bigami conſurgat ex defectu Sacramenti, quod tollere non ſubeſt poteſtati Pontificiæ. 2. quia hæc irregularitas habetur ex iure diuino, iuxta illud D. Pauli 1. *Timoth.* 3. vbi admonet Epiſcopum debere eſſe vnius vxoris virum, id eſt, non bigamum: vbi nomine Epiſcopi omnes Sacerdotes comprehendit. Et ideo *c.* 2. *de bigam.* deciditur propter hoc Paulinum teſtimonium non licere cum bigamis diſpenſare. Sic videtur tenere Gl. *c.* 2. *v Diſpenſare, de bigam.* Alij verò licèt concedant irregularitatem hanc eſſe de iure diuino, admittunt tamen Pontificem poſſe diſpenſare. Ita Petr. de Soto *lect.* 18. *de matr. pag.* 3. *verſ. Ex quibus denique, & pag.* 5. *verſ. Reſtat iam.*

Cæterum abſque dubio tenendum eſt, irregularitatem 6
hanc

hanc solo iure Pontif. inductam esse: ac proinde posse Pontificem in ipsa dispensare. Ducor, quod in lege Euangelica nullum præceptum diuinum positiuum existat, præter fidei & Sacram. præcepta, (vt probaui *dis.* 52. *n.* 2.) Cùm ergo hoc non pertineat ad materiam & formam Sacram. nec ad ipsa suscipienda sub præcepto, & non sit naturale, non erit diuinum positiuum. Deinde, quia licet irregularitas hæc sit inducta à D. Paulo, est tamen de iure humano. Quia Apostoli erant etiam Episcopi, & vt Apostoli condebant sacram Scripturam, vt Episcopi verò leges Ecclesiasticas, vt *Actor.* 15. & consilia præbebant, vt 1. *Cor.* 7. Nec obstat Pontificem non posse auferre defectum significationis Sacramenti. Quia ad dispensandum id minimè desideratur, sed solum vt Pontifex tollat irregularitatem ex eo defectu ortam. Nec similiter obstat textus *c. de bigam.* ibi enim dicitur non licere dispensare: itavt verbum, Non licet, importet difficultatem, non autem impossibilitatem. Atque ita sensus est, non facilè & absq; graui causa dispensari posse: vel dic non licere Episcopis inferioribus, qui Pontificem consulebant, an possent ipsi bigamos promouere. Rursus probatur hæc sent. Quia *c. Lector d.* 34. Martinus dispensauit cum bigamo, vt Subdiaconus fieret. Et ibi Gloss. *v. Fiat,* refert Lucium dispensasse cum Episcopo Panormitano, qui bigamus fuerat. Deinde, quia etiam D. Paul. 1. *Tim.* 3. petit Episcopum non percussorem. Et tamen nullus negat dispensationem in hoc Pontifici. Item, quia in Conc. Gangrensi dispensatum est in statuto Apostolorum, qui statueret Presbyterum ob crimen fornicationis deponendum esse, *c. fi.* 81. *dist.* cuius oppositum fuit *eo. c. fi.* decretum. Et ideo hanc sent. sustinent D. Th. 4. *d.* 27. *q.* 3. *a.* 3. *corp.* & ibi Ricard. *a.* 4. *q.* 4. Palud. *q.* 4. *a.* 5. *n.* 33. Maioris *q.* 6. *concl.* 2. Suppl. gabr. *q.* 3. *a.* 3. *dub.* 4. Sot. *q.* 3. *a.* 3. *concl.* 1. *Mesina c. de ieiunio, qu. de dispensatione in Quadragesima, vers. Hu tamen non obstantib.* & reliqui omnes Theologi. Et ex Iurisperitis Glos. *d. c. Lector, v. Fiat.* Et ibi Arch. *n.* 2. & Turrecr. *a.* 1. *n.* 2. Specul. *tit. de dispensatione, §. Iuxta n.* 3. *&* 4. Goffred. *sum. tit. de bigā. n.* 11. & ibi Host *ad fi.* Et idem Host. *c.* 2. *n.* 4. *eod. tit.* & ibi Innoc. *n.* 2. Io. Andr. *à n.* 9. Ant. *n.* 9. Abb. *n.* 6. Card. *q.* 2. Anchar. *n.* 2. Bellarm. *n.* 1. Henr. *c.* 1. *de bigamis n.* 12. *& seqq.* Idem Anch. *c. vnic. n.* 6. *de bigam. in* 6. & ibi Franc. *n.* 4. *lex Reg.* 5 *tit.* 5. *p.* 1. & ibi Greg. Lop. *v. Dos mugeres. Ananias cap. Si vir, n.* 3. *de adulter.* Staphilæus *de lit. gratia, col. vlt.* Couar. *clem. Si furiosus, de homicid.* 1. *p. §... num.* 4. Et reliqui omnes Iurisperiti, & Summarum auctores, vt Ang. *v. Bigamia n.* 8. Syl. *ibi q.* 6. Tab. *qu.* 7. Armill. *n.* 9. Nauar. *sum. cap.* 27. *n.* 197.

7 Nec audiendi sunt Henric. & Staphil. *n. præc. alleg.* qui hoc limitant, vt Pontif. possit potestate absoluta dispensare, secus ordinaria, quos benè reprobat Cou. *eod. n. alleg.* Quia cùm hæc irregularitas sit ex solo iure humano, potest Pontif. potestate sua ordinaria illi derogare.

8 Potissima autem quæst. est de facultate Episcopi circa dispensationem in bigamiæ irregularitate. Et quidem loquēdo de bigamia vera vel interpretatiua, variæ sunt sent. quas refert Gl. *c.* 2. *v. Dispensare, de bigam.* Sed potissimæ sent. sunt 4. Prima ait posse Episcopos dispensare etiam quoad maiores ordines. Probat quia Episcopi dispensant cum criminosis, *c. At si clerici, de iudiciis.* Qui instar bigamorum sunt, & pariter Apost. 1. *Tim.* 3. interdicit eis promotionem ad ordines. Hanc refert tacito Authore Gl. *cit.*

9 II. Sent. sustinent non posse Episcopum dispensare cum huiusmodi bigamis etiā ad ordines minores. Ducitur quod *c. vn. de bigam. in* 6. desumptum ex Conc. gen. Lugdunensi; interdicit bigamis in minoribus ordinibus constitutis deferre tonsuram clericalem: nec committit dispensationem Episcopo. At hic nequit in decreto generalis Concilij dispensare, nisi specialiter sibi committatur, (vt tradit cōmunis sent. *c. At si clerici, de iudiciis.* Et confirm. quia Trid. *sess.* 23. *de reform. c.* 17. *fi.* statuit minorum ordinum munia obeuntes debere esse cœlibes, & non bigamos. Hanc tenent Io. Andr. *c. vn. de bigam. in* 6. *n.* 1. *vers. In gl.* 2. *ibi Lector.* Et ibi Anch. *n.* 6. Dom. *n.* 5. *vers. In fi. gloss.* Franc. *n.* 4. quamuis enim non explicent de qua bigamia loquantur: at loquuntur de bigamia, de qua ille text. qui de vera interpretatiua intelligitur, teste ibi *Gl. v. bigamos.* Idē tenent loquentes de bigamia vera, Io. And. *c.* 2. *in fi. de bigam.* & ibi Card. *fi.* Anch *n.* 1. Idem de vtraq; bigamia tenet Lud. Lop. 1. *p instr.* vbi de irregular. *c.* 22. *in* 1. *irregularitatis specie.* Idem docent indistinctè loquentes de bigamia Ant. *c.* 2. *n.* 8. *de bigam.* & ibi Abbas *n.* 5. *fi.* Villadiego *de irregul. c.* 16. *n.* 1. *vers. Episcopis.* Suppl. Pisanæ *v. Bigamia, n. pen.* & ibi Ang. *n.* 8. Greg. Lop. *l.* 5. *v. Dos mugeres t.* 5 *p.* 1. *Flamin. l.* 5. *de resig. benef. q.* 3 *n.* 196. Toledo *l.* 1. *sum. c.* 26. *num.* 8. *Humada p.* 1. *t.* 5. *l.* 5 *gl.* 44. *n.* 3. Et ita esse regulariter, licèt possit Episcopus dispensare sustinenti legitima & euidenti causa, vt nobilitate, scientia, tradit Lud. Gomez *in tract. Breuium, n.* 21. Et posse tantum hanc dispensationem admitti, quando merus laicus bigamiam contraxit qui nondum statum aut priuilegium clericalia habuit, secus quando clericus, vtpote qui iam omne priuilegium amisit, tradunt Henr. *c.* 1. *de bigam. n.* 26. Cou. *clem. Si furiosus de homicid.* 1. *p. §.* 2. *n.* 4. Salzedo *addit. ad pract.* Bernard. Diaz *c.* 16. *v. Dispensare.* Addunt Cou. & Sal. posse etiam cum clerico dispensare, vbi maxima dispensandi causa subesset. Et subdit Cou. adhuc in his casibus rem esse valde dubiam.

III. Sent. ait non posse etiam quoad ordines minores recipiendos dispensare Episcopum cum bigamo vero vel interpretatiuo: at posse admittit vt valeat dispensare in vsu ordinum minorum antea receptorum: per *c. Lector, d.* 34. Ita tradunt Nau. *sum. c.* 27. *n.* 197. Valent. 4. *p. disp.* 7. *q.* 19. *punct.* 3. *in* 1. *specie irreg.* Manuel 1. *to. sum.* 1. *edit. c.* 58. *concl.* 5. *n.* 6. Philiarc. *de offic. Sacerd. to.* 1. *l.* 4. *c.* 7. *fi.* Emm. Sa *sum. v. Irregul.* vbi de bigam. *in fi.* Vega 1. *to. sum. c.* 38. *casu* 1. Viuald. *candel. sacram.* 2. *p.* vbi de irreg. bigam *n.* 34. 10

Vltima sent. (cui tanquam probabiliori adhæreo) asserit, nullatenus integrum esse Episcopo quoad sacros ordines dispensare: secus quoad ordines minores suscipiendos, susceptisque vtendum. Probatur *c. Lect. d.* 34. quod est ex Martino Papa ibi: *Lector si viduam alterius vxorem acceperit, in lectoratu permaneat, aut si fortè necessitas sit, Subdiaconus fiat. Nihil autem supra. Similiter & si bigamus fuerit.* Vbi si sermo esset de solo Pontif. non esset verum in solo Subdiaconatu posse eum dispensare. Et quamuis in principio dicat text. *in lectoratu permaneat:* & sic solum videatur Episcopo concedere facultatem dispensandi in vsu ordinis minoris antea recepti. At mox subdit, *aut si fortè necessitas sit, Subdiaconus fiat.* Vbi apertè conceditur Episcopo facultas dispensandi in Subdiaconatu recipiēdo, occurrenti legitima causa. Qui tunc tēporis non erat ordo sacer (vt notat Goffr. *sum. t.* 1. *de bigamis, in fi.* & Host. *in fi.*) Et ratio est. Quia cum sacris ordinibus sit votum castitatis solemne annexum, per illos deputatur quispiā simpliciter & perfectè diuino cultui, itavt amplius resiliendi facultas non supersit, quod secus in ordinibus minoribus contingit. Et ita non est cur circa hos denegetur Episcopo facultas dispensandi. Et ideo huius sent. sunt ex Theologis D. Th. 4. *d.* 27. *qu.* 3. *art.* 3. *corp.* & ibi Albert. Magn. *art. vlt.* Durand. 4. *in fi. corp.* Palud. *q.* 4 *a.* 5. *n.* 35. Suppl. Gabr. *qu.* 3. *fi.* Sotus *q.* 3. *a.* 3. *concl.* 2. Petr. de Soto *lect.* 18. *de matr. p.* 5. *vers. Restat iam.* Palac. 4. *d.* 27. *disp.* 4. *col.* 13. Ang. Floribus 1. vbi *de matr. q.* 1. *art. vlt. diffic.* 1. *concl.* 2. Enriquez *l.* 12 *de matr. c.* 6. *n.* 11. Petr. de Led. *de matr. quæst.* 66. *art.* 5. *concl.* 3. *Graffis* 1. *p. decis. l.* 4 *c.* 27. *n.* 38. Barth. à Led. *de matr. dub. vlt. col. pen. Llamas methodo curat.* 1. *p. c.* 12. *§.* 3. Et ex Iurisperitis Glossa *c.* 2. *v. Dispensare, in fi. de bigam.* & ibi Host. *paulo post pr. & in sum. eod. tit. in fi.* Et ita fortè esse tenet Archid. *d. c. Lector n.* 1. Et tenent etiam Alb *in dict. lit. B. v. Bigam. ad fi.* Astens. 2. *p. sum. l.* 6. *t.* 7. *a. vn. q.* 8. Monald. *sum. tract. de irreg.* vbi de bigamia, *ad fi.* Turrecr. *d. c. Lector, a.* 1. *n.* 7. *concl.* 1. Sylu. *v. Bigamia, q* 7. Vbi Armil. *n.* 9. Tab. *q. vlt.* Borgasius *de irreg. p.* 5. *tit. de bigamis, n* 8. Idem saltem in aliquo casu tenent quidam DD. (vt retuli *n.* 4 *fi.*) Idem quando bigamia est interpretatiua, secus quando vera, tenet 11

tenet Ant. Cuc. *lib. 4. instit. maiorum, tit. 12. n. 186. 187.*

12 Aliqui temperant priorem partem huius sent. nimirum non posse Episcopum cum bigamo ad ordines maiores dispensare, vt intelligatur, nisi bigamia occulta sit: tunc enim poterit. Ita docent Palud. Suppl. Gabr. Tabien. Armilla *n. prae. allegati.* Turrecr. *c. Lector. d. 34. a. 2. n. 11. concl. 3.* Quam sublimitat cum Paludano, quando ea bigamia occulta consurgit ex facto, quod suapte natura occultum est. Vt si quis vxorem occulte adulteram cognoscat. Secus facto existente occulto per accidens, cum suaptè natura publicum esse deberet. Vt si bigamia consurgat ex matrimonio clandestino. Sed cui fundamento innitatur hæc limitatio, me latet: & ideo illam non admitto. Verum quando est bigamia interpretatiua ex delicto consurgens, (qualem *disp. 84. n. 6.* diximus esse, quæ oritur ex duplici matr. neutro existente valido, aut altero valido, & altero irrito) si delictum sit occultum, potest Episcopus dispensare. Quia Trident. *sess. 24. de reform. c. 6.* concedit Episcopis facultatem dispensandi in omni irregularitate ex delicto occulto, dempto homicidio voluntario. Et ita loquens de hac bigamia contracta ob duplex matrim. irritum, sentit Enriq. *lib. 12. de matr. c. 6. in fine.* Et ita limitationem dictam probat Lud. Lop. *n. seq.* allegandus.

13 Alij temperant eandem priorem partem, nisi bigamus ille ad religionem transeat: tunc enim dicunt posse Episcopum dispensare. Sic referunt aliquos tenere nec improbant D. Th. Durand. Alberic. Syluest. Tabiena, Armilla *n. 11.* allegati. Et tenet Albertus Magnus 4. *d. 27. art. vlt.* Enriq. *l. 12. de matr. c. 6. 11.* Viuald. *candel. Sacram. 2. p.* vbi *de irregul. bigamiæ, n. 14.* Et dicit Enriq. fauere *c. Qui cler. vel vou.* & intelligi hoc, si ex licentia sui Prælati subiiciatur religiosus, qui exemptus est. Episcopo. Verum nec ille textus fauet, vtpote qui loquitur de bigamia similitudinaria. Nec video qua ratione aut textu possit prædicta limitatio probari. Nec id more & vsu probatur, vt testantur Palud. *4. d. 27. q. 4. n. 35.* Suppl. Gabr. ibi, *q. 3. ad fin.* Sotus *q. 1. a. 3. in fine corp.* Turrecr. *c. Lector. d. 34. a. 2. n. 9. concl. 3.* Lud. Lop. *2. part. instruct. sui,* vbi de irregul. *c. 22. in 1. specie irregul.* Barth. de Ledes. *dub. vlt. de matr. ad finem.*

14 Tandem alij limitant, nisi necessitas vrgeat ob ministrorum penuriam, vt apud Indos: poterit enim tunc Episcopus dispensare vt bigamus ad Subdiaconatum promoueatur. Probatur ex *c. Lector. d. 34.* vbi ea facultas conceditur Episcopo. Nec obstat tunc Subdiaconatum non fuisse sacrum ordinem. Quia quamuis iam inter sacros ordines adscriptus sit, nullibi ea iuris dispositio sublata inuenitur: ac proinde seruanda est. Ita docent Palud. & Suppl. Gabr. *n. prae. allegati.* Turrecr. *eo c. Lector, art. 2. n. 8.* Idem sequitur Enriq. *l. 11. de matrim. c. 6. n. 11.* alio tamen ductus fundamento, nimirum ob tacitam Pontificiam commissionem ratione vrgentis necessitatis. Cæterùm posse Episcopum iure ordinario per *d. c. Lector* (vt priores volunt Authores) nullo modo admitto. Sed credo cum DD. *n. 11.* allegatis non posse. Quamuis enim ea textus decisio non inueniatur expresse correcta, at tacita correcta censetur: cùm omnino causa illius concessionis cessarit effecto iam Subdiaconatu ordine sacro, instar aliorum: & sic eadem est ratio de illo, ac de aliis ordinibus sacris. Ad quos constat ex verbis expressis Pontificis *eo c. Lector,* denegatam esse facultatem dispensandi Episcopo. At posse extra Pontificis dispensatione Episcopum in hoc dispensare, (vt voluit Enriquez) quando ingens vrgeret necessitas penuriæ ministrorum, nec esset aditus ad Pontificem, ob magnam loci distantiam, placet vtique propter rationem generalem, ob quam in simili necessitate probauimus *lib. 2. disp. 40. n. 3.* posse Episcopum in lege Concilij generalis vel Pontificis dispensare. Sed non video cur hæc facultas sit tunc ad Subdiaconatum restringenda. Sed poterit in omnibus sacris ordinibus dispensare. Quia eadem necessitatis ratio militat. Imo necessitati fidelium ob ministrorum penuriam nullatenus consulitur, nisi Episc. ad Sacerdotium dispenset. Quia soli Sacerdotes possunt conficere Eucharistiam, excipere confessiones, ac Extrem. vnctionem ministrare, quæ sunt Sacramenta, quibus fideles indigent.

Ad argum. primæ contrariæ sent. *n. 8.* propositum dic cum Gloss. *c. 2. verb. Dispensare, de bigam.* aliud considerasse Apostolum, quando criminosum ad ordines promoueri interdixit, & aliud, quando bigamum. Quippe illum exclusit ob personæ indignitatem, quæ pœnitentia aboletur. Et sic non mirum, si possit Episcopus dispensare. Ad hunc, ob defectum significationis, qui per pœnitentiam minimè restauratur. Ad argum. 2. sentent. *n. 9.* propositum dic, eum textum non probare intentum. Quod tantum decidat bigamos omni priuilegio clericali nudatos esse: at de dispensatione mentionem non facit. Atque ita intelligi debet dum non obtinuerint legitimam bigamiæ dispensationem. Et eodem modo dicendum est ad confirmationem. Quare benè ait Enriq. *lib. 12. de matr. c. 6. n. 11. in comment. lit. T.* non auferri per id decretum facultatem iure Episcopis concessam ad hanc dispensationem. Ad *c. Lector,* cui innititur tertia opinio, *n. 10.* relata, constat ex dictis *n. 11.* 15

Hactenus de dispensatione in vera vel interpretatiua bigamia discussum est. Iam de dispensatione in similitudinaria clerici in sacris constituti ineuntis matr. est disserendum. Qua in re variæ sunt sent. Quidam negant Episcopo facultatem dispensandi, quamuis clericus ille vnicam ac virginem duxerit. Ducuntur, quia *c. Nuper, de bigamis,* dicitur non licere cum clericis ineuntibus matrimonium dispensare. Sic Maiolus *lib. 1. de irregul. c. 33. n. 7.* 16

Aliis placet, si in sacris constitutis maneat in sæculo, non posse Episcopum dispensare: secus si religionem ingrediatur. Sic reprobata distinctione communi Glossæ, & aliorum, ita concordantes *c. 1. & 2. Qui clerici, vel vou.* docent Io. Andr. *eo. c. 1. n. 2. & eo. c. 2. fine,* & ibi Card. *in fine.* 17

Alij censent tunc posse Episcopum dispensare, quando contraxit cum virgine vel vidua, & eam non cognouit, secus quando cognouit. Sic Ant. *c. 1. Qui clerici, vel vou. n. 9. & c. 2. fin.* atque ita textus illos conciliat. Sed hoc iam reprobaui *disp. 83. n. 5.* vbi probaui nullam incurri bigamiam absque copula: ac proinde non opus erit dispensatione. 18

Tandem alij volunt posse Episcopum dispensare, quamuis corruptam duxerit. Sic supponere videtur Enriq. *lib. 12. de matr. c. 6. n. 11.* vbi ait difficilius dispensare Episcopum, quando clericus cum vidua aliàs corrupta contraxit. Et Palacios *4. d. 27. disp. 4. col. 15.* ait quando ante ordinem sacrum nullo matr. copulatus est, sed postea corruptam duxit, posse Episcopum dispensare, non vt promoueatur hic ad vlteriores sacros ordines, sed vt in susceptis ministret. Addit tamen statim quasi dubitans, quale sit hoc, iurisperitorum esse decernere. 19

His tamen minimè obstantibus, sic distinguendum est: Si clericus ille cum vnica & virgine contraxerit, potest Episcopus dispensare: secus si cum vidua vel corrupta, vel duplex iniit matrim. Et posse Episcopum dispensare, quando cum virgine contraxit, probatur ex *c. Sanè Sacerdotes, de cler. coniug.* ibi: *Sanè Sacerdotes illi qui nuptias contrahunt, post longam pœnitentiam, & vitam laudabilem continentes, officio suo restitui poterunt, & ex indigentia sui Episcopi, eius habere executionem.* Et *c. 1. Qui clerici, vel vou.* dicitur posse Episcopum diacono, qui vxorem accepit, post peractam pœnitentiam ei reddere dispensatiuè diaconatus officium. Et quamuis textus hi non explicent, quando cum virgine & vnica est initum matrimonium: ita necessariò intelligendi, ne aduersentur duplici textui neganti in his casibus dispensationem. Quippe *c. Nuper, de bigam.* deciditur non licere cum clericis dispensare, qui in sacris constituti secundas mulieres sibi matrimonialiter coniunxere. Et *cap. fin. eod. tit.* dicitur non licere dispensare, quando tales clerici cum vidua contraxerunt. Et ratio huius sententiæ redditur à Couar. statim allegando, quòd hic clericus ducens virginem, nec verus, nec 20

inter

interpretatiuus, nec fictus bigamus sit, quamuis appelletur bigamus, saltem secundùm aliquam significationem ac similitudinem, eo quòd indigeat dispensatione. Nec obstat textus *c.2. Qui cler. vel vou.* vbi solum conceditur Episcopis facultas dispensandi cum his clericis, quando verè pœnitentes sunt, ac religionem ingrediuntur. Quia is textus intelligitur de consilio: iure enim suo potest Episcopus dispensare, vt dicitur *c.1. eod. tit.* Sic explicant Gloss. *eo. c. 2. verb. In Subdiaconatu.* Et ibi Innoc. *n. vn.* Et ideo hanc sententiam sustinent Gloss. *c.1. verb. Dispensatiuè, & c.2. verb. In Subdiaconatu, qui clerici, vel vou. & c. Sanè Sacerdotes, verb. Ex indulgentia, de cler. coniug. & c. Nuper. verb. dispensari, de bigam.* Abbas *n... c.2. in fin.* & ibi Alex. de Neuo *in fin.* Anch. *c.1. n.1 notab. 2. qui cler. vel vou.* & ibi Præpos. *n.8.* Ant. *d. c. Sanè Sacerdotes, in fin.* Astens. *sum. 2. p. l. 6. t.7. n. vn. quæst. 2.* Monald. *sum. tr. de irregular.* vbi de bigamia, *col. 2. v.* Item si aliquis, Turrecr. *c. Lector, dist. 34. a. 2. n.10. concl. 4.* Rosella *verb.* Bigam. *n. 2.* & ibi Angel. *n.9.* Syl. *q.8.* Tabien. *q. vlt.* Armill. *n.9.* Cou. *clem. Si furiosus, de homicid. 1. p. §. 2. n. 2. v. 2.* Nau. *sum. c. 27. n. 197. fin.* Borgasius *de irreg. p. 5. t. De bigam. n.9.* Ant. Cuc. *l. 4. instit. maiorum, tit. 12. n. 188.* Et ex Theologis Palud. *4. d. 27. q. 4. a. 2. n. 13. & a. 4 n. 35.* Toled. *l. 1. sum. c. 26. n. 8.* Petr. de Led. *de matr. q. 66. a. 5. fin.* Valent. *4. p. disp. 7. q. 19. punct. 3. in 1. specie irregularitatis, in fin.* Philiarc. *de offic. Sacerd. to. 1. p. 1. l. 4. c. 7. fin.* Emm. Sa *sum. verb. Irregularitas,* vbi de bigamia, *n. 4.* Lud. Lop. *2. p. instruct.* vbi de irregular. *c. 22. in prima specie irregularitatis.* Temperant autem Angelus, Sylu. Rosella, Armilla, dummodo clericus ille pœnitens sit, aliàs non poterit Episcopus dispensare: per *c. 2. qui cler. vel vou.* petens hanc conditionem, vt possit Episcopus dispensare. Sed iam dixi ex mente Glossæ & Innocentij, conditionem eam peti ex solo consilio. Quod idem non obscurè significant Abbas & Alex. de Neuo proximè allegati, tantùm enim dicunt non debere Episcopum dispensare, quando clericus ille pœnitentiæ signa minimè exhibet.

21 Intellige autem non posse Episcopum dispensare cum clerico in sacris constituto viduam ducente, quoad officium, secus in beneficio: per *c. Presbyterum, dist. 28.* quod est ex VI. Synodo in Trullo, *c. 26.* ibi: *Presbyterum non legalibus nuptiis detentum cathedram quidem habere, sed ab officio abstinere præcipimus.* Vbi Gloss. *verb. Habere,* ait beneficium hunc retinere, sed abstinere debere ab officio. Et sic docent Io. Andr. *c. fin. in fine, de bigam.* & ibi Ant. *fine,* Cardin. *opposit. 2.* Abbas *fine,* Bellarm. *in fine.*

22 Similiter poterit Episcopus dispensare in irregularitate bigamiæ similitudinariæ professi transeuntis ad matr. propter eandem rationem, ob quam potest cum clerico. Et hoc quando cum vnica & virgine contraxit, secus quando cum vidua, vel duplex iniit matrimonium, (vt *n. 20.* diximus de clerico ineunte matrimonium.) Atque ita docent Suppl. Gabr. *4. d. 27. q. 3. a. 3. ad fin.* Palud. *vtroque loco.* Turrecr. Rosella, Emm. Sa. Lud. Lop. citati *n. 20.* Quamuis Astens. *ibidem* allegatus oppositum sustineat. Hoc tamen intelligendum est, quando professus est exemptus si ex licentia sui superioris subiiciatur Episcopo, vt in simili retuli ex Enriq. *n. 13.*

23 Poterit etiam Episcopus dispensare in hac irregularitate similitudinaria bigamiæ, si ex delicto occulto oritur per Trident. *sess. 24. de reform. c. 6.* Quia eam ex delicto, & non ex significatione oriri probaui in *disp. præced. n. 10.* Et ita docent Manuel *1. tom. sum. 2. edit. c. 158. n. penult.* Vega *1. tom. sum. cap. 38. casu 1. fin.* Quod est verum, quamuis clericus ille in sacris constitutus aut professus viduam duxerit post factum ordinem, vel professionem, cùm antea nullo matrimonio iunctus esset. Quia hic ex sola bigamia similitudinaria est irregularis. Matrimon. enim vnicum irritum cum vidua non inducit interpretatiuam bigamiam. (vt probaui *disp. 84. num. 11.*) Imò idem dicendum est, quando ante ordinem factum, vel professionem, vnicum matrim. validum cum virgine contraxit, & post ordinem, aut professionem, aliud irritum cum quacunque. Vel ante ordinem & professionem duxit viduam vel corruptam inualidè, & postea aliud matrimonium iniit, ordine iam suscepto, aut professione emissa. Vel post hæc, contraxit plura matr. cum quacumque fœmina. Quia in his euentibus cùm duo matrimonia non inueniantur valida, nec vnicum validum cum corrupta, solum reperitur, vltra bigamiam similitudinariam, alia interpretatiua: & cùm hæc quoque ex solo delicto consurgat (vt probaui *disp. 84. num. 6.*) & illud sit occultum, poterit Episcopus in vtraque dispensare: iuxta concessionem Tridentini *eod. cap. 6.*

Tandem obseruandum est, in dispensationis bigamiæ impetratione non esse necessariam mentionem ternarum vel quaternarum nuptiarum, aut vlteriorum, sed satis est referre binas nuptias. Quia nullus textus trigamiæ meminit, sed solius bigamiæ. Præterea, quia adeò incapax est ordinis suscipiendi ac repræsentandæ coniunctionis Christi cum Ecclesia trigamus, ac bigamus. Item, quia iudex plures latrones suspendens, non opus est in dispensatione impetranda, vt mentionem faciat de illis, sed satis est, vt dicat se morte damnasse hominem. Et ita docent Nau. *l. 1. cons. 1. De bigamis, in vtraque edit. toto cons. 2.* Enriq. *lib. 12. de matr. c. 6. n. 9.* Quamuis contrarium significet Maiolus *l. 1. de irregul. c. 33. ad fin.* ait enim tot posse multiplicari in bigamo connubia: vt nulla omnino expetenda foret dispensatio. At non satis est, se esse bigamum explicare: sicut nec esse illegitimum vel affinē. Sunt enim variæ horum species. Similiter est necessariò facienda mentio bigamiæ veræ, & interpretatiuæ, & similitudinariæ, si simul concurrant. Quia sunt diuersæ species, vt si duo quisquam init matrimonia valida, & alterum cum corrupta. Quia adest bigamia vera ratione duplicis matrimonij, & interpretatiua, eo quòd alterum cum corrupta fuerit: & sic in reliquis casibus, in quibus plures species concurrerint. Nam omnium mentio facienda est. Quod amplius constabit ex tradendis libro sequenti: vbi consanguinitatis & affinitatis concurrentium, vel plurium consanguinitatis graduum, mentionem faciendam esse probabimus. 24

DISPVTATIO LXXXVII.

Quæ sint pœnæ iure ciuili secundis nuptiis intra luctus annum contractis statutæ: & an sint iure canonico correctæ?

SVMMARIVM.

Explicatur vtilitas quæstionis: & quot disputentur, num 1.
Annuus hic luctus an numeretur a die mortis viri scientia, 2.
An vidua anno luctus nubens sit ipso iure infamis, & in his pœnis non sit necessaria iudicis sententia, 3.
An possit dare posteriori viro vltra tertiam bonorum partem & quid extraneo: & an hæc sit deductis legatis computanda, 4.
Quid si integrè instituat posteriorem virum hæredem, 5.
An nubens infra annum, & postea vidua nubat post annum possit huic viro vltra tertium bonorum relinquere, 6.
An nubens eo anni luctus sit expers cuiuscumque relicti, & donationis & hæreditatis respectu extranei, 7.
An teneatur sic accepta restituere. Et traditur regula, quando lex reddat incapacem quempiam hæreditati, & teneatur eam restituere, 8.
An hæc pœna intelligatur de relictis à quouis extraneo vel coniuncto, 9
An priuetur omnibus relictis à viro, etiam in conscientia, 10.
Quid de accepto titulo donationis à viro, 11.
An perdat ante sententiam sponsalitiam largitatem, 12.
An amittat habita à priori viro titulo oneroso, 13.
An ducens viduam intra annum luctus amittat hæc, 14.
An priuetur successione ab intestato prædicta vidua, 15.
An teneatur medietatem suorum bonorum dare filiis prioris matrimonij, 16.
An eximatur ab his pœnis, si sit minor, 17.
Quid, si vel prius matrimonium vel posterius sit irritum, 18.
Quid si alterutrum non sit consummatum, 19.
An has pœnas incurrat viduus intra luctus annum ducens vxorem, 20.
Post n. 20 inuenies summaria, quæ desiderantur.

HActenus egimus de pœna, iure canonico per secundas nuptias incursa, (si bigamia propriè pœna dici potest.) Iam de pœnis iure ciuili inductis, & de iis quæ à 1

testatoribus apponi solent, differẽdum est. Et illæ quidem sunt in duplici differentia. Quædam enim imponuntur nuptiis infra annum luctus contractis. Aliæ verò secundis nuptiis absolutè imponuntur, in fauorem, nimirum filiorum ex priori matrimonio habitæ. De his ergo diuersis pœnis seorsum agendum est. Et in hac disput. agemus de pœnis secundarum nuptiarum infra annum luctus. Et in disput. seq. 88. de pœnis in fauorem filiorum prioris matr. Et in disput. 89. enodabitur qualiter reseruentur filiis prioris matrim. bona per coniugem secundis nuptiis copulatum, acquisita à priori coniuge. In disput. 90. disseretur, qualiter pœnæ secundis nuptiis indictæ, locum habeant in vidua fornicante. Et tandem disput. 91. de pœnis à testatoribus impositis coniugi ad secundas nuptias transeunti. In præsenti ergo duplex est quæstio disputanda. Prior, de pœnis, quas incurrit vidua intra annum luctus nubens. Posterior, qualiter ex iure can. correctæ sint. Nec existimet aliquis inane esse pœnas has enumerare: cùm eas iure canonico correctas esse dicturi simus *n.* 23. Imò id vtilissimum est. Quòd eæ pœnæ vim habeant aduersus viduas luxuriosè viuentes, (vt disput. 90. *n.* 1. dicemus.) Et præterea incurruntur eædem pœnæ, nec iure canonico corriguntur (vt disput. seq. *n.* 15. & 41. explicabimus) quando mater filiorum tutrix transit ad alias nuptias tutore minime petito filiis. Et ideo deseruiet pœnas has enucleare, vt sciatur, quæ pœnæ in iis euentibus incurrantur.

2 Quæstio I. Quas pœnas subeat vidua intra annum luctus ad alias nuptias transiens? Supponendum est, annum hunc luctus esse primũ post viri obitum. Atque annus hic luctus numeratur à die mortis prioris viri: atq; cedit ignoranti. Constat ex *l. Genero, ff. de iis, qui notantur infamia*, ibi. *Sed cum tempus luctus continuum est, merito & ignoranti cedit ex die mortis mariti.* Atq; ita docent Gl. *l. Si qua mulier, verb. Festinatione, C. ad Senatusconsf. Tert. & l.* 1. *verb. Festinatione, C. de secũd. nupt.* & ibi Garr. *in noua edit. n.* 105.

3 Prima ergo pœna viduæ nubentis intra annum luctus est, vt efficiatur infamis, tam ipsa, quàm vir eam ducens. Constat ex *l.* 1. *C. de secund. nupt.* ibi: *Ex iure quidem nouissimo sit infamis.* Idem habetur *l. Reg.* 3. *tit.* 6. *p.* 7. Et hæc infamia incurritur ipso iure. Quod constat ex *auth. de nuptiis. §. Prima siquidem, collat.* 4. ibi: *Infamia mox sequetur, & erit omnino mulier propter nuptiarum festinationem infamis.* Quod particula illa, Omnino, etiam adiecta verbo futuri temporis, importet paratam esse executionem, & pœnam ipso iure incurri, vt docet multis aliis relatis Tiraquell. *l. Si vnquam, verbo reuertatur, à n.* 76. *C. de reuoc. donat.* Quod idem importat dictio, Mox, vt docent multis citatis ibi Tiraq. *à n.* 109. & Felin. *c.* Rodulphus, *n.* 34. *de rescript.* Et in propriis terminis ita docent Glossa *fin. l. Decreto, C. ex quibus causis infamia irrog.* Et ibi Salicetus, *fin.* Bald. *d. l.* 1. *n.* 1. *vers.* ibi, *infamis.* Et ibi Salicetus *n.* 1. *notab.* 1. Garro. *n.* 12. *notab.* 4. Dec. *n.* 4. *fin. notab.* 5. Azor. *sum. t. de secund. nupt. n.* 2. Exigitur tamen sententia iudicis declaratoria facti, vt incurratur hæc infamia: Et ita tradit Dec. *proximè citat.* Quare Glossa *fin. d. l. Decreto*, dum ait incurri infamiam hanc non expectata aliqua iudicis sententia, intelligi debet de sententia condemnatoria. Et eodem modo intelligitur Garro. *d. l.* 1. *n.* 12. dicens incurri absque aliquo iudicis ministerio. Atque ita statim *n.* 17. ad videndũ, an desideretur sententia facti declaratoria, vt vidua illa tanquam infamis repellatur à testimonio ferendo, & aliis actibus, remittit se ad eum Fran. *c. Pro humani, n.* 6. *notab. vlt. de homicid. in* 6. & *c.* Felicis, §. 1. *in fin. de pœnis, eod. l.* vbi & Felin. *c.* Rodulphus, *n.* 35. *vers. Sed declaratoria, de rescript.* docent in his pœnis ipso iure incursis non exigi, vt iudex per sententiam puniat, pœnámque pronunciet: benè tamen desiderari, vt per sententiam declaret delictum seu factum: & iudice pronunciante commissum esse, pœna a iure est inflicta, vt tradit Bart. *l. Eius qui delatorem, ad finem princ. ff. de iure fisci.*

4 Secunda pœna est, vt posteriori viro non possit dare in dotem, nec in vltima voluntate relinquere vltra tertiam bonorum suorum partem. Constat ex *l.* 2. *C. de secund. nupt.* vbi expressè hæc pœna statuitur. Et quamuis ibi sermo sit de relictis in testamento, at nec inter viuos potest vltra eam quantitatem illi donare, vt docent ibi Glossa *verb. Testamento*, & Salicet. *n.* 4. *q.* 1. Quia ea donatio inter viuos est irrita, vtpote inter coniuges facta, nisi morte mulieris donantis confirmetur. At nunc quando confirmanda est, habet vim relicti in testamento, *l. Papinianus, & l. Donatus, ff. de donat. inter vir. & vxor.* At relictum in testamento vltra tertiam partem non valet. Atque adeò, vltra Glossam & Salicetum *allegatos*, docent hoc Alberic. *ea. l.* 1. *n.* 3. Cynus ibi, *q.* 3. *n.* 3. Garro, ibi, *in noua edit. n.* 110. At ea tertia pars computanda est deductis legatis. Sic Salicetus *ea. l.* 1. *n.* 5. & ibi Garronis *n.* 113. At non interdicitur tali viduæ donare vltra tertiam partem extraneo, vt benè docent Gloss. *auth. de nuptiis. collat.* 4. §. *Prima siquidem, verb. Neque merito.* Azor. *sum. C. de secund. nupt. n.* 2. *Prapos. rubr. de secund. nupt. n.* 2. Alberic. *l.* 1. *n.* 1. *C. de secũd. nupt.* & ibi Garro. *notab.* 5. *n* 30. & *n.* 111. qui benè vtroque in loco hoc temperat, nisi donet in fraudem; ea nimirum, lege, vt ille postea donet marito.

Quod si integrè vxor posteriorem maritum instituat 5 hæredem: tunc vel dicendum est, posteriorem virum in solidum esse hæredem. Quia nequit quispiam partim testatus & partim intestatus decedere. *reg. Ius nostrum, ff. de de reg. iuris.* At tenebitur restituere hæredibus ab intestato quod vltra tertiam partem habuit. Sic Gloss. *l.* 1. *verb Testamenti, C. de secund. nupt.* & ibi Cyn. *q.* 1. Salicet. *n.* 5. Addit Glossa vel fiscum auferre tanquam ab indigno. Quod Salicet. ibi *n.* 5. & Garron. ibi *n.* 112. dicunt procedere, in subsidium, nempe deficientibus hæredibus ab intestato. Vel secundò potest dici, virum non futurum in solidum hæredem: eo quod sit casus specialis hic, in quo potest mulier partim intestata decedere. Ita Bart. *ea. l.* 1. *n.* 1. Bald. ibi *n.* 10. Garron. *n.* 114.

Si autem intra annum luctus fœmina secundò nupserit, viduáque effecta, & iam transacto anno luctus secundi viri nubat tertio, potest huic vltra tertiam bonorum suorum partem relinquere. Quòd pœna hæc limitata sit quoad virum intra luctus annum acceptum. At huic extra illum annum nupsit. Sic Bald. *l.* 1. *n.* 2. *C. de secund. nupt.* & ibi Garron. *in noua edit. n.* 27. 6

Tertia pœna est, vt si expers cuiuscumque hæreditatis, 7 legati, fideicommissi, donationis causa mortis, vt constat ex *l.* 1. *C. de secund. nupt.* ibi: *Omnium præterea hæreditatem legatorum fideicommissorum suprema voluntate relictorum, mortis causa donationum sit expers. Hæc namque omnia ab hæredibus, vel cohæredibus, aut ab intestato succedentibus vendicari iubemus.* Vbi Gloss. *verb. Ab intestato*, & Alberic. *n.* 1. Garr. *n.* 44. intelligunt, quando hæc vidua fuit sola instituta, succedere hæredes ab intestato: si verò alij cohæredes instituti sunt, eos succedere. Hæc autem pœna non intelligitur de relictis à viro sed ab aliis præter virũ: (quos *n.* 9. explicabimus) nam paulo inferius loquitur eadem lex de relictis à viro: & nos de illis dicemus *n.* 10. Et ita docent Gloss. *ea. l.* 1. *verb. Relictorum.* Et Garron. *n.* 38. & *omnes scribentes* ibi. Atque constat ex textu expresse §. *Prima siquidem, vers. Sed neque extrinsecus, auth. de nupt.* Poterit autem per donationem inter viuos accepta retinere. Quia expressus est sermo in hac pœna de relictis in vltima voluntate, aut donatione causa mortis acceptis. Et ita fortè esse verum dicit ibi Gloss. *verb. Causa*, & tradunt ibi Cyn *n.* 4. *q* 4. Bald. *n.* 3 *fin.* Dec. *n.* 10. *notab.* 8. Salic. *n.* 5. *q.* 3.

Ex his videtur necessariò dicendum, huiusmodi vi- 8 duam intra annum luctus nubentem reddi omnino incapacem, ac proinde attenta hac legum dispositione teneri in conscientia sic accepta in vltima voluntate restituere aliis hæredibus, (dixi attenta legum dispositione, ne aliquis decipiatur: nam num. 23. dicam omnes has pœnas esse iure canon. correctas.) Quod inde constat, quia quoties hæreditas vel legatum auferuntur alicui

tanquam

tanquam indigno, si redditur incapax & inhabilis per legem ad succedendum, illa non applicantur fisco, sed hæredibus venientibus ab intestato, vel alijs cohæredibus, si alij instituti sint, quòd talis institutio habeatur, ac scripta non esset, *l. 3. ff. de iis quæ pro non scriptis habentur.* Incapax enim pro mortuo reputatur, *l. 1. §. Sed si patrono*, ibi: *Pro mortuo habetur ff. de coniungend. cum emancipato.* Ac proinde succedunt alij testatoris hæredes qui ea institutione non facta succederent. Item, quia iniquum esset, hæredem illum, vel legatarium puniri in re, cuius dominium non acquisiuit, impediente acquisitionem incapacitate. Si verò non redditur incapax & inhabilis, applicantur hæreditas & legatum fisco. Quia cùm iam hæredi illi vel legatario acquisita sint, ac institutio valida fuerit, nullum ius superest hæredibus: eo quòd bona illa desierint esse testatoris, ac acquisita sint ei, cui relinquuntur: & ideo si ab hoc tanquam ab indigno auferantur, succedet fiscus. Quam differentiam notant Bart. *l. Hæreditas, n. 3. C. de his quibus, vt indignis:* & ibi Bald. *n. 6.* Paulus, *n. 5.* Salic. *n. 10.* Ias. *n. 10. & reliqui scribentes* ibi, Cynus *lib. 1. n. 6. q. 8. C. de secund. nupt.* & ibi Decius *n. 10. notab.* 8. Garronis ibi, *in noua edit. n. 40.* Guillem. Benedictus *c. Raynutius, verb. Mortuo itaque, el. 1. n. 37. de testament.* Couar. *4. decret. 2. p. c. 8. § 5. n. 9. fin.* Greg. Lop. *l. 2. t. 2. p. 7. verb. Ni puedan, & l. fin. verb. Cosas, t. 7. p. 6.* & ex ea *l.* habetur apertè hæc differentia. Molina *l. 1. de primogen. c. 9. n. 26. & 27.* Bossius *pract. tit. de his quibus, vt indignis, bona auferuntur, n. 3.* Pelaez *in 1. edit. de maior. 1. p. q. 1. n. 93.* Ceruantes *l. 4. Tauri, n. 38.* Posterior tamen hæc pars, nempè, quoties hæres vel legatarius non redditur incapax, applicatur fisco, intelligenda est, nisi delictum illud respiceret offensam certæ personæ, tunc enim illi, & non fisco applicaretur, vt docent Bart. Paulus, Salicet. Iason. *ibid.* Hinc infertur, quando lex priuans aliquem hæreditate, aut legato, vocat alios hæredes ad eam successionem, induci priuationem ipso iure. Nam aliàs hæredes non admitterentur, sed fiscus, quod constat, ex dictis. Et tradit Iason *l. Si ab hostibus, n. 4. ff. solut. matr.* Cùm ergo mulieri secundò nubenti intra annum luctus auferat lex hæreditatem & legatum, & ad ea vocet alios hæredes, manifestum est, eam reddi incapacem illius relicti. Præterea, quia illa *l. 1. C. de secund. nupt.* dicit: *Expers sit:* expers autem dicitur sine parte, *l. Expertes litterarum, C. de decurion. l. 10.* quasi partem nullam habeat in eo relicto. Tandem quia *eadem l. 1.* ait posse vendicare ab hæredibus hæreditatem illam, vel legatum quod rerum, quæ in dominio vendicantis existunt, est proprium, *l. in rem act. 23. ff. de rei vendic.* Et ita reddi incapacem hanc hæredem docent Alberic. *d. l. 1. n. 1. in fin.* & ibi Cynus *in pr. notab. 3. & n. 6. q. 8.* Salicet. *n. 1. notab. 2.* Dec. *n. 10. not. 8.* Garronis *in noua edit. notab. 7. n. 38.* Et subdunt ibi Decius & Garronis, *n. 39.* eam dispositionem haberi pro non scripta & eiusmodi viduam non capere eam effectu.

9 Intelligunt autem hanc pœnam aliqui de relictis à quocumque extraneo, vel à coniunctis vltra tertium gradum. Quia *l. illa prima, C. de secund. nupt. in fine,* de his sic coniũctis loquitur. Sic sentiunt Odofred. *d. l. 1.* & ibi Alberic. *n. 1.* Salicet. *n. 1. notab. 4.* Garronis *ibi, in noua edit. n. 38. & 42.* Sed merito Dec. *ea l. 1. n. 10. notab. 8.* hoc improbat. Quia quod in fine illius legis dicitur de coniunctis vltra tertium gradum: expressè est de successione ab intestato. Et vbi sermo habitus est de relictis in testamento, indistinctè dicitur eam viduam esse incapacem.

10 Quarta pœna est. Priuatur mulier infra annum luctus nubens omnibus relictis à viro priori in suprema eius voluntate, ac priuatur non tantùm quoad proprietatem, sed etiam quoad vsumfructum, vt constat ex *l. 2. C. de secund. nupt.* ibi: *Eis etiam amittendis, quæ maritus suprema voluntate reliquerit.* Vbi cùm absolutè dicatur ea amitti, manifestum est, perdi quoad proprietatem & vsumfructum. Quamuis dum nubit post annum luctus, solam proprietatem retento vsufructu perdat: & hoc extantibus filiis prioris matrimonij, vt dicemus disp. 89. Constat etiam ex *l. 3. t. 12. p. 4.* ibi: *Deue perder las arras, e la donacion, le fizo el marido finado, e las otras cosas que le vuiesse dexado en su testamento, e deuenlas de auer los fijos que fincaren del: e si fijos non dexare, los parientes que vuieren de heredar lo suyo.* Et ita docent Gloss. *auth. Eisdem pœnis, verb. Priuatur C. de secund. nupt.* Bald. *dict. l. 1. n. 6.* & ibi Decius *n. 15. notab. 13.* Garron. *ibi, in noua edit. n. 65. notab. 11.* Paulus à Montepico *l. Titia, § Titia cum nuberet, q. 64. n. 166. ff. de legatis. 2.* Surdus *de alimentis, t. 7. q. 12. n. 14.* Atque ad horum relictorum successionem vocantur illa l. 1. hæredes ab intestato. & docet ibi Gloss. *verb. Suprema*, hæc posse ab aliis vendicari. Quare iuxta dicta n. 8. nisi hæc lex esset iure canon. correcta, nulla exigeretur sententia, vt vidua hæc amitteret, sed ipso iure teneretur restituere.

Intelligitur autem hæc pœna etiam de acceptis titulo donationis à priori viro: ea enim omnia perdit mulier transiens ad nuptias intra annum luctus. Et constat ex ratione, quam n. 4. tradidi. Quod apertis verbis deciditur *l. 3. Regia cit. n. præc.* Et docent Gloss. *l. 1. verb. Suprema, C. de secund. nupt.* & *ibi* Cynus *n. 3. q. 3.* Alberic. *n. 3.* Salicet. *n. 5.* 11

Perdit etiam hæc mulier sponsalitiam largitatem, *lib. 2. C. de secund. nupt.* sed ad hoc exigitur sententia. Quia textus solum dicit, *amittat*, quod est verbum futuri. Et ita tradunt Gloss. *ea l. 2. verb. Amittat:* & *ibi* Cynus *q. 1.* Bald. *in pr. vers. Tertiò dicit:* Salicet. ibi, *n. unic.* Azor. *sum. tit. de secund. nupt. n. 2. in fine*, dicens fortè ita esse. 12

Sed temperanda est hæc pœna, vt intelligatur de solis acceptis à priori viro titulo lucratiuo: quæ enim titulo oneroso ab eo capit, non amittit prædicta vidua, quod *l. 1. & 2. tit. de secund. nupt. & l. Regia 3. tit. 12. p. 4.* de solis acceptis titulo lucratiuo loquuntur. Ita Dec. *l. 1. n. 15. C. de secund. nupt.* Io. Lupus *rubr. de donat. inter vir. & vxor. § 50. n. 35. & l. 31. Tauri, n. 36.* 13

At ducens viduam infra annum luctus non perdit relicta sibi à viro: quamuis ac indignus eis priuaretur, si illam cognosceret extra matrim. Quia *l. 1. C. de secund. nupt.* hac pœna solam viduam plectit, & vbi ducentem illa voluit comprehendere, vt in infamia, id expressit. Sic Garronis *ea l. 1. in noua edit. n. 77.* 14

Quinta pœna est. Vidua intra luctus annum nubens nõ potest succedere ab intestato suis consanguineis vltra tertium gradum. Habetur expressè *lib. 1. in fine, C. de secund. nupt.* quare filio fratris non succedat ab intestato. Quia iam egreditur tertium consanguinitatis gradum, & est in quarto, secundùm iuris ciuilis computationem: quam in his rebus ciuilibus & successionibus seruandam esse tradidimus hoc *lib. disp. 50. n. 8.* Et docent Bald. *ea l. 1. n. 8.* Decius *n. 20. notab. vlt.* Garron. *in noua edit. n. 103. notab. 17.* 15

Vltima pœna est. Tenetur dare medietatem bonorum filiis prioris matr. Habetur *l. Si qua mulier, 4. C. ad S. C. Tertull. & §. Prima siquidem, auth. de nupt. coll. 4.* 16

Nec excusatur ab his pœnis vidua intra annum luctus nubens, ratione minoris ætatis, quod *l. 1. C. de secund. nupt.* eas pœnas indicens loquatur generaliter, nec in malis moribus minori subuenitur. Ita Bald. *ea l. 1. paulo post pr.* & *ibi* Dec. *n. 2. & 21.* & *ibi* Garron. *in noua edit. n. 5. notab. 1.* 17

Sed dubitatur 1. An eæ pœnæ incurrantur, si matrimonium contingat esse nullum? Et quidem vbi matrim. prius irritum fuerat, censeo eas pœnas minimè incurri, quòd offensa nulla priori legitimo matrim. illata sit: non enim illud erat legitimum. Item quia 2. matrim. legitimè contractum pœna non est dignum. quod enim legitimè factum est, non meretur pœnam, *l. Gracchus, C. ad l. Iuliam, de adult.* Et tradit Ripa *alios referens rubr. Cod. de secund. nupt. in noua edit. n. 14. vers. Sed de alio dubitari potest.* Et idem existimo vbi vtrumque matrimonium esset irritum. Nam cessat offensa veri prioris viri, cùm is talis non esset. At quando prius matrimonium validum fuit, posterius autem irritum, non constat inter Doctores. Alberic. *l. Fœmina, 8. n. 5. de Senatorib.* sic distinguit. Si fœmina illa impedimenti ignara secundò nupserit, non incurret. Quia vitiosè factum videtur non factum, *l. Quoties, ff.*

qui

qui satisdare coguntur. Nec præstat impedimentum quod de iure non sortitur effectum. *Reg. non præstat, de reg. iur. in 6.* Secus si conscia. Ne melior sit conditio fœminæ delinquens. Contra *l. Non solum, ff. de noxa.* Idem sustinet Iacob de Rauenna per Albericum allegatus. At Garron. *l. 1. in noua edit. C. de secund. nupt. n. 10. notab. 3.* dicit incurri has pœnas consummatis secundis nuptiis, quamuis irritæ sint, ac ignorato impedimento contractæ, quòd iam priori viro iniuria sit irrogata. Sed quidquid sit in foro externo, in quo prior sententia plus mihi placet: at in foro conscientiæ credo non incurri pœnas has, etiam si scienter id posterius matr. sit initum, & consummatum. Quia non futuram meliorem delinquentis conditionem spectat ad delicti pœnam, quæ in foro conscientiæ ante iudicis sententiam non ligat. Nec ratione fornicationis admissæ in illa consummatione incurruntur, nisi præcedenti iudicis sententia, *vt disp. 90. n. 11.* dicemus.

19 Secundò dubitatur. An incurrantur, si matr. non sit consummatum? Ripa *rubr. C. de sec. nupt. in noua ed. n. 16. & 17. verb. Ex his resultat.* ait minimè curari has pœnas, licèt prius coniugium consummatum non fuerit. Quod non sola turbatio sanguinis, hoc est, incertitudo vtro ex matr. nascatur proles, est causa harum pœnarum: sed etiam despecta coniugis defuncti reuerentia, qui tam velociter dehonestatus est. Nec obstat reiici conditionem abstinendi à secundis nuptiis, vbi primæ consummatæ non sunt. Id enim intelligitur de perpetua abstinentia: secus ad tempus, vt ad annum luctus. At tenendum est non incurri, quando prius matr. non fuit consummatum, quia *l. 1 C. de secund. nupt.* supponit matr. prius consummatum esse, ibi: *Nuptiarum festinatione.* Et paulò inferiùs. *Iis etiam amittendis, quæ prior maritus.* At in odiosis, ac pœnalibus, nomine nuptiarum, matrimonij, ac mariti, solùm matr. consummatum, & vir qui consummauit, comprehenduntur, (vt probaui *l. 1. disp. 1. n. 4.*) Idem probatur ex *l. Vxores 9 ff. de his qui notantur infamia,* ibi: *Sponsi nullus luctus est.* Vbi Gloss. *verb. Sponsi*, dicit posse intelligi, vt sponso non sit necesse sponsæ mortem lugere, nec è contra, & *l. Soles, 10. ff eo. t.* ibi: *Quæ virum luget, intra id tempus sponsam fuisse non nocet.* Et quamuis Glossa *ibi, verb. Sponsam*, explicet per verba de futuro. At *l. reg. 3 tit. 12. p. 4.* id explicuit de sponsa de præsenti, ibi: *Pero la muger que fuesse desposada, si el esposo se muriesse ante quel matrimonio fuesse cumplido, puede casar sin pena quando quiere.* Et ideo hanc partem sustinent Dec. *l. 1. n. 4. C. de sec. nupt.* & *ibi* Garronis *in noua edit. n. 7. notab. 2. & rubr. C. eo. t. n. 7.* Ant. Gabr. *to. 3. commun. opin. l. 3 t. de secund. nupt. concl. 5. n. 8.* Imò nec incurrit has pœnas vidua, quæ prius matr. consummauit, posterius autem minimè, quia *l. 1. C. de secund. nupt.* dicit, *nuptiarum festinatione.* Nuptiarum autem nomine in hac materia pœnali solæ consummatæ clauduntur, (vt proximè dixi.) Non ergo incurret has pœnas vidua, quæ posterius matrim. non consummauit. Propterea, quia Alberic. *l. Fœmina, 8. n. 4. ff. de Senatoribus*, vbi statuitur viduam retinere dignitatem prioris viri, quamdiu inferiori non nupserit: ait non extendi ad sponsam de præsenti. Et ita docent Garronis *ea. l. 1 n. 8. notab. 3.* & *ibi* Decius *n. 4.* Cou. 4. *decr. 2. p. c. 3. §. 9. n. 6.* Lud. Lopez *2. p. instr.* vbi *de matr. c. 41. col. 1.* Et idem dicendum est, si posterius coniugium intra luctus annum initum post illum consummetur. Quia nuptiarum festinatio quæ his pœnis subiicitur, deficit. Non enim dici possunt nuptiæ illæ initæ intra annum, cùm eo tempore consummatæ nondum sint: nec plenè est iniuria priori viro irrogata: nec incertitudo vtro ex matr. sit proles, subsequi potest. Et ita docet Garronis *ibid.*

20 Id demum monuerim, has pœnas fœminæ secundò nubenti intra annum luctu statutas, non afficere viduum intra annum secundam vxorem ducentem, quòd maior honestas exigatur in fœminis, quàm in viris: nec hi vxores lugere compelluntur, *l. Vxores, ff. de his qui notantur infamia.* Item quia *l. 1. C. de sec. nupt. & l. Si qua mulier, C. ad Senatusc. onsf. Tertull.* vbi pœnæ hæ imponuntur, est sermo de muliere. Et tandem id constat ex *§. primo si quidem auth. de nupt. coll. 4.* ibi: *Sed viri quidē habent omni obseruatione securi.* Et ita docent Host. *sum. t. de sec. nupt. n. 5 vers. Sic vidisti.* Ang. *auth. de non eligēdo secundò nubentes, §. quia verò n. 15.* Nic. Atelatanus *l. Generaliter, n. 8. q. 1. C. de sec. nupt.* Ripa *l. Fœmina, in pri. q. 1. n. 2. in noua ed. C. eo. t.* Garronis multos referens, *l. 1. C. eo. tit. in noua ed. n. 4. notab. 1.* & *ibi* Dec. *n. 1.* Boërius *dec. 187. co. fi. n. 2* Tiraq. *l. Bonis §. Hoc sermone, in pr. n. 159 ff. de ve. sig.* Acosta *l. Cum tale. §. Si arbitratu. in fi. n. 33. ff. de cond. & dem.* Tello *l. 15. Taur. q. n. vn.* Ant. Gabr. *to. 3 comm. opi. l. 3 t. de sec. nupt. concl. 5. n. 7.* Matienzo *l. 5. re: op. t. 1. l. 4. glos. 3. n. 1.* & alij, quos hi referunt.

SVMMARIVM.

An hæ pœnæ correctæ sint iure canonico? Referuntur duplex sent. n. 21. 22
Sunt correctæ iure canonico 23.
An attento iure canonico, vidua intra annum luctus nubens priuetur omnibus, quæ ex liberalitate viri ad ipsam peruenere? 24
An priuetur hæreditate viri, per secundas illas nuptias? 25
An correctæ sint hæ pœnæ quando vidua eo anni tempore nubit, vt incertitudo (. besse) sit vtro ex viro sit proles? 26
An hæ pœnæ sint in solo foro canonico & Ecclesiastico correctæ? 27
An corrigatur iure canonico, vt ea vidua teneatur bonorum medietatem seruare filiis prioris matr. 28
An legatum vtrique coniugi relictum sub cōditione abstinendi à secundis nuptiis debeatur ante annum & an hoc sit correctum iure canonico? & qualiter correcta ratione legis corrigatur lex & an leges iuris communis vim habeant in Hispania? 29
An alimenta debeantur viduæ, dum ei non restituitur dos, & quid, si secundò nubat sitque de iure canonico hoc correctum? 30
An viduæ sint præstandæ vestes lugubres, & teneatur secundò nubens eas restituere? 31
An lectus quotidianus sit dandus coniugi superstiti & qualis: sitque restituendus à transeunte ad secundas nuptias, & reseruandus filiis prioris matr. & ex quibus bonis extrahendus? 32.
Soluuntur argumenta, 33.

Quæstio posterior. An pœnæ hæ fœminis secundò nubentibus intra annum luctus statutæ, sint iure canonico correctæ? Qua in re quidam censent solam infamiæ pœnam correctam esse, quòd ius canonicum *c. peruenit. & c. fin. de sec. nupt.* solùm decidat huiusmodi fœminas non incurrere infamiam lege statutam. Remanebunt ergo cæteræ pœnæ legales in pristino robore. Ita docent Cynus *l. 1. fin. C. de sec. nupt.* Oldrad. Goffred. Iacob. de Aretio, vt eos refert & sequitur Bald. *ibi n. 7.* Lucas de Penna *l. Mulieres, C. de incolis, lib. 10. col. 6. vers. Contrarium tenet.* 21

Aliis verò placet, nullam pœnā esse correctam, quia vbi non est quæstio de peccato, quòd lex ciuilis foueat, nō est iuris canonici corrigere leges ciuiles. At nulla versatur culpa in iis pœnis statuendis: imò iustissima ratione arcetur fœmina à tā celeri trāsitu ad alias nuptias, ac cōsulitur certitudini prolis. Et confi quia ius ciuile non punit secundas nuptias, nec eas damnat, sed nimiam festinationem. Secundo, quia *l. 1. C. de sec. nupt.* infamiā inducens his fœminis, est iure can. approbata. Cùm in Decreti canone locata sit, *c. Infames, ad fin. 4. q. 7.* sic sentiunt Gl. *l. Decreto, verb. contrahere, c. ex quibus causis irrogetur*, & *ibi* Paulus *in fi.* Iac. Curtius *l. 3. coniect. c. 9.* Et Glossa aliquantulum dubitauit *c. cùm secundum, v. certo, de hæret. in 6.* nam quasi dubitans dixit fortè eas pœnas correctas esse. 22

Cæterum verissima sententia est, pœnas has fœm. secundò nubenti intra annum luctus statutas, corrigi iure canon. atque adeo posse impunè ad secundas nuptias viduam transire quocumq; tempore. Probatur ex *c. fi. de sec. nupt.* vbi quamuis textus solius infamiæ mentionem fecerit: at ratio, quam reddit, amplectitur omnes pœnas, ibi: *Non debet legalis infamiæ sustinere iacturam, quæ licèt post viri obitum, infra tempus luctus scilicet vnius anni spatium nubat, concessa sibi tamen ab Apostolo vtitur facultate.* Cùm ergo hæc ratio æquè militet in omnibus pœnis illius anni luctus, censetur ius canonicum omnes illas abolere: non enim æquitas canonica patitur, vt mulier rem licitam faciens ac iure suo vtens puniatur. Insuper consulere voluit libertati matrimonij, ac iuri ad illud transeundi, ad sedandas carnis illecebras, vitandámque incontinentiam. Posset 23

enim accidere vt vidua carnis tentationibus vexata, passim illis succumberet, non audens intra illum annum nubere, timore pœnarũ. Et ideo hanc sentent. sustinent Gloss. l. 1 v. Honorarias, C. de secund. nupt. & ibi Bart. fi. Addit. ad Gloss. l. Decreto 19. verb. Contrahere, in fi. C. ex quibus causis inf. irrog. vbi Bald. in fi. Idẽ Bart. l. Liberorum, in fi. princ. ff. de his, qui notãtur infamia. Et auth. de nuptiis collat. 4. §. Prima siquidem, n. 2. Idem Bald. d. l. Liberorum, §. Et si talis, n. 3. & l. Si qua mulier, in fi. C. ad SC. Tertull. Goffred. sum. t. de secũd. nupt. nu 3. 4. & 5. Innoc. c. fi. n. vnic. C. de secũd. nupt. & ibi Host. n. 2. & 3 Io. Andr. n 5. Antem. n. 2. Card. n. 1. q. 1. Abb. n. 3. Anch. n. 9. q. 2. & n. 10. q 3 fi. Al. de Neuo n. 1. & 13 Henr n. vlt. Præp. n. 3. col. pen. Idẽ Ant. c. 1. de sponsal. n. 12. Idẽ Anchar. repetit. c. Canonũ statuta, n. 55. vers. Iuxta prædicta accedat, de cõstit. & cõs. 17. ex prædicto themate, in princ. Domin. c. Placuit, col. 2. d. 32. Albet. l. 1. fi. C. de secũd. nupt. & ibi Salicet. fi. Ang. de Perusio auth. de non eligendo secũdò nubẽtes. in princ. n. 6 & l. Si qua mulier, n. vn. & repet. l. Mater, n. 4. C. ad Tert. Corneus ea l. Si qua mulier, n. 1. & ea l. Mater, n. 2. Soc. regul. 272. fi. Rom. cõs. 182. n. 1. Decius rubr. C. de secũd. nup. n. 2. Ripa ea. rubr. in fi. Garron. l. 1. in 2. edit. n. 133. C. eo. t. & ibid. auth. Eisdem pœnis n. 11. Nicol. Arel. l. Generaliter, q. 5 n. 20. C. eod. t. & in suis respõsis, resp. 1. n. 3. Bertachin. in suo dict. lit. V. verb Vidua nubẽs infra annum luctus, Bapt. de S. Blasio in repetit. rubr. decreti, nu. 64. Guill Bened. c. Raynutius, de test. v Et vxorem, decis. 5. vbi de successi. ab intestato, n. 90. Sylua nuptialis l. 2. verb. Diuiti nõ est nubẽdum, n. 78 Nicol. de Vbaldis de success. ab intestato. p. 2. n. 8. Bolog. in addit. ad Mathesilanum de success. ab intestato, a. 1. in pr. membr. t. n. 31. Boëtius decis. 186. num. 7. Ant. de Rosel. de success. ab intestato, n 194. (habetur to. 8. tract. p. 1) idem Bologninus addit. ad cõs. 73. Ananiæ in fi. Capra cõs. 70. n. 10. Nouellus de dote. p 6. priuil. 16. n. 6. Beroius cõs. 32. n. 13. vol. 2. Rebuffus 1. tom. cõstitutionum Regiarum, tit. de cõstit. in proœm. gl. 5. n. 66. Brunell. de spõsal. cõcl. 19. nu. 6. Montalu. l. 3. fori, tit. 1 l. 13. verb. Pierda. Roland. cõs. 86. n. 45. Cou. 4. decret. 2. p. c. 3. §. 9 n. 5. & 6. Greg. Lop. l. 3. verb. Fallà in año, tit. 12. d. 4. Acosta c. Si pater, verb. Leguit, n. 34. de test. in 6. Villalobos in comm. opin. lit. B. n. 28. Iulius Clarus l. 5. receptarũ, §. Stuprũ, n. 6. Tello l. 6. Tauri, n. 19. Ant Gabr. t. 3 comm. opin. l. 3. t. de secũd. nupt. cõcl. 5. n. 1. Ant. Cucus l. 5. Instit. maiorum, t. 12. n. 187. Minchaca de success. processu, l. 3. §. 27. n. 29. Sarmiento l. 1. select. c. 4. n. 4. Valascus cõs. 16. n. 3. t. 1. Perez l. 5. ordinam. t. 1. l. fi. f. 53. vers. Est tamẽ inquirẽdum. Gutier. l. Nemo potest, n. 19. ff. de leg. 1. l. 2. pract. q. 95. n. 5. Surd de alimẽtis, t. 7. q. 22. n. 15. Matien. l. 5. recop. t. 1. l. 3 Gloss. 1. n. vn. & Gloss. 2. n. 1. & n. 44. & t. 9. l. 5. gloss. 8. n. 5. Azebedo ea l. 3. n. 1. & 2. Lancel. Instit. iuris canon. l. 2. t de diuortiis, §. vlt. verb. Abolita. Spino speculo testam. gl. 14. pr. n. 99. Zauallos in suis quæst. pract. q. 742. nu. 2. Et ex Theologis, Palud. 4. d. 42. q. 3. art. 1. cõcl. 6. num. 10. Lud. Lop. 2 p. instruct. vbi de matr. c. 41. col. 3. Et hæc sent. decisa est in hoc Regno, l. 3. t. 1. l. 5. noua recopil.

14 Hæc tamen sent. temperatur à quibusdam, vt intelligatur de cæteris pœnis præter quartam relatam num. 10. illa enim non corrigitur iure canonico: ac proinde vidua infra annum luctus nubens amittet antenuptialem donationem, & omnia, quæ ex liberalitate viri ad ipsam peruenere, siue donatione inter viuos, siue legato. Per auth. de restit. & ea quæ parit, §. fi Et ratio est, quia cùm virum suum ita velociter dehonestarit, iure optimo ac viro ingrata perdit ab ipso liberaliter accepta. Præterea, quia donatio facta à marito vxori, continet tacitã conditionẽ, ni trãseat intra luctus annum ad secũdas nuptias. Quilibet enim in dubio censetur disponere iuxta leges: vnde cùm facta sit sub hac conditione, non suspensiua, sed resolutiua, non dicitur pati detrimentum, quando per secundas nuptias vidua illam perdit: sed tantum non acquirere lucrum. Ita videtur tenere Glossa c fi. ial. verb. Legalis, de secũd. nupt. licet variet, (vt ibi aduertit Abb. n. 3.) sed expresse tenent Astẽs. sum. 2 p. l. 8. t. 32. d. vnico q 4. Ant. de Burgos in repet. cap. Ecclesia, de cõstitut. n. 267 272. At tenendum est, eam quoque pœnam esse correctam: cùm similiter tollat matrimonij libertatem: nec iure aliquo probatur eam tacitè inesse conditionem tali donationi absolutè factæ à viro. Nec censetur vir disponere iuxta leges, quæ iam iure canonico sunt abolitæ. Et ita hanc partem videntur sustinere omnes alij, n. præcedenti allegati, cùm absolutè, & generaliter tradant pœnas anni luctus correctas esse. Et in propriis terminis docent Fredericus consil. 31. casus talis est Ant. Anchar. eo. c. fin. n. 9. Abb. Couar. Ant. Cucus n. 198. Surd. n 14. & 15. Perez eo. f. 53. verb. Ex qua doctrina. Lud. Lopez n. præc. relati, Matienzo lib. 5. recop. t. 1. l. 3. Gloss. 1. n. vn. & ibi Azebedo n. 1. Garron. lib. 1. in noua edit. n. 67. C. de secund. nupt. Vnde inferunt Garronis, Couar. Ant. Cuc. Matienzo, Azebedo, Lud. Lopez, hanc viduam nubentem infra annum luctus, nec perdere proprietatem, nec vsumfructum relictorum à viro, quod intellige, nisi habeat filios ex priori matrim. Tunc enim amittet proprietatem, & tenetur eam reseruare filiis illis, (vt bene aduertit ibi Azebedo n. 2. & latius dicemus disp. 89. n. 2.) Sed hoc non est, eo quod sit pœna infra annum luctus nubentis: sic enim & proprietatem & vsumfructum amitteret, licet nullos filios haberet, (vt n. 10. diximus,) sed priuatur sola proprietate, retento sibi vsufructu, non in pœnam festinati matrim. sed perinde ac si post annum luctus nuberetur, in fauorem filiorum prioris matrimonij.

15 Hinc deducitur quid sentiendum sit, quando vxor instituta hæres à marito nupsit intra luctus annum? Alex. addit. ad Bart. l. 1. verb. Si qua mulier C. de secund. nupt. varia refert consilia Baldi & Angeli, asserentium eam priuari hæreditate, tanquam ingratam, & offendentem maritum. Cui sent. & ipse videtur adhærere, cum eam minimè improb. t. At optimè ab his recedit Garronis l. 1. n. 84. & seq. in noua edit. C. de secund. nupt. latè defendens eam non priuari. Quia cum hæ pœnæ sint correctæ iure canonico permittenti impunè eas nuptias, non potest dici ingrata, nec offendens virum. Præterea, quia hoc expresse volunt Authores num. præced. relati. Quamuis enim de legatis agant: fortior ratio est in hæreditate: illa enim sola tacita testatoris voluntate reuocantur: hæc autem minimè l. Ex parte, cum ibi notatis ff. de alim. legat. Tandem quia non debet vna via permitti, quod alia est prohibitum, l. Scire oportet, §. 1. ff. de tutor. & curat.

16 Secundò temperant alij prædictam sent. vt sint correctæ pœnæ viduæ nubentis intra annum luctus, nisi ea anni parte nubat, vt meritò dubitari possit, an prioris an posterioris viri sit proles: tunc enim omnes incurrit. Quia tunc verè delinquit in prolem. Ita sustinent allegatis Paulo de Lieza, & Rainerio de Forliuio. Bald. l. Liberor §. Et si talis n. 3. ff. de his qui notantur infamia, & l. 1. fin. C. de sec. nup. Anch. repet. c. Canonũ statuta, n. 51. vers. Iuxta prædict. accedat q. de constit. & c. fin. 9. q. 2. fin. de const. & c. Cùm 2. leges, in fin. de hæret. in 6. Corneus cons. 21. n. 20. vol. 1. Sylua nuptialis, l. 2. verb. Seni non est nubendum, n. 47. vers. Aduertat igitur. Brunel. de spon. conc. 19. n. 6. Et Abbas statim allegãdus dicit videri prima facie opinionem hanc valdè probabilem. Et Gregor. Lopez l. 3. verb. Fasta, tit. 12. p. 4. dicit esse multùm æquam, ac rationi consonam. Verùm tenendum est etiã in hoc casu correctas esse. Quod textus c. fi. de 2. nuptiis decidat liberam concedi facultatem viduæ transeundi ad alias nuptias infra annum luctus. Ergo concessa est in qualibet anni parte: & proinde cùm mulier à principio licitè nubat non debet ei nocere futurus euentus incertitudinis prolis. Et ideo hanc partem tenent Gloss. d. l. Liberor. verb. Collocare, in fin. Goffred. sum. t. de 2. nupt. n. 5. Ioan. Andr. c. fin. in fin. de sec. nupt. & ibi Ant. n. 6. Abbas n. 3. Alex. de Neuo n. 12. fin. & 16. Idem Abb. c. Eccl. n. 15. de constit. & repet. eiusd. c. n. 20. Aretin. ibi ad finem. Felin. n. 57. fine in 2. declarat. Couar. 4. decret. 2. p. §. 9. n. 5. Greg. Lopez l. 5. fin. t. 3. p. 6. dicit esse tutiorem: & d. l. 3. verb. Fasta, dicit fortè esse probabiliorem, Ant. Gabr. t. 3. comm. opin. l. 3. t. de secund. nupt. concl. 5. n. 6. Perez lib. 5. ordin. t. 1. fin. f. 53. vers. Ex qua doctrina. Lud. Lopez 2. p. instruct. vbi de matrim. c. 41. col. 3. 17

Tertiò

27 Tertiò alij temperāt, vt correctæ sint hæ pœnæ quoad forum Ecclesiasticum, secus quoad sæculare, in quo seruanda legum has pœnas statuentium decisio. Sic Cynus *l.1.q.vlt.C.de secund.nupt.* Sed contrarium est verissimum: nempe in vtroque foro sublatas esse, quod clarè probat textus *c.finali.de secund.nupt.* ibi: *Non debet legalis infamiæ sustinere iacturam.* Ergo vidua illa nec quoad forum ciuile erit infamis, nam aliàs non esset sine iactura. Idem probat *id c.finali.in fine*, dum ait leges non dedignari imitari sacros canones. At non imitarentur, si in foro ciuili hæc esset infamis. Et ita docent gloss. *eo.c.fin.verb.Legalis, & ibi* Ioan. Andr. *n.5.* Alex. de Neuo *n.12.* Henricus *n.vlt. Astensis 2.p.summa,l.8.t.32.art.vn.q.4.* Couar. Perez *n.praced. alegati.* Surdus *de alimentis t.7.q.22.n.15.*

28 Tandem posset quispiam temperare quoad sextam pœnam relatam *n. 6.* & existimare eam non esse correctam, ac proinde teneri eam viduam reseruare filiis prioris matrim. medietatem bonorum. Quod ea pœna cedat in filiorum fauorem: sicut & viduam amittere proprietatem acquisitorum à marito, & reseruari filiis. Sicut ergo hæc pœna non est correcta ita nec illa. At dicendum est correctam esse. Quia hæc pœna non est principaliter inducta in fauorem filiorum, sed in odium festinationis nuptiarum: & proinde eis contractis post annum luctus, minimè incurritur, quod non contingit in reseruatione proprietatis bonorum filiis. Et ideo hanc sent. dicit fortè esse veram, Gloss. *fin.c.vlt.2.q.3.* & tenet expressè *Garronis rub. C.de secund.nupt.in noua edit.n.128 in 5.remedio, & lib.1. n. 106.* Et videntur tenere DD. omnes *n. 25.* relati, dum generaliter tradunt pœnas anni luctus esse correctas.

29 Ex dictis deducitur decisio eius quæstionis, an iure canonico correcta sit decisio *auth. Cui relictum C. de indict. vidui tollend. & auth. de nupt. §. Quia verò, vers. Vnde sancimus*: vbi deciditur legatum relictum alterutri coniugi ab altero, vel à quocumque extraneo, sub ea conditione, si ad secundas nuptias non trāsierit, minimè posse intra annum peti nisi spes nuptiarum deficiat: post annum verò posse peti præstita cautione de re cum fructibus restituenda, si conditioni paritum non fuerit. Qui annus numerandus est à die mortis testatoris, quicumque sit ille, & non à die scientiæ mortis, vt benè tradunt Bald. *ea auth. Cui relictum n.12. cum* Gloss. *ibi verb. Intra annum, &* Iacob de Bellouiso *ibi. Acosta l. Cùm tale, §. Si arbitratu, in fi.n.34.ff de cōdit. & demonstr.* Et quidem videtur ea decisio iure canonico correcta, quod ratio illius decisionis sit, vt tradunt *ea auth. Cui relictum*, Oldrad. & Alberic. *n.1* Iacob. *de sancto* Georgio *n. 2.* Paulus *n. 4.* quia intra id anni tempus potius à secundis nuptiis abstinere censetur vidua metu pœnarum, quas incurrit. *l. 1.C.de secund. nupt.* quàm vt pareat voluntati defuncti. Quod si hæc esset legitima eius decisionis ratio; manifestum esset (vt docet *Acosta d.§.Si arbitratu, in fine, n.31. & duplici seq.*) correctam esse eam decisionem. Cùm enim attento iure canonico possit vidua impunè nubere intra annum luctus: ac proinde correcta sit ratio *d. auth. Circa anni dilationem*, censebitur quoque decisio illius correcta: ac proinde integrum erit viduæ statim id legatum exigere, eiusque fructibus potiri. Correcta enim legis ratione, eius quoque decisio ablata censetur, vt docent gloss. *l.1.verb. Prohibentia.ff.de legitimis tutor.* Alex. *l.1.n.6.vers. Vnum tamen, ff.solut. matrimon.* Iason, vbi & alios refert *l. Quod dictum, n. 3. de pactis.* At ea non est ratio huius decisionis, Nam ibi idem decernitur de viro, cui vxor vel extraneus reliquit sub prædicta conditione, & tamen vir aliud iniens matrimon. intra annum luctus, nullis afficitur pœnis (vt *num.20.* probauimus;) nec respectu extranei testatoris sunt aliquæ pœnæ statutæ viduæ transeunti ad alias nuptias intra annum à morte illius, cùm tamen eo tempore non possit petere id legatum, vt ibi deciditur. Quare dicendum est, eam decisionem non esse iure canonico correctam. Quia hoc non imponitur in pœnam festiui transitus ad secundas nuptias, nec rationem aliquam pœnæ induit, cùm nulli iuris ciuilis prohibitioni aduersetur, viduum intra annum luctus secundam vxorem ducere, nec viduum vel viduam intra annum à morte extranei testatoris. Solæ autem pœnæ iure ciuili inductæ in odium accelerationis nuptiarum corriguntur iure canonico, (vt diximus *n.23.*) Atque ita Alberic. Bald. Paulus Ias. *d.auth. Cui relictum*, & cæteri scribētes ibi, non meminere huius correctionis: quod non obscurum signum est, nō esse correctam eam decisionem. Et ita sustinet *Garronis rubr.C.de secund.nupt.in noua edit.post.9.pœnam n.22.* Et id supponit *Acosta d.§.Si arbitratu, in fin.n.34.* id etiā supponunt *Paulus* *Mōtepico l.Titia, §.Titia cùm nuberet, q.64 n.167.ff.de legat.2.& Mantica de coniect.vlt vol.l.11.tit.19.n.5.* dicentes id legatum nō posse peti intra annum. Si enim id correctum esset iure canonico, posset vtique statim mortuo testatore peti. Sed in Hispania posset alia ratione contendi, legatum hoc statim mortuo testatore deberi, quod leges Imperatorum in ea non vigeant, nisi quatenus ratione naturali innituntur, *l.1.Regia Tauri, & l.reg.6.tit.4.p.3.* Et latè agit de hoc Burgos de Paz *in proœm. leg. Tauri n.32.* Cùm ergo hæc decisio *d.auth.Cui relictum*, ratione careat: (vt testātur *ibi* Bald. *n.12. &* Acosta *d. §.Si arbitratu, in fin. n.35.*) & sit contra mentem testatoris, qui nullum tempus ad legatum præstandum destinans, censetur velle statim conferri, in Hispania vim non obtinebit: ac subinde statim debebitur id legatum. Et in hanc partem inclinat *ibi* Acosta *n.36.* Sed dicendum est, seruandam esse prædictam decisionem etiam in Hispania, & iuxta illam iudicandū. Quia quamvis leges iuris Cæsarei quatenus ab Imperatoribus editæ sunt, & responsa Iurisconsultorum in libris ff. contenta, vt illorum responsa sunt, non habeant vim legum in Hispania: at vim legum obtinent, quatenus consuetudine huius regni vt leges recepta sunt. Quod vel praxis ipsa testatur, quotidie enim passim in tribunalibus regiis vt leges allegantur: nullique iudices sententiam ferunt, nisi iuxta illas, vbi iure regio non corriguntur, quod latè probat Burgos de Paz *l.1.Tauri, a n.510. vsque ad 565.* Pinel. *rubr.C.de bonis mater.p.2.n.12.* Cifuentes *l.3.Tauri n.3.* Ant. Gomez *l.1.Tauri, init.* P. Molin. *tom.1.de instit.tr.2. disp.176.fin.* Vnde legatum sub conditione viduitatis seruandæ, viduo vel viduæ à quocumque relictum, minimè debebitur etiam in Hispania, nisi transacto anno à testatoris morte: iuxta decisionem *d. auth.Cui relictum*, nisi deficiente nuptiarum spe, vt ibi dicitur. Vt si viduus sub tali conditione institutus, ad Sacerdotium transeat, vt expresè dicitur *auth. de nupt. §. Quis verò, vers. Vnde sancimus, collat.4.* vbi gloss. *verb. Sacerdotij*, ait idem esse, si ad ordinem sacrum transeat; vel si mulier sub ea conditione legataria fiat Monialis, vel aliter voueat continentiam. Et *d. auth. Cui relictum, verb. Deficiat*, ait gloss. vt si vidua Monialis efficitur, aut conuersa, aut vir Sacerdos. Et opponunt Paulus *ibi num.4.* Iason *n. 6.* posse eam viduam post professionem egredi, & de facto nubere. Et respondent id spectandum non esse, vt nihil ad rem faciens, at si id eueniret, priuandam esse viduam legato illo, tanquam conditioni viduitatis minimè parentem. Nec melioris conditionis sit delinquens, quàm quæ legitimè nupsit, ac in nullo deliquit. At credo hanc non teneri restituere, donec condemnetur vt dicam *disput.91.n.42.*

30 Secundò infertur, quid sentiendum sit, circa correctionem opinionis cōmunis, sententis alimenta debita viduæ ab hæredibus viri, primo anno à morte viri, quo dotem consistentem in pecunia aut aliis rebus mobilibus non restituunt, prout possunt, non deberi, si intra eum annum luctus nubat. Quod sustinent dicentes viduæ iam nuptæ intra annum luctus non deberi ex tunc alimenta, nec eam dotem restituendam, donec labatur annus à morte viri, Iason *§.Fu rat, n.25. Inst.de actionib.* Garro. *rubr.C. de secūdis nupt.in noua edit.n.39.pœna 17. Practica Ferrariēsis in forma libelli quo vxor agit ad dotē.vers. Ac etiā alimenta,* Rebuff. *constit.reg.t.1.tit.De sententiis prouisionalibus,a.2.n.13.fine.* Cou. *cit.* Cyno *4.p.decret.2.p.c.3 § 9.* Ant. Cuc. *l.5.institutionū maiorum,tit.12.n.160.* Matienzo *lib.5.recop.tit.1.l.3.* glossa

glossa 2.*n*.34. Azebedo *ead.l*.3.*n*.6.*&* 7. Surdus *de alimentis t*.7.*q*.22.*n*.9. Molin.*to*.2.*de institia*, *tr*.2. *disp*.332. *col. antepenult.vers.Interim.dum vxori*. Lud.Lop.2. *part.instr.* vbi de matr.*c*.41.*col*.4. Cuius ratio est, quia hæredes mariti solum tenentur ad alimenta eo tempore viduæ præstanda, quando vidua ita pauper est, vt aliunde alimenta non habeat. At ibi secundò nupsit, adest vir, cui eam alere incumbit: ac proinde cessat obligatio hæredum viri. Ex qua ratione colligitur, si vir secundus ita egeat, vt vxori alendæ non sit, minimè eximi hæredes viri ab ea obligatione vel dotem prædictam statim restituendi, vel præstādi alimenta eo priori anno, quo dotem restituere non tenentur, quòd ratio, ob quam ea obligatio extinguenda erat, non deficiat. Atque ita docent Cou. Ant. Cucus, Matienzo, Azebedo, Molina *ibid.* addunt Rebuffus & Surdus proximè allegati, quamuis secundo marito habente vnde alat vxorem, extinguatur ius ad petenda alimenta residui illius anni quo dos non restituitur ab hæredibus, posse tamen vxorem petere id, quod interest ob retardatam dotis solutionem: iuxta *c. Salubriter, de vsuris*. At hoc non approbo. Quia tantum tenentur ad id, quod interest, quādo in mora sunt hæredes non restituentes dotem tempore, quod solutioni destinatum est, ac inde mulier patitur damnum lucri cessantis, aut damni emergentis: instar aliorum debitorum, qui eius detrimenti causa sunt dilata iniustè debiti solutione, vt tenet frequentior ac verior sent. quam referunt & sequuntur Cou.3.*var.c*.1.*n*.3.*vers.Sextò*. Valasc. *cons*.8. *n*.4. *vol*.1. Cùm ergo hæredes viri non teneantur eo anno prædictam dotem restituere, non ipsis imputabitur culpæ, quòd non restituant: vnde nec ad lucrum cessans, nec ad damnum inde mulieri emergens tenebuntur. Si tamen vir legasset vxori alimenta, tenerentur hæredes ad ea præstanda, quamuis secundus vir diues esset. Quia tunc non debentur alimenta in subsidium, sed iure directo actionis. Sicut quamuis dos in rebus mobilibus consistens non possit peti intra annum: at quando à marito relinquitur in testamento, habetur statim, vt legatum illud aliquid operetur, *leg*.1.*ff.de dote prælegata*.§.*Sed si vxori*, *Institut.ad l.Falcid.* Sic Surd. *d.q*.22.*n*.11. *&* 12. Dubitatur ergo an hoc sit correctum iure canonico: ac proinde nonobstante transitu viduæ ad 2. nuptias intra annum luctus, teneantur hæredes viri illo anno, quo dotē non restituunt, alimenta illi viduæ pauperi ministrare, perinde ac tenerentur, si ad secundas non transiisset nuptias. Videtur enim id correctum esse iure canonico, apparet enim pœna festinationis nuptiarum ea denegatio alimentorum. Sed absque dubio dicendum est, id non esse correctum iure canonico, quòd in pœnam inductum minimè sit, sed eo quòd cessarit ratio obligationis præstādi illi alimenta, (vt proximè diximus.) Atque ita omnes Authores citati huius correctionis non meminere, quasi manifestum relinquentes id correctum non esse, idque expresè docent Garron.*rubr.C.de sec.nupt. in noua edit. remedio* 4. *contra pœnas secundò nubentium*, *n*.125. Ant. Cuc.*l*.5.*instit. maiorum*, *t*.12.*n*.190. Matienz.*l*.5.*recop.t*.1.*l*.3.*gloss*.1.*n*.19.

31 Tertiò deducitur decisio illius quæstionis, an vidua infra annum luctus nubens teneatur restituere vestes lugubres ex substantia prioris mariti sibi traditas, nec hoc iure canonico corrigatur: qua in re breuiter præmittendum est, quid iure ciuili circa hoc constitutum sit. Quidam censent hæredes mariti teneri dare viduæ vestes lugubres: & si ex sint vilis pretij & ad vsum quotidianum, effici omnino vxoris: si autem festiuæ & magni valoris, non censeri eas donatas, sed traditas vt seruiant honori mariti defuncti: vt in aliis vestibus traditis vxori à marito distinguunt communiter DD. Et ideo si mulier tunc nuberet, posse hæredes mariti tales vestes pretiosas repetere: nisi consuetudo regionis aliud obtinuisset. Ita aliis citatis docent Ioan. Lupus, *rubr.de donat.inter vir.& vxor*.§.11.*n*.8. Auendanno *c.Pretorum* 1.*p.c*.10.*n*.13.*fine* quamuis enim hic non distinguat, sintne viles an pretiosæ vestes, sed dicit vestes lugubres datas viduæ esse ab ipsa, dum secundò nubit restituendas: at refert Ioan. Lupum loco prædicto, atque ita videtur intelligere eum eius distinctione. At neuter distinguit, nec explicat, an ad hanc restituendi obligationem desideretur nuptias secundas esse intra luctus annum. Sed Cou. alios referens 4.*decret*.1.*p.c*.3.§.9.*n*.10. Perez *l*.1.*ordin.t*.1.*l*.7.*verb.* Vestir.*de luto*. Matienzo *l*.5.*recop. t*.1.*l*.3. *glossa* 2.*n*.36. Gutier.*l*.2.*pract.q*.95.*à n*.6.*vsque ad* 12. Io. Garcia *de expensis c*.8.*à n*.37.*vsque ad* 41. Lud. Lop.2. *p. instr.* vbi *de matrim.c*.41.*col*.4. dicunt teneri hæredes mariti dare viduæ vestes viduales ac lugubres, etiam pretiosas, attenta regionis & personarum qualitate: & si dederint casu quo dare non tenentur, præsumi donasse ei pro tempore viduitatis: nec viduæ incumbere onus probandæ consuetudnis deducendi has vestes ex bonis mariti, sed probandi solam consuetudinem, qua viduę his vel illis vestibus solent lugere maritos. At si vidua intra luctus annū nubat, teneri reddere has vestes ipsis viri hæredibus, siue sint pretiosæ, siue viles. Et teneri viduam sic nubentem restituere vestes lugubres sibi datas, docent etiam Quesada, *in suis quæst.iuris*, *c*.25.*n.vlt.vers.Circa quas vestes*, Ant. Cuc.*l*.5.*instit.maiorum t*.12.*n*.190. Padilla *l.Fideicommissum n*.12.*C.de fideicommiss.* Azebedo *lib*.5.*recop.t*.1.*l*.3.*n*.8. Alij, vt Vitalis & Romanus, quos refert & videtur sequi Gregor. Lop.*l*.1.*verb.Las dispensas*, *ad fin.tit*.11.*p* 6. (hanc enim sent. refert in vltimo loco) dicunt quando hæredes tenentur viduam alere, quia mansit prægnans, vel dos cōsistebat in rebus mobilibus, nec restituitur statim, & vidua est pauper, teneri similiter hæredes ad vestimenta lugubria: secus quando non tenentur ad alimenta: si tamen tunc vestes, ad quas non tenentur, dederint, & sint viles, effici omnino vxoris: si verò sint magni valoris, censeri tradi ad vsum, & non animo donandi: ac proinde restituendas esse à vidua transeundo ad secunda vota: & hæc, nisi aliud obtinuerit regionis consuetudo, quæ omnino seruanda est. Sed placet in hac controuersia sententia, quam multis citatis amplectitur Barbosa *l.Qua dotis n*.34. *n*.81.*&* 82 *ff.solut.matrim.* vbi docet casu quo hæredes tenentur viduam alere, teneri quoque ad has vestes præstandas, secus autem non, nisi adsit consuetudo. 2. ait, non videri verum vestes eas lugubres, si sint modici pretij, censeri donatas: sed sic dicit distinguendum: Si hæres tenetur eas vestes dare, eo quod teneatur eam alere, vel quia consuetudo id induxerit, debent indistinctè remanere ex vestes apud viduam transeuntem ad secundas nuptias. Quia cum hæres illas præstans satisfecerit propriæ obligationi, nil repetere potest, *l. Si quis pro vxore* 22. *ff. de donat.inter vir. & vxor.l. penult. ff.de impensis*. Item quia vestes illæ alimentorum nomine continentur, *l.Verbo victus*, *ff.de verb.sign.* Sicut ergo alimenta semel præstita nō restituuntur, ita nec illæ vestes. Si verò non tenebatur eas præstare, censetur donasse, & cùm nulla conditio sit expressa, semper retinebuntur per viduam transeuntem ad secundas nuptias. Vel recurretur (inquit) ad distinctionem traditam, an sint viles & quotidianæ, & tunc retinebuntur: an pretiosæ & festiuæ & tunc vidua secundò nubens intra annum luctus eas restituet. Et in hoc euentu plus placet mihi hæc distinctio cum Authoribus citatis. His ergo præmissis dicendum est, casum, quo vidua secundò nubens tenetur iuxta præmissa restituere vestes lugubres, minimè esse correctum iure canonico. Quod colligitur ex DD. citatis, qui eiusmodi correctionis non meminere. Et docent expresè. Ant.Cuc. *l*.5. *instit. maiorum t*.12.*n*.190. Matienzo *lib*.5.*recop.l.t*.1.*l*.3.*gloss*.2.*n*.39. Et ratio est manifesta. Quia hoc non statuitur in pœnam secundarum nuptiarum, sed quod in eo euentu censeantur vestes illæ accommodatæ viduæ, dum in vita viduali permanserit: quare ea cessante per secundas nuptias expletur tempus commodati, ac proinde succedit obligatio illius vero domino reddendi.

Vltimò infertur, quid dicendum sit de lecto quotidiano coniugi superstiti tradendo ex bonis defuncti, an id procedat quamuis transeat ad secundas nuptias, ita vt 32

tunc

tunc non ſit reſtituendus attento iure canonico corrigenti in hoc diſpoſitionem iuris ciuilis. Præmittendum eſt, lectum quotidianum deberi vtriuis coniugi ſuperſtiti, eumq; reſtituendum, ſi tranſeat ad ſecundas nuptias, iuxta *l. 3. fori regij, t. 6. l. 6.* ibi: *Si el marido o la muger muriere, el lecho que auian quotidiano finque al viuo, è ſi ſe caſara, tornen lo à particion con los herederos.* Atque lectus hic quotidianus non intelligitur ſericus vel pretioſus, quo tempore matrimonij coniuges vtebantur: ſed iis qui ſtatui viduali conueniens eſt, vt latè probat aliis relatis *Gutier. l. 2. pract. q. 93. n. 6.* Et conſtat ex doctrina *Baldi, Angeli, Felini. Corſeti,* & aliorum quos refert & ſequitur *Menoch. de præſumpt. l. 4. præſumpt. 134. n. 5.* vbi dicunt lectum vxori per virum nõ intelligi ſericum, ſed ſtatui viduæ cõpetentem. Et hanc legem fori eſſe in vſu teſtantur *Queſada in ſuis q. iuris, c. 25. n. vlt. verſ. Circa quas veſtes,* dicens iuxta illã pronuntiatum eſſe in regia cancellaria Pinciana, *Aluaradus de cõiectur. mẽte defuncti, l. 4. c. 2. n. 39.* dicens iuxta illam deciſum eſſe in Regio Granatenſi prætorio, Gutier. *d. q. 93. n. 5.* Salazar *in ſuo tr. de vſu & ſtylo, c. 2. in n.* 28. Azebedo *l. 5. recop. t. 1. l. 3. n. 9.* Et tanquam receptam eam referunt, dicentes quod iuxta illam ſicut vxor, quæ mortuo viro lucratur lectum quotidianum, perdit medietatem ſecũdò nubẽs, & reſtituit hæredibus viri: ita vir ſecundam vxorem ducens perdit illius medietatem, ac reſtituit vxoris hæredibus, Ioan. Lup. *l. 15. Tauri n. 4.* Caſtillo *ibi, paulo poſt princ.* Gomez Arias, *l. 13. Tauri n. 2.* Et eum eſſe reſtituendum à coniuge ſuperſtite tranſeunti ad ſecundum coniugium, tradunt etiam *Queſada proximè alleg.* Perez *l. 1. Ord. t. 1. l. 7. verb Veſtir por luto.* Molina *t. 2. de iuſt. tr. 2. diſp. 431. col. 9. & 3. tomo, diſp. 607. col. 1.* Lud. Lop. *in ſuo inſtr. 1. p. c. 176. col. 5. verſ. Lectulus autem.* Nec explicant tempus intra quod ſint futuræ ſecundæ nuptiæ, vt ſit ille lectus reſtituẽdus. Nec debetur hic lectus coniugi ſuperſtiti, ſi defunctus non ſit ſoluẽdo æs alienum. Hoc enim tanquam ex iuſtitia debitum præferendum eſt: nec defuncti bona dicuntur niſi eo deducto. Sic latiùs probant Gutier. *l. 2. pract. 94. n. 1. & 2.* Zauallos *in ſuis pr. q. 1. n.* 10. Et vult quidem lex illa fori, vt per tranſitum ad ſecundas nuptias, lectus ille quotidianus coniugi acquiſitus diuidatur inter ipſum, ac coniugis defuncti hæredes, ibi: *Tornen los à particion con los herederos del muerto.* Hoc enim eſt diuidere cum eiſdem: argumento *l. 19. Tauri, in princ.* Atque ita Gutier. *l. 2. pract. q. 95. nu.* 15. tenet, dicens ſe multoties vidiſſe praxi receptum, & ſententiis ſuo iudicum lite mota deciſum, vt coniux cui adiudicatus is lectus quotidianus, caueat ſe reſtituturum dimidiam partem hæredibus defuncti, ſi alias elegerit nuptias. Et ita diuidendum tradũt etiã. Io. Lupus, Caſtillo, Gomez, Arias, Azebedo *proximè allegati,* Zauallos *in ſuis pr. q. 1. n. 8. & 9.* Lectulus verò hic deducẽdus eſt ex aceruo lucrorum, quæ conſtante matrimonio acquiſita ſunt: quod ſi talia lucra non ſuperſint, deducetur ex capitali coniugis defuncti: vt docent Guttier. *l. 2. pract. q. 95. n. 17.* Aluarad. Lud. Lopez, *proximè allegati.* Zauallos *d. q. 1. n. 8. &* 10. & refert Aluaradus ſic definitum eſſe in Regio Granatenſi prætorio. Vnde dicunt Gutier. *ea. q. 95. n* 18. & Zauallos *ea. q. 1. n. 8.* ſi lectus hic deductus ſit ex dictis lucris, cum alias communis eſſet vtrique cõiugi ſuperſtitem, qui illum integrè habet, ſi ſecundis nuptiis copuletur, diuiſurum cum hæredibus alterius medietatem, & ſi filij ex priori matrim. ſuperſint, ſolam illam medietatem illis reſeruari, reliquam autem medietatem, tanquam ex bonis propriis habitam, eſſe prorſus coniugis illius ſecundo coniugati. Addit Gutier. lectũ hunc deductum ex capitali coniugis defuncti, quod non ſuperſint lucra aliqua, teneri ſuperſtitem, ad ſecundas nuptias tranſeuntem integrè reſtituere, ac reſeruare filiis prioris matrimonij ſi illi ſuperſint, vtpote qui ex bonis coniugis defuncti eſt omnino habitus. Intellige autem reſtituẽdum eſſe hæredibus defuncti, quando ſuperſtes tranſiit ad aliud matrim. intra annum luctus, vt docet Perez *lib. 5. ordinam. tit. 1. l. fin. fol. 54. verſ. Item per matrim.* Cætera de hoc lecto quotidiano videnda ſunt apud DD. allegatos.

Dubitatur ergo, an correctum ſit attento iure Canon. lectum hunc reſtituendum eſſe à coniuge ſecundò coniugato intra annum luctus? Reſpondetur negatiuè. Quia non eſt propriè pœna nuptiarum ſecundarum, & ita eſt communis coniugi vtrique: cùm tamen pœnæ anni luctus ſolam viduam afficiant: (vt *n.* 20. probauimus) ſed lex ea conditione lectum applicauit coniugi ſuperſtiti. Et ita tradit Ioan. Lupus *l. 15.* Tauri *n. 6.* Et cæteri DD. relati tanquam rem manifeſtam ſupponunt.

Ad arg. *n. 21.* & 22. propoſita reſp. Ad propoſitum *n. 21.* 33
conſtat ex dictis *n. 23.* quamvis enim is textus ſolam infamiam expreſſerit, at ratio in eo tradita ad omnes pœnas extenditur. Ad 1. cum ſua confirm. propoſitum *n. 22.* dic ſatis eſſe, vt iuris Canonici ſit legem ciuilem corrigere, per huius deciſionem impedit libertatem à Chriſto permiſsã tranſeundi quandocumque ad poſterius matr. ſoluto priori: adde ex ea prohibitione foueri quoque peccatum, cùm auferatur libertas vtendi medicina incontinentiæ, atque ita præbeatur fornicationibus anſa. Ad ſecundum dic, leges inſertas in Decreto non habere vim iuris Canonici, niſi à Pontifice aliquo aut à Concilio generali approbentur, (vt dicam *l. 10. diſp. 12. n. 5.*) Quod hîc non contingit: imò reprobatæ ſunt *c. fin. de ſecund. nupt.*

DISPVTATIO LXXXVIII.

Quæ ſint pœnæ ſecundis nuptiis iure ciuili indictæ in fauorem filiorum prioris matrim. & an ex iure Canonico corrigantur.

SVMMARIVM.

Quot quæſtiones diſputandæ ſint: & nomine ſecundarum nuptiarum etiam tertiæ & vlteriores intelliguntur. num 1.

Coniux ſecundo coniugatus reſeruat filiis bona ab altero quæſita. n. 2.

Vidua ſecundo nubens, quid poſſit dare marito: & quid ſi vnicum habeat filium, incapacem tamen ſucceſſionis & ſi plus det, an totum ſit irritum: & ſit hæc pœna communis quoque viro? n. 3.

An ea vidua perdat filiorum tutelam. n. 4.

Quid, per ſponſalia de futuro, vel ſi iudicem adeat, tutorem petitura, vt ſecundo nubat. n. 5.

Quid, ſi poſterius matrim. non ſit conſummatum? vel non ſit facta traductio? n 6.

Quid, ſi matrim ſit nullum? n. 7.

Quid, ſi tutela ſit teſtamentaria, n 8.

Quid, ſi vir conceſſit facultatem ſecundo nubendi, vel vt retineat tutelam n. 9

An abſque ſententia iudicis perdat ipſo iure tutelam, n. 10.

Quid, ſi vidua curatrix ſit filiorum? n 11.

An pater ſecundo coniugatus perdat tutelã & adminiſtrationẽ, n. 12.

Quas pœnas incurrit ſecundo nubens non petito filiis tutore: & quid de viduo ſecundo coniugato: & an bona poſterioris viri ſint tacitè obligata pro mala vxoris adminiſtratione, n. 13.

An perdat ſimiliter munus executricis teſtamenti viri? n. 14.

An amittat facultatem nomine viri teſtandi, n. 15.

An amittat educationem filiorum? Refertur quædam ſententia, n. 16.

Proponitur ſententia Authoris: & præſumptio iuris & de iure ex ſolis actibus præteritis poſſit deſumi. n. 17.

An in hac educatione præferenda ſit mater concurrentibus paribus qualitatibus in ipſa, n. 18.

Quid, ſit filiis ſucceſſura, n. 19.

Quid de patre tranſeunte ad ſecundas nuptias, n. 20.

An mater hac teneatur in foro conſcientiæ hanc educationem relinquere, n. 21.

An poſſit exemplariter filio amenti ſubſtituere? Refertur duplex opinio, n. 22. & 23.

Proponitur ſententia Authoris, n. 24.

An ea facta ante ſecundas nuptias euaneſcat per eas, n. 25.

An pater ſecundo coniugatus priuetur ea poteſtate ſubſtituendi, n. 26.

An mater ſecundo nubens excludatur per tacitam pupillarem? Refertur quædam ſententia, n. 27.

Proponitur ſententia Authoris, n. 28.

An excludatur mater per tacitam pupillarem, quando ei legat aliquid vir cum conditione nubendi, n. 29.

Quid, ſi legat ei, donec vitam vidualem ſeruauerit, n. 30.

An perdat ſecundò nupta priuilegia honoris & fori viri, n. 31.

An filij teneantur alere & dotare matrem ſecundo nubentem, n. 32.

An ea poſſit reuocare donationem ratione ingratitudinis: & quid de patre, n. 33.

An ſecundo nubens amittat ius prælationis in priori dote, n. 34.

An pater ſecundo coniugatus teneatur ſatiſdare de reſtituenda hæreditate filiis, & de bono vſu aduentitiorum? n 35.

An mater ſecundo nubens teneatur de mediciis rationem reddere, quamuis à teſtatore reuelata ſit, n. 36.

An valeat pœna sub qua coniuges se obligant ad abstinendum ab alio coniugio: vel pœna sub qua se obligat quispiam ad ingressum religionis, nisi sponsalia perfecerit. n. 37.
Post n. 37 inuenies summaria, quæ desiderantur.

1 DVplex est agitanda quæstio. Prior, de pœnis iure ciuili statutis secundis nuptiis, in fauorem filiorum prioris matrim. Posterior, de earum correctione iure can. Quæstio ergo prior est, quæ sint hæ pœnæ? Et id quidem tanquam certum præmittendum est, secundas nuptias non solas dici quæ secundæ sunt, sed etiam tertias, & vlteriores respectu præcedentium. Quod constat ex *l. Cum aliis* 4. *C. de secũd. nupt.* ibi: *Omnis posteritas ex quocumque suscepta viro.* Et paulò inferiùs, *Ex quocumque coniugio suscepti filij.* Et *l. Hac edictali, 6. statim in pr. C. eo tit.* ibi: *An secunda, vel tertia, aut vlterius repetiti matr. vota migrauerit.* Et docent *Glossa rubr. C. de secund. nupt. & ibi* Bart. *n. vnico.* Decius *n. 5.* Ripa *in noua edit. n. 6. vers. Pro declarat.* Azor. *tũ. eo. t. n.* 1. Nicol. de Vbald. *de success. ab intestato. 2. part. n. 10.* Bolognin. *in addit. ad* Mathes. *de success. ab intestato, art. 2. pr. membr. n. 19. fin.* Ioan. Lupus *l. 15.* Tauri *n. 8. & ibi* Castillo *n. 1.* Ant. Gomez *n. 6. fine.*

2 I. Ergo pœna est, vt eo ipso quòd coniux transiit ad secundas nuptias, amittat proprietatem omnium bonorum, quæ à coniuge defuncto consecutus est, & eam transferat ad filios prioris matr. retento solo vsufructu. Constat ex *l. Fœmina, C. de secũd. nupt.* De cuius pœnæ explicatione est instituenda tota disput. sequens.

3 II. Pœna est, non potest in dotem dare marito, nec alio titulo ei relinquere, plusquam dederit vni ex filiis prioris matrimonij cui minus reliquit, *l. Hac edictali, 6. in pr. C. de secũdis nupt.* & an sit plus minúsve, inspicitur tempus mortis: vt ibi habetur §. *Hinc obseruationi.* Hæc autem minor pars data filio, quam nequit excedere relicta secundo viro, est computanda pensatis non solùm, quæ filius habuit in testamento parentis, sed etiam quæ ab ipso superstite habuit. Quare si filius coniugis secundo nubentis consecutus est ab ipso centum vitæ tempore, & totidem in testamento, poterit hic dare posteriori coniugi ducenta. Quod clarè colligitur ex *d. l. Hac edict. in pr.* ibi: *Quam filius vel filia habet, cui minor portio vlt. voluntate relicta, aut data fuerit, aut donata* Et docet Angelus *auth. d. nupt. in pr. n. 14.* Quòd si secũdò nubens vnicum filium habeat ex priori matrimonio, isque sit incapax successionis, vt quia professus est in ordine Minorum, potest omnia bona posteriori viro relinquere, quia cùm is sit incapax reputatur ac mortuus: *l. Si necesse, §. Deportatus, ff. de bonis libert.* Sic Angelus *ibid. n. 15.* Si verò plus relinquat viro, quam viri ex filiis, cui minus reliquit, illud solum vlterius erit irritum, vt constat ex *dict. l. Hac edictali, in fi. pr.* ibi: *Sin verò plus quam statutum est, aliquid nouercæ vel vitrico relictũ, vel donatum, aut datum fuerit, tanquam non scriptum, neq; relictum, vel donatum, aut datum sit, ad personas deferri liberorum, & inter eas diuidi iubemus*, vbi non integrum relictum, sed illud plus irritatur. Atque ita tradunt Ang. *ibid. n. 13. Glossa dict. l. Hac edictali, v. Diuidi.* Al. de Neuo *c. fi. n. 5. de sec. nupt.* Tandem hæc pœna est communis viro & fœminæ transeunti ad secundas nuptias, vt constat ex *d. l. Hac edictali, statim in princ.* ibi: *Pater materve.* Et docet Gatronis *rubr. C. de sec. nupt. 9. pœna* 2. Et alia multa circa hanc pœnam possunt videri in Anton. Gabr. *tom. 3. comm. op. l. 3. tit. de nuptiis, tota concl.* 4.

4 III. Pœna est, mater transiens ad secundas nuptias amittit filiorum tutelam, constat ex *l fin. & auth. Sacramentum, C. quando mulier tutelæ officio, & auth. Vt sine prohibitione matres, §. vn. collat. 7. & l. 5. tit. 16. part. 6.*

5 Circa quam pœnam dubitatur 1. an hoc procedat, quando sunt sola sponsalia de futuro? quidam partem affirmantem sustinent. Nam ab initio denegaretur tutela matri, nisi abstinentiam à 2. nuptiis sponderet, quare statim ac adest animus secundò nubendi, incipit esse suspicio quæ in causa est, vt amittatur per secundas nuptias. Ita Bart. *auth. Sacramentum, n. 3. c. Quando mulier tutelæ officio.* Ang. §. *Actionum q. 20. n. 41. Inst. de act.* Imò quando adit iudicem, significans se velle nuptias contrahere, petitque tutorem filiis, tradunt aliqui tutelam perdi. Quòd iam incipit mater esse suspecta. Sic Bart. & Ang. *ibid.* Idem Bart. *l. Si quis sub conditione, 1. n. 28. ff. de test. tutela.* Dec. *c. Ex parte M. in noua edit. n. 29. & 40. de appe.* Sylua *nupt. 2. verb. Vidua non est nubendum, n. 50.* Ant. Gabr. *to. 3. comm. opin. l. 3. tit. de secund. nupt. conc. 9. n. 13.* At verius est minimè perdi per sponsalia de futuro, quia *auth. Sacram. Quando mulier tutelæ officio*, tantum dicit, *Contractis secundis nupt. & lib. 5. tit. 16. part. 6. Casando la madre.* Et cum hoc sit pœna, non est extendendum. Præterea, quia potest postmodum renunciare sponsalibus, & sic cessabit suspicio. Deinde, quia facilius quisquam impeditur habere, quam rem habitam retinere, *l. 1. §. Casum, ff. de postulando.* Quamuis ergo mater quæ sponsalia contraxit, admittenda non sit ad filiorum tutelam, at si antea admissa sit, non ob id statim repellenda est, donec matrimonium ineat, quam hanc partem sustinent Specul. *tit. De tutore, §. Nunc dicendum, n. 4.* Salic. *d. auth. Sacram. n. 4.* Ruin. *cons. 87. n. 3. vol. 5.* Menoch. *de arbitr. lib. 2. casu 151 n. 7.* Gutier. *de tutelis 1. p. c. 9. n. 2.* Greg. Lop. *l. 5. verb. Casando, t. 16. p. 6.* Nec licet adeat iudicem petens tutorem, eo quod ad 2. nuptias transire velit, eam perdit, donec transeat, quia textus petunt contractas esse nuptias. Deinde, quòd suspecta non reputetur, quæ obtemperans legi actum facit, per quem omnis suspicio debet amoueri, nimirum, petere tutorem, & offerre se ad reddendam tutelæ rationem. Et sic sustinent Salic. *num. 3.* & Greg. Lop. Gutier. & Menoch. *ibid.*

Secundò dubitatur, an si matrim. nondum consummatum sit, perdatur tutela? Pars enim negans inde probari potest, quod in materia hac pœnali id non reputetur matrim. nec nuptiæ (vt in simili dixi *disp. præc. n. 19.*) At dicendum est perdi tutelam. Quod iura solum ponderent fractam esse promissionem factam in tutelæ acceptione, abstinendi à secundis nuptiis, & suboriri suspicionem malæ administrationis, quæ in matr. nondum consummato reperiuntur. Et ita sustinent Bald. *l. Omnem n. 10. C. ad SC. Tertull.* Al. de Neuo *c. fi. n. 10. de sec. nupt.* Anton. Gabr. *to. 3. comm. opin. l. 3. tit. de sec. nupt. concl. 9. n. 14.* & DD. quos retuli *n. praced.* dicentes amitti per sponsalia de futuro, nedum per matrimonium ratum, quòd si non sit facta traductio ad domum, non amitti tutelam, tenent multi, quos refert & sequitur Menoch. *d. casu 151. n. 8.* limitans cum Boërio, & aliis, nisi ante traductionem consummetur matrim. Sed melius Gutier. *eo c. 9. n. 9.* tenet per traductionem perdi, ante consummationem. 6

Tertiò dubitatur, an amittatur per matrimon. irritum? Affirmat Bald. *c. Ex parte M. n. 20. de appell.* dummodo interueniat carnalis copula. Ducitur, ne plus concedatur luxuriæ, quàm castitati, per quam deperditur, nempè per secundas nuptias, quæ castæ sunt. Ad hoc existimo pertinere ad pœnam fori externi: & ita in conscientia non perdi ante iudicis sent. (vt latius dicemus *disp. 90. n. 11.*) quia id matrim. non est verum, atque ita non verificatur fœminam illam ad secundas transiisse nuptias, vt sic ipso iure vacet. 7

Quartò dubitatur, an hoc procedat in tutela etiam testamentaria, nimirum, quando mater relicta est in testamento viri tutrix filiorum? Partem negantem sustinent aliqui, quia *l. Omnem, C. ad Tertull.* vbi est sermo de matr. ad secundas nuptias transeunte, non petito filiis tutore, solùm est sermo de tutela legitima, quasi ea sola amittatur per transitum ad secundas nuptias, ibi: *Si ea legitima liberorum tutela suscepta.* Et nulla lege cauetur testamentariam perdi: neque est eadem ratio sicut legitima. Quia in testamentaria eius fides, à testatore est approbata, & ideo non cogitur satisdare, *Instit. de satisd. tutor. in princ.* Et cum potuerit vir cogitare fore, vt vxor secundò nuberet, & nil dixerit, præsumitur eum paruipendisse. Hanc partem sustinet Baldus *auth. Eisdem pœnis, n. vlt. C. de secund. nupt.* Et eam forte de iure veriorem esse dicunt Angel. de Aretin §. 8

Actionum

Actionum q.19.n.41.Instit.de actionib. & Angel.de Gambellionibus *tract.de testa.* gloss.*96.n.12.*Sed dicendum est, perdi etiam tutelam testamentariam filiorum transeunte matre ad secundas nuptias. Probatur ex §. *Sin autem tutelam,vers. Nos autē,auth.de nup.coll.*4.ibi:*Simpliciter aequalem eam ponimus propter nuptiarum immaturitatem ei, qua ante lugubre tempus nupserit.* At nubens intra luctus tempus,tanquam infamis,ac suspecta, & odiosa memoriae defunctis,& legi ad nullam tutelam aspirare potest.Praeterea quia textus generaliter loquuntur de tutela, vt constat ex textibus,quos n.4.retuli. Et militat eadem ratio in hac tutela,quae in aliis,nempè,praesumi malam administrationem ac bonorum dissipationem propter effectum secundi viri. Et ideo ita tenent Gloss. *d.l. Omnem,in fi.* & *ibi* Bart.*n.vn.* Bald.*n.7.* Albericus *n.1.*dicens se vidisse ita obseruari, ac in iudicio obtinuisse. Salicet.*n.5.*Corneus *n.2.* Idem Bart. *auth de nupt.coll.4.§.Sin autem tutelam n.*8. Idem Bald.*authent.Sacram.in fi.c. Quando mulier, & consil.249.ista quaestio est dubia,in fine,vol.1.quod est consil. 51.in 3,vol.in nouiori edit.& c. Ex parte M.n.2. de appell.* vbi & Francus *n.2.notab.3.*Ruinus *cons.87.n.2.& 3. vol.5.* Garronis *auth. Eisdem poenis,n.fi. C.de sec. nupt.* Guido *dec.539.statim in princ.* Sylua *nuptialis l.1.v. Vidua non est nubendum, n.50.* Boërius *decis.124.n.12.*Viuius *dec.364 n.7.*Greg.Lop.*l.5. verb.Sacr.t.16.p.6.*Ant.Gom.*l.14.Tauri n.11.vers.Item adde.*Tello *l.6.Tauri n.31.*Villalobos *in antiq.iuris cin.& reg. lit.M.n.8.*Baëza *de decima tutoris.c.4.n.51.* Gut *de tutelis 1.p.c.9.n.16. & Olanus in sua concord.lit.M.n.15.*Molina *l.1.de primog.c.9.n.49.*Padilla *l.Fideicomm.n.8.c de fideic.* Ant.Gab.*to 3.comm.opin.l.3.t.De secund.nupt. concl.9 n.6.* Oldradus,Cynus,Iacobus Butricar,quos refert & sequitur Matienzo *l.5.recop.t.1.l.3.gloss.2.n.6.*Spino *spec.test.gl.29. princ.n.9.& 10.* Et videtur hoc decisum *l.reg.4.t.16.p.6.* (vt aduertit ibi Greg.Lopez, *verb. No casara*) cum ibi in tutela testamentaria decidatur petendam esse renunciationem secundi coniugij.

9 Imò Ant.Gom.*n.praeced.* relatus ait posse attentari matrem transeuntem ad secunda vota amittere tutelam testamentariam filiorum, quamuis maritus in testamento contrarium iusserit, quòd vertatur in maximum liberorum praeiudicium, retenta per matrem tutela, quibus lex matrem priuans prospexerit: nec vir potuit liberis praeiudicium inferre. Idem sustinet Ruin.*cons.87.n.10. vol.5.*fatetur tamen voluntatem hanc viri id operari, ne mater perdat ipso iure tutelam, donec aditus iudex eam priuet, prout tenetur: atque adeo valere interim ab ea gesta,tanquam à vera tutrice.At verius est contrarium. Quia ea fiducia,quam maritus de illa habuit, transeunte ad secundas nuptias purgat suspicionem:sicut & posset maritus quemcumque extraneum tutorem relinquere.Et ita sustinēt Bal. *c.Ex parte M.n.2.de appel.*Francus, Garronis, Sylua nuptialis,Matienzo *n.prec.alleg.* Vnde non sufficiet,si non expresse constat de voluntate viri: sed fortè dixit,sit tutrix, quamdiu vixerit. Quippe ea verba accipienda sunt rebus in eodem statu permanentibus. Ita Guido,Garron.Spino, *n.praeced.relati.*

10 Quintò dubitatur, an ipso iure cesset tutela, matre ad secundas nuptias transeunte? Videtur enim pati negans vera. quod non reperiatur textus ipso iure priuans. Nam *l.fin C.quando mulier,*solum sic dicitur, *Iuramentum antea praestet,quod ad nuptias non perueniat,*& *auth.Sacramentum eo.t.Sacramētum non exigitur.sed contractis secundis nuptiis expelli eam à tutela conuenit.*quae verba expresè denotant eam non ipso iure expelli,sed à iudice expellendam.Et *l.5. t.16.p.6.*ibi:*El juez del lugar deue sacar luego los moços de su guarda.*Non ergo ipso iure cessat tutela, sed iudicis ministerium ea matrem priuantis desideratur. Sed citra dubium tenendum est, ipso iure amitti tutelam, quia licet,*d. auth. Sacram.* dicatur *expelli eam conuenit*, quibus verbis ministerium iudicis desiderati significatur: at loquitur de expulsione facti,quasi ipso iure desierit. Et eodem modo *d.l.5.reg.* accipienda est. 2. quia *d.l. fin. c. Quando mulier* petens vt mater filiorum tutrix futura renuntiet secundis nuptiis, clarè denotat tutelam dari matri sub conditione ab illis abstinendi. At tutor sub conditione datus expirat non parens conditioni, *l. Tutor datus 8 in princ. ff.de test. tutel.* Tertiò,quia eo ipso quod mater ad secundas migrat nuptias, videtur renuntiare tutelae cum eo statu incompatibili attenta iuris dispositione, quare ex tacita renunciatione cessat, instar beneficij per contractum matrimonij vacantis 4.id probat textus *auth. Vt sine prohibitione matres,§.vn,vers.Propterea igitur sancimus,coll.7.*ibi:*Mox tamen vt secundas contraxerit nuptias,repente expelli à tutela* Quod idem supponitur *c.Ex parte M.de appel.*ibi:*Et praedicti filij eius sub potestate & tutela ipsius minimè permanerent, cùm iam ad secunda vota transisset.* Et ita sustinent gl.*d.c Ex parte M.verb.Sub potestate,ad fi.*& *ibi* Ant.*n.15.* Specul.*tit.de tutore, §. Nunc dicendum, n.5.Garron auth. Eisdem poenis,in noua edi.num.26.C.de sec.nupt.* vbi dicunt quàm citò mater ad secundas nuptias transierit, solutam esse tutelam, ac si mortua esset. Eandem sent.tenet Glo. *l. Omnem,6.in fi.C.ad Tertul.*& *ibi* Bart.*n.vn.*Bald.*n.7.*Paul *n.1.*idem Bart.*l.Si quis sub conditione 11.n.27.fi.ff.de test. tut.& d.auth.Sacram.n.2 fi.*& *ibi* Salicet.*n.2.vers.Ego probo,*idem Salicetus *d.l.Omnem n.4* Abbas *d.c.Ex parte,paulo post princ notab.2.*& *ibi* Dec.*in noua edit.n.5.notab.2.& n.29.* Bellamera *ibi n.vlt.*Idem Bald.*d auth. Eisdem poenis, n.vlt.& d.c. Ex parte M. n.2.*& *ibi* Francus *n. 2. notab.3.* Praepos.*n.4.*Corneus *d.l.Omnem n.2.*Ang.de Perusio *repet. l.Mater,n.5.C.ad Tertul.*Ang.de Aretio *Inst.de act. §. Actionum,q.19.n.41.* Ang. de Gambellionib *tr.de test.gl 96. n.12.*Aimon.*cons.18.n.1.vol.1 Guido dec.539.statim in pri.* Sylua *nuptialis l.2.verb.Vidua non est nubendum,n.50.*Lucas de Peñal.*Mulieres,col.1.vers.Sed cum mulier, C.de incolis, l.10.*Ruin.*cons.87.n.2.& 10.vol.5.* Gr.Lop.*l.5.tit.16.p.6. verb.El mas cercano.* Nau.*sum.c.25.n.67.* addens eam peccare lethaliter, si post transitum ad secundas nuptias retineat tutelam, *Ant. Gom.l.15.Tauri n.10. & 11.verb. Item adde* Tello *lib.6.Tauri n.31.*Emm.Sa *summa verb.Curator, fin.* Quare nullum exigitur iudicis ministerium,sed eo ipso iudice nil agente amittitur,quod apertè docent DD. allegati,dicentes statim expirare tutelam, ac si mater obiisset. Et in terminis propriis docent Bart. *d.l. Si quis sub conditione,n.27 fi.*Bald.*d.l.Omnem n.7.*& *ibi* Corneus *n.2.* Gre. Lop.*d.l.5. verb. El mas cercano.* Et melius omnibus Nau. *d.c.25.n.66.*cum dicat eam tem esse culpae mortalis,si vbi secundò nupsit,retineat tutelam.Non enim peccaret retinens donec condemnaretur, si iudicis sententia opus esset ad priuandam eam tutela.

Quae dicta autem sunt de amissione tutelae per transitum matris ad secundas nuptias, accipienda sunt similiter, si mater sit curatrix filiorum: id enim munus eo ipso amittet per eum transitum, sicut & munus tutricis. Quippe dispositum in vno,habet locum in alio,*l. Quod si nobilis.§. Quod in procuratore, ff. de edil. edicto.* Et docent gl.*auth. Matr.& auia,verb.Tutelam,C.Quando mulier.* Dec.*multis citatis c.Ex parte M.in fi.de app. Anties prooemio c.Pratorum, Gloss 11n.42.*Gr.Lop.*l.4. verb. La guarda, t.16. p.6.* addens cum *Gloss.alleg.* idem esse dicendum, si mater sit curatrix filij mente capti vel furiosi. 11

Tandem circa hanc poenam dubitatur, an pater secundam vxorem ducens perdat similiter filiorum tutelam? Praemittendum est,longè inter se distare, patrem esse legitimum administratorem bonorum filij, qui sub sua potestate constitutus est:& esse eius tutorem (quamuis enim filiis patrem habentibus non detur regulariter tutor: at datur aliquando si pater eos emancipet, *l. Si infanti, C.de iure deliber.*& *ibi* Bart.) Quippe pater legitimus administrator totum commodum habet & vsumfructum, solaque proprietas est filij: & ideo non tenetur rationem reddere, nec cautionem praestare: nec bona eius tacitè obligantur pro administratione, quae secus se habent vbi pater esset tutor, (vt multis citati tradit Pinel.*l.1.part.2. n.27.C.de bonis mater.*)Hoc supposito manifestum est,pa- 12

trem ſecundo coniugatum non amittere legitimam bonorum filij familias adminiſtrationem, vt eſt expreſsè deciſum *l.Generaliter,in fin.verſ.Negotia,C.de ſec.nupt.* Et ratio eſt,quod huiuſmodi adminiſtratio concedatur ſibi ratione vſusfructus quem in his bonis habet: cum adhuc tunc eum retineat, *l.fin.de bon.mater.* inde eſt, vt retineat etiam legitimam adminiſtrationem. Et ita fatentur omnes. At ſi filij emancipati tutor ſit, non modica difficultas eſt, an tutela cadat, inſtar matris tranſeuntis ad ſecunda vota. Cùm non ſit lex eximens patrem: & licèt non ſit lex priuans, ſicut eſt de matre: militat tamen eadem ratio ſuſpicionis malæ adminiſtrationis bonorum: eo quod valdè remittatur amor erga filios prioris matrim. poſteriori inito. Et ideò hanc partem tuentur Ang. *auth. de non eligendo ſecundo nubentes, §.Quia verò n.* 16. Ripa *l.ſi.q.*16.*C. de reuoc.don.* Chaſſan.*in conſuet.Burg.rub.*6.§.8.*n.*2.*in ſi.& num.*7. At contrarium eſt multo verius, quòd non ſit lex de patre loquens: & ſit multum diuerſa ratio: quippe amor paternus maiori iudicio ac firmitate roboratur. Quod ſecus eſt in fœminis, quæ vtpote leuiores, ac iudicij ſtabilitate deſtitutæ, ſæpius nuptiarum nouarum amore captæ non ſolùm res filiorum, ſed etiam vitam abdicunt, vt ait text.*l.Lex quæ tutores,C.de adminiſtr.tutor.* & ita hanc partem ſuſtinent Bald.*auth.Eiſdem pœnis,n* 8.*C.de ſecund.nupt.* Angl.*Ex facto, n.*4.*ff. de vulgari Fulgoſ.* Corn. Imola, quos refert & ſequitur Pinel. *l.fi. n.*16. *C. de bonis maternis.* Menchaca *de ſucceſſ.creat.l.*2.§.12.*n.*36. Baëza *de decima tutoris c.*4.*n.*51. Matienzo *l.*5.*recop.tit.*1.*l.*3.*gloſſ.*2. *num.*10. Spino *ſpeculo teſt.gloſſ.*29.*princ.num* 14.

13 IV. Pœna eſt, ſi vidua filiorum tutrix contra iuramẽtum præſtitum abſtinendi à ſecundis nuptiis in tutelæ aſſumptione, ad illas tranſierit, antequam iudicem adeat, tutorémque filiis petat, & rationem reddat ſuſceptæ tutelæ, & exſoluat quidquid ſubductis rationibus debuerit, incurrit omnes pœnas, quæ mulieri ſecundo nubenti intra annum luctus ſunt iure ſtatutæ: quas latè retuli diſp. præced. Sic decernitur *auth. de nupt. §. Si autem tutelam, collat.*4.*& auth.Eiſdem pœnis.C.de ſec.nupt.* Quamuis autem hodie non exigatur iuramentum à matre tutrice abſtinendi à ſecundis nuptiis, ſed ſola ſimplex illarum renunciatio, vt conſtat ex *auth.Sacramẽtum C.eod.tit.* habent tamen eædem pœnæ locum. Quippe non ob violationem iuramenti imponuntur, ſed propter malam adminiſtrationem, eo quod ante ſecundas nuptias non petiit tutorem, vt tenebatur, ac promiſerat in tutelæ aſſumptione. Et ita tradunt gloſſ.*d.auth.Eiſdem pœnis,verb.Sacramẽtum.* Et ibi *Cynus fin.* Batt.*n.vn.* Alberic.*n.vn. Salicet.fi.* Garronis *ibi in noua edit.n.*27. Idem Batt.*d.§.Si autem tutelam,num.*1.*Hoſtienſis.c.fi.n.*2.*de ſec.nupt.& ibi* Alex. de Neuo *n.*17. Ant. Gabr.*to.*3.*comm. opin. l.*3.*tit.de ſec. nupt.cõcl.*9. Præterea, nec talis mater ſuccedit ei filio ab inteſtato, nec iure ſubſtitutionis, ſi impubes moriatur, *l.Omnem* 5.*C. ad Tertul.* Item bona poſterioris viri ſunt tacitè obligata pro mala huius fœminæ adminiſtratione, *l.Si mater, C.ex quibus cauſ.tacit.pig.* & ex multis probant Garronis *rubr.C.de ſec. nupt.in noua edit.pœna* 28.*n.*54. & Ant.Gabr.*d. cõcl.* 9.*n.*4. Eæ autem pœnæ nõ contrahuntur, ſi mulier hæc filiorum tutrix ſit maior, quamuis malè aſſumpſerit tutelam, vtpote, quæ minoribus eſt interdicta. Sic Bald.*d.auth.Eiſdẽ pœnis,n.*1.*&* Garron.*aliis citatis n.*9. Ant.Gabr.*d. cõcl.* 9.*n.*32. Et addit Garron.*citato* Baldo hoc procedere quamuis facta iam maior ſecundò nupſerit non petito tutore, dummodo tempore, quo tutrix creata fuit, eſſet minor. Aliis etiam modis limitatur hoc: de quibus latè conſulendi ſunt Bald. *tota ea.auth. Eiſdem pœnis, & ibi* Garronis *à n.* 9. *&* Ant. Gabr. *tota ea cõcl.* 9. Hæc autem pœna non habet locum in viro. Cùm enim trãſiens ad ſecund.nuptias non amittat tutelam (vt probaui *num. præcedenti*) non eſt cur obligetur petere tutorem ante tranſitum ad illas. atque ita bona mulieris non ſunt tacitè obligata pro mala adminiſtratione huius ſecundi viri tutoris: vt bene docet Garronis *rub.C.de ſec.nupt.in noua edit.n* 56.*pœna* 28.

V. Pœna eſt, ſi relicta ſit à viro executrix teſtamenti, id 14
munus amittit, ſi ad ſecunda vota tranſeat. Quod tutela, & executio teſtamenti æquiparentur, & ab illa ad hanc argumenti liceat, vt teſtantur *Gloſſ.l. antepen.verſ. Ad alium, ff.de tutelis,& l.Vxori,verb. Adſcript.ff.de falſis. Et aliis relatis,* Peralta *l.Omnem,n.*19 *ff.de legat.*2. Baëza *de decima tutoris,c.*19.*n.*22. Padilla *l.Eam quam,n.*71. *C. de fideicõm.* Cùm ergo hæc mulier perdat tutelam, amittet ſimiliter teſtamenti executionem. Atque ita docent Guill. Benedict.*c.Raynut. verb. Qui cum alia, n.* 203. *de teſtam.* Lucas de Penna *l.Quoties,col.*2.*verſ.Sed pone mulier, C.de priuilegiis ſcholarũ,l.*12. Spino *ſpecul.teſt.Gloſſ.*28.*princ.n.*35. Et dubius relinquit cogitandum Io. Lupus *rubr.de donat. inter vir. & vxor.§* 67. *n.*15. At tenendum eſt, id officium non amitti: nec enim ſemper valet argum. à tutela: & maximè in his pœnalibus, & vbi tam diuerſa ratio ſubeſt, & conſtat ex *l.Cùm pater.*5. *Hereditatẽ ff.de legat.*2.*iuncta l. Si arrogati, ff.de tutel.* vbi tutela finitur deportatione, ſecus de officio executionis vel electionis. Et ita docent Batt.*l. A filio, in princ.n.*2 *ff de alimentis & cibar.* Bald.*auth. Eiſdem pœnis in fin.ff. de ſec.nupt.* Decius *l.*2.*n.*21.*ff.de regul.iuris & c.Ex parte M.in noua edit.n.*6.*notabil.*2. *de appellat.* Io. Lupus *l.*31.*Tauri n.*38.39. Cou.*c.Tua,n.*3.*de teſt.* Gregor. Lopez *l.*2.*verb. Frailes,tit,*10.*p.*6. *Auiles proœmio c. Pratorum,Gloſſ.*1.*n.*43. Matienzo *l.*5.*recop.t.*4.*l.*5.*Gloſſ.*8.*n.*5.

Hinc deducitur, minus verum eſſe quod aliqui audent 15
dicere (quos tacito nomine refert, nec improbat Io. Lup. *rubr.de donat.inter vir. & vxor §.*67.*n.*14.) nempe commiſſionem nomine viri conceſſam ab ipſo vxori teſtandi, expirare ea ſecundo nubente. Quod dubius relinquit cogitandum Cifuentes *l.*31.*Tauri n.*4.*dub.*2. Sed cum pœna hæc nullo iure probatur, imponenda minimè eſt. Et ita ſuſtinet idem Io.Lupus *l.*31.*Tauri n.*38.*&* 39.

VI. Pœna eſt, vt quamuis filij apud matrem viduam 16
potius educandi ſint, vt conſtat ex *l.*1.*C.vbi pupilli educari debeant*: at ſi tranſeat ad ſecundas nuptias, educandi pupillos iure priuatur. Non leuis autem difficultas eſt inter iuris Cæſarei interpretes, an leges præcisè priuent hanc matrem ea educatione: an ſolum ob id reddatur ſuſpecta, ac iudicis arbitrio relinquatur, num eæ circumſtantiæ concurrant in matre, quæ ſuſpicioni huic præponderent, ac proinde non ſit ei prolis pupillæ educatio deneganda. Quidam enim cenſent præcisè priuari educatione. Ducuntur ex *l.*1. *C. vbi pupilli educari debeant*, ibi, *Educatio pupillorum tuorum nulli magis quam matri eorum, ſi non vitricum eis introduxerit, committenda eſt.* Et quamuis poſtea is textus ſubdat, iudicis eſſe, orta lite inter matrem & cognatos, circa pupilli educationem, arbitrari inſpecta perſonarũ conditione, vtri præferendi ſint: & ſic videatur decidere, id eſſe arbitrarium: at reuera ea verba arbitrium indicantia, ſunt referenda ad ipſam matrem, dum vidua permanet, cui incumbere educationem lex illa deciderat. Poteſt enim accidere illam talem eſſe, vt merito educatione hac priuanda ſit, vt conſtat ex *l.*1.*iunct.Gloſſa,verb.Ex conditione, & l.Si diſceptatur,*5.*ff.* vbi *pupillus educari debeat.& l.regia tit.*16.*p.*6. quæ matrem bonis moribus ad hanc educationem imbutam eſſe petunt. Vnde ſenſus eſt lite orta circa educationem, iudex arbitretur num ij mores deſiderentur in matre, vt iure optimo ſint illi in hac educatione præferendi cognati. Quod vel inde conſtat, nam priuatio, qua mater per legem priuatur educatione, eo quod ſecundò nubat, ſupponit terminos habiles, ſcilicet, matrem talem fuiſſe cum erat vidua, vt niſi ſecundò nuberet, tutela minimè priuaretur. Iuxta vulgare philoſophicum axioma, priuatio ſupponit habitum & potentiã, l.*Decem, ff.de ver. ob.* cum ſimilibus. At quãdo mater tranſit ad ſecundas nuptias præcisè vult textus ille, vt ea educatio ei denegetur, ibi: *Si non vitricum eis induxerit.* Et clariùs id præcisè ſtatuitur *auth.de nupt.§. Eiuſdem quoque, coll.*4. ibi: *Quoniam omnium mater fide dignior ad filiorum educationem videbatur: dat ei & hoc hac lex, niſi ad ſẽcũdas acceſſerit nuptias.* & *auth. vt liceat matri & auiæ, §.Illud quoque, collat.*8. ibi: *Et ma-*

ter ad secundas non venerit nuptias, apud matrem nutriatur.

12 Et adhuc clariùs *l. Reg.* 19. *t.* 16. *p.* 6. ibi: *Pero si vuisse madre que fuesse muger de buena fama, bien le puede dar el fijo que lo crie, e ella puedo lo tener miẽtras mantuuiere biudez, e no casare. mas luego que casare, deuen sacar el huerfano de su poder.* Vbi apertè discrimen constituitur inter viduam bonæ famæ, dum vidua permanet: & quando est secundò nupta: in priori enim casu voluntarium esse iudici, tradere matri prolem educandã significatur, ibi: *Pueda dar el fijo que lo crie.* Nam verbum, Potest, affirmatiuè prolatum importat actum voluntarium, vt optimè tradũt Bart. *l.* Gallus *in pr. n.* 4. *ff. de liber. & postum.* Ruin. *cons.* 69. *n* 12. *vol.* 1. cum innumeris aliis, quos refert & sequitur *Celsus cons.* 112. *n.* 6. vbi dicit *ibi* Bart. verbũ, Potest, affirmatiuè positum in legibus, rescriptis, vel contractibus, nunquã reperiri importare necessitatem præcisam. In posteriori autẽ casu, vbi est sermo de vidua secundò nupta, sic dicitur: *Mas luego que casare, deuen sacar el huerfano de su poder.* Et ita præcisam necessitatem ea verba importãt. Nam verbum, deber, eam dicit, (vt ex multis probaui *lib.* 4. *disp.* 23. *n.* 2.) Prӕterea addidit, *luego*, cui correspondent Latinè aduerbia, Illico, statim quæ eam denotant celeritatẽ, vt omnem dilationem excludant, ac sententiam latam importẽt, vt multis citatis docent Tiraq. *l. Si vnquam, verb. Reuertatur,* 109. *& seqq. C. de reuocand. donat.* Et Gutier. *de iurament.* 1. *p. c.* 61. *n.* 4. Et confirmatur, quia aliàs nullũ esset discrimen inter priorem & posteriorem casum, si in vtroque concederetur arbitrium iudici circa hanc educationẽ. Et secundò confirmatur, quia eodem tenore loquitur agens de tutela, *l. Reg.* 5. *t.* 16. *part.* 6. ibi: *Deue sacar los moces luego de su guarda, y de su poder:* ac *l. dict.* 19. loquens de educatione, ibi: *Mas luego que casare, deuen sacar al huerfano de su poder* Si ergo ipso iure statim per secundas nuptias amittitur tutela, (vt *n.* 10. probauimus) amittetur similiter ius educationis: eo vel maximè, quòd ille l. 5. non tantùm dixerit statim matrem priuandam esse tutela, quod significant ea verba: *De su guarda*, sed etiam educatione: quod significant ea verba: *Y de su poder*, Id enim verbum ad educationem refertur, vt constat ex *d. l.* 19. quæ de educatione agens eodem verbo vsa est ibi, *Deuen sacar al huerfano de su poder.* Et adhuc tertiò confirmatur, quia dum dicit, *Mas luego que casare, deuen sacar al huerfano de su poder:* necessariò intelligit textus de vidua bonæ famæ, apud quam proximè dixerat educandam esse sobolẽ: quando enim non esset bonæ famæ, sed suspecta, educationis incapax esset, vtpote quæ conditione ibi ad educationem petita caret. Quare in eo euentu non essent expectandæ secundæ nuptiæ, vt educatione priuaretur. Secundò principaliter probatur hæc sententia, quia mater transiens ad secundas nuptias, tanquam suspecta priuatur eo ipso tutela etiam testamentaria (vt *n.* 8. & 10. probauimus) nec in hoc vllum iudicis arbitriũ versatur. Ergo à fortiori priuanda est educatione. Nam tutor principaliùs datur personæ, quàm bonis, vt constat ex tutelæ definitione tradita *l.* 1 *ff. de tutelis*, & ex §. *penult. Instit. Qui testamento tutores*, ibi: *Persona, non causa vel rei tutor datur.* Vbi Gloss. *verb. Persona*, ait principaliter dari personæ pupilli, vt eum bonis moribus instruat, & secundariò rebus. Et similis textus est *l. Reg.* 1. *tit.* 16. *p* 6. Et ideo Bald. *l. Precibus n.* 18. *C. de impuberum & aliis substitut.* dicit administrationem bonorum pupilli esse quid accessorium ipsi educationi, quæ est quid principale. Cùm ergo iura, eo ipso quòd ad secundas nuptias mater transit, priuent ipsam tutela, non est dicendum priuationem hanc intelligi quoad partem minùs principalem & accessoriam, quæ est administratio bonorum, retenta educatione, quæ est principalior. Tunc enim potius verificaretur non amitti tutelam: cum principalius maneat, à quo simpliciter fit denominatio. Et confirm. quia fidelior, atque omni suspicione liberior persona desideratur ad pupilli educationem, quàm ad eius bona administranda, & ideo quamuis iure permittatur vitricum esse pupilli tutorem: vt notatur *l. fin. C. de contrario iudicio, tutela:* at ipsi non integra tutela conceditur, sed sola bonorum administratio, denegata educatione tanquam personæ suspectæ, vt optimè Gl. *l.* 1. *v. Si non vitricum, C. vbi pupilli educari debeat, & l. fi. verb. Proponis, C. de contrario iudic.* Si ergo ea mater suspecta reputatur ad bonorum administrationem, & ideo ab ea repellitur, à fortiori suspecta credetur ad educationem, eáque priuanda erit. Atque ita Gloss. *auth. de nupt.* §. *Eiusdem verb. Dat ei, collat.* 4. magis suspectam reputat hanc matrem ad educationem, quàm ad bonorum administrationem. Quærens enim cur matri huic non detur educatio, cùm vitricus possit esse tutor, dicit hæc verba: *Responde aliud in educatione, qua posset plerumque vita eius esse insidiosa, quàm in tutela.* Idem sequitur Ruin. *cons.* 87. *n. vlt. vol.* 5. Tertiò, quòd ius hanc matrem educatione priuauit, præsumens fore, vt mariti amore obcæcata, & quasi in nouercam conuersa non solùm filiorum curam negligeret, sed etiam eos odio quasi nouercali prosequeretur: eorúmque vitæ insidias pararet, vt vitrico eius viro morẽ gereret, vt constat ex *l. Lex quæ tutores. C. de adm. tut.* ibi: *Quæ vt plurimum nouis maritis non solùm res filiorum, sed etiam vitam addicunt.* Et *auth. de nupt.* §. *Si autem, vers. Nos autem collat.* 4. ibi: *Neglecta filiorum charitate optima.* & *l.* 19. *t.* 16. *pa.* 5. ibi: *Porque dixeron los sabios que la muger suele amar tanto al nueuo marido, que no tan solamente le daria los bienes de sus fijos, mas aunque consentiria en la muerte dellos, por fazer plazer a su marido.* Et confirmatur, quia tunc cessat ratio, ob quam lex matri fidens ipsam in educatione cæteris præfert, quam reddit textus *auth de nup.* §. *Eiusdem quoque*, ibi: *Quoniam omnium mater fide dignior ad filiorum educationem videbatur.* Vbi enim secundò nubit, valdè suspectam eam leges reputant, (vt probaui) nedum ei fidunt. Atque ita eodem met §. idem textus, post prædicta verba immediatè subdit: *Nisi ad secundas accesserit nuptias.* Significans tunc præcisè matrem educatione priuandam esse, cessante fiducia quæ credendæ ei educationis ratio erat. Quartò, quoniam præsumptio hæc suspicionis huiusmodi matris est iuris & de iure, vt testatur Ruin. *cons.* 87. *n.* 7. & 10. *volum.* 5. Et constat, quia ius huic præsumptioni innitens statuit matrem educatione priuandam. Quæ est definitio huiusmodi præsumtionis, (vt diximus hoc *l.* 7. *disp.* 37. *n.* 8. & 9.) Non ergo admittenda est contraria probatio bonæ famæ huiusmodi matris, qua elidatur dicta suspicionis præsumptio. Tandem, quia esto in speciali aliqua fœmina cessaret hæc suspicio, non ideo cessare debet legum dispositio eam educatione priuantium, cùm communis sententia sit, legem ob bonum commune editam non cessare, cessante eius ratione in aliquo solo speciali casu. Et ideo hanc sententiam sustinent Gloss. *authent. Vt liceat matri & auiæ.* §. *Illud quoque, verb. Non venerit, collat.* 8. Anchar. *consil.* 316. *in causa quæ vertitur, n.* 4. Ruin. *cons.* 87. *fine, vol.* 5. addens quamuis tutrix remaneret, priuari eam educatione. Aimon. *cons.* 18. *n.* 3. *vol.* 1. Guido *decis.* 539. *n.* 1. Gart. *rubr. C. de secund. nupt. in noua edit. n.* 16. *pœna* 5. Montaluus *l.* 19. *fin. t.* 16. *p.* 6. Menoch. *de arbitrar. centuria* 2. *casu* 168. *n.* 10. Matienzo *l.* 5. *recopil. tit.* 1. *l.* 3. *Gloss.* 1. *n.* 8. *Spino speculo testam. Glossa* 29. *principali, n.* 13.

Quamuis autem hæc sent. sit valdè probabilis, at pro- 17
babilius reputo non excludi præcisè hanc matrem à prolis pupillæ educatione: sed solam præsumptionem iuris esse contra illam, quòd suspecta sit, atque adeò in dubio standum esse hac præsumptione, & excludendam eam ab educatione: posse tamen iis coniecturis honestæ vitæ matris, ac vitrici, præsumptionem hanc infirmari, vt educatio matri non deneganda sit: quare arbitrio iudicis committi, an mater in hac educatione præferenda alij sit. Ducor ex *l.* 1. *C. vbi pupilli educari debeant*, vbi textus priùs tradit hanc reg. generalem: pupilli educatio nulli potiùs quàm matri committenda est. Vbi manifestum esse sermonem de matre vidua, indicat limitatio statim ibi adiuncta, *Si non vitricum eis induxerit.* In qua limitatione iã est sermo de matre secundò nupta. Et statim subiicit textus hæc verba: *Quando autem inter eam, & cognatos, & tutores*

super

super hoc orta fuerit dubitatio, aditus praeses prouinciae inspecta personarum qualitate & conditione, perpendet vbi *puer educari debeat*. In qua clausula cōsistit punctus difficultatis huius quaest. Nā contraria sent. vult non referri ad matrem secundò iam nuptam, sed viduam. Huic autem sent. nostrae placet referri ad matrem secundò iam nuptam, ita vt quòd proximè dixerat ille textus, nimirum, matrem secundò nuptam priuandā esse educatione, limitetur per eā clausulam, nisi iudex attenta matris & vitrici conditione, aliud arbitratus fuerit. Quem intellectum sic probo. Quia descendens textus ad hanc clausulam, vtitur pronomine, Eam, ibi: *Quando autem inter eam*. Cuius est natura, vt repetat, referat, ac restringat praecedentia cum omnibus suis qualitatibus, vt latè multis relatis Roland. *consil.70.n.54. volum.3.* Menochius *consil.390.n.13. volum.4.* Cùm ergo referat matrem, de qua, & vidua, & secundo nupta textus ille egeat: necessariò praedicta relatio facienda est ad casum propinquiorem, qui est, quando mater secundò nupserat. Id enim relationis natura habet, vt referat proximè praecedentia, Gloss. *fin. l. Si idem cum eodem 11. ff. de iurisdict. omn. iudic.* quam omnes scribentes ibi sequuntur, Iason *l. Legat. n.12. ff. de legat.1.* Sentit ergo textus arbitrio iudicis committi, an educatio haec matri secundò nuptae concedenda sit. Et confirmatur, quia si in ea clausula non sit sermo de matre secundò nupta, minimè est cur possit agitari lis inter ipsam, & cognatos, ac tutores circa prolis educationem, nec eius litis decisio iudicis arbitrio committenda foret: cùm initio illius textus, & *auth. de nuptiis, §. Eiusdem quoq; collat.4.* decidatur, in educatione hac matrem viduam omnibus anteponendam esse. Secundò, quia fortius excluditur vitricus ab educatione hac, vtpote qui causa est suspicionis, ob quam excluditur mater. At hic si ita bonis moribus imbutus sit, vt omni suspicione vacet, non excluditur à priuigni educatione, vt constat ex *l. Si paterno 15. C. de negotiis gestis*, ibi: *Si paterno affectu priuignas tuas aluisti*. Vbi id notant Paulus *n.3.* Alex. *n.1. notab.2.* Bald. *l. Omnem 6. n.11. C. ad Tertull.* Curt. *iunior. consil.94. n.9.* Cuiac. *l.6. obseru. c.29.* Greg. Lop. *l.19. verb. Que casare, tit.16. p.6.* Caldas *l. Si curatorem, verb. Sine curatore, n.110. vers. Vnde quarta & vlt C. de in integr. restitut.* Tandem prob. quia sapientissimus Plato *lib.11. de leg.* lege cōstituendum dicebat, educationem apud matrem secundò nubentem non esse ex toto reiiciendam: sed consilio habito id ex circumstantiis perpendendum. Nec obstant argumenta in contrarium adducta. Non 1. ductum ex *l.1. C. vbi pupilli*, quia latè probauimus arbitrium illud non ad matrem viduam, sed ad secundò nuptam esse referendum. Nec valet contraria probatio, nempè, priuationem supponere habitum. Id enim verum est, at ea versatur differentia, nam quamdiu mater vidua manet, satis est praesumptio iuris, qua quilibet praesumitur bonus, & honestus, ne educanda sobole priuetur: & in negantem hanc morum honestatem transfunditur onus probandi: atque tunc sufficit vulgaris bonitas & honestas morum. At quando iam secundò nupta est, cùm praesumptio suspicionis sit contra illam, desideratur peculiaris bonitas & honestas, & talis, vt meritò praepōderet suspicioni ex secundis nuptiis ortae: & tali secundò nuptae incumbit ea honestatis morum probatio. Nec caeteri textus in eo argumento adducti obstant, intelligendi enim sunt iuxta *d. l.1.* vt regulariter sit ea mater priuanda educatione, nisi ex circumstantiis arbitretur contrarium iudex. Nec *l. Illa reg.19. t.16. p.6.* quae pressiùs vrget, corrigit ius commune. Tum, quia leges Partitae nunquam à iure communi deuiare censentur, nisi expressis verbis contrarium in eis contineatur, (vt probaui *l.3. disp.41. n.8.*) quod tantum abest vt hîc contingat, vt nec Montalu. & Greg. Lop. illius legis commentatores, nec Olanus, qui *in sua concord. iuris, in fine*, exactissimè explicuit quae leges Partitarum ius cōmune corrigant, hanc correctionem notarint. Quin potius Montalu. ibi, *in fine*, & Greg. Lop. *verb. Que casare.* & Matienzo *l.5. recop. t.1. l.3. gloss.2. n.8.* asserunt eam legem concordare cum iure communi. Tum etiam, quia *l. Illa 19.* in eo quòd decidit prolem apud matrem bonae famae educandam esse, nisi secundò nupserit, expressè concordat cum *l.1. C. vbi pupilli educari debeant.* at penitus omisit limitationem illam *ea l.1.* contentam nimirum, orta contentione ob secundas nuptias matris, iudicis esse arbitrati. Quare tanquam casus omissus relinquitur dispositioni iuris communis, *l. Commodissimè ff. de liberis & posthum.* Neque alicuius momenti est ponderatio verborum, Debet, & potest, quibus vsa est *d. l.19.* Namque manifestè ea verba ibi confunduntur: & verbum, Potest, importat *ibi* necessitatem. Si enim mater honesta sit, ac vidua permaneat, non solum potest iudex illi committere educationem (vt decidit illa lex,) sed ad id tenetur, vt est textus expressus *d. l.1. & auth. de nuptiis § Eiusdem quoque.* Nec verbum, Debet, semper importat praecisam necessitatem: maximè si inde inducatur correctio alicuius legis, (vt ex Bartolo & aliis probaui *l.4. d.23. n.2.*) Et verbum, *luego*, ibi propositum debet intelligi iuxta decisionem iuris communis, nisi mater secundò nupta probarit morum honestatem suspicioni praeponderantē. Ad 1. & 3. confirmat. constat ex dictis in praecedenti solut. Iam enim constituimus discrimen inter duos illos casus. Ad 2. confirm. dic eodem tenore loqui vtramque legem: atque ita ex illis nequire hanc differentiam patere. At ea constat ex aliis textibus. Est enim textus priuans ipso iure tutela, (vt *n.10.* probaui.) At non est textus priuans educatione, sed arbitrio iudicis committit. Ad 2. principale dic, non valere argumentum. Quia licèt horum casuum esset par ratio, at est distincta iuris prouisio, tutela enim dispositum est matrem priuari ipso iure: secus de educatione. Nec ratio quantumuis generalis comprehendit casus speciali aliqua lege decisos, *l. fin. iur. fl. Gloss. verb. Nolentes, C. de silentiariis, l.10.* de qua per Vincentium de Franchis *decis.162. n.14.* Et quamuis in tutela in se considerata principalius sit educatio personae: at quando iura de tutela disponunt ad effectum priuandi matrē secundò nuptam, manifestè conuincitur intelligere de tutela, pro vt bonorum administrationem importat. Cùm distinctus sit titulus de tutelis, & educatione, ac distincta sit iuris dispositio in vtroque casu. Ad confirm. & ad 3. cum sua confirmat. dic verè ea suspicione laborare matrem: & cessare fiduciam, qua innitens lex illi educationem concedit. atque ita regulariter ea priuandam esse. At ea suspicio potest probationibus honestae vitae famae praeponderantibus elidi. Et ad simile de vitrico adductum constat ex dictis in 2. probatione huius nostrae sententiae, vbi ostendimus posse ipsi aliquando educationem quoque concedi. At quartum dic, hanc non esse praesumptionem iuris & de iure, sed iuris tantum: aduersus quam probatio admitti potest. Quod inde constat, quia ius non decidit ea praesumptione innixum, matrem omnino priuandam educatione, sed id iudicis arbitrio relinquit. Deinde, quia praesumptio haec desumitur ex coniecturalis in futurum dissipatione bonorum, ac insidiis vitae pupilli moliendis, cùm tamen ea sit natura praesumptionis iuris & de iure, vt solum sumi possit ex actibus praeteritis, vt benè docent Euerard. *in suis topicis, loco à tempore ad tempus n.2.* & Menoch. *de praesumptionib. l.1. q.3. fine.* Et ideo esse arbitrarium an mater haec secundò nupta sit priuanda educatione, tradunt Gloss. *l.1. verb. Quando autem, C. vbi pupilli.* & ibi Alberic. *n.3.* Bald. *l. Omnem, n.11. vers. Sed nunquid, C. ad Tertull.* Paulus *l. Si paterno 25. n.3. C. de negotiis gestis.* Angel. *Instit. de action. §. Actionum, q.31. n.48.* Ripa *l. Ex facto n.66. ff. de vulgari.* Curt. iunior. *consil.94. n.9.* Greg. Lop. *l.19. verb. Que casare, t.16. p.6.* Vincent. de Franch. *decis. Neapolit. p.2. decis.350. n.3.* Caldas *l. Si curatorem, verb. Sine curatore n.110. C. de in integr. restit.* Viuius *decis.16. n.3.* Surdus *de alim. tit.4. q.13. n.18.* Ex his diebus lite mota in hoc Granatensi Praetorio, ita supremorum iudicum sententia decisum est. Idem tenent Molin. *to.1. de iust. disp.224. col.2. vers. Quando mater.* Gutier. *de tutelis.2 p. c.8. n.22.*

8 Concurrentibus autem paribus qualitatibus in matre

secun

secundò nupta, & aliis cognatis, vel tutoribus educationem pupilli prætendentibus, præferenda est mater. Quia textus *l. 1 C. vbi pupilli*, ait qualitatem & coniunctionem contendentium circa pupilli educationem spectanda esse. At paribus qualitatibus in matre & aliis, qui contendunt, existentibus, superat mater in coniunctione. Præferenda igitur erit. Quando enim duo contendunt circa idem, prævalet qui potentius ius habet, *l. Contra pupillum. § fin. ff. de re iudic.* & tradunt *Roman. cons. 47. n. 1. &* Barbosa *l. 1. p. 7. n. 59 ff. solut. matrim.* At mater tunc potentiori iure gaudet.

19 Quando verò mater est successura filio, vt quia substitutio pupillaris ipsam excludens facta non est, tunc absque dubio dicunt quidam ipsi educationem pupilli denegandam, quòd vehemens oriatur suspicio, fore vt vitæ pupilli insidietur, importunis vitrici precibus adducta, vt in ea hæreditate succedat. Sic Aymon. *cons. 18. n. 3. vol. 1.* Atque ita Alberic. Curt. iunior, Greg Lop. Vincent. *de Franchis*, Viuius, Surdus, ac Gutier. *n. 23. citati n. 17. in fine.* dum dicũt matrem secundò coniugatam suspicione vacantem præferendam in educatione, exemplificant, vt si non est successura filio: quasi supponentes ac manifestum, eam excludi tanquam suspectam, quando filio successura est. Imò Curt. & Vincent *ibi* [...]nt cessare suspicionem, si mater non sit in tota hæreditate successura, sed in tertia eius parte. quos Surdus *de aliment. tit. 4. q. 13. n. 19. &* Gutier. *d. n. 23.* reprobat. quia ea pars hæreditatis suspectam quoque reddit matrem. sed hæc minimè placent. Potest enim matre pupillo successura, ac vitrico, ea morum honestas reperiri, vt suspicionem insidiandi vitæ ob successionem vincat. Quare non est [...] tunc educatione priuanda sit. Id tamen concedo, tunc reddi magis suspectam matrem, & hoc est quod præ dicti Authores volunt, atque ita maiori morum honestate lucere tunc debet, ne educatio sibi denegetur.

20 At in parte transeunte ad secundas nuptias, certum est hanc pœnam non habere locum, quòd nullo iure caueatur eum educatione prolis priuandum: nec ob id priuetur tutela, vt probaui *n. 12.* vbi & rationem discriminis inter ipsum & matrem tradidi. Et sic docent Matienzo *l. 5. recopil. t. 1. l. 3. gloss. 2. n. 8 Spino speculo test. gloss. 29. n. 14.*

21 Ex his infertur, matrem ad secundas nuptias transeuntem non priuari ipso iure prolis educatione, ac proinde non teneri abstinere ab ea, donec à iudice priuetur. Quod iuxta vtramque sent. relatam existimo dicendum. quod nullus sit textus priuans ipso iure, & nullus Doctor, quem viderim, id affirmet.

22 VII. Pœna est, iuxta aliquos Authores, vt quamuis mater filio mente capto, muto & surdo, ac prodigo, cui bonis interdictum est, qui testari nequeunt possit exemplariter substituere, iuxta *l. Humanitatis, 9. C. de impub. & aliis subst. & l. Reg. 11. t. 5. p. 6. cum ibi notatis.* At si transeat ad secund. nuptias, ea potestate priuatur. Quia potestas hæc introducta est causa humanitatis, vt expresse habetur *d. l. Humanit.* quæ cessat in matre transeunte ad secundas nuptias: imò filiorum inimica & quasi nouerca reputatur, *l. Lex qua tutores, C. de admin. tutor.*. Secundò, quia priuatur tutela Ergo & actu vltimæ voluntatis. Si enim reputatur suspecta ad bonorum administrationem filio superstite, fortiùs censebitur suspecta ad administrationem post mortem. Tandem, quia non obstat potestatem hanc substituẽdi esse in fauorem filiorum, ne absque hærede decedant: nam etiam tutela in filiorum fauorem cedit, & ipsa priuatur huiusmodi mater. Et ideo huius sent. sunt Bartol *l. Ex facto, in princ. n. 12. ff. de vulg. & ibi* Alexand. quamuis aliquantulum dubius, *n. 32. verb. Sed si teneremus &* Ang. de Perusio *ibi n. 4. vers. 4.* Franc. Aret. *n. 13. fin & n. 14. & d. l. Humanitatis n. 5.* citatur etiam Cumanus *d. l. Ex facto, in princ. num. 18.* sed malè, quia dubius manet. Eandem tenẽt Garron. *rubr. C. de 2. nupt. in noua edit. n. 46. pœna 22.* Io. Lupus *rubr. de donat. inter vir. & uxor. §. 67. n. 14. vers. Ex istis. Ferrara in sua pract. in 1. forma libelli quo agitur ex substitutione in gloss. v. Exemp. col. 3.* Lancel. Politus *tr. substit vbi de exemplari, n. 8* (*habetur t. 8. tract. p. 1.*) Bartol. de Hu-*cio tract. subst. c. 3. de exemp. n. 7.* (habetur eod. to.) Bald. de Vbald. *tract. subst. vbi de exemp. n. 7.* (habetur eod. to.) Paul. Leonius *de subst.* vbi de 3. specie quæ est exemplaris, *n. 47.* (habetur eod to.) Matien *l. 5. recop. t. 1. l. 3. gloss. 2. n. 37. Spino speculo test. gloss. 25. principali, n. 7. &* 8. Et ab hac dicit non recedendum in consulendo & iudi[c]ando, eo quod communis sit. Hier. Verius *in repet. d. l. Ex facto, n. 240.*

Alij verò non ita indistinctè hanc pœnam admittunt, 23 hac distinctione vtentes, si mater transiens ad 2. nuptias, substituat pie & honestè, instituens succedẽtem filio ab intestato, aut alium, quem verisimiliter filius instituerer, si sanæ mentis foret, valida est substitutio: secus si corrupto animo taliter nomine filij testaretur, vt displiceret filio si sui compos esset. Veluti si eius amasium aut vitricum instituerit. Quia cùm substitutio hæc humanitatis causa introducta sit, dissonat à ratione eam valere, quoties inhumana & impia est. Ita sustinent Ang. de Aretio *Instit. de pupillari, §. Qua ratione, n. 8.* Ang. de Gabellionibus [...] *de test. gloss. 81. n. 8.* (habetur tom 8. tract. p. 1.) Rolandin. *tract. de testam. rubr. 25. de exemplar. subst. n. 10* (habetur eod. tom.) Guillelm. Benedict. *c.* Raynutius. *v. Si absque liberis, el 2. in materia exempl. subst. n. 16.* Boerius *decis* 188. *n. 3.* Greg Lopez *l. 11. verb. Las madres, tit. 5. p. 6.* Molina *tom. 1. de inst. tract. 2. disput. 185. col. 3. vers. Verum mater.*

Quamuis autem duæ sent. præcedentes sint valde probabiles, at probabilius reputo non priuari eam matrẽ, facultate exemplariter substituendi. Quia nullibi in iure ea pœna reperitur statuta. Deinde, quia cùm hoc in maximum filij furiosi fauorem cedat, non est æquum matrem hac potestate priuari, in filiorum detrimentum. Et confirm. quia quando tutor est suspectus, quòd non satis dederit, aut non fecerit inuentarium, potest facere quæ pupillo vtilia sunt, *l. 1. & 2. C. de tutor. & curat.* Nec obstat tutelam esse fauorabilem filiis, & extingui per transitum matris ad secundas nuptias, quòd tutela absolutè bene sit filiorum fauor: at matrem secundò nuptam esse tutricem filiorum, non est fauor, sed damnum. Item eam remoueri à tutela parum præiudicat filio, cum iudex alium tutorem assignare possit. At matre non substituente exemplariter, non potest iudex substituentem assignare: atque ita sine hærede decedet filius. Tandem, quia quoad nostros terminos non valet argum. à tutela desumptum. quia patre suspecto denegatur tutela & cura filio superstite, *leg. Si cùm dotem, §. Eo autem tempore, ff. solut. matr.* & tamen non priuatur potestate substituendi pupillariter. Et ideo hanc sententi. sustinẽt Bald. *d. l. Humanitatis, n. 35. C. de impuberũ, & aliis subst. & ibi* Barbatius *in additionib. v. Quare ergo. Et ibi* Corneus *n. 7.* Salicet. *n. 15. q. 2. Imol. c.* Rayn. *n. 137. de test. & l Ex facto, in princ. n. 19. ff. de vulg & ibi* Ripa *n. 67.* Iason *n. 25.* Hieron. Verius *n. 230.* dicens hanc de iure esse veriorem. Ant. Gomez *tom 1. variarum, c. 6. n. 9.* Et hanc videtur sequi Bertachinus *in suo repert. lit. S. vers. Substitutio exemplaris facta per matrem* Hanc enim sentent. refert in vltimo loco. 24

Sed esto esset vera prior sententia, est grauis difficultas, 25 an substitutio exemplaris facta per matrem viduam, fiat irrita ea postea ad secundas nuptias transeunte. Quidam id affirmant. quia actus nondum perfectus & cõsummatus vitiatur, si ad tempus deueniat, in quo initium sumere non potuit, *l. Si sub vna, §. Si quis viam ff de verb oblig.* At hæc substitutio non est perfecta superstitibus filio & matre. Cùm ergo post secũdas nuptias effici non potuerit, euanescet quoque ante illas facta. Secundò, quia incapacitas superueniens substituto irritat, *l. Coheredi, §. Cum filio, ff. de vulg* Ergo à fortiori incapacitas substituentis superueniens. Ita sustinet Bart. *l. Ex facto, in princ. n. 13. ff. de vulg. & ibi* Alex. *n. 32. vers Vel potes respondere.* Iason *n. 26. Imol. c.* Raynut. *n. 137. de test.* Baldus de Vbaldis, Barr. de Husio, Spin. *n. 11. allegati.* Alij dicunt non vitiari, si piè & humanè facta sit, qualiter à filio sui compote fieret, secus si aliter. Sic Ang de Aret. Ang. de Gambell. Guillelm. Benedictus, Boërius, *allegati n. 23.* Alij dicunt, si statim ac fecit

fecit substitutionem exemplarem, transeat ad secundas nuptias, eam euanescere, secus si ex interuallo. Quia in priori casu adest suspicio substitutionis dolo factæ, quæ cessat in posteriori. Sic Franc. de Aretio *d. l. Ex facto, in princ. n.* 14. & *ibi* Ripa *n.* 68. Paulus Leonus *n.* 49. *&* 50. Sed verius est, adhuc retenta ea sententia, illam substitutionem minimè euanescere, quia enim transitus ad secundas nuptias non sit delictum, non est cur spectandum sit mortis tempus ad valorem substitutionis tempore habili factæ. Secundò, quia potestas hæc substituendi denegatur huic matri ratione suspicionis, quæ cessat in substitutione facta ante eum transitum, ex quo suspicio consurgit. Tertiò, quia non obstant rationes oppositæ, non prima, quia ea substitutio est actus perfectus & consummatus, licèt executio pendeat in futurum, id est, successio: & constat, quia furiosus nequit testari, §. *Furiosi, Instit. quibus non est permissum facere testamentum*, & tamen testamentum ab eo ante furorem factum non extinguitur, §. *Item furiosi, Inst. eo. t.* Nec obstat etiam §. *Cum filio*, quod loquatur quãdo incapacitas superuenit in persona illius, cui substituitur ex capitis diminutione, quia fuit emancipatus. At in casu nostro incapacitas superuenit in substituente, nec mater secundò nubens diminuitur capite: maximè cùm testamentum matris valeat. Vel 2. dic procedere in substitutione pupillari. Et ratio differentiæ est manifesta, quia pupillaris est inducta de rigore iuris ob patriam potestatem, quare ea cessante cessat. At exemplaris ex humanitate Vnde legitimè antea facta non euanescet per secundas nuptias subsequentes. Et ita docent Bald. *l. Humanitatis, C. de impub.* & aliis *substit. n.* 35. & *ibi* Salicetus *q.* 3. *n.* 16. Cuman. *d. l. Ex facto, in princ. n.* 18. Hieronym. Verius *n.* 23. Bertachinus *n.* 25. *allegatus.*

26 Pater autem transiens ad secundas nuptias potest absque dubio filiis exemplariter substituere, quia legislatores magis ei quàm matri fidunt, & ideo eum non priuant tutela, sicut priuant matrem. Sic docent Alex. *l. Ex facto, in princ. n.* 32. *ff. de vulgari*, & *ibi* Ang. de Perusio *n.* 4. Hier. Verius *n.* 231. Franc. Aret. *n.* 13. Garron. *rubr. C. de sec. nupt. in noua edit. n.* 47. *pœna* 22. Boërius dicens in hoc omnes conuenire, *dec.* 188. *n.* 2. Matienzo *l.* 5. *recop. t.* 1. *l.* 3. *gl.* 2. *n.* 37.

27 VIII. Pœna est: quamuis mater non excludatur per tacitam substitutionem pupillarem, at fallit iuxta aliquos, quando mater secundò nubit, quod vt intelligatur, supponendum est, substitutionem pupillarem expressam, qua pater hæredem substituit filio sub sua potestate constituto decedenti intra ætatem pupillarem, excludere matrem etiam in legitima iure sibi debita, vt si pater dicat, Si filius meus intra ætatem pupillarem decesserit, instituo hæredem illius Caium, decedente filio intra ætatem pupillarem succedet plenè Caius exclusa penitus matre, *l. Papinianus, §. Sed nec impuberis, ff. de inoffic. test. l. Precibus, C. de impuber. c. si pater, de test. in 6.* At tacita pupillaris sub vulgari expressa contenta non excludit matrem, vt si testator dicat, Instituo meum filium hæredem: & si ille hæres meus non fuerit, instituo Antonium, tunc esto filius post patrem moriatur, si tamen intra pupillarem ætatem decedat, succedet Antonius excluso hærede ab intestato, idque propter tacitam pupillarem inclusam in illa substitutione vulgari ex vno solo capite expressa. Ita habetur expressè *l. Iam hoc iure, ff. de vulgari.* At si pupillus ille matrem habeat, ea non excludetur ex hac tacita pupillari, sed succedet in bonis, Antonio substituto excluso, vt tenet Gloss. communiter recepta, *l. fi.* per illum textum, *C. de instit. & subst. & l. Precibus, C. de impuberum, & aliis substit.* Fallit tamen hoc, quando sufficientes coniecturæ sunt fuisse testatoris voluntatem, vt excludatur mater, vt cum Glossa *d. l. Precibus, verb. Omni modo* sustinent omnes argumento textus *l. Testamento, la 1. in fine, C. de militari test. l. Iam hoc iure, ff. de vulgari.* Hoc ergo supposito, difficultas est, an sufficiens coniectura sit voluntatis patris vulgariter substituentis filio impuberi, excludendæ matris per tacitam pupillarem ibi inclusam, si ad secundas nuptias transierit?

Qua in re duplex est sententia. Prima sustinet excludi, quòd iniuria marito ac filiis inferatur, (vt *diff. n.* 2. ostendemus,) Sic tenent Ang. de Perusio *li.* 2. *§ finali n. penult. ff. de vulgari, & l. Precibus n.* 5 *in fine, C. de impuberum*, & *ibi* Decius *n.* 19. *vers. Et retenta.* Iacobus de sancto Georgio *l finali, C. de instit. & subst.* Corneus *cons.* 28. *n.* 3. *vers. Prima quia dicta mater, vol.* 4. Menochius *de præsumpt. lib.* 4. *præs.* 39. *n.* 95. & alios nouè refert Marc. Aquilinus *l. Centurio, p.* 4. *n.* 198. *ff. de vulgari.*

Secunda sent. (cui tanquam probabiliori accedo) tenet minimè excludi eam matrem, quia nullo iure per transitum ad secundas nuptias priuatur iure succedendi filio contra substitutum in tacita pupillari. Et in hac materia priuationis per secundas nuptias valet optimè, Non reperitur lex, ergo non debet indici hæc priuatio, vt est textus *auth. De non eligendo secundo nubentes, §. Cum igitur, ver. Sicut enim,* ibi: *Nec quælibet est lex aliquid tale dicens.* Quem textum ad hoc ponderat Bald. *auth. Ex testam n.* 5. *C. de sec. nupt.* Item, quia per transitum ad secunda vota non priuatur successione filij ab intestato, dummodo si tutrix illius sit petierit ei tutorẽ dari *l.* 2. *§. Si mater ff. ad Tertull.* Ergo nec priuabitur per tacitã pupillarem. Tandem, quia non quælibet iniuria inducit legati ademptionem, vel hæreditatis, sed quæ grauis est, *l.* 3. *in fi. cum ibi notatis ff. de adim. leg.* At hæc iniuria non censetur grauis. Sic docent Imol. *c. Raynutius n.* 118. *de test.* Alex. *l.* 2. *in princ. n.* 33. *in fi ff. de vulgari,* & *ibi* Aret. *n.* 10. idem Imol. *ibi n.* 11. Ias. *n.* 39. Ripa *n.* 53. *& l. Centurio n.* 138. *ff. de vulgari.* Idem met Franc. Aret. *cons.* 155. aliàs 154. *Periculosum est, n.* 10. *&* 11. Corn. *l fin. n.* 5. *vers. Præterea in terminis C. de inst. & subst. & cons.* 422. *l.* 3. *ad fin.* Seuerianus *l. Precibus n.* 11. *C. de impub.* Garron. *rubr. C. de secund. nupt. in noua edit. n.* 44. *pœna* 20, Guill. Bened. *c. Raynutius, verb. Si absque liberis el* 2. vbi *de pupillari substit. n.* 95. Lancelot. Pol *in tract. substitut.* vbi *de vulgari, p.* 6. *q.* 7. *n.* 44. (habetur *tom.* 8. *tr. p.* 1.) Alex. *cons.* 51. *n.* 16. *vol.* 7. Decian. *cons.* 82. *n.* 37. *in fi. & seq. lib.* 3. Anton. Gom. *tom.* 1. *var. c.* 4. *n.* 11. Mantica *de coniect. vlt. vol. l.* 5. *tit.* 15. *n.* 28. *&* 29. & communis. 28

Quod si maritus legatum reliquerit vxori sub conditione abstinendi à secundis nuptiis, communis ac verior sententia habet, sufficientem esse coniecturã adeo exosas habuisse virum secundas vxoris nuptias, vt voluerit per tacitã pupillarem excludere matrem secundo nubentẽ. Si enim testator voluit vxorem ad eos transeuntem nec partem legati habere, à fortiori nec in vniuerso filij patrimonio eã succedere voluit. Sic Bald. *l. Precibus n.* 13. *C. de impuberum,* Alex. *l.* 2. *in pr. n.* 31. *ff. de vulgari.* Garron. *rubr. C. de sec. nupt. in noua edit n.* 44. *pœna* 20. Guill. Bened. *c. Raynutius, de test. vers. Si absque liberis, el* 2. vbi *de pupillari substit. n.* 94. Menoch. *de præsump. l.* 4. *præs.* 39. *n.* 58. Mantica *de coniect. vlt. vol. l.* 5. *tit.* 15. *n.* 15. *&* 16. Quamuis contrarium (& quidem probabiliter) sustineant *Imol. c. Raynut. n.* 118. *de testam. Ripa l.* 2. *n.* 56. *ff. de vulgar. Lancelot. Politus tractatu substit.* vbi *de vulgari, in* 2. *effectu, n.* 44. *fin.* Ducuntur, quòd ad conclusionem legati in casu secundarum nuptiarum tractatur de matre excludenda à parte bonorum testatoris; at quando tractatur de excludenda matre à filij pupilli successione, non agitur principaliter de excludenda matre à bonis testatoris, sed ab hæreditate filij, ad quam de iure ab intestato vocatur. Deinde, quod mater secundo nubens priuetur legato, *l. Fœminæ, C. de secund. nupt.* at non priuatur iure succedendi. Sed respondeo cum Mantica *eo. n.* 19. in dispositione legis non esse bonam consequentiam. Priuatur legato, ergo hæreditate: valere tamen in dispositione testatoris: in qua per coniecturas proceditur. Si enim vir noluit vxorem secundo nubentem gaudere beneficio legati ob secundarum nuptiarum odium: fortius creditur noluisse eam frui commodo successionis ipsius pupilli. 30

Similiter si vir reliquit vxori legatum donec vitam vidualem seruarit, coniectura est sufficiens exclusionis ipsius per tacitam pupillarem, si secundò nupserit. Quia cum id legatum annuum duret toto tempore vidualis vitæ vxoris potest

potest deberi tam à pupillo, quàm ab eius substituto, durante vita viduali vxoris post publici mortem. Sicut ergo per transitum ad secunda vota, voluit vir priuati vxorem eo legato, etiam in persona substituti, seu alterius hæredis pupilli, eadem ratione præsumitur eum voluisse, illam per transitum ad secunda vota excludi per tacitam pupillarem ab ipsius pupilli successione. Atque ita docent Bartol. *l.2. in princ. n.42. ff. de vulgari.* Et *ibi* Alexand. *n.31.* Ripa *n.52. ad finem.* Socinus senior *n.28.* Franc. Aretin. *n.10. & cōs.154. periculosum n.10.* Socin. iunior *d.l.2.n.125.* Imol. *c. Raynut. n.18. de testam. & ibi* Guilliclm. Bened. *verb. absque liberis, el 2. vbi de pupilli substit. n.94.* Angelus de Aretio *Instit. de pupillari. in princ. n.15.* Idem Alexand. *cons.12. n.19. vol.3.* Bald. de Vbaldis *de substit.* vbi de pupillari, *num.32.* Barth. de Hucio *de substit. c.2. de pupillari n.23.* (vterque habetur t.8. tractat. p.1.) Ant. Gomez *t.1. var. c.4. n.11.* Menochius *de præsumpt. l.4. præsumpt. 30. n.58.* Mātica *de coniecturis vlt. vol. l.5. t.15. n.13.* Quamuis Iason *d.l.2. in princ. n.39. vers. Circa*, dicat se vehementer dubitare de hac doctrina. Et eam reprobat Lancel. *Polit. tractatu de substitut.* vbi de vulgari, *partic.6. q.7. n.44. dub.5* sed circa horū impugnationes consulendus est Menoch. *proximè allegatus.*

31 IX. Pœna est, quamuis vidua dum in eo statu permanet, gaudeat priuilegiis honoris mariti: eo quòd censetur sub præcedenti matr. esse, *l. vlt. C. de bonis matr.* vbi omnes scribentes id expendunt, & Pinellus *ibi, n.4.* Tiraq. *de nobilit. c.18. n.9.* & probat ex *l. Fœmina, in fin. ff. de senator. & l. Filij, vers. Vidua ff. ad municip.* At si secundo viro inferioris conditionis nubat, non gaudet priuilegiis honoris & dignitatis prioris viri, *l. Mulieris, C. de dignit. l.12. & auth. de nupt. collat. 4. §. Non tamen permittimus.* Quia iam cessat ratio concessionis, cum in posterum non censeatur esse sub priori matr. Et ita fatentur omnes.

32 X. Pœna est, quamuis filius diues nequeat alimenta denegare matri pauperi secundò nubenti, si ea aliunde non suppetant, vt benè docent Nouellus, Ioannes Lup. Campegius, Ripa *statim allegandi*: per *l. Si quis à liber. §. Parēs, ff. de liber. agnosc.* & dos succedat loco alimentorum, adeò vt valeat argumentum ab alimentis ad dotem: vt docet latè *Euerard. in suis topicis, loco ab alimentis ad dotem, n.1.* At non tenetur dotem cōstituere matri pauperi secundò nubenti. Cùm enim id matr. cedat in filiorū iniuriam, non tenentur filij quasi arma ministrare dotē constituendo, vt iniuria ac dedecore afficiantur. Ita docent Bald. *citato* Guilielm. de Cuno, *l. vn. fi. C. de inof. dotib. & l. Si vinea, in fi. C. de præsc. long. temp. decē vel viginti annorū, & l. Si liberos, fi. ff. de ritu nupt.* Alex. *l.1. n.20. ff. solut. matr. & ibi* Ripa *n.82.* Angel. *n.2. ver. Adde quod filius.* Bart. *in. ibi, n.136. vers. Filius autem.* Crossus *n.89.* Iason *§. Fuerat, n.121. Inst. de actionib.* Nouellus *de dote, 6. p. priuil. 16. n.5.* Cāpegius *de dote, p.1. q.21. n. vn.* Io. Lupus *c. Per vestras, notabil.3. §.10. n.6. vers. Itē filius, de donat. inter vir. & vx* Corras. *l. Qui liberos, n.115. ff. de ritu nupt.* Boërius *decis.129. fi.* Guilliel. Bened. *c. Rayn. de test verb. Dotem, quā ei dederat, n.70.* Paul. de Montepico, *l. In quartā, n.168. ff. ad legem falcid* Tiraq. *de iure primog. q.62. n.13 & q.69. n.5. & l.* Boues, *§. Hoc sermone, in princ. n.145. ff. de verb. sign. & leg.2. cōnubiali gloss.1. p.2. n.9.* Garr. *rubr. C. de secund. nupt in noua edit. n.23 pœna 46.* Syluanus *cōs.2. n.27.* Baeza *de non melior filiab. c.12. n.46.* Barbosa *l.1. p.4. n.136. limit.1. in fi. ff. solut. matr.* Marzarius *cōs.3. n.3.* Pedrasa *cons.35. n.37. & 30.* quamuis aduersus omnes dicat hoc iure non probari Imol. *l.1. n.7 ff. solut. matr.* Hoc tamen intelligitur, si filius aliunde sit diues, quam ex paterna substantia. Quia si bona paterna superessent, mater inops succederet in quarta: iuxta *auth. Præterea, C. vn. de vir.* Sic Nouellus, Bartolinus, Barbosa *ibidem.* Et adeò verum putant aliqui, non teneri filium dotē constituere matri secundò nubenti, vt id procedat, quamuis ratione ætatis subsit incontinentiæ periculum, quod versetur eadem ratio iniuriæ filiorum. Sic allegato Guilliel. de Cuno, Bald. *l. vn. in fi. C. de inof. dotib.* Corrasius *d. n.115.* At verius est teneri filium. Quòd hæc non sit iniuria lædens nomē, ac filiorum honorem, qualis est matris meretricium. Ergo tenetur potius filius meretricium hoc cauere: sic enim magis prospicit honori matris, & proprio, ac inter duo mala est minus eligendum, *c. Nerui, d.13.* & ita docent Tiraq. *de iure primog. q.52. n.13. & l.2. connubiali, gloss.1. p.2. n.9.* Boer. Guilliel. Benedict. Nouellus, Bal. Baeza *n.49. proximè allegati.* Et quamuis omnes hi ponderent matrem esse pulchram & iuuenem. At benè Baeza *eo. num. 40.* dicit idem esse, quamuis non sit pulchra, existente incontinentiæ periculo. Et idem credo velle reliquos, nam verè incontinentiæ periculum solum ponderant: exemplificant autem quando periculum hoc subsit, vt si mater sit iuuenis & pulchra.

XI. Pœna est. Nequit mater transiens ad secundas nuptias reuocare ratione ingratitudinis donationem factam filiis prioris matr. habetur expresè *l. His solis, 7. C. de reuoc. donat. & auth. Quod mater, C. eo. tit. & §. Mater, auth. de nupt.* in quibus authenticis triplex excipitur casus. I. est, si filius vitæ matris insidietur. II. si manus impias in eam intulerit. III. si totius substantiæ molitus sit iacturam. Et ratio huius pœnæ redditur, *d. auth. Mater*, quia potiùs contemplatione vitrici eam reuocationem facere præsumetur, quàm ob ingratitudinem. Hæc autem pœna non habet locum in patre transeunte ad secundum coniugium. Quia in illo non inuenitur expressum: & quia non est verisimile fore, vt ita facilè animum mutet propter 2. vxorem, sicut mater ob secundum virum. Sic Gloss. *de authen. Mater, verb. Nisi tamen, & d. auth. Quod mater, in fine.* 33

XII. Pœna iuxta aliquos est, vt quamuis in bonis mariti prioris habeat vidua tacitam hypothecam pro dote sibi restituenda, iúsque prælationis, *l. Assiduis, ff. qui potiores in pignore*: at si migret ad secundas nuptias, cassat hoc priuilegium. Quòd concessum sit, vt facilius fœmina in matr. collocetur, iuxta *l.1. cum ibi notatis, ff. solut. matrim.* Quæ ratio iam cessat, cum nupserit. Et ita tenent aliqui quos tacito nomine refert Garronis *statim allegand.* Cæterùm tenendum est oppositum. Quòd dos sit necessaria, non tantùm vt fœmina in matr. collocetur, sed etiam ad matr. initi onera sustinend. *l. Pro oneribus, C. de iure dotiū*, quæ ratio non cessat vbi fœmina nupsit. Et ita docent Bart. *l. Nupta, in princ. n.2.* citans Iacobum de Aret *ff. solut. matr.* Bald. *l.2. fi ff. de iure dotium.* Alex. *l.1. n.4. ff solut. matr.* Angel. *Instit. de actionib. §. Fuerat, n.16. & ibi* Iason *nu.99.* Garronis *rubr. C. de secund. nupt. in 2. edit. n.52. pœna 26.* 34

XIII. Pœna est. Pater rogatus ab auo restituere hereditatem filiis, tenetur satisdare de ea restituenda, si 2. vxorem ducat, *l. Iubemus, §. In supradictis, C. ad Treb. & auth. de nupt. §. Placet.* & docet Matienzo *l.4. recopil. t.1. l.3 gloss.2. n.12.* & quamuis non teneatur aliàs cautionem præstare de bono vsu aduentitiorum, quorum habet vsumfructum, at in hoc casu quo transit ad secundas nuptias, tenetur, *l. Hac edictali, §. His illud, C. de secund. nupt.* & optimè Pinell. *l.1. p.2. n.31. & 75. C. de bonis matern.* Matienzo *ei gloss. n.16.* 35

XIV. Pœna est. quamuis mater bona filij administrans non teneatur de modicis rationem reddere *l. Quamuis, ff. de cond. & demonstr.* at si secundo nubat, tenetur, *auth. de nupt. § Sin autem tutelam*, & ratio est, quòd ius præsumat malam fidem in hac matre ob vitrici amorem, Ita docent Bald. *l. Cum oportet, § fi. num.4. C. de bonis, quæ liberis*, Paulus *ibi, § fi. in fin.* Matienzo *lib.5. recopil. t.1. l.3. gloss.1. num.40* Quod procedit, licèt à viro relicta sit tutrix filiorum, & à reddendis rationibus releuetur, vt benè docet Garronis *rubr C. de secund nupt. in 2. edit. n.75. pœna 39.* 36

Tandem dubitatur, an valeat pœna sub qua coniuges se obligant ad abstinendum ab alio coniugio post illud dissolutum? Qua in re præmittendum est, pœnam, qua se obligant sponsi ad non resiliendum à sponsalibus, nullius esse momenti, propter matrimonij libertatem (vt late diximus *lib.1. disp.30. & seq.*) Quod procedit quamuis persona aliqua fidem det alteri de matrimon. ineundo, vouens se ingressurum religionem aut castitatem seruaturum, aut quippiam aliud facturum, si non stet promissis: id 37

enim votum minimè obligabit, quamuis iuramento id firmetur (vt de pœna iuramento firmata ibidem diximus.) Quamuis enim *cap. Gemma. de sponſ.* vbi pœna ſponſalibus appoſita irritatur, agat de pœna temporali? ſic enim caſus eſt propoſitus Pontifici: at ratio ibi in textu reddita, *Cum itaque matr. libera eſſe debeant*, æquè procedit in omnibus pœnis etiam ſpiritualibus. Non enim minùs timor caſtitatis ſeruandæ, aut religionem ingrediendi impediret libertatem matr. eo vel maximè quòd modica pœna etiã ibi caſſatur (vt illic probauimus.) Præterea, qui textus *eod. c. Gemma*, reddita ratione libertatis ma rim. ſtatim ſubiicit, *Et ideo talis ſtipulatio propter pœna interpoſitionem ſit merito improbanda*: quod idem procedit in quauis alia ſtipulatione pœnali cuiuſcumque rei, vtpote quæ libertatem in matr. contrahendo deſideratam aufert. Et re hac cum viris ſapientibus, quos conſului, tractata approbarunt illi hanc meam ſent. atque ita bis conſultus reſpondi. At principalis difficultas eſt, an valeat contractus iureiurando firmatus, quo in contractu matrimonij coniuges ſub certa pœna ſe obligant ad abſtinendum à poſterioribus nuptiis, prioribus illis diſſolutis; videtur enim id pactum non valere, per *d. c. Gemma*, vbi ſtipulatio pœnalis reiicitur ob matrimonij libertatem, & *l. Titia ff. de verb. oblig.* idem deciditur, & per *l. Quoties, 22. ff. de cond. & demonſt.* vbi conditiones, ſi non nupſerint aliqui, reiiciuntur, & per *l. Adigere, 6 ff. de iurepatronat. in fi.* ibi: *Lege Iulia de maritandis ordinibus remittitur iuſiurandum, quod liberto in hoc impoſitum eſt, ne vxorem duceret, liberta benè nuberet, ſi modò nuptias contrahere rectè velint*, vbi gloſſ. *verb. Remittitur*, ait hæc, *Nota legem vim Apoſtolicam retinere, vt remittat iuramentum.* Et ſtatim quærit, quid ſi aliquis ſponte iurarit, aut vouerit caſtitatem, aut abſtinentiam à coniugio ineundo, num poſſit matrimonium contrahere? Et non reſpondet. Et *Alberic. auth. Cui relictum, n. 2. C. de indicta viduit.* mota priori quæſtione, de pacto iurato abſtinendi ab aliis nuptiis, ait poſſe dici id pactum non valere in virgine, ſecus in vidua: in qua conditio non nubendi minimè reiicitur, *per illam authent.* & ait idem eſſe ſiue in vltima voluntate, ſiue in contractibus apponatur virgini conditio non nubendi. Vnde concludit poſſe illos abſque periurij metu, & pœnæ, iure ciuili contrahere: at fortè attento iure canon non poſſe contrauenire abſque iuramenti relaxatione. Et *deciſ. Tholoſ. 292. item fuit quæſitum, per totam*, ait pœnam nec iuramentum obligare: quia eſt contra bonos mores. Idem ſequitur Garronis *rubr. C. de ſecund. nupt. in noua edit. col. vlt. totius rubr. nu. 145.* vbi ait prædictam deciſionem idem velle de iure canonico. Et ſubdunt *d. deciſ. Tholoſ. & Garronis eo. loco*, id etiam procedere in vidua, nec obſtare *d. authent. Cui relictum*, vbi in vidua admittitur conditio, ſi non nubat. Quia id verum eſt, ne vidua admittatur ad relictum ſub ea conditione ſibi factum, & ſic ad lucrum, ſed non vt incidat in pœnam & periurium, contrauenienſ pacto vel conditioni abſtinendi à ſecundis nuptiis. Sed fateor magnam eſſe horum DD. authoritatem: non poſſum tamen adduci, vt iis fidem habeam. Quia *c. Gemma, & l. Titia*, quibus hi DD. innituntur, ſolum decidunt non valere pœnam, qua quis ſe obligat ad matrim. ineundum, ne in eo contrahendo libertas deſiderata metu pœnæ deficiat. Quippe matrimon. coacta difficiles ſolent exitus habere, *cap. Requiſ. de ſponſ.* At hic agitur de abſtinendo à ſecundis nuptiis, in quo euentu nullus eſt textus, qui faueat libertati talis matrim. ineundi: imò conditio ab illis abſtinendi valida eſt, ac iure ciuili admittitur, *auth Cui relictum, C. de indicta viduit.* Et quamuis in primis nuptiis reiiciatur à legato conditio illas non contrahendi, fauore prolis: at iuramentum vel votum ſub certa pœna valent iure canon. aliàs votum caſtitatis non valeret in virgine.

SVMMARIVM.

An pœna ſtatuta ſecundo nubentibus in fauorem filiorum, ſint correcta iure canon. Refertur quædam ſententia, n. 38.

Proponitur ſententia Authoris, num 39.

Non corrigitur pœna. vt ſecundo nubens teneatur reſeruare filiis prioris matrim. bona habita à coniuge defuncto: nec vt queat dare marito plus quàm vni ex filiis, n. 40

Nec corrigitur, vt ea mater perdat tutelam, nec pœna, quas incurrit ob non petitum tutorem, corriguntur, n. 41.

An corrigatur, matrem ſecundò nubentem priuari educatione filiorum, & non poſſe exemplariter ſubſtituere: & excludi per tacitam pupillarem? n. 42.

An ſit correctum, vt fœmina ſecundò nubens perdat priuilegia honoris mariti & ne filij teneantur eam dotare: & ne poſſit reuocare donationem ratione ingratitudinis: & vt teneatur patri ſatiſdare, & vt mater teneatur rationem de modicis reddere? n. 43.

Satisfit argumentis, num. 44.

Quæſtio poſterior. An prædictæ pœnæ, in fauorem filiorum prioris matrimon. ſtatutæ, ſint correctæ iure can. 38
Quidam affirmantem partem tuentur. Quia *cap. fin. de ſecund. nupt.* aſſeritur mulierem habere liberam facultatem ſecundò nubendi. At non poteſt dici libera facultas, vbi adeſt metus pœnæ, *c. Gemma, de ſponſ.* Secundò, quia fauor filiorum non debet anſam dare auferendæ libertatis à Deo conceſſæ tranſeundi ad ſecundas nuptias, & negari non poteſt metu earum pœnarum auferri. Et confirm. quia aliquæ pœnæ infra annum luctus ſtatutæ concernunt fauorem filiorum, vt medietatem bonorum eſſe illis reſeruandam. Et tamen omnes eſſe correctas iure can. probauimus diſp. præced. Tertiò, quia lex ciuilis caret poteſtate pœnas indicendi matr. libertatem impedientes. Hanc ſent. ſuſtinet Abb. *c. Eccl. n. 15. & in repetit. eiuſdem c. 2. n. 20. de conſtit.* quamuis *cap. fin. n. 3. de ſecund. nupt.* non ita audacter, ſolum enim dicit ſe illam defenſurum, niſi audax notaretur. Eandem tenet Felinus *d. c. Eccleſ. n. 56. in 1. declar. & Decius ibi, n. 126. verſ. In puncto iuris, in noua edit.* dicit in puncto iuris eſſe veriorem, & *ibi* Franciſc. Aretin. *ad fi.* ait de iuris ſubtilitate poſſe defendi tanquam meliorem: quamuis in iudicando minimè ſit à contraria recedendum, & Præpoſ. *d. c. fi. n. 3. col. penult. verſ. Et ex his infero*, ait ſe in diſputationibus hanc defenſurum opinionẽ, at in iudiciis non auſurum. Et Ripa *l. fi. q. 26. n. 98. C. de reuoc. donat.* dicit facilè poſſe defẽdi, & Menchaca *de ſucceſſ. progreſſu. l. 3. §. 27. n. 29.* dicit omnes pœnas, *l. 1. & toto tit. C. de ſecund. nupt.* eſſe hodie iure can. ſublatas, & hanc eſſe communẽ ſententiã: in quo titulo omnes pœnæ prædictæ continentur, vt conſtat ex dictis in tota hac diſputatione.

At tenenda eſt communis ferè omnium ſententia, aſſerens pœnas iure ciuili inductas ſecundis nuptiis poſt annum initis, vtpote quæ in filiorum fauorem ſunt, minimè eſſe correctas iure canon. atque ita hodie in vtroque foro ſeruandas eſſe. Quia pœnæ poſt annum luctus ſtatutæ non ſunt merè pœnæ, ſed filiorum prouiſio, ad quas ſtatuendas iuſtiſſima ratione ius ciuile ductum eſt: attendit enim ſæpiſſimè euenire, vt parentes poſt tranſitum ad 2. nuptias, amore poſterioris coniugis allecti, filios prioris coniugij odio proſequantur: atque adeò illos, inquantum poſſunt, velint bonis priuare, vt ea omnia poſteriori coniugi relinquant. Deinde, quia non vt pœnæ ſunt indictæ, ſed quia æquitati naturali conſonat, vt bona laboribus prioris coniugis quæſita non cedant in vitrici aut eius filiorum vtilitatem, exiſtentibus filiis ex priori coniugio habitis. Tandem, quia aliud eſt pœnam pati, & aliud, ad lucrum ex mariti bonis proueniens ſub ea conditione delatum, vt ſi ad ſecundas tranſeat nuptias, amittat proprietatem, & reſeruetur filiis prioris matr. inuitari. Pœna enim qua ſecundæ nuptiæ interdicuntur, reiicitur. At nullibi habetur in iure canonico, lucrum illud ex bonis mariti ſub ea conditione alteri coniugi ſuperſtiti lege delatum, plenè acquiri, non ſeruata cõditione abſtinendi à ſecundis nuptiis. Et ideo hanc ſent. tenent Gloſſ. *l. 1. ver. Honorati ac, C. ſecũd. nupt. & ibi* Cynus *fi.* Bart. *fi.* Bald. *n. 8.* Alber. *fi. n. Salic. fi.* Idem Bart. *auth. de nupt. collat. 4. §. Prima ſiquidẽ, n. 3. Addit. ad* Gloſſ. *l. Decreto, 19. verb. Contrahere c. Ex quib. cauſis infamia irrogetur, & ibi* Bald. *fi. & l. Libertor, §. Et ſi talis, n. 3 ff. de his qui notãt. infam.* Innoc. *c. fi. in fi. de ſec. nupt.* Hoſt. *ibi num. 3.* Io. Andr. *n. 5.* Ant. *n. 2.* Cardin. *n. 1. q. 1.* Anchar.

char.n.9.q.2.& n.10.q.3.fi. Alex.de Neuo *n.24.* Henr.*n.vlt.* *idē* Ant *c.1.n.12.de sponsal.idem* Anch.*repetit.c.Canonū, n.55.vers.Iuxta predicta accedat,de const.& cons.17.ex prædicto themate,in princ.* Dominic.*c.Placuit,col.2.d.32.* Angel. *de Perusio auth.de non eligendo secūdo nubētes,in princ.n.6. & repetitione l Mater,n.4.& l.Si qua mulier,num.vn.C.ad* Tertull.vbi & Corneus *n.1.& d.l Mater,n.2.& cons.125.n.3.l.3.* Ripa *rubr.C.de sec.nupt.in fi.& l.si.q.26.n.98.C.de reuoc.donat.* Decius *rubr.C.de sec.nupt.n.6.* Guilliel.Benedict. *c.Raynutius,verb.Et vxorē,decis.5.* vbi de succeff. ab intestato,*n.90.* Alexand.*cōs.3.n.12.l.7.& ibi* Molinæus *in addit. lit.* C.Matth. *de Afflictis decis.Neapol.75.n.5.Roman.cons.181.n.1.* Parisius *cōs.29.n.8.vol.3.* Nicol.de Vbaldis *de success.ab instato p.2.n.8.Bolognin.addit.ad* Matth.*de success.ab intestato, a.2.princ.membr.1.n.31.& additionib.ad cons.73. Anania in fi.* Syl.*nupt.l.2.verb. Diuiti nō est nubendū,n.78.* Boërius *decisione 186 n.2.* Gattronis *l.G.n.13.in noua edit.& auth.Eisdem pœnis,n.11.C.de secūd.nup.* Io. Lup.*l.15.Tauri, n. 6.* Brunel.*de sponsalib.concl.19.n.6.* Nicol. Arelat.*in suis respōsis,resp.1.n.3.* Rebuff.*l.1.cōst:tut.tit.de cōstitut.in proœmio, gl. 5.n.66.* Montalu.*3.fore.t.1.l.13.verb.* Pierda.Ant.de Rosell. *de success.ab intestato,n.194.* (habetur t.8.tractat.p.1.) Cou.*4.Decret.2.p.c.3.§.9.n.5* Greg.Lo.*l.3.ver.Fasta vn.ano,t.12.p.4.* Villalob. *in cōmunib.opin.lit.B.n.29.Acosta c. Si pater,1.p.ver Leganit,n.34.de testam.in 6.* Tello *l.6.Tauri, n.19.* Sarmiento *l.1.select c.4.* Ant.Gabriel.*t.3.commun. opin.l.3.t de secund.nupt.conc.6.n.1.* Ant.Cucus *l.5.institut. maiorū,t.12.n.187* Valascus *cōs.16.n.1.vol.1.* Gutier.*l.Nemo potest,n.20.p.de legat.2.& l.2 practic.q.95.n.5* Celsus *cōs.38.n.7.* Matienzo *l.5.recop t.1.l.3.gl.2.n.1.& n.44.& t.9.l.5.gloss.8.n.5.* Perez *l.5 ordin t.1.l.fin.f.53.vers.Est tamē inquirendum.* Azebedo *l.5.recop.t.1.l.3.n.1.& 2.* Lancel.*Instit. iuris canon. l.2.t.de d.nortiis,§.vlt.verb. Abolita* Spino *speculo testam.gloss.14.princ.n.100.* Fuluius Pacian.*de probationib.l.2.c.3.n.80.&* Zauallos *in suis quæst.pract.q.742. n.5.* & ex Theolog.P.Molina *to.2.de iust.tract.2.disp.431. col.8.* Lud.Lop.*2.p.instr.cōs.* vbi de matr.*cap.41.col.3.*

40 Hinc infertur 1.non esse correctam 2.pœnam, *n 2.* relatam , vt coniux transiens ad secundas nuptias amittat proprietatem bonorum, quæ à defuncto coniuge habuit & reseruetur filiis prioris matrim. Quod fatentur omnes DD. *num praced.* relati,quod sit in filiorum fauorem inducta. Nec corrigitur 2.pœna relata *num. 3* ne possit mater illa dare secundo viro plusquam vni ex filiis priori. matrimon.cui minus dedit,quia similiter est in fauorem filiorum statuta. Sic Couar. *4.Decret.2 part.c.3.§.9.n.8.* Matienzo *lib.5.recopil.tit.1.l.2.glosso.2.n.6.*

41 Secundò infertur, necesse correctam 3.pœnam relatam *n. 4.* nimirum, vt mater secundò nubens amittat tutelam. Quia id statutum est, vt indemnitati filiorum consulatur, atque euitetur bonorum dissipatio, quæ subsequenda præsumitur ex secundis matris nuptiis. Sic Matienzo *ead.gloss. 2.n.9.* Azebedo *l.5.recop.tit.1 l.3.n.5.* Spino *speculo testam. gloss. 14. n.102.* & apertè sentiunt *DD.statim alleg ndi.* Si enim non perderet tutelam , non opus esset , vt tutorem alium peteret,cùm tamen dicant incurrere omnes pœnas, quas *n. 13.* retulimus,si non petito tutore,ac reddita administrationis ratione, ad secundas nuptias transeat:nec hoc esse correctum iure canonico Hi sunt Innoc.*c.fin.in fi. de secund.nupt.& ibi* Ant.*n.2.* Abbas *n.3 in fin.* Anchar.*n.9.q.2.& repetit.c.Canonium,a.55.de cōstit.* Idem Abb.*c.Ecclesia,n.15.de cōst & repetit eiusd c.n.20.& ibi* Felinus *n. 56. in 1.declar.* Idem Host.*eo.c.fi.n.3.* Ioan. Andr.*ibi n 5.* Card. *n.1.q.1 fi* Bart.*auth.de nupt.collat.4.§.Sin autem tutelam,n.2.& auth.Eisdem pœnis.n.vn.C.de secund.nupt. & ibi* Cynus *fi.* Alberic.*n.vnico,* Bald.*l.Si quæ mulier, in fi.C.ad Tertull.* Angel. *auth de non elig.secundo nuben.in princ.n.9 & auth.de restit.& ea quæ parit,§.V ū,n.6* Gattronis *rubr.C de secund. nupt.in noua edit.n.24 pœna 12.fi & d. auth Eisdem pœnis n.7.* Alex.de N *10.d c.fi.n.17.* Nicol. Arelat. *in suis responsis,resp 1.n.2.* Ant. de Rosellis *de success ab intestato,n.195.Montalenus l.3.fori,t.1 l.13 ver.* Pirda,Couar.4.De-

cret.2.p.2.c.3.§.9.n.6. Ant.Cucus *l.5.init.maiorum,tit.12. n.* Gabr.*to.13.comm.opin.l.3.tit.de secund.nupt.concl.9.n.2.* Perez *l.5.ordin.tit.1.l.fin.f.54.vers. Deducitur etiam. Fuluius Pacian.l.2.de probationib.c.3.n.81. &* Lup. Lop. *in 2. part.instr.* vbi de matr.*c 41.col.3.* Et ratio est, quia non punitur fœmina illa eo quòd secundo nupserit , sed quod male administrauit filiorum bona, non petito eis tutore, nec reddidit rationibus, vt tenebatur.

Tertiò infertur,nec corrigi iure canonico 6 pœnam,*n.16.* 42 relatā, vt mater secundo nubens priuetur filij pupilli educatione,vt benè docet Matienzo *l.5.recop.tit 1.l.3.gl.2.n.8.* nec optimam,nempè,vt non possit exemplariter substituere:si sustineamus eam pœnam verè incurri,cùm DD.*n.22.* allegatis:nec vt excludatur per tacitam pupillarem : si verò est eam excludi,vt sustinent quos retuli *n. 17.* Quippe omnes hæ pœnæ sunt principaliter in filiorum fauorē statutæ,& colligitur ex DD.ibidem citatis.Si enim eæ pœnæ correctæ essent, non affirmarent matrem illis subiici.

Vltimò infertur, nec 9. pœnam relatam *nu.31.* corrigi, 43 nempe,vt perdat priuilegia & honorem mariti,quod non propriè pœna dici possit,sed ex actus natura consurgat,ea quòd per secundas nuptias cesset omnino ratio huius concessionis(vt probaui *n.31.*)sic Gattronis *rubr.C.de secund. nupt.in noua edit.remedio 4.contra secundo nubentes,n.125.* Matien.*lib.5.recopil.t.1.l.3 gl.1 n.5. & t.9.l 6.gloss.2 in fi.* Spino *speculo testam. gloss. 14.nu.101 101.* Nec corrigitur etiam 10.pœna relata *n. 32.* vt filij non teneantur matrem secundo nubentem dotare.Quòd colligitur ex DD.ibi allegatis,non eam affirmarent,si correcta esset. Et ratio est, quia non est propriè pœna , sed non compelli filios arma ad suum dedecus ministrare. Nec 11. relata *num.33.* ne possit reuocare donationem causa ingratitudinis,quod fit in fauorem filiorum priorum , ne potiùs mater reuocet contemplatione vitrici.Sic Matienzo *ea l.3.gl.2.n.7.* Nec tandem corriguntur pœnæ 13.& 14.relatæ *n.35.*& *36.* vt pater teneatur satisdare , & mater rationem reddere de modicis. Quod vtraque similiter fit in filiorum fauorem, Et colligitur ex DD. ibidem allegatis illas asserentibus, nullámque correctionis mentionem facientibus.

Ad argum.*nu.38.* relata constat ad 1. 2.& 3. ex ratione 44 vltima meæ sent.39.adducta. Non enim omnis pœna auferens aliqualiter libertatem matrimonij est iure can. reprobata: sed quæ consistit in proprio matrim. perdendo, secus de ea quæ potius consistit in lucro non acquirendo vel eo sub conditione acquisito perdendo.Ad confirm.secundi dic eam pœnam non impositam esse principaliter ad fauendum filiis , sed ad puniendam nuptiarum intra annum luctus accelerationem.

DISPVTATIO LXXXIX.

Qualiter coniux ad secundas nuptias transiens teneatur reseruare filiis prioris matrimonij bona coniuge defuncto habita?

SVMMARIVM.

Quæ sunt quæstiones disputandæ,num.1.
Mater anno luctus,vel post,secundò nubens,amittit etiam in foro conscientia proprietatem bonorum,quæ à viro habuit,etiam ex filij successione,vsusfructu sibi reseruato,& illa transfertur ad filios priores, hunc tamen non reseruat illis,n.2.
An possit in aliqua parte horum bonorum aliquem ex illis filiis præferre:& sit hoc iure Regni correctum,n.3.
An in bonis, quæ ex successione filij ab intestato habuit , possit aliquem ex illis præferre,n.4.
Si prætulit aliquem ex filiis in tertio, instituens virum hæredem quinti,qualiter succedet vir filium cum aliis fratribus in illo quinto,n.5.
An possit de proprietate illa,quam tenetur reseruare prioribus filiis disponere:& si ita tenetur de ea restituenda,n.6.
An parente alienante possint filij eo superstite aut defuncto reuocare,n.6.
An si parens non distraxit,sed consumpsit , teneantur hæredes ad æstimationem,n.8.
Quot conditiones desiderantur,vt huic reseruationi locus sit,n.9.
An pater secundo coniugatus teneatur ad eandem reseruationem,n.10.
An teneatur etiam reseruare vsumfructum,quem in bonis filiorum maternis acquirit: & an vsufructus, quem viternis retinet parens in

Th. Sanchez de Matrim. Tom. II. CCc 3 bonis

bonis, quæ tenetur reseruare filiis prioribus, extinguatur filio emancipato? 11.

An aui & alij ascendentes teneantur ad hanc reseruationem descendentibus? 12.

Quid, si posterius matr. consummatum non sit, aut sit irritum? 13.

An legatum à coniuge defuncto relictum reseruetur filijs prioris matrimonij? 14.

An teneatur mater reseruare quæ habuit ex substitutione pupillari filij? num. 15.

Quid, quando ex testamento vel donatione coniugis defuncti habuit aliquid superstes non ex bonis ipsius defuncti, vt si quis det viro facultatem testandi vel distribuendi, & vir det aut leget vxori? Et quid si tunc det vxori committentis facultatem, & illa secundo nubat? 16.

Quid de bonis coniugi acquisitis contemplatione alterius coniugis? 17.

Quid si succedat ab intestato in bonis filij quæ habuit à parente defuncto siue transeat ad secundas nuptias ante filij mortem siue post. 18.

Quid in legitima parenti superstiti debita in bonis illius filii. 19.

Quid quando vir & vxor ex bonis communibus filiam dotant? 20.

Quid de bonis, quæ ex renunciatione filii parens habuit: vel quia fœmina à successione excluditur? 21.

An parens secundò coniugatus succedens postea filio succedat planè illi in proprietate bonorum, quam amiserat per secundas nuptias, & erat illius filii: an potius ea cæteris fratribus reseruetur? 22.

Quid de bonis quæ ex substantia aut peruenere ad filium? 23.

Quid de bonis aliunde filio acquisitis, siue parens superstite filio, siue eo mortuo, secundis nuptiis copuletur? 24.

Quid, si filii non sint hæredes, quod renunciarint, siue vt incapaces, ingratiue? 25.

Quid de acquisitis titulo oneroso, an sint prioribus filiis reseruanda? 26.

Quid de arrhis, sponsalitia largitate, donatione remuneratoria, lecto quotidiano, vestibus vidualibus? 27.

An parens succedens filio in bonis, quæ ille habuit titulo oneroso à coniuge defuncto, teneatur ea reseruare filiis prioribus? 28.

An lucra acquisita constante matrimonio, siue lege, siue consuetudine communia sint, reseruentur filiis prioris matrimonii? 29.

Quid, de bonis quæ coniux superstes lucratur ex patrimonio defuncti, ita disponente statuto, consuetudine? Refertur opinio, 30.

Explicatur sententia Authoris, 31.

Quid de eo quod coniux lucratur ex pacto inter ipsos inito, vt superstes acquirat? 32.

Quid de quarta debita coniugi superstiti ex bonis defuncti? Et remissiuè, an extrahenda sit de quinto, ac debeatur superstiti habenti patrem diuitem? 33.

An reseruationi huic sit locus, quando ex priori matrimonio non sunt filii suscepti, at defunctus ex alio matrimonio filios habuerat, 34.

An si filii prioris matrimonii obierint, succedat parens secundo coniugatus plenè quoad proprietatem & vsumfructum? Refertur duplex sententia, 35 & 36.

Proponitur sentent. Authoris: & quid dicendum extantibus tunc nepotibus, 37.

An non extantibus filiis prioris matrimonii, remittantur pœna non in ipsum fauorem inducta. 38.

An filio prioris coniugii disponente de tertia bonorum parte in parentis præiudicium sit illa extrahenda de solis bonis omnino filii propriis: an etiam de proprietate bonorum, quam consequutus est parente transeunte ad secundas nuptias, 39.

An, si parens priuatus proprietate ob secundas nuptias retento vsufructu moriatur fructibus eorum bonorum pendentibus, pertineant ij fructus ad filios prioris matr. quorum erat proprietas, 40.

Post. 40. inuenies summaria quæ desiderantur.

1 DVPLEX est quæstio disputanda Prior de conditionibus petitis, vt coniux ad secundas nuptias transiens teneatur reseruare bona filiis prioris matrimonij. Posterior de casibus, in quibus ab hac obligatione absoluitur.

2 Quæstio prior. Quæ conditiones desiderentur, vt coniux transiens ad secundas nuptias teneatur bona reseruare filiis prioris matrimonij? Præmittendum est, vxorem aliquid quocunque titulo lucratiuo à marito accipientem, siue ex donatione inter viuos, siue ex vltima voluntate, teneri transeundo ad secundas nuptias, id totum integrè reseruare filiis prioris matr. vt expressè decitur *l. Fœmina, in princ. C. de secund. nupt.* ibi: *Fœmina quæ susceptis ex priore matr. filijs, ad secundas post luctus tempus statutũ transierint nuptias, quicquid ex facultatibus priorũ maritorũ sponsaliũ iure, quicquid etiam nuptiarum solemnitate perceperint, aut quicquid mortis causa donationibus factis, aut testamento iure directo, aut si fideicõmissi, aut legati titulo, vel cuiuslibet munificæ liberalitatis præmio ex bonis priorum maritorum fuerint assequutæ, id totum ita vt perceperint, integrũ ad filios, quos ex præcedenti coniugio habuerint, trasmittat.* Idẽ habetur *l. Hac edictali, § His illud, C eo. tit. & l. 2. C. de indicta viduit. & l. Mater, C. ad Tert. & auth. de nupt. §. Si verò expectet. collat. 4.* & concordat *l. reg. 26. tit. 13. p. 5.* & priuatur statim ipso iure dominico omnium lucrorum, quæ à coniuge defuncto perceperat, applicatúrque communibus liberis, retento sibi dũ vixerit, solo vsufructu. Sic habetur *l. Generaliter, in prin. C. de secundis nuptijs,* ibi: *Dominium autẽ verum, quæ libertatũ per huius legis, vel præteritarũ constitutionũ authoritatẽ seruantur ad liberos pertinere decernimus: itaq; defuncto eo, quæ liberis seruabat, extãtes ab omni possessore, liberi vindicabant.* Nam verbũ, *Vendicabunt*, dominium supponit, & eo non habito no datur vendicatio, *l. in rem ff. de rei vendi.* Et paulo inferius. *Administrare patri vtiliter concedimus.* Si ergo sola administratio parẽti conceditur, dominium iam erat filiorum. Et clarius *auth. de nupt § Si vero expectet, collat. 4.* ibi: *Omnis eam deserit proprietatis modus in ijs, quæ à priori viro in eam venerũt, & filij ea percipient, & proprietatis erũt domini, mox quæ mater coniuncta est alij vero.* Idem habetur *d. l. Fœmina in princ.* ibi: *Possidendi tantum, atque fruendi in diẽ vitæ.* Et *auth. Ex testam. C. eo tit.* ibi: *Eorum solum vsumfructum percipiet.* & *auth. In donatione, C. eod. tit.* ibi: *Deserit eam proprietas.* Quod procedit, quamuis ea bona mariti ad vxorem peruenerint, ex successione filij: quia, nimirum, filius in illis successit patri, & filio defuncto successit in eisdẽ mater (vt n. 18. latiùs dicemus.) Quòd si opponas, dominia rerum non transferri, nisi sequuta traditione, *l. Traditionibus, C. de pactis.* Respõdet. Nic. Areatanus, *l. Generaliter, n. 99. in noua edit. C. de secund. nupt.* posse legem alicui auferre dominium rei suæ, & transferre in alium absq; traditione. Huius autem rei duplex est ratio. Prior, ob iniuriam priori viro & filiis illatam, per transitũ ad secunda vota. Quæ iniuria constat ex *Auth. de nupt. §. Si autem tutelã, vers. Nos autẽ,* ibi: *Tribus maximè neglectis Deo defuncti memoria & charitate filiorum.* Et *auth. de non eligẽdo secundò, nubentes, §. Prospeximus,* ibi: *Quoniã omnibus simul secundis nuptiis fecit iniuriã.* Et *auth. de nuptiis, §. Quæ verò nunc sequuntur, vers. Nos igitur,* ibi: *Defuncti animum contristarit.* Et *vers. Qui igitur,* ibi: *Et per omnia constristandi priorem maritũ.* Et *§. Nec illud,* vbi agitur de filiis ibi: *Et illi iniuriã passi sunt nupt.* Et, *§. Si verò,* ibi: *Et filios ex hoc exhonoratos, §. Soluto,* ibi: *Et non procreatam sobolem sequentibus matr. forsitan constritare.* Quæ ratio legitima est (vt fatentur omnes DD. quos n. 43. & 49. referam) ob id enim ab hac pœna excusant fœminam transeuntem ad secundas nuptias de consensu viri, aut filiorum prioris matr. quod ipsis consentientibus cesset iniuria. Et clarè redditur, hæc ratio *auth. de nõ elig. secundo nub. in princ. vers. Prospeximus,* ibi: *Et nullam esse licentiam matri alios quidem filiorum eligere, alios autem exhonorare: quoniam omnibus simul secundis nuptijs fecit iniuriam.* Et *§. Veniens autem. auth. de nupt.* ibi: *Veniens autẽ talia lucra ad filios omnes ex prioribus offensos nuptijs.* Quamuis Sarmiento *lib. 1. select. c. 4. n. 3.* eam cõtra cõmunem sententiam impugnet, posterior ratio est, quam tradit *ibi* Sarmient. Quòd æquitati naturali & rationi cõsonet, vt bona prioris viri laboribus quæsita, non cedant in vitrici aut eius filiorum vtilitatem, sed reseruẽtur filiis coniugis, qui illa acquisiuit. Hæc autẽ ratio sola non sufficeret. Nam bona ex posterioris coniugis substantia parta, si non transeat ad tertias nuptias, minimè tenetur reseruare filiis secundi matr. sed potest de eis disponere inter filios prioris matrimonij, sicut de propriis bonis. Cùm tamen militet illa ratio, nempè, comparata esse sudore secundi viri. Quòd contingit, quia nec secundo viro, nec eius matrim. filiis iniuria aliqua irrogata est. At id efficere nequiret transiens ad tertias nuptias, sed priuaretur dominio, & transferretur ad filios secũdi matrimonij: eo quod iam illi eorúmque pater iniuria affecti sint. Non ergo sola illa æquitas naturalis est causa huius decisionis, sed illa simul cum iniuria irrogata; imò hæc est potissima. Quamuis autem in *d. l. Fœmina, in principio*, dum hanc reseruationem statuit, loquatur de fœmina transeunte ad secundas nuptias post annum luctus, at à fortiori est idem dicendum si transeat intra annum luctus. Cùm longè grauior iniuria viri memoriæ, ac eius filiis tam accelerato transitu inferatur. Præterea, quia creditu non est dignum, leges, quæ

tam

tam acerbis pœnis fœminam intra annum luctus nubentem plectunt,(vt *disp.*87.explicuimus) velint eam eximere ab hac,quæ æquitati naturali consonat, ac in fauorem filiorum valde cedit. Vnde dum prædicta *l.fœmina*, explicuit vltra annum luctus,noluit contrarium decidere,si intra annum illum luctus nuptiæ secundæ contingerent,sed id solum declarauit, quod difficultatem ingerere poterat. Nec valet argumentum à contrario sensu petitum,quando inde consurgit absurdus intellectus (vt tradit Euerard.*in suis topicis,loco à contrario sensu,n.7.*)& ita tradunt Glossa *d.l.Fœmina,verb.Statutum, & d.l.Generaliter,ver.Generaliter.*& *ibi* Bald. *statim in princ.ante primum notabile.* Ripa *d.l.Fœmina,in princ.in noua edit. q.*10.*n.*20. Azebedo *l.*5. *recop.tit....l.*3.*n.*2.Quod si opponas,quod ex multis retulimus *disp.*87. *n.*24. nempe correptum esse iure canonico vt fœmina intra annum luctus nubens perdat proprietatem. Ibi huic obiectioni satisfeci, hoc explicans. Et vt mater per transitum ad secundas nuptias perdat dictam proprietatem, ac teneatur reseruare filiis prioris matrim. nulla exigitur iudicis sententia, quia hoc non est propriè pœna,sed iuris dispositio in filiorum fauorem.Atque id significant verba textus citata,dum dicunt, statim eam perdere proprietatem, *auth.de nupt.*§. *Si verò expectet.* Et ita docent Nicol.Arelatan. *l.Generaliter, in noua edit.n.*93.*C. de secund.nupt.*& citato Corneo,Anton.Gabr.*l.*3.*commun. opin.l.*3.*t. de secund. nupt. concl.*1.*n.*10. Vsumfructum verò quem mater secundo nubens sibi retinet in bonis prioris viri quorum proprietatem perdit, non tenetur filiis prioris matrimon. reseruare, quod omnes textus allegati ad solam proprietatem seruandam obligent. Et ita docet Io. Lupus *l.*15.*Tauri n.*10.

Quamuis autem *l.Generaliter,in princ.ver.Diuidendi,&*
3 *l.Fœmina,in prin.C.de secund.nupt.* concedebatur matri,vt pro suo arbitrio posset inter filios prioris matrim.diuidere acquisita à priori coniuge, quorum proprietatem amiserat,ac in eis præferre quem ex illis mallet:at hæc electio & diuisio sublata sunt per ius authenticorum, quod prædictas leges corrigens, statuit ea lucra æquè inter filios prioris matrim.diuidenda,nec integrum esse parenti, aliquem illorum in quantumuis modica parte præferre, vt constat ex *auth. Lucrum, C. de sec. nupt.* ibi : *Lucrum hoc equaliter inter liberos distribuitur, non arbitrio parentis permittitur.* Idem habetur *auth.de nupt.*§. *Veniens, collat.*4.*& auth.de non elig.secundo nubentes,*§ *Prospeximus,collat.*1.Et quamuis Pelaes de Meres *de maior. in* 1. *edit.t.p.q.*54.*fin.* dicat satis dubium esse,an hoc correctum sit per *l.reg.*19. *Tauri,hodie l.*3.*t.*6.*l.*5.*noua recop.*quæ absolutè & indistinctè permittit parentibus in 3.& 5.bonorum suorum parte quemlibet ex filiis vel descendentibus præferre:atque addit in hoc dubio non esse recedendum ab huius legis regiæ decisione. Cæterùm nullo pacto correctas esse prædictas leges asserendum est.Quia *l.reg.* loquitur in bonis propriis ipsorum coniugum,ibi *Puedan señalar en cierta cosa, o parte de su hazienda,el tercio y quinto de mejora.* At hæc bona reseruanda prioribus filiis, non sunt proprium transeuntis ad secund. nupt.patrimonium,sed solum vsumfructum in eis retinet(vt *n. praced.*probauimus.)Præterea,quia *l.* 15. *Tauri,hodie l.*4 *t.*1.*l.*5.*noua recop.*statuitur,vt dispositum in fœmina secundò nubente, quoad perdendam bonorum à viro acquisitorum proprietatem,absque obligatione reseruandi filiis prioris matrimonij,habeat locum etiam in viro secundam vxorem ducente. Cùm ergo attenta *ea l.*15. *reg.* bona illa reseruanda filiis prioris matrimonij non sint proprium matrimonium coniugis secundis nuptiis copulati, iam postea concedit *l.regia* 19.facultatem præferendi filios in tertia & quinta patrimonij parentum parte, non intelligit de bonis illis reseruandis filiis prioris matrimon. Præterea,quia non est credendum quod tot authores, qui *leg. illas reg.*15. *&* 19. *Tauri* commentati sunt,huius correctionis immemores fuerint. Tandem quia DD.*num.* 4. allegandi ex Regnicolis sunt, & tanquam rem manifestam supponunt in his bonis denegari parentibus facultatem præferendi aliquem ex filiis prioris matrimonij, nec in dubium vertunt.

Hoc tamen temperandum est,nempè, non posse in his 4
bonis præferri aliquem ex filiis prioris matrim. vt intelligatur, quando coniux secundo coniugatus habuit immediatè ea bona à coniuge defuncto : si enim ex successione filij prioris matr. habet aliqua bona, in quibus filius parenti defuncto successerat, potest coniux superstes ea diuidere inter filios reliquos prioris matrimonij, ac in eis quemlibet illorum præferre : sicut potest id efficere de propriis suis bonis, hoc tamen, excepto, quod illa bona sunt necessario reseruanda filiis prioris matrimon. ac inter ipsos solos diuidenda:hæc autem minimè,sed inter vtriusque matrimon. filios. Et ratio est, quia attento iure Codicis (vt diximus *num.* 2.) quamuis bona quælibet à defuncto coniuge titulo lucratiuo acquisita teneretur superstes reseruare filiis prioris matrimon. poterat tamen illa inter eos diuidere, & aliquem ex illis præferre. Et quamuis facultas hæc adempta sit per ius authenticorum, vt *auth. de non eligendo secundo nubentes,*§.*Prospeximus.& auth de nupt.* §. *Veniens, & auth Lucrum. C. de* 2. *nupt* At textus hi de lucris nuptialibus habitis immediatè a marito, vel ex legato, vel ex donatione eius loquuntur. Quare videntur non corrigi, sed in suo pristino robore manere iura Codicis quoad hæc bona : vt cæteri textus tanquam correctorij restringi debeant.Et confirm.*quia auth de nuptiis*,§.*Hinc nos vers.Si autem intestatus*,loquens textus de bonis paternis quæ ex filij successione consequitur mater ad 2. nuptias transiens, solum decidit ea bona quoad proprietatem reseruari filiis prioris matrimon.nulla mentione facta potestatis vel impotentiæ inter illos distribuendi. Ergo seruandum est ius Codicis tanquam illæsum manens, quod permittebat hanc distributionem in bonis, quorùm proprietas reseruabatur filiis prioris matr. Sed dices, illud Codicis, quod permittebat eam distributionem inter illos filios, & alicuius prælationem, non loqui de bonis habitis ex successione filij : sed de habitis immediatè à viro, (vt constat ex dictis *n.*1.) ac proinde nullo iure permissam esse distributionem, & prælationem inter filios prioris matrimonij, in his bonis habitis ex filij successione. Nam authenticum loquens de his bonis, reseruationem solam decidit, nulla facta mentione distributionis (vt proximè dixi.) Fateor hoc: at cùm hæc simul stent, reseruare bona filiis matrim.prioris, & posse parentem inter eos distribuere:vt constat ex *l.Fœmina,in princ. & l.Generaliter,in princ.C.de secund.nupt.* Et textus solum reseruauit hæc bona, non denegando potestatem distribuendi:ac vbi eam denegari voluit,id expressit:signum est in his bonis non esse denegatam potestatem.Et 2.probatur quia cùm hoc sit iam effectum patrimonium filij est vt retineat qualitatem reseruationis : cùm lege expressa non sit negatio facultatis distribuendi. Et ita sustinet *Sarmiento, l.*7.*selectar.c.*11.*n.*1. Sed quamuis hoc sit acutè & probabiliter dictum : multò magis placet non esse integrum parenti hæc bona inter filios prioris matrim. distribuere, nec in eis quemquam illorum præferre : sed æquè reseruare filiis illis. Ducor, quod ex natura rei, & vbi nulla est contraria iuris permissio ex reseruatione bonorum, amissa proprietate, eáque in prioris matrimonij filios translata necessariò infertur, parentem, qui solum vsumfructum retineat,nullo pacto posse disponere de proprietate, vtpote, quæ non est sua, sed filiorum : & si id poterat attento iure Codicis,id eueniebat, quia ius illud priuans proprietate, speciali promissione concessit eam potestatem distribuendi & præferendi. Quare cùm ius illud non loquatur de bonis habitis ex successione filij: circa hæc nulla est specialis decisio, vt dicamus illam corrigendam esse. Ius autem authenticorum, quod circa hæc bona reseruationé statuit : ac matrem priuari illorum proprietate, transeundo ad secundas nuptias, cùm non expresse permittat hanc distributionem & prælationem, nec alibi circa hæc reperiatur permissa, ex necessaria consequentia amissio-

nis proprietatis, infertur eam interdictam esse. Non enim potest dici, dispensationem. §. *Hinc nos authent. de nupt.* decernentis horum bonorum reseruationem, & parentem priuari illorum proprietate, intelligendam iuxta ius Codicis similem reseruationem facientis, cum potestate distribuendi ac præferendi. Quia cum ius illud Codicis esset iam correctum per idem ius authenticorum, *ead. auth. de nupt. §. Veniēt autem*; non est dicendum dispositionē *auth. eod. c.* conformari cum iure Codicis antiquati iam, & correcti ibidem, sed potius cum dispositione eiusdem authentici corrigentis, & ita statuentis eam reseruationem, vt nequeat parens circa bona sic reseruata efficere distributionem, aut aliquem filium præferre: eo vel maximè quod hæc duo sunt connexa suapte natura, vbi speciali iuris prouisione non segregantur. Et ideò contra *Sarmiēto*, (licèt nulla adducta ratione) tenent Azebedo *l. 5. recopil. t. 1. l. 4. n. 5* Atq; huius sententiæ videntur Syl. *nuptialis l. 2. ver. Diuiti nō est nubēdum n. 75. ampliat. 1.* iunct. *n. 76. ampliat. 5.* Anton. Gomez *l. 14.* Tauri *n. 2. & 3.* Matienzo *l. 5. recop. tit. 1. l. 3. gl. 2. n. 42.* Gutier. *l. 3. pract. q. 43. n. 25 statim in princ.* P. Molin. *t. 1. de inst. tr. 2. disp. 163. col. 3. notab. 3.* vbi postquam dixere quæ bona teneatur parens transiens ad secundas nuptias reseruare filiis prioris matrim. ac inter ea numerarunt quæ ex filii successione acquisiuit, dicunt nequire parentem hæc bona inter filios distribuere, aut aliquem eorum in illis præferre, sed æqualiter omnibus illis reseruari.

5 Hinc deducitur primò, quid in hac quæst. sentiendum sit. Coniux prætulit filium quemdam communem in tertia bonorum suorum parte, & reliquum cōiugem instituit hæredem quinti: dubitatum fuit, an parente superstite secundo coniugato, succedant illi filij pro æquis portionibus in quinto legato illi? Id enim affirmare videtur quamvis subobscurè Ripa. *l. Fœmina, in princ. in noua edit. q. 25. n. 67. C. de secūd. nupt.* quòd *in auth. Lucrum, C. de secund. nupt.* decidatur lucra habita à cōiuge transeunte ad secundas nuptias ex bonis coniugis defuncti, esse æqualiter diuidenda inter filios prioris matr. At meritò duo causidici prætorij Granatensis ex petitionibus consulti de hac re oppositum censuere, dixerúntque filio illi, prælato in tertia bonorum parentis defuncti parte, dandam esse tertiam partem illius quinti, atque deinde ex residuo dandam illi quandam portionem æqualem, sicut & reliquis filiis prioris matr. Et ratio est, quod authenticæ sunt insertæ in libro Codicis à quodam priuato Authore, atque ideò vim legis minimè obtinent, nisi quatenus concordant cum authentico originario: at *d. Auth. lucrum* male translata est ex authentico originario, quod est *Auth. de nuptiis, collat. 4. § Veniēt autem*, omissa enim esse ea verba, *Ideóque secūdum portionem vnusquisque.* Cùm ergo filij successuri sint in illo quinto, secundum portionem, in qua vnusquisque successit parenti defuncto, ille qui in tertio prælatus est ab ipso, præferendus quoq; est in tertio illius quinti, & deinde sicut vnus ex fratribus in sua portione succedet.

6 Secundò deducitur, matrem transeuntem ad secundas nuptias, non posse disponere de proprietate illorum bonorum, quæ filiis prioris matrim. reseruare tenetur, ea alienando aut obligando. Sic deciditur expresse *l. Fœmina, in fin. princ. & l. Generaliter, in princ. C. de secūd. nupt. & auth. de nupt. § Sed quod sancitum est, coll. 4.* Et ratio est, quòd solo vsufructu eorum bonorum gaudeat. Vtrum autem vternis parens ad secundas nuptias transiens teneatur filiis cauere de his lucris restituendis: consulendi sunt Cifuentes *l. 15.* Tauri, *ad fin* Greg. Lop. *l. 26. verb. Fincan. fin. t. 13. p. 5.* Couar. *1. var. c. 8. n. 6.* Ant Gomez *l. 15.* Tauri *n. 5.* Azebedo *l. 5 recopil. t. 1. l. 4. à n. 48.* & alij multi quos hi referunt.

7 Nec tamen inde inferre licet alienante parente eiusmodi lucra, integrum esse filiis prioris matrimonij reuocare viuente parente alienationem. Pars enim negans colligitur à contrario sensu ex *l. Generaliter, in prin. vers. Itaque defuncto eo, C. de secūd. nupt.* ibi: *Itaque defuncto eo, qui eos liberos seruabat, extātes ab omni possessore liberi vindicabūt.* Ergo à contrario sensu eo superstite nō poterūt. Sed quia tempore illius legis retinebat parens ille proprietatem, dū superstes erat, quādo hodie ipso iure amittat (vt diximus *n. 2.*) videbitur hodie posse filios reuocare viuente adhuc parente, quod iniuste fecerit, rem non suam, sed filiorum alienando. Et ideo hoc sustinet Bald. *d. l. Generaliter, §. In his autem, statim in princ. vers. Et per istam rationem.* Sed verius est, non posse reuocare superstite parente. Ducor ex *§. Sed quod sancitum est, auth. de nuptiis*, vbi postquam textus decreuit, parentem secundò coniugatum amittere proprietatem, & facultatem alienandi, vel hypothecæ subiiciendi ea bona, subiicit textus hæc: *Non vt prohibeat eos aliquid agere in iis, quæ voluerint. Erubescit enim lex castigatores filio genitoribus statuere.* Vbi Gloss. *verb. Aliquid*, explicat, quòd pertineat ad causam vsusfructus secundum aliquos: imo etiā quod ad proprietatem pertinet. Et paulò inferius ait textus: *Vel si quid omniū egerit, tale erit, quale nec gestū, nec scriptum quod factum est: vēdicabūt enim ea omnino filij.* Vbi ponderandum est verbum illud futuri temporis *Tale erit*, quod denotat alienationem, non statim esse irritam, neq; filios protinus vendicare: & ita textus ait, *vēdicabūt*, scilicet, post mortem parentis. Nec obstat filios esse dominos. Quia non sunt domini irreuocabiliter, sed si superuixerint parenti: quare interim vendicare non possunt *l fi. §. Sin autem. C. communia, de legatis.* Sic tenent Ripa *l. Fœmina, in princ. in noua edit. q. 28. n. 69. C. de secūd. nupt.* Vtrū autem si filij sint hæredes possint reuocare: an potius teneantur stare gestis à parente, vtpote qui tenentur de euictione, consulendi sunt latè Nicol. Arelat. *d. Generaliter, in noua edit. n. 120. & multis seq. C. de secūd. nupt. &* Ant. Gabr. *t. 3. comm. op. in l. 3. tit. de secund. nupt. concl. 2. à n. 4.*

Quod si parens non alienauit, sed consumpsit: videtur eius hæredes non teneri ad æstimationem. Licet enim parens non habeat facultatem alienandi, habet tamen facultatem vtendi, possidendi & fruendi. Ergo re perempta non tenentur. Argumento ex *l penult. & fi. ff quemadmodum seruitus amitt.* Nam res perit domino, *l. Incēdium. C. si certum petat.* Cæterùm dicendum est, teneri hæredes ad æstimationē. Sic enim deciditur *l. Fœmina, in fi. princ. & l. Generaliter, in princ. C. de secund. nupt.* Quod intelligendum est, quando culpa parentis, qui reseruare tenebitur, res illa periit atque consumpta est. Si enim absque eius culpa pereat, periit vero domino, nempe filiis, *d. l. Incendium.* Sic Bard. *ea l. Generaliter, in princ. n. 2. vers. Sed nūquid ista res, & ibi* Nicol. Arelat. *in noua edit n. 116* Ripa *d. l. Fœmina in fi. princ.* Addit benè Bald. idem esse dicendum, si culpa hæredum periit res illa, filiis prioris matrimonij reseruanda. 8

Quadruplex autem conditio desideratur, vt locus sit huic bonorum reseruationi filiis prioris matr. I. est, vt mater ad secundas nuptias transeat. II. vt bona sint acquisita ex coniugis defuncti patrimonio. III. vt sint acquisita titulo oneroso. Vltima, vt supersint filij ex priori matrimonio. Quæ conditiones seorsum enucleandæ sunt.

Circa I. conditionem dubitatur 1. an idem dicendum 9 sit de patre transeunte ad secundas nuptias. Si res hæc iure cōmuni expēdatur, sub iudice erat, (vt satis probat Io. Lup. *l. 15* Tauri *n. 2*) & in viro non procedere tenet Salic. *l. Fœmina. §. Illud, n. 3. C. de secund. nupt.* At cōmunissima & ferè certa sententia est, idem prorsus dispositum in fœmina, habere locum in viro secundam vxorem ducente, attento iure communi: atq; ita eum amittere proprietatem bonorū, quæ ab vxore titulo lucratiuo habuit, nec posse eam alienare, aut hypothecæ subiicere, aut distribuere, sed æqualiter reseruari filiis prioris matrimonij. Idque satis probat textus in *l. General. C. de sec. nupt.* & melius *in auth. de nupt. col. 4. §. Si vero expectet*, ibi: *Et hæc cōmunis mulieris & viri mulcta sit posita.* Vbi *Gl. ver. Et viri*, ait scilicet, trāseuntes ad secunda vota. Atq; ita sustinent *Gloss. l. Fœmina, in pr. ver. Possessione, C. de sec. nupt.* Bart. *ibi n. 2.* Bald. *in fin. princ.* Rip. *in noua edit. q. 1. n. 2. Host. sum. t. de secūd. nupt. n. 5. vers. Sic vid. stis. Azor. sum. eo tit. n. 14.* Oldradus *cōs. 33. n. 2. & 3.*

idem

idem Bart. *auth. de non elig. 2. nubentes, §. Cùm igitur, n. 12.* Anchar. *c. fin. n. 8. q. 1. fin de 2. nupt.* Præposit. *rubr. eod. tit. 2. 3.* Paulus *l. Mater n. 3. C. ad Tert. & ibi* Ang. de Perusio *in repet. n. 5 fin.* Ang. de Aretio *Inst. de S.C. Tertul. §. Præferuntur, n. 16. vers. 2. casu. Rom. conf. 182. n. 1.* Corneus *conf. 242. ad fin. vol. 2.* Paris. *conf. 29. n. 77. vol. 3.* Nicol de Vbald. *de success. ab intest. p. 2. n. 10.* Mathesil. *eo tract. a. 2. princ. membr. 1 n. 25. & 26. & ibi* Bolog *in addit.* Ant. de Rosell. *eo tract n. 195.* Ang. de Gambel. *tract. de test. gl. 46. n. 7.* (habẽtur omnes hi *t. 8. tract. p. 1.*) Nicol. Aretat. *l. Generaliter, n. 1. 11. 12. q. 2. & 3. C. de 2. nupt* Boërius *decis. 187. n. 1.* Guill. Benedictus *c. Raynutius, de test. verb. Et vxorem, decis. 5 vbi de success. ab intest. n. 88.* Tiraq *alios allegans, l. Boues §. Hoc sermo. in prin. n. 156 ff. de verb. sign.* Mõtalu. *l. 3 fori t. 1. l. 13. verb. Pierda lo.* Lup. *l. 14. Tauri n. 3.* Castil. ibi *n. 8* Cifuentes *l. 15. Tauri n. 2.* Gomez Arias *l. 12. Tauri. in fin.* Couar. *l. 4. decret. 2. p. c. 3. §. 9. n. 7.* Ant. Gom. *l. 16 Tauri n. 4. & ibi* Tello *n. vn.* Auend. *ibi Gloss. vn. n. vn* Molin. *l. 2. de primog c. 20. n. 59.* Gutier *l. 2. pact. q. 95. n. 3.* Matienzo *l. 5. recop. tit. 1. l. 4. gloss. 3. n. 1.* Azebedo *ead. l. 4. n. 29.* Vill. *in suis commun. opin. lit. B. n. 42.* Ant. Gabr. *tom. 3. commun opin. lib. 3. t. de secund. nupt. concl. 1. n. 3.* At qui quid sit de iure communi in hoc Castellæ regno hæc opinio est decisa, *l. 15. Tauri, hodie l. 4. t. 1. l. 5. noua recop. reg.* vbi expressè deciditur in vtroque coniuge idem quoad hoc esse seruandũ

11 Non tamen tenetur pater vsumfructum, quem in bonis maternis filiorum lege acquirit, reseruare filiis prioris matrimonij. Quia illo potitur ex legis dispositione ratione patriæ potestatis, quæ minime extinguitur transitu ipsius ad 2. nuptias. Sic Gom. Arias *l. 12. Tauri n. 16.* Et quamuis hic vsus fructus, quem habet pater in bonis aduentitiis filij, cesset in hoc regno constituto filio extra patriam potestatem per matrimonij contractum, receptis Ecclesiæ benedictionibus, iuxta *l. 48 Tauri, hodie l. 9. t. 1. l. 5. noua recop.* At vsusfructus, quem vteruis parens habet in bonis ex præmortui coniugis substantia à se acquisitis quorum proprietatem amisit per transitum ad 2. nupt. non extinguitur qualitercunque filio extra patriam potestatem constituto. Quod hic vsusfructus toto parentis tempore vitæ duret, *l. Fœmina C. de secund. nupt.* ibi: *Possidendi tantum, atque fruendi in die vitæ*, nec à patria potestate pendeat, cùm mater similiter eum retineat quæ patriæ potestatis est incapax. Sic Azebedo *l. 5. recop. t. 1. l. 4. n. 35.*

12 Secundò dubitatur, an idem procedat in auis, proauis, & aliis ascendentibus ad 2. nuptias migrantibus? Videtur enim pars negans vera. Quippe *leges n. 2. allegatæ* de solis parentibus loquuntur, quorum nomine maximè in materia odiosa, qualis est hæc, non comprehenduntur nisi soli pater & mater. Et *l. Fœmina, in princ. C. de 2. nupt.* dicitur, *Susceptis ex priori matrimonio filiis.* At dictio, Ex, denotat causam immediatam *l. 1. §. Ex incendio ff. de incend. ruin. nau. frag. & ibi* Bart. *& auth de nupt. §. Quoniam infirmas*, ibi: *Filiis quibus solis hæc seruauimus.* Vbi ponderanda est dictio, Solis, quæ excludit nepotes, *l. Iubemus, fin. C. ad Trebell.* Atque ita hanc partem tenet P. Molina *t. 1. de iust. tract. 2. disp. 163 col. 3. notabil. 3* At dicendum est idem de nepotibus, & aliis descendẽtibus, iis enim tenentur aui & reliqui ascendentes bona reseruare à coniuge præmortuo acquisita, transeuntes ad secundas nuptias. Probatur ex *l. Fœmina, § Illud, C. de sec. nupt.* ibi: *Nullam ex priori matrimonio habuerit successionem. Et l. In quibus 7. C. eod. t.* ibi: *Filio vel filia, nepote vel nepte, vel pluribus derelictis.* Et *l. Si quis prioris, 8. C. eo. t.* ibi: *Filiis à se, vel nepotibus, vel pronepotibus relictis.* Vbi manifestus est sermo de quibuscunque ascendentibus & descendẽtibus. Et *d. l. Fœmina, in fin princ.* dicitur bona hæc seruari quoad proprietatem liberis. Et *auth. Lucrum, C. de 2. nup.* ibi *Lucrum hoc æqualiter inter liberos lege distribuitur.* At appellatione liberorum continẽtur nepotes, & reliqui descendentes, vt expressè habetur *l. Liberorũ, 220. ff. de verb. sign.* Tandem, quia eadem est ratio, imo maior in ascendentibus, quia magis debetur hæreditas parentibus, quam aliis ascendẽtibus, *auth. Defuncto. C. ad Trebell.* Si ergo per transitum ad 2. nupt. priuantur parentes proprietate bonorum, à fortiori priuabuntur alij ascendentes. Atque ita docent *Gloss. l. Generaliter, in princ. verb. Generaliter, C. de sec. nupt.* Host. *sum. 1. de secund nupt. §. Quare & qualiter, n. 5. vers. Et quod dixi.* Ang. de Perusio *repetit. l. Mater, in fi. C. ad Tertul.* Ang. Aret. *Inst. de Senatusconsulto Tertull. §. Præferuntur, n. 16 vers. Tertio casu* Ripa, *l. Fœmina, in princ. n. 9. q. 6 C. de sec. nupt.* Mathesil. *in tract. de successione ab intestato, art. 2. princ. membr. n. 28. & 29. & ibi* Bolognin. *in addit.* Nicol. de Vbaldis *eod. tract. in 2. p. n. 10.* Garron *auth. Ex test. in noua edit post notab 7. C. de sec. nupt. n. 24* Boërius *decis. 187. n. 2.* Guill. Bened. *c. Raynut. verb. Et vxorem, decis.* vbi de success. ab intest. *n. 86. de test.* Castillo *l. 15 Tauri n. 1. col. 2. verb Las mugeres & ibi* Tello *fi. & l. 6.* Greg. Lop. *l. 26 verb. Fincan tit. 13. p 5.* Menoch *conf. 155. n. 31. vol. 2.* Azebedo *l. 5. recop tit. 1. l. 4 n. vlt. & n. 9. & tit. 9 l. 6. n. 1.* Ant. Gabr. *to. 3. cõm. opinl. tit de sec. nupt. concl. 3. n 4* Matienzo *l. 5. recop. t. 1. l. 3. gloss. 3. fi.* Burfatu. *conf. 12. n. 9. vol. 1.* Hoc tamen intelligendum est, quo ad bona quæ peruenere ad auiam ex substantia ipsius aui sui coniugis, & èconera ad auum ex substantia auiæ, & sic de aliis ascendentibus, etiam si ea bona ad nepotes prius peruenerint, quibus ab intestato auus vel auia successerunt: tenentur enim auus vel auia ad secund. nupt. transeuntes ea reseruare nepotibus superstitibus ex priori matr. habitis, secus autem erit, si pater vel mater bona aliũde quam ab auo vel ab auia quæsita reliquerit filiis suis. Nam hæc quamuis ad auiam per successionem ab intestato perueniant, non tenetur ea reseruare dictis nepotibus. Sicut nec parentes transeuntes ad secũda vota priuantur substantia auiæ vel aui (vt *n. 23.* dicemus.) Sic Ang. Aretinus *eo §. Præferũtur n. 17. vers. Ex prædictis ergo* Mathesil. Guill. Benedictus, Garronis, Greg. Lop. Matienzo *proxime alleg.* Tello. *l. 6. Tauri n. 20.* Antonius Gabriel *eadem concl n. 17*

Tertiò dubitatur an locus sit huic reseruationi, quando secundum matrim à parente initum non est consummatum, aut est irritum? Et quidem quando non est consummatum, neminem inueni disputantem: at cum *l. Fœmina, C. de secund nup.* & cæteri textus de hoc loquentes, ac rubrica illorum de nuptiis secundis loquantur. & tes sit pœnalis vt constat ex *auth. de nuptiis §. Si verò expresses*, ibi *Et hæc communis mulieris & viri mulcta sit.* Existimo iuxta dicta in simili, *disput. 87. n. 19.* intelligendum esse, quando posterius matr. est consummatum. Deinde quia ratio huius pœnæ est iniuria irrogata priori viro & filiis, (vt probaui *n. 2.*) quæ non plenè ac perfectè infertur, donec matrim. consummatio accedat. Quando autem prius matrim. irritum fuit, dicendum est locum esse huic reseruationi, si ex eo geniti filij legitimi sint ob bonam vtriusque vel alterius parentis fidem. Quia in his filiis legitimis militant rationes traditæ *n. 2.* Et ita docet Ripa *rubr. C. de sec nupt. in noua edit. n. 14 vers. Sed de alio dubitari potest* & pollicetur latiùs de hoc se acturum *l. Hac edictali, C. eo t.* ac interim cogitandum esse dicit. At si non sint legitimi, constat nullam esse reseruationem. Si verò posterius matr. sit irritum, Garronis *l. 1. in noua edit. notabil. 3. n. 10. C. de sec. nupt.* ait incurri hanc reseruationis pœnam, si tales nuptiæ consummentur, siue scienter, siue ignoranter contractæ sint. Sed existimo si ignorãter contractæ sint, non locum esse huic pœnæ per ea quæ dixi *disp. 87. num. 18.* Si autem scienter, cùm sit fornicatio, pendet ex ea quæstione, quam *disput. seq.* discutiemus, an parens viduitatis tempore fornicans teneatur ad hanc bonorum reseruationem, perinde ac si ad secundas nuptias transiisset. In qua quæstione defendemus ibi *num. 11.* non teneri donec iudicis sententia accedat. Quare in præsenti quæst. idem dicendum est. 13

Ex secunda conditione, nimirum, vt bona sint acquisita ex prioris coniugis defuncti patrimonio infertur. Primo, si vir legatum aliquod relinquat vxori, vel vxor viro, teneri vtrumuis transeuntem ad 2. nupt. id reseruare filiis prioris matr. Sic habetur expressè *l. Fœmina in princ.* 14

*C.de secund.nupt.*ibi.*Testamento,iura directo,aut fidei commissi aut, legati titulo.* Quia id titulo lucratiuo habetur ex bonis coniugis præmortui. Et docent Oldrad.*cons.*33.*n.*3. Ripa.*d.l.Fœmina,in princ.in noua edit.q.*19.*n.*51.Io.Lupus, *l.*14.Tauri.*n.*22.Boërius.*decis.*185.*num.*7.addens(& bene) idem esse si alteri donet,Castillo.*l.*14 Tauri *n.*8.Cifuentes *l.*15.Tauri *n.*2.*vers.In* 2.*casu principali.*Et *ibi* Ant.Gomez *n.*2.Molina *l.*2.*de primog.c.*10.*n.*60.Matienzo *lib.*5.*recop. tit.*1.*l.*3.*gloss.*2.*n.*3. Azebedo *eod.t.l.*4.*n.* 21.*&* 29. Alter Molina *t.*2.*de iust.tract.*2.*disp.*431.*col.*7.*vers.* *Dubium est.* Sed est fortis obiectio contra hoc.Quia si filius leget vtrius patenti, non tenetur is secundo postea coniugatus id legatum reseruare filiis prioris matrim.*auth.Ex testamento, C.de secund.nupt.*& ea redditur ratio, quòd tunc capiat à filio, tanquam ab extraneo. Et dicemus latiùs hac *disput. n.*41.Ergo idem dicendum est,quando coniux legat coniugi, cùm similiter capiat tunc coniux instar extranei. Solam enim quintam bonorum partem, quam extraneo dare poterat, potest ei legare in præiudicium filiorum. Atque proinde videtur correcta decisio illa *l. Fœmina*,per *d.auth.Ex testamēto.*Sed dic cum Doctoribus allegatis non esse correctam,sed in suo robore persistere:esseque casum specialem,in quo est deterioris conditionis coniux ille,cui legatum relictum est, quàm quilibet extraneus. Et potest esse ratio iniuria irrogata coniugi mortuo per coniugem secundas nuptias amantem, quam minimè infert extraneus: & sic nil mirum, si deterioris conditionis ille sit.

15 Secundò infertur, quid dicendum sit in ea quæstione. Si pater in suo testamento substituat pupillariter matrem filio impuberi,an bona illa,quæ ex substitutione pupillari patris per mortem filij mater consequuta est,teneatur reseruare filiis prioris matrim. Cuius difficultatis enodatio pendet ex cognitione,an substitutio illa pupillaris censeatur testamentum patris,an potius filij impuberis. Si enim patris sit,tenebitur reseruare,iuxta *n. praced.* dicta. Vtpote quæ ex testamento viri ea bona assequuta est.Si autem filij sit,non tenebitur,iuxta dicenda *n.* 41.Quia tunc succedet ex filij testamento, Baldus *cons.*42.*ad euidentiam*, *n.* 3.*& cons.*216.*Casus talis est statuto,in fine,l.*3.censet non teneri matrem transeuntem ad secundas nuptias ea bona reseruare filiis prioris matrimonij: sed pleno iure ea acquirere quoad proprietatem & vsumfructum, quòd testamentum illud censeatur patris & filij, illius, quoad ordinationem, pater enim illud ordinat: huius autem, quoad successionem: verè enim per illud succeditur filio, *l.* Papinianus, *§.Sed nec impuberis, ff.de inoffic.testam.* Et ita fauorabilior via eligenda est,vt succedat mater tanquam ex testamento filij. Idem approbat dicens singulare Boërius *decis.*186.*n.* 2.Idem tenet Ant. Gabr. *t.*3.*com.opin.l.*3.*tit. de* 2. *nupt. concl.*3.*n.*24. Alij censent teneri reseruare. Quoniam pupillare testamentum non est propriè filij,sed patris.Quod vel inde constat,nam in testamento filij est necessariò mater hæres instituenda, nec potest grauari in legitima iure sibi debita. At eo testamento potest mater exhæredari ac grauari.Iudicandum ergo est de iis bonis, quæ mater sic habet,sicut de illis omnibus,quæ ex viri testamento consequuta est:quæ tenetur reseruare. Deinde,quia hæc bona censetur mater habere ex propria viri liberalitate: cùm potuisset alij cuiuis relinquere exclusa penitus matre. At ea omnia, quæ mater habet ex largitione viri liberalis, tenetur reseruare filiis prioris matrim. *l. Fœmina in princ. C.de secund.nupt.*Et hæc sent.mihi placet.Quam sequi videtur F. Aretinus *cons.* 40 .*in fine.* Et tenet Garronis *auth. Ex testamento,in noua edit à n.*15.*vsque ad* 18.*C.de secund. nupt.*vbi idem bene ait,si mater sit substituta compendiosè, in quo casu decedente pupillo intra ætatem pupillarem, valet vt pupillaris iure directo, etiam quando facta est per verbum cōmune. Iuxta frequentiorem sent. in qua in *l.*Centurio *ff. de vulgari.* Idem tenet Acosta *c. Si pater,* 3.*p.verb Censendum,n.*19.*de testam.in* 6. optime limitans, vt intelligatur de bonis, quæ pupillus ille à patre habuit. At si quid pupillus patre superstite aut defuncto aliunde habuit,id pleno iure retinebit mater.Quia quamuis succedat ex mariti testamento: at *l.Fœmina,& l.Generaliter,C. de secund.nupt.*loquuntur de iis bonis, quæ ex prioris viri facultatibus vxor consequuta fuit. Quare cùm hæc bona non fuerint mariti,non habebunt locum eæ leges. Præterea, quia non est eadem ratio in bonis impuberis propriis, etiam si id testamentum sit patris, ac in bonis ipsis paternis,vt constat ex *l. Si is qui ex bonis*, 6.*ff.de vulgari,* ibi. *Si is qui ex bonis testatoris solidum capere non poterat substitutus sit ab eo impuberi filio eius, solidum ex ea causa capiet, quasi a pupillo capiat.*Ergo quamuis bona paterna ex ea substitutione parta teneatur mater reseruare, non idem dicendum erit de bonis ipsius impuberis. 16

Tertiò infertur, quando ex testamento vel donatione coniugis defuncti,non tamen ex bonis ipsius, consequitur aliquid alter coniux,id minimè reseruandum esse filiis prioris matrimonij.Vt si quidam committat viro facultatem nomine suo testandi, vel ex bonis propriis distribuendi certam quantitatem: & vir leget aut distribuat vxori, consequetur pleno iure vxor, quamuis postea secundo nubat.Quia (vt *num.*præcedenti cum Acosta probauimus)ea reseruatio solum habet locum, quando bona coniugi relicta sunt ex defuncti coniugis substantia.Deinde, quia hæc bona non censetur conferre exequutor ipse vxori, cum non sit eorum dominus, & ita quamuis liberam habeat electionem, nequit grauare: sed censetur collata ab eo, qui commisit, *l.Vnum ex familia §. Si d. falcidia,ff de legat.*2.Præterea,quia huiusmodi faciens distributionem potest ea bona dare proprio filio spurio, iuxta communem omnium sentent. Cùm tamen interdum ei sit aliquid illi ex bonis propriis relinquere. Quia in hoc euentu non censetur ipse pater distribuens dare.Secus autem esset,si commissarius ille ad legendum vel distribuendum dedisset aut legasset coniugi illius, cui potestatem commisit:tunc enim coniux ille ad 2.coniugium migrans tenetur sic accepta reseruare filiis propriis matrim. Quia verè reputantur à coniuge defuncto liberaliter accepta &,sic vera omnium sententia fatetur non posse commissarium distribuere aut legare filio spurio committentis facultatem.Quod tamen intelligerem,quando ea distributio gratuita esset. Quoniam si ea bona coniux cuidam commisisset distribuenda pauperibus,vt se leuaret onere restituendi debita ignoti domini, tunc enim si coniugi verè pauperi committentis facultatem aliquid ex eis bonis distributum esset, non teneretur transiens ad secundas nuptias reseruare filiis prioris matrim. Nec enim ea bona censeretur consequi ex sui coniugis liberalitate, sed nomine creditoris incerti, cuius personam repræsentat, vt verè pauper, tanquam verè debita. 17

Quartò infertur,quid censendum sit de bonis,quæ coniux transiens ad secundas nuptias acquisiuit sibi data contemplatione coniugis defuncti. Quidam censent ea non reseruari filiis prioris matrim..Quia lex priuans coniugem proprietate acquisitorum ex alterius cōiugis substantia,& reseruans eam filiis prioris matr.est pœnalis:(vt *n.*13 probauimus.) Atque proinde loquens in casu vero vel simpliciter, non debet trahi ad casum fictum,qualis est,vt contemplatione coniugis,donata coniugi censetur data à cōiuge, cuius contemplatione donata sunt. Præterea, quia *l. Fœmina,statim in princ.C.de secund.nupt.*dicit,*Ex facultatibus priorum maritorum.*Et statim paulo inferiùs.*Ex bonis (vt dictum est)priorum maritorum.*At geminatio verborū præcisam mentem demonstrat,ac veritatem requirit,*c. Si quis iratus*,2.*q.*3.& cōprobat Felin.*c.fin.princ.de offic.deleg.* Et ideo hanc partem sustinent.*Decim.c.Ecclesia,de constit. in noua ed n.*125.Rom. latiùs probās *cons.*405.*à n.*1.*vsque ad* 4. Guillelm. Benedictus,*c.*Raynutius,*de test.verb. Qui cum alia.n.*199.Ripa *l.Fœm. in princ.in noua ed.q.*16. *n.* 34.*& seqq.C de secūd.nupt.*Chassan.*in consuetudinibus Burgūdiæ. rubr.*7.*§.*7. *n.*2.*Cremensis singul.*82. *Mulier transiens.* Garronis *auth. Ex testamento; in noua edit. post notabil.* 7. *n.*43.*fin.&n.*45.*C.de secund.nupt.*Nicol.Arelatanus *l.Generaliter,*

raliter,in noua edit.C eo.t.n.69.Castill.l.15.Taur.eo.3.n.2. vers.Sed primum verius,Villalob.in suis comm.lit.B.n.38. Anton.Gabr. to.3.comm.op l.3.tit.de sec.nupt.concl.3.n.32. Azebedo l.5.recop.t.1.l.4.n.42. Aliis verò placet,hæc bona reseruanda esse filiis prioris matr.quod censeantur profecta ex bonis coniugis, cuius contemplatione data sunt. Sic Anton. Gom.l.14 Tauri, n.7. Valascus cons.16.n.2. vol.1.P.Molina tom.2 de iust.tr.2.disp.431.col.7.vers.Dubium est. Cæterum in hac quæst. nulla videtur esse ratio dubitandi,quando ita ea bona dantur coniugi,contemplatione alterius,v.g.vxori contemplatione viri, vt censeantur ipsi viro & non vxori donata, tunc enim nullatenus acquiruntur vxori etiam quoad vsumfructum, quamuis non secundo nubat,nedum si nubat:sed hæredibus mariti sunt danda. Iuxta ea, quæ latè tradidi lib.6. tota disp.26. Quamobrem controuersia hæc procedit,quando ita dantur vxori, licet contemplatione viri,vt omnino proprietas acquiratur vxori, tunc enim videntur ex mariti substantia profecta, & ita censet posterior sententia esse reseruanda. At multo verior sententia est, non reseruari,vt sustinent priores DD.allegati. Et probant rationes dictæ. Atque ita Ioan. Lupus, l.15.Tauri n.12. caute dixit non perdere vxorem quæ habuit contemplatione viri nisi fuerint taliter data,vt viro acquirantur.

18 Quintò infertur, coniugem succedentem ab intestato filio prioris matr.in bonis, quæ is filius ex parentis substantia habuit, teneri transeundo ad secundas nuptias ea bona reseruare filiis prioris matr.ac amittere illorum proprietatem,solo vsufructu retento,constat ex auth de nupt. §.Hinc nos.collat.4 vers.Si autem intestatus, ibi: Si autem intestatus filius moriatur, iam ad secundas veniente matre nuptias,aut postea veniente, vocetur quidem & ipsa ad eius successionem ab intestato. Sed quanta quidem quæ ex paterna substantia ad filium peruenerunt. eorum solummodo habeat vsum. Vbi Gloss. verb. Vsum,ait,id est, vsumfructum. Item habetur l.Fœminæ.§.Illud,C.de sec.nupt.Nec refert, siue parens transeat ad secundas nuptias post obitum filij, cui in bonis parentis ab intestato successit,siue ante illum vt expressè habetur d.§.Hinc nos,vers.Si autem intestatus. Dixi ab intestato, quia quando succedit ex testamento filij, dicemus disp.hac n.41.

19 Hoc autem adeò verum est, vt etiam procedat in legitima iure debita parenti superstiti. ex illis bonis paternis, in quibus filio ab intestato successit,eam enim tenetur reseruare filiis prioris matr. quòd textus allegati n.praced. minimè distinguant.Et quamuis Ripa l.Fœminæ,§.Illud,in fin.C.de sec.nupt. in partem contrariam videatur inclinare, vel saltem dubius maneat:at hanc partem tuentur Fabian.de Giochis auth.Nouissima,q.12.in fine, C.de inoffic. test.Garronis auth. Ex testamento,in noua ed.n 30.& seqq. notab 5 C.de sec.nupt.Boerius dec.185.n.6. Sarm.l.7.select. c.11.fi. Villalob. in suis comm.opin.lit.B.n.45. Ant.Gabr. to.3 comm.op.l.3.tit.de sec.nupt.concl.1.n.8. Matienz.li.5. recop.t.1.l.3.gl.2.n.41.

20 Sexto infertur,quid dicendum quando vir & vxor filiæ communi nupturæ dotem constituunt:in quo euentu ex communibus vtriusque coniugis bonis dos extrahenda est: nimirum, si lucra constante matrimonio acquisita sufficiant ex illis:sin minus, ex aliis quibuscumque bonis vtriusque coniugis propriis,iuxta l.reg.53.Tauri,hodie l.8. t.9 lib.5.recop.Dubitatur ergo,an filia hac absque descendentibus mortua,altero parente iam defuncto, parens superstes,qui ad secundas nuptias transiit,teneatur reseruare filiis prioris matrimonij totam illam dotem ex bonis parentis defuncti habitam, Azebedo l.5.recop.tit.1.l.4.n.57. mouet quæstionem, & quamuis dubius tanquam verius sustinet teneri totam dotem reseruare filiis prioris matrimonij: quòd dos illa iam proprium filiæ patrimonium effecta sit:atque adeò non possit attendi,pars ne patris an matris sit. Sed alius causidicus. (quem tacito nomine ibi refert) sustinuit solam partem à coniuge defuncto habitam reseruari, quod mihi verissimum est, quia licèt illa dos propriùm sit iam filiæ patrimonium: at non omnia filiorum bona reseruantur filiis prioris matr. sed ea sola, quæ coniugis defuncti fuerint,in quibus alius ad secundas nuptias transiens successit,vt diximus n.15.

Septimò infertur,quid sentiendum de bonis, quæ parens consequutus est per ipsius filij renunciationem: vel quia fœmina statuto excluditur à successione:an ea reseruentur filiis prioris matr. parente transeunte ad secundas nuptias. De priori quæst.consulendus est Boërius tota decis.184.De posteriori autem Salicet.l Fœmina § Illud,C.de sec.nupt.Paris.ius cons.29.n.78.vol.3.Garron.auth.Ex testa. in noua edit.n.19.C de sec.nupt. 21

Octauò infertur decisio eius quæstionis.Successit coniux filio prioris matrimonij in bonis paternis, proprietas est vbi secundo nupsit, aliorum filiorum eiusdem matri. dubitatur ergo an alij filio eiusdem matr. obeunti succedat is coniux in proprietate illa, quam habebat in patre hæreditatis fratris præmortui: an potius in ea succedant alij fratres eiusdem matr. Azebedo l.5. recop.t.1.l.4.n.5. tenet succedere in ea proprietate alios fratres.Quod Bald. auth.Ex testamento,n.5.vers.Ex paterna substantia,C.de sec. nupt.dicat bonorum originem spectandam esse.Cùm ergo bona huius filij in sua origine paterna fuerint, semper coniux ad secundas nuptias veniens erit incapax acquirendæ proprietatis illorum.Iuxta dicta n.18.At verius est in ea proprietate solum coniugem secundo coniugatum succedere,ac eam consolidari cum vsufructu,quem is habebat,quia auth.Ex testament.C.de sec.nupt.& cæteri textus,decidentes bona paterna comparata ex successione filij à coniuge transeunte ad secundas nuptias reseruari filiis prioris matr. intelliguntur quando ex successione paterna immediatè, aut mediante priori successione filij comparata sunt. At coniux ille non comparat hanc proprietatem ex immediata filij successione in bonis paternis, sed ex immediata successione illius in bonis fratris, respectu cuius parens non priuatur proprietate,per transitum ad secunda vota. Et ita Salic.d.auth. Ex testam.paulò post princ.super verb. Peruenerunt, intelligit quando immediatè peruenerunt,dicens cætera bona,quæ ex paterna substantia profecta sunt, pleno iure pertinere ad matrem nec teneri ea reseruare. Et in propriis terminis tenent hanc sent. Corneus cons.286.n.3.l.1. referens Imolam & Florianum idem consuluisse Boërius dec.192 n.3.Garronis d.auth.Ex testam in noua edit.n.41. & seq.notab.7. dicens.n.42.sic tenuisse plurimos DD.Aueniononenses,& ita fuisse sententia iudicum decisum, Barbosa l.Post dotem, 41.n.76.fine ff.sol.matr. 22

Nonò infertur,quid dicendum sit de bonis,quæ peruenerunt ad filium ex substantia aui, aut aliorum ascendentium,præter patrem aut matrem,an parens succedens filio in ea substantia auita, amittat proprietatem transiens ad secundas nuptias,& teneatur reseruare filiis prioris matrimonij? Affirmant Matienzo lib.5.recop.t.1. l.3.gl.2.n.15. & P.Molina tom.1.de iust.tract 2. disp.163. col.3 notab.3. quod ea bona à parentibus profecta sint.At dicendum est contrarium,quia textus alleg.n. 18.de bonis quæ ex substantia paterna venerunt ad filium,loquuntur,& in materia hac pœnali,nomine substantiæ paternæ,minimè claudi debet auita. Item, quia per transitum illum ad secundas nuptias, iniuria principaliter infertur memoriæ coniugis præmortui, non autem aliis ascendentibus. Et ideò ita tuentur Bartolus auth. Ex testamento, n.2. C de sec.nupt. Angel.Instit.de SC.Tertull.§.Praferuntur,n.15.vers. Quid autem.Matthes.de success.ab intest.a.2.prin.memb.1.n.21.& ibi Bologn.in addit. n.30. Guill. Bened. c.Raynut.de test. verb. Et vxorem, decis 5. vbi de success.ab intestato,n.86. Boërius dec.192.n.5.Gr.Lop.l.26. verb. Fincan,t.13.p.5. Garron. d.auth. Ex testam.in noua edit.post notab.7.n.43. Ant.Gom.l.14.Tauri n.2.Villalob.in suis comm.opin.lit.B. n.39. Ant.Gabr.tom.3. comm.opin.l.3. tit.de secund. nupt. concl.3.n.16.Azebedo l.5.recop.t.1.l.4.n.43. & t.9.l.6.n.3. Addunt Garronis,ibi,& Azebedo ea.l.4.n.43. hoc habere 23

verum

verùm, licet contemplatione patris fuerint hæc bona acquisita filio, itavt sint ipsius filij, quod verum est, iuxta ea quæ diximus *n.17.*

24 Vltimò infertur, à fortiori in bonis, quæ aliunde prouenerunt filio, quam ex substatia parentum, vt quæ ab extraneo accepit, aut propria industria comparauit, succedere pleno iure parentem transeuntem ad secundas nuptias, quoad proprietatem & vsumfructum: & nil ex eis reseruari, constat ex dictis *n.prac.* Et expresè deciditur, *l. Mater, §. C. ad Tertull. & auth. de nuptiis, §. Hinc nos alia, vers. Sed quanta quidem, collat.4.* & tradunt omnes. Difficultas autem est, an hoc indistinctè procedat, siue successio in illis bonis filij mortui praecedat secundum parentis coniugium, siue illud sequatur? Et ratio dubitandi est, quia quamuis circa bona paterna, quæ superstes coniux ex successione filij habuit, nil referat vt ea teneatur reseruare filiis prioris matr. siue transeat ad secundas nuptias ante mortem, ac successionem filij, siue post; (vt diximus *n.18.*) quia ita expresè deciditur *auth. de nupt §. Hinc nos.* At quando bona, in quibus succeditur, sunt extrinsecus à filio acquisita, id non deciditur ibi. Imò Gl. *d.l. Mater, verb. Coniugium,* dicit multum referre, an nubat mater post mortem filij, cui in his bonis successit, vel ante illam: in priori enim casu ait succedere pleno iure in illis bonis, in posteriori autem, in solo vsufructu, reseruata proprietate filiis prioris matr. Et Gl. sequuntur Bart. *ibi, n.vn.* Faber *ibi*, Paulus *n.2.* Præp *rubr. de sec. nupt. in fi.* Et Io. Lupus *rub. de don. int. vir. & vx §.50. in fin.* dubius cogitandum relinquit. Et *addit. ibi vers. Adde quod iudicio meo,* sequitur prædictam distinctionem: quam sibi non displicere ait Azeb. *l.5. rec. t.1. l.3. n.44.* Et probant ex *d.l. Mater*, vbi textus loquitur de matre transeunte ad nuptias post filij obitum, & distinguit inter bona paterna, & aliunde acquisita, vt in paternis solo vsufructu gaudeat, in aliis verò pleno iure. Ergo à contrario sensu, non gaudet hoc pleno iure, quando ante filij obitum secundo nubit. Et *l. Fœmina, §. Illud, C. de sec. nup.* eadem distinctio adhibebatur. Cæterum in vtroque euentu, nempe, siue parens secundo matr. copuletur ante mortem filij, siue post, multo verius est, eum succedere pleno iure quoad proprietatem & vsumfructum. Per *auth. de nup. §. Hinc nos alia. vers. Et quanta quidem,* ibi, *Et quanta quidem, quæ ex paterna substantia ad filium peruenerunt, eorum solummodo habet vsum, ad secundas omnino siue prius, siue postea veniens nuptias: in residuis verò omnibus rebus, quæ aliunde erant filio præter paternam successionem, veniat secundum vocationem nostram.* Per quod corrigitur distinctio, quæ colligitur ex *d.l. si Mater.* Et ita sustinet Gl. *eo. §. Hinc nos, verb. Si autem, & verb. Et hæc dicimus. & ibi* Bar. *n.1. vers. Et sic illud.* Idem Bart. *auth. de non eligendo secundo nubentes §. Cùm igitur, n.8. coll.1.* Et ibi Ang. de Perusio *in pri. n.7.* Idem Ang. *d.l. Mater, n.3. & repetit. eiusdem legis. n.8. & ibi* Corneus *n.3.* Cynus *auth. Ex testam. n.vn. C. de sec. nupt.* Et *ibi* Gatron. *in noua ed. n.4. & notab.6. n.37.* Et *auth. Eisdem pœnis, n.12. C. eod. t.* Ripa *l. Fœmine §. Illud in noua ed. n.2. dub.2. C. eo. t.* Guill. Bened. *c. Raynut. de test. verb. Et vxorem, dec.5.* vbi *de success. ab inte. n.86.* Ananias *cons. 73. in fi.* Matthes. *tr. de success. ab intest. a.2. principali, & ibi* Bologn. *in addit.* Boëtius *dec. 190. fi.* Cifuentes *l.15. Tauri, col.1. n.2. vers. Sed dubitatur.* Matienzo *l.5. recop. l.3. gloss. 2. n.15.*

25 Omnia autem prædicta intellige, quamuis filij non sint hæredes coniugis defuncti, eo quod hæreditati renunciarint: adhuc enim coniux superstes transiens ad secunda vota tenetur illis reseruare bonorum proprietatem, quæ à defuncto coniuge acquisiuit: & hoc, nisi filij repellantur à successione ratione ingratitudinis. Sic habetur expresè *auth. Heres, C. de sec. nup.* ibi: *Heres lucro cedunt liberi, licèt hæredes non sint patris, aut matris, aut vtriusque, nisi fuerint ingrati, & probetur ingratitudo.* Et ratio est, quia in tali renunciatione consideratur facultas succedendi ratione sanguinis, quæ per eam tollitur, *c. Quamuis pactum, de pact. in 6.* deberi ea lucra filiis prioris matr. prouenit ex dispositione legis, quare hoc est verum, quamuis ea renunciatio iureiurando firmata sit, cùm eadem ratio militet. Sic Oldrad. *cons. 294. n.3.* Boët. *dec. 185. n.18.* Intellige tamen, quando post renunciationem illud lucrum superuenit: secus si renunciationis tempore iam acquisitum esset, quòd generalis renunciatio extendatur ad lucrum tempore renunciationis iam delatum. Sic tradunt Dec. *cons. 106. in fi. vol.2. & rubr. C. de sec. nupt. n.7.* Ripa *l. Fœmina in pri. q.9. n.19.* licet aliquantulum dubius: vbi quæstionem hanc latiùs disputat, *C. de sec. nupt.* Quando autem sunt ingrati, & ratione ingratitudinis à successione expelluntur, ideo non habet locum hæc reseruatio, (vt ait Angel. *repet. l. Mater, n.4. C. ad Tertull.*) quod ingrati habeantur ac si non existerent, sed mortui essent, *§. Quoniam infirmos, verb. Vbique tamen, Inst. de nuptiis.* Vnde infertur nec esse locum hunc reseruationi, quando filij alia ratione incapaces essent, vt professi essent in ordine Minorum. Est enim eadem ratio, cùm tanquam mortui habeantur. Et in simili diximus *disp. prac. n 3.* Et tenet Ripa *d.l. Fœmina, in princ. in noua edit. n.15 q.8.* Qualis autem ingratitudo filiorum exigatur, vt huic reseruationi locus non sit, & quis tunc succedat, consulendi sunt Guill. Bened. *c. Raynutius. de test. verb. Et vxorem, dec.5.* vbi *de success. ab intest. n.84.* Et Gatron, *auth. Ex testam. in noua ed. not.11. & 12. n.60.* & multis seq. *C. de secu. nupt.*

Et 3. conditione ad hanc reseruationem petita, nempe, vt bona sint à coniugis defuncti substantia superstiti parta titulo lucratiuo, deducitur acquisita titulo oneroso, vt ex contractu, effici coniugi superstiti omnino propria, nec proprietatem amitti per secundas nuptias, constat ex *l. Fœmine, in pri. C. de sec. nupt.* ibi: *Donationibus factis, vel cuiuslibet munificæ liberalitatis præmio.* Et ex *auth. Hoc lucrum, C. eod. tit.* vbi bona reseruanda filiis prioris matr. appellantur lucra, at sola acquisita titulo lucratiuo sunt digna hoc nomine. Et tradunt passim omnes Doctores, nemine dubitante. 26

Vtrùm autem arrhæ, donatio remuneratoria, sponsalitia largitas à priori viro habita, censeantur ex contractu oneroso acquisita, vt sic non sint, matre secundo nupta, reseruanda filiis matr. dixi latè *lib.6. disp.41. per totam.* Et quid dicendum sit de vestibus vidualibus, ac lecto quotidiado habitis ex bonis coniugis defuncti: dixi hoc *7. lib. disp.87. n.31. & 32.* 27

Imò in iis, quæ filius habuit à parente defuncto ex titulo oneroso, succedit coniux superstes transiens ad secundas nuptias pleno iure, nimirum, in proprietate & vsufructu, nec tenetur reseruare filiis prioris matr. quia hæc bona censentur omnino propria filij, nec acquisita ex patris substantia; sed instar extranei per contractum ea acquirentis. Sic tradit Gatron. *auth. Ex testam. in noua edit. notab.10. fi. n.29. C. de sec. nupt.* 28

Secundò deducitur, quid sentiendum sit de lucris acquisitis constante matr. quæ attenta lege, sunt communia vtrique coniugi: an coniux superstes, ad secundum matrim. migrans teneatur medietatem illorum lucrorum, quam sibi acquisiuit, reseruare filiis prioris matrim. ac eius proprietatem amittat: Et quidem si solum ius commune spectemus, aliqui affirmant reseruari, quod titulo lucratiuo censeantur acquisita. Sic tradunt Cifuentes *l.14. Tauri, n.1.* Minchaca *de success. creat. lib.1. §.1. n.25. fi.* Cæterùm tenendum est contrarium, quia censentur dicta bona labore ac industria vtriusque coniugis acquisita: & sic titulo potiùs oneroso, quàm lucratiuo deferuntur. Cùm enim vtrique coniugi lucra & iacturæ communia sint, contractus potius est onerosus, quàm lucratiuus. Nec obstat posse euenire sola coniugis defuncti industria parta esse, quòd id per accidens sit: & sufficiat posse euentum se habere ad lucrum & iacturam. *l. De fideicommisso, C. de transactio.* Et ita docent Ripa *l. Fœmina in princ. in noua edit. q.22. n.59. C. de sec. nupt.* Ioan. Lupus *l. Tauri nu.5. & ibi* Castillo *n.2.* Tello *ibi n vn.* Auendaño *ibi gl.2. n.4.* Gomez Arias *l.12. Tauri n.3.* Couar. 4. *Decret. 2. p.c.3. §.9. n.8.* 29

9.n.8.Pinell. *l.1. p.1.n.37. C.de bonis matern.*Io.Garcia *de coniugali acquestu, c.13.n.17.* Gut.*lib.2. pract.q.95.n.21.* Azebedo *lib.5.recop.tit.9.l.6.n.1.*& *ibi* Matienzo *gl.2.n.2.* Addit Pinel.*ibi*, idem esse, si attenta sola consuetudine ea lucra essent communia, quod placet ob eandem rationem. Quamuis Tello *proximè alleg.* dicat se non omnino id affirmare, quia potest esse titulus ille lucratiuus, quamuis consuetudo sit vtrique coniugi communis. At quidquid sit de iure communi, de iure huius regni decisum est, *l.14. Tauri, hodie l.6.tit.9.l.5.noua recop.reg.* medietatem illam lucrorum effici omnino coniugis, nec per transitum ad secundas nuptias reseruari filiis prioris matrimonij.

30 Vltimò infertur, quid sentiendum sit de aliis bonis, quæ coniux superstes lucratur ex patrimonio defuncti, ita disponente lege, statuto, aut consuetudine? Vt si lex deferat coniugi superstiti ex bonis alterius coniugis aliquam partem. Aliqui censent ea bona non reseruari, quòd ea non consequatur coniux superstes à defuncto, sed ex legis prouidentia ac dispensatione. At textus decernentes hanc reseruationem, loquuntur de acquisitis ex mariti liberalitate vt constat ex *l.Fœmina, in princ.C.de sec.nupt.*Quod in hoc lucro verificari nequit, cùm acquiratur etiam altero coniuge inuito: nec in necessitate censeatur quis liberalis, *l. Relegatam, ff.de adim.leg.*Quæ sententia valdè probabilis est, & eam sustinent Bald.*l.fin.in fine, C.de bonis quæ liberis* & *ibi* Corneus *in fi.* Idem Corneus *auth.Ex testamento, n. 9.C.de collat.* Aret.*l.Si ab hostib.§. fi.ff.sol.matr.* Signorol. Barbatius, Franc.Pepus quos refert Meno.*cons.155.n.32. vol.2.* Montalu *l.3.fori, t.1.l.13. in fi.* Castillo *l.14. Tauri n.2.& ibi* Ant.Gom.*n.5.*Gomez.Arias *l.12.Tauri n.16.& 17.Segura de bonis lucr.constante matr.n.86.*Gr.Lop.*l.26. verb.Las arras, t.13.p.5.*Et in hanc inclinat, quamuis dubius, Ioan. Lupus *l.14.Tauri, n.7.*

31 At verior sententia habet, ea lucra reseruari filiis prioris matrimonij coniuge transeunte ad secundas nuptias. Quippe titulo lucratiuo acquisita censentur, cùm matrimonij occasione absque alterius coniugis opera & industria comparentur. Item, quia etsi in tali lucro non appareat liberalitas, est vtique, nam mulier à principio dans dotem videtur consentire huic lucro postea sequuto. Item quia hoc lucrum dicitur matrimonij causa acquisitum. At *l.Fœmina, in princ.C.de sec.nupt.* dicitur, *Quidquid nuptiarum solemnitate.* Vnde non dicitur acquisitum ex causa onerosa, considerata causa immediata & proxima, quæ est ipsum matr. Atque ideo hanc partem tuentur Bart. *l.vn. n.1.vers.Item possumus, C.de inoff.dotibus,* Bald.*auth.Ex testamento, n.6. C.de sec.nupt.* Dec.*l.1.n.17. & 18. C.eod.t.* Bertrand.*l.Hac edictali, n.41.C.eod.t.* Chassanæus *de consuetud.Burgundiæ, rubr.7.§.7.n.1.*Beroius *dec.185.n.7.& 8.* Guilliel.Bened.*c.Raynutius de test.verb. Et vxorem, dec.5.* vbi *de success.ab intest. n.87. & verb. Qui cum alia, n.205.* Gattonis *d.auth. Ex testamento, in noua ed.n.86. & seqq.* Cremensis referens quoddam Antonij de Buttrio *consilium singulari vlt.*Ripa *d.l.Fœmina, in princ. in noua ed.q.23.n. 61.*Nicol.Arelatan.*l.Generaliter, n.49.& multis seqq.C.de sec.nupt.*Sylua *nuptialis lib.2.ver.Diuiti non est nubendum, n.76.*Ioan.Lupus *rubric.de don.int.vir. & vxor.§.50.n.35.* Bertachinus *in suo repertor.lit.V.verb.Vxor secundo nubit, vers.Vxor secundo nubens.* Couar.*4.Decret.2.p.cap.3.§.9. n.7.*Pinell *l.vlt.n.1. C.de bonis matern.* Villalobos *in suis commun.opin.lit.B.n.42.* Ant. Cuc.*lib.5.instit.maior.t.12. n.189.*Paulus & Alciatus, quos cum aliis refert & sequitur Matienzo *lib. 5. recop.t.9.l.6.gloss.2.n.3.* Ioan.Garcia *de coniug.acquestu, n.8. & de expensis, c.13.n.16.* Azebedo *l.5.recop.t.1.l.4. n.27. & l.3.n.2.* Gutier.*l.14.pract.q.95. n.20.* Auendaño *l.14.Tauri, gloss.2.n.4.* Lud.Lop.*2.p.instruct.vbi de matr.c.41.col.3.*

32 Idem dicunt aliqui de eo, quod coniux lucratur ex pacto mutuo inter seipsos inito, vt superstes altero defuncto lucretur certam alterius bonorum partem. Sic Boërius, Guillielm.Benedict.vtroque loco, Gatton.Io.Garcia vtroque loco, *relati n.præced.* At ab his discedit Ripa *l.Fœmina, in princ.q.17.n.39. C.de sec.nupt.in noua edit.* & in hanc partem, quamuis dubius magis inclinat Ioan.Lupus *l.14. Tauri n.7.* Quòd non sit mera donatio, vel merum lucrum sed magis conuentio reciproca, & quasi permutatio inter coniuges facta. Atque ita sic acquisitum, ex vero titulo oneroso proficiscitur. Et hoc mihi placet.

Quidquid tamen sit de hac quæstione, illud est certum, 33 quartam coniugis defuncti bonorum partem debitam superstiti paupertate laboranti, iuxta *auth.Præterea, C.vnde vir. & l.Regiam 7.t.13.p.6.* reseruari filiis prioris matrim. Quod habet verum, quamuis non transeat coniux ille superstes ad secundas nuptias, quia hoc non inductum est in pœnam secundarum nuptiarum: sed quia *eadem auth. Præterea*, quæ in hoc consuluit paupertati coniugis superstitis, simul decidit reseruare filiis prioris matrim. ib: *Vt tamen eiusdem matrimonij liberis proprietatem seruet, si extiterint.* Et notat Angulo *de meliorat.l.2.gloss.1.num.7.* Qui consulendus est de ea quæstione, an sit hæc quarta ex quinto bonorum extrahenda, an potius tanquam debitum legale ex tota hæreditate, *l.9.gloss.2.n.50.& multis seqq.*Et an debeatur coniugi pauperi habenti patrem, aut filios diuites, à quibus possit petere alimenta: consulendi sunt Greg. Lop. *l.7.t.13.p.6.* & latè Barbosa *l.Maritum 13.n.99.ff.sol.matr.*

Circa vltimam conditionem, nempè vt supersint filij 34 ex priori matr. certum est, coniugem transeuntem ad secundas nuptias non amittere proprietatem bonorum à coniuge defuncto sibi relictorũ, si ex eo matr. filij nõ sint suscepti. Constat ex *l. Fœmina, in princ.C.de sec.nupt.*ibi: *Fœmina quæ susceptis ex priori matr filiis.*Et *auth.de nuptiis §.Si verò expectat, coll.4.* ibi: *Siquidem non habeat filios, sine periculo est totum ex hoc.*Et *eod.auth.4.Prima siquidẽ, vers.Si igitur,*ibi:*Si igitur sine filiis manserint,*& *l.Generaliter, in pri.C.de sec nupt.* ibi:*Liberis communibus.* Et ratio est, quòd id in fauorem liberorum primi matrimonij institutum sit: & ideo non susceptis illis cessat fauor. Nec habet locum etiamsi coniux defunctus ex alio matr. liberos relinquat, non enim tenetur superstes ea bona illis reseruare. quia *d.l. Fœmina*, loquitur de fœmina quæ habens liberos ex priori matr. ad aliud transiit. Et *l. Generaliter*, quando liberi communes extant, quæ hîc deficiunt. Atque ita docent Corneus *cons.242.n.6.fin.vol.2.* Ripa *l.Fœmina, §.illud, n.penult dub.4.C.de sec.nupt.*

Difficultas autem potissima circa hanc vltimam condi- 35 tionem est, an coniux transiens ad secundas nuptias succedat pleno iure absque obligatione reseruationis, in bonis à coniuge defuncto profectis, ac sibi acquisitis, quando filij suscepti sunt ex priori matr. at omnes absque prole obierunt? Quibusdam placet coniugem in solo vsufructu succedere, ac proprietatem, quæ ad vltimum filium defunctum pertinebat, transferri ad hæredes illius filij ab intestato, quia *l Fœmina, & l.Generaliter, C.de sec.nupt.* petunt liberos susceptos esse ex priori matr. Quod hic verificatur: atque ita iam plenè irrogata est iniuria priori viro, ac filiis eius matr. ratione cuius priuatio hæc inducitur, & cùm superfuerint ex matr. illo filij, & per transitum parentis ad secundas nuptias priuetur ea proprietate parens ille, non est cur ob mortem filiorum postea sequutam consolidetur proprietas semel amissa cum vsufructu per parentem retento, atque redeat ad ipsum. Sic sustinent Glossa *auth.Ex testamento, verb.Filij, C.de sec.nupt.* Corneus latissimè probans *cons.242.n.6. vol.2.* licet aliquantulum dubius. Lud.Roman.*cons.279.fine.*Pontanus & Reginald.& duo alij Causidici Romani, vt eos refert Gattonis *d.auth.Ex testamento, in noua edit.n.46.*

Aliis arridet distinctio hæc. Si filij hærede non institu- 36 to, sed ab intestato decedant, succedet parens secundò coniugatus in ea proprietate: secus autem si filius vltimo defunctus hæredem instituerit: tunc enim ille succedet in ea proprietate. Nec obstat cessasse filiorum fauorem, quod eodem tempore militet alia causa, videlicet, vltimum filium legitimè testatum esse: ac hæredem ab eo institutum

repræ

repræſentare eius perſonam. Præterea, quia non ſolus filiorum fauor eſt cauſa huius reſeruationis, ſed etiam iniuria illata viro & filiis per poſterius matr. Sic tenent Bologninus *add. ad Matthęſilanum de ſucceſſ. ab inteſtato, art. 2. princ. membr. 1. n. 22.* Garron *rubr. C. de ſec. nupt. in noua edit. remedio 3. ad euitandas pœnas ſecundo nubentium, n. 124. & auth Ex teſtamento, n. 79. C. eod. tit.*

37 Sed tenendum eſt, ſuccedere tunc parentem pleno iure, ac proprietatem conſolidari cum viſufructu, quia liberis mortuis ceſſit eorum fauor, qui potiſſima huius reſeruationis cauſa eſt. Secundò, quia paria ſunt, nullos ex priori matrimonio liberos ſuſcepiſſe, & habuiſſe, ſuperſtite tamen parente defunctos eſſe, vt conſtat ex *l. Fœmina, §. Illud, ad fin. C. de ſec. nupt.* ibi: *Quòd ſi nullam ex priori matr. habuerit ſucceſsionem: vel natus natiue deceſſerint.* At in priori caſu conſtat matrem pleno iure ſuccedere. Idem ergo in poſteriori dicendum eſt. Tertiò, quia §. *Quoniam infirmas, auth. de nupt.* generaliter loquitur, nec diſtinguit, an filij teſtati ſint, an ab inteſtato obierint, ibi: *Si verò moriantur omnes.* Præterea quia *eod. §.* ſic dicitur: *Quis enim hoc etiam infringat filiis quibus ſolis hoc ſeruauimus, non exiſtentibus?* Vbi textus vult indiſtinctè nemini licere liberis præmortuis infringere alienationem prædictorum lucrorum factam à parente, qui per ſecundas nuptias eorũ proprietate priuatus erat. At ſi hæres filij in ea ſuccederet, poſſet vtique reuocare. Deinde idem probat idem textus, ibi: *Quibus ſolis hæc ſeruauimus.* Tandem probatur ex *l. Hac edictali, §. His illud, verſ. Hoc quoque caueat, C. de ſec. nupt.* ponderando rationem, quam reddit ille textus, ibi: *Vt ad eandem lucrum redeat luctuoſam.* Quæ ratio militat generaliter, ſiue teſtatus, ſiue inteſtatus deceſſerit filius: nimirum, ne parenti ob mortem filiorum afflicto vlterior addatur afflictio, priuãdo illum eo proprietatis lucro amiſſo, quod luctuosè reſtaurauit ob filiorum interitum. Nec obſtant rationes oppoſitæ adductæ *n. præc.* Non prima: nam hæres non verè repræſentat defuncti perſonam, vtpote, qui verè diſtincta perſona eſt: ſed tantum fictè, quod clarè denotat *auth. de iureiur. à morien. in pr.* dum ait hæredem quodammodo videri eandem perſonam cum defuncto. Nam dictio, quodammodo, improprietatem importat, *l. In ſuis, ff. de lib. & poſth.* vnde cum hoc ſit per fictionem & impropriè, non debemus in re hac iuris priuante, & pœnali, extendere verba legis própria ad impropria ſiue ficta; eo vel maximè quòd textus vtitur dictione, Solis, quæ excluſiua eſt. Nec obſtat etiam ſecunda ratio, quia duplex eſt huius deciſionis ratio ita coniunctim requiſita, vt neutra ſola ſuffi iat: nempe, iniuria illata ob ſecundas nuptias, & filios ſuperſtites eſſe, quorum fauori proſpicitur, quare ſicut ceſſante iniuria ob filiorum remiſſionem ceſſat hæc reſeruatio, (vt *n. 43.* dicemus,) ita ceſſare debet ceſſante eorum fauore, iis omnibus defunctis. Et ideo hanc ſent. ſuſtinent Bartol. *conſ. 54. fi. vol. 1. & auth de non eligendo ſecundo nubentes. §. Hac autem, n. 1. & 1. coll. 1. auth. de nupt. collat. 4. §. Ingratitudinem, n. 1. & §. Prima ſiquidem, n. 1. & auth. Ex teſt. n. 1 C. de ſec. nupt.* & *ibi* Bald. *n. 1.* Et Alex. *ibi. in addit. ad* Bald. *verb. Nupſit.* Salic. *ibi ſtatim in pr.* idem Bald. *conſ. 42 n 3. vol. 3.* Anch. *c. fi. n. 9. q. 2 de ſec nupt.* & *ibi* Alex. de Neuo *n. 7.* Dec. *c. Eccleſia, in noua edit. n. 124. verſ. Item intelligitur. de conſtit.* Ang. de Peruſio *auth. de non elid. ſec. nub. in fi.* Ang. de Aretio *Inſtit. de S.C. Tertul. §. Præferuntur n. 6. verſ. Item dubitari poteſt.* Ripa *l. Fœmina, in princ. in noua ed. q. 4 n 5. & §. Illud, n pen. in fi. C. de ſec. nupt.* Nicol. Arelatan. *l. Generaliter, n. 106. C. eo. t.* Ananias *conſ. 101. n. 2.* & *ibi* Bologn. *in addit in fi.* Alex *conſ. 68. n. 4 vol. 4.* Ruin. *conſ 8. n. 18. & conſ. 21. n. 2. vol. 5.* Franc. Aret. *conſ. 40. n. 4.* Boër. *dec. 185. n. 17.* Guill. Bened. *c. Raynutius. de teſt. verb. Et vxorem, dec. 5. vbi de ſucceſſ. ab inteſt n. 81.* Ant. de Roſel *de ſucceſſ. ab inteſt. n. 195.* (habetur 8. *tom. tr. p. 1.*) Fabian. *auth Nouiſſima. q. 12. princ. ad fi. C. de inoffic. teſt.* Matheſ. *de ſucceſſ. ab inteſt. a. 2. principali, memb. 1. n. 18* & *ibi* Bologn. *in addit.* Ant. Gomez *l. 14. Tauri, n. 1.* Tello *l. 6. Tauri, n. 19. fin.* Villalob. *in ſuis commun. opin. lit. B, n. 40.* Matienzo *lib. 5. recop. t. 1. lib. 3. gloſſ. 2. n. 15.* Zauallos *in ſuis pract. q. 671. n. 11.* Idem eſt dicendum, quando ſupereſſet filius vnicus, vel plures, ſed omnes incapaces: perinde enim eſt, ac ſi mortui eſſent, vt dixi *n. 25.* vbi etiam egi, quid ſi filij non ſint hæredes, vel eſſent ingrati. Quòd ſi omnes obierint filij ſuperſtite nepote, an ſit locus huic reſeruationi, diximus *n. 12.* vbi explicuimus quando aui teneantur nepotibus hæc bona reſeruare.

38 Eſt autem abſque controuerſia, deficientibus omnino filiis, minimè eas pœnas remitti, q ę non in filiorum fauorem ſtatutæ ſunt. Vt ſecundo nuptam non retinere prioris viri dignitatem: non debere ali ab hæredibus viri: iuxta dicta *diſp. 87. n. 30.* perdere legatum relictum ſ.b conditione abſtinendi à ſecundis nuptiis. Quia cùm filiorum fauori in his minimè proſpectum ſit, nil refert vita filiorum, vt incurrantur. Sic Garron *rubr. C. de ſec. nupt. in noua edit. remedio 4. contra pœnas ſecundo nubentium, n. 125.*

39 Ex his infertur explicatio ad *l. 6. Tauri, hodie l. 1. tit. 8 l. 5. noua recop. Regia,* in qua diſponitur poſſe filium deſcendentibus carentem, diſponere de tertia bonorum ſuorum parte in aſcendentium præiudicium. Et hoc eſt verum, licèt ſit filiusfamilias, pubes tamen, *l. reg. 5. Tauri, hodie l. 5. noua rec. t. 4. lib. 4.* Poterat enim dubitari, an 3. hæc pars computanda ſit, attentis ſolis bonis, quæ eius filij omnino propria ſunt: an potius extrahenda quoque ſit de bonis paternis, in quibus ſucceſſerat parens, quorum proprietatem retento ſolo vſufructu amiſerat per tranſitum ad ſecundas nuptias: ita vt comprehendatur quoque 3. illa pars eius proprietatis? Pars enim affirmans inde ſuaderi videtur. Quippe filiusfamilias in bonis aduentitiis ſolam habet proprietatem, & tamen cùm teſtatur de tertia bonorum parte, ſolùm diſponere poteſt de proprietate illius tertiæ partis, retento patri vſufructu dum vixerit, conſolidando poſt eius mortem cum illa tertia proprietatis parte, (vt communiſſima ac veriſſima ſententia habet.) Ergo cum ſimiliter parens tranſiens ad ſecũdas nuptias ſolum vſumfructum habeat in bonis paternis, ac proprietas filiorũ ſit dum filius de 3. bonorum parte teſtatur, ea tertia pars deducenda quoque erit ex illa propriet at, & vſusfructus illius erit apud parentem, dum ſuperſtes fuerit: redibitque poſt eius obitum ad hæredem illius 3. partis. Sed dicendum eſt, non deduci ex illa 3. parte proprietatis, ſed ex ſolis bonis propriis filij: & per mortem filij proprietatem, quam habebat in bonis paternis, quam parens ob ſecundas nuptias amiſerat, pertinere omnino ad parentem, qui illa priuatus fuerat: iuxta ea quæ *n. 22.* diximus, quod valde diuerſa ratio ſit. In caſu enim in argumento allato pater non priuatus eſt proprietate aliqua aduentitiorum, quæ ad ſe pertinere debebat, in fauorem filiorum: ſed ea bona ſunt omnino filiorum, & ad ipſos pertinentia, ſolùmque vſumfructũ retinet pater ratione patriæ poteſtatis: & ideo poteſt filius teſtari de tertia illius proprietatis parte, reſeruato tamen patri vſufructu dum vixerit. At in caſu noſtro proprietas & vſusfructus ad parentem iure pertinebant, vtpote qui in illis bonis ſucceſſit: priuatus autem eſt per ſecundas nuptias proprietate, in fauorem ſolùm filiorum prioris matr. quibus illa reſeruatur: atque adeò cùm ipſis deficientibus ceſſet fauor ille, conſolidatur ea proprietas cum vſufructu, atque redit ad parentem, qui ea priuatus fuerat, quod benè docet Guilliel. Bened. *c. Raynutius. de teſtam. verb. Et vxorem, deciſione 5.* vbi de ſucceſſione ab inteſtato, *n. 85.* quod ſi in contrarium vrgeas, quamuis iure communi attento filiusfamilias teſtari non poterat, at concedebatur ſibi teſtari de lucris, quorum proprietatem habet per tranſitum patris ad ſecundas nuptias, per textum *authent. de nuptiis, §. Veniens autem, ver. Diſponant & verb Inteſtati decedant.* iunct. *l. 1. in princ. ff. de ſuis & leg. hæred.* Et tradit Alexand. *l. 1. §. Hoc autem, n. 7. ff. ad Trebell. l. ſi num. penult. C. qui teſtam. facere poſſunt.* Sed dic illa iura non ſimpliciter concedere filiofamilias poteſtatem teſtandi de illis lucris, ſed ſolùm diſponendi quibus portionibus inter filios debeat fieri diuiſio, vt benè tradunt

Iaſon

Iason. *in l. fi. 5. limit.* 1. Garron. *rubr. C. de sec. nupt. in noua edit. n.* 53. *pœna* 27.

40 Tandem id aduertendum est. Si parens, qui ad secundas nuptias transiit, & ob id in bonis, quæ ex substantia alterius coniugis habuit, solùm vsumfructum retinet, decedat fructibus nondum perceptis, ij fructus pertinebunt ad filios prioris matrimonij, quorum erat proprietas illorum bonorum, quia vsufructuarius non transmittit ad hæredes fructus nondum perceptos, nec illos facit suos, *l. Si fur, & l. Defuncta. ff. de vsufructu. l. Si vsufructuarius messem. ff. quemad. vsusfructus amittuntur, & §. Is verò, Institut. de rerum diuis.* Sic docet Chassan. *in consuet. Burg. rubr.* 6. §. 7 *fi.* Auend. *responso* 5. *n.* 7. *vers. Ex ista concl.* Azebedo *lib.* 5. *recop. t.* 4. *n.* 56.

SVMMARIVM.

An si filius in testamento vel codicillo relinquat parenti bona, quæ ab altero parente defuncto habuit, vel donet ei inter viuos, teneatur hic parens transiens ad alias nuptias, reseruare proprietatem filiis priorum matrum. 41.

Quid si post mortem illius filij transeat ad eas nuptias? 42.

Quid si filij consentiant secundis nuptiis? 43

An satis sit taciturnitas, aut tacitus consensus ex aliis coniecturis deprehensus, vel ratificatio matrim. antea initi 44.

An exigatur consensus omnium filiorum? 45.

An satis sit consensus nepotum deficientibus liberis. 46.

Quid si filij sint impuberes, aut ius sibi ipsis competens ignorent: aut tutor nomine ipsorum consentiat? 47.

An consensus filiorum excuset parentem à pœnis non in eorum fauorem inductis? 48.

Quid si coniux consentiat, vt superstes ad secund. nuptias transeat? 49

An is consensus excuset quoque nubentem infra annum luctus à pœnis? 50.

An sat sit etiam tacita coniugis licentia? 51.

An sufficiat si leget aliquid illi secundo coniugato? 52.

An sufficiat facultas ampla disponendi in vita vel in morte de legatis coniugi à se relictis? 53.

An coniuge concedente licentiam transeundi ad secundas nuptias, excusetur alter transiens ad tertias & vlteriores? 54.

An desideretur simul consensus filiorum? 55.

Quid si coniux concedens licentiam ignorat damnum, quod filij incurrent ex ea licentia? 56.

An credendum sit coniugi asserenti rem suam, quam habet coniux superstes, esse huic acquisitam titulo oneroso? 57.

An si vxor transiens ad secundas nuptias sit minor, teneatur ad hanc bonorum reseruationem filiis prioris matrimonij? 58.

Quid si ij filij moriantur intra pupillarem ætatem? 59.

An excuset à pœnis licentia Principis ad transeundum ad alias nuptias? 60.

41 Quæstio posterior. In quibus casibus parens transiens ad secundas nuptias eximatur ab obligatione reseruandi bona ex coniugis defuncti substantia habita, filiis prioris matrimonij? Aliqui casus numerantur à DD. Primus est, Si filius decedens testetur & instituat parentem hæredem bonorum, quæ à parente defuncto consequutus est: tunc parens ille superstes ad secundas nuptias transiens succedit plenè in illis bonis quoad proprietatem & vsumfructum: atque potest de illis disponere, sicut de aliis propriis. Constat ex *auth. de nupt. collat.* 4. §. *Hinc nos, vers. Si igitur, & auth. Ex testamento, C. de sec. nupt.* vbi hoc expresè deciditur: eáque redditur ibi ratio, quod tunc parens sic institutus bona illa capiat instar cuiuscumque extranei hæredis instituti. Sicut ergo ille succederet plenè in proprietate & vsufructu, ita & parens. Et ita tradunt omnes, atque idem dicendum est, si filius ille per modum legati vel fideicommissi relinquat ea bona parenti. Et constat ex §. *Hinc nos, vers. Si igitur, ibi: Ita & matri relinquens siue institutionem, siue legatum.* Idem, si in codicillo filius parenti relinquat, vel donet inter viuos, quod in omnibus his euentibus capit parens ex expressa filij dispositione, instar extranei, atque adeo militet eadem ratio, quæ in successione testamentaria, quæ omnia tradunt Garron. *d. auth. Ex testamento, in noua edit. n.* 11. *& triplici seq.* Ant. Gabr. 3. *tom. comm. opin. l.* 3. *tit. de secund. nupt. concl.* 3. *n.* 20. *& trium seq.* Et quando per donationem, docent etiam Ant. Gomez *l.* 14. *Tauri n.* 1. Matienzo *lib.* 5. *recop. tit.* 1. *l.* 3. *gloss.* 2. *n.* 15. Azebedo *ead. l.* 3. *n.* 4.

Difficultas autem est, an hoc tantùm procedat, quando filius obiit ante secundas parentis nuptias? Nam Bald. *l. Mater,* 3. *n.* 4. *C. ad SC. Tertul.* id affirmat, quia cum filio, obeunti ante secundas parentis nuptias, nondum sit iniuria illata, ea non censetur remissa. Præterea, quia *ea l. Mater,* hac distinctione vtitur, an filius decesserit ante nuptias parentis, an post. Cæterum tenendum est, eam distinctionem, *d. l. Mater,* esse correctam per *auth. Ex testamento C. de sec. nupt.* vbi indistinctè deciditur bona, in quibus parens ex filij testamento successit, non reseruari filiis prioris matrimonij, eo transeunte ad secundas nuptias. Quare ita dicendum est, siue ante filij mortem, siue post transierit. Hæc enim dispositio non innititur remissione filij: tunc enim eo obeunte ante secundas nuptias, ac proinde illatam inscio, non posset locum habere, sed innititur successione parentis instar cuiuscumque extranei. Sicut expresse ea redditur ratio, *d. auth. Ex testamento.* Quamobrem nil refert, ante pòstve mortem transierit, quare ita docent Patth. *auth. de nuptiis, §. Hinc nos, n.* 1. *& auth. de non elig. secund. nub. col.* 1 §. *Cùm igitur, n.* 7. vbi & Angelus *in pri. n.* 7. Idem Bald. *d. l. Mater n.* 1. & *ibi* Paulus *n.* 2. Corneus *n.* 3. Garron. *d. auth. Ex testam. in noua ed. notab.* 1. *n.* 9. *&* 10. *& notab.* 3. *n.* 21. *& notab.* 5. *n.* 22. Cifuentes *l.* 15. *Tauri n.* 2. *post* 4. *limit. vers. In secundo casu quando mater.* Villalob. *in suis comm. opi. lit. B. n.* 37. Anton. Gabr. *tom.* 3. *comm. l.* 3. *de sec. nupt. concl.* 3. *n.* 26. 42

Secundus casus est. Quando filij prioris matrimonij consensum præstitere secundis parentis nuptiis. Hunc casum negat Sarmiento *l.* 1. *select. c.* 4. *n.* 1. *&* 2. & concludit *n.* 4. quamuis filij sint Authores secundi matrim. parentis, nedum si solum consensum præstent, teneri parentem reseruare bona illis, nisi expresè dicant se remittere ius, quod in illis bonis habent. Ducitur autem, quòd filij consentientes secundis parentum nuptiis effecerint, quod iure diuino & humano efficere debuerunt, ac impediendo peccato obnoxij forent. Succedit ergo regula, non contradicens actui, qui absque eo geri potest, non censetur consentire, ac nullum sibi præiudicium parat, *l. Caius,* cum ibi notatis, *ff. de pign. act. & l. Quæ dotis ff. sol. matrim.* & latè Tiraquell. *de retractu lignagier.* §. 1. *gl.* 6. *n.* 149. *& seq.* Deinde, quod optimè fecerit filius consentiens iis nuptiis, vt vel sic suo consuleret honori, euitans suum dedecus, quod ex inhonesta parentis vita sibi redundaret. Non ergo iustum est, vt ex pio facto illius detrimentum patiatur. Tandem, quia hæc reseruatio non tam est pœna secundi matr. quam fauor filiorum. Nil ergo refert, vt illa esset, non inferri iniuriam filiis consentientibus. At neminem alium negantem inueni: & ideo cum communi omnium sentent. affirmandum est quoties filij consensere secundis parentis nuptiis, cessare hanc bonorum reseruationem. Ducor, quod hæc reseruatio rationem pœnæ habeat: (vt dixi *num.* 10.) & sit inducta ratione iniuriæ illis illatæ (vt probaui *num.* 2.) cessante iniuria per ipsorum consensum (scienti enim & volenti non fit iniuria) cessabit quoque pœna. Nec obstant rationes contrariæ. Non prima, quia solum probat scientiam cum taciturnitate non inducere consensum hunc sufficientem. quod & nos fatebimur *num. seq.* Non obstat etiam secunda, quia licèt filius optimè faciat consentiens, id damnum reportabit. Sicut dominus annuens serui coniugio rem valdè meritoriam facit, ac id tenetur non impedire, cum tamen consentiens id damnum sustineat, ne possit ita liberè seruum venundare, ac in domesticis ministeriis detinere. At vtrisque integrum est, id damnum cauere, vitando etiam peccatum: non contradicendo: nec etiam consentiendo. Quamuis enim teneantur non contradicere, at non tenentur consentire. Tandem nec 3. ratio obstat. Quia iam probauimus esse pœnam. Et ideo hanc sententiam sustinent Gloss. *auth. de non elig. secu. nub. collat.* 1 *in princip. verb. Copulantur.* Angelus *ibi n* 8. *& l. Mater, n.* 5. *C. ad Tertull. & repetitione eiusdem legis n.* 4. *&* 8. Romanus *singular.* 148. *incipienti: Tu scis.* Socinus *reg.* 272. *fallentia* 1. *statim in pri*- 43

Dec.*l.Nemo fraudare,n.5 ff.de reg.iur. & conf.*206.*n.3.vol.* 2.Cepola *cautela* 15.Al.de Neuo *c.fi.n* 7.*de sec.nupt.*& *ibi* Præp.*ad fi.*Iaſ.*l.*2. *n.*4.*C.de indicta viduit.* & *conſ.*53.*n.*1. *vol.*1.Ripa *l. Fœmina,in pr. in noua ed q.*14. *n.*19. *C.de sec. nupt.* Cremensis *sing.*74 *Si maritus legauit*. Sylua *nup.l.*2. *verb.Diuiti non est nubendum,n.*76 *fi.*Par.*conſ.*29.*n.*81.*vol.* 3.Chaſſan.*in consu.*Burg *rubr.*7 §.7.*n.*1.Io.Lup.*l.*31.*Tauri n.*38.Boërius *dec.* 285.*n.*20. Guill. *in n. c.Raynut.de testa. verb. Qui cum alia, n.*210. Nicol.de Vbaldis *de ſucceſſ. ab int.*2.*p.q.*4. *n.*11. Bologn.*addit.a l Matheſ. de ſucceſſ. ab inteſt.a.*2.*pri.memb.*1.*n.*19.Cifuentes *l.*15.*Taur.n.*2. *lim.*1. Castillo *ibi,col.vlt.n.*15.*verſ.Vnum tamen.*Garron.*rubr.C. de sec.nupt. in noua ed. n.*116.*remed.*2. *ad euitandas pœnas sec.nub* Gualdenſ.*de arte teſtandi,t.*6.*cautela* 18.*n.*3. Rol. *conſ.*81.*n.*13.*vol.*3.Crottus *repet.l.* 1.*n.*90.*ff.sol matr.* Ant. Gabr.*t.*3.*com.op.l.*3.*tom.de sec.nupt.concl.*3. *n.*36.& *concl.* 6.*n.*3.& *concl.*1.*n.*33. Simon de Prætis *de interpr.vlt.vol. l.*1.*interpr.*1.*circa legata,dub.*10.*n.*120. Menoch.*conſ.*153. *n.*13.multos referens,*vol.*2. Palud.*l.Cum donation.n.*5. *C. de transf.* Perez *lib.*5 *Ord. t.*1.*l.fi.fol.* 54.*verſ. Item tenetur.* Matienzo *l.*5.*rec.t.*1.3. *Gl.*2.*n.*43. Azebedo *eod.t.*1. *l.* 46. Quod est verum etiam quoad pœnas anni luctus,vt dicit Boër.*ibid.n.*27.dicemus in simili,*n.*50.

44 Quidam casum hunc extendunt, vt sufficiat tacitus filiorum consensus. Sic Dec. *conſ.* 06.*n.*4.& 5.*vol.*2.Pariſ. Guald.Rol.*n.*13.Meno.*n.*17.Padil.alleg.*n.prac.*Ant.Gab. *ead concl.*1.*n.*34.Exemplificant Dec.Rol.*n.*15.Pariſ.*n.*84. Menoch. late probans, Ant.Gabr. dicentes hunc tacitum consensum esse quando filius nunquam conquestus est de secundis parentis nuptiis,sed semper tacuit.Similiter exēplificant Pariſ.*n.*84.Roland.*n.*17. Ant.Gabr. *d.concl.*1.*n.* 36.quando filij valdè diligebant vitricum vel nouercam: tunc enim tacitè ratificant & approbant matr. secundum præcedens,quod satis est ad euitandam hanc pœnam.Cæterum ab his omnibus libentiſſimè recedo, & existimo minimè sufficere præsentiam cum taciturnitate:nec eum tacitum consensum,qui ex dictis coniecturis elicitur,quod apertè probat prima ratio,quam *n.prec.*adduximus ex Sarmiento. Deinde, quod in rebus præiudicium inferentibus,qualis est hæc taciturnitas, & non conqueri, non sit signum consensus.Et ita tenent Ripa,Garron. *n.*119.*verſ. Sed an sufficeret,*Perez,Azebedo,*n.prac.alleg.* Qualis verò consensus tacitus sufficiat,dicam *n.*51.

45 Exigitur tamen consensus omnium filiorum, de quorum succeſſione tractatur, quare si aliqui annuant, alij verò renuant, euitabit parens secundò coniugatus pœnas, quoad annuentes solos, quibus non tenebitur reseruare proprietatem bonorum ex substantia parentis defuncti acquisitorum: secus tamen erit quoad renuentes, quia cùm de omnium præiudicio tractetur,omnium consensus desiderantur:nec consensus quorumdam dissentientibus nocere potest. Sic Garron, latiùs probans *rubr. C.de sec.nupt. remedio* 2.*ad euitandas pœnas,in noua edit.n.*121. Perez *lib.*5. *Ord.tit.*1.*l.fi.col.antep.* Azebedo *lib.*5.*recop. tit.*1.*lib.*4 *n.*36.

46 Quòd si superstitibus nepotibus filij deceſſerint, satis esset nepotum consensus. Tum, quia suorum parentum personam præsentant:ac in ipsorum fauorem cedit reseruatio. Tum etiam, quia sicut superstitibus nepotibus,nec consensum præstantibus secundis nuptiis,incurruntur dictæ pœnæ:ita ipsis consentientibus vitari debent. Sic tradunt Garron. *n.*117. *verſ. Sed an id,* Perez *l.fi.fol.*54.*verſ. Item tenetur,n.prac.relati,*Men.*conſ.*155.*n.*22.& 31.*vol.*2.

47 Exigitur verò vt filij vel nepotes sint puberes, & certiores facti consentiant.Non enim impuberum consensus tanquam in ætate consilij ignara præstitus sufficeret. Sic docent Boër.*dec.*185.*n.*23 Baëza *de non mel.fil.c.*10.*n.*57. Nec sufficiet licentia tutoris,atque consensus ab ipso præstitus.Cùm sit valdè præiudicium inferens pupillis,vt latè probat Garr.*rubr C.de sec.nupt.in noua edit.remed.*2.*contra pœnas secundo nubentium, n.*122. *verſ. An si filij.* Quamuis sufficere tutoris licentiam affirmet relato Bertrando,Ant. Gabr.3.3.*comm.opin.l.*2.*t.de sec.nupt.concl.*1.*n.*36.Sed potest meritò dubitari,an desideretur filios puberes consentientes secundis parentis nuptiis, noſſe ius reseruationis bonorum, quod amittunt, eo consensu præstito? Et pro foro externo videtur id minimè desiderari,quia ea ignorantia est iuris, quæ in foro minimè excusat,*reg.Ignorantia, de reg.iur. in* 6. Cum autem ea excuset in foro conscientiæ(vt probabo *lib.*10.*diſp.*32.*n.*10.videtur in eo foro desiderari scientiam huius iuris. Remiſſio enim liberam remittendi voluntatem petit, quam ignorantia tollit. At consensus ille in tantum excusat,in quantum est quædam remiſſio iuris competentis ipsis filiis. Verùm existimo non desiderari scientiam illius iuris, quia cessatio huius pœnæ, dum filij consentiunt, non innititur tacita remiſſione filiorum: sed cessatione causæ, quæ est iniuria filiis irrogata (vt probaui *n.*43.) quæ nullatenus scienti secundas inire nuptias,& liberè consentienti infertur.

Tandem circa hunc casum obseruandum est, hunc filiorum consensum minimè eximere à pœnis, quæ non in filiorum fauorem statutæ sunt, vt in simili probauimus *n.* 38.vbi,quæ pœnæ sunt hæ,explicuimus,quamobrem si vir legatum relinquat vxori, sub conditione abstinendi à secundis nuptiis, nil operabitur consensus filiorum, nec expreſſa remiſſio, quia talis iniuria per transitum ad seconda vota,contra expreſſam testatoris voluntatem, irrogatur principaliter ipsi testatori, ipsiúsque fauorem concernit conditio illa.Vnde dicta filiorum licentia operatur in pœnis legalibus concernentibus filiorum fauorem, ac in bonis absque ea conditione relictis.Sic Garron.*rubr.C. de sec.nupt. noua ed.remed.* 2. *contra pœnas secundo nubentium,n.*123.*verſ.Ponte si coniux.* 48

Tertius casus est.Si coniux defunctus consensum præstet,vt superstes ad secundas nuptias transeat: tunc enim euitabit hic pœnas, & subinde non tenebitur ad prædictam bonorum reseruationem filiis prioris matrim. Hunc casum sicut & præcedentem negat Sarm. *leg.*1.*select. c.*4. *n* 3. ductis rationibus, quas retuli & solui n.42. Et dicit ex gl.,vt expreſſerit coniux velle superstitem eximi à pœnis, si ad secundum coniugium migret. Et gloſſ.*auth.de nupt.in pri.verb.Sine vir.coll.*4.quam pro se referunt Authores contrariæ sententiæ, potius fauet huic, ait enim hanc pœnam cessare, si coniux dicat: Nolo superstitem amittere bonorum proprietatem. Et eodem modo id dicit Ang.de Perusio *repet.l. Mater,n.*4.*c.ad Tertul.* At minimè recedendum est à communi ferè omnium sententia, asserentium sufficere consensum coniugis defuncti secundis nuptiis superstitis præstari,vt hic euitet pœnas,& hanc bonorum reseruationem, quod eæ pœnæ statutæ sint ob iniuriam coniugi illatam, quæ ipso consentiente cessat (vt in simili diximus n.42.) Sic tradunt Bald. *conſ.*421.*ad euidentiam,n.*1.*vol.*3.& *l Filium quem,n.*4. *C.familiæ herciſ.*Et *ibi* Paul.*n.*3.*in princ.*Iaſ.*n.*13. & *auth. Cui relictum, n.*5 *C.de indicta viduit.*Præpoſ.*c.fi.n.vlt.de sec.nupt.*Rom. *singul.*148. & *conſ.*219. *n.*5. Socin.*reg.* 271.*n.*2 *fallent.*1. Dec. *c.Eccleſia, in noua edit. n.*123. *de conſt.* & *rubr. C.de sec.nupt.n* 7.& 8.& *ibi* Garron.*in noua edit. remed.*1.*contra pœnas secundo nubentium,n.*112.& *l.*1.*n.*80.& 81.*C.eo.tit.*Guill.Bened.*c.Raynut. de test.verb & vxorem,deciſ.* 5. vbi *de succeſſ.ab inteſt.n.*90. & *verb. Qui cum alia,n.* 193. Boër.*dec.*185.*n.*21.Chaſſan.*in conſuet.Burg.rub.*7.§.7.*n.*1. Sylua *nuptialis,l.*2.*verb. Diuiti non est nubendum, n.*76.*fi.* Io.Lup.*l.*31.*Taur.n.*38.Cifuentes *l.*15.*Tauri n.*2.*limit.*2. & *ibi* Castillo *col. vlt.n.*5. *verſ. Vnum tamen.* Cremensis *sing.*74. *Si maritus legauit,*Pariſ.*conſ.*29.*n.*83.& 86 *vo.*3. Rol.*conſ.*62.*n.*26.*vol.*1. & *conſ.*81.*n.*13.*vol.*3. Ant.Gom. *l.*14.*Tauri n.*6. Villalob.*in comm.op.lit.B.n.*36. Ant.Gab. 3.*t.comm.l.*3.*tit. de sec.nupt.concl.*1.*n.*31. & *concl.* 3.*n.*35. & *concl.*6.*n.*2.Simon de Præt.*de interpr.vlt. vol.l.* 1. *interpret.*1.*circa leg.dub.*10.*n.*118 Perez *lib.*5.*ord.t.*1.*l.fi.ad fi.* Gutier.*l.Nemo potest,n.*17 *ff.de leg* 1.Matienzo *lib.* 5.*reco. t.*1.*l.*3.*Gloſſ.*2.*n.*43. Azebedo *eod.t.*1.*l.n.*37. 49

At non conueniunt hi DD.circa pœnas viduæ inter annum 50

num luctus nubenti statuta. Quidam enim censent non sufficere consensum viri, vt eæ pœnæ remittantur, quod testatoris voluntas contra bonos mores disponentis sit nullius momenti. At nubere intra annum luctus est contra bonos mores iure ciuili inductos, *l.1.C.de secund.nupt:* ibi: *Ne in his quidem correctionem morum.* Atque ita tenent Bald. *ea.l.1.n.6.* Præposit. Socin. Roman. *vtroque loco.* Iason *vtroque loco.* Guillel. Benedict. *vtroque loco, allegati n. praeced.* At tenendum est contrarium. Quia militat eadem ratio cessationis iniuriæ viri, ob quam prædictæ pœnæ statutæ sunt. Cùm enim secundo nubere nullo pacto delictū sit, non potest dici eas pœnas verè ob delictum indictas esse: sed ob festinatam viri iniuriam, quia cessante per prædictam licentiam, non est contra bonos mores sic nubere. Et ita tenent Paulus *l.Filium quem, n.3. in princ.C.familiæ berciscundæ.* Decius *rubr.C.de secund.nupt.n.8.* Ripa *l.Fœminæ, in princ.q.13.n.27.in noua edit.C.eod.tit.* Boër. *decis.185.n.27.* Garron. *C.de secund.nupt.in noua edit.l.1.n.81.& duplici seq.* Ant.Gabr. *concl.1.n.31.* Perez & Gutier. *allegati n. praeced.* Et Io.Lup. in hanc inclinant, *l.31.Tauri, n.39.* dicit enim se dubitare de veritate contrariæ sententiæ. At hodie nil refert vtra opinio verior sit, (vt benè aduertit Boërius *eod. n. 27.*) cùm nullæ sint pœnæ intra annum luctus nubētibus, sed iure canon. corrigātur, vt probaui *disp.87.n.23.*

51 Affirmant verò quidam satis esse licentiam expressam vel tacitam viri vel vxoris, vt alter coniux superstes transiens ad secundas nuptias euitet pœnas. Sic Boërius *decis.185.n.27.* Guillel. Benedict. *c.Raynutius, de testam.verb.Qui cum alia, n.207.* Roland. *cons.62.n.27.l.1.& cons.81.n.13.l.3.* Simon de Prætis *de interpret. vlt. vol.lib.1.interpret.1. circa legata dub. 10. n. 118.& 120.* At non existimo hoc sufficere, (vt in simili dixi *n.44*) nisi coniecturæ taciti illius consensus valdè apertæ sint, ita vt de eius voluntate dubitari nequeat, vt contingit in casu *n. sequenti* proponendo.

52 Hinc deducitur, coniuge legante aliquid coniuge superstite, casu quo transeat ad secundas nuptias, coniugem superstitem habiturum id legatum plenè quoad proprietatem & vsumfructum, nec tenetur transiens ad secundum matrimonium aliquid reseruare filiis primi, quod ea sit licentia trāseundi impunè quoad illud legatum. Sic Bald. *l.1.n.6.C.de secund.nupt.* Iason *l.Filium quem, n.13. C.familiæ bercisc.* Franciscus Cremensis *singul.74.* Guillielm. Benedict. Simon de Prætis, *n. 120. allegati n. praeced.* Chassanæus *in consuetud.Burgundiæ rubr.7.§.7.n.1.* Sylua *nuptialis lib.2. verb.Diuiti non est nubendum, n.77.* Temperant Bald. Iason, Guillielm. Benedictus, si post annum luctus ea vxor transeat ad secundas nuptias: nam si intra annum luctus, nequit vir remittere pœnam statutam, *l.1.C.de secund.nupt.* nempè, vt perdat id legatum quoad proprietatem & vsumfructum. Sed iam *n.50.* hanc limitationem reiecimus.

53 Secundò deducitur, non esse iudicium sufficiens huius taciti consensus, si vir concedat vxori facultatem amplam disponendi in vita, vel in morte, de legatis à se relictis: quare non obstanti ea facultate, si transeat ad secundas nuptias, non poterit de proprietate illius legati disponere, sed filiis prioris matrim. reseruabitur. Tum, quia in generali concessione non veniunt casus speciali nota digni: & de quibus disponens si cogitasset, non esset verisimiliter dispositurus, *c.fin. de offic. vic. in 6.* Tum quia his verbis expressum fuit, quod tacitè inerat de iure communi. Sic *citatis* Fulgosio & Bertrand. docet Ripa *l.Fœminæ, in princ.in noua edit. q. 12.n.27.C.de secund.nupt.* Ant.Gabr. *t.3.commun.opin.l.3.t.de secund.nupt.conclus.1.num.11.*

54 Sufficit autem licentia concessa à coniuge transeundi ad secundas nuptias, vt ille superstes possit impunè transire ad tertias & vlteriores, vnde si coniux leget vxori aliquid, quamuis transeat ad secundas nuptias, plenè consequetur vxor, ad quascunque transeat. Quia vir consensum præstans secundis nuptiis, censetur iniuriam remittere sibi inferendam ex alienis nuptiis, quæ iniuria semel remissa perpetuo durat, *l.Si non coniugij, C. de iniurijs.* Sic Ripa *rubr.C.de secund.nupt.n.13.vers.Contrarium videtur verius.*

Sed dubitari iure optimo poterit, an satis sit licentia à coniuge concessa transeundi ad secundas nuptias, an pōtius requiratur simul consensus filiorum. Cotrasius *lege 3. miscellan.cap.1.n.12.* sustinet simul exigi consensum filiorū. Quia iniuria irrogatur filiis, & sequitur illius detrimentum, cum priuentur proprietate. At pater nequit suo consensu præiudicare filiis. Et hanc senteut. dicit non ratione destitui Azebedo. *5.recop.t.1.l.4 n.37.* quamuis dicat communem sententiam esse seruandam. Alij sentiunt paternum consensum solùm nocere filiis, quando hæredes patris sunt, secus si non sint hæredes. Sic Ripa *l.Fœminæ, in princ.C.de secund.nupt.q.11.n.25.* Sed dicendum est, sufficere solius viri cōsensum in secundas vxoris nuptias, vel è contra. Quia potest pater afferre præiudicium filiis, ex quo eis solùm in quandam consequentiam ob illatam viro iniuriam acquiritur proprietas dictorum bonorum, vt benè ait Menochius *cons.155.n.33. in solut.ad 3. v. 2.* Et ita tenent Decius *rubr.C.de secundis nupt.n.8.* Garronis *ead.rubr. remedio 1. ad euitandas pœnas secundò nubentium, n.12.* & addit suffi-cere hanc licentiam non tantùm in bonis, quæ immediatè habuit coniux ab alio cōinge, sed etiā in iis, quæ habuit ab ipso, medio filio, cui successit. Sed idemmet Garronis *ibi 115.* dicit non satis esse solum consensum paternum, vt euitet mulier secundò nubens pœnam *l. Hac edictali, in princ C.de secund.nupt.* nempè, ne possit relinquere secundo viro plusquam vni ex filiis prioris matrim. cui minus reliquit. Quia ea pœna est principaliter & omnino in fauorem filiorum prioris matrimon. nec procedit à bonis viri, nec aliquo pacto concernat eius bona; sed ipsius secundo nubentis. Sed Decius *dict.rubr.n.8.* videtur ab hac limitatione recedere, dicens posse dici, principaliter esse iniuriam illatam viro, & ob eam priuari viduam transeuntem ad secundas nuptias ea facultate: quare cessare pœnam cessante iniuria per consensum viri. Et hoc magis placet. Quia communis Doctorum sententia, quam *n.49.* retuli, vult indistinctè saltem pœnas post annum luctus impositas remitti, inter quas hæc annumeratur. 55

Sed an habeat locum hæc cessatio pœnarum consensu præstito per virum ignarum iuris per consensum amissi, dic vt dixi in simili, *num.47.* 56

Ex his omnibus infertur, credendum esse coniugi dicenti aliquā quæ alter ab ipso acquisiuit, non titulo lucratiuo, sed oneroso acquisiisse: credendum (inquam) ad eum effectum, ne transiens ad secundas nuptias teneatur ea bona reseruare filiis prioris matrim. quia sola eius voluntas satis est, vt alter liberè acquirat, & absque hoc reseruationis onere. Sic aliis citatis docet Simon de Prætis *de interpret.vltim.volunt.l.1.interpret.1.circa legata, dub.10.n.121.* 57

IV. Casus est, quando fœmina transiens ad secundas nuptias est minor. Tunc enim non amittit proprietatem per transitum ad secundas nuptias, nec tenetur eam filiis prioris matrimonij reseruare. Sic tradunt Socin. *reg. 272.n.3.* Boër. *decis.185.fi.* Villalob. *in suis cōm.opin.lit.B.n.30.* Ant. Gabr. *3.t.com.opin.l.3.t.de secund.nupt.cōn.1.n.46.* Sed contrariū tenendum est, quod nullo iure probetur hæc limitatio. Adde hic tractari non de damno vitando, sed de lucro captando, in quo euentu minor ætas nil proficit. Et ita tenēt Cifuentes *l.15.Taur.n.2.imit.* Azebed. *l.5.recop.t.1.l.4.n.38.* quamuis aliquantulū trepidè id affirmet Cifuentes, ait enim hoc esse verius, at casum esse dubiū, & cogitandū. 58

Quintus casus est, quando filius moritur post ætatem pupillarem, tunc enim parens illi succedens in bonis paternis non tenetur ad hanc reseruationem, quæ solùm habet locum filiis intra pupillarem ætatem decedentibus. Ita sentire videtur Paulus *l.Omnem, n.2.C. ad Tertull.* sed verè id non dicit, sed in alio casu loquitur. Quamobrem dicendum est, locum esse huic reseruationi, siue intra, siue post ætatem pupillarem filius decedat. Quod constat ex *auth.de nupt.collat.4.§.Hinc nos, vers.Si igitur,* vbi discrimen constituitur, an ma[ter] succedat filio ex testamento, an ab intestato: & deciditur tantum esse locum huic reseruationi, quando ab intestato succedit. Ergo supponitur 59

capacitas filij ad testandum, cùm priuatio habitum supponat. Et ita docent Cifuentes *l.16.Tauri,n.2.limit.4.* Azebedo *lib.5.recopil.tit.1.lib.4.num.41.*

60 Vltimus casus est. Si coniux de licentia Principis ad matrimon. transeat, tunc enim eximitur ab hac bonorum reseruatione. Prob: ex *l. Solet,* 10.*ff.de his qui notantur infamia,* ibi: *Solet à principe impetrari, vt intra legitimum tempus mulieri nubere liceat.* Vbi glossa *verb. Liceat,* ait eam non incurrere tunc pœnas secundarum nuptiarum. Et ita docent Angel. *repet. l. Mater,n.5.C.ad Tertul.* Decius *l.1. n. 20. & 21.C.de secund.nupt.* Garron. *rubr.C.eod.t.in noua edit.remedio 5.contra pœnas secundo nubentium,n.*128. Ant. Gomez alios referens, *l. 15.Tauri,n.6.* Boerius *decis.*185.*n.* 25. Anton.Gabr.*t.3.commun.lib.3.t.de secund.nupt.concl.*1. 45. Quod si opponas Glossam *cap.Rescriptum,verb.Petenti, 25. q. 2.* quæ intelligit *d. l. Solet,* vt licentia à principe concessa nubendi intra annum luctus, solam remissionem infamiæ & cæterarum pœnarum illius anni operetur, non autem pœnarum quæ sunt in filiorum fauorem, quod priuilegium à principe concessum intelligatur absque præiudicio tertij. At dicunt Decius & Garronis hodie non posse procedere attento iure canon. Quia cum illud abstulerit pœnas illius anni luctus, si de illis solis intelligeretur priuilegium, nil operaretur, cùm tamen verba priuilegij debeant aliquid operari, *c.Si* Papa, *de priuileg.in 6.*

DISPVTATIO XC.

Vtrum pœnæ coniugi transeunti ad secundas nuptias statutæ locum habeant in vidua fornicante, nec iure canonico tollantur?

SVMMARIVM.

Pœnæ hæ non sunt correctæ, quatenus efficiunt fœminã fornicantẽ, n. 1.
Vidua semel fornicans anno luctus perdit legatum à viro relictum, ac incurrit omnes pœnas nubentium intra illum annum, num. 2.
Quid si intra illũ annũ alij nubat, & sic nupta eo anno fornicetur? n. 3.
Quid, si post annum luctus vidua fornicetur? Refertur opinio, num. 4.
Proponitur sententia Authoris, num. 5.
An attento iure regni Castellæ vidua fornicans post annum luctus incurrat eas pœnas? num. 6.
An vidua quandocumque fornicans subijciatur pœnis post annum luctus statutis, & quid de amasio cum illa fornicante? num. 7.
An luxuriosè viuens amittat lucra constante matrimon. acquisita? n. 8.
An amittat dotem? num. 9.
An in foro cõscientiæ vidua hæc amittat illa lucra & legata, patiatúrque alias pœnas, nõ expectata iudicis sententia? Refertur opinio? n. 10.
Refertur Authoris sententia. Et explicatur quando censeatur dispositum, quod testator si meminisset, disposuisset. num. 11.
An viro instituente vxorẽ vsumfructuariam, dum honestè & vidua vixerit, legantique ei centum, cum secundo nupta fuerit, obtineat hoc legatum, si prius vitam luxuriosam ducat, & post nubat, num. 12.
An alteruter coniux fornicans viduus effectus, teneatur reseruare bona, ex substantia defuncti acquisita filijs prioris matrimonij, perinde ac si ad secundas nuptias transijsset? Refertur opinio, num. 13.
Sententia Authoris, num. 14.
An vidua fornicans, vel tactus inhonestos patiens, amittat filiorum tutelam? Refertur quædam sententia, num. 15.
Proponitur sententia Authoris, num. 16.

1 PRæmittendum est vt ferè certum, quamuis pœnæ fœminis secundo nubentibus intra luctus annum statutæ, sint canonico iure correctæ (vt diximus *disp.87.n.23.*) minimè tamen eas correctas esse, quatenus comprehendunt coniugem viduam fornicantem, quod iura canonica voluerint fauere secundis nuptiis tãquam licitis, ne earum libertas impediatur. quam rationem reddit textus, *c.fin. de secund.nupt* pœnas illarum delens. At quis dicat voluisse quoque viduis fornicationis omni iure reprobatæ eis opitulari? Et ita docent Cardin. *c fin.n.2.q.penult.de secund. nupt.& ibi* Alexan. de Neuo, *num.*16. Alberic. *auth. eisdem pœnis,n.vnic.C.de secund.nupt.& ibi* Garronis *in noua edit. n.4.& 18.& rubr.C.eod.l.n.24.pœna 12 fin.& n.66.pœna 29. vers. Plus dico.& l.1.n.14.19.31.32.* Decius *ead. l. 1. num. 3.* Angel. *auth de restit.& ea quæ parit,§.Vnum,num.6.* Nicol. Arelatanus *l.Generaliter, q. 5. n.20.C.de secund.nupt.* Guillielm. Benedict. *cap.* Raynutius, *de testam.ver.Qui cum alia,n.*100. Beroius *cons.32.n.13. vol.* 2. Rolandus *cons.* 86. *num.45.vol.2.* Ant. de Rossellis *de success.ab intestato, num.* 195. (habetur tom.8. tract. p.1.) Montalu. *lib.3.fors.t.1.13. verb. Pierda Acosta e. pater, 1.part.verb. Legauit,num.34. de test.in 6.* Iul. Clarus *l.5.recept.§. Stuprum.n.6.* Ant. Gabr. *3.tom.commun.opin.l.3.t.de secund.nupt.concl.3. n. 12.* Matienzo *lib. 5. recopil. tit. 9.lib.5.gloss. 8.n.5.* Surdus *de alimentis, t.7.q.23.n.4.& 5.* Quamuis vnus Corneus (quem ego viderim) clarè significet, *l. Fideicom. n. 4. vers. Et ex prædictis,C.de fideicom.* esse correctas has pœnas, quatenus etiam viduam fornicantem afficiunt.

Difficultas autem grauis est, quales pœnas ex statutis secundò nubentibus incurrat vidua fornicans? Et quidem 2
constat inter omnes Doctores pœnas statutas, *l. 1. De secund.nupt.* quas latè retuli *disp.* 87. fœminis intra annum luctus nubentibus, incurri à fœminis, quæ intra eundem annum post viri mortem fornicantur: ac proinde huiusmodi viduas amittere ante nuptialẽ donationem, & quicquid ex virorum liberalitate consequutæ sunt: vt si eis aliquid legarunt, constat ex *auth. de restit.& ea quæ parit,§ fi.* ibi: *Sancimus si quid tale contigerit, & ante luctus tempus pepererit mulier circa terminum anni, vt indubitatum sit sobolem non ex priori consistere matrimonio, modis omnibus eã priuari antenuptiali donatione, & secundum proprietatem, & secundum vsum: subdendam quoque alijs omnibus pœnis, ac si secundas eam contigisset ante luctus tempus legit. celebrasse nuptias. Non enim aliquid amplius habebit castitate luxuria.* Vbi quamuis textus videatur petere partum viduæ intra eum luctus annum; attentè tamen inspectus non petit, sed solam fornicationem (quam in vidua textus ille & communiter Iurisperiti stuprum vocant.) Quod vel apertè inde colligitur, quod is textus petat sobolem eo tempore nasci, vt indubitatum sit eam non esse ex marito genitam: & ita solum petere id videtur, vt euidenter constet fornicatio viduæ. Cui enim vsui esse posset partus à lege ponderatus, qui citra omne dubium non sit ex viro. Præterea, quia textus ille statim subdit hæc verba, *Sed subijciatur quidem & ipsa pœnis, periculúmque sustineat etiam circa spem scripturæ propter stuprum.* Quod idem non obscurè significat ratio reddita in eodem textu, ibi: *Non enim aliquid amplius habet castitate luxuria.* Si enim id non procederet in fornicatione admissa absque partu, iam luxuria admissa quid amplius castitate haberet? Cùm ex pœnæ incurrantur propter secundas nuptias, quæ castæ sunt. & non incurrerentur propter fornicationem. Atque ita docent Gloss. *auth. Eisdem pœnis verb. Parit, C.de secund.nupt. & ibi* Bald. *paulò post princip.* Salicet. *statim in princ.* Garr. *in noua edit. ibi,notab.2.n.3.* Azo *sum.t.de secũd.nup.n.5.* Alex. de Neuo *c. fin.n.15.vers. Quæro vltimo,de secund.nupt.* & Doctores quos statim referam, dicentes ob vnicam fornicationem eas incurri. Et clariùs id decidit *l.reg.3.tit.12.p.4.* vbi de vidua intra annum luctus nubente sic dicitur: *Deue perder las arras, è la donacion que le fizo el marido finado, è las otras cosas que le ouiesse dexadas en su testamento, è deue las de auer los fijos que fincaren del è si fijos non dexare, los parientes que ouieren de heredar lo suyo. Esse mismo pena deue auer si ante que passasse el año fiziesse maldad de su cuerpo.* Et quamuis plerique Authores, tractantes quãdo vidua incurrat has pœnas, dicãt viduã incõtinenter siue luxuriosè viuentẽ eas incurrere: & sic videãtur petere consuetudinẽ fornicãdi: quod vita inhonesta & luxuriosa importat (vt *n.8.* probauimus.) Hi sunt Bart. *l. Hæ solũ, C.de reuoc.donat.* Abb. *c.Vxoratus,n.2.de cõuers.coniug.& ibi* Anch. *n.1.* Ripa *l.fi.q.26.n.68.C.de reuoc.donat.* Decius *l.1.n.3.C. de secund. nupt.* Angel. de Aretio *Instit.de legitima patron.tutela,§.fin. in fi.* Hippol. *l.vnic.n.55.C.de raptu virg.* Ioan. Lup. *rubr. de donat.inter vir.& vxor.§.67.n.3.* Beroius *cons.32.n.11.& 13. vol 2.* Rosella *ver. Adulteriũ,n.8.* Natta *repet. c. Quamuis pact.de pactis,in 6.n.*265. Barbat. *c.Ex parte B.de foro compet. col. 1. n. 2.vers Ego limito.* Garr. *rubr.de secund nupt.in noua edit pœna 28. n 59.vers.ex quo infero.* Auil. *proœm.c. Prætorũ,gl.1.n.4.* Gom. Arias *l.13.Taur.n.3.* Ant. Gom. *l.14.*

*Taur.n.*17.Pinoll.*l.fi.*18.*C.de bonis matern.*Minchaca *l.* 2. *de ſucceſſ.creat.*§.12.*n.*19.Tello *l.*6.*Taur.n.*21.Villal.*in ſuis comm.op.lit.B.n.*31.*& lit.M.n.*144. Ant.Gabr.*tit.*3.*comm. opi.l.*3.*t.de ſec.nupt.concl.*8.*n.*1.Surd.*de alim.t.*7.*q.* 24 *n.*2. Angul.*de melio.l.* 2.*gl.*3.*n.*6. At re vera non intendunt deſiderari conſuetudinem,ſed vnicam fornicationem appellant vitam inhoneſtam,quod inde patet, quia textus.*§.fi. auth.de reſt.& ea quæ parit*,cui ipſi innititur, de vnico ſtupro loquitur,vt conſtat ex illis verbis,ibi:*propter ſtuprum*, & quia vnica fornicatio ſufficit ad prolis partum, & *l.*3. *t.*12.*p.*4.nuper citata explicans illud authenticum, ait *Fiziere maldad de ſu cuerpo.* Quæ verba vnicum fornicationis actum ſonant, quod idem denotat ratio reddita *eo §. fi.*ibi: *Non enim aliquid amplius habebit caſtitate luxuria.* Præterea,quia maior iniuria inferetur viro, ac citius eius memoria aboletur fornicando ſemel: eadémque incertitudo prolis,quæ ex ſecundo matr.ita accelerato ſequeretur,ſubſequitur etiam ex vnica fornicatione Atque ita de vnica fornicatione clarè loquuntur Gloſſa & DD. proximè citati,qui illud *auth.eo.§ fi.*petens prima facie partum viduæ,explicant intelligi de ſtupro abſque partu, vel cum illo. Et idem videntur ſentire alij DD. aſſerentes viduam ob ſtuprum ſubdi illis pœnis. Hi ſunt Anch.*c.fi.n.*6 *fi.de ſec.nupt* & *ibi* Card.*n.*2.*q.*2 Al.de Neuo,*n.*15.*verſ.Quæro vltimo.*Præpoſ.*col pen.n.*3.*fine,& c.Tanta.q.*9.*n.*16.*qui filij legitimi.*Corn.*l.Fideicommiſſum,n.*3. *verſ.Et ex prædictis,C.de fideic.*Ioan.Lupus *rubr.de don.int.vir.& vx.*§ 11. *n.*7.Guill.Bened.*c.Raynut.de teſt.verb. Qui cum alia,n.*191. Garr.*l.*1.*in noua edit.n.*73.*verſ.Et plus dico*, *C.de ſec.nupt.* Montal.*l.*13.*verb.Pierda,t.*1.*l.*3*fori.* Roland.*conſ.*86.*n.*42. *vol.*2. Iul.Clarus *l* 5. *recept.in pract.crim.* §.*Stuprum n.*6. Atque hæc duo confundunt, nunc appellantes viduam fornicantem, nunc luxurioſè & inhoneſtè viuentem,alij Authores.Nam Anch.*c.vxorem,n.*1.*de conuerſ.coniug.* Nicol.A relatan.*l.Generaliter,q.*5.*n.*20.*C.de ſec.nupt.*Garr.*l.*1. *in noua edit.n.*30.*C.eo.tit.* Io.Lupus *rubr.de don.int.vir.& vx.*§.67.*n.*3. Ant.Gom.*l.*14. *Tauri,n* 17. Molin.*l.*1.*de primog.c.*9.*n.*54.Surd.*de alim.t.*7.*q.*24.*n.*12 *& n.*6.loquuntur de vidua inhoneſtè viuente,& tamen idemmet Anch.*c.fi. q.*1.*n.*6.*fin.de ſec.nupt.* Nicol.Atelatan. *ead.q* 5.*n.*24.*verſ. tum & tertiò,& verſ.Ex quibus reſt.* Garron.*ead.l.*1.*n.*73. Ant.Gom.*l.*53.*Tauri fin.*Surd.*ead.q.*24.*n.*13.*&* 16.Molin. *eo.c* 9.*n.*50.loquuntur de vidua fornicante, vbi tanquam ſynonyma in his pœnis incurrendis confundunt illa duo. Et Rolan.*conſ.*86.*n.*45.*vol.*2.*& n* 41. relatis pœnis,quas ait incurrere viduam fornicantem intra annum luctus,ait *n.*43. incurri ob vitam luxurioſam:vbi quod duobus numeris præcedentibus appellatat fornicationem, vocat vitam luxurioſam,quaſi hæc duo confundens. Et n.45.clariùs hæc confundit,ſic loquens: *Si vidua poſt annum luctus ſtuprum committat,ſeu luxurioſè viuat.* Et Ripa *l.Fœminæ, in princ.in noua edit. q* 15.*n.*31. *C.de ſec.nupt.* apertiſſimè hæc confundit, ſic loquens: *Omnes pœnæ contra ſecundo nubentes cenſentur impoſitæ contra inhoneſtè viuentes. Nam vidua propter ſtuprum digna eſt acerbiori pœna,quàm ob ſecundas nuptias.*Et Iul.Cl.*l.*5.*recept.* §.*Stuprum*, *eodemmet n.*6.hæc confundit,nunc dicens viduam incontinenter viuentem,nunc fornicantem.Et in proprijs terminis docent ſufficere vnicam viduæ fornicationem intra annum luctus admiſſam ad eas pœnas incurrendas. Acoſta dicens id eſſe indubitatum *c.Si pater* 1.*p.verb.Legauit.n.*40. *de teſt in* 6. Cou.4.*decr.*2.*p.c.*7 §.6.*in edit.n.* 11.*fi.*10.Garcia *de coniug. acquæſt.n.*45.Matienz.*l.* 5.*recop.tit.*9.*l.*5.*gl.*8.*n.*5 Barboſ. *lib.*2.*p.*1.*in princ.n.*67.*ff.ſolut.matr.*

3 Hoc tamen temperandum eſt,niſi eo anno luctus,quo fœmina illa fornicatur,iam ſecundò nupſerat ante fornicationem illam admiſſam, tunc enim non perdit accepta ex prioris viri liberalitate, nec alias pœnas anni luctus incurrit,quia iam non cenſetur eſſe in eodem matr. Sic allegata quædam doctrina Andreæ de Pernia,& Nicolai de Neapoli, docet Garron.*lib.*1. *in noua edit.n.*1.84.*&* 75.*C. de ſecund.nupt.*

At difficultas potiſſima eò pertinet, quando poſt annum luctus fornicatur vidua,an ſubijciatur his pœnis,aut ſaltem illis, quæ ſtatutæ ſunt tranſeuntibus ad ſecundas nuptias,poſt annum luctus(quas retuli latè *diſp.*88.) qua in re quidam DD.valdè ſtrictè loquuntur,dicentes pœnas iure ſecundis nuptiis ſtatutas incurrere viduam fornicantem,non aliter quàm ſi ſecundò nupſiſſet; nec exprimunt an loquantur de omnibus pœnis,an de ſolis anni luctus: nec an fornicatio ſit admiſſa anno luctus, an poſtea:atque ita ſine vlla diſtinctione loquuntur tam de pœnis incurrendi ,quàm de fornicatione admiſſa. Potéſtque probari, quia licèt textus *auth.de reſt.t.& ea quæ parit,§.fin.*decernens viduam fornicantem anno luctus incurrere pœnas nubentium eo anno, limitatè loquatur de pœnis, ac de tempore fornicationis admittendæ: at ratio ibi reddita eſt vniuerſalis, ac amplectitur vniuerſas pœnas, omnéque tempus: nimirum, *Ne plus habeat caſtitate luxuria.* quia nubens poſt annum luctus incurrit pœnas poſt id tempus ſtatutas. Secundò poteſt probari ex *l.His ſolis,* 7.*C.de reuoc.don.* vbi poſtquam ſtatutum eſt fœminam tranſeuntem ad ſecundas nuptias non poſſe reuocare donationem ratione ingratitudinis:ſic dicitur in fine:*De cæteris autem, quæ portentoſæ vilitatis abiectæque pudicitiæ ſunt,ſatis etiam tacitè cautum putamus. Quis eſt enim qui his aliquid arbitretur tribuendum eſſe? cùm etiam illis, quæ iure ſecundas tantùm contraxerunt nuptias, nihil ex his priuilegiis tributum eſſe velimus?* Vbi gloſſ.*verb.Velimus*,reddit rationem *ne amplius habeat caſtitate luxuria.* Et confir.quia *c.Vxoratus,de conuerſ.coni.* æquiparantur velle ad ſecundas nuptias tranſire:& incontinenter viuere, quod ad hoc ponderat ibi Abbas *n.*2.Sic docent Bart.*d.l. His ſolis, fi.& ibi* Salic.*n.*1.Ripa *l.ſi q.*26.*n* 98 *C.de reuoc.do.& l.Fœminæ in princ.in noua edit.q.*15.*n.*31. *C.de ſec.nupt.* Ang.de Aretio *Inſtit. de leg.patronor.tutela.§.fi.in fi.*Garron.*rubr. C.de ſec. nupt.in noua ed.pœna* 28.*n* 59.*verſ.Ex quo infero.* Hyppol. *l vn.n.*59.*C.de rapto virg.*Barbat. *c. Ex parte,de foro comp. col.*1.*n.*2 *verſ.Ego limito.* Sylu. *nuptialis l.*2.*ver. Seni non eſt nubendum, n.* 46. imò exprimit fœminam luxurioſam incurrere omnes pœnas ſiue intra annum luctus ſiue poſt illum indictas ſecundò nubentibus. Io.Lup. *rubr. de don. inter.vir.& vx.*§.67.*n.*3 Gom.Arias *l.*13.*Taur.n.*3.Pinell. *l.fi.n.*18.*C.de bon.mater.*Minchaca *l.*2.*de ſucceſſ.creat.*§.12. *n.*39.Villal.*in comm.opin.lit.B.n.*31.*& lit.M.n.*144.Ant. Gab.*t.*3.*com.opin l.*3.*t.de ſec.nupt.concl.*8.*n.*1. Angulo de meliorat.*l.*2.*gl.*1.*n.*6.Azebedo *lib.*5.*rec.t.*1.*l.*4.*n.*10.Surdus *de alim.t.*7.*q.*24.*n.*12.qui explicat verius eſſe eam viduam poſt annum luctus fornicantem perdere legatum factum à marito,& ad *§.fi.auth.de reſt & ea quæ parit*,vbi deciditur huic pœnæ ſubdi viduam anno luctus fornicantem,reſpondet *n* 16.ob facti contingentiam loqui de ſtupro commiſſo intra luctus tempus, & ideò non excludere quin idem ſit in commiſſo poſt annum illum luctus.

Cæterum multo probabilius eſt,attento iure communi, viduam poſt annum luctus fornicantem non ſubijci pœnis ſtatutis viduæ intra annum luctus nubenti:ac proinde non amittere legata, ſibi abſolutè & ſine conditione relicta,vel donata à viro.Probatur,quia textus *§.fi. aut. de reſt.& ea quæ parit*, eam pœnam imponens loquitur expreſsè de vidua intra annum fornicanti: neque eſt eadem ratio de fornicanti poſt illum, quod ſit multo grauior iniuria mariti fornicari intra annum luctus,ac multo maior fœminæ impudentia.Nec ratio ibi adducta,nempè ne plus habeat caſtitate luxuria, amplius probat,quia caſtitas, id eſt, ſecundum matrimonium poſt annum luctus initum, non ſubijcitur illis pœnis anni luctus. Nec *l.His ſolis, n. præced. adducta pro contraria ſent.* obſtat noſtræ, quippe ibi ſermo eſt de pœnis poſt annum luctus, quæ cùm afficiant ſecundò nubentes tranſacto eo anno,debēt quoque afficere eo tempore fornicantes. Et ita hanc partem ſuſtinent Gl.*eo.§ fin.ver. Maligè & ver.Profecto*,& *ibi* Ang §.*Vnum,n.*7 Alex.de Neuo *c.fi.n.*15. *verſ. Quæro vltimo,de ſec.nupt.* Corn.*l fideic.n.*3.*verſ. Et ex prædictis*

C. de fideic. Alciat. *de præsumpt.reg.2. præs.9. fi.* Garron. *auth Eisdem pœnis,in noua edit.n.19.C.de sec.nupt.*Rolan. *cons.86 n.42.& 46.vol.1.*Acosta,Tello,Matienzo,Barbosa,*num.seq.alleg.*

6 At in Hispania est specialis difficultas, ob *l.9.reg.t.12. l.3.fori,*ibi:*Si despues de la muerte de su marido non fiziere buena vida pierda lo todo quanto le dexo.*Quæ lex cum indistinctè loquatur,nec restringat ad fornicationem admissam intra annum luctus, videtur generaliter intelligenda Atque ita viduam fornicantem anno luctus, vel post illum, amittere ea legata,sustinent Ant.Gom.*l.14.Tauri n. 17.*Auiles *in proœmio c.Prætorum,gloss.1.n.*38. Io.Garc.*de coniugali acquæstu, n.45. & seq.* & videntur sentire Ioan. Lupus *rubr.de don.int.vir. & vx.*§.67.*n.4.* vbi indistinctè hoc tenet citata prædicta *l.9 fori.* At melius Acosta *c.Si pater,de test.in 6.verb.legauit.1.p.n.38.iunct.n.35. & 40.* Tello *l.6. Tauri n.21.* Matienzo *lib.5.recop.t.9 l.5 gl.8. 1.5 & 6.* Barbosa *l.2.p.1.in princ. n.67. & 68.ff.sol.matr.* dicunt eam pœnam non extendi ad viduam committentem fornicationem post annum luctus. Et ad *l.9. fori* respondent Acosta *n.36.* & Barbosa *eo n.68.ad fi.* si intelligatur de vnico stupro, discrepare à *l.reg.3.t.12.p.4.* quæ expressè loquitur de vidua intra annum luctus fornicanti:atque ita seruandam esse hanc legem 3.Cum leges fori vim legum non obtineant,nisi vsus eas comprobarit.Vel 2. respondent Acosta *n.41. vers. Ex quibus omnibus,* Matienzo *6.n.6.*Barbosa *eo.n.68.fi.*cum prædicta lex tauri loquatur in vidua,quæ honestam vitam non agit eam intelligi in vidua,quæ malè viuendi habitum contraxit,ac more meretricio stupra admittit.

7 Incurret tamen vidua fornicans siue intra annum luctus, siue post, alias pœnas statutas secundò nubentibus post annum luctus,quas latè retuli *d sp.88.* quod probant textus *n. 4.* allegati. Si enim tunc vidua nubens subdi ur illis pœnis,à fortiori tunc fornicans,cum plus habeat castitate luxuria:contra *auth.de rest.& ea quæ parit § si* Et pro hac parte sunt DD.*eod.n 4.*relati.Et late probant Io.Lup. *rubr.de don.inter vir.& vx.§.67 à n.3.vsque in fin.* Auiles *in proœm.c.Prætorum gl ss.1.n.36. & seq.*Padilla *l.Fideic. à n.1.vsque ad 13.C.de fideic.*Tello *l.6.Tauri n.21.*vbi expressè dicit hanc viduam quæ post annum luctus fornicatur, non affici pœnis anni luctus, benè tamen pœnis post annum luctus statutis. Et ampliùs constabit ex corollariis,quæ hinc inferunt DD. quæ n.13.& 15 referam. Imò Garronis *rubr C.de sec.nupt.in noua ed.pœna 28.n.57. & multis seq* latè probat non solùm ipsam viduam his plecti pœnis,sed eius quoque amasium.

8 Insuper in hoc Castellæ regno vidua luxuriosè viuens amittit lucra constante matr.acquisita,vt constat ex *l.reg. 5.fin.t 9 lib.5.recop.*ibi:*otro si mando y ordeno.que si la muger finare viuda,y siendo vidua,viuiere luxuriosamente,que pierda los bienes que ouo,por razon de su mitad de los bienes que fueron ganados,y mejorados por su marido, y por ella, durante el matrimonio entre ellos,y sean bueltos los tales bienes à los herederos de su marido defuncto,en cuya compañia fueron ganados.*Quem textum intelligunt(& benè)plerique Authores non de vidua,quæ semel aut iterum fornicatur, sed de ea quæ fornicationis vitio assuefacta est. Id enim sonat luxuriosè viuere,*l.Et mulieri, 15. ff.de cur.furi.* ibi. *Et mulieri,quæ luxuriosè viuit* Vbi gl.*verb.Et mulieri,* explicat de meretricio more viuenti. Et ita docent Cou. *4.decr.2.p.c.7.§.6 n.12 fi.in 2.ed.* Acost. *c. Si pater,t.p.ver. Legauit,a n.38.de test.in 6.*Molinaca *in quæst.illustr.c.104. n.6.*Padil.*l. Fideic.n.7.C.de fideic.*Matienzo *ea l.5.Gloss 8. n.7.*Azebedo *li.5.recop.t.1.l.4.n.19.* Gut.*l.2. practic. tota q.121.*Barbosa *l.2 p.1.in princ.n.69. ff.sol matr.* Zauallos *in suis quæst.pract. q.708. n.16.* Vnde non sunt audiendi Mexia *l.Toleti,p.10.fundam.2.n.14 fin.*& Io.Garcia *de coniug.acquæstu,n.45.& seq.*dicentes prædictam legem intelligi, quamuis vnicus fornicationis actus sit. Et illis fauet Ant.Gom *l.53.Taur.n.vlt.* Intelligitur autem hæc lex,siue ante annum luctus,siue post,vidua illa vitio carnis assuefacta sit, quia indistinctè loquitur. Ita Io.Lup. *rubr de don.int.vir. & vx.§.97. n.2.* Acosta *n.41. vers. Ex quibus omnib.*Matienz.*n.7.*Gut.*n.1.proximè alleg.*

9 Imò multi censent viduam semel fornicantem amittere dotem. Alij hoc admittunt, si anno luctus fornicetur, secus si post,quos omnes referunt,ac iure optimo late reprobant, probantes in neutro casu amittere dotem: eo quod ea pœna nullo iure sancita sit. Acosta *c.Si pater 1.p. verb. Legauit,n.44.de test.in 6.* Molin.*lib.1.de primog.c.9. n.55.*Matienzo *li.5.recop.t.9.l.5.gl.8.n.10. & seq.* Barb. *lib.2.p.1.in pri.n.65.& seq.ff sol.mat.*Zauallos *in suis pract. q.708.& sequ.*

10 Sed potissima difficultas est in hac disputatione, an in foro conscientiæ locum habeant eæ pœnæ, ita vt vidua fornicans intra annum luctus, nulla iudicis sententia expectata,teneatur restituere omnia,quæ ex prioris viri largitione liberali,siue inter viuos, siue in vltima voluntate consequuta est: & lucra constante matri.acquisita, si luxuriosè viuat eo anno luctus,aut post illum?Partem enim affirmantem vrgentissimè probant quæ sequuntur,*l. Quia auth.de rest.& ea quæ parit,§.si.* de vidua anno luctus fornicanti dicitur eam modis omnibus priuari antenuptiali donatione, secundum proprietatem, & secundùm vsumfr.ac subdi omnibus pœnis nubentium anno luctu. Atque donata, vel legata, à priori viro applicanda esse hæredibus ab intestató,nisi alij cohæredes instituti sint,vt dis ponitur *l.1 C.de sec.nupt.* de vidua secundò nubenti intra annum luctus,docent Garr.*ea l.1. in noua edit.n.73. vers. Et plus dico.*Acosta *c.Si pater,1.p.ver. Legat.n.34.de test in 6.*Matienz.*lib.5 recopil.t.9.l.5.gloss.8.n.5.* Quod clare colligitur ex *l.3.t.12.p.4.* vbi postquam deciditur hæc perdi à vidua nubenti intra annum luctus, & applicari legitimis hæredibus, subditur: *Essa misma pena deue auer, si antes que passasse el año fiziesse maldad de su cuerpo.*Ergo in foro côscientiæ sunt statim restituenda,nec desideratur sententia iudicis.Cùm non vocetur fiscus ad hæc capienda: sed hæredes, quasi prior institutio aut donatio facta fuerit sub conditione resolutiua non fornicandi intra annum luctus: atque ita vidua tunc fornicante cessauit eo ipso iûs relicta.Hac enim ratione ducti disput 87.n.8 diximus leges priuantes viduam infra annum luctus nubentem legatis à viro relictis obligare statim in foro conscientiæ: quod ea legata applicet lex non fisco, sed aliis hæredibus: vbi & eam regulam generalem tradidimus, nimirum, non exigi sententiam quoties lex ad successionem non fiscum, sed hæredes vocat. Atque idem argument. formari potest de lucris constante matrimon. acquisitis. Cum vidua fornicanti anno luctus, vel post,applicet ea lex hæredibus viri (vt num.8. diximus.)Et confirmatur,quia cum ad perdenda legata,quando vidua anno luctus nubit, non exigatur iudicis sententia, si ea exigeretur vt fornicans perderet, plus vtique tribueretur fornicationi, quàm castis nuptiis: contra expressam rationem traditam *a. authent. de restit. & ea quæ parit:* vt perdantur legata per fornicationem,sicut per nuptias: ne plus tribuatur luxuriæ. Secundò,regula id dispositum censetur, quod interrogatus testator,vel id aduertens disposuisset, vt tradunt Gloss.*fin.l. Tale pactum, ff.de pactis:*& multis citatis Tiraq el.*l.Si vnquam,in præfatione,n.56. C.de reuoc.donat.* Euerard.*in suis topicis loco a verisimili,n.3.*Menoch.*de præs.lib 4.præsumpt.26.n.8. & 21. & præsumpt.38.n.75.& præsumpt.65.n.5.& præsumpt.67.n. 18.*& alij multi, quos refert Mantica *de cô ect.vlt.vol.l.3. t.19.n.4.*At nulli dubium est quin rogatus vir donans aut legans vxori, an vellet eam fornicantem anno luctus retinere legata, responderet nullatenus id velle. Ergo id ex tacita ac præsumpta testatoris voluntate censetur dispositum.At quádo ex tacita ac præsumpta mente donantis vel testatoris fit reuocatio,nulla desideratur iudicis sententia, sed statim est restituendú,vt benè tradunt Cou.*4.decr.2.p. c.6.§ 8.n.17.fine.* Mexia *taxa panis,concl.6.n 109* Et confirm,quia aliqui DD. cêsent, legatum vel donatum à viro vxori, si ipsa post viri obitum fornicetur,censeri reuocatú

ex

ex tacita ac præsumpta testatoris mente. Hi sunt Abbas *c.Vxoratus, n.2. de conuers.coniug.* Bald. *l.Fideicomm.n.1. C.de fidei omm.* ita intelligens Glossam *fin. ibi* Angel. de Gambellionib. *tr.de testamentis, gl.33.n.3.& 4.* (habetur *tom.8.tract.p.1.*) Tertiò, quia cum vidua secundo nubens intra annum luctus valde viro ing ata, atque ei grauem irroget iniuriam: atque ob id priuetur legato in foro conscientiæ: cur non idem fortius dicendum erit, si tunc fornicetur? cùm hæc iniuria ac ingratitudo maiora sint. Et huius sent. videntur expressè Præposit. *c.Tanta, q 9 n.16. qui filij sint legitimi*, vbi & Cardinalem refert Garron. *l. in noua edit.n.73. vers. Et plus dico, C. de sec.nupt.* vbi dicunt viduam intra luctus annum fornicantem non recuperare redeundo ad meliorem frugem legata relicta à viro. Et eam reddunt rationem, quod iam ius quæsitum sit hæredibus mariti ad illa vendicanda, statim vbi commissa est fornicatio. Sentiunt ergo id legatum ipso iure perdi, ac dominium transferri ad hæredes: alias non competeret eis vendicatio. Eiusdem sent. videtur Corn. *l. Fideic.n.3. vers. Et ex prædictis, C.de fideic.* vbi constituens differentiam inter viduam fornicantem anno luctus, & post illum, ait in priori casu perdi ipso iure legatum? non autem in posteriori; sed fiscum auferre. Idem videtur sentire, Tello *l.6. Tauri n.21.* ait hanc viduam ipso iure perdere proprietatem & vsumfructum talis donationis. Idem videtur claré tenere Padil. *d.l. Fideicommiss. n.12.* vbi ait viduam luxuriosè viuentem teneri restituere hæredibus viri vestes lugubres ab ipsis acceptas. Et eam tradit rationem quod ad id teneatur secundò nubens intra luctus annum. Et id tenet ferè expressè Surd. *de alim.t.7.q.24. num.12.* vbi ait id legatum reuocari ex tacita testatoris voluntate, & *num.23.* vbi ait quæcumque relicta à viro vxori, censeri in præmium pudicitiæ data: ac proinde extingui ea contra pudicitiam delinquenti, tanquam causa relicti cessante.

11 Cæterum quamuis rationes hæ validè vrgeant, mihi persuadere nequeo viduam fornicanté etiam intra luctus annum incurrere pœnam aliquam ante iudicis sententiam: atque ideo existimo, quantumuis luxuriosè viuat non teneri eam restituere accepta à viro, nec lucra matrimon. constante acquisita, donec iudicis sentent. saltem criminis declaratoria accedat. Ducor, quod priuatio hæc in fornicationis pœnam sit manifestè statuta. Et ita *l.regia 5.t.12. part.4.* appellauit pœnam, ibi: *Essa misma pena deue auer.* Et quamuis etiam vocetur pœna respectu viduæ intra annum luctus nubentis: at illud est largè ac impropriè cùm tunc nubere omni culpa vacet. At respectu fornicationis, vtpote quæ verum delictum est, ac grauissima viri prioris iniuria, veram subit pœnæ rationem. Communissimum autem Doctorum axioma est, pœnam non deberi ante iudicis sententiam saltè declaratoriam criminis. Imò quamuis textus dicant incurri absque alia declaratione, intelligi debent declarationè pœnæ: vnde adhuc desiderabitur declaratio criminis facta per iudicis sententiam, vt sustinet verior opinio, quam refert Cou. *4. dec 2.p.c.6.§.8. n.10. vers. Tertiò.* Atque in strictioribus legis verbis docent hoc ipsum Azeb. *li.5.reco.t.11.l.5.n.1.* & *ibi* Matienz. *gl.1. n.4.* Cum enim illa lex dicat hæc verba, *Por esso mismo hecho sin preceder à ello, ni para ello otro conocimiento de causa ni otra sentencia, ni declaration alguna ayan perdido las mercadurias.* Dicunt adhuc requiri sententiam, quare P. Molin. *to.1. de iust.tr.2.disp.96. fol.591.* docet exigi verba legislatoris luce clariora explicantia ipsius mentem esse, nullam desiderari sententiam. At in hoc casu talia verba non inueniuntur. Dicendum ergo erit eam pœnam non incurri ante iudicis sententiam. Et confirm. quia cùm vidua absolutè effecta sit domina illorum lucrorum, atque illius legati, vtpote quod absque vlla conditione sibi relictum est: non est dicendum illis omnino eam priuari, in fornicationis nefariæ pœnam, nulla desiderata iudicis sententia. Cùm verba legis id statuentis non sint clara: ac sit contra rationem fœminæ propriis priuantis bonis. Secundò quia multi (& quidem meritò) eam differentiam constituunt inter iniuriam testatori illatam dum superstes est, & postquam obiit: vt in priori euentu censeatur legatum reuocatum ipso iure, ex præsumpta testatoris voluntate: in posteriori autem non sic reuocetur: cum defuncti nulla sit voluntas: ac proinde non extinguatur ipso iure, sed auferendum sit legatario. Hi sunt Bart. *l.1.n.3.& 4. ff.de his quibus vt indignis, & l.Fideico.in fin. C de fideic.* vbi & Paul. *n.3.* Salic. *n.3.* Ripa *l.fi. q.45.n.153. C.de reuoc.don* Sylu. *verb. Legatum 2 fin.* Anton. Gomez *1.var.c.12.n.6.* Padill. *d.l.Fideic.n.2.fi* Mol. *l.1.de primog. c.9.n.46.* Mantic. *de coniect.vlt. vol.l.12.t.5.n.6.* Simon de Prætis *de interpretat: vltim volunt. lib.1. interpr.1. circa legata, dub.12.n.121.* Vnde Sylu. & Padil. *ibid.* & alter Mol. *t.1.de iust.tr.2.disp.212.ad fin.* dicunt legatarium post mortem testatoris rem habentem cum vidua, non teneri in conscientia legatum à marito viduæ sibi relictum restituere, donec condemnetur. Eo quod priuetur illo in pœnam. Secundò, quia si benè aduertatur ad verba *auth. de rest. & ea quæ parit, §.fi.* videtur hæc sententia ex illis probari, quod agens de pœnis his, quas patitur vidua fornicans anno luctus, vtatur verbo futuri, sic dicentes, *Subdendum quoque aliis omnibus pœnis, ac si secundas eam contigisset ante luctus tempus legitimas celebrasse nuptias.* At verbum futuri sententiam ferendam importat, vt ex multis tradit Tir. *l. Si vnquam. ver. Reuertatur, n.39. C.de reu.don.* Nec obstat vocari legitimos hæredes ad succedendum in bonis, quibus vidua hæc fornicās priuatur, quia non semper hoc indicat instituti incapacitatem: nam (vt dixi *disp. 87.n.8.*) quando delictum respicit offensam certæ personæ, quamuis hæres vel legatarius non reddatur incapax, sed verè acquirat, explicatur aliquando à lege hæreditas vel legatum illi certæ personæ, quod in hoc casu contingit. Nam (vt ponderat Salic. *l.1 n.5 vers. In contrarium facit, C.de sec.nupt.*) cùm iniuria per fornicationem admissa sit in priori viro irrogata, in cuius matrimonio censetur permanere vidua hæc, & hæres viri censeatur vna persona cum eo, censetur irrogata ipsi hæredi, ac proinde amissa illa per viduam fornicantem, merito applicantur à lege hæredibus viri, quare non inde colligitur institutionem fuisse nullam, sed irritari per sententiam iudicis, in pœnam fornicationis. Sicut *l.Sciant 10.C.de leg hæredib. & l.reg.12.t.16.p.6.* decernitur matrem non petentem pupillo tutorem priuari eius successione: quod *d.l Sciant* dicitur his verbis: *Omnem eis, siue ab intestato, siue iure substitutionis successionem eius, si impubes moritur, denegandam.* Et *d.l.reg.12. Pierden por ende el derecho que auian de heredar en los bienes de huerfano, si muriesse sin testamento.* Et glo. *ea l.Sciant, verb. Denegandam,* ait excluia hac matre non succedere fiscum, sed sequentem hæredem, vt habetur *l.2. ff.ad Tertul* Et tamen optimè P. Mol. *to.1. de iust.tr 2.disp. 220 col.12.* ait leges has esse pœnales, & non obligare ante iudicis sententiam, quod si ita placet, inde sequi non probari ex verbis *l.1.C.de sec.nupt.* priuantis viduam nubentem anno luctus legatis à viro relictis, nullam expectandam esse iudicis sententiam: eo quòd lex illa vocet hæredes ab intestato ad eam successionem. Cuius contrarium diximus *disp.87.n.8.* Potest enim eadem responsio dari: nempe applicari illis tanquam offensis ex iniuria ob secundas nuptias irrogata viro, cuius personam ipsi repræsentant. Respondetur illam *l.1.* strictissimis loqui verbis de ea vidua, ait enim, *Expers sit*: id est omnino sine parte: (vt ponderaui *d.disp.87. n.8*) & statim vocat ad successionem hæredes ab intestato, non quasi personas ex nuptiis offensas, sed quasi institutio nulla sit. At in casu fornicationis, *auth.de rest.& ea, quæ parit, §.fi.* non ita strictis vtitur verbis, sed per verbum futuri dixit eisdem subdendum pœnis. Tertiò, quia quamuis *eo §.fi.* pœnæ nubentis intra annum luctus extendantur ad eo anno fornicantem, ea reddita ratione, ne plus luxuriæ quàm castitati tribuatur: non tamen oportet, extensionem eodem modo verificari: itavt si secundas nuptias ex pœnæ efficiant, non

expectata iudicis sententia, sit idem quoque de fornicatione censendum:diuersa enim est ratio. Cùm illæ culpa vacent: hæc autem graue delictum sit: atque ita pœna fornicationis debet sequi naturam pœnæ delicti, quæ est, vt aliqua iudicis sententia præcedat ad eam incurrendam. Et hoc est, quod decreuit ille textus, vt eisdem pœnis mulctetur à iudice vidua sic fornicans, quas ipso iure, vtpote quæ non verè delicti pœnæ sunt, incurreret secundò nubens. Ne iudex concedat plus luxuriæ, quàm castitati, quod non obscurè significauit illis verbis futuri temporis: *Subdendam quoque aliis omnibus pœnis.* Quartò, quia non obstat, quod DD. oppositi (*vt n. prac. videbimus*) pro se allegant, nimirum, censeri dispositum à testatore, quod interrogatus vel aduertens disposuisset: id enim ita generaliter dictum à veritate deuiat, cùm voluntas corde retenta nihil operetur, nisi transeat in dispositionem: quare tantum verum erit, quando ex verbis testatoris aut disponentis ita deducitur, vt dici possit non omnino omissum, sed transiisse in dispositionem vt cum Baldo, *l. vn. n. 10. fi. C. de his qui ante apertas tabulas*, & Raino *conf. 74. n. 11. l. 1.* docet multos referens, & latiùs probans Mant. *de coniect. vlt vol. lib. 3. t. 19. n. 5. & 6.* Menoch. *de præs. l. 4. præs. 35. n. 20.* At cum maritus absolutè legarit vxori, ex verbis legati deduci nequit conditio, nisi fornicationem admiserit. Tandem, quia huic sententiæ fauet doctrina Nauarri & Bernardi, quam ref. tam *disp. seq. n. 42.* dicentium, legatum à viro vxori sub conditione non nubendi, minimè amitti ea fornicante. Et ex dictis constat solutio ad rationes contrariæ sententiæ.

12 Hinc deducitur primò. Si maritus vxori leget vsumfructum omnium bonorum, donec castam, honestam, & vidualem vitam seruarit: & casu quo voluerit ad secundas nuptias transire, leget ei centum, si vitam turpem ducat, eam perdere vsumfructum: at si post vitam illam turpem nubat, non perdere illa centum legata, quia ea relicta sunt sub conditione, & in euentu secundarum nuptiarum, quæ tunc implentur. Nec potest dici tacitè reuocata esse ex tacita testatoris voluntate, (*vt n. prac.* probauimus.) Et ita docet Simon de Prætis *de interpr. vlt. voluntatis, lib. 1. interpr. 1. circa legata, dub. 10. n. 121.*

13 Secundò deducitur, quid dicendum sit de vidua fornicanti, an priuetur proprietate bonorum ex prioris viri substantia acquisitorum, & teneatur eam reseruare filiis prioris matr. perinde, ac si ad secundas nuptias transisset? communis ferè omnium sententia affirmat. Ducuntur, ne plus operetur luxuria, quàm castitas. Contra *§. fin. auth. de restit. & eam quæ parit.* Secundò, quia fœmina fornicans, siue intra annum luctus, siue post, incurrit omnes pœnas secundò nubentibus post annum luctus statutas, (vt diximus *n. 7.*) quarum vna est hæc. Atque ita docent Ripa *l. Fœminæ, in princ. in noua edit. q. 15. n. 25. C. de secund. nupt. & l. fi. q. 26. n. 98. C. de reu. don.* Natta *repetit. c. Quamuis pactum, de pactis in 6. n. 365.* Ioan. Lupus *rubr. de don. int. vir. & vxor. §. 67. n. 2. & l. 14. Tauri n. 11.* Garson. *auth. Ex testam. C. de sec. nupt in noua edit. post 7. notabile, n. 47. & seq.* Nicol. Arelatan. *l. Generaliter, C. eod. tit. q. 5 n. 20. & seq* Cifuentes *l. 15. Tauri, ad fi. vers. Item dubitatur si prædicta mulier.* Pinell. *l. fi. n. 18. C. de bonis matern.* Tello *l. 6. Tauri n. 22.* Villalob. *in com. opin. lit. B. n. 31.* Ant. Gabr. *3. 10. comm. opin. l. 3. tit. de sec. nupt. concl. 1. n. 12. & concl. 3. n. 10. & 11.* Perez *l. 1. ord. s. l. 7. verb. Vestir por luto.* Angulo *de meliora. l. 2. gloss. 1. n. 6.* Azebed. *lib. 5. rec. l. 4. n. 10. & 11.* & alij, quos hi referunt. Et quàmuis omnes hi DD. loquantur de vidua luxuriosè viuente: at idem sentiunt, si admittat vnicum stuprum, vt probat ratio, qua innituntur, nempè, ne plus luxuriæ, quàm castitati tribuatur. Item, quia (vt notaui *n. 2.* confundunt DD. quoad hoc, luxuriosè & incontinenter viuere, ac stuprũ admittere: & pœnæ ob vnicum viduæ stuprum incurruntur. Et ita Nicol. Arelatanus *ea. q. 5. n. 20.* proponit quæstionem de vidua luxuriosè viuenti: & tamen quasi hæc confundens, *num. 14. vers. Tum & tertio, & vers. Ex quibus rest.* explicat ob stuprum priuari viduam proprietate horum bonorum: sumpto argumento ex secundis nuptiis. Imò Nicolaus Arelatanus *ea quæst. 5. n. 22. & sequentib.* Bologninus *addit. ad Mathesilanum de success. ab intestato, art. 2. principali.* Cifuentes *lib. 15. Tauri ad fin vers. Item nota*, dicunt virum viduum inhonestè viuentem teneri reseruare bona, ex substantia prioris vxoris acquisita, filiis prioris matrimonij: sicut de vidua proximè dictum est. Et Tello *lib. 6. Taur. num. 25.* quamuis fateatur contrariam sententiam in viro viduo esse satis æquam, ait tamen se timere ne secundum ius periculosa sit, & re latè disputata, tandem *numer. 26. in fine*, relinquit cogitandum, magis in eam sententiam inclinans, vt eadem reseruandi bona obligatio habeat quoque locum in viro. Ducuntur ex doctrina Bart. *l. His solis, in fin. C. de reuoc. don.* dicentis pœnas statutas contra secundò nubentes habere quoque locum in his, qui non honestè viuunt: vbi cum in genere masculino loquutus sit, comprehendit apertè virum. Et clariùs id dixit Ripa *l. fi. quæst. 26. num. 98. C. de reuoc. don.* ait enim dicta de parentibus transeuntibus ad secunda vota, procedere etiam in parentibus turpiter viuentibus. Vbi clarè de vtroque parente loquitur. Item, quia prorsus militat eadem ratio, nempè ne magis tribuatur luxuriæ, quàm castitati. Cùm enim vir transiens ad secundas nuptias, quæ castæ sunt, teneatur ea bona reseruare filiis prioris matrimonij: (vt probauimus *disput. precedenti, num. 10.*) si ad id non teneretur fornicans, plus tribueretur luxuriæ, quàm castitati. Quare sicut in fœmina fornicante id fatentur Doctores, quamuis in iure ea pœna expressa non reperiatur: quòd tacitè censeatur imposita, iuxta *d. l. His solis*: ob rationem traditam *auth. de restit. & ea, quæ parit. §. fi.* ne plus faueatur luxuriæ: ita idem de viro sentiendum est, in quo eadem prorsus ratio militat. Nec obstat grauius delictum esse vitam viduæ inhonestam quàm vidui: atque illam esse multo grauiorem iniuriam. Quod licèt hoc absolutè & in se verum sit: at leges non absolutè loquuntur, sed per comparationem ad secundas nuptias, id est, eo quod non debet esse melioris conditionis luxuria, quàm castitas. Quæ ratio prorsus æquè militat in viro fornicanti, quamuis absolutè & in se eius delictum leuius sit. Sed Pinellus *l. vlt. n. 10. C. de bonis mater.* tenet contrarium in viro, quia quamuis ratio illa, ne plus tribuatur luxuriæ, quàm castitati, æquè militet in viro viduo fornicanti. At ex alia parte est longè diuersa ratio. Quod mater ob fœminei sexus leuitatem, & impudentiam, ac iudicij defectum, reddatur æquè suspecta filiis prioris matrimonij, si transeat ad secundas nuptias, ac si fornicetur, fore in vtroque euentu vt obcæcata posterioris viri amore, sit illis infensa, & similiter amore amasij, ac bona dilapidet: & propterea iura consulentia filiis statuerunt eam reseruationem, cum transit ad secundas nuptias, & cum sit eadem ratio in fornicatione, censetur illa idem tacitè dispositum. At in viro, vtpote qui maiori iudicio, & prudentia, ac stabilitate pollet, non est eadem suspicio damni filiorum, per fornicationem, ac per transitum ad secundas nuptias: & ideo dispositum in his non censetur tacitè in illa dispositum. Nec mirum, si in hoc euentu tribuatur magis luxuriæ, quàm castitati, quia aliunde ad id cogit ratio: qua non cogente intelligendi sunt textus decidentes non plus luxuriæ, quàm castitati tribuendum.

Ego autem existimo cum Ant. Gomez *l. 15. Tauri n. 16.* 14 viduam fornicantem non priuari ea proprietate, nec teneri reseruare filiis prioris matrimonij, nedum virum, quod etiam in fœmina fornicante non militet eadem suspicio, quæ fuit in causa huius reseruationis, ac in secundò nupta. Ac proinde non est censendum idem tacitè in vtroque euentu dispositum (vt *num. præced.* in fine, dixi de viro.) Et non esse eandem suspicionem, inde mihi persuadeo, quòd amor mariti sit multo ardentior in fœmina, ac stabilior, & filij ex matrimonio secundo geniti multo ardentius amentur, quam ex fornicatione habiti. Hi enim communiter exponuntur alendi, & reiiciuntur: & amor

& amor amariti quotidie augetur, amasij autem sæpè repescit. Et quamuis in foro externo non careret hæc opinio difficultate: eo quod contraria sit communis, ac tantorum Doctorum authoritate fulcita. At in foro conscientiæ credo nullatenus esse locum huic reseruationi bonorum, ob fornicationem viduæ donec sententia iudicis ea pœna damnetur. Quamuis dum transit ad secundas nuptias, eam sent. non desiderari diximus *disput. praced. n. 2.* Ducor, nam fundamentum, cui innititur hæc sententia, nempè non tribuendum plus luxuriæ, quam castitati, procedit accedenti iudicis sententia: eo quod in luxuriæ pœnam sit, vt satis *num. 11.* probauimus.

15 Vltimo deducitur, quid in ea quæst. sentiendum sit, an vidua fornicans amittat filiorum tutelam, perinde ac transiens ad secundas nuptias? DD. communiter sentiunt eam amittere. Ducuntur ex *l. fin. C. quādo mulier tutela officio*, ibi: *Iuramentum autem præstat quod ad nuptias non perueniat, sed pudicitiā suam intactam conseruet.* Vbi promissio non transeundi ad secundas nuptias & pudicitiæ intactæ conseruandæ æquiparantur, atque vtriusque promissio exigitur à vidua tutrice filiorum futura. Sicut ergo violans promissionem priorem amittit tutelam: ita & violans posteriorem. Secundò ex ratione *textus §. fin. authent. de restit. & ea quæ parit*, ne plus tribuatur luxuriæ, quàm castitati: dicendo amitti tutelam per secundas nuptias, quæ castæ sunt: non autem ob fornicationem. Atque ita ferè omnes authores docent, sed quidam videntur explicare vnum actū, dicentes viduam fornicantē amittere tutelam: alij autē loquuntur de vidua incontinenter & luxuriosè viuenti. Sed vtrosque existimo idem sentire, nimirum, deperdi per vnicā fornicationem (vt similiter *num. 2.* aduerti.) Quia omnes innituntur decis. *d. l. fin.* quæ pudicitiam intactam seruari postulat, quod vel vnica fornicatione violatur. DD. ergo asserentes per fornicationem viduæ perdi tutelam, sunt Gloss. *auth. Sacramentum. verb. Contractis. C. quando mulier tutelæ officio. & ibi* Salicet. *n. 1. q. 2.* Specul. *t. de tutore, §. Nunc dicendum, n. 2. vers.* Item *excipitur.* Bartol. *l. Si quis sub conditione, n. 26. ff. de testamentaria tutela, & auth. de restit. & ea quæ parit, § fin. & auth. de nuptijs, §. Si autē tutelā, n. 5.* Bald. *l. His solis, n. 4. C. de reuoc. don.* Alex. de Neuo *c. fin. n. secund. nupt.* Ananias *c. Qualiter & quando, el 2. §. Licet autem, n. 12. de accus.* Paul. *l. Omnem, n. 2. C. ad* Tertull. Garron. *auth. Eisdem pœnis, in noua edit. n. 23. & 26. C. de secund. nupt.* Guillielm. Benedict. *c. Raynut. de testam. § Qui cum alia. n. 203.* Nauar. *sum. Hisp. & Lat. c. 25. n. 67.* Greg. Lop. *l 3. verb. Maldad, t. 12. p. 4.* Villalob. *in communib. opin. lit. B. n. 33.* Perez *l. 5. ordinam. t. 1. fi. vers. Idem dicendum erit.* Azebed. *l. 5. recopil. t. 1. l. 4. n. 14.* DD. verb explicantes, si incontinenter & luxuriosè viuat, sunt Abb. *c. Vxoratus, n. 2. de conuers. coniug.* Dec. *c. Ex parte M, in noua edit. q. 6. n. 15. vers. In 2. casu, de appel. & ibi* Sebast. Sapia *addit. Ad Abbatē statim in prin.* Angel. Aretio *Instit. de legitima patronorū tutela, §. fin. in fi. & Instit. de action §. action. q. 19. n. 41.* Hippol. *l. vn. n. 54. C. de raptu virg.* Angel. de Gābell *tract. de testam. gloss 96. n. 13.* Ioan. Lup. *rubr. de donat. inter vir. & vxor. §. 67. n. 14.* Sylua *nupt. l. 2. ver. Vidua non est nubendū, n. 50.* Roland. *cons. 86. n. 49. vol. 2.* Auil. *in proœmio. c. Pretorū, gl. 1. n. 40.* Minchaca *de success. creat. l. 2 §. 12. n. 39.* Molina *l. 1. de primog. c. 9. n. 46.* Ant. Gom. *l. 14. Tauri n. 13.* Padill. *l. Fideicom. n. 8. C. de fideicō.* Pinel. *l. fi. n. 18. C. de bonis mater.* Ant. Gabr. *t. 3. com. opin. l. 3. t. de sec. nupt. concl. 8. n. 2. & concl. 9. n. 14.* Surdus *de alimēt. t. 7. q. 24. n. 18.* Gutier. *de tutel. 1. p. c. 9.* Gail. *in obseruationib. l. 2. obser. 98. n. 16.* Et ex Theologis, P. Molina *t. 1. de iust. tract. 2. disp. 210. col. 8.* Emm. Sa *in sum. ver. Curator, in fine.* Imò & per solos tactus inhonestos, vt mamillarum, oscula impudica perdi tutelā, eo quod non seruetur intacta pudicitia, asseuerāt *Gratus cōs. 115. n. 8 vol. 1.* Ant Gabr. *d. concl. 8. n. 3. & d. concl. 9. n. 15.* Salzedo *addit. ad* Bernard. Diaz, *reg. 216. fine.* Et videntur sentire hi DD. omnes allegati amitti tutelam ipso iure. Cum doceant amitti, sicut per transitum ad secundas nuptias, imo multo fortius. At per illum transitum perditur ipso iure, & nulla iudicis sententia expectata (vt diximus *disp. 88. num. 10.*) Atque id expressè supponunt Angel. de Aretio, Angel. de Gamb. Hippol. Garron. Ant. Gom. proxime allegati, inferunt enim ex hac sententia fore vt multæ tutelæ expirassent, si multæ secretæ fornicationes patefierēt. Supponūt ergo fornicatione admissa expirasse iā tutelā: idque ob id nō mandari exequutioni, quod de fornicatione minimè constet. Et in propriis terminis docēt ipso iure cessare. Iac. de Bellouiso *auth. de restit. & ea quæ parit, §. fi. in fi.* Garron. *d. auth. Eisdem pœnis, n. 25.* Nauar. *sum. Lat. & Hisp. c. 25. n. 65.* vbi addit viduā hāc fornicantē peccare lethaliter retinendo tutelā. Discrepant tamen inter se aliqui ex his Doctoribus. quippe aliqui non vniuersaliter admittunt perdi tutelam per viduæ fornicationem, sed quando ea omissa est intra annum luctus. Ita Gloss. *auth. de restit. & ea quæ parit, §. fin. in fin. & ibi* Angel. de Perusio *in fine, & n. 7. vers. Item pœna.* Petrus de Monte *acuto ibi. in fine.* Et videtur sustinere Speculator proximè relatus: ait enim viduam, quæ peccauit in corpus tempore anni luctus perdere tutelam. Alij verò idem volunt, licet post annum luctus fornicetur. Sic Bartol. *eod. §. fin. in fin. auth. de restit. & ea quæ parit, & ibi* Iacobus de Bellouisio *fin.* Garrōn. Roland. Perez, Azebedo proximè allegati. Et clarè sustinent cæteri, cùm indistinctè loquantur.

Sed vt meam sent. explicem, nulli dubium esse potest, 16 viduum fornicantem non amittere filiorum tutelam, quod eam non amittat, secundam vxorem ducendo: & ita nulla huius rei promissio exigitur ab ipso tutelam assumpturo. Tota autem difficultas est de vidua. Et quidem in foro externo accusatam de fornicatione, non dubito fore priuandam tutela. Quia DD. omnes, quos viderim, id sentiunt, (vt eos & non paucos retuli *num. praced.*) quamuis non videam textum id clarè probantem (vt statim eos expendam.) Nec sit eadem suspicio dilapidationis bonorum ob fornicationem, sicut est ob secundas nuptias (vt *n. 14.* probaui.) At sobolis educatione absque dubio priuanda esset, ob malos mores, cum in matre educante honestatem morum petant iura, (vt probaui *disp. 88. n. 16.*) At non teneretur ab educatione se abstinere, donec iudex priuet, id enim nullo iure cauetur. Sed loquendo in foro conscientiæ, & ante iudicis priuantis tutela sententiam, existimo eam non amitti per vitam luxuriosam, nedum per vnam fornicationem, aut tactus. Ducor, quod *auth. Matri & auia, C. quando mulier tutelæ officio* solum petitur à matre tutrice, vt renunciet secundis nuptiis, & Velleiano, & *l. 4. t. 16. p. 6.* idem solum petitut, & *l. 95. t. 18. p. 3.* proponuntur verba instrumenti, in quo mater assumit filiorum tutelam, & solum dicitur: *La qual dona Vrraca prometio è juro à mi fulano escriuano publico recibiente por el huerfano, de non se casar mientras tuuiesse sus bienes è su fijo en guarda.* Quare *l. fin. C. Quando mulier tutelæ officio*, dum ait: *Iuramentum autem præstet quod ad nuptias non perueniat, sed pudicitiam suam intactam conseruet*, non videtur velle fidem seruandæ castitatis dandam esse, sed videntur ea posteriora verba intelligi priora, id est, vt seruet pudicitiam intactam à secundis nuptiis. Siquidem videmus alia iura clarè solam abstinentiam à secundis nuptiis poscentia. Et confirmatur, quia dato id statutum esse, hodie est certum solam promissionem abstinendi à nuptiis peti, vt constat ex testibus citatis, & ex praxi, de qua certior factus fui à Iurisperitis doctissimis & tabellionibus. Et fortius adhuc confirmo, quia quamuis similiter exigeretur promissio pudicitiæ intactæ seruandæ, sicut abstinendi à secundis nuptiis, non deducitur ex eo textu amitti eo ipso tutelam, quod ea promissio violetur. Sed per secundas nuptias ideò ipso iure amittitur, quia est textus expressus (vt probaui *disp. 88. n. 10.*) At nullus est textus decidens amitti ipso iure per fornicationem. Nec obstat non esse plus tribuendum luxuriæ, quàm castitati. Quia id ad fori externi pœnam spectar, quæ iudicis sententiam expostulat (vt latè probaui hac *disp. n. 11.*) Quare concludo nullatenus peccare viduam inhonestam vitam agentem, retinendo filiorum tutelam, donec à iudice ea priuetur;

tur. quod vel ipsa experientia testatur: nullus enim confessarius (quod audierim) negauit absolutionem viduæ fornicanti nec omittenti tutelam. Cùm viduas in id crimen labi non tatum sit.

DISPVTATIO XCI.

An pœnæ, quas testatores in suis testamentis apponunt transeuntibus ad secundas nuptias, sint correctæ iure canonico: & quando ex tacita mente testatori, vel expressa, id legatum perdatur à coniuge turpiter viuenti?

SVMMARIVM.

Pœna testamentaria secundis nuptiis imposita non corriguntur iure canonico, num. 1.

An ea pœna obligent in foro conscientiæ ante iudicis sententiam? n. 1.

An coniux, cui vsusfructus vel aliud legatũ relicta sunt cum conditione castè viuẽdi, vel alia, non parens conditioni teneatur restituere? n. 3.

Quid, si fornicatio sit occulta? num. 4.

Conditio excludens nuptias valida est in vtroque foro, respectu viduæ vel vidui, qui priùs matrimonium consummarunt, num 5.

Institutus hæres vel legatarius sub conditione negatiua, quam cautionem debeat præstare, vt legatum capiat. Et conditione non seruata, an teneatur rem cum fructibus restituere? num. 6.

Legato facto alicui, donec fuerit vidua, aut donec casta, an teneatur, vbi non paruerit conditioni, restituere fructus antea perceptos? n. 7.

Quid importent hæ conditiones, Si vidua erit, Cum vidua erit, Si vidua manserit, Quamdiu, Quousque, vel donec vidua manserit. Vidualiter vixerit, Viduitatem seruauerit, Stante vel manente vidua, Remissiuè? num 8.

An si conditio non sit perpetua, vt, Dũ erit vidua, exigatur cautio? n. 9.

An legato annuo relicto sub conditione temporanea, debeantur fructus vltimi anni, quo cessat conditio? num. 10.

An legatum sub conditione abstinendi à secundis nuptijs possit intra annum peti? num. 11.

An vsusfructus, vel alimenta relicta à viro vxori, perdantur ea secundo nupta? num. 12.

Quot quæstiones disputanda sunt, num. 13.

An legatum sub conditione castè & honestè viuendi amittatur per transitum ad secundas nuptias? Refertur duplex sent. n. 14 & 15.

Proponitur Authoris sententia, num. 16.

Quid, si legatum sub ea conditione relinquatur à filio matri? num. 17.

Quid, si à filijs viri præmortui? num. 18.

Quid, si ab aliis consanguineis viri? num 19.

Quid, si ab eo, qui erat arctissima amicitia viro coniunctus? num. 20.

An eadem dicenda sint, si vxor, vel eius filij, aut consanguinei, aut filij viri relinquant viro sub eadem conditione? num. 21.

Quid, si coniux sic institutus non consummasset prius matrimon. n. 22.

Quid si legatum sub conditione, Si lectum meum custodieris vel, Donec custodierit, num. 23

Quid, si transeat ad tertias & vlteriores nuptias, an amittat legatum relictum ab extraneo sub conditione castæ vitæ? num. 24.

An viro legante vxori vsumfructum, quamuis transeat ad secundas nuptias, amictat illa legatum, si transeat ad vlteriores? num. 25.

Quid, si secundæ nuptiæ repugnarent statui aut ætati viduæ? num. 26.

An mulier ex quauis alia causa effecta infamis perdat hoc legatũ? n. 27.

Quid, si mulier nubat contra iuramentũ aut votum non nubendi? n. 28.

Quid, si secundæ nuptiæ cederent in dedecus relinquentis legatum sub conditione castè & honestè viuendi? num 29.

Soluuntur argumenta, num. 30.

Post num. 30 inuenies alia summaria.

1 IN hac disp. quædam certiora præmittenda sunt, atque inde ad quæstiones aliquot disputandas gradum faciemus. Primò quidem præmittendum est pœnas à testatoribus impositas in suis testamentis transeuntibus ad secundas nuptias, non esse iure canonico correctas. Quia *c. fin. de secund. nupt.* pœnas corrigens loquitur de pœnis legalibus, vt constat in aliis verbis: *Legalis infamia sustinere iacturam.* Et paulo inferiùs: *Cum in his præsertim seculares leges non dedignentur sacros canones imitari.* Nec est eadem ratio, quia pœnæ legales auferunt lucrum, quod ipsæ leges non deferunt. At testator aufert lucrum, quod ipsemet concedit. Et quilibet rei suæ potest conditionem honestam apponere. Qualis est hæc: honestum enim est à secundis nuptiis abstinere *c. fi. 31. q. 1.* Nam iure etiam ciuili reprobatur conditio retrahens à secundis nuptiis, quando primæ sunt consummatæ, (vt *n. 5.* dicemus.) Et ideo docét Garron. *rubr. C. de sec. nupt. in noua edit. post 9. pœnã, n. 22. & remedio 4. contra pœnas secundo nubentium, n. 125. & l. 1. C. eod: 133. fi. vers. Aduerte tamẽ.* Io. Lup. *l. 15. Tauri n. 6. iũct. n. 6.* Guilliel. Bened. *c. Raynutius, de testamento, ver. Qui cum alia, n. 166. fi. & n. 197.* Couar. 4. *Decret. 2. p. cap. 3. §. 9. n. 11.* Ant. Cuc. *l. 5. institut. maiorũ, t. 12. n. 190.* Mantica *de coniect. vlt. vol. l. 11. t. 19. n. 2. fi.* Ant. Gabr. *t. 3. com. opin. l. 3. t. de secund. nupt. concl. 5. n. penult.* Matienzo *lib. 5. recop. t. gloss. 2. n. 14.* Spino *Specul. testament. gloss. 14. principali, n. 160.*

Secundò præmittendum est, quamuis regulare sit pœnam minimè obligare ante iudicis sententiam, id fallere, in pœna à testatore adiecta, debetur enim statim ac incurritur, in foro conscientiæ, nulla expectata iudicis sententia aut exequutione. Quod ea nec verè nec propriè rationem pœnæ subeat, sed conditio sub qua, & non alias testator legare voluit. Quod integrum illi est efficere, *l. Abb eo. C. de fideicom.* cum similibus. Adde voluntatem testatoris omnino implendam esse. quare sicut in aliis à testatore dispositis non desideratur iudicis sententia, vt executioni mandentur: ita neque ad pœnam sustinendam. Tandem quia inter hæredem testamẽtarium, vel legatarium, ac testatorem, quidam initur contractus, Do vt des, vel do vt facias: qui firmus redditur hærede vel legatario acceptante relicta: ac proinde sicut acquirunt dominium, & ius in illa per acceptationem: ita suo se consensu obligarunt ad conditionem illam seruandam, eáque non seruata restituẽdum tanquam conditione deficienti. Atque ita tenẽt ex Iurisperitis Abb. *c. Raynal. n. 25. de testam.* Cremensis *singul. 7.* Sylu. *verb. Legatum 2. fi.* Armilla *verb. Pœna n. 1.* Nauar. *sum. Lat. c. 23. n. 62. stãt. in princ. & Hispana c. 28. addit. ad n. 67. c. 23. & vtroque sum. c. 25. n. 65.* Couar. 4. *Decret. 2. p. cap. 6. §. 8. n. 17. vers. Vndecimo,* Mexia *pragmatica panis concl. 6. n. 107.* Azebedo *l. 2. recopil. t. 1. rub. n. 28. & l. 5. t. 1. l. 4. n. 18.* Gutier. *q. canon. l. 2. cap. 5. n. 16.* Cenedo *collectan. 154. ad Decretales, n. 9. & 10.* Zauallos *in q. pract. q. 151. n. 7.* Et ex Theologis. Caiet. *sum. verb. Pœna.* Sot. *l. 1. de iust. q. 6. a. 6. in solut. ad 4. stat. in princ.* a Castro *l. 2. de lege pœnal. cap. 11. p. penult.* Palacios *l. 4. de cõtract. c. 5 col. 10. vers.* Secus *est.* Metina *1. 2. q. 96. art. 4. col. 13. vers. Præterea potest defunctus f. 878.* Nieua *sum. t. 104. ad fi.* Valentia *1. 2. disp. 7. q. 5. punct. 6. col. 17. vers. Item intelligendum est, f. 663.* Enriquez *l. 13. de excomm. c. 56. n. 2. in comment. lit. VV.* P. Molin. *t. 1. de iust. tract. 2. disp. 96. fi.* Emm. Sa *sum. verb. Pœnæ, n. 1.* Salon. *2. 2. q. 62. a. 3. controuer. 1. col. 5. vers. Ita Vidua.* Graff. *1. p. decis. l. 2. c. 11. n. 57.* Lud. Lop. *l. 2. de cõtractib. c. 45. col. 3. vers. Accedit etiam, & 1. p. instructorij, cap. 295. col. 13.* Beia *in sua sum. casu 41. vers. Nihilominus tamen.* Manuel *1. to. sum. 2. edit. c. 96. n. 4.* Philiarc. *de offic. Sacerdotis, t. 2. p. 2. l. 6. c. 22. vers. Maritus vxorem,* Vega *2. tom. sum. c. 32. casu 9. 1. t. c. 94. casu 2. ad fin.*

Hinc deducitur, coniugem, cui vsusfructus vel aliud legatum relicta sunt, hac lege, vt castè viuat, teneri in conscientiæ foro vsumfructum ac legatum restituere defuncti hæredibus, si castitatem violet, quod expressè colligitur ex *auth. Cui relictum, C. de indicta viduit.* vbi sermone habito de persona, cui relictum est sub conditione non transeundi ad secundas nuptias, & transiit, sic dicit: *Contractis nuptiis, res data vendicari potest, quod sic admittitur, ac si ei relictũ vel ordinatum non esset.* Et ita docent Caiet. Sylu. Castro, Nauar. *vtroque loco.* Couar. Metina, Enriquez, Molina, Salon. Beia, Lud. Lop. *vtroque loco.* Mexia, Graff. Manuel. Palacios, Gutier. Cenedo, Philiarc. Vega *vtroque loco allegati n. præced.* Azebedo *l. 5. recog. t. 1. lib. 4. n. 18.* Atque idem dicendum est, si sub conditione hæres instituatur, nam vbi conditioni non paruerit, tenetur in vtroque foro hæreditatem restituere, quod militẽt rationes *n. præced.* adductæ. Et docẽt Cremẽsis, Cou. Castro, Mol. Palacios *ibi allegati.* 3

Nec refert quantumuis occultè non pareatur conditioni, sed violetur castitas. Quia cùm non sit pœna hæc ad forum externum pertinens, minimè petit delictum probari posse. Item quia deficit tunc relictum ex defectu voluntatis testatoris, qui noluit legare violanti conditionem. At reuera violatur, ac proinde deficit voluntas testatoris, quamuis id occultissimum sit. Succedet ergo obligatio restituendi relicta sub ea conditione. Et ita docent Caiet. 4

sum.

sum.verb.Pœna,ad fin.& ibi Armill.*n.1.fin.Lata l.Si quis à liberis,§.Si quis ex his,n.145.& seqq.*& maximè *n.117.ff.de liberis agnosc.*Azebedo *l.5.recop.t.1.l.4.n.19.*Cannedo *collect.154. ad Decret.n.9.*Enriq.Beia,Philiarc.Vega *vtroque loco allegati,n.2.*& fauent reliqui ibi citati: quia indistinctè loquuntur.Vnde non est audiendus Minchaca *de success.progressa,in præfat.l.1.n.98.ad fin.* qui singularis contra omnes, quos viderim, sustinet contrarium. Et ducitur ex pœnarum legalium similitudine, quæ minimè incurruntur, quamdiu delictum latitat. Sed diuersa est ratio, quòd hæ pertineant ad forum externum:ac iudicis sententia indigeant,qui eam ferre nequit,vbi delictum non probatur.Quare non fauet eius sententiæ Pinell.*l.vltim.num.4.C.de bonis maternis*,vbi discutiens an vidua luxuriosè viuens amittat priuilegia & honores mariti,sustinet partem negantem,nisi palam inhonesta sit.Quia hæc quoque pœna est legalis,ac fori externi sententiam desiderans.

5 Tertiò præmittendum est, conditionem excludentem nuptias reiici quidem, quando is, cui imponitur, nunquam matrim.iniit,aut initum minimè consummauit: secus quando semel iniit, & consummauit. Et hoc in vtroque foro procedit, (vt probaui lib.1.disp.34.n.30.iuncta disp.33.n.1.)Quare in vtroque foro valebit conditio non transeundi ad secundas nuptias, viro vel vxori imposita, qui primas consummarunt, valet enim apposita non solum viduæ, sed etiam viduo (vt cum communi probaui contra Paulum,ead.disp.34.n.31.) Quare Matienzo *lib.5. recop.t.1.l.3.gloss.2.n.14.*optimè dicit, virum, cui vxor legatum reliquit, sub conditione non transeundi ad secundas nuptias,illud amittere transeundo.

6 Quartò præmittendum est, qualis cautio desideretur ad capienda legata sub his conditionibus relicta. Quoties aliquis instituitur hæres aut legatarius,sub conditione negatiua,vt si non secundò nupserit, si castitatem seruauerit, (hæc enim quamuis appareat affirmatiua,at verè est negatiua,perinde enim est, ac si fornicationem non commiserit)quia hæc conditio integrè seruari nequit ante instituti mortem,donec enim superstes est,potest illi contrauenire, ideo iure cautum est,ne hæreditatis aut legati traditio differatur, ea esse tradenda post testatoris obitum, præstante hærede vel legatario cautionem ea restituendi cum fructibus omnib.ab initio perceptis, *l.Mutiana,& l.Heres meus, §.Qui post.Mutianam,§.Quamuis,ff.de condit.& demonstrat,l.Cum filius,§.Qui Mutinam, ff.de legat.2.& l.reg.7. tit.4.p.6.*vbi Greg.Lopez,*verb.No quisiere.&* P.Molina *t.1.de iust.tract.2.disp.206.col.pen.vers.Quando aliquis*, dicunt sufficere iuramentum, quando quispiam præ paupertate fideiussori præstando non est. Et ibi vterque tractat cum Acosta *l.1.selectar.c.5.*quale priuilegium habeant libertas & causa pia sub prædicta conditione legata, nec cautio dari potest.Appellatur autem cautio hæc Mutiana, quia à Mutio introducta est. Quare hæres vel legatarius postea non parens conditioni tenetur restituere rem cum fructibus inde à principio perceptis. Quòd conditione non seruata fingatur retro eum legatarium vel hæredem non fuisse.Sic habetur expressè *auth.Cum relictũ,C. de indicta viduit.*ibi: *Quod sic admittitur,ac si ei relictum vel ordinatum non esset.*Et notant *ibi* Paulus *n.4.*Iason *n.7.& reliqui scribentes*,Molina *l.2.de primog.c.12.n.21.* Mantica *de coniect.vlt.vol.l.11.t.19.n.21.alter* Molin.*t.1.de iust.tract.2.disp.207.colum.2.vers.Postea de iure*,& addit benè Mantica *eo.n.21.*quamuis sit annuũ legatũ,restituenda esse omnia percepta. Imò non solos fructus perceptos, sed etiam percipiendos tenetur hic restituere,vt cũ aliis docent Molin.*eo.c.12.n.21.* Mantica *eo.n.22.* Atque teneri etiam hũc restituere fructus, qui potuerunt percipi, tradunt Paulus & Ias. proximè relati, quòd fingatur hũc retro fuisse prædonem,ac malæ fidei possessorem.At hoc non ita vniuersaliter tenendum est, sed quoad forum conscientiæ temperandum est, quando eos fructus qui percepti non sunt, verè percepisset is, cui sunt restituendi. Quia in foro animæ possessor malæ fidei non tenetur ad fructus qui percipi potuerunt,si dominus nõ erat percepturus, sed ad solos fructus à domino percipiendos, vt cum aliis benè docent Ang. *verb. Restitutio 1.vers. Quis dicitur malæ fidei possess.* Met.*q.6.de restit.in solut.ad 2.*Cou.*reg.Peccat.2.p.§.6.n.4.*

Hæc tamen intellige, quando conditio negatiua est perpetua,vt si non nupserit,si castitatem seruauerit: secus est,quando est conditio distributiua. Vt si alicui personæ legetur quamdiu, vel quousque, vel donec vidua fuerit, vel castitatem seruauerit:in hoc enim euentu conditio diuiditur,ita vt fructus perceptos dum vidua fuit,vel castitatem seruauerit,non teneantur restituere,secus de perceptis postquam conditioni non paruit,imò neque si fundus esset legatus, restituet fructus perceptos eo tempore, quo conditionem impleuit,vt colligitur ex *l.Filia.ff. de annuis legat.*& argumento ex *l.Pater Seueriniam,§.vlt.ff.de condit. & demonstrat.*& docent Baldus *l.Cum filius,§.Qui Mutianam,n.vnic.& ibi Imola ad fin ff.de legat.2.Salicet. l.fin.n.3.C.de indict viduit.*Aymon *cons.300.n.5.vers.Tertiò dubitatur.*Ruin.*consil.170 n.2 fin.vol.3.*Natta *consil.159.n. 17.* Alciat. *l. Stichum, n. 12.vers.Existimarim ff.de legat.2.& rubr ff.solut.matrim.in 13. Mantica de coniect.vltim.volunt. l.10.t.2.n.14.& lib.11.tit.19.num.22*

Vtrùm autem hæc verba,Si vidua erit, vel, cùm vidua erit,Si vidua remanserit,Quãdiu,Quousque,Donec vidua remanserit,vel Viduitatẽ seruauerit,vel Vidualiter vixerit, vel Stante vel Manente vidua,efficiant eundem sensum,& inducant conditionem perpetuam, an solum ad tempus? 7
Cõsulantur Mantica *eo.tit.19.à n.17.vsque ad 28.*Menoch. *de præsumpt.lib.4.tota præsump t. 187.*& quos ipsi allegant.

Vnde quando conditio est distributiua,vt Donec castitatem seruauerit,nulla opus est cautione.Quia fructus ante violationem conditionis percepti legitimè acquiruntur percipiendos postea capiet is, qui successurus est, non impleta conditione. Quare cùm legatarius ille nil percipiat, quod restituere teneatur, non est cur cautionem præstet. Sic Salicet.*l fin.n.3.C.de indicta viduit.*Ruin.*cons.170.n.2. in fin.vol.3.* Mantica *de coniect.vlt.vol.l.11.t.19.n.22.finem.* 8
An autem relicto annuo legato sub hac conditione temporanea, ac distributiua, debeantur fructus vltimi anni, quo cessat conditio:vt si vidua instituta sit in annuo legato donec nubat,vel dum non nubit,an dandi sint illi integri fructus illius anni, quo nubit? Discordant DD. nam Imola *l.Cum filius §.Qui Mutianam,n.vnico,ff.de legat.2. & Acosta l. 2. Select. c.18.n.4.*sentiunt non deberi ei fructus eius anni quo nupserit.Secus (inquit Acosta) relato Signorolo,quando obiit initio anni.quia cum tunc per ipsam non steterit,debetur integrum eius anni legatum.Sed verius est, in quocumque euentu deberi viduæ illi fructus eius anni,quo nupsit.Quòd initio cuiusuis anni spectetur, an conditio extiterit,sufficiátque eam per momentum extitisse,(vt probaui l.1.disput.33.n.15.)Quare in legatis annuis sat est cœptum esse,vt debeatur integrè legatum.*l.Filia,& l.A nobis,ff.de annuis legat.*Sic tenent. Alber.*l. Defuncta, n.3.ff. de vsufr. & quemadmodum quis vtatur.*Ias.*l. Diuortio, in princ. n.7.ff.solut.matrim.*Signorolus *cons.66.* Mantica *de coniect.vlt.vol.lib.10.t.2. n. 14.* quod intelligit Mantica *eod. n. 14. cum* Bartolo *d.l.A nobis*, & Crotto *l. Nemo potest,num.54.in fin ff.de legatis 1.*quando annuum legatum simpliciter relictum est:nam si respectu alicuius facti à legatario exequendi, debebitur quidem legatum pro quota anni parte qua legatarius id pactum explicuit. 9

Quintò præmitto, legatum relictum à coniuge, vel quocumque extraneo, sub conditione non transeundi ad secundas nuptias minimè deberi, quamuis cautio præstetur donec elabatur annus a testatoris morte numerandus: nisi spes nuptiarum deficiat,vt latè diximus disp. 87.n.19. 10

Vltimò præmitto, legatum a coniuge absolutè relictũ coniugi minime amitti per transit. ni ad secundas nuptias. Quia absque conditione relictum est, ac nullo iure cauetur id amitti, nisi quando vidua intra annum luctus secundo nuberet. Atque id iure canonico correctum esse probauimus disput.87.num,24. Et vltra DD. statim allegandos 11

gandos id fatentur Couar. 4. *Decret. 2. p. c. 3. §. 9. n. 11.* Acosta *l. Cum tale, § Si arbitratu. limitat fin. n. 32. ff. de condit. & demonstrat.* Aret. *cons. 40. n. 2. vers. Circa secundam.* Hippolyt. *singular. 577. in fi. & l. vn. n. 186. C. de rapt. virg.* Mantica *de coniect. vlt. l. 10. n. 21.* Cephal. *cons. 500. à n. 14. vsque in finem. vol. 5.* Azebedo *l. 5. recop. t. 1. l. 3. n. 2* Quod procedit, licet ea conditio ad tertias & vlteriores nuptias transierit, vt cum Cephalo *ibid.* docet Surd. *de aliment. tit. 7. q. 23. n. 18.* De vsufructu autem & alimentis legatis est aliqualis difficultas. Quidam enim existimant ea deperdi, si transeat ad secundas nuptias, quòd id legatum contineat tacitam conditionem, quamuis à viro non adiiciatur, si mulier manserit in domo viri. Quæ conditio excludit secundas nuptias (vt dicemus n. 51.) Sic docent Beroius *cons. 32. n. 9. vol. 2.* Ferrara *in sua pract. t. de forma libelli, quo petitur dos restitui, gloss. Donec vitam, col. 2.* Bertachin. *in suo repert. lit. X. verb. Vsusfructus finitur morte, vers. Vsusfructus simpliciter relictus.* At contrarium prorsus dicendum est. Tum, quia eam conditionem tacitè inesse nullo iure probatur, Tum etiam, quia si cætera legata non perduntur eo transitu, cur legatũ vsusfructus & alimentorũ, quæ sunt pleniora, ac pluribus fauoribus iure afficiũtur, perdenda sunt? Atque hanc partẽ non obscurè videntur sentire DD. quos n. 48. referam, dicentes legatum hoc perdi, quando adiecta esset conditio habitandi cum filiis: quasi contrarium sentiant ea non adiecta conditione. Et in propriis terminis docent Paul. de Montepico, *l. Titia §. Titia cũ nuberet, q. 64. n. 164. ff. de legat. 2.* Gatron. *rubr. C. de secund. nupt. in 2. edit. n. 36. pœna 16.* Ripa *l. Gemina, in princ. in noua edit. n. 56. q. 21. C. de secund. nupt.* Surdus *de aliment. t. 7. q. 23. n. 6. & seq.* Anton. Gabr. *tom 3. commun. opin. lib. 3. 1. de secund. nupt. conf. 1. num. 43.*

13 His præmissis, 6. quæstiones disputandæ sunt. I. an legatum sub conditione castè & honestè viuendi amittatur per transitum ad secundas nuptias? II. an per vnicam fornicationem? III. an per amplexus & alios tactus? IV. an legatum sub conditione abstinendi à secundis nuptiis, deperdatur per fornicationem, vel transitum ad secundas irritas, aut non consummatas? V. an legatum sub conditione commorandi cum filiis, amittatur per secundas nuptias? Vltima, legatum fœminis maritandis, quibus possit dari?

14 Quæstio I. An legatum relictum sub conditione castè & honestè viuendi, amittatur per transitum ad secundas nuptias. Triplex est sent. Prima tenet vxorem consequi id legatum sub ea sibi conditione relictum à viro, quamuis secundo nubat: vnde vt excludatur, debet expresè dici in legato Dummodo vitam vidualem seruauerit. Ducitur, quòd secundæ nuptiæ sint castæ, *cap. Nicena d. 31.* quod desumptum est ex *tripart. Historia, l. 2. c. 14,* vbi refertur Paphnutium sic dixisse: *Honorabiles cõfessus nuptias, & castitatem, esse dicens.* Atque Synodus eius sententiam laudauit, vbi refertur. Et *l. Mulier, §. Cùm proponeretur, ff. ad SC. Trebell.* ibi. *Mulieris pudicitiæ congruit.* Vnde D. Thom. 2. 2. *q. 152. a. 3. corp.* docet virginitatem excludere quemcumque actum venereum, etiam licitum: castitatem autem solum illicitum. Secundò quia imputandum est marito, quòd legem suam in testamento non apertiùs explicuerit, dicens, Si vitam vidualem seruarit. Iuxta ea quæ habentur *l. Veteribus, ff. de pactis.* Et ideo hanc amplectuntur Oldrad. quem refert ac sequitur Bart. *eo §. Cùm proponeretur, n. 5. & auth. de non eligendo secundo nubentes, §. Cum igitur, n. 1. & l. vlt. in fi C. de indicta viduit.* Abb. *cap. Quod a te, n. 3. init. de cler. coniug. & c. Vt clericorum, n. 5. de vita & honest. cler.* Alber. *l. fi. n. vn. C. de bonis mater.* Iac. de Aretio, & Raynerius (prout eos refert Ant. Gom. *n. 16. allegant.*) Hippol. *singul. 577.* Felin. *c. Si cautio n. 40. vers. Et hinc est quod licet, de fide instr.* Armil. *ver. Legat. n. 34.* Euerar. *in suis topicis, loco à vi geminationis, n. 9. ver. 17.* Castil. *l. 15. Taur. n. 1. col. 3. vers. Quod est verum.* Minchaca *de success. progressu, l. 3 §. 17. n. 29. vers. Et nostra sententia.* Et ex Theologis, P. Molin. *to. 1. de iust. tract. 2. disp. 207. col. 4.* Lud. Lop. *l. 2. de contract. c. 45. col. 2 vers. Tamen verior est* Vega *2. tom sum. c. 32. casu 9.* Et videtur eam tenere Emm. Sa *in sum. verb. Legat. n. 43.* cum hoc referat in vltimo loco. Et hæc sent. est probabilis. Limitatur tamen, nisi de testatoris voluntate, aut communi vsu loquendi habenti per ea verba excludi nuptias, aliud appareret. Sic Bart. *eo. c. Cum proponeretur, n. 5.* Abb. *d. c. Quòd à te, n. 3.* Armilla & Vega proximè allegati. At dum non probatur is communis loquendi vsus, ait Bart. *d. § Cùm igitur, num. 1.* standum esse in prædicta sententia.

II. Sent. sic distinguit, si testator erat doctus, qui secundis nuptiis castitatẽ inesse nosset, nõ amitteretur legatũ. Secus si esset simplex, quẽ id latebat. Ita sustinẽt aliqui, quos tacito nomine, refert Rosel. *ver. adulter n. 6.* dicẽs ita posse dici. 15

16 III. Sent. (cui tanquam multo probabiliori adhæreo) sustinet eam conditionem appositam à viro vxori excludere secundas nuptias: atque adeò per illas amitti legatum, secus si apponatur ab extraneo nullatenus coniũcto priori viro, aut à parentibus, aliisve consanguineis ipsius viduæ transeuntibus ad secundas nuptias. Probatur prior pars. Quia ex personis dicta pensanda sunt, *l. fin. in fi ff. de pact. & obligat.* Ergo cum viris sint odiosæ valdè secundæ nuptiæ vxoris, (vt ostendimus disp. 89. n. 2) meritò ac iure optimo ea verba ex mente personæ profetẽtis accipienda sunt de omnimoda castitate: & non de sola illa, quæ secundis nuptiis inest, ac grauiter ipsi viro infesta est. Secundo, quia voluntas testatoris tacita, coniecturisque deducta habetur pro expressa, & attendenda est, *l. In condition. primum loc. ff. de condit. & demonstr. l. Cùm acutissimi, C. de fideicom. l. pen. ff. de legat. 1. l. Fidei §. Item si quis ff. de legat. 3. l. Cùm proponeretur, in fi. & l. Qui solidũ, §. 1 ff. de legat. 2.* At ex odio viri ad secundas vxoris nuptias, apertè conicitur tacitam eius mentem poscentis vitam castam & honestam vxoris esse de castitate sibi gratissima: quæ nuptias secundas excludit. Et confirm. quia licet secundæ nuptiæ sint in se castæ & honestæ, & ita vidua secundo nubens dicatur, secundum se re hac considerata, castè & honestè viuere: at non habent eam castitatem, quæ decet virum relinquentem legatum, & quam ipsum velle præsumitur. Quare ex tacita testatoris voluntate corruit id legatum. Tertiò quia per ea verba videtur vir velle sibi fidẽ seruari, ac iura prioris coniugij inuiolata persistere. At secundo nubens non dicitur fidem seruare priori coniugi, §. *Cum igitur, paulo ante vers. Sin autem, auth. De non eligendo secũdo nub.* ibi: *Seruent inuiolatum morientium. thorum.* Quòd optimè docuit Philost. *in vita Appol. l. 3.* asserens hanc vxorem iura coniugij violare. Ad quod probandũ plura alia adducit Tiraq. *l. Boues. §. Hoc sermone. in princ. n. 146. & seq. ff. de verb. signif.* Tandem partem hanc probant aliæ rationes, quas *n. 33.* afferam ad probandũ aliud simile. Posteriorem autem partẽ probãt rationes prioris sententiæ relatæ *n. 14.* Quia secundæ nuptiæ non sunt in se impudicæ, sed castæ & honestæ: ac proinde ex vi illorum verborũ non excluduntur: nec etiam ex tacita voluntate testatoris, quia consanguinei viduæ non offenduntur ex secundis eius nuptiis, imò gratæ illis sunt, ne dedecore afficiãtur turpi viduæ vita, & vt parẽtela dilatetur. Et ideo hãc sent. sustinẽt. Bald. *l. Cũ filius, §. Qui Mutianã n. vn ff. de legat. 2. & l. Deo nobis, in princ. n. 9. C. de Episc. & cleric. & l. vnic. n. 15. C. de raptu virg. & l. fi. n. 4. C. de indicta viduit. & ibi* Alberic. *n. 8.* dicens sic consuetudine seruari. *Salicet. ibi n. 5.* Iason. *n. 32.* Corneus *n. 2. fi.* Et idem Corneus relato Benedicto de Plumbis, *l. Legem Iulian. n. 2. fi. C. eod. t.* Paulus *consil. ad fi. vol. 2. & l. Mulier, §. Cum proponeretur, n. 5. ff. ad Trebell. Et ibi* Angel. de Perusio *n. 3. & 4. Et ibi* Imola *n. 5.* Alex. *n. 5. 6. & 10. Idem* Angel. *l. Iustitia. §. Iuris præcepta. n. 1 ff. de iust. & iure, & auth. de nõ elig. secundo nub. § Cũ igitur, n. 17.* Idem Imola *d. l. Cũ filius. §. Qui Mutian. in fi. & c. Quod à te, n. 7. de cler. coniug.* vbi Anch. *n. 8. statim in prin.* Felin. *in proœmio Decr. §. In gloss. 1. n. 7.* Præpos. *c. Nicena, n. 4. d. 31.* Ant. Franc. *addit. Ad Abbatẽ, c. Vt clericorũ n. 5. de vita & honest. cler.* Ripa *rubr. C. de secũd. nupt. n. 13. vers. Contrariũ videtur verum, in noua edit.* Gatron. *eadẽ rubr. in noua edit. n. 105. pœna 68.* Guilliel. Benedict. latissimè, *c. Raynut. de testam. vei. Qui cũ alia, à n. 171. vsq; ad 210.* Tiraq. *l. Boues. §. Hoc sermone, in prin. n. 149. ff. de*

ff. de verb. sign. Nic. de Vbald. *de success. ab intest. 2. p. n. 13. vers. Posset decidi etiam quæstio* (habetur 8. *semestr. p. 1.*) Boërius *conf. 30. n. 4. vol. 2.* Bmond. *de publicis concub. §. Concubinam dimittat*, n. 8. Nicol. Fab. *in quæst. quadam de huiusmodi legato, n. 8.* quæ habetur *to 9. tr.* Ang. de Gamb. *tr. de testam gloss. 46. n. 1. & 2.* (habetur *to. 8. tr. p. 1.* Rosella *verb. Adulterium, n 6.* Sylu. *verb. Legatum 1. q. 5. n. 9.* Bertach. *in suo repertor. lit. L. verb. Legatum vxori, vers. Legatum vxori factum sub conditione, & verb Legatum conditionale, vers. Legatum vxori, & lit. V. verb. Vxor vsufructuaria, vers. Vxor si vsufruct.* Gom. Arias *l. 12. Tauri, n. 23* Durans *de arte testandi in 6. cautela 36. nu. 4.* Claud. Aquensis, *l. Mulier, §. Cum proponeretur, n. 1. ff ad Trebel.* Cou. 4. *decr. 2. p. c. 3. §. 9. n. vlt.* Ant. Gom. *l. 4. Taur n. 9.* Gr. Lop. *l. 1. verb. Omas, t. 12. p. 4.* Villalob. *in com. opin. lit. V. verb Vxor n. 16.* Mantica *de conect. vlt. vol. l. 11. t. 19. n. 31.* Lara *l. Si quis à liber. §. Si quis ex quib. n. 147. ff. de lib. agn.* Lud. Lop. *2. p. instr.* vbi *de matr. c. 41. col. 5. vers. Denique vlt.* dicitur, idem tenent loquentes in casu quo vir diceret, si in domo mea castè & honestè vixerit, Rimin. *conf. 532. n. 10. vol. 5.* Et Perez *li. 5. ord. t. 2. t. t. f. 79. vers. Quæri etiam potest, legatum est factum*, in quo casu dicit Mantic. *eo. t. 19. n. 31.* ab que omni dubio vxorem amittere id legatum. Eandem tenet Zauallos *in suis q. pr. q. 151. n. 3.* & loquens de filio leganti tenet Spino *n. seq. alleg.*

17 Vtraque pars huius sent. quibusdam modis extenditur, & aliis restringitur. Prior pars nempe, vt conditio illa, si honestè & castè vixerit, excludat secundas nuptias, quando apponitur à viro, extenditur vt idem dicendum sit, quando filij legant suæ matri. Quod similiter ex secundis nuptiis offendantur, ac dedecori illis sint, (vt probaui *disp. 89. n. 5.* Atque ita extendunt Paulus *l. Mulier, §. Cùm proponeretur, n. 5. ff. ad Treb.* & ibi Imola *n. 5.* Alex. *n. 6. &* to Ang. de Perusio *n. 4. & §. Cum igitur, n. 17. auth. de non elig. secundo nubentes* Præp. *c. fi. ad fi. de sec. nupt.* Garron. *rubr. C. de sec. nupt. in noua edit. n. 105. pæna 68.* Angelus de Gambellignib. *tr. de test. gloss. 46. n. 2.* Ant. Gom. *l. 14. Tauri n 9.* Spino *speculo test. gl. 14. princ. n. 94. iunct. n. 99.* Quod idem colligitur ex DD. n. seq. allegandis, qui indistinctè dicunt, eam conditionem à filiis appositam excludere secundas nuptias.

18 Secundò extenditur eadem prior pars, vt idem sit, ea conditione apposita filiis viri præmortui. Quòd iniuria parenti illata ob secundas nuptias, in ipsos quoque redundet. Quod significant quidam indistinctè, dicentes amitti id legatum per secundas nuptias, quando conditio apponitur à filiis. Cùm enim vniuersaliter ac indistinctè loquantur, possunt intelligi de filiis coniugis transeuntis ad secundas nuptias, ac de filiis coniugis præmortui. Hi sunt Ang. *l. Iustitia, §. Iuris præcepta, n. 1. ff. de iust. & iure*, Præp. *c. Vicena n. 4. d. 31.* Nic. de Vbald. *de success. ab intest. n. 13. vers. Posset etiam decidi*, Guill. Bened. *c. Raynutius, de test. verb. Qui cum alia, n. 171. & 127.* Rosella *verb. Adulterium, n. 6.* Sylu. *verb. Legatum 1. q. 5. n. 9.* Mantica *de coniect. vlt. vol. l. 11. t. 19. n. 31.* Atque in propriis terminis docent Garronis *rubr. C. de sec. nupt. in noua edit. n. 105. pæna 68.* Conar. 4 *decr. 2. p. c. 3. §. 9. n. vlt.* Zauallos *in suis q. pract. q. 151. n. 3.* Lud. Lop. *2. instruct.* vbi *de matr. c. 41. col. 5. vers. Denique vltimo dicitur.*

19 Tertiò extenditur eadem pars, si conditio illa apponatur à consanguineis viri præmortui, quia ipsorum aliquatenus interest prospicere iniuriæ inferendæ per secundas nuptias viro præmortuo. Item, quia iis secundis nuptiis tristitia afficiuntur, eo quod prioris viri memoria deleatur, atque amicitia ex affinitate cum ipsis contracta ferè cesset, extinguatur, & transferatur in posterioris coniugis consanguineos. Quam partem non obscurè significant DD. *n. 16.* allegati dum solum volunt non excludi secundas nuptias, quando ea conditio apponitur ab extraneo, vel a consanguineis ipsius viduæ. Et ferè expresse hanc partem sustinet Cou. *n. præced. allegatus*, dum agit prædictam conditionem adiectam à parte viduæ, alióve extraneo qui non esset prioris viri consanguineus, minimè excludere nuptias, quasi clarè sentiat secus esse, si à consanguineis viri premortui. Et in propriis terminis tenet Lud. Lop. *n. præc. relatus.*

Quartò eandem partem extenderem, quando apponeretur conditio ab eo, qui erat arctissima necessitudine priori viro coniunctus. Et fauent DD. *n. 16.* allegati, qui dicunt à penitus extraneo, in quorum numero minimè computandum esse, arctissima necessitudine coniunctum nemo dubitabit. Potéstque id probari ex iis, quæ adduximus *lib. 4. disp. 4. num. 9.* ad probandum inferri timorem viri constantis ex graui malo comminato personæ arctissima amicitia deiunctæ cum contrahenti, instar mali ipsimet comminati. 20

Vltimò extenditur, vt eadem prorsus dicenda sit, si vxor, vel eius filij, aut consanguinei, aut arctissima amicitia coniuncti, aut filij ipsius viri legatum relinquant viro sub ea conditione, si castè & honestè vixerit, id enim amittet vir transiens ad secundas nuptias. Quia similiter ij offenduntur ex secundis viri nuptiis, & quasi coniunctio illa & amicitia ex prioribus nuptiis contracta tunc extinguuntur. Huius sent. videtur Paulus à Montepico *l. Titia, §. Titia cum nuberet, n. 166. ff. de leg. 2.* vbi referens Paulum *l. fi. C. de indicta viduit.* dicentem transeuntem ad secundas nuptias non amittere legatum relictum ab vxore sub conditione castè & honestè viuendi, vel abstinendi à secundo matrimonio, ait esse peregrinam decisionem, & valde dubiam. Quare ipse in contrariam partem inclinat, licèt cognandum relinquat. Nec obstat ea Pauli de Castro doctrina, quia vult ipse non valere conditionem abstinendi à secundo matrimon. oppositam viro, secus quando vxori: ac in hoc dispares eos efficit, quia ea differentia communiter à DD. reiicitur, ac eos pares faciunt, vt dixi *n. 5.* 21

Temperant autem prædicta, nisi coniux, cui legatur sub prædicta conditione castè & honestè viuendi, minimè consummasset prius matrim. tunc enim ea conditio non excluderet secundas nuptias, quia conditio illa nuptias interdicens respectu huiusmodi coniugis vidui est nulla, & reiicitur (vt probaui *lib. 1. disp. 34. nu. 29. & 30.*) At in dubio ea interpretatio sumenda est, ne actus corruat, *l. 3. ff. de test. milit. l. Quoties, ff. de rebus dubiis.* Quod adeò verum est, vt clausula testamenti, quæ alioquin ad omnia præcedentia non refertur, referatur tamen ex præsumpta testatoris mente, vbi aliàs dispositio redderetur inutilis. Vt cum probat Menoch. *de præsumpt. l. 4. præsumpt. 180. n. 38. & ibi à n. 32.* refert alia, in quibus receditur à regulis iuris, ex præsumpta testatoris mente, ne dispositio irritetur. 22

Similiter de his verbis sentiendum est, quando coniux legat coniugi sub hac conditione, si lectum meum custodierit, vel donec custodierit, per ea enim censentur exclusæ secundæ nuptiæ, ac proinde alteruter coniux ad eas transiens illud amittet, quia tunc non seruatur inuiolatus thorus prioris viri. Vt probaui *n. 16.* Sic tenent Paulus à Montepico *l. Titia §. Titia cum nuberet, q. 64. n. 165. ff. de leg. 2.* Mantica *de coniect. vlt. vol. l. 11. t. 19. n. 25.* Nec audiendus est Albericus *l. fi. n. vn. C. de bon. mat.* vbi ait non perdi id legatum per nuptias, sed quando illicitè violatur castitas. 23

Posterior etiam pars nostræ sent. in quantum habet non excludi nuptias secundas, per conditionem castè & honestè viuendi, quando apponitur à consanguineis coniugis ad illas transeuntis, vel ab alio extraneo, intelligitur vt solæ secundæ nuptiæ non excludantur, quare coniux transiens ad tertias nuptias illud amitteret, quia 3. & vlteriores nuptiæ à castitate deficiunt, atque incontinentiæ signum sunt. Sic Paulus *l. Mulier, §. Cùm proponeretur, n 5. ff. ad Treb* Ang. ibi *n 4.* Hyppol. *sing. 577. fine*, Felinus *c. Si cautio, n. 40. ver. Et hinc est quod licèt, de fide instr.* Rom. *d. l. Mulier, n. 9.* Paris. *conf. 190. n. 9. vol. 4.* Sylua nuptialis *l. 2. verb. Seni non est nubendum, n. 55.* Rosella *verb. Adulte-* 24

rium num.6. Sylu.v. Legatum, 1.qu.5.num.9. Et explicat Angelus, quicunque sit testator. Quamuis alij non explicent, sed indistinctè loquantur. At contrarium tenendum est. Nam iure canonico omnes nuptiæ approbantur, & honestè sunt. Et ita sustinent Imola d.l. Mulier.§. Cùm proponeretur,n.5. & ibi Alex.n.10. Rip.a rubr.C. de secund. nupt. in noua edit.n 13. vers. Contrarium videtur verius, Gulielm. Benedict.cap. Raynutius,de testam.ver. Qui cum alia,à n.221.vsque ad n.228. Euerard.loco à vi geminationis n.6.vers.17. Cou.4 decret.2.p.c.3.§.9.in fi. Ant.Gomez l.14.Tau.in n.6.fi.Greg.Lop.l.1.v.Omas,tit.12.p 4. Mantica de coniect.vlt.vol.11.tit.19.n.32.fi.

25 Hinc deducitur,legatum vsusfructus, vel alimentorum relictum vxori à viro,expressa conditione, quamuis transeat ad secundas nuptias,non amitti per transitum ad tertias & vlteriores. Vt probaui hoc l.disp.89.n.54.

26 Secundò limitatur eadem posterior pars: nisi secundæ nuptiæ ita repugnarent ætati, aut statui viduæ, vt merito in communi prudentium æstimatione reputarentur inhonestæ, ac eius famam denigrantes. Vt si vidua sexagenaria esset, vel assumptis iam tertij ordinis D. Francisci nuberet. Cùm enim eæ nuptiæ sint inhonestæ:merito ad eas transeundo,non censetur paritum conditioni castæ & honestæ vitæ. Atque ita docent Alex.l. Mulier, §. Cum proponeretur,n.6. & 10.ff.ad Treb. & ibi Claud. Aquensis. n.1.Gulielmus.Benedictus c.Raynutius,de testam.verb. Qui cum alia, n.213. Mantica de coniect. vlt. vol.l.1.11.t.19. n.33. dicens id esse verum, à quibuscunque personis hæc conditio apponatur.

27 Imo si mulier quæcunque alia ex causa efficiatur infamis, etiam propter delictum damnata, dici non potest honestè viuere,vt id legatum consequatur. Sic Paulus de Montepico, l.Titia, §.Titia cum nuberet,n.169.q.68.ff.de legat.2.Mantica eod.t.19.in fi.

28 Similiter si fœmina iurasset aut voluisset se à secundis nuptiis abstenturam,non dicetur castè,viuere transiens ad secundas nuptias,ad obtinendum id legatum à quocunq; relictum. Ita docent Angelus auth.de restit. & ea quæ parit.§.vnum,num.8.vers.Ibi castitate, Ant.Fransc.addit ad Abbatem,c. Vt clericum,n.5.de vita & honest.cleric.

29 Tandem limitatur eadem posterior pars: nisi secundæ nuptiæ cederent in dedecus relinquentis legatum sub conditione castè & honestè viuendi: tunc enim per illas perderetur. Vt si consanguinei viduæ legent illi sub ea conditione,& ipsa nubat personæ ita inferioris conditionis,vt sit dedecus totius prosapiæ. Tales enim nuptiæ repugnant votis relinquentium legatum, ac ab illis reputantur inhonestæ, tanquam totius prosapiæ illorum famam obscurantes. Sic docent Angelus l.Iustitia, §. Iuris præcepta n.1.ff.de iust.& iure:& l.Mulier:Cùm proponitur, n.4.ff.ad Trebel. ibi Alex. n.6. & 10.Imola n.5. Guliel. Benedict. c.Raynutius, de testa. ver. Qui cum alia, n.212. Angelus de Gambellionibus tract.de testam. gl.46.num.1. Rosella verb.adulterium,num.6.Syluest.verb. Legatum 1. quæst.5.n.9.

30 Ad argumenta contrariæ sent. n.14. proposita constat ex dictis n.16. vbi diximus eas secundas nuptias esse in se castas, non tamen considerata relinquentis legatum conditione:& ex eius mente colligitur talibus verbis excludi secundas nuptias.

SVMMARIVM.

An legatum relictum sub conditione castè & honestè viuendi amittatur per vnicam fornicationem? Refertur duplex sent.n.31.32.
Proponitur sententia Auctoris,n.33.
Quid,si vxor viro leget sub prædicta conditione,n.34.
An vidua quæ fornicando id legatum, amisit, id recuperet rediens ad meliorem frugem,n.35.
An legatum relictum fœminis honestis, aut honestè viuentibus maritandis,possit dari,quæ semel fornicata est,n.36.
Satisfit argumentis,n.37.
Post n.37 inuenies alia summaria.

31 Quæstio II. An legatum relictum alicui sub conditione castè & honestè viuendi amittatur per vnicam fornicationem? Quidam viri docti existimatunt id legatum minimè perdi, admissa vna vel altera fornicatione: sed quando fœmina ita passim sui corporis copiam facit, vt merito dici possit inhonestè viuens. Ducuntur ex §.Item lex Iulia,de adult.in ver. Eadem lege,inst.de publicis iudic. Vbi dicunt l.Iul. etiam stupri flagitium puniri, cum quis sine vi vel virginem, vel viduam honestè viuentem stuprauerit. Supponit ergo fœminam stupri ream honestè viuere. Secundò ex l.Stuprum 41 ff.de ritu nupt. vbi. Stuprum intelligitur etiam in his mulieribus esse, quæ turpiter viuerent,vulgoque quæstum facerent. Vbi pondera textum connectentem hæc duo,quasi posterior pars priorem explicet:ac illa turpiter viuere dicatur, quæ vulgò quæstum facit.Tertiò quia vnicus actus non denominat quempiam bonum vel malum. Vt ex prœmio inst.§.Cumq; ibi Quorum omnium solertiam,& legum scientiam,& circa nostras iussiones fidem,iam ex multis rerum,argum.accipimus,Colligitur ibi: Glos.marginis,ex mente Petri de Bellapert.& aliorum.Et tradit Seb.de Modicis de reg.iuris 2.p.reg.n.10. Vnde in prouerbium abiit: Vna hirundo non facit ver. Et confirm. quia mercator non dicitur nisi qui negotiationem exercet,l.1.§.1.ff.de trib. Vt tradunt Bart.in prœm.ff. veteris,n.10. Abbas c.1.de iudiciis n.38. & ibi Dec.in 2.lectura,in noua edit.n.113.ver. Tertio,Anch.c.vn.de vita & honest.cler.in 6.nu.1.post 4.notab. vers.Quæris etiam,& ibi Dominic.n.8.Fran.n.3.& 2.Confirm.ex communi modo loquendi, nemo enim quempiam prodigum appellarit, quòd semel tantùm prodigè luserit:aut liberalem,aut auarum,ex vnico auaritiæ aut liberalitatis actu: nec decet illum splendidè viuere,aut lautè edere,aut potare, quòd semel tantùm hæc fecerit. Quod non mediocre signum est, hæc omnia habitum importare, & sic ex sola actuum frequentia denominationem sumere.Tertiò,principaliter probatur,quia luxuriosè viuere opponitur castè & honestè viuere: atque ita illa fœmina dicitur non castè & honestè viuens,quæ luxuriosè viuit. At non dicitur luxuriosè viuere,quæ semel aut iterum fornicatur,sed quæ fornicationis vitio assuefacta est, (vt ex multis probaui disput. præc.n.8.) Et confirmatur,quia filia exhæredari nequit ob vnam vel alteram fornicationem:eo quòd textus petat luxuriosam vitam,(prout probaui l.4.disp.24.n.6. & tradit latè Surd.de aliment.t.7.qu.4.n.32. & 33. Tandem, quia cum l.9.t.12.lib.3.fori,sic dicat. Si despues de la muerte de su marid non fiziere buena vida,pierda todo quanto le dexo. Et tamen Acosta c. Si pater,de testa.in 6.1.p.ver. Legauit, n.41.vers.Ex quibus omnibus,& Barbosa l.2.p.1.in pr.n.68. ff.sol. matr. aiunt prædictam legem loqui in vidua, quæ bonam vitam non agit: & proinde in ea, quæ habitum malè viuendi contraxit, & stupra more meretrico admittit. Ergo inhonestè & non castè viuere habitum fornicandi petit: ac subinde non contrauenietur conditioni castæ & honestæ vitæ, vt amittatur legatum sub illa relictum, per vnam vel alteram fornicationem. Huius sent. videtur Azebedo l.5.recop.tit.1.l.4.n.19.vbi dicit non sufficere vnicũ viduæ stuprũ: & quamuis non satis explicet, an loquatur in solo casu,l.5.t.9.eiusd.l.5.petentis luxuriosã vitam viduæ,vt amittat lucra constante matr.acquisita:an etiam in omnibus casibus quos præmiserat:at immediatè num.18. dixerat luxuriosè viuentem teneri in conscientia restituere legatum à viro sub conditione castè & honestè viuendi relictum: & ita videtur etiam in eo casu intelligere, non contraueniri conditioni per vnicam fornicationem. 32

Aliis verò placet eiusmodi conditioni non pareri vnica fornicatione admissa, atque ita amitti in vtroque foro id legatum. Ducuntur 1.quia nomina verbalia delictum importantia, vnico contenta sunt actu.Vt præuaricator, calumniator,raptor spoliator,fractor, l.Athletas,§. Præuaricator ff.de his,qui notantur infamia, l. Quis sit fugitiuus, ff. de ædil.edicto,c.pen.& c.fi.de rapt.Et docent Bar.in prœm. ff.veteris,n.10.Ab.c.1.n.38. de iudiciis,& ibi Dec.in 2.lect. in noua edit.n.122. Domin.c.1.de vita & honest. cleric.in 6. n.8.& ibi Franc.n.3.Acosta c.Si pater,de test.in 6.1.p.verb. Legauit.

Legauit,n. 39. & solum excipiunt delictum erronis, & plagij, Bart. & Abb. *ibid.* At castè & honestè viuens est nomen verbale: dicetur ergo non castè & honestè viuens, committens vnicam fornicationem. Et confirmatur, quia Dominic. & Franc. *ibid.* eam differentiam constituunt inter nomina verbalia significantia officium, vel artem, siue actum voluntarium & licitum: & verbalia importantia delictum, vt illa exercitium petant: hæc autem vnicum actum. Cùm ergo inhonestè & impudicè viuens sit nomen verbale delicti, vnum actum solum petet: atque ita per vnicam fornicationem violabitur conditio in legato petita. Secundò, quia D. Gr. *l.* 1. *epis. epist.* 42. *in fine*, & refertur, *c.* 1. *d.* 28. sicut ait: *Nullum facere subdiaconum præsumant Episcopi, nisi qui se victurum castè promiserit.* Et *Conc. Tolet.* 4. *c.* 26. & refertur, *c. Quando, ead. d.* sermonem habens de presbyteris & diaconis, qui patochiis præficiendi sunt, sic ait: *Oportet eos primum professionem facere, vt castè, & honestè viuant.* At constat omnes hos votum id violare vnica fornicatione. Et conf. quia in nonnullis religionibus hac sola forma emittitur professio trium votorum substantialium, Promitto me victurum iuxta talem regulam. Et si quis voueret se castè victurum, vbi de vouentis intentione nil constaret, sed ex solis promissionis verbis res hæc iudicanda esset, reus esset voti semel fornicans: sicut & illi professi suæ professioni violatores existerent, vnico inobedientiæ, luxuriæ, proprietatis actu commisso. Tertiò, quia DD. confundunt hæc, viduam luxuriosè & inhonestè viuere, ac stuprum committere, vt incurrat pœnas secundò nubentibus impositas. Et ita nūc dicunt eas incurrere viduam luxuriose viuentem: nunc autem viduam stupri ream: hæc duo pro eodem reputantes, (vt aduertimus *disp. præc. n.* 2. & cum textus *eod. n.* 2. allegati manifestè loquantur de vnica viduæ fornicatione, vt ea subdatur pœnis nubentium intra annum luctus, (vt ibi probauimus) plerique ibi relati agentes de vidua incurrenti eas pœnas, vtuntur hoc termino, vidua luxuriosè & turpiter viuens. Communis ergo loquendi modus habet, idem reputari, inhonestè & turpiter viuere, ac in vitium carnis vel semel labi. Et confirm. quia cum *l. fi. C. quando mulier tutelæ officio*, dicatur vt vidua futura filiorum tutrix promittat se intactam pudicitiā conseruaturam, multi DD. quos retuli *disp. præc. n.* 15. dicunt relato illo textu viduam hanc turpiter & impudicè viuentem perdere tutelam, quòd controueniat promissioni seruandæ intactæ pudicitiæ per illum textum petitæ: quasi sentientes idem esse, impudicè viuere, & non seruare intactam pudicitiam: quod sonat vnicum actum. Imò DD ibi allegati confundunt, impudicè viuere, & fornicationem admittere, (vt eo n. 15. aduerti.) Quartò, quia leges puniunt vnicum fornicationis viduæ actum: atque ita vidua semel fornicans intra annum luctus, perdit omnia à viro sibi liberaliter relicto, (vt diximus *disp. præc. n.* 2.) Et quamuis verior sent. habeat, ea non perdere, si post illum annum fornicatur: at aliqui contrarium probabiliter tenent, (vt ibidem retuli n. 4. & 6.) Si ergo dispositio & pœna legalis vno actu contenta sunt: à fortiori pactum conditionale testatoris, legantis sub conditione vitæ honestæ & castæ vnica fornicatione frangetur. Et confirmatur, quia in dubio testatoris verba iuxta legum dispositionem accipienda sunt, vt multis citatis probat Mantic. *de coniect. vlt. vol. l.* 5. *t.* 4. *n.* 16. Quintò, quia multi DD. non pœnitendi censent viduam semel fornicantem amittere dotem, vt retuli *disp. præc. num.* 9. idque est probabile: quamuis ac probabilius sequuti simus ibi oppositum. Si ergo dos, quæ proprium vxoris patrimonium est, nec ex viri substantia profecta est, nec apposita est conditio castitatis seruandæ, perditur vnico actu: nedum idem dicendum erit de legato ex mariti bonis relicto sub ea conditione. Sextò, quia cum *l.* 5. *t.* 9. *lib.* 5. *noua recop. reg.* decidat viduam luxuriosè viuentem amittere medietatem lucrorum, aliqui censent satis esse vnicum luxuriæ actum (vt retuli *disp. praced. n.* 8.) Septimò, quia viduam castè & honestè viuere, nil aliud est, quàm esse castam & pudicam, seu castitatem seruare. At talis definet esse semel fornicans, nec verè castitatem seruat. Vt probat Castillo *l.* 52. *Tauri num.* 21. *vers. Non enim dicitur.* Octauo ex *l. Si vxor* 13. §. *Iudex adulterij. ff. ad l. Iul. de adult.* vbi deciditur iudicem adulterij inquirere debere, num maritus de eo vxorem accusans, viuens pudicè auctor fuerit mulieri bonos mores colendi: & subditur ea ratio, quod periniquum sit, vt pudicitiam vir ab vxore exigat, quam ipse non exibeat. Vbi Gloss. *verb. Non exhibeat*, inquit, committendo lenocinium. Ergo vir semel committens lenocinium dicitur non castè viuens: is enim caret potestate vxorem adulteram accusandi. Nonò, quia *l.* 9. *t.* 11. *lib.* 2. *noua recop. reg.* deciditur viduam gaudere nobilitate viri, & subditur, *Si manimiere castidad,* quod perinde est ac dicere si castè vixerit. At constat ea priuilegia vel vnica fornicatione perdi. Decimò, quia *l.* 6. *disp.* 27. *nu.* 3. ex Baldo & aliis retuli donationem factam à viro vxori præsumi in præmium pudicitiæ esse. Ergo pudicitia non seruata, quod per vnum actum fit, cassat quasi cessante causa, eo vel maximè quod adiecta sit clausula petens castitatem. Tandem, quia *auth. de non eligendo secundo nubentes,* §. *Cùm igitur,* quasi explicans textus, quid sit castè viuere, sic ait: *Quoniam non licet legaliter castè viuere, contra leges luxurientur.* Vbi Gl. *verb. Non licet,* sic explicat, id est, non possunt castè viuere fœminæ, quæ contra leges luxuriantur. At luxuriari, seu mulierem esse luxuriosam; distat à viuere luxuriosè, quod illud in vnico luxuriæ actu verificetur: hoc autem in sola frequentia. Vt bene tradit Acosta *c. Si pater, de testa. in* 6. 1. *p. verb. Legauit, n.* 40. Ergo non dicitur castè & honestè viuens vidua semel fornicans, ac proinde legatum sub ea conditione relictū amittet. Atque alias rationes afferam numero sequenti id probantes, specialiter de marito legante. Atque ideò huius sent. videntur expresè Bald. *l. pen. in princ. n. vn. ff. de excus. tut.* vbi loquens de legato relicto à viro vxori, dixi id perdi, si vidua stuprum committat. Et Præpos. *c. Nicena n.* 4. *d.* 31. vbi explicans eam conditionem appositam à viro vel filiis, si castè & honestè vidua vixerit, ait intelligi, id est, si alteri non nupserit, vel corpus suum aliter non corruperit. Et Ias. *l. fi. n.* 31. *vers. In vltima parte, C. de indict. viduit.* loquens de legato, de quo agit Gl. *fi. ibi*, nimirum relicto à viro sub ea conditione, ait viduam obtenturam id legatum, donec perseuerauerit in castitate. At non dicitur in castitate perseuerans, quando semel fornicatur. Et expressius Beroius *conf.* 30. *n.* 2. *vol.* 2. vbi dicit hanc conditionem, honestè & castè vixerit, deficere, ex quo semel castè & honestè desiit vidua viuere. Et Ang. *de Gambell. tr. de testamentis, gl.* 46. *n.* 5. explicans eam conditionem de vnico actu, ait enim, *Licèt non dicat testator, si castè & honestè vixerit, perdit legatum, si ipsa inhonestam vitam ducat. Vt quia concubuit cum sæculari.* Et Zephalus *conf.* 500. *n.* 59 *vol.* 4. vbi hæc ait; *Non reuocatur legatum absolutè relictum vxori per secundas nuptias, secus si ducat vitam inhonestam. Vt quia cubat cum aliquo.* Ecce qualiter vterque eam conditionem de vnico actu explicat. Idem videtur sentire Guiliel. Benedictus, *c. Raynutius, de test. ver. Qui cum alia, n.* 28. Vbi ait vxorem perdere legatum sub ea conditione relictum, fornicando & meretricando. Et subdit hanc rationem his verbis: *Quæ tunc ob fornicationem vel adulterium inhonestè viuendo perderet.* Ecce qualiter coniunxit, fornicando & meretricando, quasi sentiens idē esse vtrumque quoad hunc effectum. Et postea fornicari vel adulterari, quæ vnicum actum important, appellauit inhonestè viuere. Et ferè expressè id sentit Bertach. *in suo repert. lit. V. verb. vxor vsufructuaria, vers. Vxor vsufructuaria donec castè,* vbi hæc ait, *Perat legatum committendo stuprum, licet postea castè viuat.* Et eidē sententiæ videtur Nata *consil.* 473 *in fi.* vbi dicit, honestè dici viduam viuere, quæ non passim copiam sui corporis facit, quoad alia remoto crimine quod sibi tunc obuenit. Sentit ergo non dici talem quoad eam vnicam fornicationē tunc sibi obit

obiectum ad amittendum legatum. Et Rosel. *verb. Adulterium, n.6.* & Syluest. *verb. Legatum 1. quæstione 5. n.9.* dicunt non esse sentiendum idem de conditione, si castè & honestè vixerit, apposita à viro vxori, vel ab extraneo, ad perdendum legatum per transitum ad secundas nuptias: perdet enim illud, quando apponitur à viro, secus quando ab extraneo. subdit tamen vterque in vtroque casu viduam perdere, si corpus suum corruperit. Et expressius idem Sylu. *verb. Legatum 2. fine*, vbi expressè dicit vxorem, cui vir legauit sub conditione, si castè vixerit, non posse tuta conscientia retinere legatum, si fornicetur. Et idem videtur sentire Caiet. *summa verb Pœna, ad finem*, vbi ait adueniente casu castitatis amissæ perdere vxorem hoc legatum sub dicta conditione relictum. Et Couar. *4. decret. 2. p. cap. 6. §. 8. n. 71. vers. Vndecimo, & taxa panis, concl. 6. n. 107.* & Cenedo *collect. 154. ad decretal. n. 9. & 10.* dicunt teneri hanc restituere legatum, ex quo castitatem non seruauit, quod vnicum actum importat. Et expressius Nau. *sum. lat. c. 23. n. 62. statim in princ. & sum. hisp. c. 28. addit. ad n. 67. c. 23.* Et Enriquez *l. 13. de excommun. c. 56. n. 2. in comme. l. VV.* Et Philiarc. *de offic Sac. to. 2. p. 2. l. 6. c. 22.* dicunt enim vxorem perdere hoc legatum, si realiter fornicatur. Et idem Nau. *vtraque sum. c. 25. n. 65.* dicit perdere, si stuprum admittat. Idem videntur clarè sentire DD. quos *n. 38.* referam, dicentes per solos tactus inhonestos id legatum amitti. Et in propriis terminis tenent hanc sententiam Mantica *de coniect. vlt. vol. l. 11. t. 1. 16. n. 35.* vbi ait mulierem copulam carnalem patientem non dici castè & honestè viuere ad consequendum legatum castè & honestè viuenti relictum. Nam licet quoad alia possit dici honestè viuere, dum non passim copiam sui corporis facit: secus quoad legatum. Et Menoch. *de præsumpt. l. 4. præs. 188. n. 12.* vbi ait viduam semel honestè agentem priuari legato relicto sub conditione, castè & honestè viuendi: nec postea recuperare redeuntem ad frugem meliorem. Et vterque de legato in genere sub ea conditione relicto loquitur. Et loquens de legato relicto à viro sub ea conditione, tenent expressè Lud. Lop. *p. 1. instr. c. 295. col. 13.* Vega *2. t. sum. c. 32. casu 9. & t. 1. c. 94. casu 2. ad fin.*

33 At verius existimo sic distinguendum esse: Si legatum relictum sit à marito, vel eius filiis, aut filus ipsius vxoris, aut alterius coniugis consanguineis, vel arctissima familiaritate coniunctis, quorum interest viduam illam omnimodam castitatem seruare: vtpote, qui dehonorantur per viduæ fornicationem, existimo satis esse vnicam fornicationem, vt id legatum perdatur. Et in hoc casu vera est sent. *nu. precept.* relata. Et ita ferè omnes DD. illius & ratione loquuntur de ea conditione à viro apposita. Secus si ab extraneo relictum sit: tunc enim desideratur ea fornicationum frequentia, vt merito ac iure optimo possit dici eiusmodi vita impudica & inhonesta. Probatur prior pars omnibus rationibus adductis *num. precedenti.* Insuper probatur rationibus, quibus probaui *n. 15. & 16.* per transitum ad secundas nuptias amitti legatum sub eadem conditione relictum, quando relinquitur à viro, vel ab aliis, quia ex secundis nuptiis offenduntur. Præterea, quia quamuis attenta verborum proprietate, ea verba, castè & honestè viuere, sonent habitum, nec dicatur vita impudica & inhonesta eius viduæ, quæ semel aut iterum fornicatur, (vt satis probant argumenta *n. 31.* adducta.) at ex mente testatoris tacita, qui grauiter ea fornicatione offenditur, colligitur apertè contrarium. Sicut eadem verba licet ex sermonis proprietate non excludant transitum ad secundas nuptias: excluditur tamen ea tacita testatoris mente, quando ea verba conditionis apponuntur à personis, quas secundæ nuptiæ offendunt, (vt *n. 16.* probaui.) Nec potest dici hanc intentionem tamquam sola mente retentam nil operari, nec transire in dispositionem, iuxta dicta *disp præced. num. 11.* Nam transit in dispositionem, eò quòd colligitur ex ipsis testatoris verbis, attenta eius præsumpta mente, ob offensam quam ex fornicatione aut secundis nuptiis viduæ patitur. Et confirmatur, quia (vt *numer. 16. & seqq.* probaui) non solùm quando ea verba apponuntur à viro, excludunt ex tacita eius mente secundas nuptias, sed etiam quoties à personis, quibus illæ infestæ sunt, ac iniuriam irrogant. Ergo similiter intelligendum est, ex tacita mente testantis, frangi conditionem vnica fornicatione, quoties conditio castè viuendi adiicitur à personis, quæ dedecus & iniuriam ex ea fornicatione patiuntur. Et hinc est, quod quamuis *num. 16.* dixerim per eam conditionem, appositam à consanguineis ipsius vxoris, non excludi secundas nuptias: at dicendum est per eam excludi vnicam fornicationem, sicut quando à viro apponitur. Et ratio discriminis est aperta, quod illi non offendantur transitu viduæ ad secundas nuptias: imò illum amant, vt propagetur familia, & caueatur vita eius inhonesta. At eius fornicationem valdè detestantur, vtpote, quæ in eorum dedecus redundat. Et amplius confirm. quia nullus sanæ mentis persuadere sibi poterit, virum ac cæteros, qui ex viduæ fornicatione exhonorantur, ac iniuria graui afficiuntur, dum expressa conditione petunt in legato vitam viduæ castam & honestam, solum petere ne sit meretrix. Tandem, qui à proprietate sermonis cogit quandoque recedere grauitas rei. Vt constat ex *l. Mariti 29. vers. Quiquasinm, ff. ad l. Iuliam. de adult.* vbi deciditur, virum, qui siue sæpius, siue semel permiserit vxoris adulterium ob receptum pretium, dici quæstum facere ex adulterio, nec à pœnis huiusmodi quæstus eximi: quamuis proprie quæstum ex adulterio facere ille solus existimandus sit, qui ob pretium patitur vxorem meretricio more adulterari. Et subdit rationem textus his verbis, *Nec enim mediocriter delinquit, qui lenocinium in vxore exercet.* Cùm ergo sit grauissima viri & consanguineorum vtriusque coniugis iniuria, ea fornicatio viduæ, recedendum est à proprietate illorum verborum, castè & honestè viuere, quæ habitum important, & dicendum est violari eam conditionem vnica fornicatione. Eo vel maximè, quòd ibi agebatur de pœna legali, & grauissima: hîc autem de non reportando lucro legati, ex præsumpta testatoris mente. Posterior autem pars, nimirum, non perdi id legatum per vnicam fornicationem, quando conditio apponitur ab extraneo, inde persuadetur. Quod proprie non dicatur vidua inhonestam & impudicam vitam agere ob vnicam fornicationem, (vt satis probant adducta *nu. 31.*) vnde attenta proprietate verborum conditionis, ea non violatur vnico actu. Nec sit aliquod indicium, vnde coniici possit contraria testatoris voluntas. Et huic distinctioni satis fauet Præposit. *cap. Nicena, n. 4. dist. 31.* vbi dicens legatum mulieri relictum sub conditione castæ & honestæ vitæ traducendæ non amitti transeundo ad secundas nuptias, limitat nisi conditio apponeretur à marito vel filiis, nam cum aliqualiter tales ex secundis nuptiis lædantur, dicit intelligi tunc conditionem, si alteri non nupserit, vel aliter corpus suum non corruperit. Atque ita videtur sentire esse speciale in iis, qui ex secundis nuptiis vel ex fornicatione viduæ offenduntur, vt ea conditio per tales nuptias aut per vnicam fornicationem deficiat.

Hinc infero, vxore legante viro sub conditione castæ & honestæ viuendi, non amitti id legatum ob vnicam viri fornicationem, sed quando carnis vitiis ita deditus fuerit, vt merito eius vita impudica & inhonesta appellari valeat. Et idem à fortiori dicendum erit, si à consanguineis viri vel vxoris, vel à quocunque id legatum relinquatur. Ducor, quod nec vxor nec alij ex ea viri fornicatione exhonorentur, nec nota aliqua speciali afficiantur: & ideò nil est quòd à proprietate verborum cogat nos recedere. Sicut quando legatum fit sub ea conditione fœminæ.

Secundò deducitur, id legatum semel perditum ob fornicationem, aut vitam inhonestam, contra conditionem in legato appositam, minimè recuperari ad meliorem frugem

frugem redeundo. Sicut non recuperatur legatum sub conditione non nubendi relictum, adueniente viduitate. Quòd cum iam verè defecerit conditio, expirauit legatum. Sic tradunt *Bald. l. penult. in princ. n. vn. ff. de excusat. tutorum*, *Beroius cons. 30. n. 2. vol. 2.* *Bartach in suo repert. lit. V. verb. Vxor vsufructuaria, vers. Vxor. vsufructuaria donec castè*, *Menochius de præsumpt. l. 4. præs. 188. n. 12.* *Simon. de Pratis de interpret. vlt. vol. 1. interpret. 1. circa legata, dub. 10. n. 114.* Qui benè addit non reuiuiscere actionem ad id legatum, ingrediendo religionem.

36 Tertiò deducitur, quid sentiendum sit de legato annuo relicto, vt quotannis distribuatur ad collocandas in matrim. fœminas honestæ vitæ, seu honestas: non explicãdo, vt sint virgines. Videtur enim iuxta dicta n. 33. distinguendum, an id legatum relinquatur consanguineis ex testatoris familia, an absolutè quibuscumq; fœminis: vt in priori casu excludatur ex præsumpta testatoris voluntate cõsanguinea semel fornicata, quamuis attenta verborum proprietate non possit ob vnicum actum appellari inhonesta aut vitæ inhonestæ: in posteriori autem, minimè: sed quãdo habitum inhonestè viuendi imbibit. Quod tunc proprietate verborum standum sit: cùm nil occurrat, ex quo testatoris voluntas coniici possit cõtraria verborum proprietati. Sicut ratione consanguinitatis est in priori casu coniectura contrariæ voluntatis Verùm re attentius considerata, existimo in vtroque euentu nõ esse recedendum à verborum proprietate: & sic posse distribui fœminæ; quamuis consanguineæ, quæ semel vel iterum fornicationem admisit. Ducor, quod id legatum non relictum sit alicui speciali consanguineæ, vt vel sic coniiciamus testatorem desiderasse in ea specialem quandam honestatem & pudicitiam, prospiciendo honori suæ prosapiæ: sed cõsanguineis in perpetuum, quæ iam vltra quattuor gradum habentur, vt extraneæ, nec fornicatio earum redundat in dedecus testatoris, aut eius familiæ: atque ita non videtur specialis castitas peti in consanguineis, præ extraneis. Adde consanguineas in eo legato solum ius prælationis habere: nam ipsis deficientibus, est distribuendum extraneis: Et subinde cum sub eisdem verbis legatum relictum sit, non videtur maior castitas exigi in consanguineis, quam in extraneis ad id legatum obtinendum.

37 Ad argum. 1. sent. n. 31. proposita constat ex dictis n. 33: Ea enim probant attenta verborum proprietate, illa verba, castè & honestè viuere, importare habitum: at ab ea receditur quandoque ex coniecta testatoris mente. Ad 1. & confirm. ex propositis n. 32. dic ea nomina verbalia, quoad affectum puniendi delictum in foro externo, vnico actu contenta esse. Quod leges vnicum delictum intendant punire ob damnum reipublicæ inde illatum. Præterea quædam verba inueniuntur, quæ in communi concipiendi modo solum vnicum actum postulant, vt verè homicida, sodomita, raptor virginis quisqam dicitur, si vel semel id delictum perpetrauit: at quis dicet hominem mendacem, quod semel mentitus sit: aut auarum, ob vnicum auaritiæ actum, aut inhonestum, turpitérve viuentem, ob fornicationem semel admissam? Ad 2. cum sua confirm. dic, ex subiecta materia manifestam esse intentionem exigentium illam promissionem, & emittentium, obligare ad omnimodam castitatem: quamuis verba propriè non illam important: atque ita in dubio iudicatem de vouère victurum se castè, vbi nil de eius intentione cõstare posset. Quia in materia voti sic communiter ea verba concipiuntur, vt plena castitas Deo offeratur. At in legatis non est ea communis conceptio, nisi coniecturæ mentis testatoris aliud suadeant. Ad 3. cum. confirm. dic eos Doctores non ita sermonis proprietatem attendisse, dum hæc confundunt, atqui quoad illum affectum, quo erat sermo, verè confunduntur. Quia donatis vel legatis à viro, & tutela filiorum, ob vnicam fornicationem priuatur vidua, sicut per vitam luxuriosam (vt probauimus disp. præced. n. 1. & 15.) Atque ita quando verborum proprietatem & rigorem attenderunt, constituerunt differentiam inter viuere luxuriosè & semel fornicari, (vt constat ex dictis disput. præced. n. 8.) Ad 4. dic, leges exprimere verba vnicum actum importantia: qualia non exprimuntur in prædicto legato. Præterea loquuntur de fornicatione viduæ, quæ iniuria priorem virum afficit: in quo euentu nos quoque fassi sumus n. 33. amitti id legatum ex coniecta testatoris mente. Ad confir. dic, verba testatoris loquentis in eodem casu legis, vt quando vir legat vxori, intelligi instar legis, atque ita de vnico actu. Præterea id est verum; quando sunt eadem verba testatoris & legis. Secus autem est, quando lex verbis vnicum actum importantibus vtitur: verba autem testatoris habitum indicunt. Ad 5. & 6. dic, contrarium esse multo verius vt in locis ibi allegatis probauimus. Ad 7. dic, non importare esse castam qualitercunque, sed per modum habitus, cui non repugnat vnus aut alter lapsus. Ad. 8. dic, nullatenus ibi sermonem esse de vita ipsius mariti pudica in se, nam quantumuis impudicitiis deditus sit, potest criminaliter vxorem de adulterio accusare. Sed tamen denegat lex actionem viro, qui leno est vxoris, turpitudini eius assensum præstans: ad quod, sicut ad cætera delicta per leges punienda, satis est vnicus actus. Et in solut. ad 1. diximus. Ad 9. & 10. dic, nil probare contra nostram sententiam. Quia respectu viri legantis fatentur inhonestè viuere fœminam viduam semel fornicantem. Ad vltimum dic, nil ad rem facere, tantum enim est sermo ibi de secundis nuptiis impunè concedendis, ne vidua incontinentiæ periculum subeat: & ita sensus est, si secundæ nuptiæ viduis interdicantur, difficilè castè viuent, sed in fornicationes incident. Vt explicat *ibi Gl. verb. Non licet, & verb. Viuere*: & ita non sit in verbis vis aliqua, an luxuriari importet vnicum actum, necne: & viuere castè, habitum.

SVMMARIVM.

An legatum sub conditione castè & honestè viuendi amittatur per amplexus ac alios tactus impudicos? Referunt duplex opinio, n. 38 39.
Proponitur sententia Auctoris, n. 40.
Post n. 40. inuenies alia summaria.

Quæstio III. An legatum sub conditione castè & honestè viuendi amittatur à fœmina amplexus virorum aut tactus impudicos patienti. Quidam censent id legatum amitti. Quod non dicatur vita casta huius mulieris. Et confir. quia multi D D. & non pœnitendi censent adeò hos amplexus aduersari castitati, vt præstent iustam diuortij causam, ac priuandi viduam dote, instar adulterij. Quos referam l. 10. disp. 4. n. 11. Item quia saltem si vir leget, intelligitur legatum de omnimoda castitate: (vt probauimus n. 16.) & ideò diximus ibi excludi secundas nuptias. Cùm tamen hæ minus castitati repugnent, quàm tactus libidinosi. Et ideò huius sent. sunt Bal *cons. 207. n. 1. & 2. vol. 4.* Ang. de Gambellion. *tractatu de test. gl. 46. nu...* Paul à *Montepico, l. Titia §. Titia cum nuberet. q. 64. n. 164. ff. de legat. 2.* Ant. de Prato *inter consilia diuersorum Doct. ad vlt. volumen, cons. 136. num. 32. & seqq. l. 1. Cou. 4. decret. 2. p. c. 7. §. 6. n. 3. fin* *Mantica de coniect. vlt. vol. l. 11. t. 19. n. 34.* Menoch. *de præsumpt. l. 5. præs. 41 n. 38.* Salzedo *add. ad* Bernard. Diaz *reg. 216. in fi.* Cenedo *collect. 154. ad decretales, n. 9. in fin. & n. 10.* Lara *l. Si quis a liberis, §. Si quis ex his, n. 147. ff. de liber. agnosc.* Graffis *1. p. decis. l. 2. c. 11. n. 58.* Manuel. *1. to. sum. 2. edit. c. 99. n. 1.* & videtur eam tenere Emm. Sa, *sum. ver. Legatum, n. 43.* hanc enim sent. refert in vltimo loco. Et omnes hi DD. generaliter loquuntur, præter Manuëlem loquentem de viro leganti vxori. 38

Aliis placet, id legatum non amitti fracta castitate mente, verbo, vel alio actu lasciuo præter copulam. Quia etsi 39
tales tactus libidinosi sint contrarij pudicitiæ & castitati viduali, at cùm non sint actus consummati in genere impudicitiæ, sed inchoati & præuij non denominant fœminam simpliciter impudicam, sed inchoatiuè. Id ipsum probari potest per ea, quæ afferam l. 10. disp. 4. n. 12. ad probandum pœnam amissionis dotis non incurri per amplexus, & tactus impudicos, sicut per adulterium. Atq; huius sententiæ est Nau. *sum. lat. c. 32. num. 92. statim in prin. & Hisp.*

c.28.addit. ad n.67.c.23. & expresſè loquitur in viro legante vxori ſub prædicta conditione.

40 At placet media ſent. quam amplectitur Lud.Lop.1.p. inſtr.c.293. col 13. nimirum, id legatum non perdi per vnicum vel alium actum huiuſmodi laſciuum: ob rationem traditam n.prac.in quo caſu ea ſententia eſt vera. Secus quando toties fœmina in hos tactus labitur, vt arbitrio boni viri poſſit ea fœmina dici impudica, ac inhoneſtè viuens. Et in hoc caſu admitto priorem ſent. relatam n.38. Nec obſtat nos dixiſſe n.33. id legatum à viro aut conſanguineis vtriuſque coniugis relictum amitti per vnam fornicationem, quia cum illa ſit actus perfectus, denominat fœminam ſimpliciter impudicam. Et ex his conſtat ſolutio ad argumenta n.38. propoſita.

SVMMARIVM.

An legatum relictum ſub conditione non tranſeundi ad ſecundas nuptias amittatur per fornicationem? Refertur quadam opinio, n.41.
Proponitur ſententia auctoris, 42.
An amittatur, ſi matrimonium ſit irritum, 43.
An per ſponſalia perdatur, 44.
Quid ſi matrimonium non ſit conſummatum, 45.
An relictum vxori à viro ſi vitam vidualem ſeruauerit, conſequatur in vidua religionem ingrediens, 46.
Poſt n.46. inuenies alia ſummaria.

41 Quæſtio IV. Vtrum legatum relictum ſub conditione non tranſeundi ad ſecundas nuptias, amittatur per fornicationem: aut quando poſteriores nuptiæ irritæ ſunt aut non conſummatæ? Quibuſdam placet circa primam partem huius diſp. id legatum perdi per fornicationem. Prob. 1. quod vidua fornicans ſubdatur omnibus pœnis ſecundarum nuptiarum, ne plus faueatur luxuriæ, quam caſtitati (vt latè diximus diſp.prac.n.2. & 7.) Et confirm. quia ob hanc rationem, ne ſcilicet, plus poſſit luxuria, quàm caſtitas, defendunt Boërius dec.33.n.12.verſ. Et per quam rationem, & multis citatis Tir. de nobil.c.18 n.13. Matienzo li.5.recop.t.9.l.5.gl.8.n.14. leges priuantes viduam ſecundo nubentem, domicilio, fauoribus, ac priuilegiis viri, extendi ad viduam fornicationem. Et Bald. l. His ſolis, 7. n.3. C. de reuoc. don. ait ſtatutum puniens matrem tranſeuntem ad ſecunda vota, extendi ad committentem ſtuprum: eo quod hæc multo magis offendit. Secundò, quia ſaltem id legatum ſic relictum à viro amittatur ex præſumpta ipſius mente: vtpote, qui omnimodam in vxore caſtitatem petit, (vt n.16. probauimus.) Et ideò hanc partem ſuſtinent Acoſta l. Cum tale, §. Si arbitratu, in fi. n.25. & n.30. ff. de cond. & dem. Cenedo collectan.135. ad decret. num.9.

42 At probabilius reputo id legatum non perdi fornicando, quamuis à marito relictum ſit, quia ſub prohibitione ſecundarum nuptiarum minimè continetur fornicatio. Et licet pœnæ ſecundò nubentibus impoſitæ extendantur ad fornicantes, id procedit poſt iudicis ſententiam in fornicationis pœnam: (vt probaui diſp.prac.n.11.) Non ergo vidua hæc fornicans amittit id legatum, donec iudicis ſententia in pœnam priuetur, quare cautè Anch. c. Vxoratus, n.2. de conu. coni. dixi viduam hanc debere priuari legato, & non dixi eo ipſo illud amittere. Secundò, quia licèt maritus teſtans velit omnimodam vxoris caſtitatem, at ſub verbis prohibentibus ſecundas nuptias non comprehenditur omnimoda caſtitas. Sicut vouens ſe non initurum matr. quantumcunque ad caſtitatem affectus ſit, non tenetur ad illam ex vi huius voti, quare voluntas ea mariti cenſebitur ſola mente retenta: ac proinde non tranſibit in diſpoſitionem, vtpote quæ ex verbis ipſius non deducitur. Iuxta ea, quæ notaui diſp.pr.n.11. Vnde non eſt ſimile, quando legatum eſt à viro relictum vxori, ſub conditione caſtè & honeſtè viuendi, quòd ea verba ad nuptias etiam prohibendas apta ſint. Vt contingit in voueni caſtitatem. Tandem, quia cum priuatio hæc quandam pœnę rationem ſubeat, potiùs coarctanda quàm extendenda eſt. Et ideò hanc partem tuentur Nau. ſum. c.25. n.65. Ant. Bern. in ſua ſum. c.18. n.94. Et ex dictis conſtat ad argumenta num.prac. propoſita.

43 Circa ſecundam partem, nimirum, an amittatur id legatum, quando poſteriores nuptiæ ſunt irritæ? Partem affirmantem ſuadet doctrina Bermondi de publicis concubinariis, §. De adulterio, n.45. & ſeq. vbi vxorem relictam vſufructuariam, ſi vitam vidualem ſeruauerit, dicit amittere legatum, ſi nubat ſacerdoti, quamuis matrimonium ſit nullum, quod non debeat plus operari incontinentia, quàm caſtitas, quæ in ſecundis nuptiis reperitur. Et doctrina Pauli & Iaſonis, quam retuli diſp.87. n.29. in fine. Et doctrina aſſerens per matr. incurri pœnas, quam retuli eadem diſp.87. n.18. At credo in foro conſcientiæ non amitti id legatum, donec iudicis ſententia priuans in pœnam accedat. Ducor, quod conditio non verè violata ſit: cum re vera ſecundæ nuptiæ contractæ minimè ſint. Nec præſtat impedimentum, quod de iure non ſortitur effectum reg. Non praſtat, de reg. iur. in 6. Et quod vitiosè factum eſt, videtur quaſi non factum, l. Quoties. ff. qui ſatiſdare cogantur, l.4. §. Condemnatum, ff. de re iud. Nec obſtat, non plus tribuendum eſſe luxuriæ, quàm caſtis nuptiis, quia hoc ad fori externi pœnam iudicis ſententia indigentem pertinere diximus diſp.prac.n.11.

Circa vltimam diſput. partem, nempe, an id legatum amittatur, ſi 2. illæ nuptiæ non ſint conſummatæ. Id certum videtur non amitti per ſponſalia de futuro, quod cum tunc nondum ſit ſecundum matr. initum, minimè defecerit conditio adiecta legato non tranſeundi ad ſecundas nuptias. Nec diſpoſitum in matr. quoad pœnam ex eo incurrendam, procedit in ſponſalibus, (vt probani l.1. diſp.12.) Nec obſtat l. Oratio, ff. de ſponſ. decidens diſpoſitum in matr. cenſeri quoque in ſponſalibus, & illo prohibito hæc quoque prohiberi, quia id non procedit quoad pœnam. Nec etiam obſtat proximè accingendum haberi pro accincto, l. Si pecuniam, ff. de condictione ob cauſam. Quippe id eſt per quandam fictionem: atque ita in ſolis caſibus iure expreſſis habet locum: nec fiet extenſio de ſimilibus ad ſimilia. Nam fictio iuris non extenditur de ſimilibus ad ſimilia, l. Genero, iuncta l. Quoniam, ff. de his. qui notantur infamia. Et ſic tenet latè probans Beroi toto conſ. 31. vol.2. Simon de Prætis de interpr.1. circa legata, dub.10. num.116. 44

45 Quando verò 2. matr. per verba de præſenti conſummatum copula non eſt: videtur id legatum amitti, quod iam non ſit paritum conditioni abſtinendi à ſecundis nuptiis. At in contrarium facit, quod diximus diſp.87. n.19. vbi probauimus per matr. non conſummatum minimè incurri pœnas. Et ita ſentio, quod nondum perfectè & conſummatè receſſum ſit à teſtatoris voluntate.

46 Id demum obſeruandum eſt. Legatum fœminæ à viro vel à quocumque relictum, quamdiu vitam vidualem ſeruauerit, non extingui fœmina ingrediente religionem. Quod per id ſpirituale cum Chriſto matr. minimè ceſſet vita vidualis: imo plenius voluntati teſtatoris paritum ſit. Auth. Cui relictum, circa princ. C. de indic. viduit. Sic Bald. l. Deo nobis in pr. ſi. 9. n. C. de Epiſc. & cler. Iaſ. l. ſi. in ſi. C. de indicta viduit. Guill. Bened. c. Raynutius, de teſt. verb. Qui cum alia, n.172. Paul. à Montepico l. Titia, §. Titia cum nuberet, q.65. n.167. ff. de leg.2. Bertach. in ſuo repert. lit. L. verb. Legatum cond. verſ. Legatum vxori ſub conditione, Cremenſis ſing.152. Simon de Prætis de interp. vlt. vol.1. interpr.1. circa legata, dub.10. n.127 bene addens deberi quoque alimenta illi à viro relicta ſub ea conditione, ſi vidua permanſerit.

SVMMARIVM.

An legatum coniugi à coniuge relictum, quamdiu cum filiis commoratus fuerit, amittatur per ſecundas nuptias? Refertur opinio, n.47.
Proponitur Auctoris ſententia. 48.
Quid ſi filiis iam defunctis tranſeat ad ſecundas 49.
An legatum habitationis abſolutè relictum à viro vxori, ceſſet ea ſecundò nubente? 50.
Quid ſi relictum ſit, dum ſteterit in domo viri, 51.
An legatum relictum alicui dum ſteterit cum vxore teſtatoris, perdatur ſi diſcedat, vxore ſecunda nupta. 52.
Satisfit argumentis, 53
Poſt n.53. inuenies catera ſummaria, qua deſiderantur.

Quæſtio

47 Quæstio V. An legatum coniugi à coniuge relictum quamdiu cum filiis coniugis legantis commoratus fuerit, amittatur, si coniux superstes ad secundas nuptias migret, velitque cum prædictis filiis habitare? Quidam asserunt id legatum non amitti, quod transitus ille ad nuptias minimè impediat pareri conditioni appositæ: ac transiens parere velit; quod si filij renuant, ipsorum culpæ imputabitur, in eorúmq; damnum cedet. Secundò prob. ex *l. Ceterum, 4. vers. Quid ergo viduæ*, iunct. *vers. Mul. ff. de vsu & habitatione*, nam postquam *vers. Mul.* dixit *Iurisconsultus*, vsu relicto mulieri, posse eam cum marito habitare: *statim vers. Quid ergo*, sic ait: *Quid ergo, si vidua legatus sit, an nuptiis contractis post vsum constitutum, mulier habitare cum marito possit: Et verum est posse eam cum viro, & postea nubente, habitare.* Huius sen. videtur expressè Gl. *l. Cum tale, ver. Sententia, ff. de cond. & dem.* ait enim per hanc conditionem, si à filiis non discesserit minimè induci viduitatem, quod idem docet Bart. & Paulus *ibi statim in pri.* vbi ex prædicta Glossæ doctrina cōcludunt, non eo ipso quod coniux viduus secundis nuptiis copulatur, videri eum, cui sic legatum est, à liberis discedere. Idem Paulus *l. Si vir vxori, §. Cum vir, n. 1. ff. eo. t.* Idem tenet Imol. *d. l. Cum tale, in pri. n. 1. vers. Et per prædicta*, vnde concludit fore, vt non perdat legatum, si non staret per mulierem, vel eius virum quominus liberi secum commorarentur. Idem videtur tenere Oldr. *cons. 214. n. vn.* dum vult hanc mulierem secundo nuptam & cum posteriori viro habitantem, amittere hoc legatum: quasi sentiat secus fore, si habitaret cum filiis, vel per eos staret. Idem videtur velle Salic. *l. 1. n. 4. C. de leg.* vbi ait consulendum tunc esse filiis, ne matrem expellerent: ne tunc per filios videatur stetisse, sed vt solum maritum expellant: & tunc mater ex debito sequetur virū, ac legatum perderet: nec filiis imputari poterit matris recessus. Eandem sententiam sustinent Ang. de Gamb. *tr. de testam. gl. 20. n. 2* (habetur *t. 8. tr. p. 1.*) Lara *l. Si quis à liberis, §. Si quis ex his, n. 196. & 197. ff. de lib. agn.*

48 Quamuis autem præcedens sent. sit satis probabilis, contrariam reputo probabiliorem, nimirum, per ea verba censeri interdictas secund. nuptias, atque adeò viduam ad eas transeuntem amittere id legatum, quod filij habeant tunc iustam diuertendi à matris habitatione causam, vtpote, quæ eis suspecta est, quare per filios non stat. Deinde quia dum vir reliquit alimenta vxori habitandi cum filiis, videtur filiorum educationi prospicere. Et ideò huius sent. est Oldr. *n. prec. relatus*, ideò enim dixit habitantem cum marito, quasi supponens id ita futurum, iuxta suam obligationem, ac tunc iustam recedendi causam esse filiis. Et ita eum intelligunt & pro hac sent. referunt Præp. & Parisius, quos statim referam. Eandem sustinent *l. Bald. t. n. vn C. vbi pupilli educari debeant, & l. 1. in fi. C. de leg.* & ibi Ang. Ias. *ibi n. 5.* Præp. *c. fi. de sec. nupt. col. pen. n. 4. vers. Sed quid si relinquat*, Paris. *add. ad Bart. l. Mulier, §. Cum proponeretur, add. pen. ff. ad Treb.* Alex. *add. ad eundem* Bart. *l. Qui concubinam, Vxori, verb. eo anno, ff. de leg. 3.* Ripa *l. Fœminæ, in pr. in noua edit. quæst. nunc. 21. n. 57. C. de sec. nupt.* Guill. Bened. *c. Raynutius, de test. ver. Qui cum alia n. 170.* Garr. *rubr. C. de sec. nupt. in noua ed. pœna 15. n. 23.* Paulus de Montepico *l. Titia, § Titia cum nuberet, n. 164. q. 64. ff. de leg. 2.* Vitalis de Cambanis in tractatu de clausulis, *clausul. renuntiauit omnib. bonis paternis & maternis, §. Sed an iuri alimentorum*, Bertach. *in suo repert. lit. V. verb. Vidua, vers. Vidua legataria si stabit in domo viri Et verb. Vxor secundo nubit, vers. Vxor secundo nubens*, Io. Lup. *l. 15. Tauri, n. 5.* & ibi Castillo *paulò post pr. vers. Idem si maritus*, Gom. Arias *l. 13. Taur. n. 1.* Marienz. *l. 5. rec. t. 1. l. 3. gl. 2. n. 18.* referens Ferrariensem *in sua pr.* Spino Speculo *test. gl. 14. princ. n. 104.* Atque idem dicendum est, vxore leganti viro sub eadem conditione. Cum filiis iusta sit diuertendi causa ob timorem odij nouercæ. Ita Guilliel. Bened. Io. Lupus, Castillo, Gomez Arias *proximè allegati.*

49 Quod si tamen superstitibus filiis mater semper cum eis vita viduali seruata habitarit, non amittet id legatum, quamuis eis vita functis ad secund. transierit nuptias, quod id legatum relictum sit contemplatione ipsius vxoris & liberorum, atque horum mors superueniens impediuit, ne possit stare cum eis. Nec nocet ei transitus ad alias nuptias, cum solum interdictus sit coniugi superstiti, quatenus ei obstaculo erat ad habitandum cum filiis. Sic Garr. *rubr. C. de sec. nupt. pœna. 3. n. 34. in noua edit.*

Imò legatum habitationis absolutè relictum à viro vxori extinguitur ea secundò nubente, quod per eas esset memoria mariti. Sic Alberic quem refert ac sequitur Gr. Lo. *l. 21. verb. Ele su muger t. 3 p. 3.* Perez *li. 5. Ord. t. 2. l. 1. f. 115. p. 1.* Nec obstat Gl. *inst. de vsu & habit. §. Item de his qui*, vbi textus ait: *Et conuenienter si ad mulierem vsus adium pertineat, cum marito ei habitare liceat*, vbi Gl. *ver. cum marito*, ait præsenti & futuro, quia (inquit Greg. Lop.) intelligitur quando id legatum non est relictum à marito, sed ab alio. 50

Similiter sentiendum est de legato relicto à viro vxori, dum steterit in domo ipsius viri: intelligitur enim in vita viduali, atque ita perdetur per secundas nuptias, quod iam in viri prioris domo non censeatur persistere. Sed Bald. *l. voluntatis, n. 10. C. de fideic.* Ias. *l. 1. n. 5. C. de leg.* Surdus *de alim. tit. 7. q. 23. n. 12.* 51

Ex his deducitur, legato relicto alicui si steterit cum vxore testatoris, deberi ea vidua transeunte ad secundas nuptias. Cum iam enim desinat vidua illa esse sub priori matr. sub quo censebatur esse, ac vxor testatoris, dum viduitatem conseruabat, iuxta *l. vlt. C. de bon. mat.* iam censetur conditio impleta, nec stat per legatarium non famulari vxori testatoris. Sic per plura probat, allegans Alex. & Socino, Simon de Pretis *de interpr. vlt. vol. lib. 1. interpr. 1. circa legata, dub. 10. n. 5.* 52

Ad arg. *n. 47.* proposita resp. Ad 1. constat ex dictis *n. 48.* Ad 2. resp. cum Ripa Fœminæ, *in pri. in noua ed. q. 21. n. 58. C. de sec. nupt.* cum textum intelligi in legato habitationis facti viduæ. & sic ab alio quam à marito, quare non aduersatur nostræ sententiæ. 53

SVMMARIVM.

An legatum fœminis maritandis possit dari viduis secundò nupturis? Refertur quædam sententia. n. 54.
Non potest dari viduis maritandis. 55
Quid si ea vidua prius matr. non consummarit: vel illud fuerit irritum 56.
Quid si deficerent ætate nubiles fœminæ numquam nuptæ. 57.
An legatum relictum vxori nomine proprio, debeatur etiam ei, quam testator postea vxore priori mortua duxit 58.
Quid si sub nomine appellatiuo relinquatur vxori. 59.
An alimenta legata vxori debeantur etiam illi posteriori? 60.
An legatum fœminis maritandis possit dari ei, quæ nondum est ætate nubilis, 61.
An id legatum possit peti ante ætatem nuptiis aptam, 62.
Legatum puellis dotandis relictum an possit dari iam nuptis, 63.
Quid si dicatur, puellis maritandis. 64.
Quid si certa puella maritanda, & illa sit iam maritata. 65.
Quid si consanguineis maritandis, & quædam sit maritata. 66.
An legatum cuidam maritandæ relictum, debeatur quoad residuum, quando postea testator eam minori summa data in matr. collocauit, 67.
An legatum fœminis maritandis relictum, possit dari ingredientibus religionem. 68.

Quæstio vltima. Quibus possit conferri legatum maritandis fœminis relictum? Et 1. quidam asserunt posse conferri viduis secundò nupturis. Sic videtur docere Gl. *c. Aperiant, verb. Trigamos, 31. q. 2.* vbi ait per nuptias non solas primas, sed vlteriores designari, & sic esse argumentum contra *l. Boues, §. Hoc sermone, ff. de verb. sig.* Idem videtur tenere Ripa *rub. C. de sec. nupt. in noua edit. n. 4. & 5. vers. contrar. um determinat*, vbi dicit recurrendum ad coniecturas voluntatis testatoris, & si ea non magis primis, quàm secundis nuptiis adaptari possit, posse id legatum eiusmodi viduis dari. Vbi apertè sentit posse absolutè dari, nisi coniecturæ voluntatis testatoris suadeant eum de primis solis intellexisse. Et Decius *rubr. C. de secund. nupt. n. 3.* dicit ex proprietate sermonis posse in eo legato comprehendi viduas: secus et 54

 verl

verisimili testatoris mente. Et Sylu. *ver. Legatum, 1. q. 5. n. 9* ait posse id legatum dari secundò nubentibus, non autem ad vlteriores nuptias transeuntibus.

55 At multo verior sent. & omnino tenenda docet, id legatum non posse conferri viduis secundò nubentibus, quod ea testatoris verba de solis primis nuptiis intelligantur. Vt constat ex *l. Boues, §. Hoc sermone, ff. de verb. sig.* ibi: *hoc sermone dum nupta erit, prima nuptiæ significantur.* Et ita hanc partem sustinent Bald. *in proœm. decr. n. 25.* Præp. *rubr. de spons. n. 14.* Ias. *l. Duobus, §. Si ei qui, n. 2. ff. de iurei.* Guill. Bened. *c. Rainutius de test. verb. Qui cum alia, n. 79.* Garron. *rubr. C. de sec. nupt. in noua edit. n. 5.* Tilaq. multis citatis *dict. §. Hoc sermone, in pr. n. 111.* Rosel. *verb. Adulterium, n. 6.* Mantica *de coniect. vlt. vol. l. 8. t. 5. n. 21.*

56 Hoc tamen temperandum est, nisi vidua nuptura prius matrim. minimè consummarit: tunc enim potest capere id legatum, quod perinde sit, ac si nunquam nupsisset: vt enim benè ait Ripa *rubr. C. de sec. nupt. n. 15. vers. Sed an dicatur, in noua edit.* quamuis attento verborum rigore dicatur viduam hanc binas contraxisse nuptias: at secus se habet quoad effectum nuptiarum. Et ita quamuis conditio non nubendi admittatur in vidua, *auth. Cui relictum, C. de indicta vidui.* ac omnes intelligunt, quando prius matrimonium consummauit. Et ideò hanc limitationem amplectuntur Decius *rubr. C. de secund. nupt. num. 4. & ibi* Garron. *in noua edit. n. 5.* Similiter temperatem, nisi prius matrimonium irritum fuerit, quod ex dictis *n. 43.* probari potest. Deinde, quia re vera ea non est vidua, & primas contrahit nuptias.

57 Deinde temperandum est, nisi nullæ essent fœminæ ætate nubiles, quibus posset id legatum impertiri: tunc enim ex verisimili testatoris mente, ne opus pium differatur, potest conferri viduis, quia (*vt dicam n. 61.*) non potest id legatum dari fœminæ, quæ non est ætate nubilis. Sic Garron. *rubr. C. de sec. nupt. in noua edit. n. 5.*

58 Hinc infertur decisio illius quæst. An legatum relictum à viro vxori, debeatur secundæ, quam post testamentum priori defuncta duxit: Qua in re manifestum est non deberi secundæ, quando proprio nomine expresso legauit primæ. Vt lego vxori meæ Mariæ, quod tunc apertum sit indicium affectionis ad singularem illam personam. Et ita docet alios referens Menoch. *de præsumpt. l. 4. præs. 122. num. 14.* Quia aliis relatis hoc limitat *n. 15.* nisi posteriori vxori nomen prioris imposuisset. Tunc enim censeretur loco prioris subrogata per text. *l. Filia, vlt. ff. de cond. & dem.* Quia translatio nominis significat eandem affectionem, & animi beneuolentiam prioris ad posteriorem esse translatam.

59 At difficultas est, quando sub nomine appellatiuo legatum relictum est. Vt lego vxori meæ, quidam enim aiunt, & quidam negant deberi posteriori, quos referunt Cou. *de testam. c. Requisisti, n. 3.* & Mantica *de coniect. vlt. vol. 8. t. 15. n. 1. & 2.* & Menoch. *de præsumpt. l. 4. præsumpt. 122. num. 8.* & ipse sustinet *n. 11. & 12.* deberi posteriori vxori. Quod affectio ad eam, cui tempore testamenti testator coniugatus erat, transferatur ad postmodum ductam: atque ita cum legatum non sit reuocatum, ei debebitur. Verùm quamuis hoc sit satis probabile: at placet concordia, quam ex aliis Doctoribus referunt ac sequuntur Cou. *eod. n. 3.* & Mantica *n. 3.* nempe si testator coniugatus erat tempore testamenti, intelligitur id legatum de sola vxore præsenti, quippe testator duci potuit, ac ductus præsumitur ob specialem erga præsentem vxorem affectum, eiusque merita. Si autem tunc minimè coniugatus esset debebitur cuicumque vxori, quam tempore mortis testatoris habebat, quod hic actus sit fauorabilis, cesséetque coniectura illa singularis affectionis ac meritorum: ac propterea legatum intelligitur relictum ex sola generali maritali affectione: quæ in quacumque vxore locum habet.

60 Temperandum autem est, non deberi posteriori vxori, quando sub nomine appellatiuo relictum est, ac testator eo tempore solutus matrimonio erat: vt intelligatur nisi id quod relinquitur vxori sit etiam fauorabile, quale est alimentorum legatum: tunc enim concurrente duplici fauore, scilicet vltimæ voluntatis & ipsius rei legatæ, de quacumque vxore videtur testator intellexisse. Ita allegatis Alex. & Soc. sustinet Barb. *l. Diuortio, §. 8. quod in anno 10. ff. sol. matr.*

Id etiam monuerim, legatum maritandis non posse 61 conferri nisi fœminis, quæ sunt ætate nubiles, nimirum, 12. annos nactæ, quod tunc nequeat impleri causa finalis eius dispositionis, argumento, *l. Nec semel, §. Si inhabitat, ff. quando dies legat. cedat.* Potest etiam hoc ex communi doctrina comprobari, quæ habet, patrono non integrum esse præsentare ad beneficia, nisi eum, qui tempore præsentationis idoneus est, ac qualitates petitas habet. Et ita docent Bald. *l. Sancimus, fi. D. de nuptiis,* Garron. *rubr. C. de sec. nupt. in noua edit. n. 5.* dicens ita communiter sentire Doctores, id tamen bene militat Bald. nisi legatum relictum esset pro certa persona maritanda. Et ratio discriminis est: quia vbi personæ incertæ relinquitur legatum, debet per exequutores persona idonea eligi: at quando persona est certa, testator eam eligens reddidit habilem ad legatum obtinendum.

Quare legatum relictum certæ maritandæ, quæ ætate 62 non est nubilis, peti nequit ante ætatem nuptiis aptam, quippe desideratur vrgere vel instare causam ob quam legatum relictum est. Sic Mant. *de coniect. vlt. vol. lib. 11. tit. 21. num. 5.*

Sed dubitatur, an legatum relictum fœminis maritan- 63 dis possit dari iam maritatis? Et quidem si verba testatoris sic se habeant, Dentur mille ad puellas dotandas possunt conferri iam nuptis sine dote, vel cum modica dote, quando vir ea inopia laborat, vt sustinendo matrimonij onera minimè sit, quia adhuc subest causa pia, & necessitas oneris matrimonij sustinendi, & verè illud est dotare fœminas. Ita sentiunt Bald. Nouel. *de dote 5. p. n. 12.* Ioan. Lupus *c. Per vestras, de don. int. virum & vxorem, notab. 3. §. 12. num. 8.*

Quod si puellis maritandis legatum relictum sit, con- 64 ferri nequit iam maritatæ, quia verè illa puella non est maritanda: & ita verba legati in ea minimè verificantur. Sic Bald. *l. fi. n. 11. C. de sent. quæ sine certa quantitate.* Iason. *l. Quominus, n. 113. vers. Quinto pro eadem parte, ff. de fluminibus,* Bald. Nouell. & Io. Lup. *n. præc. alleg.* Perez *l. 5. ord. t. 2. l. 1. f. 79. vers. Dubium est quotidianum.*

Maius dubium est, quando pro persona certa maritan- 65 da legatum relictum est, & ea tempore testamenti erat maritata? Mant. *de coniect. vlt. vol. l. 12. t. 1. n. 13.* ait, si quis legarit certam quantitatem ad certam fœminam maritandam, & ea viuo testatore, ac eo inscio nupserit, extingui legatum, quasi causa eius cessante. Secus si testator nuptiarum conscius, ac potens testamentum mutare, minimè mutauit. Tunc enim præsumptio est, ipsum voluisse in eadem voluntate persistere. Et refert Paulum *cons. 254. in fi. vol. 1. & cons. 148. in fi. vol. 2.* & Tiraq. *l. Si vnquam, verbo, Susceperit liberos, n. 178. C. de reu. don. in mea edit. est n. 219. vers. Huc denique spectat.* Et nullum aliud fundamentum, cui innitatur, affert, præter doctrinam Bart. *l. Lucius, l. 1. ff. de leg. 2.* quæ omnino extra rem est, ac in casu valde diuerso loquitur, nimirum quando minori summa in dotem data ipsemet testator postea matrimon. eandem puellam tradidit: tunc enim coniectura est, ipsum voluisse à priori legato recedere. Et ideo dicendum est, legatum pro certa persona maritanda deberi, quamuis ea tempore testamenti maritata esset, & à fortiori, si postea nubat testatore superstite, (quamuis hoc vltimum DD. non expliceni, vt ex ratione ipsorum apertè colligitur.) Probatur ex *l. Si iam facta, 11. ff. de cond. & dem.* ibi: *Si verò nesciat, præsenti die debetur.* Ex qua cum multis probat Gr. Lop. *l. 21. verb. Venit, t. 9. p. 6.* sufficere conditionem, per verba futuri temporis conceptam, impletam esse testatore ignorante tempus, quo actus geritur. Et ex eadem colligit aliis relatis Couar.

Couar.*c.Officij,n.10.de testam.* causa legati contingere, potius confirmari, quàm extingui legatum. Et ratio est, quia eo legato certæ personæ facto, ductus esse videtur testator ob specialem illius affectionem: quæ cum non cesset, quamuis ipsa tunc nupserit, aut viuo & ignotanti testatore nupserit postea, non extinguitur, sed stabilitur id legatum. Atque ita docent Bald. Ias. Baldus Nouell. Perez *nu. praced.alleg.* Hyppol. *rub.ff.de fideiussoribus,n.*80. Io. Lup. *c.Per vestras,de donat.inter vir. & vxor.notab.*1.§.20.*n.*6. Tiraq. *tract.cessante causa,limit.*18.*fi.* Sarmiento *l.2.select. c.*1.*n.*10. Mexia *l.Toleti p.*12.*fundam.*1.*n.*35. Spino *spec. test.gl.*14.*princ.n.*152. Zauallos *in suis qu.pract.q.*158.*n.*6. & explicant Spino & Zauallos, quamuis ignorante testatore sit iam testamenti tempore coniugata. Id enim probat *l.Si iam facta*, cui hæc doctrina innititur. Et ita id clarè sentiunt reliqui allegati.

66 Similiter credo legatum relictum consanguineis maritandis, quamuis nequeat, conferri consanguineæ tempore testamenti coniugatæ: ob dicta *num.*64. vtpote quòd est relictum incertis personis: at si testatore mortuo nupsisset, existimo cum duobus Iurisperitis ex doctioribus huius regij Prætorij Granatensis posse illi dari, quòd non omnino incertæ personæ relictum sit, sed quodammodo certæ, nempe personis ex testatoris genere. Et quando nupsit, habebat iam ius aliquale ad hoc legatum, acquisitum à testatoris morte.

An verò legatum relictum certæ personæ maritandæ, eodem testatore postea eam in matr. collocante, minori summa in dotem tradita, debeatur quoad residuum? consulendi sunt Bart. & Doctores *l. Lucius,§.1.ff.de leg.*2.& *ibi* Peralta *n.vlt.* Cou. *c. Officij,n.*9. & 10.*de testam.* Bæza *de non melior.filiab.c.*1.*fine.* 67

Tandem an legatum fœminis maritandis possit dari ingredientibus religionem? dixi *l.*1.*disp.*33 *n.*29. 68

DE IMPEDIMENTO IMPOTENTIÆ.

DISPVTATIO XCII.

An impotentia coëundi, & qualis impediat ac dirimat matrim. subsequens?

SVMMARIVM.

1 Disputatio de hoc impedimento apprimè necessaria est, quòd frequenter in tribunalibus Ecclesiasticis accidat, & in confessionibus occurrat: facillimúmque sit circa illud aberrare, tum ob nimiam eius difficultatem: tum etiam, quia satis obscurè disputatum inuenitur. Et ideò qua claritate potuero, illud enodabo. In hoc ergo impedimento is ordo seruabitur. Primò loco agetur qualis impotentia matrim. dirimat: vbi de impotentia naturali, absoluta, vel respectiua, accidentali ratione senectutis, abscissionis testiculorum, vel maleficij. Secundò loco de impotentia, quando ab altero potente cognoscitur: & de iure, quo matrim. dirimat. Tertiò loco quando matrim. ratione impotentiæ separatum, restaurandum sit, inuento errore, ex secundis nuptiis, aut fornicatione impotentis. Vbi & qualiter lis intentanda sit contra sententiam latam, & qualiter in causa matrimonij nunquam transeat in rem iudicatam. Et num liceat diuortium ratione illius copulæ in fornicatione aut matrim. habitæ. Quarto loco quando impotentia subsequitur matrimonium: & quando dubitatur an præcedat, an potiùs sequatur, & qualiter tunc liceat vsus matrimonij. Quinto loco de impotentia temporali ratione ætatis puerilis, status morbi, vt de matrimonio constituti in mortis articulo. Et de matrimonio hermaphroditi. Tandem qualiter probanda sit impotentia, & de computatione triennij experiétiæ potentiæ ad coëundum. Præmittendum est, quid & quotuplex sit impotentia. Est enim vitium naturale aut accidentale impediens coïtum. Potest autem consurgere ex causa intrinseca naturali, vt ex viri frigiditate, aut ex fœminæ arctitudine. Frigiditas enim reddens coniugem impotentem soli viro accidit. Vt egregiè docet D. Th. ab vniuersis receptus 4.*d.*34. *q. vn. art.*2. *ad* 6. ea ductus ratione, quod mas sit agens in generatione, fœmina verò solum patiatur. At frigiditas passioni non obstat, sed soli actioni reprimens membri virilis motionem. Quare minus benè Ant. *c.fin. n.*6. *vers. Hac doctrina, de frigid. & malef.* & ibi Præpos. *nu.*5. *vers. Quaero generaliter*, aiunt posse in fœmina reperiri frigiditatem matr. dirimentem, iura tamen illius non meminisse, quod ferè impossibile sit eam probare. Vocatur autem impedimentum hoc frigiditas: cùm quandoque etiam caloris excessus possit virum impotentem reddere, ac matrim. dirimere (vt dicemus *n.*13.) Quod auctore D. Th. 4.*d.*34. *q.vn.art.* 2. *corp.* superfluus calor vix potest esse impedimentum perpetuum. Impotentia hæc potest duplici ex capite prouenire: nempe ex causa intrinseca & naturali, vt frigiditate in viro, aut arctatione in fœmina, aut ex causa extrinseca accidentali, vt ex maleficio, quod vtrique sexui commune est: aut ex castratione, quæ viris est peculiaris. Rursus impotentia quædam est perpetua, quædam temporalis. Deinde alia est impotentia ad copulam: alia verò ad solam generationem, quæ vocatur sterilitas. Tandem impotentia perpetua, quædam est absoluta respectu omnium: quædam verò respectiua respectu huius vel alterius similis.

Præsens ergo disputatio petit qualitatem impotentiæ desideratæ, vt matrimonium subsequens irritet, quando ea est generalis respectu omnium. Quam aliquibus conclusionibus ac corollariis ex eis deductis explanabo. 2

Prima conclusio. Impotentia perpetua ad copulam reddit irritum subsequens matrimonium: secus de temporali:

Hæc

Hæc est apud omnes certissima. Et de impotentia perpetua constat ex *c.2.de frigid.& malef.& ex toto eo t.* quando autem impotentia est temporalis, eam non dirimere, constat ex *c.Fraternitatis, vers.Quamuis igitur, eod.t.* Et ratio vtriusque partis ea est: quòd perpetuæ impotentiæ repugnet obligatio ad copulam coniugalem ex matrimonij contractu consurgens. Impossibilium enim nulla potest esse obligatio, *l.Impossibilium.ff.de reg.iur.& c. Nemo ad impossibile, de reg.iur.in 6.* Secus de impotentia temporali. Qui enim in præsenti non est soluendo, cùm tamen sit spes fore in futurum, potest ad soluendum obligari: cuius obligationis incapax est, qui nunquam soluendo foret. Quòd si obiicias, matrimonium impuberis irritum esse: cùm tamen sola temporali impotentia laboret. Dic id esse peculiare in casu, quòd ius Ecclesiasticum matr.impuberum irritarit, quamuis impotentia eorum temporalis sit. Quod in alia impotentia temporali minimè statuit. Quare existente eodem impotentiæ temporalis impedimento, ex ætatis debilitate consurgente, post pubertatem valeret vtique matr. eò quòd ius Ecclesiasticum vsque ad illam solam ætatem irritarit, vt dicemus *disp.104.n.18.*

3 Quidam temperant posteriorem huius conclusionis partem, vt impotentia temporalis non dirimat, quando à coniuge potenti est tempore contractus scita: secus si ipsum lateret. Ducuntur, quia D.Tho. *4.d.36.q.vn.art.1.corp.* æquiparat impotentiam seruituti. At hæc licet temporanea dirimit, si à coniuge libero ignoretur (vt probaui hoc *lib.7.disp.19.n.4.*) Er confir. quia vtraque non simpliciter, sed ad tempus actum matrimonij impediunt, imò multo magis impotentia temporalis, vtpote quæ prorsus impedit: cùm seruitus solum liberum vsum impediat. Secundò, quia ignorantia qualitatis suaptè natura ad contractus finem petitæ ipsum vitiat. At huiusmodi videtur hæc impotentia: cùm ad copulam habendam, quæ matrim. finis est, desideretur coëundi potentia. Huius sentent. videtur clarè Sotus *4.d.34.q.vn.art.2.col.4.immediatè ante vers. Rogas autem,* vbi ait impotentiam hanc temporalem non esse impedimentum necessarium, instar cognationis, sed voluntarium. Et *eo.a.col.8.vers.Postremum denique,* explicat esse impedimentum spontâneum: quia si contrahentes permanere velint, sunt veri coniuges. Atque ita clarè sentit si alter potens ignorarit, & nolit stare matrimonio, dirimendum esse: instar matrim.cum seruitutis ignorantia contracti. Eandem tenet Enriquez *l.11. de matrim. c.10. num. vlt.* vbi ait viro impotenti ad tempus, valere matrim. si vxor impedimenti conscia cedat iure suo.

4 Sed nullatenus mihi placet hæc limitatio: atque ita tenendum est, eam impotentiam quantumuis ignoratam ab altero minimè obstare valori matrim. Ducor, quod is error circa impotentiam temporalem non dirimat iure Ecclesiastico matrim. nullum enim ius irritans reperitur: imò eius valori valdè suffragantur textus de hoc impedimento loquentes, absque aliqua enim distinctione decidunt quando impotentia est temporalis, non irritari matrimonium, vt constat ex *c.Fraternitatis, de frig.& malef.* Nec etiam iure naturali dirimat. quippe ea impotentia non tollit simpliciter matrimonij finem, sed secundum quid, scilicet pro aliquo tempore: ac proinde non efficit inuoluntarium simpliciter, sed secundum quid, instar erroris qualitatis. Et confirmatur, quia si hæc impotentia ignorata dirimeret iure naturali matrim. valde deficiens esset iuris canonici decisio, si in re ad mores valde necessaria, & vbi de grauissimo animarum periculo tractabatur hoc tacitò disponeret, (vt disponit *c.Fraternitatis, de frig.& malefic.*) matrim. semel dissolutum ratione impotentiæ existimatæ perpetuæ, restaurandum esse, comperto impotentiam esse temporalem. Tandem, quia potentia coëundi perpetua non est de matrimonij essentia: alias impotentes ad tempus nullatenus possent contrahere. Non ergo iure naturali, nec Ecclesiastico, impotentia temporalis ignorata dirimit matrimonium. Nec obstant in contrarium adducta n.præc. Non primum, quia D.Th. de impotentia perpetua loquitur: & est in ea sententia, vt ea non dirimat matr. nisi quando est ignorata (vt dicemus *disp.97.n.1.* & ab ea recedemus *ibi n.2.*) Nec est simile de errore seruitutis, & errore impotentiæ temporalis, quia ius Pontificium irritat matrim. initum cum errore seruilis conditionis *c.2.de coniug.seru.* At non inuenitur textus irritans, quando est error impotentiæ temporalis. Et hinc patet ad confirmationem. Nec obstat etiam secundum, quia negandum est eam qualitatem esse suapte natura ad finem matrimonij requisitam: solùm enim petitur ne sit impotentia perpetua. Et ideò pro hac sententia sunt vniuersi alij Theologi & Iurisperiti, qui cum D.Th.*4.d.34.q.vn.a.2.corp.* indistinctè tradunt impotentiam temporalem non obstare valori matrimonij. Et in propriis terminis docent Petr.de Led.*de matrim.q.58.art.1. in difficult. principali, paulò ante solutionem ad argum.* Manuel *1.tom.sum.2.edit.c.235.n.1.fine.*

Sed adhuc superest difficultas, an saltem reus alicuius culpæ sit conscius suæ impotentiæ temporalis, si ea durante matr. ineat? Id enim affirmant quidem, nec explicant culpáne mortalis sit, an sola venialis. Videtur enim à recto ordine deuiare obligare se ad soluendum eo tempore, quo impotentia soluendi adest. Sic docent Ricat.*4.d.34.art.2.q.1.* Astens.*2.p.sum.l.8.t.26.a.vn.q.1.* Turrec.*33.q.1.in sum.art.1.n.9.* Sot.*4.d.34.q.vn.a.2.concl.3.in fi.primæ concl.* Idque limitant Ric.& Astens. nisi magna necessitas vel vtilitas id suadeat. Verùm in contrarium vrget, nullam videri culpam, si graui morbo laborans matrim. ineat, quamuis tunc reddere debitum nequeat, quia lex matrimonij obligat ad reddendum debitum, instar præceptorum affirmatiuorum, nimirum semper, non tamen pro semper, sed salua incolumitate personæ, & temporibus commodis. At hic potest obligari ad reddendum tempore quo fuerit potens. Deinde, quòd impotens ad tempus ad soluendum debitum pecuniarium, nullius culpæ reus est, si se ad soluendum obliget tempore quo certus est se soluendo fore. Et ideò existimo nullam esse culpam ex natura rei: at posset esse ratione deceptionis coniugis potentis, quando diu duratura esset impotentia, & non ei detegeretur, quia esset deceptio in qualitate valdè necessaria: exponeretur que alter incontinentiæ periculo: nec ipsi posset imputari non inquisiuisse circa hoc, sicut imputatur quando de aliis viri partibus non curat certior fieri, quia aliæ possunt diligentia præmissa sciri, nec tenetur quispiam proprios defectus detegere: at defectus ille potentiæ est occultus, & de eo nunquam inquiri solet. 5

Secunda conclusio. Impotentia coëundi, quæ non est vera impotentia, sed solùm maxima difficultas, non dirimit matr. vt si potest esse vera commistio, sed cum maxima difficultate, & periculo ægritudinis. Hæc conclusio est certissima: & constat ex *c.2.de coniug.lepros.* vbi deciditur matr. cum leproso esse validum. Et ex *c. Fraternitatis, de frig.& mal.* vbi quando per incisionem absque mortis periculo factam potest mulier arcta reddi apta copulæ, definitur valere matr. Et tamen in vtroque euentu est maxima difficultas. Et ita docet Petr.de Led.*de matr.q.58.a.1.col.antep.in solut.ad 5.* 6

Tertia concl. Ad valorem matr. non satis est potentia vas fœmineum penetrandi, sed desideratur potentia seminandi intra illud: quare potens coire, impotens tamen perpetuo ad semen emittendum in vas, vel quia nullo modo seminat, vel quia præ nimio calore, ita præproperè, vt vas expectare nequeat, est incapax matrimonij, si id vitium ita sit perpetuum, vt nulla medicinæ ope tolli possit, quia de ratione matr. est traditio potestatis corporis ad copulam coniugalem, At non reputatur copula cóiugalis deficienti semine. Coitus enim solùm est via ad actum coniugalem perficiendum. Secundò, quia ad matr. valorem desideratur copula, per quam coniuges vna caro efficiantur, vt constat ex *c.Laudabilem.de frig.& mal.* ibi: *Vterque iureiurando dicat, quod nunquam per carnis copulam vna caro effecti* 7

effecti fuissent : & tunc videtur quod mulier possit ad secundas nuptias conuolare. Quod idē habetur ex *epist.* D.Greg. *relata c.2.33.q.1.* At non fiunt coniuges vna caro absque seminatione intra vas(vt probaui *l.2.disp.21.n.5.*)Et ideo hanc conclusionem docent ex Theologis, Pal.4.*dist.34.q.2.a.1.concl.2.n.8.& a.2.concl.3.n.14.& ibi* Sot.*q.vn.a.2. paulo post pr.* Ouand.*ibi,disp.vn.prop.1.* D.Ant.*3.p.tit.1.c.12.§.1. & 2.fi.*Led.*2.p.4.q.60.a.1.col.antepen.* Veracr.*1.spec.a.38.conc.6.*Angl.*floribus 1.p.*vbi de matr.*qu.8.art.1.dub.1.diffic.1.* Petr.de Led.*de matr.qu.58.a.1.dub.4. quod mouet circa sol.ad 4.princ.*Val.*4 p.disp.10.q.5.punct.3.* vbi de imped.impotentiæ , *verf.de huiusmodi impotentia,* Enriquez *l.11.de matr.c.10.n.vlt.& l.12.c.7.n.5. & c.8.n.1.* Toled,*l.7.sum.c.12.n.2.*Manuel *1.to.sum.2.edit.c.235.n.2.fi.*Cannedo *sum.sacram.*vbi de matr.*c.5.statim in pr* Batt. à Led.*de matr.dub.48.concl.3.* Viuald. *candel sacram.1.p.* vbi de matr.*num.235.*Lud.Lop.*2.p.instruct.* vbi de matr. *c.52.statim in pr.notab.1.* Vega *2.to. sum.cap.34.casu 113.* Hier.Llamas *methodo curat.3.p.c.8.§.13.fi.* Et ex Iurisperitis,Abb.*c.1.n.5. de frig. & malef.* & *ibi* Alex. de Neuo *n.5.*Rainerius *1.p.sum.1.de matr.cap.27.* Angel.*v.matr.3.imped.16.n.3.*Syl.*v.matr.8.q.16.dict.3.& 7.* Rosella *verb. Imped.imped.15.n.3.*& *ibi* Suppl.Pisanæ,*imped.15.num.4.* Rebuff. *praxi benef.reg. de dispens.in gradibus prohibitis, gl.5.n 49.*Roland.*de lucro dotis,q.184 n.3.(* habetur *tom.9. tract.)*Sylua *nuptialis,v.Seni non est nubendum,in l.2.n.12.* Turrect.*33.qu.1.in sum.a.3.n.15.concl.5.* Nauar.*sum.lat.c.22.n.59.*Ant.Cucus *l.5.inst.maiorum,t.12.n.218.& 259.* Gut.*l.1.q.canon.c.16.n.18.*Caual. *2.p.dec.18.n.6.*Matienzo *lib.5 recop.t.1.rubr.gl.1.n.159.* Barbosa *l.1.p.1.n.92.96.97.ff.sol.matr.*Lancel.*inst.iuris canon.l.2.tit.quæ matr.impedire possunt, §. Item frig.v.Natura,* Gaëta *c. Ad limina 30.q.1.§.4.n.538.*Quid autem si vir non intra seminet,sed matrix attrahat,dicam *disp.99.n.37.*

8 Quare minus bene Doctores aliqui de hoc dubitant,& Pontificem consulendum docent, quando vir membrum erigit, nec est maleficiatus, at nullatenus consummat, sed statim semen emittit extra vas , nec medicinis potest iuuari.Hi sunt Host.*sum.t.de frig.§. Qualiter & quando,n.13.* Alber.*in suo dict.l.l.v.Imped.imped.15.*Astens.*2.p.sum.l.7.t.37.a.1.qu.5.*Brunel. *de sponsalibus concl.28.limit.5.n.22.* Et quando potest coïre , non tamen seminare , validum esse matr.sustinebunt omnes asserentes Eunuchos validè contrahere, quos referam *n.15.* illi enim non verum semen emittunt. Et in hanc partem licèt dubius inclinat Author Supplem. Gabr.*4.d.34.qu.vn.a.1.notab.4.* & dubius manet Bottillong *ibi qu.vn.a.3.diffic.2.* Et tenet Hugolin.*de matr. c.19.n.1.* Et clarè videtur tenere Emm. Sa *sum.v.matr.* vbi de impedimentis dirimentibus in imped. impotentiæ , *n.14.* At nullatenus recedendum est à doctrina communi , quæ verissima est:& maximè post motum proprium Sixti V.quem *num.17.* referam, vbi decidit matr. Eunuchorum esse irritum , cum tamen experientia constet eos posse coïre *:* sed irritum est, quòd verum semen non emittant.

9 Valeret tamen matr. si vir seminare posset intra vas,ac fœmina capax esset seminis virilis recipiendi , quamuis ea impotens esset ad seminandum. Quippe fœmineum semen non est præcisè ad generationem necessarium , quamuis valde conferat. Et ita docent Nauar.*l.4.cons.tit. de frig.& malefic.in priori edit.cons.3.n.12. & 13. in post. cons.2.n.12.& 13.*Ledes. & Barbosa *num.7.allegati,*Veracruz *1.p.speculi a.38.concl.9.* Gutierez *qu.canon.l.1.c.16.n.16. & 17.* Matienzo *lib.5. recopil.t.1.rubr.gloss.1.n.198.* Enriquez *l.12. de matr.c.7.n.4.* Non tamen est hoc adeo certum,quia innititur illi principio Philosophico, semen fœmineum non esse necessarium ad generationem : cuius oppositum est probabile. Quare sentientes esse necessarium , dicent quoque eam fœminam esse matr. incapacem : sicut est vir , qui semen nequit emittere. Sicut in simili aduerti *lib.2. disp.21.num.11.* & *hoc lib.7. disp.64. num.21.*

10 Nec censendum esset matr. nullum , si vir non totum semen possit intra vas fundere, sed partem. Quod ea seminis pars intra vas recepta sufficiens sit ad consummandum matr. & efficiendum coniuges vnam carnem. Sic Ouand.*4. dist.34.disp.vn. coroll.3.* quod infert ex 5. propositione.

11 Quòd si fœmina tam arcta esset, vt non posset semen intra vas recipere , nec arte aliqua iuuari posset, incapax matr. foret. quia nil refert an ex parte viri an ex defectu fœminæ consurgat impotentia seminandi intra vas, atq; ita consummandi matr. vt coniuges efficiantur vna caro. Quod ad matr.valorem desiderari probauimus *num.7.* Sic Supplem. Gabr.*4 d.34.q.vn.a.12.propos.4.* Toledo *lib.7. sum.c.12.n.2.* Similiter esset incapax matr.fœmina, si præ latitudine aut alia latenti ægritudine cognosci minimè posset à viro. Constat ex eadem ratione. Et docent Host. *sum.t.de frig. & malefic.§.Quæ impotentia,n.5. & 6. & c. Consultationis,n.1.eodit.*& *ibi* Io.Andr.*n.2.* Ant.*in fi.*Alber. *in suo dictionar.lit.I.v. Impedim.imped.15.* Astensis *2.p. sum.l 8.t.27.qu.1.* Greg. Lop. *l.2.verb.Tan estrechas,tit.8.p.4.*Gaëta *cap. Ad limina 30.quæst.1.§.4 qu.233. num.536.* Secus esset , si fœmina recipere posset semen intra vas , quamuis semel susceptum retinere nequiret : tunc enim valeret matr.quippe tunc verè consummatur matr. ac efficiuntur coniuges vna caro *:* & ipsa solum sterilis est *:* quod valori matr.non obstaret *n.26.* Sic Ouand.*n præced.* relatus.

12 Temperant quidam conclusionem, vt tunc non valeat matr. eo quòd vir coïre potens nequeat seminare, quando mulierem is defectus latuit *:* secus si eius conscia cedat iure suo. Huius sententiæ videntur Abbas *cap.1.5.* & *ibi* Alex.de Neuo *n 5.de frigid.& malefic.*Rosella *v Imped. imped 15.n.16.* Angel.*matr.3 imped.19.n.3.* Syluest.*verb. matr.8.quæst.16.dict.3.* Eam enim reddunt rationem, ob quam matr.non potens seminare sit irritum, quod mulier clamare possit velle se esse matrem:& ita sentire videntur validum fore, vbi mulier reclamare nequiret,vtpote quæ conscia defectus fuit. Et tenent expressè. Ant. Cucus *l.5. inst.maiorum, t.12.n.259.* Enriquez *l.12. de matr.c.7.n.4.* Idem dicunt sentientes matr. Eunuchorum valere, quando fœmina conscia fuit,quos *num.14.* referam. Idem docent opinantes nullam impotentiam cognitam dirimere matr. quos referam *disp.97. num.13.* Sed non placet hæc limitatio. quia si natura matr. petit seminandi intra vas potentiam,vt sic possit tradi potestas corporum ad actum coniugalem , non video qualiter voluntas coniugum efficere valeat, vt absque ea potentia consistere possit matrim. qua ratione ducti defendemus *disput.97. num.2.* impotentiam etiam vtrique coniugi notam dirimere matrimon. Adde Sixtum V. in quodam motu proprio, quem *num.17.* referam, declarasse coniugium Eunuchorum esse irritum, quamuis sciente altero coniuge initum fuerit.

13 Nec refert qua ex causa impotentia hæc in viro consurgat *:* quamuis enim frequenter impotentia coëundi ex frigiditate viri consurgat, & rarò ex nimio calore:at aliquando potest etiam ex nimio calore procedere : & tunc si id impedimentum sit perpetuum,quod nec arte Medicinæ nec triennio experientiæ cesset , dirimet matr. quia eadem prorsus est ratio. Sic tradunt D. Thom.*4. d.34. quæst. vnic.art.* & *ibi* Albertus Magnus *art.4. ad 6.* quos vniuersi sequuntur. Idem dicendum est , si impotentia in viro proueniat ex abominatione mulieris. Sunt enim viri qui ad pulchram mouentur , & non ad deformem *:* & contingit aliquando ita abominabilem fœminam apparere viro , vt nullatenus possit moueri ad coïtum cum illa,nec excitare possit concupiscentiam : tunc enim perinde censendum est , ac de impotentia ex maleficio prouenienti. Si enim medijs adhibitis ac experientia triennali præmissa non cesset , dissoluetur matrimonium. Ita docent D.Thom.*4. dist.34.qu.vn.art.2.ad 5.* & ibi Alber. Magn.*a.6.in 2.arg & eius sol.*Viguer.*l.inst.c.16 §.7.ver.9. impedim.*

*impedim.*11. Et ex Iurisperitis, Albetic. *in suo diction. lit. I. verb. Imped. imped.* 15. Astensis 2. *p. sum. l.* 8. *t.* 29. *a. vn. in fi.* Ang *v. matr.* 3. *imped.* 16. *n.* 14. Sylu. *matr. q.* 16. *dict.* 3 Rosella *v. Imped imped.* 15. *n.* 8. & ibi Supplement. Pisanæ, *imped.* 15. *n.* 7. Tabiena *Imp.* 12. *q.* 7. *n.* 8. Turrecr. 33. *q.* 1. *in sum. art.* 2. *n.* 13. Gaëta *c. Ad limina*, 30. *q.* 1. §. 4. *quæst.* 226. *n.* 529. Quare non intelligo qualiter So. 4. *d.* 34. *qu. vn. a.* 2. *col.* 7. *vers. Quod autem de deformi*, dicat nil ad valorem matr. referre, si vir valeat excitari ad copulam cum pulchra, non autem cum deformi. Quia cum conditio illa sit nimis per accidens, non ob id dissoluetur matr. cum deformi initum. Sed apertè contradicunt illi DD. omnes allegati. quod enim refert, siue à natura, siue ex accidenti impotentia promanet, ad irritandum matr. Si verè impotentia vtraque sit, impediatque potestatem tradendi corporis ad copulam coniugalem: eo quòd illud accidens reddat eam impossibilem. Adde, impotentiam ex maleficio consurgentem esse valdè accidentariam, & tamen coniugium dirimit. Tandem quia (vt docet Albertus Magnus *proximè allegatus*) sunt quidam ex sua natura destituti calore sufficienti ad coïtum, qui tamen excitari ex fœminæ pulchritudine possunt ad coïtum perfectè moueri: non autem quando ea pulchritudo deficit. Est autem monenda huiusmodi fœmina, (vt bene tradunt Albert. Magnus & Turrecr. *ibid.*) vt munditie, ornatu, affabilitate se amabilem viro exhibeat: ac ipse vir monendus est, vt excogitet causas, quibus ad fœminæ amorem excitetur, vt vel sic abominatione illa cessante possit illam cognoscere. quòd si hæc non prosint præmissa triennij experientia, separabitur matr. illud, sicut quando ex maleficio impotentia prouenit. Tandem quacunque ex causa impedimentum perpetuæ impotentiæ consurgat, dissoluetur matr. ea cognita, vtpote quod irritum fuit. Cùm reuera impediat essentiam coniugij, quaecumque ex causa oriatur. Sic Host. *c. Consultationi, n.* 1. *de frig.* & ibi Ioan. Andr. *n.* 2. Greg. Lopez *l.* 2. *verb. Friot. t.* 8. *p.* 4.

14 Ex dictis deducitur primò, quid sentiendum sit de matr. Eunuchorum, qui sana & integra virilia habent, at altero seu vtroque testiculo carent. Et quidem quando solo altero testiculo orbati sunt, nemini dubium est, eos aptos esse ad matr. Quod verum semen idoneumque generationi emittant. Testiculus enim ille potest ministerium generationi necessarium exercere, spiritus ad illam requisitos retinens. & tanquam follis membra commouens. Sicut alter solus oculus videndi actum perfectè exercet. Imò cum virtus vnita sit fortior se ipsa dispersa, & in illum vnum testiculum omnes spiritus generationi necessarij coëant, qui in vtrumque confluere deberent, solent ij ad generandum potentiores esse. Idem probatur ex *l. Si serua*, 40. §. *Si spadoni, ff. de iure dotium*, ibi: *Si spadoni nupserit mulier, distinguendum arbitror, castratus fuerit, necne: vt in castrato dicas dotem non esse: in eo qui castratus non est (quia est matr.) & dotem & dotis exactionem esse.* Vbi Gloss. *fin.* ait spadonem in eo textu appellari, qui generare potest: eo quòd vnum saltem testiculum habeat, & *l. Sed est quæsitum* 6. *v. Spadonem, ff. de lib. & posth.* ibi: *Spadonem quoque posthumum hæredem scribere, & Labeo & Cassius scribunt, quoniam nec sterilitas ei rei impedimento est* Vbi Gloss. *v. Impedimento*, ait quia validè contrahit, & *v. Posse*, explicat de spadone, cui alter solus testiculus deest. Et ideo præter omnes DD. triplici *n. seq.* allegandos, qui in hoc conueniunt, ita docent Anchar. *c.* 2. *in fi. de frig.* Caual. 2. *p. dec.* 18. *n.* 6 Petr Greg. *in syntag. iuris l.* 7. *c.* 2. *n* 18. Lancel. *instit. iuris canon. l.* 2. *t. quæ matr. impedire possunt*, §. *Item frigid. verb. Natura*, Phil. *de offic. sacerd. to.* 1. *p.* 2. *l.* 2. *c.* 10.

15 Difficultas autem est de Eunuchis vtroque testiculo carentibus. Quidam censent hos ad matr. ineundum idoneos esse, si virgam erigere valeant, ac subinde coïre, quamuis semen emittere nequeant. Ducuntur, quòd hi satisfacere valeant concupiscentiæ mulieris, & ita obtinetur finis matr. secundarius; nec primarius, nimirum generatio prolis ad eius valorem desideratur, vt in sterilibus constat. Secundò probari potest ex doctrina Arist. *l.* 1. *de gen. anim. cap.* 4. vbi tradit testiculos non desiderari ad generationem, quamuis expediant, tanquam pondera textrinis appensa conferunt, ne liciatorij cursus inter stamina impediatur. Idque comprobat experientia tauri, qui recens castratus cum vacca coïens, illam prægnantem reddidit. Item quia serpentes & pisces coëunt: cum tamen testiculis careant. Tertiò persuaderi id potest, quod *Genes.* 37. Putiphar appelletur Eunuchus Pharaonis. Cùm tamen genuerit filiam, quam duxit Ioseph. Et ideo huius sent. sunt Gl. *c. Hi qui, in fi.* 32. *q.* 7. & *c. Nuptiarum bonum, v. In quibusdam* 27 *qu.* 1. Anch. *c.* 2. *in fi. de frig.* Alciatus *l. Spadonum* 128. *n.* 3. *ff. de v. sign.* & *l. Si is qui, n.* 54. *ff. de vsucap.* Bart. Soc. *l.* 1. *n.* 26. & 28 *ff. sol. matr.* Cepola *l. Pomponius* §. *spadonem, n.* 11. *ff. de edil. edicto.* Cortas. *l.* 1. *in* 1. *lectura, n.* 16. *ad fi. ff. sol. matr.* Ang. *v. matr.* 3. *imped.* 16. *n.* 11. Tab. *v. Imped. imped.* 12. *q.* 6. *n.* 7. Armil. *v. matr. n.* 51. Gutier. *lib.* 1. *qu. can. c.* 16. *n.* 8. *in sua priori edit.* Hugolin. *de matr. c.* 16. *nu.* 1. Idem cum hac limitatione, quando alter coniux id impedimentum nouit, tenent Metina *lib.* 5. *de sacr. homin. continentia c.* 47 *fi.* & 77. *paulo post pr.* Palac. 4. *d.* 34. *disp.* 1. *immediatè ante* 4. *concl.* Philiarcus *de offic. sacerd. to.* 1. *p.* 2. *c.* 10.

Alij verò docent eos validè contrahere, si possint aliquale semen emittere, quamuis ad generationem ineptū. Quoniam verè copula semine intra vas emisso, quamuis inefficaci ad generationem, contenta est, vt in sterilium copula euenit. Atque ita docent Alex. de Neuo *cons.* 9. *n.* 4. Palud. 4 *d.* 34. *q.* 2. *art.* 1. *concl.* 2. *n.* 8. D. Ant. 3. *p. t.* 1. *c.* 12. §. 2. Canon. *l.* 2. *commentariorum c.* 15. *n.* 9. *ad fi.* Syl. *v. matr.* 8. *q.* 17. *dict.* 7. Veracruz 1. *p. Speculi, art.* 38 *concl.* 6. Turrecr. 33. *q.* 1. *in sum. a.* 2. *n.* 11. Petr. de Led. *de matr. dub.* 48. *concl.* 3. Angles *floribus* 1. *p.* vbi *de matr. q.* 8. *art.* 1. *dub.* 1. *diffic.* 1. *coroll. vlt* quod infert ex 1. *concl.* Gaëta *c. Ad limina*, 30. *q.* 1. §. 4. *qu.* 234. *n.* 539. Matienzo *lib.* 5 *recop. tit.* 1. *rubr. gloss.* 1. *n.* 195. Lud. Lop. 2. *p. instruct.* vbi *de matr. c.* 32. *col.* 3. *vers. Vnde infertur*, Oiand. 4. *disp.* 34. *disp. vn. coroll.* 2. quod infert ex 5, propos. limitans quando emittunt semen eius rationis cum vero semine. Et absque ea limitatione Barbosa *l.* 1. *p.* 1. *n.* 91. *ad fi.* & *n.* 93. 94. *ff. sol. matr.* 16

Sed indubitata sent. est, Eunuchos vtroque testiculo carentes esse matr. incapaces, ac proinde irritum esse matr. quod inierint. Quia ad matr. veritatem desideratur potentia verum semen intra vas fœmineum emittendi (vt probaui *num.* 6.) At Eunuchi quamuis membrum erigant, atque quandam aquosam materiam emittant: ea tamen non est verum semen, nec eiusdem rationis cum vero semine: nec agitatio fit in principalibus membris, deficientibus testiculis, qui sunt tanquam folles omnia membra commouentes. Nam cor, iecur, & cerebrum, quæ sunt tres nostri corporis præcipuæ partes, transmittunt suos spiritus ad testes, qui virtutem habent hos spiritus retinendi, ex quibus totum corpus calefit. At si testes deficiant, spiritus non retinentur, sed euanescunt illuc transmissi: nec calor per totum corpus reflectitur: vnde frigidiores fiunt, & inepti ad verum semen emittendum, vt optimè probant ex Gal. doctrina Ant. Musa *in aphorismos Hippoc.* & *Gal. l.* 6. *aphorism.* 28. & Nicol. Florent. *de membr. naturalibus serm.* 6. *tract.* 1. *c.* 3. *ad fi.* Atque Arist. *in problem. sect.* 11. *problem.* 16. vocat spadones seminis expertes. Sunt ergo Eunuchi incapaces matr. Quare ita declarauit Sixtus V. in quodam motu proprio edito anno 1587. quem verbo ad verbum referunt Gutier. & Petr. de Led. *statim allegandi*, cuius verba directa sunt ad Nuntium Apostolicum, & ita ipse declarauit. Verba hoc decidentibus in eo motu proprio sic se habent: *Committimus fraternitati tuæ, & mandamus, vt coniugia per dictos & alios quoscumque Eunuchos, & spadones vtroque teste carentes, cum quibuslibet mulieribus defectum prædictum, siue ignorantibus, siue scientibus contrahi prohibeas: eosque ad matrimonia contrahenda inhabiles auctoritate nostra declares: & tam locorum* 17

locorum ordinariis, ne huiusmodi coniunctiones de cætero fieri quoque modo permittat, interdicat: quàm eos etiam qui sic de facto contraxerunt, separari cures, & matr. ipsa sic de facto contracta, nulla, irrita, & inualida esse decernas. Quare hodie dubitari nequit hos Eunuchos esse incapaces veri matr. quamuis fœmina eius defectus conscia velit iuri suo cedere. quippe iam id in hoc etiam euentu decisum est in eo motu proprio. Nec obstant argumenta contraria *n.15.* proposita. Nam ad 1. resp. Eunuchos non satisfacere fœminæ per veram copulam suapte natura aptam ad generationem. Nec finis matr. est remedium concupiscentiæ habitum per copulam quamcunq; sed per copulam aptam generationi. Et quamuis senes destituti sint semine sufficienti ad generationem, at verum semen eiusdemque rationis cum semine fœcundo emittunt, ac per accidens non generant. Ad testimonium Aristot. dic, eius doctrinam in hoc non esse amplectendam: nam ex doctrina Galeni & saniori constat testiculos esse necessarios ad generationem, non absolutè, cùm animalia imperfecta his careant, & tamen generant: sed in animalibus perfectis. Nec obstat taurum illum recens castratum generasse. Id enim contingit ex semine ante castrationem recentem deciso. Ad tertium dic Eunuchum sumi in sacris literis pro ministro Regis. Sicut *Gen.40.* pincerna & pistor regis appellantur Eunuchi, vt cum Caietano Abulensi, & aliis per ipsum relatis probat Pereira *tom.4. in Genes. c.37. disp.9. paulo post princ.* Quare hæc sententia etiam ante motum proprium Sixti V. communis erat Theologorum ac Iurisperitorum; eamque tenebant ex Theologis D.Th. *4.d.34. in fin. in expositione literæ.* Et *ibi* Alb. Magnus *a.4. corpore,* Almain. *qu.vn.* Sot. *qu.vn.a.1.col. antepen. vers. Atque hinc indicium.* *Victoria sum* vbi de matr. *n.283.* Ledes. *2.p.4.qu.60 a.1.col.1.* Toled. *7. sum.c.12.n.2.* & post motum proprium docent Enriquez *l.11. de matr.c.10.n.vlt. & l.12.c.8. n.1.* Petr. de Ledes. *de matr.q.58.a.1. dub.3. quod monet circa sol. ad 3. princ.* Valentia *4.p.disp.10.q.5.punct.3.* vbi de impotentia, *in fin.* Manuel *1.t.sum.2.edit.c.254.concl.2.n.2.* Vega *2.to.sum.cap.34.casu 113.* Viuald. *candel. sacr.* vbi de matr. *1.p.n.237.* Et ex Iurisperitis ante motum proprium, Goffred. *sum t. De frig. & malef. n.5.* & *6. ibi* Host. §. *Qua impotentia, n.7. vers. Quidam autem dicunt.* Io. And. *c.2. in fi. de frig.* & *ibi* Ant. *n.6.* Abb. *n.5.* Alex. de Neuo *n.5.* *Prapos. n.4.* Idem Ant. *c. fin. n.8. eod. t.* & *ibi idem Prapos. n.6. & c Tanta, n.7. qui filij sint legit.* idem Ant. *c. Laudabilem, n.14. de frig.* & *ibi* Alex. de Neuo *n.15. casu 1.* Arch. *c. Hi*
18 *qui, n.2. & 3. 32.q.7.* & *ibi* Bellam, *n.1.* Bart. Socin. *l. Sed est quæsitum, n 2. limit. 2. ff. de lib. & posthum.* Io. de Friburgo *sum confess. l.4.t.16 q.12.* Rom. *singul. 634.* Ant. de Rosellis *tract. de legit. l.1.t. de causa materiali legitimat. n.31.* (habetur t.8. tract. p.2.) *Supplem. sum.* Pisanæ, *verb. Impedimentum, imped.15.n.15.* Rosella *ibi imped.15.n.16.* Bolognet. *l.1 n.10. ff. sol. matr.* *Montalu. l.2. fi. t.8. p.4.* Greg. Lop. *l.6. verb.* Castrado, *t.2.p.4.* *Constanus tra. de sponsalibus tit. De iis qui nuptias contrahere non possunt, n.72.* Alex. Carrer. *de sponsal. l.5.c.16.* (habetur vterque tom.9. tract.) Plaza *de delictis l.1. c.24.n.5.* *Spino speculo testam. glos.15 principali, n.99.* Franc. Marcus *decis. 677.* Parlam. Delphin. *n.6.* & post motum proprium Sixti V. Gutier. *qu. canon. in 2. edit. l.1.c.26.n. vlt.* retractans sent. quam in 1. editione tenuerat, antequam motus proprius ille in lucem ederetur.

Non tamen approbo quod tradit Enriquez *l.12. de matr. c.8.n.1. in comm. lit. R.* nempe, si datetur aliquis Eunuchus verum semen emittens eum non esse iure naturæ inhabilem ad matr. sed motu proprio Sixti V. esse matr. incapacem. Sed hoc non approbo: quod Sixtus V. in eo motu proprio nil nouum statuerit, sed solum ius antiquum & naturale declararit, vt constat ex illis verbis: *Authoritate nostra declares.* Item quia non sola matr. in posterum contrahenda irritauit, sed etiam iam contracta: quod Pontificem efficere non posse constat, si valida fuerant. Quare mens Pontificis fuit declarare attento omni iure matr. Eunuchorum esse irritum, ac eos semper fuisse matr. incapaces: vtpote qui verum semen amittere non possunt. At admissa hypothesi impossibili vt daretur quispiam ratus Eunuchus veris seminis emittendi compos, is non excluderetur iure antiquo à matr. ac subinde nec eo motu proprio, qui nil denuo statuit, sed solum ius antiquum declarat. Quare auctores *n.15.* relati verum dixere, asserentes Eunuchos, qui seminare possunt, esse aptos ad matr. si quod supponunt, esset verum. At cùm id sit impossibile, iure optimo Sixtus V. in vniuersum matr. Eunuchorum vtroque testiculo carentium irrita esse declarauit.

Secundò infertur, quid censendum sit de matr. senum. 19
Nam eos valide contrahere non posse, suadere videtur, quod eorum semen sit sterile, & non prolificum. Vt ex Aristo. Gal. Alb. Magno affert Tiraq. *lib.7. conn. gl.1.p.n.19.* Item quia *lex Papia Poppea* interdixit viris sexagenariis, ac fœminis quinquagenariis nuptias. Verùm certissimum est apud omnes, vsusque Ecclesiæ id comprobat, solam senectutem non obstare valori matr. Quare legem illam Papiam tanquam iniquam primus omnium abrogauit Claudius Cæsar, (vt auctores sunt Sueton. *in eius vita, c.23.* & Alex. ab Alexan. *l.4. dierum genial. c.22.*) & eum secutus est Iustinianus *l. penult. C. de nuptiis.* Deinde id probatur ex D. Aug. *de bono vidui. c.8.* & refertur *c. Nuptiarum, 27.qu.1.* vbi agens de nuptiarum bono, ait in quibusdam esse humanitatis solatium. Vbi Gloss. *ver. In quibusdam,* explicat in senibus. Idem probatur ex *l. Sed q.6. ff. de lib. & posthum.* ibi: *Quoniam nec ætas impedimento est.* Præterea, quia etsi senes destituantur propinqua, & expedita generandi facultate: est enim in eis veluti suspensum exercitium potentiæ generandi, possunt tamen habere perfectum actum coniugalem, vereque intra vas seminare. Quod ad matr. firmitatem sufficit. Tandem quia nullus est adeò senex, quin aliquando natura, vel saltem medicinæ arte adiutus possit ad coitum calere vt docent Gl. *d.c. Nuptiar. verb. In quibusdam,* & alios allegans Tiraq. *proximè relatus.* Et ideò hoc docet D.Thom. quem cuncta sequuntur *4.d.34.q.vn.a.2.ad 5.*

Quare immerito de sene decrepito id negaret *Portius* 20
inst. de nupt. in pr. col.4. ad fin. vers. in fin. gl. & dubius mansit Ant. Gomez *l.9.* Taur. *num.57. fin.* & Enriquez *l.12. de matr. cap.7.n.3. in comm. lit. X.* dixit non esse improbabile. Sed dicendum est senes etiam decrepitos capaces esse matr. si nullo alio impedimento præter senectutem laborent. Quòd vsus Ecclesiæ nullos senes à matrim. ineundo reiicientis comprobat. Idque suadent rationes adductæ, *n. præc.* maximè vltima. Et ita docent ex Theologis, Nicol. de Lyra *3. Reg. cap.2.* in ea verba, *Quæramus domino nostro Regi adolescentulam Maioris 5.d.34.qu.1.col.2.arg.1. contra 2. concl.* Emm. Sa *sum. ver. Matrim.* vbi de impedimentis dirimentibus *in imped. impotentia n.14. statim. in princ.* Enriquez *c.12.n.3.* Manuel. *in suis q. regul. t.1.q.13.a.1.* Et ex Iurisper. Iason *l.1.n.43. ff. sol. matr.* Angel. *l. Sed est quæsitum, n.1. ff. de lib. & posth.* Lud. de Sardis *de natur. liberis 2. p.ti. de legit. per verum matr. qu.1.n.3.* (habetur t.8. tract. p.1.) Brunel de Sponsf. *conc.2. amplia.4.n.21.v.2.* Const. de Sponsf. *t. qui nuptias contrahere possunt num.54* (habetur 109. tract.) Cou. *4. decret. 2.p.c.8.§.2.n.10. vers.9.* *Duennas regul. 350. limitat.1.* Manticar. *de coniect. vlt. vol.11.t.13.* Andr. Gail. *l.2. pract. obser. c.141.n.8.* Rojas *epitome success. c.2.num.21.* Matien. *l.5. recop. t.8.l.10. glos.3.n.4.* Barb. *l.1. p.1.n.94. ff. solut. matr.*

Vnde nunquam ob senectutem deneganda est alicui ab 21
Ecclesia facultas ineundi matr. nisi aliud impedimentum allegetur, & probetur. Constat ex dictis duplici *n. præced.* Et tradit Enriquez; dicens ita vsum Ecclesiæ se habere, *l.12. de matr. c.7.n.3.*

Atque hoc in fœmina quantumcumque vetula certius 22
est. Quia frigiditas coitum viri senis impediens, ipsi non obstat, vtpote quæ patiens est, & semen recipit: ad quod calor iuuenilis minimè desideratur. Sylu. *Matrim 8.qu.16. dicto 4. in fin.* Ant. Cuc. *l.5. instit. maiorum t.12.n.262.* Barbosa *l.1.p.1.n.97. ff. sol. matr.*

23 Sed difficultas est, an quando vir senex est adeò exhaustus, vt omnino impotens sit ad copulam habendam, nec iudicio Medicorum iuuari arte possit, sit incapax matr. ineundi? Quibusdam placet eum non esse incapacem. Nam semper habitu retinet intrinsecam seminandi intra vas potentiam, ac senio per accidens impeditam. Ita videntur sentire Ant. *c. 2. n. 5. de frig. & malef.* Iason. *l. Sed est quæsitum n. 1. notab. 1. ff. de lib. & posthum.* Rolandus *de lucro dotis q. 103. n. 17.* (habetur *to. 9. tract.*) aiunt enim senes validè posse matr. inire: eo quod per accidens sint impotentes, ac impotentia accidentalis non dirimat matrimonium. Et sustinent expressè Tabiena *verb. Impedimentum, imped. 12. q. 3. n. 4.* Nau. *l. 4. cons. in priori edit. ti. de spons. cons. 39. & 15. & 18. & in post. t. de spons. impub. cons. 4. n. 15. & 18.* Manuël. *1. t. sum. 2. edit. c. 235. concl. 5. n. 5.* Vega *2. to. sum. c. 34. casu 61.*

24 At verissima sent. est, eum senem esse matrimonij incapacem. Quòd nil referat, siue à natura, siue ex accidenti impotentia perpetua consurgat, ac nulla arte restaurabilis, (vt *n. 13.* probaui.) Cùm is non possit ad copulam vtpote sibi impossibilem obligari. Atque huius sent. videntur Gloss. *c. 2. fi. de frig. & malef. & ibi* Innoc. *n. vn.* Abb. *n. 5.* Anch. *n. 2.* Alb. *in suo dict. lit. I. verb. Impedimentũ, imped. 15.* Montalu. *l. 2. ad fi. tit. 8. p. 4.* dicũt enim ideò matr. senum valere: quòd possint medicinæ benificio adiuuari: vbi videntur supponere irritum esse, quando iuuari nequeunt. Atque in propriis terminis docent ex Iurisper. Gl. *l. Sed est quæsitum, 6. verb. Nec ætas, ff. de l. & posthũ. Additio ad* Gl. *l. Sancimus, verb. Homines, C. de nuptiis.* Host. *c. 2. in fi. de frig. & malef. & ibi* Præpos. *n. 4.* Alex. de Neuo *n. 4.* Astensis *2. p. sum. l. 8. ti. 26. a. vn. q. 1.* Rosella *verb. Impedimentũ, impedim. 5. n. 16. & ibi* Suppl. *Pisana impedim. 15. n. 2.* Angel *verb. Matrimonium 3. impedim. 16. n. 2.* Sylu. *verb. Matrim. 8. q. 16. dict. 3.* Greg. Lop. *l. 1. in fi. t. 8. p. 4.* Zephalus *cons. 384. n. 48. vol. 3.* Gaëta *cap. Ad limina 30. q. 1. §. 4. q. 220. n. 521.* Ant. Cuc. *5. institut. maiorum, t. 12. n. 257.* Gutier. *q. canon. l. 1. c. 16. n. 13.* Matient. *l. 5. recop. t. 1. rubr.* Gloss. *1. n. 193.* Barbosa *l. 1. p. 1. n. 94. ff. solut. matr.* Et dicit esse probabile Syl. *nupt. l. 2. vers. Seni non est nubendum, n. 7.* Et ex Theologis Scot. *4. d. 34. q. vn. in solut. ad 2. & ibi* Ricard. *a. 2. q. 1. ad 1.* Abul. *3. Reg. c. 2. q. 25.* Scot. *4. d. 34. q. vn. a. 1. pen. Et ibi* Borrill. *q. vn. a. 1. conc. 3. & a. 3. ad 2.* Palac. *ibi d. 1. col. 23.* Ouand. *dis. vn. propos. 1.* Ledes. *2. p. 4. q. 60. a. 1. col. 4. vers. Sed dices,* Veracr. *1. p. Speculi, a. 38. conc. 6.* Nicol. de Niisa *sup. 4. sent. tract. 6. p. 3. de matr. q. 6. ad 1.* Angles florib. *1.* vbi de matr. *q. 8. a. 1. dub. 1. diff. 1. in 2. corollario quod infert ex 1. concl.* Petr. de Ledes. *de matrim. q. 58. a. 1. in dub. 4 quod mouet circa solut. ad 4. dubij principalis, in fi.* Viuald. *candel. Sacram. 1. p.* vbi de matrim. *n. 238.* Lud. Lop. *2. instr.* vbi de matr. *c. 52. statim in princ. notab. 1.* Barth. à Ledes. *de matrim. dub. 48. conc. 3.* Atque idem dicendum esset, si senex ille posset quidem coire, non tamen seminare intra vas. Tunc enim irritum esset matrim. iuxta dicta *n. 7.* Et ita docent Sotus, Veracruz, Angles, Lud. Lop. Petr. de Ledes. Viuald. Bart. à Ledesm. Matienzo, Barbosa *eisdem locis.*

25 Tertiò infertur, quid dicendum sit de matr. sterilium. Id enim non valere suadetur: quia sicut matrim. ordinatur ad copulam, ita ad prolis generationem: imò est potissimus finis prolis generatio. Cùm ergo impotentia ad copulam irritet matrimonium, à fortiori sterilitas, quæ impotentia est ad generandam prolem, irritabit. Secundò quia vbi nequit efficax voluntas finis inueniri, nequit etiam mediorum. Cùm media sint propter finem. At in sterilibus nequit inueniri efficax voluntas generationis prolis, quæ est finis coniugij: vtpotè quæ est illis impossibilis. Nõ poterit igitur in eis reperiri efficax volũtas coniugij, quod est medium. At sine efficaci voluntate matrim. consistere non potest. Tertiò, quia *c. 1. de frig. & malef.* id videtur decidere ibi: *Si mulier proclamauerit, dicens: Volo esse mater, volo filios procreare.* Et idem habetur *c. 2. 33. q. 1.* Ex quibus textibus constat dissolui matrim. ratione impotentiæ viri, muliere clamante se velle esse matrem. Cùm ergo similiter clamare possit, idem allegans, viro existente sterili, dissoluetur eadem ratione matrim. Quartò, quia id videtur docere D. August. *l. de bono coniug. c. 5.* relatus *c. Solet. 32. q. 2.* vbi censere videtur non esse matrim. quando spes sobolis deficit. Et ideò hanc partem tenet Felinus *c. Cum sit n. 1. vers. Demum scito, de foro compet.* vbi ait matr. non esse, quando mulier natura ita sterilis est, vt deficiat spes concipiendi. Idem censuit *Iason cons. 115. n. vol. 1.* dicens non esse propriè matr. vbi mulier sexagenaria illud init. Quòd vt verè & propriè dicatur matrim. desideretur spes sobolis saltem in habitu & potentia. Confirmare etiam videtur, quod tradunt Præpos. *c. Tanta n. 7. ad finem qui filij sint legit. &* Barth. Socinus *l. Sed est quæsitum, n. 2 ff. de lib. & posthum.* vbi docent, quando matrix fœminæ est destructa, non valere matrimonium. Sed hæc doctrina nil fauet huic sententiæ, intelligitur enim, quando nullatenus semen recipere posset.

His tamen non obstantibus, certissimum est sterilitatem nil obesse valori matrimonij. Quòd Ecclesiæ vsus ita habeat, nunquam enim auditum est dissoluisse aliquod coniugium ratione sterilitatis: imò passim admittit senes ad illud ineundum: cùm tamen eorum semen constet esse sterile (vt *num. 19.* probaui. Et inter parentes D. Ioann. Baptistæ constat verum fuisse matrim. Cùm tamen illa esset sterilis, *Luc. 2.* Tandem, quia etsi id matrim. frustretur fine primario, qui est prolis generatio: consequitur tamen finem secundarium, nempè, satisfacere concupiscentiæ vera copula habita. quod ad eius valorem sufficit. Et ita sustinet D. Th. *4. 34. q. vn. a. 2. ad 3.* receptus passim ab omnibus Theologis, & iuris Pontificij Professoribus, deinceps paucis relatis *n. praced.* quos optimè impugnat Barbosa *c. 1. p. 1. n. 98. ff. solut. matrim.* Nec obstant arg. pro ipsis *n. praced.* adducta. Quia ad 1. neganda est conseq. Nam quando est impotentia ad copulam, neuter matrimonij finis reperiri potest. At quando est sola sterilitas, saluatur finis secundarius. Ad 2. dic, illam maximam esse veram, vbi est finis vnicus, secus vbi est duplex, & alter saltem repetitur, vt in sterilium matrimonio euenit. Ad 3. dic cum D. Thom. *4. d. 34. in exposit. lit. Magistri, &* cum D. Bonau. *in eadem exposit. n. 2.* sensum eorum verborum esse. *Volo cognosci à viro*: sanctos verò loqui iuxta muliebrem pudorem vtentes verbis modestis: & ideò non dicunt fœminam petiisse coitum: id enim fœmineum pudorem dedecebat. Ad 4. dic eum textum apertè loqui quando id pactum deducitur in matrimonij contractu, vt proles vitetur. Tunc enim irritum est matrim. illud vitiante conditione ipsius bonis contraria, *c. fin. de condit. appos.*

Tandem infertur, quid dicendum sit de coniugio fœminæ non potentis parere absque manifesto mortis propriæ periculo: cùm tamen apta copulæ sit. Quidam sustinent ea impotentia matrim. dirimi. Ducuntur 1. quòd mulier impotens ad reddendum debitum absque vitæ periculo, est incapax matrimonij. Et ideò *c. Fraternitatis de frig. & malef.* decernitur mulierem arctam, quæ sine vitæ periculo aptari nequit congressui viri, esse ineptam matrimonio: atque eam impotentiam censeri perpetuam. At fœmina non potens absque vitæ periculo parere, nequit absque eo reddere debitum, & cognosci à viro; reddens enim exponitur periculo conceptionis & partus. Secundò, quia cùm actus coniugalis sit propter prolem, si mulier sit proli habendæ inepta absque vitæ periculo erit matrimonij incapax: perinde ac si copulæ aptari non posset absque vitæ discrimine. Tertiò, quia non potest vti actu coniugali, siue petendo, siue reddendo, ob vitæ periculum. Ergo ad id obligari nequit, in quo essentia matrimonij consistit. Et ideo huius sent. fuit doctissimus Victoria *in suis prælect.* vt eum refert ac sequitur Petr. de Ledes. *de matrim. q. 54. a. 1. in fine.* Mart. à Ledes. *2. p. 4. q. 60. a. 1. col. 5. vers. Sed circa hæc est dubium,* Bart. à Ledesm. *de matrim. dub. 58. concl. 2.* Manuel. *1. to. sum. edit. c. 235. concl. 6. n. 6.* Vega *2. to. sum. c. 34. casu 109.* Veracr. *1. p. Speculi, a. 38 concl. 8.* Matienzo *lib. 5. recop. t. 1. rubr. gloss. 1. n. 197.* & dicit probabile referens aliquos neotericos Enriq. *l. 12. de matr. c. 7. num. 8. in* 27

*comment.lit.R.*limitanrque Petr.Ledes.Manuel,Vega *ibid.* nisi aliàs constaret de illius fœminæ sterilitate. Cum enim tunc cessaret periculum, valeret matrimonium.

28 Sed quamuis hæc sent. sit satis probabilis, mihi probabilius est, matr. illius fœminæ fore validum. Ducor, quod matr. contractus essentialiter consistat in mutua obligatione ad copulam perfectam suapte natura aptam ad prolis generationem: nec refert, si accidentaliter nequeat sequi proles, vt in sterilibus constat. At hic reperitur obligatio, & traditio potestatis corporum ad copulam perfectam. Erit ergo matr. Et confirm. quia esto matr. absque culpa iniri non posset, minimè inde colligitur id fore irritum. Quia satis est copulam suapte natura licitam esse: quamuis ex aliquo accidenti reddatur illicita, vt contingit in iis, qui voto castitatis obstricti sunt. Secundò, quia illa periculosi partus circunstantia non est perpetua. Senectutis enim tempore, quando iam mulier sterilis erit, cessabit. At impotentia, quæ non est perpetua, sed temporalis, minimè dirimit matr. vt probaui *n.2.* Tandem, quia impotentia pariendi absque vitæ periculo, tanquam quid posterius ipsa matr. essentia, illud vitiare nequit. Et ideò huius sententiæ videtur Io. de Friburgo *in sum.confes.l.4.t.16. quæst.11.* vbi ait, quemcumque defectum patiatur mulier, dummodo possit debitum reddere, non dirimi matr. Et tenent Enriquez *l.12.de matr.c.7.n.8.fin.* Emm. Sa *sum. verb.Matr.* vbi de impedim.dirimentibus *in impedim.impotentia,n.14.vers.Quæ sine periculo.* Et in hanc sent. magis inclinat Lud.Lopez *2.par.instruct.* vbi de matr.*c.52.col.5. vers. Præterea ambiguitatem.*

Similiter valeret matr. si mulier potens sit ad reddendum debitum, & si taliter affecta esset, vt certum esset fore, vt filios omnes mortuos pareret. Constat ex rationibus adductis in præc. Et ita docent Host.*sum.t.de frig.& malefic.§. Quæ impotentia num.6.* Abbas *in suo diction.lit.I. verb.Impedimentum, imped.15.* Io. de Friburgo, *n.præced. allegat.*Brunel.*de sponsal.concl.28.limit.3.n.18.fin.* Henricus *cap. Fraternitatis, n.5. de frig. & malef.* Astens.*2.p. sum.l.8.t.27.art.vnico qu.1.* Franciscus Marcus *decis.* Delphinali *677.n.16.*

29 Ad arg.*n.27.*proposita resp. Ad 1.dic id periculum esse temporale, vt *num.28.*explicui. Adde esse remotum: non enim sequitur ex ipso actu coniugali, in cuius obligatione essentia matrimonij consistit: nec id periculum subeundum est, vt actus coniugalis sit possibilis, in quo casu decidit textus *eo. c. Fraternitatis*, esse impotentiam perpetuam dirimentem matr. sed sequitur id periculum ex partu, qui incertus est, ac posterior quàm matr. essentia. Ad 2. neganda est consequentia. Quamuis enim matr. sit propter prolem, at de essentia eius non est obligatio ad prolem, sed ad actum coniugalem, vnde quamdiu hic possibilis est, nullo vitæ periculo præmisso, vt coniuges apti reddantur ad illum, valet matr. Ad tertium dic, esto illicitus esset tunc actus coniugalis, (de quo dicemus *disp.102. n.10. & 11.*) non inde sequi matr. fore irritum. Quia vt matr. valeat, satis est actum coniugalem ex se esse licitum; quamuis ex aliquo accidenti illicitus reddatur. Adde temporaliter fore illicitum, nempe, tempore iuuentutis, in quo subest concipiendi spes.

DISPVTATIO XCIII.

An impotentia naturalis perpetua, non absoluta erga omnes, sed respectiua erga mulierem aliquantulum arctam, aut virginem, dirimat respectu illius matrim. & quando censeatur perpetua?

SVMMARIVM.

Quot quæstiones discutiuntur, n 1.

An detur aliqua impotentia naturalis respectiua, dirimens matrim. respectu solius certæ personæ? Refertur opinio, n 2.

Si quis sit impotens tantum respectu alicuius, non valebit cum illa matrim. secus cum aliis. n 3

An valeat matrim. quando vir nequit ob membri magnitudinem aut gracilitatem cognoscere fœminam, n 4.

Datur impotentia naturalis respectu vnius irritans matrim. & non respectu aliarum, n.5.

Satisfit argumentis, n.6.

Post n.6. inuenias alias summaria.

Disp. præsens triplici quæst. absoluenda est. I. est an detur impotentia naturalis respectiua dirimens. II. quando censeatur perpetua, siue consurgat ex parte viri, siue ex parte arctitudinis, aut virginitatis fœminæ? III. quando fœmina teneatur medicamina, aut incisionem pati, vt apta reddatur congressui virili? 1

Quæstio I. an detur aliqua impotentia naturalis respectiua, ac perpetua dirimens matr. respectu vnius tantùm, aut alterius fœminæ? Quidam negant. Ducuntur primo, ex *c.2.33.qu.1.* ibi: *Nam si huic non poterit concordare naturaliter, quomodo alteri conueniet?* Secundò, quia *c. Fraternitatis, de frig.& malef.* definitur matrim. dissolutio eo quod vir non possit vas fœminæ penetrare, si postmodum ea alteri nubat, & ab eo cognoscatur, instaurandum esse prius matr. At Ecclesia insufficienter iudicaret, si esset aliqua impotentia respectiua dirimens matr. Posset enim fieri, vt prior vir sit impotens respectu illius fœminæ, ad quam cognoscendam posterior vir potens fuit. Tertiò, quia *c. Laudabilem eod.tit.* decernitur, virum separatum à muliere quod triennio cohabitationis transacto iurarit se non potuisse cum ea consummare, cogendum esse ad eam redire, & tanquam periurij reum puniendum, si fœminam aliam cognoscat. At erronea esset decisio, si esset possibilis impotentia respectiua dirimens. Non enim ex sequēti copula cum alia concluditur prius matr. fuisse validum, neq; illum reum esse periurij. Cùm possit allegare se fuisse impotentem respectu illius. Tandem, quia censetur impotentia temporalis, nec dirimens matr. quando per artem absque vitæ periculo potest illi subueniri, *c.Fraternitatis, de frigid. & malef.* At huiusmodi est hæc impotentia: quando quispiam inuenitur potens ad corruptam, non autem ad virginem. Ideò huius sent. videntur aperiè D. Thom.*4.d.34.q.vn.a.2. ad 5.& ibi* D.Bonau. *a.2. qu.2.ad vlt.*Astensis *2.p.sum.l.8.tit.29 a.vn.qu.1.* Turrec.*33.q.1. in sum.a.1.n.9.*Sylu.*verb.Matrimonium 6.qu.1.vers. Quamlibet perpetua,*Ledesma *2.p.4.q.60.a.1.colum.6.vers.Circa illud autem,*Viguerius *l.instit. cap.16.§.7. vers 9. imped.11.* vbi aiunt non posse esse perpetuum impedimentum naturale in viro respectu vnius personæ, quin sit respectu omnium. At impedimentum, quod non est perpetuum, non dirimit. Et in propriis terminis eam docent Innoc.*d.c.Fraternitatis, num.1.& ibi* Alex.de Neuo *§.Quamuis,n.1.qu.* Tabiena *verb.Impedimentum,imped.12.q.5.n.6.* Armilla *verb. Matrimon.n.50.*Sot.*4.d.33.qu.vn.a.2.col.6.vers. Sed ais,* Petr. de Ledesma *de matr.qu.58.a.1.dub.5. quod mouet circa sol. ad 5.dub. principal.* Barth. à Ledesma *de matrim. dub 48. fine,* Hier. Llamas *3 p.methodi curat.c.8.§.13.*

Hac in re dubitari nequit, quin si reuera detur impedimentum naturale perpetuum respectu vnius, & non respectu alterius fœminæ, vndecumque id consurgat, dirimat matr. respectu illius fœminæ solius, erga quam est impotentia. Constat, quia *c.fin.33.qu.1.* conceditur impotenti ob maleficium, vt dissoluto priori matrim. ad aliud transeat: atque proinde prius matr. ob impotentiam illam respectiuam accidentalem irritum fuit. Si ergo impotentia non naturalis, sed ex accidenti extrinseco maleficij consurgens dirimit matr. respectu illius personæ, ad quam est, à fortiori dirimet impotentia naturalis respectiua, si ea detur. Secundò id probat *c.Fraternitatis, de frigid.& malef.* At id ponderabo *n.5.* Tertiò, quia sicut se habet absolutum & totale impedimentum respectu matr. absoluti, sicut respectiuum & particulare respectu particularis. Sicut ergo illud dirimit omnem matr. contractum, ita hoc dirimet peculiarem. Quartò quia matr. respicit indiuiduam personam, & cum illa debet iniri. Si ergo respectu illius inueniretur impotentia vndequaque consurgens, cui nullatenus ope aliqua medicinæ subueniri posset, respectu illius dirimeret matr. non autem respectu aliarum, si cum 3

aliis non esset ea impotentia, quia respectu illius priuatæ personæ non posset esse obligatio ad copulam, vtpote quæ respectu illius est impossibilis: at potest esse obligatio cum aliis, cum quibus est possibilis. Atque ita fatentur, Martin.de Ledes.& Viguerius *pro contraria sent.n.præced. alleg.* Ac *disp.præc.n.13.* retuli ex sent. D.Thomæ, & aliorum, abominationem mulieris dirimere matr. quando respectu illius impedit perpetuò coitum, quamuis ea impotentia sit respectiua.

4 Hinc deducitur, quando propter membri virilis excessum fœmina non potest cognosci, nec arte aliqua huic impedimento succurri potest, esse irritum matrim. cum illa: quamuis non sit tale cum aliis, erga quas excessus ille membri copulam non impedit. Constat ex dictis *n.præc.* Atque ita docent Ricard.*4.d.34.a.2.q.1.* Rosella *verb. Impedimentum,imp.15.n.5.*& *ibi* Suppl.Pisanæ,*imped.15.n.5.* Sylu.*verb.Matr.8.q.16.dicto 3.* Brunel *de sponsalib.concl. 28.n.2.* Gaëta*c. Ad limina 30.q.1.§ 4. q.214.n.527.* Matienzo *l.5.recop.tit.1.rubr.gl.1. n 197.* Quare minus benè aliqui Pontificem in hoc euentu consulendum esse dicunt quasi res sit dubia. Hi sunt Host. *sum.t.de frigid.& malef. col.vlt.n.15.* Alber.*in suo dict.lit.I.verb. Imped.m.imp.15.* Io.de Friburgo *in sum.confess.l.4.t.16.q.21.* Astens.*2.p.sum. l.8.t.2 6.a.vn.q.4.* D.Ant.*3.p.t.1.c.12.§.1.fine.* Franc.Marcus *decis. Delphin.673.n.2.* Similiter quando ob membri virilis grossitiem impeditur copula cum certa fœmina, nec id impedimentum potest Medicinis auferri: impedietur ac irritabitur matr. cum illa, respectu cuius est impedimentum. Et ita docent Host. *ibid. n.16.* Astensis *q.5.* Rosella *n.6.* Ricardus, Matienzo *eisdem locis*, Greg. Lop.*l.17. verb.En membros t.2.p.4.*

5 Difficultas autem eò pertinet, an detur impotentia naturalis perpetua respectiua? nam DD.*n.2.* allegati negant. At quamuis id sit probabile, mihi tamen probabilius est, eam dari posse. Ducor, quia stat mulierem tam arctam naturaliter esse & virum ita pinguem, vt illius membrum penetrare nequeat vas fœminæ ita arctæ: cum tamen vir ille aliis fœminis non ita arctis idoneus sit: ac illa fœmina non sit inepta aliis viris, non ita pinguibus. Item stat naturaliter quempiam virum ita debilis virtutis esse, vt fœminam virginem penetrare nequeat, cum tamen possit corruptam: vel ita calidum esse, vt statim ac congredi conatur, semen effundat, & ita virginem cognoscere non possit: at posset corruptam, respectu cuius nullus conatus exigitur ad vas penetrandum. Nec hæc semper arte Medicinæ auferri posse docet experientia. Secundò fortiùs probat hanc partem textus in *c. Fraternitatis, de frig. & malefic.* vbi separato matrim. quod vir mulierem arctam cognoscere non posset, atque illa alij nubente, qui ipsam corrupit, non deciditur absolutè priùs matr. instaurandum esse, sed quando posterior vir similis est priori (vt *n.12.* explicabimus) inde coniectura sumpta sicut potuit posterior, ita potuisse priorem: atque ita non fuisse impotentiam respectiuam perpetuam, ibi: *Cum pateat ex post facto quod ipsa cognoscibilis erat illi, cuius simili commiscetur.* Supponit ergo textus non restaurandum esse, si prior vir debilior erat, atque ita posteriori dissimilis, atque adeò esse impotentiam naturalem respectiuam perpetuam, quæ dirimat matr. respectu certæ fœminæ. Idem constat ex eodem textu, in fine, vbi Pontifex ait ex præmissis in eo textu decidi quæstionem hanc. An mulier quæ viro, cui nupsit, adeò arcta est, vt ab eo deflorari nequeat, & alij nubens reddita est apta priori per posterioris concubitum, sit reddenda priori? vbi gloss. *verb.Debeat,* ait Pontificem sentire non reddendam, quando priori non poterat reddi apta per artem Medicinæ absque vitæ periculo. Ergo iam conceditur impotentia respectiua perpetuò dirimens. Et ideò huius sent. sunt Glossa *eo.c.Fraternitatis,verb.Simili, & verb.Debeat.* Abb.*ibi n.19. & 20.* Goffred.*sum.t.de frigid. & malefic. n. vlt.* Albericus *in suo diction. lit. I. verb. Impedimentum, imped 15.* Ioan. de Friburgo *sum.confess. l.4.tit.16.q.9.* Monald. *summa, tract.de matr.* vbi *de impotentia, tit.de impossibilitate coeundi quid sit, & quot eius species,* Brunel.*de sponsalib. concl. 28. im. nat.9.n.25.* Sylu. *verb.Matrim.8.q.16.dict.3.fi.& dict.4.& 6.* Rosella *verb. Diuortium,n.3.& verb.Imped.imp.15.n.15.* & *ibi* Suppl. Pisanæ,*imped.15.n.10,& 14.& verb Diuortium,n.3.* Turrecr.*33.q.1.in sum.a.3. n.15. concl.3. & 5. Lex reg.3.tit.8. p.4.*& *ibi* Montalu.*verb.Diuortio,* Greg.Lop.*ibi verb. & el secundo,& l.17.fi.t.2.p.4* Ant.Cuc.*l.4.inst.maior.12.n.162.* Matienzo *li.5.recop.t.1.rubr glos.1.n.194.197.* Barb.*in.1. t.1.n.95.ff.solut.matr.* Hugol.*de matr.c.19.n.1.* Et ex Theologis, Scot.*4. d.34.q.vn. col.pen. in breuioris pa.vol.* & *ibi* Durand.*q.2. n.8.fi.* Ricard.*a.1.q.2.* Palud.*q.2.a.2. concl.2. num.13.& concl.3.num.14.& a.3.concl.4.n.10. & a.concl.2. n.17.* Maioris *q.1.ad fi.* Suppl.Gabr. *q vn.a.2.corol.3.quod infert ex 2.prop.* Bassolis *q.vn.a.1.* Nicol.de Orbellis *q.vn.* Borril.*q.vn.a.2.concl.2.* Carthus.*q.2.fi.* Sot.*q vn.a.2.col.6. vers.Veruntamen,* Palac.*disp.1. col.7. & 8.* D.Ant. *3.p.1.1. c.12. §.1.* Nic. de Niissa *super 4.sent.tr.6. de matr.p 3.q.6. concl 1.* Veracr.*1.p.Spec.a 38.concl.5.* Valentia *4.p.d.10.q.5. punct.3.* vbi *de impotentia, vers. Et huiusmodi impotentia,* Phil. *de offic sac.d.1.p.2.l.2.2.c.10.* Enriq.*l.11.de matr c.7. n.4.& 9 eod.n.9 in comm.lit.P.*& meliùs *lit. Q* Emman Sa *sum.verb. Matr.* vbi *de imped.dirim. in imped impotentia, n.14.vers.Qua simpliciter.* 6

Ad arg *n.1.* proposita resp. Ad 1.dic, textum intelligi, quando fœminæ alicui concordare non potest vir naturaliter, id est naturali frigiditate impediente, vt explicant ibi Glossa, *verb. Naturaliter,*& *ibi* Turrecr.*paulò post principium, verb. Requisiuisti.* Secus quando vir non est frigidus, sed ob membri debilitatem, excessum, aut grossitiem non est aptus alicui fœminæ: tunc enim fieri potest vt aliis aptus sit. Ad 2.dic.non decidi ibi absoluiè reddendam priori viro, sed quando vterque similis est. Ad 3.dic. eum textum procedere quando allegata est frigiditas viri, (vt constat ex initio textus) tunc enim non potest esse impotentia respectiua. Cùm frigidus sit prorsus impotens. Ad vltimum negandum est ei impotentiæ posse semper subueniri.

SVMMARIVM.

Traditur regula ad dignoscendum quando censeatur impotentia perpetua 7.

An impotentia ablata per miraculum valeat matr prius initum?8.

Quid si auferri nequeat absque peccato,9.

Quid, si fœmina aptari nequeat viro absque copula cum altero,10.

An eo ipso quod comperitur fœminam potuisse cognosci à viro potentiori vel existimetur posse cognosci, præsumatur non potuisse à priori, ac censeatur prius matr. fuisse validum? Refertur opinio,11.

Proponitur sententia auctoris: & declaratur an sit præsumptio iuris & de iure, vt fœmina vni cognoscibilis, aut arcta sit talis omnibus,12.

Quid, si non sit notabilis disparitas inter vtrumque virum,13.

An in dubio an sit cognoscibilis à priori viro, sicut fuit à posteriori, censeatur prius matr. validum, & ita restauretur,14.

An valeat matrim quando impotentia potest medicinis aut incisione separari absque corporis periculo: & coniux ea experiri teneatur: & quando est dubium an possit?15.

Quid intelligatur nomine corporalis periculi? Refertur duplex opinio, 16,17.

Proponitur sententia Auctoris,18.

Quid si absque mortis periculo subueniri possit impotentiæ at breui duratura est potentia?19.

An valeat matrim. si fœmina arcta, cui iudicio Medicorum nequit absque periculo succurri patiatur incisionem nec moriatur, ac constet nulli vitæ discrimini eam expositam esse, ac teneatur vir cum euentum expectare, 20.

Quid si dissolutum sit matrimonium, quod indicarunt Medici fœminam non posse absque vitæ discrimine parere, & postea parit,21.

An fœminam fauore matrimonij patientem incisionem, ac iam maneutem, teneatur vir accipere, si indicetur id irritum,22.

An matrimonium ante incisionem initum valeat, indicantibus Medicis posse arctitudinem per incisionem absque periculo tolli.23.

An quando impotentia viri ex sola fœminæ virginitate consurgit, censeatur impotentia perpetua, ac dirimatur matr respectu virginis, quamuis arte Medicinæ possit iuuari viri imbecillitas,24.

Quod si iuuari nequeat sed opus sit medicamenta fœminæ applicari, aut claustrum incidi? Refertur opinio,25.

Proponitur sententia Auctoris,26.

An eo ipso quod vir impotens ad virginem, potens ad corruptam præsumatur

matur fore vt longo vsu sit potens ad virginem, & iudicetur validum matr. cum virgine? Refertur quædam sententia, 27.
Proponitur sent. Auctoris, & explicatur quid præsumatur in dubio, 28.
An possit tunc vir claustra virginis instrumento aliquo ligneo, aut ferreo reserare: atque si id tenetur, sit fœmina in loco tuto constituenda? 29.
Post n. 29. inuenies cætera summaria, quæ desiderantur.

7 Quæstio II. Quando impotentia censeatur perpetua, siue consurgat ex parte viri, siue ex arctitudine aut virginitate fœminæ, itavt respectu illius, ad quam est, dirimat matr. Difficultas huius quæstionis pendet ex intellectu *c. Fraternitatis, de frig. & mal.* vbi textus loquens de fœmina arcta, quæ à viro cui nupserat, cognosci nequibat, tradit regulam generalem ad dignoscendum, quando impotentia censeatur perpetua, ac ob id matr. dirimat, ibi: *Nos tamen perspicaciter attendentes, quod impedimentum illud non erat perpetuum, quod præter diuinum miraculum, per opus humanum, absque corporali periculo poterat remoueri.* Ex quo textu vniuersali DD. colligunt eam impotẽtiã censeri perpetuã, quæ nulla arte humana absque corporali periculo remoueri valet, quare cõcludũt vniuersi, si solo miraculo auferri possit, esse perpetuã, & similiter si posset per opus humanũ, non tamen absque corporis periculo: at esse tẽporalem, quando naturaliter sine eo periculo auferri potest.

8 Hinc deducitur, matr. initum cum ita impotenti viro, aut cum muliere, sic arcta, vt illi defectui absque miraculo subueniri non possit, esse tanquam irritum dissoluendum, etsi ante dissolutionem cessarit iam per miraculum impotentia illa, quod natura ac valor matrimonij ex miraculo non pendeat: ac iam verificetur, impedimentum id, perpetuum fuisse, vtpote quod absque miraculo cessare non poterat, & proinde matrim. ea impotentia durante contractum fuit irritum, nec conualescere potest, nisi vbi cessante impotentia, denuo ineatur. Et ita docent Henric. *c. Fraternitatis, n. 12. de frigid.* Sotus 4. *d. 34. q. vn. a. 2. col. 7. immediatè ante vers. Sed quid si.* Angles Florib. 1. *p.* vbi *de matr. q. 8. a. 1. dub. 7.* Lud. Lop. 2. *p. instruct.* vbi *de mat. c. 52. col. 5. vers. Ex quo secundo,* Petr. de Led. *de matrim. q. 58. art. 2. paulo ante 1. dub.* Caeedo *sum. sacr.* vbi *de matr. c. 5. n. 54.* Sed obiicies, quando maleficium non potest amoueri nisi per orationes ac Ecclesiæ exorcismos, non censeri perpetuum, nec irritari matr. vt constat ex *c. fin. 33. q. 1.* & fatentur omnes. Cùm tamen tunc non esset absque diuino miraculo. Dic cum Soto 4. *d. 34. q. vn. a. 3. col. 6. vers. Verumtamen,* non quidquid supernaturaliter diuináq; virtute efficitur, censendum esse miraculum, sed id quod insueto fit modo. Vt remissio peccatorum per sacramenta efficitur sola virtute supernaturali, at quia vsitato fit modo, vacat miraculo.

9 Secundò deducitur censeri impedimentum perpetuum, ac proinde dirimi coniugium ratione illius, quando nequit auferri per opus humanum absque peccato. Cùm enim id solum dicamur posse, quod licitè possumus præstare: impedimentum, quod sine peccato auferri minimè valet, dicitur impossibile ablatu, ac perpetuum. Quod textus *c. Fraternitatis, de frig.* decidens esse impedimentum temporale, quod per opus humanum auferri potest, intelligitur de opere humano licito. Atque ita docent Duran. 4. *d. 34. q. 2. n. 8.* Pal. *ibi q. 2. a. 2. concl. 2. n. 13.* Supplem. Gabr. *q. vn. a. 2. corol. 5. quod infert ex 4. propos.* Sot. *q. vn. a. 2. col. 7. ver. Sed quid si* Palac. *ibi, d. 1. col. 2.* D. Ant. 3. *p. t. 1. c. 12. §. 1.* Led. 2. *p. 4. q. 60. a. 1. col. 6. vers. Sed hæsitabis.* Petr. de Led. *de matr. q. 58. a. 3. paulo post princ.* Manuel 1. *to. sum. 2. ed. c. 235. concl. 3. n. 3.* Enr. *l. 12. de matr. c. 7. n. 4. & n. 9. & c. 8. n. 2.* Em. Sà *sum. verb. Matrim.* vbi *de imped. dirim. ad imped. impotentia, n. 14. vers. Impotentia est.* Valentia 4. *p. d. 10. q. 5. punct. 3.* vbi *de impotentia, statim in princ.* Lud. Lop. 2. *p. instr.* vbi *de matr. c. 52. col. 6. vers. Adde denique.* Et ex Iurisperitis Rainer. 2. *p. sum. t. de matr. c. 27.* Io. de Friburg. *in sum. confess. l. 4. t. 16. q. 24.* Turrec. 33. 1. *in sum. a. 3. n. 15. concl. 3.* Sylu. *verb. Diuortium, q. 19. & verb. Matrimonium 8. q. 16. dict. 6.* Nauar. *sum. c. 22. n. 59.* Greg. Lop. *l. 3. verb. Del secundo, t. 8. p. 4.* Atque idem docent D. Th. & alij Theologi ac Iurisperiti, quos *disp. seq. n. 9.* referam, qui ob id censent maleficium censeri perpetuum, ac sufficiens ad dirimendum coniugium, quando solo alio maleficio auferri potest, quod is auferendi modus illicitus sit.

Tertiò deducitur, quid dicendum sit de fœmina arcta, quæ viro minimè frigido nupsit, & ab eo cognosci nequit at per coitum alicuius viri potentioris potest ei aptari aut iam aptata est. Et quidem si constaret per vsum cuiuscumque temporis prioris viri, aut arte Medicinæ absque corporis periculo non posse aptari, concordant omnes *n. præc.* all gati, ac statim pro vtraque sententia referendi, ad matr. esse irritum, quod sit verè inepta illi viro, à quo immediatè cognosci non potest, cùm non possit absque culpa lethali fornicationis ei reddi apta per coitum cum alio. 10

Difficultas autem eò pertinet, an eo ipso quod facti experientia comperitur, eam fœminam arctam potuisse ab alio viro cognosci, vel matronæ peritæ iudicant posse à viro potentiori, præsumatur ius potuisse quoque cognosci à priori illo viro, qui nec frigiditate, nec maleficio laborabat, ac proinde iudicet matr. cum illo initum esse validum? Quibusdam placet id præsumi ac proinde matr. esse validum, & si sic dissolutum fuerit, restaurandum esse. Ducuntur, quod cognoscibilis vni, præsumatur omnibus non frigidis nec maleficiatis cognoscibilis, atque arcta vni præsumatur omnibus arcta. Quare præsumit ius potuisse quoque à priori illo viro per longioris temporis vsum cognosci, ac id impedimentum non esse perpetuum. Idque probant ex *c. Fraternitatis, de frig. & mal.* ibi: *Cùm pateat ex postfacto, quod cognoscibilis erat illi, cuius simili commiscetur.* Quare similitudinem hanc in eo constituunt, quod vterque esset vir, nec frigiditate nec maleficio affectus. Secundò, quia hæc præsumptio videtur iuris & de iure, contra quam nulla admittitur probatio. Cùm textus *eo c. Fraternitatis, vers. Quamuis igitur,* ex eo solo quod ab alio viro cognoscitur ea fœmina arcta, præsumens esse à priori viro cognoscibilem, statuat illi reddendam, ac prius matr. semel iam Ecclesiæ sententia dissolutum instaurandum. Tertiò, quia vniuersi super eo textu scribentes inde colligunt, fœminam vni cognoscibilem, vníue arctam, præsumi talem omnibus. Tandem, quia si fœmina illa re tam molli, ac est membrum virile alterius viri, potuit aperiri, ac apta reddi congressui prioris viri, cur id non poterit instrumento ligneo aut ferreo, quæ duriora sunt, absque vitæ periculo fieri? At impedimentum, quod sic auferri potest, nec est perpetuum, nec matr. dirimit, iuxta regulam relatam *n. 7. ex d. c. Fraternitatis.* Et ideo hanc sent. sustinent Innoc. *eo c. Fraternitatis, n. 1. 2. 3. & 7.* Host. *ibi, n. 7. & duplici seq. & n. pen. super verb. Redire.* Io. Andr. *n. 14. 16. & 29.* Ant. *n. 22. & 25.* Card. *n. 5. vers. Oppono in eodem vers.* Anch. *n. 10. notab. 14. & n. 16. vers. Secundò quæro,* Præpos. *n. 18. vers. in fine* Gloss. *& n. 20. in fi.* Henr. *n. 12. & duplici seq.* Al. de Neuo dicens esse communem, *& ibi §. Quamuis n. 17.* Sotus 4. *d. 33. q. vn. a. 2. col. 7. vers. Sed quid sit, & col. 6. vers. Sed aut.* Idem Host. *sum. tit. de frig. in fi.* 11

Cæterùm multo verius est, non ex eo quod potuit ab alio cognosci, præsumptionem esse concludentem potuisse quoque à priori viro, & ita non inde concludi validum fuisse prius matrim. sed inspiciendum esse, an vterque vir similis sit ætate, robore, ac membro virili, & si similes sint, præsumi potuisse quoq; cognosci à priori viro, & proinde id coniugium validum, secus si dissimiles sint, quia prior vir erat senex, vel debilis, vel alium defectum in virili membro patiebatur: posterior autem iuuenis, vel robustior, vel eo defectu membri virilis carebat. Probat ex *c. Fraternitatis de frig. d.* vbi non vacat mysterio, non dixisse textum absolutè cognoscibilem à posteriori viro, esse quoque à priori: sed quando posterior vir est priori similis, ibi: *Cuius simili commiscetur.* Quæ verba non possunt accipi de sola similitudine in natura humana, id enim manifestum erat, sed de similitudine instrumenti generationis, ac ætatis, roborisque. Hæc namque præsumptionem generat, vt sicut cognosci potuit à posteriori, cognosci 12

quoque à priori potuerit. Et confirmatur, quia quamuis ab vno cognita præsumatur omnibus cognoscibilis, & arcta vni, omnibus arctatat hæc præsumptio non est iuris & de iure, sed iuris tantùm, ac proinde recipit probationem in contrarium ob vtriusque viri dissimilitudinem. Vt optimè docent Abb. *dict. c. Fraternitatis, n. 7.* & ibi Præp. *n. 6.* Al. de Neuo *ibi, §. Quamuis n. 3.* Astensis *2. p. sum. l. 8. t. 37 art. 2. paulo post princ.* Enriq. *lib. 12. de matr. c. 7. n. 9.* Nec obstat argumenta contraria proposita *num. praced.* Quoniam ad 1. 2. & 3. constat ex proximè dictis, textus enim non absolutè dixit cognoscibilem vni esse & alteri cognoscibilem, sed quando vterque est simili. Ad quartum dic disparem esse rationem, quod apertio facta membro virili est connaturalis vasi fœmineo, atque ab eo appetitur, at ligno vel ferro est contra naturam, ac omnino violenta, & ideò nil mirum, si ex hac periculum corporis timeatur, quod ex illa non imminet. Et ideò hanc sententiam sustinent ex Iurisperitis, Abbas *antiquus d c. Fraternitatis, n. 2. & 3.* & *ibi* Gloss. *v. Simili, & v. Debeat, alter* Abbas *n. 19.* Host. *sum. t. de frig. & malef. §. Qualiter & quando, n. 13 fi.* Io. de Frib. *in sum. confess. l. 4. t. 16. quæst. 5.* Astens. *2. p. sum. lib. 8. t. 27. a. vn. qu. 2.* Monald. *sum.* vbi de matr. *tit. de impossibilitate coëundi, quid sit.* Albericus *in suo diction. lit. I. verb. Impedimentum, impedim. 15.* Goffred *sum. t. de frig. n. vlt.* Brunel. *de sponsalibus concl. 28. limitat. 6. n. 25.* Turrecr. *33. qu. 1. in sum. 3. n. 15.* Angel. *v. matr. 3. imped. 16. n. 4.* Rosella *v. Impedimentum, imped. 15. num. 11. & verb. Diuortium. n. 3.* vbi Supplem. Pisanæ, *num. 4. & verb. Impedimentum, imped 15. num. 12.* Sylu. *verb. Diuortium, qu. 19. n. 22. & verb. matr. 8. q. 16. dict 4. lex Reg. 3. t. 3. p. 4.* & *ibi* Montalu. *v. Diuortio.* Greg. Lopez *lib. 17. verb. En miembros, t. 2. p. 4.* Ant. Cucus *l. 5. inst. maiorum, t. 14. n. 263.* Gaëta *c. Ad limina 30. qu. 1. §. 4. 222 n. 525.* Matienzo *l. 5. recop. t. 1. rub. glos. 1. n. 197.* Lancelot. *Inst. iuris* Canon. *l. 2. t. de diuortiis, §. Si quis tamen, verb. Redire.* Et ex Theologis, Ricard. *4. dist. 34. a. 2. q. 2.* & *ibi* Durand. *q. 2. n. 8.* Palud. *qu. 2. a. 2. concl. 3. n. 14.* Supplem. gabr. *qu. vn. a. 2. corol. 3. & 4. quæ infert ex 3. propos.* Botrilong. *q. vn. a. 2. post. 2. concl.* Palacios *disp. 1. col. 8.* D. Ant. *3. p. t. 1. c. 12. §. 3. ad fin.* Angles *floribus, 1. p.* vbi de matr. *q. 8. a. 1. dub. 6.* Enriquez *lib. 12. de matr. c. 7. n. 9.* Vega *2. tom. sum. c. 34. casu 107.* Et hoc idem supponunt alij DD. iure optimo asserentes non restaurari prius matrim. ratione arctitudinis fœminæ dissolutum, quando per concubitum, proprij prioris viri nequit reddi apta copulæ cum illo, quamuis per concubitum cum altero apta sit. Hi sunt Durand. Palud. D. Ant. Rainerius, Io. de Friburg. Sylu. Martin. de Ledesma, Turrecr. Greg. Lopez, *vbi* eos *n. 8.* retuli Palacios *4. dist. 34. disp. 1. ad fi.* Veracruz *1. p. Speculi, art. 38. concl. 5.* Barbosa *l. 1. p. 1. n. 95. ff. solut. matr.*

13 Hoc autem intelligendum est, quando est notabilis dissimilitudo inter vtrumque virum. Cùm enim præsumptio iuris sit, vt fœmina, quæ vni non est arcta, sed ab eo cognosci potest, nulli sit arcta, sed ab omnibus cognoscibilis: (vt *n. praced.* dixi) oportet, vt hæc præsumptio eludatur, notabilem differentiam inter vtrumque virum reperiri. Sic Durandus, *lex reg.* Enriquez *n. praced. allegati.*

Quare dum hæc differentia non constat, sed res est dubia, standum est ea iuris præsumptione, vt præsumatur potuisse eam fœminam à priori viro cognosci, ac proinde eius matr. sit validum, & instauretur, si iam dissolutum erat. quia in hoc dubio potiores sunt prioris viri partes, vtpote, qui iuris præsumptionem pro se habet. Huius sent. sunt Abbas & Matienzo *num. 12. allegati, &* Rosella *verb. Diuortium n. 3.* vbi aiunt si non constet de discrimine inter vtrumq; virum, præsumi fœminam potuisse cognosci à priori viro. Et melius Angelus & Enriquez *eod. n. 11. relati.* vbi aiunt oportere apertè constare de dissimilitudine, ne; præsumatur prius matr. validum, ac restaurandum sit. Et in propriis terminis dubij tradunt Sylu. *verb. matrimonium 8. qu. 16. dicto 4. & verb. Diuortium, qu. 19. n. 22.* vbi Supplem. Pisanæ, *n. 3.* Adduntque Rosella, Suppl. Pisanæ, & Sylu. (ac bene) id verum esse quamuis maritus prior, iis nuptiis dissolutis, iam ad alias migrasset. Imò & Hostiens. Ioan. Andr. Anchar. pro contraria sent. *n. 11.* relati fatentur, vbi euidenter dissimilitudo hæc appareret, non præsumi validum prius matrim. Quando autem constat notabilis, inter vtrumque virum dissimilitudo, non est fœmina priori viro reddenda, quamuis sit dubium an per vsum illius potuerit quoque reddi apta. Quod sit contra illum præsumptio. Ita Palud. *4. dist. 34. q. 2. a. 2. in fine.*

Quartò dicitur, si iudicio Medicorum impedimentum impotentiæ medicabile sit absque corporali periculo, quamuis fœmina renuat incisionem, aut medicamenta necessaria, quibus apta reddatur viro firmum esse matrim. Quod eius firmitas ac valor minimè ex fœminæ voluntate pendeant: sed ex ipsa rei natura, iuxta quam impedimentum illud temporale est, vtpote quod potest per artem absque corporis periculo tolli. Deinde, quia si fœmina postea pœnitentia ducta acceptaret medicamina, seu incisionem, & iis apta redderetur priori viro, id matrim. esset validum, cum impotentia sit temporalis, & tamen non est denuò contractum. Ergo antea erat validum. Et ita docent Palud. *4. dist. 34. quæst. 2. art. 2 concl. 2. num. 13.* D. Ant. *3. p. tit. 1. c. 12. §. 1.* Turrecr. *33. q. 1. in sum. a 3. n. 15. concl. 1.* Sot. *4. dist. 34. vn. a. 2. col. 6. vers. Sed ais.* Angles floribus, *1. p.* vbi de matrim. *q. 8. a. 1. dub. 9 fin.* Gaëta *cap. Ad limina 30. q. 1 §. 4. q. 219 n. 532.* Lud. Lop. *2. p instruct.* vbi de matr. *c. 52. co. 5. paulo ante vers. Ex quo secundo.* Petrus de Ledesma *de matrim. q. 58. a. 1. dub. 5. quod mouet circa solut. ad 5. dubij principalis.* Qui benè addit hoc esse verù, quamuis fœmina renueret incisionem, eo quod ad illam sustinendam minimè teneatur. Cum enim adhuc possit absque periculo auferri, erit temporale, ac subinde non irritabitur matr. Quod si Medici dubitent, an immineat mortis periculum ex incisione illa, tunc subesse mortis periculum iudicatur. Sicut medicis iudicantibus an cibus aliquis lethalis sit, peccaret mortaliter eo vtens, vtpote, qui verè periculo mortis expositus est. Et ideò dubius an res aliqua sit culpa mortalis, nec illam vitans, delinquit mortaliter; quia vero rei mortalis periculo exponitur. Similiter ergo, quãdo dubitatur de periculo mortis ex incisione, verè nequit fœmina incisionem illam pati, quin mortis periculo subdatur: ac subinde id impedimentum auferri non poterit absque mortis discrimine. Et sic matrimon. erit nullum. 15

Difficultas autem est, quid nomine corporalis periculi intelligatur, dum *c. fraternitatis, de frig.* deciditur esse impedimentum temporale, quod absque corporali periculo auferri potest; quidam censent intelligi mortem ipsam, & ideò si impedimentum tolli re vera possit superstite persona, etiam cum mortis periculo, non irritari matr. Quare existimant in quocumque euentu, & cuius vitæ periculo exposita fuerit mulier patiens incisionem, si mortem euadat, validum fuisse prius matr. & id instaurandũ, quamuis prior vir aut fœmina illa ad aliud transierit. Quod verè id impedimentum non fuerit perpetuum, experientia detegente potuisse absque morte reparari. Ita sustinent Innoc. *c. Fraternitatis, in n. 1. 2. 3. 7. de frig. & malef.* & ibi Io. Andr. *n. 26. Ano. n. 22. & 33.* Anch. *n. 16. q. 2.* Card. *n. 5. vers. Oppono in eod. vers.* Præpos. *n. 18. vers. in fine* Glossæ, *& n. 20. fine,* Alex. de Neuo dicens esse communem sent. *§. Quamuis, n. 17.* Brunel. *de sponsal. concl. 8. ampliat. 4. n. 19. statim in princ.* Ant. de Rosellis *de legitim. l. 1. t. de causa materiali legitimationis, n. 36.* (habetur *tom. 8. tract. p. 2.*) qui limitat quando speratur tolli breui etiam cum eo periculo. 16

Aliis placet nomine huius corporalis periculi intelligi periculum probabile vitæ aut grauis morbi. Quod text. *c. Fraternitatis, vers. Quamuis igitur, de frig.* solius corporalis periculi meminerit; cuius nomine non solù vitæ periculũ, sed quodcũque graue, quale est grauis morbi, cõprehendi potest. Sic videtur sentire Supplem. Gabr. *4. d. 34. q. vn. a. 1. notab. 6.* vbi ait censeri perpetuum impedimentum quando tolli non posset absq; notabili corporis læsione. Et Enriq. 17

l. 12.

l.12.de matr.c.7.n.6. dicens, quando tolli nequit absque periculo grauis ac diuturni morbi. Et apertè tenet *Vega t.2.sum.c.34.casu 111.* vbi ait reputari perpetuum impedimentum, cui subueniri non potest absque grauissimo morbi incommodo, ac si non posset absque mortis periculo. Atque fauent huic sent. DD. aliqui dicentes irritum matr.ratione impedimenti, quod nequit tolli sine graui periculo: eo quod id perpetuum censeatur. Nam grauis morbi periculum verè dicitur graue periculum. Hi sunt ex Theologis, Ricard 4.*d* 34.*a.*2.*q.*2.& *ibi* Palud.*q.*2.*a.*2. *concl.*2.*n.*13. Maioris *q.*1.*col.*2.*concl.*4. Celaja *q.*1.*ad* 3.D. Ant.3.*p.t.*1.*c.*12.§.1. Petr.de Soto *lect.*5.*matr.p.*2.*vers.His autem proximum.* Valentia 4.*p.d.*10.*q.*5.*punct* 3. vbi de impotentia, *statim in pr.* Eman.Sa, *sum.v.matr.* vbi de imped. dirim. *in imped.impotentia,n.*14.*ver. Impotentia est.* Et ex Iurisp. Gl.*d.c Fraternitatis,v.Corporali,de frig.*& *ibi* Henr. *n.*12. Henr.*sum.eo.t.*§. *Qua impotentia,n.*3. Io.And.*tract.de matr.n.*16. Alber.*in suo dictionar.lit.I.ver.Imped.imped.*15. Roland.*de lucro dotis,q.*104.*n.*4:& 5.Syl.*v.matr.*8.*qu.*16. *dict.* Rosella *v.Imped.imped.*15.*n.*11. & *ibi* Supplem. Pisanæ *imped.*15.*in n.*10.& 11.*Lex reg.*2.*t.*8.*p.*4.& *ibi* Greg. Lopez *v.Grande.Montal.l.*1.*v.Flaquez a.tit.*8.*p.*4.Gaëta *c.Ad limina* 30.*q.*1.§.4.*q.*219.*n.*532.Matienzo *lib.*5.*recop. t.*1.*rubr. gloss.*1.*n.*197.

18 At quamuis hæc sent. sit probabilis, mihi probabilius est, solius mortis periculum intelligi in *eo.c. Fraternitatis*, nomine corporalis periculi. Ducor, quod idemmet textus *c.Fraternitatis,vers. Per hac autem*, se explicuit, appellans mortis periculum, quod paulo antea in *vers. Quamuis*, appellarat corporale periculum, ibi: *Nisi per incisionem, aut alio sibi modo violentia inferatur, non solummodo lenis, sed forte tam grauis, vt ex ea mortis periculum timeatur.* Et ita docent Card.*eo.c.Fraternitatis,n.*5.*ver. Noia casum,in fi.* Ang.*v.matr.*3.*imped.*16.*n.*2.Tab.*v.Imped.imped.*2.*qu.*1. *n.*2. Caual.2.*p.dec* 18.*n.*4. Et ex Theologis, Sot.4.*d.*34.*q. vn.a.*2.*col.*7.*vers.Dubium autem.* Et *ibi* Palacios *d.*1.*col.*5. Angles *floribus* 1.*p.* vbi de matr. *qu.*8.*a.*1.*dub.*1. *difficult.*1. *concl.*3.& *in coroll.*2.*quod ex illa infert.* Ouandus 4.*d.*34. *d.vn.corol.*4.*quod infer.ex propos.* Bar.à Led.*de matr.dub.* 48.*concl.*2.*Graffis* 1 *p.dec.l.*2.*c.*85.*n.*22. Manuel.1.*t.sum in* 2.*edit.c.*235.*concl.*1.*n.*1.*ad fi.* Lud.Lop.2.*p.instr.c.*52. vbi de matr.*col.*6.*v.Porro prædictarum qu.Cannedo sum. Sacram.cap.*5.*de matr.n.*32. Et credo hanc sent.non differre moraliter loquendo à præcedenti. Quoties enim grauis morbus timetur, subest moraliter periculum mortis.

19 Quod autem hactenus diximus ex *d.cap.Fraternitatis*, censeri impedimentum temporale, quod medicabile est absque vitæ discrimine, limitandum est, si potentia illa ope medicinæ restituta est duratura, non superuenienti breui alio perpetuo impedimento. Secus est, si breui temporis spatio duratura est, arbitrio iudicis limitanda: ac postea ex eademmet causa primæua adeò arcta reuerteretur fœmina, vt commisceri non posset absque mortis periculo. Tunc enim perinde matr.non valeret, ac si immedicabile esset impedimentum. Quia non dicitur cessare impedimentum, quando durat. Sicut non dicitur medicum steti sse conuentis medendi infirmo, ac restituendi in pristinam sanitatem, quando hac breui durante, reddit ex eadem causa morbus. Vt tradit gloss. *recepta à* Bartolo & *aliis scribentibus l. Maritus* 61. *ad fi.ff.locat.* Sic Caual.2. *decis.*18.*n.*4.

20 Hinc deducitur, quando impotentiæ non potest subueniri absque vitæ periculo, quamuis mulier velit periculum subire vt apta reddatur, viro non teneri virum id expectare, sed posse matrim. dissolutionem petere, atque ad alias transire nuptias. Quia tunc verificatur id impedimentum perpetuum esse, vtpote quod cessare nequit absque vitæ periculo. Sic Enriq.*l.*12.*de matr.c.*7.*n.*9. Petr.de Led. *de matr.p.*59.*a.*1.*col.pen.in dubio quod mouet circa fol.ad* 5. Qui addit si suscepto medicamine habilis efficiatur fœmina, prius matr. fuisse absque dubio validum. Cùm impedimentum cessarit absque miraculo & periculo corporali. Et rectè quidem dicit, si experientia ipsa docuerit nulli corporali periculo eam fuisse expositam, ac Medicos deceptos esse. Si enim constet reuera mortis periculum subiisse, quamuis illa incolumis euaserit, fuit irritum matr. & vtrique coniugi liberum erit ad alias nuptias transire: vel priores denuo ratificare. Quia tunc ex ipsa experientia constat, impedimentum non potuisse absque vitæ periculo auferri: ac proinde verum fuisse iudicium Ecclesiæ ex medicorum attestatione iudicantis illud perpetuum, & ob id dissoluentis matr. Et hoc tenent Astensis 2.*p.sum.l.*8. *tit.*27.*a.vn.q.*1. Enriquez *eod.c.*7.*n.*6. Et omnes Auctores, quos *n.*23. referam.

Et iuxta hæc intelligendum est, quod tradunt Veracru z 21 3.*p. Speculi,a.*38.*concl.*8. & Matienzo *lib.*5.*recop.*1.*rubr. gl.*1.*n.*197.*fin.* nimirum, dissolutio matr.eo quod Medici iudicarunt non posse fœminam absque vitæ periculo parere: (secutus est enim iudex sent. probabilem, quam retuli *disp.præc.num.*27. dicentem ex hac impotentia dirimi matr.) si postea pariat, instaurandum esse prius matr. Sed vt hoc verum sit, intelligendum est iuxta dicta *n. præced.* quando experientia comprobauit eam absque periculo peculiari, quod Medici iudicarunt, peperisse. Secus si id periculum reuera adfuerit, quamuis fœmina incolumis euaserit. Vt ibi probaui.

Sed dubitabis, an eam fœminam, quæ in fauorem matr. 22 eam incisionem periculosam experta est, & læsa ac immedicabilis mansit, dissoluiturque matr. teneatur vir ille alere: Enriq.*l.*12.*matr.c.*7.*n.*6. affirmat: idque probat ex *c.Requisiuisti* 33.*qu.*1. quod nil probat. Ex *c. Quod proposuisti* 32.*q* 7.*iunct.* Glos. Sed nec textus, nec Glos. id probant. Quippe textus ait: *Non tamen ei subsidij opem subtrahas.* Et Glos.*verb. Opem.* explicat, id est, dotem acceptam ratione matr. illi reddat: eo quod illud tanquam irritum declaratum esset. Et ideò quamuis magna æquitate innitatur, vt vir huiusmodi fœminæ in sui fauorem perpessæ incisionem alimenta ministret, nullam tamen obligationis rationem inuenio. Quapropter illam non imponendam viro censeo.

Ex dictis etiam infertur, qualiter intelligendum sit, 23 quod multi & non pœnitendi Auctores asseuerant, nimirum, matrim, initum cum fœmina, quæ per solam incisionem potest reddi apta congressui virili, esse irritum, si ante incisionem ineatur, quare vt facta incisione incipiat valere desiderari nouum consensum, aut saltem perseuerantiam in priori. Hi sunt Alber.*in suo diction.lit.I.v.Impedimentum,imped.*15. Astens.2.*p.sum.li.*8.*t.*27.*a.vn.qu.*5. Io.de Frib.*in sum.confess.l.*4.*t.*16.*qu.*8. Monald.*sum.* vbi de matr.*t.de impossibilitate coeundi quid sit, col.*3. *vers. Item pone.* Rosella *vir. Imped.imped.*15.*n.*14. & *ibi* Supplem. Pisanæ, *imped.*15 *n.*13.Tab.*ibi imped.*12.*qu.*6.*num.*7.Sylu. *matr.*8.*q.*16.*dict.*4. Arm.*ver.matr.n.*51. Sed hæc doctrina ita generaliter intellecta est omnino à veritate aliena, & contra textum *c.Fraternitatis de frig.* Si enim incisio illa iudicio Medicorum poterat fieri absq; vitæ periculo impedimentum non erat perpetuum, & valebat matr. iuxta illius text.decisionem. Et ideò eam reprobat. Suppl. *eabr.* 4.*d.*34.*qu. vn a.*2. *corollario* 1. *quod infert ex* 3. *propos.* Et idemmet Astensis *eo.a. vn. qu.*4. fatetur validè contrahi ante incisionem, quando per eam absque mortis periculo potest fœmina reddi apta copulæ. Quare vt ea doctrina vera sit, intelligenda est iuxta à nobis tradita *n.*20. quando incisio periculosa erat, nec experientia docuit dicto periculo carere. Tunc enim cum à principio non valuerit matr. indiget nouo consensu, vel in pristino perseuerantia, vt vel sic ex tunc valere incipiat.

Sed adhuc disp.superest, an consurgente impedimento, non ex peculiari fœminæ arctitudine, præ cæteris fœminis, sed ex sola virginitate: quia, nempe, vir ita debilis est, aut senex, vt virgineum vas penetrare nequeat, cum posset corruptæ, censeatur impedimentum perpetuum respectu virginis: itavt matr.cum illa initum dissoluendum sit? Contingit enim teste Alber. Magno 4.*d.*34.*post sol.ad* 24

argum. in fine, quospiam debilis caloris esse, qui sufficiat ad membrum erigendum, & ad primum impetum, ac citò reinttitur, & euaporatur: quare hi possunt corruptam cognoscere, in quo coitu non est resistentia aliqua ob vasis fœminei clausuram, non autem virginem, prædicta clausura resistente: nam antequam illa superetur, extinguitur debilis ille calor, ac membrum soluitur. Et quidem quando ope medicinæ iuuari posset illi virilis imbecillitas, vt virginem cognoscere posset, manifestum est valere matr. Quod impedimentum sit temporale, & absq;
25 aliqua virginis læsione reparabile.

At difficultas est, quando imbecillitati viri nulla ratione consuli potest, sed opus est apertione claustri virginei, instrumento aliquo aut medicamine applicato? Nec disputamus hic an teneatur virgo id pati. Quia hoc pertinet *ad 3.q. à n.30*. disputandũ. Nec inde pendet huius quæst. resolutio. quamuis enim teneatur nec velit pati, si iudicamus id impedimentum esse temporale, valebit matr. (vt diximus *n.15*.) Ratio autem dubitandi est, quod cum nullum peculiare impedimentum sit ex parte fœminæ, sed sola naturalis virginitas cæteris virginibus communis, nulla ratio postulat, vt ipsi incisio aut medicamina adhibenda sint, vt apta reddatur, atque inde valor matr. pendeat. Quod vtique consentaneum esse rationi, quando impedimentum se teneret ex parte fœminæ, quod præ cæteris arcta sit. At cum in hoc euentu impedimentum se teneat omnino ex parte viri, soli viro medendum videtur. Medicina enim non sano, sed ægro instituta est. Quod si nulla Medicinæ arte remedium viro adhiberi possit, censebitur impedimentum perpetuum, ac proinde iudicabitur ineptus ad virginem, & dissoluetur matr. cum illa initum. Præterea, quia textus *c. Fraternitatis, de frigid. & malefic.* decidens esse impedimentum temporale, quando ope Medicinæ fœminæ subueniri potest, nec dirimi matr. expressè loquitur, quando vitium fœminam afficit, quod præ cæteris arcta sit: & in toto eo textu nulla fit mentio, quando fœmina nullo arctitudinis vitio laborat, sed sola naturali obseruatione virginea. Nec DD. iuris Pontificij huius casus meminere, cùm tamen frequens sit. Quod non leuiter indicat textus, ac Doctores supponere, nullam tunc fœminæ Medicinam adhibendam esse, ex qua valor matr. pendeat: sed totum hoc negotium in viri impedimentum esse refundendum. Et ita hanc partem tenere videtur Gaëta *repetit. c. Ad limina 32. qu. 1. §. 4. qu. 225. n. 528.* nam ea quæstione mota, an impotens ad virginem, potens tamen ad corruptam, validè ducat virginem? refert sent. D. Thomæ dicentis posse Medicinæ arte claustra virginis reserari: & ipse subdit hæc. Sed aliter videtur velle Palud. vt dixi *qu. 222.* vbi *n. 525.* ait, qui nequit ad virginem accedere, benè tamen ad corruptam, cùm sola corrupta posse contrahere. Verum Palud. non illi fauet. Solum enim vult, (vt ex ipso & aliis referam *n. 24.*) impotentem ad virginem non posse validè eam ducere in vxorem, bene tamen corruptam, si ad eam potens sit. Quod & nos fatebimur *n. 28.* Sed adhuc stat difficultas, an censeatur perpetuo impotens ad virginem, quando arte Medica potest virgo reddi apta. Et ideò Sylu. qui (vt *n. 28.* referam) amplectitur eandem Paludani doctrinam, censet non esse impedimentum perpetuum dirimens matr. cum virgine, quando medicamine virgini adhibito potest
26 aptari: vt ex ipso referam *n. seq.*

Sed proculdubio tenendum est, si ope Medicinæ, absq; mortis periculo possit subueniri fœminæ virgini, vt apta reddatur congressui illius viri imbecillis, validum esse matr. Quia textus *d. c. Fraternitatis*, eam regulam generalem tradidit, ad dignoscendum an impedimentum perpetuum sit, ac dirimens matr. quando per opus humanum absque corporis periculo tolli nequit. Et quamuis textus loquatur de fœmina arcta, id non efficit, quasi ad solam arctam restringens dispositionem: sed quia satisfacit quæst. propositæ, quæ de sola muliere arcta fuit. Atque ita dum tradit regulam, generaliter loquitur, non restringens ad arctam, sed ex ea generali regula descendit ad decidendum casum specialem quæsitum de arcta. Vt constat ex illis verbis: *Nos tamen perspicaciter attendentes quod impedimentum illud non erat perpetuum, quod præter diuinum miraculum, per opus humanum absque corporali periculo* [illegible]*t remoueri.* Et confirm. quia si vir senex aut debilis coire nequeat, nisi opere medicinæ adiutus, fatentur omnes id impedimentum temporale esse, nec dirimere matr. Quod possit illi subueniri absque corporis periculo. Cùm tamen textus ille *c. Fraternitatis*, ex quo hoc arg. deducitur, de sola fœmina arcta verba faciat. Ergo necessario fatendum est, regulam in eo textu traditam esse generalem: nec restringi ad peculiarem mulieris arctæ casum. Nec quidquam refert, vitium tunc non se tenere ex parte fœminæ, sed ex parte imbecillitatis viri. Matrimonij enim valor minimè respicit ex parte cuius se teneat impedimentum: æquè enim irritum est, ex parte alterutrius se teneat, si perpetuum sit: & validum, si sit temporale. Quare licèt fœmina tunc ex natura sua Medicamine non indigeat, vtpote cum nullo morbo laboratiat eo per accidens indiget, nimirum, ratione matr. initi, cuius valor pendet ex cognitione, an id viri impedimentum erga virginem temporale sit an perpetuum. quæ cognitio haberi nequit, nisi sciatur an medicamine vtrique coniugi adhibito auferri valeat. Et per hoc soluuntur rationes sententiæ contrariæ. Quare hanc sent. tuentur ex Theologis D. Th. *4. d. 34. qu. vn. a. 2. ad 5.* Et *ibi* Alb. Mag. *a. 4. post sol. ad arg. in fi.* Sot. *q. vn. a. 2. col. 6. vers. Sed ais.* Palacios *ibi, d. 1. col. 7.* Celaja *q. 1. in sol. ad 3.* D. Ant. *3. p. t. 1. c. 12. §. 1.* Led. *2. p. q. 60. a. 1. col. 4. vers. Sed tunc oritur.* Viguer *l. Iustit. c. 16. §. 7. v. 9. imped. 11.* Angles *floribus 1. p.* vbi de matr. *q. 8. a. 1. post dub. 9. diffic. 2.* Lud. Lop. *2. p. instr.* vbi de matr. *c. 52. col. 5. vers. Ex quo secundò*, Petr. de Led. *de matr. qu. 58. a. 1. col. pen. in dub. quod mouet circa sol. ad 5.* Barth. à Led. *de matr. dub. 48. fi.* Vega *2. tom. sum. c. 35. casu 109.* Cannedo *sum. Sacrament.* vbi de matr. *c. 5. n. 33.* Hier. Llamas *methodo curat. 3. p. c. 8. §. 13.* Et ex Iurisperitis, Alber. *in suo dict. lit. I. v. Imped. imped. 15.* Io. de Friburgo *in sum. confess. l. 4. t. 16. q. 22.* Astensis *2. p. sum. l. 8. t. 26. a. vn. q. 1.* Turrecr. *35. q. 1. sum. a. 2. n. 12.* Rosella *v. Imped. imped. 15. n. 7.* & *ibi* Supplem. Pisanæ, *Imped. 15. n. 6.* Sylu. *v. matr. 8. q. 16. a. 3.* Armilla *v. matr. n. 50.* Tab. *v. Imped. imped. 12. q. 5. n. 6.* Greg. Lopez *l. 2. v. Maestrias, t. 8. p. 4.* Ant. Cucus *l. 5. instit. maiorum, t. 12. n. 261.* 27

Verùm adhuc superest discutiendum, an eo ipso quòd vir ad virginem impotens valet corruptæ commisceri, præsumatur eum fore potentem ad virginem, & ita matr. nullatenus dissoluendum sit, quod cum virgine initum est. Hoc procedit supposito non interesse maleficium aliquod: id enim communiter est respectu vnius (vt *disp. seq.* dicemus, vbi & trademus signa ad illud cognoscendum.) Atque id supponere videntur D. Th. D. Ant. Alber. Astens. Turrecr. Rosella, Supplem. Pisanæ, Tabiena, Armilla, Greg. Lop. Viguerius, Lud. Lop. Vega *n. prac. alleg.* dicunt enim quando vir nequit virginem deflorare, cùm tamen potens sit erga corruptam, posse Medicinis claustrum virginis aperiri, aptumque reddi congressui illius viri. quare supponunt semper id matr. firmum esse, quòd semper ope medica ei impedimento subueniri possit: & ita fieri non posse, vt quis aptus sit ad validè ducendam corruptam, ineptus autem ad virginem. Atque id apertius supponit Albert. Magnus *ibid. alleg.* ait enim posse digitis aperiri tunc virginis claustrum. Et adhuc clarius id censent Sotus, Petr. de Ledes. Barth. à Led. Lud. Lopez, Vega, Cannedo *ibidem relati*, aiunt enim quando sola virginitas obstat viro potenti accedere ad corruptã, non cẽseri impotentiã perpetuã, sed posse arte auferri, ac valere matr.

Sed quamuis maxima tunc præsumptio sit, fore vt medicaminibus adhibitis vtrique, sit vir ille potens ad virginem, atque ita valeat mat. cum illa: non tamen est ita concludens, quin oppositum euenire possit. Et pro hac parte sunt expressè Palud. *4. d. 34. qu. 2. a. 1. n. 10. concl. 4.* Et *ibi* Suppl. Gab. *q. vn. a. 2. corol. 3. quod infert ex 1. propos.* D. Ant. 28

3. p. t.

3.p.1.c.12. Sylu.*verb. Matrimonium* 8.*qu.16.dict.6.* vbi dicunt viro impotenti ad virginem, potenti verò ad corruptam, concedendam esse facultatem ducendæ corruptæ, non autem virginis. Et sic clarè sentiunt posse dari impotentiam perpetuam respectu virginis, quæ cum illa matr. dissoluat, stante potestate cognoscendæ, ad validè ducendæ corruptæ. At fateor maximam tunc præsumptionem stare pro viri potentia ad virginem. Quia constat tunc eum non esse frigidum, & subinde esse potentem naturaliter: nec maleficiatum: (vt supponimus,) nec præsumitur impotentia respectiua: cùm præter naturam aut saltem rara sit, quando ex maleficio non consurgit. Quare in dubio id impedimentum censebitur temporale & medicabile, ac non dissoluetur matr. Et hoc est quod volunt Auctores *n.prac.* relati, & in simili diximus *n.14*. At si vir hic ad virginem impotens, non probat se potentem ad corruptam, succumbet, ac dissoluetur matr. Quia in dubio impotens ad vnam præsumitur talis ad omnes. Sicut *n.12.* diximus fœminam cognoscibilem vni aut vni, arctam, talem erga omnes præsumi. Qualiter autem potentia ad corruptas probanda sit, dicemus *n.35.* fine.

19 Tandem dubitabis, an integrum sit huic viro impotenti ad virginem, potenti autem ad corruptam, propria auctoritate instrumento aliquo ligneo aut ferreo ad id apto, digitisve, claustra huiusmodi virginis à se ductæ reserare, vt vel sic consummare possit matr. Id esse licitum clarè sentire videntur. D Th. Io. de Friburgo, Astens. Tab. *relati n.26*, nam verba D.Thom. quæ cæteri transcribunt, sunt hæc: *Si non posset implere carnalem actum cum virgine, & posset cum corrupta, tunc medicinaliter aliquo instrumento posset claustra pudoris frangere, & ei coniungi.* Quod idem clarius docere videtur Albert. Magnus *eo.num.26 relatus*, dicens posse virum digitis aperire viam. At credo id non sentire D.Th. nec eius sequaces, non enim absolutè dixere posse virum, sed prudenter addidere, medicinaliter, quasi dicant iuxta Medicorum præscriptum. Quod innuunt Albertc, Turrecrem. D. Ant. Rosella, Supplementum Pisanæ, Greg. Lopez, Martinus à Ledesma, Viguerius *eod n.26. allegati*, dum allegato pro se D Thom. his verbis vtuntur: *Possint tunc medicinaliter aliquo instrumento claustra aperiri.* Nec explicant à quo, quasi supponentes id consultis medicis faciendum iuxta medicinæ leges. Et id solum velle D.Th. clarius indicat Ant. Cuc. *li.5 inst. maiorum, tit.12.n.261.* vbi D.Th. pro se allegat, ait posse claustra aliquo instrumento ex arte medica reserari. Nec ratio, cui innititur D.Th. aliud probat: quæ est hæc. Sic reserare claustra non est contra naturam, cùm non delectationis, sed medicinæ adhibendæ gratia fiat. Quæ ratio solùm probat id ex se licere: non autem posse à viro propria auctoritate fieri. Et id non posse clarè sentiunt Host. *c.fi.n.30. super verb. Continuum, de frigid. & malef.* & *ibi* Io. Andr. *n.9.* Ant. *n.10.* Anchar. *ad fi. Prapesit.n.4. verf. De hoc quarit.* Alex. de Neuo *a.19.* Brunel. *de sponsalibus concl.28. limit.5.n.21.* dicentes quoties suspicio est, fore vt vir instrumento aliquo defloret vxorem, confugiendum esse de remedium traditum *c. Cum locum de sponsal.* quod est, vt mulier à viro separetur, ac in loco tuto constituatur, dum impotentiæ lis deciditur. Si enim id liceret viro propria auctoritate facere, iniusta esset separatio à viro nil iniustum faciente, seu iure suo vtenti. Adde etiam peritiam medicorum desiderari ad iudicandum an in illo medio sit timor magni damni vxoris: & an suauioribus medicamentis id possit fieri: & an potiùs obstet maleficium. Quæ omnia mature priùs expendenda sunt, quam ad medium adeò rigidum perueniatur: & quando ad illud deueniendum est, chirurgi peritia desideratur, vt iuxta artis præscriptum fiat. Quare existimo id non licere viro propria auctoritate efficere: & si probabilis timor sit fore vt id intentet, separandam mulierem, ac in loco tuto constituendam, (vt docent auctores proximè allegati) donec lis decidatur, aut plena securitas detur. Sicut quando ratione sæuitiæ fit separatio, iuxta *cap. Literas, in fine, de restit. spol.*

SVMMARIVM.

An fœmina nupta & arcta teneatur incisionem necessariam, vt viro aptetur, pati? Refertur duplex sententia, n.30. & 31.

Proponitur sententia Auctoris. n.32.

Quid vbi sola virginitas obstat? Refertur opinio, n.33.

Explicatur Auctoris sententia, n.34.

Quid, si non constet de potentia viri ad corruptas: & qualiter ea probari possit, n.35. Et ibi quàm cautè iudices præcipere debeant hanc incisionem.

An virgine vel arcta renuente incisionem qua potest apta reddi viro, liceat illis vsus coniugij, n.35.

An matr. separato ratione frigiditatis, aut arctitudinis, absoluta, vel respectiua sit vtrique coniugi interdicendum transitus ad aliud matr. Et an peccet potens transiens absque Ecclesiæ licentia, & valeat, n.37.

Quid, si facta incisione, aut restituta fœmina priori marito, eo quod à simili cognita sit, adhuc non possit ab eo cognosci? Remissiuè. n.38.

Quæstio vltima. An fœmina nupta cuius arctitudini iudicant medici posse per incisionem absque mortis periculo subueniri, vt reddatur apta viro, teneatur illam pati? In duplici euentu potest quæstio hæc disputari. Prior est, quãdo mulier naturaliter est præ cæteris arcta. Posterior, quãdo arcta non est, sed solùm naturale virgineum signaculum congressui virili obstat. Et quidem in priori euentu, Glos. *c. Fraternitatis v. Corporali, de frigid. & malef.* Greg. Lop. *l.2. verb. Grande, t.p.4.* Caualcan. *decis.18.n.4.* Lancelot. *inst. iuris Canonici lib.2. tit. Qua matrimonium impedire possunt, §. Item frigiditas, verb. Ope medicorum*, dicunt leue periculum debere mulierem arctam pati: atque ita videntur contrario sensu sentire non teneri pati graue. 30

Alij in altero extremo sunt, ac strictè loquuntur, dicunt enim teneri pati incisionem, vbi non imminet periculum graue mortis. Sic Palacios *4.d.st.34.disp.1.col.penult. vers. Quintò respondebis.* Et ibi Ouandus *d.vn. coroll.4. quod infertur ex 5. propos.* addens dummodo non timeatur perpetuũ aliquod corporale incommodum. Angles florib. *1.p.* vbi de matr. *q.8.a.1.dub.1.difficult.1.coroll.2. quod infert ex 3. concl.* Et fauet Suppl. Gabr. *4.dist 34.q.vn.a.1.notab.6.* dicẽs teneri pati incisionem dummodo enormis non sit. Et tenet etiam Cañedo *sum Sacram.* vbi de matr. *c.5* Glossa *n.32.* 31

Sed placet media via, nimirum, teneri pati incisionem illam cum molestia, & graui dolore & cauterio faciendam, ac grauissimum morbi incommodum non teneri perpeti. Ratio prioris partis est, quod id necessarium sit ad ius copulæ, quod in verum maritum transtulit: & ne cogatur vir innoxius sine merito frustratus vitam cœlibem perpetuo ducere. Præterea, quia in eas angustias se coniecit mulier sua culpa: debuisset enim sibi prospicere ante nuptias. Posterior pars sic probatur, quia non videtur mulier cum tanta iactura obligari ad debitum coniugale: ex qua obligatione consurgere debet ius viri ad cogendam fœminam pati eam incisionem. Et ita hanc sent. sustinet Sotus *4.d.34.q.vn.a.2.col.7.vers. Dubium autem.* Lud. Lop. *1 p. instruct. c.79 col.1. vers. Teneturque mulier.* Bart. Ledes. *de matr.dub.48.concl.2.* Manuel. *1.to. sum.2.edit.c.233.n.1.* Enriquez *lib.12 de matr. cap.8.n.8.* Vega *2.tom. sum. c.34. casu 111.* Et idem à fortiori docent, quos *n.34.* referam, hoc idem asserentes, quando impedimentum est solius virginitatis fœminæ. 32

In posteriori autem euentu, nempe, quando solum est naturale virginitatis impedimentum, grauior est difficultas; Petr. de Ledes. *de matr. q.58.a.1.col.penult.* sustinet non teneri fœminam medicamentum vllum admittere, quamuis eo admisso possit absque periculo reddi apta viro: & sic matr. validum sit. Ducitur, quòd nullam patiatur ægritudinem aut defectum, nec per eam stet, quo minus viro debitum reddat. Ac proinde non illi, sed viro incumbit remedium quærere. 33

Sed doctrina hæc non placet. Quia cum verum sit matrim. ius sui corporis transtulit in virum. Ergo vbi potest absque magno incommodo se aptam reddere viro, tenetur. Nec obstat ex parte viri hunc defectum consurgere. Quia cum vir culpa vacet, & naturali illi imbecillitati mederi nequeat, quærendum est remedium ex parte fœminæ, vt ipsi viro aptetur. Et confirm. si enim vir non posset 34

moueri

moueri ad vxorem cognoscendam, nisi certo situ, aut pulchra ornatave pretiosis vestibus sit: quis dubitabit teneri fœminam eo situ vti, ac pretiosis indui vestibus, fucisque faciem decorare, ad viri imbecillitatem adiuuandam? Cùm tamen impedimentum non oriatur ex parte fœminæ. Dices ex his non sequi fœminæ detrimentum: at maximum sequi ut ex apertione claustri. Quod fortè decepti sint medici, & postea non poterit vir eam cognoscere, & dissoluetur matr. ac illa innupta manebit. Quia alij non credent à viro incognitam. Sed respondeo, dato ex hac parte illam deobligari, haberi iam intentum, nempe non oriri deobligationem hanc ex eo, quod impedimentum non se teneat ex parte fœminæ: (quod intendit sent. contraria) sed orietur ex damno subsecuto. Sed etiam hinc non oriri, inde persuadetur. Quod cùm matr. censeatur validum, ius nullum habet fœmina ad virginitatem tuendam. Quare hoc non est reputandum damnum eo vel maximè, quod si postea dissoluatur matr. durante viri impotentia, notoria erit per sententiam Ecclesiæ præcipientis incisionem, & declarantis virum impotentem innocentia fœminæ. Deinde quia incisioni illi & medicaminibus susceptis, præponderant ius ad vsum matr. periculum incontinentiæ maximum, ac pollutionum vtriusque coniugis, cùm perpetuo cohabitare debeant tanquam veri coniuges. Tandem, quia hæc obligatio nascitur ex eo, quòd quicumque tenetur ad aliquod obsequium, tenetur subinde ad requisita ad illius exhibitionem. Quare hæc obligatio non nascitur ex impedimento præstito per mulierem: sed ex iure matr. cui aliter satisfieri nequit. Et ideò existimo teneri similiter virginem hanc pati incisionem, quando sine corporis detrimento fieri potest. Sicut *n.* 31. diximus de arcta. Et ita sustinent Ledesm. 2. *p.* 4. *qu.* 60. *a.* 2. *col.* 5. *vers. Sed dubitabis.* Angles *floribus* 1. *part.* vbi de matr. *q.* 8. *a.* 1. *post dubium* 9. *diffic.* 2. Lud. Lop. 2. *p. instructorij*, vbi de mat. *c.* 51. *col.* 5. *vers. Sed iam hic annotasse.* Vega 2. *to. sum. c.* 34. *casu* 109. *Cannedo summa Sacram.* vbi de matr. *cap.* 5. *n.* 38. Et fauet Calcia 4. *d.* 34. *q.* 1. *in solut. ad* 3. vbi solùm virginem excusat ab incisione & medicina notabiliter corpori nocente.

35 Temperant Angles & Lud. Lop. *n. prec. alleg.* vt id verum sit, quoties potentia viri cum corruptis est manifesta: Quia ea non constante fortè vir est frigidæ naturæ, nec eius frigiditatem poterit virgo semel reserata probare, eo negante: ac iacturam virginitatis irreparabilem patietur, nec alij ita commodè nubet. Et vtique placet mihi hæc limitatio. Quare cautissimè iudex procedere debet, antequam ad hoc medium perueniatur: & prius considerare debet an vir sit frigiditate aut maleficio affectus: ex præsumptionibus quas disp. sequenti referemus. Et quando ex illis constiterit neutro eum vitio laborare: & ex viri inspectione nullus in membro virili defectus declaretur, constabit eum esse potentem ad alias, & solam huius fœminæ arctitudinem aut virginitatem obstare. Potest etiam probari eum potentem ad corruptas, si ipse inter se eas cognouisse, & ipsæ similiter se ab eo cognitas. Vt bene docet Dec. Capellæ Tholos. 581. *dub.* 1. *n.* 1. Res enim turpissima hæc aliis testibus ocularibus probari nequit.

36 Quod si fœmina nolit incisionem eam pati, siue quia non vult, siue quia ad eam patiendam non tenetur, cum matrim. tunc validum sit iuxta dicta *num* 15. & nulla sit spes fore vt vir fœmineum vas penetrare valeat, experientia triennij iam habita id demonstrante, licebunt his tactus absque pollutionis periculo, non tamen copula. Sicut de coniuge, cui post matr. impotentia accidit, dicemus *l.* 9. *disp.* 17. *n.* 11.

37 Quoties autem matr. dissoluitur, si id fit ob vtriusq; coniugis perpetuum impedimentum, vtrique aliæ nuptiæ interdicendæ sunt: si verò ob alterius tantum impedimentum, illi interdicuntur, concessa non impedito licentia ad alias transeundi. Ita D. Th. 4. *dist.* 34. *in fin. in exposit. literæ:* quam vniuersi sequuntur. Et de viri impedimento constat ex *c. Laudabilem, de frigid. & c.* 2. *in fin. q.* 1. vbi viro ratione frigiditatis separato conceditur fœminæ licentia nubendi alij, ea viro denegata. Et de impedimento fœminæ constat ex *c. Ex literis, eod. t.* vbi fœminæ arctæ separatæ interdictæ alio coniugio, id non denegatur, sed conceditur viro. Quod si opponas *c.* 2. 33. *q.* 1. *paulo post pr.* vbi allegata solius viri frigiditate, sic concluditur: *Maneant vtrique innupti.* Dic cum Gl. *vbi verb. Innupti, &* Archid. *n.* 3. Bellamera *paulo post pr.* Turrec. *paulo post pr.* esse præceptum quoad virum, & quoad fœminam consilium: nec esse absurdum idem verbum semel positum teneri æquiuocè. Vt *c. Presbyterum, d.* 28 & ita id fecit Ouidius in carmine: *Demophon ventis & verba, & vela dedisti.* Et hæc quidem item se habent, quando impotentia est absoluta: si enim sit respectiua, datur vtrique coniugi licentia contrahendi cum alia persona, erga quam non est ea impotentia. Vt bene tradit Enriq. *lib.* 12. *de matr. c.* 7. *in comm. lit. Q.* Quod si coniux potens aliud iniret matr. non expectata Ecclesiæ sententia, peccaret, at esset validum. Sic Sotus 4. *d.* 34. *q. vn. a.* 2. *in fine corp.* Bart. à Ledes. *de matr. dub.* 48 *in fin. prime concl.* qui tamen subdit post Tridentinum non esse validum, quia post illud est irritum matr. sine Ecclesiæ licentia initum. Sed hæc limitatio non est vera, quia valet coram parocho & testibus initum, absque omni Ecclesiæ licentia, imò ipsa contradicente, ac parocho renitenti. Vt satis probaui *l.* 4. *disp.* 39 *à n.* 7.

Tandem dubitabis, quid faciendum sit, si facta incisione, 38
aut restituta fœmina priori viro, eo quod à simili cognita sit, non possit ab eo cognosci? dicam *d.* 99. *n.* 35. & 34.

DISPVTATIO XCIV.

An impotentia ad copulam ex maleficio consurgens dirimat matrim. subsequens?

SVMMARIVM.

Maleficiis potest impediri potentia coeundi, n. 1.
Quibus modis id contingat, n. 2.
Viris & fœminis contingit, & qualiter fœminis, & quæ sit differentia num. 3.
Maleficium raro impedit respectu omnium. Et in plurimum respectu vnius, n. 4.
Ex quibus signis cognoscitur frigiditas, n. 5.
Ex quibus possit cognosci maleficium, n 6.
An maleficium dirimat matrimonium? Refertur opinio. n 7.
Proponitur sententia auctoris, n 8.
An censeatur maleficium perpetuum, si solo alio maleficio auferri possit, n. 9.
Quid si per miraculum aut exorcismos Ecclesiæ possit tolli: & an sit in hoc aliqua differentia inter maleficium & frigiditatem, n. 10.
Quid, si à solo maleficio tolli possit, licitè tamen? n. 11.
An censeatur perpetuum, si triennio duret? & remissiuè à quo tempore triennium computetur: & an sit continuum, n. 12.
An qui maleficium illius, cum quo postea matrim. iniit, procurauit possit potero ratione illius id dissolui, n. 13.
Satisfit argumentis, n. 14.

IN hac disp. ad maleficiorum notitiam habendam, præmittenda sunt aliquot fundamenta. Primum sit. Dubitari non potest, valere maleficos suis maleficiis reddere hominem impotentem ad copulam. Tum, quia id communi Theologorum omnium sententia, cum D. Th. 4 *d.* 34. *q. vn. a.* 3. & 3. *p. q.* 58. *a.* 2. & iuris Pontificij professorum. *c. fin. de frig. & malefic.* receptum sit: idque praxis Ecclesiæ approbarit, quæ sic maleficiatos post triennij experientiam à matr. inito separat, *d. c. fin. de frid. & c. fin.* 33. *qu.* 1. Tum etiam, quod id doceat experientia quotidiana multis exemplis comprobata: quæ latè affert Martinus Delrius *l.* 3. *disquisit. magic. p.* 1. *qu.* 4. *sect.* 8 *statim in pr.* Et ratio id suadet. quia impotentia hæc potest consurgere ex castratione, elisione, ruptione, desiccatione, infrigidatione, ac similibus ex causis. Cùm ergo hæc dæmonem non lateant, poterit illis vti. Præterea, quia duo reddunt virum ad venerem aptum, nempe calor & spiritus. At dæmon potest calorem minuere, ac spiritus impedire, viam illis præcludens. Adde tristitiam, timorem, necnon & alios animi affectus, sanguinem transmutantes & spiritum cordis afficientes, omnem rei venereæ facultatem impedire. Vt notum est Medicis, & fateatur Card. *l.* 2. *contradict. medic. tract.* 2. At dæmon illas affectiones excitare potest. Cùm animos turbare

bare & homines dementes reddere valeat : vt ex lunaticis *Matth.* 17.& Saule furenti, 1. *Reg. cap.* 16. constat. Tandem quia experientia compertum est, maleficiatum quandoque ad omnes, quandoque ad vnam solam, quam maximè amat, impotentem esse: atque ablato ligamine potentem esse. Quæ diuersitas ex causa naturali consurgere nequit. Cùm ergo non proueniat ex causa supernaturali, erit effectus dæmonis.

2 Secundum fundamentum sit. Quinque modis solent dæmonis arte malefici viros impotentes ad copulam reddere, quos refert Palud. 4. *d.* 34.2.*a.* 5.*n.* 16. & ex ipso omnes desumpsere : & nouissimè eos eff...t illustrans variis exemplis ex diuersis DD. peritis Mart. Delrius *l. desquisit. magic. p.* 1.*q.* 4. *tota sect.* 8. Primus modus est, corpora impediendo ne sibi mutuo appropinquent ad coitum vel directè secernendo ea, detinendóve in diuersis locis, vel indirectè, interponendo se in corpore assumpto, & quando copulari contendunt, inijciédo inter medium phantasma, vel quid aliud. Secundus est, ita inflammando ad actum, vt ante coitum effundatur semen, vel refrigerando ab actu illo, adhibendo occultè virtutes rerum quas optimè nouit. Tertius est, turbando imaginationem & æstimatiuam, qua reddit mulierem viro exosam, menti obiiciendo speciem fœminæ deformis, vt eam exosam habeat : vel alterum alteri vel inuicem odiosos reddendo, per calumniam suspicionémve, aut morbi alicuius immissionem. Et refert Delrius *proximè alleg.* aliquando dæmonem efficere, vt cùm ardentissimo vir & fœmina mutuo amore flagrent, quando veneri vacare volunt, subito odio exardescant, ita vt alter alterum cædat, vel vnguibus laceret. Quartus est, prohibendo rigorem membri, reddita viri virga flaccida, saltem quando coire vult. Sicut & potest dæmon motum cuiuscumque membri impedire. Quintus modus est, prohibendo missionem spirituum ad membra, in quibus est virtus motiua, quasi intercludendo vias seminis, ne ad vasa generationis descendat ; vel ne excidat : vel nec emittatur : vel semen subtrahendo. His modis addit alium licèt rariorem Delrius *proximè alleg.* nempe, obsetando aut nimiùm arctando vas muliebre : aut viri genitalia abscondendo, retrahendo, vel re vera adimendo.

3 Tertium fundamentum sit. Non soli viri, sed etiam fœminæ possunt maleficiis impotentes ad copulam reddi. Quod omnes fatentur. At frequentius id malum in viros serpit, quòd plus operæ, & instrumentorum in eis desideretur. Adde, quia plures sunt maleficæ, quàm malefici, & ideò potiùs viros quàm fœminas maleficiis lædere conantur. Sic aduertit Delrius *l.* 3. *disquis. magicarum p.* 1. *q.* 4. *sect.* 8. *pag.* 1. Ea autem est differentia, (vt optimè notat Abulensis *c.* 19. Matth. *q.* 90. *col.* 3.) quod maleficia circa viros fiunt communiter per operationem aliquam realem, aut per motum ipsius dæmonis, nulla re applicata. Potest enim inuisibiliter membrum viri aptum iam ad coitum comprimere, ac cogere subito relaxari, ignorante prorsus causam viro ipso : aut per applicationem alicuius rei naturalis, illâ applicante dæmone intra organa genitalia, qua apposita remittitur subito rigor membri ex sufflato toto spiritu inflante. At fœmina communiter maleficiatur per solam opinionem, seu phantasiæ læsionem: potest enim vir accedere nec rigor membri relaxatur; at cùm conatur accedere, illa subito horret genitale viri, quasi improportionatæ magnitudinis, & nulla ratione sinit se cognosci. Cùm tamen re vera non ita sit, sed dæmon efficit speciem in phantasia mulieris, vt membrum aliter appareat, quam reuera sit : At quamuis communiter ita accidat: solet tamen quandoque dæmon vas fœmineum arctare, vt *n. praced.* retuli ex Delrio : & id quoque affirmant Ioannes Nider *in suo fornicario de maleficiis c.* 5. *pag.* 5. *vers.* Idem *etiam:* & Iacob. Sprenger *in malleo malefic. p.* 1. *q.* 8. *pag.* 5. *vers. Post vult.* Sotus 4. *dist.* 34. *q. vn. a.* 3. *colum* 5. *vers. Veruntamen quia*, Barthol. à Ledesma *de matrim. dub* 49. *paulo post principium.*

4 Quartum fundamentum sit. Maleficium quandoque impedit potentiam absolutè, & quoad omnes: quandoque tamen respectu vnius. Sic tradit D. Tho. ab omnib. receptus 4. *d.* 34. *q. vn. a.* 3. *ad* 4. atque eam reddit rationem; quia cùm diabolus voluntariè & non ex naturæ necessitate agat, potest respectu vnius impedire, relicta potentia non impedita erga alias personas. Deinde, quia impedimentum maleficij potest esse ex dæmonis impressione in hominis imaginatione, ex qua tollatur viro concupiscentia mouens ad talem mulierem, & non ad aliam. At rarò contingit circa omnes, & cõmuniter est erga vnam vel alterã personã maleficiũ. Vt benè docent Abulensis *c.* 19. *Matt. q.* 90. *col.* 3. & Suppl. Gabr. 4. *dist.* 34. *q. vn. a.* 2. *con.* 6. & fatentur omnes.

Quintum fundamentum sit. Ex quibus signis potest dignosci, an impotentia ex frigiditate, an potius ex maleficio consurgat. Et in hoc fundamento signa frigiditatis statuã: in sequenti verò signa maleficij. Et quidem ex ipsa membri externa apparentia facilè dignosci ex his signis testatur Guido Gauliacus *tract.* 6. *de decoratione*, quem refert ac sequitur Fragosus *in chirurgia vniuersali, tract.* 2. *de declarationib. tit. Como declarara el Cirujano, acerca de los que recien casados se piden diuortio, por razon de alguna impotencia*, nimirum, si modicum membrum vir habeat, & quasi in nihilum redactum, malè compositum, corrugatum, & à colore debito degenerans. Ab effectu autem cognosci potest, si vir numquam virgam erigat, quantumuis pharmacis ad membri erectionem destinatis vtatur. Vt testatur *ibi* Fragosus ex Guidone. Si enim aliquando erigat, frigidus non est. Quippe destituitur frigidus calore necessario, vt inflentur organa. Et ita Host. *sum. t. de frig.* §. *Qualiter & quando, n.* 19. *vers. Est autem hoc rectum indicium*; & Io. And. *c.* 1. *n.* 3. *verb. Non potuisses, de frig.* allegationem frigiditatis viri explicantes, aiunt, *Quia non mouetur ad coitum.* Et ita docét Abb. *antiquus c. Laudabilem, in fi. de frig.* & *ibi* Io. And *n.* 5. *fi.* Ant. *c. fi. n.* 8. *de frig.* Io. de Friburgo *in sum. Confess. l.* 4. *t.* 16. *q.* 26. Astensis *sum.* 2. *p. t.* 29. *a. vn. q.* 2. Suppl. Pisanæ, *verb. Diuortium, n.* 2. & *ibi* Rosella *n.* 1. Sylu. *q.* 18 *n.* 21. Iacob. Spreng. *in malleo malefic. p.* 1. *q.* 8. *pag.* 4. *vers. Praeterea cùm impotentia.* Decisio Capellæ Tholosanæ, 381. *dub.* 1. *n.* 2. Matienzo *li.* 5. *recop. t.* 1. *rubr. gl.* 1. *n.* 201. Sed hoc intelligendum est, quando pharmacis ad erectionem destinatis iuuari nequit. Vt bene addidit Fragosus. Idémque addidit Io. Andr. *eo. c.* 1. *n.* 3. *verb. Non potuisses.* Posset enim ex morbo aliquo contingere defectus erectionis. Insuper si vir polluatur in somnis, vel in vigilia, frigidus non est. Quod hic calore destituatur necessario ad excitandam veneris concupiscentiam, semenque emittendum. Sic Abbas antiquus *d. c. Laudabilem, in fine,* & *ibi* Io. Andr. *n.* 5. *fine.* Ant. & Decisio Capellæ Tholosanæ *proximè allegati.* Præterea non mediocre signum frigiditatis est, quando vir venerea non appetit, nec stimulos carnis sentit. Cum enim appetitus hic adeò naturalis sit, ac dæmon, instiget, iure optimo præsumetur frigiditas, quando is appetitus deficit. Id enim prouenit, quia frigidis deest calor excitans ad venerea. Sic Ioan. And. explicans frigiditatis allegationem, *c.* 1. *n.* 3. *verb. Non potuisses, de frig.* Abulensis *c.* 19. Matth. *q.* 90. *col.* 3. 5

Vltimum fundamentum sit. Maleficij signum est, quando coitum quis appetit, & virgam erigit, ita ad copulam aptus sit ; & cùm ad vas fœmineum penetrandum appropinquat, relaxãtur ac concidunt subito organa, nec potest complere, atque iterum rigent, & si iterum copulari nitatur, denuò laxantur. Id enim ex radice naturali consurgere nequit: quippe semel organa rigentia non laxarentur, quousque exsufflarentur vel consumerentur spiritus ea inflantes. Præterea, quia id nequit ex viri frigiditate prouenire. Cùm enim membrum erigat, non est frigidus. Sic Abulens. *c.* 19. *Matth. q. paulo post principium, in* 4. *ratione*, Sotus 4. *d.* 54. *q. vn. a.* 3. *paulo post princip. in* 1. *concl.* Lud. Lop. 2. *p. instruct.* vbi de matr. *c.* 52. *col. vers. Circa* 2. *articulum.* Item quando vir mouetur ad coitum, & membrum erigit, ac perficere nequit, est maleficij signum. Quod tunc nequeat esse frigidus, iuxta dicta *n. prac.* Ita docent Host. *sum. t. de frig.* §. *Qualiter & quando, n.* 10. *iuncto n.* 12. Io. de Friburgo *sum. confess. l.* 4. *tit.* 16 *q.* 16. Asten. Rosella, Supplementum

Pisanæ,

Pisanæ, Sylu. Iac. Sprenger, Decisio Capellæ Tholos. *allegati n. praeced.* Sed hoc non est ita vniuersaliter verum, potest enim absque frigiditate & maleficio id consurgere ex aliqua fœminæ arctitudine, aut virginitate: quod vir esset debilis ac sic arctam aut virginem, quare vt maleficij signum sit, oportet vt simul adsit, quod in præcedenti signo diximus, nempe, vt remittatur rigor membri, ac subito laxetur, cum vir conatur accedere. id enim non potest ex viri vel fœminæ defectu naturali consurgere. Vel secundò, vt nulla arctitudo aut virginitas in fœmina reperiatur, quæ obstaculo esse possit illi penetrationi. Cū enim tunc nullum obstaculum naturale dari possit, tribuendum est dæmoni impedienti congressum: iuxta primum impediendi modum *n.* 2. traditum. Præterea maleficij signum est, si vir ille ad vnam ligatus sit, potens autem ad alias, quare Gl. *c. fi. ver. Cognoscendi, de frig.* alleganti viro se non posse vxorem cognoscere, cum tamen possit ad alias accedere, infert inde allegari maleficium, quòd id ex frigiditate prouenire non possit: vtpote, quæ ad omnes vniuersalis est. Et Gl. sequuntur Host. *in verb. Cognoscendi, n.* 1. Abb. *ibi n.* 6. Al. de Neuo *n.* 13. Astens. 2. *p. sum. l.* 8. *t.* 37. *a.* 1. *q.* 2. Decisio Capell. Thol. 381. *dub.* 1. *n.* 1. Onand. 4 *dist.* 34. *disp. vn. col. pen.* Enr. *l.* 12. *de matr. c.* 8. *n.* 2. Imò Victoria *sum.* vbi *de matr. n.* 286. & Led. 2. *p.* 4. *q.* 60. *a.* 2. *col.* 2. *vers. Sed est dubium*, dicunt maleficij signum esse, quando vir potest cum alia fœmina, & non cum propria vxore commisceri. Sed vt dixi de signo præcedenti, neque hoc sufficiens est, quod poterit esse impedimentum ex arctitudine aut virginitate fœminæ, quare Fragosus *n. prac.* relatus addidit, si per aspectum nullus reperiatur defectus in tēperamento ac membri proportione. Imò Scot. 4. *d.* 34. *q. vn. in fi. corp.* absolutè tradidit maleficium præsumi, quoties in virili mēbro non apparet defectus. Sed adhuc non sufficit, nisi ex parte fœminæ non detur arctitudinis aut virginitatis obstaculum, quia *disp. prac. n.* 5. & 28. probaui dari posse hanc impotentiam respectiuam ratione arctitudinis aut virginitatis fœminæ. Tandem ex modis, quibus impotentia effici solet ex maleficiis, quos *n.* 2. retulimus, erit optimus cognoscendi modus an ex maleficio viri consurgat impotentia, v.g. si vir appetens coitum, subitò accedere tentans exhortescat, nec accedere possit: manifestum est, id non posse ex causa naturali procedere: quare maleficio tribuendum est, quòd bene docuit Enr. *li.* 12. *de matr. c.* 8. *n.* 2. Similiter fit fœmina viri coitus auida, cum vir accedit, subito illo horrore capiatur, erit signum maleficij, quod hoc modo fœminis solere accidere diximus *n.* 3. Et ita tradunt Sotus 4. *d.* 34. *q. vn. a.* 5 *paulè post princ. in* 1. *concl.* Et DD. quos *n.* 3. retuli, asserentes sic contingere maleficium fœminis. Ex quibus autem cognoscatur maleficium esse vniuersale respectu omnium, dicam *disp.* 99. *n.* 24. *fine.*

7 His præmissis, difficultas est, an impotentia perpetua ad copulam ex maleficio consurgens dirimat subsequens matr. cùm persona illa, ad quam est impotentia? Quidam negant. Ducuntur, quòd nullum maleficium ita perpetuum sit, quin auferri possit per ipsum maleficij auctorem absq; peccato. Et confir. quia aliàs cum in dæmonis potestate sit efficere, impedimentum temporale ex maleficio prouenniens, esse perpetuum: & è contra perpetuum esse temporale tollendo obstaculum, posset vtique ex matr. non matr. & ex non matrim. matr. constituere. Secundò, ex *c. Ex literis de frig.* ibi: *Si vitium illud mulier à natura contraxit, nec opere Medicorum potuerit adiuuari, viro aliam accipiendi liberam tribuas facultatem.* Ergo à contrario sensu aliud dicendum est, vbi impedimentum non est à natura, sed ex maleficio. Hanc sent. tuentur Gl. *c. fi. verb. Nequibunt, in priori sol.* 33. *q.* 1. & *c. Fraternitatis, verb. Diuinum, in priori solut de frig. & mal.* Innoc. *c. Laudabilem, n. vn. verb. Triennium, eo. tit.* & *c. fi. n.* 2. *ibid.* Almain. 4. *d.* 34. *q. vn. ad fi.*

8 Sed proculdubio tenendum est, impotentiam ex maleficio consurgentem, si illud sit perpetuum, dirimere subsequens matr. Id constat ex *c. fi.* 33. *q.* 1. Qui textus quamuis sit ex quodam Archiepiscopo desumptus, at vsu Ecclesiæ quoad hoc tanquam textus receptus est. Id etiam constat ex *c. fi. de frig. & malef.* quem textum vniuersi scribentes de impedimento maleficij intelligunt, præter vnum Innocentium de impedimento frigiditatis illud intelligentem. Cuius intellectus non consonat litteræ. Tum quòd vir ille, matr. separationem in eo textu petens, allegauit se ad omnes fœminas potentem esse, præterquam ad vxorem. Quod frigiditati repugnat. Tum etiam quia iniunctum est vtrique, vt pœnitentiam de peccatis agerent. Et per pœnitentiam non tolluntur impedimenta naturalia. Secundò, quia ratio id suadet. Si enim impotentia illa perpetua sit, non potest persona illa maleficiata tradere potestatem sui corporis, obligando se ad actum coniugalem vtpote qui ratione maleficij perpetui est sibi impossibilis. Quare eadem ratio militat, ac quando ratione frigiditatis vel cuiuscumque accidentis impotens est. Tandem quia à veritate alienum est, nullum maleficium esse perpetuum. Nam si dæmon semel vel sæpius potest impedire copulam permittente Deo: cur non semper? Cum per voluntatem operetur. Deinde quia falsum est, semper posse tolli à suo auctore. Neminem enim latet, plura posse dæmonem destruere, quam reparare. Præterea, quia quidam modus maleficij est membrum præscindendo: (vt diximus *n.* 2.) at membrum semel amputatum restituere nequit dæmon: sicut nec vitam ademptam potest reparare. Adde posse contingere iam maleficij auctorem obiisse, & sic maleficium erit perpetuum. Et ideò hanc sententiam sustinent, ex Theologis D. Th. 4. *dist.* 34. *q. vn. art.* 3. *corp.* & *ibi* Albert. Magnus *a.* 10. D. Bonau. *a.* 2. *q.* 2. Scot. *q. vn. col. pen.* & *in solut. ad vlt.* Durand. *q.* 2. *n.* 7. Ricardus *a.* 3. *q.* 1. *corp.* & *ad* 1. Palud. *q.* 2. *a.* 3. *concl.* 2. *n.* 17. Maioris *q.* 2. *statim in princ.* Suppl. Gabr. *q. vn. a.* 2. *conc.* 5. Bassolis *q.* 1. *a.* 1. Nicol. de Orbell. *q. vn* Sot. *q. vn. a.* 3. *conc.* 2. Bonillong. *q. vn. a.* 1. Palac. *d.* 1. *concl.* 5. Celaia *q.* 2. *paulò post princ.* Onand. *dist. vn. prop.* 6. Caiet. *sum. verb. Matrim. c.* 1. *imped.* 12. D. Ant. 3. *p. t.* 1. *c.* 12. §. 3. Abulensis *c.* 19. Matth. *q.* 90. *ad finem corp.* Victoria *sum.* vbi *de matr. n.* 286. Petr. de Soto *lect.* 5. *de matr. pag.* 2. *vers. His autem proximum.* Led. 2. *p.* 4. *q.* 60. *a.* 2. *paulò post princ.* Viguer. *l. Institutionum c.* 16. §. 7. *v.* 9. *impedimento* 11. Veracr. 1. *p. Speculi, a.* 40. *conc.* 1. Angl. Florib. 1. *p.* vbi *de matr. q.* 8. *a.* 2. *in princ.* Bellar. *l.* 1. *de matr. c.* 18. *col.* 2. *vers. Ex his*, Petr. de Led. *de matr. q.* 58. *a.* 2. *paulò post princ.* Lud. Lop. 2. *p. instr.* vbi *de matr. c.* 52. *col.* 7. Batt. de Ledes. *de matr. dub.* 49. *concl.* 3. Manuel. 1. *tom. sum.* 2. *edit. c.* 235. *concl.* 3. *n.* 3. Toledo *l.* 7. *sum. c.* 12. *n.* 2. Enriq. *l.* 12. *de matr. c.* 8. *n.* 2. Graffis 1. *p decis. lib.* 2. *c.* 85. *num.* 25. Phil. *de offic. Sacerd. to.* 1. *p.* 2. *lib.* 2. *c.* 10. Vega 2. *to. sum. c.* 34. *casu* 110. Cañedo *sum. Sacram.* vbi *de matr. c.* 5. *n.* 36. Henr. Llamas *in methodo curat.* 3. *p. c.* 8. §. 13. Et ex Iurisp. Gl. *c. Fraternitatis, verb. Diuinum, in post. solut. de frig.* Specul. *t. de frigidis, §. vn. n.* 4. Goffr. *sum. eo. t. n.* 3. Host. *sum eo t.* §. *Qua impotentia, n.* 9. & *c. fi. n.* 1. *eo. t. super verb. Cognoscendi*, & *n.* 6. & *d. c. Fraternitatis n.* 4. *super verb. Prater diuinum:* vbi Io. Andr. *n.* 4. Ant. 20. Anch. *n.* 16. *q.* 1. Abb. *n.* 13. Præp. *n.* 12. Henr. *n.* 9. & 11. Al. de Neuo *ibi* §. *Quamuis, n.* 4. Idem Io. And. *d. c. fi. n.* 15. Anch. *n.* 10. *q.* 1. Abb. *n.* 1. & 6. Gard. *n.* 2. & 3. Idem. Io. And. *in tr. de matr. n.* 16. Archid. *c. fi. num. vn. c.* 33. *q.* 1. & *ibi* Bellamera *n. vn.* Alb. *in suo dict. lit. I.* verb. *Impedim. imp.* 15. Rom. *rub. ff. sol. matr. num.* 12. *vers. Idem nullum est.* Astens. 2. *p. sum. l.* 8. *t.* 29. *a. vn. q.* 2. Io. de Friburg. *in sum. conf. l.* 4. *t.* 16. *q.* 14. Brunel. *de sponsalib. concl.* 28. *limit. vlt. n.* 28. Monald. *sum.* vbi *de matr.* 1. *de impotentia accidentali*, Turrec. 33. *q.* 1. *c. fi. a.* 2. *n.* 2. Constanus *tr. de spons. t. De his qui nuptias contrahere non possunt, n.* 78. Al. Carr. *l.* 5. *de sponsal. c.* 28. Iac. Sprenger *in malleo malefic.* 1. *p. q.* 8. *ad fi.* Supplementum Pisanæ, *verb. Impedim. imp.* 15. *n.* 16. Et *ibi* Tabiena *imped.* 12. *q.* 8. *n.* 8 Rosella *verb. Diuortium q.* 4. Angelus *verb. Matrimonium* 3. *imped.* 16. *n.* 12. Armill. *verb. Matr. n.* 47. Decisio Capell. Thol. 381. *n.* 4. Nau. *sum. c.* 22. *n.* 59. *Lex reg.* 5. *t.* 8 *p.* 4. & *ibi* Greg. Lop. *verb. Entiendese*, Montaluus *l.* 7. *ad fi t.* 8. *p.* 4. Gaëta *c. Ad limina* 30. *q.* 1. §. 4. *q.* 234 *n.* 537. 538. Petr. Greg. *in Syntagm. iur. l.* 34. *c.* 9.

c.9.n.4. & l.9.c.13.n.6. Matienzo li.5.recop.t.1.rub.gl.1.n.202.& 203. Hugol. de Sacr.c.19.de matr.n.1. Ant.Cucus l.5.instit.t.12.n.266.

9 Censetur autem maleficium perpetuum, si non possit auferri per opus humanum, nisi per aliud maleficium, quod (vt diximus disp.prae.n.6.) impedimentum censetur perpetuum, quod absque peccato auferri nequit. At maleficium maleficio tollere grauissimum est scelus (vt probabo disp.seq.n.1.) Et ita docent D.Th. 4.d.34.q.vn.a.3.ad 3.& ibi D.Bon.a.2.q.2.ad 2.Ricard.a.3.q.1.ad 1. Palacios disp.1.ad fi.corp.col.antep. Abulens c.19. Matt.q.90. in solut.ad 3.D.Ant. 3.p.t.1.c.12.§.3.Viguer.lib.inst.c.16.§.7. vers.9.imped.11. Vega 2.t.sum. c.34. casu 110.Enriq.12.de matr. c.8.n.2. Lud. Lop. 2.instr. de matr.c.52. col. 6.vers. Deinde aduertendum. Petr.de Led.de matr.q.58.a.1.paulo post princ. Et ex Iurisperitis Alberic.in diction. lit.I. verb. Impedimentum,imped.15.ad fi.Io.de Frib.in sum.conf.l.4.t.16.q.24.Astens.2.p.sum.l.8.t.29.a.vn.q.2.Turrec.c.fi.n.vlt.33.q.1.Decisio Capellæ Thol.381.n.7.Ang.verb.Matr.3.imped.16.n.13. Armil. verb. Matrim.n.49. Tabiena verb. Impedimentum, imped.12.q.8.n.7. Gaëta c. Ad limina 30.q.1.§.4.q.236.n.541.

10 Similiter censebitur perpetuum,quamuis tolli possit per diuinum miraculum: secus per Ecclesiæ exorcismos. Vt constat ex c.fi.33.q.1.quia(vt dixi di.prac.n.8.)non censetur miraculum per exorcismos tolli.Et sic fatentur omnes Non tamen capio differentiam, quam constituit Petr.de Led.de matr.q.58.a.2.paulo post princ.inter frigiditatem & maleficium,quod illa si tollatur per miraculum, non efficiat valere matr. prius initum: at si maleficium tollatur orationibus,ieiuniis,exorcismis, valebit matr.contractum antequam illud auferretur, quod ablatum sit per remedia naturalia contra dæmonis incursus.Sed non intelligo hoc discrimen: nam idem dicam de quocunq; impedimento, quod naturaliter amoueri potest: si enim orationibus & ieiuniis sanitas impetretur à Deo, non modo miraculoso, sed naturali,validum erit matr.initum antequam id impedimentum cessaret, & si his obtineretur à Deo cessatio miraculosa maleficij,quod solo miraculo auferri poterat, non erit validum matr.antea contractum, quia oratio,ieiunium, & alia huiusmodi opera non tantum ad tollendum maleficium instituta sunt,sed etiam ad impetrandam cuiuscumque morbi sanitatem:nec consequutio illius his mediis appositis censetur miraculosa.

11 Censebitur etiam perpetuum impedimentum maleficij,iuxta quos DD.si à solo maleficij auctore etiam modo licito,auferri potest. Ducuntur,quia non videtur possibilis remotio maleficij,cum pendeat ex voluntate vnius. Et probant ex l. Apud Iulianum 40 §.fi.in fi.ff.de leg.1.ex quo colligunt Doctores, pendens ex sola Principis voluntate reputari impossibile.Item ex doctrina Dyni reg.Semel Deo 51.§.fi.de reg.iur.in 6.vbi per d.l. Apud Iul. docet reputari impossibile,quod pendet ex vnius voluntate. Sic docent Abbas c. Fraternitatis,de frig.n.15. & ibi Præp. n.12.verb. in ea Glossa, in 1.sol. & Alex.de Neuo ibi, §. Quauis,n.6. Rosella verb.Diuortium,n.4. Et quamuis hi DD. non explicent,& si modo licito possit auctor maleficij id auferre: at ratio,cui innituntur, clarè probat hanc esse eorum mentem,quamuis enim modo licito possit auferre, reputabitur impossibile ablatu eò quòd à volũtate vnius pendeat. At nullatenus hanc doctrinam approbo, sed censeo esse tunc maleficium temporale, nec per illud dirimi matr.Ducor,quia iam verificatur posse absq; diuino miraculo per opus humanum licitum,id impedimentum auferri: in quo euentu reputatur impedimentum temporale, nec dirimit coniugium.Iuxta regulam quam tradidimus ex d. c.Fraternitatis,disp.prac.n.7. Deinde,quia l.5.disp.5.n.12. latè probaui pendens à voluntate Principis, largè & impropriè dici impossibile,& potius appellari difficile: nedum pendens à cuiusdam priuati voluntate.

12 Quando autem constare nequit, perpetuum ne sit an temporale maleficium,præsumetur perpetuum, ac dissoluetur coniugium, quando triennio coniuges dedere operam carnali copulæ, nec perficere potuere. Iuxta c.fi. de frigid.) à quo autem tempore incipiat triennium,& an debeat esse continuum, & qualiter computandum: est quæstio specialiter infra in hoc eodem impedimento instituenda.) Et ita docent ex Theol.D.Th. Scotus,D.Bonau. Ricar.Pal.Suppl.Gab.D.Ant.Victoria,Petr.de Soto,Borrilong. Viguer.Enriq.Sotus, Abul.Ledes.Celaia,Ouand. Barth.à Led.Man.Graffis,Vega, Lud.Lop.Cañedo,Hier. Llamas,quos retuli n.8.Et ex Iurisperit.Gl.Host.Io.And. Ant.Anch.Abb. Goffr. Præp.Al.de Neuo,Archid.Bellameta,Henric.Astensis,Io.de Friburg.Brunel. Costan.Alberic.Monald.lex regia,Montaluus.Gr.Lop. Alex.Carrerius, Iac.Sprenger, Turrecr.Ant.Cuc.Matienzo, Gaëta, Hugolin.quos omnes eo.n.8.retuli.

Tandem volunt aliqui DD.eum,qui procurauit malefi- 13
cium,non posse petere ratione illius dissolutionem matr. Cum sua culpa id euenerit.Sic Glos.c.fi.verb.Separari 33.q.1. Alber.in suo dict.lit.I.verb.Imped.imp.15. Astensis 2.p.sum.l.8.t.29. a.vn. q.2. Gaëta c. Ad limina 30.q.1.§.4.q.234.num.538. Sed fundamentum huius non video, quid enim refert ad matr.firmitatem,siue coniux,siue alter maleficium procurarit? Cum enim data impotentia perpetua non pendeat ex coniugum voluntate valor matrimonij, vteruis quantacumque culpa laboret potest eius dissolutionem petere.

Ad argumentum n.7.proposita resp.Ad 1.constat ex di- 14
ctis n.8.falsum esse, posse omne maleficium per eius auctorem licitè tolli. Ad confirmationem fateor posse dæmonem de matrimonio non matr. facere: non ad hunc sensum, vt matr.semel validum possit irritare. Non enim irritatur per quamcumque impotentiam superuenientem. Sed potest ad hunc sensum, quia potest personas habiles ad matr. reddere ineptas, tollendo maleficiis potentiam coëundi. Et ad aliam partem, nego posse dæmonem de non matrimonio matr.constituere,ad hunc sensum, vt si semel non valuerit matr.ratione maleficij perpetui,possit dæmon efficere vt valeat,auferendo maleficium. Sic enim maleficium reuera erat perpetuum quod modo licito auferri nequeat: quamuis arte dæmonis sit factum temporale,aut sublatum,non valebit prius illud matr. At in hoc sensu fateor id,nempe,quia potest dæmon efficere tollendo maleficium, vt persona quæ illo impedita non erat habilis ad matr.ineundum, reddatur habilis illo sublato. Ad 2.dic,id arg.à contrario sensu ductum nullius esse momenti,vbi cõtrarium est in iure decisum,vt ex multis probat Euer.in suis topicis,in loco à contrario sensu. At maleficium dirimere, est in iure expressum, vt n.8.probaui.

DISPVTATIO XCV.

An licitum sit à maleficio parato ad soluendum maleficiis maleficium, id petere?

SVMMARIVM.

Maleficium maleficio tollere ob nullum finem licet,n.1.
An liceat vanis rebus? Refertur opinio,2.
Proponitur sententia Auctoris,3.
An liceat vti his rebus vanis & superstitiosis, protestando animum esse non vtendi illis tanquam vanis & à dæmone institutis? 4.
Vnde dignosci possit quæ media sint licita,& quæ vana? 5.
An liceat petere à malefico parato, vt maleficium maleficio soluat? Refertur quadam sententia,6.
Proponitur sententia Auctoris,7.
An liceat petere,non explicando vt maleficio soluat,quando alio modo nescit soluere? 8.
An liceat minis cogere maleficos,vt maleficium maleficio tollant? 9
An culpa vacet, cogere iudices vt malefici benedictione quadam maleficium soluant? 10.
An quando maleficus potest modo licito maleficium soluere liceat absolutè ab eo petere,vt maleficium soluat? Refertur opinio,11.
Proponitur sententia Auctoris,12.
An in dubio,an norit modum licitum,fas sit eum petere? Et traditur modus inuestigandæ veritatis 13.
An à malefico,qui auctor maleficij non fuit, liceat eius solutionem petere? 14.

An quando medio licito potest maleficium solui, liceat petere à dæmone vt soluat? 15.

1 PRæmittendum est, nunquam ob quemcunque bonum finem, licitum esse vti maleficio ad tollendum quodcumque maleficium, quod sit intrinsecè malum dæmonis auxilium per maleficia inuocare. Atque ita docet D.Th.4. *d.* 34. *q. vn.a.*3. *ad* 3. quem omnes sequuntur. Et constat, quia in sacris literis id Deus prohibuit, Leuit. 19. *Non declinetis ad magos, neq; ab ariolis aliquid sciscitemini, & c.* 20. *Anima quæ declinauerit ad ariolos, & magos, & fornicata fuerit cum eis, ponam faciem meam contra eam, & interficiam illam.* Idem habetur *Deut.* 18. Item D.Paulus *Rom.*3. docet minimè facienda mala vt eueniant bona. Et Alex.III. *c.*2. *de sortilegiis*, presbyter damnauit, qui bono fine superstitiosam diuinationem expertus fuit. Item quia hoc damnat D.Aug. cuius testimonium refertur. *Qui sine saluatore*, 26. *q.*2. ibi: *Omnis curatio quæ à diuinis, vel magis, vel ab ipsis dæmonis in idolorum cultura expetitur, mors potius dicenda est, quàm vita, & qui ea sectantur, si se non correxerint, ad æternam perditionem tendunt.* Idem refertur ex D.Aug. *c. Admoneat*, *& c. Non obseruetis*, 25. *q.*7. *& c. Illos* 26. *q.*2. Idem docent D.Chrys. *hom.*8. *in epist. ad Coloss.* D.Leo *serm.*19. *de Pass. Domini*, quare iure optimo *a.*5. *&* 7. *Parisiensi* decisum fuit, erroneum esse affirmare, licere ob quemcumque bonum finem maleficiis vti, vel circa hoc dispensationem cuiquam fuisse concessam, quare à veritate abhorret quod deciditur, *l. Eorum* 4. *C. de maleficiis, & l. reg.*3. *t.*23. *p.*7. Et tradit Azo. *in sum. t. de malef.* nempe, maleficos bono fine maleficia exercentes, ne fructus terræ vi ventorum ac grandinis absumantur, excusari. Et ita Bar. *d. l. Eorum, n. vn.* & *ibi* Salic. *n. vn.* Gr. Lop. *ea l.* 3. *verb. Razon*, Azeb. *l.*8. *rec. t.*1. *l.*5. *n.*13. dicunt in foro conscientiæ hoc nullo modo licere, quamuis attento iure ciuili id delictum minimè puniatur, quare illæ leges intelligendæ sunt, vt id delictum vacet pœna in foro ciuili: non autem culpa careat.

2 Sed an liceat vana vanis reiicere, Host. *c. fi. n. fi.* 6. *de frig. & malef.* & *ibi* Io. And. *n.*16. dicunt satis posse id tolerare Ecclesiam, quod idem docent, intelligendo vana vanis, non illicitis & superstitiosis, sed quæ suapte natura indifferentia sunt, Alberic. *in suo dict. lit. I. verb. Imped. imp.* 15. *ad fi.* Io. de Friburgo *in sum. conf. l.*4. *t.*16. *q.*24. D.Ant. 3. *p. t.*1. *c.*12. §.3. Rosella *verb. Imped. imp.* 15. *n.*19. & proponit hoc exemplum, vt si maleficiati facerent tria sacra celebrari, postea omnino nudi vacarent operæ coniugali, credentes fore vt sic maleficium cesset. Et reddit rationem Rosella, quia hoc secundum est vanum, at indifferens, non enim est illicitum de se: cùm non sit inuocatio dæmonis, nec sortilegium, nec aliqua superstitio.

3 At iure optimo hoc reprobant alij, quia omnia media non naturalia, sed vana illicita sunt, nec superstitione vacant, iuxta reg. *n.*5. tradendam. Deinde, quia cuiuscunque rei vanæ vsus, vt vanæ, est culpa venialis, vt vanæ locutionis vsus. Præterea, quia in exemplo illo tradito, rē ad certorum sacrorum numerum restringere, superstitiosum est. Et aliud medium indecens est, nec culpa vacat. Sic Iac. Sprenger *in malleo mal. p.*2. *q.*2. *c.*6. *vers. De secundis verò remediis*, Gaëta *rep. c. Ad limina* 39. *q.*1. §.4. *q.*236. *n.* 541. Delrius *l.*6. *disquisit. magic. c.*2. *sect.*1. *q.*2. *pag.*4. *vers. Alij itaque* Phil. *de of. sac. t.*1. *p.*2. *l.*3 *c.*11. *concl.*4. Sed admittit Delrius *ibi* cum Syluestro, *verb. Malefic. q. vlt.* hoc licere quando quis ea vana nec superstitiosa experiri volens efficeret, aut credens per ea maleficium solui, non dæmonis operatione cooperantis ad maleficij solutionem, sed per cessationem ipsius dæmonis ab operādo, quod sciret dæmonem pactum iniisse cum malefico, fore vt à vexatione desisteret, re illa vana exercita. At mihi hoc non placet, quia cùm illa vana nulla virtute naturali ad eum effectum prædicta sint, non carent superstitione: iuxta *n.*5. dicenda. Deinde, quod in dæmonis honorem cedat, ac eius voluntati conniueatur, si re illa vana quis vtatur.

4 Nec excusat à culpa, aliquorum cautela, quia cum videant mirabiles effectus ex rebus vanis & superstitiosis operationibus consurgentes, eis vtuntur, protestantes animum esse non vtendi illis, quatenus res vanæ ac superstitiosæ sunt: nec consequendi effectum, si ex dæmonis pacto obtineatur, sed solum vtendi, quatenus sunt res licitæ: & effectus à Deo obtinetur. Nam tunc hæc cautela bona est, & prodest, quando dubium est, an hæ obseruationes sint superstitiosæ & vanæ. Sic docet Philiarc. *n. præs. alleg.* Quare merito Caiet. *sum. verb. Incantatio, vers. Quinto*, dicens se vsum fuisse quibusdam verbis sacris, quibus annulus in gyrum vertebatur, addit se non experiendi gratia id fecisse, quasi sentiens id illicitum esse, sed ad conuincendam diabolicam institutionem, propter fidelium astātium vtilitatem: idque fecit præmissa protestatione, se non dicere ea verba tanquam instituta à dæmone; ad mouendum annulum, sed tanquam verba sacra ad Dei honorem, & propalandam diabolicam fraudem.

Sed quæres, vnde dignosci possit, an media per quæ maleficium aufertur, licita sint? (præter ipsam signi ablationem quam constat medium naturale esse.) Et manifestum est, si adhibeantur exorcismi Ecclesiæ, opera pœnitentiæ, Sacramentorum receptio, ad placandum Deum, vt vel sic misericorditer dignetur coërcere dæmonem, ne amplius vexet, ea media licita esse, & à Deo ordinata ad hunc finem consequendum. Vt constat ex vsu Ecclesiæ, & ex *c. fin.* 33. *q.* Quando autem media non sunt huiusmodi, hæc regula accipienda est. Quidquid efficitur, aut dicitur gratia alicuius boni obtinendi, aut mali vitandi, quod nec vim naturalem nec supernaturalem ad eum effectum habet, vanum est & superstitiosum: ac proinde effectus sic comparatus est tribuendus occultæ dæmonis operationi. Et ratio est, quia tales res non adhibentur vt causæ: cum nulla virtus ad eum effectum operandum illis insit. Ergo adhibentur vt signa, & non diuina, quippe quæ non sunt sacramenta, nec sacramentalia. Ergo vt signa vana pacti occulti cum dæmone initi. Deinde quia illud vanum ac superstitiosum est, quod non prodest ad finem, ad quem adhibetur. At hæ res sunt huiusmodi: ac subinde vanæ. Deus autem non delectatur vanis, sed dæmon. Præterea, quidquid denuo efficitur, ab aliqua causa prouenire debet. Causarum autem triplex est ordo. Aliæ sunt naturales, quæ virtutem naturalem habent ad operandum, quales non interueniunt in hoc euentu: huiusmodi enim res adhibitæ carent virtute naturali ad eum effectum. Aliæ causæ sunt supernaturales, qualis est Deus supernaturaliter operans. Sed in his rebus nulla virtus supernaturalis reperitur. Cum id neque ex Ecclesiæ auctoritate, neque ex Scripturæ testimonio habeatur: nec vlla necessitas miraculi patrandi nunc extet, neque id præsumatur. Aliæ demum causæ sunt boni Angeli: hi verò non operantur mediis rebus vanis, nec illis gaudent. Manifestum ergo est, dæmonum operationem interuenire, qui rebus vanis delectantur. Et ideò hanc regulam tradit D.Aug. *li.*21. *de ciuit. Dei*, quem refert & sequitur D.Th. 2.2. *q.*96. *a.*2. ab omnibus receptus. Atq; idem dicendum est, quando licet res illæ virtutem habeant ad eum effectum, adiunguntur tamen conditiones vanæ, & nil ad rem conducentes, tanquā necessariæ, quia cum ea conditio vana sit, non à Deo vel à natura procedit, sed ex dæmonis pacto effectum consequitur, quod bene præter alios docent Nau. *sum. c.*11. *n.*25. Iac. Sprenger *in malleo malef. p.*2. *q.*2. *c.*6. Et melius Caiet. *in sum. verb. Incantatio per totum*, vbi ait deprehendi tacitam dæmonis inuocationem, ex conditionibus vanis appositis vt necessariis in rebus sacris. Vt si apponatur virtus in verbis sacris, dummodo scripta sint in pelle, aut tali hora: vel apponantur aliæ similes conditiones, quæ nec ad Dei cultum, nec ad rectam rationem spectant; vel in modo dicendi, vt si dicatur Pater noster ad aures equi.

Potissima autem huius disp. difficultas est, an à malefico parato ad maleficis maleficia soluenda, liceat id petere? quidam enim licere existimant, quod petens non 6

censea

cenſeatur ad peccatum inducere maleficum, ſed peccato vti ad ſalutem comparandam. Sicut contingit id petente mutuum ab vſurario parato, vel iuramentum ab infideli parato ad iurandum per idola. Sic ſuſtinent Aureolus 4. d. 34. q. 2. Ang. verb. Superſtitio, n. 13.

7 Verùm certiſſimum eſt, nullatenus id licere, quia ſolùm licèt à parato petere id, quod ipſe licitè poteſt præſtare, quando petentis intereſt, vt neceſſitati ſuæ conſulat. Tunc enim non eſt petere peccatum, nec cooperari peccato alterius: ſed res petita poteſt licitè fieri, & alter malitia ſua illicitè præſtat, quare petens ſolum vtitur malitia alterius, illi minimè cooperans, vt contingit in petente mutuum ab vſurario, & iuramentum ab infideli. At maleficus non poteſt licitè maleficium maleficio ſoluere ob nullum bonum, (vt n. 1. probaui.) Deinde, quia (vt ibi probaui) grauiſſimè in ſacris literis condemnantur confugientes ad magos & ariolos. Cùm tamen ſemper hos eſſe paratos conſtet, quare hanc ſententiam ſuſtinent reiecta priori tanquam erronea, ex Theologis Alb. Magn. 4. d. 34. a. 9. & ibi Sotus q. vn. a. 3. col. 5. verſ. Et tamen circa dubium, Palac. ibi diſp. 1. poſt 5. concl. Caiet. ſum. verb. Maleſic. ad fi. & in opuſc. to. 2. tr. 12. de maleſ. q. 1. Abul. c. 19. Matt. q. 90. in ſolut. ad 3. Caſtro l. 1. de iuſta hæret. punit. c. 15. col. 7. Ledeſ. 2. p. 4. q. 60 a. 2. ad fi. Ciruelo de ſuperſtit. 3. p. c. 15. Margarita confeſſ. in 1. precep. f. 60. Viguerius l. inſtit. c. 16. §. 7. verſ. 9. imped. 11. Ang. Florib. 1. p. vbi de mat. q. 8. a. 2. dub. 2. Toledo l. 4. ſum. c. 16. n. 9. Bañez 2. 2. q. 78. a. 4. dub. 2. in ſolut. ad 4. Petr. de Led. de matr. q. 58. a. 2. dub. 2. Enriq. l. 5. de pœnit. c. 6. fi. & l. 12. de matr. c. 8. fi. Philiarc. de off. Sac. to. 1. p. 2. l. 3. c. 11. ad fi. Del. l. 6. diſp. mag. c. 2. ſect. 1. q. 2. pag. 7. dict. 3. Batt. à Led. de matr. dub. 49. concl. 5. Lud. Lop. 2. p. inſtr. vbi de matr. c. 52. col. 7. verſ. Præterea quæritur, Man. 1. to. ſum. 2. edit. c. 7. concl. 11. n. 11. & c. 235. n. 3. concl. 3. Hier. Llamas in methodo cur. 3. p. c. 8. §. 13. ad fi. Cañedo ſum. ſacr. vbi de matr. c. 5. n. 37. Graffis 1. p. dec. l. 2. c. 6. n. 10. Vega 2. t. ſum. c. 34. caſu 110. Et ex Iuriſp. Turrec. c. fi. 33. q. 1. a. 3. n. 3 Roſel. ver. Impedim. imp. 15. n. 19. & ibi Tab. imped. 12. q. 9. n. 10. Sylu. verb. Maleſic. q. 8. & ibi Arm. n. 2. Nau. ſum. c. 11. n. 29. Cou. c. Quamuis pactum 1. p. §. 1. n. 10.

8 Nec licet petere à tali malefico ſolutionem maleficij, non explicando vt maleficio ſoluat, quando conſtat eum neſcire ſoluere abſq; alio maleficio, quia petitur res quam nequit licitè præſtare. Sic colligitur ex DD. n. præc. alleg. nam ratio, cui innititur, etiam militat in hoc caſu.

9 Temperant aliqui prædictam ſententiam, dicentes non licere precibus opem malefici quærere: licere tamen vi eam extorquere, quod ea extorſio vacet omni pacto cum dæmone, ac in eius dedecus cedat. Præterea, quia licitum eſt rem meam vi eripere, quam alio pacto recuperare nequeo. Sic ſuſtinet Remigius l. 3. dæmonol. c. 3. Sed meritò illum impugnat vocans falſam eius ſententiam Delr. l. 6. diſquiſ. magic. c. 2. ſect. 1. q. 2. pag. 6. Quod nil præſtent minæ, cum hoc ſit intrinſecè malum, ac proinde nulla ratione poſſit licitè fieri à maleficis. Deinde, quia hoc cedit in dæmonis honorem: cùm cogatur maleficus dæmonis ope & inuocatione, maleficio mederi. Nec ſimile eſt de violenta rei propriæ ereptione, quia non cogitur alter ad rem malam faciendam, ſed rem bonam, ad quam ex iuſtitia tenetur, coactus facit.

10 Hinc deducitur nullatenus à culpa excuſari iudices cogentes maleficum benedictione quadam maleficium auferre, quod benedictio ea malefici nil aliud ſit, quam formula & cæremonia, qua ex pacto dæmon ceſſaturum ſe ſpopondit, quod ſi benedictione aliqua ſit obtinenda ſanitas, præſtaret vtique vti pij hominis aut ſacerdotis benedictione quàm miniſtri diabolici. Et ſimiliter peccat maleficus obtemperans, quia nulla ratione id licitè fieri poteſt. Ita Delrius d. q. 2. pag. 3. coroll. 1.

11 Sed vrgentior eſt difficultas, an quando maleficus plura media ad ſoluendum maleficium noſſet, quædam licita & quædam illicita, integrum ſit ab eo abſolutè petere vt maleficium ſoluat, Caiet. in ſuis opuſc. to. 2. tr. 12. de maleſ. q. vn. in fi. corp. id negat. Dicitur, quod malefici vt ſic opus petatur, cùm abſolutè petitur. Sicut dum aliquid à quolibet alio artifice expoſcitur. Præterea, quia peculiare opus eſt neceſſe petere; & non vagè relinquendo arbitrio hominis diabolici petitionem propriam. Et ſtatim in ſolut. ad arg. concedit licitum eſſe petere abſolutè mutuum ab vſurario, & iuramentum ab infideli, quamuis conſtet illum vſuras exacturum, & tunc per idola iuraturum. Et Delrius d. q. 2. proximè alleg. pag. 4. dict. 4. ait non licere petere à malefico ſciente media licita, vt maleficium ſoluat, quando petens eſt moraliter certus, fore vt maleficus medio illicito ſoluat. Et hoc dicit ſibi certum eſſe nulla tamen ratione probat.

Cæterum nullam percipere poſſum differentiam inter vtrumque caſum. Et ideo exiſtimo licitum eſſe petere ab eo malefico abſolutè vt maleficium ſoluat, quamuis conſtet petenti fore vt medio illicito vtatur. Ducor quod omnes fateantur licitum eſſe petere ab vſurario mutuum, & ab infideli iuramentum, quando petens eis indiget, quamuis exploratum illi petenti ſit, fore vt ille ſub vſuris mutuet, & hic iuret per falſos deos, nec oportet illis explicare vt modo licito faciant, & nulli alij rationi innituntur, niſi vtrumque poſſe vti modo licito, ac culpa ſua illicito. Quæ ratio prorſus militat in caſu noſtro, nam petitur à malefico ſolutio maleficij, quam poteſt medio licito facere, nempe, auferendo ſignum, quod ſi alio maleficio faciat, ſibi tribuendum eſt. Ergo vel illis caſus negandi ſunt contra omnium mentem: vel hic concedendus. 2. quia rationes Caietani non vrgent. Non enim petitur opus vagè à malefico, ſed determinatum, nempe, vt maleficium ſoluat: quamuis modus operandi vagè petatur, quod idem prorſus reperitur in petitione illa mutui ab vſurario, & iuramenti ab infideli. Nec petitur à malefico vt maleficus eſt, quo pacto peteretur miniſterium artis maleficæ: ſed petitur ab illo in quantum poteſt licitè maleficium auferre. Sicut petens à Iudæo publicè vſurarij munus obeunte non petit ab eo mutuum, quatenus vſurarius eſt, ſed quatenus poteſt licitè mutuare. Imo ſicut petens mutuum ab vſurario, & iuramentum ab infideli, poteſt recipere acceptata conditione dandi ſub vſuris, & iurandi per idola: nec apparet cooperatio aliqua, ſed ſolus vſus peccati alterius, qui culpa ſua prauè facit, quod vniuerſi fatentur: Ita ſi maleficus nollet ſoluere modo licito maleficium, vti nouit: poteſt acceptari vt alio maleficio ſoluat. Nec petenti tribuetur culpæ: vtpote qui minimè cooperatur peccato alterius, ſed eo vtitur, vt propriæ ſaluti conſulat. Et huius ſententiæ videtur Petr. de Led. de matr. q. 58. a. 2. dub. 2. Quamuis enim non ita diſtinctè explicet, ſed generaliter loquatur, dicens licere petere ab hoc malefico ſolutionem maleficij: at id probat, eo quod ab vſurario parato liceat petere mutuum, quamuis petenti conſtet fore vt vſuras exigat: & ideo videtur idem omnino ſentire de petitione ſolutionis maleficij. Duo tamen monuerim, alterum eſt, nullatenus licere admittere, ſi maleficus applicare velit medicinam aliquam vanam & ſuperſtitioſam, quia eſt vti medicina vana ac ſuperſtitioſa, nullam vim ſanandi habenti, niſi ope & inuocatione dæmonis: quod eſt intrinſecè malum. Nec poteſt dici, hoc tantum eſſe vti peccato alterius, ſicut quando maleficus alio maleficio ſoluit, nulla medicina ſuperſtitioſa applicata. Quia conſentiens medicinam illam ſibi applicari, reuera vtitur ea, atque ita medio ſuperſtitioſo & illicito. Alterum verò eſt, quando ſpes eſſet fore vt prodeſſet monitio; teneri petentem ex lege charitatis illum monere, vt medio licito faciat. Quod idem neceſſariò fatendum eſt de petente mutuum ab vſurario, & iuramentum ab infideli. At in omnibus his caſibus omittens monitionem illam, non eſſet reus peccati inductionis malefici, ſed ſolius præcepti correctionis fraternæ violati. 12

Quando autem dubium eſſet, an maleficus medium aliquod ſoluendi licitum noſſet, nullatenus liceret ſolutionem maleficij ab eo petere. Quod præſumptio ſit con- 13

tra illum eo vel maximè, quod (vt ait Delrius *li.6. disquis. magic.c.2.sect.1.q.2.pag.pen.*) frequentius sola media superstitiosa norint malefici: & petitur tolli maleficium, quod non nudam priuationem importat, sed aliquid actus positiui, quare ad vincendum hoc dubium, consulit ibi quærendum esse à malefico quæ media norit: si renuat explicare: ait vehementem esse suspicionem contra illum. Si autem explicet, tunc videndum est an medium sit licitum, iuxta reg.n.5. traditam & dicenda seq.disp.

14 Hinc deducitur, ab eo malefico, qui auctor maleficij illius non fuit, rarissimè licere petere medelam maleficij: nisi de ioco & modo maleficij ab ipso auctore vel ab alio certior factus sit, quia talis moraliter nescit mederi sine alio maleficio, & noua dæmonis cooperatione. Sic docent Delrius *d.q.* proximè allegata, *p.antep.dict.*4.

14 Tandem non est admittendum, quod docet Brianson. *in coll.super 4.sent.q.13.concl.3.* vbi ait non solum à malefico peti posse vt soluat medio licito maleficium: sed etiã ab ipso dæmone, si is maleficia dedisset. Sed bene impugnat ipsum Delr. *eo dict.4. n.prac.alleg.* cum Soto *4.dist. 34.q.vn.a.3.col.4.verf. Quod si quis sciscitetur.* Quia omnis familiaritas & amicitia cum dæmone prohibita est, ac cũ eo perpetuum bellum indictum, ideo precibus ab eo peti minimè licet: imperio autem nemini integrum est vti, quod dæmon ei non subiiciatur, sed dumtaxat Dei nomine, per exorcismi modum ei possumus imperare.

DISPVTATIO XCVI.

Vtrùm liceat maleficij signum destruere, ad obtinendam maleficij sanitatem?

SVMMARIVM.

Qualiter malefici soleant aliquo signo apposito ex pacto cum dæmone nocere: & quotuplicitèr pactum id ineatur, & in quo casu constet non licere, & in quo versetur difficultas n.1.

An liceat id signum destruere animo obtinendæ salutis? Refertur quædam sententia, 2.

Proponitur sententia Auctoris, 3.

Num possit interrogari alia malefica, an norit in quo maleficium id consistat: & si id didicerit à dæmone, fas sit ea scientia vti ad maleficiati medelam, 4

An id maleficij signum destruere liceat, quando damnum in ipsam maleficam, quendamve tertium, ex pacto malefica cum dæmone redundare debet? 5.

Satisfit argumentis, n.6. & ibi, an liceat maleficum torquendum tondere, aut eius corpus lauare.

1 SOlet à maleficis pactum cum dæmone iniri, vt quando diu ligatura aliqua fuerit, vel dum res aliqua in tali loco defossa permanserit, aut quid simile, duret maleficium, & ea ablata cesset. Hoc autem pactum dupliciter iniri solet, (vt notat Delrius *l.6. disquis.magic.c.2.sect.1.q.3.p.5.notab.3.*) Priori modo, duplici intercedente pacto: vt cum conuentum est, fore vt dæmon vexet adhibito tali signo: eóque remoto cesset. Tunc enim duplex est pactum: prius de nocendo signo apposito: posterius de cessando, eo remoto. Posteriori modo, quando vnicum adfuit pactum, vt quando magus cum dæmone solum conuenit, vt posito tali signo teneatur nocere. Vis enim huius pacti non obligat ad desistendum à damno illato, ablato signo, sed tantum ne tunc teneatur nocere, liberúmque sit ei nocere aut desistere: quando ergo duplex initur pactum, si maleficus auferens signum, intendat sibi seruari à dæmone posterius cum ipso pactum initum, vel alius auferens, id seruari malefico intendat: manifestè id iniquum est. Quod sit confirmatio & approbatio illius pacti, ac virtute illius spectare salutem. Nec in hoc euentu est controuersia præsens. Procedit ergo, vel quando vnicum fuit pactum: tunc enim ablatio signi est omnimoda illius destructio, nec superest pactum, quod confirmetur, vel si duplex intercesserit, maleficus auferens non intendit sibi posterius pactum seruari, sed potius ductus pœnitentia pacti initi intendit illud prorsus rescindere, & ideo aufert signum, quod est pacti vinculum, non quatenus est signum posterioris pacti, sed quatenus est destructio prioris, & ad illud penitus dissoluendum. Sic notat Delrius *ibid.*

Dubitatur ergo, an liceat id maleficij signum destruere, aut remouere, quo maleficij salus obtineatur? Io. Hessels Louaniens. *auctor. in suis præl.* quem sui discipuli mordicus postea secuti sunt: (vt refert Delrius *d.quæst.3. statim in princip.*) defendit id licere, animo irridendi dæmonis, ac vanitatis earum rerum ostendendæ, secus animo obtinendæ salutis maleficij. Dicitur 1. quod tunc à dæmone speretur salus, & negari nequeat beneficium aliquod dæmonis esse, ab incepta vexatione desistere. Et confirm. quia saltem mediatè speratur salus à dæmone, & est quasi tacita eius inuocatio, petendo vt stet pactis. 2. quod salutem hoc modo expetens, fit particeps pacti cum malefico à dæmone initi, nempe, vt signo remoto desistat à nocumento illato. Quippe illa remotio nil confert ex natura rei, ad malefic[ij] medelam, sed ex pacto dæmonis. Confirm. quia cognitio illa modi medendi sublato signo habetur à dæmone, qui pactum iniit cum malefico: aliàs nec maleficus nec maleficiatus id nossent. Salus ergo expetitur vtendo scientia acquisita à dæmone. 3. quia æquè signi appositio valet ad damnum inferendum, ac destructio ad salutem: & vtrumque est dæmonis adinuentio, ac ex eius institutione vim lædendi ac medendi habet. Ergo sicut ponens ad nocendum, exercet opus diaboli: sic & amouens. Sicut si ars medica doceret modum medendi auulso aliquo extrinseco lædente, vt tonsis capillis, Medicus præcipiens capillos ægri tonderi ne capitis dolore vexetur, opus artis medicæ exercere. 4. quia id signum auferre cedit in diaboli cultum. Est enim eius fidelitatem protestari, stando pacto cum suis inito: ac posse ipsum nocere, & à nocumento illato desistere. Confirm. quia dæmon minimè desisteret, nisi ablato signo se honorari existimaret: atque ideo desistit, quod in sui honorem id cedere credat. 5. quia aliàs integrum esset iudicibus, quo magnorum confessionem extorqueant, capillos totius corporis abradere: quod credatur illis non abrasis, fore eos doloris tormentorum expertes, quod tamen superstitiosum apparet. Tandem, quia D. Hieron. *in vita D. Hilarionis* refert noluisse sanctum pati signa amoueri: quibus ablatis dæmon fassus est, se à puella exiturum. Et subdit D. Hieron. eâ ductum esse ratione, ne aut solitis incarnationibus dæmon recessisse videretur, aut ipse sermoni eius accommodasse fidem.

His tamen non obstantibus dicendum prorsus est, licere ipsi malefico, vel cuicunque alij, signa illa maleficij amouere, animo destruendi pacti cum dæmone initi, & obtinendæ sanitatis maleficiati. Hanc sent. latissimè multis exemplis ex variis Auctoribus petitis, & communi praxi virorum piorum sic sanantium, & rationibus variis probat Delrius *l.6. disquisit.magic.cap.2.sect.1.quæst.3. per totam.* Sed breuiter probatur vna aut altera ratione, quia dubitari nequit, finem intentum licitum esse, nimirum, sanitatis recuperationem. Quare tota malitia refundi debet in medium ei fini assequendo adhibitum. Sed id medium culpa vacare ex eo constat, quod auferendo signum intentione prædicta nec pactum nec amicitia cum dæmone confirmentur, nec illi honos exhibeatur: imò potius illa soluantur, ac dæmone contempto, ab eius amicitia recedatur: ob idque signum fœderis separatur, aut comburitur. Quod si dicas, esse malum credere, eo signo ablato maleficium cessaturum, id à veritate alienum est, Quia id credere, nullo iure interdicitur: nec est aliqua infidelitas, credere dæmonem destitutum à damno, (vt optimè explicuit Scotus 4. *d.34. q.vn. verf. Et ex hac patet.*) Quia destruens non acquiescit operibus malignis: sed credit dæmonem posse & velle vexare manente signo & eo destructo impositurum vexationis finem. Nec est vanum, cum coniecturis rectæ rationis innitatur. Valde enim verisimile est, fore vt dæmon, qui pacto ligatus erat ad nocendum, soluto pacto, eiusque signo ablato cesset. 2. quia si magus in foro interno vel externo fateatur se dãnum

num intulisse, eo quod signum aliquod alicubi collocarit: quis dubitet vtrumque iudicem compulsurum, vt signum amoueat, vt maleficiatus ad pristinam restituatur sanitatem? Non ergo peccabit maleficus amouens. 3. quia in damno inferendo per signi appositionem dæmon cooperatus est vexans. At in restituenda sanitate per signi ablationem nulla actio dæmonis eiúsve auxilium interuenit, sed mera priuatio, hoc est, non agere vexando: atque adeo non expectatur vt dæmon aliquid faciat, sed desinat facere. At expectare effectum dæmonis priuatiuum, culpa vacat. Sicut fas est, expectare dæmonis fugam ab energumeno, vel cessationem tentationis, & similia. Quod effectus ille non expectetur, vt alicuius pacti conuenti cum dæmone: sed potius solutione pacti & amicitiæ cū illo. Tandem, quia hoc non est opus malefici, vt maleficus est, sed hominis scientis impedimentū boni proximi sui. Nulla enim hic dæmonis inuocatio adest, eiusve auxilium, sed sola signi destructio, quo durante statuerat dæmon damnum maleficiati conseruare. Et ideo huius sententiæ in propriis terminis sunt, Scotus addens id esse meritorium. 4. d. 34 q vn. quem discipuli eius ad vnum sequuntur, vt Bassolis *ibi q. vn. a. 1.* Ant. And. *eod. 34. in fi.* Nicol. de Orb. *ibi. q. vn.* Brianzonus *in coll. super 4. sent. in q. 13. concl. 3.* Pelbert. Temesuar. *in 4. p.* Rosarij *verb. Matrim. 5. §. 38.* Gabr. *2. d. 8. q. 2. a. 4. dub. 2.* Caiet. *in opusc. to. 2. tr. 12. de malef. q. vn* Rosel. *verb Imped. imped. 15. n 18. 19.* Led. *2. p. 4. q. 60. a. 1 fin.* Angles Flor. *1. p.* vbi de matr. *q. 8. a. 2. dub. 2.* Delr. *sota q. 3. proximè allegata.* Idem absque dubio sustinent alij quia quamuis non explicent id licere gratia obtinendæ salutis maleficiati, sed indistinctè loquantur, at reuera ibi disputant de mediis licitis ad medendum maleficiato, & negant id licere alio maleficio exercito, affirmant autem, signi destructione facta: ac proinde apertissimè volunt id licere ad hunc finem. Hi sunt Caiet. *sum. verb. Maleficium Et ibi* Armilla *n. 2. & ibi* Syl. *q. 7. verb. His præmissis,* Astens. *2. p. sum. l. 8. t. 29. a. vn. q. 2. ad fi.* Tabie. *verb Impedim imped. 12. q. 9. n. 10.* Castr. *l. 1. de iusta haret punit. c. 15.* 10 Nau. *sum. c 11. n. 29* Sotus *4. d. 34. q. vn a. 3. col. 6. ante vers. vnum autem.* Et *ibi* Bonilong. *q. vn. a. 2.* Ouand. *disp. vn. pag pen.* Enr. *l. 12. de matr. n 9. fine.* Banes *2. 2. q. 78. a. 4. dub. 2 in solut. ad 4* Bath. à Led. *de matr. dub. 49. post 5. concl.* Graffis *1. p. decis. l. 2. c. 6. n. vlt.* Manuel *1. to sum. 2 edit. c. 235. n. conc. 3.* Philiarc *de of. sacerdotis, to. 1. p. 2. l. 3. c. 11. ad fin.* Per. de Ledesm. *de matr. q. 58. a. 2. fin.* Lud. Lop. *2. p. instr. c. 52. de matr. col antepen vers. Contradicitur ergo,* Vega *2. to sum. c. 34. casu 110.* Hier. Flamas *in method. curat. 3. p. c. 8. t 3. ad fin. Cannedo sum. sacram.* vbi de matrim. *c. 5. in comment. n. 37.*

4 Adde posse interrogari alium maleficum, an norit in quo tale maleficium consistat, vt signum destruatur: quod si ille ignoraret, minimè potest induci vt per suam artem id inuestiget. At si fortè is addiscat nouo pacto cum dæmone inito, possum ea scientia ad destruendum signum malefficij in meum commodum vti. Ita Ouandus *n. prac. allegatus.* Et id mihi suadeo, quia quamuis culpa sit grauissima, inquirere à dæmone, vt ex cognitione ab ipso parta, vtilitati nostræ consulamus: id enim est quoddam amicitiæ fœdus. At si veritatem aliquam ab ipso edocti simus, præter culpam in ea inquisitione admissam, nulla est iam culpa, vti ea scientia ad bonum finem quando ea vera est, nec dæmonis opera postea concurrit. Vt si quempiā veram grammaticam aut philosophiam dæmon doceret, peccaret lethaliter sic addiscendo, at postea careret culpa, illa tanquā vera scientia vtens, & non tanquam à dæmone accepta.

5 Imò quamuis sublato maleficij signo debeat damnum in ipsam maleficam refundi, quod ita pactus sit dæmon, vacat culpa illud auferre. Quia auferens, nulla ratione concurrit ad maleficæ damnum, sed solum sibi consulit auferens signum: & damnum quod inde maleficæ sequitur, est præter intentionem, nec ex illa signi remotione sequitur, sed ex dæmonis pacto cui auferens nullatenus cooperatur. Sic docet Ouandus *4. d. 34. disp vn. pag. vlt.* Et idem credo, quamuis damnum illud in quendam tertium, malefico ita paciscente cum dæmone redundare debeat. Quia auferens nihil operatur ad alterius damnum, sed se tuetur ablato sibi nocente; & per accidens ex meo actu sequitur damnum innocenti: nec teneor ego consulere bono alterius cum eo damno. Sicut in fœmina grauida indigenti pharmacis ad suam salutem tuendam ordinatis, admittunt DD. id licere, quamuis inde præter sumentis intentionem sequatur periculū proli. Sed si opponas, non licere fugienti in equo proterere puerum existentem in via, quamuis id necessarium sibi sit, vt mortem euadat vt bene docet Corduba *in suis q. 1. t. q. 38 dub. 2. & 3. in fin.* Dic diuersum esse, nam in hoc casu efficit actionem positiuam proterendi damnificantem puerum. At in nostro nulla est actio positiua, sed signi remotio, quæ licèt in se sit actio, at non est actio alicui nocens. Quod si præter signi ablationem esset aliqua actio positiua necessaria damnificans maleficum, vt maleficiatus incolumis euadat, bene ait Ouandus *ibi,* non licere auctoritate priuata illam exercere: additque non esse improbabile licere auctoritate publica, si nullum dæmonis pactum in illa actione sit. Quod mihi verissimum videtur. Quippe publicæ potestatis est, innocentes eruere cum nocentum damno.

Ad arg. n. 2. proposita resp. Ad 1. dic constare ex dictis 6 n. 3. nullam culpam esse expectare effectum priuatiuum à dæmone, non quasi ille beneficium aliquod conferat desistendo: sed quia remoto signo, quoad vexandum ex pacto ligabatur, speretur fore, vt desistat. Ad confirm. constat similiter ex dictis eo. n. 3. Non enim interuenit ibi aliqua dæmonis inuocatio, nec petitur vt stet promissis, imò dissoluitur pactum: nec speratur salus à positiua dæmonis actione: sed à priuatione actionis. Ad 2. patet ex dictis n. 1. & 3. Quia non expetitur salus per ablationem signi virtute posterioris contractus cum dæmone gestis, sed dissoluendo priorem. Et quamuis ea ablatio signi non habeat ex natura sua mederi maleficio, sed supposito pacto cum dæmone: si nullum enim esset pactum, nec noceret, nec sanaret: at sanat supposito pacto, non quasi dæmon cooperetur, vel quasi pactum cum ipso initum confirmetur, sed per ipsius dissolutionem. Ad confirm. constat hic dæmonem nil docuisse: sed ex pacto cum dæmone inito, naturaliter consequitur scire maleficum, & quibus esset detexerit, fore, vt eo signo ablato cesset vexatio. Adde esto dæmon id docuerit, non esse illicitum postea vti ea scientia (vt n. 4. probaui.) Ad 3. negatur ea æqualitas. Quia ad lædendum concurrit actio dæmonis, secus ad medendum: sed sola priuatio actionis. Ad 4. negatur cedere in dæmonis cultum imò in dedecus. Nec enim tollere signum est dæmonis fidelitatem protestari, sed speratur fore vt non noceat, postquam causa ad nocendum alliciens est ablata. Adde vacare culpa credere dæmonem fore fidelem, stando pactis: non quasi ipse verax & fidelis sit, sed quia id sibi vtile ad homines decipiendos putet. Ad confirm. dic nil referre falsam dæmonis sui cultus existimationem, si res ipsa nec ex se, nec ex agentis intentione, in ipsius cultum cedat. Adde falsum esse, ob id dæmones desistere, sed potius vt se fideles pactis præbentes, decipiant homines. Ad 5. dic cum Delrio *lib. 5. disquis. magic. sect. 9. dub. 4. cautela 3.* id non esse illicitum iudicibus, si fiat duntaxat, ne maleficium lateat corporis foraminibus insertum, vel crinibus inspersum: sicut etiam licet corpus abluere, nec aliqua vnctio subsit. Quod si tonsio fieret ex opinione amissi roboris per illam, instar Samsonis, esset superstitiosum. Ad vltimum dic D. Hilarionem id fecisse gratia scandali vitandi: ne vulgus putaret eam dæmonis expulsionem incantationibus niti. Deinde, quòd ad maiorem Dei gloriam cederet, per miraculum expellere, cuius dono præditus erat.

DISPVTATIO XCVII.

An impotentia perpetua vtrique coniugi nota, vel saltem illi, qui potens est, dirimat sequens matrimonium initum: aut saltem possint illud inire, vt tanquam fratres habitent, & ad id teneantur.

SVMMARIVM.

An impotentia perpetua contrahentibus nota dirimat matrimonium? Refertur quadam opinio,n.1.
Proponitur sententia Authoris,n.2.
Satis fit argumentis,n.3
An si post matrimonium constat impotentia illud praecedens, possint coniuges illi simul esse vt fratres:& liceant eis tactus,n 4.
Quando incontinentia periculum subest eo quod vacant tactibus, aut sunt in eodem lecto,non sunt permittendi,n.5.
Periculosissima est hac confœderatio n.6.
An iudex Ecclesiasticus debent eos permittere vt cohabitare tanquam fratres,n.7.
Quando impotens contraxit matrimonium, & si velit vterque coniux habitare instar fratrum, est periculum incontinentia, an teneatur vteruis coram iudice petere dissolutionem,n.8.
An impotens qui sua sententia conscius duxit fœminam illius ignaram, teneatur eam vt sororem habere & alere? Refertur quadam sententia,n.9.
Proponitur sententia Auctoris,n.10.
An si ambo coniuges impotentia conscij iniere matrimonium, teneantur ita vt fratres habitare,vt neuter altero inuito resilire possit:& si alter ad nuptias transeat, teneatur ad eamdem habitationem cum priori,& ipsi alimenta dare? Refertur opinio,n.11.
Proponitur sententia Auctoris,n.12.
An cognita vtriusque vel alterius impotentia, liceat nondum matr. inter se inito, quoddam societatis vinculum inter se contrahere, vt tanquam fratres habitent,ac ad mutua obligentur obsequia,n.13.
An per transitum potentis ad nuptias cesset predicta obligatio, n.14.
An si incontinenter viuant,aut in eodem lecto dormiant, separandi sint,n.15.

1 DIsputatio præsens duo petit. Prius est, an quando contrahentes non latet impotentia alterius, vel vtriusque, possint valido matrim. copulari? Posterius, an saltem copulari possint, vt tanquam fratres simul habitent? Circa priorem quæst. quibusdam placet id matr. validum esse. Ducuntur primò, quod impotentia ignorata dirimit matr. non ob aliam rationem, nisi quia cum sit contra præcipuum matrim. finem, tollit virtualiter cõsensum. Quæ ratio prorsus cessat, vbi impotẽtia præcognita fuit. 2. quia quamuis procreatio filiorum sit præcipuus matr. finis, at non est ita necessarius, quin absque illo possit esse validum. Potest enim contrahi propter solam societatem & animorum coniunctionem, atque erit verum matr. sicut fuit inter D. Ioseph. & B. Virginem. 3. quia *c. Consulationi, & c. Laudabilem, de frigid. & malef.* decernitur reperta post matrim. impotentia, integrum esse his tanquam fratres permanere. At si hi mutuo consentientes & iure suo cedentes, minimè contraherent coniugale vinculum, cum magno animarum discrimine simul manere permitterentur. Quod respublica mediocriter instituta respueret. 4. quia non desideratur consensus in carnalem commistionem, ad matrim. veritatem, vt constat in matr. B. Virginis. Quod si dicas actum non requiri, bene tamen potestatem. Contra, quia, cum potestas non sit propter se, sed propter actum, frustra esset. Si ergo actus non est necessarius, neque potestas. 5. quia in matrim. definitione, nulla coitus mentio fit, sed solius habitationis. Potest ergo matrimonium propter solam cohabitationem iniri. Tandem, quia nil vetat coniuges posse cedere suo iuri quoad coniugij vsum. At proinde impotentia illa nullum damnum inferet. Sicut seruitus ignorata dirimit matrimonium, ratione damni alterius coniugis: non autem scita, eò quod id damnum cesset. Et ideo huius sententiæ sunt Magister 4. *d.*34. *c.*1. B. Tho. 4. *d.*56. *q. vn. a.*1. *corp. & ad* 4. *& d.*34. *q. vn. a.*2. *ad* 4. *& ibi* Maioris *q.*1. *concl.*3. *& ad fi. totius q. vers. Ecce quomodo*, Palud.. 4. *d.*30. *q.*1. *a.*2. *n.*6. *& d.*34. *q.*2. *a.*1. *concl.* 3. *n.* 9. *& a.*3. *concl.*3. *n.*18. *& ibi* Suppl. Gabr. *q. vn. a.*1. *ad fin. & a.*2. *concl* 1. *& concl. fin.* Nicol. de Lyran. 3. *Reg. c.*1. *in ea verba : Queramus domino nostro regi adolescentulam*, Gerson 1. *p. in regulis moralibus, tract. de matr. alphabeto* 25. *lit. l. ad fin.* D. Ant. 3. *p. t.*1. *c.*12. §. 1. *&* 3. *& c.*15. §. 3. *col.*4. Petr. de Soto *lect.*5. *de matrim. pag.*3. *vers. De ratione verò*, Metina *de sacrorum hominum continentia, l.*5. *toto c.*74. 75. *&* 77. Veracruz 1. *p. Speculi, a.*38. *in edit. immediatè ante* 8. *concl.* Calaia 4. *d.*34. *q.*1. *in solut. replica* 1. *arg.* Philiar. *de offic. sacerd. to.*1. *p.*2. *l.*2. *c.*10. Viuald. *candelab. sacram.* 1. *p.* vbi de matr. *n.* 236. Hier. Llamas *methodo curat.* 3. *p. c.*8. §. Et ex Iurisperitis, Rainerius 2. *p. sum. t. de matrim. c.*27. Turrecr. 29. *q.*2. *in sum. in n.*4. *ad* 3. Syln. *verb. Matrimon.*6. *q.* 1. *vers. Qualibet frigiditas*, Tabiena *verb. Impedim. imped.* 1. *q.*6. *n.*7. *& imped.*12. *q.*4. *n.*5. *& vlt* Ang. *verb. Matr.* 3. *imped.*16. *n.*2. Arm. *verb. Matrim. n.*48 Nauar. *l.*4 *cons. in* 1. *edit. t. de sponsalib cons.*39. *n.*15. *in* 2. *t. de de spons. impud. cons.*4. *n.*15. Bolegnetus *l.*1. *n.*212. *ff. solut. matr.* Petr. Greg. *in syntagmate iuris l.*9. *c.*12. *n.*6. Atque hoc eodem l. disp. 92. n. 12. retuli alios sentientes, matrimonium dirimi per impotentiam sem nandi intras, quando fuit ab alio contrahente præcognita.

Cæterum tanquam verissima sent. est sustinenda, nil referre, siue sciatur, siue ignoretur à contrahentibus, impotentia coëundi perpetua: & ita in vtroque euentu matr. esse irritum. Ducor, quod ea coniunctio repugnet mutuæ corporum traditioni ad vsum coniugalem: in quo essentia matr. consistit. Cum enim vsus is sit impossibilis, non potest dari obligatio ad illum. At vbi cõtractus essentia non potest reperiri, nequeunt contrahentes, cedentes iuri suo efficere vt is cõtractus valeat. Et confir. quia nemo potest obligari ad impossibile, etiam altero admittente obligationem. 2. quia *Consulationi, de frig. & malef.* consultus Lucius III. de contrahenti matr. cum arcta, sic ait. *Respondemus quòd licet incredibile videatur, quòd aliquis cum talibus contrahat matr. Romana tamen Ecclesia cõsueuit in consimilibus iudicare, vt quas tanquã vxores habere non possunt, habeant vt sorores.* Qui textus manifestè loquitur de contrahente scienter cum arcta, vt ait *ibi* Inn. *n. vn.* & constat ex contextu. Quia dicit videri incredibile, vt quis arctam ducat : quod falsum esset de matr. inito cum impotentiæ ignorantia. Et tamen decidit textus, inter eos non posse consistere matr. Et *c. Laudabilem, eod. tit.* vbi Cælestinus III. agens de matr. ignorãter cum frigido contracto, ait id separandum, & subdit hæc: *Quod si ambo consentiant simul esse: vir eam etsi non vt vxorẽ, saltem habeat vt sororem.* Tandem, quia Sixtus V. in motu proprio circa eunuchorum matrimonia edita. Cuius verba retuli d. 92. n. 17. expressis verbis decernit matr. cum iis scienter contracta esse irrita, eò quòd impotentes sint. Et ideo huius sent. expressè videtur Scotus 4. *d.* 34. *q. vn. in solut. ad.*2. vbi ait senem omnino impotentẽ esse matr. incapacẽ : at posse aliqua in ipsũ consentire ad cohabitandũ instar fratris & sororis. Et tenẽt ex Theologis Abulens. 3. *Reg. c.*2. *q.*26. Bassolis 4. *d.*34. *q. vn. a.*1. *& ibi* Sot. *q. vn. a.*2. *col.*8. *vers. Postremum denique, & in solut. ad* 3. *& ibi* Palacios *d.*1. *col.*11. *concl.*2. Ledes. 2. *p.* 4. *q.*60. *a.*1. *col.*3. *vers. Sed maius dubium est.* Nicol. de Nissa, *super* 4. *sent tract.*6. *p* 3. *de matr. q.*6. *concl.*1. Veracruz 1. *p. speculi, a.*38. *in* 1. *edit. concl.*7. Lud. Lop. 2. *p. instr.* vbi de matr. *c.* 52. *col.*3. *vers. Tertiò dicitur*, Petr. de Ledes. *de matr. q.* 58. *a.*1. *in diffic. principali, quam ibi mouet in corol. quod infert ex* 1. *concl.* Valentia 4 *p. d.*10. *q.*5. *punct.*3. vbi de impotentia, *vers. Ex quo fundamento*, Enriq. *l.*11. *de matr. c.* 10. *in cõment. fi. & l* 12 *c.*8. .1, To.edo *l.*7. *sum. c.*12. *n. vlt.* Emm. Sa *in sum. verb. Matr.* vbi de imped. diriment. *in imped. impotentiæ n.*14. *vers. pen.* Bart. à Ledesm. *de matr. dub.*48 *in* 14 *concl.* Manuel. 1. *to. sum.* 2. *edit. c.*235. *n.*1. Vega 1. *t. sum. c.*34 *casu* 113. Et ex Iurisperitis Host. *sum. t. de frig. & malef.* §. *Qua impotentia n.*6. *vers. Hac autem omnia.* Inn. *d. c. Consultationi n.* 5. *& ibi* Ant. *n.*2. Abb. *n.*2. Alex. de Neuo *n.*2. *&* 3. Præpos. *n.*1. *oppos.*2. *& c.*2. *eo. t.* Henr. *c. Fraternitatis n.*5. *eo t.* Fel. *c.* Lator. *n.*2. *declar.*2. *de sent. & re iud.* Alb. *in suo diction. lit. I. verb. Imped. imped.*13. Menald. *sum.* vbi de matr. *c. Qualiter & quando fiat diuortium ob impedimẽtum coeundi, in fi.* Astens. 2. *p. sum. l.*8. *t* 28. *a.*2. *in q. quã mouet post* 1. *q.* Brunel. *de sponsalib. concl.*28. *limit.*4. *n.*19. Io. de Friburgo *in sum. cõfes. l.*4. *t.*16. *q.*11 *& q. vlt.* Rosel. *verb. Imped imped.*15. *n.*10. *& ibi* Suppl. Pisanæ *imped.*15. *n.*9. Sylu. *verb. Mat.* 8. *q* 16. *d.*5. Bolognes. *l.*1. *n.*52 *ff. solut. matr.* Mõtal. *l.*1. *ver.* Mas *como. t.*9. *p.*4. *& ibi.* Greg. Lop. *verb.* marido, Zephal. *cons.*384. *n.*43. *vol.*1. Ant. Cucus *lib.*5. *instit. maiorum, t.* 12. *n.*268. Nauar. *sum. c.*22. *n.*60. *& lib.*4. *cons. in* 2. *edit. tit. de frigid. cons.*3. *n.*2. Gaeta *repetit. c. Ad limin.*30. 2

q.1.

q.1.§.4. q.118.n.531. Cenedo *in collect.ad decret.collect.* 38.t.2.Barbosa *l.p.t.n.91.ff.sol.matr.* Matienz.*l.5.rec.tit.1.* Rub.*gl.1.n.166.*Et est communissima sent.

3 Ad argum.num.1.proposita resp.Ad 1.negatur ideo dirimi mat.quod impotentia virtualiter auferat consensum: sed quia repugnat essentiæ matr.& ideo consensus coniugum cedentium iure suo nil confert.Ad 3.fateor non desiderari ad matrim.valorem coniuges habere animum vacandi copulæ coniugali ad sobolem procreandam:at desiderari, vt tradant sibi mutuam potestatem ad copulam, quæ traditio coniugi impotenti impossibilis est.Hæc autem traditio inuenta est in matrim.B.Virginis(vt probaui *lib.2.disp.28.n.4.*)Et ita licet possit verum matr.iniri propter amicorum coniunctionem,& mutuam societatem:at est necesse,vt seruetur essentia,nempe traditio potestatis. Ad 3.dic, eam coniunctionem permitti ab Ecclesia, vbi non est inter eos periculum incontinentiæ, ac proinde incontinenter viuentes separandos esse. Ad 4. concesso antecedente neganda est consequentia: quia de essentia matr. est consensus implicitus in copulam coniugalem, quantum est ex parte contractus,quamuis is consensus ex parte contrahentis non desideretur sed possit adesse intentio abstinendi perpetuò à copula, (vt probaui *disp.28. n.4.*)Est tamen necessarius etiam in contrahente consensus obligationi ad copulam. At replicam dic non esse frustra potestatem ad actum, quamuis actus minimè sequatur, quia potest sequi licitè, quod nefas esset,non tradita ea potestate. Ad vltimum constat ex dictis, non posse coniuges in hoc cedere iure suo. Nec simile de seruitute v[s]pore quæ non repugnat essentiæ matr.

4 Circa posteriorem quæst.an cognita impotentia præcedenti post matrimonij contractum,vel ante possint aliqui copulari,non verum matr.ineuntes,sed ad solam vitæ societatem,permanendúmque simul tanquam fratres? Et quidem in duplici sensu potest hæc quæstio disputari. Prior est,quando initio est bona fide matr.contractum,& postea detecta impotentia, ac subinde matrimonij nullitate, & volunt sic permanere tanquam coniuges. Posterior est, quando ab initio cognita impotentia volunt sic contrahere. Et in priori euentu est citra dubium id posse fieri. Quia id expresè conceditur *c. Consultationi, & c. Laudabilem,de frig.& c.2.*quod est ex Epist.D.Gr.35.q.1. *& in motu proprio Sixti V.de matr.eunuchorum*, quem retuli *disp.92.n.17.*At non licent his tactus,qui solutis interdicuntur,quod reuera coniuges minimè sint,& ita docent Sotus *4.d.44.q.vn.a.2.ad fi. corp.* Nau.*l.4.cons.in 2.edit.t. de frigid.cons.3.n.1.*Barth.à Led.*de matr.dub.48. ad fin.1. concl.*Enriq.*l.12.de matr.c.7.n.7.*Angles Elotib.*5.p.*vbi *de matr.q.8.a.1.dub.9.* Barb.*l.1.p.1.n.93.ff.sol.matr.* Cañedo *in collect.ad decret. collect.38.n.2.* Petr.de Led.*de matrim. q.58.a.1. dub.3. quod monet circa solut.ad 3. dubij principalis.* Man.*1.tom sum.2. edit.c.235.n.1.* Lud.Lop.*2.p.instruct.*vbi *de matr.c.52.col.3. vers.Tertio discitur.* Vega *2. tom sum.c.34.c.113.*

5 Ex quo fit nullatenus permittendos esse sic manere, quando incontinenter viuunt,vacando tactibus,aut in eodem lecto dormiunt,vt constat ex motu proprio Sixti V. edito circa eunuchorum matrimonia, ibi: *Eos autem qui iam sic de facto contraxerunt,si appareat eos non vt castè simul viuant contraxisse,sed actibus carnalibus & libidinosis operam dare ·simúlve in vno eodémque lecto cum prædictis mulieribus dormire conuincantur, omnino similiter separari cures.* Quare Episcopi est tunc eos separare, vt bene tradunt Host. *c. Consultationi,in fi.de frig.* & *ibi* Io.And.*fin.* Ant.*n.2.*Anch.*fi.* Henr. *c.Fraternitatis,n.6.eo.t.* Gr.Lop. *verb.Para aiuntarse,t.9.p.4.*

6 Secundò infertur periculosissimam esse huiusmodi confœderationem. Cùm enim sint simul vir & mulier,& si impotentia est ex parte solius fœminæ, vir patiatur stimulos carnis,à quibus nec fœmina arcta eximitur,facillimo negotio ad tactus impudicos prouocabuntur,quod si ipse frigidus sit, ipsa carnis illecebris angetur, ac mutuo amore illecti facilè ad amplexus,oscula, ac turpiores tactus prorumpent.Sic Sot.Cenedo Barth.à Led. Lud.Lop.*n.4.* allegati. Quare merito Phil.*de offic.sac.to.1.p.2.l.2. c.10. vers.Sed dubium est*,dicit hanc coniunctionem non facilè concedendam,ob incontinentiæ periculum.

Iudex tamen Ecclesiasticus non poterit,his volentibus 7 instar fratris & sororis cohabitando permanere,denegare hanc cohabitationem, quia habent pro se iuris præsumptionem,cùm textus expresè eam concedant (vt dicimus *n.4.*)Præterea,quia Sixtus V.in suo motu proprio(vt *n.5.* retuli)solum eos separari iubet,quando incontinenter viuunt,aut in eodem lecto dormiunt.Deinde quia Nau.*l.4. cons.1.de frig.in 1.edit.cons.3.n.14.in solut.ad 6.in 2.cons.2. eo.n.& solut.* ait quamuis talis habitatio sit aliquando periculosa:at frequenter eam carere periculo.Subditque iudicem non eo sic habitare permissurum,si essent adeo iuuenes ac infirmi, & in venerea propensi, vt iure optimo esset incontinentiæ timor.

Tertiò infertur,quando post matr. constat iam de impotentia, nec illi possunt commenter vt fratres viuere, 8 teneri eos reclamare, vt auctoritate Ecclesiæ dissoluatur matr.Cùm aliter absque scandalo,separari nequeant,stante matr.præsumptione in foro Ecclesiæ.Ita Cañedo *sum sacr.*vbi *de matr.c.5.n.57.* Quod si cessante scandalo separari possent ad id non tenerentur, quia cessat causa obligans ad reclamandum:& possunt tunc propria authoritate separatim viuere.

Controuertitur autem inter DD.an impotens,qui suæ 9 impotentiæ conscius decepit fœminam,ipsam ducens,teneatur eam vt sororem habere & alere? Quibusdam placet ad id teneri,quia fraus non debet ei patrocinari.Item quia *c.Consultationi,de frig.*sic dicitur:*Rom.tamen Ecclesia consueuit in similib.iudicare,vt quas tanquam vxores habere non possunt,habeant vt sorores.*Quæ ad præceptum importare videntur. Cùm per sententiam iustam nec pœnalem, nec falsæ præsumptioni innitentem,cogat ad hoc Ecclesia.Et ita docent Gl.*c.2.vers.Idcirco, & c.pen.in fi.33.q.1.* Præp.*d.c.Consultationi n.1.* Archid.*c.pen.n.vn.* & *ibi* Bellam.*n.1.* Monald.*sum.* vbi *de matr t. Qualiter & quando fiat diuortium propter imped.coëundi* Rosell. *verb. Imped. imp.15.n.10.*Sylu.*ver.Mat.8.q.16.dict.5.*Arm.*ver.Matr. n.52.* Turr.*c.33 q.1.in sum.n.7.concl.4.* Staphilæus *de lit. gratiæ, t.de vi & effectu clausul. §.Successiuè in huiusmodi litteris,n.5.*Zephal.*cons.384.n.44.vol.3.*Gr.Lop.*l.1.verb. Marido.t 9.p.4.*Ant.Cuc.*l.5.inst maio.t.12.n.268.*Lancel. *inst.iur.can.l.2.tit.de diuortiis, §.Planè si scienter,verb. Vt sorores.*Mont.*l.1.d.t.9.p.4.verb.Mas como.*Et id affirmant esse verum,quamuis potens iam ad alias nuptias transierit Montal.Rosel.Syl,Arm.Ant.Cuc.& Lancel.*ibid.*

Sed verius est,id non esse præceptum, quia cum reuera 10 id matr.sit irritum, non est cur obligetur vir ad eam fœminam tanquam sororem habendam & alendam. Nec *c. Consultationi, de frig.* dixit sic sententiam ferre Ecclesiam præcipiendo,sed omnino dissoluendo matr.ac permittendo huiusmodi cohabitationem, si communi consensu eam eligant. Et ideo merito sustinent hanc partem Gl.*c. Laudabilem,verb.Quod si ambo,de frig. & mal.* & *ibi* Ant. *n.16.* Al.de Neuo *n.11 fi.*Præp.*n.6 super gl.3.*Host.*sum.eo. t.§.Quæ impotentia,n.6.vers.Sed certè.*Io.de Frib.*sum.conf. l.4.t.16.q.11.*Astens.*2.p.sum.l.8. t.28.a.vn.in q quam post 1.q.mouet.*Turrec.*c.Requisinisti statim in pr.ver.Requisinisti 33.q.1.*Brunel.*de spons.conc.28. lim.4.n.20.* Suppl.Pisanæ, *verb Imped.imp.15.n.9.fi.*Gaëta *c.Ad limina 30.q.1.§.4. q.118.n.531.*Vega *2.to.sum.c.34.casu 113.*

Sed quid,si ambo coniuges tempore initi matr.norant 11 impotentiam, tunc enim videtur eos teneri tanquam fratres conuiuere, ac ad alimenta: itavt neutri liceat altero inuito resilire, quod cùm is contractus non possit vim matr. habere,videtur obligare ad id, ad quod potest,nimirum, ad vitam sociorum, & fratrum peragendam. Et ideo hanc partem tuentur Innoc. *c Consultationi,n.vn.de frig.* & *ibi* Ant.*n.2.* Abb.*n.2.* Al.de Neuo *n. 3.* Henric.*c.*

Fraternitatis,n.6.eo.t. Feling.*c.Lator,n.2.decl.1. de sent.& re iud.* Alb.*in suo dict. lit.I. verb. Impedimentum,imp.15.* Monald.*sum.tr.de matr.tit. Qualiter & quando fiat diuortium propter impedimentum coeundi*, Rosella *verb.Impedim. imped.15.n.10.* Sylu.*ver.Matr.8.q.16.dict.5.* Armilla *ver. Matr n.52.* Montal.*l.1 verb.Mas como,t.9.p.4.* & *ibi* Gr. Lop. *verb.Marido.* Ant.Cuc.*l.5.instit.maior.t.12.n.268.* Franc. Marchus *decis.Parlamenti Delphin.677 n.3.* Imò non eximi ab hac obligatione alterutrum,qui potens est, quamuis ad alias nuptias transeat: sustinent Innoc. Ant. Abb. Al.de Neuo.Henric. Alberic.Montal.Rosella,Sylu. Armilla,Ant.Cuc.*ibid.*

12 Verum adhuc existimo verius esse, ad id non teneri. Quod nullum indicatur præceptum, *d.c.Consultationi*,sed solum permittatur sic coniunctos manere tanquam fratres(vt diximus *n.10.*) Nec contrahentium mens fuit, ad eam habitationem instar fratrum se obligandi,sed ad verum matr.quare cùm verum matr.minimè fuerit,nulla inde obligatio consurgit. Et ita docent Gl.*fin.d.c.Consultationi* Rica.*4.d.34.a.2.q.2.* Io.de Frib.*in sum.conf.l.4.t.16. q.11.* Nau.*sum.22.n.60.* Gaëta *c.Ad limina,30.q.1.§.4. q.228.n.531.* Barth.à Led.*de matr.dub.48.concl.1* Matienzo *lib.5.rec.t.1.rub.gl.1.n.198.* Man.*1.to.sum.2.edit.c.235. n.1.* Atque eiusdem sent. videntur expressè Host.*d.c.Consultationi,in fine*,& *ibi* Io.And.*fine*,& Anchar.*fine*,vbi dicunt, scienter inito hoc matrimonio, permissam esse habitationem instar fratrum:non ergo sentire videntur esse præceptam.

13 In posteriori autem casu, nimirum quando ab initio cognita impotentia,volunt vir,& fœmina non verò matr. copulari, sed quoddam societatis vinculum inire, quo simul habitantes, ad mutua se ipsos obsequi obligent, vt fœmina inseruiat viro, & hic illi alimenta ministret: dicendum est, id licitum esse dummodo periculum incontinentiæ non sufficit, quia cùm possint alios contractus ciuiles inter se inire: non est cur hic interdicendus eis sit. Deinde, quod impotentia soli matr. verò contractui obstet. Rursus quia si competta matr. nullitate possunt sic permanere: cur non à principio sic conuenire poterunt? Cùm in vtroque euentu nullum sit coniugale vinculum, atque idem sit periculum: nec refert,ad licitè sic permanendum,coniugale vinculum bona fide priùs contractum: vtpote quod tanquam irritum, nullum ius sic manendi concedere potest.Et ideò hanc partem sustinét ex Theologis,Scotus *4.d.34.q.1.in solut.ad 2.* & *ibi* Sotus *q.vn.a. 3.ad fi.corp.* Abul.*3.Reg.c.2.q 25.* Pet.de Soto *lect.5. de matr.pag 3.vers De ratione vero.* Barth.à Led.*de matr.dub. 48.col.3.* Petr de Led. *de matr.q.58.a.1. dub 3.quod mouet circa solut.ad 3.dubij principalis*,Lud.Lop.*1.p.instruct.* vbi *de matr.c.52.col.3.vers.tertio dicitur*, Philiarc.*de offic.sac. to.1.p.2.l.2.c.10.vers.Sed dubium est.* Qui bene addit non facilè permittendam huiusmodi confœderationem. Et ex Iurisp.Host *sum.tit.de frig.§.Qua impotentia,n.6.vers.Hæc autem omnia* Astensis *sum.2.p.li.8.t.28.a.vn. in quæstiunc. quam mouet post 1.qu.* Henr. *c.Fraternitatis,n.5.de frigid.* Cañedo *collectan.ad decret.collectaneo 38.n.2.*

14 Et quamuis postea vir potens transeat ad aliud matr.tenetur fœminam illam, cum qua id pactum inierat,alere: sicut & ipsa tenetur ei inseruire,quia non est cur per posterius matr. id pactum dissoluatur: non enim sibi repugnant. Ita Sotus & Lud.Lop.*n.prec.alleg.* Idémque tradunt DD. quos *n 9.* & *11.* retuli asserentes per transitum ad matr.non solui præd ctam obligationem.

15 Quòd si tactibus vacent,aut in eodem lecto dormiant, sunt omninò separandi,vt in simili casu diximus *n.5.*

DISPVTATIO XCVIII.

An impotentia perpetua ad copulam,siue absoluta sit,siue respectu alicuius dirimat iure naturæ matrim.an solo Pontificio?

SVMMARIVM.

An impotentia perpetua ad copulam dirimat iure naturæ matrimonium? Refertur quadam sententia,n.1.
Proponitur sententia Auctoris,2.
Quid de impotentia non totali,nempe quando est potentia coeundi,non tamen verò seminis intra vas emittendi 3.
Quid de impotentia seminandi intra vas, ob nimium calorem,vel indebitam membri figuram,4
Quid de impotentia respectiua.5.
Quid de impotentia consurgenti ex maleficio,6.
An infideles impotentes ad copulam validè contrahant,7.
Satisfit argumentis,8.

DVplex est in hac diff.sent.Prior tuetur solo iure Pontificio dirimi matr. per impotentiam perpetuam ad copulam. Ducitur ex *c.2.de frig.* ibi: *Sicut puer, qui non potest reddere debitum,non est aptus coniugio: sic qui impotentes sunt, minimè apti ad contrahenda matrimonia reputantur.* At matr.impuberum solo iure Ecclesiastico est irritum(vt probabo disp.104.n.9.Et confit.quia sicut se habere ad matrim.impotentia temporalis,tempore quo durat, respectu illius temporis: ita impotentia perpetua respectu vniuersi temporis: ita impotentia perpetua respectu vniuersi temporis. Cùm illa ita impediat traditionem potestatis ad copulam pro eo tempore,sicut hæc pro vniuerso.At illa nullatenus dirimit iure naturæ matr. Secundò, quia voto simplici religionis astrictus,validè init matr.Cùm tamen nunquam possit obligari ad reddendum debitum,imò peccet reddendo.Similiter ergo valebit attento iure naturæ matrim. impotentis, quamuis obligari nequeat ad reddendum debitum. Quòd si dicas discrimen esse,quòd ligatus voto sit tantùm moraliter impotens,frigidus verò naturaliter. Solutio est nullius momenti,quia in hac re æquiparantur potentia naturalis, & moralis. Et ideo mulier arcta respectu alicuius, quamuis naturaliter per copulam cum alio possit illi aptari, quia tamen non potest moraliter, idest, absque peccato dicitur inepta, & impotens ad illi nubendum, (vt diximus *disp.94.n.9*) Et ideo huius sent.sunt, Palud.*4.dist 30.q.1.a.2.n.6.* Maioris *4.d.34.q 1.col.2. concl.3.* & *ibi* Suppl.Gabr.*q.vn.a.2. concl.1.* D.Ant.*3.p.t.1.c.15.§ 3.col.4.* Angelus *verb.Matr. 3.imped.18.n.2.* Tab.*verb.Impedim.imped.12.n.1* Armilla *verb. Matrim.n.47.* Gaëta *c.Ad limina,30.q.1.§ 4.q.118. n.328.& 329.* Et hanc sententiam tueri tenentur DD. quos retuli *disp prac.n.1.* asserentes solum dirimi matr.per hanc impotentiam,quando ignorata est ab altero contrahenti,instar conditionis seruilis,quæ cognita non obstat valori matrimonij.

1

2 Posterior sententia (& verissima) sustinet,iure naturali dirimi matr.per huiusmodi impotentiam,quia carens perpetua potentia ad copulam coniugalem habendam, non potest tradere alteri potestatem ad eum actum. Cùm impossibilium nulla sit obligatio,*l.Impossibilium ff de reg.iur. & c.Nemo ad impossibile, eo.t.in 6.* & nemo dare potest, quod non habet,*c. Quod autem,de iure patronat.l.Si vniuersi,C.de legibus.* At essentia matrimonij consistit in perpetua obligatione,& traditione potestatis corporis ad copulam coniugalem. Tùm ergo res naturaliter absque sua essentia consistere nequeat, repugnat naturæ matrimonij id validum esse existenti ea impotentia:ac proinde attento ipso naturæ iure irritum erit.Et ideo huius sent.videntur apertè quidam DD. qui prædicta vtuntur ratione ad probandum dirimi matrimon. per impotentiam. Quamuis enim non explicent quo iure dirimatur, at ratio cui innituntur,claré probat iure naturæ dirimi.Hi sunt D.Th. *4.d.34.q.vn.a.2.ad 1.* & *ibi* Durand.*q.2.n.6.& 9.* D.Bonauent.*2.q.1 ad 1.* Ricard.*a.2.q.1.corpore, & ad 1.* Turrecr. *33.q.1.in sum.n.3. in sol.ad 1.* Sylu. *verb.Matrim.8.q.16. fine.* Viguer.*lib.institut.c.16.§ 7.vers 9.impedim.11.* Atque in propriis terminis docent ex Theologis, Scot.*4.dist.34. q.vn.statim in princ.* & *ibi* Almain.*q.vn.* Sotus *q.vn.art.1. col.3.concl.1.* Palacios *disp 1. ad finem.* Rubion.*4 dist.39. q.1.art.1.conclus.1.* Abulensis *3.Regum c.2.q.25.* Ledesm. *2.p. 4. quæst 60.art.1. col.2. vers. Sed dubium est.* Victoria *sum.* vbi *de matrim.num.183.* Petrus de Soto *lect.5.de matrim.*

matr.pag.5.paulo ante verſ. Dicendum iam. Veracr.1.*p.Speculi,a.38.poſt 7.concl.verſ. Quia hoc impedimentũ.* Enriq *l.12.de matr.c.7.n.5.* Barth.de Ledeſ.*de matr.dub.48.concl.1.* Lud.Lopez 2.*par.inſtruct.* vbi de matr.*c.52.col.2.* Valentia 4.*diſp.10.q.5.puncto* 3.vbi de impotentia, *verſ. Conſtat autem,* Pet.de Led.*de matr.q.58 a.1.dub.7. quod mouet circa ſolut.ad 7.principale.concl.1.* Et ex Iuriſperitis, Ioan.de Friburgo *in ſum.confeſſ.l.4.t.16.init.* Sylu.*verb. Matrimonium 6.q.5.dict.3.* Spino *Speculo teſtam.gloſ.15.principali,n.96.*

3 Hinc deducitur, quid ſentiendum ſit de impotentia non totali, vt quando quiſpiam poteſt coire, non tamen verum ſemen emittere: vt contingit Eunuchis vtroque teſticulo orbatis, Petr. de Ledeſma *n.praeced.relatus*, ait non eſſe omnino improbabile, minimè dirimi matr. iure naturæ per huiuſmodi impotentiam, ſed ſolo iure Eccleſiaſtico. Quia ſaluatur quodammodo finis matrimonij ſecundarius, qui eſt concupiſcentiæ ſatisfacere. Deinde, quia ante motum proprium Sixti V. multi grauiſſimi Doctores cenſuere id matrim. nullo iure irritum eſſe: & quamuis Sixtus V. declararit irritum, at non explicuit, num ſolo iure Eccleſiaſtico antiquiori, an potius iure naturæ (vt hæc vidimus *diſp.92.num.15.*& duplici ſeq.) At iure optimo dicit idem Pet.de Ledeſm.*ibi* multo probabilius eſſe, dirimi iure naturæ matrimonium per huiuſmodi impotentiam. Quod idem ſuſtinet Enriquez *l.11.de matr.c.10.n.vlt & 12.c.7.n.5.fine, & c.8.n.1.* Quia cùm non dicatur copula quæ non conſummari poteſt, vero ſemine intra vas emiſſo (vt probauimus *diſp.92.num.17.*) impotens ad hanc emiſſionem dicatur verè & abſolutè impotens ad copulam coniugalem, ac proinde nequit tradere poteſtatem ſui corporis ad copulam coniugalem, in quo conſiſtit natura matrimonij. Quare ratio *n.* 2. adducta, qua probauimus per impotentiam totalem dirimi iure naturæ matrimonium, procedit in hoc caſu.

4 Secundò deducitur, dirimi quoque iure naturæ matr. quando vir non eſt omnino frigidus, vt quia ſemen verum emittit, at præ nimio calore ſtatim ſemen ſpargit extra vas, aut ex indebita membri figura aut debilitate non poteſt intra vas ſeminare, nec his morbis aliqua medica arte ſuccurri poteſt. Quia verè hic eſt impotens ad copulam coniugalem: ac proinde in eo militat ratio n.2. tradita. Quamuis Enriquez *l.12.de matrim.c.7.n.4.* dicat in his caſibus ſaltem iure Eccleſiaſtico dirimi matrim. ſi fœmina eam impotentiam ignoret: vbi videtur cenſere non dirimi iure naturæ. Sed profectò ratio adducta probat iure naturæ dirimi. Quod veriſſimum reputo, nec quidquam refert ad eius valorem, non latuiſſe fœminam eam viri impotentiam, vt probaui *diſp.92.n.12.*

5 Tertiò deducitur, ſimiliter dirimi iure naturæ matrim. per impotentiam perpetuam, quæ non eſt abſoluta reſpectu omnium, ſed tantum reſpectiua ad aliquam perſonam, nam cum illa perſona, ad quam eſt, nequit iure naturæ conſiſtere matr. Quia ita impedit poſſe tradi poteſtatem corporis ad copulam illi perſonæ ſicut impotentia abſoluta reſpectu omnium. Quare reſpectu illius perſonæ, ad quam eſt talis impotentia, non poteſt eſſentia matrimonij ſaluari: ac proinde cum illa erit iure naturæ irritum.

6 Quartò deducitur, non eſſe approbandum quod tradit Enriquez *l.12.de matrim.c.8.n.1.* de impotentia ex maleficio conſurgente, vbi ſic diſtinguit. Si maleficium perpetuo impediat reſpectu omnium, reddit iure naturæ incapacem matrimonij maleficiatum: ſi verò tantùm ſit reſpectu vnius perſonæ: reddit ſaltem iure Eccleſiaſtico incapacem reſpectu illius. At ego in vtroque caſu dirimi iure naturæ matrim. cenſeo: in priori quidem, reſpectu omnium, in poſteriori autem, reſpectu illius ad quam eſt impotentia illa perpetua ex maleficio conſurgens. Et ad hoc ſentiendum adducor ob rationem *num.* præcedenti traditam. Quod cenſuit Martin. de Ledeſ. 2.*p.4.q.60 a.2 paulo poſt princip.* dicens abſolutè per impotentiam perpetuam maleficij dirimi iure diuino naturali matrimonium.

7 Vltimò infertur, etiam inter infideles eſſe matrim. irritum, ob impotentiæ ad copulam coniugalem impedimentum. Conſtat ex dictis: cùm hoc impedimentum ex ipſo iure naturæ etiam infideles liganti proficiſcatur. Et ita docet Rubion *4.d.39.q.1.a.1.concl.1.*

Ad argum. *n.* 1. propoſita reſp. Ad primum dic non in omnibus æquiparari, ſed quoad affectum matrim. dirimendi. Ad confirm. dic negandam eſſe maiorem. Diuerſa enim eſt ratiò, quòd perpetuæ impotentiæ repugnet ex ipſa rei natura obligatio ad copulam coniugalem, ex matrim. contractu pullulans: ſecus de impotentia temporali. Qui enim nunc ſoluendo non eſt, poteſt obligari ad ſoluendum in futurum, quando ſperatur fore, vt facultates ſuppetant: cuius obligationis incapax eſt, qui nunquam ſoluendo foret, vt ſi rem impoſſibilem promitteret: vt montem aureum. Ad 2. diſparem eſſe rationem. Quia vbi eſt impotentia, repugnat traditio poteſtatis corporis ad copulam, vtpote rei impoſſibilis: at vbi ſolum obſtat votum ſimplex, cum vterque coniux ſui corporis dominus maneat, ac vſus eius, poteſt validè poteſtatem illius tradere. Quod ad matrimonij eſſentiam ſufficit: quamuis vſus aliunde ſit illicitus. Adde falſum eſſe, ligatum ſimplici religionis voto non teneri debitum reddere, ſi matrim. ineat. Non ex lege matrimonij tenetur; niſi ad religionem tranſeat, vel quia tranſire non vult, vel quia non admittitur. Et licèt votum minimè emiſiſſet, non teneretur reddere debitum, ſi ante conſummationem eligeret tranſitum ad religionem. Quia ſatis eſt ad matrimonij eſſentiam vt ex vi ipſius obligatio oriatur, non electo ſtatu perfectiori religionis, qui vim habet ipſum dirimendi. 8

DISPVTATIO XCIX.

An matrimon. ratione impotentiæ naturalis, aut maleficij alterutrius coniugis diſſolutum, ſit reſtaurandum, quando coniux impotens ad alias nuptias tranſiit, aut fornicatus eſt. & quoties reſtaurandum ſit: & quid, ſi vir ſit iam profeſſus, aut ſacris ordinibus initiatus?

SVMMARIVM.

Quot quaſtiones diſputanda ſunt.n 1.

Quanta cautela debeant iudices diſcutere cauſas, ex quibus impotentia oritur ad iudicium ferendum,n.2.

Proponitur textus,cap. Laudabilem,de frigid in quo ſtat difficultas,& proponuntur aliquot contra eum n.3.

Poſterius matrimonium à frigido initum abſque eius conſummatione non arguit deceptionem in ſententia, qua prius diſſolutum eſt, ſed quando eſt conſummatum,n 4.

Eandem deceptionem arguit quando vir ille frigidus cum alia fornicatur. n.5.

Separatus à matrimonio ratione frigiditatis ſi aliud ineat, ſtatim abſque alia probatione diſſoluendum eſt poſterius,n 6.

Vt reſtauretur prius frigidi matrimonium probanda eſt ſuperioris conſummatio aut alia frigidi fornicatio.n 7.

Quid efficere debeat iudex, cum inuenit frigidum ad alias nuptias tranſiiſſe,n 8.

An ſi mulier ab eo frigido ſeparata,alij nupſerit,ſit ſtatim ac frigidus ſecundum iniit matr. ſeparanda à poſteriori viro,n 9

An mulier illa poſſit petere ac reddere debitum,dum lis illa diſcutitur, num 10.

An ſi mulier illa nondum nupſerit, ſit ei permittendum nubere: & ſi contra iudicis præceptum nupſerit ſit ſeparanda,n.11

An in foro conſcientiæ ſine illi fœmina permittenda nuptiæ,& ſi ad illas tranſeat, poſſit petere ac reddere n 12

Qualis probatio plena poſſit haberi conſummationis matrimonii, aut copula fornicaria,vt prius matrim. diſſoluto poſteriori inſtaurandum ſit. num.3.

Soluuntur argumenta,n.14.

Poſt n 14 inuenies alia ſummaria.

QVadrupliciter poteſt matr. ratione impotentiæ diſſolui. Primò, ratione frigiditatis viri, ad quam reducitur omnis impotentia eius abſoluta naturalis, vndecumque proueniat. Secundò, ratione arctitudinis fœminæ, quia, nempe, ita arcta eſt, vt à nemine cognoſci valeat, vel ſaltem ab illo, cui nupſerat. Tertiò, ratione maleficij alterutrius coniugis. Quartò, in genere ratione impotentiæ, non allegata eius cauſa. De his ergo modis ſeorſum diſſerendum eſt, & ideò ſex ſunt quæſt. inſtituendæ. I. quando ſoluitur matrimon. ratione frigiditatis viri. II. quando 1

ratio-

ratione arctitudinis fœminæ, aut absolutæ, aut respectu huius III. quando ratione maleficij. IV. quando in genere allegata est impotentia. V. quoties fœmina separata a priori matr. sit illi restituenda, si adhuc ab eo viro cognosci nequeat? Vltima, quid dicendum sit, quando vir sic separatus iam ad religionem ordinesve sacros transierat.

2 Quæstio I. An matrim. ratione frigiditatis viri separatum sit instaurandum, si postmodum vir ille frigidus ad alias nuptias transeat, aut fornicationem admittat? Præmittendum est, quanta debeat diligentia iudex discutere an impotentia proueniat ex frigiditate viri, arctitudine fœminæ, an ex maleficio, ne perniciosè erret dissoluens matrim. validum: aut restaurans quod irritum erat. Cùm diuersimodè iudicium ferendum sit iuxta diuersitatem harum impotentiarum. Vt constabit ex dicendis tota hac disputatione.

3 Versatur autem difficultas huius quæstionis circa intellectum *c.1. & c. Laudabilem de frigid. & malefic. & c.1. 33. q. 2.* quod desumptum est ex Greg. Papa *ad Venerium Calaritanum Episc. & c. 2. ibid.* quod est ex *epist. eiusdem* Greg. in quibus textibus decernitur, dissolutum matrim. ratione frigiditatis viri instaurandum esse, si postea contingat frigidum illum ad alias nuptias transire. Contra quorum textuum decisionem valdè vrget, quòd est posteriori matr. insufficienter præsumere videatur Ecclesia, virum illum minimè esse frigidum, atque adeò priori vxori restituendum: inde enim non præsumitur copula quæ viro frigido est impossibilis. Et quamuis posterior vxor concipiat, aut ex aspectu appareat corrupta, fortior est præsumptio pro sententia lata de prioris matr. dissolutione: cum ad eam ferendam præcesserint triennij experientia, iuramenta ipsorum coniugum, ac septimæ manus propinquorum, atque vtriusque coniugis aspectus. Quæ omnia ad illius dissolutionem desiderabantur. Et confirm. quia potius videtur Pontifices debuisse decernere, posterius matrim. dissoluendum esse, nec prius instaurandum. Quod si sit præsumptio iuris & de iure, ex sententia lata manans, pro viri frigiditate: atque subinde pro vtriusque matrim. nullitate. Secundò quia omnes fatentur solùm matrim. contractum non inducere præsumptionem contra viri frigiditatem priori sententia declaratam: sed si posterius matrimonium ille consummet: atque idem fatentur, si fornicariè quamcumque fœminam cognoscat. Quia copula repugnat frigiditati. At non videtur posse in praxim deduci, vt ita certò constet, vt præponderet priori sententiæ tot probationibus munitæ. quippe reperiri solum cum sola, ac in eodem lecto nudos, clausisque ianuis, ex quibus copula præsumitur ac probatur, iuxta *cap. Litteris, de præsumpt.* non sufficienter probat copulam in hoc euentu. Quòd obstet præsumptio frigiditatis viri, comprobatæ, ac per sententiam declaratæ: siquidem ea præsumptio eliditur per res leuiores, vt ratione proximitatis, & coniunctionis sanguinis. Vt probat Mascard. *de probat. conf. 312. n. 7.* At multo vehementior est ad elidendam eam coitus præsumptionem, præsumptio frigiditatis viri præcedens. Nam viro frigido est impossibilis copula per naturam, consanguinei verò minimè. Cùm ergo copula nunquam oculis pateat, sed secreto in loco habeatur, ac ex solis præsumptionibus probanda sit: & nulla appareat tam vrgens, vt priorem frigiditatis vincat, videtur frustranea horum textuum decisio, at impossibilis vt in praxim deducatur. Tertiò, quia contingere potest, vt fœmina illa à frigido separata, alij nupserit: & tunc iniustum videtur, posteriores hos coniuges, bona fide & Ecclesiæ auctoritate coniunctos, possessione sua spoliare, in fauorem prioris matr. aduersus quod est præsumptio ex priori sent. dissolutionis orta. Tandem, quia posset vir ille probare, se non omnino frigidum & impotentem, sed respectu prioris vxoris esse.

4 Tota huius quæst. difficultas eo pertinet, vt cognoscatur qualiter probanda sit copula viri ratione frigiditatis separati, cum posteriori vxore, vel fornicaria cum quacumque, vt probatio hæc vincat præsumptionem frigiditatis per sententiam declaratæ, vt vel sic restauretur prius matrim. Quippe constat solum posterius matr. non esse sufficiens indicium deceptionis Ecclesiæ in priori sententia dissoluente matrim. ratione frigiditatis. Nam id contrahere non arguit contrahentem esse potentem. Præterea, quia est præsumptio pro sententia, qua vir ille frigidus declaratus est, & ob id prius matrim. dissolutum. Quare dum textus *num. præced.* relati ponderant posterius matr. à frigido cōtractum, vt restauraretur prius, intelligendi sunt, si constet posterius consummatum esse. Quia ex posterioris consummatione constat clarè virum illum non fuisse frigidum, ac proinde Ecclesiam deceptā esse. Atque ita docent ex Iurisperitis, Host. *sum. tit. de frigid. & malef. §. Qualiter & quando, n. 10. vers. Et si quidē Et c. 1. n. 1. verb. Acceperis, de frigid & malef.* Io. And. *c. Laudabilem, n. 3. eo. t. & ibi* Ant. *ad fi.* Alex. de Neuo *n. 4.* Præposit. *n. 2. notab. 3.* Alberic. *in suo diction. littera D. verb. Diuortiū, paulo post princ.* Io. de Friburgo *in summa cōfessorū, l. 4. t. 16. q. 16.* Astensis 2. *par. sum. l. 8. t. 37. a. 1. paulo post princip. Supplementū summa Pisana verb. Diuortium n. 2. & ibi* Rosell. *n. 1.* Sylu. *q. 18. n. 21.* Turrec. 33. *q. 1. in sum. n. 7. & a. 1. n. 9. in fine corp.* Gacta *c. Ad limina 30. q. 1. §. 4. 229. n. 632.* Ant. Cucus *l. 5. instit. maiorum t. 12 n. 164.* Et ex Theologis, Sotus *4. d. 34. q. vn. col. penult. vers. Alter autem. Et ibi* Durand. *q. 2. 2. n. 7.* Ricard. *2. q. 1.* Supplem. Gabr. *q. vn. a. 2. in correll. primo, quod infert ex 1. proposit.* Sotus *q. vn. a. 4. col. 4. concl. 4.* Celaia *ibi q. 1. post. 2. concl.* Borrilong. *q. vn. a. 2. post. 2. concl.* Lud. Lopez *2. p. instruct. c. 52. de matr. col. 4. vers. Quartò dicitur.* Vega *2. tom. sum. c. 34. casu 107.* Quòd si contra hoc opponatur, ex secundo matrim. induci præsumptionem iuris & de iure, fraudis, & odij: respondebo *num. 13. fine.*

Hinc deducitur, ob eandem rationem restaurandum esse prius illud matr. si fœminam quamcunque cognoscat fornicariè vir ille ratione frigiditatis separatus. Cum iam constet, falsam fuisse frigiditatem. Atque ita docent Ioan. Andr. Ant. Alex. de Neuo, Præpos. Turrecr. Supplem. Gabr. *n. præced. allegati.* Monald. *sum.* vbi de matr. *impossibilitate coeundi quod si,* Abulens. *c. 19. Matth q. 90. ad fin. corp.* Ledes. *2. p. 4 q. 60. a. 1. col. 9. vers. Circa illud autem.* Palacios *4. d. 34. disp. 1. concl. 5.* Barth à Ledes. *de matr. dub. 48. fine.* 5

Prima ergo conclusio sit. Dissolutio matrim. ratione frigiditatis viri, si is ad aliud transeat, statim est posterius hoc matrim. dissoluendum, absque alia probatione. Quòd cùm ille sit per Ecclesiæ sententiam declaratus frigidus, stat præsumptio ineptitudinis ad matrim. contra illum. Deinde, quia siue sit verè frigidus, siue non, concluditur hoc posterius matrim. esse nullum. Nam si verè frigidus sit, obstat valori matrimonij frigiditas: si autem non sit frigidus, obstabit prius matrim. quod falsa frigiditatis probatione dissolutum est. Et ita docent Ioan. Andr. *c. Laudabilem, n. 8. de frig. & malef. & ibi* Ant. *n. 14.* Præpositus *num. vlt.* Alex. de Neuo *n. 15. & 16.* quòd si tempore quo frigidus hic ad alias nuptias transit, prior vxor obiectat, adhuc statim separandus est à posteriori matrimonio, donec se potentem probet, & deceptam fuisse Ecclesiam. Quòd sit interim præsumptio impotentiæ contra ipsum. 6

II. Conclusio. Vt restauretur prius frigidi matrimonium tanquam validum, nec sufficit nec desideratur frigidum ad alias nuptias transiisse: sed legitimè probandum est, eum posteriores nuptias consummasse, aut fornicatum fuisse. Constat ex dictis *n. 4. & 5.* & DD. ibi allegatis. 7

Hinc deducitur, non instaurandum esse prius illud matrim. donec legitimè probetur posterioris consummatio, aut alia fornicatio. quare iudex, statim ac nouerit transitum frigidi ad secundas nuptias, debet ex officio eas dissoluere tanquam irritas: & discutere debet num eas consummarit, vt vel sic decernat an prius matrimon. instaurandum sit. Iuxta id quod sibi præscribitur *c. Laudabilem, de frigid. & malef.* & aliis textib. *n. 3. allegatis.* Et constat, quia in iis textibus iniungitur iudici, vt frigido transeunte ad aliud matr. prius instauret, ac frigidū cum priori vxore tanquam reos periurij puniat. Ergo tenetur iudex discu- 8

diſcutere an poſterius matrim. à frigido conſummatum ſit. Nam nec eo nondum probato, poteſt prius inſtaurare: nec conuincitur reos periurij fuiſſe coniuges, affirmando cum iuramento viri frigiditatem. Præterea, quia iudicis eſt matrim. irrita diſſoluere, & valida inſtaurare. Cùm maximum animarum periculum vertatur, non declarato an validum fuerit prius matr. Nam fortè mulier à frigido ſeparata ad alias nuptias tranſibit, vel iam tranſiit: & illæ irritæ erunt ſi priores valuerant.

9 Secundò deducitur, ſi vxor à frigido ſeparata iam alij nupſerat, nullam eſſe illi intentandam litem de valore poſteriori ſui matr. ſed pacificè in eo relinquendam, donec legitimè probatum ſit, frigidum conſummaſſe poſterius matr. aut fornicatum fuiſſe. Quod dum non probatur contrarium, in pacifica ſui matrim. poſſeſſione ſit, fauente ſibi Eccleſiæ ſententia.

10 Sed rogabis, an mulier illa à frigido ſeparata, ac ſecundo nupta poſſit in hoc euentu petere ac reddere? De redditione non eſt dubium: eo quod poſterior vir ſit in poſſeſſione. De petitione autem poteſt eſſe difficultas. Quod quamuis mulier bona fide nupſerit, iuſtum ſuperueniat dubium valoris matr. At exiſtimo non interdici ſibi petitionem debiti. Quoniam non habet iuſtam dubitandi rationem de ſui matrim. valore. Cùm in illius fauorem habeat Eccleſiæ ſententiam: contra illud autem, ſolùm viri factum tranſeuntis ad ſecundas nuptias, quo profitetur ſe non eſſe frigidum. At propter coniugis aſſertionem non præſtatur ſufficiens dubitandi anſa, vt teneatur alter coniux bona fide poſſidens dubitare, ac proinde abſtinere à debiti petitione, (vt dixi *l. 2. diſp. 41. n. 52.*) Eo vel maximè quod in priori iudicio ſe frigidum iureiurando teſtatus eſt, accedenti iuramento ſeptimæ manus propinquorum, & triennalis cohabitationis experientia. Quæ præponderant contrariæ aſſertioni coniugis facto ipſo denotatæ.

11 Tertiò deducitur, ſi mulier illa nondum nupta ſit, velitque nubere, denegandam eſſe ſibi licentiam, donec diſcutiatur an maritus ſeparatus ob frigiditatem conſummarit cum poſteriori vxore, vt ſic inſtauretur prius matrim. Ducor, quod iudicis tunc ſit, diſcutere an prius matrim. inſtaurandum ſit, (vt probaui *num.* 8.) Extante ergo dubio hoc liteque pendenti, non eſt concedenda licentia fœminæ, alij nubendi: eo vel maximè, quod ad impediendum matrimon. multo minor probatio deſideratur, quam ad initum diſſoluendum (vt probaui *libr. 1. tota diſp.* 61.) Quod ſi de facto nupſerit orta iam lite, ſeparanda eſt, donec lis decidatur. Iuxta ea quæ dicemus *num.* 36. in ſimili caſu. Cùm iam poſſeſſio ſibi non faueat, vtpote quæ ob litem pendentem perturbata eſt.

12 Quartò deducitur, nec in foro conſcientiæ permittendum eſſe huic fœminæ alteri nubere, donec diſcutiatur an prius matr. inſtaurandum ſit, quia periculo exponit poſteriorem virum, vt illuſus maneat, ſi poſtea prius matr. inſtauretur: & grauis ſibi lis intentetur circa poſterioris matrimonij valorem: nec poſſit ſibi conſulere ad aliud tranſeundo, donec omnino terminetur lis, an prius matrim. inſtaurandum ſit. Tum etiam, quia cùm non ſit in poſſeſſione matrimonij, quod inire tentat, iuſtam habet rationem deſiſtendi à matr. ineundo, donec veritas diſcutiatur. Quòd ſi de facto nubat, tanquam dubia fide contrahenti non ſuffragabitur poſſeſſio. Iuxta dicta *lib. 2. diſp 42. n. 2.* & ſequentibus. quare ipſi non licebit petere, tenebitur tamen reddere, iuxta ibidem probata. Quod ſi vterque mala fide contraxerit, ibidem latè diſputauimus quid dicendum ſit.

13 Tandem videndum eſt, qualis probatio plena poſſit haberi conſummationis poſterioris matrim. ſeu copulæ fornicariæ frigidi vt vel ſic inſtauretur prius matrim. Id enim improbabile eſſe ſuadent argum. *n.* 3. propoſita. Sed dic, cùm ſententia matrimonij non tranſeat in rem iudicatam, (vt *tota diſp. ſeq.* videbimus,) per eam non induci præſumptionem iuris, & de iure, contra quam nulla probatio admittatur. Vt docet Felinus *c. Quoniam contra n.* 30. *in verſ. Item nota de probat.* Præterea, ex poſteriori matr. inito à frigido iam non leuis præſumptio diſſolutionis prioris matr. ex odio prioris vxoris inducitur, & mendacij dum ſe frigidũ proteſtatus eſt. Si enim frigidus eſſet, cum iam experientia norit ſemel diſſolutum eſſe matr. non ita facilè auderet ad aliud tranſire. Et quamuis præſumptio hæc non concludat priorem frigiditatis aſſertionem falſam fuiſſe, hunc non eſſe frigidum: at aliis indicijs adiuta concludet, vt ſic inſtauretur prius matrim. Vt ſi accedat confeſſio vtriuſque coniugis de copula habita, & cùm ipſa eſſet virgo, (vt præſumitur,) reperitur per aſpectum corrupta: vel ſi conceperit, ac in membro viri nullus defectus frigiditatem denotans paret. Et copula fornicaria probabitur diuerſis fœminis, cum quibus is frigidus fornicatus eſt, id teſtantibus. Cùm ſint teſtes oculari & quamuis ſint ſingulares, & de propria turpitudine deponant, ſufficiunt in re tam difficilis probationis: & in qua non poſſunt dari conteſtes ipſius copulæ, nec teſtes oculari poſſunt eſſe perſonæ aliæ, niſi cum quibus ea turpitudo admiſſa eſt, (vt in ſimili dixi probari copulam, *diſp. 93. n. 35.*) Atque ita Maſcard. *de probat. concl.* 1365. *n.* 1. probat in his, quæ occultè fiunt, vt in fornicatione, admitti teſtes aliàs inhabiles. Ex quibus omnibus infero intellectum ad Gloſſam *c. verb. Patet,* 33. *q.* 1. quam ſequitur ibi Turrecrem. *n.* 2. vbi aiunt ſeparatione facta ratione frigiditatis prioris matrimonij, ſi frigidus ad ſecundum matrimonium tranſeat, eſſe præſumptionem iuris. & de iure, contra quam non admittatur probatio, dimiſſionis prioris vxoris ex odio. Et conſtat ex eo textu, ibi: *Si igitur vir aliam vult vxorem accipere, manifeſta patet ratio, quia ſuggerente diabolo, odij fomite, exoſam eam habuit.* Sed hæc doctrina intelligenda eſt, quando legitimè conſtat conſummatio huius poſterioris matr. Solus enim contractus præſumptionem aliquã fraudis generat, at non concludentẽ; donec probetur conſummatio. Iuxta ea quæ diximus *n.* 3.

Ad argum. *n.* 3. propoſita conſtat ex dictis *num. præced.* 14
vbi explicuimus qualis probatio concludat poſterioris matrim. conſummationem, vel copulam fornicariam: & ex priori ſententia, vtpote quæ non tranſit in rem iudicatam, non conſurgere præſumptionem iuris, & de iure, conſurgere autem eam præſumptionem odij & fraudis in diſſolutione prioris matrim. quando poſterioris conſummatio probatur.

SVMMARIVM.

An ſi fæmina ratione arctitudinis ſeparata, alii nubat, ab eoque cognoſcatur, ſit inſtaurandũ prius matr. Refertur quadam opinio, n. 15.
Proponitur ſententia auctoris, n. 16.
An ſtatim ſeparandum ſit poſterius hoc arctè matr. & inſtaurandum prius: & priori viro ſeparato, qui aliam duxerat, interdicendum ſit petere & reddere: vel ſi nondum duxerit, prohibenda ſit ductio, num. 17.
Quid ſit arctitudo, ob quam prius matrimonium eſt diſſolutum, an ſit tantum reſpectiua, n. 18.
Qualis probatio poſterioris copula cum hac fœmina arcta, ratione arctitudinis ſeparata, adhibenda ſit, vt prius matrimonium inſtauretur poſteriori diſſoluto, n. 19.
Poſt n. 19 inuenies alia ſummaria.

Quæſtio II An ſi fœmina ratione arctitudinis à priori 15
matrim. ſeparata, alij nubat, ab eoque cognoſcatur, ſit inſtaurandum prius matrimonium, poſteriori diſſoluto? Difficultas huius quæſtionis pẽdet ex intellectu *c. Fraternitatis, de frig. & malef.* vbi textus de hac fœmina loquens, ſic ait: *Sententiam diuortij per errorem licet probabilem nouimus eſſe prolatam. Cùm pateat ex poſtfacto, quod ipſa cognoſcibilis erat illi, cuius ſimilis commiſcetur. Et ideo inter ipſam & primum virum dicimus matr. extitiſſe Quare inter eam & præfatum Gu. matr. non eſſe cenſemus: eoſque præcipimus adinuicem ſeparari.* Difficultas ergo eſt, an quoties fœmina ratione arctitudinis ſeparata à priori viro, cognoſcitur ab alio copula coniugali aut fornicaria, ſit reſtituenda priori marito: an potius ſit attendendum, an vterque vir ſit ſimilis complexionis? Et quidem deciſio huius quæuis pendet ex illa, quam diſcuſſimus *diſputatione* 93.

an

an tunc temporis prius matrimonium cenſeatur validum, præſumatque Eccleſia id impedimentum eſſe temporale, Nam qui cenſent (quos retuli ea *diſp.* 93.*n.*11.) impedimentum eſſe temporale, ac ſubinde prius matr. fuiſſe validum à quocumque viro, ſiue ſimili, ſiue diſſimili, fœmina illa poſtea cognoſcatur, ſubinde dicunt prius matrim. tanquam validum eſſe reſtaurandum: & ſic vxorem hanc priori viro eſſe reſtituendam. Quorum fundamenta ibi retuli. Atque idem cenſent quos ibi retuli *num.* 16. dicentes qualitercumque reddatur apta fœmina priori viro, etiam cum mortis periculo, ſi illud euadat, valere prius matrim.

16 At iuxta veriorem ſent. quam *diſp.* 93.*n.* 12. & ſeq. amplexi ſumus, nimirum, prius matr. irritum fuiſſe, quando abſque mortis periculo verè non potuit aptari priori viro, nec per proprium vſum, ſed per vſum viri longè potentioris: dicendum eſt, attendendum eſſe, an ſit talis diſſimilitudo inter vtrumque virum: & tunc non eſſe inſtaurandum prius matrim. ſecus ſi ea diſſimilitudo non ſit, itaque reſolutio huius quæſtionis, pendet ex valore prioris matrimonij: quem latè ibi diſcuſſimus. Quando enim eſt validum, inſtaurandum eſt, ſecus quando eſt irritum.

17 An verò fœmina hæc arcta, quæ alij nupſit, ſit ſtatim ſeparanda à matr. poſteriori, & ſi fortè vir prior aliam duxerit, ſeparandus quoque ſit, & interdicenda ſint petitio ac redditio debiti: atque aliæ nuptiæ, ſi nondum prior ad alias tranſierat? Sic dicendum eſt. Si fœmina illa abſolutè & omnino arcta iudicata ſit reſpectu omnium, & ideo diſſolutum eſt prius matrim. ſtatim ſeparandum eſt poſterius matrim. Quòd coniuſlibet matrim. incapax declarata ſit: & ita ſit contra ipſam præſumptio: iuxta ea quæ diximus *n.* 6. de matrim. frigidi. Circa reſtitutionem autem prioris matrim. & interdictionem poſterioris, ac redditionis & petitionis debiti, dicendum eſt prorſus quod dixi à *n.*7. vſque ad 13. quando ſeparatur matrim. ratione frigiditatis. Cùm eadem prorſus ſit ratio: tam incapax enim eſt fœmina omninò arcta matrim. cuiuſuis, quam vir omnino frigidus.

18 Quòd ſi impotentia, ſeu arctitudo fœminæ, non abſoluta, ſed reſpectiua iudicata eſt; non ſeparanda eſt à poſteriori matrim. nec aliquæ ſunt partes iudicis ad perturbandum hoc poſterius coniugium, litémve intentandam. Cùm legitimè nubere potuerit: non enim ſibi interdici potuit aliud matrim. iuxta dicta *diſp.* 93. *n. fin.* Quare niſi conſtet virum hunc, qui illam cognouit, eſſe ſimilem priori, vel abſque vitæ periculo potuiſſe aptari, in quibus caſibus prius matr. fuit validum, at conſtat deceptam fuiſſe Eccleſiam, iuxta ea quæ dixi *diſp.* 93. *n.*12. & 18. cum ſeq. non ſeparandum erit poſterius matrimonium, ac inſtaurandum prius. Quòd ſi aliquis adiret iudicem denuncians prius matrim. validum fuiſſe, cauſamque allegaret: non perturbandum eſt poſterius matrim. donec id ex probatis conſtat. Cum iuſta ac legitima poſſeſſio ſit pro illo matr. Quare iudex tunc ſummariam informationem recipiet, & ſi nil conſideratione dignum repererit, reiiciet denunciantem: ſi verò probationes repererit, citabit partes, & data eis proceſſus copia proſequitur iudicium: nec interim donec lis terminetur, eos ſeparabit à poſteriori matr. pro quo eſt poſſeſſio.

19 Tandem rogabis, qualis probatio poſterioris copulæ cum fœmina iudicata omnino arcta, & ob id à priori matrim. ſeparata, adhibenda ſit, vt prius matr. inſtauretur? Reſp. idem cenſendum eſſe, quod *n.* 13. diximus de matr. frigiditatis viri cauſa diſſoluto. Et in hoc euentu ad reſtaurandum prius matr. id quoque conſtare poteſt ex inſpectione vtriuſque viri, an ſint ſimiles ætate & robore naturali: & ex inſpectione fœminæ, ac teſtimonio medicorum iudicantium, an potuerit reddi apta priori viro, abſque mortis periculo.

SVMMARIVM.

*An diſſoluto matr. ratione maleficij, ſi poſtea maleficiatus ad aliud tranſeat matr. aut fornicetur, ſit prius matr. inſtaurandum. Refertur duplex opinio n.*20. *&* 21.

*Separatio matr. ratione maleficij, conceditur vtrique coniugi licentia ad aliud tranſeundi, & eo inito non eſt prius reſtaurandum, n.*22.

*Quid, ſi ſententia diſſolutionis prioris matr. non ſit legitimè lata, n.*23.

Quid, ſi maleficium ſit generale reſpectu omnium, 24.

*Quid, ſi fœminam, reſpectu cuius erat maleficium, vir ille poſtea cognoſcat num.*25.

*Satisfit argumentis, n.*26.

*Poſt n.*26 *inuenies alia ſummaria.*

Quæſtio III. An diſſoluto matrim. ratione maleficij, 20
aut vtriuſque aut alterutrius coniugis, ſi maleficiatus aliud ineat, aut fornicetur, ſit reſtaurandum prius? Difficultas huius quæſt. verſatur circa intelligentiam ſextus *c. fin.* 33. *q.* 1. qui ex Hincmaro Rhemenſi Archiepiſcopo, vbi de maleficiatis loquens, ſic ait: ***Quòd ſi fortè ſanari non potuerint, ſeparari valebunt: ſed poſtquam alias nuptias expetierit illis in carne viuentibus, ſi disiuncti fuerant, prioribus quos reliquerant, etiam ſi poſſibilitas concumbendi eis reddita fuerit, reconciliari nequibunt.*** Vbi manifeſtè ſentit textus, ſeparatum ratione maleficij, ſi ad alias nuptias tranſierit, non reſtituendum eſſe priori coniugio, ſed in poſteriori relinquendum, quamuis potentia concumbendi ceſſante maleficio ſit ei reſtituta. Quæ decisioni textus *c. Fraternitatis, de frig. & malef.* videntur repugnare. Nam ibi traditur regula generalis, docens impedimentum impotentiæ non eſſe perpetuum, nec dirimere matr. quoties per opus humanum abſque vitæ periculo remoueri poteſt. Cùm ergo experientia doceat, iam ceſſaſſe maleficium, ac impotentiam ex illo conſurgentem, & hoc abſque diuino miraculo, quod non præſumitur: iuxta deciſionem *d. c. Fraternitatis*, conſtabit impotentiam non fuiſſe perpetuam, ac ſubinde prius matr. fuiſſe validum: & per falſam perpetuitatis maleficij exiſtimationem diſſolutum eſſe. Ergo reſtaurandum erit, contra expreſſam deciſionem *d. c. fin.* Secundo, quia ſeparatione facta ratione frigiditatis viri, ſi is alias nuptias conſummet, fornicetúrve, inſtauratur prius matrim. iuxta *c.* 1. *& c. Laudabilem, de frigid. & malef.* Ergo idem ſentiendum eſt, quando ratione maleficij diſſolutum erat. Cùm in vtroque euentu conſtet ex copula ſubſecuta, Eccleſiæ ſententiam falſa perpetuitatis impedimenti exiſtimatione innixam fuiſſe. Et ideo Gloſſa *eo c. fin. verb. Nequibunt, in priori ſolutione*, ait auctorem eius textus potius ignarum dicendum eſſe, nec eius deciſionem eſſe veram. Et Gratianus *ibi, in fine*, notat eam deciſionem videri repugnare deciſioni *c. Laudabilem, de frig. & malefic.* Atque ita deciſionem eius textus ſeruandam non eſſe, ſed inſtaurandum prius matrim. tradunt Innoc. *c.* 1. *n.* 2. *& c. Laudabilem, n. vnico, ad finem, verb. Separentur, de frig.* Alex. Carrer. *l.* 5. *de ſponſalibus, c.* 18.

Alij dicunt, ſi legitimè facta ſit ſeparatio prioris matrim. nempe, præmiſſis cohabitatione triennali iuramentis coniugum, & ſeptimæ manus propinquorum, id non reſtaurari ceſſante poſtea maleficio: ſecus ſi ob aliud impedimentum facta eſſet prioris matrim. ſeparatio. Idque probant ex *d. c. fin.* 33. *q.* 1. Sic Brun. *de ſponſ. concl.* 28. *limit.* 6. *n.* 25. Idem tenent quando iam alter ex ſeparatis ratione maleficij ad aliud matr. tranſierat, Supplem. Piſanæ *ver. impedimentum, imped.* 15. *n. penult.* Gaëta *c. Ad limina* 30. *q.*1. *§.*4. *q.* 245 *n.* 540. Enriq. *l.* 12. *de matr. c.* 8. *n.* 2. *& n.* 3. *in comment. lit. L.* vbi idem dicit, ſi iam vir ſic ſeparatus legitimè, ad alium ſtatum tranſierat, vt quia iam ſacris initiatus erat. Et reddit rationem, quòd in his euentibus prius matr. ſaltem iure Eccleſiaſtico erat irritum, per *d. c. fin.* Et fauet expreſsè Gloſſa *final. eo. c. fin. in vlt. ſolut.* dum explicat eum textum, in quantum ſignificat reddita potentia non reſtaurari prius matr. vt intelligatur, quando poſt triennium reddita eſt. 21

His tamen non obſtantibus dicendum eſt textum *d. c. fi.* 22
33. *q.* 1. vim habere quoad hoc, nec eſſe correctum iure aliquo: ac proinde eius deciſionem ſeruandam eſſe, ſano modo intellectam. Quamuis enim is textus non ſit ex aliquo Pontifice aut Concilio generali deſumptus, ſed ex Archiepiſcopo, ac proinde ex hac parte vi canonici decreti deſtituatur, at communi Eccleſiæ vſu & approbatione receptus eſt quoad hoc, & ideo vim deciſionis can. habet. Quare

Quare iuxta eum textum tenendum est, ob dissolutionem matrimonij factam legitimè per Ecclesiam ratione maleficij, siue alterius, siue vtriusq; coniugis, concedendam esse vtrique coniugi licentiam ad alias nuptias transeundi: ac proinde eis ineuntibus aliud matr. idque consummantibus, nequaquam prius instaurandū esse. Quòd id interfit inter frigidū & maleficiatū, vt frigidus sit impotēs erga omnes quare si ab initio matr. separetur, quoties aliud cōsummatit aut fornicatus fuerit, restituendus est prioribus nuptiis: eò quòd manifestè tūc cōstet eū non fuisse frigidū, atq; ita Ecclesiam deceptā. At maleficiatus est regulariter impotens respectu vnius vel alterius tantū, (vt probaui *disp.94. n.4.*) quare potest legitimè matr. iungi cum alia persona, respectu cuius nō est impotēs ratione maleficij: & ideò ex hoc matr. inito & consūmato non probatur potentia respectu prioris coniugis atq; Ecclesiæ deceptio. Quare prius matr. restaurandū non est. Atque ita docēt ex Iurisperitis. Glos. *c. 1. verb. Reparare. & c. Laudab. verb. Separetur, & verb. Redire. & c. fi. verb. Cognoscendi, de frig. & malefic.* Ant. *eo. c. 1. n.* 17. Abb. *ibi in fine.* Alex de Neuo *n.* 10. Præposit. *n. vlt. vers. in fi.* glos. *Idē.* Ant. *c. Fraternitatis, n.* 10. *de frig. & ibi* Abb. *n.* 13. Præpos. *n.* 11. *fi.* Henr. *n.* 12. *& ibi* Alex. de Neuo, § *Quāuis, n. 6. fi.* Goffred. *sum t. de frig. n.* 3. *&* 8. Io. And. *tract. de matr. t* 6. Alberic. *in suo diction. lit. I. verb. Impedimentum, imped.* 15. *ad fi.* Astēsis 2. *p. sum. l.* 8. *t.* 29 *a. vn. q.* 2. Monald. *sum.* vbi de matr. *t. Qualiter & quando fiat diuortiū propter impedimentum coeundi, col.* 1. *vers. Itē frigi.* Ra nerius 2. *p. sum. tract. de matr. c.* 27. *fin.* Turrec. *c fin.* 33. *q.* 1. *a.* 2. *n.* 2. *in fi. corp.* Angel. *verb. Matrimoniū* 3. *imped.* 16. *n.* 12. Sylu. *verb. Matrim.* 8. *q.* 16. *dicto* 8. Armill. *verb. Matr. n.* 49. Tabien. *verb. Impedimentum imped.* 12. *q.* 7. *n* 8. *Lex reg.* 5. *fine, t.* 8. *p.* 4. *& lex fin in fi. eod. tit. & p. & ibi* Greg. Lopez *ver. Tornar. Decisio capellæ* Thol. 381. *dub.* 1. *n.* 1. Francis. Marc. *decis.* Parlamenti Delphinalis 677. *n.* 14. Hugolin. *de matr. c.* 29. *n.* 1. Et ex Theolog D Th. 4. *dist* 35. *q. vn. a.* 3. *corp. & ibi* Albert. Mag. *ar.* 10. Sot. *q. vn.* D. Bon. *ibi, in exposit. lit. n.* 7. Durand. *q.* 1. *n.* 8. Ricard. *ar.* 3. *q.* 1. Palud. *q.* 2. *a.* 3. *concl.* 2. *n.* 17. Suppl. Gabr. *q. vn. a.* 2. *concl.* 6. Baisol. *q. vn. a.* 1. Nicol. de Orbellis *q vn.* Scot. *q. vn. a.* 3. *concl.* 2. *& ad fi. corp.* Borrill. *q. vn. ar.* 2. Palacios *disp.* 1. *concl.* 5. Ouand. *disp. vn propos.* 6. Celaia *q.* 1. *paulo post prin.* D. Ant. 3 *p. t.* 1. *c.* 12. §. 3. Abul. *c.* 19 Matt. *q.* 90. *ad fi. corp.* Petr. de Sot. *lect.* 5. *de matr. pag.* 2. *vers Dubitatur,* Led. 2. *p.* 4. *q.* 60. *ar.* 2. *col.* 2. *vers. Sed an si post factam* Viguerius *li. instit. c.* 19. § 7. *vers.* 9. *Impedimento* 21. Veracruz 1. *p. Speculi, a.* 40. *fi.* Angl. Florib. 1. *p.* vbi de matri. *q.* 8. *ar.* 2. *dub.* 1. *Et post dubium* 2. *diffic. vn.* Petr. de Led. *de matr.* 58. *a.* 2. *paulò ante* 1. *dub.* Bart. à Led. *de matr. dub.* 49. *concl.* 3. Man. 1. *tom. sum.* 2. *edit. c.* 235. *concl.* 3. *num.* 3. Toledo, *l.* 7. *sum. c.* 12, *fin.* Philiarc. *de offic. Sacerd. tom.* 1. *p.* 2. *l.* 2. *c.* 10. Enriq. *l.* 12. *de matrimon. c.* 8. *num.* 2. Vega 2. *to. sum. c.* 34 *casu* 108. Lud. Lop. 2. *p instr.* vbi de matrimon. *c.* 52. *col. pen.* Cañido. *sum. Sacram.* vbi dē matrimon *c.* 5. *num.* 36.

23 Hoc tamen temperandum est primo, quando legitimè lata est separationis matrimonij sententia. Vt lapso triennio experientiæ, & adhibitis legitimis probationibus, quas ius ad dicti matrim. dissolutionem petit, (de quibus est inferiùs disputandum.) Si enim non legitimè dissolutum sit debet instaurari, vt error sententiæ dissolutionis reparetur: donec adhibeantur omnia requisita ad dissolutionem. Sic Greg. Lop. *l. fin. t.* 8. *p.* 4. *verb. Tornar,* Enriq. *l.* 12. *de matr. c.* 8 *n.* 2. *& in comment. lit. T, & n.* 3. *in comment. litera L.* Nec aliquis hoc negabit, & ita Nauarr. *lib.* 4. *cons. vtraque editione, tit. De frigid. toto cons.* 1. indicauit instaurandum matr. quod non sit dissolutum præmissis his.

24 Secundò temperandum est, vt intelligatur quando maleficium est particulare respectu vnius aut alterius tantum: (vt regulariter contingit.) Si enim constaret maleficium esse generale respectu omnium, tunc si maleficiatus dissoluto priori matr per Ecclesiam, ad aliud transiret: idque consummaret, separandus esset. & instaurandum prius matr. Quòd de huiusmodi maleficiato eadem sit ratio ac de frigido: cùm vterque impotēs ad omnes præsumatur. Quare experientia ex copula desumpta docente cessasse impotentiam illam ex maleficio ortā, & ita eam non fuisse perpetuam, constat Ecclesiæ sententiam innixam fuisse falsa præsumptione perpetuitatis impotentiæ, quare instaurandum erit prius matr. tanquam validum. Sic tradunt D. T. 4. *dist.* 34. *in fi. in expos. lit. Magistri,* D. Bon. *ibi in ea expos. lit. n.* 7 *& a.* 2. *q.* 2. *n.* 24. Palu. *ibi q.* 2. *a.* 3. *concl.* 2. *n.* 17. Bassol. *q.* 1. *a.* 1. Nicol. de Orbel. *q.* 1. Sot. *q. vn. a.* 3. *ad fi. corp. vers. At vero,* Palac. *disp.* 2. *concl.* 5. D. Ant. 3. *p. t.* 1. *c.* 12 §. 3. Bart. à Led. *de matr. dub.* 49. *concl.* 3. Enriq. *l.* 12. *de matr. c.* 8. *n.* 2. Vega 2. *to. sum. c.* 34. *casu* 108. Pet. de Led. *de matr. q.* 58 *a.* 2. *dub* 1 Lud. Lop. 2. *p. instr* vbi *de matr. c* 52. *col. pen.* Et ex Iurisper. Alberic. Ang. Syl. Astens. *n.* 22. *allegati,* Io. de Friburg. *in sum. confess. l.* 4. *t.* 16. *q.* 15. Greg. Lop. *l. fi. verb. Tornar, t.* 8. *p.* 4. Atque idem dicendum est, si maleficiatus ille respectu omnium fornicaretur cum aliqua: instaurandum enim esset prius matr. quod copula illa declararit cessasse maleficium, & impotentiam fuisse temporalem. Sicut *n.* 6. diximus de frigido fornicanti. Sed petes, qualiter cognosci possit maleficium esse vniuersale? Respondent bene Sot. Barth. à Led. & Lud. Lop. proximè allegati, difficile esse cognitum, at posse id deprehendi, quando plurimas fœminas maleficiatus ille tentauit cognoscere, & nullam potuit: cùm tamen eum non esse frigidum constet.

25 Tandem temperandum est, nisi vir ille eandem vxorē cum qua maleficiatus erat, & à qua ratione maleficij disjunctus fuerat fornicariè cognosceret: tunc enim instaurandum est matr. cum illa, quod experientia ipsa docuerit, Ecclesiam dissoluentem matr. deceptam esse, dum impotentiam illam ex maleficio ortam iudicauit perpetuam. Atque ita docent ex Iurisp. *Gloss. c. fin. verb. Concumbendi* 33. *q.* 1. *& c. Fraternitatis, verb. Diuinam, in fin. de frig. & malef. & ibi* Ant. *n.* 2. Præpos. *n.* 12. *fin.* Astens. 2. *p. sum. l.* 8. *t.* 27. *a. vn. q.* 6. Sylu. *verb. Matrimon.* 8. *q.* 16. *dict.* 8. Greg. Lop. *l. fin. verb. Tornar. t.* 8 *p* 4 Et ex Theol. Durand. 4. *dist.* 34. *q.* 2. *n.* 8. & *ibi* Ric. *a.* 3. *q.* 2. *corp & ad* 1. Sot. Bart. à Ledesm. Petr. de Ledes. Vega Lud. Lopez *n. prac. allegati,* Matt. de Ledes. Ouand. Manuēl, Cañedo, quos *n.* 22. *retuli.* Atq; id verissimum est, contra DD. *n.* 11. relatos, quamuis maleficiatus ille aut vterque iam ad aliud transiisset matr. Cùm enim ex ea copula constet maleficium non fuisse perpetuum, non est cur non sit repetendum prius matr. quod reuera validum fuerat, & ex falsa æstimatione perpetuitatis impedimenti dissolutum, dirempto posteriori, quod verè irritum est. Et caret fundamento dicere, in hoc euentu prius illud matrim. esse iure Ecclesiastico irritum: per *c. fin.* 33. *q.* 1, nam verba in eo posita sunt aliō modo intelligenda: vt *n. seq.* explicabimus. Et ita docent Ricard. Astensis, Syl. Martin. à Ledesma, Greg. Lop. proximè allegati.

26 Ad argu. *n.* 20. & 21 proposita ex *c. fi. q* 33. *q.* 1. partim constat ex dictis *n.* 22. Nam quatenus ibi decidit posse maleficiato, quando maleficium non est vniuersale, sed particulare, dissoluto priori matr. concedi licentiam transeundi ad aliud, nec eo consummato, instaurandum esse prius matr. iam ibi ostendimus id non aduersari decisioni aliorum textuum, qui de frigidis loquuntur ac constituimus differentiam inter frigidos & maleficiatos. At grauior est difficultas quoad aliam partem, in qua textus ille decidit, reddita illis concumbendi potentia non restaurari prius matr. Ricard. Astensis, Sylu. Martin. à Ledes. *n.* præc. allegati sentiunt cum D D. quos *n.* 21. retuli, non esse verā quoad hoc, decisionem illius Archiepiscopi, ex quo is textus desumptus est. Sed meliùs Gloss. *eo c. verb. Concumbendi,* Sot. Bart. à Ledes. *n. praced. allegati,* intelligunt eum textum, quando existit potentia concumbendi cum aliis secus inter ipsos met. Quia cùm maleficium illud sit particulare, & subinde non impediat respectum omnium, ex potentia concumbendi cum aliis non arguitur potentia copulæ cū illa ad quam est maleficium. Secus de copula cùm illamet. Quòd si opponas hanc expositionem aduersari literæ textus, quia textus ait: *Si possibilitas concumbendi eis reddita sit, reconciliari nequibūt.* At quādo maleficiatus

solum potest cum aliis concumbere, nulla ei verè redditur potentia: eo quod ad concumbendum cum fœminis aliis numquam fuerat ablata. Dic eam particulam, reddita, non sumi propriè, quasi importet potentiam semel ablatam restitutam fuisse, sed sensus est, cognita per experientiam potentia concumbendi cum aliis, non instaurandum est prius matrim. Quia maleficium non impedit regulariter respectu omnium.

SVMMARIVM.

An quando coniugis impotentia in genere allegata est, & dissolutum matr. sit instaurandum, si coniux impotens ad alias nuptias transeat? numero 27.

Quid teneatur tunc discutere iudex, ad iudicandum, vtrum ex iis coniugiis valeat, n. 28.

An iudex ratione impotentiæ dissoluens matrim. teneatur speciem impotentiæ explicare? n. 29.

An quoties instauratio prioris matrimonij facienda est, sit differenda, donec vterque coniux pœnitentiam agat de periurio, dum in separatione iurarunt impotentiam? n. 30.

Post n. 30 inuenies alia summaria.

27 Quæstio IV. An si mulier allegarit virum impotentem, nulla speciali impotentiæ causa expressa, (quod posse dicam *disp.* 108. *n.* 20.) & vir post separationem matrimonij ad aliud transierit, sit instaurandum prius matrimonium? Gl. *c. Requisisti, verb. Acceperit* 33. *q.* 1. quam sequitur Astensis, 2. *p. sum. lib.* 8. *t.* 37. *ar.* 1. *q.* 2. docet non instaurandum esse statim prius matrimonium. Quod fœmina totum suum ius videatur in iudicium deduxisse, vnde idem esset, ac si ob frigiditatem vel maleficium esset dissolutum matr. At quando ob maleficium dissoluitur, non instauratur matrim. ex hoc quod maleficiatus ad aliud transeat, (vt *num.* 22. probauimus.) Et hoc placet in eo sensu, vt non statim ac consummatur posterius matrim. à viro illo, sit prius instaurandum, donec causa impotentiæ discutiatur.

28 Tenetur tamen iudex inquirere causam impotentiæ viri, ob quam dissolutum est prius matr. vt inde discernat vtrum ex iis matrim. valeat. Nam diuersimodè iudicium feret, si fuit frigiditas, aut impotentia solum respectiua, aut maleficium: iuxta tradita tota hac disp. Quod si iudex qui dissolutionis prioris matrim. sententiam tulit, causam non expressit impotentiæ, erit à præsenti iudice consideranda ex probatis in priori processu: & ex causis quas testes matronæ, & Medici reddidere, quòd si nec ex eis constet ipse denuo inquiret. Et cùm mulier illa legitimè nupserit, & sit possessio pro eius matrimonio, non est contra id matrim. aliquid intentandum, nec separandum, donec constet prius validum fuisse, & instaurandum. At separandum est posterius impotentis matrim. vtpote contra quod est præsumptio ratione impotentiæ, donec causa discutiatur.

29 Hinc deducitur, quamuis pars non teneatur allegare causam impotentiæ, sed satis sit, si impotentiam in genere allegat, iudicem tamen teneri eam explicare in sua sententia, & explicitè discutere. Quia iudicis est, considerare an impotenti debeat perpetuo interdicere matrim. vt sit omnino frigidus, aut mulier omnino arcta: an solùm cum ea fœmina aut similibus, eo quòd sit impotentia solùm respectiua: aut cum sola illa: eo quod sit cum illa maleficiatus: item an instaurandum sit prius matrim. si impotens aliud consummarit, aut fornicatus fuerit. quæ præstare nequit, non cognita impotentiæ specie. Et licet iudex non teneatur in sententia exprimere causam, *c. Sicut, c. Cùm* Bertoldus, *de re iud.* at tenetur, quando ex diuersitate causæ varij consurgunt effectus, vt probat Socinus *senior, l. Si à te, n.* 3. *ff. de exceptione rei iudic.*

30 Tandem rogabis, an quoties instauratio prioris matr. facienda est, sit differenda donec vterq; coniux pœnitentiam agat de periurio commisso, dum in separatione impotentiam iurarunt? Id enim prærequiri suadet textus, *c. Laudabilem, de frigid. in fi.* ibi, *Et peracta pœnitentia cogatur ad priora omnibus redire.* Quoad idem præcipitur *c. Requisisti* 33. *q.* 1. Sed bene Turrec. *eo. c. Requisisti, in fine,* ait satis esse si incepta pœnitentia sit. Imò ego credo satis esse, illis iniunctam fuisse. Ea enim mens textus videtur: vt iudex declarans prius matr. validum fuisse ac instaurandum, iniungat simul periutij pœnitentiam coniugibus. Nec videtur mens textus, vt instauratio illa matrim. prioris differatur cum animarum vtriusque coniugis iactura, eo quod illi non inceperint implere pœnitentiam: aut quod graue in iudicarint, aut ab ea appellauerint.

SVMMARIVM.

Quoties fœmina restituenda sit viro priori, à quo tanquam arcta est separata, vt experiatur, an sit potens ad illam? Refertur triplex sent. num 31. 32. 33.

Proponitur sententia Authoris, n. 34.

Quid quando ratione maleficij generalis, aut frigiditatis, aut impotentiæ respectiuæ separatio facta est, & adhibitis medicaminibus non potest vir fœminam sibi restitutam nosse? n. 35.

An durante triennio experientiæ priori viro concedendo ad experiendum an possit fœminã cognoscere, sit interdicendũ posteriori viro, cui illa nupserat, trãsire ad alias nuptias, & si trã'sat sit separãdus? n. 36.

Post n. 30 inuenies cætera summaria quæ desiderantur.

Quæstio V. quotis fœmina à viro separata quod ab eo 31
cognosci nequit, & ei restituta propter deceptionem circa impotentiam deprehensam, sit illi restituenda, si ab eo adhuc nequeat cognosci: *Quidam* Ioan. Doctor antiquus (vt refert Gl. *c. Fraternitatis, verb. Fornicatio, in fine, de frig. & malef.* censuit in infinitum hanc restitutionem faciendam esse. quare licet semel & iterum, & sic in infinitũ, separetur à priori viro, si postea cognoscatur ab alio, erit restituenda priori. Quia quoties fœmina illa ratione arctitudinis separata cognoscitur ab alio, præsumit Ecclesia falsam fuisse arctitudinis allegationem, ac proinde potuisse per frequentiorum vsum à priori viro cognosci.

Tancredus verò, *ab eadem Gl. allegatus*, censuit restitutionem hanc vsque ad tertiam vicem faciendam tantum. 32
Quod absurda appareat restitutio in infinitum multiplicata: & ideo aliqua moralis regula prudentiæ consentanea sumenda sit, ex qua cognoscatur perpetua arctitudo fœminæ respectu huius viri. Nulla autem ita prudens videtur, quam vsque ad tertiam vicem restitutionem fieri. Et hanc sententiam sequuntur *eadem* Gloss *ibi, &* Monald. *sum. tract. de matr. t. De impossibilitate coeundi quid sit.*

Alij dicunt restitutionem faciendam esse, dum ex in- 33
spectione dubitatur, an possit fœmina illa à priori viro cognosci. Quod contingit, quando non est dissimilitudo membrorum, & roboris vtriusque viri. Sic Innoc. *c. Fraternitatis, n. 6. verb. Dubitabilis, de frigid. & malef.*

Sed dicendum est: semel tantum restituendam priori 34
viro, & cum eo remansuram triennio, & si eo tempore cognoscatur, firmum manere prius matr. si autem eo triennio cognosci nequeat ab illo, præsumi saltem eum virum maleficiatum respectu illius, ac impotentem ad illam, ac proinde in perpetuum declarandum esse irritum prius illud matrimonium: ac reddendam posteriori viro, cui nupserat, fœminam illam *cap. Laudabilem, de frig.* triennium datur ad experiendam impotentiam, & eo elapso iudicatur perpetua. Cùm ergo in hoc euentu consurgat ex post facto dubium impotentiæ, sufficiet triennium experientiæ, vt victo dubio veritas pateat. Et ita sentiunt Host. *sum. c. de frig. & malef §. Qualiter & quando, num.* 13. *ad fi. & c. Fraternitatis, n.* 11. *eo t. & ibi* Ioan. And. *n.* 28. Ant. *n.* 32. Abb. *n.* 20. Anch. *n.* 16. *vers. Secundo quæro,* Præpos. *num.* 18. *vers. In eadem* Gl. *verb. Fornicatio,* Henr. *num.* 14. Astens. 2. *p. sum. l.* 8. *t.* 27. *a. vn. q.* 3. Ioan. de Friburgo *sum. conf. l.* 4. *tit.* 16. *q.* 5. Albet. *in suo dictio. lit. I. verb. Imped. imped.* 15. Brunel. *de spons. concl.* 28. *l. limit.* 6. *n.* 25. Turrecr. 33. *q.* 1. *in sum. art.* 3. *n.* 16. Supplem. Pisanæ, *verb Impedim. imped.* 15. *n.* 12. *& ibi* Rosella *imped.* 15. *n.* 13. Gaëta *repet. c. Ad limina* 30. *q.* 1. §. 4. *q* 231. *n.* 554. Ant. Cuc. *l.* 1. *instit. maior. t.* 12. *num.* 262. Qualiter sit computandum triennium, & an in senibus desideretur, est specialiter dicendum infra *disp.* 108. *n.* 21. & tota *disp.* 110. & 111.

Atque idem dicendum est quando ratione frigiditatis 35
viri, aut maleficij existimati alterutrius coniugis, generalis respectu omnium, separatum est matrim. & postea experientia compertum est, cum virum aliud iniisse ac consummasse

summasse matr. aut fornicatum esse, in quibus casibus prius matr. instaurandum diximus: si enim eo instaurato, & reddita priori vxore huic frigido, vel maleficiato, non potuerit triennio illam cognoscere, separabitur iterum matr. absque restitutionis spe, quippe transacto illo, constabit saltem maleficium respectu illius, aut impotentia frigiditatis non absolutæ, sed respectiuæ ad illam. Atque idem dicendum est, quando iudicarunt Medici, per incisionem aut medicamina posse meliorem reddi aptam viro, & ea adhibita sunt: tunc enim si transacto postea triennio, hæc mulier viro restituta non potuerit ab eo cognosci, censebitur impotentia respectu huius perpetua, & in perpetuum separabitur matr. quia eadem prorsus militat ratio in his casibus, & in casu *n. præc. relato*, quem communiter DD. approbant, quod cum in omnibus his euentibus credatur impedimentum cessasse, & Ecclesiam deceptam esse circa impedimenti perpetuitatem, atque ita probabile sit dubium de hoc, nulla alia melior regula præscribi potest ad veritatem indagandam: quàm triennium experientiæ concessum in dubio huius impotentiæ, *c. Laudabilem, de frig. & malef.*

36 Hinc deducitur, durante eo triennio, quo fœmina cum priori viro commorari debet, ad experiendum num prius matr. fuerit illegitimè dissolutum, sitque tanquam validum instaurandum, interdicendum esse posteriori viro; cui fœmina illa nupserit, ne aliam ducat: quod si contra interdictum duxerit, separandum ab hac vxore, donec eo triennio constet, an fœmina priori viro restituta potuerit ab eo cognosci: statim enim, ac ab ea cognita fuerit, liquet prius matr. fuisse validum, ac per errorem dissolutum esse, ac proinde instaurabitur dissoluto posteriori matr. illius fœminæ cum secundo viro: quare iudicabitur etiam validum aliud coniugium, quod hic secundus vir contra Ecclesiæ interdictum inierat, quod si triennio transacto non potuerit cognosci à priori viro, cui restituta est, reddetur posteriori viro, ac declarabitur prius matr. irritum fuisse, & posterius validum: atque dissoluetur aliud, quod hic secundus vir contraxerat. Sic tradunt Host. Io. Andr. Ant. Anch. Præp. Henric. *n. 34. allegati.*

SVMMARIVM.

Quid faciendum, quando inuento errore dissolutionis prioris matr. alter coniux est iam professus, aut vult profiteri, et iamsi inter separationem immissum esset semen intra vas fœmina absque corruptione. Et an reputetur validum, quando vir nequit intra seminare, sed casu matrix attraxit, 37.

An si coniux in seculo relictus transiisset ad aliud matr. hoc posterius sit dissoluendum, existenti coniugi priori professo, 38.

Quid si vir ratione huius falsa impotentiæ separatus, sit iam in sacris: & an vxor separatim viuere volens teneatur promittere castitatem, 39.

An vir hic sacris initiatus, restitutus vxori, possit petere & reddere, 40

37 Quæstio vltima. Qualis restitutio facienda sit: quando tempore, quo inuenitur deceptio Ecclesiæ circa dissolutionis matr. sententiam, est iam alter coniux professus, aut sacris initiatus? Et quidem si alteruter coniux sit iam professus, aut profiteri velit, manifestum est apud omnes, nullam restitutionem faciendam, quod iam prius matr. quod consummatum non erat, dissolutum sit per professionem, aut per illam dissolui possit, *c. Ex publico, de conuers. coni.* Atque ita in hoc euentu decidit, *c. Fraternitatis, de frig. & malef.* & docent omnes allegandi cum Glossa ibi, *verb. Remaneat.* Est tamen maximè attendendum, an virgo illa, quam Ecclesia arctam iudicauit, & nunc experientia inuenitur apta priori viro, salua integritate receperit semen illius prioris intra vas, quacunque arte, aut matrice attrahente: tunc enim cum consummatum iam fuerit, minimè dissoluetur professione, quod bene aduertit Enriq. *l. 12. de matr. c. 7. in comm. pen.* Quod si reuera fœmina ita arcta sit, aut vir ita debilis aut calidus, vt non possit cum fœmina hac coire, vt semen intra vas emittat, sed foras fundat: in quo casu quando hoc iudicatur perpetuum & immedicabile impedimentum, diximus *disp. 92. n. 7. & seqq.* matrim. esse nullum, mihi persuadeo (quamuis in nullo auctore inuenerim) adhuc esse verè irritum, ac proinde non consummari, licet arte aliqua absque viri penetratione sit receptum semen intra vas, aut per matricis attractionem, quia valor matrimonij non potest pendere ex casu raro ac fortuito. Deinde, quia verificatur virum illum esse impotentem ad seminandum intra vas. Et aliàs nunquam hæc impotentia posset dirimere matr. contra DD. ibi allegatos, quippe semper potest semen illud, saltem vase aliquo vitreo receptum, intra vas fœmineum immitti. Casu autem quo professione non dirimitur hoc matr. dicendum erit de hoc professo idem, quod de constituto in sacris dicemus *n. 39. & 40.*

Et si coniux relictus in sæculo ad aliud transiisset matrim. aduertendum maximè est, an matrimonium inierit ante, an post alterius professionem: si enim post professionem, valebit, quamuis constet postea impotentiæ falsitas, ac subinde valor prioris matr. Secus si ante professionem: tunc enim hoc posterius matr. erit irritum, nisi altero iam professo, perficiatur nouo consensu, cognita eius nullitate. Ratio est clara, quod in priori euentu primum matr. quod verè validum fuit, dissolutum sit professione, & ita obstare nequit valori secundi matr. at in posteriori, cum dissolutum non fuerit, impediuit valorem secundi matr. Quod optimè animaduertit Petr. de Led. *de matr. q. 58. a. 2. dub. 1. concl. 7.* 38

Quando autem vxore manente in sæculo vir iam sacris est initiatus, fatentur omnes detecto errore sententiæ quæ prius matr. dissoluit, virum restituendum esse vxori repetenti: quia matr. non est dissolutum. Sic tradunt Alberic. *in suo dict. lit. D. verb. Diuortium.* Astens. *2. p. sum. l. 8. t. 29. a. vn. q. 6.* Suppl. Pisanæ, *verb. Diuortium, n. 7.* & *ibi* Rosella *n. 6.* Syluest. *q. 21. n. 24.* Enriq. *l. 12. de matr. c. 8. n. 3.* Petr. de Led. *de matr. q. 8. a. 2. dub. 1.* Limitat benè Enriquez, nisi vxor fornicata esset, quia tunc ratione fornicationis, si vir esset innocens, posset illam repellere. Secundo limitat *eo. c. 8. n. 3. in comment. lit. L.* nisi impedimentum esset ex maleficio, & transacto triennio ac aliis diligentiis præmissis, facta esset matrimonij dissolutio. Tunc enim quamuis experientia constet iam maleficium cessasse, non restituetur vir in sacris constitutus vxori repetenti. Sed hæc limitatio non placet: eo quod nullo iure probetur. Sicut nec approbauimus *n. 22.* quod idem Enriquez cum aliis censuit, non posse dissolui aliud matrimonium ab hoc maleficiato initum, quod si vxor non repetat virum, nequibit vir ad ipsam redire. Cum per ordinem sacrum sibi præiudicarit. Ita docent Alberic. Suppl. Pisanæ Sylu. *ibid.* Subdit Petr. de Ledesma proximè allegatus, vxorem nolentem repetere hunc virum, sed separatim viuere teneri vouere castitatem. Sed mihi displicet: nec video cur ad hoc teneatur fœmina, quod textus hoc votum petens in vxore, *c. Coniugatus, de conu. coniug.* solum hoc petit, vt vir de consensu vxoris legitimè ad ordines sacros ascendat, at cum ipse ascendit iam, nullus textus id petit, quamuis vxor sua libertate vtens nolit ipsum repetere. 39

Atque vir sic restitutus vxori tenetur reddere debitum, quod illa iure coniugali priuata non sit. Atque ita fatentur Ricard. *4. dist. 34. a. 3. q. 2. ad 3.* Astensis *2. p. sum. l. 8. t. 29. art. vn. q. 7.* Rosella, Suppl. Pisanæ, Sylu. *n. præc. alleg.* Sed an possit is vir petere, non conueniunt Doctores. Nam aliqui auctores, quos tacito nomine referunt Ricard. & Astens. *ibid.* sentiunt integrum sibi esse petere: & eorum opinionem videntur sequi: cum eam in vltimo loco referant, quia ille ex falsa vinculi coniugalis existimatione solutionis ad ordines ascendit, votóque se astrinxit. At tenendum est, non posse petere, quia is error fuit circa causam impulsiuam, & ita non vitiat (vt latiùs probabo *li. 10. disp. 9. n. 23.*) Atque ita docent Supplem. Pisanæ, Rosella, Syluest. *n. præc. alleg.* 40

DISPVTATIO C.

An si sententia dissoluens prius matr. bis confirmata sit: aut ab ea legitimo tempore non sit appellatum, retractanda sit comperto errore, & quo remedio, aut coram quo iudice, & ita sententia in causa matrimonij non transeat in rem iudicatam?

SVMMARIVM.

Sententia matrimonii, siue bis confirmata, siue lapso termino ad appellandum, nunquam transit in rem iudicatam, sed comperto errore retractatur, & de ratione disseritur, n.1.

In sententia matrimonii & aliis qua non transeunt in rem iudicatam potest transacto appellandi termino probari iniustitia causa, tam ex meritis eius, quàm ex ordine processus. 2.

Iudex ex officio potest parte inuita retractare dictam sententiam 3.

An possit retractare per appellationem, an per solam querelam 4

An possit audiri impugnans hanc sententiam, absque causa cognitione, & citari debeat pars, & si iudex non premittat causa cognitionem, possit appellari, & in dubio an causa sit iusta, possit audiri, 5.

Quoties audiendus sit volens prædictam sententiam impugnare, 6.

An præsumptio pro sententia illa, à qua appellatum non est, existat, & alleganti iniustitiam incumbat onus probandi, 7.

An quoad instantiam causæ transeat sententia in causa coniugali in rem iudicatam: ita vt nouo libello nouaque querela vtendum sit? 8.

An hæc noua querela possit coram Archiepiscopo, inter subditos Episcopi suffraganei proponi, & coram quo iudice proponenda sit, 9.

An possit coram Archiepiscopo de retractione huius sententiæ agi, si eius nullitas seu principaliter seu incidenter proponatur, 10.

An sententia hæc transeat in rem iudicatam, quoad expensas, quarum condemnatus est succumbens in priori sententia, 11.

An transeat in rem iudicatam respectu tertii opponentis contra valorem matrimonij, 12.

An transeat in rem iudicatam in sponsalibus, & in matrimonio quod nouo consensu contrahi legitimè potest, 13.

An quando sententia lata est in matrimonij fauorem, transeat in rem iudicatam, 14.

An transeat, quando coniux allegauit potentiæ defectum in genere, & succubuit 15:

An sententia diuortij transeat in rem iudicatam? Remissiuè, 16.

1 PRæmittendum est, id matr. speciale esse, vt sententia in coniugali causa lata, quacunque circumspectione præmissa, siue bis ab ea prouocatum fuerit, confirmatáque sit, siue lapsus terminus ad appellandum sit nunquam transeat in rem iudicatam, ac proinde non ita efficacem auctoritatem sortiatur, quin retractanda sit quoties compertum fuerit, eam errore quodã latam fuisse. Constat ex *c. Lator, de sent. & re indic.* ibi *Manda quaten. si vobis constiterit eos per indic. Eccl. non fuisse legitimè separatos, Eccl. deceptam, ipsos faciatis sicut vir, & vxor insimul permanere.* Idem decernitur *c. Consanguinei, & c. Tenor, eo t. & c. Fraternitatis, de frig. & malef.* Et ita docent Ant. *eo c.* Frat. *n.32. & ibi* Abb. *n.21. Præp. num.19.* Alex. de Neuo *ibi, §. Quamuis, n.26.* Id Ant. *d.c. Lator, n.8. & ibi* Alex. de Neuo, *n.11.* Dec. *n.3. decl.4.* Imola *n.7. vers. Item videtur: & clem. 1.c.1. de sent. & re indic. idem* Alex. de Neuo *d.c. Consanguinei, n.15.* Id. Dec. *c. Sua, ampliat.4.n.16. in noua edit. de appellat.* Franc. *rubr. de appellat. n.30. & c.* Nicolao, *ad fin. eo t.* Con. *4. decret. 2. p.c.8.§.12.n.12. init.* Et quamuis Gloss. *d.c. Fraternit. verb. Fornicario, in fin.* quam transcribit Monald. *sum. tra de matr. t. de impossibilitate coeundo quid sit, col.3.* videatur contrarium sentire: ait enim in matr. triplicem tantum sententiam esse ferendam, nec tertio appellare licere, vnde videtur sentire transire in rem iudicatam, quando duplici sententia est confirmata. Et ita quasi hoc sentientem impugnat Ant. *c. Frat. n.23* At re vera non sentit contrarium: sed tantum vult transire in rem iudicatam, ad hunc sensum, vt per viam appellationis nequeat amplius retractari, sed per viam querelæ. Quod verissimum est, & nos dicemus *n.4.* Et ita intelligunt Gloss. Abb. *eo c.* Frat. *n.21. Præpos. n.19.* Alex. de Neuo *§. Quamuis n.26.* Ratio autem cur sententia hæc non transeat in rem iudicatam, lapso ad prouocandum termino, aut bis confirmata: atque ita rescindi valeat, cum contrarium in ferè omnibus aliis sententiis contingat, communiter traditur. Quod in reliquis sententiis consensus omittentis debito tempore appellare possit aliquid operari: ac eo ipso quod non appellat, videatur consentire. Ex quo consensu sententia vires rei iudicatæ assumit. *Quod consultationem, de sent. & re ind.* ibi, *Cum per hoc videatur per interpretationem in eis lata sententia paruisse.* At in causa coniugali nequit consensus omittentis appellationem efficere, vt matr. cum impedimento dirimenti initum sit validum: vel vt legitimè contractum dissoluatur. Quare sententia per errorem decidens illud esse validum, vel hoc dissoluendum, nulla ratione assumere potest vires rei iudicatæ: siue quod bis confirmata sit, siue quòd ab ea non appellans censeatur consentire. Quia sententia illa transiens in rem iudicatam foueret peccatum, separando veros coniuges, vel vniendo eos, qui tales esse nequeunt. At nullum vinculum quantumcumque multiplicatum potest firmare actum, ex quo peccatum consurgit. Sed aduersus hanc rationem pugnat fortiter duplex obiectio. Prior, quòd sententia pœnæ corporalis damnans, à qua non appellatur, transeat in rem iudicatam, itavt reuocari nequeat comperta rei innocentia, nisi ex speciali Principis indulgentia, *l.1. ad fin. ff. de qu. l. Diui, ff. de pœnis.* Cùm tamen pœnæ mortis nemo assensũ præstare possit. *l. Lib. homo ff. ad l. Aquiliam.* Nemo enim propriæ vitæ dominium habet. Posterior obiectio est, quia omittens appellationẽ non censetur conniuere sententiæ, vt apertè probat text. *in c. Concertationi, de appel. in 6.* vbi deciditur, ei, qui à sententia non appellauit, integrum esse contra eam aliis remediis agere, nisi in eam consenserit. Ergo ex sola appellationis omissione non deducitur consensus in sententiam. Sed vtriq; obiectioni egregiè satisfacit *Couar. 4. decr. 2. p.c.8.§.12.n.16. dupl. seq.* Priori sic respondet, quamvis expressus consensus nil operetur, vt possit quis corporaliter puniri tacitus consensus, seu potius patientia ea, qua non appellans sinit sententiam transire in rem iudicatam, et valde nocet, iure sic disponenti. Posteriori verò sic satisfacit. Non appellans censetur tacitè consentire, admixta ipsius legis auctoritate id præsumentis præsumptione iuris, & iure, non ad omnes effectus, sed ad hanc, ne amplius de illius sententiæ iustitia ex rigore discuti possit, non tamen ne aliis remediis ad varios effectus sibi competentibus vti valeat, nimirum, vt iudicium illud nullum esse constet vel vt iudicis iniquitas puniatur.

Atque in his sententiis non transeuntibus in rem iudicatam potest probari iniustitia sententiæ, tam respectu meritorũ causæ: quàm respectu ordinis processus per acta causæ quamuis transierit decennium à tempore sententiæ. Sic Abb. *c. Lat. n.5. de sent. & re indic. & ibi* Alex. de Neuo *n.4.* 2

Potest etiam iudex ex officio parte inuita procedere ad retractandam huiusmodi sententiam, vbi de errore certior factus fuerit. quod bene docet Card. *c. Lator, n.vn. ver. In* gloss. *n. fi. de sent. & re indic.* Et cõstat ex *c. Porro, ad fin. de diuort.* ibi: *Tui officij interest matr. illa adhibita grauitate dissoluere, quæ illicitè contracta noscuntur.* Imò ad id teneri iudicem probat hic textus. Quia sua interest, peccata auferre. At grauissimum est, illegitimè coniunctos in matrimonio perseuerare: aut legitimè coniunctos separari.

Intellige tamen 1. non transire in rem iudicatam sententiam matr. à qua decennio appellatum non est, vel duplici sententia confirmatam, ad hunc sensum, quin per viã querelæ possit contra eam allegari. At sumit auctoritatem rei iudicatæ, vt prætextu appellationis corrigi nequeat. Et hoc est quod tradit Gl. *c. Frater. verb. Fornicario, in fin. de frig. & malef.* vt eam intelligunt ac sequuntur Abb *ibi n.21. Præb. n.19.* Alex. de Neuo, *§. Quamuis, n.27.* idem tenet Gloss. *c. Adreprimendum, vers. Suspendatur, de off. c. inord. & ibi* Abb. *n.6.* Ant. *c. Lator. n.8. de sent. & re ind.* vbi Abbas *num.10.* Imola *n.7. init. & vers. Item videtur,* Alex. de Neuo *n.10.11.* Fel. *n.4. declar.t.3 & n.5. declar.4.* Idem Abbas *c. Sua, n.7. de appellat. & ibi* Dec. *amplia. n.16. in noua edit.* Idem Imola *clem. 1.n.1. de sent. & re indic.* Franc. *c. Venerabilibus, §. Porro n.2. de sent. excomm. in 6.* Couar. *4. decr. 1. p.c.8.§.12. vers. Sententia verò.* Et hanc doctrinam colligunt hi DD. ex Host. *c. Tenor, in fin. de sent. & re iud.* vbi ait sententiam matrimonij non transire in rem iudicatam quoad veritatem bene tamen quoad subtilitatem. 3

Secundò intellige, quamuis non omnino transeat in rem 4

rem iudicatam transire tamen quo ad hoc, vt non indiscriminatim eam impugnare volens audiatur, sed oportet allegare aliquã verisimilem iniustitiæ causam, quæ iure optimo iudicẽ ad id credendũ ducat, ne in infinitũ pars contraueniẽs audiatur. Quippe valde absurdũ esset, vt passim & indiscriminatim audiretur contraueniens sententiæ lapso appellãdi termino, vel confirmatæ. Quare iustitiæ causæ impugnationis cognitio præmittẽda est à iudice vt pars cõtraueniens audiatur. Atque ita docent Inn. *c. Tenor, n. vn. ad medi. de sent. & re iud. & ibi* Host. *statim in pr.* Io. Andr. *n. 1. fi.* Ant. *n. 11.* Card. *n. vn. vers. Oppono ad hoc.* Bald. *n. 1.* Anch. *n.* 4. Imol. *n. 7 fi.* Abb. *c. Fraternitatis, n. 2 1. de frig. & ibi* Præp. *n. 19.* Alex. de Neuo §. *Quamuis, n. 26. idem* Abb. *c. fi. in fi. de clandest. desp. & ibi* Alex. de Neuo, *fine. idem* Abb. *c. Lator, n. 11. de sent. & re iud.* vbi Card *fi.* Alex. de Neuo, *n.* 11. Fel. *n. 6. declarat. 5.* Quare iudex debet præmittere summariam causæ cognitionem, non citato aduersario, & ea apparenti iusta, audiri debet volens impugnare sententiam secus non. Sic docẽt Innoc. Host. Io. And. Ant. Anch. Bald. Imol. Felin. *eisd. locis.* Card. *d. c. Tenor, n. vn. ver. Oppono ad hoc, & vers. Quæro circa.* Et in dubio an causa iusta sit, audiri decet, quod animæ periculum vertatur. Iuxta *c. Cum speciali, § fi. vers. Excessu quoq; dubio, de appellat.* Sic Host. *d. c. Tenor, n.* 2. Io. And. *n. 1 1 fi.* Ant. *n. 11.* Anch. *num. 4.* Card. *n. vn. vers. Quæro circa,* qui bene subdit, si non præmissa tali cognitione iudex audiat petentem sententiam reuocari, non posse aduersarium opponere, nec appellare, sed posse puniri iudicem à superiori: aitque post etiam dici, integrum esse aduersario opponere & appellare.

6 Hinc deducitur primò certa regula, præscribi minimè posse quoties audiendus sit volens prædictam sententiam impugnare: sed id arbitrio iudicis committendum, attenta causa, quæ corã eo allegatur. Sic Abb *c. Lator, n. 11. de sent. & re iud. & ibi* Alex. de Neuo, *n.* 11. Felin. *n. 6. declarat. 5.*

7 Secundò deducitur, præsumi pro sententia ac processus iustitia, quando ab ea integra legitimũ tempus non est appelatũ donec eius iniustitia. constiterit. Quare eius iniustitiã alleganti incumbit onus probandi. Ita Inn. *c. Bona, el. 1. de elect. n. 8. Arch. 2. q. 6. in sum. n. 3.* Io. And. *c. Lator, n. 3. de sent. & re iud. & ibi* Ant. *ad* Abb. *n. 3. & 1 1.* Imola *n. 3. & 7. vers. Item transit.* Alex. de Neuo, *n. 3. & 11.* Cou. alios allegans, *4. decr. 2. p. c. 8. §. 1 2. vers. Ex quibus constat.*

8 Tertiò deducitur, vt hæc sententia rescindatur, oportere condemnatum vti noua querela, nouóque libello, in quo petat eam causam coniugalem semel iam definitam iterum ad iudicium deduci: & sententiam reuocari ratione erroris detecti. Nam quoad instantiam causæ transiit in rem iudicatam. Vt constat *c. Ex litteris, ad finem, de in integr. restit.* ibi, *Et ad audientiam restituimus eam pro matr. postulantem.* vbi non dicit textus, contra sententiam restituimus: quod ea numquam transierit in rem iudicatam, quantum ad veritatem, sed ait: *Ad audientiam restituimus,* id est, vt perinde audiatur, sicut poterat audiri ante sententiam. Et ita docent Host. *eo. c. Ex litteris, n. 1 3.* Abb. *c. Lator, n. 1 2. de sent. & re iud. & ibi* Alex. de Neuo, *n. 1 2.* Fel. *n. 8. declarat. 7.* Henric. *n. 2.* Imola *n. 7. & c. Consanguinei, in fine eo. t.* Coua *4. decr. 2. p. c. 8. 1 2. n. 1 . vers. Secundo.*

9 Quartò deducitur hanc nouam querelam minimè proponi posse à subditis suffraganei: coram Archiepiscopo, vtpote, qui inter eos solum est iudex in causa appellationis, & non per viam querelæ. Vt est textus expressus *c. 1. de offic. legati & c.* Pastoralis, *in pr. de offic. ord. & c. Venerabilibus, in princ de sent. excomm. in 6.* quamobrem querela hæc proponenda est coram eo iudice, qui adiri potest per simplicem querelam. Sic Abb. *c. Ad reprimendam, nu. 6. de offic. ord. & cap. Lator, n. 10. de sent. & re iudic.* vbi Fel. *n. 4. declarat. 3.* Alex. de Neuo, *n. 10. & c. Consanguinei, n. 16. eod. tit.* Couar. *4. decr. 2. p. c. 8. §. 12. vers. Tertio.* Hic autem iudex qui per viam querelæ adiri potest, est ipsemet, qui primam sententiam tulerat. Sic Couar. *ibi.* Pontifex etiam, vel pius legatus, vt habetur *c. 1. de offic. legati.* Et docet Alex. de Neuo, *d. c. Lator, n. 10.*

Nec potest in hac causa etiam principaliter deducta Archiepiscopus adiri: quamuis aduersus priorem sententiam opponatur eam nullã fuisse. quia cùm à sententia minimè appellatum sit, aditur per solam querelæ viam: in quo casu Archiepiscopum non esse iudicem competentem inter suffraganei subditos, probauimus n. præcedenti. Sic Francus *c. Dilectio, q. 27. de appellat.* Fel. *c. In literis in fi. de offic. deleg. & ibi Deci. ad fi* Couar. *4. decr. 2 p. c. 8. §. 1 2. n. 12. vers. Quarto.* quamuis Abb. *d. c. In literis, n. pen. & in fi.* aliter distinguat cum Bartolo, *l. Si expressum, n. 14. de appellat.* sic enim distinguit. quando causa nullitatis sententiæ non principaliter, sed incidenter allegatur: vt si quis petat iterum pronunciari sententiam, & deducit nullitatem incidenter, tunc non potest adiri superior. quod est verissimum. quia causa nunquam deducitur ad superiorem, nisi per appellationem, vel aliud remedium æquiualens. Aut deducitur nullitas sententiæ. principaliter, quia, nimirum, directè petitur sententiam pronunciari nullam: & tunc ait Abbas *cum* Bartolo, posse adiri eum iudicem, qui sententiam tulit, vel superiorem. Ex quo infert Abbas posse adiri Archiepiscopum, quando sententia lata est ab Episcopo suffraganeo, Sed (vt bene aduertunt DD. citati,) non est verum posse tunc adiri Archiepiscopum. Nec Bartolus locutus est de Archiepiscopo, qui limitatam iurisdictionem habet in causis suffraganei, nempe, ad cognoscendum per solam appellationem: sed intelligitur Bart. de eo superiore, qui potest etiam per viam querelæ adiri: qualis est legatus, *cap. 1. de offic. legati.* 10

Tertiò intellige sententiam matrimonij non transire in rem iudicatam, quoad ipsum coniugium: secus quoad expensas, quarum succumbens condemnatus fuit per eam sententiam, à qua non est appellatum. Nec enim restituentur reclamanti postea, ac docenti errorem sententiæ. Et ratio est aperta, sententia enim matrimonij ideò non transit in rem iudicatam ne foueatur peccatum, sustinendo matr. irritum, aut dissoluendo validũ, (vt n. 1. diximus,) quæ ratio in expensarum condemnatione cessat: & ideò sortitur naturam aliarum sententiarum, quæ in rem iudicatam trãseunt. Sic Felinus *c. Lator, n. 10. in declarat. 9. de sent. & re iud.* & tenent in simili, nempe, in excommunicationis sententia, quæ in hoc par est sententiæ coniugali, cum neutra in rem iudicatam transeat, Io. Andr. *c. Venerabilibus paulo post pr. vers. Querimoniam. de sent. excom. in 6. & ibi* Anch. *in pr. notab. 3. n. 9.* Domin. §. *Porro, nu. 5. vers. Quære de qua querimonia.* Francus *eod. § n. 2. notab. 5.* Anto. *c. Consanguinei, ad fi. de sent. & re iudic. & ibi* Abb. *n. 9.* Alex. de Neuo, *n. 16.* Imola *ad fi.* Idem Abb. *c. Ad reprimendam, n. 7. de offic. ord.* Et hoc est quod dixẽre Host. *eo. c. Consanguinei, in fine & ibi* Card. *fine,* sententias has transire in rem iudicatam quoad vtilitatem priuatam, secus quoad publicam. 11

Quartò intellige non transire in rem iudicatam respectu coniugũ, at transire respectu tertij contra matr. agentis, & ita si quidam tertius opposuit impedimentũ, & succubuit, sententia contra ipsum lata à qua non appellauit legitimo tempore, ita transit in rem iudicatam, vt nemo deinceps audiatur volens id impedimentum proponere. Quod actio populari vno agente consummetur, *l. Eum qui, §. In popularib. ff. de iuresur.* Ita Goffred. *c. fi. de clandest. despons.* At hæc limitatio displicet omnino, quia ea retẽta foueretur peccatum, sustinendo matr. irritum. Et ita eam impugnant Host. *c. Consanguinei, n. 3. de sent. & re iudic.* Ant. *eo c. fi. n. 2 1. q. 7. & ibi* Abb. *fine.* Alex. de Neuo, *fine.* Præpos. *num. 4 fine.* Fel. *c. Lator, n. 13. declarat. 11. de sent. & re iud.* 12

Quintò intellige, non transire in rem iudicatam, quando ex illius sententiæ obseruantia nutritur peccatum, nec consensu partis vtriusque potest cessare culpa. Vt si lata sit contra legitimum matr. declarans id esse irritum: aut in fauorem matr. cum impedimento dirimenti initi. At transit in rem iudicatam, quando consensu vtriusque potest cessare culpa, & matrimon. constare. Vt si litigetur an aliquod fuerit legitimum matrimon. allegante altero metum, vel conditionem seruitutis alterius coniugis à se igno- 13

ignoratam, succubuit hic, & sententiæ pronuntiatum est, valuisse coniugium, si non appellauit legitimo tempore, transit in rem iudicatam, ita vt amplius ob eam rationem retractari nequeat. Quia ex obseruatione illius sententiæ nulla consurgit culpa, possunt enim partes denuo consentire: & compellentur non desistete. Et (vt ait Couar. *statim allegandus*) est præsumptio iuris & de iure, aduersus quam nulla admittur probatio, consensum nouum præstitum esse ab ipso per sententiam victo, qui appellationem omisit. Atque ita hanc limitationem docent Glos. *fi. c. Lator, de sent. & re iud. & ibi.* Ant. *n.*8. Bald. *n.*5. Ioan. And *fi.* Abb. *num.* 9. Alex. de Neuo *n.*8. Fel. *n.* 2. *declar.* 1. Henr. *n.* 3. & 4. *idem* Ant. *c. Iurauit, n.6 de probat. & ibi* Abb. *n.*5. Dec. *in noua edit. n.* 18. *concl.* 2. *idem* Abb. *cons.* 60. *n.* 2. *vol.* 2. Couar. 4. *decr.* 2. *p. c.* 8. §. 12. *n.* 19. *vers. Tertiò.* Quare hinc constat sententiam in sponsalibus de futuro latam transire in rem iudicatam, quando ea dissoluuntur probato aliquo impedimento, nec à sententia appellatum est. Quia possunt partes sibi præiudicare non appellando. Cum etiam possunt omni sententia cessante dissoluere sponsalia absque aliquo peccato. Secus si sententia lata sit in fauorem sponsalium, non probato impedimento dirimenti matr. ea enim non potest in rem iudicatam transire. Quia foueretur peccatum, compellendum virtute illorum sponsalium ad matrim. irritum ineundum. Atque ita docent Ant. *eo. c. Iurauerit, n.*6. Abb. *ibi. n.*5. Decius *in noua edit. n.* 18. *concl.* 2.

14 Hinc deducitur 1. non omnino esse veram doctrinam aliquorum, quos tacito nomine refert Fel. *c. Lator, n.* 3. *declarat.* 2. *de sent. & re iud.* dicentium sententiam in fauorem matrimonij latam transire in rem iudicatam. Quia cum non transite emanarit in matrim. fauorem, non debet contra illud operari, *l. Quod fauore, C. de legib.* Sed bene Fel. *ibi* dicit hanc doctrinam tantum esse veram, quando is qui matrim. impugnat, non allegat impedimentum dirimens. Quia tunc possunt partes consensum nouum præstare in matr. iuxta dicta *n. praced.* Secus si impedimentum dirimens allegaretur: tunc enim quantumuis in fauorem matrimonij emanarit sententia, declarando id esse validum, nequit in rem iudicatam transire. quod peccatum foueretur: & quia ita est matrimonij fauor, irritum dissoluere, ac validum tueri. Et ita docent Host. *eo. c. Lator, in ff.* Ant. *c. Series, n. fi. de testib. & attestat. & ibi* Abbas *n.*5.

15 Secundò deducitur, transire sententiam matrimonij in rem iudicatam, quoties coniux allegans esse irritum ratione impotentiæ alterius, non allegauit speciem impotentiæ, sed in genere impotentiam: & contra ipsum lata est sententia, à quo non appellauit. quod in hoc casu cesset animæ periculū, ratione cuius non transit: nam si nequeūt vt coniuges habitare ratione veræ impotentiæ, possunt vt frater & soror, *c. Consultationi, de frig. & malef.* Item quia succumbens in hac generali petitione, non posset postmodum allegare aliquam impotentiæ speciem: vti posset, si solam speciem aliquam allegasset. Sicut docent Io. And. *c. fi. n.* 2. *de frig. & ibi* Ant. *n.*6. Abb. *n.*4. Cardin. *statim in pr.* Anch. *n.* 1. *notab.* 3. Alex. de Neuo *n.* 6. Præp. *n.* 1. Et ita in hoc casu transite in rem iudicatam, docent Abb. *eo. c. fi. n.* 4. Alex. de Neuo *ibi, n.* 7. limitans, nisi potenti immineret periculum incontinentiæ: tunc enim eo quod foueret peccatum non transiret in rem iudicatam. Fel. *c. Lator, num.* 2. *declar.* 1 *de sent. & re iud.* ait in casu huius periculi, doctrinam hanc esse dubiam, & forrè dici posse, iudicem ex officio prouisurum. Verùm nullo modo hæc limitatio placet: & ita existimo sententiam hanc non transire in rem iudicatam: sed succumbentem, nec appellantem, posse postea probare speciem impotentiæ: sicut allegans consanguinitatem, & sententia à quo non appellauit, condemnatus, potest semper via querelæ contra sententiam reclamare, vtpote quæ in rem iudicatam non transiit. Ducor, quod in vtroque casu foueretur peccatum, cum declaretur validum matrim. quod consensu partium, nequit valere obstante impedimento dirimenti: & datur coniugibus facultas ad actus coniugales: & si potens ad aliud transeat, dirimetur hoc posterius matrimonium: cùm tamen validum sit. Nec obstat eos posse sine peccato habitare vt fratres. Tum quia Ecclesia non declarat eos vt fratres habitare, sed vt veros coniuges: cum tamen tales esse nequeant. Tum etiam, quia idem procedit, existenti cōsanguinitate, aut quouis alio impedimento dirimenti: nunquam enim ex transitu talis sententiæ in rem iudicatam foueretur peccatum. Cum semper possent absque peccato habitare vt frater & soror. Et ita falsa esset decisio textuum asserentium sententiam in causa coniugali non transire in rem iudicatam. Tandem, quia etiam allegata specie impotentiæ, si allegans damnatur, nec appellet: cum tamen vera esset impotentia, posset absque culpa habitare tanquam frater cum sorore. Et tamen in hoc casu fatentur aduersarij sententiam non transire in rem iudicatam.

Tandem an sententia diuortij, quoad thorum & habitationem, transeat in rem iudicatam, dicemus *lib.* 10. *disp.* 9. *à n.* 2. *ad* 4. 16

DISPVTATIO CI.

An dissoluto matr. ratione impotentiæ vtriusuis coniugis, & comperto errore ex impotentis fornicatione, aut posterioris matr. consummatione, integrum sit potenti celebrare diuortium, ob eam copulam impotentis.

SVMMARIVM.

Explicatur quadruplex casus disputandus, n. 1.
An coniuge reputato impotente, aut altero fornicante post dissolutum iam matrimonium, quando comperto errore instauratur prius matr. possit alteruter innocens ratione illius fornicationis ab altero diuertere? proponitur ratio dubitandi, n. 2.
Ratione fornicationis admissæ à coniuge reputato impotente, licet potenti innocenti diuortium, n. 3.
Si coniux potens dissoluto matrimonio fornicetur, nequit ab impotente repelli, quando instauratur matrim. Et explicatur. c. Gaudemus, in fine, de diuort. n. 4.
Fornicatio coniugis impotentis non cōpensatur fornicatione potentis, n. 5.
Improbatur opinio Soti, dicentis frigidum separatum consummantem aliud matrimonium posse diuertere à potenti fornicante, n 6.
Refutatur Glossa asserens, si impotens & potens aliud ineant matrim. dari compensationem. Et quid, si impotens ante Ecclesia sent. ad alias nuptias transierit, n. 7.
An si vir ratione frigiditatis separatus, ineat ac consummet aliud matrimonium, possit à potenti repelli ratione huius copulæ n. 8.
Quid, si mulier conscia fraudis fuerit, viri frigiditatem confitens, n. 9.
Quid, si vir dolo errauit, n. 10.
An separato ratione arctitudinis omnimodæ fœmina matrimonio, ac detecto errore, possit vir illam repellere, non tantum ratione fornicariæ, sed etiam coniugalis cum alio viro sui nupserat, copulæ? Refertur quædam sententia, n. 11.
Proponitur sententia Auctoris, n. 12.
Quid, si matrimonium ob solam impotentiam respectiuam, dissolutum sit: & vteruis coniux ad aliud transit coniugium, id consummans, an liceat innocenti diuertere ratione copulæ coniugalis alterius, n. 13. *& ibi quid si fornicatus est?*

IN hac disp. quadruplex inuoluitur casus discutiendus. I. est, quando coniux reputatus impotens vel potens fornicatus est. II. quando vir reputatus frigidus, & ideò separatus, ad alias nuptias transiens, eas consummauit. III. quando dissolutum est matr. ratione omnimodæ arctitudinis fœminæ, quæ postea copula fornicaria aut coniugali ab alio cognita est. Vltimus, quando ratione impotentiæ respectiuæ, & alteruter aliud consummauit matr. aut fornicationem admisit. 1

In primo ergo casu, quando dissoluto matr. ratione impotentiæ coniugis falso reputatæ, alter ex illis fornicatus est: videtur nullum diuortij ratione fornicationis illius posse esse locum. Quod solum adulterium, vtpote quod coniugi innocenti iniuriam irrogat, sufficientem diuortij ansam præbeat. At in hoc cessat adulterium: cum vterque coniux optima fide ob Ecclesiæ sententiam se solutum reputet. Nec obstat à fornicationis vitio eum non eximi. Quia iustè credens coniugem mortuum, & fornicans, non dat iustam diuortij causam, eo quod à circumstantia adulterij liber sit (vt dicemus *lib.* 10. *disp.* 5. *num.* 12.) Quod idem in hoc casu militat. 2

At certissimum est, ratione fornicationis admissæ à 3 coniuge

coniuge illo præsumptio impotente, & ob id separato, licere alteri, si innocens sit celebrare diuortium quoad thorum & habitationem, quamuis errore prioris sententiæ detecto restaurandum sit matr. quoad vinculum. Constat ex *c. Fraternitatis, de frig. & malef.* vbi cum Pontifex decernat vxorem ratione arctitudinis præsumptæ separatam restituendam esse viro, detecta arctitudinis falsitate, subdit hæc: *nisi se fornicario modo alij viro miscuerit: vt primus vir prætextu fornicationis, eius consortium velit declinare.* Atque id fatentur vniuersi. Versatur tamen non modica difficultas circa huius rationem. Nam valdè vrget obiectio *n. præc.* proposita, quare Gloss. *eo c. Fraternitatis, verb. Fornicatio*, ab hac difficultate se expedit dicens, sicut ex futuro copulæ euentu apparet retro fuisse matr. sic ex eo apparere retro esse iniuriam irrogatam priori matr. Eandem solutionem tradit Astens. *2. p. sum. l. 8. t. 74. a. 2. q. 1.* Sed hanc solutionem meritò improbant Ant. *eo. c. Fraternitatis, n. 27.* Abb. *n. 20.* Alex. de Neuo *ibi §. Quamuis, n. 10.* quod licet ex futuro euentu retrotrahatur declaratio valoris matrim. æquitas enim id poscit: at æquitate destituta est retrotractio respectu inducendi delict. adulterij ad diuortium, at omnis fictio super æquitate fundatur. Adde veritatem matrimonij pendere ex potentiæ veritate: veritatem autem adulterij ex matrimonij existimatione. At futurus copulæ euentus potest declarare veram fuisse potentiam ad copulam, ac proinde præcedens matrim. legitimum fuisse: nequit tamen declarare coniugem illum existimasse Ecclesiam deceptam esse iudicando matr. irritum, ipsumque putasse, esse validum, vt vel sic fornicans sit adulterij requisiti ac diuortij reus, quamobrem aliam tradunt solutionem, quam etiam amplectitur Brunel. *de sponsal. concl. 28. limit. 6. n. 27.* Quod fornicans dederit operam rei illicitæ, atque adeo omnis euentus etiam præter intentionem sequutus sit ei imputandus iuxta doctrinam Gl. *c. Si verò. el 2. verb. Ignorauerit, de sent. excom.* Cæterùm hanc doctrinam reprobabo *l. 9. disp. 32. n. 14.* Præterea, quia in materia irregularitatis ex casuali homicidio cõtingentis, etsi communis sententia prædicto innitens fundamento, sustineat homicidium præter omnem spem & absque culpa secutum, imputari ad irregularitatem danti operam rei illicitæ. At verior id negat, nisi quando res illa illicita interdicta est, eo quod sit periculosa, quare nec placet hæc solutio. Et ideò ratio huius decisionis est, quam ibidem significant Anton. & Alex. de Neuo, nimirum, quod coniux ille impotens eo ipso quod copulam attentauit, quasi potentiam suam experiri volens, necessariò consensum præstiti matrimonij iniuriæ, quæ ex illius copulæ consummatione consurgere poterat, ex illa enim verificabitur prioris matrimonij valor, ac subinde adulterij iniuria.

4 Hinc deducitur, si coniux potens nondum certior factus de falsitate impotentiæ alterius coniugis per sententiam à se separati fornicetur, non posse illum repelli ratione huius fornicationis, à coniuge existimatoi mpotente, quando postea detecta impotentiæ falsitate instauratur prius matr. quamuis impotens sit innocens, quia nimirum, absque copula falsitas impotentiæ per incisionem deprehensa est. Ducor, quod ea copula nulla ratione fuerit adulterium, cùm iustè se solutum existimaret, nec ex copula à se habita colligatur instaurandum esse matr. vtpote quod non ex vitio illius dissolutum est. At *lib. 10. disp. 5. n. 12.* dicam, quoties fornicatio excusatur ab adulterij circumstantia, non dari diuortium ratione eius. Et constat etiam ex *c. Gaudemus, de diuort. in fi.* vbi deciditur vxori dimissæ per libellum repudij tempore infidelitatis, non posse obijci post conuersionem ad fidem, ad diuortium celebrandum, copulam coniugalem in alio matr habitam ad quod ea dimissa transit. Cuius rationem reddunt ibi Abbas *n. 10.* & Alex. de Neuo, *ibi, §. Qui autem, n. 4* quod cum infideles existiment solui matr. vinculum per repudium, fœmina illa à culpa adulterij excusata sit. Sed obiicies, eodem *c. Gaudemus, in fi.* decidi posse huic dimissæ obiici fornicationem, ibi: *Non tamen dimissor poterit obiicere fornicationem dimissæ, pro eo quod nupsit alij post repudium, nisi alias fuerit fornicata.* At fornicatio illa vacabat adulterij culpa, cùm illa se iustè existimaret à vinculo prioris matr. solutam. Sed dic textum intelligi de fornicatione admissa ante repudij libellum. Nam admissa post, non potest obiici: eo quod fuerit verè adulterium.

Hinc rursus subinfertur, non obstante hac coniugis potentis fornicatione integrum ei esse, repellere coniugem separatum ratione impotentiæ, reum fornicationis, seu copulæ coniugalis in alio matrim. posteriùs inito habitæ, casu quo n. 8. & 12. dicemus, posse ratione huius copulæ celebrari diuortium. Ducor, quod non sint paria delicta: cum fornicatio coniugis impotentis præsumatur adulterium, iuxta n. 3. dicta. Delictum autem huius coniugis potentis est simplex fornicatio, quare sicut hæc non præstat sufficientem diuortij causam, ita nec compensat adulterium alterius coniugis, quippe vt compensatio locum habeat, debet vtriusque delictum sufficiens esse ad diuortium (vt probabo *l. 10. disp. 6. n. 3.*) Et conf. quia impotens adulter iniuriam irrogauit potenti, fidémque coniugij violauit. Coniux autem potens neutrum efficit: vtpote qui iustè se solutum credidit. Tandem quia si coniux certior legitimè factus de falso alterius coniugis obitu fornicaretur, sicut fornicatio hæc non esset iusta diuortij causa: (vt probabo *l. 10. disp 5. n. 12.*) ita nec fornicatione hac compensaretur adulterium alterius coniugis, quo minus ratione illius liceret coniugi existimanti alterum mortuum, diuortium celebrare. 5

Quare nulla ratione approbo quod tradit Sotus *4. d. 34. q. vn. a. 2. concl. 4.* vbi ait coniugem ratione frigiditatis separatum, aliud matrim. consummantem, posse à coniuge potenti fornicante diuertere ratione huius fornicationis. Deficit enim in duobus. Prius est, quod impotens ille consummans aliud matrimonium, reus quoque adulterij sit, iuxta n. 3. dicta. Atque ideò nullum ius habet opponendi illud adulterium coniugi potenti: cùm vtrumque delictum mutua compensatione abolendum esset. Iuxta ea quæ latè disputabimus *l. 10. tota disp. 6.* Posterius est, quod fornicatio illa coniugis potentis nullam adulterij rationem subeat: ac proinde quamuis impotens esset innocens, nulla esset iusta diuertendi causa, iuxta *n. 4.* dicta: nedum cùm reus sit. 6

Nec similiter approbo quod tradit Gl. *fi. c. 2. 33. q. 1.* vbi cùm is textus decidat frigidum separatum ab vxore, & postmodum alias consummantem nuptias, restituendum esse vxori priori, aut id esse verum, si vterque aliud inierit matr. aliàs innocentem posse impotenti obiicere in adulterium, quoad thori separationem, quare sentit compensati vtriusque copulam. Sed hoc constat à veritate deficere. Id enim adulterium impotentis non compensatur fornicatione potentis, (vt probaui *n. 5.*) nedum copula coniugali. Adde potentem bona fide alias celebrasse nuptias: cùm pro se habeter sententiam dissolutionis priorum, nec ipsi interdictum esse transitum ad alias. Et ita colligitur ex Io. Andr. *c. 1. n. 16: de frig. & mal.* & *ibi* Præp. *n. fi.* vbi dicunt non posse coniugi potenti opponi alterius matrimonij consummationem, quando authoritate Ecclesiæ, dissoluto priori matr. ad aliud transiit. Secus si ante Ecclesiæ sententiam: deficit enim iustus titulus: cùm maiorem indaginem ea separatio & transitus ad aliud matrimonium postularent. 7

Circa secundum casum, nimirum, quando vir ab alio matrimonio separatus ratione frigiditatis, aliud iniit id consummans, dicendum est licere vxori priori diuortium ratione illius copulæ celebrare. Quod ea copula adulterina sit: vt *num. 3.* probaui, de fornicatione impotentis. Nam eadem est ratio: nec potuit ipsum ab adulterio matrim. excusare. Cùm nulla iusta ratione ductus potuerit illud inire: vtpote, qui ratione frigiditatis perpetuo dirimentis matrim. à priori separatus erat. Atque ita docent Glos. *c. 1. verb. Reparare, de frig. & malef.* ibi Ioan.

And.*n.7.*Ale.de Neuo.*n.9 fi.*Præp.*n.vlt.* Host.*sum. eo.t.§. Qualiter & quando, n.*10. Alberic.*in suo dict.litt. D. verb. Diuortium, paulò post pri.* Io.de Frib. *in sum.Confess.l.4.t.16.q.16.*Astens.*2.p.sum.l.8.t.37.a.1.paulo post pri.* Suppl. Pisanæ *verb. Diuortium,n.2.*& *ibi* Rosella *n.1.* Sylu. *q.18.n.21.*Greg-Lop.*l.fi.verb. Esfazer,t.8.p.4.*Ant. Cuc.*l.5.inst.maior t.12.n.264.*

9 Temperatur hoc, nisi mulier conscia fraudis fuerit: quia, scilicet, fraudulenter fassa est cum viro eius frigiditatem. Sic gl.Host.Abb.Al.de Neuo, Alberic.Ioan.de Friburgo, Astens. Suppl. Pisanæ, Rosella, Sylu.Greg Lop.Ant.Cuc. *num.prac.*allegati. Verùm hoc non caret difficultate, quia confessio illa vxoris fraudulenta solùm operata est, vt vir ab ea separaretur, at iniusta coniugis expulsio non obstat, quin expellenti liceat diuortium ratione adulterij ab expulso admissi celebrare (vt dicemus *l.10.disp.5.n.6. & 7.*) at hoc non obstante, minimè recedendum est à communi ac verissima limitatione posita. Dispar enim est ratio, quia cum in hac expulsione non consenserit expellens, dissolutioni vinculi matri. nequaquam censetur iniuriam adulterij postea admissi condonare: & ideò potest illam obiicere ad diuortium celebrandum: at coniux dolosè fatens impotentiam coniugis, vt dissoluatur matr. vinculum cum dissolutioni conniueat, censetur temnere ac remittere quodcumque adulterium postea admissum, atque illud reputare, quasi à persona matr. vinculo soluta perpetratum, ac proinde iure caret illud obiiciendi, sicuti eo careret, concedens coniugi licentiam adulterandi. Vt dicemus *lib. 10.disp.5.n.3.& seq.*

10 Secundò temperant aliqui, nisi frigidus ipse ad aliud matrimonium transiens dolo caruerit. Quod adulterium sine dolo esse nequeat. Sic gl. Abb. Alex.de Neuo, Greg. Lop.*n.8.*allegati. Enriq.*li.12 de matr.c.7.in comm.fi.* Sed licet verissima sit limitatio in se: me quidem latet qualiter vir dolo carere valeat. Cum ratione frigiditatis perpetuæ matr. dissolutum sit: isque sententia declaratus sit matrim. in posterum ineundo ineptus.

11 Circa tertium casum, nimirum, quando ratione arctitudinis fœminæ omnimodæ matrim. est dissolutum: constat ex dictis *n.3.* posse instaurato postmodum matrimonio, eam fœminam repelli à viro, ratione fornicationis postea admissæ. At difficultas grauis est, an possit repelli ratione copulæ coniugalis habitæ cum viro cui nupsit post prioris matr. dissolutionem. Ansam dubitandi maximam præbet textus *c.Fraternitatis, de frigid.& malef.* vbi postquam Innoc.III. decidit muliere separata ratione arctitudinis, & postea fornicanti, instaurandum esse matrimonium quoad vinculum, permisso tamen diuortio illius fornicationis fœminæ, subdit hæc: *Si postea in conspectu Ecclesia nupsit memorato G. quamdiu articulus iste dubitabilis erat, præsumi non debet quod fornicaretur cum illo. Sed amodo non debet cum illo aliquatenus remanere.* Vbi clarè textus constituere videtur id discrimen inter copulam fornicariam & coniugalem huius fœminæ, vt ratione illius liceat diuortium: secus ratione huius. Quidam sic exponunt, vt priusquam illa decretalis ederetur in lucem, non liceret diuortium ratione illius copulæ coniugalis Quòd fœmina illa arcta iustè potuerit ignorare, matrim. prius legitimè dissolutum posse restaurari. Cum res illa nondum esset per Ecclesiam decisa, ac proinde iusta excusante ignorantia, delicto tribuenda non erat ea copula coniugalis: at hodie licitum est diuortium ratione illius. Non enim potest excusari, postquam hæc decretalis promulgata est. Ita sentiunt Inn.*eo. c.Fraternitatis,n.9.& 7.* Host.*n.6.10.& 11.*Ant.*n.27.* Præpos.*n.11.notab.9.* Alex.de Neuo *ibi*, §. *Quamuis,n.23.* Alberic. *in suo dict.lit.I.verb. Imped.imp.15.* Supplem.Pisanæ,*verb.Imped.imp.15.n.10.* Et ita explicat, amodo, id est, post illam decretalem editam Sed Abb. *eo.c.Fraternitatis, n.30.* & Brunellus *de sponsal. concl.28.lim.6.n.17.*explicant: *amodo*, id est, post primum coitum: atque ita sentiunt primum coitum coniugalem huic fœminæ obiici minimè posse ad diuortium: secus de sequentibus, quia etiam hodie licitè fœmina hæc ad secundas nuptias transit: cùm præsumere possit se alteri viro aptam fore: ac proinde primus coïtus culpæ tribui nequit at habito primo coitu debet cognoscere prius matr. valuisse, ac sententiam ex falsa arctitudinis præsumptione latam: quare postea cum illo viro concumbens, tanquam adulterij rea iustam diuortij causam præbet. Et non concedi diuortium ratione illius copulæ coniugalis, fatentur Gl.*eo.c.Fraternitatis,verb.Fornicario,*& Astensis *2.p.sum.l.8.t.37.art.2.q.1.*

Cæterùm fateor me neutram expositionem capere posse, quòd textus *eo.c.Fraternitatis,*de fœmina omnino arcta loquatur. Vt fatetur ibi Alex.de Neuo, §.*Quamuis n.23.*& constat ex matronarum declaratione ibi propositæ, ibi: *Quæ tandem in fide sua tibi asseruêre constanter, quod eadem nunquam poterat esse mater, aut coniux, tanquam cui naturale deerat instrumentum.* Si ergo arcta omnino erat, non video cur non dicendum sit, ratione illius copulæ coniugalis posse virum diuortium petere. Sicut *n.8.* probaui frigidum consummantem aliud matr. iustam diuortij causam præbere. Cùm in vtroque casu eadem prorsus militet ratio. Quippe tam inepta est illa ad matr. quàm hic: & neuter iustam transeundi ad alias nuptias causam habere potuit: eò quod impotentia absoluta ac perpetua, coram Ecclesia legitimè probata, vtrique obstet, & confessio propria, qua se impotentes fassi sunt, quare existimo mulierem ratione omnimodæ arctitudinis à viro separatam posse à viro repelli quoad cohabitationem ratione copulæ habitæ cum posteriori, cui nupsit. Sicut *n.8.* de viro frigido diximus, nisi vir fraudis fuerit conscius, aut ipsa dolo caruerit. Vt de viro frigido limitauimus *n.9.& 10.* Solum superest exponere verba *c.Fraternitatis, de frig.* desumpta, quæ *n.prec.* retuli, ac valde huic doctrinæ obstant. Sed ea sic intelligo. Textus hac distinctione vtitur, aut mulier arcta à priori viro separata, ac posteriori nupta, emiserat post separationem à priori votum castitatis solemne: & tunc neutrum matr. est firmum. Non prius, quia tanquam non verè consummatum, & professione superuenienti dissolutum. Non posteriùs, eò quòd contra votum solemne præcedens castitatis est initum. Aut solo simplici castitatis voto se ligaret, & tunc si constat eam cum aliquo fornicatam, potest prior vir ratione fornicationis eam repellere: si autem de copula non constat, sed de solo matr. posterius inito, quamdiu hic articulus copulæ cum posteriori viro est sub dubio, non præsumitur ex solo matr. copula, vt sic restauretur prius matr. obstat enim arctitudo absoluta ipsius fœminæ legitimè probata in priori iudicio, ac sententia confirmata: *Sed amodo non debet cum illo aliquatenus remanere.* Id est absque alia indagine vel mora (id enim importat amodo, id est, *desde luego*) est separanda à posteriori matr. ea fœmina, quia statim constat id esse irritum. Nam si non est arcta, valet prius matr. & sic non posterius: si verò sit arcta, neutrum. Iuxta ea, quæ diximus de omnino frigido, *disp.99.n.6.& 7.* & de muliere omnino arcta, ibi *n.18.*

In vltimo casu, nempe, quando matr. ob solam impotentiam respectiuam, separatum est: dicendum est, neutrum posse obiicere alteri fornicationem, aut alterius matr. consummationem ad diuortium celebrandum, quando postea detecto errore prioris sententiæ instauratur prius matr. De copula coniugali constat, quia iusto titulo ad aliud matr. transiit: cum in eo euentu vtrique facultas aliud ineundi concedatur. Vt diximus *disp.93.n.37.* De copula autem fornicaria similiter constat quod vterque iusta ratione se solutum existimarit, ac proinde fornicans minimè fuerit adulterij reus: nec ex ea copula veritas prioris matr. constabant. Cùm neuter declaratus sit omnino impotens, sed respectu illius. Quare dicendum est de hoc sicut *n. 4.* diximus de coniuge potenti fornicante post prioris matri. dissolutionem, quia eadem prorsus militat ratio, vt probaui. 13

DISPV

DISPVTATIO CII.

Vtrùm impotentia perpetua superueniens matrimonio id dirimat: eiusve vsum impediat?

SVMMARIVM.

Impotentia superueniens matrimonio consummato, id non dirimit, n. 1.
Quid si rato superueniat? Refertur quædam sententia, n. 2.
Proponitur sententia Auctoris: & explicatur eam esse causam vt Pontifex dispenset in eo matrim. rato. n. 3.
Satisfit argumentis, n. 4.
An impotentia coëundi superuenienti matrimonio liceant copula & tactus, quamuis semen extra fundatur? Remissiuè n. 5.
Quid si vir factus post matrim. eunuchus, vel valde senex, coire possit, cum tamen non seminet? Refertur opinio, n. 6.
Proponitur sententia Auctoris n. 7.
An quando fœmina nequit viuum fœtum edere, possit petere debitum: ac teneatur reddere? n. 8.
An quando fœmina nequit absque propriæ vitæ discrimine parere, teneatur reddere debitum? n. 9.
An possit tunc petere & reddere? Refertur opinio, n. 10.
Explicatur sententia Auctoris, n. 11.
An quãdo mulier nupta nullatenus probare potest in foro externo impotentiã viri ac cũ illo experta est triennio, possit petere & reddere? n. 12.

1 QVando matrim. est consummatum, nemo potest in dubium reuocare, an per superuenientem impotentiam cassetur. Quòd res certissima sit matrim. fidelium sola morte naturali dissolui posse, quando consummatum est. Vt l. 2. *disp.* 13. *n.* 2. *&* *n.* 11. probaui.

2 At difficultas est, quando superuenit matrim. nondum consummato. Qua in re aliqui censent id dirimi per impotentiam superuenientem. Ducuntur primò ex *c. Quod proposuisti* 32. *q.* 7. quod est ex Gregorio III. vbi concessit cuidam licentiam migrandi ad aliud matrimonium, propter impotentiam perpetuam vxori priori superuenientem. Secundò, quia non minus requiruntur ad conseruationem rei, quam ad eius essentiam. At matrimonij essentia consistere nequit, si à principio adsit perpetua coëundi impotentia. Nec ergo conseruari poterit, si illo inito superueniat. Tertiò, quia obligatio ad reddendum debitum semper comitatur matrimonium tanquam illius passio. Cessante ergo hac obligatione ob impotentiam superuenientem, cassabitur matrimonij essentia: vtpote quæ absque propria passione subsistere non valet: Tandem, quia Alexand. *III. c. ex literis, de frigid. & malefic.* fecit potestatem alterius matrimonij incundi, cuidam cuius vxor ante consummationem reddita fuit copulæ inepta. Et ita huius sententiæ sunt Gratianus 33. *q.* *in sum. ad fin.* Albericus *in suo diction. lit. I. verb. Impedim. imped.* 15. Iacob. Sprenger *in malleo maleficarum* 1. *p. q.* 8. *ad fin.* Alex. Carterius *lib.* 5. *de sponsalibus c.* 18. & Rubion. 4. *d.* 35. *q.* 2. dicit non esse certum oppositum, sed tantum probabile: vnde hanc quoque sententiam probabilem existimat.

3 Cæterum verissima sententia est, nec matr. ratum dirimi per quamcunq; impotentiam superuenientem. Quod probatur ex *c. Hi qui* 32. *q.* 7. quod est ex Nicol. Pontif. vbi generaliter dicitur ob nullam impotentiam superuenientem matr. cessari. Et D. Aug. *l.* 1. *de serm. Domini in monte, c.* 32. & refertur *c. Si vxorem,* 32. *q.* 5. affirmat retinendã esse vxorem antea ductam, non obstante quocũque corporis incõmodo superuenienti. Ergo intelligit etiam impotentiam: cum ita vniuersaliter loquatur. Deinde, quòd receptissima sententia sit, matrimonium ratum fidelium per solam professionem certissimè dissolui: aut probabiliter per dispensationẽ Pontificiã. Et ideò hanc partem sustinent ex Theologis D. Bonau. 4. *d.* 34. *a.* 2. *q.* 2. *Et ibi* Scotus *q. vn. col.* 2. Ricard. *a.* 2. *q.* 1. *&* 2. *a.* 3. *q.* 1. Maioris *q.* 1. *ad fi.* Supplem. Gab. *q. vn. art.* 2. *coroll.* 2. *quod infert ex* 1. *prop.* Palud. 4. *d.* 27. *q.* 3. *a. vlt. concl.* 3. *n.* 47. D. Ant. 3. *p. t.* 1. *c.* 1. 2. §. 2. Abulens. *c.* 19. Matt. *q.* 90. *in fi. corp.* Bassolis 4. *d.* 34. *q. vn. a.* 1. *& ibi* Almain. *q. vn.* Nic. de Orbellis *q. vn.* Sotus *q. vn. a.* 2. *col.* 4. *vers. Quid autem,* Bottilong. *q. vn. a.* 2. Palac. *disp.* 5. *col.* 5. Celaia *q.* 1. *post* 2. *concl.* Ouandus *disp. vnic. prop.* 8. Nicol. de Niisa *super* 4. *sent. tract.* 6. *p.* 3. *de matr. q.* 6. *concl.* 2. Martinus de Led. sin. 2. *p.* 4. *q.* 60. *art.* 1. *col.* 2. *vers. Sed dubium est,* Veracr. 1 *p specul.* *art.* 38. *concl.* 2. Angles Florib. 1. *p.* vbi de matr. *q.* 8. *a.* 1. *dub.* 1. *cõcl.* 2. Enriq. *l.* 11. *de matr. c.* 16. *n.* 7. *& l.* 22. *c.* 8. *n.* 3. Toledo *l.* 7. *sum. c.* 12. *n.* 4. *Valentia* 4. *p. disp.* 10. *q.* 5. *punct.* 5. vbi de impotentia, *vers. Dixi autem,* Pet. de Ledes. *de matr. q.* 58. *a.* 1. *in dub. quodam, quod mouet circa solut. ad* 9. Cañedo *sum. Sacram.* vbi de matr. *c.* 5. *n.* 31. Barth. à Ledes. *de matr. dub.* 48. *concl.* 4. Manuel 1. *to. sum.* 2. *edit. c.* 235. *n.* 2. *ad fi.* Vivald. *candel. Sacram.* 1. *p.* vbi de matr. *n.* 236. Vega 2. *to. sum. c.* 34. *casu* 107. *&* 112. Et ex Iurisperitis, Goffred. *sum. t. de frigid. & malef. n.* 4. Ant. *c.* 2. *n.* 6. *eo. t.* & *ibi* Alex. de Neuo *fi.* Præpos. *ad fi.* Abb *c. Ex literis, n.* 3. *eo. t. & ibi* Anch. *fi.* Alex. de Neuo *n.* 2. & dicunt Abb. & Alex. de Neuo, Gloss. *ibi verb. Contraxit, relata ad textum,* sentire idem Brunel. *de sponsalib. concl.* 28. *limitat.* 5. *n.* 21. Astens. 2. *p sum. l.* 8. *t.* 26. *a. vn. q.* 1. *& t.* 27. *a. vn. q.* 1. *& t.* 29. *a. vn. q.* 1. *Lex regia* 4. *fi.* 1. 8. *p.* 4. *& ibi* Greg Lop. *verb. Non se desfaze.* Angel. *verb. Matrim.* 3. *imped.* 16. *n.* 2. Syl. *verb. Matr.* 8. *q.* 16. *dict.* 8. Armilla verb. *Matrim. n.* 48. Tabiena *verb. Imped. imped.* 12. *in fi.* Gaëta *c. Ad limina* 30. *q.* 1. §. 4. *q.* 118. *n.* 3. 9. *& q.* 234. *n.* 5. 7. Matienzo *lib.* 5. *recop. t.* 1. *rub. gl.* 1. *n.* 192. Lancelot. *inst. iuris can. l.* 2. *t. de diuortiis, §. Item si quis ignarus, verb. Ignarus.* At esset iusta causa, vt Pontifex in eo matrim. rato dispensaret, si multum timeretur de incontinentia alterius coniugis potentis. Vt benè docent. Abbas *d. c. Ex literis, num.* 3. *& ibi* Alex. de Neuo *n.* 2. Brun. Aug. Lancelot. *proximè allegati*

Ad argum. *n.* 2 proposita resp. Ad primum, varias illius 4
textus expositiones tradidi hoc *l.* 7. *disp.* 80. *n.* vltimo. Ad 2. dic multa esse necessaria ad rei essentiam, quæ ad conseruationem minimè desiderantur. Ad 3. dic obligationem reddendi debiti non semper comitari matrim. sed initio. Vt constat, si postea communi consensu vterque coniux profiteatur; vel alter reus sit adulterij. Ad vltimum dic cum Glossa, *ibi verb. Contraxit,* loqui textum quando impotentia præcessit matrim. Et constat ex illis verbis; *Si mulier illa vitium illud à natura contraxit.*

Circa alteram disputationis partem vrgentior est diffi- 5
cultas, qualiter liceat vsus matrimonij coniugalis, quando eo legitimè inito superuenit impotentia? Et quidem quadruplex genus impotentiæ superuenire potest, de quibus seorsum agendum est. Primum genus est, impotentia coëundi, quia in eam ægritudinem post matrim. incidit vir, vt nequeat vas penetrare, præ imbecillitate sua, aut præ fœminæ arctitudine, quæ matrimonio superuenit; aut quod illa semen retinere nequeat. Et de hac quæst. latè dicemus *lib.* 9. *disp.* 17. *à num.* 20. vsque ad finem, vt dicemus quando liceat copula, & quando tactus.

Secundum impotentiæ genus est, quando est impoten- 6
tia sola veri seminis effundendi. Vt si matrim. inito vir vtroque testiculo orbetur, ita vt coire nequeat, tunc enim non est capax veri seminis emittendi, (vt probaui *disp.* 92. *n.* 17.) Et videtur tunc non licere copulam. Quòd fœmina verum semen emittat, idque debito generationis fine frustretur, deficiente virili semine. Et confirm. quia quando vir nullo modo potest intra vas seminare, sed extra, illicitus est coitus, eo quod virile semen extra vas effusum fraudetur contra naturam debito generationis fine. Cum ergo idem contingat in nostro casu in semine fœmineo, erit eadem ratione illicita ea copula. Quippe vtrumque semen ad generationem natura ordinauit. Et ideò huius sententiæ videntur Ant. *c.* 2. *n.* 6. *de frigid. & malef. vers. Nunquid autem, & ibi* Præpos. *n.* 5. *&* Alex. de Neuo *in fine.* vbi aiunt, quando post matrimon. vir castratur, illud non dissolui, sed teneri vxorem quoad alia obsequia. Sed fortè hi Doctores loquuntur, quando penitus virilia abscissa sunt. Et tenet Petr. de Ledesm. *de matrim. q.* 68. *art.* 1. *dub.* 5. *quod mouet circa solut. ad* 4. *dubij principalis, in solut. ad vlt.*

Verum existimo culpa vacare, siue petat siue reddat, 7
Quòd vir ill. iure suo vtatur vacans actui coniugali, quem matrim. permittit. Semen autem verum non emitti contingit per accidens. Sicut si apertè constitet viro præ morbo semen esse corruptum, vel sterile, vel copula sit prope tempus partus, in quo non est possibilis generatio.

Addo

Adde senibus decrepitis iam ad generandum impotentibus à nullo negari vsum coniugij, si coire valeant: soluatúrque, quia obtinetur finis matrim. secundarius, nempe, ardorem concupiscentiæ sedare. Non ergo obstat defectus veri seminis ad generandum apti, vt ob id neganda sit copula vero matrim. coniunctis. Neque est simile de copula extra vas. Quòd ea non sit coniugalis, nec iure matrimonij innitatur: qualis est habita intra vas. Et ita tenet *Toledo l. sum. c. 12. n.4.* loquens de facto eunucho post matrim. Idem tenet loquens de senibus, qui validè contraxêre in senectute, nec iam possunt semen emittere, Gaëta *c. Ad limina 30. q.1. §.4. q. 234. n. 539.* Vnde tunc vterque poterit petere, & alter reddere tenebitur. Quia petit alter ius suum, quo orbatus non est.

8 Tertium impotentiæ genus est, quando fœmina experientia didicit se nequire prolem viuam edere, (vt his diebus de hoc consultus sum. Cuidam enim fœminæ nuptæ os laterale, vulgo *cadera*, ita confractum est, vt fœtum mortuum semper pareret, nec spes erat fore vt posset viuum.) Et videtur tunc nec petere nec reddere licere, quòd concipiendi periculo exponatur, idque sit in detrimentum vitæ corporalis & spiritualis prolis. At consultis viris peritissimis visum est, licere his coniugatis petere & reddere. Quod idem mihi placet. Ducor, quod præter intentionem & per accidens mors illa fœtus accidat coniugibus suo iure vtentibus: nec tenentur id prolis damnum vitare, cum tanto detrimento, ac est coniugatos perpetuò ab vsu coniuij abstinere cum maximo incontinentiæ vtriusque periculo. Deinde, quoniam melius est puero sic esse cum originali culpa, & carentia visionis Dei, quam omnino non esse. Vt notat D.Thom. 1.2. *q.83. a.1. ad 5.* & colligitur ex D.Aug. *l.5. contra* Iulian. *c.8.* Et ratio est, quia originalis culpa est peccatum habituale: at eligibilius est, existere in rerum natura cum peccato habituali, quàm omnino non existere: etenim licet, si homini detur optio, potius debeat eligere mortẽ, & annihilationem, quam peccatum actuale etiam leuissimum. Si tamen iam commissum sit, & reuelaret Deus se nolle id remittere, quamdiu homo existeret, adhuc melius faceret eligendo existentiam, quam annihilationem. quia supposita Dei voluntate, ille homo nec teneretur nec posset euitare id peccatum habituale: atque ita modo nil Deo exosum facit, id autem quod semel fecit, non tenetur iam delere, siquidem non potest: at ob id quod iam non est in eius potestate, non deberet se priuare maximo bono naturali, quod est esse. At fœmina hæc non teneretur reddere, quia non modicum ex morte fœtus in vtero ac difficultate partus sibi periculum imminet. In quo euentu dicemus *num. seq.* eam non teneri reddere; id enim detrimentum ab ea obligatione ipsam eximit: quamuis possit iure suo cedens reddere & petere: ac vir teneatur illi petenti reddere. Cùm nõ habeat iustã denegãdi causã. Quamuis probabile sit nõ teneri, vt dicemus *n.11.*

9 Vltimum impotentiæ genus est, quando fœmina nequit parere absque propriæ vitæ periculo graui: in quo euentu manifestum est iuxta dicta *num praecedenti* in fine, mulierem non teneri reddere. Atque ita docent Ledesm. *2.p.4.q.60.a.1. col.5. verf. Sed circa hac est dubium*, Barth. à Ledesm. *de matr. dub.48. concl.2.* Petr. de Ledesm. *de matr. q.58. art.1. ad fin.* Manuel. *1. to. sum. 2. edit. c.235. n.6.*

10 Sed dubium est, an petere & reddere liceat? Petr. de Ledesm. & Manuel. *num prac. allegati* id negant. dicentes esse mortale reddere. quod dominium propriæ vitæ non habeat, vt illi integrum sit tanto eam periculo exponere.

11 At mihi probabilius est vtrũque licere. Magnum enim esset detrimentum, si semper coniugata illa deberet se à coitu abstinere, cum non immodico propriæ continentiæ & alterius coniugis discrimine. quare vt id detrimentum viret, potest iure optimo vitam periculo exponere: eo vel maximè, quòd nec id periculum ex partu certum sit: nec futura etiam conceptio, ex qua periculum id imminet, certa sit. Deinde, quia cum morbus est diuturnus, potest coniux proprio periculo cedere; ad vitandum maximum incontinentiæ periculum, quod ex vsus coniugalis perpetua priuatione vtrique coniugi imminet. Vt probabo in simili, nimirum, quando coniux lepra infectus est *l. 9. disp. 24. n. 33.* & vt in simili ibi dicemus, tenetur vir huic vxori petenti reddere. quamuis probabile sit eum non teneri reddere. Cum sententia *num. praced.* relata, dicens nec licere, petere nec reddere, sit probabilis.

Tandem, quando mulier certa est de viri impotentia, eo quod triennium cohabitationis iure præscriptum ad experiendum transierit: nec illam probare potest, vir enim negat: nec potest constare per inspectionem, quod ipsa virgo non sit, & vir integra membra habeat, neuter potest petere nec reddere. quod constet id matrimonium esse irritum. Atque ita apertè docent D.Thom. *4. d.34 in fin. in exposit. lit. verf. Sed si vir, & ibi* Abb. Magnus *a.7. ad vlt.* vbi dicunt eam fœminam debere sibi consulere iacendo seorsum, ne viro impotenti periculum incontinentiæ immineat. 12

DISPVTATIO CIII.

Quando dubitatur, an impotentia præcesserit, an subsequuta sit matrim. vel præmisso examine, an sit vera impotentia, & an perpetua, vel temporalis: an præsumatur eam subsequutam, vel non esse veram, nec perpetuam, vt vel sic matrim. valeat?

SVMMARIVM.

Refertur triplex sententia, n.1.2. & 3.
Quando impotẽtia est naturalis, præsumitur in dubio eã præcessisse, n.4.
Quando est accidentalis, vt ex maleficio, vel abscissione præsumitur in dubio eam subsequutam, nec soluitur coniugium, n.5.
Quid, si breui tempore post matrim. comperta est impotentia? n.6.
Quid, si dubitetur an impotentia sit naturalis an accidentalis n.7.
Quid, quãdo non est dubium circa impotentia antecessionem, sed circa eius veritatem, ac perpetuitatem, vel matr. consummationem? n.8.
Quid, quando vir post matr. reperitur potens ad corruptam, sed dubitatur, an ad virginem à se ductam poten. sit: & quid, quando dubitatur an fœmina ratione arctitudinis separata cognitaque ab alio sit quoque à primo viro cognoscibilis, ac sit id matrimonium validum & quid, quando dubitatur, an fœmina illa possit absque vitæ periculo reddi per incisionem apta viro, cui nupsit? n.9.
An stante dubio impotentiæ, viri, aut arctitudinis fœminæ, liceat matr. inire: & eo inito vti? 10.
Satisfit argumentis, 11.

Variæ sunt in hac disp. sententiæ. I. sustinet in dubio an impotentia præcesserit matrim. & proinde illud sit irritum, præsumi eam præcessisse, ac matrim. esse dissoluendum tanquam irritum. Ducuntur partis huius patroni, per *c. fin. de frigid. & malef.* vbi nec allegatio nec probatio facta est, super prioritate temporis, sed probato maleficio, ac præsumpto perpetuo per triennij experientiam, separatum est matrim. Quasi ius statim præsumat maleficium præcessisse. Nam aliàs id probandum erat, vt matrimonium ratione illius dissolueretur. Secundò, quia textus *c. Licet ex quadam, in fine, de testib. & attestat.* ex quo DD. communiter colligunt, in dubio fauendum esse valori matrimonij, procedit quod matr. potest suum cõsequi finem, nimirum, bonum prolis, aut fornicationis vitationem. Quod minimè contingit, vbi coniux est impotens, sed vtroque fine frustratur. Potius ergo tunc aduersus matrimonij valorem præsumendum est in dubio impotentiam præcessisse. Tertiò, quia iudicando impotentiam præcessisse, fauetur proli & continentiæ. Sic enim coniux potens non manebit eo matrim. ligatus, ac integrum illi erit ad alias nuptias transire, quo prolem suscipiat: atque incontinentiæ periculum vitet. Et confirmatur, quia præsumptio in alicuius fauorem inducta locum non habet, quoties in eius damnum redundaret. Sicut in dubio quispiam præsumitur bonus: at si ex præsumptione bonitatis actus redundaret damnum illum agenti; cessat præsumptio; Ne quod fauore alicuius inductum est, in eius odium retorqueatur. Contra *reg. quod ob gratiam, de regulis iuris in 6.* Vt cum Bartolo, Felino, & aliis per ipsum relatis tradit Nauar. *comment.4. de regul. num. 72. verf. non obstat.* Cum 1

ergo fauor hic matrimonij, vt in dubio pro eius valore præsumatur, inductus sit fauore prolis, cessare debet quoties in prolis damnum is matrimonij valor cedit: vt contingit quoties de antecessione impotentiæ dubitatur. Tandem, quia quandoque ex præsenti desumitur præsumptio circa præteritum: vt testatur Gloss. *fin. c. Scribam, de præsumpt.* Ergo ex impotentia in præsenti reperta potest iure optimo deduci præsumptio, extitisse eam tempore præterito ante matrimonium initum. Et ita loquentes de omni impotentia, atque etiam accidentali maleficij, sustinent hanc sent. ex Iurisperitis, Host. *sum. t. de frig. & malef. §. Qua impotentia, n. 7. vers. Quid si dubitetur, & c. Fraternitatis n. 4. verb. Præter diuinum. eo t.* Et *ibi* Io. Andr. *n. 15.* Abb. *n. 16.* Anch. *n. 16. ver. Quæris si est dubium.* Præp. *n. 13.* Henr. *n. 7. 8. & 9.* Al. de Neuo *ibi*. *Quamuis, n. 7. 8. & 9.* Idem Abb. *c. fi. n. 3. eo. t.* & *ibi* Ant. *n. 8.* Præp. *n. 3. paulo post princ. & n. 6.* Astens. *2. p. sum. l. 8. t. 29. a. vn. q. 2.* Brunol. *de sponsf. concl. 28. limit. 5. n. 21.* Rosella *verb. Diuortium, n. 4.* Angel. *verb. Matrim. 3. impedim. 16. n. vlt.* Sylu. *verb. Matrim. 8. q. 16. dict. 9. Decisio capellæ Thol 281. n. 5.* Montaluus *l. 4. fi. & l. 7. ad fin. tit. 8. p. 4.* Greg. Lop. *l. 5. verb. De tal embargo, tit. 8. p. 4.* Mascard. *de probat. concl. 816. n. 19. & conc. 1027. n. 3.* Gaëta *c. Ad limina 30. q. 1. §. 4. q. 257. n. 542.* Matienzo *lib. 5. recop. t. 1. rub gl. 1. n. 204.* Et ex Theologis, Ricard. *4. d. 34. a. 3. q. 1. ad 2.* Abul. *c. 19.* Matth. *q. 90. in fin. corp.* Pet. de Soto *lect. 5. de matr. pag. 2. ver. His autem proximum, in fi.* Vetact. *1. p. Speculi art. 49. concl. 3.* Enriq. *l. 12. de matr. c. 8. n. 5.* Emm. Sà, *in sum. verb. Matr.* vbi *de imped. diriment. in impedimento impotentiæ, in fi.* Et idem explicant Alex. de Neuo, Henriq. & Enriquez *ibid.* quando ex morbo aut incisione amisit vir virilia, aut vtrumque testiculum, atque dubium est an ea impotentia præcesserit marr. in eo enim dubio aiunt præsumi impotentiam fuisse ante matrim. & ita hoc esse irritum ratione illius. Temperat autem hanc sent. Alex. de Neuo *eo c. Fraternitatis, §. Quamuis, n. 9.* nisi vir asserat se vxorem cognouisse, nec ipsa per aspectum se virginem probare possit; tunc enim ait potius credi viro, atque præsumi maleficium post matrimonium accid sse.

2 II. Sent. sustinet in dubio non præsumi impotentiam fuisse ante coniugium, quando alter coniux petit separari matrim. ratione impotentiæ. Cùm enim sit actor, atque intentionem suam fundet in impotentia præcedenti matrim. vt id dissoluatur, non præsumitur eam præcessisse; sed ipsi onus probandi incumbit. Secus si vterque coniux dissolutioni assensum præstaret, vel si alter petat aliquam in vxorem: tunc enim præsumitur impotentiam præcessisse. Sic Ant. *c. Fraternitatis, n. 10. de frig.*

3 III. Sent. ait, impotentiam accidentalem, qualis est maleficij, aut si virilia abscissa sint non præsumi præcessisse, atque ita in hoc dubio validum esse marr. Ita sustinent Gl. *33. q. 3. in sum. verb. Quod autem, in fine*, Goffr. *in sum. t. de frigid. & malef. n. 8. fi.* Card. Florent. quem refert Alex. de Neuo, *c. Laudabilem, in fi. de frig. & malef.* Anch. *c. 1. fin. & c. Ex literis in fi. eo tit.* Monald. *sum. tr. de matr. t. de impotentia accidentali statim in princ.* Roman. *rubr. ff. sol. matr. n. 12. vers. Limita istud.* Suppl. Gabr. *4. d. 34. q. vn. a. 2. post coroll. 1. quod infert ex 1. concl vers. Quid iuris.*

4 Prima tamen conclusio sit, quando impotentia est naturalis, in dubio præsumitur eam præcessisse, & sic marr. esse nullum. Ducor, quod naturália sint perpetua, & qualitatem quæ à natura est, semper inesse præsumatur. Vt probat Menoch *præsumpt. l. 1. de præs. 14. n. 4.* Potest etiam probari rationibus, & auctoritate Doctorum primæ sent. n. 1. relatæ. Nec credo DD. tertiæ sent. relatæ *n. prac.* huic contradicere, quia loquuntur de impotentia accidentali, dum dicunt præsumi eam secutam post marr. Et ita Anchar. & Cardin. Florentinus, auctores illius fatentur hanc conclusionem.

5 II. Conclusio, quando est impotentia accidentalis, vt ex maleficio, abscissione, aut ex quolibet alio morbo consurgens, & sufficienti diligentia præmissa constare nequit an ea matrim. præcesserit, an potius secuta sit, quamuis valde probabile sit, præsumi eam præcessisse, ac proinde irritum esse matrim. eo quod multorum Doctorum auctoritate & optimis rationibus fulciatur: vt constat ex allegatis *num. 1.* at mihi multo probabilius est, quod docent Auctores 3. sentent. quos *num. 3.* retuli, nempe præsumi impotentiam illam subsecutam esse matrimonium, ac proinde id fuisse validum. Ducor, quod cùm ad matrimonium omni fauore peculiari destitutum sit: præsumptio iuris est pro ea parte, vt impotentia illa non præcesserit matrimonium, sed secuta sit. Cùm enim natura ipsa hominem illum potentem produxerit; asserenti eum aliquando impotentem fuisse, incumbit onus probandi, vtpote cui aduersatur præsumptio à natura ipsa descendens, (vt in simili probaui *lib. 1. disp. 8. n. 17.* Cùm ergo hanc impotentiam accidentalem non probetur fuisse ante matrimonium, non præsumetur eo antecedenti tempore fuisse, sed præsumptio militabit pro qualitate naturali, quæ est potentia coëundi. Quare non est opus confugere ad matrimonij fauorem, vt præsumendum sit eam impotentiam subsecutam: id enim necessarium foret, vbi ipsa iuris præsumptio non conuinceret impotentiam subsecutam esse. Cùm autem id conuincat præsumptio, quæ à natura ipsa proficiscitur, in hoc euentu, cessante omni matrimonij fauore, præsumendum est impotentiam subsecutam, & ideò illud validum esse. Secundò, quòd *cap. Licet ex quadam, de testib. & attest. in fin.* vnde DD. deducunt in dubio pro matrimonij valore præsumi, non innititur peculiari matrimonij fauore, sed ratione ipsa ex principiis naturalibus deducta. Vt constat ex ratione in eo textu subiuncta, ibi: *Tolerabilius est enim aliquos contra statuta hominum dimittere copulatos, quàm coniunctos legitimè contra statuta domini separare.* At in hoc euentu eadem ratio militat: nam in dubio, nec habita sufficientis impotentiæ probatione, quæ matrim. antecederet, dirimeretur illud contra legem diuinam, ex dubiis hominum testimoniis. Sed dices, hunc textum minimè fauere, quòd loquatur quando impedimentum est ex solo iure humano, vt constat ex illis verbis: *Contra statuta hominum dimittere copulatos.* At impedimentum impotentiæ dirimit iure naturali ac diuino. Sed dic dum textus ait, contra statuta hominum, non esse sensum, id est, contra statuta Pontificum: sed sensus est, id est, contra hominum testimonia firmitate necessariá destituta ad concludendum matrim. iam contractum esse irritum, ac proinde non certam, sed dubiam fidem faciunt. Et constat hæc expositio, tum quia etiamsi impedimentum sit iure humano dirimens, manerent vtrique coniuges illi contra statutum iuris diuini ac naturalis copulari: quippe esset illorum concubitus fornicarius: tum etiam, quia id constat ex antecedentibus in eo textu, quæ omnia versabantur circa testimoniorum proferendorum circunstantias, vt fidem facerent ad matrim. dissoluendum. Et ita conclusit Pontifex, quando hæc testimonia non in iis circunstantiis vestita sunt, vt fidem certam faciant, tolerabilius esse contra ea testimonia dimittere aliquos copulatos, quam contra statuta Dei separare legitimè coniunctos.

Limitarem tamen hanc conclusionem, nisi breue tempus à matrimon. contracto vsque ad eius consummationis intentionem transisset, (vt communiter accidit.) 6 Tunc enim non præsumitur tam breui tempore impotentiam illam accidisse, sed potius præsumendum est, eam priorem matrimonio fuisse. Et in hoc casu assentio *primæ sent. num. 1.* relatæ.

Quod si facta sufficienti indagine dubitetur, an impotentia sit naturalis, an potiùs accidentalis: existimo in 7 hoc dubio accidentalem præsumi, & ita posteriorem matrimon. initio. Quoniam cùm potentia ad copulam sit homini connaturalis, vbi de impotentia naturali minimè constat, non vtique ea præsumitur, sed si aliqua sit impotentia, censetur ac præsumitur eam ex accidenti aliquo profectam esse.

III. Con-

III. Conclusio. Quando non versatur dubium circa antecessionem impotentiæ, sed dubitatur, an vera impotentia sit, & an matrimonium consummatum sit, necne: & adhibita sufficienti diligentia id dubium vinci nequit: censeo in hoc dubio præsumi pro matrimonij valore, nec illud semel initum posse dissolui. Ducor, quia cum quilibet naturaliter præsumatur potens, asserenti veram impotentiam, vbi ea dubia est, incumbit onus eam probandi: & dū ea non fuerit certo probata, præsumitur pro naturali potentia, ac subinde pro matrimonij valore. Deinde, quòd in hoc dubio possessio stet pro matrimonio. Cùm id contractum esse constet, & solùm dubitetur de eius impedimento, quod nunquam præsumitur. Præterea probatur ex doctrina Innoc. *c. 1. de frigid. & malefic. num. 3. fin.* vbi ait viro asserenti propriam potentiam, ne dissoluatur matrimonium, fidem habendam esse contra fœminam eam negantem. Et eam subdit rationem, quod quilibet præsumatur potens, & quia stat pro matrimonio quod fauorabile est. At idem consentunt DD. asserentes, etiam fœminæ fatenti viri potentiam, & ab eo se cognitam, ne dirimatur matri. potius credendum esse, quam viro neganti: eamque reddunt rationem, quia stat pro matrimonio quod fauorabile est, (quos referam *disp. 109. n. 9.*) censent ergo hi, in hoc dubio fauorem matrimonij præponderare, vt valeat. At idem etiam consentiunt Innoc. *1. a fin. de frigid. & mal.* Corsetus *in suis singularib. verb. Testis, singulari incipienti, Duo testes deponunt*, Petr. Greg. *in syntag. iur. l. 9. c. 12. n. 11.* Fuluius Pacianus *de probationibus, l. 1. c. 50. n. 62.* vbi aiunt pari numero testium negantium virum frigidum esse, potius credendum esse, quam affirmantium eidem numero. Et reddunt rationem, quod illi verisimiliora & aptiora naturæ deponant, iuxta quam nemo frigidus præsumitur. Ergo in dubio potius præsumitur potentia, quæ viro est connaturalis. Item, quia *c. Fraternitatis, vers. Quamuis igitur, de frigid. & malef.* deciditur fœminam ratione arctitudinis præsumptæ separatam à viro, posteáque ab alio simili cognitam, restituendam esse priori viro, vt experiatur an eam similiter cognoscere possit. Cùm tamen non constet, sed solum præsumatur eius potentia. Ergo in dubio veritatis impotentiæ non est separandum matrimon. Et confirm. quia *eod. c. in fine*, quando post initum matrimon. dubitatur de impotentia, concludit Pontifex non facilè iudicandum: cum finale iudicium pendeat ex futuro euentu. At si in dubio esset dissoluendum matr. esset facilè iudicare, & sine sufficienti certitudine. Tandem, quia *c. fin. de frigid. & malef.* post octo annorum experientiam, quibus coniuges commisceri non potuere, consulit Pontifex, vt iterū vacent carnali copulæ. Ergo renuit separare matrimonia dubia: alias tam longa experientia contentus esset. Et hanc sentent. in propriis terminis sustinent Sotus *4. dist. 34. q. vn. a. 2. col. 4. vers. Rogas autem*, & Lud. Lop. *2. p. instruct.* vbi *de matrim. c. 52. col. 3. paulò ante vers. Tertiò dicitur*, vbi aiunt quando elapso triennio non potest constare, an matr. sit consummatum, & sic an sit impotentia, re dubia proferendam esse sententiam in matr. fauorem, ne dirimatur: alioquin (inquiunt) fraudibus & dolis sterneretur via. Nec censeo hoc esse aduersus DD. primæ sent. n. 1. relatæ. Quia illi loquuntur in casu in quo de impotentia constat, & solùm dubitatur, an ea matri. præcesserit, & censent præsumi eam præcessisse, vt dirimatur matrimonium. Quod illud, quando constat de impotentia, omni fauore destitutum sit. At in casu nostræ conclusionis non constat de impotentia, sed ea dubia est, & præsumptio stat pro potentia (vt nuper probaui) vnde non est cur matri. id fauore priuari debeat, vt in dubio pro illo iudicetur. Dixi autem in conclusione, quando dubitatur in ratione veræ impotentiæ matrimon. sit consummatum. Quia si constat id non esse consummatum, ac dubitatur de impotentia, præscripsit ius *c. Laudabilem, de frigid. & malefic.* triennium ad experiendum, in quo si constat eos non potuisse consummare, censetur impotentia perpetua, ac dirimitur matrim. Quare conclusio procedit, (vt bene aiunt Sotus & Ludouicus Lopez *proximè allegati*) quando eo triennio dubitatur, an matrimonium consummatum sit, ac proinde de veritate impotentiæ. Vt quia alter coniux consummationem affirmat altero neganti, nec per aspectum potest veritas deprehendi.

Quid autem censendum sit, quando vir post matrimonium inuenitur potens ad corruptam, sed dubitatur an ad virginem, quam duxit, potens sit, diximus *disp. 93. n. 28.* & quid quando dubitatur, an fœmina ratione arctitudinis separata, cognitáque est ab alio, sit quoque cognoscibilis à primo, & ita primum matrimonium sit validum: diximus ibi *n. 14.* & quid, quando dubitatur, an fœmina illa possit absque vitæ periculo per incisionem reddi apta viro cui nupsit, an valeat matrimonium? diximus ibi *n. 15.* 9

Tandem dubitabis, an ei, cui non plenè cognita est propria impotentia, culpæ tribuendum sit, si ad matrimonium transeat? Palacios *4. dist. 34. disp. 1. col. 14. paulò ante tertiam conclusionem*, ait hunc non delinquere matrimonium ineundo, ac postea eo vtendo. Quod triennale spatium concedat Ecclesia, *c. Laudabilem, de frigid. & malefic.* ad experiendam potentiam: at dum est dubius de impotentia, (inquit) non poterit petere, sed tantùm reddere: iuxta *c. Dominus, de sec. nupt.* At tenendum est, non licere huic matrimonio copulari, donec re diligenter inuestigata dubium deponat. Quoniam exponitur irritandi matrimonij periculo: nec Ecclesia triennium experientiæ concedens permittit in eo dubio impotentiæ matrimonium contrahi: sed quando semel legitimè initum est, ac suboritur id dubium, concedit illud spatium ad indagandam veritatem, & vt constet, an matrimonium dissoluendum sit. Et *c. Dominus, de sec. nupt.* interdicitur transitus ad alium matrimonium, quando non constat, sed adhuc dubium est, an prior coniux obierit. Nam placet etiam, quod ait Palac. *ibid.* nempe, matrimonium ineunti cum eo impotentiæ dubio non licere petere, sed tantum reddere. Sed existimo vtrumque licere: & hoc quamuis vterque mala fide illud inierit: non ratione possessionis, quæ mala fide incipienti minimè suffragatur, sed quia eius matrimonij valor est necessario discutiendus, ac quando de impotentia non constat, nullo alio modo discuti potest, nisi habita copula. Si ergo hæc interdiceretur, suspensa esset Ecclesia, nec posset iudicare, an id matrimonium confirmandum esset an potius dissoluendum. Quare casus hic excipitur à decisione *c. Dominus, de secund. nupt.* vt probaui *lib. 2. disp. 41. num. 53.* ad primum argumentum secundæ sententiæ. 10

Ad argum. *num. 1.* proposita respondetur. Ad primum dic, eum textum nil probare, quia non peritum est à Pontifice, an præsumatur maleficium præcessisse, nec de hoc quæstio instituta est, vt id allegaretur, aut probaretur. Sed tantum quæsitum est, quando præsumatur maleficium perpetuum, vt sic matrimonium subsequens dirimat: & respondet Pontifex, quando triennio cohabitationis transacto non cessat. Nec aliqua mentio est facta de maleficij antecessione, sed ea supponitur: quia circa illam non versabatur dubium. Ad secundum, & tertium, & confirmationem, patet ex dictis *n. 5.* vbi probauimus non opus esse confugere in hoc casu ad aliquem matrimonij fauorem. Ad vltimum fateor id aliquando contingere. At in hoc casu non potest habere locum eo quod obstet præsumptio naturalis, quæ est in contrarium, vt *num. 5.* probaui. 11

DISPVTATIO CIV.

An impotentia temporalis ex defectu ætatis ad matr. requisitæ consurgens, id dirimat, & quo iure: & quota sit hæc ætas?

SVMMARIVM.

Quota ætas desideretur ad matr & an debeat esse completa, n. 1.
An satis sit, vltimum diem anni, quo expletur ætas, esse cœptum, 2.

An

An sufficiat, licet tres dies ad ætatem requisitam desint? n.3.
An in dubio præsumatur potentia ante pubertatem completam: & cui vtri deseruiat, affirmare id sideratí ætatem omnino complerit? n.4.
An malitia suppleat ætatem? n.5.
An sit peccatum contrahere matr. ante debitam ætatem? n.6.
Quæ quæstiones disputandæ sint, n.7.
Quo iure defectus ætatis dirimat matr. Referuntur quædam sent. n.8.
Proponitur sententia authoris, n.9.
An indissolubile matr. quacunque ætate initum valeat, n.10.
An possit Pontifex in ætatis defectu dispensare, n.11.
An id quoque possit Episcopus, n.12.
Soluuntur argumenta, n.13.
Post n.13. sunt aliæ summaria.

1 PRius quàm ad quæstiones disputandas descendamus, præmittenda sunt aliqua certiora apud omnes. Primò constat ætatem requisitam ad matr. validè ineundum, esse pubertatis annum, nempe, annum XII. in fœmina, vt constat ex *c. Continebatur, de desp. impu.* in viro autẽ annum decimũ quartum, *c. Attestationes, & c. Ex litteris, eo. ti.* Quæ ætas ita à canonibus definitur, quòd tunc præsumantur habiles ad copulam, & ad consensum coniugalem. Vt constat ex *c. Puberes, de desponsat. impub.* vbi hoc notat Gl. *finalis* ab omnibus recepta. Et quia in hac ætate aduenit pubertas. Cur autem citius pubescant fœminæ, satis eruditè tractant. Tiraq. *l. 6. connub. n. 58.* & Gutier. *authen. Sacramenta puberum, n. 1. & 2. C. si aduersus venditionem.* Cur autem eadem ætas in vtroque sexu ad valorem sponsaliorum desideretur, dispar verò ad matr. diximus *lib. 1. disp. 16. n. 2.* Hæc verò ætas iam in viro quam in fœmina debet esse completa. Sic clare colligitur ex *c. Continebatur, de desponsat. impub.* vbi ob valorem mat. puellæ non duodenni ponderatur eam proximam 12. annis fuisse, ac à viro cognitam. At si non peteretur duodecimus annus completus, non esset opus ponderare vtrumque, idem constat ex *c. Attestationes, eo t.* ibi: *Antequam ad annum XIV. peruenisset. & cap Ex literis, eo. t.* ibi. *Donec compleat puer annum 14.* Et *c. fi. eo. tit.* proponitur casus de puella, quæ circa XII. annum nupsit, & tamen deciditur coniugium non valuisse, nisi malitia suppleat ætatem, vbi Glos. *verb. Circiter*, ait ad modicum tempus referri eam dictionem. Sentit ergo textus non valere matrim. fœminæ, cui modicum tempus ad XII. annum completum deficit, nisi malitia ætatem suppleat. Et ita fatentur vniuersi DD. in textibus allegatis.

2 Satis tamen est, si vltima dies anni duodecimi in fœmina & decimiquarti in viro sit incepta. Quod ita fauore testamenti decernatur *l. Qua ætate, ff de testam.* At matr. fauor non minor est. Et ita docent Io. And. *c. fi. n. 3. de desponsf. impub. & ibi* Ant. *n. 6.* Abb. *n. 6.* Card. *n. 2.* Idem Abb. *c. Attestationes, n. 7. eod. t. & ibi* Alex. de Neuo, *n. 20.* Brunell. *de sponsal. concl. 4. n. 6.* Rosella *verb. matr. 2. n. 5.* Sylu. *verb. matr. 5. q. 5.* Tabiena *verb. matr 1. qu. 6. n. 7.* Atque idem ex multis probaui in ætate ad sponsalia requisita *l. 1. disp. 16. n. 2.*

3 Quare mihi non placent quidam asserentes sufficere eam ætatem ad matr. valorem, quamuis tres dies ex ea deficiant, quod moraliter censeatur tunc ætas completa. Sic tradunt Host. *c. Puberes, n. 5. de desponsf. impub & Veracruz 1. p. Speculi, a. 16. vers. Primò sponsalia*, dicens requiri in fœmina annum duodecimum, vel prope. Et Petr. de Led. 2. *p. 4. qu 60. a. 1. col. pen. vers. Hæsitabis vlterius*, dicens satis esse, quamuis decem dies desint. Sed in simili latè reprobaui *l. 1. disp. 16. n. 4.* nempe, in sponsalibus. Et profectò si id esset verum, corrueret doctrina tot Doctorum, quos *n. praeced* retuli, tanquam quid speciale decentium fauore matr. valere, quamuis vltima dies non sit completa, sed incepta. Atque ita in propriis terminis docent Abb. *c fi. de desponsf. impub. n. 6. &* Henric. *c. Puberes n. 5. eo. t.* Card. *eo. c. fi. n. 2.* Alex. de Neuo, *c. Attestationes, n. 19. eo t.* Brunellus *de sponsf. concl. 4. n. 6.* Sotus *4. d. 55. q vnic. a. 5. vers. At verò verum.* Celsus *consf. 105. n. 3.*

4 Hinc deducitur, in dubio nec marem nec fœminam præsumi generationis aptos ante dictam pubertatis ætatem completam: quare ante eam ætatem asserenti hanc aptitudinem incumbet onus probandi, vtpote qui præsumptionem contra se habet. Et ita docent Innoc. *c. Continebatur, n. 3. de desponsf. impub. & ibi* Ant. *n. 10. & c. Puberes, n. 3. eo. t.* vbi Host. *n penult.* Henric. *n. 2.* Alex. de Neuo, *c. A nobis, n. 8. eo. t.* Dominic. *consf. 24. n. 6.* Brunel. *de spon. concl. 8. n. 8. declarat. 3.* Nauar. *sum. c. 22.* Hisp. *n.. 8.* Lat. *n. 29.* Cou. *4. decret. 2. p. c. 5. n. 3.* At impleta pubertate præsumi ut hæc generandi potentia: ac subinde in eam negantem transfertur onus probandi. Vt benè docet Dominic. proximè allegatus. Et tamen præsumptio hæc iuris tantùm, contra quam contrariam probatio admittitur: vt benè docet Host. proximè citatus. Atque hinc deducitur solutio cuiusdam obiectionis. Posset enim quispiam dicere inutilem esse hanc doctrinam, nulliqve vsui deseruire. Cum n. seq dicturi simus, malitiam, id est, generandi potentiam ante ætatem completam aduenientem, supplere ætatem, ac efficere vt matr. tunc initum valeat. At non est inutilis, sed valde deseruit (vt in sponsalibus etiam probaui *l. 1. disp. 16. n. 10. & 11.*) quod ius in ea ætate completa præsumat potentiam generandi necessariam ad matrim, valorem, atque ita matr. esse validum. Id tamen minimè præsumit ante eam ætatem completam, quare tunc non constante malitia ætatem supplente dissoluetur matrim. & alleganti hanc malitiam incumbet probandi onus vt proximè diximus.

Secundò constat, in matr. malitiam supplere ætatem: 5
atque adeò validum esse matr. ante ætatem iure præscriptam initum, si tunc adsit potentia generandi, & sufficiens discretio ad se obligandum. Idque expressè definitur *c. De illis, el 2. c. Puberes, & c. fin. de desponsf. impub.* & ratio est, quia ideo ius eam ætatem præscribit, quòd præsumat tunc pueros, & non antea, & iudicio sufficienti ad matr. & potentia generandi præditos esse. Quando ergo antea hæc adesse constat, cedet præsumptio veritati.

Vtrum autem culpa sit, matr. ante legitimam ætatem 6
inire malitia minimè illam supplente: dixi *lib. 1. disp. 17. num. 5. & 6.*

His præmissis, sex quæst. in hac disputatione discutien- 7
dæ sunt I. est, Quo iure sit matr. irritum ante legitimam ætatem initum? II. An si ætate completa puer generare nequeat, validè matr. ineat? III quantum temporis sit tunc expectandum, ad cognoscendum, an puer ille sit omnino impotens, vt vel sic dissoluatur ratione impotentiæ matr. IV. Quid nomine malitiæ ius intelligat, dum decidit ea supplente ætatem, validum esse matr. V. Qualiter probari debeat, & cognosci possit adesse potentiam generandi ante pubertatem? Vltima, quando puer dicatur pubertati proximus?

Quæstio I. Quo iure ætas pubertatis ad matr. desidere- 8
tur, ita vt antea contractum sit irritum? quibusdam videtur id esse de iure naturæ. Primò, quia cum nemo ad impossibile obligari valeat. *l. Impossibilium ff. de reg. iur.* lex naturæ poscit ad valorem traditionis, vt se tradens potestatem se tradendi habeat. At puer ante pubertatem caret potentia ad copulam, iure ergo naturæ est incapax, vt potestatem sui corporis tradat ad copulam coniugalem: in qua traditione essentia matr. consistit. Et confirm. ex *c. Quod sedem, de frigid. & malef.* vbi dicitur exigi ad matr. valorem potentiam coëundi. Et videtur loqui textus de requisito iure naturali. Nam inde colligunt Authores impotentiam coëundi esse impedimentum iure naturæ dirimens matr. Secundò fortius id probat textus *cap. de desponsf. impub.* ibi: *Vbi non est consensus: & infrà.* Nam textus ille volens inter impuberes matrimonium interdicere, præmisit ea verba, quasi sentiens ante pubertatem deficere consensum ad matrimonium sufficientem, & ideo esse irritum. At quando defectu consensus irritatur, est iure naturæ irritum. Tertiò, quia apud Nauar. *lib. 4. consf. in 2. edit. tit. de desponsf. impub. consf 7. in fine*, refertur Gregorium XIII. die 13. Aprilis, anni 1580. respondisse petenti dispensationem ad impuberis matrimonium: non posse Apostolicam Sedem dispensare, si

discretio desit, aut potentia consummandi matr. Et ideò hanc sent. sustinent Alex. Carterius *l.5. de spons. c.15.*

9 Cæterum verissima sent. est, solo iure Ecclesi. eam ætatem præscriptam esse: ac proinde attento solo naturæ iure valere matr. initum à pueris cuiuscunque ætatis dummodo doli capaces sint. Ratio est aperta. Quia impotentia temporalis non dirimit matr. (vt probaui *disp. 92. n. 2.*) At talis est puerorum impuberum impotentia. Non ergo secluso speciali iure Ecclesiastico, quod in hoc casu diremit, est iure aliquo irritum inter eos matr. Et confirmatur, quia vt secluso iure Ecclesiast. speciali, quod in hoc casu dispo'uit, sit irritum matr. ratione impotentiæ, oportet eam talem esse, vt nullatenus auferri possit præter diuinum miraculum, *cap. Fraternitatis, de frigid. & malef.* Quod minimè contingit in hac, sed decursu temporis cessat. Tandem, quia qui in præsenti non est soluendo, potest ad soluendum obligari, quando spes est certa fore, vt in posterum soluendo sit. quod in impuberibus contingit. Et ideò hanc sent. sustinent. D.Th. 4. *d.36. qu. vn. a.5. corp.* Victoria *sum.* vbi de matr. *n.* 284. Naua. *l.4. cons. in 1. edit. tit. de sponsalib. cons. 39. à n. 7. in 2. t. de despons. impub. cons. 4. à n. 7. & toto cons. 5.* Led. *2. p. 4. q. 60. a. 1. col. pen. Viguerius l. Instit. cap. 16. §. 7. vers. 9. ad fi.* Veracruz *1. p. Spec. a. 39. concl. 1.* Matienzo *l. 5. recop. tit. 1. rubr. gloss. 1. num. 199.* Batt. à Led. *de matr. dub. 5. fi.* Petr. de Led. *matr. qu. 58. a. 5. paulo post prin.* Enriquez *l. 12. de matr. c. 7. n. 1.* Manuel. *1. t. sum. 2. edit. c. 235. n. 5.*

10 Hinc deducitur 1. infideles validè contrahere in quacumque ætate, dummodo rationis vsu sint prædìti. Quod legibus Ecclesiasticis non subdantur. Atque ita docent Veracruz, Matienzo, Enriquez, Petr. de Ledes. *ibid.* Quod intelligendum est, nisi lege speciali ipsorum id matr. irritetur.

11 Secundò deducitur, integrum esse summo Pontifici dispensare, vt in quacunque ætate matrim. initum valeat, modo pueri rationis vsus participes sint. Sicut potest in quolibet alio iure humano dispensare. Et ita docent Nauar. & Manuel *n. 9. allegati.*

12 Maior autem difficultas est, an possit Episc. vt minores dicta ætate matr. copulentur, dispensare? Pars enim affirmans videtur suaderi ex *cap. 2. de desp. imp.* ibi: *Districtius inhibemus, ne aliqui ante ætatem canonibus præscriptam coniungantur: nisi forte aliqua vrgentissima necessitate interueniente, vtpote pro bono pacis talis coniunctio toleretur.* Et sic videntur hanc partem sustinere Host. *ibi, n. 4. verb. Nisi forte.* Io. Andr. *ibi, n. 2.* Ant. *n. 4.* Anch. *n. 3.* Card. *in fi.* Alex. de Neuo, *n. 6.* dicunt enim hi omnes ad Episcopum spectare cognitionem, an talis causa iusta sit: & addunt omnes dempto Cardinalis, de Episcopi licentia id matr. ante legitimam ætatem ineundum esse. Idem videtur sentire. Nau. 4. *cons. in 2. edit. t. de despons. imp. cons. 5. n. vlt.* vbi docet *text. eo. c. 2.* intelligi non de tolerantia permissionis, sed approbationis. Et probat, quia in dubio verba in meliorem partem interpretanda sunt, *cap. 2. de regulis iuris.* Quod idem videtur significare Gl. *eo. c. 2. Pacis, de despons. impu.* vbi ait admittendum pro bono pacis, quod aliàs prohibetur. Idem videntur tenere Palud. *4. d. 28. qu. 2. a. 1. n. 8. & 10.* Ang. *verb. matr. 3. imped. 16. n. 7.* Sylu. *verb. matr. 5. q. 6.* Tab. *verb. matr. 2. q. 6. n. 7.* Nauar. *sum. hisp. c. 22. n. 31.* vbi dicunt esse culpam lethalem contrahere matr. absque causa & Episcopi licentia ante legitimam ætatem. Et ita supponunt posse Episcopum in hoc ætatis defectu dispensare. Et tenet expressè Enriq. *l. 11. de matr. c. 13. n. 12.* quando pueri sunt propè ætatem, ac dubium est, an malitia ætatem suppleat: dicitque eam dispensationem valere pro vtroque foro: atque refert pro se *Corsetum,* qui tamen nil dicit. Potest etiam probari hæc sent. Quia quoties in aliquo textu permittitur dispensatio, nec explicatur cui, intelligitur concessa Episcopo (vt ex communissima sent. l. seq. latè probabimus.) Cùm ergo *d. c. 2. de despons. impub.* videatur concedi dispensatio ob vrgentissimam necessitatem boni pacis, poterit Episcopus tunc dispensare. Et quamuis difficultate hoc non careat, censeo satis probabile esse, in eo casu vrgentissimæ necessitatis posse Episcopum.

Ad arg. *n.* 8. proposita resp. Ad 1. & confirm. dic ea procedere, quando impotentia est perpetua, secus quando est temporalis, vt constat ex dictis *n. 9.* Ad 2. dic dum Nau. *l. 4. cons. in 2. edit. tit. de despons. impub. cons. 5. n. 3* Gregoriū IX. in compilatione decretalium non posuisse eam clausulam integram, Vbi non est consensus, non est coniugium: sed solum initium posuisse, eis verbis: *Vbi non est consensus, & infrà c.* Quod consulto fecit, vt significaret se non ea verba retulisse, quasi in omnibus impuberibus locum haberent: sed ad opportunitatem allegandi, vt sæpissimè facit in compilatione libri decretalium. Et ita Nicolaus Pontifex, qui author est illius textus *Vbi non est 30. qu. 2.* ponens eam clausulam integram, ex ea solos infantes esse matr. incapaces intulit. Ad vltimum dic sensum esse, non facile solere dispensare. 13

SVMMARIVM.

An valeat matr. si ætate legitima pubertatis adepta, desit adhuc generandi potentia. Refertur opinio. n. 14.
Proponitur Authoris sententia. n. 15.
Post n. 15. inuenies alia summaria.

Quæstio II. An valeat matr. quando pubes non est potens ad copulam coniugalem habendam? Nec in dubium vertimus, vbi constaret, eam impotentiam esse perpetuam. Tunc enim certum est irritum esse matr. Difficultas ergo huius quæst. tunc locum habet, quando non constat eam impotentiam esse perpetuam: ac ex frigiditate consurgere sed dubitatur an sit temporalis, ac ex debili ætate proueniat. Duplex est sententia: I. sustinet id matr. esse irritum. Ducitur, quia *c. Puberes de despons. impub.* dicitur puberes esse, qui generare possunt, & *c. De illis, el 2. eo. t.* decernitur impuberes potentes generare validè matr. inire. Ergo à contrario, sensu qui generare nequit, quamuis ætate sit pubes, dicetur impubes ad matr. atque ad illud ineptus. Hanc sustinent Gl. 30. *quæst. 2. in sum. verb. Sponsal. & c. Continebatur, verb. Proximè, de despons. impu. & c. Puberes, verb. Tardissimè, eo. t.* & *ibi* Abb. *n. 4.* dicentes forte hanc sent. esse veriorem Veracruz *1. p. Speculi, a. 39. concl. 2.* 14

Secunda sent. (cui tanquā probabiliori adhæreo, quamuis prima sit probabilis) ait id matr. valere. Quod textus *c. De illis el 2. de despons. impub.* ponderet ad valorem matr. potentiam coëundi cum minori ætate. Ergo vbi adest ætas idonea, non debet attendi potentia. Nec obstat argumentum à contrario sensu, quod inde deducit pro se contraria sent. Non enim est eadem ratio: nam quando potentia in pueto ætatem præuenit, opus fuit illi consulere concesso matr. vt incontinentiæ periculum caueret. At quando adest sola ætas, ea ad matr. valorem satis est. Nec curant canones ad decretum variandum de raro pueri casu, cui in ea ætate nondum adest potentia: sed solum attendunt, vt in ea ætate matr. firmum sit, communiter tunc aduenire potentiam. Ea enim legis natura est, vt sola communiter accidentia spectet, *l. Nam ad ea ff. de legibus.* Et ideò hanc sustinent Host. *c. Puberes, n. 5. de desp. impub. & ibi* Innoc. *fi.* Io. And. *n. 8. fi.* Ant. *n. 3.* Anch. *n. 5.* Alex. de Neuo, *n. 8.* Card. *n. vn.* Præpos. *ad fi.* & dicit æquiorem Abb. *ibi n. 4. Dominici cons. 24. n. 5.* Franc. *c. vn. §. Idem quoq; n. 2. de desp. impub. in 6.* Brunel. *de spons. concl. 28. declar. 3. n. 8.* Henr. *c. Fraternitatis n. 3. De frigid. & malef.* Ros. *verb. matr. 2. n. 8.* Ang. *verb. matr. 3. imped. 16. n. 6.* Sylu. *v. matr. 5. qu. 7.* Tabiena *v. matr. 2. q. 6. n. 7.* Nau. *l. 4. cons. in priori edit. t. De spons. cons. 39. n. 14. in posteriori t. De despons. impub. cons. 4. n. 14.* Couar. *4. decr. 2. p. c. 5. n. 2.* Ant. Cucl. *5 inst. maiorum, t. 12. n. 245. Const. tract. de spons. t. de his qui nuptias contrahere possunt, n. 34.* (habetur *6. to. tract.*) Mascard. *de probationib. concl. 889. n. 10.* & ex Theologis, Led. *2. p. 4. q. 60 a 1. col. pen. vers. His sic præmeditatis.* Enriq. *l. 11. de matr. c. 13. n. 10. in com. lit. E. & l. 12. c. 7. n. 1.* Petr. de Led. *de mat. q. 58. a. 5 fi.* Et idem dicendum est, quando fœmina completo an. 12. ex diminuta corporis dispositione nondum potest pati virilem congressum. Quia eadē prorsus est ratio, ac de viro. 15

SVMMA

SVMMARIVM.

Quanto tempore expectandum sit, quando puer 14 anno completo, & fœmina 12. adhuc inueniuntur impotentes? Refertur duplex sententia num 16. & 17.
Proponitur sententia Authoris, n.18.
An si plena iam pubertate adepta duret impotentia, triennium experientia ex tunc incipere debeat, n.19.
Post n.9. inuenies alia summaria.

16 Quæstio III. Quanto tempore expectandum sit quando puer XIV. anno completo, aut fœmina XII. adhuc inueniuntur impotentes ad copulam, ad experiendum an ea impotentia sit perpetua, ac matr. irritum? Quidam sentiũt triennium expectandum esse, in quo vacent copulæ, & si eo transacto non potuerint consummare, censeri impotentiam perpetuam ac dissoluendum matr. tanquam irritum, quia *c. Laudabilem, de frig. & malef.* id triennium experientiæ generaliter præscribitur. Ita Ant. *c. Puberes, n.3. de despons. imp.* Et videtur expresse tenere Couar. 4. *decr. 2. p. c.5. n.2.* vbi dicit expectandum esse tempus aliquod, à quo colligi possit non ex debilitate, sed ex frigiditate impotentiam eam consurgere: iuxta *d. c. Laudabilem.* Cùm ergo ad quantitatem temporis præscribendam remittat se ad *c. Laudabilem*, videtur sentire eam esse triennium ibi præscriptum.

17 Aliis placet, puero contrahenti XIV. anno præscribi biennium: & si contraxit anno XVII. vnicum annum: & fœminæ anno XII. nubenti, quæ ex diminuta corporis dispositione non potest viri congressum pati, præscribi tempus vsque ad XIV. annum. Sic docet Enriquez *lib. 11. de matr. c.7. n.1.*

18 At dicendum est, expectandum esse vsque ad plenam pubertatem, quæ fœminis XIV. ætatis anni contingit: vt colligitur ex *l. Mela. ff. de alimen. & cib. lega.* viris verò XVIII. ætatis anno, vt expresse habetur *l. Arrogato ff. de adopt. & §. Minorem. instit. eo. t.* Ducor quod *c. Laudabilem, de frig. & malef.* procedit quando coniectari potest ex frigiditate aut alio impedimento impotentiam consurgere: tunc enim iure optimo ex habitatione triennij præsumpsit Ecclesia id impedimentum esse perpetuum. At quando potest præsumi ex ætatis imbecillitate impotentiam prouenire, æquitas suadet eam ætatem expectandam esse, in qua perfectum robur comparat natura: tunc enim cessabit præsumptio debilitatis ex tenera ætate prouenientis, & potest iure præsumi frigiditas, aut aliud impedimentum perpetuum. Atque ita sustinent. Host. *c. Laudabilem, paulo post pr. de frig. & malef.* & *ibi* Io. And. *n.2.* Anch. *n.4.* Idem Host. *c. Puberes, n.5. de desp. imp.* & *ibi* Io. And. *n.8.* Abb. *n.4.* Card. *n.1.* Alex. de Neuo, *n.9.* Anch. *n.6.* Præp. *ad fi.* Henr. *n.8.* Franc. *c. vn. §. Idem quoque, num.3. de desp. imp. in 6.* Brunel. *de sp. concl. 18 declar. 3. n.8.* Rosella *v. matr. 2. n.8.* Ang. *v. matr. 3. imped. 16. n.6.* Sylu. *v. matr. 5. q.7.* Tab. *v. matr. 2. q.6. n.7.* Ant. Cuc. *l.5. inst. maiorum, t. 12. n.255.* Franc. Marc. *dec. Parlamenti. Delph. 680. n.4. p.2.* Ex quo deducitur non posse peti separationem matr. ratione impotentiæ viri nisi vir sit maior 18. annis, quia vsque tunc nondum est plenam pubertatem adeptus: & potest præsumi non esse impotentiam veram, sed eam ex ætatis debilitate prouenire. quod præter DD. omnes tunc allegatos docent specialiter Supplem. Pisanæ, *verb. Diuortium, n.2.* & *ibi* Rosellas *n.1.* Sylu. *num.21.* Quod intelligi debet nisi apertè appareat impotentia ad oculum, vt si habeat puer virilia amputata, vel careat vtroq; testiculo: tunc enim nulla temporis mora opus esset: cum ad oculum constet impotentia, vt benè ait Anch. *c. Ex literis, n.1. de frig. & malef.* Et ob eandem rationem quando dissolutio matr. petitur ob puellæ arctitudinem, nec constat ad oculum eam esse talem, vt non ex ætate imbecilli consurgat, non potest peti, donec puella expleuerit XIV. annum, in quo ei pubertatem perfectam contingere diximus. Quod vsque tunc ex imbecilli ætate prouenire possit præsumi: sicut de puero ante plenam pubertatem diximus.

19 Vtrum autem adueniente plena pubertate, si adhuc deficiat potentia, sit statim separandum matr. vel ex tunc concedendum sit triennium? dicemus latè disputatione 110. à *num.8.*

SVMMARIVM.

An dum dicitur in matr. malitia ætatem an suppleri, nomine malitiæ intelligatur sola generandi potentia? Refertur opinio, 20.
Nomine malitia intelliguntur potentia ad copulam, & discretio sufficiens ad consensum coniugalem, 21.
Reprobantur dicentes infantem esse matr. capacem si ad copulam potens sit, 22.
Non sufficit prudentia supplens ætatem, si desit potentia ad copulã, 22.
Post n.23. inuenies alia summaria.

Quæstio IV. Quid nomine malitiæ intelligatur, dum dicunt textus in matr. malitia suppleri ætatem, & ea supplente validum esse ante legitimam ætatem contractum. 20
Quidam aiunt nomine malitiæ intelligi solam generandi potentiam, atque ita in quacunq; tenera ætate hæc adsit, posse valide iniri matr. Ducuntur, quia *c. De illis, el 2. de desp. impub.* dum dicitur malitia suppleri ætatem, explicatur hoc, quando possunt pueri copula carnali coniungi: & clarius colligitur ex *c. Puberes, eo. t.* vbi cum textus retulisset quosdam pubertatem ex annis computare, subdit hæc. *Certum autem est, eum puberem esse, qui ex habitu corporis pubertatem ostendit, & generare iam potest.* Huius sent. sunt Glos. *d. c. De illis, v. Copula: & c. fi. eo. t. v. Prudentia.* Host. *d. c. Puberes, n. fi.* & *ibi* Ant. *n.3.* Card. *n. vn.* Præp. *n.2.* Henr. *n.4.* Anch. *n.3.* Io. And. *Continebatur n.5. eo. t.* Brunel. *de spons. concl. 28. decl. 3. n.9.* Perez *li.5. Ordinat. l.1. t.1. f.7 vers. Rursus non obstat.* Ouand. 4. *d. 34. disp. vn. in 1. corol. quod infert ex 5. proposit.*

At multo probabilius est, nomine malitiæ supplentis ætatem ad matrim. petitam, comprehendi potentiam ad copulam, ac prudentiam & discretionem ad intelligendam consensus coniugalis vim. Quæ cum sit res grauissima & perpetua, exigit maiorem discretionem ea, quæ in tenera ætate reperitur: quare non sufficit ad matr. impuberis valorem sola generandi potentia ætatem præueniens, nisi ea quoque prudentia adsit. Probatur ex *c. fi. de desp. impub.* vbi malitia hæc ætatem præueniens nuncupatur prudentia. Et ex *c. Continebatur, eod. t.* vbi textus ponderat copulam cum ætate pubertati proxima, vt impuberis matr. valeat. At minimè ponderaret eam ætatem sola copula sufficienti: ponderatur autem iuxta cõmmunem intellectum, eo quod discretio ad matr. necessaria præsumatur ex ætate pubertati proxima. Et ideò huius sent. sunt, D. Th. 4. *d.36. q. vn. a.5. corp.* Abb. *c. De illis el 2. n.4. de desp impub* & *ibi* Alex. de Neuo, *n.7.* Rosella *v. matr. 2. n.2.* Ang. *v. matr. 3. imped. 16. n.8.* Sylu. *v. matr. 5. qu.2.* Tab. *v. matr. 2. qu. 6. n.7.* Brunel. *de spons. concl. 4. n.5. Lex reg. 9. fi. t.1. p.4.* Sot. 4. *d.35. q. vn. ar.5. col.4. vers. quod si rursus, & ad fi. corp. & in sol. ad 2.* Cou. 4. *decr. 2. p. c.5. n.3.* Viguer. *l. Instit. c.16. §.7. vers.9. ad fi. Const. de spons. t. De his qui nuptias contrahere possunt, n.50. & 51.* Ant. Cuc. *l.5. instit. maior. t.12. n.256.* addens vix inueniri impubetem, cui præcoces ad generationem vires natura tribuerit, cui non & præcocem quoque prudentiam dederit. Enriq. *l.11. d. matr. cap.13. n.10.* Barr. à Led. *de matr. d.51.* 21

Hinc deducitur minus verum esse quod tradunt Host. Cad. Præp Henr. Perez. *n.20.* allegat, nempe, puerum minorem septennio capacem generandi, ac vsu rationis fruentem, esse matr. capacem. Nam cum consensus sit etiã necessarius, non esset matr. nisi in eo infanti esset quoque maxima discretio & ita docent Abb. *c. Continebatur, n.6. de desp. impu.* & *ibi* Præp. *n.4.* Rosell. *v. matr. 2. n.7.* Angel. Syl. Cou. *n. prac. alleg* Nec etiam approbo quod dicunt Io. And. & Anch. *n.20.* relati, nam ille admittit esse matr. modo puer habens generandi potentiam sit maior septennio: hic autem modo sit septennis. Nam in tam tenera ætate nequit reperiri discretio sufficiens ad perpetuum consensus coniugalis vinculum. Ex quibus autem discretio præsumatur, & ex quibus potentia coëundi: dicam à *n.24.* & specialiter *n.27.* 22

Secundò deducitur, nec prudentia sola suppleri ætatem matrimonio necessariam: nisi simul adsit generandi poten- 23

potuit's. Nec obstat sponsalia ante septennium valere, modo tunc rationis vsus adsit, quia cum sponsalia adueniente pubertate solo puberis consensu cessari valeant, non tantam discretionem ad sui valorem desiderant, quantam matr. quod est vinculum perpetuum. Sic colligitur ex omnibus DD. *n.* 21. allegatis. Et docent Sot. 4. *dist.* 35. *q. vn. ar.* 5. *col. pen. vers. At verò verum*. Barr. à Led. *de matr. dub.* 51. *fi.* Petr. à Led. *de matr. q.* 58. *a.* 5. *ad fi.*

SVMMARIVM.

Qualiter probandum sit adesse potentiam generandi ante pubertatem? Refertur quadam sententia. 24.
Probatur hac potentia, si fœmina impubes fuerit, cognita, vel puer impubes copulam habuerit, 25.
Nisus ad copulam facit prasumere potentiam ad illam, 26.
Copula nedum nisus non facit prasumere discretionem: at proximitas atati inducit prasumptionem discretionis, non tamen potentia 27.
Potest potentia ex aliis signis absque actuali copula probari. 28.
Qua sint hac signa, & an hac potentia accidat ante pubertatem, & quibus, 29.
An si non adsit proximitas pubertati, prasumantur ex aliis signis potentia? 30.
An si fœmina non sit pubertati proxima, apertio claustrorum probet copulam & potentiam? 31.
An ad diiudicandam hanc potentiam ex signis sufficiat aspectus partium superiorum corporis, an etiam partes verenda sint inspicienda? 32
An stetur iuramento viri dicentis se habuisse copulam cum impubere? 33 *& ibi, quid si impubes cohabitet cum fœmina, & reperiatur corrupta.*
An menstruum in fœmina sufficiat ad probandum eam esse generationi aptam? 34.
An puer ad seminis effusionem aptus prasumatur aptus ad matr. 35.
An puerum pilosum esse in pudendis sit signum potentia? 36.
Post n. 36. *inuenies catera summaria qua desiderantur.*

24 Quæstio V. qualiter probandum sit adesse potentiam generandi ante pubertatem? quibusdam placet nullatenus probari posse, nisi per actualem copulam: & dum de hac non constiterit, minimè posse dici malitia suppleri ætatem ad matr. petitam, vnde dum textus *c. De illis, el* 2. *de desponſ. imp.* explicans hanc malitiam qua ætas suppletur, ait: *Si potuerint copula carnali coniūgi.* Explicat Host. *statim allegandus*, id est: si de facto se coniunxerint. Huius sent. sunt, Tancred. & Host. *c. Puberes, n. pen. de desp. imp. & d. c. De illis, statim in pr.* Anch. *c. De illis, el* 1. *fi. eo. t.* Arch. *c. vn. n.* 2. *de desp. imp. in* 6. Henr. *d. c. Puberes, n.* 3. D. Ant. 3. *p. t.* 1. *n.* 19. *in prin. col.* 3. *immediatè ante vers. Et qui secundum*, & fauent Sot. 4. *d.* 35. *q. vn. a.* 5. *col. pen. vers. At verò verum.* & Petr. de Led. *de matr. q.* 58. *a.* 5. *col. vlt.* vbi aiunt requiri eos verè matr. consummasse, vel ad id esse idoneos.

25 Prima tamen conclusio sit, Satis probatur potentia impuberis ad copulam, si fœmina impubes ab alio fuerit cognita, vel puer impubes aliam fœminam cognouerit, quod apta vni præsumatur aliis apta: ac potens ad vnum præsumatur ad alias quoque fœminas potens. Et ita docent Gl. *c. vn. verb. Supplebat, de desp. imp. in* 6. & *ibi* Io. Ant. *n.* 4. *fi.* Domin. *ibi* §. *Idem quoque n.* 8. Ant. *c. De illis, el* 2. *de desp. imp. n.* 5. & *ibi* Abb. *n.* 4. Præp. *n.* 1. Henr. *c. Puberes, n.* 3. *e. t.* Brunel. *de sponſ. concl.* 28. *decl.* 3. *n.* 9. Ang. *verb. Matr.* 3. *imp.* 16. *n.* 5. Rosella *verb. Matr.* 1. *n.* 2. Sylu. *ver. Matr.* 5. *q.* 3. Cou. 4. *decr.* 2. *p. c.* 5. *n.* 3. Mascard. *de prob. concl* 889. *n.* 10. Henr. *l.* 11. *de matr. c.* 13. *n.* 11. Et dicunt esse valdè probabile, quamuis tutius sit vt inter ipsosmet sit copula, Sotus 4. *d.* 35. *q. vn. art.* 5. *col. pen. vers. Grauius tamen*, & Barth. de Led. *de matr. dub.* 51. *col. vlt.*

26 Secunda conclusio. Nisus ad copulam facit præsumere potentiam ad illam. Sic colligitur ex *c. Attestationes, de desponſ. imp.* & docent Cou. alios referens *l.* 4. *decret. t. p. c.* 4. §. 1. *n.* 20. Menoch. *de præſ. l.* 3. *præsum.* 2. *n.* 53. Enriquez *l.* 11. *de matr. c.* 13. *n.* 11.

27 Tertia conclusio. Copula, nedum nisus ad illam, minimè inducit præsumptionem discretionis ad matr. petitæ, facit tamen præsumi potentiam. E contra autem propinquitas pubertatis facit præsumi discretionem, non tamen potentiam. Sic Cou. 4. *decr.* 2. *p. c.* 5. *n.* 3. Ratioq; est, quia in tenera ætate inuenitur aliquando robur ad copulam (vt *n.* 29. probauimus) cum tamen in ea non soleat tanta discretio adesse, quanta ad vinculum grauissimum ac perpetuum matr. desideratur. Et è contra quando puer pubertati proximus est, solet discretione sufficienti ad hoc præditus esse: cùm tamen rarò potentiam generandi tunc habeat.

Quarta conclusio. Multò probabilius est, posse potentiam ad copulam ex signis probari, quamuis copula nondum habita sit. Ducor, quod textus *c. De illis, el* 2. *de desp. imp.* vt impuberis matr. valeat, ponderet propinquitatem pubertati, ac coeundi potentiam. Sentit ergo potentiam non ex sola copula probari, sed ex aliis quoque signis. Nā alias non potentiam, sed potius copulam ipsam ponderaret. Atq; ita sustinent Inn. *c. De illis, el* 2. *vnic. de desp. imp.* & *ibi* Io. And. *n.* 3. Abb. *n.* 4. Præp. *n.* 1. Al. de Neuo *n.* 8. Ant. *c. Continebatur, n.* 10. *eo. t.* & *ibi* Card. *n.* 5. *vers. Oppono quod sint sponſ.* Franc. *c. vn.* §. *Id quoq; n.* 3. *e. t. in* 6. Caual. *conſ.* 121. *n.* 19. Brunel. *de sponſ. concl.* 4. *n.* 6. & *concl.* 28. *decl.* 3. *n.* 9. Rosell. *verb. Matr.* 2. *n.* 3. Sylu. *ver. Matr.* 5. *q.* 3. Cou. 4. *decr.* 2. *p. c.* 5. *n.* 3. Ant. Guc. *l.* 5. *inst. maior. t.* 12. *n.* 255. Menoc. *de arbitr. l.* 2. *cent.* 1. *casu* 58. *n.* 8. Perez *l.* 8 *ord. t.* 15. *l.* 2. *vers. De catorze.* Mascard. *de prob. concl.* 889. *n.* 10. Enriq. *l.* 11. *de matr. c.* 13. *n.* 11. *in comm. lit. M.* 28

Signa autem iudicis arbitrio pensanda esse testantur DD. *prac. allegati.* Iudex ergo hoc arbitrabitur inspecta personæ qualitate, membrorum dispositione, ac valetudine bona, & *n. penult.* alias coniecturas proponemus. Atque Nau. *l.* 4. *conſil. in priori edit. t. de sponſ. conſ.* 39. *n.* 13. *in poster. t. de desp. imp. conſil.* 4. *n.* 13. ait quamuis potentia coeundi non soleat vt plurimum euenire ante ætates prædictas, nihilominus sæpè euenire præcipuè illis, qui in deliciis nutriti sunt. Nam inter superbas opes & delicias enutriti vires maiores maiusque robur corporeum acquirunt, vnde D. Gr. 4. *dialog.* relatus à Glossa 20. *q.* 1. *in summ.* refert, quendam puerum nouem annorum nutricem suam fecisse prægnantem. Et D. Hier. *ep.* 32. *ad Vitalem presb.* narrat se audiuisse idem de puero 10. annorum, & ait Salomonem 10. ætatis anno genuisse Roboam, & Achaz, 11. anno Ezechiam, & refert idem Nau. ibi se audiuisse à viris magna fide dignis quandam puellam 10. annorum ante paucos annos peperisse in regno Neapolitano. Atque Tiraq. *l.* 6. *connub. n.* 37. affert multa exempla ex variis Authoribus petita puerorum, qui 9. anno, 10. & 11. genuere, & fœminæ quæ 9. anno concepit. 29

Hoc tamen temperandum est, dummodo adsit proximitas pubertati: ea etenim deficiente non præsumitur ex his signis potentia. Sic Ant. *c. De illis, el* 2. *n.* 5. *de desp. imp.* & *ibi* Al. de Neuo, *n.* 8. Enriq. *l.* 11. *de matr. c.* 13. *n.* 11. *in comm. lit. M.* Quando autem censeatur proximitas pubertati, dicemus à *n.* 57. 30

Imò Innoc. *c. Continebatur, n.* 3. & 4. *de desp. imp.* & *ibi* Abb. *n.* 7. Præp. *n.* 3. tuentur quando fœmina non est pubertati proxima, minimè probari eam esse matr. aptam ex apertione claustri, quod natura præsumat contrarium, atque ipsam solum passam esse, atque explicat Innoc. nisi mulier sit in 11. anno, vel vltra. Sed meritò id reprobant Card. *eo. c. Continebatur n.* 5. Alex. de Neuo *n.* 30. & 31. dicentes id verum esse in fœmina septennij, vel paulò maiori, nisi appareat ex corpulentia, vel ex aliis signis viro apta: secus si sit multo maior septennio: tunc enim præsumitur matrimonio apta ex sola claustri apertione, vt est textus *c. fi. de eo, qui cognouit consang.* Præterea, quia masculus, qui tardiùs fœmina pubescit, quandoque nono anno est aptus copulæ, vt *n.* 29. probaui. 31

Controuertitur autem inter DD. an ad diiudicandam in puberibus potentiam hanc ad copulam ex signis, sint aspiciendæ partes verendæ impuberis? Quidam affirmant eas inspiciendas esse per matronas practicas. Iuxta *c. Ex literis, c. Praternitatis, c. fi. de frig. & malef.* Sic constituit. Plato *l.* 11. *de leg.* & sic apud Romanos olim obseruabatur, teste Iustin. *instit. quibus modis tutela finiatur, in princ.* & *l. fi. C. quando curator vel tutor esse desinat.* Et ita sustinent Gl. *fi. c. Super, de desp. imp.* Goffr. *sum. eo. t. n.* 2. Abb. *c. Continebatur n.* 7. *eo. t.* Fab. *institut. quibus modis tutela finiatur,* 32

in

*in pr.n.*1. Franc. Marcus *dec.parlamenti Delph.*678. *n.vn. p.*2.Verùm hæc sent.communiter improbatur (& merito.) Nam vt pudori parcatur, & honestas seruetur, constituit Iustinianus locis allegatis, non esse locum huiusmodi inspectioni ad pubertatem ex potentia ad copulam probandam. Quod cùm à Iustiniano institutum sit:multo potiori ratione ab Ecclesia ita obseruandum est. Adde nullibi præscribi in iure canonico hanc inspectionem: nam *c. Ex literis,c.Fraternitatis,c.fin.de frigid. & malef.* vbi ea præscribitur, sermo habetur quandò post contractum matr. petitur eius dissolutio ob coniugis impotentiam. Et ideò concludo non esse ob hoc iudicium partes verendas corporis inspiciendas, sed partes superiores. Et ita sustinent Host.*d.c.Puberes,n.*1.& 2.& *ibi* Io.Andr.*n.*1.Ant. *fi.*Abb. *n.*2.Anch.*n.*3.Hentic.*n.*8.& 9.Alex.de Neuo *c.Continebatur,n.*31.*eo.t.*Caualcan.*cons.*141.*n.*19.Ant.Cucus *l.*5.*instit.maiorum,t.*12.*n.*255.Plaza *de delictis c.*32.*num.*5.*vers. Rurs.* Menochius, multa afferentes ex Tiraquello petita, quem ibi refert ad probandum quàm indecora sit hæc inspectio, *l.*2.*de arbitrariis,centuria* 1.*casu* 58.*à n.*3. intellige tamen hoc:quando dubitatur de pubertate,secus enim quando de virginitate,vel an vir habeat membrum aptum generationi. Cùm enim hæc iudicari nequeant absque partium verendarum inspectione, ea necessitate cogente inspiciendæ sunt.Ita Host.*num.*2.Ioan.Andr.Ant.Anchar. Henric.*ibid.*Secundò intellige,quando matr.nondum initum est. Nam si eo inito, de eius valore disceptetur, allegeturque copula ad probandum ætatem malitia suppletam esse, atque adeò fuisse validum, inspici debent à matronis partes verendæ fœminæ. Quod hoc nimia vrgenti necessitate fiat,ne dissoluatur matr. Sic Host.*eod.num.*2. & Alex.de Neuo,*d.c.Continebatur,n.*31.

33 Sed dubitabis, an standum sit iuramento viri dicentis se copulam habuisse cum impubere? Aliqui affirmant puella existenti proxima pubertati,vt in 11. anno, vel circa 12.stari tali iuramento,ac iudicari matrim. Secus si non sit proxima pubertati:tunc enim aliæ probationes desiderantur.Sic Ant.*Continebatur,n.*10. *de desp.impub.* & *ibi* Abb. *n.*7.Præpos.*n.*3.Franc.Marc.*decis.Parlam. Delph.*680.*n.*4. *p.*2.Veracruz 1.*speculi,a.*93.*concl.*4. Imò Abb.*n.*9. & Veracr.*ead.concl.*4. idem affirmant,quando fœmina est in decimo anno.At verius est,non sat esse id iuramentum. quia *c.Continebatur,vers.Si autem de desponsf.impub.*diuersificari debet à præcedentibus in facto & in iure, ob particulam illam aduersatiuam,autem,iuxta ea quæ notantur *l. Sed si lege, ff.de petit.hered.*& ideo debet intelligi,dum ibi dicitur puellam pubertati proximam à viro cognitam non esse à viro separandam, quando ea copula sufficienter probatur. Quando autem paulò ante ibi dicitur standum iuramento viri in hac copula,intelligitur quando fœmina pubes est. quod inde etiam constat; quia Pontifex allegat in decretis haberi standum iuramento viri asserentis se cognouisse vxorem:vbi *gl.verb.In decretis* refert *c.Si quis vxorem,q.*33.*q.*1.in quo textu non est sermo quando fœmina impubes est. Et ita docet Alex. de Neuo,*eo.c.Continebatur,n.*32.& fauet valdè Couar.4.*decr.*2.*p.c.*5.*n.*3. vbi cum Dominico *cons.*24.*n.*9. ait allegantem copulam impuberis cum fœmina debere actum copulæ probare:quod si id probare velit ex eo,quod fœmina habitans cum impubere corrupta reperiatur,oportere probari eam traditam esse impuberi virginem, ac tempore cohabitationis cum eo corruptam reperiri.

34 Quinta conclus.Menstruum in fœmina sufficit ad probandam aptitudinem eius ad generationem. Ducor,quod fœminæ ex tempore quo menstruum habent, & non antea concipere valeant, vt docent Lyra *super illud Exodi* 21.*Egredietur gratis*,& *ibi* Abul.*q.*13.*vers.De pubert.*Donat.Ant.*lib.de vterum gerentibus c.*1.*initio* Valles.*de sacra Philosoph.* .*c.*10. & consonat Arist.*l.*7. *de histor.anim.c.*1.*initio*, vbi ait conceptum mulierum à profluuio menstrui suapte natura incipere:at fieri posse, sed raro aliquas sine profluuio concipere. Et ideò hanc concl. tenent Rosell.

*verb.Matr.*2.*n.*3.Sylu.*verb.matr.*5.*q.*3. Enriq.*l.*11.*de matr.c.*13.*n.*11.

Sexta conclusio. Si puer aptus sit ad seminis effusionem, præsumitur quoque ad matr.aptus. Quia seminis effusio esse nequit nisi in apto ad generandum.Et ita docent Rosella & Syluest. *n. praced.allegati.* 35

Vltima conclusio. Sola lanugo in pueri pudendis non arguit potentiam ad generandum,ac malitia suppleri ætatem. Quia nec omnes pilosi sunt potentes, nec omnes non pilosi impotentes. Ita docent. Host.*c. Puberes n.*2.*de desponsat impub.*Domin.*cons.*24.*n.*9.Quamuis Innoc.*c.De illis,el* 2.*statim in pr.de desponsf.impub.*& *ibi* Alex. de Neuo,*n.*8.dicant ex lanugine apparere potentiam. 36

SVMMARIVM.

*Quando dicatur puer proximus pubertati? Refertur varia sententia, n.*37 38. & 39.
Hoc relinquitur arbitrio iudicis, n 40.
*Quid spectandum sit a iudice ad id arbitrandum? n.*41.
Quota pueri atate desiderentur vrgentiora signa? n 42.

Quæstio vltima.Quota ætate dicantur pueri pubertate proximi.De hac re latè disserit Menoch. *de arbitr.l.*2.*centuria* 1.*casu* 57. *à n.*20.*vsque in fin.*vbi varias refert sent.& earum fundamenta. Sed breuiter quatuor sententias referam. I. docet pubertati proximum dici eum,qui ab ea per sex menses distat. Ducitur ex *l.Non tantum, ff.de excus.tutor.*& alia fundamenta affert Menoch. Sic docent *gloss.c. Continebatur,verb.Proxima.de desponsf.impub.*& *ibi* Innoc. *n.*2.Anchar.*n.*4.Card.*n.*3.& 6.Alex.de Neuo,*num.*23.*fine*, Paulus *cons.*177. *quia per primum,n.*3.*vol.*1. (*in alia edit. est cons.*272.) Iason, & multi alij quos refert ibi Menoch. Staphilæus *de lit.gratia*, 1.*de modis vocationis, in* 5. *modo*, *a.*5. Enriquez *l.*11.*de matr.c.*13. *n.*11. Et hoc dicit valdè notandum Abb.*d.c.Continebantur,n.*9. ad statuta loquentia de proximo alicui ætati, vt talis dicatur,quando ab illa 6.mensibus aut minori spatio distat. At quoad matr.valdè confusè loquitur. 37

II. Sententia ait, ætati alicui proximum appellari,qui est circa finem ipsius,aut ipsam excessit per tres dies. Sic Host.*cap.Continebatur, de desponsf.impub.* sed hanc reprobat Menoch. *d.casu* 57. *à n.*37. 38

III. Sententia dicit, puerum dici proximum pubertati quoad matr. quando excessit annum 10. cum dimidio: & puellam cum excessit annum 9.cum dimidio.Ratio est desumpta ex Abbate *c Continebatur*, *n.*9. *de desponsf. impub.* Quia à fine infantiæ, nempe septennio, restant in puero vsque ad pubertatem 7.anni: & qui excedit 10.cum dimidio, iam excedit huius temporis medietatem, & sic propinquior est pubertati. Similiter in fœmina à fine pueritiæ vsque ad pubertatem restant quinque anni: quare quando excedit 9. cum dimidio, iam excedit medietatem. Hanc tenent Rosella *Matr.*2.*n.*4. Sylu.*verb. Matr.*5.*q.*4. & multi alij,quos refert Menoch.*d.casu* 57.*n* 21.licet non explicent quoad matr. sed forsan loquuntur quoad contractus,& obligandum se naturaliter.Et hanc sent.latè reprobat ibi Menochius, *n.*23. 39

Vltima & verior sent. est iudicis arbitrio relinqui, qua ætate dicantur masculus & fœmina impuberes pubertati proximi. Quod cùm id iure præscriptum non sit, merito iudicis arbitrio committatur. Et ita sustinent Goffred.*sum. t.de desponsf.impub.n.*5. Ant.Cuc.*c. Attestationes in fin.eod. tit.*Præpos.*c.Continebatur,in fi.eod.t.* Franeus *c.vn.§. Idem quoque,n.*1.*eod.t.in* 6.Faber,Saluœtus,Dec.Vigil.Corasius, quos refert ac sequitur Menoch.*d.casu* 57.*n.*43.D.Ant.3. *p.t.*1.*c.*19.*in pr.col.*3. Tabiena *verb. Matr.*2.*q.*6.*n.*7 Sotus 4.*d.*35.*qu.vn.art.*5.*col.*3.*vers. Quod si rursus.*Couar.*clem. Si furiosus,de homic.*, *p.init.n.*5.& *in* 4.*decret.*2.*p.c.*5.*n.*5. Greg. Lop. *l* 6.*fin.tit p.*4. Dueñas alios multos referens *reg.*259.*limit* 3. Gut.*auth. Sacramenta puberum,n.*4.*C. si aduersus venditionem.* Plaza *de delic.c.*34.*n.*4. 40

Iudex autem ad hoc arbitrandum, non tam annorum numerum, quàm personæ conditionem actusque qualitatem spectabit: eritque spectanda regionis qualitas in qua impubes natus est.Quædam enim regiones calidiores pue- 41

ros, quàm aliæ procreant, & *n.29.* alias etiam coniecturas propoſui. Sic multis teſtimoniis probans docet Menoch. *d.caſu 57. à n.44. ad 52.*

42 Demum obſeruandum eſt, iudicem volentem decernere proximum eſſe pubertati puerum, qui decimum annum cum dimidio non exceſſit, aut fœminam minorem nono cum dimidio, id non facturum, niſi cautiſſimè, ac ratò, maximiſque coniecturis perſuaſum. Quod præſumptio ex modicæ ætatis natura deducta valdè repugnet. At poſt eam ætatem non ita vrgentes coniecturæ deſiderantur, ſed ſufficiet aliquot mediocria ſigna perpendere. Si vero ſemeſtre tantum ad pubertatem deſit, audacius & leuioribus argumentis eſt iudicandus puer pubertati proximus. Et ita docent Couar. *4. decret. 2 p. c. 5. n. 5.* Duennas *reg. 259. limit. 3. ad fin.* Menoch. *d. caſu 57. n. 52.*

DISPVTATIO CV.

An impotentia ex morbi ſtatu conſurgens, vt quia contrahens ita in mortis articulo eſt, vt ſalus omnino deſperetur, irritet matr. an potius id valeat, etiam ad reddendam prolem antea habitam legitimam in ſubſtituti præiudicium?

SVMMARIVM.

Quot quæſtiones diſputandæ ſunt, n.1.
An matr. in articulo mortis valeat? Refertur opinio, n.2.
Eſt validum, n.3.
An reddat prolem antea habitam legitimam? Refertur opinio, n.4.
Reddit legitimam? n.5
Id habet verum, quamuis ſenex decrepitus tunc contrahat n.6.
An ea legitimatio vim habeat excludendi eum qui deficienti prole legitima ſubſtitutus eſt, quando non facta eſt animo defraudandi ſubſtituti? Refertur quædam ſententia, n.7.
Proponitur Authoris ſententia, n.8.
Quid, quando conſtat de animo fraudandi ſubſtituti? Refertur opinio, num.9.
Explicatur Authoris ſententia, n.10.
Satisfit argumentis, n.11.

1 TRia petit diſp. præſens. I. eſt, an matr. in articulo mortis deſperata iam ſalute, initum valeat. II. an prolem legitimet? III. an id ſit verum in præiudicium ſubſtituti, deficiente prole legitima.

2 Quoad 1. videtur id matr. irritum. Quod actus incipere nequeat, vbi finiri debeat: & ideò vſusfructus inutiliter legatur in tempus mortis vſufructuarij quo terminandus vſusfructus eſt, *l. Titio, cum morietur, ff. de vſufructu,* ibi: *Titio, cum morietur, inutiliter vſusfructus legari intelligitur, in id tempus videlicet collatus, quo à perſona diſcedere incipit.* Cuius ratio eſt, quod idem momentum nequeat eſſe cauſa libertatis & obligationis. Quippe contrarios effectus produceret. Quod cum ipſa rei natura pugnat, teſte Platone *l.b. 4. de Republ.* At tunc diſſolui matr. morte debet. Non ergo poterit tunc incipere. 2. quia copula tunc eſt impoſſibilis. Nec initur ad vitandam fornicationem: cum conſtitutus in articulo mortis eo periculo careat, & eſto illi ſubeſſet, nec ſibi nec compari ſatisfacere poſſet copula habita. Ergo id matr. tanquam duplici ſuo fine deſtitutum eſt irritum. Et ideò hanc ſententiam tenet Bald. *l. Sed eſt quæſitum, in fin. ff. de liber. & poſthum.* Et in eam, quamuis dubius inclinat Cyn. *l. Nuper, in fin. C. de natural. liber.* quando non eſt aliqua ſoboles ante id matr. habita, quæ per illud legitima reddenda ſit: ſecus ea ſobole extante. Quod in priori caſu ſobolis ſpes deficiat: non autem in poſteriori. Vt *n.5.* explicabimus.

3 Cæterùm vera omnino ſent. eſt, id matr. eſſe validum. Idque conſtat ex vſu Eccleſiæ: qui habet, vt in articulo mortis conſtitutus valdè affectus erga concubinam, cui diu adhæſerat, illam ducat, ne ſalus eius ſpiritualis deſperetur ob concubinæ affectum, ac defectum propoſiti recedendi ab illa. Secundò, quia potentia generandi adhuc perſeuerat, quamuis vſus illius futurus minimè ſit ob impedimentum extrinſecum. Tertiò, quia nec propoſitum non ſuſcipiendæ prolis, nec deberi non reddendi irritat matr. quando id in pactum non deducitur; *c. fin. condit. appoſ.* Et conſtat in contrahente animo ingrediendi in religionem ante conſummationem. At in hoc euentu id non deducitur in pactum. Adde *gloſſ. l. Gallus, in pr. verb. In decem menſibus, ff. de lib. & poſth.* videri ſentire poſſe in die ipſa mortis concipi prolem: dicens in numero menſium, quibus proles naturaliter edi poteſt, computandam mortis diem. Tandem, quia in eo mortis articulo poteſt contrahi matr. ſpirituale, profitendo, *cap. Sicut tenor, de regular.* Cur ergo non poterit carnale? Nec obſtant in contrarium adducta. Nam ad 1. reſp. aliud eſſe conferre matr. in tempus mortis, id eſt, vt à tempore mortis valere incipiat, & aliud id inire mortis tempore. Prius enim fieri nequit, vtpote quod eſt contra vinculi coniugalis naturam morte ipſa diſſoluendi. Et hoc eſt, quod deciditur in *l. Titio, cum morietur in eo argum. alleg.* At poſterius fieri optimè poteſt, cum contrahatur tempore habili, ac pro tempore habili. Nec idem tunc producit diuerſos ac contrarios effectus: ſed conſenſus efficit matr. valere, quod poſtea mors dirimit. Nec obſtat etiam ſecundum argumentum. Quia dicendum eſt matr. non poſſe contrahi ab eo, qui ex naturali & propria virtute generare nequit, ſecus quando poteſt, atque ad id habitum habet, quamuis eius exercitium ſit ad tempus morbo ſuſpenſum. Cum is habitus poſſit quandoque ad exercitium reduci. Et ideò hanc ſententiam tanquam certiſſimam tenent vniuerſi DD. tota hac diſputatione allegandi.

Circa ſecundum quæſitum, nimirum, an id matr. tunc initum ſit ita efficax, vt valeat reddere legitimam prolem naturalem antea habitam? Bald. *l. Eam quam, n.27. C. de fideicommiſſ.* quamuis fateatur id matr. valere, negat tamen efficax eſſe ad reddendam prolem antea habitam legitimam. Quod *l. Nuper. C. de natural. liber.* decidatur matr. habere vim legitimandæ prolis, quando ſpe ſobolis initur. Quod in eo matr. minimè reperitur. Secundò, quia tunc nequit conſtitui dos oneribus matr. ſuſtinendis deſeruiens. Quod vt prolis legitimandæ vi gaudeat, deſideratur *l. Iuliam ff. de iure dot.* 4

At ſimiliter eſt veriſſimum, id matr. habere vim legitimandæ eiuſmodi prolis. Quia *c. Tanta, qui filij ſint l.* generaliter ea virtus verè matr. tribuitur: quale eſt hoc. Quare hæc non cohærent, matr. eſſe validum, & non efficere prolem naturalem antea habitam legitimam, vt *idemmet* Bald. ſibi non conſtans animaduertit, *l. Nuper, ſtatim in pr. C. de natur. liber.* Nec obſtat prior ratio in contrarium adducta. Quia reſpondent *idem* Bald. *c. Innotuit, n.11. de elect.* Couar. *4. decret. 2. p. c. 8. §. 2. n. 10.* & ferè omnes DD. allegandi, dici id matr. ſpe prolis initum: quod ineatur ad ſuſcipiendam prolem legitimam ratione matr. quæ ex illegitimo concubitu ſuſcepta fuerat. Atque ideo proles illa cum ea noua qualitate eſt effectus ex hoc matr. conſurgens, & quaſi noua proles dicitur. Nec poſterior ratio etiā obſtat. Quia ad prolis legitimationem dotis conſtitutio minimè deſideratur, attento iure canonico. Et ita hanc ſent. vltra DD. omnes à *n.7.* vſque in finem allegandos, qui in hoc conueniunt, & ſolum diſcrepant an ea legitimatio efficax ſit ad excludendum ſubſtitutum, tenent Io. Andr. *reg. Sine culpa, dub. 1. de reg. iuris, in 6. & c. Tanta, n.2. qui filij ſint legit.* & *ibi* Ant *n.14.* Anch. *n.4. notab. 1.* Card. *n.6.* Præp. *num.7.* Alex. de Neuo, *n.24.* Henr. *n 5. idem* Alex. de Neuo, *c. Commiſſ. n.7. de ſponſ. & c. 2. n. 5. de coniug. lepros.* Abb. *eo c. Commiſſ. n.3. & eo c. 2. n.4.* vbi *idem* Præpoſ. *n.3.* Cyn. *l. Nuper. n. vn. C. de natur. libert.* & *ibi* Salic. *fin.* Bald. *c. Innotuit, n.11. verſ. Ex prædictis, de elect.* Alb. *ric. c. Cum quis, n.5. C. de mater. liber.* Aretin. *l. Sed eſt quæſitum in fi. ff. de lib. & poſth.* Ang. *auth. Quibus modis naturales effic. legit. in pr. n.2.* Imol. *l. Si quis poſth. in fin. pr. ff. de liber. & poſth & l. Cùm tale, §. Mauia, in fin. ff. de cond. & demonſt.* Mayn. *l. Quoties, n.22. ff. de reg. iur.* Montal. *l. 2. verb. Sean herederos, tit. 6. De las mandas, l. 5. fori.* Lud. de Sardis *de natur. liberis 2. p. t. de legit. per verum matr. qu 1. n. 3.* Marti Laud. *tr. de legit. n. 159.* (vterque habetur *tom. 8. tr. p. 2.*) Brunel. *de ſponſ. concl. 2. ampliat. 4. n. 19.* Franc. *reg. Sine culpa, n. 3. de reg. iur. in 6.* Tiraq. *l. Si vnquam, verb. Suſceperit, n 73. C. de reu. don.* Ciſuentes *l. 12.* Tauri, *dub. 9. n. 13.* & *ibi* Caſtil. *n. 5.* Cou. *4. decr. 2.* 5

*decr.2.p.c.8.§.2.n.10.*Durans *de art.testand.t.1. de his qui non habent factionem testam.cautela* 14.*n.2.* Ant.Cañet.*in extrau.Volentes Federici 2.regis Siciliæ,§ Sed an constitutus in mortis art.n.*8.Rojas *epitome success.cap.2.n.* 21. Ant. Cuc.*l.5 inst.maiorum,t.11.n.*138. Ant. Gail.*l.2.pract.obser.c.141.n.*8. Lancel.*instit.iuris can.l.2.tit. Quæ matr.impedire possunt.§. Item frigiditas,verb.Vinculo.*Manuel.*in qu.regul. in 1.to.q.13.a.1.*Supplem.Gabr.4.*d.34.q.vn.a.vlt.in fi.*

6 Quod verum habet,quamuis in ætate decrepita constitutus tunc contrahat.Quia id matr.esse validum,quando præ ætate non est potentia coëundi destitutus, diximus *disp.92.n.*20.iuncto *n.*24. Sic Martin. Landensis,Couar. Rojas, Ant. Cuc.Manuel,*n.praced.alleg.* quamuis dubius in hanc partem magis inclinat Ant. Gom.*l.9.Taur.*57.

7 Circa tertium quæsitum nempe,an ea legitimatio vim habeat excludendi substituti? v.g.parens prolis sic legitimatæ institutus est in certa hæreditate,ea tamen lege,vt si absque prole legitima decesserit, succedat Titius:dubitatur ergo an verificetur,eam conditionem deficere existente prole per id matr.legitimata,ac proinde ea succedat excluso Titio substituto? Et duplex potest esse casus. Prior est,vbi nulla alia defraudandi substituti præsumptio concurrit, quam eo mortis articulo matr. initi. Posterior est quando verè constat animo defraudandi substituti matr. initum esse. Et quidem in priori casu, placet aliquibus eam legitimationem carere vi excludendi substituti.quod vehemens sit præsumptio initi matr.animo doloso excludendi substituti.Vbicumq;enim actus,per quem alius excluditur:celebratur in mortis articulo, præsumitur in eius fraudem gestus,*l.Filia mea.ff.sol.matr.*Sic tenet Angel.*l.l.Nuper,n.3.C.de nat.liberis.*Curt.Iun *cons.26.n.9.*Beroius *c. In præsentia,n* 206.*vers. Similiter voluit,de probat.*Ruinus *cons.46.n.8.vol.2.& cons.211.n.7.& duplici seq.vol.1.& cons.163.n.7. vol.3.* Alciatus *in suis respons.l.9.respons.*140.*n* 6.*& respons.*187.*n.3.eod.lib.* Barbosa *cons.*18.*n.*28. *vol.2.& cons.*68.*n.vlt.verb. Præterea adduco,eod.vol.* Burgos de Paz.*cons.6.n.*11.Mantuan.*cons.38.v.14.l.2.*Zephalus *cons.6.n.*2-6.*n.*30. *& seq. & cons.*239.*n.*17.*lib* 2. addens in hoc vltimo loco nisi matr. promissio præcessisset: tunc enim cessat fraudis suspicio, Menoch.*cons.*226.*n.*87. *vol.3.*dicens hanc esse magis receptam senten.& *de præsumpt l.6.præsumpt.*8.*n.*3.

8 At communissima atque multo verior sententia habet, nulla alia fraudis suspicione concurrenti prolem sic legitimatam succedere excluso substituto. Quod non sit verum fraudem præsumi,ex eo solùm quod in articulo mortis matr.initum sit ab habente substitutum.Tunc enim in dubio posset fraus præsumi, quando actus in articulo mortis peractus non esset morienti vtilis,atque alteri noxius esset.Et sic intelligitur *l.Filia mea ff.sol.matr.*cui opposita sent.innititur. At quando morienti & filiis eius vtilis est,vt in præsenti contingit,cessat fraudis præsumptio. Et confirmatur, nam legitimatio consurgens ex matr. in articulo mortis inito est bonum prolis,cui plurima commoda inde pullulant. Non ergo id in fraudem substituti initum præsumitur.Potiùs enim præsumitur patrem præcipuè liberis consuluisse: quamuis ex consequenti substitutus defraudetur. Attendendum autem est quod principaliter fit,*l.Si quis nec causam,ff.si certum petatur,l.1.ff de author.tutor.* Adde, in mortis articulo minorem fraudis suspicionem esse debere. Cum agatur de damno salutis æternæ irreparabili, cuius immemor non præsumitur morti proximus, *l.vltima, C.ad l.Iuliam repetundarum.* Tandem, quia in dubio in actibus iure approbatis dolus præsumi nequit, nisi perspicua doli indicia præcedant, *l. Dolum,C.de dolo.*Et ideò huius sententiæ sunt Bald.*cons.*319.*n.1.vol.4.*Barth.Soc.*l.Sed est quæsitum,n.2.ff.de liber.& posth.*& ibi Ang *n.*2.Iason *n.*11. Alex.*si quis posth in pr.n.4.si ff.eodem.*Parisius *cons.*13 *n.*68.*& cons.*14.*n.*15.*vol.1.* Ripa *l.Ex facto.§.Si quis rogatus,n.*48.*ff.ad S. Trebel.* Felin.*c.in præsentia,n.*36. *de probat.* Ruinus sibi contrarius *cons.*78.*n.*8.*& quadruplici seq.vol.3.* Ant. de Rosellis *tract.de legitim.l.1.t.de causa materiali legitim.n.*41. (habetur *.tó8.tract.p.2.*) Couar.4.*decr.2.p.c.8.§ 2.n.* 10. Suarez *l.1.legum fori,t.11.De los pleytos.l.9.n.*10. Celsus *cons.*73.*n.*11.Greg.Lop.*l.1.verb.Se casa t.13.p* 4. Ant. Gomez *l.9.Taur n.*59. Ant.Gab.*t.3.commun.l.6.t. de legitimatione,concl.1.n.*54. *Mincaca in controu. vsu frequentibus l.3.c.41.n.c.* Molina *l.2.de primog.c.5.n.*26. Hier. Gabr.*cons.*24.*n.3.vol.1.*Menoch.*de præsumpt.l.4.præsumpt.* 81.*n.*29. *& l.5.præsumpt.5.n.*16.Burfatus *cons.*40.*n* 70.*vol.2.*Mantica *de coniect.vlt.vol.l.1.t.*13 *n.2.&* 5.10.Garcia *de nobilitate,gl.*11.*n.*49.*& tract. de hypotheca post contract.n.*13. Spino *speculo testam.glos.*15.*pr.n.*105. Enriquez *lib.*12.*de matr* 7.*n.*2. & videtur tenere Flaminius *l.*11. *de resignat. benefic.q.1.n.*12. ait enim non legitimari prolem in præiudicium substituti, cum limitatione Parisij, *d.n.*68. quæ est quando aliàs constat de fraude. Idem sustinent Sarmier to,*& alij*,quos *n.*10.referam, dicentes valere legitimationem in hanc in fraudem substituti,quamuis de fraude constar t.

In posteriori autem casu, nempe, quando constat de animo matr. tunc initi ad defraudandum substitutum, est grauior difficultas,vt si is qui tunc matr.initi, suum animum expressit,vel minatus sit substituto,fore vt matr. illud ad eius exclusionem contrahat. Et quidem communis ferè omnium sententia est,tunc minimè excludi substitutum, quamuis matr. valeat,ac prolem legitimam reddat. Probatur primo, quia licet religionis professio efficiat deficere conditionem, si absque liberis decesserit: tunc enim sic institutus non censetur absque liberis decedere, sed succedet monasterium,excluso substituto in casu,quo liberi deficerent,*c.in præsentia de probat.* At vniuersi scribentes hoc ibi intelligunt nisi in substituti fraudem professio in articulo mortis facta sit. Ergo idem dicendum est in matr. carnali fraudulenter inito. Valet enim argumentum à matr.spirituali ad carnale, vt latè Eueradus *in suis topicis,loco à matr.spirituali.* Secundò,ex *l.Filia emancipata,60.ff. sol.matr.* vbi deciditur,quando patet constituit dotem filiæ ægræ,sub ea lege,vt filia decedente in eo matr.sibi reddatur, non prodesse merito diuortium alias iure permissum, si fraude celebratum sit,ne filia in eo matr.decederet: ac proinde non restitueretur dos patri. Tertiò ex *c.1.de renunciatione in 6.*vbi asseritur renuntiationem beneficij, quam quis liberè & licitè facere poterat, non afferre vllum præiudicium expectanti quando in eius fraudem facta fuit. Quartò quia ex *l.Si cum mulier.ff. rerum amotarum, & l.Sulpitius. ff. de donat.inter vir. & vxor. & l. Qui pœna,§.1. de manumiss. & l.cùm ratio, §. Fraudis autem,ff.de iure fisci.* & ex aliis plurimis textibus probatur nimium fraudibus indulgendum,viamque dolis sternendam si omnia,quæ quis facere potest,illico posset in alterius fraudem conuertere. Et sic corruerent omnia iura disponentia locum fraudibus minimè dandum esse,*l. In fundo,cum similibus ff.de rei vendic.*Quintò,quia *l.2.ff. de aqua pluuia arcenda,ff.Idem Labeo,el* 2.deciditur auertentem flumen non teneri de dolo, quamuis vicino noceat:& subditur:*Si modo non hoc animo fecerit,vt tibi noceat:sed ne sibi noceat.*Ergo quando animo nocendi auertit,tenetur de dolo.Quod fatetur *ibi* Gloss.*verb.Noceat.* Tandem quia Valer.Maximus *l.7.cap.7.* refert Septitiam matr.Thracalorum Ariminensium iratam filiis nupsisse in eorum contumeliam Publio Seni,ac filios in testamento præteriisse: atque aditum Aug. improbasse nuptias,& testamentum matris:atque adeò bona filiis restituisse.Et ita vltra omnes DD.*n.*7.allegatos, qui huius sent.sunt, sustinent hanc sent.Dec.*cons.*399 *fi.vol.*3.*& c.In præsentia,in noua edit.n.*206.*vers. Quid autem si quis non bono zelo,de probat.* Præpos.*c.Tanta, n.*7.*si qui filij sint legit.* Parisius, *cons.*13.*n.*78.*vol.*1 Ruin.*cons.*78.*n.*8.*vol.*3.Bart.Soc.Ang. Alex. Ant. de Rosellis,Suarez, Greg. Lop. Ant. Gomez, *num.*58.Ant.Gabri.l,Bursatus *n.*72.Mantica,*num.*1.*&* 5. *Flamin.*vbi eos *n.præc.*retuli. Molina *l.2.de primog cap.*5. *num.*27, & latius in *annot. quas ponit post vlt. libri f.n.*8.

Duennas *reg.350.limit.1.*Menoc.*de præsumpt.l.4.præsumpt.81.fin.& præsumpt.*83.*n.*78. Franc. Marc. *dec. Parlamenti Delphi.*684.*n.*3.*p.*2. Mires *de maiorat.in* 1.*addit.p.*2.*qu.*1.*n.*21.Matienzo *lib.5.recop.t.*10.*l.*10.*gloss.*3.*n.*4.

10 Quamuis autem prædicta sententia sit valde probabilis mihi potius placet opposita sententia, vt non obstante eo animo defraudandi substituti, succedat proles per id matr. legitima reddita, excluso substituto. Ducor, quod non verè dicatur substitutum fraudare, qui iure suo vtitur, actumq; mero iure permissum facit. Non enim iniuriam irrogat vtens iure suo *l.Nemo damnum,ff.de regulis iuris.* Et quamuis debitor legatum, quod ipso iure relictum est, & acquisitum repudiet, vt creditoribus fraudi sit, id non consideratur nec fraudi eis fuisse iudicandus est: eo quod iure suo vtatur *l.Qui autem,§.1.de his,quæ in fraudem credit.* Item etsi libertus legatum sibi relictum, & mero iure acquisitũ repudiet, id non est attendendum, nec patronus, in cuius fraudem id effectum videri potest, conqueri valet, nec permittendus est impedire. Quod libertus vtatur iure suo, *§.Vtrum,ff. si quid in fraudem patron.* Deinde, quia cum iure attento, id matr. valeat, effectus ipsius minimè sunt restringendi. Semper enim attenditur id quod principaliter agitur, vt ea, quæ ex illo sequuntur debeant suum valorem obtinere. *l. Si quis nec causam, ff. si certum petatur.* Præterea, si sanitatis tempore ille institutus concubinam duceret eo animo, vt prole suscepta per id matr. excluderetur substitutus, nemo dubitaret eum excludi: cùm tamen matr. iniretur in fraudem substituti; & idem prorsus detrimentum sequatur substituto siue noua proles per matr. suscipiatur, siue antea habita reddatur per illum legitima: atque in vtroque euentu idem sit defraudandi animus. Præterea, quia filius per id matr. quantumuis in articulo mortis mala fide initum, verè redditur legitimus; vt omnes fatentur. Verè ergo facit deficere conditionem, si sine liberis legitimis moriatur: ac proinde substitutum excludet. Nec mala patris ineuntis matr. intentio debet filio nocere: cùm ipse nil à patre consequatur, sed ex beneficio instituentis patrem hæreditatem illam obtinet, qui noluit prolem legitimam hæreditate priuari. Præterea, quia quando actus à parte rei non est contra iustitiam, nec restituendo obligationẽ inducit, nisi referr bono an malo animo fiat ad restituendi obligationem producendam. Vt communis ferè omnium sent. sustinet, vt potest videri in Nauarra *lib.3.de restit.c.5.in noua edit.dub.*1.*n.*5.*& seq.* Et ratio est, quod obligatio restituendi oriatur ex eo, quod quispiam sit efficax, & vera damni causa. At mala intentio non efficit vt actus sit damni causa, nec efficaciam ipsi addit, quoties actus seclusa intentione non est causa illius damni. Cùm enim intentio maneat in intendentis voluntate, nil potest operari in alio. Si ergo hoc matr. in articulo mortis initum, atque praua intentio nocendi substituto, non est contra iustitiam, nec causa damni, ac proindè non obligat ad restituendam substituto hæreditatem: nec ratione malæ intentionis, qua initur, ad id obligabit. Tandem, quia quamuis spurij sint hæreditatis paternæ incapaces, fatentur DD. licitum esse eam fidei amici committere, ea intentione vt ille det spurio, dummodo ea intentio non deducatur in pactum: licèt fraus quædam legis sit. Ergo similiter in nostro casu ea mala patris intentio defraudandi substituti non nocebit proli, vt ob id excludenda sit ab hæreditate: eo vel maximè, quod in hoc casu nulla legi fraus fiat: sed attenta lege proles hæc successura erat, vt verè legitima, nisi mala matris intentio obstet. Et confirmatur, quia si pater ille dum solutus esset, habuisset eum filium ex concubina soluta: & postea ex alio matr. genuisset filios legitimos ac mortua vxore iam in extremis constitutus duxisset concubinam, vt sic filius ille legitimaretur, & hoc in fraudem aliorum filiorum, vt cum illis succederet in bonis paternis, durissimum esset ob sinistram patris intentionem excludere filium hunc ab hæreditate. Cùm beneficio legis tanquam verè legitimus in ea succedat. Ergo idem in nostro casu dicendum est. Et ideo hanc sententiam amplectuntur Bald.*rubrica,C.de priuilegio dotis,n.*2.Sarmiento *lib.1.select.c.6.n...& n.vlt.in fin.& l.4.circa l. Sed est quæsitum.ff.de liberis, & posth.n.*3. Minchaca *in controuers.vsu frequentibus l.3.c.3.n.4.* Io. Garcia *de nobilitate glos.*21.*n.*59.*& tractatu de hypotheca post contractum,n.*14.Spino *speculo testament.gl.*15.*princ.num.*160. Molin.*de test.tract.*2.*disp.*172.*ad fin.*

Ad argumenta *n.*9. proposita resp. Ad primum dic disparem esse rationem. Quoniam professio monachi efficit vt deficiat conditio, si absque liberis ille decesserit, magis ex iuris potestate volentis monasterium haberi loco filij, fauore professionis: quam ex testatoris voluntate, & ex vi verborum: vnde mala fide suscepta ad excludendum substitutum, non operabitur eum effectum. Conditio enim quæ à lege præsumitur circa liberos, intelligitur de iuste susceptis. At proles per matr. legitimata excludit substitutum ex ipsamet testatoris voluntate: vnde non mirum si praua intentio patris non redundet in damnum ipsius prolis, quæ non à patre, sed ab ipso priori testatore vocata est ad eam hæreditatem. Sic respondet Ioan Garcia *de nobilitate gl.*19.*n.*60. Ad 2. dic textum in *ea.l.Filia mea,* non soli defraudandi animo inniti, sed tacitæ patris voluntati sub ea conditione dotantis filiam. Mens enim patris præsumpta fuit in solo mortis casu sibi prospicere: nec præsumitur ipsum fauere voluisse diuortio in ipsius fraudem celebrato. Quod non obscurè significat Glos.*ibi verb. Redderet,* subiiciens illius decisionis rationem, his verbis: *Cum in casu mortis tantum sibi prospexerit pater* quod in nostro casu deficit: nam testator instituens parentem, atque alium substituens, si deficeret proles legitima, noluit substituto contra prolem legitimam fauere, imò illi prætulit prolem legitimam atque adeò fraus & mala patris intentio proli nocere non debet. Ad tertium dic eam esse specialem illius textus decisionem, qui expectatiuis à Pontifice concessis voluit fauere. Quare ea decisio ad alios casus trahenda non est. Ad quartum dic nullum esse absurdum, quando fraudes iniustæ non sunt, ac proinde omni iniuria vacant. Quippe eæ non merentur verarum fraudum nomen: cùm re sua neminem priuent: sed iure suo quisque vtatur, quamuis in charitatis legem delinquat ob malam intentionem. Ad quintum dic cum Nauar.*l.3.de restit.c.5. in noua edit.dub.*1.*num.*12. vbi & alios refert, illam legem non ob malum animum id decreuisse. Nam nec sufficiens is erat, nec iudici cognitus esse poterat. Quare id decreuit ob nullum finem vtilem & necessarium, lex præsumit dolosè & iniquè fieri: atque ideò dat actionem de dolo. Etenim si venas rescindat ob causam sibi vtilem, liquet id iure facere, ac nulli iniuriam eum irrogare: vtpote qui ius sibi consulendi habet. At si nulla necessitate adducatur ad illud faciendum, perspicuum omnino est, non posse illum id iure facere: quin potius alterum absque vlla causa, & non vtens iure suo lædit: & ideò malus animus præsumitur, & datur contra illum actio de dolo. Attendit ergo Vlpianus non animum lædendi duntaxat, sed etiam attendit actionem externam dolosè ac sine iure intentam. Ad vltimum dic ex eo gesto Aug. nil probari: constat enim errasse dissoluendo ob id matrimonium.

DISPVTATIO CVI.

An hermaphroditus possit matr. inire? & iuxta quem sexum.

SVMMARIVM.

Cuius sexus diiudicandus sit hermaphroditus: & quando detur illi sexus electio: & an iuramentum sit de alio non vsurum? n. 1.

*Cuius sit dignoscere sexum præualentem & quid in dubio? n.*2.

*Proponuntur suadentia eum esse matr. incapacem, quando in eo vterque sexus æqualis est? n.*3.

*Debet contrahere iuxta sexum in eo præualentem: & quid quando non constat vter præualeat? n.*4

*An valeat matr. initum iuxta sexum qui in eo non præualet? n.*5.

*Quando vterque æqualis est, iuxta quem contrahere possit? n.*6.

*An parocho liceat interesse matr. tali, antequam coram ordinario eligat sexum? n.*7.

12

An

An semel electo sexu, & iuxta illum inito matr. si viduus effectus iuxta diuersum ineat, peccet, & teneat fatium, n. 8.
Quando consultis medicis res est dubia, vter sexus praualeat, an possit iuxta vtrumque matrimonium, n. 9.
Satisfit argumentis. Et traditur ratio cur hermaphroditus, in quo vterque sexus equalis est, sit incapax ordinis & professionis n. 10.

1 PRæmittendum est, hermaphroditum diiudicandum virum, vel fœminam, iuxta sexum in ipso præualentem, itavt si virilis præualeat, vir iudicandus sit: quod si fœmineus, fœmina, vt habetur *l. Queritur 14 ff. de statu hominum*: ibi, *Queritur hermaphroditum cui comparemus? & magis puto eius sexus existimandum, qui in eo praualet.* quando autem neuter sexus præualet, sed vterque est æqualis, tunc æquè vir ac fœmina iudicandus est. Cum nulla ratio vrgeat, cur potius huius sexus quàm illius censeatur. quare potest tunc eligere sexum, quo vti malit, vt docent Host. *sum. t. de testibus, §. Quis possit esse testis, n. 2. vers. Quid si vtrisque.* Bald. *d. l. Queritur, in additionibus, n. vn.* & *ibi* Albetic. *n. 5* Sylu. *verb Hermaphroditus, fi.* & *ibi* Tabiena *fi.* Armilla *fi.* Nauat *lib. 1 .consi. in 1. edit. de etate & qualit. consi. 8. n. 3. in 2. l. 3. t. De regularibus consi. 47. n. 3.* Maiolus *l. 3. de irregul. c. 25. n. 16.* Enriq. *l. 14. de irregul. c. 8. n. 6. in fi.* Debet autem iuramento se astringere, fore vt in posterum minimè altero sexu præter semel electum vtatur, argumento ex *c. Presbytero, 16. q. 1. & c. Diuersis, de cleric. coniug. & l.* Si plures, *ff. de pactis.* Nam indecens valde esset: vt modo vno, modo altero sexu vteretur. Sic Host. *ibidem.*

2 Quod si roges, quis norit vter sexus præualeat: & quid in dubio censendum sit? Dic matr. peritarum vel medicorum esse huius rei indicium, vt bene docet Albaric. *num. praced. allegatus.* Atque id ex genitalium inspectione iudicandum esse tradit Turrecr. *c. Si testes. § Hermaphroditus, 4. q. 3. n. 3.* Si autem dubitetur vter sexus prædominetur, standum est ipsius hermaphroditi dicto: iuxta communem sent. Cum nullus valeat id ita sentire, ac ipsemet: vel iudicio medicorum standum est. Quod in idem recidit: eo quod medici iudicare debent iuxta ea, quæ ipsemet de se asseruerit. Atque hoc bene docet Nauat. *n. praced. allegatus, in vtroque consi. n. 4.* Quod si adhuc res est dubia quid faciendum sit, dicemus *n. 9.*

3 Et quidem si loquamur de hermaphrodito, in quo neuter sexus præualet, sed æqualis est: videtur is matr. incapax. Quod omnes asserant in hoc euentu eum esse ordinis incapacem, instar fœminæ, vt potest videri apud Enriq. *lib. 14. de irregular. c. 8. n. 6.* & Nauat. *lib. 1. consi. in priori edit. t. de etate & qualit. consi. 8. n. 3. in posteriori lib. 3. t. de irregularibus, consi. 47. n. 3.* ait similiter eum esse incapacem profitendi. Et vtriusq; rationem addit, quod æquè sit fœmina ac vir: ac proinde quamuis ex ea parte, qua vir est, posset videri capax ordinis: at quia est incapax ex ea parte, qua est fœmina, absolutè incapax appellari debet. Similiter si profiteatur in virorum monasterio, non tenet professio, quia æquè est fœmina ac vir. Si autem in monialium monasterio, non tenet, quia æquè est vir ac fœmina. At eadem ratio militat in matrim. Nam si tanquam fœmina viro nubat, obstat valori eius mat. eum esse æquè virum. Si autem tanquam vir fœminam ducat, obstabit eum esse æquè fœminam. Ergo qua ratione ob hanc sexus paritatem est incapax ordinis & professionis, erit quoque matr. incapax. Cum idem protsus absurdum sequatur.

4 I. Tamen conclusio sit. Hermaphroditus, in quo alter sexus præualet, potest matr. inire iuxta sexum illum præualentem: atque ita si fœmineus præualeat, viro nubere potest; si autem virilis, fœminam ducere valet. Constat, quia sexus præualentis esse iudicatur. Vt diximus *n. 1.* Sic docet Gl. *c. Si testes, v. Ad testimonium, 4. q. 3.* Ang. *v. Hermaphroditus, n. vlt.* & *ibi* Sylu. *fi.* Tab. *fi.* Armilla *fi.* Quod si dubium sit, vter sexus præualeat, dicemus *n. 9.*

5 Hinc deducitur, fore irritum matr. iuxta alium sexum contractum, & hoc iure ipso naturæ. Vt si præualente sexu virili, copuletur matr. viri, instar fœminæ: vel si præualente fœmineo, fœminæ, instar viri. Quia inter personas eiusdem sexus initum est: præualente enim fœmineo, reputatur fœmina, & tamen fœminam ducit, ac si vir esset: & si præualeat virilis, reputatur vir, & tamen instar fœminæ nubit viro.

II. Conclusio. Quando vterque sexus æqualis est, in 6
optione eius est, iuxta alterutrum sexum matr. iungi. Quare si virili deseruire eligat, ducet fœminam: quod si fœmineo, nubet viro. Constat ex dictis *n. 1.* vbi probauimus, in hoc euentu dari hermaphrodito electionem sexus. Atque ita in propriis matr. terminis tradunt Sylu. Tabiena, Armilla *n. 4. relati,* Maiolus *n. 1. allegatus.*

Parochus autem non debet interesse tali matr. donec 7
hermaphroditus coram iudice Ecclesiastico protestetur, quo sexu vti velit. Constat ex dictis *n. 1.* vbi probauimus ob hoc esse exigendum sub iureiurando quo sexu vti velit, & se alio sexu præter semel electum non vsurum. Præterea, quia parocho constare nequit, vter sexus præualeat, & an sit æqualis. Quare consulendus est priùs iudex Ecclesiasticus, cuius est id discurrere: vt constat, qualiter matr. copulandus sit. Sic Maiolus *n. 1. allegatus.*

Hinc deducitur, culpæ mortalis reum esse hermaphro- 8
ditum, in quo vterque sexus par est, si semel electo sexu, & iuxta illum matrim. inito, viduus effectus iuxta alterum sexũ matr. copuletur. Vt si prius instar viri duxerit fœminam: posterius autem instar fœminæ nupserit viro, vel contra. Tum, quia si sexus electionem iurauit, reus est periurij. Tum etiam, quia esto non iurauit, delictum admittit, & in re quidem grauissima. Quare iis nuptiis, tanquam interdictis, parochum debere negare suam præsentiam, docet Maiolus *num. 1.* allegatus Existimo autem fore validum id matr quia iure naturæ non irritatur. Cum hermaphroditus ille æquè vir & fœmina sit, nec eius electio id, quod natura sibi indidit, auferre valuit, sed solum licitum vsum. Ius etiam Pontificium non inuenitur, quod id matr. irritum reddat.

Vltima conclusio. quando, consultis Medicis, res in 9
æquilibrio esset, nec iudicari posset, vter sexus præualeat, censendum est, sexum esse æqualem. quod æquæ rationes sint pro vtroque sexu: atque ita de huius matr. dicendum est iuxta dicta triplici *n. prac.* quando sexus est æqualis.

Ad argum. *n. 3.* propositum resp. disparem valde esse ra- 10
tionem. quod cùm maximè dedeceat fœminã ad ordines promoueri, iure optimo credendum est, ita id sacramentum à Christo Domino institutum esse, vt illius incapax sit sexum fœmineum æquè ac vtilem participans. Cùm æquè vir ac fœmina sit. Et similiter cum indecentissimum sit, atque ad luxuriam valdè excitans, si quæ verè fœmina est, profiteretur in virorum monasterio, vel qui verè vir, apud moniales: & is hermaphroditus vtriusque sexus verè sit, meritò censendum est Ecclesiam, irritantem professionem apud personas diuersi sexus, irritasse quoque eius personæ professionem, quæ vtriusque sexus verè & æquè particeps est. quam rationem huius irritationis reddit Nauar. *n. 3.* allegatus. At matr. & natura & decentia contenta sunt sola vacandi copulæ coniugali potestate: quare cùm id detur in huiusmodi hermaphrodito, non est cur nequeat validè iuxta alterutrum sexum matr. copulari.

DISPVTATIO CVII.

Vtrùm ad declarandum matr. irritum ratione impotentiæ statim constantis, desideretur triennium experientiæ & aliqua alia probatio?

SVMMARIVM.

Iudex debet cauere, vt probationes impotentia potius superabundent; num. 1.
Triplicia possunt esse impotentia signa, n. 2.
Quando signa sunt omnium clara, nulla temporis mora expectatur ad dissoluendum matrim. nec iuramenta coniugum vel propinquorum,

sed

sed nec literorum testantium eam impotentiam, 3.
An vbi signa sunt tantum verisimiliter euidentia, exiguntur triennium ac iuramenta medicorum, vel matr. & propinquorum: & his discordantibus quid faciendum, 4
An sit signum omnino euidens, virilia aut testiculos deesse, 5.
Quid, si virilia sint arida, 6.
Quid, si mulier sit arcta, 7
Quid, si coniux per sent. sit ab alio matr. separatus, 8.
An vbi impotentia est ex maleficio, desideretur semper triennium, neganda iudici facultate illius breuiandi, 9.
An vltra triennium experientia sit aliud tempus expectandum in maleficio, indicta coniugi pœnitentia, 10.

1 HActenus declarauimus quando matr. ratione impotentiæ irritum sit: iam ad vltimam huius impedimenti partem accedentes, disputaturi sumus qualiter impotentia hæc constare debeat, vt declaretur irritum ratione illius matr. Et primò quidem in aliquibus disputationibus disseremus de necessitate expectandi triennij experientiæ, & de modo illius computandi, atque aliis probationibus ad hoc necessariis: deinde verò de qualitatibus matronarum vel medicorum, quibus inspectio coniugum committenda est. Petit ergo disputatio præsens expositionem necessitatis expectandi triennij experientiæ copulæ, alteriusve probationis adhibendæ, quando impotentia coniugis statim constat. Et primò præmittere oportet, semper iudicem eo spectare debere, vt potiùs probationes impotentiæ superfluas quam in aliquo diminutas exigat: & vt omnem cautelam, quæ potest adhiberi per omnes probationis modos adhibeat. Quod quæstio de matr. dissolutione sit de re grauissima, & in qua de maximo animæ periculo agatur, vel dissoluendo matr. validum, vel approbando irritum. Item quia in aliis causis oportet iudicantem acta rimari, *c. Iudicantem* 30. *q.* 5. ergo fortius in hoc casu, in quo maius periculum vertitur. Et ita docent Gl. *c. finali, in fi. de frigid. & malefic.* & *ibi* Alex. de Neuo, *n.* 15. Innoc. *c.* 1. *n.* 2. *verf. Et nota, eo. tit.* & *ibi* Host. *n.* 2. Io. And. *n.* 9. Ant. *n. penult fi.* Abb. *n.* 5. *in fi.* Card. *n.* 1. *opposit.* 1. *fi.* Anch. *n.* 11. Alex. de Neuo *n* 9. Præpos. *n.* 7. *fi.* Idem Host. *summ. eod. tit.* §. *Qualiter & quando, n.* 13. & 14. *fi.* & *c. Fraternitatis, n.* 1. *eod. tit.* & *ibi* Io. And. *n.* 3. Ant. *num.* 18. Anch. *n.* 3. *notab.* 3. Præpos. *n.* 1. *notab.* 1. Alex. de Neuo *in pr. n.* 4. Io. de Friburgo *in sum confessorum, l.* 4. *t.* 16. *qu.* 16. Brunel *de sponf. concl.* 28. *num.* 2. & *limit.* 1. *n.* 6. *fi.* Masc. *de probat. concl.* 816. *n.* 18. Fulu. Pacianus *de probat. l.* 2. *cap.* 2. *n.* 18. & *ibi* Calletus *in addit. lit l.* quare in tanti ponderis negotio, nulla iudicis in veritate indaganda, ac probationibus exquirendis, superfluitas potest iure optimo reprehendi, vt bene tradunt Io. And. *c. Fraternitatis, n.* 3. & *ibi* Ant. *n.* 18. Anch. *n.* 3. *notab.* 3. Præpos. *n.* 1. *notab.* 1. Alex. de Neuo *c. fi. n.* 15. *de frig.*

2 Secundò est præmittendum, triplicia esse impotentiæ signa, quædam necessario & euidenter concludentia impotentiam, alia verisimiliter euidentia impotentiæ signa, & alia dubia ac præsumptiuè probantia. quæ omnia à *n.* 5. explicabimus. Hac distinctione vtuntur Ant. *c. Landabilem, n.* 14. *de frigid. & malef.* & *ibi* Præp. *n. vlt.* Alex. de Neuo *n.* 16. & 17.

3 His præmissis, sit prima conclusio. Quando signa necessario & euidenter impotentiam concludunt, siue viri siue fœminæ, nulla temporis mora expectata, est dissoluendum matr. Hæc ab omnibus admittitur. quia *c. Landabilem, de frigid. & malef.* vbi triennium experientiæ præscribitur ad concludendam frigiditatem, excipitur nisi prius ea probari possit. At nulla apertior probatio reperiri potest. Secundò, quia constante impotentia, ac subinde matr. nullitate, contra ius naturæ esset, copulam permittere. Tandem, quia cum extet apertissima probatio, frustra expectaretur euentus triennij, cuius nullus induceretur effectus, *c. Cum contingat, de offic. deleg.* Nec tunc iuramentum septimæ manus propinquorum desideratur, vt bene docent Glos. *c. Fraternitatis, statim in pr. verb. matr. de frigid. & malef.* & *ibi* Abb. *n.* 11. Alex. de Neuo *ibi, in pr. n.* 8. qui duo benè aduertunt, nec iuramentum ipsorum coniugum esse necessarium, Cum ad oculum pateat impotentia. Quare sufficiet iuramentum matronarum vel medicorum ea signa clara per inspectionem testantium. Et quamuis ea Glos. videatur sentire, nunquam in arctitudinis fœminæ impedimento desiderari id iuramentum septimæ manus, sed solum in frigiditate viri, at id non sentit, nec est verum (vt dicemus *n.* 7.) sed loquitur quando est arctitudo euidenter concludens impotentiam. Et ita cum intelligunt Abbas & Alex. de Neuo *ibidem*.

II. Conclusio. quando signa non sunt omnino certa & euidentia, sed verisimiliter euidentia impotentiæ, non desideratur triennium experientiæ: at exigitur iuramentum coniugum asserentium se non posse coire, & septimæ manus propinquorum iurantium se credere eos verum fateri (de quo iuramento septimæ manus latè dicemus disput. seq.) Quia cum impedimentum ferè euidenter constet, non est opus triennium expectare, quod in casu dubij solū conceditur: cùm autem non omnino euidenter constet, amplior probatio petitur, quàm vbi protsus euidens est, & ideò petitur id iuramentū coniugum, ac septimæ manus. Et ita docent Ant. *c. Landabilē, n.* 14 *de frigido & malef.* & *ibi* Alex. de Neuo, *n.* 17. & constabit ex dicendis *n.* 6. & 7. vbi referemus Authores sentientes in impedimentis, quæ non omnino euidentia sunt, peti iuramentum hoc, non tamen triennium. Quare tunc inspiciendus est coniux impotens per medicos aut matronas; & si iudicarint eum omnino impotentem per signa verisimiliter euidentia, ac concordauerint cum medicorum dicto iuramenta coniugum, ac septimæ manus propinquorum, dissoluetur statim matrim. nulla temporis mora expectata: si si autem testimonia hæc discordarint, dicendum est idem, quod de signis dubiis dicemus duplici disp. seq. Sic Alex. de Neuo *d. c. Landabilem, n.* 17. *in casu* 2. 4

Versatur autem difficultas in explicandis his signis. Est ergo signum euidens, vt nec triennium nec iuramenta propinquorum desiderentur, quando virilia omnino amputata sunt. Quod nemo negat. Item si vir careat vtroq; testiculo, vt docent D. Th. 4. *d.* 34. *in fi. in exposit lit.* Ant. *c. Landabilem, n.* 14. *de frigid. & malef.* & *ibi* Alex. de Neuo, *n.* 15. *casu* 1. Et quamuis hoc olim non carebat difficultate: eo quod multi censebant matr. eunuchorum carentium vtroque testiculo esse irritum, (vt retuli *disp* 92. *num.* 15. & 16.) at iam post motum proprium Sixti V. est omnino certum, vt ibidem *n.* 17. dixi. 5

Præterea est signum omnino euidens, ita vt nec trienniū nec iuramenta propinquorum & coniugum desiderentur, si virilia arida sint. Quod tunc inutilia videantur: at perinde est virilibus carere, & ea omnino inutilia esse. Et ita docent Innoc. *c.* 1. *Landabilem, n. vn. paulo post medium, v. Iustum indicium, de frig. & malef* & *ibi* Io. And. *n.* 9. Abb. *n.* 2. Præp *n.* 6. *v. Iustum indicium.* Mascard. *de probat. concl.* 889. *n.* 4. At hoc non caret difficultate. Quod alij existiment membri virilis siccitatem non esse signum omnino certum, & euidens impotentiæ, ac illam necessario concludens, sed verisimiliter euidens. Sicut enim per id membrum vrina expelli potest, ita videtur etiam posse semen emitti. Quare non erit necessarium expectare triennium: at exigendum erit iuramentū coniugum, & septimæ manus propinquorum iuxta dicta *n.* 4. de his signis. Ita sent. Innoc. *c.* 1. *n.* 1. *verf. Vel potes dicere, & de frig. & malef.* & *ibi* Ant. *n.* 2. *verf. Et per hanc decret.* Præp *n.* 5. *fi.* Idem Ant. *c. Landabilem, n.* 14. *eo. t.* & *ibi* Præp. *n. vlt* Alex. de Neuo, *n.* 11. *ad fi.* & *n.* 17. *casu* 2. Sed horū rationi respondent Cald. Card. Flor. & Petr. de Saxoma, vt eos refert Præp. *d. c. Landabilē, n.* 5. stare vt per membrū siccum emittatur vrina, cum tamen semen emitti nequeat. Quod diuerso modo generentur, & aliqua impediant seminis emissionem, non tamen vrinæ. Sed in hac Doctorū controuersia existimo sic dicendum: Si membrū virile sit omnino siccum, est signum omnino euidens, & necessario concludens. Quare nec triennium nec iuramenta picta exiguntur. Et in hoc euentu est verū, quod dicunt priores DD. Quia tunc is vir aut seminis veri emittendi incapax esset: aut si verum semen 6

men emitteret, euidens esset non posse illum membrum erigere, vt posset vas fœmineum penetraret: atque ita semen intra illud vas emittere. Membrum enim omninò aridum vi motiua caret. Si autem non sit omnino aridum, sed taliter vt Medici iudicent, non esse certam & euidentem impotentiam, sed verisimiliter euidentem, tunc habet verum, quod dicunt posteriores DD. Quod si non sit ita aridum, quin possit sufficienter erigi ad copulam, & de hac potentia constet, non censendus est vir ille impotens, vt bene docent Al. de Neuo, *d.c. Laudabilem, n.17. in 2. casu* & *ibi* Præposit. *n.5.*

7 Deinde est signum omninò euidens impotentiæ, itavt nec triennium nec prædicta iuramenta petantur, quando mulier est arcta. Sic videtur sentire Gl. *c. Fraternitatis, statim in princ. verb. Matronas, de frig. & mal.* dum ait quando mulier est arcta, non exigi iuramentum propinquorum. Et docent Innoc. *c. Laudabilem, eo. tit. n. vn. verb. Iustum iudicium*, Ioan. And. *ibi n.9.* Ant. *n.13. & 14.* Præp. *n.6. super verb. Iustum iudicium, & n. vlt.* Archid. *c.2. n.6. vers. Et nota in fi. 33. q.1.* & *ibi* Bellam. *in fi.* Card. *d.c. Fraternitatis, n.5. opposit. 2.* & *ibi* Præp. *n.7.* Host. *sum. t. de frig. & mal. §. Qualiter & quando, n.13. vers. Quid si mulieres asserant.* Io. de Friburgo *in sum. confessorum, l.4. t.16. q.16.* Rosella *verb. Diuortium, n.3.* & *ibi* Syluest. *q.19. n.22.* Mascard. *de probat. concl. 889. n.4.* Sed nec hoc est ita certum. Nam aliis placet arctitudinem mulieris non esse signum omnino certum & euidens, sed euidens verisimiliter, & ideò censent non exigi triennium, bene tamen dicta iuramenta, quod arctatio illa sit per matronas inspicienda, quarum oculus sæpè fallitur, *c. Nec aliqua 27. q.1.* & iudicium Medicorum similiter est sæpè fallax, vt experientia demonstrat, ac notatur *cap. Proposuisti, de probat.* Et ideò sic docent Ant. *c. fi. n.8. de frigid. & malef.* & *d.c. Fraternitatis, n.16.* Alex. de Neuo, *in c. Laudabilem, n.16. & 17. eo. t.* & hæc sententia posterior magis placet: nisi mulier ita arcta esset vt cuilibet inspicienti clarè liquere possit eam non esse capacem alicuius instrumenti virilis, vt optimè explicat Specul. *t. de frig. & malef. §. vn. n.3.*

8 Præterea est signum euidens, & omninò necessarium, itavt nec triennium, nec iuramenta propinquorum necessaria sint, si vir ab alio matr. sit ratione frigiditatis per sententiam separatus. Nam id matr. statim dissoluendum esse probaui *disp. 99. n.6.* & ita docent Ant. *c. Laudabilem, n.14. de frig. & malef.* & *ibi* Ioan. And. *n.8.* Alex. de Neuo, *n.15.* Præpos. *n. vlt.*

9 Tandem monuerim, dum diximus non desiderari triennium quoties de impotentia constat, intelligi præter impotentiam ex maleficio consurgentem, quia cum ea non naturalis, sed accidentalis sit, præsumitur fore vt decursu temporis mediis adhibitis remoueri possit, & ideò semper in maleficij impedimento desideratur triennium experientiæ, vt declaretur irritum matr. Item quia cum operatio dæmonis authoris maleficij sit occulta & libera, non tam de maleficij perpetuitate constat, ac naturalis impedimenti. Et ideò hanc partem sustinent Host. *c. Laudabilem, n.1.* & *c. fi. ad fin. verb. Triennium, de frig. & mal.* Io. And. *eo c. fin. n.11.* Abb. *n.9.* Anch. *n.9. notab. 12.* Card. *n.2.* Alex. de Neuo *n.5. notab. 4. & n.13.* Idem Io. Andr. *d.c. Laudabilem, n.8.* vbi Ant. *n.15.* Abb. *n.2. fi.* Al. de Neuo *n.3. 10. vlt.* Præpos. *n.5. fi.* Idem Ant. *c.1. n.2. vers. Obstabat secundo, eo. t.* Abb. *n.6.* Al. de Neuo *n.9.* Præp. *7.* Henricus *n.1.* Rosella *verb. Diuortium, n.4. fi.* Turrecr. *c. fi. n. vlt. 33. q.1.* Nau. *lib.4. consiliorum, t. de frig. & mal. in vtraque editione consi.1. n.2.* Costanus *de spons. t. de his qui nuptias contrahere possunt, n.78.* Greg. Lop. *l.5. verb. Fasta este plazo, t.8. p.4.* addens etiam si ab altero coniuge vel ab vtroque offeratur antea probatio per aspectum, vel per alia signa, Enr. *l.12. de matr. c.7. n.2. & c.8. n.2. in comm. lit. V.* Nec potest iudex triennium in hoc effectu abbreuiare. Cùm id tempus omnino iure petatur, *c. fi. de frig. & mal.* Sic Host. *eo. c. fi. ad fi. verb. Triennium.* & *ibi* Io. And. *n.11.* Anch. *n.9. notab. 12.* Alex. de Neuo *n.17.* Henr. *d.c.1. n.1.* Enriq. *duplici loco nuper allegato.* Vnde minus benè Gl. *33. q.1. in sum. verb. Quod autem,* Goff. *sum. t. de frig. & mal. n.8.* Veract. *1. p. Speculi, a.40. concl.2.* Matienz. *l.5. recop. t.1. rubr. gl.1. n.103.* Petr. de Led. *de matr. q.58. a.2. paulò ante 2. dubium*, Em. Sa *sum. verb. Matr. vbi de imped. imp. n.24. vers. in maleficio*, loquuntur eodem modo in maleficio, ac in frigiditate, dicentes in neutro impedimento exigi triennium, si statim de illo clarè constet. Sed supponunt falsum, non enim potest clarè statim constare de impedimento maleficij, sicut de impedimento naturali, id esse perpetuum (vt nuper probaui) quod exigitur, vt ratione illius sit dissoluendum matr. At posset eorum opinio in casu rarissimo saluari, nempe, quãdo per maleficium amputata essent omnino virilia, aut testiculus vterque sublatus. Tunc enim apertum est nullo modo præter Dei miraculum ea restitui posse: ac proinde clarè constabit eam impotentiam esse perpetuam.

10 Immò in maleficij impedimento, vltra triennium est tempus arbitrarium à iudice assignandum, indicto simul coniugibus vt orationi vacent, ac operibus pœnitentiæ, consilio, vt vel sic Deus placatus coërceat dæmonem, vt desistat maleficio nocere, quod colligitur ex *c. fi. de frig. & mal.* vbi allegato impedimento maleficij post multos cohabitationis annos, ait Pontifex, *Iniunxistis eisdem vt agerent pœnitentiam de commissis, & sic fortè placeret Deo vt opus matrimonij consummarent.* Et quamuis referat gestum Episcopi, cùm tamen id non reprehendat, immò ad iustam mattim. dissolutionem ponderet, videtur id approbare. Et ita docent Abb. *eo. c. fi. n. vlt.* Rosella *verb. Diuortium. n.4.* & *ibi* Suppl. Pisanæ, *n.4.* Sylu. *q. 20. n.24.* Decisio capellæ Tolos. *381. n.7.* Alex. de Neuo *d. c. fi n.17.* & *ibi* Præpos. *n.5.* Enriquez *l.12. de matr. c.7. n.2.* Et videtur clarè tenere Gr. Lop. *l.5. verb. Da plazo, t. 8. p.4.* nam vbi dixit numerari triennium in maleficij impedimento, quamuis eo coniuges habitarint ante decretum iudicis, ait hoc intelligendum iuxta ea quæ tradit Abb. *d. c. fin. in fine*, vbi Abb. docet hoc tempus arbitrarium concedendum. Hoc tamen intelligo quando coniuges eo triennio habitarunt ante decretum iudicis, in quo casu loquitur textus *d. c. fi.* & loquuntur Rosella, Supple. Pisanæ, & Sylu. Nam si id triennium signatum esset à iudice, vel pars illius in dictis operibus pœnitentiæ & oratione, non est cur eo transacto sit amplius expectandum. Cum iam tempore iure præscripto coniuges habitarint: ac indicta sit illis pœnitentia ad placandum Deum.

DISPVTATIO CVIII.

An impotentia non constante per signa certa, sed ea dubia sunt, at vterque coniux eam fatetur, desideretur triennij experientia, ac aliqua alia impotentiæ probatio, vt ratione illius dissoluatur matr.

SVMMARIVM.

cop. etio manu tactu Euangelijs præstandum, nec sufficiat tangere subiecto libri præsentem esse librum Euangeliorum, nec tangere aliam Scripturam sacram? & an in dubio vbi notarius sciuit iuramenti formam fecit, præsumatur id tactis Euangelijs esse præstitum, n. 14.

Coniuges iurent sicut de propria scientia, ac consanguinei ut credulitatem, num. 15.

Quid debeant iurare coniuges, vt ratione impotentiæ dissoluatur matrimonium, n. 16.

An eo coniuge reputato frigido ducente postea vxorem, censendi sint consanguinei, qui iurarunt rei periurij, n. 17.

Qualiter censeantur periuri tunc coniuges, n. 18.

An hoc periurium concludatur ex solo secundo matrimonio frigidi, an potius ex copula coniugali vel fornicaria, n. 19.

An coniux petens ob impotentiam dissolutionem matrim. teneatur speciem impotentiæ aut eius causam allegare? Et remissiuè quando sit sic restaurandum prius matrim. si inueniatur coniux ille potens, & an iudex teneatur impotentiæ speciem & causam exprimere in sententia, & si tunc succumbat coniux, an possit speciem impotentiæ allegare, an potius sententia illa in rem iudicatam transeat, n. 20.

An in senibus sit hoc trienniũ expectandũ, ac tẽpus arbitrarium, n. 21.

Satisfit argumentis, & conciliantur c. 1. & c. Laudabilem, de frig. n. 22.

1 Disputationi huic ansam dubitandi præbet contradictio maxima, quæ videtur esse inter textus *c. 1. & cap. Laudabilem de frigid. & malef.* nam *c. 1. statim in princ.* decernitur, viro post mensem, aut trimestre, aut annum ab inito matrim. fatenti propriam frigiditatem, vxoréque eádem affirmanti, si ea per verum iudicium probari valeat, dissolui posse matrim. At *c. Laudabilem, eo t.* deciditur vbi claré non constet de frigiditate, expectandum esse triennium experientiæ. Contradicunt ergo sibi hi textus, cum in priori minus triennio petatur. in posteriori autem triennium. Atque alia decernuntur *d. c. 1.* quæ videntur contraria decisioni *d. c. Laudabilem:* de quibus est habendus sermo *disp. seq.* Secundo, quia *eo. c. 1.* culpæ tribuitur vxori serotina reclamatio, quod post annum reclamauerit allegans viri frigiditatem, atque ideò eius petitio non auditur. Cum tamen *d. c. Laudabilem,* ea clamatio censeatur præmatura, & ob id reiiciatur, triennium enim experientiæ, quod reclamationem præcedere debet, nondum transiit.

2 Apparens horum textuum contradictio reddit difficillimum intellectum textus *c. 1. de frigid. & malef.* & circa illum valde laborant expositores, atque ita intricatè loquuntur, vt potius illum confundant, quam aperiant, vt animaduertit *ibi* Abbas *n. 5.* Et ideò aliquibus Doctoribus placet id *c. 1.* vim textus minimè habere. Quod non sit ex aliquo Pontifice aut concilio generali desumptum, sed ex Brocardicis *l. 10.* Et ita videtur sentire *ibi* Gloss. *verb. Tacuit,* dicens non tenere quod ibi deciditur de coniuge tacente per annum, vel dimidium: quamuis non explicet num causa sit quod id cap. sit correctum, an potius quod vim textus non habeat. Et tenent expressè Alanus Laurentius, & Vincentius (vt eos refert *ibi* Henricus *in fine.*) Alij verò quamuis admittant esse textum, dicunt tamen esse correctum per *c. Laudabilem, de frigid & malef.* sic Turrecrem. *c. Si quis acceperit, n. vn. 33. q. 1.* Ad dicendum est *id c. 1.* habere vim textus, nec de hoc esse dubitandum. Cum Greg. IX. decretalium compilator inter Pontificia decreta id collocarit. Quod tenent Hostiens. *eo. c. 1. n. 1.* Ioan. Andr. *in fin.* Anch. *n. 12.* Petrus, Goffredus, Abbas antiquus, quos refert & sequitur Henr. *ibi fin.* Præpos. *col. 2. n. 5. super* Glos. *in verb. Tacuit,* Brunellus *de sponf. concl. 18. n. 16.* & verius etiam est id cap. non esse correptum, vt defendit *ibi* Alex. de Neuo *n. 13.* quod etiam claré tenent cæteri expositores, qui tanquam non correctum illud explicant, ac conantur conciliare cum *c. Laudabilem, de frigid. & malef.*

3 Claritatis ergo gratia duplex est distinguendus casus in quo disputandum est, an triennium experientiæ necessariò desideretur, & vltra illud aliqua alia probatio. Prior est, quando vterque coniux fatetur impotentiam, posterior, quando alter fatetur altero negante. Et quidem in præsenti *disp.* de priori casu discutietur, in sequenti verò de posteriori. Est ergo difficultas, de necessitate expectandi triennij, & alterius probationis, vt dissoluatur matrimon. quando vterque coniux alterius impotentiam fatetur. Quibusdam placet non esse opus triennio experientiæ, sed tempus quoddam arbitrarium sufficere, vt vnius mensis, aut trium, aut anni, & iuramentum vtriusque coniugis, ac septimæ manus propinquorum, vt dissoluatur matrimonium. Docentur, quod *c. 1. de frigid.* in hoc euentu petitum est triennium, sed post dimidium habitationis annum conceditur separato. Secundo, ex *cap. Laudabilem, de frigid. & malef.* id probari videtur. Nam in priori parte loquens quando solus alter coniux fatetur impotentiam, postulat triennium experientiæ: at in posteriori loquens quando vterque fatetur, eius triennij non meminit. Nec clausula triennium continens, in principio posita, limitans priorem casum, extendi debet ad posteriorem. Vbi enim fit diuisio per paragraphum vel versiculum, clausula posita in vno paragrapho vel versiculo, non refertur ad alium paragraphum vel versiculum: iuxta doctrinam *gloss. vnic. verb. Sic scilicet, de postul. prælat. in 6.* quam notabilem dicit Alex. de Neuo, *d. c. Laudabilem, n. 9. & rubrica de sponf. n. 3.* & in hoc posteriori loco limitat, nisi esset adiectum verbum, Vt præfertur, vel in præmissis. Ad *d. c. Laudabilem* ponuntur diuersi ac separati versiculi in in vtroque casu. Nam prior continetur *in vers. Nos verò*, posterior autem *in vers. Si autem.* Tertiò, quia licet experientia triennij concedatur, quando frigiditas probari nequit euidentibus signis, at hæc ratio non vendicat sibi locum, quando vterque fatetur impedimentum, sicut quando alter solus. Quod in priori casu fit violenta præsumptio: & quia posset esse collusio aliqua, accedit septima manus propinquorum iurantium verisimile ipsis esse, coniuges verum dicere. Quarto, quia textus *d. c. Laudabilem,* loquens in posteriori casu, nempe, quando vterque fatetur, incipit per particulam aduersatiuam, si autem: quæ cùm ponatur absque copula, eam naturam habet vt aduerseretur in iure, & in facto: ita vt diuersum casum & diuersum ius importet, vt aduertunt Bartol. *l. Patris* & filij, *n. 1. ff. de vulgari:* & ibi Ias. *n. 6.* dicens esse omnium. Cum ergo in priori casu, quando alter negat iustum iudicium, vt matrim. dissoluatur, sit lapsus triennij cum iuramento coniugum, & septimæ manus propinquorum: & in posteriori hæc etiam iuramenta petantur *eod. cap. Laudabilem,* non dicendum est tunc peti etiam triennium. Quia iam diuersus casus, sed non diuersum esset ius. Tandem quia nullus negare potest minorem probationem desiderari quando vterque fatetur impedimentum, quàm vbi alter solus. Et nulla alia differentia potest assignari, quàm circa triennij necessitatem. Nam iuramenta coniugum & propinquorum in vtroque casu petuntur. Et ideò huius sent. sunt Gloss. *c. 1. 1. verb. Per verum, & verb. Probari, de frigid. & malef.* & ibi Inno. *n. 1. verb. Per verum.* Abb. *antiquus n. 3.* Host *n. 1. verb Per mensem.* Ioan. And. *n. 2. & 5.* Anch *n. 10.* Idem Innoc. *d. c. Laudabilem. statim in princ.* & ibi Host. *n. 2.* Ioan. And. *n. 3.* Ant. *n. 6.* Anch. *eo. n. vlt.* limitãs quãdo mulier per aspectum reperitur virgo. Præp. *n. 3.* Alex. de Neuo, *d. c. 1. n. 7. vers. Sed tu d. c.* & *ibi* Henr. *n. 2.* Idem Host. *c. fi. n. 1. v. Cognoscendi alias de frig. & malef. sum. eo. t. §. Qualiter & quando, n. 13.* Albert. *in suo dictionario. lit. D. v. Diuortium. paulo post pr.* Astensis *2. p. sum. l. 8. t. 37. a. 1. paulo post pr.* Montaluus, *l. 6. v. Frio, t. 8. p. 4.* Ang. *v. Matr. 3. impcd. 16. n. 10.* Supplementum Pisanæ *v. Diuortium, n. 2.* & *ibi* Rosella *n. 1.* Sylu. *q. 18. num. 21.* Mascard. *de probat. concl. 889. n. 7. & 8.* Et idem videtur tenere Ant. Cucus *l. 5. institutionum maiorum, t. 12. n. 264.* vbi ait impotentiæ probationem sumi ex vtriusque coniugis confessione iurata, cum iuramento septimæ manus propinquorum: & dandam licentiam petenti hanc dissolutionem, migrandi ad alias nuptias. Et Fauet Enriquez *l. 12. de matr. c. 7. num. 1. fine,* vbi generaliter tradit committi arbitrio iudicis, vt inspectis coniugum qualitatibus, & præteritæ cohabitationis tempore, concedat minus tempus triennio ad impotentiæ probationem, præterquam in maleficio. Sed Alexand. de Neuo *eodem cap. 1. num. 9. vers. In glossa 1.* remittit se circa hanc quæstionem ad *dict. capit. Laudabilem,* vbi *numer. 8. fine,* dicit antè factam tenendam esse opinio

opinionem contrariam: at post factum non esse recedendum ab hac, quæ communis est. Et statim eod. n. si vtraque conciliat, aut vterque coniux stat contra matrim. illud dissolui desiderans, ac eius separationem petens, & tunc illi confessioni non est credendum, *c. Super eo, de eo qui cognouit consang.* aut alter stat pro matrimonio, alter verò contra illud: & tunc creditur confessioni illius, qui stat pro matr. & poterit dissolui ante triennium accedente iuramento septimæ manus propinquorum. Similiter idem Ant. *d. c. Laudabilem, n.* 15. & *ibi* Præpos. *fine*. diuerso modo loquuntur, volentes vtramque sententiam ad concordiam redigere hoc modo, vt hæc opinio vera sit, quando vterque coniux fatetur impotentiam, secus si tantum fateatur nondum esse consummatum matr. neget tamen alter se impotentem.

4 Temperant plerique ex his Doctoribus hanc sententiam, quando adest plena pubertas in coniugibus, nempe, si vir expleuerit octodecim annos, & fœmina quatuordecim. Si enim nondum planè puberes sint, semper plena pubertas expectanda est: atque ea adepta tempus erit arbitrarium: nec erit necesse expectare triennium. Quippe (vt probaui *disp.* 104. *n.* 18.) nunquam ratione impotentiæ non constantis per signa euidentissima potest separari matrimonium vsque ad plenam pubertatem: vbi multos Doctores retuli. Atque ita Host. *c. Landabilem, paulò post princ. de frigid. & mal.* & *ibi* Io. And. *n.* 3 aiunt in puero minori quindecim annis semper esse expectandum triennium; nec posse id tempus breuiari. eo quod eo non transacto nondum aduenerit plena pubertas: quod si sit sexdecim annorum, expectandum biennium: si annorum 17. vnicum annum: si verò 18. annorum, mensem vel dies, vel minus arbitrariè. Sed de hac re, an triennium incipiat, ac concedendum sit à plena pubertate dicemus *disp.* 110. *à n.* 8.

5 At multo verius est, quamuis vterque coniux fateatur impotentiam, vbi ea non est certa, desiderari semper triennium experientiæ concessum, *c. Laudabilem, de frigid. & malef.* ad experiendum an impotentia sit vera ac perpetua. Ducor, quod *eo. c. Laudabilem*, petatur hoc triennium experientiæ quando non constat de viri frigiditate. At ex eo quod vterque coniux fateatur impotentiam, non verè constat de frigiditate. Sæpe enim dubitatur, an sit naturalis & perpetua, an accidentalis, & temporanea. Ergo expectari debet triennium, vt ex temporis cursu appareat veritas. Et confirmatur, quia ibi datur triennium, vbi vera frigiditatis probatio haberi nequit, at ex vtriusque coniugis confessione non habetur vera probatio contra matr. *c. Super eo qui cognou. consanguineam.* Nec iuramentum propinquorum supplet illum defectum eo quod illi de sola credulitate iurant. Sed dices *d. c. Laudabilem. in princ.* vbi triennium exigitur, loqui quando alter solus coniux fatetur impotentiam: ac proinde in posteriori eius parte, in qua textus agit quando vterque fatetur, nulla triennij mentio facta est, sed solius iuramenti coniugum, ac septimæ manus propinquorum. At aduersus hanc euasionem probatur id triennium concernere totam literam, quia tota eius textus decisio eò pertinet, vt Pontifex declaret quantum temporis spatium indulgendum sit coniugibus, ad veritatem frigiditatis dubiæ comperiendam, vt constat ex quæstione Pontifici proposita initio textus, ibi: *Quantum tempus indulgendum sit naturaliter frigidis ad experientiam copulæ nuptiali?* Cui consultationi absolutè respondet Pontifex his verbis: *Nos verò in præsenti consultatione sentimus, vt à tempore celebrati coniugij, si frigiditas prius probari non possit, cohabitent per triennium.* Quæ propositio cum indefinita sit, ac doctrinam contineat & à lege sit prolata: æquipollet vniuersali, iuxta doctrinam *glossæ c. Vt circa, in princ. verb. aliorum de elect. in* 6. communiter ab omnibus receptæ: eo vel maximè, quod ab hac regula solum casum, quo frigiditas probari non posset, excipiat textus *d. c. Laudabilem*, non explicans quem probationis modum. Et Gl. ibi *verb. Prius*, & communiter DD. intelligunt quando ante triennium non potest manifestè probari: & postea Pontifex quasi satisfaciens tacitæ quæstioni, quæ poterat vlterius proponi, non illa triennij experientia sat sit ad dissoluendum matr. & nulla alia probatio desideretur, vel qualis, descendit ad casus speciales: & in hoc duplicem casum distinguit. Prior est, quando alter negat altero fatente impedimentum: & tunc iustum iudicium desiderari ait. Posterior quando vterque fatetur: & tunc iuramentum coniugum & septimæ manus propinquorum exigi decidit. Quare diuiso casu in non cadat super triennium expectandum; sed illud absolutè & indefinitè decisum est semper expectandum, vbi prius impotentia constare non potest. Cadit ergo diuisio super aliud probationis genus, quale futurum sit vltra triennium. Et confirmatur, quia textus posita generali regula de triennio expectando, quando descendit ad decidendum an aliud probationis genus necessarium sit, ac vult prædictos duos casus distinguere, sic incipit. *Quo elapso si nec tunc cohabitare voluerint.* quare in decisione duplicis casus quem statim distinguit, procedit illo supposito præmisso, nimirum, quo triennio elapso. Tandem, quia hac in re potius inclinandum est, vt probationes exuberent, quam vt in aliquo deficiant (vt probaui *disp. prec. n.* 1.) Ergo potius amplectendum est, d siderari vt impotentia illa triennij experientia comprobetur. Et ideo hanc sent. sustinent ex Theol. D. Tho. 4. *d.* 34. *in fine, in expositione lit. Magistri, vers. Septima manu, & ibi* Palud. *q.* 2. *a.* 3. *concl.* 3. *n.* 18. Suppl. Gab. *q. vn. a.* 2. *propos.* 1. Celaia *q.* 1. *post* 2. *concl.* D. Ant. 3. *p. t.* 1. *c.* 12. §. 3. *ad fi.* Led. 2. *p ea. q.* 60. *a.* 1. *col.* 4. *vers. Sed quæres*, quamuis enim proponat quæstionem sic: an coniuge altero fatente impotentiam, sit necessarium triennium, nil de altero explicans: at manifestè loquitur quando alter non negat: ait enim opinionem Abbatis contra Innocentium esse tenendam, ac hodie esse communiorem, vt desideretur triennium. At hæc est opinio Abbatis, vt statim cum referemus, & contraria relata *n.* 3. est Innocentij: vt ibi retulimus cum Angle. Floribus 1. vbi *de matrim. q.* 8. *a.* 1. *dub.* 4. Graffis 1. *p. decisionum. l.* 2. *c.* 85. *n.* 24. Et videntur clarè hoc supponere Durand. 4. *d.* 34. *q* 2. *n.* 7. & *ibi* Rica. *ar.* 2. *q.* 1. *corpore*, vbi aiunt probari impotentiam præsumptiuè per triennij cohabitationem: & tunc si vterque fatetur impedimentum: debent iurare cum septima manu propinquorum. Eiusdem sent. videntur Victoria summa, vbi *de matr. n.* 283. Petr. de Soto *de matrim. lect.* 5. *p.* 1. *vers. His autem proximum.* Sotus 4. *d.* 34. *q. vn. a.* 2. *col.* 3. *concl.* 2. Bart. à Ledes. *de matr. dub.* 48. *concl.* 6. Lud. Lop. 2. *p. instruct.* vbi *de matr. c.* 52. *col.* 2. Cañedo *sum. sacrament.* vbi *de matr. c.* 5. *n.* 32. indistinctè enim docent, vbi impotentia non constat, exigi triennium. Et ex Iurisperitis tenent hanc sent. Gl. *c. Si quis acceperit, verb. Tempore* 33. *q.* 1. *& d. c. Laudabilem, verb. vterque* Abb. *c.* 1. *n.* 5. *&* 6. *& c. Laudabilem, in fi. & c. fi. n.* 4. *de frig & malef.* Card. Florentinus, & Zoch. quos refert & sequitur Præp. *d. c. Laudabilem, n.* 4. *fi. & dict. c. fi. n.* 3. Io. de Friburg. *in sum. confess. lib.* 4. *t.* 16. *q.* 16. Monaldus *summa tract. de matr.* vbi *de impotentia coeundi, t. de impossibilitate coeundi, & quot sunt eius species*, Brunellus *de sponsalib. concl.* 28. *n.* 16. *Lex regia* 6. *t.* 8. *p.* 4. *in fi.* & *ibi* Greg. Lop. *fi.* Turrect. *c. Si quis acceperit, n. vn.* 43. *q.* 1. Franc. Marcus *decisione Parlamenti Delph.* 677. *n.* 1. Gaeta *c. Ad limina* 40. *q.* 1. § 4. *q.* 221. *n.* 522. Hugolin. *de mat. c.* 19. *n.* 1. & hanc sententiam dicit videri veriorem, licet cogitandum relinquat Mascardus *de probationibus, in concl.* 816. *n.* 8. & videtur expressè tenere alter Cardinalis *c.* 1. *n.* 1. *vers. Præmitto pro intellectu, de frigid. & malef.* vbi eum textum significantem in primo casu ibi proposito, nempe, quando vterque fatetur impedimentum, non exigi triennium, modo probetur per verum indicium impotentia, explicat, quando euidenter de illa constat: & ita extra hunc casum etiam vtroque fatente videtur sentire exigi triennium. Eiusdem sent. mox videtur Nauar. *lib.* 4. *consil. in vtraque edit. de frigid. tota consil.* 1. vbi agens de

de quodam matrimonio diſſoluto ante trienniĳ cohabitationem, ait ſententiam fuiſſe iniuſtam: & ita redeundum ad id matr. cohabitandúmque donec triennium abſoluatur, & tenet Fuluius Pacianus *de probat. l.2.cap.2. n.24.* & videtur tenere Coſtanus *de ſponſalibus, tit.de his qui contrahere nuptias poſſunt, n.66.* vbi ait poſt trienniĳ cohabitationem ſat eſſe iuramentum vtriuſque coniugis, & ſeptimæ manus propinquorum: & ita videtur ſentire hæc non ſat eſſe ante triennium. Denique eiuſdem ſententiæ videntur Speculator *t. de frigidis §.vnico, n.3.* Io.And. *tractatu de matrim. n.16.* Canalanus *1.p.deciſ.18. n.7.* Petrus Greg. *ſyntagmate iuris, l.9.c.12 n.5.* vbi indiſtinctè docent expectandum triennium, quando non conſtat frigiditas.

6 Et quamuis vtroque coniuge fatente impedimentum, ac triennio lapſo, ſanum conſilium ſit facere coniuges inſpiciat id non eſt neceſſarium. Quod *c.1.Laudabilem,* in vltimo caſu, vbi eſt ſermo de hoc, *de frigid. & malef.* id non petatur. Deinde ne viduis denegetur hoc remedium, vtpote quæ per aſpectum probare nequeunt matr. non eſſe conſummatum. Nec obſtat *c.fi. de frigid.* vbi refert ac ponderat Pontifex mulierem fatentem vna cum viro impotentiam, ac lapſis octo cohabitationis annis fuiſſe inſpectam, quia id ad abundantiorem cautelam effectum eſt. Et ita ſentiunt Abb. *dict.c.fi.n.10.* & *ibi* Card. 2. Præp.*n.3. in gloſſa pen.* Alex. de Neuo *n.15.* Brunel.*de ſponſ. concl.28. n.24.* Et quamuis hi Auctores loquantur in maleficio, de quo eſt ſermo *eo.c.fi.* At fortior ratio militat in impedimento naturali frigiditatis aut arctitudinis. Tum quia difficilius cognoſcitur impotentia ex maleficio conſurgens. Tum etiam quia in maleficio textus *eodem c. fi.* poſuit hanc inſpectionem: atque ita vrgentior erat dubitandi ratio, quam in impedimento naturali, in quo nullus textus eius inſpectionis meminit, quando vterque fatetur impedimentum, & militat eadem ratio, ne viduis deſit hoc remedium. Et ideo loquens de impedimento naturali tenent Alex.de Neuo *d.c. Laudabilem, n.17. in caſu 5.* Coſtanus *de ſponſalibus, tit.de his qui nuptias contrahere poſſunt, n.66.*

7 Deſideratur tamen vltra triennium illud, & iuramentum vtriuſque coniugis fatentis impedimentum, vt ſeptima manus propinquorum iuret, vel vicinorum bonæ famæ, ſi propinqui defuerint, quia textus *c.Laudabilem, in fine, de frigid. & malef.* id petit, & (vt *n.5.* probaui) totus ille textus loquitur tranſacto experientiæ triennio. Deinde quia id iuramentum iure petitur, eo quod poſſet eſſe colluſio inter coniuges: & vt cautiori diligentia adhibita diſſolutio matrimon. fiat, quæ res maximi momenti eſt. At hæc colluſio æquè habere locum poteſt, quando tranſactum eſt triennium. Et huius ſententiæ ſunt ex Theologis D.Th.4.*d 34. in fine, in expoſitione literæ, verſ. Septima manu,* & *ibi* Scot.*q.vn.col.pen.* Palud.*q.2.a.3.concl.3.n.28.* Supple.Gab.*q.vn.a.2. prop.2.* Celaia *q.1. poſt 2.concl.* D. Ant.*3.p.t.1.c.12.§.3.ad fi.* Angles Florib.*1.p.* vbi *de matr. q.8.a.1.dub.4.* Et ex Iuriſperitis *gloſſ.c fin.in fine, & c. Laudabilem, verb vterque, de frigid. & mal.* Goffred. *ſum.eo.tit. n.8.* Ant.*c.1.n.2.verſ. Et per hanc decretalem, eod tit.* Abb. *d.c. Laudabilem, in fine,* Monaldus *ſumma,* vbi *de matr. tit. de impoſſibilitate coeundi, & quot ſunt eius ſpecies,* Turrecr. *33.c.1. in ſum. a.1.n.9.* Roſella *verb. Diuortium, n.4.* & *ibi* Suppl. Piſanæ *n.4 fi.* Syluest. *q.20. n.23. fi.* Nauar.*lib.4. conſil.in vtraque edit.tit.de frig.conſ.n.1.3.* *Lex reg.6.t.8.p.4.* & *ibi* Greg.Lop.*fine.* Coſtanus *de ſponſalib. tit.de his qui nuptias contrahere poſſunt, n.66.* Maſcardus *de probationib. concl.8.16.n.8.* Fuluius Pacianus *l.2. de prob.c.2.n.24.* Hugolinus *de matr. c.19.n.1.* Eiuſdem ſent. ſunt alij, qui etſi non explicent quando tranſactum eſt triennium, at dicunt ſemper triennium expectandum, quando non conſtat euidenter de impotentia. Hi ſunt Innoc. *d.c. Laudabilem, n.vn. paulò poſt medium, ver. Per iuſtum,* & *ibi* Io.And. *n.9.* Idem Io.And.*c. Fraternitatis, n.9 eod.t.* & *ibi* Hoſt. *n.2.* Anch.*n.6.not.8.* Archid *c. Requiſiſti, n.6. verſ. Et nota 33.* *q.1.* & *ibi* Bellar. *in fi.* Brunellus *de ſponſ.concl.28. n.24.* Quod ſi opponas Gl. *in c. Fraternitatis, verb. Matronas,* vbi in arctitudinis impedimento videtur ſentire non eſſe neceſſarium hoc iuramentum *diſp.præc. n.5.* illam explicui: & ibi *n.7.* etiam in arctitudine probaui id iuramentum deſiderari, quando non eſt omnino euidens.

Quare minus benè Gl. *c. Requiſiuiſti, verb. Septima manu 33.q.1.* ait quando mulier per aſpectum reperitur virgo, non eſſe opus iuramento ſeptimæ manus propinquorum, ſed verum indicium eſſe per matronatum & ipſorum coniugum iuramentum. Id tenet Fuluius Pacianus *de probat. l.2.c.2.n.29.* Quam eandem partem videntur ſuſtinere Sotus *4. d.34. q. vn.a.2.col.4. verſ. Rogas autem,* Ledeſma *2.p.4.q.60.a.1.col.3.verſ. Sed vlterius dubitatur,* vbi clarè tunc ſolum videntur petere iuramentum propinquorum, quando mulier eſt corrupta, ac proinde minimè poteſt ex aſpectu conſtare matr. non eſſe conſummatum. At expreſsè tenent contrarium Doctores, quos *n. præc.* allegaui, aſſerentes ſemper hoc iuramentum deſiderari, quando impotentia non eſt euidens: quod hic contingit. Nam ſæpe oculi ac manus obſtetricum falluntur: eo vel maximè quod fœminæ multis fraudibus vtantur, quibus virgines appareant. Præterea valent coniuges colluſione vti, & reuera non dediſſe operam carnali copulæ: & licet matronæ per aſpectum teſtificari poſſint mulierem eſſe virginem, at non poſſunt affirmare bona fide datam eſſe operam copulæ. Et ideo in propriis terminis ſuſtinent hanc partem Gloſſa *c. fi. in fi. de frigidis, & malef.* & *ibi* Hoſt.*fi.* Io.And.*fi.* Anch.*n.11.q.2.* idem Io.And. *c. Laudabilem, n.9. eod. tit.* 8

9 Hinc etiam deducitur qualiter ſit intelligenda Gl. *fin. c fi. de frigid. & malef.* vbi cum dixiſſet non ſufficere aſpectum matronarum, niſi etiam concurrat iuramentum ſeptimæ manus propinquorum, ſubdit valere ſententiam altero horum omiſſo. Idem tenet Aſtenſis *2.p. ſumma l.8. t.37.a.1.q.1.* Si enim intelligant de matronarum aſpectu, verum dicunt, quippe cum non eſſe neceſſarium tranſacto triennio, & vtroque fatente impedimentum, diximus, *n.6.* At omiſſo iuramento ſeptimæ manus propinquorum ſententiam redderet irritam. Quod *eo.c.fin.in fi.* tradens Pontifex formam diſſoluendi matr. ratione impotentiæ, ponit tanquam prærequiſitum hoc iuramentum. Et cum ſit forma probationis iure præſcripta, eius omiſſio vitiat ſent. Et ita docent Hoſt. *eod.c.fi.in fine,* & *ibi* Io.Andr.*fine,* Anch. *n.11.q.2.* Abb.*num.10.* Cardin.*n.3.* Præp.*n.3. in gloſſa pen.* Alex.de Neuo *n.15.* & quamuis hi Doctores loquantur in maleficij impedimento, de quo agit ille textus: at neceſſariò idem dicere debent in frigiditate, quia *c. Laudabilem, de frigid. & malef. in fi.* ſimiliter petit idem iuramentum agens de matrimonio ratione frigiditatis diſſoluendo, vt etiam *n.7.* probaui.

Quidam dicta temperant, vt non exigatur hoc iuramentum ſeptimæ manus propinquorum, quoties fama aſſertionem coniugum adiuuat. Sic Gl. *c. Requiſiuiſti, verb. Septima manu 33.q.1.* & *ibi* Archid.*n.5.* Bellamer.*3.* Sed meritò ab his eſt recedendum, quod fama in conſanguinitatis impedimento magni momenti ſit: at quando petitur diſſolutio ratione impotentiæ, modici aut nullius. Sic Innoc.*c.1.n.4. de frig. & mal.* & *ibi* Io.Andr.*n.11.* Hoſt.*n.4.* Præpoſ.*n.8.verſ. Sed quæro quia ſæpe.*

Iuramentum autem hoc ſeptimæ manus propinquorum ſic accipiendum eſt: vt ſi vterque coniux fateatur impedimentum, cuiuſlibet coniugis ſeptem conſanguinei iurent: vel eis deficientibus ſeptem vicini cuiuslibet: & ita debet eſſe quatuordecim. Et ita hoc intelligunt Innoc. *c. Laudabilem ſtatim in princ. de frig. & malef.* & *ibi* Alex. de Neuo, *n.6.* Hoſt. *ſum.eo.t. §. Qualiter & quando, n.10. verſ. Eſt autem rectum indiciũ, & c.1.n.1.v. Per verum indicium. eo.t.* & *ibi* Io.And. *n.5.* Alberic. *in ſuo dict. lit.D. verb. Diuortium, paulò poſt principium.* Aſtenſ.*2.p.ſum l.8.t.37.a.1. paulò poſt principium.* Io. de Frib. *in ſum. conf.lib.4. t.16. a.16.* Roſel. *verb. Diuortium, n.1.* Supple.Piſanæ, *ibi n.2.* 10

Sylu.

Sylu.*q.*18.*n.*21. *Lex reg.5.fi.t.8.n.4.* Ant.Cuc.*l.5.inst maiorum,t.12.n.*264.quamuis idem Io.And. *d.c.Laudabilem, n.4.verb.Septima manu*,dicat non requiri septem propinquos pro quolibet coniuge, quando verò alter fatetur & alter negat, quot propinqui debeant iurare, dicemus *disp.seq.n.*13. Eliguntur autem propinqui,& eis deficientibus vicini, quod verisimile sit fore, vt ipsi melius norint res coniugum. Petuntur autem tot ob matrimonij fauorem,& ne facile in eius dissolutione erretur.

12 Quòd si tot testes haberi nequeant,sufficient pauciores arbitrio iudicis,vt duo. Argumento ex *c.Presbyter omnibus 2.q.5.* ita Gl.*c.Requisisti, verb.Septima manu* 33.*q.*1. & *ibi* Archid.*n.*6. Bellam.*n.*3. Turrecr. citato Hugone *n.*8. Io. And.*c.fi.n.*12.*de frig. & mal.* & *ibi* Ant.*n.*8.*fi.*Abb.*n.*11. Anch.*n.*11.*qu.*2. Alex.de Neuo *n.*16. Brunel.*de sponsal. concl.*28.*n.*24.*fi.* Greg. Lop.*l.*5.*verb.Siete.t.*8.*p.*4.Masc.*de probat.concl.*816.*n.*12. *& concl.*889.*n.*7.Calletus *addit.ad Fuluium Pacianum, l.*2.*de probat.c.*2.*lit. H.* At necessitate hac non cogente, non est recedendum à numero iure petito. Cùm non sit ius expressum, & res sit valde ardua. Sic Host.*sum.de frig.§. Qualiter & quando.num.*10.*vers. Item licet in accusatione*,Io.And.Ant.Anch.Præpos. *proximè alleg.*

13 Etsi desint consanguinei & vicini, debent assumi alij testes bonæ famæ & omni exceptione maiores.Quamuis enim text.*c.Laudabilem, de frig. & malef.* solum dixerit, deficientibus consanguineis assumendos vicinos, & his deficientibus nil statuerit: at ex mente illius textus hoc colligitur: vult enim,in quantum fieri potest testes alios præter ipsos coniuges adhiberi: & elegit potius consanguineos vel vicinos:quod ipsi res illorum melius norint. Mens ergo textus est,vt his deficientibus, alij adhibeantur,qui notitiam habere possunt.Er ita docet Alb.Magnus 4.*d.*34.*a.*5.*ad* 2.

14 Sed dubitabis, an sufficiat qualicunque verborum forma iuramentum hoc præstari. Videtur enim necessario præstandum esse, tactis sacrosanctis Euangelijs. quia *cap. Laudabilem.de frigid. & malef.* sic dicitur: *Si autem quod nunquam se cognouerint ambo fatentur septima manu propinquorum.vel vicinorum bona fama,si propinqui defuerint, tactis sacrosanctis Euangeliis, vterque iureiurando dicat, quod nunquam per carnis copulam vna caro effecti sint.* Quod *c.*2.*n.*33.*q.*1.appellatur tactis sacrosanctis reliquiis. At quando pro iuramenti forma requiritur Euangeliorũ tactus,nec iuri satisfit,nec valet actus quoad iuris affectus, præstito iuramento absque eo tactu, quamuis iurans suo astringatur iuramento. Vt docet Gl.*c.vt circa,v.Corporali, de elect.in 6.* Et *ibi* Arch.*n.*2.*v. Corporali*, Anch.*n.*7.*vers. Item nota quod dicit text.*Dominic.*ibi §.Edicto,n.*2.Franc. *in p.n.*9.Idem Gl.Clem. 1.*de hereticis,§.Porro,vers.Tacta*, & *ibi* Card.*eo.§.n.*3.*q.*1.Anch.*ibi §.Sane,n.*7.Imola *ea.clem. n.*16. Bonif.*b.*36.*n.*111. Bald.*auth. Sacramenta puberum, n.*7.*C.si aduers.vend.* Ant.*c.Fraternitatis,ad fi.de testib. & attestat.*& *ibi* Abb.*ad fi.*Fel.*n.vlt.col.pen.idem* Abb.*c. Etsi* Christus,*n.*10.*de iureiur.& c.fi.n.*9.*de iuramento calumniæ*, Alex.*l.*3.*§.Iuuari,n.*3.*ff.de iureiur.*Syl.*v.Iuramentum q.*1. *fi.* & alij quos refert & sequitur Cou.*c. Quamuis pactum, §.*1.*n.*2.Imo nec satis esset præsentem esse text. Euangelij: nisi iurans tangat.Sic Gl.*auth.iusiurandum,quod præstatur, statim in pr.v.Quatuor, & d.c. Vt circa,v.Corporali.*Archi. Dom.Fel.Gard.*qu.*6. Bonif. *proximè alleg.* Anch.*clem.*1.*§. Sanè.n.*7.*de heret.*Præp.*c. Laudabilem,n.*3.*notab.*5. *de frig. & malef.*Nec sufficeret tangere pede vel cubito, si iurans manus habeat,sed manu tangere debet. quod singula mẽbra satis officiis destinata sint, *c.Singula,d.*89. Sic Gl.*d.c. Vt circa,v. Corporali*,Archi. Dom.Anch. Fel.Bonif. *nunc allegati.* Neq; sufficeret scripturam aliam sacram tangere. quasi specialiter petitur tactus libri Euangel. quod illis specialis honor exhibeatur,ac magis formidatur periuriũ illis tactis. Sic Glos.*clem.*1.*de heret.§.Porro,v.Tacta,in fi.* Et *ibi* Anch.*§.Sanè n.*7. Bonif. *ea.clem.c.*37.*n.*11. Ab.*c. Et si Christus,n.*10.*de iureiu.* Idem Anch.*d.c. Vt circa,n.*7.*&* *ibi* Francus *in pr.n.*9.Felinus,Alex.Couar.*proximè allegati.* Quod intelligitur, nisi consuetudo oppositum præscripsisset. Vt docent Abb.*eo.c. Et si Christus,n.*10. *& c. Fraternitatis,ad fi.de test.& attest.*Alex.*proximè allegatus.* Verum oporteret vt consuetudo illa specialiter præscripsisset,sufficere tactum cuiuslibet sacri libri,petito Euangeliorum tactu. Vt docent Glossa *clem.*1. *de heret.§. Perro,ve b.Tacta,in fi.*Imola *ibi n.*16. Bonifacius, *num.*114. Anchar.*d.c. Vt circa,n.*7. Sylu.*verb.Iuramentum,*1.*qu* 1.*fi.* Bene tamen verum est in dubio præsumi eum tactum,vbi in notatij actu solius iuramenti mentio fit:ac proinde incumbere onus probandi parti eum tactum neganti. Et hoc ita præsumitur ob auctoritatem iudicis,& notatij,ac taciturnitatis partis non opponentis. Sic Ant.*c.Fraternitatis,ad fi.de test.& attest.* & *ibi* Abb.*fi.*Fel.*ad fi.vers. Et si diceretur*,Cou.*c.Quamuis pactum* 1.*p.§* 1.*n.*2 vbi & alios refert. Et tandem id proprijs terminis desiderari, in hoc casu iuramentum præstari,tactis Euangeliis, nec alias valere probationem,sustinent Abb.*c. Laudabilem,num.*3.*de frig.& malef.* & *ibi* Alex. de Neuo, *n.*4. Et tangenda esse Euangelia in hoc casu docet etiam Ant. *ibi n.*7. quamuis subiiceat an aliter facta probatio valeat. Cæterum dicendum est,id non esse necessarium. Quia quamuis hic dicta vera sit attento iuris scripti rigore, at consuetudine præscriptum est id iuramentum super cruce præstari: quamuis Euangelij tactus iure petatur,vt docet Cou. Quamuis *pactum* 1.*p.§.*2.*n.*2.*ad finem.*

Diuersimodè verò præstari debet id iuramentum ab 15 ipsis coniugibus & à propinquis. Nam coniuges iuramentum de certa scientia emittere debent: nempe vir iurare debet se bona fide & absque dolo studiosam operam copulæ dedisse, nec potuisse consummare: mulier autem per eam non stetisse, nec se fraude aliqua vsum esse. At consanguinei de sola credulitate iurare debent, nimirum sibi esse verisimile coniuges verum dicere. Et ratio diuersitatis est,quia ipsis coniugibus constare valet se non potuisse consummare,secus de consanguineis. Et ita docent vniuersi Theologi cum D.T.4.*d.*34. *in fi.in expositione literæ*, & vniuersi iure Pontificij professores cum Glossa *c. Laudabilem,verb Vterque, de frigid.& malef.*

Nec credo sufficere,vt ratione impotentiæ dissoluatur 16 matr.confessione coniugum dicentium transacto triennio se non potuisse consummare matr.Quamuis enim *c. Laudabilem de frig.& malef.vers.Si autem, & c.*2. 33.*q.*1.videatur textus contentus esse ea impotentiæ probatione cognoscendæ vxoris lapso experientiæ triennio: tantum enim petit vt coniuges iurent se non effectos esse vnam carnem: at bene inspectus vterque textus est potius pro nobis. Nam in vtroque textu statim subditur, viro aliam vxorem ducente vtrunq; coniugem reum periurij haberi,ac cogendum ad priora connubia redire. Ergo allegata est omnimoda impotentia,& iuxta hoc iuramentum non debet esse solius impotentiæ coëundi cum hac,sed coëundi cum hac & cum quacunq; alia.Aliàs si vir solum prius iurasset,male periurij argueretur in textu ex matr.contracto cum alia.Quia id matr.non arguit eum potentẽ fuisse ad priorem vxorem. Deinde,quia id *c.Laudabilem* loquitur expressè de frigiditate viri probanda vt constat ex initio textus. At frigiditas non probatur ex impotentia coëundi cum speciali persona,potest enim id ex maleficio prouenire, vel ex impotentia respectiua. Quare existimo vt ratione impotentiæ dissoluatur omnino matr. denegata facultate impotenti alterius matr.ineundi: debere virum iurare se non posse coire cum ea fœmina, nec cum aliqua alia,ac proinde esse simpliciter impotentem.Quod etiam constat ex *c.*1.*de frig.& malef.*ibi, *Et nunc primum dixisti te esse frigidæ naturæ,vt non potuisses coire cum illa,neque cum aliqua alia.*Sed dices id non posse constare viro eo quod forte cum nulla alia expertus sit.Resp.quãuis vir id non exprimat,satis esse ea allegare,ex quibus id apertè colligitur. Quod apertè docent Host. *eo.c.*1.*n.*1.*v. Non potuisses*,& *ibi* Io.And.*n.*3.*eo.verbo*,nam explicantes

ea verba textus, vbi vir fatetur se cum nulla coïre posse, aiunt: *Quia non moueris ad coitum, nec stimulos carnis sentis, nec per Medicum sanare potes.* Et idemmet Host. *eo. n.1. v. Verum iudicium*, & *ibi* Io. And. *n.* 5. explicantes quod in hoc verum iudicium, dicunt: *Iurabunt coniuges quod totis viribus & ingenio operam dederunt carnali copulæ, vir perficiendo, & mulier patiendo, nec se subtrahendo, sed amplexando, & modis omnibus alliciendo: & iurabit maritus se naturaliter frigidum, nec motum carnalem sentire potuisse: & mulier idem.* Idem sentiunt Ant. *c. Fraternitatis, n.* 5. *de frig. & malef.* & *ibi* Præp. 2. vbi hæc aiunt: *Nota practica articulandi & probandi inhabilitatem ad separationem matr. Quia articulus debet concludere indefinitè inhabilem coniugem quoad omnes, & quoad omne tempus, ita quod non possit esse coniux omni tempore.* Et idem Ant. *c. fi. eo. tit. n.* 2. *notab* 1. & *ibi* Præp. *n.* 1. *vers. Et nota quod in libello* sic dicunt, *Nota practicam libelli in causa matr. quando mulier petit diuortium propter impotentiam viri. Non enim sufficit concludere quod cognita non sit, nisi concludat quod non habet potentiam coëundi.* Et Speculator *tit. de frig. & malef.* §. *vn. n.* 1. ponens formam libelli in quo vxor debet petere matr. dissolui ob viri frigiditatem, sic ait, *Vir frigidus & ligatus est, quod non habet potentiam coëundi, nec potest ea peragere propter quæ illum accepi: licet per triennium continuum operam fidelem dederimus operi coniugali.* Et statim *n.* 2. proponens formam libelli, in quo vir petit dissolui coniugium ob arctitudinem absolutã vel respectiuã mulieris sic ait: *Eam cognoscere non potui. Cum non sit apta ad viriles complexus: vel quia adeò arcta est, quod nulli potest carnaliter commisceri: vel quia cum sim homo maximæ carnositatis, vel magnum habeo instrumentum, nunquam à me potuit cognosci.* Et tandem Albericus *in suo dictionario, litera D. v. Diuortium, paulo post pr.* & Astens. 2. *p. summæ, lib.* 8. *t.* 37. *art.* 2. *paulo post pr.* dicunt virum iuraturum se non posse mulierem cognoscere: vxorem autem se nunquam percepisse potuisse virum ad coïtum moueri. Et addit Astensis virum quoque iuraturum se non posse cognoscere aliquam mulierem, nec moueri ad voluntatem coëundi.

17 Ex dictis deducitur primò, si postea vir ille inueniatur non frigidus, consanguineos minimè censendos periurij reos. Quod non de certa scientia, sed de credulitate iurent: ac proinde licet postea constet falsitas frigiditatis, non inde conuincitur ipsos minimè credidisse coniugum iuramentum fatentium impotentiam verum esse. Quare etsi textus *c. Landabilem, de frig. & malef. & c.* 2. *in fi.* 33. *quæst.* 1. indefinitè decidant eos, qui iurarant, reos periurij esse: at intelliguntur de ipsis solis coniugibus. Quippe ratio tradita cogit sic textus eos intelligere. Et ita docent Glossa *eodem c.* 2. *verb. Hi qui, & d. c. Laudabilem, verb. Hi qui*, & *ibi* Innoc. *fin.* Host. *fin.* Ioan. And. *n.* 10. Ant. *fin.* Alex. de Neuo *n.* 13. Præpos. *n.* 7. Glos. *penult.* Turrecr. *cap. Requisisti, n.* 853. *q.* 1.

18 Secundò deducitur, quo pacto verificetur ipsos coniuges periurij reos esse, si reputatus frigidus aliud ineat mat. vt expressè deciditur *c. Laudabilem, de frigid. & malef. & c.* 2. *in fi.* 33. *q.* 1. Videtur enim eos periurij argui non posse. Quod in illis textibus solum petatur vt iurent se non potuisse consummare matrim. At quamuis postea vir aliud consummet, non ideo sunt periurij. Quia potuit esse impotentia respectiua, vt ex maleficio, & sic non erat impotens ad aliam matrim. ille. Secundo, quia coniuges non possunt affirmare ex certa scientia frigiditatem: ea enim etiam peritissimos Medicos sæpe latet. Si ergo de credulitate sola iurant, excusabuntur à periurio, instar consanguineorum iurantium, quos hac sola ratione numero præcedenti excusauimus. Et confirmatur, quia esto vir periurij reus argui possit: at non apparet qualiter vxor eius criminis rea sit. Cum ipsa nec iurarit, nec iurare potuerit absolutam viri potentiam, sed tantum non potuisse secum consummare. Aliqui hos textus ita intelligunt, vt coniuges illi periurij habeantur, non quod re vera rei periurij arguantur: sed sensus est, eorum testimonium ita pro nihilo computetur, ac si verè periurij essent. Ita D. Thom. 4. *d.* 34. *in fin. in expositione lit. vers. periur. s.* & *ibi* D. Bonau. *in pr. expositione litteræ, n.* 6. Sed neuter explicat an hoc ita intelligendum sit de consanguineis, an de ipsis coniugibus. Et quidem Turrecr. *c. Requisisti, n.* 853. *qu.* 1. intelligit eos loqui de consanguineis. Et tunc solutio est in se vera: sed non est ad rem. Nam textus illi decidentes eos, qui iurarent esse periurij reos, non de consanguineis, sed de ipsis coniugibus loquuntur (vt *n. praced.* probaui.) Nec etiam exhaurit difficultatem. Quia adhuc de ipsis coniugibus vrgent argumenta proposita. Si verò solutio intelligatur de ipsis coniugibus, nescio qualiter stare possit. Nam vterque textus decidit pœnitentiam iniungendam esse iis, qui iurauerant, nempe vtrique coniugi. Ergo fuit vterque in vera periurij culpa. Quippe alias iniustè plecteretur, & ita Glos. *eo. c.* 2. *v. Periurij* 33. *qu.* 1. & *ibi* Turrecr. dicunt vtrumque veram culpam admisisse. Quare quamuis magni faciam authoritatem D. Thomæ, solutionem hanc non approbo. Alij intelligunt mulierem esse periurij ream & pœnitentiam illi iniungendam, quando contra conscientiam iurat, & hoc in confessione sacramentali fatetur. Ita Host. *d. c. Laudabilem, in fin* & *ibi* Io. Andr. *in fi* Alex. de Neuo *n.* 13. Præpos. *n.* 7. *in Glos. penult.* Sed minus placet hæc solutio. quod textus illi æquè vtrũq; coniugem periurij reum decernant, & vtrique pœnitentiam iniungendam? nec cum confessore loquantur, sed cum iudice. Præterea adhuc argumenta militant in viro. Solutio ergo legitima constat ex dictis *n.* 16. quia (vt ibi probaui) coniuges non solum iurant id matr. se non potuisse consummare, sed virum non valere coïre, eo quod nullo modo ad coïtum moueatur: quod certo nosse possunt: ac proinde de certa scientia iurant, & merito postea cognita potentia viri, rei periurij arguuntur. Estque hæc præsumptio iuris & de iure, contra quam nulla admittitur probatio, vt censeatur ex odio ac mala fide negatam esse potentiam ad coïtum, ad dissoluendum prius matr. eo ipso quod coniux reputatus frigidus aliud iniit, vt bene docet Gl. *eo. c.* 2. *v. Patet.* Et constat ex vtroque textu: nam huic præsumptioni innitens decernit vtrique coniugi pœnitentiam imponendam tanquam periuro.

Non tamen intelligit periurium hoc concludi ex solo frigidi reputati transitu ad aliud matr. sed concluditur ex copula, siue coniugali siue fornicaria. Quia ex solo matr. absque copula non probari potentiam illius viri, ac instaurari prius matr. ratione frigiditatis dissolutum, sed ex copula coniugali, aut fornicaria, ostendimus *disp.* 99 *n.* 4. & 5. Et ita docent Ant. *c. Laudabilem, ad fi. de frig. & malef.* & *ibi* Præpos. *n.* 2. *notabil.* 3. Alex. de Neuo *n.* 4. 19

Tertiò deducitur, quo pacto intelligenda sit doctrina quædam communis, nempe non teneri coniuges allegare impotentiæ speciem, nec causam, sed sufficere generaliter allegare impotentiam. Quia ad matr. dissolutionem, quam petunt, quodcunque impotentiæ perpetuæ genus sufficit. Sic docent Glossa *c. Requisisti, verb. Acceperit,* 33. *qu.* 1. & *ibi* Archid. *fi.* Host. *cap. fin, num.* 1. *verb. Potentia, de frigid. & malef.* & *ibi* Io. And. *n.* 2. Ant. *num.* 9. Abbas *num.* 4. & 7. Anch. *n.* 1. *notab.* 3. Card. *statim in pr.* Alex. de Neuo *n.* 6. Præp. *n.* 1. & 2. Idem Abbas *c.* 2. *n.* 3. & *c. Laudabilem, n.* 4. *eo. t.* Alex. de Neuo *eo. c.* 2. *n.* 3. & *eo. c. Laudabilem, n.* 5. Astens. 2. *p. sum. l.* 8. *t.* 37. *a.* 1. *qu.* 2. Brunel. *d. sponsi. concl.* 28. *n.* 24. Lancelotus *Instituta iuris canon. li.* 2. *t. qua matr. impedire possunt*, §. *Item frigid. verb. Impotentia.* At hæc doctrina ita vniuersaliter intellecta nescio quo pacto vera esse possit. Nam iudex Ecclesiasticus ex sola generali allegatione nequit sufficienter nosse an vera & perpetua sit illa impotentia, & an interdicere debeat coniugi illi impotenti transitum ad alias nuptias tanquam verè frigido, an potius alias debeat permittere, tanquam sola impotentia respectiua, aut maleficio laboranti: & an medicamine adhibito ea impotentia auferri valeat. Quæ fortè intelligunt hi Doctores, vt coniux potens audiatur 19

tur, non oportere speciem impotentiæ ac causam allegare. At dum iudex eam allegationem examinarit, tenetur nisi nosse speciem impotentiæ, ac causam ipsius, & ipsi tenentur iuxta interrogata declarare, quod constat ex iis, quæ dixi *disp.99. n.25*. Qualiter autem, quando coniux solam impotentiam in genere allegauit, sit restaurandum prius matr. si inueniatur postea coniux potens, diximus ea *disp.99.n.27*. Et an iudex teneatur explicare speciem impotentiæ, diximus ibi *n. 29*. Et si succumbat coniux illa, an possit postea allegare speciem impotentiæ, an potius sententia illa transeat in rem iudicatam, diximus *disp.100. num. 15*.

21 Tandem sent. *n.3.* relatam, vt non sit necessarium triennium experientiæ, sed sufficiat tempus arbitrio iudicis taxandum, libenter admitto in senibus. Quod id triennium concedatur ad experiendum, an discursu temporis ac longo vsu natura vires assumat, vt possit vir mulierem cognoscere. At in senibus quotidie debilior natura redditur, ac vires deficiunt, quare satis erit, iudicem tempus arbitrarium concedere, quo experiantur, an medicamine aliquo adhibito possit natura vires assumere ad copulam coniugalem.

22 Ad arg. *n.1.* proposita resp. ad 1. constat ex dictis *n.5*. Verum enim illud indicium est, quando triennium experientiæ transactum est: ac iurant coniuges cum septima propinquorum manu, iuxta *c. Laudabilem de frig. & mal.* ad 2. dic, culpæ tribui mulieri serotinam illam reclamationem, ne ante triennium transactum audiatur eius petitio. Si enim initio matr. proclamet, iuxta ea, quæ dicemus tota *disp. seq.* posset statim audiri, ad arg. 1. ex propositis *n.3.* constat ex solutione ad primum proximè tradita, vbi id c. 1. explicui, ad 2. constat ex dictis *n.5.* vbi probauimus id triennium complecti totam literam: nec diuisionem per paragraphos cadere supra illud, sed supra aliud probationis genus necessarium vltra triennium, ad 3. negandum est antecedens, quia illa septima propinquorum manus iurans non potest triennij experientiam supplere, quamuis vterque coniux fateatur impotentiam. Vt probatur *n.5.* ad 4. dic, particulam aduersatiuam non cadere supra triennium, quod totam concernit literam: sed supra alios duos casus, & ita concernit diuersum factum, & diuersum ius. Nam quando fatetur vterque impotentiam, & transactum est triennium, satis est ad matr. dissoluendum vt iurent coniuges cum septima propinquorum manu, nec opus est aspectu. Vt diximus *n.6*. At quando alter negat, vltra triennium, & iuramenta dicta, est necessarius aspectus. Vt dicemus *disp seq. n.6. & seqq.* Et per hoc patet solutio ad quartum.

DISPVTATIO CIX.

An altero coniuge fatente impotentiam, altero negante, nec ea constat euidenter, desideretur triennium experientiæ, & qualis alia probatio: & vtri coniugi potiùs sit habenda fides?

SVMMARIVM.

Proponitur textus c.1. de frigid. & malef. in cuius expositione versatur difficultas 1.

An mulier quæ matrimonij tempore virgo erat, fatens impedimentum, nec reclamans initio matrimonij, sit audienda viro negante, an potius viro credendum sit, 2.

Quando dicatur initio proclamare, 3.

Tempus vt dicatur sero proclamare, an numerandum sit a die initi matrimonij, 4.

An si vxor sero proclamans velit per signa euidentia, aut verisimiliter euidentia probare impotentiam viri, sit audienda: & ea probata dissoluantur nuptiæ non expectato triennio, 5.

An vxori huic per aspectum se virginem probanti sit potius fides habenda, quam viro dicenti se eam cognouisse, 6.

An exigatur vt huic vxori credatur, matronas testantes eius virginitatem esse peritissimas, 7.

An sufficiat vt duæ matronæ aspiciant, an potius septem, 8.

An vxori dicenti se a viro cognitam sit potius credendum, quam viro id neganti, 9.

An vxor probans per aspectum se virginem, non apparenti defectu in viro contrarium asserenti, nec initio matrimonij proclamauit, sit audienda petens ante triennium dissolui matr. ob viri impotentiam, vel volens religionem ingredi, 10.

An vxor sero clamans possit audiri transacto experientiæ triennio, & a quo tempore id triennium computetur, 11.

Quam probationem post id triennium debet adhibere, vt dissoluatur matrimonium, 12.

An tunc sit necessarium iuramentum septem propinquorum vtriusque coniugis, an solius coniugis fatentis impedimentum, 13.

Conciliatur textus cap. 1. & cap. fin. de frigid. & explicatur qualiter liceat quocunque tempore transacto reclamare ob viri impotentiam, 14.

An quando mulier non reclamans initio, erat tempore matrimonij corrupta, nec apparet in viro defectus, possit aliquo tempore probare impotentiam viri: & vterque cogendus sit sustinere vt matrona tempore coitus adsint, 15.

An vxor quæ tempore matrim. virgo erat, & statim proclamat, sit audienda, viro neganti: & qualis probatio desideretur tunc, vt dissoluatur matr. non transacto triennio experientiæ, 16.

An in eo euentu sit necessaria coniugum inspectio, 17.

Quid si talis mulier erat tempore matr. corrupta, & an sit ei fides habenda dicenti se matrim. tempore corruptam fuisse, 18.

An si vir cum septem propinquis iuret se vxorem cognouisse, vel posse coire, sit hæc probatio præferenda contrariæ probationi fœminæ, 19.

An hæc omnia locum habeant, quando non mulier, sed vir contra matrim. clamat, 20.

Satisfit argumentis, 21.

Difficultas huius quæstionis potissimum sita est circa intellectum *c.2. de frigid.* cuius textus quanta sit difficultas & quam confusè explicetur, & quot dubitarint an tanquam legitimus textus accipiendus sit, dixi *disp. præc. n.2.* vbi eum esse legitimum probaui. Duo ergo ad hanc quæstionem pertinentia decidit ibi textus. Prius est *in vers. illa autem*, vbi deciditur mulierem post annum, vel dimidium, allegantem viri impotentiam, & se ab illo non cognitam, audiendam non esse, viro contrarium asserenti. Posterius est *in vers. Si autem statim*, quando mulier statim post mensem, aut bimestre ab inito matrimonio proclamat: & tunc deciditur fœminam audiendam, ac dissoluendum matrim. si impotentia illa per rectum iudicium probari possit. 1

I. Conclusio sit. Quando mulier fatetur impedimentum, & vir negat, nec illa matr. initio proclamauit, minimè audienda est proclamans aduersus matrim. sed eius petitio reiicienda est, ac fides habenda viro fatenti se consummasse matrim. Constat ex *c.1. vers. Illa autem de frigid.* vbi & duplex redditur ratio his verbis: *Illa autem si prior post annum, aut dimidium ad Episcopum aut eius missum proclamauerit, dicens quod non cognouisset eam, tu autem contrarium affirmas, tibi credendum est, eo quod caput es mulieris. Quia si proclamare voluit, cur tam diu tacuit? Cito enim & in paruo tempore scire potuit si secum coire potuisset.* Et ratio est (vt tradunt ibi Abbas *n.5.* Al. de Neuo *n.7. fi.* Brunel. *de sponsal. concl. 18. limit. 1. n. 16.*) quod concurrant tunc duæ præsumptiones contra mulierem: prior, eò quod tardè proclamauit: posterior, quod vir, qui eius caput est, asserat se eam cognouisse. Et intelligunt Abbas, Alex. de Neuo, & Brunellus *ibid.* hunc textum, quamuis mulier tempore initi matrimonij virgo esset. Et hic intellectus mihi placet ob rationes dictas: & constabit amplius ex dicendis *n.10.* quamuis Hostiens. *eod. c.1. n.1. verb. Tamdiu*, & ibi Io. Andr. *n.7.* Anch. *n.7.* idem Host. *summa, tit. de frig. §. Qualiter & quando, n.10.* Io. de Friburgo *in sum. confess. l.4. t.16. q.16.* intelligant hunc textum *in eo vers. Illa autem*, quando mulier est corrupta: nam si virgo esset, post multos etiam annos reclamantem eam audiendam esse aiunt. 2

Tunc autem dicetur non initio matrimonij proclamare, sed sero, quando transacto bimestri proclamat, quod apertè colligitur ex eo c.1. *vers. Si autem*, vbi statim proclamare, ac initio matr. explicat textus, quando intra bimestre proclamatur, ibi: *Si autem statim in ipsa nouitate post mensem, aut duos, ad Episcopum aut eius missum pro-* 3

clamauerit. Et ita docent Gl. *c. Si quis acceperit, verb. Tempore* 33. *q.* 1. Innoc. *d. c.* 1. *n. fi.* Præp. *n.* 8. *versic ultimo quæro.* quamuis idem Innoc. *eod. t.* 1 *n.* 1. *versic. Tertia pars*, dicat breue tempus esse minus semestri, quare minùs benè *Lex regia* 6. *l.* 8. *p.* 4. dicit reputari serotinam proclamationem, quando post annum fit.

4 Hoc verò tempus numerandum existimo à die, qua vir cœpit copulam intentare, quia textus *d. c.* 1. *de frigid.* serotinæ proclamationis eam rationem reddit, quòd citò mulier nosse posset an vir secum coire potuisset. At id nequit experiri, nisi à tempore copulæ intentatæ: ergo vt mulier sit in mora, & culpæ illi tribuatur tarda proclamatio, ab intentatæ copulæ tempore morâ numeranda est. Et ideo hac ratione ducti docent Auctores (vt *disp. seq.* 1. videbimus) triennium præscriptum *c. Laudabilem, de frigid.* ad experiendam impotentiam numerari à tempore intentatæ copulæ, ita intelligentes eum textum dicentem à tempore coniugij initi computari.

5 At hæc conclusio textus temperanda est primò, nisi vxor per certa signa ostendere viri impotentiam velit: tunc enim cuiusuis temporis lapsu minimè obstanti audienda est, quia cùm textus innitatur malitiæ præsumptæ ex diuturna vxoris taciturnitate, præsumptio hæc per aliam fortiorem eliderur. Et ita docent Innoc. *c.* 1. *n. vlt. de frigid.* & *ibi* Host. *fi.* Abbas. *n.* 5. Anch. *n.* 11. Præp. *n.* 8. *vers. vltimo quæro.* Alex. de Neuo *n.* 7. *fi.* & *n.* 13. Brunellus *de sponsal. concl.* 28. *limit.* 1. *n.* 16. Greg. Lop. *l.* 6. *verb. Ni diue, t.* 8. *p.* 4. Imò satis ad hoc, quamuis signa non sint omnino euidentia, & necessariò concludentia, si sint verisimiliter euidentia (quæ autem sint hæc, explicuimus *disp.* 107. *n.* 6. & 7.) Nam ea tantæ efficaciæ sunt, vt nulla expectata mora, sed adhibito solo iuramento matronarum, coniugum, ac septimæ manus propinquorum, efficiant declarari matr. irritum (vt probaui hoc *l. disp.* 108. *n.* 4. Et ita docet Alex. de Neuo *c. Laudabilem, n.* 17. *casu* 3. *fi. de frig.* existentibus his signis verisimiliter euidentibus, dissoluendum esse statim non expectato triennio matrim. quamuis mulier sero proclamarit. Et ibi etiam bene docet tunc non satis esse ne expectetur triennium, adesse signa frigiditatis vrgentia, ac præsumptiuè probantia, nisi sint verisimiliter euidentia, quare egregiè Abbas *d. c.* 1. *n.* 5. & *ibi* Alex. de Neuo *fine*, & Brunel proximè allegatus, aiunt minimè audiendam esse fœminam hanc petentem probare se velle viri impotentiam nondum elapso triennio, si velit per aliqua signa probare.

6 Secundò temperanda est conclusio, nisi vxor per aspectum probet se non cognitam à viro, vt quia reperitur virgo à matronis illam inspicientibus: tunc enim potius credetur vxori neganti copulam, quam viro affirmanti. Constat ex *c. Proposuisti, de prob. in fi.* ibi: *Iuramento puellæ, & testimoniis illarum septem mulierum fides est potius ordinata.* Et ita docent ex Theologis D. Th. 4. *d.* 34. *in fi. in exposit. lit. vers. Sed si vir,* & *ibi* D. Bonau. *in expos. lit. n.* 5. Albertus Magnus *ibi, a.* 7. *ad* 1. Dur. *q.* 2. *n.* 7. Ricard. *a.* 2. *q.* 1. Palud. *q.* 2. *a.* 3. *concl.* 3. *n.* 18. D. Ant. 4. *p. ti.* 1. *c.* 12. §. 3. *ad finem*, Ouandus 4. *d.* 34. *q. vn. propos.* 4. Angles Floribus 1. *p.* vbi *de matr. q.* 8. *a.* 1. *dub.* 5. Lud. Lop. 2. *p. instructorij*, vbi *de matr. c.* 52. *col.* 2. Et ex iurisperitis Gl. *c. Si quis acceperit, verb. Tempore* 33. *q.* 1. & *c. Quod autem, verb. Probare* 27. *q.* 2. & *d. c. Proposuisti, in fine*, & *c. Penult. verb. Mulieres, de probat.* & *c. Continebatur, verb. Viri, de sponsal. impub.* & *c.* 1. *verb. Caput, de frig* & *ibi* Inn. *n.* 3. *verb. Credendum.* Alex. de Neuo *ibi n.* 12. Goffred. *sum. t. de frigid. num.* 8. & Host. *in sum eod.* § *Qualiter & quando, n.* 10. Idem Alex. de Neuo *c. fi. n.* 9. *de frigid.* & *d. c. Continebatur, n.* 15. & 17. Alber. *in suo diction. lit. D. verb. Diuortium, paulò post princ.* Astensis 2. *p. sum. l.* 8. *t.* 37. *a.* 1. *q.* 2. Io. de Friburgo *in sum. conf. lib.* 4. *t.* 19. *q.* 16. Monald. *summa*, vbi *de matr. tit. Qualiter & quando fiat diuortium propter impedimentum coeundi, col. vlt. vers. Item quando mulier.* Turrect. *c. Si quis acceperit, n. vn.* 33. *q.* 1. Spplem. Pisanæ *verb. Diuortium n.* 2. & *ibi* Rosella *n.* 2. Sylu. *q.* 18. *num.* 21. Ant. Cuc. *lib.* 3. *instit. maiorum, t.* 12. *n.* 264. Franc. Marcus *decisione Parlamenti Delphinat.* 677. *n.* 2. Ful. Pac. *l.* 2. *de prob. c.* 2. *n.* 15. & 16.

Temperant hoc aliqui, quando matronæ fœminam attestantes esse virginem per aspectum, sunt peritissimæ, tunc enim potius fœminæ credendum est, aliàs viro, quia virginitas est res occultissima, nec peruia visui, ac oculos matronarum sæpe fallitur, *c. Nec aliqua* 27. *q.* 1. Sic glossa *cap. Si quis acceperit, verb. Tempore* 33. *q.* 1. Alex. de Neuo, *c. Continebatur, n.* 17. *de despons. impub.* Franciscus Marcus, *n. praced. allegat.* Sed iure optimo hoc improbat idem Alexander de Neuo, *c.* 1. *n.* 12. & *c. fi. n.* 9. *de frigid.* dicens satis esse, si matronæ peritæ sint, quòd id *cap. fin.* solùm petat matronas peritas esse, ibi: *A matronis bonæ opinionis fide dignis, & expertis in opere nuptiali.* Et *c. Fraternitatis, statim in princ. eod. tot.* ibi, *Matronas suæ parochiæ prouidas & honestas.* Vbi glos. *verb. Matronas*, ait talibus credendum esse, si honestæ sint, & peritæ in arte. Et Inn. *ibi initio*, explicat prouidas, id est, peritas: vnde ait exigi, vt sint peritæ in arte. Et *l.* 1. *ff. de ventre inspiciendo*, solùm petitur fœminas inspecturas esse probatæ artis & fidei. Nec reperitur textus eas peritissimas postulans: nec facilè tales reperientur. 7

Alij limitant dummodo 7. matronæ fœminam inspiciant, & testentur eam esse virginem. Ducuntur per *cap. Proposuisti, de prob.* ibi: *Iuramento puellæ, & testimoniis illarum septem mulierum est potius fides adhibenda.* Deinde, quia si vbi suspicio est contra mulierem prægnantem, desiderantur quinque obstetrices, *l.* 1. §. *Si omnes vel plures, verb. Mittantur autem mulieres*, iunct. Gl. ibi, *verb. Quinque. ff. de ventre inspiciendo:* multo fortius in nostro casu 7. sunt necessariæ, quia de re grauiori agitur, nempe, de matrim. soluendo, & maior præsumptio fraudi adest contra mulierem, eo quòd diu tacuerit; & res hæc est difficilis cognitionis, ac multis fraudibus subiecta. Ita sentit Fulnius Pacian. *de prob. l.* 2. *c.* 2. *n.* 26. Cæterum verius est, sufficere duas vel tres obstetrices. Et ita *d. c. Proposuisti*, non facit mentionem septem obstetricum, quasi tot necessariæ sint: sed ad maiorem cautelam, & narrat factum, quare non est recedendum à regula generali dictanti in ore duorum vel trium stare omne verbum. Nec obstat *d. l.* 1. quia loquitur in casu, quo fœmina se ingessit dicens esse prægnantem: tunc enim redditur suspecta in hæredum præiudicium: quando enim ipsa non se ingessit, imo negabat, sufficiunt tres. Vt notat Gl. *ea. l.* 1. *verb. Quinque.* Adde, id decisum esse in eo casu speciali: at in nostro casu nulla talis decisio reperitur. Et ideo hanc partem sustinent Gl. *c. Nec aliqua, verb. Obstetricum,* 27. *q.* 1. Bald. *d. c. Proposuisti, n.* 2. *vers. Item quia* 8

Similiter mulieri se cognitam à viro asserenti est potius credendum, quàm viro neganti. Cuius rei triplicem rationem reddunt Authores. Prima est, quia stat pro matrimonio, cuius maximus est fauor. Secunda, quia non est verisimile, eam velle cum impotente ad reddendum ei debitum habitare: eo vel maximè quod stimulis carnis frequenter agitentur fœminæ. Tertia, quia cùm fœmina sit rea, absoluenda est, dum vir non probauerit contrarium. Et ita docent D. Tho. D. Bonauent. Durand. Richard. Paludanus. D. Ant. Host. Goffr. *n.* 9. Albericus, Astensis, Io. de Friburgo, Supplementum Pisanæ, Rosella, Sylu. Ant. Cuc. allegati *n.* 6. Idem Host. *c.* 1. *verb. Affirmat, de frigid.* & *ibi* Ioan. Andr. *n.* 4. Anch. *n.* 4. Alex. de Neuo *n.* 9. *ad fi.* Præp. *n.* 7. Idem Alex. de Neuo *c. Duo pueri. n.* 11. *de despons. impub.* Turrect. 33. *q.* 1. *in sum. a.* 1. *n.* 9. Mascard. *de probat. concl.* 312. *n.* 24. Quod bene temperant Hostiens. Ioan. de Friburg. Supplementum Pisanæ, Rosel. Sylu. *n.* 6. allegati, nisi vir conuincat eam per aspectum corporis esse virginem tunc enim potius viro est fides habenda. Sicut *n.* 6. diximus fœmina neganti copulam, viro verò affirmanti potius illi quàm huic credendum, si illa per aspectum se virginem probet. 9

Quamuis autem potius credatur mulieri per aspectum probanti se virginem, & dicenti se non cognitam à viro, quam 10

quam viro affirmant copulam, at si non adsint alia vrgentiora signa frigiditatis viri, nec initio matr. reclamauit, audiri non debet ante triennij lapsum. Quia adhuc fœminam manere virginem, & incognitam à viro, non est signum euidens, nec verisimiliter euidens frigiditatis viri quæ sola signa sufficere vt in hoc euentu audiri posset, probaui *n.5.* Atque ita docent Innoc. *c.1. n. fi. de frig.* & *ibi* Alex. de Neuo *n.13.* Præp. *n.8. vers. Vltimò quæro.* Et Abb. *n.5.* videtur clarè idem sentire, ait enim non audiendam fœminam illam volentem ante triennium probare frigiditatem viri per aliqua signa; secus si post triennium velit probare per aspectum, vt quia adhuc virgo est. Sentit ergo ante triennium eam probationem recipiendam non esse. Et hoc tenendum est quamuis Host. & alij, quos retuli *n.2.* fine sentiant vxorem se virginem probantem per aspectum posse quandocunque audiri: & *c.1. de frid.* oppositum innuens intelligunt loqui de vxore, quæ tempore matr. erat corrupta. Intellige tamen fœminam hanc volentem per aspectum tunc probare se esse virginem, audiendam minimè esse, si id probare intenset ad effectum soluendi matr. Nam in hoc casu loquitur textus *c.1. de frig.* eam audientiam denegans. At si id probare tentet, vt concedatur sibi licentia transeundi ad religionem, audiri vtique debet. Quia per id satis probatur matr. non esse consummatum, *c. Prepoſuiſti, & c. penult. de probat.* At ante matr. consummationem licitus est is transitus, *cap. Ex publico, de conuerſ. coniug.* Sic Alex. de Neuo *c.1. n.13. de frigid.*

11 Tertiò, venit intelligenda conclusio, vt ea mulier sero proclamans non audiatur tunc, at post triennium cohabitationis audienda vtique erit. Quia id triennij experientiæ tempus concessum est indistinctè *cap. Laudabilem, de frigid.* vt post illud liceat dissoluere matr. ratione frigiditatis: & est ibi sermo in priori parte, quando alter fatetur, & alter negat. Vt docent Innoc. *ibi n.1.* Abbas *n.1.* Alex. de Neuo *n.1.* Idem etiam constabit ex coroll. *n.14.* inferendo, & ex DD. quos ibi allegabo. Et ita docent Abbas *eo. c. n.5.* Et *ibi* Alex. de Neuo *n.8. & 13.* Præpoſ. *n.7.* quamuis Innoc. *eo. cap. 1. n.1. vers. Secunda pars*, dicat nonquam deinceps posse separari matr. quando mulier conclamauit initio illius, nec ei prodesse indicia frigiditatis viri, & suæ virginitatis probationem. Sed statim *eo. n. vers. Tertia pars*, dicit magis consonare literæ, vt succurratur illi mulieri serò proclamanti per triennij experientiam. Hoc autem triennium computandum est à die copulæ intentatæ. Iuxta dicenda *disp. seq. n.1.*

12 Hæc autem mulier serò proclamans audietur post triennalem habitationem, ac separabitur matr. si per aspectum probet se virginem, accedatque iuramentum septimæ manus propinquorum testantium ipsis verisimile esse eam verum deponere. Sic colligitur clarè ex *c. Laudabilem, de frig.* vbi textus in priori parte, in qua est sermo quando alter fatetur altero negante (vt *n. præc.* probaui) ait post triennij experientiam dissoluendum esse matr. si fœmina probet per iustum iudicium frigiditatem viri: vbi Glossa *verb. Iustum*, ait, id est, per testes, vel per aspectum corporis. Et Gl. *c.1. 33. qu.2. v. Iudicium*, ait, id est, per aspectum corporis, & *v. Per Iustum*, ait, id est, per legitimos testes. Et Innoc. *eo. c. Laudabilem, n. vnico ad medium verb. Per iustum iudicium*, & *ibi* Præpoſ. *n.6. eodem verbo*, explicant, id est, per aspectum corporis, & iuramentum septimæ manus propinquorum. Et in propriis terminis docent Ab. *d. c. Laudabilem, in fi. & c.1. n.5. eo. t.* vbi Al. de Neuo *n.8.* Brunel. *de ſponſ. concl. 28. limit. 1. n.16.*

13 Et quamuis *diſp. præc. n.11.* diximus vtroque coniuge fatente impedimentum, exigi iuramentum 7. manus propinquorum vtriusque coniugis, & ita 14. propinquorum: at quando alter solus fatetur, soli septem propinqui illius fatentis debent iurare se credere illum dicere verum. Quia cùm alter neget, propinqui illius non vocandi sunt, vt in fauorem fatentis iurent. Ita docent *c. Laudabilem, ſtatim in pr. de frig.* Innoc. Host. Ioſt. And. Ancharanus.

Ex dictis deducitur concordia *cap.1. & c. fi. de frig. & malef.* quia textus ex diametro contrarij apparent. Nam *cap.1.* denegatur audientia mulieri, quæ non matrimonij initio reclamauit allegans viri impotentiam: at *eodem cap. finem*, auditur mulier post octo annos reclamans, & allegans impotentiam mariti. Et *cap. Fraternitatis eodem tit.* post multos annos auditur. Et ita ex his textibus notant communiter Doctores, integrum esse coniugi quocunque tempore transacto allegare alterius coniugis impotentiam. Quia temporis tractu matr. irritum non firmatur. Sic Host. *eod. c. fi paulo post pr. verb. Octo annos*, & *ibi* Ioan. And. *num.1.* Abbas *num.1.* Anch. *num.1.* Alex. de Neuo *num.5.* Præpoſ. *num.2.* Idem Io. Andr. *eodem c. Fraternitatis, num.2.* Abbas *num.2.* Anch. *num.1.* Alex. de Neuo *ibi, in pr. num.2.* Præpoſ. *num.3.* Sed hi textus sic conciliantur. Nam *cap.1.* negans mulierem audiendam quando non statim proclamat, intelligitur donec triennium transactum sit: (vt *num.1.* probaui) at *cap. Fraternitatis, & cap. finem*, concedentia audiendam esse clamantem post multos annos, intelliguntur modo iam triennium transierit. Et ita Abbas *eodem cap. finem num.2.* & ibi Alxe. de Neuo *num 3.* explicantes eum textum concedentem mulieri clamanti post octo annos audientiam, dicunt id esse certissimum, vbi vterque fatetur impedimentum, vel adsunt probationes euidentes. At vbi alter solus fatetur, nec adsunt probationes huiusmodi, sic aiunt, dic vt dixi *cap.1. eodem tit.* vbi vterque (vt retuli *num.11.*) ait audiendam esse fœminam serò reclamantem, si iam triennium experientiæ transactum sit. 14

Secundò deducitur, quid dicendum sit quando mulier erat corrupta tempore contractus matrimonij, nec initio ipsius proclamauit, nec per aspectum viri cognosci potest, sit vir frigidus, necne. Aliquibus placet cogendum virum sustinere, vt peritæ matronæ hoc inspiciant tempore coitus: certa enim signa sunt in mulieribus quæ dicuntur cognitæ, & si ipsæ testentur non habitam fuisse copulam, separandum esse matrimonium. Quia etsi res hæc turpissima sit, sustinenda est ob rem tanti momenti, quanti est cognitio valoris aut nullitatis matrimonij. Sic Abbas *antiquus cap. Laudabilem, num.2. de frigid.* & *ibi* Ioannes Andreas *num.5.* Anchar. *n. vlt.* Ant. *cap. fi. num.8. eodem tit.* & *ibi* Præpoſ. *num.6.* Zephalus *conſ. 384. num. 34. 40. 41. 42. vol.3.* Sotus autem *4. d.34. vn. d.2. col.4. vers. Rogas autem*, turpissimè adhiberi testes oculatos ait, & rem tunc referendam ad testes ex auditu, qui deponant se ab ipsis coniugibus audiisse, nunquam eos potuisse consummare matrimonium. Et ita clarè censet nullatenus adhibendos testes oculatos. Quod omnino mihi placet, eo quod res turpissima, ac omnino honestati naturali aduersa esset, atque ad libidinem matronas illas maximè excitaret, vel ipsum virum cum illis, aut forte præ pudore membrum virile contraheretur, nec ad coitum erigi posset: nec est textus id iubens. Quare nec id licitum esse iudico. Quod autem addit Sotus, rem ad testes ex auditu referendam, placet, etiamsi tales adsint circumstantiæ testium, & modi quo coniuges id dixere, & absit omnis alia odij suspicio, vt merito suadeat hæc probatio veritatem, & ita rem se habere. Nam in re tam difficilis probationis, vna cum iuramento vxoris, & septimæ manus propinquorum, ea probatio sufficeret. At rarò eæ circumstantiæ contingerent, & ij testes inuenirentur. Et ideo moraliter loquendo placet quod alij Doctores tradunt, nempe, viro affirmanti se consummasse matrimonium, fidem habendam esse potius quàm vxori neganti: & nullatenus posse tunc separari matr. à iudice Ecclesiastico, defectu legitimæ probationis. Sic docent Alex. de Neuo *c. Laudabilem, num.17. casu 4. de frig.* Hentic. *c.1. n.4. eo. tit.* Montalu. *lib.6. verb. Frio, tit.8. p.4.* & ita *lex illa reg.5.* ait tunc nec audiendam esse fœminam, nec ei triennium concedendum. Atque Ricard. *4. d.34. art.3. q.1.* & Turrecrem. *33. q.1. in ſum. a.1. n.9.* dicunt se non videre qualiter in hoc euentu possit viri impotentia probari. 15

II. Conclusio. Si mulier, quæ tempore matrim. virgo erat, statim proclamat allegans viri impotentiam, nempe, post mensem, aut bimestre, audienda est, quamuis vir impotentiam neget: & si ea probetur per rectum iudicium, dissoluetur matr. Habetur expresse *c.1. vers. Si autem statim, de frig.* ibi: *Si autem statim in ipsa nouitate post mensem, aut duos ad Episcopum vel eius missum proclamauerit dicens: Volo esse mater, volo filios procreare, & ideo maritum accepi. Sed vir, quem accepi, frigidæ naturæ est, & non potest illa facere propter quæ illum accepi, si probari potest per rectum iudicium, separari possunt: & illa si vult, nubat.* Hoc autem rectum iudicium, vt separari possint non expectato triennio statim matr. quando mulier initio proclamat, viro neganti, est quando apparent signa dubia frigiditatis viri, quæ præsumptiuè concludunt, & vxor reperitur virgo, acceditque iuramentum septimæ manus propinquorum eius. (Quod etiam in signis verisimiliter euidentibus necessarium esse probaui *disp. 107. n. 4.*) Probatur quia in *d. c. 1.* fit distinctio inter casum, quo mulier non statim clamat viro neganti impotentiam, & decernitur viro credendum esse, nec audiendam mulierem: & casum quo statim proclamat, & decernitur audiendam esse, dissoluendumque statim matrim. probata impotentia per rectum iudicium. At si per hoc rectum iudicium intelligeret textus quando transactum est triennium, vel signa sunt verisimiliter euidentia, nulla esse differentia. Quia etiam quando non statim proclamat, est in hoc duplici casu audienda, ac dirimendum matr. (vt *n. 12. & 5.* probaui.) Et ita docent expressè Innoc. *c. 2. n. 1. vers. Tertia pars, de frigid.* & Alex. de Neuo *c. Laudabilem, n. 17. casu 3. ad fi. eod. tit.* Et videntur tenere Abbas *c. 1. n. 5. de frig.* & *ibi* Alex. de Neuo *n. 8.* dicunt enim versiculum, *Si autem*, positum in eo textu, vbi deciditur mulierem initio matr. proclamante frigiditatem viri, esse audiendam, ac dissoluendum matr. si per rectum iudicium probare illam possit, intelligi quando mulier statim proclamans potest per aliqua signa impotentiam viri probare. Et tenet etiam *ipsimet* Alex. de Neuo *eodem cap. 1. n. 13.* subdens expectandum esse triennium, si ea frigiditatis signa non appareant.

17 At in hoc euentu requiritur inspectio coniugum, vt iudicent Medici qualia frigiditatis signa in viro sint, & matronæ an mulier nondum cognita sit. Quia cum mulier affirmet se incognitam, ac virgo esset tempore contractus matr. & virum esse frigidum, viro vtrumque neganti, oportet vtrumque coniugem inspici vt veritas constet. Sic Alex. de Neuo *c. Laudabilem n. 17. casu 4. de frig. Costanus tract. de sponsalibus in tit. de his, qui nuptias contrahere possunt, n. 66.* habetur *tom. 9. tract.*

18 Cæterum maius dubium est, quando mulier initio matrimonij proclamans, erat tempore contractus corrupta, qualis probatio desideretur, vt potius ipsi credatur, quàm viro affirmanti copulam, & sic dissoluatur matr. nec apparent signa euidentia, vel verisimiliter euidentia frigiditatis in viro? Quibusdam videtur posse tunc dissolui solo iuramento vxoris, & septem propinquorum eius, cum aliquibus signis impotentiæ viri. Quia *d. c. 1. vers. Sic autem statim, & vers. Illa*, decidens posse statim dissolui matr. quando mulier initio reclamat, secus quando sero, potest intelligi etiam in ea, quæ tempore matr. corrupta erat. Vt testantur *ibi* Abbas *n. 5.* Alex. de Neuo, *n. 8.* Brunel. *de sponsalibus, concl. 18. limit. 1. n. 16.* Et de corrupta videtur intelligere illum textum *lex regia 6. t. 8. p. 4.* Vt notat *ibi* Greg. Lopez *verb. Corrupta.* Ita videntur sentire Innoc. *eod. c. 1. n. 1. vers. Tertia pars*, cum loquatur disiunctiuè, si mulier probet per aspectum sui corporis, vel per aliqua indicia. Et tenet Alex. de Neuo *cap. Laudabilem, n. 17. casu 4. in fi. de frig. c. fi. n. 15. eod. tit.* an satis esse iuramentum propinquorum. At non placet hæc sent. quod textus *d. c. 1.* dicens fœmina statim reclamante posse statim dissolui matr. petat impotentiam viri per rectum iudicium probari. At non videtur rectum iudicium, sed nimis diminutum in re tanti momenti, solum iuramentum vxoris, & septimæ manus propinquorum, cum aliquibus indiciis frigiditatis viri, nondum lapso experientiæ triennio. Et ita sentit Host. *in sum. tit. de frig. & malef. §. Qualiter & quando n. 10. & 11. & d. c. 1. n. 1. verb. Tandiu, verb. Post annum & dimidium*, vbi ait mulierem corruptam matrimonij tempore, non audiendam, licèt intra octo dies proclamet, marito contrarium affirmante, nisi vir conuincatur impotens per aspectum: & verbum illud *d. c. 1.* post annum & dimidium intelligit, maximè si tunc clamet: nam idem est, si corrupta reclamasset ab initio, sed quia tamdiu tacuit, maior est præsumptio contra ipsam, & ideo minus auditur. Et *vers. Si autem statim*, qui decidit fœminam statim proclamantem audiendam esse, intelligit de virgine. Idem cum Hostiensi sentiunt Ioan. And. *eo cap. 1. n. 7.* Ioan. de Friburgo *in sum. conf. l. 4. t. 16. qu. 16.* Et *lex reg. 6. t. 8. p. 4.* quæ (vt proximè dixi) intelligit textum illum *d. c. 1.* de corrupta, ait fœminam hanc statim proclamantem audiendam esse, ac ipsi iniungendum triennium experientiæ. Et *ibi* Greg. Lopez, *verb. Edar le plazo*, ait quando non ostenderit per certam probationem frigidum esse virum. Non est autem fides adhibenda fœminæ asserenti se tempore matr. corruptam fuisse, sed id probare debet. Quia allegat turpitudinem suam, *c. Cùm super, de concess. prab. l. Transactione, C. de transact.* Præterea quia quælibet fœmina virgo præsumitur, cùm ea sit qualitas naturalis. Tandem, quia in hoc vxor fundat intentionem suam, dicens quamuis corrupta appareat, non esse eam à viro cognitam, sed talem ante matr. extitisse. Ita docent Abbas *antiquus c. Laudabilem, n. 2. de frig.* & *ibi* Io. And. *n. 5.* Anch. *n. vlt.*

Sed hactenus dicta, nempe, potius credendum fœminæ saltem virgini statim clamanti, veniunt intelligenda, quando vir simpliciter affirmat, se cognouisse fœminam: at mulier & dicit & iurat contrarium, cum septima propinquorum manu, existente aliqua præsumptione aridi- 19
tatis, vel alterius defectus membri virilis. Nam si vir paratus sit iurare cum septima propinquorum manu, se coïre posse, vel fœminam à se cognitam, præfertur viri probatio. Sic Innoc. *c. 1. n. fi. de frig.* & *ibi* Host. *n. 4.* Ioan. And. *n. 11.* Ant. *fi.* Anch. *n. 11.* Præpos. *n. 8. vers. Vltimo quaero.* Sed hoc meo iudicio non procedet, vbi fœmina vltra eas probationes, ostenderit se per aspectum virginem. Quia vigentior tunc erit eius probatio, cum aliis coniecturis dictis, similis & iuramento proprio, & septimæ manus propinquorum suorum, quam probatio viri per simile iuramentum. Quare æquitas poscit vt illi probationi potius credatur.

Tandem id monuerim, hactenus dicta in tota hac disp. de muliere alleganti impotentiam viri, & ob id petenti 20
matr. dissolui, accipienda quoque eodem modo esse, quando vir proclamat contra matr. ratione arctitudinis fœminæ. Quamuis enim textus *cap. 1. de frigid.* de sola fœmina proclamanti sermonem habeat: at id omni mysterio vacat, & ita contingit, quia de fœmina proclamanti propositus est casus Pontifici. Et cum vir & vxor correlatiua sint, & militet prorsus eadem ratio in hoc euentu in vtroque, dispositum in vno censetur in altero disponi *l. fi. C. de indicta viduit.* Et ideo Præpos. *cap. 1. num. 7. de frig.* ait nil referre ad dissoluendum matr. an procedat vir vel fœmina, præterquam quod aliquantulo plus credatur viro.

Ad argum. *n. 1.* proposita constat ex dictis *num. 14.* vbi textus illos conciliaui.

DISPVTATIO CX.

A quo tempore computandum sit triennium iure præscriptum ad experiendam impotentiæ veritatem?

SVMMA

SVMMARIVM.

Triennium hoc non à tempore matrimonij, sed saltem à tempore, quo cœptum est copulæ vacare, computandum est, 1.

An præcisè ab illo tempore numeretur, nec desideretur tempus à iudice post peractam à coniugibus pœnitentiam designari. Refertur duplex sententia, 2. & 3.

Quando impedimentum est naturale, vt frigiditatis, vel quodcunque aliud circa maleficium, incipit triennium præcisè à die experientiæ copulæ, 4.

Idem dicendum est in maleficij impedimento, 5.

An in hoc sit expectandum tempus aliquod vltra triennium, 6.

Quando matrimonium ratione impotentiæ falsò existimatæ instauratur, an computetur triennium à tempore nouæ copulæ, 7. & ibi, quid quando fœmina redditur apta incisione aut Medicina.

Quando coniux nondum plenè pubes est, an sit expectanda plena pubertas, & ex tunc numerandum triennium. Refertur duplex sententia, 8. & 9.

Proponitur sententia Auctoris, 10.

1 IN hac disp. fatentur omnes triennium non numerandum à tempore contractus matrimonij: sed saltem à tempore quo cœptum est à coniugibus copulæ vacare, quamuis enim *c. Laudabilem, de frigid.* à tempore matrimonij computandum decidatur, ibi: *A tempore celebrati coniugij habuens per triennium*, at supplendum est, & cœperunt coniuges copulam intentare. Tum quia verba cum effectu intelligenda sunt *c. Relatum, de cler. non resid.* Tum etiam, quòd, cùm id triennium destinetur ad experiendam coniugis potentiam ad copulam, iure optimo à tempore huius experientiæ saltem computari debet. Atque ita docent Gloss. 33. *q. 1. in summa. verb. Quod autem, in fi. & d. c. Laudabilem, verb. Celebrati,* & *ibi* Innoc. *statim in princ. verb. Celebrati,* Host. *in princip. eod. verb.* Anton. *n.* 10. Alex. de Neuo, *n.* 10. Nec aliquem contradicentem inueni.

2 Difficultas autem eò pertinet, an præcisè ab eo tempore computetur, an potius à termino per iudicem præscripto, peracta à coniugibus criminum pœnitentia. Quibusdam placet in maleficij impedimento ab hoc tempore computari triennium: ac rationem haberi temporis, quo antea copulæ vacarant, quia cùm hoc impedimentum sæpius ex coniugum peccato proficiscatur, nil prodest tempus pœnitentiam culpæ præcedens. Item quia *c. finali, de frigid.* vbi sermo est de impedimento maleficij, iuxta ferè omnes DD. ponderatur ad separandum matrim. peractam esse à coniugibus pœnitentiam; atque terminum constitutum à iudice: Et ideò huius sententiæ sunt Host. *summa tit. de frig. §. Qualiter & quando, n. 12. & cap. finali, eo tit. n. 10. & verb. Plures terminos, & verb. Infra prædictos, & verb. Triennium,* & *ibi* Ioan. Andr. *n. 11. verb. Triennium* Anton. *n. 2.* Anchar. *n. 9. notab. 12.* Henricus, *c. 1. n. 1. eo tit.* Astens. *2. p. sum. l. 8. t. 37. art. 2. paulò post princip.* Io. de Friburgo *in sum. conf. l. 4. tit. 16. q. 16* Ant. Cuc. *lib. 5. institutionum maiorum, tit. 12. n. 267.* Caualcanus *2. p. decis. 18. n. 7. in suis decisionibus.*

3 Alij etiam in frigiditatis impedimento docent triennium numerandum à tempore quo per iudicem signatum est, ac coniuges culpæ pœnitentiam egere. Ducuntur per *c. Laudabilem, de frig.* ibi: *Requisisti quantum tempus indulgendum sit naturaliter frigidis.* Subaudi, à iudice. Deinde, quia potest esse peccatum causa retardationis copulæ. Si ergo peccatum non deleatur per pœnitentiam, minimè proderit tempus à iudice signari. Ita docent Henr. *c. 1. n. 2. de frig.* Brunel. *de sponsa. concl. 28. decl. 4. n. 10. & 14.* Caualcanus *n. præc. alleg.*

4 Prima tamen conclusio sit. In impedimento frigiditatis triennium computatur à die copulæ intentatæ, nec oportet id triennium assignari à iudice, nec prius pœnitentiam peragi. Probatur apertè ex *c. Laudabilem, de frig.* vbi Pontifex respondens quæstioni sibi propositæ: circa tempus indulgendum ad experiendam copulam naturaliter frigidis, expressè decidit à tempore celebrati coniugij (supple, & copulæ intentatæ, vt probaui *n. 1.*) triennium numerandum. At si à tempore per iudicem destinato numerarentur, falsa esset decisio: nam priùs quàm quæstio de impotentia coram iudice agitetur, vt tempus per ipsum destinetur, tempus aliquod transactum est, & sæpe longum. Idque amplius constabit ex dicendis *numer. sequenti*: vbi soluemus argumenta contraria, & Auctores ibi citandi sunt etiam pro hac conclusione, & quos *num. 1.* retuli dicentes absolutè computari à die intentatæ copulæ. Et idem est dicendum, vndecunque hoc impedimentum impotentiæ consurgat. Quod clare sentiunt Doctores *numer. sequenti allegandi*, cum id sentiant in maleficij impedimento, in quo specialior est dubitandi ratio: vt constat ex allegatis *num. 2.* prætерea, quia eadem militat ratio. Cum enim semper agatur de indaganda veritate impotentiæ coniugis, ratio eadem suadet, vt triennium numeretur à tempore intentatæ copulæ, à quo solo experientia sumi potest ad eam veritatem assequendam.

II. Conclusio. Idem prorsus censendum est in malefi- 5
cij impedimento. Probatur ex *c. fin. de frigid.* ibi: *Si constiterit vobis præfatum virum, & vxorem cohabitasse intra prædictos annos per continuum* Iuncto principio illius textus: *Mulier proposuit quod per multos annos fuerant simul, & diu cohabitauerant.* Ex his enim apparet ante præceptum iudicis, & nondum lite mota, cohabitasse hos coniuges octo annos, & tamen decidit Pontifex dirimendum matrimonium, si intra eos octo annos triennio continuo habitarint. Non ergo desideratur triennium illud per Iudicem assignari. Deinde, quia non semper hoc impedimentum ex peccato consurgit, vt vel sic non procedat triennium ante peractam pœnitentiam. Nec est textus contrarium decidens, quia *c. fin. de frigid.* narrans pœnitentiam peccatorum fuisse iniunctam, factum narrat, nec ius statuit: imo quando decidit, solum petit toto illo octo annorum tempore, ex quo initum erat matr. triennio continuo coniuges habitasse. Et ideo hanc partem tuentur Gloss. 33. *q. 1 in sum. verb. Quod autem, in fine,* Innoc. *c. fi. in fin. de frig.* & ibi Abbas antiquus fine, & alter Abb. *n. vlt.* Cardin. *fi.* Rosella *verb. Diuortium, n. 4.* & ibi Suppl. Pisanæ, *n. 4.* Sylu. *q. 10. n. 23* Decisio Capellæ Tholos. 381. *n. 6.* Greg. Lop. *l. 5. verb. Dar plazo, t. 8. p. 4.* Matienzo *l. 5. recop. t. 1. rubr. gl. 1. n. 203.* Enriq. *l. 12. de matr. c. 7. num. 2.* Virùm verò in maleficij impedimento vltra triennium sit aliud tempus arbitrarium assignandùm ad agendam pœnitentiam, dixi *disp. 107. n. 10.*

Quando autem prius matrimonium ratione impoten- 6
tiæ existimatæ instauratur, eo quod Ecclesia inueniat se deceptam, debet à die restaurationis & nouæ copulæ numerari aliud triennium. Vt probaui *disp. 99. n. 34. & 35.* Et eadem ratio ibi signata militat, quando iudicio Medicorum creditur fore, vt mulier arcta possit absque periculo vitæ scissuram pati, aut aliis medicamentis aptari viro: ex tunc enim quando ea explicantur, debet triennium numerari. Quia ex tunc sumenda est experientia an sit vera impotentia, & vsu auferri possit, quando iam impedimentum, quod copulæ creditur obstasse, est ablatum. Sicut docent Auctores ibidem allegati, instaurato priori matr. quod vsu viri similis sit reddita apta mulier, computandum esse triennium à tempore huius restaurationis, ac nouæ copulæ.

Grauius dubium est, quando coniux non est adeptus 7
plenam pubertatem, an triennium à die plenæ pubertatis computandum sit? Et quidem *disput. 104. n. 18.* probauimus semper expectandam esse plenam pubertatem, quando non constat impotentia nondum plenè puberis per signa euidentia. Sed controuersia est, an ex tunc triennium experientiæ præscriptum *c. Laudabilem, de frigidis*, computandum sit. quibusdam placet, adueniente plena pubertate, si coniux alter instet vt dissoluatur matrimonium ratione impotentiæ, id dissoluendum esse: atque non explicant mora ne aliqua expectanda sit, ac proinde nullam expectandam sentire videntur. Sic loquuntur Abb. *c. Puberes, n. 4. de despons. impub.* & *ibi* Præp. *ad fi.* Francus *c. vn. §. Idem quoque, n. 3 eo,*

ti.in 6. Roſella *verb.matr.2.n.*8. Ang.*verb.matr.3.imped.* 16.*n.*6.Tab.*verb matr.2.q* 6.*n.*7. Sylu. *verb.matr.5.qu.*7. Ant. Cucus *l.5.inſtitus.maiorum,t.*12.*n.*255. Franc.Marc. *deciſ.Parlam Delph.*680.*n.4.p.*2.

9 Alij cenſent poſt plenam pubertatem expectandum menſem, aut bimeſtre arbitrio iudicis. Sic Hoſt.*c.Laudabilem,paulo poſt prin.de frig.*& *ibi* Io. And. *n.*3. Idem Hoſt. *c.Puberes n.5.de ſponſ.impub.* & *ibi* Io.Andr.*n.*8. Anc.*n.*6. Henric.*n.*8. Alex.de Neuo *n.*9. Imo aliqui ex his doctoribus tradunt, non ſemper expectandum triennium, quando vir non eſt plene pubes. Vt retuli *diſp.*108.*n.*4.& reprobaui ibi *n.*5.

10 Cæterum mihi valde arridet opinio, quam amplectitur Card.*c.Puberes,n.vn. de deſponſ.impub.*nempè, triennium hoc incipere à plena pubertate. Quia vſque ad eam ætatem præſumitur impotentiam prouenire ex ætatis fragilitate: quæ præſumptio adepta pubertate plena ceſſat:& tunc incipit eſſe dubium an proueniat ex alia cauſa, vt ex frigiditate, & ſubinde an ſit perpetuum, & matr. contractum dirimat, an potius proueniat ex accidenti temporali, nec matr. diſſoluat. Ergo ex tunc numerus debet triennium iure præſcriptum ad experiendum an impedimentum ſit perpetuum. Et confirm. nam ſi vir triginta annorum ducat vxorem, nec ſit aptus ad copulam, conceditur ſibi triennium experiētiæ, *c. Laudabilem, de frig.* Cur ergo non conceditur, ei qui quatuordecim annorum duxit, vt poſt decimum octauum annum, quo planè pubes eſt, habeat idem triennium? Quandoquidem vſque tunc non agebatur de dubio an ille eſſet frigidus: ſed defectus potentiæ merito debili ætati tribui poterat. Conferunt etiã ad hanc partem tuendam DD. quos allegaui *diſp.99.n.*34. & 35. dicentes triennium experientiæ incipere à tempore quo ceſſauit prius impedimentum, ob quod declaratum erat ex errore matr. irritum, & illo inſtaurato vacant coniuges nouæ copulæ. Quippe in hoc etiam euentu, adueniente plena pubertate ceſſat impedimentum debilis ætatis, ex quo impotentiam prouenire præſumebatur. Ergo ex tunc inchoari debet triennium.

DISPVTATIO CX.

An triennium experientiæ debeat eſſe continuum, aut ſaltem ita completum, vt ſi tempore aliquo interpoletur, id ſupplendum ſit?

SVMMARIVM.

An id triennium debeat eſſe continuum. Refertur opinio, 1.
Proponitur ſententia Auctoris, 2.
Argumenta ſoluuntur, 3.
An debeat ita compleri, vt ſi tempore aliquo interpoletur, id ſupplendum ſit Refertur duplex ſententia, 4. & 5.
Explicatur Auctoris ſententia, 6.

1 DVo petit diſputatio præſens. Alterum eſt de neceſſitate triennij continui. Alterum verò de perfecta eius integritate. Prior ergo difficultas eſt: An triennium experientiæ impotentiæ coniugis, præſcriptum *c. Laudabilem, de frig.* ita continuum eſſe debeat, vt ſi tempore aliquo intermittatur, tempore præcedenti non computato, iterum incipere debeat triennij tempus. Qua in re quibuſdam placet id triennium debere eſſe continuum. Quia ita deciditur expreſsè *cap.fi.de frigid.* ibi: *Per continuum triennium inſimul habitaſſe.* Secundò, quia quamuis non ita expreſſis verbis loqueretur textus, ſed dubiis, ea eſt regula generalis, vt in dubio tempus lege aliqua vel canone peritum, debeat neceſſario eſſe continuum. Vt tenent multi, quos refert & ſequitur Gutier.*qu.canon.l.1.cap.*12.*n.*23. Qua ratione ferè omnium veriſſima ſententia habet, annum nouitiatus ita debere eſſe continuum, vt tempore aliquo intermiſſo incipere neceſſario debeat, priori non computato. Tertiò, quia eadem ratione tempus ad præſcribendum iure peritum, ſi ſimul intermittatur, incipere denuo debet. Vt cum aliis tradit Cou. *regula Poſſeſſor. de reg.iuris, in 6. in 2.p.§.12.n.*7. Et ideò huius ſententiæ ſunt Card.*c.fi.in fi.de frig.* Et licet non ita clarè Archid. 33.*q.*1. *in ſum.n.*3.& *ibi* Bellam.*n.*2.

2 Cæterum abſque dubio dicendum eſt, non deſiderari tempus id eſſe continuum. Quod verba in decretis ciuili modo, & poſſibili, ac iuxta indigentiam ſubiectæ materiæ capienda ſunt, *l.Si cui ſimpliciter* 9.*ff.de ſeruitutibus.* Et ideo aqua quotidiana appellatur, quæ duci aſſiduè ſolet, etiam ſi aliquando ducta non ſit, *l.1.paulo poſt prin. verſ. Duo autem.ff.de aqua quotidiana.* Et meliùs *c.fin.de verb. ſignif.in* 6. deciditur dici aliquem commenſalem & domeſticum continuè alicuius, licet aliquando pro illius negotiis gerendis abſit: vbi Gloſſ.*verb. Pro tuis*, ait idem eſſe, ſi pro propriis: non enim id verbum, Continuè, ita rigidè accipiendum eſt, ſed ciuili modo, vt ſubiecta materia poſtulat, & in hac re ſolet contingere. Vt docet *ibi* Gloſſa *verb. Continuè, ab omnibus recepta*, quam aliis allegatis exornat *ibi* Francus *n.*5.& 9. At continuo triennio habitare coniuges vacando copulæ, eſt moraliter impoſſibile. Tum, quia ſæpe morbus intermittit tempus illud: tum etiam, quia impedirentur peregrinationes & alia negotia, quibus virum vacare ſocietas ac gubernatio domeſtica cogit. Non ergo exigitur id tempus mathematice continuum; ſed ſatis eſt, ciuili modo, nempe, vt toto triennio vacarint copulæ coniuges debitis horis & locis. Præterea *num.*5. amplius explicabitur, quid importet ea particula, Continuum. Deinde, quia *c. Nunquam, de conſecrat.diſt.*5. aſſeritur pſalterium nunquam debere è manu clerici decidere. Et tamen id morali modo ac poſſibili accipitur: vt docet *ibi* Gloſſa *verb. Nunquam*, explicans, id eſt horis conſtitutis. Et ita docent hanc partem Hoſt. *ſumma,t.de de frigid.§. Qualiter, & quando, n.*12. *verſ. Sed quomodo intelligemus.* & *c.2.n.12.verb. Continuum,col.*1. & *ibi* Io.And. *n.*9. Abb.*in fi.* Anch.*num.9.notab.*13. Præpoſ.*n.*4. Alex. de Neuo, *n.*18. Alberic. *in dict.lit.D.verb. Diuortium, paulo poſt pr. Aſtenſis 2.p.ſum.l.8.t.37.a.1.q.*3. Io. de Friburgo *ſumma confeſ.l.4.t* 16 *qu.*17. Brunel.*de ſponſ.concl.*28. *declar.4.n.*15. Roſella *verb.Diuortium n.*4.& *ibi* Supp.Piſanæ *n.*5. Syln.*qu.*20.*n.*23. Greg. Lopez *l.5.verb. Feſta eſte plaço,t.8.p.*4. Maſcard. *de probat:concl.*889.*num.*9. & ex Theologis, Enriquez *l.12. de matr.c.8.n.*2. Imo exiſtimo (quamuis non ita explicent hi DD.) nullam triennij illius, nec moralem deſiderari continuitatem. Quia finis illius triennij aſſignati eſt, vt coniuges experiantur num curſu temporis ea impotentia poſſit auferri, & vxor cognoſci; ac proinde non ſit perpetua, ac matr. dirimens. Ad id autem experiendum ſatis eſt, quamuis nulla ſit in eo triennio continuitas: modo id compleatur: imo quo magis continuo vacatur copulæ, eo debilior redditur vir. Atque ita DD. aliqui (vt videbimus *n.*6.) dicunt poſſe ſuppleri tempus quinque vel ſex menſium, quod eo triennio interpolatum eſt.

3 Ex his conſtat reſponſio ad arg. *n.*1. propoſita. Nam ea omnia in 2. & 3. argumento adducta vera ſunt, vbi ſubiecta materia non poſtulat id tempus non intelligi continuum: vt *n.præc.* probaui: & explicui *c.fi.* adductum in 1. argum. & magis id explicabo *n.*5.

4 Poſterior difficultas eſt. An ſaltem ita completum exigatur triennium illud, vt tempus interpolatum ſupplendum ſit? Qua in re non ita clarè loquuntur Doctores. Quidam enim videntur ſentire ſatis eſſe vacare copulæ, ac habitare maiori parte cuiuſlibet anni ex illo triennio. Sic videntur tenere Hoſtienſ. *in ſumm.* Albericus. Aſtenſis, Ioan.de Friburgo, Supplement.Piſanæ. Syluest. *num.*2. allegati, dicunt enim expreſsè ſatis eſſe maiori anni parte habitare: ſed addunt videri tempus ſupplendum, ſi morbo vel alio caſu habitatio impediatur. Nec explicant, an habitatio ea ſupplenda ſit ex ea maiori parte anni, an ex reliquo tempore: at credo eos loqui de habitatione illa maioris partis anni, quam neceſſariam dixerant, vt ſit ea

non

non compleatur, supplenda sit, donec excedat semestre, & sic verificetur maiori anni parte coniuges habitasse. Quod apertiùs docent Hostiens. Astens. & Ioannes de Friburg. dum dicentes sufficere habitationem maioris partis anni, subdunt, maximè si sit toto continuo. Vere, quo tempore solent propensius ad luxuriam homines incitari. At si reliqua pars anni supplenda esset, nullatenus erat necessarium ponderare, vt habitatio fuerit toto Vere. Et in propriis terminis tenet Enriquez *l.11.de matr.c.7.n.2.& cap. 8. n. 2 in commento,lit.T.* dicens satis esse, vt maiori cuiuslibet anni parte illius triennij coniuges cohabitent, vt per semestre & vnum diem. Idque probat, nam breui tempore interpolans cohabitare ac residere dicitur. Vt expressè habetur *l.Si quis ita legauerit ff.de condit.& demonstr. & cap. fine, de verb.signif. in 6.* at tempus minus semestri breue dicitur respectu cuiuslibet anni. Quare iuxta vniuersitatum constitutiones scholastici dicuntur toto anno studiis vacare, si semestri & vno die vacent.

5 Alij verò censent id tempus, quo coniux infirmitate, aut aliis negotiis detentus non cohabitauit copulæ vacans, supplendum esse alio tempore cohabitationis, vt vel sic triennium compleatur Prob.ex *cap.fin.de frigid.* vbi ponderatur toto spatio octo annorum, quod à contractu matrimonij transierat; coniuges cohabitasse triennio continuò.ibi·*Intra prædictos 8. annos continuum triennium insimul habitasse.* Vbi illa particula, Continuum, cùm non importet continuitatem triennij: ea enim non est necessaria, (vt probaui *num.2.*) necessario dicendum est per illam importari perfectam triennij integritatem: quasi sensus sit, si intra prædictos annos habitarunt integro triennio. Aliàs superflua esset ea particula. Cùm tamen in decretis Pontificiis nec vna syllaba superflua existimanda sit, (vt probaui *l. 3. disp,16.num.6.*) Secundò id probatur ex textu *in l.1.paulo post princ.vers. Hoc interdicto.ff. de itinere, actúque priuato*, vbi deciditur seruitutem viæ possideri, si triginta diebus intra vnius anni spatium, illius viæ vsus habitus sit: & licèt non continuentur illi triginta dies, si tamen completi sint illius anni spatio. Similiter ergo dum textus *d.cap.fine*, petit triennij cohabitationem intra eos annos octo habitam, licet ea non desideretur tempore triennij continua habitá: necessarium tamen erit, vt tempus interpolatum alio subsequenti suppleatur donec triennium perfectè completum sit. Tertio, quia cùm id triennium destinetur ad experiendum, an impotentia sit naturalis ac perpetua: an potiùs temporalis, quæ frequenti vsu auferri possit; non videtur satisfactum iuri habitando semestri cuiuslibet anni illo triennio, & amplius vno die. quia ea habitatio non est verè triennalis: nec in ea sumitur triennij experientia, quam ius intendit. Nec modica pars anni dicitur, cui vnica dies deficit, vt sit dimidia. Et ideo hanc partem tuentur Ioan. Andr.*c.fine.num.9.de frigid.* Archid.*33.q.1.in sum. n. 3.& ibi* Bellamera *n.2.* Brunel.*de sponsal.concl.28.declarat. 4.n.15.fin.* Mascard.*de probationib.concl.889.n.8.* Et id supponunt Abbas *c.fin.in fine,de frigidis,& ibi* Alex.de Neuo, *n.18.* Præp.*n.4* Rosella *verb. Diuortium,n.4.* dicentes enim non exigi, vt triennium sit continuum, subdunt tempus interpolatum illo triennio posse alio habitationis tempore suppleri. Quod clarè & optimè explicuint *ibi* Abbas dicens triennium continuum in *eo.c.fin.* peritum, sic accipi, vt computatis temporibus cohabitationis resultet triennium.

6 Et re hac attente considerata, existimo non sufficere maioris partis anni cohabitationem (vt volunt authores relati *numer. 4.*) sed necessarium esse triennium compleri, atque ita suppleri tempus interpolatum; vt volunt authores *num. præc.* allegati. quod tamen non metaphysicè intelligendum venit, quasi quodcunque breue tempus interpolatum supplendum sit, sed quando arbitrio prudentis est notabile, ita vt moraliter loquendo non censeatur plena triennij experientia. quia sufficit cohabitare triennio sumpto morali modo, vt communiter solent cohabitare coniuges. Quod significant Ioannes And.& Abb.Alex.de Neuo, Præc.*n.præc. relati* dum priores duo agentes de tempore supplendo, exemplificant, quando vir triennio illo, sex mensibus absfuit: duo autem posteriores exemplificant, quando eo triennio, quinque mensibus absens fuit. Quia res hæ moraliter, & vt communiter solent accidere, accipiendæ sunt: & durissimum, ac valdè inhumanum esset, ac probatu difficile, ita metaphysicè accipere, vt vel vnica dies interpolata sit supplenda. Quare æquitas poscit, vt ea triennalis cohabitatio morali modo intelligatur. Et minor absentia sat est, quando est simul: vt si simul sex mensibus abfuit, ij supplendi sunt: secus esset, si interpolatè, vno vel altero die abfuit: etiam si eo triennio dies illi simul computati eorundem mensium summam conficerent. Non enim credo illos dies supplendos esse. Quia in hoc posteriori casu praxis interpretatur non esse notabilem absentiam, ne morali modo loquendo dicatur triennium completum: & hoc pacto solent coniuges habitare, nec ratio habetur harum absentiarum sic minutim factarum. quod aliter contingit, quando simul per vnius absentiæ tempus fit. Vt in simili agente de donationibus à parentibus factis, computandis in quinta bonorum parte, de qua disponere possunt, diximus *lib. 6.disp. 36.num.10.& 11.*

DISPVTATIO CXII.

An si ante vel post triennij lapsum, coniux propria authoritate recedat ob alterius coniugis impotentiam, sit statim coniux spoliatus restituendus, non obstante matrimonium minimè consummatum esse?

SVMMARIVM.

Proponitur duplex casus, in quo hac quæstio disputari potest, n.1.

An nondum consummato matrimonio sit spolium: ac locus restitutioni statim facienda. Proponitur duplex textus, qui repugnare secum videntur, n.2.

Restitutio spoliati qualiter ante omnia facienda sit, n 3.

Ad restitutionem in casu matrimoniali, probanda sunt matrim. verè vel præsumptè initum, ac possessio vxoris, n.4.

An saltem possit tunc officium iudicis implorari, vt cogat sponsam nondum cognitam coniungi coniugi spoliato: & quid distet, an via restitutionis, an hoc remedio cogatur, n.5.

Refertur duplex sententia circa spolium ante matrimonij consummationem, n.6.& 7.

Proponitur sententia Auctoris, ac conciliantur c. Ex transmissa, & c. Ex parte, de restit spoliat. & soluuntur contraria, n.8.

An hæc restitutio fiat, si sponsa nondum sit traducta n 9.

Quid si vir sit adeo seuerus, vt de defloratione timeatur, n.10.

An sic spoliatus sit ante omnia restituendus: si spolians nil aliud alleget, quam spoliati impotentiam: nec triennium lapsum sit. Proponitur ratio dubitandi, n 11.

Tunc cogendus est spolians per excommunicationem & per iudicem secularem redire, & copulam intentare, præstita cautione, n.12.

An id sit remedio restitutionis: an potius officio iudicis implorato: & sint admittendæ exceptiones spoliantis, n.13.

Quid si ea spoliatio prætextu impotentiæ contingat post trienniũ. n.14.

An si impotens se tuens aduersus impotentiam illi obiectam, fateatur in iudicio se adulterium admisisse cum aliis fœminis: possit spolians hac confessione vti, vt restitutio impediatur ob id adulterium: Referuntur probantia posse, n 15.

Explicatur sententia auctoris: & an possit reus tueri se contrariis exceptionibus: & confessione actoris aliisque ab ipso præsentatis, quæ reus ipse impugnat, n.16.

An si confitens is sit minor, possit aduersus eam confessionem restitui, ita vt illi non noceat, n.17.

An in foro conscientiæ satis sit ea confessio ad diuortium, n.18.

QVæstio hæc procedit, vbi constat non esse consummatum matrim. vel per aspectum vel per vtriusque confessionem, nec in coniuge impotenti apparet notorius potentiæ defectus in quo euentu nullum habuit coniux potens ius spoliandi. Et quæstio hæc potest dupliciter tractari: primò in genere, an ante matrimonij consummationem censeatur spolium, ac proinde sit locus restitutioni, denegata audientia circa matrimonij valorem aut nullitatem, donec restitutio fiat? Secundò in specie, quando spoliatio fuit prætextu impotentiæ coniugis dimissi, siue non lapso triennio, siue eo lapso 1

2 Et circa priorem casum, duplex textus difficultatis ansam præbet, qui secum pugnare videntur. Alter est *c. Ex transmissa. de restit. spoliat.* vbi petenti viro restitutionem vxoris, ea conceditur, dummodo probet matrimonium & copulam, ibi, *Mandamus quatenus si vobis constiterit quod præfata mulier prædicto militi legitimè desponsata fuisset, & ab eo cognita ipsam ei restitui faciatis.* Vbi Gloss. *verb. Et ab eo*, dicit per copulam acquiri possessionem vxoris: & vtramque probandum esse à petente restitutionem. Alter est *c. Ex parte, eod. t.* vbi ponderatur ad denegandam mulieri restitutionem, solam traductionem absque matrimonio interuenisse, ibi: *Cùm per solam traductionem, quam non præcesserunt sponsalia, vel consensus legitimus, nec fuerunt etiam subsequuta: nullum inter eos obligatorium vinculum sit contractum.* Ex quo textu à contrario sensu apertè deducitur restitutionem concedendam, quando matr. solùm cum traductione absque copula interuenisset.

3 Antequam opiniones referam, tria supponenda sunt. Primum suppositum sit, spoliatum ante omnia restituendum. Quare si coniux consummato matr. non expectata judicis sententia, ob adulterium vel ob aliam causam diuertat, restituendus est ante omnia spoliato coniugi: nec audiendæ sunt exceptiones spoliantis, donec spoliatus ad pristinum statum restituatur: qua restitutione facta agetur de illis exceptionibus, vt latiùs dicemus rationem reddentes, ac textibus allegatis *lib.* 10. *disp.* 12. *num.* 14. & 22. & ferè per totam limitabimus, nisi causa spolij notoria sit, & aliis modis.

4 Secundum suppositum sit. Ad hanc restitutionem spolij teneri spoliatum probare matrim. esse legitimè contractum, id est, per consensum de præsenti apparenter, & prima fronte validum: & se habere possessionem; eâque spoliatum esse. Ad omnem quippe restitutionem sunt probanda spolium & possessio, *c. Consultationibus, de officio deleg. c. Olim, de restit. spoliat.* Et quamuis hæc regulariter satis sint; at in causa matrimoniali speciale est, vt probandus quoque sit matrimonij titulus saltem apparens & præsumptus. Vt constat ex *c. Transmissa, de restit. spoliat.* cuius verba *n.* 2. retulimus. Et tradunt *ibi* Glossa *verb. Et ab eo*, Innoc. *ibi*, *n. vn.* Host. *ibi n.* 2. Io. Andr. *n.* 5. Ant. *n.* 2. *Abbas fine.* Anchar. *fin.* Bellamera *n* 2. Et ratio est, quòd in matrim. non possit esse possessio facti absque titulo. Nec enim personæ liberæ haberi potest possessio absque titulo, *l. Cum hæredes, in fine. ff. de acquir. possess.* dicitur autem satis esse probare titulum saltem præsumptum: quia si ad restitutionem esset necessarium probare omnimodam matrimonij veritatem, impediretur allegata quacumque causa, ob quam irritum redderetur, ita vt ante restitutionem, de illa cognoscendum esset: contra *c. Ex conquestione, & c. Literas, de restitut. spoliat.* vbi bene aduertit *Abbas d. c. Ex transmissa, in fine.*

5 Tertium suppositum sit. Concordare DD. dato teneremus non esse locum remedio restitutionis, quando spolium contingit ante matrimonij consummationem: fatendum tamen necessario esse, peti posse, vt iudex officio suo cogat sponsam de præsenti, aut sponsam recedentem, exhibere ea, ad quæ sponsi de præsenti tenentur: quando recedens non allegat iustam fugæ causam. Sicut emens domum, cuius nondum possessionem nactus est, potest iudicem adire, vt cogat venditorem sibi tradere possessionem, quamuis eam remedio restitutionis petere non posset, defectu possessionis nondum acceptæ. Et ratio est, quod per contractum illum de præsenti ius acquisitum sit, vt tradatur possessio, non impedienti eam legitima causa. Potest ergo iudex adiri, vt ad id cogat: aliàs iniustè denegans possessionem cogi non posset. Et confirmatur, quia nolens implere sponsalia, cogendus est per iudicem ea implere, matrim. ineundo, & eo inito, maritali affectione pertractando vxorem. Vt habetur *cap. Ex literis, el* 2. *in fine, de sponsal.* Est tamen latissimum discrimen inter virumque cogendi modum, quia quando non est locus remedio restitutionis, sed inuocato iudicis officio, potest à spoliante obiici quæcunque iusta exceptio contra hanc petitionem: atq; illa prius examinanda est, quam coactio fiat, *c.* 1. *de ord. cognit.* Quod tamen non posset fieri, si remedio restitutionis locus esset: non enim ea nondum facta, audientur illæ exceptiones, præterquam in aliquibus specialibus casibus à regula generali exceptis, (vt *n.* 3. diximus.) Et hæc omnia docent Innoc. *c. Ex parte, n.* 4. *de restit. spoliat. & ibi* Hostiens. *n.* 11. Ioan. Andr. *n.* 7. Anton. *n.* 31. Cardin. *n.* 5. *opposit.* 1.

His præmissis, triplex est sententia. Prima sustinet ante matrimonij consummationem non esse verum spolium, ac subinde non esse locum remedio restitutionis. Ducor primò, quia *c. Ex transmissa, de restit. spoliat.* cuius verba *n.* 2. retuli, expressè deciditur ad restitutionem probanda esse matrim. ac copulam. Secundò, quia *c. pen. de probat.* denegatur viro omnino restitutio vxoris nondum cognitæ, & iubetur eam in monasterio depositam esse, donec eam non cognitam esse probetur. ibi: *Ponatis interim in illo monasterio, quod intrauit, vt ibi securè valeat commorari, donec iudiciali sententia, quid agi debeat, decernatur.* Tertiò, quia ante matrimonij consummationem, potest coniux recens ingredi religionem, *c. Ex publico. de conuers. coniug.* Frustra ergo eius restitutio petitur. Tandem quia cùm matrim. suam consummationem ac vltimam perfectionem ex copula assequatur, per quam coniuges vna caro efficiuntur, ac vnum generationis principium: sitque copula finalis matrimonij causa, at obsequia coniugum & cohabitatio sint quædam extrinseca: ac oscula sint solum quædam præludia, vera matrimonij possessio in sola copula consistit. Non ergo ante copulam erit verum spolium, nec restitutioni locus erit. Quòd hæc possessionem requirat (vt *n.* 4. probaui.) Et ideo hanc partem sustinent Glos. *d. c. Ex transmissa verb Et ab eo Et ibi* Host. *n.* 2. *eo. verb.* Anchar. *n.* 1. Idem Host. *c. Ex part. n.* 11. *de rest. spoliat. & ibi* Innoc. *n.* 4. Vincent. *ibi*, Io. Andr. *n* 6. *&* 8. Ant. *n.* 31. *fi.* Card. *n.* 5. *opposit.* 1. Idem Io. Andr. *c. pen. n.* 5. *de probat. & ibid.* Bald. *n.* 5. *&* 8. Felin. *n.* 3. Idem Bald. *d. c. Transmissa in fi.* Alex. de Neuo, *c. Cùm locum n.* 33 *de sponsal.* Ripa *l. Naturaliter*, §. *Nihil commune, n.* 84. *fallentia* 12. *in fin. ff. de acquir. possess.* Barbatius *d. c. pen. col. antepen. n.* 38. Paulus à Castro *cons.* 172. *in mea edit. est* 277. *Quia per primum, dub.* 2. *n.* 4. *vol.* 1. Et fauet aliquantulum huic sent. Riminald. *iunior, cons.* 415. *n.* 13. *& seq.* ac specialiter *n. pen.* Citatur pro hac sent. Barb. *ff. soluto matr. in rubr.* 2. *p. n.* 80. at solùm dicit ante consummatum matr. non concedi restitutionem ad copulam. Quod etiam fatetur tertia sententia à nobis amplectenda.

II. sententia tenet, si sponsa ea de præsenti traducta sit in sponsi domum, & vt vxor tractata, quamuis constet non secutam esse copulam, acquiri quasi possessionem ipsius, atque ita concedendam restitutionem ipsius marito spoliato, non tantum quoad habitationem, sed etiam quoad copulam: nisi mulier proponat se virginem esse, & aliquid alleget, quod probato non tenebitur ad copulam, tunc enim ait denegari restitutionem, donec de re illa per mulierem allegata cognoscatur: non defectu possessionis: sed quia restitutio deneganda, quoties ex ea damnum irreparabile immineret (vt dicemus *l.* 10. *disp.* 12. *num.* 21.) quod in hoc euentu contingeret. Nam virginitas per copulam auferenda, si postea reperiretur causam tam denegandi iustam fuisse, reparari nequiret. Quod si sponsa ea traducta non fuerit, cum cesset possessio eius, dicit hæc sententia cogendam esse redire ad coniugem dimissum, & ad copulam, nisi exceptione aliqua iusta se fœmina tueretur, non via restitutionis, sed ratione contractus matrimonij ad id obligantis. Sic tenet Bellamera *c. Ex parte, n.* 11. *de restit. spoliat.* 7

Tertia sententia (cui tanquam probabiliori adhæreo, quamuis duæ præcedentes sint probabiles) sustinet, ante matrimonij consummationem non esse locum plenæ restitutioni, nempe, quoad habitationem & copulam: at bene quoad solam habitationem, & alia ministeria 8

inter coniuges mutuo debita, præter copulam. Ducitur, quia id apertè colligitur ex *c. Ex parte, de restit. spoliat.* à contrario sensu (vt eius verbis relatis ponderaui *n.2.*) Nec obstat *c. Ex transmissa, eod. t.* vbi oppositum videtur decidi. quia iuxta hanc sent. facilè conciliantur. Prior enim textus de sola restitutione quoad habitationem & alia obsequia agit, atque ita solam traductionem ad domum petit. Posterior autem de plena restitutione etiam quoad copulam: ac proinde iure optimo postulat copulam habitã. Secundò, quia etsi plena possessio habeatur per solã copulã at negari nequit possessionẽ habitationis & aliorum ministeriorum acquiri per traductionem ad domum. Ergo iniustè his spoliatus venit ante omnia restituendus ad hæc omnia præter copulam. Tertiò, quia *c. pen. de probat.* adductum *n.6.* pro prima sent. potiùs huic fauet. Nam ideò denegatur restituendo quoad habitationem, & iubetur eam fœminam in monasterio deponi, donec causa decidatur (vt egregie animaduertit ibi Glossa *verb. Ponatis,*) quòd ea se virginem & monialem allegaret, quod existente vero valuit professio, vtpote, quæ ante matr. consummationem facta est. Quare denegata merito est restitutio, ne corrumperetur. Atque subdit Glossa esse hunc casum specialem, in quo cessat restitutio. Ergo text. iuncta Glossa potius sentit restitutionem concedendam fore, quoad habitationem, nisi professionis valor obstaret. Quod si dicas restitutionem non posse diuidi: contrarium planè probatur ex *cap. Literas, vers. Propterea melius, de restitut. spoliat.* vbi allegata nullitate matr. ob consanguinitatem à coniuge spoliante, iubetur spoliatum plenè restituendum, nisi probationes consanguinitatis incontinenti offerantur, at illis sic oblatis, quoad solam habitationem. Tandem, quia non obstat coniugem nondum consummato matr. recedentem, posse transire ad religionem. Quia id non aufert coniugis dimissi possessionem, dum non transit. Ad illam ergo interim restituendus est. Et ideò huius sententiæ sunt Ioan. de Lignano *d. c. Ex parte,* quem ibi refert ac sequitur Abb. *n.25. & d. c. pen. n.1.* Imola *d. cap Ex parte, n.11.* Dec. *eo. c. pen. in noua edit. n.13.* Brunel. *de sponsalibus, concl. 12. num 5.* Alex. Carrer. *l.1. de sponsal. cap.3.* & huius sent. videtur Dominicus *cons. 24. n.3.* vbi ait, quoad omnes matr. effectus acquiri seruitutem coniugalem per traductionem & copulam: & ita sentire videtur secus esse quoad possessionem habitationis solius. Et similiter eidem sententiæ fauet Ant. *d. cap. Ex transmissa, n.2.* dicens ad plenam restitutionem probanda esse matrimonium & copulam.

9 Hinc deducitur, fuga contingenti ante traductionem ad domum, nulli restitutioni esse locum. quòd nulla possessio acquisita sit. Et ita fatentur Ioan. de Lignano, Abb. & Alex. Carrerius *n. præc. alleg.* Bellam. relatus *n.7.* Quamuis autem tunc vxor via restitutionis non cogatur habitare cum viro, & ei copulari: at si nullam iustam exceptionem proponat, cogenda est ad vtrumque ex vi contractus matr. Vt retulimus ex Bellar. *eod. n.7.* & cum multis diximus *n.5.*

10 Temperanda tamen est hæc tertia sententia, dum ait sponsam nondum cognitam restituendam esse viro quoad habitationem, antequam audiantur eius exceptiones, si post traductionem recessit, vt intelligatur nisi vir sit adeo seuerus, vt merito timeatur extorsio copulæ, nec possit sufficienter caueri hoc damnum cautione per virum præstita, tunc enim ob hunc timorem differenda est restitutio, donec de exceptionum iustitia cognoscatur. Et ita docent Abbas *vtroque loco,* & Brunel. *c.8. citati.*

11 Hactenus egimus de priori casu restitutionis in genere ante matr. consummationem. Iam posterior casus disputandus est, nimirum, an quando nulla alia ratio spolij allegatur à coniuge, qui suum coniugem deseruit præter spoliati coniugis impotentiam, ac constat matr. illud minimè consummatum esse: non tamen defectus potentiæ coniugis constat, si restitutio facienda quoad habitationem & copulam, aut saltem ad vtrumque possit cogi ille spolians inuocato iudicis officio? Et videtur saltem oblatis incontinenti probationibus differendam restitutionem esse quoad copulam, secus quoad habitationem. Quia id generale esse, quoties allegatur aliquod ex impedimentis dirimentibus, dicemus *lib.10. disp.12. n.22.* At impedimentum impotentiæ dirimens est. 12

Sed aliter, hac in re sentiendum est, si nondum lapsum sit experientiæ triennium, concessum *cap. Laudabilem, de frigidis.* Et si id lapsum sit. Quando ergo lapsum non est, cogendus est coniux, qui recessit, excommunicatione contra i sum lata, ad cohabitandum. Vt bene docent Hostiens. *sum. t. de frig. §. Qualiter & quando, num.12. fi. vers. Quid si per maritum stet, & c. fi. num.10. verb. Continuum, eod. t.* vbi Ioan. And. *num.10.* Ant. *10.* Anchar. *ad fin.* Alex. de Neuo, *n.10.* Præpos. *n.4. vers. Quærit quid si per alterum.* Alberic. *in suo dictionario, lit. D. verb. Diuortium, col.2. vers. Quid si per alterum.* Astens. *2. p. sum l.8. t.37. a.1. qu.4.* Ioan. de Friburgo *in summa Confessorum lib.4. t.16. p.18.* Rosella *verb. Diuortium, num.5.* & ibi Suppl. Pisanæ *n.6.* Syluest. *quæst. 20. num.23.* quare merito Manual *1. t. sum. in 2. editione c.235. concl.3. num.3. in fin.* ait denegandam absolutionem fœminæ nolenti cum viro habitare, nullam aliam rationem quam impotentiam viri alleganti, nec lapsum est triennium experientiæ. Atque idem dicendum est, si cohabitare velit, at non permittat copulam intentari. Et ratio horum est, quod nullam excusationem legitimam alleget copulæ negatæ. Nam impotentia illa dubia probanda est per triennij experientiam: quare hac experientia non præmissa, est friuola exceptio, & nulla causa recedendi subest. quare cogenda est redire ad virum, vt triennio cohabitationis vacando copulæ peracto, constet an impotentia illa sit perpetua, ac matrim. dirimat. Alias frustra ius præscripsisset illud experientiæ triennium. Et ita docent Host. *d. c. fi. n.10.* Ioan. And. Ant. Anchar. Præp. Alex. de Neuo, Alberic. Astensis Rosella, Suppl. Pisanæ Sylu. *eisdem locis.* Imò petenda est cautio deinceps habitandi. Vt docent Host. *in summa,* Albericus, Astensis, Ioannes de Friburgo, Rosella, Supplementum Pisanæ, Syluest. *ibidem.* At tandem si adhuc nolit cohabitare, & vacare copulæ cogi potest per iudicem sæcularem. Vt benè tradunt Host. *d. cap. finali, num.10.* Ioan. And. Ant. Anchar. Præpos. Alex. de Neuo, nunc allegati, Alberic. & Astens. *eisdem locis relatis.* Nec obstat ratio *n. præc.* adducta. Quia ea doctrina procedit in reliquis impedimentis dirimentibus, ratione periculi culpæ mortalis, quæ in copula reperiretur, si matrimonium non esset validum. At secus res se habet in impedimento impotentiæ, quod per aspectum non clarè constat. Quod id verificandum sit necessaria experientia copulæ triennio habita: quare nulla est in ea culpa, imò potius est sub præcepto ad eam experientiam sumendam.

Sed rogabis, an hæc coactio sit remedio restitutionis 13 facienda: an potius ex vi contractus, inuocato iudicis officio? Dic sentiendum esse diuersimode iuxta opinionum varietatem. Quia sequendo primam sententiam *num.6.* relatam, dicendum est non esse locum in hoc casu remedio restitutionis: sed ex vi contractus inuocato iudicis officio coactionem faciendam: quare si recedens allegaret aliquam exceptionem iustam, ea prius examinanda esset iuxta dicta *num.5.* quia matrimonium nondum consummatum est, in quo casu sententia hæc nullam restitutionem admittit. At retenta nostra, *num 8.* relata, non erit locus remedio restitutionis quoad copulam, sed coactio fiet ratione contractus, vnde aduersus eam admittetur exceptio iusta aliqua si quæ allegetur, at quoad habitationem si præcesserit traductio sponsæ illius in sponsi domum, erit locus restitutioni: nec vlla admittetur exceptio, quæ non sit notoria. Vt constat ex dictis *n.8.* iuncto *num.5.*

Quando autem triennio iam experientiæ lapso contin- 14 geret fuga coniugis ob alterius impotentiam iuxta primam sentent. *numer.6.* relatam, non restituetur coniux spolia

spoliatus, nec cogetur redire spolians, donec exceptione impotentiæ admissa lis decidatur. Quod iuxta illam sententiam non admittatur restitutio ante matrimonij consummationem: & adsit exceptio iusta impediens coactionem. Quæ vbi non est locus iudicio possessorio, ac restitutionis, admittenda est. Vt diximus *num.5*. At tentata nostra sententia *num.8.* relata, cùm non potuerit coniux propria authoritate excedere, non expectato Ecclesiæ iudicio, restituetur quoad habitationem; antequam exceptio admittatur. Sicut quando recedit ob sanguinitatis impedimentum, ob hanc rationem deducitur *c. Literas, de restit. spoliat. versic. Præterea melius*, restituendum esse coniugem spoliatum, quoad habitationem, quia iniustè ante Ecclesiæ sententiam spoliatus est. Quod in omni impedimento dirimenti seruandum probabo *lib.10. disputatione 12. num.22.* Nec in hoc casu habebit locum, quod decidi tur *eodem capit. Literas*, nimirum, allegato eo impedimento consanguinitatis, nec oblatis in continenti probationibus, restitutionem quoque quoad copulam faciendam. Quia ibi est sermo de matrimonio consummato, & sic coniux plenam coniugis quoad copulam habebat possessionem: quare meritò iniustè spoliatus, est plenè restituendus: & solùm differtur restitutio quoad copulam, quando offeruntur in continenti probationes illius impedimenti, ob peccati periculum quod in copula admittitur, si impedimentum verùm est. At in nostro casu, cùm matrimonium minimè consummatum sit, atque ita non sit possessio copulæ, non est locus restitutioni, quoad copulam; nec iudicis officio compelletur, donec terminetur causa illa impotentiæ. Quia allegat exceptionem iustam, nimirum, impotentiam coniugis elapso iam experientiæ triennio.

15 Sed quid, si coniux, contra quem allegatur impotentia, tueatur se fatendo in iudicio se post id matr. cognouisse alias fœminas, ac proinde se non esse impotentem asseratan possit fœmina ea adulterij confessione vt in suam vtilitatem, vt saltem ratione illius concedatur sibi diuortium, atque sic non cogatur cohabitare? Atque sanè id integrum illi fœminæ esse, ex eo suadetur, quod confessio adulterij in iudicio facta id notorium reddat, ac proinde ob id tanquam notorium deneganda est coniugis, qui recessit, restitutio, (vt dicemus *lib.10. disputatione 12. n.13. & 25.*) Deinde, quia non obstat, exceptionem hanc adulterij per fœminam allegari, esse contrariam eius assertioni impotentiæ viri. Quia quamuis actor nequeat contrarias actiones intentare *l. Nemo, ex his, 43 §. Quoties, ff. de regulis, l. Quod in hered. §. Eligere ff. de tributaria actione, cap. Vt quis duas, de elect. in 6.* At reus potest se contrariis exceptionibus sub conditione præpositis tueri. Et damnatus potest allegare sententiam fuisse nullam: & dato fuisse validam, se appellare. Et reus conuentus, vt pecunias soluat, potest excipere negando debitum: & casu quo hoc probari contingat, solum iam esse. Vt constat ex *l. Nemo ex his, 43. in princ. ff de reg. iuris, & c. Nullus pluribus, 20. eodem tit. n.6.* vbi Dynus *n.8.* rationem discriminis reddit, quod fauorabilior sit causa rei, quam actoris: in huius enim potestate est conuenire: at in illius potestate non est: ne conueniatur. Cùm ergo in iudicio hoc ea vxor, quæ à viro recessit, sit rea, vtpote, quæ conuenitur, vt ad virum redeat, potest se tueri contrariis exceptionibus, vt impotentiæ viri, & casu quo potens fit aut ei exceptioni tunc non sit locus, adulterij per ipsum admissi quod in iudicio fassus est.

16 At negandum est posse ex illa confessione viri fructum consequi, atque illa se tueri ad diuortium. Quod longè aliud sit, reum contrariis se exceptionibus sub conditione propositis tueri: quod fas esse probant adducta *num. præcedenti*: & velle vti ad suum commodum confessione actoris, vel aliis per ipsum allegatis, quæ reus ipse impugnat. quod nullus textus admittit: sed expressè aduersatur *reg. iuris, 38. Ex eo, de regulis iuris, in 6.* ibi: *Ex eo non debet quis fructum consequi, quod nisus est impugnare.* Et *l. Papinianus, §. Si ex causa, ff. de inoff. testam. & l. Si testamentum. ff. de petitione hered.* At id contingit in hoc casu, nam impotentia viri per vxorem allegata, prorsus diluit, nec se eum admittit confessionem adulterij factam à viro: ac proinde nequaquam potest vxor ea vti confessione vti in suum fauorem. Quod egregiè docuit Oldradus *cons.1. n.8.* in casu quodam restitutionis ad quoddam beneficium: pars enim nitebatur ius suum tueri ex productis per aduersarium, quæ ipse impugnarat & ait Oldradus id sibi non permitti. Idem docent alij eam reddentes rationem, quod in confessione dicatur quasi contrahi: at talis quasi contractus non potest celebrari inter dissentientes. Sic Baldus *l. Cum precum n.1. vers. Tu dic, C de liberali causa, l.3. n.2.* per eum textum, *C. de repub. hered*, Salycetus, *l. Generaliter, n.9. q.9. vers. Ego coniungo. C. de non numer. pecun.* Iason *l. Postquam lit. n.2. C. de pactis.* Fel. *cap. Examinata, n.3. de iudicis.* Mandosius Albens. *cons.9. num.29. & cons.17. n.10. vol.1.* Idem existimo, quamuis fœmina non allegaret virum esse absolutè impotentem, sed esse impotentem respectu ipsius fœminæ. Nam cum ius præsumat potentem respectu vnius fœminæ, esse ad omnes potentem (vt diximus *disputatione 92. num.11. & 12.*) eo ipso quod fœmina allegat viri erga se impotentiam, virtute ex iuris præsumptione allegat impotentiam erga omnes, ac ita impugnata censetur confessio adulterij à viro facta. At si allegaret viri maleficium erga ipsum, posset vtique ea confessione viri vti in suum fauorem. Quia cùm maleficium rarò contingat respectu omnium, & communiter sit respectu vnius, (vt diximus *disp 94 n.4.*) allegatio vxoris nullatenus aduersatur confessioni viri: ac proinde non obstat quo minus ex ea possit fructum consequi.

Et quando potest coniux ea confessione vti in suum 17
fauorem ac damnum confitentis, si hic confitens sit minor, potest restitui aduersus propriam confessionem, & petere vt res ad eum statum reducatur, ac si confessio facta non fuisset. Quod quamuis minor in causis matrimonij reputetur maior, ac subinde restitui nequeat: at potest restitui circa iudicialia in his actibus contingentia, (vt probaui rationem reddens *libr.7. disputatione 37. n.21. ad finem.*) Et Sfortias *de restit. in integr. 2. part. q.60. art.3. n.20.* exemplum ponit in restitutione petita a minori in causa matrimoniali aduersus suam confessionem. Quod si dicas, non esse locum huic restitutioni, quando verum fassus est. Cum tunc id effecerit, quod quilibet maior prudens facere tenebatur *l fi. C. de in integrum restit.* Respondeo id verum esse, at posse restitui aduersus eam confessionem, quæ intempestiuè, & tempore incongruo, & quando non tenebatur fateri, facta est: non sanè contra veritatem detectam, sed quoad damnum, quod et pullulauit fatendo illam tempore incongruo, vt bene docent Innocent. *cap. Ex lit. n.1. de in integr. restit.* Felin. *in proœmio decr. n.2.* Sfortias *de rest. in integ. 2. p. q.65 a.8. n.32.* quod si adhuc instes, minorem non restitui aduersus delictum à se commissum, *l. Ex causa, § Nunc videndum, ff. de minor.* Et in propria adulterij specie est textus *l. Auxilium, § Sed vt legis ff. de minor.* Et tradit Sfortias *de rest. in integr. 2. p. q.8. per tot.* & præsertim, *a.6. & q.81. art.1.* Dico non competere restitutionem aduersus id delictum: & hoc probant illi textus. At competit aduersus confessionem in iudicio factam minus benè: vt si falsus est delictum quod verè vel præsumptiè probatum non erat, aut probari non poterat: tunc enim dicitur læsus: vt latè Sfortias *de rest. in integr. 2. q.65. art.8. n.33. & toto art.9.* præsertim *n.4.* Menochius *de arbitr. lib.3. cent.3. casu 168. n.4.* Antonius Gomez *toto 3. var. cap. 1. n.66.* Et quamuis aliqui hoc non admittant in ciuilibus, (qualis est causa adulterij allegati ad diuortium petendum) sed in solis criminalibus: at frequentior sententia in vtrisque admittit. Sic tradunt Baldus *l. vn. num.18. C. de confessis.* Dominicus *c.2. n.8. de in integr. restit. in 6.* Alex. *cons.80. num.2. lib 3.* Rebuff. *de const. reg. art. 1. glossa 1. n.32.* & alij, quos refert

ac

ac sequitur Sfortias *d.tr.2.p.q.95.a.8.n.34*.quare concludo petita hac restitutione per minore, rem ad eum statum reducendam, in quo esset, si confessus non fuisset. Id enim restitutio in integrum importat, *l. Sed & partus*, ibi: *omnem causam*, *ff. quod metus causa*, *l. Restituere*, *ff. de verb. sign.* cum multis congestis à Sfortias *tractatu de restitut.* 1. *p.q.* 1. *art.* 1. *n.* 8.

18 Tandem dubitabis, an in foro conscientiæ satis sit ea confessio, vt cessante scandalo possit alter coniux, siue innocens sit, diuertere, quamuis ex ea in foro externo iuuari nequeat? Solutio pendet ex iis, quæ diecmus *li.* 10. *disp.* 12. *a n.* 39. vbi latè agetur de notitia ad hoc requisita. Et iuxta ibi latiùs dicenda censeo ex modo confessionis factæ perpendendum esse, an vir prudens merito credere possit eam esse veram, & non solo animo factam repellendi exceptionem impotentiæ allegatam ab vxore, & tunc erit iusta causa, vt in foro conscientiæ possit vxor innocens cessante scandalo diuertere, ac debitum negare. At existimo id rarò contingere posse, vt vxor, quæ credit ac experta est, virum impotentem esse, valeat sibi persuadere verè adulterium esse admissum ab illo. Et ita rarò ex ea causa licebit sibi diuortium.

DISPVTATIO CXIII.

Quales debeant esse matronæ de sponsæ virginitate deposituræ, & qualiter quibusque diligentiis præmissis debeant deponere: & publicatis attestationibus, an possint aliæ admitti & recusari: quid possit iudex ex officio in his causis coniugalibus?

SVMMARIVM.

An matronæ debeant esse peritissimæ & honestæ, vt fidem faciant: & possint omnes exceptiones, quæ aliorum testium fidem eneruant, contra ipsas opponi? 1.

An debeant esse de parochia, & nec nimis iuuenes, nec nimis senes? 2.

An debeant esse nobiles? 3

An satis sit si de earum peritia, & aliis qualitatibus requisitis, constet ex earum assertione, vel ex notarij actu? 4.

Cui incumbat matronas eligere? 5.

An matronæ & cæteri artis periti recusari possint? Proponuntur suadentia partem negantem 6.

Possunt recusari, & soluuntur contraria. 7.

An possint recusari siue à iudice, siue à partibus electæ sint, & an exigatur causa? vbi & de arbitro & arbitratore. 8.

Quid quando singulæ partes singulas matronas eligunt? 9.

An matronæ oculis inspicere, & manibus tangere debeant fœminæ verenda vt de virginitate deponant, & quæ sint virginitatis signa, & an possit virgo manens concipere? 10.

An desideretur fœminam in balneo lauari? 11.

An sint diligenter examinandæ, ac virginitatis rationem reddituræ matronæ, vt earum testimonium probet? 12.

An sit opus vt iurent, & similiter de aliis artis peritis, 13.

An iurare debeant citata ac præsenti parte? 14

An testificari debeant de certa scientia, an sat sit de verisimili? 15.

Quot matronæ aut artis periti deponere debeant, 16.

An sat sit aliquando vna aut vnus artis peritus, 17.

An æque credatur matronis & artis peritis, quando de negatiua deponunt, ac quando de affirmatiua? 18.

An plus credatur peritioribus, quamuis pauciores sint, 19.

Quib. credatur, quando æquales numero ac peritia deponunt de frigiditate, de potentia viri, aut de virginitate ac corruptione fœminæ, 20

An fœmina sit aliquando à Medicis inspicienda? 21.

An publicatis attestationibus possint aliæ matronæ induci, atq; id generale sit in omnibus causis peritorum artis iudicio decidendis, 22.

Quid si iam lata sententia sit, 23 *Vbi remissiuè, an idem sit in aliis causis iudicio artis peritorum decidendis, & an sententia in illis transeat in rem iudicatam?*

An in causa coniugali, & in aliis, in quibus iudicis officium exuberat, possit iudex ea ex officio intentare, quæ posset pars, 24.

In his causis multa iudex ex officio supplet, 25.

An possit iudex corrigere dictum matronarum, ac aliorum ex artis peritia deponentium, 26

An possit ex officio impedimento allegato facere impotentem inspici, 27

An in causa coniugali, altero nil probante, sit iuramentum deferendum reo, 28. *& ibi an idem sit, quando opponitur impedimentum initum matrimonium nec probatur.*

1 IN hac disput. breuiter tractandum est de matronarum qualitatibus, ac modo deponendi de fœminæ virginitate, vt fidem faciant: ac de iis, quæ potest iudex ex officio in his causis coniugalibus. Prima conclusio sit: Matronæ debent esse artis peritæ, honestæ, ac bonæ famæ, non leues aut viles, ne modico pretio subornatæ falsò deponant. Et idem est de aliis artis peritis, iuxta eam peritiam deposituris. Constat ex *c. pen. de probat.* ibi: *Honestas matronas, prouidas ac prudentes deputare curetis*: Et ex *c. Fraternitatis. de frig.* statim in pr. ibi: *Prouidas & honestas.* Vbi Innoc. initio explicat, prouidas, id est peritas. Et *c. fi. eodem tit.* ibi: *A matronis bonæ opinionis, fide dignis* Et ex *l. Magistros studiorum, C. de profess. & medic. lib.* 10. Quare omnis exceptio, quæ alios testes excludit, ac eorum fidem eneruat, excludet quoque has matronas. Constat ex *d. c. pen.* vbi admittuntur exceptiones, quas vir opposuit aduersus matronas. Et docent ibi Gl. *verb. Mulieres*, & *ibi* Ant. *n.* 9. Abb. *in prin. not. antep.* & melius Franc. Aret. *ibi n.* 3. *not.* 3. quod adeò verum est, vt licet eæ matronæ sint nobiles, minimè admittantur, & quamuis peritæ sint si prudentia aut morum honestate destituantur. Vt benè docent Bald. *d. c. pen. in fi.* & *ibi* Fel. *fi.* an verò desideretur eas esse peritissimas, dixi *disp.* 109. *n.* 7.

II. Conclusio. Nec nimia iuuentus, ob experientiæ defectum, nec nimia senectus, ob defectum visus debet matronis inesse, quia cum matr. dissolutio sit res grauissima, est omni circumspectione testium tractanda. Sic Io. And. 2
c. Fraternitatis, *n.* 4. *de frig.* & *ibi* Host. *n.* 1. Ant. *num.* 18. Anch. *n.* 3. *notab.* 4. Præp. *n.* 1. *notab.* 3. Alex. de Neuo *in pri. n.* 5. Brunel. *de spons. concl.* 28. *limit.* 5. *n.* 23. Greg. Lop. *l.* 5. *ver. Mugeres. tit.* 8 *p.* 4. Fulu. Pacian. *de probat. lib.* 1. *c.* 47. *n.* 128. Insuper debent esse de parochia fœminæ inspiciendæ. Constat ex *d. c. Fraternitatis*, ibi: *Quasdam matronas suæ parochiæ prouidas & honestas ad tuam præsentiam euocasti.* Et ratio est, quòd præsumatur eas habituras pleniorem notitiam: argumento ex *c. Scriptum*, & *c. postquam, de elect.* Et ita tradunt Abb. *eo. c. Fraternitatis, n* 4. Hostiens. Ioan. And. Ant. Anch. Præpos. Alex. de Neuo, proximè allegati, addunt tamen benè Host. & Præp. quærendas esse matronas peritiores, in quantum fieri poterit, quamuis non sint ex parochia.

Sed an debeant esse nobiles? Alexand de Neuo, *c. fi. n.* 9. 3
de frigid. refert quendam causidicum sustinuisse ea debere esse nobiles: allegata in suum fauorem Glossa *c. Nec aliqua, verb. Obstetricum* 27. *q.* 1. Sed iure optimo recedit ab hac sententia *ibi n.* 10. quod nullo iure nobilitas in matronis petatur: vt constat ex textibus duplici *num. praced. allegatis.* Adde fore, vt nullæ matronæ testificationi huic idoneæ reperirentur. Cum enim inspectio hæc obstetricum sit, atque hoc munus nobiles dedeceat, numquam aut rarissimè matronæ nobiles inuenirentur. Nec Glossa allegata sentit opinionem illius causidici, solum enim obiter dicit duabus aut tribus matronis nobilibus, asserentibus fœminam esse cognitam, standum esse earum testimonio: at non dicit non esse illis credendum, si nobiles minimè sint, at fatendum est cum Alex. de Neuo, *eo. n.* 10. quando obstetrices diuersæ contraria attestarentur, potius habendam fidem nobilioribus, si cætera sint paria. Quod præsumatur fore, vt nobiliores non ita facilè subornentur, ac peierent.

Rursus dubitabis, an si de matronarum peritia requisita, non aliter constet quàm ex earum confessione in iudicio facta, in qua se artis huius peritas esse fatentur, id satis sit, vt ea qualitas requisita probetur: Francisc. Aretinus *c. Proposuisti, n.* 15. & 16. *de probat.* mouet quæstionem in genere de omnibus artis peritis: & citato Baldo sic distinguit: Si solus ipse testis deponat de qualitate, quæ sibi debet inesse, non sufficit, secus si habeat alium contestem. Non enim reiicitur testimonium suum, licet de qualitate sua attestetur: quod non videatur attestari in causa propria, sed potius in partis vtilitatem. Et licet aliqua falsitatis suspicio subsit, eo quod videatur id asserere, vt testimonio suo fides habeatur: at hæc non est suspicio probabilis: nam qua ratione non præsumitur ob iuramentum falsi- 4

tas in dicto principali, ita nec in circumstantiis respicientibus casum vel personam, argumento ex *l. Doli, vers. Diversum, ff. de noua.* Similiter ait credi eam qualitatem inesse, si notarius in instrumento de ea deponat. Quia testatur verbis notarij enunciatiuis: eo quod de hac qualitate potuerit fieri fides tempore examinationis: ob ea, quæ habentur, *c. Quoniam contra, de probat.* per Doctores *& l. 1. C. de fide instrum.*

5 III. Conclusio. Matronarum electio iudicis est, non partium, quia potius iudicum, quàm testium munus obeunt, (vt *num.* 7. probauimus.) Et vocantur vt iudicent instruat. Sic tradit, allegatis Bartolo & Angelo, Felin. *c. pen. n. 2. notab. 5. de probat.*

6 Hinc decidenda est ea quæst. An matronæ, ac cæteri artis periti, qui ex peritia artis de re aliqua attestari debent, possint recusari? Pars enim negans inde suadetur. Quod cum recusatio sit iurisdictionis declinatio: teste Spec. *t. de recusat. in princ.* & matronæ aliique artis periti iurisdictione careant, nulla ratio suadet eos recusari posse. Et confir. quia testium fides eneruari sanè potest obiectis aliquibus eorum vitiis, at ij recusari nequeunt: eo quod iurisdictionem nullam habent. At matronæ ac alij artis periti sunt testes. Vt constat ex *c. Proposuisti, de prob.* ibi: *Videtur igitur nobis, quod iuramento puellæ, ac septem illarum mulierum testimonio fides est potius adhibenda.* Et *c. fi. de frig.* loquendo de matronis, sic dicitur: *Quæ perhibuerunt testimonium ipsum adhuc virginem permanere.* Secundò, quia arbitrator nequit recusari. Vt docent Ant. *c. Quintauallis, n. 18. de iureiur.* Gulielm. de Cuneo, quem refert ac sequitur Auendaño *de exequendis mandatis Regum, lib. 2. c. 23. n. 10.* at hi arbitratores quidam sunt.

7 IV. Tamen conclusio sit. Matronæ ac omnes alij, qui iuxta artis peritiam de re aliqua deponere debent, recusari possunt, quia hi non sunt propriè testes, sed eorum depositio & declaratio magis est iudicium, quam testificatio. Vt docet Bart. *in tract. testimonium, n. 12.* Bald. *l. 2. n. 4. ff. de feriis.* Decius *c. Proposuisti, in noua edit. n. 52. vers. Vltimo de istis peritis, de prob.* & ibi Felin. *n. 6.* & alij quos refert ac sequitur Ful. Pac. *de prob. l. 1. c. 47. n. 15. & 94.* Et constat ex *c. Quia iudicante, de præscr.* ibi: *Agri mentoris diffinitionem,* & *l. Certi iuris,* ibi: *iudicare, C. de iudiciis.* Vnde Io. Garcia *de expensis, c. 24. n. 18.* ait hos obtinere vicem testium, quatenus deponunt, & vicem iudicum, quatenus ex forma sententiæ iudicis cuius, vi & potestate creantur, iudicant. Vnde Baldus *l. data opera, n. 23. vers. Si autem non est verus, C. de his, qui accusare non possunt,* vocat hos testes non veros, sed præsumptiuos. Adde multò verius esse, posse arbitratorem recusari, (vt n. seq. dicemus.) Et ex his manent soluta contraria proposita n. præced. Et pro hac sententia sunt Bartolus *l. Theopompus, n. 11. ff. de dote prælegata.* Cou. *l. 2. var. c. 13. n. 5. concl. 6.* Mascard. *de probat. concl. 1038. n. 19.* Fulu. Pacian. *de prob. l. 1. c. 47. n. 120.* vbi dicunt, aduersus artis peritos posse partem opponere esse suspectos. Et in propriis terminis tenet Ioan. Garcia *de expensis, c. 24. n. 25.*

8 Sed lata differentia est, quando hi periti eliguntur à iudice, & quando eliguntur ab ipsis partibus. Nam quando eliguntur à iudice, possunt absolutè recusari, nulla alia allegata causa quàm suspicionis. Sicut iudices sæculares ex hac sola causa recusantur, *l. Apertissimi 14. C. de iudiciis* iuncta gl. ibi *verb. Recusare,* communiter recepta *& l. reg. 22. t. 4. p. 3.* quare satis est, & requiritur iuramentum partis recusantis, qua iuret sibi peritos, illos esse suspectos. Sicut ad recusationem iudicis secularis id iuramentum requiritur, satis est. Vt docet ead. glossa *eod. verb. Recusare.* Et licet *d. l. reg. 22.* hoc tempestet, nempe exigi iuramentum si petatur: at vsu receptum est, vt id iuramentum sit necessarium. Vt notat Greg. Lop. *ea l. 22. verb. Si lo demandaren* Et videtur probari ex *l. 1. tit. 16. l. 4. noua rec.* Sed dices, cum iudicium hoc, in quo matronæ deponunt de virginitate fœminæ, ad concludendum viri impotentiam, ac dissoluendum matrim. sit fori Ecclesiastici, matronas ac Medicos non posse recusari in hoc iudicio, nisi allegata ac probata causa coram arbitris. Sicut in recusatione iudicis Ecclesiastici decretum est, *c. Suspicionis, de offic. deleg. c. Secundo requiris, §. Tertio postulas. & c. Cum speciali, de appel. c. Legitima, de appellat. in 6.* Sed respondeo tantum de ipsomet iudice Ecclesiastico decretum esse, quando enim in eo iudicio recusantur notarius, vel matronæ, aut alij, qui iuxta artis peritiam attestaturi sunt, id non est necessarium, sed seruatur ius ciuile, quod solo iuramento dicto decernit recusationem admittendam. Id enim etiam in foro Ecclesiastico seruandum vbi ius canonicum nihil disponit, probaui *l. 1. disp. 6. n. 24.* Et idem dicendum est, quando discordantibus inter se electis à partibus, iudex tertium artis peritum eligeret, is enim tertius posset recusari absque causa, solo dicto iuramento præstito, quamuis inter partes actum esset, vt in ea discordia iudex tertium eligeret. quod is tertius à neutra parte probationem habeat, vt vel sic causa recusationis desideretur, iuxta statim dicenda, sed tantum vtraque pars conuenit, vt iudex tertium eligeret, quod intelligendum est, dummodo ille tertius neutri parti suspectus sit. At si vtraque pars duos illos peritos aut matronas elegit, neutra recusare poterit absque causa noua, aut quæ denuò in eius notitiam peruenerit. Quia iudex à partibus electus, vtpote, qui earum approbationem habet, nequit recusari, nisi ex causa noua, aut tunc in recusantis notitiam venienti. Vt docent Glossa *cap. Statutum, §. Cum autem, verb. Recuses, de rescr. in 6. & c. In singulis, ver. Et appellatione, de statu mon.* communiter approbatæ. Et ob hanc rationem reprobata sent. Antonij relata *n. 6.* docentis arbitratorem recusari non posse, tradit communis sent. id tantum esse verum, & in arbitrio, & in arbitratore, quoties non adest noua causa, aut non est denuò cognita: tunc enim recusari non possunt, eo quod partes eos eligendo approbarint, secus tali causa existente. Sic tradunt. Abb. *c. Quintauallis, n. 12. de iure.* & *ibi* Imola *n. 27.* Alex. de Neuo, *n. 102. & 103.* Franc. *c. Cum speciali, q. 15. n. 36. de appell.* Et ita intelligendus est Io. Garc. *de expensis, c. 24. n. 25.* Vbi ait posse ex noua causa superuenienti hos artis peritos recusari. Et hæc constat ex *l. Si quis testib. 13. C. de testib.* vbi deciditur testes à quopiam in suum fauorem in vna causa productos, non posse ab eodem in alia reprobari, nisi ostenderit inimicitias inter se & illum postea emersisse, quare recusanti incumbit onus probandi hanc causam. Vt constat ex *ea l. Si quis testibus,* ibi *ostenderit.* Item quia cùm intentio sua ac iustitia recusationis fundetur in ea causa, ipsi incumbit eam allegare, ac probare, vt possit recusatio admitti.

Quod si quælibet pars suum artis peritum eligat, quælibet poterit à se electum recusare ex noua causa superuenienti, aut tunc denuò cognita, sicut n. præced. diximus ex ea causa posse arbitratorem à parte ipsa electum recusari: at neutra poterit recusare electum ab altera, quia cum quælibet pars suum eligat, seruatur in hoc æqualitas, & si electus ab aduersaria alteri suspectus sit, habet altera à se electum, qui ius suum tueatur, ac illis diffidentibus, neutra pars litis victoriam obtinebit, sed tertius eligetur à iudice, qui potest à qualibet parte, cui suspectus fuerit, recusari. Vt probaui n. præced. 9

V. Conclusio. Vt matronæ legitimè deponant de fœminæ virginitate, non satis est vt illius verenda oculis inspiciant, sed desideratur vt perspiciant, atque sufficienter & sagaciter tangant manibus. Sic colligitur ex *c. pen. de prob.* vbi cum præcipiatur adhuc alias matronas adhiberi, ea redditur ratio, ibi: *Quia sæpe manus fallitur, & oculus obstetricum.* Supponitur ergo matronas debere perspicere ac tangere. Et ratio huius est, quia cum res sit hæc difficillimæ probationis, oportet omnem diligentiam adhiberi, ne fœminarum fraudibus detur locus. Sæpè enim corruptę virginitatis sigillum effingunt, variis vtentes ad id medicamentis. Quæ medicamenta latè inter alios tradit Bayrius *tr. de medendis humani corp. morbis, l. 5. c. vlt.* Præterea, quia signa cognoscendæ virginitatis, quæ matronæ habent, 10

bent, fallacia sunt. Vt bene probat Fragosius *in sua chirurg. vniu. tract. 2. De las declarationes, 1. Para conocer la virginidad en la muger.* Matronæ enim asserunt se id quibusdam signis dignoscere. Primum est: quia in collo matricis aiunt appositam esse quandam telam obstantem ne digitus immissus penetrare intro possit: eamque in primo coitu disrumpi, idque cognosci, cum immissus digitus facilè introrsum fertur. 2. est: quia aiunt corruptas fœminas habere collum matricis latius atque apertius, contra verò quæ sunt virgines, arctius atque compressius. At hæc signa fallacia esse docet ibi Fragosius citato Ambrosio Pareo: quod eam telam vix vna ex millibus habeat. Atque ita Realdus *lib. 11. anatomiæ c. 6.* solum in duabus virginibus se eam inuenisse affirmat. Præterea, sunt plurima medicamenta, quibus fœminæ vtuntur, quo collum matricis contrahatur, atque corrugetur. Deinde ait nec lac in mammillis esse certum corruptionis signum. Quod in muliere quæ nec grauida est, nec aliquando pepetit, lac aliqnando contingit, eo quod menstrua defecerint. Vt docet Hipp. *in suis aphorismis l. 5. aphorismo* 39. Sanguis enim, qui per vterum exire deberet, ad mammas à natura transmittitur: vt ibi docet Ant. Musa *in expos. illius aphorismi*: Imò Arist *l. 4. hist. animalium c.* 20. docet tantum lactis copiam in mammillis viri aliquando repertam, vt possit sugi. Et Venetiis se id vidisse testatur Card. *lib. 12. de subtilitate.* Et contingit quandoque fœminam incorruptam concipere, ex semine viri circa vas effuso, matrice fœminea illud attrahente. Vt testantur D. Th. *quodlib. 6. a. 18.* Nau. *l. 4. cons. t. de frig. in priori edit. cons. 3. n. 23. in posteriori, cons. 2. n. 23.* Nec obstat huic conclusioni cautum esse *l. 1. §. Mittantur autem. ff. de ventre inspiciendo,* ne muliere inuita obstetrices eius ventrem tangant. Quia id procedit, quando tactus minimè desideratur ad rem probandam: vt contingit in impregnatione; quæ sola ventris inspectione cognosci potest: secus in probatione virginitatis, quæ solo visu cognosci nequit, nisi tactus intercedat. Item quia in impregnatione id cautum fuit, ne tactu lederetur proles. Vt ait Alber. *l. Imperator, la 2. n. 4. vers. Et pro hoc facit, ff. de statu hominum,* & ibi Angel. *n. 2.* Quæ ratio non concurrit in virginitate probanda. Et ideò hanc conclus. tenet Host. *c. pen. n. 4. de probat. c. Fraternitatis, n. 1. de frigid.* vbi Abb. *antiquus n. 1.* Io. And. *n. 4.* Ant. *a. 18.* Anchar. *n. 3. & 4. notab. 4.* Præpos. *n. 1.* Alex. de Neuo *in pr. n. 5.* Fel. *d. c. pen. n. 2. notab. 5.* Franc. Aret. *cons. 142. Ex facto proponitur, dub. 4. n. 20.* Greg. Lop. *l. 6. verb. Mugeres, t. 8. p. 4.* Fuluius Pacianus *de probationibus l. 2. cap. 2. num. 17.*

11 Hinc deducitur, sanum consilium esse, vt iudex districtè præcipiat matronis, vt antequam fœminam inspiciant quo de eius virginitate deponant, faciant ipsis præsentibus eam in balneo aquæ competenter calidæ lauari, & tanto tantopere moram in eo trahere, quantum necessarium fuerit, vt si forte glutino apposito verenda mulieris compressa sint, atque coarctata, vt virgo appareat, id liquefieri possit. Quia in valore matr. inuestigando quæcunque probationes possibiles adhibendæ sunt, & potius debent esse superfluæ, quàm diminutæ (vt probaui *dis. 107. n. 1.*) Sic docent Host. Io. Andr. Anch. Præp. Alex. de Neuo Greg. Lop. *n. prae. alleg.* Abb. *c. Fraternitatis, n. 4. de frigid.* Brunel. *de sponsalibus concl. 28. limitat. 5. n. 25. & 27. fine.* Fuluius Pacianus *de probationibus lib. 1. c. 47. n. 129.*

12 VI. Conclusio. Nunquam probat testis ex artis peritia deponens, nisi ex actis appareat eum fuisse diligenter interrogatum à iudice, & examinatum. Quod eius testimonium non de certa scientia sit, sed de verisimili, & ideò diligenter examinari debet à iudice, vt fidem faciat. Ita docet Bart. *l. Semel, n. 1. C. de re militari, li. 12.* Franciscus Aret. *c. Proposuisti, n. 15. vers. Aduerte etiam, de probat.* Qui inde infert ipsum non probare, si non reddat causam scientiæ. Sed credo matronas sufficienter reddere causam, si deponant puellam esse virginem, eo quod inspexere partes fœminæ, in quibus depr. henditur virginitas. Vt colligitur ex *c. Proposuisti, de probat.* ibi: *Testimonio mulierum probauit, quæ per aspectum eam esse virginem asseruerunt.* Et docent ibi Abb. *n. 2.* Bald. *n. 2. vers. Ibi, per aspectum.* Calletus *addit. ad Fuluum Pacianum lib. 1. de probat. c. 2. litera D.* Sed vltra hoc exigitur, vt deponant quoque se sufficienter partes illas tetigisse. Quod ex visu absque tactu non sufficienter probetur virginitas. Vt probauimus *n. 10.* At cùm ex visu & tactu iudicetur virginitas, sufficientem eius reddunt causam matronæ eius rei peritæ, si deponant eam fœminam virginem reperiri: quod eius partes diligenter inspexerint, ac tetigerint, & eam telam iudicant. Sicut Medicus sufficienter deponit de infirmi febre, si se arteriæ pulsum pertentasse asserat. Et latomus cœmentarius sufficientem fidem de quantitate sumptuum alicuius ædificij suo testimonio facit, testificans se totum id diligenter perlustrasse, atque inde id perspexisse.

Sed dubitabis, an matronæ ac reliqui artis periti iurare debeant, vt suo testimonio fidem faciant? Pars negans suaderi videtur ex *c. Proposuisti, de probat.* vbi fit mentio de iuramento mulieris dicentis se non esse cognitam, nulla de matronarum iuramento mentione facta. Et *l. 1. ff. de ventre inspiciendo, paulo post pr.* de sola simplici obstetricum assertione mentio fit. Vbi Glossa *v. Vel due,* ait fortè non exigi iuramentum. Secundò, quia licet regulariter, vt testes non astricti iureiurando minimè fidem faciant, *cap. Nuper, in fi. de testibus l. Iurisiurandi, C. de testibus.* At id fallit in testimonio artis peritorum: vt de obstetricibus ad ventrem inspicientem assumptis testatur Glossa *d. l. Iurisiurandi, verb. Iurisiurand.* Cæterum tenendum est, id iuramentum desiderari. Probatur ex *cap. Fraternitatis, de frig.* ibi: *Districtè illis iniungens sub periculo animarum.* Et ibi: *Quæ tandem in fide sua tibi asseruere.* Deinde quod cum hæc res sit grauissima, non est rationi consonum, vt absque iuramento matronis fides habeatur. Et ita de his affirmant Gl. *eo. c. Fraternitatis, v. Districtè,* & ibi Innoc. *statim in pr.* Host. *n. 1.* Io. And. *n. 5. & 23.* Abbas *num. 11.* Anch. *n. 4. notab. 5.* Ant. *n. 17.* Card. *n. 3.* Præp. *n. 7. & 8.* Alex. de Neuo *ibi in pr. n. 9. 10. & 12.* Bart. *l. 1. in pr. num. 2. ff. de ventre inspic.* Alber. *in suo dictionario, lit. D. v. Diuortium, paulo post pr.* Astens. *2. p. sum. lib. 8. t. 37. a. 2. paulo post pr.* Bald. *d. c. Proposuisti, n. 3.* Ant. Cucus *lib. 3. instit. maiorum, t. 12. n. 264.* Et in genere de cæteris artis peritis id tradunt Host. Io. And. Abb. Anch. Præp. Alex. de Neuo *eisdem locis.* Couar. *l. 2. var. c. 13. n. 4. concl. 4.* Pinel. *de rescind. vend. l. 2. p. 3. c. 4. n. 3.* Io. Garcia *de expensis c. 34. n. 18.* Matienzo *li. 5. recop. t. 11. l. 1. gloss. 2. n. 20. & 21.* & multi alij quos referunt ac sequuntur Masc. *de probationibus, concl. 1174. n. 48.* Fulu. Pacianus *de probationibus l. 1. c. 47. n. 21.* Zaualos *q. prac. qu. 1. n. 25.* & alij quos hi referunt. Hoc tamen limitandum est, nisi assumpti fuerat à partibus de communi consensu. Cum enim tunc fides eorum sit ab vtraq; parte approbata, iuramentum non est necessarium. Secus si à solo iudice vel de iudicis mandato periti illi electi essent. Sic aliis relatis Fuluius Pacianus *ibi à n. 22.* Couar. Ioan. Garcia *proximè relati.* Mascard. *n. 51.* qui aliis relatis addit, nec teneri hoc iurare, quando assumpti sunt à iudice, de communi partium consensu. Similiter tenetur iurare, quando legis præceptio periti hi electi essent à partibus: sicut diximus teneri, quando iudicis præcepto. Quod in neutro euentu liber è eligant, vt sic videantur omnino fidem illorum approbare, sed legis aut iudicis præcepto coactæ. Quamuis autem quando communi vtriusque partis consensu periti electi sunt, non teneantur iurare: vt proximè dictum est) at id nullatenus admitterem in matronis de communi partium consensu electis ad explorandam vxoris virginitatem, ad dissoluendum matr. Quod cum nequeant coniuges in hac re cedere iure suo, atque agatur de re tam graui, & vbi subest maximum peccati periculum, nil confert consensus ac approbatio partium, ne iudex ex officio sufficientissimam ac superabundantem probationem exigere teneatur, vt suæ conscientiæ satisfaciat, eo vel maximè, quod in causa

coniugali multa iudex ex officio suppleat, vt *num.*25. dicemus.

14 Imò periti artis eligi debent à iudice partibus præsentibus, & legitimè citatis, licet relatio peritorum possit partibus absentibus coram iudice fieri. Sicut ad depositionem aliorum testium pars debet citari, at non debet esse præsens depositioni, sed soli iuramento. Constat ex *c.*1.*de consang.* ibi: *Quocirca mandamus, quatenus vtramque partem ante tuam præsentiam conuoces, & facias testes coram te iurare.* Et ita docent Bart.*l. Theopompus n.*11 *ff. de dote prælegata.* Host.*c. Fraternitatis, n.*1.*v. Ad tuam præsentiam, de frig.* & ibi Io And.*n.*5. Alex. de Neuo *ibi, pr. n.*6. Mascardus *de probat. concl.*1038. *n.* 19. Fulu. Pacianus *de probationibus lib.*1.*c.*47.*n.*120. Et ratio est, quia potest pars apponere eos sibi esse suspectos. Vnde hoc temperandum est, nisi electio peritorum facta esset communi partium consensu interdicente. Quoniam cum tunc partium approbationem habeant, non est harum citatio aut præsentia necessaria. Et ita temperant Iason *cons.*200.*n*13.*vol.*2. Dec *c.*2.*n.*62.*de testibus.* Cou.*l.*2.*var. c.*13.*n.*5.*concl.*5. Io. Garcia *de expensis c.*24.*n.*18. Fuluius Pacianus alios referens *eo.c.*47.*n.*124. Secundò limitandum est, nisi iudex eos vocaret ad suam informationem. Vt multis relatis tradit Mascard. *de probationibus, in proæmio quæst.*5. *num.*93.

15 VII. Conclusio. Matronæ ac cæteri artis periti non tenentur cum omnimoda certitudine testificari, sed tantum verisimiliter, iuxta æstimationem, quam ex artis peritia assequuti sunt: quando peritia versatur circa illa artes, quæ non constant certis & indubitatis disciplinæ regulis. Quare in hoc distant ab aliis testibus, qui regulariter de veritate absoluta debent testificari. Et constat ex *l.*1 *in pr. ibi Prægnantem videri, ff. de ventre inspiciendo.* Et ratio est, quod his peritis impossibile sit cum omnimoda certitudine attestari: eo quod artis peritiam illam non habeant. Et ita docent omnes quos *n.*13. retulimus asserentes eos teneri iurare. Et multis aliis relatis tradunt Mascard. *de probat. concl.*117.*n.*48.& 49. Fulu. Pacianus *de probat. l.*1. *cap* 47.*num.*17.

16 VIII. Conclusio. Duæ matronæ sunt necessariæ, & sufficiunt, vt de virginitate deponant: & idem in aliis artis peritis. Quia à regula generali, dictanti in ore duorum vel trium stare omne verbum, *c. In omnis negotio, de testibus*, res hæc non excipitur. Quamuis enim aliqui textus videantur plures duabus matronas petere, iam illi satisfeci *disp.*109.*n.*7. vbi & aduersos aliquos DD. probaui sat esse duas matronas, quamuis mulier sola affirmet se virginem, id viro neganti. Et idcò vltra DD. ibi allegatos, sustinent hanc conclus. Ant.*c. Fraternitatis n.*4.*de frig.* Al. de Neuo *c. fi. n.*11.*eod. tit.* Monald. *in sum.* vbi *de matr. t. Qualiter & quando fiat diuortium propter imped coëundi, col. vlt. vers. Item quando mulier.* Alb. *in suo diction. lit. D. v. Diuortium, paulo post princ.* Ioan. de Friburgo *in sum. confess. l.*4.*t.*16. *quæst.*16.

17 Hinc deducitur, regulariter vnius artis periti aut matronæ testimonium minimè sufficere: vt constat ex dictis *n. præc.* At hoc fallit, quando vnus solus reperiretur in ciuitate illa fide dignus: tunc enim illius testimonium satis esset. Quod probatur ex *auth. de non alienando, §. Quod autem, collat.*2. vbi disponitur pro æstimando rei valore adhibendos duos artis peritos, si in ciuitate reperiantur, alias satis esse vnum. Et ex *l.*1.*fi ff de v. oblig.* ibi. *Vterque alterius linguam intelligat, siue per se, siue per vnum interpretem.* Vbi textus loquitur de vno interprete, & nulla alia probatio desideratur. Et ita docent Bart.*l.*1.*n.*4.*C. de ponderat.* & *l fi. in fi. C. ad l. Corn. de sicariis*, & *l.*1.*in pr. n.*4. *vers. Sed quæro, ff. de ventre inspiciendo.* Anch.*c. Laudabilem n.*5.*not.*6.*de frig.* Ant.*c. Proposuisti, n.*6.*de prob.* & ibi Dec. *à n.*18 *in noua edit.* Fel. *ibi n.*7.*vers. Fallit tertio* Bald.*c. pen. n.*3.*eod. t.* & ibi Barbatius *col. pen. n.*11. Ant. Gom.*t.*2.*var. c.*9.*n.*5. Masca. *de probat. concl.*1174.*n.*21 Fuln. Pacianus *l.*1. *de prob. cap.*47. *n.*35. Atque hoc extendunt aliqui reiecta contraria Abbatis opinione, quamuis causa sit ardua. Sic Fel. ac Dec. Mascat. *n.*25. Fulu. Pacianus *n.*36.& *duplici seq.* Qui tamen hoc intelligit cum Aret. *d. c. Proposuisti, n.*12. & 13. & Mascar. *eo. n.*25. quando in re ardua vnus ille testificans, aliis deficientibus, esset artis illius peritissimus, atq; in ea valde excellens: quod si talis non sit, vocandus est alius ex loco vicino. Et quamuis prædicti DD. non loquantur specialiter de matronis assumptis ad testificandum de fœminæ integritate, vt vel sic dissoluatur matr. at cum eadem sit ratio de ipsis ac aliis artis peritis ad testificandum in re ardua assumptis, idem dicerent de his matronis, eo vel maximè, quod absolutè & in genere loquantur de iis, qui iuxta artis peritiam testificantur, sub quibus hæ matronæ comprehenduntur. Adde in *c. Proposuisti, & c. pen. & c. Fraternitatis, alleg.* in quibus multi ex authoribus citatis tradunt hanc doctrinam, sermonem haberi de matronis assumptis ad dictam testificationem, quare manifestè in illis quoque eandem doctrinam tradunt, vt vna sufficiat, quando plures nequeunt haberi in illo oppido. Quod est intelligendum iuxta limitationem positam, quando ea esset artis peritissima: eo quod res hæc sit valde ardua. Sed quamuis hæc pars tanquam satis probabilis possit amplecti ob tot tamque grauium authorum approbationem: at multo magis placeat eam doctrinam tantum esse veram, quando res non est ardua, sed de leui aut nullo alicuius præiudicio agitur. Quare vbi res est ardua, nullatenus vnius testimonio standum est, quamuis vnicus artis peritus sit in eo oppido: sed conuocandus erit alius ex vicino loco. Quod affirmant Abb.*c. Proposuisti, n.*5.*de probat.* & Io. Garcia *de expens. c.*24.*n.*20.*n.*21. Quia regula generalis est, vt testimonium vnius quamuis dignitate prædidi fidem integram minimè faciat. *l. Iurisiurandi, in fi. c. de test. c. Licet vniuersis, de test.* At nullus est text. excipiens hunc casum: nec illi, quibus contrarij innituntur, hanc exceptionem probant. Nam §. *Quod autem*, loquitur quando Ecclesia vult æstimationem rei suæ nosse, vt tradat eam in emphyteusim, quare non mirum est, si decidatur vnicum æstimatorem sufficere, aliis deficientibus. Quia non agitur nisi de Ecclesiæ instructione vt suæ vtilitati consulat; & accepturo in emphyteusim incumbit sibi prospicere & aliunde consilium capere, an sibi ea expediat æstimatio. Nec *d. l.*1.*§. fi. alleg.* etiam pro contraria sent. illi fauet. Quia optime citato Bartolo respondet Ioan. Garcia *n.*21. interpretem longe distare à teste, quod hic ab vno contra alium sumatur: ille verò ex consensu vtriusq; sicut arbiter aut arbitrator. Quare non mirum est, si vnico teste non sufficienti sufficiat vnus interpres. Adde, si textus hic aliquid probaret, probaret etiam non deficientibus aliis artis peritis sufficere vnum: nam vnus interpres semper sufficit. At hoc in omni sent. est falsum. Ex his deducitur: in hac causa coniugali non sufficere vnius matronæ etiam peritissimæ depositionem, quamuis ea sola in illo oppido conuocandam esse. Cùm causa hæc sit valde ardua, & tendat in magnum matr. præiudicium, nimirum, vt initum dissoluatur, concessa ad aliud transeundi facultate: & agatur de maximo animarum dispendio. 18

IX. Conclus. Quamuis negatiua sit difficilis probationis, & maior fides habeatur paucis affirmantibus, quàm plurimis negantibus (de qua re egi *l* 4 *tota disp.*27.) at in testimonio artis peritorum, & subinde matronarum, nil distat inter affirmantem aut negantem depositionem, sed æque creditur affirmanti ac neganti. Ratio disparitatis est, quod in aliis rebus testis affirmans, v.g. Petrum homicidam fuisse, testetur de re, quæ sensu percipi potest: quod secus est in negante. Nam cum non semper possit esse cum Petro, ipsumq; intueri potuit Petrus eo teste absente, aut non intuente, homicida esset: nisi sit negatiua coarctata loco & tempori (vt explicui *d. disp.*17.) At cum ex artis peritia quis testatur, æquè artis illius regulis subiicitur pars negans ac affirmans: vt fœminam esse aut non esse virginem: expensas ædificij attingere mille aureos nummos vel non attingere. Et ideo ita docent Bart. *l. Diem proferre, §. Si*

Si plures.§.fi.ff.de receptis arbitr. & ibi Bald.*verſ. Nam tunc distinguit.* Albet.*l.1.n.6.verſ.Secundo caſu,ff.de ventre inſpiciendo.* Aret.*l.1.§fi. n.41.verſ. Tu autem aduerte,ff.de verb.obl.* Fel.*c.In noſtra,n.8.verſ. Et iſtis adde,de teſt.* Soc. ſenior, *reg.508. in 1.fallent. de reg.iur.* Ant.Gabr.*tom.3. comm.lib.1.de teſtib. concl.4.n.14. limit.6.* Fulu.Pacian. *de probat.l.1.c.50.& c.47.n.3.*

19 X.Concluſio. Peritiores in arte quamuis pauciores præualent pluribus minus peritis, quia cum radix teſtificandi ſit artis peritia, vbi ea maior eſt, licet in teſtibus paucioribus, præponderat maiori teſtium numero prædictorum minori peritia. Et ita docent Specul.*t.de probat.§fi.n.27.* Abbas *c.penul.n.1.eod.t.* Fel.*c. Propoſuiſti,in fi.eod.t.* Alc. *l.1.§fi n.48.ff.de verb obl.* & *ibi* Aret. *n.40.* Gallianla *n.4.* Roman.*n.9.* Maſc.*de prob.concl.1184.n.42.* Fulu. Pacian. *de probat.l.1.c.47 n.165.*

20 XI.concluſio. Cæteris paribus magis eſt habenda fides teſtificantibus virum eſſe potentem, quam dicentibus frigidum: vt ſi æquales numero & peritia ſint teſtes. Quod illi veriſimiliora ac naturæ aptiora teſtētur, cum potentia coeundi ſit qualitas naturalis, eaque præſumatur, dum frigiditas non conſtat. Et ita docent Inn.*c.1.n.fi.de frig.* Corſet.*in ſua ſing.ſingul.incip.Duo teſtes deponunt.* Petr.Greg. *in ſyntag.iuris,l.9.c.12.n* 11.Ful.Pacian. *de probat.l.1.c.50. n.62.* Similiter duabus matronis deponentibus fœminam eſſe virginem, potius creditur quàm æqualibus eam eſſe corruptam teſtantibus. Quia illæ habent naturæ ac iuris præſumptionem pro ſe: virginitas enim præſumitur, cum ſit qualitas naturalis. Sic allegato Curtio docet Fulu. Pacianus *de probat.l.2. c.2.n.12.* Quod bene limitat *n.13.& l.1.c.50.n.60.* quando res dubia eſſet, non exiſtentibus veriſimilibus coniecturis corruptionis fœminæ: nam his exiſtentibus, vt ſi probetur iuuenem dormiſſe cum ea, plus creditur affirmantibus eam eſſe corruptam. Et in hoc caſu intelliguntur Bald.*l. Teſtium n.37. verſ. Quarto dixi. C.de teſtib.* Iacob.de ſancto Georg.*l.Ob carnem,§.Si teſtes, n.7. verſ.Quarto index.ff.de teſtib.* Felin. *c. In noſtra, n.7. verſ. Et preferuntur, de teſtib.* Dec.*conſ.368.In cauſa n.3. vol 3.* dicentes magis credi obſtetricibus fœminam eſſe corruptam atteſtantibus. Ex quo infero, in cauſa ſeparationis matr. ratione impotentiæ viri, quando de ea non conſtat, magis habetur fides cæteris paribus matronis aſſerentibus fœminam eſſe corruptam. Quod cum dormierit vna cum viro, ſit vehemens corruptionis coniectura.

21 XII.concluſio. Quamuis regulariter ad mulierem inſpiciendam eligendæ ſint matronæ honeſtatis gratia, vt conſtat ex *c.Propoſuiſti*, & ex *c.pēn.de prob.* & ex *c.Fraternitatis*, & ex *c.fin.de frig.* At vbi agitur de qualitate, altiorem peritiam ad iudicandum deſideranti, quam quæ in fœminis reperitetur, ne probationū facultas pereat, aut matr. validum diſſoluatur, vel irritum approbetur, Medici periti adhibendi ſunt, quo fœminam inſpiciant, quod hùius rei grauitas ac neceſſitas præponderet naturali honeſtati. Sicut à Medicis aſpicitur, vbi neceſſitas vrget morbi. Et pro. ex *c.Ex lit.de frig.ibi:Si vitium illud mulier à natura contraxerit, nec ope medicorum poterit adiuuari.* Et *c.Fraternitatis.verb. Per hac autē,eo.t.ibi: Niſi per inciſionem aut alio ſimili modo violentia inferatur.* Nā vterque textus ſupponit in his euentibus fœminam à Medicis inſpiciendā: vtpote, qui nec illi iudicare nec decidere poſſunt abſque conſpectu. Et ita docent Franc.Aret.*conſ.141.dub.4 n.15.verſ. Venio nunc ad quartum,* referens id effectum fuiſſe cum Dorothea filia Ludouici, Marchionis Mantuæ, Dec.*c.Propoſuiſti,n.3.not.2.de prob.* Et dicens eſſe veriſſimum, & obſeruatum cum filia Ducis Parmæ, Fulu.Pac.*de prob.l.2.c.2.n. 33.& 34.* Quamuis Tiraq.*l.4.connub.n.28. verſ. Proinde,* non recte relatis Decio & Aretino authoribus huius ſent. ſic dicit: an tamen benè ſenſerint, aliorum ſit iudicium.

22 XIII.concluſio. Et ſi regulariter publicatis atteſtationibus non poſſint alij teſtes admitti, ſaltem ſuper eiſdem articulis: vt conſtat ex *c. Fraternitatis, de teſt.* & *clem.2. eod.2.* Id tamen fallit in teſtibus ad virginitatem fœminæ inſpiciendam inductis, quales ſunt matronæ vel Medici, poſſunt enim alij induci poſt eam publicationem. Conſtat ex *c.pen.de probat.* & tradunt ibi Gl.*verb.Pars,* Innoc. *c.vn.*Hoſt.*n.4.*Ioan.And.*n.2.*Ant.*n.3.* Abb.*ſtatim in princ. notab.2.*Bald.*n.1.*Imola *ſtatim in pr.* Felin *n.1.not.3.* Franc. Aret.*n.4.notab.4.* Nau. *l.4. conſ.de frigidis, in priori edit. conſ.3. in ſilio poſter.conſ.2.fi.* Fulu.Pac.*probat.c.47. n.77.* Atque id verum eſt, quamuis id tendat in profeſſionis emiſſæ præiudicium. Conſtat ex *d.c. pen.* nam matronæ ibi inductæ ſunt ad inſpiciendam coniugatam, volentem ex aſpectu probare ſe virginem, & proinde profeſſionem a ſe factam valuiſſe, eo quod matr.non conſummarit, aduerſus virum petentem eam ſibi reſtitui, & tamen publicatis atteſtationibus aliæ matronæ admiſſæ ſunt. Et ita docent Ant.Abb.Imola, proximè allegati. Et quamuis Gl.*eo.c.pen.verb.Pars,* & *ibi* Ant.*n.10.* velint ſpeciale eſſe in matr. vt publicatis atteſtationibus alij teſtes admittantur: eo quod ſententia in illo lata non tranſeat in rem iudicatam. At verius eſt, id eſt generale in omnibus cauſis decidendis per artis peritorum teſtimonia, quoties illi nequeunt de certa ſcientia, ſed tantum de veriſimili deponere. Et ratio eſt, quia priores teſtes facilè decipi potuere: Et ideò hoc eſſe generale in omnibus his cauſis ſuadetur ex ratione tradita huius admiſſionis nouorum teſtium, *d.c. pen.* ibi: *Quia ſæpe manus fallitur, & oculus obſtetricum.* Quæ cum ſit generalis, ac communis omnibus his cauſis, deciſio quoque communis eſſe debet. Et ita fatentur Abb. Bald.Fel. Aret.proximè allegati. Qui benè addit, poſſe in omnibus his cauſis indici tunc alios quoſcunque teſtes, quamuis non ſint eius artis periti, ſed aliter de veritate deponunt. Quod eadem ratio facilitatis deceptionis priorum teſtium militet. Poſſunt autem recipi noui illi teſtes publicatis atteſtationibus, ſiue ex iudicis officio, ſiue ad patris inſtantiam producantur. Et ita docent Abbas.Bald. Felin.Fulu.Pac.proximè citati, ita benè intelligit poſſe ad patris inſtantiam, quando ei modo nil imputari poteſt, quare eos prius non produxerit.

Imo in cauſa coniugali poſſunt etiam lata iam ſententia alij teſtes recipi, nedum ſolum publicatis atteſtationibus. 23
Vt conſtat ex *c.Lator, de ſent.& re iud.* & *c.Fraternitatis, de frig.* Et ratio eſt, quia in ea non tranſit ſententia in rem iudicatam. Et ita tradunt Innoc.*c.pen. n.vn de prob.* & *ibi* Hoſt.*n 4.* Io.And.*n.2.* Ant.*n.6.* an verò id ſit generale in omnibus cauſis, quæ per artis peritorum teſtimonia deciduntur: pendet ſolutio ex ea quæſtione an ſimiliter in illis ſententia non tranſeat in rem iudicatam: ſi hoc enim verum eſt, idem dicendū erit: ſecus ſi tranſeat. De qua quæſt. (quia ad rem noſtram non facit) conſulendi ſunt Franc. Aret.*c.Propoſuiſti,de prob.* & *ibi Dec.* & DD.Pin. *l.2.p.3.c. vlt.n.6.c.de reſcind.vend.* Lupus *l.2.§5.n.155. Sed cadit. hic congruè C.de pactis interempt & vend.*

Ex dictis infertur, in cauſis in quibus exuberat iudicis officium, vt in beneficialibus ac coniugalibus, poſſe iudicem ſuum officium interponere, non tantùm in iis, quæ pars inuentare nequit: vt in *c.Conſtitutus, de appel. & cum nobis olim, de elect.* ſed in iis etiam, quæ poteſt pars. Conſtat ex *c.pen.de prob.* vbi quia de matr. diſſoluendo agebatur, pars poterat producere teſtes publicatis atteſtationibus: (vt diximus *n.22.*) & tamen iudex eos ex officio produxit, ibi: *Volumus & mandamus, vt adhuc honeſtas matronas, prouidas ac prudentes, deputare cureris.* Et notant ibi Hoſt.*n.4.* Io.And.*n.2.* Abb.*in princ notab.vlt.* Franc. Aret. *n.5 notab vlt.* Felin.*n.2.not.7.* Card.*n.1.* 24

Quin imò in his cauſis coniugalibus iudex ex officio multa ſupplet. Quod bene docet Card. *c fi.n.1.verb.Nota quod virginitas,de frig* Et probat ex eo textu, vbi quia de matr.ratione impotentiæ diſſoluendo tractabatur, iudex ex officio fecit per matronas inſpici vxorem, interrogauit presbyterum parochianum, ac multa alia fecit. 25

Poteſt etiam ex officio corrigere dictum teſtis parte non petēte, quoties teſtis deponit iuxta artis peritiam. Vt per *l. Arbitro,ff. qui ſatiſdare cogantur,* docent Batt.ibi *n.4.* 26

Franc,

Franc. Aret. *c. pen. n. 6. notab. vlt. de prob.* Fulu. Pac. *de probat. l. 1. c. 47. n. 71.* quod limitat, *n. 73.* vt procedat antè quam iudex ſententiam tulerit.

Similiter poteſt iudex in cauſa coniugali facere ex officio ſuo, parte non petente, vt allegata impotentia viri aut fœminæ arctitudine, inſpiciatur vir aut fœmina, vt vel ſic norit an matr. ſit validum, necne, quia ſuum eſt cauere animarum periculum, quod imminet ſi matr. illud ſit irritum. Deinde, quod in cauſis coniugalibus iudicis officium exuberet, & ſuppleat multa, quæ poſſet pars intentare. Vt probauimus triplici *n. præc.* Et ita docent Abb. *c. Fraternitatis, n. 4. de frig.* & *ibi* Al. de Neuo *in prin. n. 5.* Aſtenſis *2. p. ſum. l. 8. t. 37. a. 2. paulo poſt princ.*

Tandem id ſpeciale eſt in cauſis coniugalibus, & in omnibus aliis, in quibus animæ periculum vertitur, & agitur de peccato vitando, vt quamuis actor nil probauerit & proinde nulla ſit pro actore præſumptio, adhuc ſit iuramentum deferendum reo, & hoc ſit ad purgandam omnem ſuſpicionem. Conſtat ex *c. Continebatur, de deſp. imp.* vbi puella erat actrix ad probandum copulam minimè interueniſſe, atque proinde matr. fuiſſe irritum, & nil probauit, & tamen textus ait fidem habendam eſſe marito, qui copulam interueniſſe affirmabat, ſi id firmauerit iuramento. Defertur ergo iuramentum reo, actrice nihil probante. Et ita animaduertunt ibi Gl. *verb. Iuramento, in fi.* & *ibi* Abbas *n. 8.* Al. de Neuo, *n. 21.* Præp. *n. 6.* Ex quo infero, ſi volenti contrahere matr. opponatur impedimentum aliquod quamuis id minime probetur eſſe petendum iuramentum à reo, quo iuret id impedimentum non eſſe. Et quamuis nullum Doctorem inuenerim, qui in propriis terminis hoc aſſerat: conſtat ex doctrina tradita. Cùm enim tunc tractetur de vitando peccato, quod committitur ineundo matr. cum impedimento aliquo, deferendum eſt iuramentum reo, quamuis actor nil probet.

DISPVTATIO XIV.

Vtrùm coniugi impotenti, vt viro frigido; aut mulieri arctæ, integrum ſit contra matr. proclamare: an potius id ius proclamandi ſoli competat potenti?

SVMMARIVM.

Proponitur ratio dubitandi, n. 1.
An viro impotenti integrum ſit contra matrimonium proclamare? 2.
Quid ſi proclamet, vt ad alias nuptias tranſeat? 3.
Quid ſi propriam impotentiam noſſet tempore matrimonij? 4.
An poſſit tunc implorare officium iudicis vt matrimonium ſeparet? 5.
An fœmina ex parte cuius eſt impotentia, poſſit proclamare aduerſus matr. ſicut poteſt vir, quando ipſe eſt impotens? 6.

1 Ratio dubitandi in hac diſp. ea eſt, quod non audiatur is, cuius non intereſt, *c. Non ſolent, 2. q. 6. & c. Cum inter, de elect.* At ſeparari matrimonium non intereſt impotentis. Cùm ſibi iniuria non irrogetur, eo quod poteſt habitare inſtar fratris & ſororis (vt probaui *diſp. 97. n. 4.*) nec poteſt ad alias nuptias tranſire: Non ergo ius hoc proclamandi competet impotenti, ſed ſoli potenti.

Cæterum quando impotentia ſe tenet ex parte viri, res eſt certa poſſe ipſum proclamare aduerſus matr. Quia ſua intereſt ipſum diſſolui, nec compellatur ad onera matrim. iniri ſuſtinenda, atque id conſtat ex *c. 1. de frig.* vbi vir proclamauit propriam frigiditatem allegans, & auditus eſt. Et ita docent Gl. *c. 2. verb. Idcirco 33. q. 1.* Abb. antiquus *d. c. 1. n. 3.* & *ibi* Io. And. *n. 3.* Abbas *n. 1. notab. 1.* Alex. de Neuo *n. 1.* Præp. *n. 4.* Syl. *Matr. 8. q. 16. dict. 5.* & ex Theologis Palud. *4. diſt. 34. q. 2. art. 1. concl. 3. n. 9. fine*, D. Ant. *3. p. t. 1. c. 12. §. 1.* 2

Hoc tamen temperandum eſt, ſi vir propriam frigiditatem alleget; vt id matr. diſſoluatur, ac eximatur ab eius oneribus ſuſtinendis. Si enim eò tendat, vt ſibi ad alias nuptias tranſitus permittatur, audiendus eſt. Quod petitio ſua aduerſetur allegationi: ſiquidem frigidus, vt eſt incapax huius matr. ita & cuiuſcumque eſt. Et ita docent Gloſſ. & Al. de Neuo, *n. præc.* alleg. Sed bene Al. de Neuo *eo. c. 2. n. 2.* hoc intelligit quando vir allegat propriam frigiditatem: ſi enim allegaret maleficium audiretur, quia maleficium communiter eſt tantum reſpectu illius fœminæ, cum qua contraxerat (vt probauimus *diſp. 94. n. 4.*) & illa probato maleficio capax erit alterius matr. Et cum hæc quoque ratio militat, quando allegat ſolam impotentiam reſpectu illius fœminæ, ſimiliter tunc audiendus erit ad effectum alterius matrimonij ineundi. 3

Secundò temperandum eſt, vt liceat viro proclamare, ſuam impotentiam allegando, quando illius ignarus fuit tempore matr. Cum enim dolus nemini patrocinari debeat, minimè audietur ſi illam, tunc norit. Argumento ex *c. 1. de eo qui duxit.* Et ita ſentiunt Gloſſ. Palud. D. Ant. Sylu. *n. 2.* allegati. At verò teneatur tunc vir eam fœminam habere vt ſororem: dixi *diſp. 97. n. 9. & 10.* 4

Si tamen periculum incontinentiæ ex conſortio cum ea vxore exiſtimata ſubeſſet, poſſet vtique vir adire iudicem; & petere, vt ex officio ſuo eos ſeparet. Nam iudex in hoc euentu tenetur coniunctionem hanc non permittere, quamuis velint, vt frater & ſoror ſimul eſſe. Vt probaui *diſp. 97. n. 5.*

Maior difficultas eſt, an quando impotentia ſe tenet ex parte fœminæ illam ignorantis tempore matr. poſſet reclamare contra matr. allegando ſuam impotentiam? Nam ratio *n. 1.* propoſita partem negantem ſuadet: eo quod fœminæ non interſit id matr. diſſolui. Et ita videntur tenere Gloſſ. Abb. antiquus, Io. And. Abbas, Alex. de Neuo, Præp. *n. 2.* allegati, tanquam ſpeciale enim id de viro concedere videntur, reddentes eam rationem, vt vir ab oneribus matrim. ſuſtinendis abſoluatur. Quæ ratio non habet locum in vxore, at melius Palud. D. Ant. & Sylu. *n. 2.* relati, id quoque in fœmina admittunt. Quod ſatis ſua interſit ſeparari ab eo, qui verè non eſt ſuus vir, nec ipſi ſubiici, & reſtitui ſibi dotem. Nec æquum eſt eam cogi ſimul eſſe inſtar ſororis. Cùm tantùm ſe obligarit ad habendum vt virum, ac culpa vacarit. 5

FINIS TOMI SECVNDI.